37
11 G
7

TOMVS
SEPTIMVS OPERVM DIVI AVRELII AVGV-
STINI HIPPONENSIS EPI-

*ſcopi, continens reliquam partem τῶν πολε-
μικῶν, id eſt pugnas aduerſus hære-
ſes Donatiſtarum & Pe-
lagianorum*

Dispat' Ottaviano Ancona
B
A

PARISIIS,
Apud Carolam Guillard viduam Claudij Cheuallonij, &
Gulielmum Desboys, ſub Sole aureo, in via diui Iacobi.
1555.

CATALOGVS.

Diui Auguſtini contra partem Donati, Pſalmus.	folio.2.	columna.1.
Contra Epiſtolam Parmeniani.Lib.I I I.	3.	colum.1.
Contra literas Petiliani Cirthenſis Epiſcopi Donatiſtæ.Lib.I I I.	17.	col.1.
Contra Creſconium Grammaticum.Lib.I I I I.	44.	col.2.
Contra Gaudentij Donatiſtarum Epiſcopi Epiſtolam.Lib.I I.	72.	col.4.
De baptiſmo contra Donatiſtas.Lib.V I I.	79.	col.3.
De vnico baptiſmo contra Petilianum.Lib.I.	105.	col.3.
De vnitate Eccleſiæ contra Petiliani Donatiſtæ Epiſtolam.Lib.I.	109.	col.1.
Opus breuiculi collationum cum Donatiſtis.	120.	col.1.
Poſt collationem contra Donatiſtas.Lib.I.	127.	col.2.
Super geſtis cum Emerito Donatiſtarum Epiſcopo, ſermo.	134.	col.4.
De geſtis cum Emerito Donatiſtarum Epiſcopo.Lib.I.	136.	col.1.
Contra Fulgentium Donatiſtam.Lib.I.	138.	col.1.
De peccatorum meritis & remiſsione, ad Marcellinum.Lib.I I I.	140.	col.4.
De natura & gratia contra Pelagianos.Lib.I.	157.	col.2.
De gratia Chriſti contra Pelagium & Celeſtium.Lib.I I.	165.	col.2.
De nuptiis & concupiſcentia ad Valerium Comitem.Lib.I I.	174.	col.4.
Contra duas Epiſtolas Pelagianorum ad Bonifacium.Lib.I I I I.	186.	col.1.
Contra Iulianum Pelagianum.Lib.V I.	202.	col.3.
De anima & eius origine.Lib.I I I I.	247.	col.1.
De prædeſtinatione & gratia.Lib.I.	261.	col.2.
Proſperi Epiſtola ad Auguſtinum de reliquiis Pelagianæ hæreſeos.	264.	col.1.
Hilarij Epiſtola ad eundem de eadem materia.	265.	col.2.
De prædeſtinatione ſanctorum.Lib.I.	266.	col.2.
De bono perſeuerantiæ.Lib.I.	272.	col.2.
De prædeſtinatione dei.Lib.I.	[illegible]0.	col.2.
De gratia & libero arbitrio ad Valentinum.Lib.I.	ibidem.	col.3.
Ad eundem de correptione & gratia.Lib.I.	286.	col.3.
Ad articulos ſibi falſo impoſitos, Auguſtini reſponſio.	292.	col.1.
Contra Pelagianos Hypognoſticon.Lib.V I.	294.	col.3.
De perfectione iuſticiæ contra Celeſtium.Lib.I.	306.	col.1.

A

DIVI AVRELII AVGVSTINI HIPPONENſis Epiſcopi, contra partem Donati, Pſalmus.

Hipopſalma ad ſingulas particulas huius pſalmi.

OMnes qui gaudetis de pace, modo verum iudicate. Abūdantia peccatorum ſolet fratres conturbare. Propter hoc dominus noſter voluit nos pręmonere, Comparans regnum cœlorum reticulo miſſo in mare. Congregauit multos piſces, omne genus hinc & inde, Quos cū traxiſſent ad littus, tunc cœperūt ſeparare, Bonos in vaſa miſerūt, reliquos malos in mare, Quiſquis recolit Euangelium, recognoſcat cum timore. Videt reticulum Eccleſiā, videt hoc ſeculum mare. Genus autem mixtum, piſcis iuſtus eſt cum peccatore. Seculi finis eſt littus, tūc eſt tempus ſeparare. Qui modo retia ruperunt, multum dilexerunt mare. Vaſa ſunt ſedes ſanctorū, quò

B non poſſunt mali péruenire. Repetitio. Omnes qui gaudetis, vt ſuprà. Bonus auditor fortaſſe quærit, qui ruperunt rete? Homines multum ſuperbi, qui iuſtos ſe dicunt eſſe. Sic fecerunt ſciſſuram, & altare contra altare. Diabolo ſa tradiderūt, cū pugnāt de traditione.

Et crimē quod cōmiſerunt, in alios volunt trāſferre.

Ipſi tradiderunt libros, & nos audent accuſare. Vt peius committant ſcelus quàm commiſerunt & antè. Quod poſſent cauſam librorum excuſare de timore.

Matth. 26. Quod Petrus Chriſtū negauit, dum terretur de morte. Modo quo pacto excuſabunt factum altare cōtra altare. Et pace Chriſti conſciſſa ſpem ponunt in homine? Quod perſecutor non fecit, ipſi fecerunt in pace. Repetitio. Omnes qui gaudetis, &c. Cuſtos noſter deus magne, tu nos potes liberare. A pſeudoprophetis iſtis, qui nos quærunt deuorare. Maledictum cor lupinum contegunt ouina pelle. Nomen iuſti ouina pellis, ſchiſma eſt in lupino corde. Qui nouerunt ſcripturas, hos ſolent circumuenire. Audiunt enim traditores, & neſciunt quid geſtū eſt antè. Qui-

C bus ſi dicā probate, non habet quid reſpondere. Suis ſe dicunt crediddiſſe, dico ego mentitos eſſe. Quia & nos credimus noſtris, qui eos dicunt tradidiſſe. Vis noſſe qui dicant falſum, qui nō ſunt in vnitate? Olim iam cauſa finita eſt, quòd vos nō ſtatis in pace. Repetitio. Omnes qui gaudetis, &c. Dixerunt maiores noſtri, & libros fecerunt inde. Qui tunc cauſam cognouerunt, quod recens poſſent probare. Erant quidam traditores librorum de ſancta lege. Epiſcopi de Numidia, & non quilibet de plebe. Cum Carthaginem veniſſent Epiſcopum ordinare, Inuenerunt Cæcilianum iam ordinatum in ſua ſede. Irati ſunt, quia ipſi non potuerunt ordinare. Erant Botrus & Celeſtius hoſtes Cæciliano valde. Impij, fures, ſuperbi, de quibus longum eſt referre. Iunxerunt ſe ſimul omnes, crimen in illum conflare. Dicunt ordinatorem eius ſanctos libros tradidiſſe. Sic pacis retia ruperunt, & errāt modo per mare. Repetitio. Omnes qui gaudetis, &c. Ecce quàm bonū & iocundum fratres in vnū habitare. Audite vocem Prophetæ, vt ſitis in vnitate.

Crimen nobis quis probauit antiquum de traditione? Quis obiecit in iudicio, qui ſederunt iudicare? Quibus teſtibus conuicit, quis auſus eſt affirmare?

Sed hoc libenter finxerunt, quod ſe nouerant feciſſe. D

Quia fama iam loquebatur de librorum traditione.

Sed qui fecerant latebant in illa perditione. Inde alios infamauerunt, vt ſeipſos poſſent celare. Per illos cæteri errauerunt principes ex ipſa parte. Quia non credere collegis putauerunt turpe. Iam fratres, finitur error, & ſimus in vnitate. Repetitio. Omnes qui gaudetis, &c. Fecerunt quod voluerūt, tunc in illa cæcitate. Non iudices conſederunt, nō ſacerdotes de more, Quod ſolent in magnis cauſis congregati iudicare. Non accuſator & reus ſteterunt in quæſtione.

Non teſtes, non documentum, quo poſſent crimen probare. Sed furor, dolus, tumultus, qui regnāt in falſitate. Proferantur nobis geſta, quæ in conſilio ſolent eſſe. Videamus quæ res coēgit fieri altare contra altare. Si malus erat ſacerdos, deponendus erat antè.

Si non poterat deponi, tolerādus intra rete, Sicut modo toleratis tam multos malos aperte. Et qui fertis pro furore, ferretis vnū pro pace. Repetitio. Omnes qui gaudetis, &c. Gaudium magnum eſſet nobis, ſi tunc nolletis errare. Si tunc non viſum eſt verū, vel nunc expertum videte. Multos nunc habetis prauos, qui vobis diſplicent valde, Nec tamen hos ſeparatis E à veſtra cōmunione. Non dico de illis peccatis quæ poteſtis & negare. Fuſtes, ignes, mortes dico, quæ cōmittunt veſtri in luce. Et tamen ſuffertis illos vel errore vel timore. Quantum erat, ferrent vnum patres veſtri pro vnitate. Si tantus erat tumultus, vt nō poſſent degradare. Addo quòd innocēs erat, & nihil poterant probare. Sed ne crimen quæreretur vbi ſe vi- [illegible] lent perturbare. Repetitio. Omnes qui gaudetis, &c.

Honores vanos qui quærit, nō vult cum Chriſto regnare, Sicut princeps huius mali, de cuius vocantur parte. Nam Donatus cum volebat Africam totā obtinere, Tunc iudices tranſmarinos petijt ab imperatore. Sed hæc tam iniuſta petitio non erat de charitate. Hoc ipſa veritas clamat, quam volo modo referre. Nam conſenſit imperator, miſit qui ſederent Romæ Sacerdotes, qui tunc poſſent Cæcilianum cum illo audire. Dicta cauſa eſt, nihil probatum eſt, auſus eſt & appellare, Et poſt collegarū ſedem, audire ab imperatore. Hic petitio illa probatur, non eſſe de charitate. Deinde vbiq; victus, cœpit Chriſtianos rebaptizare. Repetitio. Omnes qui gaudetis, &c. F Iuſticiam ſequi ſi vultis, totam cauſam cogitate. Quod poſtea fecit, factum quare non eſt antè? Diſſentiebant ſacerdotes in tota Africana parte. Sacerdotes tranſmarini poſſent inde iudicare. Quid curritis ad ſchiſma, & altare contra altare? Vt quod poſtea iudicatum eſt, iam nō poſſetis audire. Et à iudicibus veſtris cogeremini appellare, Dum vultis erroris regnum quoquo modo cōfirmare. Et nunc & vos totum noſcitis, ſed fingitis vos neſcire. Et cum vos veritas vrget, patres dicitis erraſſe, Quaſi vos aliquis vetet iam recedere ab errore, Sed ſuperbia vos ligauit, in cathedra peſtilentiæ. Repetitio. Omnes qui gaudetis, &c. Charitatē Chriſti qui habet, pacē non poteſt odiſſe. Vel vos iam populi audite, & nobiſcum recordate. Qui non tenetis cathedram, pro qua pugnetis iniuſte. Si modo Epiſcopi veſtri ex vna aliqua regione, Haberent inter ſe litem, quā velletis iudicare: Niſi alterarū regionum, quoniā nō eſſent de ipſa lite. Sed cū diſcuſſiſſent cauſam, pronunciarēt pro vna parte: Nunquam cōmunicaretis, qui illis nollent conſentire. Nam & ipſi non

 conſen-

G conſenſerunt tranſmarinorũ ſententiæ, Qui pro nobis iudicarunt, nam nobis iunguntur hodie. Si iudex Chriſtus hoc dicat, quid habetis reſpondere? Repetitio. Omnes qui gaudetis, &c. Lumẽ cordis ſi eſt in vobis, verũ poteſtis videre. Sunt preces Donati & acta, quibus quod dictũ eſt probare. Quæ ſi credere non vultis, vos hic aliqua proferte. Quibus & ſi nos non credimus, erit rixa ſine fine. Amplectamur ergo pacẽ Chriſti, quid ad nos quod geſtũ eſt antè? Obiicitis traditionẽ: reſpondemus vos feciſſe. Clamatis vos de Macario: & nos de Circuncellione. Illud noſtrũ iam tranſactum, veſtri non ceſſant vſque hodie. Habeat paleas area veſtra, vos hoc ſolum vultis eſſe. Vos enim non vultis pacẽ: illi minantur de fuſte. Et vtinam minarẽtur, & non puderet quotidie. Hos ſi expellunt iſti, veſtri non habẽt, per quos regnare poſſunt. Repetitio. Omnes qui gaudetis, &c. Modum ſi exceſsit Macarius cõſcriptum in Chriſtiana lege, Vel legẽ regis referebat, vt pugnaret pro vnitate. Nam dico iſtum nihil peccaſſe, ſed veſtros peiores eſſe. Quis enim pręcepit illis, per Africã ſic ſæuire? Non Chriſtus, non imperator
H hæc probatur permiſiſſe. Fuſtes & ignes priuatos, & inſania ſine lege. Quia ſcriptũ eſt, Reconde gladium, *Math.26.* ſcelus non putant in fuſte. Non vt homo moriatur, ſed vt cõquaſſetur valde, Et poſtea moriatur, inde iã cruciatus languore. Sed tamẽ ſi miſerentur occidũt, & vno fuſte. Fuſtes Iſraëles vocant, quod dixerunt, cũ honore. Et plus vaſtent ipſum nomen quàm corpus quod cædunt inde. Repetitio. Omnes qui gaudetis, &c. Nolite nobis iam fratres tempus Macarij imputare. Si [illegible] erant illi, & nobis diſplicent valde.

Si autem falſa de illis dicunt, deus poteſt iudicare.

Nos amemus poteſtatẽ Chriſti, gaudeamus in vnitate. Si qui mali ſunt in Eccleſia, nihil nobis poſſunt nocere. Si non poſſunt nobiſcũ eſſe, excludantur ſalua pace. Si nõ potuerunt excludi, excludantur vel de corde. Dixit Ezechiel ſanctus quoſdã cõſignatos eſſe,

Ezech.9. Qui gemunt peccata fratrũ, & non ſe ſeparant inde.

Sic nos propter malos fratres, non ſeparemur à matre. Quod tunc impij fecerunt, extra leuantes altare.

Vt peiores nũc haberent, quàm quòd ſe fingũt fuiſſe.

I Repetitio. Omnes qui gaudetis, &c. Omnis qui ſcripturas legit, nouit quod volo aperire. Ioannes Baptiſta dixit tunc ad Iudæos aperte, Quod illos tanquam *Math.3.* aream ſuam Chriſtus poſſet ventilare. Miſit in meſ*Math.9.* ſem operarios diſcipulos prædicare: Per quos area collecta eſt, & ventilata de cruce. Tunc iuſti tanquam frumentum Eccleſias impleuerunt caſte, Vendentes quæ poſsidebant, & mundo dicentes vale. Illi tanquam ſemen erant, quod toto diſperſum eſt orbe,

Vt alia ſurgeret meſsis, quæ ventilanda eſt in fine.

Hæc creſcit inter zizania, quia ſunt hæreſes vbique.

Huius palea ſunt iniuſti, qui non ſunt in vnitate,

Ex quibus ſi erat Macarius, nos quid vis rebaptizare?

Repetitio. Omnes qui gaudetis, &c. Pone in corde areas duas, vt poſsis quod dico in corde videre. Certe & priores habebant ſanctos, ſicut oſtendunt ſcripturæ.

3.Reg.19. Nam & ſeptem milia virorũ deus ſe dixit reliquiſſe.

Roma.11. Et ſacerdotes & reges, multi iuſti ſunt in lege. Ibi habes tãtos Prophetas, habes multos & de plebe. Dic mihi quis tunc iuſtorum ſeparauit ſibi altare? Multa ſcelera admittebat iniquus populus ille. Idolis ſacrificatum eſt, occiſi ſunt Prophetæ, Et nemo tamen iuſtorum receſsit ab vnitate. Iuſti iniuſtos ſufferebant, venturo ventilatore. Vno templo miſcebantur, ſed mixti non erant corde. Dicebant in illos tanta, & K vnum habebant altare. Repetitio. Omnes qui gaudetis, &c. Quid vobis ad hæc videtur, ſecunda meſſis Eccleſiæ, Quæ per totum orbẽ creſcit, plura debet ſuſtinere? Habet enim domini exemplum, & in Iuda traditore. Hunc inter bonos ferebat, hunc miſit & prædicare. Malus ſeruus pręedicabat, ſed Chriſtus erat in fide. Quia qui iudici credebant, non curabant de præcone. Quando dedit ſanctam cœnã, nec tunc illũ excluſit inde: Et poſſet per illum tradi, etiam ſi inde exiſſet antè. Sed nobis exemplum datum eſt, malos fratres tolerare, Vt quando non poſſunt excludi, ſolo ſeparẽtur corde. Repetitio. Omnes qui gaudetis, &c.

Rogo reſpondete nobis, quid vultis rebaptizare?

Lapſos ſacerdotes veſtros pellitis à communione.

Et nemo tamen poſt illos auſus eſt rebaptizare. Et quoſcunque baptizarunt, vobis communicant hodie.

Quid ab eis acceperunt, ſi non habebant quid dare?

Legite quo modo adulteri puniantur in ſancta lege.

Non enim dicere poſſunt, quòd peccarunt à timore.

Si ſancti ſoli baptizãt, poſt iſtos rebaptizare. Quid calumniamini nobis, quia ſumus in vnitate? Qui nõ- L dum eramus nati in illa perſecutione. Scriptum eſt, Peccata patrũ ad filios non pertinere. Sed nemo dat fructũ bonũ, ſi præciſus eſt de vite. Repetitio. Omnes qui gaudetis, &c. Scitis catholica quid ſit, & quid ſit præciſum à vite. Si qui ſunt inter vos cauti, veniant, viuant in radice. Antequam nimis areſcant, iam liberentur ab igne. Ideo non rebaptizamus, quòd vnum ſignum eſt in fide. Non quia vos ſanctos videmus, ſed ſolam formã tenere. Quia ipſam formã habet ſarmentum, quod præciſum eſt de vite. Sed quid illi prodeſt forma, ſi non viuit de radice? Venite fratres, ſi vultis vt inſeramini in vite. Dolor eſt cũ vos videmus pręciſos ita iacere. Numerate ſacerdotes, vel ab ipſa Petri ſede, Et in ordine illo patrum, quis cui ſucceſsit videte. Ipſa eſt petra, quam non vincunt ſuperbæ inferorum portæ. Repetitio. Omnes qui gaudetis, &c.

Talis ſi quis adueniat, plenus catholica fide, Quales illos ſanctos viros omnes ſolemus audire. Et ſi tibi dicat, frater, quid me vis rebaptizare? Quid ſit antè factum neſcio: nunc autem ſum in Chriſti fide. Si me maculat quod neſcio, tu qualis ſis nũc oſtẽde. Vultus M tuos ecce attendo, ignoro quid ſit in corde. Si me maculat quod neſcio, tu me maculas fortaſſe. Et ſi credo eſſe ſanctum, quibus cõmunicas vide. Si maculat quod neſcimus, iam non potes ſanctus eſſe, Quẽ maculant tot peccata, quæ committũt veſtri occulte. Si autem quod neſcis non curas, nec ego quod factum eſt antè. Et tamen Chriſtianum tale audes rebaptizare.

Repetitio. Omnes qui gaudetis, &c. Væ qui pro cathedris veſtris ſic cõtenditis iniuſte, Clamatis vos ſolos ſanctos, aliud dicitis in corde. Quia videtis & vos multos malos abundare vbique. Nunquid dicere poteſtis, mixti ſumus intra rete? Reſpondetur enim vobis, iam vos illud dirupiſſe. Neque dicere poteſtis, paleas vos ſuſtinere. Iterum reſpondemus, hoc feciſſetis & antè. Non enim peiores erant illo Iuda traditore. Cum quo Apoſtoli acceperunt primũ ſacramẽtum cœnæ. Cum tanti ſceleris reum inter ſe iam ſcirent eſſe, Nec tamen hos inquinabant ſordes in alieno corde. Et tamẽ Chriſtianos fratres audetis rebaptizare. Repetitio. Omnes qui gaudetis, &c. Audite fratres quod dico, & mihi iraſci nolite, Quia non ſunt falſa quæ auditis, poteſtis & cõſiderare. Quid ſi

ipſa

A ipſa nunc Eccleſia vos alloquatur cum pace, Et dicat, O filij mei quid querimini de matre? Quare me deſeruiſtis, iam volo à vobis audire? Accuſatis fratres veſtros, & ego laceror valde. Quando me premebant gentes, multa tuli cum dolore. Multi me deſeruerũt, ſed fecerunt in timore. Vos vero nullus coëgit ſic cõtra me rebellare. Dicitis mecũ vos eſſe, ſed falſum videtis eſſe. Ego catholica dicor, & vos de Donati parte. Iuſsit me Apoſtolus pro regibus mundi orare: Vos inuidetis quòd reges iam ſunt in Chriſtiana fide. Si filij eſtis, quid inuidetis, quia auditæ ſunt preces meæ. Quando enim dona remiſerunt, noluiſtis acceptare. Et obliti eſtis Prophetas, qui illud prædixerunt antè. Et gẽtiũ reges magni miſſuri eſſent dona Eccleſiæ. Quæ dona cum reſpuiſtis, oſtendiſtis vos non eſſe. Et Macarium coëgiſtis ſuum dolorẽ vindicare. Sed ego quid vobis feci, veſtra mater in toto orbe? Expello malos quos poſſum, quos nõ poſſum cogor ferre. Fero illos donec ſanentur aut ſeparentur in fine. Vos me quare dimiſiſtis, & crucior de veſtra morte? Si multum ma-
B los odiſtis, quales habetis videte. Si & vos toleratis malos, quare non in vnitate? Vbi nemo rebaptizat, nec altare contra altare. Malos tantos toleratis, ſed nulla bona mercede, Quia quod debetis pro Chriſto, pro Donato vultis ferre. Cantamus vobis fratres pacem, ſi vultis audire. Venturus eſt iudex noſter, nos damus, exigit ille.

FINIS.

DIVI AVRELII AVGVSTINI HIPPONENSIS Epiſcopi, contra Epiſtolam Parmeniani, Liber primus.

Caput I.

MVlta quidẽ & alia aduerſus Donatiſtas pro viribus, quas dominus præbet, partim ſcribendo, partim etiam tractãdo diſſerui: nũc autem quoniam incidit in man⁹ noſtras Parmeniani quondam Epiſcopi eorum quædam
C epiſtola, quæ ſcribitur ad Ticonium, hominem quidem & acri ingenio præditum, & vberi eloquio, ſed tamẽ Donatiſtam, cum eum arbitraretur in hoc errare, quod ille verum coactus eſt confiteri, placuit petẽtibus, immo iubentibus fratribus, vt huic eidẽ Parmeniani Epiſtolę reſponderem, propter quædã maxime quæ de ſcripturis teſtimonia nõ ſicut accipienda ſunt, accipit. Ticonius enim omnibus ſanctarum paginarum vocibus circuntuſus euigilauit & vidit Eccleſiam dei toto orbe diffuſam, ſicut de illo tanto antè per corda & ora ſanctorum præuiſum atq; prædictum eſt. Quo percepto ſuſcepit aduerſus ipſos ſuos demonſtrare & aſſerere, nullius hominis quãuis ſceleratum & immane peccatum præſcribere promiſsis dei, nec id agere quorumlibet intra Eccleſiam conſtitutorum quamlibet impietatem, vt fides dei de Eccleſia futura & diffundenda vſque ad terminos orbis terræ, quæ in promiſsis patrum retenta & nunc exhibita eſt euacuaretur. Hoc ergo Ticonius cum vehementer copioſeque diſſereret, & ora contradicentium multis & magnis ac manifeſtis ſanctarum ſcripturarum teſtimoniis oppilaret, nõ vidit

De iſto Ticonio vide li. 3. de doctrina Chriſtiana c. 30.

quod conſequenter videndũ fuit, illos videlicet in Afri- D
ca Chriſtianos pertinere ad Eccleſiam toto orbe diffuſam, qui vtique non iſtis ab eiuſdem orbis communione atque vnitate ſeiunctis, ſed ipſi orbi terrarum per communionẽ connecterentur. Parmenianus autẽ cęteriq; Donatiſtæ viderunt hoc eſſe conſequens, & maluerunt ſuſcipere obſtinatiſsimum animum aduerſus apertiſsimam veritatem quam Ticonius aſſerebat, quàm eá conceſſa ſuperari ab Africanis Eccleſiis, quæ illius vnitatis quã Ticonius aſſerebat cõmunione gauderent, vnde ſe iſti ſeparaſſent. Et Parmenianus quidẽ primò eum per Epiſtolam velut corrigẽdum putauit, poſtea vero ex concilio eorum perhibet damnatum. Epiſtolæ itaque Parmeniani, quam ſcripſit ad Ticonium, reprehendens eum, quòd Eccleſiam prædicaret toto orbe diffuſam, & admonẽs ne facere auderet, hoc opere ſtatuimus reſpondere. Illud itaq; primũ videamus, quale ſit, quòd Gallos & Hiſpanos & Italos & eorum ſocios, quos vtique totum orbem vult intelligi, traditoribus Africanis commercio ſcelerum & ſocietate criminum dicit eſſe conſi-
E miles. Homini enim de ſcripturis ſanctis proferẽti tam multa & tam ingentia documenta, ipſe ſine documentis loquitur, & vult nihil probans credi ſibi, inuitãs eum videlicet ad imitationẽ ſui, quia & ipſe quibuſdam coëpiſcopis ſuis contra tot Eccleſias per tantam latitudinẽ terrarum omnium conſtitutas, non niſi loquẽtibus credidit. Qua credulitate quid magis temerarium reperire poteſt? Dicit enim legatione functos quoſdam, ſicut ipſe aſſerit, fideliſsimos teſtes ad eaſdem veniſſe prouincias, deinde geminato aduentu ſanctiſsimorum, ſicut ipſe dicit, domini ſacerdotum, dilucide plenius ac verius publicata eſſe quæ obiiciunt, homo putans ſibi magis credi deberi quàm deo. Profert Ticonius diuini teſtamenti tonitrua, quod factũ eſt in promiſsione Abrahæ, Iſaac, & Iacob, quorum ſe deum teſtatur dicens, Ego ſum deus Abraham, deus Iſaac, & Iacob, hoc nomen eſt mihi in æternum. Et iſte opponit narrationes cõſacerdotum ſuorũ. Quid dictum eſt ad Abraham, In ſemine tuo benedicentur omnes gentes. Quid dictum eſt ad Iſaac? In ſemine tuo benedicentur omnes gentes terræ, pro eo quòd audiuit Abraham pater tuus vocẽ meam. Quid dictum eſt ad Iacob? Ego ſum deus Abrahæ patris tui, & deus Iſaac, ne timeas, Terram enim ſupra quã dormis, tibi dabo & ſemini tuo, & erit ſemen tuum ſicut arena maris, & replebitur in mare & in Africum & in F
Aquilonem & in Orientem, & benedicentur in te omnes tribus terræ in ſemine tuo. Ne autem de Iudæis dictum putent, quid ſit ſemen Abrahæ, in quo dictum eſt, benedicendas omnes gentes, exponit Apoſtolus, Abrahæ, inquit, dictæ ſunt promiſsiones & ſemini eius, non dicit, & ſeminibus, tanquam in multis, ſed tanquam in vno, & ſemini tuo qui eſt Chriſtus. In Chriſto ergo omnes gentes benedictionem habituras, tanta authoritate promiſſum eſt, tanta exhibitum veritate, & contradicunt qui ſe Chriſtianos dici volunt. Et cõtra hoc quid opponunt? Legatione ait functi quidam fideliſsimi teſtes ad eaſdem prouincias venerunt, de ingeminato aduentu ſanctiſsimorum domini ſacerdotum, dilucide, plenius ac verius eſſe publicatum. Quid quæſo te, quid per iſtos fideles teſtes, quos vultis deo eſſe fideliores, quid publicatum eſt? An quia per Afros traditores ſemẽ Abrahæ, quod eſt Chriſtus, non eſt permiſſum peruenire vſque ad omnes gentes, & ibi exaruit quò peruenerat? Dicite iam magis collegis veſtris credendum eſſe quàm teſtamento dei. Et hoc dicentes ipſum teſtamen-

Initio Auguſtini ĩbis trib⁹ libris.

Caput II.

Allegatio Ticonij contra Donatiſtas.

Exod. 3.

Gene. 12. & 22. & 26. & 28.

Gala. 3.

G tum vos à flamma conſeruaſſe gloriamini, quod lingua delere conamini. Sed eligat quiſq; quod placet, & ſi contra cœleſtia fulgura mendacij terreni fumus aliquid præualet, dimiſſo cœlo euaneſcat io ventos. Si eoim Parmenianus cathedræ ſuæ non faueret, magis eligeret ſcripturæ dei credere quam collegis ſuis Deus enim dicit ad Iacob, *Gene. 28.* Non relinquam te donec faciam quæ locutus ſum tecum. Illos autem multò eſt vtique credibilius, quia iam iuſto iudicio fuerũt improbati ad ſociandam communionẽ in illis partibus, vbi iam deus complebat, quod promiſerat patribus, non eſſe admiſſos, & propterea de ſanctis ſacerdotibus dei, à quibus recipi non meruerant iactaſſe talia, quibus infirmos animos deceptarũ à ſe plebium falſis rumoribus agitarent, & temere credulas mentes ſuperbia ſui nominis inflatas, ab orbis terrarũ pace dirumperent. Quid hac ſtulticia, imò vero dementia reperitur inſanius? Io tot gentibus orbis terrarum & ex magna parte compleuit deus & adhuc cõplet, donec ad omnes omnino veniat, quod promiſit qui dixit, Non relinquam te donec faciam quæ locutus ſum tecum. Et iſti iam credunt nunciantibus non

H impleri, quæ promiſit deus, & ideo ex partibus terrarũ, io quibus iam impletũ erat periſſe Abrahæ ſemen, quod eſt Chriſtus, & euacuatas promiſsiones dei, quia ipſi nõ ſunt admiſsi ad eorum communionem, apud quos hoc iam retinebat orbis impletum, & non eis dicitur, ſolus deus verax, omnis autem homo mendax. *Pſal. 115.* De veſtro iſta dicitis, *Ioan. 8.* Quia qui loquitur mendacium, de ſuo loquitur: vos autem ſicut homines mentimini, quia ſicut homines iraſcimini. Noo eis hoc dicitur, ſed inſuper creditur eis, de orbe terrarum, quem poſsidere iam cœperat per me Chriſtum. Et quia hoc credunt, cum impudenter dicant, Chriſtiani ſumus, audent dicere, nos ſoli ſumus.

Caput III. Dicit etiam Parmenianus, hinc probari conſceleratum fuiſſe orbem terrarum criminibus traditionis, & aliorum ſacrilegiorum: quia cum multa talia fuerint tẽpore perſecutionis admiſſa, nulla propterea facta eſt in ipſis prouinciis ſeparatio populorum. Quaſi fieri oon potuerit, vt partim latuerint mali, neque fuerint accuſati, vt poſſent ſine vlla temeritate damnari: partim etiam fuerint proditi atque damnati. Et quia rebus manifeſtis non arguebaotur, ab Eccleſiis perturbaodis diuideodiſq; ceſſauerint: atque ita factum ſit, vt cum quidam non accuſarentur,

I quædam vero incerta crimina pro certa pace deo dimitterentur: quædam autem ita manifeſta & conuicta damnarentur, vt nullus damnatus poſſet ſimulata innocentia decipere populos, nequaquam vnitatis vinculum rumperetur. Neque enim & in Africa fieret hoc tam immane præciſionis malum, niſi magis factio falſa fingentium, quam ratio vera conuincentium præualeret. Legant qui volunt quæ oarrat, & quibus documentis quàm multa perſuadeat venerabilis memoriæ Mileuitaous Epiſcopus catholicæ communionis Optatus, *† al. peſſima* ſiue de Lucilla pecunioſiſsima † tunc & factioſiſsima fœmina, quam pro Eccleſiæ diſciplina ſanctus Cæcilianus adhuc diaconus læſerat: vel de cæteris factionis eius cõſortibus, ſiue furibus Eccleſiaſtici argenti, ſiue ad Epiſcopatum ſe noo peruenoiſſe doleotibus, & ſibi prælatum Cæcilianum inſidiis, quibus poterant inſectantibus, ſiue de Numidis Epiſcopis, quos iſta factio conuocauerat ad perniciem Cæciliani, vt illo depoſito alter eis ordinaretur. *Origo totius ſchiſmatis & factionis Donatiſtarum.* Qui venientes cum primate ſuo tunc Secundo Tigiſitano, & aliis quibus traditionis cõfeſſa crimina Secundus ipſe donauerat, veluti paci conſulans, ſicut Eccleſiaſtica geſta teſtantur, abſentem Cæcilianum ſine vlla dilatione diligentioris inquiſitionis, K nullo reſponſionis loco ſeruato, traditorem eſſe cenſuerunt: vt ei videlicet obeſſent abſenti traditionis crimina tantummodo obiecta, cum ſibimetipſis præſentes confeſſa donauerint. Ita contra ſedentem in cathedra, cui totus orbis Chriſtianus in tranſmarinis & longe remotis terris, & in ipſis Africanis grauioribus, & aduerſus eiuſmodi fallacias robuſtioribus communicaret Eccleſiis, Epiſcopum alterum ordinauerunt, vt poſſent pro ſuo facto contradicere promiſsionibus dei, ne in ſemine Abrahæ benedicereotur omnes gentes, vt eas etiam partes orbis terrarum à traditoribus Afris inquinatas dicereot, quæ oec Cæciliani nomen audiſſent. Inſuper etiam cootra orbem terrarum dicentem, quod crimina tuis obiicis, nec cognoſcere potui, nec damnare incognitum debui. Aut certe quo modo ſe haberet eius vita: quam tamen iſti de nullo crimine conuicerunt, ille tanquam innocens audiſſet, proferunt teſtimonium Apoſtoli dicentis, Noo ſolum qui faciũt, ſed etiam qui *Roma. 1.* conſentiunt facientibus. Parum ne eis fuit tot & tantos Chriſtianos populos damnare inauditos, niſi etiã con- L tra Apoſtolum ipſum eius quidem verba, ſed non eius *2. Cor. 11.* intellectum depromere auderent? Si enim hoc eſt conſentire male facientibus, eſſe cum eis in Eccleſia, conſentiebat etiam ipſe falſis fratribus, inter quos ſe periclitari conteſtabatur, & quos non caſte, ſed per inuidiam *Philip. 1.* ſine charitate prædicantes Euangelium, prædicare tameo permittit. Si autem nihil eſt aliud conſeotire male facientibus, niſi mala facta eorum approbare atque laudare, exemplo Apoſtoli orbis terrarum non conſentiret criminibus Afrorum, etiam ſi ea cognita pro pace Eccleſiæ toleraret, quem tamen ea cognouiſſe iſti non probant, etiã ſi vera fuiſſe probare potuiſſent.

Cap. IIII. Fruſtra itaq; dicit Parmenianus damnatos in Africa traditores in conſortiũ damnationis acceptos à prouinciis tranſmarinis. Hoc enim eſt quod credere non debemus, ne temeritate ſacrilega totum orbem terrarum in Chriſti vnitate fundatum, ex iſtorum falſa criminatione damnemus, potius quàm ex vera dei promiſsione diligamus. Quid enim magis credẽdum eſt quod dixit deus, In ſe- *Gene. 12. & 22. & 26.* ſemine tuo benedicentur omnes gentes: an quod iſti dicuntur, In ſemine traditorum Afrorum maledicentur omnes gentes: vt plus valeat quod commiſit ioiquitas, quàm quod pollicita eſt veritas? Cur ergo non potius M credimus, quòd illi qui recepti ſunt in cõmunionem à prouinciis tranſmarinis, aut innocentes opprimi non potuerunt à calumniatoribus, quod multis documentis probabilius perſuaderi poteſt: aut certe cum conuinci non poſſeot, etiam ſi mali fueruot innocentes crediti, ſine vlla ſuſcipientium cõtaminatione ſuſcepti ſunt? Quid quòd etiam ſi per malos fratres, quales Apoſtolus in Eccleſiæ vnitate tolerauit, quales martyr Cyprianus in Epiſtola de lapſis gemit? *Qua incipit Pax ecce.* Si ergo per tales fratres etiã in iudicum numero conſtitutos, aptũ eſſet aliqua prauitate, vt traditores excludi, nec cõuinci poſſent, & Chriſtianus orbis ſimulata eorum innoceotia falleretur, nullo modo ſuam innocẽtiam perdidiſſet. Quod eoim de Oſio dicunt Cordubẽſi quondam catholico Epiſcopo, flagitandum eſt vt probeot non ſolum talem illum fuiſſe qualem dicunt, ſed quod talis fuerit manifeſtum illis fuiſſe, quibus eum communicaſſe aſſerunt. Hoc enim niſi probauerint, fruſtra dicũt ſe ſciſſe qualis fuerit, quia neſcientibus obeſſe nõ potuit, à quibus ſe iſti innocentibus ſeparãdo, propter ipſam ſeparationis ſacrilegã iniquitatem innocentes eſſe non poſſunt. Hoc enim magis

A credibile eſt, ſi tamen Oſius ab Hiſpanis damnatus, à
Gallis eſt abſolutus: ſic fieri potuiſſe vt falſis crimina-
tionibus Hiſpani circumuenti, & callida inſidiarũ frau-
de decepti, contra innocentem ferrent ſententiam, &
poſtea pacifice in humilitate Chriſtiana cederent ſen-
tentiæ collegarum, quibus illius innocentia comproba-
ta eſt, ne peruicaci & animoſa peruerſitate priores ſu-
as ſententias defendendo, in ſacrilegium ſchiſmatis,
quod omnia ſcelera ſupergraditur, cæcitate impietatis
irruerent, ſicut iſti miſeri fecerunt, & nec ſero ſaltem to
tiens diuiſi atque conſciſſi ſentiunt quod fecerunt. Satis
igitur ſatisq́; declarãt vnde inſanabiles facti ſunt: vide-
licet ne ſententias ſuas, quas in abſentem Cæcilianum
temere protulerunt, condemnare cogerẽtur, etſi tranſ-
marino iudicio vbi à Cæciliano præſente ſuperati ſunt,
conſideratione veritatis & pacis acquieſcerent, maio-
rem reportaturi victoriam, ſi animoſitatem humanam
ſaltem poſt iudicium, quaſi hominem in ipſo iudicio ſu
perarent. Nam illa victoria præcellior eſt, & triumpho
celſiore plenior, quaſi non ſolum de homine vno vi-
B cto, ſed de vniuerſa ſubiugata ciuitate referatur, dicen-
Prouer. 16 te ſcriptura, Melior eſt qui vincit iram, quàm qui capit
ciuitatem. Illi ergo hominem vincere cupiebant, quos
ira vincebat. Et quia hominem vincere nequiuerunt, &
ab homine & ira ſuperati ſunt. Ab homine, quia in iu-
dicio victi ſunt: ab ira, quia nec victi quieuerunt, pra-
uiſsimo corde vel audientes vel legentes Apoſtoli ſen-
Gala. 2. tentiam dicentis, Si enim quæ deſtruxi hæc iterum æ-
difico, præuaricatorem meipſum conſtituo. Quæ ver-
ba ſcilicet ſi tam ſiniſtro animo ipſe Apoſtolus intelli-
geret, nec Chriſtianus, nec Apoſtolus fieret, nec prædi-
cator ædificaret Eccleſias, quas perſecutor ante deſtrue-
bat. Nuſquam itaq; iſti ſe tam aperte indicarũt, cur nec
ſuperati corrigi voluerunt, quàm cũ deteſtantur Hiſpa-
nos, quòd poſt ſententias ſuas aliter prolatas, collegarũ
diſcuſsioni poſteriorió; iudicio ceſſerunt. Quàm enim
hoc factum eſt de manſuetudine Chriſtiana, tam illud
de cõtentione diabolica: & ideo nõ mirũ, quòd iſta hu-
militate pax cuſtodita eſt, & illa elatione dirupta. Pro-
inde illis recte redditur quod fecerunt, Docuerunt e-
Maximinianiſtæ. nim talia poſteros ſuos. Nã & Maximinianiſtæ non ob
aliud in trecentorum & decem collegarum ſuorum, à
C quibus Primianus, quem primo ipſi damnauerũt, inno-
cens iudicatus eſt, iudicio conſedere noluerũt, niſi pro
dicta cõtumacia ſententiam apoſtolicam imperitis op-
ponendo & dicendo, Si enim quæ deſtruxi hæc eadem
ædifico, præuaricatorẽ meipſum conſtituo. Deſtruxerãt
enim centum collegæ Priminianum, & eum propterea
cum trecentis rurſus ædificare noluerunt. Ita cum ſe ca-
uere fingunt, ne hominem ædificent quem deſtruxe-
rant, ſeipſos malo ſchiſmatis ſacrilegi deſtruxerunt. Sed
tamen ſi viueret Parmenianus, non auderet iam re-
prehendere Hiſpanos, & eos appellare præuaricatores,
quia ſententia ſua in collegarum ſententiam defluxit,
ne ipſi offenderent collegas ſuos, qui multi Primiano
iam à ſe damnato in melius correcti ad trecentorum
concilium tranſierunt, magis eligentes contra ſuas pro-
prias venire ſententias, quàm contra pacem vnitatis,
etiam in parte Donati, & maxime Prætextato Aſſurita-
no, & Feliciano Muſticano parceret Parmenianus, qui
etiam damnati à trecẽtis & decem coëpiſcopis ſuis, ad
eoſdem ipſos, à quibus damnati fuerant, ſtudio con-
cordiæ redierunt, & à ſuis damnatoribus eodem ſtu-
dio ſine vllo ſui honoris detrimento, pro pace ſuſcepti
ſunt, nec quiſquam rebaptizandos putauit, qui fuerant

ab eis foris in ſchiſmate baptizati. An forte quia multũ D
diſplicent Parmeniano, qui corrigunt ſentẽtias ſuas, & Gala. 2.
eos, non intelligens Apoſtolum, præuaricatores vocat,
deteſtaretur eos, quia intrò redire quàm foris remanere
maluerunt, & adiunctis ſibi nonnullis ſimilibus ſociis,
etiam Parmenianiſtas crearet, ſicut iam multa fruſta de
iſto fruſto per totam Africam facta ſunt. Sic ſic neceſſe
eſt, vt minutatim ſecti conſciſsique diſpereant, qui tu-
morẽ animoſitatis ſuæ catholicæ pacis ſanctiſsimo vin-
culo prætulerunt. Neq; enim tam timenda ſunt, quæ cõ-
minatur Parmenianus, quàm intuenda quæ confitetur.

Cum enim diceret per Oſium Hiſpanum adiuto- Caput. V.
rium præſtitum Cæciliano, vt ad eorum communionẽ
ſanctorum & illibatorum numerus cogeretur, & huic
impietati fidem ſeruorum dei integram reſtitiſſe, vltro
paſſus eſt ſuos ipſos adiiſſe Conſtantinum, & arbitrio e-
ius à iudicibus Epiſcopis cauſam cognitam, quibus præ-
fuit Meltiades Romanæ vrbis Epiſcopus. In quo iudi-
cio ſicut Eccleſiaſtica geſta teſtantur, quia victi ſunt iſti,
& innocens Cæcilianus inuentus eſt, eundem Meltiadẽ
crimine traditionis accuſant. Quod quæro quo modo E
cognouerint? Si enim ante iudicium, non ſibi præiudi-
care debuerunt, vt apud talem iudicẽ cauſam agere in-
ciperent, etiam ex præcepto imperatoris, quem ipſi adie-
rant, tale ſubiere iudicium. Si autem poſt dictã cauſam
prolatamq́; ſententiam eum traditorem didiciſſe perhi-
bent, vſqueadeo dementes ſunt homines, vt ducẽtos iu-
dices, apud quos victi ſunt, victis litigatoribus credant
eſſe poſtponendos. Et tamen in his omnibus quãuis ma
gna temeritate Italos, Gallos & Hiſpanos accuſant, re-
lictis cæteris tam multis prouinciis atque gẽtibus, à qui-
bus nefanda [illegible]
nõ poſſent crimina Italorum Hiſpanorum atq; Gallo-
rum, etiam ſi vera dicerentur: iam enim cæteras terras
cæco more, vel potius furore arguunt, & eis iraſcuntur:
quia cum duæ partes eſſent in Africa, vna, inquiunt, tra-
ditorum, & altera innocentium, traditores ſibi quàm
innocentes adiungere maluerunt. Quæ vna commina- Donatiſtarum confutatio.
tio breuiſsime atque iuſtiſsime ita refellitur, quia cum
duas partes audiſſent eſſe in Africa, vnam traditorum,
alteram innocentium, eam innocentem eſſe credide-
runt, quæ cauſam ſuam apud vicinos Eccleſiaſticos iu- F
dices obtinuerat. Quapropter illi ſemper innocentes
manſerunt, qui neſcientes quemadmodum iſta in Afri-
ca geſta ſint, id tamen crediderunt, quòd pacifice ac re-
ligioſe credere debuerunt, à quibus innocentibus ſepa-
ratio nullo modo innocens eſſe potuit. Fatetur etiã Caput. VI.
Parmenianus ad Arelatenſe oppidum & Epiſcopos iu-
dices & partes ex Africa conueniſſe, Cæcilianum ſcili-
cet atque Donatiſtas, vbi omnia ſuis credidit, qui nihil
victi potuerunt de iudicibus cõqueri: nec tamen negat
rurſus eos ad Conſtantinum veniſſe. Et quia ibi quoque
vltimo iudicio ſuperati ſunt, etiã ipſum gratia corruptũ
eſſe criminatur. Quibus omnibus conſideratis, qui ſine
ſtudio partium iudicat, eligat quibus credat, vtrum iu-
dicibus ſententias proferẽtibus, an litigatoribus contra
quos prolatæ ſunt, litem finire nolentibus. Certe orbis
terrarum iudicibus credidit. Qui autem Donatiſtis cõ-
ſentiunt, eosq́; defendunt, fatentur ſe illius Eccleſiæ eſſe,
quæ cauſam ſuam, qualiſcunque illa fuerit, nõ potuit ta-
men in tranſmarinis tot diſceptationibus obtinere, &
eorum aduerſus iudices murmura & crimina, credula
vanitate ſuſcipiunt. Qua in re ſi innocentes ſe dicunt,
& eos quos ſuperatos ſcimus: quanto innocẽtiores ſunt
qui temere aliquid mali de ipſis iudicibus credere no-

G ſunt de quibus neceſſe eſt, vt qui victi fuerant conquerantur. Non ſolum enim qui bonam cauſam perdidit, de iniquo vel tardo vel negligenti iudice queritur, ſed etiam qui iuſtiſsime victus eſt, ea cæcitate de innocente iudice murmurat, qua cæcitate cum innocente aduerſario litigabat. Quapropter iſti non ideo ſcelerati ſunt, quia de omnibus victis nolunt temere aliquid credere: ſed ideo quia ſe furore ſchiſmatis præciderũt ab eis innocẽtibus qui multo rationabilius nolũt tale aliquid de ipſis iudicibus credere. *Apoc.3.* Exiſtat enim aliqua illarum partium in nomine Chriſti nobiliſsima Eccleſia, vel ex illis ſeptem, etſi placet potiſsimum Philadelphia, quæ de myſtico nomine per linguam Græcam fraternam intimat charitatem. *Proſopopœia.* Audiamus igitur vocem eius, nec eius palea loquatur, ſed frumentum. Si ergo dicat iſtis, quid in me arguitis fratres, quid accuſatis? quanto interuallo ſecundum terrenum locum ab Africa remota ſim, partim noſſe, partim audire potuiſtis. Quid ibi tũc ſiue traditores, ſiue traditorum vel accuſatores vel damnatores, ſiue innocentium vel calumniatores vel oppreſſores egerint, prorſus ignoro. Sed ille dominus noſter, qui emit totum mundum precio ſanguinis ſui, cuius ſancta H commercia Propheta tanto antè cecinit, dicens, *Pſal.21.* Foderunt manus meas & pedes meos, dinumerauerunt omnia oſſa mea, Ipſi vero conſiderauerunt & inſpexerunt me, diuiſerunt veſtimenta mea, & ſuper veſtem meam miſerunt ſortem. Inter nos & vos non ſpacia conſtituit vacua & nuda Chriſtianis, impleuit hæc omnia ſanctificatione nominis ſui: in ipſo quippe pſalmo paſsionis, non ſolum quanti, ſed etiam quantum emerit declaratum eſt: ibi enim paulopoſt dicitur, Reminiſcentur & conuertentur ad dominum vniuerſi fines terræ & adorabunt in conſpectu eius vniuerſæ familiæ gentiũ, quoniam ipſius eſt regnũ, & ipſe dominabitur gentium. De cauſa itaq; noſtra tũc fortaſſe cogerer iudicare, ſi vel vicina eſſent, vel ita remota, vt inter nos & vos non habitarent alij Chriſtiani eodẽ nomine ſignati, eadem vnitate pacati. Multæ interiacent patriæ gentium, ſimul mecum emptæ illius ſanguine, in cuius conſpectu mecum pariter adorant. Per illas ad me tranſit fama de vobis, ipſæ de vicinitate cauſam veſtrã examinare potuerunt. Quod ſi non eſt factum, vos neglexiſtis. Neque enim neglecti à cæteris, non vſque ad nos etiam veniretis. Si autem aliquid iudicatum eſt, date veniam. I Non audeo vobis ſuperatis temere credere, & iudices veſtros eadem temeritate damnare. Accedit huc aliud quod me plurimũ moueat, quia ſi vos innocentes oppreſſi eſſetis, nos ſaltem fratres, qui nihil vobis nocuimus, amaretis. Cum vero nos qui bene nobis conſcij ſumus, cauſam veſtram vicinis veſtris recto Eccleſię iure commiſſam fuiſſe dicamus, qui coram deo ſciunt quemadmodum iudicauerint, lacerare tamen maledictis, & acerbis odiis inſectari, & quaſi propter vos Chriſtus apud nos hæreditatem perdiderit ſuam, etiam rebaptizare conamini, quid boni de illa veſtra cauſa ſentire poterimus? Qui enim longe remotiſsimos fratres temerariis ſuſpicionibus damnare minime dubitatis, quàm iuſte à vicinis veſtris damnati fueritis, oſtenditis. Cur enim non credam recte damnari potuiſſe à vicino iudice auditum, qui me fratrem tam longe abſentẽ damnare nõ dubitat inauditum, hoc mihi obiiciens maximum crimen, quoniam qui præſens eſſe non potui, eis ad quos cauſa perducta eſt, iudicibus potius quàm victis litigatoribus credidi? Quibus iudicibus ſi non potius credidiſſem, etiam ſi illi, qui victi ſunt innocentes eſſent, ego innocens eſſe non poſſem. Magno enim delicto implicaremur, K ſi cum corda humana non cerneremus, nec diſciplinam Eccleſiaſticam teneremus, cum eis nollemus iudicantibus, credere, vltra quos non potuit cauſa tranſire, & per quos potuit ad nos fama percurrere. Ab iſtis innocentibus impia te direptione diſcindis, & innocentem te dicis: quod vtique ſi eſſes, cum videres in ſcripturis ſanctis meſſem domini dei tui ante vltimam ſegregationem & ventilationem, à zizaniis & palea nõ poſſe ſeparari, eligeres potius fortis eſſe in tolerãdis malis, quàm impius in deſerendis bonis. Cur enim Eccleſiarum per orbem longe remotarum, non putamus eſſe iſtas & quàm iuſtiſsimas voces, quas in Philadelphia figuraui?

Caput VII. Quinetiam audet conqueri Parmenianus, quòd eos Conſtantinus ad campum, id eſt, ad ſuppliciũ duci iuſsit: qui victi apud Eccleſiaſticos iudices, nec apud ipſum quæ dicebant probare potuerũt, & adhuc in ſanctæ Eccleſiæ præciſione ſacrilego furore ferebantur: & hoc eum tanquam immaniter iuſsiſſe Hiſpano Oſio ſuggerente criminatur, ſuſpicionibus videlicet ſuis ſicut ſemper damnando inauditos, Quaſi vero non humanius ac probabilius alius credidit Oſio tanquã Epiſcopo ſuggerẽte potius factum, vt in leniorẽ coërcitionem L quãuis immaniſsimi ſceleris, id eſt, ſacrilegi ſchiſmatis, ſententiam flecteret imperator. Quid enim non iſti iuſte patiuntur, cum ex altiſsimo dei præſidentis, & ad cauendum ignem æternum flagellis talibus admonentis iudicio patiuntur, & merito criminum, & ordine poteſtatum? Prius enim probent ſe non eſſe hæreticos vel ſchiſmaticos, tum demum de indignis pœnis ſuis liuidam† emittant vocẽ, tum demum ſeſe audeãt cum mali aliquid patiuntur, veritatis martyres dicere. *†al. liberè.* Alioquin ſi quiſquis ab imperatore vel à iudicibus ab eo miſsis pœnas luit, cõtinuo martyr eſt, omnes carceres martyribus pleni ſunt, omnes catenæ iudiciariæ martyres trahunt, in omnibus metallis martyres ærumnoſi ſunt, in omnes inſulas martyres deportãtur, in omnibus pœnalibus locis iuridico gladio martyres feriuntur, ad omnes beſtias martyres ſurrigũtur, aut iuſsionibus iudicum viui ignibus concremantur. Si autem, ſicut dicit Apoſtolus, *Roma.13.* non eſt poteſtas niſi à deo, & miniſter dei eſt, vindex in iram eius, qui male agit, nec ſine cauſa gladium portat: Vis non timere poteſtatem? Bonum fac, & habebis laudem ex illa: bonus quicquid paſſus fuerit, laus illi prouenit M ex poteſtate facientis: malus vero qui merito patitur iniquitatis, non deputet ſæuitiæ poteſtatis, Et tamen quid tale iſti patiuntur, quale faciunt, niſi quia hominum multitudo non in corde cor habet, ſed in oculis? Nam ſi ſanguis exit de carne mortali, quiſquis aſpicit exhorreſcit, Si pro pace Chriſti præciſæ animæ atque ſeparatæ in hæreſis vel ſchiſmatis ſacrilegio moriuntur, quia non videtur, non plangitur, imò vero mors tetrior atq; luctuoſior, & vt planè dixerim, verior, iure conſuetudinis deridetur: cum authores tantarum mortium publice inſultant, & nec veritatis manifeſtandæ cauſa ſermonẽ nobiſcum conferre dignantur, Et ſi quid tẽporalis moleſtiæ paſsi fuerint per certiſsimum atque rectiſsimum ordinem poteſtatum, cum ipſi priuatis furioſorum agminibus multa grauiora paſsim atq; quotidie, nulla regia, nulla Eccleſiaſtica lege committant: nos corporum perſecutores vocant, ſe animarum interfectores non vocant, cum priuata licentia nec corporibus parcant. Sed quia ſemper per mãſuetudinem Chriſtianam multo ſeuerius oculus iudicatur euulſus in lite, quàm animus excæcatus in ſchiſmate, & aduerſum nos loquũtur,

& nobiſcum

A & nobiſcum loquuntur, & cum eos obmuteſcere cõpel
lat veritas, ſilere non permittit iniquitas. An forte de re-
ligione fas non eſt vt dicat imperator, vel quos miſe-
rit imperator? Cur ergo ad imperatorem veſtri venere
legati? Cur eum fecerunt cauſæ ſuæ iudicem, nõ ſecutu-
ri quod ille iudicaret? Sed quorſum illa dicuntur? nun-
quid nam etiam ſi obtineãt non pertinere ad Impera-
torem aduerſus eos aliquid ſtatuere, qui praua in reli-
gione ſectãtur, & propterea ſi interfecerit eos, quos pu-
nierit martyres erunt? Hoc enim modo iſta hæreticis
omnibus vox patebit, in quos ex occulto imperio dei,
per manifeſtum hominũ imperium multa quibus coër-
cerentur, ſeueriſsime conſtituta ſunt, nec ſolum hęreti-
cis quoquo modo ſaltẽ Chriſtiano nomine dealbatis,
ſed etiam ipſis Paganis. Nam vtiq; & ipſi falſa religio-
ne ſunt impij, quorum ſimulachra euerti atque confrin
gi iuſſa ſunt recẽtibus legibus, inhiberi etiam ſacrificia
ſub terrore capitali. Si quis ergo eorum damnatus in ta
li crimine fuerit, martyr continuo æſtimandus eſt, quia
pro ſuperſtitione quam piam religionem putabat, pœ-
nas legibus luit? Nullus certè quoquo modo Chriſtia-
B nus audet hoc dicere. Non ergo quiſquis in aliqua reli-
gionis quæſtione fuerit ab Imperatore punitus, martyr
Nota de martyrio. efficitur. Neque enim vident qui talia ſentiunt, in eum
locum ſe progredi, vt ipſos etiam dæmones martyrum
ſibi gloriam vẽdicare poſſe contendant, quia iſtam pa-
tiuntur perſecutionem per Imperatores Chriſtianos, vt
penè toto orbe terrarum eorum templa euertãtur, ido-
la comminuãtur, ſacrificia ſubtrahantur, qui eos hono-
rant, ſi deprehenſi fuerint puniantur. Quod ſi demen-
tiſsimum eſt dicere, non ergo ex paſsione certa eſt iu-
ſticia, ſed ex iuſticia paſsio glorioſa eſt. Ideoq; domin⁹,
ne quiſquam in hac re nebulas offunderet imperitis, &
in ſuorum damnatione meritorum laudem quæreret
martyrum, non generaliter ait, Beati qui perſecutionẽ
patiuntur: ſed addidit magnam differẽtiam, qua vera à
Matt.5. ſacrilegio pietas ſecernatur. Ait enim, Beati qui perſe-
cutionem patiuntur propter iuſticiam. Nullo modo au
tem propter iuſticiam, qui Chriſti Eccleſiam diuiſerũt,
& cum ea quaſi ſimulata iuſticia conantur ante tempus
à palea ſeparari, ac frumenta eius falſis criminationibus
inſectantur, dum ipſi ab ea potius tanquam leuiſsima pa
C lea, variis rumorum flatibus ſeparati ſunt. Sed inquiũt,
Donatiſtarum cuaſio. Non hæc fecimus. Videant ergo ex hac quęſtione ſe pri
mitus liberari debere, & tunc audere ſi quid moleſtiarũ
ſiue pœnarũ à Chriſtianis Imperatoribus patiuntur, vel
deponere in querimoniam, aut aſſumere in gloriã. De
qua re, id eſt, ipſi⁹ ſchiſmatis quæſtione, ſi nihil aliud di-
cerem, ea quæ ſuperius ſunt dicta ſufficerẽt. An forte di-
cent, Etiam ſi conuincuntur in ſacrilega diſſenſione, vt
pro ea demẽtia ſi quid paſsi fuerint martyres non ſint:
non tamen ad Imperatorum poteſtatem hæc coërcen-
da vel puniẽda pertinere debere. Qua in re quęro, quid
dicant, An quia de religione vicioſa vel falſa nihil cu-
randum eſt talibus poteſtatibus? Sed multa iam etiam
de Paganis diximus & de ipſis dæmonib⁹, quòd perſe-
cutiones ab Imperatoribus patiuntur. An & hoc diſpli-
cet? Cur ergo ipſi vbi poſſunt templa ſubuertunt, & per
furores Circũcellionum talia facere aut vindicare non
ceſſant? An iuſtior eſt priuata violentia, quàm regia di-
ligentia? Sed hæc omitto, Illud quæro quod manifeſte
Gala.5. enumerat Apoſtolus dicens, Opera carnis, quæ ſunt, in-
quit, fornicationes, immundiciæ, contentiones, æmula-
tiones, animoſitates, diſſenſiones, hæreſes, inuidiæ, ebrie-
tates, comeſſationes, & his ſimilia. Quid iſtis videtur vt

crimen idololatriæ putent iuſte ab Imperatoribus vin- D
dicari? Aut ſi nec hoc volunt, cur in veneficos vigorem
legum exerceri iuſte fatentur: in hæreticos autem atque
ſchiſmaticos impias diſſenſiones nolunt fateri: cum in
iiſdem iniquitatis fructibus authoritate Apoſtolica nu-
merentur? An forte nec talia poteſtates iſtæ humanæ
conſtitutionis permittuntur curare? Propter quid ergo
gladium portat qui dictus eſt miniſter dei, vindex in *Rom.13.*
iram eis qui male agunt, niſi forte quemadmodum nõ-
nulli eorum ſanè imperitiſsimi hoc intelligere ſolent,
de honorib⁹ Eccleſiaſticis dictum eſſe, vt gladius intel-
ligatur vindicta ſpiritalis, qui excommunicationem o-
peratur, cum prouidentiſsimus Apoſtolus conſequenti
contextione lectionis ſatis aperiat quid loquatur. Ille
quippe addidit, Propter hoc enim & tributa præſtatis.
Ac deinde ſubiunxit, Reddite omnibus debita, cui tri-
butum, tributũ: cui vectigal, vectigal: cui honorẽ, hono-
rem: cui timorem, timorẽ. Hoc ergo iam reſtat, vt iſtis
diſputationibus ſuis prohibeãt Chriſtianos tributa per-
ſoluere, cum & dominus talia ſentientibus Phariſæis,
quos imitãtur iſti, nummo inſpecto reſponderit, Red- *Matt.22.*
dite, inquit, Cæſari quod Cæſaris eſt, & deo quod dei E
eſt. Hi vero in vtroque inobedientes atq; impij, nec deo
reddũt Chriſtianum amorem, neq; regibus humanum
timorem, ita cæci & inſani, vt cũ ſchiſmaticos ſuos Ma
ximinianiſtas per poteſtates à catholicis Imperatorib⁹
miſſos de baſilicis excluſerint, & vi magna inſionum
& auxiliorum cedere ſibi compulerint, arguant catho-
licã, ſi pro ea catholici principes tale aliquid fieri præ-
ceperint. Ipſi vero Maximinianiſtæ antequam eſſent
Maximinianiſtæ, id eſt, cum adhuc vno ſimul Donati-
ſtarũ conſortio tenerentur, quæ ab eis rogatus ille Mau
rus per regem barbarum Firmum, quàm ſæua & quàm
acerba perpeſſus ſit, recolãt: & taceant, nec conqueri au
deant ſi quid huiuſmodi vel à Priminianiſtis propter
ſuum ſchiſma, vel cũ Primianiſtis propter Donatiſtas,
non pro religione ſacra, ſed pro animoſitate ſacrilega
patiuntur. Fortaſsis enim dicũt, grauiora ſe perpeſſos à
catholicis Imperatoribus, quàm iſti fecerunt per reges
Barbarorum Rogatiſtis, vel per iudices catholicorum
Imperatorum Maximinianiſtis, vel etiam faciunt per
furorem Circumcellionum quibuſcũque poſſunt: quaſi
vero inde quæſtio ſit, vtrum grauiora patiantur quàm F
faciunt. Quod quidem nullo modo cõceſſerim. Multa
enim eorum ſæuiſsima numerantur, imò numerari nõ
poſſunt, quę ſi pauciora eſſent, vel eos in quos admittũ-
tur minus affligerẽt, eo ipſo eſſent certè grauiora, quod
non ab ordinatis poteſtatibus iuberentur, ſed extraor-
dinariis furoribus admittuntur. Non enim tam multa
ſunt quæ aduerſus Maximinianiſtas per iudices huma-
næ conſtitutionis egerũt, in eo genere actionũ ponant
ſi volunt, quàm quę etiam ad perſequendum Rogatum
Maurum ab eis per Firmum barbarum geſta ſunt, & ſi
illum licet hoſtem immaniſsimum Romanorum in le
gitimis numerent. Sed hæc non tam multa ſunt, quàm
multa quotidie agunt per furioſos ebrioſorũ iuuenum
greges, quibus principes conſtituunt, qui primum tan- *Nota qui & vnde ſunt Circũcelliones.*
tummodo fuſtibus, nunc etiam ferro ſe armare cœpe-
runt, qui Circumcellionum notiſsimo nomine per to-
tam Africam vagantur, & ſæua contra omnem ordi-
nem legum, poteſtatumq; committunt: quorum ſcelera
cum ad eos deferuntur, fingunt ſe ignorare tale homi-
nũ genus, vel omnino ad ſe non pertinere contra om-
nes homines ore impudentiſsimo affirmant, neque
hanc ſaltem vocem totius orbis accipiunt, multo pro-
babilius

G babilius veriúſque dicentis, neſcire ſe quid in Africa geſtum ſit, ſiue à parte, ſiue contra partem Donati, quàm ſcilicet in ipſa Africa Donatiſtarum Epiſcopos, Circũcellionum vel facta neſcire, vel dicta ad ſe non pertinere. Sed vt dicere cœperam, hoc non quæritur modò, vtrum patiantur grauiora quàm faciant, ſed vtrum aduerſus hęreticos & ſchiſmaticos tale aliquid fieri liceat. Si enim dicunt non licere, cur ipſi faciunt? Si autem licere fatentur, * etiamſi oſtendant, quod nullo modo poſſunt, grauiora ſe perpeti à catholicis Imperatoribus, quàm ipſi per iudices eorum vel per regẽ Barbarorum ſchiſmaticis ſuis fecerunt, vel per inſaniam Circumcellionum omni generi hominum faciũt. Neque hoc mirandum eſt, ſi plus poſſunt principes quàm miſsi à principibus iudices, ſi plus poſſunt Romani Imperatores, q̃ Barbari reges. Et ſi merito grauiora legibus patitur latro, quàm contra leges ipſe cõmittit: vnde merito conſtitutionibus iuſtis grauiora patiuntur Circumcellionum mancipes, quàm faciunt, Circumcelliones, & tamen tanta eſt manſuetudo Chriſtianorum, vt pœnas eorum incomparabiliter ſuperent facinora eorum. Sed

Sine cauſa queruntur, tale quidam videre deſſe.

H ecce dãnauerunt in concilio ſuo Maximinianiſtas, trecenti decem Epiſcopi Donatiſtæ. Illi autem pertinacia peruerſitatis ſuis baſilicis cedere nolebant. Additi ſunt iudices, conſilium eorum proconſularibus geſtis indictum eſt. Deinde viſum eſt, vt illi qui tanto Epiſcoporum numero damnati ſunt, cederẽt locis, & facile ceſſerunt, nec multa paſsi ſunt: qui autem reſiſtere tentauerunt, quemadmodum afflicti ſint, quis ignorat? Sed tamen ſi tanta fuiſſet immanitas reſiſtentium, vt ad iniurias iudicum perueniret, nónne multo acerbiora Romanis legibus paterentur? Sic & tunc cum poſt terminum cauſæ, in qua ſe iſti à catholica præciderunt, conſequenter agi cœpiſſet vt baſilicas non tenerent, & tenerent imperialibus reſiſtendo iuſsionibus, ita vt vis illa notiſsima Circumcellionum præualeret, addendo inſuper etiam, vt cum donis Eccleſiæ, quos miſerat Imperator per Africam euntes turbulentiſsimis & ſæuiſsimus ſeditionibus agitarent: tales in eos leges proferuntur, vt ne ipſas quidem baſilicas quę non erant vnitatis, ſed à ſeparatis atque in ſuo ſchiſmate conſtitutis fuerãt fabricatæ, retinere ſinerentur. Qua in re iam ſuas iniurias poteſtas regia vindicauit. Quid enim valent iuſte poſsidere inimici iuſticiæ? Nec pro eis aliquid promul-

Epiſcopi-dia.

I gaſſe quis inuenitur niſi apoſtata Iulianus, cui pax & vnitas Chriſtiana nimium diſplicebat: quandoquidem ipſa ei vnde impie ceciderat religio diſplicebat. Cui quidem iſti Donatiſtæ, ſicut iudicum geſta teſtantur, quibus hi quod impetrauerant allegarunt, talibus verbis ſupplicauerũt, vt ei fortaſſe mitius ad idolorum cultum quidam timore conſenſerint, quàm eum iſti furioſi laudauerunt. Dixerunt enim quòd apud eum ſolum iuſticia locum haberet. Quid ergo aliud dixiſſe reperiuntur, niſi Chriſtianam ſanctitatem non eſſe iuſticiã, quæ apud illum nullum haberet locum: aut honorem dæmonum eſſe iuſticiam: aliorum autẽ Imperatorum iuſticiam legèſque quæ vehementes aduerſus eos latæ ſunt, quis ignorat? In quib* vna generalis aduerſus omnes, qui Chriſtianos ſe dici volunt, & Eccleſiæ catholicæ non communicant, ſed in ſuis ſeparatim conuenticulis congregantur, id continet, vt vel ordinator clerici, vel ipſe ordinatus denis libris auri mulctentur. Locus vero ipſe quò impia ſeparatio congregatur, redigatur in fiſcum. Sunt & aliæ iuſsiones generales, quibus eis vel faciendi teſtamenta, vel per donationes alicui

Lex imperialis contra ſchiſmaticos.

conferendi facultas adimitur, vel ex donationibus aut K teſtamentis aliquid capiendi, Nam in quadam cauſa cum homo nobilis Imperatoribus ſupplicaſſet, quòd ſoror eius quæ de parte Donati fuerat cum defungerẽtur, neſcio in quos communionis ſuæ, & maxime in quendam Auguſtinum Epiſcopum eorũ plurima contuliſſet, ex illa generali lege pręceptum eſt, vt omnia fratri reſtituerentur: vbi etiam Circumcellionum mentio facta eſt, ſi more ſuo violenter obſiſterent, quo genere auxiliorum & adminiculis repellerentur. Sic enim noti, ſic multis præliis probati ſunt, vt de his & ſupplicatio Imperatori fieret, & Imperator tacere non poſſet. Quæ cum ita ſint, cum & diuinis & humanis legibus ita dãnentur: tanta eſt tamen manſuetudo Chriſtiana, vt nõ ſolum teneant baſilicas, quas iam præciſi ædificauerũt, ſed nec eas omnes reddiderint vnitati, quas ab exordio vnitas tenuit. Et cum ipſi Maximinianiſtas de baſilicis ad partem Donati pertinentibus, per iudices à catholicis Imperatoribus miſſos inſtanter excluſerint, tamen à multis locis, quos catholica antè vnitas retinebat, nec ipſorum catholicorum Imperatorum legibus excluduntur. Poſtremo ſi quid forte aliquando unmo- L deratius in eos factum eſt, vt Chriſtianam excederet lenitatem, diſplicet omnibus frumentis meſsis dominicæ, id eſt, in Chriſto laudabilibus Chriſtianis, qui ſiue centenario, ſiue ſexagenario, ſiue tricenario fructu in catholica Eccleſia toto orbe ſuccreſcunt. Quapropter zizania vel paleam catholicæ ſegetis nobiſcum copioſiſſime accuſent, ſed nobiſcum ferre patientiſsime non recuſent. Noluit enim dominus ante tempus eradicare zizania, & à frumentorum permixtione ſeparare, Sinite, inquit, vtraque creſcere vſque ad meſſem. Et cum inuolucrum eiuſdem ſimilitudinis quærentibus diſcipulis explicaret, non ait, ager eſt Africa: ſed ait, ager eſt hic mundus. Per totum ergo mundum ſeges iſta ſeminata eſt, per totum ſuperſeminata zizania, per totum creſcit vtrunque vſque ad meſſem. Nunquid aut Donatus fuit maior meſſor, aut eo tempore quo ſe iſti à terrarum orbe ſepararunt, tempus meſsis aduenerat: cum idem dominus ne alicui liceret interpretari quod vellet, apertiſſime dixerit, Meſsis autem eſt finis ſeculi, meſſores autẽ angeli ſunt. Tales enim meſſores errare non poſſunt, vt vel frumenta pro zizaniis colligant, vel pro frumentis zizania redigant †. Iſti autem cum quaſi zizania germinata fugiunt, ſeipſos eſſe zizania demonſtrarunt, in M manifeſtiſsimo ſacrilegio contra ſententiam domini prædicantes, vt cum ille dicat, Sinite vtraque creſcere vſque ad meſſem: iſti per tam magnum agrum, id eſt, totum mundum zizania creſcere, frumenta vero diminuta in ſola Africa remanſiſſe contendant, Chriſto regi & principi noſtro ſacrilegam facientes iniuriam. Scriptum eſt enim, In lata gente gloria regis, in diminutione autem populi contritio principis. Sed iam tẽpus eſt quãtum exiſtimo ipſa teſtimonia ſcripturarum, quæ male interpretata decipiunt imperitos, diligenter attendere, & quantum dominus donat, ſecundum intellectum catholicæ veritatis aperire.

Matt. 13.

† al. religãt.

Prouer. 14.

Libri primi finis.

A

DIVI AVRELII AVGVSTINI Hipponenſis Epiſcopi, contra Parmenianum Liber Secundus.

Caput I.

QVæ tandē vis niſi cæcitas & vanitas animi cogit hominē clauſis, vt dicitur, oculis, tanquam in alterum iacere, quod in eū qui iecerit, cōtinuo redeat, eúmque ictu reciproco affligat, intacto illo quem vulnerare voluerat, ſicut iſti Donatiſtæ de omnibus ferè ſcripturarum teſtimonijs faciunt? Quæ cum ſe aduerſum nos proferre arbitrantur, velut admonere nos videntur quales eos ipſa ſcriptura conuincat eſſe. Quid enim facit aliud quando vel pro ſe, vel contra nos Par-
Eſa. 5. menianus putat eſſe quod ſcriptum eſt, Væ his qui dicunt quod nequam eſt bonum, & quod bonum eſt nequam: qui ponunt lucē tenebras, & tenebras lucem: qui ponūt id quod amarum eſt dulce, & dulce quod ama-
B rum? O ſtultiſsimam cæcitatem, quid enim tam bonum
Pſal. 132. & tam iocūdum quàm habitare fratres in vnum? Quid
Eſa. 5. illi nequam dicunt & amarum ponūt, qui ſe ab omnibus fratribus ſepararūt, dum vanas ſuſpiciones ſuas, ne dicam factioſas calumnias, vel non excitare, vel excita-
Matth. 3. tas tolerare noluerūt? Quod ſi veram paleam odiſſent,
Matt. 13 & ipſi palea non eſſent: non propterea ſe à dominico tritico per totum agrum, id eſt, mundum ſeminato, & creſcente ſeiungere debuiſſent. Exclamēt itaque ſi poſ-
Eſa. 5. ſunt. Væ his qui dicūt quod nequā eſt bonum, & quod bonum eſt nequam. Reſpondemus breuiter, verum eſt,
Eccli. 2. & addimus aliud, Væ his qui perdiderunt ſuſtinētiam,
Eſa. 5. dum ponunt lucem tenebras, & tenebras lucem. Quid enim lucidius promiſsis dei, qui temporib[us] noſtris exhibuit, quod ante annorum milia prænunciauit in ſe-
Gene. 12. 22. mine Abrahæ, quod eſt Chriſtus, benedictionem om-
& 26. nes gentes habituras? Et quid tenebroſius præſumptionibus hominum, qui propter temere obiecta & nunquā probata crimina traditorum, quæ ſi vera eſſent, nunquā deo præiudicarent quo minus quæ promiſit impleret, periiſſe dicunt Chriſtianum nomen de tot gentibus in orbe terrarum, & in ſola Africa remāſiſſe? Et hanc præ-
C ſumptionem ſuam lucem dicunt, promiſſa vero dei iam ipſo effectu rerum illuminata mendaciorum tenebris operire contendunt. Inſuper aduerſum nos factis
Eſa. 5. ſuis clamant dicentes, Væ his qui ponunt lucem tenebras, & tenebras lucem. Ita ne lux erat Optatus, eum totum orbem tenebras appellauit? An eum potius eſſe tenebras tota Africa ſentiebat, & iſti eum lucem vocabant qui ponūt lucem tenebras, & tenebras lucem? Sed diſplicebat, inquiunt, Optatus in communione noſtra omnibus bonis. Non ergo eum lucē vocabitis, & tamē ei communicabitis. Eligite itaque quod velitis, aut non obeſſe in vna communione tenebras luci, ſed ſufficere luci vt tenebras improbet, & eas pro vnitate ſi expellere non poteſt toleret, atque ita nō fuiſſe cauſam cur ab innocentibus fratribus, quos malos certè non potuiſtis oſtendere, ſi vobis cognitos etiam fuiſſe dicatis, tenebroſo ſchiſmatis ſacrilegio disiungeremini: aut ſi non ſufficit luci vt improbet quas expellere non poteſt tenebras, id eſt, ſi non ſufficit bonis vt improbent malos, quos excludere vel emēdare non poſſunt, facilius vnus Optatus partem Donati in vna Africa notiſsimus & apertiſsimus maculauit, quàm quilibet Afer traditor tot gentes per orbem terrarum, & ſi non dicam falſis cri-
minibus accuſatus, tamen quod impudentiſsime nega- D
tur, ignotus. Accipientes itaque peruerſo corde ſcripturas, non eas faciunt obeſſe nobis, ſed ſibi: quādo ad hoc putant eſſe ſcriptum, Væ his qui dicunt quod nequam Ibidem.
eſt bonum, & quod bonum eſt nequā: quo paleam frumenta inter ſe non tolerent adusque tempus vētilationis, vt cum male intelligāt, Væ his qui dicunt quod nequam eſt bonum, & quod bonū eſt nequam: cōpleatur in eis, Væ his qui perdiderunt ſuſtinētiam. Si autem in- Eccli. 2.
telligant in eos hoc eſſe dictum, qui opinātes quod malum eſt bonum eſſe, malum committunt in eos qui talibus laudando atq; approbando conſentiunt: quæ duo genera in vno loco ſcriptura cōmemorat, dicēs, Quo- Pſal. 9.
niam laudatur peccator in deſiderijs animæ ſuæ, & qui iniqua gerit, benedicitur: rectè intelligēt nec turbabūtur, cū apud ipſos inuenientur mali, niſi quod eos pro parte Donati tolerant, quos pro Chriſti vnitate tolerare debuerunt, & per hanc obſtinationē animoſitatis ſuæ coguntur miſeri in ſchiſmate ſuo ferre, quos norūt ab orbe terrarū accuſatos & dānatos eſſe. Quiſquis ergo vel 23. q. 4. ca.
quod poteſt arguendo corrigit, vel quod corrigere nō quiſquis vel
poteſt, ſaluo pacis vinculo excludit, vel quod ſaluo pa- quod poteſt.
cis vinculo excludere nō poteſt, æquitate improbat, fir- E
mitate ſupportat, hic eſt pacificus, & ab iſto maledicto immunis quod ſcriptura dicit, Væ his qui dicunt quod Eſa. 5.
nequā eſt bonum, & quod bonū eſt nequam: qui ponūt lucem tenebras, & tenebras lucem: qui ponunt quod amarū eſt dulce, & quod dulce eſt amarū: omnino liber, prorſus ſecurus, penitus alienus.

Obiiciunt iterū ſi- Cap. II.
mile huic ſolita cæcitate. De vobis, inquiūt, dicit ſcrip- Prouer. 17.
tura, Qui iudicat iuſtum iniuſtum, iniuſtum vero iuſtum, execrabilis eſt apud deum. Cur non execratio potius in illos cadit, qui vniuerſum orbem terrarum Chriſtianum dānare auſi ſunt inauditum, in quo tam ingēti hominum numero ſine vlla dubitatione fuerūt & ſunt ab eorū criminibus innocentes? Hoc ergo modo quod iuſtum eſt iniuſtum iudicarunt, cum Optatum Gildonianum decennalem totius Africæ gemitum, tanquam ſacerdotem atq; collegam honorantes in cōmunione tenuerunt. Aut ſi eum corde improbabant, ſed pro pace tolerabant, diſcant nullius pacifici patiētiam malo non conſentientē, ab vllis malis poſſe maculari, atq; ita ſentiant in qua perditione iaceāt, qui propter falſa ſiue ve- F
ra, non enim hoc quærunt, nec crimina Afrorū, vnitatē ſpiritus in vinculo pacis non ſeruant, cū orbe terrarum inauditum damnāt. Quod ſi dicerent, neſcimus an ſint Epheſ. 4.
per tot gentes terrarum trāſmarinarum boni Chriſtiani, impudētiſsime dicerent, Deus enim perhibet teſtimonium frumentis ſuis, qui per totum agrum ſeminatis, quamuis cum zizaniis à diabolo ſuper ſeminatis, ta- Matt. 13.
men vſque ad meſſem creſcere mādauit. Vnde & ſi homines ipſos minus nouimus eſſe bonos, tamen eos ideo nouimus, quia mētiri deum non potuiſſe, fide certiſsima retinemus. Cum ergo ſacrilega impudentia dicant, neſcimus vtrum ſint in cætero orbe terrarū boni Chriſtiani, videant qua inſania dicere audeant. Quotidie enim non dubitant dicere, ſcimus ibi non eſſe Chriſtianos. Aliud eſt vtique, neſcimus an ſint: aliud, ſcimus quod non ſunt: vtrunque & infidele & impium eſt. Sed ſi deteſtandus eſt qui dicit, neſcio an vera dixerit deus: quis eſt ille qui dicit, ſcio quòd non vera dixerit deus? Certè arbitror quòd neminē iſtorum offendere debeo, ſi Donato deum prepoſuero. Quātumlibet enim amēt Donatum, plus timēt deum. Poſtremo quātum ipſi ament Donatum, nos nouimus, quia ſolus deus verax eſt, omnis au-

G nis autem homo mendax. Chriſtus ergo qui ſuper omnia deus eſt benedictus in ſecula, & qui veriſsime de ſeipſo dixit, Ego ſum via, veritas & vita: cum ſerui eius ab eo quærerent, vtrum vellet eos ire & colligere zizania, Sinite, inquit, vtraq; creſcere vſq; ad meſſem. Donatus autem dicit zizania quidem creuiſſe, frumenta vero eſſe diminuta. Eligant iſti cui credant. Chriſtus, id eſt veritas, dicit, ager eſt hic mundus. Donatus autem dicit, agrum dei in ſola Africa remãſiſſe. Eligant cui credãt. Chriſtus, id eſt veritas, dicit, In tempore meſsis dicam meſſoribus, Colligite primũ zizania: & exponit dicens, Meſsis eſt finis ſeculi. Donatus autẽ dicit per præciſionem partis ſuę ante meſſem à frumentis zizania ſeparari. Eligant cui credãt. Chriſtus, id eſt veritas, dicit, Meſſores ſunt angeli. Donatus autem dicit ſe atq; collegas ſuos hoc feciſſe ante meſſem, quod ille dixit, angelos in meſſe facturos. Eligant cui credant. Certè Chriſtianos ſe dicũt, Chriſtum eis Donatumq; præponimus. Si verba dant Chriſto, cor autem Donato, quid ſint conſiderent. Ego parco, nõ inuehor, non exaggero, dolorẽ noſtrum melius premo quàm promo. Si autem dicunt ſe Chriſto dare cor ſuum, Chriſto ergo credãt dicenti, ꝙ

Pſal.115. *Rom.9.* *Ioan.14.* *Mat.13.* *Donatiſtarũ cõfutatio*

H per totum mundum & filij regni creſcant, & filij maligni: nõ Donato dicenti, ꝙ per totum mundũ filij maligni tantummodo creuerint, filij autem boni vſq; ad ſolam Africam diminuti ſint. Quòd ſi Chriſto credunt, nõ iam dicimus cum Eccleſiis orbis terrarum, ſed cum ipſo Euangelio pacem habeant, quod ab igne ſe conſeruare iactitãt, quia factis non probant.

Mat.13.

Cap. III. *Eſa.59.* Iam illud quò pertinet quod idẽ Parmenianus ex Propheta Eſaia nobis obiiciendũ putauit, Nunquid non valet manus domini ſaluos facere, aut aggrauauit aurem ne exaudiat? Sed delicta veſtra diſtinguunt inter mediũ veſtrum & dei, & propter peccata veſtra auertit faciem à vobis ne miſereatur, Manus enim veſtræ ſanguine coinquinatæ ſunt, & digiti veſtri in peccatis: labia autẽ veſtra locuta ſunt iniquitatem, & lingua veſtra iniuſticiã meditatur. Nemo loquitur iuſta, non eſt iudicium verum. Confidunt in vanis, & loquũtur mala, quia parturiunt dolorem & pariunt iniquitatem. Oua aſpidum eruperunt, & telam araneæ texuerunt: & qui erat de ouis illis mãducaturus, conterẽs inuenit olidum, & in ipſo baſiliſcum. Tela ergo eorum non erit ad veſtiẽdum, neque ſe operient de operibus ſuis. Opera enim illorum opera ini-

I quitatis, pedes autem eorum ad nequiciam currunt, veloces ad effundẽdum ſanguinem, & cogitationes eorũ cogitationes inſipientium. Contritio & infœlicitas in viis eorum, & viam pacis non cognouerunt. Quos iſto loco ſcriptura deſcribit, vbicũque fuerint inter bonos, non obſunt bonis, ſicut nõ obeſt palea frumẽtis, donec veniat dominus areæ, ferens ventilabrum in manu ſua vt mundet aream ſuam, frumẽta recondat in horreum ſuum, paleas vero cõburat igni inextinguibili. Sicut nõ obfuit bonis tãta multitudo ſceleratorum, qui per Ezechielem Prophetam dicti ſunt, illis videlicet qui gemebant & mœrebant facinora populi quæ fiebant in medio eorum. Vnde quia eos corrigere non poterant, nec ab vnitate populi dei ſe vllo modo ſeparare volebant, pro merito innocẽtiſsimę tolerãtiæ ſuæ ſignari meruerunt, & in illorum perditorum vaſtatione atque interitu liberari. Veruntamen iſti qui hęc catholicis obiiciũt: cur non ſeſe reſpiciũt, quorum cateruæ gregum furioſorum huc atque illuc armatæ ferro ac fuſtibus volitãt: & tam crebris vbi potuerint ſtragibus, nequaquam tamen tanta immanitate ſatiantur, vbi per buſta cadauerum eorum cum fœminis, quæ cum illis paſsim cõmixtæ cõtra ordinem rerum diuinarum & humanarũ diebus ac noctibus euagantur, tanta feruet ebrietas, vt inde inſaniam quotidianam, non ſolum alios inſectãdi, ſed etiam ſeipſos præcipitandi cõcipiant? Horum pedes ad malum non currunt, nec veloces ſunt ad effundendum ſanguinem? Ab iſtis nõ recedit iudicium qui ſibi etiam iniuſtiſsimas licentias inordinatæ poteſtatis vſurpant? Iſtis non fiunt lux tenebræ, dum non valẽt ſuſtinere lumen in falſo martyrio? Nõne in media nocte ambulãt etiam per diem: quandoquidem dicit Apoſtolus, Qui inebriantur, nocte ſunt ebrij? Nõnne iſti palpãt in meridie quaſi in media nocte? Quod quidẽ omnium hæreticorum eſt, qui rem manifeſtiſsimam in lucem omnium gẽtium conſtitutam videre non poſſunt, extra cuius vnitatem quicquid operantur, quãuis magna ſolertia & diligentia fieri videatur, tamen illis nihil prodeſt aduerſus iram dei, quos nec aranearũ telæ poſſunt defendere à frigore. Quid ergo de hoc prophetico capitulo ponunt, quod in ipſos retorqueri non poſsit, niſi forte de ouis aſpidum quorum multo antè meminerat dictator illius ſententiæ plenarij concilij trecẽtorum decem, qui cum vniuerſis prouinciis Africæ cõuenerunt?

Mat.3. *Ezech.9.* K *Eſa.59.* *1.Theſſ.5.* *Eſa.59.*

L Hoc certè ſi viueret Parmenianus non diceret, nec ex Eſaia Propheta poneret aduerſum nos, Oua aſpidum eruperunt. Reſpiceret enim adiũctum collegio ſuo Felicianum Muſticanum & Prętexatũ Aſſuritanum, quos ex numero damnatorum quaſi bono pacis, non tamen Chriſti, ſed Donati, velut integros denuo receperunt, qui & erant oua aſpidum & eruperãt. Sic enim eos deſcribunt trecenti decem plenarij concilij ore veridico, ſicut eorum etiam procõſularibus geſtis ſcripta allegata teſtantur. Hæc enim eorum certè verba cõcilij ſunt. Licet enim viperei ſeminis noxios part⁹ venenati vteri aluus diu texerit, & concepti ſceleris coagula in aſpidum membra tardo ſe calore vaporauerint, tamẽ conceptum virus euaneſcente vmbraculo celari non poterit, nã & ſi ſero publicum facinus & parricidium ſuum fota, fœtum ſcelerum pepererunt. Hæc oua aſpidum eruperant, iámque horribilia & male olentia, cum venenoſis fœtibus erant ab eorum communione proiecta. Sed erat intus Optatus baſiliſcus qui nutu quodam regali, quo inter ſerpentes excellere dicitur, etiam proiectas aſpides reuocaret. Aut ſi hæc pro pace non obſunt,

M quid catholicis obiiciunt quos conuincere nequiuerũt, cum ipſi receperint quos ore proprio damnauerant. Si hæc, inquam, pro pace nõ obſunt Chriſti, obſunt tamẽ pro pace Donati, cui multum fauetur in iniuriam pacis Chriſti, pro quo ſacrilegio quicquid corporalibus moleſtiis patiuntur, admonitio dei eſt cauẽdæ damnationis æternæ. Nam ipſi vere ſanguinem non ſolum corporaliter per furias Circumcellionum, ſed etiam ſpiritaliter fundunt, qui orbem terrarum ſi poſſunt rebaptizare conantur. Aut ſi ſolus ille ſanguinẽ fundit, qui carnem mortalem vel vulnerat vel vulneratam perimit: ille autẽ nõ fundit qui ſeductas animas ſacrilegio ſchiſmatis occidit, quare in ſchiſmaticos ſuos Maximianiſtas per eandem plenarij concilij ſui ſententiam talia dixerunt, Veloces pedes eorum ad effundendũ ſanguinem: cum ab eis conſtet corporaliter neminẽ occiſum, neminem vulneratum? Inſuper eos ab iſtis multa perpeſſos, cum de baſilicis per iudiciarias poteſtates excluderẽtur, qualia ante ſeparationẽ Maximinianiſtarum, cum in vnũ pariter eſſent, multa fecerunt eis, qui priora ex parte Donati ſchiſmata fecerant. Cui enim vnquam

Ibidem.

ſchiſmatico

A ſchiſmatico ſuo pepercerunt, qui ſibi ab orbe terrarum
cuius ipſi ſchiſmatici ſunt, nimiſ impudenter parci vo-
lunt, cum à ſola ipſa vera vnitate iuſtiſsime ſchiſmata
Cap.IIII. puniantur, ſi eo modo iſta punienda ſunt? Et illud
Eccli.10. quod ſcriptum eſt, Secundum principem populi, ſic &
miniſtri ipſius: & qualis rector eſt ciuitatis, tales inha-
bitantes. Si intelligerent quò pertinet, nec nobis talia
obiicerent, nec ipſi vana iactantia ſuperbirẽt. Nos enim
vt hominum ſpem quæ in ſolo deo tuta rectéq; ſecura
eſt, non in hominibus collocemus, quoniam ſcriptum
Hiere.17. meminimus, Maledictus qui ſpem ſuam ponit in homi
ne: non intelligimus hoc loco principem populi & re-
ctorem ciuitatis Epiſcopum ſignificari. Non ideo quia
non poſſumus innumerabiles ſanctos in catholica fide
Epiſcopos intueri, ſed ne cuiuſquam, vt dixi, ſpes homi-
nis collocetur in homine, & ſi forte ei cõtingat in ea vi-
uere ciuitate, vbi nõ ſit bonus Epiſcopus, arbitretur im-
pune ſe malum fieri, vſurpans ad defenſionẽ ſuam, tam
peruerſe iſtam ſcripturam quàm peruerſe ab iſtis intel-
ligitur, & dicens ideo ſe bonum eſſe non poſſe, quia ſe-
Eccli.10. cundum principem populi, ſic & miniſtri eius: & qualis
rector eſt ciuitatis, tales inhabitantes. Contradicitur e-
Matt.23. nim huic errori, veritatis ore dicentis, Quæ dicunt faci-
B te: quæ autem faciunt, nolite facere, dicunt enim & non
faciunt. Habentes itaque plebes tales Epiſcopos, qui bo-
na dicunt ex cathedra Moyſi, & ea quæ dicunt non fa-
ciunt ex peſtilentia ſua, ſi illi faciunt ea bona quæ dicũt,
& non faciunt ea mala quæ faciunt, ſicut præcepit do-
minus, nónne ſatis indicant non ita eſſe intelligendum
principem populi & rectorẽ ciuitatis quo modo iſti in-
telligunt? Poſſunt enim eſſe populi boni vbi fuerint E-
piſcopi mali, ſicut potuit eſſe populus malus, vbi fuit
Moyſes princeps & rector bonus. Errantes enim in ver
1.Timo.1. bis ſanctarum ſcripturarũ, & ſicut dicit Apoſtolus, Non
intelligentes neque quæ loquuntur, neque de quibus af-
firmant, ipſi potius ſecundum peruerſitatem intellectus
ſui magnas patiũtur anguſtias, cũ eis dicitur, Ergo qua-
lis fuit Optatus, talis fuit plebs Thamugadenſis, & ſi cõ-
munione ſacramentorum, ſicut dicitis contaminantur,
& illi qui facta mala improbant, & illi qui etiam ea pro
pace tolerant vnitatis: tales eſtis & vos omnes, qui &
illi collegæ & illi plebi communicaſtis, cum illum tota
Africa Gildonis ſatellitem manifeſto gemitu declama-
ret. Quem propterea ſæpe nomino, quia ita manife-
C ſtus apparuit, vt vbicunque fuerit nominatus, nullus ſe
ignorare reſpondeat. Nam ipſi reſpiciant & recorden-
tur, quàm multo inter ſe ſimiles habeant, quorũ par ma
licia eſt, ſed impar noticia, & aliquando veniant ad ve-
ram ſententiam iſtorum verborum, & intelligãt vnum
principem dominum noſtrũ Ieſum Chriſtum, cuius mi
Gala.4. niſtri ſunt boni, & ipſum rectorẽ ciuitatis illius Hieru-
ſalem, quę eſt mater noſtra in cœlis æterna, cuius recto-
ris dignitati congruunt habitantes, nõ ad ęqualitatem,
Leuit.19. ſed pro modo ſuo, quia dictũ eſt eis, Sancti eritis, quo-
niã & ego ſanctus ſum: ſecundũ quandam ſcilicet ima-
2.Cor.3. ginis ſimilitudinem, in qua transformamur de gloria in
gloriam tãquam ad domini ſpiritum, munere illius qui
Rom.8. nos facit conformes imaginis filij ſui. Eſt & alterius ma
li populi diabolus princeps, & rector eius ciuitatis quæ
myſtice Babylonia dicitur, quẽ principem & rectorem
tenebrarũ harum, id eſt peccatorũ, ipſum & angelos e-
Ephe.6. ius Apoſtolus appellat: & illius miniſtri ſimiles ei ſunt,
qui transfigurãt ſe in miniſtros iuſticiæ, ſicut ille in an-
gelum lucis, & inhabitantes rectori peſsimo in factis ſi-
milibus cõgruunt. Sed iſtorum populorum atq; ciuitatũ

tunc erit aperta ſeparatio, cum iſta meſsis fuerit vẽtila- D
ta, quod donec fiat omnia tolerat dilectio frumentorũ,
ne dum grana paleam præpropere fugiunt, à conſorti-
bus granis impie ſeparentur. Quid igitur iam va- Cap.V.
let ad cauſam quod iſti nobis obiiciunt, quia de malis
ſacrificatoribus dominus per Eſaiam Prophetam dicit,
Facinoroſus qui ſacrificat mihi vitulũ quaſi qui canem Eſa.66.
occidat, & qui ſimilaginem quaſi ſanguinem porcinũ, 1.q.1.ca per
& qui offert thus quaſi qui benedicat idolo. Hęc omnia Eſaiam.
multò congruẽtius de illis dicuntur, qui contra Eccle-
ſiam dei toto ſicut promiſſa eſt orbe diffuſam, altare ſui
ſchiſmatis erexerũt, quod eos ſacrilegiũ omnes inuol-
uit, & quilibet vbilibet offert ſacrificiũ tale corde vel fa
ctis hæc vt audire mereatur, perniciem ſibi infert, nõ il-
lis bonis qui accipiunt ab eis ſacramenta eadẽ, qui ſecũ-
dum Prophetam Ezechielem gemunt & mœrent pec- Ezech.9.
cata, quæ fiũt in medio eorum, quãuis non ſe inde cor-
poraliter ſeparent. Vnicuiq; enim deus retribuit ſecun-
dum cor ſuum. Nam ſi primis temporibus non obfue-
rũt mali ſacerdotes, vel collegis bonis, ſicut fuit Zacha Matt.23.
rias: vel popularibus, ſicut fuit Nathanaël, in quo dolus Ioan.1.
non erat: quãto magis nihil obeſt in vnitate Chriſtia-
na Epiſcopus malus vel coëpiſcopis vel laicis bonis, cũ E
iam ille ſacerdos in æternum ſecundum ordinem Mel Pſal.109.
chiſedech & pontifex noſter, ſedens ad dexterã patris,
interpellat pro nobis, qui traditꝰ eſt propter delicta no Roma.8.
ſtra, & reſurrexerit propter iuſtificationem noſtrã? Nec Roma.4.
illud bonis obeſt, ſed offerẽtibus malis, quod veriſsime
dictum eſt, Dona iniquorũ non probat altiſsimus. Nõ Eccli.34.
enim dixit, Dona eorum qui pro pace iniquos tolerãt
nõ probat altiſsimus: cũ tamen nec iſti ea quę obiecerũt
probare potuerint eo tẽpore quo ſchiſma fecerũt, alio-
quin illis excluſis, iſtos hæreditas Chriſti toto orbe dif-
fuſa in cõmunione catholica retineret. Sacrificia, Cap.VI.
inquit, impiorũ execratio eſt domino, Etenim nõ ini- Prouer.15.
que offerũt illa. Iam ſuprà reſpõſum eſt, quia nõ eſt ini-
quus Chriſtus, qui pro nobis ſeipſum obtulit, & noſter Roma.4.
in cœlo mediator eſt, quo ſuam Eccleſiam gubernante 1.Timo.2.
bonis mali non oberunt, qui vel ignorantur vel pro pa
ce tolerãtur, donec ipſe veniat ac ſeparet præmiſsis meſ
ſoribus à meſſe zizania, & ventilabro paleas à frumen- Matth.13.
tis: quanquam iſti quod ſæpe dicendum eſt, falſa crimi- & 3.
na obiecerint, quæ etiam ſi vera eſſent, bonorum cha-
ritati pro vnitate in vnitate omnia toleranti nihil no-
cerent, ſi ea forte etiam cognita, iudicibus Eccleſiaſticis
perſuaderi non poſſent. Sacrificia ergo impiorũ eis ipſis F
oberunt qui offerunt impie. Nam vnum atque idem ſa
crificiũ propter nomẽ domini quod inuocatur, & ſem-
per ſanctũ eſt, & tale cuique fit, quali corde ad accipiẽ-
dum acceſſerit. Qui enim mãducat & bibit indigne, iu
dicium ſibi mãducat & bibit. Non ait aliis, ſed ſibi. Qui 1.Cor.11.
ergo manducat digne & bibit, gratiam ſibi mãducat &
bibit. Illi ergo videant, vtrũ digne manducẽt, qui inter
tam multos parentes & filios, maritos & vxores: inter
tam multos, quod eſt patentiſsimum, dei hæredes, & co
hęredes Chriſti toto orbe diffuſos, nefario ſchiſmate di
uiſerunt, cum poſſent vtique ſi boni eſſent, & vere ma-
los arguerent, fructuoſe tolerare pro pace Chriſti, quæ
pernicioſe tolerant pro pace † Donati. In Exodo, in- †al.parte.
quiunt, ſcriptum eſt, Sacerdotes qui accedũt ad domi- Cap.VII.
num deum ſanctificentur, ne forte derelinquat eos do- Exod.19.
minus. Et iterum, Cum miniſtri ad altare accedunt, nõ & 30.
adducant in ſe delictum, ne moriantur. Et illud in Le-
uitico, Homo qui habuerit maculam & vicium, nõ ac-
cedat dona offerre deo. Bene quidem de veteribꝰ libris Leuit.21.
iſta

G iſta teſtimonia proponunt. Dicāt ergò mihi, cui ſancto
ſecundum ſalutem ſpiritalem obfuerit, vel in ſacerdo-
tibus, vel inter populum conſtituto, malus aut macula-
tus ſacerdos? Vbi erat Moyſes & Aarō, ibi murmurato-
res ſacrilegi, quos deus à facie ſua ſemper perdere mi-
nabatur. Vbi erat Caiphas & cęteri tales, ibi Zacharias,
ibi Symeon & cęteri boni: vbi Saül, ibi Dauid: vbi Hie-
remias, vbi Eſaias, vbi Daniel, vbi Ezechiel, ibi ſacerdo-
Gala.6. tes mali & populi mali: ſed ſarcinam ſuam vnuſquiſque
portabat. Omitto dicere quam ſcelerata ſuperbia dicāt,
neminem eſſe inter collegas ſuos vel ſeipſos cū aliqua
macula & vicio, nō mēbrorum, ſed quod peius eſt mo-
rum. Quod vbi agere cū eis cœperimus, reſpondebunt,
intereſſe qualis macula & quale vicium ſit quę ſic ſcrip-
tura diſcreuerit quæ ait, Homo qui habuerit maculam
aut viciū, nō accedat dona offerre deo. Nullám ne ma-
culam habuit & viciū, non dico Optatus, ſed ipſe Par-
menianus, aut ipſe Donatus? Sed tanto iſti amore ho-
minum cæci ſunt, & corde impudico adulteros mētis
ſuæ, vni legitimo viro coęquare non dubitant, vt quod
H de ſolo domino Ieſu Chriſto dici potuit, etiam in Do-
Hiere.9. nato perfectū fuiſſe contendāt. Quis dabit oculis meis
fontem lachrymarum? Quis congruus huic ſceleri ge-
mitus concuſſo pectore exprimetur? Sed iterum atten-
dāt, vtrum ſaltem Optatus habuerit aliquam maculam
aut aliquod vicium? Non vſqueadeo cæci ſunt, vt iſtius
vitam omnino immaculatā, & omnino vicio carērem
fuiſſe reſpōdeāt. Cur ergo accedebat dona offerre deo,
& ab eo cæteri coniunctis manibus accipiebant, quod
maculoſus & vicioſus obtulerat? Attēdant in cęteris col
legis ſuis vtrum nulla ſit macula ebrietas. Sed prius le-
gant quibus ſceleratis ebrioſos adiunxerit Apoſtolus.
Vtrum auaricia nulla ſit macula, quā idem Apoſtolus
Gala.5. ſic deteſtatur, vt idolorum comparet ſeruituti? Qui autē
rectiſſime ſapiunt, intelligunt quēlibet hominum, quá-
uis iam pro conſortio ſocietatis humanæ non abſurde
dici poſsit iuſtiſsime viuere, nō tamen poſſe eſſe ſine a-
Ibidem. liquo vicio, quandiu caro concupiſcit aduerſus ſpiritū,
1.Ioan.3. ſpiritus autem aduerſus carnē. Et qui natus eſt ex deo,
1.Ioan.1. non peccat, Et ſi dixerimus quia peccatum non habe-
mus, noſmetipſos ſeducimus, & veritas in nobis nō eſt.
Reſpondet Quanuis enim inquātum ex deo nati ſumus non pec-
tacitæ quæ- cemus: ineſt tamē adhuc etiam quòd ex Adam nati ſu-
ſtioni. mus, quia nondum abſorpta eſt mors in victoria, quod
I etiam in corporum reſurractiona promittitur, vt om-
1.Cor.15. nino beati & immaculati & incorrupti ſimus, qui iam
1.Ioan.3. ſecundum fidam filij dei ſumus, ſed ſecundum ſpeciem
nondum apparuit quod erimus, Nondum enim re, ſed
Roma.8. ſpe ſalui facti ſumus. Spes autē quæ videtur nō eſt ſpes:
quod enim videt quis, non ſperat, Si autē quod non vi-
demus ſperamus, per patientiam expectamus. Quādiu
autem expectamus per patientiam corporis noſtri re-
demptionem, non audeamus dicere carere nos omni
vicio, ne ipſa ſuperbia ſit immaniſsimum vicium. Eui-
gilemus igitur aliquando, atque videamus in ſacerdo-
tibus illius temporis, cum corporalia vicia vitabantur,
illum præfigurari qui cum eſſet deus, factus eſt propter
nos homo, ſolus verus agnus immaculatus & ſacerdos
Hebr.9. ſine vicio. Ideoq; & tunc ſacerdos ſolus intrabat in ſan
cta ſanctorum, populus autem ſtabat foris: ſicut nūc il-
le ſacerdos poſt reſurrectionem ſuam intrauit in ſecre
Roma.8. ta cœlorum, vt ad dexteram patris interpellet pro no-
bis. Populus autē cuius ille ſacerdos eſt, adhuc foris ge-
mit, Nam cum Epiſcopus ſolus int⁹ eſt, populus & orat
cum illo, & quaſi ſubſcribens ad eius verba reſpondet,
amen. Vſqueadeo tunc quando ſine vlla macula & ſine K
vllo vicio, quia non poterāt animi ſacerdotum, corpo-
ra quærebantur, ſolus ille pontifex noſter præfiguraba-
tur, non iſti ſuperbi & impij, qui fornicantem animam
non zelant ſponſo, ſed ei audent ſe oſtentare pro ſpon
ſo. In Euangelio, inquit, ſcriptum eſt, Deus peccato- *Cap.VIII.*
res non audit, ſed ſi quis deum colit, & volūtatem eius *Ioan.9.*
facit, hunc audit. Et hæc abſoluta reſponſio eſt, Si enim
duo ſimul orent, vnus peccator, & alter qui deum colit
& voluntatem eius facit, nimirum illum audit, & illum
non audit. Quid ergo ſibi vult hoc teſtimonium, vel
quo modo pro ſe arbitrantur eſſe proferēdum, vel cum
his verbis maxime ſecuri fiāt inter malos boni, nec vl-
la cauſa corporalis ſeparationis exiſtat, vt nefario ſchiſ
mate homines etiam à bonis per talem diſcordiā ſepa-
rentur, quandoquidem poſſunt & mali inter bonos ex-
audiri propter fidem ſuam? De⁹ enim qui cordis inſpe-
ctor eſt, nō errat vt alium pro alio vel exaudiat vel re-
pellat. An propterea dicunt hoc, vt intelligatur malus
Epiſcopus non exaudiri cum pro populo rogat? Quod
etſi ita eſſet, non ideo tamen populus ſi bonus atque fi-
delis eſt, ſollicitus eſſe deberet. Securos enim illos facit L
illa ſcriptura quę ait: Fratres, hoc ſcribo vobis vt nō pec *1.Ioan.2.*
cetis, Et ſi quis peccauerit, aduocatū habemus apud pa-
trem Ieſum Chriſtum iuſtū, & ipſe eſt propiciatio pro
peccatis noſtris. Hoc quàm veraci & pia humilitate di-
ctum ſit audiant, ſi habent aures vnde audiant, Ioannes
enim dixit, Hoc ſcribo vobis vt non peccetis. Si itaque
ſequeretur, & diceret: Et ſi quis peccauerit, aduocatū ha
betis apud patrem Ieſum Chriſtum iuſtum, & ipſa eſt
propiciatio pro peccatis veſtris: ſeipſum à peccantibus
quaſi ſegregaſſe videretur, vt iam nō ei opus eſſet pro-
piciatione, quæ ſit per mediatorem ſedētem ad dexte- *Roma.8.*
ram patris, & interpellantem pro nobis. Quod vtique
non ſolum ſuperbe, ſed etiam falſò diceret. Si vero ita
diceret, hoc ſcripſit vobis vt non peccetis, & ſi quis pec
cauerit, mediatorem me habetis apud patrē, ego exoro
pro peccatis veſtris: ſicut Parmenian⁹ quodā loco me-
diatorem poſuit Epiſcopum † inter populum & deum, *†al.ſe.*
quis eum ferret bonorum atq; fidelium Chriſtianorū?
Quis ſicut Apoſtolum Chriſti, & non ſicut Antichriſtū
intueretur? Et tamē lacus detriti fumoſam aquam, iſto-
rum ſuperbiam ferunt, † & ſpiritum ſanctum continere *†al.iſtorū*
non poſſunt, vt ſeruent vnitatem ſpiritus in vinculo pa *fecerunt ci-*
cis, & in omnibus orationibus ſuis de vno mediatore *ſternam.*
ſecuri ſint. Homines enim omnes Chriſtiani inuicē ſe *Ephe.4.*
commendant orationibus ſuis. Pro quo autē nullus in- M
terpellat, ſed ipſe pro omnib⁹, hic vnus veruſq; media-
tor eſt, cuius typus quoniā præfigurabatur in ſacerdo-
te veteris teſtamenti, nullus illic inuenitur oraſſe pro ſa
cerdote. Paulus autem Apoſtolus quanquam ſub capite
præcipuum membrum, ſed tamen quia membrum eſt
corporis Chriſti, & nouerat nō per figuram in interio- *Hebr.9.*
ra veli ad ſancta ſanctorum, ſed per expreſſam & firmā
veritatem in interiora cœli ad ſanctitatem, non imagi-
nariam, ſed æternam, pro nobis intraſſe maximum &
veriſsimum ſacerdotem Eccleſię, ſe orationibus fideliū
& ipſe commendat. Nec mediatorem ſe facit inter po-
pulum & deum, ſed rogat vt pro ſe, orent inuicem om- *1.Cor.12.*
nia membra corporis Chriſti, quoniā pro inuicem ſol-
licita ſunt membra, & ſi patitur vnum mēbrum, com-
patiuntur omnia mēbra: & ſi glorificatur vnum mem-
brum, congaudent omnia membra: ac ſi oratio pro in-
uicem membrorum omnium adhuc in terra laboran-
tium, aſcēdat ad caput quod pręceſsit in cœlum, in quo
eſt pro-

A eſt propiciatio pro peccatis noſtris. Nã ſi eſſet media-
tor Paulus, eſſent vtique & cæteri coapoſtoli eius, ac ſic
multi mediatores eſſent, nec ipſius Paulo conſtaret ra-
1.Tim.2. tio quia dixerat, Vnus enim deus, vnus mediator dei &
hominum homo Chriſtus Ieſus, in quo & nos vnũ ſu-
Epheſ.4. mus, ſi ſeruemus voitatẽ ſpiritus in vinculo pacis. Nec
propter malos bonos deſeram⁹, ſed propter bonos ma
los ſufferamus, ne cum defendere volumus quod teme-
raria præſumptione relinquimus, incognitos cogamur
maiori ſcelere damnare inauditos, cum etiam certum
ſit, quia peccatores deus audit, quod quidem inuenitur
Numer.23. io ſcripturis. Balaam Propheta nõ de populo Iſraël, ſed
alienigena conductus ab inimico, vt populo dei male-
diceret, conuerſus à domino ad benedicendum eſt: cu-
ius verba omnia bene imprecaotis audiuimus & legi-
mus, & cum aliud haberet in voto, verba tamen pre-
caotis & bona ſunt, & pro populo exaudiũtur à domi-
no. Vnde nõ mirum eſt ſi verba bona quæ pro populo
dicuntur in precibus, etiam ſi à malis dicantur Epiſco-
pis, & exaudiri tamen, non pro peruerſitate præpoſito-
B rum, ſed pro deuotione populorum. Verũtamen quod
Ioan.9. ſcriptum eſt io Euangelio, Deus peccatores non audit,
ſed ſi quis deum colit, & voluntatem eius fecerit, ipſum
exaudit: non à domino dictum eſt, ſed ab illo qui ocu-
los corporis iam quidem reſtitutos habebat, ſed ei ocu-
li cordis nondum patebãt, vode ipſum dominum ad-
huc Prophetam putabat. Nã eum poſtea cognitum dei
Lucæ 18. filium adorauit. Ipſe autem dominus cum in vno tem-
plo orarent phariſæus & publicaous, publicanum con-
fitẽtem peccata ſua magis iuſtificatum dicit, quàm pha-
riſæum iactantẽ merita ſua, cui ſimiles iſti ſuot. Quan-
quam enim iuſtificatus deſtiterit eſſe peccator, tamẽ vt
iuſtificaretur peccator orabat, & peccator confitebatur,
& exauditus iuſtificatus eſt, vt deſineret eſſe peccator.
Non vtique deſineret eſſe peccator, niſi prius exaudire-
tur peccator. Quamobrem nõ quidem omnem pecca-
torem exaudiri, ſed tamẽ non omnem peccatorem nõ
Cap.IX. exaudiri veritas teſtis eſt. Obiiciunt & quod dicitur
Pſal.49. in Pſalmo, Peccatori autem dixit deus, vt quid exponis
iuſtificationes meas, & aſſumis teſtamentum meum per
os tuum? Tu vero odiſti diſciplinam, & proieciſti ſer-
C mones meos retrorſum. Si videbas furẽ currebas cum
eo, & cum adulteris portionem tuam ponebas. Os tuũ
abundauit malicia, & liogua tua coocinnabat dolos.
Sedens aduerſus fratrẽ tuum loquebaris, & aduerſus fi-
lium matris tuæ ponebas ſcandalum. Sed aperiant ali-
quando aures cordis, & deſinant eſſe noo iotelligẽtes,
neque quæ loquuntur, neq; de quibus affirmant. Atten-
dunt enim dictum peccatori, vt quid exponis iuſtifica-
tiones meas, & aſſumis teſtamentũ meum per os tuum:
& non intelligũt ad hoc dictum, vt ſciat ſibi nihil pro-
deſſe verba quæ ore pronunciat, ſi quod dicat ipſe non
facit, veruntamen aliis prodeſſe, quæ etiã per malos au-
diunt, & faciunt, quod ipſe domious docet in Euange-
Matt.23. lio, dicens de phariſæis, Super cathedram Moyſi ſedẽt,
quæ dicuot facite, quæ autẽ faciunt, facere nolite: dicũt
enim & nõ faciuot. Atq; vtinã vellent in his verbis quæ
de Pſalmo meminerũot, ſe tãquam in ſpeculo intueri.
Quo modo non proiiciũt ſermooes dei retrorſum, qui
populis pronunciant pacẽ, & non amant pacem? Quo
modo non odio habent diſciplinam, qui damnare au-
dent orbem inauditum, & cum pro merito imò longe
minus merito, pro tanti furoris audacia, ſecundum di-
uinæ miſericordiæ diſciplinã temporales moleſtias pa
tiuntur, non peccata ſua puniri confitentur, ſed merita
coronari gloriantur? Eos ſanè cũ fure cucurriſſe nõ di- D
co, quia fure peior eſt raptor, quod eſſe vndiq; clamaba
tur Optatus.* An non cũ mœchis particulã ſuã ponunt, **al.Donat⁹*
qui greges ebrios ſaoctimonialiũ ſuarum cum gregib⁹
ebriis Circumcellionum, die noctuq; permixtos vagari
turpiter ſinunt? An nõ ſedẽtes aduerſus fratres ſuos de-
trahunt, qui propter quoſdam quos conuincere nõ po-
tuerunt, in hæreditate Chriſti toto terrarum orbe dif-
fuſa contẽdunt non eſſe Chriſtianos? Atq; ita aduerſus
filium matris ſuæ: id eſt, paruulũ adhuc in fide & ſacra-
mentorum lacte nutriendum, pernicioſiſsimũ ſcanda-
lum ponunt, dũ oeſciens adhuc ſequr̃ deum patrẽ, infir-
mus ſequitur hominem, & ſimulata atq; adũbrata ſpe-
cie veritatis illectus, ab vnitatis cõpage, crudeli lacera-
tione diuellitur. Sed ſi eis qui mala non faciunt, in eadẽ
parte malefacta diſplicẽt cæterorũ, nec obeſſe ſibi alie-
na ſcelera credũt, quæ in medio ſui fieri gemũt & mœ-
rent, cur io crimioe ſacrilegi ſchiſmatis peroicioſe to-
lerãt, quos fructuoſe tolerare in voitatis integritate po
tuerunt? Poſſunt enim dicere, ſi tamen iã ipſis rebus ex-
pergefacti euigilaot aliquando, poſſunt, inquam, dicere E
mala ſingulorum cæteris non obeſſe, qui oec approbãt
nec faciunt talia, non autẽ ſingulorum malũ eſſe ſchiſ-
matis ſacrilegiũ, ſed ad eos omnes pertinere, qui catho-
licæ non cõmunicant vnitati, facillime poſſunt cõuin-
ci, & ſi difficile cõfiteri. Qua enim cauſa in eorũ com-
munione ad alios non pertinent crimina aliorũ, ea cau
ſa ſchiſma crimen eſt omnium, quia cum ſe inter ipſos
ſuos aliorum ſceleribus maculari non poſſe iam dicũt,
ſimul fateantur neceſſe eſt non ſe habuiſſe cauſam cur
ab vnitate diſcederent, vbi eos nõ poſſunt aliorũ ſcele-
ra maculare, & propterea ſcelere ſchiſmatis apertiſsimo
tanquam vno mortifero vinculo pariter colligantur.

At enim prophetauit Hieremias. Quid prophetauit *Cap.X.*
Hieremias? Nõ habere, inquit, verũ baptiſmum eos qui *Hiere.2.*
relinquũt deũ. Ait enim, Expectauit cœlum ſuper iſtud,
& exhorruit multo vehemẽtius dicit dominus, quoniã
duo nequã fecit populus iſte. Me dereliquerunt fontem
aquæ viuæ, & effoderunt ſibi lacus detritos qui nõ poſ-
ſunt aquã portare. Et iterum, Facta eſt plebs mea mihi *Hiere 15.*
ſicut aqua mẽdax, ooo habens fidẽ. Et illud quod ſcrip- F
tum eſt, Qui baptizatur à mortuo, & iterũ tangit mor- *Eccli.34.*
tuum, quid prodeſt lauatio ei⁹? Et illud in Pſalmo, Oleũ *Pſal.140.*
autẽ peccatoris ooo impinguet caput meũ. Et iterũ ali-
bi, Muſcæ moriturę extermiuãt oleum ſuauitatis. Et ali- *Eccleſ.10.*
bi, Spiritus enim ſanctus diſciplinæ effugiet fictũ, & au- *Sap.1.*
feret ſe à cogitationibus quæ ſuot ſine intellecto. Hæc
omnia ſi eo modo intelligenda ſunt, quo ab iſtis intelli
guntur, nec nobis nec ipſis cõquadrat ratio veritatis. Si
autẽ alio modo docuero iotelligenda, illi ſoli ſua pra-
uitate turbãtur. Sed vt non turbentur, ad catholicũ re-
fugiãt iotellectum, quia non inueniũt exitum reſpõſio-
nis, dũ irretiuntur crimine ſchiſmatis. Habent certè etiã
ipſi, non dicã tales, ſed quos vel fatẽtur, vel inſaniſsime
negant, derelinquentes deũ qui eſt fons aquæ viuæ, hoc
eſt inique viueotes. Neq; enim pedib⁹, ac non corde re-
linquitur deus. Habent & mẽdaces, & non habentes fi-
dẽ, aliud profiteotes & aliter cõuerſantes: habent etiam
mortuos, Si enĩ ſexui delicatiori & infirmiori delicias
non cõcedit Apoſtolus dicẽs, Vidua quę in deliciis agit *1.Tim.5.*
viuẽs mortua eſt: quęrãt vtrũ nulli apud ſe viri, & quod
amplius eſt, præpoſiti vel miniſtri viuãt in deliciis, atq;
ſi ita audẽt, renũcient ſe oon habere mortuos, & melio
res eſſe q̃ illa Eccleſia, cui⁹ angelo io figura præpoſitorũ *Apoca.3.*
vel animarũ dicitur, ꝙ non viuat, ſed mortuus ſit, & ta-
men

G meṙt inter ſeptem Eccleſias oumeratur,& ei non diuiſe à compage corporis Chriſti agẽti, ſed in voitate perſeueranti præcepta vitæ inſinuantur. Omitto quod io cõ- *Exod.14.* cilio ſuo aduerſum Maximinianiſtas dixerunt, Aegyptiorum admodũ exemplo,pereuntium funeribus plena ſunt littora. De quorũ oumero mortuorum nunc intus eſt Felicianus,qui adhuc mortuus baptizat. Aut ſi iã reuixit,habet ſecum illos quos mortuus io ſchiſmate baptizauit. Habent certè peccatores, Nam ſi interrogentur quicunq; ſibi io ipſis magni videotur,etiam ſeipſos peccatores noo negant. Neq; enim non tundunt pectora ſua,aut cum id faciũt,ſimulando faciũt. Quod ſi ita eſt, tunc certè infœliciter peccãt, populos ſuos ſimulata humilitate fallentes,aut noo dicũt in oratione dominica: *Matth.6.* Dimitte oobis debita noſtra, ſicut & nos dimittimus debitoribus noſtris. Quod vòque non de illis peccatis dicitur,quę in baptiſmi regeneraoone dimiſſa ſunt,ſed de iis quæ quotidie de ſeculi amariſsimis fructibus humanæ vitæ infirmitas contrahit,quibus curandis adhibentur medicamenta eleemoſynarum, ieiuniorum &
H orationum,vt io oratione eſſe dicatur quod in eleemoſynis agitur. Nam & peccatum quod in te alter admiſit,dimittere,vt & tibi tuum de⁹ dimittat, magnũ opus *†al.hoc in ore.* miſericordiæ eſt. Quod ſi homines † ficte & non veraciter dicunt, putaotes ſe non habere quod eis dimittat deus, idipſum eſt ioexpiabile ſacrilegium, eaipſa impia eſt & væſana ſuperbia, quod eſt certè immane peccatũ. Nam & de morituris muſcis quid dicam, quooiam in eis ooo morituros adhuc, ſed iam mortuos multipliciter inueniri,ſiue fateantur, ſiue conuincantur oſtendimus? Fictos vero quos fugit ſpiritus ſanctus diſciplinæ, & ſine iotellectu perdite viuẽtes quàm multos ioter ſe habeant,ſecũdum ea quę ſuprà dicta ſuot,cogitent. Nã & quicunque ibi latent mali,quod vel eo certũ eſt,quia ſæpe proditi conuictiq; damnantur,noo de recentibus tantum factis, ſed etiã de veteri cooſuetudine flagitiorum, quia ſtultiſsima fictiooe diu cælari non potuerũt, vtiq; magis ficti ſunt dum ſe bonos fingẽdo decipiunt. Si ergo ſic ſunt iſta intelligenda vt iſti intelligunt, quo modo eis ratio ſubſiſtere poterit, cur apud eos qui male viuẽdo derelinquuot deum, ſiue lateãt, ſiue noti ſint:
I non fuerint lacus detriò, qui cõtinere non valẽt aquas? Et ſi in hoc loco ſacramẽtum baptiſmi intelligeodum eſt,cur mẽdaces & infideles eorũ mioiſtri, ooo aquam veracem, ſed mẽdacem vel dare vel babere creduntur? quid ab illorum mortuis qui baptizantur proficit lauatio eorum? Cur peccatores impioguãt oleo capita aliena? Quid ibi muſcæ moriturӕ vel mortuæ meruerunt, vt oon exterminent oleum ſuauitatis? Quo priuilegio muniuotur quicunque ibi ficti ſunt: id eſt, qui iuſticiæ pelle obtegunt lupum, vt non eos fugiat ſpiritus ſanctus diſcipliozæ? Aut ſi eos fugit ſpiritus ſanctus,quo modo per eos baptizatis datur? Hic enim dici noo poteſt quod ſolent ineptiſsime & impudentiſsime dicere, tũc poſtea à malo baptizari quẽquam, ſi lateat malicia baptizantis. Qui eoim fictus eſt,tanto magis fictus eſt,quãto magis latet. Ab hoc ergo cum ſe auferat ſpiritus ſanctus,quæ ſpes erit baptizati, ſi baptizaotis hominis meritum in illa dei gratia cogitandum eſt? Hic omnino quid reſpondeant ooo inueniuot,qui malos apertos habere ſe negant,in quo quidem apertiſsime conuincuntur. Sed quid ad oos? Satis eſt oobis ad oeceſſarium articulum cauſæ, quòd fictos bonos:id eſt, occultos malos apud ſe eſſe negare ooo poſſunt. Per multos enim redarguũtur, qui cum ibi perditis & ſceleratis moribus viuerent,& per ipſam fictionem diu latuiſſeot, aliquã- K do proditi,expulſi ſuot. Dicamus ergo, Si nolũt ibi adhuc eſſe aliquos tales,illi certè qui eiecti ſunt io eadẽ fictione laterent, & eos fugeret ſpiritus ſanctus, de quo ſcriptũ eſt, Spiritus enim ſanctus diſciplinæ effugiet fi- *Sap.1.* ctum: quo modo baptizare potuerunt? Cur noo recenſeotur ſaltem qui viuunt vt accipiãt baptiſmum, quem vtiq; à fictis quos deſeruit ſpiritus ſanctus accipere nequiuerunt? Si autem dicũt, Spiritus quidem ſanctus daturis fingentibus deerat iuſtificandis,ſed accepturis credentibus aderat abluendis per ineffabilem efficaciã potentiæ ſuæ,vtrunq; valẽs facere, illos fugere, iſtos fouere: illos culpare, iſtos muodare!: quam pro ſe quæſtiooẽ ſoluant,ſimul cernant ſolutã eſſe pro nobis. Quod au- *1.q.1.c. vlt. & ca. per Eſaiam.* tem intelligimus in hac ſenteotia ſanctę ſcripturæ, quã certè ipſi non intelligentes, & quaſi pro ſuis partibus propooentes, ad ſeipſos conuincendos ingerũt uobis, hoc penè in omnibus talibus quæſtionibus intelligendum admonemus,ſcilicet quia omnia ſacramenta cum obſint indigne tractantibus: proſunt tamen per eos digne ſumentibus, ſicut & verbum dei teſtatur: vode di- L ctum eſt, Quæ dicunt facite: quæ autẽ faciunt,facere oo- *Matt.23.* lite. Nam effodere lacus detritos qui continere noo valent aquas,quis me prohibet ſic intelligeodum eſſe, cooerti ad voluntatem terrenam, vt nõ poſsint ſuſtioere ſpiritum ſanctum,quem oomine aquę in Euangelio ſignificari,quis quo modo Chriſtiaous ignorat? Itẽ aqua mendax non habens fidem,poterit intelligi, nõ falſum baptiſma, ſed populus mendax & infidelis, non anoumeratus veracibus & fidelibus,ſed his ſolis qui mendaces & infideles ſunt. Nã populum ſignificari aliquaodo vocabulo aquarum,legaot Apocalypſim, & calumniẽtur ſibi prius potius quàm oobis. Sic eoim dicitur Ioanni, Aquas quas vidiſti,ſuper quas ſedet meretrix illa, po- *Apoc.17.* puli & tribus ſuot, & geotes & lioguæ. Et illud quod ſcriptum eſt, Qui baptizatur à mortuo: & iterum tãgit *Eccli.34.* mortuum,quid proficit lauatio eius? Vt interim differã diligentiorem iſtorum verborum ioquiſitionem, tutiſſime accipio Paganorum baptiſmata eſſe denotata, qui homines & à iuſticia, & ab iſta vita mortuos colunt,io quorum nomine baptizantur. Quanuis enim & ipſi ſacerdotes per impietatem mortui dicaotur: noo tamen M propter eos ſic intelligitur, ſed propter mortuos deos eorum,io quorũ ſignificatione dicitur, Dominus deus *Hiere.10.* noſter deus viuus. Quapropter etſi apud Chriſtianos ſuot aliqui præpoſiti vel miniſtri,qui per impietatem & ioiquitatem ſuam mortui ſunt, viuit tamen ille de quo dictum eſt in Euangelio, Hic eſt qui baptizat: quia ſicut *Ioan.1.* dicit Apoſtolus, Chriſtus reſurgens à mortuis, iam non *Rom.6.* moritur,mors illi vltrà oon dominabitur. Oleum vero peccatoris apertiſsime Pſalmus indicat, quemadmodum iotelligendum ſit. Ait enim, Emendabit me iuſtus *Pſal.140.* in miſericordia & arguet me: oleum autem peccatoris non impinguet caput meum. Vnde manifeſtum eſt, oleo peccatoris blaodicias adulatoris eſſe ſignificatas, quibus repudiatis & deteſtatis eligit à iuſto emendari & argui, quia hoc iuſtus noo fallaci lenitate adulaoonis, ſed veraci aſperitate obiurgationis faciens, multo magis miſericorditer facit. Vnde eſt & illud in Apocalypſi, Ego quos amo, arguo & caſtigo. Et illud apud *Apoc.3.* Salomonem, Meliora ſuot vulnera amici, quàm vo- *Prouer.27.* luotaria oſcula inimici: & multa reperiuntur huiuſmodi. Oleum vero ſuauitatis, ſcilicet bonum odorem, id eſt bonam famam Chriſtianorum, illi exterminant qui male victuri,& ad mortẽ ſuarum iniquitatum redituri,

magoa

A magna multitudine irruunt, vt eis per baptiſmum peccata donētur, & ad ea denuo reuertantur. Nam propter
Eccleſiaſtes.10. numeroſitatem muſcis arbitror eſſe cōparatos. Sed hi exterminant oleum ſuauitatis, quoniam non ipſam dei gratiam, ſed hominum mores intuētur. Et quoniam ſicut grana inter paleas non videntur: ita pie viuētes inter iniquorū turbas non facile apparent, carnaliter offenſi à percipienda ſalute ſempiterna, ſiue trahūtur, ſiue omnino reſiliunt. Eſſe autem bonū odorem in bona fama recte viuentium Chriſtianorū, Apoſtolus docet di-
2.Corin.2. cens, Chriſti bonus odor ſumus deo in omni loco. Cō
Eſaiæ.52. trà illi quibus dicitur, Nomē enim dei per vos blaſphe-
Roman.2. matur in gentibus: vtiq; oleum ſuauitatis exterminant. Sic ergo habēt iſta alios ſynceriores intellectus quos ſi qui ſequantur, etiam ipſi ab earū quæſtionum expediuntur anguſtiis. Illorum autem intellectus ſi à nobis non confirmetur, ipſos ſolos: ſi vero à nobis confirmetur,
Cap.XI. vtroſque noſtrum implicat. Quid opus eſt iam plura diſcutere, niſi forte illud mouebit, quia cū probare Parmenianus vellet, carnales homines non poſſe ſpiritales
Ioan.3. filios procreare, addidit ex Euāgelio teſtimoniū, Quod natum eſt de carne, caro eſt: & quod natum eſt de ſpiri-
B tu, ſpiritus eſt. Quaſi nos dicamus per ſeipſum quemlibet hominem ſpiritales filios generare, & nō per Euangeliū: in cuius prædicatione ſpiritus ſanctus operatur, ad gignendos filios nō poſſe ſufficere, cum ſpiritus ſanctus fictum miniſtrū fugiat, ſicut ſuprà diximus. Ideoq;
1.Corin.4. Apoſtolus cùm talibus filiis loqueretur, ſi dixiſſet, Ego vos genui: & non addidiſſet, in Chriſto Ieſu per Euangelium: nullo modo ſe quiſquam fidelium de illo natū
Matth.10. religioſe fateretur. Euāgelium autem fur quoque Iudas ſine detrimēto fidelium prædicauit. Fictos igitur eorū, id eſt occultos, malos, ſicut ipſi quoque cōcedunt, cum eos fugiat ſpiritus ſanctus, per eorum tamen miniſteriū gigni ſpiritales filios adſtruant. Sed quis ferat tantam demētiam, vt cum forte carnalem vocet hominem de coniuge filios procreantem, ſpiritalem appellet adulterum? Abſit, inquit, vt hoc ſentiā. Nam quo modo adulter latens, cum apud eos præpoſitus eſſet, ſpiritales potuit filios procreare, ſi carnales hoc facere non poſſent? An forte tunc per manus eius vel Chriſtus vel ſpiritus ſanctus vel angelus baptizauit? Si ergo tunc homo baptizat, cum baptizator manifeſtus eſt bonus: cum vero baptizator latet malus, tunc dominus baptizat, aut an-
C gelus, & vnuſquiſque talis ſpiritu taliter naſcitur qualis fuerit à quo baptizatur: optent igitur qui deſiderant baptizari, vt homines per quos baptizantur non ſint manifeſti boni, ſed latentes mali, vt ſic deo vel angelo baptizante ſanctiores renaſci mereantur. Hanc abſurditatem ſic ſe cogitent euitare per quemlibet hominem, vt cum quis Chriſti baptiſmate baptizatur, Chriſtum bap-
Ioan.1. tizare fateātur, de quo ſolo dictum eſt, Hic eſt qui bap-
Ioan.20. tizat in ſpiritu ſancto. Nam illud ex Euangelio, Sicut miſit me pater, & ego mitto vos. Hoc cum dixiſſet, inſufflauit & dixit, Accipite ſpiritum ſanctum, ſi cui dimiſeritis peccata, dimittentur: & ſi cui retinueritis, retinebuntur: contra nos eſſet, vt cogeremur fateri ab hominibus hoc, non per homines fieri, ſi poſteaquam dixit, Et ego mitto vos: ſubieciſſet continuo, Si cui dimiſeritis peccata, dimittentur: & ſi cui tenueritis, tenebuntur. Cum vero interpoſitum eſt, Hoc cum dixiſſet, inſufflauit, & ait illis, Accipite ſpiritum ſanctū: & deinde illatum, per eos vel remiſſionem vel retentionem fieri peccatorum: ſatis oſtēditur, non ipſos id agere, ſed per eos
Matth.10. vtique ſpiritum ſanctum, ſicut alio loco dicitur, Non enim vos eſtis qui loquimini, ſed ſpirit^9 ſanctus qui in D
vobis eſt. Spiritus autem ſanctus in Eccleſiæ præpoſito vel miniſtro ſic ineſt, vt ſi fictus non eſt, operetur per eum ſpiritus ſanctus, & ad eius mercedē in ſalutem ſempiternam, & eorum regenerationem vel ædificationem, qui per eum ſiue cōſecrantur ſiue euangelizantur. Si autem fictus eſt, quoniam veriſsime ſcriptum eſt,
Spiritus enim ſanctus diſciplinæ effugiet fictum: deeſt *Sapien.1.*
quidē ſaluti eius, vt auferat ſe à cogitationibus quę ſunt ſine intellectu, miniſterium tamen eius nō deſerit, quo per eum ſalutem operatur aliorum. Propter quod Apo-
ſtolus ait, Si enim volēs hoc facio, mercedem habeo: ſi *1.Corint.9.*
autem inuitus, diſpenſatio mihi credita eſt: id eſt, illis prodeſt quibus hoc diſpenſo, non mihi qui fictus ſum. Qui enim inuitus facit propter cōmoda gaudiaq; carnalia, quę ſi aliter habere poſſet, illud deſereret, ipſe vtique fictus eſt, ideoque inuitus facit, ſed eis prodeſt erga quos facit: ſe autem tantum à mercede ſalutis alienat, non etiam illos priuat quibus cibaria dominicus etiam malus ſeruus impendit. Quia vero non erat talis Apoſtolus, ſed talis potius vt volēs faceret, id eſt gratuitam gratiam pietate caſti cordis erogaret, & mercedē alio-
rum per eum ſpiritus ſanctus operatus eſt, quā ſicut ipſe E
dicit, reddet ei dominus in illum diem iuſtus iudex: il-
los vero qui Euangelium annunciabant non caſte, qui *2.Timot.4.*
non quidem aliud niſi veritatem, id eſt Chriſtum, non veritate cordis boni, ſed per occaſionē commodorum ſuorum annunciabant, Sinite, inquit, hos annūciare: & gaudet non vtique illis, ſed eis qui per eos ſalui fiebant,
tenentes pręceptum Chriſti dicentis, Quę dicunt faci- *Matth.23.*
te, quæ autem faciunt, facere nolite: dicūt enim & non faciunt. De his etiam Apoſtolus ad Philippenſes loqui-
tur, Quidam quidem, inquit, per inuidiā & contentio- *Philip.1.*
nem: quidam vero per bonam voluntatem Chriſtum prædicant: quidam ex charitate, ſcientes quoniā in defenſione Euangelij poſitus ſum: quidam vero & per cōtumaciam Chriſtum annunciant non caſte, exiſtimantes tribulationem ſuſcitari in vinculis meis. Quid enim dum omnimodo, ſiue occaſione, ſiue veritate Chriſtus annūcietur? & in hoc gaudeo, ſed & gaudebo. Nūquid permitteret eos Chriſtum prædicare, cū Euangelij veritatem non veraci cordis caſtitate prædicarēt? Nunquid de talium prædicatione gauderet, niſi ſciret quod illis quidem pernicioſum eſſet, rem caſtam nō caſte annun-
ciare: illis autē ſalubre, qui bona & vera per eos audien F
tes proficerent ad ſalutem? Nam vbi non Chriſtus qui veritas eſt, ſed falſitas & mendacium prædicatur, aper-
tiſsime prohibet ad Galatas dicēs, Si quis vobis euāge- *Galat.1.*
lizauerit præter id quod accepiſtis, anathema ſit. Itemq; ad Timotheum, Sicut rogaui te, inquit, vt ſuſtineres
Epheſi, cum irem in Macedoniam, vt denunciares qui- *1.Timot.1.*
buſdam ne aliter docerent. Illos autem inuidioſos, contentioſos, contumaces, non caſtos, occaſionem quęrentes faciendæ ſuę malę voluntatis: quia ſic eorum fictionem fugerat ſpiritus ſanctus, vt eorum nō deſereret miniſterium, quo per eos Chriſtus prædicabatur, non ſolum non permittit vt faciant, ſed & gaudet, quia faciūt. Hæc de ſcripturis ſanctis documenta proferimus, vt appareat facile nō eſſe quicquam grauius ſacrilegio ſchiſmatis: quia præcidendæ vnitatis nulla eſt iuſta neceſsitas, cum ſibi nequaquam ſpiritaliter nocituros malos ideo tolerent boni, ne ſpiritaliter ſeiungantur à bonis, cum diſciplinæ ſeueritatem conſideratio cuſtodiendæ pacis refrænat aut differt, quam tamen ſecuritas exerit, cum apparet ſine vulnere ſchiſmatis ad ſalubrem cor-

G rectionem poſſe aliquid eccleſiaſtico iudicio vindica-
ri. Dicimus enim magnum nomẽ domini eſſe cum eis
qui eum metuunt, quamuis permixti ſint turbis eorum
2.Timot.2. qui eum non metuunt, vt illud quod Apoſtolus ait, No
uit dominus qui ſunt eius: & recedat ab iniuſticia om-
nis qui inuocat nomen domini. Si enim bono pacis, ne
ante tempus cum zizania colliguntur, eradicetur ſimul
& triticum, neceſsitate cogitur quiſquam eſſe inter in-
iuſtos, recedat ab iniuſticia, & ſecurus inuocet nomen
domini. Similiter enim & ab iniuſtis recedit, & ab eis
exit, atque ſeparatur interim corde, vt etiam corpore
Cap.XII. à talibus in fine ſeparari mereatur. Et illud quod
Eccli.15. ſcriptum eſt, Non eſt ſpecioſa laus in ore peccatoris. In
ore quippe fidelium ſpecioſa eſt. Sic autem vnicuique
eſt os proprium, nec quiſquam ſiue conſenſu cordis ſui
ex ore vulneratur alieno. Cum autem prædicatio pec-
catoris ore procedit, quærendum eſt cuiuſmodi pecca-
torem hoc loco ſcriptura ſignificare volun, Nam & Pu
Lucæ.18. blicanus qui iuſtificatus eſt magis quàm ille Phariſæus,
vtique peccator erat. Si enim vera eius peccata non e-
rant, falſa erat confeſsio peccatorum: ſi autem vera erat
confeſsio propter quam iuſtificari etiam meruit, pro-
H culdubio vera erant peccata, Hæc etiam de oratione
ſancti Danielis veriſsime dixerim, qui profecto vera-
Danie.9. citer ait, Cum orarem & confiterer peccata mea & po-
puli mei. In cuius ergo ore peccatoris laus ſpecioſa nõ
eſt, niſi maxime mendacis & ficti, quem ſpiritus ſan-
ctus diſciplinæ fugit? Quem igitur fugit, cum tamen
loquitur veritatem, non in eius ore ſpecioſa eſt, quia
Ioan.11. non ei tribuitur cuius particeps non eſt, ſicut ſpecioſa
non erat prophetia in ore Caiphæ pontificis ſacerdo-
tum, qui neſciuit quid dixit, ſed cum eſſet pontifex pro-
phetauit: ſed tamen per ipſum ſpecioſa laus eſt dei in
Cap.XIII. auribus audientium, & corde credentium. Ea A-
poſtoli enim ſentẽtia male vſurpata velut inſultare au-
det Parmenianus eis quos negat habere baptiſmum, &
1.Corin.4. propterea dicit eos dare non poſſe. Quid enim, inquit,
habes quod non accepiſti? Quod vt omittam, vnde &
quare dicat Apoſtolus, quod ipſius epiſtolæ contextio-
ne declaratur, ſi hoc de baptiſmo vult intelligi, & ſi ille
dare non poteſt qui non habet: ille autem non habet
quod non accepit, vt ei aliquo modo ſuffragetur quod
ſcriptum eſt, Quid enim habes quod nõ accepiſti? quæ-
ro vtrum non habeat quod apud ipſos accepit? Si dixe-
I rit, habet: quæro vtrum amittat ſi ab eis receſſerit? Si
dicit, amittit: baptizandus iterum eſt ſi redierit, vt ei
poſsit reſtitui quod amiſit. Si autem hoc non fit, nec
quiſquam dicit eſſe faciendũ, non ergo amiſerat. Porrò
ſi accepit, & non eo caruit, habet vtique quod accepit.
Et ideo non ei poteſt dici ſecundum iſtorum intelle-
ctum, quid habes quod non accepiſti. Refert nunc ani-
mum ad ipſam originem ſchiſmatis, Qualemlibet exi-
ſtiment Cæcilianum: quem nos credimus innocẽtem,
proculdubio in vnitate fidei baptizatus erat, Nondum
enim facta erat iſta diuiſio, Ponamus ſicut illi volunt,
quòd ab vnitate ipſe receſſerit, non amiſit vtique quod
acceperat. Non enim ſi rediret baptizaretur iterum, vt
reciperet quod amiſerat. Porrò ſi eo quod acceperat
non caruerat, id vtique habebat. Si ergo nec ipſi dici
potuit ex iſtorum prauo intellectu, Quid enim habes
quod non accepiſti? multo minus hoc idem dici poteſt
ei, qui per Cæcilianum à domino accepit. Cur enim nõ
potuit homo qui nõ coniunctus eſt vobis, id quod nõ
habebat accipere per eum qui non amiſit, quando re-
ceſsit à vobis? Quanto ergo imprudentius dicitur orbi
terrarum, Quid enim habes quod non accepiſti: vnde K
ipſius ſacramenti connexio in Africam venit, qui per
nullius traditoris facinus potuit amittere promiſsio-
nem dei, aperta pollicitatione dicentis ad Abraham,
In ſemine tuo benedicentur omnes gentes: etiam ſi iſti Gene.22.
non impij calumniatores fratrum, ſed veri examina-
tores criminum fuiſſent. Nam illud quod quidam eo- 1.quæ.1.ca.
rum veritate conuicti dicere cœperant, baptiſmum quod qui-
quidem non amittit qui recedit ab Eccleſia, ſed ius ta- dã.24.q.1.
men dandi amittit: multis modis apparet fruſtra & in- cap. mira-
aniter dici. Primo, quia nulla oſtenditur cauſa, cur ille mur.4.ſen.
qui ipſum baptiſmum amittere non poteſt, ius dandi diſt.25.ca.
amittere poſsit. Vtrunque enim ſacramentum eſt, & econtra au-
quadam conſecratione vtrunque homini datur, illud tem.
cum baptizatur, iſtud cum ordinatur: ideoque in ca-
tholica vtrunque non licet iterari. Nam ſi quando ex
ipſa parte veniẽtes etiam præpoſiti pro bono pacis cor-
recto ſchiſmatis errore ſuſcepti ſunt: & ſi viſum eſt op[us]
eſſe, vt eadem officia gererent quæ gerebant, non ſunt
rurſus ordinandi: ſed ſicut baptiſmus in eis, ita ordina-
tio manſit integra, quia in præciſione fuerat vicium,
quod vnitatis pace correctum eſt, non in ſacramentis
quæ vbicunque ſunt, ipſa vera ſunt. Et cum expedire L
hoc videatur Eccleſiæ, vt præpoſiti eorum veniẽtes ad
catholicam ſocietatem, honores ſuos ibi non admini-
ſtrent: non eis tamen ipſa ordinationis ſacramenta de-
trahuntur, ſed manent ſuper eos. Ideoque non eis in
populo manus imponitur, ne non homini, ſed ipſi ſa-
cramento fiat iniuria. Et ſi quando ignoranter fit, nec
animoſe defenditur factum, ſed corrigitur cognitum,
venia facilis impetratur. Deus enim noſter non eſt diſ- 1.Cori.14.
ſenſionis deus, ſed pacis: nec Eccleſiæ eius ſacramenta
in eis qui ab Eccleſia receſſerunt, ſed ipſi qui receſſerunt
inimici ſunt. Sicut autem habent in baptiſmo quod per 1.quæ.1.ca.
eos dari poſsit: ſic in ordinatione ius dandi, vtrunque quod qui-
quidem ad perniciem ſuam quamdiu charitatem non dã. 4.ſent.
habent vnitatis. Sed tamen aliud eſt prorſus non ha- diſ.25.cap.
bere, aliud pernicioſe habere, aliud ſalubriter habere. econtra au
Quicquid non habetur dandum eſt, cum opus eſt dari: tem.
quod vero pernicioſe habetur, per correctionem de-
pulſa pernicie agendũ eſt vt ſalubriter habeatur: quan-
quam etſi laicus aliqua pereunti dederit neceſsitate Laicus in
compulſus, quod cum ipſe acciperet, dandum eſſe ad- neceſsitate
didicit, neſcio an pie quiſquam dixerit eſſe repeten- baptizat.
dum. Nulla enim cogente neceſsitate ſi fiat, alieni mu-
neris vſurpatio eſt: ſi autem neceſsitas vrgeat, aut nul- M
lum, aut veniale delictum eſt. Sed & ſi nulla neceſsita-
te vſurpetur, & à quolibet cuilibet detur, quod datum
fuerit, non poteſt dici non datum, quamuis recte dici
poſsit illicite datum. Illicitam ergo vſurpationem cor-
rigit reminiſcentis & pœnitentis affectus. Quod ſi non
correxerit, manebit ad pœnam vſurpatoris quod da-
tum eſt, vel eius qui illicite dedit, vel eius qui illicitè
accepit, non tamen pro non dato habebitur. Neque vl
lo modo per deuotum militem quod à priuatis vſurpa
tum eſt, ſignum regale violabitur. Si enim aliqui fur-
tim & extraordinarie, non in monetis publicis aurum
vel argentum, ſed æs percutiendo ſignauerint, cum fue
rit deprehenſum, nònne illis punitis, aut indulgentia
liberatis, cognitum regale ſignum theſauris regalibus
cogetur inferri? Aut ſi quiſquam eſt, ſiue deſertor, ſi-
ue qui nunquam omnino militauit, qui nota milita-
ri priuatum aliquem ſignet, nònne vbi fuerit deprehen
ſus ille ſignatus, pro deſertore punietur, & eo grauius
quo probari potuerit nunquam omnino ſe militaſſe,
ſimul

A ſimul ſecum punito, ſi eum prodiderit audaciſsimo ſignatore? Aut ſi forte illum militiæ characterem in corpore ſuo, non militans pauidus exhorruerit, & ad clementiam Imperatoris confugerit, ac prece fuſa & impetrata iam venia militare cœperit, nunquid homine liberato atque correcto, character ille repetitur, ac non potius agnitus approbatur? An forte minus hærent ſacramenta Chriſtiana quàm corporalis hæc nota, cum videamus nec apoſtatas carere baptiſmate, quibus vtique per pœnitentiam redeuntibus non reſtituitur, & ideo amitti non poſſe iudicatur? An ducenda de militia ſimilitudo non fuit, cum & Apoſtolus de agoniſticis certaminibus clamet & aperte dicat, Nemo militans deo implicat ſe negocijs ſecularibus: vt ei placeat cui ſe probauit? Et hæc quidem alia quæſtio eſt, vtrum & ab iis qui nunquam fuerunt Chriſtiani poſsit baptiſmus dari: nec aliquid temere inde affirmandum eſt ſine authoritate tanti concilij quantum tantæ rei ſufficit. De iis vero qui ab Eccleſię vnitate ſeparati ſunt, nulla iam quæſtio eſt, quin & habeant & dare poſsint, & quin pernicioſe habeant, pernicioſeque tradant extra vinculum pacis. Hoc enim iam in ipſa totius orbis vnitate diſcuſſum, conſideratum, perfectum atque

De cõſe. di. 4. ca. Nullus autem.

2. Timot. 2.

1. quæ. 1. ca. quod quidã. 4. ſent. di. 25. ca. e-cõtra autẽ.

B firmatum eſt. Sed ſi nos male facimus, ipſi explicent, quo modo ſacramentum baptizati non poſsit amitti, & ſacramentum ordinati poſsit amitti: quoniam dicunt, recedens ab Eccleſia baptiſmum non amittit, ius dandi tamen amittit. Si enim vtrunque ſacramentum eſt, quod nemo dubitat, cur illud non amittitur, & illud amittitur? Neutri ſacramento iniuria facienda eſt. Si ſancta malos fugiunt, vtrunque fugiat: ſi ſancta in malis inuiolabiliter manent, vtrunque maneat. Si dixerint, baptiſmus in ſola vera Eccleſia recte datur: Reſpondetur eis, Baptiſmus in ſola vera Eccleſia recte habetur. Cur non poteſt dari vbi non recte datur, cum poſsit haberi vbi non recte habetur? An quia non habere aliud eſt, aliud non recte habere? Sic & non dare aliud eſt, aliud non recte dare. Sicut non recte habent qui ab vnitate diſcedunt, ſed tamen habent, & ideo redeunti non redditur, ſic etiam non recte dat qui ab vnitate diſcedit, ſed tamen dat. Et ideo quod ab eo accepit venienti ad vnitatem non iteratur: illi autem quod non recte datur, datum non eſſe contendunt. Quod ſi aliquid quod non recte habetur, haberi non

C poſſe contendant, nos vtrinque reclamamus & dicimus, habere quidem, ſed non recte habere eum qui ab vnitate diſceſſerit. Si ergo volunt, vt audiat ille quod pariter reclamamus, ipſi nos audiant reclamantes, dare quidem, ſed non recte dare eum qui ab vnitate diſcedit. Quapropter ſicut redeunti non redditur quod foris habebat, ſic venienti non repetendum eſt, quod etiam foris accepit. Vnde conſequenter intelligitur peruerſitatem hominum eſſe corrigendam, ſanctitatem autem ſacramentorum in nullo peruerſo eſſe violandam. Conſtat enim eam in peruerſis & ſceleratis hominibus, ſiue in eis qui intus ſunt, ſiue in eis qui foris ſunt, impollutam atque inuiolabilem permanere, & quia dicuntur ea mali polluere, quantum in ipſis eſt dicuntur, cum illa impolluta permaneant, ſed in bonis permanent ad præmium, in malis permanent ad iudicium. Nam & de ſpiritu qui nullo modo poteſt extingui, dictum eſt tamen, Spiritum nolite extinguere: id eſt, quantum in vobis eſt nolite ſic agere, tanquam conemini ſpiritum extinguere, aut tanquam ſpiritum extinctum putetis, & nomen dei nullo modo pollui poteſt, & tamen dictum eſt, filius & pater intrabant ad

1. quæ. 1. ca. quod quidam.

1. Theſſ. 5.

D vnam puellam, vt polluerent nomen dei ſui. Nec vllo modo iſti expedire ſe poſſunt cùm eis proponitur, cur ſanctitas ſacramẽti & haberi & dari poſsit ab eo quem intus ſceleratum iam deus damnauit, & tunc incipiat ab eo dari nõ poſſe, cum ab hominibus damnatus fuerit, cum tamen nec tunc ea poſsit amittere. Poſtremò cur Felicianus quem cum Maximiniano trecẽti decem damnauerunt, qui & diu foris in ſacrilegio, ſicut ipſi in concilio ſuo prónunciauerunt, ſchiſmaticus fuit, nõ ſolum ipſum baptiſmum, ſed etiam ius dandi non amiſit? In honore quippe ſuo ſicut exierat, ita receptus eſt cum his omnibus, quos ipſe foris poſitus baptizauit, nullo eorum rebaptizato: quia ſi aliquem eorum quos foris baptizauerat, rebaptizandum eſſe cenſerent, iudicarent eum amiſiſſe ius dandi cum foris eſſet, & propterea conſequens erat, vt ipſum quoque iterum ordinarent, ſi illos iterum rebaptizarent. Sed cum ad pacem Chriſti reuocantur, calumniatores ſunt: cum paci Donati cõſulunt, diſsimulatores ſunt. Quid eſt hoc aliud, quàm quod eorum Magiſter Ticonius de illis ait, quod volumus ſanctum eſt? Vt quid ergo Parmenianus inani iactantia exultat & dicit, nunquam diuinæ legis cenſura patietur, vt viuificare quenquam mortuus poſsit, curare vulneratus, illuminare cæcus, veſtire nudus, & mundare pollutus? Dominus enim ſuſcitat mortuos, dominus curat vulneratos, dominus illuminat cæcos, dominus veſtit nudos, dominus mundat pollutos. Quid ſibi arrogat quæ hominis non ſunt? Itáne viui ſunt apud eos qui non peccant, vt etiam viuificare poſſe dicantur, cum incrementum dare non poſsunt? Ego, inquit Apoſtolus, plantaui, Apollo rigauit, ſed deus incrementum dedit. Neque qui plantat eſt aliquid, neque qui rigat, ſed qui incrementum dat deus. Quando dat vitam mortuo, qui incrementum dare non poteſt viuo? Sicut enim pater ſuſcitat mortuos & viuificat, ſic & filius quos vult viuificat. Itáne apud illos ſani ſunt, vt poſsint etiam curare non ſanos? Quid aliud iſti quàm ſe benedicendos pro domino opponunt? Sed ab eis nullo modo ſeducuntur, qui non in homine, ſed in deo ſperantes cantant, Benedic anima mea domino, & noli obliuiſci omnes retributiones eius, Qui propiciatur omnibus iniquitatibus tuis, qui ſanat omnes infirmitates tuas, Si omnes languores ipſe ſanat, nullum relinquit quem Parmenianus ſa-

Hemiſtichiũ.

E

Cap. XIIII.

1. Corin. 3.

Ioan. 5.

Pſal. 102.

F nare debeat. Tantáne apud illos lumina ſunt, vt illuminare etiam poſsint? Quod nec illi, quo in natis mulierum maior ſurrexit nemo: Ioanni Baptiſtæ Ioannes Euangeliſta concedit, de quo ait, Non erat ille lumen, ſed vt teſtimonium perhiberet de lumine, Erat lumen quod illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum. Si omnem hominem illud lumen illuminat, nullum relinquit quem Parmenianus illuminare ſe dicat: quia etſi ſancti homines, vt Ioannes, ſecundum quendam modum dicuntur luminaria: aliud tamen ſunt lumina illuminata, aliud lumen illuminans, Quod illud eſt de quo idem Ioãnes Baptiſta dicit, Nos omnes de plenitudine eius accepimus. Nudos autem quis veſtit, niſi qui dicit, Proferte illi ſtolam primam: & qui corruptibile hoc induet incorruptionẽ, & mortale hoc induet immortalitatem? Et hoc quiſquam diuino indumento aliquem veſtire dicitur, cui magnum eſt ſi veſtiri ipſe mereatur: Iam porro emundare pollutum ſe audeat dicere, ſi prius audet ſe dicere non eſſe pollutum. Mundati enim ſumus per gratiam dei, ſed

Matth. 11.

Ioan. 1.

Ibidem.

Luca. 15.

1. Cor. 15.

G nec tunc quidem mundabimus aliquem, cum fuerit perfecta noſtra mundatio: quanto minus modo, cum *Sapien.9.* corpus quod corrumpitur aggrauat animam? Quis e- *Prouer.20.* nim caſtum glorietur ſe habere cor, aut quis glorietur mundum ſe eſſe à peccato? Mundare quippe atque ſanare in ſpiritalibus rebus tantundem valet. Sicut au- *Roman.8.* tem ſpe ſalui facti ſumus, ita ſpe mundati ſumus in perfecta ſalute & in perfecta mundicia. Quo modo ergo ſanare & mundare iam poſſumus, qui nec tunc poterimus, cum omnino ſalui & mundi fuerimus? Sed deus, inquit, hoc per hominem facit. Facit ſanè, ſed fecit & *Matth.10.* per Iudam, quem ad Euangelium prædicandum cum cæteris miſit. Fecit & per Phariſæos in eis, qui bona quæ per eos audiebant ipſi faciebant, cum illi non facerent quæ dicebant. Poſtremo cur iniqui & ſcelerati eorum, ſiue cum latent, ſiue cum pro pace Donati tolerantur, viuificant, curant, illuminant, mundant? An ipſi non ſunt mortui, vulnerati, cæci, polluti? An ideo *Matth.15.* non apud eos cæci cæcos ducentes ſimul in foueam cadunt, quia non ipſos, ſed deum quem prædicant illi audiendo & obtemperando ſectantur? Ita ſanè, ſed tunc prædicant deum, ſi cum Chriſto colligunt. Quicunque H vero cum illo non colligunt, ſpargunt: Donatum prædicando, non deum, cæci cæcos ſequendo ſimul in foueam cadunt. Sed de quæſtione baptiſmi latius aliquid *Luce.1.* *De baptiſmo cap.1. in princip.* domino adiuuante tractabimus, cum de omnibus teſtimoniis ſanctarum ſcripturarum quę nobis obiicienda credidit, Parmeniano reſponderimus. Qui vere ipſe adęquat proximos ſibi euerſione iniquitatis, qui eis tam malum propinauit errorem, vt non pro pace, ſed pro diuiſione & diſceſsione non ſolum loquatur ipſe, ſed etiam diuinos libros loqui perſuadeat.

Cap.XV. Sed inter multa miror hominem, cum ageret non poſſe haberi baptiſmum niſi acceptum, nec poſſe accipi ſine dante, interpoſuiſſe ex Euangelio teſtimonium, Non po- *Ioan.3.* teſt, inquit, accipere homo quicquam, niſi fuerit illi datum de cœlo. Poſſet enim aliquis eorum verborum inſcius, cum cœpiſſet iſte dicere, Non poteſt homo accipere quicquam, niſi datum fuerit illi: antequam dixiſſet de cœlo, putare illum dicturum à Donato fuiſſe, aut à Parmeniano, aut ab aliquo de parte Donati, aut omnino ab ipſa parte Donati. Agnoſco Euangelium, & illic ſcriptum eſſe recenſeo, Non poteſt homo accipere quicquam, niſi datum fuerit illi de cœlo. Sed nun- I quid Donatus eſt cœlum? Nunquid Parmenianus eſt cœlum? Nunquid pars ipſa Donati? Illa vero non eſt cœlum, non eſt in cœlo. Qui enim ait, Non poteſt homo accipere quicquam, niſi fuerit illi datum de cœ- **alias, nunquam.* lo: nunquid * diceret, niſi datum fuerit illi de ſole, aut de luna, aut de ſtellis, quæ tamen in cœlo ſunt? Quanto minus diceret, niſi datum fuerit illi de parte Donati, quæ non ſolum non eſt cœlum, nec eſt in cœlo, ſed nec in regno vult eſſe cœlorum. Nec illud proculdubio diceret, Non poteſt homo accipere quicquam, niſi datum fuerit illi de Eccleſia: ipſa enim Eccleſia de cœlo accipit. Si autem diceret, Non poteſt homo accipere quicquam, niſi datum fuerit ei ab homine iuſto, irruerent quidē iuſti iſti frontoſi, & ſe iuſtos eſſe proclamarent, vt ab eis acciperet qui vellet accipere: nec nos quæſtionem faceremus, vtrum iuſti eſſent an non, ſed inter eos eſſe vel latentes iniuſtos facile oſtenderemus ex quibuſdam proditis & excluſis, nec tamen eos non improbaremus, nec diceremus non datum vel non acceptum, quod datum & acceptum eſſet à talibus. Sed & hoc falsò diceretur, Non poteſt homo accipere quicquam niſi datum fuerit ei ab homine iuſto. Ipſe enim K iuſtus à quo alter accipit, quæro à quo acceperit. Si & ipſe à iuſto homine, & de illo vtique quæro, donec ab ipſo capite ordinis humani ad aliquem perueniam, qui nō ab homine acceperit: atque ita falſum eſſe doceam, quia non poteſt homo accipere quicquam, niſi fuerit ei ab homine datum. Quid autem agunt iſti neſcientes Euangelicum teſtimonium: niſi vt homines commoneantur ſimul vt aliquando euigilent, atque aduertant vere non homines eſſe attendendos, cum ſanctum aliquid homo accipere deſiderat: ſed illum ſolum qui de cœlo dat homini, quia non poteſt homo accipere quicquam, niſi datum fuerit ei de cœlo? Quid ſi dixerint, de cœlo quidem accipit, non de homine, ſed tamen per hominem, quæro per qualem. Si per iuſtum tantum: non habent illi qui apud eos ipſos per latentes iniquiſſimos acceperunt. Si & per iniuſtum: quæ cauſa ergo eſt vt aliquem rebaptizent? Si per iniuſtum non niſi latentem: non habent quos baptizauit manifeſtus ſatelles Gildonis Optatus. Si & per iniuſtum etiam manifeſtum, qui tamen nōdum damnatus, & ab Eccleſiæ communione proiectus ſit: non habent illi quos Felicianus Muſticanus, cum ab eorum communione foris eſſet, in L Maximiniani ſchiſmate baptizauit, quos tamen nunc cum illo regreſſos nemo rebaptizabat. Poſtremo ſi homo quamuis de cœlo, non tamen niſi per hominem poteſt accipere quicquam: quæro ipſe Ioannes Baptiſta, qui hæc dicebat, per quem hominem acceperat, quod *Ioan.3.* vtique de cœlo acceperat, & non inuenitur? Poſſe tamē hominem non interpoſito homine diuinitus aliquid accipere, atque ita à ſe teſtimoniis prolatis, mala cauſa conuincitur, quia & ſi dicat filius accepiſſe ſe à patre, & ſpiritum ſanctum de ſuo accipere, non quaſi gradatim, ſed ſicut ipſe expoſuit dicens, Quia omnia quæ ha- *Ioan.16.* bet pater, mea ſunt, ideo dixi, de meo accipiet. Exemplo ſuo Ioānes ipſe teſtatur, & tot ſancti antequam dei filius homo fieret, & poſteaquam reſurrexit & aſcendit in cœlum: centum viginti homines qui ſimul congregati erant, quos nullo homine in terra manum imponente, de cœlo veniens ſpiritus ſanctus impleuit, & *Acto.2.* conſtituto iam ordine eccleſiæ, Centurionem Corne- *Acto.10.* lium ante ipſum baptiſmum, ante impoſitionem manus, cum eis qui ſecum erant eodem ſpiritu ſancto repletum, Petrus ipſe miratus eſt. Nemo ergo accipit ſine dante, ſed quod pertinet ad baptiſmi ſanctitatem: M adeſt deus qui det, & homo qui accipiat, ſiue per ſeipſum donante deo, ſiue per angelum, ſiue per hominem ſanctum, ſicut per Petrum, ſiue per Ioannem, ſiue per hominem iniquum, ſicut per tam multos vel latentes vel manifeſtos, quos ante tempus de meſſe colligere ſerui patrisfamiliâs prohibentur, & quos velut paleam frumenta dominica, vſque ad tempus ventilationis corde interim ſeparati, non temeritate corporaliter deſerunt, ſed pietate ſpiritaliter ferunt.

Qui, inquit, *Cap.XVI.* male credidit, conſequi non poteſt baptiſmi ſacramentum, quia ſcriptum eſt, Peruerſum nō potes adornare. *Eccleſiaſtes.1.* Quid ſi ergo apud eos quiſpiam baptizatus fuerit, verbi gratia, qui putauerit Chriſtum ex eo eſſe cœpiſſe, ex quo ſecundū carnem de virgine Maria natus eſt: poſtea veritatis ſermone commonitus, cum comperiſſet ipſum eſſe de quo Ioannes ait, In principio erat verbum, *Ioan.1.* & verbum erat apud deum, & deus erat verbū, de quo conſequenter ait, Verbum caro factum eſt, & habitauit in nobis: fateretur eis ſuum priſtinum errorem, atque in eo ſe fuiſſe cum baptizaretur ſolicitus indicaret,

iuberent

A iuberent eum denuo baptizari? Nunquam vtique facerent, ſed hominis imperitam ſimplicitatem carnali opinione prius deprauatam, veritatis ratione correctam gratularentur: aut ſi etiam talis peruerſitas pertinaciter ei defendenda videretur, & diu reluctatus neque correctus, etiam de Eccleſia pelleretur, & poſtea cognita veritate remearet, pœnitentia vtique curandum eſſe cenſerent, non iteratione baptiſmatis vulnerandum, quamuis hoc in corde ſe habuiſſe fateretur illo tempore, quo apud ipſos fuerat baptizatus. Peruerſum ergo non potes adornare, quia non ei ad ornatum valeret ſacramentum quod acceperat, ſi in fide peruerſa perſiſteret, ſed potius ad ſupplicium: cum tamen ipſum ſacramentum per ſe etiam in peruerſo quem non ornabat, ſed indicabat, integrum permaneret: & ideo nullo modo eſſet illius ſacramenti violanda ſanctitas, etiā cum eſſet illius hominis corrigenda peruerſitas.

Cap. XVII. Audet etiam Parmenianus nobis exempla diuina proponere, quibus ſe arbitratur oſtendere quærendum eſſe hominem ſanctum, à quo accipi debeat ſacramentum, Ipſe, inquit, dei filius, ipſe dominus Ieſus B Chriſtus, à quo principium ſpiritalis baptiſmi exortum eſt, cum ſecundum voluntatem patris baptizādus eſſet, vtrùmne ad Phariſæos perfidos atque profanos, an ad ſanctiſsimum Ioannem veniſſe monſtratur? At ſi hoc exemplo inuitamur ad accipiendum baptiſma, inferiorem nobis à quo baptizemur debemus inquirere, quandoquidem dominus ab eo baptizatus eſt, qui ſe ab ipſo domino baptizari debere prædixerat, & qui ſe *Matth. 3.* indignum corrigiam calciamenti eius ſoluere teſtabatur. Quinimo vt intermittam inquirere diligentius, cur ipſe ſaluator noſter baptizari voluerit, quia certe aliqua cauſa voluit: propterea fortaſſe cum ſe poſſet tingere: qui etiam ſuum baptizatorem poterat baptizare, voluit dominus à ſeruo: & ille per quem facta ſunt omnia, ab illo qui factus eſt inter omnia baptizari, vt & doceret humilitatem, & oſtenderet nō intereſſe quis à quo baptizaretur, dum eo baptiſmo quo baptizādus eſt baptizemur. Nec à Phariſæis dedignaretur ille baptizari, ſi haberent huiuſmodi baptiſmum Phariſæi, à quo ille certi ſacramenti gratia voluit baptizari. Nam & cum circuncidēdus eſſet, nunquid Ioannes quęſitus eſt? Hoc enim à Iudæis fieri iam ſolebat. Et cum pro illo eſſet offerendum legale ſacrificium, nunquid deuita- C tum eſt illud templum quod ab eo vocatur ſpelunca latronum, quò certe & boni intrabant & mali? Nec bo- *Leuit. 19.* nis oberant mali, quoniam dominus qui ait, Sancti eſtote, quia ego ſanctus ſum: ita inuiolabiliter facit ſanctos ſuos verſari inter malos, ſi cuſtodiunt eam quam accipiunt ſanctitatem: quemadmodum ipſe dominus Ieſus nulla contagione malignitatis in Iudæorum gente pollutus eſt, neque cum illa prima ſacramenta ſecundum perfectam humilitatis viam factus ſub lege ſuſcepit, neque cum poſtea diſcipulis electis cum ſuo traditore vſque ad extremum oſculum vixit. Eius enim exemplo, non ſolum non facientes mala, ſed etiam non conſentientęs vlli maliciæ, inter paleam frumenta ſecura ſunt, quia neque talia faciunt, neque conſentiunt facientibus, etiam ſi in eadem ſegete vſque ad meſſem: in eadem area vſque ad ventilationem: intra eadem retia vſque ad ſeparationem, quæ in littore futura eſt, boni tolerent malos. Sed iſti ſunt verè cæci *Matth. 15.* duces cæcorum, qui & in numero ſuorum tam multos malos vident, & viam pacis non vident, & vt ſe non ad ſuſtinēdum inuicem propter vnitatis vinculum, ſed ad diuidendum abinuicem propter ſchiſmatis ſacrile- D gium ſequantur homines, perſuadent. Aut enim di- *Cap. XVIII.* ctum eſt per Prophetam regi Ioſaphat. O rex Ioſaphat, *2. Par. 19.* ſi peccatorem tu adiuuas, aut eum quem dominus odit tu diligis, propterea fuit ſuper te ira domini. Quis enim veſtrum dicit peccatorem adiuuandum, ad hoc vtique in quo peccare vult, ſicut ipſe Achab quando adiuuit Ioſaphat, eundo cum illo in pręlium, cum ille Micheæ Prophetæ veracia verba contemneret? Et tamen nec ſic obfuit innocētiæ regis Ioſaphat peſsimum meritum regis Achab, quia illum dominus ad ſe clamantem à periculo bellico liberauit, illum autem ſacrilegum contemptorem in manus hoſtium venire permiſit. Et ſi quid Ioſaphat periculi expertus eſt, quod ei Propheta indicat ab ira dei fuiſſe, non alieno meruerat peccato, ſed ſuo, quia ſicut ei dictum eſt, peccātem adiuuabat, ſed apud deum cætera eius bona facta pręualuerūt: Sic enim dicitur ei, Peccatorem adiuuiſti, & ei contra dominum amicus es, & in hoc ſuper te ira facie dei: Sermones dei boni in vniuerſis ſunt tecum, quoniam abſtuliſti lucos de terra, & paraſti cor tuum ad requirendum deum. Qui autē verſatur in Eccleſia dei, vbi ſunt E & illi qui ſua quærunt, non quę Ieſu Chriſti, qui per in- *Philip. 2.* uidiam & contentionem Chriſtum annunciant, non caſte: & dicit, ſiue per occaſionem, ſiue per veritatem Chriſtus annuncietur, & in hoc gaudeo, ſed & gaude- *Philip. 1.* bo: impollutus inter eos atque integer permanet, quia non eis ad ſua quærenda conſentit, cum hoc culpet atque reprehendat, nec eos ad peccādum, ſed ad hoc adiuuat, vnde Chriſtus latius prædicetur, & ab his qui audiunt & faciunt, per eos qui quod dicunt non faciunt, Chriſto credatur, in Chriſto ſperetur, Chriſtus diligatur. Talibus enim præcipit idem Apoſtolus dicens, No- *2. Corin. 6.* lite iungi cum infidelibus, quæ enim participatio iuſticiæ cum iniquitate? Quæ communicatio eſt luci ad tenebras? Quæ autem conuentio Chriſti ad Belial? Aut quæ pars fideli cum infidelibus? Qui autem conſenſus templo dei cum ſimulachris? Vos enim templum dei viui eſtis. Dicit enim, quia inhabitabo in eis, & ambu- *Leuit. 26.* labo, & ero illorum deus, & ipſi erunt mihi populus. Propter quod exite de medio eorum dicit dominus: & immundum ne tetigeritis: & ego recipiam vos, & ero vobis in patrem, & vos eritis mihi in filios & filias, dicit dominus omnipotēs. Quæ verba iſti carnaliter ſentiētes, per tot diuiſiones ſeipſos minutatim in ipſa vna Africa conciderunt. Non enim intelligunt neminem F coniungi cum infidelibus, niſi qui facit peccatum Paganorum, vel talia facientibus fauet: nec quenquam fieri participem iniquitatis, niſi qui iniqua vel agit vel approbat. Quis autem communicat tenebris, niſi quis per tenebras conſenſionis ſuæ dimiſſo Chriſto ſequitur Belial? Quis ponit cum infidelibus partem ſuam, niſi qui eius infidelitatis fit particeps? Ita enim templum dei eſſe deſinit, nec ſe aliter ſimulachris adiungit. Qui autem ſunt templum dei viui, & in medio na- *Philip. 2.* tionis tortuoſæ ac peruerſæ apparent ſicut luminaria in mundo verbum vitę habentes, nihil eos quod pro vnitate tolerant inficit, nec anguſtiantur, quia in illis habitat & deambulat deus, & exeūt de medio malorum, atque ſeparantur interim corde, ne forte cum id facere per ſeditionem ſchiſmatis volunt, prius à bonis ſpiritaliter, quàm à malis corporaliter ſeparentur.

Cap. XIX. Quod ergo ſcriptum eſt deum dixiſſe, Eos qui me clarificant clarificabo, & qui me ſpernit ſpernetur: ipſi *1. Reg. 2.* maxime nolunt intueri. Quo modo enim clarificant

G deum, qui dicunt per orbem terrarum impleri nō poſ-
Gene.12. ſe eius promiſſa, quæ promiſit patribus noſtris, Abra-
26.& 28. hæ, Iſaac & Iacob, quæ per Prophetas tanto antè præ-
nuncians exhibuit per vnicum ſuum, qui factus eſt ei
Roman.1. ex ſemine Dauid ſecundum carnem, vt in illo, id eſt in
ſemine Abrahæ benedicerentur omnes gentes, qui di-
Matth.13. cunt ipſum dei filium fruſtra dixiſſe, Sinite vtraque cre
ſcere vſque ad meſſem: quaſi falſus fuerit, aut ipſe fefel-
lerit, cum ſola zizania per mundum creuerint: frumen
ta verò præter partem Donati, in toto terrarum orbe
defecerint, quo modo iſta ſentientes glorificant deum,
Prouer.14. cum ſcriptum ſit, In latitudine gentis gloria regis, in di
minutione autem populi contritio principis? Aut quan
do nō ſpernunt deum, qui baptiſmum eius in eis quo-
rum cauſam non audierunt, & de quibus nullo modo
iudicare potuerunt, incredibili temeritate impietatis
exufflant, & ſibi audēt arrogare quod dei eſt, à ſe dam-
natos in honoribus integris pro Donati pace recipiūt,
& à ſe inauditos contra pacē domini deteſtantur, bap-
tiſma in illis terrarum partibus per Apoſtolos tradi-
H tum periiſſe contendunt, & per Felicianum apud Ma-
1.quæ.1.ca. ximinianiſtas traditum non periiſſe contendunt. Iam
quod qui- verò quo modo catholici non clarificant deū, qui pro-
dam. miſſa eius nullis hominum ſceleribus quo minus im-
plerentur, impediri poſſe cōfidunt, qui ſacramenta eius
tam debita veneratione proſequuntur, vt ea ſi etiam ab
indignis tractata fuerint illis ſua peruerſitate damna-
tis, illa intemerata ſanctitate permanere demonſtren-
Cap.XX. tur. Iterum, inquiunt, ſcriptum eſt, Nolite commu-
Ephe.5. nicare operibus infructuoſis tenebrarum, magis autem
redarguite. Quæ enim fiunt ab ipſis latenter, turpe eſt
& dicere. Iam ipſa verba quemadmodum intelligen-
da ſint diximus, quia non communicare, eſt non con-
ſentire, quod propter Eccleſiæ diſciplinam parum eſt,
niſi etiam redarguantur vt corrigi poſsint. Sed hæc ſal
ua pace facienda ſunt, & quantum admittit officium
conſeruandæ vnitatis, ne ſimul eradicetur & triticum.
Cap.XXI. Iterum ad Timotheum idem Apoſtolus, Ne, inquit,
1.Timot.5. communicaueris peccatis alienis, teipſum caſtum cu-
ſtodi. Docuit ex ſequenti, quemadmodum quod prius
dixit intelligendum ſit: qui enim ſeipſum caſtum cu-
ſtodit, non communicat peccatis alienis. Si enim com-
municat, conſentit: ſi conſentit, corrumpitur: ſi cor-
I rumpitur, caſtum ſe non ſeruat. Sed ſanè tandem ali-
quando euigilauit Parmenianus, & attendit quid dice-
ret Ticonius, ſed fruſtra: ſtatim quippe amore ſenten-
tiæ ſuæ contra veritatem oculum clauſit. Ait enim,
Nunquid frater chariſsime, non polluunt alios aliena
peccata? Et hoc eſt facinoroſis non communicare, licet
cum ipſis conuenias, eorum facta non facere: & tamen
non totum dixit, Parum eſt enim eorum facta non fa-
cere, niſi diſpliceant: parum eſt vt diſpliceant, niſi re-
darguantur. Aliud enim eſt non facere, aliud non com
municare, id eſt, non conſentire facientibus, aliud etiam
redarguere. Cur ergo vbi videre cœperat, ſtatim ſe auer
tit, & vſque in finem noluit peruenire, & vix trientem
de toto poſuit? An ſicut de populo fecerunt, & ſenten-
tiam veritatis præcidēdam putauit? Nos dicimus quòd
qui non facit malum, nec facienti conſentit, & facien-
Matth.13. tem arguit, firmus atque integer inter iniquos tāquam
frumentum inter paleas conuerſatur. Ille autem tan-
tummodo ait, eorum facta non facere: & tertiam ta-
men de tota ſententia particulam quemadmodum re-
fellat videamus. Quod contra legem eſt diuinam, in-
quit, nullus qui legem veneratur, ignorat. Adhuc iſta
verba communiter dici poſſunt, Poteſt enim & alius di K
cere, quod ſecundum legem eſt diuinam, nullus qui le-
gem veneratur ignorat: ſed opus eſt probare, non di-
cere. Attendamus ergo quemadmodum probet. Quid
enim prodeſt, inquit, innocentiam cuſtodiſſe, ſi cum
reis mixtus eſt & obnoxiis? Sanè ſi ita eſt, innocentiam
cuſtodiſſe non prodeſt, ſed innocentia cuſtodita non
eſt. Mixtus enim reis & obnoxiis niſi per conſcientiæ
maculatam conſenſionem nullus rectè dici poteſt, Qui
verò implet quod ſcriptum eſt, Iuſto nihil placet ini-
quum: vbilibet eum verſari quælibet neceſsitas cogat,
miſceri iniquitatibus nō poteſt. Vel quo modo, inquit,
incorruptus poteris permanere, ſi corruptis ſociaris?
Ita planè ſi ſociatur quis malus: id eſt, ſi mali aliquid
cum eis committit, aut committentibus fauet: ſi autem 23.q.4.ca.
neutrum facit, nullo modo ſociatur. Porrò ſi addat ter- quiſquis. et
tium, vt non ſit in vindicando piger, ſed vel corripiat c.Ita planè.
iuſtus in miſericordia & arguat, vel etiam ſi eam per- Pſal.40.
ſonam gerit, & ratio conſeruandæ pacis admittit, co- 1.Timot.5.
ram omnibus peccantes arguat vt cæteri timeant: re-
moueat etiam vel ab aliquo gradu honoris, vel ab ipſa L
communione ſacramentorum, & hæc omnia cum di-
lectione corrigendi, non cum odio perſequendi, ple-
niſsimum officium non ſolum caſtiſsimæ innocentiæ,
ſed etiam diligentiſsimæ ſeueritatis impleuit. Vbi au-
tem cætera impediuntur, illa duo ſemper retenta, in-
corruptum caſtūmque cuſtodiūt, vt nec faciat malum,
nec approbet factū. Sed tamen videamus vnde iſte do-
ceat quod affirmat, cum ſcriptum ſit, Modicum fer- 1.Corint.5.
mentum totam maſſam corrumpit. Dixit hoc Par- Cap.XXII.
menianus atq; abiit. Nec ei nunc oſtendi poteſt in par-
te Donati, non ſolum modicum fermentum, ſed multum
veneni ex illis ouis aſpidum ruptis & præualidis iam
ſerpentibus pro Primiano damnatis, & ad Primianum
tertium reuocatis. Sed correcti ſunt, inquit, Deo gra-
tias. Si verum eſt, non inuideo, atque vtinam id per-
fectè fiat. Si enim à Maximinaſtis redire ad partem
Donati nonnullis correctionis eſt modus,* quanto ve *aliàs, gra
rior perfectiórque correctio eſt, ab ipſa parte Donati dus.
ad vnitatem catholicam remeare? Et Ticonius quidem
multa dixit, quæ illis temporibus, & ſicut interior no-
uerat, quàm non modico ſed multo fermento totam
ſuam maſſam nollent fateri corruptam, qui totum or-
bem terrarum peccatis Afrorum fermentatum eſſe cri- M
minarentur. Sed ego iſtos miror, ſi adhuc eis placet
hæc Apoſtolica verba ſic intelligere, ita eos Optatum
Gildonianum velle defendere, vt nec modicum fer-
menti eum fuiſſe contendant. Quod ſi vel hoc conce-
dunt, quàm magnum putant eſſe maſſam ſuam, vt non
potuerit tota corrumpi? Aut ſi in eis ſolis tota corrupta
eſt, quibus placet Optatus, experti diſcant intelligere
quod legunt, quia ineſt tota maſſa ad quos pertinet, qd
dicitur totum, ſiue bonum ſiue malum, ad eos pertinet
qui conſentiunt: ad eos autē qui non conſentiunt, om-
nino non pertinet, & ideo in diſciplina eccleſiaſtica
corrigendum eſt, ne ad multos perſuadēdo perueniat:
quod vbi fieri permittit ratio pacis, & non fit, ipſa ne-
gligentia culpam trahit, & in periculo cōſentiendi eſt
per deſidiam corrigendi. Ex qua regula & illud in-
tuendum eſt, quod conſequenter opponit, dicens eſſe Ca.XXIII.
ſcriptum, Sit vobis legitimum æternum in progenies
veſtras diuidere in medio ſanctorum & irreligioſorū,
& in medio mundorum & immūdorum. Tanto enim
quiſque melius hoc facit, quanto magis in Eccleſia pro-
ficit, Cum enim creuiſſet herba & fructum feciſſet, tūc
apparuerunt

A apparuerunt & zizania. Et quanuis inter vtrunque iam ſerui patrisfamiliâs cognitione diuiderent atque diſtinguerent, iubentur tamen ea ſinere creſcere, & hoc vſq; ad meſſem. Sed hæc hactenus. Ea enim quæ reſtant, aliquanto diligentius ab alio exordio conſideranda atque tractanda ſunt.

F I N I S.

DIVI AVRELII AVGVSTINI HIPPONENSIS EPISCOPI, contra Parmenianum, Liber Tertius.

Cap. I. CVM omnis pia ratio & modus eccleſiaſticæ diſciplinæ vnitatẽ ſpiritus in vinculo pacis maxime debeat intueri, quod Apoſtolus ſufferendo inuicem *Ephes. 4.* præcipit cuſtodiri, & quo nõ cuſtodito medicinę vindicta nõ tantum ſuperflua: ſed etiam pernicioſa, & propterea iam nec medicina eſſe conuincitur, illi filij mali qui non odio iniquitatum alienarum, ſed ſtudio contentionum ſuarum

B infirmas plebes iactantia ſui nominis irretitas, vel totas trahere, vel certe diuidere affectãt, ſuperbia tumidi, pervicacia veſani, calumniis inſidioſi, ſeditionibus turbulenti, ne luce veritatis carere oſtendantur, vmbram rigidæ ſeueritatis obtendunt, & quæ in ſcripturis ſanctis ſalua dilectionis ſynceritate & cuſtodita pacis vnitate, ad corrigẽda fraterna vicia moderatiori curatione fieri præcepta ſunt, ad ſacrilegium ſchiſmatis, & ad occa-*1. Corint. 5.* ſionem pręciſionis vſurpant dicentes, Ecce ait Apoſtolus, Auferte malum ex vobis ipſis. Quod malum vtique *2. Retract. cap. 17.* ſi integris, loquiunt, non obeſſet, nec iuberetur auferri. Interim videamus ne forte non fruſtra nõ dixerit Apoſtolus, Auferte malos à cõgregatione veſtra: ſed, auferte malum ex vobisipſis: quia cum quiſq; impeditur ab eccleſiæ cõgregatione malos homines ſeparare, ſi ex ſeipſo auferat malum, non eis corde miſcetur, atque ita ſpiritaliter non ſolum coniungitur bonis, ſed etiam ſeparatur à malis. Sic enim in hoc loco ad Timotheũ cum *1. Timot. 5.* dixiſſet, Neque communicaueris peccatis alienis: tanquam ille diceret, fieri poſſe vt aliquos malos ab Eccleſię congregatione ſeparare non poſſet, & ideo tolerare cogeretur, tanquam conſilium dans, quemadmodum

C peccatis eorum non communicaret, Teipſum, inquit, caſtum cuſtodi, Nam malis malus miſceri poteſt, bonꝰ autem nullo modo, quanuis cum eis in vna congrega-*1. Corint. 5.* tione verſetur. Ita & hic ad Corinthios cũ dixiſſet, Quid enim mihi de his qui foris ſunt iudicare? Nonne de his qui intus ſunt iudicatis? Ne forte turbarentur aliqua malorum numeroſitate, ſic de permixtis frumentis, vt ſine illorum vexatione, colligi ſepararíq; non poſſent, Auferte, inquit, malum ex vobis, vt ſi forte non poſſent auferre malos à congregatione ſua, auferendo malum ex ſeipſis: id eſt, non cum eis peccando, nec eis ad peccandum conſentiendo aut fauendo, integerrimi inter eos & incorruptiſsimi verſarentur, quia per malum ſuum malis quiſque conſentit. Si autem ex ſeipſo auferat malum, alieno malo non eſt vnde conſentiat. Quapropter quiſquis etiam contempſerit Eccleſiæ dei diſciplinã, vt malos cum quibus non peccat, & quibus non fauet, deſiſtat monere, corrigere, arguere: ſi etiã talem gerit per-

ſonam, & pax Eccleſiæ patitur, vt etiam à ſacramento- D rum participatione quempiam poſsit ſeparare, nõ alieno malo peccat ſed ſuo. Ipſa quippe in tãta re negligentia graue malum eſt, & ideo ſicut Apoſtolus admonet, *1. Corint. 5.* ſi auferat malum à ſeipſo, non ſolum auferat audaciam committendi, aut peſtilentiam conſentiendi, ſed etiam pigriciam corrigẽdi, & negligentiam vindicandi, adhibita prudentia & obedientia in eo quod præcipit dominus, ne frumenta lædantur. Ea quippe intẽtione quiſquis inter triticum & zizania tolerauerit, auferendo à ſeipſo malum, non eis communicat, & ea diſtinguit, ac iudicat interim ad diem, Non enim nouit quid cras fu-*Prouer. 17.* turum ſit: & ideo dilectione ſeruata, non ſine ſpe correctionis vindicãdum eſt, quicquid corrigi vel vindicari neceſſaria ſeueritas poſtulat. Quod vt ſatis appareat, totum ipſius epiſtolæ Apoſtolicæ locum diligẽtius tractemus. Quid vultis, inquit: In virga veniam ad vos, an *1. Corint. 4.* in charitate & ſpiritu manſuetudinis? Iam hic apparet eum loqui de vindicta, ad cuius ſignificationem virgã nominauit. Nunquid tamen & virga ſine charitate eſt, quia ita contexuit, In virga veniam ad vos, an in charitate? Sed quod ſequitur, Spiritu manſuetudinis: admonet intelligi, quia & virga charitatem habet. Sed aliud eſt charitas ſeueritatis, aliud charitas mãſuetudinis. Vna E quidem charitas eſt, ſed diuerſa in diuerſis operatur. *1. Corint. 5.* Omnino, inquit, auditur inter vos fornicatio, & talis fornicatio qualis nec in gentibus, ita vt vxorem patris ſui quis habeat. De tam immani facto videamus quemadmodum eos ſæuire præceperit, Et vos, inquit, inflati eſtis, & nõ potius luctum habuiſtis vt tolleretur de medio veſtrum qui hoc opus fecit. Quare luctum potius & non iram, niſi quia ſi patitur vnum membrum, com-*1. Corin. 12.* patiuntur omnia membra, & non luctum quia tollebatur, ſed luctum, inquit, vt tolleretur: id eſt, vt lugentium dolor ad deum aſcenderet, & ipſe tolleret hoc opus de medio eorum, ſicut ipſe ſciret, ne forte illi per humanã imperitiam eradicarẽt ſimul & triticum. Cum ergo ad talem vindictam neceſsitas cogit, humilitas lugentium debet impetrare miſericordiã, quam repellit ſuperbia, nec illius ipſius qui de medio fratrum tollitur debet negligi ſalus: ſed ita agẽdum eſt, vt ei talis vindicta ſit vtilis, & agendum voto & precibus, ſi corrigi obiurgationibus non poteſt. Ideoque quod ſequitur & dicit, Ego quidem abſens corpore, præſens autem ſpiritu, iam iu-*1. Corint. 5.* dicaui quaſi pręſens eum qui ſic operatus eſt in nomine domini noſtri Ieſu Chriſti congregatis vobis & meo F ſpiritu, cum virtute domini noſtri Ieſu Chriſti, tradere huiuſmodi Satanæ in interitum carnis, vt ſpiritꝰ ſaluus ſit in die domini. Quid ergo agebat Apoſtolus, niſi vt per interitum carnis ſaluti ſpiritali cõſuleret, vt ſiue aliqua pœna vel morte corporali, ſicut Ananias & vxor eius ante pedes Apoſtoli Petri ceciderunt: ſiue per pœ-*Act. 5.* nitẽtiam, quoniam Satanæ traditus erat, interimeret in ſe ſceleratam carnis concupiſcentiã: Quia ipſe item dicit, Mortificate membra veſtra quæ ſunt ſuper terram: *Coloſſ. 3.* inter quæ & fornicationem commemorat. Et iterum, *Roma. 8.* Si enim ſecundum carnem vixeritis moriemini, ſi autẽ ſpiritu facta carnis mortificaueritis, viuetis: non tamen ſupernam ab eo ſeparat charitatẽ, quem de ſuperna cõgregatione præcipit ſeparari. Hoc enim apertius ad Theſſalonicenſes dicit, Si quis autem non obaudit ver-*2. Theſſa. 3.* bo noſtro per epiſtolam, hunc notate, & non commiſceamini cum illo, vt erubeſcat. Et non inimicum eum æſtimetis, ſed corripite vt fratrem. Audiant iſti aliquando, & intelligant quemadmodum ſatagat charitas apo-*Ephes. 4.*

G ſtolica, vt ſufferentes inuicē ſtudeamus conſeruare vnitatem ſpiritus in vinculo pacis. Nam & hic cum dixiſſet, Et non vt inimicum eum exiſtimetis, ſed corripite vt fratrem: tanquam oſtendens cur hoc dixerit, conti-
1.Corin.5. nuo ſubiunxit, Ipſe autem deus pacis det vobis pacem
ſemper in omni bono. Ita & de iſto qui vxorem patris ſui habuit, luctum potius indicit, & pacificam chari-
2.Corin.12. tatem vbique commēdat, ſicut & de ipſo ait, Ne iterum cum venero ad vos, humiliet me deus & lugeā multos ex his qui ante peccauerunt, & non egerunt pœnitentiam ſuper immundicia, & luxuria, & fornicatione quā
2.Corin.13. geſſerūt. Et pauloпoſt ait, Prædixi & prædico ſicut præſens ſecundo, & nunc abſens his qui ante peccauerunt, & cæteris omnibus: quia ſi venero iterum, nō parcam. Ideo lugendo indicabat, vt dei miſericordia ſine corruptione vinculi pacis, vbi ſalus tota conſiſtit, contereret peccātes atque corrigeret, ſicut de iſto ipſo qui cum patris vxore fuerat fornicatus, feciſſe intelligitur. Nam non inuenitur de quo alio ſignificet in ſecunda epiſto-
2.Corin.2. la ad eoſdem Corinthios cum ait, Nam ex multa tribulatione & anguſtia cordis ſcripſi vobis per multas lachrymas, non vt contriſtemini, ſed vt ſciatis dilectio-
H nem quam habeo abundantius in vos. Si quis autē contriſtauit, non me contriſtauit, ſed ex parte, vt non onerem vos. Sufficit ei hæc correctio quæ fit à multis, ita vt è contrario vos donetis & cōſolemini, ne quando maiori triſticia abſorbeat̄ qui eiuſmodi eſt. Propter quod obſecro vos, vt confirmetis in eum charitatem. Ad hoc enim ſcripſi vt cognoſcam probationem veſtram, ſi in omnibus obaudiētes eſtis. Si cui autem aliquid donaueritis, & ego: Nam & ego ſi cui donaui propter vos in perſona Chriſti, vt non poſsideamur à Satana. Non enim ignoramus mentes eius. Quid moderatius, quid diligentius, quid ſolicitudine pia, & paterna ac materna charitate plenius fieri aut dici poteſt? Sicut peccanti adhibet damnationem, ſic correcto atque contrementi atque humilianti in pœnitentia cor ſuum, vult reddere conſolationem, ne maiori, inquit, triſticia abſorbeatur. Sed quid illud quo concluſit iſtam ſententiam, Vt non poſsideamur à Satana. Non enim, inquit, ignoramus mētes eius? Ipſe eſt enim qui per imaginem quaſi iuſtæ ſeueritatis crudelem ſæuiciam perſuadet, nihil aliud appetens venenoſiſsima verſutia ſua, niſi vt cor-
I rumpat atque dirumpat vinculum pacis & charitatis, quo conſeruato inter Chriſtianos, vires eius omnes inualidę fiunt ad nocendum, & muſcipulæ inſidiarum
Cap. II. cōminuuntur, & conſilia euerſionis euaneſcunt. Sed & ſi de aliquo alio in ſecunda ad Corinthios epiſtola locutus eſt Apoſtolus, & ibi tamen ſignificauit quanta charitate in quemque debeat eccleſiaſtica vindicta procedere. Hoc eſt illud quod iſti non intelligētes in-
Pſal.140. ter calumnias ſuas ſolent habere præcipuum, Emendabit me iuſtus in miſericordia, & increpabit me: oleum autem peccatoris non impinguet caput meum. Quia vero iſti non in miſericordia emendare nouerunt, & Cæciliani innocentiam ſæuis ſuſpicionibus inſectati ſunt, & Optati Gildoniani potentiam fallacis oleo adulationis vnxerunt. Nam ſi propter vinculum pacis iniquitatem Optati gementes lugentéſque tolerarent, nō vtique pacem Chriſtianam atque catholicam in orbe terrarum, ſanctámque vnitatem dirumperent, aut certe à maioribus ſuis nefaria cæcitate diruptam ita dolerent, vt ſaltem apud ſe experti, quàm multos malos pro pace Donati ferre cogantur, impacatas illorum calumnias pace ſuæ correctionis extinguerent. Sed & ad illius primæ ad Corinthios epiſtolæ conſequentia re- K
deamus. Cum dixiſſet Apoſtolus, tradere huiuſmo- 1.Corin.5.
di Satanæ in interitum carnis, vt ſpiritus ſaluus ſit in die domini Ieſu: etiam atque etiam commendans humilitate lugentium hoc debere fieri non ſuperbia ſæuientium, continuo ſubiecit, Non bona gloriatio veſtra, vel per exprobrationem pronūciationis. Bona gloriatio veſtra, Sic enim nonnulli & maxime Latini codices habent, tamen eadem in vtroque ſententia teneatur. Non enim metuendum eſt, ne quis intelligat laudando eum dixiſſe, Bona gloriatio veſtra: cum & ſuperius dixerit, Inflati eſtis, & non potius luctum habuiſtis. Et hic continuo ſubiungit, Neſcitis quia modicum fermentum totam maſſam corrumpit. Quid ad ipſam inanis gloriationis corruptionem congruentius referri poteſt? Superbia quippe velut ex vetuſtate primi hominis qui ſuperbia lapſus eſt, quaſi fermentata & corrupta mente facit elatos in vnam conſperſionem, qui ſibimet in eam ſimili iactantiæ vnitate conſentiunt. Et gloriari quidem non de peccatis ſuis, ſed ſuper alterius peccata, tanquam ex comparatione innocentiæ ſuæ modicum videtur fermentum, quia de ſuis etiam iniquitatibus gloriari multum fermentum eſt. L
Sed & illud modicum totam maſſam corrumpit. Cadit enim ſuperbus merito ſuperbiæ ſuæ, & incipit etiam peccata ſua defendendo velle gloriari. Quod præuidens idem Apoſtolus ait, Quapropter qui ſe putat ſta- 1.Corin.10.
re, videat ne cadat. Et iterum, Si præoccupatus fuerit Galat.6.
homo in aliquo delicto, vos qui ſpiritales eſtis, inſtruite huiuſmodi in ſpiritu manſuetudinis, intendens teipſum, ne & tu tenteris. Alter alterius onera portate, & ſic adimplebitis legem Chriſti. Quid eſt lex Chri-
ſti, niſi, Mandatum nouum do vobis vt diligatis inui- Ioan.13.
cem? Quid eſt lex Chriſti, niſi, Pacem meam do vo- Ioan.14.
bis, pacem relinquo vobis? Quod ergo hic dixit, In-
uicem onera veſtra portate, & ſic adimplebitis legem Galat.6.
Chriſti: hoc alio loco ait, Sufferentes inuicem in di- Ephe.4.
lectione, ſtudentes ſeruare vnitatem ſpiritus in vinculo pacis. Nam & in illo Phariſæo modicum fermentum eſſe videbatur, quia peccatorem non ſolum non dolebat, ſed ſuper eius peccata de ſuis ſe meritis extol-
lebat. Sed deſcendit ille confitens peccata ſua, iuſtifi- Luca.18.
catus magis quàm ille Phariſæus iactans merita ſua:
quoniam qui ſe exaltat humiliabitur, & qui ſe humi- M
liat exaltabitur. Sequitur ergo Apoſtolus & dicit, Ex- 1.Corin.5.
purgate vetus fermentum, vt ſitis noua conſperſio, ſicut eſtis azymi. Quid eſt, vt ſitis: & quid eſt, ſicut eſtis: niſi quia erant ibi tales, erant ibi non tales, quos vt tales eſſent, exemplo talium commonebat? Tamen omnes in vno tanquam eoſdem admonet, ne illi quia tales erant deſperarent: de his quia nondum tales erant, & eos ad compagem ſui corporis non pertinere arbitrarentur, tanquam eoſdem admonet cum dicit, vt ſitis ſicut eſtis. Nouerant enim & illi qui iam ſic erant: & admonente Apoſtolo magis magiſq; noſſe debebant ſufferre illos qui nondum ſic erant, vt ſufferendo inuicem in dilectione, ſeruarent vnitatem ſpiritus
in vinculo pacis, & inuicem onera ſua portantes, im- Epheſ.4.
plerent vtique legem Chriſti, qua dominus noſter Ie- Galat.6.
ſus Chriſtus ad docendam humilitatis viam, vſque ad
mortem crucis humiliari dignatus eſt, & tanquam me- Philip.2.
dicus ægrotantes, ita cum dilectione pertulit peccantes, de quibus dixerat, Non eſt opus ſanis medicus, ſed
ægrotātibus, Statimq; principale propoſuit exemplum Matth.9.
dicens, Etenim Paſcha noſtrum immolatus eſt Chri- 1.Corin.5.
ſtus, vt

A ſtus, vt tantæ humilitatis exemplo diſcerent expurgare vetus fermentum: id eſt, quicquid in eis ſuperbiæ de vetere homine remanſiſſet. Itaque, inquit, diem feſtum celebremus, non vtique vnam diem, ſed totam vitam, non in fermento veteri, neque in fermento maliciæ & malignitatis, ſed in azymis ſynceritatis & veritatis. Malicia quippe eſt & malignitas velut de alieno peccato gloriari: quaſi tunc debeat de iuſticia ſua quiſque gaudere, cum alium iuſtum eſſe non conſpexerit. Synceritas autem & veritas eſt, & ſic proficit aliquis meminiſſe quid fuerit, & multò magis miſereri lapſorum: quandoquidem ipſe erectus eſt à lapſu ſuo per Chriſti miſericordiam, qui ſine vllo ſuo peccato ſe pro peccatoribus humiliauit. Sed ne pernicioſe relinquantur, & quaſi diſsimulanter negligantur aliena peccata, quod non eſt minoris crudelitatis quàm illud ſuperbiæ, ſequitur (1.Corin.5.) & dicit, Scripſi vobis in epiſtola, non commiſceri fornicariis: non fornicariis huius mundi, aut auaris, aut raptoribus, aut idolis ſeruientibus, alioquin debueratis de hoc mundo exiſſe. Opus enim veſtrum in hoc mundo illud eſt, vt peccatores Chriſto ad ſalutem lucremini. Quod fieri non poterit, ſi eorum colloquia conui- B ctumq; fugiatis. Nunc autem, inquit, ſcripſi vobis non commiſceri. Si quis frater nominatur, & eſt inter vos aut fornicator, aut idolis ſeruiens, aut auarus, aut maledicus, aut ebrioſus, aut rapax, cum eiuſmodi nec cibum quidem ſimul ſumere. Quò enim mihi de his qui foris ſunt iudicare? Nónne de his qui intus ſunt vos iudicatis? De his autem qui foris ſunt deus iudicabit. Auferte malum ex vobiſipſis. Ecce quemadmodũ ad hanc ſententiam venit Apoſtolus, cuius vltimam particulam ponendã credidit Parmenianus, dicens eſſe ſcriptum, Auferte malum ex vobis ipſis. Quod, inquit, vtique ſi bonis & integris non noceret, non iuberetur auferri. Quæ autem ſuperius dicta ſunt, vnde ad hoc ventum eſt prętermiſit, quibus vtique ad id quod perſuadere cupiebat, ſeparationem à malis fieri corporaliter oportere, poterat adiuuari, dicente Apoſtolo, Cum huiuſmodi nec cibum ſimul ſumere. Cur ergo non commemorauit, quod eius intentionem maxime adiuuare poſſe videbatur? Cum enim vehementer inſtet vt à male viuentibus corporalem ſeparationem faciendã eſſe perſuadeat, cur non adhibet teſtimonium Apoſtoli dicen- C tis, Si quis frater nominatur & eſt fornicator, aut idolis ſeruiens, aut auarus, aut maledicus, aut ebrioſus, aut rapax, cum eiuſmodi nec cibum ſimul ſumere: niſi quia vidit, ſi hoc diceret, poſſe ſibi reſponderi, Itàne vos & fornicatores & idolis ſeruiẽtes aut non habetis, aut eos ignoratis? Nullúmne auarum, aut maledicum, aut ebrioſum, aut rapacem inter vos videtis & noſtis? Cur ergo cum talibus contra præceptum Apoſtoli, non ſolum cibum menſæ veſtræ ſumitis, ſed etiam cœnam menſæ dominicę communicatis? Hoc ergo Parmenianus quantum arbitror euitare conatus eſt, ne ſibi reſpõderetur, vt id nõ poneret quod pro eius cauſa validiſsime ſonare videretur. Nam hoc epiſtolæ Apoſtolicæ capitulum ſi conſuluiſſet, * & ei non occurriſſet, non ex (*aliàs, eũ fugiſſet.) eius vltima parte poneret, Auferte malum ex vobiſipſis. Sed nunc quia hoc diximus, fortaſſe iſti audebunt negare haberi inter ſe auaros, aut maledicos, aut ebrioſos, aut rapaces, & ipſum Optatum qui vniuerſæ Africæ notiſsimus fuit, quem tamdiu pertulerunt quamdiu timuerunt, fortaſſe defendere conabuntur. Dicant ergo ſi poſſunt, meliorem ſe atque purgatiorem habere nunc Eccleſiam, quàm erat ipſa vnitas beatiſsimi Cypriani temporibus, qui collegas ſuos, à quibus tamẽ nulla cor- D porali diſiunctione ſeparatus eſt, nullum eorum nominatim appellans, ſed prudenter ac ſobrie ſaluberrimæ mordacitatis inſerens medicinam, his verbis grauiter arguit, quia eſurientibus in Eccleſia fratribus habere argentum largiter vellent, fundos inſidioſis fraudibus raperent, vſuris multiplicantibus fœnus augerent. Et vt apertiſsime oſtenderet de his ſe dicere, cum quibus in vnius Eccleſiæ communione viuebat, conſequẽter annexuit, quid non perpeti tales pro peccatis huiuſmodi mereremur. Non enim ait: mererẽtur: ſed, mereremur. Quod nullo modo dixiſſet, cum talis vtique ipſe non eſſet, niſi manifeſtare vellet eorum facta genere, qui ei non ſolum in Eccleſiæ vnitate, ſed etiam collegij conſortio iungerentur, quamuis ab eis vita, moribus, corde, propoſito diſcreparet. Dicant ergo iſti meliorem nunc eſſe Eccleſiam ſuam, & non ſe habere tales, quales habuit in ipſa vnitate Cyprianus. Credant eis qui volunt, & aduerſus ea mala, quæ de moribus eorum in faciem ſimulantium fuerint, *oculos claudant, Ego eos ad illa (*aliàs, inſimulata fuerunt.) priora vnitatis tempora reuocabo, & ab eis quæram, vtrum quando ille vir tantus Epiſcopus Carthaginenſis Eccleſiæ Cyprianus de tam malo collegio, teſtimo- E nio liberæ vocis vſque ad ea ſcripta, quæ poſteris etiam proderentur ingemuit, erat Eccleſia Chriſti, an non erat? Si erat, quæro quemadmodum Cyprianus & cæteri ſimiles eius, implebant quod præcepit Apoſtolus, Si (1.Corint.5.) quis frater nominatur, & eſt aut fornicator, aut auarus, aut idolis ſeruiens, aut maledicus, aut ebrioſus, aut rapax, cum eiuſmodi nec cibum ſimul ſumere: quando cum his auaris & rapacibus, qui eſurientibus in Eccleſia fratribus, habere argentum largiter vellent, fundos inſidioſis fraudibus raperent, vſuris multiplicantibus fœnus augerent, panem domini manducabant & calicem bibebant? An forte parua ſunt iſta crimina & parui æſtimanda? Solent enim iſti etiam hoc dicere, penſantes ea non in ſtatera æqua diuinarum ſcripturarum, ſed in ſtatera doloſa cõſuetudinum ſuarum. Quicquid enim ſceleris & iniquitatis inebriat multitudinẽ, amittit examinis veritatem. Sed ideo ſunt tanquam ſynceriſsimum ſpeculum propoſita hominibus oracula cœleſtium paginarum: vt ibi quiſque videat quodlibet peccatum quantum ſit, quod forte magnum eſt, & male viuentium cæco more contemnitur. Potuitne grauius di- F uinis eloquiis accuſari auaricia, quàm vt idololatriæ demonſtraretur æqualis, & eius nomine appellaretur, dicente Apoſtolo, Et auaricia, quæ eſt idolorũ ſeruitus? (Galat.3.) Potuitne maiori pœna digna iudicari, quàm vt inter illa crimina poneretur, quibus obſeſsi regnum dei non (Galat.5.) poſsidebunt? Aperiantur oculi cordis, ne fruſtra pateãt oculi corporis, & legant prędicatorem liberum veritatis in eadem ipſa prima ad Corinthios epiſtola ſcribentem, Nolite errare: neque fornicarij, neq; idolis ſeruien- (1.Corint.6.) tes, neque adulteri, neque molles, neque maſculorum concubitores, neq; fures, neq; auari, neque ebrioſi, neq; maledici, neq; rapaces, regnum dei poſsidebunt. Quomodo ergo Cyprian⁹ & alia frumẽta dominica in illa (Cyprianus in epiſtola de lapſis.) tunc vnitatis Eccleſia cum auaris & rapacibus, cum his qui regnum dei non poſsidebũt, non laicis vel quibuſcunque clericis, ſed & ipſis Epiſcopis panem domini manducabant, & calicem domini bibebant, cum idem Apoſtolus præcipiat nõ eis commiſceri, & clamet cum eiuſmodi nec cibum ſumere? An quia non poterant ab eis corporaliter ſeparari, ne ſimiliter eradicarẽt & triticũ ſufficiebat eis à talibus corde ſeiũgi, vita moribuſq; diſtingui,

G diſtingui, propter compenſationem cuſtodiendæ pacis & vnitatis, propter ſalutem infirmorum & tãquam lactentium frumentorum, ne membra corporis Chriſti per ſacrilega ſchiſmata laniarent? Sed ecce ego non vrgeo quenquam illorum ſic intelligere, ipſi explicent quemadmodum eſſe potuerit illa tunc Eccleſia glorio-
Ephes.5. ſa ſine macula & ruga, vbi eſurientibus in Eccleſia fratribus habere largiter argentum volebant, vbi fundos inſidioſos fraudibus rapiebant, vbi vſuris multiplicantibus fœnus augebant, vbi tantis erant inuoluti iniquitatibus, vt per illas regnum dei non poſsiderent. Quòd ſi glorioſa Eccleſia ſine macula aut ruga in eis ſolis cõputabatur, qui mœrebant & gemebant illas iniquitates, quæ fiebant in medio eorum, imò etiam ſecundum
Ezech.9. ſancti Ezechielis prophetiam, tales proprio ſigno ſignari meruerunt, vt à vaſtatione & perditione iniquorum tutiſsimi euaderent: deſinant calumniari bonis, non operantibus mala per morbidam cupiditatem, ſed tolerantibus propter pacificam charitatem, quibus di-
Matth.5. ctum eſt, Beati pacifici, quoniam filij dei vocabuntur. Nam propterea ſpiritus ſanctus per memoratum Eze-
H chielem prophetam tali verbo deſignauit malos quos in vnitate tolerant boni, vt eos in medio bonorum diceret conſtitutos, quia niſi bonos diceret in medio malorum, illi quaſi extrinſecus & forinſecus eſſe videren-
Ezech.9. tur. Gemunt, inquit, & mœrent iniquitates populi mei, quæ fiunt in medio eorum: vt illos iniquos non ſolum non excluſos, ſed etiam incluſos cogitaremus, Si vero iam tunc non erat Eccleſia, quia Cyprianus & quicunque cum eo auaros illos rapacéſque nouerãt, quales ipſi non erant, quamuis eos grauiſsimis gemitibus & præclariſsimis vocibus accuſarent, vnam tamen cum eis intrantes Eccleſiam, & in vna congregatione paria ſacramenta tractantes, per huiuſmodi communionem paris ſortis effecti ſunt, quia non obtemperauerunt Apoſtolo iubenti, vt cum huiuſmodi nec cibum quidem ſimul ſumerent: &, Auferte malum ex vobis ipſis: quid adhuc laboramus? Quid ſe ipſi iactant quòd habeant aliquam Eccleſiam, ſi iam illis temporibus eſſe deſtiterit? Dicant vnde natus eſt Maiorinus aut Donatus, vt per eos naſceretur Parmenianus atque Primianus. Quid enim eis prodeſt quòd auaros & rapaces, cum quibus cibum ſumi vetat Apoſtolus, modo ſe
I vel non habere in congregatione ſua, vel incognitos ſibi eſſe mentiuntur: quandoquidem fuerunt tales in illa vnitatis Eccleſia, vnde iſti exortos ſe ſic iactitant, vt eam in ſua ſola ſocietate, id eſt, in communione Donati remanſiſſe perſuadere conentur? Si enim dicunt per talium communionem perire Eccleſiam, cur eam non dicunt iam Cypriani periſſe temporibus? ac ſi & per ſeipſos vnde exiſterent non inuenientes, dicere deſinant apud ſe Eccleſiam remanſiſſe, quam totam prioribus periſſe temporibus dicũt. Si autem in bonis quibus talia diſplicent ſemper manſit, & manet & manebit Eccleſia, diſcant iſti aliquando non ſic intelligere quod ait Apoſtolus, Auferte malum ex vobis ipſis: vt per ſchiſmata conantes colligere zizania, eradicent ſimul & triticum. Quæ omnia ita diſputamus, vt meminerint qui hæc legunt vel audiunt, non eos potuiſſe vnquam demonſtrare, ſiue illo tempore cùm recentiſsima hæreſis erat, ſiue nunc cùm multo firmiore innocentiæ conſcientia ſibi totus orbis in catholica Eccleſia Chriſtiana pace connectitur, Cęcilianum vel eos qui ei concorditer inhærebant fuiſſe zizania. Sed vt ſecurus vnuſquiſque in ſanctæ Eccleſiæ vnitate perma-
neat, & eiuſdem vnitatis deſertores ne cum eis pereat K
non ſequatur, hoc dicimus, quia ſi fuiſſent illi zizania, tolerari potius vſque ad meſſem, quàm pernicie ſchiſmatis eradicatis frumentis ſeparari debuerunt. Sed dicet aliquis, Quo modo præcipienti Apoſtolo poterimus obedire, qui vetat cum eiuſmodi cibum ſimul ſumere? Si enim ſolam cordis ſeparationem ab eis faciendam eſſe præciperet, non diceret, Scripſi vobis in epiſtola non commiſceri fornicariis: non vtique fornicariis huius mundi, id eſt, eis qui Chriſtiani non
eſſent, de quibus poſtea dicit, Quò enim mihi de his *1.Corin.5.*
qui foris ſunt iudicare? nònne de his qui intus ſunt vos iudicatis? de his autem qui foris ſunt deus iudicabit. Cum ergo de tali ſeparatione præcipiat, quæ non fit ab eis malis qui Chriſtiani nõ ſunt, ſed ab eis qui Chriſtiani ſunt: cordis autem ſeparatio ab omnibus malis facienda eſt: ac per hoc & ab eis & ab aliis malis qui non ſunt Chriſtiani, oportet nos corde ſeparari: quid reſtat niſi, vt intelligamus nobis id per Apoſtolum iuberi, vt quibuſlibet malis Chriſtianis quales ipſe deſignat, nec tali coniunctione miſceamur, quali coniun-
ctione panis, in ipſius vitæ humanæ ſocietate miſce- L
mur? Et ideo alio loco dicit, Si quis vos vocauerit ex *1.Corin.10.*
infidelibus & volueritis ire, omnia quę apponuntur vobis manducate, nihil interrogantes: hic autem cum eiuſmodi nec cibum quidem ſumere permittit cum infidelibus: id eſt, cum eis qui nondum Chriſtũ crediderunt, dicit manducandũ eſſe quæ appoſuerint, de quibus quoniam foris ſunt deus iudicabit: cum his autem qui intus ſunt, id eſt, ſi quis frater nominatur, & eſt fornicator aut idolis ſeruiens, aut auarus, aut maledicus, aut ebrioſus, aut rapax, vetat etiam ſumere cibum. Perſuadet ergo ante tempus meſsis à frumentis zizania ſeparari. Quod ſi facere noluerimus, quoniam dominus prohibet, toleraturi ea ſumus, & in ſola cum eius voluntatis & cordis ſeparatione perſeueraturi: ac per hoc etiam cibum ſumere cum talibus quidem prohibet Apoſtolus. In hac velut anguſtia quæſtionis non aliquid nouum aut inſolitum dicam, ſed quod ſanitas obſeruat
Eccleſiæ, vt cum quiſque fratrum: id eſt, Chriſtiano- *23.q.4.ca.*
rum intus in Eccleſiæ ſocietate conſtitutorum, in ali- *Cũ quiſq.*
quo tali peccato fuerit deprehenſus, vt anathemate dignus habeatur, fiat hoc vbi periculum ſchiſmatis nul-
lum eſt, atque id cum ea dilectione, de qua ipſe alibi M
præcipit dicens, vt inimicum non eum exiſtimetis, ſed *2.Theſſ.3.*
corripite vt fratrem. Non enim eſtis ad eradicandum, ſed ad corrigendum. Quod ſi ſe non agnouerit, neque pœnitendo correxerit, ipſe foras exiet, & per propriam voluntatem ab Eccleſię vnitate dirimetur: Nam & ipſe dominus cum ſeruis volentibus zizania colligere, di-
xit, Sinite vtraque creſcere vſque ad meſſem: præmiſit *Matth.13.*
cauſam dicens, Ne forte cum vultis colligere zizania, eradicetis ſimul & triticum. Vbi ſatis oſtendit, cum metus iſte non ſubeſt, ſed omnino de frumentorum certa ſtabilitate certa ſecuritas manet: id eſt, quando ita cuiuſque crimen notum eſt omnibus, & omnibus execrabile apparet, vt vel nullos prorſus vel non tales habeat defenſores, per quos poſsit ſchiſma contingere, non dormiat ſeueritas diſciplinæ, in qua tãto eſt efficacior
emendatio prauitatis, quãto diligentior confirmatio * **aliàs, conſeruatio.*
charitatis. Tunc autem hoc ſine labe pacis & vnitatis, & ſine læſione frumentorum fieri poteſt, cum congregationis Eccleſiæ multitudo ab eo crimine quo anathematizatur, aliena eſt. Tunc enim adiuuat præpoſitum potius corripientem, quàm crimino ſum reſiſtentẽ.

Tunc

A Tuncſe ab eius coniunctione ſalubriter cõtinet, vt nec
cibum quiſquam cum eo ſumat, non rabie inimica, ſed
coërcitione fraterna. Túc etiam ille & timore percuti-
tur, & pudore ſanatur, cum ab vniuerſa Eccleſia ſe ana-
thematizatum videns, ſociam turbam cum qua in de-
licto ſuo gaudeat, & bonis inſultet, non poteſt inueni-
1.Corin.5. re. Ad hoc enim & ipſe Apoſtolus ait, Si quis frater no-
minatur. In eo quippe quod ait, ſi quis: nihil aliud vi-
detur ſignificare voluiſſe, niſi eum poſſe tali modo ſa-
lubriter corrigi, qui inter diſsimiles peccat, id eſt, in-
ter eos, quos peccatorum ſimilium peſtilẽtia non cor-
rumpit. In eo vero quod ait, nominatur: hoc nimirum
intelligi voluit, parum eſſe vt ſit quiſque talis, niſi etiam
nominetur, id eſt famoſus appareat, vt poſsit omnibus
digniſsima videri, quæ in eum fuerit anathematis pro-
lata ſententia. Ita enim & ſalua pace corrigitur, & non
interfectorie percutitur, & medicinaliter vritur. Prop-
terea & de illo dixit quem tali medicina ſanari volue-
23.q.4.ca. Non poteſt. rat, Satis huic eſt correptio quæ fit à multis. Neque e-
nim poteſt eſſe ſalubris à multis correptio, niſi cum ille
corripitur qui non habet ſociam multitudinem. Cum
verò idem morbus plurimos occupauerit, nihil aliud
B bonis reſtat quàm dolor & gemitus, vt per illud ſignũ
Ezech.9. quod Ezechieli ſancto reuelatur, illæſi euadere ab illo-
rum vaſtatione mereantur. Ad eum enim qui errare
Pſal.25. non poteſt clamant, Ne perdas cum impiis deus ani-
mam meam, & cum viris ſanguinum vitam meam, Ne
cum voluerint colligere zizania, eradicẽt ſimul & tri-
ticum: nec per diligentiam ſegetem dominicam pur-
gent, ſed per temeritatem potius inter purgamenta nu
merentur. Ideoque idem Apoſtolus cum iam multos
compeiſſet, & immũda luxuria & fornicationibus in-
2.Corin.12. quinatos, ad eoſdem Corinthios in ſecũda epiſtola ſcri
bens, non itidem præcipit vt cum talibus nec cibum ſu-
merent. Multi enim erant, nec dici de his poterat, ſi
quis frater nominatur fornicator, aut idolis ſeruiens,
aut auarus, aut aliquid tale, cum eiuſmodi nec cibum
quidem ſimul ſumere: ſed ait, Ne iterum cum venero
ad vos, humiliet me deus, & lugeam multos ex iis qui
antè peccauerunt, & non egerunt pœnitentiam ſuper
immundicia & luxuria & fornicatione quam geſſerũt:
per luctum ſuum potius eos diuino flagello coërcẽdos
minans, quàm per illam correptionem, vt cæteri ab eo-
C rum coniunctione ſe contineant. Conſequenter enim
dicit, Ecce tertio hoc veniam ad vos, vt in ore duo-
2.Corin.13. Deuter.17. rum vel trium teſtium ſtet omne verbum. Prædixi &
prædico ſicut præſens ſecundo, & nunc abſens iis qui
ante peccauerunt, & cæteris omnibus: quia ſi venero
iterum, non parcam, quia probationem quæritis eius
qui in me loquitur Chriſtus. Quid aliud dixit hic, non
parcam: niſi quod ſuperius ait, Et lugeam multos: vt lu-
ctus eius impetraret flagellum à domino quo illi corri-
perentur, qui iam propter multitudinem non poterant
ita corripi, vt ab eorum coniunctione ſe cæteri conti-
nerent, & eos erubeſcere facerent, ſicut faciendum eſt,
ſi quis frater in aliquo cæteris diſsimili crimine nomi-
23.q.4.ca. Non poteſt. natur? Et reuera ſi cõtagio peccandi multitudinem in-
uaſerit, diuinæ diſciplinæ ſeuera miſericordia neceſſa-
ria eſt: nam conſilia ſeparationis & inania ſunt & per-
nicioſa atque ſacrilega, quia & impia & ſuperba fiunt,
& plus perturbant infirmos bonos, quàm corrigant a-
nimoſos malos. Sicut enim ille fideliſsimus teſtis aua-
riciæ collegarum, cum ea mala tribulationum quæ pa
tiebatur illo tempore Eccleſia cenſuræ diuinæ & diſci-
plinæ tribueret, commemoratis quos nouerat Epiſco-
porum peſsimis moribus, qui eſurientibus fratribus ha- D
bere argentum largiter vellent, fundos inſidioſis frau-
dibus raperent, vſuris multiplicantibus fœnus augerẽt,
quid non, inquit, perpeti tales pro peccatis huiuſmodi
mereremur? Et deinde adhibet teſtimonium de Pſal-
mis dicens, cum iam pridem monuerit & dixerit cen-
ſura diuina, Si dereliquerint filij eius legem meam, & Pſal.88.
in iudiciis meis nõ ambulauerint: ſi iuſticias meas pro-
fanauerint, & mandata mea non cuſtodierint, Viſi-
tabo in virga iniquitates eorum, & in verberibus pec-
cata eorum, Miſericordiam autem meam non diſper-
gam ab eis. Miſericorditer igitur corripiat homo quod
poteſt, quod autem non poteſt, patienter ferat, & cum
dilectione gemat atque lugeat, donec aut ille deſuper
emendet & corrigat, aut vſque ad meſſem differat era-
dicare zizania, & paleam ventilare: vt tamen ſecuri de
ſalute ſua, bonæ ſpei Chriſtiani inter deſperatos, quos
corripere non valẽt in vnitate verſentur, auferant ma-
lum à ſeipſis, id eſt, vt in ipſis non inueniatur quod in
moribus aliorum eis diſplicet. Cum enim dixiſſet Apo-
ſtolus, Quid enim mihi de iis qui foris ſunt iudicare:
nónne de iis qui intus ſunt vos iudicatis? de his autem E
qui foris ſunt deus iudicabit: tanquam illi responde-
rent, quid agimus, cum improborum multitudine pre-
mimur, vt iudicium noſtrum in aliqua coërcitione nõ
poſsimus exercere, Auferte, inquit, malum ex vobiſ-
ipſis: id eſt, ſi non poteſtis auferre malos ex medio ve-
ſtrum, ipſum malum auferte ex vobis ipſis. Quod ſi quiſ 2. Retract.
quam velit ſic intelligere quod dictum eſt, Auferte ma- cap.17.
lum ex vobis ipſis: vt per correptionem ſeparationis de
congregatione fratrum malus quiſque auferendus ſit:
ſtudio tamen ſanandi, non odio perimendi eſſe faci-
endum nemo dubitauerit. Et quis adhibendus ſit mo-
dus temporáque ſeruanda, ne pax Eccleſiæ violetur, in
qua maxime tritico parcendum eſt, ne ſimul cum zi-
zaniis eradicetur, quod in præſentia viſum eſt neceſſa-
rium, diſſeruimus. Hoc qui diligenter cogitet, nec in
conuerſatione vnitatis negligit diſciplinę ſeueritatem,
nec immoderatione coërcitionis dirumpit vinculũ ſo
cietatis. Nam hoc ipſum quod ait Apoſtolus, Cum eiuſ- 1.Corint.5.
modi nec cibum ſimul ſumere: quàm multi boni Chri-
ſtiani faciunt de iis de quibus familiarius curam gerũt,
vt à quorum conſortio ſe potuerint ſeparare, quos tali
correptione poſſe corrigi ſentiunt, vel quos omnino F
corrigi poſſe deſperant, ne alios colloquiorum malo-
rum contagione corrumpant, non dubitant facere. Fa-
cit hoc bene, id eſt, humili charitate ac benigna ſeue-
ritate, qui ſic præeſt fratribus, vt eorum ſeruum ſe eſſe
meminerit, ſicut ſeſe habent ipſius domini & præcep-
tum & exemplum. Tunc enim fit ſine typho elationis
in hominem, & cum luctu deprecationis ad deum. Sed
quàm facile de gradu clericorum quiſque ab Epiſcopo,
vel de numero pauperum quos paſcit Eccleſia, vel de
ipſa congregatione laicorũ, ſiue ab Epiſcopo, ſiue à cle-
ro vel quocunq; præpoſito, cui eſt poteſtas, eximitur, ita
vt cũ eiuſmodi à cæteris, quibus hoc præcipi poteſt, nec
cibus ſumatur: tam facile malorum multitudo in quo-
libet ordine Eccleſię non poteſt à bonorum cõmixtio-
ne ſeparari & expelli. Nam & in domibus ſuis quiq; bo
ni fideles ita diſciplinam ſuorũ moderantur & regunt,
vt ibi quoq; obtemperent Apoſtolo præcipienti, cũ eiuſ
modi nec cibum ſumere: cum & de filiis ſuis & de do-
mo pacis hoc faciunt vel fieri iubent: cum eos vidẽt ita
viuere, vt hoc eis eſſe faciẽdum ipſa quam habẽt in eos 23.q.4.ca.
charitas ſuggerat. Turba autem iniquorum cum facul- Non poteſt.

tas eſt

G tas eſt in populis promendi ſermonem generali obiur-
gatione ferienda eſt, & maxime ſi occaſionem atque
opportunitatem præbuerit aliquod domini flagellum
deſuper, quo eos appareat pro ſuis meritis vapulare.
Tunc enim aures humiles præbet emendatis ſermoni
calamitas auditorum, faciliuſque in gemitum confi-
tendi quàm in murmura reſiſtendi afflicta corda com
pellit, ſicut tunc beatus Cyprianus de collegis ſuis for-
taſſe illa non diceret, niſi eum deſuper diuina ſeueri-
tas adiuuaret. Eo quippe tempore illa dicebat tam mo-
leſto, tam calamitoſo atque luctuoſo, vt illi non ſolum
ſuccenſere non auderent, ſed etiam vix à ſuccenſenti-
bus veniam ſe poſſe impetrare ſentirent: quanquam &
ſi nulla calamitas tribulationis premat, cum facultas
datur, vtiliter corripitur in multitudine multitudo.
Nam ſicut ſeparata ſæuire, ſic in ipſa cõgregatione ob-
iurgata gemere conſueuit. Quamobrem & illud præ-
ceptum Apoſtoli nullo modo negligendum eſt, cum
ſine periculo violandæ pacis fieri poteſt: quia nec ipſe
aliter fieri voluit, vt à congregatione bonorum ſepa-
retur malus: & eiuſdem illud præcipue attendendum
H eſt, vt ſufferentes inuicem ſtudeamus ſeruare vnitatem
Epheſ. 4. ſpiritus in vinculo pacis. Item domino in Euãgelio di-
Matth. 18. centi, in illo obtemperare debemus, vbi ait, Si neque
Eccleſiam audierit, ſit tibi tanquam ethnicus & publi-
Matth. 13. canus: & in illo vbi prohibuit colligi zizania, ne ſimul
eradicetur & triticum. Poteſt enim vtrunque cuſtodi-
Matth. 5. ri ab eis, quibus dictum eſt, Beati pacifici, quoniam fi-
lij dei vocabuntur. Sed iam cætera, quæ Parmenianus
poſuit, teſtimonia ſtudeamus videre. Inter omnia, qui-
bus eorum ſacrilegus tumor apparet, nullo ſe loco ma-
gis aperuit, quàm in eo quòd auſus eſt etiam illud Hie-
remiæ Prophetæ ponere, vnde perſuaderet cæteris ho-
minibus cõmunionem Donatiſtarum, non ſolum Ec-
cleſiam veram eſſe, ſed etiam talem iam hoc tempo-
re, qualis poſt vltimam ventilationem Eccleſia ſan-
cta futura eſt. Cui ſacrilegæ præſumptioni, & nefan-
dę elationi quid addi poſsit ignoro. Et cum multis qui-
dem locis ſermonum ſuorum nihil aliud quàm præſu-
mere intelligantur, aliquando tamen verecundantur,
cum eos veritas vrgere cœperit, quando interrogan-
tur, vtrum non habeant, vel vtrum non ſint ipſi pec-
catores: veruntamen in hoc prophetico teſtimonio im
piam vanitatem ſuam, & nimiam peruerſitatem aper-
I tiſsime prodiderũt. Cum enim Hieremias ſanctus vel-
let oſtendere bonis & malis, etiam ſi ad tempus ſit con
gregationis vna ſocietas, longe tamen diſparia eſſe mo
menta morum, finèmque meritorum: quid paleis, in-
quit, ad triticum? Parmenianus autem cum vellet Ti-
conium refellere dicentem, malos à bonis in vnitate
interim pro pace tolerandos, & in fine vltimi iudicij
Hiere. 23. ſeparandos, poſuit hoc Hieremiæ teſtimonium, quo
peruerſus atque errans peruerſos & errantes ad turbu-
lentiſsimas & ſceleratiſsimas ſeditiones inflammet, vt
Galat. 6. quiſquis inflammata mente carnis ſuæ videtur ſibi ali-
quid eſſe, cum nihil ſit: ſe ac ſimiles ſui tanquam gra-
na purgatiſsima exiſtimans, ad Eccleſiæ congregatio-
nem, in qua neceſſe eſt, vt ij qui ad vitam æternam per-
tinent, eos qui ad ignem æternum pertinent, vſque ad
certum finem tanquam frumenta paleam ſuam tole-
rent, iam ſibi accedẽdum eſſe non putent. Nullus alius
flatus de area Chriſti leuiſsimam paleam ante tempus
ventilationis excuſsit: nulla alia præſumptione ſacri-
lega ſchiſmata quæcunque vbicunque ſunt, fecit.
Cap. III. Admonet, inquit Hieremias ſanctiſsimus, infru-
ctuoſas & ſteriles peccantium turbas ab honorata fru- K
ge iuſtorum diſcerni, dicens, Quid paleis ad triticum? *Hiere. 23.*
O tuba furoris, ô vox execrabilis peſtilentiæ, nunquid
forte ſic errat genus humanum, vt non agnoſcat ven-
tilatorem Parmenianum? An & ipſe dat locum Dona-
to, & ad purgatam per eum maſſam ſe veniſſe gloria-
tur? Nam ille ante ſe Maiorinum neſcio vtrum digne-
tur agnoſcere, an iſti tres tanquam tria cornua cuiuſ-
dam ventilabri in manu domini fuerunt, per quos meſ
ſis totius orbis mundaretur: & Africa electa eſt, vbi
purgata maſſa conſiſteret: cæteram autem omnem ter-
ram palea ſeparata veſtiret? Vnde ergo tãti greges Cir-
cuncellionum? Vnde tantæ turbæ conuiuarum, ebrio-
ſorum, & innuptarum, ſed non incorruptarum, innu-
merabilia ſtupra fœminarum? Vnde tanta turba rapto-
rum, auarorum, fœneratorum? Vnde tam multi per ſuas
quique regiones notiſsimi, tantundem volentes, ſed nõ
tantum valentes Optati? Quid ad hæc reſpondebunt?
Non ſunt iſta? An & hoc triticum eſt? Væ impuden-
tiſsimæ negationi, ſi apud ſe iſta non eſſe: væ ſcelera-
tiſsimæ peruerſitati, ſi frumenta ſe eſſe reſponderint.
Poſtremo maſſam purgati tritici poſt tantæ authorita- L
tis trientem, id eſt, Maiorinum, Donatum, Parmenia-
num, etiam Primianus iterũ auſus eſt ventilare, vt Ma-
ximinianiſtas de ſua communione ſepararet. An forte
frumenta proiecit? Quid eſt ergo ipſe cum ſuis, qui ta-
lia proiecerunt? An ita iſta frumenta purgata ſunt, vt
ſe inuicem nõ agnoſcant, & ſe inuicem damnãdo ven-
tilare conentur? Potuit ne palea baptizare frumenta?
Si potuit, cur ergo dicunt, quid paleis ad triticum? Si
autem non potuit, cur Felicianus cum inter paleas Ma-
ximinianiſtarum foras volaſſet, quotquot ille baptiza-
uit, cum eo rurſus ad maſſam illam purgatiſsimam re-
dierunt, & omnes intus eos nunc habent, & ſibi nõ di-
cunt, quid paleis ad triticum? Iam ergo euigilent ali-
quando, & intelligant quemadmodum Propheta dixe
rit, Quid paleis ad triticum? Vbi enim dicatur conſi- *Ibidem.*
derent, ſi eis ineſt qualiſcunque ſenſus humanus. Nun-
quid in agro dici poteſt, quid paleis ad triticum, quan-
do eadem radice portantur? Nunquid in area, vbi pa-
riter triturantur? Sed vtique in horreo, quid paleis ad
triticum? Veniet ille paterfamiliâs ferens ventilabrũ in *Matth. 3.*
manu ſua, & mundabit aream ſuam, frumenta recon-
det in horreum, paleam vero comburet igne inextin-
guibili. Nam per aliam ſimilitudinem omne triticum M
ouium nomine, & omnis palea hædorum nomine ſi-
gnificatur, quæ duorum pecorum genera interim per-
mixta ſub vno paſtore paſcuntur. Sed veniet, inquit, fi- *Matth. 25.*
lius hominis cum angelis ſuis, & congregabuntur ante
eum omnes gentes, & ſeparabit eos ab inuicem, ſicut pa
ſtor ſeparat oues ab hædis: & oues quidẽ ponet ad dex-
teram, hædos autem ad ſiniſtram. Et dicet iis qui à dex-
tris eius erunt, Venite benedicti patris mei, percipite re-
gnum quod vobis paratum eſt ab initio mundi: Illis au
tem qui ad ſiniſtram ſunt dicet, Ite maledicti in ignem
æternum, qui paratus eſt diabolo & angelis eius. Tunc
ergo implebitur prophetia, quid paleis ad triticũ, quan-
do hædis & ouibus non poteſt paſcua eſſe cõmunis. Si
poſſunt piſces boni cum piſcib[9] malis intra illam ſage-
nam cui dixit dominus, Simile eſt regnum cœlorum ſa *Matth. 13.*
genę miſſę in mare, dicere, recedite à nobis, aut recede-
mus à vobis, donec omnes educantur ad littus, & per
angelos boni mittantur in vaſa, mali autẽ proiiciantur
foras: poteſt hoc tempore impleri quod dictũ eſt, quid
paleis ad triticum? Sed qui congregationem ſuam iam
frumentum

A frumentum purgatum putant, à commixtione frumenti & paleę tanquam pura palea volauerunt: & qui ſe ſub vno paſtore non adhuc cum hædis paſcere ſentiunt, luporum inſidiis de grege domini ſeparati ſunt: & qui cum malis piſcibus ſe congregatos eſſe non putant, nõ ſolum mali piſces ſunt, ſed etiam vnitatis retia diruperunt. Quod ſi iam hoc tempora intelligamus fieri quod Hieremias ait, quid paleis ad triticum: nihil aliud recte intelligere poſſumus, niſi quòd in vna quidem congregatione ſunt, donec in fine ventilationis etiam corporaliter ſeparentur. Sed tamen tritici ſurſum cor eſt, paleæ vero deorſum. Palea quippe ſua quærit, non quæ

Philip.2. Ieſu Christi: triticum autem theſaurizat theſaurum in

Matth.6. cœlo, quia vbi eſt theſaurus eius, ibi & cor eius eſt.

Cap. IIII. Sic etiam verba Eſaiæ intelligenda ſunt, quæ ille ſimiliter non intelligens, ad eandem ſui erroris ſententiam detorquere conatur. Quid enim ait Eſaias?

Eſaiæ.52. Recedite recedite, exite inde, & immundum nolite tangere: exite de medio eius, & ſeparamini qui fertis vaſa domini. Nunquid eadem toties repetenda ſunt, quoties fit ſeparatio cordis à malis? Immundum enim non tangit, qui ad peccatum nulli conſentit. Exit au-

B tem inde vt ſalua ſit eius cauſa apud deum, ſic etiam diſciplinam corripiendi & arguendi ſalua pace non negligat. Nam qui vult corporaliter quaſi manifeſtos malos deſerere, ſpiritaliter deſerit latentes bonos, quos inexpertos & incognitos cogitur accuſare, dum ſeparationem ſuam conatur defendere. Sed iſti reſpondeant, Si mundus eſt Felicianus, cur exiit de medio eorum? Si vero immundus, cur modo tangit mundum? Quod ſi tunc immundus fuit cum foris eſſet, quos illic baptizauit immundi ſunt, quia immundum tetigerũt. An omnes cum illo remeando mundati ſunt? Poſſunt ergo iſti mundati foris baptizare, quos in ſua communione non baptizauerunt? Cur ergo alios rebaptizant? An à trecentis decem Bagaij conſidentibus damnari aliqua forte meruerunt dignatione, & ideo de toto orbe quiſquis ad eos venerit rebaptizatur, quia non meruit totus orbis iſtam dignationem vt Bagaienſi concilio damnaretur? Ergo à Maximiniano & à cæteris ſociis eius ad Primiani communionem non redeuntibus quicunque baptizati fuerint, rebaptizantur. An parcitur eis? Si rebaptizantur, violatur dignatio Bagaienſis. In ea quippe etiam iſtorum baptizatores damnati ſunt.

C Si autem parcitur eis, rogandi ſunt iſti, vt rurſum ad oppidum Bagaienſe conueniant, & ſi forte ille numerus trecentorum decem iam conſecratus eſt, totidem conueniant, & illic ſententiam contra totum orbem proferant, ſicut aduerſus Maximinianiſtas protulerunt, vt cum voluerint aliquem rebaptizare ex aliqua parte orbis venientem, pari priuilegio ſe defendant, aſſerentes ſibi ita parci oportere, ſicut ei parcitur quem Maximinianiſta baptizat, quia non ſolum Maximinianiſtæ, ſed etiam totus orbis meruit concilio Bagaienſi damnari. Deinde ſeipſos à tam magna inuidia, à morte tam magna & tam mirabili liberabunt, vt cum cœperint iam non rebaptizare in Eccleſia baptizatos, quæ per omnes terras eſt conſtituta, ſi quis ei mouerit quæſtionem, cur iam non faciant quod ante faciebant, reſpondeant, Quando iſta faciebamus, nondum Bagaienſi concilio totum orbem terrarum damnaueramus: nunc autem rogati miſericorditer conceſſimus, vt eos tali concilio damnaremus, quali Maximinianiſtas damnauimus, quorum baptiſmum non repetimus. Quid ergo magnum eſt, quid difficile præſtare omnibus gentibus tantam dignationem damnationis? An D iterare baptiſmum orbis terrarum licet, & iterare damnationem orbis terrarum non licet? Etiam hinc ſecuri ſint, non inueniemus quo concilio tot gentes prouinciáſque damnauerint. Quoſdam paucos in Africa damnauerunt, à quibus totius orbis iudicio ſuperati ſunt, nec auſi ſunt poſtea damnare iudices apud quos ſuperati ſunt. Quid enim eſſet impudentius, quid inſanius? Multo minus damnare potuerunt etiam in cæteris terrarum partibus conſtitutos, qui magis talibus iudicibus eccleſiaſticis credere, quàm victis litigatoribus maluerunt, & tamen Maximinianiſtarum quos trecenti decem Donatiſtæ Bagaienſi concilio damnauerunt, baptiſmus agnoſcitur, acceptatur, admittitur. Orbis autem terrarum per quem hæreditas Christi ſic exhibita eſt, vt promiſſa eſt, in qua & ipſi ante paucos annos fuerunt, quem nullo iure damnare potuerũt, & nulla ſaltem conſilij peruerſitate damnarunt, baptiſmus improbatur, exufflatur, iteratur. O ſancta damnatio, *Ironiá.* quam Maximinianiſtæ meruerunt, & laborioſa innocentia gentium, quę apud illos propterea Christianum nomen amiſit, quia talem damnationis locum inuenire non potuit. Si autem illi ſoli à Maximinianiſtis ve- E nientes non rebaptizãtur, qui cum ſui baptizatoribus redeunt, ſicut hi qui cum Prætextato & Feliciano redierunt, primo videatur quemadmodum eiuſdem ſchiſmatis baptiſmum extra eorum communionem foris æqualiter datum in aliis confirment, in aliis exufflent, in parte honorent, in parte violent. Ita enim vbi violant, rei ſunt: vbi autem confirmant, reatus ſui teſtes inueniuntur. Si enim poſtea ſic confirmarent vt iam violare deſinerent, non diſcrepatio ſed correctio diceretur. Cum autem in quibuſdam improbant quod in aliis approbant, in his accuſantur, in illis contra ſe teſtimonium dicunt: quęro quare non baptizes eos quos Felicianus in Maximiniani ſchiſmate baptizauit, quia Christi baptiſmum acceperunt, an quia Feliciani? Si quia Feliciani, apud Maximinianiſtas eum dedit damnatus, foris extra communionem veſtram dedit eum, hoc eſt, illud baptiſma quod & Saluij Membreſitani & aliorum talium: Si autem quia Christi, plus apud te valet pro baptiſmo Christi Felicianus in Muſticanis, quàm ipſe Christus in omnibus terris: plus apud te valet pro baptiſmo Christi ſedens ad latus tuum & damnatus à te, quàm ille ſedens ad dexteram patris & cru- F cifixus pro te. Parcitur in pauciſſimis baptiſmo Christi, ne Felicianus offendatur: & non parcitur, ne ipſe Christus in tot gentium milibus exuffletur? Sed incredibilis eſt cæcitas hominum, & omnino neſcio quemadmodum credi poſſet eſſe in hominibus tanta peruerſitas, niſi experimento verborum ſuorum factorumque pateſceret vſqueadeo ſe clauſos habere cordis oculos, vt commemorent ſanctæ ſcripturæ teſtimonia, nec intueantur in factis Prophetarum, quemadmodum intelligenda ſint verba Prophetarum. Dixit Hieremias,

Quid paleis ad triticum: vt ipſe recederet à paleis po- *Hier.23.* puli ſui, in quas illa tanta & vera dicebat? Dixit Eſaias,

Recedite, recedite, exite inde, & immundum nolite *Eſaiæ.52.* tãgere. Sed cur ipſe in illo populo immundiciã quam grauiter arguebat, in vna cum eis congregatione tangebat? Legant quanta in malos populi ſui, & quàm vehementer ac veraciter dixerit, à quibus ſe tamen nulla corporali direptione ſeparauerit. Dixit Dauid, Non *Pſal.25.* ſedi cum concilio vanitatis, & cum facinoroſis non introibo: Odio habui curiam nequiſſimorum & cum impiis

G impiis non ſedebo. Legant quales in ſe temporibus ſuis
in illo populo tolerauit, qui vnctionis myſtico ſacra-
mento tantum honorem detulit, vt id nec in ſcelera-
1. Reg. 24. tiſsimo Saüle contemneret, immo tantum venerare-
tur, vt amplius omnino non poſſet. Nónne ſi eorum
verba factis eorum obiecerimus, reſponderent nobis,
nos planè cum talibus nullum habuimus in corde con
ſortium, nec tangebamus immundum, vbi poteſt co-
inquinari contactus: id eſt, conſenſione atque placito
conſcientiæ recedebamus, & exibamus ab eis, qui non
ſolum talia non faciebamus, ſed nec facientibus tace-
bamus. Iſti autem ſeditioſi & inſani, qui defenſiones
præciſionis ſuæ quærunt ex oraculis Prophetarum, ſu-
pereſt vt impietate væſana de verbis propheticis mo-
res arguant Prophetarum. An hoc dicturi ſunt quòd il
lis temporibus recedere iuſtis à malo populo non lice-
bat, iſtis vero temporibus licet: Quid dici peruerſius po
teſt, illo tempore nó potuiſſe bonos à malis corporali-
ter ſeparari, quando multa ſacraméta corporaliter ob-
ſeruari videbantur: nunc autem neceſſariam eſſe cor-
poralem ſeparationem, quando iam illa ſpiritaliter ob-
Matth. 15. ſeruantur? Væ cæcis ducentibus & cæcis ſequentibus.
H Itáne non timent iſta dicentes, nec forte per tantam
latitudinem orbis terrarum qua fides Chriſti nomenq;
diffuſum eſt antequam ſe iſti ſepararent in aliqua par-
te terrarum ab Africanis regionibus remotiſsima, iam
hoc iuſti fecerint, & adhuc iſti in immundiciæ, quam
illi fugerant, contagione viuebant? Quis enim eos ca-
uet, quis eos ſecuros facit, ſi huiuſmodi à malis ſepara-
tio facienda eſt? An antequam ab iſtis fieret, nunquam
factam fuiſſe tam longe, vt Africam omnino neſci-
rent, ſicut in extremis illarum partium terris pars Do-
nati prorſus ignota eſt? Fortaſſe dicent obeſſe ſibi non
potuiſſe quod ignorabant. Sic ergo & illis terris ob-
eſſe non poteſt quod geſtum in Africa ignorant, etiam
ſi vera iſti dicerent, quæ de Afrorum criminibus men-
tiuntur. Si autem dicunt latere ſe non potuiſſe ſi fieret,
modo dicant per omnes orbis terrę partes, quod ſchiſ-
ma factum ſit. Nimium eſt quod interrogo. In ipſa
Africa dicunt Donatiſtæ Carthaginenſes, vel quicun-
que ſunt in ciuitate Carthaginis, quot partes per Nu-
midiam & Mauritaniam facti ſint de ipſa parte Do-
nati, quarum omnium cauſas vtique noſſe deberent,
ne forte iuſti aliqui in regionibus illis malorum ſuo-
I rum ſocietatem congregationémque vitauerint, & ex-
ierint inde, ne immundum tangerent, ne cum facino-
roſis introirent, ne forte iſti iam ante aliquot annos
in aliquo angulo Numidiæ vel Mauritaniæ ſeparanti-
bus ſe frumentis palea remanſerint & neſciunt. Sed
vnde ſecuri ſunt, niſi quia certum habent bonos eſſe
non potuiſſe, qui ſe ab vnitate communionis Dona-
ti, quæ per totam Africam diffunditur, ſegregarunt?
Quia ſi malos aliquos in ſua vicinitate patiebantur,
quos oſtendere cæteris non valebant, eos tolerare po-
tius debuerunt, quàm diuidere ſe à tot innocentibus,
quibus perſuaderi non poterant aliena peccata, etiám
ſi ea ipſi optime noſſent. Cur ergo hæc innocentia non
tribuitur orbi terrarum in tanta multitudine gentium,
quacunque Chriſti hæreditas patet, vt certa atque ſe-
cura ſit, eo quo ſe bonos dicunt, & ſe ab omnis terræ
vnitate ſeiungunt, eo ipſo demonſtrante quales ſint? Si-
bi enim iuſti videntur, & ſpernunt cæteros, & ideo nó
cantant canticum nouum, quia de ſuperbia veteris ho-
minis extolluntur. Ab ea quippe communione ſeparan
Pſal. 95. tur cui dictum eſt, Cantate domino canticum nouum,
cantate domino omnis terra. Qui ſi vere iuſti eſſent, K
& humiles eſſent: Si autem humiles eſſent, etiam ſi ve-
re malos in ſuæ vicinitatis congregatione paterentur,
quos ab vnitate Chriſti expellere non valerent, chari-
tate Chriſti tolerare diligerent. Quo modo autem poſ
ſunt de iis ipſis, quos in ſua vicinitate malos arguunt,
iuſtum habere iudicium, cum temeraria cæcitate tam
longe à ſe poſitos ignotiſsimos criminantur? Verum e-
nim vel ciues ſuos vel vicinos quos arguunt, malos eſſe
nouerint, incertum eſt orbi terrarum. Quia vero ab eis
quorum vitam longe poſitorum noſſe non poſſunt, te-
meraria cæcitate ſeparantur, certum eſt orbi terrarum.
Et quia cum laude patientiæ mali tolerantur, ne igno-
ti boni damnẽtur, certum eſt orbi terrarum. Quapropter
ter ſecurus iudicat orbis terrarum bonos non eſſe, qui
ſe diuidunt ab orbe terrarum in quacunque parte ter-
rarum. Poſtremo ſi Prophetæ poſteros monuerunt vt
ſe ante tempus vltimæ ventilationis à paleis corpora-
liter ſepararent, & tali ſeparatione cauerent tangere
immundum, & cum facinoroſis non introirent, cur
hoc non fecit Apoſtolus Paulus? An palea non erant Philip. 1.
qui non ex veritate, ſed ex inuidia Chriſtum annun-
ciabant? An immundi non erant qui non caſte Euan- L
gelium prædicabant? Hos in illis temporibus Eccleſia
fuiſſe teſtatur, cuius excellentiſsimam charitatem om-
nia tolerantem, etiam poſteriores imitati ſunt. An im-
mundicia, an etiam auaricia? Quam Cyprianus corde
non tetigit, & tamen inter auaros collegas pacatiſsime
vixit. Non enim obſorduerat aduerſus verba Pſalmo-
rum, vt ſederet in conuenticulo vanitatis, & cum fa- Pſal. 25.
cinoroſis introiret: odio nó haberet curiam maligno-
rum, & cum impiis non ſederet. An non erat conuen-
ticulum vanitatis in eis, qui eſurientibus in Eccleſia fra-
tribus largiſsimo argento nitere cupiebant? An non e-
rant facinoroſi, qui fundos inſidioſe fratribus rapie-
bant? An nequiſsimi & impij non erant, qui vſuris mul
tiplicantibus fœnus augebant? Ille vero lauabat manus
ſuas cum innocentibus, & circundabat altare domini.
Ideo quippe tolerabat nocentes, ne deſereret innocen
tes, cum quibus manus lauabat, quia diligebat ſpeciem
domus domini, quæ ſpecies in vaſis honorabilibus fuit. 2. Timot. 2.
In magna autem domo non ſolum vaſa ſunt aurea &
argentea, ſed & lignea & fictilia. Et illa quidem ſunt in
honorem, illa vero in contumeliam. Et mundabat ſe-
metipſum ab huiuſmodi, vt eſſet etiam vas in honorem M
ſanctificatum, vtile domino ad omne opus bonum pa
ratum, nec propter vaſa quæ erant in contumeliam ſe à
magna domo ſeparabat, ſed eos in vnitate illius domus
arguens tolerabat, à quibus ſe non imitando ſeruabat.

Sed nouit ponere Parmenianus verba Prophetæ di- Cap. V.
centis, Non ſedi cum concilio vanitatis, & cum faci- Pſal. 25.
noroſis nó introibo, odio habui curiam malignorum.
Lauabo cum innocentibus manus meas, & circũdabo
altare domini, Vt audiam voces laudis, & enarrem om
nia mirabilia tua. Domine dilexi ſpeciem domus tuæ,
& locum tabernaculi claritatis tuę. Ne ſimul perdideris
cum peccatoribus animam meam, & cum viris ſangui
num vitam meã, In quorum manibus delicta ſunt, dex-
tera eorum impleta eſt muneribus. Nouit hoc ponere
Parmenianus, & nó curat aduertere quemadmodũ his
verbis ſine vllo diuiſionis nefariæ ſacrilegio ſeruiatur.
Species enim domus & locus tabernaculi claritatis dei
in vaſis eſt, vt dixi, nó in omnibus, quæ tamẽ in vna do
mo magna ſunt, ſed in iis quæ ſunt in honore ſanctifi-
cata, domino vtilia, ad omne op⁹ bonũ ſemper parata.

In his

A In his quiſquis dilexerit ſpeciem domus dei, & locum tabernaculi claritatis eius, tolerat ea quæ ſunt in contumelia, nec propter hoc relinquit domum, ne fiat ipſe non vas in contumeliam, quod tamẽ in domo toleratur, ſed ſtercus quod de domo proiicitur, & propter ipſam temporalem cum malis in vna domo cõgregationem orat dicẽs, Ne ſimul perdideris cum peccatoribus animam meam, & cum viris ſanguinum vitam meam: In quorum manibus delicta ſunt, dextera eorum repleta eſt numeribus. Hoc vtique orat, ne ſimul pereat cum iis, cum quibus eum ſimul viuere charitas omnia tolerans hortatur, cuius ſacrificium præmiſit dicens, Domine dilexi ſpeciem domus tuæ, & locum tabernaculi claritatis tuæ. Quia enim dilexi ſpeciem domus tuæ, & propter ipſam dilectionem tolero vaſa quæ ſunt in cõtumeliam, quia charitas omnia tolerat, ne ſimul cum *1. Corin. 13.* eis perdideris animam meam. Nõnne apparet in his *Ezech. 9.* verbis vox illorum qui per Ezechielem prophetati ſunt gemere & mœrere ob iniquitates populi quæ fiebant in medio eorum? Et quia erant vaſa in honorem, propriũ ſignum accipere meruerunt, & cum illi omnes inciperent vaſtari atque deleri, deus non perderet cum pec-

B catoribus animas eorum. Iſti autem ſunt infælices, qui ſe ab omni malorum congregatione tãquam triticum à paleis purgatum eſſe præſumunt. Per iſtam enim vanitatem prædicauerunt ſibi, vt in populis quibus pręſunt iniquiſsimas & flagitioſiſsimas turbas non audeãt corripere vt corrigantur, ne per hoc cogantur confiteri quia mali ſunt, & dicatur eis, Certe tritico purgato loquimini, Cur per has voces tãtam commixturam eſſe fatemini? Et ideo quia iuſti non ſunt, non emendant & arguunt in miſericordia, ſed oleo adulationis impinguant capita eorum, quibus ipſi capita eſſe volunt, quoniã ſub vno capite quod in cœlo eſt in vnitate corporis, quod per totam terram eſt, eſſe nolunt, vt merito plebibus eorum dicatur, Qui vos fœlices di- *Eſaia. 3.* cunt, in errorem vos mittunt, & conturbant ſemitas pedum veſtrorum. Qui ergo non vult ſedere in concilio vanitatis, non euaneſcat typo ſuperbiæ, quærens cõuenticula iuſtorum totius orbis vnitate ſeparata, quæ non poteſt inuenire. Iuſti autem ſunt per vniuerſam ci- *Matth. 5.* uitatem, quæ abſcondi non poteſt, quia ſupra montem conſtituta eſt. Montem illum dico Danielis, in quo *Daniel. 2.* lapis ille præciſus ſine manibus creuit, & impleuit vniuerſam terram. Per totam igitur iſtam ciuitatem toto

C orbe diffuſam, iuſti gemunt & mœrent ob iniquitates quæ ſunt in medio eorum. Non ergo quærat quis ſeparatos iuſtos, ſed cum ipſis potius in malorum temporali commixtione cõcorditer gemat. Nõn enim ſedebit in conuenticulo vanitatis, quia ibi ſedebit vbi conuerſatur. Audiet autem dicentem Apoſtolum, Noſtra au- *Philip. 3.* tem conuerſatio in cœlis eſt: Ibi cum facinoroſis non erit, ibi curiam nequiſsimorum non patietur, ibi cum impiis non ſedebit. In tali ſpe habitabit, vt ad rem cuius habet ſpem peruenire aliquando mereatur. Non enim iam reſurreximus ſicut Chriſtus, aut iam cum illo ſedemus in cœleſtibus, & tamen quia talem ſpem nobis dedit, & per ipſam ſpem iam quodam modo ibi cõuer- *Coloſſ. 3.* ſamur, dicit Apoſtolus, Si autẽ reſurrexiſtis cum Chriſto, quæ ſurſum ſunt quærite, vbi Chriſtus eſt in dextera dei ſedens, quæ ſurſum ſunt ſapite, non quæ ſuper terram: Mortui enim eſtis, & vita veſtra abſcondita eſt cũ Chriſto in deo. In illa vita noſtra quę abſcondita eſt cum Chriſto in deo, non ſedemus in conuenticulo va- *Epheſ. 2.* nitatis, quia ſicut dicit Apoſtolus, Simul nos excitauit,

D & ſimul nos ſedere fecit in cœleſtibus, ſed in ſpe, nondum in re. Spes autem quæ videtur non eſt ſpes. Quod *Roma. 8.* enim quis videt, quid ſperat? Si autem quod non videmus, ſperamus, per patientiam expectamus. Quam patientiam iſti miſeri perdiderunt, & feſtinantes ſe ante tempus velut à palea ſeparare, ſeipſos leuiſsimã paleam vento ablatam de area demonſtrarunt. Quod ergo ait *Prouerb. 1.* ſapientia teneamus, Qui autem me audierit habitabit in ſpe, & ſilebit ſine timore ab omni malignitate. Dum ergo habitamus in ſpe, cogitemus, non quod ſumus ſed quod erimus: quia filij quidem dei ſumus, ſed nondum *1. Ioan. 3.* apparuit quod erimus: quia cum apparuerit ſimiles ei erimus, quoniam videbimus eum ſicuti eſt. In tali ſpe habitantes, quia hæc habitatio non habet malos, nec conuenticula vanitatis, nec facinoroſos, nec iniquos, nec impios patimur, & eos tamen non in ſpe quæ non videtur, patimur in congregatione catholica toto orbe diffuſa, donec tranſeat iniquitas, donec tempore meſſis zizania colligantur, donec vltimo ventilabro à fru- *Matth. 13.* mento palea ſeparetur, donec piſces boni à piſcibus ma- *Matth. 3.* lis, cum quibus intra eadem retia cõgregati ſunt, in lit- *Matth. 13.* tore eligantur, donec hædi ab ouibus, cum quibus ſub *Matth. 25.* vno paſtore in eiſdem paſcuis tandiu pauerunt, in vlti-

E mo ad ſiniſtram ſegregentur. Nulla eſt igitur ſecuritas vnitatis niſi ex promiſsis dei Eccleſia declarata, quę ſuper montem, vt dictum eſt, conſtituta abſcondi non *Matth. 5.* poteſt: & ideo neceſſe eſt vt omnibus terrarum partibus nota ſit. Inconcuſſum igitur firmumq; teneamus nullos bonos ab ea ſe poſſe diuidere: id eſt, nullos bonos etiam ſi cognitos ibi malos patiantur, vbicunque verſantur propter eos ſe à lõge poſitis & incognitis bonis temerario ſchiſmatis ſacrilegio ſeparare, & in quacunque parte terrarum vel facta ſunt iſta, vel fiunt, vel futura ſunt, cæteris terrarum partibus longe poſitis, & vtrum facta ſint, vel cur facta ſint ignorantibus, & tamen cum orbe terrarum in vnitatis vinculo permanẽtibus, eaipſa ſit firma ſecuritas, non hoc potuiſſe facere, niſi aut ſuperbiæ tumore furioſos, aut inuidentiæ liuore væſanos, aut ſeculari commoditate corruptos, aut carnali timore peruerſos. Quibus omnibus cauſis efficitur, vt vel boni falſis criminibus infamentur, vel temere de bonis falſa credantur, vel etiam mali qui pro vnitatis vinculo tolerati nihil obſunt bonis, dirupta bonorum pace peruerſiſsime fugiantur, cum vexationi frumentorum non parcitur, vſurpantibus ſibi homini-

F bus ante meſſem, quod angeli in meſſe facturi ſunt.

Quæ cum ita ſint, audent ſacrilega ſchiſmata vel *Cap. VI.* hæreſes impiæ, ſi quando in flagello vt ſe corrigant admonentur, pœnas furoris ſui etiam inter martyria deputare. Quod exiſtimans etiam Parmenianus, in fine epiſtolæ ſuæ exhortatur Ticonium, vt in parte Donati permaneat & perſecutiones perferat, dicens non ſe debere voluntate coniungi eis quibus perſecutione cogente non iuncti ſunt, adhibens etiam teſtimoniũ ſcripturæ dicentis, Væ his qui perdiderunt ſuſtinentiam, & *Eccli. 2.* diuerterũt in vias prauas. Et quid facient cum inſpicere cœperit eos dominus more ſuo cuncta de diuinis libris aduerſus ſeipſos proponentes? Qui enim ſuſtinentiam perdiderunt, niſi qui eos de criminibus quæ obiiciebant conuincere nequiuerunt, quos pro pace Chriſti tolerare noluerũt, vt ſero poſtea cogitantes, ipſam partem ſuam non eſſe per multas particulas diuidendam, etiam ſibi manifeſtiſsimos ſacrilegos quos ipſi damnarunt rurſus receptos, pro falſa Donati parte tolerarunt? Et nunc iam tandẽ aliquando cognoſcant & corrigãt ſe, qui

G ſe, qui ſe impiè feciſſe ex eo ſaltem quod à Maximinia-
no paſsi ſunt didicerunt. Sed ſi licet erubeſcãt manife-
ſtiſsimis rationib⁹ corrigi, quia imperatorum iuſsioni-
bus reſtiterunt, ne illa quæ ſe cõqueruntur fuiſſe perpeſ-
ſos, correcti perdidiſſe videantur, quaſi nõ melius per-
dunt illa quàm pereunt. Si enim habent aliquam vm-
bram, quanuis falſam atq; fallacem, tamen nonnullam
imaginem fortitudinis, iubẽti non cedere imperatori,
cuius vel humanæ laudis illecebra eſt, apertiſsime con-
tradicere veritati: cur clauſis oculis tam multa de ſcrip-
turis teſtimonia proferunt, quæ intellecta atq; prolata
cõtra ſe repudiant? quæ ſi ſecũdum eorum intellectum
recipiãtur, nihilominus eos de ſua peruerſitate conuin-
Eccli. 4. cunt. Nõne ſcriptum eſt, Non cõtradicas vllo modo
veritati? Cui autem niſi veritati contradicitur, cum etiã
regi ex veritate aliquid iubenti reſiſtitur? Sed rex homo
qui minatur vel qui vindicat, ad tempus moleſtus eſt:
nõ ſic ille rex qui etiam veritas dicitur, qui nunc quoq;
Hiere. 2. illis per Prophetam clamat, Sine cauſa percuſsi filios
veſtros, diſciplinam nõ receperunt. Qui propterea per
humanas poteſtates nunc miſericorditer admonet, ne
H in fine ſic vindicet vt nõ ſe poſsint ſuperbi de ſua dam-
al. vt poſ- natione iactare. Sub vindicta enim regum poteſt ho-
ſint de ſua minum pertinacia falſo nomine virtutis velle laudari,
ſuperbi dã- æternis autem ignibus concremari, nec erit, nec voca-
natione dã- bitur fortitudo. Non enim erũt in die illa qui caput vn-
nari. gãt oleo adulationis, aut varia decepti fallacia corona-
tos ſomnient damnatos, dicẽtes, euge, euge: & iurantes
per canos eorum, qui caput ſanum non habuerunt, &
per compages eorum qui viam pacis non agnouerunt.
Quales turbas iſti auertentes à Chriſti vnitate, & ad
ſuum nomen conuertere cupientes, interim tempora-
lia ſupplicia ſchiſmatis ſui conferre audent paſsionibus
martyrum, vt eis pœnarum ſuarum natalicia celebren-
tur magno conuẽtu hominum furioſorum, quorum è
numero illi ſunt, qui etiam nullo perſeqoẽte ſeipſos vl-
tro per montium abrupta præcipitant, vt malam vitam
peiore morte conſumment. Non erunt in die illa ſtul-
tæ plebes quibus dicãt, nos ſumus iuſti qui patimur per-
ſecutionem, & cæcis vendatur reprobus lapis pro gem
ma precioſa: id eſt, carnalis duricia pro ſpiritali patien-
tia. Non erunt qui nomina principum furoris ſui reci-
tent ad altaria, vel quę ab vnitate Chriſti diuiſerunt, vel
quæ ſub nomine Chriſti contra Eccleſiam erexerunt.
I Hæc enim ſunt precia quæ iſti vt accipiant, dum volũt
habere quod vendant, excitant aduerſum ſe poteſtatũ
ſeueritatem per animoſam peruerſitatem, ne illi qui ab
eis ſeducuntur, & eos propterea iuſtos putant, quia pœ-
nas iniquitatis exoluunt, redeant ad cor, & conſiderẽt
quare & quæ ſe pati gloriantur. Quantum enim erat vt
paululum aduerterẽt talia dicere Parmenianum Tico-
nio de perferẽdis perſecutionibus & gloria tolerantiæ,
qualia dicunt omnes hæretici, de quibus coërcẽdis vel
puniendis, ſimilia regum iuſſa proferuntur, qualia certe
Membreſitanis ſuis dicit etiam Saluius, cui tantas Abi-
tinenſes plagas & contumelias intulerunt, per quos iſti
meruerant vt de Eccleſia pellerentur, vt eius ceruici e-
tiam mortuorum canum cadauera colligarent, vt po-
ſtremo cum illo ad turpes voces cantationẽſque ſalta-
rent. Quem ſermonem poſteaquã tanta perpeſſus eſt,
eum putamus habuiſſe cum ſuis, quos miſeros decepit
ve alteram ſibi baſilicam fabricarent. Quanta dixit de
iuſticia pro qua talia perpeti meruit, ideo ſe ſanctum
perſuadens, quia paſſus eſt: ideo illos iniquiſsimos, quia
Virgilius. fecerunt. Tuſcorum tyrannorum commemoratur an-
tiqua crudelitas, qui mortua viuis, ſed humana huma- K
nis corpora cõiungebant, canina vero humanis, & hęc
epiſcopalibus membris, neſcio vtrum quiſquã ſe vel au
diſſe vnquam vel legiſſe commemorat. Notum eſt om
nibus nugaces & turpes ſaltationes ab Epiſcopis ſolere
compeſci. Quis vnquam meminit ab hominibus quos
in auxilium Epiſcopi petierunt, cum Epiſcopis eſſe ſal-
tãtum? An forte Saluius tunc non erat Epiſcopus, quan
do damnatio eius in Bagaienſis concilij ſententia reci-
tata eſt? Quod ſi & ipſe poſtea reconciliaretur Primia-
no, ſicut ei reconciliatus eſt Felicianus, eiuſdem plena-
rij concilij veridico ore damnatus, ſicut ibi eorum ver
ba recitantur, tunc eſſet Epiſcopus. An forte iam non
admittetur, quia quaſi ſacrilegium ſchiſmatis quem co
inquinauerit, poteſt mundari, ſicut Felicianus: quẽ verò
canes mortui collo ſuſpenſi immundum fecerunt, non
poteſt expiari? Vellem ſcire quid ad hæc dicãt, tam ma-
nifeſta, tam publica, tam recẽtia, qui nobis antiquas ca-
lumnias ſuas quaſi crimina noſtra obiiciunt. Quiſquis
eorum arbitratur me falſa iactare, quid magnũ eſt, quid
difficile, vt animæ ſuæ curam gerens pergat Membre-
ſam, quærat an facta ſint iſta, & defendat ſi poteſt. Si e- L
nim dicit iſta recte ſchiſmatis cauſa fieri, quos trecenti
& decem Donatiſtæ Epiſcopi damnauerunt, non mur
murent quãdo aliqua patiuntur, quãuis paſsi ſunt quos
ab vnitate Chriſti ſchiſma feciſſe, non trecentorum &
decem, ſed totius orbis authoritate conuincimus. Si au
tem dicit leuia eſſe quæ paſſus eſt Saluius, quæro vtrum
ſi aliquem Donatiſtarum Epiſcoporum ſaltare cogeret
Imperator, & nolenti facere, beſtias igneſq; minaretur,
non mallet illa perpeti quàm illud admittere: & cum
paſſus eſſet, vtrum non eum iſti inter martyres recita-
rent? Grauiora ergo paſſus eſt Saluius cum quo ſalta-
tum eſt, quàm ſi viuus arſiſſet. Nam ſi cuiquam eorum
hæc duo proponerentur, vtrum mallet non ipſe ſaltare
ſed ſaltari ſecum, quàm viuum incendi, quid eum ele-
cturum eſſe reſpondeant? Si autem dicit nihil aliud im
petraſſe à procõſule Primianiſtas, niſi vt per Abitinen-
ſes Saluius de baſilica pelleretur, illos autem ſua ſponte
feciſſe quicquid ei poſtea crudeliter turpiterq; fecerunt:
cur non ſibi dicit ſic etiam poſſe catholicos nihil aliud
ab imperatoribus petere, niſi vt iſti de baſilicis quas no-
mine ſacrilego retinent excludantur? Illos autem ſua
ſpõte regia poteſtate & honeſtate ſeruata in ſacrilegos
multo mitius quàm Abitinẽſes nulla imperiali lege, nul M
la iudiciaria iuſsione, in Membreſitanũ Saluium vindi
carunt. Quibus rebus conſideratis, prius quid faciant, &
poſtea quid patiantur aduertant, ne cum aduerſus facta
ſua oculos claudunt, & ad pœnas oculos ſuos aperiunt,
& hic fruſtra temporalia patiãtur, & in vltimo iudicio
dei etiã pro hoc ipſo quòd fruſtra eos talibus moleſtiis
vt emendaret admonuit, æterno ſupplicio puniantur.
Non vetera replico, vbi fallũt quos poſſunt: breuiter di
co, præſentia ingero, digito oſtẽdo. Damnati Maximi-
nianiſtæ recipiũtur, ignotæ gentes arguuntur. Maximi-
nianiſtarum baptiſmus acceptatur, orbis terrarum bap-
tiſmus exufflatur. Ecce Aſſuritani, ecce Muſticani, ecce
non longè mortuus Prætextatus, ecce adhuc viuus Feli-
cianus, ecce nomina eorum inter damnatos Bagaienſi
concilio geſtis proconſularibus allegata, talibus recen-
tibus & præſentibus factis, quales ab initio fuerint, ſatis
indicant. Si quid pro huiuſmodi aduerſitatibus & ini-
quitatibus patiuntur, ſi nolunt corrigi, ſaltem non au-
deant gloriari.

F I N I S.

DIVI

A

DIVI AVRELII AVGVSTINI HIPPONENſis contra literas Petiliani Cirthenſis Epiſcopi Donatiſtæ, Liber Primus.

DILECTISSIMIS FRATRIBVS ad noſtræ diſpenſationis curam pertinentibus, Auguſtinus in domino Salutem.

Cap. I. NOſtis nos ſæpe voluiſſe Donatiſtarum hæreticorum ſacrilegum errorem in noticiam manifeſtam, non tam ex noſtro, quàm ex ipſorum opere producere atque conuincere: Vnde factum eſt, vt ad nõnullos etiam primates eorũ literas daremus, B non quidem communicatorias, quibus ſe iam in præteritum indignos à catholica Eccleſia diſſentiendo fecerunt, nec tamẽ contumelioſas, ſed pacificas, vt nobiſcũ quæſtione diſcuſſa, quæ illos ab orbis terrarũ ſancta cõmunione dirupit, cõſiderata veritate corrigi vellẽt: nec maiorum ſuorum animoſam peruerſitatem pertinacia ſtultiore defenderent, ſed ad fructum charitatis radici catholicæ redderẽtur. Pſal. 119. Sed quoniam ſcriptum eſt, Cum his qui oderunt pacem, eram pacificus, ita illi reſpuerũt literas meas, ſicut ipſam pacem, cui per eas cõſulebatur, oderunt. Nunc vero cum eſſem in Eccleſia Conſtantinienſi, Abſentio præſente & collega meo Fortunato eius Epiſcopo, obtulerunt mihi fratres epiſtolam, quam ad ſuos presbyteros ſchiſmatis eiuſdem Epiſcopum dediſſe dicebant, ſicut earundem quoque literarum prætendebat inſcriptio. Quam cum legiſſem, ita miratus ſum, quòd primis verbis ſuis totam partis ſuæ communionem radicitus amputauit, vt nollem credere illius hominis eſſe literas, quem ſolet fama prædicare, quòd inter eos doctrina atque facundia maxime præcellat. Sed quia me legente aderant quidam qui eius ſermo- C nis cultum ornatúmque cognoſcerent, mihi perſuadere cœperunt omnino illud eſſe eius eloquium. Ego tamen cuiuſlibet eſſet, refellendum putaui, ne quiſquis ea ſcripſit, aliquid ſibi apud imperitos aduerſus catholicã ſcripſiſſe videretur. Hoc ergo ille primum in epiſtola ſua poſuit, dicens, quòd eis obiiciamus bis baptiſma, qui ſub nomine baptiſmi animas noſtras reo lauacro polluimus. Quid autem prodeſt omnia eius contumelioſa verba retexere? Nam quoniam aliud eſt documenta firmare, aliud maledicta refellendo tractare: illud potius attendamus, quo pacto demonſtrare voluerit nos baptiſmum non habere, & ideo ſe non repetere quod iam erat, ſed dare quod non erat. Ait enim, Conſciẽtia nanque dantis attenditur, qui abluat accipientis. Quid ſi lateat dantis conſciẽtia, & fortaſſe maculoſa ſit? Quo modo poterit accipiẽtis abluere conſcientiam, ſi, quemadmodum dicit, conſcientia dantis attenditur, qui abluat accipientis? Si enim dixerit ad accipientem non pertinere quicquid mali latuerit in conſcientia dãtis, ad hoc valebit fortaſſe illa ignorantia, vt de conſcientia baptizatoris ſui non poſsit neſciens maculari. Sufficiat ergo vt alterius conſcientia maculoſa cum ignoratur nõ maculet, nunquid autem etiam abluere poteſt? Cap. II. Vnde igitur abluendus eſt qui accipit baptiſmũ, cum dãtis D polluta cõſciẽtia eſt, & hoc ille qui eſt accepturus ignoret, præſertim cum addat & dicat, Nam qui fidem à perfido ſumpſerit, non fidem percipit, ſed reatum? Ecce ſtat perfidus baptizaturus, at ille qui baptizandus eſt perfidiam eius ignorat, quid eum accepturum eſſe arbitraris, vtrum fidem an reatum? Si dixeris fidem, concedes poſſe fieri, vt à perfido quiſque fidem percipiat, non reatum: & falſum erit illud quod dictum eſt, Qui fidem à perfido ſumpſerit, non fidem percipit, ſed reatum. Inuenimus enim fieri poſſe, vt etiam à perfido fidem quis percipiat, ſi perfidiam dantis ignoret. Non enim ait, Qui fidem à perfido manifeſto vel cognito ſumpſerit: ſed, qui fidem, inquit, à perfido ſumpſerit, nõ fidem percipit, ſed reatum: quod vtique falſum eſt, quãdo quis à latente perfido baptizatur. Si autem dixerit, etiam cum baptizator perfidus latet, non ab eo fidem percipit, ſed reatum: rebaptizent ergo illos, quos ab eis baptizatos eſſe conſtiterit, qui diu apud ipſos cum ſcelerati latuerunt, & poſtea proditi conuictiq́;, damnati ſunt.

Cap. III. Eo quippe tempore quo latebant quoſcunque baptizauerunt, non eis potuerunt fidem tradere, E ſed reatum, ſi quiſquis fidem à perfido ſumpſerit, non fidem percipit, ſed reatum: Ergo baptizentur à bonis vt poſsint fidem percipere, non reatum. Sed quomodo & de iſtis ſecuri erunt, ſi conſcientia dantis attẽditur quæ latet oculos accepturi? Ita ſecundum eorum ſententiam ſit ſalus illa ſpiritalis incerta, dum contra ſcripturas ſanctas, quæ dicunt, Bonum eſt confidere in domino, Pſal. 117. quàm confidere in homine: Et maledictus omnis qui Hiere. 17. ſpem ſuam ponit in homine: ſpem baptizandorum auferunt à domino deo, & in homine ponẽdam eſſe perſuadent: Vnde fit omnino vt non incerta, ſed prorſus nulla ſit ſalus, Quia domini eſt ſalus: Et vana ſalus hominis. Pſalm. 3. & 59. Itaque quiſquis in homine ſpem poſuerit, etiam quem iuſtum & innocentem nouit, maledictus eſt. Vnde & Apoſtolus Paulus, eos qui dicebant ſe Pauli eſſe, obiurgat & dicit, Nunquid Paulus pro vobis crucifixus eſt, aut in nomine Pauli baptizati eſtis? 1. Corin. 1.

Cap. IIII. Quapropter ſi errant illi, & niſi corrigerentur perirent, qui volebant eſſe Pauli, quæ tandẽ ſpes eorum qui quærunt eſſe Donati? Id enim agunt iſti, vt origo, radix & caput baptizati non niſi ille ſit à quo baptizatur: Ita fit, vt quo- F niam plerunque qualis ſit baptizator, incertum eſt, incerta origine, incerta radice, incerto capite, ſpes etiam hominis incerta ſit. Et cum fieri poſsit, ita eſſe conſcientiam dantis, vt ſcelerata atque maculoſa ſit, & hoc ignoret accepturus, conſequenter fit, vt ſcelerata origine, ſcelerata radice, ſcelerato capite, ſpes quoque baptizati vana & inanis exiſtat. Quippe cum iſte in epiſtola ſua ponat & dicat, Omnis enim res origine & radice conſiſtit: & ſi caput non babet aliquid, nihil eſt. Cumq́; originem & radicem & caput baptizati, hominem à quo baptizatur velit intelligi, quid prodeſt miſero baptizato, quòd ignorat quàm malus ſit baptizator eius? Ignorat enim ſe malũ habere caput, aut omnino ſe eſſe ſine capite. Tamen quæ ſpes eſt illi cui ſiue ſcienti ſiue neſcienti, caput peſsimum aut nullum eſt? Nunquid ipſa ignorantia fit ei caput, cui ſuus baptizator vel malũ caput vel nullum eſt? At hoc quiſquis putauerit, vere ſine capite eſt. Nos ergo quęrimus: quia dixit iſte, Qui fidem à perfido ſumpſerit, non fidem percipit, ſed reatum: ſtatimque connexuit, dicens, Omnis enim res origine & radice conſiſtit, & ſi caput non habet aliquid, nihil eſt.

Cap. V. Quærimus itaque nos, cum ille baptizator

G perfidus latet, & ſi tunc ille quem baptizat fidem per-
cipit non reatum, ſi tunc ei non eſt baptizator eius ori-
go & radix & caput, quis eſt à quo accipit fidẽ? Vbi eſt
origo de qua oritur, vbi radix vnde germinat, vbi caput
vnde incipit? An forte cum baptizantem perfidum ille
qui baptizatur ignorat, tunc Chriſtus dat fidem, tunc
Chriſtus eſt origo & radix & caput? O humana temeri-
tas & ſuperbia: Cur non ſinis potius vt ſemper Chriſtus
det fidem, Chriſtianum dando facturus? Cur non ſinis
vt ſemper ſit Chriſtus origo Chriſtiani, in Chriſto ra-
dicem Chriſtianus figat, Chriſtus Chriſtiani ſit caput?
Neque enim etiam cum per ſanctum & fidelem diſpẽ-
ſatorem gratia ſpiritalis credentibus impertitur, diſpẽ-
ſator ipſe iuſtificat, ac non ille vnus de quo dictum eſt,
Roma.4. quòd iuſtificat impium, Ait vero Apoſtolus, Paulus ca-
put eſt & origo eorum quos plantauerat: aut Apollo ra-
dix eſt eorum quos rigauerat, ac non ille qui eis in cre-
1.Corin.3. dendo fidem dederat: cũ idẽ dicat, Ego plantaui, Apol-
lo rigauit, ſed deus incrementum dedit? Itaq; neque qui
H plantat eſt aliquid, neque qui rigat, ſed qui incrementũ
dat deus. Nec radix eorũ erat ipſe, ſed potius ille qui ait,
Ioan.15. Ego ſum vitis, vos eſtis ſarmenta. Caput etiam eorum
quo modo eſſe poterat, cum dicat, nos multos vnũ eſſe
corpus in Chriſto, ipſumq; Chriſtum caput eſſe vniuer-
Cap.VI. ſi corporis, pluribus locis apertiſsime prædicet. Qua-
propter ſiue à fideli, ſiue à perfido diſpẽſatore ſacramẽ-
tum baptiſmi quiſque percipiat, ſpes ei omnis in Chri-
ſto ſit, ne ſit maledictus qui ſpem ſuam ponit in homi-
ne: alioquin ſi talis quiſq; in gratia ſpiritali renaſcitur,
qualis eſt ille à quo baptizatur, & cũ manifeſtus eſt qui
baptizat homo bonus, ipſe dat fidem, ipſe origo & ra-
dix caputq; naſcentis eſt: cum autem latet perfidus bap-
tizator, tunc quiſque à Chriſto percipit fidem, tunc à
Chriſto ducit originem, tunc in Chriſto radicatur, tũc
Chriſto capite gloriatur: laborandum eſt omnibus qui
baptizantur vt baptizatores perfidos habeant & igno-
rent eos. Quãlibet tamen bonos habuerint, Chriſtus eſt
vtique incomparabiliter melior, qui tunc erit baptizati
caput, ſi perfidus lateat baptizator. Quod ſi dementiſſi-
Roma.4. mũ eſt credere, ſemper enim Chriſtus iuſtificat impiũ,
faciendo ex impio Chriſtianum, ſemper à Chriſto per-
I cipitur fides, ſemper eſt origo regeneratorum & caput
Cap.VII. Eccleſiæ. Quid habent ponderis illa verba quæ va-
ni lectores non attendunt quid intus habeant, ſed tantũ
quemadmodum ſonẽt? Qui autem non aure ſola exci-
pit voces, ſed & mente ſententias intuetur, cum audie-
rit, Conſcientia dantis attenditur, qui abluat accipien-
tis: reſpondebit, Sæpe mihi ignota eſt humana conſciẽ-
tia, ſed certus ſum de Chriſti miſericordia. Cum audie-
rit, Qui fidem à perfido ſumpſerit, non fidem percipit,
ſed reatũ: reſpondebit, Non eſt perfidus Chriſtus, à quo
fidem percipio, non reatum. Cum audierit, Omnis res
enim origine & radice conſiſtit: & ſi caput nõ habet a-
liquid, nihil eſt: reſpondebit, Origo mea Chriſtus eſt, ra
dix mea Chriſtus eſt, caput meum Chriſtus eſt. Cum au-
dierit, Nec quicquam bene regenerat, niſi bono ſemine
regeneretur: reſpondebit, Semen quo regeneror verbũ
dei eſt, quod abaudienter audire ſum monitus, etiam ſi
ille per quẽ audio quæ mihi dicit ipſe non facit, dicen-
Matth.23. te domino, & me ſecutum faciẽte, Quæ dicunt, facite:
quæ faciunt, facere nolite: dicunt enim & non faciunt.
Cũ audierit, Quæ poteſt eſſe peruerſitas, vt qui ſuis cri-
minibus reus eſt, alium faciat innocentem: reſponde-
Roma.4. bit, Me innocentem nõ facit, niſi qui mortuus eſt prop-
ter delicta noſtra, & reſurrexit propter iuſtificationem
noſtram: Non enim in miniſtrum per quem baptizor K
credo, ſed in eum qui iuſtificat impium, vt detur mihi
fides ad iuſticiam. Cum audierit, Arbor bona, bo Matth.7.
nos fructus facit: arbor mala, malos fructus facit: Nun- Cap. VIII.
quid colligunt de ſpinis vuas? Et omnis bonus homo
de theſauro cordis ſui profert bona, & malus homo de Matth.12.
theſauro cordis ſui profert mala: reſpõdebit, Hoc ergo
bonus fructus eſt, vt arbor bona ſim, hoc eſt bonus bo-
mo, vt præbeam fructum bonum, hoc eſt opera bona: 1.Corin.3.
Hoc autem non qui plantat & qui rigat mihi dabit, ſed
qui incrementum dat deus: Nam ſi arbor bona bonus
baptizator eſt, vt fructus eius bonus ſit ille quem bapti-
zauerit: quiſquis ab homine malo etiam non manife-
ſto fuerit baptizatus, bonus eſſe non poterit: De mala
quippe arbore exortus eſt. Aliud eſt enim arbor bona,
aliud arbor occulta, ſed tamen mala. Aut ſi cum occul-
ta eſt arbor mala, quicunque fuerit ab illa baptizatus,
non de illa, ſed de Chriſto naſcitur, ſanctius iuſtifican-
tur qui baptizantur ab occultis malis, quàm qui bapti- L
zantur à manifeſtis bonis. Item cum audierit, Qui Eccle.34.
baptizatur à mortuo, non ei prodeſt lauatio eius: reſpõ- Cap.IX.
debit, Viuit Chriſtus, iam non moritur, & mors ei vl-
trà non dominabitur: de quo dictum eſt, Ipſe eſt qui Roma.6.
baptizat in ſpiritu ſancto. Baptizantur autem à mortuis, Ioan.1.
qui baptizantur in idolorum templis: Non enim & ip-
ſi à ſacerdotibus ſuis ſe accipere arbitrantur ſanctifica-
tionem quam putant, ſed à diis. Qui quoniam homi-
nes fuerunt, ita modo ſunt, vt neque ſuper terras, neque
in requie cœli ſint, vere ipſi à mortuis baptizantur, &
ſi quo alio modo iſta ſanctæ ſcripturæ verba veraciter
quæri, ac ſalubriter diſcuti & intelligi poſſunt: Nam
ſi hoc loco mortuum intellexero peccatorem baptiza-
torem, eadem illa conſequetur abſurditas, vt quiſquis
etiam à latente impio fuerit baptizatus, tanquam à mor
tuo baptizatus inaniter lotus ſit: Non enim ait, Qui bap
tizatus à mortuo manifeſto: ſed abſolute dicit, à mor-
tuo: Ac ſi mortuum quemque tunc putant, cum eum
peccatorem ſciunt: viuere autem, etiam ſi ſceleratus in
eorum communione aſtutiſsime lateat: primò execra-
bili ſuperbia ſibi plus arrogant quàm deo tribuunt, vt
cum eis peccator notus eſt, mortuus appelletur: cum
autem deo notus eſt, viuus exiſtimetur. Deinde ſi pec- M
cator ille dicendus eſt mortuus, qui eſt hominibus co-
gnitus, de Optato quid reſponſuri ſunt, quem ſcelera-
tum longo tempore ſibi notum damnare timuerunt?
Cur qui ab illo baptizati ſunt, non dicuntur à mortuo
baptizati? An ideo viuebat, quòd fides illi comes erat?
Quod facere & eleganter à neſcio quo primario * col- * aliàs, Pri
lega ſuo dictum ſolent etiam ipſi iactare atque laudare, miano.
non intelligentes exitum Goliæ ſuperbiſsimi, ſuo ſibi
gladio caput auferri. Poſtremo ſi neque occultum 1.Reg.17.
ſceleratum neque manifeſtum, qui tamen ab eis non- Cap.X.
dum damnatus ſit, volunt appellare mortuum, ſed & Eccle.34.
manifeſtum & damnatum, vt quiſquis ab eo baptiza-
tur, ipſe à mortuo baptizetur, & nihil ei proſit lauacrum
eius: quid dicturi ſunt de iis quos plenarij conſilij ſui o-
re veridico cum Maximiniano & cæteris eius ordina-
toribus damnauerunt, Felicianum dico Muſticanum,
& Prætextatum Aſſuritanum, de quibus interim loquor,
qui numerantur inter duodecim Maximiniani ordi-
natores, & erectores altaris contra eorum altare, cui
Primianus aſsiſtit? Iſti certe ab eis inter mortuos depu-
tantur. Teſtis eſt illius concilij, eorum videlicet præcla-
ra ſententia, quæ quondam quando apud eos decernẽ-
da recitata eſt, ore latiſsimo acclamauerunt: nũc autem
ſi forte

A ſi forte eis à nobis recitata fuerit, obmuteſcunt, cum potius deberent primò gaudere diſertam, ne poſtea plangerent diffamatã. Ibi quippe de Maximinianiſtis à conſortio ſuæ communionis excluſis ita dicunt, quòd veridica vada in aſperos ſcopulos nonnullorum naufraga

Exod. 14. proiecta ſunt membra, & Aegyptiorum admodũ exemplo pereuntium funeribus plena ſunt littora, quibus in ipſa morte maior eſt pœna, quòd poſt extortã aquis vltricibus animam, nec ipſam inueniunt ſepulturam: Ita quidem iſti inſultãt ſchiſmaticis ſuis, vt eos & mortuos & inſepultos vocent: ſed certe optare debuerãt vt ſepelirentur, ne de multitudine iacentium in litiore cadauerum inſepultorum Gildonianus Optatus incedens cũ agmine militari, tanquã rapidus fluctus vltrà protiliẽs, Felicianum & Prætexatum introrſus poſtea reſorberet.

A quibus quæro, vtrum ad eorum pelagus cõmeando

Cap. XI. do reuixerunt, an adhuc ibi mortui manẽt? Si enim nihilominus cadauera ſunt, nec aliquo modo prodeſt eis lauacrum, qui ab iſtis mortuis baptizantur. Si autem reuixerunt, quo modo prodeſt lauacrum illis, quos cum exanimes iacerent, foris antea baptizarent, ſi eo modo

B quo putant intelligẽdum eſt, Qui baptizatur à mortuo,

Eccli. 34. quid ei prodeſt lauacrum eius? Eos enim quos Prętexatus & Felicianus, cum adhuc Maximiniano cõmunicarent, baptizauerunt, nunc ſecum non rebaptizatos cum eiſdem baptizatoribus ſuis, hoc eſt Feliciano & Prætexato intus habent permixtos communioni ſuæ, cuius facti occaſione, ſi non ſuæ pertinaciæ principatum faue-

** forte, fouerent.* rent,* ſed ſpiritalis ſuæ ſalutis tam certum exitum cogitarent, euigilare vtique deberent, & animi ſanitate recepta in pace catholica reſpirare, ſi tumore ſuperbiæ poſito, & pertinaciæ furore ſuperato, vellẽt attẽdere quàm immani ſacrilegio tranſmarinarum Eccleſiarum, quas primæuas ſitas ex ſanctis libris accepimus, baptiſmus execretur, & Maximinianiſtarũ, quos ore proprio damnauerunt, baptiſmus recipiatur. Ipſi vero fratres no-

Cap. XII. ſtri memoratarum Eccleſiarum filij, quid ante tot annos in Africa geſtũ ſit, & tunc neſcierunt & modo neſciunt, vnde illos crimina quæ ab eorum parte Afris obiecta ſunt, etiam ſi vera eſſent ignorantes, contaminare non poſſent: Iſti autem palam ſeparati atque diuiſi, cum Primiani ordinationi etiam interfuiſſe dicãtur,

C Primianum damnauerunt, alium Epiſcopum cõtra Primianum ordinauerunt, extra Primianũ baptizauerunt, poſt Primianum rebaptizauerunt. Cumq; ſuis foris à ſe baptizatis, & intus à nullo rebaptizatis, ad Primianum redierunt: ſi tanta Maximinianiſtarum coniunctio Donatiſtas non maculat, & quo modo Afrorum fama potuit maculare peregrinos? Si in pacis oſculo ſine crimine coëunt labia quæ ſeinuicem damnauerũt, cur in Eccleſiis valde eorum iudicio remotiſſimis trans mare ab eis quiſq; damnatus, nõ vt fidelis catholicus oſculatur, ſed vt Paganus impius exufflatur? Quod ſi pacem receptis Maximinianiſtis pro ſua vnitate fecerunt, ecce non reprehendimus, niſi quòd ſuo ſe iudicio iugulant, vt cũ pro vnitate conciſionis ſuæ à ſe rurſus conciſa recolligant, ipſam conciſionẽ ſuam veræ vnitati reſarcire contemnant.

Cap. XIII. Si pro vnitate partis Donati in nefario ſchiſmate baptizatos nemo rebaptizat, & rei tanti ſceleris, vt eos in cõcilio ſuo antiquis illis authorib⁹ ſchiſ-

Nume. 16. matis, quos viuos terra abſorbuit, compararent, aut ſeparati non puniuntur, aut damnati in integrum reſtituuntur, cur nõ pro vnitate Chriſti, quæ toto terrarum

Pſal. 71. orbe diffuſa eſt, de quo prædictum eſt quòd dominabitur à mari vſque ad mare, & à flumine vſque ad termi-

nos orbis terræ: & quod prædictum eſt, videtur ac pro- D batur impleri: cur ergo nõ pro iſta vnitate vera & plenaria pax illius hæreditatis agnoſcitur, quæ de communibus codicibus perſonat. Dabo tibi gentes hæreditatẽ *Pſal. 2.* tuam, & poſſeſsionem tuam terminos terrę? Pro Donati vnitate non coguntur reuocare quod diſperſerũt, ſed admonentur exaudire quod clamant ſcripturæ: Cur nõ intelligunt id ſecum actum miſericordia dei, vt quoniã catholicam Eccleſiam falſis criminibus accuſabãt, quorum quaſi contagione nimia ſanctitatem ſuam contaminare volebant, vera & maxima crimina plenarij cõſilij ſui veridico, ſicut dicunt, ore dãnata rurſus recipere per Optati Gildoniani regnum, & ſibi ſociare cogerentur. Iam tandem ſentiant quemadmodum veris ſuorũ ſceleribus impleantur, qui in fratres ſuos falſa confingunt, quæ ſi etiã vera dixiſſent, iam tandem ſentire deberent, quãta ſint pro pace toleranda, & pro pace Chriſti redire ad Eccleſiam quæ non damnauit incognita, ſi pro pace Donati placuit reuocare damnata.

Itaque *Cap. XIIII.* nobis fratres hoc vnũ quod de Maximinianiſtis apud eos factum eſt, ad eos admonendos corrigendosq; ſuf- E ficiat, non vetera arcana diſcutimus, nõ antiqua armaria ventilamus, non ad longinquas terras noſtram probationem tranſmittimus, ſed ſequeſtramus omnia noſtrorum documenta maiorum, deferimus teſtimonia toto terrarum orbe clamantia.

Ecce Muſticana & *Cap. XV.* Aſſuritana ciuitates ſuperſunt aliis adhuc in hac vita & in hac prouincia, qui ſe diſiunxerunt & à quibus diſiuncti ſunt, qui altare erexerunt & contra quos erexerunt, qui damnauerunt & qui damnati ſunt, receperunt & qui recepti ſunt, qui foris baptizati ſunt, & intus rebaptizati non ſunt: ſi hæc pro vnitate maculant, maculati comprimant vocem: ſi hæc pro vnitate non maculant, correcti auferant litem.

Iam verba epiſtolæ ſuæ ille *Cap. XVI.* ipſe qui ſcripſit irrideat, qui vſurpato indocte ac mẽdaciter teſtimonio, quo ſcriptum commemorat. Qui bap- *Eccli. 14.* tizatur à mortuo, quid ei prodeſt lauatio eius? Conatur nobis oſtẽdere, quatenus traditor vita mortuus habeatur. Et adiungit, dicẽs, Mortuus eſt ille qui baptiſmo vero naſci non meruit: Mortuus eſt ille ſimiliter, qui iuxta baptiſmum genitus mixtus eſt traditori. Si ergo Maximinjaniſtæ mortui non ſunt, cur in plenario concilio ſuo dicunt, quòd Aegyptiorum exemplo pereuntiũ F funeribus plena ſunt litiora? Si autẽ mortui ſunt, vnde viuit baptiſma quod dederunt? Deinde ſi Maximinianus mortuus nõ eſt, quare poſt illũ rebaptizatur? Si autẽ mortuus eſt, quare cum illo non eſt mortuus Felicianus Muſticanus ordinator eius, & cũ neſcio, quo traditore Afro collega mori potuit tranſmarinus, aut ſi & ipſe mortuus eſt, vnde cum illo apud te viuunt intus nõ rebaptizati, qui ab illo mortuo foris ſunt baptizati?

Deinde ſubiunxit, Ambo vitam baptiſmi nõ habent, *Cap. XVII.* & qui nunquam penitus habuit, & qui habuit, & amiſit. Nunquam ergo habuit, quem Maximinianiſta Felicianus aut Prætexatus foris baptizauerũt, ipſi autem quod habuerunt amiſerunt. Quãdo ergo iſti cum ſuis recepti ſunt, quis dedit eis quos baptizarunt quod non habebant: & quis ipſis reddidit quod amiſerant? Si autem formam baptiſmi ſecum abſtulerunt, ipſam autem virtutem baptiſmi per malum ſchiſma non amiſerunt, cur ipſam formam, quæ ſemper & vbiq; ſancta eſt, exufflas in catholicis quos non audiſti, & in Maximinianiſtis amplecteris quos puniſti? Quicquid antẽ de Iuda traditore crimino ſe ſibi dicere viſus eſt, ad nos quid ptinet, qui neq; ab eis probamur traditores, neq; ſi aliquorum

G ante nos in noſtra communione defunctorum traditio
probaretur, nec ipſa nos improbata & diſplicens nobis
aliqua ex parte macularet. Si enim ipſi dãnatis à ſe cri-
minibus & receptis nõ maculantur, quanto minus nos
auditis & improbatis maculari poterimus. Quantũlibet
ergo in traditores inuehatur, totidẽ verbis eos & à me
Ca. XVIII. deputet accuſari. Sed ſanè diſtinguo, quia ille apud
me arguit eum, quẽ iam olim defunctum mea cognitio
non iudicauit, ego eius lateri cohęrentem oſtendo, quã
à ſe damnatum vel certe ſacrilego ſchiſmate ſeparatũ,
ſine vlla honoris eius diminutione ſuſcepit: Nequiſſi-
mus, inquit, traditor nobis legem ſeruantibus perſecu-
tor & carnifex extitiſti. Si legem ſeruauerunt Maximi-
nianiſtæ, cum à te ſeparati ſunt, ſic & tu ſeruator legis,
cũ ab Eccleſia, quæ in toto orbe diffuſa eſt, ſeparatus es.
Quod ſi de noſtris agis, cito reſpõdeo: ſi aliquid iniquè
paſſi eſtis, non pertinere ad eos qui talia facientes quã-
uis improbent, pro pace tamen vnitatis laudabiliter to-
lerant. Quapropter non habes quod obiicias frumentis
Matth. 3. dominicis paleam vſque ad ventilationem vltimã ſu-
ſtinentibus, à quibus tu nunquam receſſiſſes, niſi leuior
H palea vento tentationis, & ante aduentum ventilatoris
auolaſſes. Sed vt ab hoc vno exemplo, quod ad iſtorum
ora claudenda, & eos ſi ſapiant corrigẽdos, ſi autem in
peruerſitate maneant, confundendos, in eorum facies
refudit dominus, non recedam. Si iuſtiores ſunt qui pa-
tiuntur perſecutionem quàm illi qui faciunt, idem Ma-
ximinianiſtæ iuſtiores ſunt, quorum & baſilica funditus
euerſa eſt, & militari Optati comitatu grauiter agitati
ſunt, & iuſſiones proconſulis ad omnes eos de baſilicis
excludendos, à Primianiſtis imperatæ manifeſtè ſunt.
Quapropter ſi imperatoribus eorũ communionẽ dete-
ſtantibus ad perſequendos Maximinianiſtas tanta ſunt
auſi, quid facerẽt, ſi eis per regum communionẽ aliquid
efficere liceret? Si autem vt prauos corrigerent iſta fece-
runt, & quid mirantur ſi catholici imperatores maiore
poteſtate vrgendos corrigẽdosq; decernunt eos qui to
tum orbem Chriſtianum rebaptizare conantur, cũ cau-
ſam diſſentiendi non habeant: quandoquidem malos
etiã ſi vera crimina obiicerent, pro pace tamen tolerã-
dos etiã ipſi teſtantur: quando eos quos dãnauerunt cũ
ſuis honoribus, & cum foris dato baptiſmo, receperũt,
I conſiderent aliquando quia digni ſint pati Chriſtianis
poteſtatib⁹ orbis terrarũ hoſtes Chriſtianæ vnitatis dif-
fuſæ toto orbe terrarũ. Iam igitur ſi correctio pigra eſt,
ſaltem aſſit pudor, ne iidem ipſi cùm ea quæ ſcribunt le
gere cœperint, riſus eos vincat, dum in ſe non agnoſcũt
quod videri volũt in aliis, & in ſe agnoſcunt quod aliis
obiiciunt. Quid igitur ſibi vult quòd iſte in epiſtola
Cap. XIX. ſua poſuit dicentem dominum Iudæis, Ideoq; mitto ad
Matth. 23. vos Prophetas, & ſapientes, & ſcribas, & ex illis occide-
tis, & crucifigetis, & flagellabitis? Nã ſi ſeipſos intelligi
volunt ſapientes & ſcribas & Prophetas, nos autem tã-
quam perſecutores ſapientium & Prophetarũ, quare no
biſcum loqui nolunt, cum ad nos miſſi ſint? Deniq; iſte
qui illam ſcripſit epiſtolam, cui modo reſpondemus, ſi
vrgeatur à nobis, vt ei propria manu ſubſcribens ſuam
eſſe fateatur, forte non faciat: vſqueadeo timent ne vlla
eorum verba teneamus. Nã cum eiuſdem epiſtolæ po-
ſteriorem partẽ aliquo modo vellemus accipere, quia
totam deſcribere à quibus nobis data eſt nequiuerunt,
nullus à quo petita eſt eam dare voluit, poſtea quàm co
gnouerunt nos ei parti ad quam peruenimus responde-
re. Itaque cum legant quemadmodum dominus Pro-
phetę dicat, Exclama vehemẽter, non eſt quod parcas,
& ſcribe ſtylo meo peccata eorũ: iſti Prophetæ veri qui K
miſſi ſunt ad nos, nihil ſic timent, ſed cauent ne à nobis Eſaia 58.
eorũ clamor audiatur, quod vtique ſi vera de nobis di-
cerent nõ timerent, nõ immerito ſicut in Pſalmo ſcrip- Pſal. 68.
tum eſt, Oppilatum eſt os loquentium iniqua. Si enim
propterea baptiſmum noſtrum nõ ſuſcipiunt, quia nos
ſumus progenies viperarũ, ſicut iſte in Epiſtola ſua po- Matth. 23.
ſuit: cur Maximinianenſium ſuſceperunt, de quibus cõ-
cilium eorum ſic loquitur, quòd viperei ſeminis noxios
partus venenati vteri aluus diu texerit, & concepti ſce-
leris vda coagula in aſpidum membra tardo ſe calore
vaporarunt. Nõne de ipſis etiã in eodem concilio con-
ſequenter dictum eſt, quòd venenũ aſpidum ſub labiis Pſal. 13.
eorum, quorum os maledictione & amaritudine plenũ
eſt, veloces pedes eorum ad effundendum ſanguinẽ, cõ
tritio & infœlicitas in viis eorum, & viam pacis nõ co-
gnouerũt, & tamẽ & ipſos in honore integro, & ab eis
foris baptizatos intus nunc habent. Quapropter hæc Cap. XX.
omnia de progenie viperarum, & de veneno aſpidũ ſub
labiis eorum, & alia quæ dicta ſunt in eos qui viam pa-
cis non cognouerunt, ſi verè iſti vellent dicere, ipſi po-
tius ſunt, quando eorum baptiſmum in quo per conſilij L
ſententiam iſta dixerunt, propter pacem Donati rece-
perunt, & baptiſmum Eccleſiæ Chriſti toto orbe diffu-
ſæ, vnde in Africam ipſa pax venit, ad ſacrilegam in-
iuriam pacis Chriſti repudiant. Qui ergo ſunt potius
pſeudoprophetæ, qui veniunt in veſtimẽtis ouium, in- Matth. 7.
tus autem ſunt lupi rapaces: vtrum ij, qui vel neſciunt in
catholica malos, & eis innocenter cõmunicant: vel eos
quos de area dominica priuſquam ventilator adueniat
ſegregare non poſſunt, pro pace tolerant vnitatis? An
ij qui ea quæ in catholica reprehendũt, in ſchiſmate fa-
ciunt, & qui in vnitate toleranda ea quæ incerta fugere
ſe fingunt, in ſua præciſione manifeſta & à ſeipſis dam-
nata recipiunt? Denique ita dictum eſt, & hoc etiam Cap. XXI.
ipſe commemorauit, Ex fructibus eorum cognoſcetis Matth. 7.
eos. Ergo fructus conſideremus quos obiicis, traditionẽ
hanc ipſam multo probabilius eis ipſis obiicimus. Et ne
per multa curramus, in eadem Conſtantinienſi ciuitate
Syluanum Epiſcopum maiores veſtri in ipſo exordio
ſui ſchiſmatis ordinauerũt. Iſte cũ adhuc eſſet ſubdiaco
nus, manifeſtiſſimus traditor municipalibus geſtis ex-
preſſus eſt. Sed & vos aduerſus maiores noſtros aliqua
documenta profertis: æqua conditio poſtulatur, vt aut M
vtraque vera, aut falſa eſſe credamus. Si vtraque vera
ſunt, vos eſtis ſine dubio ſchiſmatis rei, qui crimina nos
fugere in totius orbis communione finxiſtis, quæ in ip-
ſa particula noſtræ conciſionis habebatis. Si autem v-
traque falſa ſunt, vos eſtis ſine dubio ſchiſmatis rei, qui
propter falſa crimina traditorum immani ſeparatio-
nis crimine maculamini. Quòd ſi à nobis aliqua & à
vobis nulla, vel à nobis vera & à vobis falſa proferun-
tur, non eſt diſcutiendum quin penitus veſtra ora clau-
dantur. Quod ſi vos vera & ſancta Chriſti Ec- Cap. XXII.
cleſia conuinceret atque ſuperaret, etiam ſi nos nulla
vel falſa, vos autem aliqua & vera traditionis docu-
menta teneretis, quid iam vobis reſtet, niſi vt ſi vul-
tis pacem diligatis: ſi autem non vultis, ſaltem obmu-
teſcatis? Etenim quæcunque modo proferetis, facilli-
me & veriſſime dicerem, tunc Eccleſiæ plenariæ & ca-
tholicæ vnitati, iam per tot gentes diffuſæ atque firma-
tæ vos ea firmare debuiſſe, vt vos intus eſſetis, illi au-
tẽ quos conuinceretis pellerentur foras. Quod ſi conati
eſtis facere, proculdubio ꝓbare nõ potuiſtis, & victi vel
irati vos ab innocẽtibus qui damnare incerta non poſ-
ſent,

A ſent, immani ſacrilegio ſeparaſtis. Si autem nec conati eſtis id agere, nimis execrabili & impia cæcitate vos à *Matth.13.* frumentis Chriſti quæ per totum agrum, id eſt, totum mundum vſque ad finem creſcunt, paucis in Africa zi- *Ca.XXIII.* zaniis offenſi conciditis. Poſtremo teſtamentum à quibuſdam perſecutionis tẽpore flammis traditum perhibetur, nunc vndecũque prolatum eſt, recitetur. Certe in exordio promiſsionum teſtatoris id inuenitur Abra- *Gene.12.* hæ dictum, In ſemine tuo benedicentur omnes gentes: *Galat.3.* & hoc quid ſit, verax interpretatur Apoſtolus, In ſemine, inquit tuo, quod eſt Chriſtus: Nullius traditio fidem dei euacuauit: Communicate omnibus gentibus, & tũc vos teſtamentum à pernicie flammarũ conſeruaſſe gloriamini. Si autem non vultis, quæ pars potius credenda eſt, quod teſtamento inſtuerit exurendo, niſi quæ non vult conſentire prolato? Quanto enim certius ſine aliqua temeritate ſacrilega ille traditoribus ſucceſsiſſe iudicatur, qui nũc lingua teſtamentum perſequitur, quod illi flamma perſecuti perhibentur. Obiicitis perſecutionem: reſpondẽt vobis frumenta dominica, aut iuſte factum eſt, aut palea veſtra fecit. Quid ad hæc dicitis? B Obiicitis quòd baptiſmum non habeamus: reſpondent vobis eadem frumenta dominica, formam ſacramenti *Acto.8.* etiam intus quibuſdã nihil prodeſſe, ſicut Simoni Mago baptizato non proderat, multo magis nihil prodeſſe iis qui foris ſunt: ineſſe illis decedẽtibus hinc probatur, quod redeuntibus non reſtituitur. Nunquam igitur niſi impudentiſsime poteris aduerſus iſta frumenta cla- *Matth.7.* mare & dicere pſeudoprophetas veſtitos pellibus ouiũ, intus autem lupos rapaces: quandoquidem malos in vnitate catholica vel nõ nouerunt, vel pro vnitate tole- *Ca.XXIIII* rant quos nouerunt. Veſtros autem fructus ſi conſideremus, omitto tyrannicas in ciuitatibus, & maxime in fundis alienis dominationes, omitto furorem Circumcellionum, & præcipitatorũ vltro cadauerum, cultus ſacrilegos, & prophanas bacchationes ebrietatum, & ſub vno Optato Gildoniano decennalem totius Africæ gemitum: omitto iſta, quia ſunt in vobis quidam qui hæc ſibi diſplicere ac ſemper diſplicuiſſe pclamant, ſed ea ſe dicunt quia comprimere non poſſunt, pro pace tolerare: vbi ſe iudicio ſuo condemnant, quia ſi amarent pacem, non diſcinderent vnitatem. Nam quæ tan- „ ta dementia eſt pacem in ipſa pace velle relinquere, & „ eam in diſſenſione velle retinere? Itaq; propter eos qui C mala eiuſdem partis Donati quæ omnes vident & reprehendunt, fingunt ſe non videre, vſqueadeo vt etiam de ipſo Optato dicant, Quid fecit? Quis eum accuſauit? Quis conuicit? Ego neſcio, non vidi, nõ audiui. Propter hos ergo qui ſe manifeſta ignorare confingunt, ex- *Pſal.13.* orti ſunt Maximinianiſtæ, in quibus eis oculi pateãt & ora claudantur, aperte ſe ſeparant, aperte altare contra altare erigunt, aperte in conſilio ſacrilegi & viperæ, & *Nume.16.* veloces ad effundendum ſanguinem, & Dathan & Abiron & Chore comparandi appellãtur, & aſperis verbis deteſtati damnantur, aperte recipiũtur rurſus in honoribus ſuis cum baptizatis ſuis. Hi ſunt fructus eorum *Matth.7.* pro Donati pace iſta facientium, vt pelle ouina ſe contegant, & Chriſti pacem in toto orbe terrarum recuſan- *Cap.XXV.* tiũ, vt intus ſint lupi rapaces. Nihil me prætermiſiſſe arbitror eorum quæ iſte in Epiſtola ſua poſuit dũtaxat quæ in ea parte ad quam peruenimus potui reperire: prodant etiam reliquam partem, ne forte ibi ſit aliquid quod refelli non poſsit. Hæc autem quę domino adiuuãte reſpondimus, admoneo charitatem veſtram, vt non ſolum petentibus detis, ſed etiam non petẽtibus ingeratis. Reſpondeant ſi quid volunt: & ſi nobis nolũt, D ſaltẽ ad ſuos literas mittant, quæ tamen nobis occultari non iubeant. Quod ſi faciunt apertiſsime fructus ſuos produnt, quibus lupi rapaces indui pellibus ouium demonſtrentur, qui occulte inſidiantur ouibus noſtris, & aperte paſtoribus reſpondere formidant: Nos eis tantũmodo ſchiſmatis crimẽ obiicimus, quo penitus omnes inuoluti ſunt, nõ quorundã eorũ crimina quæ ſibi quidam eorum diſplicere reſpondent. Ipſi vero ſi nobis aliena crimina non obiiciant, nõ habent quod obiiciãt, & ideo ſe ab ſcelere ſchiſmatis defendere omnino non poſſunt, quia ſiue propter falſa & à ſe conficta, ſiue etiã propter vera, ſed tamẽ paleæ crimina ſe ab area dominica & ab innocentia frumentorum toto orbe creſcentium, nefaria direptione ſepararunt. Niſi forte ex- *Ca.XXVI.* pectatis à me vt etiã de Manichæo quæ interpoſuit refellantur: Quia in re nobis non diſplicet, niſi quia peſtilentioſiſsimum & pernicioſiſsimũ errorem, id eſt, Manichæorum hæreſim omnino leuiſsima & prope nulla reprehenſione culpauit: quem veritas fortiſsimis documentis catholica expugnat. Hæreditas enim Chriſti in omnibus gentibus conſtituta, aduerſus omnes exhære- E datas hæreſes tuta eſt: ſed ſicut ait dominus, Quo modo *Marci.3.* poteſt ſatanas ſatanam eiicere: ita Manichæorum errorem quo modo poteſt Donatiſtarum error euertere?

Quapropter chariſsimi, quanquã multis modis con- *Ca.XXVII* uictus error iſte ſuperetur, nec vlla qualicunq; ratione, ſed ſola impudentia pertinaci reſiſtere ſtudeat veritati, tamen ne memoriam veſtram documentorum oneret multitudo, hoc vnum Maximinianiſtarum factum tenete, hoc in eorũ frontem configite, hoc eis ad comprimendas doloſas linguas & ora coarctate, * hoc tanquã ** forte, coarctate.* tridenti telo velut tricipitem beſtiam eorum calumniã trucidate: traditionẽ obiiciunt, perſecutionẽ obiiciunt, falſum baptiſma obiiciunt, de ſolis Maximinianiſtis ad omnia reſpondere. Quòd enim maiores eorũ tradiderunt ſanctos codices flammis, occultum eſſe arbitrãtur: ſed cum ſacrilegio ſchiſmatis inquinatos in ſuis honoribus receperunt, hoc certe occultare non poſſunt. Item perſecutiones violẽtiſsimas, quas quibuſlibet vbi potuerint faciũt, occultas eſſe arbitrãtur, ſed cũ ſpiritalis perſecutio perſecutionẽ ſuperet corporalẽ, Maximinianiſtas quos ipſi corporaliter perſecuti ſunt, & de quibus ip- *Pſal.13.* ſi dixerũt, Veloces pedes eorum ad effundendũ ſanguinẽ: in ſuis honoribus receperũt: hoc certe occultare nõ F poſſunt. Poſtremo baptiſmi quæſtionem, qua miſeros *Cap.XXVIII.* fallunt, occultã eſſe arbitrantur: ſed cũ dicant baptiſmũ nõ habere quotquot præter communionẽ vnius Eccleſiæ baptizantur, Maximinianiſtas cum eis quos extra iſtorum communionẽ in ſchiſmate baptizarunt, in ſuis honoribus receperunt: hoc certe occultare nõ poſſunt. At hæc, inquiunt, pro pace non maculãt, & bonũ eſt ri- *Roma.11.* gorem ſeueritatis ad miſericordiã flectere, vt denuo rami fracti inſerantur. Ita ergo tota cauſa concluditur victa in illis, inuicta pro nobis: quia ſi nomẽ pacis ad tolerandos in ſchiſmate malos in qualẽcunq; vmbrã defenſionis aſſumitur, proculdubio cum horrendo ſcelere & ſine vlla defenſione per vnitatem orbis terrarum vera pax ipſa violatur. Hæc fratres cum im- *Ca. XXIX.* pigra manſuetudine agenda & prædicanda retinete: diligite homines, interficite errores: ſine ſuperbia de veritate præſumite, ſine ſæuicia pro veritate certate: Orate pro eis quos redarguitis atque conuincitis. Pro talibus enim Propheta deum deprecatur, dicens, Imple facies eorum ignominia, & quærent nomen tuũ domine. *Pſal.82.*

G Quod quidem iam fecit dominus, vt eorũ facies ignominia Maximinianiſtarũ apertiſsime impleret, ſupereſt vt norint ſalubriter erubeſcere: Ita enim nomẽ domini quærere poterũt, à quo perniciosiſsime auerſi ſunt, dum pro eo ſuum nomen extollũt. Viuatis & perſeueretis in Chriſto, & multiplicemini, atq; abundetis in charitate dei & in inuicem & in omnes dilectiſsimi fratres.

Diui Auguſtini Epiſcopi contra Petilianum & partem Epiſtolæ illius primam, Liber Primus finitus.

DIVI AVRELII AVGVSTINI Hipponenſis Epiſcopi, contra totam Epiſtolã ipſius Petiliani, Liber ſecundus.

Cap. I. PRimis partibus Epiſtolæ Petiliani, quas tantummodo inueneramus, ſatis nos reſpondiſſe meminerunt, qui ea legere vel audire potuerũt. Sed quia poſtea tota eſt à fratribus inuẽta atque deſcripta, miſſaq; nobis vt H vniuerſę reſpondeamus, nõ erat defugiendum hoc officium ſtyli noſtri, nõ quia ille nouum aliquid dicit, cui nõ iam multis modis & ſæpe reſponſum eſt, ſed propter tardiores fratres qui ea quæ alicubi legerunt, ad omnia paria referre non poſſunt: ita morem geram eis qui me omnino ad ſingula reſpondere compellunt, vt quaſi alternis ſermonibus in præſentia diſſeramus: verba ex Epiſtola eius ponam ſub eiꝰ nomine, & reſponſionẽ reddam ſub meo nomine, tanquam cum ageremus, à notariis excepta ſint. Ita nemo erit qui me aliquid prætermiſiſſe, aut propter indiſcretas perſonas ſe non potuiſſe intelligere conqueratur, ſimul etiam vt idem ipſi Donatiſtæ, qui coram nobiſcum diſſerere nolunt, per literas quas ſuis ediderunt, ita non effugiant reſpondentem tibi ad ſingula veritatem, tanquam nobiſcum facie ad faciem colloquantur. Ab ipſo exordio Epiſtolæ ſuæ PETILIANVS dixit, Petilianus Epiſcopus, dilectiſsimis fratribus, compresbyteris & diaconis miniſtris per diœceſim nobiſcum conſtitutis in ſancto Euangelio: Gratia vobis & pax à deo
I patre noſtro & domino Ieſu Chriſto. AVG. reſpondit, Agnoſco Apoſtolicam ſalutationem, videris quid dicas, vnde tamen didiceris quod dicis aduerte: Sic ſalutat Paulus Romanos, ſic Corinthios, ſic Galatas, ſic Epheſios, Coloſſenſes, Philippenſes, Theſſalonicenſes: Quæ igitur dementia eſt cum his Eccleſiis nolle communicare pacis ſalutem, in quarum Epiſtolis didiciſti pacificam ſalutationem?

Cap. II. Petilianus dixit, Bis baptiſma nobis obiiciunt hi qui ſub nomine baptiſmi animas ſuas reo lauacro polluerunt, quibus equidẽ obſcœnis ſordes cunctæ mundiores ſunt, quos peruerſa mundicia aqua ſua cõtigit inquinare. AVGVSTINVS reſpõdit, Nec aqua noſtra inquinamur, nec veſtra mũdamur: ſed aqua baptiſmi, In nomine patris & filij & ſpiritus ſancti, cum datur alicui, nec noſtra nec veſtra eſt, *Ioan. 1.* ſed illius de quo Ioanni dictum eſt, Super quem videris ſpiritum ſicut columbam deſcendentem & manentem ſuper eum, hic eſt qui baptizat in ſpiritu ſancto.

Cap. III. Petilianus dixit, Conſcientia namque dantis attenditur, qui abluat accipientis. AVGVSTINVS reſpondit, De conſcientia ergo Chriſti ſecuri ſumus: Nam ſi quemlibet hominem ponas, incerta erit accipientis mundatio, quia incerta conſcientia eſt abluentis. K

Cap. IIII. Petilianus dixit, Nam qui fidem à perfido ſumpſerit, non fidem percipit, ſed reatum. AVG. reſpondit, Nõ eſt perfidus Chriſtus à quo fidelis homo fidem percipit, non reatum. Credit quippe in eum qui iuſtificat impium, vt deputetur fides eius ad iuſticiam. *Rom. 4.*

Cap. V. Petilianus dixit, Omnis enim res origine & radice conſiſtit, & ſi caput non habet aliquid, nihil eſt: nec quicquam bene regenerat niſi bono ſemine regeneretur. AVG. reſpondit, Quid te pro Chriſto vis opponere, ſub quo te non vis ponere? Ille eſt origo & radix caputq; naſcentis, de quo non timemus ſicut de homine quolibet, ne forte ſit fictus & peſsimus, & de origine peſsima oriamur, de peſsima radice ſurgamus, peſsimo capiti conformemur. Quis enim homo de homine ſecurus ſit, cum ſcriptum ſit, Maledictus omnis qui *Hie. 17.* ſpem ſuam ponit in homine? Semẽ autem quo regeneramur, *Luca 8.* verbum dei eſt: id eſt, Euangelium. Vnde Apoſtolus dicit, In Chriſto enim Ieſu per Euangelium ego *1. Cor. 4.* vos genui: Qui tamen etiam non caſte annunciantes, Euangeliũ annunciare permittit, & in hoc gaudet: quia & ſi non caſte annunciabant, ſua quærentes, non quæ *Philip. 1.* Ieſu Chriſti, caſtum tamen erat quod annunciabant. Et L dixerat dominus de quibuſdam talibus, Quæ dicunt, facite: quæ autem faciunt, facere nolite: Dicunt enim & *Matth. 23.* non faciũt. Si ergo caſte annunciatur quod caſtum eſt, etiam ipſe annunciator quia verbo conſociatur, credẽtem congenerat: ſi autem ipſe non regeneretur, caſtum tamen ſit quod annunciat, naſcitur credens non ex miniſtri ſterilitate, ſed ex veritatis fœcunditate.

Cap. VI. Petilianus dixit, Quæ cũ ita ſint fratres, quæ poteſt eſſe peruerſitas, vt qui ſuis criminibus reus eſt, alium faciat innocentem, dicente domino Ieſu Chriſto, Arbor bona, *Matth. 7.* fructus bonos facit: arbor mala, malos fructus facit: nũquid colligunt de ſpinis vuas? Et iterum, Omnis homo *Matth. 12.* bonus, de theſauro cordis ſui profert bona: & omnis homo malus, de theſauro cordis ſui profert mala. AVG. reſpondit, Omnis homo etiam ſi non ſit ſuis criminibus reus, alterum non facit innocentem, quia non eſt deus: alioquin ſi ex innocentia baptizãtis expectatur, vt fiat innocentia baptizati, tanto erit quiſque innocentior, quanto innocẽtiorem à quo baptizetur inuenerit: & tanto ipſe minus erit innocens, quanto & ille à quo M baptizatur. Et ſi forte contra aliquem tenet odium qui baptizat, hoc & illi qui baptizatur, imputabitur. Vt quid ergo miſer currit ad baptiſmũ, vt ei dimittantur peccata ſua? An vt imponantur aliena? An ſicut nauis mercatoris alia ponat, alia ſuſcipiat? Arborem autem bonã & fructum eius bonum, & arborem malam & fructũ eius malum homines ſolemus intelligere & opera eorũ, ſicut conſequenter oſtenditur in verbis quæ tu quoq; cõmemoraſti, Bonus homo, de bono theſauro cordis ſui *Matth. 12.* profert bona: & malus homo, de malo theſauro cordis ſui profert mala. Cum autẽ dei verbum prædicat, dei ſacramentũ miniſtrat, nõ de ſuo ſi malus eſt prædicat aut miniſtrat, ſed deputabitur in eis, de quibus dictum eſt, Quæ dicunt, facite: quæ autem faciunt, facere nolite: Di- *Matth. 23.* cunt enim quæ dei ſunt, faciunt autẽ quæ ſua ſunt. Nam ſi ita eſt, vt dicis: id eſt, fructus baptizantium ipſi baptizato æſtimantur, magnum malum Africæ denunciatis, ſi tot Optati pullulauerunt, quotquot baptizauit Optatus.

Cap. VII. Petilianus dixit, Et iterum qui baptizatur à mortuo, non ei prodeſt lauatio eius: non mortuum corpus exanime, nec hominis funus porrectum aſſeruit eſſe baptiſtam, ſed dei non habentem ſpiritum qui

mortuo

A mortuo cōparatur, ſicut alio loco diſcipulo manifeſtat
Matth.8. Euangelio proteſtante, ait diſcipulus eius, Domine per-
mitte mihi ſepelire patrem meum. At illi Ieſus, Seque-
re me, ſine mortuos vt mortuos ſuos ſepeliant. Pater di-
ſcipuli non erat baptizatus, Paganum Paganis addixit,
niſi hoc de infidelibus dixerit, mortuus mortuum non
poteſt ſepelire. Mortuus igitur quidem nō aliqua mor-
te, ſed vita ſua percuſſus: nam qui ſic viuit vt reus ſit, vi-
ta mortua cruciatur. A mortuo igitur baptizari, hoc eſt
mortem ſumpſiſſe, non vitam: agendum nobis & dicē-
dum eſt, quatenus traditor vita mortuus habeatur: mor
tuus eſt ille qui baptiſmo vero naſci non meruit, mor-
tuus eſt ille ſimiliter qui iuxta baptiſmum genitus mix-
tus eſt traditori: ambo vitam baptiſmi non habēt, & qui
nunquam penitus habuit, & qui habuit & amiſit. Dicit
Matth.12. enim dominus Ieſus Chriſtus, Aduenient in eum ſeptem
ſpiritus nequiores, & erit homo ille deterior priore.

AVG. reſpōdit, Diligentius quære quo modo dictū,
& quo modo intelligendum ſit teſtimonium quod de
ſcriptura poſuiſti. Nam quia mortui ſolent myſtice ap-
pellari omnes iniqui, manifeſtum eſt: ſed Chriſtus cu-
ius eſt baptiſma verum, quod propter hominis vicia di-
B citis falſum, viuit ſedens ad dexteram patris, & nec ipſa
carnis infirmitate iam morietur, & mors ei vltrà non
Roma.6. dominabitur, cuius baptiſmo qui baptizatur, non à mor
** al. doloſi* tuo baptizatur, & ſi forte miniſtri operarij diaboli * ſua
Philip.2. & 1. quærentes, non quæ Ieſu Chriſti, & Euangelium non ca
ſte annunciantes, & Chriſtum per contentionem & in-
uidiā prædicantes, propter iniquitates ſuas mortui ſunt
appellandi, ſacramentum tamē dei viui nec in mortuo
Acto.8. moritur. Mortuus enim erat Simon ille à Philippo in
Samaria baptizatus, qui donū dei volebat pecunia com
parare, ſed viuebat ad eius pœnā baptiſma quod habe-
bat, Quàm ſit antē falſum quod dicis, ambo vitam bap-
tiſmi non habent, & qui nunquā penitus habuit, & qui
habuit & amiſit, hinc licet aduertas: quòd qui baptizati
apoſtatant, & per pœnitentiam redeunt, non eis reddi-
tur baptiſmus, quem ſi amitterent, redderetur. Mortui
ſanē veſtri quo modo baptizant ſecundum ſenſum ve-
ſtrum: an mortui non ſunt vt cætera taceam, & dicam
quod omnibus notum atque quotidianum eſt, ebrioſi,
1.Timo.5. cum de vidua dicat Apoſtolus, Quæ autem in deliciis
agit, viuens mortua eſt. Deinde in illo concilio veſtro
C quo Maximinianum cum ſuis authoribus vel ſuis mi-
niſtris damnaſtis, excidit tibi quàm eloquenter dixeri-
Exod.14. tis Aegyptiorum ad modum exemplo pereuntium fu-
nerib⁹ plena ſunt littora, quibus in ipſa morte maior eſt
pœna quàm poſt extortā aquis vltricibus animam, nec
ipſam inuenerunt ſepulturam, & tamen vnus eorū Fe-
licianus vtrum reuixerit, vos videritis. Secum tamen a-
pud vos intus habet, quos foris mortuus baptizauit. Si-
cut ergo à viuo baptizatur, qui viui Chriſti baptiſmo
induitur, ſic à mortuo baptizatur qui mortui Saturni
vel cuiuſlibet alterius baptiſmo inuoluitur, vt interim
cito dicamus quo modo verba quæ poſuiſti ſine cuiuſ-
quā noſtrū anguſtia poſsint intelligi, nam ſicut accipiū-
tur à nobis, non vos explicare, ſed nos vobiſcum impli-
care contenditis. Petilianus dixit, Agendum, inquā,
Cap.VIII. nobis dicendumq; eſt, quatenus perfidus traditor vita
mortuus habeatur, Iudas Apoſtolus fuit cum traderet
Chriſtum: Idemq; honore Apoſtoli perdito ſpiritaliter
mortuus eſt, ſuo poſtea laqueo moriturus, ſicut ſcriptū
Matth.27. eſt, Pœnitet me, inquit, quia tradidi ſanguinem iuſtum,
& abiit & laqueo ſe ſuſpendit. Laqueo traditor periit, la
Ioan.17. queū talibus dereliquit: De quo dominus Chriſtus cla-
manit ad patrem, Pater quos dediſti mihi, omnes ſerua- D
ui, & ex illis nullus periit niſi filius perditionis, vt im-
pleretur ſcriptura. Olim nanque Dauid ſic in eum ſen-
tentiam dixerat qui eſſet Chriſtum perfidis traditurus,
Epiſcopatum eius accipiat alter: ſit vxor eius vidua, & *Pſal.108.*
filij eius orphani. Ecce quātus eſt ſpiritus prophetarum
vt cuncta futura pro præſentibus viderit, vt ante pluri-
ma ſecula naſciturus traditor damnaretur. Denique vt
dicta ſententia compleretur, Epiſcopatum eius Apoſto- *Acto.1.*
li perditi ſanctus Matthias accepit, nemo hinc ſtolidus,
nemo perfidus diſputet, triumphum Matthias, non in-
iuriam retulit, qui de domini Chriſti victoria ſpolium
retulit proditoris. Hoc igit̃ facto Epiſcopatū tibi quid
vendicas hæres nequioris traditoris? Iudas Chriſtum
carnalem tradidit, tu ſpiritalem, furens Euangeliū ſan- *Matth.26.*
ctum flammis ſacrilegis tradidiſti. Iudas legiſlatorem
tradidit perfidus, tu quaſi eius reliquias legem dei per-
dendam hominibus tradidiſti: qui ſi legem diligeres,
vt iuuenes Maccabæi, pro dei legibus necareris. Si nec
dici hominum poteſt quos moriēdo pro domino per-
ficit immortales, quorum vnus ſcilicet fratrum tyran-
no ſacrilego hac fidei voce reſpondit, Tu quidem ſce- *2.Macc.7.*
lerate & impie de præſenti vita nos perdis: rex autem E
mundi qui regnat in æternum, & regni eius non erit
finis, mortuos nos pro ſuis ſanctis legibus, in æternę vi-
tæ conſeruationem reſuſcitabit. Si hominis mortui te-
ſtamentum flammis incenderes, nōnne falſarius puni-
reris? Quid de te ergo futurum eſt qui ſanctiſsimam le-
gem dei iudicijs incēdiſti? Iudam facti vel in morte pœ-
nituit: te non modo non pœnitet, verumetiam nequiſ-
ſimus traditor nobis legem ſeruantibus perſecutor &
carnifex extitiſti. AVG. reſpondit, Vide quid interſit
inter veſtras maledicas voces & noſtras veridicas aſ-
ſertiones: Attende paululum. Ecce exaggeraſti crimen
traditionis, & inuidioſiſsimis verbis velut captioſus in-
uentor, Iudę nos proditori comparaſti. Ad hoc tibi ego
tamen breuiſsime reſpondeo: Non feci quod dicis, nō
tradidi, falſa obiicis, nunquam id probabis: Nōnne om
nis iſte verborum ingentium fumus repente dilabitur?
An forte probare conaberis? Hoc ergo prius faceres, &
deinde in nos tanquam in conuictos quo velles cumu-
lo inuectionis inſurgeres. Ecce vna vanitas, audi alte-
ram. Tu ipſe enim de prædicta Iudæ dānatione loquere-
ris, dixiſti, Ecce quantus eſt ſpiritus Prophetarum, vt F
cuncta futura pro præſentibus viderit, vt ante plurima
ſecula naſciturus traditor damnaretur: & non vidiſti
in eadem prophetia ſtabili & certa & inconcuſſa veri-
tate qua prędictum eſt quòd vnus diſcipulus traditurus
eſſet Chriſtum, prædictum etiam quòd totus mundus
eſſet crediturus in Chriſtum. Cur attendiſti in pro-
phetia hominem qui tradidit Chriſtum, & non ibi at-
tendiſti orbem pro quo eſt traditus Chriſtus? Quis tra-
didit Chriſtum? Iudas. Quibus eum tradidit? Iudæis.
Quid ei fecerunt Iudæi? Foderunt, inquit, manus me- *Pſal.21.*
as & pedes, dinumerauerunt omnia oſſa mea: Ipſi vero
conſiderauerunt & conſpexerunt me, diuiſerunt ſibi
veſtimenta mea, & ſuper veſtimentum meum miſerunt
ſortem. Quantum ſit ergo quod tanto precio emptum
eſt, in Pſalmo ipſo paulopoſt lege, Commemorabun-
tur & conuertentur ad dominum vniuerſi fines terræ:
Et adorabunt in conſpectu eius vniuerſæ patriæ gen-
tium: Quoniā domini eſt regnum, & ipſe dominabitur *πατριαί.*
gentium. Quis autem poteſt ad commemoranda cæ-
tera de orbe credituro innumerabilia prophetica docu
mēta ſufficere? Sed tu laudas prophetiā, quia vides in ea

G hominem qui vendidit Chriſtum: nec in ea vides poſ-
ſeſsionem, quam emit venditus Chriſtus. Ecçe altera va
nitas, Audi tertiam. Inter multa tuæ inuectionis verba
dixiſti, Si hominis mortui teſtamentum flammis incé-
deres, nõne falſarius punireris? Quid de te ergo futurũ
eſt qui ſanctiſsimam legem dei iudicis incendiſti? Hæc
dicens non attendiſti, quod te vtique mouere deberet,
quo modo fieri poſſet vt nos teſtamentum incendere-
mus, & in hæreditate cõſiſteremus quæ illo teſtamento
conſcripta eſt: vos autem mirum eſt teſtamentum ſer-
uaſſe, & hæreditatem perdidiſſe. Nõne in eo teſtamẽto
Pſal. 2. ſcriptum eſt, Poſtula à me & dabo tibi gentes hęredita-
tem tuam, & poſſeſsionem tuam terminos terræ? Huic
hæreditati communica, & obiice mihi de teſtamento
quod velis: Nam quæ dementia eſt ideo teſtamentũ tra
dere te voluiſſe flammis, vt contra verba litiges teſtato-
ris? Nos autem cum habeamus in manibus geſta Eccle-
* al. legamus. ſiaſtica & municipalia in quibus ligamus * eos qui con
tra Cæcilianum alterum Epiſcopum ordinauerunt, &
potius fuiſſe diuinorum codicum traditores, non tamẽ
inſultamus, non inuehimur in vos, nec ſanctarum pa-
H ginarũ cineres in veſtris manibus plangimus, nec Mac-
cabæorum flagrantia tormenta ſacrilegio veſtri tumo-
ris opponimus, dicẽtes veſtra potius membra quàm dei
eloquia ignibus traderetis. Nolumus enim eſſe vani vt
alienis commiſsis, quæ aut ignoratis aut improbatis, vo
bis inanem ſtrepitum concitemus. Quòd autem vos à
totius orbis communione ſeparatos videm⁹, quod ſce-
lus & maximum & manifeſtum, & omnium veſtrum
eſt, ſi exaggerare velim, tẽpus me citius quàm verba de-
ficiẽt. Et hoc tu ſi defendere velis, ea es obiecturus orbi
terrarum, quæ ſi obiiciẽda ſunt, admones vnde amplius
accuſeris: ſi obiiciẽda non ſunt, nõ defenderis. Vt quid
ergo iſtaris aduerſus me de traditione, quæ nec mea eſt,
nec tua? Si manet illud pactum, vobis obiicimus aliena:
ſi autem non manet, tua potius eſt quàm mea: quanquã
& manente illo pacto arbitror me iuſtiſsime dicere, vt
Matth. 27. ille iudicetur ſocius eius qui tradidit Chriſtum, qui cũ
toto orbe ſe nõ tradidit Chriſto. Ergo, inquit Apoſtol⁹,
Gala. 3. Abrahę ſemen eſtis ſecundũ promiſsionem hæredes. Et
Roma. 8. iterum dicit, Hæredes quidẽ dei, cohæredes autẽ Chri-
ſti. Idemq; ſemen Abrahæ ad omnes gentes pertinere
Gene. 22. demonſtrat ex illo quod Abrahæ dictum eſt, In ſemine
I tuo benedicentur omnes gẽtes. Quapropter puto iuſtũ
eſſe quod poſtulo, vt teſtamentum dei quod iam olim
apertum eſt, aliquantum aduertamus, & quem non in-
uenerimus traditi cohæredem, ipſum iudicemus tradi-
toris hæredem: Ille pertineat ad Chriſti vẽditorem, qui
Chriſtum negat orbis redemptorem. Nempe quãdo ſe
poſt reſurrectionem diſcipulis demonſtrauit, & palpã-
Luca 24. da membra dubitantibus præbuit, hoc illis ait, Quoniã
ſic ſcriptũ eſt, & ſic oportebat Chriſtũ pati, & reſurgere
tertia die, & prædicari in nomine eius pœnitentiam &
remiſsionem peccatorum per omnes gentes incipien-
tibus ab Hieruſalem. Ecce à qua hæreditate vos aliena-
tis: Ecce cui hæredi reſiſtitis. Itáne vero parceret Chri-
ſto in terra ambulanti, qui contradicit in cœlo ſedenti?
Adhuc nõ intelligitis, quoniam quicquid nobis obiici-
tis, ſermoni eius obiicitis. Promittitur Chriſtianus or-
bis, & creditur, impletur, & contradicitur. Cogitate ob-
ſecro quid pati pro tãta impietate debuiſtis, & tamen ſi
quid paſsi eſtis neſcio, non vidi, nõ feci: tu hodie qui nõ
pateris vim perſecutionis meæ, redde mihi rationẽ ſe-
parationis tuæ. Sed iterum ac ſæpe dicturus es, quæ ſi nõ
probas, ad neminem pertinent: ſi autem probas, ad me
non pertinent. Petilianus dixit, His ergo crimini- K
bus ſeptus, eſſe verus Epiſcopus nõ potes. AVG. reſ- Cap. IX.
pondit, Quibus criminibus? Quid docuiſti, quid oſten-
diſti? Et ſi oſtendiſſes crimina neſcio quorum, quid hoc
ad ſemen Abrahæ, in quo benedicuntur omnes gentes? Gene. 22.
Petilianus dixit, Si Apoſtoli perſecuti ſunt aliquẽ, Cap. X.
aut aliquem tradidit Chriſtus? AVG. reſpondit, Poſ- 23. q. 4. ca.
ſem quidem dicere ipſum ſatanam omnibus malis ho- Qui peccat
minibus eſſe peiorem, cui tamen tradidit Apoſtolus ho 1. Corin. 5.
minem in interitum carnis, vt ſpiritus ſaluus ſit in die
domini Ieſu. Itemq; alios, de quibus dicit, Quos tradidi 1. Timo. 1.
ſatanæ vt diſcant non blaſphemare. Et dominus Chri-
ſtus flagellatos expulit de tẽplo improbos mercatores, Ioan. 2.
vbi etiam connexum eſt teſtimoniũ ſcripturæ dicentis,
Zelus domus tuæ comedit me. Ecce inuenimus Apo- Pſal. 68.
ſtolum traditorem, Chriſtũ perſecutorem. Poſſem iſta
dicere, & te in non paruos æſtus mittere, vt non quere-
las eorum qui patiuntur, ſed animum eorum qui faciũt
quærere cogereris: Sed híc noli laborare, nõ ea dico, ſed
dico ad ſemen Abrahæ, quod eſt in omnibus gentibus,
non pertinere, ſi quid non recte vobis factum eſt, for-
taſſe à palea dominicæ ſegetis, quæ nihilominus eſt in L
omnibus gentibus. Vos ergo reddite rationem ſepara-
tionis veſtræ: Sed prius attendite quales habeatis quos
vobis obiici non vultis, & videte quàm inique faciatis,
cum aliena facta nobis obiicitis, & ſi ea quę dicitis pro-
baretis. Ita nulla erit ratio ſeparationis veſtræ. Peti- Cap. XI.
lianus dixit, At enim aliqui dicent, Filij non ſumus tra-
ditoris: Eius eſt aliquis filius cui⁹ facta ſectatur. Hi enim
certiſsimi filij ſunt, iidémque parentibus ſimiles, quos
non iſta caro nec ſanguis, ſed mores & facta parentibus
conſimiles genuerunt. AVG. reſpondit, Pauloante
nihil contra nos dicebas, nunc & iam cœpiſti dicere &
pro nobis. Hæc enim propoſitio tua in eo te tenet, vt ſi
nos hodie cum quibus agis non conuiceris traditores
& homicidas, etſi quid aliud criminaris, quicquid tale
oſtenderis in eis qui nos tempore præceſſerunt, omni-
no nobis obeſſe non poſsit. Quorum enim diſsimilia fa
cta habemus, eorum filij eſſe non poſſumus. Et vide quò
te commiſeris: ſi aliquem forte etiam noſtræ ætatis ho-
minem, & nobiſcum viuentẽ, de aliquo tali reatu forte
conuiceris, nullo modo præiudicat omnibus gentibus
quæ in ſemine Abrahæ benedicũtur, à quibus tu te ſepa-
rando ſacrilegus inueniris: ita quod fieri nõ poteſt, niſi M
omnes qui vbiq; ſunt noueris, omniũq; mores & facta
nõ ſolũ didiceris, ſed etiã demõſtraueris, & tã mala eſſe
quàm dicis, nõ habes cur obiicias orbi terrarum, qui eſt
in ſanctis, neſcio quos parentes quibus eos probas eſſe
conſimiles. Nec te aliquid adiuuabit, ſi etiã demonſtra-
re potueris eos qui tales non ſunt, cum eis qui tales ſunt
ſumere ſacramẽta communia. Primò quia voſipſos reſ-
picere debetis, cum quibus ea celebretis, quibus detis, à
quibus ſumatis, & vobis eos obiici nolitis. Deinde ſi fi-
lij ſunt Iudæ, qui diabolus inter Apoſtolos fuit, quicũq;
facta eius imitantur: cur nõ filios Apoſtolorũ dicamus, Ioan. 6.
qui non facta ſua cũ talibus, ſed domini ſacramẽta cõ-
municant ſicut Apoſtoli dominicam cœnam cum illo Ioan. 13.
traditore ſumpſerũt? ideo nobis longè diſsimiles, ꝙ ho
minibus vnitatem ſeruantibus, hoc obiicitis, quod con-
ſciſſa vnitate vos facitis? Petilianus dixit, De ſeipſo Cap. XII.
Iudæis dicit dominus Chriſtus, Si nõ facio facta patris Ioan. 10.
mei, nolite mihi credere. AVG. reſpondit, Iam ſu-
pra reſpondi hoc, & verum eſt, & pro nobis contra
vos eſt. Petilianus dixit, Falſidicos & mendaces Cap. XIII.
ſic identidem obiurgat, Filij diaboli eſtis, & ab initio Ioan. 8.
enim

A enim ille accuſator fuit, & in veritate non ſtetit.

A V G. reſpondit, Non ſolemus legere, ille accuſator fuit: ſed, ille homicida fuit. Quærimus autem vnde fuerit diabolus homicida ab initio, & inuenimus, quòd primum hominem occiderit, nõ gladium ſtringendo, aut aliquam vim corporaliter infligendo, ſed perſuadendo peccatum, & à paradiſi fœlicitate deiiciendo. Quod tũc paradiſus, hoc nunc Eccleſia. Diaboli ergo filij ſunt, qui homines ab Eccleſia ſeducẽdo interficiunt. Sicut autem per verba dei nouimus vbi ſit plãtatus paradiſus, ſic per *Lucæ.24.* verba Chriſti vbi ſit Eccleſia, didicimus, Per omnes, inquit, gentes incipiens ab Hieruſalem. Ab iſto vniuerſo ad partem quamlibet quiſquis ſeparat hominem, ille diaboli filius & homicida conuincitur. Sed & verbum quod ipſe poſuiſti, vt de diabolo diceres, Ille accuſator fuit, & in veritate non ſtetit, vide in quos cõueniat: Accuſatis enim orbem terrarũ criminibus aliorum, quos etiam ipſos accuſare potius quàm conuincere potuiſtis, & in veritate Chriſti non ſtetiſtis. Ille enim dicit, Eccleſiam per omnes gentes incipientem ab Hieruſalem: vos *Cap.XIIII.* autem in parte Donati. Petilianus dixit, Tertio quo-B que ſimiliter perſecutorum dementiam hoc nomine *Matth.23.* appellas, Progenies viperarum, quo modo fugietis iudicium gehennæ? Ideoque mitto ad vos Prophetas, & ſapientes, & ſcribas, & ex illis occidetis & crucifigetis & flagellabitis in ſynagogis veſtris, donec veniat ſuper vos omnis ſanguis iuſtus, quem effudiſtis in terram à ſanguine Abel iuſti, vſque ad ſanguinem Zachariæ filij Barachiæ, quem occidiſtis inter templum & altare. Nunquid vere carnales ſunt filij viperarum, ac non magis mente ſerpentes & linguæ malicia, tactuq; mortifero & ſpiritu veneni flagellantes? Vere viperæ facti ſunt, qui inſontibus populis mortes morſibus vomuerunt?

A V G. reſpondit, Hæc ſi dicam de talibus eſſe dicta, quales vos eſtis, reſpondetis, proba: Quid enim tu probaſti? Aut ſi eo putas probari quo dicuntur, non opus eſt eadem repetere. Recita illa ipſa tibi, & à vobis in vos: Ecce & ego probaui, ſi hoc eſt probare, & tamen diſce quid ſit probare: Neque enim extrinſecus quæro documenta, vt vos viperas probem. Ecce idipſum vipereum eſt, non habere in ore firmamentum veritatis, ſed vene-*Pſal.139.* num maledictionis, ſicut ſcriptum eſt, Venenum aſpi-C dum ſub labiis eorum. Et hoc quia paſsim à quolibet in quemlibet dici poteſt, quaſi quæreretur, quorum, continuo ſubiecit, Quorum os maledictione & amaritudine plenũ eſt. Cum ergo talia dicitis in homines per totum mũdum diſperſos, & quos omnino ignoratis, quorum etiam multi nec Cæciliani, nec Donati nomen audierunt, nec auditis, in ſilentio reſpondentes, Non ad nos pertinet quicquid dicitis, non vidimus, non fecimus, quid loquamini penitus ignoramus. Vos qui nihil aliud vultis quàm dicere quod probare omnino nõ poteſtis, quid aliud quàm os veſtrum maledictione & amaritudine plenum eſt? Iam videte vtrum vos poſsitis oſtendere non eſſe viperas, niſi oſtenderitis omnes Chriſtianos omium gentiũ traditores eſſe, & homicidas, & non eſſe Chriſtianos, Imò vero etiam ſi poteſtis ſingulorum hominum per totum orbem diffuſorum vitas & facta noſſe & oſtendere: tamen antequam id faciatis, & temere iſta iactatis, os veſtrum vipereum eſt, os veſtrum maledictione & amaritudine plenum eſt. Oſtendite iam ſi poteſtis, quem Prophetam, quem ſapientem, quem ſcribam occiderimus & crucifixerimus, & flagellauerimus in ſynagogis noſtris. Attendite quãto labore impenſo, nullo modo probaſtis, quòd Donatus & Marculus Prophetæ fuerunt, aut ſapientes ſcribæ, quia non fuerunt. D Quod etſi poteſtis, quid faciatis vt oſtendatis à nobis occiſos, quos nec noſipſi nouimus, quanto minus orbis terrarum, cui venenoſo ore maledicitis? Aut vnde poteſtis oſtendere animum nos habere conſimilem interfectoribus eorum, quos nec ſaltem ab aliquibus interfectos poteſtis oſtendere? Attendite hæc omnia, videte vtrum aliquid horum vel de orbe terrarũ probare poſſitis: cui tamen maledicere non quieſcitis: In vobis vera oſtenditis, quæ de illo falſa iactatis. Porrò ſi nos velimus probare vos eſſe interfectores Prophetarum, nimis longum ſit vt per loca ſingula colligamus, quas furioſi principes Circumcellionum & ipſæ cateruæ vinolẽtorum atque inſanorum iuuenũ ediderint ab initio ſchiſmatis veſtri, ſed & omnino edere non deſiſtant ſtrages de proximo agro. Proferantur eloquia diuina quæ verſantur in manibus & noſtris & veſtris, eos teneamus interfectores Prophetarum, quos contradictores inuenerimus linguis Prophetarum. Quid doctius dici poteſt, quid citius oſtendi poteſt? Mitius ageretis traiiciendo ferrum per viſcera Prophetarũ, quàm quòd lingua interficere conamini verba Prophetarũ. Dicit Propheta, E Commemorabuntur & conuertẽtur ad dominum vni-*Pſal.21.* uerſi fines terræ. Ecce agitur, ecce impletur. Vos autem non ſolũ contra id quod dicitur, aures incredulas clauditis, ſed etiam contra id quod iam geritur, linguas furioſas exeritis. Audiuit Abraham dictum, In ſemine tuo *Gene.22.* benedicentur omnes gentes: & credidit, & reputatum *Roma.4.* eſt ad iuſticiam. Vos videtis factum, & reclamatis: & non vultis deputari vobis ad iuſticiam, quòd rectè deputaretur, etiam ſi nondum factum, ſed tantummodo dictum non crederetis: Imò non ſolum non vultis vobis deputari ad iuſticiam, ſed etiam ſi quid pro hac impietate patimini, deputari vultis vobis ad iuſticiam. Aut ſi non ſunt iſtæ perſecutiones Prophetarum, quia non fiunt ferro, ſed verbo: quæ fuit cauſa, vt diuinitus diceretur, Filij hominum dẽtes eorum arma & ſagittæ, *Pſal.56.* & lingua eorum gladius acutus? Sed quando colligam ex Prophetis omnibus omnia teſtimonia Eccleſiæ toto orbe diffuſæ, quæ omnia contradicendo interficere & extinguere conamini, Sed legati eſtis, quia in omnem *Pſal.18.* terram exiuit ſonus eorum, & in fines orbis terræ verba eorum. Veruntamen vnum illud commemorabo ex F ore domini, qui teſtis eſt teſtium. Oportebat, inquit, im-*Lucæ.24.* pleri omnia quæ ſcripta ſunt in lege & Prophetis & Pſalmis de me. Quæ ſint hæc, ipſe indicet. Tunc aperuit illis ſenſum, inquit, vt intelligerent ſcripturas, & dixit eis, Quoniam ſic ſcriptum eſt, & ſic oportebat Chriſtum pati & reſurgere à mortuis, & prędicari in nomine eius pœnitentiam & remiſsionem peccatorum per omnes gentes, incipiẽtibus ab Hieruſalem. Ecce quid ſcriptum eſt in lege & Prophetis & Pſalmis de domino. Ecce quid de ſe, & de Eccleſia ipſe dominus aperuit, ſe oſtendens, illam promittens. Vos autem inſtanter, manifeſtis teſtimoniis reſiſtentes, & ea quia delere non poteſtis, deprauare conantes: quid faceretis, ſi inueniretis membra Prophetarum, qui ſic ſæuitis in eloquia Prophetarum, vt nec dominum audiatis impletorem, manifeſtatorem, expoſitorem Prophetarum? Nam quantum poteſtis, etiam ipſum cæditis, quando ipſi non creditis.

Cap. XV. Petilianus dixit, De vobis quoque Dauid perſecutoribus hæc dicit, Sepulchrum patens eſt guttur eorum, *Pſal.13.* linguis ſuis doloſe agebant, venenum aſpidum ſub labiis eorum. Quorum os maledictione & amaritudine plenum eſt, veloces pedes eorum ad effundendum ſanguinem

RO … M.

G guinem. Contritio & infœlicitas in viis eorum, & viam
pacis non cognouerunt, non eſt timor dei ante oculos
eorum. Nónne cognoſcent omnes qui operãtur iniqui-
tatem, qui deuorant plebem meam, ſicut cibum panis?

A V G. reſpondit, Sepulchrum patens eſt guttur eo-
Sapien.1. rum: vnde mendaciorũ mortes exhalãt. Os enim quod
mentitur, occidit animam. Si autẽ nihil eſt verius quàm
Luca.24. id quod dixit Chriſtus, Eccleſiam ſuam per omnes gen-
tes incipientem ab Hieruſalẽ: nihil eſt mendacius quàm
id quod dicitis, in parte Donati. Linguæ autem doloſæ
ſunt eorum, qui cum facta ſua nouerint, nõ ſolum iuſtos
ſe dicunt eſſe homines, ſed etiam iuſtificatores hominũ,
Roma.4. quod de vno dictum eſt, Qui iuſtificat impium: & quòd
Roma.3. ſit iuſtus & iuſtificans. Nam de veneno aſpidum, & oris
maledictione & amaritudine pleno, ſatis diximus. Ve-
loces pedes autem ad effundendum ſanguinem, etiam
Maximinianiſtas habere dixiſtis, teſtis eſt pleuarij veſtri
concilij ſententia, totiens geſtis proconſularibus & mu
nicipalibus allegata. Illi autem neminem quantum au-
dimus, corporaliter occiderunt. Intellexiſtis ergo etiam
ſpiritali cæde animarũ ſanguinem fundi gladio ſchiſ-
matis, quod in Maximiniano damnaſtis? Videte ergo ſi
H non ſint pedes veſtri veloces ad effundendum ſangui-
nem, cũ præciditis homines ab vnitate orbis terrarum,
ſi & hoc in Maximinianiſtis recte dixiſtis, quia pręcide-
runt aliquos à parte Donati. Itáne nos viam pacis non
cognouimus, qui ſtudemus ſeruare vnitatem ſpiritus in
vinculo pacis? Et vos eam noſtis, qui ſermoni quẽ Chri-
ſtus habuit poſt reſurrectionem cum diſcipulis ſuis, tam
Ioan.20. pacifico, vt inde inciperet dicens, Pax vobis: tamen ita
reſiſtitis, vt nihil aliud quàm hoc ei dicere cõuincami-
ni, tu quod dixiſti de vnitate omoium gentium falſum
eſt. nos quod dicimus de crimine omnium gẽtium, ve-
rum eſt. Qui dicerent iſta, ſi eſſet timor dei ante oculos
eorum? Videte itaque ſi non iſta quotidie dicendo ple-
bem dei diffuſam toto orbe terrarum, tanquam cibum
Cap.XVI. panis dentibus finire conamini. Petilianus dixit, Mo-
Matth.7. net etiã dominus Chriſtus, Cauete à pſeudoprophetis,
qui veniunt ad vos in veſtimentis ouium, intus autem
ſunt lupi rapaces. Ex fructibus eorum cognoſcetis eos.

A V G. reſpondit, Si abs te quęram, quibus nos fructi-
bus lupos eſſe rapaces cognoſcatis, dicturus es crimina
aliena, nec in eis quorum eſſe dicuntur vnquam proba-
I ta. Si autem tu à me quæras, quibus fructibus vos potius
eſſe lupos rapaces cognoſcamus, obiicio ſchiſmatis cri-
men, quod tu negabis, ego autẽ ſtatim probabo: Neque
enim communicas omnibus gentibus, & illis Eccleſiis
Apoſtolico labore fundatis. Hic dicturus es, Non com-
munico traditoribus & homicidis. Reſpondet tibi ſe-
men Abrahæ, Hæc ſunt illa crimina, vel non vera, vel
non mea. Sed hæc interim ſepono, tu oſtẽde Eccleſiam.
Iam vox illa mihi ſonabit, quã in pſeudophrophetis vi-
tandã dominus monuit oſtendẽtibus partes, & ab vni-
Matth.24. uerſo alienare conantibus: Ecce hic eſt Chriſtus, ecce il-
lic: ſed vſqueadeo putas veras oues Chriſti cor non ha-
bere, quibus dictum eſt, Nolite credere: vt lupum audiãt
dicentem, Ecce hic eſt Chriſtus: & paſtorẽ non audiant
Luca.24. dicentem, Per omnes gentes incipientibus ab Hieruſa-
Cap.XVII. lem? Petilianus dixit, Sic ſic improbe perſecutor, quo-
cunque te velamine honitatis obtexeris, quocũque no-
mine pacis bellũ oſculis geras, quolibet vnitatis voca-
bulo hominum genus illicias, qui hactenus fallis ac de-
cipis, vere diaboli filius es, dum moribus indicas patrẽ.

A V G. reſpondit, Hæc à nobis in vos dicta eſſe repu-
ta, & vt noueris in quos potius cõueniant, quæ ſuperius
dixi commemora. Petilianus dixit, Nec adeo mirum K
quod tibi nomen Epiſcopi illicite aſſumis: Hæc eſt vera Ca. XVIII.
diaboli conſuetudo, ita demum decipere ſi ſibimet ven-
dicet vocabulum ſanctitatis, Apoſtolo prædicante, Nec 2.Cor.11.
mirum eſt, inquit, quoniam ipſe ſatanas transfigurat ſe
velut angelũ lucis, & miniſtros ſuos quaſi miniſtros iu-
ſticiæ. Nec mirum eſt ergo quòd te falſum Epiſcopũ vo-
cas: Nam & illi angeli perdiui, amatores virginum mũ-
danarum, qui carnem corrumpendo corrupti ſunt, licet
diuinis exuti virtutibus angeli eſſe deſierint, nomen ta-
men retinent angelorum, ſeſeq; ſemen per angelos pu-
tant, qui diuina ſoluti militia in exercitũ diaboli ſimi-
les, tranſierunt, deo magno clamante, Non permanebit Gene.6.
ſpiritus meus in hominibus iſtis in ęternum, quoniã ca-
ro ſunt. Quibus reis ac vobis dicet dominus Chriſtus, Matth.25.
Ite in ignem æternum, quem parauit pater meus diabo-
lo & angelis eius. Si angeli mali nõ eſſent, diabolus an-
gelos non haberet, quos & ſanctus Apoſtolus in illo iu-
dicio reſurgẽdi à ſanctis hominibus dicit eſſe damnan-
dos: Neſcitis quoniam angelos iudicabimus? Si veri an- 1.Cor.6.
geli eſſent, iudicium in angelos dei homines non habe-
rẽt. Sic quoq; Apoſtoli ſexaginta, qui cũ domino Chri-
ſto duodecim derelictis à fide apoſtatæ receſſerunt, in- L
tantum hominibus miſeris adhuc putãtur Apoſtoli, vt Ioan.6.
ex his Manichęus & cæteri multis diabolicis ſectis mul-
tas animas implicent, quas vt caperent perdiderunt. Nã
profecto perditus Manichæus, ſi tamen nõ in illis ſexa-
ginta fuit, ponendus eſt, ſi nomen eius inter duodecim
Apoſtolos cõtinetur, aut in locum Iudæ traditoris ſub-
rogato Matthia, voce Chriſti ordinatus eſt tertiuſdeci-
mus Paulus, qui ſeſe Apoſtolum nouiſsimum memorat,
ne, quiſquis eſſet poſterior, Apoſtolus crederetur. Sic e- 1.Cor.15.
nim dixit, Ego ſum minimus Apoſtolorum, qui nõ ſum
dignus vocari Apoſtolus, quia perſecutus ſum Eccleſiã
dei. Nec hic vobis blandiamini, Iudæus hæc fecerat, li-
cet & vos nobis perniciem vt Pagani faciatis: bellum
nanq; illicite gerimus*, quibus nõ licet repugnare. Vos *al. geritis.
enim cupitis viuere nobis occiſis, vobis vero victoria
eſt fugere vel occidi. A V G. reſpondit, Videris quem-
admodum teſtimonia ſcripturarum poſueris, vel quo
modo intellexeris, nihil ad rem, de qua nunc agitur. Ad
hoc enim certe iſta omnia dixiſti, vt probares eſſe fal-
ſos Epiſcopos ſicut falſi ſunt angeli & falſi Apoſtoli. No
uimus & nos eſſe falſos angelos & falſos Apoſtolos & M
falſos Epiſcopos, & ſicut dicit verus Apoſtolus, falſos
fratres. Sed cum ab vtriſque aduerſus inuicem poſsint
iſta iactari, probare aliquid opus eſt, nõ inaniter loqui,
In quos tamen cõueniat crimen fallaciæ, recole quæ ſu-
pra diximus, & inuenies, ne tædio ſimus legentibus ea-
dem ſæpius repetẽdo: Et tamen quid hoc ad Eccleſiam
toto orbe terrarum diffuſam, ſiue quod de palea eius,
quæ cum illa per totum mundum eſt, potueris dicere,
ſiue quod de Manichæo dixiſti, vel de cæteris diaboli-
cis ſectis. Si enim ad triticum non pertinet quicquid e-
tiam de palea dicitur, quæ adhuc cũ illo eſt, quanto mi-
nus pertinent ad membra Chriſti toto orbe diffuſa, tam
olim & tam aperte ſeparara portenta. Petilianus di- Cap.XIX.
xit, Iubet nobis dominus Chriſtus, Cum vos perſecuti
fuerint homines in ciuitate iſta, fugite in alterã. Quòd
ſi in ea vos perſequentur, fugite in aliam: Amen dico Matth.10.
vobis: non conſummabitis ciuitates Iſraël donec ve-
niat filius hominis. Si de Iudæis & Paganis nobis præ-
monet, tu qui Chriſtianum te memoras, dira facta gen-
tilium non debes imitari. An ſic deo ſeruitis vt veſtris
manibus occidamur? Erratis erratis ſi hoc creditis mi-
ſeri:

A ſeri:Nā non habet deus carnifices ſacerdotes. AVG.
reſpondit, Fugere de ciuitate in ciuitatem à facie perſe-
cutionis,non hæreticis vel ſchiſmaticis præceptum ſiue
permiſſum eſt,quod eſtis vos,ſed prædicatoribus Euan-
gelij, cui reſiſtitis vos. Quod & facile probamus: nunc
certe in ciuitatibus noſtris eſtis, & nemo vos perſequi-
tur. Prodeundum ergo vobis eſt & reddenda ratio ſe-
parationis veſtræ: Neque enim ſicut excuſatur infirmi-
tas carnis quando cedit violentiæ perſecutionis, ſic de-
bet & veritas cedere falſitati.Proinde ſi perſecutionem
patimini, quare non dimittitis ciuitates in quibus eſtis,
vt impleatis quod de Euangelio commemoratis? Si au-
tem non patimini perſecutionem, quare nobis reſpon-
dere non vultis?Aut ſi timetis fortè ne cum reſponderi-
tis perſecutionem patiamini,quo modo ergo imitami-
Matth. 10. ni eos prædicatores, quibus dictum eſt, Ecce mitto vos
ſicut oues in medio luporum? Quibus item dictum eſt,
Nolite timere eos qui corpus occidunt, animam autem
non poſſunt occidere.Et quo modo non facitis contra
1. Petr. 3. præceptum Petri Apoſtoli, qui ait, Parati ſemper ad re-
33. q. 4. ca. ſponſionem omni poſcēti vos de fide & ſpe veſtra. Po-
Qui peccat. ſtremo quare per violentiſsimas turbas etiam vltro im-
B probi eſtis Eccleſiis catholicis, vbi poteritis aduertere
quod innumerabilibus exemplis res ipſa indicat?Sed di-
citis vos loca veſtra defendere, & reſiſtitis fuſtibus &
Matth. 5. cædibus quibuſcunque potueritis. Quare ibi non audi-
ſtis vocem domini dicentis,Ego autem dico vobis non
reſiſtere malo. Aut ſi fieri poteſt, vt aliquando recte per
vim corporalē reſiſtatur violentis,nec ideo præceptum
violetur,quod audimus à domino,Ego autem dico vo-
bis non reſiſtere malo. Cur non etiam hoc fieri poteſt,
vt per ordinatas & legitimas poteſtates de ſedibus quæ
illicite vſurpantur, vel ad iniuriam dei retinentur, pius
expellat impium,& iuſtus iniuſtum? Neq; enim eo mo-
do perſecutionem paſsi ſunt Pſeudoprophetę ab Helia,
quo modo ipſe Helias à rege nequiſsimo. Aut quia fla-
gellatus eſt dominus à perſecutoribus,propterea paſsio-
nibus eius comparādi ſunt, quos ipſe de templo flagel-
latos eiecit. Reſtat ergo vt nihil aliud requirendum eſſe
fateamini, niſi vtrum iuſte ac impie vos ſeparaueritis à
communione orbis terrarum: Nam ſi hoc inuentum
fuerit,quòd impie feceritis,non miremini ſi non deſunt
miniſtri deo per quos flagellamini: quia perſecutionem
C patimini, non à nobis, ſed ſicut ſcriptum eſt,ab ipſis fa-
Cap. XX. ctis veſtris. Petilianus dixit, Clamat rurſus de cœlo
Act. 9. dominus Chriſtus ad Paulum, Saule Saule quid me per-
ſequeris: durum eſt tibi contra ſtimulum calcitrare.
Saulus tunc dictus eſt,vt ei poſtmodum baptiſma com-
poneret nomen. Vobis ergo non durum eſt Chriſtum
totiens perſequi, qui in ſacerdotibus ſuis domino ipſo
clamāte,Ne tetigeritis Chriſtos meos,ſanctorum com-
putate tot funera, & viuacem Chriſtum totiens occidi-
ſtis.Poſtremo ſi ſacrilegus non ſis, ſanctus eſſe non po-
tes homicida. AVG. reſpondit,Defendite voſipſos
à perſecutione quam paſsi ſunt à veſtris, qui cum Maxi-
miniano ſe à vobis ſeparauerunt, & illic inuenietis de-
fenſionem veſtram. Si enim dicitis non vos feciſſe, ge-
ſta proconſularia & municipalia recitamus. Si dicitis
recte vos illis feciſſe,cur ipſi talia pati non vultis? Si di-
citis,ſed nos ſchiſma non fecimus:Hoc ergo quæratur;
& antequam conſtet an ita ſit, nemo perſecutores accu-
ſet. Si etiam dicitis, ſchiſmaticos perſecutionem pati
non debuiſſe: quæro vtrum & de baſilicis,in quibus in-
ſidiantur ad ſeducendos infirmos, expelli per ordina-
tas poteſtates non debeant? Si dicitis, nec hoc debere:
reddite prius Maximinianiſtis baſilicas,& ſic nobiſcum D
agite? Si dicitis debere quæri etiam quid pati debeant à
poteſtatibus ordinatis,qui eis reſiſtendo dei ordinatio-
ni reſiſtunt: Vnde aperte Apoſtolus dicit, Nō enim ſine *Roma. 13.*
cauſa gladium portat, vindex eſt enim in iram ei qui
male agit. Quòd ſi omnino diligenter veritate tractata
hoc inuētum fuerit, vt nec per iudicia publica ſchiſma-
tici aliquid pati debeant,nec de locis inſidiarum & fal-
laciarum ſuarū pelli, & dixeritis vobis diſplicere, quòd
Maximinianiſtæ à quibuſdam veſtris iſta perpeſsi ſunt,
cur non liberius de toto agro domini, id eſt, de toto
mundo clamant frumenta dominica,nec ad nos perti-
net quòd zizania, vel quod palea noſtra cōmittit, quia
diſplicet nobis. Si vobis ſufficere ad purgationem fate-
mini,quoniam quicquid mali fit à veſtris, diſplicet vo-
bis:quare vos ergo ſeparaſtis?Hinc enim vos accuſat ip-
ſa veſtra defenſio.Si enim propterea vos ab iniquis par- *Galat. 6.*
tibus Donati non ſeparatis, quia vnuſquiſque ſarcinam
ſuam portat: cur ab iniquis orbis terrarum quos putatis
aut fingitis, vos ſeparaſtis? An vt ſarcinam ſchiſmatis
omnes pariter portaretis? Et cum quærimus à vobis,
quos veſtrū à noſtris probetis occiſos, nullam quidem
legem ab imperatoribus datam vt occideremini reco- E
lo.Illi autem de quibus maximam inuidiam facere ſo-
letis,Marculus & Donatus, vt moderatius dixerim, in-
certum eſt vtrum ſeipſi præcipitauerint,ſicut veſtra do-
ctrina nō ceſſat quotidianis exemplis: an vero alicuius
poteſtatis iuſſu præcipitati ſint. Si enim incredibile eſt
magiſtros Circumcellionum ſolitas mortes ſibimet in-
tuliſſe,quanto incredibilius poteſtates Romanas inſoli-
ta ſupplicia iubere potuiſſe? Itaque de hac re quam ni-
mis inuidioſam putatis,ſi verum eſt quod dicitis, quid
hoc pertinet ad dominicum triticum? Palea quæ foras
volauit,paleam quæ intus remanſit accuſet: Non enim
tota poterit niſi vētilabro vltimo ſeparari. Si autem fal-
ſum eſt, quid mirum ſi palea tanquam leui flatu diſſen-
ſionis ablata, etiam dominicum triticum falſis inſecte-
tur criminationibus? Quapropter de omnibus talibus
inuidioſis criminibus hoc vobis frumentum Chriſti,
quod per agrum, id eſt, per totum mundum cum ziza-
niis creſcere iuſſum eſt,libera & ſecura voce reſpondet,
Si nō probatis quod dicitis,ad neminem pertinet: ſi au-
tem probatis,ad me non pertinet.Ex quo fit vt quicun-
que ſe ab iſta vnitate frumenti propter zizaniorum vel F
paleæ crimina ſeparauit, propter ipſum diſſenſionis &
ſchiſmatis malū, nec ab ipſo crimine homicidij ſe poſ-
ſit defendere, dicente ſcriptura, Qui odit fratrem ſuum *1. Ioan. 3.*
homicida eſt. Petilianus dixit, Ergo,vt diximus,do- *Cap. XXI.*
minus Chriſtus clamauit ad Paulum, Saule Saule, quid *Act. 9.*
me perſequeris, durum eſt tibi contra ſtimulū calcitra-
re.Dixit autem Paulus, Quis es domine? Eiq; reſpōſum
eſt,Ego Chriſtus Nazarenus,quem tu perſequeris. Et il-
le tremens ac ſtupēs dixit, Domine quid me vis facere?
Et dominus ad illum,Surge & intra in ciuitatem, & di-
cetur tibi quid te oporteat facere.Et interpoſitis, Surre-
xit autem Saulus de terra, aperiſque oculis nihil vide-
bat. O vltrix furoris cæcitas, oculorum perſequentis lu-
men obnubilas, ſolo baptiſmo receſſura. Videamus er-
go in ciuitate quid geſſit. Introiit, inquit, Ananias ad
Saulum, & cum impoſuiſſet ei manus, ait, Saule frater,
dominus miſit me Ieſus qui viſus eſt tibi in via qua ve-
niebas,vt videas & implearis ſpiritu ſancto. Confeſtim
ceciderūt ab oculis eius tanquam ſquamæ, & viſum re-
cepit,& ſurgens baptizatus eſt.Cūm igitur Paulus à cri-
mine perſequendi baptiſmo liberatus,oculos ſumpſerit
inno-

G innocentes, cur nō vis perſecutor & traditor cæcus fal-
ſo baptiſmate ab iis quos inſequeris baptizari? A V G.
reſpōdit, Nec perſecutorem nec traditorē probas, quem
vis denuo baptizare. Et ſi probas aliquem, nō eſt tameo
denuo baptizandus perſecutor & traditor, ſi iam Chri-
ſti baptiſmo baptizatus eſt. Paulum quippe propterea
baptizari oportuit, quia nunquam tali baptiſmo tinctus
fuit. Itaque nihil habet ſimile ad cauſam quā oobiſcum
agitis, quod de Paulo interponere voluiſti. Sed ſi hoc
non interpoſuiſſes, puerili declamationi locum non in-
ueniſſes, vbi diceres, O vltrix furòris cæcitas, ſolo bap-
tiſmo receſſura. Quanto enim fortius in vos exclaman-
dum eſt, O vltrix furoris cæcitas: quæ oō Paulo compa-
rata ſed Simoni, nec accepto baptiſmo recedit à vobis.
Nā ſi perſecutores ab eis quos perſequuntur baptizandi
ſunt, Primianus à Maximinianiſtis baptizetur, quos in-
Cap. XXII. ſtantiſsime perſecutus eſt. Petilianus dixit, At enim
Ioan. 13. coostanter opponitis, dixit Apoſtolis Chriſtus, Qui ſe-
mel lotus eſt, non habet cauſam oiſi pedes lauandi, ſed
eſt mūdus totus. Si verba iſta plene diſcutias, ſubſequen-
tibus obtineris: Sic nanque locutus eſt, dicēs, Qui ſemel
H lotus eſt, nō habet cauſam oiſi pedes lauandi, ſed eſt mū
dus totus: Et vos mundi eſtis, ſed nō omnes. Hoc autem
dixit propter Iudam qui eum fuerat traditurus. Quiſquis
ergo traditor factus es, baptiſmum perdidiſti. Denique
Ioan. 15. poſtquam ipſe damnatus eſt traditor Chriſti, Apoſto-
los vndecim ſic plenius confirmauit, Iam vos mundi e-
ſtis, propter ſermonem quem locutus ſum vobis, mane-
te in me & ego in vobis. Et iterum his vndecim dixit,
Ioan. 14. Pacem meam do vobis, pacem meam dimitto vobis.
Cum hæc ergo damnato, vt diximus, traditore, Apoſto-
lis vodecim dicta ſunt, vos quoque traditores ſimiliter
pacem & baptiſmum non habetis. A V G. reſpondit,
Si ergo perdidit baptiſmum traditor, quiſquis à vobis
baptizatus poſtea traditor factus fuerit, ſi ad vos redire
voluerit, deouo baptizetur: quod ſi non facitis, ſatis
voſipſi indicatis falſum eſſe quod dictum eſt, Si quis er-
go traditor factus eſt, baptiſmum perdidiſti: Si enim
perdidit, redeat & recipiat: ſi autem redit & non recipit,
non perdiderat. Deinde ſi propterea dictum eſt Apoſto-
lis, Iam vos mundi eſtis: &, Pacem meam do vobis: quia
iam inde diſceſſerat traditor: oon erat ergo munda &
pacifica cœna illa tanti ſacramēti, quoniam priuſquam
I ille exiret omnibus dedit. Quod ſi clauſis oculis dicere
audetis, quid faciamus niſi potius nunc exclamemus, O
vltrix furoris cæcitas eorum qui volūt eſſe legis docto-
1. Timo. 1. res, ſicut dicit Apoſtolus, non intelligentes neque quæ
loquuntur, neque de quibus affirmant? Niſi tamen per-
tinaciæ cæcitas impediret, nō erat difficilis iotellectus,
vt videres non dixiſſe dominū præſente Iuda, oondum
mundi eſtis: ſed, iam mundi eſtis vos: addidit autē, oon
omnes: quia ibi erat qui mundus noo erat, qui tamen ſi
præſentia ſua cæteros pollueret, noo eis diceretur, Iam
vos mundi eſtis: ſed diceretur vt dixi, oondum mundi
eſtis. Poſtquam vero ille diſceſsit, dixit eis, Iam vos mū-
di eſtis: nec addidit, ſed nō omnes: quia iam diſceſſerat,
quo etiam præſente, ſicut eis dictum eſt, mūdi eraot, ſed
1. q. 1. cap. oon omnes, quia erat illic vnus immūdus. Quapropter
Dominus. his verbis magis dominus declarauit in vno cœtu ho-
minum eadem ſacramenta ſumentium, aliquorum im-
mundiciam mundis obeſſe non poſſe. Certe ſi putatis a-
pud nos eſſe ſimiles Iudæ, hæc verba nobis dicite, Mun-
di eſtis, ſed non omnes: Non autem hoc dicitis, ſed di-
citis propter quoſdam immundos, immundi eſtis om-
oes. Hoc diſcipulis dominus Iuda præſente oon dixit:

& ideo qui hoc dicit, oon dicit à bono magiſtro quod K
dicit. Petilianus dixit, Quòd ſi nos bis baptiſmum fa- Ca. XXIII.
cere dicitis, imò vos facitis qui occiditis baptizatos, oō
quia baptizatis hoc dicimus, ſed quia vnūquenq; dum
occiditis, ſanguine ſuo facitis baptizari. Etenim baptiſ-
mum aquæ vel ſpiritus extorto ſanguine martyris quaſi
factum eſt gemioum. Si autem ipſe nāque ſaluator bap-
tizatus primitus à Ioanne baptizandum ſeſe profeſſus
eſt iterum, noo iam aqua nec ſpiritu, ſed ſaoguiois bap-
tiſmo, cruce paſsionis: ſicut ſcriptum eſt, Acceſſerunt ad
eum duo diſcipuli filij Zebedæi dicentes, Domine cum Marci. 10.
veneris in regnum tuum, fac nos ſedere voum ad dex-
teram tuam, & alterum ad ſiniſtram tuam. Reſpondit
eis Ieſus, Difficilem rem petitis, Nunquid calicem quem
ego bibiturus ſum, poteſtis bibere: & baptiſmo quo ego
baptizor baptizari? Dixerunt illi, Poſſumus. Et ait illis,
Calicem quidem quem ego bibiturus ſum bibere pote-
ſtis, & baptiſmo quo ego baptizor baptizabimini: &
cætera: Si hæc duo ſunt baptiſmata, veſtra nos laudatis
inuidia, profitemur: Cum enim noſtra corpora occidi-
tis, bis baptiſmum facimus, ſed baptiſmo noſtro & ſan-
guioe baptizamur, vt Chriſtus. Erubeſcite erubeſcite L
perſecutores, ſimiles Chriſto martyres facitis, quos poſt
aquam veri baptiſmi ſanguis baptiſta perfundit.

A V G. reſpondit, Primò cito reſpondemus, quia
non vos occidimus, ſed ipſi voſmetipſos vera morte oc-
ciditis, cum vos ab vnitatis viua radice præciditis. De-
inde ſi omnes qui occiduntur ſanguine ſuo baptizantur
omnes latrones, iniqui, impij, ſcelerati qui damnati fe-
riuntur, martyres habendi ſunt, quia ſuo ſanguine bap-
tizantur. Si autem non baptizātur ſaoguine ſuo niſi qui Matth. 5.
occiduntur propter iuſticiam, quia ipſorum eſt regnum
cœlorum: vidiſtis prius eſſe quærendum propter quid
patimini, & poſtea quid patiamini. Quid ergo buccæ
inflantur antequam facta defendantur? Quid perſtre-
pit lingua antequā probetur vita? Si ſchiſma feciſti, im-
pius es: ſi impius es, vt ſacrilegus morieris cum pro im-
pietate puniris: ſi vt ſacrilegus morieris, quo modo tuo
ſanguine baptizaris? An dicis, Noo feci ſchiſma. Hoc er
go quæramus, Quid antè clamas quàm probas? An di-
cis, & ſi ſacrilegus ſum, à te occidi noo debeo. Alia quæ-
ſtio eſt de atrocitate facti mei, quod nunquaot veraciter
demonſtras, alia de baptiſmo ſanguinis tui vode te mē-
daciter iactas. Nam neque occidi te, nec probas te ab a- M
liquo occidi: nec ſi probes, ad me pertinet. Quicunque
te occiderit, ſiue ſecundum poteſtatem legitime à do-
mino datam iuſte fecerit, ſiue ſicut meſsis dominicę pa-
lea cupiditate aliqua mala ſcelus admiſerit, ſicut ad te
non pertinet, qui recentibus temporibus cum intolera-
bili potentatu etiam militibus ibi comitantibus, non
quia timebat aliquem, ſed vt ab omoibus timeretur vi-
duas oppreſsit, pupillos euertit, aliena patrimonia pro-
didit, aliena matrimonia ſeparauit, res vendēdas inno-
centum procurauit, venditarum precia cum dominis
plaudentibus diuiſit. Ex me iſta dicere videar, ſi oon ta-
cito nomine agnoſcitur de quo dicā. Quæ ſi vera ſuot,
ſicut ad vos iſta non pertinent: ita nec quicquid dicis,
ad oos, etiam ſi vera diceres. Si autem falſa fama de il-
lo collega vero, iuſto & innocente mentita eſt, nullo
modo etiam famę credendum eſt, quæ de innocentibus
tanquam de traditoribus codicum, vel tanquam de in-
terfectoribus hominum ſeminata eſt. Huc accedit, quia
ego illum commemoro, qui vobiſcum vixit, cuius nata-
licia tanta celebratione frequētabatis, cui pacis oſculum
inter ſacramenta copulabatis, in cuius manibus eucha-
riſtiam

A riſtiam ponebatis, cui viciſsim danti manus porrigeba-
tis, cuius aures inter tantos Africæ gemitus ſurdas libe-
ra voce offendere timebatis, quem neſcio quis veſtrum,
quia vel ex obliquo vrbaniſsime tetigit, vt ei diceret
quòd Comitem haberet deum, ingenti laude ferebatur:
Tu autem illos nobis obiicis, cum quibus non viximus,
quorum faciem non vidimus, quorum ætate vel pueri
vel fortaſſe nondum nati eramus. Quę eſt iſta tanta ini-
quitas, aut quæ peruerſitas, velle nobis imponere ſarci-
Pſal.49. nas ignotorũ, cum vos portare nolitis amicorum? Cla-
mat ſcriptura diuina, Videbas furẽ & currebas cum eo.
Si te non contaminauit quem vidiſti, cur mihi obiicis
videre quem non potui? An dicis non cum eo cõcurri,
quia facta eius diſplicebant mihi. Sed nempe ad altare
accedebas cũ eo. Age iam vt te defendas, diſcerne iſta,
& dic aliud eſſe concurrere in peccatum, ſicut cõcurre-
Daniel.13. runt duo ſeniores caſtitati Suſannæ inſidiantes, aliud
cum fure accipere domini ſacramentum, ſicut Apoſto-
li cum Iuda etiam primũ illam cœnam acceperunt. Fa-
ueo defenſioni, Sed cur non attendis quanto facilius in
hac tua defenſione abſolueris gentes & terminos terræ,
qua hæreditas Chriſti diffunditur? Si enim potuiſtis fu-
B rem videre, & cum fure viſo ſacramento communica-
re, tamen peccatum non cõmunicare, quanto minus po-
tuerunt remotiſsimæ nationes cum Afris traditoribus
vel perſecutoribus, etiam ſi vera diceretis, & oſtendere-
tis, malefacta habere communia, quamuis cum eis tene-
rent ſacramenta communia. An dicis, ego vidi illum
Epiſcopum, furem vero illum non vidi. Dic quod vis,
etiã huic faueo defenſioni, & in hac abſolutus eſt à ve-
ſtris criminationibus orbis terrarum. Si enim vobis li-
cuit cogniti hominis ignorare vitam, cur toti mundo
ignotos ignorare non ſinitur? niſi forte Donatiſtis li-
cet neſcire quod ſcire nolunt, gentibus non licet ſcire
quod ſcire non poſſunt. An dicis, aliud eſt furtum, aliud
traditio vel perſecutio. Cõcedo aliud eſſe, nec modo la-
borandum eſt quid interſit oſtendere. Attẽde compen-
dium. Si te ille non fecit furem, quia tibi non placet fur-
tũ: quis poteſt facere traditores aut homicidas eos qui-
bus diſplicet ſiue traditio ſiue homicidium? Prius igitur
confitere te eſſe quicquid mali fuit Optatus quẽ noue-
ras: & vel ſic mihi obiice quicquid mali fuerunt, quos e-
go non noueram. Nolo mihi dicas, illa magna ſunt, iſta
C parua. Prius enim oportet fatearis ipſa parua de te, non
vt ego quoque fatear, ſed vt vel ſinam te dicere neſcio,
quæ magna de me. Optatus quẽ noueras, fecit te furem,
quia collega tuus fuit, an non fecit? Reſponde vnum de
duobus. Si dicis non fecit: quæro cur non fecit, quia nec
ipſe fur fuit? an quia neſcis? an quia tibi diſplicuit. Si quia
nec ipſe fuit, multo magis illos de quibus nos arguiſtis
tales fuiſſe, quales dicis, credere nõ debemus? Si enim de
Optato non eſt credẽdum quod & Chriſtiani & Paga-
ni & Iudæi, poſtremo & noſtri & veſtri dicunt, quanto
minus credendũ eſt, quod vos de aliquo dicitis. Si quia
neſcis, reſpondent tibi omnes gentes, multo magis nos
neſcimus quicquid de illis obiicis nobis. Si quia tibi diſ-
plicuit, eadem tibi voce reſpondent, quamuis nunquam
probaueris, talia tamen diſplicent vobis. Si autem dicis,
ecce me furem fecit. Optatus ille quem nouerã, quia col-
lega meus fuit, & cum illo ad altare accedere ſolebam,
cum iſta committeret, ſed non curo, quia leue eſt pecca-
tum: te autem illi traditorem homicidámque fecerunt:
Reſpondeo, non me concedere vt ego quoque traditor
& homicida factus ſim peccatis alienis, quia tu te alieno
peccato furem factum eſſe cõfeſſus es: neque enim iudi-
cio noſtro, ſed ore tuo fur factus es, Nos enim dicimus D
vnumquenque ſarcinam ſuam portare, ſicut Apoſtolus Galat.6.
teſtis eſt: tu vero non, quia furtũ feciſti, vel furto conſen-
ſiſti, ſed quia id quod alius fecit ad te pertinere exiſti-
maſti, ſub ſarcina Optati vltro tuos humeros ſubdidiſti.
Nam ſicut Apoſtolus ait cum de cibis loqueretur, Scio Roma.14.
& confido in domino Ieſu, quia nihil commune per ip-
ſum, ſed ei qui exiſtimat aliquid cõmune eſſe illi com-
mune eſt. Eadẽ regula dici poteſt aliena peccata ad eos
non pertinere quibus diſplicent: ſed ſi quis exiſtimat ad
ſe pertinere, pertinent ad eum. Quapropter tu nos non
tenes traditores nec homicidas, etiã ſi aliquid tale pro-
bes de iis, qui nobiſcum ſacramenta cõmunicant: te au-
tem etiã ſi tibi diſpliceat quicquid fecit Optatus, furem
tamen tenemus, non per calumniam noſtram, ſed per
ſententiam tuam. Et ne putes hoc leue eſſe, Apoſtolum
lege dicentem, Neque fures regnũ dei poſsidebunt. Qui 1.Cor.6.
autem regnum dei non poſsidebunt, non erunt vtique
ad dexteram inter illos, quibus dicetur, Venite benedi- Matth.25.
cti patris mei, percipite regnum quod vobis paratum eſt
ab origine mundi. Si ibi non erunt, vbi erunt niſi ad ſi-
niſtram? Inter illos ergo quibus dicetur, Ite in ignem æ-
ternum, qui paratus eſt diabolo & angelis eius. Fruſtra E
ergo te ſecurum facis, leue putando peccatum, quòd à
regno dei ſeparat, & in ignem mittit æternum. Quanto Galat.6.
melius ad veram confeſsionẽ confugies & dices, Vnuſ-
quiſque noſtrum propriũ onus portabit, & à tritico pa-
leam ventilabrum vltimum ſeparabit. Sed videlicet ti-
mes ne ſtatim tibi dicatur. Cur ergo dum aliis aliena o-
nera conamini imponere, auſi vos eſtis ante vltimum
ventilabrum à totius mundi dominica ſegete ſeparare?
Itaque nos quibus diſplicent facta veſtrorum, dum ca-
uetis ne vobis obiiciatur ſchiſma quod omnes feciſtis,
etiam peccatis vos implicatis quæ vos non feciſtis: &
dum timet diſertus Petilianus, ne mihi liceat dicere, nõ
me eſſe talem, qualem fuiſſe putãt Cæcilianum, ipſe co-
gitur dicere eſſe te talem qualem fuiſſe nouit Optatum.
An tu non es talis, qualem illum fuiſſe Africa tota con-
clamat? Nec nos ergo tales ſumus quales illos quos no-
bis obiicitis, vel error veſter ſuſpicatur, vel furor infa-
mat, vel veritas probat: multo minus talia ſunt per om-
nes gentes frumenta dominica, quæ iſtorum nec no-
men audierunt. Nulla igitur cauſa eſt, cur tanto ſcelere
ſeparationis & ſacrilegio ſchiſmatis pereatis, & tamen F
ſi quid pro hac tanta impietate diuino iudicio patiami-
ni, etiam baptizari vos veſtro ſanguine dicitis: vt pa-
rum ſit, quòd dimiſsi non compungimini, niſi etiam
puniti gloriamini. Petilianus dixit, At enim in eodẽ Ca.XXIIII
perduratis. Qui ſemel lotus eſt, non habet cauſam niſi Ioan.13.
pedes lauãdi, Semel eſt quod habet authorem, ſemel eſt
quod veritas firmat. AVG. reſpondit, Baptiſmus in Matth.28.
nomine patris & filij & ſpiritus ſancti Chriſtum habet
authorem, non quemlibet hominem: & Chriſtus eſt ve- Ioan 14.
ritas, non quilibet homo. Petilianus dixit, Nam cum Cap. XXV.
reus falſa committas, bis baptiſma ego non facio, quod
ſemel ipſe non facis. AVG. reſpondit, Nec reos
nos probas, & ſi reus baptiſmo falſo baptizat, non ha-
bent verum baptiſmum quotquot ab eis baptizantur,
qui apud vos non ſolum manifeſti, ſed etiam occulti
iam rei ſunt. Si enim rem dei dat qui baptiſmum dat,
cum iam deo reus eſt, quo modo rem dei dat ſi reus ve-
rum baptiſmum non dat? Sed enim expectatis, vt & vo-
bis reus ſit quaſi quod daturus eſt veſtrum ſit. Petilia- Ca. XXVI.
nus dixit, Nam ſi veris falſa permiſceas, hiſdem ſæpe
veſtigiis verum falſitas imitatur. Sic ſic hominẽ ſimulat
naturæ

G naturæ pictura verum, quæ coloribus exprimit falſas fa-
cies veritatis: Sic ſic ſpeculi nitor vultum rapit, vt re-
uocet oculos intuentis: Sic ſic offert proprios venienti-
bus vultus, vt ipſa ſibimet inuicem facies venientis oc-
currat: tantúmque valet immunda fallacia, vt ipſi ſe,
qui præuident oculi, quaſi in altero ſeſe cognoſcant:
Ipſa quoque vmbra cum ſteterit, imagines geminat ma-
gna ex parte, mendacio diuidens vnitatem. Nunquid
ideo verum eſt, quia figura mentitur? Sed aliud eſt ho-
minem pingere, aliud generare: Nam quis patri filios
exoptanti falſos fingit infantes, aut quis picturæ men-
dacio veros hæredes expectet? Profecto dementis eſt
animi, dimiſſo eo quod verum eſt amare picturam.

AVG. reſpondit, Itáne non erubeſcis etiam ſi in ho-
mine fallaciſsimo fuerit, baptiſmum Chriſti falſitatem
vocare? Abſit quidem vt dominicum frumentum quod
per totum agrum, id eſt, hunc mundum vſque in meſ-
ſem, id eſt, in finem ſeculi inter zizania creſcere iuſſum
eſt, veſtris maledictis interiiſſe credatur: Veruntamen
& in ipſis zizaniis quæ vſque in finem non colligi, ſed
tolerari præcepta ſunt: & in ipſa palea quæ non niſi vl-
timo ventilabro tota ſeparabitur: audet quiſque dice-
H re falſum eſſe baptiſma, quod in nomine patris & filij
& ſpiritus ſancti datur & ſumitur? Quos teſtimonio
grauidarum fœminarũ conuictos vel collegas vel preſ-
byteros veſtros ab honore deponitis, quandoquidem
iſta exempla vbique non deſunt, quæro antequam con-
uincerentur, vtrum fallaces fuerint an veraces? Re-
ſpondebis vtique fallaces. Cur ergo verum baptiſmum
& habebant & dabant? Cur in eis diuinam veritatem
non corrumpebat humana fallacia? Nónne veriſsime
Sapien.1. ſcriptum eſt, Sanctus enim ſpiritus diſciplinæ effugiet
fictum? Fictos ergo iſtos cum ſpiritus ſanctus fugeret,
cur apud eos baptiſmi veritas erat, niſi quia ſpiritus ſan-
ctus hominis fallaciam non veritatem ſacramenti fu-
giebat? Porrò ſi & fallaces habent baptiſmum verum,
qui hoc habent quod veraces habent. Vnde te oportet
aduertere ſermonem tuum potius eſſe pigmentis pueri-
libus coloratum: & ideo qui neglecto verbo vero fu-
cis talibus delectatur, ipſe amat pro veritate picturam.

Ca.XXVII. Petilianus dixit, At enim dicit Apoſtolus Paulus,
Ephe.4. Vnus deus, vna fides, vnum baptiſma, vnum nos pro-
fitemur: Nam certum eſt eos qui duo exiſtimãt inſanire.

I AVG. reſpondit, In nos iſta dicitis, ſed inſaniendo
neſcitis. Illi enim dicunt duo baptiſmata, qui aliud exi-
ſtimãt habere iuſtos, aliud iniquos, cum neque iſtorum,
neque illorum ſit, ſed ſit Chriſti in vtriſque vnum, quã-
uis ipſi non ſint vnum, ſed id quod eſt vnum iſti ha-
Caput beant ad ſalutem, illi ad perniciem. Petilianus dixit,
XXVIII. Verum vt aliquid comparem, ſolem geminum videri
furioſis, licet nubes cœrulea ſæpe concurrat, eiuſq; de-
color facies ſplendore repercuſſa, dum radij ſolis ab ea-
dẽm redeunt, quaſi proprios radios emittere videatur:
Sic ſic in fide baptiſmatis aliud eſt quærere imagines,
aliud agnoſcere veritatem. AVG. reſpondit, Quid
loqueris quæſo, quando nubes cœrulea radios ſolis per-
cuſſa repercutit, nunquid furioſis quaſi duo ſoles appa-
rent, ac non omnibus qui intuentur? Cur autem furioſis
ita videtur, ſolis ipſis videtur. Sed ſi moleſtum non eſt,
quod admoneo, vide potius ne forte talia dicere, & ſic
loqui furioſum ſit. Nẽpe cum hoc dicere voluiſti, iuſtos
habere veritatem baptiſmi, iniuſtos autem imaginem: ſi
ita eſt, audeo dicere imaginem fuiſſe in illo veſtro, cui
non deus, ſed quidã Comes erat deus: veritatem autem
vel in te vel in illo, qui hoc in eũ eleganter emiſit, quan-
do ei dixit, cui Comes eſt deus. Et diſcernite illos, quos K
vterq; baptizauit, & in aliis approbate baptiſmũ verum,
ab aliis autem excludite imaginem, & introducite veri-
tatem. Petilianus dixit, Sed vt hæc minora diſcurrã: *Ca. XXIX.*
Nunquid ius dicit, qui non eſt curię magiſtratus, aut id
quod dixerat ius eſt, cum priuati perſona iura publica
perturbet: an nõ magis reus non modò nõ prodeſt, ſed
cum eo quod conficit falſarius obtinet? AVG. reſpõ-
dit, Quid ſi iſte priuatus atque falſarius legẽ imperatoris
alicui det, nónne ille cui cõtulerit cum his qui hanc ha-
bent, & ipſam eſſe inuenerit, nõ attẽdit à quo acceperit,
ſed quid acceperit? Falſarius quippe quãdo ex ſua falſi-
tate dat aliquid, falſum eſt: quãdo autẽ alienũ verum ab
aliquo datur, etiã ſi à falſario detur, quãuis ille verax nõ
ſit, verum eſt tamen quod datur. Petilianus dixit, Aut *Cap. XXX.*
ſi quiſquam carmina ſacerdotis memoriter teneat, nun- *1.q.1.cap.*
quid inde ſacerdos eſt, quòd ore ſacrilego carmẽ publi- *Dominus.*
cat ſacerdotis? AVG. reſpondit, Ita iſtud dicis, quaſi
modo quæramus quis ſit verus ſacerdos, & non quid ſit
verum baptiſma. Vt enim ſit quiſque verus ſacerdos, o-
portet vt nõ ſolo ſacramento, ſed iuſticia quoq; indua-
tur, ſicut ſcriptum eſt, Sacerdotes tui induantur iuſticia. L
Qui autẽ ſolo ſacramento ſacerdos eſt, ſicut fuit põtifex *Pſal.131.*
Caiphas perſecutor vnius & veriſsimi ſacerdotis, quan-
uis ipſe non ſit verax, quod dat tamen verum eſt, ſi non
det ſuum ſed dei: ſicut de ipſo Caipha dictum eſt, Hoc *Ioan.11. &*
autem non à ſe dixit, ſed cum eſſet pontifex propheta- *18.*
uit. Et tamen vt eo quoque ſimili vtar, quod ipſe poſui-
ſti, ſi audias ab aliquo vel prophano precem ſacerdotis
verbis & myſteriis euangelicis confirmatam, nunquid
ei potes dicere, non eſt vera, quanuis ipſe nõ ſolum ve-
rus non ſit, ſed etiam nullus ſacerdos ſit, cum Apoſtolus
Paulus quoddam teſtimonium verum eſſe dixerit Cre-
tenſis cuiuſdam Prophetæ, qui inter Prophetas dei non
computabatur: ait enim, Dixit quidam ex ipſis proprius *ad Titũ.1.*
eorum Propheta, Cretenſes ſemper mendaces, malæ be- *1.q.1.cap.*
ſtiæ, ventres pigri: teſtimonium hoc verum eſt. Si ergo *Dominus.*
Apoſtolus, neſcio cuius alienigenæ teſtimonio, quia ve-
rum cõperit, etiã ipſe atteſtatus eſt, cur nos apud quem-
libet inuenerimus quod Chriſti eſt, & verũ eſt, etiam ſi
ille apud quẽ inuenitur peruerſus & fallax eſt, nõ diſcer-
nimus vicium, quod homo habet, & veritatem quam
non ſuam ſed dei habet, & dicimus ſacramentum hoc
verum eſt: ſicut ille ait, teſtimonium hoc verum eſt? Nũ- M
quid ideo dicimus etiam ipſe homo verax eſt, quia di-
cimus ſacramentum hoc verum eſt? Sicut & Apoſtolus,
nunquid ideo Prophetam illum inter Prophetas dei
computauit, quia quod in eo verum inuenit, verum eſſe
firmauit? Similiter idem Apoſtolus cum apud Athenas *Acto.17.*
eſſet inter aras dæmonum, animaduertit aram quan-
dam, in qua ſcriptum erat, Ignoto deo. Et hoc teſtimo-
nium ad illos in Chriſto ædificandos aſſumpſit, ita vt
hoc commemoraret in ſermone ſuo atque ſubiungeret,
Quem vos ignorantes colitis, hunc vobis nos annun-
ciamus: Nunquid quia vel inter idolorum aras vel à ſa-
crilegis erectam aram illam reperit, propterea quod in
ea verum erat damnauit aut reſpuit; aut propter verum
quod in ea legerat, etiam ſacrilegia paganorum ſectan-
da eſſe perſuaſit? Conſequenter etiam cum ipſum etiam
dominum illis ignotum, ſibi autem notum etiam illo-
rum noticię, ſicut congruere iudicabat inſinuare vellet,
ait inter cætera, Et quidem non longè poſitum ab vno *Acto.17.*
quoque noſtrum: In illo enim viuimus & mouemur &
ſumus, ſicut & quidam ſecundum vos dixerunt. Nun-
quid etiam hic, quia inuenit apud ſacrilegos teſtimo-
nia

A nia veritatis, aut propter iſta illos adprobauit, aut prop-
1.q.1. cap. Dominus. ter illos iſta damnauit? Vos autem neceſſe eſt vt ſem-
per erretis, quandiu propter hominum vicia dei ſacra-
menta violatis, aut nos propter dei ſacramenta, quæ in
nobis violare nolumus, etiam veſtri ſchiſmatis ſacrile-
Ca. XXXI. gium aſſumere putatis. Petilianus dixit, Omnis enim
Roma.13. poteſtas ex deo eſt, non in homine poteſtatis: ſicut Pon-
Ioan.19. tio Pilato reſpondit dominus Ieſus Chriſtus, Non ha-
Ioan.3. beres in me poteſtatem, niſi eſſet tibi deſuper data. Et
iterum dicente Ioanne, Non poteſt homo facere quic-
quam, niſi ei fuerit datum de cœlo. Doce igitur tradi-
tor ſimulandi myſteria quando acceperis poteſtatem.

AVG. reſpondit, Tu doce potius vniuerſos orbis
terrarũ quò diffuſa eſt hæreditas Chriſti, & illa tot gen-
tium multitudo, vbi Apoſtoli Eccleſias fundauerunt,
quando baptizandi amiſerit poteſtatem: Nunquam do-
cebis. Non ſolum quia eos calumniaris, non doces tra-
ditores: ſed quia etiam ſi docueris, non poteſt quorum-
libet malorum ſcelus, ſiue ignotorum, ſiue fallacium, ſi-
ue vt zizania vel palea tolerandorum euertere promiſſa
Gene.22. dei, vt non in ſemine Abrahæ benedicãtur omnes gen-
tes, à quibus promiſsis vos alienos facitis, qui cum om-
B nibus gentibus cõmunionem vnitatis habere nõ vultis.

Ca. XXXII. Petilianus dixit, Licet enim vnum ſit baptiſmum,
tribus eſt tamen gradibus conſecratum. Dedit aquam
Ioannes ſine nomine trinitatis, ſicut ipſe profeſſus eſt,
Matth.3. dicens, Ego vos baptizo in aqua pœnitẽtiæ, alius veniet
qui fortior me eſt, cuius non ſum dignus calciamenta
portare, ipſe vos baptizat in ſpiritu ſancto & igne. De-
dit ſpiritum ſanctum Chriſtus, ſicut ſcriptum eſt, Sibi-
Ioan.20. lauit in faciem eorum, & dixit, Accipite ſpiritum ſan-
ctum. Quorum remiſeritis peccata, remittentur eis, &c.
Ipſeque ignis paracletus crepitantibus flammis ardeſcẽs
Acto.2. in Apoſtolos ſuperuenit. O vera diuinitas, quę accende-
re viſa eſt, non ardere, ſicut ſcriptum eſt, Factus eſt ſubi-
to de cœlo ſonus tãquam vi magna ſpiritus ferretur, &
repleuit totam domum vbi erant Apoſtoli ſedentes: Et
viſæ ſunt diſtributæ linguæ tanquam ignis, ſedit autem
ſuper vnumquenque eorum, & repleti ſunt omnes ſpiri-
tu ſancto, & cœperunt loqui variis linguis, ſicut ſpiritus
ſanctus dabat eloquiũ eis. Tu vero perſecutor vel aquã
pœnitẽtiæ non habes, qui non Ioannis occiſi ſed occi-
ſoris Herodis retines poteſtatem. Tu igitur traditor ſpi-
C ritum ſanctũ Chriſti non habes, etenim morti Chriſtus
eſt traditus, nõ ad mortem tradidit Chriſtus, Tibi ignis
in ſpiritu apud inferos viuax eſt, qui ieiunis apicibus æ-
ſtuans, membra tua per ſeculum afflare valeat, non fini-
Eſa.66. re, ſicut ſcriptum eſt de reorũ in inferno ſupplicio, Ignis
eorum non extinguetur. AVG. reſpondit, Tu es ille
maledicus conuiciator, non veridicus diſputator. Nõn-
ne aliquando deſines talia dicere, quæ ſi non probas, ad
neminem pertinent: ſi autem probas, ad vnitatem orbis
terrarum, quæ in ſanctis tanquam in frumentis eſt, om-
nino non pertinent. Si placeat & vobis pro maledictis
maledicta reſpondere, poſſumus & nos diſerte forte cõ-
uiciari, poſſumus & nos dicere, crepitantibus flãmis: ſed
nullo modo mihi ſonat diſerte quod dicitur inepte.
Poſſumus & nos dicere ieiunis apicibus ęſtuãs, ſed ſcrip-
torum noſtrorum apices nolumus cum ab aliquo ſano
legũtur, à ſucco grauitatis ieiunos iudicari, & ſpiritu in
eis dum nullis ſententiis vtilibus paſcitur, ſuperuacaneo
laborare ieiunio. Ecce dico Circumcelliones veſtros,
non crepitantibus ſed præcipitantibus flammis furoris
ardere. Si reſponderis, quid ad nos: cur & tu cum obie-
ceris quos volueris, non viciſſim audies, & nos neſci-
mus? Si reſponderis, non probatis: cur nõ tibi orbis ter- D
rarum reſpõdeat viciſſim, nec vos probatis? Paciſcamur
ergo ſi placet, vt nec tu nobis malos obiicias, quos putas
noſtros, nec vobis ego veſtros: Ita videbis hoc pacto tã
iuſto placito atq; firmato, nihil te habere quod obiicias
ſemini Abrahæ in omnibus gẽtibus, atque tibi ego pla-
nè inuenio magnum quod obiiciam, cur vos ergo im-
pie ſeparaſtis à ſemine Abrahę, quod eſt in omnibus gẽ-
tibus? Hoc certe quemadmodum defendas non habes.
Purgamus enim nos vtrique à criminibus alienis. Hoc
autem quod omnibus gentibus quæ in ſemine Abrahæ
benedicuntur non communicatis, & magnum crimen
eſt, nõ quorundam veſtrum ſed omnium. Et cum noſti
& cõmemoras ſpiritum ſanctum ita veniſſe, vt illi quos
tunc impleuerat, linguis omnibus loquerentur, quid ſibi
volebat illud ſignum atque prodigium? Cur non ita da-
tur ſpiritus ſanctus, vt nemo cui datur linguis omnibus
loqui poſsit, niſi quia omnes gentes credituras, ac ſic in
omnibus linguis futurum Euangelium, illud tũc mira-
culum portendebat, quod & in Pſalmo tanto ante præ-
dictum eſt, Non ſunt loquelæ neque ſermones, quorum Pſal.18.
non audiantur voces eorum. Hoc propter eos dictũ eſt
qui ſpiritu ſancto accepto linguis erant omnibus locu- E
turi. Sed quia idipſum in omnibus gentibus & linguis
futurum Euangelium & corpus Chriſti per totum or-
bem terrarum linguis omnibus perſonaturum ſignifi-
cabat, ſecutus ait, In omnem terram exiuit ſonus eorum,
& in fines orbis terræ verba eorum. Hinc fit, vt Eccleſia
vera neminem lateat. Vnde eſt illud quod in Euange-
lio ipſe dicit, Non poteſt ciuitas abſcondi ſuper mon- Matth.5.
tem conſtituta. Ideoque in eodem Pſalmo connectitur,
In ſole poſuit tabernaculum ſuum: id eſt, in manifeſta- Pſal.18.
tione: ſicut in regnorũ libris legimus dictum, Quod tu
in occulto feciſti, patieris in ſole. Et ipſe tanquam ſpon- 2.Reg.12.
ſus procedẽs de thalamo ſuo, exultauit vt gigas ad cur-
rendam viam, à ſummo cœlo egreſsio eius: ecce habes
aduentum domini in carne. Et occurſus eius vſque ad
ſummũ eius: ecce habes reſurrectionem & aſſenſionem.
Nec eſt qui ſe abſcõdat à calore eius: ecce habes aduen- Acto.2.
tum ſpiritus ſancti, quem in linguis igneis miſit, vt fer-
uorem charitatis oſtenderet, quam profecto non habet,
qui cum Eccleſia quę in omnibus linguis eſt, non ſeruat Ephe.4.
vnitatẽ ſpiritus in vinculo pacis. Iam vero quod vnum F
quidem baptiſmum eſſe dixiſti, ſed tamen tribus gradi-
bus conſecratum, ipſaq; tria ſic perſonis ſingulis diſper-
titus es, vt aquam Ioanni, ſpiritum ſanctum domino Ie-
ſu Chriſto, & ignem tertium paracleto deſuper miſſo
tribueris, quantus error ſit, parumper aduerte. Eò quip-
pe ductus es vt ita ſentires, quia Ioãnes ait, Ego quidem Matth.3.
baptizo in aqua, qui autem poſt me venit maior me eſt,
ipſe vos baptizabit in ſpiritu ſancto & igni. Nec conſi-
derare voluiſti, non tria tribus ſingillatim eſſe coapta-
ta, aquam Ioanni, ſpiritum Chriſto, ignem paracleto,
ſed tria hæc ad vos potius pertinere, vnũ ad Ioannem,
& duo cætera ad dominum. Neq; enim dictum eſt, Ego
quidem vos baptizo in aqua, qui autem poſt me venit
maior me eſt, cuius non ſum dignus calciamenta porta-
re, ipſe vos baptizat in ſpiritu ſancto, qui autem poſt il-
lum venturus eſt paracletus, ipſe vos baptizat in igne:
ſed, ego quidem, inquit, in aqua, qui autem poſt me ve-
nit, in ſpiritu ſancto & igni: vnum ſibi tribuit, illi duo.
Vides ergo quemadmodum te fefellit numerus. Adhuc
attende, vnum dixiſti baptiſmum tribus gradibus con-
ſecratum, aqua, ſpiritu ſancto & igni, & tres perſonas
per ſingula poſuiſti, Ioannem ad aquam, Chriſtum ad
ſpiritum,

G ſpiritum, paracletum ad ignem. Si ergo aqua Ioannis ad
eundem pertinet, cuius vnitas commendatur, non de-
buerunt baptizari iubente Paulo Apoſtolo, quos com-
pererat baptizatos à Ioanne. Iam enim habebant aquam
ad eundem, ſicut dicis, baptiſmum pertinentem: reſta-
bat vt ſpiritum & ignem acciperent, quia defuerant Io-
anni, vt compleretur baptiſmus tribus, vt aſſeris, gradi-
bus conſecratus. Cum vero authoritate apoſtolica iuſsi
ſunt baptizari, ſatis declaratum eſt aquam illam Ioannis
non pertinere ad baptiſmum Chriſti, ſed pro neceſſario
tempore alterius diſpẽſationis fuiſſe. Poſtremo quid ti-
bi viſum eſt cum probare voluiſſes ſpiritum ſanctum à
Chriſto datum, & adhibuiſſes ex Euangelio teſtimo-
nium, quòd reſurgens à mortuis, inſufflauit in faciem
Ioan.20. diſcipulorum dicens, Accipite ſpiritum ſanctum: ad il-
lum vltimum ignem, qui cum baptiſmo nominatus eſt
in linguis igneis, quæ paracleto veniente demonſtratæ
ſunt, velles oſtendere? Dixiſti enim, Ipſeque ignis para-
cletus crepitantibus flammis ardeſcens in Apoſtolos ſu-
peruenit: quaſi alius ſit ſpiritus ſanctus, quẽ dedit inſuf-
flãdo in faciẽ diſcipulorum, & alius qui poſt eius aſcen-
ſum in Apoſtolos ſuperuenit. Nunquid ergo duo ſunt
H ſpiritus ſancti? Quis hoc niſi dementiſsimus dixerit? Ipſe
itaque Chriſtus eũdem ſpiritum ſanctum dedit, ſiue in-
ſufflando in facies diſcipulorum, ſiue deſuper eum die
pentecoſtes citra ſacramenti commendationem mit-
tendo. Proinde non Chriſtus ſpiritum ſanctum dedit
& ignem paracletus, vt quaſi compleretur quod dictum
erat in ſpiritu ſancto & igni, ſed idem ipſe Chriſtus ſpi-
ritum ſanctum dedit, quem in terra poſitus ſuo flatu, in
cœlo autem poſitus linguis igneis demonſtrauit. Nanq;
vt noueris nõ tunc impletum eſſe quod dictum eſt, Ipſe
vos baptizat in ſpiritu ſancto: quando eis ſufflauit in fa-
ciem, vt iam non in ſpiritu, ſed in igne baptizandi ven-
turo paracleto viderentur, Reminiſcere apertiſsimam
ſcripturam, & vide quid eis dixerit quando ipſe domi-
nus aſcendit in cœlum, Ioannes quidẽ baptizauit aqua,
vos autem baptizabimini ſpiritu ſancto, quem recepturi
eſtis non poſt multos hos dies ad pentecoſten. Quid
Acto.1. hoc teſtimonio clarius? Secundum autem ſenſum tuum
dicere debuit Chriſtus, Ioannes quidẽ baptizauit aqua,
vos autem baptizati eſtis ſpiritu ſancto quãdo vobis in
faciem ſufflaui, & deinde baptizabimini in igne, quem
I accepturi eſtis non poſt multos hos dies: vt videlicet
complerẽtur illi tres gradus, quibus dicis vnum baptiſ-
mum conſecratum. Ita fit, vt adhuc neſcias quid ſibi ve-
lit quod dictum eſt, ipſe vos baptizat in ſpiritu ſancto
Caput XXXIII. & igni, & temere velis docere quod neſcis. Petilia-
nus dixit, Sed vt plene diſcutiam baptiſmum Trinita-
Matth.28. tis, dixit Apoſtolis ſuis dominus Chriſtus, Ite baptizate
gẽtes in nomine patris & filij & ſpiritus ſancti, docen-
tes eas ſeruare omnia quæcunque mando vobis. Quem
doces traditor, quem condemnas? Quem doces tradi-
tor, quem occidis? Poſtremo quem doces? An quem fe-
ceris homicidam? Quo modo igitur baptizas in nomi-
ne trinitatis? Patrem deum dicere non potes, nam cum
Matth.5. dixerit dominus Chriſtus, Beati pacifici, quia ipſi filij
dei vocabuntur: tu qui pacem animi non habes, deum
non habes patrem. Quo modo autẽ in nomine filij bap-
tizas, qui tradis ipſum, quem filium dei non vllis paſsio-
Acto.2. nibus nec crucibus imitaris? Quo modo autem bapti-
zas in nomine ſpiritus ſancti, cum ſpiritus ſanctus in il-
los Apoſtolos venerit, qui non fuerant traditores? Cum
igitur vobis deus genitor non ſit, nec aqua baptiſmatis
vere naſcimini, nemo veſtrum penitus natus eſt, nec pa-
trem habens impij, nec matrẽ. Vos ergo huiuſmodi di- K
co non baptizare, etſi vt carnem Iudæi quaſi baptizant
millies vos lauetis. AVG. reſpondit, Certe propoſue-
ras plene diſcutere baptiſmũ Trinitatis, & intentos nos
multum feceras, ſed ſcilicet, quod vobis facillimum eſt,
quàm cito te ad ſolita maledicta vertiſti. Hoc reuera co-
pioſe facis, Proponis enim tibi quos vis, in quos inueha-
ris quantum vis, in qua magna ſermonis latitudine vno
breuiſsimo verbo, quod dicitur, proba in arctiſsimas
coarctaris anguſtias. Hoc enim tibi dicit ſemen Abra- *Gene.22.*
hæ, in quo cum omnes gentes benedicuntur, non curãt
cũ à te maledicuntur. Sed tamen quia de baptiſmo agis,
quem tunc putas eſſe verum, cum in homine iuſto eſt,
falſum autem cum in homine iniquo eſt. Ecce & ego ſe-
cundum tuam regulam ſi diſcutiam baptiſmum Trini-
tatis, copioſius vt arbitror potero dicere, quod non ha-
beat deum patrem, cui comes eſt deus: nec Chriſtum
ſuum credat, niſi pro quo paſſus eſt: nec ſpiritũ ſanctum
habeat, qui longe vario modo linguis igneis miſerabi-
lem Africam incendit: quo modo ergo habent baptiſ-
mũ, aut quo modo dant in nomine patris & filij & ſpi-
ritus ſancti? Certe iam aduertis poſſe in homine iniquo
eſſe, vel ab homine iniquo dari baptiſmum, nõ iniquum L
ſed iuſtum & verum, non quia illius eſt, ſed quia dei eſt.
Et ego tibi de iſto nihil calumnior, quod tu de neſcio
quibus orbis terrarum facere non ceſſas, & quod eſt in-
tolerabilius, nec de ipſis aliquid ꝓbas. Illud vero neſcio
quo modo tolerari poſsit, quod non ſolum hominibus
ſanctis de hominibus iniquis calũniamini, ſed etiã ipſi
ſancto baptiſmati, quod in quolibet iniquo neceſſe eſt
vt ſanctum ſit, crimen ex cõtagione peccatorum homi-
num comparatis, vt tale dicatis eſſe baptiſma, qualis eſt
ille à quo habetur vel datur vel ſumitur. Porrò ſi talis ſit
homo, qualis fuerat ille, cũ quo accedit ad ſancta, & ta-
lia fiunt ipſa ſacramenta, quales fuerint homines in qui-
bus ſunt, ſufficit ſanctis hominibus ad ſolatium cũ ſan-
cto baptiſmo communiter à vobis falſum crimen audi-
re: vos tantum videte quemadmodum veſtro ore dam-
nemini, ſi & ſobrij veſtri ex contagione ebrioſorum ve-
ſtrorũ ebrioſi ſunt, & miſericordes veſtri ex raptorum
contagione raptores ſunt, & quicquid apud vos in ma-
lis hominibus inuenitur, hoc coguntur eſſe qui nõ ſunt,
& ipſe baptiſmus in omnibus immũdis veſtris immun-
dus eſt, & pro ipſius immũdiciæ diuerſitate diuerſus eſt, M
ſi talis eſſe cogitur, qualis eſt ille à quo habetur & datur.
Hæc vtiq; falſa ſunt, & ideo nobis nihil obſunt, cum ea
dicitis in nos, nec reſpicitis vos: vobis autẽ obſunt, quia
cum ea falſa dicitis, in nos non cadunt, ſed quia ea vera
putatis, in vos recidunt. Petilianus dixit, Nam ſi illos *Caput*
Apoſtolis licuit baptizare, quos pœnitentiæ baptiſmo *XXXIIII.*
Ioannes abluerat, in his* vos baptizare ſacrilegos nõ li- *al. mihi.
cebit. AVG. reſpondit, Vbi eſt ergo quod ſupra dixe-
ras, non alium baptiſmum fuiſſe Ioannis, alium Chriſti,
ſed vnum baptiſmum tribus gradibus conſecratum,
quorum trium graduum aquam Ioannes, ſpiritũ Chri-
ſtus, ignem paracletus dedit? Cur ergo aquam repetiue-
runt Apoſtoli in eis, quibus iam Ioannes aquam dede-
rat pertinentem ad vnum baptiſmum tribus gradibus
cõſecratum? Cernis certe quàm ſit neceſſarium, vt ſciat
quiſque quod loquitur. Petilianus dixit, Neque enim *Ca. XXXV.*
ſpiritus ſanctus in quemquam manus impoſitione pon-
tificis poterit inſeri, niſi aqua puræ conſcientiæ præceſ-
ſerit generatrix. AVG. reſpondit, In his paucis ver-
bis tuis duo ſunt errores. Et vnus quidem ad quæſtio-
nem, quæ inter nos diſcutitur, non valde pertinet, ſed te

imperitiæ

A imperitiæ coarguit. Nam in centum viginti homines *Act.1.* ſine cuiuſquam manus impoſitione, in Cornelium *Act.10.* vero Centurionem & eos qui cum illo erant, etiam priuſquam baptizarentur ſpiritus ſanctus aduenit. Alter autem error in his verbis tuis totam cauſam veſtram penitus perimit. Dicis enim aquam puræ conſcientiæ præcedere oportere genitricem, vt ſpiritus ſanctus conſequatur. Proinde aut omnis aqua in nomine patris & filij & ſpiritus ſancti conſecrata puræ conſcientiæ eſt, nõ propter eos à quibus miniſtratur, vel à quibus accipitur, ſed propter illum qui hunc baptiſmum immaculatus inſtituit, aut ſi aquam puræ conſcientiæ non facit niſi pura conſcientia, & miniſtrantis hominis, & ſumentis: quid agitis de eis, quos inuenitis ab eis baptizatos, qui nondum proditi conſcientiam maculoſam gerebant: præſertim ſi inter iſtos baptizatos aliquis exiſtat, qui ſe fateatur malam cum baptizaretur habuiſſe conſcientiam, quòd per illam forte occaſionem ad aliquod flagitium peruenire voluiſſet? Cum ergo vobis fuerit manifeſtatum, nec illum qui miniſtrauit, nec illum qui accedit baptiſmum puram, habuiſſe conſcientiam, denuo baptizandum eſſe cenſebitis? Nequaquam B hoc dicturus, nequaquam facturus es: Baptiſmi ergo *1.q.1.c.dict.* puritas à puritate vel immundicia cõſcientiæ, ſiue dantis ſiue accipientis omnino diſtincta eſt. Aude ergo iam dicere puræ conſcientiæ, fuiſſe fraudatorem, raptorem, pupillorum & viduarum oppreſſorem, coniugiorum ſeparatorem, patrimoniorum alienorum proditorem, venditorem, diuiſorem. Aude etiam dicere puræ conſcientiæ fuiſſe illos, quos talibus temporibus defuiſſe difficile eſt: ſi qui forte non propter Chriſtum, nec propter vitam æternam, ſed propter amicicias terrenas conciliandas, & cupiditates terrenas ſatiandas ab illo vt baptizarentur ambierunt. Porrò ſi hos puræ conſcientiæ fuiſſe non audes dicere, ſi quos ex eo numero repereris baptizatos, da eis quam non acceperunt aquam puræ conſcientiæ: quod ſi nõ facis, deſine aduerſus nos iactare quod nõ noſti, ne cogaris aduerſus nos reſpondere, quod noſti.

Caput XXXVI. Petilianus dixit. Qui vtique ſpiritus ſanctus in vos venire non potuit, quos non vel pœnitentiæ baptiſmus abluit, ſed pœnitenda, quod verum eſt, aqua polluit traditoris. AVG. reſpondit, Traditores quidem non ſolum nos nõ probatis, ſed nec pa C tres veſtri patres noſtros probare potuerũt, qui niſi probati eſſent, non vtiq; patres noſtri eſſent ſecundum tuã ſuperiorem aſſertionem, quorum non eſſemus facta ſectati: nec tamen propter eos à conſortio diuelleremur *Gene.22.* vnitatis, & à ſemine Abrahæ, in quo benedicuntur omnes gentes. Veruntamen ſi alia eſt aqua Chriſti, & alia eſt aqua traditoris, quia non fuit traditor Chriſtus: cur non alia ſit aqua Chriſti, & alia ſit aqua raptoris, quia nec raptor vtique fuit Chriſtus? Baptiza ergo tu poſt raptorem tuũ, & baptizabo ego poſt traditorem, nec meũ nec tuum: aut ſi chartis prolatis credendum eſt, & meũ & tuum: ſi autem communioni orbis terrarum magis quàm parti Donati, non meum, ſed tuum. Meliore vero & *Gala.6.* ſaniore ſententia, quia ſecũdum Apoſtolicam vocem, vnuſquiſq; noſtrum propriũ onus portabit: nec ille raptor veſter eſt quotquot non eſtis raptores, nec quiſquã traditor aut noſter aut veſter eſt quotquot non ſumus traditores: & ideo nos ſumus catholici, qui ſecundum iſtã ſententiam nõ deſerimus vnitatem: vos verò hæretici qui propter quorundam hominũ crimina ſeu vera ſeu falſa, nõ vultis tenere cum Abrahæ ſemine charitatem.

Caput XXXVII. Petilianus dixit, Sed vt hæc ab Apoſtolis facta præluceant, eorum actibus edocemur, ſicut ſcriptũ D eſt, Factum eſt autem dum Apollo eſſet Corinthi, Paulus perambulatis ſuperioribus partibus venit Epheſum. Et cum inueniſſet quoſdam diſcipulos, dixit illis, Si ſpiritum ſanctum accepiſtis credentes? *Acto.19.* At illi dixerũt, Sed neq; ſi eſt ſpiritus ſanctus audiuimus. Dixitq; Paulus, In quo ergo baptizati eſtis? Et reſponderũt dicentes, Ioannis baptiſmo. Ait autem Paulus, Ioannes baptizauit baptiſmo pœnitentiæ, plebi dicẽs in eum qui venturus eſſet poſt ipſum vt crederent, hoc eſt in Ieſum Chriſtum dominum noſtrum. Quo audito, baptizati ſunt in nomine domini Ieſu Chriſti. Et cum impoſuiſſet illis manus Paulus, venit ſpiritus ſanctus ſuper illos, loquebãtur autem variis linguis & prophetabant, Et erant omnes viri ferè duodecim. Si igitur illi ſunt baptizati vt ſpiritum ſanctum reciperent, cur non vos, ſi ſanctum vultis ſpiritum ſumere, poſt veſtra mẽdacia veram percipitis nouitatem? Qui ſi male hoc facimus, quare nos quæritis? aut certe ſi crimen eſt, Paulum primitus condemnate. Qui vtique Paulus quod iam fuerat abluit, nos autem in vobis quod nondum eſt baptizamus, Non enim vos vt ſæpe iam diximus vero baptiſmate tingitis, ſed inani vocabulo falſi baptiſmatis infamatis. AVG. reſpon- E dit, Paulum non accuſamus qui dedit hominibus baptiſmum Chriſti, quia nõ habebant baptiſmum Chriſti, ſed baptiſmum Ioannis, ſecundum ipſorum reſponſionem. Qui interrogati, in quo baptizati eſſent, reſponderunt, baptiſmo Ioannis, qui ad baptiſmum Chriſti non pertinet, nec eius pars vlla vel gradus eſt, alioquin aut tunc iterabatur aqua baptiſmi Chriſti, aut ſi baptiſmus Chriſti tunc per duas aquas perficiebatur, minus perfectus eſt modo, quia nõ datur illa quæ per Ioannem dabatur: Quodlibet autem horum impium & ſacrilegũ eſt opinari. Dedit ergo Paulus baptiſma Chriſti eis qui nõ baptiſmum Chriſti habebant, ſed Ioannis. Cur autem illo tempore neceſſarius fuit baptiſmus Ioannis, qui nunc iam neceſſarius nõ eſt, & alibi diximus, & nunc ad rem quæ inter nos agitur non pertinet, niſi tantummodo vt videatur quòd Ioannis baptiſmus alius fuit, Chriſti autem alius: ſicut alius fuit ille baptiſmus, in quo patres noſtros dicit Apoſtolus baptizatos in nube & in mari, quãdo per Moyſem rubrum mare tranſierunt. *1.Cor.10.* Lex enim & Prophetæ vſq; ad Ioannem Baptiſtam ſacramenta habebant *Luca.16.* prænunciantia rem futuram, noſtri vero tempo F ris ſacramenta veniſſe conteſtantur, quod illa venturũ eſſe prædicabant. Ioannes itaq; omnium præcedentium proximus Chriſti annunciator fuit. Et quia omnes ſuperiorum temporum iuſti & Prophetæ cupiebant videre completum, quod reuelante ſpiritu futurum eſſe cernebant, vnde & ipſe dominus dicit, Quoniam multi iuſti *Matth.13.* & Prophetæ cupierunt videre quæ videtis & nõ viderunt, & audire quæ auditis & nõ audierunt: propterea *Matth.11.* Ioannes amplius quàm Propheta dictus eſt, & in natis mulierum non habuiſſe maiorem, quia prioribus iuſtis prænunciare tantum Chriſtum conceſſum eſt: huic antè prænunciare abſentem & videre præſentẽ, vt huic inueniatur patuiſſe quod illi cupierũt. Et ideo ſacramentum baptiſmi eius adhuc ad prænunciationem Chriſti pertinet, ſed planè nouiſſimam: quoniam vſq; ad illum fuerunt prænunciationes primi aduentus domini, cuius aduentus modo annunciationes ſunt, iam nõ prænunciationes. Sed dominus humilitatis viam docens, ſacramenta quæ hic inuenit, prænunciationis ſuæ ſuſcipere dignatus eſt, nõ ad ſuæ purgationis adiutorium, ſed ad noſtræ pietatis exemplum, vt ſcilicet oſtenderet nobis

G quanta deuotione ſuſcipere debemus ea quæ illum iam
veniſſe teſtantur, quando ipſe ſuſcipere non dedigna-
tus eſt, quæ illum venturum figurabant. Et Ioannes er-
go quãuis proximus, & infra vnum annum, coætaneus
tamen cum baptizaret venienti præibat Christo, prop-
Malac.3. ter hoc de illo dictum eſt, Ecce mitto angelum meum
Matth.11. ante faciem tuam, qui præparabit vitam tuam. Et ipſe
Matth.3. prædicabat dicens, Venit fortior me poſt me. Sic ergo
circuncisio octauæ diei, quæ patribus data eſt, prænun-
Coloſ.2. ciabat iuſtificationem noſtram, vt expoliationem car-
nalium concupiſcentiarum per reſurrectionem domi-
ni, quæ poſt ſeptimum, id eſt, ſabbati diem, octauo die,
id eſt, dominico facta eſt, qui dies tertius poſt ſepultu-
ram eius occurrit. Eandem tamen prænunciantem cir-
Lucæ.2. cuncisionem carnis infans Christus accepit. Et quem-
Exod.12. admodum paſcha quod à Iudæis celebrabatur in occi-
ſione agni, prænunciabat domini paſſionem & tranſitũ
de hoc mundo ad patrem, & ipſum tamẽ paſcha quod
erat in eadem prænunciatione, idem dominus cum di-
H ſcipulis ſuis celebrauit, quando ei ſuggeſſerunt dicen-
Matth.26. tes, Vbi vis paremus tibi paſcha? Sic & baptiſmũ Ioan-
Matth.3. nis, qui erat in proxima eius prænunciatione, etiam ipſe
Gene.17. ſuſcepit. Sed ſicut aliud eſt carnis circũcisio Iudæorum,
aliud autẽ quod octauo die baptizatorum nos celebra-
mus, & aliud eſt paſcha quod adhuc illi de oue celebrãt:
Exod.12. aliud autem quod nos in corpore & ſanguine domini
accipimus: ſic alius fuit baptiſmus Ioannis, alius eſt bap-
Acto.19. tiſmus Christi. Illis enim ventura iſta prænunciaban-
tur: iſtis completa illa prædicantur. Et quanuis illa Chri
ſtus acceperit, nobis tamen neceſſaria non ſunt, quia ip-
ſum qui per hæc annunciabatur accepimus. Recenti au
tem aduentu domini quiſquis illa accepiſſet, opus ei e-
rat, vt etiam his imbueretur: quiſquis vero his imbutus
eſſet, non opus erat vt retrorſus in illa cogeretur. Qua-
propter nolite de Ioannis baptiſmo caliginem facere,
cuius cauſa & ratio ſiue iſta ſit quam expoſui, ſiue alia
melior certiórque reddatur, illud tamen manifeſtum
eſt, alium fuiſſe baptiſmum Ioannis, alium Christi: &
illum Ioannis baptiſmum appellatum, quod & iſtorum
quos commemoraſti reſponſio declarat, & ſermo ip-
Matth.21. ſius domini, vbi ait Iudæis, Baptiſmus Ioannis de cœlo
eſt an ex hominibus? Iſte autem baptiſmus non dici-
I tur Cæciliani nec Donati nec Auguſtini nec Petiliani,
ſed baptiſmus Christi. Nam ſi impudentes nos putas:
quia poſt nos neminem volumus baptizari, cum videa-
mus poſt Ioannem fuiſſe homines baptizatos, qui vti-
que incomparabiliter maior eſt nobis, nunquid forte
Ioannes & Optatus æquales ſunt? Ridiculum videtur,
& tamen puto quòd non eos æquales, ſed maiorem cre
datis Optatum. Poſt Ioannem quippe Apoſtolus bapti-
zauit, vos baptizare poſt Optatum neminem audetis.
An quia Optatus in vnitate veſtra fuit: Iam hoc qui-
bus præcordiis ſuſtineri poſſit ignoro, ſi amicus comi-
tis, cui comes erat deus in vnitate dicitur fuiſſe, & ami-
Ioan.3. cus ſponſi præter vnitatem. Quòd ſi Ioannes maxime
in vnitate fuit, & non ſolum Optato, ſed omnibus no-
bis & omnibus vobis longe excellentior & maior fuit:
& tamen poſt eum Paulus Apoſtolus baptizauit, qua-
re vos poſt Optatum non baptizatis, niſi forte in has
anguſtias vos coarctat cæcitas veſtra, vt dicatis Opta-
tum dare potuiſſe ſpiritum ſanctum, Ioannem non po-
tuiſſe? Quod ſi non dicitis, ne ab ipſis etiam inſanis ve-
ſtra rideatur inſania, quid reſpõſuri eſtis, cur poſt Ioan-
nem baptizandi fuerint homines, poſt Optatum au-
tem nemo baptizandus ſit, niſi quia illi baptiſmo Ioan-
nis fuerant baptizati: quicunque autem Christi bap- K
tiſmo baptizantur, ſiue per Paulum baptizentur, ſiue
per Optatum, nihil diſtare inter iſtorum & illorum
baptiſmum, cum tantum diſtet inter Paulum & Opta-
tum. Redite ergo præuaricatores ad cor, & nolite ex *Eſaia.46.*
hominum moribus & factis diuina ſacramenta pen-
ſare. Illa enim per eum facta ſunt, cuius ſunt: ſed digne
tractata afferunt præmium, indigne autem tractata iu-
dicium. Et quanuis vnum non ſint qui dat ſacramen-
tum digne & qui indigne tractauit: vnum eſt tamen il-
lud ſiue digne ſiue indigne tractetur, non vt ipſum me-
lius vel deterius fiat, ſed ad vitam mortẽmve tractan-
tiũ. Illud ſanè quod quod dixiſti, quia in illis quos bap-
tizauit poſt Ioannẽ Paulus, quod iam fuerat abluit, pro- *Acto.19.*
fecto non diceres ſi aliquantum conſiderares quid di-
ceres. Si enim abluendus fuit baptiſmus Ioannis, pro-
culdubio ſordidus fuit. Quid ergo iam te vrgeam, re-
cole aut legẽ & vide vnde hoc Ioannes acceperit, repe-
ries in quem effuderis iſtam blaſphemiam: quod cum
repereris, ſaltem pectus tundatur, ſi lingua non fræna-
tur. Iam vero quod eleganter vobis dicere videmini, ſi L
male hoc facimus quare nos quæritis? Nònne aliquan-
do recordamini, quia non quærũtur niſi qui perierunt?
An & hoc videre, ad ipſam perditionem pertinet? Poſ-
ſet enim & illa ouis tam abſurde paſtori dicere, ſi ma-
lefacio quòd à grege aberro, quare me quæris? non in-
telligens quare ſe putat non eſſe quærendam, hanc eſſe
vnam cauſam quare quæratur. Quis autem nos quærit,
ſiue per ſcripturas ſuas, ſiue per linguas catholicas & pa-
cificas, ſiue per flagella temporalium tribulationum, ni-
ſi ille qui iſtam miſericordiam nobis diſpenſat in om-
nibus? Quærimus ergo vos vt inueniamus: tantum e-
nim vos diligimus vt viuatis, quantum veſtrum erro-
rem odimus vt intereat qui vos perdit. Atque vtinam
ſic vos quæramus vt etiam inueniamus, & de vnoquo-
que veſtrum gaudenter dicamus, Mortuus erat & re-
uixit, perierat & inuentus eſt. Petilianus dixit, Si *Lucæ.15.*
vos tenere catholicam dicitis, catholicos illud eſt quod *Caput*
Græce dicitur vnicum ſiue totum. Ecce in toto nõ eſtis, *XXXVIII.*
quia in partẽ ceſſiſtis. AVG. reſpondit, Et ego qui-
dem Græcæ linguæ perparum aſſecutus ſum, & propè
nihil: non tamen impudenter me dico noſſe ὅλον non
eſſe vnum, ſed totum. & καθόλον ſecundum totum, vn-
de catholica nomẽ accepit, dicente ipſo domino, Non M
eſt veſtrum ſcire tempora, quæ pater poſuit in ſua pote- *Acto.1.*
ſtate, ſed accipietis virtutem ſpiritus ſancti ſuperuenien
tem in vos, & eritis mihi teſtes in Hieruſalem & to-
tam Iudæam & Samariam, & vſque in totam terram.
Ecce vnde catholica vocatur. Sed ita clauſis oculis of-
fenditis in montem, qui ex paruo lapide, ſecundum
Prophetiam Danielis, creuit & impleuit vniuerſam ter- *Daniel.2.*
ram, vt nobis dicatis, quòd in partem ceſſerimus & in
toto non ſimus, quorum communio vniuerſo orbi dif-
funditur. Sed quemadmodũ ſi mihi diceres quòd ego
ſim Petilianus, non inuenirem quemadmodum te re-
fellerem, niſi vt aut iocantem riderem, aut inſanien-
tem dolerem: hoc mihi nunc faciendum eſſe video:
ſed quia iocari te non credo, vides quid reſtat.

Petilianus dixit, Sed non eſt pars tenebrarum con- *Caput*
tra lucem, nec pars amaritudinis cum melle: nõ eſt pars *XXXIX.*
vitæ cum morte, non eſt pars innocentiæ cum reatu:
non eſt pars aquæ cum ſanguine, nec amurcæ cum oleo
pars, licet ſit feculenta cognatio, ſed cuncta reproba de-
fluent. Ipſa eſt ſentina viciorum, dicente Ioanne, Ex
nobis exierunt, ſed non ſunt de nobis. Nam ſi eſſent de *1.Ioan.2.*
nobis

A nobis, permanſiſſent vtique nobiſcum. Non eſt aurum
cum ſordibus ſuis, omnia precioſa purgãtur. Scriptum
Eccli.27. eſt nanque, Sicut aurum probat fornax, ita & iuſtos ve-
xatio tribulationis. Non eſt pars crudelitas maoſuetu-
dinis, nec religio ſacrilegij, nec pars Macarij peoitus
poteſt eſſe ooſtra, quia ritus ooſtri ſimiltudinem macu-
lat. Acies nanque inimica non pars eſt, quæ implet no-
men hoſtile, quæ ſi vere pars dicitur, ſenteotiam con-
gruam Salomonis incurret. Pereat pars eorum de ter-
ra. A V G. reſpondit, Hæc verba iactare & oihil pro-
bare, quid eſt niſi delirare? Attendis zizania per mun-
Matth.13. dum, & triticum non attendis, cum per totum vtraque
iuſſa ſint creſcere. Attendis ſemen maligni quod tem-
Gene.22. pore meſſis ſeparabitur, & non attendis ſemen Abrahæ
in quo benedicuntur omnes gentes. Quaſi vero vos
iam ſitis maſſa purgata, & mel ſyncerum & eliquatum
oleum, & aurum purum, nec ipſa ſpecies dealbati parie-
Acto.23. tis. Vt enim de viciis cæteris taceam, nunquid ebrioſi
partem faciunt ſobriorum, aut deputantur auari in par-
te ſapientum? Si manſueti homines lucis vocabulum
B tenent, furor Circumcellionum vbi oiſi in tenebris
deputabitur? Cur ergo per tales baptiſmus datus apud
vos valet, & per quoſlibet in orbe terrarum idem Chri
ſti baptiſmus non valet? Cernis nempe ad illud vos
eſſe ab orbis terrarum communiooe ſeparatos, vt non
quidem ſitis omnes ebrioſi, nec omoes auari, nec om-
nes violenti, ſed omnes hæretici, ac per hoc omnes im-
pij, & omnes ſacrilegi. Quod autem vniuerſum orbem
terrarum Chriſtiana ſocietate gaudeotem Macarij par-
tem vocatis, quis hoc ſano cerebro diceret? Sed quia
vos de parte Donati eſſe dicimus, quæritis homioem,
de cuius parte oos eſſe dicatis: & in magnis anguſtiis
nominatis neſcio quem ſi forte in Africa cognitum, in
aliis autem orbis partibus ignotum. Quapropter ecce
reſpoodet vobis vniuerſum ſemen Abrahæ de vniuer-
ſa terra. Macarium iſtum de cuius parte nos dicitis, om-
nino non nouimus. Reſpoodete viciſſim non vos noſ-
ſe Donatum: ſed & ſi partem Optati vos eſſe dicamus,
quis veſtrûm poteſt dicere, neſcire ſe Optatum, niſi
forte facie, ſicut nec Donatum? Sed gaudetis videlicet
de nomine Donati, nunquid & de nomine Optati?
C Quid ergo vobis prodeſt Donatus, cum vos omoes
coinquioauerit Optatus? Quid vobis prodeſt ſobrie-
tas Donati, cum Circumcellionum ebrietate pollua-
mini? Quid vobis prodeſt ſecundum veſtram opinio-
nem innocentia Donati, cum Optati rapacitate macu-
lemini? Hic enim eſt error veſter, vt amplius putetis va-
lere iniquitatem hominis ad alium cootaminandum,
quàm iuſticiam hominis ad alium purificandum. Itaq;
ſi duo pariter diuina ſacramenta communicent, vnus
iuſtus, alius iniquus, ſed ita vt nec iſte illius iniquita-
tem, nec ille huius imitetur iuſticiam: non dicitis ex hoc
fieri ambos iuſtos, ſed ambos iniquos, ita vt & illud ſan
ctum quod pariter ſumunt, immundum fiat, & amittat
propriam ſanctitatem. Vbi ſibi inuenit tales aduoca-
tos iniquitas, quibus delirantibus ita victrix putetur? Vt
quid ergo vobis plauditis de nomioe Donati in taoto
peruerſitatis errore, vbi nõ Petilianus quidem ei[illegible]nere-
tur quod Donatus, ſed ipſe Donatus eſſe cogitur, quod
Optatus? Dicat autem domus Iſraël, Pars mea domi-
Pſal.15. nus: dicat ſemeo Abrahæ in omnibus geõtibus, Domi-
nus pars hæreditatis meæ. Nouit enim quo modo di-
cat in Euangelio, gloriæ beati dei, Nam & vos per ſa-
cramẽtum quod in vobis eſt ſicut Caiphas domioi per-
ſecutor, neſcientes prophetatis. Quod enim Græce μα-
χάριος, Latine beatus eſt, Ita plane de parte Macarij ſu- D
mus. Quid enim eſt Chriſto beatius, cuius ſumus, ad
quem commemorantur & conuertuntur vniuerſi finea
terræ, & in cuius conſpecto adoraot vniuerſæ patriæ Pſal.21.
geotium? Itaque maledictiooem tuam vltimam in per- παντρεία.
uerſum de Salomone vſurpatum, non timet pars hu-
ius Macarij, id eſt, huius beati, ne pereat de terra. Quod
eoim dictum eſt de impiis, hoc vos ad Chriſti hæredi-
tatem couuertere cooamini, & hoc eſſe factum nefan-
da impietate contenditis. Cum enim de impiis ille lo-
queretur, ait, Pereat pars eorum de terra. Cum autem
vos dicitis illud quod ſcriptum eſt, Dabo tibi gentes Pſal.2.&
hæreditatem tuam, & commemorabuntur & conuer- 21.
tentur ad dominum vniuerſi fines terræ: iam iſtam
promiſſionem periiſſe de terra, in Chriſti hæreditatem
retorquere vultis, quod de ſorte prædictum eſt impio-
rum: ſed manente atque creſcente Chriſti hæredita-
te, cum iſta dicitis vos peritis, Non enim vbique per
ſacrameotum dei prophetatis, quandoquidem his per
veſtram inſaniam male optatis. Sed plus valet prædi-
ctio Prophetarum, quàm maledictio Pſeudopropheta- E
rum. Petilianus dixit, Paulus quoque Apoſtolus Cap.XL.
clamat, Nolite iugum ducere cum infidelibus, Quæ e-
nim participatio iuſticię cum iniquitate, aut quæ ſocie- 2.Cor.6.
tas luminis cum tenebris? Quæ autem conueotio Chri-
ſti ad Belial, aut quæ pars fideli cum infideli? A V G.
reſpondit, Verba Apoſtoli agnoſco, ſed quid te adiu-
uent omnino non video. Quis enim noſtrum dicit eſſe
participationem iuſticiæ cum iniquitate, etiam ſi iuſtus
& iniquus, ſicut Iudas & Petrus, pariter ſacramenta cũ-
municent? Ex voa quippe re ſancta Iudas ſibi ſumebat
iudicium, Petrus ſalutem: ſicut tu ſi diſſimilis eras cum
Optato ſacramentum ſumebas, & raptor ſicut ille non
eras. An rapioa iniquitas non eſt? Quis ita inſaniat vt
hoc dicat? Quæ ergo participatio iuſticiæ tuæ cum illius
ioiquitate, quando ad vnum accedebatis altare? Pe- Cap.XLI.
tilianus dixit, Et iterum docuit ne ſchiſmata naſceren-
tur, Dico autem vohis, quod vnuſquiſq; veſtrum dicit,
Ego quidem ſum Pauli, ego autẽ Apollo, ego vero Ce- 1.Cor.1.
phæ, ego autem Chriſti: Nunquid diuiſus eſt Chriſtus?
Nunquid Paolus crucifixus eſt pro vobis, aut in nomi-
ne Pauli baptizati eſtis? A V G. reſpondit, Memen-
tote qui hoc legitis, Petilianus ex Apoſtolo iſta com-
memorat, quando enim crederetis ſic eum pro nobis
contra ſe dicere? Petilianus dixit, Si rudibus, ſi iu- Cap.XLII.
ſtis Paulus hæc dixit, ego vobis ioiuſtis hæc dico, Nun- F
quid diuiſus eſt Chriſtus vt vos ab Eccleſia ſcinderetis?
A V G. reſpondit, Vereor ne quiſquam in hoc opere
noſtro ſcriptorem arbitretur erraſſe & illic feciſſe, Pe-
tilianus dixit: vbi debuit facere, Aug. reſpondit: ſed vi-
deo quid egeris, quaſi præoccupare voluiſti ne nos iſta
diceremus, Sed quid feciſti mihi vt bis dicantur? Si ergo
ſic te delectat audire quæ ſunt aduerſus vos vt ea dicun
tur, audi illa peto à me Petiliane: Nunquid diuiſus eſt
Chriſtus vt vos ab Eccleſia ſcinderetis? Petilianus Cap.XLIII.
dixit, Nũquid pro vobis Iudas traditor laqueo ſuo mor-
tuus eſt, aut eius vos moribus tingitis, cuius facta ſectan
tes raptis theſauris Eccleſiæ nos Chriſti hæredes pote-
ſtatibus ſeculi venundatis? A V G. reſpondit, Non
pro nobis Iudas, ſed Chriſtus mortuus eſt. Cui dicit Ec-
cleſia toto orbe diffuſa, Reſpondeam exprobrantibus Pſal.118.
mihi verbum, quoniã in verba tua ſuperſperaui. Cum
ergo audiam verba domini dicentis, Eritis mihi teſtes Actor.1.
io Hieruſalem, & in totam Iudæam & Samariam, &
vſque in totam terram: Et per Prophetam, In omnem Pſal.18.

G terram exiuit ſonus eorum, & in fines orbis terræ verba eorum: malorum commixtio corporalis me nulla perturbat, ſed noui dicere, Suſcipe ſeruum tuum in bonum, non calumnientur me ſuperbi. Non ergo curo vanum calumniatorem, quia idoneum teneo promiſſorem. Si autem de rebus vel locis eccleſiaſticis quos tenebatis & non tenetis querimini, poſſunt & Iudæi ſe iuſtos dicere, & iniquitatem nobis obiicere, quia locum in quo impie regnauerũt, modo Chriſtiani poſſident. Quid ergo indignum ſi ea quæ tenebant hæretici, ſecundum parem domini voluntatem catholici tenent? Ad omnes enim ſimiles, id eſt, ad omnes impios & iniquos illa vox domini valet, Auferetur à vobis regnum dei, & dabitur genti facienti iuſticiam. An fruſtra ſcriptum eſt, Labores impiorum iuſti edent? Quapropter magis mirari debetis, quòd adhuc tenetis aliquid, quàm quòd aliquid amiſiſtis. Sed neque hoc miremini, paulatim enim cadit paries dealbatus. Reſpicite tamen Maximinianiſtas, quæ loca tenebant, & quibus inde agentibus & expugnantibus pulſi ſint. Et ſi hoc pati iuſticia eſt, & facere iniquitas, aude loqui ſi H potes. Primò quia vos feciſtis, illi paſſi ſunt: deinde quia ſecundum regulam iuſticiæ huius tu inferior inueniris. Illi enim per iudices à catholicis imperatoribus expulſi ſunt ex locis antiquis, tu autem nec per ipſorum Imperatorum iuſſa de baſilicis expelleris vnitatis. Vnde? niſi quia minoris meriti es, non ſolum cæteris collegis tuis, ſed etiam iſtis ipſis, quos certe vt ſacrilegos plenarij concilij veſtri ore damnaſtis.

Pſal.118. Matth.21. Pſal.104. Acto.23.

Ca.XLIIII. Gala.3. Petilianus dixit, Nos enim vt ſcriptum eſt, baptiſmo noſtro Chriſtum induimus traditum, vos veſtro contagio Iudam induitis traditorem. AVG. reſpondit, Poſſem & ego dicere, vos veſtro cõtagio Optatum induitis proditorem, raptorem, oppreſſorem, ſeparatorem: ſed abſit vt cupiditas reddendi maledicti me prouocet ad aliquam falſitatem: nec vos enim illum induitis, nec nos iſtum. itaque ſi quis ad nos veniens in nomine Optati ſe baptizatum eſſe reſpondeat, & baptizetur in nomine Chriſti, & vos quotquot à nobis I venientes baptizaſtis, ſi in nomine traditoris ſe baptizatos dixerant, non reprehendimus quod feciſtis: ſi autem in Chriſti nomine baptizati erant, non videtis quanto errore arbitremini varietate humanorum viciorum diuina ſacramenta variari, aut in te cuiuſquam ſordibus pollui.

Cap.XLV. Petilianus dixit, Sed ſi iſtæ ſunt partes, nihil nobis præiudicãt nomina cum paucis. Duæ nanque viæ ſunt, vna anguſta, qua pergimus: alia eſt impiis, qua peribunt, & tamen longe diſcernitur vocabuli æqualitas, ne via iuſticiæ conſortio nominis maculetur. AVG. reſpondit, Timuiſti comparatum multitudini veſtræ multitudinem orbis terrarum, & ad paucitatis laudem per anguſtam viam gradientem te conferre voluiſti. Vtinam non ad eius laudem, ſed ad ipſam viam te contuliſſes, profecto conſpiceres eandem paucitatem in Eccleſia eſſe omnium gentium, ſed paucos dici iuſtos in comparatione multorum iniquorum: ſicut in comparatione paleæ poſſunt pauca grana dici vberrimæ ſegetis, quæ tamen per ſeipſa in maſſam redacta implent horreum. Nam ſicut in tribulationibus amiſſorum locorum, ſic etiam in paucitate, ſi in his putas eſſe iuſticiam, te ipſi Maximinianiſtæ ſuperabunt.

Cap.XLVI. Pſal.1. Petilianus dixit, Primo Pſalmo Dauid beatos & impios ſeparat, non partes ſcilicet faciens, ſed ab omnibus impiis ſeparans ſanctitatem. Beatus vir qui non abiit in concilio impiorum, & in via peccatorum non ſtetit. Ad viam iuſticiæ redeat, qui errauerat vt periret. Et ſuper cathedram peſtilentiæ non K ſedit, cum ita commoneat ô miſeri quid ſedetis? Sed in lege domini voluntas eius, & in lege domini meditabitur die ac nocte. Et erit velut lignum quod plantatum eſt circa decurſus aquarum: quod fructum ſuum dabit in tempore ſuo. Et folium eius non decidet, & omnia quæcunque fecerit proſpera procedent. Non ſic impij non ſic, ſed tanquam puluis quem proiicit ventus à facie terræ, implet oculos vt excæcet. Propterea non exurgent impij in iudicio, neque peccatores in concilio iuſtorum. Quoniam ſcit dominus vias iuſtorum, & iter impiorum peribit. AVG. reſpondit, Quis non in ſcripturis diſcernat hæc duo genera hominum, ſed vos maledicti paleæ crimina etiam frumentis obiicitis, & cum ſola palea ſitis, ſolum frumentum vos eſſe iactatis. Prophetæ autem veridici vtrũque hoc genus ante ventilationem quæ in die iudicij futura eſt, permixtum eſſe dicunt per totum mundum: id eſt, per totum agrum domini. Veruntamen admoneo vt iſtum primum Pſalmum Græce legas, ita non audebis pro L crimine obiicere orbi terrarum partem Macarij, quia forte intelligeres cuius Macarij, ſi pars in omnibus ſanctis, quæ per omnes gentes benedicuntur in ſemine Abrahæ. Quod enim ſcriptum eſt Latine, Beatus vir, Græce habet μακάριος ἀνήρ. Ille autem Macarius qui vobis diſplicet, ſi malus fuit, nec in hac ſorte eſt, nec huic ſorti obeſt. Si autem bonus, opus ſuum probet, vt in ſeipſo habeat gloriam & non in altero. *Gala.6.*

Ca.XLVII. Pſal.22. Petilianus dixit, Noſtri autem baptiſmatis laudes idem pſalmographus decantauit, Dominus paſcit me, & nihil mihi deerit, in loco paſcuæ ibi me collocauit. Super aquam refectionis educauit me, animam meam conuertit. Deduxit me ſuper ſemitas iuſticiæ propter nomen ſuum: Nam & ſi ambulauero in medio vmbræ mortis, ſi me inquit, perſecutor occidat, non timebo mala, quoniam tu mecum es, Virga tua & baculus tuus ipſa me conſolata ſunt. Inde vicit Goliam oleo chriſmatis loricata. Paraſti in conſpectu meo menſam, aduerſus eos qui tribulant me. Impinguaſti oleo caput meum, & calix tuus inebrians perquam optimus, Et miſericordia tua ſubſequetur me omnes dies vitæ meæ. Vt inhabitem in M domo domini, in longitudine dierum. AVG. reſpondit, Iſte Pſalmus de his loquitur, qui bene ſuſcipiũt baptiſmum, & ſancto ſancte vtuntur. Non enim hæc verba iſta etiam ad Simonem magum pertinent, qui tamen eundem ſanctum baptiſmum accepit: & quia eo ſancte vti noluit, non ideo illum inquinauit, aut repetendum talibus docuit, Sed quia Goliæ commemorationem feciſti, attende illum de ipſo Golia Pſalmum, & vide quia in cãtico nouo depictus eſt: ibi enim dicitur, Deus cãticum nouum cantabo tibi, in pſalterio decem chordarum pſallam tibi. Et vide vtrum ad hoc canticum pertineat, qui orbi terrarum communicat. Alibi enim dicitur, Cantate domino canticum nouum, cantate domino omnis terra. Omnis ergo terra, in cuius vnitate nõ eſtis, cantat canticum nouum, & omnis terræ ſu[illegible] quoque verba iſta, Dominus paſcit me, & nihil mihi deerit &c. Non ſunt hæc verba zizaniorum, quanuis vſque ad meſſem in vna ſegete tolerentur. Non ſunt verba paleæ ſed tritici, quanuis eadem pluuia ſimulque nutriantur, eadem area ſimulque triturentur, donec vltimo ventilabro abinuicem ſegregentur, Quæ duo vtique communiter vnum habent baptiſmum, quanuis non ſint vnum. Sed & ſi pars veſtra eſſet Eccleſia dei,

1.Reg.17. Actor.8. Pſal.32. Pſal.95. Pſal.22. Matth.13. Matth.3.

A dei, certe fatereris iſtum Pſalmum non ibi pertinere ad
furioſas cateruas Circumcellionum. Aut ſi & ipſi per
ſemitas iuſticiæ deducuntur, quare negatis eos comi-
tes veſtros eſſe, cum vobis obiiciuntur, quanuis ple-
runque paucitate conciſionis veſtræ, non virga & ba-
culus dei, ſed fuſtes eorum conſolentur, quibus vos &
aduerſus leges Romanas tutos eſſe arbitramini: in quas
incurrere quid eſt aliud quàm ambulare in medio vm-
bræ mortis? Sed non timet mala cum quo dominus eſt.
Certe tamen non audebis dicere etiam iſtorum furio-
ſorum eſſe verba, quæ in hoc Pſalmo cantantur, & ta-
men habere eos baptiſmum, non ſolum confitemini,
ſed etiam profitemini. Non dicunt ergo iſta niſi qui
aqua ſancta reficiuntur, ſicut omnes iuſti dei, non qui
ea male vtendo ſubuertuntur, ſicut magus ille à Philip-
Act.8. po baptizatus, & tamen ipſa in vtriſque vna & ſancta
eſt. Non dicunt iſta niſi qui ad dexteram pertinebunt,
ſed tamẽ eadem paſcua ſub vno paſtore & oues & hirci
Matth.25. paſcuntur, donec vt debita recipiant, ſegregentur. Non
dicunt iſta niſi qui de menſa domini vitam ſumunt ſi-
B cut Petrus, non iudicium ſicut Iudas: & tamen ipſa vtri-
que fuit vna, ſed non vtrique valuit ad vnum, quia ipſi
non erant vnum: Non dicunt iſta, niſi qui oleo ſancto
etiam in ſpiritu beatificantur, ſicut Dauid, non qui in ſo
lo corpore conſecrantur, ſicut Saül: & tamen cum am-
bo vnum ſumpſiſſent, non eis impar ſacramentum, ſed
impar meritum fuit. Non dicunt iſta niſi qui calicem
domini in vitam æternã mutata mente ſuſcipiunt, non
1.Cor.11. qui iudicium ſibi manducant & bibunt, ſicut Apoſto-
lus ait, & tamen vtriſque non vnis calix ille vnus eſt,
inebrians ad capeſſenda cœleſtia martyres, non ad fu-
1.q.1.cap. neſtanda præcipitia Circumcelliones. Memento ergo
Dominus. ſacramentis dei nihil obeſſe mores malorum homi-
num, quò illa vel omnino non ſint, vel minus ſancta
ſint, ſed ipſis malis hominibus vt hæc habeant ad teſti-
monium damnationis, non ad adiutorium ſanitatis.
Saltem quippe ipſa verba vltima Pſalmi huius conſide-
rare debuiſti, & propter eos qui baptiſmo accepto apo-
ſtatant intelligere non ab omnibus qui ſanctum bap-
Pſal.22. tiſma accipiunt poſſe dici, Vt inhabitem in domo do-
mini in longitudine dierum: & tamen ſiue permanẽti-
bus ſiue lapſis, cum ipſi non ſint vnum, baptiſmus vnus
eſt: & cum ipſi non vtrique ſancti ſint, baptiſmus in
vtriſque ſanctus eſt: quia & apoſtatæ ſi redeant, nõ qua-
C ſi eum amiſerint baptizantur, ſed quod in ſe permanen-
Caput ti iniuriam fecerint humiliantur. Petilianus dixit,
XLVIII. An ne vos ſanctos eſſe dicatis, primũ id aſſero, quia qui
non fuerit innocens, non habet ſanctitatem. AVG.
reſpondit, Oſtende nobis tribunal vbi ſediſti, vt ante te
ſtaret orbis terrarum, & quibus oculis, non dico con-
ſcientias omnium, ſed vel actus inſpexiſti & diſcuſſi-
2.Cor.12. ſti, vt eum perdidiſſe innocentiam iudicares. Ille qui
1.Cor.4. raptus eſt vſque in tertium cœlum, dicit, Sed neque ego
meipſum diiudico, & tu de vniuerſa terra qua hæredi-
tas Chriſti dilatatur audes ferre ſententiam. Deinde ſi
ſatis abſolutum tibi videtur, quod dixiſti, Qui non fue-
1.Reg.10. rit innocens non habet ſanctitatem. Quæro ſi non ha-
1.q.1.c.diu. bebat Saül ſacramenti ſanctitatem, quid in eo Dauid
venerabatur: Si autem habebat innocentiam, quare in-
nocentem perſequebatur? Nam eum propter ſacroſan-
ctam vnctionem & honorauit viuum & vindicauit
1.Reg.24. occiſum. Et quia vel panniculum ex eius veſte præſci-
dit, percuſſo corde trepidauit. Ecce Saül non habebat
innocentiam, & tamen habebat ſanctitatem, non vitæ
ſuæ, ſed vnctionis: nam hoc ſine innocentia nemo po-

teſt, ſed ſacramẽti dei quod & in malis hominibus ſan- D
ctum eſt. Petilianus dixit, Nam ſi legẽ perfidi noſtis, *Cap.XLIX.*
ſine iniuria ipſius legis hæc dixerim, hãc & diabolus no
uit, Nanque domino deo in cauſa Iob iuſti, quaſi iuſtus
ita de lege reſpondit, ſicut ſcriptum eſt, Dixit dominus
diabolo, Reſpexiſti in puerum meum Iob, quia non eſt *Iob.2.*
ſimilis illi in terra, homo ſine malicia, verus dei cultor,
abſtinens ſe ab omni malo, perſeuerans in ſimplicitate,
tu autem petiſti vt omnem rem illius perderes ſine cau-
ſa. Et reſpondit diabolus & dixit domino, Corium pro
corio, & omne quodcunque habuerit homo pro anima
ſua dabit. Ecce legaliter loquitur, qui nititur contra le-
gem. Et iterum dominum Chriſtum ſermonibus ſuis
ſic auſus eſt attentare, ſicut ſcripum eſt, Aſſumpſit dia-
bolus Ieſum in ſanctam ciuitatem, & ſtatuit eum ſuper *Matth.4.*
pinnam templi, & dixit ei, Mitte te deorſum: Scriptum *Pſal.90.*
eſt enim, Quia angelis ſuis mandauit de te, vt manibus
tollant te, ne forte offendas ad lapidem pedem tuum.
Ait Ieſus, Iterum ſcriptum eſt, Non tentabis dominum
deum tuum. Noſtis, inquam, ſicut diabolus legẽ, qui in *Deute.6.*
ſuis conatibus vincitur, & in actibus erubeſcit. AVG. E
reſpondit, Poſſem quidem quærere abs te, in qua lege
ſcripta ſunt verba quæ diabolus dixit, cum ſanctum vi-
rum Iob apud deũ criminaretur, ſi hoc mihi eſſet pro-
poſitum demonſtrare legẽ, quam dicis diabolum noſſe,
teipſum non noſſe: ſed quia non inde inter nos quæſtio
eſt, hoc prætermitto. Sic autem conatus es oſtendere
diabolum legiſperitum, quaſi nos dicamus omnes qui
verba legis nouerunt iuſtos eſſe. Quid ergo te adiuuet
quod de diabolo cõmemorare voluiſti, non video, niſi
forte vt nobis veniret in mentẽ, quo modo ipſum dia-
bolum vos imitamini. Sicut enim ille contra latorẽ le-
gis proferebat verba legis, ſic & vos ex verbis legis ac-
cuſatis homines, quos ignoratis, vt dei promiſſis quę in
ipſa lege ſcripta ſunt reſiſtatis. Deinde vellem mihi di-
ceres, Confeſſores illi veſtri quãdo ſeipſos præcipitant,
cui dicant martyrium, vtrum Chriſto, qui talia ſugge-
rentem diabolum repulit, an potius ipſi diabolo, qui ta-
lia Chriſto facienda ſuggeſſit? Duæ ſunt maxime viles
atque vſitatæ mortes eorum, qui ſeipſos interimunt, la-
queus & præcipitiũ. Tu certe dixiſti in primis partibus *23.q.5.cap.*
huius epiſtolæ, Laqueo traditor periit, laqueum talibus *Tu dixiſti.*
dereliquit: hoc ad nos omnino non pertinet. Neque e-
nim veneramur nomine martyrum eos qui ſibi collum F
ligauerunt. Quanto autem nos probabilius in vos dici-
mus, magiſter traditoris diabolus præcipitium Chriſto
ſuadere voluit, & repulſus eſt. Quid ergo dicendi ſunt,
quibus hoc ſuaſit & auditus eſt? Quid enim, niſi inimici
Chriſti, amici autem diaboli, diſcipuli ſeductoris, con-
diſcipuli traditoris: Spontaneas enim mortes ab vno
magiſtro vtriq; didicerunt, ille laqueum, iſti præcipitiũ.
Pelagianus dixit, Sed vt veſtra ſingula deſtruamus, *Caput.L.*
ſi ſacerdotes vos dicitis, ſic à domino deo dictum eſt
per Prophetam, Vltio domini ſuper falſos ſacerdotes.
AVG. reſpondit, Quare potius quid verum dicas,
non vnde male dicas, & quid doceas, non quid obii-
cias. Petilianus dixit, Si cathedram vobis miſeri *Caput.LI.*
vendicatis, vt ſuperius diximus, habetis illam profecto
quam Dauid Propheta pſalmographus peſtilentiæ ca-
thedram pronunciauit, vobis enim iuſte relicta eſt, quia
in ea ſancti ſedere non poſſunt. AVG. reſpondit,
Et hæc non vides non aliqua eſſe documenta, ſed va-
na conuicia. Hoc enim eſt illud quod pauloante dixi,
Verba legis dicitis, ſed in quos dicatis non attenditis:
ſicut diabolus verba legis dicebat, ſed cui diceret non

G agnoſcebat:Ille caput noſtrum ſurſum aſcenſurum,deorſum volebat deiicere: vos autem corpus eiuſdem capitis, quod per totam terram diffuſum eſt, ad exiguam partẽ vultis redigere. Certe ipſe pauloante dixiſti, nos legem noſſe & legaliter loqui, ſed in actibus erubeſcere. Dicis quidem iſta nihil probans, ſed & ſi de aliquibus probares,de his cæteris non præſcriberes, Veruotamen ſi omnes per totum orbem tales eſſent, quales vaniſſime criminaris, cathedra tibi quid fecit Eccleſiæ
Petrus põtifex Romanus. Romanæ, in qua Petrus ſedit, & in qua hodie Anaſtaſius ſedet: vel Eccleſię Hieroſolymitanæ,in qua Iacobus ſedit, & in qua hodie Ioannes ſedet, quibus nos in catholica vnitate connectimur, & à quibus vos nefario furore ſeparaſtis? Quare appellas cathedram peſtilentiæ cathedram apoſtolicam? Si propter homines,quos putas legem loqui & non facere,nunquid dominus Ieſus Chriſtus propter Phariſæos,de quibus ait,Dicunt enim & non faciunt, cathedræ in qua ſedebant vllam fecit iniuriam? Nõnne illam cathedram Moyſi commendauit, & illos ſeruato cathedræ honore redarguit? Aie enim,Cathedram Moyſi ſedent,quæ dicunt facite,quæ
Marci.23. autem faciunt facere nolite:dicunt enim & nõ faciunt. Hæc ſi cogitaretis,non propter homines quos infama-
H tis blaſphemaretis cathedram Apoſtolicam, cui non communicatis.Sed quid eſt aliud quàm neſcire dicere,
Cap.LII. & tamen non poſſe niſi maledicere. Petilianus dixit,Si ſacrificia vos facere iudicatis,de vobis quippe nequiſſimus deus ipſe ſic dicit,Facinoroſus,inquit, qui ſa-
Eſaia.66. crificat mihi vitulum,quaſi canem occidat,& qui ponit ſimilaginẽ, quaſi ſanguinem porcinum fundat, Scitote veſtrum ſacrificium, qui ſanguinem humanum iam fudiſtis. Et iterum, Sacrificia eorum quaſi panis luctus,
Oſee.9. omnis qui manducabit ex illo inquinabitur. AVG. reſpondit, Nos dicimus tale cuiq; ſacrificium fieri,qua-
1.q.1.cap. Dominus. lis accedit vt offerat, & qualis accedit ve ſumat, & eos de ſacrificiis talium manducare, qui ad illa tales accedunt, quales & illi ſunt. Itaque ſi offerat deo malus, & accipiat inde bonus, tale cuique eſſe qualis quiſque fuerit, quia & illud ſcriptum eſt, Omnia munda mundis.
Titum.1. Per haoc ſententiam veridicam & catholicam etiam vos Optati ſacrificio nõ eſtis polluti, ſi facta eius diſplicebant vobis,Nam vtique panis illius panis luctus erat, ſub cuius iniquitatibus Africa tota lugebat: ſed panem
I luctus omnibus vobis communem eſſe, omnium veſtrum malum ſchiſmaticis facit. Nam ſecundum concilij veſtri ſententiam Felicianus Muſticanus humanum ſanguinem fudit, Dixiſtis enim cum eos damna-
Pſal.13. retis,Veloces pedes eorum ad effundendum ſanguinẽ. Vide ergo quale ſacrificium offerat, quem ſacerdotem habetis cum eum ſacrilegum damnaueritis, & ſi hoc vobis nihil obeſſe arbitramini,rogo vos,vanitas calumniarum veſtrarum quid oberit orbi terrarum? Pe-
Cap.LIII. tilianus dixit, Si precem domino facitis aut funditis orationem, nihil vobis penitus prodeſt, Veſtras enim debiles preces cruenta veſtra conſcientia vacuat, quia domious deus puram magis conſcientiam quàm preces exaudit, domino Chriſto dicente, Non omnis qui
Matth.7. dicit mihi domine domine, intrabit in regnum cœlorum, ſed is qui facit voluntatem patris mei qui in cœlis eſt. Voluntas dei vtique bona eſt, nam ideo in ſacra oratione ſic petimus,Fiat voluntas tua ſicut in cœlo & in
Matth.6. terra: vt quia bona eius voluntas eſt, nobis quæ bona ſunt largiatur. Vos ergo voluntatem dei non facitis, quia mala quotidie perpetratis. AVG. reſpondit, Iſta omnia ſi & nos in vos dicamus, nõnne qui nos audierit,inſanos potius litigatores quàm Chriſtianos di- K
ſputatores, ſi ipſe ſanus eſt, iudicabit? Non ergo reddi- *1.Petri.3.*
mus maledictum pro maledicto, Seruum enim domi- *2.Timo.2.*
ni non oportet litigare, ſed eſſe mitem ad omnes, docibilem, in modeſtia corripientem diuerſa ſentientes. Si ergo vobis obiicimus eos qui mala apud vos quotidie perpetrant, inepte litigamus, alios ex aliis accuſantes. Si autem vos admonemus, vt ſicut illa vobis non vultis obiici, ſic nobis non obiiciatis aliena, in modeſtia vos corripimus, ſi qui aliquando reſipiſcatis.

Petilianus dixit, Si vero forte, quod neſcio,dæmo *Cap.LIIII.*
nia pellitis,nec in vobis proderit: quia nec fidei veſtræ, nec meritis cedunt ipſa dæmonia, ſed in nomine domini Ieſu Chriſti pelluntur. AVG. reſpondit,Gratias deo, quia tandem confeſſus es poſſe valere inuocatum nomen Chriſti ad aliorum ſalutem, etiam ſi à peccatoribus inuocetur. Hinc ergo intellige cum Chriſti nomẽ inuocatur, non obeſſe aliorum ſaluti aliena peccata. Nos autem quo modo inuocemus nomen Chriſti, non meo iudicio nobis opus eſt, ſed ipſius qui inuocatur à nobis. Solus enim poteſt noſſe quo corde inuo-
cetur. Ex eius tamen verbis certi ſumus ab omnibus L
gentibus eum ſalubriter inuocari quæ benedicuntur in
ſemine Abrahæ. Petilianus dixit, Et ſi prorſus vir- *Cap.LV.*
tutes & mirabilia faciatis, propter veſtram nequiciam, nec ſic vos dominus nouit, domino ipſo dicente, Mul-
ti dicent mihi in die illo, Domine domine, in nomine *Matth.7.*
tuo prophetauimus, & in nomine tuo dæmonia eiecimus, & in tuo nomine virtutes multas fecimus. Tunc dicam illis, quoniam nõ noui vos, Diſcedite à me operarij iniquitatis. AVG. reſpondit, Agnoſcimus ver-
ba domini. Hinc & Apoſtolus ait, Si fidem habeam ita *1.Cor.13.*
vt montes transferam, charitatem autem non habeam, nihil ſum. Hic ergo quærendum eſt quis habeat charitatem: inuenies non eſſe niſi eos qui diligunt vnitatem. Nam de excluſione dæmonum, & de potentia miraculorum, quoniam plerique talia non faciunt, & tamen ad regnum dei pertinent: plerique autem faciunt, & non pertinent: nec noſtri nec veſtri debent gloriari, ſi qui forte iſta poſſunt: quandoquidem nec Apoſtolos qui vere iſta ſalubriter atque vtiliter poterant, vo-
luit dominus gaudere de talibus quando eis ait, No- *Luca.10.*
lite in hoc gaudere quod dæmonia vobis ſubiecta ſint:
gaudete autem quod nomina veſtra ſcripta ſunt in cœ- M
lo. Quapropter iſta quæ ex Euangelio poſuiſti, & ego tibi poſſem dicere, ſi te viderem ſignorum virtutes operantem: & tu mihi, ſi me talia facientem videres. Non ergo vobis dicamus quæ poſſunt & ex alia parte dici, & remotis ambagibus: quoniam vbi ſit Eccleſia Chriſti, quærimus ipſum qui eam ſuo ſanguine redemit, audia-
mus dicentem, Eritis mihi teſtes in Hieruſalem & in *Acto.1.*
totam Iudæam & Samariam, & vſque in totam terram. Huic Eccleſiæ quæ per totam terram diffunditur, quiſquis non communicat cui non communicet vides, ſi cuius verba iſta ſint audis. Quid eſt autem dementius
quàm ſacramentis domini communicare, & verbis do *Luca.13.*
mini non communicare? Hi vtique dicturi ſunt, In nomine tuo manducauimus & bibimus: & audituri, Non noui vos: qui corpus eius & ſanguinem in ſacramento manducant & bibunt, & membra eius toto orbe diffuſa in Euangelio non agnoſcunt, & ideo cum eis in
iudicio non computantur. Petilianus dixit, Quo- *Cap.LVI.*
niam & ſi ve ipſi putatis, domini legem pure ſequimini, de ipſa lege ſanctiſſima legaliter diſputemus.
Dicit Apoſtolus Paulus, Bona eſt lex ſi quis ea legitime *1.Timo.1.*
vtatur.

Exod.20. vtatur, Lex ergo quid dicit? Non occides. Quod ſemel
Gene.4. fecit Cain parricida, vos fratres ſæpius occidiſtis.
A A V G. reſpondit, Similes vobis eſſe nolumus, nam
non deſunt quæ dicantur, ſicut & tu iſta dicis: & quæ
ſciantur, nam iſta tu neſcis: & quæ oſtendantur, nam tu
Cap.LVII. iſta nõ oſtendis. Petilianus dixit, Dictum eſt, Non
Exod.20. mœchaberis: vnuſquiſque veſtrum ſi carnaliter caſtus
ſit, ſpiritaliter mœchus eſt, quia adulterat ſanctitatem.

A V G. reſpondit, Poſſunt hæc in quoſdam veraci-
ter dici, & noſtros & veſtros: qui ſi vtriſque noſtrum
diſplicent, nec noſtri nec veſtri ſunt. Sed tu quod in
quoſdam dicis, & nec in ipſis probas, pro eo vis accipi
ac ſi probaueris, non in aliquibus qui degenerant à ſe-
mine Abrahæ, ſed in omnibus gentibus quę benedicun
Cap.LVIII. tur in ſemine Abrahæ. Petilianus dixit, Dictum eſt,
Exod.20. Falſum teſtimonium non reddes: Cum regibus ſeculi
**al. veſtra.* vos veſtra tenere mentimini, nónne falſa * conflatis?

A V G. reſpondit, Si non ſunt veſtra quæ tenetis, nec
illa erãt veſtra quæ à Maximinianiſtis recepiſtis. Quod
ſi propterea illa veſtra erãt, quia illi ſacrilegum ſchiſma
B fecerunt, non communicando parti Donati: attende
quæ loca teneatis, & cuius hæreditati non communice-
tis, & cogitate non regibus ſeculi, ſed regi Chriſto quid
Psal.71. reſpondere poſſitis. De illo dictum eſt, Dominabitur à
mari vſque ad mare, & à flumine vſque ad terminos
Matth.3. orbis terrarum. Quo vtique flumine, niſi vbi baptizatus
eſt, & vbi ſuper eum columba deſcendit, magnum cha
ritatis & vnitatis indicium. Vos autem huic vnitati nõ
communicatis, & adhuc loca vnitatis tenetis, & inui-
diam nobis de regibus ſeculi facitis, cum per iuſſa pro-
conſulum de locis partis Donati ſchiſmaticos veſtros
expuleritis. Non ſunt hæc verba per inane volantia, ho-
mines viuunt, ciuitates teſtantur, geſta proconſularia &
municipalia recitantur. Sileat aliquando vox calum-
nioſa obiiciens reges ſeculi vniuerſæ terræ, per quorum
procõſules non potuit parcere conciſa conciſæ. Cum
ergo dicimus quòd noſtra tenetis, non oſtendimur
falſum teſtimonium dicere, niſi non oſtendatis in ec-
cleſia Chriſti non eſſe, quod quidem dicere non ceſſa-
tis, ſed oſtendere nunquam valebitis: Immo vero cum
C hoc dicitis, non iam nobis, ſed ipſi Chriſto falſi teſtimo
nij crimen obiicitis. Nos quippe in eccleſia ſumus quæ
Actor.1. ipſius teſtimonio prænunciata eſt, & vbi ſuis teſtibus
atteſtatus eſt, dicens, Eritis mihi teſtes in Hieruſalem
& in totam Iudæam & Samariam, & vſque in totam
terram. Vos autem falſos teſtes non ſolùm hinc oſten-
dimus, quia huic veritati reſiſtitis, ſed etiam in ipſo iudi
cio quo cũ Maximiniani ſchiſmate conflixiſtis. Si enim
ſecundum legem Chriſti agebatis, quanto congruen-
tius ſecundum eam conſtituunt aliqui Chriſtiani Im-
peratores, ſi poſſunt ſecundum eam iudicare Pagani
Diſt 10. ca. proconſules. Si autem in adiutorium etiam terreni im-
in adiuto- perij leges aſſumendas putaſtis, non reprehendimus.
rium. Fecit hoc Paulus cum aduerſus iniurioſos ciuem Ro-
Acto.22. manum ſe eſſe teſtatus eſt. Sed quæro quibus terrenis le
gibus ſit ſtatutum, vt Maximinianiſtæ locis pellantur:
nullas omnino reperies, ſed videlicet legibus quæ ad-
uerſus hæreticos, atque inter eos etiam aduerſus voſip-
ſos latæ ſunt, illos expellere voluiſtis, aduerſus infirmos
tanquam potentiores præualuiſtis. Vnde illi quia nihil
potuerunt, innocentes ſe dicunt tanquam ſub leone lu
pus, tamen legibus aduerſus vos latis profecto aduerſus
alios, niſi per falſum teſtimonium nõ vtemini. Si enim
veraces ſunt illæ leges, cedite etiam vos locis quos te-
netis: ſi autem fallaces ſunt, cur per eas alios excluſiſtis?

Tomus ſeptimus.

quid quod & veraces ſunt, & vos per illas alios niſi fal- D
laciter non poſſetis expellere? Vt enim eis ſeruirent iu-
dices, hæreticos expellere voluerunt, vnde vos priores
expellere debuerunt: ſed vos catholicos eſſe dixiſtis, vt
vobis parcerent leges, per quas alios premebatis, vide-
tis quid vobis apud voſmetipſos videamini, illis tamen
legibus non eſtis catholici. Cur ergo aut eas veraces fal
ſo teſtimonio fefelliſtis, aut eas fallaces ad opprimen-
dos alios vſurpatis? Petilianus dixit, Dictum eſt, *Cap.LIX.*
Non concupiſces rem proximi tui: vos noſtra diripi- *Exod.20.*
tis, vt pro veſtris habeatis. A V G. reſpondit, Et quæ-
cunque vnitas poſſidebat, non niſi noſtra ſunt, qui non
ſecundum calumnias hominum, ſed ſecundum verba
Chriſti, in quo benedicuntur omnes gentes vniuerſæ *Gene.22.*
terræ, in vnitate conſiſtimus, nec propter malos quos
à frumentis dominicis ante iudicij ventilationem ſe-
parare non poſſumus, nos à ſocietate tritici ſeparamus.
Et ſi qua iam conciſi poſſidere cœpiſtis, quia vobis ab- *23.q.7.c.Si*
lata nobis dominus dedit, non ideo concupiſcimus a- *de rebus.*
liena, quia illius imperio cuius ſunt omnia, facta ſunt
noſtra, & iuſte noſtra ſunt: vos enim his vtebamini ad
præciſionem, nos ad vnitatem. Alioquin & primo po- E
pulo dei poſſent illi obiicere alienæ rei concupiſcentiã,
qui diuina poteſtate ab eorum facie, quia ea terra male
vtebantur expulſi ſunt, & ipſi Iudęi à quibus ablatum eſt
regnum, ſecundum verba domini, & datum eſt genti *Matth.21.*
facienti iuſticiam, poſſunt obiicere alienæ rei concupi-
ſcentiam, quia Eccleſia Chriſti poſſidet vbi perſecutores
Chriſti regnabant. Et poſt omnia, cum vobiſipſis dictũ
fuerit, res alienas concupiſcitis, quia Maximinianiſtas
de baſilicis eieciſtis, quid reſpondeatis non inuenitis.

Petilianus dixit, Qua igitur lege vos Chriſtianos *Cap.LX.*
oſtenditis, cum legi contraria faciatis? A V G. reſpon
dit, Litigare vis, non diſputare. Petilianus dixit, Di- *Cap.LXI.*
cit autem dominus Chriſtus, Qui fecerit & ſic docue- *Matth.5.*
rit, maximus vocabitur in regno cœlorum: ſic autem
vos miſeros damnat, Qui reſoluerit vnum ex his man-
datis, minimus vocabitur in regno cœlorum. A V G.
reſpondit, Vbi forte aliter dicis teſtimonia ſcriptura-
rum quàm ſeſe habent, & ad rem quæ inter nos agitur
non pertinet, non nimis curo: vbi autem impediunt
quod tractamus, niſi veraciter proferantur, non te ar- F
bitror ſuccenſere debere, ſi quemadmodum ſcriptum
ſit commemoro. Ecce hoc quod modo poſuiſti, non ita
ſcriptum eſt, ſed ita potius, Qui ſoluerit vnum de man- *Matth.15.*
datis iſtis minimis, & docuerit ſic, minimus vocabitur
in regno cœlorum: Qui autem fecerit & ſic docuerit,
magnus vocabitur in regno cœlorum. Et continuo ſe-
cutus ait, Dico enim vobis, quia niſi abundauerit iuſti-
cia veſtra pluſquam Scribarum & Phariſæorum, non
intrabitis in regnum cœlorum. Alibi enim Phariſæos
oſtendit & arguit, quoniam dicunt & non faciunt: Hos
ergo & hic ſignificauit, cum diceret, Qui ſoluerit & ſic
docuerit: id eſt docuerit verbis, quod ſoluerit factis. Su-
per quos abundare præcipit iuſticiam noſtram, vt fa-
ciamus & ſic doceamus, & tamen nec propter illos
Phariſæos, quibus nos non per prudentiam, ſed per
maleuolentiam comparatis, præcepit dominus deſe-
ri cathedram Moyſi, in qua vtique figurabat ſuam, di-
cens, quippe illos ſuper cathedram Moyſi ſedentes, *Matth.23.*
dicere & non facere: monet tamen populos facere
quæ dicunt, & non facere quæ faciunt, ne cathedræ
ſanctitas deſeratur, & propter paſtores malos gregis
vnitas diuidatur. Petilianus dixit, Et iterum, Om- *Cap.LXII.*
ne peccatum quod peccauerit homo, extra corpus eſt: *1.Cor.6.*

G Qui autem peccauerit in ſpiritu ſancto,non ei remitte-
Matth.12. tur nec in hoc ſeculo nec in futuro. AVG. reſpon-
dit, Et hoc non ita ſcriptum eſt, & vide quantum te fe-
1.Cor.6. fellerit. Apoſtolus ad Corinthios ſcribens, ait, Omne
peccatum quodcunque fecerit homo, extra corpus eſt:
qui autem fornicatur, in corpus ſuum peccat: hoc autẽ
aliud eſt,& aliud illud quod dominus in Euangelio di-
Matth.12. xit,Omne peccatum & blaſphemia dimittetur homini-
bus,qui autem peccauerit in ſpiritum ſanctum, non re-
mittetur ei nec in hoc ſeculo neq; in futuro. Tu autem
cœpiſti ex Apoſtolo ſententiam, & eam tãquam vna ſit
ex Euangelio terminaſti,quod te non credo fraude ſed
errore feciſſe. Neutra enim ad rem pertinet,& cur hæc
dixeris, & quo quo modo dixeris omnino non video:
niſi forte quia cũ ſuperius dixiſſes, damnatos eſſe à do-
mino qui reſoluerint vnum ex mandatis, conſideraſti
quàm multos habeatis, non vnum, ſed multa mandata
ſoluentes: & ne tibi obiiceretur, voluiſti per tranſitum
ſubinducere differentiam peccatorum, aliud eſſe ſolue-
re aliquod mandatum, vnde venia facilis poſſit accipi:
aliud autem peccare in ſpiritum ſanctum,quod non re-
H mittetur neque in hoc ſeculo neque in futuro. Timens
itaque contagia peccatorum hoc tacere voluiſti, & rur-
ſus timens profunditatem quæſtionis excedentem vi-
res tuas, hoc rurſum perſtringere voluiſti, tanta trepi-
datione, vt quemadmodum ſolent aliqua perturbatio-
ne feſtinantes peruerſe ſe veſtire aut calceare, nolueris
attendere vel quid ad quod pertineat, vel vbi & quẽad-
modum ſcriptum ſit, Quale ſit autem illud peccatum,
quod non dimittetur neque in hoc ſeculo neque in fu-
turo: vſqueadeo neſcitis: vt cum in ipſo nos eſſe creda-
tis,remiſſionem tamẽ eius per veſtrum nobis baptiſmũ
promittatis. Quod vnde fieri poteſt ſi tale peccatum eſt
vt nõ dimittatur, neque in hoc ſeculo neque in futuro?

Cap.LXIII. Petilianus dixit, Diuina ergo mandata, quibus re-
Matth.5. bus impletis dicit dominus Ieſus,Beati pauperes ſpiritu:
quoniam ipſorum eſt regnum cœlorum, vt vos perſe-
quendi malicia furoris diuitias exhalatis. AVG. re-
ſpondit, Dicite iſta potius Circumcellionibus veſtris.

Ca.LXIIII. Petilianus dixit,Beati manſueti,quoniam ipſi poſ-
Matth.5. ſidebunt terram: Vos igitur immanſueti cœlum & ter-
ram pariter perdidiſtis. AVG. reſpondit, Iterum atq;
iterum audite dominum dicentem,Eritis mihi teſtes in
I Hieruſalem & in totam Iudæam & Samariam & vſque
in totam terram. Cur ergo illi non perdiderunt terram
& cœlum,qui vt non cõmunicent vniuerſæ terræ,con-
temnunt verba ſedentis in cœlo? Nam de veſtra man-
ſuetudine non tuæ voces,ſed Circũcellionum fuſtes in-
terrogẽtur. Dicturus es,Quid ad nos pertinet,quaſi nos
iſta dicamus,niſi vt hoc reſpõdeatis: Ideo enim ad vos
pertinet ſchiſma veſtrum, quia pertinere ad vos pecca-
tum non vultis alienum: nec tamen ob aliud vos à no-
bis ſeparaſtis,niſi dum nobis obiicitis crimen alienum.

Cap.LXV. Petilianus dixit,Beati qui lugent,quoniam ipſi con-
Matth.5. ſolabuntur:vos noſtri carnifices lugentes facitis,nõ lu-
getis. AVG. reſpõdit, Conſiderate paululũ quàm mul
Pſal.112. tum & quantum luctum dederint deo laudes amatorũ
veſtrorum. Dicite iterum quid ad nos, & ego iterũ di-
Pſal.95. cam,& tu quod dicis, quid ad nos: quid ad orbem ter-
Gene.22. rarum, quid ad eos qui laudant nomen domini à ſolis
ortu vſque ad occaſum:quid ad omnẽ terram quæ can-
tat canticum nouum,quid ad ſemen Abrahæ,in quo be
nedicuntur omnes gentes? Ergo ideo ad vos pertinet
ſacrilegium ſchiſmatis, quia ad nos nõ pertinent facta
mala veſtrorum: & hinc intelligitis nec ad orbem ter-
rarum pertinere,etiam ſi ea probaretis facta eorũ,prop- K
ter quos inde vos ſeparaſtis.

Petilianus dixit, Bea- *Cap.LXVI.*
ti qui eſuriunt & ſitiunt iuſticiam,quoniam ipſi ſatura- *Matth.5.*
buntur: vobis hæc iuſticia eſt vt noſtrum ſanguinem ſi-
tiatis. AVG. reſpondit, Quid tibi dicam tu homo,
niſi quia calumnioſus es? Eſurit quidẽ vos & ſitit vnitas
Chriſti: quæ vtinam vos abſorbeat, hæretici non eritis.

Petilianus dixit, Beati miſericordes, quoniam ipſi *Ca.LXVII.*
miſericordiam conſequentur: Vos quando miſericor- *Matth.5.*
des appellemini,cum pœnas iuſtis ingeritis:ad commu
nionẽ nequiſſimam,dum animas inquinatis. AVG.
reſpondit, Nec vos iuſtos probatis, nec nos pœnas in-
gerere vel iniuſtis: Et tamen ſicut eſt plerunque crude-
lis fallax adulatio, ſic ſemper miſericors iuſta correp-
tio. Nam vnde eſt illud quod non intelligitis, Emen- *Pſal.140.*
dabit me iuſtus in miſericordia & arguet me? Hoc e-
nim cum de aſperitate miſericordis correptionis di-
xiſſet,continuo ſubiunxit de lenitate pernicioſæ adula-
tionis, & ait, Oleum autem peccatoris non impinguet
caput meum. Tu ergo attende,quò voceris & vnde re-
uoceris: Nam vnde noſti,quo in te animo ſit quem ſæ-
uum putas,ſed quomodolibet ſit vnuſquiſque ſarcinam
ſuam portat, & apud nos & apud vos: ſed ſarcinam L
ſchiſmatis quam omnes portatis, abiicite, vt ſarcinas
veſtras bonas in vnitate portetis, & eos qui malas por-
tant, ſi poſſitis miſericorditer emendetis: ſi non poſſi-
tis, pacifice toleretis.

Petilianus dixit,Beati qui puro
ſunt corde,quoniam ipſi deum videbunt:Quando deũ
videbitis, qui immunda malicia cordis geritis cæcita-
tem. AVG. reſpondit, Quare hoc dicis? An forte
nos ignorata quæ homines dicunt obiicimus omnibus
gentibus, & manifeſta intelligere nolumus, quæ deus
prædixit de omnibus gentibus? Hæc eſt magna cæci-
tas cordis, & ſi nec ipſam in vobis agnoſcitis, hæc eſt
maior cæcitas cordis.

Petilianus dixit, Beati paci- *Ca.LXVIII*
fici, quoniam filij dei vocabuntur? Vos pacem ſcelere *Matth.5.*
fingitis,& bello quæritis vnitatem. AVG. reſpon-
dit, Non pacem ſcelere fingimus: ſed pacem ex Euan-
gelio prædicamus, cum quo ſi pacem habueritis, & no-
biſcum habebitis. Dominus reſurgens,& ſe non ſolum *Luca.24.*
oculis intuendum, ſed etiam contrectandum manibus
diſcipulorum præbens, inde cœpit, Pax vobiſcum, in-
quit. Et quo modo eſſet tenenda pax iſta, ſequentibus
verbis aperuit. Ibi enim, Aperuit eis ſenſum vt intelli-
gerent ſcripturas, & dixit eis, Quoniam ſic ſcriptum M
eſt, & ſic oportebat pati Chriſtum, & reſurgere tertia
die, & prædicari in nomine eius pœnitentiam & re-
miſſionem peccatorum per omnes gentes, incipienti-
bus ab Hieruſalem. Cum his verbis pacem habete, & à
nobis non diſſentietis: Nam ſi bello quærimus vnita-
tem, non potuit laudari præclarius bellum noſtrum,
quandoquidem ſcriptum eſt, Diliges proximum tuum *Matth.22.*
ſicut teipſum. Et iterum ſcriptum eſt, Nemo vnquam *Ephe.5.*
carnem ſuam odio habuit: & tamen caro concupiſcit *Gala.5.*
aduerſus ſpiritum, & ſpiritus aduerſus carnem. Quòd
ſi nemo carnem ſuam odio habet, & tamen aduerſus
carnem ſuam concupiſcit: ecce bello vnitas quæritur,
vt corpus caſtigatum ſeruituti ſubiiciatur. Quod au- *1.Cor.9.*
tem ſpiritus facit aduerſus carnem, non odio ſed dile-
ctione belligerans, hoc ſpiritales faciunt aduerſus car-
nales, vt quod agunt erga ſe, agant & erga illos, quia
diligunt proximos tanquam proximos,ſed bellum ſpi-
ritalium eſt illa in charitate correptio, gladius eorum
ſermo dei eſt. Ad tale bellum tuba Apoſtolica conci-
tantur cum magno impetu perſonante, Prædica ver- *2.Timo.4.*
bum,

A bum, inſta opportune, importune, argue, hortare, incre
pa in omni lõganimitate & doctrina. Ecce nõ agimus
ferro, ſed verbo, vos autem nec reſpondetis vera, & ac-
cuſatis falſa, non corrigitis veſtra, obiicitis aliena. Dicit
Chriſtus verum teſtimonium de orbe terrarum, dicitis
vos aduerſus Chriſtum falſum teſtimonium contra or-
bem terrarum. Nos autem ſi vobis potius quàm Chri-
ſto crederemus, pacifici eſſemus: quia Chriſto potius q̃
vobis credimus, pacem ſcelere fingimus. Et hæc cum di
Matt.5. catis atque faciatis, audetis inſuper cõmemorare, Beati
Cap.LXIX. pacifici, quoniam filij dei vocabũtur. Petilianus di-
Ephe.4. xit, Cum dicat Apoſtolus Paulus, Obſecro vos fratres
ego vinctus in domino, vt digne ambuletis vocatione
qua vocati eſtis, cum omni humilitate & manſuetudi-
ne, cum patientia ſuſtinentes inuicem in charitate, ſo-
licite agentes ſeruare vnitatem ſpiritus in coniunctio-
ne pacis. AVG. reſpondit, Hæc ſi non tantum dice-
retis, ſed & audiretis, etiam cognita mala propter pacẽ
ſuſtineretis, non propter diſſenſionem incognita fin-
geretis: vel quia poſtea didiciſtis propter vnitatẽ Do-
nati ſuſtinere mala notiſsima & famoſiſsima Optati.
B Quæ iſta dementia eſt? Tolerantur cogniti ne conciſio
iterum concidatur, & infamantur incogniti, ne in ipſa
Cap.LXX. integritate maneatur. Petilianus dixit, Vobis dicit
Hiere.8. Propheta, Pax pax, & vbi eſt pax? AVG. reſpondit,
Tu nobis hoc dicis, non Propheta: Tibi ergo reſpõde-
mus, Si quæris vbi ſit pax, aperi oculos & vide de quo
Pſal.45. dictum ſit, Auferens bella vſque ad finem terræ. Si quæ-
Matt.5. ris vbi ſit pax, aperi oculos ad illam ciuitatem, quæ non
poteſt abſcondi ſuper mõtem conſtituta: Aperi oculos
Danie.2. & ad ipſum montem, & eum tibi Daniel demõſtrat ex
paruo lapide creſcentem & implentem vniuerſam ter-
Hiere.8. ram. Tibi autem cum dixit Propheta, Pax pax, & nõ eſt
pax: quid demõſtrabis, an partem Donati ignotam in-
numerabilibus gentibus quibus notus eſt Chriſtus? Nõ
eſt ipſa quæ non poteſt abſcondi, & vnde niſi quia nõ
Ephe.2. eſt ſuper illum montẽ conſtituta. Ipſe eſt enim pax no-
ſtra qui fecit vtraque vnum, non Donatus, qui fecit de
Ca.LXXI. vno duo. Petilianus dixit, Beati qui perſecutionem
Matt.5. patiuntur propter iuſticiam, quoniam ipſorum eſt re-
gnum cœlorum: Vos beati non eſtis, ſed beatos marty-
res facitis, quorum ſcilicet animabus cœli repleti ſunt,
corporumq; memoria terræ floruerunt. Vos ergo non
colitis, ſed facitis quos colamus. AVG. reſpondit,
C Planè ſi non dictum eſſet, Beati qui perſecutionem pa-
tiuntur propter iuſticiam, ſed dictum eſſet, Beati qui ſe-
ipſos præcipitant, implerent cœlum martyres veſtri, ſa-
nè de corporibus eorum multos terrarum flores vide-
Ca.LXXII. mus, ſed ſicut ſolet dici, flos cinis. Petilianus dixit,
Cum ergo falſando mandata beati non ſitis, vos diui-
Matt.23. nis ſententiis Chriſtus dominus condemnat, Væ au-
tem vobis Scribæ & Phariſæi hypocritæ, quia clauditis
regnum cœlorum ante homines, vos enim non intra-
tis, neque introëuntes ſinitis. Væ vobis Scribæ & Phari
ſæi hypocritæ, quia circuitis mare & aridam, vt faciatis
vnum proſelytum, & cum factus fuerit, facitis eum fi-
lium gehennæ duplicius quàm vos. Væ vobis Scribæ &
Phariſæi hypocritæ, qui decimatis mentham & ane-
thum & cyminum, & relinquitis quæ grauiora ſunt le-
gis, iudicium & miſericordiã & fidem. Hæc autẽ opor-
tebat facere, & illa non omittere: Duces cæci liquantes
culicem, camelum autem glutientes, Væ vobis Scribæ
& Phariſæi hypocritæ, quia ſimiles eſtis monumentis
dealbatis, quæ à foris apparent hominibus ſpecioſa, in-
tus autem plena ſunt oſsibus mortuorum & omni ſpur
cicia: Sic & vos à foris quidem apparetis hominibus iu D
ſti, intus autem pleni eſtis hypocriſi & iniquitate.

AVG. reſpondit, Dic mihi vtrum aliquid dixeris
quod in vos viciſsim ore maledico & cõtumelioſo ſi-
militer dici non poſsit? Sed ex ſuperioribus quæ à me
dicta ſunt inueniet qui voluerit hęc in vos non per va-
na conuicia, ſed per vera teſtimonia poſſe dici: Verun-
tamen quia ex occaſione prætermittendũ non eſt: Cer- Gene.17.
tè antiquus populus dei, circuncisionem pro baptiſmo
habebat: Quæro ergo ſi quem feciſſent iſti, in quos tan-
ta dicuntur, Phariſæi proſelytum, qui ſi eos imitaretur,
ſicut dictum eſt, filius gehennæ fuiſſet duplo quàm illi:
vtrum ſi corrigeretur, & vellet imitari Simeonem, Za-
chariam, Nathanaëlem, iterum ab eis circuncidendus
iudicaretur? Quod ſi ridiculum eſt dicere, quamuis mo-
re atq; ore vaniloquo talibus nos cõparetis, quare poſt
nos baptizatis? Quòd ſi vos tales eſtis, quãto nos verius
& melius poſt vos non baptizamus: ſicut nec illi quos
nominaui, poſt peſsimos Phariſæos circũcidi debebãt.
Deinde cum tales ſederint ſuper cathedram Moyſi, cui
dominus honorẽ ſeruauit, quare vos propter eos quos
iſti ſiue iuſte ſiue iniuſte cõparatis, cathedram Apoſto- E
licam blaſphematis? Petilianus dixit, Sed nos Chri Ca.LXXIII
ſtianos iſta non terrent, quod enim eſtis malefactuti, à
Chriſto domino habemus antè mandatum, Mitto, in- Matt.10.
quit, vos ſicut oues in medio luporũ. Lupinam rabiem
vos impletis, qui non aliter Eccleſiis inſidias facitis aut
paratis, quàm lupi ouilibus inhiantes, pernicie ſemper
atque impetu, ſuffectis ſanguine faucibus iram anhelã-
tem ſuſpirant. AVG. reſpondit, Vellem in vos dice-
re iſtam ſententiam, ſed nollem iſtis verbis: nimis in-
epta vel potius inſana ſunt. Illud autem opus erat, vt cer
tis aliquibus documẽtis, nõ vaniſsimis maledictis nos
lupos eſſe oſtenderetis, vos autem oues: Nã cum & ego
dixero, nos ſumus oues, vos autẽ lupi, ideòne putes in-
tereſſe aliquid, quia tu illa verbis turgidis dicis? ſed at-
tende vt ego probem quod dico: Nẽpe dominus, quod
velis nolis noſti, ait in Euangelio, Quæ ſunt oues meæ, Ioan.10.
vocem meam audiunt, & ſequuntur me. Multæ ſunt de
diuerſis rebus voces domini: verum exempli gratia, ſi
quiſpiã dubitaret, vtrum in corpore idem dominus re-
ſurrexerit, & recitarẽtur eius verba dicentis: Palpate & Luc.24.
videte, quia ſpiritus carnem & oſſa non habet ſicut me
videtis habere: ſi & his auditis ad credendum reſuſci-
tatum corpus eius nollet acquieſcere, non vtique inter F
oues domini deputaretur, quia vocem eius auditam nõ
ſequebatur: Sic & nunc quoniam quæſtio eſt inter nos,
vbi ſit Eccleſia, cum ex ipſo Euangelij loco, vbi poſt re-
ſurrectionem ſuum corpus etiam palpandum dubitan-
tibus præbuit, diſputantibus conſequentia verba recita-
mus, vbi futuram Eccleſiæ latitudinem demonſtrauit,
dicens, Quoniam ſic ſcriptum eſt, & ſic oportebat Chri Ibidem.
ſtum pati, & reſurgere tertia die, & prædicari in nomi-
ne eius pœnitentiam & remiſsionem peccatorũ in om-
nes gentes, incipientibus ab Hieruſalem: Et vos omni-
bus gentibus vbi hæc completa ſunt communicare nõ
vultis. Quo modo eſtis oues huius paſtoris cui⁹ auditis
vocibus non ſolum non obſequimini, verumetiam re-
pugnatis? Et oues quidem vos non eſſe hinc dicemus:
eſſe autem lupos audite vnde doceamus. Iam enim vbi
ſit Eccleſia verbis ipſius apparet, manifeſtum eſt vbi ſit
ouile Chriſti. Ab hoc igitur ouili certiſsimis verbis do-
mini demõſtrato & expreſſo, quicunque, non dico per
falſa, ſed quod manifeſtum eſt, per incerta hominũ cri
mina oues ſegregant, & ab vnitatis atq; charitatis vita
ereptas

G ereptas & alienatas necāt, nônne ipſi ſunt lupi rapaces?
At enim & ipſi dominum Chriſtum laudant & prædi-
Matt.7. cāt. Hi ſunt ergo de quib⁹ ipſe ait, Induti pellibus ouiū,
intus autem ſunt lupi rapaces: Ex fructibus eorum cog-
noſcetis eos. Ouina pellis eſt in Chriſti laudibus, lupi-
C.LXXIIII nus fructus in maledicis dentibus. Petilianus di-
xit, O miſeri traditores, impleri quidem ſcripturam ſic
decuit, ſed in vobis hoc doleo quòd partes maliciæ
vos implere meruiſtis. A V G. reſpondit, Poſſem ego
magis dicere, O miſeri traditores, ſi mihi placeret, imò
ſi iuſticia ſuaderet, omnibus vobis obiicere quorūdam
facta veſtrorum. Quod ergo ad omnes vos pertinet, ô
miſeri hæretici, cætera iā verba tua ego dixerim, ſcrip-
1.Cor.11. tum eſt enim, Oportet & hæreſes eſſe, vt probati mani-
feſti fiant inter vos. Impleri ergo ſcripturam ſic opor-
tuit: ſed in vobis hoc doleo, quòd partes malicię imple-
Ca.LXXV. re vos meruiſtis. Petilianus dixit, Nobis autem do-
minus Chriſtus contra veſtra feralia patiētiam ſimpli-
cem innocentiamq; mandauit. Quid enim dicit, Mā-
Ioan.13. datum nouum do vobis, vt diligatis inuicem ſicut dile-
xi vos: In hoc enim ſciēt omnes quia mei diſcipuli eſtis,
H ſi dilectionem inuicem hâbueritis. A V G. reſpondit,
Niſi hæc verba lōgè à veſtris moribus aliena in ſermo-
nis veſtri ſuperficiem transferretis, quo modo vos oui-
Ca.LXXVI na pelle tegeretis? Petilianus dixit, Paulus quoque
Apoſtolus cū perſecutiones immenſas ab omnibus gē-
tibus pateretur, à falſis fratribus pertulit grauiores, ſicut
2.Cor.11. de ſe ipſe teſtatur frequenter afflictus: Periculis ex gen-
tibus, periculis ex genere, periculis à falſis fratribus:
Qui q; iterum dicit, Imitatores mei eſtote, ſicut & ego
1.Cor.4. Chriſti. Cum igitur nos falſos fratres appellatis, Pauli
magiſtri patientiam ſub noſtris periculis imitamur.

A V G. reſpondit, Certè iſti ſunt falſi fratres, de qui-
bus alio loco idem Apoſtolus ita conqueritur Timo-
theo prædicans germanam ſynceritatem, Neminem,
inquit, habeo vnanimem qui germane de vobis ſolici-
Philip.2. tus ſit, omnes enim ſua quærunt, non quæ Ieſu Chriſti:
Vtique de his loquebatur qui tunc quādo illam ſcribe-
bat epiſtolam cum illo erāt: Non enim omnes qui erāt
vbicunq; Chriſtiani ſua quærebant, non quę Ieſu Chri-
ſti. De his ergo, vt dixi, hæc ingemuit quos eo tempore
cum iſta ſcriberet ſecum habebat. Quos enim vel alios
2.Cor.7. I tangit, cum alibi dicit, Foris pugnæ, intus timores: niſi
eos quos tanto vehementius, quanto interius metue-
bat? Si ergo velles imitari Paulum, intus eſſes falſorum
fratrum tolerator, non foris innocentium calumnia-
C.LXXVII tor. Petilianus dixit, Nam qualis fides in vobis eſt
1.Cor.13. quæ non habet charitatē, Paulo ipſo dicente, Si linguis
hominum loquar, & angelorum ſcientiā habeam, cha-
ritatem autem non habeam, ita ſum tāquam æramen-
tum tinniens, aut cymbalum concrepans. Aut ſi habue-
ro prophetiam & nouerim omnia ſacramenta & om-
nem ſcientiam, & ſi habuero omnem fidem, ita vt mō-
tes transferam, charitatem autem non habeam, nihil
ſum. Et ſi diſtribuero omnem ſubſtantiam meam pau-
peribus, & ſi tradidero corpus meum vt ardeam, chari-
tatem autem nō habeam, nihil mihi prodeſt. A V G.
reſpondit, Hoc eſt quod pauloante dixi, pelle te ouina
contegi velle, vt ſi fieri poteſt prius te ouis mordentem
ſentiat, quàm præſentiat venīētem. Nônne iſta eſt cha-
ritatis laus, quæ veſtram calumniam ſoler lucidiſſima
veritate cōuincere? An ideo arma iſta noſtra non erūt,
quia vos ea præoccupare conamini? Prorſus hæc iacula
viuā ſunt, vndecunque iactentur agnoſcantur quos pe-
rimant. Si à vobis miſſa fuerunt, in nobis hærebunt: ſi à
nobis mittuntur, in vos retorquentur. His enim nos A- K
poſtolicis verbis commendantibus eminentiam cha-
ritatis vobis ſolemus oſtendere, quo modo non proſit
hominibus, quamuis in eis ſint vel ſacramenta vel fides
vbi charitas non eſt, vt cum ad catholicam vnitatē ve-
nitis, intelligatis quid vobis conferatur, & quantum ſit
quod minus habebatis. Charitas enim Chriſtiana niſi
in vnitate Eccleſiæ nō poteſt cuſtodiri: atque ita videa-
tis ſine illa nihil vos eſſe, & ſi baptiſmum & fidē tenea-
tis, & per illam etiam montes transferre poſsitis. Quòd
ſi hæc & veſtra ſententia eſt, non in nobis deteſtemur
& exufflemus vel dei ſacramenta, quæ nouimus vel ip-
ſam fidem, ſed teneamus charitatem ſine qua & cum ſa
cramentis & cum fide nihil ſumus. Tenemus autē cha-
ritatem ſi amplectimur vnitatem: Amplectimur autem
vnitatem ſi eam non per verba noſtra in parte confin-
gimus, ſed per verba Chriſti in vnitate cognoſcimus.

Petilianus dixit, Et iterum, Charitas enim magna- *Caput*
nima eſt & benigna, charitas non æmulatur, non agit *LXXVIII.*
perperam, non inflatur, non eſt ambitioſa, non quærit *1.Cor.13.*
quæ ſua ſunt: vos autem quæritis aliena: Non irritatur,
non cogitat malum, non gaudet ſuper iniquitate, con-
gaudet autem veritati: Omnia tolerat, omnia ſuſtinet:
Charitas nunquam excidit. Hoc eſt breuiter dicere, nō L
perſequitur charitas, nō aduerſum cæteras animas Im-
peratores inflammat, non aliena diripit, non etiam ho-
mines quos ſpoliabat, occidit. A V G. reſpōdit, Quo-
ties tibi dicturus ſum, hæc ſi non probatis, ad neminem
pertinent: ſi autem probatis, ad nos non pertinent, ſicut
nec ad vos, quæ veſtri quotidie committunt per ſcelera
furioſorum, per luxurias vinolentorum, per cæcitatem
præcipitatorum, per tyrannidē raptorum: quis non vi-
deat verum eſſe quod clamo? Sed nūc ſi eſſet in te cha-
ritas, congauderet veritati. Quàm enim eleganter ſub *1.Cor.13.*
pelle ouina dicitur, charitas omnia tolerat, omnia ſu- *Matth.7.*
ſtinet: vbi autem ventum fuerit ad examen, lupini den-
tes operiri non poſſunt. Cum enim charitas te propter
id quod dictum eſt, Suſtinentes inuicem in dilectione, *Ephe.4.*
ſtudētes ſeruare vnitatē ſpiritus in vinculo pacis: etiam
ſi qua mala intus noſſes, cogeret non eis quidem con-
ſentire, ſed tamē ea ſi prohibere non poteras ſuſtinere,
ne propter malos ventilabro vltimo ſeparandos, nunc M
à bonorum ſocietate pacis vinculum abrumperes: foras
vento leuitatis excuſſus, palea crimen obiicis tritico, &
quæ fingis de malis per contagionem valere, & in bo-
nis affirmas. Et cum dominus dixerit, Ager eſt hic mū- *Matt.13.*
dus, meſsis autem eſt finis ſeculi, cum de frumentis & zi
zaniis dixiſſet, Sinite vtraq; creſcere vſque ad meſſem:
tu laboras verbis tuis, vt frumenta iā per totum agrum
defeciſſe, & ad exiguam particulam veſtram remanſiſ-
ſe credantur, dum vis vt habeatur Chriſtus mendax, tu
autem verax: & loqueris quidem contra conſcientiam
tuam. Neque enim verè quiſquā quoquo modo intuens
Euangelium, audet in animo ſuo dicere, per tot gentes
in quibus penè reſpondetur vna voce amen, & cātatur
hallelu ia, non eſſe Chriſtianos: & tamē ne pars Dona-
ti, quæ orbi terrarum non communicat, errare videa-
tur, ſi quis tibi angelus de cœlo qui poſſet intueri vni-
uerſum orbem terrarum, diceret extra communionem
veſtram, nuſquā eſſe innocētes & bonos, procul dubio
gauderes ſuper iniquitate generis humani & vera te di-
xiſſe antequā cognoſceres, gloriareris. Quo modo eſt
ergo in te charitas, quæ nō gaudet ſuper iniquitate? Sed
noli falli: Sunt per agrum, id eſt, per mundum vſque ad
finē ſeculi creſcentia frumenta dominica. Chriſtus hoc
dixit,

A dixit, Chriſtus eſt veritas: Sit in te charitas, & congau-
Galat.1. deat veritati. Cõtra Euangelium & ſi angelus de cœlo
Ca.LXXIX euaogelizauerit, anathema ſit. Petilianus dixit, Po-
ſtremo quæ eſt ratin perſequẽdo vns miſeti interrogn,
ſi putatis forſitan vos aliqua legis authoritate peccare.
A V G. reſpondit, Qui peccat, nõ peccat legis autho-
ritate, ſed contra legis authnritatem. Quia vero inter-
rogas quæ ſit ratio perſequendi, viciſsim te interrngo,
Pſal.100. cuius ſit vox in Pſalmo dicentis, Detrahentem ſecreto
proximo ſuo, huoc perſequebar. Quære itaque perſecu-
tionis vel cauſam vel modum, & noli tanta imperitia
generaliter malnrum perſecutores reprehendere.
Ca.LXXX. Petilianus dixit, Ego vero econtra reſpondeo, Ie-
ſum Chriſtum neminem perſecutũ, & cum aliquæ ſe-
ctæ Apoſtolis eidem ſuggerentibus diſplicerent: Ita e-
nim fidem venerat facere vt noo cogeret homines, ſed
potius inuitaret, dicunt illi Apoſtoli, Mulri in nomine
tuo manus imponunt, & nobiſcum non ſunt. Dixit Ie-
ſus, Dimittite illos, ſi cõtra vos nõ ſunt, pro vnbis ſunt.
A V G. reſpõdit, Verum dicis, multò vberius te pro-
laturum de tuo quæ in ſcripturis non inueniuntur. Si
B enim de ſcripturis ſãctis velis teſtimonia proferre, nũ-
quid ea quæ oon ioueneris profers? veſtra autem men-
dacia quàm multa ſint, in veſtra poteſtate eſt. Vbi enim
ſcriptum eſt quod poſuiſti, vel quando aut à dnmino il
lud ſuggeſtũ eſt, aut à dnmino illud reſpõſum eſt, Mul-
ti io nomine tuo manus impooũt & nobiſcũ noo ſunt?
Nuoquam filin dei quiſquam diſcipulorum dixit, vnde
nec illud ab eo reſpooderi potuit, Dimittite illos, ſi cõ-
tra vos nnn ſunt, pro vobis ſunt: ſed eſt quoddam ſimi-
le quod reuera in Euangelio legimus de quodam ſug-
geſtum eſſe domino, qui dæmonia in eius nomine eii-
ciebat, & cum diſcipulis eum nnn ſequebatur, vbi do-
Mar.9. minus ait, Nolite prohibere, Qui cõtra vos nõ eſt, prn
vnbis eſt. Hoc autem ad ſectas demooſtrandas quibus
pepercíſſe dominus videatur omnioo nũ pertinet, ſed
ſi te nonnulla fefellit ſimilitudo ſententiæ, nõ eſt men-
dacium, error humanus eſt. Si autem imperitis ſcriptu-
rarum ſanctarũ nebulas falſitatis iniicere voluiſti, cnm-
pungaris & confundaris & corrigaris. Eſt tamen quod
de hoc ipſo, de qun dnminn ſuggeſtum eſt nos agam⁹.
Quo modn eniin tunc præter communionem diſcipu
C lorum valebat tamẽ plurimum ſanctitas nominis Chri
ſti: ſic præter Eccleſiæ cõmunionem valer ſanctitas ſa-
crameoti. Neq; enim baptiſmus cnnſecratur niſi in no-
mioe patris & filij & ſpiritus ſancti: Quis autẽ inſaniſ-
ſimus dixerit, etiã præter Eccleſiæ communinnem no-
men filij valere? Quid enim poteſt valere in homioe ſa
nando, non autem valere io baptiſmo conſecrãdo? Sed
planè præter Eccleſiæ communinnem & vnitatis ſan-
ctiſsimum vinculum, & charitatis ſupereminentiſsimũ
donum, nec ille à quo dæmonium eiicitur, nec ille qui
baptizatur æternam vitam cõſequitur, ſicut nec illi qui
per communiooem ſacramentnrum intus videntur, &
per iniquitatem morum foris intelliguotur. Quòd autẽ
Chriſtus etiam corporaliter fuerit perſecutus eos, quos
Ioan.2. de templo expulit flagellaodo, iam ſupra diximus.
Ca.LXXXI Petilianus dixit, Sanctus vero Apoſtolus Paulus
Philip.1. hæc dicit, Quoquo autẽ modo, inquit, Chriſtus annun-
cietur. A V G. reſpoodit, Cõtra te loqueris, ſed tamẽ
quia pro veritate loqueris, ſi eã dilexeris, pro te ſit quod
loqueris. Quærn enim abs te, de quibus hoc dixerit Apo
Ibidem. ſtolus Paulus? Recolamus hoc paululum ſi placet, Qui-
dam, inquit, per inuidiam & cõtentionem, quidam ve-
ro per bonam voluntatem Chriſtum annunciant, qui-
dam ex charitate: ſcientes quia in defenſione Euange- D
lij poſitus ſum, quidam vero & per contumaciam Chri
ſtum annunciant non caſte, exiſtimãtes tribulatinnem
ſuſcitari vinculis meis. Quid enim? Dum omni modo
ſiue occaſiooe ſiue veritate Chriſtus annuncietur, & in
hoc gaudeo, ſed & gaudebo. Videmus iſtos rem quidẽ
ſanctam & caſtam & veram, nnn tamen caſte annun-
ciaſſe, ſed per inuidiam & cnntentionem, ſine charita-
te, ſine caſtitate. Certè pauloante laudes charitatis ad-
uerſ⁹ nos dicere videbaris ex Apoſtoli teſtimnnio, quia,
Vbi charitas nno eſt, quicquid fuerit nihil prodeſt: Ec-
ce io iſtis charitas non eſt, & tamen erat Chriſti prædi-
catio, de qua ſe gaudere ſic dicit Apoſtolus, Neq; enim *1.Cor.13.*
malo iſtorũ gaudet, ſed booo nominis Chriſti. In ipſn
quippe charitas erat, quæ non gauder ſuper iniquitate,
congaudet autẽ vnitati. Inuidia porrò, quæ in illis erat,
diabolicum malum eſt: Hæc enim & cecidit & adiecit.
Hi ergo tam mali quos ſic arguit Apoſtolus, in quibus
erat tantum bonũ, de quo gaudet Apoſtolus, vbi erant,
intus an foris? Elige quod volueris. Si intus, ecce noue-
rat eos Paulus, & eũ tamen non polluebant: ſic vos oõ
polluerent io vnitate [illegible] terrarum, de quibus neſcin E
quæ ſeu vera dicitis, ſeu falſa confingitis: Quare ergo
vos ſeparaſtis? quare ſacrilegio ſcelerati ſchiſmatis per-
emiſtis? Si autem foris erãt, ecce & in eis qui foris ſunt
vtique ad vitam æternam, quia charitatem nnn habent,
& vnitatem noo tenent, pertinere non poſſunt: ineſt ta
meo ſanctitas nnminis Chriſti, quorũ prædicationem
Apoſtolus propter ipſam nominis ſanctitatem, quãuis
illns deteſtetur, gaudendo cõfirmat. Rectè ergo ipſi no
mini nnn facimus iniuriã, cum ad nos veniunt qui fo-
ris eraot, ſed ipſos corrigimus, illud hoonramus. Vos
itaq; videte quàm nefarie in eis quorum facta ſicut vi-
detur arguitis, etiã ſacramẽtum oominis Chriſti, quod
io eis ſaoctum eſt, exufflatis. Et tu quidẽ iſtos, quos cõ-
memnrauit Apoſtolus, ſicut verba tua indicãt, foris ab
Eccleſia fuiſſe arbitraris: Ita cum times à catholicis pati
perſecutionem, de qua nobis loquẽdo facis iouidiam,
confirmaſti in hæreticis Chriſti nnmen, cui baptizan-
do facis iniuriam. Petilianus dixit, Si igitur taota *C.LXXXII.*
poteotia fidei non eſt aliquibus aduerſata, qua tu ratio-
ne perſequeris, vt cogas homines inquinari? A V G. F
reſpondit, Nec perſequimur vns niſi quemadmodum *23.q.4.ca.*
perſequitur veritas falſitatẽ, nec ad oos pertiner ſi quis *qui peccat.*
vos aliter perſecutus eſt, ſicut nec ad vns quicquid nn-
ſtri ſimiliter faciunt, nec vos cogimus inquinari ſi ſua-
demus ſanari. Petilianus dixit, Quòd ſi cogi per le- *Caput*
gem aliquẽ vel ad bona licuiſſet, vosipſi miſeri à oobis *LXXXIII.*
ad fidem puriſsimam cogi debuiſtis. Sed abſit abſit à no
ſtra conſcieotia, vt ad noſtram fidem aliquem compel
lamus. A V G. reſpondit, Ad fidem quidem nullus eſt *23.q.5.cap.*
cogendus inoitus, ſed per ſeueritatem, imò & per miſe- *ad fidem.*
ricordiam dei tribulationum flagellis ſolet perfidia ca-
ſtigari: Nunquid quia mores optimi libertate voluota-
tis eliguntur, ideo mnres peſsimi nnn legis integritate
puniuntur? Sed tamen male viuendi vltrix diſciplina
præpoſtera eſt, niſi cũ præcedens bene viuendi doctri-
na cõtemnitur. Si quæ igitur aduerſus vns leges conſti-
tutæ ſunt, oon eis benefacere cogimini, ſed male facere
prohibemini: Nã bene facere nemo poteſt niſi elegerit,
niſi amauerit, quod eſt io libera volũtate: Timnr autem
pœnarum, & ſi nnndum habet delectatinnem bonę cõ
ſcientiæ, ſaltem intra clauſtra cogitationis coërcet oia-
lam cupiditatem, Qui tamen aduerſas leges conſtitue-
runt, quibus veſtra comprimatur audacia, nõnne hi de
quibus

Rom.13. quibus dicit Apoſtolus, Quia nõ ſine cauſa gladiũ por-
G tant, miniſtri enim dei ſunt, vindices in iram ei qui ma
le agit. Tota igitur quæſtio eſt, vtrũ vos non male aga-
tis, quibus tãti ſchiſmatis ſacrilegium obiicit orbis ter-
rarum, cuius quæſtionis diſcuſsione neglecta, ſuperflua
loquimini, & cum viuatis vt latrones, mori vos iactatis
vt martyres. Et quia vel ipſas leges vel inuidiam formi-
datis, vel ad reſiſtendum impares eſtis, nõ dico aduer-
ſus tot homines, ſed aduerſus tot gentes catholicas, etiã
de manſuetudine gloriamini, quòd ad veſtram partem
neminem cogitis. Iſto modo & miluus cum pullos ra-
pere territus non potuerit, columbum ſe nominat. Vbi
enim potuiſtis & non feciſtis? Vnde oſtẽditis quòd plu
ra faceretis ſi poſſetis. Quando Iulianus vobis, Chriſti
inuidens paci, baſilicas reddidit vnitatis, quæ ſtrages à
vobis factæ ſunt, quando vobiſcum apertis templis ſuis
etiam dæmones exultabant? Quis commemorare ſuf-
ficiat bello Firmiano quæ à vobis Rogat⁹ Maurus per-
tulerit? Ipſa Mauritania Cæſarienſis interrogetur, & tẽ-
pora Gildoniani, quia vnus collega veſter familiariſsi-
H mus amicus eius fuit. Viderint Maximinianiſtæ quæ
ſenſerint, nam Felicianum ipſum qui modo vobiſcum
eſt, ſi ad iuſiurãdum liceret prouocare, vtrum ad com-
munionem veſtram nõ inuitum Optatus redire com-
pulerit, mouere labia non auderet, præſertim ſi eius fa-
ciem populus Muſticanus intueretur, quo teſte illa tunc
facta ſunt. Sed iſti, vt dixi, viderint quæ paſsi fuerint ab
eis, cum quibus Rogato talia fecerãt: Ipſa catholica Ec-
cleſia ſolidata principibus catholicis imperatoribus ter-
ra mariq; armatis turbis, ab Optato atrociter & hoſti-
liter oppugnata eſt. Quæ res coëgit tunc primo aduer-
ſus vos allegari apud vicarium. Seranum legem illam
de decem libris auri, quas veſtrum adhuc nullus pẽdit,
& nos crudelitatis arguitis. Quid autem manſuetius ſit
quàm vt coërcitione dãnorum tãta veſtra ſcelera mul-
ctarentur? Quis autem poſsit enarrare omnia illa quæ
nulla amicicia iudicum aut aliquarum poteſtatũ, quiſ-
que vbi potuerit, in locis veſtris propria dominatione
cõmittatis? Quis veſtrũ in plebibus veſtris non aliquid
tale vel à prioribus comperit, vel ipſe expertus eſt? Nõ-
ne apud Hipponem vbi ego ſum, non deſunt qui me-
minerint Fauſtinum veſtrum regni ſui tempore præ-
cepiſſe, quoniam catholicorum ibi paucitas erat, vt nul
I lus eis panem coqueret, ita vt cuiuſdam diaconi noſtri
furnarius inquilinus domini ſui panem incoctum ab-
iecerit, eiq; nulla exilij lege damnato, communicatio-
nem non ſolum in ciuitate Romana, ſed etiam in pa-
tria ſua: nec ſolum in patria ſua, ſed etiam in domo ſua
negauerit? Quid nuper, quod ipſe adhuc lugeo, nõnne
Criſpinus veſter Chalamenſis cum emiſſet poſſeſsionẽ,
& hoc emphyteuticam, non dubitauit in fundo catho-
licorum imperatorum, quorũ legibus nec in ciuitati-
bus eſſe iuſsi eſtis, vno terroris impetu octoginta fermè
animas miſerabili gemitu muſsitãtes rebaptizãdo ſub-
mergere? Quibus autem niſi talibus factis etiam ipſas
de quibus conquerimini leges, lõgè quidem infra me-
ritum ſceleris veſtri, ſed tamen qualeſcunque ferri coë-
giſtis? An vero violentis incurſibus Circumcellionum
veſtrorum, qui ſub veſtro principatu furioſis agmini-
bus militant, non ex agris vndique pelleremur, niſi vos
obſides in ciuitatibus teneremus, qui quoquo modo ip-
ſam faciem publicam & honeſtorum reprehenſionem,
& ſi non timore vel pudore ferre noltis: Noli ergo di-
cere, abſit abſit à noſtra conſcientia, vt ad noſtrã fidem
aliquem compellamus: Facitis enim vbi poteſtis, vbi au
tem non facitis, non poteſtis, ſiue legum ſiue inuidiæ ti- K
more, ſiue reſiſtentium multitudine. Petilianus di- Caput
xit, Dicit enim dominus Chriſtus, Nemo venit ad me LXXXIIII.
niſi quem pater attraxerit: Cur autem vos non liberum Ioan.6.
arbitrium vnicuique ſequi permittitis, cum ipſe domi-
nus deus liberum arbitrium dederit hominibus, viam
tamen iuſticiæ oſtendens, ne quis forſitan neſcius de-
periret. Dixit enim, Poſui ante te bonum & malum, po Eccle.15.
ſui ante te ignem & aquã, quod volueris elige. Ex quo
vos arbitrio miſeri, vobis non aquam, ſed ignem potius
elegiſtis: ſed tamen, inquit, bonum elige vt viuas: qui
non vis bonũ eligere, viuere te nolle dãnaſti. AVG.
reſpondit, Si tibi proponã quæſtionẽ quo modo deus
pater attrahat ad filium homines, quos in libero dimi-
ſit arbitrio, fortaſsis eã difficile ſoluturus es. Quo mo-
do enim attrahit, ſi dimittit vt quis quod voluerit eli-
gat: & tamen vtrunque verum eſt, ſed intellectu hoc
penetrare pauci valent. Sicut ergo fieri poteſt, vt quos
in libero dimiſit arbitrio, attrahit tamen ad filium pa-
ter: ſic fieri poteſt vel ea quę legũ coërcitionibus admo-
nentur, non auferant liberum arbitrium. Quicquid e- L
nim homo durum & moleſtum patitur, admonetur vt
cogitet quare patiatur, vt ſi pro iuſticia ſe pati perſpe-
xerit, idipſum bonum eligat pro iuſticia talia ſuſtinere.
Si autem viderit iniquitatem eſſe pro qua patitur, ſe in-
fructuoſiſsime laborare atque cruciari conſiderans, mu
tet in melius volũtatem, ſimulq; careat & moleſtia ſte-
rili & ipſa iniquitate. Multo itaq; grauius & pernicio- 23.q.5.cap.
ſius nocitura, & vos cũ aliquid aduerſus vos reges cõ- ad fidem.
ſtituunt admoneri vos credite, vt cogitetis quare iſta
patiamini. Si propter iuſticiam, reuera illi perſecutores
veſtri ſunt, vos autẽ beati qui perſecutionẽ paſsi prop- Matt.5.
ter iuſticiam, poſsidebitis regnum cœlorum: Si autem
propter iniquitatem ſchiſmatis veſtri, quid illi niſi cor-
rectores veſtri ſunt, vos autem ſicut cæci diuerſorum
ſcelerum rei, qui pœnas legibus pendunt, profectò in-
fœlices & in hoc ſeculo & in futuro? Nemo ergo vobis
aufert liberum arbitrium: ſed vos diligenter attendite
quid potius eligatis, vtrum correcti viuere in pace, an
in malicia perſeuerantes, falſi martyrij nomine vera
ſupplicia ſuſtinere. Sic vos autem alloquor, quaſi vero
aliquid dignum veſtra iniquitate patiamini, cum tanta
indigna faciatis, & in tanta impunitate regnetis: ita fu- M
rioſi, vt per dei laudes amplius quàm buccina bellica
terreatis: ita calumnioſi, vt etiam ſpõtanea veſtrorum
præcipitia noſtris perſecutionibus imputetis. Dicit etiã
quaſi præceptor benigniſsimus, qui nõ vis bonum eli-
gere, viuere te nolle dãnaſti. Ita vero ſi criminationib⁹
veſtris crederemus, benigne viueremus: quia dei pro-
miſsionibus credimus, viuere nos nolle dãnamus: Be-
ne, vt arbitror, meminiſti quid Apoſtoli dixerint Iu-
dæis, quando Chriſtum prædicare prohibebantur: hoc Acto.5.
ergo & nos dicimus vt reſpondeatis nobis, vtrum deo
magis obediendum ſit an hominibus? Traditores, thu-
rificatores, perſecutores, verba ſunt hominum contra
homines. In ſola dilectione Donati remanſit Chriſtus:
verba ſunt hominum extollentium gloriam hominis
ſub nomine Chriſti, vt gloria minuatur ipſius Chriſti.
Scriptum eſt enim, In lata gente gloria regis, in diminu Prouer.14.
tione autem populi contritio principis: hęc ergo verba
ſunt hominũ. At illa in Euãgelio, Quia oportebat Chri Luca 24.
ſtũ pati, & reſurgere tertia die, & prædicare in nomine
eius pœnitentiam & remiſsionem peccatorum in om-
nes gentes, incipientibus ab Hieruſalẽ: verba ſunt Chri
ſti commẽdantis gloriam, quam accepit à patre in la-
titudine

A titudine regni ſui. Vtriſque auditis, hanc Eccleſiæ com
munionem potius eligimus, & hominum verbis Chri-
ſti verba præponimus. Rogo quis eſt qui nos dicat ma-
la elegiſſe, niſi qui Chriſtum dicit mala docuiſſe?

Caput LXXXV. Petilianus dixit, Nunquid igitur cædem vel ſchiſ-
maticis deus iuſsit inferri? Qui ſi omnino præciperet,
vos deberetis occidi ab aliquibus Scythis ac Barbaris,
non tamen à Chriſtianis. AVG. reſpondit, Veſtri
Circūcelliones quieſcant, & nolo nos de Barbaris ter-
reas: Vtrum autem ſchiſmatici nos ſimus an vos, nec
ego nec tu, ſed Chriſtus interrogetur vt iudicet Eccle-
Luc. 24. ſiam ſuam. Lege ergo Euangelium, & reſpondet tibi, In
Acto. 1. Hieruſalem & in totam Iudęam & Samariam vſque in
totam terram. Quiſquis igitur in Eccleſia non inueni-
tur, iā non interrogetur, ſed aut correctus conuertatur,
Caput aut correptus non cōqueratur. Petilianus dixit, Ne-
LXXXVI. que enim dominus deus humano ſanguine aliquando
Gene. 4. lætatus eſt, cum occiſorem fratris Cain in vita carnifi-
cem voluerit permanere. AVG. reſpondit, Si occi-
B ſori fratris deus noluit inferri mortem, ſed relinqui car
Prouer. 21. nifici vitam: vide ne forte hoc ſit, quòd cum regis cor
in manu dei ſit, vnde multas ad vos commonendos &
corripiendos leges ipſe conſtituit: nulla tamen lex re-
gia vos iuſsit occidi, fortaſſe propterea, vt quicunq; ve-
ſtrum in pertinaci ſacrilegi furoris aura periſtunt, Cain
parricidæ ſupplicio & vita carnifice crucientur. Legi-
mus enim multos à famulo dei Moyſe miſericorditer
interfectos: Nam in eo quòd pro eorum nefario ſacri-
Exo. 32. legio ſic eſt dominum deprecatus, vt diceret, Domine
ſi dimittis illis peccatum, dimitte: ſin autem, dele me de
libro tuo: ineffabilis eius charitas & miſericordia ſatis
apparet. Nunquid ergo ſubito crudelis effectus eſt, cum
de monte deſcendens tot milia iuberet occidi? Conſi-
derate itaque ne forte maiore iracundia dei per tot le-
ges aduerſus vos latas à nullo Imperatore iuſsi fueritis
occidi. An illi fratricidæ non vos comparandos puta-
Malach. 1. tis? Audite dominum per Prophetam dicentem, Ab or-
tu ſolis vſque ad occaſum glorificatum eſt nomen meū
in nationibus, & in omni loco incenſum admouebi-
tur nomini meo & hoſtia pura: Magnum nomen meū
in nationibus dicit dominus omnipotens. Huic fra-
terno ſacrificio, ſuper quod reſpicit dominus inuidere
C vos per calumnias veſtras oſtenditis: & ſi quando au-
Pſal. 112. dieritis, A ſolis ortu vſque ad occaſum laudari nomen
Pſal. 49. domini: quod eſt viuum ſacrificium, de quo dictū eſt,
Immola deo ſacrificium laudis: ita concidit vultus ve-
ſter vt illius homicidæ. Sed quia vniuerſum orbem in-
terimere non poteſtis, odio ipſo rei tenemini, dicente
1. Ioan. 3. Ioanne, Qui odit fratrem ſuum homicida eſt. Et vtinā
innocēs frater in veſtrorum potius Circumcellionum
tela trucidandus, quàm in veſtram aquam rebaptizan-
Caput dus incurrat. Petilianus dixit, Monemus vos ergo
LXXXVII. ſi libenter audiatis, & ſi non libenter accipitis admone-
mus, quia dominus Chriſtus non occidendi formam,
ſed moriendi Chriſtianis inſtituit. Nam ſi ita repugnā-
tes diligeret, nollet pro nobis occidi. AVG. reſpon-
dit, Vtinam formam eius ſequerentur martyres veſtri,
Matt. 4. non ſe præcipitarent, quod ille diabolo ſuggerente nō
fecit: vos autem cum maiores veſtros etiam defunctos
falſo teſtimonio perſequimini, vbi accepiſtis hanc for-
mam, quòd nos ignotorum criminibus maculare co-
namini, cum veſtrorum malefacta notiſsima vobis ob-
eſſe nolitis: vbi accepiſtis hanc formam? Sed nimium
ſuperbimus ſi de nobis ſuccenſemus, cum aduerſus ip-
ſum dominum vos falſum teſtimonium dicere videa-
mus: Quandoquidem ipſe Eccleſiam ſuam per omnes D
gentes & promiſit & exhibuit, & vos contradicitis.
Hanc vero formam nec ab ipſis Iudæis perſecutoribus
accepiſtis: Illi enim perſecuti ſunt carnem ambulantis
in terra, vos Euangelium ſedentis in cœlo. Quod Eu-
angelium mitius pertulit ſæuientium regum flammas,
quàm veſtras patitur linguas: nam illis incendentibus
vnitas manſit, vobis loquentibus manere non potuit.
Qui verba domini exuſta cupiebant aboleri, non cre-
debant poſſe lecta contemni. Non ergo illi in Euange-
lio exercerent flammas ſuas, ſi eis contra Euangelium
permitteretis linguas veſtras. In illa perſecutione Euā-
gelium Chriſti ab aliis ſæuientibus quærebatur, ab aliis
metuentibus prodebatur, ab aliis ſæuientibus incende-
batur, ab aliis diligentibus abſcondebatur, nullis con-
tradicentibus oppugnabatur, ſceleratiores vobis perſe-
cutionis partes tranſacta gentium perſecutione ſerua-
ſtis. Qui Chriſti nomen perſequebantur, Chriſto cre-
diderunt, qui propter Chriſti nomen honorātur, Chri
ſto contradicunt. Petilianus dixit, Ecce vobis ple- Ca. LXXX-
niſsimum documentum, quòd Chriſtiano non liceat VIII.
in pernicie aliena verſari, diſciplinæ autem huius ini- E
tium Petro eſt conſtitutum, ſicut ſcriptum eſt, Percuſ- Matt. 26.
ſit Petrus auriculam ſerui principis Iudęorum, & abſci-
dit eam. Dixitque illi Ieſus, Petre recōde gladium tuum
in theca: Qui enim gladio vtitur, gladio morietur.

AVG. reſpondit, Cur ergo non tali voce compeſci-
tis arma Circumcellionum? An præter Euāgelium vos
loqui arbitremini, ſi dixeritis, Qui fuſte vſus fuerit, fuſte
morietur? Date ergo veniam quia nec illos à quibus
Marculum præcipitatū eſſe queritmini, potuerunt pro-
hibere maiores noſtri: neque enim ſcriptum eſt in Eu-
angelio, Qui aliquem præcipitauerit, præcipitio morie-
tur. Atque vtinam ſicut illa vel falſa vel tranſacta ſunt,
ſic iſtorum lingua ceſſaret. Quanquam fortaſſe iraſci-
mini, quòd legionibus veſtris, & non legibus, ſaltē ver-
bis ſubtrahimus armaturam, quia eas ſolis ſæuire fuſti-
bus dicimus. Vetus quippe iſta eorum malicia fuit, nūc
autem nimium profecerunt: Nam inter vinolenta cō-
uiuia, & cum fœminis maritos non habētibus, liberam
comitandi, vagandi, iocandi, bibendi, pernoctandi li-
centiam, nō ſolum fuſtes tornare, ſed etiam ferrum vi-
brare & fundas circumagere didicerunt. Sed cur eis nō F
dicam quo animo dico, & quo illi accipiant, nouerit
deus: Inſani, gladius Petri quamuis adhuc carnali motu
animi, tamen pro Chriſti corpore in corpus perſecuto-
ris exertus eſt: veſtra vero arma aduerſus Chriſtum di-
uiſa ſunt. Corpus vero cui ille caput eſt, id eſt, Eccleſia Coloſſ. 1.
eius per omnes gentes eſt. Ipſe hoc dixit, & aſcendit in
cœlum, quo eum furor Iudæorum ſequi non potuit, &
membra eius in corpore quod aſcendens commenda-
uit, furor veſter oppugnat. Pro iſtis membris aduerſus
vos ſæuiunt, & vobis reſiſtunt quicunque in catholica 23 q. 3 cap. pro memb.
paruæ adhuc fidei, eo animo ſunt, quo tunc Petrus fuit,
cum ferrum pro Chriſti nomine ſtrinxit: Sed multum
intereſt inter veſtram perſecutionem & iſtorum. Vos
ſimiles eſtis ſeruo ſacerdotis Iudæorum, quia ſeruien-
tes principibus veſtris aduerſus Eccleſiam catholicam,
id eſt, aduerſus Chriſti corpus armamini: Iſti autem ta-
les ſunt, qualis tunc Petrus fuit: qui pro Chriſti corpo-
re, id eſt, pro Eccleſia, etiam corporaliter pugnant. Sed
ſi ipſis dicitur quòd quieſcant, ſicut Petro tunc dictum
eſt, quanto magis vobis dicendum eſt, vt hæretico er-
rore * depoſito ad ea membra pertineatis, pro quibus * al. furore.
illi ſic dimicant. Sed læſi à talibus etiam nos odiſtis, &

tanquam

G tanquam aures dexteras perdideritis, Chriſtum ſeden-
tem ad patris dexteram nõ auditis. Sed quibus loquar,
aut quando eis loquar, quibus nec horam inuenio, vi-
num etiam mane ructuantibus, ſiue iam ebriis, ſiue ad-
* Deeſt, ſor-te, potãtib'. huc. * Quinimmo & minantur, non ſolum illi, ſed de
illis etiam Epiſcopi ipſorum parati negare ad ſe perti-
nere quod fecerint. Donet nobis dominus canticum
Pſal. 119. graduum, quo dicere poſsimus, Cum his qui oderunt
pacem eram pacificus, cum loquebar illis debellabant
me gratis. Dicit enim hoc corpus Chriſti quod per to-
tam terram, ab aliis hic, ab aliis alibi, & ab omnibus aliis
atque aliis vbicunque ſunt hæreticis oppugnatur.

Caput LXXXIX. Petilianus dixit, Ergo, inquam, mortem pro fide
ſubeundam conſtituit, quę cuique pro communione fa
cienda. Chriſtianitas enim mortibus proficit: Nam ne-
mo fideliſsimus viueret, ſi mors à fidelibus timeretur.
Ioan. 12. Dicit enim dominus Chriſtus, Si granum tritici cadẽs
in terram non moriatur, ſolum manet: ſi autem mo-
riatur, multum fructum facit. AVG. reſpondit, Vel-
lem ſcire quis primo de parte veſtra ſe præcipitauerit.
Valde quippe illud granum fertile fuit, vnde tanta ſe-
H ges præcipitatorum cadauerum pullulauit. Sanè cum
verborum domini memineritis, quia ſe dixit granum
moriturum, & multũ fructum facturum: quare ipſi fru-
ctui, quod per totum mundum veraciſsime prouenerit
inuidetis, & ei zizaniorum vel paleæ crimina, vel quæ
Cap. XC. auditis, vel quæ finxiſtis obiicitis? Petilianus dixit,
Sed vos ſpinas atque zizania, nõ ſemina ſpargitis, cum
quibus vos in ſummo iudicio deceat concremari. Non
maledicimus, ſed omnis ſpinoſa conſcientia, dei ſentẽ-
tia ſic tenetur. AVG. reſpondit, Saltem commemo-
Matt. 13. ratione zizaniorum ſimul tibi & triticũ veniret in mẽ-
tem, quia vtraque per agrum iuſſa ſunt creſcere vſque
ad meſſem: vos autem oculum maleuolentiæ in ziza-
niis acriter figitis, & contra ſententiam Chriſti ea ſola
per orbem terrarum, excepta Africa, creuiſſe conten-
Cap. XCI. ditis. Petilianus dixit, Vbi eſt quod dicit dominus
Matt. 5. Chriſtus, Si acceperis alapam, præpara & aliam maxil-
Matt. 26. lam? Vbi eſt illud quod ſputa à facie paſſus eſt, qui ſputo
Ioan. 9. ſuo ſanctiſsimo cæci oculos patefecit? Vbi eſt quod di-
2. Cor. 11. cit Apoſtolus Paulus, Si quis vos in faciem cædit? Vbi
eſt quod iterum dicit, In plagis ſupra modum, in mor-
tibus frequenter, in carceribus abundantius? Quæ per-
tulit memorat, non quæ fecit: ſuffecerat fidei Chriſtia-
I næ à Iudæis hæc fieri. Cur hæc miſeri perpetratis?
AVG. reſpondit, Itáne vero vos accepta alapa præ-
betis alteram maxillam? Non iſtam vobis famam fu-
rioſa veſtra agmina per totam Africam cum terribi-
li turpitudine paſsim vagantia compararunt. Vtinam
vobiſcum paciſcerentur homines, vt ſaltem ſecundum
Exo. 21. veterem legem, oculum pro oculo, dentem pro dente
peteretis, non pro auditis verbis fuſtes erigeretis.
Cap. XCII. Petilianus dixit, Quid autem vobis eſt cum regibus
ſeculi, quos nunquam Chriſtianitas niſi inuidos ſenſit?
2. Macc. 7. Quod vt breuiter doceam Maccabæos fratres rex per-
Danie. 3. ſecutus eſt. Rex quoque tres pueros, cum ipſe ſacrilegus
Matt. 2. eſſet, flammis neſcius religioſis addixit. Rex quæſiuit a-
Danie. 6. nimam pueri Saluatoris. Rex iuſtiſsimum Danielem fe
Matt. 27. ris morſibus, vt putabat, obiecit. Ipſumq́; dominum
Chriſtũ iudex nequiſsimus regis occidit. Inde eſt quod
1. Cor. 2. Apoſtolus clamat, Sapientiam loquimur inter perfe-
ctos: ſapientiam non huius ſeculi, neque principum hu-
ius mundi quæ euacuatur, ſed loquimur dei ſapientiam
in ſacramento, quę fuit abſcondita, quã conſtituit deus
ante ſecula in gloriam noſtrã, quam nemo principum
huius ſeculi cognouit: Si enim cognouiſſent, nõ vtique K
dominum maieſtatis crucifixiſſent. Sed de priſtinis re-
gibus paganis hoc dictum ſit. Vos autẽ huius ſeculi im-
peratores, quia Chriſtiani eſſe deſiderant, non permit-
titis eſſe Chriſtianos, cum fuco & nebula veſtri menda
cij eoſdem bona mente credentes, ad iniquitatem ve-
ſtram prorſus adducitis, vt armis ſuis contra hoſtes rei-
publicæ præparatis in Chriſtianos incurrant, putentq́;
ſe ſuaſionibus veſtris deo officium facere, ſi nos quos
odiſtis occidant, dicente domino Chriſto, Veniet, in- Ioan. 16.
quit, tempus, vt qui vos occiderit, putet ſe deo officium
facere. Nihil igitur intereſt vobis male docẽtibus, vtrũ
reges orbis terrarum, Pagani quod abſit, an Chriſtiani
eſſe deſiderent, cum eoſdem contra Chriſti familiam
non ceſſatis armare. Neſcitis autem, aut potius non le-
giſtis, quòd crimine hominẽ occidentis, maius crimen
eſt ſuaſoris. Iezabel in mortem hominis iuſti vel paupe 3. Reg. 21.
ris, maritum ſuum excitauerat regem, pari tamen ſup-
plicio vir & vxor ambo perierunt. Neque enim vos a-
liter reges impellitis, quàm vt ſæpe ſubtilis ſuadela fœ-
minea reges impulit in reatum. Etenim per filiam vxor Matt. 14.
Herodis impetrauit ac meruit in diſco ad menſam ca- Matt. 27.
put Ioannis afferri. Pontiũ Pilatum Iudæi ſic coëgerũt, L
vt Chriſtum dominum cruci ſuffigeret, cuius ſanguinẽ
vindicem ſuper ſe ſemper ac ſuos manere voluerunt.
Ita vos igitur ſanguine noſtro peccantes obruitis: Non
enim & ſi iudex percutiat, nõ veſtræ nos potius calum-
niæ ferierunt. Dicit enim Propheta Dauid ex domini
Chriſti perſona, Quare fremuerunt gentes, & populi Pſal. 2.
meditati ſunt inania? Adſtiterunt reges terræ, & princi-
pes conuenerunt in vnum, aduerſus dominum, & ad-
uerſus Chriſtum eius: Dirumpamus vincula eorum, &
proiiciamus à nobis iugum ipſorum. Qui habitat in cœ
lis, irridebit eos, & dominus ſubſannabit eos. Tunc lo-
quetur ad eos in ira ſua, & in furore ſuo cõturbabit eos.
Ego autem conſtitutus ſum rex ab eo ſuper Sion mon-
tem ſanctum eius, prædicans pręceptum eius. Dominus
dixit ad me, filius meus es tu, ego hodie genui te. Pete
à me & dabo tibi gentes hæreditatem tuam, & poſſeſ-
ſionem tuam terminos terræ. Reges eos in virga fer-
rea, & tãquam vas figuli eos comminues. Ipſoſq́;, id eſt
reges, ne quaſi ignari vel neſcij perſequi cuperent Chri
ſtianos, his præceptis admonuit ne perirent, quæ illos
pręcepta quia neſciunt, vtinam nos doceremus: aut cer
tè vos illis ſine dubio oſtenderetis ſi velletis vt viuerẽt: M
vel certè quod tertium eſt, ipſos ſibimet legere veſtra
malicia permiſiſſet, primus Dauidicus Pſalmus illis om
nino ſuaderet, vt Chriſtiani viuerent & regnarent,
quos quidem male decepiſtis, dum vobis ſeſe commit-
tunt. Vos nanque illis quæ mala ſunt fingitis, & quæ bo
na ſunt occultatis. Hoc tandem legant vel ſerius quod
olim legere debuerunt. Quid enim dicit, Et nunc reges
intelligite, erudimini qui iudicatis terram: Seruite do-
mino in timore, & exultate ei cum tremore: Apprehen-
dite diſciplinã nequando iraſcatur dominus, & perea-
tis de via iuſta, Cum exarſerit quàm cito ira ipſius ſu-
per vos: beati omnes qui confidunt in eo. Imperatores,
inquam, ſuaſionibus premitis vt Pilatum, quem, vt di-
ximus, Iudæi preſſerunt, licet ipſe clamauerit lauans pu-
blice manus, Liber ſum à ſanguine huius iuſti: tamen
quo modo potuit à crimine mundus eſſe qui fecit? Sed Matt. 27.
vt vetera taceam, in veſtris exemplis aduertite impera-
tores quamplures ac iudices veſtros perſecutionem no
bis faciendo periiſſe, vt relinquam Neronem, qui pri-
mus eſt perſecutus Chriſtianos. Domitianum ſimiliter
Neronis

A Neronis maximam partem, Traianum, Varium, Decium, Valerianum, Diocletianum: periit etiam Maximiniaous, qui dum thura prædicarent, incenſis codicibus dominicis primus Marcellinus epiſcopus Romanorum qui fuit, ſed & Carthagiois Menſurius, & Cæcilianus ex ipſis ſacrilegis flammis, vt fauillæ vel cineres remanſerunt, thuris enim conſcientia omoes implicuit qui Menſurio conſenſiſtis. Periit Macarius, periit Vrſacius, cuoctiq; comites veſtri dei pariter vindicta perieruot. Vrſacium nanque Barbarica pugna proſtratum, ſæuis vnguibus alites, canúmque auidi deotes morſibus diſcerpſerunt. Nónne idem veſtro impulſu percuſſor eſt, qui vt rex Achab, quē diximus à muliere perſuaſum, iuſtum pauperem occidit? Ita vos quoq; iuſtos & pauperes, circa opem dixerim mundanam, nam gratia dei io vobis non eſt, pauperem non definitis iugulare. Non enim ſi cum manu non facitis, non lingua carnifice hominem iugulatis. Scriptum eſt enim, Mors & vita in manibus linguæ. Omoes ergo qui occiſi ſunt, tu qui ſuaſor es occidiſti. Neque enim manus carnificis niſi lingua tua feruefcit, & ille dirus pectoris calor io alienum ſaoguinem verbis tuis accenditur, ſanguinem B iuſtum ſui vindicē diffuſoris. AVG. reſpoodit, Huic loco tam copioſe à te exaggerato atque digeſto vbi de regibus ſeculi aduerſus nos inuidioſe loquimini, ſi debite digneq; reſpondeam, vereor ne me quoque criminis regum iracundiā in vos concitare voluiſſe. Quanquam cum more veſtro vniuerſaliter in omnes catholicos huius inuectionis impetu feraris, ne me vtique prætermittis: Curabo tamen oſtendere ſi potuero te potius hoc feciſſe talia dicendo, quàm me talibus reſpondēdo. Ac primum vide quemadmodum tibi tuipſe aduerſeris: Ecce iſtum locum ſic exorſus es, Quid autem vobis eſt cum regibus ſeculi, quos nunquam Chriſtianitas niſi inuidos ſenſit? His verbis prohibes vtique nos ad reges ſeculi accedere. Et pauloposſt dicis, Ipſos q; id eſt reges, ne quaſi ignari vel neſcij perſequi cuperent Chriſtianos, his præceptis admonuit ne perirēt, quæ illos præcepta quia neſciūt, vtinā nos doceremus: aut certe vos illis ſine dubio oſtenderetis ſi velletis vt viuerēt. Quo modo igitur nos regum vis eſſe doctores? Et noſtri quidē ſi qua eis amicicia eſt cum regibus Chriſtianis, ſi ea bene vtuntur nihil peccant: ſi qui vero inde ex- C tolluntur, multo leuius quàm vos peccant. Vobis enim qui ſic nos arguitis, quid fuit cū rege pagano, & quod eſt grauius, apoſtata & Chriſtiani nominis hoſte Iuliano, à quo vobis baſilicas quaſi veſtras reddi deprecantes, hoc in eius laude poſuiſtis, quòd apud eum ſola iuſticia locū haberet? Quibus verbis, credo enim vos Latine intelligere, & idololatria Iuliani, & apoſtaſia iuſticia eſt appellata. Tenetur petitio, quam veſtri maiores dederunt Conſtaotio, quam impetrauerunt geſta, vbi allegauerunt, Euigilate & attendite ioimico Chriſti, apoſtatæ, aduerſario Chriſtianorum, ſeruo dæmoniorum: talibus verbis ille veſter ille Pontius ſupplicauit. Ite nunc & nobis dicite, quid vobis eſt cum regibus ſeculi, vt ſurdi ſurdis populis legatis, quod cum ipſis audire non vultis, Stipulam in oculo fratris tui vides, trabem in oculo tuo non vides. Quid inquies vobis eſt cum regibus ſeculi, quos nunquam Chriſtianitas niſi inuidos ſenſit? Hoc cum dixiſſes, enumerare cooatus es, quos reges iuſti ſenſerint inimicos, nec conſideraſti quòd plures enumerari poſsint quos habuerit amicos. Pater Abraham à rege diuinitus admonito ne attaminaret eius vxorem, & amiciſsime habitus eſt & munus

Prouer.18.

Matt.7.

Gene.20.

accepit. Iſaac filius eius regem ſimiliter amiciſsimū expertus eſt. Iacob in Aegyptum à rege honorabiliter exceptus eſt, cum etiam benedicit, Quid loquar de filio eius Ioſeph, qui poſt carceris tribulationem, quo velut igne ſicut aurum caſtitas eius probata eſt, magnis ab eo ſublimatus honoribus: iurabat etiā per Pharaonis ſalutem, non tanquā typho elatus, ſed beneuolentiæ non ingratus, regis filia Moyſem adoptauit. Dauid ad alienigeoā regis Iſraël compulſus iniquitate confugit. Helias ante currum peſsimi regis, non illius imperio, ſed ſuo cucurrit obſequio. Heliſæus hoſpitę mulieri ſi quid ſibi forte à rege per eius interceſsionem præſtari vellet, etiam vltrò offerēdum putauit. Sed ad ipſa iam tempora veoiā, quando captiuus dei populus habebatur: vbi vt mitius loquar, mira tibi irrepſit obliuio. Volens enim probare quòd reges nunquam Chriſtianitas niſi inuidos ſenſerit, commemoraſti tres pueros & Danielem, qui paſsi ſunt à perſequentibus regibus: nec rebus, modo vicinis, ſed planè ipſis admoneri potuiſti, qualis ipſe rex poſt ioaocentium flammarum miraculum, ſiue in deo laudaodo atque prædicando, ſiue in ipſis pueris honorandis extiterit, qualem rex habuerit Danielem, & non recuſantem quibus muneribus exoroauerit, cum ille honorem debitum reddens regiæ poteſtati, quod ſatis in verbis eius apparet, donum dei quo præditus erat iodicando, interpretādo eius ſomnium non ſubtraxit. Vnde cum ab inuidis ſancto viro ſacrilega væſania calūniantibus, inuitus eum rex in lacum leonum mittere cogeretur, quanquam triſtis id fecerit: præſumpſit eum tamen per auxiliū domini ſui ſaluum futurum. Itaq; cum ille refrænata diuinitus leonum rabie vixiſſet illæſus, ſollicita & amica voce regis ipſius ſibi præmiſſa, & ipſe cū benedictione de lacu reſpondit, Rex in ſeculum viue. Cur iſtas regum cum ſanctis amicicias, cū ſermo tuus ibidem verſaretur, cum iſtorum famulorū dei in quibus hæc acta ſiunt, tu ipſe commemorares exempla, vel non vidiſti vel videre noluiſti, vel quod neſcio quemadmodum excuſes, viſa notaq; tacuiſti? Quod ſi te ſicut cauſæ peſsimæ defenſorē ſtudium falſitatis aſtruere nō impediret, & te nolentem vel neſcientem à luce veritatis auerteret, profectò reges quoſdā booos, quoſdā autem malos, & alios ſanctorum amicos, alios inimicos, ſine vlla difficultate recoleres. Et miramur quòd ſe Circūcelliones veſtri ſic præcipitant. Quis poſt te currebat obſecro: te quis Macarius, quis miles inſequebatur? Nēpe in abruptū falſitatis huius nullus noſtrū te impulit. Cur ergo clauſis oculis ſic iſtic es præceps, vt cū dixiſſes, quid autem vobis eſt cū regibus ſeculi? nō adiungeres, quos ſæpe Chriſtianitas inuidos ſenſit: ſed non dubitares dicere, quos nunquā Chriſtianitas niſi inuidos ſenſit? Itáne vero nec ipſe cogitaſti, nec eos qui ſcripta tua legerēt, cogitaturos putaſti tot regum exēpla tibi reclamantia, neſcit quid loquatur. An quia illi quos commemoraui, veterum temporum fuerunt, ideo tibi eos nihil aduerſari arbitraris, quia non dixiſti, quos nūquam iuſticia niſi inuidos ſenſit: ſed dixiſti, quos nunq Chriſtianitas niſi inuidos ſenſit: ex illo fortaſsis tēpore volēs eos intelligi iuſtis inuidere, ex quo Chriſtiani appellari cœperunt. Quid ergo tibi volunt exempla veterum tēporum, quibus quod imprudenter dixiſti, imprudētius docere voluiſti? Nunquid eni Maccabæi vel tres pueri vel Daniel, nō antequam Chriſtus in terra naſceretur, vel egerūt illa vel pertulerūt? Deinde cur, vt pauloante commemoraui, Iuliano Chriſtianitatis inuido ſupplicaſtis? cur ab eo baſilicas petiſtis? cur apud eum ſolam iuſticiam

Gene.26. D

Gene.47.

Gene.41.

Exo.2.

1.Reg.17.

3.Reg.18.

4.Reg.4.

Dani.3.

E

Dani.6.

F

G iuſticiam locum habere dixiſtis? Si Chriſtianitatis in-
uidus hæc audit, quid ſunt à quibus hæc audit? At vero
Cõſtantinus nequaquam Chriſtiani nominis inuidus,
ſed planè Chriſtiano nomine glorioſus, memor ſpei
quam gerebat in Chriſto, pro eius vnitate iuſtiſsime iu
dicans, acceptari à vobis nec ad ſe appellãtibus meruit,
ambo iam Chriſtianis temporibus, ſed nõ fuerunt am-
bo Chriſtiani. Quod ſi ambo Chriſtianitatis inuidi, cur
ad vnum eorum ſic appellaſtis, alteri eorum ſic ſuppli-
caſtis? Si autem quod verum eſt petentibus tum maio-
ribus veſtris epiſcopale iudicium dederat Cõſtantinus,
& apud Romam & apud Arelatum, quorum primum
apud eum accuſaſtis, ab altero ad eum appellaſtis. Si er
go quod verum eſt, vnus eorum in Chriſtum credide-
rat, alter à Chriſto apoſtatauerat, cur Chriſtianus con-
ſulens vnitati contemnitur, & apoſtata fauẽs diuiſioni
laudatur? Conſtantinus vobis baſilicas iuſsit auferri, Iu-
lianus reſtitui. Quid horum Chriſtianę paci conueniat
vultis noſſe: Illud fecit qui crediderat in Chriſtum, hoc
fecit qui dimiſerat Chriſtum. O quàm velles dicere, ma
le factum eſt vt Iuliano ita ſupplicaretur, ſed hoc quid
H ad nos pertinet? Quod ſi diceres, & in his quidem ver-
bis tuis catholica vinceret fides, ad cui⁹ ſanctos toto or
be diffuſos multo minus pertinet quicquid dicitis de
quibus vultis ſicut vultis. Sed non poteſt dicere male fa
ctum vt Iuliano ita ſupplicaretur, oppilat fauces, premit
linguam domeſtica authoritas, Põtius fecit, Põtius ſup-
plicauit, Pontius apoſtatam iuſtiſsimum dixit, Pontius
apud apoſtatam ſolam iuſticiam locum habere prædi-
cauit. His verbis tibi Pontium ſupplicaſſe in eodem re-
ſcripto ſuo nominatim ſine ambage ipſe Iulianus ex-
preſsit. Extant allegationes veſtræ, non hæc incerta fa-
ma, ſed publica monimẽta teſtantur. An forte quia cõ-
tra vnitatem Chriſti, petitioni veſtræ aliquid conceſsit
apoſtata, verũ putas eſſe quod dictum eſt, apud eum ſo-
lum locum habere iuſticiam? Quia vero imperatores
Chriſtiani quod valere arbitrãtur ad Chriſti vnitatem,
contra veſtram ſtatuunt volũtatem, Chriſtianitatis in-
uidi appellãtur? Sic deſipiant hæretici omnes, & reſipiãt
vt non ſint hæretici. Et vbi, inquies, impletum eſt quod
Ioan. 16. dominus ait, Veniet tempus vt qui vos occiderit, putet
ſe deo officium facere? Neq; enim hoc de Paganis dici
potuit, qui non propter deum, ſed propter idola Chri-
I ſtianos perſequebantur. Non videris ſi hoc de his im-
peratoribus dictum eſſet qui gaudent de nomine Chri
ſtiano, hoc eos vtiq; præcipue eſſe iuſſuros vt occidere-
mini, quod nunquam omnino iuſſerunt. Sed veſtri ho
ſtili more legibus repugnando pœnas debitas luunt, &
voluntarias mortes ſuas dum nobis inuidioſas putant,
ſibi pernicioſas non putant. Quod ſi de regibus nomen
Chriſti honorantibus illud à domino dictum eſſe arbi
trantur, quærant quid catholica in Oriente perpeſſa ſit,
quando Valens imperabat Arrianus. Ecce haberẽ quod
intelligerem impletum eſſe, quod dominus ait, Veniet
tempus vt qui vos occiderit, putet ſe officium deo face-
re: ne ſibi ad famæ gloriam aſſumerent hæretici, ſi quid
aduerſus eorum errorem imperatores catholici præce-
piſſent. Verũtamen tempus illud poſt aſcenſionem do-
mini completũ eſſe reminiſcimur: ſancta ſcriptura hu-
ius rei teſtis omnibus nota eſt, Iudęi putabant ſe officiũ
deo facere, cum Apoſtolos occidebant. Inter hos qui
officium deo arbitrabantur ſe exhibere, etiã Saulus no-
ſter, nondũ noſter, fuit: ita vt hoc inter laudes ſuas præ-
teritas & obliuiſcendas enumeret. Hebræus, inquit, ex
Philip. 3. Hebræis, ſecundum legem Phariſæus, ſecundum æmu-
lationem perſequens Eccleſiam. Ecce qui putabat offi- *Ioan. 16.*
cium ſe deo facere, cũ faciebat quod mox ipſe perpeſ- K
ſus eſt: Nam quadraginta Iudæi coniurauerãt vt inter- *Act. 23.*
ficerent eum, quando fecit hoc tribuno innoteſcere, vt
eorum inſidias armato milite ſeptus euaderet, ſed non-
dum erat qui ei diceret, Quid tibi eſt, nõ cum regibus,
ſed cum tribunis armiſq; regalibus? Non erat qui ei di-
ceret, Audes per milites quęrere tuitionem, cum domi-
nus tuus per eos ductus ſit ad paſsionem? Nondũ erant
iſta deliramenta, ſed contra hæc futura iam tũc illa pa-
rabantur exempla. Quinetiam terribiliter proponere
auſus es & dicere, Sed vt cætera taceã, in veſtris exem-
plis aduertite Imperatores quamplures ac iudices ve-
ſtros perſecutionem nobis faciendo periiſſe. Hoc in E-
piſtola tua cum legiſſem intentiſsime expectabam quid
dicturus & quos enumeraturus eſſes, cũ ecce mihi quaſi
relinquẽdo cœpiſti commemorare Neronem, Domi-
cianum Traianum, Varium, Decium, Valerianũ, Dio-
cletianum, Maximianũ. Fateor plures eſſe, ſed tu pror-
ſus contra quos loquaris oblitus es, Nónne iſti omnes
Pagani erant, & vniuerſaliter Chriſtianum nomẽ pro
ſuis idolis perſecuti ſunt? Euigila ergo, nã iſti commu- L
nionis noſtræ non fuerunt, vnitatem ipſam vel vnde
nos ſicut vos putatis, vel vnde nos ſicut Chriſtus docet
ex iſtis totam perſequebantur. Tu autem propoſueras
oſtendere noſtros imperatores ac iudices perſecutionẽ
vobis faciendo periiſſe, ac nos tu exigis vt iſtos compu
temus, quia relinquens eos commemoraſti dicens, Vt
relinquam Neronem: & ſub iſta relictione per cæteros
cucurriſti, Quid opus fuit ergo vt cõmemorarentur ad
rem non pertinentes? Sed quid ad me? Iam iſtos tecum
relinquo: nunc ſaltem procedant illi quos promiſiſti
quàm plures. Niſi forte propterea nõ inueniuntur, quia
eos periiſſe dixiſti. Sequeris enim iam, & Epiſcopos no-
minas, quos de traditione codicum ſoletis arguere. De
quibus & nos ſolemus reſpondere, aut non probatis, &
ad neminem pertinet: aut probatis, & ad nos non per-
tinet. Suam enim ſarcinam portauerunt, vel bonam vel
malam. Et bonam quidem credimus, ſed qualemlibet,
tamen ſuam: ſicut veſtri mali, nec ipſi veſtram, nec vos *Galat. 6.*
ipſorum, ſed veſtrum omnium communis peſsima ſar-
cina ſchiſma eſt. Hoc ſæpe iam diximus. Exhibe igi-
tur non epiſcoporum nomina, ſed imperatorum ac iu-
dicum noſtrorum, qui vos perſequẽdo perierunt. Hoc M
enim propoſueras, hoc promiſeras, ad hoc nos intẽtiſ-
ſimos feceras. Audi, inquit, Periit Macarius, periit Vrſa-
cius, cunctique comites veſtri, dei pariter vindicta per-
ierunt. Duos ſolos commemoraſti, quorum neuter im-
perator fuit: Cui hoc placeat quæſo te, tibiipſi nõne diſ-
plices? Promittis quamplures imperatores ac iudices
noſtros te commemoraturũ, qui vos perſequendo per-
ierunt, & tacitis imperatoribus nominas duos vel iudi-
ces vel comites. Illud enim quod adiungis, Cunctique
comites veſtri, dei pariter vindicta perierunt: ad rẽ non
pertinet. Hoc quippe modo iãdudum locum iſtum fi-
nire potuiſti, vt omnino neminem nominares. Cur er-
go imperatores noſtros: id eſt, noſtræ cõmunionis non
commemoraſti? An timuiſti ne reus maieſtatis accuſa-
reris? Vbi eſt Circumcellionica fortitudo? Deinde quid
ait de illis quos tot ſuperius nominaſti, qui rectius ti-
bi poſſunt dicere? quid nos quærebas? Cauſam enim
tuam nihil adiuuerunt, & tamen nominati ſunt. Dein-
de qualis es qui eos quos periiſſe commemoras nomi-
nare formidas? Saltem ipſos iudices vel comites quos
videris non timuiſſe, plures nominares. Remanſiſti

autem

A autem ad Macarium & Vrſacium. Itáne quàm plures illi, duo iſti ſunt? An quod pueri didicimus ſapis? Si enim quæras ex me, duo quis numerus ſit, ſingularis an pluralis: quid eſſe reſpondeam niſi pluralem? ſed adhuc etiam non deſit quod dicam, è duobus video Macariũ, Neque enim dixiſti, quo modo perierit, An forte quiſquis vos perſequitur, niſi in hac terra fuerit immortalis, quando mortuus fuerit, propter vos mortuus exiſtimabitur? Quid ſi non in tam longo imperio Conſtantinus, & tam longa fœlicitate vixiſſet, qui primus aduerſus veſtrum errorem multa conſtituit: & quid ſi non Iulianus tam cito abreptus eſſet è vita, qui vobis baſilicas dedit, quando iſta garriendi finem faceretis, cum & modo tacere nolitis? Nec tamen dicimus nos ideo citò mortuum Iulianum quia vobis baſilicas dedit. Poſſumus enim eſſe in his pariter copioſi, ſed nolumus eſſe pariter vani. Proinde vt dicere cœperam, ex illis duobus cerno Macarium, Cum enim duos propoſuiſſes, ipſum & Vrſacium, repetiſti nomen Vrſacij, vt nobis oſtẽderes quam mortem meruerit, & dixiſti, Vrſacium nanq; barbarica pugna proſtratum, ſæuis vnguibus alites canumq; auidi dentes morſibus diſcerpſerunt. Vnde
B ſatis apparet cum de Macario maiorem inuidiam facere ſoleatis, ita vt nos Macarianos, non Vrſacianos appelletis, multo maxime te de illo fuiſſe dicturum, ſi de morte eius aliquid tale dicere potuiſſes. Ex his itaq; duobus vbi pluralem numerum poſuiſti, ſeiuncto Macario, remãnet Vrſacius nomen proprium numeri ſingularis. Vbi eſt igitur quàm plurium illorum tam minax & tremenda promiſſio? Iam illud quàm ridiculum ſit, qui quoquo modo loqui nouerũt, quantum opinor intelligunt, quod cum dixiſſes, Periit Macarius, periit Vrſacius, cunctiq; comites veſtri, dei pariter vindicta perierunt: tanquàm exigentibus vt probares, quia reuera nihil aliud vel auditor vel lector exigeret, ſtatim cõnexuiſti magnum documentum, quo probares cunctos comites noſtros dei vindicta pariter corruiſſe. Vrſacium nanque Barbarica, inquis, pugna proſtratum, ſæuis vnguibus alites, canumq; auidi dentes morſibus diſcerpſerunt. Hoc modo poteſt alius ſimiliter neſciens quid loquatur dicere, omnes Epiſcopos veſtros dei vindicta in carcere defeciſſe. Et cum ab eo fuerit flagitatum, vnde hoc probet, adiunget ſtatim, Optatus nãque de ſatellitio Gildonis accuſatus, tali genere mortis ex-
C tinctus eſt. Has nugas audire & diſcutere & refellere cogimur: tantum timemus infirmis ne tardiore intellectu in veſtros laqueos celeriter currant. Iſtum autem Vrſacium ſi forte bene vixit, & vere ita mortuus eſt,
Gene.9. conſolabitur promiſſio dei dicentis, Sanguinem animarum veſtrarum exquiram, de manibus omnium beſtiarum. Quod autem nobis calumniamini, dicentes, à nobis in vos ad iracundiam reges ſeculi cõcitari, dum eos non docemus diuinam ſcripturam, ſed potius maliciam noſtram ſuggerimus: non puto vos vſqueadeo ſurdos eſſe aduerſus ipſa ſanctorum codicum eloquia vt non potius timeatis ne nouerint ea, ſed velitis nolitis, intrant Eccleſiam, & ſi nos tacemus, lectoribus admouent aurem: atq; vt de cæteris taceam, iſtum ipſum plerunque Pſalmum quem tu commemoraſti, intentiſſime accipiunt. Dixiſti enim quòd eos non doceamus, nec eos volentes ſinamus vt nouerint quod ſcriptũ eſt, Et nunc reges intelligite, erudimini qui iudicatis ter-
Pſal.2. ram: Seruite domino in timore, & exultate ei cum tremore: Apprehendite diſciplinam nequando iraſcatur dominus &c. Credite & iſta cantari, & illos audire: ſed vtique audiũt & illud ſuperius in eodem Pſalmo, quod D
tu, niſi fallor, propterea præterire voluiſti, ne timuiſſe intelligereris. Audiunt ergo & illud, Dominus dixit ad Pſal.2.
me, filius meus es tu, ego hodie genui te: Pete à me, & dabo tibi gentes hæreditatem tuam, & poſſeſſionem tuam terminos terræ. Quo audito vtique mirantur eſſe aliquos, qui huic hæreditati Chriſti contradicunt, & eam ad exiguam partem terræ redigere conantur, mirantesq; fortaſſe quærunt propter id quod in ſequentibus audiunt, Seruite domino in timore: in quo illi ſeruire poſſint inquantum reges ſunt. Omnes enim homines ſeruire deo debent, aliter communi cõditione qua homines ſunt: aliter diuerſis donis, quod ille aliud agit in rebus humanis, ille aliud. Non enim auferenda idola de terra, quod tanto antè futurum prædictum eſt, poſſet quiſquam iubere priuatus. Habent ergo reges excepta generis humani ſocietate eoipſo quo reges ſunt, vnde ſic domino ſeruiant, quo modo non poſſunt qui reges non ſunt. Iſta ergo cum cogitant, audiunt & illud quod de tribus pueris ipſe commemoraſti, & audiunt ſolennitate mirabili, Tuoc enim eadem ſcriptura maxime in Eccleſia cantatur, quando ipſa feſtiuitas ferB
uentiores facit, etiam eos qui cætero anno pigriores ſunt. Quid ergo putatis animi habere Chriſtianos imperatores, cum audiunt tres pueros miſſos in caminum ignis ardentis, quia regi ad iniquitatem adorandi ſimulachra conſentire noluerunt: niſi vt cogitent piam libertatem ſanctorum nec regia poteſtate, nec pœnæ immanitate poſſe ſuperari, gaudeântque ſe non eſſe ex numero talium regum, qui contemptores idolorum quaſi ſacrilegos puniebant? Porrò autem cum in ſequẽtibus audiunt eundem regem, nõ ſolùm puerorum, ſed & flammarum deo ſeruientium tanto miraculo territum, etiam ipſum cœpiſſe deo ſeruire in timore, & exultare cum tremore, & apprehẽdiſſe diſciplinam: nónne intelligunt ideo iſta eſſe conſcripta, & tanta celebritate recitari, vt & ſeruis dei ne ad ſacrilegium regibus cedant, & ipſis regibus vt ad religionem deo credant proponuntur exempla? Volentes ergo & iſti ex ipſius admonitione Pſalmi, quem tu quoque inſeruiſti ſcripturis tuis, intelligere & erudiri, & ſeruire domino in timore, & exultare cum tremore, & apprehendere diſciplinam quam intente audiunt, quid ille rex poſtea dixerit. Dixit enim propoſiturum ſe decretum omni- Danit.3.
bus populis quibus imperabat, vt quicunque dixiſſent F
blaſphemiam in deum Sidrac, Miſaac & Abdenago, interirent, & domus eorum diſpergerentur. Et ſi hoc eum decreuiſſe cognoſcunt, ne blaſphemaretur deus temperator ignium, & liberator trium puerorum, profecto cogitant quid decernere debeãt in regno ſuo, ne in ſuis fidelibus idem ipſe deus exuffletur remiſſor peccatorum, & liberator iam totius orbis terrarum. Vide itaque cum aduerſus vos aliquid pro vnitate catholica reges Chriſtiani conſtituunt, ne forte in labiis veſtris tanquam ſcripturarũ diuinarum imperitos eos arguatis, in corde autem veſtro ſatis doctos eſſe doleatis. Quis enim ferat iſtam veſtram ſacrilegam odioſamq; fallaciam in ipſo vno Daniële regem accuſare, quia in lacum leonum miſſus eſt: & regem non laudare, quia Danie.6.
ſublimiter honoratus eſt, cum etiam quando miſſus eſt, magis eum ſaluum fore, quàm moriturum ipſe rex crederet, & de illo ſolicitus non cœnaret? Deinde audetis dicere Chriſtianis, quid vobis eſt cum regibus ſeculi, quia Danië1 à rege perſecutionem paſſus eſt: & nõ reſpicere ipſum Daniëlem ſomnia regibus fideliter in- Danie.2.
terpretantem,

G terpretantem, dominum regem appellantem, munera & honores accipientem? Itemq; in eiſdem tribus pueris, *Daniel. 3.* quòd recuſantes adorare ſtatuam in flammas miſsi ſunt, inuidiæ flammas de regibus excitare: quòd autem à rege ſic prędicati & ſic honorati ſunt tacere & abſcõdere? Ecce rex fuerat perſecutor, cum obiecit leonibus *Danie. 6.* Danièlem: quid cum eo ſaluo recepto gaudens & gratulans inimicos eius dilaniandos & conſumendos eiſdem leonibus miſit, fuit perſecutor an non fuit? Volo reſpondeas, Si enim fuit, cur ei Danièl ipſe non reſtitit, cum præſertim tanta familiaritate facillime potuiſſet: & nobis dicitis vt reges ab hominum perſecutione reuocemus? Si autem propterea perſecutor non fuit, quia ſcelus in ſanctum virum commiſſum iuſtiſsime vindicauit, quo modo vindicãdum eſt à regibus, quòd Chriſti ſacramenta exufflantur, ſi Prophetæ membra, quia in periculum miſſa ſunt, ſic vindicari meruerunt? Item concedo & manifeſtum eſt perſecutorem fuiſſe regem, cum tres pueros quòd ſimulachrum adorare noH luerunt, miſit in flammam: ſed quæro vtrum fuerit perſecutor, cum illud decretum propoſuit vt interirent & domus eorum vaſtarentur, qui blaſphemarent vnum deum verum? Si enim perſecutor fuit, cur ad verba perſecutoris reſpondetis, amen? Si autem non fuit, cur eos perſecutores dicitis qui vos à blaſphemiæ furore deterrent? Si enim cogunt vos ſupplicare idolo, illi ſunt ſimiles pio regi, vos tribus pueris, Si autem prohibent repugnare Chriſto, vos eſtis impij, ſi hoc facitis. Quid ſint autem illi ſi terribiliter hoc vetant, ego nõ dico: tu inueni aliud quod dicas, ſi pios imperatores non vis dicere, Si hæc exempla de Danièle & tribus pueris ego commemoraſſem, fortaſſe reſiſteres, & in hæc noſtra tempora ex illis temporibus ſumi non debuiſſe clamares: Deo gratias, quia ea ipſe poſuiſti ad id quidẽ quod volebas, ſed vides ea poti⁹ valuiſſe ad id quod nolebas. An non eſt iſta veſtra fallacia, ſed error humanus eſt? Vtinam ita ſit: emenda ergo, ne timeas, non inde eris minor: imò vero maioris ingenij eſt animoſitatis flammas confitendo extinguere, quàm falſitatis nebulas intelligendo vitare.

Ca. XCIII. Petilianus dixit, Vbi lex dei, vbi Chriſtianitas veſtra eſt, ſi cædes & mortes facitis ac iubetis? AVG. reſpondit, Ad hoc vide quid dicant cohæredes Chriſti per totum orbem terrarum, Cædes & mortes nec facimus nec iubemus, & iſta facientibus I multò ſceleratius ſæuitis, qui hæc in hominum mentibus contra vitam æternam committitis.

C. XCIIII. Petilianus dixit, Si amicos nos vultis, quare inuitos attrahitis? Si autem inimicos fingitis, cur occiditis inimicos?

AVG. reſpondit, Nec inuitos attrahimus, nec occidimus inimicos, ſed quæcunque vobiſcum agimus, quanquam vobis agamus inuitis, ex charitate tamen agimus, vt volentes vos corrigatis, correctíque viuatis, nam nemo viuit inuitus: & tamen puer vt hoc volens diſcat, inuitus vapulat, & hoc plerunq; ab homine chariſsimo. Et hæc quidem vobis reges dicerent ſi ferirent, Aliter * enim eorum poteſtas diuinitus ordinata eſt: ſed cum & iſti non feriunt, vos clamatis.

** aliàs, ad hoc.*

Cap. XCV. Petilianus dixit, Quæ autem ratio eſt, quæve inconſtantia vanitatis, quòd cum nos falſo vocabulo dicatis hæreticos, communionem noſtram magnopere cupiatis?

AVG. reſpondit, Si hæreticorum communionem magnopere cuperemus, corrigi vos ab hæretico errore nollemus: cum autem hoc vobiſcum agamus ne ſitis hæretici, quo modo hæreticorum communionem magnopere cupimus? Diſſenſio quippe vos & diuiſio facit hæreticos: pax vero & vnitas facit catholicos. K Cum ergo inde huc venitis, deſinitis eſſe quod odimus, & incipitis eſſe quod amamus.

Ca. XCVI. Petilianus dixit, Eligite tandem de duobus alterum, quid dicatis? Si innocentia vobis eſt, cur nos ferro ſectamini? aut ſi reos nos dicitis, quid nos quæritis innocentes? AVG. reſpondit, O acutiſsimam complexionem, an potius ineptiſsimam loquacitatem. Nonne ibi proponi ſolet vt eligatur alterum de duobus quid reſpondeatur, vbi vtrunque non poteſt eligi? Nam ſi mihi proponeres vt eligerem alterum de duobus, quid dicerem, vtrum innocentes an nocentes ſimus, vel rurſus ex aliis duobus, ſiue ex iſtis, non poſſem niſi vnum eligere quod dicerem: Nunc proponis hæc duo, vtrum nos innocentes ſimus, an vos rei ſitis, & vis vt vnum ex his duobus eligam vt reſpondeam. At ego nolo vnum dicere, quia vtrunque dico, & nos innocentes, & vos reos. Nos eſſe innocentes dicimus à falſis & calumnioſis criminationibus veſtris, quicunque in catholica poſſumus ſalua conſcientia dicere, nec ſanctos codices nos tradidiſſe, L nec idolorum ſupplicationibus conſenſiſſe, nec quenquam occidiſſe, vel ſi quid aliud mali ſoletis obiicere, nec eos qui forte, quod quidem nec de ipſis probaſtis, iſta fecerunt, contra nos regnum cœlorum, ſed contra ſeipſos clauſiſſe: quia vnuſquiſque noſtrum ſarcinam *Gala. 6.* ſuam portat. Ecce habes vnum. Et vos omnes nocentes & ſceleratos eſſe, non alios aliorũ criminibus quę apud vos à quibuſdam committuntur, & à quibuſdam reprehenduntur, ſed crimine ſchiſmatis, à quo immaniſſimo ſacrilegio nemo veſtrum ſe poteſt dicere immunem, quandiu non communicat vnitati omnium gentium, niſi cogatur dicere de Eccleſia, quæ per omnes gentes diffunditur, incipiens ab Hieruſalem, Chriſtum fuiſſe mentitum. Ecce habes alterum. Ecce reddidi tibi duo, quorum tu volebas vt vnum diceremus tibi. Vtiq; attendere debuiſti vtrunque à nobis poſſe dici, ſaltem ſi hoc volebas rogare nos, vt vnum diceremus, cum videres quia vtrunque poſſemus. Sed ſi innocentia vobis eſt, inquis, cur nos ferro ſectamini? Aut ſi reos nos, inquis, dicitis, quid nos quæritis innocentes? Reſpicite paululum cateruas veſtras, quæ non antiquo more parentum ſuorum ſolis fuſtibus armantur, ſed & ſecures & lanceas & gladios addiderunt: & agnoſcite quorum potius vox eſſe debeat, quid nos ferro ſectamini, aut ſi reos nos, inquis, dicitis, quid nos quæritis innocentes? M Hic breuiter reſpondeo, Ideo quærimini rei ab innocentibus, vt deſinatis eſſe rei, & incipiatis eſſe innocentes. Ecce vtrunque elegi noſtrum, & ad veſtrum vtrunque reſpondi: modo tu elige vnum de duobus, Innocentes eſtis an nocentes? Neque potes vtrunque dicere, ſed dic vtrunque ſi hoc placet. Certe enim non poteſtis in eadem cauſa eſſe innocentes in qua eſtis nocentes. Si ergo innocentes eſtis, nolite mirari quòd ad pacem quærimini à fratribus: ſi autem nocentes, nolite mirari quòd ad pœnam quærimini à regibus. Sed quia horum duorum alterum vobis vſurpatis, alterum à nobis auditis: vſurpatis enim vobis innocentiam, à nobis autem auditis quòd impie viuatis, accipite iterum de vtroque quid dicam, Si innocentes eſtis, quare Chriſti teſtimonio contradicitis? Si autem nocentes, quare ad eius miſericordiam non confugitis? Nam & teſtimonium eius eſt de orbis vnitate, & eius miſericordia in fraterna charitate.

Ca. XCVII. Petilianus dixit, Poſtremo vt ſæpe iam diximus, qualis eſt veſtra præſumptio *Pſal. 117.* vt de regibus præſumatis dicente Dauid, Bonum eſt

ſperare

A ſperare in domino, quàm ſperare in homine: Bonum eſt ſperare in domino, quàm ſperare in principibus?

AVG. reſpondit, Nos non ſperamus in homine, ſed quantum poſſumus homines admonemus vt in domino ſperent: nec ſperamus in principibus, ſed quantum poſſumus principes admonemus vt in domino ſperẽt: & ſi aliquid à principibus pro vtilitate Eccleſiæ petimus, non in eis tamen ſperamus. Neque enim & Apo-
Act. 24. ſtolus in illo tribuno ſperauit tanquam in principe, à quo ſibi egit vt deductores darentur armati: aut in ipſis armatis tanquam in hominibus, quorum multitudine ſeptus euaſit inſidias perditorum. Sed nec voſipſos, quòd ab Imperatore baſilicæ vobis vt redderentur petiſtis, arguimus, tanquam in Iuliano principe ſperaueritis: ſed arguimus, quòd de Chriſti teſtimonio deſperaueritis, à cuius vnitate ipſas baſilicas ſeparaſtis: eas enim iubente inimico Chriſti accepiſtis, in quibus iuſſa Chriſti contemneretis, dum validum & verum vobis videtur quod Iulianus conſtituit, dicens hoc quoque ſupplicantibus Rogatiano, Pontio, Caſſiano, & cæteris Epiſcopis, ſed & clericis: accedit ad cumulum, vt
B abolitis quæ aduerſus eos ſine reſcripto perperam geſta ſunt, in antiquum ſtatum cuncta reuocentur, inualidum autem & falſum quod Chriſtus conſtituit, di-
Lucæ 24. cens, Eritis mihi teſtes in Hieruſalem & in totam Iudæam & Samariam, & vſque in totam terram. Obſecramus vos, corrigimini, redite ad hanc euidentiſſimam totius orbis vnitatem, vt non verbis apoſtatæ Iuliani, ſed verbis ſaluatoris Chriſti, in antiquum ſtatum cuncta reuocentur. Miſerimini animę veſtræ, non iam Conſtantinum & Iulianum comparamus, vt quàm ſint impares demonſtremus: non dicimus, ſi vos non ſperaſtis in homine & in principe, cum homini imperatori Pagano & apoſtatæ dixiſtis, quòd apud eum ſola iuſticia locum haberet, quibus precibus & reſcripto, ſicut ibi ſcriptum eſt, ſicut allegationis geſta teſtantur, pars Donati vniuerſaliter vſa eſt: multo minus nos criminari à vobis debemus, tanquam ſperemus in homine & in principe, ſi quid à Conſtantino vel à cæteris Chriſtianis imperatoribus nulla ſacrilega adulatione petiuimus. Aut ſi quid ipſi nõ petentibus nobis, memores rationis quam domino reddituri ſunt, ſub cuius verbis tremunt cum audiunt quæ ipſe commemoraſti, Et
C nunc reges intelligite, &c. & alia multa vltro pro Eccleſiæ catholicæ vnitate conſtituũt. Sed taceo de Conſtantino, Chriſtum & Iulianum vobis opponimus: parum dico deum & hominem, filium dei & filium gehennæ, Saluatorem animarum noſtrarum, & interfectorem animæ ſuæ. Cur in baſilicis poſſidendis Iuliani reſcriptum tenetis, & in Eccleſiæ pace amplectenda Chriſti Euangelium non tenetis? Clamamus, & nos quæ perperam geſta ſunt, in antiquum ſtatum cuncta reuocentur. Antiquius eſt Euangelium Chriſti quàm reſcriptum Iuliani. Antiquior eſt vnitas Chriſti, quàm pars Donati. Antiquiores ſunt Eccleſiæ preces ad dominum pro vnitate Chriſti, quàm Rogatiani & Pontij & Caſſiani ad Iulianum pro parte Donati. An perperam geritur cum reges prohibent diuiſionem, & non perperam geritur cum Epiſcopi diuidunt vnitatem? Perperam geritur cum ad defendendã Eccleſiam Chriſti teſtimonio reges ſeruiunt, & non perperam geritur cum ad negandam Eccleſiam Chriſti teſtimonio Epiſcopi contradicunt? Obſecramus ergo vt non contra Euangelium, ſed ſecundum Euangelium etiam verba ipſius Iuliani cui ſic ſupplicaſtis audiantur, & ea quæ perperam geſta ſunt, in antiquum ſtatum cuncta reuocentur. D

Petilianus dixit, Vos vos miſeros appello, *Cap. XC-*
qui perſecutionum metu perterriti, dum veſtras diui- *VIII.*
tias non animas quęritis, non tam fidem perfidam traditorum diligitis, quàm cõtra ipſorum maliciam, quorum vobis patrocinia comparaſtis: non aliter quàm vt naufragi in fluctibus fluctus ſubeunt ruituros, ſicq; in magno vitæ periculo appetunt quod timetur: velut tyrannicus furor vt neminem metuat, vult cum ſuo periculo vel timeri: ſic ſic ad artem maliciæ confugitis, innocentium damna vel pœnas ſine veſtra formidine ſpectaturi. Si hoc eſt vitare periculum fugere ſub ruinam: necnon etiam damnabilis fides eſt, fidem latroni ſeruare. Poſtremo dementis lucri commercium eſt, veſtras animas perdere ne diuitias amittatis. Dicit e-
nim dominus Chriſtus, Si omnem mundum lucrifa- *Matth. 16.*
cias, & animam tuam perdas, quam dabis commutationem pro anima tua?

AVG. reſpondit, Vtilis eſſet iſta exhortatio, fateor, ſi ea quiſquã in bona cauſa vteretur: Omnino bene deterruiſti homines diuitias præponere animæ ſuæ. Sed vos qui hæc audiſtis, & nos pau-
lulum audite: hoc enim & nos dicimus. Sed attendi- E
te quemadmodum ſi vobis minantur reges auferre diuitias, quia Iudæi ſecundum carnem non eſtis, aut quia idola vel dæmonia non colitis, aut quia in nullas hæreſes transferemini: ſed in vnitate catholica permanetis, eligite potius perire diuitias veſtras, ne ipſi pereatis, ſed nec aliud quicquam, nec ipſam temporalem vitam ſaluti æternæ quæ in Chriſto eſt præferatis. Si autem reges vobis propterea damna vel damnationem minantur, quia eſtis hæretici, terrent vos illi non crudeliter ſed miſericorditer: vos autem non fortiter ſed pertinaciter non timetis. Audite ergo Petrum dicen-
tem, Quæ autem gloria eſt ſi peccantes pœnas patimi- *1. Petri 2.*
ni, vt neque hic habeatis terrena ſolatia, nec in futuro ſeculo vitam æternam, ſed & hic anguſtias infœlicium, & ibi gehennas hæreticorum? Vides ergo tu frater, cum quo mihi nunc res eſt, prius te debere oſtendere vtrum teneas veritatem, & tunc exhortari homines, vt pro ea tenenda parati ſint carere omnibus quæ temporaliter tenent: cum hoc non oſtendas, quia non potes, non quia ingenium deeſt, ſed quia mala cauſa eſt, cur feſtinas exhortationibus tuis facere homi-
nes & mendaces & imperitos & egentes & errantes & F
pannoſos & contentioſos & famelicos & hæreticos, & in hoc ſeculo bona temporalia perdentes, & in Chriſti iudicio mala æterna inuenientes? Cauus autem filius, qui timendo flagellum patris recedit à cubili ſerpentis, nec vapulat nec perit, Qui autem dolores diſciplinę pro ſua pernicioſa voluntate contemnit, & vapulat & perit. Iam non intelligis vir diſerte, quoniam qui pro pace Chriſti omnibus terrenis caruerit, deum habet: qui autem pro parte Donati vel paucos nummos perdiderit, cor non habet.

Petilianus dixit, *Ca. XCIX.*
Nos autem pauperes ſpiritu, non diuitias amamus, ſed *Matth. 5.*
diuitias formidamus. Nos nihil habẽtes & omnia poſ- *2. Corin. 6.*
ſidentes, cenſum animam credimus, noſtrı́ſque pœnis & ſanguine æternas diuitias cœli mercamur, ſicut idem
dominus dicit, Qui perdiderit ſubſtantiam ſuam, cen- *Matth. 19.*
tuplum recipiet eam.

AVG. reſpondit, Et hoc ad rem pertinet commonere quemadmodum ſcriptum eſt, Nam vbi nihil impedit intentionem meam, ſi quid in ſcripturis fallis aut falleris nihil curo. Non ergo ita ſcriptum eſt, Qui perdiderit ſubſtantiam ſuam: ſed, qui perdiderit animam ſuam propter me. De ſubſtan-

G tia vero non ſcriptum eſt, Qui perdiderit : ſed, qui dimiſerit : nec ſolum ſubſtantiam pecuniæ : ſed, & multa alia. Tu autẽ interim non perdidiſti ſubſtantiam tuam: vtrum vero dimiſeris quòd ſic de paupertate gloriaris, neſcio : ſi forte ſcit hoc collega meus Fortunatus, quia in eadem ciuitate eſtis, nunquam mihi indicauit, quia nunquam quæſieram. Veruntamen etiam ſi hoc feciſti, tuipſe contra te in hac ipſa tua epiſtola commemoraſti

1.Corin.13. apoſtolicum teſtimonium, Si diſtribuero omnia mea pauperibus, & tradidero corpus meum vt ardeam, charitatem autem nõ habeam, nihil mihi prodeſt. Si enim haberetis charitatẽ, non obiiceretis ignaro & incognito vobis orbi terrarum, nec ipſa ſaltẽ probata crimina fratrum. Si haberetis charitatem, non in veſtris calumniis fingeretis, ſed in verbis domini manifeſtiſsime expreſſam vſq; in totam terram cognoſceretis vnitatem. Si autẽ hoc nõ feciſti, quid gloriaris quaſi feceris? Itáne

2.Corin. 6. vero diuitias formidatis, vt nihil habentes omnia poſſideatis? Dic iſta collegæ tuo Criſpino, qui modo iuxta Hipponem noſtram comparauit fundum, vbi mergeret homines in profundum. Vnde hoc & ego nimirũ moui, tu forte neſcis, & ideo ſecurus clamas, diuitias for-

H midamus. Vnde miror quòd iſta vox tua ad nos perueniret, ipſum tranſiliit. Inter Conſtãtinam quippe vbi tu es, & Hipponem vbi ego ſum, Chalama vbi ille eſt vicinior quidẽ nobis, ſed tamen interpoſita eſt. Miror ergo quo modo ille non prior excepit hanc vocem, & repercuſsie ne tranſiret ad nos, & aduerſus te diuitiarum laudes multo copioſius recitauit. Non ſolũ enim non formidat ille diuitias, ſed & amat, & certe de cætero priuſquam edas, recita illi talia, ſi non emendauerit, reſpondemus, tu autem ſi verum eſt quòd pauper ſis, ibi habes fratrem meum Fortunatũ, facilius inde placere poteris

Cap.C. illi collegæ meo quàm huic tuo. Petilianus dixit, Nos timore dei quo viuimus, pœnas & mortes quas gladio facitis, non timemus, ſed id ſolum deniq; fugimus, quòd cõmunione nequiſsima animas iugulatis, domi-

Math. 10. no ipſo dicẽte, Nolite timere eos qui occidunt corpus, animam enim occidere non poſſunt, ſed timete potius eum qui habet poteſtatẽ corpus & animam mittere in gehennam ignis. AVG. reſpondit, Quod dicitis vos

Pſal.56. facitis, non gladio viſibili, ſed illo de quo dictũ eſt, Filij hominum dentes eorũ arma & ſagittę, & lingua eorum gladius acutus. Hoc enim gladio criminatore & calũ-

I niatore orbis incogniti, imperitorum animas trucidatis. Si autẽ communionem nequiſsimam accuſas, ecce ore non meo ſed tuo aſcendas, deſcendas, inires, verſeris, tergiuerſeris, talis es qualis Optatus. Si autẽ redis ad cor, & inuenies te nõ eſſe talem, non quia tecum ſacramenta non communicauit, ſed quia tibi diſplicuit : abſolues orbem terrarum criminibus alienis, & inuenies

Cap. CI. vos implicatos crimine ſchiſmatis. Petilianus dixit, Vos ergo qui falſiſsimo baptiſmo vultis lauari quàm naſci, nõ ſolum veſtra delicta non ponitis, verũ animas veſtras reorum criminibus oneratis. Vt enim aqua nocentiũ à ſancto ſpiritu vacuata eſt, ita planè referta eſt criminibus traditorum. Quicunque igitur miſer ab huiuſmodi baptizaris, ſi mẽdacio carere volueris, perfunderis falſitate. Si delicta carnis volebas excludere, reorũ accedente conſcientia percipies & reatũ. Si auariciæ flammam volebas extinguere, perfunderis fraude, perfunderis ſcelere, perfunderis & furore. Poſtremo ſi credis, quia accipientis & dantis eſt fides, ab eo qui interficit hominẽ, ſanguine perfunderis fratris. Ita agitur, vt qui ad baptiſmum innocẽs veneras, à baptiſmo redeas parricida. AVG. reſpõdit, Vellem cum eis ſermoci- K nari, qui verbis iſtis lectis vel auditis acclamauerũt, Tales enim nõ habent aures in corde, ſed cor in auribus. Legant tamen iterum & iterum, & cogitẽt, & ſentient ea, non quid ſonent, ſed quid ſapiãt. Primo vt hoc vltimum excutiam, Ita ergo fit, inquis, vt qui ad baptiſmũ innocens veneras, à baptiſmo redeas parricida. Reſpõde prius, quis ad baptiſmum innocens venerat, excepto illo qui non ideo venit baptizari vt eius ablueretur iniquitas, ſed vt nobis humilitatis præberetur authoritas? Quid enĩ dimittetur innocenti? Aut vero ita es eloquẽs vt oſtendas nobis quandam innocẽtiam peccatricem.

Nónne audis dicentẽ ſcripturam, Nemo mundus à pec Iob 25. cato in cõſpectu tuo, nec infans cuius eſt diei vnius vita ſuper terram? Nam vnde ad remiſsionem peccatorum & cum infantibus curritur? Nónne audis aliam, Ego in Pſal.50. iniquitate cõceptus ſum? Deinde ſi propterea redit parricida qui ſine parricidio venerat, quia eum parricida baptizat, quotquot ab Optato baptizati redierũt, Optati facti ſunt. Ite nunc & nobis obiicite, quòd in vos regũ iracundiã concitemus. Nõ metuitis ne à vobis tot Gildonis ſatellites inquirantur, quot homines ab Optato baptizari potuerunt? Vidès ne tandẽ quemadmodũ iſta L tua, non ſententia ſed veſica, non ſolum inani ſono, ſed etiam in capite veſtro crepuerit? Iam cætera ſuperiora quæ nunc refellẽda propoſuimus, talia ſunt vt omnino talis quiſq; baptizatus redire dicatur, qualis fuerit à quo baptizatur. Sed abſit vt q̃ delirans iſta dicis, tam deliri à te redeant quos baptizas. Et q̃ bene tibi ſonuit quod dixiſti, Perfunderis fraude, perfunderis ſcelere, perfunderis & furore. Tu vero niſi furore nõ perfuſus, ſed repletus eſſes, iſta nõ effunderes. Itáne, vt alia taceam, quicunq; nõ auari ad auaros collegas tuos vel presbyteros veſtros baptizandi veniunt, auari redeunt : & quicunq; ſobrij ad illas vini voragines currunt vt baptizentur, ebrioſi reuertuntur? Iſta ſentientes & iſta ſuadẽtes, audetis etiam tanquã aduerſus nos cõmemorare, quod pau-

loante poſuiſti ſuperius, Bonum eſt ſperare in domino Pſal. 117. quàm ſperare in homine, Bonũ eſt ſperare in domino quàm ſperare in principibus. Quid aliud docetis quæſo quàm non in domino ſed in homine ſperare, quando talem fieri dicitis baptizatum, qualis fuerit baptizator? Et quia iſtum vobis baptizandi aſſumitis principatum, credant vobis homines : & qui erant in domino ſperaturi, ſperẽt in principibus. Immo vero nõ audiant vos, M ſed illa potius teſtimonia quæ poſuiſti cõtra nos, & aliquid etiam terribilius, quia non ſolum bonũ eſt ſperare in domino q̃ ſperare in homine, ſed etiam maledictus Hiere.17. omnis qui ſpem ſuam ponit in homine. Petilianus Cap.CII. dixit, Imitamini ſaltẽ Prophetas, qui ſuas animas ſacras falſo baptiſmate decipi timuerunt. Dixit nanq; Hieremias, apud impios homines aquã eſſe mẽdacem. Aqua, Hiere.15. inquit, mendax non habet fidẽ. AVG. reſpõdit, Qui ſcripturarũ ignarus hæc audit, nec te credit aut ſic errantem vt neſcias quid loquaris, aut ſic fallentẽ vt quẽ fefelleris neſciat quid loquatur, putat Hieremiam Prophetam cũ baptizari vellet præcauiſſe ne ab hominibus impiis baptizaretur, & ſic iſta dixiſſe. Quò enim pertinet quòd antequam hoc teſtimonium poneres dixiſti, Imitamini ſaltẽ Prophetas, qui ſuas animas ſacras falſo baptiſmate decipi timuerũt, quaſi Hieremiæ tẽporibus quiſquam ſacramẽto baptiſmi ablueretur, niſi quòd ſeipſos illis lauacris quæ dominus redarguit Phariſæi penè per omnia momenta tingebãt, & lectos & calices & parophſides, ſicut in Euangelio legitur. Quo modo ergo Math.23.

potuit

A potuit Hieremias tanquam baptiſmum deſiderās & ab
impiis baptizari deuitans ita dixiſſe? Hoc ergo dixit cū
de populo infideli quereretur, cuius peſsimis moribus
tribulabatur, non ſe cōnuſcens factis eorum, qui tamen
corporaliter nō ſe ab illo populo ſegregauit, nec alia ſa
cramenta quæſiuit, quàm ille populus ſecundū legis or-
dinem illi tēpori congrua ſumebat. Hunc ergo populū
male viuentem dixit plagam, qua cor iuſti grauiter cæ-
debatur, ſiue hoc de ſeipſo diceret, ſiue in ſeipſo figura-
Hiere.15. ret quæ futura cernebat. Sic enim ait, Domine memor
eſto mei & viſita me, & innocentē me fac ab inſectan-
tibus me, nō in longanimitate, ſcito quo modo accepe-
rim de te improperium ab his qui ſpernunt ſermones
tuos. Conſumma illos, & erit verbum tuum mihi in io-
cunditatem & gaudium cordis mei, quoniam vocatū
eſt nomen tuum in me, domine omnipotens, Non ſedi
** aliàs, lu-* in concilio corū laudantium,* ſed timebam à facie ma
dentium. nus tuæ: ſingulariter ſedebā, quoniam amaritudine re-
pletus ſum, Vt quid qui me contriſtāt, Præualent in me?
Plaga mea valida eſt, vnde ſanabor? Facta eſt mihi vt a-
qua mendax, quæ nō habet fidem. In his omnibus vide-
B tur quid propheta intelligi voluerit, ſed videtur ab eis
qui non ad cauſam ſuam peruerſam volunt peruertere
quod legunt. Plagā enim ſuam dixit Hieremias factam
ſibi aquam mendacem quę non habet fidem: eos autem
voluit intelligi plagā ſuam, qui eum contriſtabant ma-
2. Corin.7. le viuendo, Vnde dicit & Apoſtolus, Foris pugnæ, intus
2. Corin.11. timores. Et iterum, Quis infirmatur & ego non infir-
mor? & quis ſcandalizatur & ego non vror? Et quia de-
ſperabat eos poſſe corrigi, propterea dixit, Vnde ſana-
bor? tanquam ſemper habiturus dolorem quamdiu illi
tales eſſent inter quos viuere cogeretur. Populum autē
Apoca.17. nomine aquæ ſolere ſignificari in Apocalypſi manife-
ſtatur, vbi aquas multas populos multos, nō coniectura
veſtra, ſed illic enodata interpretatione cognoſcimus.
Noli ergo per prauum intellectum vel potius errorem
blaſphemare ſacramentū baptiſmi, etiam ſi in homine
Acto.8. perditiſsimo fuerit, quia nec in Simone mendace aqua
mendax erat baptiſma quod acceperat, Nec tot mēda-
ces veſtri aquam mendacem dant cum baptizāt in no-
mine Trinitatis, Neq; enim tunc incipiunt eſſe menda-
ces, quando proditi atq; conuicti facinora ſua confiten
tur, ſed tunc potius erant mendaces, quādo cum eſſent
C adulteri & ſcelerati, caſtos & innocētes ſe eſſe fingebāt.

Cap.CIII. Petilianus dixit, Dixit quoq; Dauid, Oleum pecca-
Pſal.140. toris non vnget caput meum. Quem igitur aſſerit pec-
catorem? Me qui tua ſcelera patior, an te qui perſequeris
1.Timo.3. innocentem? AVG reſpondit, Ex perſona corporis
Chriſti quę eſt Eccleſia dei viui, columna & firmamen-
tum veritatis, toto orbe terrarum diffuſa propter Euan-
Coloſſ.1. gelium quod prædicatur, ſicut dicit Apoſtolus, In omni
creatura quæ ſub cœlo eſt: Ex perſona orbis terræ, de
Pſal 92. quo idē Dauid, cuius verba non intelligitis, dicit, Con-
firmauit orbem terræ qui non cōmouebitur: quē tu pec
catis alienis non commotum eſſe, ſed omnino periiſſe
contēdis. Ex illius ergo perſona reſpondeo ego, nō per-
ſequor innocētem. Dauid autē oleum peccatoris dixit,
non dixit traditoris, non thurificatoris, non perſecuto-
ris, ſed peccatoris. Quid ergo facturus es ſecundū intel-
lectum tuum? Vide primū, vtrum non ſis ipſe peccator.
Nolo mihi dicas, non ſum traditor, non ſum thurifica-
tor, non ſum perſecutor, Nec ego quidē, ſi domino pla-
cet, aliquid horum ſum, nec orbis terræ qui non cōmo-
uebitur. Sed dic ſi audes, non ſum peccator. Ille quippe
ait, oleū peccatoris. Quicquid enim in te vel leuis pec-

cati fuerit inuentum, vnde nō oſtendis pertinere ad id D
quod dictum eſt, oleum peccatoris? Quæro enim, vtrū
ores oratione dominica? Si enim non oras ea oratione
quam dominus orare diſcipulos docuit, vnde aliam di
dicisti pro maioribus meritis tuis excedentem merita
Apoſtolorum? Si autem ſic oras, vt ille magiſter docere
dignatus eſt, quo modo dicis, Dimitte nobis debita no *Matth.6.*
ſtra ſicut & nos dimittimus debitoribus noſtris? Neque
enim de his peccatis hoc petimus quæ nobis in baptiſ-
mo iam dimiſſa ſunt. Ergo iſta verba orationis aut te
non permittunt eſſe dei deprecatorē, aut aperiunt pec-
catorē. Eant nūc & oſculentur tibi caput qui abs te bap-
tizati ſunt, quorū capita oleo tuo perierunt: ſed tu vide
quid ſis, vel quid de te ſentias. Itane vero Optat⁹ quem
Pagani, Iudæi, Chriſtiani, noſtri, veſtri per Africam to-
tam, furem, raptorem, proditorē, oppreſſorem, ſepara-
torem: & illius quem quidam veſtrum eius dixit comi-
tem deum, non amicum, non clientem, non ſatellitem
clamant, non fuit vel qualiſcunq; peccator? Quid ergo
faciēt quibus vnxit capita reus criminis capitalis? Nōn-
ne & ipſi vobis capita oſculātur, de quorū capitibus per
hūc intellectum male iudicatis? Saltem prodite illos & B
admonete vt ſanentur. An vobis potius caput ſanandū
eſt ita delirātib⁹? Quid ergo, inquies, dixit Dauid? Quid
me interrogas? Ipſum interroga, Superiori verſu tibi reſ
pondet, Emēdabit, inquit, me iuſtus in miſericordia, & *Pſal.140.*
arguet me, oleum autem peccatoris non impinguabit
caput meum. Quid planius? Quid apertius? Malim, in-
quit, me miſericordi obiurgatione ſanari, quàm blanda
adulatione tanquā mihi caput vngatur, decipi atq; per-
uerti. Sub aliis verbis ipſa ſententia eſt alibi ſcripturarū,
Meliora ſunt vulnera amici, quàm voluntaria oſcula *Prouer.27.*
inimici. Petilianus dixit, Vnguentū vero concordiæ *Cap.CIIII.*
ſic in fratribus laudat, Ecce quàm bonū & quàm iocun- *Pſal.132.*
dum habitare fratres in vnū. Tanquam vnguentum in
capite, quod deſcendit in barbā barbam Aaron, Quod
deſcendit in oram veſtimenti eius ſicut ros Hermon,
qui deſcendit in montem Sion, Quoniam ibi manda-
uit dominus benedictionem, & vitam vſq; in ſeculum.
Sic, inquit, vngitur vnitas, ſicut vncti ſunt ſacerdotes.

AVG. reſpōdit, Verum dicis. Nam illud ſacerdotiū
in figura corporis Chriſti habebat vnctionē, quod vni-
tatis compage fit ſaluum, Nam & ipſe Chriſtus à chriſ-
mate appellatur, id eſt, ab vnctione. Hunc Hebræi dicūt
Meſsiam, quod verbū Punicæ linguæ conſonū eſt, ſicut F
alia Hebræa permulta & penè omnia. Quid eſt ergo in *Punica lin-*
illo ſacerdotio caput, quid barba, quid ora veſtimenti? *gua affinis*
Quantum donat dominus vt intelligam, Caput eſt ipſe *Hebrææ.*
ſaluator corporis, de quo Apoſtolus ait, Et ipſe eſt ca- *Coloſſ.1.*
put corporis Eccleſiæ. Per barbam non incongrue for-
titudo intelligitur, Ergo ad eos qui ſunt fortes in Ec-
cleſia eius, & adhærent oræ eius, vt ſine timore prædi-
cent veritatē, ab ipſo Chriſto tanquam à capite ſanctū
deſcēdit vnguentum, id eſt, ſanctificatio ſpiritalis. Ora
veſtimenti hæc datur intelligi quæ in capite veſtimenti
eſt, qua veſtientis caput ingreditur: per hāc ſignificātur
perfecti fideles in Eccleſia. In ora nanq; perfectio eſt, &
vtiq; meminiſſe eſſe dictum cuidā diuiti, Si vis eſſe per- *Matth.19.*
fectus, vade vende omnia quę poſsides, & da pauperib⁹,
& habebis theſaurū in cœlis, & veni ſequere me. Triſtis
quidē ille diſceſsit, neglector perfectionis, & elector de-
fectionis. Sed nunquid ideo defuerunt in quos vnitatis
vnguentū tali rerum terrenarum dimiſsione perfectos,
tanquā in oram veſtimenti à capite deſcenderet? Nam
exceptis Apoſtolis, & qui cum eis erant prępoſitis atque

G doctoribus,quos eminentiores & fortiores in barba in-
telligimus,lege in Actibus Apoſtolorũ, & vide qui rerũ
Acto.4. ſuarum venditarum precia ad pedes Apoſtolorum po-
nebãt, & nemo dicebat aliquid proprium,ſed erant eis
omnia cõmunia, & diſtribuebatur vnicuiq; ſicut cuiq;
opus erat,& erat illis anima vna & cor vnum in deum.
Nempe ita ſcriptũ eſſe cognoſcis, Agnoſce ergo bonũ
& iocundũ,fratres habitantes in vnum, Agnoſce barbã
Aaron, Agnoſce oram veſtimenti ſpiritalis, Interroga
ipſam ſcripturã vbi cœperunt iſta fieri,inuenies in Hie-
ruſalem. De hac ora veſtis per omnes gẽtes vnitas tota
contexitur.Hac intrauit caput in veſtem, vt indueretur
Chriſtus varietate orbis terrarum,quia in hac ora veſti-
menti apparuit varietas ipſa linguarũ.Cur ergo ipſi ca-
piti vnde illud vnitatis deſcẽdit vnguentũ: id eſt, amo-
ris fragrantia ſpiritalis,cur, inquam, ipſi capiti reſiſtitis
Luca 24. teſtanti & dicenti, Prædicabitur in nomine eius pœni-
tentia & remiſsio peccatorum per omnes gentes, inci-
pientibus ab Hieruſalẽ? Et in hoc vnguento ſacramen-
tum chriſmatis vult interpretari,quod quidẽ in genere
viſibilium ſignaculorũ ſacroſanctũ eſt ſicut ipſe baptiſ-
mus, ſed poteſt eſſe & in hominibus peſsimis, in operi-
H bus carnis vitam conſumentibus,& regnũ cœlorũ non
poſſeſſuris,& ideo nec ad barbã Aarõ, nec ad oram ve-
ſtimenti eius,nec ad vllam contextionẽ veſtis ſacerdo-
talis pertinẽtibus. Vbi enim poſiturus es quæ Apoſtolus
Gala.5. enumerat manifeſta opera carnis, quæ ſunt,inquit, for-
nicationes,immũdiciæ,luxuriç,idolorũ ſeruitus,venefi-
cia,inimiciciæ,contentiones, æmulationes, animoſita-
tes,diſſenſiones,hçreſes,inuidiæ,ebrietates, comeſſatio-
nes,& his ſimilia:quæ prçdico vobis ſicut prædixi,quo-
niam qui talia agunt,regnũ dei nõ poſsidebunt? Seque-
ſtro fornicationes quæ latenter admittuntur : immun-
dicias interpretare vt volueris , ſequeſtro & ipſas : illic
ponamus & veneficia, quia nemo eſt palàm confector
datórque venenorum:ſequeſtro & hæreſes, quia & hoc
vultis:idolorum ſeruitutẽ neſcio vtrum debeam ſeque-
ſtrare,quandoquidẽ Apoſtolus ibi ponit auariciam,quç
publice inſanit.His ergo ſequeſtratis, nulli ne apud vos
luxurioſi, nulli auari, nulli pertinaciter inimicicias ex-
ercentes,nulli contẽtioſi,çmuli,animoſi,diſſenſionibus
ſtudẽtes,inuidi,ebrioſi,comeſſationibus vacãtes? Nulli-
ne apud vos tales vnguntur,& in his intus noti manife-
I ſtiq; moriuntur? Si nullos dicis,quoniam ſtudio contẽ-
tionis aperte mentiris,vide ne de talibus ipſe ſis.Si autẽ
ab huiuſmodi remotus es,nõ corporis ſeparatione , ſed
vitæ diſsimilitudine, & tales turbas circũ altaria veſtra
gemẽs conſpicis,quid dicemus quia oleo ſancto vncti
ſunt,& ſicut Apoſtolus liquida veritate cõfirmat,regnũ
dei nõ poſsidebunt:nunquid barbç Aaron & oræ veſti-
menti eius ſacrilega iniuria facienda eſt, vt ibi eos po-
nendos arbitremur? Abſit, diſcerne ergo viſibile ſanctũ
ſacramentũ,quod eſſe & in bonis & in malis poteſt,Illis
ad præmium,illis ad iudiciũ,ab inuiſibili vnctione cha-
ritatis,quæ propria bonorũ eſt. Diſcerne iſta, diſcerne,
diſcernat te deus à parte Donati, & in catholicã reuo-
cet, vnde te illi catechumenum abreptũ mortiferi ho-
noris vinculo ligauerunt.Iam ros hermon ſuper mõtes
Sion quomodolibet abs te accipiatur, nõ eſtis in mon-
tibus Sion,quia nõ eſtis in ciuitate ſuper montem con-
ſtituta,quæ certum ſignũ hoc habet, quod abſcondi nõ
poteſt.Nota eſt ergo omnibꝰ gẽtibus,pars autẽ Donati
Cap.CV. ignota eſt pluribus gentibus, nõ eſt ergo ipſa. Peti-
lianus dixit, Væ igitur vobis qui violando quod ſanctũ
1.Reg.2. eſt reſcinditis vnitatem, Propheta dicente, Si peccaue-
rit populus,orabit pro eo ſacerdos : ſi autem peccauerit K
ſacerdos,quis orabit pro eo? AVG. reſpondit, Et vi-
debar pauloantè cum de oleo peccatoris diſputaremus
vngere tibi frontẽ,vt diceres,ſi auderes,vtrum ipſe pec-
cator nõ eſſes.Ecce dixiſti illud, ô ſcelus, ô monſtrum.
Quia enim te ſacerdotẽ aſſeris, quid aliud * quàm hoc ** agit.*
propheticũ teſtimoniũ, niſi te omnino ſine peccato eſſe
dixiſti? Nam ſi habes peccatũ , quis pro te orabit ſecun-
dum intellectum tuum ? Ita enim vos miſeris plebibus
venditatis commemorantes ex Propheta,Si peccauerit
populus,orabit pro eo ſacerdos: ſi autẽ ſacerdos pecca-
uerit,quis orabit pro eo? vt vos ſine peccato eſſe credãt,
& peccata ſua veſtris orationibus purganda cõmittant.
Magni homines vos,excelſi,cœleſtes,diuini, nõ iam ho
mines ſed angeli, qui pro plebibus oratis, & pro vobis
plebes orare nõ vultis. Tu ne iuſtior Paulo,tu perfectior
tanto Apoſtolo, qui eorum quos docebat orationibꝰ ſe
cõmendabat,Orationi,inquit,inſtate,vigilantes in illa, *Coloſſ.4.*
in gratiarum actione,orãtes ſimul & pro nobis, vt deus
aperiat nobis oſtiũ verbi ad loquẽdũ myſteriũ Chriſti,
propter quod & vinctus ſum vt manifeſtẽ illud , ita vt
oportet me loqui.Ecce oratur ꝑ Paulo Apoſtolo, quod
fieri non vis pro Epiſcopo. Vidès ne q̃ ſit iſta diabolica L
ſuperbia ? Oratur pro Apoſtolo vt manifeſtet myſteriũ
Chriſti ſicut oportet loqui. Proinde ſi pias plebes habe-
retis, hortari debuiſti vt pro te orarent ne loquereris ſi-
cut non oportet. Tu iuſtior Ioanne Euangeliſta,qui ait,
Si dixerimus quia peccatũ non habemus,noſipſos ſedu- *1.Ioan.1.*
cimus,& veritas in nobis non eſt ? Tu poſtremo iuſtior
Daniële? quem tu ipſe in hac tua epiſtola ita cõmemora-
ſti vt diceres, Rex iuſtiſsimum Danièlẽ ferinis morſibus
vt putabat obiecit:quod ille nõ putauerat, quãdoquidẽ
amiciſsimo animo,ſicut lectionis circunſtantia probat,
dixit ipſi Danièli, Deus tuus cui deſeruis aſsidue, ipſe e- *Danie.6.*
ripiet te. Sed hinc iam multa diximus:nũc quod agitur,
Nempe iuſtiſsimus erat Danièl:nõ teſtimonio tuo, quã-
quam hoc mihi ad cauſam quam tecũ ago ſufficiat, ſed
teſtimonio ſpiritus dei loquentis etiã per Ezechièlem,
vbi tres eminẽtiſsimæ iuſticiç nominauit,Noë, Danièlẽ *Ezech.14.*
& Iob,quos dixit ſolos à quadã vehemẽtiſsima ira dei,
quæ cæteris impẽderet, poſſe liberari, Vir ergo iuſtiſsi-
mus, vnus ex tribus memorabilibus orat & dicit, Cum *Danie.9.*
orarem & cõfiterer peccata mea & peccata populi mei
in cõſpectu domini dei mei . Et tu te dicis eſſe ſine pec-
cato,quia videlicet ſacerdos es,& ſi peccauerit populus, M
oras pro eo:ſi autem tu peccas, quis pro te orabit ? Vere
quia impietate tantç arrogantiæ indignũ te prçbes,pro
quo ſacerdos ille interpellet, quem Propheta his verbis
quæ nõ intelligis voluit intelligi. Iam enim ne quis in-
quirat cur hoc dictũ ſit,quantũ dominꝰ donat expediã.
Prçparabat deus animas hominũ per Prophetam,vt ta-
lem deſiderarẽt ſacerdotẽ pro quo nullus poſſet orare,
Ipſe figurabatur tẽporibus primi populi & primi tẽpli,
vbi omnia figuræ noſtrç fuerunt.Ideo ſolus ſummus ſa *Leuiti.16.*
cerdos intrabat in ſancta ſanctorũ vt oraret pro popu- *Heb.9.*
lo,qui cũ ſacerdote in ipſa interiora ſancta non introi-
bat, ſicut ille ſacerdos intrauit in ſecreta cœlorũ in illa
veriora ſancta ſanctorũ, adhuc nobis hic poſitis ꝑ qui- *Roma.8.*
bus interpellat:Ideo dixit Propheta, Si peccauerit popu *1.Reg.2.*
lus,orabit pro eo ſacerdos : ſi autẽ ſacerdos peccauerit,
quis orabit pro eo ? Quaſi diceret talẽ deſiderate ſacer-
dotẽ qui peccare non poſsit,ne indigeat orari pro ſe. Et
ideo pro Apoſtolis oratur à populis:pro illo autẽ ſacer-
dote Apoſtolorũ magiſtro & domino nõ oratur. Audi
hoc Ioannem fatentem & dicẽtem,Fratres, inquit, hæc *1.Ioan.2.*
ſcribo

A ſcribo vobis vt non peccetis: & ſi quis peccauerit, aduo-
1.Ioan.2. catum habemus apud patrem Ieſum Chriſtum iuſtum,
ipſe exoratio eſt pro peccatis noſtris. Habem⁹ dixit, pec
catis noſtris dixit, Diſce humilitatem ne cadas, imó vt
aliquando ſurgas, Neq; enim iſta dixiſſes niſi cecidiſſes.
Cap. CVI. Petilian⁹ dixit, At ne ſe vindicet à delicto qui laicus
1.Timo.5. eſt, hoc interdicto tenetur. Ne cõmunices peccatis alie-
Prouerbiũ. nis. AVG. reſpondit, Erras vt dicitur, toto cœlo per
ſuperbiam, dum non vis cõmunicare orbi terræ per hu
militatẽ. Nam neq; hoc laico dictũ eſt, & neſcis quem-
admodum dictum ſit. Ad Timotheum Apoſtolus cum
ſcriberet, hoc monebat eundẽ ipſum Timotheum, cui
1.Timo. 4. alio loco dicit, Noli contemnere gratiam quæ in te eſt,
quæ tibi data eſt per impoſitionẽ manuum presbyteri.
Et multis aliis documẽtis oſtenditur ꝙ non erat laicus.
Quod autem ait, Ne communices peccatis alienis: con-
ſenſu & placito intelligi voluit. Vnde ſtatim ſubiiciens
1.Timo.5. quo modo id agat, Teipſum, inquit, caſtũ cuſtodi. Neq;
2.Corin.11. enim & ipſe Paulus cõmunicabat peccatis alienis, quia
falſos fratres de quibus gemit, in vnitate corporali to-
lerabat: aut cõmunicauerunt furto & ſceleri Iudæ præ-
Ioan.12. deceſſores eius Apoſtoli, quia cum eo iam domini ven
B ditore & à domino demõſtrato, ſacroſanctam cœnam
Cap. CVII. cõmunicauerunt? Petilianus dixit, Hac iterum ſen-
Roma.1. tentia ipſe Apoſtolus comparat conſcientię malæ con-
ſortes. Et qui faciunt ea, inquit, & qui conſentiunt talia
facientibus, digni ſunt morte. AVG. reſpõdit, Quo-
modolibet ea dixeris nõ curo, vera ſunt hæc: & hoc eſt
quod catholica docet, multum intereſſe inter conſen-
tientes quibus hæc placẽt, & tolerantes quibus hæc diſ-
plicent. Illi enim palea fiunt dum paleæ ſequuntur ſteri-
litatem, illi triticum dum expectant vt ſegregentur per
Ca. CVIII. Chriſtum ventilatorem. Petilianus dixit, Venite
ergo ad Eccleſiam populi, & aufugite traditores, ſi cum
hiſdem perire non vultis. Nam vt facile cognoſcatis, ꝙ
cũ ipſi ſint rei de fide noſtra, optime iudicent: ego illo-
rum infectos baptizo, illi meos, quod abſit, recipiũt bap
tizatos, quæ omnino non facerent ſi in baptiſmo no-
ſtro culpas aliquas agnouiſſent. Videte ergo quod da-
mus, q̃ ſit ſanctũ, quod deſtruere metuit ſacrilegus ini-
micus. AVG. reſpõdit, Contra iſtum quidẽ errorem
multa iam dixim⁹, & in hoc opere & alibi, Sed quia ita
magnum firmamentũ vanitatis veſtræ in hac ſententia
eſſe arbitramini, vt ad hoc tibi terminandam putares
C epiſtolam, quo quaſi recentius in animis legentium re-
maneret, breuiter reſpondeo, Sic approbamus in hære-
Galat.5. ticis baptiſmum, non hæreticorum ſed Chriſti, ſicut in
fornicatoribus, immũdis, luxurioſis, idololatris, venefi-
cis, inimiciciarũ retentoribus, contentioſis, æmulis, ani-
moſis, diſſenſionum ſtudioſis, inuidis, ebrioſis, comeſſa-
toribus, & his ſimilibus approbamus baptiſmũ, non eo-
rum, ſed Chriſti. Omnes enim iſti inter quos & hæretici
poſiti ſunt, ſicut dicit Apoſtolus, regnum dei nõ poſſi-
Matth.25. debũt, & ideo ad ſiniſtram partem cum diabolo perti-
Id negant nebunt. Nec ideo putandi ſunt eſſe in Chriſti corpore
hodie. quod eſt Eccleſia, quia ſacramentorũ eius corporaliter
participes fiunt. Illa enim & in talibus ſancta ſunt, & eis
indigne tractantibus & ſumentibus ad maius iudicium
valebunt. Ipſi autẽ nõ ſunt in illa Eccleſiæ Chriſti com-
page, quæ in membris Chriſti per connexum & conta-
Coloſſ.2. ctum creſcit in incremẽtum dei. Illa quippe Eccleſia in
Matth. 16. petra eſt, ſicut dominus dicit, Super hanc petram ædi-
ficabo Eccleſiam meam. Illi autem in arena ædificant,
Matth.7. ſicut idem dominus dicit, Qui audit verba mea & non
facit ea, ſimilabo eum viro ſtulto qui ædificat domum

ſuam ſuper arenã. Sed ne putes Eccleſiam quæ in petra D
eſt, in vna parte eſſe terrarum, & nõ diffundi vſq; ad fi-
nes terræ, audi eius vocẽ de Pſalmo gemẽtis inter mala
peregrinationis ſuæ. Ait enim, A finibus terræ, ad te cla- Pſal.60.
maui, dum angeretur cor meum in petra exaltaſti me,
Deduxiſti me quia factus es ſpes mea, turris fortitudi-
nis à facie inimici. Videte quemadmodũ à finibus terrę
clamat. Non eſt ergo in ſola Africa, vel ſolis Afris Epi-
ſcopum Romam paucis Montẽſibus, & in Hiſpaniam
domui vnius mulieris ex Africa mittentibus. Videte
quemadmodũ in petra exaltetur, Non ergo in ea depu-
tandi ſunt omnes qui ædificant in arena: id eſt, qui au-
diunt verba Chriſti & nõ faciũt, qui tamen & apud nos
& apud vos habent & tradũt baptiſmi ſacramentũ. Vi-
dete quemadmodum ſpes eius deus ſit pater & filius &
ſpiritus ſanctus, non Petrus, non Paulus, quanto minus
Donatus aut Petilianus. Non ergo veſtrũ eſt quod de-
ſtruere metuimus, ſed Chriſti: quod & in ſacrilegis per
ſe ſanctũ eſt. Nam venientes à vobis recipere nõ poſſu-
mus, niſi quod veſtrũ eſt deſtruamus: deſtruimus enim
perfidiam deſertoris, non deſtruimus characterem im-
peratoris. Proinde tuipſe conſidera & deſtrue quod di-
xiſti, Ego, inquis, infectos illorum baptizo, illi meos, E
quod abſit, recipiunt baptizatos. Tu enim non infectos
baptizas, ſed vt tui erroris fraude inficias rebaptizas.
Nos autem non tuos recipimus baptizatos, ſed deſtrui-
mus errorem tuum vnde ſunt tui, & ſuſcipimus Chriſti
baptiſmum vnde ſunt baptizati. Itaq; opportune in me-
dio abs te poſitũ eſt, quod abſit, Dixiſti enim, illi meos,
quod abſit, recipiunt baptizatos. Nam cum tu velles in-
telligi quod abſit recipiunt, timens ne tuos recipiamus,
ego neſcientem dixiſſe accipio meos, quod abſit. Reue-
ra enim abſit vt tui ſint qui iam ad Catholicam tranſ-
eunt, nec ſi tranſeũt vt baptizati noſtri ſint, ſed vt ſocij
noſtri ſint: baptizati autem Chriſti nobiſcum ſint.

Libri ſecundi finis.

DIVI AVRELII AVGVSTINI contra cuncta ipſius Petiliani ſcripta peruerſa, Liber Tertius.

LEGI Petiliane literas tuas quando le-
gere potui, quibus te ſatis indicaſti ad-
uerſus catholicam Eccleſiam pro par- F
te Donati, nec aliquid valuiſſe dicere
idoneum, nec tacere permiſſum. Quos
æſtus paſſus es, quãta cordis tempeſtate
fluctuaſti, cũ legiſſes ea quibus parti epiſtolæ tuæ quæ in
manus meas tunc venerat, quãta potui breuitate ac per-
ſpicuitate reſpõdi. Vidiſti enim tãta firmitate roboratã,
tanta luce illuſtratam, quam tenemus & defendimus ve
ritatem, vt quid contra eam dicendũ eſſet quo cõuicta
refelleretur, inuenire non poſſes. Attendiſti etiã multo-
rum qui ea legerant expectationẽ in te eſſe conuerſam,
ſcire cupientiũ quid diceres, quid ageres, quà euaderes,
quò ex tantis anguſtiis, quibus te dei verbũ circumual-
larat, erumperes. Hic tu qui debueras cõtempta opinio-
ne vanorũ pergere in veram ſanamq; ſentẽtiam, feciſti
quod de talibus ſcriptura prædixit, Dilexiſti maliciã ſu- Pſal.51.
per benignitatẽ, iniquitatẽ magis q̃ loqui ęquitatẽ. Pro-
inde ſi & ego tibi vellem pro maledictis maledicta re- 1.Petri 3.
pẽdere, quid aliud q̃ duo maledici eſſemus, vt ij qui nos
legerent, alij deteſtatos abiicerẽt ſana grauitate, alij ſua-
uiter haurirent maleuola voluptate? Ego quando cuiq;

G vel dicendo vel ſcribẽdo reſpondeo, etiã contumelioſis
criminationibus laceſsitus, quãtũ mihi dominus donat,
frẹnatis atq; coërcitis vaoϛ indignationis aculeis, audi-
tori lectorive conſulens, nõ ago vt efficiar homini cõ-
uiciando ſuperior, ſed errorem conuincẽdo ſalubrior.
Si enim qualecunq; cor habent qui ea quæ ſcripſiſti cõ-
ſiderant, quid tibi profuit ad cauſam quæ inter nos de
cõmuoione catholica, vel de parte Donati agitur, ꝙ re-
licto oegocio quodã modo publico, prinata quadã ſi-
multate hominis vnius vitã, maledicis opprobriis in-
ſectatus es, quaſi homo ille ſit cauſa quæ inquiritur? Tã
male exiſtimaſti, oon dicam de Chriſtianis, ſed de ipſo
humano genere, vt nõ crederes poſſe tua ſcripta in ma-
nus aliquorũ venire prudentiũ, qui ſe à perſonis noſtris
tollerent, & quęſtionẽ potius quæ inter nos vertitur in-
quirerent, nec qui vel quales eſſemus, ſed quid pro veri-
tate vel cõtra errorem diceremus attenderent? Et horũ
iudicium tibi reuereodũ fuit, quorum reprehenſio præ-
cauẽda, ne te arbitrarẽtur oihil inueoiſſe quod diceres,
niſi tu proponeres cui quoquo modo malediceres. Sed
videlicet quorundam leuitate atq; vanitate qui libenter
H audiunt lites nugantium diſertorũ, vt cum attendũt q̃
eloquenter conuicieris, ſimul non intueantur q̃ veraci-
ter cõuincaris. Simul & illud opinor egiſti, vt occupat[9]
in ea defenſione ſuſceptam cauſam etiam ipſe dëſererẽ,
atq; ita hominibus nõ ad diſputantium, ſed ad litigan-
tiũ verba cõuerſis obſcuraretur veritas quã diluceſcere
atq; innoteſcere formidatis. Ego itaq; contra tale con-
ſilium quid agam? niſi mea potius defeoſione neglecta
rem teneam, de qua intentiooẽ meam nullus meus cri-
Pſal.25. minator excutiat, domũ dei mei, cuius decorem dilexi,
præconio ſeruiẽtis vocis extollam, me vero humiliabo
Pſal.83. & abiiciam, Elegi enim abiectus eſſe in domo dei mei,
magis q̃ habitare in tabernaculis hæreticorũ. A te ergo
Petiliane ſermonẽ parumper auertam, & ad eos cõuer-
tã quos à me maledictis tuis es cooatus auertere, quaſi
hoc ego moliar vt homines ad me coouertãtur, & non
Cap.II. potius mecum ad deum. Audite ergo quicũq; male-
dicta legiſtis, quę in me iratior quàm conſideratior Pe-
tilianus euomuit: Prius vos apoſtolicis verbis alloquor,
1.Corin.4. quæ certe qualiſcũque ipſe ſim vera ſunt: Sic oos exiſti-
met homo quaſi miniſtros Chriſti, & diſpẽſatores my-
ſteriurum dei. Hic iam quæritur inter diſpenſatores vt
fidelis quis inueniatur. Mihi autẽ minimum eſt vt à vo-
I bis diiudicer aut ab humano die, ſed neq; ego meipſum
iudico. Iã quod ſequitur, & ſi mihi nõ audeo coaptare,
vt dicã, Nihil enim mihi conſcius ſum: fideliter tamen
in cõſpectu dei dico, nihil eorũ quibus Petilianus tem-
pus vitę meæ poſteaquã in Chriſto baptizatus ſum cri-
minatus eſt, mihi cõſcius ſum, nec tamen an hoc iuſti-
ficatus ſum. Qui autem diiudicat me, dominus eſt. Itaq;
nolite ante tẽpus quenquam iudicare, donec veniat do
minus, & illuminet abſcondita tenebrarũ, & manifeſta-
bit cogitationes cordis, & tunc laus erit vnicuiq; à deo.
Hęc autẽ fratres transfiguraui in me, ne ſupra q̃ ſcriptũ
eſt, vnus pro altero infletur aduerſus alterũ. Itaq; nemo
1. Corin. 3. glorietur io homine. Omnia enim veſtra ſunt, vos autẽ
Chriſti, Chriſtus vero dei. Iterũ repeto, Nemo glorietur
in homine: ſi quid in nobis laudabile aduertitis, ad illi[9]
Iacobi 1. laudem referte, à quo eſt omne datum optimũ, & omne
donũ perfectum, deſurſum eſt enim, deſcendẽs à patre
luminum, apud quem nõ eſt immutatio, nec momenti
obumbratio. Quid enim habemus quod nõ accipimus?
1.Corin. 4. Si autẽ accepimus, non gloriemur quaſi non acceperi-
mus. Et in his omnibus quæcunq; in nobis bona noſtis,

imitatores noſtri eſtote, ſicut nos Chriſti: ſi autẽ aliqua K
mala in nobis ſuſpicamini vel creditis vel videtis, reti-
nete illud dominicũ, quo ſecuri eius Eccleſiã nõ prop-
ter mala hominum deſeratis, Quæ dicimus facite, quæ Matth. 23.
autem mala nos facere putatis aut ooſtis, nolite facere.
Non enim tempus eſt purgandi me vobis, cũ mea cauſa
neglecta rem vobis ſalubrem commẽdare ſuſceperim, 1.Corin.3.
vt nemo glorietur in homine. Maledictus enim omnis Hiere.17.
qui ſpem ſuã ponit in homine. Hoc præcepto domini-
co & apoſtolico retento atq; ſeruato, etiam me in mea
cauſa ſicut inimicus exiſtimari cupit, deficiente & op-
preſſo, victrix erat cauſa cui ſeruio. Si enim firmiſsiole
tenueritis quod exhortor, & ſatago maledictũ eſſe om-
nem qui ſpem ſuã pooit in homine, vt nemo glorietur
in homine, aream dominicã propter paleam quæ nunc Matth. 3.
vel vento ſuperbiæ percuſſa volat, vel vltima vẽtilatio- & 13.
ne ſeparabitur, nullo modo deſeretis, nec domũ magnã
propter vaſa facta in cõtumeliã refugietis, nec propter 2.Timo.2.
malos piſces in littore ſeparãdos per dirupta retia exi- Matth.13.
bitis, nec propter hædos paſtore diuiſuro ad ſiniſtrã po Matth.25.
nendos bona vnitatis paſcua relinquetis, nec propter
cõmixta zizania vos à tritici ſocietate, cui caput eſt gra- Matth.13.
num illum mortificatum & multiplicatum & quæ per L
mundũ ſimul vſq; ad meſſem creſcit, oefaria deciſione Ioan.12.
ſeparabitis. Ager eſt enim mundus, non Africa: Meſsis Matth.13.
finis ſeculi, non tẽpus Dooati. Has certe ſimilitudi- Cap.III.
nes euãgelicas recognoſcitis ad quid aliud datas niſi vt
nemo glorietur in homine, & ne quis pro altero infla-
tus aduerſus alterũ diuidatur, dicens, Ego ſum Pauli: cũ 1.Corin.1.
vtiq; nõ Paulus crucifixus ſit pro vobis, nec io nomine
Pauli, quanto minus in nomine Cęciliani vel cuiuſquã
noſtrum baptizati ſitis, vt diſcatis quandiu palea cũ fru
mento trituratur, quandiu piſces mali cum bonis intra
retia dominica natant, ante tẽpus ventilationis tolerare
potius propter bonos cõmixtionẽ malorũ, quàm viola-
re propter malos charitatẽ bonorum. Hæc quippe com
mixtio non æterna ſed tẽporalis, nec ſpiritalis ſed cor-
poralis eſt. In qua non errabunt angeli quando colligẽt
malos de medio iuſtorum, & mittent eos in caminum
igois ardentis. Nouit enim dominus qui ſunt eius: Et ſi 2.Timo.2.
ab iniquis ad tẽpus corporaliter non poteſt, recedat ta-
men ab ipſa iniquitate omnis qui oominat nomen do-
mini. Licet enim à malis interim, vita, moribus, corde
ac voluntate ſeparari atq; diſcedere, quę ſeparatio ſem-
per oportet cuſtodiatur. Corporalis autem ſeparatio ad M
ſeculi finem, fidẽter, patienter, fortiter expectetur, prop-
ter quam expectationẽ dictum eſt, Suſtine dominum, Pſal.26.
viriliter age cõfortetur cor tuum, & ſuſtine dominum.
Maxima quippe palma tolerantię eſt inter ſubintrodu- Gala.2.
ctos falſos fratres, ſua quærentes nõ quæ Ieſu Chriſti, di Philip.2.
lectionem nõ ſua quærentiũ, ſed quæ Ieſu Chriſti, nulla
turbulẽta & temeraria diſſenſione turbare, nec vnitatẽ
ſagenæ dominicæ ex omni genere piſciũ congregãtis, Matth.13.
dum ad littus, id eſt, ad fioẽ ſeculi ducitur, ſuperbe oe-
faria cõtentione dirumpere, cum ſe putat quiſq; aliquid Gala.6.
eſſe cũ nihil ſit, atq; ita ſeipſum ſeducit, & ſufficere vult
ad populorum Chriſtianorũ ſeparationẽ, ſuum vel eo-
rum iudicium, qui malos quoſdam cõmunione ſacra-
mẽtorum Chriſtianæ religionis indignos eſſe apertiſ-
ſime ooſſe dicunt, de quibus tamẽ quicquid ooſſe ſe di-
cuot, vniuerſæ Eccleſiæ quæ per omnes gentes ſicut eſt
prædicta diffunditur, perſuadere noo poſſunt. Et cum
iſtorũ quaſi quos noueruot, refugiunt cõmunionẽ, illius
deſerunt vnitatem, cum potius deberent ſi eſſet in eis
charitas omnia ſufferens, ne ſe à bonis diuiderent quos
in omnibus

A in omnibus gentibus aliena mala docere non poterant, ipſi in vna gente tolerare quod nouerant. Vnde etiam non diſcuſſa cauſa in qua documentis grauiſsimis conuincuntur calumniati innocẽtibus probabilius creduntur traditionis crimina falſa finxiſſe, qui non dubitauerunt longè ſceleratius crimen nefariæ diuiſionis admittere. Quia & ſi verũ eſſet quicquid de traditione iactauerunt, tamen conſortium Chriſtianorum quos vſque ad extrema terræ diuina ſcriptura commendat, propter hoc quod ipſi ſcierunt, illi autem neſcierunt, relinquere nullo modo debuerunt.

Cap. IIII. Neque hoc ideo dixerim vt negligatur eccleſiaſtica diſciplina, & permittatur quiſque facere quod velit ſine vlla correptione, & quadam medicinali vindicta, & terribili lenitate, & charitatis ſeueritate. *1.Theſſ.5.* Nam vbi erit illud Apoſtoli, Corripite inquietos, cõſolamini puſillanimes, ſuſcipite infirmos, patientes eſtote ad omnes. Videte ne quis malũ pro malo reddat alicui: Satis oſtendit non eſſe mali pro malo redditionem corripere inquietos, quãuis pro culpa inquietudinis reddatur pœna correptionis. Non ergo malum eſt correptionis pœna, cum ſit malum culpa. Neq; enim B ferrũ eſt inimici vulnerantis, ſed medici ſecantis. Fiunt *2.Cor.11.* iſta in Eccleſia, & ille ſpiritus interioris lenitatis ardet zelo dei, ne virgo caſta vni viro deſponſata Chriſto, in aliquibus membris, ſicut Eua ſeducta ſerpentis aſtutia, corrumpatur à caſtitate quę eſt in Chriſto. Veruntamen abſit à ſeruis patrisfamiliâs, vt immemores ſint præcepti domini ſui: & ſic aduerſus zizaniorum multitudinem flagrantia ſanctæ indignationis igneſcant, vt cũ ea volũt ante tempus colligere, ſimul eradicetur & triticum. *Matth.13.* Cuius peccati iſti rei tenẽtur, etiam ſi vera crimina traditoribus quos inſimulabant ſe obieciſſe monſtrarent, quoniam ſimul non ſolũ ab iniquis, quorum ſocietatem velut euitabant, ſed etiam à bonis fidelibus in omnibus gentibus cõſtitutis, quibus ea quæ ſe noſſe dicebãt, probare non poterant, impia præſumptione ſeparati ſunt, ſecumq; multos apud quos aliqua authoritate præualebant, & qui minus intelligere poterant, vnitatẽ Eccleſiæ toto orbe diffuſæ, pro alienis peccatis nullo modo eſſe deſerendam, traxerunt in eandem perniciem: vt etiam ſi ipſi ſcirent vera crimina quibuſdam ſe obiicere, eo mo- *1.Cor.8.* do periret infirmus in eorũ ſcientia, propter quẽ Chri- C ſtus mortuus eſt, dũ offenſus malis alienis, interimebat in ſe bonum pacis quod habebat cum fratribus bonis, qui partim talia non audierant, partim non diſcuſſa & non probata temere credere formidauerant, partim iudicibus eccleſiaſticis ad quos trans mare tota cauſa perducta eſt, quantacunq; illa eſſent pacifica humilitate reliquerant.

Cap. V. Vos ergo ſancta germina vnicę matris catholicæ, huiuſmodi ſceleris & erroris exemplum, ſubditi domino, quanta poteſtis vigilantia pręcauete, quantalibet doctrinę ac famę luce præfulgeat, lapidemq; ſe eſſe iactet precioſum, quiſquis vos trahere voluerit poſt ſeipſum, mementote quòd illa mulier fortis & vna vni *Prouer. vlt.* amabilis viro ſuo, quam in vltimo Prouerbiorum ſancta ſcriptura deſcribit, precioſior eſt lapidibus precioſis. Nemo dicat, illum ſequar, quoniã ipſe me Chriſtianum *1.Cor.3.* fecit, aut illum ſequar, quoniam me baptizauit. Neq; qui *1.Ioan.4.* plantat eſt aliquid, neq; qui rigat, ſed qui incrementum dat deus. Et deus charitas eſt, & qui manet in charitate in deo manet, & deus in illo manet. Nullus etiam prædicans nomen Chriſti, & geſtans ac miniſtrans ſacramentum Chriſti, ſequendus eſt contra vnitatem Chriſti. Opus ſuum probet vnuſquiſq;: & tunc in ſeipſo tan- *Galat.6.* tum gloriã habebit & non in altero. Vnuſquiſque enim proprium onus portabit, onus videlicet reddẽdæ ratio- D nis, quia vnuſquiſque noſtrum pro ſe rationem reddet. *Roma.14.* Non vtique amplius inuicem iudicemus. Nam quãtum attinet ad onera mutuę charitatis, inuicem onera veſtra *Galat.6.* portate, & ſic adimplebitis legem Chriſti. Qui enim pu- *Ephe.4.* tat ſe eſſe aliquid cum nihil ſit, ſeipſum ſeducit. Sufferamus ergo inuicem in dilectione, ſatagentes ſeruare vni- *Matth.12.* tatẽ ſpiritus in vinculo pacis: extra quam quiſquis colligit, non cum Chriſto colligit, quiſquis autem non cum Chriſto colligit, ſpargit.

Cap. VI. Proinde ſiue de Chriſto, ſiue de eius Eccleſia, ſiue de quacunque alia re quæ pertinet ad fidem vitamq; noſtram, non dicam nos, nequaquam comparandi ei qui dixit, Licet ſi nos, ſed omnino quod *Galat.1.* ſecutus adiecit, Si angelus de cœlo vobis annunciauerit præterquam quod in ſcripturis legalibus & Euãgelicis accepiſtis, anathema ſit. Hęc vobiſcum & cum omnibus quos Chriſto lucrari cupimus actitantes, atque inter cętera ſanctam Eccleſiam quam in dei literis promiſſam legimus, & ſicut promiſſa eſt in omnibus gentibus reddi cernimus, prædicantes ab iis quos ad eius pacificum gremium attrahi cupimus, pro actione gratiarum flammas meruimus odiorum, quaſi nos eos in ea parte liga- E uerimus, pro qua non inueniunt quid loquantur, aut nos mandauerimus tanto ante Prophetis & Apoſtolis, vt in libris ſuis nulla teſtimonia ponerent, quibus pars Donati Eccleſia Chriſti eſſe doceatur. Et nos quidem Chariſsimi, cum falſa crimina audimus ab eis quos offendimus, prædicando eloquia veritatis, & erroris vaniloquia conuincendo, habemus ſicut noſtis abundantiſsimam cõſolationem. Nam ſi in eis quibus me criminantur teſtimonium conſcientiæ meæ non ſtat contra me in conſpectu dei, quo nullus oculus mortalis intenditur, non ſolum contriſtari nõ debeo, verumetiã gaudere & exultare, quia merces mea multa eſt in cœlis. Neque enim intuẽdum eſt quàm ſit amarum, ſed quàm *Matth.5.* falſum quod audio, & quàm verax pro cuius nomine hæc audio, & cui dicitur, Vnguẽtum effuſum eſt nomen *Canti.1.* tuum. Et merito fragrat in omnibus gẽtibus, cuius odorem iſti qui nobis maledicunt, in vna Africæ particula conantur includere. Cur itaq; feramus indigne quòd nos infamant, qui gloriæ Chriſti ſic detrahunt, quorum parti contentioniq; inimicum eſt, quod de illius ad cœlos aſcenſione, & de nominis eius tanquam vnguenti F effuſione, tanto ante prędictum eſt, Exaltare ſuper cœlos *Pſal.107.* deus, & ſuper omnem terram gloria tua.

Cap. VII. Hæc & talia teſtimonia diuina nos aduerſus humana vaniloquia proferẽtes ab inimicis gloriæ Chriſti acerba opprobria ſuſtinemus. Dicant quod volunt, dum ille nos exhortetur dicens, Beati qui perſecutionem patiuntur propter iuſticiam, quia ipſorum eſt regnum cœlorum. Beati eri- *Matth.5.* tis cum vos perſecuti fuerint homines, & maledixerint vobis, & dixerint omne malum aduerſum vos mentientes propter me, Quod ait ſuperius propter iuſticiã: hoc repetiuit, quod ait poſtea, propter me: quia factus eſt nobis ſapientia & iuſticia & ſanctificatio & redemptio, vt quemadmodum ſcriptum eſt, Qui gloriatur in domi- *1.Cor.1.* no glorietur. Qui cum dicat, Gaudete & exultate, mer- *Hiere.9.* ces enim veſtra multa eſt in cœlis, ſi quod dictum eſt, *Matth.5.* propter iuſticiam & propter me, in bona cõſcientia teneo, quiſquis volens detrahit famæ meæ, nolens addit mercedi meæ. Neq; enim me ille ſuo verbo tantummodo docuit, nõ etiam ſuo firmauit exemplo, Sequere ſanctarum ſcripturarum fidem, inuenies Chriſtum reſurre- *Marci.16.* xiſſe à mortuis, aſcendiſſe in cœlum, ſedere ad dexteram *Matth.28.* patris. Sequere criminationes inimicorum, iam putabis

eum

G eum de ſepulchro furatum eſſe à diſcipulis. Quid ergo
nos quantum ipſe donat, defendentes donũ eius, ab ini-
Matth.10. micis eius aliud ſperare debemus? Si patrẽfamiliâs Beel-
2.Tim.2. zebub vocauerunt: quanto magis domeſticos eius? Si er-
go toleramus, & cõregnabimus. Si autẽ non aurem ſo-
lam percuſſit iracũdia criminantis, verumetiã conſcien-
tiam mordet veritas criminis, quid mihi prodeſt ſi me
continuis laudibus totus mũdus attollat? Ita nec malam
conſcientiam ſanat præconium laudantis, nec bonam
vulnerat cõuiciantis opprobrium. Nec ſic tamen deci-
pitur ſpes veſtra quæ in domino eſt, etiam ſi forte in oc-
culto tales ſimus, quales nos putari cupit inimicus, quia
non eã poſuiſtis in nobis, nec vnquã hoc audiſtis à no-
bis. Securi ergo eſtis qualeſcunque nos ſimus, qui dicere
Pſal.55. didiciſtis, In domino ſperans nõ infirmabor: &, In do-
Pſal.117. mino ſperabo nõ timebo quid faciat mihi homo. Et eis
qui vos ad hominum ſuperborũ terrenas altitudines ſe-
Pſal.10. ducere moliuntur, reſpõdere noſtis, In domino cõfido,
quo modo dicitis animæ meæ tranſmigra in montẽ ſi-
Cap.VIII. cut paſſer. Nec tantũ vos quibus in nobis ipſa Chri-
ſti veritas placet, quãtumcunq; per nos & vbicunq; prę-
dicatur, & quia eam quantulocunq; noſtræ linguæ mi-
H niſterio libenter auditis, etiam de nobis bene benignoeq;
ſentitis, ſecuri eſtis qualeſcunque nos ſimus, quia in illo
ſpes veſtra eſt, quẽ vobis ex illius ſuper vos miſericordia
prædicamus, verumetiã quicunque noſtra diſpẽſatione
etiam ſacramentum ſancti baptiſmi percepiſtis, eadẽ ſe-
curitate gaudete: quoniam non in nobis, ſed in Chriſto
Galat.3. baptizati eſtis. Nõ itaque nos, ſed Chriſtũ induiſtis, nec
vos interrogaui, vtrum ad me conuerteremini, ſed ad
deum viuum, nec vtrũ in me credideritis, ſed in patrẽ &
1.Petr.3. filium & ſpiritũ ſanctum. Quod ſi veraci animo reſpõ-
diſtis, ſaluos vos fecit, nõ carnis depoſitio ſordium, ſed
cõſcientiæ bonæ interrogatio: nõ conſeruus, ſed domi-
nus: nõ pręco, ſed iudex. Neq; enim vero ſicut Petilianus
inconſiderate dixit, Conſcientia dantis, vel quod addi-
dit, cõſcientia ſancte dantis attenditur, quæ abluat acci-
pientis. Cum enim hoc datur quod dei eſt ſanctum, dat
etiã non ſancta conſcientia, Quæ certe ſiue ſit ſancta ſi-
ue nõ ſancta, ab accipiẽte inſpici nõ poteſt, ſed planè il-
lud quod datur poteſt, quod cognitũ ei qui ſemper eſt
ſanctus, per quẽlibet miniſtrũ accipiatur, ſecuriſsime ac-
cipitur. Niſi enim ſancta verba eſſent ex cathedra Moy-
Matth.23. ſi, nõ diceret veritas, Quæ dicunt facite. Si autẽ ipſi qui
I vera ſancta dabãt ſancti eſſent, nõ diceret, Quæ faciunt,
Matth.7. facere nolite: dicunt enim & non faciunt. Nullo quippe
modo legitur vua de ſpinis, quia nunquã de ſpinarum
radicibus oritur, ſed cũ ſe ſpinoſis ſepibus palmes vitis
implicuit, nõ ideo fructus qui illic pendet horretur, ſed
Cap.IX. ſpina cauetur, vua decerpitur. Itaq; vt ſępe dixi & ve-
hemẽter inculco, qualeſcunq; nos ſimus, ſecuri eſtis qui
Matth.25. deum patrem & eius Eccleſiã matrem habetis. Quamuis
enim ſimul hædi cum ouibus paſcantur, nõ ſtabunt ad
dexteram. Quãuis ſimul palea cũ tritico trituretur, non
Matth.13. intrabit in horreum, Quãuis ſimul piſces mali cũ bonis
intra retia dominica natant, non mittuntur in vaſcula.
Nemo glorietur nec in homine bono, nemo bona dei
Cap.X. fugiat nec in homine malo. Hęc vobis Chriſtiani ca-
tholici fratres mei chariſsimi pro negocio præſenti ſuf-
fecerint, Quæ ſi catholica dilectione retinetis, cum ſitis
vnus grex de vno paſtore ſecurus, nõ nimis curo quòd
mihi vel congregali veſtro vel certe cani veſtro conui-
ciatur quilibet inimicus, dũmodo me magis pro veſtra
quàm pro mea defenſione latrare cõpellat, qua tamen ſi
opus eſſet ad cauſam, breuiſsima faciliimaq; vterer, to-

tum ſcilicet vitæ meæ tempus antequã perciperem bap- K
tiſmũ Chriſti quãtum ad meas cupiditates erroreſq; at-
tinet, cũ omnibus improbans & deteſtans, ne in eius tẽ-
poris defenſione meã gloriam quærere viderer nõ illius
qui me per gratiã ſuã & à meipſo liberauit. Vnde illam
vitam meam cum vituperari audio, quolibet animo id
faciat qui hoc facit, nõ vſqueadeo ſum ingratus vt do-
leam quantumcunq; ille accuſat vicium meum, tantũ e-
go laudo medicũ meum. Quid ergo iam de illis præte-
ritis atq; abolitis malis meis defendẽdis laborẽ, de qui-
bus Petilianus multa quidẽ falſa dixit, ſed plura vera nõ
dixit. De tẽpore autẽ vitæ meæ quod eſt poſt baptiſmũ,
vobis quicunque me noſtis, ſuperfluò loquor ex iis quæ
nota eſſe hominibus poſſunt: Hi vero qui me nõ noue-
runt, nõ ita iniqui eſſe debẽt in me, vt magis de me cre-
dant Petiliano quàm vobis. Nã ſi laudanti amico cre-
dendũ non eſt, nec inimico detrahẽti, reſtant ea quę oc-
culta ſunt hominis, vbi ſola cõſciẽtia talis eſt, quæ teſtis
eſſe apud homines nõ poteſt. In his me Petilianus Ma-
nichæum eſſe dicit, loquẽs de aliena cõſciẽtia: hoc ego
me nõ eſſe dico, loquens de mea conſcientia, Eligite cui
credatis. Veruntamẽ quoniã nec iſta breui ac facili mea L
defenſione opus eſt, vbi quęſtio nõ de qualiſcunq; vnius
hominis merito, ſed de ſanctę Eccleſię vnitate verſatur,
ad vos etiam mihi plura dicẽda ſunt, quicũque in parte
Donati, Petiliani quæ in me ſcripſit maledicta legiſtis,
quę ab illo non audirem, ſi veſtram perditionẽ contem-
nerem, ſi charitatis Chriſtianæ viſcera non haberem.
Quid ergo mirũ, ſi cum grana de area dominica ex- Cap.XI.
cuſſa, ſimul cum terra & palea introrſum traho, iniuriã
reſilientis pulueris ſuffero? Vel cũ domini mei oues per-
ditas diligenter inquiro, ſpinoſarũ linguarum vepribus
laceror? Obſecro vos deponite paululũ ſtudia partium,
atq; inter me & Petilianũ cum aliqua æquitate iudicate.
Ego Eccleſiæ cauſam volo, vt noueritis, ille vt meã. Ad
quid aliud, niſi quia teſtibus meis quos in cauſa Eccleſię
conſtanter adhibeo, non audet dicere ne credatis, Pro-
phetæ ſunt enim & Apoſtoli, & ipſe Prophetarũ ac Apo
ſtolorum dominus Chriſtus, de me autem quicquid di-
cere libuerit homini aduerſus hominẽ, & veſtro aduer-
ſus alienũ, facile creditis? Et ſi quos vitæ meæ teſtes ad-
hibuero, quid magnũ eſt vt dicat, nõ eis eſſe credẽdum?
Et hoc vobis cito perſuadeat, pręſertim quãdo quiſquis
pro me vllum verbũ fecerit, inimicus parti Donati, ac
per hoc veſter, cõtinuo deputabitur. Regnat itaq; Peti- M
lianus, quando in me quælibet cõuicia iaculatur, ei om-
nes acclamatis & plauditis. Hãc igitur ſibi inuenit vin-
cibilem cauſam, ſed iudicibus vobis nec teſtẽ nec argu-
mẽtũ requiret, cui hoc ſolũ probare eſt quod dicit, quia
ei quem maxime odiſtis, copioſiſsime maledicit. Nam
quoniã diuinæ ſcripturæ teſtimonia, cũ pro Eccleſia ca-
tholica tam denſa & tam clara recitantur vobis dolẽti-
bus, remanet mutus, elegit materiã vbi vobis fauentibus
loquatur, & victus verum ſimulans ſtatũ, talia vel etiam
ſceleratoria dicat in me, Mihi ſat eſt ad rem quam nunc
ago, quòd qualiſcũque in ea ſim, tamẽ Eccleſia pro qua
loquor inuicta eſt. Homo ſum enim de area Chri- Cap.XII.
ſti, palea ſi malus, granum ſi bonus. Non eſt huius areæ
ventilabrũ lingua Petiliani, ac per hoc quicquid in eius
paleam mali etiam vere dixerit, nullo modo frumentis
eius præiudicat, Quicquid autẽ in ipſa frumenta male-
dictorum, calumniarumq; iactauerit, fides eorũ exerce-
tur in terris, merces augetur in cœlis. Sanctis enim dei
ſeruis ſanctęq; deo militantibus, non aduerſus Petilia-
num, atque huiuſmodi carnẽ & ſanguinẽ, ſed aduerſus
principatus

A principatus & poteſtates rectores taliũ tenebrarũ, quales ſunt omnes aduerſarij veritatis, quibus vtinam dicamus, *Ephe.6.* *Ephe.5.* Fuiſtis aliquando tenebræ, nunc autẽ lux in domino. Hanc ergo militiã militantibus ſeruis dei quęcũque ab inimicis cõuicia criminoſa dicuntur, quæ apud maleuolos & temere credulos famam malã faciant, arma ſiniſtra ſunt. Etiam diabolus his expugnatur. Cum enim per bonam famam probamur vtrum nos in ſuperbiam nõ extollamus, & per malam famam probamur vtrum inimicos eoſipſos à quibus nobis cõfingitur, diligamus, per arma iuſticiæ à dextera & à ſiniſtra diabolũ vincimus. *2.Cor.6.* Quæ cum Apoſtolus cõmemoraſſet dicens, Per arma iuſticiæ à dextera & à ſiniſtra: cõtinuo tanquam exponens quid dixerit, Per gloriam, inquit, & ignobilitatem, per infamiam & bonã famam, & cætera talia: gloriam ſcilicet & bonã famã numerans in armis dextris, in ſiniſtris autẽ ignobilitatem & infamiam.

Cap.XIII. Si ergo ſum dei ſeruus & miles non reprobus, quamlibet diſertus cõuiciator in me Petilianus exiſtat, nunquid moleſte ferre debeo, quòd mihi armorum ſiniſtrorum faber ſolertiſsimus paratus eſt? Opus eſt vt his in adiutorio domini mei peritiſsime dimicem, & eis illũ feriam contra B quẽ inuiſibiliter pugno, qui peruerſiſsima & antiquiſsima aſtutia callide intendit & agit, vt propter hæc Petilianum oderim, ac ſic præceptũ Chriſti quod ait, *Luca.6.* Diligite inimicos veſtros: implere nõ poſsim, quod à me auertat eius miſericordia qui me dilexit, & tradidit ſemetipſum pro me, *Galat.2.* vt pendens in cruce, diceret, Pater ignoſce illis, quia neſciunt quid faciũt: *Luca.23.* meq; de Petiliano & talibus inimicis meis dicere doceret, Domine ignoſce illis, quia neſciunt quid loquuntur.

Cap.XIIII. Proinde ſi impetrauero à vobis ſicut intẽdi, vt remoto ab animis veſtris omni ſtudio partiũ, inter me & Petilianum æqui iudices ſitis, oſtendã vobis non eum reſpõdiſſe ſcriptis meis, vt intelligatis quia veritatis inopia coactus ſit cauſam relinquere, & in hominẽ qui eam ſic egit vt reſpõdere ille nõ poſſet, quæ potuit maledicta iactare. Quanquam tanta manifeſtatione clarent quæ dicturus ſum, vt etiã ſi ſtudio partium & odio mei, veſtræ mẽtes à me alienentur, tantummodo ſi vtraque legatis, certe apud voſmetipſos in cordibus veſtris, verum me dixiſſe fateamini. Ego enim reſpõdens primę parti ſcriptorum eius, quæ tũc in manus meas venerat, prætermiſſo cõuicioſo C & ſacrilego multiloquio, vbi ait, Bis baptiſma nobis obiiciũt ij qui ſub nomine baptiſmi animas ſuas reo lauacro polluerunt, quibus equidẽ obſcœnis ſordes cunctæ mundiores ſunt: quos peruerſa mundicia aqua ſua cõtigit inquinari: illud quod ſequitur tenui diſcutiendũ & refellendũ quod ait, Cõſcientia nanque dantis attenditur, quæ abluat accipiẽtis. Et quæſiui, vnde abluendus ſit qui accipit baptiſmum, cũ dantis polluta cõſcientia eſt, & hoc ille qui eſt accepturus ignorat?

Cap.XV. Legite nũc eius copioſiſsima maledicta quæ in me inflatus & iratus effudit, & videte vtrũ quærenti mihi reſpõderit, vnde ſit abluendus qui accipit baptiſmum, cũ dantis polluta cõſcientia eſt, & hoc ignorat accipiens. Obſecro vos quærite attente, omnes excutite paginas, omnes dinumerate verſiculos, omnia verba verſate, omnes ſyllabas enucleate, & dicite mihi ſi inueneritis, vbi reſpõderit, cum dantis cõſcientia polluta eſt, vnde ſit eius abluenda, qui hoc accepturus ignorat? Quid enim ad rẽ pertinet, quia verbũ addidit quod à me diceret fuiſſe ſubtractũ, atque ita ſe ſcripſiſſe contendit, Cõſcientia nãque ſancte dantis attenditur, quæ abluat accipientis. Nam vt noueritis à me nõ fuiſſe ſubtractum, nihil inquiſitionẽ meam impedit additum, nihil eius ſubleuat defectionem. D Ad ipſa enim verba rurſus interrogo, & vtrũ reſpõderit quæro, Si cõſcientia ſancte dantis attenditur, quæ abluat accipientis: vnde abluitur accipiẽtis cõſcientia, quãdo dantis maculoſa conſcientia eſt, & hoc accepturus ignorat? Ad hoc reſpõdere flagitate, neminem relicta cauſa conuicioſe alienari permittite, ſi cõſcientia ſancte dãtis attenditur, videte quia nõ dixi, cõſcientia dãtis: ſed addidi, ſancte dantis. Si cõſcientia, inquam, ſancte dantis attenditur, quæ abluat accipientis, vnde igitur abluendus eſt qui accipit baptiſmũ cum dantis polluta cõſcientia eſt, & hoc ille qui eſt accepturus ignorat?

Eat nũc & *Cap.XVI.* anhelis pulmonibus, ac turgidis faucibus me tanquam dialecticũ criminetur, immo nõ me, ſed ipſam dialecticam velut mentiendi artificẽ in populare iudiciũ reum deuocet, & in eam quãlibet fragoſiſsimo ſtrepitu aduocati forenſis ora diſtẽdat, dicat quicquid vult apud imperitos, vnde ſtomachẽtur docti, illudantur indocti, me propter rhetoricã Tertulli oratoris, à quo accuſatus eſt Paulus, *Acto.24.* vocabulo denotet ſibi propter aduocationẽ in qua potentiã quondã ſuam iactat, paracleti nomen imponat, atque ob hoc ſe cognominalẽ ſpiritus ſancti nõ E eſſe ſed fuiſſe deliret. Manichęorum immundicias libẽtiſsime exaggeret, eaſq; in me latrãdo detorquere conetur. Ignotorum mihi & notorũ geſta recitet damnatorum, & quod ibi amicus quondã meus magis ad defenſionem ſuam me nominauit, abſentẽ in calumniã præiudicati criminis, neſcio quo nouo & ſuo iure cõuertit titulos epiſtolarum mearũ à ſe vel à ſuis ſicut eis placuit inſcriptos legat, & tanquam me in eis cõprehendiſſe ſe geſtiat cõfitentem eulogias panis ſimpliciter & hilariter datas, ridiculo nomine & venenoſæ turpitudinis ac furoris infamet, & de noſtro corde tam male ſentiat, vt amatoria maleficia data mulieri, marito nõ ſolũ conſcio, verumetiam *credi ſibi poſſe præſumat, quod de me adhuc presbytero ſcripſit iratus, ordinator futurus epiſcopatus mei velit valere aduerſus me: quod autẽ à ſancto cõcilio de hoc quod in nos ita peccauit, veniam petiuit & meruit, nolit valere pro me ita Chriſtianæ mãſuetudinis, & præcepti euangelici vel neſcius vel oblitus, vt etiam quod fratri vt ſibi ignoſceretur humiliter poſtulanti clemẽter ignotum eſt criminetur.

** Fauente, ſimile verbum videtur deeſſe.*

Cap. XVII. Pergat etiam ſermone multiloquo, ſed planè vaniloquo in ea quæ F prorſus ignorat, vel in quibus potius abutitur ignorãtia plurimorũ, & ex confeſsione cuiuſdã fœminæ, quòd catechumenam ſe dixerit Manichæorũ, quę ſanctimonialis in catholica fuerit, quod ei placet de illorũ baptiſmo dicat, & ſcribat neſciens, aut neſcire ſe fingens, nõ illicite appellari catechumenos, tanquã eis baptiſmus quandoque deleatur, ſed eos hoc vocari qui etiam auditores vocãtur, quòd videlicet tanquã meliora & maiora pręcepta obſeruare non poſsint, quę obſeruãtur ab eis quos electorum nomine diſcernendos & honorãdos putãt. Me etiã presbyterum fuiſſe Manichæorũ, vel falſus vel fallẽs mirabili temeritate cõtendat: verba tertij libri cõfeſsionum mearum, quæ per ſeipſa & de multis antè & poſtea dictis manifeſtiſsima ſunt legentibus, ſub quo ei videtur intellectu proponat atq; arguat: Furem me denique verborum ſuorũ quod duo ſubtraxerim tanquam eis repoſitis victor exultet.

Ca. XVIII. In his certe omnibus, ſicut legendo cognoſcere poteritis, impetum quidẽ linguæ ſuæ quo libuit ambitu iactationis exercuit. Nuſquam tamen dixit, vnde abluatur accipiẽtis cõſcientia, cum maculoſam dantis ignorat. At ego inter ſtrepitũ eius grandem vel poſt ſtrepitũ & nimis vt putat ipſe terribilem,

lentè,

G lentè,vt dicitur,& bene* hocipſum repeto,& vt reſpondeatis expoſco. Si conſcientia ſanctè dantis attenditur, quæ abluat accipientis,vnde eſt abluendus qui maculoſam conſcientiã dãtis ignorat, & per totam eius epiſtolam ad hoc non inuenio aliquid dictum.

*al.leniter.

Cap.XIX. Nam fortaſſe dicet mihi aliquis veſtrũ: Hæc omnia quæ dixit in te,ad hoc valere voluit vt te deformaret, ac per te illos quibus cómunicas ne vlterius alicuius momenti eſſe te exiſtiment,vel ipſi vel ij quos ad veſtrã communionem traducere niteris. Cæterum ex loco quo propoſuit verba epiſtolæ tuæ,ex illo conſiderandum eſt, vtrum nihil ad illa reſpóderis.Ita ergo faciamus, Ex ipſo prorſus loco ſcripta eius cõſiderem*, Excepto ergo proœmio quo volui animũ præparare lectoris,& pauca eius verba prę uia contumelioſa magis quàm ad rem pertinẽtia prætetire,ait inquam, Conſcientia nanque dantis attenditur, quæ abluat accipientis. Quid ſi lateat dantis cõſcientia, & fortaſſe maculoſa ſit, quo modo poterit accipientis abluere conſcientiã,ſi quemadmodum dicit, conſcientia dãtis attenditur,quæ abluat accipiẽtis? Si enim dixerit ad accipientem nõ pertinere quicquid male latuerit H in conſcientia dãtis,ad hoc valebit fortaſſe illa ignorãtia,vt de conſciẽtia baptizatoris ſui non poſsit neſciens maculari. Sufficiat ergo,vt alterius cõſcientia maculoſa cum ignoratur nõ maculet. Nunquid autẽ etiam abluere poteſt? Vnde igitur abluẽdus eſt qui accipit baptiſmũ, cum dantis polluta cõſcientia eſt, & hoc ille qui eſt accepturus ignorat,præſertim cum addat & dicat, Nã qui fidem à perfido ſumpſerit,non fidẽ percipit ſed reatum.

Suprà li.1. cap.1.

Cap.XX. Hæc omnia verba Petilianus ex literis meis refellenda propoſuit: Videamus ergo vtrum refellerit, vtrũ omnino reſponderit: Addo enim verba quæ me ſubtraxiſſe calumniatur, & eadem ipſa ſic repeto,vt etiam breuius. Addendo enim hæc duo verba etiã ad breuitatem propoſitionis huius me plurimũ adiuuit. Si cõſcientia ſanctè dantis attenditur,quæ abluat accipiẽtis,& qui fidem ſciens à perfido ſumpſerit,non fidẽ percipit ſed reatum: vnde abluitur accipientis conſcientia cum maculoſam dantis ignorat,& cum fidẽ neſciens ſumit à perfido,rogo vndè abluitur? Dicat nobis, non eat in aliud,nõ obtẽdat nebulas imperitis? Poſtremo ſaltem multis & anfractuoſis circuitibus interpoſitis & peractis, tãdem aliquando dicat nobis, I vnde abluitur accipientis cõſcientia quando maculoſa perfidi baptizantis occulta eſt, ſi conſciẽtia ſanctè dantis attẽditur, quæ abluat accipientis: Et qui fidẽ ſciens à perfido ſumpſerit,non fidem percipit ſed reatum? Neſciens enim ſumit à perfido nõ habente conſcientiam ſanctè dãtis, ſed maculoſam & occultã: vnde ergo abluitur, vnde ergo percipit fidem? Si enim nec tunc abluitur,nec tũc percipit fidem, cũ baptizator perfid⁹ & maculoſus & occultus eſt: cur eo poſtea prodito atq; dãnato, nõ denuo baptizatur,vt abluatur fidemq; percipiat? Si autem illo perfido,maculoſo & occulto iſte abluitur & percipit fidẽ: vnde abluitur, vnde percipit vbi non eſt conſcientia ſanctè dantis, quæ abluat accipientis? Hoc dicat, ad hoc reſpondeat, vnde abluitur,vnde percipit ſi cõſcientia ſanctè dantis attenditur,quæ abluat accipientis? Et hoc ibi non eſt quando baptizator maculoſus & perfidus latuit: Nihil ad hoc reſpondendum eſt omnino.

Cap.XXI. Sed ecce anguſtiatus in cauſa,rurſum in me impetũ facit nebuloſum atque ventoſum,vt veritatis ſerenitas obſcuretur,& fit ſumma inopia copioſus, non vera dicendo, ſed maledicta inania noo emẽdando. Tenete ſanè intentiſsime atque fortiſſime quid debeatis reſpõdere: id eſt, vnde abluatur accipientis conſcientia cũ maculoſa dantis occulta eſt, ne K forte hoc vobis è manibus eius flatus excutiat, voſq; ipſi ſermonis turbidi caliginoſa tẽpeſtate rapiamini, vt vel diſceſſum vel quà redeundũ ſit omnino neſciatis. Et videte hominẽ vagari quà poteſt,dum pro negocio quod ſuſcepit,ſtare nõ poteſt. Videte quàm multa dicat nõ habendo quod dicat. Dicit me labi lubricũ,ſed teneri: nec deſtruere,nec cõfirmare quod obiicio, incerta pro certis excogitare,nõ permittere legentes quæ vera ſunt credere,ſed facere vt altius dubia ſuſpicẽtur: dicit me Academici dãnabile ingenium habere Carneadis: conatur etiam inſinuare quid Academici ſentiãt de falſitate vel fallacia ſenſus humani, etiã in his omnino quid loquatur ignorans. Dici ab eis aſſerit nigras niues eſſe cũ albæ ſint,nigrum argentũ, turrem rotundam vel trementem videri cũ longa ſit, remũ in aqua fractum cum ſit integer. Et hoc totũ propterea,quoniã cũ dixiſſet,conſcientia dantis vel ſanctè dantis attenditur, quæ abluat accipientis: contrà ego dixi, quid ſi lateat dãtis conſcientia, & fortaſſe maculoſa ſit? Iſtæ ſunt niues nigræ,& argentũ nigrum, & turris rotũda pro lõga,& remus in aqua fractus: perinde quaſi ego rem dixerim quæ putari poſsit & L eſſe nõ poſsit,vt lateat dantis conſciẽtia, & fortaſſe maculoſa ſit. Et ſequitur ſe & clamat, Quid eſt,quid ſit: quid eſt,fortaſsis? niſi incerta & incõſtans hæſitatio dubitantis, de qua ille tunc ait, Quid ſi nunc redeo ad illos qui aiunt, Quid ſi nunc cœlum ruat? hoccine eſt quod dixi, Teren. in Heau. Quid ſi lateat dãtis cõſcientia, & fortaſsis maculoſa ſit: tale eſt ac ſi dixerim, Quid ſi nunc cœlũ ruat? dictum eſt vtiq;,quid ſi,quia fieri poteſt vt lateat,fieri poteſt vt non lateat? Nã quando ignoratur quid cogitet aut quid admiſerit,latet vtique accipientẽ dantis cõſcientia,quãdo autẽ peccatum eius manifeſtatur,non latet. Dictũ eſt,& fortaſſe maculoſa ſit,quia fieri poteſt vt lateat & munda ſit, & rurſus fieri poteſt vt lateat & maculoſa ſit. Ideo quid ſi,ideo fortaſſe,nũquid huic ſimile eſt, Quid ſi nũc cœlũ ruat? O quotiẽs & cõuicti & confeſsi ſunt homines ſe maculoſas & adulterinas habuiſſe cõſciẽtias, cum ab eis baptizarẽtur ignari, poſteaquam manifeſtato ſcelere degradati ſunt,& tamen cœlum nõ ruit. Quid facit Pilus & Furius,qui contra iuſticiã iniuſticiã defenderunt? Quid hic facit Atheus Diagoras,qui eſſe deum negauit, ἄθεος. vt de illo videatur prædixiſſe Propheta, Dixit ſtultus in M corde ſuo, non eſt deus? Quid hic iſti faciunt? vt quid Pſal.13. nominati ſunt, niſi vt interuenirent pro homine non habente quid dicat, vt dum de his ſaltem aliquid ſine cauſa dicitur,agi cauſa videatur, & ad quod nõ reſponſum eſt,reſponſum eſſe credatur.

Cap.XXII. Poſtremo ſi duo vel tria verba iſta,quid ſi & fortaſſe, vſqueadeo ſunt intolerabilia, vt propter illa excitarentur olim dormientes Academici,& Carneades,& Pilus,& Furius,& Diagoras, & niues nigræ, & ruina cœli, & cætera ſimiliter inſana & abſurda,remoueantur de medio, Neque enim reuera ſine his nõ poteſt dici quod volumus? Ecce ſufficit quod paulopoſt ita poſitum eſt,& ab ipſo ex meis literis interpoſitum, Vnde igitur abluendus eſt qui accipit baptiſmum,cum dantis polluta conſcientia eſt,& hoc ille qui eſt accepturus ignorat? Nempe hic nõ eſt, quid ſi,& fortaſſe: Reſpondeatur ergo, attendite ne forte in eo quod ſequitur ad hoc reſpondeat. Sed ego te,inquit,cauillantem ad fidem credendi conſtringo ne vlterius euageris, Quid argumentis ſtulticiæ auertis erroribus vitam? Quid fidei rationem de rebus irrationabilibus turbas? Hoc vno verbo te teneo & cõuinco, Hęc Petilianus dixit,nõ ego. Iſta ex Epiſtola Petiliani ſunt, ſed tantũ verba iam

A ba iam duo illa quæ me abſtuliſſe inſimulat addidi, & nihilominus oſtendi inquiſitionis meæ, cui nō reſpondet, multo breuius & enodatius fixam ſtare ſententiam. Certe hæc illa duo ſunt ſanctę & ſciens, vt non ſit videlicet conſcientia dantis, ſed conſcientia ſanctę dantis: & non ſit, qui fidem à perfido ſumpſerit: ſed, qui fidem ſciens à perfido ſumpſerit. Quę quidem verba non ſubtraxeram, ſed in codice qui mihi datus erat nō inueneram, Fieri autem poteſt vt mendoſus fuerit. Neque enim & hoc incredibile eſt, vt etiam hinc mihi Academica excitetur inuidia, & tale aſſeratur eſſe quod dixi, codicem fuiſſe mendoſum, quale ſi dicerem niues nigras. Vt quid enim ei rependo temerariam ſuſpicionem, vt dicam quòd ipſe pòſt addiderat qui me ſubtraxiſſe confinxit, cum poſsit iſtam mendoſitatis notam ſine mea maledica temeritate codex qui non iraſcitur ſuſtinere?

Ca. XXIII. Et illud quidem primum, id eſt, ſanctę dantis omnino non impedit inquiſitionem meam, qua ille vehementer vrgetur, vtrum ita dicam, ſi conſcientia dantis attenditur: an vero ita, ſi conſcientia ſanctę dantis attenditur quæ abluat accipientis. Vnde igitur abluendus eſt qui accipit baptiſmum ſi dantis polluta eſt conſcien- B tia, & hoc ille qui accepturus eſt ignorat? Illud autem alterum quod additur, ſciens: vt non dicatur, qui fidem à perfido ſumpſerit: ſed, qui fidem ſciēs à perfido ſumpſerit, non fidem percipit ſed reatum: fateor tanquam deeſſet me nonnulla dixiſſe, quorum iacturam facile patior, quoniam magis moram meæ facilitati afferebant quam adiutorium facultati. Quanto enim expeditius, quanto planius & breuius ſic interrogo, Si conſcientia ſanctę dantis attenditur, quæ abluat accipientis: & qui fidem ſciens à perfido ſumpſerit, nō fidem percipit ſed reatum: vnde abluitur quem latet nō ſanctę dantis maculoſa cōſcientia, & vnde veram percipit fidem qui neſcius baptizatur à perfido? Dicatur vnde, & ibi omnis cauſa baptiſmi patebit, ibi totum quod quæritur elucebit, ſed ſi dicatur, non ſi tempus maledicendo finiatur.

Ca. XXIIII. Quicquid ergo de duobus iſtis verbis vel detractis calumniatur, vel additis gloriatur, nihil interrogationē meam impedire perſpicitis, cui quid reſpōdeat ille non inueniens, ne tamen taceat irruit identidem in perſonam meam, dicerem recedens à cauſa, ſi omnino acceſſiſſet ad cauſam. Quippe quaſi de me agatur, & non de C Eccleſia vel baptiſmi veritate, ideo me dicit ſubtractis illis duobus verbis argumentatum, vt quaſi conſcientiæ meæ non obſit quòd inquinatoris, vt dicit, mei ſacrilegam ignoraui conſcientiam. Quod ſi ita eſſet, verbum illud quod poſitū eſt, ſciens, additū mihi potius prodeſſet, & obeſſet ablatum. Si enim me ita defendi potius voluiſſem vt baptizatoris mei putarer ignoraſſe conſcientiam, pro me locutum acciperem Petilianum: quādo non vtcūque ait, Qui fidem à perfido ſumpſerit: ſed, qui fidem ſciens à perfido ſumpſerit, nō fidem percipit ſed reatum: vt hinc ego non me reatum ſed fidem percepiſſe iactarem, quando dicerem, nō ego ſciens à perfido accepi, ſed homo conſcientiā dantis hominis ignoraui. Videte itaque & numerate ſi poteſtis, quāta ſuperflua loquatur ad vnum. Ignorauit quod me proponit dixiſſe, cum hoc omnino non dixerim, quia nec de me agebatur vt dicerem, nec aliquid criminis in eo qui me baptizauit apparuit, vt eius me ignoraſſe cūſcientiā, pro mea defenſione cogerer dicere.

Cap. XXV. Et tamen iſte ne reſpondeat ad ea quæ dixi, proponit ſibi quod non dixi, & auocat homines ab intentione debiti ſui, ne id quod reſponſum eſt exigatur, interponit ſæpe, ignoraui, inquam: & reſpondet, ſed ſi eū ignorares, & quaſi conuin- D cit: ne mihi liceat dicere, ignoraui. Cōmemorat Menſurium, Cæcilianum, Macarium, Taurinū, Romanum, & eos cōtra Eccleſiā dei feciſſe affirmat, quę ignorare non poſſem, eo quòd Afer ſim, & ætate penè iam ſenex, cum ſicut audio, Menſurius in communionis vnitate defunctus ſit, antequam ſe ſcinderet pars Donati: cauſam vero Cæciliani legerim, quòd ad Conſtantinum ipſi detulerint, & ab Epiſcopis quos ille imperator iudices dederat, & ſemel & iterū ab ipſo rege illic ad eum appellantibus, etiā tertio fuit abſolutus. Macarius vero & Taurinus & Romanus, quicquid vel iudiciaria vel executoria poteſtate aduerſus eorum obſtinatū furorem pro vnitate fecerunt, ſecundū leges eos feciſſe conſtat: quas iidem ipſi cauſam Cæciliani ad imperatoris iudiciū deferendo, contra ſe ferri exeriq; coëgerunt. Inter multa etiam prorſus ad rem non pertinentia dicunt, Meſsiani proconſulis ſentētia me fuiſſe percuſſum vt ex Africa fugerem, & propter hoc falſum, quod ſi non ipſe confinxit, certe maleuolis fingentibus maleuole credidit. Quàm multa alia falſa conſequenter non vtcunque dicere, ſed etiam inſcribere mira temeritate non timuit, cum ego Mediolanum ante Bautonem Conſulem venerim, eiq; conſuli kalendis Ianuariis laudem in tanto conuentu conſpectuq; hominū pro mea tunc rhetorica profeſsione recitauerim, & ex illa peregrinatione iā poſt Maximi tyranni mortē Africam repetiuerim, Manichæos autem Meſsianus proconſul audierit, poſt conſulatum Bautonis, ſicut dies geſtorum ab eodē Petiliano incertus oſtēditur. Quæ ſi dubitantibus vel cōtradicentibus probare neceſſe eſſet, multos poſſem claros in ſeculo viros teſtes locupletiſsimos adhibere, totius illius tēporis vitæ meæ. *Lib. 6. conf. cap. 6.* E

Ca. XXVI. Sed quid iſta requirimus? quid & patimur ſuperfluas moras & facimus? Nunquid hinc inuēturi ſumus vnde ſit accipientis abluēda cōſcientia, qui maculoſam dantis ignorat: fidemq; vnde percipiat, qui neſciens baptizatur à perfido? Quod ſi Petilianus cū ex Epiſtola mea tanquam ad reſpondendum propoſuiſſet quicquid voluit: aliud locut⁹ eſt quàm id quod cauſa poſcebat. Quotiens dixit, ſi ignorares: quaſi ego dixerim quod nunquā dixi mei baptizatoris me ignoraſſe conſcientiā. Et aliud nihil egiſſe viſus eſt ore maledico, q̄ vt malicia eorum apud quos baptizatus, & quorum communioni ſociatus ſum, non ignoraſſe, conuincere videretur, ſatis vti- F que intelligens quia ignorantia me non faceret reum. Ecce ergo ſi ignorarem, ſicut totiens repetiuit, proculdubio ab eis omnibus malis innocēs eſſem, Vnde ergo abluerer, qui conſcientiam non ſanctę dantis ignorans crimininibus eius impediri minime poſſem? Vnde perciperem fidem qui neſciens à perfido baptizarer? Non enim fruſtra, ſi ignorares, totiens repetiuit, niſi vt me putari fineret innocentem, proculdubio iudicans quòd nullius innocentia violatur ſi neſciens fidē ſumat à perfido, & maculoſam conſcientiam nō ſanctę dātis ignorat. Dicat ergo vnde tales abluantur, vnde fidem percipiant non reatum: Sed non vos fallat, Dicat, non multa dicendo nil dicat, aut nil dicendo potius multa dicat. Deinde, quod in mentem venit & prætereundum non eſt, ſi ego propterea reus ſum, quia non ignoraui, vt ſecundum ipſum loquar, ideo autem non ignoraui, quia & Afer ſum, & ætate penè iam ſenex, ſaltem pueri cæterarum toto orbe terrarum non ſunt rei, qui nec gente nec ætate iſta noſtra obiecta, ſeu vera ſeu falſa noſſe potuerunt, qui tamē ſi in vos inciderint, ſine vllo reſpectu rebaptizantur.

Ca. XXVII. Sed nunc iſta nō quærimus, illud potius

G tius reſpoodeat quod ne reſpoodere cogatur copioſiſſime altercatur, Vode abluatur accipiētis cōſcientia, qui maculoſam dantis ignorat, ſi conſcientia ſaoćte dantis attenditur, quæ abluat accipiētis? Et vnde percipit fidem qui neſciens baptizatur à perfido, ſi quiſquis fidē ſciens à perfido, ſumpſerit, noo fidem percipit ſed reatum? Omiſsis ergo eius maledictis quæ in me ſioe vlla ſana conſideratione iactauit, adhuc attendamus oe forte hoc quod expoſcimus in conſequeotibus dicat. Libet autem intueri quàm garrulus ea propoſuerit quaſi facillime conuulſurus & euerſurus. Sed ad illud, inquit, tui phantaſmatis eſt argumentū, quo quemcunque baptizas verbis tibi pingere viſus es, redeamus, Imagioari enim te veriſimilia decuit, qui noo vides veritatem. Hæc verba ſua prolocutus eſt Petilianus, verba mea propoſiturus. Deinde ſubiūxit, Ecce ioquis ſtat perfidus baptizaturus, at ille qui baptizandus eſt perfidiam eius ignorat: Noo totam dixit propoſitionem atq; interrogatiooē meam, & mox ipſe interrogare me cœpit, dicens, Quis eſt iſte, aut vode proſiliuit quem propoois? Cur tibi videris videre quem ſimulas, oe videas eum quem videre ac diſ-
H cutere diligentiſsime debeas & probare? Sed quia intelligo te ignorare ordinem ſacramenti, hoc tibi breuiter dico, & tu baptiſtam diſcutere, & ab eo diſcuti debuiſti.

AVG. Quid eſt quod expectabamus? Vt diceret, vnde abluatur accipientis cōſcientia, qui maculoſam non ſaoćte dantis ignorat, & vode fidem noo reatum percipiat, qui baptiſmum neſciens à perfido ſumpſerit. Ecce audiuimus baptiſtā debere diligentiſsime diſcuti ab eo qui vult fidem percipere ooo reatū, vt iouetiat cōſcieotiam ſaoćte dantis qui abluat accipientis: Nam qui oon diſcuſſerit, & oeſciens à perfido acceperit, eoipſo quòd ooo diſcuſsit, maculoſamq; dantis ignorauit cooſcientiam, noo fuit vnde fidem perciperet ſed reatum. Quid ergo adiuuit, quod pro magno addidit, ſciens, quod me ſubtraxiſſe calumniatus eſt? Cum enim voluit ita dici, Qui fidem à perfido ſumpſerit, noo fidem percipit ſed reatum: videtur aliquam ſpem reliquiſſe neſciēti. Nunc vero cum interrogatur vnde percipiat fidē qui neſciens baptizatur à perfido, reſpondit eum diſcutere debuiſſe baptiſtam: proculdubio miſerum, nec igoorare permittit, oon ioueniendo vnde fidem poſſet accipere, oiſi
Caput ſpem ſuam in homine baptizando poſuerit. Hoc eſt
XXVIII. quod exhorremus io vobis, hoc eſt, quod diuina dam-
I nat ſententia, veraciſsime & manifeſtiſsime clamans,
Hiere.17. Maledictus omnis qui ſpem ſuā ponit in homine. Hoc eſt quod apertiſsime probibet ſancta humilitas & cha-
1.Cor.3. ritas Apoſtolica clamāte Paulo, Nemo glorietur in homine: hoc eſt quòd in nos inanium calumniarum & acerrimorum maledictorū crebreſcit impetus, vt quaſi euerſo homine nulla ſpes remaneat eorum quibus verbum dei & ſacramentum pro diſpenſatione nobis credita miniſtramus. Reſpoodemus eis, Quouſque boc apponitis ſuper hominem? Reſpondet eis catbolica vene-
Pſal.61. rāda ſocietas. Nónne deo ſubiicietur anima mea, ab ipſo enim ſalutare meū. Eteoim ipſe eſt deus meus, ſuſcep-
2.Tim.2. tor meus, non emigrabo. Nam quæ alia cauſa fuit iſtis emigrandi de domo dei, niſi quia vaſa facta io contumeliam, ſine quibus illa vſque ad diem iudicij non erit, finxerunt ſe ferre non poſſe, cum tamen hoc magis ipſi fuiſſe & aliis calumoioſe obieciſſe geſtis atq; cōſcriptis tunc rebus appareant: de quibus in contumeliaoi factis ne propter illa de domo dei magna, quæ magoo patrifamiliâs vna eſt, perturbatus, emigret: dicit dei ſeruus & boous fidelis, vel fidem io baptiſmo percepturus, quod paulò antē cōmemoraui, Nónne duo ſubiicietur anima K
mea? Deo vtiq; non bomioi, ab ipſo enim ſalutare meū non ab homine. Iſte autem oon ſaltem tuoc deo daret, abluendum mundandumq; bominem, quando maculoſa conſcientia non ſancte dantis occulta eſt, & fidem neſciēs quiſquis ſumit à perfido. Hoc, ioquit, tibi breuiter dico, & tu baptiſtā diſcutere, & ab eo diſcuti debuſti.

Obſecro vos hic aduertite, ego quæro, vnde abluatur Ca. XXIX.
accipientis cooſcientia, cū maculoſam non ſancte dantis ignorat, ſi conſcientia ſancte dantis attenditur quæ abluat accipieotis, & vode accipiat fidem qui oeſciēs à perfido baptizatur, ſi quiſquis fidem ſciens à perfido ſumpſerit, nō fidem percipit ſed reatum: & ille mihi reſpondet, diſcutiendum eſſe & baptizatorē & baptizan- Ioan.1.
dum. Et ad hoc probaodum, vnde quæſtio oulla eſt, adhibet exemplū Ioannis, quòd cum diſcuſſeriot qui ab eo quæſierunt quē ſe eſſe diceret, quòd ipſe quoq; diſcuſſe-
rit eos quibus ait, Generatio viperarum quis vobis oſtē- Matth.3.
dit fugere ab ira ventura? Quid hoc ad rem, & quid hoc ad cauſam? Deus Ioāoi perhibuerat teſtimonium excellentiſsimæ ſanctitatis prophetia pręclariſsima pręcedē-
te, & quando cōceptus & quaodo natus eſt. Quærebant L
autem illi iam credentes eſſe ſanctum, quem oā ſe diceret eſſe ſanctorum, vel vtrum ipſe eſſet ſaoctus ſanctorum, quod eſt Chriſtus Ieſus. Tāta quippe gratia illi habebatur, vt cootinuo crederetur quicquid de ſe ipſe dixiſſet. Si autē hoc exemplo aſſeritur quilibet nūc diſcutiendus eſſe baptiſta, quicquid de ſe quiſque dixerit cre-
dendus erit. Quis eſt autē fictus quem fugit vtique, ſicut Sapien.1.
ſcriptū eſt, ſpiritus ſanctus, qui de ſe optime credi velit, atque id agat quibus verbis potuerit? Iam ergo cum fuerit interrogatus, quiſnā ſit, & reſponderit ſe eſſe dei fidelem diſpēſatorem, nec cuiuſquā crimiois macula pollutam habere cōſcientiā, hæc erit tota diſcuſsio, an etiam mores eius & vita diligētius intuenda eſt: Ita ſanè. Noo
hoc ſcriptum eſt feciſſe illos qui Ioannē in deſerto Ior- Ioan.1.
danis interrogaueruot quis eſſet. Vode hoc exemplū Cap. XXX.
ad rem de qua agitur omnioo nō pertinet, magis Apo-
ſtolica illa ſeotentia ſatis hanc incutit curā vbi ait, Pro- 1.Timo.3.
beotur primum, & ſic miniſtrent oullū crimeo habētes. Quod cum ſolicite ac de more vtrobiq; penè ab omoibus fiat, vnde tam multi reprobi poſt tēpus geſtæ diſpēſatioois huius inuenti ſunt, oiſi quia & bumana diligentia plerunque fallitur, & nonnulli primū booi in dete-
rius cōmutantur? Quæ cuncta crebro acciduot, vt diſ- M
ſimulare ac obliuiſci neminē ſinant, quid eſt quod contumelioſe oos docet Petiliaous breuiter à baptizando diſcutiēdum eſſe baptiſtam, quoniā quærimus, vode ſit accipientis abluenda cōſcientia, cū maculoſa oon ſancte daotis occulta eſt, ſi conſcientia ſancte dantis attenditur qui abluat accipientis. Quia intelligo te, inquit, ignorare ordinē ſacramēti, hoc tibi breuiter dico, & tu baptiſtam diſcutere, & ab eo diſcuti debuiſti. O mihi reſpōde, circunſtat eoim in tā multis locis tāta hominum multitudo quæ baptizata eſt ab eis, qui cū prius iuſti & caſti viderētur, poſtea nudatis crimioibus cōuicti atque deiecti ſunt: & ſe putat euadere huius interrogationis violentiā, qua quærimus, vnde abluatur accipientis cōſcieotia, quando maculoſam oō ſancte dantis ignorat, ſi cōſcientia ſaocte dantis attēditur quæ abluat accipiētis, quia breuiter diſcutiendus eſſet baptiſta, Nihil infœlicius q̄ non cooſentire veritati, qua ita quiſq; cōcluditur, vt exitū inuenire noo poſsit. Quærimus à quo accipiat fidē qui neſciens à perfido baptizatur? Reſpōdetur, diſcutere debuit baptizatorem ſuum. Ergo quia oon di-

ſcutit

A ſcutit eum & fidem neſciens ſumit à perfido, non fidem
percipit ſed reatum? Cur itaque nõ denuo baptizantur,
quos à proditis atque conuictis, cum adhuc laterẽt, bap-
Ca. XXXI. tizatos eſſe conſtiterit? Et vbi eſt, inquit, quod addi-
di, ſciens, vt non dicerem, qui fidem à perfido ſumpſe-
rit: ſed, qui fidem ſciens à perfido ſumpſerit, non fidem
percipit ſed reatum? Percipit ergo fidem non reatum,
qui neſciens ſumpſit à perfido, & ideo quæro vnde per-
ceperit. Vbi coarctatus reſpondet, Diſcutere debuit:
Eſto, debuit, non fecit aut non valuit: Quid de illo cen-
ſetis? Ablutus eſt an nõ? Si ablutus eſt, quæro vnde? Non
enim eum maculoſa, nõ ſanctæ dantis cõſcientia quam
neſciuit abluere potuit. Si autem non eſt ablutus, iubete
vt abluatur. Non iubetis, ergo ablutus eſt. Dicite vnde?
dicite ſaltem vos quod ille non dixit. Eadem quippe
verba propono, quibus reſpondere non potuit. Ecce
ſtat perfidus baptizaturus, at ille qui baptizandus eſt
perfidiam eius ignorat, quid eum accepturum eſſe arbi-
tramini, vtrum fidem an reatum? Sufficiunt adhuc pro-
poſita, reſpondete aut quærite diligenter quid ille re-
ſponderit: Inuenietis etiam conuicta conuicia, Culpat
B enim me quaſi deridens, quòd veriſimilia proponam,
qui non videam veritatem. Repetitis etiam verbis meis
& dimidiata ſententia, dicit, inquit, Ecce ſtat perfidus
baptizaturus, at ille qui baptizandus eſt perfidiam eius
ignorat. Deinde ſubiungit, Quis eſt iſte aut vnde pro-
ſiliuit? Quaſi vnus ſit aut duo, & non talibus vtrobique
plena ſint omnia. Quid ex me quęrit quiſnam ſit iſte, aut
vnde proſiliat, ac non potius circumſpicit & videt ra-
ras eſſe Eccleſias vel in vrbibus vel ruribus, quę non ha-
beant in criminibus detectos, & à clericatu deiectos ho-
mines cum laterent, bonoſq; ſe videri vellent cum ma-
Sapien.1. li eſſent, & caſtos putari cum eſſent adulteri. Nempe fi-
cti erant, nempe ſpiritus ſanctus eos, ſicut ſcriptum eſt,
fugiebat. Ex iſtorum ergo adhuc latitantium turba pro-
ſiliuit ille perfidus quem propoſui, quid ex me quærit
vnde proſiliuerit, claudens oculos aduerſus tantam tur-
bam, vnde ſi ſoli conſiderentur qui conuinci deiicique
Ca. XXXII. potuerunt, ſonitus eorum ſufficit cæcis. Quid quod
etiam ipſe poſuit in Epiſtola ſua, quod vult de duobus
adulteriis apud nos cõuictum & abiectum à noſtris eſſe
ſuſceptum? Quid ergo ſine huius præiudicio dixerim
qui cauſam ſuam bonam vel probauit vel perſuaſit? Ta-
C les apud vos nõdum detecti cum baptizant, quid ab eis
accipitur, fides an reatus? Non vtique fides, quia non ha-
bent cõſcientiam ſanctæ dantis, quæ abluat accipientis.
Sed nec reatus propter illud additũ verbum: Nam qui
fidem ſciens à perfido ſumpſerit, nõ fidem percipit ſed
reatum. Ab iſtis antẽ cum baptizarentur homines, qua-
les fuiſſent vtique neſcierunt. Proinde non ab eis acci-
piendo fidem, quia non habebant conſcientiam ſanctæ
dantis, non accipiendo etiam reatum, quia non ſcientes
ſed neſcientes eorum crimina, baptizati ſunt ſine fide &
ſine reatu remanſerunt. Non ſunt ergo in numero ta-
lium flagitioſorũ, ſed nec in numero poſſunt eſſe fide-
lium: Quia ſicut nec reatum, ita nec fidem ab eis accipe-
re potuerunt. At eos in numero fidelium à vobis cerni-
mus deputari, nec cenſere quenquam veſtrum vt bapti-
zentur, ſed reatum habere quòd baptizati ſunt. Accepe-
runt itaque fidem, nec tamen ab eis acceperunt, qui non
habent conſcientiam ſanctæ dantis quæ ablueret acci-
Caput XXXIII. pientis: Vnde ergo acceperunt? Hinc ſatago, hoc vr-
genter interrogo, hoc vt reſpondeatur vehementiſsime
flagito. Inſpicite nunc Petilianũ ne hoc reſpondeat, vel
ne hoc reſpondere non potuiſſe deprehenſus appareat,
per noſtras contumelias inaniter euagari criminantem D
& nihil probãtem, & vbi forte conatur pro cauſa quaſi
pugnaciter reſiſtere, vbiq; facillime ſuperari. Ad hoc ta-
men vnum omnino nihil reſpondere quod quærimus,
ſi conſcientia ſanctæ dantis attenditur quæ abluat acci-
pientis, vnde abluendus ſit qui accipiebat baptiſmum,
cum dantis polluta conſcientia eſt, & hoc ille qui eſt ac-
cepturus ignorat. His enim verbis ex Epiſtola mea com-
memoratus, propoſuit me interrogantem, & ſe oſtendit
nihil reſpondentem. Cum enim dixiſſet ea quæ iam re-
colui, & in quibus eum oſtendi ad id quod interrogaui
non reſpõdiſſe: cumq; magnis anguſtiis coarctatus, co-
actus eſſet dicere, diſcutiendum eſſe baptiſtam à bapti-
zando, baptizãdum à baptiſta, cumq; id exemplo Ioan- Ioan.1.
nis ſi forte inueniret negligẽtiſsimos vel imperitiſsimos
auditores aſtruere tentauiſſet, adhibuit alia teſtimonia
de ſcripturis ad rem non pertinẽtia, quòd Philippo di-
xerit Eunuchus, Ecce aqua, quis prohibet me baptizari? Acto.8.
quia ſciebat, inquit, perditos prohiberi, & quod ideo
Philippus eum baptizari non vetuit, quia eum legẽtem
probauerat quo modo crederet Chriſtum: Quaſi prohi-
buerit Simonem Magum, & quòd Prophetæ falſo bap- E
tiſmate decipi timuerunt: Et ideo dixerit Eſaias, Aqua Ibidem.
mendax non habet fidem: velut oſtendẽs apud perfidos
homines aquam eſſe mendacem, cum hoc nõ Eſaias ſed
Hieremias de hominibus mendacibus dixerit, figurate Hiere.15.
aquam populum appellans, quod in Apocalypſi mani- Apoca. 17.
feſtiſsime demõſtratur: Et quod Dauid dixerit, Oleum Pſal.140.
peccatoris non vngat caput meũ: cũ ille hoc dixerit de
adulatione aſſẽtatoris fallaci laude decipiẽtis, vnde lau-
dati caput in ſuperbiã creſcat. Quem intellectũ aperiũt
verba in eodem Pſalmo pręmiſſa ſuperius: Sic enim ait,
Emendabit me iuſtus in miſericordia & arguet me, oleũ
autem peccatoris non impinguet caput meũ. Quid hac
ſententia clarius, quid euidentius? Mauult enim ſe aſpe-
ra emendatione iuſti argui miſericorditer vt ſanetur,
quàm lenibus bãdiciis vngi vt infletur. Commemo- Caput
rat Petilianus & Apoſtolum Ioannem monuiſſe, ne om- XXXIIII.
ni ſpiritui credatur, ſed probẽtur ſpiritus ſi ex deo ſunt: 1.Ioan.4.
quaſi ad hoc adhibeatur iſta diligentia, vt nunc ante tẽ-
pus frumentum à palea ſeparetur, ac non potius ne fru- Matth.13.
mentum à palea decipiatur, Aut vero etiam ſpiritus mẽ-
dax ſi aliquid vere dixerit, ideo negandum eſt, quia hoc
deteſtãdus ſpiritus dixit. Quod quiſquis arbitratur tam F
demens eſt, vt forte contendat Petrum non debuiſſe di-
cere, Tu es Chriſtus filius dei viui: quia tale iam aliquid Matth. 16
dæmones dixerant. Cum ergo baptiſmus Chriſti ſiue Marci.1.
per iniquum, ſiue per iuſtum miniſtratus, nihil aliud ſit,
quàm baptiſmus Chriſti, ab homine cauto bono fideli
iniquitas hominis eſt vitanda, non dei ſacramẽta dam-
nanda. In his certe omnibus non reſpondet Petilianus:
Si conſcientia ſanctæ dantis attenditur, quę abluat acci-
pientis, vnde ſit abluendus qui accipit baptiſmum, cum
dantis polluta cõſcientia eſt, & hoc ille qui eſt acceptu-
rus ignorat? Collega eius à Thubur Sicubure quidã Cy
prianus, cum turpiſsima fœmina in lupanari deprehen-
ſus, & Primiano Carthagine oblatus atq; damnatus eſt:
Iſte quanquã baptizabat, antequam detectus & abiectus
eſſet, non vtique habebat conſcientiã ſanctæ dantis, quę
ablueret accipientis, vnde igitur abluti ſunt qui hodie
illo damnato non vtique rurſus abluuntur? Nõ erat ne-
ceſſe vt hominẽ nominarem, niſi Petilianus iterũ dice-
ret, Quis eſt iſte aut vnde proſiliuit? Cur iſtũ baptiſtam
noſtri nõ diſcuſſerũt, ſicut Ioãnes Petiliano ita ſentien-
te diſcuſſus eſt? An & diſcuſſerunt quantũ homines ho-
minem

G minem potuerũt,ſed aſtuta fictione latitantem diu non
Caput inuenerunt. Huiuſne aqua non erat mendax, aut
XXXV. oleum fornicatoris eſt oleum peccatoris, an quod ca-
tholica dicit & verũ eſt,& illa aqua & illud oleum non
eius erat à quo miniſtrabatur, ſed cuius ibi nomen in-
uocabatur? Cur illi qui ab iſto ficto & occulto baptiza-
bantur, non probabant ſpiritum quia ex deo non erat?
Sapien.1. Spiritus enim ſanctus diſciplinæ fictum fugiebat. Ao &
illum fugiebat & ſua ſacramenta, quanuis per eum mi-
niſtrata noo deſerebat? Poſtremo quoniã illos non oe-
gatis ablutos, quos illo damnato nõ curatis abluendos,
videte ſi tot nebulis multipliciter offuſis, vllo loco Peti-
liaous reſpoodet, vnde iſti abluti ſint, ſi conſcientia ſan-
cte dantis atteoditur, quæ abluat accipientis, quam la-
tens immundus habere non potuit? Nihil ergo ad hoc
reſpondẽs quod ab eo tã inſtanter inquiritur. Deinceps
etiam ſibi loquendi latitudioem comparans, cum hæc,
inquit, & Prophetæ & Apoſtolus caute timuerint, qua
fronte tu dicis quòd bene credeotibus ſanctum eſt bap-
tiſma peccatoris, quaſi ego vel quiſque catholicus pec-
catotum baptiſma eſſe dicat, quod peccatore miniſtrã-
H te traditur vel accipitur, & non illius in cuius credens
Matth.27. nomine baptizatur. Inde etiam excurrit in Iudam tradi-
torem, & dicit in eum quicquid poteſt, adhibens teſti-
monia prophetica, quæ de illo tãto ante præmiſſa ſunt,
tanquam Eccleſiam Chriſti toto orbe diffuſam, cuius
cauſa in hac quæſtione verſatur, Iudæ traditoris impie-
tate perfundat, non conſiderans quòd vel hinc debuit
admoneri, tam non eſſe dubitandum illam eſſe Eccle-
ſiam Chriſti quæ in omnibus gentibus dilatatur, quo-
niam hoc tanto aote veraciter prophetatum eſt, quàm
non eſt dubitãdum ab vno ex diſcipulis tradi oportuiſ-
Pſal.105. ſe Chriſtum, quooiã & hoc ſimiliter prophetatum eſt.
Caput Sed plaoe poſt hæc Petilianus vbi ad noſtrum illud
XXXVI. venit obiectum, quòd Maximinianiſtarum baptiſmum
quos damoauerat ſuſceperũt, quanuis in huius quæſtio-
ne propoſitionis ſuis verbis, quàm meis vti maluerit.
Neque enim nos dicimus prodeſſe nobis debere baptiſ-
mum peccatorum, quem non ſolum peccatorum, ſed
nullorum omnino hominum dicimus, qui eum Chriſti
eſſe cognoſcimus. Ita quippe propoſuit, At enim perti-
naciter aſſeueras, inquit, quia debet vobis prodeſſe bap-
tiſmũ peccatorum, propterea quia & nos, vt dixiſti, reo-
I rum quos iuſte damnauimus baptiſmum conſeruamus.
Vbi ad hanc quæſtionem veni vt dixi, omnis etiam ſi-
mulata pugna defecit: Quò iret, quà exiret, quo aditu
perſcrutato aut molito vel clanculo euaderet vel vi e-
rumperet non inuenit, licet hoc, inquit, ſecundo libro
demunſtrem quantum inter noſtros interſit & veſtros
quos dicis innocentes, tamen interim vos prius à colle-
garum veſtrorum criminibus, quæ noſtis eripite, & ſic
de iis quos obiicimus exquirite rationem. AVG. Sic
reſpondeat quiſquam hominum, ſic reſpondeat, niſi qui
veritati aduerſatur, contra quem oon inueoit quid re-
ſpoodeat? Si ergo nos eadem verba dicamus, interim
vos prius à collegarum veſtrorum criminibus quæ no-
ſtis eripite, & ſic nobis de his quos putatis apud oos ma-
los vllum crimen obiicite, vtrique vicimus, an victi ſu-
mus? Imò vero ille vicit pro Eccleſia ſua & in Eccleſia
ſua qui nos docuit in ſcriptura ſua, vt nemo glorietur
1.Cor.1. in homine, & vt qui gloriatur in domino glorietur. Ec-
ce enim nos qui cum veritatis eloquia dicimus, non iu-
ſtificari credentem ab homine à quo baptizatur, ſed ab
Roma.4. illo de quo ſcriptum eſt, Credenti in eum qui iuſtificat
impium, deputatur fides ad iuſticiã, quoniam non glo-
riamur in homine, nitimúrque donante ipſo cum glo- K
riamur, in domino gloriari, quoniã ſecuri ſumus quic-
quid de quibuſdam noſtræ communoionis hominibus
erroris aut criminis probare potuerit. Apud nos enim
quicunque mali vel penitus latent, vel quibuſdam ooti
propter bonos, quibus ignoti ſunt, & apud quos cõuin-
ci oon poſſunt, propter vnitatis & pacis vinculum to- Ephe.4.
lerantur, ne cum zizaniis eradicetur & triticum, ita ma- Matth.13.
liciæ ſuæ ſarcioam portant, vt eam cum eis nemo com- Galat.6.
municet, niſi quibus eorum iniquitas placet. Neq; enim
metuimus ne quos baptizant iuſtificari nõ poſsint, cum
illi in eum credant qui iuſtificat impios, vt deputetur fi-
des eotum ad iuſticiam. Proiode apud nos nec ille Roma.4.
quem dixit à vobis propter Sodomitarum crimen ab- Caput
iectum, & in locum eius conſtitutum alterum, & rurſus XXXVII.
ipſi noſtro collegio redditum, neſciens quid loquatur,
nec ille quem apud nos pœnitentem fuiſſe commemo-
rat, quocunque modo eorum cauſę defendi ſiue poſsint
ſiue oon poſsint aliquid præiudicant Eccleſiæ dei quæ
per omnes gentes diffunditur, & creſcit in mũdo vſque
ad meſſem, in qua ſi vere mali ſunt quos accuſatis, non
iam in illa, ſed in paleis eius ſunt. Si vero boni ſunt, cum L
eos iniquis criminationibus infamatis, ipſi velut aurum
probantur vobis in paleæ ſimilitudinem ardentibus, a-
lienis tamen peccatis non maculatur Eccleſia, quæ ſe-
cundum fideliſsimas prophetias toto terrarum orbe di-
latata finem ſeculi tanquam littus expectat, quò perdu-
cta careat piſcibus malis, cum quibus intra eadem do-
minica retia, quamdiu ſeparari ab eis impatienter non
debuit, naturæ incommoditas fieri potuit iooocenter.
Nec propterea tamen Eccleſiaſtica diſciplina negligi-
tur à conſtantibus & diligẽtibus & prudentibus diſpen-
ſatoribus Chriſti, vbi crimina ita maoifeſtaotur, vt nul-
la poſsint probabili ratione defendi. Extant innumera-
bilia documenta in eis, qui vel Epiſcopi vel alterius hu-
iuſcemodi gradus clerici fuerunt, & tunc degradati vel
pudore in alias terras abierunt, vel ad voſipſos, aut ad
alias hæreſes tranſierũt, vel in ſuis regionibus noti ſunt,
quorũ tanta eſt multitudo diſperſa per terras, vt ſi eam
Petilianus refrenata paululum maledicendi temeritate
cogitaret, nequaquam caderet in tam aperte falſam va-
námque ſententiam, qua dicendum nobis putaret: Ne-
mo veſtrum eſt innocens, vbi reus nemo damnatur. M
Vt enim alios omittam diuerſis terris habitantes, Caput
vix enim alicubi deeſt hoc genus hominum, quo appa- XXXVIII.
reat iniquos præpoſitos ac miniſtros, & in catholica
Eccleſia ſolere damnari, Mileuitaoum Honorium de
proximo potuit intueri. De Splẽdonio vero quem dia-
conum in catholica damnatum, & à ſe rebaptizatum
presbyterum fecit, cuius in Gallia damnationẽ ad nos
à fratribus miſſam collega noſter Fortunatus ibidem
apud Conſtantinam publice legendam propoſuit, &
quẽ poſtea idem Petilianus horrendas eius ioſidias ex-
pertus abiecit. De hoc ergo Splendonio quãdo non po
tuit commoueri, quemadmodum mali & in catholica
degradentur, miror io quo temeritatis præcipitio cor
habebat cũ iſta dictaret, vbi auſus eſt dicere, Nemo ve-
ſtrum eſt innocens, vbi reus nemo damnatur. Quam-
obrem permixti corporaliter, ſeparati ſpiritaliter in ca-
tholica mali, & quando humana coodirione ignoran-
tur, & quando diſciplinæ conſideratione damnantur,
ſuas ſarcinas portant: Ac per hoc illi ſecuri ſunt, ſi eo- Galat.6.
rum peccatis imitatione & conſenſione non commu-
nicant quicunque per eos Chriſti baptiſmo baptizan-
tur, quia & ſi per optimos baptizarentur, non niſi ab
illo qui

Roma.4. illo qui iuſtificat impiũ iuſtificarentur. Credẽtibus quip
A pe io eũ qui iuſtificat impiũ, deputatur fides ad iuſticiã.
C.XXXIX. Vos autẽ cũ obiiciuntur vobis Maximinianiſtæ tre-
centorũ & decẽ concilij ſentẽtia dãnati, eodẽ concilio
tot procõſulibus & tot geſtis municipalib⁹ allegato op
pugnati de baſilicis quas tenebãt per iuſſa iudicũ & ci-
uitatũ auxilia perturbati, rurſus à vobis cũ eis quos extra
cõmunionẽ veſtrã baptizauerãt, ſine vlla baptiſmi quę-
ſtione ſuſcepti & honorati, quid reſpondeatis nõ inue-
nitis. Sentẽtia quippe vincimini, nõ vera, ſed veſtra, qua
cõtenditis in eadẽ cõmunione ſacramẽtorũ, alios alio-
rũ perire criminib⁹, & talẽ quemq̃ eſſe, qualis eſt homo
à quo fuerit baptizatus, ſi nocẽs nucentẽ, ſi innocens in
nocentẽ. Quę ſi vera ſunt, vt alios inumerabiles omittã,
Maximinianiſtarũ certe quorum ſcelus vſq; ad illorũ ſi-
Nume.16. militudinẽ quos viuos terra ſorbuit, in tam numeroſo
cõcilio veſtri exaggerarunt, vos crimina perdiderũt. Si
autẽ Maximinianiſtarũ crimina vos nõ perdiderũt, fal-
ſa ſunt quæ ita ſentis, & multo minus neſcio quæ nõ p-
bata crimina Afrorum, orbẽ terrarũ perdere potuerunt:
Galat.6. Ac per hoc ſicut ſcribit Apoſtolus, Vnuſquiſq; ſarcinã
B ſuã portat: & nullius eſt baptiſmus Chriſti niſi Chriſti,
& fruſtra promittit Petiliaous ex hoc quod de Maximi-
nianiſtis intẽdimus, in ſecũdo libro eiſe dicturũ, nimis
male ſentiens de cordibus humanis, quaſi nõ intelligãt
Cap.XL. eũ non babere quid dicat. Nã ſi baptiſmus quẽ Præ-
texatus & Felicianus in Maximiniani cõõunionẽ mi-
niſtrauerũt, illorũ fuit, cur à vobis in eis quos baptiza-
uerunt, tanquã Chriſti ſuſceptus eſt? Si autẽ vere Chri-
ſti eſt, ſicuti eſt, nec eis prodeſſe poſſet, qui eũ cum ſcele-
re ſchiſmatis babuiſſent, quid vos potuiſſe dicitis præ-
ſtitiſſe illis qios cum eodẽ baptiſmo ſuſcepiſtis, oiſi vt
per vioculũ pacis deleto crimine ſceleratæ diuiſionis,
nõ cogerẽtur ſancti lauacri ſacramentũ accipere quaſi
nõ haberent, ſed ſicut erat antea pernicioſum, ita illis iã
vtile eſſe inciperet quod haberẽt. Aut ſi hoc eis in veſtra
cõmunione pręſtitũ non eſt, quia nec præſtari ſchiſma-
ticis apud ſchiſmaticos poſſet, hoc tamẽ vobis in catho
lica cõmunione præſtatur, non vt baptiſmũ accipiatis
quaſi deſit vobis, ſed vt ipſe quẽ accepiſtis proſit vobis.
Omnia quippe ſacramenta Chriſti nõ ad ſalutẽ, ſed ad
iudicium habentur ſine charitate vnitatis Chriſti. Sed
quia non vera, ſed veſtra ſententia eſt, neſcio per quorũ
C baptiſmũ traditorum periiſſe Chriſti baptiſmũ de orbe
tarrarũ, merito non inuenitis quid reſpondeatis de re-
cepto baptiſmo Maximinianiſtarũ. Videte itaq; & vigi
lantiſsime memẽtote quemadmodũ Petilianus nec ad
eaipſa reſpõderit quæ ſibi ita proponit, vnde aliquid lo
qui videatur. Illud autẽ olim dimiſit omnino, nec vobis
dicere voluit, quia vtiq; non potuit, nec vſq; ad finẽ vo-
luminis ſui aliquando dicturus eſt quod ex primis par-
tibus Epiſtolæ meæ, quaſi refellendũ cõmemorauit, Ad-
ditis quippe etiã duobus verbis quę me ſubtraxiſſe quaſi
fortiſsima ſua munimẽta iactauit, nihilominus immi-
nunis iacens, nõ inueniens quid reſpõdeat cũ quæritur,
ſi conſcientia ſancte dantis attenditur, quæ abluat acci-
pientis, vnde ſit eius abluenda cõſcientia, qui pollutam
conſcientiã non ſancte dantis ignorat, & ſi quis fidem
ſciẽs à perfido ſumpſerit, non fidẽ percipit, ſed reatum,
vnde fidẽ accepturus ſit non reatũ, qui neſciens bapti-
zatur à perfido? Ad hoc enim iam diu ex quo loquitur,
nihil reſpõdiſſe manifeſtum eſt. Deinceps perrexit ore
Auguſtin⁹ monachorũ inſtitutor. maledico in vituperationẽ monaſteriorũ & monacho-
rum, arguens etiã me ꝙ hoc genus vitæ à me fuerit in-
ſtitutum: Quod genus vitæ omnino quale ſit neſcit, vel

potius toto orbe notiſsimũ, neſcire ſe fingit, inde aſſe- D
rens me dixiſſe Chriſtum eſſe baptiſtam. Subiecit etiã
quædam verba ex Epiſtola mea quaſi hoc ex mea ſen-
tentia dixerim, quod ex veſtra & ipſius dixi, & copioſiſ-
ſima atrocitate inuectus eſt, quaſi in me qui hoc dixe-
rim cũ illa quam reprehendit non ſit mea, ſed ipſius &
veſtra ſententia, quod paulopoſt dilucide quantũ value
ro demonſtrabo. Deinde conatus eſt nos docere multis
& ſuperfluis verbis, ꝙ non Chriſtus baptizet, ſed in eius
nomine baptizetur, ſimul & patris & filij & ſpiritus ſan
cti, de qua ipſa trinitate dixit vel quod voluit vel quod
potuit, Chriſtũ eſſe mediũ trinitatis. Iode de nomine Si-
monis & Variæ magorum ingeſsit nobis quas ei libuit
cõtumelias. Inde Optati Camugadenſis cauſam pedetẽ-
tim ſuſpendens, ne illius perfunderetur inuidia, non ſe
nec ſuos de illo iudicare potuiſſe, & in eoipſo nos inſi-
mulãs, ꝙ ille meis ſuggeſtionibus preſſus ſit. Poſtremo
cõcluſit Epiſtolã ſuos exhortãs & monens ne decipiã-
tur à nobis, & noſtros dolens ꝙ eos peiores quàm fue-
rãt fecerimus. His igitur diligenter conſideratis atq; *Cap.XLI.*
diſcuſsis, ꝙ ex ea ipſa Epiſtola quã ſcripſit, ſatis dilucide E
apparet: Petilianus nõ reſpondit omnino ad hoc quod
in Epiſtola mea primitus poſui, ſi quemadmodũ dicit,
cõſcientia dãtis, vel potius vt addã quod magnũ firma
mentũ putat, ſi conſcientia ſancte dãtis attenditur, quæ
abluat accipiẽtis, vnde abluendus ſit qui accipit baptiſ-
mũ, cũ ſi dantis cõſcientia polluta eſt, accepturus igno-
rat. Vnde nõ mirandũ eſt hominẽ pro falſitate reſiſtẽ-
tem preſſum, cõtra venientis veritatis anguſtias inſana
potius anhelaſſe cõuicia, quàm cũ illa quę vinci nõ po-
teſt ambulare voluiſſe. Nunc iã obſecro paucis animũ
intẽdite, vt vobis quid timuerit vt ad hoc nõ reſpõde-
ret euidẽter oſtendã, & quod obſcurare conatus eſt, in
lucẽ proferã. Poterat vtiq; nobis quęrẽtibus vnde ablu-
endus ſit qui accipit baptiſmũ cũ dantis polluta cõſciẽ-
tia eſt, & hoc ille qui eſt acceptur⁹ ignorat, facillime re-
ſpõdere, à domino deo, & omnino fidentiſsime dicere,
prorſus deus abluit accipiẽtis cõſcientiã, quando macu-
loſam oõ ſancte dãtis ignorat, ſed homo qui iam ſectæ
veſtræ intẽtiooe coactus fuerat mundationẽ accipiẽtis
in cõſcientia dãtis ponere, quippe qui dixerat, Cõſciẽ-
tia nanq; dãtis vel ſancte dãtis attẽditur quæ abluat ac-
cipiẽtis, timuit ne melius homo baptizari videretur ab
occulto homine malo quàm à manifeſto homine bo- F
no: Tũc enim nõ à cõſcientia ſancte dãtis hominis, ſed
ab ipſa excellẽtiſsima dei ſanctitate eſſet abluẽdus. Hoc
ergo metuẽs, oe tãta eũ ſeqieretur abſurditas vel potius
demẽtia, vt quã fugeret neſciret, noluit dicere vnde ſit
accipiẽtis abluenda cõſcienna, quãdo maculoſam cõ-
ſcientiã non ſancte dãtis ignorat, & litigioſo ſtrepitu
cũcta perturbãs occultare maluit quid ab eo quęreretur
quàm hoc reſpõdere quærẽti vnde ſtatim ſuffocaretur,
nunquã tamen putãs ab hominibus bene cordatis legi
poſſe literas noſtras, aut ab eis legi ſuas qui legiſſent &
meas, quibus reſpõdere ſe finxit. Nã hoc quod modo *Cap.XLII.*
dixi io illa ipſa Epiſtola mea cõtra quã ſcribendo nihil
dixit, euidẽtiſsime poſitũ eſt, & quid ibi egerit quęſo pa-
rũper aduertite, & quanuis illi faueatis nũſq; oderitis, ſi
poteſtis æquo animo tolerate. Quia eni prior Epiſtola
ſua cuius primis partibus quę ſolę in manus noſtras tũc
venerãt primo reſpũderam, ita ſpẽ baptizãdi hominis
in homine baptizãte poſuerit, vt diceret, Omnis res eni *Supra.li.2.*
origine & radice cõſiſtit: & ſi caput non habet aliquid, *cap.4.*
nihil eſt. Quia ergo hoc Petilianus dixerat, nõ aliud vo *&.lib.1.*
lens intelligi originẽ & radicẽ & caput baptizandi ho- *Cap.4.*

f minis,

G minis,niſi hominem à quo baptizaretur, ſubieci ego &
Supra.li.1. dixi.Quærimus itaque nos cum ille baptizator perfidus
cap.5. latet,ſi tunc ille quem baptizat fidem percipit non rea-
tum,ſi tunc ei oon eſt baptizator eius origo & radix &
caput, quis eſt à quo accipit fidem?vbi eſt origo de qua
oritur,vbi radix vnde germinat , vbi caput vnde inci-
pit?An forte cũ baptizantem perfidũ ille qui baptizatur
ignorat,tunc Cbriſtus dat fidem, tunc Chriſtus eſt ori-
go & radix & caput ? Hoc ergo & nunc dico & excla-
mo,ſicut etiam illic exclamaui,O humana temeritas &
ſuperbia,cur non ſinis potius vt ſemper Chriſtus det fi-
dem,Chriſtianũ dando facturus?Cur oon ſinis vt ſem-
per ſit Chriſt⁹ origo Chriſtiani, in Chriſto radicẽ Chri
ſtianus infigat,Chriſtus Chriſtiani ſit caput?Neq; enim
etiã cum per ſanctum & fidelẽ diſpenſatorẽ gratia ſpi-
ritalis credentibus impartitur, diſpenſator ipſe iuſtifi-
Roma.4. cat,ac noo ille vnus de quo dictum eſt, ꝙ iuſtificat im-
piũ.Aut vero Apoſtolus Paul⁹ erat caput & origo eorũ
quos plantauerat,aut Apollo radix eorum quos rigaue-
rat,ac non ille qui eis incrementum dederat, cum idẽ
1.Cor.3. dicat,Ego plantaui,Apollo rigauit,ſed deus incremen-
H tum dedit,Itaq; oeq; qui plantat eſt aliquid,neq; qui ri-
gat,ſed qui incrementũ dat deus?Nec radix eorum erat
Ioan.15. ipſe,ſed ille potius qui ait , Ego ſum vitis , vos eſtis ſar-
menta.Caput etiã eorum quo modo eſſe poterat,cũ di-
cat nos multos vnum eſſe corpus in Cbriſto,ipſúmque
Cbriſtũ caput eſſe vniuerſi corporis,plnribúſq; locis a-
Ca.XLIII. pertiſsime prædicet. Quapropter ſiue à fideli ſiue à
Supra.li.1. perfido diſpeoſatore ſaeramentum baptiſmi quiſq; per-
cap.6. cipiat,ſpes ei omnis in Chriſto ſit,ne ſit maledictus om
Hiere.17. nis qui ſpem ſuam ponit in homine. Hoc ego in Epi-
ſtola priore cum Petiliano reſpõderem,puto quia & di
lucide & veraciter poſui.Hoc etiã oũc commemoraui,
illud inſinuans atq; cõmendans,vt omnino ſpes noſtra
non ſit in homine,deúmq; Chriſtum mundatorem,iu-
ſtificatorẽ hominum eſſe credamus, credẽtium in eum
Roma.4. qui iuſtificat impiũ , vt deputetur fides eorum ad iuſti-
ciã,ſiue ille bomo ſit ſanctus qui miniſtrat baptiſmum,
Sapien.1. ſiue impius & fictus quẽ fugiat ſpiritus ſanctus. Tũc de-
inde ſubdidi,ſi aliter eſſet,quanta conſequeretur abſur-
ditas,& dixi quod & nunc dico.Alioquin ſi talis quiſq;
in gratia ſpiritali renaſcitur , qualis eſt ille à quo bapti-
zatur,& cum manifeſtus eſt qui baptizat homo bonus,
I ipſe dat fidẽ, ipſe origo & radix capútq; naſcẽtis eſt.Cũ
autẽ latet perfidus baptizator,tũc quiſq; à Chriſto perci
pit fidẽ,tunc à Chriſto ducit originẽ,tũc in Chriſto ra-
dicatur,tunc Chriſto capite gloriatur,optandum eſt ab
omnibus qui baptizantur, vt baptizatores perfidos ha-
beant & ignorẽt eos:Quãlibet enim bonos habuerint,
Chriſtus eſt vtiq; incõparabiliter melior,qui tũc erit ba
ptizati caput ſi perfidus lateat baptizator . Quod ſi de-
mentiſsimũ eſt credere , ſemper enim Chriſt⁹ iuſtificat
Roma.4. impium,faciendo ex impio Chriſtianũ,ſemper à Chri-
ſto percipitur fides , ſemper Chriſtus eſt origo regene-
ratorũ & caput Eccleſiæ,quid habent pooderis illa ver-
ha quæ vani lectores nõ attendũt quid intus habeãt,ſed
tantum quemadmodũ ſonent?Hæc tũc dixi,hæc in illa
Ca.XLIIII. mea Epiſtola ſcripta ſunt, Deinde paulopoſt quo-
Supra.li.1. niam ille dixerat,Quæ cũ ita ſint fratres quę poteſt eſſe
ca.7.&8. peruerſitas,vt qui ſuis criminib⁹ reus eſt , aliũ faciat in-
Matth.7. nocentẽ,dicente domino Ieſu Chriſto,Arbor booa,bo
nos fructus facit:arbor mala, malos fructus facit:Nun-
Matth.12. quid colligũt de ſpinis vuas?Et iterũ,Omnis homo bo
n⁹ de hono theſauro cordis ſui profert bona,& omois
homo malus,de thaſauro cordis ſui profert mala.Qui-
bus verbis Petilianus ſatis apertiſsime oſtendit tanquã K
arborem accipiendũ eum hominem qui baptizat,& tã-
quã fructũ eum qui baptizatur. Ad hæc ego reſpõderã,
Si arbor hona bonus baptizator eſt , vt fructus eius bo-
nus ſit ille quem baptizauerit , quiſquis ab homine ma-
lo etiã noo manifeſto fuerit baptizatus, bonus eſſe non
poterit,de mala quippe arbore exortus eſt . Aliud eſt e-
oim arbor bona, aliud arbor occulta, ſed tamen mala.
Quid aliud his verbis iotelligi volui,niſi quod paulò ſu
perius poſueram arborẽ & fructum eius,nõ eum qui ba
ptizat & eum qui baptizatur,ſed hominẽ arborẽ,fructũ
vero eius opus & vitam eius accipi debere , quã ſemper
habet bonam bonus, & malam malus , ne illa ſequatur
abſurditas,vt malus ſit homo etiã ab occulto malo ho-
mine baptizatus tãquã fructus arboris, quãuis occultæ,
ſed tamen malæ:Cõtra quod ille nihil omnino reſpõ-
dit. Sed ne diceret,ſiue ille ſiue aliquis veſtrũ, cum Cap.XLV.
quis occultus malus eſt qui baptizat,tunc nõ eſſe fructũ
eius illũ quẽ baptizat, ſed fructũ Chriſti, continuo ſub-
ieci,quamuis veſanus error etiam iſtã ſententiam con-
ſequatur,& repetiui illud,licet aliis verbis,quod paulo- L
ante dixerã,Si cum occulta eſt arbor mala, quicunq; ab Supra.li.1.
illa fuerit baptizatus,nõ de illa,ſed de Chriſto naſcitur, c.8.in fine.
ſanctius iuſtificantur qui baptizantur ab occultis malis,
quàm qui baptizantur à maoifeſtis bonis.Petilianus ergo
go his tam vehemẽtibus coarctatus anguſtiis,tacuit ſu-
periora ex quibus iſta pẽdebant,& hæc abſurda quæ il-
lius conſequuntur errorẽ,ita cõmemorauit in reſpõſio-
ne ſua,quaſi hæc ego ex mea ſentẽtia dixerim,quę ideo
dicta ſunt vt attẽderet quaotũ mali ſequeretur eius ſen-
tentiam,& eam mutare cogeretur.Hanc ergo fraudem
audientibus vel legentibus faciens,& omnino deſperãs
legi poſſe quæ ſcripſimus,cœpit in me grauiter & petu-
lanter inuehi,tanquã ego ſenſiſſem optandũ eſſe omni- Supra li.1.
bus qui baptizantur , baptizatores perfidos habeant & cap.6.
ignorent eos, quoniã quãlibet bonos habuerint, Chri-
ſtus eſt incõparabiliter melior,qui tũc erit baptizati ca-
put, ſi perfidus lateat baptizator . Item taoquã ego ſeo-
ſiſſem,ſanctius iuſtificari eos qui baptizantur ab occul-
tis malis, quàm qui baptizãtur à manifeſtis bonis, cum
hæc mirabilis inſania ideo à me cõmemorata ſit , quia
illos neceſſario ſequitur qui cũ Petiliano ſentiũt,ſic eſſe M
hominẽ baptizatum ad baptizatorẽ ſuũ,quemadmodũ
eſt fructus ad arborem de qua naſcitur,bonus de bona,
malus de mala,quibus cũ dixerimus vt reſpondeãt cuius
arbitrentur fructũ eſſe hominẽ baptizatũ quãdo ab oc-
culto malo baptizatur, quoniã non audent eũ rebapti-
zare,cogũtur reſpõdere,tunc eũ non eſſe fructũ occulti
illi⁹ mali,ſed eſſe fructũ Chriſti,ac per hoc ſequitur eos
quod volunt,& quod ſentire demẽtis eſt, quia ſi homo
tunc eſt fructus hominis baptizatoris ſui,quando à ma-
nifeſto bono baptizatur, cũ vero baptizatur ab occulto
homine malo,tunc nõ ipſius fructus,ſed Chriſti eſt,ſan
ctius iuſtificãtur qui baptizãtur ab occultis malis,q̃ qui
baptizaotur à manifeſtis bonis. Quod cũ mihi Pe- Cap.XLVI.
tilianus tribuens tanquã hoc ego ſenſerim , ſatis in me
grauiter ac vehemẽter inuehitur,ipſe vtiq; demonſtrat
ea ipſa grauiſsima inuectione ſua,quantum nefas ſit iſta
ſentire , ac per hoc quicquid propter iſtam ſententiam
in me dixiſſe videri voluit , in ſeipſum dixiſſe inueni-
tur,quia talia ſentire cõuincitur.Ibi enim oſtendit quã-
ta vi veritatis ſuperatus ſit, vbi alium exitum non inue-
nit,oiſi vt me ſenſiſſe fingeret, quod ipſe ſentit , quẽad-
modũ ſi illi quos Apoſtolus arguit,quia dicebãt nõ eſſe
reſurrectionem mortuorum , eundem Apoſtolum ac-
cuſare

1.Cor.15. cuſare vellent,quoniam dixit,Neque Chriſtus reſurre-
A xit,& inanem eſſe prædicationem Apoſtolorum,inanẽ
etiam fidem credentium, falſoſq; inueniri teſtes aduer-
ſus deum, qui dixiſſent quòd ſuſcitauerit Chriſtũ. Hoc
mihi Petilianus facere voluit, deſperans legi poſſe quæ
ſcripſi,quibus reſpondere non potuit,& putari ſe reſpõ-
diſſe magnopere concupiuit. Sed quemadmodũ ſi quiſ-
piam illud feciſſet Apoſtolo, recitato vniuerſo ipſo lo-
co ex eius Epiſtola, redditiſq; ſuperiorib⁹ verbis ex qui-
bus iſta pendere quiſquis legit intelligit, omnis illa ca-
lumnioſa reprehenſio in frontem reprehẽdentium re-
lideretur: Sic redditis ex Epiſtola mea ſuperioribus, dũ
me Petilianus accuſat in eius faciem, vnde illa conatus
eſt remouere, maiore impetu retorquentur. Apoſtolus
enim redarguens eos qui negabant reſurrectionẽ mor-
tuorum, iſta abſurditate corrigit quæ inuitos ſequitur
talia ſentientes, vt dum exhorrent quod nefas eſt dice-
1.Cor.15. re,corrigant quod auſi ſunt credere. Proinde ita dicit,
Si reſurrectio mortuorum non eſt, neque Chriſtus re-
ſurrexit: ſi autẽ Chriſtus non reſurrexit, inanis eſt præ-
dicatio noſtra, vana eſt & fides veſtra: Inuenimur au-
B tem & falſi teſtes dei, quoniam teſtimonium diximus
aduerſus deum,quia ſuſcitauit Chriſtum quem non ſu-
ſcitauit: vt dum timeant dicere Chriſtum non reſurre-
xiſſe, & cætera mala ac nefaria quæ ſequuntur, corrigãt
quod ſtulte infideliterq; dixerunt non eſſe reſurrectio-
nem mortuorum. Si ergo tollas quod in capite ratioci-
nationis huius eſt poſitum: Si reſurrectio mortuorum
nõ eſt: male cętera dicta ſunt & Apoſtolo tribuenda, Si
autem reddas vnde pendent & in exordio conſtituas,
Reſurrectio mortuorum non eſt: recte conſequentur,
Neque Chriſtus reſurrexit, & inanis eſt prædicatio no-
ſtra, inanis eſt & fides veſtra, & cætera quæ connexa
ſunt: Et hæc omnia ab Apoſtolo bene & prudenter di-
cta ſunt, quoniam quicquid mali habent, illis imputan-
dum eſt qui negabant reſurrectionem mortuorum. Sic
Supra li.1. cap.6. etiam in Epiſtola mea, tolle quod poſitum eſt: Si talis
quiſq; in gratia ſpiritali renaſcitur, qualis eſt ille à quo
baptizatur, & cũ manifeſtus eſt qui baptizat homo bo-
nus, ipſe dat fidem, ipſe origo & radix capútq; naſcen-
tis eſt: Cum autem latet perfidus baptizator, tunc quiſq;
à Chriſto percipit fidem, tũc à Chriſto ducit originem,
tunc in Chriſto radicatur, tunc Chriſto capite gloria-
C tur, tolle iſta vnde pendet quod ſequitur, & valde peſſi-
me dictum mihiq; tribuendum eſt: Optandum eſt om-
nibus qui baptizantur vt baptizatores perfidos habeat
& ignorent eos: Quãlibet enim bonos habuerint, Chri-
ſtus eſt vtique incomparabiliter melior, qui tunc erit
baptizati caput, ſi perfidus lateat baptizator. Reddantur
autem illa quæ vos dicitis, tunc iam hoc quod inde pẽ-
det & religatum ſequitur, non à me ſentiri inuenitur,
& quicquid mali habeut in veſtram ſententiam retor-
Supra li.2. cap.8. quetur. Item tolle quod poſitum eſt, Si arbor bona, bo-
nus baptizator eſt, vt fructus eius bonus ſit ille quem ba
ptizauerit, & ſi cum occulta eſt arbor mala, quicunque
ab illa fuerit baptizatus, non de illa, ſed de Chriſto na-
ſcitur, tolle iſta quæ cogimini, & ex veſtra ſecta & ex
Petiliani Epiſtola confiteri, & meum erit ac mihi im-
putandum illud inſanum quod ſequitur, Sãctius iuſti-
ficantur qui baptizantur ab occultis malis, quàm qui ba
ptizantur à manifeſtis bonis. Redde autem illa ex qui-
bus hoc pendet, cõtinuo videbis & me hoc ad eos cor-
rigendos recte poſuiſſe, & totũ quod vobis in hac ſen-
Ca.XLVII. tentia merito diſplicet, in veſtram faciem recidiſſe.
Proinde quemadmodũ illi qui reſurrectionẽ mor-

tuorum negabant, nullo modo ſe defenderent à tantis D
malis quæ ad eos redarguendos connexuit Apoſtolus,
dicens, Neq; Chriſtus reſurrexit, & nefanda ſimiliter 1.Cor.15.
cætera niſi mutarent ſententiã, & faterentur eſſe reſur-
rectionẽ mortuorũ: ſic etiam vos ſi nõ vultis vobis im-
putari quod ad vos conuincendos & corrigẽdos dici-
mus: Sanctius iuſtificari eos qui baptizantur ab occul-
tis malis, quàm qui baptizantur à manifeſte bonis, mu-
tate ſententiã, & eorum ſpem qui baptizantur, nolite in
hominẽ ponere: Nã ſi ponitis, videte quid dicã, ne hoc
aliquis iterum ſupprimat, & dicat me ſenſiſſe quod ad
vos redarguendos corrigendóſque cõmemoro. Videte
quid dicã, vnde pẽdeat quod dicturus ſum: Si eorũ ſpẽ
qui baptizãdi ſunt in homine à quo baptizãtur ponitis:
Si baptizatorem hominẽ ſicut ſcripſit Petilianus, origi-
nem & radicem & caput eius qui baptizatur conſtitui-
tis: Si arborẽ bonam, bonum hominem baptizantẽ, fru-
ctum autem eius bonũ eum qui fuerit ab ipſo baptiza-
tus accipitis, admonetis vt quęramus à vobis, qua origi
ne oriatur, qua radice pullulet, cui capiti ſubnectatur,
de qua arbore naſcatur quem malus baptizat occultus.
Ad hanc quippe inquiſitionem pertinet etiam illud, cui E
nõ reſpondiſſe Petilianum ſępiſsime cõmendaui: Vnde
abluatur qui accipit baptiſmum cum maculoſam con-
ſcientiam non ſancte dantis ignorat, hanc etiã conſciẽ
tiam dantis vel ſancte dantis vult eſſe originem radicẽ,
caput, ſemẽ, arborẽ: vnde exiſtat, vnde propagetur, vn-
de incipiat, vnde germinet, vnde naſcatur ſanctificatio
baptizati. Cum ergo quærimus vnde ablutus ſit quẽ C.XLVIII.
in veſtra cõmunione nõ rebaptizatis, etiam cum eũ cõ-
ſtiterit ab aliquo baptizatum qui propter occultam ne-
quiciam iam ſancte dantis conſcientiam non babebat,
quid reſpõſuri eſtis niſi à Chriſto aut à deo, quanuis & Roma.9.
Chriſtus deus ſuper omnia ſit benedictus in ſecula, aut
à ſpiritu ſancto, cũ & ipſe ſit deus, quia hęc Trinitas vn⁹
deus. Vnde Petrus cũ dixiſſet homini, Auſus es mentiri Acto.5.
ſpiritui ſancto: continuo ſecutus adiunxit quid eſſet ſpi-
ritus ſanctus, & ait, Non es mẽtitus hominibus, ſed deo.
Poſtremo etiã ſi dicatis eũ ab angelo ablui atq; mũda-
ri, quando pollutã conſcientiã non ſancte dantis igno
rat, videte quia ſancti homines cũ in æternam vitã re-
ſurrexerint, tunc de illis dictum eſt, ꝙ erũt æquales an- F
gelis dei. Quiſquis ergo & ab angelo abluitur, ſanctius Matth.22.
abluitur q̃ ſi abluatur ab hominis qualicunq; conſcien-
tia: Cur ergo non vultis vt dicatur vobis, ſi tunc abluit
homo quando manifeſtus bonus eſt, cum autẽ occultus
homo malus eſt, quoniã non habet conſcientiam ſan-
cte dantis, nõ iam ipſe, ſed deus aut angelus abluit, ſan-
ctius iuſtificantur qui baptizantur ab occultis malis, q̃
qui baptizãtur à manifeſtis bonis. Quæ ſentẽtia ſi vobis
diſplicet, quoniã reuera omnibus diſplicere debet, illa
tollite vnde naſcitur, illa corrigite vnde religatur: Illa
enim non pręcedant, & iſta nõ ſequitur. Nolite itaq; Ca.XLIX.
dicere, conſcientia ſancte dantis attenditur, quæ abluat
accipientis, ne dicatur vobis, quãdo latet dãtis conſciẽ-
tia polluta, quis abluit accipientis conſcientiã? Et cũ re-
ſpõderitis, vel deus vel angelus, quoniam quid reſpon-
deatis aliud non habetis, ſequatur vos vnde confun-
damini: Sanctius iuſtificãtur qui baptizãtur ab occultis
malis, vt vel à deo vel ab angelo abluãtur, q̃ qui baptizã
tur à manifeſtis bonis, qui deo vel angelis nõ cõparãtur,
Sed dicite quod dicit veritas & catholica Eccleſia, quia
nõ ſolũ cũ malus eſt miniſter baptiſmi, verũetiã cũ ſan-
ctus & bon⁹ eſt, nõ eſt in homine ſpes ponẽda, ſed i illo Hiere.17.
qui iuſtificat impiũ, in quẽ credẽtib⁹ fides ad iuſticiã de- Roma.4.

 putatur,

G putatur. Cum enim dicimus, Chriſtus baptizat, non viſibili miniſterio dicimus, ſicut putat vel putari cupit nos dicere Petilianus, ſed occulta gratia, occulta potẽtia in ſpiritu ſancto: ſicut dictum eſt de illo à Ioanne Ba-
Ioan.1. ptiſta, Hic eſt qui baptizat in ſpiritu ſancto. Nec ſicut Petilianus dicit, iam baptizare ceſſauit, ſed adhuc id agit nõ miniſterio corporis, ſed inuiſibili opere maieſtatis. Quòd enim dicimus, ipſe baptizat, nõ dicimus ipſe tenet & in aqua corpus credentis tingit, ſed ipſe inuiſi-
Ephe.5. biliter mundat, & hoc vniuerſam prorſus Eccleſiã, Neque enim Apoſtolo Paulo non eſt credendum, qui de illo dixit, Viri diligite vxores veſtras ſicut Chriſtus Eccleſiam, & ſeipſum tradidit pro ea, vt eam ſanctificaret, mundans eam lauacro aquæ in verbo vitæ: Ecce quia Chriſtus ſanctificat, ecce quia Chriſtus ipſo lauacro aquæ in verbo vbi miniſter videtur corporaliter operari, ipſe abluit, ipſe mũdat. Nemo ergo ſibi arroget quod dei eſt, ſi certa ſpes hominum cum illo figitur qui fal-
Hiere.17. lere non poteſt, quoniam maledictus omnis qui ſpem
Pſal.39. ſuã ponit in homine: &, Beatus cuius eſt dominus deus
Luca.12. ſpes ipſius: Nam diſpenſator fidelis mercedem accipiet
H vitam æternam, diſpenſator autem infidelis cum cibaria dominica diſtribuit conſeruis, abſit vt per ſuam in-
Matth.23. fidelitatem cibaria inutilia faciat: Quoniam quæ dicũt, inquit, facite, quæ autem faciunt facere nolite. Quod ideo contra malos diſpenſatores præceptum eſt, vt bona dei per ipſos accipiantur, mala autem ipſorum vita
Cap.L. ex diſsimilitudine caueatur. Si autem ad iſta prima verba Epiſtolæ meæ Petilianum non reſpondiſſe manifeſtum eſt, & vbi reſpondere conatus eſt, magis oſtendit quòd non potuerit reſpondere, quid de illis partibus meorum ſcriptorum loquar, quibus nec reſpondere tentauit quæ omnino non attigit, quæ tamen qualia ſunt ſi recenſere quiſque voluerit, qui & mea & ipſius habet ſcripta, puto quòd intelligat quanta firmitate roborata ſint. Quod vt vobis breuiter oſtendam, ipſa teſtimonia de ſcripturis ſanctis prolata, recolite vel legendo recenſete, quę poſuit velut aduerſus nos, & in mea reſponſione quæ poſui etiã ego aduerſus vos, & videte quemadmodum ego illa quæ ipſe poſuit, oſtendi non nobis, ſed potius vobis eſſe cõtraria, ipſe autem illa quæ poſui maxime neceſſaria, omnino non attigit, & in illo vno Apoſtoli quod tanquam pro ſe pertracta-
I re conatus eſt, videbitis quàm nullum exitum inuenerit. Pars quippe Epiſtolæ quam ſcripſit ad ſuos à capite vſque ad eum locum vbi dicit, Hoc nobis dominus im-
Matth.10. perat, Cum vos perſecuti fuerint homines in ciuitate iſta, fugite in aliam, quòd ſi & in ea vos perſequuntur, fugite in aliam: Primum venit in manus noſtras, huic reſpondimus, quæ noſtra reſponſio cum etiam in illius veniſſet manus, ſcripſit hanc contra, quam nunc refellimus, & eum noſtræ non reſpondiſſe monſtramus. In illa ergo prima parte ſcriptorum eius quibus primum reſpondimus, hæc ſunt teſtimonia ſcripturarum quæ
Matth.7. nobis putauit aduerſa: Arbor bona, bonos fructus facit, & arbor mala malos fructus facit: Nunquid colligunt
Matth.12. de ſpinis vuas? Et iterum, Omnis homo bonus de bono theſauro cordis ſui profert bona, & omnis homo malus
Eccle.34. de theſauro cordis ſui profert mala. Et iterum, Qui baptizatur à mortuo, non ei prodeſt lauatio eius. His teſtimoniis volens oſtendere talem fieri eum qui baptizatur, qualis fuerit à quo baptizatur. Ego contra quemadmodum accipienda eſſent hæc teſtimonia, & quod eius intentionem nihil adiuuarent oſtendi. Cætera vero quæ poſuit dicta, in malos & ſceleratos homines, nõ

eſſe aduerſus frumenta dominica, ſicut prædicta & pro- K
miſſa ſunt toto orbe diffuſa, & potius à nobis cõtra vos poſſe dici ſatis edocui: Recenſete & inuenietis. At vero ego quæ poſui pro Eccleſiæ catholicæ aſſertione iſta ſunt, quòd ad baptiſmum attinet, ne id quòd gratia dei regeneramur, mundamur, iuſtificamur, danti homini
tribuatur. Bonum eſt confidere in domino, quàm cõfi- *Pſal.117.*
dere in homine. Et, Maledictus omnis qui ſpẽ ſuam po- *Hiere.17.*
nit in homine: Et quia Domini eſt ſalus, Et, Vana ſalus *Pſal.3.*
hominis: Et quia neque qui plãtat eſt aliquid, neque qui *&.59.*
rigat, ſed qui incrementum dat deus: Et quia ille in quẽ *1.Cor.3.*
creditur iuſtificat impium, vt deputetur fides eius ad iu- *Roma.4.*
ſticiam. Propter ipſius vero Eccleſiæ vnitatẽ quę in omnibus gentibus dilatatur, cui vos non communicatis,
hæc teſtimonia poſui de Chriſto eſſe prędicta, Qui do- *Pſal.71.*
minabitur à mari vſque ad mare, & à flumine vſque ad
terminos orbis terrarum: Et, Dabo tibi gentes hæredi- *Pſal.2.*
tatem tuam, & poſſeſsionem tuam terminos terrę. Et quod teſtamentum dei factũ ab Abrahã pro noſtra, hoc eſt,
catholica communione recitetur, vbi ſcriptũ eſt, In ſe- *Gene.22.*
mine tuo benedicentur omnes gẽtes. Quod ſemen in- *Galat.3.*
terpretatur Apoſtolus dicens, Et ſemini tuo quod eſt
Chriſtus. Vnde apparet in Chriſto, non ſolum Afros L
aut Africam, ſed omnes gentes habituras benedictionẽ
per quas catholica dilatatur Eccleſia tanto antè pro- *Matth.3.*
miſſa: Et quod palea cum frumentis ſit vſque ad vltimã ventilationem, ne quiſquã per calumnias criminũ alienorũ ſacrilegiũ ſuæ ſeparationis excuſet, quod reliquerit vel deſeruerit omnium gentium communionem. Et ne propter malos diſpenſatores, hoc eſt præpoſitos, ſocietas
Chriſtiana diuidatur, etiam illud teſtimonium poſui, *Matth.23.*
Quæ dicunt facite, quæ autem faciunt facere nolite: dicunt enim & non faciunt. Hæc ille teſtimonia de ſcripturis ſanctis à me poſita nec oſtẽdit, quemadmodum aliter accipi deberent, vt non ea pro nobis, neque contra nos eſſe oſtẽderet, nec omnino attingere voluit, imò id egit tumultu conuiciorum, vt ſi fieri poſſet, hæc à me dicta nulli omnino venirent in mentẽ, qui poſt epiſtolam
meam lectam etiã ipſius legere voluiſſet. Quod vero *Cap.LI.*
ex Apoſtoli Pauli ſcriptis à me poſitum pro ſe tractare conatus eſt, quale ſit parũper animaduertite, Dixiſti enim, in-
quit, Apoſtolus Paulus eos qui dicebant ſe Apoſtoli eſſe *1.Cor.1.*
Pauli, obiurgat & dicit, Nunquid Paulus pro vobis cruci-
fixus eſt, aut in nomine Pauli baptizati eſtis? Quapro- M
pter ſi errabãt illi, & niſi corrigerẽtur perirent, qui volebant eſſe Pauli, quæ tandem ſpes eorum eſt qui voluerunt eſſe Donati? Id enim agũt iſti vt origo & caput & radix baptizati, non niſi ille ſit à quo baptizatur. Hæc verba & hoc Apoſtoli teſtimonium, ex epiſtola mea cõmemorauit, & ſibi propoſuit refellendũ. Proinde videte ſi ad propoſitũ reſpondit. Ait enim, Inane hoc dictũ eſt, inflatũ & puerile & inſipiens, & quod longe ſit penitus à fidei noſtræ ratione: Tunc enim rectè hoc diceres, ſi nos diceremus, in nomine Donati baptizati ſumus: aut, Donatus crucifixus eſt pro nobis: aut, in noſtro nomine baptizati ſumus. At cũ hæc à nobis nec dicta ſunt nec dicantur, quia formã diuinæ ſequimur trinitatis, & qui nobis talia obiicis, certũ eſt te inſanire. Aut ſi putas quia in Donati vel in noſtro nomine baptizati ſumus, falleris perdite, ſimulque de nobis ſacrilege cõfiteris, quia vos in nomine Cæciliani miſeros inquinatis. Hæc Petilianus cõtra illa mea reſpõdit, non intendẽs, vel potius ne ab aliquo intendatur, obſtrepẽs omnino nihil ſe reſpõdiſſe, quod ad rem de qua agitur pertineret. Quis enim nõ videat ideo magis à nobis rectè poſitũ hoc Apoſtoli teſtimonium,

A teſtimonium, quia non vos dicitis in Donati nomine
baptizatos, neque Donatum crucifixum eſſe pro vobis,
& tamen propter partem Donati vos ab Eccleſiæ ca-
tholicæ communione ſeparatis: ſicut etiã illi quos Pau
lus arguebat, non vtique dicebant in nomine Pauli ſe
fuiſſe baptizatos, aut Paulum pro ſe eſſe crucifixum, &
tamen de Pauli nomine ſchiſma faciebant. Sicut ergo
illis pro quibus Chriſtus non Paulus crucifixus eſt, &
qui in nomine Chriſti, nõ in nomine Pauli fuerunt ba-
ptizati, & tamen dicebant, Ego ſum Pauli, propter hoc
rectius dicitur, Nũquid Paulus pro vobis crucifixus eſt,
aut in nomine Pauli baptizati eſtis, vt hæreant ei qui
pro ipſis crucifixus eſt, & in cuiꝰ nomine baptizati ſunt,
& non ad nomen Pauli diuidantur: Sic & vobis multo
magis, quia nõ dicitis, in nomine Donati baptizati ſu-
mus, & tamen vultis eſſe de parte Donati, congruenter
dicitur, Nunquid Donatus pro vobis crucifixus eſt, aut
in nomine Donati baptizati eſtis? Scitis enim Chri-
ſtum pro vobis eſſe crucifixum, & in nomine Chriſti
vos baptizatos, & tamen propter nomen & partem
Donati vnitati Chriſti qui pro vobis crucifixus eſt, &
B in cuius nomine baptizati eſtis, tanta pertinacia repu-
Cap.LII. gnatis. Quia vero id egit Petilianus ſcriptis ſuis,
vt origo & radix & caput baptizati nõ niſi ille ſit à quo
baptizatur, & hoc à me non inaniter nec pueriliter nec
inſipiẽter dictum eſt, primordia epiſtolæ ipſius quibus
tunc reſpondi, recenſete & videbitis, imò vero me cõ-
memorante diligenter adnertite. Conſcientia, inquit,
ſanctæ dantis attenditur, quæ abluat accipientis: Nã qui
fidem ſciens à perfido ſumpſerit, non fidem percipit,
ſed reatum: Et tanqnam diceretur ei, vnde hoc probas?
Omnis res enim origine, inquit, & radice conſiſtit: &
ſi caput non habet aliquid, nihil eſt: nec quicquam be-
ne regenerat niſi bono ſemine regeneretur. Quæ cum
ita ſint fratres, quæ poteſt eſſe peruerſitas vt qui ſuis cri
minibus reus eſt, alium faciat innocentem, dicente do-
Matth.7. mino Ieſu Chriſto, Arbor bona, bonos fructꝰ facit: Nũ-
Matth.12. quid colligunt de ſpinis vuas? Et iterum, Omnis homo
bonus de theſauro cordis ſui profert bona, & omnis ho
mo malus de theſauro cordis ſui profert mala. Et ite-
rum, Qui baptizatur à mortuo, non ei prodeſt lauatio
Eccle.34. eius. Hæc omnia quò pertineant videtis, vt ſcilicet ſan-
ctæ dantis conſcientia, ne quiſquam fidem ſumens à
C perfido, non fidem percipiat, ſed reatum: ipſa ſit ori-
go & radix & caput & ſemen baptizati. Volens enim
probare conſcientiam ſanctæ dantis attendi quæ abluat
accipientis, & non fidem percipere, ſed reatum, qui fi-
dem ſciens ſumit à perfido, continuo ſubiecit, Omnis
res enim origine & radice conſiſtit: & ſi caput non ha-
bet aliquid, nihil eſt: nec quicquam bene regenerat niſi
bono ſemine regeneretur. Et ne quiſquam tam tardus
eſſet, vt adhuc nõ intelligeret de illo eum dicere à quo
quiſque baptizatur, explanat hoc ſubſequenter & dicit,
Quæ cum ita ſint fratres, quæ poteſt eſſe peruerſitas, vt
qui ſuis criminibus eſt reus, alium faciat innocentem,
dicente domino Ieſu Chriſto, Arbor bona, bonos fru-
ctus facit: Nunquid colligunt de ſpinis vuas? Et ne ad-
huc incredibili obtuſitate cordis cæcus auditor vel le-
ctor non videat de homine baptizante dicere: adiun-
git aliud, vbi & hominem nominat. Et iterum, inquit,
Omnis homo bonus de theſauro cordis ſui profert bo-
na, & omnis homo malus de theſauro cordis ſui pro-
fert mala. Et iterum, Qui baptizatur à mortuo, non ei
prodeſt lauatio eius. Certe iam manifeſtum eſt, certe
iam non indiget interprete nec diſputatore aut demõ-

ſtratore id agere iſtos vt origo & radix & caput bapti- D
zati, non niſi ille ſit à quo baptizatur, & tamen vi ve-
ritatis oppreſſus, & quaſi quę dixit oblitus, concedit mi-
hi poſtea Petilianus, vt Chriſtus ſit origo & radix rege-
neratorum & caput Eccleſię, non quiſquam homo diſ-
penſator miniſterque baptiſmatis. Cum enim dixiſſet,
quia in nomine Chriſti baptizabant Apoſtoli, vt Chri-
ſtum fundamentum ponebant vt facerent Chriſtianos,
& hoc ſcripturarum ſanctarum teſtimoniis & exem-
plis, tãquam nos hoc negaremus probaret: Vbi eſt nũc,
inquit, illa vox qua minutis & crebris quæſtiunculis
crepitans, multa inuoluta de Chriſto & pro Chriſto &
in Chriſto, contra humanam temeritatem & ſuperbiã
inuidioſe & elate dixiſti? Ecce Chriſtus eſt origo Chri-
ſtiani, Chriſtus eſt radix, Chriſtus eſt caput. His ergo au
ditis quid niſi Chriſto gratias agam, qui coëgit homi-
nem confiteri? Falſa ergo ſunt illa quæ in epiſtolæ ſuæ
dixit exordio, cum vellet perſuadere cõſcientiam ſan-
ctæ dantis attendi quæ abluat accipientis, & cum quis
ſciens fidem à perfido ſumpſerit, non fidem percipiat,
ſed reatum. Hoc enim volens velut oſtendere, quãtum
ſit in homine baptizante, tanquam magna documen- E
ta ſubiecerat dicens, Omnis enim res origine & radice
conſiſtit: & ſi caput non habet aliquid, nihil eſt. Poſtea
vero cum dicit quod & nos dicimus, Ecce Chriſtus eſt
origo Chriſtiani, Chriſtus eſt caput, Chriſtus eſt radix:
dolet quod antea dixerat, quia conſcientia ſanctæ dan-
tis eſt origo & radix & caput accipientis. Vicit ergo ve
ritas, vt homo qui baptiſmum Chriſti deſiderat, non
in homine miniſtro ſpem ponat, ſed ad ipſum Chri-
ſtum tanquam ad originem quæ non mutatur, ad ra-
dicem quæ non euellitur, ad caput quod non deiicitur
ſecurus accedat. Iam illud quis non aduertat, de Cap.LIII.
qua inflata vena veniat, quòd cum Apoſtoli ſentẽtiam
velut exponeret, ait, qui dixit, Ego plantaui, Apollo ri- 1.Cor.3.
gauit, ſed deus incrementum dedit: quid aliud dixit,
niſi ego hominem in Chriſto catechumenum feci, A-
pollo baptizauit, deus quod fecimus confirmauit: Qua-
re ergo non addidit Petilianus quod Apoſtolus addi-
dit, & ego maxime commendaui, vt etiam hoc nobis
exponeret, Neq; qui plantat eſt aliquid, neq; qui rigat, 1.Cor.3.
ſed qui incrementũ dat deus. Quòd ſi velit exponere
ſecundũ ea quæ ſupra poſuit, ſine dubio ſequitur, vt ne-
que qui baptizat aliquid ſit, ſed deꝰ qui incrementũ dat. F
Quid enim ad rem nunc pertinet quo modo dictũ ſit,
Ego plantaui, Apollo rigauit: vtrum reuera ita accipiẽ-
dum ſit tanquam dixerit, Ego catechumenũ feci, Apol-
lo baptizauit: an ſit alius verior & cõgruentior intelle-
ctus? Ecce interim ſecundũ ipſius expoſitionẽ, neq; qui
catechumenum facit, neq; qui baptizat eſt aliquid, ſed
qui incrementum dat deus. Multũ autem intereſt inter
cõfirmare quod alius facit, & facere. Qui enim dat in-
crementum, nõ arborẽ vel vitem confirmat, ſed creat.
Illo quippe incremento fit, vt etiam lignum plantatum
radicem producat & figat, Illo incremento fit vt ſemẽ
iactum germen emittat. Sed quid hinc diutius diſſera-
mus? Sufficit quòd ſecũdum ipſum nec qui catechume-
num facit, neq; qui baptizat aliquid eſt, ſed qui incremẽ
tum dat deus. Quando autem hoc diceret Petilianus vt
eum dicere intelligeremus, neque Donatus Carthagi-
ne eſt aliquid, neque Ianuarius, neque Petilianus, quan- Galat.6.
do hoc tumor ille pateretur, quo ſe putat homo ali-
quid eſſe cum nihil ſit, & ſeipſum ſeducit. De- Cap.LIIII.
nique etiã paulopoſt cum inſtitueret & intenderet tan-
quam ea verba Apoſtoli, quæ nos obieceramus iterum

 retractare,

G retractare, noluit hæc ponere quæ dixeram ego, ſed alia
in quibus poſſet vtcunque humana inflatio reſpirare.
Nam vt eius, inquit, Apoſtoli dicta quæ nobis obiece-
1.Cor.3. ras, iterũ replicemus, dixit, Quid eſt enim Apollo, quid-
ue Paulus? Miniſtri eius cui credidiſtis, Quid aliud, ver-
bi gratia, dicit omnibus noſtris, niſi quid eſt Donatus
Carthaginis, quid Ianuarius, quid Petilianus niſi mini-
ſtri eius cui credidiſtis? Hoc ego Apoſtoli teſtimonium
nõ poſui, ſed illud quod cõmemorare noluit, poſui, Ne-
que qui plantat eſt aliquid, neque qui rigat, ſed qui in-
crementum dat deus: Iſte autem ea verba Apoſtoli in-
ſerere voluit, vbi interrogat quid ſit Paulus, vel quid ſit
Apollo. Et reſpondet, Miniſtri eius cui credidiſtis: boc
aliquo modo ferre potuit torus ceruicis hæreticæ: illud
autem vbi non interrogauit, & reſpondit quid eſſet, ſed
dixit non eſſe aliquid, ferre omnino non potuit. Sed iã
volo quærere, vtrum non ſit aliquid miniſter Chriſti?
Quis hoc dixerit? Quo modo ergo verum eſt, Neq; qui
plantat eſt aliquid, ueque qui rigat, ſed qui incremen-
tum dat deus, niſi quia ad aliud aliquid eſt, ad aliud nõ
eſt aliquid? Ad miniſtrandum & diſpenſandum verbũ
H ac ſacramentum aliquid eſt: ad mundandum autem &
iuſtificandum non eſt aliquid, quia hoc non operatur
in interiore homine niſi per quem creatus eſt totus bo-
mo, & qui deus manens factus eſt homo, ille ſcilicet de
Acto.15. quo dictum eſt, Fide mundans corda eorum, & credẽ-
Roma.4. ti in eum qui iuſtificat impium. Quod teſtimonium
in verbis meis Petilianus ponere voluit, in ſuis autem
Cap.LV. nec tractauit, nec attigit. Miniſter ergo, id eſt, diſ-
penſator verbi & ſacramenti Euangelici, ſi bonus eſt,
conſocius fit Euangelij: ſi autem malus eſt, nõ ideo diſ-
penſator non eſt Euangelij. Si enim bonus eſt, volens
Philip.2. hoc facit, ſi autem malus, hoc eſt ſua quærens non quæ
Ieſu Chriſti, inuitus hoc facit propter alia quæ requirit.
1.Cor.9. Vide tamen quid idem Apoſtolus dixerit, Si ergo volẽs
hoc facio, inquit, mercedem habeo: ſi autẽ inuitus, diſ-
penſatio mihi credita eſt: tanquam diceret, ſi bonus bo
num annuncio, etiam ipſe peruenio: ſi autem malus bo-
num annuncio, Nunquid enim dixit, ſi inuitus facio,
diſpenſator non ero? Annunciauit Petrus & cæteri bo-
ni, inuitus Iudas, tamen cum ipſis miſſus annunciauit.
I Illi mercedem habent, huic diſpenſatio credita eſt: Quis
autem omnibus illis annunciantibus Euangelium per-
ceperunt, non à plãtatore vel rigatore, ſed ab eo qui in-
crementum dat, mundari & iuſtificari potuerunt. Ne-
que enim dicturi ſumus Iudam nõ baptizaſſe, cum ad-
huc inter diſcipulos fuerit, quando fiebat quod ſcriptũ
1.Ioan.4. eſt, Ipſe non baptizabat, ſed diſcipuli eius. An quia nõ-
Ioan.12. dum Chriſtum tradiderat qui loculos habebat, & ea
quæ mittebantur auferebat, qui pecuniæ cuſtos inno-
cens eſſe non potuit, diſpenſator tamen gratiæ ſine ac-
cipientium damno fuit? Aut ſi non baptizauit, certe fa-
temini quia euangelizauit. Quod ſi hoc minimum &
leue dicitis, videte quid de ipſo Paulo Apoſtolo ſentia-
1.Cor.1. tis, qui dixit, Non enim miſit me Chriſtus baptizare,
ſed euangelizare. Huc accedit, quia incipit eſſe potior
Apollo, qui baptizando rigauit, quàm Paulus qui euan-
gelizando plantauit, cum ſibi officium patris erga Co-
rinthios ob hoc vendicet, nec eis qui poſt illum ad eos
venerant, hoc nomen cõcedat. Ait enim, Si decem mi-
1.Cor.4. lia prædagogos habeatis in Chriſto, ſed non multos pa
tres: in Chriſto enim Ieſu per Euangelium ego vos ge-
1.Cor.1. nui. Eis dicit, Ego vos genui: quibus alio loco dicit, Gra
tias deo quòd neminem veſtrum baptizaui niſi Criſpũ
& Gaium & Stephanæ domum. Genuerat itaque illos,
non per ſe, ſed per Euangelium. Qui etiam ſi ſua quæ- Philip.2.
reret non quæ Ieſu Chriſti, & inuitus boc faceret, ſine K
ſua mercede tamen pecuniam dominicam diſpenſaret,
quamlibet malus, non malam nec inutilem bene acci-
pientibus faceret. Et ſi hoc de Euangelio recte di- Cap.LVI.
citur, quanto magis de baptiſmo dicendum eſt, quod
ita pertinet ad Euangelium, vt ſine illo quidem ad re-
gnum cœlorum nemo perueniat, ſed ſi accedat ſacra-
mento iuſticia, Qui enim dixit, Niſi quis renatus fue- Ioan.3.
rit ex aqua & ſpiritu, non intrabit in regnum cœlo-
rum. Idem ipſe dixit, Niſi abundauerit iuſticia veſtra Matth.5.
plus quàm ſcribarum & Phariſæorum, non intrabitis
in regnum cœlorum. Forma ſacramenti datur per ba-
ptiſmum, forma iuſticiæ per Euangelium. Alterum ſi-
ne altero non perducit ad regnum cœlorum, Veruntã-
mẽ perfecte baptizare etiam minus docti poſſunt, per-
fecte etiam euangelizare multo difficilioris & rarioris
eſſe operis, Ideo doctor gentium plurimis excellentior
euangelizare miſſus eſt, non baptizare: quoniam hoc
per multos fieri poterat, illud per paucos, inter quos e- L
minebat. Et cum legimus eum aliquibus locis dixiſſe, 2.Time.2.
Euangelium meum, baptiſmum autem meum nũquam
dixit, ſed nec cuiuſquam per quem miniſtratus eſt. Nã
ſolus ille baptiſmus quem dedit Ioãnes, dictus eſt bap-
tiſmus Ioannis, Hoc præcipuum vir ille diſpenſatio- Acto.19.
nis ſuæ munus accepit, vt lauacri præcurſorium ſacra-
mentum etiam illius diceretur per quem diſpenſaba-
tur: baptiſmus autem quem miniſtrauerunt diſcipuli
Chriſti, nullius eorum dictus eſt, vt illius eſſe intelli-
geretur de quo dictum eſt, Chriſtus dilexit Eccleſiam, Ephe.5.
& ſeipſum tradidit pro ea vt eam ſanctificaret, mun-
dans eam lauacro aquæ in verbo. Si ergo Euangelium
quod ita Chriſti eſt, vt poſſit & miniſter propter mu-
nus diſpenſationis dicere ſuum, poteſt homo etiam per
malum diſpenſatorem ſine periculo accipere faciens
quod dicit, quod autem facit non faciẽs, quanto magis
baptiſmum Chriſti quem nemo Apoſtolorum ita mi-
niſtrauit vt auderet dicere ſuum, poteſt quiſque ſine cõ-
tagione mali miniſtri percipere, qui bona fide accedit
ad Chriſtum. Proinde ſi Petilianus, cum ego quæ Cap.LVII.
poſuit de ſcripturis teſtimonia quàm contra nos non
eſſent, non prætermiſerim demonſtrare, ipſe quæ po-
ſui, partim omnino non attigerit, partim quæ tracta- M
re voluit, nihil aliud ſe quàm exire inde non potuiſſe.
monſtrauerit, non diu bortandi eſtis vel admonendi,
vt videatis quid tenẽre quid cauere debeatis. Sed forte
in ſanctarum ſcripturarum teſtimoniis talis apparuit,
in bis vero documẽtis quę inter homines de ipſo ſchiſ-
mate geſta ſunt aliquid valuit, imò vero & in his quã-
quam poſt diuina teſtimonia ſuperfluo requirantur,
quid commemorauit aut quid probauit? Qui cum fuiſ-
ſet grauiter in traditores inuectus, & multa in eos etiã
de ſanctis libris teſtimonia proclamaſſet, nihil tamen
dixit vnde eos oſtenderet traditores, Ego autem com-
memoraui Siluanum Cutenſem, cui quibuſdam in-
terpoſitis etiam ipſe ſucceſsit, cum adhuc eſſet ſub-
diaconus, geſtis municipalibus expreſſum eſſe tradito-
rem. Contra boc ille mutire nil auſus eſt. Et profe-
cto videtis, quanta eum neceſsitudo compellebat ad re-
ſpondendum, vt videlicet prędeceſſorem ſuum, & non
ſolum conſocium ſuum, ſed vt ita dicam, etiam conca-
thedraneum innocentem à crimine traditionis oſten-
deret, præſertim cum totam cauſam veſtram ibi con-
ſtituatis, vt traditores appelletis eos quos traditoribus
communionis tramite ſucceſsiſſe vel fingitis, vel pu-
tatis:

A tatis: Qui ergo ipſius cauſæ veſtræ neceſsitate etiam Ruſiadienſem vel Calamenſem, vel cuiuſlibet alterius ciuitatis aliquẽ de parte veſtra geſtis municipalibus demõſtratum, dicerem traditorem, omnimode eum defendere cogeretur, de ſuo prædeceſſore conticuit. Vnde niſi quia hic non inuenit quam caliginem offunderet, vnde ſaltem homines mente tardiſsimos & ſomnolentiſsimos falleret. Quid enim diceret niſi falſa de Siluano iſta iactari? Sed recitamus geſta, & quando factum ſit, & quando etiam Zenophilo cõſulari allegatum ſit. Quibus quo modo ille reſiſteret ſeptus vndique optima cauſa catholicæ, veſtra autem peſsima? Vnde iſta verba commemoro ex illa epiſtola mea, cui per hanc quam nunc refello, videri voluit reſpõdiſſe? Vtique vt videatis quàm inuicte poſitum ſit, contra quod ille nihil tu-
Ca.LVIII. tius inuenire potuit quàm ſilentium. Cum enim ex ex Euangelio velut contra nos teſtimonium poſuiſſet
Matth.7. vbi dominus ait, Venient ad vos in veſtitu ouium, intrinſecus autem ſunt lupi rapaces. Ex fructibus eorum
Supra.li.1. cap.21. cognoſcetis eos: ego reſpondi & dixi, Ergo fructus cõſideremus: tamen continuo ſubieci & adiunxi, Obiici-
B tis traditionem, hanc ipſam multo probabilius nos vobis obiicimus. Et ne per multa curramus, in eadem Cõſtantinienſi ciuitate Siluanum Epiſcopum maiores veſtri in ipſo exordio ſchiſmatis ſui ordinauerunt. Iſte cũ adhuc eſſet ſubdiaconus, manifeſtiſsimus traditor municipalibus geſtis expreſſus eſt. Sed & vos aduerſus maiores noſtros aliqua documenta profertis, æqua conditio poſtulatur, vt vtraque vera vel vtraque falſa credamus. Si vtraque vera ſunt, vos eſtis ſine dubio ſchiſmatis rei, qui crimina vos fugere in totius orbis communione finxiſtis, quæ in ipſa particula veſtræ conciſionis habebatis. Sin autem vtraque falſa ſunt, vos eſtis ſine dubio ſchiſmatis rei, qui propter falſa crimina traditorum immani ſeparationis crimine maculamini. Quòd ſi à nobis aliqua & à vobis nulla, vel à nobis vera & à vobis falſa proferuntur, non eſt diſcutiendum quoniã
*alias qui claudãtur. penitus veſtra ora clauduntur *. Quid ſi vos vera & ſancta Eccleſia Chriſti conuinceret atque ſuperaret: etiã ſi nos nulla vel falſa, vos autem aliqua & vera traditionis documenta teneretis, quid iam vobis reſtet, niſi vt ſi vultis pacem diligatis: ſi autem nõ vultis, ſaltem obmuteſcatis? Etenim quæcunque modo proferetis, facil-
C lime & veriſsime dicerem tunc Eccleſiæ plenariæ & catholicæ vnitati iam per tot gentes diffuſæ atque firmatæ vos ea probare debuiſſe, vt vos intus eſſetis: illi autẽ quos conuinceretis, pellerentur foras. Quod ſi conati eſtis facere, proculdubio probare non potuiſtis, & victi vel irati, vos ab innocentibus qui damnare incerta nõ poſſent, immani ſacrilegio ſeparaſtis. Si autem nec conati eſtis id agere, nimis execrabili & impia cæcitate vos à frumentis Chriſti, quæ per totum agrum, id eſt, mundum vſque ad finem creſcunt, paucis in Africa zizaniis offenſi præcidiſtis. Ad hæc quæ ex illa mea priore epiſtola commemoraui, Petilianus nihil reſpõdit omnino. Et vtique videtis his paucis verbis totam cauſam quæ inter nos agitur contineri. Quid enim dicere conaretur, vbi quicquid eligeret vinceretur? Cum enim de traditoribus & à nobis contra veſtros, & à vobis contra noſtros documenta proferuntur: ſi tamen & à nobis aliqua proferuntur, quæ vſque ad hunc diem omnino neſcimus: neque enim ea Petilianus ſuis literis inſerere prætermitteret, qui tam diligenter contra me partes geſtorum, quæ ad cauſam pertinent commemorandas inſerendáſque curauit. Veruntamen vt iam

dicere cœperam, ſi & à nobis & à vobis talia proferun- D
tur, quæ vſque ad hunc diem omnino neſcimus, profecto aut vtraque vera ſunt, aut vtraque falſa, aut noſtra vera & veſtra falſa, aut noſtra falſa & veſtra vera, plus quid dicatur, non inuenitur. At in omnibus his Cap.LIX.
quatuor ſententiis veritas pro communione catholicæ eſt, quia ſi vtraque vera ſunt, propter homines, quales & vos habebatis, communionem orbis terrarum deſerere minime debebatis. Si vtraque falſa ſunt, propter nulla crimina traditionis cauendum erat crimen atrociſsimũ diuiſionis. Si noſtra vera & veſtra falſa ſunt, olim quid diceretis non habetis. Si veſtra vera & noſtra falſa ſunt, falli potuimus cũ orbe terrarum de hominũ iniquitate, non fidei veritate. Non enim debuit attendere ſemen Abrahæ in omni gente diffuſum, quod vos noſſe diceretis, ſed quid iudicibus probaretis. Vnde ſcimus quid egerint, quos veſtri maiores accuſauerunt, etiam ſi vera eis obiiciebantur, vel vt cognitoribus cauſę vel certæ Eccleſiæ vbique diffuſæ, quæ non niſi cognitorum ſententias debebat attendere, non illa vera, ſed falſa putarentur? Non ideo deus abſoluit, ſi quid hominum ſceleris vt homines noſſe non poſsint. Nemi- E
nem tamen recte iudicari puto nocentem, qui hominem non conuictum crediderit innocentem. Vnde ergo nocẽs orbis terrarum, ſi noſſe non potuit, etiam verum fortaſſe crimen Afrorum, & hoc aut ideo noſſe non potuit, quia nemo ad eum detulit, aut ideo quia in eo quod delatum eſt cognitoribus potius iudicantibus, quàm victis murmurantibus credidit. Hinc ergo laudandus eſt Petilianus, cum hoc omnino inuictiſsimum cerneret, ſilentio prætermiſit. Nõ planè laudãdus quòd cætera ſimiliter inuicta, quæ tamen putauit poſſe obſcurari, verborum nebulis operire conatus eſt, & quòd me fecit cauſam cum defeciſſet in cauſa. De me quoque ipſe nihil dicens, niſi quòd aut omnino falſum eſſet, aut culpandum non eſſet, aut ad me iam nõ pertineret. Sed interea vos, quos inter me & illum iudices poſui, ſapitis ne aliquid inter verum falſumve diſcernere? inter inflatum & ſolidum, inter turbidum & tranquillum, inter tumidum & ſanum, inter diuina prædicta & humana præſumpta, inter probationes & criminationes, inter documenta & figmenta, inter cauſæ actionem & cauſæ auerſionem? Si ſapitis, bene & recte: ſi autem non ſapitis, nos veſtri curam geſsiſſe non pœnitebit: quia & F
ſi cor veſtrum ad pacem non cõuertitur, pax noſtra tamen ad nos reuertetur.

Libri tertij finis.

DIVI AVRELII AVGVSTINI HIPPONENSIS Epiſcopi, contra Creſconium Grammaticum, Liber primus.

QVando ad te Creſconi mea ſcripta peruenire poſſent ignorans, Eloquentia quatenus peruentura tamen minime de- vtilis. Ca.I. ſperaui, quia ad me tua quamuis longe poſtea quàm ſcripſiſti, tamen quandoque peruenire potuerunt, quæ tibi viſum eſt aduerſus ea ſcribere debere, quæ Petiliano Cirthẽſi Epiſcopo veſtro iterationẽ baptiſmi aſtruere molienti, & communionem noſtram nõ do-

 cumentorum

G cumentorum pondere vrgenti, ſed maledictorum le-
uitate eriminanti, vt potui breuiter pro parte reſpondi.
Non enim tota eius epiſtola in manus meas tunc ve-
nerat, ſed parua pars prior. Quod cur acciderit, quid o-
pus eſt quærere, quādoquidem cum ad nos poſtea vni-
uerſa peruenit, vniuerſæ reſpondere nō piguit, His ergo
literis tuis, quas ad me dediſti, ſi nō reſcriberem, fortaſ-
ſe contumelioſum putares. Quod autem reſcribo, rur-
ſus vereor ne contentioſum putes. Sed ſi tu inuentis li-
teris meis, non ad te datis tantum quæ Epiſcopum par-
tis Donati, vel ipſam partem Donati redarguere vide-
bantur, ad officium tuum pertinere arbitratus es, cum ti
bi eſſes alicuius conſcius facultatis, ſuſcipere atque exe-
rere contradictionem, quia eius communionis es: quā-
uis nulla functione clericatui aſtrictus, quanto minus
mihi licuit pro munere ſarcinæ meæ, vel cōtra Petilia-
num vel cōtra teipſum tacere, cum ille oppugnaret Ec-
cleſiam pro qua milito: tu autem in ſimili opere etiam
nominatim ad me inſtitueres, promeres, cōſcriberéſq;
ſermonem, in cuius primis partibus laboraſti, vt ſuſpe-
cta hominibus eloquentia videretur. Nam velut laudās
H genus dicēdi meum, & rurſus velut timens ne hoc ge-
nere te vel quenquam falſa perſuadendo deciperem, in
accuſationem totius ipſius eloquentiæ perrexiſti, adhi-
bens etiam teſtimonium aduerſus eā de ſcripturis ſan-
Prouer.10. ctis, vbi dictum putas, Ex multa eloquentia nō effugies
peccatum: cum dictum non ſit, ex multa eloquētia: ſed,
ex multiloquio. Multiloquium autem eſt ſuperflua lo-
cutio, vicium ſcilicet loquendi amore contractum. Ple-
runque autem loqui amant, etiam qui neſciunt quid lo-
quantur, vel quo modo loquantur, ſiue ad ſanitatē ſen-
tentiarum, ſiue ad ipſum, qui arte Grammatica diſcitur,
integrum ſonum ordinèmq; verborū. Eloquētia vero
facultas dicendi eſt, congruenter explicans quæ ſenti-
mus, qua tunc vtendum eſt, cū recta ſentimus. Hoc mo-
do ea non vſi ſunt hæretici, Nam vtique ſi recta ſenſiſ-
ſent, nō ſolum nihil mali, verum & boni aliquid eſſet,
quod eloquēter explicare potuiſſent. Fruſtra igitur iſto-
rum exemplorum commemoratione accuſaſti eloquē-
tiam. Neque enim propterea pro patria non eſt miles
armandus, quia contra patriam nonnulli arma ſum-
pſerunt. Aut ideo vti non debent boni doctíq; medici
ferramentis medicinalibus ad ſalutem, quia his ad per-
I niciem etiam indocti peſsimiq; abutuntur. Quis enim
neſcit, ſicuti vtilia vel inutilia fuerint ea quæ quærun-
tur: ita eloquentiam, hoc eſt, peritiam facultatēmq; di-
cendi ſic eſſe vtilem vel inutilem, vt fuerint vtilia vel
non vtilia quæ dicuntur, Quod nec te arbitror ignora-
Cap.II. re Sed credo cum me videres, à nonnullis putari
eloquētem, vt à me lectoris auditoriſve ſtudium deter-
reres, accuſandam exiſtimaſti eloquētiam, vt iam quid
dicerem non attenderet, quiſquis abs te perterritus tā-
quam eloquenter me dicentem eo ipſo iam cauendum
fugiendúmq; cenſeret. Vide ergo ne hoc quod feciſti ſit
artis illius malæ, quam ſicut de Platone cōmemoraſti,
nonnulli recte iudicauerūt de ciuitate ac de humani ge
neris ſocietate pellendam. Hæc non eſt eloquentia, quę
vtinam mihi ad explicanda ea quę ſentio pro deſiderio
proueniſſet, ſed ſophiſtica & maligna profeſsio, quę ſibi
proponit, non ex animo, ſed ex contentione, vel com-
modo pro omnibus, & cōtra omnia dicere. De hac ait
Eccle.37. ſancta ſcriptura, Qui ſophiſtice loquitur, odibilis eſt.
Ab hac mihi videtur Paulus Apoſtolus iuuētutem Ti-
2.Timo.2. mothei prohibere, vbi ait, Noli verbis contendere: ad
nihil enim vtile niſi ad ſubuerſionem audientium. Et
ne à facultate recte dicendi cum prohibuiſſe putaretur, K
cōtinuo ſubiecit, Satis age teipſum probabilem opera-
rium exhibendo, non erubeſcentem, verbum veritatis
recte tractātem. Nimirum ita tibi hæc animi ſubrepſit
affectio, quòd contradicendi ſtudio, nō quò ita ſentires,
ſed quò à nobis intentionem diſcere volentium auerte-
res, perhibuiſti nos eloquentes, & vituperaſti eloquen-
tiam. Nam quo modo te hoc ex animo feciſſe credam,
cum ſciam quemadmodum prædicare ſoleatis eloquē-
tiam Donati, Parmeniani, aliorūq; veſtrorum, qua quid
eſſet vtilius, ſi tam largo flumine pro pace Chriſti, pro
vnitate, veritate, charitate proflueret. Sed quid de aliis
loquar, tu de teipſo nōne comperiſti, quàm non ex ani-
mo, ſed ex contentione vituperator fueris eloquentiæ:
cum & cætera quæ ſcripſiſti per eloquentiam, eloquen-
ter accuſare conatus es. Nā quod te dicis & arte di- *Cap.III.*
cendi imparem nobis, & exemplis legis Chriſtianę pe-
nitus non inſtructum, quò pertinet obſecro? Nunquid
nam te compuli contra mea ſcripta reſcribere? Et ideo
recuſantis & excuſantis hæc vox eſt. Si ergo penitus nō
inſtructus es, cur nō potius taces, aut ita loqueris, vt in-
ſtrui te deſideres? Inſtare me dicis & prouocare ſemper, L
vt ad dignoſcendam veri quæſtionē mecum veſtri di-
ſceptent, ſed veſtros prudentius ac patiētius facere, qui
in Eccleſia tantum quæ in lege mandata ſunt populos
docent, nec nobis reſpōdere curant, ſcientes quia ſi lex
diuina, & tot documenta legalium ſcripturarū nobis
quid ſit melius, quid verius, ſuadere non poſſunt, nun-
quam humana queat authoritas nō diſcuſsis erroribus
ad veritatis regulā reuocare. Quid tibi ergo viſum eſt,
vt aduerſus nos illis tacētibus tu loquaris? Nam ſi bene
faciunt, cur nō imitaris? ſi male, cur laudas? Dicis quòd
intoleranda arrogantia credam me ſolum terminare
poſſe, quod aliis velut inexplicabile viſum, atque ideo
iudici deo dimiſſum eſt: cū paulo ſuperius dixeris, hoc
me velle finiri poſt tot annos, poſt tot iudices atque ar-
bitros, quod apud principes tot diſceptantibus literatis
ab vtriuſque partis Epiſcopis finiri non potuit. Certe ſo
lus hinc ſatago, certe ſolus quæſtionem iſtam finiri di-
ſceptando deſidero. Puto enim ſi ſolos noſtros id cona
tos culpare voluiſſes, nō etiā veſtros in eo conatos fuiſ-
ſe fatereris. Quia ergo illum conatum, illam voluntatē
& inſtantiam ſaltem propter veſtros reprehendere iam
non potes, nolo eſſe à tam bono opere alienus. Quid ar
guis? quid reprehendis? An inuides? Nō hoc de te teme- M
re credendum eſt. Reſtat ergo vt ſtudio contētio- *Cap.IIII.*
nis hoc in me culpes, quod etiam in veſtris laudare cō-
pelleris. At enim quod inter tot ac tales finitum nō eſt,
intolerabilis arrogantia eſt per ſe ſolū finiri poſſe præ-
ſumere. Ne quæſo mihi ſoli hoc tribuendum putes, plu-
rimi ſumus qui hoc vt finiatur, immo iam vt finitū eſſe
innoteſcat, inſtamus, Illi enim dixerunt non eſſe finitū
qui eidem fini conſentire noluerunt, eūq; nobis occul-
tauerunt, vt etiam vos eorum authoritate decepti finitū
non eſſe credatis. Noſtri autem ex quo finitum eſt, nul-
lo prorſus tēpore vt ipſe finis innoteſceret ceſſauerunt,
quo modo id publice priuatimq; agere potuerūt, ne quiſ
quam in pernicioſiſsimo errore perſiſtens, de ſegnitia
circa ſe miniſtrorum dei in vltimo iudicio quereretur.
Non ergo nos olim finitā cauſam de integro voluimus
retractare, ſed quemadmodum finita ſit demonſtrare,
propter eos maxime qui hoc neſciunt: vt cum defenſo-
res conuincuntur erroris, aut etiam ipſi correcti liberē-
tur, aut certe ipſis confutatis, & in aperta pertinacia re-
manentibus, hi qui cupidiores ſunt veritatis quàm cō-
tentionis,

A tentionis, videant quid ſequantur. Neque hoc fit *Semper prædicanda veritas.* *Cap.V.* ſine fructu vt exiſtimas. Nã ſi poſſes videre quàm longe lateq́; Africam error iſte peruaſerit,& quàm pauca eius remanſerint quæ nondum in pacem catholicam correcta tranſierunt, nullo modo aſſertorum Chriſtianæ pacis & vnitatis infructuoſam & inanem arbitrareris inſtantiam: quamuis etiam ſi cui diligentia medicinæ huius impenſa non prodeſt,ſufficit ad rationẽ deo reddendam quod non ceſſauit impendi. Sicut enim malignus ſuaſor peccati, etiã ſi non perſuaſerit merito pœnam deceptoris incurrit, ita fidelis iuſticiæ prædicator etiam ſi ab hominibus reſpuatur, abſit vt apud deũ ſui officij mercede fraudetur. Res enim certa fit ad incertum.Incertum autem dico,non præmium facientis,ſed animum audientis.Incertum eſt enim nobis vtrum aſſenſurus ſit cui veritas prædicatur,ſed certum eſt etiam talibus veritatem prædicari oportere, & certum eſt fideliter eam prædicantes retributionẽ manere, ſiue ſuſcipiantur,ſiue ſpernantur, ſiue etiam propterea qualibet temporaliter aduerſa patiantur. Dominus dicit in *Matth.10.* Euãgelio,Cum ingreſſi fueritis dicite,Pax huic domui: ſi digni fuerint qui ibi ſunt,requieſcet ſuper eos pax ve-B ſtra:ſi quo minus,ad vos reuertetur. Nũquid eos certos fecit quod eſſent eorum pacem ſuſcepturi quibus eam predicarent? Certos tamen fecit vt eã ſine cunctatione *Cap.VI.* prædicarent, Apoſtolus etiam Paulus, Seruum, *2.Timo.2.* inquit, domini litigare non oportet,ſed eſſe mitem ad omnes,docibilem,patientem,in modeſtia corripientẽ, **ne,dubitantis.* diuerſa ſentientes,ne*forte det illis deus pœnitentiam ad cognoſcendam veritatem, & reſipiſcant de diaboli laqueis captiuati ab ipſo in ipſius volũtate.Intende quo modo quem noluit litigare, voluit tamen in modeſtia coeripere diuerſa ſentientes,ne dei ſeruus prohibitionẽ petulantiæ,occaſionem putaret eſſe pigriciȩ. Verũ quia multi & ipſam correptionem quæ modeſte fit vel peccatis ſuis fauentes,vel quid reſpondeant non inuenientes,nec tamen veritati acquieſcentes, oneroſe ac moleſte ferunt eos qui ſecum ſedulo agunt, nec ab eorum conuincendo errore diſſimulant, litigioſos & contentioſos vocãt.Falſitas enim quæ nudari,& redargui metuit,eorum viciorum nomine quȩ veritas damnat,diligentiam veritatis accuſat.Nunquid ideo tamen ab hac inſtantia deſiſtendum eſt?Vide quemadmodũ Timotheum idem aſtringat Apoſtolus, ne propter homines C quibus inſuauis eſt prædicatio veritatis,aliqua ei ſegni- *2.Timo.4.* tia prædicãdi ſubreperet. Teſtificor, inquit, coram deo & Chriſto Ieſu,qui iudicaturus eſt viuos & mortuos,& per manifeſtationem & regnum eius,prædica verbum, inſta opportune importune,argue,hortare, increpa, in omni longanimitate & doctrina. Quis hæc audiens ſi deo fideliter ſeruit,ſi doloſus operarius non eſt, ab hac diligentia & inſtãtia conquieſcat? Quis ſub tanta teſtificatione ſegnis eſſe audeat?Non itaque nobis obſtrepat in hac cauſa facundia tua:prædicamus omnino in adiutorio domini dei noſtri Chriſtianæ vnitatis vtilitatem, ſanctitatem, pietatem:prædicamus volentibus opportune,renitentibus importune, & quantis valemus viribus iſtam inter nos partemq; Donati quæſtionem, & quod poſſumus,olim finitã eſſe mõſtramus. Agno- *Qui recta docens insyncere.* ſcant in ſe contentioſæ animoſitatis nomen & crimen, qui vel pertinaci aſtutia præbent patrocinium falſitati, vel inuida iactantia miniſtrant præconium veritati.V- *Cap.VII.* trunque hoc contentioſorum genus Apoſtolus Paulus expreſsit.Illud primum in Alexandro de quo ait, Ale- *2.Timo.4.* xander ærarius multa mala mihi oſtendit, reddet illi dominus ſecundum opera eius,quem & tu deuita, val- D de enim reſtitit noſtris ſermonibus: Hoc vero alterum *Philip.1.* in eis de quibus ait, Quidam quidem ex inuidia & contentione Chriſtum annunciant,non caſte, exiſtimãtes tribulationem ſuſcitari vinculis meis,Nã illi proculdubio ipſorum annunciabant quod Paulus,non tamen eo animo,non ea voluntate,non ex charitate, ſed ex inuidia,ſicut dixit,& ex contẽtione,volentes ſuperbo ſenſu in eadem ipſa annunciatione præcellere, & Apoſtolo Paulo anteponi. Quod ille non moleſte ferens, immo etiam gaudẽs quòd ab eis illud videbat predicari,quod latius innoteſcere cupiebat,quid enim,inquit,dũ omni modo,ſiue occaſione, ſiue veritate Chriſtus annuncietur?Neque enim cordis ſui veritate, quia non ſyncera intentione, ſed æmula contentione, veritatem tamen annunciabant. Tu igitur cum iudex interiorum cordis noſtri eſſe nõ poſsis,tantũmodo vtrũ veritati reſiſtam*, an eos qui veritati reſiſtũt reuincere cupiamus aduerte, Nã proculdubio ſi veritatẽ ſuademus, erroréq; refellimus,etiã ſi nõ veritate propriȩ intẽtionis,ſed emolumẽtũ ſeculi huius humanámq; gloriã quærentes id agam*, gaudere debẽt dilectores veritatis,quia & hac occaſione veritas annunciatur,ſicut Apoſtolus qui dicit, & in E hoc gaudebo, Si autẽ quod deo maxime notum eſt, & quod tibi etiã ipſi quantum eſt facultatis humanæ ſi nobiſcũ viueres,notũ eſſe potuiſſet, qua ſollicitudine charitatis in huius diſcuſsionis labore verſamur, puto nequaquã iuſte reprehendi miniſterium noſtrũ, ſi contra quoſlibet aduerſarios veritatis feruenti ſpiritu pro veritate certemus. Nã ſi contentioſus habetur à vobis vel animoſus,paratórq; rixarum, quiſque cuiquam *Et non audituris prædicandum.* ſermonis altercationem vel inferre vel referre curauerit, videte quid de ipſo domino Ieſu Chriſto, eiúſque *Cap.VIII.* ſeruis Prophetis & Apoſtolis ſentiatis. Nẽpe enim dominus ipſe filius dei, nunquid cum ſolis diſcipulis vel turbis qui in eum crediderunt, an non etiam cum inimicis tentantibus,obtrectantibus, maledicentibus habuit de veritate ſermonem? Nunquid eum etiam cum vna muliere de quȩſtione orationis contra opinionem vel hereſim Samaritanorum piguit diſputare?Sed illã, inquis,crediturã eſſe præſciebat. Quid toties aduerſus Iudæos,Phariſæos,Sadducȩos,non ſolum minime credituros,verumetiam maxime contradicturos & perſecuturos in os eorũ quàm multa locutus eſt? Nónne ab eis vltro cũ voluit quod voluit inquiſiuit, vt eorũ illos reſponſione conuinceret?Nónne illis doloſe tentando F quærentibus, cum redarguti obmuteſcerent, ſine vlla ambiguitate reſpondit? Quod cũ faceret, nullus ex his legitur ad eum ſequendum fuiſſe conuerſus. Et vtique nouerat, quia præſcius erat, nihil ad eorum ſalutem cũ hæc ad eos vel in eos,vel aduerſus eos diceret profuturum.Sed nos fortaſſe ſuo firmauit exemplo, qui futurã fidem perfidiámve hominum prænoſcere nõ valemus, ne ſi quando nimium nimiúmq; peruerſis ſine fructu ſalutis eorum locuti fuerimus,deficiamus & deſiſtamus ab inſtantia prædicandi,cum inaniter piguerit laborare.Quid ꝙ etiam ipſum diabolum, quem iam non ſolũ deus,ſed ne homines quidẽ dubitare poſſunt,nullo modo ad inſtantiam conuerſum iri, filius dei tamen inſidioſe tentantem, & de ſcripturis ſanctis quæſtionũ laqueos opponentem, de ſcripturis ſanctis reſpondendo conuicit,nec iudicauit indignum cum Satana Chriſtus de diuinis eloquijs habere colloquiũ? Quid vtiq; prævidens,niſi quod Iudæis & diabolo nihil proderat,crediturís gentibus profuturũ? Prophetas etiam legimus

miſſos

G miſſos ad homines tam inobedientes, vt deus ipſe qui
Prophetas mittebat de his ad quos mittebat prædice-
ret, quod verbis eorũ obtemperaturi nõ eſſent. Omitto
quod prophetico ſpiritu quo futura cernebant etiã hoc
vtiq; noſſe potuiſſent, quod eorum verba contempturi
fuerant, quibus ea tamen vehementi inſtantia non ta-
cebant. Apertiſsime dominus ad Ezechielem Prophetã
Ezech.3. dicit, Vade & intra in domum Iſraël, & loquere verba
mea ad ipſos, quia non ad populũ ignotæ linguę tu mit
teris ad domum Iſraël, nec ad multos diuerſis aut gra-
uibus linguis loquentes, quorum verba non poſsis au-
dire, & ſi ad tales miſiſſem te, forſitan audiſſent, domus
autem Iſraël nõ audient te, quia nolunt audire me. Om-
nis enim domus Iſraël inquieto & duro corde eſt. Ego
autem dedi faciem tuam fortem aduerſus faciem eorũ,
& certamen tuum confortabo aduerſus certamen eo-
rum. Ecce mittitur dei ſeruus, & eis loqui iubetur, qui
eum non erant audituri, eoipſo domino qui mittebat
& loqui iubebat prædicente ꝙ non erant audituri. Qua
cauſa, cui bono, quo fructu, quòve effectu mittitur ad
certamen prædicandæ veritatis aduerſus certaturos &
H nõ obedituros? Num quiſquam dicere audebit ſanctos
dei Prophetas incidiſſe in opprobrium abs te mihi ob-
iectum, cum diceres, Si tu ſcis rẽ de qua agitur à te fini-
ri non poſſe, cur incaſſum laborem ſumis? cur inanẽ im
pendis operam? cur ſuperuacue ac ſine fructu contẽdis?
An non magnus error eſt, velle quod nõ valeas expli-
Eccle.3. care, cum & lex moneat dicens, Altiora te ne quæſieris,
Prouer.19. & fortiora te ne ſcrutatus fueris? Et iterum, Homo ani-
moſus parat lites, & vir iracũdus exaggerat peccatum:
Ezechieli certe iſta non diceres, qui cũ verbo dei mitti-
tur inferre certamen hominibus non obedituris, con-
traſenſuris, contradicturis, Nam ſi diceres, reſponderet
Acto.5. tibi fortaſſe, quod eiſdem Iudæis Apoſtoli reſpõderũt,
Cui obedire oportet, deo magis an hominibus? Hoc ti-
Epiſcopi bi etiam ipſe reſponderim. Hic ſi tu flagitaueris,
officium. vt oſtendam vbi etiam mihi deus præceperit id agere
Cap.IX. quod tu prohibes, memẽto apoſtolicas epiſtolas, nõ eis
tantum ſcriptas qui tempore illo quo ſcribebantur au-
diebant, ſed etiam nobis, non enim ob aliud in Eccleſia
recitantur. Attende etiã illud quod Apoſtolus ait, Vul-
2.Cor.13. tis experimentũ eius accipere qui in me loquitur Chri-
ſtus? & recole iam non quid Paulus, ſed quid per eum
2.Timo.4. Chriſtus locutus ſit, quod paulo ante commemoraui,
I prædica verbum, inſta opportune importune: &c. Attẽ-
Titum.1. de etiam quod quemadmodum ad Titum cum expli-
caret qualis eſſe Epiſcopus debeat, etiam perſeuerãtem
dixit eſſe oportere iuxta doctrinam fidelis verbi, vt po-
tens ſit, inquit, & exhortari in doctrina ſana, & contra-
dicentes redarguere. Sunt enim multi, non ſubditi, va-
niloqui, & mentis ſeductores, maxime qui ex circunci-
ſione ſunt quos oportet refelli. Non ergo ſolos qui ex
circunciſione ſunt, ſed eos maxime tales eſſe ait, opor-
tere tamen in doctrina ſana redargui refelliq; ab Epiſ-
copo vaniloquos & mẽtis ſeductores indubitata præ-
ceptione firmauit. Vnde hoc etiam mihi iuſſum eſſe co-
gnoſco: hoc pro viribus ago, huic operi quantum ipſe
qui iuſsit adiuuat, perſeueranter inſiſto. Quid obſtas,
quid obſtrepis, cur prohibes, cur reprehendis? Tibi ne
Obiectio. obedire oportet an deo? Niſi forte iſta quæ à me
Cap.X. de ſcripturis ſanctis documenta prolata ſunt, ſic acci-
pienda arbitraris, vt quod veſtros factitare laudaſti, in
Eccleſia tantum quæ in lege mandata ſunt populi do-
ceantur: Ibi enim forſitan putas corripiendos & cõuin-
cẽdos eſſe diuerſa ſentiẽtes, vt vnuſquiſq; doctor ſuorũ
tantummodo diſputando & prædicando emendet er- K
rorem. Si quid autem tale cum eis qui foris ſunt agere
inſtiterit, tunc animoſus, tunc contentioſus vel litigio-
ſus habẽdus ſit, quia & ipſe Ezechiel, inquis, & alij Pro-
phetæ, cum verbis dei ad ſuum populum mittebantur,
Iſraëlitæ ſcilicet ad Iſraëlitas. Ad hæc quoque tibi *Solutio.*
reſpondeo, Iam quidem ſupra commemoraui, dominũ *Cap.XI.*
ipſum Ieſum qui ſe imitandum diſcipulis præbuit non
ſolum Iudæis, verumetiam Phariſæis & Sadducæis, &
Samaritanis, & ipſi diabolo principi omnium fallacia-
rum & errorum aſſerere veritatem & de lege reſpon-
dere non dedignatum. Sed ne hoc domino licuiſſe, ſer
uis autem eius exiſtimes non licere, accipe quid in A-
ctibus Apoſtolorum legatur. Iudęus autẽ quidam Apol
lo nomine, Alexandrinus genere, deuenit Epheſum po *Acta.18.*
tens in ſcripturis, hic catechizatus erat viam domini,
& feruens ſpiritu loquebatur & docebat veriſsime quæ
iuxta Ieſum, ſciens ſolum baptiſmum Ioannis. Hic etiã
cœpit fiducialiter agere in ſynagoga. Quem cum audiſ
ſent Aquila & Priſcilla, aſſumpſerunt eum, & certius illi
expoſuerunt viã domini. Volẽte autẽ illo ire in Acha-
iam, exhortati fratres ſcripſerunt diſcipulis vt eum re- L
ciperent. Qui cum veniſſet, multum contulit his qui ibi
crediderunt, vehementer enim Iudæos reuincebat, pu-
blice oſtendens per ſcripturas eſſe Ieſum Chriſtũ, Quid
de iſto dicis, quid ſentis? Nónne fortaſſe eum conten-
tioſum & animoſum concitatorẽq; rixarum crimina-
remini, niſi tanta libri ſancti authoritate premeremini.
An quia Iudæus in Chriſtum crediderat, propter- *Etiam alie*
ea Iudæos Chriſtianæ fidei reſiſtentes, & Ieſum negan- *nis ingerẽ-*
tes eſſe Chriſtum, publice reuincere debebat: nos autẽ *da veritas.*
quia partis Donati nunquã fuimus, propterea partẽ Do *Cap.XII.*
nati reſiſtentem Chriſtianæ vnitati reuincere non de-
bemus? Nunquid Paulus Apoſtolus aliquando fuit cul-
tor idolorum, aut aliquando fuit in hæreſi Epicureorũ
vel Stoicorum, cum quibus tamen eum nec puduit nec
piguit de quæſtione dei viui & veri habere ſermonem?
Accipe quid de hac re in eodem libro ſcriptum ſit. Pau *Acto.17.*
lus autem cum illos Athenis expectaret, irritabatur ſpi-
ritu ſancto intra ſe vidẽs circa idola eſſe ciuitatẽ. Diſpu
tabat igitur cum Iudæis in ſynagoga, & gentibus & co-
lentibus, & in foro per omnẽ diem ad eos qui aderant. M
Quidam vero Epicureorum & Stoicorum philoſopho
rum conferebant cum illo, & quidam dixerunt, Quid
nam velit ſeminator verborum hic dicere? Alij vero,
peregrinorum dæmoniorum videtur annunciator eſſe.
Ecce Apoſtolus Paulus Stoicos & Epicureos diuerſos,
non ſolum ab illo verumetiam inter ſe, aduerſaſq; hæ-
reſes ſecum conferre non reſpuit, nõ tantum extra ec-
cleſiam, ſed etiam extra ſynagogam diſputans cum eis,
nec eorum cõuiciis exterritus velut lites contẽtionẽſq;
declinans à prædicãda Chriſtiana veritate ceſſauit. Nã
vide quid conſequẽter ſancta ſcriptura teſtatur, Appre-
henſumq; eum, inquit, in Ariopagum duxerunt dicen-
tes, Poſſumus ſcire quæ ſint hæc quæ à te dicuntur, In-
ſueta enim quędã affers in aures noſtras, volumus ergo
ſcire quid nam velint hæc eſſe. Athenienſes autẽ & ad-
uenæ hoſpites ad nihil aliud vacabãt, quàm dicere noui
aliquid & audire. Stans vero Paulus in medio Ario-
pago dixit, Viri Athenienſes, per omnia ſuperſtitioſos
vos video, perãbulans enim & conſiderans ſimulachra
veſtra, inueni etiã aram in qua erat ſcriptũ, ignoto deo.
Quem ergo ignorantes colitis, hunc ego annũcio vo-
bis: & cætera quæ commemorare omnia lõgũ eſt, quod
tamen ad quæſtionem quam nunc diſcutimus ſufficit,

A attende obſecro te, Hebræum ex Hebræis Apoſtolum
Philip.3. Chriſti ſtantem ac ſermocinantem, non in ſynagoga
Iudæorum, neq; in eccleſia Chriſtianorum, ſed in Ario-
pago Athenienſium, hoc eſt, contentioſorum maxi-
me, impiorúmque Græcorum, Ibi enim loquaciſsimæ
philoſophorum hæreſes extiterunt, quarum nonnullæ,
ſicut ipſi qui hîc commemorati ſunt Stoici, magis de
verborum quàm de rerum aduerſitate confligũt, quod
Apoſtolus prohibuit Timotheum, dicens ad nihil eſſe
2.Timo.2. vtile niſi ad ſubuerſionem audientium. Nam de his, vt
noſti, Tullius ait, Verbi enim cõtrouerſia iam diu tor-
quet homines Græculos, contẽtionis cupidiores quàm
veritatis, Hos tamen Paulus noſter alloquendos corri-
gẽdóſq; ſuſcepit, nec ipſius loci nomine exterritus quòd
ἄρης. ex Marte inditum reſonat, quem deum dicunt eſſe bel-
lorum, ibi pacifica credituris intrepidus loquebatur, ibi
ſpiritalibus accinctus armis pernicioſos expugnabat er-
rores, nec cõtentioſos tanquã mitiſsimus, nec dialecti-
Dialectica cos tanquam ſimpliciſsimus formidabat. Noſti
& eloquen- enim quàm maxime apud Stoicos viguiſſe dialecticã,
tia. quamuis & ipſi Epicurei quos imperitia liberalium di-
Cap.XIII. ſciplinarum, non ſolum non pudebat, verumetiam de-
B lectabat, quaſdam diſputandi regulas quibus quiſq; vſus
minime falleretur, ſe potius & tenere & docere iacta-
bant. Quid eſt enim aliud dialectica quàm peritia diſ-
putandi? quod ideo aperiendũ putaui: quia etiam ipſam
mihi obiicere voluiſti, quaſi Chriſtianæ non congruat
veritati, & ideo me doctores veſtri velut hominẽ dia-
lecticum, merito fugiendum potius & cauẽdum quàm
refellendum, reuincendúmq; cenſuerunt. Quod cũ tibi
non perſuaſerint, nam te aduerſus nos etiam ſcribẽdo
diſputare non piguit, tu tamen in me dialecticã crimi-
natus es, quo falleres imperitos, illóſq; laudares qui diſ-
putando mecum congredi noluerant. Sed tu videlicet
non dialectica vteris cum cõtra nos ſcribis, vt quid te
ergo in tantum diſputandi periculum proieciſti, cum
diſputare non noueris, Aut ſi noſti, cur dialecticus dia-
lecticam criminaris, ita vel temerarius vel ingratus, vt
aut imperitiam qua vinceris non refrænes, aut doctri-
nam qua iuuaris accuſes? Inſpicio ſermonem tuum, iſtũ
ipſum quem ad me ſcripſiſti, video te quædam copioſe
ornatéq; explicare, hoc eſt eloquenter, quædã vero ſub-
tiliter argutéq; diſſerere, hoc eſt dialectice, & tamẽ elo-
quentiã dialecticãq; reprehendere. Si noxia ſunt, quare
C hoc facis? ſi non ſunt, cur arguis? Sed ne etiam nos ver-
bi controuerſia torqueat, cum res ipſa intelligatur, mi-
nus laborandum eſt quid hominibus eam vocare pla-
cuerit. Proinde ſi eloquens ille appellandus eſt qui non
ſolum copioſe & ornate, ſed etiam veraciter dicit. Itéq;
ſi dialecticus ille appellandus eſt, qui non ſolum ſubti-
liter ſed veraciter etiam diſſerit, nec eloquens es nec
dialecticus, nõ quia ieiuna & inordinata eſt dictio tua,
nec quia obtuſa & craſſa eſt diſputatio tua, ſed quia ipſa
facundia atq; ſolertia ad defenſionem abuteris falſita-
tis. Si autem non in ſola veritate, ſed etiam cum mala
cauſa diſſeritur, vel verboſe agitur, recte poteſt eloquẽ-
tia vel dialectica nominari, & eloquens es & dialecti-
cus, quia & facunde dicis vana, & acute diſputas falſa,
Paulus dia- ſed de te videro. Stoici certe maxime dialectici fue-
lecticus. runt, Cur Apoſtolus Paulus ne conferrent cum illo, nõ
Ca.XIIII. eos cautiſsime deuitauit, & veſtros Epiſcopos laudas q
nobiſcum velut cum dialecticis nolint habere ſermo-
nem, [illegible] ſi Paulus dialecticus erat, & ideo cõferre cum
Stoicis [illegible] timebat, quia non ſolum acute diſputabat
ſicut & [illegible] ſed etiam veraciter, quod non illi, iam caue

ne cuiquã dialecticam pro crimine obieceris, qua vſos D
Apoſtolos confiteris. Neq; enim cum hoc mihi obiicis,
imperitia te falli puto, ſed fallere aſtutia. Nomẽ quippe
Græcum eſt dialectica, quæ ſi vſus admitteret, fortaſſe
Latine diſputatoria vocaretur, ſicut grãmaticam Græ-
ce, literaturã Latine, viri doctiſsimi appellauerunt. Si-
cut enim à literis denominata eſt grammatica, quoniã
Græce grammata literæ dicuntur, ſic à diſputatione
dialectica nomen accepit, quoniã diſputatio Græce dia
loge vel dialexis appellatur. Sicut autem grammaticus
à veteribus Latine dict⁹ eſt literatus: ita Gręce dialecti-
cus multo vſitatius & tolerabilius Latine dicitur diſpu-
tator. Puto iam quòd Apoſtolũ diſputatorẽ non neges,
etiam ſi dialecticum neges. Improbare ergo in vocabu-
lo Gręco quod approbari cogeris in Latino, quid eſt a-
liud quàm indoctis prætentare fallaciam, doctis facere
iniuriam? Aut ſi & diſputatorem Apoſtolum negas, qui
tam aſsidue, tã egregie diſputabat, nec Græce noſti nec
Latine, vel quod eſt credibilius & in verbo Græco fal-
lis eos qui Græce neſciunt, & in Latino qui nec Latine
ſciunt. Quid enim eſt, non dico imperitius, neq; enim
tu iſta non noſti, ſed omnino fallacius, quoniam cum
audias & legas tã multos multiplicéſq; ſermones Apo- E
ſtoli aſſerentes veritatem, conuincentes falſitatem, ne-
gare quod ſoleat diſputare, cum hoc fieri niſi diſputan-
do non poſsit? Quod ſi hoc ab alio factitatum fateris,
quia fateri eius literis cogeris, non tamen has diſputa-
tiones, ſed ſermones vel epiſtolas appellãdas eſſe con-
tendis. Quid ergo tecum ſic diutius agam, vt qui hæc
ignorant, quem volunt veſtrum approbent vel impro-
bẽt, de ipſis diuinis literis quibus neceſſe eſt cedas, hoc
doceo, ipſa prorſus verba, ipſa rerum vocabula, profe-
ro. Habes in hoc eodem teſtimonio quod de Actibus
Apoſtolorum cõmemoraui de ipſo Paulo ita poſitum. *Acto.17.*
Diſputabat igitur cũ Iudæis in ſynagoga & gẽtibus &
colentibus in foro. Habes in alio loco, quamuis cũ popu
lo Chriſtiano ageret cõgregatis in eccleſia fratribus ita
ſcriptum, Sedens vero quidam adoleſcens nomine Eu- *Acto.20.*
tychus in feneſtra deductus ſomno graui diſputãte Pau
lo. Habes etiam in libro Pſalmorũ, Suauis ſit ei diſputa-
tio mea. Habes & apud Eſaiam Prophetam, Venite diſ-
putemus, dicit dominus. Et multis aliis diuinarum ſcri- F
pturarum locis lege vbi inueneris hoc verbũ, & inſpice
codices Gręcos in eiſdem teſtimoniis ſanctarum ſcrip-
turarum, & videbis vnde ſit appellata dialectica, ne
quod omnes iuſti etiam cum deo faciunt, quibus dictũ
eſt, venite diſputemus dicit dominus, non imiteris ſa-
piẽti pietate, ſed inſulſa temeritate crimineris. Qui *Diſputare*
enim diſputat, verum diſcernit à falſo. Quod qui non *quid.*
poſſunt, & tamen dialectici videri volunt, per inſidio- *Cap.XV.*
ſas interrogationes captant incautorum aſſenſiones, vt
ex eorum reſponſionibus concludant vnde illos vel in
aperta falſitate deceptos rideant, vel occultam falſita-
tem deceptis perſuadeant, quam plerunque etiam ipſi
exiſtimant veritatem. Qui autem verus diſputator eſt,
id eſt, veritatis à falſitate diſcretor eſt, primo id apud
ſeipſum agit, ne non recte diſcernẽs ipſe fallatur, quod
niſi diuinitus adiutus peragere non poteſt, deinde cum
id quod apud ſe egit ad alios docendos profert, intue-
tur primitus quid iam certi nouerint, vt ex his eos ad-
ducat ad ea quæ non nouerant vel credere nolebant,
oſtendens ea conſequentia his quæ vel ſcientia vel fide
retinebant, vt per ea vera de quibus ſe perſpiciunt con-
ſentire; cogantur alia vera quę negauerãt approbare, &
ſic verum quod falſum antea putabatur diſcernatur à
falſo,

G falſo,cum inuenitur conſentaneum illi vero quod iam
antea tenebatur falſum.   Hoc ille verus diſputator
Rhetor & dialecticus quid differunt. ſi late diffuſeq; faciat, eloquenter facit,alióque tunc cē-
ſetur ageturq; vocabulo,vt dictor potius quam diſpu-
tator vocetur,ſicut illum locum Apoſtolus copioſe di-
latat atque diffundit,In omnibus, inquit, commendā-
Cap.XVI. tes noſmetipſos vt dei miniſtros,in multa patientia, in
2.Cor.6. tribulationibus,in anguſtiis,in plagis, in carceribus, in
ſeditionibus,in laboribus, in vigiliis, in ieiuniis, in ca-
ſtitate,in ſcientia,in longanimitate, in bonitate,in be-
nignitate,in ſpiritu ſancto,in charitate nō ficta, in ver-
bo veritatis, in virtute dei per arma iuſticiæ dextra &
ſiniſtra,per gloriam & ignobilitatem, per infamiam &
bonam famam,vt ſeductores & veraces,vt qui ignora-
mur & cognoſcimur, quaſi morientes & ecce viuimus,
vt coërciti & non mortificati,vt triſtes ſemper gaudē-
tes, ſicut egeni multos autem ditantes, tanquam nihil
habentes & omnia poſsidentes. Quid enim hoc ſtylo
apoſtolico vberius & ornatius,id eſt,eloquentius inue-
neris? Si autem præciſe atque conſtricte,magis eum diſ-
putatorem quàm dictorem appellare conſuerunt, qua-
liter ait idem Apoſtolus de circuncisione & præpucio
Roma.3. patris Abraham,vel diſtinctione legis & gratiæ. Quod
H quidam non intelligentes, immo vero calumniantes,
criminati ſunt eum dicere, Faciamus mala vt eueniant
bona. Siue autem ſit dictor ſiue diſputator, nec dictio
ſine diſputatione eſt, cum & in ipſa eloquentiæ latitu-
dine veritas à falſitate diſcernitur, nec diſputatio po-
teſt eſſe ſine dictione, quando vtique verbis & lingua
ipſa conſtrictio ſermonis exprimitur, ſiue illo vtatur
perpetuo, ſiue interrogando eum cum quo agit, cogat
reſpondere quod verum eſt, & ex hoc ad aliud verum
quod quærebatur adducat,vbi maxime regnare diale-
Christus dialecticus. ctica dicitur.   Cum enim quiſque ſuis reſponſioni-
bus vincitur,& ſi male reſpondit, non habet quod im-
Cap.XVII. putet diſputatori,ſed ſibi:& ſi bene reſpondit, erubeſcit
vlterius reſiſtere, non iam diſputatori ſed ſibi. In quo
genere dominus cum aduerſus Iudæos crebro ageret,
eóſque illorum reſponſione captos concluſóſq; cóuin-
ceret,non vos audierant,nec à vobis conuiciari didice-
Ioan.8. rant. Nam libentius & inuidioſius & fortaſſe dialecticū
quàm Samaritanū appellarent. Quo modo enim putes
eos contortos atq; confuſos, eum volentes eum capere
in verbo, priores interrogauerunt, vtrū liceret tributū
Matth.22. reddere Cæſari, bicipiti videlicet complexione inſidi-
I antes, vt quodlibet eligens caperetur? Si licere reſpon-
deret,tanquam reus eſſet aduerſus populum dei: ſi autē
diceret non licere, tanquam Cæſaris aduerſarius peri-
meretur. Vbi ille nummum ſibi popoſcit oſtendi,& in-
terrogauit cuius haberet imaginem & inſcriptionem:
At illi cum reſpondiſſent Cæſaris, aperta enim veritas
hoc eos reſpondere cogebat, continuo dominus eorū
reſponſione colligatos ac captos trahens, Reddite, in-
quit,Cæſari quæ Cæſaris ſunt,& deo quæ dei ſunt. Ob-
ſecro te,illine fuerunt dialectici qui prætenſis interro-
gationis inſidiis decipiendo ſuperare moliti ſunt? An
ille potius qui ex hoc ipſo quod interrogauerūt veram
eorum reſpōſionem prudentia interrogationis eliciēs,
illud verum quod ab eo putabant periculoſe dici, ipſos
Doloſa dialectica. compulit confiteri?   Si illos dixeris fuiſſe dialecti-
cos,quia doloſe,quia calumnioſe,quia malicioſe inter-
Cap.XVIII rogando in verbo capere cupiebant: tales enim etiam
nos vultis videri: cur eis tamen dominus reſpondit,cur
eos vſque ad veritatis confeſsionē reddita ratione per-
duxit? Cur eis dixit, Quid me tentatis hypocritæ: & nō
addidit, dialectici? Cur ſibi nummum demonſtrari fla- K
gitauit, vt ſententiam ſuam veracem exprimeret etiam
de ore fallaciū,ac nō potius ait, Abſcedite, neque enim
loquēdum eſt vobiſcum qui captioſas interrogationes
proponitis,qui dialectice mecū agere vultis? Nihil tale
dixit,nec aduerſus captioſos interrogatores, & verbo-
rum veſtrorum callidos captatores exemplū tale nobis
propoſuit, ſed vt eos potius etiā veritatis inimicos vi-
gilanti interrogatione & inuicta ratione teſtimonium
veritati perhibere cogamus, Hoc nobis faciant veſtri, ſi
nos malicioſi & dialectici ſumus. An ſe timere indicāt,
ne hoc eis nos potius faciamus? Si autem Chriſtum di-
xeris dialecticum, laudabis dialecticam quam mihi pro *Dialectica quid.*
crimine obieceras.   Quod ne facias, video quòd
fortaſſe dicturus ſis, nec illos nec illum in ea ſermoci- *Cap.XIX.*
natione aliquid egiſſe dialectice. Si ergo nec illi qui cap
tioſe atque inſidioſe ſermocinantur vt in verbo deci-
piant eos cum quibus agunt, nec illi qui tales eorū reſ-
ponſione conuincunt dialectice agunt, dic nobis tandē
quid ſit dialectica, & quantum mali habeat, quantū no-
ceat, quàm fugienda ſit doce. Cuius nomen inuidioſe
ſubiicis ignorantibus, crimen oſtende quærentibus. Nō
vis fateri quòd dialectice agat, qui homines auerſos à
vero perite, rectèque interrogans, reſponſionibus eorū L
adducit ad verum, ne dialectice cum Iudæis etiā Chri-
ſtum egiſſe fatearis, Item non vis illos agere dialecti-
ce qui captioſis interrogationibus inſidiantes reſpon-
dentem decipere moliuntur, ne & ibi oſtendatur ita
cum Chriſto egiſſe Iudæos, quos tamen ille non decli-
nauit tacendo, ſed potius loquendo ſuperauit, ac ſic co-
garis fateri nō recte Epiſcopos veſtros, quos doctos at-
que ſapientes putas, etiam cum dialecticis nolle habere
ſermonē, quo inuictam doceant veritatem. Video, ma-
gnos æſtus pateris quo modo definias dialecticum, vt
nec peritus diſputator ſit, ne quod vituperaſti laudare
cogaris, nec inſidioſus verborū captator, ne tibi dica-
tur, ſicut egit cū talibus Chriſtus, ſic agat cum Chriſtia-
nis. Proinde ſi placet iſta cura liberari, eum defini eſſe
dialecticū, cū quo legiſperiti de parte Donati nolūt ha-
bere colloquium. Quid enim tibi aliud ſuggerendum
eſt homini obiicienti nobis dialecticam, & ideo prædi-
cāti Epiſcopos ſuos quòd nobiſcum nolint habere ſer-
monem. Sed de Iudęis fortaſſe inuenis quid dicas, quā-
uis callide atque verſute dolos interrogationum prętē-
derunt non eos fuiſſe dialecticos. De Stoicis certe dici M
poteſt nihil, qui non ſolum dialectici fuerunt, ſed etiam
cæteras philoſophorum ſectas in hac vel arte vel facul-
tate vicerunt. Stoicus quippe, vt mecum recolis, fuit ille
Chryſippus, de quo Academicus Carneades hanc ha-
bebat ſententiam, vt quando cum illo ſibi eſſet diſputā-
dum, elleboro purgandum cor eſſe cenſeret: cæteros au
tem vel pranſus facile ſuperaret. Si ergo nos libri Stoi-
corum dialectice diſputare docuerunt, doctrinā Pauli
contra nos proferāt Epiſcopi veſtri, ſecum tamen nos
conferre patiantur, ſicut ipſos tunc Stoicos ſcilicet Pau
lus ille non repulit.   Hanc enim artem quam dia- *Vſus dialectica.*
lecticam vocant, quæ nihil aliud docet quàm conſequē
tia demonſtrare, ſeu vera veris vel falſa falſis, nunquam *Cap.XX.*
doctrina Chriſtiana formidat, ſicut eam in Stoicis nō
formidabat Apoſtolus, quos ſecū volentes conferre nō
reſpuit. Et ipſa enim fatetur & verum eſt, neminem à
diſputando ad concluſionem falſam conſequenter im
pelli, niſi prius conſenſerit falſis, quibus eadē concluſio
velit nolit efficitur, ac per hoc qui cauet ne ſe loquente
conſequantur falſa quę non vult, volēs falſa caueat quę
præcedunt.

A præcedunt. Si autem præcedentibus verbis inhæſerit, quæcunque conſequentia perſpexerit quæ falſa exiſtimabat, vel de quibus dubitabat, admonitus amplectatur, ſi veritati es pacatiſsimæ amicior, quàm contentio-

Exemplum ſiſsimæ vanitati. Parum egerim niſi hoc quod di-

Cap.XXI. co in hac eadem quæ inter nos vertitur noſtra ſermocinatione mõſtrauero. Ecce in ea ipſa quæſtione de baptiſmo tu propoſuiſti à me requirens, vbi te baptizari conueniat, vtrum apud nos an in parte Donati. Et quia intentio tua eſt in parte Donati hominem potius baptizari oportere, hanc intentionem hinc probare conatus es, quòd etiam nos eſſe illic baptiſmum non negamus. Vides certe id te agere voluiſſe, vt ex eo quod concedimus, ad id quod non concedebamus attrahamur, id eſt vt quia cõcedimus eſſe illic baptiſmum, etiam illic eſſe hominem baptizandum concedere compellamur.

Collectio vitioſa. Conſidera diligenter ſi eſt hoc conſequens, & tibi ipſe reſponde. Puto enim iam hoc ante oculos conſti-

Cap.XXII. tuto, cernis pro ingenij tui viuacitate, quàm non conſequentia pro conſequentibus colligas. Nam reuera dicimus baptiſmum & illic eſſe, ſed non dicimus & prodeſſe, immo vero dicimus & obeſſe. Cum autem quęritur vbi quiſq; debeat baptizari, credo propter illud quę-

B ri quod dominus ait, Niſi quis renatus fuerit ex aqua

Ioan.3. & ſpiritu, non intrabit in regnum cœlorum. Quia ergo propter hanc vtilitatem accipiẽdus eſt baptiſmus, cum quæritur vbi accipiẽdus ſit, non quęritur vbi ſit, ſed vbi ad regnum cœlorum adipiſcendum vtilis ſit. Sequeretur autem etiam illic accipiendum eſſe vbicunque eum conſtat eſſe, ſi omnes qui habẽt aliquid boni, etiam bono ſuo habere docerentur. Cum vero tam multi tam multa bona habeant malo ſuo, quis non videat cũ quęritur vbi aliquid accipiendum ſit, non quæri vbi ſit, ſed vbi proſit? Quo modo enim ſi mihi concederes bonum eſſe aurum, concederes etiam latrones quoque habere aurũ, non opinor velles vt ex his duobus conceſsis cõcluderem, eum qui habere aurum velit in latronum ſocietate eſſe oportere, ita cum & ego cõcedo bonum eſſe baptiſmum, concedo etiam Donatiſtas quoque habere baptiſmum, non debet ex his duobus cõceſsis quaſi ſequatur concludere, eum qui habere baptiſmum velit in

Non eadẽ omnibus proſunt. ſocietate Donatiſtarum eſſe debere. Iam ex hoc etiam tibi ipſi occurrere multa non dubito, quæ quanuis bona ſint & ad vtile aliquid inſtituta, non omnibus ta-

Ca.XXIII. men habentibus ſint vtilia, ſed tantũmodo bene viten-

C tibus. Nam cum eadem luce & ſani oculi perfunduntur & ſaucij, iſtis adiumentum eſt, illis tormentum. Idem cibus alias valitudines alit, alias lędit. Idem medicamẽtum hos curat, illos debilitat. Eadem arma alios muniunt, alios impediunt. Eadem veſtis aliis tegumento eſt, aliis implicamento. Sic & baptiſmus aliis valet ad

Nec ſacramenta proſunt ſemper habẽtibus. regnum, aliis ad iudicium. Hic video quid te poſsit mouere. Fortaſſe enim dicis, quòd in his omnibus nihil ſacramenti commemorauerim: baptiſmus autem ſanctum ſacramentum eſt, & ideo non eſſe conſequens, vt

C.XXIIII. ſi de auro, de luce, de alimentis, armamentis, indumentis probari potuit, quòd aliis habentibus apta ſint, aliis inconuenientia, quãuis ſint bona & ad vtile aliquid inſtituta, continuo etiam baptiſmus aliis proſit, aliis obſit habentibus. Reſtat ergo adhuc requirere vtrum etiam illa bona quæ ad legem dei pertinent, omnia omnibus habentibus proſint. Hac quæſtione propoſita, intentio noſtra eſt, quòd nec ipſa omnia omnibus habentibus proſint. Hanc intentionem noſtram vide quemadmodum probemus ex conceſsionibus veſtris. Conceditis enim in omnibus credendum eſſe Apoſtolo Paulo. Te- D

neo vnum. Conceditis etiam eundem Apoſtolum di- *1.Timo.1.*

xiſſe, Bona eſt lex. His duobus cõficitur, bonam eſſe legem, ſed legitime vtentibus. Si ergo non legitime vſus quis fuerit, non ipſa erit mala, ſed certe oberit malis.

Fortaſſe dices, neminem poſſe & in lege eſſe, & lege *Euchariſtia lędit.*

male vti. Hoc ipſo enim quòd contra legem viuit, non eſſe in lege monſtratur. Contra ego dico fieri poſſe, vt *Cap.XXV.*

quis & in lege ſit, & non legitime vtatur. Quod item veſtris conceſsionibus probo. Cõceditis enim memoratum Apoſtolum teſtimoniũ poſuiſſe de Pſalmis aduerſus eos qui gloriabantur in lege, & viuebant contra legem, Sicut ſcriptũ eſt, inquit, quia non eſt iuſtus quiſ- *Roma.3.*

quam, non eſt intelligens, nõ eſt inquirens deum: om- *Pſal.13.*

nes declinauerunt ſimul inutiles facti ſunt, non eſt qui faciat bonum, non eſt vſque ad vnum: ſepulchrum patens eſt guttur eorum, linguis ſuis doloſe agebant, venenum aſpidum ſub labiis eorum, quorum os maledictione & amaritudine plenum eſt, veloces pedes eorũ ad effundendum ſanguinem, contritio & infœlicitas in viis eorum, & viam pacis non cognouerunt, non eſt timor dei ante oculos eorum. Et ne putaret hæc in eos dicta qui non erant in lege, continuo ſubiecit, Scimus autẽ, quoniam quæcunque lex dicit, his qui in lege ſunt E

loquitur, vt omne os obſtruatur, & reus fiat omnis mũdus deo. Item alio loco dicit, Quid ergo dicemus? Lex *Roma.7.*

peccatum eſt? Abſit, ſed peccatum non cognoui niſi per legem, Nam concupiſcentiam neſciebam, niſi lex dice- *Exod.20.*

ret, Non concupiſces. Occaſione autem accepta peccatum per mandatum operatum eſt in me omnem concupiſcẽtiam. Item paulopoſt, Peccatum, inquit, accepta occaſione per mandatum fefellit me, & per illud occidit. Itaque lex quidem ſancta, & mandatum ſanctum & iuſtum & bonum. Quod ergo bonum eſt mihi factum eſt mors? Abſit, Sed peccatum vt appareat peccatum per bonum mihi operatum eſt mortem. Attendis quemadmodũ lege laudata, eos qui in lege ſunt arguit, quòd ea male vtendo per bonum habebat malum. Item ipſe Apoſtolus ſcientiam quandam ex lege quam & ſe habere dicebat & alios, ſine charitate tamen inutilem dicit & noxiam. De ſacrificiis, inquit, idolorum ſcimus *1.Cor.8.*

quia omnes ſcientiam habemus, Scientia inflat, charitas vero ædificat, Proinde & iſta ſcientia quãuis ad legem dei pertineat, ſi in aliquo ſine charitate fuerit, inflat & nocet, Quid de ipſo corpore & ſanguine domi- F

ni vnico ſacrificio pro ſalute noſtra, quanuis ipſe dominus dicat, Niſi quis mãducauerit carnem meã & bi- *Ioan.6.*

berit ſanguinẽ meum, non habebit in ſe vitam? Nonne idẽ Apoſtolus docet etiam hoc pernicioſum male vtẽtibus fieri, ait enim, Quicunque manducauerit panem & biberit calicẽ domini indigne, reus erit corporis & *1.Cor.11.*

ſanguinis domini? Ecce quemadmodum obſunt diuina & ſancta male vtentibus, cur non hoc modo & *Baptiſmum*

baptiſmus? Cur non ita in bono baptiſmo nõ ſunt bo- *non omnib⁹ prodeſſe*

ni hæretici, quo modo in bona lege non ſunt boni Iudæi? Iam certe probaui concedẽtibus vobis, quãdoqui- *Ca.XXVI.*

dem Paulo vos credere, & teſtimonia quæ de ſcripturis poſui Paulum dixiſſe conceditis. Iam ergo probaui cõceſsionibus veſtris quædã etiam bona legitima obeſſe, tamen non legitime habentibus & vtentibus. Cur non ita & baptiſmus quanuis bonus & legitimus, non tamẽ omnibus habentibus prodeſt? Tu tanquam certiſsimũ & conſequentiſsimum cõcludebas in parte Donati eſſe hominem baptizandum, quia nos etiam ibi eſſe concedimus baptiſmum, nec attendebas poſſe nos dicere

G eſſe ibi quidem baptiſmum Chriſti iuſtum,ſanctum &
bonum,ſed pœnalem contrarium,pernicioſum inimi-
cis corporis Chriſti quod eſt eccleſia,quę ſecundũ pro-
Falſitas fal miſſa diuina in omnibus gentibus dilatatur. Nun-
ſitatem tra- quid hic quid dicas inuenies,niſi nõ in eis bonis ad le-
bit. gem dei pertinentibus deputandum eſſe baptiſmum,
C.XXVII. quæ poſſunt homines & habere & mali eſſe & boni nõ
eſſe,ſed ipſam quidem legem & ſcientiam & ſacrificiũ
corporis & ſanguinis Chriſti talia bona eſſe quæ poſ-
ſunt homines & habere & mali eſſe:baptiſmũ vero ta-
le bonum eſſe, quod quiſquis habuerit neceſſario bon⁹
ſit? Quod ſi dicere volueritis, falſum dicetis, & ideo
quid aliud falſum conſequatur attende. Quod nõ ideo
commemorabo vt ex illo tuo falſo ad alia falſa te ad-
ducam,ſed vt hoc conſequens cum falſum eſſe cogno-
ueris, ab hoc te liberes, illud quod præcedit emendes,
Quid ergo præcedit?ex vobis omnes qui habent bonũ
baptiſmum bonos eſſe,quod eſt falſum euidens. Quid
conſequitur?bonos fuiſſe ſcilicet illos qui ſchiſmata fa-
1.Cor.1. ciebãt dicentes,Ego quidem ſum Pauli,ego autem Ce-
phæ, ego autem Chriſti. Quos arguens Apoſtolus ait,
Diuiſus eſt Chriſtus?Nunquid Paulus pro vobis cruci-
H fixus eſt,aut in nomine Pauli baptizati eſtis?Sed falſum
eſt quod iſti boni erant, exceptis eis qui dicebant ego
autẽ Chriſti,& tamen baptizati erant baptiſmo Chriſti.
Hoc itaque falſum quare ſecutum eſt?Quia falſum prę-
ceſſit,omnes habentes bonum baptiſmum bonos eſſe.
Vtrunque ergo reſpuatur, vtraq; ſententia corrigatur,
vt quoniam manifeſtum eſt iſtos qui ſchiſmata facie-
bant bonos non fuiſſe,& tamen bono baptiſmo bapti-
zatos fuiſſe,illud etiam manifeſtum ſit, non omnes qui
bonum habent baptiſmum bonos eſſe, ac per hoc non
ideo tenemus vt in parte Donati baptizandum eſſe ali-
quem concedamus, quia & partem Donati quam ma-
lam dicimus, bonum baptiſmum habere concedamus.
Inconſequẽs. Rurſus vt ex ea conſenſione me ad id quod conſen-
C.XXVIII. tire denneres, poſuiſti ſcriptum eſſe:Vnus deus, vna fi-
Ephes.4. des,vnum baptiſma, vna incorrupta & vera catholica
eccleſia.Quę omnia concedo, & ſi aliquãto aliter ſcri-
pta ſunt.Sed quid ad rem, cum omnia ſicut dixiſti iſta
concedam?Verum quod ex his conaris efficere non ef-
ficitur, videlicet vt qui non ſunt in vna Eccleſia, non
poſsint habere vnum baptiſmum,quod omnino falſiſ-
ſimũ eſt, & melius, quia & ipſe poſuiſti vnde te poſſum
I commemorare quod volo. Certe enim iſta propoſuiſti
in cõceſsionibus meis ex quibus me adducas ad inten-
tionem tuam,vnum deum eſſe,vnam fidem, vnum ba-
ptiſmum,vnam incorruptam & catholicam eccleſiam:
Quæ cum inter nos conueniãt, putas ex his illud quod
non conuenit poſſe monſtrari, apud eos qui non ſunt
in hac vna eccleſia,hoc vnum baptiſma eſſe non poſſe.
Ego autem dico poſſe ſi non mutatur, ſi hoc idem ob-
ſeruatur:nec ideo fieri vt non ſit vnum baptiſma, quia
eſt apud illos qui in vna non ſunt eccleſia, Hoc autem
probo ex his quæ in eadem ſentẽtia poſuiſti de vno deo
& vna fide: inuenimus enim eundem deum extra ec-
cleſiam ab ignorãtibus coli, & nec ideo fieri vt nõ ipſe
ſit deus & fidem qua creditur Chriſtum eſſe filium dei
viui, inuenimus etiam eos qui non pertinent ad mem-
Non alius bra eccleſiæ confiteri,nec ideo fieri vt non ſit vna fides.
baptiſmus Sic etiam cum inuenimus eũdem baptiſmum ab eis qui
ſed idem ſunt contra eccleſiam in baptizandis hominibus obſer
huic vtilis, uari, non ideo non eſſe ipſum baptiſmum exiſtimare
illi inutilis debemus. Fortaſſe ad hoc dicas, fieri non poſſe vt
Ca.XXIX. extra eccleſiam idem ipſe vnus deus colatur,aut eadem

fides qua confitemur Chriſtum filium dei,vnde Petrus K
beatus eſt appellatus,etiam in eis qui non ſunt in eccle- *Matth.16.*
ſia,reperiatur.Hoc ergo reſtat vt probem.Habes in hoc
ipſo beati Pauli ſermone quem ſupra ex Actibus Apo- *Acto.17.*
ſtolorum commemoraui,cum de deo loqueretur, quia
inſcriptum in ara inuenerat,ignoto deo,quem vos, in-
quit,ignorantes colitis,hunc ego annũcio vobis.Quid
eis prædicare cupiebat,niſi eundem deum quem pręter
eccleſiam ignoranter atq; inutiliter colebãt, in eccleſia
ſapienter & ſalubriter colerent? Ita vobis & nos dici-
mus,quem baptiſmum vos ignorantes obſeruatis, eius
poteſtatem vobis nos annunciamus, nõ vt cum ad nos
veneritis alterum accipiatis, ſed vt eum qui iam apud
vos erat vtiliter habeatis. De fide etiam Iacobus Apo-
ſtolus cum loqueretur aduerſus eos qui ſibi quod credi
derant ſufficere arbitrabantur,& bene operari nolebãt,
Tu credis,inquit,quoniam vnus deus eſt,bene facis, & *Iacobi.2.*
dæmones credunt & contremiſcunt, Nempe in vnita-
te eccleſiæ dæmones non ſunt,nec ideo tamen poſſum⁹
dicere aliud eſſe quod credũt,cũ & domino Ieſu Chri- *Marci.1.*
ſto dixerint,quid nobis & tibi eſt fili dei? Vnde Paulus *1.Cor.13.*
Apoſtolus,Si habeam,inquit,omnem fidem ita vt mõ-
tes trãſſeram,charitatem non habeam, nihil ſum. Non L
autẽ exiſtimo quenquã ita deſipere vt credat ad Eccle-
ſiæ pertinere vnitatem eum,qui non habet charitatem.
Sicut ergo deus vnus colitur ignorãter etiam extra Ec-
cleſiam,nec ideo non eſt ipſe, & fides vna habetur ſine
charitate etiam extra eccleſiam, nec ideo non eſt ipſa.
Vnus enim deus,vna fides,vnum baptiſma,vna incor- *Ephe.4.*
rupta catholica eccleſia,non in qua ſola vnus deus co-
litur, ſed in qua ſola vnus deus pie colitur: nec in qua
ſola vna fides retinetur,ſed in qua ſola vna fides cũ cha
ritate retinetur. Nec in qua ſola vnus baptiſmus habe-
tur,ſed in qua ſola vnus baptiſmus ſalubriter habetur.
Proinde vnum deum, vnam fidem,vnum baptiſma *Argumen-*
vnam incorruptam & catholicam Eccleſiam nobis cõ- *tũ retortũ*
ſentientibus tu propoſuiſti,ſed non ſolũ ex his id quod *in aduerſa*
volebas non effeciſti, verumetiam vt ex his quod vole- *rium.*
bamus te admoneremus, nos multum adiuuiſti. Vide *Cap.XXX.*
ergo nos quam probabilem rationem ſequamur qui ea *Character.*
quæ ſchiſmatici vel hæretici corruperunt, cum ad nos
inde veniunt corrigimus:quæ vero ſicut acceperũt te-
nuerunt,agnoſcimus & probamus,ne commoti huma
nis viciis vltra iuſticiam faciamus vllam diuinis rebus
iniuriam, cum Apoſtolum videamus etiam in ara gen- M
tilium à quibus idola colebantur,dei nomen inuentum
cõfirmaſſe potius quàm negaſſe.Neque enim propterea
immutandus vel improbandus eſt regius character in
homine, ſi erroris ſui veniam & militandi ordinem à
rege impetrauerit, quia eundem characterem quo ſibi
ſatellites congregaret, deſertor infixit, aut propterea
ſigna mutanda ſunt ouibus,cum dominico gregi ſociã
tur,quia eis dominicũ ſignum fugitiuus ſeruus impreſ-
ſit. Quod ſi hæc tanquam decipientia formidatis,
quia non ſunt eccleſiaſtica exempla, quanquam & de *Ex aliorum*
ouibus & de militibus datas eſſe in ſcripturis ſimilitu- *exemplis.*
dines noueritis propheticarum ſcripturarum, quæ di- *Ca.XXXI.*
cuntur veteris teſtamenti libris, nec a nobis nec à vo-
bis rei huius inuenitur exemplũ, circunciſionem certe
præputij in figura futura baptiſmi Chriſti ab antiquis
obſeruatam eſſe negare,vt arbitror, non audetis.Nun-
quid apud Samaritanos circunciſus, ſi fieri tunc vellet
Iudæus poſſet iterum circuncidi?Nõnne illius hominis
error corrigeretur,ſignaculum autem fidei agnitũ pro-
baretur? Et nũc ſunt quidam hęretici qui ſe Nazarenos
vocant,

A vocant, à nonnullis autem Symmachiani appellantur, & circũciſionem habent Iudæorum, & baptiſmũ Chriſtianorum: ac per hoc quemadmodum ſi quis eorum ad Iudæos venerit, non poteſt iterum circũcidi, ſic cum ad nos venerit, non debet iterum baptizari. Adhuc dicturi eſtis, aliud eſt circuncitio Iudæorum, aliud baptiſmus Chriſtianorum: ſed cum illa vmbra fuerint huius veritatis, cur illa circunciſio & apud hæreticos Iudæorũ eſſe potuit, iſte autẽ baptiſmus apud hæreticos Chriſtianorum nõ poteſt eſſe: Profer certe aliquem de ſcripturis canonicis, quarum nobis eſt communis authoritas, ab hæreticis venientem denuo baptizatum: Nam quòd iuſſerunt Apoſtoli quoſdam poſt Ioannis baptiſmum in Chriſto baptizari, longe alia cauſa eſt. Neque enim Ioannes hæreticus fuit, amicus ille ſponſi, quo nemo ſurrexit maior in natis mulierum. *Matth.11.* Longe ergo alia cauſa eſt, alioquin ſi Paulus poſt Ioãnem baptizauit, cũ ambo in vnitate Chriſti fuerint, *Acto.19.* quanto magis debent Epiſcopi veſtri qui ſe in vnitate Chriſti eſſe dicũt baptizare poſt collegas ſuos, in quibus collegis mores aliquos recte reprehendunt, cum hoc fecerit Paulus, qui B nihil potuit in Ioanne reprehẽdere. Ergo illa alia cauſa eſt, alia ratio, de qua nunc diſſerere longum eſt, & in alijs opuſculis noſtris hinc multa iam diximus. Ab hæreticis ergo venientem probate in ſcripturis canonicis denuo baptizatum. Nam & nos proferim⁹ Petro dictũ, Qui lotus eſt ſemel, non opus habet iterum lauari. Sed etiam vos dicitis, *Ioan.13.* Petrus nõ fuerat apud hæreticos baptizatus, Proinde quia nec vos poteſtis proferre de ſcripturis, quarum nobis eſt communis authoritas, ab hæreticis venientem denuo baptizatum: nec nos ita ſuſceptum, quãtum ad hanc rem attinet, par vobis cauſa eſt.

Ca.XXXII. Verum nos multa oſtendimus etiam ad legem dei pertinentia eſſe apud eos qui non ſunt in Eccleſia, quæ nemo veſtrum audet negare: ſed cur tale aliquid nolitis eſſe & baptiſmum, omnino non video, nec poſſe demonſtrari confido Sequimur ſanè nos in hac re etiam canonicarum authoritatem certiſsimam ſcripturarum. Neque enim parui momenti quod inter Epiſcopos anterioris ætatis quã eſſe inciperet pars Donati, iſta quæſtio fluctuaret, & varias haberet inter ſe collegarũ ſalua vnitate ſententias, hoc per vniuerſam catholicam quæ toto orbi diffunditur obſeruari placuit quod tenemus, C Nam & vos profertis concilium Cypriani, quod aut non eſt factum, aut à cæteris vnitatis membris, à quibus ille non diuiſus eſt, merito ſuperatũ. Neque enim propterea ſumus Epiſcopo Cypriano meliores, ſi tum cenſuit hæreticos denuo baptizari, quia nos hoc recte non facimus, ſicut nec Petro Apoſtolo meliores ſumus, quia non cogimus gentes Iudaizare, quod ille feciſſe Paulo Apoſtolo atteſtante & corrigente monſtratur, *Galat.2.* cum ſimiliter inter Apoſtolos de circunciſione quæſtio, ſicut poſtea de baptiſmo inter Epiſcopos nõ parua difficultate nutaret. *Eccleſia authoritas.* Proinde quamuis huius rei certe de ſcripturis canonicis non proferatur exemplum, earundem tamen ſcripturarum etiam in hac re à nobis tenetur veritas, *C.XXXIII.* cum hoc facimus quod vniuerſæ iam placuit Eccleſiæ, quam ipſarum ſcripturarum commendat authoritas, vt quoniam ſancta ſcriptura fallere nõ poteſt, quiſquis falli metuit, huius obſcuritate quæſtionis eandem Eccleſiam de illa conſulat, quam ſine vlla ambiguitate ſancta ſcriptura demõſtrat. Si autem dubitas quòd Eccleſiã quæ per omnes gentes numeroſitate copioſiſsima dilatatur, hæc ſancta ſcriptura commendat, neque enim ſi non dubitares, adhuc eſſes in parte Donati, multis & manifeſtiſsimis teſtimoniis ex eadem au- D thoritate prolatis onerabo, vt ex tuis conceſsionibus ſi nimium peruicax eſſe nolueris, ad hoc etiam perducaris, cum prius oſtendero etiam epiſtolæ meæ, cui reſpõdere à contrario voluiſti, nihil te quod ad veritatem pertineat, reſpondere potuiſſe. Hoc interim ſatis *Epilogus.* ſit quod propter nimiam obſtinationem hominũ mul- *C.XXXIIII.* ta dicenda arbitratus ſum, aduerſus eos qui cum habeãt principalem cauſam malam, ab ea præſcriptione volũt auertere iudices, cum dicunt nullo modo ſibi loquẽdũ eſſe nobiſcum. Probaui enim & de ſcripturis ſanctis, & qua potui ratione perſpicua, nec eloquentiam quantãlibet, nec dialecticã qualemlibet metuendam eſſe aſſertoribus veritatis, quo minus aſſertores falſitatis diſputando cum eis, & eos refellendo conuincãt. Vbi etiam demonſtraui & illud quo te præter epiſtolam meam dixi permotum, quàm non ſit conſequens, vt ſi concedimus eſſe baptiſmum in parte Donati, ſimul etiam cõcedamus in eadem ſocietate quenquam baptizari oportere, quia ſicut bonam legem potuit habere reprobus populus Iudæorum: ſic bonum ſacramentum poteſt habere reproba ſocietas hæreticorum. Quid autem proprie detur in Eccleſia quod præter illam omnino non da- B tur, ſuo loco ſine difficultate monſtrabitur. Neque enim recte ageremus cum hæreticis quos habere baptiſmum confitemur, vt omni modo ad Eccleſiam catholicã veniant, niſi veniendo acciperent aliquid quod nec alibi poſsint accipere: & quod niſi acceperint, fruſtra & perniciose habeant quæcũque alia, quamuis bona & ad legem dei pertinentia vbilibet accipere potuerunt. Hoc enim quicquid eſt quod ſecundum ſcripturas certiſsimamq; rationem inueniri potuerit, non niſi in ſancta eccleſia vel dari vel accipi poſſe, hoc pertinebit ad fon- *Canti.4.* tem ſignatum puteum aquæ viuæ, paradiſum cum fructu pomorum, cuius vt potuiſti mentionem feciſti. Sed quid illud ſit non te intellexiſſe oſtendiſti, quandoquidem hoc de viſibili baptiſmo dictũ eſt arbitraris: quod licet ſanctum ſit, neque vllo modo prætermittendum, quoniã ſacratiſsima ſignificatione prępollet, quã multi enim tamen accipiant, non ſolum boni qui ſecundum propoſitum vocati ſunt conformes imaginis filij dei: *Roma.8.* ſed etiam hi qui regnum dei non poſsidebunt, in quibus ſicut dicit Apoſtolus, & ebrioſi & auari numerãtur: *1.Cor.6.* puto quòd ſi pertinacia depoſita cogitaueris verum me dicere, tibi ipſe facile reſpondebis, vt non quæras fontẽ ſignatum & puteum aquæ viuę, niſi quo hi qui diſplicẽt D deo diuinitus nõ permittuntur accedere. Conſuli, lege.

Libri primi finis.

DIVI AVRELII AVGVSTINI HIPponenſis Epiſcopi, contra Creſconium Grammaticum, Liber Secundus.

SVPERIORIS voluminis tam *Repetit antè diſſerta.* prolixo ſermone puto quòd tandẽ aliquando perſuaſimus, non eſſe in *Caput.I.* hoc laudandos veſtros Epiſcopos neque approbandos, quod de cauſa diſſentionis quæ noſtram communionem dirimit, nolunt nobiſcum habere colloquium. Hac enim quaſi pręſcriptione ſe in cauſa peſsima putãt acutiſsimos, quam, niſi fallor, & veris certiſq; rationibus, & maxime diuinarum ſcripturarum exemplis penitus amputaui, quibus dilucidiſsime docui, à ſanctis prædicatoribus atque aſſertoribus veritatis,

G veritatis, etiam contra præſentes eius aduerſarios, nec tantum qui ex eodem populo quo & illi fuerunt, verũ etiam contra alienigenas, formidines minatis imperitis, * contra eos qui dialecticam maxime profiterentur habitum fuiſſe ſermonem, ne contentioſiſſimus habeatur diligentiſſimus prædicator: & ne litigator putetur impiger diſputator, inſtans ſecundum pręceptum Apoſtoli opportune importune, vt doctrina ſana contradicentes redarguantur, vaniloqui refellãtur, inquieti corripiantur, puſillanimes conſolentur, infirmi ſuſcipiantur, dum aduerſus omnes reſiſtentes, verbũ ſalutis Euãgelicæ cum patientia defenditur, ſine diffidentia prędicatur. Oſtendi etiam quàm non debeatis ideo putare apud vos eſſe hominem baptizandum, quia & nos cõſentimus, quòd & haberi à vobis baptiſmus poſſit & dari, cum & illud dicamus pernicioſe haberi & pernicioſe dari, quoniã illa ſancta quibus vtique mali vti poſſunt, quanto ſanctiora ſunt, tanto ab eis inutilius pœnaliúſq; tractantur. Vnde cum ad eccleſiam ſanctam veniunt, ipſi corrigẽdi ſunt: non à nobis illa violanda, quæ nec à malis mutata ſunt. Audi ergo Creſconi, dum breuiter & hoc demonſtro, nihil te dixiſſe per totam epiſtolam

**forte legẽdum, formãdi embyme matis imperitis.*

2. Timo. 4.

1. Theſſa. 5.

H tuam quo refelleres meam, niſi forte quòd me nomina deriuare vel declinare docuiſti, vt à Donato Donatianos potius quàm Donatiſtas dicere, quam tamen Græcam ſaltem declinationem eſſe concedis, videlicet ꝙ ita Donatiſtæ à Donato, vt Euangeliſtæ ab Euangelio nominentur, quo te delectari dicis, vt veſtris Euangelium prædicantibus, à ſimili mutata ſit vocabuli declinatio. Vide ergo ne forte ipſi priores hoc voluerint appellari, quia Donatum habẽtes pro Euangelio: nam ſic iſti à Donato, quo modo ſancti omnes nolunt ab Euãgelij ſocietate diſcedere, & ideo delectantur vocari Donatiſtæ, ſicut Euangeliſtę: túq; potius eis facias iniuriam cum ſcribis in Latino ſermone, non niſi Latinam regulam probans, Donatianos à Donato, ſicut ab Arrio & Nouato, Arrianos & Nouatianos velles vocari. Namq; ego cum ſcriberem, iam à neſcio quibus propagatũ ſonabat hoc nomen, neque id mutare curaui, cum & hoc ad diſtinctionem quam volebam ſatis ſufficere exiſtimarem. Si enim Demoſthenes clariſſimus oratorum, cui verborum tanta fuit cura, quanta rerum authoribus noſtris, cum tamen ei nonnullam locutionis inſolentiam obieciſſet Aeſchines, negauit ille in eo poſitas eſſe

Demoſthenes.

I fortunas Græciæ, illône an illo verbo vſus fuerit, & an huc an illuc manũ porrexerit, quanto minus nos laborare debemus de regulis diriuandorum nominũ, quando ſiue hoc ſiue illud dicamus, intelligitur ſine ambiguitate quod dicimus, quorum non in expolitione ſermonis, ſed in demonſtratione veritatis eſt maior intẽtio. Si autem quiſquam noſtrorũ primus flexit hoc nomen nullo modo mihi videtur illud ſimile intuitus, ꝙ Euangeliſtę ab Euangelio nũcupantur: ſed quia per Donatum non tantũ Carthaginis, quia hanc hæreſim maxime roboraſſe perhibetur: ſed etiam maiorem Donatum à caſis nigris, qui altare contra altare in eadem ciuitate primus erexit, magnum ſcandalum factum eſt: ita fortaſsis à Donato Donatiſtas, vt ab ſcandalo ſcandaliſtas voluit appellare.

Irridet Creſconium.

Cap. II.

Sed ego ea in re in qua nihil cauſæ noſtræ minuitur, me facillimum præbeo, & quando tecũ ago, iam Donatianos voco: quãdo autem cum aliis, conſuetudinẽ potius ſequor quæ his ſonis iure dominatur: Tu tantũ memento me, cui tantã tribuiſti eloquentiam, nondum noſſe nomina declinare, & nunc ta veſtris ſecuritatem, ne iam timeant tanquã dialecticum, cui vides adhuc neceſſariã eſſe grammaticã. K

Quod ſi diſciplinam diſputandi ſiue dialecticam velis appellare, ſiue quid aliud: ſatis tamen ſobrie docet cũ de re conſtat, non eſſe de nomine laborandum. Sicut non curo vtrum ea ipſa dialectica vocetur, curo tamen quantum valeo noſſe ac poſſe diſputare, hoc eſt, veritatem à falſitate in loquendo diſcernere: quia hoc niſi curauero, pernicioſe errabo: ita non curo vtrũ Donatiſtæ an Donatiani peritius & literatius declinemini: vtrum poſtremo à Donato, vel qui primus extra eccleſiã ſanctificauit, vel qui hanc diſſenſionem maxime roborauit: an à Maiorino qui primus contra Cæcilianum veſtræ partis Epiſcopus ordinatus eſt, dicat is vobis, quando loquimur diſtinctionis cauſa indi vocabulũ, quod autem hæretici ſitis, quòd ideo ne decipiatis, cautiſſime deuitandi, niſi diligenter demõſtrare curauero, nõ paruam negligentiæ culpam pro mei officij ſarcina incurram.

Hæreſis & ſchiſma.

Cap. III.

Quanqnam id quod inter nos accidit, ſchiſma potius quàm hæreſim cẽſes appellari oportere, & quod raro audere dialectici ſolent, etiã definitionibus iſta diſcernis, vbi quãtum nos adiuues, ſatis demonſtrare non potero, niſi ex epiſtola tua inſeram verba tua, Quid ſibi L

vult, inquis, quòd ais hęreticorum ſacrilegum errorem? Nam hæreſes nõ niſi inter diuerſa ſequentes fieri ſolẽt: nec hæreticus niſi contrariæ vel aliter interpretatæ religionis eſt cultor, vt ſunt Manichęi, Arriani, Marcionitæ, Nouatiani, cæterique quorum inter ſe contra fidem Chriſtianã diuerſa ſententia ſtat. Inter nos quibus idem Chriſtus natus, mortuus & reſurgens, vna religio, eadẽ ſacramẽta, nihil in Chriſtiana obſeruatione diuerſum, ſchiſma factum, non hæreſis dicitur. Siquidem hæreſis eſt diuerſa ſequẽtium ſecta: ſchiſma vero eadem ſequẽtium ſeparatio. Quare & in hoc ſtudio criminandi quẽ tu incurris non vides errorem, cum quod ſchiſma eſt hæreſim vocas. Hæc nempe verba tua ſunt quæ poſuiſti in epiſtola tua.

Donatianos probat & hæreticos & ſchiſmaticos.

Cap. IIII.

Iam nunc attende ſi pertinax non ſis, quàm facili compẽdio id quod inter nos agebatur, ipſe finieris. Si enim & nobis & vobis idem Chriſtus natus, mortuus ac reſurgens, vna religio, eadem ſacramenta, nihil in Chriſtiana obſeruatione diuerſum eſt, nónne rebaptizare peruerſum eſt? Tria nanque poſuiſti, quorum ſi vnum poſuiſſes, ſatis ſuperque ſufficeret. Sed quaſi contra Donatianos fideliter ageres, ne quiſquam vel nimis acutus id quod ſemel breuiterque dixiſſes interpretari aliter conaretur, etiã obtuſis auribus & cor- M

dibus tuam curaſti immergere atque inculcare ſententiam. Vna, inquis, religio, eadem ſacramenta, nihil in Chriſtiana obſeruatione diuerſum, & adhuc aduerſus inuicem laboramus. Iam tandem aliquando cohibete diſſenſionem, finite lites, amate pacem. Quid reprobatis? Quid exufflatis? Quare rebaptizatis? Vna religio eſt, eadem ſacramenta, nihil in Chriſtiana obſeruatione diuerſum. Nam ſi vobis & nobis non eſt vnus baptiſmus, quo modo eſt vna religio? Ergo & vnus baptiſmus, quo modo ſunt eadem ſacramenta. Sed tu dixiſti eadẽ ſacramenta, idẽ ergo & baptiſmus. Item ſi nobis & vobis diuerſus eſt baptiſmus, quo modo nihil eſt in Chriſtiana obſeruatione diuerſum? Sed tu dixiſti nihil in Chriſtiana obſeruatione diuerſum, nõ ergo diuerſus eſt baptiſmus: Quod cũ ita fuerit, nos recte quod vnũ atque idẽ neq; diuerſum eſt, nec improbamus, nec exufflamus, ſuſcipimus & acceptamus. Vos vero impie quod vnum atque idem neque diuerſum eſt, diſſimulatis agnoſcere, ſuſcipere recuſatis, acceptare non vultis, ſed eligitis improbare, audetis exufflare, non metuitis iterare.

A iterare. Et cum in hocipſo quòd ea quæ inter nos mutata non ſunt, nos ſuſcipimus, vos refellitis nos: ſi à vobis data ſunt, data iudicamus: vos ſi à nobis data ſunt, tanquam non data repetitis. Cum diuerſa ſequamini, appellari vos hæreticos dedignamini. Attende diligenter quid dicas, & quid dicam. Tu certe definiſti & dixiſti, Hæreſis eſt diuerſa ſequentium ſecta: ſchiſma vero eadem ſequentium ſeparatio, Item tu dixiſti nobis & vobis vnam eſſe religionem, eadem ſacramenta, nihil in Chriſtiana obſeruatione diuerſum. Quare ergo rebaptizas Chriſtianum, ego autem non rebaptizo? Diuerſa vtique ſequimur. Quare te dici non vis hæreticum? puto quòd non paruo ſigno agnoſcamus hæreticos, qui cum ſibi & nobis vnam religionem, eadem ſacramenta, nihil in Chriſtiana obſeruatione diuerſum eſſe fateantur, nolunt nos agnoſcere baptizatos. An tanta obſtinatione contenditis, tanta diſſenſione veritati reſiſtitis, vt à religione, à ſacramentis, à Chriſtiana obſeruatione baptiſmum ſeparetis? Quod ſi facitis, in eo eſtis hæretici quod ad religionem, ad ſacramenta, ad obſeruatiooem Chriſtianam baptiſmum pertinere non vultis. Si autem non facitis, in eo eſtis hære-

B tici, quòd eos qui nobiſcum habent vnam religionem, eadem ſacramenta, nihil in Chriſtiana obſeruatione diuerſum, cum & baptiſmum ad religionem, ad ſacramenta, ad Chriſtianam obſeruationem pertinere fateamini, tamen rebaptizatis. Attende enim diligenter definitionem tuam in qua dixiſti, Hæreſis eſt diuerſa ſequentium ſecta: & vide vtrum non diuerſum ſequamini, aut ſeparando baptiſmum à religioſa obſeruatione Chriſtianorum ſacramentorum, quibus eum nos inter magna coniungimus, aut eos cum quibus in vna religioſa obſeruatione Chriſtianorum ſacramentorum etiam baptiſmus vnus eſt, tamen rebaptizando, quod nos deteſtamur. Quoniam vellem ſi poſſem, cum aliquem deceptum ex noſtris fidelibus, veſtris nefandis interimendum inſidiis excipiunt, cum apud nos iam baptizatum, nec cœpiſſe dicunt eſſe Chriſtianum, cum tanquam paganum exufflant, cum catechumenum faciunt vt præparẽt, deinde retingendum vel potius extinguendum, repente aliunde exiſtere, cum hac epiſtola tua, & hunc ipſum eius locum in mediis eorum auſibus recitando porrigere & exclamare, Quid facitis?

Vrget verba Creſcony. Cap. V.

C Ecce audite, videte, legite, vna eſt nobis vobiſque religio: eadem ſacramenta, nihil in Chriſtiana obſeruatione diuerſum, in cuius nomine iſte baptizatos ſit prius interrogate: & tunc ſi alium meliorem in veſtro baptiſmo nominatis, date. Tunc illi fortaſſe ſi non ipſa rerum euidentia contremiſcerent, continuo conſilium ſuum magnum videlicet atque acutum proferrent & dicerent, Quis iſte ẽ nobis eſt cuius epiſtolam geris? Laicus noſter eſt, nobis vinceret, vincitur ſibi. Tamen ego ſi adeſſem, conuerſus ad te dicerem, Tu ſaltem obſecro dic nobis quid iſti faciunt? Ecce apud nos baptizatum rebaptizare diſponunt: Certe ergo nobis & vobis vna religio, eadem ſacramenta, nihil in Chriſtiana obſeruatione diuerſum. An reſponderes, ſed Chriſti baptiſmus non eſt religio, non eſt ſacramentum, non eſt obſeruatio Chriſtiana? Auerterit deus hanc à tua mente dementiam. Quid igitur mihi reſponderes vrgenti ac dicenti, Vna nobis vobiſq; religio eſt: quibus autem baptiſmus vnus non eſt, non eſt vna religio: Ergo nobis vobiſque vnus eſt baptiſmus, eadem nobis & vobis ſacramenta ſunt, Quibus autem baptiſmus idem nõ eſt, non ſunt eadem ſacramẽta, Ergo idem nobis & vobis

eſt baptiſmus, nihil eſt vobis & nobis in Chriſtiana diuerſum obſeruatione. Quibus autem diuerſus eſt baptiſmus, non vtique nihil eſt in Chriſtiana obſeruatione diuerſum. Non ergo nobis & vobis diuerſus eſt baptiſmus, Cur quod vnum eſt improbatur, cur quod idem eſt exufflatur, cur quod diuerſum non eſt iteratur? D

Caput. VI.

Me ſic agente in præſentia, ſic inſtante, ad quas tergiuerſationes confugeretis? Videlicet contemnerent in epiſtola tua illi Grammaticos, tu accuſares in noſtra dialecticos, ſed veritas ex vtraque ſuperaret hæreticos, hoc ſolum in eis oſtendens à nobis eſſe diuerſum, quod conſtat eſſe peruerſum, quia nos ſacramenta noſtra cognoſcimus, errorem alienum emendamus: vos autem eadem ſacramenta fatemini, quæ tanquam nulla ſint iteratis, magna diuerſitate reprobantes quod diuerſum non eſſe conceditis.

Quid proprie ſchiſma. Ca. VII

Proinde quamuis inter ſchiſma & hæreſim magis eam diſtinctionem approbem, qua dicitur ſchiſma eſſe recens congregationis ex aliqua ſententiarum diuerſitate diſſenſio, Neque enim ſciſſio vel ſchiſma fieri poteſt niſi diuerſum aliquid ſequantur qui faciunt: hæreſis autem ſchiſma inueteratum, tamen quid hinc opus eſt ad laborem, E cum me tantum adiuuent definitiones tuæ, vt ſi mihi & per alios veſtros concederetur, ſchiſmaticos vos libentius quàm hæreticos dicerent. Si enim ſchiſma faciunt quibus cum eis à quibus ſe diuidunt vna religio eſt, eadem ſacramenta, nihil in Chriſtiana obſeruatione diuerſum, hinc eſt veſtra rebaptizatio damnabilior, quia in vna religione eiſdem ſacramentis nihilo in Chriſtiana obſeruatione diuerſo alius eſt, diuerſus eſſe non poteſt baptiſmus. Sed quoniam nec vllum eſt nec aliquid paruum, quod diuerſum ſequimini cum ab vnitatis vinculo ſeparati, etiam de repetitione baptiſmi diſſentitis à nobis, fit vt ſecundum iſtam ipſam definitionem tuam qua dixiſti, Hæreſis eſt autem diuerſa ſequentium ſecta: & hæretici ſitis & victi appareatis. Hæretici quidem quòd non tantum diuiſi, verum & in rebaptizando diuerſum ſequimini. Victi autem, quia datum per nos baptiſmum tanquam non ipſum, ſed tanquam nullum ſit iteratis, quòd vnum atque idem, nec diuerſum eſſe fatemini. Tua quippe verba ſunt quod nobis vobiſque ſit vna religio, eadem ſacramenta, nihil in Chriſtiana obſeruatione diuerſum.

Donatiſtæ mutati tranſeunt. Caput VIII.

F Quapropter ſi literis tuis pars Donati ſubſcriberet, ac inde iſta quæ à me atque à te dicta ſunt, ſine inſana pertinacia vel impudentia cogitaret, nihil vlterius aduerſus nos ſentiret & diceret. Sed quoniam tu es cui reſpondeo, iam puto quòd & ipſe videas, iam non ſtudio criminandi, ſed pernicioſam redarguendi fallaciam dixerim Donatiſtarum hæreticorum ſacrilegum errorem. In quibus quatuor verbis ſine nominibus, quia hoc vel tibi vel arti Grammaticæ placet, primum quod poſitum eſt Donatiſtarum corrigo & muto & Donatianorum dico, cætera vero tria quoniam veriſſima dicta eſſe, iam vt puto ſentis, vos corrigite, vos mutate. Mutate inquam & corrigite Donatianorum vel quodlibet aliud vocandi ſitis, tamen hæreticorum ſacrilegum errorem, nam & hæretici eſtis, vel quod in ſchiſmate inueterato remanſiſtis, vel ex tua definitione quòd de Eccleſia, quæ corpus eſt Chriſti, vel de iteratione Chriſtiani baptiſmi diuerſum ſequimini. Et ſacrilegus error eſt non ſolum à Chriſtiana vnitate ſeparatio, verumetiam ſacramentorum quæ ſecundum tuã confeſſionem vel cõceſſionem vna atq; eadem ſunt violatio atq; reſciſſio, Quod ſi corrigitis, &

G mutatis, quo modo tales vos ſuſcipimus quales eratis? Vnde inaniter tam multa locutus es, & cum ſis ingenio tam acuto, conſuetudine audiendæ vanitatis obtunderis, vt videatur tibi quòd cum ad nos à vobis tranſeũt, tales eos quales erant ſuſcipimus, quia in eis traditionem Chriſtianorum, quam nec alienati alienauerant, nec peruerſi peruerterant approbamus, quæ ſacramenta etiam tu, quanuis non talis quales nos ſumus, nõ potuiſti tamen niſi talia, nec ſic talia quaſi alia ſimilia ſed omnino eadem confiteri.

De eodem. Caput.IX.

Obſecro te dic mihi, quo modo talis eſt qualis fuit qui veneratur Eccleſiam quam blaſphemabat, qui tenet vnitatem quam non tenebat, qui habet charitatem quam non habebat, qui accepit pacem quam reſpuebat, qui approbat ſacramentum quod exufflabat? An vero ita ſunt omnia falſis vera præpoſterata, vt non dicantur mutati, in quibus ea quæ diuerſa fuerant veritate corriguntur, & mutati dicantur, in quibus ea quæ ſimilia vna eademque fuerant, vanitate iterantur? Noli ergo vlterius in hac re, non tantum carnaliter, verumetiam pueriliter ſapere, vt tales quales erant veſtros à nobis ſuſcipi exiſtimes, qui H conuerſione voluntatis ab errore ad veritatem, à diuiſione ad vnitatem, à diſſenſione ad pacem, ab inimicitiis ad charitatem, ab humana præſumptione ad diuinarum ſcripturarũ authoritatem, non ante incipiunt eſſe noſtri quàm eſſe deſtiterint veſtri. Hæc conuerſio voluntatis repente mutauit, non ſolum in telonæo peccatorum, verumetiam in cruce latronem. *Matth.9. Lucæ.23.* Niſi putas quòd Chriſtus in paradiſo ſecum eſſe voluiſſet cruentum ſceleratúmque hominem, ſi non cordis illa conuerſio continuo faceret innocentem, vt eo die, ex eo loco, ex eo ligno tranſiret ad immortale fidei præmium, in quo exceperat mortis pro iniquitate ſupplicium.

Siue enim ad malum ſiue ad bonum paruo momento animus commutatur, ſed non ideo paruum eſt quod meretur. In ipſis corporalibus & temporalibus pœnis & beneficiis diu nutritam quamlibet ætatem vnus ictus interimit, & decem & octo annorum ægritudinẽ mox vt dominus dignatus eſt iubere, ſanauit. *Lucæ.13.* Crede certe rebus, non verbis inanibus. Mutati ad nos veſtri tranſeunt, abſit vt ipſi ſint qui fuerunt. Quod vtinam & tu I facias, & quàm verum ſit in te, tibi credas.

Sacramẽta communia orthodoxis & hæreticis. Cap.X.

Magnum aliquid tibi dicere viſus es nominando Candidum Villaregienſem, & Donatum Macomadienſem, qui ex veſtris Epiſcopis etiam apud nos Epiſcopi fuerunt, & probata vita ad honorabilis ſenilis ætatis meritum peruenerunt: quaſi ſacramenta & inuocatio nominis dei, quæ fit apud vos ipſa inimica ſit nobis, cum & in eis qui extra Eccleſiam ſunt, non ſit omnino niſi eccleſiæ. In qua quæſtione ſi meis verbis laborarem, tuis adiuuarer. Nam ſi extra eccleſiam nihil eccleſiaſticum poſſe eſſe ſentires, non ipſe dixiſſes, nobis & vobis vnam eſſe religionem, eadem ſacramenta, nihil in Chriſtiana obſeruatione diuerſum. Quibus verbis tuis non in totum conſentio, Chriſtiana quippe eccleſia caretis, Chriſtianam charitatem non habetis, Chriſtiana ſanè in vobis ſacramenta cognoſco, & in his illud quoq; diuerſum improbo ac reſpuo, quod cum eadem etiam in ſchiſmate habeatis, eadem in catholicis exufflatis. Prorſus agnoſcit in vobis eccleſia cũcta quæ ſua ſunt, nec ideo non ſunt eius quia & apud vos inueniuntur, Apud vos quippe aliena ſunt, ſed cum vos correctos recipit, cuius ſunt, fiunt etiam ſalubriter veſtra quæ pernicioſe habebatis aliena. Diſcordia vos poſſidet ſub titulo pacis, Ergo diſcordia pellatur, pax introducatur. Quid cauſæ eſt vt titulus deponatur? K Epiſcopus eſt, inquis, Epiſcopum recipis, presbyter preſbyterum. Poſſes mihi & hoc dicere, homo eſt, hominem recipis. Tam quippe in illo ſacramenta Chriſtiana quàm membra humana cognoſco, nec curo per quẽ fuerint ſeminata, ſed à quo creata, Quibus ſi male vti voluerit, eo ipſo malus fit quod creatorẽ de bonis eius offendit, Si autem bene vti voluerit, ſe corriget, non illa mutabit.

Recipiũtur Epiſcopi. Cap.XI.

Et de Epiſcopis quidem vel clericis recipiendis alia quæſtio eſt. Quanuis enim cum apud vos ordinantur, non ſuper eos inuocetur nomen Donati ſed dei: tamen ita ſuſcipiuntur vt videtur paci & vtilitati eccleſiæ conuenire. Neque enim Epiſcopi propter nos ſumus, ſed propter eos quibus verbum & ſacramentum dominicum miniſtramus, et per hoc vt eorum ſine ſcandalo gubernãdorum ſeſe neceſſitas tulerit, ita vel eſſe vel non eſſe debemus, quod non propter nos ſed propter alios ſumus. Denique nõnulli ſancta humilitate prędıti viri, propter quædam in ſe offendicula, quibus pie religioſeque mouebantur, Epiſcopatus officium, non ſolum ſine culpa, verumetiam cum laude poſuerunt, Nunquid ſic etiam Chriſtianum nomen & fidem laudabiliter, ac non potius damnabiliter L ponerent? Sicut in accipiendis his rebus poſſunt eſſe iuſtæ cauſæ cur excuſet quiſque fieri Epiſcopus: nec tamen ſimiliter poteſt vlla cauſa eſſe iuſta cur quis excuſet fieri Chriſtianus. Quid iſta niſi quia ſine Epiſcopatu vel clericatu ſalui eſſe poſſumus, ſine Chriſtiana vero religione non poſſumus?

Quo modo purgantur hæretici reſipiſcentes. Cap.XII.

Proinde veſtri Epiſcopi ſeu quilibet clerici, quantum ad ipſa eccleſiaſtica officia pertinet, ſic in catholicam ſuſcepti ſunt vnitatem, quemadmodum expedire videbatur iis quorum ſaluti per eorum conſulebatur officium vel exercendum vel omittendum. Veruntamen etiam de ipſis qui & apud nos eoſdem adminiſtrauerunt honores: nunquid ſicut dicere potuiſti: Epiſcopus eſt, Epiſcopum recipis: ita poteris dicere, hæreticus eſt, hæreticũ recipis: aut ſchiſmaticus eſt, ſchiſmaticum recipis: aut Donatianus eſt, Donatianum recipis? His enim nominibus non gradus honoris à plebeia dignitate, ſed crimen erroris à catholica veritate diſtinguitur. Proinde illa tanquam eccleſiaſtica munera etiam in alienis inuenta, qui vos relin- M quendo & ad nos tranſeundo noſtri fiunt, pro vtilitate populorum quibus hac diſpenſatione ſeruimus, ſuſcipiuntur: illa vero vicioſa & proprie veſtra, ſanãtur, corriguntur, mutantur, dum tamen ea ſacramenta ſine quibus homo non poteſt fieri Chriſtianus, etiam in hæreticis ſic tractẽtur, vt cum ad eccleſiam veniunt, quod defuerit addatur, quod agnitũ fuerit approbetur: ne dum nimis offendimur eis malis quæ cõtra eccleſiam pepererunt, perſequamur etiam bona quæ de eccleſia diſcedendo traxerunt. Nam etiam ſic ramus fractus, ſi rurſus, ſicut ait Apoſtolus, inſerendus ſit, radix ei redditur, non forma mutatur. *Roma.11.* At enim noſtros, inquis, hæreticos & ſacrilegos vocas, quod nefarium & inexpiabile crimẽ eſt: nunquid talibus ſine aliqua expiatione ignoſci debet aut poteſt? Cur ergo, inquis, non emaculas venientem? cur non primo abluis & emundas, & ſic tibi communicet? Quid quòd ex his verbis tuis multo conuenientius alius dixerit, talibus tamen ignoſci nec debere nec poſſe, teq; tibi ipſi contraria locutum eſſe monſtrauerit, vt ideo diceres cum aliqua expiatione talibus ignoſcendum, quia id quod obiicitur inexpiabile, Quo modo ergo expiatur quod inexpiabile eſt? Quo modo ſperem te auditurum eſſe quod dico, qui tam in proximo non

audis

A audis ipſe quod dicis,cũ tibi cootiouo contradicis cen-
ſendo expiandũ quod expiabile dixeris? Nos autem ita
veſtrũ dicimus hæreticum & ſacrilegum errorem,vt ta
men inexpiabilem oó dicamus,Alioquin fruſtra vobiſ-
cum vt eo telicto correcti ad eccleſiam catholicã tranſ-
eatis,quibus modis poſſumus,agendum eſſe ceoſuimus:
nec ooſtro ſicut ſcribis verbo te vti arbitreris,quaſi hoc
malũ ſine veoia,& ſine medico eſſe dicamus, quod om
nino ooo dicimus, quia & veniam merẽtur quos huius
mali pœnituerit,& omoipotẽs eſt medicus qui per Pro-
Ezech.18. phetam dicit , Si conuerſus fueris & ingemueris , tuoc
ſaluus eris . Quapropter ſi in aliquem forte incidiſti vel
minus io his rebus ioſtructũ , vel mious quid loquere-
tur intuentem,quãuis eſſe commuoionis catholicæ vi-
deretur qui hoc tibi diceret , ipſe potius huius iocooſi-
derati verbi veoiam mereatur, ſicut tu qui cum ſis tam
liberaliter eruditus,& io arte verborum ooo mediocri-
ter doctus,minus tamẽ quid loquaris attendens expian
dum cenſes quod inexpiabile dixeris,& quod eſt mon-
ſtroſius ideo expiandum quia inexpiabile. Noo eſt ca-
tholicum eos hortari, vt errore correcto ſalui fiãt,quos
inexpiabiliter atque ioſanabiliter aſſerimus errare. Sed
B ideo vobis non videntur mundari,cum ad nos à vobis
tranſeunt, quia nõ deouo baptizãtur, quaſi ſolo baptiſ-
mo quem repeti nõ oportet, cum idem atque vous eſt,
homines ab errore muodeotur . Muodaotur & verbo
Ioan.15. veritatis ab illo qui ait , Iam vos muodi eſtis , propter
verbum quod locutus ſom vobis. Mundantur & ſacri-
Pſal.50. ficio contriti cordis ab illo de quo dictum eſt: Sacrifi-
cium deo ſpiritus cootribulatus,cor cõtritum & humi-
liatum deus noo ſpernit.Mundaotur & eleemoſynis ab
Lucæ.11. illo qui ait: Date eleemoſynam, & ecce omnia muoda
ſuot vobis.Mundaotur ipſa quæ ſuperemioet omnibus
1.Petri.4. charitate ab illo qui per Apoſtolum Petrum dixit,Cha-
ritas cooperit multitudinem peccatorum:quæ vna ſi aſ-
ſit, omnia illa recta fiunt:ſi autem deſit illa, omoia fru-
ſtra fiunt.Hæc vero vnde ſit,audi docentẽ Apoſtolum:
Roma.5. Charitas, inquit, dei diffuſa eſt in cordibus ooſtris per
ſpiritum ſanctum qui datus eſt oobis.Vode merito cre
duotur qui extra eccleſiam bapiiſmum eccleſiæ perce-
perunt, non habere ſpiritum ſanctum, niſi cum ipſi ec-
C cleſiæ in vinculo pacis per coonexiooem charitatis ad-
Quid extra hæreſcuot . Iam enim locus eſt vt oſtendam
eccleſiã ha- quod io primo libro diſtuleramus,quid in eccleſia quæ
beri nõ poſ- ſaoctum corpus eſt Chriſti proprie poſſit accipi , quod
ſit.Ca.XIII præter illam oon poteſt accipi. De his enim qui ſchiſ-
1.Cor.2. mata faciebant,idem Apoſtolus dicit: Animalis autem
homo ooo percipit quæ ſunt ſpiritus dei : primam ad
Corinthios epiſtolam lege, & inuenies, Baptiſmus igi-
tur ſacrameotum eſt oouæ vitæ ac ſalutis ætero æ,quem
multi habent non ad vitam æteroam , ſed ad pœoam
æternam , oon bene vteotes tanto booo . Charitatem
vero ſanctam quæ eſt vinculum perfectioois, nemo po
teſt habere ooo bonus , nemo qui habet poteſt eſſe vel
ſchiſmaticus vel hæreticus. Cum ergo quiſque ad ec-
cleſiæ veniens voitatem cum eius membris veraciter
Roma.5. copulatur, accipiat ſpiritum ſanctum,per quem diffun-
1.Petri.4. ditur charitas io cordibus noſtris , eadẽmque charitas
cooperiat mulotudioẽ peccatorum, vt baptiſmum quẽ
primum habebat ad iudicium,habere iam mereatur ad
præmium. Quo modo enim mondari oegas, oiſi quia
omnino quæ ſit mundatio ſpiritalis ignoras? Noo igi-
tur ſicut conoiciaris , taoquam io aſylum Romuli ve-
ſtros nocentes recipimus , quos ciuitas dei recipiendo
efficit inoocentes , cum ad eandem veraci corde tran-

ſierunt , de qua eius conditor dicit , Non poteſt ciui- D
tas abſcoodi ſuper mootem cooſtituta, noo enim eam *Matth.5.*
coodidit qui fratrem ſuperbe occidit iratus,ſed qui fra-
tres humiliter redemit occiſus.Haoc ſpiritu ſancto mũ *Gene.4.*
daote lætificat de quo clamabat dicens, Si quis ſitit,ve-
niat & bibat : oon aquam viſibilem commeodans,quæ *Ioan.7.*
baptiſmatis ſacramento quam & boni & mali habere
poſſunt , quanuis ſine illa boni ſalui fieri non poſſunt.
Quæ quanuis eccleſiæ ſit , tameo etiam foras profluit,
cum & apud illos inueoitur qui ex oobis exierunt, ſed
noo eraot ex oobis , ſicut aqua io aliquo ex illis me-
morabilibus quatuor fluminibus negari nõ poteſt quòd *1.Ioan.4.*
ſit aqua paradiſi , quaonis noo ſit in ſolo paradiſo, quæ
etiam extra iode manauit . Noo ergo hanc a- *Gene.2.*
quam,ſed aquæ oomioe iouiſibile dei donum ſanctum *Spiritus ſan*
ſpiritum commendabat dicens : Si quis ſitit , veoiat & *ctus fons.*
bibat : ſicut euideoter Euaogeliſta teſtatur adiungeos: *Cap.XIIII.*
Hoc autem dicebat de ſpiritu quem accepturi erant cre *Ioan.7.*
dentes io eum . Spiritus enim oondum erat datus ,
quia Ieſus ooodum fuerat clarificatus : Et vtique quan-
tum ad ſacramentum attinet lauacri viſibilis , ante-
quam eſſet reſurgeodo clarificatus , iam baptizauerat
plures quàm Ioannes, ſicut ipſum loquitur Euãgelium.
Vnde dicit diſcipulis ſuis : Ioaooes quidem baptizauit E
aqua , vos autem baptizabimini ſpiritu ſancto , quem *Ioan.4.*
& accepturi eſtis noo poſt multos dies hos vſque ad
Peotecoſten . Hic ſpiritus ſanctus veniens in eos , ta- *Acto.1.*
le ſignum primitus dedit , vt qui eum acceperant , lin-
guis omnium geno̊um loquereotur , quia porteodebat
Eccleſiam per omnes geotes futuram , nec quenquam
accepturum ſpiritum ſanctum, niſi qui eius vnitati co-
pularetur . Huius footis largo atque iouiſibili flumine
lætificat deus ciuitatem ſuam , de qua Propheta præ-
dixit , Flumiois impetus lǽficat ciuitatem dei . Ad *Pſal.45.*
huoc enim footem oullus extraneus , quia nullus niſi
vita æterna dignus accedit . Hic eſt proprius Eccleſiæ
Chriſti , cui tanto antè prophetatum eſt , Fons aquæ *Prouer.5.*
tuæ ſit tibi proprius , & nemo alienus communicet ti-
bi . De hac enim eccleſia & de iſto foote dicitur & io *Canti.4.*
Caoo̊co Canticorum , Ortus concluſus, fons ſignatus,
puteus aquæ viuæ. Hoc veſtri de viſibilis baptiſ- *De eodem.*
matis ſacramento accipientes , tantum erraot vt res *Cap.XV.*
abſurdiſſimas fateri cogaotur iouiti , quod ad illum
ſcilicet fontem viuum , qui proprius eſt voicæ colum- F
bæ , de quo dictum eſt, Nemo alienus communicet ti- *Prouer.5.*
bi : ad ortum concluſum puteũmque ſignatum potue-
rit accedere Simoo magus , quem legimus à Philippo *Acto.8.*
baptizatum : potueriot accedere tot ficti, de quibus ge-
meos loquitur Cyprianus , Seculo verbis ſolis & non *Cyprianus*
factis renuociaotes : tot etiam Epiſcopi auari de qui- *in epiſtola*
bus idem ipſe teſtatur , Fundos ioſidioſis fraudibus ra- *de lapſis.*
pientes , vſuris multiplicaotibus fœnus augeotes . Iſta
quippe in baptizatis & baptizantibus viſibili baptiſmo
reperiuntur , Ad illum tameo footem proprium cui
nemo commuoicat alieous:ad illum footem ſignatum,
hoc eſt, ad ſpiritus ſancti donum, quo charitas dei diſ-
funditur io cordibus noſtris , oullus iſtorum niſi mu-
tatus accedit , ita omnioo mundaodus , oon vt oon
ſit , ſed ſit cœleſtis particeps pacis , ſanctæ ſocius vnita-
tis,plenus indiuiduæ charitatis, ciuis angelicæ ciuitatis.
Ad hanc itaq; ciuitatem quiſquis hæreſis vel ſchiſmatis
depoſito errore,correctis moribus,pia meote coouerti-
tur, ſi iam ſacramenta geſtabat, quæ foras etiam ad in-
digoos profluere potueruot, hæc honorãtur in eo,quia
& in alienis noo videntur alieoa , ſed iam illo proprio

G cui nemo communicat alienus,illo ſignato ſpiritus ſan
ĉti fonte mundatur, à quo apud vos etiã quiſquis cæte-
ris moribus laudabilis fuerit , ſolo ſchiſmatis vel hære-
Aliter hæretici aliter pagani recipiuntur. Cap.XVI. ſis crimine ſeparatur. Cum ergo veniunt ad nos ve-
ſtri,deſiſtẽtes eſſe veſtri, incipientes eſſe noſtri,accipiũt
quod nõ babebant,& ſalubriter habere incipiunt,quod
tanto pernicioſius,quanto indignius habebaot,Accipi-
unt enim prinoitus ipſam eccleſiam,& in ea pacẽ,chari-
tatẽ & vnitatem per fontẽ eius proprium atq; iouiſibilẽ
ſpiritũ ſanĉtũ,ſine quibus vtiq; nullo dubitante ioteriiſ-
ſent,quicquid aliud apud vos quod de eccleſia foras tra
hi potuit habuiſſent.faciliore autem venia quod nondũ
habuerũt accipiunt, quàm ſi habuiſſent & tamẽ deſeru-
iſſent . Et hoc diſcernitur apud nos, vt aliter recipian-
tur qui catholicam reliquerunt,aliter qui ad illam pri-
mitus veniunt . Illos enim amplius grauat crimen de-
ſertionis: hos autem non à ſe diruptum , ſed cognitum
& retentum vinculum releuat vnitatis , Vnde fieri po-
teſt vt quos ſeduĉtores rebaptizauerunt,ipſi pro eis pœ-
niteotibus dominum deprecentur,ſi prius iſti concilia-
ti quàm illi reconciliati eccleſiæ fuerint. Sicut fieri po-
H teſt,vt etiam cultores idolurum ſi quos forte Chriſtia-
nos ad idola ſeduĉtos apoſtatas fecerint: ſi priores ſedu
ĉtores facti fuerint Chriſtiani , & magoũ aliquod me-
ritum in Eccleſia conſecuti , per ipſos illi quos decepe-
rant redeant,per ipſos commendentur & reconcilien-
tur domino per quos dimiſerant dominũ. Quod enim
valet ad mundanda ſacrilegia gentilium reĉte perceptũ
ſacramentũ baptiſmatis,hoc valet ad mundanda ſacri-
legia ſchiſmaticorum & hæreticorum veraciter appre-
henſa charitas vnitatis . Quamobrẽ ſicut ſeduĉtores fi-
delium Chriſtiaoorum veniẽtes ad Chriſtum ſeduĉtis
redeũtibus præponũtur ,vnde iſti & Epiſcopi fieri poſ-
ſunt : ita mirari non debent decepti ab hæreticis quan-
do ad catholicam veniunt. Iſti nanque excuſabilius pe-
tunt,quæ ſibi defuerunt,illi humilius repetunt quod fue
runt.Iſtos honorabilius vbi nondum ſteterant aduoca-
mus,illos ſuſpeĉtius vnde lapſi fuerant reuocamus,Pro-
inde iam vt opinor non fruſtra me dixiſſe Donatiſta-
rum, vel vt tu mauis Donatianorum hæreticorum ſa-
crilegũ errorem,ſi & ab eccleſia catholica diſſentitis, &
quæ vna atque eadem fatemini ſacramenta reſcindi-
I tis : nec tamen ſine venia vel inſanabiles eſtis miſeri-
cordiæ dei,quia diſcordioſo errore depoſito,ad catho-
licam veritatem pacemq; conuerſi,per donum eius pro-
Roma.5. prium, hoc eſt ſanĉtum eius ſpiritum, per quem diffun-
ditur charitas in cordibus noſtris , mundari ſanarique
poteritis,non vt deſtruantur in vobis eccleſię ſacramen
Conſcientia dantis. Cap.XVII. Contra literas Petiliani li.1.c.1. ta, quæ aliena pernicioſe foris habebatis , ſed vt eaipſa
intus iam veſtra ſalubriter habeatis Nunc videa-
mus quemadmodum oſtẽdas reĉte dixiſſe Petilianum
vel quemlibet alium . Conſcientia ſanĉte dantis atten-
ditur,quæ abluat accipientis : vbi ego dixi , Quid ſi la-
teat dantis conſcientia, & fortaſſe maculoſa ſit,quo mo
do poterit accipientis abluere cõſcientiam? To contra,
non quid à te homine acuto, ſed quid à veſtris dicatur
diu locutus es,quod totum breuiter ita dici poteſt:Con
ſcientia dantis attenditur , non ſecundum eius ſynce-
ritatem,quæ in illa videri non poteſt,ſed ſecundum fa-
mam quæ de illa ſeu vera ſeu falſa eſt , quia videlicet
eius eſt hominis , qui & ſi ſceleratus occultus ſit , ſuffi-
cit accipienti , quòd bonæ ſit exiſtimationis , nondum
cognitus , nondum iudicatus, nondum ab Eccleſia ſe-
paratus. Vide,obſecro te, in quod præcipitium compu-
lerit homines anguſtia non inueniendi quà exirent,
Itàne dantis maculoſa conſciẽtia, conſcientiam poteſt K
accipientis abluere, ſi habeat famam bonam, & tantum
ad abluendum poterit, quãtum bona,ſi bonam famam
fallendo contraxerit?Attendis quid dicatur, & vis iam
prætereamus hunc locum,an hoc idem adhuc verſabo,
vt diligentius cogaris attendere? Petilianus dixit,Con-
ſcientia ſanĉte dantis attenditur, quæ abluat accipiẽtis,
Ego dixi, Quid ſi lateat dantis conſcientia, & fortaſſe
maculoſa ſit,quo modo poterit accipientis abluere con
ſcientiam? Tu vel potius veſtri dixerunt,Nam tu vir ta
lis quando iſta dixiſſes , quanuis habeat conſcientiam
maculoſam: mihi tamẽ qui ab eo baptizor, quia latet &
neſcio,ſufficit quod ab eo accipio,cuius innocentẽ,quia
io Eccleſia eſt conſcientiã puto. Nam ideo,inquis,con-
ſcientiam dantis attendo,non vt quod fieri non poteſt
de latẽtibus iudicem,ſed vt ſi quid de illo in publica fa-
ma vel conſcientia eſt, nõ ignorem. Propter hoc enim
ab omnipotente deo diĉtum eſt, quæ nota ſunt vobis,
quæ occulta mihi? Semper igitur attendo conſcientiam
dantis, & quia ipſam non video, quid de ea in publico
notum eſt quæro : nec ad rem pertinet ſi aliud ſit in ſe-
creta conſcientia, aliud in publica fama . Sufficit enim L
ſciſſe,quia necdum eius à quo accipio damnata conſci-
De eodem. Ca.XVIII. entia eſt. Ecce ipſa verba tua poſui quibus te di-
cere oſtenderem , quod meis verbis breuiter apertèque
complexus ſum,quòd ad hoc attendatur abluentis con
ſcientia,vt quæ de illo fama ſit cognoſcatur. Non ergo
ipſa attenditur homo bone, nõ ipſa attenditur quæ vi-
deri non poteſt,ſed fama attẽditur, quæ etiam falſa eſſe
poteſt, quod ipſe confiteris atque concedis , Nam & tu
vidiſti maculoſam conſcientiam nõ valere ad abluen-
dum . Non ergo conſcientia ſanĉte dantis attenditur,
quæ abluat accipientis, ſed fama qua putatur ſanĉte da-
re,etiam qui ſanĉte ooo dat, & putatur abluere qui non
abluit. Abluit ergo accipientem mali hominis fama bo-
na, non ipſius dantis polluta conſcientia. Cur ergo di-
ĉtum eſt,Conſcientia ſanĉte dantis attenditur,quæ ab-
luat accipientis: niſi quia non abluit accipientis, ſi non
eſt conſcientia ſanĉte dantis? Si maculoſa & immunda
eſt,quid ergo tunc attenditur? Ipſa,inquis,attenditur,cũ
fama eius attenditur. Et ſi bona eſt fama, nihil intereſt
ad abluendum accipientẽ,etiam cum eſt mala cõſcien-
tia,ſed abluit bona eius fama.Dic rogo te,cũ mala con- M
ſcientia eſt,vera eſt bona fama eius an falſa? Proculdu-
bio vtique falſa . Proinde cum bona noo eſt & occulta
daotis conſeientia,quomodolibet eam tibi videaris at-
tendere,ſecundum hanc ſententiam,non abluit accipi-
entem, niſi dantis aut fama falſa aut polluta cõſcientia
eſt. Vtrunque inſanum eſt , ſi te talia deleĉtant tu elige
quid ſit inſanius.Porrò quia veritas non admittit vt ac-
cipientis conſcientiam vel falſa fama dantis abluat vel
polluta conſcientia : reſtat vt abs te etiam vnde ablua-
tur accipiens, quando latet dantis maculoſa cooſcien-
tia requiramus, quod & ibi quæſiuimus , quoniam ſicut
dicit Petilianus vel quilibet alius,conſentientibus vobis
cum ſanĉte dantis cooſcieotia eſt , id eſt, cum bona &
munda conſcientia eſt, abluit accipientis cõſcientiam.
Puto enim iam nõ te repetiturum atq; diĉturum quòd
impleat in abluendo vicem conſcientiæ bonæ eius falſa
bona fama:ſufficit quod hoc veſtros non te dicere aſſe-
ruiſti . Illorum te pudeat, non etiam tui:Reſtat ergo vt
tunc vel deus vel quiſquã ſaoĉtus angelus abluat.Quod
ſi dixeritis, illa horrenda conſequetur abſurditas,quam
in illa epiſtola mea commemoratam , non dico vide-
re noluiſti, quia prorſus nõ attigiſti, ſed tanto attentius
acutiusq;

A acutiusq; vidiſti, quãto magis attingere timuiſti. Si enim
hoc dicitis, ꝙ cum ſanctus homo baptizat, ſancta eius
cõſcientia diluit accipientis conſcientiã, cum vero con
ſcientia dantis latenter immunda eſt, tunc deus ange-
lúsve abluit, cauete ne qui vobis hæc dicẽtibus credunt,
occultos malos optent inuenire à quibus baptizẽtur, vt
multo ſanctius ab ipſo deo vel angelo eius abluantur.
Hanc abſurditatẽ vel deridendã vel deteſtandam cũ in
verbis præcedentibus Petiliani perſpiceres, conſequẽter
& à me in Epiſtola mea cõmemoratã, caute tu quidem
quaſi nihil horũ dixerim, rem tãtam ſilendã putaſti, ſed
confugiſti, ad neſcio quid abſurdius, vt cũ maculoſa cõ-
ſcientia dantis occulta eſt, & ideo non poteſt accipiẽtis
abluere, tunc falſa fama eius accipiẽtis abluatur, & in eo
veritatem falſitas operetur. Nũc i & accuſa calumnioſe
dialecticos quod fugienda verſutia ſermonis efficiant,
vt ſi falſum eſt verũ ſit, ſi verũ eſt falſum ſit. Ecce tale a-
liquid ipſe in ſacramẽta Chriſtianæ regenerationis im-
B mittis, imò peius magiſq; fugiendũ. Illi enim nũ in ſua
fraude nec in rerũ veritate, ſed in perplexitate locutio-
nis humanę quædã verba dicunt, tunc videri vera cum
falſa ſunt, tunc falſa cũ vera ſunt, quę cũ in diſputationẽ
inciderint animo diſcerni, etiã ſi diſſolui ſermone non
poſſunt. Tu vero nõ verbo quodlibet, nec rẽ quãlibet,
ſed ipſam qua in æternã vitam renaſcamur mũdatione
conſcientię verã fieri poſſe dicis in homine per famam
falſam alienæ conſcientiæ. Et ne tibi hoc tribuatur quia
dialecticam didiciſti, veſtrorũ dicis hanc eſſe ſententiã,
quibus nõ vt dialecticus, ſed plane vt hæreticus cõſenſi-
ſti. Per te igitur aut per veſtros hęc eſt magnifica inuẽta
vel demõſtrata doctrina, ſi ſancte dantis bona cũſcien-
tia eſt, tunc ab ea fit bonus qui baptizatur, tunc arbor bo
na bonũ fructum parit: cũ vero conſciẽtia dantis mala
& occulta eſt, tunc eius quæ falſa eſt bona fama cõſuli-
tur, vt tũc à fallente accipiat homo baptiſmũ verũ, cum
de illo crediderit falſum, atq; ita nõ deſit quæ fructũ pa-
riat hęretici erroris, fit mater falſitas veritatis. Hoc ideo
Defendit, aut tale qd-dam deeſſe videtur. totũ tam execrabile, tã mirabiliter peruerſum & inſanũ
*ne quod dei eſt dei eſſe dicatur, vt quod à deo ſumitur
hominibus tribuatur, ne qui dixit, Conſcientia ſanctæ
dantis attẽditur, quæ abluat accipiẽtis, erraſſe videatur.
Cap. XIX. Noſtri hoc inquies de ſcripturis probant, quoniã Iu
C das traditor antequã dãnaretur omnia ſicut Apoſtolus
geſſit. Quid hoc ad Petiliani ſententiã fixam atq; defi-
nitã, Conſcientia ſancte dãtis attẽditur, quæ abluat acci
pientis: niſi ꝙ & Iudas iſte nimium cõtra vos eſt, cui ver
bis alienis inconſiderate prolatis patrocinium præbere
conamini, Cum enim Iudas ſicut Apoſtolus baptizaret,
quãdoquidẽ malus erat, quia fur erat, & ea quæ mittebã
tur in cõmiſſos ſibi loculos auferebat, nõ vtiq; cõſcien-
tia eius attendebatur, ſed deus & Chriſtus in quẽ crede-
batur. Neq; enim & ipſius mali hominis falſo bona fama
credentes & accipiẽtes abluebat, nec generabat in homi
ne gratiã diuinæ veritatis falſitas humanæ opinionis. Et
illud teſtimoniũ quod de ſcripturis poſuiſti, quę manife
ſta ſunt vobis, quę occulta ſunt domino deo noſtro: iſta
verba redarguit atq; cõuincit. Si enim quæ occulta ſunt
domino deo relinquenda ſunt, quo modo conſcientia
dantis nõ ſolum mala, verumetiã bona cum occulta eſt
De⁹ abluit non homo. Cap. XX. nõ attenditur, quid tunc accipiẽs iubetis attendat vnde
conſcientia eius abluatur? Expergiſcimini aliquãdo,
nunc ſaltẽ dicite, attendat deũ, qui timetis ne humilie-
mini, ſi non in homine ſed in domino gloriemini. Eſt,
inquis, quod timeã, ſi enim cum latet dantis cõſcientia
dixero, vt accipiens attendat deum, & ab illo tunc eius
abluí conſcientiã confeſſus fuero, illa me horrenda cõ- D
ſequitur abſurditas, ſanctius ablui homines cum bapti-
zatores habent occultos malos quàm cũ manifeſtos bo
nos, ſi homo abluit quãdo dantis cõſcientia bona eſt &
manifeſta, deus autẽ quando mala & occulta, dic ergo
quod dicimus, quia hoc eſt verũ, hoc eſt ſanum, hoc eſt
catholicum, quod Chriſtus mundat accipientium con-
ſcientias, ſiue per bonos miniſtros baptiſmi ſui ſiue per
malos, quoniam de illo ſcriptũ eſt, Chriſtus dilexit Ec-
cleſiam & ſeipſum tradidit pro ea, vt eam ſanctificaret, *Ephe. 5.*
mundans eã lauacro aquæ in verbo. Tu, inquis, reſpon-
de quo modo baptizẽt quos damnauit Eccleſia? Iam er-
go receditur à verbis Petiliani, quoniã illo dicẽte, Con-
ſcientia ſancte dantis attenditur, quæ abluat accipiẽtis: *Contra Petilianũ li. 2.*
cum quærerẽ, quis abluat accipientis conſcientiã, quan-
do polluta dantis occulta eſt, non mihi poterat reſpon- *cap. 1.*
dere, tam enim cõtra veritatem dicitur quod falſa eius
fama poſſit abluere, quàm ſi hoc ipſa mala conſcientia
poſſe diceretur. Si autem quæras, quo modo bapti- *Sacramẽta*
zant quos damnauit Eccleſia? Reſpondeo ſic eos bapti- *dantur et à*
zare quo modo baptizant quos damnauit deus antequã *malis. Cap.*
de illis quicquã iudicaret Eccleſia. Qui enim mẽte per- *XXI.*
uerſa videretur intus eſſe cum foris ſit, ab ipſo Chriſto E
iam iudicatus eſt. Ipſe quippe ait, Qui nõ credit iam iu-
dicatus eſt. Paulus autẽ Apoſtolus dicit, Eccleſia ſubdi- *Ephe. 5.*
ta eſt Chriſto: Nõ igitur debet Eccleſia ſe Chriſto præ-
ponere, vt putet baptizare poſſe ab illo iudicatos, à ſe au
tem iudicatos baptizare non poſſe, cum ille ſemper ve-
raciter iudicet, Eccleſiaſtici autẽ iudices ſicut homines
plerunq; fallantur. Baptizant ergo quantũ attinet ad vi-
ſibile miniſterium & boni & mali, inuiſibiliter autẽ per
eos baptizat, cuius eſt & viſibile baptiſma & inuiſibilis
gratia. Tingere ergo poſſunt & boni & mali, abluere au
tem conſcientiam nõ niſi ille qui ſemper eſt bonus. Ac
per hoc etiam neſciente Eccleſia propter malam pollu-
tamq; conſcientiam damnati à Chriſto, iam in corpore
Chriſtus nõ ſunt quod eſt Eccleſia, quoniam nõ poteſt
Chriſt⁹ habere membra damnata, proinde & ipſi extra
Eccleſiam baptizant. Omnia quippe iſta monſtra abſũt
omnino vt in membris illius columbæ vnicę cõputen-
tur: Abſit vt intrare poſſint limites orti cõcluſi, cuius ille
cuſtos eſt qui non poteſt falli. Qui tamen ſi confitentur F
& corriguntur, tunc intrant, tunc mundantur, tunc in
arboribus orti concluſi, tunc in membris vnicæ colum-
bæ numerantur, nec tamen denuo baptizantur. Ita &
cum ab hęreticis veniunt, cum ipſo baptiſmate, quod &
foris habuerunt, ſed non & cum ipſa mũdatione quam *Perſequutio*
intus accipiũt vt quod deſuit præſtetur, quod autem nõ *iuſta.*
mutatum eſt approbetur. Veſtra, inquis, per veſtros *Cap. XXII.*
maiores traditionis & thurificationis & per vos perſe-
cutionis crimine damnata conſcientia eſt. De tradito-
ribus quidẽ & thurificatoribus qui fuerint qui hoc ne-
fas admiſerunt, nõ ſcripturis ſanctis ſed famæ hominũ
credidiſtis. Quæ ſi poteſt eſſe falſa bona de malis, cur nõ
poſſit etiam mala de bonis? De perſecutione autem hoc
tibi breuiter iterumq; reſponderim, quod cum reſpon-
diſſem Petiliano, refellere minime valuiſtis. In ſcriptu-
ra quippe ſancta quæ neminem fallit, area dicta eſt Ec-
cleſia dei, dominumq; ipſum cum ventilabro eſſe vẽtu- *Matth. 3.*
rum & mundaturũ aream ſuam, vt frumenta recondat
in horreo, paleam vero comburat igni inextinguibili.
Aut ergo rectè paſſi eſtis perſecutionem, aut ſi modus
Chriſtianus exceſſus eſt, palea veſtra fecit, propter quam
non fuerit area dominica deſerenda, ne quiſquis ante
tempus vẽtilationis ab area, paleam refugeret, à frumen

G to ſeparatus palea fieret. Tũ autẽ cum hoc non meũ,ſed
ſanctæ ſcripuræ teſtimoniũ refellere conareris, nullam
perſecutionẽ iuſtã eſſe poſſe dixiſti,vbi ignoſcendũ tibi
eſt neſciẽti ſcripturas,vnde tibi venire poſſet in mẽtem
quàm iuſta voce ſit dictũ, Detrahentẽ proximo ſuo oc-
Pſal.100. culte,hũc perſequebar. Et ab ipſo domino Ieſu Chriſto
in excellentiſſima prophetia, Perſequar inimicos meos
Pſal.17. & comprehendã illos, & nõ conuertar donec deficiãt:
Et alia multa diuina teſtimonia quàm perſequi lõgum
eſt,ſi tamẽ mihi propter hoc verbũ calumniaris,vt quo-
niã dixi,perſequi longũ eſt,perſecutorẽ me diuinorum
Aqua mendax. Caput XXIII. teſtimoniorum eſſe crimineris. Opponis mihi verba
ſcripturarũ toties demonſtrata,quamuis nihil adiuuent,
Oleũ peccatoris nõ impinguet caput meũ,cum & apud
Pſal.140. vos eſſe ſaltẽ occultos peccatores, negare nõ poſſis, qui
tamẽ ne baptizent in his verbis excepti ſunt. Non enim
ait,Oleum manifeſti peccatoris:ſed abſolute,oleũ pecca
toris. Et facti ſunt mihi velut aqua mendax ſimulatoris
occulti,cuius & falſa fama non habet finem. Vbi miror
prudentiam tuã quo modo tibi nõ videatur aqua men-
dax ſimulatoris occulti, cuius & falſam famã mundan-
H dæ alienæ conſcientiæ prodeſſe aliquid credidiſti, niſi
quia illud non dialecticũ, ſed planè ſophiſticũ quod in
me fruſtra quaſi in dialectico reprehẽdiſti,ſubuenire ti-
bi arbitratus es ſi mẽtiris,verum dicis. Quid enim aliud
conaris aſſerere, cũ homini tribuens baptiſmũ, quẽ dei
eſſe nõ vis agnoſcere,ideo dicis adulterũ dare poſſe ve-
rum baptiſmũ,quia ſeipſum occultando caſtũ eſſe men
titur. Itaq; tunc verũ dicit in baptiſmo cum mentitur in
flagitio, & nõ eſt aqua eius mendax quam eſſe vultis in
Eccleſia ſecundũ promiſſionẽ tot prophetiarũ toto ter-
Hiere.15. rarũ orbe diffuſam, cũ aquam mendacẽ non baptiſmũ
dixerit Hieremias,ſed mẽdaces homines ſecundũ intel
Apoc.17. lectũ qui manifeſtatus eſt in Apocalypſi, vbi interrogã-
te Ioanne quid eſſent aquæ illæ in viſione mõſtratæ,po
Oleũ peccatoris. Caput XXIIII. pulos eſſe reſponſum eſt. De illo vero teſtimonio
quod ſcriptũ eſt,Qui baptizatur à mortuo,quid proficit
Eccli.34. lauatio eius:quam non intellexeris quod ego in illa Epi
ſtola poſui, quantumq; me verbis tuis adiuueris,paulu-
lum attende,Cum enim putaſſes à me mortuum hoc lo
co intelligi cultorem idolorum, quaſi eos ſolos excepe-
rim,qui baptizare nõ poſſint,elegiſti quantum potuiſti,
repetito illo de oleo teſtimonio quòd nullũ peccatorẽ
Pſal.140. baptizare voluerit,qui dixit,Oleum peccatoris non im-
I pinguabit caput meũ: non excipiendo aliquẽ peccato-
rem,vnde magis vos vrgemini,ſicut pauloantè mõſtra-
ui. Si enim nullus peccator exceptus eſt, proinde bapti-
zatos ab occultis malis cum cõuicti fuerint denuo bap-
tizare. Hic iam conaberis occultũ excipere peccatorẽ,
quem ſancta ſcriptura non excepit. Totus igitur iſte ve-
ſter intellectus falſus à veritate conuincitur,cum & ve-
ſtræ intentioni ſimiliter repugnare monſtretur. Neq; e-
nim hoc reuera de baptiſmo in Pſalmo poſitũ eſt,ac nõ
de aſſentatoris adulatione, quod ſuperiora verba ſatis
indicant: Nam tota ſentẽtia ita connectitur, Emenda-
Ibidem. bit me iuſtus in miſericordia,& arguet me, oleum autẽ
peccatoris nõ impinguabit caput meũ. Maluit ergo cõ-
tundi caput ſuũ ab arguente veraciter,quã vngi à blan-
diente fallaciter, tranſlatis verbis,oleo & vnctione le-
Et pagani diis ſuis tribuũt purificationem. Cap. XXV. nitudinẽ ſignificans adulantis. Quid autem ego in
illa Epiſtola de hoc teſtimonio ſenſerim, vbi dictũ eſt,
Qui baptizatur à mortuo ,ipſis ex repetitis verbis ſatis
quantũ opinor oſtendam. Cum enim diſſererem quid
reſpõdere debeat ad iſta catholicus Chriſtianus,cũ au-
dierit,inquam. Qui baptizatur à mortuo,nõ ei prodeſt
lauatio eius:Reſpondebit,Viuit Chriſtus,& iam nõ mo K
ritur,& mors ei vltra non dominabitur:de quo dictum Eccle.34.
eſt,Ipſe eſt qui baptizat in ſpiritu ſancto.Baptizãtur au- Roma.6.
tem à mortuis qui baptizantur in idolorũ templis. Non Ioan.1.
enim & ipſi à ſacerdotibus ſuis ſe accipere arbitrantur
ſanctificationem quam putant,ſed à diis ſuis. Qui quo-
niam homines fuerunt,& ita mortui ſunt vt neq; ſuper
terras neq; in requie ſanctorũ viuant,vere ipſi à mortuis
baptizantur. Hucuſq; ex Epiſtola mea verba ipſa tranſ-
ſcripſi,in quibus iam perſpicis,vt opinor,ſi nunc ſaltem
diligenter attendis, non meipſos cultores mortuos ap-
pellaſſe,quãuis alio modo etiã ipſi mortui ſint,ſed deos
falſus quos colunt , quia homines fuerunt , & ſicut ho-
mines de corpore exierunt, nec reſurrexerunt,nec vitæ
vllũ meritũ quæ poſt hanc vitã promittitur habuerunt.
Ab ipſis ergo diis qui baptizãtur,ſicut dixi, vere à mor-
tuis baptizantur, id eſt,qui in eorũ nomine baptizãtur,
quia & ipſi nõ in nomine ſacerdotũ ſuorum,ſed deorũ
de quibus vana opinãtur, ſe ſanctificari putãt: Chriſtus
autẽ reſurrexit & viuit, Proinde qui ab illo baptizatur,
nõ ſolum per bonũ, vetumetiã per malũ miniſtrũ per-
ditis moribus mortuũ, nõ à mortuo baptizatur. Ab illo L
enim baptizatur qui viuit in æternũ,& de quo dictũ eſt
in Euangelio,quod etiam ibi cõmemoraui, Ipſe eſt qui
baptizat in ſpiritu ſancto. Hoc tu in Epiſtola mea, Baptizatus à mortuo. Ca. XXVI.
quantũ indicãt verba tua, nõ intellexiſti:nolo enim di-
cere,parũ intelligẽs fraudare voluiſti. Miror autẽ quod
verba illic mea cõſequentia nõ aduerteris, aut ab eis diſ
ſimulãdum putaueris. Paulopoſt quippe ſubieci & dixi,
Nam ſi hoc loco mortuũ intellexero peccatorẽ baptiza
torẽ,eadem illa cõſequetur abſurditas,vt quiſquis etiã à
latente impio fuerit baptizatus,tanquã à mortuo bapti-
zatus inaniter lotus ſit: Non enim ait, Qui baptizatur à
mortuo manifeſto: ſed abſolute dicit, à mortuo. Hæc
manifeſtatio verborũ illic meorum quẽ de ſomno vel
potius de ipſa morte non excitaret,& tamen te non ex-
citauit? Et inſuper quod ego contra Petilianũ dixeram,
quaſi contra me dicens vehementius etiã confirmaſti,
ſicut ſolent homines iniectam ſagittam neſciendo ex-
cludere,altius etiam penituſq; defigere. Aſſeruiſti enim
mortuũ nõ intelligendum niſi peccatorem baptiſtã, &
nullum peccatorẽ excipiẽdum, & ideo quod ego dice-
bam,contra te concluditur, nec occultum excipi poſſe,
vbi nullus excipitur. Rebaptizate igitur eos quos ab oc- M
cultis peccatoribus baptizatos eſſe cõſtiterit,quibus po-
teſt viuentibus & ſcientibus ſubueniri, vt eis ſolis non
obſint, qui vel ignoranter vel antè defuncti ſunt, vt
manifeſtatis poſtea malis baptizatoribus ſuis iam bapti
zari non poſſint. Baptizate, inquã,prodito adultero at-
que damnato,quos ab eo cũ lateret,baptizatos eſſe cõſti
terit: à mortuo quippe baptizati ſunt, omnem peccato-
rem ſine vlla exceptione intelligendum eſſe dixiſti, qui
baptizare nõ poſſit adiungẽdo teſtimoniũ de oleo pec-
catoris. Tu dixiſti,tu ſcripſiſti, teipſum audi, lege teip-
ſum. Si omnis peccator tanquã mortuus nõ poteſt bap-
tizare,nec occultus poteſt. Nõ enim quia occultus ideo
viuus eſt,cum multo profundius etiam mẽdacio ſimu-
lationis abſorptus ſit. Minus enim mortuus diceretur ſi
ſaltem cõfiteretur. Sed fit in illo quod alio loco ſcriptũ
eſt,A mortuo velut qui nõ ſit perit cõfeſſio. Ab iſto mor Eccle.17.
tuo in tãta mortis profunditate demerſo quos baptiza-
tos eſſe claruerit,nõ rebaptizatis,& ab eis baptizatos qui
in vltimis terris nec Cęciliani,nec Maiorini,nec Dona
ti nomẽ audierũt rebaptizare ſi poſſitis minime dubita
tis,obiiciẽtes eis,Qui baptizatur à mortuo,quid prodeſt Eccle.34.
lauatio

A lauatio eius? mortuos dicentes ad quos Afrorum cada-
uerum quorumlibet illa fuerunt, nec aura potuit perue-
nire, & mortuũ non putantes qui propriũ poteſt occul-
Eccle.17. tare flagitium, cũ ſcriptura clamet, à mortuo velut qui
nõ ſit, perit confeſſio. Itáne quia fictus eſt, mortuus non
eſt? cũ magis propter ipſam fictionẽ carendo ſpiritu vi-
tę penitus expirauerit, iterum dicente ſcriptura, Sanctus
Sapien.1. enim ſpiritus diſciplinę fugiet fictum. Adhuc defendite
iſtos mortuos & viuere dicite, vt & vos peius ipſa falſa
defenſione moriamini. Mortui ſunt, inquis, Sed quid fa
ceret qui baptizãdus ad eos ignarus acceſſit? Nunc ergo
faciat quando illo proditn ſe agnouit à mortuo bapti-
zatum. Si enim conſciennia propterea lædi non potuit,
quia neſciuit, nunc incipit lædi quia ſciuit, velut ſi tuni-
ca de latrocinio neſciens veſtiretur, ex illo fit iniquitatis
veſtis illa ex quo cognouerit & ipſe iniquus, niſi abiece-
rit: & qui neſciens vxorẽ duxerit alienã, ex illn fit adul-
ter ex quo didicerit, niſi diſceſſerit. Abiiciat ergn & ipſe
baptiſmum quẽ ſe à mortuo percepiſſe cognouit. Habet
enim quod faciat adhuc, baptizari iterum pnteſt. Poſtre
B mo ſcierit neſcierit à mortuo baptizat⁹, quid ei prndeſt
Eccle.34. lauatin eius, ſtricta ſentennia eſt, ſicut & tu ipſe clamas,
neminẽ excepit, A mortuo, inquã, baptizatus eſt, nihil ei
prodeſt lauatio eius. Mundate hominẽ baptizandn qui
viuitis, aut vosipſns potius ab hoc errore mundate, ne ta
Pſal.140. lia ſenriendo pereatis. Contendis enim velut aduerſus,
vt nullum exceptũ dicas in eo quod ſcriptũ eſt, Oleum
peccatoris: & qui baptizãtur à mortuo: nec te ſentis no-
dum qun ligatus es renitendo cõſtringere, hoc enim a-
go, hoc inſto, hinc vos ad mutandam vanam peruer-
ſamq; ſententiã vrgenter impingn, vt in oleo peccato-
ris & mortui baptiſmo, nullus mortuus, nullus peccatnr
exceptus ſit, ſicut tu prn me velut cõtra me loqueris: Ita
enim nec occultus excipitur qun euertitur omne quod
loqueris, ac ſic rehaptizare coguntur qui te talia docue-
runt, omnes quoſquos ab occultis malis baptizatos in
Nullus homo non eſt peccator. hac vita reperire potuerint. Quid agis, quò te cnn-
uertis, verba tua tibi recitãtur: Non ſolum enim ea cum
dicerem non refelliſti, ſed neſciens quid meum elegeris
Ca.XXVII. aliis verbis tanquam tuum, hoc idem ipſe dixiſti, & vt
diligentius audiri & conſiderari poſſet, ſcripſiſti vt tibi
quoties libuerit, recitetur. Audi ergo verba tua, nempe
C iſta ſunt, Quod ſi idnli cultorem, inquis, tantum tibi pla
cet excipere, quid illud de quo dicitur, Nolo oleum pec
catoris vngat caput meum: verum ne & hic peccatnr il-
le ſolus eſt, qui id nleum colit, an quiſquis quod non li-
cet committit? Quòd ſi & peccatnrem tãtum cultnrem
idoli putas, Chriſtianus ergo ſi quid cnntra legem geſ-
ſerit, peccaſſe nõ dicitur: Quod ſi nihil dici ſtultius nec
abſurdius poteſt, aperte prædictum eſt, vt nõ ſolus idoli
cultor, ſed quiſquis peccator inter omnes homines fue-
rit, ius ſibi baptiſmatis non vſurpet. Hæc certe quæ in-
ſerui verba tua ſunt, Ego cultnrem idoli nõ excepi, ſed
ipſns deos eorum mortuos eſſe dixi, qunrum à nullo ba
ptizari aliquid prodeſt: ab ipſis enim diis ſibi baptizari
videntur, in quorum nomine ſe mundari arbitrantur,
tu autem nullum peccatorẽ excepiſti. Quòd ſi hoc locn
peccatnr & mortalis homo qui baptizat intelligendus
eſt, nullum peccatnrem excipiens, proculdubio nec nc-
cultum excepiſti. Aperte, inquis, prædictum eſt, vt nõ ſo-
lus idoli cultnr, ſed quiſquis peccator inter omnes ho-
mines fuerit, ius ſibi baptiſmatis nnn vſurpet. Audi ergo
teipſum, quiſquis peccator dixiſti, nec manifeſtum nec
occultum excepiſti: proinde qua fronte cogunt bapti-
zari poſt manifeſtum, qui nolunt poſt occultum, vbi aſ-

Tnmus ſeptimus.

ſerunt neminem exceptum? Fuge ergn frater ab inſano D
intellectu ad ſanum, vt in hoc teſtimonin de oleo pec-
catoris, ſicut ſuperiora eiuſdẽ pſalmi verba præſcribũt,
blandam lenitudinẽ, fallaciã adulatoris intelligas: Ita e-
nim & nullus erit exceptus, & non impinguet in angu-
ſtias inſuperabiles malus baptizator occultus. Sic & in
alio teſtimonio, vbi dictũ eſt, Qui baptizatur à mortuo, *Eccle.34.*
quid ei prodeſt lauatio eius: aut inſpice diligẽter codi-
ces antiquos, & maxime Græcos, ne forte ipſa verba a-
liter cõſcripta, ex præcedenti & cõſequenti contextio-
ne ſermonis alium ſenſum intimẽt: Aut certe mortuns
intelligamus, ſicut dixi, in quorum nomine baptizantur
idolorum cultores, vt ab illo quemq; intelligas baptiza-
tuũ, in cuius nomine ſe credit eſſe mundatum, Ita enim
& illic nullus excipiẽ, nullus quippe mortuus de⁹ paga-
norũ mũdare poteſt credẽtes in ſe. Si autẽ hoc loco om
nẽ hominem peccatorẽ intellexeris mortuũ, tanta quæ
nõ vis te ſequentur, vt ipſe quemadmodũ viuas inueni-
re nõ poſſis, dicente Ioanne, Si dixerimus quia peccatũ *1.Ioan.1.*
nõ habemus, nosipſos decipimus & veritas in nobis nõ
eſt: vt omnino nõ inuenias hnminẽ è quo baptizeris, ſi
omnẽ peccatorem deuitare volueris. Quanquam ſi E
prorſus mnrtuũ nnn intelligeres niſi hæreticũ vel ſchiſ- *Peccator hæreticus. Ca. XXVIII.*
maticũ, vt quiſquis apud eos baptizatur à mortun, quid
ei prodeſt lauatio eius: qund vides, quàm præcipin præ-
ſumptione ſic accipiatur, ac ſi dictũ ſit, qui baptizatur ab
hæretico vel ſchiſmatico, nec ſic contra nos eſſet qui fa-
temur nihil prodeſſe homini baptiſmũ Chriſti ſi apud
hæreticos vel ſchiſmaticos baptizetur, eis ipſis tribuens
baptiſmũ quo baptizatur, ſed tunc ei prodeſſe incipere
cum tranſit ad corpus Chriſti, quod eſt Eccleſia dei vi-
ui. Tunc enim ſub eodem baptiſmo quod & foris Chri
ſti erat, ſed foris poſito nihil proderat mũdatn, prode-
rit ab eo cuius membris inſertus eſt. Nec illam tuam ni-
miũ ſeueram ſententiã formidabo, qua dixiſti, Quiſquis
peccator inter omnes homines fuerit, ius ſibi baptiſma-
tis non vſurpet, niſi quia nõ inuenis quis veraciter dicat
in nratione dominica, Dimitte nobis debita noſtra ſi- *Matth.6.*
cut & nos dimittimus debitoribus nnſtris: niſi peccato-
rẽ ſe eſſe fateatur. Vellem ſingulos interrogare qui bapti
zant apud vos, vtrũ peccatores omnino non ſint: Poteſt
enim quilibet eorũ mihi reſpõdere, Non ſum traditor,
nõ ſum thurificator, non ſum adulter, non homicida, F
non idolorũ cultor, non poſtremo hæreticus, nõ ſchiſ-
maticus: non autẽ peccator, neſcio vtrũ quiſquã vel hæ-
retica ſuperbia reperiri poſſit qui audeat dicere, audeat
cogitare: neſcin vtrũ quiſquã tanto arrogannæ tumnre
cæcetur, vt non dicã voce profiteatur, ſed vel apud ſeip-
ſum tacitus arbitretur, non ſibi eſſe neceſſariã depreca-
tionem, in qua dicimus deo, Dimitte nnbis debita no-
ſtra. Neq; enim de eis debitis dimittendis rogamus quę
ſemel in baptiſmn dimiſſa eſſe confidimus, ſed pro eis
vtiq; ſine quibus humana fragilitas nõ eſt, quantũcunq;
in nbſeruandis præceptis dominicis vigilemus. Pnſtre-
mo ſuſcipiat qui voluerit huius impudentiæ frontem &
dicat, Non ſum peccator, ex qun mihi in baptiſmo cun
cta dimiſſa ſunt, nullum in me peccatũ poterit inueniri.
Magis ego Ioanni credn, & multo fidẽtius reſpondeo: *1.Ioan.1.*
Teipſum decipis, & veritas in te non eſt. Neq; hoc agit
præceps & fallax iſta profeſſio, vt in te peccata nnn in-
ueniantur, ſed vt quæ inueniuntur non dimittantur.
Si ergn iam baptizatus es, vellem ſcire quem repereris
qui contra Ioannem Apoſtolum diceret, peccatum
non habeo. Si enim talem quenquam reperire potuiſti,
qun modn baptizatus es ab eo qui ſeipſum decipiebat,

G & io quo veritas non erat? Si autem qualiſcunque non
immemor peccatorem ſe eſſe dicebat, quo modo ſibi
ſecundum ruam ſenteotiam ius baptiſmatis vſurpabat?
Tu enim dixiſti,tu etiam minime ſcribere timuiſti, vt
quiſquis peccator inter omnes homines fuerit, ius ſibi
baptiſmatis oon vſurpet. Si autem noodum baptizatus
es,aut hanc vaniſsimam ſententiam corrige, aut à qui-
bus baptizeris aogelos quære. Sed ſubarbitremur te cõ-
uictum correxiſſe,quiſquis eo crimine quod noſtri ob-
iiciũt,peccator inter omnes homines fuerit,ius ſibi bap-
tiſmatis non vſurpet. Neque hoc contra oos eſt, quia
ſi etiam talis vſurpauerit & dederit, non eum ſibi vſur-
pare debuiſſe dico,non autẽ dediſſe non dico. Ille vero
qui accipit,ſi bomo bonus ab homine malo, ſi fidelis à
perfido, ſi pius ab impio, pernicioſum erit danti, non
accipiẽti. Illud quippe ſanctũ male vtentẽ iudicat, bene
accipientẽ ſanctificat. Si autem & ille qui accipit inique
acceperit,nec ſic reſciſſum ſed agoitũ, quod per ſe obe-
rat,correcto proderit ſacramentũ. Sic enim te puta-
Sacramẽtũ dãti nocet, accipienti prodeſt. Ca. XXIX. bo dixiſſe,oon iã quiſquis peccator,quia,niſi fallor,iam
cernis q̃ temere dictum ſit, ſed peccator qualem ooſtri
deſcribũt,quiſquis inter omnes homines fuerit, ius ſibi
baptiſmatis nõ vſurpet, quemadmodum ſcriptum eſt,
H Peccatori autem dicit deus,vt quid tu enarras iuſtifica-
Pſal. 49. tiones meas, & aſſumis teſtamentum meum per os tuũ?
Et vt oſtenderet quali peccatori hoc diceret ne omnes
homines à prædicando verbo eius ſeſe abſtinerent qui
nec ſeotire audent, nec dicere ſe peccatores nõ eſſe,ſe-
quitur,eumq; deſcribit, Tu vero odiſti diſciplinã,& ab-
iecíſtis ſermones meos poſt te: Os tuũ abũdauit malicia,
& lingua tua amplexa eſt doloſitatẽ: Si videbas furem
coocurrebas ei,& cũ adulteris portionem tuã ponebas:
Sedens aduerſus fratrem tuũ detrahebas,& aduerſus fi-
lium matris tuæ ponebas ſcandalũ. Tali ergo peccatori
dicit, Vt quid tu enarras iuſtificatiões meas, & aſſumis
teſtamentũ meũ per os tuum? Tanquã diceret, Fruſtra
hoc facis quantũ ad te attinet,non tibi prodeſt,hoc tibi
ad iudiciũ damnationis, nõ ad meritum ſalutis valebit.
Verũtamen ſi etiã tali peccatore narrãte iuſtificationes
dei,aſſuoieote teſtamentũ eius per os ſuũ,illi qui ex eius
I ore audiunt,credant,faciant, proficiant, nónne illo re-
probato laudabuntur, illo culpato iuſtificabuntur, illo
Matth. 23. dánato coronabũtur,quoniam curauerunt obedire do
mioo dicenti, Quæ dicunt facite,quæ autem faciunt,fa-
cere nolite: dicunt enim & non faciunt. Sicut ergo iſte
peccator, ſi ius ſibi prædicaodi teſtamenti diuini vſur-
pauerit, ſibi nihil prodeſt, audientibus autem & faciẽti-
bus, nõ ipſe,ſed quod prædicat prodeſt: ita & ille qui ius
baptiſmatis ſibi vſurpare non debuit,ſibi nocet qui bo-
num male vſurpauit, oon ei qui bonum bene percepit.

Sacramẽtũ non reſcinditur. Cap. XXX. Vides non ſolum te nõ potuiſſe refellere quod ego
contra Petiliaoum dixi,ſed quanta luce veritatis modis
omnibus refellatur quod cootra me ipſe dixiſti, & ad-
huc pergis & dicis,quòd cauſam noſtrã oon probam fa
ciamus, & quodã modo peccatores nos eſſe fateamur,
quemadmodũ nobis obiicitur ius baptiſmatis, quo oo-
bis licentia vendicemus, non de merito actuũ, non de
ionocentia vitæ tractamus,ſed cuicunq; licere dicimus.
Attende certe ex his quæ dicta ſunt, nõ cuicunq; licere
nos dicere, ſed ei pœnam eſſe qui ſanctũ tractat illicite,
& eum eſſe corrigendum,non ſanctũ quod illicite tra-
ctat illicite reſcindendum, ſicut homines non legitime
lege vtentes corrigi volumus, nõ ipſam legem irritam
ducimus: ſicut dei teſtamentũ illicite per os ſuũ aſſumeo
tem repreheodimus,oon ipſum teſtamentum negamus
aut ſcindimus, oec ideo oos peccaũiſſe cõfitemur,quia K
& io peccatore quod eſt ipſius improbamus, quod autẽ
dei eſt honoramus, quia in deum credentẽ non ex oc-
cultis hominum pendere volumus, ſed in domino glo
riari de quo certus eſt,admonemus. Neq; enim & Apo-
ſtolus male ſuæ conſciẽtiæ diffidebat,ſed ſpem creden-
tis poni nolebat in homine,& in deo ſtabiliter collaca-
bat,cum diceret, Neq; qui plantat eſt aliquid neq; qui ri *1. Cor. 3.*
gat,ſed qui incrementũ dat deus. Non itaq; nos dicen-
tes,quod ſcriptũ eſt, Non nobis domine oon nobis,ſed *Pſal. 113.*
nomini tuo da gloriã: accuſamus noſtram conſcientiã,
ſed vos in homioũ moribus eorum ſpem qui baptizan-
tur poni volentes, non agnoſcitis veſtram ſuperbiam.

Quid ꝙ etiã beati Cypriani mentionẽ facere aude- *Cyprianum allegãt Donatiſtæ.*
tis,velut ille author ſit veſtræ diuiſionis,tantus defenſor
catholicę vnitatis & pacis? Primo eſto in Eccleſia,quam *Ca. XXXI.*
cooſtat tenuiſſe ac prędicaſſe Cyprianum,& tunc aude
velut authorẽ ſentẽtiæ tuæ nominare Cyprianũ. Primo
imitare pietatem humilitatemq; Cypriani, & tunc pro-
fer cõſilium Cypriani. Nos enim oullam Cypriano fa-
cimus iniuriã,cum eius quaſlibet literas,à canooica di-
uinarũ ſcripturarũ authoritate diſtinguimus. Neq; eoim L
ſine cauſa tã ſaluber vigilaotiæ canon eccleſiaſticus cõ-
ſtitutus eſt, ad quẽ certi prophetarum & Apoſtolorum
libri pertineãt, quos omnino iudicare nõ audeamus, &
ſecũdum quos de cæteris literis vel fideliũ vel iofideliũ
libere iudicemus. Proinde cũ dicat Apoſtolus, cuius Epi
ſtolæ in authoritate canonica vigent, Quotquot ergo *Philip. 3.*
perfecti hoc ſapiamus, & ſi quid aliter ſapitis, id quoque
vobis deus reuelauit, quandiu aliter ſapuit Cyprianus, ſi
ſcripta eius eſſe conſtat quæ pro vobis proferenda arbi-
tramini, quãdiu ergo de hac re aliter ſapuit quàm veri-
tas diligẽtius cõſiderata patefecit, dooec ei deus id quoq;
reuelaret, ineffabili laude charitatis vnitatem pacemq;
catholicam etiã cum collegis ſuis à quibus aliter ſapuit
ooo reliquit. Verba eius ex Epiſtola ad Iubaianum *Quo modo tam ſancti Cypriani dicta quã aliorũ doctorum accipienda ſint. Ca. XXXII.*
inſeruiſti literis tuis,quibus ei placuiſſe monſtrares bap-
tizandos eſſe in Eccleſia catholica qui fuerint in hære-
ſi vel ſchiſmate baptizati. Ego huius Epiſtolæ authori-
tate nõ teneor, quia literas Cypriani non vt canooicas
habeo,ſed eas ex caoonicis conſidero,& quod in eis di
uinarũ ſcripturarum authoritati congruit,cũ laude eius
accipio: quod autem oõ congruit,cum pace eius reſpuo.
Ac per hoc ſi ea quæ commemoraſti ab illo ad Iubaia-
nũ ſcripta de aliquo Apoſtolorũ vel Prophetarũ cano- M
oico recitares,quod omnino contradicerẽ oon haberẽ:
Nunc vero quoniã canonicum ooo eſt quod recitas,ea
libertate ad quam nos vocauit dominus, eius viri cuius
laudẽ conſequi noo valeo,cuius multis literis mea ſcri-
pta nõ comparo,cuius ingenium diligo,cuius ore dele-
ctor,cuius charitatem miror,cuius martyrium veneror
hoc quod aliter ſapuit oõ accipio. Non accipio, inquã,
quod de baptizãdis hæreticis & ſchiſmaticis beatus Cy
prianus ſenſit,quia hoc Eccleſia nõ accipit,pro qua bea-
tus Cyprianus ſanguinem fudit. Sed quia dicitis eũ pro
hac ſententia legalia documẽta firmaſſe, quaoquã non
ille documenta legalia firmare potuit, ſed eius potius
quæcunq; recte ſenſit ille firmauit. Relinque ergo ſcrip-
ta Cypriani,& ea ipſa legalia documẽta quibus eũ dicis
vſum eſſe cõmemora: Si ea oon demonſtrauero ooſtrã
cauſam nihil adiuuare, viciſti. Quapropter ita hoc Cy-
priani nõ accipio,quanuis inferior incõparabiliter Cy-
priano, Sicut illud Apoſtoli Petri quòd geotes Iudaiza- *Gala. 2.*
re cogebat,nec accipio nec facio, quãuis inferior incõ-
parabiliter Petro. Vos autẽ qui ſcripta Cypriani nobis
tanquam

A tanquam firmaméta canonicæ authoritatis opponitis, quicquid de Cypriano cõtra vos proferre potuerimus, neceſſe eſt cedatis, & iuſtum eſt vt victi taceatis, ac vos aliquando ab errore pernicioſiſsimę diſſenſionis ad vnitatem catholicam conuertatis. Vnde ne longum faciam ex hac ipſa Epiſtola ad Iubaianum, attende quid ingeram quod veſtrũ euertat & abſumat errorẽ. Cum enim perſuadere conaretur vel ſanctus Cyprianus, vel quicũque illam ſcripſit Epiſtolam, hæreticos ad Eccleſiam venientes baptizari oportere, quòd videlicet baptiſmus nullus deputandus eſſet quem foris apud hæreticos accepiſſent, oppoſuit ſibi quæſtionem & ait, Sed dicet aliquis, quid ergo fiet de his qui in præteritum de hæreſi ad Eccleſiã veniẽtes ſine baptiſmo admiſsi ſunt? Poteſt dominus miſericordia ſua indulgẽtiam dare, & eos qui ad Eccleſiã ſimpliciter admiſsi in Eccleſia dormierunt, ab Eccleſiæ ſuæ muneribus non ſeparare. Iſta nobis ſimplicitas ſufficit, cui teſtimonium perhibet ipſe Cyprianus, tantum bonum intelligens eſſe vnitatem corporis Chriſti, vt in eam ſimpliciter admiſſos etiam

Cyprianũ excuſat. C.XXXIII.

B illos quos eſſe ſine baptiſmo arbitrabatur de diuina miſericordia mereri indulgentiam, & ab Eccleſiæ muneribus nõ ſeparari pia cogitatione præſumeret. Hæc cõſuetudo Eccleſiæ fuit ante conſilium Cypriani, hæc ſuperari & auferri non potuit nec conſilio Cypriani, vt ex hæreſi venientes nõ quidem ſine baptiſmo ſicut dicit, quia idem baptiſmus etiam foris eis inerat, ſed non proderat, verũtamen ſimpliciter ſicut itẽ dicit admiſsi de dei miſericordia indulgẽtiam mererentur, & à muneribus non ſepararentur Eccleſiæ. Hæc ſimplicitas magis quàm duplicitas Eccleſiæ placuit vniuerſæ toto terrarum orbe diffuſæ. Cui Cyprianus ipſe quale teſtimonium perhibeat, audi ex Epiſtola quam de vnitate conſcripſit, Auelle, inquit, radium ſolis à corpore, diuiſionẽ lucis vnitas nõ capit: Ab arbore frange ramum, fractus germinare non poterit: A fonte præcide riuum, præciſus areſcit. In his Cypriani verbis non intelligimus lucem nõ capere diuiſionẽ niſi in ſanctis regno dei prædeſtinatis, qui diuidi ab Eccleſia nullo modo poſſunt, & non germinare ramũ fractum ſalutis æternæ germine accipimus, ariditatem vero riui à fonte præciſi, in eo quòd ſancto ſpiritu vacuãtur qui ab vnitate ſeparantur

C agnoſcimus, non in ſacramẽto baptiſmi quod & boni & mali habere poſſunt, ita foris apertè quemadmodum intus occulte ab Eccleſiæ ſanctitate ſeparati: Sed inde nemo dubitat. Quid vero de ipſius Eccleſiæ fœcũditate toto terrarum orbe diffuſæ ſenſerit Cyprianus, attende in his quæ ſubiungit, Sic, inquit, & Eccleſia domini luce perfuſa, per orbem totum radios ſuos porrigit, vnum tamen lumen eſt quod vbique diffunditur, nec vnitas corporis ſeparatur: Ramos ſuos in vniuerſam terrã copia vbertatis extendit, profluentes largiter riuos latius expandit, vnũ tamen caput eſt & origo vna, & vna mater fœcunditatis ſucceſsibus copioſa. Hanc Eccleſiã Cyprianus in ſcripturis ſanctis pmiſſam, in vniuerſo mũdo redditam, dilexit, tenuit, commendauit, quam perditi ſchiſmatici vel hæretici velut à malis ſe diſcernere ac ſeparare cupientes, ſeditionibus impiis reliquerunt. Qui ne ſuos exitus impios vanis excuſationib⁹ abluere conarentur, ſancta ſcriptura prædixit, Filius malus ipſe ſe iuſtum dicit, exitum autem ſuum nõ abluit, quia nec propter malos qui videntur eſſe intus deſerẽdi ſunt boni qui vere ſunt intus. Hinc beatus Cyprianus quod ſenſerit accipe ex Epiſtola quam ſcripſit ad presbyterũ Maximum, & cæteros quibus de ſchiſmatico & hæretico errore ad Eccleſiam redeuntibus gratulatur. Nam

Ob paleas nõ recedendũ ab Eccleſia. Cap. XXXIIII.

D etſi videntur, inquit, in Eccleſia eſſe zizania, non tamen impediri debet aut fides aut charitas noſtra, vt quoniã zizania eſſe in Eccleſia cernimus, ipſi de Eccleſia recedamus. Nobis tantũmodo laborandum eſt, frumentum eſſe poſſimus, vt cum cœperit frumentum dominicis horreis condi, fructum pro opere noſtro & labore capiamus, Apoſtolus in Epiſtola ſua dicit, In domo autẽ magna non ſolum vaſa ſunt aurea & argentea, ſed & lignea & fictilia, & quædã quidem honorata, quædã inhonorata. Nos operam demus, & quãtum poſſumus laboremus, vt vas aureum & argenteum ſimus. Cæterum fictilia vaſa confringere domino ſoli cõceſſum eſt, cui virga ferrea data eſt. Eſſe nõ poteſt maior domino ſuo ſeruus, nec quiſquã ſibi quod ſoli filio pater tribuit vendicare, vt ſe putet aut ad aream ventilandã & purgandam paleam ventilabrum iam ferre poſſe, aut à frumẽto vniuerſam zizaniam humano iudicio ſeparare. Superba eſt iſta obſtinatio & ſacrilega præſumptio, quam ſibi furor prauus aſſumit. Et dum ſibi ſemper quidam plus quàm mitis iuſticia depoſcit aſſumunt, de Eccleſia

2. Tim. 2.

Ioan. 13.

E pereunt, & dum ſe inſolenter extollunt, ipſo ſuo rumore cæcati veritatis lumen amittunt. Vides frater ſecundum ſcripturas diuinas hoc pręcepiſſe Cyprianum, etiã propter malos. Qui cũ ſint à bonis vita moribusq; ſpiritaliter ſeparati, corporaliter tamen eis in Eccleſia videntur eſſe permixti vſque in diem iudicij, quo etiam corporaliter debitas ſeparabũtur ad pœnas. Nõ eſt Eccleſia deſerenda tãquam frumenta propter paleam vel zizania, ſicut nec domus magna propter vaſa inhonorata. Vides, audis, ſentis, capis, intelligis, quanto ſcelere propter eos qui vobis ſiue rectè ſiue cum fallimini diſplicẽt, ſeparemini ab Eccleſia quæ toto orbe diffunditur, cui ſecũdum ſcripturas diuinas, tam magnum, tam firmum, tam clarum atq; luculẽtum teſtimonium perhibet Cyprianus. Quamobrem attende diligenter de tota quæſtione breuem ratiocinationem meam. Si rectè in Eccleſiam recipiuntur ex hæreticis venientes, vt in eis error prius corrigatur, diuinum autem ſacramentum non reſcindatur, bene illis viuentibus tanquã frumentis dominicis gratulamur. Si autem ſicut putatis, & Cyprianum vobis in hac ſententia fauere iactatis, non habẽt baptiſmum, certè admiſsi ſimpliciter ad

Ex palea frumẽtum. Ca. XXXV.

F Eccleſiam, ſecũdum eundem Cyprianum, propter meritum tamen ipſius vnitatis indulgentiam dei merentur, ne ab Eccleſiæ muneribus ſeparentur. Et quicunque illos ſecundum morem anteriorem, de quo non tacuit Cyprianus ſimpliciter admittũt, & rectè ac pacifici viuunt inter eadem frumẽto horreo deſtinata deputantur. Qui autem vel ſcientes contra veritatem in eis recipiendis contẽtioſe dimicant, vel prauis atq; peruerſis moribus viuunt, in zizaniis & palea flammis debita tolerantur, propter eos tamen Eccleſiam quæ per totum orbem terrarum copioſis ſucceſsibus dilatatur, hoc eſt, frumenta dominica, quæ vſque ad meſſem pariter creſcunt, vel vſque ad ventilationem pariter triturantur, non eſſe deſerẽdam, imperat deus, teſtis eſt Cyprianus. Ac per hoc ſi in communione ſacramẽtorum mali maculant bonos, quando tẽporibus Cypriani vel ante Cyprianum ſine baptiſmo, ſicut putatis hæretici ſuſcipiebantur, Eccleſiam periiſſe dicite, & vos vnde nati fueritis oſtendite. Si autem quod veritas etiam per Cyprianum docet, cum pro Eccleſiæ pace etiam cognita zizania tolerantur, frumenta non maculant, filius malus & ipſe ſeipſum iuſtum dicit, exitum autẽ ſuum nõ abluit,

Matth. 13. & 3.

quia

G quia de Eccleſia propter malos exire non debuit.
De eodem. Ca.XXXVI Iterum dico, Ecce ab hac inuictiſsima ratione diſ-
ſimulare non ſino. Si non communicaotes peccatis ma
lorum, propter ipſam tãtam communionem ſacramẽ-
torum mali perduot bonos, quando in præteritum ex
hæreſi ad Eccleſiam venientes, ſine baptiſmo admiſsi
ſunt, cõtagione ſua bonos vnque perdiderunt: Iam tũc
ergo non erat Eccleſia quam Cyprianus teneret, prædi-
caret, oec vnde poſtea Donatus exiret. Si autem bonos
contagio illa non perdidit, nec eorũ quos accuſatis cõ-
tagio, Chriſtinanum orbem perdere potuit, nolite calũ
niari ſeparati, & ad Eccleſiam redite correcti. Cæcilia-
num & ſocios eius cõtra quos tunc Secundus Tigiſita-
nus contraxit condiditq; concilium, neceſſe tibi eſt ac-
cuſare, mihi non eſt neceſſe defendere. Accuſa eos quã-
tis viribus potes. Si innocentes fuerint, nihil eis tanquã
frumentis oberit vẽtoſitas tua. Si nocentes fueruot, nõ
debuerunt propter illam zizaniã frumenta deſeri, qui-
bus nihil obfuerunt. Accuſa quantum potes, vinco ſi nõ
probas, vinco ſi probas: vinco, inquam, ſi oon probas iu
dice teipſo, vinco ſi probas teſte Cypriano. Quid eos
H vis fuiſſe? Si ionocentes, cur frumentis dominicis cum
ſitis zizania calumniamini? Si nocentes, cur à frumen-
tis dominicis propter zizania ſeparamini? Exiſtat eccle-
Matth.5. ſia cunctis clara atq; conſpicua. Quippe ciuitas quę abſ-
condi noo poteſt ſuper mootem conſtituta, per quam
Pſal.71. dominatur Chriſtus à mari vſq; ad mare, & à flumine
vſque ad terminos orbis terræ, tanquam ſemen Abra-
Gene.22. hæ multiplicatum, ſicut ſtellæ cœli & ſicut arena maris,
in quo benedicuntur omnes gẽtes. Hanc etiam beatus
Cypriaous ita commendat, vt eam dicat domini luce
perfuſam, radios ſuos per orbem terrarum porrigere,
ramos ſuos per vniuerſam terram copia vbertatis extẽ-
dere. Hæc vt in frumentis ſuis non accuſaretur, aut
propter zizaoia non dedereretur, voum horum vobis
etiam vosipſi reſpõdete, alterum Cypriani mooitis di-
cite. Ipſius enim verba ſunt atteſtantis & dicentis: Nam
etſi videntur in Eccleſia eſſe zizania, non tamen impe-
diri debet aut fides aut charitas noſtra, vt quoniam zi-
zania eſſe in Eccleſia cernimus, ipſi de Eccleſia receda-
Probat malos nõ obeſſe bonis. mus. Vos contagione malorum Afrorum periiſſe
dicitis de orbe terrarum, & in parte Donati eius reli-
quias remanſiſſe tanquam in frumẽtis à zizaniis & pa-
C.XXXVII lea ſeparatis, contra Cyprianum apertiſsime ſentien-
I tes, qui dicit, nec malorũ permixtione bonos perire in
eccleſia, nec eoſdem malos poſſe ante tempus iudicij di
uini à bonorũ permixtione ſeparari. Vos itaque ſecun-
dum veſtrum errorem, vel potius furorem accuſare co
gimini, oõ ſolum Cæcilianum & ordinatores eius, ve-
rumetiam illas Eccleſias, quas in ſcripturis Apoſtolicis
& Canonicis pariter legimus, nõ ſolum Romanorum,
quò ex Africa ordinare paucis veſtris ſoletis Epiſcopũ,
verumetiam Corinthiorum, Galatarum, Epheſiorum,
Theſſalonicẽſium, Coloſſenſium, Philippenſiũ, ad quas
Acto.11. apertiſsime ſcribit Apoſtolus Paulus, Hieroſolymitanã
quam primus Apoſtolus Iacobus epiſcopatu ſuo rexit:
Antiocheoſem, vbi primo appellati ſunt diſcipuli Chri
ſtiani, Smyrnenſem, Thiatirenſem, Sardenſem, Perga-
menſem, Philadelphenſem, Laodicenſem, ad quas eſt
Apocalypſis Apoſtoli Ioannis: Tot alias eccleſias Poo-
ti, Cappadociæ, Aſiæ, Bithyoiæ, ad quas ſcribit Apoſto-
lus Petrus, & quicquid aliàs ſe Paulus ab Hieruſalẽ vſq;
ad Illyricum Euangelio repleuiſſe teſtatur, vt taceam de
aliis tam latis atq; vniuerſis terrarum partibus, in quas
ex his Apoſtolicis laboribus & plãtationibus porrecta
creuit & creſcit eccleſia. Iſtas certè eccleſias quas ex lite- K
ris diuinis atq; canonicis nominaui, tam looge ab Afri
ca conſtitutas, tanquam perierint ex peccatis Africorũ,
accuſare cogimioi, nec corrigitis errorem qui vos ad
tãtum ſcelus nefaria diſſenſione compellit. Nos autem
errorem veſtrum facilius conuincamus, nec ipſos A-
fros quorum falſò crimen in cæteras etiam gentes per-
fundere audetis, nec ipſos, inquam, defeodere cogimur.
Habent etiam cum illis tranſmarinis eccleſiis ſocietatẽ
regni ſi innocentes fuerint, ſi autem nocentes, taoquam
zizania à frumento, nec in Africa obeſſe potuerunt eis
qui ſe propter illos etiam cognitos ab vnitate Eccleſiæ
ſeparare noluerunt. Vt eoim omittam quàm multi eos
crediderunt innocentes, quibus facinus eorum etiam ſi
aliquod fuit, tamen demonſtrari noo potuit, & vtique
iſtos nec vos poteſtis dicere peccatis alienis incognitis
potuiſſe maculari. Sed vt hos, ioquam, omittam, ipſi qui
eos oocentes vel nouerant vel putabant, quamuis in A-
fricanis eccleſiis conſtituti, cum viderẽt eos apud eccle-
ſias tranſmarinas non potuiſſe conuinci, oec crimina
eorum longe lateq; diffuſis membris Eccleſiæ demoo-
ſtrari, ſi ſe vellent propter illos quos malos oouerant à
communione tot gentium quibus eos oſtendere non L
valebant, velut peſtiferæ contagioois timore ſeparare,
tenerent eos, non ego, non tu, non Donatus, non Cæ-
cilianus, ſed ipſe quem nominare auſus es Cyprianus,
& diceret ea verba quæ ſcripſit ad Maximũ. Si vi- *Cypriani ſententia.*
dentur, inquit, in Eccleſia eſſe zizania, non tamen im- *Cap.XXXVIII.*
pediri debet aut fides aut charitas noſtra, vt quoniã zi-
zania eſſe in eccleſia ceroimus, ipſi de eccleſia receda-
mus: Nobis tãtummodo laborandum eſt, vt frumẽtum
eſſe poſsimus, vt cũ cœperit frumentum dominicis hor
reis condi, fructũ pro opere noſtro & labore capiamus.
Apoſtolus in epiſtola ſua dicit, In domo autẽ magna, *2.Tim.2.*
non ſolum vaſa ſunt aurea & argentea, ſed & lignea &
fictilia, & quædam quidem honorata, quædã inhono-
rata: Nos operam demus, & quãtum poſſumus labore-
mus, vt vas aureum & argẽteum ſimus. Cæterumficti-
lia vaſa confringere domino ſoli cõceſſum eſt, cui vir- *Ioan.13.*
ga ferrea data eſt. Eſſe nõ poteſt maior domino ſuo ſer
uus: Nec quiſquam ſibi quod ſoli filio pater tribuit, ven
dicare, vt ſe putet aut ad aream ventilandam & purgã-
dam paleam ventilabrum iam ferre poſſe, aut à frumẽ-
to vniuerſam zizaniam humano iudicio ſeparare. Su- M
perba eſt iſta obſtinatio & ſacrilega præſumptio, quam
ſibi furor prauus aſſumit: Et dum ſibi ſemper quidã plus
quàm mitis iuſticia depoſcit, aſſumunt, de eccleſia per-
eunt, & dum ſe inſoleoter extollunt, ipſo ſuo tumore
cæcati, veritatis lumen amittunt. His Cypriani verbis
deum timentes in eccleſia tenerentur, qui vellent ab ea
ſeparari propter cognitos malos, quibus verbis vos dã-
namini qui ſeparati accuſatis & bonos. His verbis Cy-
priaous & nos tenet in domo dei, cuius decorem dile-
xit, & iam ſi quod nunquam facere potuiſtis, à vobis ac- *Pſal.25.*
cuſatos & demõſtratos traditores, & quoſlibet alios ma
los noſſe poſſemus, ne illam propter vaſa facta io con- *2.Tim.2.*
tumeliam deſeramus. His verbis etiam vos in catholi-
cam pacem correctos pacificus iotroducat, ne quibuſli-
bet peccatis alienis, ſeu veris ſeu falſis offenſi, cõtra Ec-
cleſiam Chriſti io toto mundo ſcripturis fructificãtem
atque creſcẽtem mala tanta iactetis, ne propter zizania
triticum accuſetis, ne propter paleam frumenta deſera-
tis, ne propter vaſa inhooorata extra domum magnam
remaneatis. Ecce quaotum oos abs te commemoratus
beatus Cyprianus adiuuit, cui de baptiſmo repetendo ſi
quid

A quid aliquid aliter ſapuit, pro tantis meritis flagrantiſſimæ charitatis corrigẽdum proculdubio dominus reuelauit, quia in ea vite permanſit tanquam ſarmentum tanto fructu pacis & dilectionis opulentum, vt etiam ſi quid in eo purgandum reperiretur, ſi nulla re alia, certè falce martyrij purgaretur. Quanquã itaque ad errorem veſtrum conuincendum, & ſi volueritis corrigendum, ſatis ſuperq; potuerint iſta ſufficere, tamẽ ne quiſquam arbitretur aliquid te in Epiſtola poſuiſſe quod refellere non valerem, aut in quo te noſtris cõtra Petilianum literis nihil idoneum reſpondiſſe, demõſtrare non poſſem, ſequenti volumine cætera videamus.

FINIS.

DIVI AVRELII AVGVSTINI contra Creſconium grammaticum, Liber Tertius.

Caput I.

SI tardorũ mihi ingenia curanda nõ eſſent qui ĩtelligere nequeũt, me duobus voluminib⁹ ſuperio B ribus ad cauſam totam, quæ tua frater Creſconi Epiſtola continetur, multis modis ita reſpondiſſe, vt etiam illa quæ ibi reſtãt, iam ſoluta atq; fruſtrata ſint, iam debuit à me huic operi finis apponi. Sed quia multi ſũt quibus ſeruire nos cõuenit, qui omnia depulſa eſſe non putant, niſi locis ſuis etiã ſingula pertractentur, reſidua ſermonis tui breuiter ex ordine refellenda percurram. Quicquid de Cypriani venerabilis martyris, & de quorundam Orientalium literis inſerendum putaſti, quod eis placuerit apud hæreticos & ſchiſmaticos datũ improbare baptiſmi ſacramentum, nihil impedit cauſam noſtram, ſi eam Eccleſiam retineamus quam non deſeruit Cyprianus, etiã cum multi eius collegæ in hãc ſententiam conſentire noluiſſent: Nam & in ipſo concilio dixit, Neminem iudicãtes, nec à iure communio- C nis aliquem ſi diuerſum ſenſerit amouentes. Et eãdem Epiſtolã ad Iubaianum ita concluſit. Hæc tibi chariſsime pro noſtra mediocritate reſpondimus, nemini præſcribentes aut præiudicantes, quo minus vnuſquiſque Epiſcoporum quod putat faciat, habens arbitrij ſui liberam poteſtatem &c. In his ergo nos interim deputato, quibus illud non potuit perſuadere Cyprianus, à quibus tamen etiam in hac re diuerſa ſentiẽtibus, communionem ſuam minime ſeparauit. Maiores autẽ veſtri quibus tale teſtimoniũ perhibuiſtis, quòd ab Oriẽtalium propterea cõmunione diſcreti ſunt, qui illi ſuũ iudicium reſciderunt, quo eis placuerat de iſta baptiſmi quæſtione Cypriano, atque illi Africano concilio conſentire oportere, cõtra Cyprianum fecerũt: Debuerunt enim cum collegis ſuis etiam in hac quæſtione diuerſa ſentientibus tenere cõmunionis vnitatem, quod in ſuis literis feciſſe legimus Cyprianũ: Reſpõdetis ideo cum ſic loqui voluiſſe, ne fortaſſe excõmunicationis timore deterriti, non auderẽt libere dicere quod ſentirent, nõ quia cum eis eſſet in communione manſurus, ſi diuerſa ſenſiſſent, vbi aperte dicitis Cyprianum eſſe mentitum. Si enim dicebat, Neminẽ iudicãtes, nec à iure communionis aliquẽ ſi diuerſa ſenſerit amouentes, quod eum dixiſſe conſcripta iudicãt geſta concilij, & tamẽ ſi quiſquam eorũ quibus ea dicebat diuerſum ſentire ſe oſtẽderet, quo modo cũ eo fuerat ſacramenta Chriſti communicaturus? Proculdubio mẽtiebatur qui talia doloſe, D non veraciter promittebat. Quod eſt in eodem mẽdacio deterius, ſimplicitatem fratrum duplici corde fallebat, cũ præſertim & ſcriberentur quæ dicebãtur: Nam quicunq; ab illo concilio diuerſum ſenſiſſet, quo modo poſſet ab eius ore dãnari vel excõmunicari, cũ eiuſdem concilij ſe principiũ recitaret? Quis ergo de Cypriano tolerabilius ſentit, verũ nos qui cum dicimus in obſcura de baptiſmo quęſtione hominẽ falli potuiſſe, an vos qui cum dicitis in promittẽda Chriſtiana communione Epiſcopum fallere voluiſſe, non vnum aliquem fratrum, ſed vniuerſam epiſcopalem ſocietatem. Quod ſi & vobis de illo credere nefas eſt, veſtri maiores contra eius ſententiam fecerunt, qui ſe ab Orientalium cõmunione, quod de hac re diuerſa ſenſerint, diuiſerunt.

Cyprianus in concilio Africano apud Carthaginem. Cypriani de baptiſmo ſentẽtia Cap. II.

Sententia Orientaliũ. Cap. III.

Proinde ſi omnino iã credendum ſit quinquaginta Epiſcopis Oriẽtalium id eſſe viſum quod ſeptuaginta Afris vel aliquanto etiam pluribus contra tot milia Epiſcoporũ quibus hic error in toto orbe diſplicuit, cur nõ potius etiam ipſos paucos Oriẽtales ſuum iudicium correxiſſe dicamus, non vt tu loqueris reſcidiſſe? Sicut enim laudabile eſt à vera ſentẽtia non moueri, ita culpabile perſiſtere in falſa, quã nũquam tenere prima laus E eſt, ſecunda mutare: vt aut ex initio vera permaneat, aut mutata falſa, vera ſuccedat. Neq; nunc ad noſtram pertinet quæſtionem, quale ſit quod pars Chriſtiani orbis maxime cum Orientalibus ſenſit. Si enim hoc verum, ſi hoc tenẽdum atque ſeruandum eſt quod de baptiſmo tenem⁹ atq; ſeruam⁹, duo mala veſtra vobis obiicim⁹. Vnum ꝙ erratis in baptiſmi quæſtione. Alterum ꝙ vos ab eis qui de hac re verum ſentiunt ſeparatis. Si autẽ vt ſecundũ vos loquar, hoc eſt, in ea quæſtione verũ quod ipſi ſentitis, illo certè crimine maculamini ꝙ ab Eccleſia receſsiſtis, propter cuius pacem ſicut Cyprianus & fecit & monuit, etiam diuerſa ſentientes ferre debuiſtis.

Sacramẽtũ commune. Cap. IIII.

Nunc exclama quod ego dixerim, nihil inter fideles perfidosq; diſcernas, idẽ tibi pius atq; impius videatur, quod ego non dixi. Sed planè illud dixi, vnde tu quaſi hoc dicerem, exclamare voluiſti, & dicere quod nõ dixi. Siue, inquam, à fideli ſiue à perfido diſpenſatore ſacramentum quiſq; percipiat. In qua ſententia nonnihil inter fidelẽ perfidumq; diſcreui, nec iuſsi vt idem cuiquam pius atq; impius videatur, ſed idem ſacramẽtum pium & impiũ poſſe habere, quod nec tu negas, qui ſal- F tẽ poſt impios occultos baptizandũ non eſſe concedis. Proinde ſine cauſa cõiungis & dicis, Nihil prodeſt bonis moribus viuere, quia quicquid iuſto licet, poteſt & iniuſtus implere. Quia & falſum eſt, à me dictũ non eſt, Boni quippe mores vitã bonorum malorumq; diſcernunt, & ad diuerſa perducũt. Nec quicquid iuſto licet, poteſt & iniuſtus implere, quia iuſtus implet legẽ Chriſti per dilectionem Chriſti, vnde iniuſtus alienus eſt, poteſt tamen aliquid quod & iuſtus implere, vt & ipſe baptizet ſi nihil aliud certè eum latet, ſicut etiã illi poſſunt dei mãdata prędicare ſicut iuſti, ſed non ſecũdum ea viuere ſicut iuſti, de qualibus dictũ eſt, Quæ dicũt facite, quæ autẽ faciunt facere nolite. Sed fac iniuſtum non latentẽ, & nonnullis cognitum bonis per aliquam ſeditioſam factionẽ de Eccleſia nõ poſſe ſeparari. Audi Cyprianum, Tolera zizania, eſto frumẽtum. Quàm mihi bene ſonare viſa ſunt, quæ in vna re varie repetiſti. Quid hoc pręcepto, inquis, dici iniquius poteſt, vt purificet aliũ maculoſus, abluat ſordidus, emundet immũdus, det infidelis fidẽ, criminoſus faciat innocentẽ? Breuiter reſpondeo, Nec maculoſus nec ſordidus, nec immundus,

Matt. 23. Chriſtus mundator. Cap. V.

Ephe. 5.

G mundus, nec infidelis, nec criminoſus eſt Chriſtus, qui dilexit Eccleſiã, & ſeipſum tradidit pro ea, mundans eã lauacro aquæ in verbo, faciẽs nos certos de bonis ſuis, ne malis viciaremur alienis. Nam ecce cum miniſter iniquus occultus eſt, à quo tamẽ datum baptiſmum nõ reſcindis, nõne omnia tibi verba tua iſta replicari poſſunt, quia & purificat maculoſus, & abluit ſordidus, & emundat inmũdus, & dat infidelis fidẽ, & crimioosſus efficit innocentẽ? Non, inquis, ipſe, ſed fama eius bona, quamuis inanis & falſa. Hinc oõ vis vt ego exclamem, O ſcelus, ò portẽtum, oõ vt ait quidam, in vltimas terras deportãdum, ſed potius extra omne cœlum & omnes terras ſi fieri poſsit abigendum. Non teipſum dico quem correctum volo, ſed hũc errorẽ à quo te corrigi cupio. Itáne ad mundandum hominẽ quando boni miniſtri falſa ſufficit fama, quæ hoc efficiat quod efficeret bona vita, vt ad hominẽ ſanctificandum quãdo miniſtri latet iniquitas, deo militet falſitas? Hoc totũ ideo ne dicatis quod dicimus, Siue à fideli ſiue à perfido diſpẽſatore ſacramentum quiſq; percipiat, oõ ſanctificat niſi deus. Deinde commemoras verba mea quòd dixerim, ſemper Chriſtus det fidem, Chriſtus ſit origo Chriſtiani, in Chriſto radicem Chriſtianus infigat, Chriſtus

Cõtra Petilianũ, li. 2. cap. 5.

H Chriſtiani ſit caput. Dixi planè & dico, nec tu omnino reſpondere potuiſti, videris enim quaſi ſuccubuiſſe tãto põdere veritatis, cũ ſubieciſti, hoc & oos ſuademus, hoc volumus. Deinde rurſus ſupponis hominẽ in quo ſpem conſtituat accepturus: Sed quærimus, inquis, per quem hoc melius fiat? Et quia ſine miniſtro nos* dicimus poſſe hominem baptizari, quæris à me, vtrúmne melius iniuſtus ſit miniſter an iuſtus? Vbi reſpõdeo ad hoc eſſe meli⁹, vt ſit iuſtus mioiſter, quod infirmitas hominis cui ſine exemplo laborioſum eſt & difficile quod imperat deus, imitatione boni miniſtri ad vitã bonam facilius erigatur. Vnde dicit Apoſtolus Paul⁹, Imitatores mei eſtote, ſicut & ego Chriſti. Ad hominem vero baptizandum & ſanctificandũ, ſi tanto eſt melius quod accipitur, quanto eſt melior per quem traditur, tãta eſt in accipientibus baptiſmorum varietas, quãta in miniſtris diuerſitas meritorum. Si enim quod ſine controuerſia creditur, melior erat Paulus q̃ Apollo, meliorem baptiſmum profectò dedit, ſecũdum iſtam veſtram vanam peruerſamq; ſententiam. Et ſi meliorẽ baptiſmum

Per malum miniſtrum operatur atque deus.
Cap. VI.
**al. non.*
1. Cor. 4.

I dedit, profectò eis quos à ſe non baptizatos gratulatur, inuidit. Porrò ſi inter bonos miniſtros, cũ ſit alius alio melior, nõ eſt melior baptiſmus qui per meliorẽ datur, nullo modo eſt malus qui etiã per malum datur, quãdo idem baptiſmus datur. Et ideo per miniſtros diſpares dei munus æquale eſt, quia non illorum, ſed eius eſt.

Non ergo ſicut inaniter inueheris, oihil inter fidelẽ perfidũq; diſcernimus, ſed diſcernimus humana merita, non ſacramenta diuina, quæ tu quoq; vi veritatis adductus & hæreticæ intentionis oblitus, nobis & vobis non alia, ſed vna eadem eſſe dixiſti. Quo modo dicis, hoc & nos ſuademus & volum⁹, vt ſemper Chriſt⁹ det fidem, Chriſtus ſit origo Chriſtiani, in Chriſto radicẽ Chriſtianus infigat, Chriſtus Chriſtiani ſit caput, cũ deſeodas literas Petiliani, vbi apertiſsime cum baptizãtis meritum cõmendaret, quantumq; ad dãdum baptiſmũ valeret humana iuſticia pro ſuſcepta cauſa cooaretur oſtendere, Cõſcientia, inquit, ſanctè dantis attenditur, quæ abluat accipiẽtis, Nã qui fidẽ ſciẽs à perfido ſumpſerit, non fidẽ percipit, ſed reatum. Et tanquã ei diceretur, vnde hoc probas? ſecutus adiunxit, Omnis enim res origine & radice cõſiſtit: & ſi caput nõ habeat aliquid,

Cõtra Petilianum. Cap. VII.
Cõtra Petilianũ, li. 1. cap. 1. & 2.
Cõtra Petilianum, li. 1. cap. 4.

K nihil eſt. Quid obſecro quia incidiſti in defenſionem temerariæ falſitatis, nebulas manifeſtis reb⁹ noſtris offundere. Aperte dicit homo, originẽ, radicem, caputq; homiois regenerandi per baptiſmũ non eſſe poſſe, niſi cuius miniſterio baptizatur: & tu dicis, hoc & nos volumus, ꝙ Chriſtus ſit origo & radix caputq; Chriſtiani, Sed quærimus per quem hoc melius fiat, hoc aliud eſt quod dicis, aliud quod dixit Petilianus: hoc quod dicis etiam ſi verum ſit, non hoc eſt quod ille dixit. Proinde ſi hoc & tu vis, vt Chriſtus ſit origo & radix & caput Chriſtiaoi, Petiliano reſiſte, non mihi, quooiã neq; qui plantat eſt aliquid, neq; qui rigat, ſed qui incremẽtum dat deus. Quod ergo ex Apoſtolo cũ in eis literis poſuiſſem, ita tu reſpõdere voluiſti vt diceres, Dei quidem dare eſt incrementũ, ſed ſicut qui plantat & rigat, non niſi colonus fidelis & diligens quæritur: ſic etiã in ſacramẽto baptiſmatis non niſi fidelis & iuſtiſsimus operarius adhibetur. Quaſi vero quod infidelis coloous plaotauerit, propter eius infidelitatẽ non germinet vis ſemiois & fœcuoditas terræ, cœliq; temperies haoc efficaciã diuinitus non acceperint, vt ad propagãdos fru

Cap. 8.
1. Cor. 3.

L ctus plãtatorem vel rigatorem operarium tantũmodo expectent, qua mente operetur, qua laboret intentione non curent, vtrum dominum agri fideliter diligat, an ſua non illius lucra conquirat. Adiũgis etiam teſtimonium propheticum dicens, Dabo vobis paſtores ſecũdum cor meum, & paſcent vos, paſcentes cum diſciplina. Scio cõpletum eſt, Tales Apoſtoli fuerũt, tales etiam nunc, etſi pro Eccleſiæ latitudine perpauci, non tamen deſunt. Sed quid etiã per Ezechielem prophetam dicatus aduerſus paſtores malos, debuiſti quærere, legere, cogitare, Ibi enim dicit, Ego paſcã, non paſtores. Proinde & per paſtores bonos & paſtores malos cũ verbũ ſuum ſacramentumq; diſpenſat, ipſe paſcit, quia de ipſo ait, vt ſit vnus grex & vnus paſtor. Booũ eſt enim confidere in dominum, quàm confidere in homioẽ. Et maledictus qui ſpem ſuã ponit in homine. Quod à me in illa Epiſtola commemoratum, ſic te intelligere oſtẽdis, vt ideo magis te dicas iuſtum & fidelẽ, per quem hoc ſacramẽtum celebretur inquirere, quia ſpem & fiduciam dei non hominis habes: dei eſſe autem fidem atq; iuſticiam, quã ſemper in miniſtris eius attendis, hoc verũ dicis, quia bonorum omniũ nihil habemus quod nõ ac-

Hiere. 3.
Ezech. 34.
De bona fama. Ca. IX.
Pſal. 117.
Hiere. 17.
1. Cor. 4.

M cepimus, & ideo fides & iuſticia nobis à deo eſt. Sed cũ dicis hanc tibi deum dare nõ poſſe niſi habeas eam per quẽ baptizaris: ſpẽ profectò in homine ponis, qui vtrũ ſit iuſticiæ particeps oeſcis. Et ſi non eſt, tunc famã eius atteodis, & cum famã bonam de malo latẽte repereris, ad ſanctificationẽ tibi ſufficere credis, Obſecro te ſi fiduciam dei non hominis habes, & ideo magis vt iuſtus & bonus & fidelis ſit, per quem hoc ſacramentum celebratur, inquiris qui dei eſt fides atque iuſticia, nunquid dei eſt etiã falſitas famæ, quam ſi habeat booam miniſter malus, hanc tibi dicis in tua ſanctificatinne ſufficere? Iam mallem in hominem confideres, vnde te vehementiſsime prohibebã, quàm in famæ ipſius falſitatem, Homo enim qualiſcunq; ſit, quantũcunque ad id quod homo eſt attinet, dei creatura eſt: nulla vero falſitas dei creatura eſt. Porrò ſi maledictus qui ſpem ſuã ponit in homioe, quãto magis qui ſpem ſuam ponit in falſitate opiniõis humanæ, & io illud aliud incidat quod ſcriptum eſt, Qui fidit in falſis, hic paſcit ventos: id eſt, fit eſca ſpiritibus malis. Si datũ, inquis, & quocũque & quomodocunq; baptiſma reſcindi non debet, cur poſt Ioannẽ Apoſtoli baptizauerunt, quãto vehementius ita proponitur,

Ibidem.
Prouer. 10.
De baptiſmo Ioãnis. Cap. X.
Acto. 19.

A proponitur, ſi poſt Ioannem Apoſtoli baptizauerũt, cur
nõ etiam poſt quemlibet ſanctum baptizat vel melior
vel æqualis, vt vel hinc intelligere cogaris, ad iſtã quæ-
Acto.2. ſtionem non pertinere baptiſmum Ioannis. Et Iudæis,
Ibidem. inquis, à Moyſe baptizatis Petrus dixit, Pœnitemini &
baptizentur vnuſquiſque veſtrum in nomine Ieſu Chri-
Exo.14. ſti, Si propterea iam baptizati erant Iudæi, quia Moyſes
per mare rubrum aote tã longum tempus parentes eo-
rum baptizauerat, qui de Chriſtianis baptizatis naſcun-
1.Cor.10. tur, ſine cauſa hodie baptizantur, & tamen dicis iſta &
ſcribis iſta, audiris & legeris & putaris reſpondere lite-
ris noſtris, quaſi hoc ſit reſpoodere potuiſſe quod eſt ta
Chriſti eſt cere noluiſſe. Nec illud quod prætereundum puta-
baptiſmus. ſti, refelliſti principio huius Epiſtolæ, ſicut tibi videris
Cap.XI. quod à me dictum eſt. Si errabant illi qui volebant eſſe
Pauli, quæ tandẽ ſpes eorum eſt qui volunt eſſe Donati?
Quis enim nõ videat hinc eſſe iſtã diuiſionem factam,
hinc hodieq; io hac peſte perſiſtere, dum in hominis iu
ſticia ſpes ponitur, vt tunc ſit acceptabilior baptiſmus
Chriſti, ſi ab homine iuſto quis tingatur. Cootra quem
errorẽ aduerſus eos qui iam ſchiſmata propter diuerſa
B merita hominum facere cœperant, clamat ipſe Paulus,
1.Cor.1. Gratias ago deo meo quod nemioẽ veſtrũ baptizaui,
ne quis dicat quòd in nomine meo baptizaui: Quid a-
liud inſiouãs niſi baptiſma Chriſti non eſſe niſi eius cu-
ius nomine datur, & ideo oon fieri melius cum per me-
liorem datur, nec deterius per deteriorem. Fruſtra itaq;
deinceps exultas & dicis, Sequitur vt omnia illa quæ à
ſancto Petiliano ſeu cuiuſlibet ſermone ſcripta ſuot, re-
ctè dicta concludã. Ipſa eoim verba quæ velut rectè di
cta concludis, noo ſe rectè dicta conuincuot, quia nec
conſciẽtia ſancte dantis attenditur, quæ abluat accipiẽ
tis, cum maculoſa dantis occulta eſt, Ibi victus cum ve-
ritati acquieſcere debuiſſes, ad falſam eius famam tan-
quam ad deceptum mẽdacio iofœlicem iudicem pro-
uocaſti, quia neque attẽditur conſcientia quando fama
eius atteoditur, & tam noo poteſt falſã cuiuſquã fama,
quàm oec mala vita quiſq; mundari, & nemo fidẽ Chri
ſtianam ſumit ab homine, nec perfido nec fideli, ſed ab
Acto.15. illo de quo ſcriptum eſt, Fide mundans corda eorum.
Qui ſe per fidelem audit quid credendum ſit, eum qui-
dem imitatur, non tamen ab eo iuſtificatur, Nam ſi mi-
niſter iuſtificat impium, conſequens eſt vt etiam in mi-
C niſtrum rectè credatur. Apoſtolica quippe clara & cer-
Rom.4. ta ſententia eſt, Credenti in eum qui iuſtificat impium,
deputatur fides eius ad iuſticiã. Proinde ſi mioiſter nõ
audet dicere, Crede in me: noo audeat dicere, iuſtifica-
Ctra Peti- ris à me. Iam vero quod ſequitur, Omnis res origine &
lianum, li. radice cõſiſtit: & ſi caput non habeat aliquid, nihil eſt: ſi
1.cap.4. origo & radix & caput baptizati, baptizãs miniſter eſt,
Chriſtus non eſt: ſi Chriſtus eſt, ille nõ eſt. Deniq; cum
miniſter occultus eſt malus, quæ origo, quę radix, quod
caput eſt baptizati? Iam falſa eius fama. Hoc quidẽ Cre-
ſconius dicit, ſed veritas contradicit. Ergo ſi tũc origo
& radix & caput Chriſtus eſt, Ipſe eſt enim quando mi-
niſter eſt bonus, ne quod abſurdiſsimum eſt, melior ſit
conditio baptizati per occultum malum quando Chri
ſtus eſt caput, quàm baptizati per manifeſtum bonũ, ſi
huic miniſter eſt caput, hoc & de bono ſemie dixerun.
Ctra Petil. Sequitur enim, Nec quicquã beoe regeoerat niſi bono
li.1.ca.7. ſemine regeneretur. Quæ vero ſequũtur ex Epiſtola Pe
tiliani abs te poſita vbi ait, Quæ cum ita ſint fratres, quæ
poteſt eſſe peruerſitas vt qui ſuis criminibus reus eſt, a-
Ibidẽ,ca 8. lium faciat ionocentem, cum ſcriptum ſit, Arbor bona
Mat.7. bonos fructus facit, & arbor mala malos fructus facit:

Nunquid colligunt de ſpinis vuas? Et iterũ, Omnis ho- *Matt.12.*
mo bonus de theſauro cordis ſui producit bona, & ma D
lus homo de theſauro cordis ſui profert mala: ſatis a-
perteq; conuincunt Petilianum hæc omnia nõ retuliſ-
ſe niſi ad hominem per quem baptiſmus miniſtratur,
vt ipſe iotelligatur, ſi ionocens eſt facere innocentem
quem baptizat, ipſe ſit bona arbor, cuius fructus ſit qui
baptizatur, ipſe boous homo de cuius cordis theſauro
procedit ſanctificatio baptizati. Ac per hoc cũ iſte oc-
cultus eſt malus, dic mihi à quo fit ille innocẽs, dic mi-
hi cuius erit arboris fructus, dic mihi de cuius cordis
theſauro ſanctificabitur baptizatus, aut ſi tunc effectorẽ
innocentiæ ſuæ, tuoc arborem de qua fructus bonus na
ſcitur, non hominem miniſtrum baptiſmi meretur ha-
bere, ſed Chriſtum, Fœlicius incidit in miniſtrum latẽ-
tem malum, quàm ſi incidiſſet in manifeſtum bonum.
Quod ſi abſurdiſsime atque inſaniſsime dicitur, Chri-
ſti fructus eſt qui eius baptiſmo ſaoctificatur, cuiuſlibet
miniſtri opere baptizetur. Niſi forte ad cõſilium tuum
recurſurus eſt, quando incurrit in miniſtri conſcientiã
maculoſam & occultam, vt ei de qua naſcatur arborem
oſtendas falſo booam mali homiois famam, cuius ra- E
dicem ſi quæſieris, inuenies fallentis aſtutiam, de qua ſi
poteſt naſci fructus bonus, quod abſit, mẽtitus eſt Chri-
ſtus qui dixit, Non poteſt arbor mala fructus booos fa-
cere. Sed quia verum dixit Chriſtus, habeat homo bo- *Matt.7.*
nus tanquã bona arbor bonum fructum, opus bonum:
ſicut homo malus tanquã mala arbor malum fructum,
opus malum. Qui autem baptizatur non de cuiuſquam
hominis, ſed de ſpiritu Chriſti naſcatur ſi vult eſſe fru-
ctus qui vento noo corrumpatur, & arbor quæ nõ era-
dicetur. Quæ cum ita ſint, cum tu dixeris, Ergo ſe- *De Optato.*
quitur vt omoia quæ à ſancto Petiliano ſeu cuiuſlibet *Cap.XII.*
ſermone ſcripta ſunt, rectè dicta cõcludam. Puto quia
ego potius illa omnia nõ rectè dicta concludo. Iã nunc
videamus quod deinde in epiſtola tua contexuiſti, quo
modo te Optati cauſam & Maximinianiſtarum, quin-
immo vt abs te doctior fiam, Maximinianẽſium, veſtri
docuerunt. Et de Optato quidem de quo nihil inſcrip-
tum valeo recitare, quidlibet ſentias facile cedo. Voum
illud ſcio, ſi vera ſuot, quæ de illo, vt non dicam oſten-
debantur, certè tamen dicebaotur, nec ipſe erat bonus,
nec famam habebat booam: vnde quicunque per eum
baptizati ſunt, nec conſcientia eius ſecundum Petilia- F
num, nec fama eius ſecundum te ablui potuerunt. Si au
tem falſa, mala eius, ſicut ſæpe aſſolet, nuda * fama ia- **al. inuida*
ctauit, vide quàm rectè non facile credamus, quod nũ-
quam nobis de traditoribus quos accuſatis probare po
tuiſtis: quia ſolet etiam de bonis mala fama mentiri. Si
ergo non illorum inoocẽtia, non idemq; quod verum
atque firmum eſt dei gratia & noo noſtra conſcientia
ratum nobis baptiſmum facit, faciat ſaltẽ ſententia tua.

Tu eoim cũ de Optato loquereris dixiſti, Ego qui- *Cap.XIII.*
dem Optatum nec abſoluo nec dãno. Si hoc ego, imò
non tantum ego, ſed omnis Africana catholica Eccle-
ſia, quãto magis etiam tranſmarina tam looge lateque
diffuſa, Cæciliano & eius ordinatorib9 dicat, Ego illos
nec abſoluo nec damno. Parum ne putas eſſe illis quos
ij baptizauerunt, quorum nemo vnquam Cæcilianum
vidit, quod de Optato ſufficere credis eſſe, quos ille etiã
ſuis manibus baptizauit? An quia de Cæciliano parentũ
veſtrorũ concilium recitatis, de Optato autem nullum
recitatur à nobis: ideo putas nulli noſtrum licere dice-
re, Ego Cæcilianũ nec abſoluo nec damno: quod tibi li
cuit de Optato? Sed factum eſt pro Cæciliano poſterius
iudicium

G iudicium tranſmarinis veſtris apud Cõſtantinum Im-
peratorem vt fieret inſtantibus, Aut ſi Eccleſiaſtica iu-
dicia quæ prius ſacra fueriot iam coouelli nõ poſſunt,
quid de Primiano facturi eſtis veſtro Epiſcopo Cartha
ginenſi, cootra quẽ primo centum plures vtique quàm
de Cæciliano iudicauerunt, eique abrogato epiſcopato
Maximioianum pro illo cõſtituerunt? Nõnne Primia-
nus poſteriore iudicio nititur, quod pro illo factũ eſt in
oppido Bagaienſi, ſecundũ quòd iudicium non vult de
ſe dubitari, ſed ab omoibus vobis ſe extorquet abſolui?
Vnde & nos ſecundum de Cæciliaoo iudiciũ prorſus
eum incunctanter abſoluimus. Sufficit tamẽ ad cauſam
ſi hoc de illo dicamus, quod tu de Optato dixiſti, nos
Cæcilianum oec abſoluimus oec damnamus. Viderint
illi ſeu veſtri ſeu noſtri, quemadmodum de illo iudica
uerint. Ipſi ſuarum ſententiarũ rationem reddaot, ipſi
portent ſeu mali ſeu boni ſui operis ſarcinam, oobis de
alienis ſaltem factis dubitare permitte, ne cogamur in
nobis ea ſacramenta dãnare, de quibus non licet dubi-
tare. Sed iam dixi, ſeoti de Optato quod vis, Neq; enim
eſt vnde cõuincamus eum qui nõ apud acta commiſit.
H Quæ tamen ita cõmiſit, vt inter Gildonis ſatellites præ-
cipuus haberetur, teneretur, moreretur. Nunquid etiam
de Feliciano & Prætexato ſociis Maximiniaoi, quos tre
ceoti & decem Epiſcopi veſtri cum cæteris ſimiliter no
minatim expreſsis, voa eademq; ſentẽtia Bagaitani cõ-
cilij damnauerunt, eoſdemq; non poſt paruum tempus
cũ omnibus quos damnati baptizauerunt, ſicut fuerunt
Epiſcopos ſuſceperũt, quod libet vobis garrire permit-
titur. Quocirca quæcunque in nos ſiue in noſtros
quaſi parcendo & prætereundo dixiſtis, ſine nominib⁹,
ſine teſtibus, ſine vllis omnino documentis, partim cul
pando quæ culpanda noo ſuot, oon probando, ſuper-
uacaneum eſt velle purgare iſtos, Iterũ atteode, Felicia-
num Muſticanum & Prætexatum Aſſuritanũ aliquanto
diligentius intuere, quorũ totam cauſam ſuo loco ita ſi
dominus permiſerit, explicabo, vt etiam ſi nimius hoſtis
veritatis eſſe volueris, veſtrorum mendaciũ defendere
vel negare nõ poſsis, ſi nunc interim ſecundũ hoc mi-
hi placet agere quod tibi dixerũt, oondũ diſcutio quàm
verum dixerint, nondum oſtendo quàm mira impudẽ
tiæ cæcitate mẽtiti ſint. Certè cum de iis quos Maximi-
nianiſtas appellatis & damnatis veſtrorum concilio, &
I receptis in Epiſtola mea perlegeres, ſicut ſcribis valde
permotus es, quippe cum adhuc, verbis enim tuis vtor,
quid haberet veritas ignorares. Deniq; ſtatim ſicut nar-
ras ex veſtris Epiſcopis diligẽtius inquiſiſti, atq; ipſis do-
centibus & decretum coocilij & ſententiam io eos qui
damnati ſunt dictã, & rei totius ordinẽ cognouiſti. Et
quia & me quid geſtum ſit ignorare credebas, quid ve-
ritas haberet hortatus vt dicerem, ita deinceps cuncta
narraſti, vide quia in hac cauſa verba ipſa tua pooo ex
epiſtola tua, ſunt enim mihi perneceſſaria. Cum q̃
plurimos, inquis, Epiſcopos error ſibi Maximiniani ſo-
ciare contenderet, contracto à noſtris concilio in eos
omnes qui in eius ſchiſmate perſtitiſſent, prolata ſentẽ-
tia eſt, quam tu quoque te legiſſe teſtaris. Quæ ſententia
cum conſenſu omnium firmaretur, placuit tamen, in-
quis, decreto concilij dilationem temporis dari, intra
quod ſi quis corrigi voluiſſet, innocẽs haberetur. Sic fa
ctum eſt, inquis, vt oon ſolum duo illi quos memoraui,
ſed etiam multi alij purgati atq; inoocentes ſe Eccleſiæ
reddidiſſent. Quorum ideo baptiſma reſcindi non de-
buit, quia iotra diem præſtitutum reſtituti peremptoria
ſententia non tenerentur, nec cum baptizarent fuerũt

Donatiſtarum mẽdacia. Caput XIIII.

Ex epiſtola Creſconij. Cap. XV.

ab Eccleſia ſeparati. Quippe nec dum tranſacti tempo- K
ris definita meta diſiũcti. Hi autem qui etiam poſt præ-
dictũ diem cũ Maximiniaoo pertinaciter perſtiteruot,
ſententia damnationis retẽti, ſimul & baptiſma & Ec-
cleſiam perdiderunt. Hæc verba tua certè mi Creſconi
cognoſcis ex epiſtole tuæ cõtextione expreſſa. Pro-
iode quæro abs te, Si nondum fuerant ab Eccleſia ſepa-
rati, quo modo in eos omnes qui in Maximiniani ſchiſ
mate perſtitiſſent, prolata ſententia eſt, quæ cũ conſen-
ſu omnium firmaretur, placuit tamen decreto concilij
dilatiooem tẽporis dari, intra quod ſi corrigi voluiſſet,
innocens haberetur? Quibus verbis oſtẽdis eorum qui
in Maximiniaoi ſchiſmate perſtitiſſent, ſi quis intra di-
lationem temporis corrigi voluiſſet, inoocens habere-
tur, corrigeretur. Ergo ſi quis corrigi voluiſſet ab illo
ſchiſmate in quo cum Maximiniano perſtiterat, proin-
de anteq̃ corrigeretur, in ſchiſmate erat in quo perſtite-
rat, quãuis in eo quia intra placitum tempus correctus
eſt, nõ pertinaciter perſtitiſſet. Nã & poſterioribus ver-
bis paulopoſt ita diſtinguis, Hi autem qui etiã poſt præ-
dictum diem cũ Maximiniano pertinaciter perſtiterũt,
ſententia damnationis retẽti, ſimul & baptiſma & Ec- L
cleſiam perdiderunt, dicens, vtiq; pertinaciter perſtitẽ-
runt, oſtẽdis etiam illos qui correcti ſunt perſtitiſſe, ſed
noo pertinaciter: In quos ſimul ab omnibus prolata eſt
ſententia illa quæ conſeoſu omnium cõfirmata eſt, pla
cuiſſe tamen dicis decreto concilij dilationẽ illam tem
poris dari. Quo modo igitur in Eccleſia erant, qui an-
tequam corrigerentur in ſchiſmate cum Maximiniano
perſtabant. Quòd ſi in Eccleſia non erãt, quia in ſchiſ-
mate erant, quo modo baptizabant? Deinde quo modo
factum eſt ſicut dicis, vt nõ ſolum illi quos memoraui,
ſed etiam multi alij purgati atq; inooceotes ſe Eccleſiæ
reddidiſſent, ſi ab Eccleſia nõ erant ſeparati? Cui ſe red
diderunt, vnde non receſſerunt? Aut ſi receſſerunt, dic
quæſo antequã ſe Eccleſiæ reddidiſſent, quo iure bapti-
zauerunt? Quorum ideo, inquis, baptiſma reſcindi nõ
debuit, quia intra diẽ præſtitutum reſtituti, peremptoria
ſententia nõ tenerẽtur. Reſtituti, quò? Euigila obſecro,
dic oobis quò reſtituti? Profecto dicturus es in Eccle-
ſiam, cui ſe illos reddidiſſe dixiſti. Quiſquã ne reſtitua-
tur in Eccleſiam qui oon fuerit ab Eccleſia ſeparatus?
Quiſquã ne ab Eccleſia nõ ſeparatur, quamlibet paucos
dies perſiſtit io ſchiſmate? Quiſquã ne ab Eccleſia non M
ſeparatur, ſi poſt tempus quãlibet paruum redditur Ec-
cleſiæ? Arbitror te chariſsime, non ſolum verba tua
noo conſideraſſe conſeribẽda, ſed nec legiſſe cõſcrip-
ta, Veruntamen quid faceres cui neceſsitas in hoc ope-
re ingerebatur in Maximinianũ ac ſocios eius, nõ pro-
priã dicere, ſed ab aliis dictã quoquo modo poſſes de-
fenſare ſentẽtiam. Nam & ſi tu non vtereris his verbis,
idemipſum decretũ cõcilij Bagaiẽſis recitarẽ vbi ſcrip-
tum eſt, Eos autẽ quos ſacrilegi ſurculi nõ polluere plã
taria, hoc eſt qui à Maximiniani capite proprias manus
verecundo fidei pudore retraxerunt, ad matrem Eccle-
ſiam redire permiſimus. Proinde & ſi verba tua a-
lia non reperirem, hic certè dicerẽ, hic pro veritate cla-
marem, Quo modo ad matrẽ Eccleſiã redire permittũ
tur, qui ab Eccleſia matre non receſſerũt? Aut ſi receſſe-
runt, quo iure antequã redirent baptizare potuerũt, niſi
quia in cauſa reſarciẽdi hui⁹ ſchiſmatis obliti eſtis pro-
priæ vanitatis, qua poſt Epiſcopos ab ipſis Apoſtolorũ
ſedibus iocoocuſſam ſeriem vſq; io hæc tẽpora produ-
centes, non vnũ hominem, non vnã domum, non vnã
ciuitatem, non vnam gentẽ, ſed orbem terrarum bapti-
zandum

Refutat. Cap. XVI.

Cap. XVII.

Ca. XVIII.

A zandum eſſe cenſetis: aut certè quia huius facti horror
ſemper etiam facientium corda concuſsit, tot populis ad
veſtrã cõmunionẽ à Maximiniani cõmunione redeũ-
tibus tam multos quidẽ libuit ſeparare, ſed puduit tam
multos rebaptizare: quod tamen quibuſlibet deteſtãti-
bus & exhorrẽtibus propter ſalutem hominũ faceretis,
quæ quanto pluriũ fuerat, tanto minus vtiq; contẽnen-
da erat, ſi hoc vnquam cõmitu veritatis, & non præiu-
dicio faceretis erroris. Vides certè in hoc Maximinia-
neoſium ad veſtram cõmunionem reditu patefactum,
vera eſſe quæ de baptiſmo dicuntur à nobis. Nã ſi vllus
eſt io hominibus intellectus, vel dicendi aliquad vel au
* baptizat, videtẽ deeſſe. diendi, qui anteq̃ redeat ad Eccleſiã baptizat*: & tamẽ
reſcindẽdus baptiſmus non eſt, ſicut nec in illis reſciſ-
ſus à vobis eſt. Quo nõ mutato, nec in ſuo, nec in cuiuſ-
quam alterius, ſed in patris & filij & ſpiritus ſancti no-
mine quiſque baptizat. Deinde præter baptiſmi ſacra-
mentum quod vel ad pœnã peruerſi vel ad ſalutẽ recti
ſiue correcti integrũ perſeuerat, de ipſa correctorũ ex-
piatione vel mũdatione volo aliquid dicere. Memini-
ſti enim quæ aduerſus nos dixeris, ꝙ veniẽtes ad nos à
B vobis ex hęreticorũ ſacrilego errore, ſine vlla expiatio-
ne ſuſceptos habeam°, Tu nobis dic modo de ſchiſma-
te Maximiniaoi redeũtes ad vos, cum in ſuis etiã ſuſci-
perentur honoribus, qua tandẽ quęſo expiatione mun-
dati ſunt? In illo tanto ſcelere participato, nõ erant tam
Cap. XIX. nefaria ſocietate maculati. Attende quid inſonet,
quid increpet, quid in illo præclaro cõcilio fateatur ve-
riloquum os illud Epiſcoporũ tuorum, Maximinianũ,
inquit, fidei æmulũ, veritatis adulterum, Eccleſiæ matris
Nume. 16. inimicũ, Dathan, Chore, & Abirõ miniſtrum, de pacis
gremio ſententiæ fulmen excuſsit: & quod adhuc eum
dehiſcens terra non ſorbuit, ad maius ſuppliciũ ſuperis
reſeruauit. Raptus enim pœnã cõpendio lucrauerat, fu-
neris vſuras nunc grauiores colligit fœnoris, cum mor
tuus intereſt viuis, Itáne tandẽ in huius ſchiſmate, ſicut
ipſe dixiſti perſiſtentes, anteq̃ intra tẽpus dilatioois, ſi-
cut m idẽ dixiſti, ſi ſe veſtræ Eccleſiæ reddidiſſent, nul-
lam vel paruam de huius ſocietate traxerant maculam?
Sed audi deinde quid ſequatur, Audi, inquam, dictator
vel dictor illius ſentẽtiæ quid cõnectat, Nec hunc ſolũ,
inquit, ſceleris ſui mors iuſta coodẽnat, trahit etiam ad
C conſortiũ criminis plurimos catena ſacrilegij, de quib°
Pſal. 13. ſcriptum eſt, Veoenũ aſpidum ſub labiis eorũ, quorum
os maledictione & amaritudine plenũ eſt, veloces pe-
des eorũ ad effundẽdum ſanguinẽ, Cõtritio & infœli-
citas in viis eorũ, & viã pacis non cogoouerunt. Nolle-
mus quidẽ tanquã è proprij corporis iunctura pręſcio-
di, ſed quoniã tabeſcẽtis vulneris putredo peſtifera plus
habet in abſciſione ſolaminis, quàm in remiſsione me-
dicaminis, inuẽta eſt cauſa ſalubrior, ne per cuncta mẽ-
bra peſtilẽs irrepat virus, vt compẽdioſo dolore natum
decidat vulnus. Famoſi ergo criminis reos Victorianũ
Carchabinẽſem, Martianum Sullectinũ, Beianum Be-
ianenſem, Saluiũ Auſaphenſem, Theodorũ Vſulẽſem,
Donatũ Sabratenſem, Miggioum Belephantarienſem,
Prætexatũ Aſſuritãnum, Saluium Mẽbreſitaoum, Vale-
rium Melzitanum, Felicianũ Muſticanum, & Marcialẽ
Pertuſenſem, qui funeſto opere perdinionis vas ſordidũ
collecta fęculẽtia glutinarunt, ſed & clericos aliquãdo
Eccleſiæ Carthaginis, qui dũ facinori interſunt, illicito
inceſtui lenocinium præbuerunt, dei præſidentis arbi-
trio vniuerſalis concilij ore veridico dãnatos eſſe cog-
noſcite. Quæ grauiora in illos dicere potuiſtis? Quæ
grauiora in voſipſos dicere ſoletis? Sed ab hoc, inquis,
tam magno malo intra dilationis tẽpus correcti ſunt, D
videro vtrum correcti ſint, quia reuera correcti eſſent,
ſi ad veram Eccleſiã remeaſſent. Sed ſi veſtra vera eſt,
quo modo expiati ſint à tam immani ſcelere dicite. Si
enim nõ ſunt expiati, omoes vos eſtis ſecundũ veſtram
ſentẽtiam eorum ſcelere maculati. Si autẽ expiati ſunt,
ſolo ipſo reditu charitatẽ quę cooperit multitudinẽ pec 1. Pet. 4.
catorũ expiari potuiſſe cõceditis, & vos de veſtris cum
correcti ad nos veniunt, inanibus calumniis accuſatis,
niſi forte iam quidam ſicut cõcilij verba indicãt, ſchiſ-
matis ſacrilegium perpetrauerãt, ſed ante diem cõceſſę
dilanionis eodem ſacrilegio nondum fuerant inquina-
ti, & ideo non putati ſunt expiãdi. Hoc ſi ita eſt, quis Cap. XX.
vos non audiat, qui tam mirabilem poteſtatem in ho-
mines accepiſtis, peccãt quãdo volunt, & inquinantur
quãdo vultis, nõ obſcurum aliquid recitamus, minúſve
notũ atq; vulgatũ. Illa ſententia eſt quæ tantæ facundiæ
merito in manus omniũ, in omnium ore verſatur, qui
legendorũ talium ſtudioſi ſunt, de qua nũc ſaltẽ cerois
quàm vere dixeriot, quod non eã deberent gaudere di-
ſertam, ne poſtea plangerent diffamatam. Attẽde quid E
habeat, audi quid perſtrepat. Maximinianũ, inquit, Cap. XXI.
fidei æmulum, veritatis adulterum, Eccleſiæ matris ini-
micũ, Dathan, Chore & Abiron miniſtrũ, de pacis gre- Nume. 16.
mio ſententiæ fulmen excuſsit. Cũ hoc igitur ſi quis ſa-
cramentum altaris vno die ſciẽs communicaſſet, ſecũ-
dum iactantiſsimã illam ſeueritatẽ veſtrã, oon de tan-
to malo ſic pollueretur, vt par ei° fieret. Quid ergo fue-
runt, vel quid ex illo facti ſunt qui nõ ſolum ad altaria
cum eo acceſſerũt, verumetiã ipſi eum ordinatum Epi-
ſcopum cootra Primianũ veſtrum erectis altaribus ad-
mouerunt? Sed quid ego de iſtis interrogẽ, Ipſa ſenten-
tia loquatur cuius verba ſic fulgent, vt ſi eam volueritis
abſcoodere, quarũlibet latebrarum tenebras ſuo nimio
ſplendore perrũpat. Videamus in ſocios Maximiniani,
quanto ſonitu dãnationis inſurgat. Nec ſolum hũc, Cap. XXII.
inquit, ſceleris ſui mors iuſta condẽnat, trahit etiam ad
conſortiũ criminis plurimos catena ſacrilegij, de quib°
ſcriptũ eſt, Venenum aſpidũ ſub labiis eorum, quorũ os Pſal. 13.
maledictione & amaritudine plenũ eſt, veloces pedes
eorum ad effundendum ſanguinẽ. Contritio & infœli-
citas in viis eorum, & viã pacis oon cognouerunt. De-
inde paulopoſt cum omnes ordinatores Maximioiani F
nomioatim enumeraſſet, inter quos etiã iſti de quibus
ago, Felicianus & Prætexatus legũtur, quid fecerunt vt
tanta in eos digne diceoda eſſent, ita ſubiungit. Qui fu
neſto, inquit, opere perditionis vas ſordidum collecta
fæculentia glutinarunt: ſic intelligi volens quod ipſi af-
fuerint, ipſi Maximiniaoum impoſitis manibus ordina-
uerint. Addens etiã de Carthaginis clericis, Sed & cle
ricos, inquit, Carthaginis Eccleſiæ, qui dũ facinori in-
terſunt, illicito inceſtui lenocinium præbuerũt. Ro- De Feliciano, Capu XXIII.
go te Creſconi, nunquid vllis meis verbis hoc crimen
exaggero? Quod ſi voluiſſem, fortaſſe mihi & ſi non ta-
lia, tamẽ qualitercunq; ſufficiẽtia non defuiſſent. Quæ-
ro igitur abs te antequã iſti duo de quibus interim ago
ad veſtræ communionis cõcordiam remeaſſent, in illa
catena ſacrilegij conſtituti ſunt, ſub quorum labiis erat
venenũ aſpidum, cũ ore pleno maledictionis & ama-
ritudine, cum pedibus velocibus ad effundendum ſan-
guioem, quo modo baptizant? Nunquid in his erat cõ-
ſcientia ſancte dãtium, quæ ablueret accipientiũ? Nun-
quid eos ſaltẽ fama bona vel falſiſsima commendabat,
quæ tibi in illis anguſtiis non quà euaderes, ſed quà te
præcipitares exitum præbuit, cum eos tam inſigne con-
cilium

G cilium clamet famoſi criminis reos? Redeuntes deinde
ſicut falſa narrantibus veſtris Epiſcopis credidiſti, ante
dilationis diem quo modo ſuſcipiuntur in honoribus
ſuis, cum eis quos extra Eccleſiam cum Maximiniano
conſtituti in catena ſacrilegi ſchiſmatis baptizauerant,
vnde à ſacrilegio tanto expiãtur, à catena illa vnde ſol
uuntur, labia eorum, os eorum venenum aſpidũ, à ma-
ledictione & amaritudine vnde mundantur, vnde pe-
des ab effuſione ſpiritalis ſanguinis abluũtur quo velo-
citer cucurrerunt, vnde manus funeſto opere perditio-
nis emaculantur, vnde ab illicito inceſtu non membra
Ca. XXIIII corporis, ſed animæ purgãtur affectus? Nẽpe iſtam
cauſam vt defendatis, velitis nolitis ad patrocinium ve
ritatis venire cogemini, quæ dicit baptiſmum Chriſti,
non ſolum per occultos, ſed etiã per manifeſtos malos:
nec ſolum à cõuerſis, verũetiam à peruerſis datum, ha-
bere inconcuſſam ſui roboris firmitatem, & eis poſſe
quidẽ ineſſe, ſed niſi correctis non poſſe prodeſſe, Cor-
1. Pet. 4. rectos autem etiã fraternis orationibus expiari per cha
ritatem cooperiẽtem multitudinem peccatorum. Ecce
antequã oſtendã quàm impudenter tibi veſtri Epiſcopi
H de Maximinianenſium ſuſceptione mentiti ſint, ſecun-
dum ipſum mendacium & narrationem tuã, quàm to-
ta cauſa veſtra ſubuerſa ſit, puto quod non iam quęrere
debeas, ſed agnoſcere, nec parare contradictionem, ſed
correctionem potius cogitare. Vides enim nũc ſaltem
quàm veraciter à me illa dicta ſint, qoibus fruſtra men-
daciter reſpõdere conatus es, quàm rectè dixerim ſi pro
vnitate partis Donati in nefario ſchiſmate baptizatos
nemo rebaptizat, cur pro vnitate Chriſti vera & plena-
ria lex illius hæreditatis agnoſcitur, cũ ipſe fatearis eos
qui in Maximiniani ſchiſmate perſtitiſſent, meruiſſe
ſententiam qua non tenerẽtur ſi intra diem dilationis
ſe Eccleſiæ reddidiſſent? Vnde cõſtat antequam ſe red-
didiſſent, eos in ſchiſmate in quo perſtiterant baptizaſ-
ſe, cum quibus in veſtram communionem recepti ſunt.
Vides quẽadmodum mortui baptizauerunt, quia de il-
lis qui in Maximiniani ſchiſmate perſtitiſſent, antequã
ad vos redirent, dictum erat ſententia concilij Bagaiẽ-
Exo. 14. ſis, Aegyptiorum admodum exemplo pereuntium fu-
neribus plena ſunt littora. Quod vero dixi, quãdo
apud eos decernenda recitata eſt, ore latiſsimo accla-
mauerũt, Nunc autẽ cum à nobis recitata fuerit, obmu-
teſcant, quibus pœnis ecce iam multo melius obmute-
ſcerent quàm cum talia loquuntur, implicarẽtur, Vides
I quàm verum ſit quod à me dictũ eſt, iam tãdem ſenti-
re debent, quanta ſint pro pace toleranda, & pro pace
Chriſti redire ad Eccleſiam, quæ non damnauit incog-
nita, ſi pro pace Donati placuit reuocare damnata: mul
to magis enim hoc ſecundum tuam narrationẽ verum
eſt, qui dixiſti etiam illos dilatione conceſſa reuocatos,
de quibus nominatim expreſsis dictum fuerat, dei prę-
ſidentis arbitrio vniuerſalis concilij ore veridico dam-
natos eſſe cognoſcite. Cum enim poſt hęc verba illa eſt
dilatio conſtituta, quo modo non placuit reuocare dã-
nata, aut quo modo nobis tãto poſt natis, vel ipſi etiam
Chriſtiano orbi terrarum incognita eſſe non poſsint,
quæ probari non potuerũt de Cæciliano, in eo ꝙ poſt-
ea factum eſt iudicio tranſmarino, quando quæ de Ma
ximinianenſibus geſta ſunt, & in Africa & temporibus
noſtris, tu cum ſis Afer, ſicut dicis, poſt tot annos adhuc
vſque nõ noueras? Sicut autem nos docere poterimus,
adhuc vſque non noſti, quia Epiſcopis veſtris mentien-
Ca. XXVI. tibus credidiſti. Quod autẽ me de traditione in ve
ſtros maiores dicis, quaſi per anticategoriam, quod à
noſtris maioribus factũ eſt, retorquere voluiſſe, culpans K
quod hoc fecerim, quaſi in ſchola de cauſæ generibus
vel quæſtionibus ageretur, non in Eccleſia veritas quæ-
reretur. Nũquid hoc Heliæ Prophetæ diceres, qui cum
ſibi à rege iniquiſsimo eſſet obiectum, quod ipſe euer-
teret Iſraël: reſpondit, Ego non euerto, ſed euertis tu & 3. Reg. 18.
domus patris tui. Quid enim ad nos pertinet hoc retor
tæ rhetoricæ obiectionis genus, quo nomine à Græcis
appellatur in arte rhetorica, cũ hoc inueniamus in au-
thoritate prophetica? Cũ ergo quiſq; dicit, Nõ ego feci,
ſed tu feciſti, verum dicere opus eſt, non dicere metuẽ-
dum eſt. Et tu quo modo oſtendas non feciſſe maiores
veſtros, quod ſuis cõfeſsionibus lectis feciſſe monſtran
tur, debes ſi quid vales vigilãtiſsime cogitare nõ verbo
Græco imperitos ne nos audiant deterrere. Et maiores
quidẽ noſtros fuiſſe traditores nõ docuiſti: Neq; enim
quia dixiſti eſſe multas literas quibus hoc poſſet oſten-
di, ideo iam oſtendiſſe putandus es. De veſtris autẽ ma-
ioribus extat Secũdi Tigiſitani concilium cum paucis-
ſimis quidẽ factum apud Cirtham poſt perſecutionem
codicum tradendorum, vt illic in locum defuncti or- L
dinaretur Epiſcopus. Ibi quæ geſta ſint accipe, Nã Ca. XXVII
quæ neceſſaria fuerunt, infrà ſcribere curaui. Diocletia-
no octies, & Maximiniano ſepties cõſulibus, quarto no
nas Martij Cirthæ, cum Secundus Epiſcopus Tigiſita-
nus primæ cathedræ conſediſſet, in domo Vrbani Do-
natiq;, idẽ dixit, Probemus nos primo, & ſic poterimus
hic ordinare Epiſcopum Secũdum, Donato Maſculi-
tano dixit, Dicitur te tradidiſſe. Donatus reſpõdit, Scis
quantũ me quæſiuit Florus vt thurificarem, & non tra-
didit me deus in manus eius frater, ſed quia deus mihi
dimiſit, ergo & tu ſerua me deo. Secundus dixit, Quid
ergo facturi ſumus de martyrib*, quia non tradiderũt,
ideo & coronati ſunt? Donatus dixit, Mitte me ad deũ,
ibi reddam rationem. Secundus dixit, Accede vna par-
te. Secundus Marino ab aquis tibilitatus dixit, Dicitur
& te tradidiſſe. Marinus reſpondit, Dedi Pollo chartu-
las, non* codices mei ſalui ſunt. Secundus dixit, Tranſi *al. nam.
vna parte. Secundus Donato Calamenſi dixit, Dicitur
te tradidiſſe. Donatus reſpondit, Dedi codices medici-
nales. Secundus dixit, Trãſi vna parte. Et alio loco Se-
cundus Victori à Ruſiccate dixit, Dicitur te tradidiſſe
quatuor Euãgelia. Victor reſpõdit, Valẽtianus curator
fuit, ipſe me coëgit vt mitterẽ illa in ignem. Sciebã illa M
delicta fuiſſe, hoc delictum indulge mihi, & indulgebit
mihi deus. Secundus dixit, Trãſi vna parte. Et alio loco
Secũdus Purpureo à Limatad, Dicitur te necaſſe filios
ſororis tuæ duos Milei. Purpureus reſpondit, Putas me
terreri à te ſicut & alteri? Tu quid egiſti qui tentus es à
curatore & ordine vt ſcripturas dares, quo modo te li-
beraſti ab ipſis, niſi quia dediſti aut iuſsiſti dari quodcũ-
que. Nã non te dimittebãt paſsim, nã ego occidi & oc-
cido eos qui contra me faciũt. Ideo noli me prouocare
vt plus dicã, Scis me de nemine tractare. Secũd* minor
patruo ſuo Secũdo dixit, Audis quid dicat in te, paratus
es recedere & ſchiſma facere, nõ tantũ ipſe, ſed & om-
nes quos arguis, quos ſcio qa dimittere te habẽt, & dare
in te ſententiã, & remanebis ſolus hęreticus, ideo quid
ad te ptinet, quis quid egit, deo habet reddere rationẽ.
Secũdus Felici à Rotaria Cẽturioni & Victori Agarbe
dixit, Quid vobis videtur? Reſponderũt, Habẽt deũ cui
reddãt rationẽ. Secũdus dixit, Vos ſcitis & de*, Sedete.
Et oẽs reſponderũt, Deo gratias. Hos tu traditores qui
cũ aliis apud Carthaginẽ in Cæcilianũ & ſocios ei* di-
xerũt ſentẽtias, inter quos & Siluanus Cirthẽſis fuit, de

cuius

A cuius traditione geſta mox inſeram, præclara videlicet
ratione defendis: hoc enim de his iam pluribus vtique
dicturus es, quod de vno Siluano tanquam magnũ ali-
quid dictandum putaſti. Hinc te arbitratus manifeſte
falſum crimen quod ei traditionis obiicitur, demon-
ſtrare, quia interpoſuiſti ſententiam eius quam in con-
cilio inter cæteros Epiſcopos contra Cęcilianũ & alios
communionis eius participes dixit, tanquam fieri non
poſſet vt traditores traditor condemnaret. Prudentius
enim tu vides iſta quàm Paulus Apoſtolus, Nam ille
quibuſdã res obiiciebat abſurdas, nec conſiderabat non
Roma. 2.
poſſe fieri quod dicebat, Qui prædicas non furandum
furaris, qui dicis non adulterandum adulteras, qui abo-
minaris idola, ſacrilegiũ facis? Et illud præcipue, In quo
enim alterum iudicas teipſum cõdemnas, Eadem enim
agis quæ iudicas. Hos ergo traditores quibus confeſsis
territus Secundus ignouit, ſecũ abluit in Carthaginenſi
concilio, & in abſentes non confeſſos dixerunt ſenten-
tias, qui præſentes de ſua nõ ſunt confeſsione damnati.
Hoc conciliũ non maneret nec in poſteritatis memo-
ria perduraret, niſi deſcriberetur ab aliis cum ſeruare-
B tur ab eis, qui eo ſe defendere præparabãt, ſi quis eis ea-
dem crimina poſtea quæ illic relaxata ſunt obieciſſet.

Cap. XXVIII.
Intererat etiam Secundi ipſius vt appareret eum ne
ſchiſma fieret, quod ſolent præ cæteris pacifici præca-
nere, illa omnia diuino iudicio dimiſiſſe, quod multo
magis facere deberet in concilio Carthaginenſi, vbi cõ
tra abſentes nulli conſtiterant, niſi Lucilla tunc præpo-
tens & pecunioſiſsima fœmina odiis accenſa furialibus
vehementer inſtaret, vt contra Cæcilianum veluti dã-
natum alter ordinaretur Epiſcopus. Quod in Zeno-
phili conſularis iudicio poſtea commemoratum eſt per
quendam Nundinarium Siluani Cirthenſis tunc veſtri
Epiſcopi diaconum, qui cum commemorato Epiſcopo
ſuo quem perpeſſus fuerat inimicum, ſicut volebat con-
cordare non potuit. Egerat ſanè hoc apud collegas eius
magis terribiliter, ne omnia proderet, quàm ſupplicitee
Ca. XXIX.
vt veniam mereretur. Ex illius iudicij geſtis hæc
pauca interpoſui, Conſtantio Maximo Auguſto & Cõ-
ſtantino iuniore nobiliſsimo Cæſare conſulibus, idus
Decembris ex tota Mociacienſi inducto & applicito,
Victore grãmatico, aſtante etiam Nundinario diaco-
no, Zenophilus cõſularis dixit, Quis vocaris? Reſpon-
dit, Victor. Et paulopoſt alio loco reſpondit Nundina-
C rius, Legantur acta. Zenophilus cõſularis dixit, Legan-
tur. Et legit Nundinarius. exceptor, dixit, Diocletiano
octies & Maximiniano ſepties conſulibus, quartodeci-
mo kalẽdas Iunij exacti Simmacij Felicis flaminis per-
petui curatoris Coloniæ Cirthenſis, cum ventum eſſet
ad domum in qua Chriſtiani conueniebant, Felix fla-
men perpetuus curator Paulo Epiſcopo dixit, Proferte
ſcripturas legis, & ſi quid aliud hic habetis vt & pręcep-
to & iuſsioni parere poſsitis. Paulus Epiſcopus dixit,
Scripturas lectores habent, ſed nos quod hic habemus,
damus. Felix flamen perpetuus curator dixit Paulo, O-
ſtende lectores aut mitte ad illos. Paulus Epiſcopus di-
xit, Omnes cognoſcitis. Felix flamen perpetuus curator
dixit. Manente ratione de lectoribus quos monſtrauit,
officium & vos quod hic habetis date. Sedente Paulo
Epiſcopo & Montano & Victore de caſtello, memor
presbyter aſtante Marte cum Aelio, & Marte diacono
proferẽte Marcuclio fructuoſo Miggene Saturnio Vi-
ctore Sanſurico, & cæteris foſſoribus, contraſcribente
Victore Aufidij in breue ſic, Calices duo aurei, Item ca-
lices ſex argẽtei, &c. Et alio loco, Poſtea quàm apertum
eſt in bibliothecam, inuenta ſunt ibi armaria inania, ibi D
protulit Siluanus capitulatam argenteam & lucernam
argẽteam, quod diceret ſe poſt arcam inueniſſe. Victor
aufidij Siluano dixit, Mortuus fueras, ſi non illas inue-
niſſes. Felix flamẽ perpetuus curator pro Siluano dixit,
Inquire diligentius ne quid hîc remanſerit. Siluanus di
xit, Nihil hic remanſit, totum hoc eiicimus: & cætera.
Et alio loco, exemi libelli traditi Epiſcopis à Nundina-
rio diacono, Teſtis eſt Chriſtus & angeli eius, quoniam
traditoribus communicaſtis: id eſt, Siluanus à Cirtha
traditor eſt & fur rerum pauperum, quod omnes vos
epiſcopi, presbyteri & diaconi & ſeniores ſcitis, & de
quadringentis follibus Lucillæ clariſsimæ fœminæ pro
quo vobis coniuraſtis vt fieret Maiorinus Epiſcopus, &
inde factũ eſt ſchiſma. Nam & Victor follo veſtri præ-
ſentia & populi dedit folles viginti, vt factus eſſet preſ-
byter, quod ſcit Chriſtus & angeli eius: &c. Et alio loco,
Quibus lectis Zenophilus conſularis dixit, Et actis &
literis quæ recitatæ ſunt, traditorem conſtat eſſe Silua-
num. Item alio loco Zenophilus conſularis dixit, Quis
adminiſtrabat? Tunc Siluanus in clericatu reſpondit,
Sub Paulo Epiſcopo orta perſecutio eſt, & Siluan⁹ ſub- E
Ex actis.
diaconus fuit. Habes ne frater Creſconi ad iſta
Cap. XXX.
quod dicas? Putáſne vſque adeo frontẽ periiſſe de rebus
humanis, vt ad purgationem Siluani adhuc putes ſen-
tentiam recitandam quam dixit in Eccleſia? Nunc &
collegas eius quaſi traditores, ne magis admoneas di-
cere ex Epiſtola Apoſtoli ſimile aliquid, vt pauloante
commemoraui, Qui prædicas non tradendum, tradis,
Roma. 2.
& in quo alium iudicas temetipſum cõdemnas, eadem
enim agis quæ iudicas. Sed poſteaquam Vrſacio & Ze-
nophilo perſequentibus cõmunicare noluiſſet, actus eſt
in exilium, Imò qui iam traditor fuit, permanere etiam
hæreticus voluit, vt falſum honorem in ipſa parte Do-
nati haberet, qui habere in catholica nullum poſſet tam
manifeſtis traditionis ſuę geſtis, publico iudicio reſera-
tis. Hæc tu profecto falſa eſſe dicturus es, & pro veſtris
maioribus, vt plurimum poſsis, cõtra noſtros alia pro-
laturus. Quod quidem fortitan non valebis, non inue-
niẽdo quid proferas, ſed fac te inueniſſe, fac protuliſſe.
Tanta ne furis impudentia vt abs te prolatis magis cõ-
tendas credi oportere, quàm eis quæ proferuntur à no-
bis? Aut enim & hic & illic fuerunt traditores, ſi &
aliqua recitas de confeſsione noſtrorũ, aut ſi aliquid pu
tas contra veſtros à noſtris eſſe cõfictum, cur non à ve- F
ſtris contra noſtros hoc idem nobis putare conceditis?
Ergo pro humanis factis, aut & hinc & inde manifeſtis,
aut ex vtroq; latere incertis, ne qui in vnum deum cre-
dimus litigemus, quod certum & diuinũ munus eſt, in
Chriſti gratia cõcordemus. Cum enim geſta maiorum
noſtrorum atq; veſtrorum hinc atq; inde contraria re-
citantur nobis tanto pòſt natis, ſi nec ſaltem dubitare
permittitur, quid iniquius? ſi autẽ permittitur, quid ſuf-
ficientius? Neq; enim ſicut incertũ eſt à quibus extiterit
traditionis malũ, ſic incertum eſt à quo iubeatur reddi
turbatæ pacis bonum. Ac per hoc qui pro incerto
Cypriani ſententia. Ca. XXXI.
alieno malo pacẽ Chriſti reſpuit, certiſsime malus eſt:
quãdoquidem Cyprianus nec pro certa permixtorum
malicia zizaniorum pacem deſeruit frumentorum, qui
ſcribens ad Maximum dixit, Et ſi videntur in Eccleſia
eſſe zizania, non tamẽ impediri debet fides aut charitas
noſtra, vt quoniã zizania eſſe in Eccleſia cernimus, de
Eccleſia recedamus. Non dixit ſuſpicamur, opinamur,
arbitramur, coniicimus, credimus: ſed cernimus dixit.
O verbum quo cuncta dubitatio tolleretur, vt corpus

G Chriſti nō dimideretur, Si ſola frumēta deſideras, geme in labore agri, gaude in ſpe horrei, tolera malos in communione ſacramētorum Chriſti, ne ante littoris tēpus retia dirumpendo, fias quod tolerare noluiſti. Ita dicerem ſi de traditorib⁹ quos accuſatis aliquid probaſſetis, Imò hoc vero tempore nec iſta iam dicerem, non enim iubeor tolerare, cū quibus iam nō cogor viuere. Quod ſi mihi etiam nunc traditor demonſtraretur, qua conſcientia deſerto tot Chriſtianas gentes quibus non demonſtratur? Deinde ego ipſe ſi nunc diſco quod paulo antè neſciebam, cur in me reſcinditis quod ſciebā: baptiſmum quippe Chriſti me accepiſſe ſciebam, vos etiam ipſi alienum ſcelus quod ignoratum nemini obeſſe cōceditis.

Caput XXXII. Cur ergo heri baptizatū hodie rebaptizatis, cum alienū ſcelus quod heri neſciebā, hodie doceatis? Neſciēs à quali acceperit, baptiſmi accepti nō erat reus. Modo abs te hic didicit, baptiſmi reſciſsi quare ſit reus? Nam ſiue conſenſerit documentis tuis, ſiue nō conſenſerit qui Chriſti baptiſmum miniſterio traditoris accepit, niſi probaueris eum ſciſſe à quo acceperit, nec ſecūdum vos rectè poteris baptizare. Iam nūc auerte ab ſtudio partium mentem tuam, & conſidera q̃ innumera-

H bilis multitudo Chriſtianorū in Africa ipſa neſciat qui fuerint traditores: quanto magis in cętero orbe terrarū, quantam multitudinē, niſi cum baptizaretur ſciſſe conuiceris, aut baptizandam dicere non audebis, aut iudicare de occultis cordis audebis. Et vbi eſt quod tibi placet, quæ abs te interpoſita eſt diuina ſententia, quæ manifeſta ſunt vobis, quæ autem occulta ſunt domino deo veſtro? Crede orbi Chriſtiano dicenti tibi, baptiſmum Chriſti ſcio, qui fuerint traditores in Africa, vel vbilibet, ignoro. Quid in me occulta humana iudicas, vt manifeſta in me diuina reſcindas? Fac te ſcelus alienū modo mihi probare, quod dicis, hoc, cum baptiſmum acciperem, neſciebam, Si propter eos quos nūc mihi prodis, baptizare eos qui neſcientes ab adulteris acceperūt, quos nunc prodis. * Quid ad hæc dicis, niſi non eſt ſanctum, non eſt mundū, niſi quod voluero? In hac re teſtis eſt, inquis, totius orbis pene cōſciētia. Reſpōdetur tibi. In hac re totius orbis nulla eſt omnino conſcientia. Hoc, inquis, maiores noſtri à ſuis parentibus acceperūt. Reſpondetur, Sed errantes ab errantibus aut calumni-

** Vide nū ita legēdū, Si ꝓpter eos quos nunc mihi prodis, baptizatis eos qui neſcientes ab adulteris acceperunt, quare nūc prodis?*

I [illegible]bus. Nam & maiores Iudæorum corpus Chriſti de ſepulchro furatum à ſuis maioribus acceperunt. Nam olim defuncti ſunt, inquis, qui traditionis huius facinus per quos & quibus locis admiſſum ſit cognouerūt. Reſpondetur, Hoc & pro ſuis partibus dicūt. Extāt, inquis, etiam libri quibus ordo rerū geſtarum fideliter ac diligēter aſſcriptus eſt: ſunt acta, ſunt literæ, multorū quoq; tenetur manifeſta confeſsio. Reſpondetur tibi, Hæc & noſtris pro ſuis partibus nō deeſſe. Aut ergo illis credamus qui potuerūt cauſam ſuā illis Eccleſiis perſuadere, quas ſcriptas in libris diuinis & canonicis legimus, aut quod tu dixiſti de Optato, nec abſoluamus dubia, nec damnemus & pacē Chriſti cuius bonū dubium nō eſt, fraterna dilectione teneamus.

Cap. XXXIII.

Arriani cū Donato Ca. XXXIIII. Sed Orientales quos modo noſtros eſſe cōcedis, non lauiſſe hoc facinus dicis. Atq; vt hoc probes, inſeris principium Epiſtolæ cōcilij Serdicēſis, vbi Donati Carthaginis Epiſcopi veſtri nomen inuenitur aſſcriptū. Quod ideo factum putas & affirmas, ꝙ videlicet Orientalibus qui de concilio ſuo hæc ſcripta miſerūt, facinus diſplicuerit traditorum, & ab eorum cōmunione retraxerint, & propterea Donato veſtro communicabant. Diſce ergo quod neſcis. Serdicenſe concilium Arrianorū fuit, quod totū iam diu eſt, vt habemus in manibus maxime contra Anathaſium

K Epiſcopum Alexandrinū catholicum, qui eorum errorem ex ipſa ciuitate ortum, præ cæteris acriter arguebat & refellebat. Non igitur mirū ſi illi hæretici Donatum ſibi aſciſcere tentauerunt, quos per totū orbem catholica damnabat Eccleſia, quanquā nos ſine ciuitatum nominibus Epiſcopos ad quos hæ literæ datæ ſunt habeamus. Aut ergo aliquis Donatus fuit non in Africa Epiſcopus, cui nomini Carthago à veſtris eſt addita, aut vt dixi, Africanam hæreſim Orientalis hęreſis ſibi tentauit adiungere. Quod hinc maxime credibile eſt, quod ad Carthaginis Epiſcopum Romano prætermiſſo, nūquā Orientalis catholica ſcriberet, vbi ſaltem veſter ſcribi debuit, quem ſoletis Romam paucis veſtris mittere ex Africa. Sed deo gratias, quod nec valuit, ſi tamen cœpta eſt illa conſpiratio hæreticorum Orientalium cum Afris hæreticis præualere. Tu Arrianos iam inter hæreticos & nobis & vobis deteſtādos in tua Epiſtola poſuiſti, vnde mihi tecum nulla neceſsitas eſt, etiam de hac quæſtione confligere, Nam quod tibi propoſuiſti quæſtionem tanquā à nobis obiectam, ſi hæc ita ſunt, à communione veſtrorum, quemadmodum Oriētales poſtea ſegregati ſunt, & reſpōdiſti quod in recipiendis iterum L noſtris, damnatæ cauſæ non potuerint ſeruare conſciētiam, nunquid mirandum eſt de tam longinquis terris Epiſcopos tuos tibi narrare impune quod volūt? Quod ſi omnino ita eſſet, tot populi quid fecerūt, qui cum iſta neſcirent, tamen à vobis rebaptizandi cenſentur? At nō eſt credibile quod hæc populi ignorare potuerint, cum tu harum rerum aliquantum ſtudioſior, quid cum Maximinianenſibus egerint veſtri Afri in Africa, ſi literis meis velles reſpondere nō quæreres.

Caput XXXV. Illud vero quod dixi, neq; ſi aliquorum in noſtra communione defunctorum traditio probaretur, quæ à nobis improbatur, & diſplicet, nos ex aliqua parte macularet, q̃ ridiculoſe putaſti ridiculum & minus conueniens prudētiæ meæ. Proinde iam cupio noſſe quo modo id refellerit prudētia tua, An quia dicis te non videre quo modo à nobis improbetur, vel quatenus diſpliceat, quod nunquā cognito errore damnauimus, in eorum ſchiſmate poſiti? Vide potius q̃ breuiter ad iſta reſpondeā, Ego in Eccleſia ſum cuius membra ſunt illæ omnes Eccleſiæ, quas ex laboribus Apoſtolorū natas atq; firmatas ſimul in literis canonicis nouimus: earū communionē, quātum me M adiuuat dominus, ſiue in Africa ſiue vbicunq; non deſeram. In hac cōmunione ſi fuerunt quos neſcio traditores, cū eos demōſtraueris, & carne & corde mortuos deteſtabor, nequaquā tamen à viuis in eiuſdem Eccleſię ſancta vnitate manentibus, propter mortuos alienabor. Neq; enim Epiſcopi hanc Eccleſiam condiderūt, ſed in ea ſi boni frumentum, ſi autem mali palea fuerunt. Vos autē quos tam manifeſte Eccleſiæ zizania vel palea maculare non poſſet, quæ cauſa fuit veſtræ diuiſionis, niſi apperitus ſacrilegi ſchiſmatis? Si tibi, inquis, diſplicet, improba, fuge & relinque Eccleſiam traditorū, Noli errantium maiorum tuorū ſequi veſtigia. Ad hoc reſpondeo, Si nec illi fuerunt traditores, maiores mei ſunt. Si fuerunt quod ego nō ſum, non ſunt maiores mei: Eccleſiam teneo plenā tritico & palea. Non dico ſi alios qui ſuam ſarcinā portant, ſed ſi meipſum in ea mihi oſtenderes traditorē, vbi mihi licet in melius cōmutari, non mihi opus eſt inde ſeparari. Si quos tales ſacramentorū eius cōmunione cognouero, verbo & diſciplina domini emēdo, quos poſſum, tolero quos emendare nō poſſum. Fugio paleam, ne hoc ſim, nō aream, ne nihil ſim.

Proinde

A Proinde noli fruſtra in hanc ſententiam ventilari, Magis enim me admonet, quo modo id agã præceptũ Apoſtolicum quod ipſe poſuiſti, Ne cõmunices peccatis alienis, teipſum caſtũ ſerua. Nam vt oſtẽderet quemadmodum quiſq; non cõmunicaret peccatis alienis, ad hoc addidit, teipſum caſtum ſerua. Non enim qui ſe caſtum ſeruat, cõmunicat peccatis alienis: quamuis nõ eorum peccata, ſed illa quæ ad iudiciũ ſibi ſumunt, dei ſacramenta cõmunicet cum eis, à quibus ſe caſtũ ſeruando fecit alienũ. Alioquin etiam Cyprianus, quod abſit, peccatis raptorum & fœneratorum collegarum cõmunicabat, cum quibus tamẽ in communione diuinorum ſacramentorum manebat, de quibus dicuntur Epiſcopi plurimi, quos & ornamẽto eſſe oportebat cæteris & exemplo, diuina procuratione neglecta, procuratores rerum ſeculariũ fieri, derelicta cathedra, plebe deſerta per alienas prouincias oberrantes, negociationis quęſtuoſę nundinas occupari: Eſurientibus in Eccleſia fratribus habere argẽtum largiter velle fundos inſidioſis fraudibus parare, vſuris multiplicantibus fœnus augere. Nunquid

Caput XXXVI.
1.Timo.5.
Cyprianus in epiſtola de lapſis.

B talium ille cõmunicabat peccatis? Nunquid eorum ſectam ſequebatur? Et tamẽ cum eis in eorundem ſacramentorum cõmunione perſiſtebat, quia illa ſacramẽta nõ ipſi inſtituerant moribus ſuis, ſed ad pœnã ſibi valere faciebant moribus malis.

Cap. XXXVII.

Quid eſt autem quod dicis, quòd ex perſona mea tibi propoſuiſſes, quod ego nunquam diuinum tradiderim teſtamentum? Adiũgis enim, Sed ille qui tradidit, te creauit. Deinde contexis quæ tibi beneſonare videbãtur, Fonte deducitur riuus, ſed caput membra ſequuntur. Sano capite omne ſanum eſt corpus, & ſi quid in hoc morbi vel vicij eſt, omnia membra debilitat. Originem ſuam reſpicit quicquid in ſtirpe proceſsit. Et poſt hæc quaſi in extremo cõcludis, Non poteſt innocens eſſe qui ſectam nũ ſequitur innocentis. In his omnibus verbis tuis creatorẽ meum, caput meum, non feciſti niſi traditorẽ, quem quidem accuſare tantum, non conuincere potuiſti. Ego autẽ nec eius innocentia mihi creatricem vel fontẽ capútve conſtituo, ſed tu ad illud redis in quo Petilianus errauit cũ cuiuſq; in ſanctificatione baptiſmatis Chriſt⁹ ſit origo caputq; naſcentis, & nõ vis venire in maledictũ, de quo ſcriptũ eſt, Maledictus omnis qui ſpem ſuã ponit in homine: cũ

Hiere.17.

C te aliunde nõ inuoluis, ne cũ reſilieris, in aliud recidas.

Cap. XXXVIII.

Sed & teſtimonio me admones de ſcripturis, quid tibi adhuc ad iſta reſpondeam. Dicis enim propter hoc ſcriptũ eſſe, in legalibus patrum veſtrorũ ne ambulaueritis. Nec aduertis dictũ eſſe Iudæis, vt mala facta patrũ ſuorũ non imitarentur, non vt ab illo dei populo ſcinderẽtur. Si ergo licuit regi Dauid, Samuëli, Eſaiæ, Hieremiæ, Zachariæ, cæteriſq; ſanctis ac Prophetis dei inter cõtemptores legis dei mandata ſeruare, atq; in illos ipſos mãdati tranſgreſſores multa digna & vera verba iaculari, patrũ quoq; illa peccata quibus ſub Moyſe ita offenderũt deum, vt nemo eorũ dignus eſſet terrã promiſsionis intrare, nõ imitari, nõ ſectari, ſed deteſtari ac fugere, & illos qui ea cõmitterent, ſimilitudine taliũ patrũ increpare, nec tamẽ ſibi alterũ populũ quaſi purgatũ & liquatum ſeparatione ſacrilega cõſtituere, quo modo nobis nõ liceat nec facta, neſcio quorũ, quæ magis obiicitis q̃ probatis, imitari: nec tamẽ ab ea quæ in vniuerſo mũdo, ſicut Apoſtolus dicit, fructificat & creſcit, ſancta Eccleſia ſeparari? Nunquid aliqua ſacramenta inſtituerũt traditores in quibus baptizarer? Nunquid aliquos libros de faciẽda vel imitanda traditione poſteris cõdiderunt, & eorũ tenemus, ſequimurq; doctrinã? Quod ſi

Coloſſ.1.

feciſſent, nec ſibi cõmunicare paterẽtur, niſi eos qui illa D legerẽt, approbarẽt, ipſi ab Eccleſiæ ſe vnitate diuiderẽt. In quorũ diuiſione me ſi videres, tũc me dicere deberes eſſe in Eccleſia traditorũ. Quod ſi ſua peſsima de faciẽda traditione præcepta conſcriberent, nec tamen extra Eccleſiam ſua propria cõgregatione colligerẽtur, zizania propterea cõputarentur, quorũ cauſa frumenta non recte desererentur.

Caput XXXIX.

Ecce dico iterũ quæ me vlterius vetas dicere, Arguis apud me eos quos iam olim defunctos mea cognitio nõ iudicaſſet. Dicis tu cõtra: licet tibi & hodie iudicare, & iudiciũ non tantũ de viuis, ſed etiã de mortuis haberi poteſt. Licet enĩ ſit mortuus qui peccauit, nunquã illud morietur quod admiſit. Quid ſi cũ viueret ſe correxit, deumq; placauit? Nõnne mortuũ & deletũ eſt quod admiſit? ſicut Felicianus & Prætextatus Maximiniani ordinatores, data ſicut dicis dilatione ſe tanto ſcelere correxerũt. Mirum eſt autẽ ſi propria peccata nõ obſunt hominibus qui & facta correxerint, & aliis obſunt qui ea omnino nõ fecerint. Quod ſi de nobis agitur, adde, qui nec facta cognouerũt. Sed dicis licere mihi etiã hodie iudicare, quia iudicium non tantũ E de viuis, ſed etiam de mortuis fieri poteſt. Ecce volo iudicare, ſed vos cauſam ipſam nõ vultis agere, imò vero tunc actam, tunc etiam ſine dubio terminatã, nobis demonſtrantibus non vultis agnoſcere. Sed faciamus vos potius habere quod docere poſsitis, quos nondũ docuiſtis, quare iam rebaptizãdos eſſe contẽditis, quãdoquidem traditoribus quos ignorauerant baptizatos, nec cũ docueritis baptizare debeatis, ſicut eos qui neſciẽtes ab adulteris baptizati ſunt, & illis proditis atq; cõuictis nõ baptizatis?

Cap. XL.

Hic forte dicas, ſed de Cæciliano iam iudicatum eſt. Reſpõdetur tibi. Iam iudicatum erat & de Primiano à centũ Epiſcopis veſtris quibus eum iniquiſſimum Maximinianus perſuaſerat, antequã Bagaienſe conciliũ faceretis. Sed in primo iudicio dãnatus eſt abſens, in ſecũdo abſolutus eſt pręſens. Si poſt primũ quos baptizauit rebaptizari non poſſunt, quanto potius poſt ſecundũ? Ita & Cæcilianus primo apud Carthaginẽ iudicio Secundi Tigiſitani damnatus eſt abſens, ſecundo Milicio iudicio Miliciadis Romani abſolutus eſt præſens, adhuc vos de illo certos eſſe non vultis, ſaltẽ dubitare permittite, vincit enim vos non ſolũ qui Cæcilianum ſcit innocentem, verumetiam qui neſcit nocentẽ. F Vos autem vtroſq; rebaptizandos eſſe cenſetis, & qui dicunt, nouimus, & qui dicunt, nõ nouimus, qualis fuerit Cæcilianus. Non ſunt baptizandi quos baptizauit Primianus poſt primũ iudicium quo damnatus eſt abſens, & baptizandi ſunt quos baptizauit Cæcilianus poſt ſecundum iudiciũ quo abſolutus eſt præſens? Illum damnatum damnare non licuit, de iſto abſoluto ſaltẽ liceat dubitare. Cuius crimina etiã ſi certa nobis eſſent in Eccleſia cõſtitutis, quam ſpiritus ſanctus velut aream cum palea prænunciauit, nequaquam nos aliena peccata nõ imitata macularent. Et tamẽ etiam ſi nobis incerta eſſe dicuntur, non ſolum rei conſtituimur, verumetiam baptizandi iudicamur? Itáne agitis? Siccine cuncta peruertitis? Tãtúmne reuera vobis licere arbitramini, vt quod vultis ſit ſanctum, quod vultis immundum. Cohibete vos, nõ proficiatis in malis, ne pereatis à bonis.

Cap. XLI.

Nam illud quod dixi, ꝙ ſi de perſecutionibus agitis, cito reſpondeo, ſi aliquid inique paſsi eſtis, nõ pertinere ad eos qui talia quãuis improbe facientes, pro pace tamẽ vnitatis laudabiliter tolerant, quàm fallaciter refellere voluiſti, prorſus nõ cogitans literas tuas ſani capitis habituras eſſe lectorẽ. Ita enim reſpondes quaſi dixerim, per-

G ſecutionem vobis pro pace vnitatis fieri debere. Quod
illo quidẽ loco non dixi,ſed dixi,ſi aliquid inique paſsi
eſtis,nõ pertinere ad eos à quibus laudabiliter pro vni-
tatis pace tolerantur, qui talia in vos quanuis improbe
faciunt.Quod cũ apertiſsime dictum ſit,ſaltem expoſi-
tum attendant quos fallere voluiſti.Neq; enim te quod
tam apertum eſt,non intellexiſſe arbitror, ſed breuitatẽ
ſententiæ meæ facile putaſti poſſe in caliginẽ mitti, vbi
quodlibet aliud diceres,ei reſpõdiſſe videreris. Cur au-
tem dixerim malos communionis noſtræ, hoc eſt areæ
dominicæ paleam,cum in vos inique agunt,à bonis no
ſtris laudabiliter pro pace tolerari,quid opus eſt vt ipſe
oſtendam, ipſe defendam, cum pro me beatus Cypria-
nus apertiſsime & candidiſsime dicat, etiam cum cer-
nuntur in Eccleſia mali,non propter eos Eccleſiam de-
ſerendam: hoc eſt, quod dixi eos pro vnitatis pace to-
lerandos. Neq; enim vos amplius q̃ nos perſequuntur,
qui vos inique perſequentes dant vobis ad decipiendos
imperitos,licet falſam ſimilitudinẽ glorię,nobis autem

Circumcellionum ſcelera. Caput XLII.

vulnus grande triſticiæ. Deinde cõmemorans etiã
neſcio quos mortuos, quos à noſtris dicis occiſos, tan-
quam in campo facundiæ ſepoſitus latiſsime exaggerãs
locum in quo vobis videmini ſimiles martyrum, cum
H quotidie veſtrorũ incredibilia patiamur facta clericorũ
& circumcellionũ, multo peiora q̃ quorumlibet latro-
num atq; prædonũ.Nanq; horrendis armati cuiuſq; ge-
neris telis,terribiliter vagando,nõ dico eccleſiaſticam,
ſed ipſam humanam quietẽ pacemq; perturbãt,noctur-
nis aggreſsionibus clericorũ catholicorum,inuaſas do-
mos nudas atq; inanes derelinquunt.Ipſos etiam raptos
& fuſtibus tuſos,ferroq; conciſos, ſemiuiuos obiiciunt.
Inſuper nouo & antehac inaudito ſceleris genere,ocu-
lis eorum calcem aceto permixto infundentes & infer-
cientes,quos euellere cõpendio poterãt excruciare am-
plius eligunt q̃ citius excęcare. Nam primò tantũ calce
ad hoc facinus vtebantur, ſed poſteaquam illos quibus
hoc fecerant cito ſalutẽ reparaſſe didicerant, acetũ ad-
diderunt. Omitto ante quanta cõmiſerũt, quibus

De eodem. Ca. XLIII.

eaſdem leges aduerſus errorẽ veſtrum conſtitui coẽge-
runt,magis Chriſtiana manſuetudine temperatas, q̃ in
tam magna ſcelera congruo vigore exertas. Epiſcopus
catholicus à Thiburſuccubure Seruus nomine, cũ in-
uaſum à veſtris locũ repeteret, & vtriuſq; partis procu-
I ratores proconſulare præſtolarentur examen, repente
ſibi in oppido memorato veſtris armatis irruẽtibus vix
viuus aufugit.A quib⁹ pater eius presbyter,ætate & mo-
ribus grauis,ea cæde qua vehementer afflictus eſt, poſt
dies paucos exceſsit è vita Maximinianus Epiſcopus ca
tholicus,Bagaienſis, dicta inter partes iudiciaria ſenten
tia, baſilicã fundi Calmanenſis euicerat, quã veſtri illi-
cite aliquando vſurpauerant.Hanc cum iure perſpicuo
retineret in eaipſa ſub altari quo confugerat,eodẽ ſupra
ſe fracto,eiuſq; lignis aliiſq; fuſtibus, ferro etiã crudeli-
ter cæſus,totũ illum locũ ſanguine oppleuit. Acceperat
autem & grãde vulnus in inguine, vnde cruore largius
effluente,cõtinuo moreretur, niſi maior eorum crude-
litas per occultam dei miſericordiam profuiſſet. Nam
cũ membris ex ea parte nudatis ſemiuiuus inſuper pro-
nuſq; traheretur, exundantes venas latenter puluis ob-
ſtruxit.Inde noſtrorũ manibus cum ferretur, rurſus illis
irruentibus violẽter extortus eſt,grauiuſq; mulctatus,&
de excelſa turri noctu præcipitatus,ſubter cinerem ſter-
coris molliter iacebat, poſt ſenſum amiſſum, vix extre-
mum ſpiritum tenẽs. Ibi eum tranſiens quidam pauper
inuenit,cũ ventris exonerandi cauſa ad eum diuertiſſet
locum.Agnouit autẽ, tum pauidus ſuam coniugem ac- K
cerſiit,quam procul verecundia dimouerat lucernã fe-
rentem. Tunc eum ambo peruexerunt domũ, vel miſe-
rando vel aliquid etiam lucelli ſuperando,cũ ſiue viuus
ſiue mortuus,collectus tamẽ noſtris oſtẽderetur. Quid
plura? Mirabili curatione ſanatus eſt,viuit,plures in eius
corpore cicatrices quàm mẽbra numerantur. Hunc ad
trãſmarinas terras occiſum à veſtris fama nunciauerat,
& eius facinoris immanitas,grauiſq; indignitas,quaqua
verſum audiri potuit,dolore horrẽdo cuncta commo-
uerat.Quo poſteaquam ipſe ſecutus eſt,recentiſsimæ ci-
catrices eius famæ illud mendacium defenderũt. Nam
quem tui inſpicientes vix crederent viuum, nõ temere
illa iactaſſe videbatur occiſum.Hic cum illic inueniſſet
collegam Thuburſiccenſem,quẽ pauloantè cõmemo-
raui,& alios nonnullos ſimilia vel non multo inferiora
perpeſſos,nec eis ad propria reuertẽdi vlla facultas pa-
tere videretur, & quia Circumcellionũ veſtrorũ furor
nobis horrendum præbens veſtris clericis ſatellitium
vſquequaq; odioſiſsime innotuit,ingẽs in vos cõflagra-
uit inuidia,atq; inde factũ eſt,vt & pręteritæ omnes cõ-
tra vos leges excitarẽtur,& iſtæ conderẽtur nouæ.Qua-
rũ tamen vniuerſarũ ſeueritas,ſi veſtrorũ inordinatæ ac L
ſine vlla lege graſſanti ſæuicię cõpararetur,mira lenitas
appellanda eſt.His enim magis tanta poteſtate accepta
manſuetudo catholica cõmendatur, q̃ hæretica imma-
nitas plectitur,imò vero in nos,cædes,rapinas,incẽdia,
cæcitates,excogitando,minando,exercendo, audacius
& inſanius debacchatur. Hæc enim ego cõmemo- *Ca. XLIIII*
rare volui,per quæ factum eſt vt bis noſtris temporibus
aduerſus vos ita imperialia ſtatuta ferrẽtur, imò aduer-
ſus errorem veſtrum. Nam quid iam ſi ſapiatis poteſt
eſſe probabilius? Cæterum omnia quæ vel anteriorum
literis didici vel ipſe cognoui, ſæue facta veſtrorũ, qui-
bus ab initio diuiſionis veſtræ vſq; ad hoc tempus Ec-
cleſiam catholicam perſecuti ſunt, ſi velim retexere,
quæ lingua,quis ſtylus,quantum tempus ociumq; ſuffi-
ciat? De Optato cum agerem, tuq; hoc magis ex- *Concilium*
cuſare voluiſſes quàm purgare,dixiſti reos hinc veſtros *vitandum.*
eſſe non poſſe,quòd eos ad iudicandum nemo pertule- *Cap. XLV.*
rit. Tot proteſtationes noſtrorum de furioſiſsimis ve-
ſtrorum violentiis,archiua publica citius impleuerunt,
quàm vllam apud vos vindictam illa facta meruerunt.
Sed forte & hic dicatur proteſtationes quidem depoſi- M
tas,ſed ad ipſos vindicãdos nullã perlatam. Audi ergo
quędam quę ipſe ſum expertus. Cum receptorum à no-
ſtris Maximinianenſium quos damnauerãt cauſam co-
gnouiſſemus, eam quaqua verſum poteramus feruenti
diffamauimus inſtantia, illi rebus tam recẽtibus, & tan-
ta manifeſtatione clarentibus,quid reſpondere poſſent
nõ inuenientes,ſolito crebrius & audacius Circumcel-
lionum violentiis, turbiſq; furẽtibus nos à prædicanda
catholica veritate,ſuaq; fallacia conuincenda deterrere
cœperunt.Et quia multi errores eorũ laqueis implicati,
cum quibus vt inde liberarentur agebamus, reſponde-
bant nobis hoc nos cũ Epiſcopis ſuis agere debere, col-
lationemq; noſtram ſe vehementer optare, vbi poſſent
videre quibus aſſerentibus ſuperaret veritas falſitatẽ, in
Carthaginenſi totius Africæ concilio nobis placuit, vt
adhibita etiã publicorum teſtificatione geſtorum, quò
poſſemus eis qui hoc flagitabãt probare,deſiderio eorũ
nos minime defuiſſe, veſtri pacifice conuenirẽtur Epi-
ſcopi,quiſq; ab eo noſtrũ qui eodẽ loco in quo ille con
ſiſteret,vt per collationẽ noſtram errore ſublato, Chri-
ſtiana & fraterna ſocietate,vnitate,charitate,pace frue-
remur,

A remur, id intuentes, quia ſi fieri vellet, adiuuante miſericordia dei facillime poterat, quicquid in cauſa noſtra eſſet agnoſci. Si autem recuſarent, ſaltem deſidentia eorum noo fruſtra illis qui hoc à nobis popoſceraot appareret. Factum eſt, conuenti ſunt, recuſarunt, quibus *Criſpini immanitas.* verbis, quo dolo, maledictione, amaritudine plenis, nũc longum eſt demonſtrare. Interea Criſpinus Cala- *Ca. XLVI.* menſis veſter Epiſcopus, à Poſsidio collega meo in eadem ciuitate, apud acta conuentus, ad concilium veſtrum primo diſtulerat, pollicens cum collegis ſuis ibi ſe viſurum quid reſpondere deberet. Deinde poſt non paruum tempus repetita conuentione, ruſius apud acta reſpondit, Verba viri peccatoris ne timueris Et iterum, In aures imprudẽtis caue ne quicquam dixeris: ne cum audierit, irrideat ſenſatos ſermones tuos: Poſtremo hãc reſpõſionem meam Patriarchali ſermone defioio: Recedant à me impij, vias eorum noſſe nolo. Hanc eius reſponſionem cum docti indoctiq; riderent, quippe hominis dicentis verba viri peccatoris ſe non timere, cui reſpondere minime auderet: & in aures imprudentis nolle ſe aliquid dicere, quaſi aliquod ſecretum fuerat imprudentis auribus temere commiſſurus, cum ea quæ B diceret multi poſſent prudentes audire, qualium cauſa & dominus Chriſtus tanta Phariſæis quamuis imprudentibus loquebatur: & oolle ſe noſſe vias impiorum, quaſi vias ſuas eum docere vellẽt quos impios putabat, ac oon potius ipſe ſi teneret vias dei, etiã impios doce- *Pſal. 50.* re deberet, ſicut ſcriptũ eſt, Doceam iniquos vias tuas, & impij ad te conuertentur. Cum ergo iſta reſponſio à multis intelligeretur, multis etiam demooſtraretur, quãtum inanis eſſet, quantũ attinebat ad cauſam, quàm vero amara & maledica, quod non pertinebat ad cauſam, atq; ita eius ſicut apud vos videtur, babetur doctiſ- *Heſternum dixit innenem.* ſima annoſitas, heſteroo contra ſtante tyrone nihil aduerſum veritatem poſſe videretur, ſubito poſt paucos dies iter agenti Poſsidio, alius Criſpinus eius presbyter, & vt perhibetur propinquus, tetendit inſidias armatorum, in quas penè iam noſter inciderat, niſi eis proſpectis atq; nunciatis, ad quendam fundum fugiens diuertiſſet, vbi ille nihil auderet vel nó preualeret, vel ſi quid etiam feciſſet, negare non poſſet. Quo comperto, continuo conſecutus eſt tanta cæcus ioſania, vt iam latere turpe arbitraretur. Tunc domũ in qua cum ſuis ſe Poſſidius incluſerat, ſepire armatis, lapidibus circumtũde- C re, ambire flammis, aditum ex omni parte moliri. Quæ vero aderat incolẽtium multitudo, memor periculi ſui ſi in eo loco aggreſſum tantũ facinus impleretur, partim illum deprecabatur vt parceret, quẽ reſiſteodo non audebat offendere, partim vero ignes ſuppoſitos extinguebat. Cum ille nihilo ſegnius cœptis feruidus atq; inexoratus inſtaret, ceſsit aliquãdo ictibus ianua, ingreſsi ſunt, ſauciatisq; cæde iumentis quæ in inferiore domus parte compererant, de ſuperioribus epiſcopum depoſuerunt, afficientes plagis & cõtumeliis. Vbi ne grauius ſæuirẽt, interceſsit ipſe Criſpinus velut aliis rogaotibus flexus, quorum noo tam videbatur in ira ſua curare deprecatiooẽ, quàm in facinore teſtimonium formidare.

Hæc poſteaquam nota facta ſunt in oppido Cala- *Theodoſii lex. Ca. XLVII.* menſi, expectabatur Criſpinus Epiſcopus veſter, quemadmodum in ſuum presbyterũ vindicaret. Acceſsit etiã proteſtatio in municipalibus geſtis expreſſa, cuius vel timore vel pudore cogeretur exercere Eccleſiaſticã vindictam. Quod cũ omnino contemneret, tantusq; fieret veſtrorũ tumultus, vt quia veritati prædicandæ reſpondere nó poterant, itinera clauſuri putarentur: Imò vero iam etiam cernerentur leges quæ nó deerant, ſed quaſi D deeſſent in noſtris maoibus quieſcebant, aduerſus Criſpinum Epiſcopum veſtrum commotæ ſunt, magis vt noſtra manſuetudo demonſtraretur, quàm vt illorum puniretur audacia. Neq; enim aliter innoteſceret, quid adiutorio Chriſti Eccleſia catholica in ſuos inimicos poſſet & oollet, nó ſecundum hæreticam præſumptionem priuato furore Circuocellionibus ſæuieotibus, ſed ſecundũ propheticam veritatem, iugo domini dei ſubditis regibus. Exhibitus igitur Criſpious, & quod ſe eſſe proconſuli quærenti negauerat, facillime conuictus hæreticus, decem tameo libras auri quam mulctam in omnes hæreticos Imperator maior Theodoſius conſtituerat, intercedente Poſsidio oó eſt compulſus exoluere. Qua mitiſsima ſententia non contentus, neſcio quo cõſilio quod diſplicuiſſe veſtris omnibus dicebatur, ad eiuſdem Theodoſij filios prouocãdum putauit. Acceptum eſt, reſcriptum eſt. Quid alind niſi quòd pars Donati iam ſciret ſe ad illam pœnam aurariam cum cæteris hæreticis pertinere, cum quibus propter communionem talis perſecutionis, aut communem ſe deputet habere iuſticiam, ant ſi non deputat, non ſe ideo iactet iu- E ſtam, quia ea pœna coërcetur, qua coërceri & eas hæreſes videt quas concedit iniuſtas, & tandem intelligat, quòd Chriſti martyrem noo facit pœna ſed cauſa: Nos autem vſqueadeo ſæuos perſecutores eſſe arguat, vt nec poſt imperiale reſcriptum aurum illud fiſco Criſpinus expenderit, indulgentiam illi catholicis Epiſcopis impetrantibus, & nunc inter ipſas etiam recentiſsimas leges proſcriptiooem veſtris Epiſcopis cõminantes iure proprio ſecurus ſedeat, & catholici clerici inter manus Circumcellionum clericorumq; veſtrorum, domos, victum, ſalutem ac lumen corporis pendant. Hæc qui *Crudelitas in presbyterum. Cap. XLVIII.* faciunt, quid ego dicam latronibus, piratis, truculento alicui generi Barbarorum, quaodo nec ipſi omnium crudelitatum magiſtro diabolo comparandi ſunt? Ille ſanctum virum Iob omnibus eius rebus ablatis, grauiſ- *Iob 1. & 2.* ſimo vulnere à capite vſque ad pedes percuſsit, & tamen fuit illic integris integer luminibus locus, nec oculos eius extinxit, cuius totum in poteſtatem corpus accepit. Verum hæc videlicet oon proferuntur ad veſtros, cum Criſpinus maluerit Carthaginem pergere, propria pertinacia ſuperari, manſuetudinis Epiſcopalis interceſsione, mitiſsimam in ſe prolatam recuſare ſententiam, appellare ad eius filios. Se irretitum videbat, vt F excitaret vniuerſæ parti Donati, quòd ſolus perpeti nec volebat nec cogebatur, quàm vnius ſui presbyteri audaciſsimum & inuidioſiſsimum facinus ſua degradatione punire. Reſtitutus quidam in regione Hippooẽſi veſter presbyter fuit, qui cum ad catholicam pacem antequã iſtis imperialibus legibus iuberetur, veritatis ratione permotus, manifeſta voluntate tranſiſſet, de domo ſua raptus eſt à clericis & Circumcellionibus veſtris, luce palam in caſtellum proximum ductus, & multitudine expectante, nihilq; reſiſtere audente, ad furentum arbitrium fuſtibus cæſus in lacuna lutulenta volutatus, amictu iunceo dehooeſtatus. Poſteaquam ſatis excruciauit oculos doleotium ridentiumq; ſatiauit, inde ductus ad alium locũ quo nemo veſtrorũ audebat accedere, duodecimo die vix dimiſſus eſt. Hoc Epiſcopo veſtro in Hipponẽſi Proculiano ipſe ſum queſtus, geſtis ſaoè municipalibus ne ſi quid agere eſſet neceſſe, hoc ad ſe negaret fuiſſe perlatũ. Quid reſponderit quemadmodum ab inquirenda cauſa diſsimulauerit, noſtrámque intentionem doloſius eludendam, poſt etiam num reſpoodẽdo

G putauerit, ſatis eadem geſta teſtantur. Nunc vero qui
ad nos à vobis clerici tranſierunt, quanta patiantur à
veſtris quando narrare ſufficimus? Denique non qui-
cunque ad nos inde veniunt, veritatem perſecutione
derelinquunt, ſed multi ad nos inde non veniunt, quia
perſecutionem à veſtris pro veritate perpeti metuunt.

Mortes ſpõtanea. Aufer itaque de medio ſuperuacuas inuidias mo-
Ca. XLIX. leſtiarum, quas regalibus iuſsis pro veſtro errore pati-
mini, perparuas & prope nullas pro magno furore ve-
ſtrorum, imputantes etiam nobis quæ ab ipſis terre-
nis poteſtatibus vt veſtrorum impetus à ſua ſalute de-
pellant, neceſsitate fiunt non voluntate. Neque ſi qua-
Acto.23. draginta illi qui Paulum Apoſtolum interficere con-
iurauerant, in armatos à quibus deducebatur irruiſ-
ſent pœnasq; ſumpſiſſent, Paulo iſta fuerant imputan-
da. Omitto quòd etiam voluntarias mortes quas ipſi ſi-
bi ingerunt, in nos mentiendo transfertis: Nam de
Marculo quòd ſe ipſe præcipitauerit audiui, Quod pro-
fecto eſt credibilius, quàm hoc aliquam poteſtatem Ro
manam iubere potuiſſe, Romanis legibus nimis in-
ſolitum, cum hoc malum inter tot hæreſes ſub Chri-
H ſtiano vocabulo errantes, proprium ſit hæreſis veſtræ.
Vnde quid prodeſt quòd conciliis ſuis hoc veſtri Epi-
ſcopi prohibuiſſe & damnaſſe ſe iactent, ſicut ipſe com
memoraſti, cum tot rupes & abrupta ſaxorum ex Mar-
culiano illo magiſterio quotidie funeſtentur? Dixi er-
go quid de Marculo audierim, & vnde hoc credibilius
poſsit videri, quid autē verum ſit deus nouerit. De aliis
autem tribus quorum mortes pariter obieciſti, quid
vel quo modo factum ſit, ab eis quos noſſe exiſtimo, fa-
teor non quæſiui.

Cap.L. Nullis tamen bonis in catho-
lica hoc placet, ſi vſque ad mortem in quenquam, li-
cet hæreticum, ſæuiatur. Neque vero ſi longe à mor-
te cuiuſlibet moleſtiis libido vlciſcēdi malum pro ma-
lo retribuat, approbamus, multo amplius deteſtantes,
ſi ex hac occaſione velut pro vnitate conandi concu-
pita, quis auferat aliena, non illa quæ ſub nomine Ec-
cleſiæ non debent ab hæreticis poſsideri, ſed quorum-
cunque priuata. Hæc omnia diſplicent bonis, & ea
prohibent & cohibent quantum poſſunt, quantum au-
tem non poſſunt ferunt: & ſicut dixi pro pace lauda-
biliter tolerant, non ea laudabilia ſed damnabilia iu-
Matth. 13. dicātes nec propter zizania ſegetem Chriſti, nec prop-
2. Timo. 2. ter paleas aream Chriſti, nec propter vaſa inhonora-
Mat.13. I ta domum magnam Chriſti, nec propter piſces ma-
Principum leges. los retia Chriſti derelinquunt.

Reges cum in er-
rore ſunt, pro ipſo errore leges contra veritatem fe-
Cap.LI. runt, cum in veritate ſunt, ſimiliter contra errorem
pro ipſa veritate decernunt: Ita & legibus malis pro-
bantur boni, & legibus bonis emendantur mali: Rex
Danie.3. Nabuchodonoſor peruerſus legem ſæuam dedit, vt ſi-
mulachrum adoraretur, idem correctus verā, ne deus
verus blaſphemaretur. In hoc enim reges ſicut eis di-
uinitus præcipitur deo ſeruiunt inquantum reges ſunt,
ſi in ſuo regno bona iubeant, mala prohibeant, non ſo-
lum quæ pertinent ad humanam ſocietatem, verum-
etiam quæ ad diuinam religionem. Fruſtra dicis, re-
linquar libero arbitrio. Cur enim non in homicidiis
& in ſtupris, & in quibuſque aliis facinoribus & flagi-
tiis libero te arbitrio dimittendū eſſe proclamas? Quæ
tamen omnia iuſtis legibus comprimi, vtiliſsimum ac
ſaluberrimum eſt. Dedit quidem deus homini liberam
voluntatem, ſed nec bonam infructuoſam, nec ma-
23.q.4. ca. Quiſquis. lam eſſe voluit impunitam. Quiſquis Chriſtianum, in-
quis, perſequitur, Chriſti eſt inimicus. Verum dicis,
ſed hoc in illo perſequitur quod Chriſto eſt inimicum. K
Neque enim dominus in ſeruo, pater in filio, maritus
in coniuge cum ſint vtrique Chriſtiani, non debent
perſequi vicia Chriſtianæ contraria veritati. An vero ſi
non perſequantur, non rei negligentiæ merito tene-
buntur? Sed in omnibus tenendus eſt modus aptus hu-
manitati, congruus charitati, vt nec totum quod pote-
ſtatis eſt exeratur, & in eo quod exeritur dilectio non
amittatur, in eo autem quod non exeritur, manſuetu-
do monſtretur. Vbi vero nulla ex diuinis humanisve
legibus poteſtas conceditur, nihil improbe atque im-
prudenter audeatur.

Audi iam de Maximinianen- *Cap.LII.*
ſibus quod pauloante diſtuleram, vt & tuos Epiſcopos
noueris tibi eſſe mentitos, & non ſolum quod pertinet
ad baptiſmi quæſtionem vel ad aliorum peccatorum
in Eccleſia ſine propria contaminatione tolerantiam,
verumetiam quod ad perſecutionis inuidiam, in qua
quidam veſtri in nos omnia Romana iura & præſidia
ſuperarunt, in hac vna Maximinianenſium cauſam no
ueris terminari. Nam ſi concilij Bagaienſis Epiſcopo-
rum veſtrorum trecentorum & decem, memorabilem L
illam, de qua ſuperius quod ſatis eſſe videbatur inſerui,
non te piguit legere ſententiam, cum illa verba dam-
natos cum Maximiniano duodecim, quorum præſen-
tium manibus ordinatus eſt, apertiſsime oſtendant, di-
lationem autem redeundi ad communionem veſtram
illi eſſe conceſſam, qui cum eſſent in communione Ma-
ximiniani Primianúmque damnaſſent, tamen quan-
do Maximinianus ordinatus eſt, non interfuerunt, ne-
que enim omnes intereſſe potuerunt, aut ex more de-
buerūt, plurimum miror quo modo te falli neſcio quo
mentiente permiſeris, cuius verba ipſa quæ obſcura nō
ſunt, nec acutum ingenium quo diſcutiantur, ſed tan-
tum animum quo aduertantur expoſcunt, ne ab eo fal-
lereris recitare potuiſti. Sed quia fieri poteſt, vt non
eam legeris, & ſimplici affectu tanquam Epiſcopo vel
Epiſcopis aliud tibi in ſchiſmatibus facile credideris,
accipe eam & lege, & quàm tibi à me verum dica-
tur attende. Neque enim poſſunt eam tegendi menda-
cij ſui cauſa vt libitum fuerit emendare, imò falſare,
quam iudicio publico apud proconſulem allegauerūt,
quam totiens geſtis municipalibus inſerēdam, pro ſuæ *Sentētia cõ*
cauſæ neceſsitate curarunt, quando agebant aduerſus *M cilij Ba*
eos vt de baſilicis pellerentur.

Sic certe incipit ea *gaienſis.*
ſententia, Cum omnipotentis dei & Chriſti eius vo- *Cap.LIII.*
luntate in Eccleſia Bagaienſi concilium gereremus, Ga
malius, Primianus, Pontius, Secundianus, Ianuarius, Sa-
turninus, Felix, Pegaſius, Rufinus, Fortunius, Criſpinus,
Florentius, Optatus, Donatus, Donatianus, & cæteri nu-
mero trecenti & decem, placuit ſpiritui ſancto qui in
nobis eſt, pacem firmare perpetuam, & ſchiſmata reſe-
care ſacrilega. Deinde cum multa in eos horrenda vo-
muiſſent, paulopoſt ait, Maximinianum fidei æmulum, *Supra eodē*
veritatis adulterum, Eccleſiæ matris inimicum, Da- *cap.19.*
than, Chore, & Abiron miniſtrū, de pacis gremio ſen- *Nume. 16.*
tentiæ fulmen excuſsit. Vides, vt arbitror, Maximinia-
num ſine vlla dubitatione damnatū. Deinde poſt pau-
ca, ſed planè grauiſsima quæ in eum libuit declamare,
adiungens ordinatores eius, & cum eo ſine dilatione
damnans: Nec ſolum hunc, inquit, ſceleris ſui mors
iuſta condemnat, trahit etiam ad conſortium criminis
plurimos catena ſacrilegij. Deinde cum etiam in ipſo-
rum exaggerandum ſcelus quæ putauit declamanda,
fudiſſet, nominauit eos ita, concluſitq; damnatos. Fa-
moſi ergo, inquit, criminis reos, Victorianum Carca-
bianenſem,

A bianenſem, Martianum Sulle&ctinum, Beianum Baianenſem, Saluium Auaphenſem, Theodorum Vſulenſem, Donatum Sabratenſem, Migginum Belephantarienſem, Prætexatum Aſſuritanum, Saluium Membreſitanum, Valerium Melzitanum, Felicianum Muſticanum, & Marcialem Pertuſenſem: qui funeſto opere perditionis vas ſordidum colle&cta fæculentia glutinarunt: Sed & clericos aliquando Eccleſiæ Carthaginis, qui dum facinori interſunt, illicito inceſtui lenocinium præbuerunt, dei præſidentis arbitrio vniuerſalis concilij ore veridico damnatos eſſe cognoſcite.

Cap. LIIII. Quid planius, quid manifeſtius, quid expreſsius dici poteſt? Audi iam quibus dilatio temporis impertita ſit, vt videas eos eſſe qui non interfuerunt, quando Maximiniano cum ordinaretur manus impoſitæ ſunt. Eos autem, inquit, quos ſacrilegi ſurculi non polluere plantaria, id eſt, qui à Maximiniani capite proprias manus verecundo pudore fidei retraxerunt, ad matrem Eccleſiam redire permiſimus. Hoc cernis quemadmodum non dicant eſſe damnatos, ſed tunc eadem damnationis ſententia retinendos, ſi tranſacta die conſtituto redire noluerint. Quem diem ita conſtituunt, B ac ne anguſtum, inqnit, redeuntibus tempus ſpem ſalutis arctatæ diei preſſura ſubducat, agnoſcentibus quibus licet manennbus præcedentibus ſtatutis vniuerſis, vſque in diem octauum kalendarum Ianuariarũ proxime futurarum agnitionis pandimus ianuam, vt integri honoris ac fide regreſsi habeant fundamenta, quam ſi quiſquam ingredi nequieuerit, pigra ſegnitia ſciat ſibi ad omnes veniales aditus ſua voluntate viam eſſe ſubductam. Manebit enim circa eos dicta ſententia, & poſt præſtitutum diem redeuntibus fixa pœnitentia.

Cap. LV. Certe iam perſpicis vir diſertiſsime, in illos te potius à quibus mendacium audiſti, omnia retorquere debere, quæ in nos tanquam mentiri de hac re fuerimus, dicenda arbitratus es. Certe perſpicis illos duos de quibus agimus, ex eorum eſſe numero qui cum Maximiniano duodecim ſine dilatione damnati ſunt, non ex eorum quibus redeundi tempus indultum eſt. Certe liquet, claret & cernitur obſcurari, obtegi nullo modo poteſt, quanta eloquentia is à quo ſententia illa dicta eſt, diſcreuit, illuſtrauit, expreſsit. Cur verba adhuc dantur? cur contra lucidiſsimam veritatem pro manifeſto errore contenditur? cur homines ſeipC ſos decipiunt? Si laqueos diaboli quos reſoluere atque abrumpere deberent, conſtrictius implicant & obuoluunt, adhuc accipe vnde vehementius, & vtinam cum aliquo fructu correctionis erubeſcant.

Cap. LVI. In memorato concilio Bagaienſi dies & conſul aſſcriptus eſt, nõ ſolum quo decretum concilij conditũ eſt, verumetiam ipſius dilationis. Ergo à die octauo kalendarum Maiarum, poſt conſulatum Theodoſij Auguſti, ter conſulatu Auguſtorum, Archadij ter, & Honorij iterum ter, qui dies eſt concilij Bagaienſis, vſque ad octauum kalendarum Ianuariarum, qui dies eſt dilationis, octo menſes fermè numerantur. Inuenitur autem poſtulatio apud Herodem proconſulem: Inde aliquanto poſt dicta aduerſus Felicianum & Prætexatum de Muſticanis & Aſſuritanis locis excludẽdos, cuius pauca ſubiunxi, Poſt conſulatum dominorum Archadij ter, & Honorij iterum ter, Auguſtorum, ſexto nonas Martias, Carthagine in ſecretario prætorij Thicianus dixit, Peregrinus presbyter & ſeniores Eccleſiæ Muſticanæ regionis tale deſiderium proſequuntur: Cum Eccleſiæ catholicæ ſanctitatem vir memoriæ venerabilis ab errore perfidiæ Donatus aſſereret, In eius nomen & cul- D tum mundi penè totius obſeruãtia nutrita coaluit: Sed cum eius religionis laudandum mirandúmque propoſitum Maximiniani cuiuſdam venena polluerent, multorum cœtus antiſtitum in vnum deo conſpirante collectus, hominem vel potius peſtem, quæ ſupernæ diſplicuit maieſtati, etiam puræ mentis propria coërcitione damnauit. Eos quoque quos alienæ præſumptionis error traxerat, portu primo propoſito pœnitendi, ſi reuerti cuperent intra tempus ad religionis tramitem deſtitutum, pari vigoris admonitione compeſcuit: Sed ſuis inſtitutis iniquitas delectatur, & ſemetipſam non deſerit, cum ſemel præcipitata corruerit. Idem nanque Maximinianus cœptam nutrit audaciam, & alios ſibimet conſociat ad furorem. Inter quos etiam Felicianus quidam, qui primo recta ſectatus, deprauationis huius attaminatione fuſcatus, in Muſticana poſitus ciuitate, deo omnipotenti parietes conſecratos, & Eccleſiam venerandam quaſi quadam obſidione credidit retinendam. Hunc etiam Prætexatus in Aſſuritanis partibus imitatur. Sed cum æquitatis tuæ innoteſceret poteſtati, conſortium ſacerdotum iuſsiſti, vt geſta teſtan- E tur, exploſo omni traditionis affectu, ſacratiſsimis ſacerdotibus à prophanis mennbus Eccleſias vendicatas oportere reſtitui. Vides nempe vſque ad huius poſtulationis diẽ ab illo præſtitutæ dilationis, quod trium ferè menſium tempus effluxerit: Producitur autem iſte conflictus quantum ex geſtis proconſularibus, & municipalibus indagare potuimus, vſque ad Theodorum proconſulem, hoc eſt, vſque anni alterius diem, vndecimo kalendas Ianuarij. Quo die clerici ſeniores agentes ſurrogato Epiſcopo, qui in locum damnati Prætexati Aſſuritani fuerat ſurrogatus, allegauerunt memorati proconſulis iuſsionem, cum à foris erant à communione veſtra, & eiuſdem communionis veſtræ inimici in iudiciis publicis arguebantur, & expellendi de locis deo ſummo conſecratis tanquam ſacrilegi petebantur.

Cap. LVII. Ex quolibet ergo numero fuerunt, quanquam ſatis appareat ex quo fuerint, qui intra conſtitutum dilationis diem communioni ſe veſtræ non reddiderunt, quo modo cum iis quos extra communionem veſtram baptizauerunt, non expiatis alio baptiſmate, redierunt? In quo facto non vos reprehendimus, quod baptiſmum Chriſti nequaquam ſacrilegum etiã in ſchiſmate ſacrilego cognouiſtis, quod ho- F minum peruerſitate correcta illud quod etiam in peruerſis rectum fuerat approbaſtis, quòd dona Eccleſiæ quæ præter Eccleſiam quoque haberi & dari ad habentium & accipientium ſupplicium, potuerunt, nec in dãnatis damnanda, nec in receptis mutanda cenſuiſtis.

Ca. LVIII. Nec illud reprehẽdimus quòd eoſdem ipſos famoſi criminis reos & poſt ſententiam damnationis ipſorum & poſt dilationis diem aliis conſtitutum, tamen propter populos infirmos qui eis adhæſerunt, recordantes credo patrisfamiliàs ſolicitudinem, ne ſimul cum zi- *Matth. 13.* zaniis eradicaretur & triticum, ſine aliqua detractione colligendos, & ipſa abundantia charitatis expiandos eſſe crediditis. Nec illud reprehẽdimus, quòd eos cum adhuc famoſi ſchiſmatis ſacrilegio tenerentur, etiam per terrenas poteſtates perſecuti eſtis. Fiebat enim hoc quantum res ipſa conſecuta indicauit, corrigendi ſtudio non nocendi, vt illis moleſtiis agitati, ſuum ſcelus cogitare cogerentur, & repreſsis animoſitatis furiis emendare, Sed quia iſta non reprehendimus, ideo veſtri ſchiſmatis crimen vitæ culpamus, merito deteſtamur,

G omni ratione conuincimus, quo vos à nobis, immo ab
orbis terrarum catholica communione ſeparatis, talia
nobis obiiciendo qualia vos in cauſa Maximinianen-
ſium feciſſe oegare, vt arbitror, non poteſtis. Si enim
baptiſmus Chriſti eſt, & ideo nullo modo deſtruendus,
qui datus eſt per Felicianum, & Prætexatum cum ſepa-
rati à vobis Maximiniano coniungerentur, cum illo à
vobis pro nefarij ſchiſmatis crimine coodemnati, quo
modo non eſt bapti'ſmus Chriſti, vel quo modo deſtru-
endus eſt qui datur in Eccleſia quæ ramos ſuos, vt ver-
bis Cypriani vtar, per vniuerſam terram copia vberta-
tis extendit, qui poſtremo datur in illis Eccleſiis, quas
nunquam in literis Apoſtolicis recitare ceſſaſtis, nun-
quam damnaſtis. Si damnatos io integrum reſtituere
placuit pro reſarciēda parte Donati, quid vos offendit
toto orbe diffuſa vnitas Chriſti, quæ vel damnare non
potuit inauditos, vel omnino nec damnauit nec abſol-
uit incognitos, vel innocētes credidit quos didicit ab-
ſolutos? Si diſciſſos à vobis Maximinianenſes per iuſſa
iudicum perſequendo ſedibus expuliſtis, quid vos per
Imperatores qui eoſdem iudices mittunt indigna pati
H querimini, qui vos ab Eccleſia, de quo ſcriptū eſt, quòd
Pſal.71. adorabunt eum omnes reges terræ, omnes gentes ſer-
uient illi, & quòd dominabitur à mari vſque ad mare,
Perſecutio. & à flumine vſq; ad terminos orbis terrę, nefario ſchiſ-
Cap. LIX. mate diſcidiſtis. Ecce iam non dico, ſi perſecutio-
nem facere ooo licet, fecit Optatus, oe adhuc dicas nō
pertinere ad noſtros, quicquid Optatus eis ignoranti-
bus fecit, cum ipſi dicere noo permittant: terras ab A-
frica remotiſsimas qui traditores in Africa fuerit, Quid
mali Afri Epiſcopi fecerint ignoramus: Sed planè di-
co, ſi perſecutionem facere non licet, veſtri Maximinia-
nenſibus, ita vt noo poſsitis negare, fecerunt: Si perſe-
cutionem patiuntur qui innocentes ſuot, paſsi ſunt Ma
ximioianenſes: Nunquid & nunc dicturus es baſilicam
vel ſpeluncam Maximiniani populus nullo ooſtrorum
authore deſtruxit? Quanquam ſi cuius communionis
turba illa fuerit inquiratur, oon à veſtris credantur im-
miſsi, ipſi reperientur forſitan veſtri, aut certe veſtris
adiuuando permixti. Sed quid ad nos: Reſpondes e-
nim, Non fecimus, non immiſimus, qui oam illi fue-
runt ignoramus, perſecutionem tamen à quibuſcunque
paſſum eum quam feceris iniuſtum, quoniam clara res
eſt, ea quæ patimini vos iuſtos demonſtrare non poſ-
ſunt, ſed à quibus etiam Maximiniaoenſes perſecutio-
nem paſsi ſunt, proconſularia geſta teſtantur. Inſtructi
I ſunt aduocati ad iſta iudicia, & tanquam in hæreticos
excitata, illi ſibi tuitionem poſsidentibus poſtulabant.
Allegabant veſtri Bagaienſe conciliū & damnatos fla-
gitabant, in Bagaienſi ſacris ædibus pelli inſtabatur, di-
cta cauſa eſt. Cum eo præſente Saluium Membreſita-
num hæreticum oſtendiſtis, viciſtis, expuliſtis: perſecu-
tionem igitur illos paſſos eſſe, vos feciſſe video: Iuſtos
quæro, vos eſſe perhibetis, ego concludo: Nō ergo qui
eam patitur conſequenter iuſtus, nec qui eam facit con
Cap.LX. ſequenter ioiuſtus eſt. Tu rurſus artes dialecticas
accuſabis, me tamen verum dicere ſaltem tacitus ap-
probabis, & eliges tuam ſententiam potius corrigere,
qua nullam iuſtam perſecutionem eſſe dixiſti, quàm
Maximioianenſium perſecutores dicere iniuſtos, quos
veſtros eſſe tandem geſtis procooſularibus agnouiſti.
Non ſanè ſine fructu ſchiſmaticorum veſtrorum per-
ſecuti eſtis errorem: Nam Felicianum & Prætexatum
eodem conflictu & moleſtiis correxiſtis, & Optatum
quidem Gildoniaoum grauiora exitia comminantem,
Muſticani & Aſſuritani, ſicut ab eis quoque præſens au- K
diui, timuiſſe dicuntur, & ſuos epiſcopos coëgiſſe, vt ad
Primiani communionem reuerterentur, Sed cum hoc
Optatus nullis geſtis publicis exegerit, vt quid agam ta-
libus aduerſus vos paratos negare quicquid negare po-
tueritis? Acta extant proconſularia & municipalia, qui-
bus recitatis oſtendimus, quanta vi memorati à veſtris
vt locis cederent gerebatur. Non culpamus, non inui-
demus, non fruſtra laboraſtis, non incaſſum terruiſtis,
non inaniter agitaſtis, diſplicuit eis, afflictis animoſitas
ſua: Fracti ſunt, emendati ſunt, correpti ac recepti ſunt,
poſt ſuam damoationem, poſt aliorum dilationē, poſt
veſtram perſecutionem. Recepti ſunt autem ſicut fue-
rant honorati, nulla pœnitentia grauiore, ſed humilia-
tione vel expiati vel degradati, nec ipſi nec illi cum
quibus recepti ſunt quos ſecum ſeparauerunt: cōtra vos
baptizauerant extra vos, quos rebaptizauerant fortaſſe
poſt vos. Nihil habetis iam, vnde caliginoſa men- Cap.LXI.
dacia hominibus ignaris de rebus longe præteritis in-
geratis. Quod veſtri apud Conſtantinum tunc Impe-
ratorem accuſauerunt Cęcilianum, publica monimen- L
ta proclamant, dictam eſſe cauſam, & ad debitum fi-
nem eſſe perductam vſque ad purgationem Felicis Ap-
tuginenſis ordinatoris Cæciliani, quē in concilio Car-
thagioenſi malorum omnium fontem dixerūt, & apud
eundem Conſtantinum, ſicut ſcriptis ſuis ipſe indicat,
aſsiduis interpellationibus accuſarunt, proconſularia
teſtātur archiua. Reſiſtitis, reclamatis, repugoatis aper-
tiſsime veritati. Dicitis etiam tranſmarinos iudices à
Cæciliano eſſe corruptos, ipſum Imperatorem neſcio
qua gratia deprauatum. Eo quippe eſt impudentior vi-
ctus accuſator, quo fit etiam iudicis calumniator. Ve-
runtamen inter omnia illa veſtra mendacia, quibus
tranſmarinis iudicibus calumniamini, ſaltem hoc ob-
tinemus, quòd primi maiores noſtri ad Imperatorem
cauſam iſtam detulerūt, primi apud Imperatorem Cæ-
cilianum & eius ſocios perſecuti ſunt: Vnde nobis ſicut
vobis videtur, grauiſſimam concitatis inuidiam, quia
victi patimini quod victores vtique faceretis, velut ſi
Danielem criminari vellent, quia illo innocente libe-
rato, ipſos ab eis leonibus eum calumniantes conſumi
voluerunt. Obtinemus etiam quodlibet de iudicibus, Danie.6.
præſens iudicio traoſmarino abſolutus eſt Cæcilianus
quodlibet de ipſo apud quem maiores veſtri Cæcilia-
num accuſauerunt, cuius poſtremo iudicium epiſcopa-
li prælatum iudicio delegerunt, Conſtaotino Impera- M
tore tanquam corrupto gratia, ſiue ſentiatis ſiue finga-
tis, omnes tamen qui tunc erant vel in propinquis vel
in remotis terris tam longe lateq; diffuſi catholici Chri
ſtiaoi, ad qoos fama de Cæciliano & collegis eius po-
tuit peruenire, nō debuiſſe accuſatoribus victis, ſed Ec-
cleſiaſticis iudicibus credere, vbi enim iudices omnes
eſſe non poſſumus, melius his qui eſſe potuerunt iudi-
cibus credimus, q̃ credēdo litigatoribus victis, quorum
eſſe iudices non potuimus, de ipſis iudicare iudicibus
audeamus. Proinde quoniam illi quibus accuſan- Cap. LXII.
tibus præſens abſolutus eſt, nō ſolum nos, verumetiam
omnes Chriſtianos in quibuſlibet gentibus cōſtitutos,
qui vel illam diſſenſionem Afrorum penitus neſcie-
runt, vel in ea iudicibus ſicut eis viſum eſt, ſuo periculo
pronūciantibus, quàm victis accuſatoribus credere ma
luerunt, Cæciliani criminibus vel fictis vel certe non
probatis, perfundere audaciſsima improbitate conati
ſuot, & omoes negare eſſe Chriſtiaoos. Miſſa eſt vobis
tandem aliquando Maximinianēſium cauſa in qua ipſi
damnarent,

A damnarent, ipſi damnatos perſequerentur, ipſi perſecutos in eodem honore reciperent, ipſi baptiſmum damnatorum acceptarent, & qui innocentes auſi ſunt accuſare, innocentes cogerentur abſoluere, non quos innocentes eſſe crediderant, ſed quos vt dicunt, dei præſidentis arbitrio veridico plenarij cōcilij ſui ore damnauerant. Quis cuiquam dixit aliquando quoniam iudici abſoluenti potius quàm mihi accuſanti credidiſti, reus es cum ipſis quos accuſaui. Et hoc tamen orbi Chriſtiano dicitur, quod ſi vni homini diceretur, non dico iniquiſsimum, ſed inſaniſsimum videretur. O rem mirabiliter indignam. Accuſarunt Afri Afros crimine traditionis, accuſatos Tranſmarini iudices abſoluerunt, & traditores facti ſunt populi gentium, quia iudicibus abſoluentibus potius quàm accuſatoribus criminanti-

Ca.LXIII. bus crediderunt. Merito tibi eſt pars Donati, Maximinianenſium cauſa propinata: Bibe calicem de manu domini corripientis & admonentis. Si intelligis & acquieſcis, miſericordia eſt iſta emendantis, ne incidas in iudicium punientis. Tibi dicitur, Superba & dura ceruice, reconciliare Chriſtianis vſquequaque populis à te

B inique accuſatis, ſaltem iam tuis reconciliare damnatis. Quid reſcindis baptiſma Chriſti in illis vel ex illis Eccleſiis quas Apoſtoli fundauerunt? Iam baptiſma recepiſti, quod tui damnati antequam tibi reconciliarentur dederunt. Quid de perſecutione quam pateris gloriaris? Si iuſticiæ ſignum eſt, iuſtior eſt pars Maximiniani: Nam & à te paſſa eſt & patitur, & cum eo audite

Pſal.31. Pſalmum diuinum, Nolite eſſe ſicut equus & mulus nō habentes intellectum. Perſecutores enim veſtros nos dicitis, cum vos ſaluos fieri cupientes, veſtráque ſanari volentes vulnera, medicinaliter perſequamur: vnde à clericis & Circuncellionibus tanquam dantibus & calcibus veſtris grauiter dum vos curamus, affligimur. Nolite eſſe ingrati tali medicinæ quam eſtis imitati. Et vos Felicianum & Prætexatum perſecutionibus correxiſtis, atque vtinam totum corrigeretis, & ſicut illi ad vos, ita illi & vos ad matrē catholicam rediretis. Contra quam frater Creſconi, tanta es elatus audacia, vt à me commemorata etiam illa diuina teſtimonia refellere conareris, & obſtrepere dei vocibus. Hoc enim poſui in illa epiſtola contra quam loqueris, quod in ſancto libro eſt de ſemine Abrahæ, ad illum patrem no-

C ſtrum, in deo dicente, In ſemine tuo benedicentur om-

Gene.22. nes gentes: Quod teſtamentum appellat Apoſtolus di-

Galat.3. cens, Fratres, ſecundum hominem dico, tamen hominis confirmatum teſtamentum nemo irritum facit aut ſuperordinat. Abrahæ dictæ ſunt promiſsiones & ſemini eius. Non dicit, & ſeminibus tanquam in multis, ſed tanquam in vno, & ſemini tuo quod eſt Chriſtus. Huius ſeminis fœcunditas tam copioſa promiſſa eſt, vt diceretur ei, Sic erit ſemen tuum ſicut ſtellæ cœli, & ſicut arena maris quæ non poteſt dinumerari. Huic tu multiplicationi atque libertati Eccleſiæ quæ toto orbe dilatatur, quæ prophetata ſic creditur, ſic omnium etiam infidelium oculis exhibetur, vt claudat etiam ora Paganorum, qui aduerſus eam paucíſsimi remanſerunt, partem Donati audes præponere, dicens, quòd & præter Africam neſcio quos habeatis, quibus tamen non apparentibus, ex Africa vos ſoli remittere Epiſcopos non negatis, vnum aut duos, aut vt multum tres, & argumentaris inaniter cōtra euidentiſsimam veritatem, quod ideo nobis non totus orbis communicet, quia vel adhuc multi ſunt gentium Barbararum qui in Chriſtum nondum crediderunt, vel ſub nomine Chriſti hæreſes multæ, à communione noſtræ ſocietatis alienæ. D

Nec attendis, nec ſaltem ab ſcientibus quæris, quàm Ca.LXIIII. multi ipſarum Barbararum gentium quas commemoraſti, Chriſti iam nomini mancipati ſint, & quemadmodum in cæteras Euangelium creſcendo fructificare non ceſſet, donec in omnibus cum fuerit prædicatum veniat finis. Sic enim dominus ait, Et prædicabi- Matth.24. tur hoc Euangelium in vniuerſo orbe, in teſtimonium omnibus gentibus, & tunc veniet finis. Niſi forte etiam intantum vos præcipitat inſana ſuperbia, vt hoc quod prædictum eſt de parte Donati putetis incipiendum, non ex illis Eccleſiis quas Apoſtoli plantauerunt, quibus nō communicat pars Donati. An & ipſas vt mundum impleat rebaptizare conabitur, cum catholica per cuncta creſcente, illa & in ipſa Africa quotidie minuatur? O veſana peruerſitas hominum, laudari te credis de Chriſto credendo quod non vides, & damnari te non credis de Eccleſia negando quod vides, cum illud caput in cœlo ſit, hoc corpus in terra. Agnoſcis Chriſtum in eo quod ſcriptum eſt, Exaltare ſuper cœ- Pſal.107. los deus, & non agnoſcis Eccleſiam in eo quod ſequitur, Et ſuper omnem terram gloria tua. Agnoſcis Chri- E ſtum in eo quod ſcriptum eſt, Foderunt manus meas & Pſal.21. pedes meos, dinumerauerunt omnia oſſa mea: Ipſi vero conſiderauerunt & conſpexerunt me, diuiſerunt ſibi veſtimenta mea, & ſuper veſtem meam miſerunt ſortem: & non agnoſcis Eccleſiam in eo quod paulopoſt ſequitur, Commemorabuntur & conuertentur ad dominum, vniuerſi fines terræ: Et adorabunt in conſpectu eius vniuerſæ patriæ gentium. Agnoſcis Chriſtum πατριαί. in eo quod ſcriptum eſt, Deus iudicium tuum regi da, Pſal.71. & iuſticiam tuam filio regis: & non agnoſcis Eccleſiam in eo quod Pſalmus ipſe teſtatur, Dominabitur à mari vſque ad mare, & à flumine vſque ad terminos orbis terræ. Coram illo decident Aethiopes, & inimici eius terram lingent. Reges Tharſis & inſulæ munera offerent, reges Arabum & Saba dona adducent. Et adorabunt eum omnes reges terræ, omnes gentes ſeruient ei. Agnoſcis Chriſtum, vbi dicitur ad Iudæos, Non eſt mi- Malac.1. hi voluntas in vobis dicit dominus omnipotens, nec accipiam ſacrificia de manibus veſtris: quia vtique Chriſti aduentus abſtulit illa omnia ſacrificia Iudæorum, & non agnoſcis Eccleſiam in eo quod ſequitur, Quoniam ab ortu ſolis vſque ad occaſum, glorificatum eſt nomen F meum in gentibus, dicit dominus omnipotens. Agnoſcis Chriſtum in eo quod dicit Propheta, Sicut ouis ad Eſaiæ.53. immolandum ductus eſt, & cætera quæ ibi de illo tanquam in Euangelio leguntur, & non agnoſcis Eccleſiam in eo quod paulopoſt dicit, Lætare ſterilis quæ Eſaiæ.54. non paris, erumpe & clama quę non parturis, quoniam multi filij deſertæ magis quàm eius quæ habet virum. Dixit enim dominus, Dilata locum tabernaculi tui & aulas tuas confige, non eſt quod parcas, porrige longius funiculos, palos validos confirma, etiam atque etiam in dexteram atque ſiniſtram extendens: Semen enim tuum hæreditabit gentes, & ciuitates quæ deſertæ erant inhabitabis. Non eſt quod metuas, præualebis enim nec erubeſcas quod deteſtabilis fueris: Confuſionem enim in perpetuum obliuiſceris, ignominiæ & viduitatis tuæ non eris memor, quoniam ego ſum dominus qui facio te, dominus nomen ei, & qui eruit te, ipſe deus Iſraël vniuerſæ terræ vocabitur. In his certe literis ſan- Cap.LXV. ctis Eccleſiam didicit Cyprianus vt diceret ſic, Eccleſia domini luce perfuſa, per orbem totum radios porrexit, ramos ſuos per vniuerſam terram copia vbertatis extendit.

G tendit. Huic Creſconi tantę manifeſtationi diuinorum eloquiorum calumniaris, intuendo reſidua gentium quæ nondum occupauit Eccleſia: quanta occupauerit, vnde ad reſidua tenenda quotidie diffunditur, non attendis. Quo modo enim prophetiarum iſtarum futuram perfectionem non negas, qui tantum prouectum cui debetur ipſa perfectio, negare non dubitas: non dico aduerſus voces diuinas, ſed iã & aduerſus tuas? Nam & de te vi magna ipſius veritatis expreſſum eſt vt diceres neſciens, vel non attendens quid dixeris, quòd in Chriſtianum nomen totus quotidie vertitur mundus. Cur ergo huic Eccleſiæ quæ toto mundo creſcendo dilatatur, non communicat pars Donati? Videlicet ne à peccatoribus polluatur. Et vbi eſt quòd non iſtam veſtram quæ in Africa remanens orbi terrarum calumniatur, aut ex Africa in paucis latentibus peregrinatur, ſed illam quæ ramos ſuos per vniuerſam terrã copia vbertatis extendit, noluit deſeri Cyprianus, etiam ſi in eius communione non tantum ſint, verum appareant peccatores, dicens, Nam & ſi videntur in Eccleſia eſſe zizania, non tamen impediri debet vel fides vel charitas

H noſtra, vt quoniam zizania eſſe in Eccleſia cernimus,

Ca. LXVI. ipſi de Eccleſia recedamus. Hic & tu reſponde ſi tibi placet veri aliquid reſpondere, & quo modo implebitur quod ſcriptum eſt, Filius malus ipſe ſe iuſtum dicit, exitum autem ſuum non abluit? Da ergo filium malum, Maximinianenſes damnet & perſequatur, damnatis & perſecutis reconcilietur, vel ſi communicetur vel ſi confundatur vel ſi corrigatur. Quo modo, inquis, totus orbis communione noſtra plenus eſt, vbi tam multæ ſunt hæreſes quarum vobis nulla communicat: Imò nõ tantum hæreticis, verumetiam cæteris hominibus malis plenus eſt orbis, quia & ſanctis ac fidelibus dei ſeruis plenus eſt orbis, quia & mare plenum eſt amaris fluctibus,

Infra li. 4. cap. 53. plenum eſt & dulcibus piſcibus. In paucis, inquis, frequenter eſt veritas: errare multorum eſt. Et ne verbis tuis tantæ illius ſterilis fœcunditati contradicere vide-

Eſaiæ. 54. reris cui dictum eſt, Multi filij deſertæ magis quàm eius

Galat. 4. quæ habet virum: adhibuiſti ex Euãgelio teſtimonium,

Matth. 22. Quoniam pauci ſunt qui ſaluantur. Solue ergo quæſtio-

Matth. 7. nem quo modo ipſe dominus dicat, Quàm arcta & anguſta eſt via quæ ducit ad vitam, & pauci ſunt qui in-

Matth. 8. ueniunt eam. Et idem ipſe alibi dicat, Multi ab Oriente & Occidente venient & recumbent cum Abraham & Iſaac & Iacob in regno cœlorum, Quo modo etiam

Apoca. 7. in Apocalypſi demonſtretur eorum multitudo quam

I numerare nemo poterat ex omni gente & tribu & lingua, habentium ſtolas albas palmaſque ferentium qui preſſuras propter fidem Chriſti ſuſtinuerant, quo modo idem ſint pauci qui multi? Neque enim alterum horum eſt verum, alterum falſum, cum ſit vtrunque diuina veritate prolatum, niſi quia idem ipſi boni veríque Chriſtiani qui per ſeipſos multi ſunt, in comparatione malorum falſorúmque itidem pauci ſunt. Sic multa grana quibus horrea magna complentur, pauca dicimus in comparatione palearum. Sic etiam vt de ipſo dei teſtamento dicam quod factum eſt ad Abraham de ſemine eius, quod eſt Chriſtus, multæ ſunt ſtellæ quas numerare non poſſumus, quibus tam grande cœlum vndique circumfulget, paucas dicimus in comparatione arenæ maris. Forte ſtellæ ſignauerunt ſpiritales Chriſtianos, maris autem arena carnales, per quos & ex quibus etiam hęreſes & ſchiſmata fiunt, vtroque tamen ge-

Matth. 13. nere plenus eſt mundus, quia idem dominus dicit, Ager hic mundus: & tu ipſe tibi veritate extorquente dixiſti, In nomen Chriſtianum totus quotidie vertitur mun- K

dus: Per totum igitur agrum, hoc eſt per totum mundum frumenta, per totum zizania, quia de vtroque dixit, qui falli non poteſt, Sinite vtraque creſcere vſque *Matth. 13.*

ad meſſem. Cohibeant itaque ſe frumentorum per *Ca. LXVII.*

totum mundum tanta vbertate creſcentium impij deſertores, & non audeant de quorundam zizaniorum ſeparatorũ paucitate gloriari. Quòd ſi gloriantur, etiam in hoc ipſo procedunt aduerſus eos iidem illi Maximinianenſes, in iudicio diuino ad eos in omnibus cõfundendos, & ſi ſapiant, corrigendos appoſiti, quos multo pauciores præfidentia multitudinis ſuæ perſecuti ſunt, & perſequendo ad ſuam communionem aliquos eorum denuo cõuerterunt, ac ſic cæteros iuſtiſsimos quos pauciſsimos reliquerunt. Non, inquis, communicat Oriens Africæ, nec Africa Orienti: non ſanè, ſed in paleis hæreticis ab area dominica ſeparatis, in frumentis autem catholicis & interioribus paleis omnino communicat Oriens Africæ, & Africa Orienti. Alij quippe hic, alij vero alibi, atque alibi hæretici, diffuſa vbique catholica vnitate confligunt: Vbique eſt enim illa de qua

exierunt, qui eſſe vbique minime potuerunt, dicentes L

ſecundum id quod de illis prædictum eſt, Ecce hic eſt *Matth. 24.*

Chriſtus, ecce illic, alij hoc loco, alij alias variarum prę-ſumptionum, vel potius amputationum proprias particulas oſtendentes, atque impia ſuperbia radicem vnde fracti ſunt abnegantes. Huic ergo Eccleſiæ quæ copioſis ſucceſsibus, cum dilatatur toto orbe terrarum ex omni gente tribu & lingua, parit multitudinem candidatorum & palmatorum, ſicut in Apocalypſi ſcriptum *Apoca. 7.*

eſt, quam nemo numerare poteſt. Huic, inquam, Eccleſiæ cui partem Donati non communicare manifeſtum eſt, maiores veſtri probare debuerunt, quæcunque vera documenta de traditoribus habuerunt. Quod ſi feciſſent, ipſi in illa eſſent, extra illam vero illi quos accuſaſſent: Nunc autem cum accuſatos in illa permanſiſſe videamus, quid boni de accuſatoribus ſentire debemus

quos extra illam videmus? Ac per hoc in illa quadri- *Contra Petilianũ lib. 1. ca. 21. & lib. 3. cõtra Petilianum cap. 58. & cõtra Creſconium li. 4. cap. 57.*

pertita diſtributione, vbi dixi cum de traditoribus proferuntur ex vtraque parte documenta, aut vtraque vera eſſe, aut vtraque falſa, aut noſtra vera & veſtra falſa, aut noſtra falſa & veſtra vera, cum videres in ſuperioribus tribus vos facillime ſuperari, fruſtra tibi hoc extremum quaſi quà euaderes elegiſti. Quanuis enim quàm impudenter dicatur aduertas, tamen eaipſa vera veſtra ſi qua eſſent humana documenta, illi Eccleſiæ probari de-

buerunt, quam probant documenta diuina. Dic ergo M

obſecro te, ſed noli offundere nebulas imperitis, vt quoniam traditores accuſatos non vales conuincere, iden-

tidem velis artes dialecticas accuſare. Dic ergo ro- *Caput LXVIII.*

go, cauſa iſta veſtra cum veris documentis veſtris perducta eſt ad iudicium tranſmarinarum Eccleſiarum labore Apoſtolico fundatarum, an non eſt perducta? Si perducta eſt, viciſtis in eo iudicio, an victi eſtis? Si viciſſe vos dicitis, cur eis Eccleſiis in quarum iudicio viciſtis non communicatis? Si autem, quod ſatis ipſa indicat ab eis alienata veſtra communio, victi eſtis, quid nobiſcum vel mala vel bona cauſa perdita litigatis, id habentes maximum crimen, quòd crimine traditorum

quod in iudicio tranſmarinarũ Eccleſiarum etiam ve- *ſupra [illegible]*

ra documenta proferentes conuincere minime potuiſtis, orbem Chriſtianum perfunditis, quia in ea cauſa in qua intereſſe nõ potuit, elegit iudicibus credere, non accuſatoribus victis? Non itaque ideo rei eſtis, quia bonam cauſam, vt ſecundum vos loquar, in tranſmarino

iudicio

A iudicio perdidiſtis, ſed quia crimen reorum, atque vt nimium vobis cedatur, & iudicium, tot innocentibus populis Chriſtianis per tot gentes longe lateq; diffuſis, obiicere minime dubitatis, Quorum communioni tanquam frumentis dominicis cohærendo, & illos viros, ſicut dicitis, traditores & illos malos ſicut arbitramini iudices, ſecundum Euangelicas literas, etiam monente Cypriano ad tempus ventilationis, tanquam paleam tolerare debuiſtis, ne aream deſerendo periretis. Si autem cauſa illa veſtra cum veris, quod tibi elegiſti, documentis ſuis ad iudicium tranſmarinarum Eccleſiarum non eſt perducta, quo modo ab eis potuerunt tot Epiſcopi in ſuis plebibus conſtituti cauſa incognita & ad ſe omnino non delata iure damnari? Aut quo modo debuerunt Afri Chriſtiani, non dico illi qui eos putauerant innocentes, verumetiam illi qui eos nouerant traditores, propter zizaniam quam in Eccleſia eſſe cernebant, à frumentorũ tam longe lateq; creſcentium & hos ignorantium, tam manifeſta innocentia ſeparari, vt propter crimen alienum quo pro vnitate tolerato non macularentur, violato ipſius vnitatis crimine damnarentur?

Cap. LXIX. Quid tibi ergo ad cauſam prodeſt, hoc ex illis qua-
B tuor propoſitis elegiſſe, vt veſtra documenta ſint vera, contra veſtros autem quæ proferimus, falſa eſſe deputentur. Ecce & hinc vinceris, quoniam veris quæ putas documentis tuis, non potuerunt vbi debuerunt conuinci traditores, ſiue à veſtris eadem documenta occulta ſint, ſiue ipſi traditores qualibet aſtutia ſe iudicibus occultarint, ſiue ab ipſis prauis iudicibus occultati non ſint, ſemen Abrahæ reſpice quod in teſtamento dei per omnes gentes creſcit ſicut ſtellæ cœli, & ſicut arena maris, & vtrum propter occulta quibuſlibet cauſis neſcio, qua Africana zizania tam copioſa meſsis per agrum mundum perire potuerit: aude dicere, aude credere, aut ſi vt vllus in te dei timor eſt, cogitare. *(Gene. 22.)* Exaggeras perſecutiones quas vos pati dicitis, quibus in tam ſacrilega & manifeſta obſtinatione aduerſus pacem ſanctæ Eccleſiæ rebellantibus mirabili manſuetudine parcitur: & dicis in primis partibus epiſtolæ tuæ, quòd imperatore Conſtantino Cæciliani crimẽ cum fieret manifeſtum, ipſe quoque eum vt Brixæ in exilio degeret, ſua ſententia condemnauit. In quo te quis dubitet vel falli vel fallere, quando & Felicem Aptugnenſem commemoraſti
C in iudicio proconſulis à Vincentio neſcio quo, de traditione conuictum. *(Acta. Cap. LXX.)* Ecce ego inſero ſententiam Aeliani proconſulis, qua purgatus atque abſolutus eſt Felix. Si tota geſta vis legere, ex archiuo proconſulis accipe: Aelianus proconſul dixit, Ex profeſsione Cæciliani qui acta falſa eſſe dicit, atque epiſtolæ plurimæ additæ, manifeſtum eſt qua voluntate hæc geſſerit Ingentius, & ideo recipietur in carcerem. Eſt enim arctiori interrogationi neceſſarius. Felicem autem religioſum Epiſcopum liberum eſſe ab exuſtione inſtrumentorum deificorum manifeſtum eſt, cum nemo in eum aliquid probare potuerit, quòd religioſas ſcripturas tradiderit vel exuſſerit. Omnium enim interrogatio ſuprascripta manifeſta eſt, nullas ſcripturas deificas vel inuentas vel corruptas vel incenſas fuiſſe: hoc actis continetur quòd Felix Epiſcopus religioſus illis temporibus nec præſens fuerit, neque conſcientiam commodauerit, neque tale aliquid fieri iuſſerit. Inſero etiam reſcriptum imperatoris Conſtantini ad Probeianum idipſum atteſtantis, & quàm moleſti apud eum maiores veſtri accuſatores innocentium fuerint, oſtendentes. Imperatores Cæſares, Flauius Conſtantinus, & Maximianus & Valerius, Lucianus Licinius ad Probeianum Proconſulem Afri-
D cæ. Aelianus prædeceſſor tuus merito cum de perfectiſſimis viris vicarius perfectorum tunc per Africam noſtra incommoda valetudine teneretur, eiſdem partibus functus inter cætera etiam ad negocium vel inuidiam quæ de Cæciliano Epiſcopo & Eccleſia catholica videtur eſſe commota ad examen ſuum atq; iuſsionem credidit eſſe reuocãdam. Etenim cum iam Superium centurionem & Cæcilianum magiſtratum Abtugnitanorum, & Saturninum excuratorem & Calibium iuniorem eiuſdem ciuitatis curatorem, atque Solum ſeruum publicum ſuprascriptæ ciuitatis præſentes eſſe feciſſet, audientiam præbuit competentem, adeo vt cum Cæciliano fuiſſet obiectum quod clare liquet, & idẽ Epiſcopus videretur eſſe delatus, cum diuinarũ ſcripturarum perditio atque exuſtio videretur obiecta, innocentem de eo Felicem fuiſſe conſtiterit. Denique cum Maximus Ingentium decurionem Ziquẽtium ciuitatis Epiſtolam Cæciliani ex diuini iuris falſaſſe contenderet, eundem ipſum Ingentium ſuſpenſum, actis quæ ſuberant prouidimus, & ideo minime tortum, quòd ſe decurionem Ziquentium ciuitatis eſſe aſſeuerauerit: vn-
E de volumus eundem ipſum Ingentium ſub idonea perſecutione ad comitatum meum Conſtantini Auguſti mittas, vt illis qui impræſentiarum agunt, atque diurnis diebus interpellare nõ deſinunt, audientibus & coram aſsiſtentibus apparere & intimari poſsit, fruſtra eos Cæciliano Epiſcopo inuidiam comparare atque aduerſus eum violenter inſurgere voluiſſe. Ita enim fiet, vt omiſſis, ſicuti oportet eiuſmodi contentionibus populus ſine diſſenſione aliqua, religioni propriæ cum debita venetatione deſeruiat. *(Sẽtẽtia Cõſtãtini Auguſti pro Cæciliano. Ca. LXXI.)* Inſero adhuc & verba Conſtantini ex literis eius ad alium vicarium, vbi ſe inter partes cognouiſſe, & innocentem Cæcilianum compeπiſſe teſtatur. Cum enim narraſſet in his quæ ſupra locutus eſt quemadmodum ad iudicium eius poſt epiſcopalia iudicia partes perductæ fuerint, in quo peruidi, inquit, Cæcilianum virum omni innocentia præditum, ac debita religionis ſuæ officia ſeruantem, eique ita vt oportuit ſeruientem, nec vllum in eo crimen reperire potuiſſe, eidem apparuit, ſicut abſenti fuerat aduerſariorum ſuorum ſimulatione compoſitum. Tu quare nõ inſeruiſti ſententiam Conſtantini qua eum dicis eſſe damnatum, & Brixæ in exilio conſtitutum, vir diſer-
F tiſsime: quanto cõgruentius hanc inſeruiſſes, quam neſcio quod de Sardicenſi concilio, quod nec ad vos nec ad cauſam quæ inter nos eſt & vos, omnino pertinere monſtratur? Cur enim fuerit Brixæ Cæcilianus, quod vos calumnioſiſsime appellatis exilium, cum ſuam præſentiam maluit Eccleſiæ deeſſe quàm pacem. quid à me opus eſt dicier, cum interim damnantis imperatoris ſententiam nullam recitas, & damnatum ab imperatore Cæcilianum tam temere, non dico audiendum vel dicendum, ſed etiam ſcribendum putas? Veruntamen ſecundum verba tua, ecce in exilio video Cæcilianum Imperatore damnante, ſaltem reſponde quo accuſante: & modo me interroga quod in epiſtola tua poſt multa ſimiliter inaniter poſuiſti, quis prolato teſtamento minus conſentit, qui perſecutionem patitur, an qui facit? Hæc certe verba tua ſunt. Aſpice ergo Cæcilianum perſecutionem paſſum, & ſicut ipſe dixiſti in exilio conſtitutum, Aſpice etiam veſtros, ſicut ſuis verbis imperator ipſe teſtatur, aduerſus Cæcilianum diurnis diebus interpellare non deſiſtentes, & eiſdem ipſis verbis tuis interroganti mihi reſponde, Quis minus teſtamento

G mento prolato conſentit, qui perſecutionem patitur, ân qui facit? Diligenrer autem perlectis omnibus, inuenies Cæcilianum à veſtris etiam apud imperatorem perſecutionem paſſum: ſed non inuenies ab imperatore damnatum, immo etiam inuenies abſolutum. *Ca.LXXII.* Porrò ſi quod tibi pro magno elegiſti, vt de criminibus traditorum quæ vos profertis, documenta vera ſint, quæ autem nos proferimus falſa ſint: etiam in eos vos veritas dei ſuperat, quæ ſicut prædixit, ita reddit Eccleſiam in vniuerſo mundo fructificantem atque creſcentem, quia nihil ei præiudicant alienorum crimina, licet vera documenta quæ propinquioribus Epiſcopis tranſmarinis, per quos in longinquiores partes, ſiue tranſit talium rerum fama ſiue non tranſit: aut non ſunt demonſtrata ſicut debuerunt; aut non ſunt credita quibus demonſtrari potuerunt, aut credita & occulta nequaquam ad alios peruenerunt, nec quiſquam vel vnus homo, quanto minus tantus Chriſtianorum numerus in tot gentibus conſtitutus reus poteſt eſſe participati ſceleris alieni: ſiue vel nullas eius vera documenta cognouerit, vel eum ſimulata innocentia falſis documentis H quis refellerit. Si ergo vt dicere cœperam in hoc quod tibi pro magno elegiſti, vt quæ vos de traditoribus teſtimonia profertis vera ſint, quæ autẽ proferuntur contra vos falſa ſint, nihil valetis aduerſus Eccleſiam catholicam toto terrarum orbe diffuſam, & aduerſus prouidentiam dei, qua in Chriſtianum nomen, vt tuis verbis vtar, totus quotidie vertitur mundus, quanto magis deficientes in accuſationibus veſtris, cum hanc ipſam traditionem cuius nomen velut horrẽtes qui hic ſchiſmata fecerunt, à Chriſti corpore ſeparatos, ſeipſos diabolo tradiderunt: multo probabilius ſicut in illis literis dixi, & tunc dico, nos vobis obiicimus, quibus nomina & crimina traditorum dicere tantummodo audimus, nos autem & geſta eccleſiaſtica quibus de ſe ipſi cõfeſſi ſunt, & geſta municipalia quibus hoc feciſſe leguntur oſtendimus. *Cõparatiuũ. Caput LXXIII.* Tu vero callidus examinator appenſorque verborum, doces nos quid valeat comparatiuus gradus, vt tanquam victor exultas, quòd nõ poſſum dicere, traditionem probabilius nos vobis obiicimus, niſi vos nobis eam probabiliter obiicere confiterer. Si enim vos, inquis, probabilius, nos ergo probabiliter. Et hoc doces, quia ſic eſt probabilius, vt ſi dicas vere & verius: & quia gradus iſte quod antè poſitum eſt auget, non I quod antè dictum eſt improbat. Adiungis alia verba quibus hoc euidentius intelligamus: ac dicis, Sic eſt bene & melius, male & peius, horribiliter & horribilius, ſic eſſe oſtendens probabiliter & probabilius. Vnde colligi putas, quia ſi ego probabilius quod falſum eſt obiicio, ſupereſt vt vos probabiliter quod verum eſt obieciſſe cõfirmes. Hic ego nunquid dico quod in quæſtione vel diſputatione eccleſiaſtica nos artificiali grammatica docere conaris, quid valeat comparatiuus gradus, quia id quod antè poſitum eſt auget, non quod ante dictum eſt improbat? Video enim quàm hoc inepte tibi obiiciam quod tu videre noluiſti, quando mihi anticategoriam velut ex arte rhetorica obiiciendam putaſti: *ἀντικατηγορία.* quod genus quæſtionis vbi dicitur, non ego feci ſed tu feciſti, etiam in authoritate prophetica demonſtraui. *Comparatiuum non ſemper auget. Caput LXXIIII.* Conſidera tamen diligentius, ne forte inuenias in latinæ locutionis authoribus quibus grammaticorum artificialia ſeruiunt, non ſemper iſtum gradum quod ante poſitum eſt augere, ſed aliquando contrario ſuperferri. Cuius locutionis exemplum interim mihi ex Apoſtoli epiſtola occurrit quam ſcripſit ad Hebræos.

Cum enim loqueretur de benedictione terræ quæ ac- K cepta pluuia fructum reddit, deinde ſubiecir, Proferens *Hebræ.6.* autem ſpinas & tribulos, reproba & maledictioni proxima eſt, cuius finis in exuſtionem. Quod ne illis quibus loquebatur optaſſe videretur, Confidimus autem, inquit, de vobis fratres chariſsimi, meliora & hærentia ſaluti. Attendis certe quo modo hic dixerit, meliora: non quia bona erant vt illis deuitatis meliora eligerent & optarent, hoc eſt, bona tantis malis contraria. Sed forte Apoſtolum ſic audiẽdum eſſe arbitraris, quemadmodum de ſe ipſe dicit, tanquam hominem: & ſi impe- *2.Cor.11.* ritum ſermone, ſed non ſcientia, & ideo nõ verborum in eo, ſed rerum atque ſentẽtiarum authoritatem putas eſſe ſectandam, bona poni debuiſſe contendens, vbi poſuit ipſe meliora. Quod ſi & ego iam his literis aſſuefactus, & illas quas puer didici oblitus, ſic dixi, obiicitis traditionem hanc, ipſi multo probabilius nos vobis obiicimus, tanquam dicerem probabiliter comparatiuum pro poſitiuo ponens, non quia vos probabiliter, ſed magis quia improbabiliter, ſicut ille meliora, non quia illa erant bona, ſed magis quia mala, tu quare tam temere concludis, ex hoc confirmaſſe me, vos probabiliter, quia L dixi nos probabilius? *Ca.LXXV.* Quanquam nec ſecundum grammaticos in verbo me erraſſe reprehenderes, ſi ſaltem verborum ſuorum authores vel attendere, vel memoriter recolere voluiſſes. Pueriles enim habent literæ, ſed non à puero imperito dictum,

Dij meliora piis errorẽmque hoſtibus illum
Diſciſſos nudis laniabant dentibus artus.

Quo modo ergo meliora piis, quaſi bona eſſent iſtis, ac non potius magna mala, qui diſciſſos nudis laniabant dentibus artus? Iam vides certe quia ſicut iſte piis potuit optare meliora, quanuis illa in quorum comparatione optabar non eſſent bona, ſic & ego potui dicere, traditionem probabilius vobis obiicimus, quanuis eam vos nobis non probabiliter obiiceretis. Omittam quia & probabile quando dicitur, non conſequenter eſt verum, cum ea dicuntur quæ fieri poſſunt ac ſolent, & ideo probantur: hoc eſt, approbantur & creduntur, etiam ſi facta non ſint: quod autem verum eſt, cum oſtenditur neceſſario probabile eſt, & illo vtique probabilius. *Ca.LXXVI.* Recole libros vbi verba didiciſti, quàm te non fallam, profecto reperies: vnde ſi veſtros probabiliter noſtris traditionem obieciſſe contenderem, M non ideo verum obieciſſe contenderem, & recte nos dicerem probabilius hanc obiicere, quandoquidem à vobis nominari tantum traditores ſolemus audire, nullis autem geſtis vel eccleſiaſticis vel publicis recitari demonſtrarique confeſſos à nobis autem proferri & geſta publica vbi veſtri tradiderunt, & eccleſiaſtica, vbi confeſſi deo iudici derelicti ſunt. *Retorquet in aduerſariũ. Caput LXXVII.* Sed non omitto tam manifeſtum adiutorium tuum, quo nobis etiam neſciens plurimum faues, docendo regulas comparatiui gradus, quia id quod ante poſitum eſt auget, non quod ante dictum eſt improbat. Secundum enim hanc regulam tuam, ſecundum quædam verba tua in epiſtola tua, ſine vlla difficultate obtinuimus cauſam noſtram. Tu enim dixiſti in primis partibus literarum tuarum, velut noſtram pertinaciam criminando, tot documenta legalia, quod melius & verius nobis eſt perſuadere non poſſe. Vbi ego concludo ſecundum artificialia tua, iam nos verum & bonum tenere, ſi quod verius & melius eſt, nobis perſuaderi non poteſt. Cum ergo nos non reſcindamus, vt ſecundum te loquar, verius & melius baptiſma veſtrum, quare vos reſcinditis verum & bonum

A bonum noſtrum? Item cum dixiſſes, hoc & nos volumus vt Chriſtus ſit origo & radix capútque Chriſtiani: continuo ſubieciſti, Sed quærimus per quem hoc melius fiat? Quod dicendo vtique cõceſsiſti & per malum miniſtrum bene fieri, ſed melius per bonum. Cum itaque nos non reſcindimus baptiſmum, quem per noſtrum tanquam per bonum miniſtrum dari dicitis, quare vos reſcinditis baptiſmum, quem per noſtrum tanquam per malum miniſtrum datum eſſe contenditis? Tu enim dixiſti, quærimus per quem melius fiat. Et tua regula eſt, quia gradus iſte quod ante poſitũ eſt auget. Vnde ſi per veſtrum, ſicut putas melius fit, ergo & per noſtrum bene fit. Ac per hoc quando per nos baptizatum rebaptizatis, id quod ex iſta tua regula bene factum eſſe conceditis, ſacrilega præſumptione reſcinditis. *[Ad calũnias ineptas. Caput LXXVIII.]* Vereor ne nimis vrgeam verecundiam tuam, ſi oſtendam quàm leuiter & ſcurriliter quædam etiam verba mea quæ tranſlatè poſui, frontem pro pudore, os pro ſermone, tridens telum pro tripartita oratione, tricipitem beſtiam pro errore, tribus calumniis aduerſus tot populorum innocẽtiam ſæuiente, quaſi vrbanus & dicax exagitanda putaueris. B Serua potius puerilia pueris. Neque enim me mouet quod Neptunium telum propter tridentem dicis Epiſcopum non decere, cum ſit & piſcatorum, ac per hoc apoſtolicum, quos ſuos Apoſtolos dominus piſcatores hominum fecit. *[Matth. 4.]* Nam & deum noſtrum ſcriptura dicit & alas habere & ſagittas, nec tamen Cupidinem colimus. Quinetiam me promiſſam in exordio lenitatem non ſeruaſſe reprehendis, eo quòd Manichæorum facta mentione permotus dixerim, ſicut nõ poteſt quod dominus ait, *[Matth. 12.]* Satanas Satanam excludere, ita non poteſt error Manichæorum Donatiſtarum errorem vertere: quaſi Petilianum Satanæ comparauerim: ac non errorem, cuius eum cupio laqueis expediri. Bene, quòd Apoſtolus nos aduerſus tales calumnias communiuit eoipſo loco vbi nos mites patientes & modeſtos eſſe admonet, quãdo aliquem diſſentientẽ corripimus. *[2. Timo. 2.]* Cum enim dixiſſet: Seruum autem domini litigare non oportet, ſed eſſe mitem ad omnes, docibilem, patientem, in modeſtia corripientem diuerſa ſentientes: cõtinuo ſubiunxit, Ne forte det illis deus pœnitentiam ad agnoſcendam veritatem, & reſipiſcant de diaboli laqueis captiuati C ab ipſo ſecundum ipſius voluntatem. Ecce Apoſtulica manſuetudo, cum quibus placide, patienter modeſteq; agi præcepit, eoipſos dicit à diabolo captiuatos, nec tamen quam commendabat amiſit, quia eam quam docebat, tacere noluit veritatem. *[Caput LXXIX.]* Sed ipſe videris cuius partes agas, qui mea verba velut conuiciosa & ſæua criminando, eos quos ad diſputandum conuenire nõ vis, ad litigandum niteris excitare. Nolo enim dicere, quia & te litigare delectat. Parcius quippe ac verecũdius, ſed quaſi ex obliquo mihi obiicis quæ ad me omnino non pertinent. Quid enim iudicem* de Manichæorum peſtilentiſsima & Chriſtianis omnibus anathemãda vnitate, ſi* non tantum dicere ſolerem, ac non etiam conſcriptis libris multis multiplicibuſq; teſtarer, ne ſic quidem eſſet aduerſus me vllus calumniæ veſtræ locus. *[*aliàs, indicer. *aliàs, niſi.]* Neque enim me catholica falſo à vobis argui miraretur, à quibus totus Chriſtianus orbis cum tot Eccleſiis etiam illis primis Apoſtolico labore propagatis, falſis criminibus accuſatur. Cum vero contra Manichæos qui me adoleſcentulum aliquãdo deceperant, mea tanta ſcripta qui voluerit legere poſsit, non vſqueadeo deſipit vt de me credat potius veſtris verbis, quàm oculis & ſenſibus meis. *[Ca. LXXX.]* Sed epiſtolam, inquis, principis veſtri qua neſcio quid de te ſcripſit cum te ordinari nollẽt, tenent D non pauci noſtrorum. Illam vero minime curarem, nec ſi eius à quo ſcripta dicitur, nõ perſpicua pro nobis ſententia legeretur, illam calumniam falſitatẽmque condemnans: quanto minus eam curat catholica Eccleſia, cuius cauſam contra vos agimus, cui tot diuinis teſtimoniis præſidenti, nulla humana de quoquam homine teſtimonia ſeu vera ſeu falſa, qua gaudet auferunt veritatẽ. Deſine talibus, vnus homo ſum, Eccleſiæ inter nos agitur cauſa, nõ mea. Eccleſiæ, inquam, quę in nullo homine ſpem ponere à ſuo didicit redemptore, Quãquam nec de meipſo vobis, etiã ſi meam conuerſationem noſſetis, recte crederetur inimicis mihi. Ad exiſtimationem hominum magna teſtium qui me nouerunt ſuppetit copia, ad dei vero conſpectum ſola conſcientia, quam cõtra veſtras criminationes, cum intrepidam geram, non me tamen ſub oculis omnipotentis iuſtificare audeo, magiſq; ab illo effluentẽ miſericordiæ largitatem, quàm iudicij ſummum examen expecto, cogitans quod ſcriptum eſt, Cum rex iuſtus ſederit in throno, quis gloriabitur caſtum ſe habere cor: aut quis gloriabitur mundum ſe eſſe à peccato? *[Prouer. 20.]* E *[Caput LXXXI.]* Sed quid ad rem cuius inter nos vertitur quæſtio qualis ipſe ſim, cum in area dominica ſim ſtipula, ſi malus: granum, ſi bonus: vos tamen ſi grana eſſetis, paleam commixtam, ſicut admonet etiam ipſe Cyprianus, ante tempus ventilationis non refugeretis. Proinde nos ſi quem reperimus in vobis notum hominem malum, recte vobis obiicimus: Ibi enim tota defenſio veſtra conſiſtit, quia propterea vos ſeparaſtis, ne aliorum peccatorum cõtagione periretis: vnde nouum genus areæ vos feciſſe gloriamini, aut quæ ſolum triticum habeat, aut in qua ſolum triticum appareat, cui non ſit neceſſarius ventilator, ſed perſcrutator. Nam & Parmenianus veſter præclaram veſtram mundiciam velut immundiciæ noſtræ à contrario comparans, auſus eſt interponere ſententiam Prophetæ Hieremiæ vbi ait, Quid palea cum tritico? *[Contra epiſtolam Parmeniani li. 3. ca. 2. in fine, & ca. 3. Hiere. 23.]* Quod ille dixit, vt ipſa indicat lectio aduerſus eos qui diuinis oraculis ſua ſomnia coæquabant. Arrogantia tamen veſtra & horrenda ſuperbia Parmeniani literis declaratur, vbi vos contra ſcripturas diuinas, & contra monita Cypriani ante vltimam ventilationem quam mundus expectat, tãquam purgatum à palea triticum prædicauit. F Quid ergo dignius aduerſus hanc fallacisſimam elationem, quàm cauſa Maximinianenſium vobis potius procurari? Quodcunque in nos dicere tanquam in traditores ſoletis, in Maximinianenſes quos recepiſtis damnatos, quando damnati ſunt grauiora dixiſtis. *[Epilogus. Caput LXXXII.]* De imperatoribus nobis tanquam perſecutoribus facitis inuidiam, vos apud iudices quos ipſi imperatores miſerunt, Maximinianenſibus perſecutionem feciſtis, baptiſmum eccleſiæ dari extra eccleſiam non poſſe contenditis vos, baptiſmum in crimine ſchiſmatis Maximinianenſes dederunt, in receptis eis quibus dederunt non reſcinditis. Si hæc pro pace vnitatis fieri debuerunt, vnde nos accuſetis niſi vos ipſos damnaueritis? Nolo te per multa diſtendas, nam & ego poſſem breuiter ea quæ contra te dicta ſunt in memoriam reuocare: ſed hic ſolum cogito Maximinianenſium cauſam tibi ante oculos ponere, ſi de hac nobis reſpondere potueris, aggredere cætera: ſi autem non potueris, melius quieſcas, quàm calces aduerſus ſtimulum iacias.

Libri Tertij finis.

G

DIVI AVRELII AVGVSTINI Hipponenſis Epiſcopi, contra Creſconium Grammaticum, Liber Quartus.

Caput I. QVANVIS iam tribus nec paruis voluminibus epiſtolæ tuæ Creſconi, diligenter ſatiſq; reſponderim, qua Petiliani literas cõtra mea ſcripta quibus refellebantur defendendas putaſti, tamen etiam hoc breuiori opere inſtitui de ſola cauſa Maximinianenſium tecum agere, & ex hac vna oſtendere omnia quæ in illa epiſtola poſuiſti, quàm fruſtra quàm inaniter dixeris. Neque enim cõtemnendum eſt beneficium dei quod ad noſtræ diſpẽſationis compendium, & ad veſtræ correctionis ſi ſapiatis adiutorium præſtare dignatus eſt, qui neſcientibus vobis neque id agentibus nobis, ita veſtrorum Epiſcoporum mentibus dominatus eſt, vt qui orbem Chriſtianum per communionem ſacramentorum maculatum peccatis criminabantur alienis, quanuis etiam ipſis falſis & non probatis in Maximiniani cauſa cogerentur fateri eorum quos damnauerunt peccatis non fuiſſe maculatos, in vna ſa-
H cramentorum communione cõſtitutos, eos quibus tanquam innocentibus ad reuertendum dilationem dederunt, & ſi non ordinatoribus Maximiniani, tamen in eius parte cõſtitutis damnatoribus Primiani & qui baptiſmum Chriſti nolebant agnoſcere, ne in eis eccleſiis datum quas Apoſtolorum labor propagauit atque fundauit, contendentes extra vnam eccleſiam baptiſmum dari nõ poſſe, noſq; culpantes quòd per eos datũ baptiſmum non reſcinderemus, quos eſſe in vera Eccleſia negaremus, ſuſciperent in Maximiniani ſacrilego ſchiſmate baptizatos, & in eis baptiſmum reſcindere non auderent, & qui de legibus Chriſtianorum imperatorum, quibus eorum peruerſitas corrigenda præcipitur, nos tanquam crimine perſecutionis accuſant, adirent iudices ab ipſis imperatoribus miſſos, & Maximinianum ac ſocios eius apud eos grauiter accuſarẽt, & conſilium quo eos damnauerunt geſtis proconſularibus allegarent, ac iuſsiones quibus illis ſedibus pellerentur, efficaciſsimas impetrarent. His omnibus à ſe geſtis, adhuc nebulas imperitis conantur offundere: non ſolum
I ſcripturis ſanctis & priorum rerum geſtarum quando ſe ab vnitate ſeparauerunt multis certiſque documentis, verumetiam recentiſsimis ſuis factis & exemplis euidentiſsime ſuperati.

Caput II. Hinc ergo tantum agam, hinc ad omnes epiſtolæ tuæ partes, quantum dominus me adiuuat, ſine vlla difficultate, immo cum magna facilitate reſpondeam. Ac primo illud quod tibi ipſe contrarius eloquenter eloquentiam vituperare voluiſti, tanquam eſſet veritatis inimica & patrona potius falſitatis, vt eo modo me quaſi eloquentem cauendum atque fugiendum oſtenderes imperitis, ſi reuera tanta eſſet eloquentia mea quantam mihi, quanuis accuſatoriè tribuis, nónne recitato decreto concilij Bagaienſis, quo ſicut ibi ſcriptum eſt, Maximinianum fidei æmulum, veritatis adulterum, Eccleſiæ matris inimicum, Dathan, Chore & Abiron miniſtrum, de pacis gremio ſententiæ fulmen excuſsit, laudare eloquentiam cogereris? *Supra li.3. ca.19. & 53* Porrò ſi mihi materies illa proponeretur quando poſſem dicere, licet viperei ſeminis noxios partus venenati vteri alueus diu texerit, & concepti ſceleris vda coagula in aſpidũ membra tardo ſe calore vaporauerint, tamen conceptum virus euaneſcentum vmbraculo occultari non potuit, tametſi ſero publicum facinus & K parricidium ſuum, fœta ſcelerum vota pepererunt. Quando in hæc verba exquirenda coarctarer, quando in exprimenda prouoluerer, quando tanto impetu, tanto ſonitu* modo noxiorum lectoris vel auditoris animum cõcitarem? ** forte homœoſcon.* Num ideo hæc in quos dicta ſunt minus veraciter dicta ſunt? Num hac eloquentia tanti cõcilij fides minuitur vel labefactatur authoritas? Nempe illud quo viſum eſt eloquentius eo potiſsimum electum eſt, quòd omnes eſſe ſuum vellent, quo vno trecẽtorum & decem ora tacentia perſonarent. Ecce eloquentia quam vituperaſti, quã velut ſeditioſam, & Græco etiam nomine malicioſe artificioſam deteſtãdam vitandámque monuiſti, tantum permulſit tot Epiſcopos tuos, vt in plenario concilio ſuo nollet ſuam quiſque proferre ſententiam, ſed vnam quæ ab vno dici diſertius ornatiúſque potuit, eam cuncti facerent ſuam. Licet igitur nobis ſine inuidia non vſquequaque impolite cõtra errores hominum diſputare, ſi licuit tot ac tantis Epiſcopis veſtris ipſos homines tam diſerte ornatèque dãnare.

Collatio plo. profecit. Illud etiam quod ſtudium pro veritate certandi, quia ſæpe voluimus cum veſtris conferre, vt errore ſublato, fraterna charitas pacis vinculo necteretur, contentio- *Caput III.* nis & animoſitatis vicioſo nomine reprehendis: nónne L melius, obſecro te, cauſa veritatis & vnitatis pacificis verbis & capacioribus locis inter Epiſcopos ageretur, quàm in foro ab Epiſcopis per aduocatos litigaretur? Quid à partibus Primiani Carthaginenſis Epiſcopi veſtri aduerſus Maximinianum & aduerſus eos qui cum illo Bagaienſi concilio damnati ſunt apud legatũ Carthaginis, vel apud quatuor vel amplius proconſules factum eſt certe in collatione diſputationis, hoc cauendum eſt ne prorumpatur in litem, & caueri à modeſtis ac mitibus, & poteſt & ſolet. Cũ vero aduocatis vtrinque luctantibus in foro controuerſia vertitur, iam proculdubio litigatur. Neque hoc in veſtris reprehendo, ſi ad hoc non amore litigandi, ſed conſulendi neceſsitate compulſi ſunt: veruntamen admoneo te bono ingenio præditum virum, vt aduertas, vt ſentias, vt intelligas eos qui forenſem ſtrepitum & iudiciaria iurgia, quibus accuſatos conuincerent & expellerent quos in cõcilio iam damnauerant non declinauerunt, ſed ſuſceperunt & exercuerunt, multo nobiſcum facilius pacifice conferre potuiſſent, niſi mallent cauſam malam coope- M rire excuſatione, quàm diſputatione finire.

Cap. IIII. Iam vero quòd antequam venias ad ſermonem meum quo reprehendi Petilianum, à me interim quæris à quo te baptizari conueniat, vtrum ab eo potius quem & ego baptiſmum habere confirmo, an ab eo quem tuus hoc non habere contendit. Hæc etiam quæſtio per Maximiniani cauſam de vana imperitorum loquacitate ſublata eſt, quantum quidem ad nos attinet. Nam apud Maximinianenſes adhuc manet, veſtri enim damnato propter ſacrilegium ſchiſmatis Maximiniano, quem diaconum ſuum Primianus damnauerat, & per quem conſpirantibus aduerſum ſe plurimis collegis damnatus fuerat, continuo cum eo duodecim ordinatores eiuſdem Maximiniani eadem ſententia damnauerunt. Ex quibus duos Prætexatum Aſſuritanum & Felicianum cum eos in iudicio proconſulari accuſaſſent, cum Bagaienſi concilio damnatos allegata per aduocatos eadem ſententia demonſtraſſent, cum iubente proconſule locis quos tenebant pellere conati minime valuiſſent, ſic poſtea ſuſceperunt, vt cum eis in honoribus eorum integris communicarent: & ſimul in pacem

A pacem redactis populis eorum ex his quos in ſchiſmate
baptizauerant nullum rebaptizarent. Extat decretum
Bagaienſis concilij apud proconſulem aduocatum pro-
ſequente Nummaſio, cum ageret in Primiani commu-
nione Membreſitana Eccleſia traderetur expulſo Sal-
uio quia eam tenebat antiquitus, vbi epiſcopatum me-
ruerat in parte Donati. Sed pellendus propterea pete-
*alias, putabatur. batur, * quia eum damnatum Bagaienſi concilio reci-
tabat inter duodecim Maximiniani ordinatores, quos
idem Nummaſius in numero errans vndecim dicit.
Hanc Nummaſij poſtulationem recitauit poſtea Ticia-
nus expreſsim ac nominatim agens apud eundem pro-
conſulem aduerſus Prætexatum & Felicianum, cuius
aduocati verba iſta ſunt. Sed ſuis, inquit, inſtitutis ini-
quitas delectatur, & ſemetipſam non deſerit, cum ſe-
mel præcipitata corruerit. Idem nanque Maximinianus
cœptam nutrit audaciam, & alios ſibimet conſociat ad
furorem. Inter quos etiam Felicianus quidam qui pri-
mo recta ſectatus, deprauationis huius attaminatione
fuſcatur in Muſticana poſitus ciuitate, deo omnipoten-
ti parietes conſecratos, Eccleſiam venerandam quaſi
B quadam obſidione credidit retinendam. Hunc Præ-
texatus etiam in Aſſuritanis partibus imitatur. Sed cum
æquitatis tuæ innoteſceret poteſtati conſortium ſacer-
dotum, iuſsiſti vt geſta teſtantur, exploſo omni con-
tradictionis affectu ſacratiſsimis ſacerdotibus à pro-
phanis mentibus vindicatas oportere reſtitui. Deinde
paulopoſt vt diem aduocatus oſtendit, quid iuſſum ſit
recitat, Nummaſij poſtulationem quam ſupra memo-
raui, in qua proconſule Nummaſio cum exiſſet lege e-
piſcopali iudicium illud Bagaienſe recitatum eſt, in
Supra li. 3. quo Maximinianus damnatur his verbis, Maximinia-
cap. 19. num fidei æmulum, veritatis adulterum, Eccleſiæ ma-
Num. 16. tris inimicum, Dathan, Chore & Abiron miniſtrum,
de pacis gremio ſententiæ fulmen excuſsit: & quòd ad-
huc eundem dehiſcens terra non ſorbuit, ad maius ſup-
plicium ſuperis reſeruauit. Raptus enim pœnam ſuam
compendio lucrauerat funeris, vſuras nunc grauiores
colligit fœnoris, cum mortuus intereſt viuis. Deinde
in illos duodecim ordinatores eius ita profertur Ba-
gaitana ſententia, Nec ſolum hunc, inquiunt, ſceleris
ſui mors iuſta condemnat, trahit etiam ad conſortium
C criminis plurimos catena ſacrilegij, de quibus ſcriptum
Pſal. 13. eſt, Venenum aſpidum ſub labiis eorum, quorum os
maledictione & amaritudine plenum eſt, veloces pedes
eorum ad effundendum ſanguinem, Contritio & cala-
mitas in viis eorum, & viam pacis non cognouerunt,
non eſt timor dei ante oculos eorum. Nollemus qui-
dem tanquam è proprij corporis iunctura præcidi, ſed
quoniam tabeſcentis vulneris putredo peſtifera plus ha-
bet in abſciſsione ſolaminis quàm in remiſsione medi-
caminis, inuēta eſt cauſa ſalubrior, ne per cuncta mem-
bra peſtilens irrepat virus, vt compendioſo dolore na-
tum decidat vulnus. Famoſi ergo criminis reos, Victo-
rianum Carcabianenſem, Marcianum Sullectinum,
Beianum Beianenſem, Saluium Auaphenſem, Theo-
dorum Vſulenſem, Donatum Sabratenſem, Miggi-
num Belephantarienſem, Prætexatum Aſſuritanum,
Saluium Membreſitanum, Valerium Melzitanum, Feli-
cianum Muſticanum, & Marcialem Pertuſenſem, qui
funeſto opere perditionis vas ſordidum collecta fæcu-
lentia glutinarunt. Sed & clericos aliquando Eccleſiæ
Carthaginis, qui dum facinori interſunt, illicito ince-
ſtui lenocinium præbuerunt, dei præſidentis arbitrio
vniuerſalis concilij ore veridico damnatos eſſe co-
gnoſcite. Poſt iſtorum damnationem in quibus legun- D
tur Prætexatus Aſſuritanus & Felicianus Muſticanus,
cum quibus vt ante dixi, proconſulares aduerſus eos
impetratæ iuſsiones concordauerunt cæteris in eodem
Maximiniani ſchiſmate conſtitutis, Primiani etiam
damnatoribus tantum quia non interfuerant Maximi-
niani ordinationi, dilationem dederunt in eodem Ba-
gaienſi concilio certo diei termino definitam, quę con-
tinetur his verbis, Eos autem, inquiunt, quos ſacrilegi
ſurculi non polluere plantaria, hoc eſt, qui à Maximi-
niani capite proprias manus verecundo fidei pudore
retraxerunt, ad matrem Eccleſiam redire permiſimus.
Quantum enim de reorum morte purgamur, tanto de
innocentiū reditu gratulamur, ac ne anguſtum redeun-
tibus tempus ſpem ſalutis arctatæ diei preſſura ſubdu-
cat, agnoſcentibus quibus licet longe manentibus præ-
cedentibus ſtatutis vniuerſis vſque ad diem octauum
kalendarum Ianuarij proxime futurarum agnitionis
pandimus ianuam, vt integri honoris ac fidei regreſsi
habeant fundamenta, quam ſi quiſquam ingredi ne-
quiuerit pigra ſegnitia, ſciat ſibi ad omnes veniales adi-
tus ſua voluntate viam eſſe ſubductam. Manebit enim E
circa eos dicta ſententia, & poſt præſtitutum diem
redeuntibus fixa pœnitentia. Ex his igitur omnibus Cap. V.
quoniam rediiſſe aliquos ad communionem veſtram
nec vos negatis, & in tam recēti memoria adhuc etiam
viuentibus hominibus de quibus celeberrima & clara
noticia eſt, cum & illi quibus dilatio data eſt, quando-
quidem ſicut verba concilij eiuſdem ſatis indicant,
dum eos ad matrem Eccleſiam redire inuitant, & eo-
rum tanquam de innocentum reditu gratulantur, & il-
li quos cum Maximiniano nulla interpoſita dilatione
damnauerunt, extra veſtram Eccleſiam toto illo tem-
pore baptizauerūt, ſiue vſque ad diem dilationis quan-
do cum Maximiniano communicabant, & in eius e-
rant ſchiſmate conſtituti, ſiue etiam tranſacto dilatio-
nis die, quando Titianus aduocatus nominatim Præ-
texatum & Felicianum pelli de Baſilicis poſtulabat, cum
quibus in honore integro Primianus poſtea concorda-
uit, quo modo audetis iam dicere vnum baptiſma, niſi
in vna Eccleſia dari non poſſe, cum ab iſtis datum in
ſacrilego ſchiſmate baptiſmum ſine vlla controuerſia
cognoueritis, ſuſceperitis, reſcindere non auſi fueritis? F
Nec iam poteſtis dicere nihil vos pręſtitiſſe illis quos in
eodem baptiſmo ſuſcepiſtis. Si ergo quæram quid præ-
ſtiteritis, proculdubio reſpondebitis ne ipſo ſacrilegio
ſchiſmatis perirent, ne baptiſmum Chriſti non ad prę-
mium ſed ad iudicium, non ad ſalutem ſed ad perni-
ciem, ſic eſt militiæ character in deſertoribus haberent:
præſtitimus pacem, præſtitimus vnitatem, præſtitimus
Eccleſiæ ſocietatem, vt eum per quem charitas diffundi-
tur in cordibus noſtris, ſpiritum ſanctum accipere me- Roma. 5.
rerentur, ſine quo nemo peruenit ad regnum cœlorum,
etiam ſi ſacramentis omnibus legitimis imbuatur. Hæc
reſponderetis veraciter ſi veram Eccleſiam teneretis.
Veruntamen ad admonitionem veſtram ſufficit, vt hoc
vos accepturos intelligatis in vera Eccleſia, quod eos
quos in Maximiniani ſacrilego baptiſmate baptizarunt
qui cum eis ad vos inde redierunt, in veſtra commu-
nione accepiſſe credidiſtis, atque ita vos etiam accepto
baptiſmo Chriſti eſſe puniendos, ſi vnitatem catholicæ
Eccleſiæ non tenueritis, ſicut in Maximiniani ſchiſma-
te baptizatos proculdubio puniendos non dubitaretis,
ſi veſtræ communioni non copularentur, in quibus ad
vos inde venientibus non reſcindendum baptiſmum
iudicaſtis.

G iudicaſtis. Vides itaque etiam hoc quod te mouebat de baptiſmi ſacramento in cauſa Maximinianenſium iam ſolutum.

Cap. VI. Iam nunc illa videamus quibus epiſtolam meam te refellere credidiſti. Ac primum quòd interrogas, quare veſtros Donatiſtas appellem, adiungẽs quòd Donatus non author & inſtitutor Eccleſiæ quæ ante non fuerat, ſed à Chriſto deductæ, & antiquæ vnus ex Epiſcopis fuerit: nónne attendis hoc de ſeipſo & Maximinianum dicere, ex cuius tamen nomine vniuerſam eius communionem appellatis? Neque ſchiſma quod fecit, vllo vocabulo à vobis vel ab aliis ſectis diſcernitis, niſi aut Maximinianiſtas aut Maximinianenſes aut quodlibet aliud quod à Maximiniani nomine deriuetur, aut certe ſimplicius & ſine timore grammaticarum ferularum partem Maximiniani nominetis, nunquid hoc dicturus es Maximinianum à veſtra communione ſchiſma feciſſe, hoc autem à communione catholica non feciſſe Donatum? Sed Maximinianus non hoc dicit, qui Primianum potius & vos omnes affirmat à parte Donati in qua ipſe permanſit ſchiſma feciſſe, & recitat decreta conciliorum. Primum quod apud Charthaginem à quadraginta & tribus factum eſt, quo prædamnatus eſt Primianus. H Alterum quod Cabarſuſsi centum vel amplius veſtri tunc Epiſcopi concluſerunt, quo perfecte pleniúſque damnatus eſt. Cui talia documenta proferenti, quid reſpondebis, niſi maioris authoritatis eſſe Bagaienſe concilium, in quo 310. eundem Maximinianum & eius ſocios damnauerunt, quando Primianus non apud eos tanquam purgãdus dicebat cauſam, ſed cum eis tanquam iudex innocentiſsimus conſiderabat, proferebat ſententiam contra Maximinianum & duodecim ſocios eius, quibus præſentibus ordinatus eſt, & data dilatione tanquam innocentes ad pacem propriam reuocabat tot cæteros à quibus ipſe damnatus eſt. In hac veſtra conflictione quid vultis vt vos medij indicemus, quandoquidem nec Maximiniani nec veſtra communione detinemur?

Cap. VII. Quid, inquam, hinc vultis iudices, niſi contra duo concilia quibus damnatus eſt Primianus, vnum Bagaienſe poſterius pro illo valere debere quo damnatus eſt Maximinianus, eo videlicet firmius id eſſe arbitrantes, quo poſterius potuit de prioribus iudicare. Ecce in hoc fauemus vobis, Aliena nobis eſt cum Maximinianenſibus cauſa, ſi auſi fuerint ſucceoſere. Fauemus, inquam, iudicio I tertio Bagaienſi, factum eſt pro Primiano contra Maximinianum eiúſque collegas, quo poſteriore merito potuerunt priora deleri, quanquam à duobus prioribus iudiciis ad tertium nullam Primiani vocem prouocationis vel legimus vel audimus, niſi quòd abſens primo prædamnatus ſecundóque damnatus eſt. Sed etiam in Maximinianum & ſocios eius abſentes prolata eſt diſertiſsima illa Bagaitana ſententia: & hoc illi quadraginta & tres apud Carthaginem modeſtius, cautius, diligentiúſque ſe geſsiſſe teſtati ſunt, quòd ad eundem Primianum non ſemel, ſed iterum ac tertio legatos miſerunt, vt ſi ad eos ipſe venire nollet, ipſos ad ſe venire permitteret. Quo vtrunque recuſante ſicut ſcribunt, & eos qui miſsi ſunt, iniurioſa repulſione tractante, neceſsitatem incubuiſſe aſſerunt, vt iam Eccleſiæ prouiderent: & ſic nondum audentes vltimum præcipitare iudicium, ſed quodam præiudicio conſulentes ei, vt ſi cauſæ fideret, ſequenti celebriori concilio reſpondendi ſeque purgandi relinqueretur locus. Quo cum venire noluiſſet, iam neceſſario putauerunt eſſe damnandum ſine vlla ſuſpenſione ſententiæ. At vero in decreto Bagaienſis concilij, non ſolum legatos vllos à Ma- K ximiniano male tractatos non legimus, ſed nec miſſos legimus vt veniret, videmus tamen leuatum altare cõtra altare, & ordinatum Epiſcopum contra eum Epiſcopum, qui in cathedra vbi fuerat ordinatus ita ſedebat, vt conuentu ſui populi non deſereretur, nec à cæteris pluribus Epiſcopus communio eius dirimeretur, tantam commouiſſe indignationem ſacrilego ſchiſmate perpetrato, vt nec ipſius Maximiniani nec ordinatorum eius iam eſſet vlterius differenda damnatio. Hæc cum ita ſint: non vos tamen pro Cæciliano talia permouent, contra quem manentem & populo præſidentem, erecto altari contra altare, ordinatus eſt Maiorinus. Contra quem non à vobis duo, ſicut contra Primianum à Maximinianenſibus, ſed vnum profertur iudicium horrendę temeritatis feſtinatione acceleratum. Qui non ſicut Primianus noluit ad ſe venire collegas, ſed inuitauit potius vt venirent, quòd nec ipſi in ſui cõcilij decreto quod contra eum condiderunt, tacere potuerunt, pro quo nõ vnum ſicut pro Primiano, ſed quatuor poſteriora iudicia recitantur. Eius non abſentes ſicut Primiani, ſed præſentes ſunt aduerſarij conſutati, L apud eos iudices, in quos iudicaturos conſenſerũt apud ipſum etiam Imperatorem Conſtantinum, apud quem primum Cæcilianum accuſauerunt, apud quem poſtea de iudicibus Epiſcopis à quibus ille ipſam cauſam voluit audiri, tanquam non recte iudicantibus queſti ſunt, ad quem rurſus alterum Epiſcopale iudicium prouocauerunt, vt ipſo etiam poſt vnum & alterum Epiſcopale iudicium inter partes cognoſcente ſuperaretur, quorum non defuit etiam quarta coniunctio, Nam cum in Cæciliano propriis criminibus calumniatores inuenti fuiſſent, & ei Aptugnenſes ordinatores eius de traditione quæſtionem intuliſſent, Felix etiam ipſe purgatus eſt proconſulari iudicio, eodem ipſo Conſtantino, vt cauſa eius diſcuteretur iubente, quem illi aſsiduis interpellationibus fatigabant. Hæc Maximinianenſes aduerſus Primianum non exercuerunt mala, nec toties victi ſunt, nec præſente victi ſunt, nec apud eos quos ipſi elegerunt iudices victi ſunt: & tamen quod manifeſtum eſt ipſa veſtra communione ſchiſma fecerunt, & hoc veſtros à catholica communione feciſſe non vultis aduertere, qua impudentia vaniſsimæ animoſitatis prorſus ignoro. M Si enim omnia quæ dicitis de Cæciliano & Felice ordinatore eius ideo vera eſſe vultis, quia ſeptuaginta fermè Epiſcopi de hac re iudicauerunt, cur non vultis vera eſſe quæ dicuntur de Primiano, cum & inde primo quadraginta tres, poſtea centum Epiſcopi iudicauerint, & prius præiudicium poſteriori iudicio confirmauerint. Si autem propter illa crimina Primiani falſa eſſe cenſetis, quia pro illo poſterius contra inimicos eius Bagaienſe concilium recitatur, cur non vultis crimina quæ obiecta ſunt Cæciliano falſiſsima confiteri, pro quo poſteriora tot iudicia recitantur? Si Cæcilianus contra quem ſemel fuerat ab illis ſeptuaginta iudicatum, non debuit iam locum purgationis ab aliis iudicibus inuenire, nec Primianus debuit, quem tanto plures iam quàm ſeptuaginta prima, confirmantes ſecunda cognitione damnauerant. Si autem his damnato, tertium quod iam pro illo factum eſt iudicium ſufficientiſsime ſuffragatur: cur ſemel damnato non ſufficere ad abſolutionem ſecundum, tertium, quartum, quintúmque iudicium, neſcio qua fronte ferrea contendiis? Quod ſi vos forte numerus mouet, vt ideo contra centum à quibus damnatus eſt Primianus valere

A lere arbitremini Bagaienſe concilium, quia in eo trecenti & decem fuerunt: cur in maiori numero Epiſcoporum orbi terrarum conſentire non vultis? *Peccatū in ſpiritū ſanctum.* Quod autem obiicis Cæciliano peccatum illud inexpiabile in ſpiritum ſanctum, de quo dominus ait: *Ca.VIII. Matth.12.* Non remittetur neque hic neque in futuro ſeculo: & nos poſſemus dicere Feliciano Muſticano, quem hodie cum Primiano habetis Epiſcopum vnum ex ordinatoribus Maximiniani, damnatoribúſque ipſius Primiani, quos etiam in ſacrilego ſchiſmate baptizatos non rebaptizatis, peccatum vos obiecisſe quod fit in ſpiritum ſanctum, cui ſacrilegum ſchiſma obiicitis, ſicut in Bagaienſis côncilij ſententia declamatum eſt. Sicut enim eos ideo putatis illo irremisſibili reatu peccaſſe in ſpiritum ſanctum quos accuſatis diuinas ſcripturas exurendas perſecutoribus tradidiſſe, quòd eaſdem ſcripturas *2.Petri.1.* ſpiritu ſancto acti locuti ſunt homines dei: ita etiam nos non ſolum veſtris potius traditoribus quos geſta conuincunt: hoc enim poſſemus obiicere, ſed & Feliciano, vt dixi, hoc vos obieciſſe in crimine ſacri-B legi ſchiſmatis docemus, quia in ſpiritu ſancto ſerua-*Epheſ.4.* tur vnitas dilectionis & pacis, dicente Apoſtolo: Suſtinentes inuicem in dilectione, ſtudentes ſeruare vnitatem ſpiritus in vinculo pacis. Quam profecto violat qui ſchiſma committit. Sed hunc reatum inſolubilis æternique peccati quod in ſpiritum ſanctum committitur: nec vobis obiicimus quos correctos cum viuitis ſanari poſſe non deſperamus: nec veſtris qui ſanctos codices cremandos ignibus tradiderunt, niſi quòd vſque in finem vitæ huius ab vnitate diſiuncti, cor impœnitens habuerunt. Nec Feliciano & Prætexato hoc vos obieciſſe oſtenditis, cum quibus poſtea communicaſtis, qui in catena ſacrilegij cum Maximiniano ad conſortium criminis tracti, plenarij concilij veſtri ore veridico leguntur eſſe damnati: & poſt diem dilationis non quidem illis iam damnatis, ſed illis tãquam innocentibus prærogatum, probantur eſſe ſuſcepti.

Cap.IX. Quod autem non tibi placet deriuatio nominis, vt à Donato Donatiſtæ appellentur, & cenſes Latinæ regulæ locutionis potius declinandum, non aſpernor admonitionem tuam, veruntamen quære grãmaticos iudices, apud quos cum Maximinianenſibus C de arte confligas, eóſque conuincas, iam enim nec ipſos volo Maximinianiſtas vocare, ne offendam tam eruditas aures tuas, qui certe, quantum exiſtimo, non vt ego tibi facile ceſſuri, vt Claudianenſes, vel quid aliud appellent quos Claudianiſtas appellauerunt, cum eos Primiano in communionem recepto, inter alia quibus eum & prædamnauerunt & damnauerunt crimina poſuerunt. Et ſimul recognoſce hanc declinationis regulam, non mihi ſoli ſicut reprehendis placuiſſe: ſed fortaſſe me ſolum tibi in hac re quæ ad cauſam non pertinet, tanta facilitate ceſsiſſe. *Cap.X.* Quod vero me putaſti vehementius arguendum, quòd cum dixerim, Donatiſtarum hæreticorum ſacrilegum errorem, hæreſim appellans, quod tu ſchiſma potius vis putari: eos tamen à ſacrilegio non expiatos in communionem recipiamus, tu qui nos in hac cauſa tam grauiter arguis, reſponde quo modo expiauerunt veſtri ſacrilegium Feliciani & Prætexati, cum quibus poſtea communicauerunt Epiſcopi, eos ſibi ſicut antè fuerant copulantes atque reddentes, nec quẽquam eorum quos illi in ſacrilegio ſchiſmatis baptizauerant denuo baptizantes. An forte non erant ſacrilegio maculati, ſicut quidam veſtrum deſipiunt dicentes, non eos in deum, ſed in hominem peccauiſſe? Sacrilegium vero tanto D eſt grauius peccatum, quanto committi non poteſt niſi in deum: vnde me diſputatione tua non ob aliud vrgendum arbitratus es, quod ſic ſuſcipiamus eos qui à vobis ad nos tranſeunt, niſi quia veſtrum dixi ſacrilegum errorem. Lege ergo Bagaienſe concilium. Nem-*Supra li.3. cap.53.* pe iſta illic prima verba ſunt: Cum omnipotentis dei & Chriſti eius Saluatoris noſtri voluntate ex vniuerſis prouinciis Africæ venientes in Eccleſia ſancta Bagaienſi concilium gereremus, Gamalius, Primianus, Pontius, Secũdianus, Ianuarius, Saturninus, Felix, Pegaſius, Rufinus, Fortuinus, Criſpinus, Florentius, Optatus, Donatus, Donatianus, & cæteri numero 310. placuit ſpiritui ſancto qui in nobis eſt, pacem firmare perpetuam, & ſchiſmata reſecare ſacrilega. Audis, aduertis, attendis? Schiſmata, inquiunt, reſecare ſacrilega. Ergo non in hominem, ſed in deum ſcelerata peruerſitate in eo ſchiſmate ſolus Maximinianus ſacrilegij crimine tenebatur, cum iſta ſententia diceretur. Lege paulopòſt quid dicant de ſociis eius, inter quos iſtorum nomina de quibus agitur ſcripta ſunt. Nec ſolũ hunc, inquiunt, ſceleris ſui mors iuſta condemnat, trahit etiam ad con E ſortium criminis plurimos catenę ſacrilegij.

Quid eſt vir diſertiſsime? quid habes quod di-*Cap.XI.* cas mihi? Lege ſequentia, video inter plurimos quos trahit ad conſortium criminis catena illius ſacrilegij, Prætexatum & Felicianum legatos ſacrilegos video Epiſcopos. Quid agis ſi nõ probaueris expiatos? Nempe vrgeris cedere veritati, qua dicimus expiari veſtros cum ad nos veniunt, ipſo vinculo fraternæ pacis & charitatis coöperiri peccata eorum, ſicut ſcriptum eſt, Charitas cooperit multitudinẽ peccatorum. Quid *1.Petri.4.* de illis quos à veſtra communione ſeparati, & cum Maximiniano in ſacrilegæ illius catenæ ſocietate deuincti baptizauerant, quos cum eis in eodem baptiſmo in pacem atque concordiam ſuſcepiſtis? Reſpondebis ne aliquid niſi eadem ſacramenta recte vos approbaſſe in eis, quæ nos quoque approbamus in vobis? Magis enim tibi conſtabis ſi iſta reſponderis, & verbis epiſtolæ tuæ non reluctaberis. In qua cum conareris oſtendere, non hæreſim inter nos & vos, ſed ſchiſma potius commiſſum eſſe, ipſe dixiſti nobis & veſtris vnam eſſe religionem, eadem ſacramenta, nihil in Chriſtiana obſeruatione diuerſum. Neque enim F grauius quàm his verbis repetitionem baptiſmatis accuſare potuiſti, quando ſeducti à nobis rebaptizantur à veſtris, in quibus eadem ſacramenta eſſe & ſentis & dicis & ſcribis. Qua igitur ſceleris impudentia non ſeruatur in eis, quos in ſancta vnitate baptizat orbis Chriſtianus, quod ſeruatum eſt in eis quos in ſacrilego ſchiſmate baptizarunt Prætexatus & Felicianus? Cauſam itaque noſtram quam vobiſcum habemus, veſtro iam iudicio terminaſtis cum eos qui à vobis damnatione percuſsi ſunt, qui populos ne ad vos accederent inſtantiſsime monuerunt: qui poſt etiam baptizandũ eſſe cenſuerunt, cum eis quos extra veſtram communionem in ſacrilegio ſchiſmatis cõſtituti baptizauerunt, ſine vlla degradatione, ſine baptiſmi iteratione in altaris concordiam ſuſcepiſtis, & nulla re ab illo ſcelere ſacrilegij, niſi ſancto igne charitatis expiatos eſſe credidiſtis, Quod vere fieret, ſi vos eãdem charitatem in vera vnitate fidei teneretis. *Cap.XII.* Sed tamen videamus etiam de verbis epiſtolæ Petiliani, quam contra me defendere voluiſti, quo modo te exuas in hac cauſa Maximinianenſium, de qua nũc ſola ſtatui agere

G aduerſum literas tuas. Poſuit certe ille iſta verba ſua,
Conſcientia, ait, ſanctè dantis attenditur, quæ abluat
Contra Petilianum. lib.1.cap.1. accipientis. Cui ego, Quid ſi, inquam, lateat dantis con
ſcientia, & forte maculoſa ſit, quomodo poterit acci-
pientis abluere conſcientiam? Hanc tu ineuitabilem
quæſtionem, quia in verbis Petiliani omnino non ſol-
uitur, tuis ſoluere aggreſſus es, & dixiſti, non contra
me, ſed contra illum quem defendere voluiſti. Ille quip
pe ait, Conſcientia dantis attenditur, quæ abluat acci-
pientis: tu vero ſaſſus, cuius latentem conſcientiam vi-
dere non poſſe dicis, ſic eam dixiſti attendi vt non vi-
deatur ipſa, ſed quod de illa notum ſit in publica fa-
ma. Vnde colligitur verum iam non eſſe, quòd con-
ſcientia dantis abluat accipientir conſcientiam, ſed fa-
ma eius abluit ſecundum te, quæ vtique fallit intuen-
tem cum de peſsimo loquitur bona, de adultero caſta,
de ſacrilego religioſa. Tunc enim abluit quando men
titur. Nam ſi de occulto ſcelerato fama verum loqua-
tur, tunc non abluit, ſed maculat eum qui ab illo ac-
ceperit baptiſmum. Ac per hoc fama iſta quam patro-
nam tam malæ cauſæ adhibere voluiſti, vide qualis ſit,
quæ mendax abluit & verax polluit, vt ſcilicet mirifi-
H ca tua diſputatione, tunc apud te non ſit aqua mendax,
Cap. XIII. quando ipſa ſit mendax. Sed quid hinc opus eſt diu-
tius loqui, cum Felicianus hodie ſedeat inter Epiſco-
pos veſtros, qui cum ab eis diſiunctus eſſet, & Maxi-
miniano in catena ſacrilegij cohæreret, quoſcunq; bap-
tizauit nemo poſt eum rebaptizauit. Quæro à Peti-
liano cuiuſmodi habuerit tunc ille conſcientiam? Ei le
go decretum Bagaienſis concilij vbi ſcriptum eſt. Nec
ſolum hunc ſceleris ſui mors iuſta condemnat, trahit
etiam ad conſortium criminis plurimos catena ſacri-
Pſal. 13. legij, de quibus ſcriptum eſt, Venenum aſpidum ſub la-
bis eorum, quorum os maledictione & amaritudine
plenum eſt. Inter hos plurimos etiam Felicianus an-
numerasur, qui talibus labiis & tali ore baptizauit. Ho-
rum aliquem non reſpuiſtis, non reſcidiſtis, non de-
Matth. 28. ſtruxiſtis. Et quia verbis euangelicis, in nomine patris
& filij & ſpiritus ſancti per qualemlibet linguam atque
conſcienciam conſecrata eſt aqua, non mendacem, ſed
veracem agnouiſtis atque recepiſtis. A te autem quæ-
ſo de iſto Feliciano, cuius tam mala cum in catena ſa-
crilegij baptizaret, fuerat conſcientia, quid erant tunc
I in publica fama? Atque ipſum concilium identidem
recitato, vbi ſcriptum eſt, Famoſi ergo criminis reos
Victorianum Carbabianenſem, & inter cæteros quos
repetere piget, Prætexatum Aſſuritanum, & Felicia-
num Muſticanum, qui funeſto opere perditionis vas
ſordidum collecta fæculentia glutinarunt: pauloPoſt
plenarij cōcilij ore veridico damnatos eſſe cognoſci-
Cap. XIIII. te. Quid ad iſta reſpondes, Si non baptizat à
veſtra communione ſeparatus, lego baptizaſſe cum
Maximiniano ad conſortium criminis tractos. Si non
baptizat qui peccat in deum: lego baptizaſſe catena ſa-
crilegij colligatos. Si conſcientia ſanctè dantis atten-
ditur, quæ abluat accipientis: lego baptizaſſe morſi-
bus aſpidum venenoſos. Si conſcientia dantis vt poſ-
ſet abluere publica fama eius attenditur: lego baptizaſ-
ſe famoſi criminis reos. Manet adhuc in corpore Fe-
licianus, cum illo ſunt omnes ab illo in ſacrilegio ſchiſ
matis baptizati, in communionem autem veſtram
recepti, nec ab vllo rebaptizati. Contra Petilianum
baptizauit ſacrilega conſcientia maculoſus, contra te
baptizauit famoſi criminis reus. Qua ratione vos quæ-
ſo defenditis, niſi vt quod & nos dicimus, veſtris fa-
ctis conuicti aliquando dicatis, quòd nec conſcientia K
nec fama dantis abluat accipientis conſcientiam, ſed
fides accipientis ipſius, dantis autem dei gratia non ho
minis. Quòd & ſi conſcientiæ bonæ interrogatio in
accipiente non fuerit, fidèſque ipſa vel tota vel ex parte
aliqua vacillauerit, mores hominum eſſe corrigendos,
non ſacramenta deſtruenda, quæ non alia vel ſimilia,
ſed tu omnino cadere confiteris, ſicut eorum quos Fe-
licianus & Prætexatus in ſacrilego ſchiſmate baptiza-
ueruut, vitam & voluntatem corrigendam exiſtima-
ſtis, ne in illo ſchiſmate ſacrilego permanerent, nec
violandum baptiſmum licet indigniſsimis per indi-
gniſsimos miniſtratum. Fruſtra igitur ore ma- *Cap. XV.*
ledico conſcientiam noſtram tanquam publicatam at-
que damnatam crimine thurificationis, traditionis,
perſecutionis accuſare voluiſti, vt ex hoc velut proba-
res nos baptiſmum dare non poſſe, cum & falſa iacte-
tis: & quomodocunque ſe illud habeat, certe Maximi-
nianenſium ſacrilegij crimine damnata cōſcientia da-
re potuit baptiſmum quem reſcindere timuiſtis, & quē
dari etiam à perſecutoribus poſſe per vos quoque ipſos
docetur, qui eoſdem Maximinianenſes acerrime per- L
ſecutos, non ſolum baptizatis, ſed vos ſolos baptizare
debere contenditis. Dicis in lege ſcriptum, Oleum pec- *Pſal. 140.*
catoris nolo vngat caput meum. Quod neque ita ſcrip
tum eſt, nec ſicut putas intelligendum: ſed nunquid
non eſt oleum peccatoris oleum ſacrilegorum Præte-
xati & Feliciani? Dicis item ſcriptum eſſe: Qui bapti- *Eccle. 34.*
zatur à mortuo, quid ei prodeſt lauatio eius. Quod nec
diligenter attendis, nec ex ipſa circunſtantia lectionis
quid ſit intelligis. Veruntamen intende quid ſonet di-
ſertiſsima illa Bagaitana ſententia. Optata quidem, in-
quit, pacis & concordiæ eſt iuncta germanitas, ſicut
ſcriptum eſt, Iuſticia & pax oſculatæ ſunt inuicem: ſed *Pſal. 84.*
veridica vnda in aſperos ſcopulos nonnullorum nau-
fraga proiecta ſunt membra, Aegyptiorum ad modum
exemplo pereūtium funeribus plena ſunt littora. Qui- *Exod. 14.*
bus in ipſa morte maior eſt pœna, quòd poſt extortam
aquis vltricibus animam nec ipſam inueniunt ſepul-
turam. Iſti ergo non ſolum mortui, verumetiam quod
eſt grauius, inſepulti, quo modo baptizare potuerunt?
quo modo profuit lauatio eius, qui ab his mortuis bap-
tizati ſunt, quos in eodem lauacro ſuſceptos denuo
non lauiſtis, ſicut putas illud intelligendum eſſe? M
Nam quòd in epiſtola mea, cui reſpondere ti- *Acriter inuehit ī Donatianos in cauſa Maximinianiſtarum.*
bi videris, putas quòd idoli cultorem tanquam gra-
uiſsimi peccati reum tantummodo exceperim: & in-
ſtas vehementer, vt probes nullum excipi peccatorem
in eo quòd ſcriptum eſſe dicis: Oleum peccatoris no-
lo vngat caput meum: Felicianum & Prætexatum re-
ſpice, vtrum peccatores non fuerunt, quando ſacri- *Cap. XVI.*
legij catena cum Maximiniano pertrahi tam magno *Pſal. 140.*
concilio dicebantur. Aude aſſerere, aude contendere,
aude ſaltem dicere peccatores quidem fuiſſe, ſed occul-
tos: quos ibi lego famoſi criminis reos, quanquam etſi
leuiter peccauiſſent & ſi latuiſſent, tu hoc teſtimonio
quod ponis de oleo peccatoris, in iſta ſuggeſtione ex-
torquere conaris excipi peccatorem. Vbi eritis ſi ita eſt,
quò fugietis, in quibus vos latebris cum veſtris ſacrile-
gis, cum veſtris famoſi criminis reis, cum veſtris cada-
ueribus inſepultis abſcondere poteritis? Dicis cum ob-
iicitur, qua nobis licentia ius baptiſmi vindicemus, ſed
quod cuicunq; licere dicamus, & quaſi præiudicatis cri
minibus rei, dū & peccatoribus ineſſe baptizandi facul
tatem volumus oſtēdere, nos aperte peccaſſe fateamur,

A quaſi propter merita noſtra contra deum nobis loquẽdum ſit, vt quàm iuſti ſumus tam iuſtum baptiſmum eſſe faciaoius, cum & nulli hominũ de ſua iuſticia præſumẽdum ſit: & hinc maxime baptiſmum Chriſti probemus eſſe, non hominum, quia non fit varius humanorum varietate meritorum, Vnde vberius diſputarem niſi à vobis dato compendio magis vterer. Suſcepto enim baptiſmo neque deſtructo quem Maximinianenſes dederunt, aſpides, viperæ, parricidæ, cadauera Aegyptia, & quicquid aliud in eos Bagaienſis concilij vt veſtra cauſa facillima fieret, ore grandiloquo declamatum eſt, ſatis & ipſi iudicaſtis, non eorum meritis à quibus miniſtratur, nec eorum quibus miniſtratur conſtare baptiſmum, ſed propria ſanctitate atque veritate propter eum à quo inſtitutus eſt, male vtentibus ad

Cap. XVII. peroiciem, bene vtentibus ad ſalutem. Miror autem quo modo etiam tibi perſuaderi potuit, vt in tua diſputatione mentionem faceres Cypriani, cuius literis etiam ipſis quas eius eſſe dicit de baptiſmo deſtruendo, qui apud hæreticos vel ſchiſmaticos datur, tota cauſa veſtra ſubuèrtitur. Sed hoc aduerſus Maxi-

B mioianenſes vel alios qui baptiſmum ſiue apud nos ſiue apud vos datum non ſuſcipiunt, agere debemus: vos autẽ iam cauſam iſtam mira facilitate finiſtis, iam baptiſmum in ſacrilego ſchiſmate Maximiniani datum cũ Prætexato & Feliciano in eorum populis ſuſcepiſtis, iam contra Cypriani quas dicitis literas, & quibuſcunque aliis hoc viſum eſt, ſine vlla dubitatione feciſtis, Nam quod dicis Orientales ideo veſtrorum communione diſcretos, quia poſtea oobis conſentiendo, iudicium ſuum quod habebant de baptiſmo reſcindere maluerunt, Si hoc ab aliquibus paucis Orientalibus factum eſt, quod quidem intereſt vtrum poſsit oſtendi, profecto ſuum iudicium correxerunt & vos ſuſcepto baptiſmo, qui datus eſt io ſchiſmate Maximioiani antequam veſtram ſententiam reſcidiſtis: tamen vobiſcum eſtis, & cum Orientalibus eſſe non vultis.

Ca. XVIII. Sed videlicet inueniſſe tibi videris vbi tuam eloquentiam dilatares, cum ad id quod ego in epiſtola mea poſui, Siue à fideli ſiue à perfido diſpenſatore ſacramentum baptiſmi quiſque percipiat, ſpes ei omnis in Chriſto ſit, exclamas & dicis, O præclarum ſacerdotis imperium, ô laudabilia boni patris præcepta iu-

C ſticiæ, Nihil, inquit, inter fidelem perfidumque diſcernas, idem tibi pius atque impius videatur, Nihil prodeſt boois moribus viuere, quia quicquid iuſto licet, poteſt & iniuſtus implere. Quid hoc præcepto dici iniquius poteſt? purificet alium maculoſus, abluat ſordidus, emundet immundus, det infidelis fidem, criminoſus faciat innocentem? Hæc certe verba tua ſuot quibus ſententiam meam reprehendis, cum hoc ego omnino non ſenſerim neque ſcripſerim, quoniam & inter fidelem perfidúmque plurimum diſtat, non ad ſacramentum, ſi hoc vterque habet, ſed ad meritum, quia hoc alter ad ſalutem habet, alter ad pœnam, Nec quicquid iuſto licet, poteſt & ioiuſtus implere: quia & ſi poteſt iniuſtus baptizare, non tamen poteſt in regnum cœlorum iniuſtus intrare. Nec purificat vel abluit vel emundat, nec innocentem facit quenquam qui ei miniſtrat baptiſmum, ſed dantis dei gratia, & percipientis bona conſcientia. Sed tu aſpice vtrum nihil inter Primianum Felicianúmque diſtaret, cum Primianus inter trecentos decem ſederet, à quibus illi di-

Pſal. 13. cebatur, quòd venenum aſpidum eſſet ſub labiis eius, & veloces haberet pedes ad effundendum ſanguinem,

& contribulatio & infœlicitas in viis eius, & viam pa- D
cis non cognoſceret, nec eſſet timor dei ante oculos eius: vtrum tunc non eſſet maculoſus, immundus, ſordidus, qui vas ſordidum collecta fæculentia glutinauit, non infidelis, venenum aſpidum ſub labiis habeus, non criminoſus, famoſi criminis reus: & tamen & ipſe cum Primiano nũc veſter Epiſcopus ſedet: quos tunc baptizauit, nuſquam poſtea lotos vobiſcum ounc habet. Et adhuc pugnatis aduerſus veritatem, Cap. XIX.
nec conceditis vt Chriſtus ſemper det fidem, Chriſtus ſit origo Chriſtiani, in Chriſto radicem Chriſtianus figat, Chriſtus Chriſtiani ſit caput. Quibus verbis meis in illa epiſtola contra Petilianum poſitis, tua verba ſubiungis & dicis, Hoc & nos ſuademus, hoc volumus, ſed quærimus per quem hoc melius fiat. Nec attendis hoc non ſuadere Petilianum, cui tunc reſpondi, & cuius epiſtolam aduerſus reſponſionem meam defendere atque affirmare conaris. Ille quippe dixit aperte, Conſcientia ſancte dantis attenditur, quæ abluat accipientis. Nam qui fidem à perfido ſumpſerit, ooo fidem percipit, ſed reatum. Dic mihi quem locum Chriſto reliquerit ad abluẽdum conſcientiã bap- E
tizati, aut à quo fidem percipiat baptizatus, quando conſcientiam dantis dicis attendi quæ abluat, & non fidem percipere, ſed reatum qui fidem ſumit à perfido? Tu quidem ſuccumbere videris tanto ponderi veritatis: & dicis hoc te ſuadere, & hoc te velle vt Chriſtus det fidem, atque ineuodam vitam nouam Chriſtus abluat Chriſtianum, quæris autem, per quem melius fiat quod ſine miniſtro fieri non oportet. Petilianus tamen non dixit, conſcientia miniſtrãtis attenditur, per quam Chriſtus abluat accipientis, aut per quam Chriſtus det fidem, ſed ipſa conſcientia dantis, inquit, accipientis abluit conſciẽtiam. Nec dixit, quiſquis fidem per Chriſtum ſumpſerit, non fidem percipit, ſed reatum, vt à Chriſto quamuis per alium ſumere videretur: ſed omoino dixit, à perfido ſumpſerit, Atq; ad hoc quaſi probaret adiunxit, Omnis enim res origine & radice conſiſtit: & ſi caput non habeat aliquid, nihil eſt: ipſum ſcilicet miniſtrum cuius conſcientiam dixit attendi, oon per quam Chriſtus abluat, ſed quæ abluat accipientis, ipſum prorſus minoſtrum originem, radicem capútque faciens baptizati. Proinde hoc loco, non Peti- Cap. XX.
liano, cuius verba non defendiſti, ſed tibi reſpondeo, F
qui pro tua ſeotentia neſcio quid aliud, non quod ille dixiſti. Tu eoim ſicut ſcribis, hoc vis, hoc ſuades, vt noo ſicut dixit, conſciẽtia ſancte dantis attendatur quę abluat accipientem, vel accipieoti det fidem, neque vt ipſe ſit origo & radix capútque credentis, ſed per ipſum Chriſtus abluat, per ipſum Chriſtus det fidem, per ipſum Chriſtus ſit origo Chriſtiani, per ipſum in Chriſto radicem Chriſtianus figat, per ipſum Chriſtus Chriſtiani ſit caput. Ideo enim quæris, per quem melius fiat quod à Chriſto fieri concedis, vbi & tu quantum video, non oegas hoc fieri poſſe per miniſtrum malum, ſed dicis melius poſſe ſi per bonum. Quid eſt enim aliud quod dicis, hoc & nos ſuademus, hoc volumus, ſed quærimus per quem melius fiat. Ac per hoc abluit Chriſtus, & per maculoſam non ſancte dantis, ſed melius per mundam ſancte dantis conſcientiam: dat fidem Chriſtus, & per miniſtrum malum, ſed melius per bonum: fit Chriſtus origo Chriſtiani, & per diſpenſatorem infidelem, ſed melius per fidelem: Chriſtianus radicem in Chriſto figit per colonũ reprobum, ſed melius per probum: poteſt Chriſtus eſſe caput Chriſtiani,

G & per Felicianum, ſed melius exiſtimas per Primianũ. Parua itaq; inter nos in hac re, aut fortaſſe nulla diſſenſio eſt. Nam & ego dico, melius per bonum miniſtrum quàm per malum diſpenſari ſacramenta diuina, verum hoc propter ipſum miniſtrum melius eſt, vt eis rebus quas miniſtrat, vita & moribus congruat, nõ propter illum qui etiam ſi incurrerit in miniſtrum malum diſpenſantem veritatem, ſecuritatem accipit à domino ſuo monente ac dicente, *Matth.23.* Quæ dicunt facite, quæ autem faciunt, facere nolite: dicunt enim & non faciunt. Addo etiam ad hoc eſſe melius, vt ille cui miniſtratur, miniſtri boni probitatem ac ſanctitatem diligendo facilius imitetur, ſed non ideo veriora & ſanctiora ſunt quæ miniſtrantur quia per meliorem miniſtrantur. Illa nanque per ſeipſa vera & ſancta ſunt propter deum verum & ſanctum cuius ſunt, & ideo fieri poteſt vt accedens ad ſocietatem populi dei, alium inueniat à quo facile baptizetur, alium eligat quem ſalubriter imitetur. Certus eſt enim ſanctum eſſe ſacramentum Chriſti, etiam ſi per minus ſanctum vel non ſanctum hominem miniſtratum eſt, ſe autem eiuſdem ipſius ſacramenti ſanctitate puniri ſi indigne acceperit, H ſi male vſus fuerit, ſi ei non conuenienter & congrue vixerit.

Cap.XXI. Nam quæro abs te, Si forte quem Primianus in veſtra communione baptizauit peſsime viuat, quem vero Felicianus in Maximiniani ſchiſmate baptizauit, optime viuat, cuinam eorum patere exiſtimas regnum dei, vtrum ei quem baptizauit ſecundum te bonus malum, an ei qui baptizauit ſecundum Bagaienſe còncilium ſacrilegus religioſum? Sed forte dicis & verum dicis, Non poteſt eſſe religioſus in ſchiſmate conſtitutus. Aſſentio, veruntamen poteſt eſſe in in veſtra communione ſacrilegus vel occultus à Primiano quem religioſum creditis baptizatus. Porrò ſi ille quem Felicianus in catena ſacrilegij baptizauit, relicto ſchiſmatis ſacrilegio eccleſiaſtica communione corrigeretur, nunquid audes dicere quòd melior in illo baptiſmus fieret, quamuis negare non audeas ipſum hominem fieri potuiſſe meliorem? Hoc enim & in ipſo facto iudicaſtis, quandoquidem illos omnès quos Felicianus & Prætextatus in damnato & deteſtato à vobis ſchiſmatis ſacrilegio baptizauerunt, cum illis ad vos redeuntibus ſine vlla deſtructione vel repetitione baptiſmi ſuſcepiſtis. I Si autem quod dixiſti, ſed quærimus per quem melius fiat, comparatiuum gradum pro poſitiuo poſuiſti, ſic dicens, Quærimus per quem melius fiat: ac ſi diceres, quærimus per quem bene fiat, volens intelligi per malum miniſtrum male fieri, non te verbo vrgeo, ſed admoneo potius te dicere debuiſſe, quærimus per quem fiat: quàm, quærimus per quem bene fiat: quaſi poſſet fieri vt non bene Chriſtus det fidem, non bene ſit Chriſtus origo capútque Chriſtiani, non bene radix figatur in Chriſto: aut enim non fit, aut ſi fit, proculdubio bene fit. Veruntamen iſta tractamus, ne propter malos diſpenſatores non tamen ſuorum, ſed dominicorum ſacramentorum, quos neceſſe eſt vſque ad tempus ventilationis areæ dominicæ commiſceri, deſeratur ipſa vnitas frumẽtorum. Schiſma autem facere ab vnitate Chriſti, aut in ſchiſmate eſſe profecto malum eſt, & magnum malum, nec omnino fieri poteſt vt Chriſtus det ſchiſmatico, non fidẽ, ſed ſacrilegum errorem, aut in Chriſto radicem ſchiſmaticus fixerit, aut ſchiſmatico Chriſtus ſit origo & caput: & tamen baptiſmum Chriſti ſi dederit, datum erit: ſi acceperit, acceptum erit, non ad vitam æternam, ſed ad pœnam æternam, ſi in eo ſacrilegio K perſeuerauerit, non in malum conuertendo bonum quod habet, ſed malo ſuo bonum habendo quandiu malus habet.

Cap.XXII. Quæris fortè vt hoc probem, Quid aliud tibi dicam, niſi quod hoc opere inſtitui, Bagaienſe decretum lege, Felicianum & Pretexatum intuere, ſchiſmatici dederunt, vterque à vobis recepti & collecti ſunt, nec illi degradati, nec illi rebaptizati. Iam certe non quæris vtrum fiat melius per iuſtum miniſtrum an per iniuſtum, quoniam non ideo eſt baptiſmus melior quem dedit Primianus ſecundum vos iuſtus, quàm ille quem dedit Felicianus iniuſtus. Certe iam intelligere cogeris quo modo Apoſtolus dixerit, Neque qui plantat eſt aliquid neque qui rigat, ſed qui incrementum dat deus. *1.Corint.3.* Téque fruſtra dixiſſe recolis, ſicut qui plantat & rigat, non niſi colonus diligens & fidelis quæritur: ſic etiam in ſacramento baptiſmatis non niſi iuſtiſsimus operarius approbatur. Ecce nec diligens nec fidelis nec iuſtiſsimus, ſed potius ſalutis ſuæ negligens & infidelis & iniuſtiſsimus Felicianus fuit, quando Maximiniano ſociatus, & ſicut trecenti & decem veſtri vnius ore diſertiſsime perſonant, L in catena ſacrilegij conſtitutus, baptiſmum quem non auſi eſtis reſcindere miniſtrauit. Certe ad hanc cauſam cernis non pertinere teſtimonium quod ex Propheta poſuiſti, Dabo vobis paſtores ſecundum cor *Hier.3.* meum, & paſcent vos paſcentes cum diſciplina. Felicianus enim nec ſecundum cor dei ſacrilegus erat, nec oues eius in ſacrilego ſchiſmate paſcebat cum diſciplina, & tamen baptizabat eos, in quibus receptis cognouiſtis, non ipſius, ſed dei fuiſſe quod dabat. Certe perſpicis quo modo à me de ſcriptura ſancta commemoratum eſt, Bonum eſſe confidere in domino quàm cõ- *Pſal.117.* fidere in hominem: téque inaniter quantum ad hanc cauſam pertinet reſpondiſſe, quòd in eo magis vt iuſtus & ſi fidelis ſit, per quem hoc ſacramentum celebretur inquiras, quia ſpem & fiduciam dei, non hominis habes: dei eſſe autẽ fidem atque iuſticiam, quam ſemper in eius miniſtris attendis. Ecce in Feliciano quando fuit famoſi criminis reus, nec iuſticia nec fides erat, & tamen baptiſmus erat, & quibus ab eo datus eſt, cum à vobis collecti ſunt eis acceſsiſſe iuſticiam dicis, baptiſmum defuiſſe non dicis.

Ca.XXIII. Proinde quòd deinceps à me quæris, Si à quocunque & quomodocunque datum baptiſmum reſcindi non debet, cur M poſt Ioannem Apoſtoli baptizauerint, cur poſt Felicianum quos in ſacrilego ſchiſmate baptizauerat, veſtri non baptizauerint? Et hinc ſaltem diſce quicquid illud eſt quod de Ioannis baptiſmo vel legitur vel diſſeritur, ab hac cauſa eſſe penitus alienum. Quid autem tibi viſum ſit neſcio, vt Iudæos quibus ait Petrus, *Act.2.* Baptizetur autem vnuſquiſque veſtrum in nomine domini Ieſu Chriſti, iam fuiſſe à Moyſe diceres baptizatos, qui poſt tot generationes nati fuerunt, quàm ille dei famulus maiores eorum per rubrum mare tranſiecit. Aut ſi propterea Moyſi baptiſmum habe- *Exod.14.* bant, quia ex illis propagati ſunt, quos in Moyſe bap- *1.Corin.10.* tizatos dicit Apoſtolus, aude dicere omnes qui naſcuntur ex fidelibus Chriſtianis, Chriſtianum iam habere baptiſmum. Quod vides vt arbitror quanta vanitate dicatur, Sed quo modo ſe habeat illud etiam ſi poſt Moyſem dei famulum Apoſtoli non baptizaſſent, te vrgerem reddere rationem, cur poſt Felicianum Maximinianenſem ſacrilegum veſtri non baptizaſſent. Iam illud quod poſui, Si errabant illi qui *1.Corin.1.*

volebant

A volebant eſſe Pauli,quę tandem ſpes eorum eſt,qui vo-
lunt eſſe Donati?Prioribus partibus epiſtolæ tuę non te
defendiſſe puto, quod etiam ipſe conſideras in his quæ
ſuperius ſatis diximus. Non ergo ſicut tibi videris, &
quaſi cert⁹ exultas,illa omnia quæ à Petiliaoo vel quo-
libet alio dicta ſunt,recte dicta cooclodis. Ipſo quippe
ordine quo à te breuiter illud recolendo reminiſcẽdo
decurſa ſuot, ego potius in hac cauſa Maximinianen-
ſium,oon ea recte dicta concludo, quia nec conſciẽtia
ſanctæ dantis erat in Feliciano,quando Maximiniano
cohærens catena ſacrilegij trahebatur, & à tam famoſi
criminis reo,ac per hoc à manifeſto perſido baptizabã-
tur, qui ab illo baptizabantur,nec origo & radix & ca-
Matth.7. put ad ſalutem illis erat homo ſacrilegus:nec arbor bo-
na erat in ſacrilegi ſchiſmatis ſocietate dãnatus, & ad-
huc in eodem ſacrilegio cõſtitutus, nec bonus erat qui
de bono theſauro cordis ſui proferret bona, quãdo de
Matth.12. illo & de aliis eius ſociis dicebatur,quorum os maledi-
Pſal.13. ctione & amaritudine plenũ eſt,& tamen quando cum
illo veſtri coocordauerunt, baptiſmum quem talis de-
B derat,non ipſius eſſe, ſed Chriſti aliquando vi veritatis
Ca.XXIIII cognoueruot. Age iam, videamus ſuo loco in epi-
ſtola,tu de Maximinianeoſũ cauſa quo modo te exuas.
Omnes enim qui has literas legunt, expectant procul-
dubio vel quid hinc à te dictuo ſit,vbi dictum ſit,vel à
me quid reſpõſum. Ideo de Optato Gildonianio quod
obiectis meis reſpõdiſti,nolo diſcutere, nolo in homi-
nis cauſa de cuius à veſtris damnatione nil ago,diutius
immorari, Facio certe iacturam huius obiecti, & hoc
fortaſſe apud poſteros cum illius fuerit obliterata me-
moria,ounc vero quandiu ſunt homines qui vitam il-
lius moreſq; oouerunt, parum me de illo dixiſſe quàm
falſum potius conquerentur. Neque enim ſic legunt li-
teras ooſtras,vt tu qui ex me quęris,ille quem tanquam
rapidum fluctum appellauerim, quid abſorbuerit, cum
illic habeas Prætexatum & Felicianũ. Nam verba mea
illic ſic ſe habent. Ita quidem,inquam, iſti inſultãt ſchiſ
maticis ſuis vt eos & mortuos & inſepultos vocent,ſed
certe optare debueruot vt ſepelirentur, ne de multitu-
dine iacentium in littore cadauerum inſepultorũ, Gil-
donianus Optatus incedens cum agmioe militari tan-
quam rapidus fluctus vltra proſiliens,Felicianũ & Præ-
C texatum poſtea reſorberet. Hæc verba mea cum ibi le-
geris,cur non omnia poſuiſti? Cur me veluti arguis,oõ
dixiſſe quid rapidus fluctus ille ſorbuerit,cum ibi ſcrip-
tum videas,Felicianum & Prętexatum introrſus poſtea
Cap.XXV. reſorberet? Quid enim aliud velut ad magnam de-
fenſionem ſuam reſpondere veſtri ſolent,cum eis obii-
citur Prętexati & Feliciani talis receptio damnatorum,
niſi Optatus hoc voluit,Optatus hoc fecit?Quod & ip-
ſæ ciuitates Muſticana & Aſſuritana teſtantur,quę ſe di
cunt ex Optati comminatione Gildonianum militem
formidantes coëgiſſe Epiſcopos ſuos ad communionẽ
redire Primiani. Verum tu quia hoc ab illo factum,im-
pudenter negari poſſe vidiſti, hoc à me ſcriptum nega-
ſti, magis fortaſſis exiſtimans literas meas quàm illam
rem poſſe neſciri. Sed licuerit Epiſcopis veſtris neſcio
quo Donatiano vel Numidico priuilegio de ſuo igno-
rare collega quicquid tota Africa conclamabat, cum
Afris ab Afris obiecta crimina nunquam probata, to-
ties abſoluta orientalibus & occidentalibus terræ fioi-
bus ignota eſſe non ſinaot, valeat apud vos baptiſmus
ab Optato datus, quem ſic damnare noluiſti, vt tamen
non fueris auſus abſoluere, & non valeat datus baptiſ-
mus in Eccleſiis apoſtolico labore fundatis, Corin-
thiorum,Galatarum, Epheſiorum, Coloſſenſium, Phi- D
lippeoſium, Theſſalonicenſium,cæterarumq; in ſanctis
literis,quas & vos legiſtis cõſcriptarum, vbi Cæciliani,
non dico falſum illud crimen,ſed forte nec verum no-
men auditum eſt,habuerit conſcientiam ſanctæ dantis.
Optatus in illa vita, quam tu ſicut ſcripta tua indicant,
etiam ſi propter nos damnare erubuiſti, tamen propter
deum abſoluere timuiſti,in illa etiam publica fama vbi
latentem tibi viſum eſt attẽdi poſſe conſcientiam, &
accuſetur conſcientia tot tantarumq; gentium Chri-
ſtianarum, quia remotiſsimas lites ignorauit Afrorum.
Nunquid etiam crimioa iſtorum, Feliciaoi ſcilicet &
Prætexati,quos trecẽti & decem pleoario cõcilio dam-
nauerunt, ſimiliter ignorare potuerunt? Et adhuc *Quod boni*
obiicis vnitati catholicæ neſcio quæ facta noſtrorum, *peccatis a-*
quæ aut falſa ſuot,aut peccata non ſunt,aut etiam ſi ve- *lienis nõ cõ*
ra atq; peccata ſint, bonorum ſocietatem maculare nõ *taminãtur.*
poſſunt. Neque enim boni communicant peccatis alie- *Ca. XXVI.*
nis,quibus vtique faciendis non cooſentiunt, quanuis
cum ipſis qui ea faciunt, donec de area dominica ſicut *Matth.3.*
palea ventilabro vltimo ſeparentur,non eorum pecca-
ta,ſed dei ſacramenta communicent, & intra eaodem E
ſagenam velut piſces boni cum malis vſque ad ſepara- *Matth.13.*
tionem quæ in littore,hoc eſt,in fine ſeculi tanquam in
fine maris futura eſt, noo ab eis corporum ſegregatio-
ne,ſed vitæ ac morum diuerſitate diſiuncti ſunt, Sicut
nec vndecim Apoſtoli furtis Iudæ coiomunicabant, & *Ioan.12.*
tamen cum illo eidem domioo viſibiliter cohærebant, *& 13.*
eundem magiſtrum audiebant,ab eodem creditũ Euan
gelium percipiebant,eadem ſacramenta ſumebãt, cor-
porali cum illo congregatione permixti,ſpiritali diſsi-
militudine ſeparati. Sicut Apoſtolus Paulus non com-
municabat contumaciæ & inuidiæ, hoc eſt diabolicis
vitiis eorum qui non caſte Chriſtum annunciabãt, &
tamen cum eis euodem Chriſtum prædicabat,eiuſdem
Chriſti ſacramenta participabat:& de his dicebat, Siue
occaſione,ſiue veritate Chriſtus annuncietur. Nam hos *Philip.1.*
martyr Cyprianus amantiſsimus vnitatis, non aliquo
ſchiſmate vel hæreſi ſeparatos, ſed fratribus corporali
congregatione fuiſſe cõmixtos, & intellexit & ſcripſit:
ſicut idem etiã ipſe Cyprianus auaritiæ,rapinis,fœnori
collegarum non communicabat, quos dicebat eſurien F
tibus in eccleſia fratribus habere argentum largiter vel-
le,fundos inſidioſis fraudib⁹ rapere,vſuris multiplican
tibus fœnus augere, quod malum etiam idololatriæ cõ
parauit, quorum tamen corporalem congregationem
non refugiebat, ad eadem altaria conſiſtebat, eundem
ſacratiſsimum cibum potúmque ſumebat. Illi enim nõ *1.Corint.11.*
aliis,ſed ſibi iudicium manducabant & bibebãt. Ille au-
tem cum talibus non eorũ peccata, ſed myſteria Chri-
ſti communicabat,coniunctiſsimus cœtibus,diſiunctiſ
ſimus morib⁹. Ad hoc enĩ & illæ ſimilitudines in ſcrip-
turis, & illa exempla præmiſſa ſunt, vt diſceremus fru-
mentum eſſe,nec aream dominicam propter paleæ cõ-
mixtionem deſerere:piſces boni eſſe,nec propter com- *Matth.3.*
mixtionem malorum diruptis retibus foras ire: vaſa eſ- *Matth.13.*
ſe miſericordiæ in honore facta atque mundata, nec *2.Timot.2.*
propter vaſa perditionis & contumeliæ de domo ma-
gna fugere. Nulla eoim cauſa in vtrorumque tempora-
li congregatione atque permixtione laudabiliter tole-
rantur mali,niſi ne dãnabiliter deſerantur boni. Quod
cum & vos in veſtris tam multis & tam manifeſtis ma-
lis eadem neceſsitate faciatis:potes facile ſi velis,aduer-
tere, quòd nõ niſi animoſitate ſacrilega vos à Chriſtia-
nis tot ac tantis gentibus ſeparatis. Itaque non ſo- *C.XXVII.*

G lum Optatus in illa Gildoniana ſocietate notiſsimus, ſed quilibet obſcurus apud vos ſi te ſciẽte mali aliquid fecerit, cum eum non potueris à veſtra cõmunione ſeparare, quia vel tibi nõ creditur accuſanti, vel accuſare non audes, ne non valeas comprobare, aut deſerenda tibi eſt pars Dooati, aut talis eris qualis ille cuius peccatum non ignoras, quanuis diſsimiliter viuas, Hoc non ſecundum veram, ſed ſecũdum veſtram ſentenniam vobis rectiſsime dicitur, Quis enim neſcit te alienum eſſe ab illius malo, ſi conſenſione peccato eius non communicas, ſed hinc agnoſcere cogeris, quãta impietate obiiciatis orbi Chriſtiano, vel falſa vel certe ignota crimina Afrorum, cum tibi obiici nolis quod de altero ſcis, quia hoc eis non potes perſuadere à quorum nõ vis ſocietate diſcedere, Itàne deſeras quos putas bonos, ferre cogeris quos noſti malos, Ac per hoc omnes conuincit veritas, malos, qui propter aliena crimina ſeu vera ſeu falſa, cæteris tamen iocognita, ſibi autem non offutura, dirupta vnitate tot gentium deſeruerunt bonos. Hoc tam magnum nefas partis Donati ne aliquo mo-
H do excuſare poſſetis, cauſa vobis Maximinianenſium procurata eſt, in quo velut ſpeculo veſtram prauitatem conſpectam ſi volueritis corrigatis, ſi autem oolueritis, nolo quicquã grauius dicere, quando ſcio te cor habere. Quid enim cõtra iſta dicturus es? Bene, quia ipſe ſcribis, cum de Maximiniaoẽſibus damnatis & receptis legiſſes totũ quod inſerui literis meis, valde te fuiſſe permotum. Credo prorſus vides cauſam, quę valde debuerat permouere.

Caput XXVIII.

Videamus ergo, tua iſta permotio qua nam reddita ratione ſedata eſt. Statim te dicis à veſtris Epiſcopis diligentius inquiſiſſe, atque ipſis docentibus, & decretũ concilij & ſententiam in eos qui damnati ſuot dictam, & rei totius ordinem cognouiſſe, deinde etiã me credens adhuc ignorare quid geſtum ſit, atq; admonẽs, vt quid habeat veritas dicerem, narraſti planè non quid veritas habeat, ſed quid incautis & negligentibus veſtri pro veritate ſuppooant. Dicis enim, Cum quãplurimos Epiſcopos error ſibi Maximiniani ſociare cootenderet, cõtracto à veſtris concilio in eos omnes qui io eius ſchiſmate perſtitiſſent, prolatam eſſe ſententiam, quam me quoq; legiſſe commemoras. Quę cum ſententia conſenſu omnium firmaretur, placuiſſe tamen decreto cõcilij dilationem temporis dari, intra
I quod ſi quis corrigi voluiſſet, innocens haberetur. Sic eſſe factũ, vt non ſolum illi duo quos memoro, ſed etiã multi alij purgari atq; innocentes eccleſiæ redderẽtur. Quorũ ideo putas baptiſma nõ debuiſſe reſcindi, quia intra diem præſtitutum reſtituti peremptoria ſententia noo tenerentur, nec cum baptizarent fuiſſent ab eccleſia ſeparati, necdum ſcilicet tranſacti tẽporis meta definita diſiuncti. Hic ergo in eaipſa falſitate narrationis tuæ, quãdoquidem noo ſolum ſententias, verum & ipſa verba tua poſui, miror ingenium tuum, miror animũ ingenio reluctãtem. Nunquam vſpiã ſic apparuit quantum valeat præiudiciũ præſumptionis humanæ, vel ad noo intuendam manifeſtiſsimam veritatem, vel ad affirmandam impudentiſsimam falſitatem. Itàoe te tam aperte repugnantia poſuiſſe non ſentis, vt vix credibile ſit quod vnus homo dicere vtraq; potuerit? Tu nẽpe dicis in eos omnes qui in Maximiniani ſchiſmate perſtitiſſent, prolatam eſſe ſententiam, & placuiſſe dilationẽ temporis dari, intra quod ſi quis corrigi voluiſſet, innocens haberetur. Quo modo ergo tu idem dicis, oõ eos extra eccleſiam baptizaſſe, antequã ſe ab illo ſchiſmate correxiſſeot, ſi quaodo cum Maximiniano erant non erant extra Eccleſiam? Aduertis ne quid dicas? Inuenis K quà exeas, quò confugias, vbi te abſcondas?

Ca. XXIX.

Vides certe dum manifeſtos errores defendere conaris alienos, nihil te agere, niſi ſubiungere manifeſtiores tuos, Ecce lege verba tua, ſic à me prorſus commemorantur vt à te ſcripta ſuot. Cum quàm plurimos, inquis, Epiſcopos error ſibi Maximianiani ſociare contenderet contracto à noſtris cõcilio in eos ouines qui in eius ſchiſmate perſtitiſſent, prolata ſentẽtia eſt, quam tu quoque te legiſſe teſtaris, Quæ cum ſententia cõſenſu omnium firmaretur, placuit tamen decreto concilij dilatiooem temporis dari, intra quod ſi quis corrigi voluiſſet, innocens haberetur. Hæc dicens ſiccine contra teipſum ſenſum claudis, vt non aduertas ꝙ hi omnes qui propterea contra ſe ferri ſententiam cõcilij meruerunt, quia Maxiominiano ſociabantur, antequam ſe intra dilationis tempus corrigerent in eodem ſchiſmate conſiſtebant. Ibi ergo baptizabaot? Obſecro te quid inanem caligioem perſpicuis rebus aſpergis, quam rurſus miorum verborum non minore perſpicuitate diſpergis? Dico enim Prætexatum & Feliciaoum Maximiniani ordinatores in eo quod commiſerunt, in ſacrilego ſchiſmate L baptizaſſe, & ab eis baptizatos cũ eis eſſe ſuſceptos, non reſciſſo baptiſmate quod in ſchiſmate dederaot, quod ſacrilegè miniſtraueraot, quod ore maledictione pleno, quod labiis cum veneno aſpidum conſecrauerant. Talia quippe in eos dicuntur, eam quippe ſentẽtiam in eos omoes prolatam eſſe non negas.

Cap. XXX.

Hic tu reſpondes, quod noo ſolum duo iſti quos memoro, ſed etiam multi alij purgati atque ionocentes iotra diem dilationis ſe Eccleſiæ reddiderũt, Quo verbo me adiuuas, quo verbo mecum aſſeris veritatem, caliginemq; illam quã conabaris offundere diſcutis. Cũ enim dicis eos ſe Eccleſiæ reddidiſſe, proculdubio fateris eos extra Eccleſiã fuiſſe, Vbi ergo antequam ſe Eccleſiæ redderẽt fuerunt? Vbi baptizauerunt, ergo extra Eccleſiam baptiſma fuit qood dederũt. Ab hoc inexplicabili implicamẽto dum te conaris euoluere, rurſus inuolueris. Dicis enim ideo eorum baptiſma nõ debuiſſe reſcindi, quia intra diem præſtitutum reſtituti, peremptoria ſenteotia non tenerentur. Quo modo ergo dicis aote diẽ reſtitutionis nõ fuiſſe ab Eccleſia ſeparatos, quos ante diem dilationis confiteris Eccleſiæ reſtitutos? Si homines ſumus, ſi qualemcunque rationem, ſi ſenſum habemus humanum, ſi non pecora pecoribus, ſi non ligna & lapides lignis & M lapidibus loquimur, non meis tantum, ſed etiam ipſis tuis verbis eminet, apparet, elucet in Maximioiani ſchiſmate baptiſmum datum veſtros auſos nõ fuiſſe reſcindere, qui homines baptizatos in Eccleſiis quas io gratia domini proprio labore Apoſtoli propagauerint, nõ dubitant Chriſtiaoos negare, exufflare, rebaptizare. Tu dicis, tu ſcribis, ecce teipſum audi, lege teipſum. Tu, ioquam, dicis, tu ſcribis in eos omnes qui in Maximiniani ſchiſmate perſtitiſſent, contracto à veſtris concilio prolatam eſſe ſententiam. Tu dicis, tu ſcribis, hac ſentẽtia conſenſu omnium confirmata, placuiſſe tamen dilationem temporis dari, intra quod ſi quis corrigi voluiſſet, innocens haberetur. Tu dicis, tu ſcribis, non ſolum duos inde quos memoro, ſed multos alios purgatos atque innocentes ſe veſtræ Eccleſiæ reddidiſſe. Tu dicis, tu ſcribis, ideo eorum baptiſma non debuiſſe reſcindi, quia intra diem præſtitutũ, peremptoria ſentẽtia nõ tenerentur.

Ca. XXXI.

Quid tantum prævalet ingenio tam bono cauſa tã mala homo cordate, homo literate? Illi in quos ꝓpterea eſt illa ꝓlata ſentẽtia, quia ſicut ipſe dicis, in

A cis,in Maximiniani ſchiſmate perſiſtebant, antequam
ſicut dicis reſtituerentur,vbi erant,ibi ſacramenta cele-
brabant,ibi baptizabant.Et vt verbis illius plenarij coo
cilij magis vtar,Ibi viperei ſeminis noxios partus tardo
calore vaporabāt, ibi publici facinoris & parricidij ſui
fœta ſcelerū vota gigoebāt, Ibi parturiebaot iniuſticiā,
Pſal.7. coocipiebant laborē, & pariebaot iniquitatem, Ibi iam
non cōfuſa criminū ſylua nomina eorū deſignabat ad
pœnam,Ibi eis indulgentiæ funis dum clemētiæ dimit-
teretur linea,iā cauſa quos puniret inueoerat,Illuc eorū
tāquā in aſperos ſcopulos veridica vnda naufraga mē
bra proiecerat,Eorum pereuntium ibi erant littora Ae-
gyptiorum exemplo funeribus plena, nec ipſam inue-
Exod.14. nientia ſepulturā,Ibi oon ſolum Maximinianum,fidei
æmulum,veritatis adulterū,Eccleſiæ matris inimicum,
Dathan, Chore & Abiron miniſtrum de pacis gremio
ſententiæ fulmeo excuſſerat, nec ſolum mors iuſta ſui
ſceleris condemnabat, ſed etiā trahebat ad cōſortium
criminis plurimos catena ſacrilegij, Ibi erat venenum
aſpidū ſub labiis eorum, Ibi eorum os maledictione &
Pſal.13. amaritudine plenū, Ibi veloces eorū pedes ad effunden
B dum ſanguinē, Ibi contritio & infœlicitas in viis eorū,
& viam pacis oō cogooſcebāt, nec erat timor dei ante
oculos eorum,Ibi iacebāt membra abſciſa quę peſtifera
putredo ita corruperat,vt plus haberet in abſciſione ſo
lamiois, quàm in remiſsione medicaminis. Ibi erāt fa-
moſi criminis rei Victorianus Carcabianēſis, & cæteri
cuoi iſto duodecim, inter quos Prætexat⁹ Aſſuritanus,
& Felicianus Muſticatius,de quib⁹ receptis agimus, qui
eundem Maximinianū pręſeotes ordinauerāt, hoc eſt
funeſto opere perditionis vas ſordidū collecta fæculen
tia glutinauerant, Ibi tanto facinori taoquā illicito in-
ceſtui clerici Carthaginis lenocinium præbuerunt. Ta-
les miniſtri ſacramentorum,oondū correcti,oondum
vobis redditi ac reſtituti i ſchiſmate Maximiniani bap-
tizauerant,& poſt tales miniſtros ſacramentorum cor-
rectos,redditos,reſtitutos,veſtri non rebaptizaueruot.
Quod de- Quid ſola in vobis præualet animoſitas?Aliquan-
creto Baga do atteodatur,aliquando audiatur & veritas,Quid in-
ienſis cōci- nituntur inſaoiſsimę nebulæ dilationis datæ?Non ipſis
lij qui pro- data eſt dilatio,de quibus dictū eſt,dānatos eſſe cogno
priis mani- ſcite,de quibus etiā prædictum eſt quales fuerint, quid
bus Maxi- fecerīot, cur eos oportuerit iam ſine dilatione dānari,
minianum ꝙ ſcilicet Maximinianum impoſitis manibus pręſentes
nō ordina- ordinauerunt.Hoc eſt enim quid ſignificarunt,dicēdo
uerāt, inno quòd funeſto opere perditionis vas ſordidū collecta fę
cētes decer- culentia glutinauerint.Illis autē data eſt dilatio qui or-
nuntur. dioationi Maximiniani nō interfuerunt,quāuis in eius
C. XXXII. ſocietate atq; ſchiſmate cōſtituti,tantum quia manus ei
C ꝙ abſeotes fuerant oō impoſuerūt, à dāoatis eadē con
cilij ſeotētia diſtinguit,Nam cum dixiſſeot illos quorū
& oomina cōſcripſerūt,damnatos eſſe cognoſcite, eos
autē,inquiunt,quos ſacrilegi ſurculi non polluere plan
taria,hoc eſt qui à Maximiniani capite proprias manus
verecundo fidei pudore retraxerunt, ad matrem Eccle
ſiam redire permiſimus.Quid plaoius,quid diſtinctius,
quid apertius? Illos dicūt famoſi criminis teos qui fune
ſto opere perditiotis vas ſordidum collecta fæculentia
glutinarunt,dānatos eſſe cognoſcite. Hos autem dicūt
quos ſacrilegi ſurculi nō polluere plātaria, hoc eſt quia
à Maximiniani capite proprias manus verecūdo fidei
pudore retraxerunt, ad matrē Eccleſiæ permiſimus re-
dire, & quia ex illis damnatis duo poſtea ſaluo honore
ſuſcepti ſunt,non inuenitur hoc quemadmodū defen-
datur, niſi vt omnibus dicatur, dilatio fuiſſe conceſſa.

Sed coocesſa ſit omnibus,nempe quotquot ad vos C.XXXIII.
ab illo ſchiſmate redierunt,antequā redirent, illic fue- D
runt,illic baptizauerunt, Inde ad vos ſine deſtructione
ſui honoris & baptiſmi redeuntes,ſi frons aſsit, ora ve-
ſtra clauſerunt.Cum enim quærimus antequam ſe ſicut
ipſe dixiſti,Eccleſiæ reddidiſſent, & ante diem præſti-
tutum reſtituti fuiſſent,vbi erant?quid aliud vos tes ip-
ſa reſpondere compellit,niſi in ſchiſmate Maximinia-
ni,propter quod illa in omnes eſt prolata ſententia?Ibi
ergo baptizauerunt eos in quibus ad vos ſimul inde ve
oientibus baptiſmum Chriſti non auſi eſtis reſcindere,
quia coacti eſtis agnoſcere.Vnde ipſo facto veſtro,ope
re veſtro, iudicio veſtro aduerſus vos merito rectèque
concluditur agnoſcendum eſſe baptiſmum Chriſti,etiā
ſi extra Eccleſiam datus fuerit, & ideo vos hoc pie co-
gnoſcere in veſtris,vos impie reſcīdere in ooſtris. Sed
forte pœnitet talia te verba poſuiſſe, quæ hāc veritatem
nimis vrgent,quoniam dixiſti factum eſt,vt ſi ſe Eccle-
ſiæ reddidiſſent & ante diem pręſtitutum reſtituti,per-
emptoria ſeotentia non tenerentur, vt reſpooderetur
tibi,Quo modo ſe Eccleſiæ reddiderūt,quo modo eidē
reſtituti ſunt,ſi ab ea noo erant ſeparati, aut ſi ſeparati E
erant,quo modo baptizabāt? Sed quid aliud dice- C.XXXIIII
res niſi quod ab eis audieras quos cōſuluiſti,cum ex hac
cauſa literis meis permouereris, & tamen fortaſsis te ar
guant, te reprehendāt quòd talia verba incautè poſue-
ris.Eſt quod te aduerſus eos maxime muniat, ac tuā tri
ſticiam cooſoletur,Nam & ipſi in eiuſdē cōcilij decre-
to talia poſuerūt,vnde ſi nobis lecto iſto opuſculo no-
ſtro ita reſpōdere voluerint ꝙ eis nō præiudicent ver-
ba laici ſui, verba ipſorum continuo recitabimus. Eos
autē,inquiunt, quos ſacrilegi ſurculi noo polluere plan
taria,hoc eſt qui à Maximiniani capite proprias manus
verecundo fidei pudore retraxerunt, ad matrē Eccleſiā
redire permiſimus.Cū enim eis dicitur, iſti quos ad ma
trem Eccleſiā redire permiſiſtis,antequam redirent vbi
erāt?ſimiliter vrgētur vt tu pauloantè verbis à te poſitis
vrgebaris. Vbi enim eos fuiſſe reſpōdebunt,niſi in ſchiſ
mate Maximiniaoi?Sed vbi velint eos fuiſſe cōtendāt,
certe qui ad Eccleſiā redire permiſsi ſunt,in Eccleſia nō
fuerunt,Ergo extra Eccleſiā baptizauerūt,& ſimul bap-
tizatores & baptizati ad Eccleſiā redeuntes, nec illi ho
tiores quos extra geſſerant,nec illi baptiſma quod extra F
acceperaot amiſerūt.Et tu quidē quantū potuiſti in cau
ſa mala cautè locutus es vt diceres,Placuit tamē decre-
to coocilij dilationem temporis dari,intra quod ſi quis
corrigi voluiſſet,innocēs haberetur.Illi autē nec corri-
gendos eos fuiſſe dixerunt, quibus data eſt illa dilatio,
ſed tanquā omnino impolluti atq; innocētes in Maxi-
miniani ſocietate fuerunt,ſic de illis loquūtur cū ipſam
prorogāt dilationē. Quid eſt enim aliud quod dicūt, Ca.XXXV.
Eos autē quos ſacrilegi ſurculi nō polluere plātaria, ad
matrē Eccleſiā redire permiſimus.Ac ne parum ſit,vide
quid adiungat,Quātum enim de reorū,inquiūt,morte
purgamur,tanto de innocentiū reditu gratulamur.Cur
itaq; tu dicis,placuiſſe dilationē temporis dari,intra qđ
ſi quis corrigi vellet innocēs haberetur, cū eam videas
impollutis atq; innocentibus datā? Sed videlicet tu ti-
muiſti ne tibi diceretur, quare dabatur dilatio eis quos
nō polluerat Maximinianus, ideo dilatione illa corri-
gendos eſſe cēſuiſti,illi timuerūt ne ſibi diceretur, qua-
re in ſuis honoribus pollutos ſuſcipere voluiſtis,ideo ſe
impollutis dilationē dediſſe dixerunt. Proinde ſin- C.XXXVI.
gula timuiſtis,ſed alterutrū oppugnatur ex altero.Nam
tibi dicitur, Quo modo exiſtimas corrigēdos quos tui

G prædicant impollutos?Illis autē dicitur, Quo modo aſſeritis impollutos, etſi ooo manum impooendo capiti Maximiniani, tamen ſchiſmatis eius communiooe maculatos? Cuius autem aoimus, cuius vires, cuius lingua ſufficiat proloqui tam intolerandum dolorem, vt pars Donati diſciſſa reſarciatur, ne ſocios Afros in Africa polluat Maximinianus, nec ad ipſam radicem vnitatis rami fracti regredi permittatur? Tot remotiſsimas gentes polluit ex Africa Cæcilianus ex die concilij Bagaienſis, hoc eſt ab octauo kalēdis Maij vſque ad diem dilationis datæ illius, hoc eſt octauo kalendarum Ianuarij. Octo mēſes numerantur in hoc tam longi temporis interuallo.

Caput XXXVII. Illis quibus dilatio data eſt, maculabantur ſocietate damoao Maximiniani, an noo maculabantur? Si maculabātur, quo modo dicitur, Eos autem quos ſacrilegi ſurculi oō polluere plantaria, ad matrem Eccleſiam redirc permiſimus? Si ooo maculabantur, quo modo oos atque omoes quæ vbique ſuot Chriſtianas gentes potuit ignotorum, ooo dicam falſorum maculare certe alienorū cootagio peccatorū? Sed ideo, H inquis, dilatio data eſt, quę ſi trāſiſſent, illis non redeuntibus tunc macularentur, & in pœnā damnationis iocurrereot. Noo ergo eos peccatum illius ſocietatis, ſed dei conſtitutio maculabat. Si ergo nullus dies cōſtitueretur, immaculati vtique permanerent. Quid de vobis male meruit orbis terrarum? Cur enim maculatum perhibetis peccatis alienis, cui oullum tēpus dilatioois conſtituiſtis, cū tanta ſit veſtra potentia, vt homines quando volueritis peccatoribus ſocieotur, & quādo volueritis ioquinentur innocētes? Et iam polluti erant quibus io parte Maximiniani dabatur dilatio, iotra cuius diem ſi remearent ad vos, habereot integri hoooris ac fidei fuodamenta. Si autem ille dies eis oō redeuotibus præteriret, tunc polluti, tūc ſcelerao, tuoc perditi ſuppliciū damoationis incurrereot, tuoc humiliareotur per pœniteotiam degradatiooe mira prędicētium hominum. Non iam vt vetus prouerbium fertur, quod volumus ſanctum eſt, ſed etiam quādo volumus & quandiu volumus. Cōtingat alicui veſtrum orare in oaui nobiſcū, iam pollutus iam traditor appellatur. Cōmunicant altaria damnatores Primiani cum Maximioiano, veritatis adultero, Eccleſię matris inimico, Dathan, Chore & I Abiron miniſtro, & per octo menſes ionocētes impollutiq; perſiſtunt. Proiode ſi qui ex his quinto kalendis Iaouarij, ſe veſtræ cōmuniooi reddiderunt, de inoocētium eſtis reditu gratulati, eorum ſcilicet, quos ſacrilegi ſurculi non polluere plantaria. Quid vos promeruerunt tot dies octo menſiū, à die octauo kalendarū Maiarum, vſque ad diē octauum kalendarū Ianuarij, quos ita ſanctificaſtis, vt per eos quicunq; cōmunioni ſacrilegæ atq; damoati Maximiniani cohærerent, oon pollucrentur nec efficerentur oocentes. Et quid vos offendit tam ſanctus dies oatalis ipſius domini ooſtri, vt ſolus aduentu & tranſitu ſuo pollueret iooocentes, atq; in eis qui in illo ſchiſmate baptizarūt, per omnes illos dies ſanctus maoeret baptiſmus Chriſti & immūdus fieret per natalem Chriſti?

Arguit cōtra Donatiſtas ex eorū dictis. Cap. XXXVIII. Quid noo audeat humana temeritas, cum io ſenteotiā oſtandi præcipitatur erroris, quā relinquere propter veritatē pudet, & defendere cōtra veritatem nō pudet? Sed quid hinc plura, vbi quilibet obſtinatiſsimus qui cōtra omoes voces ratioois obduruit, neceſſe eſt fateatur de quibus dicitur, Si ſe Eccleſiæ reddidiſſent, & ante diem præſtitutum reſtituti eſſent, quæ verba ipſe poſuiſti, eos deniq; de quibus dicitur, ad matrē Eccleſiā redire permiſimus, de innocentium reditu gratulamur, ac ne anguſtū redeūtibus tem- K pus, ſpem ſalutis arctatæ die preſſura ſubducat, vſq; io illum diē agniooois pādimus ianuā, vt integri honoris ac fidei regreſsi habeant fundameota, quam quiſquam ſi ingredi oequiuerit pigra ſegnitia, ſciat ſibi ad omnes vetiales aditus viam eſſe ſubductam & poſt præſtitutū diem redeuntibus fixa pœoiteotia, quæ verba trecenti & decem in ſeotentia ſua totiens iocul carūot. Neceſſe eſt, inquam, quilibet aduerſarius fateatur eos de quibus iſta dicuntur, antequam ſe vobis redderent, antequam vobis reſtituereotur, antequam ad vos redirēt, antequā regreſsi ianuam dilaoonis ingrederentur, nō fuiſſe vobiſcum, extra veſtram commuoiooem in eo ſchiſmate quo ſe à vobis ſeparauerant baptizaſſe, iode vobis redditi ac reſtituti vbi à vobis alienati erāt, iode ad vos redeuntes & regredieotes quo à vobis foris eraot & tenuerant, noo diminutos hooores ſuos, & ſecum introduxerunt oon rebaptizaodos baptizatos ſuos.

Caput XXXIX. Quid adhuc peſsimæ cauſæ patrocioium pertioaciſsimū prębes? Acquieſce tandem noo mihi, ſed ipſi qua conuincimini veritati. Vide quamq; verum dixerim, quod fruſtra labefactare cooatus es, quanta fuit pro pace tolerao L da. Atque vt eiſdem idenodem verbis vtar, quibus in illis literis vſus ſum, pro pace Chriſti redite ad Eccleſiam, quæ nō dānauit incogoita, ſi pro pace Donati placuit reuocare damoata. Si enim ex his duodecim quos cum Maximiniaoo ſine dilatiooe damnauerant, Felicianum & Prætexatū, poſtea receperunt, quo modo falſum eſt eos reuocaſſe damnata? Si autem & ipſis dilatio data eſt, quos dixeruot, damnatos eſſe cognoſcite, etiā ſi nullus eorum poſtea remearet, placuit tameo reuocare damnata, quando poſt ſeotentiā qua dictum eſt, dānatos eſſe cognoſcite, data eſt dilatio qua eis liceret euacuata damnatione remeare. Hæc dicta ſufficerēt, etiam ſi verum eſſet quod te dicis cū hac cauſa Maximinianenſium valde permotus eſſes, à tuis Epiſcopis cognouiſſe. Quid autem agis quia & falſum eſt? Quære aut ſi habes ioſpice diem geſtorum procooſularium, qoo poſtulatio dicta eſt à Ticiano aduerſus Feliciaoū & Prætexatum, vt pellereotur locis, & inde quantum poſt diē dilationis illius hoc factū eſt, Nam dies eſt coocilij Bagaienſis conſulatu Auguſtorum Archadij ter, & Hooorij iterum octauo kaleodis Maij, dies autem dilatioois hinc vſq; ad octauum kalēdis Ianuarij. Poſtulatio vero M iſta Ticiani dicta eſt poſt iſtum conſulatum die ſexto nonas Martij.

Cap. XL. Proinde apparet tertium ferme agi menſem, cum à procōſule petitur vt Felicianus & Prætexatus ſedibus propulſentur, taoquam collegæ Maximiniani quos ſibi cōſociauerat ad furorem, Nam cum memoratus aduocat⁹ de Maximioiaoo quod ſufficere videbatur, in eadē poſtulatione dixiſſet, Eos quoq;, inquit, quos alieoæ præſumpoōois error attraxerat, portu primo propoſito pœtitendi, ſi reuerti cuperent, iotra tēpus ad religioois tramitem deſtitutū, pari vigoris admonitione cōpeſcuit, ſed ſuis iſtitutis, inquit, iniquitas dalectatur, & ſemetipſam oō deſerit, cum ſemel præcipitata corruerit. Idem nanq; Maximinianus cœptā nutrit audaciam, & alios ſibimet cōſociat ad furorē, ioter quos etiā Felicianus quidam, qui primo recta ſectatus deprauationis huius attaminatiooe fuſcatur, in Muſticana poſitus ciuitate, deo oipoteoti parietes cōſecratos, Eccleſiā veoerandā quaſi quadā obſeſsiooe credidit retioendā. Hūc etiā Prætexat⁹ in Aſſuritanis partib⁹ imitatur. Audis ne aduocati verba clariſsima & manifeſtiſſima, quibus dicit iſtos de quib⁹ agimus, quia portu propoſito

A poſito pœnitendi, dum ſuis inſtitutis iniquitas delecta-
rur, cũ ſemel præcipitata corruerit, cõtempſerunt locis
Eccleſiaſticis expellẽdos, vbi ſi dies poſſet latere geſto-
rum, cuiuis obtuſiſsimo ſatis eluceret, quod contra eos
non ita procõſularis poteſtas adiretur, ſicut illic magis
apparet ſine vlla impertita dilatione dãuati, aut ioira
diẽ dilatioois qui omnibus datus eſt vobis, reſtitui no-
luiſſent. Cum vero etiã dies geſtorum cuiuſlibet obſti-
oatione oculos aureſq; ſic feriat vſqueadeo, illos etiam
poſt tranſactum dilatis diem in veſtra cõmnuione nõ
fuiſſe, & Maximiniano cohæſiſſe, vt ob hoc aduerſus
eos tam terribilis iudiciariæ iuſsionis impetraretur au-
thoritas, Quid ad hęc dicitur? Quid adhuc contra tam
perſpicuam veritatẽ mira impudentiæ cæcitate conten
ditur? Quid adhuc ab eis qui cum vnitate partis Dona-
ti etiam concordiam ſacrilegorum damnatorũ tenere
voluerunt, cõtra vnitatem Chriſti tanta inſania rebel-
latur? Quid adhuc baptiſmus Chriſti etiam in ſacrilego
ſchiſmate veneratione debita cognitus, in tot catholi-
cis gentibus impia præſumptione reſpuitur, ſacrilega
Cap. XLI. repetitione violatur? Nolo quærere quanto poſt
huius poſtulationis diem qua Felicianus & Prætexatus
B Ticiani aduocati verbis tam grauiter accuſantur, in ve
ſtram communionẽ recepti ſunt. Sufficit quod eadem
poſtulatio tanto poſt finem præſtitutæ illius dilationis
eos à veſtra communione ſeparatos, in Maximiniani
ſchiſmate fuiſſe coouincit, quos poſtea recepiſtis, quo-
rum honores nulla ex parte minuiſtis, à quibus datum,
quanuis in ſacrilego ſchiſmate baptiſmum, ſicut reue-
ra timendum fuit, reſcindere timuiſtis. Nũquid iam in
hac cauſa ſe cõtra nos lingua cuioſlibet pertinaciſsimi
commoueret, ſi ſe moueri in hominis ore, ſub hominis
frõte ſeotiret? Errauí planè fateor, eo quòd in illis lite-
ris poſui de illa Bagaienſis concilij ſententia, quoniam
dixi cum apud eos decernenda recitata eſt, ore lætiſsi-
mo acclamauerunt, Nunc autem cum à nobis recitata
fuerint obmuteſcont. Verum quod dixiſti, Ecce nõ ob-
muteſcunt: verecuodia quippe in rebus tam manifeſtis
vel etiam ipſa impudentia obmuteſcere poteſt, inſania
non poteſt. Neq; hoc dictũ de te accipias qui tuis Epiſ-
copis mentientibus credidiſti, nec de illis omnibus,
neque enim omnes de hac re permotus conſulere po-
tuiſti, ſed de iis qui cum ſe ſcirent quanta & quando cõ
C tra Prætexatum & Felicianum apud iudices geſta ſunt,
quod tuis inſeruiſti literis, tibi auſi ſunt dicere qd ante
diem præſtitutæ dilationis, Felicianus & Prætexatus ve
ſtræ communionis reſtituti peremptoria ſentẽtia non
tenerentur obſtricti. Aut ſi & ipſi forte iſta neſcierunt,
nunc ſaltem cum hæc legitis taceat verecundia, taceat
& ipſa qualiſcunque hominis impudẽtia, ſola certe quæ
contra tam euidentem veritatem clamat inſania relin
quatur, & illa erit fortaſsis ſanabilis ſi cõpeſcatur à ſa-
Cap. XLII. nis. Nunc vide quemadmodum de me dixeris, Te-
Prouer. 19. ſtis mendax nõ erit impunitus, cum putares me in hac
Maximiniaoenſium cauſa fuiſſe mẽtitum. Ego tibi hoc
non repono, quippe forte locutus es quod incauta ami-
cicia credidiſti, noo quod fallaci corde fuiſti. * Homi-
* aliàs, fin- nes ſumus, Qua tandem vigilaotia efficere poſſumus,
xiſti. ne vel putando vel loquẽdo in aliquo labamur? Sed cõ
tra medicinam correctionis obſurdeſcere non debe-
Ca. XLIII. mus. Nunc attende quantam mihi etiam in cæteris
partibus Epiſtolæ tuæ cauſa iſta Maximinianenſiũ præ-
beat reſpondendi facilitatẽ. Quicquid de traditoribus
velut noſtris dicendum putaſti, quãquam veſtri potius
hoc feciſſe doceantur, quod & in illo trium voluminũ
opere ſatis ſupérque monſtraui, vide tamen & reſpon- D
de ſi potes, vtrum hoc crimen quorumlibet fuerit, pol-
luere potuerit in vnitate toi gentium Chriſtianos, vel
longe remotiſsimos vel longe poſteros, ſi crimẽ ſacri-
legi ſurculi in Maximiniani oiaculare non potuit vel
ſocios Afros quibus dantes dilationem trecenti & de-
cem Epiſcopi veſtri dixerunt, quos ſacrilegi ſurculi oõ
polluere plaotaria, vel voſipſos qui non ſolũ iſtos quos
innocentes dixiſtis, verumetiam in illo ſacrilegio iam
damnatos, tanta concordia ſuſcepiſtis, dicis orientali-
bus nota fuiſſe crimina traditorum, quando tibi Afrõ
Maximioianeoſiũ ſchiſma in Africæ capite cõmiſſum,
antequam meas literas legeres valde permotus conſu-
leres Epiſcopos veſtros, incognitum fuit, & cum cõſu-
luiſſes verum ab eis audire minime potuiſti. Quos cer-
te ſi defendis, ne dicas mentitos, cõcedis ignaros, & ta-
men nec nos nec Orientis nec Occidẽtis tot tantóſque
populos ſaltem neſcire permittis cauſam Cæciliani, cũ
iſti neſciant Prætexati & Feliciani, quos trecenti & de-
cem, hoc eſt aut omnes aut propè omnes Epiſcopi par-
tis Donati Afri Afros in Africa damnaueruot, Afri
Afros in Africa ſuſceperunt. Inſeris principium Ca. XLIIII
Sardicenſis concilij, vode probare conaris quod oriẽ- E
tales Epiſcopi cognito crimine traditorum, parti Do-
nati communicauerint, hoc voo magno ſcilicet docu-
mento quod inter Epiſcopos quibus ſcribunt Donati
nomen inuentum eſt. Nec tamen ibi aliquid legitur eis
de Afris traditoribus cogoouiſſe. Quod quidem con-
cilium ne te lateat Arrianorum eſt, quos iam tu inter
alios hæreticos nominaſti, nec additis ciuitatũ nomi-
nib⁹ legi ſolet, quia nec ipſe mos eſt Eccleſiaſticus, quã-
do Epiſcopi epiſcopis ſcribũt Epiſtolam. Vnde neſcio
quis iſte Donatus, miror ſi non in veſtris literis Car-
thaginẽſis factus eſt, quanquam potuerint illi tam lon-
ginquis terris ab Africa ſeparati, eoipſo tempore quo
ſcribere volebant, requirere quiſnã Epiſcopus eſſet Car
thaginis, Omitto enim dicere quod fortaſſe Orientales
hæreticis aliquo modo ſe ſociare tẽtauerint. Sed tu ho-
mo prudens cum velles ſoluere quæſtionem, cum tibi
dici poſſet, ſi hæc ita ſunt, Orientales ſcriberent ad Do-
natum veſtrum, quemadmodum à cõmunione veſtro-
rum Orieotales poſtea degradati ſunt, reſpõdiſti & di-
xiſti, Quia in recipiendis iterum veſtris damnatæ cau-
ſæ non potuerunt ſeruare conſtantiam. Et ſcriptum eſt, F
Qui iungitur fornicariæ, vnum corpus eſt: vbi veſtros 1. Corint. 6.
nunc atrociter accuſaſti ſi in cauſa Maximinianẽſium
non potuerunt ſeruare conſtantiam execrabiliter dam
nando ſacrilegos, honorabiliter ſuſcipiẽdo damoatos.
Illud enim de Orientalibus omnino nõ probas, hoc de
veſtris audiſſe legis, & cernis & iudicas. Iubes me Ca. XLV.
relinquere Eccleſiam traditorũ, quos nec vos nec apud
nos, nec maiores veſtri apud maiores noſtros conuin-
cere ac demooſtrare potuerunt. Quos nunc ſi demon-
ſtraſſes, eorum facinus crimenq; damnarem, non prop-
ter eos tot gentium quibus ignoti ſunt catholicam ſo-
cietatem deſererem. Sed vide qua cõſideratione nolis
in communiooe noſtra eorum mortuorum memoriã
fieri, quorum facta non nouimus, quorum etſi bonam
ioter ſuos famam poſteritatis ſucceſsione didicimus, cũ
in veſtra communione ſine vlla degradatiooe viuant,
quorum mala ſenſiſtis, quorum ſacrilegia cõdemnaſtis.
Audéſne dicere homo prudẽs, ille qui tradidit & crea-
uit ſe, neſcieos illum eſſe creatorẽ noſtrum in eo quòd
Chriſtiani ſumus, qui eſt creator noſter io eo quòd ho
mines ſumus, quanuis nec illum quem putas creatorem
meum

G meum de traditione conuiceris. Ego autem non repen
do tibi hanc inuriam, oec tuum nec filiorum vel nepo-
tum aut pronepotum morũ, ſi in parte Donati fuerint,
Feliciaoum dico creatorem. Tãtum quia permittis, ad-
moneo ne creator tuus poſt nomen hominis impia va
nitate currentis te inueniat deſertorem. Deinde plau-
ſibiliter tibi videris adiungere, A foote deducitur riuus,
& caput membra ſequuntur: ſano capite omne ſanum
eſt corpus, & ſi quid in hoc morbi vel vicij eſt, omnia
membra debilitãtur: originem ſuam reſpicit, quicquid
in ſtirpe proceſsit: non poteſt innocens eſſe qui ſectam
non ſequitur innocentis, cum præſertim ſcriptum ſit,
3. Reg. 19. In legalibus patrum veſtrorum ne ambulaueritis. In his
omnibus verbis tuis omitto, quia nõ eſt ſimile quod de
humano corpore cõparaſti, Fieri enim poteſt vt & pes
doleat capite ſaoo, & pede ſano caput. Omitto etiam ꝙ
tibi exciderit, quod pauloantè dixeris. Hoc & nos vo-
lumus, hoc ſuademus, vt Chriſtus Chriſtiani ſit caput,
qui nunc neſcio quẽ traditorem caput vis eſſe ignota-
rum gentium Chriſtianarum, vbi datum & acceptum
H Chriſti baptiſmum non vultis agnoſcere tanquam bap
tizati, non oiſi ab illo traditore creati ſint. Omitto etiã
illud, quantum me adiuuet, quod de ſcriptura teſtimo-
nium ipſe poſuiſti, dictum eſſe Iudæis, In legalibus pa-
trum veſtrorum ne ambulaueritis, cum hoc vtiq; præ-
ceptum quicunque tunc obſeruare voluerũt, ſicut Pro-
phetæ ſancti & ſeptem milia virorum, qui non curua-
uerunt genua ante Baal, à populo tamen ſuo & à com-
munibus ſacramentis non ſe diuiſerunt. Hoc dico vel
nolis repetendo, quàmlibet tibi videar moleſtus, incul-
co. Noli Cæcilianum totiens abſolutum caput facere
poſteris noſtris, cum ego & Primianum à Feliciano, &
Felicianum à Primiano damnatum, non tamẽ faciam
Ca. XLVI. caput poſteris veſtris. Iam vero de perſecutionis io-
uidia, quã à terrenis poteſtatibus vos pro parte Donati
perpeti gloriamini, quãuis in illo trium librorum ope-
re ſatis tibi abundeq; reſponderim, neque nunc tibi ta-
cebo, quod ex hac cauſa Maximinianenſium breuiter
reſponderi poteſt. Neque ſi proterea vos imperitis at-
que imprudentibus populis vos commẽdatis, Sic enim
ſe Maximinianus ipſe, ſic eius ſocij, qui nec perſecutio-
I nibus veſtrorũ, vt ad eorum commuoiooem redirent,
cedere potuerunt, vanis imperitiſq; commendant, ſed
qui ſobrie cogitant eorum qui aliquam moleſtiam pa-
tiuntur, noo pœnas conſiderari oportere, ſed cauſas, in-
telligunt eos pro crimine ſacrilegi ſchiſmatis, in quo à
vobis merito iuſteq; damnati ſunt, cõmotiones etiam
iudiciorum ſecularium merito iuſteq; perpeſſos. Neque
enim commemoro quod in tua Epiſtola poſuiſti, quod
Maximiniaoi non baſilicam ſed ſpeluncam, nõ Opta-
tus ſed populus euertit, Quanquam etiam illic etſi in-
certum eſt veſtro feciſſe, certũ eſt tamen illum paſſum
fuiſſe perſecutionem, nec tamen iuſtum eſſe ſed impiũ.
Vnde iam cogeris confiteri, non debere quid quiſque
patiatur, ſed quare patiatur attendi. Sed mihi parum eſt
hoc Maximiniaoi exemplo interim demonſtrare, non
continuo iuſtum eſſe, qui obtento atq; adumbrato no-
mine Chriſti patitur perſecutionem, quando & Maxi-
minianus ſacrilegus paſſus eſt, niſi te cogã fateri, quod
& religioſi ſacrilegos, & iuſti impios perſequuntur, nõ
ſanè nocendi ſtudio, ſed neceſsitate potius conſulẽdi.
Nec de veteri teſtamento profero exempla, quanuis te
etiam propheticis exemplis docere illa dixiſti. Illa, in-
quam, nimis autiqua non profero, fuerunt enim alte-
rius diſpenſationis & temporis, Iam poſt reuelatam &
opportuno tempore commendatam manſuetudinem, K
Epiſcopi veſtri, quod quidem nos nõ dicimus iuſtum,
ſed quandiu ibi es, & talem cauſam defendis, tu dicere
cogeris, Epiſcopi, inquã, veſtri veſtros ſchiſmaticos ꝑ-
ſecuti ſunt. Iam itaque oon dico, perſecutionẽ paſ- Ca. XLVII.
ſus eſt Maximinianus, fecit Optatus, quoniam vos hoc
ignotare reſpondes, & ita fecit vt hioc nulla poſsim ge
ſta recitare, quanquam in tam recenti memoria ciuita-
tes ipſæ ſi interrogẽtur, negare non poſſunt, Hoc ergo
non dico, ſed dico perſecutionẽ paſſus eſt Maximinia-
nus, fecit Primianus, Et recito geſta quibus oſtendam
domum quam Maximinianus propriã defendebat, Pri
miaoũ procuratione mandata exorciſterij Eccleſiaſtici
nomine fauente ſibi ſacerdote legato, quod ipſa geſta
indicant, abſtuliſſe. Sed iuſticiæ nõ gratiæ fuerit iudex,
noo abouo, non refello. Cur ergo Primianus apud acta
magiſtratus Carthaginenſis inter alia quæ de oobis cõ-
tumelioſè proſequenda mandauit, Illi, inquit, auferunt
aliena, nos intermittimus ablata, cum ipſe abſtuliſſet a-
liena ſi Maximiniani erat domus. Si autem Maximi-
nianus eam potius vſurpauerat, non intermiſiſſet abla- L
ta. Sed ſi neque hoc ad perſecutiooem vis pertinere, di-
co Epiſcopos veſtros & clericos veſtros Maximinia-
nenſibus in eis ſedibus manentibus, in quibus antiqui-
tus fuerant ordinati, feciſſe perſecutiones, apud procon
ſules accuſaſſe, impetraſſe iuſsiones, eiſdemq; iuſsiooi-
bus exequendis officiorum ioſtaotiam, & ciuitatum au
xilia meruiſſe, vt illi qui iam fuerant Bagaienſis ſenten-
tiæ ſeueritate damnati, & à veſtræ communionis cor-
pore, ne per cuncta membra peſtilens virus irreperet,
compendioſo dolore præciſi, & nullum iam vobis fa-
cieotes ſuæ commuoionis morbida contagione peri-
culum, cum præciſis pariter plebibus ſuis propria con-
uenticula frequentabãt, & loca & baſilicas quas nõ in-
uaſerant cum populis ſibi cohærẽtibus perpetua poſſeſ-
ſione retinebãt, terrereotur, perturbarentur, expelleren
tur, retineotes exhibereotur. Lege quę de illis vel C. XLVIII.
in illos aduocatis proſequentibus dicta ſunt, quæ obie-
cta crimina ſacrilegij, quo impetu accuſationis cõcita-
tæ ſunt poteſtates, quære quæ ſtatuta ſint Saluio Mem-
breſitano, quia ei non potuit illius perſecutionis exagi-
tationibus extorqueri, vt rediret ad conſortium crimi-
nis, maluitque committere examini & perſecutoribus
ſuis in proconſulari iudicio reſpondere, ea credo fidu- M
cia quod ſciret aduerſario ſuos legibus contra hæreti-
cos promulgatis vti oon poſſe apud iudicem, niſi etiam
ſeipſos pariter ei irretirent: ſed fefellit eum iſta cogita-
tio. Apud Seranum enim tunc proconſulem vel gratia
plus valuit, vel magis forte Bagaienſe concilium, quod
illic etiam contra eundem Saluium recitatum eſt, qua-
dam ſana interlocutiooe quid per ſe ageretur oſtẽdit,
id eſt, vt Saluium aut choro Epiſcoporum communio-
nis Primiani redderet, aut fugaret à ſedibus, vt Reſtitu-
tus quem cõtra eum Primianus ordinauerat, loca om-
nia quæ à Saluio tenebantur, ſine aduerſario poſside-
ret, & tamen in eadem interlocutiooe quod perſecu-
tionem Saluius pateretur expreſsit. Sic enim in eiſdem
geſtis legitur: Seranus procõſul dixit, Lis Epiſcoporum
ſecundum legẽ ab Epiſcopis audieoda eſt, Epiſcopi iu-
dicauerunt. Quare nõ aut ſub ſatisfactione ad chorum
reuerteris vetuſtatis, aut, vt habes ſcriptum, terga perſe-
cutorib⁹ prodis? Quid hic tibi videtur? Placet ne iſtum
Saluium appellare iuſtum, cui proconſul apud quem à
Reſtituto Epiſcopo veſtro cõtraſtante accuſabatur, etiã
de ſancta ſcriptura dat conſilium vt terga perſecutori-
bus pro-

A bus prodat, quoniam ſcriptum eſt in Euangelio: Si vos
Matth. 10. perſecuti fuerint fugite. Vides certe quam ſpeciem Sal-
uius apud ſuos vel martyris vel confeſſoris oſtendit,
qui perſequente Reſtituto hæc meruit à procõſule au-
dire, & tameo non ſolum ſecundum oos, verumetiam
ſecundum vos impius & ſacrilegus iudicatur.

De Saluio Iam vero poſteaquam ſeotentia proconſulis Abiti-
ſene q mor- nenſibus allegata eſt, per quam ciuitaiem vicinam indi
tuorum ca- catam implere veſtri meruerant, eo quod penè omnes
nũ alliga- Membreſitani Saluium diligebant, quæ fecerunt idem
tione puni- Abitinẽſes homini ætate grauiſsimo, piget dicere, quia
tur. Caput eum nõ apud acta feceruot, ſed tam recenti memoria,
XLIX. cum omnibus documentis ſit clarior ipſa teſtificatio ci
uitatum breuiter attingam, quid illic cum iter agerem
comperi. Nam quia eis pro defendẽdis ex quantacunq;
parte ſedibus ſuis etiam poſt procõſulis iudicatum tur-
bę ſibi fauentis fiducia Saluius repugnare teotauerat, vi
ctus aliquando comprehenſus eſt, non iam ducendus
ad iudicium vbi io partes fuerat prolata ſententia, ſed
põpa miſerabili triumphandus. Capto enim ſeni, mor-
tuos canes alligauerunt in collo, & ſic cum illo quantũ
libuit ſaltauerunt. Hoc ſi vellem exaggerarem dicẽdo:
B Nónne fortaſſe hanc pœnam vix tormẽtis regũ Etruſ-
corum quibus mortua viuis corpora iungebant, compa
randam eſſe monſtrarem? Nónne homo ſenex & qui
haberi volebat Epiſcopus, omniũ iudicio de ſocietate
viuorum atq; mortuorum exterminandus eſſet, ſi duo-
bus ſibi ſuppliciis vnde vnum ſubeundum eſſet propo-
ſitis, non potius hæreret cadaueribus humanis, quam
Cap. L. ſaltare eligeret cum caninis? Nunc aſpice illa mea
verba, quæ te refelliſſe arbitratus es, immo iam ooo ip-
ſa, ſed pro ipſis iſta quæ dicam: Ecce enim non dico: Si
perſecutionem qui patitur habendus eſt ionocens, Ma-
ximinianus eſt paſſus, ſed dico: Si perſecutionem face-
re nõ licet, fecit Reſtitutus. Nec dico: Si perſecutiooem
qui patitur habendus eſt innocens, paſſus eſt Saluius.
Geſta recito, verba quæ nõ vis repeto: Fecit Reſtitutus,
paſſus eſt Saluius. Quem mihi ex his duobus Chriſtia-
num niſi Reſtitutum: quẽ ſacrilegum, niſi Saluium re-
ſpondebis? Iaceat ergo oportet improbatumq;, & quod
dixiſti nullam eſſe iuſtam perſecutionem: & quod di-
xiſti, quis non vult teſtamento conſentire prolato, qui
perſecutionẽ patitur, an qui facit? quia & iuſta perſecu-
tio eſt quam pertulit Saluius, & Reſtitutus fecit: paſſus
C eſt Saluius, & tibi Reſtitutus eſt laudabilis, damnabilis
Saluius. Neque enim occulte factũ eſſe dicturus es. Aut
poſſet hoc latere Primianum quod in ea ciuitate factũ
eſt, vbi ipſe Epiſcopus præſidebat, & in tãta ciuitate a-
pud taotum iudicem, vt ex hoc aliis etiam ciuitatibus
occultum eſſe oõ poſſet, Aut ſi & hoc inter occulta de-
putãdum eſt: cur oon vis ignorare orbem terræ ſi quid
mali fecit: quod quidem abſit, vt fecerit perſecutionum
tempore Cæcilianus, ſi perſecutionem quam paſſus eſt
Saluius ab illo quem ipſe contra eum ordinauit, & in
ea ciuitate vbi ſuper collegas principatum gerit, potuit
neſcire Primiaous? Fateberis ergo velis nolis, oe Reſti-
tutum, oe Primianum, ne partem Donati damnare co-
garis, non ſolum iniuſtos pati, verum & iuſtos facere
poſſe perſecutionem. Aut ſi eam quæ iuſte fit, non eſſe
appellãdam perſecutionem putas: nec vos à nobis, nec
veſtros à noſtris perſecutionem poteris probare per-
peſſos, magiſq; nos demonſtrabimus eam nos perpeti
à clericis & circũcellionibus veſtris, qui corde duro &
inſulſo, oec intelligentes nec ferentes quod eis conſu-
limus ad ſalutem, tãto in nos furore ſæuiunt, vt ea quæ
nobis faciunt, nec numerare nec cõmemorare, nec di- D
gne verbis explicare ſufficiam. Proiode cum phre- *Cap. LI.*
neticus medicum vexet, & medicus phreoeticum liget,
aut ambo inuicem perſequuntur, aut ſi perſecutio quæ
malo fit, non eſt, non vtique perſequitur medicus phre
neticum, ſed phreneticus medicum. Sæuicia igitur ve-
ſtra & violẽtiſsima audacia per Circũcelliones veſtros
clericorum veſtrorum ſatellites omnibus nota, compri
menda fuit legibus, quæ contra vos latæ ſunt, & quodã
modo colliganda, ſimul & in quo eſſetis errore & in
quo ſacrilegio cõtra vnitatem pacemq; Chriſti videre-
mini ſaltem ipſo terrore cõmooiti cogitare atque emẽ
dare velletis, ſicut erroribus veſtris per poteſtatum ſe-
cularium iuſsiones exagitati, Feliciaous & Prætexatus
corde nimium duro & peruerſiſsimo, ſchiſma quod à
vobis fecerant, correxerunt, & ad veſtram communio-
nem ſocietatẽmque redieruot. Totum autem corrige-
retur ſi ad radicem catholicam à vobis omnibus redi-
retur. Quicquid vero factum eſt aduerſus vos, quod tẽ-
peramentum Chriſtianæ dilectioois excederet, tam nõ
eſt imputãdum catholicæ Eccleſiæ, quã nec illud quod
Saluio fecerunt Abitinẽſes, Primiano vel reſtituto im- E
putauerim. Quod vero poſt exaggeratas perſecu- *Cap. LII.*
tiones quas partẽ Dooati perpeſſam fuiſſe dixiſti, & to-
tum tacens quod præceſsit à veſtris, & multa dicẽs quę
non probantur in noſtris, de Pſalmis teſtimonium di- *Pſal. 13.*
xiſti & ſubieciſti, Nónne de iis qui talia faciunt dictum
eſt, Veloces pedes eorum ad effuodendum ſanguinem:
& viam pacis nõ cognouerunt? Hæc ipſa & alia multo
longeq; grauiora, illo Bagaienſi concilio Epiſcopi ve-
ſtri in Felicianum Prætexatũmque dixerunt. Et certe
illi nullius carnis ſaoguinem fuderant, nullum in vos
violentiæ corporalis impetum fecerant. Sed qui hæc in
eos dicebant, multo ſceleratius eos ſacrilegio ſchiſma-
tis ſanguinem ſpiritalem fundere iudicabant. Vnde ſi
cum illis poſt tam grauia quæ in eos dicta ſunt, pacem
ſine hoooris eorum decoloratione, ſine baptiſmi reſ-
ciſsione feciſtis: non deſperandum eſt quin & nobiſ-
cum concordare poſsitis. Multo enim vos magis de-
lectare debet ad pacem facieodam totus orbis Chri-
ſtianus, quam Prætexatus & Felicianus. Qui ſi oon vos
inquinauerunt quos tanta criminationis atrocitate dã-
naſtis, multo minus vos inquinat vnitas tot gentium
Chriſtianarum, cui neſcio quorum Afrorum crimina
demonſtraſtis, & multũ vos inquinat ſcelus quo veſtrã F
ſocietatem ab eius Eccleſiæ pro qua tot ac tanta diui-
na teſtimonia recitantur ſocietate ſeparaſtis, quibus di-
uinis teſtimoniis humana temeritate auſus es cootra-
dicere, cum & tuipſe neſcio quo modo eadem io veri-
tate fateri coactus ſis, quòd in Chriſtianum oomeo to-
tus quotidie vertitur mundus. Auſus es, inquam, te- *Ca. LIII.*
ſtamento dei reluctari, cum dicat Apoſtolus, Hominis *Galat. 3.*
teſtamẽtum confirmatum nemo irritũ facit, aut ſuper-
ordinat: Abrahæ dictę ſunt promiſsiones & ſemini ei⁹.
Hoc teſtamentum irritum facere, huic teſtamento par-
tem Donati ſuperordinare minime timuiſti, vt cũ quis
in eodem teſtamento dicat ad Abraham: Sic erit ſemẽ
tuum ſicut ſtellæ cœli, & ſicut arena maris. Hoc tu irri- *Gene. 22.*
tum faciens, & partem Donati pro qua nullum teſti-
monium recitas ſuperordinans, In paucis, inquis, fre-
quenter eſt veritas, errare multorum eſt: nõ intelligens
quo modo à domino dictũ ſit, Paucos intrare per an-
guſtam portã: cum & multos dixerit ab Oriente & Oc- *Matth. 7.*
cideote recubituros cum Abraham, Iſaac, & Iacob. Sed *Matth. 8.*
& in Apocalypſi demonſtrentur ex omni gente & tri- *Apoca. 7.*
bu &

G bu & lingua milia cãdidatorum, quæ nemo numerare
poſsit. Qui profectò & multi ſunt per ſeipſos, & idem
ipſi pauci ſunt in comparatione lõge plurium qui cum
diabolo puniendi ſunt. Quæ tamen frumenta diuinis
in æternum horreis deſtinata, per totum mundum di-
lectionis vnitate ſociata: vel ab ſcandalis & violentiis
hæreticorum ſiue ab interiore tanquam palea ſua mul-
tis non rectè viuentibus, æſtus & trituram huius ſeculi
tolerant, vltima ventilatione purgãda. Sed tibi ad om-
nia nihil facilius quàm Maximinianenſiũ cauſa reſpon
det. Si enim in paucis frequenter eſt veritas, & errare
multorum eſt, permitte vt Maximinianenſes quanto
vobis ſunt impares paucitate, tanto vos ſuperent veri-
tate. Non facis. Noli ergo in cõparatione multitudinis
gentium catholicarum de veſtra paucitate gloriari, ſi-
cut nõ vis vt Maximinianenſes in comparatione mul-
Cap. LIIII. titudinis veſtræ de ſua paucitate glorientur. Quod
autem de Afris traditoribus narras, ita neſcis qualiſcun
que hominis corde, non ſentis in conflictu quo veri-
tas quæritur cum probatio non ſequitur, quàm ſit vana
H & inepta narratio, in qua refellẽda operam non ſume-
rem, nec ſi non haberem in cauſa Maximinianenſium
tam facile ſine vlla ambage compendium. Sacræ ſunt
Pſal. 49. literæ: Deus deorũ dominus locutus eſt, & vocauit ter-
ram: A ſolis ortu vſque ad occaſum, ex Sion ſpecies de-
coris eius. Huic Prophetico teſtimonio concinit Euan
Lucæ. 24. gelium, vbi de ſeipſo idem dominus dicit: Oportebat
Chriſtum pati & reſurgere à mortuis tertia die, & præ-
dicari in nomine eius pœnitentiam & remiſsionẽ pec-
catorum per omnes gentes, incipientibus ab Hieruſa-
lem. Quod enim illic dictum eſt, Vocauit terram, à ſo-
lis ortu vſque ad occaſum: hoc dictum eſt hic, per om-
nes gentes. Et quod ibi dictum eſt, Ex Sion ſpecies de-
coris eius: hoc dictum eſt hic, incipientibus ab Hieruſa-
Actu. 1. lem. Non enim tãtummodo ibi paſſus eſt Chriſtus, ſed
& 2. & 4. etiam ibi reſurrexit, inde aſcẽdit in cœlum, ibi centum
viginti homines congregatos die Pentecoſtes miſſo de
cœlo ſpiritu ſancto impleuit: ibi vno die tria, alio quin-
que milia credentium in ſuum corpus conuerſa ſuſce-
pit, inde in totam Iudæam & Samariam, & in orbis ter
rarum cæteras gentes ſe fructificando diffudit & diffun
dit Eccleſia, Quod diſcipulus prędicens iam aſcenſurus
I in cœlum: Eritis, inquit, mihi teſtes in Hieruſalem & to
Actu. 1. tam Iudæam & Samariam, & vſque in fines terræ. Hæc
2. & 4. igitur Eccleſia incipiẽs ab Hieruſalem, ſeque per omnes
gentes tam euidenti fœcunditate diffundẽs, vt teipſum
confiteri cogat, quòd in Chriſtianũ nomen prouiden-
tia dei quotidie totus vertitur mundus. Hæc, inquã, Ec-
cleſia quæ domino deo deorum loquente, à ſolis ortu
vſq; ad occaſum vocatur, nullatenus ab Afris tradito-
tibus pollui potuit, quos omnino neſciuit, ſi Maximini-
ani ſacrilegi ſurculi non polluere plãtaria, tot collegas
eius tantũ, quia ordinando manus ei non impoſuerunt
quanuis eum à Primiano damnatum laudauerint, Pri-
mianumq; damnauerint in eius ſchiſmate cõſtituti: di-
lationẽ qua reuerterentur acceperint, qui nec etiã quia
dixi traditionem multo probabilius nos vobis obiici-
Cap. LV. mus. Reſpondes me hoc homo fuiſſe confeſſum,
quod eam vos nobis probabiliter obiicitis, docens etiã
regulã locutionis qua comparatiuus gradus quod an-
te poſitum eſt auget, non quod ante factum eſt impro-
Sup lib. 3. bat: & adiungens, Sicut bene & melius, male & peius,
cap. 73. horribiliter & horribilius, ita eſſe probabiliter & pro-
babilius. Vnde tibi colligere videris & dicis: Hinc ego
in illo prolixiore trium librorum opere ſuo loco tibi
ſatis aut pluſquam ſatis fortaſſe reſpondi & oſtendi, Ex K
illis literis didicimus vera quo modo cõparatiuus gra-
dus non ſemper augeat quod compararat, aliquando
improbet cui comparatur. Inde eſt:
Dij meliora piis errorẽmque hoſtibus illum, *Virgil. in*
Diſciſſos nudis laniabant dentibus artus. *Georg.*
Inde eſt. melioribus opto auſpiciis. Lege diligenter,
plura ipſe reperies. Sed nõne miraris obſecro te in hac
cauſa Maximinianenſium, ex qua tibi ad omnia nunc
ſtatui reſpondere, nec huius mihi defuiſſe locutionis
exemplum? In illa quippe luculentiſsima & facundiſsi-
ma ſententia Bagaienſis concilij: Inuenta eſt, inquiunt,
cauſa ſalubrior, ne per cuncta membra peſtilens irre-
pat virus, vt compendioſo dolore natum decidat vul-
nus. Certe ſecundum regulam tuam ſalubris, non ſalu-
brior dicere debuerunt. Neque enim illud ſalubre, ſed
perniciosũm erat, vt per cuncta membra peſtilens vi-
rus irreperet. Salubrior ergo erat cauſa, vt compendio-
ſo dolore natum decideret vulnus, quanuis non eſſet
ſalubris, ſed cõtra exitiabilis, vt per cuncta membra pe-
ſtilens irreperet virus. Sic traditionem probabilius nos
vobis obiicimus, quanuis eam vos nobis non probabi-
liter obiiciatis. Iam illud quod in Siluanum Cir- L
thenſem Epiſcopum veſtrum dixi fuiſſe traditorẽ, mu- *Cap. LVII.*
nicipalia geſta teſtantur ibidem apud Cirtham à cura- *Sup lib. 3.*
tore reipublicæ Numacio Felice cõfecta. Nam ſicut ibi *cap. 29.*
ſcriptum legimus, poſtea quam peruentũ eſt ad biblio-
thecam, inuenta ſunt ibi armaria inania, ibi protulit Sil
uanus capſulam argenteam & lucernam argẽteam, quo
diceret ſe poſt arcam inueniſſe eas. Cui victor Aufidij
dixit: Mortuus fueras ſi non eas inueniſſes. Felix autem
curator cũ ei dixiſſet: Inquire diligẽtius ne quid hic re-
manſerit. Siluanus dixit: Nihil hic remanſit, totum hoc
eiecimus. Quæ geſta cũ apud acta Zenophili conſularis
recitarentur, eiſq; infererentur, inter alia teſtium mul-
ta documenta, quæſiuit conſularis qui adminiſtrabat,
Tunc Siluanus in clericatu victor reſpõdit: Sub Paulo
Epiſcopo orta perſecutio eſt, Siluan⁹ ſubdiaconus fuit.
Hinc tu publicorum geſtorum euidentiſsimo documẽ
to, quo minus credatur, magnũ aliquid tibi videris op-
ponere, quia cum commemoras ſententiam quam di-
xit in Cęcilianũ velut puniens traditores, ac argumen-
taris fieri non potuiſſe, vt traditor fuerit, qui traditio-
nis tam ſeuerus vltor extiterat, quaſi aliquid ſeuerius vi- M
debatur illis nequiſsimis ſenioribus, quando in occi-
dendam Suſannam tanta inſtantia ſęuiebant, cum eo- *Danie. 13.*
rum cõſcientia ipſo flagitio foderetur, quòd ſe in illam
punire velle fingebant. Sed omittamus talia, Felicianus
nunquid non cum Primiano nunc damnat, quòd cum
Maximiniano ipſe commiſit? ſed planè meliore ſenten
tia correctior non impudentior. Quod Felicianus ſi fa
cere voluiſſet, nõ in Cæciliano falſam, ſed in ſeipſo ve-
ram traditionem ſalubri emendatione damnaſſet, &
ad Cæciliani innocentiam, etiam ſi non Epiſcopus, ta-
men correcta prauitate trãſiſſet, ſicut Felicianus ad Pri
mianum, quem ſimiliter vt ille Cæcilianum damnaue-
rat innocentem, potuit tamẽ ſine macula Primiani vel
ſua, cum Epiſcopali etiã honore trãſire. Nec illud quod
dixi, neſcio quos traditores, quos veſtri maiores argue-
bant ſi veraciter arguebãt debuiſſe conuincere: ſic ac-
ceperis tanquam hoc apud ſeipſos facere debuerint. Sic
enim reſpondes quod fecerint, & ideo noſtros perdi-
diſſe baptiſmum iudicauerint. Lege prius diligenter cõ
tra quod ſcribis, & aut intellige quæ dicuntur, aut noli
quod intelligis vertere in aliud. Ego dixi non apud ve-
ſtros,

A ſtros,ſed apud Eccleſias tranſmarinas quibus innocentes illi videbantur qui arguebãtur,à veſtris eos debuiſſe conuinci. Nam & Maximinianenſes conuictum ſibi videntur damnaſſe Primianũ,ſed non apud eos qui longius poſiti,& à gratia vel inuidia remotiores,tale de illo poſſent ferre iudicium, quod vniuerſæ parti Donati facile probaretur. Nunc vero damnauerunt eum centum & amplius quàm trecentis abſoluendum reliquerunt,apud quos ipſi periculũ damnationis incurrerent. Eis quippe & pluribus ſuam debuerunt perſuadere ſententiam,vbi ipſi cum eis intus eſſent, Primianus autem foris, ſi damnatus pœnitentiam reſpuiſſet. Si autem in hoc,tamẽ maiori numero collegarum,& tot ſuæ communionis Eccleſiis per totam Africam diffuſis perſuadere non poſſent, aut ſententiam ſuam conſilio ſaniore reſcinderent,in qua falli ſicut homines de homine potuerunt, aut ſi vera eius crimina ſine vlla dubitatione didicerant,quæ tamen perſuadere tanto pluribus cæteris non valebant, nocentem ſcientes tolerarẽt prudentius & patiẽtius, quàm ſe à tot innocẽtibus qui iſta neſcirent,impios ſchiſmate ſepararent. Tenerent enim illam beati Cypriani pleniſsimam charitatis pietatiſq́;
B ſententiam, qua dicit: Nam etſi videntur eſſe in Eccleſia zizania, non tamen impediri debet fides aut charitas noſtra,vt quoniã zizania eſſe in Eccleſia cernimus, ipſi de Eccleſia recedamus. Quod quidem illis tũc prodeſſet,ſi in Eccleſiæ catholicæ purgamentis purgamenta tolerarẽt,quæ ante tempus ſeparare non poſſent: ſed quod eos dicimus in hac erroris veſtri ſocietate, quam veram Eccleſiam eſſe arbitramini facere debuiſſe, hoc maiores veſtri in illa perſpicue vera in cuius vnitate fuerunt,ne ab illa ſepararẽtur,facere debuerũt. Sicut enim quilibet partis veſtræ homo cauſam Primiani prorſus ignorans: tamen quanuis à centum Maximinianenſibus damnatum ſimpliciter innocẽtem credit eum qui tanto pluribus ſe probauit,ita etiam in cõmunione catholica,quem cauſa Cæciliani latet, non immerito ſibi innocentem fuiſſe perſuadet eum qui non ſolum per Africam verumetiam per tot gentium Chriſtianarum terras, tanto pluribus Epiſcopis cęteris vel innoteſcere innocens potuit,vel occultari nocẽs, apud quos aut ab agnoſcente meruit abſolui,aut nõ meruit ab ignorante damnari,aut corrupto iudice contra quẽ meruerat ab-
C ſolutus,non potuit aliis qui non iudicauerant demonſtrari. Vos igitur ſacrilega ſeparatione ab vnitate populorum innocentium tot tantorúmque ſeparamini, qui cũ in hac cauſa iudices eſſe nõ poſſent, aut nullos hinc fuiſſe iudices,aut vtrum hinc aliquid vel quid iudicatũ ſit neſcierunt, aut electis iudicibus potius quàm victis litigatoribus crediderunt. His docetur in eo etiam quod ex illa mea quadripartita diſtributione vltimum tibi,neque enim aliud poteras, elegiſti, quàm facile ſuperemini. Dixi enim quòd ſi documenta criminum traditionis fuerint ex vtraque parte prolata, aut vtraque ſunt vera,aut vtraque falſa:aut noſtra vera & veſtra falſa:aut noſtra falſa & veſtra vera. Et cum in tribus ſuperioribus facillimam noſtram victoriam demonſtraſſem,in quarto quoque vos vinci,aut minus intellexiſti, aut quod magis credo,ne ab aliis intelligeretur,neſcio quibus vmbraculis id conatus obtegere de argumentationis genere diſputãdum putaſti. Vnde & cum aliis, ſi opus fuerit,fortaſſe tractabimus, ne tempus rebus nõ neceſſarus inſumamus. Proinde attende, vtrum valeã in illo perſpicuo ſpeculo veſtro, hoc eſt in cauſa Maximinianenſium etiam hoc demonſtrare. Nanque

Contra Peti. lib. 1. cap. 21. & libr. 3. cap. 54. Et cõtra Creſconium li. 3. ca. 67.

Cap. LVII.

Ca. LVIII.

mortuis omnibus & apud quos hæc geſta ſunt,fieri ali- D quando poterit,vt inter veſtros & illorũ poſteros quæſtio communionis agitetur: dicturi ſunt illi à maioribus ſuis fermè centum vel amplius Epiſcopis damnatũ eſſe Primianum,& illam primo quæ apud Carthaginẽ, deinde aliam quæ apud Cebarſuſsi contra eum ſcriptá eſt ſententiam prolaturi, contra veſtri concilium Bagaienſe recitabunt. Flagitabũt illi,vt diluta eſſe doceantur crimina Primiani,quæ ſuorum maiorum ſententia cõtinentur. Nónne multo iuſtius dicent veſtri: Hæc crimina quæ obiicitis etiam mortuis ſi vera ſint, hoc probate, quod ad maiores noſtros ea detuleritis, quòd eis hæc vera oſtenderitis eſſe? Quod ſi facere conati eſtis, nec implere potuiſtis, maiores ipſos noſtros inquinare non poterant aliena crimina,quanuis vera,quę illis nõ fuerant demõſtrata hominibus, ſi eam nec conati eſtis oſtendere. Vnde igitur ad nos cauſa illius reatus trãſire potuit, qui nec ipſos qui eum Primiano tunc viuebant ignoratus & non probatus inuoluit? Vos itaque ſchiſmatis reos perſpicua veritate cõuincimus,quos à nobis fratribus veſtris propter aliena crimina quæ tunc maioribus noſtris demonſtrata non ſunt,quando fuerant E demonſtranda,ſeparatos videmus,ſi hoc iuſtiſsime dicturi ſunt plebes, & clerici eorum locorum ex quibus erant trecenti & decem, qui contra Maximinianenſes Bagaienſe concilium condiderunt. Si hoc,inquam,recte dicturi ſunt Afri Afris, Numidæ Numidis, Mauris Mauri, quàm plurimi paucis Bizaceonis & prouincialibus quanto iuſtius & criminibus etiam ſi vera eſſent neſcio quorum in Africa traditorũ. Hęc dicit Afris orbis terrarum,cum præſertim & in Africa ipſa Eccleſia catholica tanto ſit cæteris gentibus vnitatis vinculo ſociata. Quæ nihilominus eam & documenta etiam criminum alienorum quę mihi nunc conaris oſtendere,non faciunt reos populos gentium: quibus quando debuerunt non demonſtrata ſunt, vel quia non curaſtis à quibus populis in hac cauſa innocentibus, ſi me diſſociauero,pro criminibus alienis innocens eſſe non potero à ſacrilego crimine ſchiſmatis. Proinde & plurimum valeatis, & nunc mihi hæc vera eſſe doceatis. Damnamus mortuos traditores, viuos non deſerimus innocentes. Cum ergo dixeris: ſed ſi qua vera eſſent veſtra documenta Eccleſiæ,hoc eſt catholicæ vos ea pro- F bare debuiſſe & vos intus eſſetis: illi autem quos cõuinceretis,pellerẽtur foras: propulſi veſtri autem in Eccleſia plenaria & catholica remanſerunt: hoc ſi totidem verbis vobis Maximinianenſes dicant,quid reſpondebis,niſi nec refelli dignos ſed tantum rideri,qui Eccleſiam plenariam cum Epiſcopis iam minus quàm centum contra tantam numeroſitatem ac multitudinem, cui amplius quàm trecenti præſident audeant, cum per omnes Africæ regiones vbi Maximinianenſes ſunt,nõ deſit etiam communio Primiani, per alias autem multo plures latiorèſque Africæ partes vnum Maximinianenſem nemo reperiat, niſi vix forte peregrinantem. Quo igitur ore contra Eccleſiam à ſolis ortu vſque ad occaſum promiſſam voce veritatis & redditam audes Eccleſiam plenariam dicere partem Donati, cum ipſa nõ ſit niſi Africę: illa vero cum tot gentibus,ſit & Africæ: ſed videlicet iſta illã miſit foras. Ne quæſo tu iſtam vocem mittas foras, in facie eſt frons hominis non ſub humero. Ergo ne iſta illam miſit foras? Non vides ſi illa mittitur foras de qua dicit dominus ad Abraham, In *Gene. 22.* ſemine tuo benedicentur omnes gentes. De qua prędi- *Eſaia. 2.* ctum legitur, quòd erit in nouiſsimis dieb⁹ manifeſtus

mons

G motis domini,& venient ad eum vniuerſæ gentes. De
Pſal.21. qua prędictum canitur, Commemorabuntur & cõuer-
tentur ad dominum vniuerſi fines terræ, & adorabunt
Luca.24. in conſpectu eius, vniuerſæ patriæ gentiũ. De qua præ-
dicatur quòd in toto mũdo fructificet & creſcat, quam
ipſe dominus dicit dilatari per oĩs gentes incipiẽtibus
ab Hieruſalem. Non inquam, vides ſi hæc mittitur fo-
ras, eam cum lege dei, cum prophetis, cũ Pſalmis, cum
Apoſtolis, cum ipſo Euãgelio, cum toto denique teſta-
Cap.LIX. mento & cum ipſo hærede mitti foras? Quod ne-
fas ſi attendis, ſi perhorreſcis, ſi contremiſcis. Vide vbi
ſitis, & redite intro, quoniam non miſsi eſtis, ſed vos
potius exiſtis foras, Vide quid faciat animoſa cæcitas.
Dicitur quòd Maximinianus Primianũ miſerit foras,
& ridetur. Dicitur quòd pars Donati labores Apoſto-
lorum per vniuerſum mundum fructificantes & creſ-
centes miſit foras, & non exhorretur. Ne quid ſanè fal-
laris aut fallas, quoniam id quod tam crebro comme-
moraui, non aduertens vel te aduertiſſe diſsimulãs, di-
xiſſe me affirmas non eſſe frumenta dominica, quam
ego Eccleſiam catholicã ſic aſſerui, quo modo eam aſ-
H ſerit ſcriptura diuina frumenta ſola in horrea recõden
tur: nunc Eccleſia tanquam area cum palea trituratur:
hoc eſt quod vos vrget ac premit, & niſi corrigamini
extinguit: quia huius areæ paleam quod vos eſſe demõ-
ſtraſtis, purgatum frumentum impudenter vos eſſe fin-
xiſtis: ac ſic ex ipſa area vanis calumniis turbulẽtis, tan-
quam leuiſsimus trituræ puluis per inane ſublatus, ante
nouiſsimum ventilationis tempus exiſtis, Vox denique
arrogantiſsima atque falſiſsima veſtra eſt illa, non no-
ſtra, Quid paleæ cum frumento: quod de ſomniis va-
Hiere.23. norum & reuelationibus Prophetarum Hieremias ait:
Cõtra Par- & tanquam de nobis & vobis dictum ſit, Parmenianus
menianũ, hoc ſcribit. Quære quoque à Maximiniano, nihil aliud
lib.3.ca.2. de ſe dicit, Non eſt enim alius impius ſuperbiæ tumor
in ſi.& 3. apud omnes qui ſe à Chriſti vnitate diſcindunt, quàm
ſe ſolos Chriſtianos eſſe iactare & damnare cæteros,
non ſolum quibus eorum lis nota eſt, verumetiam qui-
Cap.LX. bus eorum nec nomen auditum eſt. Nam illud
quàm elegãter tibi viſus es dicere, quòd cum ego de te-
ſtamento dei dixiſſem, nunc vndecunque prolatum eſt
recitetur, Reſpondendum putaſti quòd iam hoc con-
feſsionem criminis habeat, & ideo dixerim, à quocunq;
I prolatum eſt recitetur: quia apud me cõſtat, & à noſtris
exuſtum & à vobis ſeruatum atq; prolatum. Ita vero ſi
veritate confiſus, à Maximiniano velis proferre codicẽ
Numer.16. legis, vnde recites Dathan, Chore, & Abiron, qui viui
terra dehiſcente ſubmerſi ſunt, quibus iſtum Bagaienſis
ſententia comparauit: non eo firmius contra illum re-
citabitur: quia in eius codice reperitur. Quod ergo dixi,
teſtamentum vndecunque prolatum eſt recitetur: non
eſt confeſsio criminis ſed fiducia veritatis. Quid enim
commodius, quid præclarius, quàm ſi fieri poteſt, aduer
ſus te legatur, à te proferatur: Non quia ego non habeo
pro me, ſed facilior eſt certiorq; conuictio, vt tu habeas
contra te quod pro te ſi corrigaris fiat. Contra vniuer-
ſitatẽ vero Eccleſiæ quia te inania repetere libuit, etiam
hic tibi reſpondeo: Sicut in Africa pars Donati vos e-
ſtis, à quibus apparet partem Maximiniani ſchiſma fe-
ciſſe, quoniam non eſt per Africam in qua vos eſtis: vos
autem & in regionibus in quibus illa eſt non deeſtis,
nam & alia ſchiſmata facta ſunt ex vobis, ſicut Roga-
tenſes in Mauritania Cæſarienſi: Vrbanenſes in quadã
Numidię particula, & alia nõnulla: ſed vbi præciſa ſunt,
ibi remanſerunt: & hinc enim & eos à vobis exiſſe, nõ
vos ab ipſis, quia vos etiã in his terris eſtis vbi ipſi ſunt: K
illi autem quaqua verſus vos eſtis, non niſi forte per-
egrinantes inueniuntur, Sic Eccleſia catholica, quæ ſi-
cut ait Cyprianus, ramos ſuos per vniuerſam terrã co-
pia vbertatis extendit, vbique ſuſtinet ſcandala eorum
qui ab illa vicio maxime ſuperbiæ præciduntur, aliorũ
hic, aliorum alibi atque alibi, qui partes ſuas oſtentan-
tes dicunt, Ecce hic eſt Chriſtus, ecce illic: quibus ne cre *Matth.24.*
datur ipſe præmonuit, Non enim oſtendunt viam de
qua prophetatum eſt in Pſalmis, vt cognoſcam⁹ in ter- *Pſal.66.*
ra viam tuam, in omnibus gentibus ſalutare tuum, ſed
ſuæ communionis quiſque regiones, ecce hic, ecce illic.
Vbi enim cadũt ibi remanent, & vbi ſeparãtur ibi are-
ſcunt, vnde ipſa de qua præciduntur, etiam in eas terras
extenditur vbi iacent illa quæque in ſua regione frag-
menta, in illa vero ſingula quacunque ipſa diſtenditur
non ſunt, quamuis aliquando vix rariſsima folia ex eo-
rum ariditate ventus elationis in peregrina diſpergat.
: Hæc igitur Eccleſia quæ vt eiuſdem identidẽ ver- *Cap.LXI.*
bis vtar, ramos ſuos per vniuerſam terram copia vber-
tatis extendit, ad multas etiam Barbaras gentes extra
orbem Romanum creſcendo peruentura eſt, Quod te
inquiſiſſe & cũperiſſe arbitror vt diceres, Omitto gen- L
tium Barbararum proprias regiones, ipſarum ritus, ſy-
dera Chaldæorum, Aegyptiorum ſuperſtitiones, deos
Magorum, vt omnia iſta ſint, quia prouidentia dei in
Chriſtianum nomen totus quotidie vertitur mundus.
Hæc tu vera dixiſti: & ſic impletur promiſsio quæ dicta
eſt Abraham, In ſemine tuo benedicentur omnes gen- *Gene.22.*
tes. Omnes, inquit gentes: non dixit, omnium gentium
omnes homines. Vnde neceſſe eſt nõ ſolum fœcundi-
tate creſcentis Eccleſiæ, verumetiam permixta multi-
tudine inimicorum eius, per quos pietas eius exerceri
& probari poſsit vſque in finem iudiciarię ſeparationis
totus orbis impleatur. Sic commemoratum eſt hoc te-
ſtamentum & ad filium eius Iſaac, domino dicente, Et *Gene.26.*
ſtatuam iuramentum meum quod iuraui Abraham pa-
tri tuo, & amplificabo ſemen tuum tanquam ſtellas cœ
li, & dabo tibi & ſemini tuo omnem terram, & benedi
centur in ſemine tuo omnes gentes terræ. Sic & ad ne-
potem eius Iacob, Et erit ſemen tuum ſicut arena terræ, *Gene.28.*
& illabitur ſupra mare & in Africum & in Aquilonem,
& ad Orientem, & benedicentur in te omnes tribus
terræ. Supra mare autem plerunque ſcriptura cum di-
cit, Occidentalem partem ſolere ſignificari, nouit qui M
legit. Huic tu teſtamento ſi prolato conſentire voluiſ-
ſes non in ſola Africa remãſiſſes. Non ergo nobis com
municant ſicut dicis, Nouatiani, Arriani, Patripaſsiani,
Valentiniani, Patriciani, Appellitæ, Marcionitę, Ophi-
tæ, cæteraque, vt verbis tuis vtar, nefariarum peſtium,
non ſacrilega nomina ſectarum, Veruntamen vbicun-
que ſunt iſti, illic catholica ſicut in Africa vbi & vos, nõ
autem vbicunque catholica eſt, aut vos eſtis, aut hære-
ſis quælibet illarum. Vnde apparet quæ ſit arbor ramos
ſuos per vniuerſam terram copia vbertatis extendens,
& qui ſint rami fracti non habentes vitam radicis, atq;
in ſuis quique latentes & creſcentes locis: ſed ſi nõ per-
manſerint in infidelitate, ſicut de Iſraëlitis dicit Apo-
ſtolus, inſerentur, Potens eſt enim deus iterum inſerere *Roman.11.*
illos, non vt iterum accipiant ſacramentum baptiſma-
tis, quod iam tractum ex arbore non mutarunt, ſed vt
reuiuiſcant ex radice charitatis & vnitatis, à qua ſepa-
rati ſterilitate animoſitatis areſcunt: ſicut rurſus inſerẽ-
dos putaſtis Prætextatum & Felicianum, quos tecũ præ-
ciderat Maximinianus, nec præciſorum baptiſmum re-
probaſtis.

A probaſtis. Quibus vero aliquid præſtaretis, ſi non eos
frumēto veſtro, ſed & vos & illos radici catholicæ red-
Cap. LXII. deretis. Iam vero ad illud quid reſpondeam, quod
tibi viſus ſum dixiſſe, pro vobis, quoniam dixi nō pro-
deſſe baptiſmum eis qui ab vnitate diſcedunt, ineſſe il-
lis tamen: hinc probari, quòd redeūtibus non reſtitui-
tur. Firmaſtis enim & vos hoc dicere, quòd maioribus
noſtris ad Eccleſiam redeuotibus, baptiſmus quem ibi
acceperāt nō profuerit. Hoc ſi diceretis, nihil inter nos
aliud quæretur, niſi quæ ſit Eccleſia vbi baptiſmus pro-
ſit. Sed vos non dicitis in nobis baptiſmum eſſe, ac non
prodeſſe, ſed dicitis omnioo non eſſe, quod ab eis acce-
perimus, qui eum diſcedendo perdiderāt, vnde nec po-
tuiſti reſpondere, nec poteris ad illud quod à me poſitū
eſt, ineſſe baptiſmum diſcedentibus hinc probari, quia
redeuotibus non reſtituitur. Si enim baptiſmum Feli-
cianus à vobis recedendo perdiderat, cur non denuo
rediens baptizatus eſt, vt ei quod perdiderat reddere-
tur? Ipſe denique Maximinianus ſi ad vos redeat non
baptizatus, quod deberet vtiq; ſi perdiderat baptiſmū.
Tua quippe verba ſunt, quod in eius ſchiſmate ſenten-
B tia damnationis retenti, ſimul & baptiſma & Eccleſiam
perdiderunt, Sicut ergo eis redeūtibus redditur Eccle-
ſia, reddatur baptiſmus. Baptizētur, inquam, redeuntes,
ſi baptiſmum amiſerunt abſcedentes. Hoc quia noo fa-
citis, etiam vos fatemioi ab Eccleſia redeuntibus ineſſe
baptiſmum, oec prodeſſe: dant ergo ſicut habeot, id eſt,
vt & ipſis qui ab eis extra Eccleſiam ſumunt, inſit bap-
tiſmus, nec tamen proſit. Vnde ſicut illis redeuotibus
non redditur quod amiſerunt: ita & illis non dandum
eſt quod acceperant, ſed agēdum cum eis, vt per Eccle-
ſiam proſit vtriſque quod extra Eccleſiam ineſſet non
prodeſſet. Ac per hoc nec pro veſtro errore aliquid di-
Ca. LXIII. xi, & ei quod dixi non reſpondiſti. Adiungis etiam
Cantic. 4. de orto concluſo & fonte ſignato: quod omnioo vnde
dictum ſit non intelligis. Si concluſus eſt, ioquis, ortus
& foos ſignatus, quo modo qui foris eſt poſit*, & ab or-
to, id eſt, Eccleſia & fonte eius, id eſt, baptiſmate ſepara-
tus, poteſt dare quod nō habet? Interroga Felicianum,
vtrum in orto concluſo fuerat, quādo illi reditus quaſi
ad eundem ortum concluſum dilationis ianua pande-
batur? Ao forte exinde furatus eſt fontē vbi laicos ſuos
C in Maximiniani ſchiſmate baptizaret? Quod ſi ita eſt,
vbi tūc veſtri vos abluebāt? Ao eos pariter illa dilatio-
ne diſtulerunt, dooec fures illi ad ortum cum fonte re-
mearent? Tunc non erant iſti pſeudoprophetæ, quādo
Primiani crimioibus meotiendo deceptos, ad ſuum ſa-
crilegium traducebant lupi rapaces, quando ſeductos
de grege Primiani, ad ſuæ conciſionis particulas per-
trahebāt? Negas eas quas dixi tyrannicas veſtrorum in
fundis alienis dominationes & bacchationes ebrieta-
tum? Nega quantum potes, nō vereor, ne propterea no-
biſcum vos pigeat concordare: Non in vos tale aliquid
dixi, qualia Maximinianenſes damnati à vobis audire
meruerunt. Negas furorem Circumcellionum, & præ-
cipitatorum vltro cadauerum cultus ſacrilegos & pro-
phanos, non tamē negas cum Aegyptiorum ad modū
exemplo pereuntiū funeribus plena eſſent littora: qui-
bus io ipſa morte maior eſt pœna, quod nec ipſam inue-
nerunt io ſepulturā. His vos inſepultis cadaueribus in-
hæſiſtis, ibi enim iacebant Prætexatus & Felicianus.
Aut ſi apud vos reuixerūt, quid de baptiſmo agitis quē
Caput tunc mortui tradiderunt? Dicis me non ſeruaſſe
LXIIII. pacem ac lenitatem, quam principio literarum mearū
promiſeram, quòd ſatanam Petilianum appellauerim:
Ego non Petilianum nec quenquam hominem in par- D
te Donati, ſed ipſum errorem partis Donati ſatanæ cō-
paraui: ex cuius laqueis homines quos diligo cupio libe-
rari. Nam lege cōſideratius, inuenies: quāquam & ſi ali-
quid durius dixi, lege quæ ipſi noo in errorem Maxi-
minianenſium, ſed in ipſos dixeritis. Felicianum ergo
Petilianus imitetur, & mihi pacem deſideranti nō iraſ-
catur. Tibi certe ipſe oō ſuccenſeo quòd mihi ex obli-
quo Manichæos obiiciendos putaueris propter errorē
adoleſcentiæ meæ. Vnde non tam doleo confidens dé
perpetua gloria liberatoris mei, quàm ſi placeat admo-
neo, vt quæras & legas quę & quanta & quo modo ad-
uerſus Manichæorum peſtilentiſsimam hæreſim ſcrip-
ſerim. Ibi videbis qua fide contra eos Chriſtianam de-
fenderim veritatem, eorúmque fallacias quaota perſpi-
cuitate deſtruxerim, & noli eſſe aduerſus me incredu-
lus, cum Felicianum credas Primiano fideliter inhæ-
ſiſſe, qui pro Maximiniano taota crimina in eum ſen-
teotia damnatoria dixerit. Contra eundem vero Ma-
ximinianum & ab eo diſſociatus aliquid forſitan ſcrip-
ſerit, in quem non ſicut ego io illo adoleſcens, laicus, E
catechumenus inciderat, ſed ſenex ſenem ei cui nunc
adiuoctus eſt, aduerſarium Epiſcopus epiſcopum fece-
rat. Vnde cum ego Epiſtolam primatis noſtri, quia fe-
ciſſet ſub eadem vrbana obliquitate mentionem, quam
de me iſte ſcripſit iratus, cum in Epiſcoporum conci-
lio probare qnod intenderat vrgeretur, eius ipſius ſen-
tentia ſe corrigentis, & de hac re veniam poſtulantis,
legam eſſe damnatam, tu quære vtrum poſsis legere,
vbi correctus damnauerit Felicianus, quæ nō accuſans
ſed damnans dixit io Primianum, vel ſaltem ipſe Pri-
mianus euacuauerit, quę damnans dixit in Felicianum.
Quod ſi inueneris, nec ſic par erit cauſa, quia ille accu-
ſationem inſtituerat quam falſam eſſe peruidens, cum
venię poſtulatiooe damnauit, non aſperoans emenda-
tionis humilitatem dignitate primatus, ſed potius re-
coleos prudens quod ſcriptum eſt, Quanto magnus es, Eccli. 3.
tanto humilia te in omnibus, & coram deo inuenies
gratiam: Iſti autem non inuicem apud alios accuſaue-
rant, ſed aduerſus inuicem iudices ſederant, proinde
iouicem damnaueraot, damnati coneordauerūt. Non
inuidemus in parte Dooati pacem damnatorum, ſi &
Chriſti pacem noo reſpuant in orbem terrarum. F
Cernis iam vt arbitror, quàm inaniter dixeris, quod Cap. LXV.
videaris tibi ad omnia reſpondiſſe quæ in ea Epiſtola
continentur. Si enim propterea reſpondiſti, quia tace-
re noluiſti, oon quidem ad omnia, ſed taoien reſpoo-
diſti. Si autem ad hoc reſpondiſti vt ea quæ à me dicta
ſunt euacuares, video te quidem ad multa reſpondiſſe,
ſed nihil video refelliſſe. Conſideratis autem omnibus
quæ à me dicta ſunt, puto quòd facillime intelligas nō
deuitandæ contentioois cauſa, quæ nulla eſt cum veri-
tas vel quæritur, vel non pro vana gloria litigatur, ſed
cauſæ malæ diffideotia vos nobiſcum oolle conferre.
Vt enim hanc ſolam Maximinianenſium cauſam in
medium proferamus, nihil contradicere te iſti poſſe,
nuoc ſaltem fortaſſe iam agooſcis, vnde non mihi ar-
rogans ſicut credis, aut calumniaris, velut inuictā elo-
quentiam ſic eam volui commendare, ſed magis vt in-
tuerentur qui legereot talem eſſe cauſam, pro qua aſſe-
renda vel potius demōſtranda nullius ſit facundiæ pa-
trocinium requirēdum. Ecce iam non dico tricipitem
beſtiam, errorem veſtrum, quaſi ſuauiſsimas verborum
emendatiooes, ſed dico calumniaoi tripartitam. Nec
dico nos ei tanquam tridenti telo ex hac Maximinia-
nenſium

G nenſium cauſa debere reſiſtere, ſed dico tripertita defenſione. Nec dico in eorum frontem figite, aut in ora coartate, ſed dico eorum impudentiam cohibete, ſermonemque reprimite. Nunquid quoniam verba mutata ſunt, & ex tranſlatis facta ſunt propria, ideo Maximinianenſium cauſa mutata eſt, cuius compendio ſic ſuperamini vt nihil vobis reſtet ſi aliquando ſapiatis, niſi finita peruicaci animoſitate pacari. Si de communione agitur, non peccatorum alienorum, ſed diuinorum ſacramẽtorum: communicatum eſt cum damnatis, & dictum eſt de aliis ſacrilegis, qui cum damnato Maximiniano communicabant, quòd eos ſacrilegi ſurculi non polluere plantaria. Si de perſecutione agitur: dãnatos perſecuti eſtis, animoſos perſecutionibus correxiſtis. Si de baptiſmo agitur: in ſacrilego ſchiſmate datum baptiſmum ſuſcepiſtis. Quid adhuc inaniter ne veritas cognoſcatur, errórque fugiatur, diuina non in-

1.Corint.11. tellecta teſtimonia proferuntur? Scriptum eſt, Si quis putat ſe contentioſum eſſe, nos talem conſuetudinem non habemus. Sed nec Reſtitutus qui cum Saluio Mẽbreſitano propter cellulas & agellos, vt eum locis ex-

*aliàs, confluxit. pelleret forenſi ſtrepitu cõtrouerſiaque confluxit, * contentioſus habitus eſt à vobis: quanto minus debet con-

H tentioſus putari, qui non pro vſurpanda vel auferenda, ſed pro communicanda hæreditate cœleſtium cum eis qui aliter ſapiunt fideliter diſputat. Scriptum eſt inquis,

Prouer.23. In aures imprudẽtis noli quicquam dicere, ne irrideat ſenſatos ſermones tuos: Nolite nobis in aures quaſi ſecreta dicere, ſi non prudentes putatis, ſicut nec Chriſtus in aures phariſæorum dicebat, quod tamen ad eos refellendos ipſis audientibus proferebat, Palã nobis oſtendite, vt ſi nõ corrigimur cõuincamur. Quo modo vos ſi ad vnitatẽ veneritis, maculat orbis Chriſtianus, quos

Prouer.26. damnatos non maculat Felicianus? Eſt ſcriptum, Noli reſpondere imprudenti ſecundum imprudẽtiam eius, ne ſimilis fias illi. Nónne ibi ſequitur, Sed reſponde illi contra imprudentiam eius, ne ſibi ſapiens videatur? Hoc & vos facite, Nolite reſponſione veſtra noſtrę quã putatis imprudentiæ, cõſentire, ſed vnde poſsit reſpondere. Reſpondete, inquam, quo modo baptiſmũ quod Maximinianenſes in ſacrilego ſchiſmate miniſtrarunt, ſine aliqua deſtructione ſuſceperitis, & in Eccleſiis, quas Chriſtus per Apoſtolos propagauit, datum baptiſmum deſtruatis? Proinde qd in fine epiſtolæ tuæ omnia quæ ſupra latius abs te dicta ſunt, breuiter percurrenda ar-

I bitratus es, quo lectoris memoriam recreares, eodem ordine accipe quàm nec alios fallere debeas. Nam & arrogantiæ non eſt, vel quærere vel aſſerere veritatem. Et quod nunquam putas potuiſſe definiri, nõ ſolum à prudentibus & deum timentibus definitũ eſt, ſed etiã vos totum ſine fine putabatis, Maximinianenſes ſuſcipiendo finiſtis, & vos non ad contentionem, ſed ad collationem vocamus, qui Maximinianenſes etiam forenſibus litibus pertuliſtis: ſed in eis qui in Maximiniani ſchiſmate baptizati ſunt, quanuis nequaquam illic baptizari dabuerint, tamen Chriſti baptiſmum cognouiſtis, & Eccleſiæ fontem aliter debere intelligi, ad quem niſi bonus nullus accedit accepto baptiſmo, quẽ ſacrilegi extra dederunt, declaraſtis: & maiores noſtros vel ſanctam Eccleſiam quam tenemus, alienis criminibus thurificationis & traditionis, quanuis à vobis nũquam probata ſint, tamen pollui non potuiſſe cogemini confiteri, qui dixiſtis quòd ſocios Maximiniani, quibus ad redeũdum dilationem dabatis, eiuſdem Maximiniani ſacrilegi ſurculi nõ polluere plantaria. Vnde nos tanto pòſt nati, multo minus poſſumus ad eorſdem traditorum & thurificatorum originem pertinere, ſi tunc pariter viuentium ſocietatem maiorum veſtrorum maculare non potuit, & perſecutiones quanuis contra veritatem ſæuiſsimas nobis facere ſoleatis, tamen ex aliqua parte Maximinianenſes perſecutionibus correxiſtis, & eos quanuis non ipſis iam damnatis data fuerit, tamen poſt illius dilationis terminũ ſuſcepiſtis, & baptiſmum quem foris à veſtra communione dederant, quibus dilatione redeundi ianuam pandebatis, etiam poſt eandem dilationem cognitum & approbatum nõ reſcidiſtis. Quare cum videas nihil à te dici potuiſſe qd non vna Maximinianenſium cauſa refellat atque conuincat, da veniam ſi quo fortaſſe verbo durius emiſſo te offendi: & ſi Afer in Africa tam magnam Maximinianenſium cauſam in capite Africę exortam, meis admonitus literis tam ſero requiſiſti, nec requiſitã falſa narrantibus veſtris, ſicut iam cernis, inuenire potuiſti. Timete deum, Tot chriſtianas gentes tam late per mundum chriſtiana vnitate porrectas, ignotorũ Afrorum ignotiſque criminibus nolite perfundere, & pro pace Chriſti redite ad Eccleſiam, quæ non damnauit incognitos, ſi pro pace Donati placuit reuocare damnatos. L

K (margin, at "pòſt nati")

Libri quarti finis.

DIVI AVRELII AVGVSTINI HIPPONENſis Epiſcopi, contra Primam Gaudentij Donatiſtarum Epiſcopi epiſtolam, Liber Primus.

GAVDENTIVS Donatiſtarũ Tamugadenſis Epiſcopus, cũ ſeipſum in Eccleſia quibuſdã ſibi adiunctis perditis, incẽdere minaretur: viro ſpectabili tribuno & notario Dulcitio, cui piiſsim* imperator leges ſuas exequẽdas cura perficiendæ vnitatis iniunxit, agenti vt oportebat, cum furentibus manſuete, & prius ad eundem Gaudentium literas pacificas danti, duas reſcripſit epiſtolas, vnam bre- Cap.I.

M uiorem, & perlatoribus ſicut indicat feſtinantibus feſtinatam: alteram prolixiorem, in qua ſecundum ſcripturas ſe reſpondiſſe diligentius arbitratur. Ita ego ſcripta eius opitulante domino inſtitui refutare, vt etiam qui ſunt ingenio tardiores, ad omnia me reſpondiſſe non dubitent. Nam prius verba eius ponam, deinde noſtra ſubiungam: nõ ſic quemadmodum feci cum Petiliani literis reſponderem. Ibi enim per loca ſingula quando verba ipſius inſeruntur, poſitum eſt, Petilianus dixit: Quando mea redduntur, Auguſtinus reſpondit. Vnde mihi tanqoam mentitus fuerim, calumniatus eſt, dicẽs, quod nunquam mecum cominus diſputauerit: quaſi propterea nõ dixerit quod ſcripſit, quia hoc nõ in verbis eius audiui, ſed in literis legi, aut ego ideo non reſponderim, quia nõ eo præſente locutus ſum, ſed ſcriptis eius viciſsim ſcribendo reſpondi, Quid faciamus hominibus qui tale cor habent, aut eos quibus ſua ſcripta innoteſcere cupiunt, tale cor habere opinantur? Sed etiam talibus hic ſatisfaciamus: & quãdo ponimus verba Gaudentij, non dicamus, Gaudentius dixit: ſed Verba epiſtolæ: & quando reſpondemus, non dicamus, Auguſtinus reſpondit: ſed, ad hęc reſponſio. Sic ergo incipiamus

A piamus refellere Gaudentij epiſtolam priorem ac breuiorem. *Caput.II.* VERBA EPISTOLAE, Honorabili ac nimium nobis, ſi ſic volueris, deſiderando Dulcitio tribuno & notario, Gaudentius Epiſcopus AD HAEC RESPONSIO, Non debemus etiam iſta diſcutere, ne propemodum in ſuperfluis immoremur, cum ſint loca neceſſaria, quæ nos aliquanto diutius cogant.

VERBA EPILTOLAE, Religionis tuæ ſcripta percepi per eos quos & moribus & inſtituto ſuo, cũctis charos eſſe manifeſtum eſt. AD HAEC RESPON. Neq; hoc diſcutiã quomodo dixeris, religionis tuæ homini, quem potius irreligioſum putas. Reddidiſti quippe honorificentiam, ſicut reddendam exiſtimaſti, quia ille te honorificentius tractauit in literis quas ad te dedit, quàm catholicus hæreticum debuit, putans tuã mentem tali fieri ſermocinatione ſanabilem. *Caput.III.* VERBA EPISTOLAE, In quibus tam multa, inquit, à tua dignatione dicta ſunt, quæ nunc interim conticeſco, ſed quoniam ingenij tui acumen minus aduertit, quòd nos in eodem ſcripto, nec innocẽtes plenè, nec reos aſſerere potuiſti. AD HAEC RESPON. Quo modo non aſſeruit reos, quos dixit male congregatos? Quo modo non aſſeruit reum quum dixerit, quòd te duce miſerorum animæ nefando exitu perituræ ſint, (B) adiiciens te in te intelligere debere, quanta te & in hoc mundo inuidia, & in illo vltimo iudicio deſperatio poterit manere? Quo modo nũ aſſeruit reum, quem ſicut potuit exhortatus eſt, vt imitandum aliorum ſecutus exemplum, dimiſſo errore prioris hæreſeos, te ad vnam & veram dei conferas fidem? Veruntamen non tribuni verba defendere, ſed hæretici refutare ſuſcepimus. Si quid ergo iſte noſter tanquam laicus militaris dixit incautius, quis ei non ignoſcat? Quis Eccleſiæ catholicæ de verbis eius præiudicandum eſſe contendat? Tu perpenſius conſidera quid loquaris, quem pars Donati in noſtra collatione quæ apud Carthaginem facta eſt, ſex aliis adiunctũ, *Caput.IIII.* etiam defenſorem ſuæ diuiſionis edidit. VERBA EPISTOLAE, Quòd ſi criminoſos, inquit, exiſtimas, fugiẽda nobis dãnanda ſocietas. AD HAEC RESPON. Planè fugienda eſt ſocietas criminoſorum, ſed non eſt reſpuẽda correctorum. Illud ergo ſalubriter ita deuitamus, vt hoc miſericorditer velimus, optemus, inſtemus.

Caput.V. VERBA EPISTOLAE, Si vero innocentes nos putas, inquit, quod etiam ipſe dixiſti, perſecutores in (C) fide Chriſti conſtituti ſuſtinere gaudemus. AD HAEC RESPON. Conſideraui literas tribuni ad te datas, & nuſquam in eis legi quòd te dixerit innocentẽ, ſed ab aliis audiſſe, vel cognouiſſe prudentẽ. Sic autẽ in ſcripturis ſanctis, nõ ſolum boni, verumetiã mali vocari ſolẽt, *Gene.3.* Nã hoc ibi nomen etiã ſerpens hominis deceptor accepit. Quod enim quidã interpretati ſunt, ſapientiſſimum omniũ beſtiarũ, prudentiſſimũ potius Græci codices habẽt: *φρονιμώτατος.* vnde in Latinam linguã ſcriptura illa tranſlata eſt. Sed ſi eos putandũ eſt innocentes à tribuno eſſe dictos, quos à te ad exitiũ teneri dixit inuitos, quid mirũ ſi & illic fieri credidit, quod in aliis locis factũ eſſe cognouit? Non eſt ergo vnde gaudeas te pati perſecutionem, cum inuenire non poſſis quo modo te aſſeras innocentem. Abſit autem vt iſta perſecutio dicenda ſit hominum, cũ ſit potius pro hominibus liberandis perſecutio viciorũ, qualem facit ægris etiã diligentia medicorum. Quanuis etſi eſſetis innocentes, hinc efficeremini nocentes, quia occidere cupitis innocentes. Qui enim ſe innocentes conantur aſſerere, & tamẽ vitæ ſuæ nolunt parcere, quid aliud quàm innocentes conuincuntur occidere?

(D) VERBA EPISTOLAE, In hac autem Eccleſia, inquit, in qua nomen dei & Chriſti eius vt etiã ipſe di- *Caput.VI.* xiſti, in veritate* eſt frequentatum, nos aut veri quan- **al. vnitate* diu deo placuerit permanemus, aut vt dignum eſt, dei familia intra dominica caſtra vitæ exitum terminabimus, ſub ea ſcilicet conditione, quaſi vis fuerit operata, tunc id poterit euenire. Nemo enim tam demens eſt, vt nullo impellente feſtinet ad mortẽ. AD HAEC RESPON. Neq; hoc in tribuni literis legitur à te inuocatũ in veritate nomẽ dei, quãuis dixerit inuocatũ: quãquam etiam ſi dixiſſet, poſſet hoc intelligi, non ad veſtrã gloriam ſed ad pœnã. Nam & de gentibus impiis Apoſto- *Roma.1.* lus dixit, Qui veritatem in iniquitate detinẽt, vt vos facitis, qui veritatem baptiſmi diuini in iniquitate detinetis erroris humani, Vnde nos cum veſtram corrigimus iniquitatem, non vtique debemus illius ſacramẽti reſcindere veritatem. Profiteris ſanè innocẽs homo aliis quidem verbis, cum Eccleſia te ac tuos interituros. Cum enim dicis in Eccleſia, quid aliud vis intelligi, niſi cum Eccleſia: quandoquidem id agere ignibus paras? Hæc eſt innocentia partis Donati, vt hoc faciatis adiunctis mortibus veſtris, quod etiam apud Carthaginem in inuidiam noſtram de Baſilicis quæ veſtræ fuerunt, ſicut potuiſtis, & cum quibus potuiſtis feciſſe aſſe- (E) ueraſtis ſine mortibus veſtris. Quis enim vos non credat velando* feciſſe, quod facere etiam moriendo diſ- **aliàs volendo.* ponitis? Si autem illud vos non feciſtis, hoc certe furioſius eſt quod facere paratis. Sed dixiſti, ſi vis fuerit operata: Et adiunxiſti. Nemo eſt tam demẽs, qui nullo impellente feſtinet ad mortem. Quanto eſt ergo dementior, qui cum impellatur ad vitam, feſtinet ad mortem?

VERBA EPISTOLAE, Eos autem qui nobiſcũ *Cap.VII.* ſunt, inquit, teſtem deũ facio, eiuſq; omnia ſacramenta, ꝙ exhortatus ſum & impenſiſſime perſuaſi, vt qui haberet voluntatẽ egredi, ſecurus publice fateretur: nec nos enim inuitos retinere poſſumus, qui didicimus ad dei fidem nullum eſſe cogendũ. AD HAEC RESPON. Cur autẽ non te etiã, ſi non inuitorum retentorẽ, tamen ad bonũ opus exhortatorem apertiſſime fateris, ſi quod facturus es, bonum eſt? An forte quam malum ſit & ipſe intelligis, atq; id facturum te magis vt terreas quàm vt impleas cõminaris, aut mentiendo infidelis, aut verũ dicendo crudelis? VERBA EPISTOLAE, Et alia *Cap.VIII.* manu opto te incolumem in reipublicæ actibus floren- (F) tem, & à Chriſtianorũ inquietudine recedentem. AD HAEC RESPON. Poſſumus eum & nos optare incolumem & in reipublicæ actibus florentem, ſed non ab hæreticorum correctione quieſcentem.

Libri primi finis.

DIVI AVRELII AVGVSTIni Hipponenſis Epiſcopi contra ſecundam Gaudentij Donatiſtarum Epiſcopi epiſtolam, Liber Secundus.

HONORABILI & omni affe- *Verba epiſtolæ.* ctu deſiderando Dulcitio Gaudentius Epiſcopus. AD HAEC RE- *Caput.I.* SPONSIO, Si omni affectu deſideras hominem, quare cum illo tenere Chriſti reſpuis vnitatẽ? An reddendo malum quaſi pro malo quẽ tuum perſecutorem putas, rebaptizare deſideras?

VERBA EPISTOLAE, Solent igitur, inquit, ſola *Caput.II.*

G ſama noti cupere, aut incerto inuicē aſpectu verba mi-
ſcere, aut incogniti ſaltē nō horrere præſentiā, tua vero
cēſura quod abſentē me inueneris gratulatū, quod autē
redierim, cootriſtatū literis inſinuaſti. AD HAEC RE-
SPON. Non omnes qui ſibi ſola fama noti ſuot, videre
iouicē voluot, ſed quos bene ipſa fama cūmendat. Mirū
eſt autē reuera quod tibi accidit, vt tu eū deſiderandum
dicas, à quo te perſecutionē perpeti quereris. Ille autē qui
te perſequitur, abſentem te mali eſſe, nolit eum quē per-
ſequitur inuenire. Sed hoc vnde? niſi quia te potius eorū
perſecutorem voluit intelligi, quorum in Chriſto ſalu-
tē, tua præſentia credidit impediri. VERBA EPI-
Caput.III. STOLAE, Sed quoniā preterita die, inquit, ne in epi-
ſtolari reſpooſo ſiluiſſem propter morā portantiū, certa
quæq; ſtrictim atq; breuiter inſinuaui: oūc mihi digna-
tioois tuę ſcriptis ſacroſanctæ legis diuinę verbis eſt re-
Exod.23. ſpondeodū. Dominus dixit. Innoceotē & iuſtū oō occi
des: purgatione nō purgabis reū. Certū eſt igitur in dei
iudicio pari crimine, pariq; reatu eſſe deuioctū, qui reū
abſoluerit, & qui occiderit ionocentē. Si ante cōmunio
nē rei erat à te nominatus Gabinus, vel cæteri fidefragi
in malo illi lapſu cōſortes ſecundum dei voces abſolui
H mioime debueruot. Si autē tanquā inoocētes vel ſancti
recepti ſunt, quere io ea fide permanētes vnde velut ſao
ctos accipitis, occidiris inooceotes? AD HAEC RE-
SPON. Iouidioſe meodaciter loqueris. Ille quippe ad
quē loqueris, oō tale præceptum accepit vt occidamioi,
ſed vt corrigamioi. Quod ſi oolueritis, ne correctionē
impediatis aliorum, io exilium mittemini. Quod ſi à iu-
ſtis fieri oon debet, cur etiā falſo voluiſtis de Cæciliani
exilio io veſtra collatione gloriari, quo eū miſſum ve-
ſtris maioribus inſtantibus à Conſtantino Imperatore
dixiſtis? Iſte autē Tribuous ad quē ſcribis cui legū pro-
mulgatarū cura mandata eſt, vſqueadeo vult vt viuas, vt
timeat oe ipſe te occidas. Ecce conſtitui tibi ante oculos
ipſum, & teipſum. Ipſe in Chriſti pace vult viuere, tu in
parte Dooati te quæris occidere. Quis veſtrum ſit tuus
Cap.IIII. perſecutor agnoſce. Gabinus autem iam noſter, qui
fuit aliquando veſter, & alij quàm plurimi, qui ex vobis
ad nos conſiderata catholica veritate tranſierunt, ooo
ideo tibi videantur à veſtra contagiooe ooo fuiſſe pur
gati, quia oō ſunt à oobis rebaptizati. Hi eoim qui oon-
dū baptizati ſunt à peccatis omnibus in catholica Eccle
ſia lauacro regeneratioois abluūtur: In eis autē qui hoc
I ſacramentū, non ad auxiliū ſed ad iudiciū foris accipiūt,
quia oec in deſertore violamus characterē regium, fit il
1.Petri.4. lud quod ſcriptū eſt, Charitas cooperit multitudioē pec
catorū, Ecce quemadmodū poſſunt quos ooo oportet
baptizari, ipſa catholicæ vnitatis charitate mundari, vt
oō incipiat eis intus ineſſe quod & foris inerat, ſed inci
piat eis prodeſſe intus quod foris oberat. Noo itaq; à vo
bis accipimus velut ſanctos, ad oos enim trāſeuodo ſan
ctificantur, qui manendo apud vos ſaocti eſſe omnino
non poſſunt: Nec vos ionocentes occidimus, quos etiā
Caput.V. reos viuere volumus. Sed tu qui teſtimoniū diuinæ
vocis bene recolis, & oobis obiicis deum dixiſſe, Inno-
Exod.23. centem & iuſtum noo occides: ſi inoocens es & iuſtus,
quare te occidis? Non te innocentē & iuſtum dicimus,
& tamen nolumus vt occidaris, tu te inooceotem & iu-
ſtum arbitraris, & iooocenti & iuſto ooo parcis, Cer-
tum eſt igitur, vt ipſe dixiſti, in dei iudicio pari crimioe,
pariq; reatu eſſe deuinctum, qui reū abſoluerit, & qui iu
ſtum occiderit: Quare ergo abſoluiſti Feliciaoum Ma-
ximinianiſtam reum? Quare ionocentē occidis & teip-
ſum? Nos autem oec reum abſoluimus, ſed vt mereatur
abſolui, prius corrigi cupimus, nec te innocentē, ſiue ti- K
bi parcas, ſiue te occidas, ſi in parte Donati remanſeris,
iudicamus: Nam de quantalibet innocētia glorieris, te-
pſum innocentē occidendo, innocens eſſe nō poteris,
niſi forte mihi reſpōdeas & dicas, Cum me occido, nō
inoocentē vtiq; occido, quia ipſa voluntate qua me oc-
cidere ſtatuo reus efficior animo, prius quàm corpus oc
cidero. Hoc ſi dicis, verum dicis, & miris modis te accu
ſando defeodis. Cum enim te oſtendis in te occideodo
prius ipſo propoſito fieri nocentē, proculdubio facino-
re perpetrato, oemo te conuincet quod occideris inoo
centē. Hac itaq; ratiooe colligitur, quod cū multi inno-
centes ab aliis occidantur, à ſeipſo innocens oullus oc-
cidatur. Ea quippe cogitatiōe qua occidere ſeipſum mo
litur, innocētia prius ſpoliatur, vt cum ſe occidit oō in-
nocēs moriatur. Hoc tibi cōtingeret, ſi aotequā te occi-
dere præparares vt innocēs eſſes. Nunc vero quia & an-
tea iā hæreticus innocens noo eras, nō erit ſi te occide-
ris tuæ ioquitatis ioitiū, ſed augmeotum. VERBA Caput.VI.
EPISTOLAE, Naoi de ſancto Emerito, inquit, Cæſa
rienſi falſa ad nos pro certo fama peruenit: Quod ſi eſſet L
apud Apoſtolum dicentē, Si exciderunt à fide quidā il- Roma.3.
lorū, nūquid infidelitas illorū fidē dei euacuauit? Abſit.
AD HAEC RESPON. Dicendum eſt de Emerito
Cæſariēſi, quod tu dicere timuiſti. Falſa quidē de illo fa
ma iactata eſt, quòd catholicus factus ſit, ſed quēadmo-
dū hoc audiſtis, ita totū quod factū eſt, noſſe potuiſtis.
Cur ergo laudes coëpiſcopi tui cuius tibi pro exemplo
nomen obiectum eſt, tacere voluiſti? Profecto ſi fecit a-
liquid laude dignū, io taoto articulo oō abs te fuit vtiq;
reticeudū. Sed quia eius laudibus non vis vt te inuidere
potuiſſe credamus, quare ergo tacuiſti, niſi quia de illo
erubeſcere timuiſti? Venit ergo Emeritus Cæſareā, illic
poſitis & præſentibus oobis: Venit autē noo apprehen-
ſus cuiuſquā ſagacitate, non adductus alterius poteſta-
te, ſed excitatus propria volūtate, videre nos voluit. Vi-
dimus eum, ad Eccleſiam catholicā pariter venimus, af-
fuit maxima multitudo, nihil pro ſua, ſeu pro veſtra de-
fenſione dicere potuit, cōmunicare noluit, dilatis per-
ſeuerauit, conuictus obmutuit, illæſus abſceſſit: Quid fie
ri pro oōſtra manſuetudioe lenius, quid pro veritate ca
tholica inuictius, quid pro veſtra, ſi ſapitis correctione
potuit ſalubrius? Cum enim ſponte ad nos niſi pro vo-
bis cootra oos dicturus aliquid non veoiſſet, profecto
dixiſſet, ſi quod diceret, inueoiſſet. Quæcuoque enim vt M
veniret præparauerat dicere, adiuuāte miſericordia do-
mini, ante ſunt noſtra prȩuentione refutata, quam illius
circumuentione prolata. Et certe ſi putas eum potuiſſe,
ſed ooluiſſe reſpoodere, lege quod cum illo actū eſt, &
reſponde, Si in pacem catholicā tranſiſſet Emeritus, di-
ceretis eum noo diuina miſeratione cooſenſiſſe lumini
veritatis, ſed ponderi perſecutionis humana infirmita-
te ceſſiſſe. Si deniq; captus adduceretur inuitus, ooo in-
opia reſpondendi, ſed euadendi cōſilio tacuiſſe pro ve-
ſtro arbitrio iactaretis. Nunc vero quandoquidem vl-
tro venit, profecto quod tacuit, nō liogua, ſed cauſa de-
fecit. Quòd autem tranſire io vnitatē catholicā noluit,
aoimā ſuperbam coofuſio pertinaciſſimā fecit: Sed hoc
quaotum ad ipſius exitium atq; ſuppliciū, tantum ad a-
liorum confirmatiooem ſalutemq; profecit. Si enim vi
derent Emeritū nobis cōmunicantem, ſuſpicatētur ho-
minem formidantem: Cum autem viderent & io parte
Donati permaneotem, & tamen aduerſus catholicam
reticentem, magis illis apparuit contra ſuos ſilendo cla
mare. An vero cum voce atq; ore ſano & libero ſtaret,
nooerat

A nō erat pro veſtra cauſę cōtra nos teſtis idoneus Emeritus ille, ille Emeritus, inquam, & inimicus, & mutus?

Cap.VII. Sed bene tibi viſus eſt veſtros authoritate videlicet Apoſtolica conſolari: Non propter Emeritum qui non potuit plus facere pro vobis, quam quod non inueniens quid loqueretur pro vobis, non tamen abſceſſit à vobis, ſed propter alios qui veſtro errore derelicto in ſocietatem catholicam mutati, in melius aggregantur, *Roma.3.* cōmemoraſti propterea dixiſſe Apoſtolum, Si quidam illorum exciderunt à fide, nunquid infidelitas illorum fidem dei euacuauit? Abſit. Reuera hoc reſtat, vt excidiſſe dicantur à fide, qui deo crediderunt, & fidem tenere, *Gene.22.* qui hominibus credunt. In ſemine tuo benedicētur omnes gentes, dixit deus. Ecce cui credunt qui ex vobis ad nos tranſeunt. Cæciliani peccato perijſſe tranſmarinas gentes homines dixerunt: Ecce quibus credunt qui in veſtra ſocietate perſiſtūt, & dicis eos excidiſſe à fide qui fidem dei ſecuti ſunt, & eos fidem habere dei, qui in verbis hominum remanſerunt, Vbi eſt ergo quod huic ſententiæ abs te commemoratæ continuo ſubiungit Apo-*Roma.3.*ſtolus, Eſt autem deus verax, omnis autem homo men-B dax, ſi à fide exciderūt qui credunt, quod dixit verax, & in fide perſiſtunt qui credunt quod dixit homo mēdax?

Cap.VIII. VERBA EPISTOLAE, Fugam mihi, inquit, quaſi ex lege perſuades, ſed factor legis tantum debet *Roma.2.* audiri, quia Paulus Apoſtolus dicit, Nō auditores legis iuſti ſunt apud deum, ſed factores legis iuſtificabuntur: *Ioan.10.* Nam audiet dominum dicentem, Quia bonus paſtor animam ſuam ponit pro ouibus ſuis: Mercenarius autem cuius non ſunt oues propriæ, videt lupum venientem, & fugit: Et lupus rapit eas & diſpergit. AD HAEC *Acto.9.* RESPON. Ecce quo modo intelligit Euangeliū pars Donati: Iſtāne Apoſtolus non paſtor ſed mercenarius erat, quando per murum in ſporta ſummiſſus, fugit manus eius qui eum comprehendere cubiebat, & tu es pa-**ſatris, aut ſimile verbum deeſt.*ſtor, qui eos quos dominicas oues,* vt errore in animo pereant, furore corpus interimant, etiam tecū vis perdere, tecum quæris occidere, nec audis paſtorem paſtorū dicentem, Fur non venit niſi vt occidat & perdat: Ad hoc veniſti qui abſceſſeras, ad hoc rediſti qui fugeras? Hoc opus furis eſt & latronis, non paſtoris atque cuſtodis. Veruntamen etiam nobis non te cogentibus, vide quia omnes collegas tuos qui fugerunt, non paſto-C res ſed mercenarios intelligi voluiſti. Sed ſi eſſent apud te dominicæ oues, aut tecum venirent, vt etiam te correctum poſſent habere paſtorem, aut te dimiſſo fugerent ad paſtorem. Mercenarius autem quem ſignificat dominus viſo lupo, nō corpore ſed animo fugit, quando deſerit timore iuſticiam. Sicut fugit Secundus veſter Tigiſitanus, quando Purpureum Limatenſem de homicidio confeſſum magiſque terribilem, ne primatum perderet vel epiſcopatum, timuit. Corpore autem etiam boni illi paſtores Apoſtoli in perſecutione fugerunt, nec ideo tamen oues Chriſti cura & animo reliquerunt. Si ergo & tu paſtor eſſes, prior in lupi parte nō eſſes, deinde imperiū domini tui, qui ſeruos ſuos fugere in perſecutionibus iuſſit, per os cuiuſlibet etiā peccatoris obedienter audiſſes, nec contra dominum tuū argumentareris & diceres, Factor legis tantum debet audi-*Roma.2.*ri, quia Paulus Apoſtolus dicit, Non auditores legis iuſti ſunt apud deum, ſed factores legis iuſtificabuntur.

Caput.IX. Quid in aliam ſententiam verba manifeſta conuertitis? Auditores legis & non factores apud deum iuſtos negauit, ab hominibus quando verum dicūt audiri non prohibuit, ne ſicut tu loqueretur contra dominum

ſuum dicentem de quibuſdam, Quæ dicunt facite, quæ D autē faciunt, nolite facere: Dicunt enim & non faciunt. *Matth.23.* Vides quemadmodum Chriſtus & per homines auditores & prædicatores legis & non factores, alios eam tamen audire præcepit & eſſe factores: & tu dicis, factor legis tantū debet audiri, & volens redarguere quaſi perſecutorem tuū, loqueris aduerſus creatorem tuū. Peccatori quidem dicit deus, Vt quid tu enarras iuſticias me-*Pſal.49.*as, & aſſumis teſtamentum meū per os tuum? Sed ideo illi nihil prodeſt qui dicit, & quod dicit non facit. Pro-*Eccli.15.*deſt autem illi qui per malum bonū audit, & quod audit facit, Non eſt quidem ſpecioſa laus in ore peccatoris, ſed ſpecioſa in vita moribuſq; factoris, etiam ſi hanc audierit ex ore peccatoris. Quantumlibet ergo exiſtima Tribunum eſſe peccatorem, & legis non eſſe factorem, obedienter tamē audi, nō iſtum, ſed illum etiā per iſtum *Matth.10.* qui dicit, Si vos perſecuti fuerint in vna ciuitate, fugite in aliam. Quid ſtatis? audite & fugite, Chriſtus hoc imperat, non Tribunus. Niſi forte reſpondes & dicis, Ait *Ibidem.* quidem Chriſtus, Si vos perſecuti fuerint in iſta ciuitate, fugite in aliam: ſed quare de iſta ciuitate diſcedam, quādo nec iſte meus eſt pſecutor, nec ego Chriſti ſum E auditor: Ac per hoc ſi manſeris, lupus es ſæuiens, ſi fugeris, lupus es timens. Et quoniā ſponſus dicit, Niſi cogno-*Canti.1.*ueris temetipſam ô pulchra in mulieribus, exi tu in veſtigiis gregum tuorum, & paſce hædos tuos in tabernaculis paſtorum. Etiam ſi te paſtorem eſſe gloriaris, tamen quia de ouili dominico exiſti, hædos tuos paſcis, non oues Chriſti. VERBA EPISTOLAE, Deinde, in-*Caput.10.*quit, Quæ loca erunt quæ in hac perſecutionis procella vndiq; perturbata tranquillitate ſeruandos tanquam in portum recipiant ſacerdotes, quando dominus dixerit, *Matth.10.* Cum vos perſequi cœperint in hac ciuitate, fugite in aliam? Tute tunc fugiebāt Apoſtoli, quia neminē pro eis proſcribi iuſſerat Imperator. Nunc vero Chriſtianorū receptores proſcriptionibus tracti, *pericula formidan-**al. territi.*tes, non ſolum nō recipiunt, verumetiā videre timent, quos tacite venerantur. AD HAEC RESPON. Hoc planè laudo quòd agnoſcitis vos, ſed quòd non corrigitis, doleo. Quid enim hac tua profeſſione manifeſtius, qua declaras latis non vos ad eorū pertinere conſortiū, quibus dominus ait, Si vos perſecuti fuerint in vna ciuitate, fugite in aliā? Nempe, hoc eſt, quod paulò ante dixi, poſſe te mihi veriſſime reſpōdere ſi dicas, Nec iſte meus F eſt perſecutor, nec ego auditor ſum Chriſti. Ecce hoc apertiſſime dicis, Quo modo enim es auditor Chriſti, cū ille ſuis auditoribus, hoc eſt, ſectatoribus promittat, vſq; in finem ſeculi nō defuturas ad quaſcunq; confugiant ciuitates, quandocunque perſecutionem paſſi fuerint, dicens, Cum autem perſequentur vos in ciuitate iſta, fugite in aliam: Amen dico vobis, nō conſummabitis ciuitates Iſraël donec veniat filius hominis? Tu autem in hac perſecutione quā vos queritmini perpeti, iam deeſſe vobis dicis loca quò fugere, & vbi tanquam in portu poſſitis ab hac tempeſtate requieſcere, loquens contra promiſſionem Chriſti, qui dicit, non defutura ciuitates quò fugiant ſui qui perſecutionem patiuntur, donec veniat, id eſt, vſque ad conſummationem ſeculi. Quia ergo ille hoc promiſit ſuis quod vos non inuenitis, profecto ille mentitur ſi vos eius eſtis: ſed quia ille non mentitur, vos eius non eſtis. Ac per hoc nec Tribunus cui pſcribis, perſecutor eſt veſter, ſed perſecutor perſecutoris veſtri, hoc eſt erroris veſtri, quo compulſi talia facitis, vt de illorum genere ſitis de quibus ſcriptum eſt, ꝙ perſecutionem paſſi ſint ab ipſis factis ſuis. Proinde ſi

G intelligatis quid in vobis qui vos diligunt perſequũtur,
ipſa ſine dubio, à quibus perſecutionem patimini, facta
mala veſtra fugietis, & cõiungemini eis,qui vt liberent,
Caput.XI. perſequuntur veſtros perſecutores,nõ enim niſi veſtros
perſequuntur errores. VERBA EPISTOLAE,
Per opificẽ, inquit, rerũ omnium dominũ Chriſtũ om-
Eccli.15. nipotens deus fabricatum hominẽ vt deo ſimilẽ,libero
dimiſit arbitrio, Scriptũ eſt enim, Fecit deus hominẽ &
dimiſit eum in manu arbitrij ſui. Quid mihi nunc hu-
humano imperio eripitur,quod largit⁹ eſt deus? Aduer-
te vir ſumme, quanta in deum ſacrilegia perpetrẽtur,vt
quod ille tribuit, auferat humana præſumptio, & pro
deo ſe inaniter iactet magna dei iniuria,ſi ab hominib⁹
defendatur. Quid de deo æſtimat qui eum violẽtia vult
defendere, niſi quia nõ valet ſuas ipſe iniurias vindica-
re? AD HAEC RESPON. Secundũ iſtas veſtras fal-
laciſſimas vaniſſimasq; rationes,habenis laxatis atq; di-
miſſis,humanæ licentiæ impunita peccata omnia relin-
quẽtur, nullis oppoſitis repagulis, legũ nocẽdi audacia,
& laſciuiendi libido bacchetur,non rex ſuum regnum,
non dux militẽ, nõ prouincialem iudex, non dominus
ſeruum,non maritus vxorẽ,nec pater filiũ à libertate &
H ſuauitate peccandi minis vllis pœnisve cõpeſcat. Aufer-
te quod ſana doctrina pro ſanitate orbis terrarum ſa-
pienter per Apoſtolũ dicit,& vt confirmetis in arbitrio
tanto peiore, quanto liberiore filios perditionis, delete
quod ait vas electionis, Omnis anima poteſtatibus ſub-
Roma.13. limioribus ſubdita ſit: Non eſt enim poteſtas niſi à deo.
Quæ autẽ à deo ſunt,ordinata ſunt. Quapropter qui re-
ſiſtit poteſtati,dei ordinationi reſiſtit. Qui autẽ reſiſtũt,
ipſi ſibi iudiciũ acquirunt. Principes enim non ſunt ti-
mori boni operis,ſed mali. Vis autẽ non timere poteſta
tem? bonũ fac,& habebis laudem ex illa. Dei enim mini
ſter eſt,vindex in iram ei qui male agit. Delete iſta ſi po
teſtis,aut iſta ſicut facitis ſi non poteſtis delere,contem-
nite. Habete de his omnibus peſſimũ arbitrium, ne per-
datis liberũ arbitrium. Aut certe quia ſicut homines ho-
minibus erubeſcitis, clamate ſi audetis, puniantur homi
cidia, puniantur adulteria, puniantur cætera quãtalibet
ſceleris ſiue libidinis facinora,ſeu flagitia,ſeu ſacrilegia
volumus à regnantium legibus impunita. An vero a-
liud dicitis,cum dicitis, magna dei iniuria ſi ab homini
I bus defendatur. Quid de deo æſtimat qui eũ violentia
vult defendere, niſi quia nõ valet ſuas ipſe iniurias vin-
dicare? Hæc dicentes, quid aliud dicitis niſi nulla homi
nis poteſtas cõtradicat atq; obſtrepat noſtro libero arbi
trio,quãdo iniuriã facimus deo? O dolor,fraudata ſunt
tali magiſterio tẽpora antiqua quoniã nondum eras na
tus,quãdo ſanctus Moyſes iniurias ſuas leuiſſime pertu-
lit,dei vero ſeueriſſime vindicauit. Tu autem doctor hę
Eccle.15. retica præſumptione inuidioſiſſime clamas, Fecit deus
hominem,& dimiſit eũ in manu arbitrij ſui. Quid mihi
nunc humano imperio eripitur quod largitus eſt deus?
Hoc videlicet flagitãs,vt ad faciendas iniurias deo,qui
cũ libero arbitrio fecit hominẽ,liberum arbitriũ tibi re-
Daniel.3. linquatur ab homine. Sed illi etiam qui decreto Nabu-
chodonoſor regis, propoſita pœna interitus ſui,& diſ-
perſionis domorũ ſuarũ à blaſphemando deo Sidrach,
Miſac, & Abdenago terribiliter phibebãtur, & acriter
ſi cõtemnerent,plecterentur,dicere potuerũt quod ipſe
dixiſti, Magna dei iniuria,ſi ab hominibus defenſatur:
Quid de deo æſtimat qui eũ violentia vult defendere,
niſi quia nõ valet ſuas ipſe iniurias vindicare? Hæc ver-
ba tua prorſus etiã illi dicere potuerunt,& fortaſſe dixe-
runt,etſi nũ eadem libertate nõ diſſimili vanitate. Datũ
eſt ergo homini quãdo creatus eſt liberũ arbitrium,ſed K
vt ſi eſſet malefaciẽs,fieret patiens. Deniq; illi primi ho-
mines cum peccaſſent,morte damnati ſunt, & priuſquã
mors eis extrema etiã corporis ſuppleretur, in exiliũ de
paradiſo miſſi ſunt. Mitiora in vos cõſtituit Imperator,
propter manſuetudinem Chriſtianã: Exilium vobis vo
luit inferre,nõ mortem, ſed vos homines docti cõſide-
rantes quid debeatur merito, & quid minus ſit in ſup-
plicio,nõ de iudicio illius,ſed de veſtro additis mortẽ.
Nolite perire in æternũ,dum vobis hoc tempore ad of-
ferendum deũ concedi ab hominibus vult liberũ arbi-
triũ. Audi Apoſtolũ, & habebis magnum cõpendium,
quo tibi regia poteſtas nocere nõ poſſit, Bonũ fac,& ha Roma.13.
bebis laudem ex illa. Ex illa & ante nos iuſti habuerunt
laudem,nõ ſolum, qui regibus religioſis fideliter parue-
runt, verumetiã qui reges impios pro dei veritate aduer-
ſarios pertulerunt,illi laudem obauditionis, vtrique ta-
men ex illa,ſed bonum faciendo,non poteſtatibus reſi-
ſtendo. Quod autem vos facitis,non ſolum bonum nõ
eſt,ſed grande malum eſt, vnitatem Chriſti pacẽmque
cõſcindere, contra promiſſa Euãgelica rebellare,& ad-
uerſus eum de quo dictũ eſt, Dominabitur à mari vſq;
ad mare,à flumine vſq; ad terminos orbis terræ:hoc eſt Pſal.71.
aduerſus verum & ſummũ rẽgem Chriſtianorum tan- L
quã ciuili bello Chriſtiana ſigna portare. Sufficiat ergo
vobis ad occaſionem correctionis quod pro tã magnis
malis veſtris longè mitiora & minora recepiſtis, ſi non
vobis vltro quod nõ imperator conſtituit ingeratis, &
nolite ad impunitatem licentioſam liberũ arbitrium,ab
hominibus velle cõcedi, ne in ipſius dei manus infœli-
cius incidatis: Nam & maiores veſtri iudicauerũt in hu
iuſmodi iniurijs dei,liberũ hominis arbitrium nõ relin
quendũ à regibus impunitũ,quia licet haberent cauſam
malam, Cæcilianum tamen Epiſcopũ perſequendum,
vſq; ad imperatoris Conſtantini iudiciũ perduxerunt.

VERBA EPISTOLAE, Noſtrã vero fidẽ,inquit, Caput.XII.
quã dominus Chriſtus Apoſtolis dereliquit, ſolæ nobis
iſtæ perſecutiones grauiſſimã reddunt. Fœlices,inquit,
eritis,cum vos perſecuti fuerint homines, & maledixe- Matth.5.
rint, & dixerint aduerſum vos omne nequã propter fi-
lium hominis: Gaudete & exultate, quia merces veſtra
multa eſt in cœlis. Sic enim perſecuti ſunt & Prophetas,
qui ante vos fuerunt patres eorũ. Si tantum ſolis Apo-
ſtolis dictum eſt,vſque ad ipſos fides habuit præmia. Et
quid proderat poſtea credituris? Vnde cõſtat omnibus M
dictum. Deinde dicit Apoſtolus Paulus, Qui volunt in
Chriſto ſanctè viuere, perſecutionem patiantur neceſſe 2.Timo.3.
eſt. Hoc autem in Euãgelio dominus dixit, Veniet hora
vt omnis qui interficit vos, putet ſe victimã dare deo: Ioan.16.
Sed hæc facient, quia non cognouerunt patrem neque
me. AD HAEC RESPON. Recte iſta dicerentur à
vobis quęrentibus martyrũ gloriam,ſi haberetis marty-
rũ cauſam. Non enim fœlices ait dominus qui mala iſta
patiuntur,ſed qui propter filium hominis patiũtur, qui
eſt Chriſtus Ieſus: Vos autẽ non propter ipſum patimi-
ni,ſed cõtra ipſum. Patimini quippe ideo,quia nõ ei cre
ditis,& toleratis ideo,ne credatis. Quo modo ergo vos
eam fidem tenere iactatis, quam dominus Chriſtus A-
poſtolis dereliquit? An vſque adeo cæcos & ſurdos vul
tis eſſe homines,vt nõ legant,nõ audiant Euangelium,
vbi nouerint quã fidem de ſua Eccleſia dominus Chri
ſtus Apoſtolis dereliquit,ex qua diuiſi atque ſeparati,ni-
hil aliud facitis quam contra verba capitis & corporis
rebellatis, & tamen propter filium hominis ac fidem
quam reliquit Apoſtolis, vos perſecutionem ſuſtinere
iactatis?

A iactatis? Omittamus alia, & nouiſſima verba eius in ter-
ris audiamus, vbi videamus quã fidem de Eccleſia reli-
quit Apoſtolis, quale teſtamẽtum quodã modo fecerit,
nõ vitam finiturus, ſed ſine fine victurus, non mittẽdus
in ſepulchrum, ſed aſcenſurus in cœlum. Surgẽs enim à
mortuis poſteaquã apparuit diſcipulis ſuis intuẽdus o-
culis manibusq; tractandus: Oportebat, inquit, impleri
Luc. 24. quæ ſcripta ſunt in lege & Prophetis & Pſalmis de me.
Tunc aperuit illis ſenſum vt intelligerent ſcripturas, &
dixit eis, Quoniam ſic ſcriptum eſt, & ſic oportebat pati
Chriſtũ, & reſurgere tertio die, & prædicari in nomine
eius pœnitentiam & remiſſionem peccatorũ per omnes
Actor. 1. gẽtes, incipientibus ab Hieruſalem. Itemq; in mõte Oli-
ueti, poſtquam nihil vlterius in terris poſitus dixit, ſed
quod maxime fuerat neceſſariũ, hoc cõmendauit extre-
mũ. Multi quippe erãt futuri per vniuerſas partes terræ,
vendicaturi ſibi nomẽ Eccleſiæ, & cõtra vniuerſam do
mũ quæ per vniuerſam terrã cantat canticũ nouum, de
Pſal. 95. quo ſcriptũ eſt, Cantate domino canticũ nouum, cãtate
domino omnis terra: de ſuarũ quiſq; ruinarum angulis
latraturi. Aliud namq; Apoſtoli audire cupiebãt, & quod
illis maxime fuerat neceſſarium, nõ quærebant: Dic no
Actor. 1. bis inquiunt, Si in tempore hoc præſentaberis, & quãdo
B regnũ Iſraël? At ille, Non eſt, inquit, veſtrum noſſe tem-
pora vel momenta, quę pater poſuit in ſua poteſtate, ſed
accipietis virtutem ſuperueniẽtis ſpiritus ſancti in vos,
& eritis mihi teſtes in Hieruſalem, & in totam Iudæam
& Samariã, & vſq; ad terminos terræ. His dictis nubes
ſuſcepit eum. Nihil vlterius verbis addidit: Hoc tanto
tenacius, quanto poſterius audientium mentibus fixit.
Hanc ſponſam ſuis amicis ſponſus abiens commenda-
uit: Hanc ergo de ſancta Eccleſia diſcipulis dereliquit:
Huic fidei Donatiſtæ reſiſtitis, & pro fide quam domi-
nus Chriſtus reliquit Apoſtolis, vos perſecutionem ſer-
re cõtenditis: Huic hominis filio Eccleſiam ſuam inci-
pientẽ ab Hieruſalem, & per omnes gentes fructifican-
tem atq; creſcentem, tãta diligentia commendauit, mi-
ra cæcitatis impudentia contradicitis, & propter filium
hominis vos mala ſuſtinere clamatis. An hoc fortaſſis
ideo dicitis, quia vobis alium filium hominis inueniſtis,
cuius nomine vocitemini, de cuius parte dicamini? Er-
ratis, nõ eſt ipſe quãdo propter filium hominis pati per-
ſecutionem fœlicitatis eſſe dicebat, ſeipſum ille ſpõſus,
non adulterum prædicabat: Et nos confitemur, vt dici-
C tis, non ſolis Apoſtolis eſſe dictum, Beati eritis cum vos
Matth. 5. perſecuti fuerint homines. Ad omnes enim hoc perti-
nẽt, nõ qui poſt illos quamlibet perſecutionẽ paſſi ſunt
ſiue patiuntur, ſiue qui paſſuri ſunt, ſed qui propter iuſti-
ciam, ſicut & ipſi: Nam hoc paulo ſuperius dixerat: Bea-
ti qui perſecutionem patiuntur propter iuſticiam, quia
ipſorum eſt regnum cœlorum. Deinde iſta ſubiunxit,
quæ commemorare & fruſtra vobis vſurpare voluiſtis.
Fruſtra enim beatitudinem iſtam pertinere ad vos pu-
tatis, quando in vobis iuſticiam cui primi debeatis, non
demonſtratis, quinimmo econtrario etiam pro iniqui-
tate patimini, minus ab aliis, plus à vobis, vt ante dei iu-
dicium quod futurum eſt, etiam ipſi vobis quod mere-
mini, ex aliqua parte reddatis. Vnde quia tuipſe dixiſti,
non hoc ſolis Apoſtolis ſed omnibus dictum, ne vſque
ad illos fides præmia habuiſſe videretur. Sicut hoc ergo
non ſolis Apoſtolis, ſed omnibus dictũ eſt, qui etiã poſt
illos propter iuſticiam fuerant mala quęcunque paſſuri,
Matth. 10. ſic etiã omnibus illud dictum eſt, Si vos perſecuti fue-
rint in iſta ciuitate, fugite in aliam. Quare hoc non fa-
citis, ſi ad eorũ ſocietatem quibus hæc dicta ſunt perti-

netis? Quod quidem etſi feceritis, nõ ideo pertinebitis, D
quia & latrones hoc facere poſſunt, quos inquiri leges
publicæ iuſſerunt. Verũtamen quia hoc facere nõ vultis
de cõpendio vos ad iſtos quibus hęc dicta ſunt, nõ per-
tinere monſtratis. Et vt vos multo manifeſtius ipſa ex-
cuſatio veſtra ab illo numero virorũ Chriſtianorũ oſtẽ
dat alienos, loca quò cõfugiatis, quæ ille vſq; in finẽ ſę-
culi nõ defutura promiſit, vobis deeſſe iam dicitis, nullo
modo illũ q̃ falſa promiſerit conuincentes, ſed vos ad
eorum conſortium quibus hoc promiſit non pertinere
monſtrãtes, & ideo non veraces martyres, ſed hæreti-
cos vos eſſe fallaces. Quid vobis vlterius dicamus quã-
do lingua veſtra vos vincit? Nam & illud quod ad- Cap. XIII.
didiſti dixiſſe Apoſtolum, Omnes qui in Chriſto pie vi- 2. Timo. 3.
uere volũt, perſecutiones patiãtur, neceſſe eſt: non qui-
dem ille dixit, neceſſe eſt: ſed, omnes ait qui volunt in
Chriſto piæ viuere, perſecutionẽ patientur. Sed vos ad
iſtos non pertinere quis dubitat? Si enim & vos eſtis,
de quibus hoc dixit Apoſtolus, quare non facitis quod
ipſe fecit Apoſtolus? Nam ſi portæ aduerſus vos claude-
rẽtur, per murũ ſubmitti debuiſtis, vt manus perſequen-
tium fugeretis. Patent portæ & exire non vultis? Quam
perſecutionẽ patimini, niſi à vobis? Diligit vos perſecu- E
tor veſter, & perſequitur vos furor veſter. Ille vt fugia-
tis cupit, iſte vt pereatis impellit. Sic autem intelligitis,
quod ait Apoſtolus, Omnes qui volunt in Chriſto pie
viuere, perſecutionem patiantur, vt maiores veſtros ſub
apoſtata imperatore Iuliano non pie vixiſſe vobis ne-
ceſſe ſit confiteri: Nam quiſquis illo tempore Donati-
ſta factus eſt, donec aduerſus veſtrum rurſus errorẽ pia
Chriſtianorum Imperatorum cura conſurgeret, ſi ante
defunctus eſt, non pie vixit, quia non eſt paſſus perſecu-
tionem. Si autem hoc propterea dixit Apoſtolus, quia
ſicut alibi ſcriptum eſt, Tentatio eſt vita hominis ſuper Iob. 7.
terram: nec ceſſat pios veróſque Chriſtianos non ſolũ
aduerſitatis infeſtatione, verumetiam proſperitatis ſe-
ductione tentare, vt animus humanus aut afflictione
ſuccumbat, aut elatione vaneſcat, profecto quamdiu
hic viuitur, omnes qui volunt in Chriſto pie viuere, per-
ſecutionem patientur, vt aut victi comprehendantur à
diabolo, aut probati diabolum vincant: Quos aut cõ-
prehẽſos captiuóſque iam poſsidet, nõ vt obtineat per-
ſequitur, ſed quia obtinet vtitur. Porrò ſi perſequi tan-
tummodo ille dicẽdus eſt, qui dolore aliquo excruciat,
qui ſe vult tenere vt excruciat, non tibi videatur excru- F
ciator cordis leuior eſſe quã corporis. Et cõſidera qualẽ
perſecutionem patiebatur, qui dicebat in Pſalmo, Vidi Pſal. 118.
inſenſatos & tabeſcebam. Hanc perſecutionem Lot iu- Gene. 19.
ſtus patiebatur in Sodomis, etiam priuſquam in domo
eius angeli hoſpites eius, cum homines putarentur, à So
domitis appeterentur ad ſtuprum. Iuſtus enim eos tam
publice turpes, & ante ſuæ domus iniuriam ſine magno
cordis cruciatu videre non poterat. Vnde inter Cap. XIIII.
ſuas perſecutiones etiam talia commemorat Apoſtolus 2. Reg. 18.
Paulus, dicens, Quis infirmatur & ego non infirmor?
Quis ſcandalizatur & ego non vror? Proinde quanto
maior eſt in nobis charitas Chriſti, tãto maiore cũ do-
lore animi vos videmus habere ſacramenta Chriſti, &
ſeparari à mẽbris Chriſti & rebellare cõtra pacẽ Chri-
ſti. Sed q̃diu i hoc corpore viuitis, ſpes nobis aliqua dẽ
vobis dat: Cũ vero iã in illa diſſenſione morimini, mul
to amarius vos dolemus. Iã porrò quando vosipſos ne-
catis, vel irruendo armis alienis vel præcipitiis, & ſub-
merſiónibus & ignibus veſtris, ſatis dici nõ poteſt, quã-
to nos mœrore crucietis. Plus quippe impius Abſalon

G patrem ſanctum Dauid extinctus, quã rebellis afflixin
Viuum nanq; eum comprehendi cupiebat, vt qui mali-
cia graſſabatur, pœnitẽtia ſanaretur: Erat ergo ille perſe-
cutor patris, nõ ſolũ populũ dei diuidendo nec ſolũ cõ-
tra dei legẽ, & contra legitimum patris regnũ arma por
tãdo atq; bellãdo, ſed multo amplius perſecutus eſt cor
paternũ, in illa impietate moriendo. Deniq; illum pater
optimus peſſimũ filium, quem nõ deſperando nõ defle-
uerat viuũ, ſpe finita fleuit occiſum. Diſcite ergo quid ſit
2.Timo.3. quod Apoſtolus ait, Omnes qui volũt in Chriſto pie vi-
uere, perſecutionẽ patientur: Si catholicorũ domus Do-
natiſtæ nõ diripuiſſent, ſi catholicas Eccleſias nõ incen-
diſſent, ſi catholicorum codices ſanctos in ipſa incẽdia
non miſiſſent, ſi catholicorũ corpora nõ immaniſſimis
cædibus afflixiſſent, ſi catholicorũ mẽbra non pręcidiſ-
ſent, ſi oculos nõ extinxiſſent, ſi deniq; catholicos non
crudeliter occidiſſent: Hanc ſolam nos à vobis grauiſſi
mam perſecutionẽ perpeti veriſſime diceremus, quia vi
demus vos inſenſatos, & tabeſcimus: quia infirmatos, &
infirmamur: quia ſcandalizatos, & vrimur: quia perdi-
tos, & lugemus. Hæc mala veſtra quæ vos in æternũ in-
H teritum mittunt, amarius nos perſequuntur quã illa quę
à vobis noſtris corporibus, vel rebus, vel domibus aut
baſilicis inferuntur: Minus perſequimini cũ in nos ſæui-
tis, quàm cũ vos peritis, Deniq; in illa perſecutione qua
in nos ſæuitis, cũ laude gaudemus: in hac autẽ qua vos
peritis, ſi gauiſi fuerimus, vobiſcũ perimus. Sed quandiu
in hac carne viuitis de vobis deſperare non poſſumus:
Cum vero in hac impietate morimini, maxime cũ voſ-
ipſos horrẽda cæcitate furoris occiditis, amariſſimã tri
ſticiam noſtram illud tantummodo conſolatur quod
2.Reg.19. conſolatũ eſt ſanctum Dauid, in vnitate ſcilicet dei po
pulus congregatus, qui fuit ſcelerati filij tyrannide di-
uiſus. Tolerabilius enim longè pauciores pertinaciſſi-
mi veſtri ſuis pręcipitiis vel ſubmerſionibus vel ignibus
pereunt, quam innumerabiles populi illis eorum ſalutẽ
impedientibus, incendio cũ illis æterni ignis ardebunt.
Nunquam igitur Eccleſia Chriſti defuit aut deerit. Vn-
2.Timo.3. de ſecundum Apoſtolum, Qui volunt in Chriſto pie vi
uere, perſecutionem patientur, aut impiorum maliciam
ſuſtinendo, cum innoxie viuunt, aut eos dolendo cum
Cap.XV. pereunt. Nolite itaq; falli quod vobis dictũ eſt, Ve-
Ioan.16. niet hora quãdo qui vos occiderint, putent ſe officium
facere deo: Aut ſicut tu hic teſtimonium poſuiſti, putent
I ſe victimam dare deo. Non quidem hoc eſſe dictum de
perſecutionibus quas gentes Eccleſiæ fecerunt, maniſe-
ſtum eſt. Diis enim ſuis plurimis, qui vtiq; non ſunt, de-
putauerunt ſe gentiles officium facere, cum hoc facerẽt
vni deo. Vnde hoc idem quod dominus prædixit ſuis,
Actor.7. aut per Iudæos impletum eſt, qui ſanctum Stephanũ &
multos alios occiderunt, dum putabãt ſe officiũ deo fa-
cere, quoniam vnum verum deum colere videbantur,
aut etiam nobis, id eſt, catholicis dictum eſt de diuerſis
hæreticis vſquequaq; furẽtibus, qui vbi poſſunt, & quan
do poſſunt, & quo modo poſſunt occidendo catholi-
coos, putant ſe officium deo facere, maximeq; de vobis,
qui præcipuum vobis nomen feciſtis in Africa de tali-
bus victimis. Nam ſi vobis dictum eſt, & non vtiq; voſ-
ipſi occideretis, ſed expectaretis à nobis potius occidi,
qui putamus nos, vt dicitis, cum id facimus, officiũ deo
facere. Nunc vero cum feſtinatis ad mortẽ, ne à noſtris
teneamini, viuere metuitis, non occidi, quia erubeſcitis
*al. vitio. corrigi, aut de veſtro * conuinci. An forte vos eſtis ad
quos vtrunq; pertineat: quia cũ occidimur & nos à vo-
bis, putatis vos officiũ deo facere, & has ei victimas de
nobis dare? Ad vos ergo pertinet quod ſequitur atq; abs K
te commemoratum eſt, mox enim dominus adiũxit &
ait, Sed hæc facient vobis, quia non cognouerunt pa- Ioan.16.
trẽ neq; me. Cum itaq; voſipſos occiditis, putantes vos
officiũ deo facere, nec patrem cognouiſtis, quẽ non au-
diſtis, dicentẽ, Fugite. VERBA EPISTOLAE, Cap.XVI.
Sed bellifere, inquit, pacis cruentæq; vnitatis ſe incolas
iactant. Audiant dominũ dicẽtem, Pacẽ meã do vobis, Ioan.14.
pacẽ relinquo vobis: Non ſicut ſeculum dat, ego do vo
bis. Seculi enim pax inter animos gentiũ diſſidentes ar-
mis & belli exitu fœderatur, domini Chriſti pax ſalubri
lenitate tranquilla, volentes inuitat, non cogit inuitos.

AD HAEC RESPON. Vos quidem belliferã pacẽ
& cruentã vnitatem facere cupitis, aut violentis morti-
bus noſtris, aut voluntariis mortibus veſtris nõ imputã-
tes vobis quod facitis nobis, & imputantes nobis quod
facitis vobis. Sed nos & quod facitis nobis cogimur ſu-
ſtinere, & quod vobis facitis, nihil poſſumus quam do-
lere, dum tamen fiat pax & vnitas Chriſti propter ſalu-
tem multorũ, ſicut fit in plurimis, etiam ſi propter furo-
rem paucorũ non fit in omnibus. Nam ſi nõ inuido, ſed
fideli oculo velletis attẽdere, videretis quàm vera pace L
atque vnitate Chriſti gaudeant qui ex vobis ad nos ve-
nerunt, tot tantorúmque populorum agmina, in quibus
etiam ſi adhuc ſunt nõnulli ipſa nouitate turbati, & ipſi
paulatim ab hac infirmitate ſanantur. Et ſi ficti aliqui
perſeuerant, non vtique propter ipſos non fuerant col-
ligendi quos videmus veraces, quorũ quidã in regioni-
bus noſtris, etiam quibuſdam veſtris noſtri maiores ap-
paruerunt, quando vobis illa perditionis libertate con-
ceſſa ad vos redire noluerunt. Debebamus ergo ne per-
deremus iſtos, colligere & fictos, quia in Euangelio le-
gitur, ſeruos ad nuptias domini ſui congregaſſe conui- Lucæ.14.
uas bonos & malos, maxime quia vos de area domini-
ca ſuperbię ſpiritus tanquam improbus ventus, ante tẽ-
pus ventilationis excuſſit, vnde vos ad illam quantum
opitulante deo poſſumus, reuocare conamur. Et vtique Matth.3.
noſtis quemadmodum ſcopis diligẽtiæ frumentũ ſimul
etiam cum terra trahitur, quando in aream reuocatur.

Quod autẽ vobis videtur, inuitos ad veritatẽ non Cap.XVII.
eſſe cogendos, erratis neſcientes ſcripturas, neq; virtutẽ Ionæ.3.
dei, qui eos volentes facit dũ coguntur inuiti. Nunquid
enim pœnitentiã Niniuitæ inuiti egerunt, quia hoc re- M
ge ſuo compellente fecerunt? Iam enim Propheta iram
dei vniuerſæ ciuitati eam triduo perambulans pręnun-
ciauerat. Quid igitur opus erat regis imperio, vt humi-
liter ſupplicaretur deo, qui non intuetur ora, ſed corda,
niſi quia erãt in eis quidã qui nec curarent, nec crede-
rent prædicta diuina niſi territi poteſtate terrena? Iſta
igitur iuſſione regiæ poteſtatis, contra quam volunta-
rius fit veſter occaſus, multis ad ſalutem qui in Chriſto
præſtatur occaſio, qui etſi violenter adducuntur ad cœ
nam tanti patrisfamiliâs, ſed compelluntur intrare, in-
tus tamen inueniunt vnde ſe lætentur intraſſe. Vtrun-
que enim futurum dominus ipſe prædixit, & vtrunque
compleuit, Nam reprobatis quibuſdã, qui vtique intel-
ligũtur Iudæi, quia ipſi per Prophetas antea fuerãt inui-
tati, & ad horã excuſare maluerunt. Ait dominus ſeruo
ſuo: Exi in plateas & vicos ciuitatis, & pauperes ac de-
biles & cæcos & claudos introduc huc. Et ait ſeruus do
mino, Factũ eſt vt imperaſti, & adhuc locus eſt. Et ait dñs
ſeruo. Exi in vias & ſepes, & cõpelle intrare, vt implea- Lucæ.14.
tur domus mea: Intelligimus vias, hęreſes: ſchiſmata, ſe-
pes. Vię quippe hoc loco ſignificãt diuerſas opiniones,
ſepes aũt peruerſas opiniões. Quid ergo miramini ſi nõ
corporalis

A corporalis cibi, ſed ſpiritalis fame moritur, quiſquis ad
iſtam cœnā nec libenter introductus, nec violēter im-
Cap.XVIII. pulſus ingreditur? VERBA EPISTOLAE, Odio,
ioquit, ſeculi, gaudemus, in eis preſſuris non ſuccumbi-
mus, ſed lætamur. Mundus hic non poteſt ſeruos Chri-
ſti diligere, qui Chriſtū cognoſcitur nō amaſſe, domi-
Ioan.15. no ipſo dicēte, Si ſeculū vos odit, ſcitote quia me primū
odio habuit, quam vos. Si me perſecuti ſunt, & vos per-
ſequentur. AD HAEC RESPON. Quo modo gau-
dentes odio ſeculi, preſſuris eius nō ſuccumbitis, ſed læ-
tamini cum voſipſos velitis occidere, ne moleſtias qua-
leſcunq; patiamioi, & mori eligitis, nō ab aliis occiſi pro
veritate Chriſti, ſed à vobis ipſis pro parte Donati? Iſta
Circumcellionū eſt inſania, nō martyrum gloria. Cum
itaq; appareant facta veſtra, quid vobis verba vſurpatis
aliena? Mundus iſte, inquit, nō poteſt ſeruos Chriſti dili
gere, qui Chriſtum cognoſcitur non amaſſe. Non ergo
ad mundum iſtū pertinemus nos, quia diligimus vos.
Sed ſerui Chriſti vos nō eſtis qui malum pro bono re-
tribuentes, & maliciam veſtram quādo in nos exercere
nō poteſtis, in vos retorquentes, nec nos diligitis, & vos
B occiditis. Dominus autem quādo dixit. Si ſeculū vos o-
Ioan.15. dit, ſcitote quia me priorē vobis odio habuit, ſi me per-
ſecuti ſunt, & vos perſequētur, non vobis, ſed illis dixit
quibus pręcepit, vt ſi eos perſequerētur in iſta ciuitate, fu
Matth.10. gerent io aliam, quod vos non facitis. Illis dixit ad quas
ciuitates confugerent vſq; in finē ſeculi non defuturas,
quas vos querimini vobis iam & deeſſe, & vultis fateri
Cap.XIX. eos quibus hæc dicta ſunt nos nū eſſe. VERBA EPI
STOLAE, Sed & ſi perſecutio cōquieſcat, inquit, vnde
martyrum numerus adimpletur, Ioanne dicente, Vidi,
Apoc.6. inquit, animas occiſorū ſub ara dei exclamantiū & di-
centium, Quandiu domine nō iudicas & vindicas ſan-
guinem noſtrum de iis qui habitant ſuper terrā? Et acce
perūt ſinguli ſtolas albas, & dictum eſt eis, vt requieſce-
rent adhuc paucum tempus, donec impleatur numerus
fratrū veſtrorum, qui incipiēt interfici ſicut & ipſi. AD
HAEC RESPON. Si ſub ara Chriſti martyres eſſe
velletis, non voſipſos incendendos ſacrificium diabo-
lo faceretis. Quis enim gaudet de iſto furore veſtro, niſi
diabolus, qui eum vobis inſpirat, & qui ſunt ex parte il-
lius? Ipſe eſt qui & illum puerum de quo in Euāgelio le-
gimus, mittebat aliquādo in aquam, aliquando in ignē.
C Et ipſe illum gregē porcorum præcipitē fluctibus mer-
Matth.17. ſit. Ipſe vt ſe de pinna tēpli præcipitaret, etiam ipſi domi
Matth.8. no audaciſſima tētatione ſuggeſſit. Ad diabolū ſine du-
Matth.4. bio pertinetis, cum tria genera mortis, aquam, ignē, pręc-
cipitium in veſtris mortibus frequentatis. Si enim meo-
tes non dementia perderetis, iſta ipſa verba quæ de ſan-
cto libro poſuiſti, ab iſto interitu quem vobis ingeritis,
vos reuocare deberent. Quid enim animæ martyrū ſub
ara dei dicunt? Quandiu domine non iudicas, & vindi
cas ſanguioē noſtrū de iis qui habitant ſuper terrā? Vin-
dicari poſcunt ſanguinem ſuū in eis vtiq; à quibus fuſus
eſt. Nunquid in aliis? Ac per hoc vindicabitur veſter in
vobis. Quid eſt autem ſtultius quam quòd putatis pro-
phetiam iſtā de martyribus, qui futuri prædicti ſunt nō
niſi in Donatiſtis eſſe completam, quaſi poſteaquā hoc
ſcripſit beatus Ioānes, nulli martyres ſint occiſi, quouſq;
exurgeret pars Donati, oiſi quando alios non poſſunt,
ſeipſos occidunt, qui faciūt opera latronum & dæmo-
num, & gloriam ſibi vendicant martyrū? Quòd ſi tanto
temporis interuallo, id eſt, à Ioanne vſque ad iſtos nulli
occiſi eſſeo martyres veri, vt nihil aliud, vel tēporibus
Antichriſti diceremus futuros, in quibus ille martyrum
numerus compleretur, nec tamen iſtos vel alieni vel ſui D
ſanguinis reos accreſcere numero verorum martyrum
crederemus, quibus dictum eſt, vt requieſcerēt paruum *Apoc.6.*
tempus, donec impleretur numerus fratrum ipſorum,
qui inciperent interfici, ſicut & ipſi, ab aliis vtique non
à ſeipſis ſicut iſti, & ideo iſti non ſicut ipſi, poſſumus e-
tiam veriſſime dicere ipſos quoque Donatiſtarum tem
poribus catholicos quos occidunt, ad ſupplementum
illius numeri pertinere. Sed cum poſt Apoſtolum Ioan
nem, qui futura illa conſcripſit, tanta ſtrages martyrum
interficientibus impiis vſquequaque in tam multis gen-
tibus facta ſit, quid ſibi volunt iſti ſuarum animarum
extortores, & alienarum tortores, vt quod de martyri-
bus ſanctis legūt eſſe prædictum, de ſe iactent eſſe com-
pletum? Præparate vos potius, vt veſter ſanguis non in
eis qui vos vel cōprehendere vel fugere cupiūt vt viua-
tis, ſed in vobis potius viodicetur. Ao forte ne hoc fiat,
ideo non eum funditis, ſed aut præcipitio colliditis, aut
vnda ſuffocatis, aut in cinerem conuertitis? Sed erratis,
vindicabitur in vobis quocunq; modo perimatur à vo-
bis. In vobis enim vindicaretur, ſi non in Eccleſia Chri
ſti, ſed in parte Donati, ab aliis funderetur. Itáne vos E
clamabitis ad deum, vt vindicet ſanguinem veſtrum
& exaudiet vos, niſi damoauerit nos? Quo modo enim
vindicetur, niſi qui eū auſus es trucidare damnetur? In
hac ergo voce non eſtis niſi accuſatores veſtri, quia vos
eſtis rei ſanguinis veſtri: Nec deus niſi vos damnabit,
quaodo à vobis vel colliſum, vel ſuffocatum, vel exuſtū,
vel quocuoque pacto trucidatum, vel ſi hoc elegeritis,
effuſum ſanguinem veſtrum vindicabit. VERBA *Cap.XX.*
EPISTOLAE, An iſta, inquit, perſecutio eſt, quæ tot
milia innocentum martyrū arctauit ad mortem? Chri-
ſtiani enim ſecundum Euangelium ſpiritu prompti, ſed
carne infirmi, à ſacrilega contaminatione caminorum
reperto compendio ſuas animas rapuerūt, imitati preſ-
byteri Raziæ io Maccabæorum libris exemplum, nec
fruſtra nitentes: Quiſquis enim eorum maous incide-
rit, nō euaſit. Sed quantum velint faciant, quod certum
eſt, dei eſſe non poſſunt qui faciunt contra deum. AD
HAEC RESPON. Apertiſſime omnino quam perſe-
cutionem patiamini & veriſſime cōfiteris. Ipſa enim de
qua iam dixi, quæ in ſanctis ſcripturis de quibuſdā im-
piis ſatis euidenter expreſſa eſt, de quibus dictū eſt, quia
perſecutionē patiuntur ab ipſis factis ſuis, quod quidem F
dici de vobis cōuenientiſſime poteſt, etiam ſi vos alio-
rum manus propter veſtra ſacrilegia trucidarent: Nam
& latrones & quilibet homines rei criminum capitali-
um, cum iuſtis legibus puniuntur, non dicenti ſuot per-
ſecutionem pati, niſi ab ipſis factis ſuis. Sed nunc planè
cum parcēte vobis manſuetudine Chriſtiana, ita in vos
ſæuit veſtra dementia, vt quemadmodum dicis, cami-
norum reperto compendio, veſtras animas rapiatis,
omni modo vos à vobiſipſis pati perſecutionem, nimia
eſt impudeotia ſi negatis, quando vos vtrunque com-
pletis, & vnde iuſte pereatis, & quod petitis. Sic au-
tem dicis tot hominum milia eſſe qui hoc faciunt qua-
ſi non etiam iſta non ſint parua cauſa, cur ab huiuſmo-
di magiſterio veſtro Africa liberetur. Eorum eſt enim
hominum genus cui hoc malum perſuadere potuiſtis, *Circumcel-*
qui ſolent hæc & antea facere, maxime cum idololatriæ *liones.*
licentia vſquequaque ferueret, quando iſti Paganorum
armis feſta ſua frequentantibus irruebant. Vouebant
autem Pagani iuuenes idolis ſuis quis quod occide-
ret: At iſti gregatim hinc atque inde confluentes, tan-
quam in amphiteatro à venatoribus more immanium

 beſtia-

G beſtiarum venabulis ſe oppoſitis inſerebant, furentes moriebantur, putreſcentes ſepeliebantur, decipientes colebantur. Præter hæc ſunt ſaxa immania, & montium horrenda prærupta, voluntariorum creberrimis mortibus nobilitata veſtrorum, aquis & ignibus rarius id agebant, præcipitiis greges conſumebantur ingentes. Aetatis noſtræ hominibus res notiſſimas loquor: Quis enim neſcit hoc genus hominum in horrendis facinoribus inquietum, ab vtilibus operibus ocioſum, crudeliſſimum in mortibus alienis, viliſſimum in ſuis, maxime in agris territaos, ab aquis vacans, & victus ſui cauſa cellas circumiens ruſticanas, vnde & Circumcellionum nomen accepit, vniuerſo mundo penè famoſiſſimum Africani erroris opprobrium?

Circũcellionũ nomen.

Cap. XXI.

Ex hoc igitur genere, quis ignorat quã multi antea per diuerſas mortes ibant & peribant, & nunc in illorum comparatione quàm pauci ſuis ignibus ardeant? Sed ſi putas moueri nos oportere, quia iſto modo tot milia moriuntur, quantum exiſtimas nos habere conſolationis, quòd à tanta dementia partis Donati, vbi non ſolum nefariæ diuiſionis error, verumetiam furor iſte lex facta eſt, longe atque incomparabiliter plura milia liberantur? H Neque enim iſti qui pereunt illorum ſalute numero æquantur qui ex ipſo genere nunc iam tenentur ordine diſciplinæ, colendisq; agris amiſſo Circumcellionum, & opere & nomine inſeruiunt, ſeruant caſtitatem, tenent vnitatem, quanto minus coæquantur iſti perditi numero vtriuſque ſexus, non ſolum puerorũ & puellarum, iuuenum & virginum, verumetiam coniugatorum & ſenum, quorum innumerabilia ex Donatiſtarum nefaria diſſenſione, in pacem Chriſti veram & catholicam tranſeunt. Iſti quippe qui ſe incendunt, nec tot homines ſunt quot loca ſunt populis plena, quæ ab exitiali peſte erroris illius & furoris, per hanc inſtantiam perficiendæ vnitatis eruuntur: Nunquid non obſecro ſanum miſericordiæ poteſt eſſe conſilium, vt ſimul cum illis iſti omnes æternis gehennarum ſuppliciis eruantur, ne illi in iſtorum comparatione perpauci ſuorum caminorum ignibus exurantur? Vt enim omnes cum Chriſto viuant, magnis conatibus & votis agendum eſt, Sed ſi hoc per quorundam furorem fieri non poteſt, ſaltem vt non omnes cum diabolo pereant, I laborandum eſt.

Cap. XXII.

Sanè de ſcripturis ſanctis ſagaciſſime inquirens, ſi quid proferre poſſes, * pro iſta ſpontaneæ mortis ſententia inſana inueniſſe te aliquid putas, quia ſcriptum eſt in Euangelio, Spiritus quidem promptus eſt, caro autem infirma: tanquam ideo ſe quiſque occidere debeat quia infirmus eſt, Ad paſſiones inter manus perſequentium ſuſtinendas non potuiſti citius dicere falſos martyres veſtros ex illorum eſſe numero, de quibus ſcriptum eſt, Væ iis qui perdiderunt ſuſtinentiam: Et ad illos prorſus non pertinere quibus dominus dicit, In veſtra patientia poſſidebitis animas veſtras: De quibus autem legitur, Spiritus promptus eſt, caro autem infirma: ſomno non voluntario premebantur, non interitu voluntario necabantur. Diligenter lege, & quid loquaris attende. Vbi eſt quod Apoſtolus ait, Fidelis deus qui non permittet vos tentari ſuper id quod poteſtis, ſed faciet cum tentatione etiam exitum vt poſſitis ſuſtinere. Itáne credendum non eſt huic Apoſtolicæ veritati, & inimicos debemus noſipſos habere, quia inimicos non poſſumus alios ſuſtinere? Abſit hoc à cordibus Chriſtianis. Plane fideli Apoſtolo, immo ipſi fideli deo, qui non ſinit ſuos tentari ſupra quàm ferre poſſunt, ſed facit cum tentatione etiam exitum, vt poſſint ſuſtine- K re, credant catholici, non credant Donatiſtæ, & ne ſemper iſta non credant, non ſint Donatiſtæ. Quando enim deſperatur in quibusque paſſionibus, à domino impetranda ſapientia: Et ideo quæritur compendium caminorum, vbi ſe iſti non quidem feris, vt ait beatiſſimus Cyprianus, ſed tamen flammis obiiciunt quos nemo damnauit. Non eſt hoc conſilium, ſed furor: non eſt ſapientia, ſed amentia. Habeant iſti incendia ſua, qui non dicunt de adiutorio domini, quoniam ab ipſo patientia mea. Certe ſanctus Iob quando à capite vſque ad pedes intolerabili vulnere putreſcebat, & doloribus excruciabatur immanibus, hoc veſtrum compendium habebat in promptu, quo ſe ab huiuſmodi vita horrendis calamitatibus plena, in qua proculdubio manebat, nolebat eripere: Poteſtas vtique aderat, ſed iuſticia non deſerebat. Secundum hoc enim dicit, Atque vtinam poſſem me occidere, aut rogare alium vt faceret mihi. Hoc negauit ſe poſſe iuſtus, quod per iuſticiam fieri non poterat. Eo loquendi modo & Apoſtolus ad Galatas dicit, Teſtimonium vobis perhibeo, quia ſi fieri poſſet oculos eruiſſetis & dediſſetis mihi. Cur enim & hoc fieri non poſſet, niſi L quia iuſte fieri nullo modo poſſet? Sic & dominus cum per angelos ſuos iuſtum Lot de Sodomis exeuntem vrgeret vt properaret in Segor, Non enim, inquit, potero facere rem, donec tu illò introëas: non poſſe ſe dixit, quod ſine dubio poterat per potentiam, ſed non poterat per iuſticiam. Poſſet enim patientiſſimus Iob, vt nihil aliud vel cibum vel potum non ſumere, atque ita illam vitam ærumnoſam horrendamque conſumere: Sed hoc iuſte facere non poſſet, quoniam nulli fas eſt, ſeipſum occidere, maxime cum vt poſſit viuere, poſſit fugere. An hoc aliquis dubitauerit, quod ille vir ſanctus qui tam multa in ſuis doloribus loquebatur, rogare vt hoc ſibi fieret aliquem poſſet? Neque enim non, dolenti & putreſcenti manus defuit ad perimendum, & lingua defuit ad rogandum. Certe vel ipſam coniugem ſuã poterat hoc rogare, quæ tamen vt hoc fieret nec ipſa ſuggeſſit, quæ illum mori per eius blaſphemiam deo iraſcente cupiebat, ideoque aliquid in deum conſilio nefando, tamen vt ipſe ſe occideret, ei dicere non audebat. Plus iuris in vos diabolus habet, qui M vobis tam facile perſuadet, quod inſipienti mulieri perſuadere non poterat, quam ſibi miniſtram ad decipiendum virum, ſuis illi ablatis omnibus, reſeruauit. Dixit itaque ſe iuſtus ille non poſſe aliquem rogare vt eum interficeret, etiam id oſtendens vtique non licere. Quod enim non poteſt iuſte, non poteſt iuſtus quoniam hoc decernendo prius amittit iuſticiam, vt quod non poteſt iuſtus, poſſit iniuſtus. Sic ergo dixit, Atque vtinam poſſem meipſum interficere: tanquam diceret, atque vtinam iuſtum eſſet: Tunc enim à iuſto fieri poſſet. Neque enim vt hoc poſſet, quod non poteſt niſi iniuſtus, iniuſticiam ſibi optaret: Sed ſi fieri poſſet, hanc vellet eſſe iuſticiam, quod fieri quia non potuit, vt hæc eſſet iuſticia, non potuit iuſtus quod ſola faceret iniuſticia. Ac per hoc non eſt iniuſtum homini iuſto optare mortem quando amariſſima eſt vita: Sed ſi deus optatam non dederit, non erit iuſtum niſi tolerare eam amariſſimam vitam. Sicut à iuſto nec illud alienum eſt vt optet vitã, quando amara mors imminet, ſed cum ſe videt eam impetrare non poſſe, dicit quod nos in ſe transfigurans, dominus ait, Verum non quod ego volo, ſed quod tu vis pater. Hæc autem illis dicenda

Marginal notes: * Proferres aut ſimile aliquid videri deeſſe. — Matth. 26. — Eccli. 2. — Luca. 21. — Matth. 26. — 1. Cor. 10. — Pſal. 61. — Iob. 2. — Gala. 4. — Gene. 19. — Matth. 26.

A dicenda ſunt, quos ad mala gerẽda quærunt qui perſe-
quuntur,non quos ad bnna participanda qui diligunt.
Eis,inquam, dicẽda ſunt iſta, qui perſecutiouem patiũ-
Mat.5. tur propter iuſticiam, non qui eam ſibi faciunt propter
An fas ſibi iniuſticiam. Proinde etiã ſenior ille Razias, quem
mortem cõ- ſibi iſti exemplis ſui ſceleris deſtituti,de Maccabęorum
ſciſcere. libris tanquam imitandum ſe inueniſſe gloriantur,hoc
Ca. XXIII. facere debuit quod in eiſdem literis leguntur ſeptem il-
2.Mac.14. li fratres etiam exhortante matre feciſſe, vt cõprehen-
2.Macc.7. ſus,& à lege domini ſui non auerſus,omne quod ei ap-
plicitum eſſet acciperet,& in dnlnre ſuſtineret,& in hn
militate ſua patientiã haberet, qund circa humilitatem
inter manus inimicnrum non valens ferre, non plane
ſapientiæ,ſed inſipientiæ dedit exemplum, non Chriſti
martyribus, ſed Dnnati Circũcellionibus imitandum.
Veruntamen ſi diligentius conſideremus,& ab iſto ap-
paretis alieni. Iſte quippe cum iam comprehenderetur
ab hnſtibus non habuit liberam fugam, ideo ſe gladin
percuſsit,& cũ perimere non potuiſſet,de muro ſe prę-
cipitauit. Deinde abruptam petrã,cum iam viuere nnn
B poſſet,adhuc tamen ſpirans, & corpus impetu mouens
currendo,licet exanguis,obtinuit ibi vtraq; manu pro-
ducta ſua inteſtina,diſcerpſit,diſperſit,occubuit: Turba
itaq; circundatus vt euadere nõ poſſet, & ſi viuere non
poſſet. Vos igitur qui nec deum auditis,dicentem,fugi-
Matth. 10. te:nec imitamini Raziam,qui voluit,nec potuit fugere:
profecto quia nõ habetis illum in præcepto, nec habe-
tis iſtum in exemplo. Quid,quòd iſte Razias ſecũdum
Matt.26. veſtram rationem ſine dubitatinne culpandus eſt? Di-
xiſti enim propter euangelicam ſententiam, vbi domi-
nus ait, Spiritus quidẽ promptus eſt, caro autem infir-
ma:vos ad caminorum fugiſſe compẽdium, quia vide-
licet infirmi eſtis perferre manus inimicorum, ſi ab eis
comprehenſi fueritis. Ergo illius qui ſe gladio grauiter
vulnerauit,qui vulneratus murum petiit, qui ſe inde in
ceruicem præcipitem dedit, qui & poſtea potuit ad pe-
tram currere,in petra ſtare, inteſtina educere, carpere,
ſpargere,nũquid dici pnteſt ſpiritus prnmptus,caro au-
tem infirma, cuius nõ ſolum ſpiritus tam promptus ap-
paruit, ſed etiã caro tam firma, vt vix credibile ſit eum
facere voluiſſe ac valuiſſe quæ fecit? Itaque vobis opor-
tet iſte diſpliceat, qui rationem veſtræ infirmitatis ſua
C firmitate perturbat. Porrò ſi fugere valens,nec vnlens,
in domum ſuam ligna cõgeſsiſſet, atq; irruentibus ini-
micis vt eum cnmprehẽderent ignem ſuppoſuiſſet,ſeq;
cum ſuis ædibus concremaſſet, vobis quidem præbuiſ-
ſet exemplum, ſed ſibi acquiſiſſet grande tnrmentum.
Nunc enim qunniam fugere nnn valuit,aliquanto mi-
nus eſt fortaſſe ſui ſanguinis reus,quòd ſibi intulit mor
tem,quam comprehenſo inimicus iam fuerat illaturus.
At enim ſanctarum ſcripturarum authnritate landatus
eſt Razias. Quo modo laudatus? Quia fuit amator ciui-
tatis. Hnc potuit & carnaliter, ciuitatis videlicet illius
Galat.4. terrenæ Hieruſalem, quæ ſeruit cum filiis ſuis,nnn au-
tem illius quæ ſurſum liberæ matris noſtræ. Laudatus
eſt quia cnntinentiam ſeruauit in Iudaiſmo: & hæc ſibi
in comparatinne iuſticiæ Chriſtianæ damna & ſtercn-
Philip.3. ra fuiſſe dicit Apoſtolus, Laudat⁹ eſt,quia pater Iudæo-
rum appellabatur:hoc magis eſt, vnde illi tanq̃ homini
ſubrepſit humilitatis impatientia, vt prius mori vellet,
quàm hoſtibus ſubiici. Dictum eſt quòd elegerit nnbi-
liter mnri:melius vellet humiliter,ſic enim vtiliter. Illis
autẽ verbis hiſtoria gentiũ laudare conſueuit, ſed virns
fortes huius ſeculi, non martyres Chriſti. Dictum eſt
quòd ſe viriliter de muro præcipitauit in turbas, nec
nos dicimus eum hnc feciſſe muliebriter,quãquam vos D
qui multum exemplo iſto profeciſtis, etiam fœminas
veſtras hoc facere docuiſtis. Sed fatemur hoc etiam ip-
ſas non facere muliebriter,ſed viriliter, non tamen ſa-
lubriter,quia non fideliter. Ad extremum quòd inuo-
caſſe dictus eſt dominatnrem vitæ ac ſpiritus,vt hæc il-
li iterum redderet,id eſt, vitam & ſpiritum, nec tũc ali-
quid popoſcit,quo bnni diſcernuntur à malis. Reddet
enim hæc deus & his qui male egerunt, non in reſurre-
ctinne vitæ æternæ, ſed in reſurrectione iudicij æterni.
Laudatus eſt itaque iſte Razias amator ciuitatis, vt val-
de bene audiens,id eſt,bnnæ famæ, quia pater Iudænrũ
appellatus eſt, & quòd continẽtiam tenuerit in Iudaiſ-
mo: Iſtam vero eius mnrtem mirabilinrem quàm pru-
dentiorem narrauit quemadmodum facta eſſet, non
tãquam facienda eſſet ſcriptura laudauit: Noſtrum eſt
autem ſicut Apoſtolus admnnet, nmnia probare, quæ *1.Theſſ.5.*
bona ſunt tenere, ab omni ſpecie mala nos abſtinere.
Et hãc quidem ſcripturam quæ appellatur Maccabæo-
rum,non habẽt Iudæi ſicut legem & Prnphetas & Pſal-
mos, quibus dominus teſtimonium perhibet tanquam E
teſtibus ſuis,dicẽs, Oportebat impleri nmnia quę ſcrip- *Luc.24.*
ta ſunt in lege & Prophetis & Pſalmis de me: ſed re-
cepta eſt ab Eccleſia nnn inutiliter, ſi ſobrie legatur vel
audiatur, maxime propter illns Maccabæns, qui pro
dei lege ſicut veri martyres à perſecutoribus tam indi-
gna atque horrenda perpeſsi ſunt, vt etiam hinc popu-
lus Chriſtianus aduerteret, qunniam non ſunt condi- *Rom 8.*
gnæ paſsinnes huius temporis ad futuram gloriam quæ
reuelabitur in nobis, pro quibus paſſus eſt Chriſtus, ſi
tanta patiẽtiſsime pertulerũt pro lege quam dedit deus
per ſamulum hominibus illis pro quibus nnndum tra-
diderat filium. Quanquam & iſte Razias habeat quod
legentibus proſit, non ſnlum vt mens exerceatur rectè
iudicãdo quod legit,verumetiam vt animus humanus,
immo animus Chriſtianus aduerteret, quanta ferenda
ſint ab inimicis ardore charitatis, cum à ſeipſn iſte ti-
more humilitatis tanta pertulerit. Sed ardor charitatis
de ſublimitate deſcendit gratiæ diuinæ: timnr autem
humilitatis ex amore accidit laudis humanę,& ideo il-
le certat per patientiam, hic autem peccat per impatiẽ-
tiam. Nõ itaque debemus quicquid in ſcripturis, etiam
dei teſtimonio laudatos homines feciſſe legerimus,cõ-
ſentiendo approbare,ſed conſiderando diſcernere,ad- F
hibentes iudicium non ſanè nnſtræ authoritatis, ſed
ſcripturarum diuinarum atque ſanctarum,quę nns nec
illorum hnminũ quibus illic bonum atque præclarum
teſtimonium perhibetur, nmnia vel imitari vel lauda-
re facta permittit, ſi quæ non rectè ab eis facta ſunt,vel
huic iam tempori non conueniunt. Sed de iis quæ tunc
fuerant recta, nunc non ſunt, quid opus eſt aliquid in
hac quæſtione diſcutere, cum hoc vnde agitur vt ſibi
quis inferat mortem,maxime cui cõceditur, vel potius
qui compellitur viuere, in eis ſit factis, quæ nec poterãt
vnquã recta eſſe,nec potuerunt, ſicut ſatis iam demon-
ſtrauim⁹? Proinde quomndolibet accipiatur à vnbis hu
ius Raziæ vita laudata,nnn habet mors eius laudatricẽ
ſapientiam, quia nnn habet dignam dei ſamulis patiẽ-
tiam, potiusq; huic vox illa ſapiẽtiæ, quæ nõ laudis,ſed
deteſtationis eſt,competit, Væ iis qui perdiderũt ſuſti- *Eccl.2.*
nẽtiam. Nam ſi laudatorum facta omnia creditis imi-
tanda,nũquid melior eſt iſte Razias quàm Dauid? Cur *2.Reg.11.*
ergo eius factum de aliena vxore appetenda, eiuſq; oc-
cidendo marito nullus bonus ſibi proponit, ſed potius
cauẽdum atque vitandum? Nunquid melior eſt Razias *3.Reg.11.*
quàm

G quàm Salomon? Placet ne ergo vobis, vt eius erga mulieres laſciuiæ, quarum ſeductionibus vſque ad templa idolis fabricanda perductus eſt, imitandum proponamus exemplum? Nunquid melior Razias quàm Petrus
Matth.16. Apoſtolus, qui vbi dixit, Tu es Chriſtus filius dei viui, tam beatus à domino appellatus eſt, vt claues regni cœlorũ accipere mereretur, nec tamen ideo creditur imitandus, vbi mox eodem momento reprehenſus audiuit, Vade poſt me ſatanas, non enim ſapis quæ dei ſunt, ſed quæ hominum? Atque vt hæc taceã quæ voce apertiſsima ſancta Eccleſiæ ſcriptura culpauit, & ea dicam quæ tãtummodo ibi narrata atque conſcripta ſunt, nec de his eſt in alteram partem laudis aut reprehenſionis lata ſententia, ſed quæ nobis iudicanda permiſſa ſunt, nunquid melior Razias quàm Noë? Quis autem illum
Gene.9. virum quòd iacuit ebrius, laudauerit ſobrius? Nunquid
Gene.38. melior eſt Razias quàm Iudas Patriarcha? Quis tamen eum approbet cui placeat quem non rectiſsime offendat in illa fornicatione, quãdoquidem ad ſuam nurum quia hoc ignorauit, verũetiam ad eam quam meretricẽ
H putauit, ingreſſus eſt? Nunquid melior eſt Razias quàm
Iudic.16. Sampſon? Audete itaq; dicere ſi poteſtis, illud quod in crinibus habuit virtutis magnum diuinumq; ſecretum, blandienti mulierculæ fuiſſe prodendum. Nam illud quod cum inimicis occidit & ſeipſum, quando ſuper ſe atque illos deiecit domum, mortẽ quã mox ab eis fuerat perpeſſurus, communem voluit cum illis habere, quia non poſſet euadere. Quod quidem non ſua ſponte fecit, ſed hoc ſpiritui dei tribuendum eſt, qui vſus eſt eo vt faceret, quando illi affuit, quod facere non poterat quando
Gene.22. idẽ ſpiritus defuit. Sicut Abrahæ factum quando filium voluit immolare, quod deo iubente fuit obediẽtia, deo non iubente quid fuit niſi dementia? His ſacris literis eruditus beatus Cyprianus, in confeſsione ſua dixit, diſciplinam prohibere ne quis ſe offerat. Videte quãtum mali faciatis cum vos vultis occidere, qui eſtis indiſciplinati, etiã ſi vos aliis hoc vobis facere cupiẽtibus velletis offerre. Fugam præcipit quem vocatis Saluatorem,
Matt.10. fugam permittit perſecutor. Quid ergo ſequimini vt veſtris ignibus pereatis, niſi veſtrum furorem? Et tamen dicis, An non eſt iſta perſecutio, quæ tot milia innocẽtium arctauit ad mortem? Oſtẽdite quo modo ſitis innocẽtes, quia Chriſtum diuiditis & vos occiditis. Oſtẽ-
I dite quo modo arctemini ad mortem, quib⁹ fuga, & diuinitus iubetur, & humanitus relaxatur. Oſtendite quẽadmodũ caminorũ compendio animas veſtras à contaminatione rapiatis, quas potius caminorum ſacrilegio tanquam diabolico ſacrificio cõtaminatiſsimas facitis. Interrogate Chriſtum, iubet vos fugere, interrogate Tribunum, permittit vos fugere. Si & ipſum Raziam interrogare poſſetis, reſponderet vobis, ego non potui fugere. Vos ergo nec Chriſtum Saluatorẽ, nec Tribunũ perſecutorem, nec Raziam authorem habetis. Quod autem dixiſti, vt ſeipſos veſtri occiderent, non eos fruſtra timuiſſe, quoniam quiſquis noſtras vel noſtrorum manus incidit, non euaſit, Quid euaſerit, quæro? Si mortẽ, cur eam vobis infertis manibus veſtris, ſi hanc timetis à noſtris? Sed manifeſtum eſt non de morte vos dicere, Nam quãtum cupiamus vos viuere, etiam ipſi ſcitis,
Ca.XXIIII ideo nos de veſtra morte terretis. Proinde ſi communionem noſtram dicis, neminem veſtrum qui manus noſtras incidit euaſiſſe, vtinam verum diceres. Valde quippe fœliciter non euaderẽt communionem quæ offertur à catholicis, vt euaderent damnationem quæ paratur hæreticis. Sed falſum eſſe quod dicis vel ex ve-

ſtro Emerito cogitare potuiſti, qui cũ veniſſet ad nos, K
facilius eſt veritate conuictus, quàm communicare cõpulſus. Sunt & alij fama quidem minores, ſed ſtulticia pares. Quiſquis enim fuit ſimilis vanitatis, vt cõtra manifeſtiſsimam veritatem peruerſiſsima verecundia fieret pertinax, cum putari erubeſcit inconſtans, expers à nobis catholicæ cõmunionis abſceſsit. Sed ideo dixiſti, quiſquis in eorum manus incidit, non euaſit, quoniã pauciſsimos apertiſsimæ veritati perſeueranter, reſiſtentes & diſcedentes latere arbitratus es. Sed Emerito feciſti ſecundum vos grauiſsimam iniuriam, qui perdidit apud te duriciæ ſuæ laudem, tãquam fruſtra eſſe voluerit inter paucos veritati non conſentiẽtes, quia deputari meruit inter latentes. Quis noſtrum non te credat inuidere collegæ? aut ſi nõ inuides, imitare. Veni ad nos & tu ſicut ipſe, audi quod dicimus, ſicut ipſe, reſponde ſi potes, quod nõ potuit ipſe. Si autem nec reſpõdere nec communicare volueris, diſcede, ſicut ipſe. Ecce ille de noſtris manib⁹ illæſus abſceſsit, Tu quare dicis, quiſquis eorum manus incidit, non euaſit? Ecce ille non tibi credidit loca defutura vbi poſſet latere, Tu quare diſponis ardere? iſtã ne nondũ vides vos eſſe potius qui non per- L
tinetis ad deum, & qui facitis contra deum, non ſolum peſte communi qua Chriſti vnitati reſiſtitis, ſed etiam vos præcipue qui huic tãto ſceleri veſtro, etiam veſtras mortes addere feſtinatis. VERBA EPISTOLAE, *Gabinus*
Sed quoniam prudẽtiam tuam, inquit, executoris offi- *reſipiſcens.*
cium nõ decebat, quæſo paucis aduerte. Alia eſt, vt reor, *Cap. XXV.*
ſolida veritas, alia effigies veritatis, quoniam veritas robore ſuo firmato cõſiſtit, idolum ſiue ſimulachrum eſt, quod in iniuriam veri ſimile fecerit humana præſumptio, nunquam tamen poteſt præiudicare veritati fallacia. Simulachrorum cultores dico, qui non tenẽt veritatem, ſub alieno vocabulo gentilem exiſtimo, qui facit ſibi quod colat. Vnde publicum apertumq; eſt quod minis ſiue terrore & perſecutionibus crebris Gabinum ſimileſq; de naturæ libertate ſublatos, ipſi ſibi quos venerarentur, perfidos fabricaſſe noſcuntur, ad quorum cultum coguntur inuiti. AD HAEC RESPON. Adhuc addis furori veſtro verba blaſphemiæ, & audes dicere Eccleſiam catholicã humanum eſſe figmẽtum, cui dicit deus, Ego enim ſum dominus qui facio te, domi- *Eſa.54.*
nus nomen ei. Et vt ſciamus ipſam eam catholicam vniuerſo terrarum orbe diffuſam, ſequitur & adiũgit, Et M
qui eruit te, ipſe deus Iſraël vniuerſæ terræ vocabitur. Hoc euidentiſsimũ dei opus, humanum dicitis eſſe figmentũ, nec vos reſpicitis quod ab iſta Eccleſia quam ſe promiſit deus in vniuerſa terra eſſe facturum, nullo modo ſepararemini, niſi hominem ſequeremini. Nos eum ſequimur qui dixit Abrahæ, In ſemine tuo benedicen- *Gene.22.*
tur omnes gentes. Eum ſequimur qui dixit ipſi Eccleſiæ ſuę, quod modo commemoraui, Ego ſum dominus qui facio te, dominus nomen ei, & qui eruit te ipſe deus Iſraël vniuerſæ terræ vocabitur. Propterea tenẽtes Eccleſiam quæ dilatatur & creſcit per omnes gentes, & per vniuerſam terram, non vtique figmentũ ſequimur humanum, ſed promiſſum factumq; diuinum. Vos qui ſequimini, vt ab huius diuinæ promiſsionis & diuini operis communione diuiſi, velitis eſſe de parte Donati, peccato Cæciliani periſſe de orbe terrarum promiſsiones dei, & remanſiſſe in parte Donati, homo vobis dixit an deus? Si deus, legite hoc nobis ex lege, Prophetis, Pſalmis, Apoſtolicis & Euangelicis literis. Legite ſi poteſtis, quod in collatione veſtra minime potuiſtis. Si autem homines iſta dixerunt, de quibus dictum eſt, Fir-

mauerunt

A mauerunt ſibi ſermonem malignum, Ecce humanum
figmentũ,ecce quod colitis,ecce cui ſeruitis, ecce prop-
ter quod rebellatis, inſanitis, ardetis. Gabinus vero &
cæteri,qui hanc Eccleſiam cognouerunt,elegerunt, te-
nnerunt,non humanum figmentum,ſed diuinum pro-
miſſum prædictum & impletum, cum fidelibus habere
cupientes, vlterius pro humano figmento ipſas huma-
nas moleſtias perpeti noluerunt. Qui enim pro verita-
te & vnitate Chriſti non dico res ſuas, ſed iſtam etiam
vitam ſuam aliis duntaxat auferẽtibus atque interficiẽ-
tibus amiſerit,vere fidem habet, vere ſpeio habet, vere
charitatem habet,vere deum habet. Quiſquis autẽ pro
parte Donati vel fimbriam veſtimenti perdiderit, cor
non habet. Quid ergo mirum ſi homines ſapiẽtes cum
viderẽt contra obduratę conſuetudinis pertinaciſsimã
vetuſtatem, propoſita ſibi eſſe damnata & exilia,conſi-
derauerunt vtrum pro parte Donati contra Eccleſiam
catholicam, hoc eſt pro figmẽto humano contra opus
diuinum perpeti iſta deberent, & ſe vtique non debere
viderunt,atque iſtam quã vocatis perſecutiooem, cog-
nouerunt ſibi eſſe correctionis occaſionem,& fecerunt
Prouer.9. quod ſcriptum eſt, Da ſapienti occaſionẽ, & ſapientior
B erit? Vides itaque quàm inaoiter dixeris homini, qui ex
præcepto piiſsimi Imperatoris ſui veſtrã correctionem
requirit, quod huius prudẽtiam executoris officium nõ
decebat. Quid enim magis religioſum militantem de-
cet,quàm vt in ea cauſa in qua pepẽdit, quibuſdam vos
vultis eſſe deceptio, multis ipſe fiat corrigẽdis ſaluatio?
Hæretici VERBA EPISTOLAE, Ad docendum, inquit,
quatenꝰ per populũ Iſraël omnipotens deus Prophetis præconium
principes dedit,non regibus imperauit. Saluator animarum do-
coercendi. mious Chriſtus ad inſinuandam fidem,piſcatores,oon
Ca. XXVI. milites miſit. AD HAEC RESPON. Audite er-
Supra eodẽ go Prophetas ſanctos,& ſanctos piſcatores,& moleſtos
cap.27. noo patiemini religioſiſsimos reges. Iam enim & ſupe-
rius oſtendi ad curã pertinuiſſe regis vt Nininitę deum
placarent,cuius iram Propheta annunciauerat. Quan-
diu ergo vos non tenetis Eccleſiam quam prænũciaue-
runt piſcatores, Apoſtoli plantauerunt,tãdiu reges qui
eã tenent, rectiſsime ad ſuam curam iudicant pertine-
re,ne vos aduerſus eam rebelletis impune: Nam deus &
reges habuit inter Prophetas. Dauid quippe ſanctus,
quod noo poteſtis ignorare,rex fuit, Audite itaque pro-
phetantem regem,& nullum religioſum regem formi-
C dabitis iraſcentem, Audite,inquam,Prophetam regem
Pſal.71. dicentem de Chriſto,Dominabitur à mari vſq; ad ma-
re,& à flumine vſq; ad terminos orbis terræ: & non ti-
mebitis Chriſtianum regem,ſuccenſentem vobis hanc
Eccleſiam blaſphemãtibus, quæ ſicut à rege prophetata
eſt,exhibetur vſq; ad terminos orbis terræ. Quia & rex
Danie.3. Nabuchodonoſor,quanuis Propheta non fuerit,eos ta
men qui blaſphemarẽt deum Sidrach, Miſac & Abde-
nago, religioſa ſeueritate coërcuit. VERBA EPI-
STOLAE. Mundanæ,inquit,militiæ nunquã deus ex-
pectauit auxilium, qui ſolus poteſt de viuis & mortuis
iudicare. AD HAEC RESPON. Non mundanæ
militiæ deus expectat auxilium, quando regibus largi-
tur potius beneficium, qui eis inſpirat, vt in regno ſuo
curent fieri domini ſui præceptũ, Quibus enim dictum
Pſal.2. eſt, Et nũc reges intelligite, erudimini qui iudicatis ter-
ram. Seruite domino in timore: ſentiunt ſuam poteſta-
tem ita domino ſeruire debere,vt ea poteſtate plectan-
tur, qui nolunt eius voluntati ſeruire. Quod autem de
militibus facis inuidiam, ſi vtiq; iſta cura, ſicut iam do-
cuimus in ſcripturis ſanctis pertinere demõſtratur, per
quos id acturi ſunt reges aduerſus rebelles Circumcel- D
liones, & inſanos eorum ſiue participes ſiue principes,
niſi per ſubditos milites? VERBA EPISTOLAE, *Inſtorũ cõ-*
Sed hoc nõ ſciunt,inquit, alienarum rerum incubato- *ſtantia.*
res,qui nec deum audiunt dicentem, Non concupiſcas *Ca. XXVII*
rem proximi tui: Nec per Salomonem ſpiritũ ſanctum *Exo.2.*
dicentem, Tunc ſtabunt iuſti in magna conſtantia,ad- *Sap.5.*
uerſus eos qui ſe anguſtiauerũt,& qui abſtulerunt labo-
res eorum, Vidẽtes turbabũtur timore horribili,& mi-
rabuotur in ſubitatione inſperatę ſalutis,dicentes inter
ſe pœnitentiam habentes, & per anguſtiam ſpiritus ge-
mentes. Hi ſunt quos aliquando habuimus in deriſum,
& in ſimilitudinem improperij: Nos inſenſati vitam il-
lorum exiſtimabamus inſaniam, & finem illorum ſine
honore: Quo modo computati ſunt inter filios dei, &
inter ſanctos ſors illorum eſt? Ergo errauimus à via ve-
ritatis,& iuſticiæ lumẽ oon illuxit nobis: Laſſati ſumus
in iniquitatis & perditionis via,& ambulauimus ſolitu-
dines difficiles,viam autẽ domini ignorauimus. Quid
nobis profuit ſuperbia, aut quid diuitiarũ iactãtia con-
tulit nobis? Tranſierunt omnia taoquam vmbra. Hæc
igitur fides nos hortatur, vt libẽter pro deo in iſta per- E
ſecutione moriamur. AD HAEC RESPON.
Agnoſcite ſcelus veſtrũ, & nolite vobis vſurpare nomẽ
alieoum, Scriptura dixit, Tunc ſtabunt iuſti in magna
cõſtantia aduerſus eos qui ſe anguſtiauerũt, & qui abſ-
tulerunt labores eorum: Noo dixit,ſtabunt omoes qui
mala paſsi ſunt: ſed,ſtabũt iuſti, Sicut & dominus cum
dixiſſet, Beati qui perſecutionem patiuntur, niſi addi- *Matt.5.*
diſſet, propter iuſticiam, non ſolos ſigoificaret qui pro
ſua in domino patientia coronãtur, ſed etiam illos qui
iuſtis legibus puniuotur. Quapropter ſi ad vos putatis
hæc iuſtorum verba quę ſcripta ſunt pertinere,prius an
iuſti ſitis, oſtẽdite. Habetis enim res magnas quas inter
veſtras iuſticias vẽtiletis, diuiſionem Chriſti, reſciſsio-
nem ſacramentorum Chriſti,deſertionem pacis Chri-
ſti, bellum contra membra Chriſti, criminationes in
coniugem Chriſti, negationem promiſſorum Chriſti.
Hæ ſunt iuſticiæ veſtræ, propter quas videlicet ſtabitis
in magna conſtantia aduerſus eos qui vos anguſtiaue-
runt,& abſtulerunt labores veſtros. Iam vero cum in-
ter iuſticias veſtras iactare cœperitis,quòd vosipſos ne-
catis, quis vobis iuſtus æquabitur? Tunc enim maxime
apparebitis vindicandi, Sed videte de quibus? de his v-
tique qui vos occiderunt, Ergo vt vindicemini,punie- F
mini,& ſtabitis aduerſus vosipſos? Maxime ſtabitis,qui
caminis clauſis vos io crudeles anguſtias coarctatis, vt
& qui voluerit ſubuenire,non poſsit iotrare, & qui vo-
luerit euadere,non poſsit exire. Abſit abſit vt ſtent cum
magna conſtantia, cum ſtabunt cum tam mala cõſcien-
tia. Niſi forte arbitramioi propterea vobis deum tunc
poſſe parcere pro ſceleribus veſtris, quia ipſi vobis mo-
do non parcitis,vnde ſe etiam quædam ſanctæ monia-
les veſtræ,per ſaxa demiſerũt,& diſsilientibus vteris ho
micidiorum ſcelere,& ſtuprorum ſcelera prodiderunt,
exiſtimantes ſi hoc modo in ſe vindicaſſent, nullo iam
modo deum vindicaturũ,ſicut & vos putatis qui ſacri-
legio ſchiſmatis & hæreſis,vel deprædando, detruocã-
do,excæcando,occidendo,poſtremo etiam rebaptizã-
do catholicos,quælibet alia potuerunt à vobis nefanda
cõmitti,iſto modo poſſe qui vos occiditis expiari, Sed
erratis: Hoc putauit & Iudas. An hoc etiã vultis addere
documentum, quo certius nouerimus maiores veſtros *Leuis violẽ-*
potius fuiſſe traditores, quia mortem imitamini tradi- *tia. Caput*
toris. Ergo quod in collatione contentioſe negare *XXVIII.*
voluiſtis,

G voluiſtis, etiam hinc vera eſſe geſta firmatis, In quibus
confeſsis traditoribus qui tunc primæ ſedis Epiſcopus
in Numidia fuit, Secundus Tigiſitanus agnouit,& qui-
bus crimina traditionis manifeſta atque confeſſa apud
Cirtham præſentibus relaxauit, cum his apud Cartha-
ginem tãquam traditores non conuictos abſentéſque
puniuit, A quo crimine etiam Secundus ipſe obiiciente
Purpurio Limatenſi ſe purgare non potuit, quando ei
dixit idem Purpurius, Tu quid egiſti quãdo tentus es à
curatore & ordine, vt ſcripturas dares? Quo modo te li
beraſti ab ipſis, niſi quia dediſti, aut iuſsiſti dari quod-
cunque? Nam non te dimittebant paſsim. Hoc autẽ Se-
cundus etiam in literis ſuis ad Menſurium datis, quas
vosipſi protuliſtis atque recitaſtis, ſine ambiguitate cõ-
feſſus eſt, quòd non tradiderit, ſed quod ad eum perue-
nerint à curatore & ordine miſsi perſecutores, quos ei
Purpurius Limatẽſis obiecit, vt ſcripturas traderet, quas
cum ab illo peterent, ſe reſpondiſſe, Chriſtianus ſum
Epiſcopus, non traditor, eiq; nihil omnino tradere vo-
luiſſe. Quod ei vultis vt credamus, cum & vosipſi quàm
ſit incredibile videatis, feruente illa perſecutione retẽ-
tum Epiſcopum ſiue contemptum vt ſcripturas domini-
H cas traderet, nullíſque traditis fuiſſe dimiſſum. Nempe
contendebatis non potuiſſe Epiſcopos ad ordinãdum
Epiſcopum ad ciuitatẽ Cirthenſem perſecutionis tem-
pore conuenire. Quo modo ergo perſecutio illa ferue-
bat, ſi potuit Epiſcopus propter ſcripturas tradendas te-
neri, nullisq; traditis impune dimitti? Et tamen clama-
batis immanitatem perſecutionis illius temporis de-
ſcribentes, nec duodecim Epiſcopos ad ordinandum
Epiſcopum potuiſſe in concilium congregari, qui geſta
illa conficerent: niſi crimina traditionis inuicem do-
nauerint, próque pace Eccleſiæ iudicãda domino reli-
querint: cum vos hoc tempore talem perſecutionẽ vos
perpeti dixiſtis, qualis nunquam fuit: id eſt, vt loca vo-
bis deſint, quò confugere: atque vbi latere poſsitis: cum
concilia faciatis, Epiſcopos ordinetis, etiam in eorum
locum, qui ſuis ignibus perierunt, iterum tales, qui ſuis
ignibus perire parati ſunt. In concilium autem tantę vt
putatis atque iactatis perſecutionis tempore, amplius
etiam quàm triginta conuenire potuiſtis, vbi & Petilia-
nus fuit, qui perſecutionis tempore nec duodecim cõ-
uenire potuiſſe clamabat. Porrò in ipſo concilio ſtatui-
I ſtis, vt qui nobis inuiti communicauerunt, vel Epiſcopi
vel presbyteri, tantum ſi ſacrificium non obtulerint, aut
in populo nõ tractauerint, ad veniam pertineãt, in ſuis
honoribus recipiantur: ac ſic totas calumniarũ veſtrarũ
vires, etiam ipſi hoc decreto veſtro penitus amputaſtis.
Vbi eſt enim quod veſtro vaniloquio etiã eos, qui non
fuerunt, dicitis per communionem noſtram fieri tra-
ditores: quia ſcilicet ſicut calumniamini, illi nos impu-
gnauerunt, qui urgentibus tunc impiis poteſtatibus li-
bros eccleſiaſticos tradiderunt? Cur ergo nunc à crimi
ne abſoluitis, quos nobis communicaſſe cognoueritis
inuitos, ſi ſacrificium non obtulerint, neque ſermonem
in populo fecerint: quaſi illi tunc primi traditores ſub
terrore & horrore immanium ſuppliciorũ, qualia mo-
do vobis omnino nullus ingeſsit, codices ſanctos non
inuiti tradiderint, aut ſacrificium illic obtulerint, aut
in populo ſermonem fecerint? Videtis ergo quòd ſicut
vos eſtis, quos vaniſsime criminamini, communione
noſtra fieri traditores, ſi quid inuiti fecerint, potuiſtis
agnoſcere: ita etiã maiores veſtri in neceſsitate multo
arctiore tradentibus traditoris veris, in eadem regula
ignoſcere potuerunt. Sed vt damnarent alios abſentes

& inauditos inimicorum Cæciliani factione compulſi K
ſunt facientibus, quòd de talibus Apoſtolus dicit, In quo Rom.2.
enim alium iudicas, teipſum condemnas: eadem enim
agis quæ iudicas. Quapropter quoniam Donatiſtæ ſe-
metipſos occidere ſemper amauerunt, & ipſi ab initio
traditores fuerunt: quid mirum ſi traditoris mortem
etiam ſuos poſteros amare docuerunt? Sed vitandę hu-
ius ſimilitudinis cauſa, vel nunquam, vel difficillime ſe
laqueo necauerunt. Fruſtra omnino, nam ille Iudam Matt.27.
traditorem id facere compulit, qui & illum puerum, Matt.17.
quem ſanauit dominus, in aquam & ignem ſæpe deie- Matt.8.
cit, & gregem porcorum in mare præcipitauit, & ipſi Matth.4.
domino præcipitium de pinna tẽpli audaci præſump-
tione ſuggeſsit. Quauis itaque diuerſis modis volun-
tariam vos præcipitetis in mortem, tamẽ eiuſdem dia-
boli inſtinctu vosipſos necãdo imitamini traditorem.
Quod etſi vos non eſtis, eorum tamen qui fuerunt, &
ſchiſma fecerunt, in quo libenter eſtis, etiam hoc in vo
bis facere, quod in ſe traditor fecit, nefando magiſte-
rio didiciſtis. Ecce cum qua iuſticia ſtabitis aduerſus
eos, qui vos anguſtiauerunt: vt ſi veſtræ mortes vindi-
cabuntur, non niſi in vobis iuſtiſsime vindicẽtur. Qui L
ſunt autem labores veſtri, quos à vobis iactatis auferri?
An ne iniuſtum eſt, vt Eccleſiæ quæ fuerũt veſtræ, cum
in pacem catholicam tranſeunt, cum ſuis rebus tranſ-
eant? His enim ad nos tranſeuntibus, ſi res eorum vul-
tis tenere, vos proculdubio res alienas vultis auferre.
Mater autem catholica vobis dicit, quod quibuſdã bea-
tus Apoſtolus dixit, Non enim quæro quæ veſtra ſunt, 2.Cor.12.
ſed vos. Verũtamen quo modo vobis non eſtis ipſi cõ-
trarij, quando vtrunque nobis obiicitis, & quòd res ve-
ſtras poſsidere cupiamus, & quòd violentos vos nobiſ-
cum eſſe cogamus? Hæc duo quàm ſint inter ſe con-
traria, non videtis: ſi enim ad communionem noſtram
vos inuitos quærimus & tenem*, quo modo res veſtras
deſideramus, quas vtique vobis communicantibus ha-
bere non poſſumus? Si autem illas cupimus obtinere,
quo modo vos quærimus, vt eas vobis communicanti-
bus amittamus? Sed confitemur vobis, cupiditas noſtra
charitas vocatur, Hæc vos quærit in nobis hæc vos in-
uenire, corrigere, atque in vnitatem Chriſti ſociare de-
ſiderat, ne veſtris caminis vos ardere timeamus. Hu-
ius igne feruemus, hæc nos accendit, vt nõ ſolum non
cõcupiſcamus res veſtras, ſed nobiſcum optemus poſ- M
ſideatis & noſtras. Agnoſcite & venite, & perire noli-
te, aut ſi vltrò venire erubeſcitis, ſeruimus infirmitati
ne quid pereat charitati. Ecce volumus vos tenere, quid
feſtinatis ardere? Ad vitam tenemus, ad ſalutem tene-
mus, ad Chriſti vnitatem, veritatem, ſuauitatem tene-
mus, Ad cœnam tanti patrisfamiliàs ſi ſponte non vul-
tis intrare, compellimus. De iuſticia certamen Ca.XXIX.
eſt, non de pœnitentia. Cauete ergo ne forte dum pu- De corre-
tatis ad vos pertinere quod ſcriptum eſt, Tunc ſtabunt ctione Do-
iuſti in magna conſtantia aduerſus eos qui ſe anguſtia- natiſtarum,
uerunt, & abſtulerunt labores eorum: non hoc vobis cap.24.
contingat de laboribus veſtris, & potius illud quod ali- Sap.5.
bi ſcriptum eſt, Labores impiorum iuſti edent. Neque Sap.10.
enim ſtabũt contra vos Maximinianiſtæ, quorũ quan-
do potuiſtis, Baſilicas abſtuliſtis: Aut ſtabunt cõtra vos
Pagani, quorum certè vbi potuiſtis templa euertiſtis, &
Baſilicas conſtruxiſtis, quod & nos fecimus: Aut ſta-
bunt aduerſus vos ſymphoniaci dæmoniorum quorũ
tibias & ſcabella fregiſtis, quod & nos fecimus, Sic nec
vos ſtabitis aduerſus nos. In talibus quippe omnibus fa-
ctis, non rapina cõcupiſcitur, ſed error euertitur. Sicut
ergo

A ergo nō ſtabunt Chaoanæi aduerſus Iſraëlitas,quanuis
Iſraëlitæ abſtulerunt labores eorum, ſed ſtabit Naboth
aduerſus Achab, quia delictum ſactum eſt, nō præcep-
tum,vt labores iuſti auferret iniuſtus, Sic hæretici non
ſtabunt aduerſus catholicos, cum in rebus hæretico-
rum Chriſtiani imperij iuſſa compleotur, nec res eo-
rum à catholicis auſeruntur, ſed potius inquirũtur,eiſ-
que multa quantum fieri poteſt correctis reddẽda ſer-
uantur, ſed ſtabuot catholici non ſolum aduerſus Gen
tiles, à quibus martyres veri expoliaoi ſunt, verum-
etiam aduerſus Circumcelliones Donatiſtarum, quia
& ipſi abſtulerunt labores eorum. Verum de his pecu-
oiariis laboribus ſacilior cauſa eſt. Ecce quotidie ſi quis
ad nos traoſitum facit, cum etiam illi quorum erant ad
pacem catholicam tranſeuot, reddimus pecuniam, ve-
ſtem,fructus,vaſa,rura,tecta veſtrorum, Vos quo mo-
Sap.5. do oobis redditum eſtis membra noſtrorum? Nempe
aliquando expergiſcimini, & ceroite nec vos eſſe de
quibus dicatur, Hi ſuot quos aliquando habuimus in
deriſum:cum potius vos habeamus in fletum, Nec vos
computamini ioter filios dei, niſi recedeotes à parte
B Donati, hanc tenueritis Eccleſiam, quam ſicut prædi-
xit,exhibet filius dei, nec inter ſanctos ſors veſtra, ſed
inter hæreticos, Nam quid alios de vobis dicturos pu-
tatis? Nos inſeoſati vitam illorum exiſtimabamus inſa-
niam? Miror quòd tam inſenſati eſtis vt ipſi vobis ta-
lia non dicatis. Sanctis quidem veris ac fidelibus, im-
mũdi & infideles tunc iſta dicturi ſunt, eis vtique quos
nuoc exiſtimãt inſanire, quia luxuriis quas vident frui
nolunt,dum quod non vident credunt,Sed vos ſi non
vitam veſtram, certè iſtam quam vobis vultis ſacere
mortem veſtram, ſi non exiſtimatis inſaoiam, deſpe-
ratius inſanitis. Verba vero illa, Ergo errauimus à via
veritatis,&c. non erunt quidem tãtum noſtra, ſed ma-
xime veſtra. Erratis enim quod maoifeſtum eſt, à via
veritatis, & iuſticiæ lumen non lucet vobis, laſſamini
in iniquitatis via & perditionis, & ambulatis ſolitudi-
nes difficiles, viam veram domini ignorans. Quæ au-
tem ſequuntur, Quid oobis profuit ſuperbia, aut quid
diuitiarum iactaotia contulit nobis? Traoſierunt om-
nia illa tanquam vmbra: neſcio vtrum quiſquam inter
cæteros diceret aptius & coouenientius quàm tuus de-
ceſſor Optatus. Nolite ergo putare vos eſſe quales non
C eſtis,& perire tales, quooiam noo vos hæc fides,ſed ve-
ſter malus error hortatur, vt ooo libenter pro deo, ſi-
cut dicis, in iſta perſecutione moriamini, ſed nequiter
pro Donato factis veſtris perſecutiooem patiamini.

caXXX. VERBA EPISTOLAE, Et alia maou, Opto
te,inquit, incolumem veritate perſpecta animum le-
nire, & ab innocentum exitibus temperare. AD
HAEC RESPON. Vos potius veritate perſpecta le-
nite animum veſtrum,ne ſic ſæuiat vt nec vobis parcat.
Nam quid iſto cui quidem ſcripſiſti, facile poteſt lenius
inueniri,qui vos & inuitauit ad vitam, & ſi eam nobiſ-
cum nolletis,relaxauit ad fugam? Vos in vos eſtis aſpe-
ri,oon mites: vos ſine vlla immanitatis conſideratio-
ne crudeles, qui hoc in vobis facitis, quod immites fa-
cere conſueuerunt, errorum dilectores. Quid autem
optas vt ab innocentum exitibus temperetur? Vos qui-
dem innoceotes non eſtis, tamen ille vobis dedit exi-
tum, ſed ipſi vobis dare vultis exitium. Puto enim
quòd verbi ignorantia te fefellit, vt volens intelligi
exitia, exitus diceres. Cum ergo hortaris optando, vt
ſe ab innocentum exitiis imperialium legum tempe-
raret executor, id agis vt deceptoribus parcat, & in-
nocentes decipi impune permittat. Quid ergo aliud, D
niſi vt ille cui te bene arbitraris optare, nec deo, nec
imperatori ſuo ſeruet fidem, quia ſcilicet per iniuſti-
ciam, non veram, ſed veſtram, ad Imperatorum cu-
ram pertinere cauſæ huiuſmodi non deberent, calum-
oioſa diuiſio ſanaretur, deberent autem, vt quando
facta firmaretur? Si doctrina iſta quam non de ſcrip-
turis ſanctis, & neſcio vode didiciſtis, iuſta vobis vi-
detur vt hæc ad imperialem non pertineat poteſta-
tem, tunc maioribus veſtris veniſſet in meotem,quao-
do Cæciliani cauſam ad Imperatoris iudicium Con-
ſtantini accuſando miſerunt. Nunc vero, quia leo-
nes Danielem propter innoceotiam nō læſerunt, vul- Danie.6.
tis vt illis parcat qui eum calumoiaodo leonibus obie-
cerunt? Sed non vt homo, iudicat deus, io cuius ma- Prouer.21.
nu cor regis eſt, & quò voluerit inclinat illud. Cor
autem regis cum eſt iofidele, aut exercentur, aut pro-
baotur boni, Cum vero eſt fidele, aut corriguntur,aut
plectuntur mali, Horum duorum quid in veſtra cauſa
ſit, ſatis iam diximus, ſatiſque literis tuis nullius loci
prætermiſsione reſpondimus, quod vtinam & tibi, a-
liquibus ex vobis profuturum eſſe deo miſerante con- E
fidimus. Ad hæc autem ſi reſpondere aliquid præpa-
ras, lege etiam illa quæ cum Emerito acta ſunt, qui-
bus ille reſpondere non potuit, ne forte tu poſsis, ſicut
iam ſuperius vt experireris, admonui. De cauſa etiam
Maximinianiſtarum cum illo egimus, de qua nobis
in collatione toties vobis obiecta nihil reſpoodiſtis,
quoniam de re manifeſtiſsima & recentiſsima nihil
quod reſponderetis iouenire potuiſtis, quo modo Ma-
ximinianus quem multo grauiore quàm Cæcilianum
ſententia percuſsiſtis, ita vt diceretis eum Dathan, Num.c.16.
Chore, & Abiron miniſtrum, quos pro ſcelere ſchiſ-
matis viuos terra deglutiuit, noo polluerit conſortes
ſchiſmatis ſui, quibus vt ad veſtram cõmunioaem red-
irent, dilationem dediſtis, non polluerit Afer Afros,
viuus viuos, ootus notos, particeps ſocios, & Cæcilia-
oi polluerunt tranſmarinos, polluerunt longe poſitos,
polluerunt ignotos, polluerunt nondum natos, Inue-
ni ſi potes quid dicas, quo modo ſuſceperitis honorem
Feliciani Muſticani,& Prætexati Aſſuritani, quos cum
Maximiniano & aliis decem ſine vlla dilatiooe dam-
naſtis, contra quos vt eos de baſilicis pelleretis, apud F
duos*, vel niſi fallor, apud proconſules litigaſtis, & *al. forte
cum iam in locum Prætexati alium ordioaſſetis, poſt ducen.
tam longum tempus eos in ſuis hooori bus recepiſtis.
Qua iuſticia, qua ratione, qua fronte in honore ſuſci-
pitur Maximinianiſta dãnatus, & damnatur orbis ter-
rarum catholicus inauditus? Qua iuſticia, qua ratio-
ne, qua froote cauendum eſſe dicitis, oe vos ioquinet
Cęcilianus olim defunctus,vobiſque prorſus incogni-
tus, veſtris maioribus iudicantibus ſemel damoatus,
veſtris maioribus ter abſolutus, & cauendum non pu-
taſtis, ne vos inquinaret Felicianus, vniuerſalis con-
cilij veſtri ore damnatus, & ab vniuerſis vobis, præ-
cipue tui prædeceſſoris fauore ſuſceptus? Qua iuſticia,
qua ratione, qua fronte reſcinditis baptiſmum quem
daot Eccleſiæ, quas laboribus ſuis Apoſtoli plantaue-
ruot, cum ſuſceperitis baptiſmum quem Felicianus &
Prætexatus per tam loogum tempus, quaodo contra
eos damnatos litigabatis, foris à veſtra Eccleſia tradi-
derint? Si enim vt ſoletis male intelligere, & oobis
obiicere,ſic eſt intelligeodum quod ſcriptum eſt, Qui Eccli.34.
baptizatur à mortuo, quid proficit in lauacro ſuo, In-
ter illos iſti tacebant quando baptizabãt, de quibus ve-
ſtra

G ſtra vacuata ſententia tanto ſtrepitu inſonuit, Aegyptiorum admodum exemplo pereuntium funeribus plena ſunt littora, quibus in ipſa morte maior eſt pœna, quod poſt extortam aquis vltricibus animam, nec ipſam inueniunt ſepulturam. Quid ad hæc dicturi eſtis? Ecce mortui baptizant eos quos ſuſcipitis, nec morimini, & nobis tanquam mortuis calumniamini, vt catholicæ vnitati communicare volentes, veſtris ignibus vere moriamini. Reſponde ad iſta: vacat tibi cogitare quid dicas: Saltem in hoc aliquod tibi beneficium conferamus, vt dum cogitas quo modo reſpondeas, minime cogites quo modo ardeas. Sed nolumus vt inopia reſpondendi laſſum illud & quaſſum, quod dicere cõſueſtis, adhuc tibi exiſtimes dicendum. Si tales ſumus, quare nos quæritis? Reſpondemus enim, Magis vos catholica Eccleſia debet quærere quia periſtis, ſi vos Maximinianiſtas perditi perditos inquiſiſtis, de corde enim veſtro nobis dicitis: Quare quæritis tot tantorumque reos criminum? Sed de libro dei vobis reſpondemus, quia charitas cooperit multitudinem peccatorum.

Exod. 14. *1. Pet. 4.*

H

Libri ſecundi finis.

DIVI AVRELII AVGVSTINI HIPPONENſis Epiſcopi, De baptiſmo contra Donatiſtas, Liber Primus.

Sacramẽta & p ipsos dari. Ca I. Contra epiſtolam Parmeniani, li. 2. cap. 14.

IN eis libris quos aduerſus Epiſtolam Parmeniani, quam dedit ad Ticoniũ ſcripſimus: promiſimus nos diligentius quæſtionem baptiſmi tractaturos, Quod etiamſi non ibi promitteremus, debitum tamen à nobis flagitãtibus fratribus meminimus & agnoſcimus. Quapropter in hoc opere adiuuante domino ſuſcepimus non ſolum ea refellere que de hac re nobis Donatiſtæ obiectare conſuerunt, ſed I etiam de beatiſsimi martyris Cypriani authoritate, vnde ſuam peruerſitatem ne veritatis impetu cadat, fulcire conantur, quæ dominus donauerit dicere, vt intelligant omnes qui non ſtudio partium cæcati iudicant, non ſolum eos non adiuuari authoritate Cypriani, ſed per ipſam maxime conuinci atque ſubuerti. Iam quidem in ſupramemoratis libris dictum eſt ita poſſe extra catholicam cũmunionem dari baptiſmum, quẽadmodum & extra eam poteſt haberi. Nullus autem illorum negat habere baptiſmum, etiam apoſtatas, quibus vtique redeuntibus & per pœnitentiam conuerſis, dum non redditur, amitti non potuiſſe iudicatur. Sic & illi qui per ſacrilegium ſchiſmatis ab Eccleſiæ communione diſcedunt, habent vtique baptiſmum, quem priuſquã diſcederent, acceperunt. Nam & ipſi ſi redeãt, non eis iterum datur, vnde oſtenditur illud quod acceperant in vnitate poſiti, non potuiſſe amittere ab vnitate ſeparatos. Quod ſi haberi foris poteſt, etiam dari cur non poteſt? Si dicis, non rectè foris datur: reſpondemus ſicut non rectè foris habetur, & tamen habetur, ſic non rectè foris datur, ſed tamen datur. Sicut autem per vnitatis reconciliationem incipit vtiliter haberi quod extra vnitatem inutiliter habebatur, ſic K per eandem reconciliationem incipit vtile eſſe, quod extra eam inutiliter datum eſt. Non tamen dici fas eſt, non datum eſſe quod datum eſt, aut vt non hoc dediſſe quiſquam calumnietur, cum hoc eum dediſſe quod acceperat, confitemur. Sacramentum enim baptiſmi eſt quod habet qui baptizatur. Et ſacramẽtum dandi baptiſmi eſt, quod habet qui ordinatur. Sicut autem baptizatus ſi ab vnitate receſſerit, ſacramẽtum baptiſmi non amittit, ſic etiam ordinatus, ſi ab vnitate receſſerit, ſacramentum dandi baptiſmi non amittit. Nulli enim ſacramento iniuria facienda eſt, ſi diſcedit à malis vtrũque diſcedit, ſi permanet in malis vtrunque permanet. Sicut ergo acceptatur baptiſmus quem nõ potuit amittere qui ab vnitate diſceſſerat, ſic acceptandus eſt baptiſmus quem dedit ille qui ſacramentum dandi cum diſcederet, non amiſerat. Nã ſicut redeuntes qui priuſquam recederent baptizati ſunt, non rebaptizantur, ita redeuntes qui priuſquam recederent ordinati ſunt, nõ vtique rurſus ordinantur, ſed aut adminiſtrant quod adminiſtrabant, ſi hoc Eccleſiæ vtilitas poſtulat, aut ſi L non adminiſtrant, ſacramentum ordinationis ſuæ tamen gerunt, & ideo eis manus inter laicos non imponitur: Nam neque ſacramẽtum baptiſmi, neque ſacramentum dandi baptiſmi, quando ab eis cum Maximiniano diſceſsit, Felicianus, amiſit. Nunc enim eum ſecum habent cum eiſipſis, quos cum foris eſſet, in Maximiniani ſchiſmate baptizauit. Quapropter potuerunt ab eis accipere cæteri, cum ad noſtrum conſortium nõ acceſsiſſent, quod illi non amiſerant, cum à noſtro cõſortio receſsiſſent. Quibus rebus oſtẽditur & ipſos impie facere, qui rebaptizare conantur orbis vnitatem, & nos rectè facere qui dei ſacramenta improbare nec in ipſo ſchiſmate audemus. In quo enim nobiſcum ſentiunt, in eo etiam nobiſcum ſunt, In eo autem à nobis receſſerunt, in quo à nobis diſſentiunt. Non enim acceſſus iſte atque diſceſſus corporalibus motibus, ſed ſpiritalibus eſt metiendus, Sicut enim coniunctio corporum fit per continuationem locorum, ſic animorum quidam contactus eſt conſenſio voluntatum. Si ergo qui receſsit ab vnitate aliquid aliud agere voluerit, quàm quod in vnitate percepit, in eo recedit atque diſiungitur. Quod autem ita vult agere ſicut in vnitate agitur, vbi hoc accepit & didicit, in eo manet atque cõiungitur. M Itaque iſti in quibuſdam rebus nobiſcum ſunt, in quibuſdam vero à nobis exierunt. Proinde illa in quibus nobiſcum ſunt, eos agere nõ vetamus, In quibus autem nobiſcum non ſunt, vt veniendo accipiant, vel redeundo recipiant, adhortamur, & quibus modis poſſumus vt diligant emendati atque correcti, cum charitate flagitamus †. Nun eis itaque dicimus, nolite dare. ſed, nolite in ſchiſmate dare. Nec eis quos videntur baptizaturi dicimus, nolite accipere: ſed, nolite in ſchiſmate accipere. Nam ſi quem forte coëgerit extrema neceſsitas, vbi catholicum per quem accipiat nõ inuenerit, & in animo pace catholica cuſtodita, per aliquem extra vnitatem catholicam poſitum acceperit, quod erat in ipſa catholica vnitate accepturus, ſi ſtatim etiam de hac vita migrauerit, nõ eum niſi catholicum deputamus. Si autem fuerit à corporali morte liberatus cum ſe catholicę congregationi etiã corporali pręſentia reddiderit, vnde nũquam corde diſceſſerat, non ſolum non improbamus quod fecit, ſed etiam ſecuriſſime veriſsimeq; laudamus, quia præſentem deum credidit cordi ſuo vbi vnitatẽ ſeruabat, & ſine ſanctis baptiſmi

De cõſe. di. 4. ca. nullº autem.

De cõſe. di. 4. ca. oſtenditur.

De cõſe. diſ. 4. ca. oſtenditur.

Baptiſmus extra eccleſiã accept. Cap. II.

† ſatagimº.

24. q. 1. c. ſi quem forte.

A tiſmi ſacramento,quod vbicunque inoenit, oon homi
num, ſed dei eſſe cognouit,noluit ex hae vita migrare.
Si quis autem cnm poſsit in ipſa catholica accipere per
aliquam mentis peruerſitatem eligit in ſchiſmate bap-
tizari, etiam ſi poſtea venire ad catholicã cogitat, quia
certus eſt ibi prodeſſe ſacramentum quod alibi accipi
quidem poteſt, prodeſſe autem non poteſt, proculdu-
bio peruerſus & ioiquus eſt,& tanto pernicioſius quan-
to ſcientius.Ita enim non dubitat rectè illic accipi,ſicut
noo dubitat illic prodeſſe etiam quod alibi acceperit.

Tantũ in ecclesia accipere ſacramenta. Cap.III. Tal.catholica.

Duo enim ſunt quæ dicimus, & eſſe in Eccleſia †
baptiſmum, & illic tantum rectè accipi: vtrunque ho-
rum Donatiſtæ negant. Item alia duo dicimus eſſe a-
pud Donatiſtas,baptiſmum,ooo autem illic rectè acci-
pi.Horum duorum illi vnum magnopere affirmant,id
eſt,eſſe ibi baptiſmum,ooo autem illic rectè accipi,oo-
lunt fateri. Harum quatuor ſententiarum tres noſtræ
tantum ſunt,vnam vero vtrique dicimus, Nam eſſe in
catholica baptiſmum,& rectè illic accipi, & apud Do-
natiſtas ooo rectè accipi oos taotum dicimus,eſſe vero
baptiſmũ & apud Donatiſtas & illi aſſeruot & oos cõ-
B cedimus.Quiſquis ergo vult baptizari,& certus eſt iam
ſibi noſtram Eccleſiã ad Chriſtianam ſalutem eſſe di-
ligeodam, & in ea ſola illi prodeſſe baptiſmum Chri-
ſti, etiam ſi alibi acceptum fuerit, ſed ideo io parte Do-
naoi vult baptizari, quia eſſe ibi baptiſmum oon illi ſo-
li oeque nos ſoli,ſed vtrique dicimus,attendat alia tria:
Si enim nos eligit ſequi in iis quæ illi non dicũt, ea ve-
ro quæ vtrique dicimus, præpooit his quæ nos ſoli di-
cimus,ſatis eſt nobis quòd ea quæ illi noo dicũt, & oos
ſoli dicimus, præponit eis quæ illi ſoli dicuot. Eſſe au-
tem in catholica baptiſmum nos dicimus, illi ooo di-
cũt.Rectè accipi in catholica baptiſmum oos dicimus,
illi non dicunt.Non rectè accipi io parte Donati bap-
tiſmum oos dicimus,illi oon dicunt. Sicut ergo id po-
tius credit quod oos ſoli dicimus eſſe credendum, ita
hoc potius faciat quod nos ſoli dicimus eſſe faciẽdum.
Quod autem vtrique eſſe credendum dicimus, hoc ſi
ita putat robuſtius credat, quàm id quod à ſolis nobis
dicitur. Robuſtius enim crediturus eſt eſſe baptiſmum
Chriſti in parte Dooati, quod ab vtriſque noſtrum di-
citur,quàm eſſe baptiſmũ in catholica, quòd à ſolis ca-
tholicis tantummodo dicitur, Sed ruſus magis credi-
C turus eſt eſſe baptiſmum Chriſti etiam apud oos, quod
nos ſoli dicimus:quàm nõ eſſe apud oos, quod illi ſoli
dicunt. Iã enim decreuit & certus eſt, io quibus diſſen-
timus,nos illis eſſe præponendos. Ita ergo quod nos ſo
li dicimus, rectè apud nos accipi magis crediturus eſt,
quàm non rectè apud nos accipi, quia hoc illi ſoli di-
cunt. Eadem regula quod nos ſoli dicimus, noo rectè
apud illos accipi magis crediturus eſt, quàm id quod il
li ſoli dicunt,id eſt,rectè apud illos accipi. Fruſtra itaq;
ſibi videtur ſecurus ibi accipere, quod eſſe quidem ibi
vtrique dicimus,ſed ibi eſſe accipiendum non vtriq; di
cimus. Eligat autem ipſe in eo quod non vtrique dici-
mus,nobis potius inhærere. Hic ergo ſecurus accipiat,
vbi & eſſe & accipere rectè certus eſt,illic autem oõ ac-
cipiat,quod eſſe quidem ibi dicunt, ſed ibi accipiẽdum
eſſe non dicunt, quorum ſententiam decreuit eligere,
quanquam etiam ſi dubium haberet, non illic recte ac-
cipi quod in catholica rectè accipi certum haberet, gra
uiter peccaret io rebus ad ſalutem animæ pertinẽtibus,
vel eo ſolo quòd certis incerta præponeret. Rectè quip
pe hominem in Eccleſia catholica baptizari eoipſo cer
tus eſt,quòd etiam alibi baptizatus huc trãſire decreuit.
Non rectè autem apud Donatiſtas homioem baptiza- D
ri ad ſalutem iocertum habet, cum hoc illi dicant quo-
rum ſententiam Donatiſtis anteponẽdam eſſe certum
habet,& incertis certa præponendo hic baptizetur, vbi
propterea certus eſt rectè fieri, quia & cũ alibi aliter fa-
cere cogitabat, huc tranſeundum eſſe decreuerat.

Qui ſciẽs à ſchiſmaticis accipit ſacramẽtũ. Cap.IIII. Contra epiſtolam Parmeniani,li.2.cap.13.

Iam vero ſi quis oõ iotelligit quo modo fieri poſ-
ſit,vt quod ibi eſſe confitemur, non ibi rectè dari dica-
mus,illud attẽdat, quia nec rectè ibi eſſe dicimus quod
& illi dicunt in his qui ab eorum communione diſce-
dunt. Intueantur etiam ſimilitudinem ootæ militaris,
quia extra militiam à deſertoribus & haberi & accipi
poteſt,ſed tameo extra militiam nec habenda nec acci-
pienda eſt, & reducto vel perducto ad militiam, nec
mutanda nec iteranda eſt. Veruntamen & alia cauſa
eſt eorum qui in iſtos hæreticos imprudenter incurrũt,
ipſam eſſe Chriſti Eccleſiam exiſtimantes, alia eorum
qui nouerunt noo eſſe catholicam Eccleſiam, niſi eam
quæ ſicut promiſſa eſt, toto terrarum orbe diffunditur
& extenditur vſque ad fines terræ, quæ creſcens inter
zizania & io tædio ſcandalorum requiem futuram de-
ſiderans, dicit in Pſalmis, A finibus terræ ad te clama- *Pſal.60.*
ui dum tæderet anima mea, io petra exaltaſti me. Pe- E
tra autem erat Chriſtus. In quo nos iam reſuſcitatos & *1.Cor.10.*
in cœlo conſidentes, dicit Apoſtolus, nondum in re, *Ephe.2.*
ſed in ſpe. Ideoque ſequitur Pſalmus & dicit, Deduxi-
ſti me quia factus es ſpes mea, turris fortitudinis à facie
inimici. Ex illis quippe promiſsiooibus tanquam telis
& iaculis in turri munitiſsima conſtitutis, non ſolum
cauetur, ſed etiam expugnatur inimicus.Induentes lu-
pos ſuos pellibus ouium dicunt, Ecce hic eſt Chriſtus, *Matt.7.*
ecce illic, & ab vniuerſitate ciuitatis ſuper montem *& 24.*
cooſtitutæ, ad particulas inſidiarum ſuarum multos
ſeparant, & iugulatos abſumunt. Et cum hoc noue-
riot, eliguot extra communionem vnitatis corporis
Chriſti accipere baptiſmum Chriſti, ad eandem com-
munionem cum eo quod alibi acceperint poſtea mi-
graturi. Sciẽtes enim habituri ſunt aduerſus Eccleſiam
baptiſmum Chriſti,vel eoipſo die quo accipiũt. Quod
ſi ſceleratum eſt, quis eſt qui dicat, permittatur mihi
vno die ſcelus admittere?Si enim tranſiturus eſt ad ca-
tholicam, quæro cauſam, Quid aliud reſponſurus eſt,
niſi quia malum eſt eſſe in parte Dooati, & oon eſſe in
catholica voitate? Hoc igitur malum quot diebus fece- F
ris, tot dierum malum facturus es, & dici poteſt ma-
ius malum fieri plurium dierum, minus autem pauco-
rum,nullum autem malum fieri dici non poteſt. Quid
autem opus eſt hoc tam execrabile malum,vel vno die,
vel vna hora committere? Hoc enim qui ſibi concedi
vult, poteſt ab Eccleſia vel ab ipſo deo petere, vt ſibi
vel vno die apoſtatare concedat. Nam cur vnius diei
eſſe apoſtata timeat, & vnius diei eſſe ſchiſmaticus hæ-
reticúsve noo timeat, nulla cauſa eſt. Illic, in- *Cap.V.*
quit, accipere malui, vbi baptiſmum Chriſti eſſe vtri-
que cooſeotiunt. Sed illic non rectè accipi illi ad quos
migraturus es dicunt, Rectè vero illic accipi illi à qui-
bus migraturus es dicunt. Illud itaque quod hi dicunt,
quos poſtponis, contradicentibus illis quos ipſe ante-
ponis, aut falſum eſt, aut vt mitius dicatur, incer-
tum. Vera ergo falſis, aut incertis certa præpoois. Il-
lic enim quo migraturus es cum alibi acceperis, rectè
poſſe accipi quod deſideras, non illi taotum ad quos
tranſiturus es, ſed tuipſe qui tranſiturus es, confiteris.
Si enim verum rectè illic poſſet accipi dubitares, e-
tiam illuc tranſeundum eſſe dubitares. Accipere itaque
io parte

G in parte Donati, ſi incertum eſt eſſe peccatum, quis dubitet certum eſſe peccatum, non ibi potius accipere, vbi certum eſt non eſſe peccatum? Illi vero qui per ignorantiam ibi baptizantur, arbitrantes ipſam eſſe Eccleſiam Chriſti, in iſtorum quidem comparatione minus peccant, Sacrilegio tamen ſchiſmatis vulnerantur, non ideo nõ grauiter quod alij grauius. Cum enim dictum

Matt.10. eſt quibuſdam, Tolerabilius erit Sodomis in die iudicij quàm vobis: non ideo dictum eſt, quia Sodomitæ non torquebontur, ſed quia illi grauius torquebuntur, quanquam hoc fuerat fortaſſe occultum aliquando & incertum. Vnde autem ſanantur hi qui aduertunt & corriguntur, inde grauantur hi qui cum iam ignorare non permittuntur, in perniciem ſuam pertinaciter ſæuiunt. Damnatio quippe Maximinianiſtarum & receptio damnatorum, cum his quos extra eorum communionem in ſacrilegio, ſicut concilium eorum clamat, in ſchiſmate baptizarunt, totam iſtam ſoluit quæſtionem, totam contentionem abſtulit. Nihil omnino inter nos & eos Donatiſtas qui Primiano communicant dereliquit, vnde dubitetur non ſolum haberi, ſed etiam dari poſſe baptiſmum Chriſti ab eis qui ab Eccleſia ſeparantur. Sicut enim ipſi eos quos Felicia-

H nus in ſchiſmate baptizauit, verum baptiſmum accepiſſe fateri coguntur, quia eos ſecum nunc habeot in ipſo baptiſmo quem in ſchiſmate perceperunt, ſic nos dicimus baptiſmum Chriſti eſſe etiam extra communionem catholicam, quem dãt illi qui ab eadem communione præciſi ſunt, quia eum cum pręciderẽtur non amiſerunt, & quod ipſi ſe putant contuliſſe illis, quos Felicianus in ſchiſmate baptizauit, cum eos ſibi reconciliauerunt: id eſt, oon vt acciperent quod [non] habebant, ſed vt prodeſſet eis quod inutiliter in ſchiſmate acceperant & habebant. Hoc vere confert & præſtat deus per communionem catholicam illis qui veniunt ab aliqua hæreſi vel ſchiſmate, vbi baptiſmum Chriſti acceperunt: id eſt, oon vt baptiſmi ſacramentum incipiant habere quod noo habebãt, [ſed vt proſit eis quod

Cap.VI. inutiliter habebant.] Quapropter inter nos & ipſos quodam modo Cardinales Donatiſtas, quorum Epiſcopus apud Carthaginem Primianus eſt, iam de hac re nulla eſt controuerſia. Voluit enim deus per Maximinianiſtas eam finiri, vt quod charitate ſuadente nolebant, exẽplo ſuo cogente faterentur. Sed adhuc propterea inde diſputamus, ne illi ſibi videantur aliquid di-

I cere, qui nec iſtis cõmunicant, qui apud ſe potius, quanto pauciores, tanto ſynceriores Donatiſtas remanſiſſe contendunt. Qui ſi Maximinianiſtæ ſoli eſſent, nec ipſorum ſalutem contemnere deberemus. Quanto ergo magis quia eadem pars Donati io multa minutiſsima fruſta conſciſſa eſt, quæ omnes minutæ particulæ hanc vnam multo grandiorem, in qua Primianus eſt, de recepto Maximinianiſtarum baptiſmo reprehendunt, & ſingulę conantur aſſerere apud ſe tantummodo verum baptiſmum remanſiſſe, nec omnino eſſe alibi, neque in toto orbe terrarum quà Eccleſia catholica expanditur, nec in ipſa grandiore parte Donati, nec in cæteris præter ſe vnam ex minutiſsimis partibus. Quæ omnes particulæ ſi aduertere voluerint vocem non hominis, ſed ipſius manifeſtiſsimæ veritatis, & animoſum ſpiritum ſuæ peruerſitatis domare, non vtique ad partem Donati maiorem, de qua præciſa præciſæ ſunt, ſed ad ipſam viriditatem radicis catholicæ de ariditate propria

Luc.9. reuertentur. Omnes quippe iſti vbi contra nos non

Matt.12. ſunt, pro nobis ſunt, vbi autem nobiſcum non colligunt, ſpargunt. Iam enim ne videar humanis ar- K

Scriptura concordia. Cap.VII. gumentis id agere, quooiam quæſtionis huius obſcuritas prioribus Eccleſiæ temporibus ante ſchiſma Donati magnos viros & magna charitate præditos, patres Epiſcopos ita inter ſe compulit ſalua pace diſceptare atque fluctuare, vt diu conciliorum in ſuis quibuſque regionibus diuerſa ſtatuta notauerint, donec plenario totius orbis concilio quod ſaluberrime ſentiebatur, etiam remotis dubitationibus firmaretur, ex Euangelio profero certa documenta, quibus domino adiuuãte demonſtro, quàm rectè placuerit & vere ſecundum deum, vt hoc in quoquam ſchiſmatico vel hæretico eccleſiaſtica medicina curaret, in quo vulnere ſeparabatur: illud autem quod ſanum maneret, agnitum potius approbaretur, quàm improbatum vulneraretur.

Matt.12. Certè dominus in Euaogelio dicit, Qui non eſt mecum aduerſum me eſt: & qui mecum non colligit, ſpargit: Tamen cum ad eum diſcipuli retuliſſent, vidiſſe ſe quendam in eius nomine pellentem dæmonia & prohibuiſſe, quia cum illis eum non ſequebatur, Nolite,

Luca 9. Mar.9. inquit, prohibere, Qui contra vos non eſt, pro vobis eſt: Non poteſt enim quiſquam in meo nomine facere aliquid, & male loqui de me. Si nihil in illo corrigendum erat, ſecurus ergo ſit quiſquis extra commu- L nionem Eccleſiæ conſtitutus colligit in Chriſti nomine, diſſociatus à Chriſtiana ſocietate, atque ita falſum erit illud, Qui non eſt mecum, aduerſum me eſt: & qui non colligit mecum, ſpargit. Si autem quod diſcipuli domini per ignorantiam facere voluerunt, id in eo corrigendum eſt quod dixit dominus, Nolitè prohibere: cur hoc ipſe prohiberi prohibuit? Et quo modo erit verum quod ibi ait, Qui contra vos non eſt, pro vobis eſt? In hoc enim facto non contra eos, ſed pro eis erat, vbi per nomen Chriſti ſanitates operabatur, Vt ergo vtraque ſententia vera ſit, ſicuti vera eſt, & illa vbi ait, Qui non eſt mecum, aduerſum me eſt: & qui mecum non colligit, ſpargit: & illa vbi ait, Nolite prohibere, qui enim cootra vos non eſt, pro vobis eſt: quid reſtat intelligendum, oiſi quia ille in tanti nominis veneratione coofirmandus fuit, vbi non erat cootra Eccleſiam, ſed pro Eccleſia, & in illa tamen ſeparatione culpandus, vbi ſi colligeret ſpargeret: & ſi forte veniret ad Eccleſiam, non illud quod habebat ibi acciperet, ſed in quo aberrauerat, emendaret? M

Sana curãda nõ ſunt, ſed agnoſcenda. Cap.VIII. Acto.10. Neque eoim & Coroelij gentilis homiois orationes non ſunt exauditæ, aut eleemoſynæ non ſunt acceptæ, imò & angelum ad ſe mitti, & miſſum meruit intueri, per quem poſſet vtique ſine hominis alicuius acceſſu cuncta neceſſaria diſcere: Sed quoniam quicquid boni in orationibus & eleemoſynis habebat, prodeſſe illi non poterat niſi per vinculum Chriſtianæ ſocietatis & pacis iocorporaretur eccleſiæ, iubetur mittere ad Petrum, & per illum diſcit Chriſtum, per illum etiam baptizatus, Chriſtiano populo conſortio quoque communionis adiungitur, cui ſola bonorum operum ſimilitudine iungebatur. Peroicioſe quippe contemneret bonum quod nondum habebat, ſuperbiens ex illo quod habebat. Sic etiam qui ſeipſos à ſocietate cæterorum ſeparantes, charitate violata, vnitatis vinculũ rumpunt, ſi nihil faciunt eorum quæ in illa ſocietate acceperuot, in omnibus ſeparati ſunt, & ideo quem ſibi ſociauerint, ſi venire ad Eccleſiam voluerit, debet omnia quæ nõ accepit, accipere. Si vero nõnulla eadem faciũt, non ſe in eis ſeparauerũt, & ex ea parte in texturæ compage detinentur, io cætera ſciſsi ſunt. Proinde ſi quẽ ſociauerint

A ciauerint ſibi, ex ea parte nectitur Eccleſiæ, in qua nec
illi ſeparati ſunt. Et ideo ſi ad Eccleſiam venire volue-
rit, in eo ſanatur vbi laniatus errabat. Vbi vero ſanus
connectebatur, non curatur ſed agnoſcitur, ne cum ſa-
na curare volumus, potius vulneremus. Itaque illi quos
baptizant, ſanant vulnere idololatriæ vel infidelitatis,
ſed grauius feriunt vulnere ſchiſmatis. Idololatras e-
nim in populo dei gladius interemit, ſchiſmaticos au-
1.Cor.13. tem terrę hiatus abſorbuit. Et Apoſtolus, Si habeam om
nem, inquit, fidem ita vt montes transferam, chari-
tatem vero non habeam, nihil ſum. Si quis adducatur
ad medicum in aliqua neceſſaria parte corporis graui
vulnere ſauciatus, ſi dixerit medicus, moritur inde niſi
curetur, non opinor illi qui adduxerunt eum, ita deſi-
piunt vt conſideratis atque numeratis cæteris membris
eius ſanis, reſpondeant medico & dicant, Ergo ne iſta
ſana tot membra non valent ad eius vitam, & illud v-
num vulneratum valet ad eius mortem? Non vtiq; hoc
dicunt, ſed curandum offerunt, nec ideo tamen quia cu
randum offerunt, medicum rogant, vt etiam illa quæ ſa
B na ſunt curet, ſed illi vni loco medicinam inſtãter ad-
hibeat, vnde mors etiam ſaluis cæteris imminet, & niſi
ſanetur adueniet. Quid ergo prodeſt homini vel ſana
fides, vel ſanum fortaſſe ſolum fidei ſacramentum, vbi
letali vulnere ſchiſmatis perempta eſt ſanitas charita-
tis, per cuius ſolius peremptionem etiam illa integra
trahuntur ad mortem? Quod ne fiat, non ceſſat miſe-
ricordia dei per vnitatem ſanctæ Eccleſiæ ſuæ, vt veni-
ant & curentur per medicamentum reconciliationis
per vinculum pacis. Nec ideo ſe putent ſanos eſſe, quia
dicimus eos habere aliquid ſanum, nec rurſus putent
ideo curandum eſſe quod ſanum eſt, quia oſtendimus
aliquid vulneratum. Itaque in ſacramenti ſanitate, quia
contra nos non ſunt pro nobis ſunt: in ſchiſmatis au-
tem vulnere quicquid cum Chriſto non colligunt ſpar
gunt. Non extollantur ex his quæ habent. Quid tantum
per ea quę ſana ſunt ſuperbos oculos ducunt? Et vulnus
ſuum dignentur humiliter intueri, nec ſolum quid aſſit,
Sine chari- ſed etiam quid deſit attẽdant. Videant quàm mul-
tate nihil p ta & quàm magna nihil proſint, ſi vnum quidem de-
deſt. Ca. IX. fuerit, & videant quid ſit ipſum vnum. Nec me in hoc
1.Cor.13. audiant, ſed Apoſtolum, Si linguis, inquit, hominum lo
quar & angelorum, charitatem autem non habeam, fa-
ctus ſum velut æramentum ſonans aut cymbalum tin-
C niens. Et ſi habuero prophetiam, & ſecreta omnia ſci-
uero & omnem ſcientiam: & ſi habuero omnem fidem
vt montes transferam, charitatem autem non habeam,
nihil ſum. Quid ergo eis prodeſt ſi linguam in ſacris
Ioan.11. myſteriis habeant angelicam, & prophetiam quemad-
1.Reg.18. modum Caiphas & Saül, vt aliquãdo prophetent, quos
& .19. fuiſſe damnabiles ſancta ſcriptura teſtatur. Si ſacramen
Act.8. ta non tantum ſciant, ſed & habeant, ſicut habuit Si-
mon magus: Si fidem, ſicut dæmonia cõfeſſa ſunt Chri-
Marci.1. ſtum: neque enim non credebant cum dicerent, Quid
nobis eſt & tibi fili dei, ſcimus qui ſis: Si diſpertiant ipſi
etiam ſubſtantiam ſuam pauperibus, ſicut multi, non
ſolum in catholica, ſed in diuerſis hæreſibus faciunt. Si
aliqua ingruente perſecutione tradant ad flammas no-
biſcum corpus ſuum pro fide quam pariter confiten-
tur: tamen quia ſeparati hæc agunt, non ſufferentes in-
Ephe.4. uicem in dilectione, neque ſtudentes ſeruare vnitatem
ſpiritus in vinculo pacis, charitatem vtiq; non haben-
Nõ ſatis na do etiam cum illis omnibus quæ nihil eis proſunt, ad
ſci ab Eccle æternam ſalutem peruenire non poſſunt. Sed vi-
ſia. Cap. X. dentur ſibi argutiſſime quærere, vtrum generet filios

baptiſmus Chriſti in parte Donati, an non generet: vt D
ſi conſenſerimus quòd generet, ſuam eſſe aſſeuerent Ec
cleſiam matrem, quæ filios potuit de Chriſti baptiſma-
te generare, & quia vnam oportet eſſe Eccleſiam, ex
hoc iam noſtram non eſſe Eccleſiam criminentur. Si
autem dixerimus, non generat, cur ergo, aiunt, apud
vos non renaſcuntur per baptiſmum, qui tranſeunt à
nobis ad vos, cum apud nos fuerint baptizati, ſi non-
dum nati ſunt? Quaſi vero ex hoc generet vnde ſepa-
rata eſt, & non ex hoc vnde coniuncta eſt. Separata
eſt enim à vinculo charitatis & pacis, ſed adiuncta eſt
in vno baptiſmate. Itaque vna eſt Eccleſia, quæ ſola ca-
tholica nominatur, & quicquid ſuum habet in commu
nionibus diuerſorum à ſua vnitate ſeparatis, per hoc
quòd ſuum in eis habet, ipſa vtique generat, non ille.
Neque enim ſeparatio eorum generat, ſed quod ſecum
de iſta tenuerunt: quòd ſi & hoc dimittant, omnino
non generant. Hæc itaque in omnibus generat, cuius
ſacramenta retinentur, vnde poſſit tale aliquid vbicun-
que generari, quamuis non omnes quos generat ad eius
pertineant vnitatem, quæ vſque in finem perſeuerantes E
ſaluat. Neque enim hi ſoli ad eam non pertinent, qui
ſeparationis aperto ſacrilegio manifeſti ſunt, ſed etiam
illi qui in eius vnitate corporaliter mixti per vitam peſ-
ſimam ſeparantur. Etenim Simonem magum per bap- *Actor.8.*
tiſma ipſa pepererat: cui tamen dictum eſt, quòd non
haberet partem in hæreditate Chriſti. Nunquid ei bap-
tiſmus, nunquid Euangelium, nunquid ſacramenta de-
fuerunt? Sed quia charitas defuit, fruſtra natus eſt, & ei
expediebat fortaſſe non naſci. Nunquid non erant nati
quibus Apoſtolus ait, Tanquam paruulis in Chriſto lac *1.Cor.3.*
vobis potum dedi, non eſcam: eos tamen à ſacrilegio
ſchiſmatis reuocat, in quod ideo irruebant, quia carna-
les erant. Quaſi paruulis, inquit, in Chriſto lac vobis po *Ibidem.*
tum dedi, non eſcam. Nondum enim poteratis, ſed nec
adhuc quidem poteſtis, carnales enim eſtis adhuc. Cum
enim ſint inter vos æmulatio & contentio, nónne car-
nales eſtis, & ſecundum hominem ambulatis? Cum e-
nim quis dicat, Ego quidem ſum Pauli, alius autem, ego *1.Cor.1.*
Apollo, ego vero Cephæ &c. nónne homines eſtis? De
his enim ſupra dicit, Obſecro autem vos fratres per no-
men domini Ieſu Chriſti, vt idipſum dicatis omnes: &
non ſint in vobis ſchiſmata. Sitis autem perfecti in eo-
dem ſenſu & in eadem ſententia. Nunciatum eſt enim F
mihi de vobis fratres mei ab his qui ſunt Chloës, quia
contẽtiones ſunt in vobis. Hoc autem dico, quia vnuſ-
quiſq; veſtrum dicit, Ego quidem ſum Pauli, ego autem
Apollo, ego vero Cephæ, ego autem Chriſti, Diuiſus eſt
Chriſtus? Nunquid Paulus crucifixus eſt pro vobis, aut
in nomine Pauli baptizati eſtis? Iſti ergo ſi in hac ob-
ſtinatione & peruerſitate remanerent, certe quidem
nati erant, nec tamen ad ipſam Eccleſiam de qua na-
ti erant, per pacis atque vnitatis vinculum pertinerent:
ergo ipſa generat, & per vterum ſuum, & per vteros an-
cillarum ex eiſdem ſacramentis, tanquam ex viri ſui ſe-
mine. Non enim fruſtra dicit Apoſtolus, Omnia illa in *1.Cor.10.*
figura eſſe geſta. Sed qui ſuperbiunt & legitimæ matri *Gene.21.*
non adiungũtur, ſimiles ſunt Iſmaëli, de quo dictum
eſt, Eiice ancillam & filium eius, Non enim hæres erit *Gala.4.*
filius ancillæ cum filio meo Iſaac. Qui autem pacificè
diligunt legitimam patris ſui coniugem, cuius legiti-
mo iure generati ſunt, ſimiles ſunt filiis Iacob, quamuis *Gene.30.*
de ancillis natis, ſed tamen eandem hæreditatem ſu-
mentibus. Qui autem de vtero ipſius matris intus in
vnitate nati, negligunt gratiam quam acceperunt, ſi-

Gen.25. G miles ſunt Eſaũ filio Iſaac, qui reprobatus eſt, deo atte- *Malac.1.* ſtaote & dicente, Iacob dilexi, Eſaũ autem odio habui, cũ ambo ex vno coocubitu concepti, ex vno vtero nati ſint.

An ſemper peccata remittãtur in baptiſmo. Cap.XI. Quærunt etiam, vtrum peccata dimittaotur per baptiſmũ in parte Donati: vt ſi dixerimus dimitti, reſpondeant, ergo eſt illic ſpiritus ſanctus, quia cum inſufflante domino datus eſſet diſcipulis, tunc ſecutus eſt & ait, Baptizate gentes in nomine patris & filii & ſpi- *Matt.28.* ritus ſancti: ſi cui dimiſeritis peccata, dimittuntur ei, ſi *Ioan.20.* cui tenueritis, tenebũtur. Et ſi ita eſt, inquiunt, cõmunio noſtra eſt Eccleſia Chriſti, Nõ enim præter Eccleſiam, dimiſſionẽm peccatorum ſpiritus ſanctus operatur. Et ſi noſtra commuoio eſt Eccleſia Chriſti, noo eſt Eccleſia *Canti.6.* Chriſti veſtra commuoio, Vna eſt enim quæcunq; illa ſit, de qua dictum eſt, Voa eſt columba mea, vna eſt matri ſuæ, Nec poſſunt Eccleſiæ tot eſſe quot ſchiſmata. Si autẽ dixerimus, non ibi dimitti peccata, ergo, inquiuot, non eſt illic verus baptiſmus: & propterea quos à oobis ſuſcipitis, vos baptizare debetis, quod quia noo facitis, in Eccleſia Chriſti vos ooo eſſe fatemini. His ita reſiſtimus, ſecundum ſcripturas, eos interrogantes, vt quod à oobis quærunt, ſibi ipſi reſpondeant. Quæro enim vt H dicaot, vtrum dimittantur peccata vbi charitas nõ eſt: peccata enim tenebræ aoimarũ ſunt. Audimus quippe *1.Ioan.2.* Ioannem dicẽtem, Qui odit fratrem ſuum, io teoebris eſt vſque adhuc. Nulli autem ſchiſmata facerent, ſi fraterno odio non excæcareotur. Si ergo dicimus, non ibi dimitti peccata, quo modo reoaſcitur qui apud eos baptizatur? Quid eſt enim renaſci per baptiſmum, niſi à vetuſtate renouari? Quo modo autẽ renouatur à vetuſtate, cui peccata præterita oõ dimittũtur? Quòd ſi renatus nõ eſt, nec Chriſtum induit, ex quo cooficitur vt deouo *Gala.3.* baptizandus videatur. Quia dicit Apoſtolus, Quotquot eoim in Chriſto baptizati eſtis, Chriſtum induiſtis: quẽ ille ſi noo induit nec io Chriſto baptizatus habendus eſt. Porrò quia io Chriſto dicimus baptizatum, fatemur eum Chriſtum induiſſe. Et ſi hoc fatemur, regeneratum *1.Ioan.2.* fatemur. Quod ſi ita eſt, & peccata dimiſſa ſunt. Quo modo ergo dicit Ioannes, Qui odit fratrẽ ſuum, in tenebris manet vſq; adhuc: ſi iam facta eſt remiſſio peccatorum? An oõ eſt io ſchiſmate odium fraternum? Quis hoc dixerit, cum & origo & pertinacia ſchiſmatis oulla ſit alia niſi odium fraternum? Hanc illi quæſtionẽ ſol- I uere ſibi videntur cũ dicunt, Non eſt ergo io ſchiſmate remiſſio peccatorum, & ideo nec regeneratio noui hominis, & propterea nec baptiſmus Chriſti. Nos autem quia fatemur ibi eſſe baptiſmum Chriſti, hanc eis quæ- *Actor.8.* ſtionem ſoluendam proponimus, Magus ille Simon, vtrũ vero Chriſti bapoſmate oñctus ſit? Reſpoodebunt ita, quia ſanctæ ſcripturæ authoritate coguntur. Quæro ergo, vtrum fateaotur ei dimiſſa peccata? Profectò fatebuntur. Item quæro, cur ei dixerit Petrus, noo eum habere partem in ſorte ſanctorum? Quia, ioquiuot, poſtea peccauit, pecunia volens emere dooum dei, cuius venditores eſſe Apoſtolos credidit.

Qui ſine charitate baptizatur quãdo accipiat remiſſionẽ peccatorũ. C.XII. Quid ſi ad ipſum baptiſmum fictus acceſſit? Dimiſſa ſunt ei peccata, an non ſunt dimiſſa? Eligant quod volunt, vtrumlibet elegerint, ſufficiet nobis. Si dimiſſa dixerint, quo modo ergo ſpiritus ſanctus diſciplinæ effugiet fictum, ſi in iſto ficto remiſſionem operatus eſt peccatorum? Si dixerint *De cõ.di.4. c. oſtẽditur. 4.ſen di.4. c.Qui vero.* non eſſe dimiſſa, quæro, ſi poſtea fictionem ſuam corde concuſſo & vero dolore fateretur, denuo baptizaodus iudicaretur? Quod ſi dementiſſimum eſt dicere, fateantur vero baptiſmo Chriſti bapozari poſſe hominem, & tamẽ cor eius io malicia vel ſacrilegio perſeueraos, peccatorum abolitionem non ſinere fieri: atque ita iotelli- K gant in communionibus ab Eccleſia ſeparatis poſſe homines baptizari, vbi Chriſti baptiſmus eadẽ ſacramenti celebratione datur & ſumitur: qui tamen tunc proſit ad remiſſionem peccatorum, cum quis reconciliatus voitati, ſacrilegio diſſenſionis exuitur, quo eius peccata tenebantur, & dimitti non ſinebantur. Sicut enim in illo qui fictus acceſſerat, fit vt oon denuo baptizetur, ſed ipſa pia correctiooe & vera confeſſione purgetur, quod non poſſet ſine baptiſmo, ſed vt quod ante datum eſt, tunc valere incipiat ad ſalutem, cum illa fictio veraci confeſſione receſſerit. Sic etiam iſte qui baptiſma Chri- *De cõſe.diſ. 4.c.tũc valere. 4.ſent. diſt.4.cap. Qui vero.* ſti, quod ooo amiſeruot qui ſe ſeparaueruot, ioimicus charitatis & pacis Chriſti, io aliqua hæreſi aut ſchiſmate accepit, quo ſacrilego ſcelere peccata eius nõ dimittebantur, cum ſe correxerit, & ad Eccleſiæ ſocietatem vnitatẽmque venerit, oon iterum baptizaodus eſt, quia ipſa recoociliatiooe ac pace præſtatur, vt ad remiſſionem peccatorum eius, in vnitate iam prodeſſe iocipiat ſacrameotũ, quod acceptum in ſchiſmate prodeſſe non poterat. Si autem dixerint io illo qui fictus acceſſit per *Euaſio Donatiſtarum.* ſanctam vim tanti ſacramenti, dimiſſa quidem illi eſſe peccata in ipſo temporis puncto, ſed per fictionem ip- L *De cõſe. di.4.c.Quo modo deꝰ. 4.ſent. diſtin.4.c. Qui vero.* ſius rediſſe continuo, vt ſpiritus ſanctus & affuerit baptizato, vt peccata recederent, & perſeueraotiam fictionis fugerit vt redirent, vt & illud verum ſit. Quotquot in Chriſto baptizati eſtis, Chriſtum induiſtis. Et illud, Spiritus enim ſanctus diſciplinæ effugiet fictum: id eſt, *Gala.3.* vt induat eum Chriſto ſanctitas baptiſmi, & exuat eum *Sapien.1.* Chriſto pernicies fictionis, ſicut fit cum quiſque à tenebris per lucem tranſit ad tenebras, oculi quidem eius in tenebras perpetuo diriguotur, ſed non poteſt lux niſi perfuodere tranſeuntem. Qui ergo hoc dixerint, hoc *Confutatio.* etiam io eis intelligant fieri, qui extra Eccleſiæ communioooem, ſed tameo baptiſmate Eccleſiæ baptizantur, quod vbicunque fuerit, ſanctum eſt per ſeipſum: & ideo ooo eſt eorum qui ſe ſeparant, ſed eius vnde ſe ſeparant: valet tamen apud eos hactenus, vt per eius lucem traoſeant ad diſſenſionis ſuæ teoebras cõtinuo redeunõbus peccatis, quæ baptiſmatis ſanctitas in illo temporis puncto dimiſerat, tanquam redeuote obſcuritate quam lux in tranſitu excuſſerat. Nam redire di- *Nota peccata ſemel dimiſſa redire* miſſa peccata, vbi fraterna charitas non eſt, apertiſſime docet in Euangelio de illo ſeruo, quem cum inue- M niſſet debitorem decem milium talentorum, deprecan- *Matth.18.* ti omnia dimiſit, Ille autem cooſeruum ſuum qui ei debebat centum denarios, cum miſeratus non fuiſſet, iuſſit eum dominus reddere quæ ei dimiſerat. Tempus er- *De cõſe. di. 4.cap. Quo modo deus. 4.ſen.diſt. 4.cap. Qui vero.* go quo accipitur indulgentia per baptiſmum, taoquam tempus eſt reddendæ rationis, vt omnia debita quæ iouenta fueriot, dimittantur. Non tamen ille ſeruus poſtea dedit conſeruo ſuo mutuam pecuoiam, quam cum ille non poſſet reddere, oon eius miſertus eſt, ſed iam ei debebat conſeruus eius, cum ipſe rationem domioo ſuo reddens, tanti numeri debito ſolueretur, nec dimiſerat conſeruo ſuo quod ei debebat, & ſic acceſſerat vt ei dimitteret dominus. Hoc iodicant verba conſerui dicentis, Patientiam habe in me & omnia reddam tibi: Alioquin diceret, iam mihi hoc dimiſeras, cur iterum repetis? Hoc & ipſius domini verba manifeſtius aperiuot, Ait eoim, Egreſſus autem ſeruus ille, iouenit v- *Matth.18.* num de cooſeruis ſuis qui debebat ei centum denarios: Non dixit, cui iam debitum centum denariorum dimiſerat: Si enim dimiſerat, oon ei debebat. Quia ergo dixit, debebat ei: manifeſtum eſt, quòd non dimiſerat.

Et melius

A Et melius quidem fuerat, atque hoc potius congruebat tanto debitori reddituro rationem, & expectanti miſericordiam domini ſui, vt prior ipſe cōſeruo dimitteret quod ei debebatur, & ſic ad rationem reddendam, vbi miſericordia domini imploranda erat accederet. Nec tamen illud quod nondum conſeruo dimiſerat, impediuit dominum eius, quo minus in illo tempore accipiendæ rationis dimitteret ei omnia quæ debebat. Sed quid profuit quandoquidē in caput eius propter odiorum perſeuerantiam rurſus omnia continuo replicata ſunt? Sic nō impeditur baptiſmi gratia, quo minus omnia peccata dimittat, etiam ſi odium fraternum in eius cui dimittuntur animo perſeuerat, Soluitur enim heſternus dies, & quicquid ſupereſt ſoluitur, etiā ipſa hora momentumq; ante baptiſmū & in baptiſmo. Deinceps autem reus eſſe continuo incipit, nō ſolum conſequentium, ſed etiam præteritorum dierum, horarum, momentorum redeuntibus omnibus quæ dimiſſa ſunt peccatis: & hæc ſæpe contingunt in Eccleſia.

De cōſe. di. 4. cap. Quo modo dem. 4. ſen. diſt. 4. cap. Qui vero.

Nam plerunq; fit vt homo habeat inimicum quem iniquiſſime oderit, quanquam etiam iniquos inimicos diligere iubeamur & orare pro eis. Subito autem periculo mortis B incipit perturbari, & poſcit baptiſmum, quem tanta feſtinatione accipit, vt neceſſariam interrogationem paucorum verborum vix periculi tempus admittat, quanto minus ſermonem longiſſimum, vt illud odium pellatur corde, etiam ſi baptizanti ſit cognitum. Certe iſta non ſolum apud nos, ſed etiam apud illos euenire non ceſſant. Quid ergo dicimus? Dimittuntur peccata huic homini, an non dimittuntur? Prorſus quod volunt eligant. Si enim dimittuntur, continuo redeunt, Euangelium loquitur, veritas clamat. Siue ergo dimittantur ſiue non dimittantur, neceſſaria eſt medicina poſtea: neque tamen ſi vixerit atque id corrigendum eſſe didicerit atque correxerit, denuo baptizatur, ſiue apud illos, ſiue apud nos, Sic & illa quæ ſchiſmatici vel hæretici ſi non aliter habent, nec aliter agunt quàm vera Eccleſia, cum ad nos veniunt, nō emendamus ſed potius approbamus, In quibus enim non diſſentiunt à nobis, in eis nō disiunguntur à nobis. Sed tamen quia eis nihil proſunt quandiu hæretici vel ſchiſmatici ſunt propter alia in quibus à veritate diſſentiunt, & propter ipſum ſeparationis immaniſſimum ſcelus, ſiue permaneant grauiora in eis peccata, ſiue continuo dimiſſa redierint, vt ad ſalu- C tem pacis atque charitatis veniant adhortamur, non ſolum vt aliquid habeant quod nō habebant, ſed vt eis etiam illud prodeſſe incipiat quod habebant.

Nō iterād° baptiſmus. Cap. XIII. Matth. 5.

Fruſtra ergo nobis dicunt, ſi baptiſmum noſtrum acceptatis, quid minus habemus vt nobis de veſtra cōmunione conſulendū putetis? Reſpondemus enim, Non baptiſmum veſtrum acceptamus, quia non eſt baptiſmus ille hæreticorum vel ſciſmaticorum, ſed dei & Eccleſiæ vbicunque fuerit inuentus & quocunque tranſlatus. Veſtrum autem non eſt niſi quod praue ſentitis, & ſacrilege agitis & impie ſeparamini, Nam ſi cætera omnia vera vel ſentiatis vel habeatis, & in eadem ſeparatione tamen duretis aduerſus vinculum fraternæ pacis, aduerſus vnitatem omnium fratrum, qui toto orbe terrarum ſicut promiſſi ſunt, ita exhibiti, quorum omnium cauſas & corda nullo modo vnquā noſſe aut diſcutere potuiſtis, vt merito damnaretis, qui non poſſunt propterea rei eſſe, quia iudicibus eccleſiaſticis potius quàm litigatoribus crediderūt: hoc ſolum minus habetis, quod minus habet qui charitatē non habet, Iam quid opus eſt vt nos retexamus? Voſipſi in Apoſtolo inſpicite quantū

Charitas deeſt ſchiſmaticis. Ca. XIIII.

ſit quod minus habetis. Quid autem intereſt qui charitatem non habet, vtrū foras auolet aliquo vento tentationis ablatus, an intus de meſſe dominica non recedat in vltima ventilatione ſeparandus? Et tamen tales etiam ſi iam ſemel per baptiſmum nati ſunt, iterum eos naſci non oportet. D

Eccleſia quippe omnes per baptiſmum parit, ſiue apud ſe, id eſt, ex vtero ſuo, ſiue extra ſe de ſemine viri ſui, ſiue de ſe, ſiue de ancilla. Sed & Eſaü de vxore natus, propter fraternam diſcordiam ſeparatus eſt à populo dei, Et Aſer per vxoris quidem poteſtatem, ſed ex ancilla natus, propter fraternam cōcordiam terram repromiſſionis accepit. Vnde & Hiſmaëli vt ſepararetur à populo dei non obfuit mater ancilla, ſed obfuit fraterna diſcordia, nō profuit poteſtas vxoris cuius magis filius erat, quia per ipſius iura coniugalia, & in ancilla ſeminatus erat, & ex ancilla ſuſceptus. Sicut apud iſtos Eccleſiæ iure quod eſt in baptiſmo naſcuntur quicunq; naſcuntur: ſed ſi concordant cum fratribus, per vnitatem pacis ad terram veniunt repromiſſionis, non de materno vtero rurſus eiiciendi, ſed in paterno ſemine agnoſcendi. Si autem in diſcordia perſeuerent, ad Hiſmaëlis funiculum pertinebunt. Prior autē E fuit Hiſmaël, & poſtea Iſaac, & prior Eſaü, poſterior autē Iacob: Non quia prior peperit hæreſis quàm Eccleſia, aut Eccleſia ipſa prius carnales vel animales, & poſtea ſpiritales, ſed quia in ipſa ſorte mortalitatis noſtræ ex quo de Adam naſcimur, nō eſt prius quod ſpiritale ſed quod animale poſtea ſpiritale. Ex ipſo autem animali ſenſu, quia homo animalis non percipit quæ ſunt ſpiritus dei, omnes diſſenſiones & ſchiſmata generantur. In quo ſenſu perſeuerantes, Apoſtolus dicit ad vetus teſtamentum pertinere, id eſt, ad terrenorum promiſſorum cupiditatem, in quibus quidem ſpiritalia figurātur, Sed animalis homo nō percipit quæ ſunt ſpiritus dei. Quocunque ergo tēpore tales homines eſſe cœperint in hac vita, iam diuinis pro ſeculorum diſtributione ſacramētis imbuti, ſi adhuc tamen carnaliter ſapiant & carnalia de deo, ſiue in hac vita, ſiue poſt hanc vitam ſperent atque deſiderent, animales ſunt. Eccleſia vero quod eſt populus dei, etiam in iſtius vitæ peregrinatione antiqua res eſt, in aliis hominibus habēs animalem portionem, in aliis autē ſpiritalem. Ad animales pertinet vetus teſtamentum, ad ſpiritales nouum. Sed primis temporibus vtrunq; occultum fuit ab Adam vſque ad Muyſem. A Moyſe autē manifeſtatū eſt vetus, & in eo ipſo occul- F tabatur nouum, quia occulte ſignificabatur. Poſtea vero quàm in carne dominus venit, reuelatū eſt nouum: veteris autē ſacramenta ceſſarunt, ſed concupiſcentiæ tales non ceſſauerunt. In illis enim ſunt quos Apoſtolus iam per ſacramentum noui teſtamenti natos, adhuc tamen dicit, animales non poſſe percipere quæ ſunt ſpiritus dei. Sicut enim in ſacramentis veteris teſtamenti viuebant quidam ſpiritales, ad nouum ſcilicet teſtamentum quod tunc occultabatur occulte pertinentes: ſic & nunc in ſacramento noui teſtamenti, quod iam reuelatum eſt, plerique viuunt animales, Qui proficere ſi nolunt ad percipienda quæ ſunt ſpiritus dei, quo eos hortatur ſermo Apoſtolicus, ad vetus teſtamentum pertinebunt. Si autem proficiunt & antequam capiant, ipſo profectu & acceſſu ad nouum pertinēt. Et ſi prius quàm ſpiritales fiant, ex hac vita rapiantur, cuſtodiri per ſacramenti ſanctitatem in terra viuentium computantur, vbi eſt ſpes noſtra & portio dominus. Nec inuenio quid verius intelligatur in eo quod ſcriptum eſt, Imperfectum meum viderunt oculi tui: quandoquidem

Naſci nihil prodeſt ſi deſit charitas. Caput. XV. Gene. 25. & 28. Gene. 30. Gene. 16. Diſt. 56. ca. Hiſmael. Gene. 16. & 25. 1. Cor. 15. 1. Cor. 2. Gala. 4. 1. Cor. 2. De cōſe. diſ. 4. c. Sicut in ſacramētis. Pſal. 138.

 ſequitur,

G ſequitur,& in libro tuo omnes ſcribentur. Quæ au
Qui legiti- tem peperit Abel & Enoch, & Noë & Abraham, ipſa
mi Eccleſiæ peperit Moyſem & Prophetas tẽpore poſteriores ante
ſily.C.XVI. aduentũ domini:& quæ iſtos,ipſa & Apoſtolos & Mar-
Gene.4.& tyres noſtros & omnes bonos Chriſtianos. Omnes e-
5.&.11. nim diuerſis quidem temporibus nati apparuerunt, ſed
Exod.2. ſocietate vnius populi continentur, & eiuſdem ciuita-
tis ciues labores huius peregrinationis experti ſunt, &
quidam eorum nunc experiuntur,& vſque in finem cæ
Gene.4.& teri experientur. Item quæ peperit Cain & Cham &
9.&.16.& Hiſmaëlem & Eſaü, eadem ipſa peperit & Dathan &
25. alios in eodem populo ſimiles: & quæ iſtos, eadem ipſa
Nume.16. & Iudam pſeudoapoſtolum,& Simonem magũ,& cæ-
Luca.6. teros vſque ad hæc tempora pſeudochriſtianos in affe-
Actor.8. ctione animali pertinaciter obduratos, ſiue in vnitate
permixti ſint,ſiue aperta præciſione diſſentiãt. Sed cum
tales à ſpiritalibus euangelizantur, & ſacramentis im-
Gene.25. buuntur, tanquam per ſeipſam Rebecca eos parit, ſicut
Gene.16. Eſaü, Cum autem per illos qui non caſte annunciant
Philip.1. Euangelium, tales in dei populo generantur, Sara qui-
Gene.30. dem, ſed per Agar. Item boni ſpiritales, quando euan-
gelizantibus vel baptizantibus carnalibus generantur,
H Lia quidem vel Rachel iure coniugali eos, ſed per an-
cillarem vterum parit. Cum vero per ſpiritales in Eu-
angelio generantur boni fideles, qui vel euadunt in ſpi
ritalis ætatis affectum,vel eò tendere non deſiſtunt,vel
ideo non faciunt quia non poſſunt,ſicut ex vtero Saræ
Iſaac, vel Rebeccæ Iacob, in nouã vitam & nouum te-
Boni vbiq; ſtamentum naſcuntur. Itaque ſiue intus verſari vi-
boni. Cap. deantur, ſiue aperte foris ſint,quod caro eſt,caro eſt: ſi-
XVII. ue in area ſua ſterilitate perſeueret, ſiue occaſione ten-
tationis tanquam vento extra tollatur, quod palea eſt,
2.Retr.c.18 palea eſt, & ſemper ab illius Eccleſiæ quæ ſine macula
Ephe.5. & ruga eſt, vnitate diuiſus eſt,etiam qui congregatio-
ne ſanctorũ in carnali obduratione miſcetur. De nul-
lo tamen deſperandum eſt, ſiue qui intus talis apparet,
ſiue qui foris manifeſtius aduerſatur. Spiritales autem
ſiue ad hocipſum pio ſtudio proficientes,num eunt fo-
ras: quia & cum aliqua vel peruerſitate vel neceſſitate
hominum videntur expelli,ibi magis probantur,quàm
ſi intus permaneant, cum aduerſus Eccleſiam nullate-
nus eriguntur, ſed in ſolida vnitatis petra fortiſſimo
Gene.15. charitatis robore radicantur. Ad hoc enim pertinet
Cyprian⁹ I quod in illo Abrahæ ſacrificio dicitur, Aues autem non
excuſatur. diuiſit. De baptiſmi ergo quæſtione iam quantum
Ca. XVIII. arbitror, ſatis diſſerui,& quia hoc manifeſtiſſimũ ſchiſ-
ma eſt quod donatiſtarum nomine nuncupatur, re-
ſtat vt hoc de baptiſmo pie credamus, quod vniuerſa
Eccleſia à ſacrilegio ſchiſmatis remota cuſtodit. In qua
tamen ſi aliud alij, & aliud alij adhuc de iſta quæſtione
ſalua pace ſentirent, donec vniuerſali concilio vnum
aliquid eliquatum ſyncērúmque placuiſſet humanæ in-
1.Petri.4. firmitatis errorem cooperiret charitas vnitatis, ſicut
ſcriptum eſt,quia charitas cooperit multitudinem pec-
catorum. Qua enim abſente cætera inaniter habentur,
eadem præſente quædam venialiter ⁰non⁰ habentur.
Extant beati matyris Cypriani in eius literis magna
documenta, vt ad illum iam veniam, de cuius ſibi au-
thoritate iſti carnaliter blandiuntur, cum eius charita-
te ſpiritaliter perimantur. Nam illis temporibus ante-
quam plenarij cõcilij ſententia quid in hac re ſentien-
†ſequendũ. dum † eſſet, totius Eccleſiæ conſenſio confirmaſſet, vi-
ſum eſt ei cum fermè octoginta coëpiſcopis ſuis Afri-
canarum eccleſiarum, omnem hominem qui extra Ec-
cleſiæ catholicæ cõmunionem baptizatus fuiſſet, opor-
tere ad Eccleſiam venientem denuo baptizari. Quod K
non recte fieri tanto viro nimirum propterea domi-
nus non aperuit, vt eius pia & humilitas & charitas in
cuſtodienda ſalubriter Eccleſiæ pace pateſceret, & non
ſolum illius temporis Chriſtianis, ſed etiam poſterio-
ris ad medicinalem, vt ita dicam, noticiam ſignaretur.
Cum enim tanti meriti, tantæ Eccleſiæ, tanti pectoris,
tanti oris, tantæ virtutis Epiſcopus, aliud de baptiſmo
arbitraretur, quàm erat inquiſita diligentius veritas fir-
matura, multique eius collegæ, quamuis liquidò non-
dum manifeſtatum, id tamen tenerent quod & præte-
rita Eccleſiæ conſuetudo, & poſtea totus catholicus or-
bis amplexus eſt: nõ ſe ille tamen à cæteris diuerſa ſen-
tientibus ſeparata communione diſiunxit,& hoc etiam
cæteris perſuadere non deſtitit, vt ſufferrent inuicem *Ephe.4.*
in dilectione, ſtudentes ſeruare vnitatem ſpiritus in
vinculo pacis. Ita enim corporis manente compage, ſi
quid in quibuſdam membris infirmabatur,ex eorum ſa
nitate conualeſceret potius quàm præciſione mortifi-
catum diligentiam nullius curationis admitteret. Et ſi
ſe ille ſeparaſſet, quàm multi ſequerentur, quantum ſi-
bi nomen inter homines faceret, quanto latius Cypria-
niſtæ quàm Donatiſtæ vocarentur? Sed non erat filius L
perditionis, de qualibus dictum eſt, Deiecisti eos dum *Pſal.27.*
extollerentur: ſed erat filius pacis Eccleſiæ, qui tanta
cordis illuminatione præditus, propterea non vidit a-
liquid, vt per eum aliud ſupereminentius videretur. Et
adhuc,inquit Apoſtolus,Supereminentiorem viam vo *1.Cor.12.*
bis demonſtro, Si linguis hominum loquar,& angelo- *&.13.*
rum, charitatem autem non habeam, factus ſum velut
æramentum ſonãs aut cymbalum tinniens. Minus er-
go ille penetrauit, vt cerneret ſecretum abditum ſacra-
menti: ſed ſi ſciret omnia ſacramenta, charitatem au-
tem non haberet, nihil eſſet. Cum autem minus illud
perſpiciens, hanc tamen humiliter, fideliter, fortiter,
cuſtodiuit, ad martyrij coronam meruit peruenire: vt
ſi qua in eius lucidam mentem ex humana conditio-
ne nebula irrepſerat, glorioſa ſerenitate fulgentis ſan-
guinis fugaretur. Non enim fruſtra ipſe dominus Ieſus *Ioan.15.*
Chriſtus, cum ſeipſum diceret vitem, ſuos autem tan-
quam in vite ſarmenta, præcidi eos dixit, & de vite au-
ferri tanquam inutilia ſarmenta, quæ fructum non da-
rent. Quis eſt autem fructus niſi nouus ille fœtus, de M
quo item dicit, Mandatum nouum do vobis vt diliga- *Ioan.13.*
tis inuicem? Ipſa eſt illa charitas, ſine qua cætera nihil *1.Cor.13.*
proſunt. Dicit autem & Apoſtolus, Fructus autem ſpiri *Gala.5.*
tus eſt, charitas, gaudium,pax, longanimitas, benigni-
tas, bonitas,fides, manſuetudo, continentia, Quæ om-
nia incipiunt à charitate, & per cæteram iuncturam
quaſi botrũ mirabilem faciunt. Nec tamen fruſtra idem
dominus addidit, Quæ autem ſarmẽta in me dant fru- *Ioan.15.*
ctum,purgat illa pater meus, vt maiorem fructum affe-
rant, niſi quia & ipſi qui fructu præualent charitatis,
poſſunt tamen aliquid habere purgandum,quod incul-
tum agricola non reliquit. Quod ergo ille vir ſanctus
de baptiſmo aliter ſentiens quàm ſe res habebat, quæ
poſtea pertractata,& diligentiſſima conſideratione fir-
mata eſt, in catholica vnitate permanſit, & charitatis *Oſtẽdit quo*
vbertate compenſatum eſt, & paſſionis falce purgatum *modo aliter*
eſt. Sed ne videar deuitandæ probationis cauſa iſta *Cyprianus,*
in laudem beatiſſimi martyris dicere,quæ quidem non *aliter Dona*
eius ſed illius eſt, cuius gratia talis extitit, iam de literis *tiſta dixe-*
eius documenta proferamus, quibus maxime Donati- *runt baptiſ-*
ſtarum ora clauduntur. Huius enim authoritatem im- *ma iterãdũ.*
peritis obiiciunt, vt ſe quaſi recte facere oſtendãt,quòd *Cap.XIX.*
ad ſe

A ad ſe venientes fideles denuo baptizent, nimirum miſeri, & niſi ſe corrigant à ſemetipſis omnino damnati, qui hoc in tanto viro eligunt imitari. Quod illi propterea non obfuit, quia in ea pace vnde iſti aberrauerunt, qui viam pacis non cognouerunt, perſeuerantiſſimis vſq; in finē greſſibus ambulauit. Eſt quidem Chriſti baptiſma quod vbiq; ſanctum eſt, & quamuis apud hæreticos vel ſchiſmaticos, ipſius tamē hæreſis vel ſchiſmatis non eſt, & ideo nec ad ipſam catholicam inde venientes, oportet denuo baptizari. Sed tamē hoc aliud eſt, aliud à catholica pace deuiātes, & in nefariam præciſionis foueā præcipitatos, rebaptizandos inſuper iudicare, Nam illum neuum in cādore ſanctæ animæ, charitatis vbera contegebant: hanc autem fuliginē in iſtorum tartarea fœditate, vulnus impacatus oſtentat. Sed ad ea quæ deinceps, quod ad beati Cypriani authoritatē attinet, tractaturi ſumus, ab alio ſumemus exordio.

Pſal.13.

Libri primi finis.

DIVI AVRELII AVGVSTINI Hipponenſis Epiſcopi, de baptiſmo contra Donatiſtas Liber Secundus.

B

Cypriani authoritati quantū deferendum. Caput.I.

QVANTVM pro nobis, hoc eſt, pro pace catholica faciant ea quæ tanquam ex authoritate beati Cypriani aduerſus nos à parte Donati proferuntur, & quantum ſint aduerſus eos à quibus proferūtur, adiuuante domino demōſtrare propoſui. Si qua ergo me reſpōdendi neceſſitas ea quæ iam in libris aliis poſui, rurſus cōmemorare coëgerit, quanquam id modice faciam, his qui iam illa legerunt, & tenent, oneroſum eſſe non debet, quia & ea quæ inſtructioni ſunt neceſſaria, ſæpius oportet inſinuare tardioribus: & cum eadem multipliciter variéque verſantur atque tractantur, ipſos quoque capaciore intelligentia præditos adiuuant, & ad facilitatem ſciendi, & ad copiam diſſerendi. Noui etiā quemadmodum ſoleat contriſtare lectorem, cum ab libro quem gerit in manibus, quando in aliquem nodum quæſtionis inciderit, in alium mittitur vbi eius ſolutionem requirat, quem forte non habet: quapropter quæcunque in aliis libris C iam diximus, ſi neceſſitas præſentium quæſtionum breuiter iterare compulerit, ignoſcant ſcientes, ne offendantur neſcientes: ſatius eſt enim offerre habenti, quàm differre non habentem. Quid ergo iſti dicunt cum veritatis viribus præfocantur, cui conſentire nolunt? Cyprianus, inquiunt, cuius tantum meritum nouimus tantámque doctrinam, cum multis coëpiſcopis ſuis ſententias proprias conferentibus, in concilio ſtatuit hæreticos vel ſchiſmaticos: id eſt, omnes qui extra vnius Eccleſiæ communionē ſunt, baptiſmum non habere, & ideo quiſquis ab eis baptizatus ad eccleſiam venerit, eſſe in Eccleſia baptizandum. Non me terret authoritas Cypriani, quia reficit humilitas Cypriani. Magnum quidem meritum nouimus Cypriani Epiſcopi & martyris, ſed nunquid maius quàm Petri Apoſtoli & martyris? De quo idem Cyprianus in epiſtola ad Quintum ita loquitur, Nam nec Petrus, inquit, quem primum dominus elegit, & ſuper quem ædificauit Eccleſiam ſuam, cum ſecum Paulus de circunciſione diſceptaret, poſtmodum vendicauit ſibi aliquid inſolenter, aut arroganter aſſumpſit, vt diceret ſe primatum tenere, & obtemperari à nouellis & poſteris ſibi potius D debere. Nec deſpexit Paulum, quòd Eccleſiæ prius perſecutor fuiſſet, ſed conſilium veritatis admiſit, & rationi legitimæ quam Paulus vendicabat facile conſenſit, documentum ſcilicet nobis & concordiæ & patientiæ tribuens, vt non pertinaciter noſtra amemus, ſed quæ aliquando à fratribus & collegis noſtris vtiliter & ſalubriter ſuggeruntur, ſi ſint vera & legitima, ipſa potius noſtra ducamus. Ecce vbi commemorat Cyprianus, quod etiam nos in ſcripturis ſanctis didicimus, Apoſtolum Petrum in quo primatus Apoſtolorum tam excellenti gratia præminet, aliter quàm veritas poſtulabat de circunciſione agere ſolitum, à poſteriore Apoſtolo Paulo eſſe correctum. Si ergo potuit Petrus non recte in aliquo ingredi ad veritatem Euangelij, ita vt gentes cogeret iudaizare, quod Paulus in ea ſcribit epiſtola, in qua deum nō ſe mentiri teſtatus eſt: Ait enim, Quæ autē ſcribo vobis, ecce coram deo quia non mentior. Et poſt hanc tam ſanctam atque terribilem atteſtationem dei, narrauit hæc omnia, in quibus cum vidiſſem quia non recte ingrediuntur ad veritatem Euangelij, dixi Petro coram omnibus, Si tu cum Iudæus ſis, gentiliter & non Iudaice viuis, quemadmodum cogis gentes iudaizare? Si potuit, inquam, Petrus contra E veritatis regulam, quam poſtea Eccleſia tenuit, cogere gentes iudaizare, cur non potuit Cyprianus contra regulam veritatis, quam poſtea tota Eccleſia tenuit, cogere hæreticos vel ſciſmaticos denuo baptizari? Puto quòd ſine vlla ſui contumelia Cyprianus Epiſcopus Petro Apoſtolo comparatur, quantum attinet ad martyrij coronam. Cæterum magis vereri debeo, ne in Petrum contumelioſus exiſtam, Quis enim neſcit illum Apoſtolatus principatum cuilibet epiſcopatui præferendum? Sed & ſi diſtat cathedrarum gratia, vna eſt tamen martyrum gloria. Et ſi forte ſe in aliquo inuicem præcedunt corda confitentium: ac pro vera fide in vnitate charitatis morientium, dominus nouerit, cuius occulta & mirabili diſpenſatione gratiarum latro in cruce pendens, ſemel eum cōfitetur, & die ipſo in paradiſum mittitur, Petrus dominum ſequens ter negat eum, & corona differtur, Nobis hinc iudicare temerariū eſt. Veruntamen ſi quiſquam nunc cogat circuncidi aliquem F more Iudaico, & ſic baptizari, multo amplius deteſtatur hoc genus humanum, quàm ſi aliquis cogatur rebaptizari. Quapropter cum Petrus illud faciens, à Paulo poſteriore corrigitur, & pacis atque vnitatis vinculo cuſtoditus, ad martyrium prouehitur, quanto facilius & fortius quod per vniuerſæ Eccleſiæ ſtatuta firmatum eſt, vel vnius Epiſcopi authoritati, vel vnius prouinciæ concilio præferendum eſt, Cum idem Cyprianus ita dixerit, quid ei videretur, vt in pace vnitatis eſſe voluerit, etiam cum eis qui de hac re diuerſa ſentirent, quod indicat ipſius primus ſermo in eiuſdem concilij, quod ab iſtis profertur exordio, Nam ita ſe habet:

Opinio Cypriani.

Cyprianus in epiſto'a ad Quintū.

Matth.16.

Gala.2.

Gala.2.

Gala.1.

Gala.2.

2.q.7.cap. puto.

Lucæ.23.

Matth.26.

2.q.7.cap. puto.

Cum in vnum Carthaginem conueniſſent kalendis ſeptembris, Epiſcopi plurimi, ex prouincia Africa, Numidia, Mauritania, cum presbyteris & diaconis etiam præſente plebis maxima parte, & lectæ eſſent literæ Iubaiani ad Cyprianum factæ, item Cypriani ad Iubaianum reſcriptæ de hæreticis baptizandis, quidque poſtmodum Cypriano Iubaianus idem reſcripſerit, Cyprianus dixit, Audiſtis collegæ dilectiſſimi quid mihi Iubaianus coëpiſcopus noſter reſcripſerit, cōſulens mediocritatem noſtram de illicito & profano hæreticorum baptiſmo, quidque ego reſcripſerim ei, cenſens

Acta in cōcilio Carthaginenſi. Cap.II.

G ſcilicet quod ſemel atq; iterum & ſæpe cenſuimus, hæreticos ad Eccleſiam venientes, Eccleſiæ baptiſmo baptizari & ſanctificari oportere. Item lectæ ſunt vobis & aliæ Iubaiani literæ, quibus pro ſua ſyncera & religioſa deuotione, ad epiſtolam noſtram reſcribens: non tantũ conſenſit, ſed & inſtructum ſe eſſe gratias egit. Supereſt vt de hac ipſa re quid ſinguli ſentiamus, proferamus, neminem iudicantes, aut à iure communionis aliquem, ſi diuerſum ſenſerit amouentes, Neque enim quiſquam noſtrum Epiſcopum ſe eſſe Epiſcoporum conſtituit, aut tyrannico terrore ad obſequendi neceſſitatem collegas ſuos adigit, quando habet omnis Epiſcopus pro licentia libertatis & poteſtatis ſuæ arbitrium proprium, tanquam iudicari ab alio nõ poſſit, quo modo nec ipſe poteſt alterũ iudicare, ſed expectemus vniuerſi iudicium domini noſtri Ieſu Chriſti, qui vnus eſt ſolus habens poteſtatẽ & præponendi nos in Eccleſiæ ſuæ gubernatione, & de actu noſtro iudicandi.

Epiſcoporũ literæ, & cõciliorũ prouincialiũ decreta cedũt maioribus cõcilijs: Canonica ſcriptura nulli cedit. Cap. III.

Diſt. 9. cap. quis neſciat

Nunc ſe ſi audent ſuperbæ & tumidæ ceruices hæreticorum aduerſus ſanctam humilitatem huius ſermonis extollant inſani Donatiſtæ, quos ad pacem atque vnitatem ſanctæ Eccleſiæ remeare, atque in [illegible]ſanari cupimus & optamus, H Quid ad hæc dicitis vos? Certe nobis obiicere ſoletis Cypriani literas, Cypriani ſententiam, Cypriani cõcilium, Cur authoritatem Cypriani pro veſtro ſchiſmate aſſumitis, & eius exemplum pro Eccleſiæ pace reſpuitis? Quis autem neſciat ſanctam ſcripturam canonicam, tam veteris quàm noui teſtamenti certis ſuis terminis contineri, eamq; omnibus poſterioribus Epiſcoporum literis ita præponi, vt de illa omnino dubitari & diſceptari nõ poſſit, vtrum verum vel vtrum rectum ſit, quicquid in ea ſcriptum eſſe conſtiterit: Epiſcoporum autem literas quæ poſt confirmatum canonem vel ſcriptæ ſunt vel ſcribuntur, & per ſermonem forte ſapientiorem cuiuſlibet in ea re peritioris & per aliorum Epiſcoporum grauiorem authoritatem, doctiorumq; prudentiam, & per concilia licere reprehendi, ſi quid in eis forte à veritate deuiatum eſt: Et ipſa concilia quæ per ſingulas regiones vel prouincias fiunt, plenariorum conciliorum authoritati, quæ fiunt ex vniuerſo orbe Chriſtiano, ſine vllis ambagibus cedere, ipſaq; plenaria ſæpe priora poſterioribus emendari, cum aliquo experimento rerum aperitur quod clauſum erat, & cognoſcitur quod latebat, ſine vllo typho ſacri- I legæ ſuperbiæ, ſine vlla inflata ceruice arrogantiæ, ſine vlla contentione liuidæ inuidiæ, cum ſancta humilitate, cum pace catholica, cum charitate Chriſti[illegible].

Dũ dubia diſcutiuntũ, nõ rumpenda vnanimitas. Cap. IIII.

Cyprianus epiſtola. 25. ad Quintũ.

Quapropter ſanctus Cyprianus, tanto excellentior, quanto humilior, qui documentum Petri ſic amauit vt diceret, documentum ſcilicet nobis & cõcordiæ & patientiæ tribuens, vt non pertinaciter noſtra amemus, ſed quæ aliquando à fratribus & collegis noſtris vtiliter & ſalubriter ſuggerũtur, ſi ſint vera & legitima, ipſa potius noſtra ducamus: Satis oſtendit facillime ſe correcturum fuiſſe ſententiam ſuam, ſi quis ei demonſtraret baptiſmum Chriſti ſic dari poſſe ab eis qui foras exierunt, quemadmodum amitti non potuit cum foras exirent, vnde multa iam diximus, nec noſipſi tale aliquid auderemus aſſerere, niſi vniuerſæ Eccleſiæ cõcordiſſima authoritate firmati, cui & ipſe ſine dubio cederet, ſi iam illo tempore quæſtionis huius veritas eliquata & declarata per plenarium concilium ſolidaretur. Si enim Petrum laudat & predicat, ab vno poſteriore collega patienter concorditerq; correctum, quanto citius ipſe cum concilio prouinciæ ſuæ vniuerſi orbis authoritate patefacta veritate ceſſiſſet, quia profecto & vni K verum dicenti & demonſtranti poſſet facillime conſentire tam ſancta anima, tam pacata, & fortaſſe factũ eſt, ſed neſcimus. Neque enim omnia quæ in illo tempore inter Epiſcopos geſta ſunt, memoriæ literiſq; mandari potuerunt, aut omnia quę mandata ſunt nouimus. Quo modo enim potuit iſta res tantis altercationum nebulis inuoluta, ad plenarij concilij luculentam illuſtrationem confirmationemq; perduci, niſi primo diutius per orbis terrarum regiones, multis hinc atque hinc diſputationibus & collationibus Epiſcoporũ pertractata cõſtaret? Hoc autem facit ſanitas pacis, vt cum diutius aliqua obſcuriora quæruntur: & propter inueniendi difficultatem, diuerſas pariunt in fraterna diſceptatione ſententias, donec ad verum liquidum perueniatur, vinculum permaneat vnitatis, ne in parte præciſa remaneat inſanabile vulnus erroris.

Veritas non reuelatũ diſcordibus. Cap. V.

Et ideo plerunque doctioribus, minus aliquid reuelatur, vt eorum patiens & humilis charitas in qua fructus maior eſt comprobetur, vel quo modo teneãt vnitatem cum in rebus obſcurioribus diuerſa ſentiunt, vel quo modo accipiãt veritatem, cum contra id quod ſentiebant, declaratum eſſe cognoſcunt, Quorum duorum manifeſtatum te- L nemus vnum in beato Cypriano: id eſt, quo modo tenuerit vnitatem cum eis à quibus diuerſum ſentiebat. Ait enim, Neminem iudicantes, aut à iure communionis aliquem ſi diuerſum ſenſerit amouentes. Alterum autem, id eſt, quo modo accipere potuerit veritatẽ contra id quod ſentiebat inuentam: & ſi literæ tacent merita clamant, ſi epiſtola non inuenitur, corona teſtatur: ſi concilium non indicat Epiſcoporum, cõſortium indicat angelorum. Non enim paruum documentum eſt pacatiſſimæ animæ in ea vnitate martyrium meruiſſe, vnde ſe diuerſum ſentiens noluit ſeparare. Homines enim ſumus, Vnde aliquid aliter ſapere quàm ſe res habet, humana tentatio eſt: Nimis autem amando ſententiam ſuam, vel inuidendo melioribus vſque ad præcidendæ communionis & cõdendi ſchiſmatis vel hæreſis ſacrilegium peruenire, diabolica præſumptio eſt: In nullo autem aliter ſapere quàm res ſe habet, angelica perfectio eſt. Quia itaq; homines ſumus, ſed ſpe angeli ſumus, quibus æquales in reſurrectione futuri ſumus, quandiu perfectionẽ angeli non habemus, pręſumptionem diaboli non habeamus. Ideo dicit Apoſtolus, Tentatio vos non apprehendat niſi humana. Humanum eſt M ergo aliquid aliter quàm ſe res habet ſapere. Propterea dicit alio loco, Quotquot ergo perfecti hoc ſapimus, & ſi quid aliter ſapitis, hoc quoque vobis deus reuelabit. Quibus autem reuelat cum voluerit, ſiue in hac vita ſiue poſt hanc vitã, niſi ambulantibus in via pacis, & in nullam præciſionem deuiantibus? Non quales iſti ſunt qui viam pacis nõ cognouerunt, nec propter aliud vnitatis vinculum diruperunt. Ideo Apoſtolus cum dixiſſet, Et ſi quid aliter ſapitis, hoc quoque vobis deus reuelabit: ne putarẽt præter viam pacis quod aliter ſapiebant ſibi poſſe reuelari, continuo addidit, Veruntamen in quod peruenimus, in eo ambulemus. In quo ambulãs Cyprianus, perſeuerantiſſima tolerantia, fuſo ſanguine, ſed in vnitate fuſo: quia ſi traderet corpus ſuum vt arderet, & non haberet charitatẽ, nihil ei prodeſſet: per martyrij confeſſionem peruenit ad angelicam lucem, vt ſi non antea, ibi certe reuelatũ agnoſceret, quod cum aliter ſaperet, ſententiam diuerſæ opinionis vinculo non præpoſuit vnitatis.

Matth. 22. — 1. Cor. 10. — Philip. 3. — Pſal. 13. — Ephe. 4. — 1. Cor. 13.

Schiſmatis crimen grauiſſimum. Cap. VI.

Vos itaque Donatiſtæ quid ad hæc dicitis? Si noſtra ſententia de baptiſmo, vera eſt, omnes

A omnes qui aliter ſapiebant Cypriani temporibus, non ſunt ab Eccleſiæ vnitate ſeparati, donec illud quod aliter ſaperent deus illis reuelaret. Vos ergo quare ſeparatione ſacrilega pacis vinculum dirupiſtis? Si autem veſtra ſententia de baptiſmo vera eſt, Cyprianus & cęteri cum quibus eum tale cõcilium celebraſſe perhibetis, cũ eis qui aliter ſapiebant, in vnitate permanſerunt, quare vos pacis vinculum dirupiſtis? Quodliber horũ elegeritis, contra veſtram præciſionem ſententiam ferre cogimini Reſpondete, quare vos ſeparaſtis? Quare cõtra orbem terrarum altare erexiſtis? Quare non communicatis Eccleſiis, quibus epiſtolas apoſtolicas miſſas tenetis & legitis, & ſecũdum ipſas vos viuere dicitis? Reſpondete, quare vos ſeparaſtis? Propterea certe, ne malorum cõmunione periretis. Quo modo ergo non perierũt Cyprianus & tot collegæ ipſius? Qui cum crederent hæreticos & ſchiſmaticos baptiſmum nõ habere: ſine baptiſmo tamen receptis, cum peccata eorum tam immania tamq; ſacrilega ſupereſſe crederent: eis tamen

B communicare, quàm ſeparari ab vnitate maluerunt, dicẽte Cypriano, Neminem iudicantes, aut à iure cõmunionis aliquem ſi diuerſum ſenſerit amouentes. Si ergo tali communione malorum pereunt iuſti, iam Eccleſia temporibus Cypriani perierat. Vnde igitur extitit origo Donati, vbi catechizatus eſt, vbi baptizatus, vbi ordinatus, quando iam Eccleſiam contagio communionis extinxerat? Si autem erat Eccleſia, nihil obeſſe mali bonis in vna communione potuerunt: Quare vos ſeparaſtis? Ecce in vnitate video Cyprianum, & alios collegas eius, qui facto concilio cenſuerunt omnes qui extra Eccleſiæ communionem fuerint baptizati, baptiſmũ non habere, & ideo eis dandum eſſe cum veniunt. Sed ecce rurſus in eadem vnitate video quoſdam de hac re aliter ſentire, & eos qui ab hæreticis vel ſchiſmaticis venerint, agnito in eis baptiſmo Chriſti non audere iterum baptizare. Hos omnes catholica vnitas materno ſinu complectitur, inuicem onera ſua portantes, & ſtudentes ſeruare vnitatẽ ſpiritus in vinculo pacis, donec alteris eorum ſi quid aliter ſapiebant, dominus reuelaret: Si vera iſti ſentiebant, ab illis non contaminabantur, an contaminabantur? Quod volueritis eligite. Si contaminabantur, iam tunc nõ erat Eccleſia. Reſpondete, vnde huc exiſtis? Si autem permanebat Eccleſia, nullo modo boni à malis tali communione contaminantur. Reſpondete, quare vinculum dirupiſtis? An forte ſchiſmatici ſine baptiſmo recepti non contaminant,

Cyprianus in concilio Carthaginenſ.

Gala.6.
Ephe.4.
Philip.3.

C & traditores ſanctorum librorum contaminant? Veſtros quidem fuiſſe traditores manifeſtiſſima rerum geſta teſtantur. Et ſi tunc in illos quos arguebatis vera diceretis, cauſam veſtram vnitati orbis terrarum perſuaſiſſetis, vt vobis retentis illi excluderentur. Quod ſi conati eſtis facere & non obtinuiſtis, innocens orbis terrarum, qui iudicibus eccleſiaſticis potius quàm victis litigatoribus credidit. Si autem noluiſtis agere cauſam veſtram, innocens eſt orbis terrarum, qui damnare nõ potuit inauditos. Quare ergo vos ab innocentibus ſeparaſtis? Sacrilegium ſchiſmatis veſtri defendere non valetis. Sed hæc omitto, hoc dico, ſi vos poſſent contaminare traditores, qui non ſunt à vobis conuicti, & à quibus vos eſtis victi, multo magis poſſent ſacrilegia ſchiſmaticorum & hæreticorum ſine baptiſmo ſecundum veſtram ſententiam recepta, contaminare Cyprianum. Non ſe tamen ille ſeparauit. Et quia permanebat in Eccleſia, manifeſtum eſt quòd contaminari non potuit. Quare ergo vos, nõ dico ab innocentibus,

quod probatur, ſed ab ipſis quod non probatur traditoribus ſeparaſtis? At vt dicere cœperam, grauiora ſunt crimina traditorum quàm ſchiſmaticorum? Non afferamus ſtateras doloſas vbi appendamus quod volumus & quo modo volumus pro arbitrio noſtro, dicẽtes, hoc graue, hoc leue eſt, ſed afferamus diuinam ſtateram de ſcripturis ſanctis tanquam de theſauris dominicis, & in illa quid ſit grauius appendamus: imò non appendamus, ſed à domino appẽſa recognoſcamus, tempore illo quo dominus priora delicta recentibus pœnarum exemplis cauenda mõſtrauit, & idolum fabricatum atque adoratum eſt, & propheticus liber ira regis cõtemptoris incenſus, & ſchiſma tentatum & idololatria gladio punita eſt, exuſtio libri bellica cæde & peregrina captiuitate, ſchiſma hiatu terræ, ſepultis authoribus viuis, & cæteris cœleſti igne conſumptis: quis iam dubitauerit hoc eſſe ſceleratius cõmiſſum, quod eſt grauius vindicatum? A talibus ſacrilegis venientes; ſine baptiſmo vt dicitis, ſi Cyprianum non contaminabant, quo modo vos cõtaminare poterant nũ conuicti, ſed conuicti traditores? Qui ſi nõ libros incendendos tradidiſſent, ſed eos ipſi manibus ſuis incendiſſent, minoris vtique fuiſſent ſceleris, quàm ſi ſchiſma commiſſent, quia illud mitius, illud grauius vindicatum eſt, non humano arbitrio, ſed diuino iudicio. Quare vos ergo ſeparaſtis? Si vllus ſenſus in vobis eſt, videtis vos certe quid reſpõderi poſſit nõ inuenire. Non vſqueadeo, inquiũt, omnia defecerunt, vt non poſſimus reſpondere ſi volumus. Tu quis es qui iudicas alienum ſeruum? Suo domino ſtat aut cadit. Quod eis dictum intelligitur, qui volebant non de factis manifeſtis, ſed de cordibus alienis iudicare, Nam quo modo ipſe tam multa de ſceleribus ſchiſmatum & hæreſum loquitur? Aut quo modo loquitur in Pſalmis, Si vere iuſticiam diligitis, recte iudicate filij hominum? Cur autem ipſe dominus dicit, Nolite perſonaliter iudicare, ſed rectum iudicium iudicate: ſi non licet de aliquo iudicare? Poſtremo ipſi de illis traditoribus quibus falſa iudicauerunt, cur omnino iudicauerunt de ſeruis alienis? Suo domino ſtabant aut cadebant. Cur denique de recentibus Maximinianiſtis plenarij concilij ſicut dicunt ore veridico nõ dubitauerunt tale proferre iudicium, vt eos primis illis ſchiſmaticis, quos terra viuos abſorbuit compararent? Quorum quoſdam tamen quod negare non poſſunt, aut innocentes damnauerunt, aut nocentes iterum receperunt. Sed cum verum dicitur cui reſpondere non poſſunt, rodunt murmura calebroſa. Sic volumus. Tu quis es qui iudices alienum ſeruum? Suo domino ſtat aut cadit. Cum autem infirma ouis in ſolitudine aſpicitur, vbi paſtor qui reclamet abſens videtur, dentes exeruntur, frangitur guttur inualidum, Bonus homo, ſi non eſſes traditor: Conſule animæ tuæ: eſto Chriſtianus. O improbam rabiem, Cum Chriſtiano dicitur, eſto Chriſtianus, quid aliud docetur niſi ſe negare Chriſtianum? Nunquid erat aliud quod docere cupiebant Chriſtianorum perſecutores? Quibus qui reſtiterunt, facti ſunt martyres. An leuius putatur quod gladio minante, quàm quod lingua inſidiante committitur? Ad iſta reſpondete lupi rapaces, qui pellibus ouinis indui cupientes, beati Cypriani literas pro vobis eſſe arbitramini. Contaminabat Cyprianum ſacrilegium ſchiſmaticorum an non contaminabat? Si contaminabat, iam tunc periit Eccleſia, non erat vnde propagaremini. Si autem non contaminabat, quo modo ſcelere alieno poſſunt in vnitate contaminari innocentes?

D

24.quaeſt.1. c. Non afferamus.

Exod.32.
Hiere.36.
Nume.16.

E

Cypriani et verè imitantur, charitatem non imitantur.
Cap.VII.
Roma.14.
Pſal.57.
Math.7.
Non eſt in Euangelio.

F

Roma.14.
Math.7.

G Si ſchiſmatis ſacrilegio nō poſſunt, quare ergo vos ſeparaſtis? Quare cum leuiora quæ fingitis fugitis, ipſum ſacrilegium ſchiſmatis, quod eſt grauius omnibus cōmiſiſtis? An forte iam placet fateri non fuiſſe iam illos vel ſchiſmaticos vel hæreticos, qui extra communionē Eccleſiæ, vel in ſchiſmate aliquo vel in hæreſi fuerant baptizati, quia tranſeundo ad Eccleſiam, & errores ſuos priſtinos anathematizando, deſtiterāt eſſe quod erant? Quo modo ergo ſine baptiſmo non ſuper eos remanſerāt ſcelera eorum? An ille baptiſmus Chriſti erat, ſed eis extra Eccleſiæ communionem prodeſſe non poterat: cum autem venerunt, & anathematizato præterito errore, in Eccleſiæ pacem per manus impoſitionem recepti ſunt, tunc in charitate radicatis atq; fundatis, ſine qua infructuoſa ſunt cætera, cœpit prodeſſe ad remiſſionem peccatorum, & ad ſanctificationem vitæ, quod ſine fructu extra portabant? Nolite ergo nobis authoritatem obiicere Cypriani ad baptiſmi repetitionem, ſed tenete nobiſcū exemplum Cypriani ad vnitatis conſeruationem. Nondum enim erat diligenter illa baptiſmi quæſtio pertractata, ſed tamen ſaluberrimā conſuetu-

Ephe. 3.

H dinē tenebat Eccleſia, in ipſis quoq; ſchiſmaticis & hæreticis corrigere quod prauū eſt, non iterare quod datū eſt, ſanare quod vulneratū eſt, non curare quod ſanum eſt. Quam conſuetudinē credo ex Apoſtolica traditione venientē, ſicut multa non inueniuntur in literis eorū neq; in conciliis poſteriorum: & tamē quia per vniuerſam cuſtodiuntur Eccleſiam, non niſi ab ipſis tradita & cōmendata creduntur. Hanc ergo ſaluberrimā conſuetudinē per Agrippinū prædeceſſorē ſuum dicit ſanctus Cyprianus quaſi cœpiſſe corrigi. Sed ſicut diligētius inquiſita veritas docuit, quæ poſt magnos dubitationis fluctus ad plenarij concilij confirmationē perducta eſt, verius creditur per Agrippinum corrumpi cœpiſſe nō corrigi. Irruente itaq; tā magna quæſtione, cū de remiſſione peccatorū & de ſpiritali hominis regeneratione, vtrū poſſet apud hæreticos vel apud ſchiſmaticos fieri, difficile ratio redderetur, & præcederet authoritas Agrippini, & nonnullorū qui ei conſenſerant hominum in hac quæſtione deficientiū, qui maluerunt aliquid nouum moliri quàm tenere conſuetudinē, cuius defenſionē non intelligebant, irruerunt in oculos animæ veri-

I ſimiles rationes, & intercluſerunt iter perueſtigādæ veritatis. Nec arbitror beatum Cyprianū propter aliud cōtra conſuetudinē quid ſentiret liberius exprompſiſſe, prioremq; dixiſſe, niſi vt aliū ſi forte exiſteret, cui eſſet melius reuelatū, gratiſſime acciperet, & oſtenderet imitandam, non ſolū docendi diligentiā, ſed etiam diſcendi modeſtiam. Si autem nullus exiſteret qui tale aliquid afferret, vnde illæ omnes veriſimiles rationes quib⁹ mouebatur refellerentur, in eadē ſententia permaneret ſibi bene conſcius, & nō occultatę quæ putabatur veritatis, & retentæ amabatur vnitatis. Nam & illud ſic intellexit quod ait Apoſtolus, Prophetæ autē duo vel tres loquantur, & cæteri examinēt, Si alij ſedenti reuelatum fuerit, ille prior taceat. Qua in parte, inquit, docuit, & oſtendit multa ſingulis in melius reuelari, & debere vnumquēq; non pro eo quod ſemel imbiberat & tenebat pertinaciter congredi: ſed ſi quid melius & vtilius extiterit libenter amplecti. His vtiq; verbis non ſolum eos admonuit ſibi conſentire, qui melius aliquid non videbant, ſed etiam eos hortatus eſt, ſi qui poſſent afferre aliquid quo prior conſuetudo ſeruanda potius firmaretur, vt ſi tale eſſet quod refelli nō poſſet, etiam ipſe oſtenderet quàm veraciter dixerit, debere vnumquenq; nō pro eo quod

Eleuat errorē Cypriani Cap. VIII.

1. Cor. 14.

Verba Cypriani.

ſemel imbiberat & tenebat pertinaciter congredi, ſed K ſi quid melius & vtilius extiterit, libenter amplecti. Sed quia tunc non extiterant, niſi qui ei conſuetudinem opponerent: defenſiones autem ipſius conſuetudinis non tales afferrent quibus illa talis anima moueretur, noluit vir grauiſſimus rationes ſuas, etſi veras, quod eum latebat, ſed tamen nō victas, veraci quidem, ſed tamē nondum aſſertæ conſuetudini cedere. Quam tamen cōſuetudinē niſi prior antè Agrippinus, & nonnulli per Africam coëpiſcopi eius etiam per concilij ſentētias diſſerere tentauiſſent, nō auderet iſte ſaltē ratiocinari aduerſus eam, ſed in tam obſcura quęſtione turbatus, & vbiq; intuens vniuerſalem robuſtamq; cōſuetudinem coarctaret ſe potius & prece & intentione mentis ad deū, vt quod poſtea plenario cōcilio viſum eſt, id verū eſſe perſpiceret & doceret. Sed cū fatigatū pręcedentis concilij quod per Agrippinū factū eſt excepiſſet authoritas, maluit prædeceſſorū ſuorum tanquā inuentum defendere, quàm inquirēdo amplius laborare. Nam in fine epiſtolæ ad Quintū ita oſtendit, in quo tanquā lectulo authoritatis, quaſi feſſus acquieuerit. Quod quidē, inquit, & Agrippinus bonæ memoriæ vir, cū cæteris coëpiſcopis ſuis, qui illo tēpore in prouincia Africa & Numidia Eccleſiā domini gubernabant, ſtatuit, & liberata cōcilij cōmunis examinatione firmauit, quorum ſententiā religioſam & legitimā ſalutarem fidei, & Eccleſiæ catholicæ congruentē, nos etiā ſecuti ſumus. Hac atteſtatione ſatis oſtendit multo magis ſe fuiſſe commemoraturū, ſi quod de hac re tranſmarinū vel vniuerſale conciliū factū eſſet. Nondum autē factum erat, quia cōſuetudinis robore tenebatur orbis terrarū, & hæc ſola opponebatur inducere volentibus nouitatē, quia non poterāt apprehendere veritatē. Poſtea tamē dum inter multos ex vtraq; parte tractatur & quæritur, non ſolū inuenta eſt, ſed etiā ad plenarij concilij authoritatē roburq; perducta, poſt Cypriani quidem paſſionē, ſed antequā nos nati eſſemus. Hanc autē fuiſſe conſuetudinē Eccleſiæ quæ poſtea multis diſcuſſis ambagibus perſpecta veritate plenario concilio confirmata eſt, ſatis oſtenditur ex ipſius beati Cypriani verbis in eadem ad Iubaianū epiſtola, quæ in cōcilio lecta cōmemoratur: Ait enim, Sed dicit aliquis, Quid ergo fiet de iis qui in pręteritū de hęreſi ad Eccleſiā venientes, ſine baptiſmo admiſſi ſunt? Vbi certe quid fieri ſoleret, & ſi nō fieri vellet, ſatis oſtendit, & eoipſo quod conciliū Agrippini cōmemorat, aperte indicat fuiſſe aliā conſuetudinē Eccleſię. Neq; enim opus erat hoc cōcilio velle ſtatuere ſi iam cōſuetudine tenebatur, & in ipſo cōcilio nonnullę ſentētiæ omnino declarant eos cōtra Eccleſiæ cōſuetudinē decreuiſſe, quod decernendum eſſe arbitrati ſunt. Quapropter illud vnū iſti cōſiderēt quod omnibus patet. Si authoritas Cypriani ſequēda eſt, magis eā ſequendā eſſe in vnitate ſeruanda, quàm in Eccleſiæ cōſuetudine commutāda. Si autē conciliū eius attenditur, huic eſt vniuerſæ Eccleſiæ poſterius cōcilium præponendū, cuius ſe membrū gaudebat, & vt ſe in totius corporis compage retinēda, cæteri imitarētur ſæpius admonebat. Nam & cōcilia poſteriora prioribus apud poſteros præponuntur, & vniuerſum partibus ſemper iure optimo pręponitur. Quid autē agunt iſti, cū docetur ſanctus Cyprianus etiā ſi non admiſit in hæreſi vel in ſchiſmate baptizatos, tamen communicaſſe admittentibus, quod apertiſſime declarauit, dicēs, Neminem iudicantes, aut à iure cōmunionis aliquem ſi diuerſum ſenſerit amouentes. Si talium cōmunione maculatus es, cur in tractando baptiſmo eius au-

Cōcilia minora cedūt maioribus. C. IX.

Verba Cypriani in epiſtola ad Iubaianū.

M

Ex ſcelere lauat. Ca. X.

Verba Cypriani.

thoritatem

A thoritatem ſectantur? Si autem talium cõmunione ma
culatus nõ eſt, cur in vnitate retinenda exemplum eius
non imitãtur? Nunquid hoc reſtat niſi vt dicant,ſic vo
lumus? Quid aliud ſermone veritatis iuſticiæq; reſpon-
dent omnes flagitioſi & facinoroſi homines, luxurioſi,
ebrioſi,adulteri, & modis omnibus impudici, fures,ra-
ptores,homicidæ,latrones,malefici,idololatræ,quid a-
liud reſpondent cum eos veritas arguit, niſi hoc volo,
hoc me delectat? Et ſi Chriſtiano tincti ſunt nomine,di
Roma.14. cunt etiam, Tu quis es qui iudices alienum ſeruum? Ve-
runtamen eo iſti ſunt modeſtiores, quia cum legib⁹ di-
uinis & humanis aliquid pœnarũ pro ſuis perditis mo-
ribus factiſq; patiuntur, non ſe martyres dicunt,iſti au-
tem ſimul habere volunt & ſacrilegorum vitã & inno-
centium famam, & in ſceleratis factis nullam pœnam,
& in pœnis iuſtis martyrũ gloriam, quaſi non tanto ſit
erga illos maior miſericordia & patientia dei, quanto
Sapien.12. magis eos partibus corripiens dat locũ pœnitẽtiæ, & in
hac vita flagella ingeminare nõ ceſſat, vt conſiderantes
quæ patiantur & quare patiantur, aliquãdo reſipiſcant.
Et quia iam pro vnitate Donati Maximinianiſtarum
B baptiſmum receperũt, pro pace Chriſti orbis terrarum
baptiſmum potius amplectantur, reddantur radici, re-
concilientur vnitati, videant nihil ſibi remanſiſſe quod
dicant,ſed tamen remanſiſſe quod faciant, vt pro factis
eorũ præteritis ſacrificiũ dilectionis offeratur placabili
deo,cuius vnitatẽ nefario ſcelere diruperũt,cuius ſacra-
Pſal.103. mentis tam diuturnas iniurias irrogauerũt. Miſericors
eſt enim & miſerator dominus,lõganimis & multũ mi
ſericors & verax. Amplectãtur in præſenti vita miſeri-
Ezech.18. & 33. cordem & longanimẽ, & timeant in futura veracẽ. Nõ
vult enim mortẽ impij quantũ vt reuertat̃ & viuat,quia
ſententiã inflectit aduerſus iniurias irrogatas. Hæc eſt
Quid obſtet quo minus reſipiſcant. enĩ noſtra exhortatio. Propter hoc eos inimicos ha-
bemus, quia verba † dicimus, quia tacere metuimus,
Caput XI. quia ceſſare ab inſtantia quãta poſſumus formidamus,
2.Timo.4. quia obtemperamus Apoſtolo dicẽti, Prædica verbum,
† aliâs,vera. inſta opportune importune,argue,hortare,increpa,ſed
ſicut Euãgeliũ loquitur, Diligunt gloriam hominũ ma-
gis q̃ dei:& dum reprehendi ad tẽpus timent, damnari
Ioan. 12. in perpetuum nõ timent. Vident etiã ipſi quid mali fa
ciant, vident nõ eſſe quid omnino reſpõdeant, ſed ne-
C bulas imperitis offundunt, cũ ipſi viui ſorbeãtur, id eſt,
ſcientes & agnoſcẽtes intereant. Viderunt horrere ho-
mines & grauiter deteſtari, quod etiam ſe ipſi in multa
ſchiſmata diuiſerũt, & maxime in capite Africæ & no-
tiſſima ciuitate Carthagine,conati ſunt reſarcire dede-
cus pannorum ſuorum,& putantes q̃ poſſent Maximi-
nianiſtas auferre magno conatu per Optatũ Gildonia-
num fortiter inſtiterunt,multa illis mala & perſecutio-
nes ſæuiſſimas intulerunt,receperũt inde aliquos,putan
tes q̃ poſſent omnes eodem terrore conuerti. His autẽ
quos receperunt, noluerũt facere iniuriam, vt ab eis in
ſchiſmate baptizatos denuo rebaptizarẽt,vel potius ab
his ipſis rebaptizari eos facerent intus, à quib⁹ baptizati
erãt foris,atq; hoc modo ſuæ nefariæ cõſuetudini præ-
ſcripſerunt. Sentiunt q̃ ſcelerate iam faciãt recepto bap
tiſmo Maximinianiſtarum, violare baptiſmũ orbis ter-
rarum. Sed timent rebaptizatos ſuos, ne forte non eis
parcant, ſi ipſi pepercerint cæteris, ne de illis exigant
animas ſuas, ſi animas aliorum trucidare ceſſauerint.
Pertinacia deplorata. Quid de receptis Maximinianiſtis reſpõdeant non
inueniunt. Si dixerint, innocentes recepimus: reſpõde-
Cap. XII. tur eis, Ergo innocentes damnaueratis. Si dixerint, ne-
ſciebamus: ergo temere iudicaſtis. Sic etiã de tradito-
ribus ſententiã temerariã protuliſtis, falſumq; dixiſtis, D
Plenarij concilij ore veridico dãnatos eſſe cognoſcite.
Neq; enim ore veridico innocẽtes damnari potuerũt.
Si dixerint, non eos damnauimus: recitatur concilium,
recitãtur nomina & Epiſcoporũ & ciuitatũ. Si dixerint,
nõ eſt ipſum concilium noſtrũ: recitãtur geſta procon-
ſularia, vbi nõ ſemel idem conciliũ allegauerũt, vt eoſ-
dem Maximinianiſtas de baſilicis excluderent,& iudi-
ciorũ ſtrepitu, atq; auxiliorũ impetu ꝑturbarẽt. Si dixe-
rint, Felicianum Muſticanũ, & Prætextatũ Aſſuritanũ,
quos poſtea receperũt, cũ Maximiniano nõ fuiſſe: reci-
tãtur geſta quib⁹ de baſilicis excludẽdos ex cõcilio ſuo
quod aduerſus Maximinianiſtas fecerũt, de iudicijs pu-
blicis poſtularũt. Si dixerint, ꝑ pace recepti ſunt: reſpõ-
detur, cur ergo verã & plenã nõ agnoſcitis pacẽ? Quis
vos impulit? quis coëgit pro pace Donati ſchiſmaticum
recipere damnatũ, & cõtra pacem Chriſti orbem dam-
nare inauditum? Vrget eos vndiq; veritas, vident ſe nõ
habere quid reſpõdeant, & putant ſe habere quid faci-
ant: quid loquãtur nõ inueniunt, tacere nõ permittun-
tur. Malunt peruerſis vocibus veritati reluctari, q̃ con-
feſſis erroribus paci reſtitui. Quis autem nõ intelli- *Cap.XIII.*
gat quid in corde ſuo poſſint dicere? Quid ergo faci- E
mus, inquiunt, de his quos iam rebaptizauimus? Reſpõ-
detur, Redite cũ eis ad Eccleſiam, medicamento pacis
offerte curãdos quos vulneraſtis, vitæ charitatis offerte
ſuſcitandos quos occidiſtis. Multum valet ad propi-
ciandum deum fraterna cõcordia. Si duobus ex vobis, *Matth.18.*
ait dominus, cõuenerit in terra, quicquid petieritis fiet
vobis: Si duobus hominibus quanto magis duobus po
pulis? Simul nos domino proſternamus, participamini
nobiſcum vnitatẽ, participemur vobiſcum dolorẽ, &
charitas cooperiat multitudinem peccatorum. Ab ipſo *1.Pet.4.*
beato Cypriano conſilium quærite, attendite quantum
de vnitatis bono præſumpſerit, vnde ſe nõ dirupit à di-
uerſa ſentientibus, & cum arbitraretur eos qui extra Ec-
cleſiæ cõmunionem baptizarentur baptiſmum non ha
bere, credidit eos tamen in Eccleſiam ſimpliciter † ad- *† ſuppliciter*
miſſos propter ipſius vnitatis vinculum poſſe ad veniã
peruenire. Sic enim ſoluit quæſtionẽ quã ſibi ipſe pro-
poſuit, ad Iubaianũ, ita ſcribens, Sed dicet aliquis, Quid *Cyprianus*
ergo fiet de his qui in præteritum de hæreſi ad Eccleſiã *ad Iubaia-*
venientes, ſine baptiſmo admiſſi ſunt? Potens eſt do- *num.*
minus miſericordia ſua indulgentiam dare, & eos qui F
ad Eccleſiam venientes ſimpliciter admiſſi in Eccleſia
dormierunt, ab Eccleſiæ ſuæ muneribus non ſeparare.
Quid ſit autem pernicioſius, vtrũ omnino nõ bapti- *Quæſtio.*
zari, an rebaptizari, iudicare difficile eſt. Video quidem *Cap.XIIII.*
quid amplius homines deteſtentur atq; horreant, verũ-
tamen recurrens ad illam ſtaterã dominicã, vbi nõ ex
humano ſenſu, ſed ex authoritate diuina rerũ momen-
ta † penſantur, inuenio de vtraq; re domini ſententiã. *† aliâs, mens.*
Nam & Petro dixit, Qui lotus eſt, non habet neceſſita-
tem iterũ lauãdi. Et Nicodemo, Niſi quis renatus fuerit *Ioan.13.*
ex aqua & ſpiritu, non intrabit in regnũ cœlorũ. Quid *Ioan. 3.*
habeat ſecretior diiudicatio dei, hominibus quales nos
ſumus, difficile eſt fortaſſe cognoſcere, quantũ tamẽ ad
ipſa verba attinet, cuilibet homini manifeſtũ eſt quan-
tum diſtet inter, non habet neceſſitatẽ lauandi, & non
intrabit in regnũ cœlorũ. Ipſa denique Eccleſia ſic tra-
ditum tenet, vt hominẽ ſine baptiſmo ad altare prorſus
non poſſit admittere, rebaptizatũ autẽ cum poſt pœni-
tentiã liceat admitti, quid aliud oſtẽditur niſi eum bap
tiſmo nõ carere? Si ergo Cyprianus quos eſſe ſine bap-
tiſmo arbitrabat̃, tamẽ propter vnitatis vinculũ ad ve-
niam

G niam pertinere præſumebat, potens eſt dominus per ipſum vnitatis vinculum & pacis etiã rebaptizatis placari, & eis à quibus rebaptizati ſunt, ex ipſa pacis compenſatione miteſcere, & omnia quæ in errore commiſerant delicta donare, offerentibus ſacrificium charitatis, quę cooperit multitudinem peccatorum, vt non attendat quàm multi eorum diſceſſu vulnerati ſint, ſed quàm plures eorum reditu liberati. In quo enim vinculo pacis credidit Cyprianus poſſe per miſericordiã dei ab Eccleſiæ muneribus non ſeparari eos quos in Eccleſiam ſine baptiſmo exiſtimabat admiſſos, in eodem vinculo pacis credimus per eandẽ miſericordiam dei mereri veniam poſſe rebaptizatos.

1. Petri. 4.

Quòd in vnitate charitatis ſint ſalui in Eccleſia baptizati & Donatiſtis ſuadet reuerti ad vnitatẽ. Caput XV.

Eccleſia quippe catholica & temporibus beati Cypriani & ante ipſum præterito tempore, aut rebaptizatos, aut baptiſmum nõ habentes, vnitatis gremio continebat, aut illi aut illi ſalutem non niſi vnitatis ipſius merito conſecuti ſunt. Si enim nõ habebant baptiſmum qui ab hæreticis veniebant, ſicut aſſerit Cyprianus, non recte admittebantur, & tamen eiſdem ipſe indulgentiam de domini miſericordia propter vnitatem Eccleſiæ non deſperauit. Ita ergo ſi habebant baptiſmum, non recte baptizabantur.

H Quid itaque illos niſi eadem vnitatis charitas adiuuabat, vt quod in ſacramento tractando latebat humanã infirmitatem, diuina miſericordia nõ reputaret amantibus pacem? Cur ergo cum veſtros rebaptizatos timetis, & illis & vobis ſalutis aditus inuidetis? Fuit aliquando de baptiſmo dubitatio. Qui diuerſa ſenſerunt, in vnitate ‹ non › manſerunt. Ea dubitatio procedẽte tempore, perſpecta veritate ſublata eſt, quæſtio quæ nondũ finita Cyprianum nũ deterruit vt recederet, vos finita vt redeatis inuitat. Venite ad catholicam concordantem, quam Cyprianus non deſeruit fluctuantem, aut ſi vobis exemplum Cypriani iam diſplicet, qui cõmunicauit eis qui cum baptiſmate hæreticorũ recipiebantur, aperte dicens, Neminem iudicantes, aut à iure cõmunionis aliquem ſi diuerſum ſenſerit amouẽtes. Quo itis miſeri? Quid agitis? Et voſipſos fugite, quia inde proceſſiſtis, vbi ille permãſit. Si vero ei propter abundantiam charitatis & amorẽ fraternitatis & vinculum pacis, nec ſua peccata nec aliena obeſſe potuerũt, huc redite, vbi & nobis & vobis multo minus oberũt, quę veſtri finxerũt.

Exhortatio ad Donatiſtas vt ad Eccleſiæ vnitatem redeant.

Libri ſecundi finis.

I

DIVI AVRELII AVGVSTINI Hipponenſis Epiſcopi, de baptiſmo contra Donatiſtas, Liber Tertius.

Caput. I.

ARBITROR iam manifeſtũ eſſe omnibus poſſe authoritatẽ beati Cypriani ad retinendũ vinculũ pacis, nullo modo violandã vnitatis Eccleſiæ ſaluberrimã charitatẽ, magis pro nobis q̃ pro Donatiſtis eſſe proponẽdã. Si enim Cypriani exemplo vti voluerint ad rebaptizãdos catholicos, quia ille cẽſuit in catholica baptizãdos hæreticos, nos potius eius exemplo vtimur, quo apertiſsime ſtatuit à catholica cõmunione, id eſt à chriſtianis toto orbe terrarũ diffuſis, etiã malis & ſacrilegis admiſſis, nullo modo per ſeparationẽ cõmunionis eſſe recedendũ, quãdoquidẽ nec eos qui vt eidẽ videbatur nõ baptizatos ſacrilegos in catholicã cõmunionem recipiebant, à iure cõmunionis voluit amouere, dicens, Neminẽ iudicantes, aut à iure communionis aliquem ſi diuerſum ſenſerit amouentes.

K Video tamen quid adhuc à me poſſit inquiri, videlicet vt reſpõdeam veriſimilibus illis rationibus, quibus vel ante Agrippinus, vel ipſe Cyprianus, vel illi qui eis in Africa conſenſerunt, vel ſi forte aliqui ex tranſmarinis terris longeq; diſcretis, nullo quidẽ ſiue plenario ſiue ſaltẽ regionali concilio, ſed epiſtolari colloquio cõmoti ſunt, vt hoc eſſe faciendũ putarent, quòd & conſuetudo Eccleſiæ priſtina non habebat, & poſtea catholicus orbis terrarum robuſtiſsima firmitate conſenſionis excluſit, vt quod per diſputationes eiuſmodi in aliquorũ mẽtes irrepere cœperat, de ſalute veniens vnitatis potentior veritas & vniuerſalis medicina ſanaret. Hunc itaq; ſermonem videant quàm ſecurus aggrediar, ſi aſſequi & oſtendere non potuero, quo modo refellãtur ea quę de concilio Cypriani vel epiſtolis eius affirmant, Chriſti baptiſmũ per hæreticos dari nõ poſſe, in Eccleſia manebo ſecurus, in cuius cõmunione cum eis qui ſibi non conſenſerant, manſit ipſe Cyprianus.

Quantum abſit ab exemplo Cypriani Donatiſ. Caput. II.

L Quòd ſi dicunt, propterea tunc illã catholicam Eccleſiã fuiſſe, quia erãt ibi pauci, vel ſi hoc putant, etiã multi qui baptiſmũ datũ apud hæreticos improbabant & baptizabãt eos qui inde veniebant. Quid ergo? Ante Agrippinum à quo iſta cœpit quaſi noua ratio aduerſus cõſuetudinẽ dimicans, nunquid nõ erat Eccleſia? Quid deniq; poſt Agrippinũ niſi ad priſtinã conſuetudinem reditũ eſſet, alterũ concilium neceſſe eſſet Cypriano? Nunquid nõ erat Eccleſia, quia talis per omnia cõſuetudo tenebatur, vt baptiſmus Chriſti, non niſi Chriſti baptiſmus haberetur, etiã ſi apud hęreticos vel ſchiſmaticos datus fuiſſe probaretur? Quod ſi erat etiã tunc Eccleſia, & hæreditas Chriſti nõ interrupta perierat, ſed per omnes gẽtes augmẽta capiens permanebat, tutiſsima ratio eſt in eadẽ cõſuetudine permanere, quę tunc bonos & malos in vna cõplexione portabat. Si autẽ tunc nõ erat Eccleſia, quia ſacrilegi hæretici ſine baptiſmo recipiebãtur, & hoc vniuerſali cõſuetudine tenebatur: vnde Donatus apparuit? de qua terra germinauit? de quo mari emerſit? de quo cœlo cecidit? Nos itaq; vt dicere cœperã, in Eccleſię cõmunione ſecuri ſumus, per cuius vniuerſitatẽ id nunc agitur, quod & ante Agrippinũ & inter Agrippinum & Cyprianũ per eius vniuerſitatẽ ſimiliter agebatur, & cuius vniuerſitatẽ neq; Agrippinus deſeruit, neq; Cyprianus neq; illi qui eis conſenſerant, q̃uis aliter q̃ cæteri ſaperent, ſed cũ eis ipſis à quibus diuerſa ſenſerũt, in eadẽ vnitatis cõmunione manſerunt. M Ipſi autẽ conſiderent vbi ſint, qui neq; vnde propagati ſint poſſunt dicere, ſi iam tunc in Eccleſiã recepti ſine baptiſmo hæretici & ſchiſmatici cõmunionis contagione perdiderunt, neq; ipſi Cypriano cõſentiunt. Ille enim cũ receptoribus hęreticorum & ſchiſmaticorũ, ac per hoc cum etiam ipſis receptis manere ſe in cõmunione profeſſus eſt, iſti autẽ propter nomen traditorum quos in Africa infamauerunt, & in tranſmarino iudicio nũ cõuicerunt, ſe ab orbis terrarũ cõmunione ſepararũt, cũ etiã ſi vera crimina obiicerent, multo ſint maiora ſcelera hæreſum & ſchiſmatũ, vnde ſine baptiſmo, ſicut ipſe ſenſit veniẽtes & in catholicã cõmunionem nõ per baptiſmũ recepti, nõ potuerũt maculare Cyprianũ. Neq; in eoipſo in quo ſe dicũt imitari Cyprianũ, inueniũt quid reſpõdeant de recepto baptiſmo Maximinianiſtarũ, cũ eis quos ex eorũ numero quos cõcilio ſuo plenario dãnatos, etiã terrenarũ poteſtatũ iudicio ſunt perſecuti, in ſuam cõmunionẽ, in eodẽ ipſo epiſcopatu in quo dãnauerãt reuocauerunt. Quapropter ſi temporibus Cypriani perdidit

Eccleſiam

A Eccleſiam malorum cõmunin, nnn habent iſti ſuæ cõ-
muninnis originem. Si autem non perdidit, nõ habent
pręciſionis aliquã defenſionem, inſuper nec exemplum
Cypriani ſectantur, quia vnitatis vinculum diruperũt,
nec ipſum cõcilium, quia Maximinianiſtarum baptiſ-
Cap.III. mum receperunt. Nunc ergo nos manentes in ex-
emplo Cypriani, conſideremus etiã conſilium Cypria-
ni: Quid ait Cyprianus? Audiſtis, inquit, collegæ dile-
ctiſsimi, quid mihi Iubaian' coëpiſcop' nnſter reſcrip-
ſerit, conſulens mediocritatem noſtram de illicito &
profano hæreticorum baptiſmo, quidq; ego reſeripſe-
rim ei, cenſens, ſcilicet, qund ſemel atq; iterum & ſæpe
cenſuimus hæreticos ad Eccleſiam venientes, Eccleſiæ
baptiſmn baptizari & ſanctificari opnrtere. Item lectæ
ſunt vobis & aliæ Iubaiani literę, quibus pro ſua ſincera
& religioſa deuotione ad epiſtolam noſtrã reſcribens,
non tantũ cnnſenſit, ſed & inſtructũ ſe eſſe gratias egit.
His verbis beati Cypriani, accepimus eum à Iubaiano
eſſe cnnſultũ, & quid reſpõderit cõſulenti, & quòd ille
inſtructum ſe eſſe gratias egerit. Nunquid iã pertinaces
exiſtimari debemus, ſi conſiderare voluerimus eãdem
B ipſam epiſtolã, qua hoc Iubaiano perſuaſum eſt? Donec
† al. pſuadeaẽ & no enim perſuadeatur & hnc, ſi vobis perſuaderi † veris ra
tionib' poteſt, ſecuros nos de iure catholicæ cõmunio-
bis, ſi hoc nis facit ipſe Cyprianus. Sequitur enim & dicit, Super-
perſuaderi eſt vt de hac ipſa re quid ſinguli ſentiamus proferamus,
&c. neminem iudicantes, aut à iure cõmunionis aliquem ſi
diuerſum ſenſerit amouẽtes. Nnn ſnlũ ergo mihi ſaluo
iure cõmuninnis adhuc verum quærere, ſed etiã diuer-
ſum ſentire cõcedit. Neque enim quiſquã noſtrum, in-
quit, Epiſcopum ſe Epiſcoporũ conſtituit, aut tyrãnico
terrore ad nbſequẽdi neceſsitatẽ collegas ſuos adigit.
Quid mãſuetius? quid humilius? Nulla nos certè deter-
ret authoritas à quærendo quid verum ſit. Quando ha-
beat, inquit, nmnis Epiſcopus pro licẽtia libertatis & po
teſtatis ſuæ arbitrium proprium, tanquam iudicari ab
alin nõ poſsit, qun modo nec ipſe poteſt alterũ iudica-
re. Opinnr vtiq; in his quæſtionibus, quę nnndũ eliqua-
tiſsima perſpectione diſcuſſæ ſunt. Nouerat enim quã-
tam ſacramẽti profũditatẽ tunc omnis Eccleſia varia
diſputatione verſabat, liberumq; faciebat quęrẽdi arbi-
triũ, vt examinata veritas panderetur. Neq; enim men-
tiebatur, & ſimpliciores collegas ſuos in verbo capere
cogitabat, vt cũ ſe diuerſum ſentire prodidiſſent, tũc cõ
C tra quàm promiſerat, excommunicandos eſſe cenſerẽt.
Abſit ab anima tã ſancta iſta ſcelerata perfidia, qui hoc
de tali virn quaſi cũ eius laude ſentiũt, nihil aliud q̃ ſe-
ipſos tales eſſe profitẽtur. Ego Cyprianum catholicum
Eccli. 3. Epiſcopum, catholicũ martyrem, & quantn magis ma-
gnus erat tãto ſe in nmnibus humiliantem, vt corã deo
inueniret gratiã, nullo prorſus modo crediderim i ſan
ctn cõcilio, præſertim cnllegarũ, aliud nre protuliſſe q̃
corde geſtabat, præſertim cum addat, & dicat, Sed ex-
pectemus vniuerſi iudiciũ dnmini noſtri Ieſu Chriſti,
qui vnus & ſolus habet poteſtatẽ, & pręponendi nos in
Eccleſiæ ſuæ gubernatione, & de actu nnſtrn iudicãdi.
Sub tanti ergo cõmemoratione iudicij, verũ expectans
audire à collegis, prior eis mẽtiendi præberet exemplũ?
Auerterit deus hãc dementiam à qunlibet Chriſtiano,
quãtn magis à Cypriann. Habemus ergo quærendi li-
berum arbitriũ ipſius Cypriani, nobis mitiſsimo & ve-
Excutit epi raciſsimn ſermone cõceſſum. Iã quidem incipiunt
ſtolam Cy- eius cnllegæ proprias proferre ſentẽtias, ſed ad Iubaia-
priani. num datas literas audierũt. Recitatæ ſunt enim, ſicut in
Cap.IIII. exordin cõmemoratum eſt. Et nobis ergn recitentur, vt
nos quoq; inde quid ſentire nporteat, quantũ dominus D
adiuuat, indagemus. Dicit forſitan qoiſpiã, Quid ergn
tu modn dicis, quid ad Iubaianũ ſcripſerit Cyprianus?
Iam legi fateor, & profectò iſſem in eandem ſententiã,
niſi me ad diligentiorẽ conſideratinnẽ reuocaret tanta
authoritas aliorum, quos vel pares gratia doctrinæ, vel
etiam fortaſſe doctiores per tot genies Latinas, Græcas,
Barbaras, & ipſam Hebręam, Eccleſia toto orbe diffuſa
párere potuit, quę ipſum quoq; pepererat, qui mihi quo-
que nullo modo videri potuerũt fruſtra noluiſſe iſtam
ſententiã, non quia fieri non potuit, vt in obſcuriſsima
quæſtione verius pluribus vnus paucive ſentirent, ſed
quia nõ facile pro vno vel pro paucis aduerſus innume
rabiles eiuſdẽ religionis & vnitatis virns, & magno in-
genin & vberi doctrina præditos, niſi pertractatis pro
viribus atq; perſpectis rebus ferẽda ſentẽtia eſt. Itaq; ſo-
licitius inquirẽti, quanta mihi etiã ipſius Cypriani literę
ſuggeſſerũt, pro hac ſententia quã nunc Eccleſia catho
lica tenet, vt Chriſti baptiſmus non ex merito eorũ per
quos datur, ſed ex ipſi' de quo dictũ eſt, Hic eſt qui bap Ioan. 1.
tizat, agnoſcendus & approbãdus ſit, in progreſſu ſer-
monis noſtri res ipſa indicabit. Arbitremur itaque iam E
illam epiſtolã quæ ad Iubaianum ab eodẽ data eſt, reci-
tatam nobis, ſicut in cnncilin recitata eſt. Legat eã pri-
mo qui lecturus eſt hæc quæ dictur' ſum, ne quid forte
neceſſariũ me ſubtraxiſſe arbitretur. Nimis enim longũ
eſt, nec ad explicationẽ ſuſceptæ rei pertinet, vt omnia
verba huius epiſtolæ nunc commemorẽtur à nobis. Si
quis autẽ quærit, quid interim teneam dum iſta pertra-
ctabo, Reſpondeo, primũ mihi Cypriani literas ſuggeſ
ſiſſe quod teneam, donec perſpiciã quale ſit quod poſt-
ea cœpit diſputari. Ait quippe ipſe Cyprianus, Sed dicit
aliquis, Quid ergo fiet de ijs qui in præteritũ de hæreſi
veniẽtes, ad Eccleſiã ſine baptiſmo admiſsi ſint? Vtrum
reuera ſine baptiſmo iſti fuerint, an ideo ſint admiſsi,
quia illi qui admittebãt eos habere baptiſmũ intelligẽ-
bant, mnx cõſiderabimus. Veruntamen quæ ſoleret eſſe Sentẽtia Ca
Eccleſiæ ſanctæ cõſuetudo, ſatis idem Cyprianus oſtẽ- ſti. Cap. V.
dit, qui ait, in præteritum de hæreſi ad Eccleſiam veniẽ- Diſ. 8. c. qui
tes ſine baptiſmo admiſſos. Dicit etiã in ipſo con- contempta.
cilio Caſtus Siccenſis, Qui contẽpta veritate præſumit Infra lib. 6.
conſuetudinẽ ſequi, aut circa fratres inuidus eſt & ma- cap. 35.
lignus quibus veritas reuelatur, aut circa deum ingra- Auguſt.
tus eſt, cuius inſpiratione Eccleſia eius inſtruitur. Vtrũ F
veritas reuelata ſit, mnx quæremus, tamen aliam fuiſſe Cap. VI.
Eccleſiæ cnnſuetudinem etiã iſte confeſſus eſt. Di- Ioan. 14.
cit & Libnſus Vagẽſis, In Euãgelio dominus, Ego ſum, Auguſt.
inquit, veritas: non dixit, ego ſum conſuetudo. Itaq; ve- Diſ. 8. c. qui
ritate manifeſtata, cedat cõſuetudn veritati. Planè reſpõ contempta.
deo, Quis dubitet veritati manifeſtatæ debere conſue- & cap. ve-
tudinem cedere? Sed de manifeſtata veritate mox vi- ritate.
debimus, nunc tamen & iſte aliã conſuetudinem fuiſſe Cap. VII.
manifeſtat. Item Zozimus à Taraſſa dixit, Reue- Auguſt.
latione facta veritatis, cedat error veritati, quia & Pe- Diſ. 8 c. qui
trus qui prius circũcidebat, ceſsit Pauln veritatẽ prædi- contempta.
canti. Reſpõ. Noluit quidem iſte dicere cõſuetudinem Idẽ habet
ſed errnrem. Verũtamen cum dicit, Quia & Petrus qui Infra li. 7.
prius circuncidebat, ceſsit Paulo veritatem prædicanti, cap. 20.
ſatis indicat, quòd aliud etiã de baptiſmo fieri ſolebat. Galat. 2.
Simul etiã monet nos, nõ fuiſſe impoſsibile vt de bap- Cap. VIII.
tiſmo Cyprianus aliquid aliter ſaperet q̃ veritas poſtu- Diſ. 8. c. ve-
labat, quæ ab Eccleſia & ante illum & pnſt illum reten- ritate. & c.
ta eſt, ſicut potuit aliquid etiã Petrus aliter ſapere quod qui cõtẽpta.
veritas non habebat, quàm Paulo Apoſtolo doctore di Idem infra
dicimus. Item Felix à Buſſacenis dixit, In hæreti- li. 7 ca. 27.

cis ſine

G cis ſine Eccleſiæ baptiſmo admittendis, nemo conſue-
tudinem rationi & veritati præponat, quia conſuetudi-
Auguſt. nem ratio & veritas ſemper excluſit. Reſpon. Si ratio, ſi
veritas, optime. Sed hoc mox videbimus, interim fuiſ-
ſe aliam conſuetudinem etiam verbis huius apparet.

Cap.IX. Item Honoratus A&ucea dixit, Cum Chriſtus veri-
Diſ.8.c.qui contempta. tas ſit, magis veritatem quàm conſuetudinem ſequi de-
bemus. Reſpon. His omnibus ſententiis declaratur nõ
Idem infra li.7.ca.41. extra Eccleſiæ communionem nos eſſe cõſtitutos, do-
nec veritas quam dicunt huic cõſuetudini eſſe præpo-
nendam, liquide eluxerit. Si autem veritas id aperuerit
eſſe retinendũ, quod illa conſuetudo pręſcripſerat, ma-
nifeſtum erit, nec illam fruſtra fuiſſe inſtitutã atque ro-
boratam. Et vigilantius etiam poſt iſtas diſputationes,
tanti ſacramenti ſaluberrimam obſeruationem, in Ec-
cleſia catholica non potuiſſe mutari, ſed conciliorum
etiã maiori robore confirmatã, religioſiſſime cuſtodiri.

Cap.X. Scribit ergo ad Iubaianũ Cyprianus de hæretico-
Cyprianus ad Iubaianum. rum baptiſmo, qui videntur ei foris poſiti, & extra Ec-
cleſiam conſtituti vendicare ſibi rem, nec iuris ſui nec
poteſtatis, quod nos, inquit, nec ratum poſſumus nec le-
H gitimum putare, quando hoc apud eos conſtat eſſe illi-
Auguſt. citum. Nec nos abnuimus eum qui apud hæreticos vel
in aliquo ſchiſmate extra cõmunionem Eccleſiæ bap-
tizatur, nõ ei prodeſſe inquantum hæreticorũ & ſchiſ-
maticorum peruerſitati conſentit, nec illos qui bapti-
zant, quamuis & ipſum & verũ dent baptiſmi ſacramẽ-
tum, rectè tamẽ facere extra Eccleſiam colligere, & cõ-
tra Eccleſiam ſentire. Sed aliud eſt non habere aliquid,
aliud non iure habere, vel illicite vſurpare. Non itaque
ideo non ſunt ſacramenta Chriſti & Eccleſiæ, quia eis
illicite vtuntur, non hæretici ſolum, ſed etiam omnes
iniqui & impij. Sed tamen illi corrigendi aut puniẽdi,
Cyprianus. illa vero agnoſcenda & veneranda ſunt. Dicit ſanè de
hac re, non vnũ, ſed duo vel amplius facta eſſe cõcilia,
ſed tamen Africana. Nam & in quodam ſeptuaginta &
vnum Epiſcopos fuiſſe cõmemorat, quorum omnium
authoritati, vniuerſæ Eccleſiæ, cum longe pluribus Epi-
ſcopis toto orbe diffuſę authoritatem, nõ dubitamus cũ
ipſius Cypriani pace præponere, cui⁹ vniuerſæ Eccleſiæ
De cõſe. di. 4.ca.nõ eſt aqua. ineuulſibile membrum ſe eſſe gaudebat. Non eſt autem
aqua profana & adultera, ſuper quam nomen dei inuo-
catur, etiã ſi à profanis & adulteris inuocetur, quia nec
ipſa creatura, nec ipſum nomen adulterum eſt. Baptiſ-
I mus vero Chriſti verbis Euãgelicis conſecratus, & per
adulteros & in adulteris ſanctus eſt, quãuis illi ſint im-
pudici & immũdi, quia ipſa eius ſanctitas pollui nõ po-
teſt, & ſacramẽto ſuo diuina virtus aſsiſtit, ſiue ad ſalutẽ
bene vtentium, ſiue ad perniciem male vtentium. An
vero ſolis vel etiam lucernæ lux, cũ per cœnoſa diffun-
ditur, nihil inde ſordium cõtrahit, & baptiſmus Chriſti
poteſt cuiuſquam ſceleribus inquinari? Si enim ad ipſas
res viſibiles quibus ſacramenta tractantur, animũ con-
feramus, quis neſciat eas eſſe corruptibiles? Si autẽ ad id
quod per illas agitur, quis nõ videat non poſſe corrũpi,
quamuis homines per quos agitur, pro ſuis moribus vel
præmia percipiant, vel pœnas luant? Rectè autem non
mouit Cyprianum quod ſcripſit Iubaianus, Nouatia-
nenſes rebaptizare eos qui ad ſe ex catholica venirent.

Anabaptiſm⁹ quare vitatur. Neq; enim quicquid hæretici peruerſe fuerint imi-
tati, propterea faciendũ à catholicis non eſt, quia illi ſi-
militer faciũt. Sed aliud eſt cur hæretici rebaptizare nõ
Cap.XI. debeãt, aliud cur catholici. Hæretici eni nec ſi in catho
lica faciendum eſſet, facere deberent, quia in catholicis
hoc non eſſe dicunt, quod ipſi cũ ibi eſſent acceperunt,
& cũ diſcederent abſtulerũt. Catholica vero propterea K
nõ debet iterare baptiſmum, quia apud hæreticos datus
eſt, ne iudicare videatur ipſorum eſſe quod Chriſti eſt,
aut eos non habere, quod intus cũ acciperent, amittere
vtiq; foras exeundo nõ poſſent. Hoc enim ipſe Cypria-
nus etiam cum cæteris ſtatuit, vt ſi ab hæreſibus redirẽt
ad Eccleſiam, quicunq; fuerant in ea baptizati, non iam
per baptiſmum ſed per pœnitẽtiam reciperentur, vnde
conſtat eos nõ poſſe amittere recedentes, quod non re-
cipiunt remeantes. Non autẽ ſicut hæreſis ipſorum eſt, *De cõſe. di.*
ſicut error ipſorũ eſt, ſicut ſacrilegium diſſenſionis ip- *4.cap.nunc*
ſorum eſt, ſic etiam baptiſmus qui Chriſti eſt, dici debet *autem.*
ipſorum. Itaque cum illa mala ipſorum quãdo redeunt
corriguntur, in eo quod ipſorum nõ eſt, ille agnoſcen-
dus eſt cuius eſt. Ideo autem non ſe nouam aut re- *Cyprianus*
pentinam rem ſtatuiſſe beatus Cyprianus oſtẽdit, quia *non fuit autor ſenten*
ſub Agrippino iam cœperat fieri. Anni ſunt, inquit, mul
ti & longa ætas, ex quo ſub Agrippino bonæ memoriæ *tiæ. Ca.XII*
viro, cõuenientes Epiſcopi plurimi hoc ſtatuerũt. Pro-
inde ab ipſo Agrippino res noua facta eſt. Quo modo
autem dicat, atq; exinde in hodiernum tot milia hære-
ticorũ in prouinciis noſtris ad Eccleſiam conuerſi, non L
aſpernati ſunt neq; cunctati, imò & rationabiliter & li-
bẽter amplexi ſunt, vt lauacri vitalis & ſalutaris baptiſ-
mi gratiam conſequerentur, non video, niſi forte hoc
dicat exinde in hodiernũ, quia nulla de illis ex quo in
Eccleſia per Agrippini cõcilium baptizati ſunt, quæſtio
alicuius excõmunicationis exorta eſt. Cæterum ſi per-
manebat ab Agrippino vſq; ad Cyprianum cõſuetudo
baptizandi ab hæreticis venientes, vt quid facta ſunt à
Cypriano de hac re concilia? Vt quid eidem Iubaiano
dicit, non ſe rem nouam facere aut repentinam, ſed ab
Agrippino inſtitutã? Cur enim Iubaianus de nouitate
turbaretur, vt eum per authoritatem Agrippini ſanari
oporteret, ſi ab Agrippino vſq; ad Cyprianũ hoc tene-
bat Eccleſia? Cur deniq; tot eius collegæ in concilio di-
xerunt rationem & veritatem cõſuetudini præponen-
dã, ac non potius dixerunt eos qui aliud facere vellent,
& contra veritatem & contra conſuetudinem facere?

De remiſsione autẽ peccatorum, vtrum per baptiſ- *Cap.XIII.*
mum apud hæreticos fiat, quid mihi videatur, in alio
iam volumine ſcripſi. Sed etiam hic breuiter comme-
moro. Si fit illic remiſsio debitorum per baptiſmi ſan-
ctitatem, rurſus debita redeunt per hęreſis aut ſchiſma-
tis obſtinationem, & ideo neceſſariũ habent huiuſmo- M
di homines venire ad catholicam pacem, vt hęretici &
ſchiſmatici eſſe iam deſinant, & eorum quæ in illos re-
dierant, peccatorum purgationem in vnitatis vinculo
charitate operante mereantur. Si autem quamuis apud
hæreticos vel ſchiſmaticos idem ſit baptiſmus Chriſti,
non tamen ibi operatur remiſsionẽ peccatorum prop-
ter eãdem diſcordiæ fœditatem & diſſenſionis iniqui-
tatem: Tunc incipit valere idem baptiſmus ad dimit-
tenda peccata, cum ad Eccleſiæ pacem venerint, non
vt iam dimiſſa non retineãtur, neque vt ille baptiſmus
quaſi alienus aut alius improbetur, aut alter tradatur,
ſed vt idem ipſe qui propter diſcordiam foris opera-
batur mortem, propter pacem intus operetur ſalutem.
Idem quippe odor erat de quo dicit Apoſtolus, Chri- *2.Cor.2.*
ſti bonus odor ſumus deo in omni loco, & tamẽ in iis
qui ſalui fiunt, inquit, & in iis qui pereunt. Aliis quidem
odor vitæ in vitã, aliis autem odor mortis in mortem.
Quod & ſi de alia re dixit, ad hoc ego poſui, vt intelli-
gatur aliquod bonum, non ſolum vitam poſſe operari
bene vtentibus, ſed etiam mortem male vtentibus.

Nec

A Nec intereſt cũ de ſacramenti integritate & ſancti-
Cap. XIIII. tate tractatur, quid credat, & quali fide imbutus ſit ille
De cõſe. di. qui accipit ſacramentũ. Intereſt quidẽ plurimum ad ſa-
4. ca. ſicut ĩ lutis viam, ſed ad ſacramẽti quæſtionem nihil intereſt.
ſacramẽtu. Fieri enim poteſt vt homo integrum habeat ſacramẽ-
tum & peruerſam fidem, ſicut fieri poteſt, vt integra te-
neat verba ſymboli, & tamen non rectè credat, ſiue de
ipſa trinitate, ſiue de reſurrectione, vel aliquid aliud.
Neque enim parua res eſt in ipſa intus catholica tene-
re integram fidem, ita vt omnino non de aliqua crea-
tura, ſed de ipſo deo nihil aliud credat quàm veritas ha
bet. Nunquid nam ergo ſi in ipſa catholica baptizatus,
poſtea legendo, audiendo, & pacifice diſſerendo, ipſo
domino reuelante cognouerit aliter ſe antè credidiſſe
quàm debuit, denuo baptizãdus eſt? Quis autem carna-
lis & animalis homo, non per phantaſmata cordis ſui
euagetur, & cõſtituat ſibi deum qualis ei pro ſuo ſenſu
carnali placuerit, atque ita credat tantum longe aliter
quàm deus eſt, quantũ à veritate vanitas differt? Veriſsi-
mam quippe ſententiam dixit Apoſtolus, plenus lumi-
1. Cor. 2. ne veritatis. Animalis, inquit, homo non percipit quæ
B ſunt ſpiritus dei. Et tamen de his hoc dicebat, quos iam
1. Cor. 1. fuiſſe baptizatos ipſe manifeſtat. Eis enim dicit, Nun-
quid Paulus crucifix⁹ eſt pro vobis, aut in nomine Pau-
li baptizati eſtis? Habebant ergo iſti baptiſmi ſacramẽ-
tum, & tamẽ carnaliter ſapiendo, quid poterant de deo
credere niſi ſecundum ſenſum carnis ſuæ, vbi animalis
homo non percipit quæ ſunt ſpiritus dei? Talibus dicit,
1. Cor. 3. Non potui vobis loqui quaſi ſpiritalibus, ſed quaſi car-
nalibus: quaſi paruulis in Chriſto lac vobis potũ dedi,
nõ eſcam. Nondum enim poteratis, ſed nec adhuc qui-
dem poteſtis. Adhuc enim eſtis carnales. Tales etiã cir-
cunferuntur omni vento doctrinæ, de qualibus dicit,
Ephe. 4. Vt vltra non ſimus paruuli, iactati & circumlati omni
vento doctrinę. Nunquid ergo iſti ſi profecerint vſque
ad ſpiritalẽ hominis interioris ætatem, & intelligentiæ
ſynceritate cognouerint, quàm longe aliter per fallaciã
ſuorum phantaſmatũ de deo crediderint quàm veritas
poſtulabat, iterum baptizandi ſunt? Sic etiã fieri poteſt,
vt in alicuius hęretici librum catholicus catechumenus
incidat, & à veritate neſciens diſcernere errorẽ, credat
aliquid cõtra catholicam fidem, cui tamẽ errori verba
ſymboli non repugnant. Sub eiſdem quippe verbis in-
numerabiles hæreticorum errores exorti ſunt. Putans
C ergo iſte catholici alicuius magni atq; docti eſſe illum
librum, ſi talia credẽs in catholica baptizetur, & poſte-
riore diligẽtia cognoſcat quemadmodum credere de-
beat, atq; arrepta fide catholica illud ex animo reſpoat,
nunquid ſi hoc confeſſus fuerit, denuo baptizandus eſt?
Aut ſi antequam diſcat, & cõfiteatur, hoc ſentire inue-
niatur, & quid abiicere debeat, quídve credere docea-
tur, manifeſtumq; fiat in ea falſitate fidei baptizatũ fuiſ-
ſe, nunquid denuo baptizandus eſt? Quid itaq; illa ſan-
ctitas ſacramenti verbis Euangelicis conſecrata ſuper
eum integra nõ permanebat, ſicut eam traditã accepe-
rat, quamuis ipſe in carnalis mentis vanitate cõſtitutus,
aliud cũ baptizaretur crederet quàm credere debuiſſet?
Quapropter manifeſtum eſt fieri poſſe, vt fide non in-
tegra integrum in quoquã maneat baptiſmi ſacramen-
tum, & ideo illa quæ de diuerſorum hæreticorũ varie-
tate dicũtur, ad iſtam quæſtionem non pertinent. Illud
enim in quoque corrigendũ eſt, quod ille per quẽ cor-
rigitur prauum eſſe perſpexerit. Illud ſanandũ eſt quod
ægrotat, illud dandum eſt quod nõ habetur & maxime
charitas pacis, ſine qua cætera prodeſſe nũ poſſunt. Sed
tamen cum aſſunt, non quaſi deſint tradenda ſunt, ſed D
vt fructuoſe & nõ pernicioſe habeantur, per ipſum vin
culum pacis & eminentiam charitatis agendum eſt.
Quãobrem ſi Euangelicis verbis, in nomine patris *Marcionis*
& filij & ſpiritus ſancti, Marcion baptiſmũ cõſecrabat, *baptiſmus.*
integrum erat ſacramentum, quamuis eius fides ſub eiſ- *Cap. XV.*
dem verbis aliud opinãtis quàm catholica veritas do-
cet nõ eſſet integra, ſed fabuloſis falſitatibus inquinata.
Nam ſub eiſdem verbis, id eſt, in nomine patris & filij
& ſpiritus ſancti, nõ ſolum Marcion aut Valẽtinus, aut
Arrius, aut Eunomi⁹, ſed ipſi carnales paruuli Eccleſiæ,
quibus dicebat Apoſtolus, Non potui loqui vobis quaſi *1. Cor. 3.*
ſpiritalibus, ſed quaſi carnalibus, ſi poſſent ſinguli dili- *De cõſe. di.*
genter interrogari, tot diuerſitates opinionũ fortaſsis, *4. ca. ſicut ĩ*
quot homines numerarẽtur. Animalis enim homo nõ *ſacramẽtu.*
percipit ea quæ ſunt ſpiritus dei. Nunquid tamen ideo *1. Cor. 2.*
nõ integrum ſacramentũ accipiunt? Aut nunquid ideo
ſi profecerint, & opinionũ carnalium vanitatem emẽ-
dauerint, denuo quod acceperant repetẽdum eſt? Acci-
pit quiſq; ſecundum fidem ſuam, ſed quãnim capit gu-
bernante illa miſericordia dei, de qua præſumẽs idem
Apoſtol⁹ dicit, Si quid aliter ſapitis, id quoq; vobis de⁹ *Philip. 3.*
reuelabit. Laquei tamen hęretic orũ & ſchiſmaticorum E
propterea carnalibus nimium pernicioſi ſunt, quia ipſe
profectus eorum intercluditur, cõfirmata ſententia va-
nitatis aduerſus catholicam veritatem, & confirmata a-
nimoſitate diſſenſionis aduerſus catholicam pacem. Sa
cramenta tamẽ ſi eadem ſunt, vbiq; integra ſunt, etiam
ſi praue intelligũt, & diſcordioſe tractãtur, ſicut ſcrip-
tura ipſius Euãgelij ſi eadem ipſa eſt, vbique integra eſt,
etiã ſi innumerabili falſarum opinionum varietate aſ-
ſeratur. Nã quod ait Hieremias, Vt quid qui cõtriſtant *Hiere. 15.*
me præualent, plaga mea ſolida eſt, vnde ſanabor dum
fit, facta eſt mihi ſicut aqua mendax nõ habens fidem.
Si figurate atq; allegorica locutione prophetiæ nuſquã
poneretur aqua niſi quæ baptiſmum ſignificaret, labo-
raremus quærere quid ſibi velint hæc verba prophetiæ.
Nunc autem cum apertiſsime in Apocalypſi exponan- *Apoc. 17.*
tur aquæ pro populis poſitæ, cur non intelligam aquam
mendacem, & ſine fide populum mendacem ac perfi-
dum, neſcio? Spiritus autem ſanctus quia in ſola ca *Sola chari-*
tholica per manus impoſitionem dari dicitur, nimirũ *tas non da-*
hoc intelligi maiores noſtri voluerunt, quod Apoſto- *tur extra ca*
lus ait, Quoniã charitas dei diffuſa eſt in cordibus no- *tholicam.*
ſtris per ſpiritum ſanctum qui datus eſt nobis, Ipſa eſt *Cap XVI.*
enim charitas quam non habent qui ab Eccleſiæ catho F
licæ cõmunione pręciſi ſunt, ac per hoc etiam ſi linguis *Rom. 5.*
hominum loquãtur & angelorũ, ſi ſciant omnia ſacra- *1. Cor. 13.*
menta & omnem ſcientiam, & ſi omnem habeant pro-
phetiam, & omnem fidem, ita vt montes transferant, &
diſtribuãt omnia ſua pauperibus, & tradant corpus ſuũ
vt ardeant, nihil eis prodeſt. Non autẽ habet dei chari-
tatem, qui Eccleſiæ non diligit vnitatẽ: ac per hoc rectè
intelligitur dici nũ accipi niſi in catholica ſpiritus ſan-
ctus. Neq; enim temporalibus & ſenſibilibus miraculis *Acto. 8.*
atteſtãtibus per manus impoſitionem modo datur ſpi-
ritus ſanctus, ſicut antea dabatur ad commẽdationem
rudis fidei, & Eccleſiæ primordia dilatãda. Quis enim
nunc hoc expectat, vt ij quibus manus ad accipiendum
ſpiritum ſanctum imponitur, repente incipiant linguis
loqui? Sed inuiſibiliter & latenter intelligitur per vin-
culum pacis eorum cordibus diuina charitas inſpirari,
vt poſsint dicere, Quoniam charitas dei diffuſa eſt in *Roma. 5.*
cordibus noſtris per ſpiritũ ſanctũ qui datus eſt nobis.
Multæ autẽ operationes ſunt ſpiritus ſancti, quas idem
Apoſtolus

G Apoſtolus cum quodam loco quantum ſufficere arbi-
1.Cor.12. tratus eſt commemoraſſet, ita concluſit, Omnia autem
hæc operatur vnus atque idem ſpiritus, diuidens ſingu-
lis prout vult. Cum ergo ſit aliud ſacramentũ quod ha-
Acto.8. bere etiam Simon Magus potuit, aliud operatio ſpiri-
tus, quæ in malis hominibus etiam fieri ſolet: ſicut Saül
1.Reg.19. habuit propheriã, aliud operatio eiuſdem ſpiritus, quã
niſi boni habere nõ poſſunt, ſicut eſt finis præcepti cha-
1.Timo.1. ritas de corde puro, & cõſcientia bona, & fide nõ ficta,
1.Pet.4. quodlibet hæretici & ſchiſmatici accipiãt, charitas quæ
cooperit multitudinem peccatorum, propriũ donum
eſt catholicæ vnitatis & pacis, nec eſt in omnibus, quia
nec eius ſunt omnes, ſicut ſuo loco videbimus. Præter
ipſam tamen eſſe illa charitas non poteſt, ſine qua cęte-
ra etiam ſi agnoſci & approbari poſſunt, prodeſſe ta-
1.qu.eſt.1. men & liberare non poſſunt. Manus autem impoſitio
ca.Manus. non ſicut baptiſmus repeti non poteſt. Quid eſt enim
Cap. XVII. aliud niſi oratio ſuper hominem? Nam quòd in ty
Matt.18. po vnitatis Petro dominus dedit poteſtatẽ vt id ſolue-
retur in terris quod ille ſoluiſſet, manifeſtum eſt ꝙ illa
Cantic.6. vnitas etiã vna columba perfecta ſit dicta. Nunquid er
go ad eãdem columbam pertinẽt omnes auari, de qui-
H bus in eadem catholica grauiter idem Cyprianus inge-
muit? Nã, vt opinor, raptores non columbæ ſed accipi-
tres dici poſſunt. Quo modo ergo baptizabant qui fun
dos inſidioſis fraudibus rapiebant, & vſuris multiplicã-
tibus fœnus augebãt, ſi ſola illa columba, id eſt, illa vni-
tas quæ niſi in bonis intelligi nõ poteſt, ſimplex & caſta
& perfecta baptizat? An forte per orationes ſanctorum
ſpiritalium qui ſunt in Eccleſia tanquã per colũbæ cre-
berrimum gemitum magnum geritur ſacramentum, &
occulta diſpẽſatio miſericordiæ dei, vt eorum etiã pec
cata ſoluantur, qui non per columbam ſed per accipi-
trem baptizantur, ſi ad illud ſacramẽtum cum pace ca-
tholicæ vnitatis accedunt? Quod ſi ita eſt, cur nõ ergo
per eorum orationes cum quiſq; ab hæreſi aut ſchiſma-
te ad pacem catholicam venit, eius peccata ſoluuntur?
Sacramenti autẽ integritas vbique cognoſcitur, ſed ad
peccatorum illã irreuocabilem remiſsionẽ extra vni-
tatem Eccleſiæ non valebit, nec in hæreſi aut ſchiſmate
conſtituto, ſed nec ſanctorũ orationes, id eſt, illius vni-
cæ columbæ gemitus poterũt adiuuare, ſicut nec intus
poſitum poſſunt, ſi aduerſum ſe ipſe per vitã peſsimam
teneat debita peccatorum, nõ ſolum ſi per accipitrem,
I ſed etiam ſi per ipſius columbę pium miniſterium bap-
tizetur. Sicut miſit me, inquit, pater, & ego mitto
Petra Eccleſia. vos. Hoc cũ dixiſſet, inſpirauit, & ait illis, Accipite ſpi-
Ca. XVIII. ritum ſanctũ, ſi cuius remiſeritis peccata, illi remittun-
Ioan.20. tur: ſi cuius retinueritis, tenebuntur illi. Ergo ſi perſonã
gerebant Eccleſiæ, & ſic eis hoc dictum eſt, tãquam ipſi
Eccleſiæ diceretur, pax Eccleſiæ dimittit peccata, & ab
Eccleſiæ pace alienatio tenet peccata, nũ ſecundum ar-
bitrium hominum, ſed ſecũdum arbitrium dei & ora-
tiones ſanctorum ſpiritalium, qui omnia diiudicãt, ipſi
1.Cor.2. autem à nemine iudicantur. Petra enim tenet, petra di-
mittit: columba tenet, columba dimittit: vnitas tenet,
vnitas dimittit. Pax autem huius vnitatis in ſolis bonis
eſt, vel iã ſpiritalibus, vel ad ſpiritalia concordi obediẽ-
tia proficientibus: In malis autẽ nõ eſt, ſiue foris tumul-
tuentur, ſiue intus cũ gemitu tolerentur, & baptizent &
1.Retr.18. baptizentur. Sicut autẽ iſti qui intus cũ gemitu toleran-
tur, quamuis ad eandem columbæ vnitatem, & illã glo-
Ephe 5. rioſam Eccleſiam non habentem maculam aut rugam,
† al. & ſe ipſos. aut aliquid eiuſmodi non pertineãt, tamen ſi corrigã-
tur, & ſe peſsimos † ad baptiſmum acceſsiſſe fateantur,

non rebaptizantur, ſed incipiunt ad columbã pertine- K
re, per cuius eis gemitus peccata ſoluuntur, à cuius pace
alienatis tenebantur: Sic & qui apertius foris ſunt, ſi ea-
dem ſacramenta ſumpſerunt: cum correcti ad Eccleſiæ
veniunt vnitatẽ, non iterato baptiſmo, ſed eadem cha-
ritatis lege & vnitatis vinculo liberantur. Nam ſi non
niſi in Eccleſia præpoſitis, & Euangelica lege ac domi-
nica oratione † fundatis licet baptizare, nunquid tales † l ordinatione.
erant qui fundos inſidioſis fraudibus rapiebant, & vſu-
ris multiplicãtibus fœnus augebãt? Arbitror enim quia
illi dominica oratione † fundati ſunt, quibus cum for-
mam daret Apoſtolus, ait, Non auarum, nõ turpis lucri Ad Tit.1.
cupidum. Tales tamẽ ipſius Cypriani temporibus bap-
tizabant, quos coẽpiſcopos ſuos cum magno ſuiſſe ge-
mitu confitetur, & cum magna tolerãtiæ mercede per-
petitur: Remiſſam tamen peccatorum non dabant, quę 1.q.1.c.Remiſsionem.
per orationes ſanctorum, id eſt, per columbæ gemitus
datur quicũque baptizet, ſi ad eius pacem illi pertinent
quibus datur. Nõ enim raptoribus, & fœneratoribus di- Legite cante.
ceret dominus, Si cui dimiſeritis, peccata remittuntur
illi: ſi cui tenueritis, tenebuntur. Foris quidem nec liga- Ioan.20.
ri aliquid poteſt nec ſolui, vbi nõ ſit qui aut ligare poſ-
ſit aut ſoluere, ſed ſoluitur qui cum columba fecerit pa- L
cem, & ligatur qui cum columba nõ habet pacem, ſiue
aperte foris ſit, ſiue intus eſſe videatur. Dathan vero & Nume.16.
Abiron qui ſibi licentiam ſacrificandi vſurpare conati
ſunt cõtra vnitatem populi dei, & filij Aaron qui alie- Leuit.10.
num ignem altari impoſuerũt, nouimus quòd impune
nõ fecerint. Nec nos alia ſcelera dicimus impunita re-
manere, niſi ſe tales correxerint, ſi patientia dei ad pœ- Roma.2.
nitẽtiam adducens tempus corrigendi largitur. Illi Cap.XIX.
ſanè qui propterea dicunt non eſſe iterãdum baptiſmũ,
quia manus tantũmodo impoſita eſt eis quos Philippus
diaconus baptizauerat, nihil ad rem pertinens dicunt,
& abſit vt cum verũ quærimus, talibus argumentis vta- Acto.8.
mur. Quapropter magis hæreticis non cedimus, ſed
quod habent de Chriſti Eccleſia, nõ eſſe dicamus ipſo-
rum, nec propter ſcelera deſertorũ imperatoris noſtri
ſigna nolimus agnoſcere, magis quia dominus deus no Exod.34.
ſter deus zelans eſt, quicquid eius apud aliquẽ agnoſci-
mus, nullo modo ei cõcedamus vt ſuum proprium eſſe
arbitretur. Ipſe certè deus zelans fornicãti à ſe fœminæ
in figura pręuaricatricis plebis exprobrat & dicit, quòd
ea quæ ipſius eſſent dabat amatoribus ſuis, & rurſus ab
eis accipiebat quæ non illorum, ſed ipſius erant. Inter M
adulteram fœminã & adulteros amatores dona ſua ta-
men deus tanquam zelans iratus agnoſcit, & nos hęre-
ticorum eſſe baptiſmũ dicimus verbis Euãgelicis con-
ſecratum, common factis eorum etiã quæ dei ſunt eis
tribuere nolumus, quaſi ea contaminare potuerint, aut
propterea ſua facere quæ dei ſunt, quia ipſi dei eſſe no-
luerunt. Quæ eſt illa mulier adultera quam Oſee Pro-
pheta deſignat, quæ dixit, Ibo poſt amatores meos, qui Oſee.2.
mihi dant panes meos, & aquam meam, veſtes meas, &
linteamina mea, & vniuerſa quæ mihi condecent. Licet
quidẽ hoc & de præuaricatrice Iudæorum gẽte intelli-
gere, ſed tamen quos alios imitantur pſeudochriſtiani,
hoc enim ſunt omnes hæretici & ſchiſmatici, niſi pſeu-
doiſraëlitas? Erant enĩ & veri Iſraëlitæ, ſicut ipſe domi-
nus Nathanaëli perhibet teſtimoniũ dicens, Ecce vere Ioan.1.
Iſraëlita in quo dolus non eſt. Qui ſunt autẽ veri Chri-
ſtiani, niſi de quibus idẽ dominus dicit, Qui diligit me, Ioan.14.
mandata mea cuſtodit. Quid eſt autem cuſtodire man
data eius, niſi in dilectione perſiſtere? Vnde etiam dicit,
Mandatum nouum do vobis, vt vos inuicem diligatis. Ioan.13.
Et iterum

A Et iterũ,In hoc ſcient omnes quia mei diſcipuli eſtis, ſi
vos iouicem dilexeritis. Quis autem dubitet,oon eis ſo
lis dictum qui tunc per eius carnem verba præſentis au
diebant, ſed & eis qui nunc per Euangelium ſedẽtis in
Matt.5. cœlo verba cognoſcunt?Ille enim venit non legem ſol
Rom.13. uere,ſed adimplere. Plenitudo autẽ legis charitas. Qua
multũ viguit Cyprianus,vt aliud de baptiſmo ſentiens,
nõ tamen desereret vnitatem,& eſſet in vite dominica
radicatum ſarmentum fructuoſum, quod etiam ferro
paſsionis purgaret cœleſtis agricola,vt maiorẽ fructum
daret. Huius autem fraternæ chariatis inimici, ſiue a-
perte foris ſint,ſiue intus eſſe videantur, pſeudochriſtia
ni ſunt & antichriſti.Inuentis eoim occaſionibus foras
Prouer.18. exeunt, ſicut ſcriptum eſt, Occaſiones quærit qui vult
diſcedere ab amicis. Sed etiam ſi occaſiones deſint, cũ
intus videntur, ab illa inuiſibili charitatis compage ſe-
1. Ioan.2. parati ſunt. Vnde Ioannes dicit, Ex oobis exierunt,ſed
noo erant ex nobis: Nam ſi fuiſſent ex nobis,mãſiſſent
vtiq; nobiſcum. Nõ ait quòd exeundo alieni facti ſunt,
ſed quod alieoi erãt, propter hoc eos exiſſe declarauit.
Dicit & Apoſtolus Paulus de quibuſdam qui circa ve-
B ritatem aberrauerãt,& fidem quorũdam ſubuertebaot,
quorum ſermo vt cancer ſerpebat,quos cum euitaodos
eſſe diceret, in vna tamẽ domo magna eos fuiſſe ſigni-
ficat,ſed tanquã vaſa in cõtumeliam. Credo quòd nõ-
dum foras exierant. Aut ſi iam exierant,quo modo eos
dicit io eadem magna domo cum vaſis honorabilibus,
niſi forte propter ipſa ſacramenta, quæ ſeparatis etiam
hæreticorum conuenticulis non mutata ſunt,ad vnam
magnam domũ dicit omnes, ſed diuerſis meritis perti-
nere,alios in hooorem,alios in cõtumeliam. Sic enim
2.Timo.2. loquitur ad Timotheum ſcribens, Profanas autem ver
borum nouitates euita, Multum enim proficiũt ad im-
pietatem,& ſermo eorum ſicut cancer ſerpit: Ex quibus
eſt Hymeoeus & Philetus, qui circa veritatẽ aberraue-
runt,dicẽtes reſurrectionem iam factam eſſe, & fidem
quorundam ſubuertunt. Firmum autem fundamẽtum
dei ſtat,habens ſignaculũ hoc,Nouit domious qui ſunt
eius:& recedat ab iniuſticia, omois qui nominat nomẽ
domini. In magna autem domo, nõ ſolum aurea vaſa
ſunt vel argẽtea,ſed & ligoea & fictilia, alia quidem in
honorem,alia vero in contumeliã. Si quis ergo emun-
dauerit ſemetipſum ab iſtiuſmodi,erit vas in honorem
ſanctificatum,vtile domino ad omne opus bonum pa-
C ratum. Quid eſt autem mundare ſemetipſum à talibus,
niſi quod paulò antè dixit,Recedat ab iniuſticia omnis
qui nominat nomen domini? Et ne quiſquam putaret
tanquam in vna domo magna perire ſe poſſe cum ta-
libus,vigilantiſsime prædixit, Nouit dominus qui ſunt
eius:eos videlicet qui recedẽdo ab iniquitate ſe mũdãt
à vaſis factis in cõtumeliam, ne cum ipſis pereant quos
in domo magna tolerare coguntur. Mali ergo & faci-
noroſi,carnales,animales,diabolici,à ſeductoribus ſuis
ſibi dari arbitrantur,quæ non niſi munera dei ſunt,ſiue
ſacramẽta,ſiue ſpiritales aliquas operationes, circa pręſentem ſalutem. Non antem habent iſti charitatem in
deum,ſed circa eos occupati ſunt,quorũ ſuperbia ſedu-
cuntur,& comparantur mulieri fornicanti,quam Pro-
Oſee.2. pheta commemorat dicẽtem, Ibo poſt amatores meos,
qui mihi dant panes meos, & aquam meã, veſtes meas,
& linteamina mea,& oleum meũ,& vniuerſa quę mihi
condeceot. Sic enim fiũt hæreſes & ſchiſmata,cũ dicit
plebs carnalis quæ in charitate dei fundata ooo eſt,Ibo
poſt amatores meos:cũ quibus vtique ſiue per fidei cor-
ruptionem, ſiue per elationem ſuperbiæ turpiter forni-
catur,ſed propter eos qui paſsi difficultates & anguſtias D
& interclusiooes in variis † ratiocinationibus eorum à †al. vanis.
quibus ſeducuntur,cõpunguntur timoribus,& redeunt
ad viam pacis,ad quærẽdum ſynceriter deum. Ideo ſe-
quitur & dicit, Propterea ecce ego ſepio ſudibus viam Oſee.2.
illius,& ædificabo in via ipſius ſpinas, & tramitem ſuũ
nõ inueniet,& perſequetur amatores ſuos,nec illos ap-
prehẽdet,& requiret eos,nec inueoiet eos, & dicet, Ibo
& reuertar ad virum meum priſtinum, quia beoe tunc
mihi fuit quàm nunc. Deinde ne putẽtur illa quæ ſedu-
ctores habẽt integra, & de veritatis doctrina veniẽtia,
per quæ ſeducũt ad falſitates dogmatũ & diſſenſionum
ſuarum. Ne illa ergo quæ habẽt integra ipſorum puten-
tur,addidit cõtinuo,Et hęc oon cogoouit ꝙ ego ei de-
derim frumentũ & vinum & oleum, & pecuniam mul
tiplicaui illi,ipſa vero fecit vaſa aurea & argentea Baal.
Dixerat eni ſuperius, Ibo poſt amatores meos,qui mihi
daot panes meos &c. non vtiq; intelligens hæc dei eſſe
non hominũ,quæcunq; etiam ſeductores integra & le-
gitima tenent,oec ea etiam ſibiipſi arrogarent, & quaſi
propria vẽdicarent, niſi à plebibus ſeductis viciſsim ſe-
ducerentur,cum eis crednur,& tales honores deferun- E
tur,vt per eos habeant poteſtatẽ talia dicendi,& ſibi ta-
lia vẽdicandi,vt error eorum veritas appelletnr, & ſce-
lus eorũ iuſticia putetur propter ſacramenta & ſcriptu-
ras quas tenent ad ſpeciem,nõ ad ſalutem. Ideoq; & per
Ezezhielem eidem fornicarię dicitur, Et protuliſti de Ezech.16.
vaſis gloriæ tuæ de auro meo, & de argẽto meo ex qui-
bus dedi tibi,& feciſti tibi imagines maſculinas,& for-
nicata es in eis, & accepiſti veſtem meã verſicoloriam,
& cooperuiſti idola tua, & oleum meum & incenſum
meum impoſuiſti aote faciẽ idolorũ tuorum, & paoes
meos quos dedi tibi,& ſimilagine & melle & oleo ciba
ui te, & poſuiſti hæc ante faciẽ idolorum tuorum,& in
odorem bene olentẽ perfeciſti hæc. Ad imagines enim
phantaſmatum ſuorum, cum quibus volutari carnalis
anima delectatur, cõuertit omoia ſacramenta & verba
librorum ſanctorũ. Nec tamen quia illæ imagines falſę
ſuot,& doctrinæ dęmoniorũ ſunt,in hypocriſi menda 1.Tim.4.
ciloquorum, propterea & illa ſacramẽta & diuina elo-
quia ſic exhoooranda ſunt vt illorum eſſe putẽtur,cum
dominus dicat,de auro meo & de argento meo & ve-
ſte mea verſicoloria, & oleo meo & incẽſo & panibus
meis &c. An quia illi errantes eorũ eſſe iſta putãt à qui-
bus ſeducũtur, propterea nõ debemus agnoſcere cuius F
ſint,cum ipſe dicat, Et hæc non cognouit ꝙ ego ei de- Oſee.2.
derim frumeotũ,vinum & oleum, & pecuoiam multi-
plicaui illi:Non enim dixit eam non habuiſſe iſta, quia
foroicaria erat,ſed & habuiſſe dicitur, & oõ ſua nec a-
matorũ ſuorũ,ſed dei,cuius vnius iſta ſunt. Quanuis er
go habuerit fornicationẽ ſuam, illa tamẽ quibus forni-
cationẽ ſuam ornabat, vel ſeducta vel ſeducẽs,oõ erãt
eius ſed dei. Sed hæc de Iudæa geote figurabantur, vbi
Scribæ & Phariſæi reiiciebant mandatum dei,vt tradi- Matt.15.
tiones ſuas conſtituerent,vt cum plebe deum relinquẽ-
te ſic quodã modo fornicarentur, nec tamen talis illius
temporis in populo fornicatio quã dominus arguẽdo
prodebat,effecit vt eorum eſſent ſacramenta, quæ non
erant eorũ ſed dei,qui loquẽs ad fornicariam, dicit illa
omnia ſua eſſe, vnde ipſe domious etiam quos munda
uit à lepra,ad eadem ſacramenta miſit, vt offerrent pro Matt.8.
ſe ſacrificiũ ſacerdotibus,quia oondũ eis ſucceſſerat ſa- Lucæ17.
crificiũ, quod ipſe pòſt in Eccleſia voluit celebrari pro
illis omnibus, quia illis omnibus ipſe præounciabatur,
quanto magis nos ſacramenta noui teſtamenti, apud
quoſlibet

G quoſlibet hæreticos vel ſchiſmaticos inuenientes non debemus eis tribuere, nec quaſi non agnita reprobare, ſed quamuis apud fornicariam mulierem dona viri legitimi agnoſcere, & verbo veritatis illam fornicationẽ emendare, quæ propria eſt impudicæ mulieris, non illa dona culpare, quę propria ſunt domini miſerantis. Harum & talium rerum conſideratione patres noſtri, non ſolum ante Cyprianum vel Agrippinum, ſed etiã poſtea ſaluberrimam conſuetudinem tenuerunt, vt quicquid diuinum atque legitimum in aliqua hæreſi vel ſchiſmate integrũ reperirent, approbarent potius quàm negarent: quicquid autem alienum, & erroris illius vel diſſenſionis proprium, veraciter arguerent & ſanarent. Sed ea quæ ex Epiſtola illa quæ ad Iubaianum ſcripta eſt, conſideranda remanent, propter huius voluminis modum ab alio quantum opinor exordio ſuſcipienda atque tractanda ſunt.

Libri Tertij finis.

DIVI AVRELII AVGVSTINI Hipponenſis Epiſcopi, de baptiſmo contra Donatiſtas, Liber Quartus.

H

Fõs paradiſi Cap. I. De cõſe. di. 4. ca. Eccleſia paradiſo. Gene. 2.

ECCLESIA paradiſo cõparata, indicat nobis poſſe quidem eius baptiſmum homines etiã foris accipere, ſed ſalutẽ beatitudinis extra eam neminẽ vel percipere vel tenere. Nam & flumina de fonte paradiſi ſicut ſcriptura teſtatur, etiã foras largiter manauerũt. Nominatim quippe commemorãtur, & per quas terras fluant, & quia extra paradiſum cõſtituta ſunt, omnibus notum eſt: nec tamẽ in Meſopotamia vel in Aegypto quò illa flumina peruenerunt eſt fœlicitas vitæ, quæ in paradiſo cõmemoratur. Ita fit, vt cum paradiſi aqua ſit extra paradiſum, beatitudo tamen non ſit niſi intra paradiſum. Sic ergo baptiſmus Eccleſiæ poteſt eſſe extra Eccleſiam, munus autem beatæ vitæ nõ niſi intra Eccleſiam reperitur, *Matt. 16.* quæ ſuper petram etiam fundata eſt, quę ligandi & ſoluẽdi claues accepit. Hæc eſt vna quæ tenet & poſſidet omnẽ ſui ſponſi & domini poteſtatem, per quam cõiugalem poteſtatẽ etiam de ancillis filios parere poteſt: qui ſi non ſuperbiant, in ſortẽ hęreditatis vocabuntur: ſi autẽ ſuperbiant, extrà remanebũt.
I

Baptiſmus non corrumpi. Cap. II.

Magis ergo quia pro Eccleſiæ honore atque vnitate pugnamus, nõ tribuamus hæreticis quicquid apud eos eius agnoſcimus, ſed eos arguentes doceamus quod ex vnitate habent nõ valere ad ſalutem, niſi ad eandẽ venerint vnitatem. Aqua enim Eccleſię fidelis & ſalutaris & ſancta eſt bene vtentibus. Ea vero bene vti extra Eccleſiam nemo poteſt: male autem vtẽtibus & foris & intus, ad ſupplicium geritur, nõ ad præmium ſuffragatur, & ideo baptiſmus corrumpi & adulterari nõ poteſt, & ſi à corruptis & adulteris habeatur: ſicut & ipſa Eccleſia incorrupta & caſta & pudica eſt, & ideo nõ ad eã pertinent auari, raptores, fœneratores: quos non tantum foris, ſed etiam intus eſſe multis literarum ſuarũ locis Cyprianus ipſe teſtatur: & tamen non mutato corde baptizantur & baptizant. Nam & hoc in quadam Epiſtola *Cyprianus in epiſtola.* ſua dicit ad clericos deprecando deo, transfigurans in ſe vt ſanctus Daniel peccata populi ſui. Nã inter multa mala quæ cõmemorat etiam hoc ait, Seculo ſolis verbis & non factis renunciãtes, ſicut de quibuſdam dicit *Ad Tit. 1.* Apoſtolus, Confitentur enim noſſe ſe deum, factis autẽ negant. Hos ergo beatus Cyprianus in ipſa intus Eccle K ſia verſari arguit, qui corde in melius non mutato baptizantur, quando vtiq; ſeculo verbis non factis renunciant, cum dicat Apoſtolus Petrus, Quod & vos ſimili *1. Pet. 3.* forma ſaluos fecit baptiſma, non carnis depoſitio ſordium, ſed conſcientiæ bonæ interrogatio, quam vtique non habebant, de quibus dicitur, Seculo ſolis verbis & non factis renunciantes: & tamen id agit increpans & arguens eos, vt aliquando ambulent in via Chriſti, & eius amici malint eſſe quàm ſeculi.

Mali non ſunt mẽbra columbæ. Cap. III.

Cui ſi obtemperaſſent, & rectè iam viuere nõ vt pſeudochriſtiani, ſed vt vere Chriſtiani cœpiſſent, nũquid eos iuberet denuo baptizari? Non vtiq;, ſed hoc eius præſtaret vera cõuerſatio,* vt ſacramentũ quod nõ mutatis valebat ad perniciem, mutatis valere inciperet ad ſalutẽ, quia nec iſti **al. conuerſio.* Eccleſiæ deuoti ſunt, qui videntur eſſe intus, & contra Chriſtum viuunt, id eſt, cõtra Chriſti mandata faciũt, nec omnino ad illam Eccleſiam pertinere iudicandi ſunt, quã ſic ipſe mundat lauacro aquæ in verbo, vt ex- *Ephe. 5.* hibeat ſibi glorioſam Eccleſiam nõ habẽtem maculam aut rugam, aut aliquid huiuſmodi. Quòd ſi in iſta Eccle *2. Retra. 18.* ſia non ſunt, ad cuius membra non pertinent, non ſunt L in Eccleſia de qua dicitur, Vna eſt colũba mea, vna eſt *Cantic. 6.* matri ſuæ: ipſa eſt enim ſine macula & ruga, aut aſſerat qui poteſt, huius columbæ membra eſſe qui ſeculo verbis, nõ factis renũciant. Interim ad quod videmus vnde dictum arbitror, qui ſapit diem domino ſapit: deus *Rom. 14.* enim iudicat omnem diem. Secundum autem pręſciẽ- *& 8.* tiam qui nouit quos prædeſtinauerit ante mundi cõſtitutionem conformes fieri imaginis filij ſui, multi etiam qui aperte foris ſunt & hæretici appellãtur, multis & bonis catholicis meliores ſunt. Quid enim ſint hodie, videmus: quid cras futuri ſint, ignoramus. Et ideo quidẽ apud quem ſunt præſentia quæ ventura ſunt, etiã quod futuri ſunt iam ſunt. Nos autem ſecundum id quod in præſenti eſt cuiq; hominũ quærimus vtrum in illis Eccleſiæ membris, quæ vna columba dicta eſt, & ſponſa *Canti. 8.* Chriſti ſine macula & ruga, hodie deputãdi ſint, de qui- *Ephe. 5.* bus dicit Cyprianus in Epiſtola quam cõmemoraui, quòd *2. Retra. 18* viam domini non tenerent, nec data ſibi ad ſalutẽ cœleſtia mandata reſeruarent, quod non facerent domini voluntatem, patrimoniorum lucro ſtudẽtes, ſuperbiam ſectantes, æmulationi & diſſenſioni vacantes, ſimplicitatis & fidei negligentes, ſeculo ſolis verbis & non fa- M ctis renunciantes, vnuſquiſque ſibi placentes, & omnibus diſplicentes. Quòd ſi eos in ſuis mẽbris nec illa columba cognoſcit: & talibus ſi in eadẽ peruerſitate permanſerint dicturus eſt deus, Non noui vos, diſcedite à *Matt. 7.* me qui operamini iniquitatem: videntur eſſe in Eccleſia ſed non ſunt, imò & contra Eccleſiam faciunt. Quomodo ergo baptiſmo Eccleſiæ baptizare poſſunt, quod nec ipſis prodeſt nec accipientibus, niſi intrinſecus vera conuerſione* mutentur, vt ipſum ſacramẽtum quod **al. conuerſatione.* eis accipientibus non proderat, quando ſeculo verbis non factis renunciabãt, prodeſſe incipiat, cum & factis cœperint renunciare: ita & illi quorum eſt aperta ſeparatio, quia in membris illius columbæ, nec hi nec illi ſunt hodie, ſed aliqui eorum fortaſſe futuri ſunt.

Baptiſmus vbiq; Chriſti eſt. Cap. IIII.

Non itaq; hæreticorũ baptiſma acceptamus, quando poſt eos nõ baptizamus, ſed quod Chriſti eſſe cognoſcimus etiam in malis hominibus, ſiue aperte foris, ſiue intus occulte ſeparatis, illis in ea re in qua deuiabant correctis, debita veneratione ſuſcipimus. Sicut autem vrgeri videor cum mihi dicitur, ergo hæreticus dimittit peccata: ſic & ego vrgeo cum dico, ergo qui cœleſtia

A leſtia mandata nõ ſeruat, auarus, raptor, fœnerator, in-
uidus, verbis nõ factis ſeculo renunciãs dimittit pecca-
ta. Si per vim ſacramẽti dei, ſicut & ille ita & ille. Si per
meritũ ſuũ, nec ille nec ille. Illud enim ſacramentũ & in
malis hominibus Chriſti eſſe cognoſcitur: in corpore
autẽ vnicæ colũbæ, incorruptæ, ſanctæ, pudicæ, nõ ha-
Ephe.5. bẽtis maculam aut rugam, nec ille nec ille inuenitur. Et
1.Reg.18. quo modo accipiẽti nõ prodeſt baptiſmus, ei qui ſeculo
verbis non factis renunciat: ſic nõ prodeſt ei qui in hæ-
reſi vel ſchiſmate baptizatur, vtriq; autẽ correcto pro-
deſſe incipit, quod ante nõ proderat, ſed tamen inerat,
Baptizatus ergo in hæreſi non fit tẽplũ dei: nunquid ta-
men ideo pro baptizato non habendus eſt? Nã nec aua-
rus intus baptizatus fit tẽplum dei, ſi ab auaricia non re-
ceſſerit. Qui enim fiunt tẽplũ dei, poſsident vtiq; regnũ
1.Cor.6. dei. Apoſtolus autẽ dicit inter multa, Neq; auari neq; ra
paces regnũ dei poſsidebunt. Auariciã quippe idolorũ
1.Cor.3. ſeruituti alio loco idem Apoſtolus cõparat, Et auaricia,
Cyprianus inquit, quæ eſt idolorũ ſeruitus. Quem ſenſum idẽ Cy-
in Epiſt.65. prianus ſic exaggerauit in Epiſtola ad Antonianum, vt
ad Anto- eorũ peccata qui tẽpore perſecutionis propter libellos
nianum. ſe purificaturos profeſsi erãt, auaris cõputare nõ dubi-
B taret, Sic ergo in hæreſi baptizatus in nomine ſanctæ
trinitatis, tamẽ non fit templum dei ſi ab hęreſi non re-
ceſſerit, quo modo neq; in auaricia in eodẽ nomine ba-
ptizatus fit tẽplũ dei ſi ab auaricia nõ recedat, quæ eſt i-
2.Cor.6. dolorũ ſeruitus. Nã & hoc idẽ Apoſtolus dicit, Quę cõ-
poſitio tẽplo dei cũ idolis? Nõ ergo de nobis quæratur
cuius tẽplum fiat, quẽ dicimus tẽplum dei nõ fieri. Nec
tamen ideo non baptizatur, nec eius error immundus
efficit, vt non ſit ſanctũ ſacramentũ quod accepit verbis
Euangelicis conſecratũ: ſicut nec illius auaricia, quæ eſt
idolorũ ſeruitus, & magna immundicia poteſt efficere,
vt nõ ſit ſanctũ baptiſma quod accipit: etiã ſi ab alio a-
uaro ſimiliter per eadem verba Euangelica baptizetur.
Cõparatio Proinde, inquit, fruſtra quidã qui ratione vincun-
hæreſis & tur, conſuetudinẽ nobis obiiciũt, quaſi conſuetudo ma-
auariciæ. ior ſit veritate: aut non id ſit in ſpiritalibus ſequẽdum,
Cap.V. quod in melius fuerit à ſpiritu ſancto reuelatũ. Hoc pla-
Diſt.8.ca. nẽ verum eſt, quia ratio & veritas conſuetudini prępo-
fruſtra. Di- nenda eſt. Sed cũ conſuetudini veritas ſuffragatur, nihil
ſtin.8.cap. oportet firmius retineri. Deinde ſequitur & dicit, Igno-
cõſuetudo. ſci enim poteſt ſimpliciter erranti, ſicut de ſeipſo dicit
1.Timo.1. Apoſtolus Paulus, Qui prius fui blaſphemus & perſecu
C tor & iniurioſus, ſed miſericordiã merui, quia ignorãs
feci. Poſt inſpirationẽ vero & reuelationẽ factã qui in
eo ꝙ errauerat perſeuerat, prudens & ſciens ſine venia
ignorãtiæ peccat. Præſumptione enim atq; obſtinatio-
ne quadam nititur, cum ratione ſuperetur. Hoc veriſsi-
mum eſt, longe grauius eſſe peccatum eius qui ſciens,
quàm eius qui neſciens peccauerit. Et ideo vir ſanctus
Cyprianus, non ſolũ doctus, ſed etiam docilis, quod in
Ad Titũ.1. laude Epiſcopi quẽ deſignat Apoſtolus ſic intellexit ip-
ſe, vt diceret etiã hoc in Epiſcopo eſſe diligendũ nõ ſo-
lũ vt ſcienter doceat, ſed etiã patienter diſcat: nõ dubi-
to ꝙ ſi iſtã quæſtionẽ in Eccleſia diu multũq; verſatam
cum viris ſanctiſsimis doctiſsimiſq; tractaret, per quos
poſtea factũ eſt, vt antiqua illa cõſuetudo etiã plenario
cõcilio firmaretur, ſine dubitatione demonſtraret, non
ſolum quàm doctus eſſet in his quæ firmiſsima veritate
perceperat, verumetiã quàm docilis in his quæ minus
aduerterat. Et tamen cũ manifeſtiſsimũ ſit, multo gra-
uius peccare ſcientẽ quàm neſcientẽ, vellẽ mihi aliquis
diceret, ſi quis in hęreſim incurrat, neſciens quantũ ma-
lũ ſit, & alius ab auaricia nõ recedat, ſciens quantũ malũ

ſit, quis eorũ ſit peior? Poſſum etiã ita proponere, ſi alius D
neſciẽs in hęreſim irruat, & ſciẽs alius ab idololatria nõ
recedat, quia & Apoſtolus dicit, Auaricia quę eſt idolo- Coloſ.3.
rũ ſeruitus: & ipſe Cyprianus eandẽ ſententiã non aliter Cyprianus
intellexit, ſicut ad Antonianũ ſcribẽs, ait, Nec ſibi noui in Epiſt.ad
in hoc hæretici blãdiantur, ꝙ ſe dicãt idololatris non Antonianũ
cõmunicare: quãdo ſint & apud illos adulteri, & frau-
datores qui teneãtur idololatrię crimine. Hoc enim ſci Ephe.5.
tote intelligẽtes, quia omnis fornicator, aut immũdus,
aut fraudator quod eſt idolulatra, nõ habet hæreditatẽ
in regno Chriſti & dei, Et iterũ, Mortificate itaq; mẽ- Coloſſ.3.
bra veſtra quę ſunt ſuper terrã, fornicationẽ, immundi-
ciã & concupiſcentiã malã, & auariciã, quę eſt idolorũ
ſeruitus, Quæro ergo quis peccet grauius, qui neſciẽs in
hęreſim incurrerit, an qui ſciẽs ab auaricia, id eſt ab ido
lolatria nõ receſſerit? Secundũ quidẽ illã regulam qua
peccata ſcientiũ peccatis ignorantiũ pręponũtur, auar⁹
cũ ſcientia vincit in ſcelere. Sed ne forte hoc fiat, facit
in hæreſi ſceleris ipſius magnitudo, quod facit in auari-
cia ſcientis admiſsio, vt hæreticus neſciẽs auaro ſcienti
coęquetur, quanquã nõ hoc videatur oſtẽdere teſtimo- E
niũ, quod ipſe ex Apoſtolo poſuit: Quid enim in hære- Cyprianus
ticis niſi blaſphemias deteſtamur? Volẽs autẽ demõſtra in Epiſt.ad
re ad facilitatẽ venię ignorãtiũ pertinere peccata, poſuit Iubaianũ.
ex Apoſtolo vbi ait, Qui prius fui blaſphemus & perſe- 1.Timo.1.
cutor & iniurioſus, ſed miſericordiã conſecutus ſum,
quia ignorãs feci. Sed ſi poſſunt, vt dixi, amborũ pecca-
ta ęqualiter appendãtur, ignorãtis blaſphemia & ſciẽtis
idololatria, & eadẽ ſententia iudicẽtur, ille qui Chriſtũ
quærẽdo in veriſimilẽ ſermonẽ falſitatis incurrit, & il-
le qui ſciẽs Chriſto reſiſtit loquẽti per Apoſtolũ, Quo- Ephe.5.
niã omnis fornicator aut immundus aut auarus, quod
eſt idolorũ ſeruitus, nõ habet hæreditatẽ in regno Chri
ſti & dei: cur in illo baptiſmus & Euangelica verba im-
probantur, in iſto autẽ approbantur, cũ ab illius colũbę
mẽbris vterq; inueniatur alien⁹? An quia ille foris aper-
tus litigator eſt, ne intromittatur, iſte vero intus callid⁹
aſſentator, ne foras proiiciatur. Quod autem ait, Ne
quiſquã dicat quod accepimus ab Apoſtolis, hoc ſequi- Conſuetudo
mur, quãdo Apoſtoli nõ niſi vnã Eccleſiã tradiderunt, cedit veri-
& baptiſma vnũ, quod nõ niſi in eadẽ Eccleſia ſit cõſti- tati diſcuſ-
tutũ: nõ me tantũ mouet vt baptiſmũ Chriſti etiã apud ſæ.
hæreticos inuentũ audeã reprobare: ſicut etiã ipſum E- Cap.VI.
uangelium cũ apud eos inuenio, neceſſe eſt vt approbẽ F
quamuis eorũ deteſter errorẽ. Quantũ me mouet fuiſſe
quoſdã etiã ſancti Cypriani tẽporibus, qui conſuetudi-
nẽ illã contra quã fiebant Aphricana concilia, de qua
& ipſe paulo ante dixit, Fruſtra quidã quia ratione vin-
cũtur, cõſuetudinẽ nobis opponunt, diceret ab Apoſto- Diſ.8.cap.
lis traditã. Nec inuenio cur iſtã conſuetudinẽ impro- fruſtra.
bẽt, quæ poſt Cyprianũ etiã plenario totius orbis cõci-
lio cõfirmata eſt, iã robuſtã, & antẽ idẽ Cyprianus in-
uenerit, vt cũ eius mutãdę cauſa authoritatẽ quã ſeque-
retur vir tãta ſciẽtia prędittus quęreret, nõ niſi in Afri-
ca ſola factũ paucis ante ſe annis Agrippini cõciliũ re-
periret. Quod cũ ſibi aduerſus totius orbis morẽ nõ ſuf-
ficere cerneret, has rationes arripuit, quas modo nos
antiquitate ipſius cõſuetudinis, & plenarij poſtea cõcilij
authoritate firmati, diligentius cõſiderantes, veri potius
ſimiles quàm veras eſſe inuenimus, quæ illi veræ viſæ
ſunt in obſcuriſsima quæſtione laborãti, & de remiſsio
ne peccatorũ fluctuãti, vtrũ in baptiſmo Chriſti poſsit
non fieri, & vtrũ poſsit apud hæreticos fieri, vbi ſi mi-
nus ei aliquid reuelatũ eſt, vt magnitudo charitatis eius
qua vnitatẽ nõ deſeruit probaretur, nõ ideo quiſquã tã-
tis eius

G tis eius firmamentis meritiſq; virtutum, & tantæ copiæ gratiarum debet ſe audere præponere, quia vniuerſalis cõcilij admonitus firmitate, videt aliquid quod ille nõ vidit, quia plenariũ de hac re cõcilium nondũ habebat Eccleſia, Sicut nec Petri Apoſtoli meritis quiſquã tã inſanus eſt vt ſe præponat, quia Pauli Apoſtoli edoctus literis, & ipſius iam Eccleſiæ conſuetudine roboratus, nõ cogit gẽtes iudaizare, quod Petrus aliquãdo coẽgerat.

Galat.2. Nõ ergo inuenimus ab Apoſtolis aliquẽ, cum apud hæreticos baptizatus eſſet, in eodẽ baptiſmo admiſſum eſſe & cõmunicaſſe. Sed neq; hoc inuenimus ab hæreticis aliquẽ venientem, qui apud illos fuerit baptizatus, ab Apoſtolis denuo baptizatũ. Sed illa cõſuetudo quã etiã tunc homines ſurſum verſus reſpicientes non videbant à poſterioribus inſtitutã recte ab Apoſtolis tradita creditur. Et alia multa ſunt quæ longum eſt repetere.

Mali intus & mali foris. Ca. VII *Cyprianus in Epiſt. ad Iubaianũ.*

Quapropter ſi nonnihil dicebant quibus id quod ei viſum eſt, volens perſuadere Cyprianus ait, Nec quiſquã dicat quod accepimus ab Apoſtolis, hoc ſequimur: quanto robuſtius nunc dicimus, quod Eccleſiæ cõſuetudo ſemper tenuit, quod hæc diſputatio diſſuadere nõ potuit, & quod plenariũ concilium cõfirmauit, hoc ſequimur. H Huc accedit, quia bene perſpectis ex vtroq; latere diſputationis rationibus & ſcripturarum teſtimoniis, poteſt etiam dici, quod veritas declarauit, hoc ſequimur. Nã reuera illud quod quidã Cypriani diſputationibus opponebant quod Apoſtolus ait, *Philip.1.* Veruntamẽ omnimodo, ſiue per occaſionẽ, ſiue per veritatem Chriſtus annuncietur, recte Cyprianus refellit, oſtendẽs ad cauſam hæreticorũ nõ pertinere, quoniã de his dicebat Apoſtolus, qui cũ maleuola inuidia, ſua quærentes interius verſabantur, Chriſtum quidem annũciabant, ſicut ſe habet veritas qua Chriſto credimus, ſed non eo animo quo à bonis Euãgeliſtis illius columbæ filiis annũciabatur. Neq; enĩ de hæreticis, inquit, aut de eorũ baptiſmo loquebatur in Epiſtola ſua Paulus, aut aliquid quod ad hanc rem pertinere potuiſſet loquebatur. Loquebatur de fratribus ſiue inordinate & cõtra Eccleſiæ diſciplinam ambulãtibus, ſiue Euangelicã veritatem de dei timore ſeruantibus, & quoſdã ex eis poſuit verbum dei conſtanter atq; intrepide locutos, quoſdam vero in inuidia & diſſenſione verſatos, quoſdã ſeruaſſe circa ſe beneuolam charitatem, alios vero habuiſſe maleuolam I diſſenſionem: ſe tamen omnia patienter ſuſtinere, dũmodo ſiue in veritate, ſiue per occaſionem nomẽ Chriſti quod Paulus prædicabat, ad plurimorũ noticiã perueniret, & noua adhuc ac rudis ſermonis ſeminatio loquentiũ prædicatione crebreſceret. Porrò aliud eſt eos qui int⁹ in Eccleſia ſunt in nomine Chriſti loqui, aliud eos qui foris ſunt & contra Eccleſiã faciunt, in nomine Chriſti baptizare. Hæc verba Cypriani admonere nos videntur, vt diſtinguamus inter eos qui mali foris ſunt, & eos qui intus mali ſunt, & illos de quibus dicit Apoſtolus, ꝙ Euangelium non caſte & per inuidiã annunciarent, intus fuiſſe dicit, & verũ dicit. Hoc tamen puto me non temere dicere, ſi foris nemo poteſt habere aliquid quod Chriſti eſt, nec intus quiſquã poteſt aliquid habere quod diaboli eſt. Si enim ort⁹ ille clauſus potuit habere ſpinas diaboli, cur non & extra ortũ potuit manare fons Chriſti? Si autẽ nõ potuit, vnde in his qui intus erant, etiã ipſius Apoſtoli Pauli tẽporibus, tantũ malum inuidiæ & maleuolæ diſſenſionis? Hęc enim verba Cypriani ſunt. An forte inuidia & maleuola diſſenſio paruũ malum eſt? Quo modo ergo iſti erant in vnitate, qui non erant in pace? Vox enim non mea aut alicuius hominis, ſed ipſius domini, nec per homines ſonuit, ſed K per angelos nato Chriſto, *Luca.2.* Gloria in excelſis deo, & in terra pax hominibus bonæ volũtatis. Quod vtiq; nato in terris Chriſto nõ ſonaret ore angelico, niſi deus hoc vellet intelligi, eos eſſe in vnitate corporis Chriſti, qui ſunt in pace Chriſti. Eos autem eſſe in pace Chriſti qui ſunt bonæ voluntatis. Porrò ſicut in beneuolẽtia bona voluntas, ſic in maleuolentia mala voluntas eſt.

Inuidia malum. Cap. VIII.

Iã vero ipſa inuidia quæ nõ poteſt eſſe niſi maleuola, quãtum malum eſt, non quęramus alios teſtes, ſufficit nobis ipſe Cyprianus, per quẽ tam multa de zelo & liuore dominus veriſſima intonuit, & ſalubria præcepit. Legam⁹ ergo Epiſtolã Cypriani de zelo & liuore, & videamus quantũ malum ſit inuidere melioribus, cuius mali originem ab ipſo diabolo extitiſſe memorabiliter docet: Zelare, inquit, quod bonum videas, & inuidere meliorib⁹, *Cyprianus Epiſt.18. de zelo & liuore.* leue apud quoſdã & modicũ crimen videtur fratres dilectiſſimi. Deinde paulopoſt, cũ eius mali caput atq; originẽ quæreret, Hinc diabolus, inquit, inter initia ſtatim mundi, & periit primus, & perdidit. Et paulopoſt, Quale malũ eſt, inquit, fratres dilectiſſimi, quo angelus cecidit, quo circumueniri & ſubuerti alta illa & præclara ſublimitas potuit, quo deceptus eſt ipſe qui decepit? L Exinde inuidia graſſatur in terris, dũ liuore periturus magiſtro perditionis obſequitur, dũ diabolũ* qui zelat imitatur, ſicut ſcriptũ eſt, *Sapien.2.* Inuidia autẽ diaboli mors intrauit in orbẽ terrarum, Imitantur ergo illũ qui ſunt ex parte eius. Hæc verba Cypriani in Epiſtola populis nota, quàm vera, quàm fortia ſint recognoſcim⁹. Vere decuit Cyprianũ de zelo & liuore, & arguere grauiter & monere, à quo tã mortifero malo cor eius penitus alienatum, tanta charitatis abundantia cõprobauit, qua vigilantiſſime cuſtodita, cum collegis ſuis non maleuole de baptiſmo diuerſa ſentientibus, nec ipſe maleuola cõtentione, ſed humana tentatione aliter ſapiens, quod vt illi deus in charitate perſeueranti cũ vellet poſtea reuelaret, *Philip.3.* in cõmunionis vnitate permãſit, aperte dicẽs. *Cyprianus in concilio Carthaginenſi.* Neminẽ iudicantes, neq; à iure cõmunionis aliquẽ ſi diuerſum ſenſerit amouentes, Neq; enim quiſquã noſtrũ Epiſcopũ ſe eſſe Epiſcoporũ conſtituit, aut tyrãnico terrore ad obſequẽdi neceſſitatẽ collegas ſuos adigit.

Zizania toleranda. Cap. IX.

Et in fine huius capituli, †Hæc tibi breuibus, inquit, pro noſtra mediocritate reſcripſimus frater chariſſime, nemini præſcribentes aut præiudicãtes, quo minus vnuſquiſq; Epiſcoporũ quod putat faciat, habens arbitrij ſui liberã poteſtatẽ, *†epiſtola.* M nos quantũ in nobis eſt, propter hæreticos cũ collegis & coëpiſcopis noſtris nõ cõtendimus, cũ quibus diuinã cõcordiã & dominicã pacẽ tenemus, maxime cũ & Apoſtolus dicat, *1.Cor.11.* Si quis autẽ putauerit cõtentioſus eſſe, nos talẽ cõſuetudinẽ non habemus, neq; Eccleſia dei: Seruatur à nobis patienter & leniter charitas animi, collegij honor, vinculũ fidei, cõcordia ſacerdotij. Propter hoc etiã libellũ hunc de bono patientiæ quantũ valuit noſtra mediocritas, permittente & inſpirãte domino cõſcripſimus, quem ad te pro munia dilectione trãſmiſim⁹. Hac ille charitatis patiẽtia tolerauit, non ſolũ in obſcura quæſtione bonos collegas nõ maleuole aliud ſentientes, ſicut & ipſe toleratus eſt, donec proceſſu tẽporis ſaluberrima cõſuetudo, quãdo de⁹ voluit etiã declarata veritate plenario cõcilio firmaretur, ſed etiã malos manifeſtos ſibiq; notiſſimos, q nõ obſcuritate quæſtionis aliter ſapiebãt, ſed perditæ vitæ moribus cõtra quã prędicabãt, ſicut dicit de illis Apoſtolus, *Roma.2.* Qui prędicas nõ furãdũ furaris: de talibus enĩ & iſte ſui tẽporis Epiſcopis ſuis collegis, & ſecũ in cõmuniõe manentibus

*alias zabulum.

A nentibus io Epiſtola ſua dicit, Eſurientibus io Eccleſia
Cyprianus fratribus habere argeotum largiter velle, fundos inſi-
in Epiſt. de dioſis fraudibus rapere, vſuris multiplicantibus fœnus
lapſis. augere. Hic enim nulla eſt quæſtionis obſcuritas, aperte
1. Cor. 6. ſcriptura clamat, Neq; auari neque rapaces regnũ dei
Pſal. 14. poſsidebuot, Et qui pecuoiam ſuam oõ dedit ad vſurã,
Ephe. 5. Et omnis fornicator & immundus & auarus, quod eſt
idolorum ſeruitus, noo habet hereditatẽ in regno Chri
ſti & dei. Tales ergo auaros ille, vt non ſolum ſua cupi-
ditate theſaurizareot, ſed & aliena fraudulenter eripe-
rent, tales idololatras ſicut & ipſe intelligit atque con-
uincit, non vtique argueret niſi noſſet. Neque enim ad-
uerſus coëpiſcopos ſuos falſum teſtimonium diceret: &
tameo eos propter Chriſtum qui pro infirmis mortuus
Matth. 13. eſt, ne ante tempus eradicatis zizaniis ſimul eradicare-
tur & triocum, paternæ & maternæ charitatis viſceri-
Philip. 1. bus tolerauit, imitatus vtique Paulum Apoſtolum, qui
maleuolos & iouidos ſibi, eadem circa Eccleſiam cha-
Sapien. 2. ritate ſuſtinuit. Sed tamẽ quia inuidia diaboli mors in-
trauit in orbem terrarum, & imitantur illum qui ſunt
B ex parte illius, oon per illud quod à deo creati ſunt, ſed
per illud quod à ſeipſis peruerſi ſuot, ſicut cómemorat
ipſe Cyprianus, quia & diabolus antequam eſſet diabo-
lus, angelus fuit & boo⁹ fuit, vnde ſunt in vnitate Chri-
ſti qui ſuot ex parte diaboli? Proculdubio, ſicut ipſe do
minus ait, Ioimic⁹ homo hoc fecit qui ſuperſeminauit
Matth. 13. zizaoia. Sicut ergo iotus quod diaboli eſt arguẽdũ eſt,
ſic & foris quod Chriſti eſt agnoſcendum eſt. An extra
voitatem Eccleſię non habet ſua Chriſtus, & in vnitate
Eccleſiæ habet ſua diabolus? Hoc fortaſſe de hominib⁹
dici poteſt, vt ſic extra communionem Eccleſiæ nõ ha-
beat deus aliquem ſuorũ, ſicut inter angelos ſanctos nõ
habet diabolus aliquem ſuorum. Eccleſiæ vero huic quę
2. Cor. 5. adhuc carnis mortalitatẽ portat, quãdiu peregrinatur
à domino, licuerit diabolo miſcere zizania, hoc eſt ma
los homines, & hoc permiſſus ſit propter ipſius Eccle-
ſiæ peregrinationem, vt requies illius patriæ qua ſancti
angeli perfruũtur deſideraretur ardentius, de ſacramẽ-
tis autem hoc dici non poteſt, Sicut enim ea poſſunt ha
bere atque tractare, nõ ad ſalutem, ſed ad perniciem ſu-
am, in qua igni deſtinata ſunt interiora zizania: ſic &
exteriora zizania quæ ab interioribus recedentibus ac-
ceperunt, quia recedentia nõ amiſerunt. Quod ſine du
C bio manifeſtatur cum redeuntibus nõ reſtituitur, quã-
do forte aliqui ex eis ipſis qui receſſerant reuertuntur.
Nec quiſquam dixerit, Quid enim frumenti habent zi-
zania? Si enim hoc ita eſt, & intus & foris ad hoc dun-
taxat par conditio eſt. Neque enim in zizaniis exterio-
ribus non inueniuntur grana frumenti, & in interiori-
bus inueniuntur. De ſacramentis autem cum quæritur,
noo vtrum habeant aliquid frumenti zizania quæritur,
ſed vtrum habeant aliquid zeli: & exterioribus enim &
interioribus zizaniis cũ ipſo tritico eſt pluuia cómunis,
quæ cœleſtis & dulcis eſt ipſa, etiam ſi ex ea zizaoia ſte-
riliter creſcunt, Sic & Euangelicum Chriſti ſacramen-
tum diuinum & ſuaue eſt, neq; propter eorũ ſterilitatem
Quod rectũ quos etiã foris compluit improbandum. Dixerit
eſt non tolli aliquis, interiora zizania facilius io frumentum cõuer-
tur, nec in- ti: Concedo ita eſſe, Sed quid hoc pertinet ad baptiſmũ
tus nec fo- iterandum? Nunquid ſi forte aliquis ab hæreticis con-
ris. uerſus, coouerſionis ſuæ tempore ac facilitate præuene-
Cap. X. rit eum, qui tardius intus à malicia corrigitur & muta-
tur, ei non eſt iterandũ baptiſma, & illi qui præuentus
eſt ab eo qui ex hæreticis venit, quia tardius correctus
eſt, iterandũ eſt? Nihil ergo ad rem pertinet de qua nũc

quæſtio eſt, quis ſerius ſe tardiúſve coouertat à propria D
peruerſitate, ad rectitudioem fidei, vel ſpei, vel charita-
tis. Etſi enim interiores mali facilius poſſunt boni fieri:
aliquãdo tamen & de numero exteriorum quidã quoſ-
dam interiores conuerſione præueniunt, & illis in ſte-
rilitate manentibus voitati recooc iliati, fructum affe-
runt cum tolerantia ſiue tricenum, ſiue ſexagenum, ſiue
centenum. Aut ſi zizania ſola dicenda ſunt, quæ vſq; in
fioem in maligno errore perdurant, & foris multa fru-
mẽta ſunt, & intus multa zizania, At enim peiores ſunt
exteriores quàm interiores mali. Magna quidẽ quæſtio
eſt, vtrum peior fuerit Nicolaus exterior iam, quàm Si- *Acto. 6.*
mon adhuc interior, quia ille hæreticus, iſte magus. *& 8.*
Quod ſi ipſa diuiſio, quia violatæ charitatis certiſsimũ
indicium eſt, grauius habetur malũ, cõcedo ita eſſe. Sed
multi amiſſa charitate propterea non exeuot foras, quia
ſecularibus emolumentis teneotur, & ſua quærentes, nõ *Philip. 2.*
quæ Ieſu Chriſti, non à Chriſti vnitate, ſed à ſuis com-
modis nolunt recedere. Vnde dictum eſt in laude cha- *1. Cor. 13.*
ritatis, nõ quærit quæ ſua ſuot. Nũc ergo quæritur, quo *Ephe. 5.*
modo poterant homines ex parte diaboli pertinere ad E
Eccleſiam, oõ habentẽ maculam aut rugam, aut aliquid *2. Retr. 18.*
eiuſmodi, de qua etiã dictum eſt, vna eſt columba mea. *Canti. 6.*
Quod ſi non poſſunt, manifeſtũ eſt eam inter alienos
gemere, & intrinſecus inſidiantes, & extrinſecus obla-
trantes. Tales tamen etiã iotus & accipiunt baptiſmum
& habent, & tradunt ſanctum per ſeipſum, nec vlla ex
parte illorum malignitate violatum, in qua in finẽ vſq;
perdurãt. Quocirca nos idem beatus Cyprianus docet
per ſeipſum conſiderandũ eſſe baptiſmum verbis Euã-
gelicis, ſicut accepit Eccleſia conſecratum, nõ adiuncta
neq; permixta vlla peruerſitate atq; malicia, ſiue acci-
pientiũ ſiue tradentiũ, quãdoquidẽ vtrunq; nos ipſe ad-
monet, & intus fuiſſe quoſdã non ſeruantes beneuolã
charitatẽ, ſed io iouidia & maleuola diſſenſione verſa-
tos: De quibus Paulus Apoſtolus locutus eſt, & ex parte
diaboli eſſe inuidos, ſicut in Epiſtola quam de zelo & *Cyprianus*
liuore ſcripſit apertiſsima voce teſtatur. Quãobrẽ cum *in Epiſt. de*
manifeſtũ ſit fieri poſſe, vt in eis qui ſunt ex parte dia- *zelo & li-*
boli: ſanctum tamẽ ſit ſacramentũ Chriſti, oon ad ſalu- *uore.*
tẽ, ſed ad iudiciũ eorũ, oon ſolum ſi poſt acceptũ baptiſ
mum peruertantur, ſed etiã ſi tales accipiant, ſicut idem
Cyprianus oſtendit, ſeculo ſolis verbis & oon factis re-
nũciãtes: nec ideo ſi correcti poſtea fuerint, illud quod F
peruerſi acceperant, iterandũ eſt. Quantũ arbitror iam
claret, & liquet in iſta quæſtione de baptiſmo non eſſe
cogitãdum quis det, ſed quid det, aut quis accipiat, ſed
quid accipiat, aut quis habeat, ſed quid habeat. Si enim
homines ex parte diaboli, & ideo nequaquã ad colũbã
vnicã pertinentes, poſſunt tamen accipere & habere &
dare baptiſmi ſanctitatem, oullo modo ſua peruerſitate
violatã, ſicut ex ipſius Cypriani literis admonemur, vt
quid tribuimus hæreticis aliena, vt quid dicimus eorũ
eſſe quod Chriſti eſt, ac nõ potius in eis & imperatoris
noſtri ſigna cognoſcimus, & deſertorũ facta emẽdam⁹?
Quapropter aliud eſt quidẽ, ſicut dicit ſanctus Cypria-
nus, eos qui intus in Eccleſia ſunt in nomine Chriſti lo
qui, aliud eos qui foris ſunt, & cõtra Eccleſiã faciũt, in
nomine Chriſti baptizari. Sed & multi qui intus ſuot
contra Eccleſiã faciunt male viuẽdo, & in ſuã vitã in-
firmas animas traducendo, & nõoulli qui foris ſunt in
Chriſti nomine loquũtur, nec operari quę Chriſti ſuot,
ſed foris eſſe prohibentur, quando eos vt ſanentur vel
corripimus vel arguimus vel hortamur, Nam & ille fo
ris erat qui cum diſcipulis oõ ſequebatur, & in nomine *Lucæ. 9.*

Marci.9. Chriſti expellebat dæmonia, quod dominus ne probi-
G beretur admoouit, quanuis vtiq; in quo ſaucius erat cu
Matth.12. raodus eſſet, illis verbis domini vbi ait, Qui nõ eſt me-
cum, aduerſum me eſt: & qui mecũ nõ colligit, ſpargit.
Et foris ergo fiunt aliqua in nomine Chriſti, oon con-
tra Eccleſiam, & intus ex parte diaboli co otra Eccleſiã.
Cap.XI. Quid quod etiam mirum eſt, quod accidere poſſe
innenit qui diligenter aduertit, quoſdã ſalua charitate
docere aliquid inutile, ſicut Petrus gẽtes cogebat Iudai-
Galat.2. zare, ſicut ipſe Cyprianus hæreticos deouo baptizari.
Vnde talibus bonis mẽbris in charitate radicatis, & in
Philip.3. aliquo nõ recte ingrediẽtibus dicit Apoſtolus, Si quid
aliter ſapitis, id quoq; vobis deus reuelabit: Et quoſdam
rurſus ſine charitate docere aliquid ſalubre, de qualibus
Matth.23. dominus dicit, Cathedrã Moyſi ſedent: quæ dicunt, fa-
cite: quæ autẽ faciunt, nolite facere: dicũt enim & nõ fa-
ciunt. Vnde & Apoſtolus de illis inuidis & maleuolis,
Chriſtianam tamen ſalutem aoounciantibus, Siue oc-
Philip.1. caſione, inquit, ſiue veritate Chriſtus annũcietur, Qua-
propter & intus & foris peruerſitas hominũ corrigẽda
H eſt, diuina vero ſacramenta & eloquia non hominibus
tribueoda. Non itaq; patrocinatur hæreticis qui nõ eis
tribuit, quod & ſi apud eos, non tamẽ ipſorum eſſe co-
gnoſcit. Non nos concedimus hæretico baptiſmũ, ſed
Ioan.1. illius baptiſmum de quo dictũ eſt, Hic eſt qui baptizat,
De cõſe. di. vbicũq; iouenerimus agnoſcimus. Perfidus autẽ & blaſ
4. cap. nul- phemus ſi in perfidia & blaſphemia permanſerit, nec
lus autem. extra Eccleſiã nec intra Eccleſiã remiſsionẽ accipit pec
catorũ: aut ſi propter vim ſacramenti ad punctũ tẽporis
accipit, & foris & intus eadẽ vis operatur, ſicut vis no-
minus Chriſti expulſionem dæmonũ foris etiã opera-
2.Timo.2. batur. At enim inuenimus Apoſtolos in omnibus Epi-
ſtolis ſuis execrari & deteſtari hęreticorũ ſacrilegã pra-
uitatẽ: ita vt dicant ſermonem eorum ſicut cancer ſer-
Eſaiæ.22. pere. Quid enim & illos qui dicebant, Manducemus &
bibamus, cras enim moriemur? oõne corruptores morũ
bonorũ per mala colloquia Paulus eſſe manifeſtat, cõ-
1.Cor.15. tinuo ſubiungens, Corrumpũt mores bonos colloquia
mala: & tamen eos intus fuiſſe ſignificauit cũ ait, Quo
modo dicũt quidã in vobis quia reſurrectio mortuorũ
non eſt? Auaros autẽ vbi non deteſtatur? An vero quic-
I quam dici potuit vehemẽtius, quàm vt idolorũ ſeruitus
Coloſſ.3. auaricia diceretur, ſicut idẽ Apoſtolus poſuit, Nec Cy-
Cyprianus prianus aliter intellexit, & literis ſuis vbi opus erat in-
in Epiſt. de ſeruit: qui tamen confitetur ſuis temporibus in Eccleſia
lapſis. Ba- fuiſſe nõ qualeſcũq; auaros, ſed raptores & fœneratores,
ptiſmus & nec quoſlibet homines, ſed Epiſcopos. Quanquam
male datus & iſtos de quibus ait Apoſtolus, Sermo eorũ ſicut can-
& male ac cer ſerpit: vellem intelligere foris fuiſſe, ſed Cyprianus
ceptus per ipſe me non ſinit. Cum enim ad Antonianum ſcribens
ſe bonus eſt. oſtenderet aote tempus vltimæ ſeparationis iuſtorũ &
Cap.XII. iniquorum, nullo modo eſſe propter cõmixtionem ma
2.Timo.2. lorũ ab Eccleſiæ vnitate recedendũ, vbi declarat quàm
23.q.4.ca. ſit ſanctus, & illa quã meruit martyrij claritate digniſsi
quanuis. mus, ait, Quãtus arrogantiæ tumor eſt, quãta humilita-
tis & lenitatis obliuio, & arrogantiæ ſuæ quanta iacta-
tio, vt quis audeat aut facere ſe poſſe credat, quod nec
Matth.13. Apoſtolis cõceſsit dominus, vt zizania à frumẽto putet
ſe poſſe diſcernere, aut quaſi ipſi palàm facere, & aream
Matth.3. purgare cõceſſum ſit, paleas conetur à tritico ſeparare:
2.Timo.2. cúmq; Apoſtolus dicat, In domo autẽ magna, non ſolũ
ſunt vaſa aurea & argentea, ſed & lignea & fictilia: con-
tẽnere & abiicere & dãnare, quando nõ niſi in die do-
mini vaſa lignea diuini ardoris incẽdio cõcremẽtur,
& fictilia ab eo cui data eſt ferrea virga frangantur? Sic
igitur arguens Cyprianus eos qui tanquã malorum cõ- K
ſortium deuitantes, ſe ab vnitate diruperaot, oſtendit
magnam domum quã dixit Apoſtolus, vbi eſſent non
ſolum vaſa aurea & argentea, ſed etiã lignea & fictilia,
non ſe intellexiſſe niſi Eccleſiã, vbi eſſent boni & mali,
dooec in fine ſicut area ventilata purgetur. Quod ſi ita
eſt in ipſa Eccleſia, id eſt, in ipſa domo magna erant va
ſa in cõtumeliã, quorum ſermo vt cancer ſerpebat. Nã
cũ de illis Apoſtolus loqueretur, hoc docuit, Et ſermo,
inquit, eorum vt cancer ſerpit, ex quibus eſt Hymeneus
& Phyletus, qui circa veritatẽ errauerũt, dicentes reſur-
rectionem iam factam eſſe, & fidem quorundã ſubuer-
tunt, ſed firmum fundamentum dei ſtat habens ſigna-
culum hoc. Nouit dominus qui ſunt eius, & recedat ab
iniquitate omnis qui nominat nomẽ domioi. In mag-
na autẽ domo, non ſolũ vaſa aurea ſunt & argentea, ſed
& lignea & fictilia. Si ergo & iſti quorum ſermo vt cã-
cer ſerpebat, tanquã vaſa in cõtumeliã in domo magna
erant, quã domum magnã Eccleſiæ ipſius vnitatem Cy
prianus iotelligit, nuoquid iſtorum cancer baptiſmum
Chriſti violabat? Ita ergo nec foris ſicut nec intus quiſ- L
quã qui ex parte diaboli eſt, poteſt vel in ſe vel in quo-
quam maculare ſacramentũ quod Chriſti eſt. Non itaq;
dat remiſſam peccatorum ſermo qui vt cãcer ſerpit ad
aures audientium, ſed cum baptiſma verbis Euãgelicis
datur, qualibet ea peruerſitate intelligat ille per quẽ da-
tur, vel ille cui datur, ipſum per ſe ſanctum eſt propter
illum cuius eſt. Et ſi quis per hominẽ peruerſum id ac-
cipiens, non accipit tamen miniſtri peruerſitatem, ſed
ſolam myſterij ſanctitatem in bona fide & ſpe & chari-
tate, vnitati compagioatus Eccleſiæ remiſsionem acci-
pit peccatorum, non per verba ſicut cancer ſerpẽtia, ſed
per Euangelica ſacramenta de cœleſti foote manantia.
Si autem ipſe qui accipit peruerſus eſt, nec peruerſo ad
ſalutẽ prodeſt quod datur, & ſanctum tamẽ io eo per-
manet quod accipitur, nec ei ſi correctus fuerit iteratur.
Nulla itaq; participatio eſt iuſticiæ & iniquitati, oõ *Mali etiã*
ſolum quæ foris, ſed etiam quæ intus ſunt. Nouit enim *noti tolerã-*
dominus qui ſunt eius, & recedat ab iniquitate omnis *tur.*
qui inuocat nomẽ domini. Nulla etiã cõmunio eſt lu- *Cap.XIII.*
ci & tenebris, nõ ſolũ quæ foris, ſed etiã quæ intus ſunt. *2.Cor.6.*
Qui enim odit fratrem ſuum, ait Apoſtolus Ioannes, in *2.Timo.2.*
teoebris eſt vſq; adhuc, Et vtiq; illi oderant Paulum, qui *1.Ioan.2.*
inuidiæ maleuolentia & diſſenſione Chriſtum annun- *Philip.1.*
ciantes, arbitrabantur ſe tribulationẽ excitare vinculis M
eius: quos tamẽ intus fuiſſe idem Cyprianus intelligit.
Cũ ergo non poſsint tenebræ illuminare, aut iniquitas
iuſtificare, ſicut idem dicit, quæro quemadmodũ pote-
rant iſti in ipſa intus Eccleſia baptizare? Quæro quem-
admodum vaſa illa quę nõ in honorẽ, ſed in contume-
liam domus magna continet, intra ipſam domum ma
gnã poſsint ſanctificandis hominibus miniſtrare quod
ſanctũ eſt, niſi quia illa ſanctitas ſacramenti nec ab im-
mundis pollui poteſt, ſiue cum per eos datur, ſiue cũ ab
eis qui corde & vita in melius non cõmutantur accipi-
tur? De quibus intus poſitis, ipſe dicit, Seculo ſolis ver *Cyprianus*
bis & nõ factis renunciantes. Sunt ergo & intus hoſtes *in Epiſtola.*
dei, quorum pectora obſedit ſpiritus antichriſti: & ta-
men gerunt ſpiritalia & diuina, quæ nec ipſis poſſunt
quãdiu tales ſunt ad ſalutem prodeſſe, nec ipſi ea poſ-
ſunt ſua immundicia maculare. Quod itaque dicit, ni-
hil eis ad gratiam Eccleſiaſticam & ad ſalutem licere,
qui ſpernentes & impugnantes Eccleſiam Chriſti, à
Chriſto ipſo aduerſarij, ab Apoſtolis eius antichriſti
nominentur: ſic accipiendum eſt, quia & foris & intus
inueniuntur

A inuetiuntur tales: ſeparationem tamen eorum qui in-
tus ſunt, ab illius columbæ perfectione atq; vnitate, nó
ſolum deus nouit in quibuſdã, ſed etiã homines in qui-
buſdam, quorum in manifeſto peſsimam vitam cõfir-
matámq; nequiciam intuentes, & eam præceptorũ di-
uinorum regulis comparantes, intelligũt quàm multis
zizaniis & paleis ſiue foris ſiue intus poſitis: ſed tamen
Matth.7. in fine apertiſsime ſeparãdis dicturus eſt dominus, Re-
&.25. cedite à me qui operamini iniquitatem, & ite in ignem
Cap.XIIII. æternum qui paratus eſt diabolo & angelis eius. De
Roma.2. cõuerſione autem nullius deſperandũ eſt ſiue foris ſiue
Pſal.88. intus conſtituti, quãdiu patiẽtia dei ad pœnitentiã ad-
Eccleſiaſti- ducit & viſitat in virga facinora eorum, & in flagellis
ci.30. peccata eorũ. Hoc enim modo miſericordiam ſuã non
Matth.10. diſpergit ab eis, ſi & ipſi aliquando miſereantur animæ
ſuæ placentes deo. Sicut enim bonus qui perſeuerauerit
in finẽ hic ſaluus erit: ſic malus ſiue foris ſiue intus, qui
perſeuerauerit vſq; in finem ſaluus non erit. Neque nos
dicimus quòd vbicunque & quomodocunq; baptizati
gratiam baptiſmi conſequuntur, ſi gratia baptiſmi in ip
ſa ſalute intelligitur, quæ per celebrationem ſacramẽti
B confertur, ſed hanc ſalutem multi nec intus conſequũ-
tur, quamuis ſacramentum quod per ſe ſanctum eſt, eos
habere manifeſtum ſit. Recte itaque dominus nos ad-
Matth.24. monet in Euangelio, ne cõſentiamus male ſuadẽtibus,
& ſub Chriſti nomine ambulantibus, ſed hi & intus &
foris inueniuntur, quia nec foras exeunt niſi prius intus
mali fuerint, & vtique de vaſis in domino magna poſi-
2.Timo.2. tis dicebat Apoſtolus, Si quis autem mũdauerit ſemet-
ipſum ab iſtiuſmodi, erit vas in honore ſanctificatũ vti-
le domino ad omne opus bonũ ſemper paratum. Quo
modo autem ſe quiſque ab iſtiuſmodi mũdare debeat,
paulo ſuperius oſtendit dicens, Recedat ab iniquitate
omnis qui nominat nomẽ domini, ne audeat in fine cũ
Matth.7. palea, ſiue quæ ante de area volauit, ſiue quæ in vltimo
ſeparanda eſt, Recedite à me qui operamini iniquitatẽ.
Vnde apparet quidẽ ſicut dicit ſanctus Cyprianus, nó
ea ſtatim recipiẽda & aſſumẽda quæ iactãtur in Chri-
ſti nomine, ſed quæ gerũtur in Chriſti veritate. Sed nó
vtiq; in Chriſti veritate geritur, fundos inſidioſis frau-
dibus rapere, vſuris multiplicantibus fœnus augere, ſe-
C culo ſolis verbis renunciare, quæ omnia etiam intus ge
De profectu eorũ qui in- ri, ſatis idoneus teſtis ipſe declarat. Iam vero quod
multis verbis proſequitur, non poſſe in Chriſto bapti-
fantes ba- zari eos qui patrem Chriſti blaſphemant, cum eos er-
ptizantur. rore blaſphemare manifeſtum ſit. Non enim qui acce-
Cap.XV. dit ad baptiſmũ Chriſti aperte blaſphemat patrẽ Chri-
De cõſe. diſ. ſti, ſed aliud quàm veritas docet de patre Chriſti ſentiẽ
4.ca. Satis do blaſphemare conuincitur, iam ſatis oſtendimus ad
oſtẽdimus. baptiſmũ, qui verbis Euangelicis conſecratur, non per-
tinere cuiuſquam vel dantis vel accipientis errorem, ſi-
ue de patre, ſiue de filio, ſiue de ſpiritu ſancto aliter ſen-
tiat, quàm cœleſtis doctrina inſinuat. Multi enim car-
nales & animales etiam intus baptizantur, cum aperte
1.Cor.2. dicat Apoſtolus, Animalis autem homo nó percipit ea
quæ ſunt ſpiritus dei, & percepto iã baptiſmo dicit eos
adhuc animales eſſe. Secũdum ſenſum autem carnalem
nó poteſt niſi de deo carnaliter ſapere anima corporis
ſenſibus dedita, Vnde multi poſt baptiſmum proficiẽ-
tes, & maxime qui infantes vel pueri baptizati ſunt, quã-
2.Cor.4. to magis intellectus eorum ſerenatur & illuminatur, dũ
interior homo renouatur de die in diem, priores ſuas
opiniones, quas de deo habebant cum ſuis phantaſma-
tibus ludificarentur, irrident, & deteſtantes atque con-
fitentes abiiciunt. Nec tamen ideo nó accepiſſe baptiſ-

mum exiſtimantur, aut talem baptiſmum accepiſſe di- D
cuntur qualis fuit error ipſorũ, ſed in eis & ſacramenti
integritas honoratur, & mentis vanitas emẽdatur: etiã
ſi confirmata, & fortaſſe multis cõtentionibus defenſa
coaluerat. †Quapropter & hæreticus qui perſpicue fo- *†calluerat.*
ris eſt, ſi baptiſmum illic Euangelium accepit, & nó ta-
lem vtique baptiſmum accepit quali errore cæcatur, &
propterea ſi reſpiciens †viderit relinquẽdum eſſe quod *†reſipiſcẽs.*
male tenuerat: nó ſimul ei relinquendũ eſt bonũ quod
acceperat, nec quia error illius improbandus eſt, pro-
pterea baptiſmus Chriſti in illo exufflandus eſt, Iã enim
ex iis quos intus corrigit de deo falſa opinantes bapti-
zari, ſatis elucet diſcernendã eſſe ſacramẽti veritatem à
male credentis errore, quamuis vtrũque in homine vno
valeat inueniri, & ideo cum etiã foris in errore aliquo
conſtitutus, vero tamen ſacramento foris baptizatus
Eccleſiæ redditur vnitati, ſicut falſæ fidei vera ſuccedit,
non ſic poteſt etiã vero baptiſmo verus baptiſmus ſuc-
cedere, quia idem ipſe ſibi ſuccedere non poteſt, quia
nec decedere poteſt. Ad hoc ergo hæretici ad catholi- E
cam veniunt, vt quod eorum malum eſt corrigatur, nó *Cõparatio*
quod bonum dei eſt repetatur. Dicit aliquis, Nihil *malorum.*
ne ergo intereſt, ſi duo in errore pari atq; malicia con- *Cap.XVI.*
ſtituti ſint nec vita & corde mutato, alius eorum foris
alius intus baptizetur? Fateor intereſſe. Ille enim peior
eſt qui etiam foris baptizatur, non eo quòd baptizatur,
ſed eo quòd foris eſt. Eſt enim etiam ipſius diuiſionis
nec nullum nec paruum malum: ſi tamen ille qui intus
baptizatur, non propter aliquod terrenum aut tempo-
rale commodũ intus eſſe voluit, ſed quod vnitatem Eccle-
ſiæ toto orbe diffuſæ, ſchiſmatum conciſionibus prętu-
lit, Alioquin etiam ipſe inter illos qui foris ſunt deputã
dus eſt. Cõſtituamus ergo duos aliquos iſto modo, vnũ
eorũ, verbi gratia, id ſentire de Chriſto quod Photinus
opinatus eſt, & in eius hæreſi baptizari extra Eccleſiæ
catholicæ cõmunionem, alium vero hoc idem ſentire,
ſed in catholica baptizari, exiſtimantem ipſam eſſe ca-
tholicã fidem. Iſtum nondum hæreticũ dico, niſi mani-
feſtata ſibi doctrina catholicæ fidei reſiſtere maluerit,
& illud quod tenebat elegerit, quod antequã fiat, ma-
nifeſtũ eſt illum qui foris baptizatus eſt eſſe peiorẽ. Itaq;
in hoc ſola falſa opinio, in illo autẽ etiam ipſa diuiſio
corrigẽda eſt, ſed in neutro ipſorum ſacramẽti veritas F
repetẽda. Quòd ſi quiſquã idem ſentiat quod illi, & eſ-
ſe nouerit hæreſim ab vnitate catholica ſeparatam, vbi
hoc docetur & diſcitur, ſed alicuius ſecularis emolumẽ
ti cauſa in catholica vnitate baptizari voluerit, vel in
ea baptizatus propter hoc exire inde noluerit, non ſolũ
ſeparatus habendus eſt, verũetiam tanto ſceleratius quã
to magis errori hæreſis & diuiſioni vnitatis fallaciã ſi-
mulationis adiũgit. Quamobrẽ cuiuſq; hominis praui-
tas, quanto periculoſior & tortuoſior eſt, tãto inſtãtius
& operoſius corrigenda eſt. Nec ideo tamẽ, ſi quid ha-
bet integrũ, præſertim non ſuũ, ſed dei propter prauita-
tẽ eius, vel nullum putandũ eſt, vel eo modo vituperã-
dum, vel eius prauitati tribuendum, ac nó illius largita-
ti, qui etiã fornicãti à ſe animæ, & eunti poſt amatores
ſuos dedit panẽ ſuum, & vinũ ſuum, & oleum ſuũ, & a-
lia vel alimenta vel ornamenta, quæ nec à ſeipſa nec ab *Martyrium*
eius amatoribus ei ſunt, ſed ab illo qui eam miſerãs vbi- *extra Eccle*
que voluit ad quẽ redeat admonere. Nunquid poteſt, *ſiam.*
inquit, vis baptiſmi maior eſſe aut potior quàm confeſ- *Cap.XVII.*
ſio, quàm paſsio, vt quis corã hominib⁹ Chriſtũ cõfitea
tur & ſanguine ſuo baptizetur? Et tamẽ, inquit, neq; hoc
baptiſma hęretico prodeſt, ſi quãuis Chriſtũ cõfeſſus extra

G Eccleſiam fuerit occiſus, quia charitatem non habuiſſe cõuincitur, de qua Apoſtolus dicit, *1.Cor.13.* Et ſi tradidero corpus meũ vt ardeam, charitatem autem non habeã, nihil mihi prodeſt. *Auguſtin⁹.* Quòd ſi propter hoc quia charitas deeſt, paſsio nihil prodeſt, nec illis prodeſt quos in inuidia intus & maleuolẽtia ſine charitate viuere Paulus dicit, Cyprianus exponit: & tamen verũ baptiſma poſſunt & accipere & tradere, Salus, inquit, extra Eccleſiam nõ eſt: quis negat? Et ideo quæcunq; ipſius Eccleſiæ habentur, extra Eccleſiam non valent ad ſalutem. Sed aliud eſt nõ habere, aliud nõ vtiliter habere. Qui non habet, eſt baptizandus vt habeat: qui autem nõ vtiliter habet, vt vtiliter habeat corrigẽdus. Nec adultera eſt aqua in baptiſmo hæreticorum, quia nec ipſa creatura quam deus cõdidit mala eſt, nec verba Euangelica in quibuſlibet errantibus reprehendenda ſunt, ſed error in quo adultera eſt anima, & ſi à legitimo viro ſacramenti habeat ornamentũ. Poteſt igitur nobis & hæreticis baptiſma eſſe commune, cum quibus poteſt & Euãgelium eſſe commune, quanuis à fide noſtra error diſtet illorum, ſiue aliud de patre vel de filio vel de ſpiritu ſancto ſentiant quàm veritas habet, ſiue ab vnitate præciſi non colligãt H cum Chriſto, ſed ſpargant, quia poteſt nobis ſi frumenta dominica ſumus, etiã intus cum auaris, cum raptoribus, cũ ebrioſis, & cæteris eiuſmodi peſtibus, de quibus dicitur, regnum dei non poſsidebunt, & baptiſmatis ſacramentum eſſe commune, & tamen vicia quibus à regno dei ſeparantur non eſſe communia. *Altera cõparatio. Ca. XVIII. Galat. 5.* Neq; enim de ſolis hæreſibus dicit Apoſtolus, Quoniam qui talia agunt, regnum dei non poſsidebunt. Sed nõ pigeat paulũ aduertere quæ ſimul enumerauerit, Manifeſta, inquit, ſunt opera carnis, quæ ſunt, fornicationes, immundiciȩ, luxuriæ, idolorũ ſeruitus, veneficia, inimiciciæ, cõtentiones, æmulationes, animoſitates, diſſenſiones, hæreſes, inuidiæ, ebrietates, comeſſationes, & his ſimilia, quæ prædico vobis ſicut prȩdixi, quoniã qui talia agũt, regnum dei nõ poſsidebunt. Conſtituamus ergo aliquẽ caſtum, continentem, non auarum, non idolis ſeruientem, hoſpitalitatem indigentibus miniſtrantem, nõ cuiuſquam inimicũ, non contentioſum, patiẽtem, quietũ, nullum æmulantem, nulli inuidentem, ſobrium, frugalem, ſed hæreticum, nulli vtiq; dubium eſt propter hoc ſolum ꝙ hæreticus eſt, regnum dei non poſſeſſurũ. Cõſtituamus alium fornicatorẽ, immundum, luxurioſum, I auarum, vel etiam apertius idolis dedicatũ, veneficũ, diſcordioſum, cõtentioſum, æmulum, animoſum, ſeditioſum, inmundum, ebrioſum, comeſſatorem, ſed catholicũ, nunquid propter hoc ſolum ꝙ catholicus eſt regnũ dei poſsidebit, agens talia de quibus ſic concludit Apoſtolus, quæ prædico vobis ſicut prædixi: quoniã qui talia agunt, regnũ dei non poſsidebũt? Si hoc dicimus, noſipſos ſeducimus, Nã ſermo dei nõ nos ſeducit, qui nec tacet nec parcit, nec vlla adulatione nos decipit: Ideo *Ephe. 5.* quippe & alibi dicit, Hoc autẽ ſcitote cognoſcẽtes, quoniam omnis fornicator aut immũdus, aut auarus, quod eſt idolorũ ſeruitus, nõ habet hæreditatẽ in regno Chriſti & dei, Nemo vos ſeducat inanibus verbis. Nõ eſt ergo quod de ſermone dei conqueramur, Dicit omnino, & aperte ac libere dicit, eos qui male viuunt, ad regnũ dei non pertinere. *Vnũ etiam crimẽ excludit à regno dei. Cap. XIX.* His igitur omnibus vicus circũſepto catholico nõ adulemur, nec ei quia Chriſtianus catholicus eſt, impunitatem quam ſcriptura diuina nõ promittit, promittere audeamus. Nec ſi aliquid vnũ habeat ex iis quæ dicta ſunt, debemus ei ſocietatem ſupernæ illius patriæ polliceri. Ad Corinthios enim ſingula enumerat, in quibus ſingulis ſubauditur, quod regnum K dei non poſsidebũt, Nolite, inquit, errare, neque fornicatores, *1.Cor. 6.* neque idolis ſeruientes, neque adulteri, neque molles, neque maſculorum concubitores, neque fures, neque auari, neque ebrioſi, neque maledici, neque rapaces regnum dei poſsidebunt. Nũ ait, qui hæc omnia vicia ſimul habuerint, regnum dei non poſsidebunt, ſed neque illi neque illi, vt in ſingulis hoc ſubaudias, quòd nulli eorum regnum dei poſsidebunt. Sicut ergo hæretici regnum dei non poſsidebunt: ſic auari regnum dei non poſsidebunt. Nec dubitandũ eſt quidem ipſas pœnas, quibus cruciabuntur qui regnum dei non poſsidebunt, pro diuerſitate criminum eſſe diuerſas, & alias aliis acriores, vt in ipſo igne ȩterno pro diſparibus ponderibus peccatorum ſint diſparia tormenta pœnarum. Neque enim fruſtra ipſe dominus dicit, Tolerabilius *Matth. 11.* erit Sodomis quàm vobis in die iudicij. Sed tamen ad non poſsidendum regnum dei, tantundem valet ex viciis illis quod elegeris mitius, quantum vel plura vel vnum quod perſpexeris grauius. Et quia illi poſſeſſuri ſunt regnum dei, quos ad dexteram cõſtituet ille iudex, nec eis qui ad dexteram conſtitui non merebuntur, aliquid aliud quàm ad ſiniſtram eſſe remanebit, nulla re- L liqua vox eſt, quam ſicut hædi audiant ex ore paſtoris, niſi, Ite in ignem æternum, qui paratus eſt diabolo & *Matth. 25.* angelis eius: licet ex illo igne ſicut dixi, diuerſa poſsint diſtribui pro criminum diuerſitate ſupplicia. *Baptiſmus nec in peßĩmo deterior eſt. Ca. XX.* Vtrũ autem catholicum peſsimis moribus, alicui hæretico in cuius vita præter id quod hæreticus eſt, non inueniunt homines quod reprehendant, præponere debeamus, nõ audeo præcipitare ſententiam. Si autem quis dicat, quia hæreticus eſt, non poteſt hoc ſolum eſſe quin & alia cõſequantur, Carnalis eſt enim & animalis, ac per hoc & æmulus ſit neceſſe eſt, & animoſus & inuidus & inimicus ipſi veritati ab eáq; diſſentiens, intelligat & de illis malis, quod vnum mitius elegerit, ſolum in quoquam eſſe nõ poſſe, ea ſcilicet cauſa, quoniam carnalis & animalis eſt, velut ebrioſitas, quam nõ ſolum ſine horrore nominare, ſed etiã cum hilaritate populi prædicare iã conſueuerunt, nunquid in quo fuerit, ſola eſſe poterit? Quis enim ebrioſus non & cõtentioſus & animoſus & inuidus, & à prȩceptorũ ſanitate diſſentiens, & arguẽtibus ſe grauiter inimicus? Iã vero vt & fornicator & a- M dulter non ſit, difficile eſt, Sed non conſequitur, Poteſt enim ebrioſus eſſe, & nõ eſſe hæreticus: ſicut poteſt hæreticus eſſe, & non eſſe ebrioſus, nec adulter aut fornicator, nec luxurioſus aut amator pecuniæ, aut venefic⁹, & ſimul hȩc omnia poteſt nõ eſſe. Neq; eni vnũ aliquod viciũ, omnia cætera conſequũtur. Propoſitis itaq; duobus, vno catholico cũ his omnibus viciis, alio hæretico ſine iis quæ poſſunt non eſſe in hæretico, quãuis contra fidẽ nõ vterq; diſputet, & tamen cõtra fidẽ vterq; viuat, & ſpe vana vterq; fallatur, & à charitate ſpiritali vterq; diſſentiat, & ob hoc vterq; ab illius vnicæ colũbæ corpore alienus ſit, cur in vno eorũ ſacramentũ Chriſti agnoſcimus, in alio nolumus, quaſi aut huius aut huius ſit, cũ in vtroq; idẽ ſit, & nõ niſi dei ſit, & quãuis in peſsimis, bonũ ſit? Et ſi hominũ qui hoc habent, alius eſt alio deterior, nõ ideo illud quod habẽt deterius eſt in illo q̃ in iſto, quia nec in duobus catholicis malis, ſi vnus ſit alio deterior, deteriorẽ baptiſmũ gerit: nec ſi vnus eorũ ſit bonus, alius malus, in malo malus eſt baptiſmus, & in bono bonus, ſed in vtroq; bonus, ſicut lumen ſolis vel etiã lucernæ nõ vtiq; deterius eſt in oculis deterioribus quàm in melioribꝰ, ſed idẽ in vtriſq;, quãuis eos diuerſe

pro illo-

A pro illorum diuerſitate vel lætificet vel excruciet.

Martyriū ſine baptiſmo. Caput XXI.

Illud ſanè quod de catechumenis obiiciebatur Cypriano, quòd in martyrio deprehenſi, & pro nomine Christi occiſi, etiam ſine baptiſmo coronarentur, quid ad rem pertineat, non ſatis intelligo, niſi quia forte dicebant multo magis hæreticos cum baptiſmo Christi poſſe ad regnum eius admitti, quò catechumeni admitterentur, cum ipſe dixerit, Niſi quis renatus fuerit ex aqua & ſpiritu, non intrabit in regnum cœlorum. Qua in re nec ego dubito catechumenum catholicum diuina charitate flagrantem, hæretico baptizato anteponere, ſed etiam in ipſa intus catholica bonum catechumenum malo baptizato anteponimus: nec ideo tamen ſacramento baptiſmatis quo iſte nondum, ille iam imbutus eſt, facimus iniuriam, aut catechumenum ſacramento baptiſmi præferendum putamus, cum aliquem catechumenum aliquo baptizato fideliorem melioreḿ cognoſcimus, Melior enim centurio Cornelius nondū baptizatus Simone baptizato: Iſte enim & ante baptiſmum ſancto ſpiritu repletus eſt, ille & poſt baptiſmum immundo ſpiritu inflatus eſt. Veruntamen Cornelius

Ioan.3. De cōſe.di. 4.cap. non dubito.

Acto.10. & 8.

B ſi etiam ſpiritu ſancto iam accepto baptizari noluiſſet, contempti tanti ſacramēti reus fieret, Cum autem baptizatus eſt, non vtique melius ſacramentum quàm Simō accepit, ſed diuerſa hominum merita ſub eiuſdem ſacramenti pari ſanctitate diſtincta ſunt, ita non auget aut minuit baptiſmatis ſanctitatem, vel bonum vel malum hominis meritum. Sicut autem bono catechumeno baptiſmus deeſt ad capeſſendum regnum cœlorū, ſic malo baptizato vera conuerſio. Qui enim dixit, Niſi quis renatus fuerit ex aqua & ſpiritu, non intrabit in regnum cœlorum: ipſe etiam dixit, Niſi abundauerit iuſticia veſtra pluſquam Scribarum & Phariſæorum, nō intrabitis in regnum cœlorum. Nanque ne ſecura eſſet iuſticia catechumeni, dictū eſt, Niſi quis renatus fuerit ex aqua & ſpiritu, non intrabit in regnum cœlorū. Rurſus ne percepto baptiſmo ſecura eſſet iniquitas baptizatorum, dictum eſt, Niſi abūdauerit iuſticia veſtra pluſquam Scribarum & Phariſęorum, non intrabitis in regnum cœlorum. Alterum ſine altero parum eſt, vtrunque perficit illius poſſeſsionis hæredem. Sicut ergo nō debemus improbare iuſticiam hominis quæ prius eſſe cœpit quàm coniungeretur Eccleſiæ, ſicut eſſe cœperat

Ioan.3. Math.5.

C iuſticia Cornelij priuſquam ipſe eſſet in plebe Chriſtiana, quæ neque ſi improbaretur dixiſſet ei angelus, Acceptæ ſunt eleemoſynæ tuæ, & exauditæ ſunt orationes tuæ: neque ſi ſufficeret ad capeſſendum regnum cœlorum, vt ad Petrum mitteret moneretur, ſic non eſt improbandum Euangelicum baptiſmi ſacramentum, etſi extra Eccleſiam fuerit acceptum, quod tamen nō proficit ad ſalutem, niſi ille qui habet integritatem baptiſmi, ſua quoque prauitate correpta, incorporetur Eccleſiæ, Sic hæreticorum corrigamus errorem, vt quod in eis non eorum, ſed Chriſti eſt agnoſcamus.

Acto.10.

Vbi baptiſmus nō neceſſarius. Cap. XXII.

Baptiſmi ſanè vicem aliquādo implere paſsionem, de latrone illo cui non baptizato dictum eſt, Hodie mecum eris in paradiſo: nō leue documentum idem beatus Cyprianus aſſumit, quod etiam atque etiam conſiderans, inuenio nō tantum paſsionem pro nomine Chriſti id quod ex baptiſmo deerat poſſe ſupplere, ſed etiam fidē conuerſionemq; cordis, ſi forte ad celebrādum myſterium baptiſmi in anguſtiis temporum ſuccurri non poteſt. Neque enim latro ille pro nomine Chriſti crucifixus eſt, ſed pro meritis facinorū ſuorū: nec quia credidit paſſus eſt, ſed dum patitur credidit. Quantum itaq;

De cōſe.di. 4.c.baptiſmi vicem. Lucæ.23.

Tonus ſeptimus.

valeat etiam ſine viſibili ſacramēto baptiſmi, quod ait Apoſtolus, Corde creditur ad iuſticiam, ore autem confeſsio fit ad ſalutem. in illo latrone declaratum eſt, ſed tunc impletur inuiſibiliter, cum myſterium baptiſmi non contēptus religionis, ſed articulus neceſsitatis excludit, Nā multo magis in Cornelio & in amicis eius, quàm in latrone poſſet videri ſuperfluum, vt aqua etiā tingerētur, in quibus iam donum ſpiritus ſancti, quod non niſi baptizatos alios accepiſſe ſancta ſcriptura teſtatur, certo quoque indicio quod illis temporibus cōgruebat, cum linguis loquerentur, enumerat, Baptizati ſunt tamē, & in hoc facto Apoſtolica extat authoritas. Vſqueadeo nemo debet in quolibet prouectu interioris hominis, ſi forte ante baptiſmū vſq; ad ſpiritalem intellectū pio corde profecerit, contēnere ſacramētū quod miniſtrorum opere corporaliter adhibetur, ſed per hoc deus hominis conſecrationē ſpiritaliter operatur. Nec ob aliud exiſtimo munus baptizandi Ioanni fuiſſe attributū, ita vt Ioannis baptiſmus diceretur, niſi vt dominus ipſe qui dederat, cum ſerui baptiſmum non ſpreuiſſet accipere, dedicaret humilitatis viam, & quanti pendendum eſſet ſuum baptiſma quo ipſe baptizaturus erat, tali facto apertiſsime declararet. Videbat enim tanquam

D *Roma.10.*

Acto.19. Math.3.

E peritiſsimus medicus ſalutis æternæ, quorundā nō defuturum tumorem, qui cum intellectu veritatis & probabilibus moribus ita profeciſſent, vt multis baptizatis vita atq; doctrina, ſe præponere minime dubitarent, ſuperuacaneum ſibi eſſe crederent baptizari, quando ad illum mentis habitum ſe perueniſſe crederēt, ad quem multi baptizati adhuc aſcendere conarentur.

Baptiſmus nō omittendus. Caput XXIII.

Quid autem valeat & quid agat in homine corporaliter adhibita ſanctificatio ſacramenti, ſine qua tamen ille latro non fuit, quia non eius accipiendæ voluntas defuit, ſed non accipiendę neceſsitas affuit, difficile eſt dicere. Niſi tamen plurimū valeret, non ſerui baptiſmū dominus accepiſſet: Verum quia per ſe ipſa conſiderāda eſt, excepta ſalute hominis cui perficiendę adhibetur, ſatis indicat quod & in malis & in eis qui ſeculo verbis nō factis renunciant ipſa integra eſt, cū illi niſi corrigantur, ſalutē habere nō poſſunt. Sicut autē in latrone quia per neceſsitatē corporaliter baptiſmus defuit, perfecta ſalus eſt, quia per pietatem ſpiritaliter affuit, ſic & cum ipſa præſto eſt, ſi per neceſsitatē deſit quod latroni affuit, perficitur ſalus:

Lucæ.23.

Math.3.

De cōſe.di. 4.c.baptiſmi vicem.

F Quod traditū tenet vniuerſitas Eccleſiæ, cum paruuli infantes baptizantur, qui certe nōdum poſſunt corde credere ad iuſticiā, & ore confiteri ad ſalutē, quod latro potuit, quinetiā flēdo & vagiēdo cū in eis myſterium celebratur, ipſis myſticis † vocibus obſtrepunt, & tamen nullus Chriſtianorum dixerit eos inaniter baptizari.

Roma.10.

† aliàs ipſi mæſtis.

Vbi dei benignitas ſupplet quæ deſunt baptiſmo. Cap. XXIIII.

Et ſi quiſquā in hac re authoritatem diuinam quærat, quanquam quod vniuerſa tenet Eccleſia, nec conciliis inſtitutum, ſed ſemper retentum eſt, nō niſi authoritate Apoſtolica traditum rectiſsime creditur: tamen veraciter conicere poſſumus, quid valeat in paruulis baptiſmi ſacramentū, ex circuncisione carnis quā prior populus accepit, quā priſquā acciperet iuſtificatus eſt Abrahā, Sicut Cornelius etiā dono ſpiritus ſancti priuſquā baptizaretur, ditatus † eſt. Dicit tamē Apoſtolus de ipſo Abrahā, Signū accepit circūciſionis, ſignaculū fidei iuſticiæ, quia iā corde crediderat, & deputatū illi erat ad iuſticiā: Cur ergo ei præceptū eſt, vt omnē deinceps infantem maſculū octauo die circūcideret, qui nōdū poterat corde credere vt ei deputaretur ad iuſticiā, niſi quia & ipſum per ſeipſum ſacramētū multū valebat? Quod in filio Moyſi per angelū ma-

Gene.15. Acto.10. † donatus. Roma.4. Gene.17.

Exod.14.

 nifeſtatum

G nifeſtatum eſt, qui cum adhuc incircūciſus à matre fer-
Exod. 4. retur, præſenti & euidenti periculo vt circuncideretur exactum eſt, & cum factum eſſet, depulſa eſt pernicies. Sicut ergo in Abraham pręceſsit fidei iuſticia, & acceſſit circuociſió ſignaculum iuſticię fidei, ita in Cornelio pręceſsit ſanctificatio ſpiritalis in dono ſpiritus ſancti, & acceſsit ſacramentum regenerationis in lauacro baptiſmi. Et ſicut in Iſaac, qui octauo ſuæ natiuitatis die
Gene. 21. circunciſus eſt, præceſsit ſignaculum iuſticiæ fidei, Et
Roma. 4. quoniam patris fidem imitatus eſt, ſecuta eſt in creſcēte ipſa iuſticia, cuius ſignaculū in infante pręceſſerat, ita & in baptizatis infantibus præcedit regenerationis ſacramentum, etſi Chriſtianam tenuerint pietatem, ſequitur etiam in corde conuerſio, cuius myſterium præ-
De conſe. diſt. 4. cap. baptiſmi vicem. ceſsit in corpore. Et ſicut in illo latrone quod ex baptiſmi ſacramento defuerat, compleuit omnipotentis benignitas, quia non ſuperbia vel contemptu, ſed neceſsitate defuerat, ſic in infantibus qui baptizati moriūtur,
De cōſ. diſt. 4. ca. cū pro paruulis. eadem gratia omnipotentis implere credēda eſt, quod non ex impia voluntate, ſed ex ætatis indigentia, nec corde credere ad iuſticiam poſſunt, nec ore cōfiteri ad
H ſalutem. Ideo cum alij pro eis reſpondēt, vt impleatur, erga eos celebratio ſacramenti, valet vtique ad eorum conſecrationem, quia ipſi reſpondere non poſſunt. At ſi pro eo qui reſpondere poteſt alius reſpondeat, non itidem valet. Ex qua regula illud in Euangelio dictum eſt, quod omnes cum legitur, naturaliter mouet, ætatem habet, ipſe pro ſe loquatur.
Ioan. 9. Quibus rebus om-
Baptiſmus, & pietas. Cap. XXV. nibus oſtenditur aliud eſſe ſacramentum baptiſmi, aliud conuerſionem cordis, ſed ſalutem hominis ex vtroque compleri, nec ſi vnum horum defuerit, ideo
De conſe. diſt. 4. cap. baptiſmi vicem. putare debemus conſequens eſſe, vt & alterum deſit, quia & illud ſine iſto poteſt eſſe in infante, & hoc ſine illo potuit eſſe in latrone, complente deo ſiue in illo, ſiue in iſto, quod non ex voluntate defuiſſet. Cum vero ex voluntate alterum horum defuerit, reatu hominem inuolui, & baptiſmus quidem poteſt ineſſe vbi conuerſio cordis defuerit, Cōuerſio autem cordis poteſt quidem ineſſe nō percepto baptiſmo, ſed contempto baptiſmo non poteſt. Neque enim vllo modo dicenda eſt conueſio cordis ad deum, cum dei ſacramentum contemnitur. Iuſte igitur reprehēdimus, anathematizamus, deteſtamur, abominamur peruerſitatem cordis
I hæreticorum, ſacramentum tamen Euangelicum non ideo non habent, quia per quod vtile eſt non habent. Quapropter cum ad fidem & veritatem veniunt, & agentes pœnitentiam remitti ſibi peccata depoſcunt, nō eos decipimus neque fallimus, cum correctos à nobis ac reformatos in eo quod deprauati atq; peruerſi ſunt, ad regnum cœlorum ſic diſciplinis cœleſtibus erudimus, vt quod in eis integrum eſt, nullo modo violemus, nec propter hominis vicium, ſi quid in homine dei eſt, vel nullum, vel vicioſum eſſe dicamus.

Ca. XXVI. Iam pauca reſtant ex Epiſtola ad Iubaïanum, ſed quia in eis & de præterita Eccleſiæ conſuetudine dicitur, & de baptiſmo Ioannis, quod ſolet nō paruam mouere quæſtionem hominibus rem manifeſtam parum attendentibus, quia iuſsi ſunt ab Apoſtolo in Chriſto baptizari qui baptiſmum Ioannis acceperant, non negligenter tractanda ſunt, ſed in volumen aliud differenda, ne huius modus immoderatus ſit.

FINIS.

DIVI AVRELII AVGVSTINI HIPPONENSIS EPISCOPI, De baptiſmo contra Donatiſtas, Liber quintus. K

ECcleſiæ catholicę conſuetudinē pristinam nunc teneri, cum ab hæreticis vel ſchiſmaticis venientes, ſi Euangelicis verbis conſecratum baptiſmum percepe- *Ex Cypriani verbis pugnat aduerſus Donatiſtas. Cap. I.* runt, denuo non baptizantur, beato Cypriano teſte vtimur. Ipſe quippe ſibi quæſtionē propoſuit ex ore vtique fratrum, ſiue quęrentium veritatē, ſiue pro veritate certantium: inter diſputationes enim ſuas quibus volebat oſtendere denuo baptizandos hæreticos, de quibus ſatis pro tempore libris ſuperioribus diſſeruimus, ait, Sed dicit aliquis, Quid ergo fiet de his *Verba Cypriani in Epiſto. ad Iubaianū.* qui in præteritum de hæreſi ad Eccleſiam venientes, ſine baptiſmo admiſsi ſunt? Hic tota cauſa Donatiſtarū cum quibus nobis de hac quęſtione conflictus eſt, penitus naufragauit. *Auguſtin⁹* Si enim verum baptiſmum non habebant, qui venientes ab hæreticis ita ſuſcipiebātur, & ſu- L per eos erant peccata eorum, cum communicatum eſt talibus, ſiue ab eis qui fuerant ante Cyprianum, ſiue ab ipſo Cypriano, neceſſe eſt vt vnum dicatur ex duobus, aut periiſſe iam tunc Eccleſiam talium cōmunione maculatam, aut non obeſſe cuiquam in vnitate permanēti aliena etiam nota peccata. Illud autē quia dicere non poſſunt periiſſe tunc Eccleſiam, etiam contagione cōmunionis eorum, qui ſine baptiſmo ad eam, ſicut dicit Cyprianus, admiſsi ſunt, alioquin nec originem ſuam poterunt aſſerere, ſi tūc periit Eccleſia, quoniā pluſquā quadraginta anni ſunt inter Cypriani paſsionē & diuinorum codicum exuſtionem, vnde iſti calumniarū ſuarū fumos iactantes, occaſionem faciendi ſchiſmatis inuenerunt, ſicut conſulum ordo declarat, Reſtat vt fateantur nulla malorum etiā cognitorum, tali communione maculari vnitatem Chriſti. Quod cum faſsi fuerint, nō inuenient cauſam cur ſe ab Eccleſiis orbis terrarū quas per Apoſtolos inſtitutas pariter legimus, ſeparare debuiſſe contēdant, qua neq; illi quorūlibet malorum cōmixtione perire potuerunt, & iſti qui non perirent ſi cum illis in vnitate manſiſſent, ſeparādo ſe ab M eis, & rumpendo vinculum pacis, vtiq; in ſchiſmate perierūt. Apertiſsimum enim ſacrilegiū eminet ſchiſmatis, ſi nulla fuit cauſa ſeparationis. Nullā vero fuiſſe cauſam ſeparationis apparet, ſi mali etiā cogniti bonos in vnitate non maculant. Non autem maculari in vnitate bonos, etiā à cognitis malis docemus, teſte Cypriano qui dicit, in præteritum de hæreſi ad Eccleſiam veniētes ſine baptiſmo admiſſos, quorum tamen nefaria ſacrilegia quæ ſuper eos erant, quia baptiſmo dimiſſa nō erant, ſi polluere & perdere non potuerant Eccleſię ſanctitatem, nulla malorū poteſt contagione perire. Quapropter ſi Cyprianum verum dixiſſe cōſentiunt, eo teſte conuincuntur eſſe in crimine ſchiſmatis, ſi Cyprianum falſum dixiſſe contendunt, eo teſte non vtātur in quæſtione baptiſmatis. *Quantū valeat vnitas*

Cap. II. Sed nunc quod cum beato Cypriano homine pacifico ſermocinari inſtituimus pagamus. *Verba Cypriani ī Epiſt. ad Iubaianum.* Qui cū ſibi oppoſuiſſet, quod dici à fratribus nouerat, quid ergo, inquit, fiet de his qui in præteritum ad Eccleſiam de hæreſi veniētes, ſine baptiſmo admiſſi ſunt? Potens eſt, inquit, dominus miſericordia ſua indulgentiam dare, & eos qui ad Eccleſiam ſimpliciter *Auguſtin⁹*

admiſsi

A admiſsi in Eccleſiã dormierunt, ab Eccleſiæ ſuæ mune-
ribus oon ſeparare. Bene quidem præſumpſit, quod cha
ritas vnitatis poſsit cooperire multitudinẽ peccatorũ.
Quod ſi habebant baptiſmũ, & ab his noo recte ſentie-
batur qui eos denuo baptizandos eſſe cenſebãt, id erra-
tum cooperiebat vnitatis charitas, quandiu inerat iſta
non diabolica diſſenſio, ſed homana tẽtatio, donec eis,
Philip. 3. ſicut dicit Apoſtolus, ſi quid aliter ſapiebant dominus
reuelaret. Et ideo væ iſtis qui per ſacrilegã præciſionem
ab vnitate dirupti, ſi & apud nos & apud illos eſt baptiſ-
mus rebaptizant, ſi autẽ in catholica ſola eſt, nec bapti-
zant. Siue ergo rebaptizent ſiue noo baptizent, nõ ſunt
in vioculo pacis: Vnde cuiuſlibet iſtorum vulneri adhi-
beant medicioam. Nos autem ſi ad Eccleſiam ſine bap-
tiſmo admittimus, in eo numero ſumus quibus Cypria-
nus propter vnitatis cuſtodiam ignoſci poſſe præſump-
ſit. Si autem ſicut iam, vt arbitror, ex his quæ in ſuperio-
ribus libris diximus, manifeſtum eſt quòd etiam in hæ-
reticorũ peruerſitate poteſt eſſe Chriſtiani baptiſmi in-
tegritas, ſi qui temporibus illi rebaptizauerunt, nec ta-
men ab vnitatis compagine receſſerũt, eadem dilectio-
B ne pácis potuerunt ad veniam pertinere, qua Cyprianus
etiam ſine baptiſmo admiſſos ab Eccleſiæ muneribus
non ſeparari potuiſſe teſtatur. Porrò ſi verum eſt apud
hæreticos & ſchiſmaticos non eſſe baptiſmum Chriſti,
quanto minus obeſſent in vnitate poſitis aliena pecca-
ta, ſi ad vnitatem venientibus, & ſioe baptiſmo admiſsis
ſoluerentur & propria. Nam ſi teſte Cypriano, vnitatis
vinculum tantum valet, quo modo poſſent lædi alienis
peccatis, qui nollent ab voitate recedere, ſi etiam non
baptizati peccatis propriis nõ perirent, qui ad eam vel-
Fingit rem lent ex hæreſi accedere? Quod autem adiungit Cy-
eſſe dubiã. prianus & dicit, Non tamen quia aliquando erratum
Cap. III. eſt, ideo ſemper errandum eſt, cum magis ſapientibus &
Cyprianus deum timentibus cõgruat patefactæ & perſpectæ veri-
in epiſto. ad tati libenter atque incunctanter obſequi, quam pertina-
Iubaianũ. citer atque obſtinate contra fratres & cõſacerdotes pro
Auguſtin⁹. hæreticis reluctari. Veriſsime dicit, nec alteri potius
quã ſibi aduerſatur, qui reſiſtit apertiſsimæ veritati. Sed
per illa quæ tam multa iam diximus, quantum arbitror
liquido apparet certúmque eſt baptiſmum Chriſti nec
hæreticorum peruerſitate, cum apud eos datur & ſumi-
tur, poſſe violari. Sed vt certum non ſit, ſaltẽ adhuc eſſe
C dubium quiſquis ea quæ dicta ſunt, etiam renitẽs cogi-
tauerit, confitetur. Non ergo apertiſsimę veritati reſiſti-
mus, ſed aut pro manifeſta veritate certamus, ſicut ego
exiſtimo, aut certe ſicut poſſunt putare qui noodũ iſtam
quæſtionem ſolutam eſſe arbitrantur, adhuc quærimus
veritatem. Et ideo ſi aliter ſe res habet quam nos dici-
mus, eadem ſimplicitate ſuſcipimus ab hæreticis bapti-
zatos, qua ſuſcipiebãtur illi, quos propter vnitatem Cy-
prianus ad veniam pertinere præſumpſit. Si autem bap-
tiſmus Chriſti ſicut ea quæ iam multa dicta ſunt indi-
cant, & in non integra, vel vita vel fide, ſiue eorum qui
videntur eſſe intus, oec tamen ad vnicæ illius columbæ
membra pertinent, ſiue eorum qui ſic ad eam non per-
tinent, vt etiam aperte foris ſint poteſt eſſe integer, qui
eum illis temporibus repetebant eandem veniam prop-
ter charitatẽ vnitatis merebantur, quam meruiſſe prop-
ter eiuſmodi charitatem credidit Cyprianus eos quos
ſine baptiſmo admiſſos eſſe arbitratus eſt. Iſti ergo qui
nulla exiſtente cauſa, quãdoquidem ſicut idem Cypria-
nus oſtendit, mali bonis in vnitate obeſſe non poſſunt,
ſe ab eiuſdem vnitatis charitate præciderũt, locum om-
nis veniæ perdiderunt, & ſi ipſo ſcelere ſchiſmatis in-
terirent, etiam ſi poſt catholicã non rebaptizarent, quã- D
to ſupplicio digni ſunt, qui vel quod eos oõ habere Cy-
prianus affirmat, habentibus catholicis dare conantur,
vel ſicut ipſa res manifeſtat, quod & ipſi habent, non ha-
bere catholicam criminantur. Sed quia ounc vt di- *Colligit ex-*
cere cœperam, cum Cypriani literis ſermocinari inſti- *cuſans Cy-*
tuimus, ooo vt arbitror etiam illi ſi adeſſet, viderer per- *prianum.*
tinaciter atque obſtinate contra fratres & conſacerdo- *Cap. IIII.*
tes pro hæreticis reluctari, cum acciperet tanta iſta quæ
nos mouent, cur etiam apud hæreticos in ſuo maligno
errore peruerſos, baptiſmum tamen Chriſti per ſeipſum
reuerendiſsimum atque ſanctiſsimum eſſe poſſe creda-
mus. Cumque & ipſe teſtetur cuius nobis teſtimonium
ponderis magni eſt, ſic eos admitti in præteritum ſoli-
tos, quiſquis eius ſermone commotus, hæreticos denuo
baptizandos eſſe non dubitat, eos quibus hoc propter
tanta quæ contradicuntur, nondum perſuaſum eſt tales
eſſe deputet, quales in præteritum fuerũt, qui baptizatos
in hæreſi ſolo proprio errore correcto ſimpliciter ad-
miſerunt, & cum eis per vnitatis vinculum ſalui eſſe po-
tueruot. Quiſquis autẽ & de præterita Eccleſiæ conſue-
tudine, & poſteriore robore plenarij cõcilij, & tot tan- E
tiſque ſanctarum ſcripturarũ teſtimoniis, & ipſius Cy-
priani multiſ documentis, & perſpicuis rationibus veri-
tatis, intelligit Chriſti baptiſmũ verbis Euãgelicis con-
ſecratum, non fieri cuiuſlibet hominis peruerſitate per-
uerſum, eodẽ vnitatis vinculo intelligat ſaluos eſſe po-
tuiſſe, quibus aliud ſalua charitate tunc viſum eſt, ac per
hoc ſimul oportet intelligat, eos quos nulla zizania,
nulla palea, ſi ipſi frumenta eſſe voluiſſent, in ſocietate
Eccleſiæ toto orbe diffuſæ poterant maculare, & ideo
nulla exiſtente cauſa diuortij ſe ab eodem vnitatis vin-
culo diruperunt, quodlibet illorum duorum verum ſit,
ſiue quod Cyprianus tunc ſenſit, ſiue quod catholicæ v-
niuerſitas vnde ille non receſsit obtinuit, foris apertiſ-
ſimè conſtitutos in manifeſto ſacrilegio ſchiſmatis ſal-
uos eſſe non poſſe, & omnia quæ habent de diuinis ſa-
cramentis, & liberalitate voius legitimi viri, quãdiu ta-
les ſunt, ad eorum confuſionem potius quàm ad ſalu-
tem valere. Quocirca etiam ſi vere propterea vel- *Natura ex*
lent hæretici correcto errore venire ad eccleſiam, quia *horret ite-*
putarent ſe baptiſmum non babere niſi in catholica ac- *rationẽ bap*
ciperent, nec ſic eis deberemus ad iterationem baptiſmi *tiſmi.*
conſentire, ſed potius docendi eſſent, nec integritatem *Cap. V.*
baptiſmi prodeſſe peruerſitati eorum ſi corrigi nollent: F
nec eorum peruerſitate violatum fuiſſe integrum bap-
tiſma, quandiu corrigi noluerunt, nec quia corrigi vo-
lunt melius in eis baptiſma fieri, ſed ipſos à malignitate
diſcedere: illud autẽ prodeſſe iam incipere ad ſalutem,
quod prius inerat ad perniciem. Hæc enim diſcentes &
ſalutem in catholica vnitate deſiderabunt, & ſuum eſſe
quod Chriſti eſt non exiſtimabunt, & veritatis ſacra-
mẽtum quamuis in ſe poſitum, cum errore proprio non
miſcebũt. Huc accedit, quia ſic homines occulta oeſcio
qua inſpiratione dei deteſtantur, ſi quis iterum baptiſ-
mum accipiat quem vbicunque iam acceperat, vt cum
idem ipſi hæretici inde diſputant, frontem confricent,
& prope omnes eorum laici qui apud eos inueterauc-
runt, & animoſam pertinaciam aduerſus catholicam
conceperunt, hoc ſolum illic ſibi diſplicere fateantur, &
multi qui propter adipiſcẽda aliqua commoda ſecula-
ria, vel incommoda deuitanda tranſire ad eos volunt,
occultis conatibus ambiaot, vt hoc eis quaſi peculiari
& domeſtico beneficio præſtetur, ne rebaptizentur, &
nonnulli cæteris eorum vanis erroribus & falſis crimi-
nationibus

G nationibus aduerſus catholicam eccleſiam credentes, hoc vno reuocentur, vt eis ſociari nolint, ne rebaptizari cogantur. Quem ſenſum hominum omnia penitus corda occupantem iſti Donatiſtæ metuentes, maluerũt recipere baptiſmum, qui apud Maximinianiſtas quos damnauerant datus eſt, & eo modo ſibi linguas præcidere, & ora oppilare, quàm denuo baptizare tot homines Muſticanæ & Aſſuritanæ & aliarum plebium, quas cum Feliciano & Prætexato & cæteris à ſe damnatis, & ad ſe redeuntibus exceperunt.

Cap. VI. Cum enim hoc raro fit in ſingulis, inter multa ſpacia locorum & temporum horror facti non ita ſentitur, ſi autem repente conuenirentur quos per tam longum tempus ſiue vrgẽtibus periculis mortis, ſiue per ſolennitates Paſchales memorati Maximinianiſtæ baptizauerant, & eis diceretur vt iterum baptizarẽtur, quoniam id quod in ſacrilegio ſchiſmatis acceperant nihil eſſet, id quidem dicerent quod eos pertinacia ſui erroris dicere cogeret, vt poſſent qualicunque falſa vmbra conſtantiæ contra calorem veritatis, ſuæ duriciæ rigorem glaciẽmque contegere. Sed quia hoc illi ferre non poſſent, & quod in tam multis H hominibus fieret, nec ipſi poſſent tolerare qui facerent, præſertim quia iidem ipſi eos in parte Primiani rebaptizarent, qui eos in parte Maximiniani iam baptizauerant receptus eſt baptiſmus illorum, & interceptus typhus iſtorum. Quod nullo modo eligerẽt fieri, niſi amplius ſibi aduerſari arbitrarentur horrorem hominum de iterata tinctione, quàm conſiderationem de perdita defenſione. Quod nõ ideo dixerim quia humano ſenſu deterreri debuimus, ſi ab hæreticis veniẽtes denuo baptizari veritas cogeret, ſed quia ſanctus Cyprianus ait, hoc ipſo magis hæreticos ad neceſsitatẽ veniendi adigi potuiſſe, ſi rurſus in catholica baptizarentur: propterea commemorare volui quantus penè in omniũ mentibus huius facti horror inſideat, quem diuinitus infuſum eſſe crediderim, vt aduerſus quaſlibet diſputationes quas infirmi diſcutere nequeũt horrore ipſo Eccleſia muniretur.

Legitimum nõ legitime habere. *Cap. VII.* *Verba Cypriani in epiſto. ad Iubaianum.* Sanè verba ipſa Cypriani cum intueor, admoneor quædam multum neceſſaria dicere dirimendę huiuſmodi quæſtioni: Nam ſi viderint, inquit, iudicio & ſententia noſtra id decerni & ſtatui, vti baptiſma iuſtum & legitimum computetur, quod illic baptizentur, putabunt ſe Eccleſiam quoque & cætera munera Eccleſiæ iuſte & legitime poſsidere. Non ait, putabunt ſe munera Eccleſiæ poſsidere: ſed, iuſte & legitime poſsidere. I Nos autem baptiſmum eos non iuſte & legitime poſsidere concedimus, non poſsidere autem non poſſumus dicere, cum ſacramentum domini cum Euangelicis verbis cognoſcimus. Baptiſmum ergo legitimum habent, ſed non legitime habent: Quiſquis enim eum & in vnitate catholica & eo digne viuens habet, & legitimum & legitime habet: Quiſquis autem vel in ipſa catholica ſicut palea cõmixta frumento, vel extra ſicut palea vento ſublata habet, hunc baptiſmum quidem legitimum habet, ſed nõ legitime. Ita enim habet quemadmodum eo vtitur, nõ autem legitime vtitur qui eo contra legem vtitur, Quod facit omnis qui baptizatus perdite viuit, ſiue intus ſiue foris.

Cap. VIII. *1. Tim. 1.* Quapropter ſicut de lege dicit Apoſtolus, Bona eſt lex ſi quis ea legitime vtatur: ita de baptiſmo recte dicere poſſumus, Bonus eſt baptiſmus ſi quis eo legitime vtatur. Et ſicut non faciebant tunc vt lex bona non eſſet, aut omnino nulla eſſet, qui ea nõ legitime vtebantur, ſic nullo modo facit vt baptiſmus bonus non ſit: aut vt omnino baptiſmus non ſit, quiſquis eo ſiue quia in hæreſi, ſiue quia in peſsimis moribus viuit, nõ legitime vtitur. Et ideo cum vel ad vnitatem catholicam, vel ad vitam tanto ſacramento dignam conuertitur, non aliud baptiſma incipit habere legitimum, ſed illud ipſum incipit habere legitime: nec remiſsio irreuocabilium peccatorum conſequitur baptiſma, niſi non ſolum legitimum, ſed etiam legitime habeatur: nec tamen ſi legitime non habebitur, & peccata vel non remittentur, vel remiſſa replicabuntur, propterea vel malum vel nullum erit in baptizato baptiſmi ſacramentum. K Sicut enim Iudas, cui buccellam tradidit dominus, non malum accipiendo ſed male accipiendo locum in ſe diabolo præbuit, ſic indigne quiſque ſumens dominicum ſacramentum non efficit, vt quia ipſe malus eſt malum ſit, aut quia non ad ſalutem accipit, nihil acceperit, Corpus enim domini & ſanguis domini nihilominus erat etiam illis quibus dicebat Apoſtolus, Qui manducat indigne iudicium ſibi manducat & bibit. Non ergo quærant in catholica hæretici quod habent, ſed quod non habent: id eſt, finem præcepti charitatem, ſine quo multa ſancta haberi poſſunt, ſed prodeſſe non poſſunt. Finis autem pręcepti eſt charitas de corde puro & conſcientia bona, & fide non ficta. L Lauacri vero ſacramentum non vt habeant ſi iam eodem ipſo, quamuis in hæreſi tincti ſunt, ſed vt ſalubriter habeant, ad catholicam vnitatem veritatẽmque feſtinent.

Ioan. 13. *De conſe. diſt. 2. cap. ſicut Iudas 4. ſen. di. 9. cap. hæc verba.* *1. Corin. 11.* *taliàs, malum.* *1. Timo. 1.*

Baptiſmus Ioannis & Chriſti. *Cap. IX.* *Acto. 19.* Iam nunc de baptiſmo Ioannis videndum eſt quid dicatur. Baptizatos enim à Paulo eos qui iam baptiſmo Ioannis baptizati fuiſſent, legimus in Actibus Apoſtolorum, non ob aliud niſi quia Ioannis baptiſmus non fuerit Chriſti baptiſmus, ſed Ioanni à Chriſto conceſſus qui Ioannis proprie diceretur, ſicut idem Ioannes dicit, *Ioan. 3.* Non poteſt homo accipere quicquam, niſi datum fuerit ei de cœlo. Et ne forſitan hoc ſic à deo patre accepiſſe videretur vt à filio nõ acciperet, de ipſo Chriſto identidem loquens ait. *Ioan. 1.* Nos omnes de plenitudine eius accepimus. *Matth. 3.* Accepit autem hoc Ioannes certę diſpenſationis gratia, non diu manſurum, ſed quantum ſatis eſſet ad parandam viam domino, cuius eum eſſe præcurſorem oportebat. Quàm ille humiliter ingreſſurus, & ſe humiliter ſequentes ad excellentiam deducturus, ſicut ſeruis pedes lauit, ita ſerui baptiſmo tingi voluit. *Ioan. 13.* *Matth. 3.* *Sup. lib. 4. cap. 22.* Sicut enim ſe ſubiecit pedibus eorum quos ipſe dirigebat, ſic Ioannis muneri quod ipſe donauerat, vt intelligerẽt omnes quãto ſuperbiæ ſacrilegio quiſque contẽneret baptiſma quod à domino deberet accipere, quãdo ipſe dominus M accepiſſet, quod ſeruo vt proprium dare poſsit, ipſe pręſtiterat. *Matth. 11.* *Matth. 3.* Et cum Ioannes, quo nemo exurrexit maior in natis mulierum, tantum teſtimonium Chriſto perbiberet, vt ſoluendæ corrigiæ calciamenti eius ſe fateretur indignum, Chriſtus & baptiſmum eius accipiendo, humillimus inter homines inueniretur, & baptiſmo eius locum afferendo, deus altiſsimus crederetur, idem humilitatis doctor & celſitudinis dator. Nulli enim Prophetarum, nulli prorſus hominum in ſcripturis diuinis legimus cõceſſum eſſe, baptizare in aqua pœnitentiæ in remiſsionem peccatorum, quod Ioanni conceſſum eſt, qua mirabili gratia ſuſpendens in ſe corda populorum, viam præpararet in eis, illi quẽ ſe tanto prædicaret eſſe maiorẽ. Sed dominus Ieſus Chriſtus tali baptiſmo mũdat Eccleſiam, quo accepto nullum alterum requiratur. Ioannes autem tali baptiſmo prætingebat, quo accepto eſſet baptiſma etiam dominicum neceſſarium, non vt illud repetatur, ſed vt eis qui baptiſmum Ioannis acceperant, etiã Chriſti baptiſmus cui viam præparabat ille, traderetur. Si enim Chriſti humilitas commẽdanda nõ

eſſet

A eſſet, nec baptiſmo Ioannis opus eſſet. Rurſum ſi in Ioā
Acto.19. ne finis eſſet, poſt Ioannis baptiſma Chriſti baptiſmate
opus non eſſet. Sed quia finis legis Chriſtus ad iuſticiā
Roma.10. omni credenti: ab illo demonſtratum eſt ad quem per-
geretur, ad hunc cum peruentum fuerit permanetur.
Idem igitur Ioannes & celſitudinem domini prædica-
uit, cum eum ſibi longe præpoſuit, & humilitatem, cum
eum tanquam infirmum baptizauit. Sed ſi Ioānes Chri
ſtum ſolum baptizaſſet, melioris baptiſmi Ioannes diſ-
penſator fuiſſe putaretur, quo ipſe Chriſtus ſolus tinctꝰ
eſſet, quam Chriſti eſt, quo Chriſtiani tinguntur. Et rur
ſus ſi omnes prius baptiſmo Ioannis, & deinde Chriſti
baptizari oporteret, minus plenus minuſque perfectus
Chriſti baptiſmus merito videretur, qui non ſufficeret
ad ſalutem. Quocirca & baptiſmo Ioannis baptizatus
eſt dominus, vt ſuperbas hominum ceruices ad ſaluta-
re ſuum baptiſma flecteret, & non ſolus ipſe baptiſmate
tinctus eſt, nec hoc ipſo ſuperius oſtenderet, quod eo ſo
lo ipſe baptizari meruiſſet, & vltra illud perſeuerare
B nō ſinit, ne hoc vnū quo ipſe baptizat, indigere præce-
Baptiſma dente alio videretur. Quæro itaque, ſi baptiſmo Ioā-
Ioannis nō nis peccata dimittebantur, quid amplius præſtari potuit
dedit pec- per baptiſmum Chriſti, eis quos Apoſtolus Paulus poſt
catorum baptiſmum Ioannis, Chriſti baptiſmo voluit baptizari?
remiſſionē Si autem Ioannis baptiſmo nō dimittebantur peccata,
niſi in ſpe. vtrum nā meliores erant Ioanne Cypriani temporibus
Capit.X. de quibus ipſe dicit, quòd fundos inſidioſis fraudibus
Cyprianus rapiebāt, & vſuris multiplicātibus fœnus augebāt, qui-
in epiſtola bus tamen baptizantibus fiebat remiſſio peccatorum?
de lapſis. An quia eos vnitas Eccleſiæ tenebat? Quid ergo? Ioan-
Ioan.3. nes non erat in vnitate, amicus ille ſponſi, viæ domini-
Imò demē- cæ præparator, & ipſius domini baptizator? Quis hoc
tiſſimus dementiſſimus dixerit? Quapropter quanquam ita cre-
hoc dixerit dam baptizaſſe Ioannem in aqua pœnitentiæ in remiſ-
ſionem peccatorum, vt ab eo baptizatis in ſpe remitte-
rentur peccata, re ipſa vero in domini baptiſmo id fie-
ret, ſicut reſurrectio quæ expectatur in finem ſpe in no-
Ephe.2. bis facta eſt, ſicut dicit idem Apoſtolus, quia ſimul nos
excitauit, & ſimul ſedere fecit in cœleſtibus. Et idem di-
Roma.8. cit, Spe enim ſalui facti ſumus, nam & ipſe Ioānes cum
Matth.3. dicat, Ego quidem baptizo vos in aqua pœnitentiæ in
Ioan.1. remiſſionem peccatorum: dominum videns ait, Ecce
C agnus dei, ecce qui tollit peccata mūdi: tamen ne quiſ-
que contendat etiam in baptiſmo Ioannis dimiſſa eſſe
peccata ſecundum aliquam ampliorem ſanctificationē
eis quos iuſſit Paulus Apoſtolus denuo baptizari, per
baptiſmum Chriſti eſſe collatam, non ago pugnaciter.
Acto.19. Illud enim quod ad rem præſentem maxime perti-
Quare poſt net, maxime intuendum eſt quo modo ſe habeat ba-
baptiſmum ptiſma Ioannis, cum eum ad vnitatem Chriſti pertine-
Ioannis ba re manifeſtum ſit, quæ cauſa fecerit, vt poſt Ioannem
ptizauit ſanctum baptizari homines oportuerit, & poſt Epiſco-
Paulus. pos auaros non oportuerit. Nemo enim negat quòd in
Cap.XI. agro dominico Ioannes triticum erat, & ſi amplius nō
Matth.13. poteſt in veritate centenum. † Item nemo dubitat aua-
&.3. riciā, quæ eſt idolorum ſeruitus, in meſſe dominica in-
† alūs in ter paleas numerari. Cur ergo poſt triticum baptizatur,
fertilitate & poſt paleam nō baptizatur? Si propterea Paulus poſt
centena. Ioannem baptizauit, quia Ioanne melior erat: cur non
Coloſſ.3. & Cyprianus poſt fœneratores ſuos collegas baptizauit
quibus vltra comparationem melior erat? Si propterea
poſt tales collegas Cyprianus non baptizauit, quia in
vnitate cum illo erant, nec poſt Ioannem debuit Pau-
lus, quia eadem vnitate continebatur. An forte frauda-
tores & rapaces ad columbæ illius vnicæ membra per-
tinent, & ille non pertinet cui poteſtas ipſa domini no- D
ſtri Ieſu Chriſti per columbæ ſpeciē ſpiritu ſancto de-
ſcendente monſtrata eſt? Immo vero ille intime perti-
net: iſti vero vel occaſione alicuius ſcandali, vel vltima
ventilatione à tritico ſeparandi nequaquam pertinēt,
& tamen poſt illum baptizatum eſt, poſt iſtos nō bap-
tizatur. Quæ igitur cauſa eſt, niſi quia baptiſma quod
illos iuſſit Paulus accipere, nō hoc erat quod per Ioan-
nem dabatur? & ideo in eadē ipſa vnitate Eccleſiæ, ba-
ptiſmus Chriſti ſi baptizāte fœneratore tradatur, repeti
non poteſt, baptiſmum autem Ioānis etiam ab ipſo Ioā-
ne accipientes, poſtea Chriſti baptiſmo baptizari opor-
tebat. Proinde poſſum & ergo verbis vtens ipſius *Nec Ioan-*
Cypriani ad cuiuſdam miraculi conſiderationem au- *nis baptiſ-*
dientum corda conuertere ſi dicam, Ille Ioannes maior *mus itera-*
inter Prophetas habitus, ille diuina gratia in vtero ma- *batur.*
tris impletus, ille Hæliæ ſpiritu & virtute ſubnixus, qui *Cap.XII.*
non aduerſarius domini, ſed præcurſor & prædicator *Matth.11.*
fuit, qui dominum non tantum verbis prænūciauit, ſed *Luca.1.*
& oculis. oſtēdit, qui ipſum Chriſtum per quem bapti-
zantur cæteri baptizauit, ſic baptizare non meruit vt
poſt eum non baptizarentur qui ab eo fuerāt baptizati
& poſt auaros, fraudatores, rapaces, fœneratores, nemo E
quenquam in Eccleſia baptizādum putabit? Nónne cū
hæc inuidioſe clamauero, reſpondetur mihi, Quid hoc
indignum putas, quaſi aut Ioannes exhonoratus ſit, aut
auarus honoratus? Sed illius baptiſmum non oportuit
iterari, de quo idem Ioannes ait, Hic eſt qui baptizat in *Ioan.1.*
ſpiritu ſancto. Per quemlibet enim miniſtrum detur,
illius eſt baptiſmus de quo dictum eſt, hic eſt qui bapti-
zat. Sed neq; ipſius Ioannis baptiſmus iteratus eſt, cum
ab eo baptizatos baptizari in Chriſto Paulus Apoſtolus
iuſſit, Quod enim ab amico ſponſi non acceperāt, hoc
ab ipſo ſponſo accipere debuerunt, de quo ille amicus
dixerat, Hic eſt qui baptizat in ſpiritu ſancto.
Poterat enim ſi voluiſſet dominus Ieſus baptiſmi ſui *Solius Chri*
poteſtatē dare alicui vel aliquibus præcipuis ſeruis ſuis *ſti baptiſ-*
quos iam feciſſet amicos ſuos, qualibus ait, Iam nō vos *mus eſt.*
dicam ſeruos ſed amicos. Vt quemadmodum per vir- *Cap.XIII.*
gam florentem demonſtratus eſt Aaron ſacerdos, ita in *Ioan.15.*
eius Eccleſia vbi plura & maiora miracula facta ſunt, *Nume.17.*
per aliquod ſignū demonſtrarentur excellentioris ſan-
ctitatis miniſtri & diſpenſatores miniſteriorum, qui
ſoli baptizare deberent. Sed ſi hoc fieret, quamuis eis à F
domino attributus, tamen ipſorum iam baptiſmus di-
ceretur ſicut baptiſmus Ioannis fuit, ideo Paulus gratias *1.Cor.1.*
agit deo, quòd neminem ipſorum baptizauerat, qui tā-
quam obliti in cuius nomine baptizati eſſent, per homi
num ſe nomina diuidebant. Cum enim tantum valet *De con.di.*
baptiſmus per hominem contemptibilem quātum per *4 cap.cum*
Apoſtolum datus, ita nec illius, nec illius eſſe cognoſci- *tantum.*
tur ſed Chriſti, quod in ipſo domino Ioānes per ipſam
columbæ ſpeciem ſe didiciſſe teſtatur, Nam ſecundum
quid aliud dixerit, Et ego neſciebam eum: nō planè vi- *Ioan.1.*
deo, Si enim eum omnino neſciret, nō venienti ad bap
tiſmum ſuum diceret, Ego à te debeo baptizari. Quid *Matth.3.*
ergo eſt quod ait, Quoniam vidi ſpiritum ſicut colum-
bam deſcendentem de cœlo, & māſit ſuper eum, & ego
neſciebam eum. Sed qui me miſit baptizare in aqua, ipſe
mihi dixit, Super quem videris ſpiritum deſcendentem
de cœlo, & manētem ſuper eum, hic eſt qui baptizat in
ſpiritu ſancto. Columba vtique ſuper baptizatum deſcē *Ioan.1.*
derat. Adhuc autem venienti vt baptizaretur dixerat,
Ego à te debeo baptizari. Iam ergo ſciebat eum. Quid
ſibi itaque vult, ego neſciebam eum, ſed qui me miſit
baptizare

G baptizare in aqua, ipſe mihi dixit, Super quem videris
ſpiritum deſcendentem de cœlo & manentem ſuper eũ
ipſe eſt qui baptizat in ſpiritu ſancto: cũ hoc poſteaquã
baptizatus eſt factum ſit, niſi quia ſecundum aliquid eũ
Ibidem. ſciebat, ſecundum aliquid adhuc neſciebat? Sciebat vi-
delicet ſponſum filiũ dei, de cuius plenitudine omnes
acciperent: Sed quia ex eius plenitudine ipſe ſic accepe-
Acto.19. rat baptizandi poteſtatem, vt Ioannis baptiſmus dice-
retur, neſciebat vtrum ſic eſſet daturus & cæteris, an ve
ro proprium baptiſmum ſic habiturus, vt per quẽlibet
daretur, ſiue excellentioris gratiæ miniſtrum, ſiue infe-
Matth.13. rioris, ſiue per centeni fructus hominem, ſiue ſexageni,
ſiue triceni, ſiue per frumentum, ſiue per paleam, non
niſi illius vnius eſſe cognoſceretur, & hoc per ſpiritum
didicit, velut columbam deſcendentem & manẽtem
Cap.XIIII. ſuper eum. Itaque inuenimus dictum ab Apoſtolo,
1.Teſſa.2. Et gloriam meam, quanuis vtique in domino, & mini-
Roma.11. ſterium meum, & prudentiam meam, & Euangelium
Ephe.3. meum, quanuis vtique à domino impertitum atque do
2.Timo.2. natum: baptiſmus autem meus nemo dixit eorum om-
nino, Neque enim omnium æqualis eſt gloria, nec mi-
niſtrant omnes æqualiter, nec æquali prudentia ſunt
H omnes præditi, & in euangelizando alius alio melius
operatur, & ideo dici poteſt ali⁹ alio doctior in ipſa do
ctrina ſalutari: alius autem alio magis minúſve bapti-
Galat.5. zatus dici nõ poteſt, ſiue ab inferiore, ſiue à maiore bap-
tizetur. Proinde cum manifeſta ſint opera carnis, quæ
ſunt fornicationes, immundiciæ, luxuriæ, idolorum ſer
uitus, veneficia, inimicicię, contentiones, æmulationes,
animoſitates, diſſenſiones, hæreſes, inuidiæ, ebrietates,
comeſſationes, & his ſimilia, ſi mirabiliter dicitur, poſt
Acto.19. Ioannem baptizati ſunt homines, & poſt hęreticos non
baptizantur, cur non mirabiliter dicitur, poſt Ioannem
baptizati ſunt homines, & poſt inuidos non baptizan-
tur, cum ex parte diaboli eſſe inuidos ipſe Cyprianus in
epiſtola de zelo & liuore teſtetur, & in Eccleſia Chriſti,
fuiſſe inuidos Chriſti annunciatores ipſis apoſtolicis tẽ
poribus ipſe Cyprianus ex Apoſtolo Paulo ſicut iã do-
Cap.XV. cuimus manifeſtet? Quia ergo Ioannis baptiſmus
non erat idem qui baptiſmus Chriſti, ſatis arbitror eſſe
declaratum, & propterea nihil documenti ex illo affer-
ri poteſt, cur propterea poſt hęreticos baptizandum ſit,
quia baptizatum eſt poſt Ioannem, cum Ioannes hęre-
ticus non fuerit, & potuerit habere baptiſmum, quan-
I uis à Chriſto conceſſum, non tamen Chriſti proprium,
cum Chriſti habuerit charitatem, & poſſit hęreticus ha
bere baptiſmum Chriſti & peruerſitatem diaboli, ſicut
intus aliquis poteſt habere baptiſmum Chriſti & inui-
diam diaboli. At enim multo magis poſt hæreticum ba
ptizandum eſt, quia Ioannes hæreticus non erat, & ta-
men poſt eum baptizatum eſt. Sic dicit aliquis, multo
magis poſt ebrioſum baptizandum eſt, quia Ioannes ſo
brius erat, & tamẽ poſt eum baptizatum eſt, & quid re-
ſpondeamus ei, non habebimus niſi baptizatis à Ioãne
baptiſmum Chriſti non habentibus eſſe traditum, in
quibus autem eſt baptiſmus Chriſti, quibuſlibet eorum
peruerſitatibus nullo modo poteſt fieri, vt ſit in eis bap-
tiſmus Chriſti. Non itaque idcirco hæreticus ius bap-
tiſmi obtinere potuit, quia prior baptizauit, ſed quia
non ſuo baptiſmo baptizauit, & ſi ius baptizandi non
habuit, tamen Chriſti eſt quod dedit, & ille Chriſti eſt
qui accepit. Multa enim contra ius dantur, nec tamen
ideo vel nulla vel non data dicuntur. Neque enim &
ille qui ſeculo ſolis verbis & non factis renunciat, iure
accipit baptiſmum & tamen accipit. Nã tales in Eccle-
ſia & Cyprianus ſuis temporibus fuiſſe commemorat, K
& nos experimur, & gemimus. Mirum autem eſt quo
modo dicatur ſeparari à ſe & diuidi omnino non poſſe
baptiſmum & Eccleſiam. Si enim baptiſma in baptiza-
to inſeparabiliter manet, quo modo baptizatus ſeparari
ab Eccleſia poteſt, & baptiſmus nõ poteſt? In baptizato
autem inſeparabiliter baptiſma permanere manifeſtum
eſt, quia in quodlibet profundum malorum & in quã-
libet horribilem voraginem peccatorum irruat bapti-
zatus vſque ad apoſtaticã ruinam non caret baptiſmo,
& ideo per pœnitentiam redeunti non redditur, quia
eo non potuiſſe carere iudicatur. Baptizatum autẽ poſſe
ſeparari ab Eccleſia quis dubitauerit? Inde quippe om-
nes hæreſes exierunt, quæ vocabulo Chriſtiano deci- *An mali te*
piunt. Quamobrem quia manifeſtum eſt in bapti- *neant pri-*
zato eſſe baptiſmum, cum baptizatus ab Eccleſia ſepara *matum in*
tur, baptiſmus qui in illo eſt, cum illo vtique ſeparatur, *Eccleſia.*
& ideo non omnes qui tenent baptiſmum, tenent Ec- *Caput XVI*
cleſiam, ſicut non omnes qui tenent Eccleſiam, tenent
& vitam æternam. Aut ſi Eccleſiam tenere non dicim⁹,
niſi eos qui diuina mãdata cuſtodiunt, multos iam eſſe
concedimus baptiſmum tenentes, & Eccleſiam non te-
nentes. Quamobrem nõ præoccupat hæreticus baptiſ- L
mum, cum eum ab Eccleſia ſumpſerit. Nec potuit amit-
tere cum recederet, quem iam nõ habere Eccleſiam di-
cimus, & tamen habere baptiſmum concedimus. Nec
primatum quiſquã ſibi derogat & hęretico tribuit, quia
eum dicit ſecum abſtuliſſe, quod non legitime daret,
ſed tamen legitimum daret, nec iam legitime haberet,
ſed legitimum haberet. Primatus autem non eſt niſi in
ſancta cõuerſatione & vita bona, quo pertinẽt omnes,
ex quibus tanquam membris conſtat illa ſpõſa non ha- *Ephe.5.*
bens maculam neque rugam, Et illa colũba inter mul- *2.Retra.*
torum coruorum improbitatem gemẽs, Niſi forte cum *cap.18.*
Eſaii propter lenticulæ concupiſcentiã primatum per- *Cant.6.*
diderit, tenere primatum arbitrandi ſunt, fraudatores, *Gene.25.*
raptores, fœneratores, inuidi, ebrioſi, & cęteri huiuſmo-
di, quales in Eccleſia ſui temporis etiam per literas Cy-
prianus ingemuit. Quapropter aut quod eſt tenere Ec-
cleſiam, non hoc eſt in diuinis tenere primatum, aut ſi
omnis qui tenet Eccleſiam etiam primatum tenet, om-
nes illi iniqui Eccleſiam non tenent, qui tamẽ intus vi-
dentur & baptiſmum dare & habere à nullo noſtrum
negantur, Nam eos primatum in diuinis habere quis
dicat, niſi qui nihil diuinum ſapit? Sed iam ad il- M
la eloquia pacifica Cypriani, hoc eſt ad epiſtolæ finem *Encomium*
omnibus conſideratis pertractatiſque peruentum eſt, *Cypriani.*
quæ me legentem & ſæpe repetentem non ſatiant, tan- *Cap.XVII.*
ta ex eis iocunditas fraterni amoris exhalat, tanta dul-
cedo charitatis exuberat. Hæc tibi, inquit, breuiter pro *Verba Cy-*
noſtra mediocritate reſcripſimus frater chariſsime, ne- *priani in*
mini præſcribentes aut præiudicãtes, quo minus vnuſ- *epiſto. ad*
quiſque Epiſcoporum quod putat faciat, habẽs arbitrij *Iubaianũ*
ſui liberam poteſtatem. Nos quantum in nobis eſt, pro- *in fine.*
pter hæreticos cum collegis & coëpiſcopis noſtris non
contendimus, cum quibus concordiam & dominicam
pacem tenemus, maxime cũ & Apoſtolus dicat, Si quis *1.Cor.11.*
autem putauerit contentioſus eſſe, nos talem conſuetu-
dinem non habemus, neque Eccleſia dei: ſeruatur à no-
bis patienter & leniter charitas animi, honor collegij,
vinculum fidei, cõcordia ſacerdotij. Propter hoc etiam
libello de bono patientiæ, quantum valuit noſtra me-
diocritas, permittente & inſpirãte domino conſcripſi-
mus, quem ad te pro mutua dilectione tranſmiſimus.
In his verbis multa conſiderãda ſunt, quibus in hoc vi-
ro qui

A ro qui dilexit decorem domus domini, & locũ taber-
Pſal.25. naculi habitationis eius, Chriſtianæ charitatis fulgor
elucet. Primo quia id quod ſenſit nõ tacuit: deinde quia
tam mãſuete & pacifice protulit, quia cum his qui aliud
ſentiebant eccleſiaſticam pacem tenuit, quia in vnitatis
vinculo tantam ſalubritatem eſſe intellexit, quia eam
tantum dilexit, & ſobrie cuſtodiuit, quia vidit & ſenſit
etiam diuerſa ſentientes poſſe ſalua charitate ſentire.
Neque enim cum malis tenere ſe diceret diuinam con-
cordiam & dominicã pacem. Bonus quippe habere er-
ga malos pacem poteſt, tenere autem cum eis pacẽ non
poteſt, quam ipſi non tenent. Poſtremo quia nemini
præſcribens neque præiudicans, quo minus vnuſquiſq;
Epiſcoporum quod putat faciat, habens arbitrij ſui li-
beram poteſtatem, etiam nobis qualibuſcunque locum
dedit, pacifice ſecum iſta tractandi. Præſens eſt enim,
non ſolum per literas ſuas, ſed etiam per ipſam quæ in
illo maxime viguit, & mori nunquam potuit, charita-
tem. Huic ergo inhærere & conglutinari deſiderans, ſi
non impediar inconuenientia peccatorum meorum,
orationibus eius adiutus, diſcã ſi potero per literas eius
quanta pace per eum Eccleſiam ſuam dominus, & quã-
B to ſolatio gubernauerit, & per eius ſermonis affectum
viſceribus humilitatis indutus, ſi quid verius ſentio; cũ
orbe terrarum, non ei præponam cor meum, nec in eo
ipſo quod aliter ſentiens, non tamen diremptus eſt ab
orbe terrarum, Maius quippe in eo robur virtutis emi-
nuit, cum iſta quæſtio nondum diſcuſſa nutaret, quod
aliter ſentiens quàm multi collegæ, & tantam modera-
tionem obtinuit, vt Eccleſię dei ſanctam ſocietatẽ nul-
la ſchiſmatis labe truncaret, quàm ſi omnia non ſolum
veraciter, ſed etiã pariter ſine iſta virtute ſentiret. Ne-
que enim ei placeo, ſi eius ingenium facultatèmque ſer-
monis, & doctrinę vbertatem, ſancto concilio cuncta-
rum gentium, cui profecto interfuit per ſpiritus vnita-
tem, præponere affectem, præſertim iam eo in tali ve-
ritatis luce poſito, vbi certiſsime cernit, quod hic paca-
tiſsime requirebat. Ex illa enim vbertate hęc noſtra quę
videntur eloquia, tanquã infantilia rudimẽta deridet,
ibi videt qua regula pietatis hic egerit, vt nihil eſſet ei
in Eccleſia charius vnitate, ibi etiam ineffabili delecta-
tione cõtuetur quàm prouida & miſericordiſsima diſ-
1.Cor.1. penſatione deus infirma mundi elegit, vt tumores no-
C ſtros curaret, ſtulta mundi elegit vt confunderet ſapiẽ-
tes, atque in ordinibus membrorum Eccleſiæ ſuæ tam
ſalubriter omnia collocaret, ne de ingenio vel literis
ſuis quas adhuc ignorarent cuius munere haberẽt ele-
ctos ſe ad adiutorium euangelicum homines dicerent,
atque inde peſtifera inflarentur ſuperbia. O quàm gau-
det Cyprianus, quanto ſerenius in illa luce contuetur,
pro quanta ſalute humani generis factum ſit, vt inue-
niatur aliquid quod merito reprehendi poſsit, quanuis
in chriſtianis & piis literis oratorum, & non inuenia-
tur in literis piſcatorũ, De hoc ergo gaudeo ſanctæ il-
» lius animæ omnino ſecurus, neque vllo modo meas li-
» teras ab omni errato liberas audeo vel putare vel dice-
re, neque illius huic ſententiæ, in qua ei viſum eſt aliter
ſuſcipiendos ab hæreticis venientes, quàm vel in præ-
teritum ſuſcipiebantur, ſicut ipſe teſtatur, vel nunc ſuſ-
cipiuntur ſicut totius orbis Chriſtiani plenario conci-
lio rationabilis conſuetudo firmata eſt, meã præpono
ſententiam, ſed Eccleſiæ ſanctæ catholicæ quam ſic ille
dilexit & diligit, in qua tam vberem cum tolerãtia fru-
ctum attulit cuius vniuerſitas ipſe non fuit, ſed in eius
vniuerſitate permanſit, cuius radicem nunquam deſe-
ruit, ſed in cuius radice fœcundus vt eſſet fœcũdior ab D
agricola cœleſti purgatus eſt, Pro cui⁹ pace ac ſalute ne
ſimul cum zizaniis eradicaretur & triticum, tanta ma-
la hominum ſecũ in humilitate † conſtitutorum & ve- *† aliàs, vni tate.*
ritatis libertate redarguit, & charitatis virtute ſuſtinuit.

Vnde nos idem ipſe copioſiſsime admonet mul- *Intus mortui. Caput XVIII.*
tos in delictis ſuis & peccatis mortuos, quanuis ad Chri
ſti ſocietatem, & ad illius columbæ vnicæ innocẽtis &
ſimplicis membra non pertinentes, quæ ſi ſola baptiza-
ret, illi vtique non baptizarent, ſpecie tamen intus vi-
deri & baptizari & baptizare. Et in eis quanuis mor-
tuis, illius tamen baptiſmum viuere, qui non moritur, *Roma.6.*
& mors illi vltra non dominabitur. Cum ergo & in-
tus ſint mortui, neque latentes, nam non de illis tanta
diceret Cyprianus, qui vel non pertineant, [vel nondũ
pertineant] & foris ſint mortui, qui manifeſtius ad eam
vel non pertineant vel nondum pertineant, verumque
ſit non poſſe ab eo viuificari alterum, qui ipſe non vi-
uit, manifeſtum eſt eos qui intus à talibus baptizantur,
ſi vera cõuerſione cordis accedũt, ab eo viuificari cuius
eſt baptiſmus. Si autem ſeculo verbis ſolis & non factis
renunciant, quales Cyprianus & intus eſſe teſtatur, nec
ipſos viuificari niſi conuertãtur, & tamen verum habe- E
re baptiſmum, etiam ſi non conuertãtur, vnde & exte-
riores mortuos quanuis neque viuant, neque viuificẽt,
habere tamen baptiſmum viuum qui eis tunc proſit ad
vitam, ſi conuertantur ad pacem, ſimiliter manifeſtum *Deus & per malos ſanctificat.*
eſt. Quapropter qui nunc ab hęreſibus venientes in
eodem Chriſti baptiſmo, quem foris acceperant ſuſci-
piebant, & dicebant ſe veterem conſuetudinem ſequi, *Cap. XIX.*
ſicut etiam nũc ſuſcipit Eccleſia, fruſtra cõtra eos apud
veteres dicebatur hæreſes & ſchiſmata, prima adhuc
fuiſſe initia, vt hi illic eſſent qui de Eccleſia recedebãt,
& hic baptizati prius fuerant, quos tũc ad Eccleſiam re-
uertentes & pœnitentiam agentes, neceſſe non erat ba-
ptizari. Statim enim vnaquæque hæreſis vt exiſtebat, &
à congregatione catholicæ communionis exibat, non
dico alio die, ſed ipſo die poterat irruẽtes in ſe aliquos
baptizare. Et ideo ſi vetus hæc erat cõſuetudo vt ſic ſu-
ſciperentur, quod nec ipſi qui contrà diſſerebant nega-
re potuerunt, nulli paulò attentius aduertẽdi poteſt eſſe
dubium, etiam eos ſic eſſe ſuſceptos, qui foris in hære-
ſibus baptizati ſunt. Illud autem quid habeat rationis
non video, vt nondum dicatur ouis errans, cui quærẽti F
ſalutem Chriſtianam in hæreticorum incidere errorẽ,
& apud eos cõtigit baptizari, & ouis iam facta dicatur
in ipſa intus catholica, qui ſeculo verbis ſolis & non fa
ctis renunciauit, & in ea cordis falſitate baptiſmum ac-
cepit, Aut ſi & talis nõ fit ouis, niſi cum ſe ad deum ve-
raci corde conuerterit, ſicut iſte non quando fit ouis ba
ptizatur, ſi iam baptizatus erat, ſed ouis nõdum erat, ſic
& ille qui venit ab hæreticis vt ouis fiat, non tunc bapti
zandus eſt, ſi apud eos iam eodem baptiſmo baptizatus
erat, quanuis adhuc ouis nõ erat. Quapropter cum om-
nes etiam intus mali, auari, inuidi, ebrioſi, & contra di-
ſciplinam Chriſtianam viuẽtes, merito dici poſsint &
mendaces & tenebroſi & mortui & antichriſti, nun-
quid tamen propterea non baptizant, quia nihil poteſt
eſſe commune mendacio & veritati, tenebris & luci,
morti & immortalitati, antichriſto & Chriſto? Non
itaque de ſola conſuetudine, ſed etiam de veritatis ra-
tione præſumit, qui nullorum hominum peruerſitate
peruerſum fieri dicit dei ſacramentum, quod etiam in
peruerſis eſſe declaratur. Certe Ioãnes Apoſtolus aper-
tiſsime dicit, Qui odit fratrẽ ſuum, in tenebris eſt vſque *1.Ioan.2.*
adhuc.

Gadhuc. Et iterum, Qui odit fratrē ſuum, homicida eſt.
1.Ioan.3. Cur ergo intus tales baptizāt, quos in maleuola animat†
†diſſenſione. fuiſſe Cyprianus ipſe commemorat, Quo modo aquā
mundat & ſanctificat homicida? Quo modo benedi-
cunt oleum tenebræ? Si autem deus adeſt ſacramentis
& verbis ſuis per qualeſlibet adminiſtrētur, & ſacramē-
ta dei vbique recta ſunt, & mali homines quibus nihil
Cap.XX. proſunt, vbique peruerſi ſunt. Illud quale eſt vt ideo
putetur hæreticus non habere baptiſmum, quia nō ha-
bet Eccleſiam? Et vtique cum baptizatur, etiam de ſan-
cta Eccleſia interrogatur. Quaſi vero ille qui non factis
intus, ſed verbis ſeculo renunciat, nō hoc in baptiſmo
interrogetur. Sicut ergo huius falſa reſponſio non effi-
cit vt baptiſmus non ſit quem percipit, ſic & illius de
Eccleſia ſancta falſa reſponſio, non efficit vt baptiſmus
non ſit quem percipit. Et ſicut ille ſi poſtea quod falla-
citer reſponderat veraciter impleat, non ei baptiſmus
repetitur, ſed vita corrigitur, ſic & ille ſi poſtea veniat
ad Eccleſiā, de qua interrogatus falſum reſpōderat, quia
eam ſe habere dum non haberet putabat, ipſa quam nō
habebat ei datur, non quod acceperat iteratur. Cur au-
H tem ad verba quæ procedunt ex ore homicidæ, poſſit
tamen deus oleum ſanctificare, & in altari quod hære-
tici poſuerunt nō poſſit, neſcio, niſi forte cor hominis
quē fallaciter conuerſum intus nō impedit, lignū falla-
citer poſitum impedit foris, quo minus ſacramētis ſuis
adeſſe dignetur, nullis hominum falſitatibus impedi-
tus. Si ergo ad hoc valet quod dictum eſt in Euāgelio.
Ioan.9. Deus peccatorem non audit: vt per peccatorem ſacra-
menta non celebrentur, quo modo exaudit homicidā
De con. di. deprecantem, vel ſuper aquam baptiſmi, vel ſuper oleū,
4.cap.quo vel ſuper euchariſtiam, vel ſuper capita eorum quibus
modo deus. manus imponitur? Quæ omnia tamen & fiunt & valēt
etiam per homicidas, id eſt, per eos qui oderunt fratres
etiam in ipſa intus Eccleſia. Cū dare nemo poſſit quod
non habet: quo modo dat homicida ſpiritum ſanctū?
Et tamen ipſe intus etiam baptizat. Deus ergo dat etiā
Cap.XXI. ipſo baptizante, ſpiritum ſanctum. Quod vero ait,
Cypria.in baptizandus & innouandus eſt qui ad Eccleſiam venit,
epiſto.12. vt intus per ſanctos ſanctificetur: quid faciet ſi & intus
in non ſanctos incurrerit? An forte ſanctus eſt homici-
da? Et ſi propterea baptizatur in Eccleſia, vt hoc ipſum
I deponatur, quod homo ad deum veniens dum ſacer-
dotem quærit, in ſacrilegū fraude erroris incurrit, vbi
poſtea depoſitur⁹ eſt, ſi forte in ipſa intus Eccleſia dum
hominem dei quærit, in homicidam fraude erroris
incurrit? Si non poteſt in homine aliquid inane eſſe &
aliquid præualere, quare poteſt in homicida ſacramen-
tum ſanctum eſſe, & cor ſanctum non eſſe? Si quiſquis
ſanctum ſpiritum dare non poteſt, nec baptizare po-
teſt, cur intus baptizat homicida? Aut quo modo ſpiri-
tum ſanctum habet homicida, cum omnis qui ſpiritum
1.Ioan.2. ſanctum habet illuminatus ſit: qui autem odit fratrem,
in tenebris ſit vſque adhuc? Si quia vnus eſt baptiſmus
& vnus ſpiritus, ideo non poſſunt habere vnum baptiſ-
ma, qui non habent vnum ſpiritum, cur intus innō-
cens & homicida baptiſmum vnum habent, & eun-
dem ſpiritum non habent? Ita ergo poteſt hæreticus &
catholicus baptiſma vnum habere, & vnam Eccleſiam
non habere, ſicut poſſunt in catholica innocens & ho-
micida vnum habere baptiſma, & vnum ſpiritum non
habere: quia ſicut vnum eſt baptiſma, ſic vnus eſt ſpiri-
tus & vna Eccleſia: Ita fit vt hoc in quoque agnoſcendū
ſit quod habet, hoc ei dandum quod nō habet. Si nihil
poteſt ratum & firmum eſſe apud deū quod illi faciunt
quos dominus hoſtes & aduerſarios ſuos eſſe dicit, cur K
firmus eſt baptiſmus quem tradunt homicidæ? An ho-
ſtes & aduerſarios domini non dicimus homicidas?
Qui autem odit fratrem ſuum, homicida eſt. Quo mo- 1.Ioan.3.
do ergo baptizabant qui oderant Paulum ſeruū Chri-
ſti Ieſu, ac per hoc oderant & Ieſum, qui & Saulo dixit
ipſe, Quid me perſequeris: quando eius ſeruos perſeque- Acto.9.
batur, & in fine ipſe dicturus eſt, Cum vni ex minimis
meis non feciſtis, nec mihi feciſtis, Quamobrem om- Matth.25.
nes qui ex nobis exeunt, non ſunt ex nobis, ſed non om
nes qui nobiſcum ſunt ex nobis ſunt, ſicut area cum tri-
turatur, quicquid inde volat non eſt triticum, ſed non
quicquid ibi eſt triticum eſt. Ideoque & Ioannes, Ex no
bis, inquit, exierunt, ſed nō erant ex nobis. Si enim fuiſ- 1.Ioan.2.
ſent ex nobis, permāſiſſent vtique nobiſcum. Quapro-
pter ſacramentum gratiæ dat deus per malos: ipſam ve-
ro gratiam non niſi per ſeipſum vel per ſanctos ſuos: & De con.di.
ideo remiſſionem peccatorū vel per ſeipſum facit vel 4.cap.quo
per illius columbæ membra, quibus ait, Si cui dimiſeri- modo deus.
tis, dimittētur: ſi cui tenueritis, tenebuntur. Baptiſmum Ioan.20.
vero quod eſt ſacramentum remiſſionis peccatorum,
quia nulli dubium eſt habere etiam homicidas poſſe, L
qui in tenebris ſunt vſq; adhuc, quia de cordibus eorū
fraternum odium non excluſum eſt, ſiue nulla eis pec-
cata dimiſſa ſint, ſi non in melius mutato corde bapti-
zati ſunt, ſiue continuo dimiſſa redierint, & per ſeipſum
quia dei eſt, ſanctum eſſe cognoſcimus, & ſiue tradatur
ſiue accipiatur à talibus, nulla eorum peruerſitate vio-
lari, ſiue intus ſiue foris. Proinde conſentimus Cap.XXII.
Cypriano, hæreticos remiſſionem dare non poſſe, bap- Cyprianus
tiſmum autem dare poſſe, quod quidem illis & danti- in epiſto.12.
bus & accipientibus valeat ad perniciem, tanquam tā-
to munere dei male vtentibus: ſicut etiam maligni &
inuidi, quos & intus eſſe teſtatur, remiſſionem peccato-
rum dare non poſſunt, cum eos baptiſmum dare poſſe
omnes fateamur. Si enim de his qui in nos peccauerint
dictum eſt, Si non dimiſeritis peccata hominibus, nec Matth.6.
pater veſter dimittet vobis peccata veſtra: quanto ma-
gis fieri non poteſt vt eis peccata dimittantur, qui fra-
tres à quibus diliguntur oderunt, & in ipſo odio bapti-
zantur, quibus tamen poſtea correctis non rurſus ba-
ptiſmus datur: ſed ipſa venia quam tunc accipere non
meruerunt, in vera conuerſione præſtatur. Ideoque etiā M
illa quæ ad Quintum ſcribit Cyprianus, & illa quæ cū
collegis ſuis liberali Caldonio Iunio, & cæteris ad Sa-
turninum & Maximum & alios bene conſiderata, nul-
lo modo præferēda ſunt, aduerſus totius Eccleſię catho
licæ cōſenſionem, cuius ſe illi membra eſſe gaudebant,
& vnde ſe neque ipſi pręciderunt, neque diuerſa ſentiē-
tes præcidi paſſi ſunt, donec aliquando in domini vo-
luntate per plenarium concilium, licet poſt multos an-
nos quid eſſet rectius eluceret, non aliqua nouitate in-
ſtituta, ſed antiquitate roborata. Ad Pompeium etiā Ca.XXIII.
ſcribit Cyprianus de hac eadem re, vbi aperte indicat Cyprianus
Stephanum, quem Romanæ eccleſiæ Epiſcopum tunc in epiſtola
fuiſſe didicimus, non ſolum ſibi ad iſta non conſenſiſſe ad Pompe-
verūetiam contrà ſcripſiſſe atque præcepiſſe: Qui vtiq; ium.
Stephanus nō propterea communicauit hæreticis, quia
baptiſmo Chriſti quod in eorum peruerſitate integrū
manſiſſe cognouit, improbare non auſus eſt. Nam ſi nō
habent baptiſmum qui de deo praua ſentiūt, hoc poſſe
& intus accidere, iam ſatis, vt arbitror, diſputatum eſt.
Apoſtoli autem nihil quidem exinde præceperunt, ſed
conſuetudo illa quæ apponebatur Cypriano, ab eorum
traditione exordium ſumpſiſſe credenda eſt, ſicut ſunt
multa

A multa quæ vniuerſa tenet eccleſia, & ob hoc ab Apoſto
lis præcepta bene creduntur, quanquam ſcripta non re-
Tit.3. periantur. At enim ſcriptum eſt de hæreticis, quod à ſe-
metipſis damnati ſunt. Quid ergo? Et illi oon à ſemet-
ipſis damnati ſunt, de quibus dictum eſt, In quo enim
alterum iudicas temetipſum condemnas? His autem di
Roma.2. cit Apoſtolus, Qui prædicas non furandum furaris, &
Cyprianus cætera. Et tales profecto eraot illi, qui cum eſſent Epi-
in epiſtola ſcopi & cum ipſo Cypriaoo in vnitate catholica cōſti-
de lapſis. tuti, fundos inſidioſis fraudibus rapiebaot, prædicantes
1.Cor.6. vtique Apoſtoli verba dicentis, Neque rapaces regnū
dei poſsidebunt. Quapropter ipſius etiam epiſtolæ quæ
ad Pompeium ſcripta eſt, cæteras ſententias ex eiſdem
regulis breuiter percurrere non morabor: Contra mā-
datum dei eſſe, quod venientes ab hæreticis ſi iam illic
baptiſmum Christi acceperuot, baptizantur, quia ſcri-
pturarum ſanctarum teſtimoniis noo ſolum oſtendi-
tur, ſed plaoè oſtēdinir multos pſeudochriſtianos, quā-
uis noo habeant eandem charitatem cum ſanctis, ſine
Auguſtin⁹ qua nihil proſuot quæcunque ſancta habere potuerint,
B baptiſmum tamen communem habere cum ſanctis.
Quod iam ſatis atque vberrime demonſtratum eſt, ec-
cleſiam & ſpiritum & baptiſma dixit, abinuicem oon
poſſe ſeparari, & ideo qui ab eccleſia ſeparati ſuot & ab
ſpiritu ſancto, etiā à baptiſmo vult iotelligi ſeparatos.
Quod ſi ita eſt, cum quiſq; in eccleſia catholica baptiſ-
mum acceperit tandiu in eo manet quandiu io eccle-
ſia & ipſe manet: Si autem inde diſceſſerit, diſceſsit à
baptiſmo, quod oon ita eſt: Nam ideo redeunti non
redditur, quia cum diſcederet oon amiſit. Quemad-
modum autem ſpiritum ſanctum ſicut habent filij di-
lecti, ooo habent filij maligni, & tamen baptiſmum
Sapien.1. habent, ſic & eccleſiam ſicut habent catholici, non ha-
bent hæretici, & tameo baptiſmum habeot: Nam ſpi-
ritus ſaoctus diſciplinæ fugiet fictum, oec tamen eū ef-
fugiet baptiſmus. Itaque ſicut poteſt baptiſma eſſe, & vn
de ſe aufert ſpiritus ſanctus, ita poteſt eſſe baptiſma vbi
De con.di. non eſt eccleſia. Manus autem impoſitio ſi oon adhibe-
4.cap quo retur ab hæreſi venienti, tanquam extra omnem culpā
modo deus. eſſe iudicaretur, propter charitatis autem copulationē
quod eſt maximum donum ſpiritus ſaocti, ſine quo nō
valeot ad ſalutem quæcūque alia ſancta in homine fue
C.XXIIII. rint, manus hæreticis correctis impooitur. Iam de
C templo dei & quo modo accipieodum ſit, quotquot
Galat.3. in Chriſto baptizati eſtis, Chriſtū induiſtis, ſatis diſſe-
ruiſſe me memini. Neque enim auari tēplum dei ſunt
2.Cor.6. cum ſcriptum ſit, Quæ ſocietas templo dei cum idolis?
De conſe.1 Et auariciam idololatriam eſſe, teſtimonium Pauli Cy-
diſt.4.cap. priaous aſſumpſit. Induuot autem homines Chriſtum
quo modo aliquando vſque ad ſacramenti perceptionem, aliquā-
de⁹.4.ſen. do & vſque ad vitæ ſanctificationem, atque illud pri-
diſt.4.cap. mum & bonis & malis poteſt eſſe commune, hoc autē
quaritur alterum proprium eſt bonorum & piorum? Quapro-
ergo. pter ſi baptiſma eſſe ſine ſpiritu noo poteſt, habent &
ſpiritum hæretici, ſed ad peroiciem, oon ad ſalutem, ſi-
1.Reg.18. cut habuit Saül. Nam per nomē Chriſti in ſpiritu ſan-
Marci.9. cto eiiciūtur dæmonia, quod & ille poterat qui erat ex-
tra eccleſiam, de quo diſcipuli domino ſuggeſſerunt, ſi-
cut habent auari, qui tamen noo ſunt templū dei: Quo-
oiam quæ ſocietas templo dei cum idolis? Si autem oō
habeot auari ſpiritum dei, & tamen habent baptiſma,
poteſt eſſe ſine ſpiritu baptiſma. Si propterea filios dei
generare ooo poteſt hæreſis per Chriſtum, quia Chri-
ſti ſpooſa non eſt, nec turba illa malorum intus conſti-
tutorum poteſt, quia & ipſa Chriſti ſponſa non eſt. De-

ſignatur eoim Chriſti ſponſa ſioe macula & ruga: Ergo D
aut non omnes baptizati filij ſunt dei, aut poteſt & ooo Ephe.5.
ſponſa generare filios dei. Sicut autem quæritur, vtrum 2.Retra.
ſpiritaliter oatus ſit qui baptiſmum Chriſti apud hære- cap.18.
ticos accepit, ita quæri poteſt vtrū ſpiritaliter natus ſit,
qui baptiſmum Chriſti non ad deum veraci corde cō-
uerſus in catholica accepit, oec tameo ideo baptiſmum
nō accepit. Iam illa quæ in Stephaoū irritatus effudit, Cap.XXV.
retractare nolo, quia & non opus eſt. Eadē quippe ipſa Cyprianus
dicūtur quæ iā ſatis diſcuſſa ſunt, & ea præterire melius ad Pompeiū
eſt, quæ periculum pernicioſæ diſſenſionis habueruot.
Stephanus autem & abſtioendos putauerat, qui de ſuſ-
cipiendis hęreticis priſcam conſuetudioem coouellere
conarētur. Iſte autem quæſtionis ipſius difficultate per-
motus, & ſanctis charitatis viſceribus largiſsime præ-
ditus, io vnitate cum eis maoendum qui diuerſa ſenti-
rent: Ita quamuis commotius, ſed tamen fraternè indi-
gnetur, vicit tamen pax Chriſti in cordibus eorum, vt
in tali diſceptatione nullum ioter eos malum ſchiſma-
tis oriretur. Noo autem hinc vberius excreuerunt hæ-
reſes & ſchiſmata, quia id quod io eis Chriſti eſt ap- E
probatur, quod autem ipſorum eſt improbatur. Magis
enim qui hanc legem rebaptizandi tenueruot, in plura
fruſta conciſi ſunt. Iam vero cum dicit Epiſco- Cap.XXVI
pum docibilem eſſe debere, & adiungit, docibilis autē 2.Timo.2.
ille eſt qui eſt ad diſcendi patientiam lenis & mitis, o-
portet enim Epiſcopos oon tantum docere, ſed & diſ-
cere, quia & ille melius docet qui quotidie creſcit &
proficit diſcendo meliora. His vtique verbis ſatis indi-
cat vir ſanctus & pia charitate præditus, non eſſe me-
tuendum ſic eius epiſtolas legere, vt ſi quid poſtea plu-
ribus & diuturnioribus inquiſitiooibus compertum ec-
cleſiam confirmauit, non ambigamus, quia ſicut multa
erant quę doctus Cyprianus doceret, ſic erat & aliquid
quod Cyprianus docibilis diſceret. Quòd autem nos
admonet, vt ad footem recurramus, id eſt, ad Apoſto-
licam traditionem, & iode canalem in noſtra tempora
dirigamus, optimum eſt, & ſioe dubitatiooe facieodū.
Traditum eſt ergo nobis, ſicut ipſe commemorat ab
Apoſtolis, quòd ſit vnus deus & vnus Chriſtus, & vna Ephe.4.
ſpes, & vna fides, & vna Eccleſia, & baptiſma voum. F
Cur ergo ſi Apoſtolorum tēporibus iooeniamus fuiſſe
quoſdam quibus voa ſpes non erat & vnum baptiſma
erat, non ex ipſo fonte ita in oos ducitur veritas, vt ap-
pareat nobis ſic fieri poſſe, vt cum ſit vna eccleſia ſit
ſpes voa, & baptiſma vnum, habeant tamen voum ba-
ptiſma qui non habent vnam Eccleſiam, ſicut illis etiā
temporibus fieri potuit vt baptiſma vnum habereot,
qui vnam ſpem oon habereot? Quo modo eoim habe-
bant vnam ſpem cum ſanctis & iuſtis illi qui dicebant, 1.Cor.15.
Manducemus & bibamus, cras enim moriemur, dicē-
tes, quod non eſſet reſurrectio mortuorum: & tamē in
ipſis erant quibus idem dicit Apoſtolus, Nunquid Pau- 1.Cor.1.
lus pro vobis crucifixus eſt, aut in nomine Pauli bapti- 1.Cor.15.
zati eſtis? Ad eos enim apertiſsime ſcribit, dicens, Quo C.XXVII.
modo quidam io vobis dicuot, quia reſurrectio mor- Canti.4.
tuorum non eſt? Et quod in Cantico Cantico-
rum Eccleſia ſic deſcribitur, Ortus cōcluſus, ſoror mea
ſponſa, fons ſignatus, puteus aquæ viuæ, paradiſus cum
fructu pomorum: hoc intelligere non audeo niſi in
ſanctis & iuſtis, non io auaris & fraudatoribus, & rap-
toribus, & fœneratoribus, & ebrioſis, & inuidis, quos
tameo cum iuſtis baptiſmum habuiſſe communem cū
quibus communem non habebant vtique charitatem,
ex ipſius Cypriani literis ſicut ſæpe commemoraui,
vberius

G vberius diſcimus & docemus Nam dicat mihi aliquis,
quo modo irripſerint in ortum concluſum & fontem
ſignatum, quos ſeculo ſolis verbis & non factis renun-
Ephe.5. ciaſſe Cyprianus, & tamen intus fuiſſe teſtatur? Si enim
Can.4. & ipſi ibi ſunt, & ipſi ſponſa Chriſti ſunt, ita ne vero
2.Retracta talis eſt illa ſine macula & ruga, & illa ſpecioſa colum-
18. ba tali membrorum parte † turpatur? An iſtæ ſuot ſpi-
† poſſe næ, in quarum medio eſt illa ſicut lilium, quod io eodē
Canti.2. cantico dicitur? Inquantum ergo lilium, intātum & or-
Canti.4. tus concluſus & fons ſignatus, in illis videlicet iuſtis,
Roma.2. qui in occulto Iudæi ſunt circuociſione cordis. Omnis
Pſal.44. enim pulchritudo filiæ regum intrinſecus, in quibus eſt
numerus certus ſanctorum prædeſtinatus ante mundi
conſtitutionem. Illa vero multitudo ſpinarum, ſiue oc-
cultis ſiue apertis ſeparationibus, forinſecus adiacet ſu-
Pſal.39. per numerum, Annunciaui, inquit, & locutus ſum, mul-
tiplicati ſunt ſuper numerum, Numerus ergo ille iuſto-
Roma.8. rum, qui ſecundum propoſitum vocati ſunt de quibus
2.Timo.2. dictum eſt, Nouit dominus qui ſunt eius: ipſe eſt ortus
Canti.4. concluſus, fons ſignatus, puteus aquæ viuæ, paradiſus
cum fructu pomorum, Ex hoc numero quidam ſpirita-
1.Cor.12. liter viuunt, & ſupereminentem viam charitatis ingre-
H diūtur, & cum præoccupatum hominem in aliquo de-
licto inſtruunt in ſpiritu lenitatis, intendunt ne & ipſi
Galat.6. tententur, & cum forte & ipſi præoccupantur, reprimi-
tur in eis aliquantulum, non autem extinguitur chari-
tatis affectus: rurſuſque reſurgens & ioardeſcens, pri-
Pſal.118. ſtino curſui reſtituitur. Norunt enim dicere, Dormita-
uit anima mea præ tædio, confirma me in verbis tuis.
Philip.4. Cum autem aliquid aliter ſapiūt, id quoque illis in cha-
Epheſ.4. ritatis flagrantia permaoenribus, nec rumpentibus vin-
culum pacis, deus reuelabit. Quidam vero adhuc car-
nales & animales prouectus ſuos inſtanter exercent, &
vt cibo ſpiritalium fiant idonei, ſanctorum myſterio-
rum lacte nutriuntur, ea quæ in prauis moribus popu-
lari etiam iudicio manifeſta ſuot, in dei timore deuitāt,
& vt minus minuſque in rebus terrenis & temporali-
bus delectentur, vigilantiſsime ſatagunt, regulaza fi-
dei diligenter inquiſitam firmiſsime tenent, & ſi quid
ab ea deuiant, cito authoritate catholica corriguntur,
quamuis in eius verbis pro ſenſu carnali, variis adhuc
phantaſmatum concurſibus fluctuent. Sunt etiam qui-
dam ex eo oumero qui adhuc nequiter viuāt, aut etiam
I in hæreſibus, vel io gentilium ſuperſtitionibus iace-
ant, & tamen etiam illic nouit dominus qui ſunt eius.
2.Timo.4 Nanque in illa ineffabili præſciētia dei, multi qui foris
vidētur intus ſunt, & multi qui intus vidētur foris ſunt.
Ex illis ergo omnibus, qui vt ita dicam, intrinſecus &
Canti.4. in occulto intus ſunt, conſtat ille ortus concluſus, fons
ſignatus, puteus aquæ viuæ, paradiſus cū fructu pomo-
rum. Horum munera conceſſa diuinitus, partim ſunt
propria, ſicut in hoc tempore infatigabilis charitas, &
in futuro vita æterna, partim vero cum malis peruer-
ſiſque communia, ſicut omnia cætera in quibus ſunt &
Qualiter ſacroſancta myſteria. Hinc itaque iam facilior &
per arcam expeditior nobis arcæ illius, cuius Noë fabricator & gu
Noe Eccle- bernator extitit, conſideratio proponitur. Ait enim Pe-
ſia figuretur trus, In arca Noë pauci, id eſt, octo animæ hominum
Ca.XVIII. ſaluæ factæ ſunt per aquam, quod & vos ſimili forma
1.Petr.3. baptiſma ſaluos fecit, nō carnis depoſitio ſordium, ſed
conſcientiæ bonæ interrogatio. Quapropter ſicut ap-
paret homioes in vnitate catholica baptizati, qui ſecu-
lo ſolis verbis non factis renunciant, quo modo perti-
nent ad huius arcæ myſterium in quibus non eſt con-
ſcientiæ bonæ interrogatio? Aut quo modo ſalui fiunt
per aquam qui ſaocto baptiſmate male vtentes, cum vi- K
deantur eſſe intus vſque in finem vitæ in flagitioſis &
perditis moribus perſeuerant? Aut quo, modo non ſunt
per aquam ſaluati, quos in præteritū cum eo baptiſmate
quod in hæreſi acceperant, in Eccleſiam ſimpliciter ad-
miſſos Cyprianus ipſe commemorat? Eadem quippe *Cyprianus*
arcæ vnitas eos ſaluos fecit, in qua nemo niſi per aquā *in epiſto. ad*
ſaluatus eſt. Ipſe enim dicit, Potens eſt domious miſeri- *Iubaianū.*
cordia ſua indulgeotiam dare, & eos qui ad Eccleſiam
ſimpliciter admiſsi, in Eccleſia dormierunt, ab Eccleſiæ
ſuæ muneribus non ſeparare. Si non per aquam, quo
modo in arca? Si non in arca, quo modo io Eccleſia?
Si autem in Eccleſia, vtique in arca, & ſi in arca, vtique
per aquam. Poteſt ergo fieri vt quidam foris baptizati,
per dei præſcientiam verius intus baptizati deputeotur
quia illic eis aqua incipit prodeſſe ad ſalutem: Neque
enim aliter dici poſſunt ſalui facti in arca niſi per aquā:
Et rurſus quidam qui videbantur intus baptizati, per
eandem præſcientiam dei foris baptizati verius depu-
tentur. Male quippe vtentes baptiſmo per aquam mo-
riuntur, quod nulli tunc accidit, niſi qui præter arcam
fuit. Certe manifeſtum eſt id quod dicitur in Eccleſia L
intus & foris, in corde noo in corpore cogitandum,
quandoquidē omnes qui corde ſunt intus in arcæ vni-
tate, per eandem aquam ſalui fiunt, per aquam omnes
qui corde ſunt foris, ſiue etiam corpore foris ſint, ſiue
non ſiot, tanquam vnitatis aduerſarij moriuntur. Sicut
ergo non alia, ſed eadem aqua in arca poſitos ſaluos fe-
cit & extra arcā poſitus interemit, ſic nō alio, ſed eodē
baptiſmo, & boni catholici ſalui fiunt, & mali catho-
lici vel hæretici pereunt. Quid autem beatiſsimus Cy-
prianus de catholica ſentiat, & quo modo eius autho-
ritate penitus obterantur hæretici: quanquam multa di-
xerim, ſeorſum tamen ſi domino placuerit, aliquaoto
vberius atque manifeſtius dicere ſtatui, cum prius de
concilio eius dixero quæ deberi à me puto, quod in dei
voluntate ſequenti volumine aggrediar.

Libri quinti finis.

DIVI AVRELII AVGVSTI-ni Hipponenſis Epiſcopi, de baptiſmo contra Donatiſtas, Liber ſextus. M

POTERAT iam fortaſſe ſuffice- *De his qui*
re quòd toties repetitis rationibus *præpoſtere*
& multipliciter diſputando verſa- *imitantur*
tis atque tractatis, adiunctis etiam *Cyprianum*
diuinarum ſcripturarum documē- *Caput.I.*
tis, & ipſius Cypriani tot teſti- *1.q.1 c.etiā*
monius ſuffragantibus, iam etiam *corde.*
corde tardiores, quantum exiſtimo intelligunt, baptiſ-
mum Chriſti nulla peruerſitate hominis, ſiue dantis,
ſiue accipientis poſſe violari. Nec ob aliud illis tempo- *De con. di.*
ribus quando iſta quæſtio contra vtilem conſuetudinē *4.cap.quo*
diſputationibus ſalua charitate atque vnitate altercan- *modo deus.*
tibus diſcutiebatur, viſum eſt quibuſdam etiā egregiis
viris antiſtitibus Chriſti, inter quos præcipue beatus
Cyprianus emioebat, non eſſe poſſe apud hæreticos vel
ſchiſmaticos baptiſmum Chriſti, niſi quia non diſtin-
guebatur ſacramentum ab effectu vel vſu ſacramenti:
Et quia eius effectus atque vſus in liberatione à peccatis
& cordis rectitudine apud hęreticos non inueniebatur,
ipſum quoque ſacramentum non illic eſſe putabatur:
Sed

A Sed conuertentibus oculos ad interioris paleæ multitu-
dinem, cũ & hi qui in ipſa vnitate peruerſi ſunt & per-
ditè viuunt appareãt remiſsionem peccatorum nec da-
re poſſe nec habere, quia non malignis ſed bonis filiis
Ioan.20. dictum eſt, Si cui dimiſeritis peccata dimittuntur ei: ſi
cui tenueritis, tenebuntur: habere tamen & dare & acci-
pere baptiſmi ſacramentum, ſatis eluxit paſtoribus ec-
cleſiæ catholicæ toto orbe diffuſæ, per quos poſtea ple-
narij concilij authoritate originalis conſuetudo firma-
ta eſt, & ouem quæ foris errabat, & dominicum chara-
cterem à fallacibus deprędatoribus ſuis foris acceperat,
venientem ad Chriſtianæ vnitatis ſalutem, ab errore
corrigi, à captiuitate liberari, à vulnere ſanari, characte-
rem tamen dominicum in ea agnoſci potius quàm im-
probari, quandoquidem ipſum characterem multi &
lupi & lupis infigunt, qui videntur quidem intus eſſe,
veruntamen ad illam ouem, quæ etiam ex multis vna
eſt non pertinere, morum ſuorum fructibus conuincũ-
tur, in quibus in finem vſque perdurãt: Quia ſecundum
Matth.7. præſcientiam dei, ſicut multæ oues errant exterius, ſic
2.Timo.2. multi lupi inſidiantur interius: Inter quos tamen nouit
B dominus qui ſunt eius, qui non audiunt vocem niſi pa-
Matth.23. ſtoris, etiam cum clamat per ſimiles Phariſæorum, de
1.Timo.1. quibus dictum eſt, Quæ dicunt, facite. Sicut enim ho-
mo ſpiritalis habens finem præcepti, id eſt, charitatem
de corde puro, & conſcientia bona, & fide non ficta
Sapien.9. poteſt aliquid ex corpore quod adhuc corrumpitur &
Philip.3. aggrauat animam, minus liquide cernere & aliter ſape-
re quod in eadem charitate permanenti deus cum vo-
luerit reuelabit, ſic in homine carnali atque peruerſo
poteſt aliquod bonum & vtile reperiri, quod aliunde ſit
non ex ipſo: Nam vt in palmite fructuoſo inuenitur ali-
quid quod purgandum ſit, vt maiorem fructum ferat,
ita & in arundine ſterili atque arida vel alligata ſolet
vua pendere: Et ideo ſicut ſtultum eſt fructiferi palmitis
purgamenta diligere, commode autem facit qui poma
ſuauia vbicunque ſuſpenſa non reſpuit, ita quiſquis ab
vnitate præciſus propterea rebaptizat, quia Cypriano
viſum eſt ab hæreticis venientes denuo baptizari opor-
tere, laudanda in tãto viro auerſatur, & emendanda ſe-
ctatur, nec ea ipſa quæ ſectatur aſſequitur: Ille enim dum
zelo dei grauiter deteſtatur eos qui ſe ab vnitate ſepara-
uerunt, etiam ab ipſo baptiſmate ſeparatos eſſe arbitra-
tus eſt, iſti autem parum ſceleris putantes, quod ipſi à
C Chriſti vnitate ſeparati ſunt, etiam baptiſmum eius il-
lic non eſſe & ſecum exiiſſe cõtendunt. Tam ergo lon-
ge ſunt à fœcunditate Cypriani, vt nec purgamẽtis eius
Nec in Petro imitanda omnia. æquentur. Item quiſquis non habens charitatem,
& perditas vias morum ingrediens peſsimorum, intus
videtur eſſe cum foris ſit, & baptiſmum Chriſti nec in
Caput.II. hæreticis repetit, nihil eius adiuuat ſterilitatem quod
non fœcundatur ſuo, ſed fructu oneratur alieno. Fieri
autem poteſt vt aliquis vigeat in radice charitatis; & in
quo Cyprianus aliter ſapuit recte ſapiat, & tamẽ in Cy-
priano, quàm in iſto plura fœcunda ſint, & in iſto quàm
in Cypriano plura purganda ſint: Non ſolum itaque
malos catholicos nullo modo comparamus, ſed nec
bonos facile coæquamus beato Cypriano, quem inter
raros & paucos excellentiſsimæ gratiæ viros numerat
pia mater Eccleſia, quamuis iſti & apud hæreticos co-
gnoſcant baptiſmum Chriſti, illi autem aliter viſum ſit,
vt per eum minus aliquid videntem, & in vnitate fir-
miſsime permanẽtem, manifeſtius demonſtraretur hæ-
reticis, quàm ſacrilego ſcelere rumperetur vinculum
pacis, Neque enim Phariſæi cæci, quamuis dicentes ali-

quando quod fieri debeat, comparandi erant Apoſtolo D
Petro, quamuis dicenti aliquãdo quod fieri non debeat: *Galat.2.*
Nõ ſolum autem iſtorum ariditas illius viriditati con-
ferenda non eſt, ſed nec aliorum fructus illius vbertati
adæquandus eſt. Gentes enim nemo iudaizare nunc co-
git, nec ideo tamen quiſquam nunc in Eccleſia quan-
tumlibet profecerit, Petri apoſtolatui conferendus eſt.
Quapropter reddens debitam reuerentiam dignúm-
que honorem quantum valeo perſoluens pacifico Epiſ-
copo & glorioſo Martyri Cypriano, audeo tamen di-
cere eum aliter ſenſiſſe de ſchiſmaticis vel hæreticis ba-
ptizandis, quàm poſtea veritas prodidit, non ex mea,
ſed ex vniuerſæ eccleſiæ ſententia, plenarij concilij au-
thoritate roborata atque firmata: ſicut venerans pro ſui
merito Petrum primum Apoſtolorum & eminentiſsi-
mum martyrem, audeo tamen dicere, non eum recte fe-
ciſſe vt gentes Iudaizare cogeret, etiam hoc enim dico,
non ex mea, ſed ex Apoſtoli Pauli ſalutari doctrina, per
Eccleſiam vniuerſam retenta atque ſeruata. Diſputans
ergo de ſententia Cypriani, multũ infra merita poſitus
Cypriani, dico ſacramentum baptiſmi & bonos & ma-
los poſſe habere, poſſe dare, poſſe accipere, & bonos qui- E
dem vtiliter ac ſalubriter, malos autem pernicioſe ac
pœnaliter, cum illud tamen in vtriſque ſit æqualiter in-
tegrum, atque nihil intereſſe ad eius æqualem in omni-
bus integritatem, quanto peior id habeat inter malos,
ſicut nihil intereſt quanto melior id habeat inter bo-
nos: Ac per hoc etiam nihil intereſt quanto peior det,
ſicut nihil intereſt quanto meliori det: Atque ita nihil
aliud intereſt quanto peior id accipiat, ſicut nihil inter-
eſt quanto melior accipiat. Illud autem per ſeipſum &
in eis qui non æqualiter iniqui ſunt, æqualiter ſanctum
eſt. Habere autem baptiſmum, & tradere & accipe- *Cap.III.*
re malos nequaquam in melius commutatos, & de
ſcripturis canonicis & de ipſius Cypriani literis ſatis, vt
arbitror, demonſtrauimus, quos non pertinere ad ſan-
ctam eccleſiam dei, quamuis intus eſſe videantur, ex
hoc apertiſsime apparet, quia iſti ſunt auari, raptores,
fœneratores, inuidi, maleuoli & cætera huiuſmodi: Illa *Canti.6.*
autem columba vnica, pudica & caſta, ſponſa ſine ma- *Ephe.5.*
cula & ruga, ortus concluſus, fons ſignatus, paradiſus *2. Retract.*
cum fructu pomorum, & cætera. quæ de illa ſimiliter *cap.18.*
dicta ſunt, quod non intelligitur niſi in bonis & ſanctis *Cant.4.*
& iuſtis, id eſt, non tantum ſecundum operationes mu- F
nerum dei bonis maliſque communes, ſed etiam ſecun-
dum intimam & ſupereminentem ſpiritus ſancti gra-
tiam habentibus, quibus dominus dicit, Si cui dimi- *Ioan.20.*
ſeritis peccata, dimittuntur ei: & ſi cui tenebitis, tene-
buntur. Ac per hoc nihil idoneum dici, cur non *Per malum miniſtrum piorum ſocietas cõdonat peccata*
poſsit malus etiam tradere baptiſmum, qui poteſt habe-
re, & ſicut pernicioſe habet ita etiam pernicioſe trade-
re, non quia tale aliquid tradidit, nec quia talis tradit,
ſed quia tali tradit. Nam cum malus tradit bono, id eſt,
in vnitatis vinculo, veraci conuerſione mutato, inter *Cap.IIII.*
bonum ſacramentum quod traditur, & bonum fide- *De conſe.*
lem cui traditur, tradentis malicia ſuperatur: Et cum *diſt.4.cap.*
illi veraciter ad deum conuerſo peccata dimittuntur, *quo modo*
ab eis dimittuntur, quibus ipſa veraci conuerſione con- *deus.*
iungitur: Idem quippe ſpiritus ſanctus ea dimittit, qui *Eccleſia occulta.*
datus eſt omnibus ſanctis ſibi charitate cohærentibus,
ſiue ſe nouerint corporaliter ſiue non nouerint: Simili-
ter cum alicuius peccata tenentur, ab eis vtique tenẽtur, *Baptiſmum & malus dat malo.*
à quibus ſe ille cui tenentur, vitę diſsimilitudine & pra-
ui cordis auerſione diiũgit, ſiue illum corporaliter no-
uerint, ſiue non nouerint. Quapropter omnes *Cap.V.*

G mali ſpiritaliter à bonis ſeiuncti ſunt: ſi autem etiam corporaliter aperta diſſenſione ſeparentur, peiores fiũt. Sed vt dictum eſt, nihil intereſt ad baptiſmi ſanctitatem, quanto quiſque peior id habeat, & quanto peiori tradat, poteſt tamen tradere ſeparatus, ſicut poteſt habere ſeparatus, ſed quam pernicioſe tradere, ille autem cui tradit poteſt ſalubriter accipere, ſi ipſe non ſeparatus accipiat, ſicut pleriſq; accidit vt catholico animo & corde ab vnitate pacis non alienato, aliqua neceſſitate mortis ingruentis, in aliquem hæreticum irruerent, & ab eo Chriſti baptiſmum ſine illius peruerſitate perciperent, & ſiue defuncti ſiue liberati nequaquam apud eos remanerent, ad quos nunquam corde tranſierant. Si autem etiam & ipſe ſeparatus acceperit, tanto pernicioſius accipit, quanto maius bonũ eſt quod non bene accipit, & tanto magis valet ad exitium ſeparato, quanto magis poſſet ad ſalutem valere coniuncto. Et ideo ſi ab illa peruerſitate correctus & à ſeparatione conuerſus venerit ad catholicã pacem, ſub eodem baptiſmate quod acceperat, eius peccata dimittuntur propter vinculũ charitatis, ſub quo baptiſmate peccata eius tenebantur propter ſacrilegium diuiſionis, quia illud &
H in homine iuſto & in homine iniuſto ſemper ſanctum eſt, quod neque æquitate alicuius augetur, neq; alicuius iniquitate minuitur. Quæ cum ita ſint, quid huic perſpicuæ veritati obſuit, *quod multi coëpiſcopi Cypriano in illam ſententiam conſenſerunt, ſuáſque in idem conuenientes proprias protulerunt, niſi vt magis magiſque illius viri erga vnitatem Chriſti charitas innoteſcat? Si enim ſolus iſta ſentiens nullo conſentiente remaneret, videretur propterea refriguiſſe ab ſcelere ſchiſmatis, quia ſocios non inueniebat erroris. Tam multis autem ſibi conſentientibus quod cũ cęteris diuerſa ſentientibus in vnitate permanſit, catholicæ vniuerſitatis ſanctiſsimum vinculum, non timore ſolitudinis, ſed pacis amore ſeruauit. Quapropter poſſet quidam iam videri ſuperfluum cæterorum etiam illius concilij Epiſcoporum, ſingulas retractare ſententias. Sed quoniam corde tardiores non putantes eſſe reſponſum, ſi alicui loco cuiuſque ſermonis non ibi ſed alibi reſpondeatur, quod illuc etiam poſsit adhiberi, melius multum
I legendo atteruntur vt acuantur, quàm parum intelligendo conquiruntur vt redarguantur. Primum ergo ipſius Cypriani conſultationem, qua indicatur anima pacifica & exundans vbere charitatis, vnde concilium ipſum incipit, iterum conſiderãdam commemoremus. Audiſtis, inquit, collegæ dilectiſsimi, quid mihi Iubaianus coëpiſcopus noſter ſcripſerit, conſulens mediocritatem noſtrã de illicito & prophano hæreticorum baptiſmo, & quid ego ei reſcripſerim, cenſens ſcilicet quod ſemel atque iterum & ſępe cenſuimus, hæreticos ad eccleſiam venientes, eccleſiæ baptiſmo baptizari & ſanctificari oportere. Item lectæ ſunt vobis & aliæ Iubaiani literæ, quibus pro ſua ſyncera & religioſa deuotione ad epiſtolam noſtram reſcribens, non tantum conſenſit, ſed & inſtructum ſe eſſe gratias egit. Supereſt vt de hac ipſa re ſinguli quid ſentiamus proferamus: Neminem iudicãtes, aut à iure communionis aliquem ſi diuerſum ſenſerit amouentes. Neque enim quiſquã noſtrum Epiſcopum ſe eſſe Epiſcoporum conſtituit, aut tyrannico errore ad obſequẽdi neceſſitatem collegas ſuos adigit, quum habeat omnis Epiſcopus pro licẽtia libertatis & poteſtatis ſuæ arbitrium proprium, tanquam iudicari ab alio non poſsit, quum nec ipſe poteſt alterum iudicare: ſed expectemus vniuerſi iudicium domini noſtri Ieſu Chriſti, qui vnus & ſolus habet poteſtatem & præ- K ponendi nos in Eccleſiæ ſuæ gubernatione, & de actu noſtro iudicandi. Iam ſatis quantum arbitror non ſolum ad Epiſtolam quam Iubaiano ſcripſit, ſed etiam ad illam quã ad Quintum dedit & ad illam quam cum quibuſdam collegis ad quoſdam collegas, & ad illam quam ad Pompeium quantum potuimus pro vniuerſitate catholicæ communionis atque concilij, in cuius vnitate iſti tanquam pia membra manſerunt, libris ſuperioribus diſputauimus. Quapropter iam vnum opportunum videtur, quid etiam cæteri ſingillatim cenſuerint conſiderare ea libertate quam nobis etiam ipſe non abrogauit, dicẽs, Neminem iudicantes, aut à iure communionis aliquem ſi diuerſum ſenſerit amouentes. Quod eum non puto propterea dixiſſe vt cogitationes tacitas collegarum, tanquam de abdito erutas tali ſecuritate captaret, ſed quòd reuera pacem vnitatemque diligeret, ex aliis ſimilibus videre facillimum eſt, vbi ad ſingulos ſcribit ſicut ad ipſum Iubaianum. Hæc tibi, inquit, breuiſsime pro noſtra mediocritate reſcripſimus frater chariſsime, nemini pręſcribentes aut pręiudicantes quo minus vnuſquiſque Epiſcoporum quod putat faciat, habens arbitrij ſui liberã poteſtatem. Et ne quiſ- L quam ſi hac eadem libera poteſtate diuerſa ſentiret, pellendus à cęterorum conſortio videretur, ſequitur & dicit, Nos quantum in nobis eſt propter hæreticos cum collegis & coëpiſcopis noſtris non contendimus, cum quibus diuinam concordiam & dominicam pacem tenemus. Et paulopoſt, Seruatur, inquit, à nobis patienter & leniter charitas animi, collegij honor, vinculũ fidei, concordia ſacerdotij. Sic & in epiſtola quam ſcripſit ad Magnum, cum de baptiſmo tinctorum & perfuſorum quæreretur, vtrum aliquid intereſſet: Qua in parte, inquit, nemini verecundia & modeſtia veſtra pręiudicat, quo minus vnuſquiſque quod putauerit ſentiat, & quod ſenſerit faciat. Quibus eius ſermonibus ſatis apparet illo tempore ab eis iſta eſſe tractata, quo nondum declata ſine ambagine hauriebãtur, ſed adhuc clauſa magno molimine quærebantur. Nos ergo iam de baptiſmi ſimplicitate vbique ad cognoſcẽdam conſuetudinem vniuerſæ Eccleſiæ, etiam conciliis vniuerſalibus roboratam tenentes, accepta quoque ex verbis Cypriani maiore M fiducia, per quæ mihi etiam tunc liceret ſaluo iure communionis diuerſa ſentire, vnitate quidem prælata atque laudata, qualem beatus Cyprianus & eius collegæ qui cum eo concilium illud fecerunt, cum diuerſa ſentientibus tenuerunt, hæreticorum & ſchiſmaticorum ſeditioſas calumnias proturbantes atque euertentes in nomine domini noſtri Ieſu Chriſti, qui per Apoſtolum ſuum loquens, ait, Sufferentes inuicem in dilectione, ſtudentes ſeruare vnitatem ſpiritus in vinculo pacis, per quem etiam ait, Si quid aliter ſapitis, id quoque vobis deus reuelabit: ſanctorum Epiſcoporum ſententias, ſaluo cum eis vinculo vnitatis & pacis, in quo retinendo eos quantum ipſe dominus adiuuat imitamur conſiderandas & pertractandas aggredimur.

Cecilius à Bilta dixit, Ego vnum baptiſmum in Eccleſia ſola ſcio, & extra eccleſiam nullum. Hoc erit vnum vbi ſpes vera eſt & fides certa. Sic enim ſcriptum eſt, Vna fides, vna ſpes, vnum baptiſma: non apud hæreticos vbi ſpes nulla eſt & fides falſa, vbi omnia per mendacium aguntur, vbi exorcizat dęmoniacus, ſacramentum interrogat cuius os & verba cãcer emittunt, fidem dat infidelis, veniam delictorum tribuit ſceleratus, & in nomine Chriſti tingit antichriſtus, benedicit à deo maledictus

Marginal notes: *alias, efficit. — Nobis δεῦ (?) Excutit acta concilii. — Caput VI. — Verba Cypriani in concilio Carthaginenſi. — Diſſenſuros à concilio, profatur libertatem à Cypriano conceſſam. — Cap. VII. — Cyprianus in epiſtola ad Iubaianum. — Cyprianus ad Magnũ epiſto. 7. — Ephe. 4. — Philip. 3. — Cap. VIII. — Ephe. 4.

A maledictus, vitam pollicetur mortuus, pacem dat impacificus, deum inuocat blaſphemus, ſacerdotium adminiſtrat profanus, ponit altare ſacrilegus. Ad hæc omnia accedit & illud malum, vt antiſtes diaboli audeat euchariſtiã facere, aut qui illis aſsiſtunt, dicunt hæc omnia falſa eſſe de hæreticis. Ecce ad qualia cogitur Eccleſia conſentire, & ſine baptiſmo & venia delictorũ communicare compellitur. Quam rem fratres fugere ac vitare debemus, & à tanto ſcelere nos ſeparare, & vnum baptiſma tenere, quod ſoli Eccleſiæ à deo cõceſſum eſt.

Auguſt. Ad hęc reſpondeo, quoniam talis eſt quiſquis etiam intus confitetur ſe deum noſſe: factis autem negat, quales ſunt auari & inuidi, & qui propter fraternũ odium, *1. Ioan. 3.* non meo ſed ſancti Ioannis Apoſtoli teſtimonio dicuntur homicidæ: & ſpem non habent, quia malam conſcientiam geruot: & perfidi ſunt, quia noo id agunt quod deo vouerunt: & mẽdaces, quia falſa profitentur, & dæmoniaci, quia diabolo & angelis eius in ſuo cor- *1. Corin. 15.* de locum præbẽt & verba eorum putredinem operantur, cum corrumpuot bonos mores per colloquia mala: & iofideles ſunt, quia quod deus talibus minatur, irrident: & ſcelerati, quia nefarie viuunt: & antichriſti, B quia mores eorum Chriſto aduerſantur: & à deo maledicti, quia vbiq; tales ſancta ſcriptura execratur: & mortui, quia carent vita iuſticiæ: & impacati, quia cõtrariis factis cum dei ſermone confliguot: & blaſphemi, quia per eorum perditos actus nomini Chriſtiano derogatur: & profani, quia ab illo dei ſanctuario ſpiritaliter interiore ſecluſi ſunt: & ſacrilegi, qui in ſeipſis templum dei male viuendo corrumpunt: & aotiſtites diaboli, quia fraudi & auariciæ quæ eſt idololatria ſeruiunt. Tales autem nonnullos, imò plurimos, & Apoſtolus Paulus & Epiſcopus Cyprianus etiam intus eſſe teſtantur: Cur ergo iſti baptizant? Cur etiam quidam qui ſeculo verbis & non factis renunciantes, ab huiuſmodi moribus non mutati baptizantur, & quãdo mutantur noo rebaptizantur? Iam vero quod indignatur & dicit, Ecce ad qualia Eccleſia cogitur conſentire, & ſine baptiſmo & venia delictorum communicare compellitur: oiſi eſſent cęteri Epiſcopi qui alios ad iſta compellerent, non vtique diceret. Vnde etiam oſtenditur illos tunc veriora ſenſiſſe, qui non receſſerunt à priſtina conſuetudioe, quę poſtea concilij vniuerſitate firma- C ta eſt. Quid eſt autem quod adiungit & dicit, Quam rem fratres fugere ac vitare debemus, & à tanto ſcelere oos ſeparare? Si enim hoc ita dicit, vt iſta non faciat oec approbet, alia res eſt: Si autem vt diuerſa ſentientes damnet & ſegreget, prioribus reſiſtit verbis Cypriani, quibus ait, Neminem iudicantes, aut à iure communionis aliquem ſi diuerſum ſenſerit amouentes.

Cap. IX. Primus Felix à Migirpa dixit, Cenſeo omnem hominem ab hæreſi venientem baptizandum. Fruſtra enim illic putat ſe eſſe baptizatum, quum non ſit baptiſma niſi in Eccleſia vnum & verum, quia & dominus vnus & fides vna eſt in qua ſtat vnum baptiſma & ſanctitas & cætera. Nam quæ foris exercentur, nullum *Auguſt.* habeot ſalutis effectum. Ad ea quæ Felix à Migirpa dixit, hæc dicimus, Si non eſſet baptiſma vnum & verum niſi in Eccleſia, nõ vtique eſſet in eis qui ab vnitate diſcedunt. Eſt autem in eis, nam id non recipiunt redeuntes, non ob aliud niſi quia non amiſerant recedentes. Quod autem ait, nam quæ foris exercentur, nullum habent ſalutis effectum: conſentio, & omnino verum eſſe credo. Aliud eſt enim non ibi eſſe, aliud nullum habere ſalutis effectum. Venientibus enim ad catholicam pacem, prodeſſe incipiunt quæ foris inerant, D ſed foris non proderaot. Polycarpo autem Hadru- *Caput. X.* mentino, quoniam dixit, Qui hæreticorum baptiſmum probant, noſtrum euacuant. † Reſpondemus, Si hære- *† alias, hæreticis communicant.* ticoruoi eſt baptiſmus qui per hæreticos datur, auarorum & homicidarum eſt qui intus à talibus datur. Si autem hoc iſtorum non eſt, nec illud illorum eſt, ac per *Auguſt.* hoc apud quoſcunque ſit Chriſti eſt. Nouatus à *Caput. XI.* Thamugade dixit, Licet ſciamus omnem ſcripturam teſtimonium reddere de ſalutari baptiſmo, debemus tamen fidem noſtram exprimere. Hæreticos & ſchiſmaticos ad Eccleſiam veniẽtes qui pſeudobaptizati vidẽtur, debere eos io fonte perenni baptizare. Et ideo ſecundum teſtimonium ſcripturarum, & ſecundum decretum collegarum noſtrorum ſanctiſsimorum virorum, omoes ſchiſmaticos & hęreticos qui ad Eccleſiam conuerſi ſunt baptizari, ſed & quicũque ordinati videbantur inter laicos recipi. Nouatus à Thamugade quid *Auguſt.* fecerit dixit, non autem aliquid attulit vnde ſe oſtenderet facere debuiſſe quod fecit: Nominauit autem teſtimonium ſcripturarum & decretum collegarum, ſed non inde aliquid protulit quod conſiderare poſſemus.

Nemeſianus à Tubunis dixit, Baptiſma quod dant E hæretici & ſchiſmatici non eſſe verum, vbique in ſcri- *Exponit quid ſit renaſci ex aqua & ſpiritu ſancto.* pturis ſanctis declaratum eſt. Quoniam ipſi præpoſiti eorum falſi Chriſti ſunt, & falſi Prophetæ, domino per Salomonem, Qui fidens eſt in falſis hic paſcit ventos, idem autem ipſe ſequitur aues volãtes. Derelinquit autem vias vineæ ſuæ, & à ſemitis agri ſui errauit. In- *Cap. XII.* greditur autem per auia loca atque arida, & terram deſtinat à meſſe, colligit autem manibus ſterilitatem. Et iterum, Ab aqua aliena abſtine te, & de fonte alieno ne biberis, vt longum viuas tempus, adiiciantur etiam tibi anni vitæ. Et in Euãgelio ſua voce dominus noſter Ieſus Chriſtus locutus eſt, dicens, Niſi quis renatus fue- *Ioan. 3.* tit ex aqua & ſpiritu ſancto, non poteſt introire io regnum dei. Hic eſt ſpiritus qui ab ioitio ferebatur ſuper aquam, Neque enim ſpiritus ſine aqua operari poteſt, neque aqua ſine ſpiritu. Male ergo ſibi quidam interpretaotur, vt dicant, quod per manus impoſitiooem ſpiritumſanctum accipiãt, & ſic recipiantur, quuoi manifeſtum ſit vtroque ſacramento debere eos renaſci in Eccleſia catholica. Tunc quippe poterunt filij dei eſſe, dicente Apoſtolo, Curantes ſeruare vnitatem ſpiritus F in coniunctione pacis, vnum corpus & vnus ſpiritus, ſi- *Ephe. 4.* cut vocati eſtis io vna ſpe vocationis veſtræ, vnus dominus, vna fides, vnum baptiſma, vnus deus. Et hęc omnia Eccleſia catholica loquitur: & iterum io Euangelio *Ioan. 3.* dicit, Quod natum eſt de carne, caro eſt: & quod natũ eſt de ſpiritu, ſpiritus eſt: quoniam ſpiritus deus eſt, & de deo natus eſt. Ergo omoes hæretici & ſchiſmatici omnia quæcunque faciunt carnalia ſunt, dicente Apoſtolo, Manifeſta enim ſunt opera carnis, quæ ſunt for- *Gala. 5.* nicationes, immundiciæ, inceſtus, idololatriæ, veneficia, inimiciciæ, certamina, zelus, ira, diuiſiones, hæreſes & his ſioilia, de quibus prędixi vobis ſicut prædico, quoniam quicunque hæc faciunt, regnum dei non hæreditabunt. Condemnat æque Apoſtolus cum omnibus malis & eos qui diuiſionem faciunt, hoc eſt ſchiſmaticos & hæreticos. Niſi ergo acceperint baptiſma ſalutare in eccleſia catholica quę vna eſt, ſalui eſſe nõ poſſunt, ſed cum carnalibus in iudicio domini damnabuntur. Nemeſianus autem à Tubunis multa poſuit teſtimonia *Auguſt.* ſcripturarum, ſed pro ſententia catholicæ quam declarandam & commendãdam ſuſcepimus, multa locutus

G eſt: Niſi forte putandum eſt quia non fidit in falſis qui
fidit in ſpe rerum temporalium, ſicut omnes auari atq;
rapaces, & qui ſeculo non factis ſed verbis renunciant,
quales tamen iotus & baptizare & baptizari etiam Cy-
priaous eſt teſtis. Ipſi ſequuntur etiam aues volãtes, quia
non apprehendunt quæ concupiſcunt. Deſerit autem
vias vitæ ſuæ, & à ſemita angeli ſui errat & ingreditur
per auia loca atque arida & terram deſtioatam ſiti. Cõ-
ſequitur autem manibus infructuoſa, non hæreticus tã-
tum, ſed omnis qui male viuit, quia omnis iuſticia fru-
ctuoſa eſt, & omnis iniquitas infructuoſa. Qui vero a-
qnam alienam de fonte extraneo bibunt, non hæretici
tantum ſunt, ſed omnes qui non viuunt ſecũdum ea quę
docet deus, & viuont ſecundum ea quæ docet diabo-
lus, Nam ſi de baptiſmo diceret, oon diceret, ne de foo-
te extraneo biberis: ſed, de fonte extraneo non te ablue-
Ioan.3. ris. Iam vero quod dominus ait, Niſi quis renatus fuerit
ex aqua & ſpiritu, non poteſt iotroire in regoum dei,
quid eum adiuuet ad id quod putat, omnino oon vi-
deo. Aliũd eſt enim omnis qui intrabit in regnum cœ-
lorum prius naſcitur ex aqua & ſpiritu, quia niſi rena-
tus fuerit ex aqua & ſpiritu, nõ intrabit in regnum cœ-
lorum: quod dominus dixit & verum eſt: Aliud au-
H tem, omnis qui naſcitur ex aqua & ſpiritu intrabit in re-
Acto.8. gnum cœlorum: quod vtique falſum eſt. Nam & Si-
mon ille Magus natus erat ex aqua & ſpiritu, & tamen
non intrauit in regnum cœlorum: Sic fieri poteſt vt
hæreticis etiam contingat. Aut ſi non naſcitur ex ſpi-
ritu niſi qui veraci conuerſione mutatur, omnes qui ſe-
culo verbis & non factis renunciant, non vtique de ſpi-
ritu, ſed ex aqua ſola naſcuntur, qui tamen & iotus teſte
Cypriaoo ſunt. Neceſſe eſt enim vt vnum de duobus
coocedatur, aut illi qui fallaciter ſeculo renuociant, oa-
ſcuntur de ſpiritu, quaouis ad perniciẽ, non ad ſalutem,
atque ita poſſunt & hæretici: aut ſi illud quod ſcriptum
Sapien.1. eſt, Sanctus enim ſpiritus diſciplinæ effugiet fictum,
etiam ad hoc valet vt fallaciter ſeculo renuociantes, nõ
naſcantur de ſpiritu, poteſt quis baptizari aqua, & non
naſci de ſpiritu: Et fruſtra Nemitianus ait, Neque ſpi-
ritus ſine aqua operari poteſt, nec aqua ſine ſpiritu. Iam
vero & alibi ſæpe dictũ eſt, quo modo fieri poſsit, vt ha-
beant communiter vnum baptiſma, qui Eccleſiam non
habent vnam, ſicut fieri poteſt in ipſa intus Eccleſia, vt
non habeant vnum ſpiritum ſancti per iuſticiam, & im-
mundi per auariciã, & tamen habeant voum baptiſma:
Sic enim dictum eſt, vnum corpus, id eſt Eccleſia, ſicut
Ephes.4 vnus ſpiritus & vnum baptiſma. Iam cætera quæ dixit,
I noſtræ potius aſſertioni ſuffragantur: Poſuit enim ex
Ioan.3. Euangelio teſtimonium, Quod natum eſt de carne ca-
ro eſt: & quod natum eſt de ſpiritu, ſpiritus eſt: quia
deus ſpiritus eſt, & ex deo natus eſt, & intulit, Ergo
oomes hæretici & ſchiſmatici, omnia quæcunque faci-
Galat.5. unt carnalia ſunt, dicẽte Apoſtolo, Manifeſta ſunt enim
opera carnis, quæ ſunt, fornicationes, immundiciæ,
& cætera quæ ibi dicit Apoſtolus, vbi & hæreſes com-
memorauit, iſte executus eſt, quoniam quicunque hæc
faciunt, regnum dei non hæreditabunt. Deinde ad-
iecit & dixit: Condemnat itaque Apoſtolus cum om-
nibus malis, & qui diuiſionem faciunt, hoc eſt, ſchiſ-
maticos & hęreticos, bene quidẽ enumeraos opera car-
nis, inter quæ & hæreſes ſunt, inuenit & dixit, ſimul
omnia damnantem Apoſtolum. Interroget ergo ipſe
ſanctum Cyprianum, & audiat ab eo quam multi etiam
intus ſecũdum opera mala carnis viuunt, quæ cũ hære-
ſibus dãnat Apoſtolus, & tamen baptizant & baptizan-
tur: Cur ergo ſoli hæretici dicuntur baptiſmum habere K
non poſſe, quem habent ſocij damnationis ipſorum?

Iaouarius à Lambeſe dixit, Secundum ſcripturarum *Cap. XIII.*
ſanctarum authoritatẽ decerno omnes hæreticos bap-
tizandos, & ſic in Eccleſiam ſanctam admitẽdos, Huic *August.*
reſpondetur, ſecundum ſcripturarum ſaoctarum autho
ritatem decreuit concilium catholicum orbis terrarum
etiam in hæreticis inuentum Chriſti baptiſmũ non eſſe
improbandum. Si autem poneret teſtimonia ſcriptura-
rum: aut contra nos non eſſe, aut etiã pro nobis eſſe de-
monſtraremus, ſicut ecce qui eum ſequitur. Lucius *Cap. XIIII.*
à Caſtragalba dixit, Cum dominos in Euãgelio ſuo di- *Matth.5.*
xerit, Vos eſtis ſal terræ. Si autem ſal infatuatum fuerit
id quod ſalietur ex eo, ad nihilum valebit, niſi vt proii-
ciatur foras, & cõculcetur ab hominibus: & iterum poſt
reſurrectionem ſuam mittens Apoſtolos ſuos manda-
uerit, dicens, Data eſt mihi omnis poteſtas in cœlo & *Matth.28.*
in terra: ite ergo & docete omnes gentes baptizantes
eas in nomine patris & filij & ſpiritus ſancti. Quum er-
go manifeſtum ſit hæreticos, id eſt, hoſtes, non integrã
ſacrameoti confeſsiooem habere: Item ſchiſmaticos
non poſſe condire ſapieotia ſpiritali, quum ipſi ab Ec-
cleſia, quæ vna eſt, recedendo infatuati contrarij facti
ſint: fiat ſicut ſcriptum eſt, Domus contrariorum legis L
debent emundationem: & cõſequens ſit eos qui à con-
trariis baptizati inquinati ſunt primo purgari, & tum
demum baptizari. Lucius à Caſtragalba ex Euan- *August.*
gelio poſuit teſtimonium, dicente domino, Vos eſtis ſal *Matth.5.*
terræ, ſi autem ſal infatuatum fuerit, id quod ſalietur ex
eo ad nihil valebit, niſi vt proiiciatur foras & concul-
cetur ab hominibus: quaſi nos dicamus homines ipſos
foras proiectos aliquid valere, vel ad ſuam vel ad alio-
rum ſalutem: Sed & qui tales videntur intus: non ſo-
lum ſpiritaliter foris ſunt, ſed etiam corporaliter in fine
ſeparabuntur: Omnes eoim tales ad nihil valent, nec
ideo tamen ſacramentum baptiſmatis quod in eis eſt
nihil eſt: Nam & in ipſis qui proiiciuntur foras, ſi reſi-
piſcant & redeant, ſalus eis quæ receſſerat redit, baptiſ-
ma vero quia non receſſerat nõ redit. Et illud quod ait
dominus, Ite ergo docete omnes gẽtes baptizantes eos *Matth.28.*
in nomine patris & filij & ſpiritus ſancti, non permiſit *Ioan.20.*
baptizare niſi bonos, quia malis non diceret, Si cui di-
miſeritis peccata, dimitteotur ei: ſi cui tenueritis, te-
nebuntur. Quo modo ergo intus baptizãt mali, qui di-
mittere peccata non poſſunt? Quo modo etiam bapti-
zant malos non mutatos, quorum peccata adhuc ſuper
eos ſunt, ſicut Ioannes dicit, Qui odit fratrem ſuum, in *1.Ioan.2.*
tenebris eſt vſque adhuc. Si autem tunc dimittuntur, M
cum ſe bonis & iuſtis per charitatis vinculum cooiun-
xeriot per quos in Eccleſia peccata dimittuntur, quan-
uis à malis baptizati ſiot, intima charitate coniungunt,
ſic & illis qui forinſecus venlunt, & ad eãdem compa-
ginem corporis Chriſti, interno vioculo pacis accedũt,
baptiſmus tamen Chriſti in vtriſque agnoſcendus, & in
nullis improbãdus eſt, ſiue antequam cõuertantur, quã-
uis eis nihil proſit, ſiue cum cõuertuntur vt proſit: Cum
ipſi ab Eccleſia quæ vna eſt, inquit, recedendo infatuati
contrarij facti ſunt, fiat ſicut ſcriptũ eſt, Domus cõtra-
riorum legis debent emundationem: cõſequens eſt, in-
quit, eos qui à contrariis baptizati, inquinati ſunt pri-
mo purgari, & tũc demuoi baptizari. Quid ergo rapto-
res & homicidæ non ſunt contrarij legis dicentis, Non *Exod.20.*
occides, non furaberis? Debent ergo emundationem:
quis hoc negauerit? Et tamen non ſolum quicunque à
talibus viciis †baptizantur, ſed etiã qui tales non mutati †*intus.*
baptizantur

A baptizantur, quanuis adhuc purgationem debeant vt
mutentur, non tamen amplius cum mutati fuerint bap-
tizantur: Tanta vis eſt in ſacramento ſimplicis baptiſ-
mi, vt cum fateamur aliquem baptizatum, & adhuc ma
le viuentem debere mundari, vetemus tamen vlterius
Cap. XV. baptizari. Creſcens à Cirta dixit, In tanto cœtu ſan
ctiſsimorum ſacerdotũ lectis literis Cypriani dilectiſ-
ſimi noſtri ad Iubaianum, itemque ad Stephanum, quæ
tantum in ſe ſanctiſsimorum ex ſcripturis deificis teſti-
moniorum continẽt, vt merito omnes per dei gratiam
adunati conſentire debeamus, cenſeo ego omnes hæ-
reticos ſiue ſchiſmaticos, qui ad catholicam Eccleſiam
venire voluerint, non ante ingredi niſi exorcizati &
baptizati fuerint, exceptis his ſanè qui in Eccleſia ca-
tholica fuerant antè baptizati, ita tamen vt per ma-
nus impoſitionem in pœnitentiam Eccleſiæ reconci-
Auguſtin. lientur. Reſpondetur, Hic admonemur iterum quæ-
rere, cur dixerit exceptis his ſanè qui in Eccleſia ca-
tholica fuerant antè baptizati? An quia non amiſe-
rant quod intus acceperant: ergo quod habere foris
poterant, cur non & tradere poterant? An illicite foris
traditur? Sed neque licite foris habetur, & tamen ha-
B betur: Sic illicite foris datur, ſed tamen datur. Quod
autem præſtatur redeunti qui intus acceperat, hoc præ-
ſtatur venienti, qui foris acceperat: id eſt, vt licite in-
tus habeat, quod illicite foris habebat. Sed aliquis for-
ſitan quærat, quid de hac re habeat beati Cypriani epi-
ſtola ad Stephanum, cuius in hac ſententia comme-
moratio facta eſt, cum in exordio concilij non ſit com-
memorata: credo quia non ſit putatum neceſſarium,
Nam & ipſam in iſto cœtu conſacerdotum lectam eſſe
dixit, quod factum omnino non dubito, quantum arbi
tror, vt fieri ſolet, quo poſſent iam congregati Epiſcopi
etiam de illa cauſa ſimul aliquid cognoſcere, quę in illa
epiſtola continetur. Nam prorſus ad quæſtionem præ-
ſentem non pertinet, & magis miror cur eam iſte com-
memorare voluerit, quàm cur in exordio concilij com
memoratio eius prætermiſſa ſit. Quod ſi quiſquam ar-
bitratur me aliquid noluiſſe in medium proferre, quod
in ea poſitum eſt præſenti cauſæ neceſſarium, legat eam
& ſciat verum eſſe quod dico: Aut ſi aliud inuenerit re-
darguat. Prorſus enim illa epiſtola de baptiſmo apud
hæreticos vel ſchiſmaticos dato, vnde nunc agimus
Cap. XVI. nihil habet. Nicomedes à Segermis dixit, Mea
C ſententia hæc eſt, vt hæretici ad Eccleſiam venientes
baptizentur, eo quòd nullam foris apud peccatores re-
Auguſtin. miſsionem peccatorum conſequantur. Cui reſponde-
tur, Vniuerſæ eccleſiæ catholicæ ſentẽtia hæc eſt, vt hæ-
retici quanuis in hæreſi iam Chriſti baptiſmo baptiza-
ti ad eccleſiam venientes: non baptizentur. Si enim nul
†peccatores la eſt apud hæreticos † remiſsio peccatorum, nec intus
peccatores peccata dimittunt, & tamen ab eis baptiza-
Cap. XVII. ti non rebaptizantur. Monnulus à Girpa dixit,
eccleſiæ catholicæ matris noſtræ veritas apud nos fra-
tres ſemper manſit & manet, vel maxime in baptiſmi
Matth. 28. trinitate, domino noſtro dicente, Ite baptizate gentes
in nomine patris & filij & ſpiritus ſancti. Cum ergo ma
nifeſte, inquit, ſciamus hæreticos nec habere patrem,
nec filium, nec ſpiritum ſanctum, debent venientes ad
Eccleſiam matrem noſtram vere renaſci & baptizari,
vt cancer quod habebant & damnationis iræ & erroris
†offectura. offocatum † per ſanctum & cœleſte lauacrum ſanctifi-
Auguſtin. cetur. Huic reſpondemus, patrem & filium & ſpiri-
tum ſanctum in ſacramento duntaxat habere omnes
qui baptiſmo verbis Euangelicis conſecrato baptizan-

tur, in corde autem & in vita nec illos habere, qui in- D
tus perdite & execrabiliter viunt. Secundinus à Ca. XVIII.
Chezas dixit, Cum dominus noſter Ieſus dicat, Qui Matth. 12.
mecum non eſt, aduerſum me eſt: & Ioannes Apoſtolus 1. Ioan. 2.
eos qui ab eccleſia exeunt antichriſtos dicat, indubitan-
ter hoſtes Chriſti, quique antichriſti nominati ſunt,
gratiam baptiſmi ſalutaris miniſtrare non poſſunt, &
ideo cenſeo eos qui de hæreticorum inſidiis confugiũt
ad eccleſiam, baptizandos eſſe à nobis, qui amici appel-
lati ſumus de eius dignatione. Cui reſpondetur, Chriſti Auguſtin.
aduerſarios omnes eſſe, quibus dicentibus, Domine in Matth. 7.
nomine tuo virtutes multas fecimus, & alia quæ ibi di-
cuntur in fine dicturus eſt, non noui vos, diſcedite à
me omnes operarij iniquitatis: quæ tota palea ſi vſque Matth. 3.
in finem in malicia perſeuerauerit, ſiue ante ventila-
tionem eius aliquid foras volet ſiue intus eſſe videatur
igni deſtinata eſt. Si ergo propterea baptizandi ſunt ad
eccleſiam venientes hæretici vt ab amicis dei baptizen-
tur, nunquid illi auari, raptores, homicidæ, amici dei
ſunt, aut quos baptizauerint denuo baptizandi ſunt?

Felix à Bagai dixit, Sicut cæcus cæcum ducens Cap. XIX.
ambo in foueam cadunt, ita hæreticus hæreticum bap- Matth. 15.
tizans ſimul in mortem cadunt. Hoc verum eſt, ſed E
non propterea verum eſt quod adiũgit, Et ideo, inquit, Auguſtin.
hæreticus baptizandus eſt & viuificandus, ne nos viui
mortuis communicemus. Nónne mortui erant qui di-
cebant, Mãducemus & bibamus, cras enim moriemur? 1. Corin. 15.
Non enim credebant reſurrectionem mortuorum. Qui
ergo iſtorum colloquiis malis corrumpebantur & eos
ſequebantur, nónne pariter cum eis in foueam cade-
bant? Et in eis tamen erant iſti quibus ſcribebat Apo-
ſtolus iam baptizatis, nec tamen ideo ſi corrigerentur
denuo baptizarentur. Nónne idem Apoſtolus ait, Sape- Roma. 8.
re ſecundum carnem mors eſt? Et vtique ſecũdum car-
nem ſapiebant auari, fraudatores, raptores, inter quos
gemebat ipſe Cyprianus. Quid ergo illi in vnitate vi-
uenti oberãt mortui? Aut quis dicat baptiſmum Chriſti
quod tales haberent vel darent, eorum iniquitatibus
fuiſſe violatum. Pollianus à Milen dixit, Iuſtum Cap. XX.
eſt hæreticum in eccleſia Chriſti baptizari. Reſponde- Auguſtin.
tur, Nihil quidem breuius dici potuit. Sed puto & hoc
breue eſt, Iuſtum eſt baptiſmum Chriſti non exufflari
in eccleſia Chriſti. Theogenes ab Hippone regio Cap. XXI.
dixit, Secũdum ſacramentum gratiæ cœleſtis quod ac-
cepimus, vnũ baptiſmum quod eſt in eccleſia ſancta cre F
dimus. Reſpondetur, Poteſt & mea eſſe ſentẽtia, Sic enĩ Auguſtin.
librata eſt, vt nihil habeat cõtra veritatem: Nam & nos
vnũ baptiſmum quod eſt in eccleſia ſancta credimus. Si
autẽ dixiſſet, quod eſt in ſola eccleſia ſancta credimus:
reſpondendum erat ſicut cæteris. Nunc vero quia ſic di
ctum eſt, vnum baptiſma, quod eſt in eccleſia ſancta cre
dimus: vt eſſe quidem in eccleſia ſancta diceretur, ſed &
alibi eſſe nõ negaretur, quodlibet ille ſenſerit cõtra hæc
verba diſputare nõ opus eſt. Si enim de me ſingula quę-
rerentur, vtrum eſſet vnum baptiſma: reſponderem
vnum eſſe. Deinde ſi interrogarer, vtrum hoc eſſet
in eccleſia ſancta: reſponderem hoc eſſe. Tertio ſi quæ-
reretur, vtrum hoc baptiſma crederem, reſponderem
ita me credere: ac per hoc vnum baptiſma quod eſt in
Eccleſia ſancta me credere reſponderem. Si autem
quæreretur, vtrum in ſola ſancta eſſet Eccleſia, & apud
hæreticos vel ſchiſmaticos non eſſet: non me ita cre-
dere cum tota Eccleſia reſponderem. Sed quia hoc ille
in ſententia ſua non poſuit, puto eſſe improbum vt ego
illi addam verba contra quæ diſputem, quæ ibi non
inueni.

G inneni. Ita enim ſi diceret, vna eſt aqua Euphratę flumi-
nis, quæ eſt in paradiſo, verum vtique diceret: Sed ſi in-
terrogaretur, vtrũ in ſolo paradiſo eſſet iſta aqua, & ita
eſſe diceret, falſum diceret. Eſt eni & præter paradiſum
in his terris, in quas ab illo fonte permanat. Sed quis eſt
tam temerarius qui dicat hoc eum reſponſurum fuiſſe
quod falſum eſt, cũ poſſet fortaſſe hoc reſpõdere quod
verum eſt? Quapropter verba huius ſententiæ non de-
bent habere contradictionem, quia nihil impediunt ve-
Cap. XXII. ritatem. Datiuus à Badis dixit, Nos quantum in
nobis eſt, hæretico non communicamus, niſi baptiza-
tus in Eccleſia fuerit, & remiſsionem peccatorum acce-
Auguſtin* perit. Reſpõdetur, Si propterea vis eum baptizari, quia
non accepit remiſsionem peccatorum, ſi intus aliquem
1. Ioan. 3. inueneris qui tenens odium aduerſus fratrem ſic bapti-
zatus ſit, cum dominus mentiri non poſsit, qui ait, Si
Matth. 6. non dimiſeritis, nec vobis dimittetur: iubebis correctũ
denuo baptizari? Non vtique. Sic ergo nec hæreticum.
Sanè iſte cur non breuiter dixerit, Nos hæretico non
communicamus: ſed addidit, quantum in nobis eſt:
non eſt prætereundum. Vidit enim plures huic ſenten-
H tiæ conſentire, à quorum tamen conſortio ne violare-
tur vnitas, ſe iſti ſeparare non poſſent, & addidit quã-
tum in nobis eſt: vtique demonſtrans non voluntate ſe
communicare his quos arbitrabatur baptiſmum non
habere, ſed tamen omnia bono pacis & vnitatis eſſe
toleranda, quod & illi faciebant qui iſtos non rectè fa-
cere ſentiebant, & illud tenebant quod poſtea melius
declarata veritas docuit, & antiquior conſuetudo con-
cilio poſteriore firmata robuſtius perſuaſit, inuicem ſe
Ephe. 4. tamen, cum ſalua charitate diuerſa ſentirent, ſolicita
Philip. 3. pietate tolerauerunt, ſtudentes ſeruare vnitatem ſpiri-
tus in vinculo pacis, donec alteris eorum ſi quid aliter
ſaperent, id quoque deus reuelaret. Hoc iſti audiant à
quibus per hoc concilium vnitas oppugnatur, per quod
concilium quantum amanda ſit vnitas declaratur.
Ca. XXIII. Succeſſus à Birgermaniciana dixit, Hæreticis aut
nihil licet, aut totum licet. Si poſſunt baptizare, poſſunt
& ſpiritum ſanctum dare: Si autem ſpiritum ſanctum
dare non poſſunt, quia non habent ſpiritum ſanctum,
nec baptizare ſpiritaliter poſſunt: Propterea cenſemus
Auguſtin* hæreticos baptizandos eſſe. Huic prope totidem verbis
ita reſponderi poteſt, Homicidis aut nihil licet, aut to-
I tum licet. Si poſſunt baptizare, poſſunt & ſpiritum ſan-
ctum dare: Si autem ſpiritum ſanctum dare non poſ-
ſunt, quia non habent ſpiritum ſanctum, nec baptiza-
re ſpiritaliter poſſunt. Propterea cenſemus ab homi-
cidis baptizatos, vel homicidas baptizatos atque in
melius non mutatos, cum ſe correxerint baptizari. At
hoc non eſt verum. Qui enim odit fratrem ſuum ho-
1. Ioan. 3. micida eſt: Et tales nouerat intus Cyprianus, qui vti-
que baptizabant. Fruſtra ergo talia de baptizandis hæ-
Ca. XXIIII reticis dicta ſunt. Fortunatus à Thuccabori di-
Matth. 7. xit, Ieſus Chriſtus dominus & deus noſter, dei patris &
creatoris filius, ſuper petram ædificauit Eccleſiam ſuam
non ſuper hæreſim: & poteſtatem baptizandi Epiſcopis
dedit, non hæreticis: Quare? Quia extra Eccleſiam ſunt
& contra Chriſtum ſtantes, oues eius & gregem ſpar-
Auguſtin* gunt, baptizare foris non poſſunt. Reſpondemus, Ad
hoc addidit, foris, vt ei iam breuiter reſponderi non
poſsit: Nam & huic totidem penè verbis ita reſponde-
retur, Ieſus Chriſtus dominus & deus noſter, dei patris
& creatoris filius, ſuper petram ædificauit eccleſiam ſuã
non ſuper iniquitatem: & poteſtatem baptizandi Epiſ-
copis dedit, non iniquis. Quare? Quia non pertinent
ad petram ſuper quam ædificant qui verba dei audiunt K
& faciunt, ſed contra Chriſtum viuentes audiendo ver
ba eius & non faciendo: ac per hoc qui ſuper arenam
ædificant, oues eius, & gregem perditorum morum ex-
emplo corrũpunt, baptizare non poſſunt, Nunquid nõ
poſsit hoc veriſimiliter dici? & tamen falſum eſt, Bapti-
zant quippe iniqui, quoniam iniqui ſunt illi raptores,
quos in vnitate ſecum poſitos Cyprianus arguebat. Sed
ideo, inquã, addidit foris, Cur ergo iſti foris baptizare,
non poſſunt? An quia peiores ſunt eo ipſo quo foris De conſe.
ſunt? Sed nihil intereſt ad integritatem baptiſmi, quãto diſt. 4. cap.
peior id tradat, Neque enim tantum intereſt inter ma- quo modo
lum & peiorem, quantum intereſt inter bonum & ma- deus.
lum: & tamen cum baptizat malus, non aliud dat quàm
bonus, Ergo & cum baptizat peior, non aliud dat
quàm ille qui minus eſt malus. An forte non ad homi-
nis meritum, ſed ad ipſius baptiſmi ſacramentum per-
tinet, vt foris dari non poſsit? Si hoc ita eſſet, nec ha-
beri foris poſſet, & toties neceſſe eſſet baptizari, quo-
ties recedens quiſque ab Eccleſia rurſus ad Eccleſiam
remeaſſet, Iam vero diligentius quæramus quid ſit fo-
ris, maxime quia ipſe commemorationem fecit petræ L
ſuper quam ædificatur Eccleſia, nõnne illi ſunt in Ec-
cleſia qui ſunt in petra? Qui autem in petra non ſunt,
nec in Eccleſia ſunt. Iam ergo videamus vtrum ſuper
petram ædificium ſuum conſtituant, qui audiunt Chri-
ſti verba & non faciunt. Contradicit eis ipſe dominus
dicens, Qui audit verba mea hæc & facit ea, ſimilabo
illum viro prudenti, qui ædificat domum ſuam ſuper Matth. 7.
petram. Et paulo poſt, Qui audit verba mea hæc &
non facit ea, ſimilabo eum viro ſtulto, qui ædificat do-
mum ſuam ſuper arenam. Si ergo in petra eſt Eccle-
ſia, illi qui ſuper arenam ſunt, quia extra petram ſunt,
profectò extra Eccleſiam ſunt. Recordemur itaque
quàm multos commemoret Cyprianus velut intus po-
ſitos qui ædificant ſuper arenam: id eſt, audiunt ver-
ba Chriſti & non faciunt. Et ideo quia ſuper arenam
ſunt, extra petram eſſe conuincuntur, quod eſt ex-
tra Eccleſiam, Tamen quandiu ita ſunt, & nondum
vel nunquam in melius commutantur, baptizant &
baptizantur, & baptiſmus quem habent, illis ad dam-
nationem deſtinatis * integer manet. Neque hoc lo- * aliàs, de
co dici poteſt, quis enim facit omnia verba domini, iſtis natis.
quæ in ipſo ſermone Euangelico conſcripta ſunt, quem M
concludens, ait ædificare ſuper petram qui eadem ver-
ba audirent & facerent: ſuper arenam autem, qui au-
dirent & non facerent: quia & ſi à quibuſdam non im-
plentur omnia, in eodem tamen ſermone poſuit me- Luca 6.
dicinam dicens, Dimittite & dimittetur. Et poſt o-
rationem dominicam in eodem ipſo ſermone com-
memoratam atque conſcriptam, Dico enim vobis, in- Matt. 6.
quit, ſi dimiſeritis peccata hominibus, dimittet & vo-
bis pater veſter peccata veſtra: Si autem non dimiſe-
ritis hominibus, neque pater veſter dimittet vobis.
Hinc & Petrus ait, quia charitas cooperit multitudi- 1. Petri 4.
nem peccatorum, quam vtique non habebãt illi, ac per
hoc ſuper arenam ædificabãt De quibus idem Cypria-
nus dicit, quòd intus maleuola inuidia etiam tempo-
ribus Apoſtolicis ſine charitate conuerſabantur, & ideo
intus quidem eſſe videbantur, ſed foris erant, quia in
illa petra per quam ſignificatur Eccleſia non erant.
Sedatus à Tuhorbo dixit, Inquantum aqua ſa- Cap. XXV.
cerdotis prece in Eccleſia ſanctificata abluit delicta, in-
tantum hæretico ſermone velut cancere infecta cumu-
lat peccata, Quare omnibus pacificis quidem viribus
nitendum

A nitendum eſt, ne quis hæretico errore infectus & tinctus, ſingulare & verũ baptiſma detractet accipere, quo quiſque nõ fuerit baptizatus à regno cœlorum fiat alienus. *Auguſtin.* *De con. di. 4. cap. ſi nõ ſanctificat.* Huic reſpondetur, Quia ſi non ſanctificatur aqua cum aliqua erroris verba per imperitiam precator effundit, multi non ſolum mali, ſed etiam boni fratres in ipſa Eccleſia non ſanctificant aquam. Multorum enim preces emendantur quotidie, ſi doctioribus fuerint recitatæ, & multa in eis reperiuntur cõtra catholicam fidem, Nunquid ſi manifeſtetur aliquos baptizatos, cum illæ preces dictæ ſuper aquam fuiſſent, iubebuntur denuo baptizari? Quid ita? Quia plerunque precis vicium ſuperat precantis affectus, Et quia certa illa Euangelica verba, ſine quibus non poteſt baptiſmus conſecrari, tantum valent, vt per illa ſic euacuentur quæcunque in prece vicioſa cõtra regulam fidei dicuntur, quemadmodum dæmonium Chriſti nomine excluditur. Nam vtique hæreticus ſi afferat precem vicioſam, nec habeat bonum charitatis affectum, quo poſſit illa imperitia ſuperari, & ideo ſimilis eſt ei quicunque in ipſa catholica inuidus & maleuolus, quales illic arguit Cyprianus, afferat etiam, vt fieri ſolet, aliquam B precem, in qua loquatur contra regulam fidei. Multi quippe irruunt in preces, non ſolum ab imperitis loquacibus, ſed etiam ab hæreticis compoſitas, & per ignorantiæ ſimplicitatem, non eas valentes diſcernere, vtuntur eis arbitrantes quòd bonæ ſint. Nec tamen quod in eis peruerſum eſt euacuat illa quæ ibi recta ſunt, ſed ab eis potius euacuatur, ſicut in ipſo homine bonæ ſpei & probabilis fidei, ſed tamen homine, ſi quid aliter ſapit non inde euacuantur quæ recte ſapit donec ei deus *Philip. 3.* reuelet, & quod aliter ſapit. Si autem ipſe malus eſt atque peruerſus, ſi precem integram dicat, & nulla ex parte fidei catholicæ aduerſam, non ideo ipſe rectus eſt quia illa recta eſt: & ſi in aliquibus peruerſam precem afferat, deus adeſt verbis Euangelicis ſuis, ſine quibus baptiſmus Chriſti conſecrari non poteſt, & ipſe ſanctificat ſacramentum ſuum, vt homini ſiue antequam baptizetur, ſiue cum baptizatur, ſiue poſtea quandoque ad ſe veraciter conuerſo, idipſum valeat ad ſalutem, quod ad perniciem niſi conuerteretur valeret. Cæterum quis neſciat non eſſe baptiſmum Chriſti, ſi C verba Euangelica quibus ſymbolum conſtat illic defuerint? Sed facilius inueniuntur hæretici qui omnino non baptizent, quàm qui non illis verbis baptizent. Ideoque dicimus non omnem baptiſmum, nam in multis idolorum ſacrilegis ſacris baptizari homines perhibentur, ſed baptiſmum Chriſti, id eſt, verbis Euangelicis conſecratum, vbique eundem eſſe, nec hominum quorumlibet & qualibet peruerſitate violari. Sanè in iſta quoque ſententia nõ negligenter omittendum eſt, quod hic interpoſuit & ait, Quare omnibus pacificis quidem viribus nitendum eſt, ne quis hæretico errore infectus, & cætera. Reſpexit enim verba illa beati Cypriani dicentis, Neminem iudicantes, aut à iure communionis aliquem ſi diuerſum ſenſerit amouentes, Ecce quantum valeat in bonis Eccleſiæ filiis amor vnitatis & pacis, vt quos dicebant ſacrilegos & prophanos, ſine baptiſmo vt arbitrabantur admiſſos, ſi eos quantum putabant corrigere non valerent, eligerent potius tolerare, quàm propter eos ſanctum illud vinculũ rumpere, ne propter zizania eradicaretur ſimul & triticum, *Matth. 13.* permittentes quantum in ipſis erat, ſicut in illo nobiliſſimo iudicio Salomonis, infantile corpus à falſa ma- *3. Reg. 3.* tre nutriri potius, quàm concidi. Hoc autem & illi faciebant qui de baptiſmi ſacramento verius ſentiebant, D & iſti quibus pro merito tantæ charitatis deus erat re- *Philip. 3.* uelaturus, ſi quid aliter ſapiebant. Priuatianus à Suficula dixit, *Ca. XXVI.* Qui hæreticos poteſtatem baptizandi habere dicit, dicat prius quis hæreſim condiderit, Si enim hæreſis à deo eſt, habere indulgentiam diuinam poteſt: ſi vero à deo non eſt, quo modo gratiam dei aut habere aut conferre alicui poteſt? Huic totidem verbis ita reſponderi poteſt, *Auguſtin.* Qui maleuolos & inuidos poteſtatem baptizandi habere dicit, dicat prius quis maleuolentiam inuidiàmque condiderit. Si enim maleuolentia & inuidia à deo eſt, habere & indulgentiam diuinam poteſt. Si vero nõ eſt, quo modo aut gratiam dei habere aut conferre alicui poteſt? Sed ſicut iſta eodem modo dicta manifeſtiſſime falſa ſunt, ſic etiam illa quæ vt conuincerentur hæc dicta ſunt. Baptizant enim maleuoli & inuidi, ſicut concedit ipſe Cyprianus, quia eos etiam intus eſſe teſtatur. Sic ergo poſſunt etiam hæretici baptizare, quia baptiſmus Chriſti ſacramentum eſt, Inuidia vero & hæreſis opera diaboli, quæ quiſquis habuerit, non hinc efficit, vt ſi habet ſacramentum Chriſti, etiam ipſum numeretur inter opera dia- E boli. Priuatus à Sufibus dixit, *Ca. XXVII.* Qui hæreticorum baptiſmum probant, quid aliud quàm hæreticis communicant? *Auguſtin.* Huic reſpondetur, Non eſt baptiſmus hæreticorum, quem in hæreticis probamus: ſicut non eſt baptiſmus auarorum, inuidorum, quem probamus in eis, Omnes quippe iſti iniqui ſunt, ſed iuſtus eſt Chriſtus, cuius in ſe ſacramentum quod ad ipſum attinet, ſua iniquitate non violant, alioquin poſſet alius dicere, qui iniquorum baptiſmum probant, quid aliud quàm iniquis communicant? Quod ipſi catholicæ ſi quis obiiceret, reſponderetur ei quod huic modo reſponſum eſt.

Hortenſianus à Laribus dixit, *Caput XXVIII.* Quot ſint baptiſmi, viderint præſumptores aut fraudatores * hæreticorum, ** aliàs, fautores.* Nos vnum baptiſma quod non niſi in Eccleſia nouimus, Eccleſiæ vendicamus: Aut quo modo poſſunt nomine Chriſti aliquem baptizare, quos ipſe Chriſtus dicit aduerſarios ſuos eſſe? *Auguſtin.* Huic ſimili tenore verborum ita reſpondemus, Viderint aut præſumptores aut fraudatores hæreticorum, † Nos vnum baptiſma *† iniquorũ.* nouimus, quod non niſi in Eccleſia nouimus, quod vbicunque inuentum quando poſſumus ad Eccleſiam F reuocamus: Aut quo modo poſſunt in nomine Chriſti aliquem baptizare, quos ipſe Chriſtus dicit aduerſarios ſuos eſſe? Omnibus quippe, iniquis dicit, Non noui vos, recedite à me qui operamini iniquitatem: *Matth. 7.* & tamen cũ baptizant non ipſi baptizant, ſed ille de quo Ioannes *Ioan. 1.* dicit, Ipſe eſt qui baptizat. Caſſius † à Macomadibus dixit, *Ca. XXIX.* *† aliàs, Caſſianus.* Cum baptiſmata duo eſſe non poſſint, qui hæreticis baptiſmum concedit, ſibi tollit. Cenſeo itaque flebiles & tabidos hæreticos baptizandos eſſe cum ad Eccleſiam venire cœperint, & ſacra & diuina lauatione lotos, & lumine vitæ illuminatos, non hoſtes ſed pacificos, non alienos, ſed fidei domini domeſticos, non adulteros ſed dei filios, non erroris ſed ſalutis effectos, in eccleſiã recipi, abſque his qui de eccleſia fideles ſupplantati, ad hæreſis tenebras tranſierunt, ſed eos per manus impoſitionem reſtituendos. Reſponde. *Auguſtin.* poſſet alius dicere, Cum Chriſti baptiſmata duo eſſe non poſſint, qui iniquis baptiſmum concedit, ſibi tollit. Sed nobiſcum etiam iſti reſiſterent & dicerent, Concedimus iniquis baptiſmũ, qui non ab ipſis in ipſis eſt, ſicut iniquitas, ſed à Chriſto cuius eſt æquitas, & cuius ſacramentũ etiam apud iniquos nõ eſt iniquum. Quod ergo

G nobiſcum de iniquis dicerent, hoc ſibi de hæreticis dicant,& ideo quod ſequitur, ita potius erat dicendum, Cenſeo itaque flebiles & tabidos hæreticos non baptizandos eſſe cum ad ecclefiam venire cœperint ſi habēt iam baptiſmum Chriſti,ſed à ſua peruerſitate corrigendos. Nam etiam de iniquis dici poteſt, quorum portio ſunt hæretici,Cenſeo itaque flebiles & tabidos iniquos, ſi iam baptizati ſunt,non baptizandos eſſe cum ad Eccleſiam,id eſt, ad illam petram extra quam ſunt omnes qui audiunt verba Chriſti & non faciunt, venire cœperint,ſed ſacra & diuina lauatione iam lotos: tunc autem & lumine vitæ illuminatos, non hoſtes ſed pacificos,nam iniqui non habent pacem:non alienos, ſed fidei domini domeſticos, nam iniquis dictum eſt, Quo
Hie.2. modo conuerſa es in amaritudinem vitis aliena? Non adulteros ſed dei filios, nam iniqui ſunt filij diaboli: non erroris,ſed ſalutis effectos, nam non ſaluat iniquitas: in eccleſiam recipi, id eſt, in illam petram, in illam columbam, in illum ortum concluſum & fontem ſignatum, qui non niſi in tritico, non autem in paleis agnoſcitur,ſiue longe à vento ſeparentur, ſiue vſque ad vltimam ventilationem frumento commixti videan-
H tur.Fruſtra ergo Caſsius addidit.Abſque his qui in Eccleſia fideles ſupplantati, ad hæreſis tenebras tranſierant. Si enim & ipſi ab Eccleſia recedendo baptiſmum amiſerant, etiam ipſis reddatur: ſi autem non amiſe-
Ca.XXX. rant, quod per eos datum eſt agnoſcatur. Alius Ianuarius à vico Cæſaris dixit, Si non obtemperat error veritati, multo magis veritas non conſentit errori, & ideo nos eccleſiæ aſsiſtimus in qua præſidemus, vt baptiſmum eius ipſi ſoli vendicantes, eos quos ec-
Auguſtin. cleſia non baptizauit, baptizemus. Reſpondetur, Quos eccleſia baptizat, vtique petra illa baptizat, extra quam ſunt omnes qui audiunt verba Chriſti & non faciunt. Baptizentur ergo quicunque à talibus baptizati ſunt. Quod ſi non fit, ſicut in iſtis, ita in hæreticis baptiſmus Chriſti, eorum iniquitate & peruerſitate damnata ſiue
Ca. XXXI. correcta, agnoſcendus & approbandus eſt. Alius Secundinus à Carpis dixit, Hæretici Chriſtiani ſunt an non? Si Chriſtiani ſunt, cur in eccleſia dei non ſunt? Si Chriſtiani non ſunt, fiant. Aut quò pertinebit ſer-
Matt.12. mo domini dicentis, Qui nō eſt mecum, aduerſum me eſt: & qui non colligit mecum, ſpargit. Vnde conſtat
I ſuper filios alienos & ſoboles antichriſti ſpiritum ſanctum per manus impoſitionem tantummodo non poſſe deſcendere, cum manifeſtum ſit hæreticos baptiſma
Auguſtin. non habere. Huic reſpōdetur, Iniqui Chriſtiani ſunt an non? Si Chriſtiani ſunt, cur in illa petra non ſunt in qua
Matth.23. ædificatur eccleſia? Audiunt enim verba Chriſti & non faciunt: Si Chriſtiani non ſunt, fiant: Aut quò pertine-
Matth.12. bit ſermo domini dicentis, Qui non eſt mecum, aduerſum me eſt: & qui mecum non colligit, ſpargit: Spargūt enim oues eius, qui eas ad morum ſuorum labem praua imitatione perducūt. Vnde conſtat ſuper filios alienos quòd omnes iniqui appellātur & ſoboles antichriſti, quòd ſunt omnes iniqui qui Chriſto aduerſantur, ſpiritum ſanctum per manus impoſitionem tantummodo non poſſe deſcendere, ſi cordis nō aſsit vera conuerſio, cum manifeſtum ſit iniquos quamdiu iniqui
† aliàs, ſed eis prodeſſe minime poſſe. ſunt, baptiſma quidem poſſe habere, † ſed ſalutem cuius ſacramentum baptiſma eſt, habere nō poſſe. Videamus enim ſi hæretici deſcribuntur in Pſalmo illo, vbi de filiis alienis ita dicitur, Domine libera me de manu filio-
Pſal.143. rum alienorum, quorū os locutū eſt vanitatē, & dextera eorum dextera iniquitatis? quorum filij velut nouellæ conſtabilitæ, filiæ eorum ornatæ ſicut ſimilitudo tem- K
pli. Cellaria eorum plena, eructātia ex hoc in hoc: Oues eorum fœcundæ multiplicantes in exitibus ſuis, boues eorum craſſæ, Non eſt ruina maceriæ neque exitus, neque clamor in plateis eorum, Beatum dixerunt populū cui hæc ſunt, beatus populus cuius eſt dominus deus ipſius. Si ergo iſti ſunt filij alieni, qui in rebus temporalibus & abundantia terrenæ fœlicitatis beatitudinem ponunt, & diuina præcepta contemnunt, videamus ſi non iidem ipſi ſunt de quibus Cyprianus ita dicit, in ſe quoque transfigurans eos, vt de his ſe dicere oſtendat, cum quibus ſacramenta communicabat. Dum viam domini, inquit, non tenemus, nec data nobis ad ſalutem cœleſtia mandata ſeruamus, Fecit dominus noſter voluntatem patris, & nos non facimus domini voluntatem, patrimonio & lucro ſtudentes, ſuperbiam ſectantes: & cætera. At ſi iſti baptiſmum & habere & tradere poterant, cur negatur eſſe poſſe in filiis alienis, quos tamen hortatur vt cœleſtia mandata ſeruando, miſſa ſibi per vnicum filium, fratres eius & filij dei eſſe mereantur? Victoricus à Thabraca dixit, Si licet
hæreticis baptizare, & remiſſam peccatorum dare, quid Ca.XXXII
illos infamamus vt hæreticos appellemus? Reſponde- L
tur, Quid ſi alius diceret, Si licet iniquis baptizare, Auguſtin.
& remiſſam peccatorum dare, quid illos infamamus, vt iniquos illos appellemus? Quod huic reſponderetur de iniquis, hoc illi reſpondeatur de hæreticis: id eſt, neque eorum eſſe baptiſmum quod baptizant, & non eſſe conſequens vt quiſquis habet baptiſmum Chriſti, etiam de peccatorum remiſsione ſecurus ſit: ſi hoc in ſacramento tantum habet, nec veraci cordis conuerſione conuerſus eſt, vt dimittendi dimitterentur.

Alius Felix ab Vtina dixit, Nemini dubium eſt ſan- Caput
ctiſsimi conſacerdotes non tantum poſſe humanam XXXIII.
præſumptionem, quantum domini noſtri Chriſti adorandam & venerabilem maieſtatem. Memores ergo periculi, hoc quoque non tantum obſeruare debemus, verumetiam ab omnibus nobis confirmare vt omnes hæretici qui ad ſinum matris Eccleſię accurrūt baptizentur, vt mens hæretica quæ diuturna tabe polluta eſt, ſanctificatione lauacri purgata in melius reformetur. Fortaſsis iſte qui in diuturna tabe purgandi cauſam
poſuit, cur deberent hæretici baptizari, parceret eis qui M
in aliquam hæreſim irruentes exiguo illic tempore fuiſſent, & cito correcti ad catholicam inde migraſſent. Deinde & ipſe parum aduertit ita dici poſſe, vt iniqui omnes qui ad illam petram in qua Eccleſia ſignificatur accurrunt, baptizentur, vt mens iniqua quæ extra petrā in arena ædificabatur, audiendo verba Chriſti & nō faciendo ſanctificatione lauacri purgata in melius reformetur: & tamen non fit, ſi iam baptizati ſunt, etiā ſi probentur tales fuiſſe cū baptizarentur: id eſt, vt ſeculu ver-
bis & non factis renunciarēt. Quietus à Buruc dixit, Caput
Qui fide viuimus, obſequi his quæ inſtruēdis nobis an- XXXIIII.
tè prędicta ſunt, credula * obſeruatione debemus, Nam *al. ſedula
ſcriptum eſt apud Salomonem, Qui baptizatur à mor- Eccli.34.
tuo, & iterum tangit mortuum, quid proficit lauatio eius? Quod vtique de his qui ab hæreticis tinguntur, & de tingentibus loquitur. Si enim qui apud illos baptizantur per remiſsionem peccatorum vitam æternam conſequūtur, cur ad Eccleſiā veniunt? Si vero à mortuo nihil ſalutis accipitur, ac propterea cognito errore priſtino, ad veritatē cum pœnitentia reuertūtur, vno vitali baptiſmate, quod in eccleſia catholica eſt, ſāctificari de-
bebāt. Reſpōdetur, Quid ſi à mortuo baptizari, ſine prę- Auguſtin.
iudicio

A iudicio diligentioris eiuſdem ſcripturæ cõſiderationis,
alibi iam diximus. Quæro autẽ cur hæreticos ſolos ve-
lint intelligi mortuos, cum Paulus Apoſtolus generali-
Roma.6. ter de peccato dixerit, Stipendium peccati mors. Et ite-
& 8. rum, Sapere autem ſecundum carnem mors eſt. Et cum
1.Tim.5. mortuam dicat viduam quę in deliciis viuit, quo modo
non ſunt mortui, qui ſeculo verbis & non factis renun-
ciant? Quid ergo proficit lauatio eius qui ab iſtis bapti-
zatur, niſi quia & ipſe ſi talis eſt, lauacrum quidẽ habet,
ſed non ei proficit ad ſalutem? Si autem ille à quo bapti-
zatur talis eſt, iſte vero non falſo corde ad deum cõuer-
titur, non ab illo mortuo baptizatur, ſed ab illo viuo de
quo dictum eſt, Ipſe eſt qui baptizat: quolibet corpora-
Ioan.1. liter hoc operante baptizet. Quod autem ait de hæreti-
cis, Si enim qui apud illos baptizãtur, per remiſsionem
peccatorum vitam æternam cõſequuntur, cur ad eccle-
ſiam veniunt? Reſpondetur, ideo veniunt, quia etiam ſi
Chriſti baptiſmum vſque ad ſacramenti celebrationem
perceperunt: tamen vitam æternã niſi per vnitatis cha-
ritatẽ nõ cõſequuntur, Sicut nec maleuoli & inuidi qui-
bus non dimitterentur peccata, nec ſi aduerſus eos odiũ
B tenerent à quibus paterẽtur iniuriam, quia veritas dixit,
Matth.6. Si non dimiſeritis, nec pater veſter dimittet vobis: quã-
to magis cum eos oderant, quibus retribuebãt mala pro
Pſal.34. bonis, Nec tamen iſti ſeculo verbis ſolis & nõ factis re-
Matth.7. nunciantes, ſi poſtea corrigantur rurſus baptizarentur,
ſed vno vitali baptiſmate ſanctificarentur, Quod qui-
dem in catholica eſt, ſed non in ſola, ſicut nec in ſanctis
ſolis, qui ædificati ſunt ſuper petram, & ex quibus vnica
Canti.6. illa columba perficitur. Caſtus à Sicca dixit, Qui cõ-
Ca.XXXV. tempta veritate præſumit conſuetudinem ſequi, aut ç[i]r-
Diſ.8. cap. ca fratres inuidus eſt & malignus quibus veritas reuela-
qui. cõtẽp- tur, aut circa deũ ingratus eſt, cuius inſpiratione Eccle-
ta. ſia eius inſtruitur, Reſpondetur, Iſte ſi cõuinceret eos qui
Auguſt. diuerſa ſentiebant & hoc tenebãt, quod etiam totus or-
bis poſtea Chriſtiano concilio cõfirmatus obtinuit, ita
conſuetudinem ſequi, vt contemnerent veritatem, hæc
verba formidare deberemus. Cum vero illa cõſuetudo
& à veritate propagata & veritate roborata reperiatur,
nihil in hac ſententia pertimeſcimus: & tamen ſi illi cir-
ca fratres inuidi erãt & maligni, aut circa deum ingra-
ti, ecce qualibus cõmunicabant, ecce quales diuerſa ſen-
tientes, ſicut Cyprianus prædixit, à iure communionis
C non amouebant, ecce à quibus non polluebantur in cõ-
uerſatione vnitatis, ecce quantum amandum ſit vincu-
lum pacis, ecce quid conſiderãt qui nobis de prædeceſ-
ſorum Epiſcoporum concilio calumniantur, quorum
charitatem non imitantur, & quorum exemplo cõſide-
rato iure damnantur, ſi conſuetudo erat ſicut hæc ſen-
tentia teſtis eſt, vt hæretici venientes ad Eccleſiam cum
baptiſmate quod habebant ſuſciperentur, aut hoc rectę
fiebat, aut mali bonos in vnitate non maculant: ſi recte
fiebat, cur orbem terrarum quia ſic recipiuntur accu-
ſant? Si autem mali bonos in vnitate non maculant,
quo modo ſe à crimine ſacrilegę ſeparationis excuſant?
Caput Eucratius à Thenis dixit, Fidem noſtram & baptiſ-
XXXVI. matis gratiam, & legis Eccleſiaſticæ regulã deus & do-
minus noſter Ieſus Chriſtus ſuo ore Apoſtolós docens,
Matth. 28. impleuit dicens, Ite docete omnes gentes, baptizãtes eos
in nomine patris & filij & ſpiritus ſancti. Falſum ergo
hæreticorum baptiſma & iniquum à nobis pellendum
eſt, & omni conteſtatione refutandum, de quorum ore
virus non vita, nec gratia cœleſtis, ſed blaſphemia tri-
nitatis exprimitur: Et ideo venientes ad Eccleſiam hæ-
reticos integro & catholico baptiſmate baptizari debe-
re manifeſtum eſt, vt à blaſphemia ſuæ præſumptionis D
purificati, poſsint ſpiritus ſancti gratia reformari. Re- Auguſt.
ſpondetur, Planè ſi nõ eſt baptiſmus patris & filij & ſpi-
ritus ſancti nomine conſecratus, hæreticorum depute-
tur, & iniquus à nobis omni conteſtatione refutetur, Si
autẽ hoc in eo nomen agnoſcimus, melius verba Euan-
gelica ab hæreticorum errore diſtinguimus, & quod in
eis probum eſt approbamus, quod mẽdoſum eſt emen-
damus. Liboſus ab Agra dixit, in Euangelio domi- Caput
nus, Ego ſum inquit, veritas: non dixit, ego ſum conſue- XXXVII.
tudo. Itaque veritate manifeſtata, cedat conſuetudo ve- Ioan.14.
ritati: vt & ſi in præteritum quis in Eccleſia hæreticus Diſt.8.cap.
non baptizabat, nunc baptizare incipiat. Reſpondetur, qui cõtẽta.
Hic nihil conatus eſt oſtendere quo modo ſit veritas & cap. ve-
manifeſtata, cui debere dicit conſuetudinẽ cedere, Plus ritate.
tamen adiuuat nos aduerſus iſtos qui ſe ab vnitate diui- Auguſt.
ſerunt, quòd illam conſuetudinẽ fuiſſe confitetur, quàm
quòd eam veritati quam non oſtendit, cedere oportere
arbitratur. Illa eſt enim conſuetudo, quæ ſi ſacrilegos ad
altare Chriſti ſine baptiſmi purgatione admittebat, &
nullum bonorum in vnitate polluebat, quicunque ſe ab E
eadem vnitate, in qua nullorum malorum contagione
pollui poterant, fruſtra ſeparauerunt, manifeſtum ſacri-
legium ſchiſmatis admiſerunt. Si autem per illam con-
ſuetudinẽ omnes polluti perierunt, de qua cauerna iſti
ſine originali veritate & cum calumnioſa calliditate pro-
cedunt. Si vero recta fuerat conſuetudo qua ſic ſuſcipie-
bantur hęretici, relinquant furorem, fateantur errorem,
veniant ad catholicam, non vt retingantur ſacramen-
to baptiſmatis, ſed vt curentur à plaga conciſionis.
Leutius à Thabeſte dixit, Hæreticos, blaſphemos at- Caput
que iniquos verbis variis decerpẽtes ſancta & adorabi- XXXVIII.
lia ſcripturarum verba, execrãdos cenſeo, & ideo exor-
cizandos & baptizandos eſſe. Reſpondetur, Et ego exe- Auguſt.
crandos cenſeo, ſed non ideo exorcizãdos & baptizan-
dos, Ipſorum eſt enim figmẽtum quod execror, Chriſti
autem ſacramentum quod veneror. Eugenius ab Caput
Ammeelera dixit, Et hoc ego idẽ cenſeo hęreticos bap- XXXIX.
tizandos eſſe. Huic reſpondetur, Sed nõ hoc cenſet Ec- Auguſt.
cleſia, cui deus iam plenario etiam concilio reuelauit,
quod tũc adhuc aliter quidem ſapiebatis, & quia in vo- Philip.3.
bis charitas ſalua erat, in vnitate permanebatis. Item Cap.XL.
alius Felix ab Accurra dixit, Et ipſe ſecutus diuinarum
ſcripturarum authoritatem, hæreticos baptizandos eſſe F
cenſeo, ſed & eos qui ſe apud ſchiſmaticos baptizatos
eſſe contendunt. Si enim ſecũdum cautum Chriſti pri-
uatus fons noſter eſt, intelligant cuncti Eccleſiæ noſtræ
aduerſarij, quia alienis eſſe nõ poteſt, nec duobus popu-
lis ſalutarem aquam tribuere poteſt ille qui vnius gregis
paſtor eſt, Et ideo manifeſtũ eſt nec hęreticos nec ſchiſ-
maticos aliquid cœleſte ſuſcipere, qui à peccantibus ho
minibus & ab Eccleſia extraneis audent accipere, quan-
do danti locus non eſt, vtique nec accipienti prodeſt.
Huic reſpondetur, Scripturas diuinas nuſquam præce- Auguſt.
piſſe vt hæretici apud hæreticos baptizati denuo bapti-
zentur: ſed multis locis oſtendiſſe alienos eſſe ab Eccle-
ſia, omnes qui non ſunt in petra, nec ad columbæ illius
membra pertinent, & tamen baptizare & baptizari, &
habere ſine ſalute ſacramentum ſalutis. Fons autem no-
ſter qui ſimilis eſt fonti paradiſi, quòd etiã ſicut ille ex-
tra paradiſum profluat, iam ſatis dictũ eſt, Et quòd duo-
bus populis, id eſt, ſuo & extraneo ſalutarem aquam tri-
buere non poteſt ille qui vnius gregis paſtor eſt, conce-
do atque conſentio, Sed nunquid quia ſalutaris non eſt
extraneis, ideo ipſe nõ eſt? Aqua enim diluuij conſtitutis
intra

G intra arcam ſalutaris fuit, extra arcam vero mortifera fuit, eadem tamen fuit, Et multi extranei, id eſt, inuidi, quos ex parte diaboli eſſe Cyprianus dicit & de ſcripturis oſtendit, velut intus videntur, & tamē niſi eſſent extra arcam, nō morerentur per aquam. Talis enim baptiſmus cùm eo male vtuntur, necat, ſicut illis de quibus

2.Cor.2. ait Apoſtolus, Bonus odor Chriſti erat in mortem. Cur ergo non ſuſcipiunt aliquid cœleſte vel ſchiſmatici vel hæretici, ſicut ſpinæ ſiue zizania pluuiam, ſicut ipſi qui extra arcam fuerunt, aquam de cataractis cœli venientem ſuſceperunt quidem ad perniciem non ad ſalutem: Ideoque illud quod in vltimo poſuit, Quando danti locus non eſt, vtique nec accipiēti prodeſt: non laboro refellere, quia & nos dicimus accipientibus non prodeſſe cum in hæreſi accipiunt conſentientes hęreticis, & ideo veniunt ad catholicam pacem atque vnitatem non vt baptiſmum accipiant, ſed vt eis prodeſſe incipiat quod

Cap.XLI. acceperant. Item alius Ianuarius Muzulenſis dixit, Miror quòd cum omnes cōfiteantur vnum eſſe baptiſmum, non omnes intelligant eiuſdē baptiſmi vnitatem: Eccleſia enim & hæreſis duæ & diuerſæ res ſunt: Si hæretici baptiſma habent, nos non habemus: ſi autem nos

H habemus, hæretici habere non poſſunt. Dubium autem non eſt Eccleſiam ſolam baptiſmum Chriſti poſſidere,

Auguſt. quæ ſola poſſideat & gratiam Chriſti & veritatem. Reſpōdetur. Poſſet alius ſimiliter dicere, & ſimiliter nō verum dicere, Miror quòd cū omnes confiteantur vnum eſſe baptiſmum, non omnes intelligāt eiuſdem baptiſmi vnitatem, Iuſticia enim & iniquitas duæ & diuerſæ res ſunt, ſi iniqui habent baptiſma, iuſti nō habent: ſi autem iuſti habent, iniqui habere non poſſunt. Dubiū autem non eſt iuſtos ſolos baptiſmum Chriſti poſſidere, qui ſoli poſſideāt & gratiam & veritatem Chriſti. Hoc certe falſum eſt, illis quoque fatētibus. Et illi quippe inuidi qui ſunt ex parte diaboli intus poſiti, ſicut dicit Cyprianus, atque Apoſtolo Paulo notiſſimi baptiſmum habebant, nec ad membra illius columbæ quæ in petra tu-

Cap. XLII. ta eſt pertinebant. Adelphus à Tasbalte dixit, Sine cauſa quidem falſo & inuidioſo verbo impugnant veritatem, vt rebaptizare nos dicant quando Eccleſia hæ-

Auguſt. reticos non rebaptizet, ſed baptizet. Reſpondetur, Imò vero modo nō rebaptizat, quia niſi eos qui baptizati nō ſunt non baptizat, quam conſuetudinē anteriorem per-

I ſpecta diligentius veritate etiam cōcilio poſteriore fir-

Cap.XLIII. mauit. Demetrius Aleptuninus dixit, Vnum baptiſma nos cuſtodimus, quia Eccleſię catholicę ſoli rē ſuam vendicamus. Qui autem dicūt quia hæretici vere & legitime baptizant, ipſi ſunt qui nō duo, ſed multa baptiſmata faciunt, nam cum hæreſes multæ ſint, pro earum

Auguſt. numero & baptiſmata computabuntur. Huic reſponde-

Galat.5. tur, Si ita eſt, tot ergo numerentur baptiſmata quot ſunt opera carnis, de quibus ait Apoſtolus, Quoniam qui talia agunt, regnum dei non poſſidebunt, Inter quæ numerantur & hæreſes, & tam multa ipſorum opera intus tanquam in palea tolerantur, & tamen vnum baptiſma omnibus eſt, quod nullo iniquitatis opere violatur.

Ca.XLIIII. Vincentius à Tibari dixit, Hæreticos ſcimus eſſe peiores quàm Ethnicos, Si ergo conuerſi ad deum ve-

aliâs, habemus. nire voluerint, habent vtique regulam veritatis, quam dominus pręcepto diuino mandauit Apoſtolis dicens,

Marci. 16. Ite, in nomine meo manum imponite, dæmonia expel-

Matth. 28. lite. Et alio loco, Ite & docete gentes, tingētes eas in nomine patris & filij & ſpiritus ſancti. Ergo primo per manus impoſitionem in exorciſmo, ſecundo per baptiſmi regenerationem poſſunt ad Chriſti pollicitationem venire, aliâs autem fieri cenſeo non debere. Reſpondetur, K

Ex qua regula dicat hæreticos peiores eſſe quàm Ethni- Auguſt.

cos, neſcio, cum dominus dicat, Si neque Eccleſiam au- Matth.18.

dierit, ſit tibi tāquam ethnicus & publicanus, An etiam tali hæreticus peior eſt, nihil reſiſto: nō tamen propterea quia ipſe homo peior eſt ethnico, id eſt, gentili atq; Pagano, ſacramētum etiam Chriſti quod habet, viciis eius moribuſq; miſcetur, & eadem permixtione corruptum perit, Nam & illi qui recedunt de Eccleſia, & fiunt hæreſum non tantum ſectatores, ſed etiam conditores: ſi iam baptizati recedunt, cum ſecundum iſtam regulam peiores ſint ethnicis, habēt tamen baptiſma: nam ſi correcti redeant non accipiunt, quod ſi amiſiſſent, vtiq; acciperent. Poteſt ergo fieri vt aliquis peior ſit ethnico: & tamen in eo Chriſti ſacramentū nō ſolum ſit, ſed etiam nō ſit peius, quàm in homine ſancto & iuſto. Et ſi enim quantum in illo homine eſt, nō ipſum ſeruauit, ſed animo & voluntate violauit: tamen quantum ad ipſum attinet ſacramentum, & cum contemptore & repudiatore ſuo integrum inuiolatumq; permanſit. Nónne Sodo- 1.q.1. cap.

mitæ ethnici erant, id eſt, gētiles? Peiores ergo erant Iu- nónne.

dæi, quibus dominus dicit, Tolerabilius erit Sodomis Matth. 11.

in die iudicij quàm vobis: Et quibus Propheta dicit, Iu- L

ſtificaſtis Sodomam, id eſt, in comparatione veſtra So- Ezech.16.

doma iuſtificata eſt. Nunquid tamen ideo ſacramenta diuina quæ apud Iudæos erant, talia erant quales ipſi erant, quæ dominus quoque ipſe percepit, & ad ea cele-

branda leproſos quos mundauerat miſit, & ea Zacha- Luca.17.

riæ miniſtranti angelus aſtitit, eumq; in templo ſacrifi- Luca.1.

cantem exauditum eſſe nunciauit: Hæc eadē ſacramenta & in bonis hominibus illius temporis erāt, & in malis peioribus quàm ſint ethnici, quandoquidem Sodomitis in malicia prælati ſunt, & tamen illa ſacramenta erant in vtriſq; integra atque diuina, Nā & ipſi gētiles ſi quid diuinum & rectum in doctrinis ſuis habere potuerunt, non improbauerunt ſancti noſtri, quamuis illi per ſuas ſuperſtitiones & idololatriam & ſuperbiam, cæteroſq; perditos mores deteſtandi eſſent, & niſi corrige-

rentur diuino iudicio puniēdi, Nam & Paulus Apoſto- Acto.17.

lus apud Athenienſes cum de deo quædam diceret, perhibuit teſtimonium quod quidam eorum tale aliquid dixerint, quod vtique ſi ad Chriſtum venirent, agnoſce-

retur in eis non improbaretur. Et ſanctus Cyprianus ta- M

libus aduerſus eoſdem ethnicos vtitur teſtibus, Nam cum de magis loqueretur, quorum tamen, inquit, præcipuus Oſtanes, & formam veri dei negat conſpici poſſe, & angelos veros ſedi eius dicit aſſiſtere: In quo & Plato pari ratione conſentit, & vnum deum ſeruans, cæteros angelos vel dæmones dicit. Hermes quoque trimegiſtus vnum deum loquitur, & eum incomprehenſibilem atque inæſtimabilem confitetur, Si ergo iſti veniſſent ad percipiendam Chriſtianam ſalutem, nō vtique eis diceretur, hoc malum habetis, vel falſum habetis, ſed planè merito diceretur, hoc vobis quamuis integrum & verum, nihil tamē prodeſſet niſi ad Chriſti gratiam veniretis. Si ergo in ipſis ethnicis poteſt aliquid diuinum inueniri recteque approbari, quamuis eis ſalus adhuc à Chriſto præſtanda ſit, nō oportet nos ita moueri etiam ſi peiores ſint hæretici, vt quod in eis malū ipſorum eſt velimus corrigere, & quod in eis bonū eſt Chriſti, nolimus agnoſcere, ſed iam cæteras huius concilij ſententias pertractandas, ab alio ſuſcipiemus exordio.

Libri Sexti finis.

DIVI

A

DIVI AVRELII AVGVSTINI HIPPONENSIS EPISCOPI, DE Baptiſmo contra Donatiſtas Liber Septimus.

Cõfirmat ſuperiora, reſpondẽs, & aliorum ſententiis.
Caput I.

NOn ſimus moleſti legentibus, ſi eadem varie ac ſæpe diſſerimus. Quanquã enim Eccleſia catholica ſancta in omnibus gentibus aduerſus ea quæ in iſta quæſtione de baptiſmo, vtrum & apud hęreticos vel ſchiſmaticos idem poſsit eſſe qui eſt in catholica, nonnullam caliginem offundunt, priſcę conſuetudinis & plenarij concilij authoritate munita ſit, tamen quia non contemnendis viris, & maxime Cypriano in ipſa vnitate aliquando aliter viſum eſt, cuius vti aduerſum nos authoritate conantur, qui longe ab eius charitate remoti ſunt, propterea cogimur ex opportunitate tractandi & conſiderandi omnia, quæ in eius concilio de hac re literiſq; comperimus, hanc eandem quæſtionem B aliquãto diutius tanquam in manibus verſare, & oſtendere quanto verius vniuerſitati Eccleſiæ catholicæ placuerit, vt hæretici vel ſchiſmatici qui iam Chriſti baptiſmum illic vnde veniunt acceperunt, in catholicam communionem cum illo admittãtur ab errore ſuo correcti, in charitate radicati atq; fundati, vt quod attinet ad baptiſmi ſacramentum, non adſit quod deerat, ſed proſit quod inerat. *Ephe.3.* Et beatus Cyprianus quidẽ iam cor- *Sapien.9.* pore quod corrumpitur non aggrauante animam, nec deprimente terrena inhabitatione ſenſum multa cogitantem, ſerenius perſpicit veritatem, quam meruit adipiſci per charitatẽ. Adiuuet itaque nos orationibus ſuis in iſtius carnis mortalitate, tanquam in caliginoſa nube laborantes, vt donãte domino quantum poſſumus bona eius imitemur, Si quid autem aliter ſenſit, & quibuſdam fratribus collegiſq; perſuaſit, quod nunc eo quem dilexit reuelante iam cernit, nos longe impares meritis ſuis, Eccleſiæ tamen catholicæ authoritatem, cuius ipſe egregium & clariſsimum membrum eſt, pro noſtra infirmitate ſectantes, aduerſus hæreticos vel ſchiſmaticos enodemus, quos præciſos tanquam ab vnitate quam tenuit, & areſcentes à charitate qua viguit, & elapſos ab C humilitate qua ſtetit, tanto amplius improbat atque cõdemnat, quanto magis nouit eos ad inſidiandum perſcrutari velle quod ſcripſit, & ad pacificandum imitari nolle quod fecit, Sicut illi qui ſe Chriſtianos Nazarenos vocant, & more Iudaico carnalia præpucia circuncidũt, hæretici nati ex illo errore in quẽ Petrus deuians *Galat.2.* à Paulo reuocatus eſt, in hoc vſque perſiſtũt. Sicut ergo illi Petro in primatu Apoſtolorum martyrij gloria coronato, in ſua peruerſitate præciſi ab Eccleſia remanſerunt, ſic iſti Cypriano per abundantiã charitatis in ſorte ſanctorum paſsionis claritate ſuſcepto, ſeipſos exules vnitatis agnoſcunt, & contra vnitatis patriam pro ſuis calumniis ciuem vnitatis opponunt. Iam itaque cæteras illius concilij ſententias eadem ratione videamus.

Cap. II.

Marcus à Mactari dixit, Mirandum non eſt ſi hæretici hoſtes atque impugnatores veritatis ſibi rem vendicant poteſtatis & dignationis alienæ: illud mirandum eſt quòd quidam noſtri præuaricatores veritatis, hæreticis ſuffragantur & Chriſtianis aduerſantur, propterea *Auguſt.* decernimus hæreticos baptizandos. Huic reſpõdemus, Imò magis mirandum eſt, & magna laude prædicandum, quòd tãtum iſti dilexerint vnitatem vt quos præuaricatores veritatis arbitrabantur, cum eis in vnitate D perſeuerantes, ab eis pollui non timerent. Nam cum iſte dixiſſet, Illud mirandum eſt, quòd quidam noſtri præuaricatores veritatis hæreticis ſuffragantur & Chriſtianis aduerſantur: videbatur eſſe dicturus, propterea decernimus eis non eſſe communicandum. Nõ hoc dixit, ſed ait, propterea decernimus hęreticos baptizandos eſſe, ſeruans quod pacificus Cyprianus antè præſtruxerat dicens, Neminem iudicantes, aut à iure cummunionis aliquem ſi diuerſum ſenſerit amouẽtes. Cum ergo Donatiſtæ nobis calumniantur, & nos dicunt traditores, ſi quis exiſtat vel Iudæus vel Paganus qui lecto iſto concilio & nos & ipſos ſecundum eorũ regulas vnitatis appellet præuaricatores, velim ſcire ad hoc tam graue crimen refutandum atque diluendum quo modo nobis agenda ſit cauſa cõmunis. Iſti eos dicunt traditores, quos neque illo tempore conuincere potuerunt, neque nunc poſſunt oſtendere, & in eodem crimine ipſi eſſe potius oſtenduntur, Sed quid ad nos? De iſtis certe præuaricatoribus quid dicemus? Si enim nos quamuis falſò propterea dicimur traditores, quia traditoribus nos in ea- E dem cõmunione ſucceſsiſſe criminantur, præuaricatoribus illis omnes ſucceſsimus, quia nondum ſe ab vnitate diuiſerat pars Donati beati Cypriani temporibus. Poſt paſsionẽ quippe eius quadraginta, & quod excurrit annis peractis, traditio codicum facta eſt, vnde cœperunt appellari traditores. Si ergo propterea nos traditores, quia ex traditoribus ſicut opinantur vel confingunt exorti ſumus, ab illis pręuaricatoribus vtrique originem ducimus, Non eſt enim quod dicatur nos eis cõmunicaſſe iſtos, quando ſuos illos vocant, quod concilium loquitur, quod ipſi maxime præferunt. Quidam noſtri, inquit, præuaricatores veritatis, hæreticis ſuffragantur: Accedit & teſtimonium Cypriani ſatis demonſtrantis, quòd in eorum communione permanſerit, dicendo, neminem iudicantes, aut à iure communionis aliquem ſi diuerſum ſenſerit amouentes. Ipſi enim erant qui diuerſum ſentiebãt, quos iſte præuaricatores vocat, quia ſcilicet hæreticis ſuffragabantur, ſine baptiſmo eos in Eccleſiam recipiendo. Eamq; fuiſſe cõſuetudinem vt ſic reciperentur, & ipſe Cyprianus multis locis, & aliquot Epiſcopi in hoc concilio manifeſtant. Vnde apparet ſi hæretici non habent baptiſmum, Eccleſiam Chriſti temporum illorum præuaricatoribus fuiſſe plenam, F qui eis ſuffragantes ſic eos recipiebant. Agatur ergo cauſa cõmunionis† aduerſus crimen præuaricationis quod negare non poſſunt, & ibi agatur noſtra cauſa aduerſus crimen traditionis, quod conuincere nõ potuerunt. Sed ſic agamus quaſi conuicerint. Quod vtrique reſponderimus eis qui nobis obiiciũt, maiorum noſtrorum præuaricationem, hoc nos iſtis reſpondebimus qui nobis obiiciũt maiorum noſtrorum traditionem. Sicut enim per maiorum noſtrorum traditionem vnde ſe iſti diuiſerunt, nos mortui ſumus, ita per maiorum præuaricationem, qui & noſtri & ipſorum parentes fuerũt, & nos & ipſi mortui ſumus. Sed quia ſe viuere dicunt, credunt quòd ad eos non pertineat illa præuaricatio, Ergo nec ad nos illa traditio. Et illa quidem præuaricatio ſecundum ipſos certa eſt: ſecundum nos autem nec anterior præuaricatio vera eſt, quia & hæreticos dicimus poſſe habere baptiſmum Chriſti, nec poſterior traditio, quia in ea cauſa ipſi ſunt ſuperati. Non habent ergo iſti cur à nobis nefario ſcelere ſchiſmatis ſeparentur, quia noſtri maiores ſi traditores nõ fuerunt, ſicut nos dicimus, non eſt quod ad nos omnino pertineat. Si autem traditores fuerunt,

† *cõmunis.*

G fuerunt,ſicut ipſi dicunt,ſic ad nos non pertinet,quem-
admodum nec ad nos nec ad ipſos illi præuaricatores,
Ac per hoc quoniam ex maiorum noſtrorum iniquita-
te nullum eſt crimē noſtrum, ex proprio ſchiſmate cer-
Cap.III. tum eſt crimē illorum. Satius à Sicilippa dixit,Si hæ-
reticis in baptiſmo ſuo peccata donantur, ſine cauſa ad
Eccleſiam veniunt,Nam cum in die iudicij peccata ſint
quæ puniuntur, nihil eſt quod timore poſsint hæretici
de iudicio Chriſti, ſi ſunt peccatorum remiſsionem cō-
Auguſt. ſecuti.Reſpōdetur,Et hæc poterat etiam noſtra eſſe ſen-
tentia, viderit autem author eius quo animo dicta ſit,
Verbis tamen ita modificata eſt,vt non me pigeat eo a-
nimo conſentire atque ſubſcribere, quo & ego ſentio
baptiſmum quidem Chriſti hæreticos poſſe habere, ſed
remiſsionem peccatorum non habere. Non autem ait,
Si hæretici baptizant & baptizantur:ſed ſi hæreticis,in-
quit,in baptiſmo ſuo peccata donātur,ſine cauſa ad Ec-
cleſiam veniunt,Nanque ſi pro hæreticis ponamus illos
quos in Eccleſia nouerat Cyprianus, ſeculo ſolis verbis
& nō factis renunciantes,totidem verbis poſſumus hāc
ſententiam etiam nos veriſsime dicere, Si fallaciter cō-
H uerſis in baptiſmo ſuo peccata donantur, ſine cauſa ad
veram conuerſionem poſtea perducuntur,Nam cum in
die iudicij peccata ſint quę puniuntur,nihil eſt quod ti-
mere poſsint,qui ſeculo verbis ſolis & non factis renun-
ciarunt,de iudicio Chriſti, ſi ſunt remiſsionem pecca-
torum conſecuti. Sed iſta ratiocinatio tali connexione
perficitur, vt adiungamus dicentes, Debēt autem time-
re Chriſti iudicium,& veraci corde aliquando conuer-
ti. Quod cum fecerint,nō eos vtique neceſſe eſt iterum
baptizari. Potuerunt igitur accipere baptiſmum, & re-
miſsionem non accipere peccatorum, aut remiſsis pec-
catis, continuo rurſus onerari, Sic ergo & hæretici.
Cap.IIII. Victor à Gor dixit,Cum peccata non niſi in Eccle-
ſiæ baptiſmo remittantur, qui hæreticum ſine baptiſmo
ad communicationem admittit, vtrunque cōtra ratio-
nem facit, nec hæreticos purgat & Chriſtianos inqui-
Auguſt. nat.Huic reſpōdemus,Eccleſiæ baptiſmum eſſe & apud
hæreticos,quanuis ipſi non ſint in Eccleſia, ſicut aquam
paradiſi in terra Aegypti,quanuis ipſa non ſit in paradi-
ſo.Non itaque hæreticos ſine baptiſmo ad communio-
nem admittimus,ſed quia correcti à ſua peruerſitate ve-
niunt,non eorum peccata, ſed Chriſti ſacramēta ſuſci-
I pimus:de remiſsione autem peccatorum quod ſuperius,
hoc & hic dicimus. Illud ſanè quod in vltimo poſuit
dicens, vtrunque contra rationem facit, nec hæreticos
purgat & Chriſtianos inquinat,reſpuit primitus ac ma-
xime Cyprianus ipſe cum ſibi conſentientibus collegis
ſuis: neque enim inquinari ſe credidit, quando talibus
propter vinculum pacis communicandum eſſe decre-
uit dicens,Neminem iudicantes,aut à iure communio-
nis aliquem ſi diuerſum ſenſerit amouētes. Aut ſi inqui-
nant hæretici ad communionem, ſic vt non baptizen-
tur admiſsi,inquinata eſt tota Eccleſia per illam conſue-
tudinem quæ toties hic commemoratur: Et ſicut nos
iſti appellāt traditores propter maiores noſtros, in qui-
bus nihil tale quando obiecerunt,probare potuerunt:ſi
hoc fit quiſque quod eſt ille cui communicauerit, om-
nes tunc hæretici facti ſunt.Quod ſi quiſquis dicit,inſa-
nit,falſum eſt quod iſte ait,qui hęreticum ſine baptiſmo
ad cōmunionē admittit, nec hæreticos purgat & Chri-
ſtianos inquinat. Aut ſi hoc verum eſt, non ſine baptiſ-
mo admittebantur, ſed habebant baptiſmum Chriſti,
quanuis apud hęreticos datum & acceptum, qui ſecun-
dum illā conſuetudinem de qua iſti conſitentur ſic ad-
mittebantur, ac per hoc recte etiam nunc ſic admittun- K
tur. Aurelius ab Vtica dixit, Cum dicat Apoſtolus, *Cap.V.*
non communicandū peccatis alienis, quid aliud quàm *1.Tim.5.*
peccatis alienis cōmunicat, qui ſine baptiſmo Eccleſiæ
hæreticis communicat?Et ideo cenſeo baptizandos eſſe
hæreticos vt accipiant remiſſam peccatorum,& ſic illis
communicetur.Reſpōdetur, Communicauit ergo Cy- *Auguſt.*
prianus & iſti omnes peccatis alienis, quia cum talibus
in communione manſerunt, quando neminem qui di-
uerſum ſenſit, à iure communionis amouerunt. Vbi eſt
ergo Eccleſia? Deinde vt de hæreticis taceam,cū verba
huius ſententię etiam de aliis peccatoribus dici poſsint,
quales in Eccleſia beatus Cyprianus ſecum videbat,ge-
mebat,arguebat, ferebat, vbi eſt Eccleſia quæ ſecundum
hæc verba iam tunc periiſſe exiſtimabatur contagione
peccatorum? Si autem ſicut ſe habet firmiſsima veritas,
Eccleſia permāſit & permanet, non niſi in conſenſione
intelligēda eſt communio peccatorum, quā vetat Apo-
ſtolus.Baptizentur autem iterū hęretici, vt accipiant re-
miſſam peccatorū, ſi baptizantur iterū peruerſi & inui-
di,qui cum ſeculo verbis & nō factis renunciarent bap-
tiſmum quidem accipere potuerūt, ſed remiſsionē pec- L
catorum nō obtinere potuerunt, dicēte domino,ſi non *Matth.6.*
dimiſeritis, neque pater veſter dimittet vobis. Iam- *Cap.VI.*
bus à Germaniciana dixit, Qui hæreticorū baptiſmum
probant, noſtrū improbant, vt extra Eccleſiam non di-
cam lotos, ſed ſordidatos, negent in Eccleſia baptizari
oportere.Huic reſpondetur, neminem noſtrum baptiſ- *Auguſt.*
mum hæreticorum probare,ſed Chriſti, quanuis in hæ-
reticis vel paleis interioribus,ſicut in aliis iniquis vel pa
leis interioribus,Nam ſi extra Eccleſiā qui baptizantur,
non lauantur,ſed ſordidantur,profecto extra petram in
qua ædificatur Eccleſia, qui baptizantur, non lauantur
ſed ſordidātur. Omnes autem extra eandē petram ſunt,
quia audiunt verba Chriſti & nō faciunt: Aut ſi baptiſ-
mo lauantur quidē, ſed in iniquitatibus ſuis à quibus in
melius mutari noluerunt, ſordidi remanent, ſic & hæ-
retici. Lucianus à Rucumma dixit,Scriptum eſt, Et *Cap.VII.*
vidit deus lucem quia bona eſt,& diuiſit inter lucem & *Gene.1.*
tenebras.Si poteſt luci & tenebris conuenire,poteſt no-
bis & hęreticis aliquid eſſe commune,Propterea cenſeo
hæreticos baptizandos eſſe.Huic reſpondetur. Si poteſt *Auguſt.*
luci & tenebris cōuenire, poteſt iuſtis & iniuſtis aliquid M
eſſe commune.Cenſeat ergo illos iniuſtos denuo bapti-
zari,quos in ipſa Eccleſia arguebat Cyprianus: aut ſi nō
ſunt iniuſti qui ſeculo verbis & nō factis renunciant,di-
cat qui poteſt. Pelagianus à Lupertiana dixit,Scrip- *Ca.VIII.*
tum eſt,Aut deus deus eſt, aut Baal deus eſt: Ita & nunc *3.Reg.18.*
aut Eccleſia Eccleſia eſt,aut hæreſis Eccleſia eſt. Porrò ſi
hæreſis Eccleſia non eſt, quo modo eſſe apud hæreticos
baptiſma Eccleſiæ poteſt? Huic ita poſſumus reſponde- *Auguſt.*
re, aut paradiſus paradiſus,aut Aegyptus paradiſus,Por-
rò ſi Aegyptus paradiſus non eſt, quo modo eſſe in Ae-
gypto aqua paradiſi poteſt? Sed dicetur nobis,etiam il-
luc exeundo peruenit: ſic ergo ad hæreticos baptiſmus.
Itē dicimus,aut petra Eccleſia, aut arena Eccleſia. Porrò
quia nō eſt arena eccleſia,quo modo apud eos qui ſuper
arenam ædificant, audiendo verba Chriſti & non fa-
ciendo eſſe baptiſmus eccleſiæ poteſt? & tamen eſt, Sic
ergo & apud hæreticos. Iader à Midila dixit,Scimus *Cap.IX.*
non eſſe niſi vnum baptiſmum in Eccleſia catholica, &
ideo non debemus admittere hæreticum niſi baptizatus
fuerit apud nos, ne ſe putet extra Eccleſiam catholicam
baptizatum eſſe. Huic reſpondetur, Quia ſi hoc de ini- *Auguſt.*
quis illis qui extra petram ſunt diceretur, falſò vtique
diceretur,

A diceretur,Sic ergo & de hæreticis. Item alius Felix à
Cap.X. Mazrazana dixit, Vna fides, vnum baptiſma,ſed Eccle-
Ephe.4. ſiæ catholicæ cui ſoli licet baptizare. Huic reſpondetur,
Auguſt. Quid ſi alius ita diceret, vna fides, vnum baptiſma, ſed
iuſtorum tantum,quibus ſolis licet baptizare? Sicut hæc
verba refellerentur,ita & iſta ſententia refellatur. An &
iniuſti in ipſo baptiſmo mutati, dum ſeculo ſolis verbis
& non factis renunciant, ad membra Eccleſiæ pertinẽt?
Videant ſi ipſa eſt illa petra,ſi ipſa eſt columba,ſi ipſa eſt
Cap. XI. ſponſa ſine macula & ruga. Paulus ab Obba dixit,
Me non mouet ſi aliquis Eccleſiæ fidem & veritatẽ non
Roma.3. vendicat,quando Apoſtolus dicat,Quid enim? Si exci-
derunt à fide quidam illorum, Nunquid infidelitas il-
lorum fidem dei euacuauit? Abſit, Eſt enim deus verax,
omnis autem homo mendax. Si autem deus verax eſt,
quo modo apud hæreticos baptiſmi veritas eſſe poteſt
Auguſt. apud quos deus non eſt? Huic reſpondetur, Quid? Apud
auaros nunquid eſt deus? & tamen eſt baptiſmus, Ita &
apud hæreticos. Apud quos enim deus eſt, templum dei
ſunt. Quæ autem compoſitio tẽplo dei cum idolis? Por-
2.Cor.6. rò auariciam,idololatriã Paulus ſentit, Cyprianus con-
ſentit, & idem ipſe inter collegas raptores, tamen bap-
B tizatores, cum magna tolerantiæ mercede verſatur.
Cap.XII. Pomponius à Ioſiniana dixit, Manifeſtum eſt hære-
ticos non poſſe baptizare, & remiſsionem peccatorum
Matth.18. dare,qui poteſtatem non habent,vt aut ſoluere aut liga-
Auguſt. re aliquid in terris poſsint. Reſpondemus, Hãc poteſta-
tem nec homicidæ habent, id eſt, qui oderunt fratres:
Ioan.20. Non enim talibus dictum eſt,Si cui dimiſeritis peccata,
dimittentur ei:& ſi cui tenueritis,tenebuntur: & tamen
baptizant,& eos in eadem baptiſmi cõmunione & Pau-
Cap.XIII. lus tolerat,& Cyprianus agnoſcit. Venantius à Ti-
niſa dixit, Si maritus peregre proficiſcens, amico ſuo
commendaſſet vxorem ſuam cuſtodiendam,commen-
datam, ſibi ille quanta poſſet diligentia conſeruaret, ne
ab aliquo caſtitas eius & ſanctitas adulteraretur. Chri-
ſtus dominus & deus noſter ad patrẽ proficiſcens,ſpon-
ſam ſuam nobis commendauit, vtrum ne eam incor-
ruptam & inuiolatam cuſtodimus,an integritatem eius
& caſtitatem eius mœchis & corruptoribus prodemus?
Qui enim baptiſma Eccleſiæ commune cum hæreticis
Auguſt. facit,ſponſam Chriſti adulteris prodit. Reſpondemus,
Quid illi qui cum baptizantur labiis nõ corde conuer-
C tuntur ad dominum, nónne adulterinam mentem ge-
runt? Nónne ipſi ſunt ſeculi dilectores,qui nõ factis,ſed
verbis renunciauerunt, & ideo corrumpunt mores bo-
1.Cor.15. nos per colloquia mala dicentes,Manducemus & biba-
mus,cras enim moriemur? Nónne etiam cõtra iſtos vi-
2.Corin.11. gilauit ſermo Apoſtolicus vbi dicit,Timeo autem ne ſi-
cut ſerpens Euam ſeduxit aſtutia ſua, ſic & veſtræ men-
tes corrumpantur à caſtitate quæ eſt in Chriſto? Cum
ergo Chriſti baptiſma Cyprianus habebat commune
cum talibus, nunquid ideo ſponſam Chriſti prodebat
adulteris, ac non potius monile ſponſi etiam in adulte-
Ca.XIIII. ra cognoſcebat? Aymnius ab Auſuagiga dixit, Nos
vnum baptiſma accepimus,& ipſum tenemus & exerce-
mus, Qui autem dicit quia & hæreticis licet baptizare,
Auguſt. ipſe duos baptiſmos facit. Huic reſpondetur, Cur non
etiam ille duos baptiſmos facit, qui dicit quia & iniqui
baptizant? Cũ enim iuſti & iniqui ſibi cõtrarij ſint,bap-
tiſmus quem dant iuſti qualis erat Paulus,vel etiã qualis
erat Cyprianus, non eſt contrarius baptiſmo quem da-
bant iniqui illi qui oderant Paulum, quos non hæreti-
cos, ſed malos catholicus Cyprianus intelligit, Et cum
contrariæ ſibi ſint ſemper, continentia quæ fuit in Cy-
priano,& auaricia quæ fuit in collegis Cypriani: baptiſ- D
mus tamen quem Cyprianus dabat, nõ erat contrarius
baptiſmo, quem illi dabant, ſed vnus & idem, quia ille
baptizat de quo dictum eſt,Ipſe eſt qui baptizat. Sa- Ioan.1.
turninus à Victoriana dixit,Si licet hæreticis baptizare, Cap.XV.
excuſati ſunt & defenſi illicita faciẽtes, Nec video qua-
re eos aut Chriſtus aduerſarios ſuos,aut Apoſtolus anti-
chriſtos eos appellauerit. Huic reſpõdetur, Sic dicimus Auguſt.
non licere hæreticis baptizare,quo modo dicimus non
licere fraudatoribus baptizare. Non enim hęretico tan-
tum, ſed peccatori, inquit, dicit deus, Vt quid enarras Pſal.49.
iuſtificationes meas, & aſſumis teſtamentum meum per
os tuum? Huic vtique dixit, Si videbas furem concurre-
bas cum eo. Quanto ergo illi peiores ſunt,qui non cum
furibus concurrebant, ſed ipſi fundos inſidioſis fraudi-
bus rapiebant,ſed non eis cõcurrebat Cyprianus,quan-
uis eos in catholica ſegete toleraret, ne ſimul eradicare-
tur & triticum, Et tamen etiam ipſi quem dabant idem
ipſe baptiſmus erat quia non ipſorum, ſed Chriſti erat.
Sicut ergo iſti quãuis in eis Chriſti baptiſmus agnoſca-
tur: non ſunt tamen excuſati & defenſi illicita facientes,
& recte illos Chriſtus aduerſarios ſuos appellat, quia in E
talibus perſeuerantes audituri ſunt, Recedite à me qui Matth.7.
operamini iniquitatem: vnde & antichriſti appellantur,
quia Chriſto contrarij ſunt,dum contra quod præcepit Cap.XVI.
viuunt,Ita & hæretici. Alius Saturninus à Tucca di-
xit,Gentiles quanuis idola colant, tamen ſummũ deum
patrem creatorem cognoſcunt & confitentur. In hunc
Marcion blaſphemat, & quidam non erubeſcunt Mar-
cionis baptiſmum probare. Quo modo tales ſacerdotes
ſacerdotium dñi aut ſeruant aut vendicant, qui hoſtes
dei non baptizant,& ſic illis communicant? Reſponde- Auguſt.
tur, Nimirum cum talia dicuntur,exceditur modus,nec
conſideratur,quia & ipſi talibus communicabãt, nemi-
nem iudicantes, aut à iure communionis aliquem ſi di-
uerſum ſentiebat amouentes, ſed habet iſte in hac ipſa
ſententia ſua vnde admoneri poſſet, ſi aduerteret id in
ſe quoque corrigẽdum eſſe quod prauum eſt, quod au-
tem rectum eſt approbandum. Quãdoquidem ait, Gen-
tiles quanuis idola colant, tamen ſummum deum pa-
trem creatorem cognoſcunt & cõfitentur. Si quis ergo
ad deum talis gentilis veniret, nũquid vellet in eo cor-
rigere atque mutare, quòd deum patrem creatorem cõ- F
fitebatur & nouerat? Nõ puto, ſed emendaret in eo ido-
lolatriam quod malum habebat,& traderet ſacramenta
Chriſtiana quæ non habebat: & ſi quid rectum noſſet in
eo approbaret,ſi quid inueniret peruerſum emendaret,
ſi quid defuiſſet daret, Sic & in Marcioniſta hæretico a-
gnoſceret baptiſmi integritatẽ,corrigeret eius peruerſi-
tatem, doceret catholicam veritatem. Marcellus à Cap.XVII.
Zama dixit, Cum peccata nõ niſi in baptiſmo Eccleſiæ
remittantur, qui hæreticum non baptizat, peccatori cõ-
municat. Reſpondetur, Quid ille qui hoc facienti com- Auguſt.
municat: Nónne peccatori communicat? Quid autem
aliud faciebant omnes iudicantes neminem, aut à iure
communionis amouentes diuerſa ſentientẽ? Vbi eſt er-
go Eccleſia? An patiẽtibus,& ne triticum eradicetur, zi- Matth.13.
zania tolerantibus iſta non obſunt? Dicant ergo iſti qui
ſe ab orbe terrarum fruſtra ſeparãdo ſacrilegium ſchiſ-
matis admiſerunt, vt quid habent in ore ſentẽtiam Cy-
priani, qui non habent in corde Cypriani patientiam?
Huic autem Marcello reſpondetur ex his quæ de baptiſ-
mo & remiſsione peccatorum ſupra dicta ſunt, quo
modo poſsit eſſe baptiſmus in homine, quanuis non ſit
in eo remiſsio peccatorum. Irenæus ab Vlulis dixit, Ca.XVIII.
Si ideo

G Si ideo Eccleſia hæreticum non baptizat quòd dica-
Auguſt. tur iam baptizatus eſſe, hæreſis maior eſt. Reſpoodetur,
Hoc modo dici poteſt, ſi ideo auarũ Eccleſia non bapti-
zat, quòd dicatur iam baptizatus eſſe, auaricia maior eſt:
Cap.XIX. boc autem falſum eſt, ita ergo & illud. Dooatus à Ci-
baliana dixit, Ego vnam Eccleſiam & voum baptiſ-
mum eius noui, Si eſt qui dicat eſſe apud hæreticos bap-
tiſmi gratiã, ante eſt vt oſtẽdat & probet eſſe illic Eccle-
Auguſt. ſiam. Huic reſpõdetur. Si baptiſmi gratiam hoc eſſe di-
cis quod eſt baptiſmus, eſt apud hæreticos: Si autẽ bap-
tiſmus ſacramẽtum eſt gratiæ, ipſa vero gratia abolitio
peccatorum eſt, non eſt apud hæreticos baptiſmi gratia.
Sic eſt autem voum baptiſmum & vna Eccleſia, quem-
admodũ eſt vna ſpes. Sicut ergo booi & mali qui non
habent vnam ſpem, poſſunt habere vnum baptiſma, ita
quibus noo eſt communis Eccleſia, poteſt baptiſma eſſe
Cap.XX. commune. Zoſimus ab Tharaſſa dixit, Reuelatione
Diſt.8.cap. facta veritatis cedat error veritati, quia & Petrus qui
qui cõtẽpta. prius circuncidebat, ceſsit Paulo veritatem prædicanti.
Galat.2. Reſpondetur, Poteſt etiam noſtra eſſe ſententia iſta, &
Auguſt. ita factum eſt in hac de baptiſmo quæſtione, Nam veri-
tate poſtea liquidius reuelata ceſsit error veritati, cũ illa
H ſaluberrima conſuetudo etiam plenarij concilij autho-
ritate firmata eſt, Bene tamen quòd totiens meminerũt
etiam primum Apoſtolorum Petrum potuiſſe aliter ſa-
pere quàm veritas poſtulabat, quod accidiſſe etiam Cy-
priaoo ſine vlla eius contumelia credimus quicunq; di-
ligimus Cyprianum, quia non eum fas eſt diligi maiori
Cap.XXI. charitate quàm Petrum, Iulianus à Telepte dixit,
Ioan.3. Scriptum eſt, Nemo poteſt accipere aliquid, niſi datum
fuerit ei de cœlo: Si hæreſis de cœlo eſt, poteſt baptiſma
Auguſt. dare. Reſpõdetur, Audiat & alium dicẽtem, Si auaricia
de cœlo eſt, poteſt baptiſma dare & tamẽ dant auari, ſic
Cap. XXII. ergo & hæretici. Fauſtus à Timida regia dixit, Non
ſibi blandiantur qui hæreticis patrocinãtur. Qui pro hę-
reticis Eccleſiaſtico baptiſmo intercedit, illos Chriſtia-
Auguſt. nos & nos hęreticos facit. Huic reſpondetur, Si quiſquã
dicat eum qui cum baptiſmum acciperet, quia odium
fraternum tenebat io corde, nõ acceperat remiſsionem
peccatorum, non eſſe iterum baptizandum, quaodo il-
lud odium de corde dimittit, nũquid Eccleſiaſtico bap-
tiſmo iotercedit pro homicidis, aut illos iuſtos & nos
homicidas facit? Hoc ergo & de hæreticis intelligat.
Ca. XXIII. Geminus à Furnis dixit, Quidam de collegis hæreti-
I cos præponere ſibi poſſunt, oobis non poſſunt, & ideo
quod decreuimus ſemel tenemus, vt ab hæreticis veniẽ-
Auguſt. tes baptizemus. Reſpondetur, Et hic confitetur apertiſ-
ſime quoſdã de collegis ſuis diuerſa ſenſiſſe, vnde etiam
atque etiã confirmatur amor vnitatis, quòd ab inuicem
nullo ſchiſmate ſeparati ſunt, donec alteris eorũ ſi quid
Pſal.3. aliter ſaperent deus reuelaret. Huic reſpondetur, colle-
gas eius non ſibi hæreticos propoſuiſſe, ſed baptiſmum
Chriſti, ſed ſicut cognoſcitur in auaris, in fraudatori-
bus, in raptoribus, homicidis, ſic etiam in hæreticis co-
Ca.XXIIII gnouiſſe. Rogatianus à Noua dixit, Eccleſiam Chri-
ſtus inſtituit, hæreſim diabolus, quo modo poteſt habe-
Auguſt. re baptiſmum Chriſti ſynagoga ſatanæ? Huic reſpõde-
tur, Nũquid quia pios Chriſtus inſtituit, & inuidos dia-
Cap. XXV. bolus, ideo non poteſt habere baptiſmum Chriſti, quæ
in inuidis conuincitur eſſe pars diaboli? Therapius à
Bulla dixit, Qui hæreticis baptiſmum Eccleſiæ concedit
& prodit, quid aliud quàm ſponſæ Chriſti Iudas exiſtit?
Auguſt. Reſpondetur. O magna conuictio ſchiſmaticorum qui
ſe ab hæreditate Chriſti toto orbe diffuſa nefario ſacri-
legio ſepararunt, ſi Cyprianus talibus communicabat,
qualis Iudas traditor fuit, & tamen ab eis nõ maculaba- K
tur, aut ſi maculabatur, tunc Iudæ facti ſunt omnes, ergo
& modo Iudæ ſunt omnes, aut ſi nõ ſunt, non ergo per-
tioent ad poſteriores facinora priorum, quanuis ex ea-
dem cõoiunione propagatos. Cur ergo nobis tradito-
res obiiciunt, quos non conuicerunt, & ſibi Iudam non
obiiciunt, cui Cyprianus & collegæ eius cõmunicaue-
runt? Ecce conciliũ de quo ſolent iſti gloriari. Nos qui-
dem dicimus, quia ſic nõ prodit hæreticis Eccleſiæ bap-
tiſmum, qui baptiſmũ Chriſti & in hæreticis probat, ſi-
cut non prodit homicidis Eccleſię baptiſmũ, qui baptiſ-
mũ Chriſti & in homicidis probat. Sed quia iſti ex hoc
concilio nobis præſcribere quid ſentire debeamus affe-
ctãt, ipſi priores ei cũſentiant. Ecce Iudæ traditori ſunt
cõparati, qui dicebãt hęreticos quãuis in hęreſi baptiza-
tos nõ debere iterum baptizari, Talibus autem Cypria-
nus communicabat, qui dixit, neminem iudicantes, aut
à iure communionis aliquem ſi diuerſum ſenſerit amo-
uẽtes, Tales etiam antea fuiſſe in Eccleſia per illam ſen-
tentiam manifeſtantur, vbi ait, Sed dicit aliquis, Quid
ergo fiet de his qui in pręteritum in Eccleſiam ſine bap-
tiſmo admiſsi ſunt? Talẽ fuiſſe Eccleſiæ conſuetudinem
ipſi qui hoc concilium faciunt ſæpe commemoraot. Si L
ergo nihil aliud quicũque hoc facit quàm ſponſæ Chri-
ſti Iudas exiſtit, ſicut iſta ſentẽtia prononciata eſt, Iudas
autem ſicut docet Euangelium, traditor fuit, traditori-
bus ergo communicauerunt omnes qui tunc etiam iſta
dicebant, & antequam iſta dicerent traditores facti erãt
omnes per illam cũſuetudinem quam tunc Eccleſia re-
tinebat. Omnes ergo, id eſt, & oos & ipſi qui ex illa vni-
tate propagati ſumus, traditores ſumus. Sed nos duobus
modis defendimur, quia & huic concilio vbi hoc pro-
nunciatum eſt non conſentimus, ſaluo iure vnitatis, ſi-
cut ipſe Cyprianus prædixit, & bonis malos in vnitate
catholica, donec in fine à tritico palea ſeparetur, nihil
obeſſe arbitramur. Iſti autem quia & hoc coocilium tã-
quam pro ſe proferũt, & malorum commuoione quaſi
contagione bonos perire contendunt, non ioueniunt
quo modo dicãt aut priores Chriſtianos vnde iſti pro-
pagantur, non fuiſſe traditores, quia iſto concilio con-
uiocuntur, aut ad ſe non pertinere facinora priorum,
quia nobis maiores noſtros obiiciunt. Item alius Lu- *Ca. XXVI.*
cius à Membreſſa dixit, Scriptum eſt, Deus peccatorem
nnn audit, Qui peccator eſt, quo modo audiri in bap- *Ioan.9.*
tiſmo poteſt? Reſpondemus, Quo modo auditur auarus M
& raptor & fœnerator & homicida? ao iſti noo ſuot *Auguſt.*
peccatores, quos tamen Cyprianus in catholica obiur-
gat & tolerat? Item alius Felix ab Vſlaccenis dixit, In *Ca. XXVII*
hæreticis ſine baptiſmo Eccleſiæ admittendis, oemo *Diſt.8.cap.*
conſuetudinem rationi & veritati præponat, quia con- *qui cõtẽpta.*
ſuetudinem ratio & veritas ſemper excludit. Huic re- *& ca. veri-*
ſpondetur, Veritatem non oſtendis, de conſuetudine *tate.*
confiteris. Recte igitur conſuetudioem teneremus ple- *Auguſt.*
nario concilio poſteriore firmatam, etiam ſi veritas ad-
hue lateret, quam credimus iam eſſe manifeſtam.

Alius Saturoinus ab Itinis dixit, Si poteſt antichri- *Caput*
ſtus dare alicui gratiam Chriſti, poſſunt & hęretici bap *XXVIII.*
tizare, qui appellati ſunt antichriſti. Reſpondemus, *Auguſt.*
Quid ſi alius diceret, ſi poteſt homicida dare alicui gra-
tiam Chriſti, poſſunt & qui fratres oderunt baptizare,
qui appellati ſunt homicidæ, Nempe quaſi verum di-
cere videretur, & tamen poſſunt, Sic ergo & hæretici.

Quintus ab Aggiua dixit. Ille poteſt dare aliquid, *Ca. XXIX.*
qui aliquid habet: hæretici autẽ quid poſſunt dare, quos
conſtat nihil habere? Huic reſpondetur, Si ergo poteſt *Auguſt.*

dare

A dare aliquid qui aliquid habet, manifeſtum eſt poſſe dare hæreticos baptiſmum, quia cum ab Eccleſia recedũt, habent lauacri ſacramentum quod ibi acceperant, Nam redeuntes non recipiũt, quia non amiſerant cum receſ-
Cap. XXX. ſerunt. Alius Iulianus à Marcellina dixit, Si poteſt ho-
Matth. 6. mo duobus dominis ſeruire, deo & mammonæ, poteſt
Auguſt. & baptiſma duobus ſeruire, Chriſtiano & hæretico. Reſpondetur, Immo ſi poteſt cõtinentia & auaro & ſobrio & ebrioſo & pio & homicidæ ſeruire, cur nõ etiã Chriſtiano & hæretico baptiſmus quidem nõ ſeruit, ſed miniſtratur & illis vel ab illis ad ſalutem bene vtẽtibus, &
Ca. XXXI. ad iudicium male vtentibus? Tenax ab Horreiſceliæ dixit, Baptiſma vnum eſt, ſed Eccleſiæ, vbi Eccleſia non
Auguſt. eſt, baptiſma illic eſſe non poteſt, Huic reſpondemus, Quare ergo poteſt vbi petra non eſt, ſed arena eſt, cum
Ca. XXXII. Eccleſia in petra non in arena ſit? Alius Victor ab
Ephe. 4. Aſſuris dixit, Scriptum eſt, quia deus vnus eſt, & Chri-
**al. ſpirit.* ſtus* vnus eſt, Eccleſia vna & baptiſmum vnum: Quo modo ergo illic baptizari aliquis poteſt vbi deus &
Auguſt. Chriſtus & Eccleſia nõ eſt? Reſpõdetur. Quo modo poteſt & in arena illa vbi nec Eccleſia eſt, quia in petra eſt,
B nec deus & Chriſtus, quia non eſt ibi templum dei &
Caput XXXIII. Chriſti. Donatulus à Capſe dixit, Et ego ſemper hoc ſenſi, vt hæretici qui nihil foris conſecuti ſunt, quando
Auguſt. ad Eccleſiam cõuertuntur, baptizentur. Ad hoc reſpondetur. Nihil quidẽ conſecuti ſunt, ſed ad ſalutem, nõ ad ſacramentum. Salus enim propria eſt bonis, ſacramenta
Caput XXXIIII. vero communia & bonis & malis. Verulus à Ruſiccade dixit, Homo hæreticus dare non poteſt quod non habet, multo magis ſchiſmaticus qui quod habuit ami-
Auguſt. ſit. Reſpon. Iam oſtendimus eos habere quia non amittunt cum recedunt, Non enim recipiunt cum redeunt. Quapropter ſi propterea videbãtur dare non poſſe quia putabantur nõ habere, intelligãtur iam dare poſſe, quia
Ca. XXXV. intelliguntur & habere. Pudentianus à Cuiculi dixit, Nouitas Epiſcopatus effecit fratres dilectiſſimi vt ſuſtinerem quid maiores iudicarent, nam hæreſes nihil habere nec poſſe manifeſtum eſt, atque ita ſi quis ex eis ve-
Auguſt. nerit baptizari ęquiſsime ſtatutum eſt. Reſpon. Sicut ergo ſuperioribus reſponſum eſt quos hic ſuſtinebat quid iudicarent, ſic & huic ipſi reſponſum eſſe intelligatur.

Caput XXXVI. Petrus ab Hippone Zarito dixit, Cum vnum baptiſma ſit in catholica Eccleſia, manifeſtum eſt non poſſe
C extra Eccleſiã baptizari, & ideo in hæreſi tinctos ſiue in ſchiſmate venientes ad Eccleſiam, cenſeo baptizari o-
Auguſt. portere. Reſpon. Sic eſt vnum baptiſma in Eccleſia catholica, vt cum exinde aliqui exierint, in his qui exeunt non fiant duo, ſed idem vnum maneat. Quod ergo in redeuntibus agnoſcitur, hoc & in eis qui à recedentibus acceperunt, quod illi cum recederent non amiſerunt.

Caput XXXVII. Item alius Lucius ab Auaſafa dixit, Secundũ autẽ motum animi mei & ſpiritus ſancti, cũ ſit vnus deus pater domini noſtri Ieſu Chriſti, & vnus Chriſtus & vna ſpes,
Ephe. 4. vnus ſpiritus, vna Eccleſia, vnũ debet & eſſe baptiſma: & ideo dico vt ſi quid apud hæreticos motũ aut factum
Auguſt. fuerit, reſcindi debere, & eos qui exinde veniunt in Eccleſia baptizandos eſſe. Reſpon. Reſcindatur ergo quod baptizant, qui audiunt verba dei & non faciunt, cum ab iniquitate ad iuſticiam, hoc eſt ab arena ad petram migrare cœperint, Quod ſi non fit, quia & in ipſis quod Chriſti erat, eorum iniquitatibus non violabatur, hoc etiam de hęreticis intelligatur, nam nec eadem ſpes illis eſt quãdiu in arena ſunt quæ illis qui ſuper petram ſunt,
Caput XXXVIII. tamen idem baptiſma eſt in vtriſque, quamuis ſicut ſpes vna, ita vnum baptiſma dictum ſit. Felix à Gurgitibus dixit. Ego cenſeo vt ſecundum ſanctarum ſcriptu- D rarum præcepta baptizati illicite ab hæreticis extra Eccleſiam, ſi ad Eccleſiam cõfugere voluerint, gratiã baptiſmi vbi licite datur conſequãtur. Reſpon. Immo licite *Auguſt.*
incipiant habere ad ſalutem, quod illicite habebant ad perniciem, quia ſub eodem baptiſmo iuſtificatur, cum ſe quiſque ad deum veraci corde cõuerterit, ſub quo iudicabatur quando id accipiens ſeculo ſolis verbis & non factis renunciauerat. Puſillus à Lamasba dixit, Ego *Caput XXXIX.*
credo baptiſma ſalutare non eſſe niſi in Eccleſia catholica: quicquid abſque catholica fuerit, ſimulatio eſt. Re- *Auguſt.*
ſpon. Hoc quidẽ verum eſt, quòd baptiſma ſalutare nõ niſi in Eccleſia catholica eſt, Poteſt enim ipſum eſſe & extra catholicam, ſed ſalutare non eſt ibi, quia non ibi operatur ſalutem: ſicut ille bonus odor Chriſti non eſt *2. Cor. 2.*
vtique ſalutaris in iis qui pereunt, nõ ſuo vicio, ſed illorum. Simulatio eſt autẽ quicquid extra catholicam fuerit, ſed inquantum non eſt catholicum. Poteſt autẽ aliquid catholicum eſſe extra catholicam, ſicut potuit nomen Chriſti eſſe extra congregationem Chriſti, in quo *Marci. 9.*
nomine pellebat dęmonia ille qui cum diſcipulis nõ ſequebatur. Nam ſimulatio etiam in catholica eſſe poteſt, E
in his vtique qui ſeculo verbis ſolis & non factis renunciant, nec tamen eſt catholica ſimulatio. Sicut ergo eſt in catholica quod non eſt catholicum, ſic poteſt extra catholicam aliquid eſſe catholicum. Saluianus à Ga- *Ca. XL.*
zauſala dixit, Hæreticos nihil habere conſtat, & ideo ad nos veniunt vt poſsint accipere quod non habebant. *Auguſt.*
Reſpondemus, Non ſunt ergo hæretici ipſi qui hæreſes condiderũt, qui ab Eccleſia receſſerunt, & vtique habebant quod ibi acceperunt. Quod ſi abſurdum eſt dicere quòd illi non ſint hæretici per quos cæteri fiunt hæretici, poteſt fieri vt hæreticus habeat quo male vtendo diſpereat. Honoratus à Tucca dixit, Cum Chriſtus ve- *Cap. XLI.*
ritas ſit, magis veritatem quàm cõſuetudinem ſequi de- *Diſt. 8. cap.*
bemus, vt hæreticos qui ideo ad nos veniunt, quia foris *qui cõtẽpta.*
nihil accipere potuerunt, Eccleſiæ baptiſmo ſanctificemus. Reſpõdemus, Et iſte atteſtator eſt cõſuetudinis vbi *Auguſt.*
nos plurimum adiuuat quicquid aliud contra nos dicere videatur, non autẽ ideo ad nos veniunt hæretici quia foris nihil acceperunt, ſed vt eis vtile eſſe incipiat quod acceperunt, hoc enim foris nullo modo poteſt. Vi- *Cap. XLII.*
ctor ab Octauo dixit, Quod & ipſi ſcitis, non olim conſtitutus ſum Epiſcopus, & ideo expectabã præceſſorum F
conſilium. Hoc itaque exiſtimo, vt quicunque ex hæreſi venerint, ſine dubio baptizentur. Reſpondemus, Quod *Auguſt.*
ergo illis quos expectabat reſponſum eſt, huic quoque reſponſum accipiatur. Clarus à Maſcula dixit, Ma- *Ca. XLIII.*
nifeſta eſt ſententia domini noſtri Ieſu Chriſti Apoſtolos mittentis, & ipſis ſolis poteſtatem à patre ſibi datam permittentis, quibus nos ſucceſsimus eadem poteſtate Eccleſiam domini gubernantes, & credentium fidem baptizantes, & ideo hæretici qui nec poteſtatem foris, nec Eccleſiam Chriſti habent, neminem baptizare baptiſmo eius poſſunt. Reſpõdemus, Nunquid & impij ho- *Auguſt.*
micidæ Apoſtolis ſucceſſerunt? Cur ergo baptizant? An quia non ſunt foris? Sed à petra foris ſunt, cui claues dominus dedit, vbi ſe ędificaturum Eccleſiam dixit. Se- *Ca. XLIIII.*
cundianus à Tabeis dixit, Non debemus hæreticos noſtra præſumptione decipere, vt in Eccleſia domini noſtri Ieſu Chriſti non baptizati, ac per hoc remiſsionem peccatorum non conſecuti, cum iudicij dies venerit, nobis imputent quòd per nos non ſint baptizati, & indulgẽtiam diuinæ gratiæ conſecuti. Propter quod cum ſit vna Eccleſia & vnum baptiſma, quando ad nos con- *Ephe. 4.*
uertuntur

G uertuntur ſimul cum Eccleſia & Eccleſię baptiſmũ con-
Auguſt. ſequantur. Reſpon. Immo trãſlati ad petram, & colum-
bæ ſociati accipiant remiſsionẽ peccatorum, quam ha-
bere non poterant extra petram & extra columbam, ſi-
ue aperte foris, ſicut hæretici, ſiue tanquam intus, ſicut
perditi catholici: quos tamen baptiſmum ſine remiſsio-
ne peccatorum & habere & dare manifeſtum eſt, cum
& ab ipſis tales accipiunt, qui non in melius commuta-
ti deum labiis honorant, cor autem eorum longe eſt ab
Eſaiæ.29. eo. Tamẽ ſic eſt vnum baptiſma quo modo eſt vna co-
Matth. 15 lumba, cum poſsint qui non ſunt in columba commu-
Cap. XLV. niter, baptiſma tamen habere cõmuniter. Item alius
Aurelius Acillani dixit, Ioannes Apoſtolus in epiſtola
2.Ioan.1. ſua poſuit, Si quis ad vos venit, & doctrinã Chriſti non
habet, nolite eum admittere in domum veſtram, & aue
illi ne dixeritis. Qui enim dixerit illi aue, communicat
factis eius malis. Quo modo tales admitti temere in do-
mum dei poſſunt, qui in domum noſtrã priuatam ad-
mitti prohibentur? Aut quo modo cum eis ſine Eccleſiæ
baptiſmo communicare poſſumus, quibus ſi aue dixeri-
mus tãtum, factis eorum malis cõmunicamus? Reſpon.
Auguſt. De hoc teſtimonio Ioannis non eſt diutius diſſeren-
H dum, quandoquidem ad quæſtionem baptiſmi quam
modo tractamus omnino non pertinet. Ait enim, Si
quis ad vos venerit, & doctrinam Chriſti non habet.
Hæretici autem relinquentes doctrinam erroris ſui, ad
Chriſti doctrinam conuertuntur vt incorporentur Ec-
cleſiæ, & ad illam columbam incipiant pertinere, cuius
ſacramentum habebant, & ideo quod eius non habe-
bant eis datur, id eſt, pax & charitas de corde puro &
1.Tim.1. conſcientia bona, & fide nõ ficta. Quod autem eius ha-
bebant agnoſcitur, & ſine vlla contumelia ſuſcipitur: ſi-
Oſeæ.2. cut in adultera deus agnoſcit dona ſua, etiã cum illa ſe-
quitur amatores ſuos, quia fornicatione corrupta cum
ad caſtitatem conuertitur, non dona illa culpantur, ſed
ipſa emẽdatur. Sicut ſe autem poſſet defendere Cypria-
nus, ſi hoc ei Ioannis teſtimonium obiiceretur quando
talibus communicabat, ita ſe defendant cõtra quos di-
2.Ioan.1. citur, Nam ad iſtam quæſtionem, vt dixi, omnino non
pertinet. Ioannes enim dicit, alienæ doctrinæ homini-
bus aue non eſſe dicendum, Paulus autem vehementius
1.Cor.15. dicit, Si quis frater nominatur inter vos, aut auarus, aut
ebrioſus, &c. Cum eiuſmodi nec cibũ quidem ſimul ſu-
I mere: & tamen cum collegis fœneratoribus, inſidioſis,
fraudatoribus, raptoribus non priuatam menſem, ſed
dei altare habebat commune Cyprianus. Quo modo au
tem hoc defendatur, iam in aliis libris ſatis dictum eſt.
Cap. XLVI. Licteus à Gemellis dixit, Cæcus cæcũ ſi ducat, am-
Matth.15. bo in foueam cadunt. Cum ergo hęreticos conſtet non
poſſe illuminare quenquam, vtpote cæcos, baptiſma eo-
Auguſt. rum nõ valet. Reſpon. Nec nos dicimus valere ad ſalu-
1.Ioan.3. tem quandiu hæretici ſunt, ſicut & illis homicidis quã-
diu fratres oderũt, nam & ipſi in tenebris ſunt, & ſi quis
eos ſequitur, ſimul in foueam cadunt. Nec ideo tamen
Ca.XLVII. baptiſmum vel non habent vel non tradunt. Nalis à
Boëa dixit, Tam ego præſens quàm Pompeius Sabratẽ-
ſis, quàm etiã Dioga Leptimagnenſis, qui mihi manda-
uerunt, corpore quidẽ abſentes, ſpiritu præſentes: cenſe-
mus quod & collegæ noſtri, quod hæretici cõmunica-
tionem habere nobiſcum nõ poſſunt, niſi Eccleſiaſtico
Auguſt. baptiſmo baptizati fuerint. Reſpon. Cõmunicationem
credo eam dicit, quæ pertinet ad columbæ ſocietatem,
nam in participatione ſacramẽtorum proculdubio cõ-
municabant eis, neminem iudicãtes aut à iure commu-
nionis aliquẽ ſi diuerſum ſentiret amouentes, ſed quoli-
bet modo dixerit, nõ magnopere verba hæc refellenda K
ſunt. Certe enim non communicet hæreticus, niſi eccle-
ſiaſtico baptiſmo baptizatus. Conſtat autem Eccleſiaſti-
cum eſſe baptiſmum etiam apud hæreticos verbis euan-
gelicis conſecratum, ſicut ipſum Euãgelium eccleſiaſti-
cum eſt, nec ad eorum pertinet peruerſitatẽ ſed vtique
ſuam retinet ſanctitatem. Iunius à Neapoli dixit, Ab Caput
eo quod ſemel cenſuimus non recedo, vt hæreticos ve- XLVIII.
nientes ad Eccleſiam baptizemus. Reſpõ. Hic quia nul- Auguſt.
lam rationem vel teſtimoniũ ſcripturarum attulit, diu
nos tenere non debet. Cyprianus à Carthagine dixit, Cap. XLIX.
Meam ſententiam pleniſsime exprimit epiſtola quæ ad Cyprianus
Iubaianum collegam noſtrum ſcripta eſt, hæreticos ſe- in epiſtola
cundum euangelicam & apoſtolicam conteſtationem ad Iuba-
aduerſarios Chriſti & antichriſtos appellatos, quãdo ad ianum.
Eccleſiã venerint vnico baptiſmo Eccleſię baptizandos 1.Ioan.2.
eſſe, vt poſsint fieri de aduerſariis amici, & de antichri-
ſtis Chriſtiani. Reſpon. Quid aliud hic diſputãdum eſt, Auguſt.
quando ipſam cuius mentionem fecit Epiſtolam ad Iu-
baianum datã, quanta potuimus diligentia pertractaui-
mus? Et quod hic dixi, meminerimus dici poſſe de om-
nibus iniquis, quos & in catholica eſſe ipſe teſtatur, &
baptiſmum habere & dare, nemo noſtrum ambigit. Illi L
enim veniunt ad Eccleſiã qui de parte diaboli ad Chri- Matth.7.
ſtum tranſeunt, & ædificant ſuper petrã, & incorporan- Canti.4.
tur columbæ, & in orto concluſo & fonte ſignato mu-
niuntur, vbi non ſunt omnes qui cõtra Chriſti pręcepta
viuunt, vbilibet eſſe videantur. Nam in epiſtola quam Cyprianus
ſcripſit ad Magnum, cũ de hac ipſa re ageret, ſatis aper- in Epiſt. ad
teq; ipſe nos commonuit, in qualibet ſocietate oporteat Magnum.
intelligi Eccleſiam, Ait enim de quodã loquens, alienus
fiat & prophanus dominicę pacis, ac dominicę vnitatis
inimicus, non habitans in domo dei, id eſt, in Eccleſia
Chriſti, in qua non niſi concordes atq; vnanimes habi-
tãt. Quod ergo hic dicimus paululum aduertãt, qui no-
bis de Cypriano volũt præſcribere. Si enim in Eccleſia
Chriſti nõ niſi concordes atq; vnanimes habitant, pro-
culdubio nõ habitabant in Eccleſia Chriſti, quãuis in-
tus eſſe viderentur illi qui per inuidiã & contentionem
ſine charitate Chriſtum annunciabant, quos ipſe intel-
ligit non hæreticos vel ſchiſmaticos à Paulo Apoſtolo
cõmemoratos, ſed falſos fratres cũ illo interius conuer-
ſantes, qui certe baptizare non debebãt, quia in Eccleſia M
non habitabant, in qua ipſe dicit non habitare niſi con-
cordes & vnanimes, niſi forte quiſquam ſic abhorret à
vero, vt dicat concordes & vnanimes fuiſſe inuidos &
maleuolos, & ſine charitate contentioſos, & tamen bap-
tizabant, Nec eorum iſta deteſtanda peruerſitas ſacra-
mentum Chriſti quod per eos tractabatur & diſpenſa-
batur, aliqua ex parte minuebat atq; violabat. Totum Cap. L.
ſanè ipſum locum in eadẽ ad Magnum Epiſtola poſitũ
operæprecium eſt pertractare, quem ita contexuit, Non
habitans, inquit, in domo dei, id eſt, in Eccleſia Chriſti,
in qua nõ niſi cõcordes atq; vnanimes habitãt, loquen-
te in Pſalmis ſpiritu ſancto & dicente, Deus qui inhabi-
tare facit vnanimes in domo. Deniq; vnanimitate Chri Pſal.67.
ſtianos firma ſibi atque inſeparabili charitate cõnexos,
etiam ipſa dominica ſacrificia declarant, Nã quãdo do Ioan.6.
minus corpus ſuum panẽ vocat, de multorũ granorum
adunatione congeſtum, populum noſtrum quem por-
tat indicat adunatum, & quando ſanguinem ſuum vi-
num appellat, de botris atq; acinis plurimis expreſſum,
atq; in vnum coactum, gregem item noſtrum ſignificat
cõmixtione adunatæ multitudinis copulatũ. Hęc verba
beati Cypriani indicant eum etiã intellexiſſe decorem
domus

A domus dei, quam domum ex vnanimis & cõcordibus conſtare affirmauit & docuit teſtimonio prophetico & ſignificatione ſacramentorum, In qua vtiq; domo non erant illi inuidi, & ſine charitate maleuoli, qui tamen baptizabãt. Ex quo apparet & in eis eſſe poſſe atque ab eis dari poſſe ſacramentum Chriſti qui non ſunt in Eccleſia Chriſti, in qua non niſi vnanimes & concordes habitare Cyprianus ipſe teſtatur. Neque enim ſaltem hoc dici poteſt, tunc baptizare poſſe cum latent, quoniam illi Paulum Apoſtolum nõ latebant, quos in Epiſtola ſua veraciſsimus teſtis notat, & gaudere ſe dicit, quoniam & ipſi Chriſtum annunciabãt. De his quippe *Philip.1.* ait, Siue occaſione ſiue veritate Chriſtus annuncietur, & in hoc gaudeo, ſed & gaudebo.

Cap. LI. *24.q.1.ca. omnib⁹ cõſideratis.* Quibus omnibus conſideratis, puto me non temere dicere alios ita eſſe in domo dei, vt ipſi etiam ſint eadem domus dei, quæ dicitur ædificari ſuper petram, quę vnica columba appellatur, quæ ſponſa pulchra ſine macula & ruga, & ortus concluſus, fons ſignatus, puteus aquæ viuæ, paradiſus cum fructu pomorum, *Matth. 16. & 18.* Quæ domus etiam claues accepit, ac poteſtatẽ ſoluendi & ligandi. Hanc domum ſi quis corripientem corrigentẽmque contempſerit, ſit B tibi, inquit, tanquam ethnicus & publicanus, De hac domo dicitur, *Pſal. 25. 67. 122. & 83.* Domine dilexi decorem domus tuæ, & locum habitationis gloriæ tuæ. Et qui habitare facit vnanimes in domo. Et iocundatus ſum in his quę dixerunt mihi, in domum domini ibimus, Et beati qui habitant in domo tua domine, in ſecula ſeculorum laudabũt te: & innumerabilia talia. Hæc domus etiam triticum di- *Matth. 13.* citur, ſiue tricenum, ſiue ſexagenum, ſiue centenum fructum afferens cum tolerantia. *2. Timo. 2.* Hæc domus eſt in vaſis aureis & argenteis, & lapidibus precioſis, & lignis imputribilibus. Huic domui dicitur, *Ephe. 4.* Sufferentes inuicem in dilectione, ſtudẽtes ſeruare vnitatem ſpiritus in vinculo pacis. *1. Corin. 3.* Et templum enim dei ſanctũ eſt quod eſtis vos. Hæc quippe in bonis fidelibus eſt, & ſanctis dei ſeruis vbiq; diſperſis, & ſpiritali vnitate deuinctis eadem communione ſacramentorum, ſiue ſe facie nouerint, ſiue non nouerint. Alios autem ita dici conſtat eſſe in domo, vt non pertineant ad compagem domus, nec ad ſocietatem fructiferæ pacificæq; iuſticiæ, ſed ſicut eſſe palea dicitur in frumentis, nam & iſtos eſſe in domo negare non poſſumus, *2. Timo. 2. 2. Retract. cap. 18.* Paulo Apoſtolo dicente, In magna autem domo non ſolum aurea vaſa ſunt vel argentea, ſed & lignea & fictilia, & alia quidem ſunt in hono C rem, alia vero in contumeliam. Ex hoc numero innumerabili, nõ ſolum turba intus premens cor paucorum in tantæ multitudinis comparatione ſanctorum, ſed etiam diruptis retibus hæreſes & ſchiſmata exiſtunt, in eis qui iam magis ex domo quàm in domo eſſe dicendi ſunt, de quibus dicitur, *1. Ioan. 2.* Ex nobis exierunt, ſed non erant ex nobis, ſeparatiores enim ſunt iam etiam corporaliter ſegregati, quàm illi qui in terris carnaliter & animaliter viuunt, & ſpiritaliter ſeparati ſunt.

Cap. LII. Horum autem omnium generum illi primi, qui ſic ſunt in domo dei vt ipſi ſint domus dei, ſiue iam ſpiritales ſint, ſiue adhuc paruuli lacte nutriantur, ſed tamen ad ſpiritalem habitum intento corde proficiant, nemo dubitat quòd baptiſmum & vtiliter habeant, & ſe imitantibus vtiliter tradant: fictis autem quos ſpiritus ſanctus fugit, & ſi ipſi quantum in eis eſt vtiliter tradunt, Illi tamen inutiliter accipiunt, non amantes † eos per quos accipiunt. *† imitantes.* Illi vero qui ſic ſunt in magna domo tanquã vaſa in contumeliam, & inutiliter habent baptiſmum, & ſe imitantibus inutiliter tradũt, illi porrò ab eis vtiliter D accipiunt, qui nõ ipſis corde atque moribus ſed ſanctæ domui copulantur. Qui autem ſeparatiores non magis in domo quàm ex domo ſunt, neque omnino non habent, † neq; ab eis vtiliter accipitur, *† aliàs, neque omnino vtiliter habent.* niſi forte accipiẽdi neceſsitas vrgeat, & accipiẽtis animus ab vnitatis vinculo non recedat, tamen & habent, quanquam inutiliter habeant, & accipitur ab eis etiam cũ inutile eſt accipientibus, quod vt fiat vtile ab hæreſi vel ſchiſmate recedendum eſt, & illi domui cohærendum, quod non ſolum hæretici & ſchiſmatici, ſed etiam illi facere debent, qui ſic ſunt in domo per communionem ſacramentorum, vt extra domum ſint per diuerſitatem morum, ſic enim ipſis vtile incipit eſſe ſacramentum quod aliter inutile eſt.

An nõ baptizat⁹ baptizet. *Cap. LIII.* *De cõſ. diſt. 4. ca. Solet.* Solet etiam quæri, vtrum approbandum ſit baptiſma quod ab eo qui non accepit accipitur, ſi forte hoc curioſitate aliqua didicit quemadmodum dandum ſit, & vtrum nihil interſit quo animo accipiat ille cui datur, cum ſimulatione, an ſine ſimulatione: ſi cum ſimulatione, vtrum fallens ſicut in Eccleſia vel in ea quæ putatur Eccleſia: an iocans ſicut in mimo, & quid ſit ſceleratius in Eccleſia fallaciter accipere, an in hæreſi vel ſchiſmate ſine fallacia, id eſt, animo non ſimulato, & vtrũ in hæreſi fallaciter, an in mi- E mo cum fide, ſi quiſquam inter agẽdum repentina pietate moueatur, quanquã talem ſi etiam illi conferamus, qui in ipſa catholica fallaciter accipit, mirum ſi dubitatur quis cui præferẽdus ſit. Quid enim proſit animus veraciter dantis fallaciter accipienti non video, ſed arbitremur etiam fallaciter aliquem dantem, cum & tradens & accipiens fallaciter agant in ipſa vnitate catholica, vtrum hoc magis baptiſma ſit acceptandũ, an illud quod in mimo datur, ſi quis exiſtat fideliter, ſubito accipiens commotus, an quantum ad ipſos quidem attinet homines, plurimum diſtat inter credentem in mimo, & irridentem in Eccleſia, ad ipſius autẽ ſacramenti integritatẽ nihil interſit. Si enim nihil intereſt ad integritatem ſacramenti in ipſa catholica, vtrum id aliqui fallaciter an veraciter agant, cum tamen hoc idem vtrique agant, cur extra interſit, non video quando ille qui accipit nõ ſimulatione palliatus, ſed religione mutatus eſt, *σκληρόν.* an plus valent ad confirmandum ſacramentũ illi veraces inter quos agitur, quàm ad fruſtrandum illi fallaces à quibus agitur & in quibus agitur, & tamen ſi poſtea prodatur nemo repetit, ſed aut excommunicando punitur illa ſimulatio, aut pœnitẽdo ſanatur. F Sed nobis tutum eſt in ea non progredi aliqua temeritate ſententiæ quæ nullo in catholico regionali cõcilio cœpta, nullo plenario concilio terminata ſunt, id autem ſit cura ſecuræ vocis aſſerere, quod in gubernatione domini dei noſtri & ſaluatoris Ieſu Chriſti, vniuerſalis Eccleſiæ conſenſione roboratũ eſt. *De cõſ. diſt. 4. ca. Solet.* Veruntamen ſi quis forte me in eo concilio conſtitutum, vbi talium rerum quæſtio verſaretur, non præcedentibus talibus quorum ſententias ſequi mallem, vrgeret vt dicerem quid ipſe ſentirem, ſi eo modo affectus eſſem, quo eram cum iſta dictarem, nequaquam dubitarem habere eos baptiſmum, qui vbicunque & à quibuſcunq; illud verbis euãgelicis cõſecratum, ſine ſua ſimulatione & cum aliqua fide accepiſſent, quanquam eis ad ſalutem ſpiritalem nõ prodeſſet ſi charitate caruiſſent, qua catholicę inſererentur Eccleſiæ. *1. Corin. 13.* Si enim habeam, inquit, fidẽ vt montes transferam, charitatem autem non habeam, nihil ſum: ſicut iam præteritis maiorum ſtatutis, nõ dubito etiam illos habere baptiſmum, qui quãuis fallaciter id accipiant in Eccleſia, tamen accipiunt, vel vbi putatur eſſe Eccleſia

G ab eis in quorum ſocietate id accipitur, de quibus dictũ eſt, ex oobis exierunt. (1. Ioan. 2.) Vbi autem neque ſocietas vlla eſſet ita credentium, neq; ille qui ibi acciperet, ita crederet, ſed totũ ludicre & mimice & ioculariter ageretur, vtrum approbaodus eſſet baptiſmus qui ſic daretur, diuinum iudiciũ per alicuius reuelationis oraculum, concordi oratione, & impenſis ſupplici deuotione gemitibus implorandum eſſe cenſerem, ita ſanè vt poſt me dicturos ſententias, ne quid iam exploratum & cognitum afferrent, humiliter expectarem: quãto magis ergo nũc ſine præiudicio diligentioris inquiſitionis vel maioris authoritatis iſtud dixiſſe accipiendus ſum. Sed iam vt exiſtimo tempus eſt hos etiã libros de quæſtione baptiſmi debito fine concludere, vbi nobis oſtendit dominus deus noſter pet pacificum Epiſcopum Cyprianum, & illos ei qui conſenſerunt, quantum ſit catholica vnitas diligenda, vt in eo quod aliter ſapiebant, donec id quoque deus reuelaret, tolerarent potius diuerſa ſentiẽtes, quàm ſe ab eis nefario ſchiſmate ſepararẽt, vbi Donatiſtarum prorſus ora clauduntur, etiam ſi de Maximinianiſtis nihil dicamus. Si enim mali bonos in vnitate contaminant, nullam iam Eccleſiam cui ſociaretur vel ipſe Cyprianus inuenit, Si autẽ mali bonos in vnitate non maculant, nullam cauſam ſeparationis ſacrilegus Donatiſta proponit: Baptiſmũ autẽ ſi habent & tradunt alij tam multi qui operantur opera carnis, qualia qui agunt regoum dei noo poſsidebunt, habent ac tradũt & hæretici qui inter illa opera numerati ſunt, quod quia recedendo non amiſerunt, & tradere manẽdo potuerunt, ſed tam infructuoſe atque inutiliter tales talibus, quàm & illi cęteri pares eorum, in eo quod regnum dei non poſsidebunt. Et quemadmodum illis correctis baptiſma non incipit adeſſe quod deerat, ſed prodeſſe quod inerat, ſic & hæreticis. Vnde Cyprianus & qui cũ eo ſenſerunt, catholicæ Eccleſiæ quam noluerunt præcidere, non potuerunt præſcribere. Quòd vero aliter ſapuerunt, non expaueſcimus, quia cum eis veneramur & Petrum: quòd autem ab vnitate nõ receſſerunt, gaudemus, quia cum eis ædificamur in petra.

Concludit Donatiſtas & hæreticos ſicut & malos Chriſtianos dare & accipere poſſe ſacramẽtũ baptiſmatis. Cap. LIIII.

H

Galat. 5.

Matth. 7.

Libri ſeptimi finis.

AD LECTOREM.

I

IN ſuperioribus libris ſubinde durius tractat Petrum Apoſtolum cui tribuit hæreticam ſententiam, quòd voluerit gẽtibus imponere onus legis. Abſit tantus error ab Apoſtolorum principe. Hoc nec legitur apud Paulum, nec quiſquam Græcorum interpretatus eſt.

DIVI AVRELII AVGVSTINI, HIPPONENSIS Epicopi, De voico baptiſmo contra Petilianum, Liber vous.

Prodenda quæ dũ latent nocent. Cap. I.

RESPONDERE diuerſa ſentientibus & à regula veritatis errantibus, Conſtantine fratet, ſæpiſsime cogimur, etiã de his rebus quas aliis atque aliis ſermooibus frequeotauimus. Quod vtiliter exiſtimo fieri, & propter eorum ingenia tardiora qui putãt aliud dici cum aliquid legitur, & propter ipſam diſputationum copiam, vt non ſolum ad diligentiores res rara perueniat, ſed quolibet modo ex mulis in manus etiam negligentiores incurrat. K Proinde ſermonem de vnico baptiſmo ab eis compoſitum à quibus baptiſmus iteratur, quem mihi cum in rure ſimul eſſemus, à neſcio quo Donatiſtarum presbytero acceptum dediſti, atque vt ei reſponderem multum petiſti, non niſi verborum ſtrepitu inflatum & calumoioſis criminationibus aſperatum. Vide adiuuante domino quanta facilitate confutem. Prima illic inuidia eſt, quòd ventilatur in publico res ſecreta. Taceant ergo qui hoc fieri debere nõ putant. Aut ſi ad loquendũ cogi ſe dicunt vt reſpondeant contrà ſentientibus, hæc etiam noſtra cauſa eſt, vt reſpondeam, non ſolum contrà ſentientibus, verumetiam cõtraria facientibus. Debet enim palàm redargui quod in occulto nocet, quia & palàm defenditur, cũ ſuadetur in occulto quod noceat cũ perficitur. Nam quis coram profanis quenquam baptizat? Et tamen baptizari Chriſtianos oullus profanus ignorat, qui audit in publico, quod ſi credit, percipit in ſecreto. Videamus ergo (*Cap. II.*) de baptiſmatis iteratione quid dicant, qui verecundantur hoc in aperto dicere, quod vtinam in aperto timerẽt admittere. L Vbi ſit, inquit, verum baptiſma quæritur. Deinde ſubiungit, Vſqueadeo meum eſt, vt quod à me vnicum datũ eſt, oec ab ipſis ſacrilegis iteretur. Cui reſpondemus, Sacrilegus non eſt, qui vnicum baptiſmum, non quod tuum ſed quod Chriſti eſt iterare nõ audet. Chriſti eſt enim vnica homiois in baptiſmate conſecratio, tua eſt autem vnici baptiſmatis iteratio. Corrigo in te quod tuũ eſt, agnoſco quod Chriſti eſt. Hoc enim iuſtum eſt, vt cum mala hominum reprobamus, quæcuoque in illis bona dei reperimus, approbemus.

Hoc, inquam, iuſtum eſt, vt etiam in ſacrilego non violem quod verũ inuenio ſacramẽtum, nec ſic emendem ſacrilegum, vt in eo perpetrem ſacrilegium. Nam ſic ſunt iſti mali in baptiſmo bono, quemadmodũ ſunt Iudæi mali in lege bona. (*Quod viciatum eſt ſanatur tãtũ. Cap. III.*) Itaque vt illi per ipſam legem iudicabuntur, quam malicia ſua malam nõ fecerunt, ita & iſti per ipſum baptiſmum iudicabũtur, quem bonum mali tenuerunt. Ergo quemadmodum Iudæus cum ad nos venerit vt Chriſtianus fiat, nõ in eo deſtruimus bona dei ſed mala ipſius, Nam quod errat non credendo quòd Chriſtus iam venerit, natusq; & paſſus ſit, & reſurrexerit, hoc emendamus eaq; infidelitate deſtructa, fidẽ qua hæc creduntur aſtruimus, M Item quòd errat vmbris veterum ſacrameoto inhærendorũ, diſſuademus, iamq; veniſſe tempus quo hæc auferenda atq; mutanda Prophetæ prædixerant demonſtramus. Quod vero vnum deum colẽdum credit qui fecit cœlum & terram, quòd omnia idola & ſacrilegia gentium deteſtatur, quòd futurum expectat iudicium, quòd vitam ſperat æternam, quòd de carnis reſurrectiooe nõ dubitat, laudamus, approbamus, agnoſcimus, ſicut credebat credẽda, ſicut tenebat tenenda, firmamus, Ita etiam cum ad nos venerit ſchiſmaticus vel hæreticus vt catholicus fiat, ſchiſma eius & hæreſim diſſuadẽdo & deſtruendo reſcindimus, ſacramẽta vero Chriſtiana ſi eadem in illo inuenimus, & quicquid aliud veri tenet, abſit vt violemus, abſit vt ſi ſemel danda nouimus iteremus, ne dum vicia humana curamus, diuina medicamenta damnemus, aut quærendo ſanare quod vulneratum nõ eſt, hominem ſaucium, & vbi ſanus eſt vulneremus. Proinde ſi de aliqua re ad fidem Chriſtiaoam & catholicam pertioente, ſi deniq; de ipſa trinitatis vnitate diſſentientem hæreticum inuenio,

A uenio, & tamen Euangelica & Eccleſiaſtica regula baptizatum, intellectum hominis corrigo, non dei violo ſacramentum. Loquor de Iudæis & ſchiſmaticis vel hæreticis ſub Chriſti vtcunque nomine errantibus.

Idololatra habẽt aliquid quod probatur. Cap. IIII. De ipſis gentilibus idolorumque cultoribus multa vtique à nobis diuerſitate diſtantibus, nihil aliud nobis demonſtrat Apoſtolus, niſi vt in ipſis quoque ita quicquid prauum eſt corrigamus, vt quod forte rectum eſt approbemus. Nam vtiq; idololatras, & quod eſt grauius nõ tantum cultores, ſed etiam inſtitutores ſimulacbrorum redarguebat, vbi ait, *Rom. 1.* Qui cognoſcentes deum non ſicut deum glorificauerunt aut gratias egerunt, ſed euanuerunt in cogitationibus ſuis, & obſcuratum eſt inſipiens cor eorum: Dicentes enim ſe eſſe ſapientes, ſtulti facti ſunt. Et immutauerunt gloriã incorruptibilis dei, in ſimilitudinem imaginis corruptibilis hominis & volucrum & quadrupedum & ſerpentium. Talia quippe nouimus fuiſſe ſimulachra Aegyptiorum, vbi & inſtituta eſſe multiplicior multoq; ignominioſior idololatria perhibetur. Nunquid tamẽ cognitionem dei denegauit illis fuiſſe, ac non potius confirmauit, dicens, Cognoſcentes deum, nõ vt deum glorificauerunt? Si ergo B iſtam cognitionem tanquam mendacium repellere & deſtruere conaretur, quod eam in ſacrilegis inueniſſet, nónne quod abſit, veritatis inimicus exiſteret? Ideoq; id quod immutauerũt in mendacium ſuum, Nam & hoc dixit, Immutauerunt gloriam dei in ſimilitudinẽ imaginis corruptibilis hominis: talẽ ſcilicet fingentes deũ, qualis non eſt deus, & non ſicut eum cognouerunt tradentes hominibus. Et paulopoſt de talibus dicit, Qui immutauerunt veritatem dei in mendacium, & coluerunt & ſeruierũt creaturæ potius quàm creatori, qui eſt benedictus in ſecula. Veritas quippe creaturæ à deo eſt, non deus, quam illi in mendacium conuerterunt, tanquam deos colentes Solem & Lunam & quæcunq; cœleſtia atq; terreſtria. Quod ergo immutauerunt in mendacium ſuum, culpat, deteſtatur, euertit. Quod autem verum in doctrina quãuis multis falſitatibus permixta confuſaq; ſeruarunt, approbat, teſtatur, affirmat. Nam & hinc eundem locum ita cœpit vt diſceret, Reuelatur enim ira dei de cœlo ſuper omnem impietatem & iniuſticiam hominum, eorum qui veritatem in iniquitate detinent, non abnegans veritatẽ, quamuis in iniquitate *Acto. 17.* detentam. Et in Actibus Apoſtolorũ, cum de deo vno C & vero Athenienſes doceret, quòd in illo viuimus, mouemur, & ſumus: continuo ſubiunxit, Sicut quidam ſecundum vos dixerũt. Hoc igitur quòd in deo viuimus, mouemur & ſumus, ex illa veritate eſt quã & illi impij ſimulachrorum cultores in iniquitate detinent, qui cognoſcentes deum, nõ ſicut deum glorificauerunt. Hanc tamen veritatem ſicut videmus apud impios & ſacrilegos inuentam, non deſtruit, ſed confirmat Apoſtolus, eiusq; vtitur teſtimonio ad docẽdos eos qui iſta neſciebant. Huius regulæ Apoſtolicæ ſectator Epiſcopus Cyprianus, de vno vero deo aduerſus multorum deorum falſorumq; cultores diſputãs multa profert teſtimonia de libris eorum quos præclaros authores habẽt, hoc eſt ex illa veritate quam in iniquitate detinent. Multo autem mirabilius eſt quod fecit Apoſtolus, vt eorum fana circumiens, aram quandam inter aras dæmonũ inuen*Ibidem.*tam, in qua ſcriptum eſſet, Ignoto deo: neq; hoc negando & refellendo deſtruxerit, ſed potius confirmando hinc etiam reperit opportuniſsimum ſuæ diſputationis exordium dicens, Quem vos ignorantes colitis, hunc *Cap. V.* ego annuncio vobis. Hanc itaq; & nos per maiores

noſtros traditam nobis ſequentes Apoſtolicam regulã, D ſi quid recti etiam in peruerſis inuenerimus, eorũ peruerſitate correcta, illud quod rectum eſt minime violamus, vt in vno homine ex iis quæ vera tenet, etiã falſa emendentur, non ex falſis conuictis etiam vera deſtruantur. Temporibus Apoſtolorum qui dicebãt, Ego *1. Corin. 1.* quidem ſum Pauli, ego autẽ Apollo, ego autem Cephæ: quamuis nõ per impiorum, ſed ſanctorum nomina, ipſi tamen impia ſchiſmata faciebãt, hoc ipſorum erat deteſtabile vicium. Quod vero ſciebant Chriſtum pro ſe eſſe crucifixum, & ſe in eius nomine baptizatos, non erroris eorũ, ſed diuini apud eos muneris erat. Hanc dei veritatem in iniquitate ſuorum ſchiſmatum detinebãt. Hanc apprehendens † beatiſsimus Paulus, non per illa *† approbãs.* vicia deſtructa etiam iſtam deſtruit, ſed per hanc confirmatam illa emendanda conuincit. Nunquid Paulus pro vobis, inquit, crucifixus eſt, aut in nomine Pauli baptizati eſtis? vt per verum dei quod tenebant, de ſuo falſo erubeſcerent quod agebant. Sicut ergo dicitur Iudæo, tene fidem reſurrectionis mortuorũ ſicut tenebas, ſed crede iam Chriſtum reſurrexiſſe à mortuis, quod non credebas, Veritatem quippe dei de mortuis reſurrecturis in tua iniquitate detines, quia Chriſtum reſurrexiſſe E non credis, Sicut idolorum cultori dicitur, tene ab vno vero deo mundum conditũ eſſe, quod tenebas, ſed noli credere deos eſſe ligna & lapides & ipſius mundi quaſlibet particulas quas colebas, dei enim veritatem qua credis ab ipſo mundum conditum in tua detines iniquitate, qua deorum cultor vis eſſe falſorum, Sic etiam hæretico qui dicitur ſacramẽta Chriſtiana ſicut in Eccleſia catholica traduntur nulla, ſua falſitate immutanit, Tene Chriſtianum baptiſmum in nomine patris & filij & ſpiritus ſancti ſicut tenebas, ſed agnoſce Chriſti Eccleſiam toto ſicut prophetatum eſt orbe creſcẽtem, cui ſacrilega voce maledicebas. Dei enim veritatem de vnitate baptiſmatis in iniquitate detines tuæ diuiſionis. Corrige iniquitatem hæretici figmenti, ne perdat te, & noli ſuperbire de veritate Chriſtiani ſacramenti, quæ ibi eſt vt iudicet te. Ego autem, abſit vt ſic deteſter iniquitatem tuam, vt Chriſti abnegem veritatem, quã in te inuenio ad damnationẽ tuam. Abſit vt ſic te corrigam, vt illud vnde te corrigo deſtruam, niſi forte deſtruere debeo verum quod inuenio in anima hæreticorum, cum Apoſtolus non deſtruxerit verum quod inuenit in lapide Paganorum. Plus eſt vnus deus quàm F vnus baptiſmus. Neque enim baptiſmus deus eſt, ſed ideo magnum aliquid eſt, quia ſacramentum eſt dei, Et tamẽ ipſe vnus deus etiam extra Eccleſiam ab ignorantibus colebatur. Sic ergo & vnus baptiſmus etiam extra Eccleſiam ab ignorantibus datur. Qui dicit fieri non potuiſſe vt vnus deus & verus ab ignorantibus extra Eccleſiam coleretur, videat nõ quid mihi ſed quid ipſi Apoſtolo valeat reſpõdere dicenti, Quem vos ignorantes colitis, hunc ego annuncio vobis. *Acto. 17. Cap. VI.* Quamobrem ſicut nihil eis proderat ad ſalutem, qui verum deum ignorantes eum tamẽ colebant, immo & oberat ad perniciem, quòd falſos deos ſimul colẽtes eidem vero deo ſacrilegam iniuriam faciebant, ſic nihil prodeſt hæreticis ad ſalutem quòd extra Eccleſiam verum baptiſmum per ignorantiam & tradunt & tenent, immo & obeſt ad damnationem, quod in ſacrilega iniquitate erroris humani, etiam diuini ſacramenti, non per quam mundentur, ſed per quam ſeuerius iudicẽtur detinent veritatem. Et ſicut Apoſtolus quãdo illos ſacrilegos corrigebat, deum tamen verum qui extra Eccle-

G ſiam ab eis ignorantibus colebatur, agnoſcebat potius quàm negabat, Sic etiam nos quando hæreticorum ſacrilegæ ſeparationis errores corrigimus, baptiſmum tamen verum quem per ignorantiam extra Eccleſiam tradunt, vtique agnoſcere non negare debemus.

Ioãnis baptiſmus. Cap. VII. Act. 19.

Sed Paulus, inquiunt, cum inueniſſet in Epheſo quoſdam qui ſe dicebant Ioannis baptiſmate baptizatos, baptizari iuſsit in Chriſto. Quiſquis hoc exemplo ſchiſmaticos & hæreticos baptizandos putat, audeat dicere ſi poteſt, hæreticum vel ſchiſmaticum Ioannem fuiſſe. Hoc ſi nefas eſt dicere, profecto illis hominibus quod deerat, datum eſt, non quod inerat improbatum, ſiue mentiti fuerint ſe habere baptiſmum Ioannis, ſicut nonnulli arbitrantur, ſiue quia baptiſmus Ioannis non erat baptiſmus Chriſti, ſed tamen militans Chriſto, ſicut legis vetera ſacramenta præcurſorio quodam & præfiguratorio fungebantur officio. Si poſt Ioannem amicum ſponſi baptizatum eſt, inquiunt, quanto magis poſt hæreticum baptizandum eſt. Poteſt alius velut iuſta ſimiliter indignatione commotus dicere, Si poſt Ioannem baptizatum eſt, qui vinum penitus non bibebat, quanto poſt ebrioſum iuſtius baptizandum eſt?
H Hoc ergo iſti faciant ſi poſſunt, Baptizent poſt ebrioſos ſuos, ſi poſt Ioannem ſobrium Apoſtoli baptizauerunt. Quid hinc reſpondent, niſi propterea ſe poſt iſtos non baptizare, quia per eos qui baptizati ſunt non eorum ſed Chriſti baptiſmum perceperunt. Credunt eſſe ergo propterea poſt Ioannem baptizatum, quia vel nullum illi baptiſmum habebant, vel Chriſti baptiſmum nondum habebant. Hoc quidem etiam ipſe ſibi cui reſpondemus oppoſuit, oppoſitumq; non ſoluit. Ait enim, Dicit forſitan aliquis, ſed hi quos Paulus iterum baptizauit, baptiſmo Ioannis abluti fuerant, non baptiſmo Ieſu Chriſti, Vnde rebaptizare dico nõ oportere, quos conſtat eſſe à traditoribus tamen in Chriſti nomine baptizatos. Hoc ſibi cum ipſe propoſuiſſet, attende quemadmodum fruſtra reſpondere conatus ſit. Huic, inquit, rei
Matth. 12. dominus Ieſus Chriſtus reſpondit his verbis, Qui me-
Matth. 7. cum non colligit, diſpergit. Et iterum, Non omnis qui dicit mihi domine domine, intrabit in regnum cœlorum. Multi enim dicent mihi in illa die, domine domine, nónne in nomine tuo prophetauimus, & in nomine tuo dæmonia eiecimus, & in tuo nomine virtutes multas fecimus? Et tunc dicam illis, Non noui vos,
I Recedite à me operarij iniquitatis. Perdidiſſe igitur falſum opus non dubium eſt, qui tametſi in nomine Ieſu Chriſti ſacrilegi tamen auſi ſunt operari. Velint nolint, proinde traditores ſacrilegis ſacramentis Chriſtũ magis offendunt. Qui ſi & dicere audeant, in nomine tuo prophetauimus, dicet illis vt cæteris, recedite à me operarij iniquitatis, non noui vos. Recte illis hoc dicet, quoniam quidem in indignis nõ diſsimiles cauſæ ſunt, baptizare, dæmonia pellere, cæteraſq; mirabiles facere virtutes. Vide quàm multa dixit, & quod ſibi ex aduerſo propoſuit, ſoluere omnino nõ potuit, nec ſolum, ſed etiam noſipſos quæ aduerſus eos dicere deberemus admonuit. Neque enim tantum nihil eum adiuuant hæc Euangelica teſtimonia, ſed etiam cauſæ noſtræ plurimum ſuffragãtur. De baptiſmo Ioannis agebatur, à quo baptizatos quoſdam ſi baptizauit Apoſtolus, non vtiq; Ioannis baptiſmum habentibus iterum Ioannis baptiſmum dedit, ſed Chriſti baptiſmum non habentes baptizari iuſsit in Chriſto, ac per hoc neutrum deſtruxit, ſed vtrunque diſtinxit. Hoc etiam iſte cõtra quem diſſerimus vidit, qui cum ſibi velut ex aduerſarius partibus obieciſſet, quia & hi quos traditores vocant baptiſ- K
mo Chriſti non Ioannis baptizant & baptizantur, & ideo poſt eos baptiſmum nec reſcindi, nec iterare oportere, huic quæſtioni dicit reſpõdiſſe Chriſtum cum ait: Qui mecum non colligit, ſpargit: quaſi dixerit Chriſtus, in eis qui mecum non colligunt, etiam quod verum & quod meum inuentum fuerit, negetur, exuffletur, deſtruatur. Ait etiam quibuſdã dicentibus, Domine domine, in nomine tuo prophetauimus, & in nomine tuo dæmonia eiecimus, & in nomine tuo virtutes multas fecimus, eum reſponſurum, Non noui vos, Recedite à me operarij iniquitatis. Nunquid etiã hic dixit, Propter iniquitatem veſtram negabo etiam veritatem meã in veſtra iniquitate detentam? Neque enim in regnum ſuum recepturus eſt omnes in quibus inuenerit aliquã veritatem, ſed in quibus inuenerit veritati congruam charitatem, Quæ ſi defuerit, iniquitas erit. In qua tamen detenta veritas neganda non eſt, ſed ipſa iniquitas non deſtructa veritate damnãda eſt, Vnde & Apo-
ſtolus dicit, Et ſi ſciero omnia ſacramenta & omnem *1. Corin. 13.*
ſcientiam, & ſi habuero omnem prophetiam & omnem
fidem, ita vt montes transferam, charitatem autem nõ L
habuero, nihil ſum: Se dixit nihil eſſe, ſi charitatem non habeat, non ſacramenta & ſcientiam & prophetiam & fidem: Illa enim magna ſunt, etiam ſi ille nihil ſit, qui ea ſine charitate habuerit, & eorum veritatem in ſua iniquitate tenuerit. Hoc & nos iſtis hæreticis dicimus, Non deſtruimus veritatem baptiſmatis, quam in veſtra iniquitate detinetis, ſed cum vos corrigimus, illam deſtruimus & euertimus, hanc autem agnoſcimus & tenemus, Nihil itaque iſtum adiuuant plura Euangelica teſtimonia. Quemadmodum autem nobis etiam plurimum ſuffragẽtur, aduerte. Ecce ipſa verba eius attende: Perdidiſſe, inquit, falſum opus non dubium eſt, qui tametſi in nomine Ieſu Chriſti ſacrilegi tamen auſi ſunt operari. Hoc omnino verum eſt, quoniam qui ſacrilegi in nomine Ieſu Chriſti auſi ſunt operari, falſum opus proprium perdiderunt. Nunquid ideo tamen nomen ipſum Ieſu Chriſti ſacrilegum eſt, etiam cum per illum ſacrilegi aliquid operantur? Quis hoc audet vel dementiſſimus dicere? Quis iam iſto tempore vel Paganus audeat affirmare? Vnde & ipſe Ieſus Chriſtus cũ
veriſsime dixerit, Qui mecum non colligit, ſpargit: ta- *Matth. 12.*
men cum ei diſcipuli dixiſſent quendam ſe inueniſſe,
qui in nomine eius dæmonia eieciſſet, & prohibuiſſe, M
quia cum eis dominum non ſequebatur: ad hoc reſpon
dit, Nolite prohibere, Nemo enim virtutes facit in no- *Marci. 9.*
mine meo, & poteſt male loqui de me. In hoc vtiq; propria iniquitas erat, quia non cum domino colligebat, nec in eius gregis vnitate paſtorem cum diſcipulis ſequebatur, in qua iniquitate ſua, veritatẽ detinebat alienam, quòd in nomine Ieſu Chriſti eiiciebat dæmonia, & de illo male non loquebatur. Huius itaque iniquitatẽ illis verbis dominus damnat vbi ait, Qui mecum non colligit, ſpargit, veritatem ſuam tamen in illo nõ negat nec improbat cũ dicit, Nolite prohibere, Nemo enim virtutes facit in nomine meo, & poteſt mala loqui de me. Hoc dominicum exemplum ſequentes etiam nos pro viribus noſtris, baptiſmi veritatẽ, & quicquid aliud verum hæretici tenent, negare nõ poſſumus, improbare ac deſtruere non audemus, ipſorum autem iniquitatem qua cum Chriſto non colligunt ſed ſpargunt, merito deteſtamur, & inuiolata quæ in eis eſt veritate dãnamus, vel quantum ſinimur emendamus.

Reſpi- *Cap. VIII.*
ciat ergo iſte quo errore dixerit, quod ſecutus adiunxit.

Velint,

A Velint, nolint, proinde traditores ſacrilegis ſacramentis Chriſtum magis offendunt. Alia eſt quippe temeritas & vtcunque tolerabilis, quòd traditores dicit homines, quos eſſe non probat. Illud autem quis ferat quòd ſacrilega dicit ſacramenta Chriſti, etiam ſi vere ſicut calumniatur à traditoribus haberentur, quæ in nomine patris & filij & ſpiritus ſancti ritu Euangelico celebrantur? Hic fortaſſe dicat, iam non eſſe Chriſti ſacramentū quod à ſacrilegis datur. Cur non ergo dicit non eſſe etiam nomen Chriſti, quod à ſacrilegis dicitur? Quod omnino nō auſus eſt dicere. Ait enim perdidiſſe igitur falſum opus non dubiū eſt, qui tametſi in nomine Ieſu Chriſti ſacrilegi tamen auſi ſunt operari. Tametſi, inquit, in nomine Ieſu Chriſti, nunquid dixit non eſſe nomen Ieſu Chriſti? Sicut ergo nihil prodeſt ſacrilegis quod operantur in nomine Ieſu Chriſti, ſic nihil prodeſt hæreticis quòd baptizant vel baptizātur in baptiſmo Ieſu Chriſti. Sed tamen ſicut illud nomen eſt Ieſu Chriſti, ita & iſte baptiſmus Ieſu Chriſti. Et vtrunque agnoſcendum, & approbandum, nō negandum, & de-
B ſtruendum eſt, ne tantis donis dei fiat iniuria, cum ſacrilegorum eiſdem donis male vtētium corrigatur vi-
Math.7. ta. Ille dicit ſacrilegis dicturum dominum, Recedite à me omnes qui operamini iniquitatem, qui extra Eccleſiam baptizant, vel dæmonia eiciunt, vel aliquas virtutes in nomine Ieſu Chriſti operantur: Nos autem dicimus, immo ipſa veritas dicit, omnibus hoc deum eſſe dicturum, qui intra ipſa vnitatis retia mali piſces cum bonis vſque ad littus natant. Quid enim eis aliud dicetur cum in vaſa collectis bonis, illi mali ſeparati proiicientur, niſi, recedite à me qui operamini iniquitatem? Nec tamen in eis Chriſti ſacramenta deſtruimus cum vel tales baptizantes, vel tales baptizatos intra eadem vnitatis retia agnoſcimus. Ipſos quoq; nō arbitror tam eſſe impudentes vt audeant dicere tam multis malis & ſceleratis qui in eorum parte ſunt manifeſtis flagitiis & facinoribus perditi & inquinati, hoc eſt auaris atque raptoribus, ſiue truculentis fœneratoribus, ſiue cruentis Circumcellionibus dominum non eſſe dicturum, Recedite à me omnes qui operamini iniquitatem, & tamē ſciunt, vident, tenent, multos tales baptizare, multos à talibus baptizari, nec in eis Chriſti violant ſacramentum, etiam illi quibus diſplicent ſcelera eorum. Non ſolum itaque nihil contra nos dixit, cum hæc Euangelica
C teſtimonia protulit, verumetiam nos quid cōtra eos di-
Cap.IX. ceremus admonuit. Proinde quod ſequitur, exultans dicit, Solui breuiter quæſtionem. Vere ſoluit eam, ſed pro nobis, quandoquidem dicendo in indignis nō eſſe diſsimiles cauſas, baptizare, dæmonia pellere, cæteraſq; non diſsimiles feciſſe virtutes, quibus dicentibus,
Math.7. In nomine tuo iſta fecimus, Dicturus eſt, Nō noui vos,
Lucæ 13. recedite à me operarij iniquitatis: manifeſtauit tam verum eſſe quòd baptizant baptiſmo Ieſu Chriſti, etiā qui ſeparati ſunt ab Eccleſia, quàm verum eſt, quod dæmonia pellunt in nomine Ieſu Chriſti. Sed eos vtrunque nec ad vitam æternā perducere, nec ab æternis ſuppliciis vindicare poteſt. Ac per hoc quemadmodum ſi veniret ad Eccleſiam quiſquam eorū à quibus expulit dæmonia, ille quem viderunt diſcipuli ſeparatum à grege Ieſu Chriſti pellere dæmonia in nomine Ieſu Chriſti, nequaquā virtus quæ in illo facta fuerat negaretur, ſed ei quod deerat adderetur. Ita quiſquis extra Eccleſiam fuerit ab hæreticis vel ſchiſmaticis, tamen Chriſti baptiſmate conſecratus cum ad Eccleſiam venerit, non eſt negandum ſacramentum veritatis quo imbutus eſt, ſed

adiicienda eſt pietas vnitatis à qua ſeparatus eſt, & ſine D
qua illud ineſſe illi poſsit, prodeſſe nō poſsit. Hoc facimus, hoc à maioribus traditum accepimus, hoc in catholica Eccleſia, quæ toto orbe diffunditur, contra omnes falſitatis nebulas cuſtodimus. Quid ergo hinc à nobis amplius diſputandum eſt, quando ipſe breuiter ſoluit quæſtionem commemorando euangelica teſtimonia, quibus profecto ſi contentioſus eſſe nollet, & ſuum damnaret errorem, & baptiſmi cognoſceret veritatem? Quid itaque opus eſt omnia eius verba retexere, quibus argute ſibi videtur dicere, & multa loquacitate verſare, ideo apud ſe eſſe verum baptiſmum, quia & à nobis agnoſcitur, non negatur? Nam quiſquis firmum & incōcuſſum tenuerit quod veriſsima & inuiolabilis regula veritatis oſtendit, id in vno quoq; improbandum vel emendandum quod falſum atq; vicioſum eſt, agnoſcendum autem & acceptandum quod verum atq; rectum eſt, ſimul videt, & quid in Donatiſtarum hæreſi deteſtemur, & quid violare minime debeamus. Cum enim in ſuæ ſeparationis iniquitate detinent baptiſmi
veritatem, iniquitas eorum à nobis culpatur, veritas au- *Cap. X.*
tem baptiſmi vbique agnoſcitur & probatur. Qui E
enim dicit deſtruendū eſſe baptiſmum Chriſti, quādo illo hæretici baptizant, conſequens eſt, vt dicat negandum eſſe etiam ipſum Chriſtum, quando eum dæmones confitentur. Hinc laudatus eſt Petrus, quādo dixit,
Tu es Chriſtus filius dei viui, expulſi ſunt dęmones, hoc *Matth. 16.*
ipſum dicentes, Scimus qui ſis, filius dei. Ergo iſta con- *Marc.1.*
feſsio Petro fructuoſa, dæmonibus pernicioſa, in vtriſq; tamen non falſa ſed vera, non neganda ſed agnoſcenda, non deteſtanda ſed approbanda eſt. Sic & baptiſmi veritas datur à rectis catholicis tanquā à Petro illa confeſsio, datur à peruerſis hæreticis tanquam à dæmonibus. Eadem ipſa confeſsio illos adiuuat, hos cōdemnat, in vtriſque tamen agnoſcendo approbanda, in neutris negando violāda. Vnde & Apoſtolus Iacobus cū quoſdam redargueret qui ſufficere dicebant homini ſolam fidem, nec ei charitatis opera coniungebant, eos ex iſta dæmonum comparatione conuicit, ne ideo ſe ad deum pertinere exiſtimarent, quòd verum de deo crederent,
etſi bona opera adiungere fidei nō curarent. Tu credis, *Iacobi.2.*
inquit, quoniam vnus eſt deus, bene facis: & dæmones credunt & contremiſcunt. Eos igitur qui de deo verum
credunt & male viuunt, dæmonibus comparauit, non F
tamen illud ipſum verum quod de deo dæmones credunt, propter odium dæmonum negando deſtruxit. Quamobrem cum iſte ipſe contra quem diſputauimus
propoſuerit Apoſtolum dicere, Vnus deus, vna fides, v- *Ephe.4.*
num baptiſma. Ecce inuenimus eundem deum extra Eccleſiam ab ignorantibus coli. Ecce inuenimus eandē de vno deo fidem extra Eccleſiam, nō ſolum quoſdam homines, verumetiam dęmones confiteri, ſed vtraq; ab Apoſtolis confirmata eſt potius quàm negata. Cur non ſimiliter vnū baptiſma, in quibus extra Eccleſiam conſtitutis inuenerimus confirmamus, potius quàm negamus, vt non ex eo quod in illis prauum eſt, etiam quod rectum eſt deprauemus, ſed ex eo quod rectum tenent,
etiā illud in quo deprauati ſunt, corrigamus. Quid *Cap.XI.*
eſt ergo quod dicit, illic eſſe verum baptiſma, vbi eſt vera fides? Prorſus fieri poteſt vt aliqui verū habeant baptiſmum & non habeant veram fidem, ſicut fieri poteſt, vt habeant verum Euangelium, quod non recte intelligendo, falſi aliquid credant de deo. Nunquid propter ipſam fidei falſitatem etiam Euangelium quod verum apud eos inuenitur, deteſtandum aut emendandū putabimus?

G tabimus? Nec illos Corinthios arbitror, quos in ſchiſ-
mata diſsiluiſſe redarguit, veram fidem habuiſſe, in eo
1.Corin.1. quod dicebant, Ego ſum Pauli:hoc etenim falſum erat:
Veruntamen baptiſmum habebant, ex cuius veritate ve
iſtam corrigerent falſitatem, ab eoipſo audiunt, Nun-
quid Paulus pro vobis crucifixus eſt,aut in nomine Pau
li baptizati eſtis? Erant illic etiam qui mortuos reſur-
recturos non credebant, & in eo vtique non veram te-
nebant neq; habebant fidem: Ex eo tamen quòd veram
habebant,quoniam credebant Chriſtum reſurrexiſſe in
quo fuerãt baptizati,dat operam Apoſtolus etiam illud
1.Corin.15. curare,in quo eis fides ſana non erat,dicens, Si mortui
non reſurgunt, neque Chriſtus reſurrexit, vt quoniam
Chriſtum reſurrexiſſe crediderant, & hoc in eis ſanum
erat,illud etiam ſanaretur, quòd reſurgere mortuos er-
rore perniciosiſsimo nõ credebant. Quamobrem cum
in ſcripturis ſanctis canonicis nec illi inueniant hære-
ticos ad Eccleſiam catholicam venientes denuo bapti-
zatos, nec nos inueniamus in eodem baptiſmo, quem
in hæreſi acceperant,fuiſſe ſuſceptos:in hac re duntaxat
par nobis cauſa eſt,quia nec illi quod faciunt,vt hęreti-
cos vel quos hęreticos putant denuo baptizent,nec nos
H quod facimus vt etiam apud hæreticos datum ſuſcipia-
mus baptiſmum Chriſti, vllo temporum Apoſtolico-
rum expreſſe confirmant exemplo. Sed nos reperien-
tes Apoſtolos in quibuſlibet errãtibus, vel qualibet im-
pietate ſacrilegis,ſi quid veri cognouerunt confirmaſſe
potius quàm negaſſe,hominum autem errorem & im-
pietatem, ſaluo quod in eis verum inuentum eſt,emen-
daſſe ſiue damnaſſe, hanc regulam etiã in baptiſmi ve-
ritate ſectamur, vt apud quos eam inuenerimus ita re-
tentam atq; ſeruatam ſicut in Eccleſia catholica retine-
tur atque ſeruatur, non eam negemus neq; deſtruamus,
ſed ea manẽte quod vicioſum,quod prauum,quod fal-
ſum in vnoquoque fuerit,curemus, corrigamus, emen-
demus:aut ſi non poſſumus,deteſtatum, damnatúmque
vitemus. Proinde cum eos ſuſcipimus, non ſuſcipimus
iniquitatem eorũ,qua ſe ab Eccleſia Chriſti diremptio-
ne ſacrilega diuiſerunt,qua orbem Chriſtianũ,cui deus
per legem, per Prophetas,per Euãgelium, per Pſalmos,
per Apoſtolos tam multa teſtimonia perhibet calum-
nioſis & maledicis criminationibus inſectantur, nec
eum ipſorum errorem ſuſcipimus,quo baptiſmũ Chri-
ſti etiam apud hæreticos regula Eccleſiaſtica cuſtoditũ
I nolunt agnoſcere, audent deſtruere, non dubitant ite-
rare,quinetiam ſi quos inuenerint,nõ ſolum laicos, ſed
& clericos,nec quoſlibet clericos,verum & presbyteros
& Epiſcopos, & ſi in illis Eccleſiis baptizati ſunt quas
Apoſtoli labore proprio fundauerũt, quos aliquo mo-
do ſeductos ad ſe trãsferre potuerint catechumenos fa-
ciunt. Hæc eorum deteſtabilia mala nequaquam ſuſci-
pimus,quandoquidem niſi eis correctis ad nos tranſire
Cap.XII. non poſſunt. Nec illud ſine diſtinctione præter-
imus,vt humiliorẽ agant pœnitentiam qui iam fideles
Eccleſiam catholicam deſeruerunt, q̃ qui in illa non-
dum fuerunt. Nec ad clericatum admittuntur ſiue ab
hæreticis rebaptizati ſint, ſiue prius ſuſcepti ad illos re-
dierint, ſiue apud illos clerici vel laici fuerint. Et qui
hæc noſtrorum negligenter agunt,& eos forte clericos
in catholica faciunt,vel eſſe permittunt, quamuis à dili-
gentioribus fraterno iure culpentur, tamen nec ipſi eis
clericatum deferendum putant, niſi quos ab illis malis
vel nouerunt emendatos eſſe vel credunt. Ac per hoc
fruſtra calumniantur Eccleſiæ catholicæ,quicunque ab
eius vnitate nefario ſcelere ſeparantur. Vt enim verbis
Apoſtoli magis vtar, Reuelatur ira dei de cœlo ſuper K
omnem impietatẽ, & iniuſticiam hominum, qui veri- Rom.1.
tatem in iniquitate detinent. Hæc ira ſi non ſe correxe-
rint,etiam iſtos iniuſtos inueniet qui veritatẽ Chriſtia-
ni baptiſmatis in iniquitate detinent ſuæ ſacrilegæ ſe-
parationis. Eccleſia vero catholica quæ ſicut de illa Cap.XIII.
prædictum eſt, per omnes gentes copioſa fœcunditate
diffunditur,nullius ſic emendat iniquitatẽ vt in eo non
ipſius,ſed ſui domini deſtruat veritatem. Quid ergo iſte
quaſi licenter ac fidenter exclamat? Baptizaui ſecurus,
quem tu ſacrilegus inquinaſti. Baptizaui, inquam, feci
quod fecit Paulus Apoſtolus. Legat vbi hoc fecerit Apo
ſtolus Paulus. Quod ſi de illis apud Epheſum vult intel
ligi,audeat ergo dicere, quòd eos Ioãnes ſacrilegus in-
quinauerit. Quod ſi nõ audet dicere, quoniam apertiſ-
ſimum nefas eſt, deſinat tandem de re multum diſsimi-
li falſæ ſimilitudinis nebulas excitare. Nam illud quod
adiungit de Epiſcopo Carthaginenſi Agrippino,de in-
clyto martyre Cypriano, de ſeptuaginta præceſſoribus
Cypriani,quia hoc fecerũt & fieri præceperunt, ô quàm
deteſtandus eſt error hominum,qui clarorum virorum
quædam non recte facta laudabiliter ſe imitari putant,
à quorum virtutibus alieni ſunt. Sic enim & nonnulli L
Petro Apoſtolo comparari ſe volũt ſi Chriſtum nega- Matth.26.
uerint,ſi vero etiam gẽtes iudaizare coëgerint, vocitari Gala.2.
germani eius affectant Apoſtolica gratia, vt continuo
declarentur, cum nec ei non dico præferri, ſed ſaltem
poſsit æquari, aut de proximo comparari, quiſquis no-
ſtrorum temporũ Chriſtianus, aut etiam Epiſcopus qui
nec Chriſtum negauerit, nec gentes iudaizare compu-
lerit. Sic etiam in martyre glorioſiſsimo Cypriano, ſi
apud hæreticos vel ſchiſmaticos datum Chriſti baptiſ-
mum nolebat agnoſcere, dum eos nimiũ deteſtaretur,
quos à catholica vnitate,quam multũ dilexit, ſeparatos
dolebat,tanta eius merita vſq; ad triumphum martyrij
conſecuta ſunt, vt & charitatis qua excellebat luce, illa
obumbratio fugaretur, & vt ſarmẽtum fructuoſum fie-
ret fructuoſius, ſi quid habebat purgandum, ſi nulla re
alia certe paſsionis falce vltima tolleretur. Nec nos qui
baptiſmi veritatem etiam in hæreticorum iniquitate a-
gnoſcimus potius q̃ negamus, ideo meliores Cypria-
no ſumus,ſicut nec Petro, quia gentes iudaizare nũ co-
gimus. Hoc de Agrippino aliisq; Epiſcopis,qui illa con
cilia feciſſe perhibẽtur reſponderim,qui ſic diuerſa ſen-
ſerunt,vt cum eis contra quos de hac quæſtione ſentie- M
bant in vnitate perſiſterent, vbi charitas cooperit mul- 1.Petri 4.
titudinem peccatorum. Sic nanq; ambulantibus in Ec-
cleſiæ veritate * in quam peruenerant,potuit deus, ſicut * aliàs, vni
Apoſtolus dicit, id illis reuelare quod aliter ſapiebant. tate.
Noua enim tunc quæſtio fuit,quemadmodũ ſuſcipien- Philip.3.
di eſſent hæretici, quæ nonnullos fratres hæreticã per-
niciem vehementer merito deteſtantes, ipſa nouitate
turbauit,vt crederent hoc etiam in eis eſſe improbandũ
quod malo ſuo tenebãt bonum. Ego autem vt quod de
hac re ſentio breuiter dicã, rebaptizare hæreticos quod
illi feciſſe dicuntur, tunc fuit humani erroris, rebapti-
zare autem catholicos quod adhuc iſti faciunt, ſemper
eſt diabolicæ præſumptionis. Sed volo ſoluat mi- Cap.XIIII.
hi iſte quæſtionem, quandoquidem Romanæ Eccleſiæ
per ordinem commemorãs Epiſcopos, inter eos com-
memorauit & Stephanum, quos Epiſcopatum illibate
geſsiſſe confeſſus eſt. Cum ergo Stephanus non ſolum
non rebaptizaret hæreticos, verumetiam hoc facientes
vel vt fieret decernẽtes excommunicandos eſſe cenſe-
ret, ſicut aliorũ epiſcoporum & ipſius Cypriani literæ
oſtendunt,

A oſtendunt, tamen cum eo Cyprianus in vnitatis pace
permanſit. Quid hinc dicturi ſunt? Excutiant ingenia
ſua quantum poſſunt, & vtrum valeant reſpondere cõ-
ſiderent. Ecce duo erant vno tẽpore, vt de aliis taceam,
qui diuerſa ſentiebant. Duo erant eminentiſſimarũ Ec-
cleſiarum Romanæ ſcilicet & Carthaginẽſis Epiſcopi,
Stephanus & Cyprianus, ambo in vnitate catholica cõ
ſtituti, Quorum Stephanus baptiſmum Chriſti in nullo
iterandum eſſe cẽſebat, & hoc facientibus grauiter ſuc-
cenſebat. Cyprianus autem in hæreſi vel ſchiſmate bap
tizatos, tanquam non habentes baptiſmum Chriſti bap
tizandos in Eccleſia catholica exiſtimabat. Multi cũ il-
lo, quidam cum iſto etiam ſentiebant, vtriq; cum eis in
vnitate cõſiſtentes. Si ergo verum eſt quod iſti dicunt,
& vnde cauſam ſuæ ſeparationis aſſerere vel excuſare
conantur, quòd in vna communione ſacramentorum
mali maculant bonos, & ideo corporali diſiunctione à
malorũ contagione recedendum eſt, ne omnes pariter
pereant, iam tunc Stephani & Cypriani tẽporibus con-
ſtat periſſe Eccleſiam nec poſteris derelictam, vbi Do-
natus ipſe ſpiritaliter naſceretur. Quod ſi dicere nefariũ
iudicant, quia reuera nefarium eſt, ſicut manſit Eccleſia
B ex illis temporibus vſque ad tempora Cæciliani & Ma-
iorini ſiue Donati, nec eam maculando perdere potue
rũt, quicunq; in eam ſecundum ipſos ſine baptiſmo ad-
miſſi ſunt, pleni omnibus peccatis & criminibus ſuis,
nec vlla facta eſt à Cypriano & eis qui pariter de baptiſ-
mo ſapiebant, ab illorum cõmunione diuiſio, quoniam
non ſe arbitrabantur in vnitate & communione ſacra-
mentorum Chriſti, alienis malis poſſe maculari. Sic po-
tuit & deinceps Eccleſia permanere, quam toto, ſicut de
illa prædictum eſt, terrarum orbe creſcẽtem nullo mo-
do poterãt quorumlibet traditorum ac facinoroſorum
aliena crimina maculare, ſicut in vna area vſq; ad tem-
*† al. venti- lationis. pus triturationis, *† maculari paleis frumenta non poſ-
ſunt, ſicut intra eadem retia vſq; ad tempus littoris mali
piſces bonos ſimul natando non perdunt. Nulla igitur
ratio fuit, ſed maximus furor, quo iſti velut malorum
communionem cauentes ſe ab vnitate Chriſti quę toto
orbe diffunditur ſepararunt. Niſi forte à criminibus cri
mina mirabili arte diſcernunt, non de ſcripturis ſed de
cordibus ſuis diſtinctionum regulas proferentes, atque
dicentes, in vnitate communionis ſacramentorum ali-
qua crimina aliena ſine cõtaminatione tolerari, tradi-
C tionis autẽ crimine omnes qui cum talibus ſacramen-
ta communicauerunt detineri. Sed hinc diutius diſpu-
tare ſuperfluum eſt, præſertim quia & hoc rariſſime au-
dent dicere, ipſi quoq; verecundantes & ſentientes va-
na ſe loqui, & cum ea dicunt, nullo diuino teſtimonio
fulcire nituntur. Magis enim ſolẽt in ore habere quan-
do peccatis aliorum alios criminantur, ad excuſandum
Pſal. 49. nefas ſeparationis ſuæ, Videbas furem, & concurrebas
Eſaiæ. 52. cum eo: & ne communicaueris peccatis alienis: & rece-
dite & exite inde: & immundum ne tetigeritis: & qui te-
1. Cor. 5. tigerit pollutum, pollutus eſt: & modicum fermentum,
totam maſſam corrumpit: & alia huiuſmodi, quibus nõ
traditionis crimen ab aliis criminibus aliqua proprieta-
te diſcernitur, ſed omnis peccati conſociatio prohibe-
tur. Quæ tamen diuina teſtimonia vel præcepta ſi eo
modo quo iſti, intelligeret Cyprianus, profecto ſe ab
Stephano ſepararet, nec cum illo in catholicæ vnitatis
cõmunione perſiſteret. Ille quippe ſecundum ſentẽtiam
quam de baptiſmo iſti tenendam putant, hæreticos &
ſchiſmaticos, ſicut opinantur, baptiſmum Chriſti non
habẽtes, admittendo in Eccleſiam communicabat pec-

catis alienis, quia videlicet peccata eorum qui baptiſmo D
vero abluti non erant, in eis vtiq; permanebant. Debuit
ergo Cyprianus ab huiuſmodi cõmunione diſcedere,
ne cum fure concurreret, ne peccatis communicaret a-
lienis, ne contagione inquinaretur immũdi, ne pollu-
tus fieret tangendo pollutum, ne fermẽto corrumpere-
tur aliorum. Hoc ergo quoniam non fecit, ſed cum eis
in vnitate permanſit, tota ipſis vnitatis tunc maſſa cor-
rupta eſt, nec perſeuerauit Eccleſia, quæ poſtea ſanctos
iſtorum Maiorinum pareret ac Donatum. Hoc quia di
cere nullo modo audent, reſtat vt fateãtur bonos cum
malis in ſacramẽtorum Chriſtianorum communione
ſine vlla ſua labe manſiſſe, & vſq; ad tempus Cæciliani
perſeueraſſe Eccleſiam Chriſti, nõ ſine vllis hominibus
malis, tanquam in horreo iam reconditam, ſed adhuc
commixta palea, tanquam in area cõſtitutam. Sic ergo
& deinceps potuit permanere, ſicut & permanet, donec
vltimo iudicij die ventilata mundetur. Quid igitur Cap. XI.
ſibi vult tantus furor ſeparationis iſtorũ ab vnitate cor-
poris Chriſti, quę ſicut prophetari legitur, impleri quoq;
iam cernitur toto orbe terrarum, atq; in omnibus gen-
tibus dilatatur. Hinc certe ſicut ſcriptũ eſt, Malus filius
ipſe ſe iuſtum dicit, exitum autem ſuum nõ abluit: hoc E
eſt, nõ excuſat, non diluit, non defendit, ꝙ furore ſchiſ-
matico in hæreticam peſtem de domo dei exire pro-
perauit, quia ſi vere iuſtus eſſet, ſicut Apoſtolus Paulus 2. Cor. 11.
cum fratribus falſis de quibus in ſuis epiſtolis ingemit,
& ſicut Cyprianus cum eis quos ſine baptiſmo ſuis pec-
catis præteritis plenos exiſtimabat, & admitti ad Eccle-
ſiam ab Stephano ſciebat, ita in Eccleſia Chriſti cum eis
quos iniuſtos vel nouerat vel putabat, ſine vlla ſui con-
taminatione perſiſteret, nec bonos propter malos deſe-
reret, ſed malos propter bonos potius toleraret, tanquã
granum cum palea pondere charitatis trituram ferens,
non tanquam leuiſſimus puluis ante ventilationem fla-
tibus cedens. Eo quippe modo etiam cum iniquis, quos
neceſſe eſt vſq; ad littus retia iſta contineant, in vnitate
catholica perſeuerans, non tamen cũ fure concurreret,
nec peccatis communicaret alienis, nec cuiuſquam im-
mundicię contrectatione macularetur, nec pollueretur
tangendo pollutum, nec cuiuſquam fermẽto corrum-
peretur. Hæc enim fiunt conſenſione peccatorum, qua Gene. 3.
per fœminam ſerpens hominem primum etiam in pa-
radiſi fœlicitate decepit, nõ communione ſacramento-
rũ, in qua condiſcipulos Iudas mundos immũdus con- F
taminare non potuit. A malis autem cum quibus ſacra-
menta dei communicant etiam nunc in area nondum
in horreo, iam tamen boni diſcedunt, & ſeparãtur mo-
rum diſſimilitudine, nõ corporum ſegregatione, aliter
viuendo, nõ ad alia conuenticula veniendo, ſic nec cũ
malis vnum fiunt, nec ab Eccleſiæ vnitate diſcedunt.
Quid ergo nobis neſcio quorum traditorũ crimen ex-
aggerant, quos tamen nec ipſos vnquã conuincere po-
tuerunt? ſed ſi eos contra iſtorum calumnias defenda-
mus, quorundam hominum cauſam videbimur agere
non Eccleſiæ. Prorſus quicunq; & vbicunq; traditores
fuerunt, & nõ tantum traditorum peccatum, ſed ipſorũ
etiam qui tradere compellebant, & omniũ omnino fa-
cinoroſorum, flagitioſorum, ſacrilegorum admittebat
Stephanus in Eccleſiam ſecũdum iſtos, qui ſi baptiſmũ
non habebant, omnia peccata quæcunq; grauia & hor-
renda cõmiſerant in eis erant, & reos illos ſine vlla re-
miſſione retinebant. Tales admittebat Stephanus, cum
talibus erat in vnitate catholica Cyprianus nec tamen
periit, ſed perſeuerauit Eccleſia. Non igitur quenquam

G in eius vnitate maculāt aliena peccata. Fruſtra filius ma
lus à familia patris exire properaint, fruſtra ſe iuſtū di-
çit,exitum autē ſuum non abluit. An forte dicturi ſunt,
eos quos Stephanus admittebat, ipſius vnitatis partici-
1.Petri.4. patione mundatos, quoniam charitas cooperit multitu
dinē peccatorum? Vtinam dicant, Hoc enim & nos di-
cimus, quando eos ad vnitatē vel vrgemus vt redeant,
vel monemus. Hoc autē pacto iam etiā nulla inter nos
baptiſmi quæſtio remanebit. Si enim apud hæreticos
baptizati cum ad Eccleſiā veniunt vnitatis ipſius cha-
ritate mundantur, profecto ſine cauſa rebaptizantur.

Cap.XVI. Vides itaq; in hoc ſermone cui me reſpondere vo-
luiſti, quàm multa dixerit ille pro nobis. Quid ergo iam
opus eſt, vt Epiſcoporū Romanæ Eccleſiæ, quos incre-
dibilibus calūniis inſectatus eſt, obiecta ab eo crimina
diluamus? Marcellinus & presbyteri eius Melchiades,
Marcellus, & Syluester traditionis codicum diuinorū
& thurificationis ab eo crimine arguūtur, ſed nunquid
ideo etiā conuincuntur, aut conuicti aliqua documen
torum firmitate monſtrantur? Ipſe ſceleratos & ſacrile-
gos fuiſſe dicit, ego innocentes fuiſſe reſpondeo. Quid
laborem probare defenſionē meam, cū ille nec tenuiter
H probare conatus ſit accuſationem ſuam? Si eſt vlla hu-
manitas in rebus humanis, puto nos iuſtius poſſe repre-
hendi ſi ignotos homines quos criminātur inimici, nec
eorum crimen vlla teſtificatione demonſtrant, nocen-
tes potius quàm innocentes crediderimus. Quia ſi for-
te ſe aliter veritas habet, ipſi certe humanitati debitum
redditur, cū homo de homine nihil mali temere ſuſpi-
catur, nec cuiquā criminanti facile credit, quando ſine
teſte ac ſine vllo documento crimē obiiciens, maledi-
cus potius cōuiciator quàm veridicus accuſator extitit.
Huc accedit, quia Melchiade tunc Epiſcopo Romanæ
Eccleſiæ præſidente, ex præcepto Conſtantini Impera-
toris, ad quem totā illam cauſam accuſatores Epiſcopi
Carthaginenſis Eccleſiæ Cæciliani per Anulinum pro-
conſulem detulerunt, idem Cæcilianus innocens pro-
nūciatus eſt. De quo iudicio cum maiores iſtorum im-
portuniſſima peruicacia memorato Imperatori quere-
rentur, quòd non plene nec recte fuerit examinatū atq;
deprompτum, nihil de Melchiadis traditione vel thu-
rificatione dixerunt. Ad cuius audientiam nec venire
vtiq; debuerunt, hoc potius aut ſuggerētes Imperatori,
aut vt ſuggereretur inſtantes, q̄ apud traditorem codi-
I cum diuinorum & idolorum ſacrificiis inquinatū, cau-
ſam ſuam agere non deberēt. Cum hoc ergo nec antè
ſuggeſſerint, nec poſteaquam cōtra eos pro Cæciliano
iudicatum eſt, ſaltē victi & irati obiiciendum putarunt.
Quid nunc inanes tā ſero connectunt calumnias, quaſi
& innocentia Cæciliani, Melchiadis iudicis decolora-
tione ſuffuſcetur, & ipſa Romana Eccleſia, vbi nec dam
nare quenquam ſuo qualicunque iudicio potuerōt, nec
aliquem ſuorū velut in locum ſurrogare damnati, con-
tra quam pauciſſimis Afris partis ſuæ primò interuen-
tores aduentitios furtim longeq; mittebant, quos iſtum
nominatim commemorare nō puduit, donec deceptæ
plebeculæ quaſi proprios Epiſcopos ordinarēt? Nempe
Epiſcopum Abtugnenſium Felicem poſt Cæciliani pur
gationem apud Imperatorem accuſauerunt, q̄ ipſe eſſet
manifeſtiſſimus traditor, & ideo Cæcilianus Epiſcopus
eſſe non poſſet, quòd ab illo traditore fuerit ordinatus.
1.Retra.34 Tunc Conſtantinus nec huic eorū accuſationi negauit
locū, quamuis eos in Cæciliani fictis criminibus calum-
nioſos fuiſſet expertus, & ideo præcepit vt cauſa Felicis
diſcuteretur. In Africa diſcuſſa eſt à proconſule Helia-
no. Felix quoque innocens declaratus eſt. Extant geſta K
proconſularia: qui voluerit ſumat & legat, Hoc autem
non ſolū ad innocentiæ Cæciliani demonſtrandæ cu-
mulum pertinet, ipſiúſque Felicis euidentiſſimam pur-
gationem atq; illorum calumnias declarādas, qui eum
fontem omnium malorū in concilio ſuo dixerant, ve-
rumetiam ad cogitandam Melchiadis ab eorū crimi-
nationibus puriſſimam vitam. Niſi forte quiſquam tam
ſit inſipiens vt credat eos cum Felici non pepercerint,
à quo Cæcilianus fuerat ordinatus, Melchiadi parcere
potuiſſe, à quo fuerat abſolutus, ſi illius Epiſcopi vitam
quamuis nullum vulnus conſcientiæ peremiſſet, ſaltem
qualiſcunq; fama culpaſſet. An vero quod de foro Ab-
tugnenſium factum fuerat ab iſtis accuſaretur, & quod
in Capitolio Romanorum factum fuerat taceretur? De
Menſurio autem quid reſpondeam, cum ab eius tēpore
vſq; ad obitum plebs vnitatis nulla conſciſſa eſt, ipſæq;
literæ Secundi Tigiſitani, quibus reprehenſus aſſeritur,
eos ad ſe inuicem pacifice ſcripſiſſe confirmant, atq; in
collegij ſocietate manſiſſe? Iam vero quod de Zirtenſi
Eccleſia dicere voluit, & Epiſcopos ibi catholicos ma-
ledictis inſectatus eſt quibus voluit, quid aliud egit niſi
vt vituperādo ſanctos etiam noſtrorū temporum viros L
nobiſq; optime cognitos, ſatis oſtēderet quid etiam de
ignotis, quibus ſimiliter maledicit, ſentire debeamus?
Proinde ſi Profuturus ante pauciſſimos annos defun-
ctus, & Fortunatus qui in corpore adhuc eſt atque illi
ſucceſſit Epiſcopo, quo modo Manichæi fuerūt, ſic fue-
runt & illi traditores, quos longè à noſtris temporibus
ignotiſſimos accuſare non ceſſant, etiam illorum nobis
cura ab iſtorū opprobriis vita notiſſima eſt. Non ſanè
parua eſt parumq; glorioſa conſolatio cuiuſcunque no
ſtrum, ſi ab inimicis Eccleſiæ cum ipſa Eccleſia crimi-
namur, eius tamen defenſio non in eorum hominū de-
fenſione conſiſtit, quos iſti nominatim falſis crimina-
tionibus appetunt, prorſus qualeſcunq; fuerint Marcel-
linus, Marcellus, Syluester, Melchiades, Menſurius, Cæ- Vetera legunt Miltiades.
cilianus, atque alij quibus obiiciunt pro ſua diſſentione
quod volunt, nihil præiudicat Eccleſiæ catholicæ toto
terrarum orbe diffuſæ, nullo modo eorum innocentia
coronamur, nullo modo eorum iniquitate damnamur,
Si boni fuerunt, in areæ catholicæ tritura tanquam gra Matth.3.
na mundati ſunt: ſi mali fuerunt, in areæ catholicæ tri-
tura tanquam ſtipulæ cōminuti ſunt. Intra iſtam aream
boni & mali eſſe poſſunt, extra eam boni eſſe non poſ- M
ſunt. Quiſquis ab hac vnitate vento ſuperbiæ tanquam
ſola palea ſeparatur, areæ dominicæ propter commix-
tam paleam quid calumniatur?

Cap.XVII. Nos quoque dici-
mus, nec tantum dicimus, verumetiam literarum mo-
nimentis Eccleſiaſticis & publicis comprobamus, Se-
cundum Tigiſitanum, cuius cōgregato concilio Cæci-
lianum dicunt eſſe damnatū confeſſis traditoribus, nec
ne ſchiſma fieret pacem dediſſe, cū & eidem ipſi à Pur-
purio Limatenſi crimen traditionis fuiſſet obiectū. Di-
cimus Victorem Ruſicarienſem, Donatum Calamen- *†al. Maurinum.
ſem, Donatum Maſculitanum, Marinum *† ad aquas
Tibilitanas, Syluanū Corienſem fuiſſe traditores, eoſ-
demq; quaſi traditorum ſeueriſſimos damnatores. Hoc
probamus & Eccleſiaſticis & municipalibus & iudiciali
bus geſtis. Sed nec ideo traditores ſunt omnes in parte
Donati, quia in ea iſti fuerunt, nec ideo eſt innocēs pars
Donati ſi iſti innocentes à traditionis iniquitate mon-
ſtrentur. Melius enim audimus ſanctā ſcripturā, quàm
vel cuiquā calumniamur de peccatis alienis, vel cuiuſ-
quam ſimilem calumniam formidamus. Anima enim Ezech.18.
quæ

Galat. 6. A quæ peccat ipſa morietur. Et, Vnuſquiſq; propriũ onus *1. Cor. 11.* portabit: Et, Qui manducat & bibit indigne, nõ alteri, *Matth. 13.* ſed ſibi iudicium manducat & bibit: Et ſinuntur vtraq; creſcere vſq; ad meſſem, ne cum ante tempus colliguntur zizania, eradicetur ſimul & triticum: & commixti *Matth. 25.* optimis paſcuis hædi agniq; paſcũtur, donec à paſtore *Matth. 13.* qui errare non poteſt ſegregentur: & ex omni genere piſcium retia complentur vnitatis, donec ad iudicium litoris perducantur: niſi quod iſti ſua peruerſa falſaq; ſententia ſibi præiudicant, qui propter aliena peccata iuſte ſe dicunt ab orbis Chriſtiani cõmunione ſeparatos. Per hanc enim abſurdam inſanamq; opinionẽ ipſi faciunt, vt eis quorundam ſuorũ peccata omnibus imputentur. Quod ſi iuſtum eſſe arbitrantur, rei ſunt omnes cuiuſlibet apud ſe in vno homine inuenti manifeſtiſsimi criminis, ſi autem hoc ſicut iniuſtum eſt, iniuſtum eſſe cognoſcunt, rei ſunt omnes iniquiſsimæ ſeparationis.

Cõcluſio totius diſputationis. *Ca. XVIII.* Iam vero quoniam in hoc ſermone de vnico magis baptiſmo quęſtio eſt, vt vnde cœpta eſt noſtra diſputatio concludatur, ſicut in ipſa vnitate dominicæ areæ, nec propter bonos laudandi ſunt mali, nec propter malos non defendendi boni, † & in vno homine B nec propter illud quod in eo integrum eſt, eius eſt accipiẽda peruerſitas, nec propter id quod in eo peruerſum eſt, negari debet eius integritas, quia & in Iudæorũ iniquitate detinetur veritas reſurrectionis mortuorum, & in gentilium iniquitate detinetur veritas vnius dei qui condidit mũdum, & in eorũ iniquitate qui cum Chriſto quia nõ colligunt ſpargunt, detinetur veritas, quia in eius nomine pellunt ſpiritum immũdum, & in templorum ſacrilegorum iniquitate inuẽta eſt veritas, qua colebant ignotum deum, & in dæmonum iniquitate inuenta eſt veritas, qua confeſsi ſunt Chriſtum, ſic & in hæreticorum iniquitate inuenta veritas non neganda eſt qua detinetur baptiſmi ſacramentum.

† aliâs, nec propter malos deſerẽdi ſunt boni.

Sancti Auguſtini Epiſcopi, Libri de vnico baptiſmo Finis.

DIVI AVRELII AVGVSTINI HIPPONENſis Epiſcopi, Liber ſiue Epiſtola contra Petiliani Donatiſtæ Epiſtolam.

C

Hac Epiſtola tractat totã cauſam Donatiſtarũ inſtruens ſuæ cõmunionis Epiſcopos, aduerſus nefariæ hæreſeos argumenta. *Caput. I.*

AVGVSTINVS Epiſcopus, dilectiſsimis fratrib⁹ ad noſtræ diſpenſationis curam pertinentibus, Salus quæ in Chriſto eſt & pax vnitatis & charitatis eius ſit vobiſcum, & integer ſpiritus veſter & anima & corpus in diem domini noſtri Ieſu Chriſti ſeruetur. Meminiſtis fratres Petiliani Donatiſtarum Conſtantinenſis Epiſcopi, perparuam Epiſtolæ partem in manus noſtras aliquando veniſſe, eiq; particulæ quod reſpõderimus ſcripſiſſe me ad dilectionem veſtram. Sed cum poſtea tota & plena nobis à fratribus, qui ibi ſunt mitteretur, placuit ei ab exordio reſpondere, tanquam præſentes ageremus: Quemadmodum ſemper ſcitis nos cũ eis agere voluiſſe, vt ſine ſtudio contentionis, quid vel ab ipſis, vel à nobis dicatur, collata diſputatione omnibus appareret. In multorum enim manibus illam Epiſtolam eſſe didicimus, qui etiã multa ex illa memoriter tenent, aliquid verum aduerſus nos eum dixiſſe arbitrantes. Sed nunc ſi legere voluerint quæ reſpondimus, profecto intelligent quid ſibi abiiciendum, & quid tenendum ſit. D Neque enim illa noſtra ſunt, ſicut ipſi poſſunt conſiderare, ſi velint ſine ſtudio partium iudicare. Nam de ſcripturis ſanctis ita ſunt omnia prolata & probata, vt ea negare non poſſit, niſi qui illarum ſcripturarum ſe inimicum eſſe profitetur. Sed de illo opere noſtro video quid poſſint dicere illius tam malæ cauſæ pertinaciſsimi defenſores, me videlicet abſentis Epiſtolæ reſpõdiſſe, vbi verba mea ille non audiret, quibus continuo reſponderet. Defendat ergo verba Epiſtolæ ſuæ, & ſi poteſt oſtendat reſpõſionibus meis non ea fuiſſe refutata atq; conuicta. Aut ſi hoc non vult, faciat & ipſe huic Epiſtolæ meæ, quod ego illi ipſius, cui iam reſpõdi. Illam quippe ſcripſit ad ſuos, ſicut ego hanc ad vos. Cui ſi velit etiam ipſe reſpondeat.

Caput. II. Quæſtio certe inter nos verſatur, vbi ſit Eccleſia, vtrum apud nos, an apud illos. Quæ vtique vna eſt, quam maiores noſtri catholicam nominarunt, vt ex ipſo nomine oſtenderent, quia per totum eſt. E Secundum totum enim καθ' ὅλον Græce dicitur. *Coloſſ. 1.* Hæc autem Eccleſia corp⁹ Chriſti eſt, ſicut Apoſtolus dicit, pro corpore eius, quæ eſt Eccleſia. Vnde vtiq; manifeſtum eſt eum qui non eſt in membris Chriſti, Chriſtianam ſalutẽ habere non poſſe. Membra vero Chriſti per vnitatis charitatem ſibi copulantur, & per eandem capiti ſuo cohærẽt, quod eſt Chriſtus Ieſus. Totũ igitur quod annunciatur de Chriſto, caput & corpus eſt. Caput eſt ipſe vnigenitus Ieſus Chriſtus filius dei viui, ipſe ſaluator corporis, qui mortuus eſt propter delicta noſtra, & reſurrexit propter iuſtificationẽ noſtram. *Roma. 4.* Corpus eius Eccleſia, de qua dicitur, Vt exhiberet ſibi glorioſam Eccleſiam, non habentẽ maculam, aut rugam, aut aliquid huiuſmodi. *Ephes. 5.* Inter nos autem & Donatiſtas, quæſtio eſt vbi ſit Eccleſia. Quid ergo facturi ſumus, in verbis noſtris eã quæſituri, an in verbis capitis ſui, domini noſtri Ieſu Chriſti? Puto ꝙ in illius potius verbis eam quærere debemus, qui veritas eſt, & optime nouit corpus ſuum. *Ioan. 14.* *2. Timo. 2.* Nouit enim domin⁹ qui ſunt eius. Quæ ſint autẽ verba noſtra, in quibus eam quæri non oportet, aduertite, & videte etiã ibi quid interſit inter noſtra verba & illorũ: Et tamen in verbis noſtris Eccleſiam quæri nolumus. Quicquid nobis inuicẽ obiicimus, de traditione codicum diuinorũ, de thurificatione, de perſecutionib⁹, verba noſtra ſunt. F Et in talibus quidem nos hunc tenemus modũ, vt vel vtraq; vera eſſe deputent, ſiue quę à nobis, ſiue quæ ab ipſis dicũtur, vel vtraq; falſa, vel noſtra vera & ſua falſa, vel noſtra falſa & ſua vera: Et in his omnib⁹ nullum crimen eſſe orbis Chriſtiani, cui nos cõmunicamus oſtẽdimus. Si enim vera ſunt crimina & quę à nobis in illos & quæ ab ipſis in nos dicuntur, faciamus quod ait Apoſtolus, Donãtes nobiſmetipſis, ſicut & de⁹ in Chriſto donauit nobis: *Ephes. 4.* vt maligni homines, nec illi qui forte fuerunt vel ſunt apud nos, nec qui vel fuerunt vel ſunt apud illos impediant concordiam noſtram & vinculũ pacis, vno eorum ſcelere correcto, ꝙ ſe fruſtra ſeparauerunt ab vnitate orbis terrarũ, cũ tales haberent. Si autẽ vtraque falſa ſunt, ſiue quæ nos illis, ſiue quæ illi nobis obiiciunt, vel de traditione, vel de perſecutione innocẽtium, nullã video litis cauſam niſi quia eſt cauſa, vt illi ſe corrigant qui ſe ſine cauſa ſeparauerũt. Quòd ſi nos vera dicimus, quoniam geſta quæ proferimus, & literis Imperatoris ad quem tunc & primò ſcripſerunt & poſtmodum appellauerũt, & totius orbis cõmunione firmamus. Quæ autẽ illi dicunt ideo falſa eſſe conuincuntur, quia ipſis temporibus cum eadem quæſtio

verſaretur

G verſaretur obtinere cauſam ſuam minime potuerunt: Maior in eis apparet ſacrilegæ animoſitatis furor & animarum innocentium perſecutio, q̃ ſi ſolo ſchiſmatis crimine tenerentur. Et illa quidem tribuant, nõ omnibus, ſed quibus voluerint ſuorũ: Schiſma tamen crimen eſt omnium. Porrò ſi crimina traditionis & perſecutionis vera volunt eſſe, quæ obiiciunt, & falſa quę obiiciuntur à nobis, nec ſic purgantur à crimine ſchiſmatis: Ad quoſdã quippe illa pertinere poſſunt, nõ ad vniuerſum orbem Chriſtianum. Quem ſi contagione periſſe arbitrantur, omitto dicere quàm multi bono pacis etiam cognita mala in hominũ congregatione tolerauerint, illud dico, iſti oſtendant, quo modo eorum cõtagione non perierint, quos ſacrilegos inceſtatores conſecratæ pudiciciæ fœminarũ inter ſe latere vel latuiſſe, vel modo neſciunt, vel aliquãdo neſcierunt. Profectò dicturi ſunt, hoc ipſo ſe non contaminatos ꝙ neſcierunt. Quo modo ergo cõtaminatus eſt orbis qui neſcit adhuc, an vera ſint iſta quæ dicuntur? Putemus nobis modo probata, modo demonſtrata, quid agimus de tot gentibus? Deſerunt neſcientes, ergo deſerũtur innocentes? Et cũ illud ſit nullum crimen illorum, hoc eſſe incipit ſcele- H ratiſsimum noſtrum? An currere debemus, & eos docere quod ſcim⁹? Vt quid hoc? Sicut innocẽtes ſunt, innocentes ſunt etiam dum neſciunt. Non enim mala facta hominum cognoſcendo, ſed cognitis non conſentiendo, de incognitis autẽ non temere iudicãdo innocentiam cuſtodimus. Ac per hoc, vt dixi, innocens eſt orbis terrarum, qui crimina quæ ab iſtis in quoſdã dicuntur, etiam ſi vera dicuntur, ignorat. Ab his autẽ innocentibus qui ſeipſos ſeparauerunt, eodẽ ipſo crimine ſeparationis & ſchiſmatis innocẽtiam perdiderunt, & modo nos docent, vera ſe dicere in quoſdam, vt ab eis nos ſepararent in quos nõ habent vera quæ dicũt. Hoc enim eis dicit orbis terrarum, quod quidem ſermone breuiſsimum eſt, ſed robuſtiſsimũ veritate. Afri nempe inter ſe Epiſcopi confligebãt. Si finire inter ſe obortam diſſenſionem non poterant, vt ſiue per concordiam cõpoſitis, ſiue degradatis qui male contenderent, hi qui bonam cauſam habebant in cõmunione orbis terrarũ per vnitatis vinculum permanerent, reſtabat vtique vt Epiſcopi tranſmarini, quà pars maxima diffundebatur Eccleſiæ catholicæ, de Afrorum collegarum diſſenſionibus iudicarent, illis videlicet inſtantibus qui crimen I malæ ordinationis aliis obiiciebant. Hoc ſi factum nõ eſt, culpa eorum eſt à quibus fieri debuit, non orbis terrarum, qui non ad ſe perlata neſciuit. Si autem factum eſt, quid peccauerunt eccleſiaſtici iudices, qui crimina etiam ſi vera & ad ſe delata, ſibi tamen non probata, damnare nullo modo debebãt? Nunquid eos mali polluere poterant, qui eis manifeſtari nõ poterant? Si autẽ manifeſtati ſunt eis, & aliqua vel ſegnitia, vel cohibentia tales à communione remouere noluerunt, & peruerſo iudicio pro eis etiã dixerunt ſententias, quid peccauit orbis terrarũ, qui cauſam illam malos iudices habuiſſe neſciuit, & eos male iudicaſſe nõ credidit de quibus iudicare nõ potuit? Sicut enim reorum ſcelus ſi iudices latuit, non eos vtiq; contaminauit, ſic & iudicum ſcelus ſi aliquod fuit, quia orbem terrarum latuit, eum profectò contaminare non potuit. His igitur innocentibus innocenter communicabimus, hodieq; neſcientes quæ tunc acta ſint. Quapropter etiã ſi vera eſſe quæ in quoſdam dicunt hodie didicerimus, nulla cauſa eſt cur ab innocentibus qui hæc neſciunt recedamus, & tranſeamus ad eos, qui propterea crimine ſchiſmatis omnes implicati ſunt, quia id fecerunt quod nos facere K ſuadent, vt non exemplo Apoſtolorum toleremus malos, ſed exemplo hæreticorum deſeramus bonos. Sed faciamus orbem terrarũ quod fieri non poteſt, hodie nobiſcum ad liquidũ poſſe cognoſcere vera eſſe quorundam ſcelera, quos iſti criminantur, nunquid ex hoc innocentior fieri poterit quàm erat antequam noſſet? Sicut enim eos maculare non poterant incogniti mali, etiam ſi adhuc in hac vita eſſent, ita qui iam ex hac vita emigrarunt, etiam cogniti maculare nõ poſſunt. Si ergo talis eſt cauſa noſtra in verbis noſtris de quorundã criminibus, quæ alternis nobis obiicimus, vt tam inuicta ſit, etiam ſi falſa eſſe quæ in quoſdam illorum dicimus, & vera eſſe quæ in quoſdam noſtrum dicunt, hodie cognoſcamus, quid habent quod reſpõdeant? Siue illa potius vera ſint quæ nos dicimus & falſa quæ dicũt, ſiue vtraque falſa ſint, ſiue vtraque vera ſint, quandoquidem & ipſi vincuntur ibi, quòd ſolum votis omnibus ſibi vt credatur exoptant.

Sed vt dicere cœperam, non audiamus, hæc dico, hæc dicis, ſed audiamus, Hæc dicit dominus. *Caput. 3.* Sunt certe libri dominici, quorum authoritati vtriq; conſentimus, vtrique credimus, vtrique ſeruimus: Ibi quæramus Eccleſiam, ibi diſcutiamus L cauſam noſtram. Hic forte dicturi ſunt. Quid quæris in libris quos ignibus tradidiſti? Ad hoc reſpondeo, Quid times ne legantur libri, ſi eos ab ignibus cuſtodiſti? Eos certe ille tradidiſſe credatur, qui eis lectis non conſentire conuincitur. Aut ſi forte iſti libri ita deſignant traditorem ſuum, ſicut deſignauit dominus Iudam, legant in eis nominatim & expreſſe vel Cæcilianum vel ordinatores eius, eorundem librorum futuros fuiſſe traditores, & ſi non eos anathematizauero, ipſe cum eis iudicer tradidiſſe, Sed neq; nos in eis libris inuenimus Maiorani ordinatores deſignatos eſſe traditores, quamuis hæc aliunde recitemus. Auferantur ergo illa de medio, quæ aduerſus nos inuicem, nõ ex diuinis canonicis libris, ſed aliunde recitamus. Quòd ſi nolint vt auferantur, videant, quia & ſi vtraque vera ſunt, nulla fuit cauſa ſeparationis illorum vt eos fugerent quos habebant: & ſi vtraque falſa ſunt, nulla fuit cauſa ſeparationis illorum vt eos fugerent, quos in nullo crimine reperiebant. Et ſi noſtra vera, illorum autem falſa ſunt, nulla fuit cauſa ſeparationis illorũ, quia potius ſe corrigere, atque in vnitate permanere debebant. Et ſi noſtra falſa ſunt, & illorum vera ſunt, nulla fuit cauſa ſepara- M tionis illorum, quia innocentem orbem terrarum cui hæc demonſtrare vel noluerunt vel nõ potuerunt, deſerere non debebant. Quærat fortaſſe aliquis, & dicat mihi, Cur ergo iſta vis auferri de medio, quando cõmunio tua, etiam ſi proferantur, inuicta eſt? Quia nolo humanis documentis, ſed diuinis oraculis ſanctam eccleſiam demonſtrari. Si enim ſanctæ ſcripturæ in Africa ſola deſignauerunt Eccleſiã & in paucis Romæ Rupitanis vel Montẽſibus, & ĩ domo vel patrimonio vnius Hiſpanæ mulieris, quicquid de chartis aliis aliquid proferatur non tenent Eccleſiam niſi Donatiſtæ. Si in paucis Mauris prouinciæ Cæſarienſis eam ſancta ſcriptura determinat, ad Rogatiſtas tranſeundum eſt. Si in paucis Tripolitanis & Byzacenis & prouincialib⁹, Maximinianiſtæ ad eam peruenerunt. Si in ſolis Oriẽtalibus, inter Arrianos & Macedonianos & Eunomianos, & ſi qui illic alij ſunt, requirẽda eſt. Quis autem poſsit ſingulas quaſi hęreſes enumerare gentium ſingularum? Si autem Chriſti Eccleſia canonicarum ſcripturarum diuinis & certiſsimis teſtimoniis in omnibus gentibus

deſignata

A deſignata eſt, quicquid attulerint & vndecunque recitauerint, qui dicunt, Ecce hic Chriſtus, ecce illic: audiamus potius, ſi oues eius ſumus, vocem paſtoris noſtri *Matth.24.* dicentis, Nolite credere. Ille quippe ſingulæ in multis gentibus, vbi iſta eſt, non inueniuntur, hæc autem, quæ vbique eſt, etiam vbi illæ ſunt inuenitur: Ergo in ſcripturis ſanctis canonicis eam requiramus. *Eccleſia vbi.* Totus Chriſtus caput & corpus eſt. *Cap.IIII.* Caput vnigenitus dei filius, & corpus eius Eccleſia, ſponſus & ſponſa, duo in carne vna. Quicunque de ipſo capite ab ſcripturis ſanctis diſſentiunt, etiam ſi in omnibus locis inueniantur in quibus Eccleſia deſignata eſt, non ſunt in Eccleſia. Et rurſus quicunque de ipſo capite ſcripturis ſanctis cõſentiunt, & vnitati Eccleſiæ non comunicant, non ſunt in Eccleſia, quia de Chriſti corpore, quod eſt Eccleſia, ab ipſius Chriſti teſtificatione diſſentiunt. Verbi gratia. Qui non credunt Chriſtum in carne veniſſe de virgine Maria ex ſemine Dauid, quod apertiſsime ſcriptura dei loquitur, aut non in corpore ipſo reſurrexiſſe in quo crucifixus & ſepultus eſt, etiam ſi per omnes terras inueniantur per quas eſt Eccleſia, non vtique ſunt in Ec- B cleſia, quia ipſum caput Eccleſiæ non tenent, quod eſt *Ephe.5.* Chriſtus Ieſus. Nec in aliqua diuinarum ſcripturarum obſcuritate falluntur, ſed notiſsimis & apertiſsimis earum teſtimoniis contradicunt. Item quicunque credunt quidem quod Chriſtus Ieſus, ita vt dictum eſt, in carne venerit, & in eadem carne in qua natus & paſſus eſt reſurrexerit, & ipſe ſit filius dei, deus apud deum & cum patre vnum, & incommutabile verbum patris, per quod facta ſunt omnia, ſed tamen ab eius corpore, quod eſt Eccleſia, ita diſſentiunt, vt eorum communio non ſit cum toto quacumque diffunditur, ſed in aliqua parte ſeparata inueniatur, manifeſtum eſt eos non eſſe in catholica Eccleſia. Quapropter quia cum Donatiſtis quæſtio nobis eſt, non de capite, ſed de corpore, id eſt, non de ipſo Saluatore Ieſu Chriſto, ſed de eius Eccleſia, ipſum caput de quo conſentimus, oſtendat nobis corpus ſuum, de quo diſſentimus, vt per eius verba iam diſſentire deſinamus. Ille eſt autem vnigenitus filius & verbum dei, & ideo nec Prophetæ ſancti vera loqui potuiſſent, niſi ab ipſa veritate, quod eſt verbum dei manifeſtaretur eis quod dicerent, & iuberetur vt dicerent. Proinde prioribus temporibus per Prophe- C tas ſonuit verbum dei. Deinde per ſeipſum, cum ver- *Ioan.1.* bum caro factum eſt, & habitauit in nobis: Deinde per Apoſtolos quos miſit ad ſe prædicandum, vt eſſet ſalus vſque ad fines terræ. In his igitur omnibus quærenda eſt Eccleſia.

Cap.V. Sed quoniam multa in alios, vel ob aliud dicta in quos volunt, & ad quos volunt maledici plerunque conuertunt, multa etiam propter exercendas rationales mentes figurate atque obſcure poſita per ænigmatis imagines vel ambiguitatis ancipitem ſenſum, fallaci aliquando interpretationi cõſonare & conuenire creduntur, hoc etiam prædico atque propono vt quæque aperta & manifeſta deligamus: Quæ ſi in ſanctis ſcripturis non inuenirentur, nullo modo eſſet vnde aperirentur clauſa & illuſtrarentur obſcura. Verbi enim gratia, Videte quàm facile ſit vel nobis in eos *Matth.23.* dicere, vel illis in nos quod ait dominus Phariſæis, Similes eſtis monumentis dealbatis quæ à foris apparent hominibus ſpecioſa, intus vero plena ſunt oſsibus mortuorum & omni ſpurcicia, ſic & vos à foris quidem apparetis hominibus iuſti, intus autem pleni eſtis hypocriſi & iniquitate. Hæc ſiue in illos à nobis, ſiue ab eis in nos dicantur, niſi prius probetur manifeſtiſsimis documentis qui ſint, qui cum ſint iniuſti, iuſtos ſeipſos D confingant, conuiciante magis leuitate quàm conuincente veritate dici, quis mediocriter ſanus ignoret? Aliter quippe illa dominus in Phariſæos dicebat tanquam dominus, id eſt, cognitor cordis & humanorum omnium ſecretorum & teſtis & iudex: Nos autem prius *Hiere.29.* debemus inuenire & oſtendere quid arguamus, ne ipſi potius grauiſsimo crimine inſanæ temeritatis arguamur. Sanè ſi ante docuerint nos tales eſſe, nequaquam recuſare debemus talibus ſanctarum ſcripturarum verbis nos reprehendi atque contundi. Ita ſi nos eos tales eſſe docuerimus, erit ſimiliter in poteſtate noſtra, quibus dominicis increpationibus iam demõſtratos conuictóſque feriamus. Sic & illa interim ſeponenda ſunt, quæ obſcure ſunt poſita & figurarum velaminibus inuoluta, & ſecundum nos, & ſecundum illos poſſunt interpretari. Et quidem acutorum hominum diiudicare atque diſcernere, quis ea probabilius interpretetur, ſed nolumus in has ingeniorum contentiones in ea cauſa, quam populus tenet, noſtram diſputationem committere. Nulli noſtrum dubium eſt per arcam Noë E ſalua rerum geſtarum fide, vt deletis peccatoribus domus iuſti à diluuio liberaretur, etiam Eccleſiam fuiſſe figuratam. Quæ forté humani ingenij coniectura videretur, niſi hoc Petrus Apoſtolus in epiſtola ſua diceret. Sed quod ille ibi non dixit, ſi quis noſtrum dicat, propterea cuncta animalium genera ibi fuiſſe, quia in omnibus gentibus futura prænunciabatur Eccleſia, fortaſſe Danatiſtis aliud videatur, & aliter hoc interpretari velint. Similiter & ipſi aliquid obſcure & ambigue poſitum, ſi pro ſua ſententia interpretentur, ſi nobis pateat aliud inde dicere quod pro nobis ſonat, quis erit finis? Nam quidam eorum Epiſcopus cum hic apud Hipponem, ſicut audiuimus, ſermonem in populo faceret, dixit eandem arcam Noë ideo bituminatam intrinſecus, ne aquam emitteret ſuam, ideo etiam extrinſecus, ne admitteret alienam. Ad hoc vtique valere voluit hanc interpretationem ne baptiſmus vel extra Eccleſiam poſſe exire credatur, vel qui extra datus fuerit, acceptetur. Viſus eſt aliquid dicere & acclamatum eſt ab eis qui libenter audiebant, nec diligenter de his quæ audierant cogitabant, vt quod erat facile, aduerterent fieri non poſſe, vt extrinſecus admittat aquam compago lignorum, ſi non emittit intrinſecus: Si au- F tem ab ea parte quæ intus eſt, emittit, conſequens eſſe vt ab ea etiam quę eſt foris admittat. Sed & ſi hoc de compacto ligno verum eſſet quod ille dixit, quis me prohiberet de arca ex vtraque parte bituminata, ſi poſſem aliquid aliud dicere, vt incertum eſſet, quid horum, vel quid fortaſſe aliud tertium res illa ſignificaret? Neque enim abſurde dicitur, aut non etiam multo probabilius per bitumen, quia violentum gluten & res feruentiſsima eſt, ſignificatam eſſe charitatem: Vnde enim dicitur in Pſalmo, Agglutinata eſt anima mea poſt te, *Pſal.62.* niſi flagrantiſsima charitate? Quæ quoniam præceptum eſt, vt ſit nobis inuicem & in omnes, ideo & intus & foris arca bituminata. Aut certe quia ſcriptum *1.Cor.13.* eſt, Charitas omnia tolerat, vis ipſa tolerantiæ tenax vnitatis per bitumen ſignificata eſt, quo ideo intus & foris arca illita eſt, quia intus & foris mali tolerandi ſunt, ne pacis compago ſoluatur. In hac ergo diſputatione noſtra parcamus talibus interpretationibus, & apertum aliquid quo manifeſtetur Eccleſia requiramus. Nempe ſcriptum eſt in libro Iudicum, Et dixit Gedeon *Iudicū.6.* ad dominum, Quoniam tu ſaluum facies Iſraël in manu mea,

G nu mea, quemadmodum locutus es, Ecce ego pono
vellus lanæ in area, & ſi factus fuerit ros in vellere, in
omnem vero terram ſiccitas, ſciam quoniam ſaluum
facis in manu mea Iſraël ſicut locutus es. Et factum eſt
ſic. Et diluculo vigilauit Gedeon in craſtinum, & ex-
preſsit vellus: Et decurrit ros de vellere plena peluis a-
quæ. Et dixit Gedeon ad dominum, Non iraſcatur fu-
ror tuus in me domine, & loquar adhuc ſemel, & ten-
tabo adhuc ſemel in vellere. Fiat ſiccitas in vellere tan-
tum, in omnem autem terram fiat ros. Et fecit deus ſic
in nocte illa, & facta eſt ſiccitas in vellere tantum, ſu-
per omnem autem terram ros. Non video quid hic
aliud figuratum & prænunciatum ſit, niſi vt aream in-
telligamus orbem terrarum, locum autem velleris po-
pulum Iſraël. Nouimus enim illam quondam gentem
diuini ſacramenti gratia tanquam cœleſti rore perfu-
ſam, cuius muneris per omnes in circuitu gentes, quia
eo carebant, tanquam ſiccitas erat. Erat autem apud
illum populum hoc munus in vellere, id eſt, in vela-
mine & quaſi in nube ſecreti, quia nondum fuerat re-
uelatum: Nunc autem videmus orbem terrarum iam
reuelato rore ſaginari per Euangelium domini noſtri
H Ieſu Chriſti, quod tunc in illo tegmine figurabatur: Il-
lam vero gentem amiſſo ſacerdotio quod habebat,
quia in ſcripturis non intelligit Chriſtum, tanquam in
ſicco vellere remanſiſſe. Nec tamen in talibus rerum
figuris, quamuis non videam quid hic aliud poſsit in-
telligi, nolo quæramus Eccleſiam. Prorſus quæ alicu-
ius vel talis interpretationis indigent, interim ſepona-
mus, non quia falſa ſint, quæ hoc modo de talibus tan-
quam inuolucris interpretando ſoluuntur, ſed quia vel
interpretem quærunt, nolo in eis noſtra ingenia com-
parentur, ſed aperta veritas clamet & luceat, in obtu-
ratas aures irrumpat, diſsimulantium oculos feriat, Ne-
mo in in eis latebris quærat falſæ ſuæ ſententiæ locum,
omnem conatum contradicendi confundat, omnem
Cap.VI. frontem impudentis elidat. O Donatiſtæ Geneſim
Gene.22. legite, Per memetipſum iuraui dicit dominus, Prop-
ter quod feciſti verbum hoc, & non peperciſti filio tuo
amantiſsimo propter me, niſi benedicens benedicam
te, & implendo implebo ſemen tuum tanquam ſtel-
las cœli, & tanquam arenam quæ ſecus oram maris
eſt, & hæreditate poſsidebit ſemen tuum ciuitates ad-
I uerſariorum tuorum, & benedicentur in ſemine tuo
omnes gentes terræ, quia obaudiſti vocem meam. Quid
ad hæc dicitis? An Iudæorum nobiſcum peruerſitate
contenditis, vt dicatis in ſolo populo nato ex carne
Abrahæ intelligendum ſemen Abrahæ? Sed Iudæi Pau-
lum Apoſtolum non legunt in ſynagogis ſuis, quem
vos legitis in conuenticulis veſtris. Quid ergo dicat
Apoſtolus, audiamus, Quærimus enim iam quemad-
Galat.3. modum intelligendum ſit ſemen Abrahæ, Fratres, in-
quit, ſecundum hominem dico, tamen hominis con-
firmatum teſtamentum nemo irritum facit, aut ſuper-
ordinat. Abrahæ dictæ ſunt promiſsiones & ſemini e-
ius. Non dicit, & ſeminibus, quaſi in multis, ſed tan-
quam in vno, & ſemini tuo quod eſt Chriſtus. Ecce in
quo ſemine benedicentur omnes gentes. Ecce teſta-
mentum dei, aperite aures: Hominis, inquit, confirma-
tum teſtamentum nemo irritum faciat, aut ſuperordi-
nat: Quare vos irritum facitis teſtamentum dei, dicen-
do nec in omnibus gentibus eſſe completum, & periiſſe
iam de gentibus in quibus erat ſemen Abrahæ? Quare
ſuperordinatis dicendo, in nullis terris hæredem per-
manere Chriſtum, niſi vbi potuerit cohæredem habe-
re Donatum? Non inuidemus alicui: Legite nobis hoc K
de lege, de Prophetis, de Pſalmis, de ipſo Euangelio, de
Apoſtolicis literis: Legite & credimus, ſicut nos vobis
legimus & de Geneſi & de Apoſtolo, Quia in ſemine Gene.22.
Abrahæ quod eſt Chriſtus benedicuntur omnes gentes. Galat.3.
Audite hoc idem teſtamentum ad Iſaac etiam filium
Abrahæ, Facta eſt autem fames ſuper terram, præter fa-
mem quæ ante facta eſt in tempore Abrahæ. Abiit au- Gene.26.
tem Iſaac ad Abimelech regem Palæſtinorum in Gera-
ra, & apparuit ei dominus & dixit, Noli deſcendere in
Aegyptum, habita autem in terra quam tibi dixero, &
habita in terra hac, & ero tecum & benedicam te: Tibi
enim & ſemini tuo dabo omnem terram hanc: & ſta-
tuam iuſiurandum tecum quod iuraui Abraham patri
tuo, & ampliabo ſemen tuum tanquam ſtellas cœli &
dabo tibi & ſemini tuo omnem terram hanc, & bene-
dicentur in ſemine tuo omnes gentes terræ, pro his quę
obaudiuit Abraham pater tuus vocem meam, & ſerua-
uit præcepta mea, & iuſticias meas, & legitima mea.
Reſpondete ad iſta. Semen quippe Abraham, hoc idem
ſemen eſt & Iſaac, quod eſt Chriſtus, Quo modo enim
venerit Chriſtus ex tribu Iuda in carne per virginem,
quis quoquo modo Chriſtianus ignorat? Audite hoc L
idem teſtamentum ad Iacob. Exiit Iacob à puteo iura- Gene.28.
tionis, & profectus eſt in Charam, & deuenit in locum,
& dormiuit in loco illo, quoniam ſolis occaſus erat,
Et ſumpſit lapidem ex lapidibus loci, & poſuit ad caput
ſuum, & dormiuit in loco illo & viſum vidit: Et ecce
ſcala ſtabilita ſuper terram, cuius caput pertingebat
ad cœlum, & angeli dei aſcendebant & deſcendebant
per illam, & dominus incumbebat ſuper illam & dixit,
Ego ſum dominus deus Abraham patris tui, & deus
Iſaac: Noli timere, terram in qua dormis ſuper eam, ti-
bi dabo & ſemini tuo: Et erit ſemen tuum ſicut arena
terræ, & multiplicabitur ſupra mare, & in Africum &
in Aquilonem & ad Orientem: Et benedicentur in te
omnes tribus terræ, & in ſemine tuo: Et ecce ego ſum
tecum cuſtodiens te in omni via quacunque ibis, & re-
ducam te in terram hanc, quia non te derelinquam do-
nec faciam omnia quæ tecum locutus ſum. Ecce cui
promiſsioni reſiſtitis, ecce quàm firmum teſtamentum
irritum facitis, Dicit deus, Non te derelinquam do-
nec faciam omnia quæ tecum locutus ſum: & vos con-
tradicitis dicentes, vt vobis potius credamus quicquid M
criminis obiicitis ignoto & ignaro orbi terrarum, deo
autem dicenti, non relinquam donec faciam, non cre-
damus. Legite nobis de ſcripturis canonicis eos tra-
didiſſe diuinos codices quos nominatim accuſatis. Le-
gite tam aperta quàm ſunt iſta quæ vobis de Geneſi le-
gimus. Non à vobis quærimus quid lapis ille ſignifi-
cet, quem Iacob ſibi ad caput poſuit cum dormiret,
quid ſcala ſtabilita ſuper terram, cuius caput pertinge-
bat ad cœlum, quid angeli dei deſcendentes & aſcen-
dentes per illam: Requirant iſta prudentiores atque do-
ctiores, & in populo pacato eloquantur, vbi non ob-
ſtrepat improba cõtradictio, de obſcuritate ſacramen-
ti & ænigmate lectionis armans impudentiam ſuam,
Non deſunt corda fidelium, quæ commemorat domi- Ioan.1.
nus ex Euangelio, vbi ait cum vidiſſet Iſraëlitam in quo Gene.32.
dolus non erat, quia Iacob qui has vidit ſcalas, ipſe di-
ctus eſt Iſraël. Non deſunt ergo quos inde commemo-
ret dominus, ibi quippe ait, Videbitis cœlum apertum, Ioan.1.
& angelos dei aſcendẽtes & deſcendentes ſuper filium
hominis: id eſt ſuper ſemen Abraham, in quo benedi-
cuntur omnes gẽtes. Sed hoc nõ inculco recuſantibus.

Ecce

A Ecce quod audite, Erit ſemen tuum ſicut arena terræ,
& multiplicabitur ſupra mare, & in Africum, & in A-
quilonem, & in Orientem: Et benedicentur in te om-
nes tribus terræ, & in ſemine tuo. Date mihi hanc Ec-
cleſiam ſi apud vos eſt, oſtendite vos communicare om
nibus gentibus, quas iam videmus in hoc ſemine bene-
dici. Date hanc, aut furore depoſito accipite, non à
me, ſed ab illo ipſo in quo benedicentur omnes gentes.
Hæc de primo libro legis commemoraſſe ſuffecerit:
Plura innoteſcent ſine impia contentione, & cum pia
Ex Prophe- dilectione legentibus. Quid in Prophetis, quàm
tis.Ca.VII. multa & quàm manifeſta ſunt teſtimonia Eccleſiæ per
omnes gentes toto orbe terrarum diffuſæ, vnde pau-
ca commemorabo, plura relinquens ocio diligentiæ
cum dei timore legentibus. Accipiamus per os Eſaiæ
ſancti diuina reſponſa, & eius ora tanquam dei oracu-
la ſciſcitemur. Sileant humanarum contentionum a-
nimoſa & pernicioſa certamina, inclinemus aurem
verbo dei. Dicat Eſaias vbi Eccleſiam ſanctam deo re-
uelante præuiderit, vt in verbis futura dicentis iam
Eſaia.11. nunc præſentia videamus, Repleta eſt, inquit, vniuer-
ſa terra vt cognoſcat dominum, vt aqua multa operiat
B mare. Et erit in illa die radix Ieſſe, & qui exurget prin-
cipium habere in nationes, & in eum gentes ſperabunt.
Radicem Ieſſe Chriſtum eſſe ex ſemine Dauid ſecun-
dum carnem natum, nullus quoquo modo Chriſtianus
Roma.1. ignorat, Et ſi contentiuſus eſt, cum Apoſtolo conten-
& 15. dat, qui hoc teſtimonio in literis ſuis vtitur. Item di-
Eſaia.27. cit, Germinabit & floreſcet Iſraël, & replebitur orbis
terrarum fructu eius. Iſraël nempe fuit filius Iſaac, ne-
pos Abraham, cui promiſſum eſt quòd in ſemine eius
Gene.22. benedicerentur omnes gentes: quod ſemen Chriſtum
interpretatur Apoſtolus. Venit autem Chriſtus ex ſe-
mine Abraham per Iſaac & per Iſraël, & deinceps, ſi-
cut generationes ad ortum Chriſti pertinentes Euan-
Matth.1. geliſta contexit. Qui ergo vult contrà diſputare, con-
tradicat Euangelio, neget ex ſemine Iſraël veniſſe Chri-
Eſaia.27. ſtum, vt poſſit negare quod Eſaias dicit, Germinabit
& floreſcet Iſraël, & replebitur orbis terrarum fructu
Eſaia.41. eius. Item dicit, Ego deus primus: & in his que adue-
nient ego ſum. Viderunt gentes, & timuerunt fines ter-
Apoca.22. ræ. Hoc eſt quod alibi dicit ſcriptura, Primus & nouiſ-
ſimus, vt ſit α & ω, quæ ſunt literæ in ſigno Chriſti om-
C nibus notæ. Pro eo enim quòd ibi eſt nouiſsimus, hic
poſitum eſt: & in his quæ aduenient ego ſum. Huic er-
go manifeſtationi contradicunt qui nolunt credere,
immò qui nolunt iam videre compleri quod ſequitur,
Eſaia.42. Viderunt gentes, & timuerunt fines terræ. Item paulo-
poſt, Iacob puer meus ſuſcipiam illum, Iſraël electus
ſuſcepit eum anima mea. Dedi ſpiritum meum in il-
lum, iudicium gentibus proferet: non clamabit neque
ceſſabit, neque audietur foris vox eius. Arūdinem quaſ-
ſatam non confringet, & linum fumigans non extin-
guet, ſed cum veritate proferet iudicium, Refulgebit &
non confundetur, donec ponat in terra iudicium, Et
in nomine eius gentes ſperabunt. Hoc teſtimonium de
Chriſto intelligendum, & in Euangelio poſitum eſt,
Matth.12. Qui audet contradicat, qui autem non audet, ſperet in
eum cum gentibus, & ab vnitate gentium in eum ſpe-
rantium non recedat, aut ſi receſſerat, redeat ne per-
Eſaia.49. eat. Item dicit Eſaias, Et nunc ſic dicit dominus, Qui
finxit me in vtero ſeruum ſibi, vt congregem Iacob &
Iſraël ad eum, appropinquabo illum, & honorabor co-
ram domino, & deus meus erit mihi virtus, & dixit mi-
hi, Maximum tibi erit hoc, vocari te puerum meum, vt

conſtituas tribus Iacob, & prolem Iſraël conuertas, Et D
poſui te in teſtamentum generis in lucem gentium, vt
ſis ſalus vſque ad fines terræ. Et paulopoſt, Sic dicit, in- *Eſaia. 49.*
quit, dominus Iſraël, Tempore aptiſsimo exaudiui te,
& in die ſalutis adiuui te. Certe iſta verba cum com-
memoraſſet Apoſtolus Paulus, non niſi in Chriſtianis
oſtendit impleri. Connexuit enim dicens, Ecce nunc *2.Cor.6.*
tempus acceptabile, ecce nunc dies ſalutis. Audiamus
ergo quid Eſaias adiungat, Et dedi te, inquit, in teſta-
mentum gentium, vt incolas terram, & poſsideas hæ-
reditatem deſerti. Et interpoſitis deinde connectit &
dicit, Ecce iſti à longinquo venient: hi autem ab Aqui-
lone & mari, alij autem ex terra Perſarum. Exulta cœ-
lum, & in lætitia eſto terra, emittant montes iucundita-
tem, quoniam miſertus eſt deus populi ſui, & humiles
populi ſui allocutus eſt. Dixit autem Sion, Dereliquit
me dominus, & deus oblitus eſt mei. Nunquid capiet
obliuio mulierem filij ſui, vel poteſt fieri vt non miſe-
reatur fœtus vteri ſui? Nunquid ecce & ſi illam obli-
uio habebit: me tamen tui nullo modo obliuio capiet,
dicit dominus. Ecce ſuper manus meas deſcripſi tuos
muros, in conſpectu etiam meo es in perpetuum, & in E
breui ædificaberis ab his à quibus euerſa es. Cum igi-
tur per Apoſtolicam vocem non ſinamur hoc de popu-
lo Iudæorum, ſed de Chriſtianorum intelligere, quid
intellecturi ſumus in eo quod hoc loco ait Eſaias, Et
breui ædificaberis ab his à quibus euerſa es, niſi reges
terræ qui primo perſequebantur eccleſiam, pòſt adiutu-
ros eam tanto antè prædictum? Sed quia multi eorum
in ſuis iniquitatibus morituri erant, adiungit & dicit,
Et qui deſolauerunt te, diſcedent à te. Deinde quia om-
nes gentes adiungerentur Eccleſiæ, ſequitur & dicit:
Circumſpice vbique oculis tuis & vide vniuerſos, Viuo
ego dicit dominus, omnes hos indues te, & diſpones
eos vt ornamentum nouæ nuptæ, quoniam quæ de-
ſertæ fuerunt in te, & corrupta & delapſa, nunc in ma-
xima arctura erunt per eos qui commorantur. Iſti elon-
ge à te efficiantur, qui te tranſudrabunt. Dicent enim
in aures tuas filij tui quos amiſeras, Anguſtia nobis eſt
in iſto loco, facito itaque nobis etiam nunc locum in
quo commoremur. Tu vero dices in corde tuo. Quis
generauit mihi iſtos, cum ſciam eſſe me ſine filiis & vi-
duam? Quis ergo iſtos educauit mihi? Ego enim dere-
licta fui ſola, hi autem mihi vbi erant? Sic dicit domi- F
nus, Ecce tollam in nationes manus meas, & in inſulas
ſignum meum, & adducam filios tuos in ſinu, filias e-
tiam tuas ſuper humeros portabunt, & erunt reges edu-
catores veſtri, quæ autem principales ſunt nutrices ve-
ſtræ, ſuper terram declinantes faciem deprecabuntur te,
& veſtigia pedum tuorum elingent, & ſcies quoniam
ego dominus, nec erubeſces. Et paulopoſt adiungit &
dicit, Audite me, audite populus meus, reges quoque *Eſaia.51.*
intendite mihi, quoniam lex à me prodiet, & iudicium
meum in lucem gentibus. Appropinquat maturè iuſti-
cia mea, & ſalutare meum proficiſcetur, & in brachio
meo gentes ſaluantur. De hoc autem brachio ſcriptu-
ras Apoſtolicas conſulamus. Quando enim Apoſto-
lus Paulus de Iudæorum infidelitate eiuſdem Prophe- *Roma.10.*
tæ teſtimonium poſuiſſet, quòd eis Chriſtus non fuiſ-
ſet reuelatus, hoc poſuit, Quis credidit auditui noſtro, *Eſaia 53.*
& brachium domini cui reuelatum eſt? Deinde in con-
ſequentibus adiungit Eſaias & dicit, Erumpat lætitia ſi-
mul deſerta Hieruſalem, quoniam miſertus eſt eius, & *Eſaia.52.*
eruit Hieruſalem, & patefaciet dominus brachium
ſuum ſanctum in conſpectu vniuerſarum gentium, &
videbunt

G videbunt omnes nationes vſque ad vltima terræ ſalu-
tem quæ à deo eſt. Quis tam ſurdus, quis tam demens,
quis tam mente cæcus vt his tam euidentibus teſtimo-
niis obloquatur, niſi qui neſcit quid loquatur? Sed ad
manifeſtiora veniamus. Certe ſanctiſsimas nuptias in
ſcripturis nouimus, ſponſum & ſponſam, Chriſtum
& Eccleſiam. Vtrunque deſcripſit Eſaias, ne forte in eo-
rum aliquo erremus, quod cui acciderit, vtrunque a-
mittit. Quia de hoc coniugio in ſacramento dictum
Ephe.5. eſt, ſicut teſtatur Apoſtolus, Erunt duo in carne vna. Si-
cut ergo prior ipſe deſcribitur poſt multa, quæ de illo
ita dicit Eſaias, vt & ipſi obmuteſcant Iudæi, Ne lon-
Eſaia.53. gum ſit omnia memorare, hoc paululum aduertite, Et
peccata, inquit, eorum ipſe portabit, ideo hæreditate
poſsidebit multos, & fortium parietur ſpolia, prop-
ter quos tradita eſt in mortem anima eius, & inter ini-
quos deputatus eſt, & ipſe peccata multorum ſuſti-
nuit, & propter iniquitates noſtras traditus eſt. Hæc de
domino noſtro Ieſu Chriſto tanto ante prædicta &
prophetata fatemur. Hic ergo ſponſus vt quid traditus
eſt ad mortem, vt quid inter iniquos deputatus eſt tan-
ta humilitate celſitudinis ſuæ? Quid egit, quid acquiſi-
H uit? Quis ita ſurdus eſt vt hæc non audiat? Quis ita ob-
tuſus vt non intelligat? Quis ita cæcus vt non videat?
Ideo, inquit, ipſe hæreditate poſsidebit multos, & for-
tium partietur ſpolia, propter quos tradita eſt in mor-
tem anima eius, & inter iniquos deputatus eſt. Quid
eſt hæretici quod de paucitate gloriamini, ſi propter-
ea dominus noſter Ieſus Chriſtus traditus eſt ad mor-
tem vt hæreditate multos poſsideret? Et qui ſint hi mul-
ti, vel quàm late occupent terram, quæ ſequuntur au-
diamus, Prænunciato ſponſo & expreſſo, procedat &
ſponſa. In verbis Eſaiæ legamus eam, in veritate pa-
ginarum ſanctarum, & agnoſcamus in orbe terrarum.
Hoc teſtimonium de ſancta Eccleſia prædictum etiam
Eſaia.54. Paulus Apoſtolus poſuit. Non eſt quò fugiat conten-
tioſa tergiuerſatio hæreticorum, Lætare, inquit, ſteri-
lis quæ non paris, erumpe & exclama, quoniam mul-
ti filij deſertæ magis quàm eius quæ habet virum. Vbi
eſt, inquam, quod de paucitate gloriamini? Nónne
iſti ſunt multi de quibus pauloante dictum eſt, Ideo ip-
ſe hæreditate poſsidebit multos? Nam quæ eſt hæredi-
tas eius, niſi Eccleſia eius? Multi, inquit, filij deſertæ
I magis, quàm eius quæ habet virum, Synagogam ſci-
licet Iudæorum volens intelligi virum habentem, quo-
niam acceperat legem. Hinc iam poteſt diiudicari
quod dicimus. Comparent iſti multitudinem ſuam in
Africa conſtitutam, cum multitudine Iudæorum per
omnes terras quacunque diſperſi ſunt & videant quàm
ſint in illorum comparatione paucisſimi. Quo modo
ergo de ſe dictum aſsignabunt, Multi filij deſertæ ma-
gis quàm eius quæ habet virum? Rurſus comparent
multitudinem Chriſtianorum per omnes gentes qui-
bus non communicant, & videant quàm pauci ſint in
comparatione omnes Iudæi, & tandem aliquando in-
telligant in Eccleſia catholica toto orbe diffuſa, iſtam
prophetiam eſſe completam, Multi filij deſertæ magis
quàm eius quæ habet virum. Sed cui habenti virum
hæc deſerta prælata fuerit in multitudine filiorum, ſit
obſcurum, ſit in ænigmate, Hanc tamen eſſe Eccle-
ſiam Chriſti, de qua dictum eſt, Multi filij deſertæ, quiſ-
quis contradicit, non mihi, ſed Apoſtolo contradi-
cit. Vnde autem multos filios eſſet habitura, conſe-
Eſaia.54. quenter adiungit & ait, Dixit enim dominus, Dilata
locum tabernaculi tui & aularum tuarum fige, noli
parcere, longos fac funiculos tuos, & clauos tuos con- K
firma. Adhuc in dextram & ſiniſtram extende, & ſe-
men tuum gentes poſsidebit, & ciuitates deſertas in-
habitabis. Ne timeas, quoniam præualebis, neque ve-
rearis quòd deteſtabilis fueris. Confuſionem æter-
nam obliuiſceris, ignominiæ viduitatis tuæ non eris
memor, quoniam ego dominus qui facio te, domi-
nus nomen illi, & qui liberauit te, dominus Iſraël vni-
uerſæ terræ vocabitur. Ecce quouſque iuſſa eſt extende-
re funiculos, donec deus eius Iſraël vniuerſæ terræ vo-
cetur. De illa quippe & ei dicitur alio loco per eun-
dem Prophetam, Propter Sion non tacebo, & prop- *Eſaia.62.*
ter Hieruſalem non quieſcam, donec prodeat ſicut lux
iuſticia mea, ſaluatio autem mea ſicut facula ardebit,
& videbunt omnes gentes iuſticiam tuam, & reges ho-
norem tuum, & vocabit te nomine tuo nouo quod
dominus vocauit illud, & eris corona pulchritudinis
in conſpectu domini, & diadema regni in manu dei
tui, & iam non vocaberis derelicta, & terra tua non
vocabitur deſerta, Tu enim vocaberis voluntas mea,
& terra tua orbis terrarum. Quid dici adhuc manife-
ſtius exigendum eſt? Ecce ex vno Propheta quàm mul- L
ta, quàm clara: & tamen reſiſtitur & contradicitur,
non cuiquam homini, ſed ſpiritui dei, & euidentiſsi-
mæ veritati, Et tamen ab eis qui nomine Chriſtiano
gloriari volunt, gloriæ Chriſti ipſius inuidetur, ne iſta
quæ tanto ante de illo prænunciata ſunt, credantur im-
pleri, cum iam non prænunciantur, ſed oſtenduntur,
videntur, tenentur. Iam vero ſi de omnibus Prophe-
tis Eccleſiæ ſignatæ, quam ſicut legimus, cernimus, te-
ſtimonia colligere in hanc epiſtolam velim: vereor ne
ipſe videar iudicare pauca eſſe quæ tam multa ſunt, vt
ex iſto ſolo Eſaia ſi omnia congregare vellem, modum
debiti ſermonis excederem. Iam ergo pauca de *Ex Pſalte-*
Pſalmis audiamus, tanto antè cantata, & nunc iam *rio. Cap.*
compleri cum magno gaudio videamus. Et prius il- *VIII.*
lud ipſum quod Petilianus in epiſtola ſua, quo ore po-
ſuerit neſcio, audiant & iudicent, Dominus dixit ad *Pſal.2.*
me, filius meus es tu, ego hodie genui te, Poſtula à me,
& dabo tibi gentes hereditatem tuam, & poſſeſsionem
tuam fines terræ. Quis enim Chriſtianus vnquam du-
bitauit hoc de Chriſto eſſe prædictum, aut hanc hære-
ditatem aliud quàm Eccleſiam eſſe intellexit? Et quia
bonos & malos intra eadem retia ſacramentorum erat M
habitura, Reges eos, inquit, in virga ferrea, tanquam
vas figuli conteres eos. Eadem quippe firma & inflexi-
bili iuſticia boni reguntur, mali conteruntur. Quis
tam deuius & abſurdus eſt à diuinis eloquiis, qui non
ipſum Euangelium recognoſcat, cum cantatur ille Pſal-
mus vbi ſcriptum eſt, Foderunt manus meas, & pedes *Pſal.21.*
meos, dinumerauerunt omnia oſſa mea, Ipſi vero con-
ſiderauerunt & conſpexerunt me, diuiſerunt ſibi veſti-
menta mea, & ſuper veſtimentum meum miſerunt *Matth.27.*
ſortem? Quando etiam cum hoc factum Euangeliſta *Ioan.19.*
narraret, huius teſtimonij memor fuit. Quid autem
huius crucis precio, quid tantæ celſitudinis tanta hu-
militate, quid illo innocentiſsimo & diuino ſanguine
comparatum eſt, niſi quod illic in conſequentibus dici-
tur, Commemorabuntur & conuertentur ad dominum
vniuerſi fines terræ, Et adorabunt in conſpectu eius, v-
niuerſæ patriæ gentium, Quoniam domini eſt regnum,
& ipſe dominabitur gentium? Nónne Apoſtolus de
prædicatoribus noui teſtamenti dictum expoſuit quod *Roma.10.*
ſcriptum eſt, In omnem terram exiuit ſonus eorum, *Pſal.18.*
& in fines orbis terræ verba eorum? De quo alio niſi de
Chriſto

A Chriſto intelligitur, Deus deorum dominus locutus
Pſal.49. eſt, & vocauit terram, A ſolis ortu vſque ad occaſum ex
Sion ſpecies decoris eius? Cuius, niſi Chriſti vox eſt,
Pſal.56. Dormiui conturbatus? Et vnde conturbatus, ſequitur
& dicit, Filij hominum dentes eorum arma & ſagittæ,
& lingua eorum machæra acuta. Quorum niſi eorum
Lucæ.23. qui clamauerunt, Crucifige, crucifige? Vt quid hoc to-
Pſal.56. tum, cui bono, cui lucro? Audi quid ſequatur, Exalta-
re ſuper cœlos deus, & ſuper omnem terram gloria tua.
Ecce habes Chriſtum in paſsione dormiſſe, & reſurre-
ctione ſuper cœlos aſcendiſſe. Et vnde gloria eius ſu-
per omnem terram, niſi quia Eccleſia eius per omnem
terram? In his duabus ſententiis breuiſsimis, vos hære-
tici totum quod inter nos agitur interrogo. Exaltare,
inquit, ſuper cœlos deus, & ſuper omnem terram glo-
ria tua. Cur dominum Chriſtum exaltatum ſuper cœ-
los prædicatis, & eius gloriæ ſuper omnem terram non
communicatis? Pſalmus ſeptuageſimus primus in Salo-
monem titulatur, Sed quia ita dicta ſunt quæ in illum
regem temporalem, & poſtea grauiter peccantem con-
uenire non poſſunt, etiam contra ipſos Iudęos de Chri-
ſto eſſe prædicta inuictiſsime defendunt. Nullus au-
B tem hoc Chriſtianus negat, Talia enim dicta ſunt, de
quibus dubitare non poſsit, quòd ad Chriſtum perti-
neant. Ibi enim dicuntur hæc, vbi agnoſcatur Eccleſia
toto orbe diffuſa, omnibus etiam regibus Chriſto ſub-
Pſal.71. iugatis, Et dominabitur, inquit, à mari vſque ad mare,
& à flumine vſque ad terminos orbis terræ. A flumine
vtique vbi eum ſpiritus ſanctus in columbæ ſpecie, &
vox de cœlo manifeſtauit. Deinde ſequitur, Coram il-
lo decident Aethiopes, & inimici eius terram lingent,
Reges tharſis & inſulæ munera offerent, reges Arabum
& Saba dona adducent, Et adorabunt eum omnes re-
ges terræ, omnes gentes ſeruient ei. Et paulopoſt, Et be-
nedicentur in eo omnes tribus terræ, omnes gentes ma-
gnificabunt eum, Benedictus dominus deus Iſraël, qui
fecit mirabilia ſolus. Et benedictum nomen gloriæ eius
in æternum & in ſeculum ſeculi. Et replebitur gloria
eius omnis terra, fiat fiat. Ite nunc Donatiſtæ & clama-
te, non fiat, non fiat. Vicit vos verbum dei dicens, fiat
fiat. Ecce manifeſta eſt in Pſalmis Eccleſia toto orbe
diffuſa, ſuper quam requieſcit gloria regis eius. Vnde
C & ipſa regina eſt ſponſa eius, de qua ei dicitur in qua-
Pſal.44. drageſimo quarto Pſalmo, Aſtitit regina à dextris tuis,
in veſtitu deaurato, circumamicta varietate. Et ad eam
ipſam exhortandam continuo diuinus ſermo dirigi-
tur, Audi filia & vide, & inclina aurem tuam, & obli-
uiſcere populum tuum & domum patris tui, quoniam
concupiuit rex ſpeciem tuam, quia ipſe eſt deus tuus.
Attendite vnde cœperit alloqui ſponſam Chriſti diui-
na prophetia, Audi, inquit, filia & vide. Vos autem
nec audire vultis hæc prædicta, nec videre completa,
& tamen & audiſtis & vidiſtis inuiti. Audite ergo quid
paulopoſt ei dicitur, Audite hoc ex pagina diuina quo
modo prænuncietur, & videte in omni terra quo
modo compleatur. Pro patribus tuis, inquit, nati
ſunt tibi filij, conſtitues eos principes ſuper omnem ter-
ram. Quàm multa prætercam de hac re teſtimonia
Ex Euan- ſcripturarum, norunt qui legunt, & ego noui, ſed one-
gelio. rare epiſtolam nolo, cui reſponderi flagito. Quid
Cap.IX. ad hæc dicturi ſunt quæ commemoraui ex lege & Pro-
phetis & Pſalmis de Chriſti eccleſia, quæ toto orbe dif-
funditur, cui malunt repugnare peruerſi, quàm com-
municare correcti? Quid, inquam dicturi ſunt, vtrum
hæc falſa eſſe, an obſcura? Sed falſa eſſe non audent di-
cere, Premuntur enim mole tantæ authoritatis. Hæc er- D
go cum vera eſſe fateantur, impleri non poſſe conten-
dunt, quaſi aliud ſit prophetiam crimine falſitatis ar-
guere, quàm dicere quæ prænunciauit non poſſe com-
pleri. Hoc eſt enim dicere, non eſſe prophetiam, ſed
potius pſeudoprophetiam. Et cum quæſieris ab eis, cur
hæc impleri non poſsint? Reſpondent, quia homines
nolunt, Cum arbitrio quippe, inquiunt, libero homo
creatus eſt, & ſi vult credit in Chriſtum: ſi non vult,
non credit. Si vult perſeuerat in eo quod credit: ſi non
vult, non perſeuerat: & ideo cum cœpiſſet per orbem
terrarum creſcere Eccleſia, noluerunt homines perſe-
uerare, & defecit ex omnibus gentibus Chriſtiana reli-
gio, excepta parte Donati. Quaſi vero neſcierit ſpiri-
tus dei futuras hominum voluntates. Quis hoc inſaniſ-
ſimus dixerit? Cur ergo non hoc potius prænunciauit,
quod de voluntatibus hominum ſciebat futurum? Hoc
enim modo quo iſti putant hæc eſſe prædicta, quiſquis
voluerit poteſt eſſe Propheta, vt cum ea quæ prædixe-
rit impleta non fuerint, reſpondeat, homines nolue-
runt, Libero enim arbitrio Chriſtiani ſunt. Hoc mo-
do poterat aliquis prophetare Chriſtum non in cruce
paſſurum, ſed gladio moriturum: vt cum aliter factum E
eſſet, reſponderet, Quid ego feci? Homines in libero
arbitrio conſtituti noluerunt ei facere quod ego prædi-
xeram, & hoc fecerunt quod ipſi voluerunt, Iam cui
non occurrat, quàm multa iſto modo poterant pro-
phetari, vel etiam poſſunt à quibuſlibet hominibus?
Quis enim dubitauerit, quòd Iudas Chriſtum ſi voluiſ-
ſet, non vtique tradidiſſet: & Petrus ſi voluiſſet, ter do-
minum non negaſſet? Sed ideo fuit de iſtis certa præ-
dictio, quia & deus etiam futuras præuidet voluntates.
Veruntamen quanquam hæc & tardis cordibus pa-
teant, audiamus hinc & ipſius verbi vocem ore propriæ
carnis expreſſam. Certe cum poſt reſurrectionem præ- Lucæ.24.
beret ſe etiam contrectandum atque palpandum ma-
nibus dubitantium diſcipulorum, & cum accepiſſet co-
ram illis & manducaſſet quod ei porrexerant, dixit eis,
Iſti ſunt ſermones quos locutus ſum ad vos, cum ad-
huc eſſem vobiſcum, quia oportebat adimpleri omnia
ſcripta in lege Moyſi, & Prophetis & Pſalmis de me.
De quo autem, niſi de illo ſcripta ſunt, quæ nos quo-
que commemorauimus ex lege & Prophetis & Pſalmis, F
ſicut per ſingula demonſtraui? Cum ergo ipſe dicat qui
veritas eſt, Oportebat adimpleri omnia: quo modo Ioan.14.
iſti negant, niſi quia veritatis inimici ſunt? Si autem Lucæ.24.
obſcura eſſe adhuc dicunt, & hinc ipſum caput audia-
mus veriſsimum demonſtratorem corporis ſui. Cum e-
nim dixiſſet, quia oportebat adimpleri omnia ſcripta
in lege & Prophetis & Pſalmis de me: tanquam quære-
remus vtrum in eo quod dixit de me, illic intelligen-
da eſſet eccleſia, propter id quod ſcriptum eſt, Erunt Gene.2.
duo in carne vna, vt non ſolum de capite, verumetiam
de corpore certa diuina oracula teneremus, ſequitur
Euangeliſta & dicit, Tunc aperuit illis ſenſum vt intel- Lucæ.24.
ligerent ſcripturas, & dixit illis, Quoniam ſic ſcriptum
eſt, & ſic oportebat Chriſtum pati, & reſurgere à mor-
tuis tertia die. Hic ipſum caput oſtenditur, quod etiam
ſe manibus diſcipulorum præbuit contrectandum. Vi-
de quemadmodum de corpore adiungat, quod eſt Ec-
cleſia, vt nos nec in ſponſo nec in ſponſa errare per-
mittat. Et prædicari, inquit, in nomine eius pœniten-
tiam & remiſsionem peccatorum per omnes gentes, in-
cipientibus ab Hieruſalem? Quid hac voce veracius,
quid diuinius, quid manifeſtius? Me piget eam cōmen-
dare

G dare verbis meis,& hęreticos non pudet eam oppugna-
re verbis ſuis. Dicant ea teſtimonia quę poſui de lege &
Prophetis & Pſalmis obſcura eſſe & figurate dicta, etiã
aliter poſſe intelligi, quanquam & in eis egerim quan-
Obiectio. tum potui, vt nec audeant dicere. Sed ecce dicãt, Nun-
quid & obſcure dictum, aut ænigmatis velamento ad-
umbratum eſt, quod ipſe Chriſtus dixit, Quia ſic ſcrip-
tum eſt, & ſic oportebat Chriſtũ pati, & reſurgere tertia
die, & prædicari in nomine eius pœnitẽtiam & remiſ-
ſionem peccatorum per omnes gentes, incipientibus ab
Solutio. Hieruſalem? Si obſcurũ eſt, Dormiui conturbatus: nun-
Pſal. 56. quid obſcurum eſt, quia oportebat Chriſtũ pati? Si ob-
Pſal. 107. ſcurum eſt, Exaltare ſuper cœlos deus: nunquid obſcu-
Pſal. 56. rum eſt, & reſurgere tertia die? Si obſcurum eſt, Super
omnem terram gloria tua: nunquid obſcurum eſt, &
prædicari in nomine eius pœnitentiam & remiſsionem
Pſal. 49. peccatorum per omnes gentes? Si obſcurum eſt, Deus
deorum dominus locutus eſt, & vocauit terram, à ſolis
ortu vſque ad occaſum: nunquid obſcurum eſt, & præ-
dicari in nomine eius pœnitẽtiam & remiſsionem pec-
catorum per omnes gentes? Sic enim terra vocata eſt à
H ſolis ortu vſque ad occaſum, quemadmodum ipſe ait,
Non veni vocare iuſtos, ſed peccatores in pœnitẽtiam.
Matth. 9. Si obſcurum eſt, Ex Sion ſpecies decoris eius, nunquid
Pſal. 49. obſcurum eſt incipiẽtibus ab Hieruſalem? Ipſa eſt enim
Sion quæ Hieruſalem. Sed quid ad me? Dicant ea quæ
poſui de lege & Prophetis & Pſalmis, non pertinere ad
hæc verba domini, quæ in Euangelio leguntur. Non
curo, non reſiſto. Certe tamen niſi in lege & Prophetis
& Pſalmis hoc prædictum eſſet, ſiue in eis teſtimoniis
quæ ipſe adhibui, ſiue in aliis, nequaquam dixiſſet do-
Lucæ. 24. minus, Oportet impleri omnia quæ ſcripta ſunt in lege
Moyſi, & Prophetis & Pſalmis de me: Ac deinde aper-
to eorum ſenſu vt intelligerent ſcripturas, doceret ea
ipſa quæ de illo ſcripta ſunt in lege & Prophetis &
Pſalmis, eo modo vt diceret, Quoniam ſic ſcriptum eſt,
Et ſic oportebat Chriſtum pati & reſurgere tertia die, &
prædicari in nomine eius pœnitentiam & remiſsionem
peccatorum per omnes gentes, incipientibus ab Hieru-
ſalem. Non ego potuerim in lege & Prophetis & Pſal-
mis hęc ſcripta cognoſcere, Ibi tamen hoc eſſe ſcriptum
ille dicit qui veritas eſt. Sed & ſi hæc ibi ſcripta eſſe nõ
diceret, proculdubio ſufficeret Chriſtianis quod Chri-
I ſtus ipſe dixiſſet, oportere prædicari in nomine ſuo pœ-
nitentiam & remiſsionem peccatorum per omnes gen-
tes, incipientibus ab Hieruſalem. Sed dubitantes diſci-
pulos ſuos quamuis conſpecto & contrectato eius cor-
pore, maiori documento ſcripturarum voluit confir-
mare, quàm quòd ſe ipſe viſibilem atque palpabilẽ mor
talium ſenſibus admonebat. Teneamus ergo Ec-
Ex actis cleſiam ex ore domini deſignatam, vnde cœptura, &
Apoſtolicis quouſque peruentura eſſet, cœptura ſcilicet ab Hieruſa-
Cap. X. lem, & peruentura in omnes gentes. Hic iam quiſquis
dixerit, Hieruſalem non illam viſibilem ciuitatem in-
telligendam, ſed figurate poſitam, vt ſpiritaliter acci-
piatur tota Eccleſia æterna in cœlis, & ex parte in ter-
ris peregrina, poteſt dicere etiam illud figurate dictum,
Lucæ. 24. Quia oportebat Chriſtum pati, & reſurgere tertia die.
Quod quiſquis dixerit, nec quoquo modo Chriſtianus
habendus eſt. Sicut ergo illud proprie poſitum eſt, ita &
quod adiunctum eſt de omnium gentium Eccleſia in-
cipiente ab Hieruſalem. Expoſuit enim dominus hæc
de ſe dicta eſſe in lege & Prophetis & Pſalmis, & vtique
ipſa expoſitio non potuit eſſe figurate, alioquin non eſ-
ſet expoſitio. Deinde cum Hieruſalem figurate poſita

& ſpiritaliter intellecta, vniuerſam Eccleſiam ſignificet, K
quo modo vniuerſa Eccleſia incipit ab vniuerſa Eccle-
ſia, tanquam Hieruſalem incipiat ab Hieruſalem? Ma-
nifeſtum eſt ergo proprie poſitum de illa ciuitate, vnde
etiam cœpiſſe probatur Eccleſia, etiam atque etiam ipſo
manifeſtante, & nullam inſidiarum latebram callidi-
tati hæreticæ relinquente. Sic enim ſequitur & dicit, Et
vos horum teſtes, & ego mittam promiſsionem meam
ſuper vos. Vos autem ſedete in ciuitate quoadvſque in-
duamini virtute ex alto. In qua vtique ciuitate ſedere
eos iuſsit quoadvſque induerentur virtute ex alto, id
eſt, ſpiritu ſancto, quem ſe miſſurum eſſe promiſerat, ab
ea cœpturam prædixit Eccleſiam. Si autem non eam
putant eſſe Hieruſalem, audiant quod ſequitur, Perduxit
autem illos vſque Bethaniam, & leuauit manus ſuas, &
benedixit illos. Et factum eſt cum benedixiſſet illos, diſ-
ceſsit ab eis, Et ipſi reuerſi ſunt cum gaudio magno in
Hieruſalem, & fuerunt ſemper in templo laudantes
deum. Ecce vbi oſtenditur illa ciuitas in qua eos ſedere
iuſsit, donec induerentur virtute ex alto. Et hic quidem
quot diebus cum eis fuerit, poſtquam ſe viuum poſt
paſsionem ſuam oculis eorum & manibus eorum de- L
monſtrauit, prætermiſſum eſt, Non autem tacetur in
Actibus Apoſtolorum, vbi rurſus eadem manifeſtatio-
ne verborum dominicorum futura per orbem terra-
rum prænunciatur Eccleſia, Vbi nullus omnino dubi-
tare permittatur, niſi qui de ſanctarum ſcripturarum
fide dubitat, illam eſſe Hieruſalem viſibilem ciuitatem,
vnde cœpit Eccleſia poſt domini noſtri Ieſu Chriſti re-
ſurrectionem & aſcenſionem. Nec aliud eum voluiſſe
oſtendere, niſi huius terræ loca vnde illi daret initium,
& quo modo eam per cuncta inde diffunderet. Sic e-
nim ſcriptum eſt in Actibus Apoſtolorum, Primum *Act. 1.*
quidem ſermonem feci de omnibus, ô Theophile, quæ
cœpit Ieſus facere & docere vſque in diem quo Apo-
ſtolos elegit per ſpiritum ſanctum, mandans eis prædi-
care Euangelium, quibus & manifeſtauit ſeipſum poſt
paſsionem ſuam in multis ſignis, per dies quadraginta
apparens eis, & diſputans de regno dei. Et cum con-
uerſaretur cum eis, præcepit eis ne diſcederent ab Hie-
roſolymis, ſed expectarent promiſsionem eius, quam
audiſtis, inquit, ex ore meo. Quia Ioannes quidem bap-
tizauit aqua, vos autem baptizabimini ſpiritu ſancto,
quem & accepturi eſtis non poſt multos hos dies. At M
illi conuenientes interrogabant eum, dicentes, Domi-
ne, ſi in tempore hoc reſtitues regnum Iſraël? Quibus
reſpondens dixit, Non eſt veſtrum ſcire tempora vel
momenta, quæ pater poſuit in ſua poteſtate, ſed acci-
pietis virtutem ſpiritus ſancti ſuperuenientem in vos.
Et eritis mihi teſtes in Hieruſalem, & in tota Iudæa &
Samaria, & vſque in totam terram. Ecce & hic mani-
feſtatum eſt vnde cœptura, & quovſque eſſet peruentu-
ra Eccleſia. Quid ad hæc dicunt qui Chriſtianos ſe ſu-
perbiſsime dicunt, & Chriſto apertiſsime cõtradicunt?
Nos hanc Eccleſiam tenemus, contra iſtas diuinas vo-
ces nullas humanas criminationes admittimus, Mo-
net enim nos plurimum, quod dominus noſter ait, cui
non credere ſacrilegum & impium eſt, nouiſsimis ver-
bis ſuis quæ habuit in terra, hæc primitiuæ Eccleſiæ do-
cumenta ſalubria & nouiſsima dereliquit. His enim di-
ctis mox aſcendit in cœlum, præmunire voluit aures
noſtras aduerſus eos quos procedentibus temporibus
exurrecturos eſſe prædixerat, & dicturos, Ecce hic Chri *Matth. 24.*
ſtus, ecce illic. Quibus ne crederemus admonuit. Nec
vlla nobis excuſatio eſt ſi crediderimus contra vocem
paſtoris

A paſtoris noſtri, tam claram, tam apertam, tam manifeſtam, vt nemo vel obtuſus & tardus corde poſſet dicere, non intellexi. Quis enim non intelligat, Sic *Lucæ.24.* oportebat Chriſtum pati, & reſurgere tertia die, & prædicari in nomine eius pœnitentiam & remiſsionem peccatorum in omnes gentes, incipientibus ab *Act.1.* Hieruſalem? Quis non intelligat, Eritis mihi teſtes in Hieruſalem, & in tota Iudæa & Samaria, & vſque in totam terram? His dictis, eleuatus eſt, & nubes ſuſcepit eum, & viderunt eum euntem in cœlum. Quid hoc eſt rogo? cum verba nouiſsima hominis morientis audiuntur ituri ad inferos, nemo eum dicit eſſe mentitum, & impius iudicatur hæres qui forte illa cōtempſerit. Quo modo ergo effugiemus iram dei ſi vel non credentes vel contemnentes repulerimus verba nouiſsima, & vnici filij dei, & domini noſtri ac Saluatoris, & ituri in cœlum, & inde proſpecturi, quis ea negligat, quis obſeruet: & inde venturi, vt de omnibus iudicet? Habeo manifeſtiſsimam vocem paſtoris mei commendantis mihi, & ſine vllis ambagibus B exprimentis Eccleſiam, mihi imputabo ſi ab eius grege, quod eſt ipſa Eccleſia, per verba hominum ſeduci atque aberrare voluero, cum me præſertim admonue*Ioan.10.*rit dicens, Quæ ſunt oues meæ, vocem meam audiunt & ſequuntur me. Ecce vox eius clara & aperta, ac audita. Qui eum non ſequitur, quo modo ſe ouem eius dicere audebit? Nemo mihi dicat, O quid dixit Donatus, aut quid dixit Parmenianus, aut Pontius, aut quilibet illorum. Quia nec catholicis Epiſcopis cōſentiendum eſt, ſicubi forte falluntur, vt contra canonicas dei ſcripturas aliquid ſentiant. Sed ſi cuſtodito vnitatis & charitatis vinculo in hoc incidunt, fiet *Philip.3.* in eis quod Apoſtolus ait, Et ſi quid aliter ſapitis, hoc quoque deus vobis reuelabit. Iam vero iſtæ diuinæ voces de vniuerſa Eccleſia, ita manifeſtæ ſunt, vt contra eas niſi hæretici animoſa peruerſitate & cæco furore latrare non poſsint. Sed prædictam demonſtrauimus Eccleſiam in verbo dei ſponſo eius, ſiue per legem & Prophetas & Pſalmos, ſiue per os proprium ab Hieruſalem cœpturam, & peruenturam vſque ad terminos orbis terræ. Quo modo autē cœperit ab Hieruſalem & in omnes gentes inde diffuſa fructificet, C in eodem verbo dei etiam per Apoſtolos demonſtratur, ſicut ſcriptum eſt in Actibus Apoſtolorum, quod *Act.1.* iam commemoraui dixiſſe dominum, Eritis mihi teſtes in Hieruſalem & in tota Iudæa & Samaria, & vſque in totam terram. Deinde ſequitur: Hæc cum dixiſſet, videntibus illis eleuatus eſt, & nubes ſuſcepit eum ab oculis eorum. Et cum intuerentur in cœlum euntem illum, ecce duo viri aſtiterunt illis in veſte candida, qui & dixerunt, Viri Galilæi quid ſtatis aſpicientes in cœlum? Iſte Ieſus qui aſſumptus eſt à vobis in cœlum, ſic veniet quemadmodum vidiſtis eum euntem in cœlum, Tunc reuerſi ſunt in Hieruſalem à monte qui vocatur Elæon, qui eſt iuxta Hieroſolymam ſabbati habens iter. Et cum introiſſent, aſcenderunt in ſuperiora, vbi erant inhabitantes, Petrus & Ioannes, Iacobus & Andræas, Philippus & Thomas, Bartholomæus & Matthæus, Iacobus Alphæi & Simon Zelotes, & Iudas Iacobi. Hi omnes erant aſſeruientes vnanimes orationi cum mulieribus & Maria, quæ fuit mater Ieſu, & fratribus eius. In his autem diebus ſurgens Petrus in medio diſcipulorum, dixit, Erat autem turba hominum circiter centumuiginti. Deinde narratur Petro faciente ſermonem, quemadmodum Matthias in locum Iudæ traditoris D domini ſurrogatus ſit. Et poſt eius ordinationem ſequitur ſcriptura dicens, Et cum complerentur dies Pentecoſtes, erant omnes ſimul in eodem loco, & fa*Act.2.*ctus eſt repente de cœlo ſonus, velut decurrentis ſpiritus vehementis, & repleuit totam domum vbi erant ſedentes, & viſæ ſunt illis diſtributæ linguæ velut ignis: conſedit autem ſuper vnumquenque eorum, & repleti ſunt omnes ſpiritu ſancto, & cœperunt loqui variis linguis, prout ſpiritus ſanctus dabat pronunciare illis. Erant autem inhabitantes Hieruſalem viri religioſi Iudæi, ex omni gente quæ eſt ſub cœlo. Cúmque facta eſſet hæc vox, conuenit multitudo ac mente confuſa eſt, quia audiebat vnuſquiſque eorum, ſua lingua loquentes eos. Stupebant autem & mirabantur adinuicem dicentes, Nonne omnes iſti qui loquuntur Galilæi ſunt? Et quo modo eos audiuimus vnuſquiſque propriam linguam in qua nati ſumus? Parthi & Medi & Elamitæ, & qui inhabitant Meſopotamiam Iudæi & Cappadociam, Pontum & Aſiam, Frygiam & Pamphiliam, Aegyptum & partes Libyæ, quæ E ſunt ad Cynerem, & qui aduenerant Romani, Iudæi quoque & aduenæ Cretenſes & Arabes audiebant loquentes illos ſuis linguis magnalia dei. Stupebant autem & hæſitabant adinuicem dicentes, Quid nam vult hoc eſſe? Alij vero irridebant eos dicentes, quia muſto pleni ſunt iſti. Stans vero Petrus cum vndecim diſcipulis, eleuauit vocem ſuam & locutus eſt dicens, Viri Iudæi & vniuerſi qui habitatis Hieruſalem, Hoc vobis notum ſit: & cætera, quibus eos exhortabatur ad fidem. Quæ cum terminaſſet, ſequitur ſcriptura ita narrans, His igitur auditis, compuncti ſunt cor*Ibidem.*de, dicentes ad Petrum & ad Apoſtolos, Quid faciemus viri fratres? Oſtendite nobis. Petrus autem dixit ad eos, Pœnitentiam agite, & baptizetur vnuſquiſque veſtrum in nomine Ieſu Chriſti in remiſsionem peccatorum, & accipietis gratiam ſpiritus ſancti: Vobis eſt enim promiſsio & filiis veſtris, & omnibus qui longe ſunt, quoſcunque aduocauerit dominus deus noſter. Et aliis quidem verbis plurimis teſtificabatur eis dicēs, Saluamini à generatione praua hac. Illi vero recepto verbo hoc, crediderunt & baptizati ſunt, Et adiectæ ſunt in illa die animæ circiter tria milia. Ecce quemadmodum cœpta eſt ab Hieruſalem, inde itura eccle- F ſia per omnes linguas, quod etiam præſignatum eſt in eis, qui ibidem conſtituti accepto ſpiritu ſancto linguis omnibus ſunt locuti. Iam per alias gentes quemadmodum ierit, quod etiam ipſe Petrus prædixerat, vbi ait, Vobis eſt promiſsio & filiis veſtris, & omnibus qui longe ſunt quoſcunque aduocauerit dominus deus noſter: deinceps videamus. Narrantur enim conſequenter ea quæ tunc geſta ſunt Hieroſolymis vſque ad paſsionem Stephani diaconi, Vbi etiam Saulus cōmemoratur cōſentiens occiſioni eius. Qua completa, ita deinde narratur, Facta eſt autem in illa die perſecu*Act.8.*tio magna in Eccleſia quæ erat Hieroſolymis, omneſq; diſperſi ſunt in regionibus Iudææ & Samariæ, exceptis Apoſtolis, qui remanſerunt Hieroſolymis. Videte quēadmodum deinceps impleatur, quod per ordinem dominus dixerat, Eritis mihi teſtes in Hieruſalem & in *Act.1.* tota Iudæa & Samaria, & vſque in totam terram. Iam in Hieruſalem factum erat, ſequebatur in Iudæa & Samaria, propter quod illi diſperſi ſunt in regionibus Iudææ & Samariæ. Hoc enim de illis mox dicitur, Ac illi qui diſperſi erant tranſeuntes per ciuita-

G tes & caſtella, Euangelizabant verbum dnmini. Quia
vern ieraot & Apoſtnli, audito quod recepiſſet Sama-
ria verbum dei, quando per impoſitinnem manus eo-
Acto.8. rum acceperunt ſpiritum ſanctum, ita dicitur de Petro
& Ioanoe: Petrus autem & Inannes teſtificati verbum
domini, redibant Hiernſolymam, multiſque viris Sa-
maritanorum euangelizabant tranſeuntes, Deinde oar
ratur de illn eunucho qui rediens ab Hiernſnlymis, à
Philippo baptizatus eſt, & de ipſo Philippo dicitur, An
gelus autem domini rapuit Philippum ab eo, & am-
plius non vidit eum eunuchus, Ibat autem via ſua gau-
dens: Philippus autem inuentus eſt veniſſe io Azotum.
Vnde reuertens euangelizabat per nmnes ciuitates vſ-
quedum veniret in Cæſaream, Sic ergo inuenitur &
per Iudææ & per Samariæ ciuitates prædicatum Euan-
gelium, Reſtabat ergo vt prædicaretur ex ordine eti-
am per omnes gentes, ſicut dominus dixerat, vſque in
Acto.9. totam terram. Vocatur ergo Saulus de cœlo, fit ex per-
ſecutore prædicator, & dicit de illo dominus ad Ana-
niam, Vade, quoniam vas electionis eſt mihi, vt por-
tet nomen meum coram gentibus & regibus & filiis
H Iſraël magnificari. Ego enim mnoſtrabo ei quanta pa-
tietur prnpter nnmeo meum. Iam itaque teneonus Ec-
cleſiam in Hieruſalem, & per totam Iudæam & Sama-
riam. Vnde apertiſsime paulnpoſt dicitur, Eccleſiæ qui-
dem per totam Iudæam & Galilæam & Samariam ha-
bebant pacem, ioſtructæ & confirmatæ in timore do-
mini, & conſolatione ſpiritus ſancti replebãtur. Dein-
de paucis interpoſitis, venitur ad eum locum vbi Cor-
Acto.10. oelius centurin credidit, & baptizatus eſt cum ſuis, qui
omnes gentiles erant incircuncíſi, Quod antequam fie
ret, Petrus vidit in aſſumptione mentis cum nraret, cœ-
lum apertum, & quatuor initiis ligatum vas quoddam
tanquam linteum limpidum, io qun erat omne genus
quadrupedum ac ferarum & volucrum cœli. Et facta
eſt vnx, Petre ſurge, occide & manduca. Ait autem Pe-
trus, Domine nunquam manducaui omne commune
& immundum. Et vox rurſus ad eum, Quæ deus mun-
dauit, tu comonunia ne dixeris. Quòd autem per hnc
viſum gentes credituræ ſignificatæ ſint, nnn eſt opus vt
coniiciamus: ipſe quippe Apoſtolus hoc expnnit in il-
ln vaſe ſibi demooſtratum. Cum enim ingreſſus eſſet
dnmum vbi erat Cornelius, & multi conueniſſent, di-
I xit ad ens, Vns melius ſcitis qun modn abnminandum
ſit virn Iudæn iungi, aut accedere ad alienigenam, ſed
mibi oſtendit deus nullum cooimunem aut inquina-
tum dicere hnminem: Ita expoſuit illam vocem quam
de animalibus illn linteo demonſtratis audierat, Quæ
deus mundauit, tu ne communia dixeris, Iam cui nnn
appareat illo vaſe ſignificatum nrbem terrarum, cum
omnibus gentibus? Vnde etiam quatuor initiis erat al-
ligatum, prnpter notiſsimas quatunr partes, Orientem,
Occidentem, Auſtrum & Aquilonem, quas ſæpiſsime
ſcriptura commendat. Iam vero Paulus miſſus ad gen-
tes, quæ loca circumierit diſſeminans verbum dei, &
natas cnnfirmans Eccleſias, lnngum eſt cnmmemnra-
re. Cui Iudæi cum reſtitiſſent Antiochiæ, ipſe & Barna-
Acto.13. bas dixerunt ad eos, Vobis oportebat primum loqui
verbum dei, ſed quoniam repuliſtis illud & indignns
vos iudicaſtis vita æterna, ecce conuertimur ad gentes.
Eſaiæ.46. Sic enim pręcepit nobis dominus, Pnſuit te lumen gen
tibus, vt ſis in ſalutem vſque ad extremum terræ. Et ſe-
quitur dicens, Audientes autem gentes, perceperunt
verbum dei, & crediderunt quotquot erant deſtinati
ad vitam æternam. Ecce & hic commemoratum eſt
teſtimooium ex Propheta Eſaia, quod & nns poſui- K
mus, vt ſit ſalus vſque ad extremum terræ, Vt ergo oon
commemorem gentes, quæ poſt Apoſtnlorum tem-
pora crediderunt, & acceſſerunt Eccleſiæ: illæ ipſæ ſo-
læ quas in ſanctis literis in Actibus & epiſtolis Apo-
ſtolorum & in Apocalypſi Ioannis inuenimus, quas v-
trique amplectimur, & quibus vtrique ſubdimur, di-
cant iſti nobis quemadmodum Africana ſeditione
perierint, Has enim accepimus non ex conciliis con-
teodentium Epiſcoporum, nno ex diſputatioonibus no-
uiciis, nnn ex forenſibus, vel municipalibus geſtis, ſed
ex literis ſanctis caoonicis: Aotiochena eccleſia vbi *Acto.11.*
primum appellati ſuot diſcipuli Chriſtiani, quo modo
potuit Afrorum perire criminibus? Quis tam vehe-
mens Africus tam looge potuit ablatam ſpargere pe-
ſtilentiam, vbi nec oomina eorum per quos nrtum eſt,
vel de quibus ortum eſt hoc malum, nota eſſe oon po-
tuerunt Athenis, Iconin, Liſtris? Quis deleuit Eccle-
ſias apoſtolico labnre fundatas? In extremis epiſtolæ
ad Romanos dicit idem Apoſtolus doctor gentium, *Roman.15.*
Audacius autem ſcripſi vnbis ex parte, tanquam com-
memorans vos, reducens propter gratiam quæ data L
eſt mihi à den vt mioiſter ſim Chriſti Ieſu io gentibus,
conſecrans Euangelium dei, vt fiat oblatio gentium
acceptabilis, ſanctificata in ſpiritu ſancto. Habeo ergn
glnriam in Chriſtn Ieſu ad deum. Non eoim audeo
quicquam eorum loqui quorum non perfecerit Chri-
ſtus per me in nbedientiam gentium verbo & opere in
pnteſtate ſignnrum & prodigiorum, in virtute ſpiritus
ſancti, ita vt ego ab Hieruſalem & in circuitu vſque in
Illyricum repleuerim Euangelium Chriſti. Quærite
Donatiſtæ, ſi neſcitis, quærite ab Hieruſalem per ter-
rena itinera in circuitu vſque in Illyricum quot man-
ſinnes ſint, ſi tot Eccleſias computemus? Dicite quem-
admodum per Africanas contentiones perire potue-
runt, ad Coriothios, ad Epheſios, ad Philippenſes, ad
Theſſalnnicenſes, ad Coloſſenſes. Vos ſolas Apoſto-
li epiſtolas in lectinne, nos autem epiſtolas in lectio-
ne ac fide & ipſas Eccleſias io communiooe retine-
mus. Iam vero Galatia non vna Eccleſia eſt, ſed in ea
regiones innumerabiles. Cnrinthios autẽ videte quẽ-
admodum ſalutauerit: Paulus Apoſtolus Ieſu Chriſti *2.Corin.1.*
per voluntatem dei, & Timotheus frater Eccleſiæ dei,
quæ eſt Corinthi cum ſanctis omnibus qui ſunt in v-
niuerſa Achaia. Quot putatis eſſe Eccleſias in vniuer-
ſa Achaia? Fortaſſe vbi Achaia ſit, neſcitis, & de tam M
iocognita prnuincia tanta cæcitate iudicatis, vt eam
criminibus Afrorum periſſe dicatis, Nónne plena
ſunt florentiſsimis Eccleſiis omnia loca quæ Petrus nn *1.Petri.1.*
minauit, Pnntus, Galatia, Cappadocia, Aſia, Bithy-
nia? Quid Ioanoes quibus ſcripſit Smyrnæ, Perga-
mi, Sardis, Tiathyræ, Philadelphiæ, Laodiciæ, quæ
ſunt Eccleſiæ? Iam enim Epheſum commemoraui- *Apoca.2.*
mus. Dicat mihi aliquis veſtrum, vbi ſint, quantum
abiouicem diſtent? Fortaſſe modo id quæritis vel le-
gendn vel audiendo cognnſcere. Cognoſcite er- *Cap.XI.*
go etiam quàm longe ab Africa remotæ ſint, & dici-
te nobis cur eas omnino vobis incogoitas, & in apn-
ſtolicis literis manifeſtas tam ſacrilega temeritate ac-
cuſetis, & tanta dementia criminibus Afrorum pe-
riſſe dicatis? Pnſtremo quid de illis in ſanctis caonni-
cis libris ſcriptum ſit ſcio, quid de illis vos dicatis, ne-
ſcio. Certe ſicut nos eas legimus Eccleſias Chriſti ex co
dicibus quos & vos veneramini: ſic & vns ex codicibus
quos & nos veneramur quẽadmodũ perierint legite no

bis. An

A bis. An placet vobis, vt contra Eccleſias quæ membra ſunt vnius Eccleſiæ toto orbe diffuſæ, quas nobis ſpiritus ſanctus per ſcripturas ſuas commẽdauit & tradidit vndelibet prolata quælibet hominum maledicta credamus? Hoc quidem vobis placet, ſed nobis nõ placet. Quibus autẽ iuſtius placeat, & vos videtis, ſed victi animoſitate non vultis vinci veritate. Ecce ſunt ſcripturæ dei. Ecce ſunt in Eccleſia Eccleſiæ, & vniuerſali totius orbis nomine & nominatim deſignatæ & expreſſæ. Quid maiores veſtri collegis ſuis obiecerint, neſcierunt, quales ea cauſa iudices habuerit, neſcieruot, quo modo ergo perierunt? Ecce ſunt ſcripturæ quibus credo, Ecce ſuot Eccleſiæ quibus communico. Vbi tibi lego nomina earum, ibi mihi lege crimina earum. Si autem aliud declamas vel recitas, nos poſt vocem paſtoris noſtri per ora Prophetarum, per os proprium, per ora Euaogeliſtarum nobis apertiſsime declaratam, voces veſtras non admittimus, non credimus, non ac- *Ioan.10.* cipimus. Quæ ſunt oues meæ, inquit paſtor cœleſtis, vocem meam audiunt & ſequũtur me. Vox eius de Ec- B cleſia non eſt obſcura. Quiſquis ab eius grege errare nõ vult, hunc audiat, hunc ſequatur. Fideliſsimus diſpenſator eius doctor gentium in fide & veritate, quia ipſe in eo loquebatur: hæc dicit, Miror quod ſic tam cito *Galat.1.* transferimini ab eo qui vos vocauit in gratiam Chriſti in aliud Euangelium, quod non eſt aliud, niſi aliqui ſunt conturbantes vos, & volentes conuertere Euangelium Chriſti. Sed licet ſi nos aut angelus de cœlo vobis euangelizauerit, præterquam quod euangelizauimus vobis, anathema ſit. Sicut prædiximus, & nunc iterum dico, Si quis vobis euangelizauerit præterquam quod accepiſtis, anathema ſit. Euangelizata eſt nobis Eccleſia per totum orbem terrarum futura. Hoc in lege & Prophetis & Pſalmis eſſe pronunciatum ipſe dominus teſtificatus eſt, qui eam cœpturam ab Hieruſalem & per *Luca.24.* omnes gentes permanſuram eſſe prædixit, teſtes ſibi fu- *Act.1.* turos in Hieruſalem & in tota Iudæa & Samaria, vſque in totam terram cum iam in cœlũ aſcenderet prænũciauit. Hæc verba, facta ſecuta ſunt. Quo modo cœptum ſit ab Hieruſalem, & deinde proceſſum in Iudæam & Samariam, & in totam terram, vbi adhuc creſcit Eccleſia donec vſque in finem etiam reliquas gentes, C vbi adhuc non eſt, obtineat, ſcripturis ſanctis teſtibus conſequenter oſtenditur, quiſquis aliud euangelizauerit anathema ſit.

Refellũtur argumenta Donatiſtarum. Aliud autem euaogelizat qui periiſſe dicit de cætero mundo Eccleſiam, & in parte Donati in ſola Africa remanſiſſe dicit, Ergo anathema ſit. Aut legat mihi hoc in ſcripturis ſanctis, & non ſit *Cap.XII.* anathema. Lego, inquit, Nam Enoch vnus inter om- *Gene.5.* nes homines placuit deo, & tanſlatus eſt. Poſtea toto mundo aquarum inundatione deleto, ſolus Noë cum coniuge & filiis & nuribus ſuis in arca meruit liberari. *Gene.7.* Adiuogunt etiam de Loth, quòd ſolus cum filiabus de *Gene.19.* Sodomis liberatus ſit. De ipſo quoque Abraham & Iſaac & Iacob, quòd pauci fuerint deo placentes, cæteri idolis dediti & dæmonibus. Poſtremo iam multiplicato populo Iſraël, iam temporibus regum in terra promiſsionis, quæ futura omnibus duodecim tribubus di- *3.Reg.11. & 12.* ſtributa commemorat, decem tribus diuiſas & tradito ſeruo Salomonis, Duas autem remanſiſſe filio Salomonis ad regnom, quod erat Hieruſalem. Sic & nunc, inquiunt, totus mundus apoſtatauit, nos autem tanquam duæ illæ tribus in templo dei, hoc eſt in Eccleſia permanſimus. Dominum etiam Ieſum Chriſtum cum plurimi ſequerentur, ſeptuagintaduobus apoſta-

tantibus, ſoli cum illo duodecim remanſerunt. His at- D que huiuſmodi exemplis hæretici ſuam paucitatẽ commendare conantur, & in ſanctis Eccleſiæ multitudinem toto orbe diffuſam, blaſphemare non ceſſant. Sed quæro ab eis, quod abſit: ſi nollem credere vera eſſe iſta quæ ab eis commemorantur exempla, vnde me conuincerent? Nõnne de ſcripturis ſanctis vbi legũtur tanta manifeſtatione, vt quiſquis illas literas in fidem recepit, non poſsit niſi & iſta veriſsima confiteri? Porrò ſi hæc exempla ideo cogerer credere vera eſſe, quia ibi ſcripta ſunt vbi non poſſum dicere falſa eſſe quæ ſcripta ſunt, cur non & ipſi de Eccleſia toto orbe diffuſa eiſdem ſcripturis credunt? Ecce nos omnia illa credimus, credant & ipſi quod ait dominus, prædicari in nomine ſuo pœnitentiam & remiſsionem peccatorum *Luca.24.* per omnes geotes, incipientibus ab Hieruſalem. Credant quòd aſcenſurus in cœlum nouiſsime dixit, Eritis mihi teſtes in Hieruſalem, & in tota Iudæa & Samaria, *Act.1.* & vſque in totam terram, Et illa & iſta vera eſſe credaotur, & nulla inter nos contentio remanebit, quia nec illis veris iſta, nec iſtis veris illa impediuntur. Et E iſta, inquiunt, credimus & completa eſſe confitemur, ſed poſtea orbis terrarum apoſtatauit, & ſola remanſit Donati communio. Hoc oobis legant, ſicut legunt de Enoch, de Noë & de Abraham, Iſaac & Iacob, & de illis duabus tribubus, quæ decem ſeparatis reliquæ factæ ſunt, & de duodecim Apoſtolis qui cæteris apoſtatantibus remanſerunt, & hoc ſimiliter legant, & nihil reſiſtimus. Si autem non ea de ſcripturis ſanctis legunt, ſed ſuis contentionibus perſuadere conantur, credo illa quæ in ſcripturis ſanctis leguntur, non credo iſta quæ ab hæreticis vanis dicuntur. Sed quia ſe duabus illis tribubus, quæ cum Salomonis filio remanſerunt comparandos putant, legaot, & eos hoc legiſſe pœnitebit. Sic enim commemorantur in ſcripturis ipſi duo populi, Pars quæ erat ad Hieruſalem, Iuda nominatur: illa vero alia quæ cum ſeruo Salomonis in ampliore numero ſegregata eſt, Iſraël vocatur. Legant quæ dicant Prophetæ de vtriſque, quemadmoduot peiorem dicant Iudam quàm Iſraël, ita vt iuſtificatam di- *Ezech.16.* cant auerſatricem Iſraël peccatis præuaricatricis Iudæ: id eſt, tam grauia eſſe peccata huius, vt in eius comparatione illa iuſta dicenda ſit. Nec huius tamen nec illius peccata obfuerunt aliquid iuſtis, qui & hic & il- F lic fuiſſe inueniuntur. Nam & in illa parte, quam pro exemplo perditionis ponunt, id eſt, in Iſraël, fueruot ſancti Prophetæ. Ibi erat ille memorabilis Helias, vt de aliis taceam, cui etiam dictum eſt, Reliqui mihi ſep- *3.Reg.19.* tem milia virorum qui non curuauerunt genua ante Baal. Ideo nequaquam pars illa populi, tanquam hæreſis fuiſſet, deputanda eſt. Deus enim eaſdem tribus iuſſerat ſeparari, non vt religio, ſed vt regoum diuideretur, & hoc modo vindicaretur in regnum Iuda. Deus autem nunquam iubet ſchiſma vel hæreſim fieri. Neque enim quia & in orbem terrarum plerunque regna diuiduntur, ideo & Chriſtiana vnitas diuiditur, cum in vtraque parte catholica inueniatur Eccleſia. Hoc ideo de Iuda & Iſraël commemorandum arbitratus ſum, maxime vt admoneantur iſti, non obeſſe iuſtis in medio impiorum conſtitutis, quicquid in ipſos populos propter impiorum multitudinem dicitur, vt deſinant colligere teſtimonia quæcunque, ſiue per Prophetas, ſiue per os domini, ſiue per Euangeliſtas io zizaniam vel paleam orbis terrarum dicta inueniuntur. Plerunque enim ſermo diuinus impias

G turbas Eccleſiæ, quæ nec in Eccleſia deputantur, tamen
propter ſacramenta quæ cum ſanctis communiter ha-
bent, quia in eis eſt quædam forma pietatis, cuius vir-
2. Timot. 3. tutem negant, ſicut ait Apoſtolus, Habentes formam
pietatis, virtutem autem eius abnegantes: ſic redarguit
tanquam omnes tales ſint, & nullus bonus omnino re-
manſerit. Inde quippe admonemur in ſuo quodam nu
mero eos dici omnes, id eſt, omnes filios gehennæ, quò
eos deus pertinere præſciuit. Iſti ergo vel imperite, vel
fallaciter agentes, colligunt de ſcripturis talia, quæ vel
in malos bonis vſque in finem permixtos, vel de va-
ſtatione prioris populi Iudæorum dicta reperiuntur, &
volunt ea detorquere in Eccleſiam dei, vt tanquam de-
feciſſe ac periſſe de toto orbe videatur. Deſinant ergo
talia proferre, ſi reſpondere huic epiſtolæ volunt. Ne-
que enim nos ita dicimus per totum orbem diffundi
Eccleſiam, vt in ſacramentis eius ſolos bonos eſſe dica-
mus, ac non etiam malos & eos etiam multo plures, vt
eorum in comparatione pauci ſint, cum per ſeipſos in-
Reiicit alia Donatiſtarum argumenta. Cap. XIII. gentem numerum faciant. Habemus innumera-
bilia teſtimonia, & de commixtione malorum cum bo
nis in eadem communione ſacramenti, ſicut Iudas ab
initio malus inter bonos vndecim conuerſatus eſt, &
de bonorum paucitate, propter malorum plurimam
H comparationem, & rurſus de bonorum multitudine
per ſeipſam conſiderata. Ex quibus ne longum faciam,
Cantic. 2. pauca commemorabo. Eſt in Cãticis Canticorũ, quod
de ſancta Eccleſia dictũ omnis Chriſtianus agnoſcit,
Sicut lilium in medio ſpinarum, ita proxima mea in
medio filiarum. Vnde appellat ſpinas, niſi propter ma-
lignitatem morum? Et eaſdem vnde filias, niſi prop-
ter communionem ſacramentorum? Videt etiam E-
zechiel ſignatos quoſdam, ne cum malis interirent, de
Ezech. 9. quibus ei dicitur, Qui gemunt & mœrent peccata &
iniquitates populi mei, quæ fiunt in medio eorum. Po-
pulum ſuum non diceret, quem ſolis illis illæſis perire
mox iubet, niſi eum populum qui eius ſacramenta ge-
ſtabat. Dicit & dominus de ſuperſeminatis zizanijs,
Matth. 13. Sinite vtraque creſcere vſque ad meſſem: id eſt, triti-
cum & zizania. Et ipſe interpretatur meſſem, finem eſ-
ſe ſeculi, Agrum vero vbi vtrunque ſeminatũ eſt, mun-
dum eſſe. Oportet itaque vſque in finem ſeculi creſce-
re vtrunque per mundum. Vnde iam non permittun-
I tur iſti ſuſpicari, aut differere quòd dicunt omnes bo-
nos defeciſſe de mundo, vt in ſola parte Donati rema-
nerent. Conantur enim contra apertiſsimam ſenten-
tiam domini dicentis, Ager eſt hic mundus: Et, Si-
nite vtraque creſcere vſque ad meſſem: &, meſsis eſt fi-
nis ſeculi. Eſt alia ſimilitudo apertiſsima de commix-
tione malorum & bonorum intra eandem ſacramen-
torum communionem & connexionem, quam domi-
Ibidem. nus ipſe & ponit & exponit. Simile eſt, inquit, regnum
cœlorum ſagenæ miſſæ in mari, quæ congregat om-
nia genera piſcium. Cum autem eſſet impleta, eduxe-
runt eam ad littus, & ſedentes elegerunt optimos in
vaſa ſua, malos autem foras miſerunt: Sic erit in con-
ſummatione ſeculi, Exibunt angeli & ſeparabunt ma-
los de medio iuſtorum, & mittent eos in caminum
ignis, ibi erit fletus & ſtridor dentium. Nulla ergo ma-
lorum commixtio terret bonos, vt propterea velint
tanquam retia rumpere, & à congregatione vnitatis
exire, ne homines non pertinentes ad regnum cœlo-
rum in ſacramentorum conſortio patiantur. Quãdo-
quidem cum ad littus, id eſt, ad finem ſeculi ventum
fuerit, fiet debita ſeparatio, non humana temeritate, ſed
diuino iudicio, De paucitate autem bonorum ipſe do- K
minus apertiſsime dicit, Intrate per anguſtam portam, *Matth. 7.*
Quoniam lata & ſpacioſa via quæ ducit ad interitum,
& multi ſunt qui pergũt per illam. Quàm anguſta por-
ta, & arcta via quæ ducit ad vitam, & pauci ſunt qui in-
grediuntur per illam. Iſtos paucos Donatiſtę ſe putant
eſſe, & ideo dicunt periſſe orbem terrarum, ſe autem in
hac paucitate quam laudauit dominus, remanſiſſe: Qui
quando comparantur cum eis, longe pauciores Roga-
tiſtas aut Maximinianiſtas obiicimus, qui ſe ab eis ſe-
parauerunt, ſi exiſtimant ſibi de paucitate eſſe glorian-
dum. Veruntamen hanc paucitatem in comparatione
multitudinis malorum, eſſe à domino commendatam:
multitudinem autem bonorum cum per ſe ipſam con-
ſideratur nõ tacuiſſe ſcripturas, legant & videant quàm
plura teſtimonia reperiantur. Vnde enim ipſum ſemen
Abrahæ, ſicut ſtellæ cœli & ſicut arena maris promit- *Gene. 15.*
titur, niſi propter innumeram multitudinem? Cum di-
cat Apoſtolus ideo dictum eſſe, In Iſaac vocabitur tibi *Roman. 9.*
ſemen: quia non filij carnis, ſed filij promiſsionis depu-
tantur in ſemine? Vnde multi filij deſertæ, magis quàm *Eſaia. 5.*
eius quæ habet virum? Vnde multi ab Oriente & Oc- *Matth. 8.*
cidente venient, & recumbent cum Abraham & Iſaac L
& Iacob in regno cœlorum, filij autem regni ibunt in
tenebras exteriores: hoc eſt, impij Iudæi? Vnde dicit A- *Ad Tit. 3.*
poſtolus, Vt mundaret, inquit, nos ſibi populum abun *περιούσιον*
dantem, æmulatorem bonorum operum? Vnde Apo- *Apoca. 5.*
calypſis milia milium dicit eſſe ſanctorum eccleſiæ fi-
liorum? Ecce ipſi dicuntur multi, qui dicuntur & pauci.
Quare, niſi multi per ſeipſos conſiderati: pauci autem,
in comparatione iniquorum? De nobis, inquiunt di-
ctum eſt, Erunt primi, qui erant nouiſsimi. Ad Afri-
cam enim poſtmodum Euangelium venit, & ideo nuſ *Matth. 20.*
quam literarum Apoſtolicarum ſcriptum eſt, Afri-
cam crediſſe. De Orientalibus autem & cæteris gen-
tibus, quæ in ſanctis libris commemorantur fidem re-
cepiſſe Chriſtianam, dictum eſt, Erunt nouiſsimi qui
erant primi, quia receſſuri erant à fide. Nõnne iſta eſt
hæreticorum cauenda calliditas, volentium conuerte-
re verba dei à veritate, propter quã dicta ſunt ad per-
uerſitatem in qua ipſi ſunt? Cur enim hoc nõ potius de
Iudæis intelligimus, qui nouiſsimi facti ſunt cum fuiſ-
ſent primi, & de Chriſtianis ex gentibus, qui primi fa-
cti ſunt cum fuiſſent nouiſsimi? Quem intellectum ſi
aliquo certiore documento probare non poſſem, ſuffi- M
cere debuit bene iudicanti auditori, quòd inuenerim
exitum in his verbis, vnde iſtos appareat nihil pro ſe
attuliſſe tanquam certum, vt dubitari non poſsit, quia
etſi non eſſent Iudæi & Gentes de quibus hoc dictum
intelligerem, nonnullæ etiam Barbaræ nationes poſt
Africam crediderunt. Vnde certum fit Africam in or-
dine credẽdi non eſſe nouiſsimam. Huc accedit quòd
ipſe dominus de quibus hoc dixiſſet expoſuit, & ora ca
lumniatorum oppilauit. Loquens enim Iudæis qui ei di
cturi ſunt, In plateis noſtris docuiſti: Cum videritis, in- *Luca. 13.*
quit, Abrahã, Iſaac, & Iacob & omnes Prophetas in re-
gno dei, vos autẽ expelli foras: & venient ab Oriente &
Occidente & Aquilone & Auſtro, & accumbent in re-
gno dei: & ecce ſunt nouiſsimi qui erant primi, & ſunt
primi qui erant nouiſsimi. Hic certe quid contradi-
catur nõ inuenitur. Itẽ dicũt de apoſtaſia orbis terrarũ
dictum eſſe quod ait dominus, Filius hominis veniens *Luca. 18.*
putas inueniet fidẽ in terra? Quod nos intelligimus di
ctũ vel propter ipſam fidei perfectionẽ, quę ita difficilis
eſt in hominibus, vt in ipſis quoque admirabilibus ſan-
ctis, ſicut

A ctis, ſicut in ipſo Moyſe inueniatur aliquid vbi trepi-
dauerint vel trepidare potuerint, vel propter illam ini-
quorum abundantiam & paucitatem bonorum, de qua
ſatis diximus. Propterea enim tanquam dubitans hoc
dominus dixit. Neque enim ait, veniens filius homi-
nis non inueniet fidem in terra: ſed, putas, inueniet fi-
dem in terra? Cui vtique cuncta ſcienti & præſcienti
de aliqua re dubitare non conuenit, ſed illius dubita-
tio noſtram dubitationem figurauit, quia propter mul
ta ſcandala circa finem ſeculi pullulantia, hoc quoque
erat quandoque infirmitas humana dictura. Vnde in
Pſal.118. Pſalmu dicitur, Dormitauit anima mea præ tędio, con
firma me in verbis tuis. Quare dormitauit præ tædio,
Matth.24. niſi propter illud quod dominus ait, Quoniam abun-
dauit iniquitas, refrigeſcet charitas multorum? Et qua-
re, confirma me in verbis tuis, niſi propter id quod ſe-
quitur, Qui autem perſeuerauerit vſque in finem, hic
ſaluus erit? Sunt ergo per totum mundum, in quibus
quoniam abundat iniquitas, refrigeſcet charitas mul-
Matth.13. torum, Et ſunt rurſus per totum mundum qui perſe-
B uerando vſque in finem ſalui erunt, quia, Sinite, in-
quit, vtraque creſcere vſque ad meſſem: & meſsis eſt
finis ſeculi, ager autem mundus. Cuius humanæ in-
Pſal.11. firmitatis eſt etiam vox illa, Saluum me fac domine,
quoniam defecit ſanctus, quoniam diminutæ ſunt ve-
ritates à filiis hominum. Et inter hos tamen eſt vnum
cor & vna in deum anima fidelium clamans, Saluum
me fac domine. Quia enim ſic vnus eſt iſte homo qui
dicit, ſaluum me fac domine: vt ex multis conſtet: pau-
lopoſt in eodem Pſalmo dicitur, Propter miſeriam in-
opum & gemitum pauperum, nunc exurgam dicit do-
minus, Et rurſus poſt paululum plurali numero dici-
tur, Tu vero ſeruabis nos, & cuſtodies nos à generatio-
ne hac in æternum. Qua generatione, niſi de qua ſu-
perius dictum eſt, Defecit ſanctus, & diminutæ ſunt ve
ritates à filiis hominum? Sed vtrunque hoc genus per
totum mundum vſque in finem, quia ſinite, inquit,
vtraque creſcere vſque ad meſſem: & ager eſt mundus,
meſsis finis ſeculi. Ipſe enim vnus homo quod eſt cor-
Gene.5. 19. pus Chriſti ex multis conſtans, tanquam Enoch deo
& 7. placens transferetur, & tanquam Loth de Sodomis, &
tanquam Noë de diluuio liberabitur. In ipſo eſt miſe-
ria inopum & gemitus pauperum, quia eius anima dor-
C mitat à tædio, cum ſe petit confirmari in verbis dei. In
Pſal.118. eo autē Pſalmo dicit vnde ſit ipſum tædium. Tædium,
inquit, detinuit me à peccatoribus relinquētibus legem
tuam. Ipſe item clamat, cum eodem tædio cor eius an-
gitur, ſed videant vnde clamat, A finibus terræ, inquit,
ad te clamaui, dum angeretur cor meum. Ipſe perſe-
cutionem vere pro iuſticia patitur, non ſolum ſi tor-
mentis corporalibus patiatur, hoc enim non ſemper,
ſed quod ſemper quandiu tranſeat iniquitas, patitur
cruciatus videlicet cordis, cum eum tædium detinet à
peccatoribus relinquentibus legem dei. Neque enim
nullam perſecutionem Loth in Sodomis patiebatur,
vbi tamē ei habitanti nullus per corporales pœnas mo-
leſtus fuit, ſed aſpectu & auditu iuſtus inhabitans ani-
mam iuſtam iniquis aliorum factionibus cruciabat.
De hoc dicit Apoſtolus, Sed & omnes qui volunt pie
2. Timot.3. viuere in Chriſto, perſecutionem patientur. De illis au-
tem qui relinquunt legem dei, de quibus dicit idem ip-
Pſal.118. ſum corpus Chriſti, Vidi inſenſatos, & tabeſcebam. Ma
li, inquit, & facinoroſi proficient in peius, ipſi erran-
Matth.23. tes & alios in errorem mittentes. Sed vtrunque hoc ge-
nus per totum mundum vſque in finem, quia ſinite, in-
quit, vtraque creſcere vſque ad meſſem: ager autem eſt D
mundus, meſsis, finis ſeculi. Verūtamen iſtos miror nō
attendere quid dicant, cum velut pro ſe commemorāt
quod ait dominus, Filius hominis veniens putas inue- *Luca.18.*
niet fidem in terra? quaſi Africa non ſit terra. Si e-
nim hoc ita dixit, tanquam omnino in nullis inuen-
turus ſit fidem, aut de quadam terra dixit, & incertum
eſt de qua dixerit, & non inueniunt quo modo de A-
frica non dixerit, ſanè videant ne forte conſequen-
tibus verbis tales tetigerit quales iſti ſunt. Cum enim
dixiſſet filius hominis putas inueniet fidem in terra,
credo quia poterat quibuſdam ſuperbis hęreticis qui in
aliqua parte terrarum ſe ab orbis vnitate ſeparauerant,
aſcendere in cor vana & inflata cogitatio, quòd ipſi eſ-
ſent iuſti, deficientibus & pereuntibus à fide cæteris gē-
tibus, per quas eccleſiæ communio dilatatur, continuò
ſequitur Euangeliſta, Dixit autem, inquit, ad quoſ-
dam qui ſibi iuſti videbantur, & ſpernebant cæteros ſi-
militudinem iſtam, Et ſequitur de illis duobus in tem-
plo orantibus, Pharisæo & Publicano, in quibus duo-
bus figuratur ſuperba gloriatio bonorum operū, & hu- E
milis confeſsio peccatorum. Deſinant ergo iſti, ſi re-
ſpondere huic epiſtolæ parant, ea teſtimonia comme-
morare quę nos cum ipſis commemoramus, vel in per-
ditionem eorum, vel in zizania, ſiue paleam, ſiue ma-
los piſces totius mundi. Et ſicut nos manifeſtiſsimis te-
ſtimoniis aſſeruimus eccleſiam toto orbe diffuſam, ſic
& ipſi manifeſtum aliquid proferant, vnde oſtendant
eſſe prædictum cæteris gentibus à fide Chriſti pereun-
tibus, ſolam Africam remanſuram, & quocunque E- *Cantic.1.*
piſcopi ex Africa mitterentur. Scriptum eſt, in- *Rurſus a-*
quiunt, in Canticis Canticorum, ſponſa, id eſt, eccleſia *lia delira-*
dicente ad ſponſum, Annuncia mihi quem dilexit ani- *menta re-*
ma mea, vbi paſcis, vbi cubas in meridie? Hoc eſt vni- *fellit.*
cum teſtimonium quod pro ſe iſti reſonare arbitran- *Cap.XIIII.*
tur, eo quòd Africa in meridiana orbis parte ſit con-
ſtituta. Vnde primum quæro, quo modo Chriſtum in-
terrogat eccleſia vt annunciet ei vbi ſit eccleſia, neque
enim duę, ſed vna eſt? Aut iſti oſtendant, quoniam non
negant hæc verba eccleſiam Chriſto dicere, quæ ſit ec-
cleſia quæ interrogat, & quæ ſit eccleſia de qua interro-
gat. Quærit enim quo veniat ad ſponſum ſuum, & di-
cit ei, Annuncia mihi quem diligit anima mea, vbi pa- *Cantic.1.*
ſcis, vbi cubas in meridie? Iam iſta Eccleſia eſt quæ lo- F
quitur & quærit, vbi ſit Eccleſia in meridie. Neque
enim interrogat vbi paſcis, vbi cubas, & ei reſpondetur
in meridie, tanquam ſponſus reſpondeat, in meridie
paſco, in meridie cubo, ſed omnia iſta verba ad inter-
rogationem pertinent, vbi paſcis, vbi cubas in meridie?
Adhuc enim ipſa dicit, Ne forte fiam ſicut operta ſuper
greges ſodalium tuorum? Iam vero ille reſpondet, Ni-
ſi cognoueris temetipſam, ô decora inter mulieres: &
cætera. Non ergo his verbis oſtēditur in ſola parte me-
ridiana eſſe Eccleſiam, ſed in aliis mundi partibus con-
ſtitutam, Interrogat fortaſſe quid ad eius communio-
nem pertineat in meridie, id eſt, vbi ſponſus eius paſcat
& cubet in meridie, quia ſuos paſcit & in ſuis cubat. Ve
niunt enim quædam membra eius, id eſt, boni fideles
ex partibus transmarinis in Africam & cum audie-
rint hic eſſe partem Donati, timentes ne incidant in
manus alicuius rebaptizatoris, inuocant Chriſtū oran-
tes & dicentes, Annuncia mihi quē dilexit anima mea,
vbi paſcis, vbi cubas in meridie? Id eſt, qui ſint meri-
dies vbi tu paſcis & cubas, id eſt, qui habent charita-
tem & non diuidunt vnitatem. Et vide quid adiungat,

G Ne forte fiam velut operta ſuper greges ſodalium tuo-
rum:id eſt, velut latens & incognita & nõ reuelata. Hoc
eſt enim operta fiam, oon ſuper gregem tuum, ſed ſu-
per greges ſodalium tuorum, qui cum primo tecum eſ-
ſent, extra colligere voluerunt, non tuum gregem, ſed
Matth.12. ſuos greges, nec audierunt te dicenteo, Qui mecum
Ioan.21. oon colligit, ſpargit: nec quod Petro dixiſti, Paſce o-
Matth.5. ues meas, noo tuas. Noo eſt autem iſta operta, quia
non eſt ſub modio, ſed ſuper candelabrum, vt luceat
omnibus qui in domo ſunt. Et de illa dictum eſt, Non
poteſt ciuitas abſcondi ſuper montem conſtituta. Sed
Dooatiſtis velut operta eſt, quia audiunt tam lucida &
manifeſta teſtimonia quæ illam toto orbe eſſe demon-
ſtrant, & malunt clauſis oculis offendere in montem,
Daniel.2. quàm in eum aſcendere, qui cum eſſet lapis præciſus de
monte ſine manibus, creuit & factus eſt mons ingens,
& impleuit vniuerſam terram. Poteſt & alio modo in-
telligi, vbi paſcis, vbi cubas in meridie? Ipſius enim
Pſal.89. vox eſt in Pſalmis ex perſona Moyſi famuli dei. Dex-
teram tuam notam fac mihi, & eruditos corde io ſa-
pieotia. Io illis enim meridies dicitur, propter ingeo-
H tem ſapientiæ lucem, & ingentem charitatis ardorem.
Vnde queodam cum exhortaretur ſpiritus dei ad bo-
na opera per Prophetam, hoc illi etiam promittit, Et
Eſaia.58. tenebræ tuæ ſicut meridies erunt. Sed ſi aliquis mun-
di locus intelligendus eſſet, quod dictum eſt in meri-
die, tameo ipſa verba ſicut dixi, quæ omnia vnam fa-
ciuot interrogationẽ, nullo modo permitterent quen-
quam ad ſuum ſenſum iſtam detorquere ſententiam.
Et ſi tanquam quærenti vbi paſceret, & vbi cubaret, de
terreno loco reſponderetur, in meridie: non cooti-
nuo Africam accipere deberemus. Africa enim in
parte quidem meridiana muodi eſt, ſed ad Africum,
non ad Auſtrum, vbi vere meridies eſt. Ibi eoim ſol
facit medium diem ſub qua cœli plaga potius Aegyptus
inuenitur. Si ergo ſponſus ab ſponſa taoquam de lo-
co familiarius dilecto & cubili quodam ſuo ſecreto
interrogatus, reſponderet eſſe in meridie, multo pro-
babilius Eccleſia catholica in his membris ſuis hoc a-
gnoſceret, quæ ſunt in Aegypto in milibus ſeruorum
dei, qui per eremum, ſancta ſocietate viuunt, perfectio-
nem præcepti euangelici ſtudentes tenere quod di-
Matth.19. ctum eſt, Vis perfectus eſſe, vade, vende omnia quæ
I habes, & da pauperibus & habebis theſaurum in cœlis,
& veni ſequere me. Quanto enim melius ibi ſecretius
paſcere & accubare, id eſt, requieſcere filius dei dici
poteſt, quàm in turbis inquietis furioſorum Circum-
cellionum, quod malum Africæ proprium eſt. Nam
Eſaia.19. de Aegypto ita Eſaias prophetat, Illo die erit altare
domini in regione Aegyptiorum, & titulus ad fines
eorum domino, & erit in ſignum in æternum domi-
no in regione Aegyptiorum. Quoniam clamabunt
ad domioum aduerſus eos qui eis preſſuram faciebant,
& mittet eis dominus hominem qui ſaluos eos faciet,
iudicans ſeruabit eos. Et cognitus erit dominus Ae-
gyptiis, & timebunt Aegyptij dominum illo die, &
facient ſacrificia, & vota promittent domino, & red-
dent: Et feriet dominus Aegyptios plaga, & ſanabit
eos ſua miſericordia, & conuertentur ad dominum &
exaudiet eos. Quid ad hæc dicit? Quare non commu-
nicant Eccleſiæ quæ prædicta eſt, Aegyptiorum? Aut
ſi præfiguratione prophetica Aegyptus mundum ſigni-
ficat, quare non communicãt Eccleſiæ orbis terrarum?
Proinde perſcrutentur ſcripturas, & contra tam multa
teſtimonia, quibus oſtenditur Eccleſia Chriſti toto or-
be terrarum diffundi, vel vnum proferant tam certum K
& tam manifeſtum quàm illa ſuot, quò demonſtrent
Eccleſiam Chriſti periſſe de cæteris geotibus, & in ſo-
la Africa remanſiſſe, tanquam ab alio initio, non ab
Hieruſalem, ſed à Carthagine, vbi primo epiſcopum
cootra Epiſcopum leuauerunt. Si autem voluerimus
intelligere Donatum principem Tyri, quia Tyrus Car-
thago cognominata eſt, quæ in eum per Ezechielem
prophetantur, vbi eum maxime deſignat, quòd ei di-
citur, Oſtendam tibi, quia homo es & noo deus. Iſti *Ezech.28.*
enim de huius magis quàm de dei nomine gloriantur.
Et cum ſolus deus ſine peccato ſit, & ſacerdos ille qui
interpellat pro nobis, quia & de ipſo dictum eſt, Qui *Roman. 9.*
eſt ſuper omnia deus benedictus in ſecula: iſti Dona-
ti imitatores ita ſine peccato ſe volunt videri, vt eti-
am iuſtificatores hominum ſe aſſerant, & ſuum oleum *Pſal.140.*
quod oon ſit oleum peccatoris: merito dicitur princi-
pi Tyri, Dixiſti, deus ſum, es autem homo & non
deus. Cui etiam dicitur, Nunquid tu melior quàm Da-
niel? Confitetur enim Daniel peccata ſua & peccata *Danie.9.*
populi ſui: Iſti autem pertinentes ad principem Tyri,
ideo ſe dicunt orantes audiri pro peccatis populi, quia
ipſi ſine peccato ſunt. Merito dicitur principi Tyri, L
Nunquid tu melior es quàm Daniel? Ecce nos poſſu-
mus inuenire aliquid proprium, & hoc malum maxi-
mum à capite Africæ, id eſt, Carthagine exortum.
Norunt enim homines quàm congruenter Tyrus pro
Carthagine accipitur, & tamen noo agimus talibus.
Fortaſsis enim aliquid aliud ſignificet Tyrus, quanto
magis meridies cum & ipſa verba ad alium cogant in-
tellectum. Sed quamuis non permittantur ſaltem quæ-
rere aliquid quod probent eſſe prædictum, deficienti-
bus à fide Chriſtiana cæteris gentibus, in ſola Afri-
ca Eccleſiam remanſuram, attendant illud quod ſæpe
commemoraui, Sinite vtraque creſcere vſque ad meſ- *Matth.13.*
ſem, & agrum eſſe mundum, meſſem finem ſeculi, non
nobis, ſed ipſo domino interpretãte parabolam ſuam.
Eſt aliud euidentiſsimum, quod eis omnino auferat la-
borem quærenti, vnde probent Eccleſiam mundo per-
dito ad ſolos Afros redactam. Poteſt enim aliquid
eſſe & non inueniri, non eſſe autem & inueniri nõ po-
teſt. Deſinant ergo quærere quod inuenire non pote-
runt, non quia occultum eſt, ſed quia non eſt, Sunt
enim adhuc nonnullæ gentes, in quibus nondum eſt M
Euangelium prædicatum, neceſſe eſt autẽ impleri om-
nia quæ de Chriſto & Eccleſia prædicta ſunt, Opor-
tet ergo & in eis prædicari, Quod cum impletum fue-
rit, tunc erit finis. Quo modo ergo iſti dicunt iam *Cap.XV.*
eſſe completum quod dominus ait, prædicari in nomi- *Luca.24.*
ne eius pœnitentiam & remiſsionem peccatorum in
omnes geotes, incipientibus ab Hieruſalem, ſed poſt-
ea cæteris deficientibus, ſolam Chriſto Africam re-
manſiſſe, cum adhuc illud implendum ſit, quodum
impletum? Cum autem impletum fuerit, veniet finis.
Sic enim dominus ait, Et prædicabitur hoc Euange-
lium regni in vniuerſo orbe in teſtimonium omni-
bus geotibus, & tunc veniet finis. Quo modo ergo
cum adimpleta eſſet fides omnium gentium, tunc per-
ditio geotium, excepta Africa cooſecuta eſt? Quan-
doquidem ipſa fides omoium gentium nondum im-
pleta eſt. Niſi forte hoc reſtat hominum inſaniæ, vt *Matth.24.*
dicant non ex illis eccleſiis, quæ fundatæ ſunt per A-
poſtolorum labores, adimpleri prædicationem Euan-
gelij in omnibus gentibus, ſed illis pereuntibus & ea-
rum reparationem ex Africa per partem Dooati,
& reſidua-

A & reſiduarum gentium acquiſitionem. Puto quòd ipſi
etiã rideant cum hoc audiunt, & tamen niſi hoc dicãt
quod erubeſcunt ſi dicant, non habent omnino quod
dicant. Sed quid ad nos? Nemini inuidemus, legãt no-
bis hoc de ſcripturis ſanctis & credimus, Hoc, inquam,
nobis ex canone diuinorum librorum legant, tot ciui-
tates quæ vſque ad hodiernũ diem baptiſmum per A-
poſtolos ſibi conſignatum tenuerũt, propter Afrorum
ſibi incognita crimina periſſe à fide Chriſti, & denuo
baptizandos eſſe à parte Donati, atque indè cæteris gẽ-
tibus, quæ nondum audierunt, prædicandum Euange-
lium. Hoc nobis legant. Quid morantur? Quid tergi-
uerſantur? Quid impediunt ſalutem gentium? Legant
hoc, & cum ipſa lectione nouos Apoſtolos mittant ad
tot gentes rebaptizãdas, & ad reſiduas baptizãdas. Sed
planè videãt, cum ad Coloſſẽſes venerint, quo modo
ibi vel legant vel audiant ad eos epiſtolam datam, vbi
Coloſſ. 1. eis dicit Apoſtolus, Gratias agimus deo patri domini
noſtri Ieſu Chriſti, ſemper pro vobis deprecantes, au-
dientes fidem veſtram in Chriſto Ieſu & dilectionem
quam habetis in omnes ſanctos propter ſpem quæ re-
B poſita eſt vobis in cœlis, quã antè audiſtis in verbo ve-
ritatis Euangelij, quod peruenit in vos, ſicut in omni
mundo eſt fructiferans & creſcens, ſicut & in vobis ex
qua die audiſtis & cognouiſtis gratiam dei in veritate.
Hęc enim verba conueniunt cum Euangelio vbi dictũ
Matth. 13. eſt, Simile eſt regnum cœlorum homini ſeminanti bo-
num ſemen in agro ſuo. Poſtea exponitur, ager eſſe hic
mundus. Sicut enim hic ex quo ſeminatũ creſcere præ-
dictum eſt vſque ad meſſem, ita & Apoſtolus dicit, In
omni mundo fructificans & creſcens, ſicut & in vobis
ex qua die audiſtis, Creſcit autem vſque ad finem, quia
vſque ad meſſem. Meſsis enim eſt finis ſeculi. Dicent
ergo non ſolum Coloſſenſes, ad quos data eſt, ſed etiã
cæteri omnes apud quos legitur hæc epiſtola, vbi per
Apoſtolicas literas conſtat bonum ſemen eſſe ſemina-
tum, etiam tunc creſcere & fructificare cœpiſſe. Quid
nobis affertis noui? Nunquid iterum ſeminandum eſt
bonum ſemen, quando ex quo ſeminatum eſt, creſcit
vſque ad meſſem? Si dicitis periſſe in illis locis quod e-
rat per Apoſtolos ſeminatum, & ideo eſſe rurſus ex A-
frica ſeminandum, Reſpondetur, Legite nobis hoc ex
C diuinis oraculis, quod profectò legere nõ poteſtis, niſi
Matth. 13. prius oſtenderitis falſum eſſe quod ſcriptum eſt, ſemen
illic ante ſeminatum, creſcere vſque ad meſſem. Et quia
nullo pacto ſibi diuina eloquia contradicũt, nullo mo-
do in eis inuenietis, quod contra hoc tam manifeſtum
recitare poſsitis. Reſtat ergo vt nõ ex diuinis libris, ſed
ex vobis iſta dicatis. Proinde digniſsime reſpõdebitur,
anathema ſitis. Tenẽt enim Eccleſiæ Apoſtolico labo-
Gala. 1. re fundatæ cum quanta cura ſibi prædictum ſit. Si quis
vobis euãgelizauerit præterquam quod accepiſtis, ana-
Cap. XVI. thema ſit. Quoniam igitur in ſcripturis ſanctis Ec-
cleſia manifeſte cognoſcitur, incipiens ab Hieruſalem,
& per alias agentes creſcẽs donec omnes occupet vſq;
ad finem ſeculi, nõ autem ſola frumenta, ſed & purga-
menta eius commemorãtur, prius correcti communi-
cate frumentis, & tunc videbitis quid in eis zizania vel
paleã dicere debeatis, alioquin & malos bonorum lau-
dibus exornare, & bonos malorum criminibus accuſa-
re deteſtãdo errore cogimini, Nempe in manibus do-
cumenta geſtamus quibus probemus maiores veſtros
quorum ſchiſma ſectamini, & in municipalibus geſtis
ſanctos libros ignibus tradidiſſe, & Eccleſias non pol-
luiſſe, eoſdemq; inter iudices fuiſſe illos, qui apud Car-
thaginem contra Cęcilianum & collegas eius abſentes D
ſententias contulerunt. Nempe iidem leguntur geſtis
& municipalibus & Eccleſiaſticis traditores, qui poſtea
proferuntur à vobis tanquam traditorum abſentium
damnatores. Nempe Nundinarius illius temporis dia-
conus veſter, apud Zenophilum conſularẽ omnes Lu-
cillæ nundinas patefecit, quæ damnationem Cæciliani
emit ab Epiſcopis, qui ei factus fuerat inimicus, verum
prædicans. Nempe ipſi poſtea literas ad Imperatorem
Conſtantinum dederunt, datisq; ab eo, ſicut petierãt,
diſceptatoribus Epiſcopis non conſenſerunt, eoſdemq;
poſtmodum apud illum tanquã iniquos iudices accu-
ſauerunt, & ab aliis ſibi ad Arelatum datis, ad ipſum
Imperatorem appellauerunt, eodemq; inter partes au-
diente, calumniatores inuẽti atque damnati, in eadem
furoris pertinacia permanſerunt. Nempe voſipſi qui
propterea dicitis Chriſtianam ſanctitatem de tot gen-
tibus in quibus Apoſtoli eam fundatiſsimam relique-
runt, penitus eſſe deletam, quia communicauerunt eis,
quos veſtri maiores ſeptuaginta Epiſcoporum cõcilio
Carthaginenſi damnauerant. Nônne illis quos trecen-
ti decem Vagaienſi concilio cum Maximiniano dam- E
naſtis modo communicatis? Nônne Prætexatus Aſſu-
ritanus in ipſo cõcilio damnatus legitur, & geſtis pro-
conſularibus à vobis accuſatus & oppugnatus, & tamẽ
in quo damnatus erat honore ſuſceptus, & in veſtra cõ
munione defunctus eſt? Nônne Felicianus Muſticanus
eodem modo in eadem cauſa, eodem cõcilio damna-
tus ab Epiſcopis, accuſatus apud iudices, poſtea recept⁹
à vobis, nũc vobiſcum Epiſcopus viuit? Nônne alij qui
ab iſtis damnatis baptizati ſunt, in eodem baptiſmo vo
bis modo cõmunicãt? Sed videlicet tot Eccleſiæ tranſ-
marinæ Apoſtolico labore fundatæ, ſi communicaue-
rint ſacramẽta cum eis, quos nec apud ſe accuſatos ipſi
damnauerũt, aliis poſtea purgatos & abſolutos audie-
runt, amittunt ſalutem religionèmque Chriſtianam,
pars autem Donati & damnat quos voluerit, & in ipſa
damnatione ſacrilegia ſchiſmatis eorum ſic exagge-
rat, vt illis quos viuos terra ſorbuit comparare nõ du-
bitet, & eis rurſus cum voluerit in eodem honore ſu- Nume. 16.
ſceptis communicat, & ſancta atque integra perſeue-
rat, O regula iuris Numidici, ô priuilegia Vagaitana, &
baptiſmus Chriſti exufflatur in eis qui eum in Eccleſiis
Apoſtolicis acceperunt, in eis autem quos damnati ſa- F
crilegi, ſicut in Vagaitano concilio ſcriptum eſt, Præ-
texatus & Felicianus baptizauerunt, parcitur baptiſmo
Chriſti, nõ quia baptiſmus Chriſti eſt, ſed quia per eos
datus eſt qui à ſuis dãnatoribus Epiſcopis recedere &
ad ſuos damnatores Epiſcopi redire meruerunt. Nem-
pe hæc omnia quæ iam diu commemoro, regalibus li-
teris & eccleſiaſticis & municipalibus & proconſulari-
bus geſtis facta recitamus, tamen ô Donatiſtæ, ſi vos
teneretis Eccleſiam toto orbe diffuſam, quę manifeſtiſ-
ſimis canonicarum ſcripturarum teſtimoniis deſigna-
ta & expreſſa eſt, nihil aduerſum vos omnia iſta valere
deberent, quia neque vobis paleæ crimina præiudica-
rent, ſi vos in ea triticium eſſetis, nec ſi vos eſſetis palea
& veſtra eſſent crimina, tritico dominicæ ſegetis ali-
quid præiudicaretis, quod ita in agro domini ſemina-
tum eſt, vt creſcat vſque ad meſſem, id eſt, quod ita in
mundo ſeminatum eſt, vt creſcat vſque in finem ſe-
culi. Eo ergo modo, ſi forte quod adhuc nobis nun-
quam probaſtis aduerſus paleam noſtram talia docu-
menta gereretis, nos autem aduerſus vos tanta iſta quæ
commemoraui non haberemus, etiam ſi nihil fru-

p iiij mentis

G mentis noſtris toto orbe diffuſis omnino præiudicaret
quicquid in eorum paleam quamuis veriſsimũ, quãuis
manifeſtiſsimum, quanuis probatiſsimũ diceretis. Pro-
inde remoueantur omnes moratoriç tergiuerſationes,
quicquid de peccatis hominum falſum obiicitur, con-
ueniatur conſciẽtia, & nõ obiiciatur. Quicquid de pec
catis hominum etiam verum dicitur, vel probari non
poteſt, vel cum debuit probari nõ potuit, non obiicia-
tur. Quicquid de peccatis hominum & verum & pro-
batum obiicitur, nec tamen ad frumenta quæ inter pa-
leam latent, ſed ad ipſam paleam quæ in fine ſeparabi-
tur pertinet, nõ obiiciatur. Hæc enim & nos multo co-
piolius & probabilius obiicere poſſumus, nõ ea inani-
tate qua illi, vt in eis cauſam noſtram cõſtituamus, ſed
vt eis oſtẽdamus, nõ ideo nos nolle talibus fidere, quia
nõ inuenimus talia quæ dicamus, ſed ne tempus rebus
neceſſariis vtilę, in rebus non neceſſariis conteramus.
Quod propterea illi faciũt, quia robuſta & firma veri-
tate ſubnixa documenta, quibus cauſam ſuam tueãtur
inuenire nõ poſſunt, & volũt videri aliquid dicere, dũ
H tacere erubeſcunt, & inania loqui non erubeſcunt. Re-
motis ergo omnibus talibus, Eccleſiam ſuam demon-
ſtrent ſi poſſunt, non in ſermonibus & rumoribus A-
frorum, non in cõcilijs Epiſcoporum ſuorum, non in
literis quorumlibet diſputatorũ, non in ſignis & pro-
digiis fallacibus, quia etiam contra iſta verbo domini
præparati & cauti redditi ſum⁹, ſed in pręſcripto legis,
in Prophetarum prædictis, in Pſalmorum cantibus, in
ipſius paſtoris vocibus, in Euangeliſtarum prædicatio-
nibus & laboribus, hoc eſt in omnibus canonicis ſan-
ctorum librorũ authoritatibus. Nec ita, vt ea colligant
& commemorẽt, quæ obſcure vel ambigue vel figura-
te dicta ſunt, quæ quiſq; ſicut voluerit interpretetur ſe-
cundum ſenſum ſuum: Talia enim recte intelligi expo
niq; nõ poſſunt, niſi prius ea quæ apertiſsime dicta ſũt,
firma fide teneantur. Quiſquis ergo huic epiſtolæ reſ-
pondere ſe pręparat, ante denunciationem mihi dicat,
illi codices dominicos ignibus tradiderunt, illi ſimula-
chris gentium ſacrificauerunt, illi nobis iniquiſsimam
perſecutionem fecerunt, & vos eis in omnibus conſen-
ſiſtis. Breuiter enim reſpondeo quod ſæpe reſpondi, aut
falſa dicitis, aut ſi vera ſunt, nõ ad frumẽta Chriſti, ſed
ad eorum paleam pertinent iſta quæ dicitis, Non inde
perit Eccleſia, quæ optimo iudicio ventilata, iſtorũ om
I nium ſeparatione purgabitur. Ego ipſam Eccleſiam re-
Matth.7. quiro, vbi ſit, Quæ audiendo verba Chriſti & faciendo
ædificat ſuper petram, & audiendo & faciendo tolerat
eos, qui audiendo & nõ faciendo ædificant ſuper are-
Matth.13. nam. Vbi ſit triticum quod inter zizania creſcit vſq; ad
meſſem, non quid fecerint vel faciant ipſa zizania. Vbi
ſit proxima Chriſti in medio filiarum malarũ ſicut li-
Canti.2. lium in medio ſpinarũ, nõ quid fecerint vel faciant ip-
ſę ſpinę. Vbi ſint piſces boni, qui donec ad littus perue-
Matth.13. niant, tolerant piſces malos pariter irretitos, non quid
fecerint vel faciant ipſi piſces mali. Omiſsis ergo iſtis
morarum tendiculis, oſtendat Eccleſiam vel in ſola A-
frica perditis tot gentibus retinendam, vel ex Africa in
omnibus gentibus reparandam atq; adimplendam, &
ſic oſtendat vt non dicat, verum eſt quia hoc ego dico,
aut quia hoc dixit ille collega meus, aut illi collegæ
mei, aut illi epiſcopi vel clerici vel laici noſtri, aut ideo
verum eſt, quia illa & illa mirabilia fecit Donatus vel
Pontius, vel quilibet alius, aut quia homines ad memo-
rias mortuorum noſtrorum orant & exaudiuntur, aut
Miracula. quia illa & illa ibi contingũt, aut quia ille frater noſter,

aut illa ſoror noſtra tale viſum vigilans vidit, vel tale K
viſum dormiens ſomniauit. Remoueantur iſta vel fig-
menta mendacium hominum, vel portenta fallacium
ſpirituum: aut enim non ſunt vera quæ dicuntur, aut ſi
hæreticorum aliqua mira facta ſunt, magis cauere de-
bemus: quòd cum dixiſſet dominus quoſdam futuros
eſſe fallaces qui nõnulla ſigna faciendo, etiam electos ſi
fieri poſſet fallerent, adiecit vehementer commendans
& ait, Ecce prædixi vobis. Vnde & Apoſtol⁹ admonẽs, *Matth.24.*
Spiritus autem manifeſte dicit, quia in nouiſsimis tem *1.Timo.4.*
poribus recedent quidam à fide, intendentes ſpiritibus
ſeductoribus, & doctrinis dæmoniorũ. Porrò ſi aliquis
in hæreticorum memoriis orans exauditur, non pro
merito loci, ſed pro merito deſiderij ſui recipit ſiue ma
lum ſiue bonum. Spiritus autem domini, ſicut ſcriptũ *Sapien.1.*
eſt, repleuit orbem terrarũ: Et, Auris zeli audit omnia,
& multi deo irato exaudiuntur. De qualibus dicit Apo
ſtolus, Tradidit illos deus in concupiſcentias cordis il- *Roma.1.*
lorum. Et multis propicius deus nõ tribuit quod volũt,
vt quod vtile eſt tribuat. Vnde idem Apoſtolus ait, de
ſtimulo carnis ſuæ angelo Satanæ, quem ſibi datum di *2.Corin.12.*
cit, à quo colaphizaretur: ne magnitudine reuelationũ L
extolleretur. Propter quod ter dominum rogaui, vt au
ferret eum à me. Et dixit mihi, Sufficit tibi gratia mea.
Nam virtus in infirmitate perficitur. Nõne legimus ab
ipſo domino deo nonnullos exauditos in excelſis mõ-
tium Iudææ, quæ tamen excelſa ita diſplicebant deo, vt
reges qui ea non euerterent culparentur, & qui euerte-
rent laudarentur? Vnde intelligitur magis valere petẽ-
tis affectum quàm petitionis locum. De viſis autem fal
lacibus legãt quæ ſcripta ſunt, & quia ipſe Satanas trãſ- *2.Corin.11.*
figurat ſe tanquam angelum lucis, & quia multos ſedu-
xerunt ſomnia ſua, audiant, etiam quæ narrent Pagani
de templis & diis ſuis mirabiliter vel facta vel viſa, &
tamen dij gentium dæmonia, dominus autem cœlos fe *Pſal.95.*
cit. Exaudiuntur ergo multi & multis modis, non ſolũ
Chriſtiani catholici, ſed & Pagani & Iudæi & hęretici,
variis erroribus & ſuperſtitionibus dediti. Exaudiuntur
autem vel ab ſpiritibus ſeductoribus qui tamẽ nihil fa-
ciunt, niſi permittantur deo ſublimiter atque ineffabi-
liter iudicante quid cuique tribuendum ſit, ſiue ab ipſo
deo, vel ad pœnã maliciæ, vel ad ſolatium miſeriæ, vel
ad monitionẽ quærẽdæ ſalutis æternæ. Ad ipſam vero
ſalutem ac vitam æternam nemo peruenit, niſi qui ha-
bet caput Chriſtum. Habere autem caput Chriſtum ne- M
mo poterit, niſi qui in eius corpore fuerit, quod eſt Ec- *Coloſſ.1.*
cleſia, quã ſicut ipſum caput in ſcripturis ſanctis cano-
nicis debemus agnoſcere, non in variis hominum ru-
morib⁹ & opinionibus, & factis & dictis & viſis inqui-
rere. Nemo mihi hæc opponat qui mihi reſpondere pa
ratus eſt, quia nec ego dico ideo mihi eſſe credendum,
communionẽ Donati non eſſe Eccleſiam Chriſti, quia
quidam qui apud eos Epiſcopi fuerunt diuina inſtru-
menta ignibus tradidiſſe geſtis Eccleſiaſticis & muni-
cipalibus & iudicialibus conuincuntur: aut quia in iu-
dicio Epiſcoporum, quod ab Imperatore petiuerant,
cauſam ſuam non obtinuerunt: aut quia prouocãtes ad
ipſum Imperatorem, etiam ab ipſo contrariam ſibi ſen-
tentiam meruerunt: aut quia tales ſunt apud eos Cir-
cumcellionum principes: aut quia tanta mala commit
tunt Circumcelliones: aut quia ſunt apud eos qui ſe per
abrupta præcipitent, vel concremando ignibus infe-
rant, quos ipſi ſibimet accenderunt, aut trucidationem
ſuam etiam inuitis hominibus terrendo extorqueãt, &
tot ſpõtaneas & furioſas mortes, vt colantur ab homi-
nibus

A nibus appetant: aut quod ad eorũ ſepulchra ebrioſi greges vagorũ & vagarum permixta nequicia die noctuq; ſe vino ſepeliant, flagitiiſq; corrumpant. Sit iſta omnis turba palea eorum, nec frumentis præiudicet ſi ipſi Eccleſiam tenent. Sed vtrum ipſi Eccleſiam teneant, non niſi diuinarũ ſcripturarum canonicis libris oſtendant, quia nec nos propterea dicimus nobis credere oportere quòd in Eccleſia Chriſti ſumus, quia ipſam quam tenemus commendauit Mileuitanus Optatus, vel Mediolanẽſis Ambroſius, vel alij innumerabiles noſtræ communionis Epiſcopi, aut quia noſtrorũ collegarum concilijs, ipſa prędicata eſt, aut quia per totum orbem in locis ſanctis, quæ frequentat noſtra communio, tanta mirabilia vel exauditionum vel ſanitatum fiunt, ita vt latentia per tot annos corpora martyrum, quod poſſunt à multis interrogantes audire, Ambroſio fuerint reuelata, & ad ipſa corpora cęcus multorum annorum ciuitati Mediolanẽſi notiſsimus oculos lumẽnque receperit: aut quia ille ſomnium vidit, & ille ſpiritu aſſumptus audiuit, ſiue ne iniret in partem Donati, ſiue vt recederet à parte Donati: Quæcunque talia in catholica fiunt, ideo ſunt approbanda, quia in catholica fiunt: non B ideo ipſa manifeſtatur catholica, quia hæc in ea fiunt. *Lucæ.24.* Ipſe dominus Ieſus cum reſurrexiſſet à mortuis & diſcipulorum oculis videndum manibúſque tangendum corpus ſuum offerret, ne quid tamen fallaciæ ſe pati arbitrarẽtur, magis eos teſtimonijs legis & Prophetarum & Pſalmorum confirmandos eſſe iudicauit, oſtendens ea de ſe impleta, quæ fuerant tanto antè prædicta. Sic *Ibidem.* & Eccleſiam ſuam commendauit dicens, prædicari in nomine ſuo pœnitentiam & remiſsionem peccatorum per omnes gentes, incipientibus ab Hieruſalem. Hoc in lege & Prophetis & Pſalmis eſſe ſcriptum ipſe teſtatus eſt, hoc eius ore commendatum tenemus. Hæc ſunt cauſæ noſtræ documenta, hęc fundamenta, hæc firmamen- *Acto.17.* ta. Legimus in Actibus Apoſtolorum dictum de quibuſdam credentibus, quòd quotidie ſcrutarentur ſcripturas, an hæc ita ſe haberent. Quas itaque ſcripturas, niſi canonicas legis & Prophetarum? Huc acceſſerunt Euangelia, apoſtolicæ epiſtolæ, Actus Apoſtolorum, Apocalypſis Ioannis. Scrutamini hæc omnia, & eruite aliquid manifeſtum quo demonſtretis Eccleſiam, vel in ſola Africa remanſiſſe, vel ex Africa futuram eſſe, vt im- C pleatur quod dominus dicit, Prædicabitur hoc Euangelium regni in vniuerſo orbe in teſtimonium omni- *Matth.24.* bus gentibus, & tunc veniet finis. Sed aliquid proferte quod non egeat interprete, nec vnde conuincamini quod de alia re dictum ſit, & vos illud ad veſtrum ſenſum detorquere conemini. Videtis enim illud vnicum *Canti.1.* quod proferre conſueſtis, Vbi paſcis, vbi cubas in meridie: quemadmodum excuſsis omnibus eiuſdẽ loci verbis, longe aliud indicat quàm vos putatis. Et ſi hoc ſonaret quod vultis, Maximinianiſtæ vos in eo vincerẽt. Magis enim meridies prouincia Byzantium tripolis, vbi illi ſunt quicunque ſunt, quàm Numidia vbi vos præpolletis. Ita ergo ipſi germanius & diſtinctius poſſunt de meridie gloriari, vt eos excludere ab hac ſententia non poſsitis, niſi in illis verbis verum ſenſum & catholicum teneatis, oſtendentes ei ſecundum quatuor angulos orbis terrarum ab Auſtro magis quàm ab Africa eſſe meridiem, ſecundum figuratas autem ſcripturarum locutiones, perfectam mentis illuminationem feruorémque maximum charitatis, vocari meridiem. Vnde *Eſaia.58.* ſcriptum eſt, Et tenebræ tuæ tanquam meridies erũt. Aliquid ergo proferte quod non contra vos verius interpretetur, ſed quod interprete omnino non egeat. Si- D cut non eget interprete, In ſemine tuo benedicẽtur om- *Gene.22.* nes gentes, quia ſemen Abrahæ Chriſtum, non ego, ſed Apoſtolus interpretatur. Sicut non eget interprete, Tu *Galat.3.* enim vocaberis voluntas mea in ea, & terra tua orbis *Eſaia.62.* terrarum, quia ei dicitur quem nemo Chriſtianus, niſi Eccleſiam Chriſti intelligit. Sicut non eget interprete, Commemorabuntur & conuertuntur ad dominum v- *Pſal.21.* niuerſi fines terræ, Et adorabunt in conſpectu eius vniuerſæ patriæ gentium, quoniam ipſius eſt regnum, & ipſe dominabitur gentium: quia in eo Pſalmo dicitur vbi paſsio domini etiam teſte Euangelio declaratur. Sicut non eget interprete, Quia oportebat Chriſtum pati & *Lucæ.24.* reſurgere tertia die, & prædicari in nomine eius pœnitentiam & remiſsionem peccatorum per omnes gẽtes, incipientibus ab Hieruſalem. Sicut non eget interprete, Eritis mihi teſtes in Hieruſalem & in tota Iudæa & Sa- *Acto.1.* maria & vſque in totam terrã. Cœpiſſe enim Eccleſiam ab Hieruſalem atque inde iſſe circum Iudęam & Samariam & cæteras gentes, conſequentia geſta teſtantur canonicis firmata documentis. Sicut non eget interprete, *Matth.24.* Et prædicabitur hoc Euangelium regni in vniuerſo or- E be in teſtimonium omnibus gentibus, & tunc veniet finis. Interrogatus enim dominus de fine huius ſeculi, cum quædam initia parturitionum dixiſſet, ait, Sed nõdum ſtatim finis. Finem autem futurum prædixit poſt prędicationem Euangelij in vniuerſo orbe in omnibus gentibus. Sicut non eget interprete, Sinite vtraque ere- *Matth.13.* ſcere vſque ad meſſem: quia cum egeret interprete, ipſe dominus interpretatus eſt, & ipſe expoſuit cui nemo cõtradicere poteſt, maxime in ea parabola quę ab illo prolata eſt, & ipſe ait, bonum ſemen eſſe filios regni, agrum mundum, meſſem finẽ ſeculi. Tale aliquid proferte vel vnum quo apertiſsime Africa declaretur, vel in reliquis ſola derelicta, vel ad principium renouandi & implendi orbis ſola ſeruata. Neque enim tot teſtimonijs commendaretur quod erat cito periturum, & ſic taceretur, aut quod ſolum eſſet relinquendum, aut ex quo ſolo totum eſſet reparandum & implendum, Si autem non poteſtis quod tam iuſte à vobis flagitamus oſtendere, credite veritati, conticeſcite, obdormiſcite, à furore expergiſcimini ad ſalutem. An adhuc dicitis, Si apud vos eſt Eccleſia, vt quid nos ad eius pacem perſequendo com- F pellitis, aut ſi mali ſumus quid nos quæritis? Et ſi zizania ſumus, ſinite nos creſcere vſque ad meſſem: quaſi nos quibus modis poſſumus aliud agamus, niſi ne triticum ſimul eradicetur dum ante tempus zizania ſeparantur. Quicunque enim boni in æternum futuri ſunt, & ſi ad tempus mali ſint, non zizania, ſed triticum ſunt in pręſcientia dei. Sic autẽ nos accuſatis, quare vos quæramus ſi mali eſtis, quaſi nõ eo perieritis quo mali eſtis, & ideo ſitis quærẽdi, quia periſtis, vt perditi quæramini, quæſiti inueniamini, inuenti reuocemini, ſicut illa ouis à paſto- *Lucæ.15.* re, ſicut illa drachma à muliere, ſicut ille filius, qui mortuus erat, reuixit, perierat & inuentus eſt. Ille vos enim quærit qui in ſanctis habitat, & imperat vt quæramini.

De perſecutione. *Cap. XVII.*

De perſecutione autem veſtra querela ſedabitur, ſi cogitetis & intelligatis, prius non omnẽ perſecutionem eſſe culpabilem, alioquin nõ laudabiliter diceretur, Detrahentem ſecreto proximo ſuo, hũc perſequebar. Nam quotidie videmus & filium de patre tanquam de perſecutore ſuo conqueri, & coniugem de marito, & ſeruum de domino, & colonũ de poſſeſſore, & reum de iudice, & militem vel prouincialem de duce vel rege, cum illi plerúque ordinatiſsima poteſtate ſibi homines ſubditos

per

G per terrores leuiorum pœnarũ à grauioribus malis pro-
hibeant atque compeſcant,plerunque autem à bona vi-
ta & à bonis factis minando & ſæuiendo deterreant,
Sed cũ à malo & illicito prohibent,correctores & con-
ſultores ſunt: cum autem à bono & licito, perſecutores
& oppreſſores ſunt. Culpantur etiam qui prohibent à
malo,ſi modũ peccati modus coërcitionis excedat.Item
iure culpandi ſunt, qui turbide atque inordinate in eos
coërcendos inſiliunt, qui nulla ſibi lege ſubiecti ſunt.
Proinde Circumcellionum veſtrorum inordinatas li-
centias & ſuperbas inſanias iuſte reprehendimus, etiam
cum aliquibus peſsimis violenti ſunt, quia illicita illici-
te vindicare,& ab illicitis illicite deterrere, non eſt bo-
num. Cum vero & innocentes vel cauſa incognita vel
iniquiſsimis inimicitiis perſequũtur, quis eorum latro-
cinia non perhorreſcit? At vero quod Maximinianiſta-
rum furorem legibus publicis coërcendum putaſtis, vt
eos per iuſſa iudicum & executionem officiorum,& au-
xilia ciuitatum pulſos de Baſilicis quas tenebant,ad cõ-
ſiderationem ſui ſceleris argueretis, non reprehendi-
mus,niſi quia hoc in eis inſectati eſtis quod ipſi feciſtis,
immo multo leuius quàm feciſtis. Illi enim aduerſus
H partem Donati, vos autem aduerſus orbem terrarum,
& aduerſus eius verba,qui Eccleſiam ſuam incipientem
ab Hieruſalem per omnes gentes commendauit, ſacri-
Luca.24. legæ diſſenſionis altare erexiſtis. Porrò ſi Maximinia-
niſtę iuſsionibus iudicum aduerſum ſe impetratis illici-
te & furioſe reſiſtere auderent, nónne ipſi ſibi iudicium
Roma.13. acquirerent? Dicente Apoſtolo, Qui enim reſiſtit pote-
ſtati, dei ordinationi reſiſtit: Qui autem reſiſtunt, ipſi
ſibi iudicium acquirunt: Principes enim non ſunt ti-
mori bono operi, ſed malo. Cum ergo eorum malum
opus exiſteret, quod vos per ordinatas poteſtates cohi-
bere conabamini,ſi vellent illi pro ipſo malo opere ſuo
peiore opere legibus aduerſari, nunquid à vobis & nõ
à ſeipſis quicquid eis mali accideret paterentur? Quem-
admodum quicunque voluiſſet dicere blaſphemiam in
Danie.3. deum Sidrach Miſac & Abdenago,& ſecundũ edictum
regis cum domo ſua diſperderetur, nũquid hoc ab iſtis
tribus viris, quibus de igne liberatis rex commotus il-
lud edixerat,aut vero etiam ab ipſo rege, ac non potius
Acto.23. à ſeipſis illa digna mala paterentur? Si etiam quadragin
ta illi Iudæi, qui Paulum interficere coniurauerant, in
I armatos à quibus ordinata tuitione idem Paulus dedu-
cebatur irruiſſent, nunquid eos Paulus ac non ſeipſi po
teſtatibus reſiſtendo peremiſſent? Quapropter & vos ſi-
ne tumultu animi, ſine turbulenta contentione, ſine a-
maritudine odiorum cõſiderate diligenter ea quæ con-
tra vos reges noſtræ cõmunionis conſtituunt, qua cau-
ſa patiamini. Et ſi vos in Eccleſia Chriſti eſſe inueneri-
Matth.5. tis, gaudete & exultate, quia merces veſtra multa eſt in
cœlis. Vos enim tanquam martyres coronamini, illi au
tem tanquam perſecutores martyrum iudicantur. Si au-
tem vos contra Eccleſiam Chriſti altare erexiſſe, & à
Chriſtiana vnitate, quę toto orbe diffunditur, ſacrilego
ſchiſmate ſeparatos eſſe, & corpore Chriſti quod eſt ec-
cleſia toto orbe diffuſa, & rebaptizando, & blaſphemã-
do, & quantum poteſtis oppugnando aduerſari ſancta
& canonica ſcriptura conuincit, vos impij atque ſacri-
legi, illi autẽ qui vos pro tanto ſcelere tam leniter dam-
norum admonitionibus vel locorum, vel honorum vel
pecunię priuatione deterrendos coërcendoſque decer-
nunt, vt cogitantes quare iſta patiamini, ſacrilegium
veſtrum cognitum fugiatis, & ab æterna damnatione
liberemini, & rectores diligẽtiſsimi & cultores piiſsimi
deputantur. Hanc vobis dilectionem debent Chriſtia- K
ni catholici Imperatores, vt ſacrilegia veſtra & propter
Chriſtianam manſuetudinem, non pro merito punien-
da decernant, & propter Chriſtianam ſolicitudinem
non omnino impunita dimittant. Hoc in eis deus ope-
ratur, cuius miſericordiam etiam in his moleſtiis, de
quibus conquerimini non vultis agnoſcere. Nos autem
quantum in nobis eſt, quantum dominus donat atque
permittit, nec ipſas leges leniſsimæ coërcitionis aduer-
ſus vos mouemus, niſi vt Eccleſia catholica propter in-
firmorum fragilitatem, vt eis liceat ſine timore eligere
quid teneant vel ſequantur, à veſtris terroribus libera
præſtetur, vt ſi aliquid veſtri in noſtros violenter fece-
rint, tunc vos quos tanquam obſides in fundis & in ci-
uitatibus habemus, non qualia veſtri faciunt patiamini,
ſed per ordinata iudicia ſubiecti legibus damno pecu-
niario vapuletis. Quod ſi vobis graue videtur, veſtri no
bis parcant & quieſcant. Si autem in nos non quieſcen-
do illi ſæuiunt, qui vel ſub vobis, vel vobiſcum ſunt,
quod de nobis conqueramini nõ habetis, qui in veſtra,
vel veſtrorum poteſtate poſuimus, vt etiam ſectantes
hæreſim veſtram, nulla damna patiamini, ſi nullas ca-
tholica, ſiue à vobis ſiue à veſtris violentias patiatur. L
Quòd ſi aliquæ factę fuerint vobis inuitis & compeſce-
re non valentibus, miſericorditer ipſis damnis & iuſte
admonemini; quales habeatis à quibus cõtaminari non
putatis, atque hinc intelligere cogamini; quàm inanes
calumnias eccleſiæ Chriſti toto orbe diffuſæ faciatis.
Neque iam nobis obiiciatis, quòd perſequimur vos, ſed
veſtris potius, ſi & nos ſuis violentiis infeſtari, & vos
publicis legibus malunt conteri quàm ſe à ſolito furore
ſedari. Si quid ſanè à noſtris Chriſtianæ charitatis mo-
dum votumque non cuſtodiẽtibus, odioſe & pernicio-
ſe patimini, non eſſe illos noſtros cito dixerim, ſed aut
futuros, ſi ſe correxerint, aut in fine ſeparãdos, ſi in ma-
licia perdurarint, Nos tamen nec propter piſces malos
retia rumpimus, nec propter vaſa in contumeliam fa-
cta domum magnam deſerimus. Quod ſi vos quoque,
illos à quibus talia catholica patitur, nõ eſſe veſtros ea-
dem regula dicitis, probate animum veſtrum, corrigite
errorem, amplectimini vnitatem ſpiritus in vinculo pa
cis. Nam ſi nec vos illi contaminant, nec nos iſti, non
nobis inuicem alienis criminibus calumniemur, In vna
charitate frumenta creſcamus ſimul, vſque ad ventila- M
brum paleam toleremus. Quamobrem ſi nullo inter-
prete indigent Canonicarum ſcripturarum teſtimonia
quæ commendant eccleſiam in totius orbis cõmunio-
ne conſiſtere, & ſeparationi veſtræ in Africa conſtitu-
tæ, ex eiſdem libris nulla talia poteſtis inuenire ſuffra-
gia, nec iuſte de perſecutionibus cõquerimini quas gra-
uiores ipſa perpetitur, quo latius diffunditur, fide ac ſpe
& charitate omnia tolerat, non tantum talia, qualia ve-
ſtri Circumcelliones & eorũ ſimiles vbi poſſunt mem-
bris infligunt, ſed omnia variarum iniquitatum ſcan-
dala per vniuerſum mundum ſcatentia, de quibus do-
minus exclamauit, Væ mundo ab ſcandalis. Grauius Matth.18.
enim perſequitur filius patrem male viuendo, quàm pa-
ter filium caſtigãdo. Et grauius ancilla Saram perſecu- Gene.16.
ta eſt per iniquam ſuperbiam, quàm eam Sara per debi-
tam diſciplinam. Et grauius dominum perſequebantur
propter quos dictũ eſt, Zelus domus tuæ comedit me, Pſal.68.
quàm eos ipſe cum eorum menſas euertit, & eos flagel- Ioan 2.
lo de templo expulit. Quid habetis amplius quod Ca. XVIII.
dicatis? An illud vltimum veſtrum iam placet, in me-
dium proferamus: Ecce, inquiunt, vos tenetis eccleſiam,
Quo modo

A Quo modo nos ſuſcipitis ſi ad vos trãſire voluerimus? Breuiter reſpódeo, Sic vos ſuſcipimus quo modo ſuſcepit eccleſia, quã in ſanctis libris canonicis inuenimus. Depoſita quippe animoſitate contradicẽdi, qua tumẽt omnes qui veritate dei vinci nolunt, & ſua peruerſitate vincuntur, facile poteſtis intelligere & io boois eſſe & in malis ſacrameota diuina, ſed in illis ad ſalutem, in illis ad damnationem. Et cum tãtum diſtet inter eos qui hæc digne indignèque tractauerint, ipſa tamen eadem ſuot, illis ad præmium valentia, illis ad iudicium. Quapropter quando plures quàm Ioannes dominus baptizabat, ſicut in Euangelio ſcriptum eſt, vbi ſubiecit Euangeliſta: quanuis ipſe non baptizabat, ſed diſcipuli eius, cum tantum diſtaret inter Petruin & Iudam, nihil tamẽ diſtabat inter baptiſmum, qui dabatur per Petrum, & qui dabatur per Iudam. Illud enim quod per eos dabatur, vnum erat, cum ipſi non eſſent vnum. Et illud Chriſti erat, illorum autem, vnus ad membra Chriſti, alter ad partem diaboli pertinebat. Cum vero Ioannes Baptiſta & Paulus Apoſtolus vnum eſſeot, quia vterque ſponſi amicus erat, tamẽ quia non erat vnus baptiſmus
B qui dabatur à Ioanne, & qui dabatur à Paulo, iuſsit Paulus Chriſti baptiſmo baptizari eos, qui bapsiſmo Ioannis fuerant baptizati. Itaque ille baptiſmus Ioannis dictus eſt, qui autem per Paulum datus eſt, non eſt dictus baptiſmus Pauli, ſed iuſsit eos, inquit, baptizari in Chriſto. Ecce voum ſunt Ioãnes & Paulus, & oon vnũ dant. Ecce nõ ſunt vnum Petrus & Iudas, & vnũ dant. At vero Petrus & Paulus, & vnum ſunt, & voum dant. Abraham & Cornelius ex fide iuſtificati vnum ſunt, & non vnum ſacramentum acceperuot. Idẽmque Cornelius & Simon magus non ſunt vnum, & vnum ſacramentum acceperunt. At vero Cornelius, & ille ſpado, quem Philippus in itinere baptizauit, & vnum ſunt & vnum ſacramentum acceperunt. Cum ergo vnum eſt ſacramẽtum, nec diuerſi datores, nec diuerſi perceptores, faciunt vt non ſit vnum quod vnum eſt. Iſti autem cum volunt hominum eſſe quod Chriſti eſt, res falſiſsimas & abſurdiſsimas perſuadere conãtur, vt propè tot ſint baptiſmi, quot homines per quos dantur. Itaque illud quod dominus ait de homine & opere hominis, Arbor bona bonos fructus facit, arbor mala fruct⁹ ma-
C los facit, iſti adhuc detorquere conãtur, vt à bono baptizatus bonus ſit, & à malo baptizatus malus ſit: Tum ſequitur eos etiam ſi nolũt, vt à meliore baptizatus melior ſit, & ab inferiore bapnzatus inferior ſit. Ex quo fit, vt illi quos ante domioi paſsionem noo ipſe Ieſus baptizabat, ſed diſcipuli eius, multo ſanctius naſcerentur ſi ab ipſo baptizarentur. Quis enim vel cogitare poſſit, quantum intererat inter ipſum, & diſcipulos eius à quibus baptizabantur? Ergo inuidit eis ſanctiorem generationem, quos à diſcipulis ſuis ſe hic conſtituto maluit baptizari? Quod vtique quiſquis credit inſanus eſt. Quid ergo dominus eo ipſo demõſtrare dignatus eſt, niſi ſuum eſſe quod daretur per quemlibet daretur, & ſe baptizare, de quo amicus ille ſpooſi dixerat, Hic eſt qui baptizat, per cuiuſlibet manus miniſtri baptizaretur qui credidiſſet in eum. Dicit etiam Paulus, Gratias deo quod neminem veſtrũ baptizaui, niſi Criſpum & Caium, ne quis dicat quod in nomine meo baptizaui. Et iſte ergo credatur inuidiſſe hominibus meliorem ſanctificationẽ, ſi quanto melior erat tanto melius poterant baptizari, qui ab illo baptizarentur: Imò vero ad hoc ipſum vigilauit cautiſsimi & fideliſsimi diſpenſatoris intentio, ne quiſquam ideo ſanctius ſe baptizatũ putaret, quòd à miniſtro ſanctiore baptizaretſ, & quod D
domini erat ſeruo tribueret. Cum igitur boni & mali dent & accipiant baptiſmi ſacramẽtum, nec regenerati ſpiritaliter in corpus & membra Chriſti coædificeotur niſi boni, profecto in bonis eſt illa Eccleſia, cui dicitur, Sicut lilium in medio ſpinarum, ita proxima mea in medio filiaruin. Io his eſt eoim qui ædificãt ſupra petram, id eſt, qui audiunt verba Chriſti & faciunt: quia & Petro confitenti ſe Chriſtum filium dei, ſic ait, Et ſuper hanc petram ædificabo Eccleſiam meam. Non eſt ergo in eis qui ædificant ſuper arenam, id eſt, qui audiunt verba Chriſti & nõ faciunt. Ipſe enim dixit, Qui audit verba mea & facit ea, ſimilabo eum viro ſapienti qui ædificat domum ſuã ſuper petram. Et ibidem paulopoſt, Qui audit, inquit, verba mea & non facit ea ſimilabo eum viro ſtulto qui ædificat domum ſuã ſuper arenam. Qui ergo cõpage charitatis incorporati ſunt, ædificio ſuper petrá cõſtituto & lilio inter ſpinas candenti, ipſi vtique poſsidebunt regoum dei. Qui autem ſuper arenam ædificant, vel in ſpinis deputantur, quis dubitauerit, quod regnum dei ooo poſsidebunt? Nihil vtique prodeſt talibus baptiſmi ſacramentum, oec tamen propter eorum inſtabile fundamentũ ſterilẽmque maliciam ſacramento quòd habent vlla iniuria facien E
da eſt, Proinde in loco illo ex Epiſtola Pauli Apoſtoli quam ſcripſit ad Galatas, ſine ſtudio contentionis aduertite, quàm recte fiat, vt hæreticum corrigentes errorem, ſi ſacramentum hoc habent quod habere debuerunt, illud accipiant quod eis deerat, nõ improbetur & blaſphemetur quod inerat, Maoifeſta, inquit, ſunt opera carnis, quæ ſunt, fornicationes, immũdiciæ, luxuriæ, idolorum ſeruitus, veneficia, inimiciciæ, contentiones, æmulationes, animoſitates, diſſenſiones, hæreſes, inuidiæ, ebrietates, comeſſationes, & his ſimilia, quæ prædico vobis ſicut prædixi, quoniam qui talia agunt, regnum dei noo poſsidebunt. Ooioes itaque iſti ooo ſunt in lilio, nec ſuper petram, inter hos autem & hæretici poſiti ſunt. Cur ergo vos, vt omittam cætera non baptizatis poſt ebrioſos, luxurioſos, inuidos, qui regnũ dei non poſsidebunt, & ideo in petra non ſuot? Et quia in petra oon ſunt, proculdubio in Eccleſia nõ deputantur, quia ſuper hanc petram, inquit, ędificabo Eccleſiam meam: Et vos vultis vt baptizemus poſt hæreticos, qui inter eaſdem ſpinas regnum dei non poſſeſſuras enumerati ſunt, & quibus ſimiliter ſacramẽta inſunt quan- F
do eadem ſunt, ſed nõ proſunt, quia cum illa recta ſint, ipſi peruerſi ſunt. Hæc ſine pertinacia conſiderantes atque cogitãtes, facile poteſtis intelligere, id in quoquam corrigeodum eſſe quod prauum eſt, quod autem rectõ eſt approbandum, & hoc dandũ eſſe quod deerit, quod autem inerit agnoſcendum. Veniens itaque hæreticus vt catholicus fiat, errorem corrigat propriũ, non Chriſti violet ſacramentum. Accipiat vinculum pacis quod non habebat, ſine quo illi prodeſſe non poterat baptiſma quod habebat: vtrunque enim neceſſarium eſt ad regnum dei adipiſcendum, & baptiſmus, & iuſticia. Et in cõtemptore quidem baptiſmi Chriſti non poteſt eſſe iuſticia. Baptiſmus autem & in eo qui iuſticiam non habent, poteſt eſſe, ſed non poteſt prodeſſe. Sicut enim veritas dixit, Si quis oon renatus fuerit ex aqua & ſpiritu, non intrabit in regnum cœlorum: ita eadem veritas dixit, Niſi abundauerit iuſticia veſtra ſuper ſcribarũ & Phariſęorum, non intrabitis in regnum cœlorum: vt non baptiſmus ſolus, ſed etiam iuſticia perducat ad regnum. Cui autem vel vtrũque vel vnum defuerit, illuc

peruenire

Marginal notes: *Ioan.4.* — *Acto.19.* — *Acto.8.* — *Matth.7.* — *Ioan.1.* — *1.Corin.1.* — *Cantic.2.* — *Matth.16.* — *Matth.7.* — *Galat.5.* — *Hæretici quo modo recipiãtur. Cap.XIX.* — *Ioan.3.* — *Matth.5.*

G peruenire non poſsit. Quapropter cum dicatur hæreti-
cis, Iuſticia vobis deeſt, quam ſine charitate ac vinculo
pacis habere nullus poteſt, cumque & ipſi fateantur
multos baptiſmum habere & iuſticiam non habere, &
ſi non fateantur, eos conuincat ſcriptura diuina, mi-
ror quo modo putent, cum eos habentes non ſuum, ſed
Chriſti baptiſmum, iterum nolumus baptizare, ita
nos agere, ac ſi eis iam nihil deeſſe iudicemus, & quia
baptiſmus eis in catholica non datur, quem habere io-
ueniuntur, nihil ſe illic accipere arbitrãtur, vbi hoc ac-
cipiunt, ſine quo illud quod habent eis ad perniciem
valeat, non ad ſalutem. Quod ſi oolunt intelligere, ſuf-
ficit nobis, quod eam teneoıus Eccleſiam quæ manife-
ſtiſsimis ſaoctarum & canooicarum ſcripturarum teſti
moniis demonſtratur. Dicat mihi nũc hæreticus, Quo
modo me ſuſcipis? Cito reſpondeo, Sicut ſuſcipit Eccle
ſia cui Chriſtus perhibet teſtimonium. Nunquid tu me-
lius potes noſſe quo modo ſuſcipiẽdus ſis, quàm ſalua-
tor noſter medicus vulneris tui? Hic forte dicis, Lege er
go mihi quemadmodum Chriſtus ſuſcipi iuſſerit eos
qui ab hæreticis tranſire ad Eccleſiam volunt. Hoc aper
te atque euidenter, nec ego lego, nec tu. Si enim hęreti-
H cus eſſet Ioannes, & in nomine patris & filij & ſpiritus
ſancti baptizaret, poſt cuius baptiſmũ iuſsit Paulus ho-
mioes baptizari, tu obtineres quod dicis, ita vt contrà
quid dicerem, non haberem. Rurſus ſi Petrus in nomi-
ne patris, & filij, & ſpiritus ſancti ab hæreticis baptiza-
Ioan.13. tus fuiſſet, cui dominus ait, Qui lotus eſt ſemel, non ha-
bet oeceſsitatem iterum lauandi: ego obtinerem quod
dico, ita vt tu cõtrà quid diceres, noo haberes. Nunc ve
ro cum io ſcripturis non inueniamus aliquos ad Eccle
ſiam tranſiſſe ab hæreticis, & ſicut ego dico, aut ſicut tu
dicis eſſe ſuſceptos, puto ſi aliquis ſapiens extitiſſet, cui
dominus Ieſus Chriſtus teſtimoniũ perhibet, & de hac
quæſtione conſuleretur à nobis, nullo modo dubitare
deberemus id facere quod ille dixiſſet, oe non tam ipſi
quàm domioo Ieſu Chriſto, cuius teſtimonio commẽ-
dabatur, repugnare iudicaremur, Perhibet autem teſti-
monium Chriſtus Eccleſiæ ſuæ, Ecce Euangelium, lege
Luca.24. vbi ait, Oportet Chriſtum pati & reſurgere tertia die,
& prædicari in nomioe eius pœnitentiam & remiſsio-
nem peccatorũ in omnes gentes, iocipientibus ab Hie-
ruſalem. Quo modo ergo ſuſcipit iſta Eccleſia per om-
I nes gentes incipientibus ab Hieruſalem remotis omoi-
bus ambagibus & tergiuerſationibus, ſic ſuſcipiẽdus es.
Quod ſi non vis, oõ mihi, aut cuiquã homini, qui vult
ita ſuſcipere, ſed ipſi ſaluatori cõtra ſalutem tuam per-
niciosiſsime reluctaris, qui te ſic ſuſcipiendum eſſe non
vis credere, quemadmodum ſuſcipit illa Eccleſia, quam
teſtimonio ſuo commendat ille cui fateris nefariũ eſſe
Hiere.15. non credere. At enim dixit Hieremias, Facta eſt mihi
vt aqua mendax, non habens fidem. Non de hac aqua
dixit quam putas: Lege diligenter. Ipſam enim homi-
num mendacium multitudinem dixit aquam menda-
Apoca.17. cem, more prophetico, ſicut figuratè loqui ſolent, ſicut
in Apocalypſi, populos aquarum nomine nouimus ap
pellatos. Nam ſic ait Hieremias, Vt quid qui contriſtãt
me præualent? Plaga mea valida eſt, vnde ſanabor? Fa-
cta eſt mihi vt aqua mendax non habẽs fidem. Plagam
ſuam ſibi dixit factam vt aquam mendacem, eandem
vero plagam ſuam eos appellauit qui ſe contriſtabant.
Quod enim ait, qui cõtriſtant me: hoc dixit poſtea pla-
ga mea: & quod ſupra dixit, prȩualent: hoc poſtea dixit,
Prouerb.5. valida eſt. Sic & illic facitis vbi ſcriptum eſt, Ab aqua a-
liena abſtine te, & de fonte alieno ne biberis. Putatis
enim de baptiſmo dictũ, qui eſt apud hæreticos, vt ideo K
ſit aqua aliena, quia hæretici regnum dei noo poſsıde-
bunt: quaſi noo ita ſit & apud ebrioſos & apud inuidos,
& cȩteros huiuſmodi, de quibus pariter dictum eſt, Re- *1.Corint.6.*
gnum dei non poſsidebunt: & tamen in omnibus tali- *Galat.5.*
bus ſi ſecundum Euangelium baptizati ſunt, Chriſti eſt
baptiſmus, noo ipſorum. Vnde aqua illa non eſt aliena,
cum ipſi alieoi ſint, quibus dicturus eſt, Non noui vos.
Cur nõ ergo potius intelligam aquam alienam & fon- *Matth.7.*
tem alienum doctrinam eſſe maligni ſpiritus qua deci-
piuntur & ſeducuntur alienati à deo per ignorantiam,
quæ eſt in illis propter cæcitatem cordis eorum? Hoc
expreſsius commendante Apoſtolo, Spiritus autem ma
nifeſte dicit, quia io nouiſsimis temporibus recedent *1.Timot.4.*
quidam à fide, atteodentes ſpiritibus erroris & doctri-
nis dæmoniorum? Hæc eſt aqua aliena & fons alienus.
Si enim aqua in bono intelligitur & ſpirit⁹ ſanctus, cur
non aqua in malo intelligatur & ſpiritus malignus? Nõ
enim ſemper, vbi aquam oominat ſcriptura, hoc viſibi-
le baptiſmi ſacrameotum vult intelligi, ſed aliquando
ipſum, aliquãdo aliud. Iam enim hoc viſibili baptiſmo
etiam alios diſcipuli domini baptizaueraot, antequam
veoiret in eos ſecundum eius promiſsionẽ ſpiritus ſan-
ctus. De quo tamen idem Ieſus dicit, Si quis ſitit, veniat L
& bibat: qui credit in me, ſicut dicit ſcriptura, flumi- *Ioan.7.*
na aquæ viuæ fluent de veotre eius. Et ſequitur Euange-
liſta, & exponit vnde ſit dictum, Hoc autem, inquit, di-
cebat de ſpiritu, quẽ accepturi erant ij qui in eum erant
credituri. Spiritus enim nondum erat datus, quia Ieſus
nõdum fuerat clarificatus. Ecce aquam dicit ſpiritum,
qui nondũ erat datus, cum iam aqua illa baptiſmi mul-
tis fuiſſet data. Vnde & illud quod ſimiliter non intelli
gitis, quod ſcriptum eſt, Bibe aquam de tuis vaſis & de *Prouer.5.*
puteorum tuorũ fontibus, & fons aquæ tuæ ſit tibi pro-
prius, & nemo alienus cõmunicet tibi, & oõ ſuperfluãt
tibi aquæ foras, & in plateis tuis diſcurrãt aquæ tuæ. Nõ
viſibilem baptiſmum quem poſſunt habere & alieni, id
eſt, qui regnum dei non poſsidebunt, ſed hoc dooum
commendat ſpiritus ſancti, quod proprium eſt eorum
tantum, qui regnabũt cum Chriſto in æternom, Quo-
niã charitas dei ſicut dicit Apoſtolus, diffuſa eſt in cor- *Roma.5.*
dibus noſtris per ſpiritum ſaoctum qui datus eſt nobis. M
Ipſa enim latitudo cordis, quã charitas facit, vnde illã
diffuſam dicit, & vnde ad Corinthios, ita loquitur, Os
noſtrũ patet ad vos ô Corinthij, cor noſtrũ dilatatũ eſt,
platearũ noie ſignificata eſt. Quod ergo aperte audim⁹,
Nolite omni ſpiritui credere, ſed probate ſpiritus ſi ex
deo ſint, hoc figurate audim⁹: Ab aqua aliena abſtinete, *1.Ioan.4.*
& de foote alieno ne biberitis. Et quod aperte audiuimus,
Charitas dei diffuſa eſt in cordibus noſtris per ſpiritum
ſanctum qui datus eſt nobis, hoc figurate audimus, Fõs
aquæ tuæ ſit tibi proprius, & nemo alienus communi-
cet tibi. Multa enim munera dei poſſunt habere & alie-
ni, non ſolum iſta communia cum lapidibus & arbori-
bus, ſicuti eſt eſſe & vigere, nec ſolum communia cum
pecoribus, ſicuti ſpirare, ſentire, ſed etiam maiora iam
homioum propria, ſicut eſt ratio, locutio, artes vtiles,
innumerabiles & alia multa, Ipſa etiam quæ domui dei
data ſunt, oo ooulla ex eis habent alieni, id eſt, non poſ
ſeſſuri regnũ dei, quibus in fine dicetur, Non noui vos, *Matth.25.*
etiam cum dixerint, in nomine tuo prophetauimus & *Matth.7.*
virtutes multas fecimus: quia etſi habeã, inquit, prophe- *1.Corin.13.*
tiam, & ſciam omnia ſacramenta & omnem ſciẽtiam,
& ſi habuero omoem fidem, ita vt montes transferam,
charitatem autem non habeam, nihil ſum. Hoc eſt ergo
donum

A donnm ſpiritus ſanċti proprium ſanċtorũ, vnde nemo
communicat alienus. Hoc deeſt omnibus malignis &
Acto.8. gehẽnæ filiis, etiam ſi Chriſti baptiſmo baptizentur, ſi-
cut Simõ fuerat baptizatus. Hoc deeſt etiam hæreticis.
Hoc accipiunt cum correċti veniunt & vnitatis vincu
lum ſynceriter ampleċtuntur. Quod ſi non acciperent,
etiam habentes baptiſmum Chriſti, non erant poſſeſ-
ſuri regnum Chriſti, quia non introierant ad fontem
illum proprium aquarum diſcurrentium in plateis ſan-
ċtorum & foras non excurrentium, quo fonte charitas
Roman. 5. dei diffuſa eſt in cordibus noſtris per ſpiritum ſanċtũ
qui datus eſt nobis. Deſinite itaque illa teſtimonia com
memorare, quæ aut non intelligitis, aut pro nobis con-
tra vos eſſe intelligitis, Quod ſi ambigue poſita, & pro
nobis, & pro vobis poſſent interpretari, nihil vtiq; ad-
iuuarent cauſam veſtram, quia & nos ſi talibus vti vel-
lemus, innumerabilibus vteremur quæ cauſam noſtrã
nihil ſimiliter adiuuarent. Sed planè talia malam cau-
ſam vel moras faciẽdo ſuſtentãt. Ecce inquiunt de cor-
pore domini aqua profluxit. Et quid te hoc adiuuat ô
hæretice? Multum, inquit, Baptiſma enim ſignificat nõ
B eſſe, niſi in corpore domini, id eſt, in Eccleſia. Melius di
ceres de corpore domini, hoc eſt, de Eccleſia, etiã ſi iam
conſtet, quod adhuc forte diligentius requirẽdum eſt,
aqua illa baptiſmum eſſe ſignificatum. Nam & nos bap
tiſmũ quẽ habetis, de corpore domini eſſe dicimus, hoc
eſt de Eccleſia, quamuis in ea ipſi non ſitis, ſicut omnes
qui non ædificãt ſuper petram, ſed ſuper arenam. Qua-
re tamen nõ attendis aquã illam, qua baptiſmũ ſignifi-
catum dicis, non tantum in corpore domini fuiſſe, ſed
etiã de corpore eius foras exiſſe, & hoc per vulnus per-
ſecutoris? Neque enim & hęretici & omnes mali ſecum
foras ſacramenta traxiſſent, ſi vnitatis integritatem in
corpore domini cuſtodiſſent. Sed etiã hoc videtis quã
profundum ſit, & quãta myſterij altitudine occultum.
Iam ſufficiat: Deſinite talibus agere. Omnia quæ huiuſ-
modi protuleritis aut pro nobis ſunt, aut vt multũ cau-
ſæ noſtræ minuam, incertum eſt pro quibus ſint. Sed li-
benter in opertis immoramini, ne fateri aperta coga-
mini. Ecce Eccleſia, rogo quid patimini? Ecce Eccleſia
tot manifeſtiſsimis ſanċtarum ſcripturarum teſtimo-
niis commendata & expreſſa, prædiċta & demonſtra-
ta: Sicut audiuimus, ita & vidimus. Quid tergiuerſaris
quo modo ſuſcipiaris? Cur detraċtas ſic ſuſcipi quo mo
C do illa ſuſcipit, cui teſtimonium perhibet qui mentiri
nõ potuit? Doce ſcripturas canonicas aperte dixiſſe, bap
tizandum eſſe in Eccleſia catholica, qui apud hæreticos
in nomine patris & filij & ſpiritus ſanċti fuerit baptiza-
tus. Quod ſi hoc docere non potes, illud doce huic cõ
munioni tuę, id eſt, parti Donati, vbi hoc didiciſti, aper
tum aliquod & manifeſtum teſtimoniũ à ſcripturis ca-
nonicis perhiberi, & fateor ad te eſſe tranſeundum, nec
aliter eſſe ſuſcipiendos hæreticos quã ſicut ſuſcipit Ec-
cleſia in qua es, quia tali teſtimonio declarata eſt. Quid
æſtuas? quid perturbaris? Non inuenis in ſcripturis ca-
nonicis quod à te iuſtiſsime exigimus? Nã quod dice-
Canti.1. re ſoletis, Vbi paſcis, vbi cubas in meridie: vides quale
ſit, & quam pro te non ſit. Noli ergo talia quærere, quia
& ſi in partibus Aquilonis eſſet pars Donati, quæ con-
trariæ ſunt partibus Meridianis, diceret de ſe eſſe diċtũ,
Pſal.47. Montes Sion, latera Aquilonis, ciuitas regis magni. Nã
vtique ciuitas regis magni non eſt niſi Eccleſia, & hoc
potius indubitanter ſonat Eccleſiam, quam illud, Vbi
paſcis, vbi cubas in meridie. Sed fortaſſe illo teſtimo-
nio Marcion hæreticus vteretur, qui dicitur Ponticus
fuiſſe, quæ partes ad Aquilonem ſunt. Rurſus ſi in Oc- D
cidente eſſet pars Donati, diceret de ſe eſſe diċtum, Iter *Pſal.67.*
facite ei qui aſcendit ſuper occaſum, dominus nomen
eſt illi. Fortaſsis enim ſublimius eſſe diceret, aſcendit
ſuper occaſum: quã, cubat i meridie. Hæc myſtica ſunt,
operta ſunt, figurata ſunt, aliquid manifeſtum quod in-
terprete nõ egeat flagitamus. Ego itaque ſic te ſuſcipio
quemadmodum ſuſcipit ſemen Abrahæ, in quo bene- *Gene.18.*
dicuntur omnes gentes, hoc forte obſcurum eſſet, niſi *Galat.3.*
Paulus aperuiſſet ſemen Abrahæ quod eſt Chriſtus. Sic *Eſaia. 54.*
te ſuſcipio, quemadmodum ſuſcepit illa ſterilis, cuius
multi filij magis quã eius quæ habet virum. Quod ob-
ſcurum eſſet, niſi Paulus dixiſſet ipſam eſſe Eccleſiam *Galat.4.*
matrem noſtram, cui diċtum eſt, Dominus qui eruit te,
ipſe deus vniuerſæ terrę vocabitur: cui diċtum eſt, Ter-
ra tua orbis terrarum. Sicut ſuſcipit regina illa, de qua *Eſaia.44.*
in Pſalmis dicitur, Aſtitit regina à dextris tuis: & cui di *Pſal.44.*
citur, Pro patribus tuis nati ſunt tibi filij, conſtitues eos
principes ſuper omnem terram Poſtremo ne multa cõ
memorem, Sic te ſuſcipio, ſicut ſuſcipit Eccleſia per om
nes gentes incipiẽs ab Hieruſalem, ſicut ſuſcipit Eccle- *Luca.24.*
ſia quæ teſtis eſt Chriſto in Hieruſalem & in tota Iudęa *Acto.1.*
& Samaria, & vſque in totam terram. Ille enim te ſuſci- E
pit, qui hoc de illa dixit, qui in talibus eam verbis ne
quiſquam de illa dubitaret oſtẽdit. Sic te ſuſcipio quẽ-
admodum ſuſcipit triticum ſeminatum in agro, quod
cum zizaniis creſcit vſque ad meſſem. Hi ſunt enim *Matth.13.*
filij regni, ager autem eſt mundus, meſsis eſt finis ſecu-
li: Dominus expoſuit, Euãgeliũ eſt, verba domini ſunt,
manifeſta ſunt. Poſſem tibi dicere, ſic te ſuſcipio, quem-
admodum & vos ſuſcepiſtis quos Prætexatus & Felici-
anus à vobis damnati, extra veſtram cõmunionem bap
tizauerunt. Cui rei quid contradicas omnino non ha-
bes. Sed hoc potius dicam, quod & aduerſus ipſos Ma-
ximinianiſtas inuiċtiſsime valeat, qui vos in duobus
pręcipue teſtimoniis, quib⁹ imperitiſsime, tamẽ creber-
rime vti ſoletis, omnino vicerunt, & de paucitate, & de
meridie. Hoc ergo dicam quod vos omnes tanquã pa-
riter cõtra nos inſurgatis, extinguat. Sic vos ſuſcipimus
ſi corrigi vultis, quemadmodum ſuſcipit Eccleſia, quã
dominus Ieſus dixit ab Hieruſalem cœpturã: & in Aċti- *Luca.24.*
bus Apoſtolorum legimus inde cœpiſſe, & per omnes *Acto.1.*
gentes ituram. Et in Aċtibus Apoſtolorum legimus per F
multas iſſe antequam veniret in Africam, & per om-
nes gentes ituram antequam veniat finis, quia ipſe do-
minus ait, Prædicabitur hoc Euangelium in omnibus *Matth.24.*
gentibus, & tunc veniet finis, Ecce purgamenta eius,
Quoniam abũdabit iniquitas, refrigeſcet charitas mul-
torum, Ecce frumenta eius, Qui autem perſeueraue- *Matth. 10.*
rit vſque in finem, hic ſaluus erit. Vbi hic Africa nomi-
nata eſt in parte Donati? Ecce iterum frumenta eius,
Vt ſcias, inquit Apoſtolus, quemadmodum te oporteat *1.Timot. 3.*
in domo dei conuerſari, quæ eſt Eccleſia dei viui, co-
lumna, & firmamentum veritatis. Et ſine dubio magnũ
eſt pietatis ſacramentum, quod manifeſtatum eſt in car
ne, & iuſtificatum eſt in ſpiritu, apparuit angelis, præ-
dicatum eſt in gentibus, creditũ eſt in mundo, aſſump-
tum eſt in gloria. Ecce purgamenta eius, Spiritus au- *1.Timot.4.*
tem, inquit, manifeſte dicit, quia in nouiſsimis tempo-
ribus recedent quidam à fide, attendentes ſpiritibus ſe-
duċtoribus doċtriniſque dæmoniorum & cætera. Vbi
hic Africa in parte Donati nominata eſt, vt in ea remã-
ſerit columna & firmamentum veritatis aut pietatis ſa-
cramentum, de quo vſque in finem ita cucurrit, vt di-
ceret. Prædicatum eſt in gentibus, creditũ eſt in mũdo,

G aſſumptum eſt in gloria? Quid ergo pluribus teneam?
Qui reſpondere cogitat huic Epiſtolæ, ſcrutetur ſcrip-
turas, & aut manifeſtum de Africa, vel in qua ſola,
vel ex qua ſola eſt pars Donati, proferat teſtimonium:
Quod ideo proferre non poteſt, quia illis tam mani-
feſtis, quæ à nobis prolata ſunt, repugnare ſcriptura
non poteſt: aut ſi ſuarum ſuſpicioonum vel criminatio-
num vel calumniarum ſectatores credulos quærit, &
vult traducere in aliud Euangeliũ quod non eſt aliud,
Galat.1. atque annuociare nobis præterquam quod accepimus,
& ſi angelus de cœlo eſſet, anathema eſſet, quoniam &
Ioan.8. diabolus qui propterea de cœlo cecidit, quia in veritate
non ſtetit, ſi anathema fuiſſet homini, quando ei præ-
terquã quod à domino deo acceperat annunciauit, pri
Ioan.10. mi parentes carnis noſtræ nec in pœnam mortis inci-
Concluſio libri in Donatiſtarum piculi narratione, & fidelium conſolatione cũ ſiſtrus. diſſent, nec de loco fœlicitatis exiſſent. Quaprop-
ter vos chariſsimi quibus hanc Epiſtolam ſcribo, præ-
ceptum paſtoris qui animam ſuam poſuit pro ouibus
ſuis, & nũc glorificatus & exaltatus ſedet ad dexteram
dei patris, corde fideliſsimo & firmiſsimo retinete di-
centis, Quæ ſunt oues meæ, vocem meam audiũt & ſe-
quuntur me. Audiſtis eius vocẽ manifeſtiſsimã, non ſo-
lum per legem & Prophetas & Pſalmos, ſed etiam per
Cap.XX. os proprium commendaotis Eccleſiam ſuam futuram.
H Et ea quæ prædixit quemadmodum ex ordine conſecu
ta ſint, in Actibus & literis Apoſtolorum, quæ diuina-
rum ſcripturarum canonem complẽt, legendo perſpi-
citis. Non eſt obſcura quæſtio in qua vos fallant, quos
ipſe dominus prædixit futuros atque dicturos, Ec-
Matth.24. ce hic eſt Chriſtus ecce illic, ecce in deſerto: quaſi vbi
non eſt frequentia multitudinis, ecce in cubiculis, qua-
ſi in ſecretis traditionibus atque doctrinis. Habetis Ec-
cleſiam vbique diffuodi, & creſcere vſque ad meſſem.
Habetis ciuitatẽ de qua ipſe qui eam condidit, ait, Non
Matth.5. poteſt ciuitas abſcondi ſuper montem conſtituta. Ipſa
eſt ergo quæ non in aliqua parte terrarum, ſed vbique
notiſsima eſt. Hæc temporales aliquando etiam in ſuis
frumentis patitur tempeſtates, vt in quibuſdã locis non
cogooſcantur, ſed tamen illic latent. Neque eoim falli
poteſt diuina ſententia, quoniã creſcunt vſque ad meſ-
ſem, Itaque & in aliis gentibus ſæpe nonnulla membra
Eccleſiæ præualẽtibus hæreſum & ſchiſmatum ſeditio-
nibus, preſſa atque obumbrata ſunt, & tamen quia ioe-
rant, paulopoſt nullo dubitante claruerunt, & in ipſa
I Africa poſt illud Secundi Tigiſitani apud Carthaginẽ
ſeditioſum turbulentũmque concilium, vbi & à fœmi-
na nobili Lucilla operata corruptio, poſtea iudicialibus
geſtis commemorata eſt, cum inde literæ penè per to-
tam Africam, qua Eccleſię Chriſti iam germinauerant,
miſſæ fuiſſent, creditum eſt literis concilij, neque enim
aliter oportebat, & quaſi viſa ſunt per aliquam partem
agri frumẽta dominica defeciſſe: Nullo modo autem
defecerãt quæ vere frumeota erant prædeſtinata atque
ſeminata, & alta radice veraciter germinantia. Salua
enim conſcientia literis concilij crediderant, neque e-
nim ab hominibus de aliis hominibus aliquid incredi-
bile dicebatur, aut eis contra Euangelium credebatur:
Sed poſteaquam illi furioſa pertinacia vſque ad diſſen-
ſionem ſacrilegam contra totum orbem Chriſtianum
cootentione obſtinatiſsima perdurarũt, atque innotuit
bonis fidelibus quos à Cæciliano alienauerat falſa cri-
minatio, viderunt ſe, ſi in illa communio oe perſiſterẽt,
noo iam de quodam homine, vel de quibuſdam homi
nibus, ſed de Eccleſia terrarũ orbe diffuſa prauum habe
re iudiciũ, & maluerunt Chriſti Euangelio, quàm col-
legarum conſilio credere. Itaq; illis relictis, mox ad ca- K
tholicam pacem multi & Epiſcopi & clerici & populi
redierunt, quod & antequam facerent, in tritico depu-
tabantur. Tunc enim non faciebant cum aduerſus ho-
mines male ſibi à collegis inſinuatos, oon aduerſus Ec-
cleſiam dei, quæ in cunctis gentibus creſcit, illa eorum
cõtradictio tenebatur, Itaq; & in Africa triticum quod
filius hominis ſeminauerat, triticum manſit: Ex illo vſ-
que adhuc creuit, & creſcit, & deinceps vſque ad meſ-
ſem fructificabit & creſcet, ſicut in omni mũdo, Non-
nulli etiam booæ voluotatis per carnalem caliginem,
etiam poſt confirmatum cõtra Eccleſiã dei maligoo-
rum furorem, in illa diſſenſione diutius errauerunt, tan
quam ſi adhuc mollia conculcarentur frumenta, & ra-
dice viua herbæ vigor attereretur, etiam ipſa tamen fru
menta ſua nouerat deus, quanuis vt reuiuiſcerent * ar- **aliàs, reuireſcerent.*
guenda & increpanda. Non enim eo modo dictum eſt
Petro, Redi poſt me ſatana: quo modo dictũ eſt de Iu- *Matth.16.*
da, Vnus ex vobis diabolus eſt. Quidam quoq; & aper-
tiſsimæ veritati malo ſtudio contradixerunt: Illi vero *Ioan.6.*
eradicati vel pręciſi erant, ſed nõ permanẽtes in infide-
litate, ſicut de quibuſdam ramis fractis Apoſtolus dicit, *Roma.11.*
manu diuina replantati, aut iterum inſerti ſunt, Tunc L
enim quiſque infructuoſus & oonduoi à radice præci-
ſus eſt, cum mala cupiditate agit quidem illa opera, de
quibus dictũ eſt, Quoniam qui talia agũt, regnum dei *Galat.5.*
non poſsidebũt: ſed cum pro ipſis operibus etiam veri-
tati apertiſsimæ qua redarguitur, reſiſtere cœperit, tunc
præciditur. Et multi tales ſunt in ſacramẽtorum cõmu-
nione cum Eccleſia, & tamẽ iam non ſunt in Eccleſia:
Alioquin ſi tunc quiſque præciditur cum viſibiliter ex-
communicatur, conſequens erit vt tunc rurſus infera-
tur, cum viſibiliter communioni reſtituitur. Quid ſi er-
go fictus accedat, atque aduerſus veritatem & Eccleſiã
cor inimiciſsimum gerat, quaouis peragatur in eo illa
ſolennitas, nunquid reconciliatur, nunquid inſeritur?
Abſit. Sicut ergo iam denuo communicans nondum
inſertus eſt, ſic & antequam viſibiliter excommunica-
tur quiſquis contra veritatem qua cõuincitur & argui-
tur, inimicum geſtat animum, iam præciſus eſt. Ita fit,
vt & ſemen bonum & ſemen malum vtraque per agrũ
creſcant vſque ad meſſem, id eſt, & filij regni & filij
maligni vtrique per mundum creſcant in finem ſeculi
illis fructum ferentibus cum tolerantia, illis cum ſteri-
litate amaricantibus. Vos autem innitentes tot euiden M
tiſsimis teſtimoniis legis, Prophetarum, Pſalmorum, ip
ſius domini, & Apoſtolorũ, de ſancta Eccleſia toto ter-
rarum orbe diffuſa, exigite ab iſtis vt oſtendant ex Afri
ca, quod attinet ad partem Donati, aliqua manifeſta de
canonicis libris teſtimonia. Neque enim, ſicut iam di-
xi, vllo modo fieri poſſet, vt Eccleſia ſicut dicuot, & qđ
abſit, tam cito ex tot geotibus peritura, tot teſtimoniis
tam ſublimiter, & tam indubitãter prædicaretur, & de
iſta quam volunt, ſua, quæ vſque in finem ſicut conten
dunt permanſura fuerat, taceretur. Mementote enim
quid illi diuiti dictum ſit, cum apud inferos torquere- *Luca.16.*
tur, & ad fratres ſuos aliquem ex mortuis mitti vellet:
Habent illic, inquit, Moyſem & Propbetas. Et cum ille
diceret, non eos credituros, niſi ad eos iſſet aliquis mor
tuorum: Si Moyſem, inquit, & Prophetas non audiunt,
nec ſi quis ex mortuis reſurrexerit, credenr.

Epiſtolæ de vnitate Eccleſiæ
Finis.

DIVI

A
DIVI AVRELII AVGVSTINI HIPPONENſis Epiſcopi, operis breuiculi collationum Præfatio.

CVM catholici Epiſcopi & partis Donati, iuſſu Imperatoris
diſputando inter ſe geſtis apud
Tribuoum & Notarium Marcellinum cognitorem habitis
contuliſſeot, multum prolixa
eorundem geſtorum eſt facta
conſcriptio, quantis poſſet totum multo breuius agi. Sed qui
cauſam bonam non ſe habere ſciebant, id egerunt primum quantum potuerunt, vt ne ipſa collatio fieret, &
vt prorſus cauſa ipſa non ageretur. Sed quia hoc obtinere minime potuerunt, id effecerunt multiplicitate
geſtorum, vt quod actum eſt, non facile legeretur.
Vnde viſum eſt iſto breuiario cuncta complecti, vt ad
B ſigna numerorum quæ & in iſto breuiculo & in ipſis
geſtis annotantur, ſine difficultate quiſque inueniat
I. quod voluerit. Ingreſsis itaque vtriſque partibus,
primo loco recitatum eſt reſcriptum Imperatoris, quo
iuſsit collationem inter memoratos Epiſcopos fieri, vt
II. ſuperſtitionem manifeſta ratio confutaret. Secundo loco recitatum eſt edictum ipſius cognitoris, quod
per prouinciam miſit vt conuenirentur vtriuſque partis Epiſcopi, & intra diem kalendarum Iuniarum conferendi cauſa, congregarentur Carthagine. In eo edicto baſilicas ſine iuſsione Imperatoris reddidit Donatiſtis, qui ſe pollicerentur eſſe venturos, vt eo modo
eos ad conferendum etiam beneficiis inuitaret. In eodem etiam edicto obtulit eis, vt alium quem vellent
cum illo iudicem conſtituerent, iurauitque ſe hoc iudicaturum quod veritas ſuaſiſſet, & cætera quæ ad exhortationem congregationis illorum eodẽ continen-
III. tur edicto. Tertio loco recitatum eſt alterum cognitoris edictũ, quod propoſuit iam præſentibus apud
Carthaginem vtriuſque partis Epiſcopis, qui locus &
qui modus collationis futurus eſſet, ſupradicto die itidem cõmemorato & cõſtituto, & admonuit vt ei pars
C vtraque ſcriberet, vtrum placerent quas comprehendit
IIII. edicto. Quarto loco cum partis Dooati Epiſcopi
exigerent proponi ſibi ab aduerſariis qua cauſa fuiſſent
congregati, cognitor diſtulit, vt ex ordine prius omnia
recitarentur quæ ante diem collatioois acta fuerant. Et
recitata eſt notaria Dooatiſtarum, in qua dixerunt, nõ
ſibi placere quod in edicto ſuo poſuit, vt hi ſoli ex Epiſcopis cõuenirent ad collationis locum, quos ad ipſam
cauſam perageodam cæteri delegiſſeot, qui omnes trigiotaſex complebantur, decem & octo hinc, & decem
& octo inde, id eſt, ſeptem qui inter ſe diſputarent, &
alij ſeptem qui concilio ſi opus eſſet adhiberẽtur, & alij
quaterni qui geſtis cuſtodieodis & conſcribendis præeſſent, ſed petiuerunt ſe omnes potius qui venerant adeſſe debere, vt eorum numerus appareret, dicẽtes quod
eos aduerſarij paucos eſſe mentiti ſiot, Ibi dixerunt ita
ſe omnes veniſſe vſque ad grauiſsimos ſenes, vt hi ſoli
deeſſeot, quos aduerſa valetudo corporis impediſſet, &
V. cætera quæ ipſa notaria continentur. Quinto loco, recitatæ ſunt literæ catholicorum, quas reſcripſerũt
cognitori ſicut edicto commonuerat, inſinuantes conſentire ſe ad omnia, quæ illo edicto fuerãt ordinata. In
eiſdẽ literis etiã ſe obſtrinxerunt, & polliciti ſunt, quod D
ſi in parte Dooati veritas eis demonſtraretur Eccleſiæ,
non ſe illic Epiſcopalem honorem quæſituros, ſed concilium eorum ſecuturos pro ſalute Chriſtiana: ſi autem
in ſua communione potius veritas oſtenderetur Eccleſiæ, honores Epiſcopales eis non ſe negaturos, & hoc à
ſe fieri bono pacis, vt intelligerent hi quibus hoc præſtaretur, quod in eis catholici non Chriſtiaoam conſecrationem, ſed humanum deteſtarentur errorẽ. Quòd
ſi plebes duos in Eccleſia Epiſcopos ferre non poſſent,
vtriſque de medio recedentibus, ſinguli conſtituerentur Epiſcopi, ab eis Epiſcopis ordinandi, qui in ſuis plebibus ſinguli inuenirentur. In eiſdem literis cõmemorata eſt etiam cauſa Maximinianiſtarum, ex quibus à ſe
damnatis propter pacem partis Donati quoſdam in honoribus integris ſuſceperunt, & ab eis datum in ſacrilego ſchiſmate baptiſmum non reſciderunt, & cætera
quæ in memoratis literis continentur. Sexto loco VI.
recitatum eſt etiam edictũ ipſius cognitoris, quod propoſuerat cum ſupradicta notaria Donatiſtarum, & ſupradictis literis catholicorum inſinuãs populo, quæ illi
pars vtraque reſcripſerit. Septimo loco recitatæ VII.
ſunt literæ catholicorum ad cognitorem datæ. Quibus E
Donatiſtarum notariæ reſpooderunt, concedentes eis
quod petierant, vt vniuerſi qui venerant præſentes eſſent in eo loco vbi erat futura collaoo, cum tamen illic
ex catholicis Epiſcopis illi ſoli adeſſent quos edicto ſuo
cognitor defioierat, vt ſi aliquis tumultꝰ exiſteret, quod
catholici valde metuebant, non illis imputaretur qui
paucisſimi adeſſent, ſed eis potiꝰ qui multitudinem ſuã
præſentem eſſe voluiſſent. In eiſdem literis etiam tota
cauſa comprehenſa eſt, vt oſtenderetur Eccleſia catholica non eſſe pars Donati, ſed illa potius quę per totum
muodum fructificaret & creſceret, incipiens ab Hieru- *Luca.24.*
ſalem ſecundum ſacram ſcripturam, ſed quia nihil ei
præiudicarent quicunque in ea mali fuiſſent, diuino in
fine iudicio ſeparãdi, & quia nec in ipſum Cæcilianum
maiores eorum aliquid probare potuerũt, qui iudiciis
Eccleſiaſticis & maxime Imperatoris apud quem ab eis
fuerat accuſatus, innocẽs inuentus & pronunciatus eſt,
& quia de iuſsionibus Imperatorum quę pro catholica
conſtituuntur, ſolent facere inuidiam, commemoratũ
eſt etiam de ſancta ſcriptura, reges decreuiſſe in regno F
ſuo grauiſsimas pœnas eis qui blaſphemaſſent deum. *Danie.3.*
Commemorata eſt etiam cauſa Maximinianiſtarum,
quos & iudiciis ipſi publicis inſectati ſunt, & ex quibus
damnatis quoſdam io hoooribus integris ſuſceperunt,
nec ab eis in ſchiſmate datum baptiſmum deſtruxerunt, quod eis quibus dilationem dederunt Maximiniano communicantibus, dixerunt illius contagio non
fuiſſe pollutos, & cætera quæ eiſdem literis cõtinentur.
Hæc autem omnia ideo ibi commemorata ſunt, ne forte ſi ſecum cogitaſſent Donatiſtæ, & viderent quã malam cauſam haberet pars Donati, ad hoc voluiſſent omnes qui venerant ingredi locum collationis, vt pax atq;
vnitas fieret. Octauo loco cum cognitor inquiſiſſet, VIII.
vtrum ſicut à catholicis videbat, ita etiam à parte Donati electi iam eſſent qui ſuſceptam cauſam peragerẽt,
Reſponſum eſt à parte Donati, quòd iam eſſet acta à catholicis cauſa antequam eſſet confligẽtium ſtatuta perſona, propter illas catholicorum literas quæ totam cauſam breuiter continebant. Deinde inſtare cœperunt, vt
priꝰ ageretur de tẽpore, de mãdato, de pſona, de cauſa,
tũc ad negocij merita veniretur. Et cũ cognitor interlocutus eſſet, nihil de cauſa eſſe mutilatũ, & rurſus inquiſiſſet,

G ſiſſet, vtrum de cõſtituendo numero diſputantium edi-
cto eius paritum fuerit, quia per hoc oporteret agi om-
nia quę agẽda eſſent: cœperũt Donatiſtæ agere de tem-
pore, quoniam cauſa ipſa agi non poſſet quin dies præ-
teriſſet: Quartodecimo enim kalendarũ Iuniarum die,
completi fuerant quatuor menſes ex die edicti cogni-
toris quod ad prouinciam miſerat, ſicut interrogatum
reſpondit officium. Et quoniam inter quatuor menſes
agi cauſam præceperat Imperator, ideo diẽ iam tranſ-
iiſſe dicebãt, & petebant vt tanquam in contumaces ca-
tholicos ſententia proferretur, quaſi catholici abſentes
eſſent, aut Donatiſtę aliquando ad agendam cauſam il
lis abſentibus intrauiſſent, aut admoniti catholici vel
euocati defuiſſent. Iſta ergo calumnioſe & tergiuerſa-
torie, quæ nec in foro iure agerentur, dicebãt nolentes
vt aliquid ageretur. Sed ad hoc eis reſpondit ipſe co-
gnitor, quòd in kalendas Iunias pars vtraque conſen-
ſerit, quanuis etiam ſi quælibet pars adhuc vſque non
occurriſſet, duos alios menſes ſupereſſe potuiſſe, quos
IX. Imperator adiũxit trinis edictis fuiſſe ſeruandos. No
no loco, quem cognitor ſuperius dixerat de tempore
H præſcribere, vt cauſa non ageretur, non eſſe Epiſcopa-
lis, ſed forenſis potius eſſe obiectionis, inuenit occaſio-
nem pars Donati, qua diceret, nihil ergo ſecum agi pu-
blico iure debere, ſed tantũ diuinis ſcripturis. Vnde cũ
quæſiſſet cognitor, quid vtrique parti de hac re place-
ret, reſponſum eſt à catholicis, vt iuberet mãdatum ca-
tholici concilij recitari, vbi electis diſputatoribus agen
di modus iniunctus eſt, ibi poſſe melius apparere, quòd
non forenſibus tergiuerſationibus, ſed magis diuinis
teſtimoniis ageretur. Et aliquãdiu conflictio producta
eſt, cum catholici inſtarent recitari mandatum, illi
autem recuſarent. Sed poſtea remotis omnibus mora-
toriis contentionibus, recitari mãdatum cognitor iuſ-
X. ſit. Decimo loco mandatum catholici concilij reci-
tatum eſt, quo electis ad diſputandum Epiſcopis, catho
licæ Eccleſiæ eſt iniuncta defenſio aduerſus criminati-
ones Donatiſtarum. Hoc mandato iterum ſicut in ſu-
perioribus literis breuiter tota cauſa comprehenſa eſt
prius, vt cauſa Eccleſiæ quę toto ſicut promiſſa eſt terra-
rum orbe diffunditur, à cauſa Cæciliani qualiſcunque
illa fuiſſet ſic diſtingueretur, vt oſtenderetur malos in
I Eccleſia qui vel ignorãter vel pro vnitate pacis toleran
tur à bonis non eis ad mala conſentientibus, obeſſe nõ
poſſe, ſimilitudinibus Euangelicis & exemplo Prophe-
tarum & ipſius domini Chriſti & Apoſtolorum & Epi
ſcoporum & iudicio ipſorum etiam Donatiſtarũ prop-
ter Maximinianiſtas. Deinde ipſius Cæciliani cauſa
non mala fuiſſe certis documentis demõſtraretur, qui-
bus & ipſe & ordinator eius Felix Aptuginenſis, quem
in concilio ſuo crimonoſius accuſauerunt, probaretur
eſſe purgatus. Et cætera quæ mandato eodem conti-
nentur, ſiue de baptiſmo, ſiue de perſecutione quæ ſolet
catholicis obiicere pars Donati. Nam commemora-
ta ibi eſt iterum ſicut in ſuperioribus literis cauſa Ma-
ximinianiſtarum, qua demonſtrarentur Donatiſtæ ſuo
iudicio cuncta diluiſſe, quæ obiicere catholicis, vel de
baptiſmo, vel de perſecutione, vel de communionis cõ
tagione conſueuerunt. Adiectum eſt etiam, vt ſi qua e-
tiam nunc Epiſcopis catholicis morarum interponen-
darũ gratia voluiſſent crimina obiicere, propter finien
dam quæ prius vrgeret cauſam, audienda & diſcutien-
da poſtea differerẽtur, hoc autem, id eſt, vt tota cauſa
& ſuperioribus literis & iſto mandato comprehende-
retur, eo conſilio à catholicis factum eſt, ne forte ſicut
fama iactabat aliquas moratorias præſcriptiones Do- K
natiſtæ ingerere conarẽtur, & forſitan non permiſsi ab
ipſa collatione reſilirent, acta licet breuiter Eccleſię ca-
tholicę cauſa, in conſcriptione geſtorum legẽda rema-
nerent quam timuiſſe intelligerentur, & ideo noluiſſe
conferre. Vndecimo loco cum cognitor interlocu- XI.
tus eſſet in mandato catholicorum, magis diuina teſti-
monia quàm forenſia vincula eſſe prolata, & iuſsiſſet
etiam ſubſcriptiones omnium recitari, conflictus exor-
tus eſt, & aliquandiu productus eſt, cum Donatiſtæ exi-
gerent eorum præſentiam qui mandato ſubſcripſerãt,
obiiciẽtes, quod eis ſuppoſitis qui Epiſcopi non fuerint,
potuiſſent fallere cognitorem, quo præſente ſubſcripſiſ
ſe legebantur, & quòd antiquis cathedris alios Epiſco-
pos addiderint, vt numerus augeretur. Catholici autem
ne ſui præſentarentur reſiſtebant, verentes, ne illi tumul
tum aliquem præpararent per quem prorſus abrumpe-
retur ipſa collatio, quam fieri Donatiſtę nolle omnino
videbantur, maxime quãdo de tempore quaſi iam cau-
ſa lapſa eſſet & audiri non poſſet, præſcribere voluerũt.
Quem tumultum ideo putabantur nondũ feciſſe, quia
ſi fieret, videbãt non poſſe imputari catholicis qui pau- L
ciſsimi aderant, ſed ſibi potius, quorum præſens fuerat
multitudo. Sed voluntati eorum cedẽtibus catholicis,
vt omnes qui ſubſcripſerãt ingrederẽtur, apparuit poſt-
ea hoc ideo voluiſſe Donatiſtas, quia exiſtimabãt non
cõueniſſe Carthaginem tot catholicos, quot ſubſcrip-
tiones oſtendebantur. Hoc autem propterea credidiſ-
ſe putati ſunt, quia catholici non ea pompa qua illi Car
thaginem fuerãt ingreſsi, & ob hoc eos paucos veniſſe
ſuſpicabantur. Duodecimo loco ingreſsis Epiſco- XII.
pis catholicis, quorum præſentia petebatur, omnes ſin-
gillatim recitati & in medium procedentes à Donati-
ſtis recogniti ſunt, vel vicinis ſuis, vel cũ quibus in vno
loco erant, & quicunque recitabantur catholici Epiſco
pi ex his locis, vbi non erat pars Donati, ſatis & ipſis
Donatiſtis notum erat ſe ibi non habere collegas, vel
communionem ſuam, & eſſe illic catholicos, vel quoa
nouerant, vel de quibus audierant in ſuæ vicinitate re-
gionis. Ita factum eſt, vt omnino nullius catholici rẽci
taretur ſubſcriptio de cuius præſentia dubitarent. Sanè
cum ventum eſſet ad nomen Victoriani Muſticani ca-
tholici Epiſcopi & in medium procedens, reſpondiſſe M
ſe habere contrarios duos, Felicianum in ciuitate Mu-
ſticana, & Donatum in loco Turrenſi, exegerũt catho-
lici vt actis conſtaret Felicianum in communione eſſe
Primiani: ipſum enim inter alios cum Maximiniano
damnauerant, damnatorem Primiani & ordinatorem
ipſius Maximiniani, quem poſtea in integro honore
receperant, nec deſtruxerant baptiſmum in eis quos in
Maximiniani ſchiſmate baptizauerat, ſed ad interroga-
tionem catholicorum reſpondere noluerunt, dicentes
non deberę hoc ab eis exigi. Et cum iterum preſsius exi
geretur, dixerunt iam internæ actionis hoc eſſe, & ſe-
cundũ eos interlocutus eſt cognitor, vt hoc quod cœp-
tum fuerat, ageretur, & illud ſi opus eſſet poſtea quæ-
reretur. In ipſa autem diœceſi Muſticana apparuit & ip-
ſos Epiſcopũ alium antiquæ cathedræ addidiſſe, quod
inani inuidia catholicis obiecerant, hoc & in aliis locis
eos feciſſe poſtea declaratum eſt. Tertiodecimo lo XIII.
co recenſitis & recognitis præſentibus catholicis qui
ſubſcripſerant, cognitor obtulit petens, vt conſidentes
potius agerent quàm ſtantes. Donatiſtæ autem recuſa-
uerunt, gratias tamen agẽtes quod talibus ſenibus ob-
tuliſſet cõceſſum, & in ea recuſatione multa dicentes in
laudem

A laudem ſuã: & in laudẽ ipſius cognitoris, quæ legat qui
voluerit in cõſcriptione geſtorũ,pertinet enim ad rem,
quo modo quẽ ſic laudaueruot,vt dicerent,honorificũ,
iuſtum,reuerentẽ,benignũ,cauſam tamen propter prop
ter cuius actionẽ tam multi conuenerãt, apud eum agi
XIIII. nolebant. Quartodecimo hoc maodatũ etiam Do-
natiſtarũ prolatum & recitatũ eſt,breuiter factum,vt hi
quos elegerãt agerent velut aduerſus traditores & per-
ſecutores ſuos. Recitata ſunt etiam eorũ nomina, cum
hoc catholici fieri petiſſent, vt cõſtaret vtrũ apud Car-
thagioem pręſentes ſubſcripſerant. Sed Donatiſtæ mul
to inſtannius hoc vt fieret cognitori extorſerunt,vt eo-
rum quoq; numerus appareret, quod ſe magna intẽtio-
ne velle monſtrabãt.In ea ſane recitatione inuenti ſunt
quidã pro quibus abſentibus alij ſubſcripſerunt. Inuẽtus
eſt etiã vnus qui cũ ſuo nomine recitato oon reſponde-
ret,dixeruot eũ in itinere eſſe defunctũ.Et cum quęrerẽt
catholici,quo modo potuerit apud Carthaginẽ ſubſcri
bere qui fuerat io itinere defunctus,illi diu fluctuauerũt
perturbati,& neſcientes quid reſponderẽt, Nam primo
dixerunt,nõ de ipſo, ſed de alio fuiſſe ſuggeſtũ. Et cum
catholici putaſſeot de alio, id eſt,de clerico eos dicere,
B qui pro mortuo ſubſcribere potuit, quæſitũ eſt,vtrũ cle-
ricus ſuo nomine an illius pro mortuo ſubſcripſerit,ſed
potius reſponderunt ipſum quidem ſubſcripſiſſe pręſen
tẽ, cum octauo kalẽdas Iuoias mandatũ fieret,ſed quo-
niam æger ſubſcripſerat remeantẽ ad propria in itinere
defeciſſe. Quo audito,catholici petierũt ſuperiora eorũ
verba recitari, vt ipſa varietas deprehenſa clareſceret.
Quod cum factũ fuiſſet & appareret,quęſiuit cognitor,
vtrum ſaltem ſub dei teſtificatione firmarẽt eum fuiſſe
Carthagini,quãdo præſentes præſentibus mãdauerit vt
ſubſcriberẽt. Vbi vehemẽtius perturbati reſponderunt,
Quid ſi & alius pro eodẽ appoſuit? Hanc eorum falſita-
tẽ deprehenſam iudicio dei relinquens,iuſſit cætera no
mina recitari. Quibus recitatis, quæſiuit de numero Epi
ſcoporum partis vtriuſq;. Reſpondit officium,nomina
Donatiſtarum Epiſcoporũ eſſe ducenta ſeptuagintano
uẽ,annumeratis etiã illis pro quibus abſentibus alij ſub-
ſcripſerant cõputato & illo defuncto. Catholicorũ autẽ
omniũ præſentiũ nomina eſſe cõſtitit ducẽta octogin-
taſex: Viginti enim nõ ſubſcripſerãt,qui tamẽ ſuã exhi-
bentes præſentiã & in mediũ procedẽtes, niſi quos infir
mitas corporis illic apud Carthaginem tenuit,pręſenti-
C bus geſtis ſe mandare & cõſentire profeſſi ſunt. In loco
ergo collationis,hoc eſt in thermis Gergilionis,quia ip
ſe poſtea locus placuerat, ex his catholicis qui mandato
ſubſcripſerãt & qui pręſentes geſtis mãdauerant,hi ſoli
defuerunt qui illic apud Carthaginem incõmoda vale-
tudine tenebantur. Ex his autem quorum nomina Do-
natiſtarũ ſubſcriptio continebat, nõ ſolum illi deerant
quos apud Carthaginẽ ægrotare reſponderant,ſed etiã
illi pro quibus abſentibus, id eſt,apud Carthaginem nõ
conſtitutis alij ſubſcripſerant. Quoniam itaq; ſe Dona-
tiſtæ de numeroſitate iactabãt,excepto eo quod catho-
licos plures veniſſe Carthagioem cõſtitit, dictum eſt à
catholicis alios Epiſcopos centũviginti nõ veniſſe Car-
thaginẽ, quod quidam eorum ſenectute,quidã infirmi-
tate,quidã diuerſis neceſſitatibus impediti. Quod cum
audiſſent Donatiſtę reſponderunt etiã ſuos multo plu-
res non veniſſe Carthaginem, & multas eſſe apud ſe ca
thedras viduatas Epiſcopis,cũ in ſoa notaria quã cogni
tori dederãt, apertiſſime dixerint vſqueadeo ſe omnes
veniſſe Carthaginem, vt nec grauiſſimos ſenes ætas &
labor potueris deterrere: ebſque ſolos non veniſſe quos

aduerſa valetudo in ſuis ſedib⁹, vel in itinere tenuiſſet. D
Sanè propter cathedras quas Epiſcopis vacuas apud ſe
eſſe dixerunt,reſponſum eſt etiam à catholicis,ſexagin-
ta eſſe quibus ſucceſſores Epiſcopi nondum fuerant or-
dinati,ac per hoc io iſtis vtriuſque partis ſubſcriptioni-
bus & falſitates in Donatiſtis conſtitit fuiſſe deprehen-
ſas,& eorum numerum Epiſcoporum minorem,quan-
doquidem ſoli ægroti non veoerant Carthaginem,pro
quibus tamẽ in itinere egrotaotibus alij ſubſcripſerant,
& omnium oomina cum ipſis etiã pro quibus alij ſub-
ſcripſerant,ducenta ſeptuagintanouem ſubſcriptio cõ-
tinebat. Neq; vllo modo credibile ſit multo plures quã
centum vigioti, hoc eſt, tertiam partẽ omnium eorum
in ſuis ſedibus ægrotaſſe potuiſſe, & ideo noo veniſſe
Carthaginẽ. Quintodecimo loco egreſſis omnibus XV.
qui iam ſuperfluò præſeotes erant, & remaoentibus eis
in quos neceſſarios vtrique delegerant in perendinum
diem collatio dilata eſt vtrorumque cõſenſu, quoniam
dies præſens iam videbatur emenſus.

Collationis primi diei finis.

SECVNDI DIEI COLLATIO. E

PRIMO loco cum die intermiſſo I
ad memoratum locũ ſicut placue-
rat & cõſtitutum fuerat coouenire-
tur,obtulit confeſſum iterũ cogni-
tor deprecans vt fieret. Et mox ca-
tholici cõſederunt, Donatiſtæ autẽ
recuſauerũt. In qua recuſatione,in-
ter cætera id quoq; dixerunt,quod ſcriptũ ſibi eſſet cum
talibus non ſedere. Ad hoc catholici ne moræ fierent,
tunc nõ reſponderunt, ſed opportuniore loco in tertij
diei collatiooe. Tunc ergo etiam ipſe cognitor ſtando
ſe cogniturum eſſe reſpondit. Secundo loco reci- II.
tata eſt notaria quam pridie dederant,petẽtes,vt ſi man
datum catholicorum ederetur,quo cooſiderato poſſent
in diem conſtitutum inſtructi adeſſe,eo quod excepto-
res cum cõſcriptione geſtorum occurrere nõ valerent,
& reſponſio cognitorũ io eadem ootaria,qua iuſſit fieri
quod petebant. Tertio loco cum quæſiſſet cogni- III.
tor,quid etiam de ſubſcriptionibus reſponderẽt: id eſt,
vtrum eis placeret quod edicto propoſuerat,vt proſecu F
tionibus ſuis quiſq; ſubſcriberet: & reſpondiſſent catho
lici, iam in hoc conſenſum ſuum literis expreſſiſſe, illi
ſe multum moueri dixerunt, quòd hoc conſuetudo nõ
haberet. Et cũ cognitor ioterrogaſſet, vtrum eis ſuffice-
ret quòd dati fuerant geſtorũ conſcribendorũ ex vtraq;
parte cuſtodes: dilationẽ petere cœperunt,vt ſibi cõſcri
pta geſta ederentur,& tunc reſpooderent. Hic ortus eſt
diuturnus conflictus cum eis,cum cõſenſus eorum,quo
placuerat vt illo die res ageretur, ſæpe recitaretur ex ta-
bulis. Et cũ ſe notas igoorare dicerent,petentes vt prius
eis ederentur geſta conſcripta, cognitor iuſſit, vt quod
eorũ notarij exceperãt perlatis codicibus qui ſignati cu
ſtodiebantur,eis recitarẽtur,ne contra ſuum cõſenſum
venirent. Cumq; & ipſi ſæpe de geſtorũ editione cauſa-
rentur, quòd exceptores nõ occurriſſent geſta conſcri-
bere: etiam hoc eis reſpõſum eſt,quòd notaria ſua ideo
ſe petiſſe dixerant edi ſibi catholicorum mandatũ,vt ad
præſentem diem inſtructi occurrerent,quia exceptores
occurrere cum geſtorum editione nõ poſſent. Vbi non
inuenientes quod dicerent,voluerunt iterum præſcrip-

G tionem diei refricare, de qua fuerat eis ſatis ſuperq; re-
ſponſum, & inde iam fuerat primo die tranſitum. Sed
tunc eis catholici etiam ad hoc reſponderunt, quod nō
ſolum in edicto cognitoris kalendarum Iuniarum dies
conſtitutus legeretur, ſed etiam ipſi octauo kalendas Iu-
nias ſuum mandatum cōſcripſiſſent. Cum iam tranſiſ-
ſet dies, quo dicebāt agi debuiſſe cauſam, id eſt, quarto-
decimo Kalendas Iunias, dictum eſt etiam ipſum Pri-
mianum ad kalendas Iunias ſe pollicitū occurrere. Quæ
omnia ideo à catholicis dicta ſunt, quod audierant eos
etiam in populo ſuo de hac re inuidioſe locutos, & ta-
men inter hæc omnia illi in petēda dilatione vehemen
tiſſime perſtiterunt. Quod cum vidiſſent catholici ad
hoc eos diu nugari, vt geſta multis verbis onerarentur,
petierunt cognitorem, vt eis quam petebāt dilationem
concederet. Et conceſſa eſt ſex dierum dilatio, reſpon-
dentibus exceptoribus, quando editio geſtorum poſſet
occurrere, & illis promittentibus cum geſta edita fue-
rint ſe ſuis proſecutionibus ſubſcripturos.

Collationis ſecundi diei finis.

H

COLLATIO TERTII DIEI.

TERTIO die collationis, id eſt,
ſexto idus Iunias, ingreſſis partibus:
I. Primo loco, vtrum edita eis geſta
fuerint cognitor inquiſiuit. Reſpō-
dit officium, ſe ante diem quā pro-
miſerat edidiſſe, quod ex vtriuſque
partis cautionibus probaretur. Et
recitatæ ſunt cautiones quibus conſtitit catholicos acce
piſſe geſta octauo idus Iunias hora diei quinta, Donati-
II. ſtas autem eodem die, tertia. Secundo loco cum co-
gnitor iuſſiſſet principale negocium iam proponi, di-
ctum eſt, à catholicis olim ſe agere velle principale ne-
gociū, & hoc eſſe vt crimina, quæ ſolent Donatiſtæ di-
cere in Eccleſiam toto orbe diffuſam, ſi poſſent proba-
rent. Reſpōſum eſt à Donatiſtis vt prius quæreretur qui
eſſent qui agerent, vt moræ fierent de diſcuſſione per-
ſonarum. De qua re cum diu cōfligeretur, catholicis re-
cuſantibus, & vt remotis ſuperfluarum morarum tergi-
uerſationibus ad cauſam veniretur vehementer inſtan-
tibus, contrà Donatiſtæ obnixiſſime contendebant, vt
perſonæ diſcuterētur, & flagitabant, vt exprimerentur
I qui petiſſent ab Imperatore iſtam fieri collationē: Vo-
lebant enim vt conſtaret catholicos eſſe petitores, vt ex
forenſi iure poſſent diſcutere perſonas petitorum, cum
iam in actione prima recitatū fuiſſet catholicorum mā
datum, vbi ſe oſtendebant nō petitores eſſe ſed defen-
ſores aduerſus crimina, quę illi eorū communioni obii-
cere ſolent, cum ipſi prius exegerint, vt Eccleſiæ cauſa
non forenſibus formulis, ſed magis diuinarum ſcriptu-
rarum teſtimoniis ageretur, confeſſique fuerint lecto
catholicorum mandato, ſcripturis ſanctis eos Eccleſiæ
cauſam firmare voluiſſe, ſeque ex eadem diuinæ legis
authoritate viciſſim acturos eſſe promiſerint: Tunc er-
go quaſi obliti quid exegerint, & quid etiam ipſi polli-
citi fuerint, cum de Eccleſiæ criminatione & purgatio-
ne catholici propoſuiſſent agi oportere, cœperant per-
ſonas quærere petitorum, vt eas poſſent ex forenſi iure
diſcutere. Contrà ergo catholici reſiſtebant, & propter
præſcindendas moras quas eos & præparare audierant
& innectere iam videbant, perſeueranter inſtabant,
vt Eccleſiæ cauſa potius ageretur in conflictu. Peruentū K
eſt, vt Imperatoris prǽceptó quo collationē iuſſiſſet fieri
legeretur, vt eo modo petitorū perſona cōſtaret. Vide-
batur enim & cognitori, ne quid Donatiſtis etiā de ipſo
iure forēſi veluti iuſta poſcentibus negaretur, prius pe-
titorū conſtituendas eſſe perſonas. Pręcepto ergo impe
riali recitato, collationē petiſſe catholicos declaratū eſt,
eāque eſſe conceſſam. Tūc Donatiſtę etiā preces quibus
ab eis illa collatio petita eſt, poſtulare cœperunt. Hic cū
eis ipſe cognitor reſponderet, in pragmatico reſcripto
preces inſeri non ſolere: ad id ſe conuerterunt, vt man-
datū catholicorū, quo mandauerant peti ab Imperatore
collationē, eoſdemq; legatos quos ad hoc impetrādum
miſerant, ſibi ederent atq; proderent, aſſerētes diſcutere
ſe debere quæ mādata ſunt, atq; ibi inuenire poſſe man
data catholicorū quę de illis Imperatori locuti ſūt. Hoc
cū intelligerent catholici, ad hoc inquiri vt inuenirētur
occaſiōes quibus prolixi tēporis moræ ac dilationes in-
gererētur, aſſerebant omnino quod peterēt ad cauſā nō
pertinere, quandoquidē collationē ab eis petitā ipſe Im
perator apertiſſime oſtēderet cui cognitorem dederat,
vt ſuperſtitionē manifeſta ratio confutaret. Et vehemē- L
ter vrgebantur, vt remotis omnibus morarū interpoſi-
tionibus, & aliarum interponendarū inquiſitionibus, id
potius ageretur quod ea collatione agi ab Imperatore
præceptū eſt, quam & petitam ab illo & conceſſam eſſe
cōſtabat. Inter hęc etiā de catholico nomine apud quos
potius eſſet, pauca ab vtraq; parte inuicem dicta & obie
cta ſunt, & iuſſum eſt principali cauſæ potius reſeruari.
Et poſt aliquanta identidem cum catholici nominis fa
cta mentione, dicerent Donatiſtę apud ſe potius eſſe ca
tholicā, interlocutus eſt cognitor, ſe interim ſine cuiuſq̄
præiudicio non poſſe aliter appellare catholicos quam
eos appellauit Imperator, à quo cognitor datus eſt, illos
autem quanto magis ſe eſſe catholicos dicerent, tanto
magis iam cauſam ipſam remotis morarum interpoſi-
tionibus agere debere, in qua probare poſſent ſe potius
eſſe catholicos. Hic Donatiſtæ poſt tantas moras & tot
interlocutiones cognitoris contra eos prolatas, exigen
tis vt cauſa potius ageretur, atque teſtantis de legato-
rum perſonis, vel à mandato quod eis iniunctum eſt,
nec ad cauſam aliquid pertinere, nec ſibi aliquid vt hinc
requireret fuiſſe præceptum, dixerunt vt ſi in legatis,
vel mandato quod eis datum eſt manifeſtando falſum,
noluiſſent catholici obtemperare iudicatis, ſaltem hoc
reſponderent, vtrum loco petitorum conſiſterent, mul-
tum mirantibus catholicis, cur eos Donatiſtæ dixerunt M
in edendo legatorum mandato non parêre iudicatis,
cum potius contra ipſos tam multis interlocutionibus
cognitor pronunciauerat. Interrogauerunt ergo catho
lici quibus iudicatis non paruerint. Et Donatiſtis ad
hoc non reſpondentibus, interlocutus eſt cognitor, ad
illud quod de loco petitoris Donatiſtæ quæſierant, ca-
tholici reſponderent. Et reſpōderunt ſe hoc propone-
re, vt crimina quæ ſolent Donatiſtę communioni eorū
obiicere vel probentur, vel diluantur, vt poſſit Donati-
ſtarum ſeparatio, vel defendi, vel corrigi. Tūc cognitor
cū reſponſionē à Donatiſtis exigeret, reſpondit Afros
qui ſe catholicos dicerēt, alienam cauſam velle defen-
dere, hoc eſt, totius orbis Eccleſiam de qua ſibi nihil de-
bere præiudicari, cum inter Afros hoc negociū venti-
letur, & expectare potius Eccleſiam tranſmarinā, vt qui
vicerint, ipſi ad eam pertinere videantur, & ipſi habeāt
catholicum nomen. Sed in fine proſecutionis ſuæ rur-
ſus de perſona petitoris vt ſibi reſpōderetur, poſtulaue-
runt.

A runt. Hic catholici ad vtrunq; breuiter reſponderũt. Et
quia de perſonis iam primo & ſecũdo iudicio quæſtio
fuerit terminata, & quia Eccleſiæ toto orbe diffuſæ, cui
teſtimoniũ perhibet ſcriptura diuina, ipſi non Donati-
ſtæ cõmunicant, vnde catholici merito & ſunt & vocã
tur. Donatiſtę autem reſponderũt, non catholicum no
men ex vniuerſitate gentiũ, ſed ex plenitudine ſacramẽ
torũ inſtitutum, & petiuerunt, vt probarẽt catholici ſibi
cõmunicare omnes gentes. Quod catholici cũ gratiſsi-
me acciperent, & peterent, vt hoc probare permitterẽ
tur, rurſus illi de mandato illo quod legatis iniunctum
eſt, edi ſibi petiuerãt, quęſtionem refricare cœperunt, &
à cauſa Eccleſiæ, quæ iam in medium diſcutienda per-
uenerat, iterũ reſilire, modo mandatũ ſupradictum pe-
tendo, modo de petitoris perſona vt conſtaret inſtan-
do, modo vt de his ipſis quæ petierant iudicaret cogni
tor, exigendo, de quibus iam totiẽs fuerat interlocutus,
& eos illa fruſtra petere pronũciauerat. Sed cognitor,
quanquã viderentur non recte petere, edi ſibi manda-
tum quod legatis iniunctũ eſt, quia id quod ſufficiebat
ad cauſam, collationẽ petitã conceſſamq; cõſtabat, nõ
B ei tamen videbatur iniuſte illos petere vt petitoris per-
ſona conſtaret. Catholici autem videntes, quod iã ſibi
fuerat antea nunciatum, & hoc eorum intentione ſatis
intelligebant, non ob aliud Donatiſtas perſonas quæ-
rere petitorũ niſi vt liceret eis perſonarum diſcuſsione
longiſsimas temporũ & dilationũ moras inſerere, quo-
niam vehementer nolebãt, vt perueniretur ad cauſam
in qua ſe nihil habere quod dicerẽt, ſicut res ipſa vt ſero
poſtea patefecit, pleniſsime ſciebant, Hoc ergo vidẽtes
catholici noluerunt perſonam ſuſcipere petitorũ, aſſe-
rẽtes nõ ſe obiicere crimina, ſed obiecta defendere, quę
cum defendiſſent & falſa eſſe demõſtraſſent, conſequẽ-
ter eos apparere qui ſint & quanta iniquitate ſe ab vni-
tate diuiſerunt Hic Donatiſtæ aſſerebant, quocunque
modo etiam de ipſis criminibus quæ vellent diluere,
vltro catholici cogerent ſibi aduerſarios reſpõdere, pe-
titorum eos habere perſonam. Sed catholici reſponde-
bant ad hoc ſe petiſſe collationem, non vbi obiicienda
diluenda, ſed vbi obiecta diluerent, quoniam & man-
datum Donatiſtarum aduerſus traditores & perſecu-
tores factum erat, & verba Primiani, quando prius à ca
tholicis de collatione conuentus eſt, crimen eis eũ obii
C cere teſtabantur, vbi dixerat, indignum eſt vt in vnum
conueniant filij martyrum & progenies traditorum, &
quanuis tunc cooferre noluiſſent, poſtea tamen in iu-
dicio prẹfectorum ſe audiri & diſcuti velle dixerat.
Quem eorum de collatione conſenſum tenentes catho
lici, hoc vt fieret ab Imperatore petiuerant. Tunc iuſsit
eos cognitor obiecta à ſe crimina iã probare, nec de pe-
tita collatione perſonam petitoris oſtẽdi, ſi etiam vtri-
que petiſſe probarentur. Hic Donatiſtæ identidem pe-
tere cœperũt, vt de perſona pronũciaret. Et pronũciauit
cognitor, dicẽs, Si collationẽ pars vtraque petiuiſſet eũ
eſſe petitorem, qui crimina obiiceret. Et exegerunt Do
natiſtæ, vt probaretur à catholicis verum collationem
vtrique petiuerint. Vbi cognitor cũ dixiſſet, hoc catho
lici probare debebunt, ortus eſt iterum moratorius cõ-
flictus de catholico nomine & Donatiſtarum & Cæci-
lianiſtarum. Deinde obtulerunt catholici geſta habita
in iudicio prẹfecturæ, quibus probarent etiam Donati-
ſtas collationem petiſſe. Quæ cum iuſsiſſet cognitor re-
citari, rurſus illi ad præterita redierũt, & de his vt pro-
nunciaret cogoitor flagitare cœperũt, de quibus totiẽs
pronũciauerat, id eſt, de perſona & de mãdato legato-

rum, quod ſibi vt ederetur totiens ſuperfluo poſtulaue- D
rant. Hoc autẽ agebant, quantũ intelligebatur, timẽtes
ne geſta prẹfectoria legerentur, vbi ſuã cauſam, quibuſ-
dam inconſideratis & temerariis reſpõſionibus vulne-
rauerant. Diu itaque conflictatum eſt ab eis, & maxime
cum ipſo cognitore, cum ipſi peterent edi ſibi mãdatũ
legatis iniunctum, aut pronunciaret eos hoc ſuperfluo
petiuiſſe, ille autem & pronunciaſſe ſe diceret, & pro-
nunciaret hoc omnino ad præſens non pertinere iudi-
ciũ, vbi declararetur imperialibus literis quid petitum
eſſet quidve conceſſum. Et tandem aliquãdo ad iuſſum
eius cœperant geſta præfectoria recitari. Quorũ geſto
rum cum dies & conſules fuiſſent recitati, cõtinuo rur-
ſus Donatiſtæ interruperunt, & eadẽ illa præterita po-
ſcere cœperunt. Sed cum cognitor interloqueretur, de-
bere geſta recitari, vt de petitoris perſona conſtaret, il-
li contra ab initio cœperũt dicere eſſe geſta priora, quę
deberẽt potius recitari. Contra à catholicis dictum eſt
ideo illos nolle vt geſta præfectoria legerentur, quod
in eis proſecutiones proprias formidarent. Obtulerunt
ergo Donatiſtæ geſta proconſularia, & vicariæ præfe-
cturæ, vbi catholici petierãt eos actis municipalibus cõ E
ueniri, vt collatione vtrorumque facta error de medio
tolleretur, longe antequam ipſam collationẽ ab Impe-
ratore petiuiſſent, & his geſtis catholicos volebant oſtẽ
dere, loco aſsiſtere petitorum, quia illic eos dixerãt hæ-
reticos multa contra diuinas leges, humanaſque com-
mittere. Cõtra hoc catholici dicebant, ideo ſe etiã tunc
flagitaſſe collationem, vt contra eorũ crimina pro Ec-
cleſia reſponderent. Itaque petiuerunt ſæpius, vt ſi ea ge
ſta recitanda eſſent, quæ priora eſſe cõſtaret, illa potius
legerentur, vbi Donatiſtæ primitus cauſam Cæciliani
ad Imperatorẽ Conſtantinum per Amillinum * pro- *alias Mercellinum.
conſulem accuſando miſerunt, recitatiſque geſtis quæ
ipſi proferebant non ſunt recitata illa quæ apud præfe-
ctos habita iam cœperant recitari, & cœpit eſſe confli-
ctus, vt ſi ppterea geſta quę Donatiſtę protulerant præ-
lata ſunt geſtis quæ à catholicis prolata fuerant, quia
priora reperta ſunt, vt ipſa potius recitarentur, ſaltem
poſt ipſorũ recitationẽ recitarẽtur etiã illa lõge priora
vbi eos appareret in hac tota cauſa quę agebatur, primi
tus accuſatores extitiſſe per proconſulẽ apud Imperato
rẽ. Iſta ergo ne recitarentur, vehementer Donatiſtę ob-
luctabantur, multis & multiplicibus proſecutionib[9] re-
ſiſtentes, ſicut obluctari fuerant & extorſerant ne illa F
præfectoria legerentur. In hac autem obluctatione ſępe
repetebãt illud iam detritũ & tot interlocutionibus co
gnitoris repulſum, de mãdato legatorũ ſibi edẽdo. Re-
petebant etiam quæſtionẽ quæ fuerat iã antẽ tranſacta,
Vtrum teſtimoniis legis, an publicis geſtis catholici a-
gere mallent: Et dicebant, vt ſi teſtimonia diuinæ legis
eligerent, facerent omnium legũ publicarũ geſtorũque
iacturam, ſi autem publicis legibus & geſtis agere potius
vellent omitterent diuina documenta. Et tamen ſi hoc
eligerent catholici, vt publicorum geſtorum documẽ-
tis potius agerent, dicebant ſe Donatiſtæ nec hoc per-
miſſuros, vt ea quæ catholicis offerebantur geſta lege-
rentur, eo quòd haberent validam tẽporis præſcriptio-
nem, illam ſcilicet, de qua eis fuerat ſufficienter & à ca-
tholicis & ab ipſo cognitore reſpõſum, quia ipſam cau
ſam lapſam & agi iã non poſſe dicebant, quia dies trã-
ſierat quo menſes quattuor complerentur. Vehementer
enim eos timere apparebat, ne geſta legerentur, quibus
doceretur à maioribus eorũ Cæcilianũ apud Imperato-
rẽ primitus accuſatũ, & deinde iudiciis & Eccleſiaſticis

G & imperialibus abſolutum atque purgatum: Hoc eſt, ne
ipſæ cauſa omnino propter quã vétum fuerat, ageretur,
vbi ſe euidentiſsime ſuperari poſſe ſentiebant Sic autẽ
nolebant & timebant, vt hoc etiam cõfiteri cogerẽtur,
dicentes quòd ſenſim, id eſt, paulatim inducerentur
in cauſam, & ad cauſæ interna deducerentur, vt, quod
vtiq; optare deberent, ſi non de inanibus & moratoriis
præſcriptionibus, ſed de ipſius cauſę veritate cõſiderẽt.
Contra ergo catholici cũ vehementer conarẽtur vt ad
cauſam perueniretur, quò eos prorſus nolle peruenire
cernebant, reſpondebant tamẽ iterũ atque iterum eiſdẽ
ipſis quę illi totiẽs iam tranſacta repetebant. Et quoniã
duo erant quę in medium venerant, vnum de editione
mandati quod legatis iniũctum eſt, alterum vtrum diuinis
teſtimoniis, an geſtis publicis catholici agere mallent.
De mandati illius editione & catholici reſponderunt,
nón ad eos, neq; ad pręſentẽ cauſam omnino pertinere.
Ipſe cognitor, quod ſæpius pronũciauerat iterũ
pronunciauit, legatorum perſonam & mãdatum quod
ſuſceperũt omnino ſe nõ poſſe diſcutere, & ab eo quod
ſibi iniunctum eſt nõ debere diſcedere, quãdoquidem
H ſatis apparebat imperialibus literis, quibus iudex huic
cauſæ fuerat conſtitutus, collationem ab Imperatore cõ
ceſſam. De illo autem altero, vbi quærebant quid eligerẽt
catholici vtrum diuina documẽta, an geſta publica
ſæpius catholici reſponderunt, ſi Donatiſtæ hominum
crimina non obiicerent, quæ velut traditoribus obiicere
conſueuerunt, ſed tantummodo id quæreretur, quę,
vel vbi eſſet Eccleſia, nihil ſe acturos publicis geſtis, ſed
ſcripturarum diuinarum tantummodo teſtimoniis: ſi
autẽ in illa hominũ accuſatione & criminatione perſiſterent,
quia & ipſi iſta niſi talibus geſtis demonſtrare
nõ poſſent, ſine dubio & catholicos huiuſmodi crimina
geſtis publicis defenſuros: Aliter enim iſta nec accuſari
poterãt, nec defendi. Hæc eis ſæpius & à catholicis
& ab ipſo cognitore repetita & inculcata ſunt, multis
& variis modis multarum perſecutionum, illis ad eadem
redeuntibus & eadem repetentibus ne ageretur
cauſa, & ne geſta legerentur quæ iam in manibus eſſe
cernebant. Sed aliquando euicit cognitor tam longas
obſtinationes, & iuſsit recitari quæ à catholicis data
ſunt, & cœpit tandem agi cauſa propter quã tot Epiſcopi
partis vtriuſque conuenerant. Quod mirabiliter factũ
I eſt, vt cum Donatiſtæ propterea quærerẽt petitoris
perſonam ne perueniretur ad cauſam, ipſa inquiſitio
petitoris ſubito in medium mitteret cauſam.

III. Tertio ergo loco hæc acta ſunt. Lecta eſt relatio Mer-
alias Amillini. cellini proconſulis ad Imperatorẽ Conſtantinũ, quam
quærentibus Donatiſtis vnde prolata ſit, catholici reſponderũt,
in archiuo proconſulis ſi dubitarẽt, eſſe quęrendum.
In qua relatione euidentiſsime continetur ipſos
primitus ad Imperatorẽ Cõſtãtinum per memoratum
proconſulem ea quæ Cæciliano crimina obiiciebant,
accuſando miſiſſe. Qua perlecta, Donatiſtæ quærere
cœperunt quẽ ſibi catholici dicerent patrem. Quibus
cum ab eis eſſet reſponſum ſecundũ Euangeliũ, vbi
Matth.23. ſcriptum eſt, Ne vobis dicatis patrem in terra, vnus eſt
enim pater veſter deus: etiam hoc audito nihilominus
quærere cœperunt, vtrum eis Cæcilianus pater eſſet, an
mater. Cum iam dictum fuiſſet à catholicis, nec patrem
ſibi eũ eſſe nec matrẽ, ſed fratrem, ſiue bonum, ſi bonus
eſſet, ſiue malum, ſi malus eſſet, quia & malus propter
ſacramenta communia frater eſſet. Hinc aliquãto diutius
conflixerunt, Donatiſtis eadem repetẽtibus, & catholicis
eadem reſpondẽtibus, Nam & hoc obiecerunt
Donatiſtæ, quo modo diceret Apoſtolus, Et ſi multos K
pædagogos habetis in Chriſto, ſed nõ multos patres: In 1.Cor.4.
Chriſto enim Ieſu per Euangelium ego vos genui. Et
reſponſum eſt à catholicis, hoc honorificentię cauſa dictum
propter Euangelicum miniſteriũ quod diſpenſabat
Apoſtolus, Nam patrem ad fidem ſalutemque æternam
nõ eſſe niſi deum. Neque enim poſſet contrarium
Chriſto Apoſtolus loqui, vt cũ ille diceret, Ne vobis dicatis
patrẽ in terra, vnus enim pater veſter deus: contrà
Apoſtolus tanquam reſiſtens verbis Chriſti patrem ſe
diceret eorum quibus annunciauerat Euangelium, niſi
eſſet vtique diſtinguendum, quid diuinæ gratiæ, quid
humanæ honorificentiæ cauſa diceretur. Quæſierunt
etiam quis ordinauerit Auguſtinum, neſcio quas ſicut
iactabatur, calumnias præparantes, Vbi cum eis intrepide
reſponderet à Megallio ſe ordinatum, qui tunc fuerit
primatus Epiſcoporum in Numidia Eccleſiæ catholicæ,
& vrgeret inſtanter, vt iam proferrẽt quæ præparauerunt,
vt ibi etiam calumnioſi demonſtrarentur,
illi intentionem in aliud detorſerunt, redeuntes ad Cæ
ciliani perſonam, quam dicebant catholicæ Eccleſiæ
non obeſſe etiam ſi vera eius crimina monſtrarentur: L
& tamen etiam ipſa non poſſe vera monſtrari. Tũc itaque
Donatiſtæ protulerunt literas, quas ab vniuerſo
concilio ſuo ſe accepiſſe dicebant, quibus reſponderetur
mandato catholicorum, quod primo die actionis
fuerat allegatum, & die ſequenti antequam ad ſecundam
actionem die tertio veniretur, data notoria Donatiſtæ
edi ſibi popoſcerant, vt inſtructi poſſent ad cognitionem
venire. Et fortaſſe propter has literas diligenter
ſcribendas etiam ipſa ſecunda actione dilationem
petiuerunt, quæ illis ſex dierum conceſſa eſt.

Quarto itaque loco hæc acta ſunt, lectæ ſunt ſu- IIII.
pradictæ literæ Donatiſtarum, quibus conati ſunt reſpondere
mandato catholicorum, quod geſtis primæ
actionis inſertum eſt. Cui mandato nõ eos potuiſſe reſpondere
inueni, & qui vtraque legere & conſiderare
voluerit, comperiet, quia teſtimonia ex lege & prophetis
& pſalmis & apoſtolicis atque euãgelicis literis deprompta,
quibus oſtenditur Eccleſia catholica per totum
mundum diffundi incipiens ab Hieruſalem, vnde Luca.24.
in propinqua & longinqua creſcendo etiam in Africam
venit, & in alia loca & ciuitates per quas primitus M
dilatata eſt, in quibus multæ Eccleſię ad ipſam vnicam
pertinentes, apoſtolico labore fundatæ ſunt, quibus Donatiſtas
non communicare manifeſtum eſt, non ſolum
non pertractare, ſed omnino nec attingere voluerunt,
nec aliquod teſtimonium in tam prolixa epiſtola
ſua proferre auſi ſunt de ſcripturis ſanctis, quòd aſſererent
Eccleſiam partis Donati eſſe prædictam & prænunciatam,
ſicut tam multi catholici protulerunt pro
Eccleſia cui communicant, quæ incipiens ab Hieruſalẽ
toto orbe diffunditur. Has ergo partes teſtimoniorum
tantorum cum omnino non attigiſſent, ſed tanquam
in illo mãdato catholicorũ, cui reſpondere videbãtur,
dicta non fuerint, prætermiſſent, illud oſtendere tentauerũt
prolatis multis teſtimoniis diuinarum ſcripturarũ,
quòd Eccleſia dei non cũ malorũ hominũ cõmixtione
futura prædicta ſit: & tamen poſtea cũ ad euangelicã ſimilitudinẽ
veniſſent, quã catholici in mãdato ſuo poſuerãt
de retibus in mare miſsis, quibus cõgregari dixit
dominus oia genera piſciũ, & bonos à malis in littore, Matth.13.
hoc eſt, in fine ſeculi ſeparari: etiã ipſi faſsi ſunt in Eccleſia
eſſe permixtos ſaltem occultos malos. Zizania vero
inter triticũ nõ in Eccleſia, ſed in ipſo mundo permixta
dixerunt,

Matth. 13. dixerunt, quoniã dominus ait, Ager eſt hic mũdus. De
A area ſanè cui paleam catholici dixerant vſque ad tẽpus
vẽtilationis admixtam, tanquam omnino in Euangelio
nihil tale ſcriptum ſit, exponere ſimilitudinẽ iſtam nec
conati quidem ſunt, ſed quaſi hoc à ſeipſis catholici di-
xerint, eam tantũmodo reprehenderunt, velut ex teſti-
Hiere. 23. monio Hieremiæ Prophetę qui ait, Quid paleis ad triti-
cum? non attendentes vnde hoc ille dixiſſet, Non enim
aiebat de Eccleſia, ſed de diuinis Prophetarũ viſionibus
& humanis ſomniis, ne vllo modo cõpararentur. Illam
Matth. 25. quoque ſimilitudinem de ouibus & hædis qui ſimul pa
ſcuntur, & in ſeculi fine ſegregabũtur, quam inter alias
catholici ex Euangelio poſuerãt, omnino attingere no-
luerunt. Neque enim poterant illic dicere etiam hædos
à paſtoribus in communibus paſcuis ignorari, ſicut dixe
rant inter retia piſces malos in mari à piſcatoribus non
videri. Item cũ catholici in mãdato ſuo volentes oſten
dere toleratos à bonis in Eccleſia malos, nec bonos ma
lorum cõtagione pollutos, commemoraſſent exempla
Prophetarũ & ipſius domini Chriſti & Apoſtolorũ, &
poſt hæc etiam bonorũ Epiſcoporum, & iudicio ipſorũ
quoque Donatiſtarum, qui quoſdam ſuorum in Maxi-
B miniani ſchiſmate poſitos negauerũt Maximiniani cõ-
tagione pollutos. Illi in ſuis literis ad hæc reſpondere
conati de Prophetis & de domino Chriſto & Apoſto-
lis, quodcunque dixerunt, de Epiſcopis autem & Maxi-
minianiſtis ſiluerunt. In Epiſcopis enim premebantur
authoritate Cypriani, cuius verba ex epiſtola eius prola-
ta catholici in ſuo mandato poſuerunt, quibus manife-
ſtiſſime oſtẽdebatur, & præcepiſſe vt pro vnitate in Ec-
cleſia mali tolerarentur, nec propter ipſos Eccleſia relin
queretur, & quoſdam collegas ſuos etiam ipſum à quo-
rum malis moribus longe abhorrebat, & de quorum fa
ctis peſſimis non tacebat, in Eccleſia toleraſſe. Huius er-
go authoritate oppreſſi Donatiſtæ, cum de Prophetis &
domino Chriſto & Apoſtolis aliquid dixiſſent, ad hoc
tamen non tolerandos in Eccleſia permixtos malos de
Ioan. 6. Epiſcopis omnino nihil dicere voluerũt. Et tamen etiã
Philip. 1. de Iuda traditore, & de iis quos Paulus tolerauit per in-
uidiam Chriſtum annunciantes, ipſe Cyprianus ſic in-
tellexit, ſic ſcripſit, quemadmodũ ea catholici in ſuo mã
dato poſuerũt, quòd & dominus Iudam ad exemplũ ma
lorum in Eccleſia tolerãdorum pertulerit, & Paulus eos
C de quibus talia dixit, non extra ſed intra Eccleſiam ſu-
ſtinuerit, de Maximinianiſtis autem quid reſponderent
cum adhuc homines viuerent, de quibus poſſent aper-
tiſſime facillimèque cõuinci. Proinde ad illud quod in
mandato ſuo catholici dixerãt, eoſdem Maximiniani-
ſtas à Donatiſtis per iudicia publica baſilicis pulſos, vt-
cunque reſpondere conati ſunt, non ſe criminaliter ac-
cuſaſſe, aut ad cõmunionem ſuam inuitũ aliquem coë-
giſſe, ſed res ſuas vel ſuorũ ciuiliter repetiſſe, obliti quòd
Primianus aliquando dicendũ apud acta mandauit, Illi
auferunt aliena, nos intermittimus ablata. Ad illa vero
quæ de Maximinianiſtis in catholicorum mãdato di-
cta ſunt, quòd à ſe dãnatos in integro honore ſuſcepe-
rint, quòd Maximiniani ſocios ab illo pollutos eſſe ne-
gauerint, quod baptiſmũ ab eis in ſchiſmate datum ap-
probare potius quàm reſcindere atq; iterare maluerint,
nec leuiter reſpondere tentauerunt: ſed illa omnia mi-
ro quodam ſilentio tanquam dicta non fuerint, tranſie-
runt. De ipſo etiam baptiſmo, quòd in illo mandato à
catholicis dictum eſt Apoſtolum de quibuſdam dixiſſe,
Roma. 1. Veritatem in iniquitate detinent: vt oſtenderetur fieri
poſſe, vt nõ deſtruenda veritas in deſtruenda iniquitate
teneatur, aut non intellexerunt, aut id quod ipſi intelle- D
xerant, ne ab aliis intelligeretur, verbis ſuis obſcurare
voluerunt, dicentes, hoc Apoſtolum de gentiliũ errore
dixiſſe, quaſi ad rem pertineat, de quorũ errore dixerit:
cum tamen oſtenderit poſſe veritatẽ in iniquitate deti-
neri, vt hæc duo cum in vno homine inuẽta fuerint, &
approbetur veritas & iniquitas corrigatur: ſicut catho-
lica facit, cum agnoſcit in Donatiſtis & amplectitur ſa-
cramenti veritatẽ, deteſtatur autem in eis & corrigit hæ
reticam iniquitatem. Et illud quod à catholicis in man-
dato dictũ eſt, nõ ideo deſtruendum baptiſmũ Chriſti,
quia eũ etiã hęretici tradunt, ſicut nõ ideo negandus eſt
Chriſtus, quia eũ etiã dæmones confitẽtur: ſimiliter aut
nõ intellexerunt, aut obſcurare voluerũt, dicẽtes catho-
licos contra martyres locutos, non tamen exprimentes
quos martyres dicerẽt. Dicẽtes etiã eos dæmoniis velle
cõmunicare: quaſi hęreticis cõmunicetur quãdo eorum
anathematizatur iniquitas, quamuis in eorum conſecra-
tione inuentus baptiſmus non deſtruatur: ſicut anathe-
matizatur iniquitas dæmonum, quamuis in eorum con-
feſſione auditum nomẽ domini non negetur. De per-
ſecutionibus etiã quas perpeti ſe querũtur, multa in ſuis
literis poſuerunt: nec tamen reſpondere auſi ſunt ad il- E
lud quod mandato catholicorum dictum eſt, quòd ipſi
primitus apud Conſtantinũ Imperatorem accuſauerũt
Cæcilianum, qui de Imperatorum legibus conquerũtur
inuidiam catholicorum exaggerantes, ſiue mortes, quas
eorum Circumcelliones ſibimetipſis inferunt, ſiue om-
nia quæ non pro communione Donati, ſed pro ſceleri-
bus quibus violenter ſæuiunt, nefarieq; viuunt per leges
publicas diſciplinasq; patiuntur: ſicut etiã de oppido Va
gaitano cõmemoraſſe auſi ſunt, vbi manifeſtatum eſt,
quanta mala commiſerint, & quàm minora perpeſſi
ſunt. Ad illud quoque in catholicorum mandato, quod
dictum eſt de purgatione & abſolutione Cæciliani &
Felicis Aptuginenſis, de quorum criminibus apud im-
peritos ſolebant catholicis magnã inuidiam concitare:
cum illic tota cauſa propter quam venerant verſaretur,
nihil omnino reſpondere in tam prolixis literis volue-
runt, quia & in eo quod dicebant & diuinis teſtimoniis
velut aſtruebãt, nõ eſſe malos in Eccleſia tolerãdos, ſed
ab eis recedendum propter contagium peccatorũ, ita ſe
dicere demonſtrabãt, vt tamen ignoratis peccatis alie-
nis neminem maculari poſſe faterẽtur. Hoc enim & de
malis piſcibus dixerant, quòd ſicut illos latẽtes in fluti- F
bus, quamuis iam inter retia nõ vident piſcatores, ſic la-
tentes malos in Eccleſia neſciunt ſacerdotes, & ab eis
ideo minime polluuntur. Nec tamen vel leuiter vel te-
nuiter in tam prolixis & tanta dilatione accepta cũſcri
ptis literis probare conati ſunt, quod maxime in man-
dato catholicorũ commemoratũ eſt, vt probarent non
ſolũ vera eſſe crimina Cæciliani, nam hoc parũ eſt, ſed
etiã Eccleſiæ, quæ per omnes gentes vſque ad terræ ter-
minos dilatatur, ea probari & innoteſcere potuiſſe, vt
cõſequenter ſaltẽ ſecundum ipſos poſſet cognitorũ pec
catorũ contagione maculari. Cum itaq; literæ Donati-
ſtarũ recitatę fuiſſent, voluit cognitor, vt etiã quæ catho
lici recitanda dederant legerentur. Sed Donatiſtę ad ea
quæ ſcripſerãt vt reſpũderetur flagitare cœperũt. Quod
& catholici magis volebant, ne illæ literæ ſic manerent
quaſi eis nõ potuerit reſponderi. Incipientibus ergo ca-
tholicis reſpondere, Donatiſtę interrumpere & obſtre-
pere cœperunt, ne perpetuus reſpõdentis ſermo decur-
reret, ſicut eorũ literę nullo interpellãte fuerãt recitatæ.
Volentibus ergo catholicis diuina teſtimonia quæ ipſi

G poſuerant,& ea quæ illic commemorauerant oſtĕdere
quemadmodum eſſent accpienda,ne inter ſe deprehĕ-
derentur eſſe contraria, cum eſſent vtraque diuina, &
vtiq; conſona nō diſſona eſſe deberĕt,primitus de areæ
ſimilitudine cœperunt dicere, Tunc Donatiſtę interrū-
pentes dixerunt, quòd de area non legeretur in Euan-
gelio ſcriptum.Cūque expreſſius à catholicis locus Euā
gelij commemoraretur, rurſus irrūpendo dixerunt oc-
cultos malos dictos eſſe paleam poſtea ventilandam.
Inde inter ſtrepitus & interruptores eorum de zizaniis
& tritico diſſenſio nata eſt propter mundi nomĕ,quod
Donatiſtæ nolebant intelligi Eccleſiam , quia ſcriptum
Matth.13. eſt,Ager eſt hic mundus. Et multa teſtimonia protule-
runt,quibus ſancta ſcriptura mundum non niſi malos
1.Ioan.2. commemoraſſet,ſicuti eſt,Qui dilexerit mundum,non
eſt charitas patris in illo : & cætera talia,vt quaſi ex hoc
oſtenderent mundi nomine Eccleſiam ſignificari mi-
nime potuiſſe.Contrà catholici alia teſtimonia profe-
rebant,quibus in bono mundi nomine eſſe poſitum o-
2.Cor.5. ſtenderetur, ſicuti eſt, Deus erat in Chriſto mundum
reconcilians ſibi: & cætera huiuſmodi, vbi oſtenderetur
Eccleſia,quoniam ipſa vtique per Chriſtum recoocilia-
tur deo. Et hæc agebantur, catholicis ſermonem ſuum
proſequendo perpetuare conantibus:illis autĕ ne id fie-
ret perſtrepentibus,cū ſuam reſponſionem non reſerua
rent,ſicut catholici fecerant cum eorū epiſtola legere-
H tur,ſed crebras contradictiones interponĕdo,ne catho
licorum proſecutio imperturbata procurreret,impedi-
rent.Flagitantibus itaque patientiam eorum catholicis,
& per multas cognitoris interlocutiones vix impetrā-
tibus,reſponderunt literis eorū,oſtendentes multis ſan
ctarum ſcripturarum teſtimoniis & exemplis malos in
Eccleſia ſic non eſſe permixtos,vt quamuis debeat vigi-
lare Eccleſiaſtica diſciplina,ad eos nō ſolum verbis ſed
etiam excommunicationibus & degradationibus cor-
ripiendos,tamen non ſolum in ea latentes neſciantur,
ſed plerūque propter pacem vnitatis etiam cogniti to-
lerentur:ſic oſtendentes diuina teſtimonia cōſonare,vt
& illa quibus cōmendaretur Eccleſia cum malorū com
mixtione,hoc tĕpus eius ſignificarent,qualis eſt in præ-
ſenti ſeculo,& illa teſtimonia quibus cōmendatur non
habere cōmixtos malos, illud eius tempus ſignificarĕt,
qualis venturo ſeculo in æternum futura eſt,ſicut nunc
mortalis eſt,id eſt,ex mortalibus hominibus cōſtat : tūc
autem immortalis erit, quando in ea nemo morietur,
ſicut ipſe Chriſtus iſto tempore fuit pro illa mortalis,
I poſt reſurrectionem autĕ iam non moritur,& mors illi
vltra nō dominabitur,quod etiam Eccleſiæ ſuæ in fine
ſeculi præſtiturus eſt.Hæc duo tempora Eccleſiæ , quæ
nunc eſt,& qualis tunc erit, ſignificata eſſe etiā duabus
piſcationibus,Vnum ante reſurrectionem Chriſti,quā-
Luca.5. do mitti iuſſit retia,nec ſiniſtram,nec dexteram nomi-
nans partĕ,vt nec ſolos malos,nec ſolos bonos,ſed cō-
mixtos bonis malos intra retia ſuorum ſacramĕtorum
Ioan.21. futuros doceret,Poſt reſurrectionem autĕ quādo iuſſit
retia mitti in dexteram partem,vt poſt reſurrectionem
noſtrā bonos ſolos in Eccleſia futuros intelligeremus,
vbi vlterius hæreſes & ſchiſmata non erunt,quibus mo
Luca.5. do retia dirumpuntur. Nam & Euangelium non tacuit
in prima piſcatione cōmemorare retia eſſe dirupta, &
in nouiſſima dictum,Et cū tam magni eſſent piſces, re-
Ioan.21. tia non ſunt dirupta:De tali Eccleſia dictum eſſe, quòd
per illam non erat tranſiturus incircuncíſus & immun-
dus.Ad immundos enim pertinere ſchiſmaticas ſepa-
rationes,quia tunc non erunt,quia retia non ſunt diru-
pta.Hoc etiam ſignificaſſe,quòd coruus auis immunda K
exierit de arca,& nō redierit. Quæ tamen arca exeunte *Gene.9.*
coruo non vtique omnibus immundis animalibus
caruit,ſed in ea fuerunt & munda & immunda vſq; ad
diluuium,ſicut in Eccleſia boni & mali vſque ad ſeculi
finem. Sed ſicut non de immundis ſed de mundis ani- *Ibidem.*
malibus Noë obtulit ſacrificiū,ita non ij qui mali ſunt
in Eccleſia,ſed ij qui boni ſunt perueniunt ad eum. De
Prophetis etiā , quia dixerant Donatiſtæ in literis ſuis
non eos communicare illis in quos mala tanta dixerūt:
Reſponderunt catholici, quòd vnum templum fuerit
quo vniuerſi vtebantur,nec quemquam Prophetarū qui
tanta dixerūt in malos,conſtituiſſe ſibi aliud templum,
ſacrificia,ſacerdotes . Et quod Donatiſtæ in literis ſuis
poſuerant teſtimonia ſcripturarum, quibus oſtenderĕt
ad peccata parentum etiam filios pertinere, cum hoc
vtique nunquam recte intellectū ſit, niſi de iis filiis qui
parentum iniquitates imitarentur . Reſponderunt ca-
tholici,Cum tantum in illum populum & acerba dicta
ſint diuinis eloquiis,quę etiā ipſi in ſuis literis cōmemo
rauerūt, vt quaſi nullus illic remāſiſſe videretur bonus,
non ſolum ibi fuerunt iidem ipſi Prophetę ſancti,verū-
etiam ex ipſo populo exorti erāt,quos ipſe dominus in L
ſuæ carnis aduentu laudabiles reperit,ſicut fuerunt Za- *Luc.1.& 2.*
charias & Helizabet,& ſicut Ioannes filius eorum, ſicut
Simeon ſenex & Anna vidua. Vnde apparet quā impie,
quàm calūnioſe obiicerĕtur catholicis toto orbe diffu-
ſis crimina Cæciliani,cum Simeoni & Annæ & cæteris
talibus obiici non poſſent crimina illius populi in quo
nati fuerant ſacramĕtis eiuſdem populi conſecrati, quæ
crimina eidem populo non humana opinio,ſed ſermo
diuinus obiecerat. Commemoratum eſt etiam teſtimo
niū propheticū,vbi ſignati ſunt,ne cū malis perirĕt, qui *Ezech.9.*
gemebāt facinora,quę fiebant in medio eorū: nec tamĕ
corporaliter ſeparati ſunt. Deinde vbi cōmemoratū eſt
qualis ſeparatio bonis hoc tempore ab impiis & malis
fieri debeat,nec communicetur peccatis alienis corde
videlicet & vitæ morumque diſſimilitudine, nec aliter
intelligi debere quod ſcriptum eſt, Exite de medio eo- *Eſaia.52.*
rum,recedite inde,& immundum ne tetigeritis : id eſt,
diſcernimini aliter viuendo & immundiciæ non con
ſenſeritis:ibi etiam opportuniſſimo loco reſponſum eſt
Donatiſtis ad illud quod dixerant, cum eos peteret co-
gnitor vt ſederĕt, ſcriptum ſibi eſſe, vt cum talibus non
ſederent. Dictum eſt enim à catholicis cum eorū literis
reſponderent,non ſic intelligendam eſſe ſeparationem
à malis hoc tĕpore, quemadmodū illi intellexerant,qui M
ſecum tanquā cum impiis nō ſederunt,quia ſcriptū eſt,
Non ſedi in conſilio impiorū:cum vtiq; ſi impios puta- *Pſal.25.*
rent nec illud quod in eodĕ Pſalmo conſequenter pro-
hibetur,facere debuerunt, Nam ibi ſequitur, Et cum ini-
qua gerentibus non introibo. Cum ergo illi intraſſent
cū eis quos impios putarent,quare non etiam ſederunt,
vt in vtroq; non corporalem ſed ſpiritalem conſeſſum
& ingreſſum deuitaſſe viderĕtur, Ibi commemorata eſt
etiam cauſa Maximinianiſtarum totiens iam illis obie-
cta,vbi & ſe & illos quibus dilationĕ dederunt in Ma-
ximiniani ſchiſmate poſitos eiuſdem in damnatione
Primiani ſocios , tamen illius contagio dixerunt non
eſſe pollutos , qui Cæciliani criminibus orbem Chri-
ſtianum vſque ad terminos terrę periſſe contenderent.
Ad hæc Donatiſtæ cùm validiſſimis ſcripturarum do-
cumentis & exemplo ſuo de Maximinianiſtis reſpon-
dere non poſſent, ad illud quòd iam peractum fuerat
redierunt,dicentes mundum non bene intelligi Eccle-
ſiam

A ſiam, in qua ſimul & triticũ & zizania iuſſa ſunt creſce-
re,cum catholici & tot teſtimonia diuina iam cõmemo
raſſent, quibus oſtẽderetur mundus etiã in bona ſigni-
ficatione poſitus,& in ea non niſi Eccleſia poſſet intelli
gi, & quomodolibet acciperetur mundus,quãdo vtrũ-
que ſemen per mundum creſceret, non debere propter
zizánia totius mundi triticũ deſeri. Cum ergo hæc iam
dicta fuiſſent, & quæſtio ipſa iam terminata videretur,
αὐτὰ δι' αὐτῶν. ad eam rurſus ſumma inopia redierunt eadem per ea-
dem replicantes, quærentes quo modo potuerit diabo-
lus in Eccleſia ſeminare zizania, Deinde calumniantes
quòd duas Eccleſias catholici dixerint, vnã quæ nõ ha-
bet permixtos malos, aliam quæ poſt reſurrectionẽ eos
non eſſet habitura,veluti non iidem futuri eſſent ſancti
cum Chriſto regnaturi,qui nunc pro eius nomine cum
iuſte viuunt tolerãt malos. Ad hæc catholici reſponde-
runt,etiam ipſos iam fuiſſe confeſſos eſſe in Eccleſia vel
occultos malos, & viciſſim quæſierũt,quo modo eos in
Eccleſia diabolus ſeminauerit, quod illi quaſi fieri non
poſſet de zizaniis requirebant. Repetierunt etiã catholi
ci teſtimonium Cypriani,qui eandẽ euangelicam ſimi-
litudinem nõ aliter intellexit,quã vt in Eccleſia diceret
B eſſe zizania,nec latere ſed cerni. Contra quod teſtimo-
niũ illi omnino nihil auſi fuerant reſpondere, cũ autho
ritatẽ Cypriani tanti habeãt, vt per illam conẽtur defen
dere,quòd male de iterãdo baptiſmo ſentiunt & faciũt.
De duabus etiã Eccleſiis calumniã eorum catholici refu
tarunt identidem , expreſſius oſtẽdentes quid dixerint,
id eſt,nõ eam Eccleſiam quæ nunc habet permixtos ma
los alienã ſe dixiſſe à regno dei,vbi nõ erunt mali com
mixti , ſed eandem ipſam vnam & ſanctam Eccleſiam
nunc eſſe aliter, tunc autem aliter futuram,nunc habe-
re malos mixtos,tunc non habituram,ſicut nunc mor-
talem quod ex mortalibus cõſtaret hominibus,tunc au-
tem immortalem , quòd in ea nullus eſſet vel corpore
moriturus: ſicut non ideo duo Chriſti, quia prior mor-
tuus poſtea non moriturus. Dictum eſt etiam de homi-
ne exteriore & interiore : quæ cum ſint diuerſa,non ta-
men dici duos homines,quanto minus dici duas Eccle
ſias , cum iidem ipſi qui nunc boni tolerant permixtos
malos & reſurrecturi moriuntur , tunc nec mixtos ma-
los habituri ſint , nec omnino morituri . De ipſo quo-
que numero , quoniam Donatiſtæ ſcripturarum teſti-
monio vnam Eccleſiam commendauerunt,velut con-
C tra duas quas catholicos affirmaſſe iactabant, reſpõſum
eſt à catholicis , etiam multas Eccleſias in ſcripturis in-
Apoca.1. ueniri dictas,& ſeptem ad quas Ioannes ſcribit,quæ ta-
men multæ illius vnicæ membra eſſe intelligerentur,vt
hinc apparet, multo minus ſibi debere obiici duas,cùm
eãdem ipſam vnam dixerint,non talem nunc eſſe qua-
lis in reſurrectione futura eſſet , quandoquidem Apo-
ſtolicis literis non obiiciantur multæ , ex quibus ipſa
vna conſtaret . Ad hæc Donatiſtæ rurſus , eandem re-
plicare non deſtiterunt, inſuper adiicientes & inuidio-
ſe iactantes, quòd Eccleſiam mortalem catholici dixe-
rint, & ideo negantes eam mortalem eſſe, quia trinitas
immortalis eſt, cuius gratia cõſecratur Eccleſia. Et quia
Chriſtus ideo pro ea mortuus ſit,vt eã faceret immor-
talem quaſi catholici dixerint, non eam fieri immorta-
lem gratia dei & effuſa pro ea ſanguine ſaluatoris , ſed
tẽpora eſſe diſcernenda dixerunt,præſens videlicet quo
moriuntur omnes ſancti , ſicut mortuus eſt ipſe Chri-
ſtus : & futurum , quo reſurgent & nullo morituro vi-
uent cum illo , qui iam reſurrexit , Hæc inter eos cum
agerentur & quanuis manifeſta atque dilucida Dona-

tiſtis certantibus ſuperflua replicarentur , promiſit co- D
gnitor de his ſe quæ ſatis audiſſet extrema ſententia iu-
dicaturũ, & iuſſit illud agi potius vnde extiterit prima
cauſa diſſidij. Tunc Donatiſtæ vrgere cœperunt, vt de
his quæ audiſſet primitus iudicaret . Quod cum etiam
catholici exigerent,& ille in eo quod dixerat permane-
ret , iuberẽtque illud agi potius , vt cauſa primi diſſidij
monſtraretur,petierunt catholici,vt quæ offerebant re-
citarentur . Quod cum fieri præcepiſſet , obnixius Do-
natiſtæ reſiſtere cœperunt,& cogere vt iam de cognitis
iudicaret,eadem quæ tranſacta fuerant repetẽtes,& ad-
dentes,quòd omnino iudicare de illa cauſa nõ deberet
quã volebat agi recitatione eorũ,quæ à catholicis obla-
ta fuerãt recitanda,dicentes huius cauſæ Chriſtũ iudicẽ
eſſe debere, & inuidiã facientes catholicis,quod homi-
nem petiuerant iudicem dicẽtes etiam ſolita de perſe-
cutionibus quas perpeti viderẽtur. Ad hoc catholici re-
ſponderũt, Nec de homine iudice poſtulato eos debere
facere inuidiam , qui & de cauſa Maximinianiſtarũ iu-
dicauerunt,nec eam Chriſto iudici ſeruauerũt,& ipſam
Cæciliani cauſam primitus ad hominẽ, hoc eſt, ad Im-
peratorem Conſtantinum accuſantes miſerunt. Nec de
perſecutionibus,quod aliquid ab Imperatoribus pro Ec E
cleſia catholici peterent , cum eorum Circumcelliones
ducibus clericis tam horrẽda mala committerent . Vbi
fruſtra reſponderunt, nihil hoc ad ſacerdotes pertine-
re , cum clericis ducibus illi talia feciſſe aſſerebant . Ibi
etiam cum dictum eſſet, quòd calce & aceto humanos
oculos perſecuti ſint, in quo ſcelere diabolum crudeli-
tate peruicerunt,qui hoc in ſancti viri carne non fecit,
quam in poteſtatem acceperat affligendam: hic Dona- Iob.2.
tiſtæ quęſierunt vtrum qui faciunt filij eſſent diaboli,an
qui patiuntur,quaſi catholici aliud quàm paſſiones ſuas
dixerint immaniſſimas à clericis & Circumcellionibus
eorũ. Veruntamen etiam hic nõ prætermiſerunt catho-
lici occaſione oblata eis , Maximinianiſtas obiicere, &
dixerunt ſecundum eorũ ſententiam meliores eſſe Ma-
ximinianiſtas quos apud tres vel eo amplius proconſu-
les perſecuti ſunt,Illi enim ſi paſſi ſunt, victi fecerunt. Et
vrgebant catholici vt reſponderẽt vtrum ex ipſis quos
damnauerant & perſecuti ſunt,non ſuſceperint Felicia-
num, & vtrũ non eũ habeant in collegio ſuo. Ad quod
illi obiectum ſicut ſemper omnino obmuteſcentes in a-
liud ierunt, obiiciendo catholicis, quòd diabolum de-
fendiſſent , quia dixerant eum ſancti Iob oculis peper- F
ciſſe, vnde illum iſti crudelitate viciſſent. Et ſuſceperũt
accuſare diabolum velut defenſum à catholicis, dicen-
tes eum magis crudeliter in carne Iob oculis peperciſſe,
vt manerẽt ad ſpectaculũ vulneris,quod vniuerſo cor-
pori inflixerat. Quod multũ mirũ eſt quare hoc pro ma
gno dicere voluerint,niſi forte vt intelligerentur pie fe
ciſſe,qui oculos in hominibus perſecuti ſunt,ne crucia-
rentur videndo vulnera ſua,quæ ab eis per totũ corpus
acceperãt. Sed cum iterũ Donatiſtæ perſecutiones quas
patiuntur exaggerantes,ſuorum quaſdam mortes com-
memorarent in oppido Baiagenſi, Reſponſum eſt à ca-
tholicis eos hoc paſſos eſſe, dum eorum violentiæ reſi-
ſteretur,quam & iudici inferre conati ſunt. In illo oppi
do cõmemorauerunt catholici ab eis horrenda eſſe cõ-
miſſa, ita vt etiam baſilica eſſet incenſa, & in ignẽ miſſi
codices ſancti. Mortes autẽ illorũ magis eſſe ex conſue-
tudine quã habent, vt ſe ipſi præcipitent. Cumq; his Do-
natiſtis reſpondentes exaggerarẽt identidem velut per-
ſecutiones, quas paterentur, tanquã ex his fructibus ſuos
aduerſarios malam eſſe arborem iactitantes , & peten-

G tes identidẽ vt de agro & zizaniis & de vna & immor-
tali Eccleſia iudicaretur: contrà autem catholici fructus
eorum commemorarent ſchiſmata & rebaptizationes,
& quòd ipſi primitus maiores ſuos apud Imperatorem
accuſaſſent, atq; in huiuſmodi mutuis obiectis diu cõfli
ctio verſaretur, maluit cognitor hæc omnia cohibere,
promittens de his iudiciũ poſteriore ſententia. Et reci-
tari iuſſit quod à catholicis oblatũ iam legi cœperat &
fuerat interruptum, Sic peracta eſt cauſa Eccleſiæ, quam
magnopere catholici curauerant à Cæciliani cauſa di-
ſtinguere, quoniam ei non poſſet cuiuſlibet præiudicari
criminibus, quæ cõtra omnes humanas criminationes
tot teſtimonia diuina meruiſſet. Et hoc iam cœpit agi e-
V. tiam cauſa Cæciliani. Quinto ergo loco hæc acta
ſunt. Recitatæ ſunt duæ relationes Anullini procõſulis
ad Conſtantinũ Imperatorẽ. Vna quę iam ſuperius erat
recitata, quæ oſtendit maiores Donatiſtarum, id eſt, de
parte maiorum, dediſſe ſibi chartas criminũ Cæciliani,
& poſtulaſſe Cõſtãtino mittendas, ſeque illas memo-
rato imperatori miſiſſe. Altera autem qua oſtendit, ex
eiuſdem Imperatoris iuſſione denos ex vtraque parte,
ad agendam cauſam vt mitterent eos ſe conueniſſe, atq;
H illos promiſiſſe facturos. Tum deinde lectæ ſunt etiam
literę ſupradicti Imperatoris ad Epiſcopos datæ, vbi eis
cauſam Cæciliani iniunxit audiendam. Atque inde ex
ordine legi cœpit etiã epiſcopale iudicium Melchiadis
Romani Epiſcopi & aliorũ cum illo Gallorum & Ita-
lorum Epiſcoporũ, in eadem vrbe Romæ factum, cuius
iudicij prima parte, id eſt, geſtis primi diei recitatis, vbi
accuſatores Cæcilani qui miſſi fuerant, negauerũt ſe ha-
bere quod in eum dicerẽt, vbi etiam Donatus à caſis ni
gris in præſenti cõuictus eſt, adhuc diacono Cæciliano
ſchiſma feciſſe Carthagine. De Carthaginis enim ſchiſ-
mate exorta eſt aduerſus Eccleſiam catholicã pars Do-
nati, vbi etiam ſe promiſerunt iidem aduerſarij Cæci-
liani alio die ſe repræſentaturos, quos cauſæ neceſſarios
ſubtraxiſſe arguebantur, & hoc mentiti, vlterius ad iu-
dicium accedere noluerunt. Hac ergo iudicij parte reci
tata, cum cœpiſſet recitari, quod alio die geſtum ſit in-
terruperunt Donatiſtæ, & petere inſtantiſſime cœperũt,
vt prius ea quæ offerebant recitarentur, aſſerentes non
eſſe ordinis, vt prius abſolutio Cæciliani, quẽ nondum
accuſauerãt legeretur, & de hoc aliquanto diutius con-
flixerunt, cũ catholici dicerent non debere interrumpi
I quod legi iam cœperat, donec eiuſdẽ iudicij omnia ge-
ſta terminarentur: illi autem è diuerſo aſſererent ea quæ
interrũpebantur, nec incipi debuiſſe vt legerentur, quo-
niam non cõpeteret prius defendi hominẽ quam accu-
ſari. Ad hoc catholici reſpondebant, Cum cauſa ſchiſ-
matis à cognitore quęreretur, petiſſe vt illa legerentur,
quæ oblata fuerant ad legendum cum ageretur de per-
ſona petitoris. Duas itaque ob res illas voluiſſe recitari,
vt appareret eos primitus in hac cauſa hominem iudi-
cem poſtulaſſe, qui faciebant catholicis inuidiam, quòd
in hac collatione homo cognitor reſidebat, & vt peti-
tori conſtaret, quoniam legi cœpta fuerant, non debe-
re interrumpi, ſed vſque ad finem recitando perduci.
Inter hæc cognitor cum hoc primo voluiſſet, quod à ca
tholicis petebatur, vt ea quæ recitari cœperant finiren-
tur: poſtea tamẽ ei Donatiſtæ extorſerunt, vt ea quæ ipſi
offerebãt dilatis illis legi permitterẽtur. Tunc Donati-
ſtæ aliquantum prælocuti ſunt, quod Menſurius qui fue
rat ante Cæcilianum Eccleſiæ Carthaginẽſis Epiſcopus,
tẽpore perſecutionis tradiderit perſecutoribus ſanctas
ſcripturas. Et hoc vt probarent, legerunt eius epiſtolam
ad Secundum Tigiſitanum datam, qui tũc habebat pri- K
matum Epiſcoporum Numidiæ. In qua epiſtola vide-
batur Menſurius velut de ſuo crimine confiteri qui ta-
men non ſcripſerat ſe ſanctos codices tradidiſſe, ſed po
tius ne à perſecutoribus inuenirentur abſtuliſſe atq; ſer-
uaſſe: dimiſiſſe antẽ in baſilica nouorũ quæcunq; repro-
ba ſcripta hæreticorũ, quę cũ inueniſſent perſecutores &
abſtuliſſent, nihil ab illo amplius poſtulaſſe, Veruntamẽ
quoſdã Carthaginenſis ordinis viros poſtea ſuggeſſiſſe
proconſuli, quòd illuſi fuerant qui miſſi erant ad Chri-
ſtianorũ ſcripturas offerendas & incendendas, quia nõ
inuenerant niſi neſcio quæ ad eos non pertinentia, ipſas
autem in domo Epiſcopi cuſtodiri vnde deberent pro-
ferri & incendi, proconſulem vero ad hoc eis cõſentire
noluiſſe. In eiſdẽ etiam literis lectũ eſt, eos qui ſe offer-
rent perſecutionibus non comprehenſi, & vltrà dicerẽt
ſe habere ſcripturas, quas nõ traderent à quibus hoc ne-
mo quæſierat, diſplicuiſſe Menſurio, & ab eis honoran-
dis eũ prohibuiſſe Chriſtianos. Quidam etiam in eadẽ
epiſtola facinoroſi arguebantur fiſci debitores, qui occa
ſione perſecutionis vel carere vellẽt oneroſa multis de-
bitis vita, vel purgare ſe putarent, & quaſi abluere faci-
nora ſua vel certe acquirere pecuniã, & in cuſtodia de- L
liciis perfrui de obſequio Chriſtianorum. Crimen ta-
men Donatiſtæ non ingerebant Menſurio, niſi de co-
dicibus traditis, mentitum eum quippe dicebant, quòd
illi non fuerint codices ſancti, & peccatum ſuum tege-
re voluiſſe, quanuis & ipſam fictionem criminarentur.
Recitarunt etiam reſcripta Secundi Tigiſitani ad eun-
dem Menſurium pacifice data, vbi & ipſe narrauit, in
Numidia perſecutores quæ egerint. Et qui comprehen-
ſi & ſcripturas ſanctas tradere nolentes, & multa mala
paſſi, & grauiſſimis ſuppliciis excruciati & occiſi ſunt,
eoſque honorandos pro martyrij ſui merito commen-
dauit, laudans eos non tradidiſſe ſcripturas ſanctas, il-
lius mulieris exemplo, quæ duos exploratores in Hieri- *Ioſue.2.*
cho, in quibus figurarentur duo teſtamenta vetus & no
uum, tradere perſecutoribus noluit. Quod quidem exẽ-
plum ſi ſub hac figura eſt intelligendum, Menſuriũ po-
tius adiuuabat. In ſuis enim literis Menſurius reprehen-
debat eos, qui ſcripturas ſanctas, quanuis eas nõ trade-
rent, ſe tamen habere faterentur, quod mulier illa non
fecit. Neq; enim eos exploratores, qui quærebãtur apud
ſe eſſe confeſſa eſt, ſed negauit. Scripſit etiam Secundus M
& ad ſeipſum miſſos à curatore & ordine Centurionẽ
& beneficiarium, qui peterent diuinos codices exuren-
dos, eiſque reſpondiſſe, Chriſtianus ſum & Epiſcopus,
non traditor. Et cum ab eo vellent aliqua ecbola, aut
quodcunq; accipere, neq; hoc eis dediſſe exemplo Elea-
zari Maccabæi qui nec fingere voluit ſuillam carnem ſe *2.Macc.6.*
manducare, ne aliis præberet præuaricationis exemplũ.
Hæ literæ Menſurij & Secũdi donec legẽdo termina-
rentur, catholici patienter audierũt quanuis teſtati fue-
rint eas eſſe familiares, nec ad cauſam Eccleſiæ pertine-
re. Cognitor ergo commonens Donatiſtas, vt patiẽtiæ
vicem redderent, iuſſit perlegi quæ oblata à catholicis
iam ex parte fuerant recitata. Hic Donatiſtę popoſcerũt
vt prius etiam legeretur, quod de cauſa Cæciliani offe-
rebant. Hoc quoq; ſine vlla difficultate catholicis per-
mittentibus & cõmendantibus, quam patiẽter hoc per-
mitterent, vt hoc eis & illi rependerent, iuſſit quod offe
rebatur cognitor recitari. Et recitatum eſt à Donatiſtis
conciliũ fermè ſeptuaginta Epiſcoporũ contra Cęcilia-
num apud Carthaginẽ factum, vbi eum abſentẽ dam-
nauerunt, quod ad eos venire noluerit tãquam à tradi-
toribus

A toribus ordinatus,& quia cum eſſet diaconus,vinctum
afferri martyribus in cuſtodia conſtitutis, prohibuiſſe
dicebatur. Nominati ſunt etiam quidã collegæ Cæci-
liaoi,qui traditores aſſerebantur publicis geſtis,quæ ta-
meo geſta noo legebantur. Inter hos autem maxime
Felix Abtugnenſis acerbius accuſatus eſt,ita vt fons ma
lorum omnium diceretur. Deinde ſententiæ à ſingulis
dictæ ſunt. Primitus à Secundo Tigiſitano qui eorum
princeps fuit, Deinde à cæteris quibus expreſſerunt ſe
Cæciliano & collegis eius non communicare. Hoc ita-
que concilio recitato,catholici reſponderunt illas lite-
ras Menſurij & Secundi adinuicem datas, ſatis demõ-
ſtraſſe pacatos, nihil poſtea criminis de facto Menſurij
vel accuſatum vel iudicatum, coocilium vero quod cõ
tra Cæcilianum factum legerant, ooo quidem habere
coosulem & diem, ſed hinc ſe in illum crimen obiice-
re,quod magis negligentiæ,quàm fraudis eſſe potuerit.
Sed obtulerũt iidẽ catholici aliud cõcilium ſub eodem
Tigiſitano habitum io ciuitate Zertenſi, cuius cõſul &
dies cum legeretur,Donatiſtæ dixerunt,nec conſulem,
nec diem talia ſolere habere decreta. Hic catholici re-
B ſpooderunt,illorũ eſſe iſtum forſitan morem, qui con-
cilia ſua nollent in aliqua falſitate coouinci,catholico-
rum autem concilia conſules & dies ſemper habuiſſe.
Deinde cœpit identidem cõcilium, quod catholici at-
tulerant recitari,vbi Secũdus quoſdam de quorum tra-
ditione audierat & ſingillatim interrogabat, & eos cõ-
feſſos à conſeſſu remouebat. Quod eo modo recitabatᷣ,
vt cum ex Zertenſi concilio lecta eſſet confeſsio tradi-
torum, legeretur etiam de concilio Carthaginenſi no-
meo eius velut traditoris in Cæciliani cauſa damnati.
Deinde ventum eſt ad ipſius Secundi Tigiſitani à Pur-
purio Limateoſi crimeo obiectum, cui Purpurio idem
Secũdus occiſos ab eo in carcere Milei filios ſororis ei⁹
obiecerat, Vbi ille viciſsim ei crimen traditionis obie-
cit,dicens detentum eum fuiſſe à curatore & ordine vt
ſcripturas daret, nec eum potuiſſe dimitti niſi aliquid
tradidiſſet. Hoc autem quod ei obiecit Purpurius,detẽ-
tum eum fuiſſe à curatore & ordine,vt ſcripturas daret,
idẽ Secundus in literis quas Menſurio reſcripſerat pe-
nè confeſſus eſt,vbi ait miſſum ad ſe fuiſſe à curatore &
ordine cẽturionem & beneficiarium, & à ſe ſcripturas
ἐκβολα. petitas, vel quælibet ecbola quæ quidem ſe oon tradi-
C diſſe dixit. Sed cum ipſe illic cõmemorauerit tot mar-
tyres qui eũ tradere noluiſſeot,excruciati & occiſi ſunt,
quo ipſe detentus & conuictus, & nolẽs aliquid trade-
re,nihil pati & dimitti potuerit, nec Menſurio ſcripſit,
nec Purpurio reſpondit. Noo enim centurioni & be-
neficiario dixit ſe ſcripturas oon habere, ſed reſpondit
ſe omnino non tradere. Quod illi auditum quo modo
illo dimiſſo renunciare potuerint,ſine ſuo exitio nũ ap
paret, præſertim quia idem Secuodus nõ quoſlibet in-
firmos,ſed etiam patresfamiliàs, cum hoc iidem perſe-
cutoribus reſpoodiſſent, crudeliſsimis mortibus dixit
occiſos. Sed de hac re catholici nullũ Secundo crimen
obiecerunt,ſed tãtummodo quid ei Purpurius obiecit,
& propter quod pacẽ ne ſchiſma fieret omnia illa deo
dimittens,cum traditoribus fecit recitari, voluerunt vt
quales homines in abſentem Cæcilianum ſentẽtias di-
xerint,appareret. Hoc autem recitato, petierunt catho-
lici vt etiam illa quæ dilata fuerant legerentur de con-
cilio Carthaginẽti,in quo lectum fuerat abſentem Cæ-
ciliaoum à multis Epiſcopis fuiſſe damnatum. Hoc il-
lud conſilium quia catholici recitauerãt, relationes A-
nullini procõſulis quibus appareret chartas criminum

Cæciliani Cõſtãtioo Imperatori eſſe trãſmiſſas. Quod D
vtique agentes confirmauerunt à maioribus ſuis Cæci-
lianum apud Imperatorem accuſatum. Reſponſum eſt
autem à catholicis, illud Carthaginenſe concilium ſic
non præiudicare abſenti Cæciliano, quẽadmodum nõ
præiudicauit abſenti Primiano cõſilium eorum, à qui-
bus io Maximiniaoi cauſa damnatus eſt, quoniam ma-
gis tenuit pars Donati, quod actum eſt poſtea pro Pri-
miano, quàm illius concilij authoritatem quo fuerat
antè dãnatus: ſic ergo & in Cæciliani cauſa debere at-
tendi quod poſtea geſtum eſt. Hic Donatiſtæ de Maxi-
mioiani cauſa coarctati dixerũt oec cauſam cauſæ, nec
perſonam præiudicare perſonæ. Quam ſententiam in
ore habere ſolent omnes catholici, cum Dooatiſtæ a-
liorum crimina aliis obiiciẽtes ſuam ſeparationem de-
fenderent,& orbem Chriſtianum neſcio quibus Afro-
rum crimioibus accuſareot. Nam & iſta collatione to-
tum quod egerant catholici, vt Eccleſiæ cauſam à cau-
ſa Cæciliani diſtinguerent, aſſerentes in Eccleſia per-
mixtos malos non obeſſe bonis, nec eos ſuis maculare
peccatis,hoc vtique egerant, vt nec cauſa cauſæ præiu-
dicaret,oec perſona perſonæ. Quod ab aduerſariis dũ E
aliud ageretur,voce apertiſsima confirmatum eſt. Sed
cognitor cum quæſiſſet quid de Carthaginẽſi concilio
catholici reſponderent, iterum reſponderunt non eſſe
contemnendam ſimilitudinem cauſæ Primiani,quia &
dominus Chriſtus Iudæos de factis eorum cõuincens
perducebat ad verum. Deinde Donatiſtæ longa proſe-
cutione agebant, vt ex illius authoritate Carthaginen-
ſis concilij cõfirmaretur Cæciliani damnatio, quòd ad
tot ſacerdotes venire ooluerit, quaſi noo & Primianus
ad eos à quibus dãnatus eſt, cum eorum factionẽ cog-
noſceret,ſimili voluntate non venerit, & quòd nõ ex-
pectauerit Cæcilianus, vt princeps à principe ordina-
retur, cum aliud habeat Eccleſiæ catholicæ cõſuetudo,
vt non Numidiæ, ſed propioquiores Epiſcopi,Epiſco-
porum Eccleſiæ Carthaginis ordinẽt, ſicut nec Roma- *Romanus*
næ Eccleſiæ ordinat aliquis Epiſcopus Metropolitan⁹, *Epiſcopus*
ſed de proximo Oſtienſis Epiſcopus. Hoc autem dicẽ- *quo modo*
tes de ſua conſuetudine,quam neſcio quando inſtitue- *ordinabatᷣ.*
runt, Eccleſiæ catholicæ prædicare conabãtur,quæ cõ-
ſuetudo ſi antiqua eſſet,hoc ipſum obieciſſent Cæcilia-
no,quando eum abſentem damnauerunt. Dixerunt e-
tiam ſcripſiſſe Optatũ,quòd Cæciliaous dixerit, Si tra- F
ditores ſunt qui me ordinauerunt,ipſi veniant & ordi-
nent me. Quod quidem ſic dictum eſt,ideo dici potuit
ad illos irridentes, quibus hoc mandaſſe perhibetur,
quoniam certus erat ordinatores ſuos nõ eſſe tradito-
res. Non enim ait,quia traditores ſunt:ſed,ſi traditores
ſunt: vt innocentia eorum probanda reſtaret,vbi pro-
bari rectè potuiſſent. Ad hæc ſi qua alia prolixa proſe-
cutione dixerunt,breuiter reſponderunt catholici non
ſufficere ad cauſam Cęciliani Carthaginenſe conciliũ,
ipſos etiã iudicaſſe qui eam ad Imperatorem accuſao-
do miſeruot: & ſic demonſtrarunt hoc potius eſſe ex-
pectandum, quo res peruenerit vſque ad Imperatoris
ſententiam, cui eandem cauſam mittendam dixerunt.
Hoc enim catholici inſtabant, vt omnibus morarum
vmbraculis amputatis illa potius legerentur, quibus le-
ctis olim cauſa finita & Cæciliani innocentia manife-
ſtata luce clarius appareret. Quæ Donatiſtæ vt legerẽ-
tur,omnino nolẽtes, quidlibet aliud interponẽdo im-
pediebant. Nam cum cognitor quæſiſſet, vtrum prius
eſſet factum Carthaginenſe concilium, & poſtea miſſa
fuerit ad Imperatorem cauſa Cæciliani: dixerũt catho-
lici,

G lici, quoniam conſulem & diem illud concilium non
haberet, ad vtrunq; ſe reſpondere, quia ſi prius cauſa ad
Imperatorē miſſa eſt, quo exitu terminata ſit expectari
oportere: Si autem poſtea, nihilominus nō iſtorum, ſed
illius iudicium eſſe quærēdum, quò eam poſt iudicium
ſuum mittendā putarūt. Sed cum multa Donatiſtæ in-
ſererent de conſule & die, cur in ſuorum maiorum cō-
cilio non legeretur, ne hinc falſitatis arguerentur, & aſ-
ſererent hanc eſſe Eccleſiaſticam conſuetudinem, ne
dies & conſules decretis Epiſcoporum conſcriberētur,
legi volētes etiam concilium Cypriani, vt hoc proba-
rent, quia nihil aliud niſi moræ quærebantur: neque e-
nim catholici in eo cauſam ſuam conſtituerant quan-
do ad vtrunque reſponderent, ſiue prius, ſiue poſterius
eſſet illud concilium, quod contra Cęcilianū apud Car
thaginem fecerāt, iuſsit cognitor catholicis inſtātibus,
vt iſta potius quæ dilata fuerant, legerentur. Tunc Do-
natiſtæ aliam quæſtionem interpoſuerunt morarū ple-
niſsimam, ſed re vera in qua pro ſe laborare voluerunt,
ſi poſſent oſtendere quod volebant, illud ſcilicet Zer-
tenſe conciliū falſum eſſe, vbi lectæ fuerant confeſsio-
H nes traditorum inuicem ſibi ignoſcentium ne ſchiſma
fieret, quia ipſi legebantur inter cæteros contra Cæci-
lianum abſentē ſententias protuliſſe. Hoc ergo falſum
demōſtrare conantes multa dixerunt, ſed alia leuia eſſe
ipſi iudicantes, duo quædā in ea quæſtione multum cō-
mendauerunt, & in eis multum immorati ſunt. Vnum,
quia contra eccleſiaſticam conſuetudinem ipſum Zer-
tenſe conciliū diem & cōſulem haberet. Alterū autem
quòd perſecutionis tēpore non poſſet concilium con-
gregari. Exigebant ergo Donatiſtæ à catholicis, vt vel
alia concilia proferrent antiqua epiſcoporū, vbi oſten-
derent conſules & dies etiam conſcriptos, vel de ipſis
ſanctis ſcripturis tale aliquid recitarent. Vbi catholici
cum viderent de re inaniſsima moras mirabiles & in-
explicabiles interponi: quis enim eos hinc falſitatem
crederet obiecturos, vbi ad maiorem diligentiam tem-
porum atteſtatio prænotata legeretur, ne forte per hāc
eſſet aliquando neceſſaria indagatio veritatis? quis ergo
eos crederet hoc obiecturos vt præpararet antiqua cō-
cilia, quibus hanc conſuetudinē demonſtraret? aut quis
tunc iret & vetuſta eccleſiaſtica archiua reuolueret? Cū
hoc viderent catholici & in Melchiadis concilio diem
I & conſulem demōſtrabant, & de ipſis ſanctis ſcriptu-
ris cōmemorauerunt prophetas, indicia antiquiſsimo-
rum temporum ſuis literis prænotaſſe, quoto anno, cu-
iuſque menſe anni, quoto die menſis factum eſſet ſuper
eos verbum domini. Cognitor autē illud de die & cō-
ſule obiectum contemnendum & remouēdum exiſti-
mans, iuſsit geſta apud Melchiadem habita cętera reci-
tari, & recitata ſunt, Quibus apparuit omnium qui tūc
conſederant epiſcoporum ſentētiis & ipſius Melchia-
dis, Cæcilianum abſolutum atque purgatū, Donatum
vero damnatum, qui præſens in prima fuerat actione
cōuictus, ille ſcilicet Donatus à caſis nigris, quem præ-
ſentem fuiſſe tunc cōſtitit. Sed hoc recitato, cum quæ-
reretur à Donatiſtis, quid reſponderent ad illud Zer-
tenſe concilium, eò redierunt conātes falſum eſſe mon
ſtrare. Tum dixerunt tempore perſecutionis congre-
gare non potuiſſe concilium. Quod cognitor non cō-
tempſit, & validum exiſtimans, à catholicis reſponſio-
nē popoſcit, atque inter hæc quæſiuit, vnde probaretur
tempus fuiſſe perſecutionis. Tunc Donatiſtæ protule-
runt martyrū geſta, vbi auditi & pro confeſsione paſsi
ſunt. Iuſsit etiā cognitor computare officium, & renū-
ciare conſideratis vtriſque cōſulibus & diebus, & qui K
de concilio Zertēſi, & qui de geſtis martyrum legebā-
tur, quia dictum fuerat à catholicis, poſt illorum mar-
tyrum paſsionem, vnde perſecutionis tēpus probaba-
tur, prope annū conſecutum fuiſſe vſque ad conſulē &
diem concilij Zertenſis. Reſponſio autem computātis
officij menſem interfuiſſe ſuggeſſerat. Voluerunt ergo
catholici de tabulis tolli quod dixerant, vt hoc ſolū ge
ſta retinerent quod officium reſpōderat, hoc enim ve-
rius eſſe crediderant: Sed Donatiſtæ quod à catholicis
dictū erat, noluerunt de tabulis tolli, vnde catholici nō
contenderunt, vt eorū in hoc calumnioſus animus ap-
pareret. Porrò autē illud erat verius quod catholici di-
xerant, Officium autem in computando errans falſum
renunciauerat, quod poſtea cōſcripta & diligētius con-
ſiderata geſta docuerunt, ſicut poteſt probare, quem li-
buerit legere & non piguerit computare. Nā geſta mar
tyrum quibus oſtendebatur tempus perſecutionis, con-
ſulibus facta ſunt Diocletiano nonies, & Maximinia-
no octies, pridie idus Februarias: geſta autē epiſcopalia
decreti Zertenſis poſt eundē conſulatum, tertio no-
nas Martias, ac per hoc tredecim mēſes intereſſe inue- L
niūtur, plures vtiq; quàm vndecim, quos prius catholici
minus diligenter computando reſponderant, ſed offi-
ciū vt falleretur, & menſem intereſſe reſponderet eun-
dem conſulatum putauit, poſt conſulatum autem non
aduertit vbi annus iam alius agebatur. Proinde catholi
ci tanquam ex vera officij reſponſione cogebātur oſtē-
dere tempore perſecutionis illos vndecim vel duode-
cim epiſcopos in domum priuatam conuenire potuiſ-
ſe, Donatiſtis inſtantibus, vt hoc ex aliis conciliis oſtē-
derent, ſi aliquo tempore perſecutionis facta, Epiſco-
porum concilia reperire potuiſſent. Quod catholici
quoniam tūc inquirere, & ad horam veteres chartas in
archiuis Eccleſiaſticis diſcutere non poterant, reſpon-
debant multo facilius duodecim homines in domum
conuenire potuiſſe eo tempore, quo etiam cōgregatio-
nes plebium fieri ſolebāt, quamuis perſecutione feruen-
te, ſicut ipſis geſtis martyrum monſtrabatur, qui confi-
tebātur in paſsionibus ſuis ſe collectam & dominicum
egiſſe. Hoc autem catholici dixerant & antequam ſup-
putaret & reſponderet officium, dictum eſt etiam à ca-
tholicis, epiſcopalia geſta illa Zertenſia quæ diligentia
maiorum vſque ad hæc tempora ſeruari & inueniri po
tuerint, ſic habenda quemadmodum illæ epiſtolæ Mē- M
ſurij & Secundi, quas Donatiſtę recitauerunt. Conciliū
quippe Carthaginēſe, vbi abſentem Cæcilianū ſeptua-
ginta damnauerunt, commemoratum eſt etiam à Mel-
chiade habitū, vbi Cæcilianus eſt abſolutus. Literæ ve-
ro illæ Menſurij & Secūdi nuſquam alibi commemo-
ratæ dicebātur, vnde nullo alio teſtimonio veritas ea-
rum aſſerebatur, nec tamen ideo dicebant catholici fal
ſas eſſe. Dictum eſt etiam hoc à catholicis, vt probarent
Donatiſtę ſi poſſent tempore perſecutionis ſic ad ſe in-
uicem ſcripſiſſe epiſcopos, quemadmodum Mēſurium
& Secundum ſcripſiſſe proferebant. Quod nō ideo di-
cebāt catholici, vt hinc illas Menſurij & Secundi lite-
ras falſas eſſe monſtrarent, quę ſeu veræ ſeu falſæ eſſent
cauſæ nihil officerent, ſed vt hinc intelligerent Dona-
tiſtæ, quàm vana tergiuerſatione catholicos cogerent
alia proferre concilia perſecutionis tēpore congregata,
quia ſi eis ſimili obſtinatione diceretur, proferte & vos
alias epiſtolas perſecutionis tempore ſic ſcriptas & miſ-
ſas, quæ ſi aliquo modo deprehēderētur, & codices oc-
cultati exigi poſſent, & ordo & curator & centurio &
beneficiarius

A beneficiarius ad diſcrimẽ capitis peruenire, qui ſecun-
dum tradere nolẽtem impunitum dimiſiſſe prodeban-
tur, nullo modo ad horã reperirẽt alias epiſtolas tem-
pore perſecutionis ab epiſcopis ad epiſcopos in tam lõ
ginqua terrarum ſimiliter datas. Cũ ergo hinc diutur-
na conflictatio fieret, ſæpe repetentibus Donatiſtis nõ
potuiſſe tempore perſecutionis conciliũ congregari ad
epiſcopum ordinandum, quia in apoſtaſia erat mũdus,
nec erant quibus ordinaretur, & cætera talia: catholicis
autem reſpondentibus, quòd & epiſcopi facile congre-
garentur tam pauci, vt nec cõcilium dici debeat quan-
do plebes congregabantur, ſicut geſta martyrum teſta-
rentur, & erant ſine dubio quibus ordinarẽtur epiſco-
pi, ipſę vtique plebes quas tunc ſolitas congregari geſta
martyrum loquebantur. Hæc cum aſsiduè multis & va
riis modis dicerentur & reſpõderent, nam & domum
priuatam Chriſtianis congregandis præſtitam conſti-
tit tempore perſecutionis, ſicut in quibuſdã geſtis mar-
tyrum loquebatur, quia Donatiſtæ dixerunt fieri non
potuiſſe, vt illo tempore domum ſuam quiſquã præbe-
ret, & commemoratum eſt vſqueadeo non eſſe incre-
B dibile, quòd in priuatã domum pauci illi epiſcopi per-
ſecutionis tempore conuenerunt, vt feruente perſecu-
tione etiam in carcere doceãtur baptizari martyres, &
illic à Chriſtianis celebrata ſacramenta, vbi Chriſtiani
propter eadem ſacramenta tenebãtur incluſi. Inter hæc
ergo tandem aliquãdo, ſæpe etiam cognitor interlocu
tus, fieri potuiſſe illum conuentum ab epiſcopis, quan-
do & plebes congregatæ probabãtur, compulit Dona-
tiſtas, vt contra concilium iudiciumq; Melchiadis, quo
Cæcilianus purgatus atque abſolutus legebatur, ſi habe-
rent aliquid dicerent, quoniam illic potius quàm in il-
lo Zertenſi cõcilio cauſam conſiſteret. Tũc Donatiſtæ
ipſum Melchiadem cœperunt crimine traditionis ar-
guere, & dicere maiores ſuos propterea illius iudicium
refugiſſe, ꝙ traditor fuiſſet, quaſi non iam iudicio eius
aſsiſterent, & reſponderant ſe in Cæcilianum non ha-
bere quod dicerent. Sed tamen facto iudice intento, v-
trum de traditionis crimine Melchiadis aliquod iudi-
cium vel publicum, vel eccleſiaſticum proferretur, ip-
ſisq; catholicis id vt probaretur expectãtibus & exigẽ-
tibus, legerũt Donatiſtæ geſta quędã prolixiſsima apud
præfectum vbi nec præfectus ipſe cuiuſmodi eſſet appa
C rebat, nec locus legebatur, vbi hæc agebantur. Sed geſta
ipſa multos multa Eccleſiaſtica tradẽtes longiſsima re-
citatione ſonuerũt, vbi nomen Melchiadis omnino nõ
ſonuit. Quibus peractis cum cognitor miraretur aliud
promiſſum & aliud recitatum, illi adhuc eius patientiã
depoſcentes, geſta alia recitarunt, in quibus legebatur
Melchiades miſiſſe diaconos cum literis Maxentij Im-
peratoris & literis præfecti prætorij ad præfectum vr-
bis, vt ea reciperent quæ tempore perſecutionis ablata
memoratus Imperator Chriſtianis iuſſerat reddi. Et cũ
his quoque geſtis nullum Melchiadis crimen & cogni-
tori & catholicis defenſoribus appareret, dixerũt Do-
natiſtæ, Stratonem diaconum, quem cũ aliis Melchia-
des ad recipienda loca eccleſiaſtica miſerat, ſuperiori-
bus geſtis recitatum eſſe traditorem, & ideo volebant
etiã Melchiadem crimine traditionis aſpergere, quòd
diacono illo non degradato vteretur. In proſecutione
autem ſua dixerunt Melchiadem tertium epiſcopum
fuiſſe ab illo, qui tunc erat cum traditio illa facta eſſet.
Hic cognitor requiſiuit, vtrum ſaltem in illis traditio-
nis geſtis eſſet expreſſum, quòd Straton diaconus fue-
rit. Et recitatum eſt eum hortatorem vaniſsimæ ſuper-
ſtitionis appellatum, quod nõ ſolum ipſe, ſed etiam cæ- D
teri qui tradebant, appellabantur. Sed Donatiſtæ reſpõ
debant à gentibus perſecutoribus in contumeliam re-
ligionis & diaconos & presbyteros ita vocitatos. Ergo
catholici reſponderunt. Cũ mirum non eſſet, eſſetq; in
rebus humanis vſitatiſsimum, vt nõ duo tantum, verũ
etiã plures homines vno nomine vocarentur: fieri qui-
dem potuiſſe vt ille traditor Straton presbyter fuerit,
iſte autem alius Strato diaconus, quoniã Donatiſtæ di
xerant & diaconos & presbyteros hortatores vaniſsi-
mæ ſuperſtitionis à gentilibus appellari, quãquam om-
nes clericos iſto contumelioſo nomine gentiles appel-
lare potuerint, & multo eſſet incertius cuius gradus clè
ricus ille traditor fuerit: veruntamen etiam ſi eum dia-
conum fuiſſe poſſet oſtendi, neque hoc eſſe incredibile
aut mirum, cum ante paruum tempus in ipſa vrbe Ro-
ma duo Petri diaconi fuerint. Illud quoque additũ eſt
à catholicis, quia etſi demõſtraretur, quod omnino nõ
demonſtrabatur, eũdem Stratonem diaconum tradi-
diſſe, quem poſtea Melchiades ad recipienda loca ec-
cleſiaſtica cum aliis diaconis miſit, non continuo Mel- E
chiadem iſto crimine aſpergi, quem potuit perſecutio
longe facere abſentem, vt hoc omnino neſciret, eumq;
innocentẽ putaret, quem nemo reum accuſando mon
ſtrarat. Cõtrà hic fruſtra Donatiſtæ eadem per eadem ἀυτὰ δι'
diutiſsime clamauerũt. Poſt collationem ſanè etiam de ἀυτῶν.
Caſsiano Melchiadi calumniati ſunt, quia etiã hoc no-
men & in diaconis inuenitur, quos ad præfectum miſit
Melchiades, & in illis geſtis vbi facta traditio recitata
eſt. Quod ſi in collatione dicerẽt, facile potuit à catho-
licis reſponderi, in tanta turba Romanorũ clericorum
nihil mirum fuiſſe ſi duo vel plures non ſolum Strato-
nes, ſed etiam Caſsiani reperirentur, cum in duodecim
Apoſtolis nõ ſolum duo Iudæ, ſed etiam duo Iacobi le-
gerentur, niſi forte ipſis licuiſſet Caſsienſem à Donato
Carthaginenſi diſtinguere, cum timerent, ne maior au-
thor ipſorum Donatus Carthaginẽſis dãnatus in Mel-
chiadis iudicio putaretur, & catholicis nõ liceret in tã-
ta multitudine clericorũ Romanorũ habere plures ſi-
milibus nominibus appellatos. Falſum enim erat quod
Donatiſtæ dixerãt, conuenire perſonas, cõuenire loca,
conuenire regiones: quãdo nec loca, nec regiones, nec
ipſæ expreſſæ perſonarum dignitates de vtriſque geſtis,
ſed ſola nominum conuenientia legebatur, quã in di-
uerſis perſonis generis humani conſuetudo frequenta- F
re non ceſſat. Spernens itaq; cognitor incertiſsimas ſu-
ſpiciones, iuſsit aliquid manifeſtũ contra illa geſta pro-
ferri, aut certè Conſtantini iudicium, cuius mentio iam
facta fuerat recitari. Et recitatum eſt iudiciũ Conſtan-
tini, quemadmodum ſe inter partes cauſam Cæciliani
cognouiſſe, & ad Eumelium vicariũ Africæ ſcripſiſſet,
quòd remotis omnibus arbitris Cæcilianum innocen-
tem, illos calumnioſiſsimos cognouiſſe teſtatus eſt, cõ-
memorans etiam in Arelatenſi oppido pro Cæciliano
factum epiſcopale iudicium, cui iudicio iam plurimi ex
diſſenſione cõſenſerant, reliquis adhuc reſilientibus &
diſcordãtibus: vnde ipſe de re tota inter partes coactus
eſt iudicare. Poſt harum imperialium literarum recita-
tionem, quęſiuit cognitor à Donatiſtis quid contradi-
cerent. Ibi Donatiſtę rurſus ad Melchiadis calũnioſam
criminationem redire conati ſunt: vnde cũ eſſent cog-
nitoris interlocutione depulſi, & ab eis eſſet flagitatum,
vt contra iudicium Melchiadis, vel imperialem ſentẽ-
tiam, ſi haberent aliquid recitarent, reſpõderunt etiam
imperatorias aures prauis ſuggeſtionibus inflatas. Ibi eis
cognitor

G cognitor reſpondit, quòd attentiſsime aduerterat inter
partes fuiſſe iudicatum. At illi exigere cœperunt, vt hoc
legereť, vtrũ inter partes iudicauerit Imperator. Quod
cum fuiſſet cognitore iubente recitatũ, nihil inuenien-
tes quod dicerent, cœperunt de cõſule memoratis im-
perialibus literis calumniari, quòd ſine conſule fuerant
recitatæ. Hinc exorto cõflictu, cũ Donatiſtæ inuidioſe
dicerent epiſcopale concilium cum conſule fuiſſe reci-
tatum, & Imperatoris literas conſulem non habere, &
catholici reſponderent, non ibi cauſam cõſiſtere, cog-
nitor etiam interlocutus eſt euidẽtiſsimis legibus de-
finitum imperialia conſtituta, etiam ſi conſules non le-
gerentur, in dubium non vocari. Deinde catholici vr-
gebant vt aperte dicerent falſum eſſe quod lectum eſt,
poſſent enim archiua conquiri. Sed hinc repulſi, velut
aliquid validiſsimum prolaturi, petierunt Optatum le-
gi, quod & ante petiuerãt, vnde ſe probaturos dicebãt
Cæcilianum ab Imperatore damnatum, & promiſſum
eis fuerat ſed dilatũ. Prius ergo volebat cognitor vt ex-
primerent, vtrum literas imperatorias arguere falſitatis
auderent. Quod quidem illi minime audebant: tamen
H nihilominus conſulem deeſſe inuidioſiſsime cauſabã-
tur, Optatũ vero legi multo inſtantius flagitabant. Hæc
cum diutius agerentur, in alia charta illarum imperia-
lium literarum inuentus eſt conſul. Quod cũ eſſet ſug-
geſtum, Donatiſtæ dixerũt, Certè cõſulem habere non
debuit: quaſi hoc aliquando dictum eſſet quòd habere
non debuerit, ac non etiam ſi conſul defuiſſet non im-
pediri imperialis conſtituti veritatem. Quod cum eis
cognitor identidem reſpõdiſſet, recitatus eſt & Opta-
tus. Recitantibus Donatiſtis vbi ait, Eodẽ tempore idẽ
Donatus petit vt ei reuerti licuiſſet & ad Carthaginem
accederet, tũc à Philomeno ſuggeſtore eius Imperato-
ri ſuggeſtum eſt, vt bono pacis Cæcilianus Brixæ tene-
retur, & factum eſt. In quibus verbis Optati, cum omni-
no nulla Cæciliani damnatio, ſicut illi demõſtraturos
ſe eſſe promiſerant, reperiri potuiſſet, iuſsit cognitor
totam paginam recitari, vt de ſuperioribus & inferio-
ribus verbis voluntas eius qui ſcripſerat noſceretur, &
ex officio recitatum eſt, Cæcilianus omnium ſupra me-
moratorum innocens eſt pronũciatus. Quod cum re-
citaretur, Donatiſtæ dixerunt hoc ſe non petiiſſe reci-
tari, ſtomachãtes aduerſus eos, qui riſum tenere nõ po-
I terant, cum audiſſent quàm apertam contra ſemetipſos
paginam protuliſſent. Deinde cum illis verbis quæ ipſi
recitauerant, extenuaſſe dicerent Optatum damnatio-
nem Cæciliani & exprimere noluiſſe, flagitatum eſt ab
eis vt aliunde manifeſtum legerent quod ab illo dice-
rent extenuatum. Quod cum minime potuiſſent, etiam
inde poſt aliquantas morarum inanium perplexitates,
cũ & de Donati nomine contendiſſent quòd nõ Car-
thaginenſis, ſed Caſenſis Donatus in iudicio Melchia-
dis aduerſus Cæcilianũ aſtitiſſet, quod & catholici cõ-
cedebant, aliquando tranſitum eſt. Deinde, qui à Con-
ſtantini literis, quibus eũ inter partes cognouiſſe, & pro
Cæciliano contra illos iudicaſſe cõſtabat, cognitor eos
ſi quid haberent reſpondere cogebat, petiuerunt ſuum
libellum eſſe recitandum, quem dicebant datum Con-
ſtantino à maioribus ſuis. In quo libello ſatis aperteq;
monſtrarunt quàm falſum dixerint de dãnatione Cæ-
ciliani apud Brixam. Idẽ quippe libellus oſtẽdit quem-
admodum contra eos ſenſerit Conſtantinus. Nã ibi di-
cũt nullo modo ſe communicaturos antiſtiti ipſius ne-
buloni, paratosq; eſſe perpeti quicquid eis facere vo-
luiſſet. Quem Conſtantini antiſtitẽ nebulonem vtique
Cæcilianum intelligi volebant. Quo modo ergo eum K
Conſtantini antiſtitẽ dicebant, cui ſe contra Conſtan-
tinum loquentes non communicare confirmabant, ſi
eum apud Conſtantinum ſuperauerant, ita vt ab illo
Brixæ ſcirent eſſe damnatum. Cum ergo catholici di-
xiſſent hoc eos contra ſeipſos recitaſſe, hoc idem ipſe
etiam cognitor eſſet interlocutus, addiderũt etiam illi
ſuæ falſitati conuincendæ magnũ aliud firmamentum,
recitantes ipſius Conſtantini literas ſcribentis ad Ve-
rinum Vicarium, vt libero eos dimittat arbitrio, ſe iuſ-
ſiſſe inſinuans vt de exilio remearent. In quibus literis
Conſtantinus ſic eos deteſtatur, vt nihil illa indulgen-
tia poſsit deformius inueniri. Quos vtique non ita cul
paſſet, ſed magis laudaſſet, ſi ab eis Cæcilianus apud il-
lum victus ab eoq; damnatus Brixæ relegaretur. Ac per
hoc ita contra ſeipſos proferentes atque recitantes, & à
Cæciliano ſe ſuperatos memorati Imperatoris iudicio
manifeſtiſsime monſtrauerunt, & ſuam falſitatem, qua
eum dicebant eſſe damnatum apertiſsime conuicerũt.
Et quia catholicos perſecutionem facere, ſe autem pati
gloriabantur, Cæcilianum tamen per ſuas accuſationes
ab Imperatore damnatum etiam falſo gloriari volue- L
rũt. His itaque recitatis cum catholici dicerent & cog-
nitorem breuiter admonerent, quod etiam ipſe cerne-
bat pro ſe illa, hoc eſt, pro innocentia Cęciliani contra
illos fuiſſe recitata, & hoc idem etiam ipſe fuiſſet inter-
locutus, Donatiſtæ reſponderunt dicentes, De libero
arbitrio nihil dicit poteſtas tua, hoc enim putantes ſe-
cundum Conſtantini literas ſibi poſſe à præſente cog-
nitore concedi, eas etiam contra ſe pro Cæciliani cau-
ſa recitandas exiſtimauerunt. Hic cum eis cognitor re-
ſpondiſſet, aliud ſibi eſſe à præſentis temporis Impera-
tore præceptum, ierũt in aliud quod contra ſe identidẽ
multo mirabilius protulerunt. Recitauerunt etiam a-
lias literas eiuſdem Conſtantini Imperatoris ad Pro-
bianum proconſulem datas, quę quidem conſules non
habebãt, ſed nihil quaſi de obiectione mutua catholici
agere voluerunt, quamuis & hinc ſeipſos Donatiſtę cõ-
uincerẽt quàm calũnioſe catholicis id obiecerint, cum
prior chartula ex qua recitatum eſt iudicium Conſtan-
tini, quo abſolutus eſt Cæcilianus, cõſules non haberet,
qui tamen mox in alia chartula inuẽti ſunt. Iſtæ itaque
literæ ad Probianum procõſulem datæ, continent Im-
peratoris iuſsionem, qua præcepit vt ad ſe Vigentius M
mitteretur, cuius confeſsione in proconſulis Heliani iu-
dicio Felix Abtugnenſis ordinator Cæciliani à crimi-
ne traditionis fuerat abſolutus. Hoc autem imperiale
præceptum ideo Donatiſtæ ſe recitare dicebãt, vt qua-
ſi oſtenderent Cæciliani cauſam adhuc fuiſſe ſuſpen-
ſam, etiam poſt illud iudicium quo ſe Conſtantinus
inter partes omnia terminaſſe iam ſcripſerat, cum &
in ipſis literis quas ad Probianum proconſulem datas
recitauerint, quibus quaſi oſtenderent adhuc pendere
iudicium, quoniam ad ſe mitti iuſſerat Imperator Vi-
gentium, tanta contra ſe legerunt, vt omnino mirum
ſit quibus illa oculis aſpicere, vel quo ore pronunciare
potuerint. Ibi enim Conſtantinus dixit ab Heliano
proconſule audientiam præſtitam competentem. Fe-
licemque innocentem ab exuſtione codicum diuino-
rum conſtitiſſe, illos autem eſſe in præſentia confutan-
dos qui diuturnis diebus eũ interpellare non quieſce-
rent, vt eis liquido appareret fruſtra eos Cæciliano in-
uidiam comparare, & aduerſus eum violenter inſurge-
re voluiſſe. Hic ergo per illas literas nõ ſolum Cæcilia-
num, ſed etiam Felicem purgatũ, ſeq; innocentium per-
ſecutores

A ſecutores atq; Imperatorem extitiſſe docuerũt. Hac au-
tem accepta opportunitate catholici recitandam pro-
tulerunt,& ipſius Heliani tunc proconſulis relationem
de hac re ad Conſtantinum datam, vbi ſe cauſam Feli-
cis audiſſe & finiſſe commemorat, & ipſa geſta procó-
ſularia quibus abſolutus eſt Felix, & omnium neceſſa-
riarum perſonarũ teſtimonio à traditionis crimine in-
nocens comprobatus. Quibus recitatis quid cõtradici
poſſet cognitor inquiſiuit. Tũc Donatiſtæ quod & an-
te dicere cœperant, identidem repetierunt, quærentes
vtrum ex pręcepto Imperatoris directus ad comitatum
fuiſſet Vigentius,& quid poſtea geſtum eſt,vt oſtende-
retur à catholicis exigentes & geſta procóſularia, qui-
bus poſſent verbis refellere conãtes, quib⁹ abſolutus eſt
Felix, obiicientes gratiam iudicis, vel ſuppoſitas fuiſſe
perſonas,& cętera quę ſolent homines cõtra geſta qui-
bus vincũtur ſuſpicioſa querimonia iactitare. Dicebãt
etiam nó recte Felicem abſentem fuiſſe abſolutum. Ad
iſta reſpõſum eſt à catholicis,omnia quæ lecta ſunt ad
abſolutionem Cæciliani & Felicis apertiſsime pertine-
re,ſi quid autem Donatiſtæ arbitrarentur miſſo ad co-
B mitatum Vigentio pro ſe fuiſſe iudicatum,& mutatum
eſſe iudicium,quo Conſtãtinus inter partes cognoſcẽs
purgato Cęciliano illos calumnioſiſsimos iudicauerat,
ipſos debere proferre. Quando autem hoc catholici di
cebant,in illa temporis breuitate non poterãt conſide-
rari conſules,quorum ordinẽ in ipſis geſtis qui volue-
rit conſiderans,inueniet poſterius ab Imperatore Con-
ſtantino abſolutum eſſe Cæcilianum,quàm Felicis cau
ſam ab Heliano procóſule diſcuſſam atque purgatam.
Poſt aliquot etiam annos Conſtantinũ ſcripſiſſe ad Ve
rinum vicarium, quas literas ipſi recitauerunt, vbi ſibi
aſſerebant liberum arbitrium ab illo Imperatore con-
ceſſum,in quibus literis eos tanquam peſsimos & Chri
ſtianæ pacis inimicos oſtendit, Quod vtiq; nó feciſſet,
ſi aliquid pro illis contra Cęcilianum iudicaſſet cũ ad
comitatum miſſus eſſet Vigẽtius. Cognitor ergo inter-
locutus eſt, non poſſe geſta, quæ tanta roborauit anti-
quitas remoueri, niſi aliis poſterioribus geſtis econtra-
rio recitatis. Dictum eſt etiã à catholicis magis ad de-
clarandam Felicis innocentiam profuiſſe quòd abſens
fuerat abſolutus,quia gratię ſuſpicio ſi præſens eſſet po-
tius oriretur. Vrgere deinde cognitor cœpit, vt ſi qua
C poſteriora geſta Donatiſtæ haberent contra abſolutio-
nẽ Cæciliani vel Felicis,iamiámq; proferrẽt. Hic illi ad
ea quæ iã totiens dixerant & catholicis totiens ad om-
nia reſpondentibus tranſacta iam fuerant, rurſus quaſi
à capite redire & ea replicare conati ſunt, Vbi cum in-
terlocutus eſſet cognitor,admonens vt eos iam pigeret
eadem repetere quæ peracta & tranſacta iam fuerãt, &
identidem proferre compelleret ſi quid recitandũ ha-
berent aduerſus Cæciliani & Felicis ſic euidentiſsimas
abſolutiones, & illi nihil omnino aduerſus illa profe-
rentes,eadem repetere non ceſſarent vt de illis quæ di-
xerant iudicaretur,& cõtrà cognitor illud potius flagi-
taret,vt legerent ſi haberent quod legi poſſet aduerſus
imperiale & procóſulare iudicium, vt poſſet de omni-
bus pronunciari,quoniam legibus prohibetur ſemiple-
nam proferre ſententiam. Inſtarent etiam catholici vt
rebus oïbus cognitori manifeſtatis, & Donaniſtis quid
reſpondeant non inuenientibus, eadẽ repetentibus,tã-
dem aliquando cauſa finiretur, in vltimo cognitor di-
xit,Si cuntrà nihil eſt quod legatis,exire dignemini vt
poſsit plena de omnib⁹ ſcribi ſentẽtia. Et vtriſq; exeũti-
bus,ſententiam ſcripſit, quam rurſus intromiſsis parti-
bus recitauit, qua complexus eſt omnia quæ de prolixa D
trium dierum actione potuit recordari. In quibus quæ-
dam non eo ordine quo geſta ſunt cómemorauit, om-
nia tamen veraciter poſuit,confutatos à catholicis Do-
natiſtas omnium documentorum manifeſtatione pro-
nuncians.

Collationis tertij diei finis.

AD LECTOREM.

*HOc loco ſequebatur Epiſtola nomine concilij Zertenſis ad
Donatiſtas,ſcripta poſt collationem, quam ipſe Auguſti-
nus negat eſſe inter Epiſtolas ſuas. Certe nos inter Epiſto-
las comperimus,ſóque non viſum eſt hic repetere. Eſt autem inter E-
piſtolas 152. fo. 143. columna. 2.*

DIVI AVRELII AVGVSTINI HIPPONENSIS EPISCOPI, LIBER CON- tra Donatiſtas poſt col- lationem. E

QVid adhuc Donatiſtæ ſeduci- Caput. I.
mini ab Epiſcopis veſtris, quo-
rum fallaces tenebræ clara luce
diſcuſſæ ſunt, quorum apparuit
error, quorũ pertinacia ſuperata
eſt? Quid adhuc vobis iactãt va
na mendacia? Quid adhuc cre-
ditis hominibus victis,cum vo-
bis dicũt iudicem præmio fuiſſe corruptũ? Quod nouũ
faciunt? Quid aliud omnes victi facere conſueuerunt,
qui veritati conſentire nolunt, niſi vt de iudicis iniqui-
tate mentiãtur? Quærite ab eis, & ad hoc primum vo-
bis reſpondeant, quare auſi ſunt venire Carthaginem,
& in vnum locum nobiſcum collationis gratia conue-
nire? Iam ante aliquot annos conueneramus eos publi-
ce,vt nobis cõferentibus veritas appareret, & diſſenſio
quæ nos diuidit de medio tolleretur. Sed ipſam verita-
tem refugientes, actis reſponderunt, Indignum eſt vt
in vnum conueniant filij martyrum, & progenies tra-
ditorum. Quare ergo modo nobiſcum conuenire vo- F
luerunt? Puto quod non facerẽt quod eis videbatur in-
dignnm,niſi cognoſcerent nó eſſe nos progeniem tra-
ditorum. Aut certe ipſi vobis reſpondeant, quare dixe-
runt indignũ eſſe vt in vnum conueniant filij martyrũ
& progenies traditorum,& in vnum poſtea nobiſcum
conuenerint. Quæ res eos coëgit facere quod indignũ
eſt? Nó enim ligati adducti ſunt,ſed omnino liberi cõ-
uenerunt. Si dixerint, quia iuſſerat Imperator: ergo tũc
faciunt quod indignum eſt quando iuſſerit Imperator?
Quid ergo iraſcũtur neſcio quibus traditoribus ad cau
ſam noſtram non pertinentibus? Codices enim domi-
nicos perſecutoribus dare, vtique indignum eſt. Quod
cum fecit traditor,non habet crimen, quia iuſſerat Im-
perator. Hoc dicimus non ſecũdum veritatem, ſed ſe-
cundum ipſorum peruerſitatem: Ipſi enim dixerunt, pu
blica geſta proclamant,apud acta dixerunt. Non quili-
bet ignotus,ſed Carthaginenſis Epiſcopus eorum Pri-
mianus hoc dixit. Primianus hoc ſcriptũ magiſtratui
Carthaginis dedit, & à diacono dicendum apud acta
mandauit, Indignum eſt, vt in vnum conueniant filij
martyrum & progenies traditorum. Ecce cõuenimus
in vnum

G in vnum, quid ad iſta reſpondent? Si dicunt non eſt in-
dignum: quare mẽtiti ſunt, quãdo indignum eſſe dixe-
runt? Si dicũt, indignum eſt: quod indignum eſt quare
fecerunt? Vno modo ſe potuerunt aſſerere quod indi-
gnum eſt non feciſſe, & nullis Primiani verbis nõ fuiſ-
ſe mentitos, ſi dicant, indignum eſt vt in vnum conue-
niant filij martyrum & progenies traditorum: ſed nos
ideo vobiſcum in vnũ conuenimus, quia cognouimus
nos non eſſe progeniem traditorũ. Quod ſi ita eſt, qua-
re nobis iam cõuenientes in vnum, ipſas calũnias obie-
cerunt, niſi forte vt etiam nos eos cognoſceremus non
eſſe filios martyrum? Martyres enim teſtes dicuntur, te-
ſtes autem Chriſti, veri teſtes ſunt. Iſti autem falſi teſtes
inuenti ſunt, qui traditionis crimina & aliena aliis ob-
iecerunt, & nec ipſa probare potuerũt. Quid adhuc at-
tenditis humana mendacia, & diuina teſtimonia nõ at-
tenditis? Quid adhuc victis hominibus creditis, & ve-
Cap. II. ritati quæ nunquam eſt victa non creditis? Veri-
tas enim dei, ſicut in ipſa etiam collatione probauim⁹,
perhibuit teſtimoniũ Eccleſiæ ſuæ per multa documẽ-
ta ſcripturarum ſanctarum, per propheticas & euãgeli-
H cas literas, & locus deſignatus eſt, vnde Chriſti Eccleſia
fuerat inceptura, & finis terræ quouſque peruẽtura. Per
omnes gentes futuram Eccleſiam ſuam dominus dicit,
incipientẽ ab Hieruſalem. Diuina lectio recitatur, quẽ-
Lucæ 24. admodum cœperit ab Hieruſalem, vbi primum con-
Act. 2. gregatis fidelibus miſſus eſt de cœlo ſpiritus ſanct⁹. Di-
uinæ lectiones recitantur quemadmodum ſe ab Hieru-
ſalem per vicina & longinqua diffuderit. Expreſſa ſunt
nomina locorum, manifeſta ſunt nomina ciuitatum, in
quibus Eccleſia Chriſti apoſtolico labore fundata eſt.
Quæ loca & ciuitates etiam epiſtolas ab Apoſtolis ac-
cipere meruerunt. Quas epiſtolas & ipſi in veſtris con-
gregationibus legunt, & tamen non communicant eo-
rum locorum & ciuitatũ Eccleſiis, quæ ipſas epiſtolas
accipere meruerunt, obiciẽtes eis, neſcio quæ crimina
Afrorum, quod eorum contagione perierunt, cum ip-
ſi dixerint in hac ipſa collatione, quam modo Cartha-
gini habuimus, quòd nec cauſæ cauſa, nec perſonę per-
Cap. III. ſona præiudicet. Tunc autem hoc dixerunt, quan-
do eis diximus, Concilium quod contra Cæcilianum
profertis, ſic non obeſt abſenti Cæciliano, quemadmo-
dum concilium, quod in cauſa Maximiniani factũ eſt,
I vbi damnatus eſt Primianus, non obeſt abſenti Primia
no. Protulerunt enim ibi ſeptuaginta & quod excurrit,
Epiſcopos qui abſentem damnauerunt Cęcilianum, cũ
proferantur non minus centum Epiſcopi partis ipſorũ
qui damnauerant abſentem Primianum. Quia ergo di
ximus eis, ſicut illud nõ obeſſe Cæciliano, quemadmo-
dum hoc non obeſt Primiano, quoniam contra abſen-
tes facta ſunt ambo concilia, continuo non inueniẽtes
quid reſponderẽt, & horribiles anguſtias paſſi, dixerũt
nec cauſam cauſæ, nec perſonam præiudicare perſonę,
quod aduerſus omnes humanas calumnias in ore ha-
bet vniuerſa catholica Eccleſia, nunc autem multo for-
tius multóq; liberius quando id ſemper veritas tenuit,
etiam inimicorum cõfeſſio cõfirmauit. Quis ergo hæc
ſine triſticia perferat graui? Quis gemitum cohibeat?
Quis non in lachrymas & in vocem doloris erumpat,
qui hoc digne cõſiderauerit? Ecce vt ab Epiſcopis par-
tis Donati damnatus Primianus nõ amittat epiſcopa-
tum, aut vt Primianus damnatus non inquietet partem
Donati, nec cauſæ cauſa, nec perſonæ perſona præiudi-
cat, vt autem Cæcilian⁹, quem abſentem inimici ſimi-
liter dãnauerunt, non deputetur Epiſcopus & cõtami-
net omnes Chriſtianas gentes vſque ad terminos ter- K
ræ, & cauſæ cauſa, & perſonæ perſona præiudicat? Sed
voce ipſius vnitatis clament Eccleſię Pontifices, Bithy-
niæ, Aſiæ, Cappadociæ, cæterarúmq; oriẽtalium regio-
num, ad quas beatus Petrus Apoſtolus ſcripſit, O pars
Donati, nõ nouimus quid dicatis, quare nobis non cõ-
municatis? Si Cęcilianus mali aliquid fecit, quod nobis
non probatum eſt nec demonſtratum, tamen ſi mali a-
liquid fecit, quare nobis præiudicat? Si nos audire non
vultis, voſipſos audite dicẽtes, nec cauſæ cauſa, nec per-
ſonæ perſona præiudicat. An vſqueadeo poteſt veſtra
peruerſitas, vt hæc verba valeant ne vobis præiudicet
Primianus, & hæc verba non valeant, vt nobis præiudi
cet Cæcilianus? Clament etiam ſimiliter Eccleſiæ *Cap. IIII.*
ſeptem orientales ad quas ſcribit Apoſtolus Ioannes, *Apoc. 1.*
Epheſi, Smyrnæ, Tyatyræ, Sardis, Philadelphiæ, Lao-
diciæ, Pergami, & dicant, Quid vobis fecimus fratres,
qui potius Donati quàm noſtræ communionis eſſe vo
luiſtis? Si Cæcilianus peccauit, quamuis & ipſius crimen
non potuiſſetis oſtendere, quia ſicut Primianus veſter,
ſic etiam abſens iſte damnatus eſt. Veruntamen qualiſ-
cunque ille fuerit, nos vobis quid fecimus? Quare chri- L
ſtiani cum chriſtianis pacem habere non vultis? Quare
in nobis communia ſacramẽta reſcinditis? Quid vobis
fecimus? Quare Primiani cauſa non præiudicat parti
Donati, niſi quia verum eſt quod dixiſtis, nec cauſę cau
ſa, nec perſonæ perſona præiudicat? Quare ergo cauſa
Cæciliani præiudicat hæreditati Chriſti in qua ſumus
Apoſtolorum labore plantati? Ad vnam noſtrum ſcri-
bit Apoſtolus Ioannes, quod habeat pauca nomina in *Apoca. 3.*
Sardis, eorum, qui non inquinauerunt veſtimenta ſua,
nec tamen ab eis qui in ipſa Eccleſia immundi fuerunt,
illorum paucorum veſtimenta polluta ſunt, quoniam
verum eſt quod dixiſtis, nec cauſam cauſę, nec perſonã
præiudicare perſonæ. Quo modo ergo poteſt cauſa &
perſona Cæciliani præiudicare nobis? Aut ſi non præ-
iudicat, quare ſeparamini à nobis? Dicant etiam Eccle-
ſiæ ad quas Paulus Apoſtolus ſcribit, Romanorum, Co
rinthiorum, Philippenſium, Coloſſenſium, Theſſaloni-
cenſium, nam de Galatia & Epheſo iam ſuprà dictum
eſt. Dicant ergo & iſti, literas ad nos datas fratres quo-
tidie legitis, qui vultis adhuc eſſe de parte Donati. In ip
ſis epiſtolis per nomen pacis nos Apoſtolus ſalutauit,
dicens, Gratia vobis & pax à deo patre & domino no-
ſtro Ieſu Chriſto, Quare pacem in noſtris epiſtolis le-
gendo didiciſtis, & eam nobiſcum tenere noluiſtis? In
tam longinquis terris trans mare poſitis Afrum no- M
bis obiicitis Cæcilianum. Certe verum eſt quòd dixi-
ſtis, nec cauſæ cauſa præiudicat, nec perſonæ perſona.
Quæ eſt iſta priuata & peculiaris ſanctificatio, qua vo-
bis licet vt Afræ parti Donati cauſa non præiudicet
Afri Primiani, nec perſonæ Primiani Carthaginenſis
præiudicet Muſticani Feliciani, & ad nos Africana
præiudicia tam longe præmittãtur, vt nobis præiudicet
cauſa Cæciliani? Dicat etiam catholica Eccleſia in ipſa
Africa conſtituta, & per pacem atque vnitatem Chri-
ſti illis omnibus communione copulata. Dicat etiã ip-
ſa, Nec mihi Cæciliani cauſa præiudicat, contra quem
abſentẽ ſeptuaginta Epiſcoporum eſt prolata ſentẽtia,
quia nõ præiudicat Eccleſię quę toto orbe diffunditur,
in cui⁹ cõmunione permaneo: aut certe præiudicet par-
ti Donati cauſa Primiani, quẽ ſui collegæ ſimiliter ab-
ſentẽ in numeroſiore cõcilio dãnarunt. Si autẽ ideo nõ
præiudicat, quia nec cauſa cauſæ, nec perſona perſonę,
multo magis ſeruanda eſt iſta iuſticia erga vnitatem ca
tholicam

A tholicam Chriſti, ſi eã ſeruari erga ſe poſtulat pars Do-
nati. Hoc Eccleſia catholica in Africa cõſtituta procla-
mat, O pars Donati, tu iſta verba dixiſti, tu iſta verba
tua recognouiſti, tu iſtis verbis etiã ſubſcripſiſti, nec cau
ſa cauſæ, nec perſona perſonæ præiudicat, Ego inter ſpi
ritus olim requieſcentium recito Cęcilianum, tu adhuc
vides & tecum habes in corpore Felicianum, à quo dã-
natus eſt Primianus. In ipſa Primiani cauſa damnati, &
poſtea ſicut erat epiſcopi tibiq; ſociati, ſi tantum valet
quòd nec cauſa cauſæ pręiudicat, nec perſona perſonę,
vt tibi non præiudicet hodie tecum viuẽtis communio
Feliciani, mihi quo modo præiudicat olim defuncti
memoria Cæciliani? Quid ad iſta reſpõdent, qui nobis
adhuc iactant inania, & ſuę ſaluti ſi non ſe correxerint,
nocitura mendacia? Quid adhuc dicunt nos iudicem
corrupiſſe, vt pro nobis ſententia proferretur? Nũquid
& tanti apud nos meriti epiſcopum præclariſsimũ de-
fenſorẽ corrupimus, vt pro nobis talia loqueretur? Hoc
enim agebamus omnibus viribus, hoc inſtabamus, vt
Cæciliani cauſa atq; perſona qualiſcũque fuerit, ad cau-
B ſam & perſonam Eccleſiæ, quam deus ſuis teſtimoniis
roborauit, non pertinere monſtraretur. Hoc agebamus
ſimilitudinibus euãgelicis, vt cauſa & perſona zizanio-
rum non præiudicaret cauſæ & perſonę tritici, quanuis
in eodem agro eadem pluuia ſimul creſcerẽt vſque ad
meſſem, quãdo ſeparari oporteret. Vt cauſa & perſona
paleæ non præiudicaret perſonæ frumẽti, quãuis in ea-
dem area ſimul triturarentur donec nouiſsima venti-
latione ſepararẽtur: vt cauſa & perſona hædorum non
præiudicaret cauſæ & perſonæ ouium, quãuis commu-
nibus paſcuis vtraq; pecora permixta ſeruentur, donec
Matt.25. à paſtore ſummo, in iudicio nouiſsimo, alij ad ſiniſtrã,
alij ad dexterã ſegregẽtur. Vt cauſa & perſona piſcium
malorum nõ præiudicet cauſæ & perſonę piſcium bo-
norum, quanuis intra eadẽ retia tenerẽtur in extremo
littore ſeparanda, hoc eſt in fine maris, quod ſignificat
Matt.13. finem ſeculi, Quibus parabolis & figuris Eccleſia præ-
nunciata eſt vſq; in finem ſeculi bonos & malos ſimul
habitura, ita vt nec mali bonis obeſſe poſsint, cum vel
ignorantur, vel pro pace & tranquillitate Eccleſiæ tole
rantur, ſi eos prodi aut accuſari nõ oportuerit, aut aliis
bonis non potuerit demonſtrari: ita ſanè vt nec emen
dationis vigilantia quieſcat, corripiendo, degradãdo,
excõmunicando, cæteriſq; coërcitionib⁹ licitis atq; cõ-
C ceſsis, quæ ſalua vnitatis pace in eccleſia quotidie fiunt
ſecũdum præceptum apoſtolicum charitate ſeruata qui
2.Theſſ.3. dixit, Si quis autem non obaudit verbo noſtro, per epi-
ſtolam hunc notate, & nolite cõmiſceri cum eo vt eru-
beſcat, & non vt inimicum exiſtimetis, ſed corripite vt
fratrem. Sicut enim & diſciplina ſeruat patientiam, &
patientia temperat diſciplinam, & vtrũque refertur ad
charitatem, ne forte aut indiſciplinata patientia foueat
iniquitatem, aut impatiẽs diſciplina diſsipet vnitatem.
Cap.V. Iſta cum fiunt à bonis, non inquinãtur à malis, quia
nec eorum peccatis conſentiendo communicãt, & ab
eis & ſi non corporali ſegregatione, tamen ſpiritali vi-
tæ diſsimilitudine & morum diuerſitate diſcedunt, eo
Eſa.52. modo obediẽtes præcepto dominico quo ait, Diſcedi-
te inde, & immundum ne tetigeritis. Nam qui hoc nõ
ſpiritaliter obſeruandum putant, arrogãtia vanitatis in
illud incidunt quod per eundem Prophetam dominus
Eſa.65. deteſtatur dicens, Qui dicunt, noli me tangere, quoniã
immundus ſum, hi fumus indignationis meæ. Hoc epi-
ſcopi veſtri faciendum putauerunt, quando vtriſq; no-
ſtrum à iudice oblato cõſeſſu, nobiſcum ſedere nolue-
runt, dicentes ſibi ſcriptum eſſe, ne cum talibus ſedeãt, D
illud vtique nõ ſpiritaliter, ſed carnaliter intelligentes
quod in Pſalmis poſitum eſt, Et cum impiis nõ ſedebo, Pſal.25.
& tamen fecerunt quod in eodem ipſo loco Pſalmi pa
riter prohibetur, Nã ibi dicit Propheta, Et cum iniqua
agẽtibus nõ introibo. Si ergo nos, quia iniquos vel no-
uerant vel putabant, ideo nobiſcum ſedere noluerunt,
quare quod ſimiliter prohibetur nobiſcum introierũt,
ex parte ſancti, ex parte polluti, niſi quia ſcripturas ſan-
ctas nõ intelligendo & carnaliter ſapiendo ipſam vni-
tatem diſsipauerunt? Non itaque polluunt mali bonos
in eodem agro, in eadem area, in eiſdem paſcuis, in eiſ-
dem retibus conſtituti, quia non eis communicant bo-
ni, ſed altari & ſacramentis dei. Communicant autem
malis, qui conſentiunt malorum factis. Scriptum eſt e-
nim, Non ſolum qui faciunt ea, verumetiam qui con- Roma.1.
ſentiunt facientibus. Cum vero mali pacis conſer- Cap.VI.
uandæ neceſsitate tolerantur, non iniquitatis commu-
nicãdæ ſocietate appetuntur, vt cum zizaniis triticum
ſuauem pluuiam pariter bibat, ſeruet tamen vbertatem
ſuam, nec conuertatur in zizaniorum ſterilitatem, ſed Matt.13.
vtrunque ſimul vſque ad meſſem creſcat, ne forte cum E
colliguntur zizania, eradicetur ſimul & triticum, nullã
cum bonis habẽt mali participationem ſalutis vel per-
ditionis. Quæ enim participatio iuſticiæ ad iniquitatẽ? 2.Cor.6.
Nullam habent cum bonis mali ſocietatem regni, aut
ignis æterni. Quæ enim ſocietas luci ad tenebras? Non
habent mali cum bonis conſonantiam vitæ ac volun-
tatis. Quæ enim conſonantia Chriſti ad Belial? Nõ ha-
bẽt boni cum malis partem, nec in pœna criminis nec
in præmio pietatis. Quæ enim pars fideli cum infideli?
Et cum intra eadem retia donec ad littus perueniant,
pariter diuina ſacramenta percipiant, iſti ſociantur, illi
diſſociantur: iſti cõſonant, illi diſſonant: iſti habẽt par-
tem cum miſericordia, illi cum iudicio: quoniam miſe-
ricordiam & iudicium cantat Eccleſia domino: & qui Pſal.110.
manducat indigne, iudicium ſibi manducat, nõ alteri. 1.Cor.11.
De ipſo quippe pane, & de ipſa dominica manu, & Iu-
das partem, & Petrus accepit, & tamẽ quæ ſocietas, quæ
cõſonantia, quę pars Petro cum Iuda? quoniã nec cauſa
cauſæ pręiudicat, nec perſona perſonę. Siue ergo exeãt,
de quibus ſcriptum eſt, Ex nobis exierunt, ſed nõ erant 1. Ioan.2.
ex nobis: ſiue intus iudicantur eſſe de quibus beatus Cy
prianus apertiſsime loquitur dicens, Nam etſi videntur F
in eccleſia eſſe zizania, non tamen impediri debet aut
fides aut charitas noſtra, vt quoniam zizania eſſe in ec-
cleſia cernimus, ipſi de eccleſia recedamus. Quib⁹ ver-
bis epiſcopi veſtri nihil omnino auſi ſunt reſpondere,
quanuis diu fruſtra contenderint, quòd non in Eccleſia
prædicta ſint futura zizania quia dixit dominus, Ager Matt.13.
eſt hic mũdus: non dixit, ager eſt eccleſia. Nos autẽ mũ-
dum pro Eccleſia ſignificatione poſitum dicebamus, ſi-
cut etiam Cyprianus intellexit, quia per totũ mundum
futura præfigurabatur eccleſia. Vnde illi dicebant, mũ-
dum ſemper in malã ſignificationem poſitum, & teſti-
monia de ſcripturis dabãt, quia ſcriptum eſt, Si quis di- 1.Ioan.2.
lexerit mũdum, non eſt charitas patris in illo: & cætera
talia. Nos vero nõ ſolum in malam, ſed etiam in bonã
ſignificationẽ mundum in ſcripturis poſitum reſpõde-
bamus, & cõmemorabamus etiam illud quod ſcriptũ
eſt, Deus erat in Chriſto mundum recõcilians ſibi: qui 2.Cor.5.
vtique non ſibi reconciliat niſi Eccleſiam. Siue er- Cap.VII.
go exeant mali, ſiue intus vel ignorentur, vel videãtur,
hoc agit miſericordia & iuſticia dei, vt ſibi ad mala nõ
conſentientibus bonis, mali non obſint, ſed vtriq; pro-
priam

G priam ſarcinam portant : vt nec filius accipiat peccata
patris,niſi cum fuerit in malis imitatus , ſed anima quæ
Ezech.18. peccauerit,ipſa morietur.Cum ergo malis conſentit ad
malum,iam vnam cauſam habet cũ eis , & totius ſocie-
tatis malorũ fit vna perſona, ac per hoc cũ ſimul pereũt
ſimulq́; damnãtur,cauſa ſua & perſona ſua cuique præ-
iudicat,nũ aliena . Cũ vero boni & mali idem verbum
dei ſimul audiunt , & ſimul dei ſacramenta percipiuot,
& tamẽ diſsimiles habent actuum ſuorũ cauſas , & diſ-
ſimiles gerunt voluntatis diuerſitate perſonas, eundem
cibum ſanctum,aliis manducantibus digne , aliis indi-
gne,nec cauſa cauſæ præiudicat, nec perſona perſonæ,
ac per hoc quæcunque teſtimonia diuinarũ ſcripturarũ
Epiſcopi noſtri cõmemorare potueruot,quibus ab om-
ni malorum hominum permixtione pura prænuncia-
batur Eccleſia , nõ qualis ounc eſt illis teſtimoniis præ-
nunciabatur , ſed qualis poſt iſtam mortalitatem in vi-
Cap.VIII. ta æterna futura eſt. Et quæcũque teſtimonia ſcrip-
turarum poſuerunt de filiis, quos merito parẽtum imi-
tando maliciam , vnam cum eis cauſam habere nolue-
runt,quod non intelligentes diuina teſtimonia ſecum
H pugnare cogebãt , nec vtraſq; voces dei pro diuerſitate
temporum,cauſarum,perſonarúmque diſtinguentes in
concordiam redigebant, ſed ſicut cõtra nos ipſi, etiam
volebant inter ſe ipſa diuina documenta pugnare. Nec
mirum ſi pacem ſcripturæ dei nõ intelligebant , qui pa-
cem cum eius Eccleſia non habebãt. Nos autem vtraq;
accipientes teſtimonia, demonſtrabamus vtrorũq; cõ-
cordiam. Nam & illud accipiebamus,quod in ſuis lite-
Eſa.52. ris commemorauerunt Eccleſiæ dictum eſſe, Nec adii-
Matt.13. ciet vltra per te tranſire incircunciſus & immundus:&
illud ſcriptum eſt , Sioite vtraq; creſcere vſque ad meſ-
ſem:ſed hoc eſſe in agro,illud futurum in horreo . De-
nique & ipſi qui diu cõtenderunt,diceotes zizania quæ
cũ tritico ſimul ereſcere vſq; ad meſſem permiſſa ſunt,
non in Eccleſia,ſed in mundo eſſe, contra intellectum
martyris Cypriani qui dixit , Et ſi videntur in Eccleſia
eſſe zizania,nõ tamen impediri debet aut fides,aut cha
ritas noſtra, vt quoniam zizania in Eccleſia eſſe cerni-
mus,ipſi de Eccleſia recedamus.Et nolentes conſentire
mundi nomine Eccleſiam poſſe ſignificari,contra ver-
2.Cor.5. ba Apoſtoli qui dixit, Deus erat in Chriſto mũdum re-
concilians ſibi:& contra ipſius verba domini qui dixit,
I Non venit filius hominis vt iudicet mũdum,ſed vt ſal-
Ioan.3. uetur mundus per ipſum. Neque enim recoociliari deo
& 12. & ſaluari per ipſum mundus poteſt, niſi mũdi oomine
intelligatur Eccleſia,quę ſola per eum deo reconciliata
ſaluatur,tamen in illa ſimilitudine qnam ex Euangelio
Matt.13. commemorauimus,quòd & boni & mali piſces quouſ-
que in littore,hoc eſt in fine ſeculi ſeparentur, intra ea-
dem retia continentur , victi euidentia veritatis,malos
in Eccleſia vſq; in finem ſeculi permixtos eſſe coofeſsi
ſunt,ſed occultos eos eſſe dixerũt , quooiam ſic à ſacer-
dotibus ignorantur, quemadmodum piſces intra retia
cum adhuc in mari ſuot à piſcatoribus non videntur.
Quo modo ergo teſtimonium propheticum quod in
ſua reſponſione poſuerunt quod Eccleſiæ dictum eſt,
Eſa.52. Non aduciet vltra per te tranſire incircunciſus & im-
mundus,ad hoc tempus pertinere intelligitur , quando
Eccleſiæ retibus cõparata eſt,quibus io mari adhuc po-
ſitis piſces malos bonis permixtos vel occultos eſſe cõ-
feſsi ſunt: Vnde manifeſtum eſt nõ niſi de futuro ſecu-
lo poſt iudicium nullum incircunciſum & immũdum
per Eccleſiam tranſiturum violentia veritatis, quæ ſuos
non in carne,ſed in corde torquet inimicos , vt etiam
confiteantur inuiti. Ecce manifeſtum eſt quod dice- *Cap.IX.*
batur à nobis,diſtinguenda eſſe tempora Eccleſiæ,non K
iam nunc eſſe talem, qualis poſt reſurrectionem futura
eſt:ounc malos habere permixtos, tũc omnino non ha
bituram, ad illam eius puritatem non ad huius tempo-
ris permixtionem illa diuina teſtimonia pertinere,qui-
bus eam dominus prædixit ab omni malorum peronx-
tione penitus alieoam. Ecce etiam ipſi veritate euange-
lica noo aliud coacti ſunt confiteri,quàm malos occul
tos nunc ei permixtos eſſe . Sed dixerunt , Ecce nunc
tranſit per illam licet occultus immũdus, non eſt ergo
tempus quod prædictum eſt dicente Propheta, Nõ ad-
iiciet vltra per te tranſire immundus & incircunciſus:
nunc ergo trãſeunt vel occulti. Nã & hoc ipſum quod
ait,non adiiciet vltra:oſtendit eos prius ſolere tranſire,
ſed vltra non tranſituros. Et à nobis inuidioſe require-
bãt,quo modo potuerit in Eccleſia Chriſti diabolus ſe-
minare zizania,cum ipſi faterẽtur in eccleſia malos ſal-
tem occultos eſſe,permixtos,nec vellent attẽdere à dia-
bolo vtiq; ſeminatos . Hoc etiam ipſum quod ſibi acu-
tum inueniſſe videbantur,contra ſe potius proferebãt. L
Si enim propterea renbus bonos & malos congre- *Cap.X.*
gantibus Eccleſiam comparauit, quia malos in eccleſia
non manifeſtos,ſed latẽtes intelligi voluit,quos ita ne-
ſciunt ſacerdotes , quemadmodum ſub fluctibus quid
acceperint retia neſciunt piſcatores. Propterea ergo &
areæ comparata eſt, vt etiam manifeſti mali cum bonis
in ea prænunciarentur futuri. Neque enim palea quę in
area eſt permixta frumentis,etiam ipſa ſub fluctibus la-
tet,quæ ſic omnium oculis eſt cõſpicua, vt potius occul
ta ſint in ea frumenta cum ſit ipſa manifeſta. De hac au
tem areæ ſimilitudine , quia & ipſam intra cæteras ex
Euangelio poſueramus , nihil in literis ſuis cootra nos
ſcribere potuerũt , niſi Hieremiam Prophetam dixiſſe,
Quid paleis ad triticum? Quod ideo dixit,quia ſimilia
Hiere.23. non ſunt,nõ quia permixta eſſe oõ poſſuot,quia in hor-
reo non ſimul erunt , non quia in area pariter non tri-
turantur,quanquã Hieremias cum hoc diceret nõ age-
bat de populo dei,ſed de ſomnis hominum & viſioni-
bus Prophetarum, quia hæc duo nulla ſimilitudine cõ-
paranda ſunt,ſicut plenitudini tritici,ioanitas paleę nõ
poteſt comparari . Tẽtauerunt ſanè epiſcopi veſtri ne-
gare in euangelio ſcriptum, quòd areæ ſit eccleſia com M
parata , ſed mox euangelicorũ verborum cõmemora-
none conuicti,ad idẽ ſe coouerteruot, vt etiã ibi dice-
reot occultos malos ſignificatos,nõ manifeſtos,de qui-
bus ſcriptũ eſt, Veniet ferens veotilabrũ in manu ſua,&
Matt.3. mũdabit aream ſuã,frumenta recõdet in horreo,paleas
autẽ cũburet igni inextinguibili. Vos autẽ iudicate,ape-
rite oculos,aures intẽdite veritati, ſi propterea ſicut ipſi
dixerunt,dominus eccleſiã retibus cõparauit,quia non
manifeſtos,ſed latẽtes in eo voluit intelligi,quos ita nõ
vident ſacerdotes, quemadmodũ piſces intra retia ſub
fluctibus nõ vident piſcatores , nũquid & area ſub aqua
vel ſub terra trituratur?Aut certè nocturnis horis, non
in ſole conteritur,aut in ea ruſticus cęcus operat᷑? Quã-
to ergo melius ſeipſos corrigunt quàm euãgelia ſancta
peruertũt, & ad vanũ ſuæ mentis errorẽ eloquia domi-
nica detorquere conãtur. Aut enim illa piſciũ ſimilitu-
do nõ propter occultos,ſed tantũ propter mixtos in ec-
cleſia malos, ꝙ ſicut ille ante litt⁹, ſic iſti ante vẽtilabrũ
bonis in Eccleſia miſceãtur. Ipſi enĩ nos admonẽt vt in
areæ palea , manifeſtos in Eccleſia malos intelligamus,
qui piſces intra natãtia retia ꝓpter occultos malos in-
telligi volũt,quia ſicut illos neſciunt piſcatores,ſic iſtos
neſciunt

A neſciunt ſacerdotes. Cur enim nũ dicamus, ſic ergo &
palea manifeſti ſunt mali, quia in aperto eam videt tri-
turatores? Sed ſicut illi nõ poſſunt ante littoris exitum
ſeparari, ſic nec illa poteſt ante finem debitum ventila-
ri. Cuſtodit autem deus innocentiam ſanctorum & fi-
delium ſuorum, ſicut piſcium bonorum, ſicut pinguiũ
frumentorum, vt intra iſta retia non eis noceant per-
mixta genera reprobanda, & in iſta area nõ eis noceant
permixta palea ventilãda, quia ſicut ipſi dixerũt, relege-
runt, ſubſcripſerũt, nec cauſa cauſæ, nec perſonę poterit
Cap. XI. præiudicare perſona. Hæc verba negarẽt ſe ſorte di-
xiſſe, niſi ſua poſſent ſubſcriptione conuinci. Ecce quàm
diligenter actum eſt pro ſalute noſtra, vt verbis noſtris
ſubſcriberemus. quod fieri omnino nolebant. Et vt fa-
cerent tandem aliquando pudore compulſi ſunt, Nam
extant verba eorum vbi hoc facere recuſarunt. Rurſus
alia verba vbi hoc facere conſenſerũt, quod primo ne-
gauerãt. Omnia ſcripta ſunt, omnibus ſubſcriptum eſt.
Ideo enim videbantur nolle ſubſcribere, vt negare ſe
poſſent dixiſſe quod dixerant, & de geſtis corrupti iu-
dicis calumniari. Quod modo quia nõ poſſunt, dicunt
ipſum eſſe corruptum. Quod vt contra illos iudicaret,
B non niſi ipſi fecerunt, qui cõtra ſeipſos pro nobis tanta
dixerunt. Quæ vt negare non poſſent, etiam ſi coacti &
inuiti, ſuis tamen proſecutionibus ſubſcripſerunt. Ideo
ergo nolebãt ſubſcribere, vt liceret eis per calumniam
corruptorum geſtorum negare quod dixerant, & ideo
poſtea inſtãte iudice conſenſerunt: quia ſentiebant om
nibus apparere, nihil ſibi adiudicari nolendo ſubſcri-
bere, niſi ſe verba ſua vt ſibi legerentur timere. Malue-
runt enim proſecutiones ſuas quibuſcũq; nebulis poſt-
ea defendere, quam eas tam cito damnare. Sed videte,
rogamus vos, quemadmodum ipſa ſua defenſione ſe
prius implicent, & agant cauſam noſtram & omnino
perimant ſuam. Nam poſt collationem poſteaquam vi-
cti appellare voluerunt, obiecta ſunt eis hęc verba, & ea
conantur peiore ſua implicatione defendere, quando
ab eis quid egerint quęritis. Ita enim vos putant nõ ha-
bere cor, vt non intelligatis eos omnino eſſe ſuperatos,
quando vobis ea dicunt quę omnino nõ dicerent ſi ali-
Cap. XII. quid vtile quod dicerent inuenirent. Quis enim fe-
rat victos homines conqueri quòd nocte contra eos eſt
prolata ſententia: quaſi non ſæpe iudices audiendi ne-
C ceſsitas teneat, vt vſq; ad multam partem noctis ſedere
cogantur? Aut ideo non eſt verum quod dicitur, quia
per noctem dicitur? Nec audiunt ſcripturam claman-
Pſalm. 41. tem, Per diem mandauit dominus miſericordiam, &
Pſal. 91. nocte declarauit. Et iterum, Ad annunciandum mane
miſericordiam tuam, & veritatem tuam per noctem.
Ad quod dixerunt, nocte veniſſe ad dominum tenen-
dum perſecutores: non attendentes quoniam ipſis no-
cturnis horis etiam dominus veritatem ſuis diſcipulis
prædicauit. Nec aduertere volunt, quod ſcriptum eſt,
Act. 20. Apoſtolum Paulum vſq; ad medium noctis produxiſſe
ſermonem. Si haberent verum quod dicerent, nox eos
impedire nõ poſſet, ſed ſanè tenebroſiſsimam noctem
in ſuis mentibus patiebãtur, quando cõtra ſeipſos tanta
proferebãt, nec ad veritatis lucem peruerſum animum
corrigebant. Et adhuc vtique dies erat, quando nobis
forenſi more de tempore præſcribebant, dicentes cau-
ſam lapſam eſſe, & agi iam omnino non poſſe: nec in-
telligentes nihil ſe hominibus oſtendiſſe, niſi quantum
timuerunt ne ageretur vbi eorum peruerſitas, & catho-
lica veritas monſtraretur. Adhuc dies erat, quando vo-
lentes deſtruere iudicium Romani Epiſcopi Melchia-
dis, quo purgatus & abſolutus eſt Cæcilianus, & iam D
ipſum Melchiadem traditorem fuiſſe dixerunt.

Cuius criminationis cum ab eis eſſet exacta proba- Cap. XIII.
tio, geſta prolixiſsima recitarunt, vbi Melchiadis no-
men quod aliquid tradiderit non fuit. Et recitauerunt
etiam alia geſta, vbi Melchiadem legebatur miſiſſe dia-
conos cũ literis Maxentij Imperatoris & præfecti præ-
torij ad præfectum vrbis, vt reciperent loca quæ fuerant
à Chriſtianis tempore perſecutionis ablata. Vbi cum
Melchiadis crimen nullum appareret, dixerunt ſupe-
rioribus traditionis geſtis traditorem Stratonem fuiſ-
ſe recitatum, quòd vocabatur vnus etiam ex diaconis
quos ad recipienda loca miſerat Melchiades, eundem
ipſum eſſe contendentes & non oſtendentes. Neque e-
nim Stratonem qui tradiderat, ſaltem diaconum fuiſſe
monſtrabant. Quod etiam ſi eſſet, reſpõdimus eis ante
paruum tempus, in eodẽ clero Eccleſiæ Romanæ, duos
Petros diaconos fuiſſe. Ita mente cæci, tenebroſas ca-
lumnias innectebant, addentes etiam manifeſtiſsimam
falſitatem, quòd non ſolum nomen, ſed etiam loca &
regiones & perſonæ conuenirent, quibus non alius ſed
ipſe eſſe Straton oſtenderetur, cum in illis geſtis om-
nino nihil conueniens, præter ſimilitudinem nominis
legeretur, qua plena eſt conſuetudo generis humani, vt E
non ſolũ duos, ſed etiam plures vnu nomine vocitent.
Nam ipſi quoque Donatum ſuum Carthaginenſem, ne
in iudicio Melchiadis ipſe damnatus putaretur, quem
multi pro magno habẽt, à Donato Caſenſi diſtinguen-
dum eſſe clamauerũt, quia Donatus Carthaginenſis
contra Cæcilianũ miſſus fuerat ad Melchiadis epiſco-
pale iudicium, tam craſſam noctem in corde geſtan-
tes, vt Donatum infamari nollent ſimilitudine nomi-
nis ſui, & Melchiadem maculari vellent ſimilitudine
nominis alieni. Nunc autem Stratoni etiam Caſsiani
nomen addere dicuntur, quod in collatione tacuerunt,
quaſi Straton ſolus cognomen tale habere potuiſſet, &
Caſsianus nõ potuerit. Nec attendere potuerunt inter-
na ſua nocte impediti, non ſolum duos Ioannes, vnum
baptiſtam, alterum euangeliſtam, ſed etiam duos Si-
mones, vnum Petrum, alterum magum: in ipſo deniq;
tam paruo numero Apoſtolorum, non ſolum duos Ia-
cobos, vnum Alphæi, alterum Zebedæi, ſed etiam duos
Iudas, vnum ſanctum, alterum diabolum, cui tamen Iu-
dæ Apoſtolu ſancto quiſquis ſimiliter mente cæcus de F
crimine Iudæ traditoris calumniaretur, non niſi iſtos
imitaretur, Non enim mirum eſt ſi tales iſtos calum-
niatores poſt tam longum tempus patitur exiſtimatio
Melchiadis de duobus Caſsianis, vel de duobus Strato-
nibus, qualis euangelica veritas patitur de duobus He-
rodibus. Nam quia nõ eſt expreſſum quis Herodes pro
Chriſto occiſis infantibus continuo mortuus fuerit, &
quis Herodes cum Pilato dominum perſecutus ſit, pu-
tantes vnum fuiſſe, obiiciunt Euangelio crimen falſi-
tatis, Sic iſti putantes vnum fuiſſe Stratonẽ vel Caſsia-
num, obiiciunt Melchiadi maculam traditionis, & ta-
men illi tolerabilius errant, quum non ſolum nomen,
verumetiam dignitas conſonat, vterq; enim legitur rex
Herodes: iſti autem dignitatem cõſonare mentiti ſunt,
quia vtroſque diaconos fuiſſe nullo modo legere po-
tuerunt. Adhuc dies erat quando Zertenſe conci- Cap. XIIII.
lium, ſi tamen concilium dicendum eſt, in quo vix vn-
decim vel duodecim Epiſcopi fuerunt, vbi recitauimus
traditores fuiſſe quoſdam, qui cum Secundo Tigiſita-
no contra Cæcilianum ſententias protulerunt, falſum
volentes oſtendere, dixerunt perſecutionis tempore nõ

G potuiſſe in aliquam domum illos vndecim vel duodecim Epiſcopos congregari, & vt probarent tēpus fuiſſe perſecutionis, protulerunt martyrum geſta, vt diebus & conſulibus conſideratis, quod tempus fuerit appareret. Quæ martyrum geſta, cōtra ſeipſos protuliſſe conuicti ſunt. In eis quippe geſtis, manifeſtum eſt illo tempore perſecutionis Chriſtianas plebes ſolitas cōgregari. Vnde conſtitit non eſſe incredibile, quòd etiā illi Epiſcopi in priuatam domum ſimiliter conueniſſe legebātur, vt plebi quæ poterat, ſicut geſtis martyrum continebatur, etiam perſecutionis tempore congregari, occulte ordinaretur Epiſcopus, qui poſſet ſibi etiam ipſi occulte clericos ordinare in tanta neceſsitate, vbi anterior Epiſcopus cum clero lapſus, per epiſtolam ipſius Secundi, quæ ab iſtis allegata eſt, monſtrabatur. Ex his martyrū geſtis quę ipſi proferebāt, admoniti ſumus & in alia geſta martyrū intendere, & inuenimus, & diximus, feruente tempore perſecutionis, & priuatam domum, quòd illi fieri potuiſſe negauerant, congregationi Chriſtianorū fuiſſe conceſſam, & in carcere fuiſſe baptizatos, vt viderent quàm non eſſet incredibile tēpore perſecutionis in priuatam domum paucos Epiſcopos congregari, quando H & in ipſo carcere celebrabantur ſacramenta Chriſti, in quo incluſi homines tenebātur pro fide Chriſti. Quantum nos ergo adiuuerint geſta martyrum proferendo, quis non videat qui nō ſimilem noctē habet in corde, qualem illi habebant qui hoc non videbant?

Cap. XV. Qui etiā hinc geſtis ipſis Zertenſibus calumniabantur, quia ibi dies & conſules legebantur, & exigebant à nobis, vt aliqua eccleſiaſtica concilia proferremus, vbi dies recitarentur & conſules. Ipſi enim Carthaginenſe conciliū factum ſine die & conſule proferebant. Dicebant enim etiam concilium Cypriani conſules non habere, vbi tamen legitur dies, in illo autem ipſorum Carthaginenſi nec dies. Nos autem, quod in manibus erat, Romanum concilium Melchiadis ſicut illud Zertenſe & diem habere demonſtrabamus & conſules: neque enim tunc ad horam antiqua archiua eccleſiaſtica diſcutienda nobis fuerunt, vnde iſta conſuetudo etiam veterum fuiſſe doceretur. Nec tamen inanes eis etiā nos calumnias mouere voluimus, quare in Cypriani cōcilio dies inueniretur, in ipſorum autem nō inueniretur: quia illi vanas moras volebant innectere. Nam etiam hoc exigebāt vt de ſcripturis ſanctis oſtenderemus alicubi dies & con- I ſules eſſe conſcriptos, quaſi Epiſcoporum cōcilia ſcripturis canonicis aliquando fuerint comparata, aut poſſint etiam ipſi de ſcripturis ſanctis proferre concilium, vbi Apoſtoli iudices ſederint, & accuſatū aliquem vel damnauerint, vel abſoluerint. Et tamē reſpōdimus eis, etiam Prophetas libros ſuos prænotatis & definitis cōmendaſſe tēporibus, quo anno, cuius regis, quoto menſe anni, quoto die menſis factum fuerit ſuper eos verbum domini, vt oſtēderemus quàm inaniter & calumnioſe de diebus & conſulibus epiſcopalium conciliorū quæſtiones vaniſsimas excitarent. Fieri autem poteſt vt in codicibus ſit varietas, dum alij etiam dies & cōſules diligētia maiore deſcribunt, alij ſuperfluum prætermittunt. Sicut etiam codex de quo primum legimus iudicium Conſtantini, quo inter partes Cæcilianum innocentem, illos autē calumnioſiſsimos pronūciauit, diem & conſulē non habebat. Quo etiam illi inuidioſiſsime proclamauerunt ꝙ Imperatoris literas ſine die & conſule recitauimus, & tamen etiam ipſi aliàs eiuſdem Imperatoris literas in cauſa Felicis ordinatoris Cæciliani, quas mirabili cæcitate contra ſeipſos protulerunt, ſine die & conſule recitarūt, nec eis inde aliquid obiecimus, K ne ſimiliter vt ipſi tempora neceſſaria ſuperfluis verbis occuparemus. Hæc autem modo dicimus, vt vobis ſaltem oculos aperiamus, & tenebroſa nocte careatis, quā veſtri Epiſcopi corde geſtabant, qui nocturnam ſententiam cogitationi iudicis obiecerūt, & ipſi per diem interioribus tenebris inuoluti, mirabili cæcitate cōtra ſeipſos tanta dixerunt.

Leguntur in Actis apud Car- Cap. XVI. thaginis magiſtratū expreſſa verba Primiani, vbi dicit, quòd parentes eorum, noſtri maiores variis exiliis vexauerunt, Et in collatione probare conantur accuſantibus maioribus ſuis, ab Imperatore Cæcilianum exilio eſſe damnatum. Dicunt in literis ſuis communionem ſuam eſſe Eccleſiam veritatis, quæ perſecutionem patitur, non quæ facit: & conantur oſtendere Cæcilianum damnatum iudicio Imperatoris perſequentibus maioribus ſuis. Et hoc dicunt factum non per Donatum Caſenſem, ſed per eum quē præ cæteris prædicant Donatum Carthaginenſem. Hoc enim ſcriptis ſuis per ſuos modo iactare dicūtur, Vbi victi iudicem accuſant, quia noctem corde ipſorū nocturna veritas confutauit, Donatum illum, illum inquam Donatum, quem dixerunt Eccleſiæ Carthaginenſis ornamentū & martyrialis gloriæ virum, ſic commendare voluerunt vt dicerēt, quòd L. apud Imperatoris Conſtantini cognitionem, ipſe reum & aſſeruerit & conuicerit Cæcilianum. Illum ergo virū gloriæ martyrialis apud Imperatoris cognitionem, Cęciliani damnatio conſecuta eſt. Illo viro gloriæ martyrialis accuſante & inſtante, Cæcilianus ab Imperatore damnatus eſt. Quod quidem nos falſum eſſe conuincimus, qui eiuſdē Imperatoris literas quibus ſe inter partes audiſſe & iudicaſſe teſtatur, vbi Cæciliano abſoluto atque purgato illorum calumnias deteſtatus eſt, prolatas archiuo publico recitauimus. Contra quas omnino quid reſponderent nihil inuenire potuerunt, ad eas cōfirmandas cōtra ſeipſos alia protulerunt. Proinde à maioribus eorum apud Imperatorem accuſatum conſtitit Cæcilianum, damnatum autem non conſtitit, immo etiam conſtitit abſolutum. Sed tamen vel vos videte quantū adiuuerint cauſam noſtram Epiſcopi veſtri, qui de illa voluerūt etiam falſitate gloriari. Si enim Donatus ille vir gloriæ martyrialis apud Imperatoris cognitionem reum aſſeruit Cæcilianum, & illo viro gloriæ martyrialis accuſante & inſtante, Cæcilianus ab imperatore damnatus eſt, reſpondeant vobis quando hæc M agebantur, quis erat martyr, vtrum Donatus qui hominem apud Imperatorem perſequebatur, an Cæcilianus, qui illo perſequente ab Imperatore damnatus eſt? Vbi eſt nunc illa definitiua regula ipſorum communionis Donati, eſſe Eccleſiam veritatis quæ perſecutionem patitur, non quæ facit? Ecce patitur Cæcilianus, Donatus facit. Quis eorum eſt vir gloriæ martyrialis? Attendite, aduertite, nolite in errorem pernicioſum adhuc vſque ſeduci. Veritatem quæ vobis occultabatur, deus aperire dignatus eſt: falſitatem quæ nobis oſtendebatur, deus confutare dignatus eſt, Tanto eius beneficio, quare adhuc eſtis ingrati? Hoc eſt nempe quod vobis ſæpe dicebant, vnde cordis veſtri oculos aſtuta fallacia caligabant.

Et adhuc etiam conuicti inde ſe iactant, inde Cap. XVII. nos lacerant, quia nos facimus perſecutionem, ipſi patiuntur. Hoc eis remanſit omni ex parte ſuperatis, vnde adhuc nebulas faciant imperitis, hinc ſe quaſi oſtendētes Eccleſiam veritatis, quæ perſecutionem patitur, non quę facit. Non vos ergo adhuc fallant, hoc eis facimus, quod maiores ſuos, & ipſum quē prædicant velut martyrialis

A tyrialis gloriæ virum Cæciliano feciſſe gloriãtur. Hoc
ille egit apud Imperatorem, vt conuictus Cæcilianus
illius iudicio damnaretur. Hoc & nos egimus, vt iſti
conuicti ſimilia paterentur. Si male fecit, quare hoc ille
Donatus faciebat? Si autem recte fecit, quare hoc catho
lica Eccleſia parti Donati non faciat? Immo recte fieri
nec illi dubitant, qui hoc maiores ſuos quos multum
laudant feciſſe gloriantur, nec nos dubitamus qui hoc
eſſe faciendum negare non poſſumus, vt ſine effuſione
ſanguinis, qui verbis nõ emendantur, aliqua mitiſsima
pœna legum corripiantur inquieti. Et ſi forte impera-
tor permotus mente, ſacrilegam pertinaciam grauiore
ſupplicio ſtatuit eſſe plectendam, mitius agant iudices
quibus ſemper licuit lenire atque emollire ſententiam,
quamuis non poſsit oſtẽdi Cæcilianum ab Imperatore
Conſtantino eſſe damnatum. A vobis tamen error ille
ſublatus eſt, quo putabatis eam eſſe veram Eccleſiam
quæ perſecutionẽ patitur non quę facit: fecit enim Do-
natus, paſſus eſt Cæcilianus. Et ſi perſecutionem patitur
pars Donati, patitur cum illa etiam pars Maximiniani,
quam & ipſi Chriſti Eccleſiam nõ eſſe confirmant. Ac
per hoc & facere perſecutionem non eſt iniquitatis in-
B dicium, quia & boni faciũt malis, & mali bonis, & pati
perſecutionem non eſt iuſticiæ documẽtum, quia eam
nõ ſoli boni pro pietate, ſed mali pro iniquitate patiũ-
Matth. 5. tur. Cum enim dixiſſet dominus, Beati qui perſecutio-
nem patiũtur: ne inde ſe iactent hęretici, addidit, prop-
ter iuſticiam. Nam quanta mala noſtris fecerint furio-
ſiſsimi clerici & Circumcelliones partis Donati, noſtis
& vos. Incenſæ ſunt Eccleſiæ, miſsi in flammas codices
ſancti, incenſæ etiam priuatæ domus, rapti homines de
ſedibus ſuis, & omnibus quæ inerãt ablatis aut perditis,
ipſi etiam laniati & excæcati. Nec ab homicidio potuit
tẽperari, quamuis ſit mitius huic luci mori, quàm iſtam
lucem auferre viuenti. Ventum eſt ad homines, non vt
retenti aliquò ducerentur, ſed tamen vt iſta paterentur.
Nec tamen noſtros ideo iuſtificamus, quia iſta perpeſsi
ſunt, ſed quia pro Chriſtiana veritate, pro Chriſti pace,
pro Eccleſiæ vnitate perpeſsi ſunt. Illi autẽ ſub tam mul
tis, ſub tam ſeueris legibus, & ſub tanta Eccleſiæ catho-
licæ, quã dominus ei tribuit, poteſtate quid tale patiun-
tur? Si quando enim morte mulctãtur, aut ipſi ſe occi-
dunt, aut eorum cruentę violẽtiæ dum reſiſtitur occi-
duntur, non pro communione partis Donati, nec pro
C errore ſacrilegi ſchiſmatis, ſed pro apertiſsimis facino-
ribus ſuis & ſceleribus ſuis, quæ more latronum ruẽtes
furore & crudelitate committunt. Pro parte autẽ Do-
nati vix aliquid tale patiuntur, quale Cæcilianum Do-
nato inſtante paſſum eſſe dixerũt. Aut ergo perſecutio
non omnis iniuſta eſt, aut non eſt perſecutio dicenda
cum iuſta eſt, Quapropter aut perſecutionem pars Do
nati patitur iuſtam, aut perſecutionem nõ patitur, quia
patitur iuſte. Non autẽ iuſte paſſus eſt Cæcilianus, quia
innocẽs probatus & abſolutus eſt. Quod quidẽ illi ne-
gauerũt, & potius ab Imperatore damnatum eſſe dixe-
rũt, & ideo maiores ſuos maximeq; Donatum, à ſe tan-
ta prædicatione laudatum, Cæciliano perſecutionẽ fe-
ciſſe confeſsi ſunt. Illum autem conuictum atque dam-
natum probare minime potuerunt, immo etiam, quòd
nos dicebamus eum eſſe abſolutum atq; purgatum, ipſi
quoque multa contra ſeipſos legendo firmarunt, & ta-
men liberum arbitrium ſibi ab imperatore conceſſum
eſſe iactant. Victi itaq; & confuſi, id ſibi etiam nunc fla-
gitabant debere cõcedi, quod maiores eorum Cæcilia-
no non concedebãt, quem ſic apud Imperatorem accu

ſarunt, quem illis accuſationibus ab Imperatore dam- D
natum iſti etiam mentiri voluerunt. Si voluntas libera
vnicuique tribuenda eſt, Cæciliano prius tribueretur.
Si hæc non homini iudici permittenda, ſed deo potius
dimittenda ſunt, Cæcilianus prius apud Imperatorem
non accuſaretur. Expergiſcimini aliquando, non *Ca. XVIII.*
vos tartareus obliget ſomnus, nõ in profundum ſacri-
legi erroris adhuc impia cõſuetudo demergat, iam cõ-
ſonate paci, cohærete vnitati, acquieſcite charitati, ce-
dite veritati, Eccleſiam catholicam incipientẽ ab Hie-
ruſalem cognoſcite vſquequaq; diffundi, non commu- *Lucæ 24.*
nicat pars Donati, cui cauſa præiudicat Cæciliani. To-
tiens enim purgatus, totiens abſolutus, etiam ſi nõ eſſet
innocens, nec cauſa cauſæ præiudicat nec perſona per-
ſonæ. Hæc verba per orbẽ terræ vniuerſa perſonat Ec-
cleſia, clamat etiam membrũ illius in Africa. Teſtimo-
nium dei noui, negocium Cæciliani non noui. Credo
innocentem à veſtris maioribus inſectatum, quem le-
go totiens abſolutum, ſed qualiſcunque ſit cauſa eius,
cauſæ meæ nihil præiudicat: qualiſcunque ſit perſona
eius, perſonæ meæ nihil præiudicat. Vos hoc dixiſtis,
vos ad hoc ſubſcripſiſtis, nec cauſa cauſæ præiudicat,
nec perſona perſonæ. Ecce dominus dicit per omnes E
gentes incipientibus ab Hieruſalem: diuinam veritatẽ
in vna Eccleſia teneamus, & humanas lites aliquando
finiamus. Nunquid enim verba iſta vbi dixerunt, nec
cauſam cauſæ, nec perſonam præiudicare perſonę, vllo
modo poſt iſtam collationem defendere potuerunt, ac
non potius ſe multo perplexius implicarunt? Sic nanq;
in quibuſdam ſcriptis ſuis locuti ſunt, cauſam cauſæ &
perſonam non præiudicare perſonæ. A vobis, in- *Cap. XIX.*
quiunt, dictum eſſe, memoriter recenſitum eſt, ſed allo-
quimur nobis nõ præiudicari ab iis qui à nobis vel re-
iecti ſunt, vel damnati, ij autem qui ex Cæciliani ordi-
natione deſcendũt, quos de præceſſore origo numerat
ad reatum, quemadmodum nõ poſſunt ordinatoris ſui
criminibus obligari, cum per ſeriem protenſus pecca-
torum funis quoſcunque communionis vinxerit vin-
culo, neceſſe eſt vt conſortes faciat eſſe peccati. O mira
defenſio, tam denſum & arctum eſt vbi eis adhæſerunt
pedes, vt eum euellere conantes, fruſtra & manus & ca-
put figant, & in eodẽ luto hæſitantes arctius innoluan- *In eodẽ lu-*
tur. Ex eis enim quos vel reieciſſe ſe, vel damanaſſe cõ- *to hæſitãtes*
memorant, hoc eſt ex Maximinianiſtis, ſecum habent
Felicianum & damnatorem Primiani, & à ſe damnatũ F
in cauſa Primiani. Quid eſt quòd funem tam lõgum à
Cæciliano vſq; ad hęc tempora catholicæ Eccleſiæ im-
plicare contendunt, & catenam ſuam in proximo non
attendunt? Præclara quippe illa Bagaitana ſententia de
Maximiniano & ſociis eius. Trahit, inquit, ad conſor-
tium criminis plurimos catena ſacrilegij. Felicianus
ergo iſta catena trahebatur. Sed illis non præiudicat Fe
licianus, quare nobis Cæcilianus? An forte vbi volunt
pręiudicat, vbi autẽ nolunt, cauſæ nõ pręiudicat cauſa,
& pro libidine ipſorũ fortior eſt funis antiquus quàm
noua catena? Nõ præiudicat Maximinianus Feliciano
à quo damnatus eſt, non præiudicat Maximinianus &
Felicianus Primiano à quo dãnatus eſt, nõ præiudicat
Maximinianus eis qui dilationem acceperũt, quibus in
vno ſchiſmate ſociatus eſt, non præiudicat Felicianus
parti Donati, à qua in eodem honore ſuſceptus eſt, nec
baptiſmus quẽ in ſacrilego ſchiſmate dedit, ibi deſtru-
ctus eſt, & præiudicat Cæcilianus tot Chriſtianis gẽti-
bus, qui ſemel dãnatus eſt abſens? Quo modo Primia-
nus ter abſolutus eſt pręſens, quo modo nõ Primianus?

G Præiudicat oobis olim defuoctus ignotus, & iſtis non præiudicat viuus, à quibus legitur paulò aote dãnatus, & quibus cernitur modo ſociatus? Nobis inuoluitur funis Cæciliani à quibus igooratur, & illis oõ inuoluitur catena Feliciani quorum in eum ſentẽtia recitatur vbi ipſa catena dãnatur? Illis licet dicere, ſuſcepimus quos dãnauimus pro pace Donati, quia nec cauſa cauſæ prǽiudicat, nec perſona perſonæ, & oobis ooo licet dicere propter eos quos damnaſtis, non deſerimus pacẽ Chriſti, quia nec cauſa cauſæ præindicat oec perſooa perſonæ? O ferream frontem, ô furoris teoebras, nocturnam ſententiam iudici obiicientes, & viſu cordis nocte palpaotes, offendẽtes, cadentes, cõtrà oos rabide litigãtes, & pro oobis tanta dicentes.

Cap. XX. Inſuper adhuc etiam modo commemorare audẽt prophetica & apoſtolica teſtimonia, quibus nos vniuerſaliter io illa collatiooe reſpoodimus, oſtendẽtes ipſos Prophetas ſanctos cum iniquis in vno tẽplo, ſub eiſdem ſacerdotibus, ioter eadem ſacramenta verſatos, nec tamen à malis fuiſſe pollutos, quia nouerant inter ſanctum & immundum, nõ ſicut iſti ſeotiunt corporaliter populum diuidẽdo, ſed beoe iudicaodo & beoe viuẽdo diſcernere. Et hoc ſine

H iotermiſsione faciebãt, vt io illa domo magna, ſicut dicit Apoſtolus, alia vaſa in honorẽ, alia in cootumeliã, (2. Timo. 2.) ſeipſos à talibus morum diuerſitate mundarẽt, & eſſent vaſa in honorem vtilia domioo ad omne opus bonũ parata. Sed bene quod ipſi ex multis teſtimoniis, quę in literis ſuis non intelligentes inſeruerunt, quas io collatione protulerũt & legerunt, tanquam præcipuum de Aggæo Propheta teſtimonium modo poſt collationẽ victi cõmemorarunt. Io iſto ergo Propheta multo euideotius quod volumus demõſtramus, quia non corporalis ſed ſpiritalis contactus, qui fit per conſenſionem, ipſe polluit homines, quorum cauſam vnam facit ipſa conſeoſio. Nam quando impios dominus etiã viſibili pœna perdere voluit, ipſe ab eis iuſtos admonitione ſeparauit. Sicut Noë cũ domo ſua ab eis quos diluuio fuerat perditurus. (Gene. 7.) Sicut Loth ab eis quos igne fuerat conſumpturus. (Gene. 19.) Sicut populũ ſuum à ſynagoga Abiron, quã fuerat extincturus. (Nume. 16.) Ideo & illũ qui non habebat veſtem nuptialem, non illi qui iouitauerunt, ſed ipſe dominus cuius erat conuiuium ligari iuſsit & proiici. Neq; enim & ipſe ſicut piſcis ſub fluctibus erat, & ſic ab iouitatoribus quo modo piſcis à piſcatoribus videri nõ poterat.

I Proinde ne putaretur, ſicut iſti putãt quòd velut vo⁹ in turba latenter ſubrepiſſet ignaris, cõtinuo dominus in eodẽ ipſo vno, quẽ ligatis manibus & pedibus in tenebras exteriores ex illo conuiuio proiici iuſsit, multã ſocietatem malorum eſſe intelligendam, inter quos pauciores boni in cõuiuio dominico viuũt, ſignificare nõ diſtulit. Nam poſteaquã dixit, (Math. 22.) Ligate illi manus & pedes & proiicite eũ in tenebras exteriores, ibi erit fletus & ſtridor dentiũ: cõtiouo ſubiecit, Multi enim ſunt vocati, pauci vero electi. Quo modo hoc verũ eſt, cum potius vous è multis fuiſſet proiectus in tenebras exteriores, oiſi quia in illo vno grande corpus figurabatur omnium malorũ ante domini iudiciũ cõuiuio domioico permixtorum? A quibus ſe boni corde ioterim ac moribus ſeparant, ſimul manducãtes & bibẽtes corpus & ſanguinem domioi, ſed cum magoa diſtinctione: quia iſti in honore ſponſi induti ſunt veſte nuptiali, (Philip. 2.) non ſua quærentes, ſed quæ Ieſu Chriſti: illi autẽ non habent veſtem nuptialem, hoc eſt, fideliſsimam ſponſi charitatẽ, ſua quærentes nõ quæ Ieſu Chriſti. Ac per hoc etiã etſi in vno eodemq; conuiuio, iſti miſericordiam manducant, illi iudicium, quia ipſius cõuiuij canticũ eſt, quod K & ſupra cõmemoraui, Miſericordiã & iudicium cantabo tibi domine: (Pſal. 100.) oec ideo tamen dormit Eccleſiaſtica diſciplina, vt corripiat inquietos. Neq; enim à populo dei ſeparamus, quos vel degradãdo vel excõmunicando ad humiliorem pœnitẽdo locum redigimus, & vbi hoc facere pacis & tranquillitatis Eccleſiæ gratia oon permittimur, oon tameo ideo Eccleſiã negligimus, ſed toleramus quæ noluoius, vt perueoiamus quò volum⁹, vtẽtes cautela præcepti dominici, ne cum voluerimus ante tẽpus colligere zizania, ſimul eradicemus & triticum: (Math. 13.) Vtentes etiam exẽplo & pręcepto beati Cypriani, qui collegas ſuos fœoeratores, fraudatores, raptores, pacis cootẽplatione pertulit tales, nec eorum cootagione factus eſt talis. Vnde & oos ſi triticum ſumus, eiuſdem beati martyris verba fidentiſsime dicimus, quia etſi videntur in Eccleſia eſſe zizaoia, oon tamen impediri debet aut fides, aut charitas noſtra, vt quoniam zizania in Eccleſia cernimus, ipſi de Eccleſia recedamus. Hæc verba iuſtiſsime ac piiſsime dicereot maiores noſtri, etiam ſi Cæcilianũ & aliquos Epiſcopos eius malos viderent, quos tamen ab Eccleſia ſeparare oon poſſent propter illos quibus mali demooſtrari nõ poterant, & L eos booos & innocentes putabãt: Hæc verba omnino dicerẽt, hoc omnino ſentirent, ne cum velleot temere zizaniam ſeparare, ſimul & triticum eradicarẽt. Quòd ergo iuſſus eſt quidam Propheta nec panem mãducare nec aquam bibere io Samaria, (3. Reg. 13.) quò miſſus fuerat vt corriperet eos, qui vaccas conſtituerãt adorãdas more idolorũ Aegyptiorũ, hoc omnino facere debuit quod præceperat domious, cui tunc eo modo illos corripere placuit, vt oihil ibi alimentorũ tangeret Propheta quẽ miſerat. Nũquid enim in Eccleſia nõ fit quotidie, quãdo eos quos acrius corripimus, etiam ſi in eorũ poſſeſſiooe ſumus, oihil ibi apud eos cõtiogimus, vt ſentiant quantũ eorũ peccata doleamus. Nunquid tamen ideo etiam plebis diſceſsio facienda eſt, vt ſicut mollis herba indiſcrete eradicentur infirmi, qui de pectoribus hominum & igooris factis, etiam ſi oobis ſint cognita, iudicare non poſſunt? Nam in ipſa Samaria & Helias & Heliſæus erant, etſi ipſi io ſolitudine, oõ tamẽ deuitanda ſacramentorum cauſa, ſed quia perſecutiooẽ ab impiis regibus patiebantur: Nam illic erant non vtique in ſolitudine ſeparata, quæ ipſe ignorabat Helias, ſeptem (3. Reg. 19.) milia virorum, qui oon curuauerunt genu ante Baal. (1. Reg. 15.) Deniq; inter pręcipuos ſanctos habitus Samuël & gra- M uiter Saülem corripuit, & cum eo tamẽ ad offerendum deo ſacrificium ſine excuſatione perrexit, nec peccatorum eius contagione pollutus eſt, ſed omoino mundus meritorum ſuorum cõſeruatione permanſit. Sed iſtam nobis quæſtionem quanuis euidẽter & io collatione & modo ſoluta ſit, euidentius tamen ſoluit Aggæus, cuius teſtimoniũ præ cæteris elegerunt, vt ſolum adhuc præ omnibus iactent. Arguit dominus per Aggæũ Prophetam, populũ ex Babylonia reſiduum vbi captiuus tenebatur, (Aggæi 1.) quòd domum dei negligerẽt, & ſuas domos extollerent, & dicit propterea ſe plaga ſterilitatis eorum percuſsiſſe regionem. Tunc Zorobabel filius Salathiel, & Ieſus filius Ioſedech ſacerdos magnus, & omnis ille populus diuinitus inſpirat⁹ operari cœpit in domo domini dei ſui. Sicut enim eadẽ ſcriptura dicit, (Ibidem.) Et ſuſcitauit dominus ſpiritũ Zorobabel filij Salathiel ex tribu Iuda, & ſpiritum Ieſu filij Ioſedech ſacerdotis magni, & ſpiritum reſiduorũ omnis populi, & introierunt & faciebant opera io domo domini omnipotentis dei ſui

quarta

A quarta & viceſima die menſis ſexti: ſecundo anno ſub
Dario rege. Ecce & dies & menſis & annus definitus
eſt, quando intrauerũt ad operandũ in domo domini.
Credo quòd illi viri, & ille populus operans in domo
domini immũdus, præſertim quia dixerat ei dominus,
Ego vobiſcum? Denique videte quid ſequitur, cõtexuit
enim eadem ſcriptura & dicit, Septimo menſe vna &
viceſima die menſis, locutus eſt dominus in manu Ag-
gæi Prophetæ dicens ad Zorobabel filium Salathiel ex
tribu Iuda, & ad Ieſum filium Ioſedech ſacerdotem ma
Aggæi.2. gnum & ad omnem populum reſiduum, dicens, Quis
ex vobis vidit domum hanc in claritate priſtina? Et
quo modo videtis eam modo, cum nõ ſit in conſpectu
veſtro? Et nunc præuale Zorobabel dicit dominus, &
præuale Ieſu fili Ioſedech ſacerdos magne, & præuale-
ſce omnis populus terræ, dicit dominus omnipotens, &
ſpiritus meus præeſt in medio veſtrum. Bono animo
eſtote, quoniam hæc dicit dominus omnipotẽs, Adhuc
ſemel & commouebo cœlum & terram, mare & ari-
dam, & concutiam omnes gentes, & venient omnia e-
lecta gentium, & implebo domum hanc, dicit domi-
B nus omnipotens: & cætera quæ addidit, etiam futura
prophetans quæ domini noſtri Ieſu Chriſti rectius in-
telligi ſolẽt, cuius populus veriſsimum & ſanctiſsimum
eſt templum dei, non etiam in eis qui permixti toleran-
tur, ſed etiam in eis qui nunc interim à talibus bene vi-
uendo ſpiritaliter ſeparantur, pòſt vero etiam corpora-
liter ſeparandi ſunt. Veruntamen illum populum cui
prophetia iſta prænunciata eſt, & qui tũc operabatur in
domo dei, vbi erant & illi duo, Zorobabel filius Sala-
thiel, & Ieſus filius Ioſedech, quo modo ſit exhortatus &
commẽdatus à domino, ſatis in promptu eſt videre in
his verbis prophetiæ quæ ſicut dicta ſunt inſeruimus.
Nunquid nam ergo iſtum populũ immundũ poſſumus
dicere, ad quẽ ſi quis acceſſerit inquinabitur, cui popu-
lo dicitur, Et nũc præuale Zorobabel dicit dominus, &
præuale Ieſu fili Ioſedech ſacerdos magne, & præuale-
ſce omnis populus terræ, dicit dominus omnipotens, &
ſpiritus meus præeſt in medio veſtrum? Quis demen-
tiſsimus dixerit iſtum eſſe populum ad quem ſi quis ac-
ceſſerit inquinabitur? Nunc ergo attendite quid poſt il-
lam prophetiam, quæ huic populo de Chriſti tẽporibus
annunciata eſt, conſequenter ſcriptura cõtexit, Quarta
& viceſima noni menſis anno ſecundo ſub Dario rege,
C factum eſt verbum domini ad Aggæum Prophetam, di
Ibidem. cens, Hæc dicit dominus omnipotens, Interroga ſacer-
dotes legem domini, dicẽs, Si ſumpſerit homo carnem
ſanctificatã in ſummo veſtimenti ſui, & attigerit ſum-
mum veſtimenti ſui, panem aut pulmẽtum aut vinum,
aut omnem eſcam ſi ſanctificabitur? Et reſponderunt
ſacerdotes & dixerunt, non. Et dixit Aggæus, Si tetige-
rit inquinatus in anima aliqua horum, ſi inquinabitur?
Et reſponderunt ſacerdotes & dixerũt, inquinabitur. Et
reſpondit Aggæus & dixit, Sic populus hic & gens hæc
in conſpectu meo dicit dominus, & ſicut opera ma-
nuum ipſorum, & quicunque acceſſerit ad illum inqui-
nabitur propter præſumptiones eorum matutinas à fa-
cie labiorum ſuorum, & odio habebatis in portis argu-
entẽs. Quis eſt iſte populus tam immundus, vt quiſquis
ad illos acceſſerit, inquinetur? Nunquid ille cui dictum
eſt, Præualeſce, & ſpiritus meus in medio veſtrum? Ab-
ſit, vt ille ſit. Duo igitur erunt, Vnus immundus, & alter
qui ad immundum prohibetur accedere, qui exhorta-
batur præualeſcere, quia ſpiritus dei erat in medio eo-
rum. Si ergo duo erant, oſtendãtur & duo tẽpla, vnum
quo iſte, alterum quo ille ingrediebatur. Oſtendãtur & D
duo altaria, vnum quo iſte, alterum in quo ille victimas
offerebat. Oſtendantur & ſacerdotes, huius alij, & illius
alij, qui pro ſuo quiſque populo ſeparatim ſacrificabãt.
Si autem quiſquis hoc affirmare conatur, inſanit, ſic e-
rant iſti duo populi in vno populo, ſub vno ſacerdote
magno, vnum templum intrantes, ſicut erant etiam ſub
vno Moyſe quidam deum offendẽtes, quidam deo pla-
centes, de quibus Apoſtolus dicit, Non in omnibus illis 1.Cor.10.
beneplacitum eſt deo: Neque enim ait, in omnibus illis
beneplacitum non eſt deo: tanquam omnes diſplice-
rent deo, ſed ait, non in omnibus illis beneplacitum eſt
deo: ergo in quibuſdam, nõ de omnibus. Et omnes ſub
eiſdem ſacerdotibus erant in vno eodemq; tabernacu-
lo, in vno eodemque altari hoſtias offerebant, & tamen
diſtinguebantur factis, non locis, animo, non templo,
moribus, non altaribus. Sicut alij ad alios non accede-
bant, ne ab eis inquinarentur: hoc eſt, eorum malis fa-
ctis non conſentiebant ne ſimul damnarentur. Non e-
nim & illos malos Moyſes tantus Propheta neſciebat,
quorum impia murmura & horrendas amaritudines
quotidie ſufferebat. Sed iſtum neſciſſe faciamus. Nun- E
quid & Samuël Saülem neſciebat, quem per os eius æ- 1.Reg.15.
terna ſententia damnarat deus? Veruntamen & ipſum
& ſanctum Dauid vnum dei tabernaculũ intrantes in-
ter eadem ſacrificia videbat, ſed diſtincte vtique vide-
bat, quia diſtinctos videbat, & vnũ eorum in æternum
amabat, alium pro tempore tolerabat. Sicut & Aggæus
nouerat in vno populo duos populos, vnum templum
intrantes, ſub vno magno ſacerdote viuẽtes, & alterum
oſtendebat immundum, alterum ad immundum acce-
dere prohibebat, & tamen nec illos nec ſeipſum ab eo-
dem templo & ab eiſdem altaribus ſeparabat. Ergo ſpi-
ritalem prohibebat acceſſum conſenſionemq; factorũ,
quod & ipſa verba clamant, ſi aures aſsint quas animo-
ſitas furioſa non claudat, aut ſtrepitus variæ contentio-
nis non impediat. Ait enim Propheta, Omnis qui ac- Aggæi.2.
ceſſerit illò, inquinabitur. Viciũ notat quo accedi pro-
hibuit, non homines ab hominibus corporali diſiun-
ctione ſecluſit. Acceditur autem ad vicium corruptio-
nis, vicio conſenſionis. Ac ne quiſquã diceret illum po
pulum, cui primo dictum eſt. Præualeſce, quoniam ſpi-
ritus meus præeſt in medio veſtrum: paucis interpoſitis
diebus in deterius commutatum, vt audire mereretur,
Sic populus iſte & gens iſta, omnis qui acceſſerit illò, F
inquinabitur: dies enim fermè nonaginta computantur
inter verba illa quæ bona in populum dicta ſunt, & iſta
quibus eius immundicia vitanda præcipitur: ne quis er-
go hoc putaret, bonum illum populũ, quamuis hoc par-
uo temporis interuallo tam peſsimum effectum, videte
quod ſequitur, attendite quid dicatur eo ipſo die, hoc
eſt, viceſima & quarta noni menſis, quo die dictum eſt,
Si populus iſte & gens iſta, omnis qui acceſſerit illo, in-
quinabitur: cum enim hoc dixiſſet & mala eorum com-
memoraſſet, quorum merito demonſtrarentur immun- Amos.5.
di, addens etiam & dicens, Odio habebatis in portis ar-
guentes: continuo ſubiunxit, Et nunc ponite in cordi- Aggæi.2.
bus veſtris à die hoc, & ſuprà, priuſquam ponatur lapis
ſuper lapidem in templo domini, qui eratis cum mit-
tebatis in capſella viginti ſata hordei, & fiebant decem
ſata, & intrabatis in torculari exhaurire quinquaginta
amphoras, & fiebant viginti. Percuſsi vos infœcundi-
tate, & venti corruptione & grandine omnia opera ve-
ſtra, & non eſtis conuerſi ad me dicit dominus. Conſti-
tuite igitur corda veſtra à die hoc & deinceps à quarta

G & viceſima noni mẽſis, & à die qua fundatum eſt tem-
plum domini, ponite in cordibus veſtris, ſi adhuc co-
gnoſcenur in area, aut ſi vitis, aut malum, aut ficus, aut
malogranatum, & ligna oleæ quæ non fecerunt fru-
ctum à die hoc benedicam. Ecce ipſo die etiam bene-
dici meruerunt. Benedictio ergo hæc puto quod non
pertineat ad illos ad quorum immundiciam prohibet
accedi, ſed ad illos bonos qui prohibentur accedere. In
vno ergo fuerũt & permixti & ſeparati: permixti quip-
pe corporali tactu, ſeparati autem voluntatis abſceſſu.
Sed more ſuo ſcriptura loquitur, quæ ſic arguit malos,
tanquam omnes in eo populo mali ſint, & ſic conſola-
tur bonos, tanquam omnes ibi tales ſint. Pro nobis er-
go Epiſcopi veſtri, etiam in eo quod poſt collationem
victi ſubſcripſiſſe dicuntur, Aggæi Prophetiam poſue-
runt, vnde commemorant euidentius probari quod di
cimus, quia in vno populo, in vno templo, ſub eiſdem
ſacerdotibus inter eadem ſacramenta, hominibus diſ-
ſimili voluntate in mentibus & diuerſis moribus ſepa-
rantibus, nec cauſa cauſæ, nec perſonæ poteſt præiudi-
care perſona. Id etiam: quod ex Apoſtoli Epiſtola, ſcrip-
2. Corin. 6. tis ſuis etiam modo commemorant, vbi ait, Nolite iu-
H gum ducere cum infidelibus: quæ enim participatio
luci ad tenebras? &c. quæ ſupra commemorauimus, &
quo modo recte intelligeretur oſtendimus, quid aliud
agunt, niſi vt nos commemorent quibus hoc Apoſto-
lus ſcripſerit? In eo quippe populo Corinthiorum quod
dicimus demonſtramus, ne forte arbitrentur prophe-
tarum tantum modo moris fuiſſe, & non ad noui teſta-
menti, ſed ad veteris conſummationẽ pertinere, ſic ar-
guere reprehẽſibiles, quaſi omnes in eo populo arguan-
tur, & ſic alloqui laudabiles, quaſi omnes ibi laudentur.
1. Corin. 1. Ecce & ad Corinthios, ſic Apoſtolus loquitur, Paulus
vocatus Apoſtolus Ieſu Chriſti per voluntatem dei, &
Soſthenes frater, Eccleſiæ quæ eſt Corinthi, ſanctificatis
in Chriſto Ieſu vocatis ſanctis, cum omnibus qui inuo-
cant nomen domini noſtri Ieſu Chriſti in omni loco
ipſorum & noſtro: gratia vobis & pax à deo patre no-
ſtro & domino Ieſu Chriſto. Gratias ago deo meo ſem
per pro vobis, in gratia dei quæ data eſt vobis in Chri-
ſto Ieſu, quia in omnibus diuites facti eſtis in illo, in om
ni verbo & in omni ſcientia, ſicut teſtimonium Chri-
ſti confirmatum eſt vobis, ita vt nihil vobis deſit in vl-
la gratia. Quis hæc audiens credat in Eccleſia Corin-
I thiorum eſſe aliquos reprobos, quandoquidẽ verba iſta
ſic ſonãt, velut ad omnes directa ſit iſta laudatio? Et ta-
men paulopoſt dicit, Obſecro autem fratres vt idipſum
dicatis omnes, & non ſint in vobis ſchiſmata. Rurſus
tanquam in hoc horrendo vicio velut omnes arguens
Ibidem. atq; increpans, dicit, Diuiſus eſt Chriſtus? Nũquid Pau-
lus crucifixus eſt pro vobis, aut in nomine Pauli bapti-
zati eſtis. Puto autẽ eos qui in eo populo dicebant, Ego
ſum Chriſti: nõ duxiſſe iugum cũ eis qui dicebant, Ego
ſum Pauli, ego autẽ Apollo, ego vero Cephæ: & tamen
omnes ad vnũ altare accedebãt, & eadẽ ſacramẽta cõ-
municabãt, qui eadẽ vicia non cõmunicabãt. His enim
1. Corin. 11. Corinthiis, etiã illud dictum eſt, Qui mãducat & bibit
ĩdigne, iudiciũ ſibi mãducat & bibit. Quid enim aliud
Apoſtolus niſi iſtos vaniloquos cogitabat, vt ei nõ ſuffi-
ceret dicere, iudiciũ mãducat & bibit: niſi adderet, ſibi:
ne hoc etiam ad illos pertineret, qui pariter quidem ſed
nõ iudicium manducabãt? In ipſis etiam Corinthiis ibi
erant qui non credebant reſurrectionem mortuorum,
quæ ſingularis fides eſt Chriſtianorum. Quod eis ita di-
1. Corin. 15. cit Apoſtolus, Si autem Chriſtus prædicatur quòd re-

ſurrexerit à mortuis, quo modo quidam dicunt in vo- K
bis, quia reſurrectio mortuorum non eſt? Non dixit in
hac terra vel in hoc mundo: ſed, in vobis, inquit, Neque
poſſet de Chriſti reſurrectione præſcribere, niſi iam
vtique Chriſtianis, quibus de ipſa reſurrectione Chri-
ſti, dicit, Sic prædicamus, & ſic credidiſtis. Nunc atten-
damus verba illa quibus Corinthiorum Eccleſiam in
Epiſtolæ principio ſic laudat, vt dicat, Gratias ago deo 1. Corin. 1.
meo ſemper pro vobis in gratia dei quæ data eſt vobis
in Chriſto Ieſu, quia in omnibus diuites facti eſtis in
illo, in omni verbo & in omni ſcientia, ſicut teſtimo-
nium Chriſti confirmatum eſt in vobis, ita vt nihil vo-
bis deſit in vlla gratia. Ecce ſic erant ditati in Chriſto
in omni verbo & in omni ſcientia, ita vt eis nihil de-
eſſet in vlla gratia, vt in illis eſſent qui reſurrectionem
mortuorum adhucuſq; non crederent. Puto autẽ quòd
iſti quibus nihil deerat in vlla gratia, non ducebant iu-
gum cum eis qui reſurrecturos mortuos non credebãt.
Ecce quo modo nõ ducunt iugum cũ infidelibus, quã-
uis eidem populo miſceantur, & ſub eiſdem ſacerdoti-
bus, eiſdem ſacramentis imbuantur. Denique ipſe Apo-
ſtolus ne huic infidelitati conſentiret, quorum iam fi-
des tenebat reſurrectio mortuorum, non eis præcepit L
corporalem ſeparationem, multi quippe erant, nõ ſicut
ille vnus, qui vxorem patris ſui habuit quem liberiore 1. Corin. 5.
correptione & excommunione iudicat dignum: Lõge
aliter iſte, aliter vicioſa curanda & ſananda eſt multi-
tudo, ne forte ſi plebe ſeparetur, per ſchiſmatis nefas
etiam triticum eradicetur. Eos ergo qui iam credebant
reſurrectionem mortuorum, ab his qui eam in eodem
populo non credebant, nõ corporaliter ſeparat ſed ſpi-
ritaliter ſeparare non ceſſat, dicens, Nolite ſeduci, Cor- 1. Corin. 15.
rumpunt mores bonos colloquia mala: Non eorũ con-
greſſum, ſed conſenſum timet, ne malis colloquiis ac-
commodent fidem, quæ corrumpũt bonos mores. Mo-
ribus ergo eos non altaribus admonet ſeparari. Poſtre-
mo antequã eis hæc Apoſtolus ſcriberet in eadem Ec-
cleſia erant qui reſurrectionem non credebant, in qua
erant quibus nihil deerat in vlla gratia, & illi iſtos in-
fidelitate ſua non inquinabant, quia iſti illis ad eandem
infidelitatem non conſentiebant. Ecce quo modo illò
non acceditur, ne quiſquis acceſſerit inquinetur: Ecce 2. Corin. 6.
quo modo nulla participatio eſt lumini ad tenebras: Ec Matth. 13.
ce quo modo quanuis intra eadem retia, natent piſces
vtriq;, nec cauſa cauſæ præiudicat nec perſona perſonę. M
Quod cum ita ſit, quę tam cruda ſtulticia, quis tam fer-
reus cordis ſomnus poſſet non aliquando ſentire Cæ-
ciliani cauſam catholico orbi terrarum, cui non com-
municat pars Donati, præiudicare nõ poſſe, ſi non præ-
iudicat parti Donati cauſa Maximiniani, vel potius cau
ſa Feliciani & Primiani modo coniunctorũ, pauloante
damnatorũ? Sufficit certe vt ſecũdum ipſos loquamur,
quòd piſces mali ſub fluctibus latitantes ignaros non
polluunt piſcatores, quanuis nõ ſit de piſcatoribus quæ-
ſtio, quos fortaſſe in illa ſimilitudine dominus angelos
intelligi voluit. Magis enim attendẽdum eſt intra ipſa
retia piſces bonos à malis non poſſe maculari. Neque
enim & ipſi non vident inuicem ſimul natantes, ſicut à
piſcatoribus intra aquã poſiti non videntur, ſed vt dixi
ſufficit cauſæ, noſcere quòd mali non polluũt, quorum
malefacta neſciuntur. Fuerunt quidẽ tempore Cæ- Cap XXI.
ciliani beati pacifici, qui eum etiã ſi innocens non eſſet,
ſcientes pro catholica vnitate tolerarent, cum eum vi-
derent tot ignotis gentibus per quas ipſa vnitas dilata-
tur, ſacramentorum participandorum communione
cohærere,

A cohærere, eiſq; talem non poſſe monſtrari, qualem ipſi
eum eſſe cognoſcerent, ipſiq; ſe contra iſtas calumnias
defenderent verbis beati & pacifici Cypriani, clama-
rentq; fideliter & dicerent. Ideo propter Cęcilianũ non
deſerimus vnitatem, quia etſi videntur in Eccleſia eſſe
zizania, nõ tamen impediri debet aut fides aut charitas
noſtra, vt quoniã zizania eſſe in Eccleſia cernimus, ipſi
de Eccleſia recedamus. Iſtorum pacificæ patientiæ con-
ueniret præclariſsima laus illa qua laudatur angel⁹ Ec-
cleſiæ Epheſi: Eum nemo recte intelligens dubitat ipſius
Apoca. 2. Eccleſiæ geſtare perſonã, cui dicit in Apocalypſi, Scio
opera tua & laborem & patientiam, & quia non potes
ſuſtinere malos, & tentaſti eos qui ſe dicunt Apoſtolos
eſſe & nõ ſunt, & inueniſti eos mendaces, & patientiam
habes & ſuſtinuiſti eos propter nomen meum, & non
defeciſti. Sicut illi laudantur qui in iſta vita Cæciliani
tempore fuerunt, qui propter nomẽ domini, quod ſicut
vnguẽtum effuſum per innumerabiles gentes toto iam
orbe fragrabat, nõ deficerent patientiſsime ſuſtinendo
etiam quem malum noſſent, ſi malus ille eſſet, qui eorũ
iudicio aliis monſtrari & ab eis velle ſeparari nõ poſſet:
Noſtra alia cauſa eſt, arrogare nobis laudem huius pa-
B tientiæ non debemus: Non enim poſſumus dicere nos
pro pace toleraſſe quod ad noſtram cognitionẽ prorſus
Cap. XXII. nõ potuit peruenire. Nobis Cæciliani cauſa ſub flu-
ctibus fuit, vox noſtra talis eſt qualis Chriſtianarũ gen-
tium cæterarum, contra quas iſti non inuenerunt om-
nino quod dicerent. Veruntamen ignotam Cæciliani
cauſam recte credimus bonam, quem ſemel inimico-
rum factione damnatum, ipſis autem accuſantibus ter-
tio legimus abſolutum. Aut credant iſti centum ferme
Epiſcopis partis Donati de criminibus Primiani, & tũc
cogant nos credere ſeptuaginta maioribus ſuis de cri-
minibus Cæciliani. Quòd autẽ dicunt Cæcilianum ob-
iecta ſibi nullo concilio crimina cum abſens fuerit ta-
cẽdo firmaſſe, firmauit ergo & Primianus crimina, quæ
centum Epiſcopis ſibi obiecta nec poſtea ſaltem oſten-
ditur diluiſſe. Sed videlicet nec cauſa cauſæ pręiudicat,
nec perſona perſonæ, ne pars Donati minuatur, præiu-
dicat autẽ, vt Chriſti hæreditas diuidatur. An vero Cæ-
ciliani cauſa nõ præiudicat vnitati catholicæ quam te-
nemus, & cuius ſocietate gaudemus, cum fuerit Cæci-
lianus Carthaginenſis Epiſcopus, & præiudicat ei cauſa
C Nouelli Tyricenſis, Fauſtini Tuburbitani, quos nec ac-
cuſandos poſtea ſicut Cæcilianũ Felicemq; putauerunt,
quorum nomina, imò vero ipſarum in quibus fuerunt
ciuitatum nec vniuerſæ Africæ nota ſunt, aut fortaſſe
nec vniuerſæ proconſulari prouinciæ? Ecce quorum pi-
ſciculorum, etiam ſi mali fuerunt tam in profundo la-
tentium cauſam volunt præiudicare cauſæ tantæ piſca-
tionis, cui⁹ plena retia toto orbe diffuſa ſunt, quæ piſci-
bus iuxta natantibus vix noti eſſe potuerunt. Cur autem
non credamus etiã iſtos innocentes fuiſſe, quando nec
accuſari ab eis, ſicut dixi, poſtea meruerunt, & ille pur-
gari potuit quẽ maiores eorum malorũ omnium fon-
tem in concilio illius inimica conſpiratione dixerunt?
Ca. XXIII. Sed qualeſcunq; iſti fuerint, quid pertinet ad nos?
Neq; enim vere non nobis concedunt, vt iſtorum ne-
ſcio quorum cauſa atque perſona non pręiudicet cauſę
atque perſonę Eccleſiæ catholicæ, vel ſi nec cauſa cauſæ
præiudicat, nec perſona perſonæ: & tamẽ obiiciunt no-
bis vt adhuc vos ſeducant, quod aurum iudici dederi-
mus, vt pro nobis contra illos ſententiam diceret, vos
dicite ſi poteſtis, quantum dare debuerimus electis de-
fenſoribus Epiſcopis veſtris, vt tanta contra ſe pro no-

bis vel dicerẽt vel proferrent, vt ſic agerent cauſam no D
ſtram, ſic perimerent ſuam? Quanti emere debuimus,
vt poſt verba Primiani, quibus dixerat, Indignum eſt vt
in vnum conueniant filij martyrum & progenies tra-
ditorum: venirent tamen, & in vnum nobiſcum, quod
indignum dixerant, conuenirent: Quanti emere debui-
mus, vt more forenſium aduocatorũ de temporibus &
diebus, de perſonis etiam nobis præſcribere conarẽtur,
& ſic omnibus hominibus etiam illis qui noſtras diſpu-
tationes intelligere nõ poſſent, ſatis apparẽre monſtra-
rent quàm malam cauſam haberent, quam proferre &
agere ſic timebant apud eum iudicem, cuius erga ſe be-
nignitatem atq; iuſtitiam tanto præconio laudauerant,
& cuius motum aduerſum ſe nullum adhuc ſenſerant?
Quanti emere debuimus, vt ipſi deinde exigerent non
ſecum agi debere forẽſibus formulis, ſed diuinis potius
teſtimoniis, & de ſcripturis ſanctis ſimiliter ſe reſpon-
ſuros eſſe promitterent: & cum mandatum concilij ca-
tholici, quod obtuleramus, recitatũ eſſet, atq; in eo ipſis
etiam confitentibus claruiſſet, nos Eccleſiæ catholicæ
teſtimoniis ſanctarum ſcripturarũ agere voluiſſe, rur-
ſus tanquã obliti quid ſibi placere dixiſſent, ad eaſdem
forenſes præſcriptiones perplexis & odioſis contentio- B
nibus remearent: Quanti emere debuimus, vt ſubſcrip-
tionum noſtrarũ quæ in eodem mandato demonſtra-
bantur numeroſitate commoti, exigerent totius cõcilij
noſtri præſentiam, ex quo concilio non niſi decem &
octo ſecundum edictum cognitoris aderamus, & quæ-
ſtionem falſitatis inferrent quòd aliis ſubſcribere non
potuerunt: Sic enim peruentum eſt, vt eorum quoq; nu-
merus recẽſeretur, & ipſi in ea falſitate deprehenderen-
tur cuius in nos ſuſpicionem intẽdere voluerunt, ita vt
non ſolum quidam in eorum mandato legerentur ſub-
ſcripſiſſe pro abſentibus, qui nec Carthaginẽ venerant,
verumetiam quendam recitatum & nõ reſpondentem
cũ in itinere defeciſſe dixiſſent, quæſitumq; ab eis eſſet,
quo modo apud Carthaginem ſubſcribere potuerit qui
in itinere iam defecerat, poſt magnas anguſtias pertur-
bationis atque inconſtantis & variæ reſponſionis ſuæ,
non venientem, ſed poſteaquam ſubſcripſit ad propria
remeantem in itinere defeciſſe aſſeuerarent. Deniq; ſub
diuina teſtificatione interrogati, vtrum eum conſtaret
fuiſſe Carthagini, vehemẽtius perturbati dicerent, quid F
ſi & alius ſe pro eodem appoſuit? atq; ita verbis ſuis fal-
ſitatem quam nobis obiecerant, in ſuo mandato appa-
ruiſſe, & conuictam claruiſſe firmarunt. Quanti *C. XXIIII.*
emere debuimus, vt cum vellent de numeroſitate glo-
riari, etiam in hoc mendacia ſua prodiderunt? Nam cũ
aliquãto amplior noſtrorũ numerus affuiſſet, dictumq;
à nobis eſſet, alios centum fermè Epiſcopos catholicos,
partim ſenectute, partim valetudine, partim diuerſis
neceſsitatibus impeditos non veniſſe Carthaginem, illi
hoc audito, multo plures ſuos non veniſſe dixerunt: Si-
cut etiam nunc pluſquam quadringentos per totam A-
fricam ſe eſſe iactantes, obliti ſunt quòd in ſua notaria
poſuerunt, vſqueadeo ſe omnes veniſſe Carthaginem,
vt eis ſolis exceptis quos vel in propriis ſedibus, vel in
itinere tenuit corporis ægritudo, nec grauiſsimos ſenes
annoſitas & labor prolixi itineris potuerit impedire. Et
lectæ ſunt in mandato eorum ſubſcriptiones, ſicut fa-
cta ſupputatione reſpõdit officium, ducenti ſeptuagin-
tatres, annumeratis etiam iis in quibus falſitas depre-
henſa eſt, & qui pro abſentibus ſubſcripſerant, quòd æ-
gritudine detenti non potuerũt venire Carthaginem.
Quo modo ergo verũ eſt plures quadringentis eos eſſe,

G quando illos ſolos Carthagioem non veoiſſe dixerunt,
quos valerudo corporis impediuit,cum & pro ipſis qui-
buſdam alij ſubſcripſerint,vt oon dicamus hoc pro om
nibus ægrotaotibus eſſe factum?An forte ſic eos inuaſe-
rat peſtilentia, vt eorum tertiam partem repeote pro-
ſterneret? Sic autem à primatu ſuo per tractoriam fue-
runt euocati cum illis prętermiſsis properareot cooue-
nire Carthaginem,vt ſcirent ſe decepiſſe quod haberēt
optimum in cauſa,vt ingēs eorum numerus appareret,
quaſi tanto plus proſit ad aliquid facilius inueniendum
quanto maior fuerit quærentium multitudo eorum?
Quenti emere debuimus,vt io diem perendinū vtriſq;
noſtrum conſentientibus cognitione dilata, pridie per
notarium peterent,vt ſibi noſtrum mandatum ab offi-
cio ederetur, quo ioſtructi adeſſe poſſent, cauſantes ꝙ
conſcribendis geſtis tam aoguſto tēpore occurrere nō
poſſet officium?Sic eoim factum eſt vt ſequeoti die co-
goitionis,quaoiis iniuſte petentes, acciperent dilatio-
oem. Qui conſiderata cauſa quæ mandato noſtro tota
continebatur, magnas patiebantur anguſtias cum vin-
cerentur, tamen contra ſuos venere conſenſus. Quid
H eoim iuſtius quàm petere dilationē tanta veritatis fir-
mitate cooturbatos?Quid his vti oam profuiſſet, vt con
ſiderato mandato noſtro cui reſpōdere minime potue-
runt,corrigere potius prauitatem quàm in deterius au-
gere maluiſſent?Iuſte itaque dilationem petebant: Sed
pridie nō debuerant in notaria ſua dicere, ideo ſibi no-
ſtrum edi debere maodatum,vt parati ad diem conſti-
tutum venirent, quia exceptores occurrere cum geſto-
rū cooſcriptione non poſſent:Nam iſtud quaoti emen-
dum fuit vt ipſam peterent dilationē & acciperent ſex
dierum , vt nemo poſsit eos dicere anguſtia temporis
impeditos, non potuiſſe noſtro reſpondere mandato
dato? Ipſo vero tertio noſtræ collatioois die quaoti e-
mendum fuit,vt ioaniſsimis & ſuperuacuis morarū in-
terpoſitionibus ſe omnino peruenire ad cauſam oolle
monſtrarent? Et quàm malam cauſam haberēt ipſo ſuo
timore clamabāt,quanquam eorum timor etiam in te-
ſtimonium manifeſtiſsimæ vocis erupit, quando dixe-
runt,Senſim ioducimur in cauſam.Et alio loco, Proui-
det, inquiunt, poteſtas tua ſenſim nos in cauſæ interna
deduci.O violentia veritatis,quolibet aculeo, quibuſli-
Cap. XXV. bet vngulis fortior ad exprimendam confeſsionem.

I Congregantur ex voiuerſa Africa Epiſcopi, ingre-
diuntur Carthaginem, cū tanta ſpecioſi agminis pom-
pa, vt tam magnæ ciuitatis oculos io ſe iotentionemq;
conuertant.Qui loquantur pro omnibus, eliguotur ab
omnibus. Locus etiam re tanta dignus in vrbe media
procuratur. Vtrique conueniuot,iudex præſto eſt, tabu-
læ patent,ſuſpenſa omnium corda exitum tantæ colla-
tionis expectant. Tunc à lectiſsimis & diſertiſsimis vi-
ris, quantis viribus agi debuit aliquid , tantis agitur vt
agatur nihil. Quærūt perſonas foreoſi more diſcutere,
in qua quæſtione annoſa etiam tēpora litigatores con-
terere conſueruot.Iſta quippe actione catholicos man-
datum ſuum diuinis potius teſtimoniis quàm forēſibus
formulis confeſsi ſunt , & ſimiliter ſe de ſcripturis reſ-
ponſuros eſſe promiſerunt. Et quoniam mirifica opitu-
latione deus voluit, vt cū quærunt perſonam petitoris,
ne veniretur ad cauſam,ipſa ioquiſitiu petitoris in me-
dium ſubito mitteret cauſam, clamant præclari viri ad
quid agendum videbantur electi , ac ſe potius ad ooo
agendum electos eſſe teſtantur,& inuidioſe iudici con-
queruntur, ſenſim ſe io cauſæ interna deduci, quaſi ali-
quid aliud prætermiſsis omnibus agi debuerit q̄ illud
quod tanto poſt, vel ſero agi volebant, quia nunquam K
prorſus agi volebant vbi vinci metuebant. Huius timo-
ris apertiſsimam vocem, quis de illorum clauſo pecto-
re excuteret , & noo dico ſi eos doois largiſsimis dita-
ret,ſed ſi eos pœnis crudeliſsimis torqueret? Cum enim
perſonam petitoris forenſi tritura cooquirerent, & vo-
leotes oſtendere nos eſſe petitores, vt perſonas noſtras
permitterentur iure diſcutere , & moras anooſiſsimas
inueoire,legerūt libellum ooſtrum aliquaodo procon-
ſuli datum,quo eos petimus cōuenire vt ipſa ioter nos
tunc collatio fieret , quodam modo ab Imperatore vt
fieret impetrauimus , & eo libello oos quaſi petitores
eſſe monſtrarent,reſponſum eſt à oobis, ideo oos ſem-
per voluiſſe fieri collationem, oō vbi eis crimioa obii-
ceremus , ſed vbi ea quæ ſolent obiicere purgaremus,
propter hoc hæretici & ab Eccleſiæ vnitate ſeparati,
quia crimina obiiciuot quæ probare non poſſunt. De-
inde quia videbatur cognitor ſecutus ordinem tempo-
rum,vt geſtis quę protuleramus,vbi & ipſi apud præfe-
ctos collationem protuleraot , ideo præferret libellum
noſtrum ab ipſis prolatum , quia geſta illa præfectoria
tempore pręcedebaot,facillime nos atq; oos iuſtiſsime
hac occaſiooe oblata à cognitore impetrauimus , vt ſi L
ea præferret quæ tempore priora eſſe cōſtaret , illud iu-
beret potius recitari, vbi ipſum apud Imperatorē Con-
ſtantinum per Amillinū proconſulem accuſarunt Cæ-
cilianum,cuius crimina noſtræ cōmunioni obiiciunt,
quę volebamus illa collatione purgare. Proinde poſtea-
quam legi cœpit , quoniam illic apertiſsime in omni-
bus viocebaotur , clamare cœperuot , Senſim induci-
mur in cauſam. Et iterum, Prouidet poteſtas tua ſenſim
nos in cauſæ interiora deduci . O magna, ſed non mi-
randa cooſuſio : Quando enim dæmoo ſic exorciſtam
timeret quo modo timuerunt oe illa legerentur, vbi ap
parebat Cæciliaous & ab eorum prædeceſſoribus apud
Imperatorem accuſatus,& tot iudiciis oon ſolum epi-
ſcopalibus ſed etiam imperialibus abſolutus? Vel quan-
to precio emere poſſemus,quòd ipſo timore turbati,re-
dire auſi ſuot etiam ad illius temporis præſcriptionem,
vbi dixeraot,lapſam iam eſſe cauſam, & quatuor men-
ſibus euolutis agi iam omoino non poſſe? Quid eſt hoc?
Quis tam idoneus iudex inueniri poteſt animi eorum,
quàm timor iſte ſic expreſſus, ſic apertus, vt cum timor
ſoleat adimere libertatem, iſti tam libere timueriot, vt M
iudicium ſuum de mala ſua cauſa oec ſileotio texeriot,
ſed verbis apertiſsimis prodiderint? O vehemētem tre-
pidatiooem ad extorquēdam confeſsionem. Tam for-
tis ex ore proſiliuit timor, vt eius impetu de froote fu-
gerit pudor . Sed cum legerentur ea quibus oſtendeba-
tur Cæcilianus accuſatus atq; purgatus, petitores prop-
ter agendam cauſam ioquirebantur , perſonæ diſcutie-
bantur. Et quamuis morarū tendiculæ ne ad ipſam cau-
ſam perueoiretur , tergiuerſatione necterentur , tamen
propter ageodam cauſam etiā iſta poſtulari veluti iure
videbantur. Poſtquā cauſa optima Cæciliani recitanda
prolata eſt , reuocatur exploſa & coouicta præſcriptio,
diē cauſæ agēdæ iam trāſiſſe clamatur. Quid adhuc *Ca. XXVI.*
expectatis,quid pro oobis pronuociauerit cogoitor,cū
videatis quid cootra ſeipſos Epiſcoporum veſtrorum
pronunciauerit timor? Dederat certe ipſe cognitor po-
teſtatem,vt alium cum ipſo quem vellent iudicem con-
ſtituerent. Quod illi recuſarunt , quoniam ſi aliquē de-
legiſſent,meotiri vobis oō poſſent etiam à nobis ipſum
fuiſſe corruptum. Sed feceruot quod recuſauerunt: con
ſtituerūt prorſus cum illo alium iudicem, non quēlibet
extraneum,

A extraneum,ſed intimum ſuum. Ecce ipſe timor eorum alius iudex fuit, certe ipſe à nobis nihil accepit & pro nobis libere iudicauit. Nõ gratificatus eſt eorum perſonæ quibus internus hærebat,de quorum ſecreto cubiculo procedebat: Et antequam cauſa diceretur prior iudicauit,quia eam prior in ipſorum corde cognouit. Denique proceſsit ille vt cauſam noſſet,proceſsit iſte qui nouerat. Ille iudicauit ſtando,audiendo,loquẽdo, iſte tantummodo in medium procedendo', puto quòd melius dicerent, vt cauſa iam nõ ageretur. Quanto enim citius eam finiuit litigatoris timor quàm cognitoris labor? Ille quærebat quid ex eorum chartulis legeretur,iſte indi-

Ca. XXVII cauit quid in eorũ cordibus ageretur. Quo modo autem ad hoc venerant territi eis quæ prolata fuerant recitanda, vt dicerẽt iam lapſam cauſam eſſe temporibus & agi non poſſe? Propoſuerunt nobis quod iam fuerat ante tranſactum,vt ſi de ſcripturis ſanctis ageremus,illa minime legerentur: Si autem illa recitanda legeremus, habere ſe validam præſcriptionem, vt lapſam temporibus cauſam omnino agi non ſinerent,cum ipſi non ſer-

B uauerint,quod ante promiſerant ſe mãdato noſtro, vbi nos Eccleſiæ cauſam* ſcripturarum teſtimoniis reſponſuros,qui petitorum diſcutiendas eſſe perſonas, nõ more diſputantium, ſed more litigantium contendebant. Reſpondimus ergo eis, vt ſi nihil aliud agi mallent niſi vt quæreretur quæ vel vbi ſit catholica Eccleſia, cauſam eius nos non niſi diuinis quibus prænunciata eſt, teſtimoniis ageremus: Si autem hominibus aliqua crimina obiicerent, quoniam nec ipſi poſſent ea teſtimoniis diuinis, ſed aliquibus aliis talibus documentis oſtendere, etiam nos ea documẽtis talibus purgaturos. Sic illis aſſidue inania repetentibus, hæc à nobis perſeuerãtiſsime repetita ſunt,ſic eos veritas vicit, vt ad illa quæ protuleramus audienda, confutatos, ſuperatoſq; conſtrinxerit. Videbant enim, ſi nulla crimina Cæciliani obiicerent communioni noſtræ,nihil ſibi remanere vnde ſuam ab vnitate ſeparationem quoquo modo excuſarent: Si autem obiecerint crimina Cæciliani,nec à ſe nihil talibus documentis poſſe aſſeri, nec à nobis poſſe aliter defendi. Iam vero inter hos eorum contentioſiſsimos ſtrepitus quanti emẽdum fuit, quòd cum diceremus hoc nos proponere, vt crimina quæ ſolẽt obiicere noſtræ com-

* agimus, aut ſimile verbũ deeſt.

C munioni, quæ per omnes gentes dilatatur, probarent ſi poſſent,vt hinc eorum ſeparatio, vtrum iuſta fuerit noſceretur, reſpõderunt alienam cauſam nos agere velle, hoc eſt, tranſmarinarum Eccleſiarum quibus hæc non obiicerent, quoniam inter Afros eſſet iſta contentio, illas vero Eccleſias potius expectare debere, vt eos ſibi copulent qui in hac collatione vicerint, & ipſi cum eis habeant catholicum nomen.

Caput XXVIII. Quid ergo adhuc quæritis,quídve dubitatis, quam Eccleſiam tenere debeatis? Ecce habetis eam, contra quam ipſi Epiſcopi cauſam ſe non habere cõfeſsi ſunt,cui communio noſtra coniuncta eſt, vnde ipſorum communio ſeparata eſt. Si enim modo eam expectare debere dixerunt, vt qui noſtrum vicerint ipſi ei copulentur, & cum illa teneant catholicum nomen,iam vtique maiores noſtri,maiores eorum ante vicerũt, ideo illi Eccleſiæ copulati catholicum nomen in eius vnitate tenuerunt: Iſti autem ſi à maioribus noſtris iã in ſuis maioribus victi ſunt, quare nobiſcum adhuc vſque contendunt? Si autem victi non ſunt, quare non communicant illi Eccleſiæ quam negare catholicam non valentes, nullam cauſam cõtra eam ſe habere confeſsi ſunt? Ecce Eccleſia catholica tranſmarina in tot gentibus dilatata, quam debere expectare dixerunt, vt eos ſibi qui vicerint copulet,quo modo expectare de- D bet eos ſibi copulare qui vicerint, niſi ab eis criminibus de quibus inter nos agitur aliena ſit? Porrò ſi ab his criminibus ſicut fatẽtur aliena eſt, alieni & nos ſumus qui eidem communioni cohęremus. Nam ſi propter cõmunionem nos contaminat crimen alienum, & ipſam cui communicamus crimen contaminat noſtrũ. Sed ipſam profeſsi ſunt non pollutam crimine Afrorum, quanuis ei ſacramentorum cõmunione ſocientur. Ibi ergo conuicti ſunt nec nos pollui potuiſſe crimine eorũ, quibus ſacramentorum cõmunione ſociamur,quia nullo nexu conſenſionis inuoluimur, quãquam & ipſius Cæciliani victrix cauſa eiſdem verbis iſtorũ facillime demonſtratur. Si enim confligẽtibus nobis expectare debet Eccleſia tranſmarina ab iſtis criminibus aliena, vt eos qui vicerint ſibi & catholico nomini adiungat,tunc expectabat quando maiores iſtorũ cum Cæciliano acriter confligebant. Ille ergo vicit quem ſibi poſt conflictum, illa quæ hoc expectauerat copulauit. Aut ſi potuit & pollutum ſibi in ſacramentorum communione copulare, & ſicut iam cõfeſsi ſunt ab his criminibus impolluta perſi- E ſtere, multo magis euincimus oſtẽdentes propriũ onus quemq; portare,& nec cauſam cauſæ, nec perſonã præiudicare perſonæ. Galat. 6.

Ca. XXIX. Iam vero vt mandato noſtro vbi vniuerſam cauſam complexi fueramus, nec repentinis verbis ſed conſcriptis literis reſpondendum putarent, quanti emendum fuit? Sic enim conſtitit eos reſpondere nõ potuiſſe his omnibus quæ in noſtro mandato poſita,nec attingere voluerunt. Neque enim poteſt aliquis dicere perſecutionem noſtram memoriter eos non potuiſſe retinere,& propterea rebus neceſſariis,non omnibus reſpondere voluiſſe. Editum eſt eis mandatum noſtrum per notarium poſtulãtibus,& hoc ipſum allegantibus,vt inſtructi poſſent ad omnia reſpondere. Et cum iam ſeptem eſſent electi à cæteris qui omnia pro omnibus agerent,literas tamen ipſas quibus noſtro mandato reſpondere conati ſunt, totius concilij ſui nomine protulerunt, tanquam Epiſtolã ab omnibus illis ad cognitorẽ datum. Quam ſi nollemus admittere, iure optimo faceremus, neque enim ordinis erat vt poſt iniunctam ſeptem hominibus cauſam, iam quicquam niſi per illos qui delecti fuerant ageretur. Sed ne literis noſtris,literas eorum tenuiſſe videremur,ſine vlla hæſitatione vt lege- F rentur,admiſimus. Optandũ enim,& vt dixi,emendum fuit,vt poſt tot dierum dilationem quam eis petentibus conceſſeramus, afferrent elucubratum laborem, in eo, mandato noſtro non reſpondiſſe, ſatis vtraſque literas legẽtibus apparet, & nos eiſdem literis ipſis ſine vlla dilatione mox reſpondiſſe cõſtaret. Si enim homines tam tardo ingenio ſunt,vt eos arbitrantur aliquid dixiſſe in quibus locis mandati noſtri tacere noluerũt, neminem puto eſſe tam ſtolidum qui etiã in his locis aliquid eos reſpondiſſe exiſtimet in quibus omnino tacuerũt. Non enim parua vel quaſi contemnenda ſunt,cum in his potius omnis cauſa conſiſtat: Nam teſtimonia ſcripturarũ quibus aſſeruimus Eccleſiam cui cõmunicamus ab Hie- Luca. 24. ruſalem cœptam, in toto terrarum orbe diffundi, tanquam omnino dicta non fuerint, prætierierunt magna mole diuinæ authoritatis oppreſsi. Item quod in noſtro mandato poſitum eſt de beato Cypriano, qui tolerandos potius in Eccleſia malos quàm propter eos Eccleſiã deſerendam,& pręcepto admonuit,& ſuo confirmauit exemplo,attingere omnino auſi non ſunt. Cæterum intelligẽtes quòd Cypriani authoritatẽ ſi in aliquo ſcripto eius labefactare tentarent, faterentur etiam recte nos authoritati

G authoritati eius non obedire, in eo quod de iterando
baptiſmo ſolent proferre, quam nec ipſam de baptiſmo
Cypriani ſententiam aperte commemorare voluerunt,
ſcientes etiam illic ſi facerent ſe offenſuros eſſe naufra-
gium, quoniam Cyprianus non reliquit vnitatē, & cum
eis in illa permanſit, qui de hac re diuerſa ſenſerunt, vn-
de aut tunc Eccleſia periſſe dicenda eſt, & non iam ex
qua naſceretur Donatus illorū, aut ſi quod verū eſt per-
manſit Eccleſia, non in ea contaminǡt mali bonos, ſicut
etiam Cyprianus iudicauit, qui cum diuerſa ſentiētibus
in eadē diuerſitate permanſit, ac per hoc iſti ſe deteſtan-
do ſacrilegio ſchiſmatis induerunt, qui propter neſcio
quorum crimina non probata etiam ſi vera eſſent, nul-
lo modo ſe ab vnitate toto orbe diffuſa ſeparare debue-
runt. Hoc illi quantum intelligitur præuidētes, illud te-
ſtimonium Cypriani quod in noſtro mādato comme-
moratum eſt, toto ſilentio tranſierūt. Illud etiam quod
in cauſa Maximinianiſtarum ipſi quoq; ſuo iudicio de-
clararunt, non propter malos vnitatem deſerēdam, qui
Maximiniani ſocios à Maximiniano dixerunt nō fuiſſe
pollutos, & eos quos damnauerunt in honore integro
ſuſceperūt, & baptiſmum Chriſti licet foris ab Eccleſia
H datum, agnoſcendum potius quàm deſtruendum eſſe
monſtrarunt, cum à Feliciano in ſchiſmate baptizatos,
& cum illo poſtea receptos iterum baptizare non auſi
ſunt, hoc ergo cum in noſtro mandato legerent, tacen-
dum potius & prætermittendum, quàm vlla contradi-
ctione refutandum eſſe cenſuerunt. Cauſam etiam Cæ-
ciliani à cauſa Eccleſiæ diſtinctā, & tamen etiam ipſam
ex omni parte defenſam, reſpondendo prorſus nō atti-
gerunt. Quis ergo eos illi mandato noſtro reſpondiſſe
arbitretur, quando contra hæc omnia nullum verbum
facere, nec ſaltem qualiſcunque reſponſionis obumbra-
tione conati ſunt? Quod autem niſi ſunt reſpondere, le-
gat qui voluerit & iudicet, eidem ipſi mandato noſtro
conferens literas eorum præter reſponſionē, quam con-
tinuo reddidimus, qua omnia vanitatis eorum machi-
Ca. XXX. namenta ſubuerſa ſunt. Iam illud ſi mōtes aureos da-
remus, quanto emere poſſemus quòd obiecta ſibi Maxi-
miniani cauſa, vt intelligerēt eo modo nō obfuiſſe Cæ-
ciliano conciliū, quo in eum abſentē ſeptuaginta Epiſ-
copi quod voluerunt pronunciauerūt, quo modo non
obfuit Primiano cum ſimiliter abſentē pro Maximinia-
I no centum fermè Epiſcopi damnauerunt, vehemētiſſi-
me perturbati, & in horrendas cōtruſi anguſtias reſpō-
derunt, nec cauſam cauſæ, nec perſonā præiudicare per-
ſonæ? His pauciſſimis verbis totam noſtram cauſam, de
qua cum eis ſuperius confligebamus, omnino inuictam
eſſe firmantes. Quid enim aliud agebamus tot teſtimo-
niis ſanctorū eloquiorum, tanta authoritate Propheta-
rum, Apoſtolorum, Epiſcoporū, ipſorumq; aduerſario-
rum demonſtrantes bonos à malis ſacramentorū com-
munione non pollui, ſi corde, volūtate, moribus, operi-
bus diuerſas habeant cauſas gerantq; perſonas? Quid e-
nim aliud laborabamus, niſi vt appareret, nec cauſam
cauſæ, nec perſonā præiudicare perſonæ? Hoc ipſi bre-
uiter cōpulſi ſumma neceſſitate dixerūt, quia cum à no-
Ca. XXXI. bis diu diceretur, veritati cedere noluerunt. Illud etiā
quibus theſauris, quibus opibus, quibus precioſorum la-
pidum aggeribus emēdum fuit, quòd maiores ſuos Im-
peratorem Conſtantinum perſecutos Cæcilianum non
confiteri tantum, verumetiā profiteri atque gloriari mi-
nime dubitarunt, eumq; ab Imperatore damnatū etiam
mentiendo aſſeuerare conati ſunt? Vbi eſt illa vox, qua
vos decipere conſueuerunt, nobis inuidiam cōcitantes,
quòd apud Imperatorem cauſam agamus Eccleſiæ? Vbi K
ſunt verba Primiani apud acta magiſtratus Carthagi-
nenſis expreſſa? Illi portant multorum Imperatorum ſa-
cra, nos ſola portamus Euangelia. Vbi eſt illa præclara
laudatio, qua extollunt ſeparationē ſuam, dicentes eam
eſſe Eccleſiam veritatis, quæ perſecutionem patitur, non
quæ facit? Nempe eliſa eſt, nempe proſtrata, legūtur per-
ſecutiones eorum, negare non poſſunt, quia leguntur
ſubſcriptiones eorum. Tenemus eos confitentes, profi-
tentes, gloriantes maiores ſuos Cæcilianum apud Im-
peratorem grauiter perſecutos: Tenemus etiā Cæcilia-
num eis perſequētibus ab Imperatore damnatum. Non
ergo iam clament ſegregationem ſuam ideo eſſe Eccle-
ſiam veritatis, quia perſecutionem nō facit ſed patitur,
aut fateantur non eam fuiſſe Eccleſiam veritatis, quan-
do à maioribus eorum Cæcilianus patiebatur. Si enim
continuo boni ſunt qui perſecutionem patiuntur, bo-
nus erat Cæcilianus quando patiebatur. Si autem poteſt
quidem fieri vt & mali perſecutionem patiantur, ſed
boni non poſſunt eſſe qui faciunt, non erant boni ma-
iores eorum quando Cæcilianū perſequebantur. Porrò
ſi fieri poteſt vt & boni faciant, & mali patiantur, non
ideo nos culpandi ſumus, nec ideo iſti laudandi, quia L
tale aliquid patiuntur, quale Cęcilianum maioribus ſuis
facientibus paſſum eſſe gloriantur, & tamen Cæcilia-
num ab Imperatore damnatum omnino non conſtitit,
ſed in eius abſolutione atque purgatione, quæ iudicij
Epiſcopalis & imperialis recitatione conſtiterat, nihil
poſtea probari potuit immutatum: Ita factum eſt vt re-
mota Cæciliani damnatione, de qua ipſi mentiti ſunt,
remanſerit perſecutio, quam maiores ſuos feciſſe con-
feſſi ſunt. Parum fuit vt Cæcilianū ab Imperatore dam-
natum, & mentiendo gloriari auderent, & aſſerendo
probare nō poſſent, inſuper etiam probauerunt, & no-
ſtra in eam rē documenta fortius adiuuerunt, Cęciliani
abſolutionem manſiſſe firmiſſimam, non ſicut mentiti
fuerant Imperatoris poſteriore iudicio in contrarium
cōmutato. Nam primo Mileuitanæ Eccleſiæ catholicū
Epiſcopum Optatum recitandum putauerunt, pollicen-
tes inde ſe probaturos Cæcilianū ab Imperatore dam-
natum. Quæ lectio cum magis contra eos recitaretur,
nemo riſum potuit cōtinere. Qui tamen riſus nō vtique
conſcriptioni geſtorū potuiſſet adiungi, & omnino la-
tuiſſet, niſi & ipſum latere non ſinerent dicentes, au- M
diant qui riſerūt, hoc ſanè ſcriptum eſt, & ſubſcriptum.
Quod enim pro ſe legi voluerūt, ambiguum fuit. Vnde
cum rectiſſime cognitor iuſſiſſet paulò ſuperius recita-
ri, vt inde ſi poſſent verba illa clareſcerent, hoc recita-
tum eſt quod nolebāt, id eſt, Cęcilianū fuiſſe purgatum,
quem prius legendū dederant, nō ſicut iactabant dam-
natum, ſed Brixiæ bono pacis retentum. Hoc cum dixiſ-
ſent, illis verbis Optatum damnationem Cæciliani ex-
tenuare voluiſſe, dictum eſt eis, vt euidentem Cæciliani
damnationē, aliunde recitarent, vt ab Optato eam exte-
nuatam poſſet oſtendi, qui apertiſſime ſcripſerat Cæci-
lianum fuiſſe purgatum. Hoc enim cum facere omnino
non poſſent interiectis atq; conſummatis omnium mo
rarū ſuperfluis ambagibus, apertiſſime nos adiuuare cœ-
perūt. Tanquā enim à nobis eſſent inſtructi, vel tanquā
nobiſcum ad innocentiā Cæciliani defendendā decla-
randamq;, cū quęreretur ab eis vt ſi poſſent oſtenderent
quod dicebāt, poſteriore iudicio Cæcilianum ab Impe-
ratore damnatum, cuius Imperatoris literas legeramus,
quæ illum oſtenderēt abſolutum, protulerunt libellum
maiorū ſuorum ad eundem Conſtantinum Imperato-
rem datum,

A rem datum, qun apertiſsime demnnſtrarent illius iudicio ſe potius fuiſſe dānatos. Contigit enim eis apud imperatoriam poteſtatem, quòd inimicis ſancti Danielis, qui hoc ab eiſdē leonibus paſsi ſunt. Hic cum breuiter admnnuiſſemus illum libellum pro nobis contra ſe potius recitaſſe, alias addiderūt eiuſdem Imperatoris literas ad Verinum vicarium datas, vbi ens grauiter deteſtatur, & dnmini iudicio qui iam in eos cœperat vindicare dimittens ignominioſiſsima indulgentia de exilin relaxauit. Ita manifeſtiſsime conſtitit, nō ſolum nullam Cæciliani damnationem fuiſſe poſtea conſecutam, verumetiam eius abſolutionē atque purgationem, & pœnam illnrum & deteſtabilem indulgētiam fuiſſe firmatam. Hæc tam excellentia documenta, quod fatendum eſt, non habebamus in manibus, ſed forſitan ſi alicubi eſſe audiremus vnde nobis gratis dari non pnſſent, per quælibet præmia perueniremus vt nobis ſcribenda permitterētur. Quantum autem daremus, ſi venale prnpnneretur, vt pro nnbis etiam ab ipſis aduerſariis legerentur?

Ca.XXXII Quid videtur addi iam pnſſe vt nos cumulatius adiuuarent? Et tamen addiderunt, Cnmmemorauerunt enim cauſam Felicis Aptugnenſis à quo Cęcilianus fue-
B rat nrdinatus, cui Felici traditinnis crimen intenderāt. Abſnlutn autem Cæciliann cum perficiendæ inſtaretur vnitati quæſtionem de iſto Felice cōmouerant, eo mndo arbitrantes poſſe Cęcilianum iam purgatum alienis criminibus irretiri. Cauſa ergn hæc Felicis diſcuſſa eſt proconſulari iudicio, vbi liquidiſsime de innocētia Felicis falſum ſe feciſſe confeſſus eſt, nec puniri facile debuit vbi cauſa Epiſcopi vertebatur, nec facile à proconſule dimitti potuit tanti criminis reus, niſi Imperatore cōſulto, quo inſtāte illa omnia gerebantur, retulit inde procōſul, & reſcripſit Imperator, vt ad eius comitatum idem Vigentius mitteretur, vnlens maiores iſtorum à quibus quotidie interpellabatur in præſentia confutari, Nihil tamen dubitās de purgatinne, imò eam verborum quoque ſunrum manifeſtatione cnnfirmans ſicut reſcriptum eius nſtendit, Hæc nos omnia documenta cauſa Felicis in manibus habebamus, & diſpoſueramus tradere recitanda. In quo ipſi nos præuenerunt, & eaſdē Imperatoris literas de Vigentio ad ſe mittendo prinres protulerunt & recitauerunt, iam fortaſſe nnbis ea recitaturis, quia ſufficere putabamus etiam cauſam Cæcilia-
C ni ita peractā eſſe vt nihil amplius exigi videretur. Sed aduerſariis noſtris id agentibus, vt proſecutio quæ per maiores eorū apud Imperatores nnſtrns mainribus noſtris acta eſt, & eorū calumnia ſuperata cumulatius apparuerit: quid faceremus, niſi oblata libēter accipere, & gratias domino in nmnibus agere? Cōſtantini ergo literas ipſi protulerunt, ipſi recitauerūt. Incredibile videtur eſſe quod dico, ſed geſta teſtantur. Cnnſcriptæ ſunt eorum proſecutiones, tenentur ſubſcriptæ. Ipſi, inquam, recitauerunt Cōſtantinum ſubſcripſiſſe, quòd Heliano proconſuli in cauſa Felicis audientiam præbuerit competentem, & quòd à criminibus traditionis innocētem Felicem fuiſſe conſtiterit. Sed Vigētium ad cnmitatum ſuum propterea mitti voluiſſe, vt his, inquit, qui in præſentiarū agunt, & diuturnis diebus interpellare non deſinunt, præſentibus & corā aſsiſtentibus apparere & intimare poſſet, fruſtra eos Cæciliano inuidiā comparaſſe, & aduerſus eum violenter inſurgere voluiſſe. Ipſi recitauerunt, quis nnſtrū hoc non audire nptaret, vt quns iniquitas fecerit nuſtros impugnatnres, æquitas noſtros
Nume.23. faceret defenſores? Sicut & illum Balaam quem temporibus antiquis ad maledicendum dei populū conduxit iniquitas, benedicere compulit veritas. Sicut autem nr- D
do conſulum oſtendit, quem tunc cōſiderare anguſtia temporum non ſinebat, neque enim præſto erant libelli qui conſulares vncantur, aut quiſquā eos rem tam inanem crederet obiecturos, vt reſpōdere nos vellēt, quid miſſo Vigentio geſtum fuerit, vel vtrū nmnino ſit miſſus Vigentius, cum & innocentiam Felicis procnnſularis ſententia declarauerit, & eandem ſentētiam reſpnnſio Imperatoris ab ipſis prolata & recitata firmauerit. Quod magis vtiq; ipſi protuliſſent, ſi quid miſſo Vigentio pro ſe geſtum fuiſſe confiderent.

Sicut ergo cō- Caput XXXIII.
ſulum nrdn declarat, primo Cæcilianus Epiſcopali iudicio Melchiadis eſt abſolutus, deinde nō poſt longum tempus Felicem proconſulis iudicio conſtitit innocentem, ac ſic poſtea Cæcilianus etiam ab Imperatnre inter partes cognoſcente purgatus eſt. Desnde poſt annū aduerſarij eius ignnminioſa illa indulgentia relaxati ſunt. Nam Melchiades iudicauit Cōſtantino tertium & Luciano iterum conſulibus nnnis Octobris, Helianus procnnſul cauſam Felicis audiuit Voluſiano & Aniano cōſulibus quintndecimo kalēdas Martias, id eſt, poſt mēſes fermè quatunr. Conſtantinus ad Romaliū vicarium E
de purgatione Cæciliani ſcripſit, Sabino & Rufinn cōſulibus, quarto Idus Nouembris, id eſt, poſt biēnium & menſes propè octo. Et idem Imperator ad Valerium vicarium de illorum exilio ſnluto, & eorū furore deo vindici remittendn, literas dederit Criſpo & Conſtantino iterum conſulibus tertin nonas Maias: id eſt, poſt quartum annum & menſem fermè ſextum. Vnde ſine vllis ambagibus liquidiſsime cōſtat ſiue miſſo ad comitatum ſiue nnn miſſo, nihil poſtea cnntra Cæcilianum fuiſſe iudicatū, imò eum iudiciis quoque Imperatoriis victorem aduerſarinrum, & perſecutorum ſuorū poſtea declaratum.

Eat nunc pars Donati totiens mendax, Caput XXXIIII.
totiens cnnfutata, tntiēs modis omnibus ſuperata atque cōfuſa, adhuc iactet iudicem à nnbis fuiſſe cnrruptum, quaſi non vnx illa victis eſſe cnnſueuerit. Prorſus iudex corrumpendus fuit, vt quod ille bene egerat, illius infirmaret authnritas. Sed nec male illos egiſſe dixerim. Imò vero nptime egerunt, qui cōtra ſuns errores pro veritate tanta dixerunt. Nam ſi cauſa eorum cnnſideretur, re vera contra ipſos, ſi autem proſecutinnes eorum legantur, magis ſecundum ipſos iudicauit. An vero in ea cauſa, ille qui medius erat aduerſaretur nobis, in qua illi qui F
ex aduerſn ſtabant dixerunt, protulerunt, recitauerunt tanta pro nobis? Quid emere ab iudice deberemus, quādo ab aduerſariis illa non emimus quæ iudicem coëgerunt, etiam ſi ab ipſis accepiſſet pecuniam prn nobis ferre ſententiam? Quanquam ſi nnn eum nnſſemus deum timentem & iuſticiæ dilectnrem, & ab nmnibus huiuſmodi ſordibus alienum, nos nullam talem ſuſpicionem diligere deberemus, qui nimia patientia cum eos videret premi veritate, nec eis videri vellet aduerſus, nimiū patienter pertulit homines per inania vagantes, & tam multa ſuperflua dicentes, & ad eadem totiens conficta redeūtes vt geſta tantis vnluminibus onerata penè omnes pigeret euoluere, & quemadmodum acta ſit cauſa legendo cognnſcere, quod illi vtrum magis inopia veritatis, an induſtria calliditatis egerint, neſcio. Hinc tamen ſuam cauſam tam peſsimam, vtcunque adiuuare potius, quàm deſerere putauerūt. Denique ſi in illos qui egerunt intendant cæteri accuſationem, eoſque potius aſſerāt à nobis fuiſſe cnrruptns, vt tot proſecutinnibus, vel à ſe prolatis lectionibus ſic adiuuarent cauſam noſtram, ſic perimerent ſuam, neſcin quemadmodum ſe

poſſent

G poſſent defendere, & ab iſta ſuſpicione purgare, niſi forte dicāt, Si corrupti eſſemus, cauſam tam malam & per nos & per illos conuictam, cito etiam finiremus, nunc vero vel inde credite nos ex animo affuiſſe & aliquid prodeſſe voluiſſe, quod multum loquendo egimus ne quod actum eſt facile gereretur, & nos eſſe victos cito cognoſceretur. Si hoc ab eis non fieret, nec ipſis nec nobis iurantibus forſitan crederentur illa quæ pro nobis contra ſe & tam multa dixerunt & tam multa legerunt, gratis eos nobis omnia præſtitiſſe. Nec tamen ipſis ſed deo potius hinc agimus gratias. Vt enim illa omnia vel loquendo vel legendo pro cauſa noſtra promerent atque propalarent, veritas eos torſit, nō charitas inuitauit.

Ca. XXXV Quapropter fratres, ſi tamen non iraſcimini quia fratres vocamus, Illi enim cum hoc à nobis audirent, iniuriam ſibi fieri apud acta dixerunt, nec mandato noſtro admoniti, vbi hoc ex propheta teſtimonium poſitum eſt, recolere potuerunt deum præcepiſſe, Dicite fratres noſtri eſtis, qui vos oderunt & qui vos deteſtantur, vt nomen domini honorifice appareat illis in iocunditate, ipſi autem erubeſcebant. Ergo iam fratres appareat vobis nomen domini in iocunditate, quod ſuper nos H inuocatum eſt, vt cuius vtrique ſacramentum portātes, non immerito dicimur fratres: iam pacē amate, conſuetudinē calumnioſam & litigioſam iam ſaltē conuictam confuſamq; relinquite, nec eos oderitis quando ad nos correcti tranſeunt, ſed quādo in errore nefario permanentes, vos adhuc vſque ſeducunt, nec ipſi ſibi magni videantur, quòd eis honorē in vnitate deferimus quem poſsidebant liberandi: hunc enim habentes extra vnitatem magis ſunt inde damnandi. Signa quippe militaria pernicioſius ab vſurpatoribus habentur, quàm ſi omnino non haberentur: nec tamen eis correctis & in caſtra Imperatoris redactis illa franguntur aut abolentur, ſed eos quos ante prodebant atque puniebant, iam ornare incipiunt & munire. Quid adhuc attenditis ad eorum inſanas querelas, & vana mendacia? Nocte cauſa finita eſt, ſed vt non finiretur erroris. Nocte dicta ſententia eſt, ſed fulgens lumine veritatis. Incluſos & tanquam in carcere ſe fuiſſe conqueſti ſunt, ibi & nos eramus. Aut vtriſque facta eſt iniuria, aut vtriſque adhibita diligentia. Sed quo modo dicamus iniuriam, quando in tam I ſpacioſo & lucido & refrigeranti loco nos fuiſſe recolimus? Aut quo modo erat carcer vbi erat & iudex? Poſtremo clauſos fuiſſe nos neſciebamus: ſed qui fugere fortaſſe voluerunt. Iſta inania & ridenda potius, quàm refellenda de tali cognitore nō dicerent, ſi pro ſua cauſa poſſent validum aliquid inuenire quod dicerēt. Scimus quàm multi veſtrum & forte omnes aut penè omnes dicere ſoleatis, O ſi in vnum locum conuenirent. ô ſi aliquando conferrent, atque illis diſputantibus veritas appareret. Ecce factum eſt, ecce conuicta eſt falſitas, ecce apparuit veritas. Quid adhuc contemnitur charitas? Quid nobis eſt per hominum nomina diuidi? Qui nos creauit vnus eſt Chriſtus, qui nos ſociare debet vnus eſt Chriſtus. Iam nomen domini honoretur, & appareat vobis in iocunditate, vt cognoſcatis fratres veſtros in ipſius vnitate. Iam in proſecutionibus Epiſcoporum veſtrorum error qui nos ſeparabat eſt victus, aliquaodo in cordibus veſtris vincatur & diabolus, & gregi ſuo collecto atque pacato ſit propicius qui hoc præcepit Chriſtus.

Libri contra Donatiſtas poſt
Collationem Finis.

DIVI AVRELII K
AVGVSTINI, HIPPONENSIS EPISCOPI, SVPER GESTIS cum Emerito Sermo.

ALACRITATEM veſtræ charitatis quanto gaudio ſuſcipiamus, agnoſcitis. Exultamus enim in domino deo noſtro, de quo Apoſtolus ait, Ipſe eſt enim *Ephe.2.* pax noſtra, qui fecit vtraque vnum. Agimus ergo eidem domino & ſaluatori noſtro Ieſu Chriſto gratias, Hic pręſtitit nobis vt antequam habeamus fratris noſtri Emeriti voluntatem, iam cognouimus, quantum diligit vnitatem. Quæ tamen principia deus voluerit, vt de ore ipſius audiremus, accipite. Mox vt ingreſſus eſt iſtam Eccleſiam, illo loco ſtans vbi primum cœpimus cum eo colloquium, inſpirāte domino qui & cor inſtruit, & linguā regit, ait nobis, Nō poſſum nolle quod vultis, ſed poſſum velle quod volo. Videte quid promiſerit, qui ſe dixit, nō poſſe nolle quod volumus. Si enim non poteſt nolle quod volumus, ſcit quid L velimus. Hoc enim volum⁹ quod & vos vultis: hoc omnes volumus, quod vult dominus. Quid autē velit dominus, occultum non eſt. Legitur enim teſtamentū eius qui nos ſibi fecit cohæredes, in eo recitatur, Pacē meam *Ioan.14.* do vobis, pacem meam relinquo vobis. Siue ergo cito, ſiue ſero, non poteſt nolle quod volumus. Moras autem aliquas nobis facit ſecunda ſentētia, Poſſum velle quod volo, ſic enim dixit, Non poſſum nolle quod vultis, ſed poſſum velle quod volo. Poteſt velle quod vult, ſed non poteſt nolle quod volumus. Illud enim quod ſe dicit poſſe, videmus, Nam vult modo quod vult, ipſum autem quod non vult, non vult deus. Quid enim modo vult eſſe in diſſenſione à catholica Eccleſia, eſſe adhuc in communione partis Donati, eſſe adhuc in ſchiſmate, eſſe adhuc inter illos qui dicunt, Ego ſum Pauli, ego *1.Cor.1.* vero Apollo, ego vero Cephæ? Sed hoc non vult deus, dum increpat Apoſtolus. Diuiſus eſt Chriſtus? Poteſt ergo velle quod vult, ſed ad tempus, ſed ad horam, ſed ad verecundiæ, non ad rationem ſapientiæ poteſt velle M quod vult. Nā modo hoc eſt quod vult, & poteſt velle quod vult. Sed quia nō poteſt nolle quod volumus, nolit deus quod vult, & faciat quod volumus. Non vos ergo permoueat fratres aliqua morula dū quod vult vult, ſed orate vt faciat quod promiſit, vt non poſſit nolle quod volumus. Et ab omnibus acclamatum eſt, aut hic, aut nuſquam. Qui corda veſtra declaraſtis vocibus, adiuuate nos & orationibus. Potens eſt dominus qui præcipit vnitatem, mutare in melius voluntatem. Quod autem acclamauit charitas veſtra, aut hic aut nuſquam: vocem in illum veſtræ charitatis agnouimus & amamus. Hoc etiam nos non nunc primum, ſed ſemper cogitamus, ſemper optamus. Idē eſt & animus, quod præcipue neceſſariū eſt, fratris & coëpiſcopi noſtri, Epiſcopi veſtri Deuterij, Olim nobis notus eſt animus eius, Nobiſcum preces de hac re domino fudit, cum concilio vbi hoc illis qui foris ſunt promiſimus & obtulimus. Iā de hac re ſubſcriptiones noſtræ retinentur. Nūquā enim nos ita honorem noſtrum fouemus, vt vnitati inuideamus. Minores ſumus honore, cum ſimus maiores dilectione. Nouimus quemadmodum inuitāda ſit infirmitas, vt perficiatur vnitas. Nec ideo dicimus hæc fratres,

quaſi

A quaſi illi qui ſub ſchiſmate remanſerint, aliquam ſpem
habeant ad dominum. Multi enim diſputāt parum in-
telligentes quid loquantur, & dicūt, Si ſchiſmatici ſunt,
ſi hæretici ſunt, quare ſic illos ſuſcipiunt? Audite fratres
mei, Si eos ſuſciperemus, iam iſtū ſuſciperemus fratrem
noſtrum Emeritum, ſiue bonum, ſiue malum, tamen fra-
trē. Quod ideo dico, quia & ipſe nouit per prophetam
nobis dictum eſſe, quod illis etiam in collatione dixi-
mus, Dicite, fratres noſtri eſtis, his qui vos oderūt. Ode-
runt nos, credimus finiēdum eſſe quod odiunt. Tamen
& quamdiu odit frater, audit, donec finiatur odium, e-
rit nomen in teſtimonium. Non ergo ſic illos ſuſcipi-
mus vt ſunt, Abſit à nobis, Nam hæretici ſunt. Suſcipi-
mus autē catholicos. Mutantur, ſuſcipiuntur. Sed prop-
ter malum quod habent, non in eis poſſumus perſequi
bona quæ agnoſcimus. Malum enim diſſenſionis ſchiſ-
matis, hæreſis, malum ſuum habent. Bona vero quæ in
illis agnoſcimus, nō ſunt ſua, domini noſtri habent bo-
na, Eccleſiæ habent bona. Baptiſmus non eſt ipſorum,
ſed Chriſti. Inuocatio nominis dei ſuper caput ipſorum
quando ordinantur Epiſcopi, inuocatio illa dei eſt, non
Donati. Non eum ſuſcipio Epiſcopum, ſi quādo eſt or-
B dinatus, ſuper caput eius Donatus eſt inuocatus. In er-
rante & deſerente milite, crimen eſt deſertoris, chara-
cter autē non eſt deſertoris, ſed Imperatoris. Sed frater
noſter nō deſeruit, vbi adhuc nunquam fuit. Siquidem
in illo deſertoris error eſt natus, quando eſt à deſertore
ſignatus. Qui primo ſchiſma fecit, qui ſe ab Eccleſia ca-
tholica ſeparauit, cum his quos ſecum traxit, deſertor
fuit. Cæteri à deſertoribus ſignati ſunt, nō tamen ſigno
deſertoris, ſed ſigno Imperatoris, Non enim deſertor
characterē ſuum fixit. Quid eſt quod dico, deſertor cha
racterem ſuum non fixit? Donatus nō baptizauit in no-
mine Donati. Nam ſi Donatus quando ſchiſma fecit,
in nomine Donati baptizaret, deſertoris characterem
infigeret, ego quando vocarem ad vnitatē ſi inuenirem
deſertoris characterem, exterminarem, delerem, abole-
rem, abiicerem, non approbarem, reſpuerem, anathe-
matizarem, damnarem, Nunc vero ipſe deſertor cha-
racterem fixit Imperatoris ſui. Deus & dominus noſter
Ieſus Chriſtus quærit deſertorem, delet erroris crimen,
ſed non exterminat ſuum characterem. Ego quando
venio ad fratrem meum, & colligo errantem fratrem
C meum, attendo fidem in nomine patris & filij & ſpiri-
tus ſancti. Iſte eſt character Imperatoris mei. De iſto cha
ractere militibus ſuis, vel potius comitibus ſuis, vt hunc
imprimerent eis quos congregabant caſtris eius, præce-
Matth. 28. pit dicens, Ite baptizate gentes in nomine patris & filij
& ſpiritus ſancti. Iſtum characterem à domino dictum
1. Cor. 1. omnibus credentibus imprimēdum, quia nouerat Pau-
lus, expaueſcit ad eos qui volebāt eſſe Pauli, & dicit eis,
Nunquid Paulus pro vobis crucifixus eſt? Quid vultis
eſſe mei, & nō magis domini mei? Quid vultis eſſe mei,
& non potius cuius ego ſum? Agnoſcite, aduertite cha-
racterem veſtrum. Nunquid in nomine Pauli baptizati
eſtis? Sic ergo eos colligimus, vt nō ſibi blandiantur illi
quos non colligimus. Et ipſi colligantur, non inflentur:
veniāt ſuſcipiantur. Nō in eis odimus quod dei eſt: non
odimus & ipſos, quia dei ſunt. Et quod habēt, dei eſt: dei
ſunt, quia homines ſunt. Et omnis homo creatura dei
eſt: dei eſt quod habet nomen patris & filij & ſpiritus
ſancti. Baptiſmus trinitatis, dei eſt: dei eſt Euangelium
quod habent, dei eſt fides quam habent. Et quid nō ha-
bent ait mihi aliquis, qui hæc habent? Tu dicis, Habent
baptiſmū Chriſti. Dico, Tu dicis, habent fidem Chriſti.
Dico, Si ergo hæc habent, quid non habent? Quid eſt D
baptiſmum? Sacramentum. Audi Apoſtolum, Si ſciero 1. Corin. 13
omnia ſacramenta. Multum eſt, ſcire omnia dei ſacra-
menta. Quantacunque ſciamus ſacramenta, quis nouit
dei omnia ſacramenta? Quid ait Apoſtolus? Si ſciero
omnia ſacramenta, ſi habeam omnem prophetiam. Ad-
de adhuc, Et omnem ſciētiam. Sed de fide dixeras. Au-
di adhuc, Si habeam omnem fidem. Difficile eſt habere
omnem fidem, quo modo difficile eſt noſſe omnia ſa-
cramenta. Et quid eſt quod dicit, omnem? Ita vt mon-
tes transferam, charitatē autem nō habeam, nihil ſum.
Intendite fratres, intendite obſecro vos Apoſtoli vo-
cem, & videte quare cum tantis laboribus & periculis
fratres noſtros quæramus. Charitas eos quærit de cor-
dibus noſtris. Propter fratres meos, & propinquos meos
dicit Pſalmus, loquebar pacem de te: ad ſanctam Hieru- Pſal. 121.
ſalem loquens. Videte ergo fratres mei quid dixit Apo-
ſtolus, Si habuero omnia ſacramenta, omnē ſcientiam,
prophetiam, fidem. Qualem fidem? Ita vt montes tranſ-
feram, charitatem autem non habeam, nihil ſum. Non
dixit illa omnia nihil ſunt: ſed, ſi charitatē non habeam,
nihil ſunt. Quis enim demens diceret, nihil ſunt dei ſa-
cramenta? Quis demens diceret, nihil eſt prophetia, ni- E
hil ſcientia, nihil fides? Non illa nihil ſunt, ſed cum illa
magna ſint, ego magna habens ſi charitatem non ha-
beam, nihil ſum. Magna illa ſunt, & magna habeo, &
nihil ſum ſi charitatem non habeo, per quam mihi pro-
ſint quæ magna ſunt. Si enim non habeo charitatem,
illa ineſſe poſſunt, prodeſſe non poſſunt. Attende ergo
frater, attende obſecro te. Dicis mihi, Quid me quæris?
Reſpondeo, Quia frater meus es. Reſpondes mihi &
dicis, Si perij, quid me quæris? Et ego reſpondeo, Si non
periſſes, non quærerem. Quid me quæris dicis mihi, ſi
perij, quid me quæris? Cum ego reſpondeam, quæro
quia periſti. Et quare quæro? Quo fructu quæro? Vt ali-
quando dicatur mihi, Frater tuus mortuus erat, & re- Luca. 15.
uixit, perierat & inuentus eſt. Reſpondes & dicis mihi,
Sed habeo ſacramentum. Habes, agnoſco. Propter hoc
te quæro. Magnam cauſam addidiſti, quare te diligen-
tius quæram, Ouis es enim de grege domini mei, cum
ſigno errasti. Ideo quæro magis, quia ipſum ſignum ha-
bes. Quare vnam Eccleſiam non poſsidemus? Vnum
ſignum habemus, quare in vno ouili non ſumus? Ideo
te quæro vt hoc ſacramentum ſit tibi in ſalutis adiuto- F
rium, non in damnationis teſtimonium. Neſcis quia
deſertor de charactere damnatur, de quo militans ho-
noratur? Ideo te quæro vt non pereas cum ſigno. Salu-
tis enim ſignum eſt, ſi habeas ſalutem, ſi habeas charita-
tem, hoc enim ſignū ſalutis extra tibi ineſſe poteſt, pro-
deſſe non poteſt. Veni vt proſit tibi quod habebas, non
vt accipias quod habebas, ſed vt prodeſſe tibi incipiat
quod habebas, & accipias quod non habebas, Habebas
enim ſignum pacis, ipſam pacem non habebas. In do-
mo illa, id eſt, in te diſcordia habitabat, & in limine ti-
tulos pacis figebat. Agnoſco titulos, ſed quęro habitan-
tem. Lego titulum pacis, baptiſmum in nomine patris
& filij & ſpiritus ſancti. Titulus pacis eſt, lego. Quis habi-
tat quæro, fratrem meum attendo, titulum pacis agno-
ſco. Ipſum & ego habeo, intrare volo. Quid eſt intrare
volo? Fratrem me accipe, vt ſimul oremus patrem. Non
tecum oro. Tituli pacis ſunt, & mihi diſcordia contra-
dicit? Plane laborabo adiuuāte domino, eiicere diſcor-
diam male poſſidentem, & introducere pacē tanquam
legitimum poſſeſſorē. Cum ergo diſcordiam excludo,
pacē introduco, titulos pacis quare depono? Dico plane
domino

G domino meo. O Chriſte qui es pax noſtra, qui feciſti
Ephe.2. vtraque vnum, fac nos vnum vt recte cantemus, Ecce
Pſal.132. quàm bonum & quàm iocundum habitare fratres in
vnum. Introduc cõcordiam, pelle diſcordiã, introduc
teipſum in titulos tuos. Tu mane, Non alter poſsideat,
& de tuis titulis fallat. Tu muta iſtum contradictorem,
Luca.23. qui vna hora in cruce mutaſti latronem. Et certe videa-
mus quid habes. Habeo, inquit, ſacramẽtum, habeo bap-
tiſmum. Si dicam tibi, proba: oſtendis mihi quid acce-
peris, dicis quid confeſſus fueris, dicis quid teneas. A-
gnoſco, non muto, non exufflo. Abſit vt cum quæro ſa-
lutem deſertoris, faciam iniuriã imperatori. Ergo pro-
baſti mihi quod habeas ſacramentum, exponendo ſa-
cramentum. Probaſti mihi te habere fidem, proba mihi
quòd habeas charitatem. Tene vnitatem, nolo mihi di-
cas, habeo charitatem. Proba, vnum patrem habemus,
Math.6. ſimul oremus. Quid tu dicis quando oras, rogo te? Pater
noſter qui es in cœlis, Deo gratias. Secundum magiſte-
rium domini noſtri addidiſti, qui es in cœlis. Singulos
enim patres habebamus in terris, vnum inuenimus ſi-
mul in cœlis. Pater noſter qui es in cœlis, ipſum inuo-
cas patrem. Pater noſter vnam coniugem voluit habe-
H re. Qui ergo adoramus vnum patrem, quare non agno-
ſcimus vnam matrem? Si natum te dicis de alia & de
ſinu alieno, ipſa te peperit. Quod dixi, non omnes in-
telligere potuiſtis. Nouimus per legitimas coniuges fa-
ctum eſſe, vt etiam qui non de legitimis coniugibus na-
ſcerentur, in eadem hæreditate ſociarentur, hoc volun-
tas coniugis fecit. Nam Hiſmaël exhæredatus eſt, Ipſum
Sara pepererat, & ſi de vtero alieno. Sara pepererat vte-
Gene.16. ro alieno, voto ſuo. Ipſa enim dixit, Volo enim de iſta
1.Cor.7. mihi filios facias. Et ideo fecit Abraham. Vxor enim
non habet poteſtatem corporis ſui, ſed vir: Similiter vir
non habet poteſtatem corporis ſui, ſed mulier. Nam fi-
lius eſſet, ſi non ſuperbiſſet. Superbus eſt exhæredatus
Gene.21. Hiſmaël. Erexit enim ancilla ceruicem, vt diceret, Eiice
ancillam & filium eius: non enim hæres erit filius an-
cillæ, cum filio meo Iſaac. Nam vis noſſe quid valeat
pax, quid valeat concordia, quid valeat humilitas, &
quid impediat ſuperbia? Hiſmaelem exhæredauit. Fi-
lios autem ancillarum de Iacob, quia & illi vt naſce-
rentur coniugia iuſta voluerunt, filios ergo ancillarum
de Iacob nouimus in vnam hęreditatem aduocatos. Si-
I mul numerati ſunt omnes Patriarchæ duodecim, Nul-
lum ab altero vteri diuerſitas ſeparauit, quia omnes cha
ritas ſociauit. Quid intereſt ergo vbi baptiſmum acce-
peris? Baptiſmus meus eſt, dicit tibi Sara, Baptiſmus
meus eſt, dicit tibi Rachel. Noli ſuperbire, veni ad hæ-
reditatem, Maxime quia ipſa hæreditas non eſt illa ter-
ra, quæ data eſt filiis Iacob. Filiis Iſraël data eſt terra.
Quanto à pluribus poſſidebatur, tanto plus anguſtaba-
tur. Hæreditas noſtra pax vocatur. Teſtamentum lego,
Ioan.14. Pacem meam do vobis, pacem meam relinquo vobis.
Simul teneamus, quod diuidi non poteſt. Non eam an-
guſtat numeroſus poſſeſſor quanticunque venerint, ſi-
Gene.22. cut promiſſum eſt. Sic erit ſemen tuum tanquam ſtellæ
cœli, & ſicut arena quæ eſt ad labium maris: In ſemi-
ne tuo benedicentur omnes gentes. Et vidi, inquit, in
Apoca.7. Apocalypſi, multos in ſtolis albis, & habentes palmas,
quos numerare nemo poteſt. Veniẽtes ex omnibus gen-
tibus veniant, pacem teneant. Anguſta non ſit noſtra
poſſeſsio. Anguſtias non facit, niſi ſola diſſenſio. Ecce
fratres mei, vt anguſtias adhuc patiamur, diſſenſio fa-
cit fratris noſtri. Conſentiat in pace, & facta eſt latitu-
do. Sed quid faciamus, niſi fraternam infirmitatem fe-
ramus & non deficiamus? Sudor iſte meus, credimus K
quod erit fructuoſus. Dominus deus noſter qui voluit
vt veniremus ad vos, qui iuſsit vt eum quæreremus, qui
fecit vt eum interim facie tenus inuenirem, adiutos o-
rationibus veſtris faciet nos inuenire cor eius, lætari de
concordia eius, gratias agere deo de ſalute eius, quam
nõ poteſt habere niſi in Eccleſia catholica. Extra Eccle-
ſiam catholicam totum poteſt præter ſalutẽ. Poteſt ha-
bere honorem, poteſt habere ſacramentum, poteſt can-
tare hallelu ia, poteſt reſpondere amen, poteſt Euange-
lium tenere, poteſt in nomine patris & filij & ſpiritus
ſancti fidem & habere & prędicare, ſed nuſquam niſi in
Eccleſia catholica ſalutem poterit inuenire, Tranſeunt
enim omnia iſta fratres mei. Modo putat quia magnus
erit apud ſuos ſi non conſenſerit, & dictus fuerit mar-
tyr partis Donati. Abſit, tollatur in nomine domini de
corde eius iſte typhus. Nouit & ipſe, legit & ipſe, ſi tra- *1.Cor.13.*
didero corpus meum vt ardeam, charitatem autem nõ
habeam, nihil mihi prodeſt. Ego non dico, ſi aliquas in-
iurias quaſi iactet ſe paſſum eſſe pro parte Donati, aut a-
liqua damna terrena, nihil ei prodeſt. Ego plus dico, ſi
patiatur foris inimicũ Chriſti, non catholicum fratrem
ſuum quærentem ſalutem eius, ſed inimicum Chriſti ſi L
foris patiatur, & dicat ei foras ab Eccleſia Chriſti, ini-
micus Chriſti, Pone thus idolis, adora deos meos, & nõ
adorans occidatur ab inimico Chriſti, ſanguinem fun-
dere poteſt, coronam accipere non poteſt. Ipſi nouerũt
quando in collatione noſtra fuerunt, quam Carthagine
habuimus, quo modo confeſsi ſunt, quia parẽtes eorum
fecerunt perſecutionẽ Cæciliano Epiſcopo. Tunc à ca-
tholico diſcordantes, ſchiſma fecerunt, perſecuti ſunt
illum parentes ipſorũ, id eſt, primi qui fecerunt partem
Donati, perſecuti ſunt Cæcilianum, perduxerunt illum
perſequendo vſque ad iudicium imperatoris. Miſerunt
crimina ipſius Imperatori, quę vera nõ exiſtebant. Iuſsit
audire cauſam Imperator. Audita eſt apud Epiſcopos,
falſa illa crimina inuẽta ſunt, abſolutus eſt Cæcilianus.
Nec illi à perſequendo deſtiterunt, ſed Imperatorẽ ſæpe
interpellarunt, vbi poſtea iudicem cauſæ conſtituerunt.
Et ipſe inter partes audiuit & cognouit. Cognouit Im-
perator, innocentẽ Cæcilianũ iudicauit. Et cũ hoc obii-
ceremus, cõtenderunt nobiſcum & dixerũt, quia Cæci-
lianum damnarit Imperator in exilium. Quod falſum
eſt. Sed tamẽ videte quid dixerunt. Quia perſequẽtibus M
maioribus ſuis adductus eſt ad Imperatorẽ Cæcilianus,
& miſſus in exilium. Geſta legimus, proſecutiones ipſius
ſunt, manus ipſius tenentur ſubſcribentis verbis ſuis, in-
tẽdite obſecro vos, diiudicate modo cauſam noſtram.
Certe perſecuti ſunt maiores ſui Cæcilianum, certe ad
Imperatorẽ perduxerunt, certe vt damnaretur fecerunt.
Nolo dicere, quia non eſt dãnatus, nolo dicere, quia in-
nocẽs eſt pronunciatus. Sed hoc ſit quod dicũt. Quan-
do eum perſequebãtur, quando damnari fecerunt, tunc
quid erat Cæcilianus? Quando perſecutionem patieba-
tur à maioribus iſtorum, quid erat? Dicatur mihi, quid
erat? Chriſtianus erat? catholicus, aut quid erat? Non di-
cunt, non erat catholicus, ſed criminoſus. Poſſunt ergo
pati perſecutionem à ſanctis homines criminoſi? Pror-
ſus hoc accipiamus. Criminoſus erat Cæcilianus, qui
perſecutionem patiebatur, Sic enim non dico mentie-
bantur, ſed fallebantur, vt & nos illis cõſentiamus. Cri-
minoſus erat. Quid faciebant, quid erant? Quod vis eli-
ge, Si iniqui erant, deſere iniquos, veni ad nos. Si autem
ſancti erant, poteſt ergo fieri, vt ſancti perſequantur in-
iuſtũ? Noli nobis iraſci, ſi perſequimur, noli dicere, in-
iuſti

A iuſti eſtis qui perſequimini. Iam enim oſtendiſtis, quia fieri poteſt, vt & iuſti perſequantur iniuſtũ. Fieri poteſt, aut nõ poteſt? Vnum de duobus dicatur mihi. Si fieri nõ poteſt, quare veſtri perſecuti ſunt Cæcilianum? Si autem fieri poteſt, quid miraris? Quid laudas pœnam, & non Math.5. oſtendis cauſam: Beati, ait dominus, qui perſecutionem patiũtur, Adde, propter iuſticiã. Et ſeparaſti latrones, ſeparaſti maleficos, ſeparaſti adulteros, ſeparaſti impios, ſeparaſti ſacrilegos, ſeparaſti hæreticos. Tales perſecutionem patiuntur, ſed non propter iuſticiam. Et tamen qualem perſecutionẽ patitur frater noſter qui adductus eſt ad nos? Ipſa eſt perſecutio glorioſior. De illa prorſus profiteor. Reprehendat qui vult, talem perſecutionem Psal.100. profiteor. Pſalmum lego, Detrahentẽ proximo ſuo occulte, hunc perſequebar. Si recte perſequor occulte proximo detrahentem, nõ rectius perſequor dei Eccleſiam publice blaſphemantẽ, quando dicit, non eſt ipſa: quando dicit, noſtra eſt que in parte eſt: quãdo dicit, illa meretrix eſt? Ergo blaſphemantem Eccleſiam non perſequar? Perſequar planè, quia mẽbrum ſum Eccleſiæ: perſequar planè, quia filius ſum Eccleſiæ. Ipſius voce Eccle- Psal.17. ſiæ vtor, ipſa Eccleſia per me dicit in Pſalmo, Perſequar B inimicos meos & comprehendam illos, & non conuertar donec deficiãt. Deficiant in malo, proficiant in bonum. Fratres, ne putetis aliquid nouum factũ eſſe fratri noſtro. Pars Donati quãdo præualebat Cõſtantiæ laicũ noſtrũ catechumenum, natum de parẽtibus catholicis, Petilianus tenuit, vim fecit nolẽti, ſcrutatus eſt fugientem, inuenit latentẽ, extraxit pauentem, baptizauit tremeotem, ordinauit nolentem. Ecce qualem violentiam fecit in noſtro. Rapuit ille ad mortẽ, nos non trahimus ad ſalutem? Hæc locutus ſum charitati veſtræ, propter illud quod dixiſtis, aut hîc, aut nuſquã. Hoc enim & nos volumus, vt hîc hîc, ſed in vnitate, in pace, hîc hìc, ſed in charitatis ſocietate, Tunc bene hîc. Nam melius nuſquã quàm hîc. Sed præſtet dominus, vt hîc potius, quam nuſquam. Si non hîc, abſit vt nõ alibi: abſit hîc, aut alibi. Audiſtis, audiuit, Quid in eius animo deus egerit, ipſe nouit. Nos enim aurem forinſecus percutimus, ille nouit intus loqui, ille intus prędicat pacem, nec ceſſat prædicare ſi audiatur. Aderit miſericordia eius, adiuuantibus orationibus veſtris, vt ſit fructuoſus labor noſter. Tamen ſi hodie cõmunicare noluerit, quanuis fatigari C non debeamus, ſed inſtare quantũ poſſumus debeamus, nec ſic tamen fatigari debemus. Differri poſſumus, auferre inſtantiam noſtram nec poſſumus nec debemus. Aderit ille qui huc illum ad nos perduxit, vt nos faciat cum illo in vnitate vobiſcum & in ſua pace gaudere.

Concionis Auguſtini ſuper geſtis cum Emerito Donatiſt. Epiſcopo finis.

DIVI AVRELII AVGVSTINI HIPPONENSIS

Epiſcopi de geſtis cum Emerito Donatiſtarum Epiſcopo, Liber vnus.

GLORIOSISSIMIS Imperatoribus, Honorio duodecimo, & Theodoſio octauo cõſulibus, duodecimo kalendas Octobris. Cæſarię in Eccleſia maiori, cum Deuterius Epiſcopus Metropolitanus Cæſarienſis, vnà cũ Alipio Tagaſtenſi, Auguſtino Hipponenſi, Poſsidio Calamẽſi, Ruſtico Cartenitano, Pal- D ladio Tigabitano, & cæteris Epiſcopis, in exedram proceſsiſſent, præſentibus presbyteris & diaconis, & vniuerſo clero, ac frequentiſsima plebe, adeſſet etiam Emeritus partis Donati Epiſcopus, Auguſtinus Epiſcopus Eccleſiæ catholicę dixit, Fratres chariſsimi, qui ab initio catholici fuiſtis, & quicunque ad catholicam ex Donatiſtarum errore veniſtis, & pacem huius ſanctæ Eccleſiæ catholicæ cognouiſtis, & veraci corde tenuiſtis, & qui adhuc forte de catholicæ vnitatis veritate, dubitatis, audite nos ſolicitos pura dilectione pro vobis. Quãdo venit ad hanc ciuitatem die nudiuſtertiana frater noſter Emeritus, Donatiſtarum adhuc Epiſcopus, perlatum eſt ad nos ſubitò eum eſſe præſentẽ. Et quoniam charitate, quam deus videt, deſiderabamus eius præſentiã, ad eum videndum continuo conuolauimus, inuenimus eum ſtantem in platea. Facta inuicem ſalutatione, admonuimus, quòd durũ eſſet ac turpe eum in platea remanere, vt ad Eccleſiam nobiſcũ veniret. At ille nobis ſine vlla recuſatione conſenſit, vbi nos putauimus eum ita communionẽ catholicam non recuſaturum, quẽadmodum vel ſpontaneum obtulit aduentum, vel ad Eccleſiam venire minime dubitauit. Illo autẽ in peruerſitate hæreti- E ca quanuis intra Eccleſiam catholicã diutius remorante, allocutus ſum dilectionem veſtram, ſicut meminiſſe dignamini, Multa dixi quæ audiſtis, & quæ ſine dubio quãtum poteſtis etiam meminiſtis. Multa de pace, multa de charitate, multa de ſanctæ Eccleſiæ catholicæ, quã deus promiſit & præſtitit, vnitate. In quo meo ſermone & vos alloquebar, & illum exhortabar, & quantũ in me poterant viſcera charitatis, omnes in periculo animæ ſuæ conſtitutos in illo meo ſermone parturiebam & parere domino cupiebã, Hoc enim & beatus Paulus Apoſtolus dixit quibuſdam, Filioli mei, quos iterum parturio donec Chriſtus formetur in vobis. Sed etiam poſt Galat.4. ſermonem noſtrum cum adhuc in illa ſua perduraret pertinacia, nec ſic deſperandum putauimus, ſed nec de quoquam quandiu viuit in hoc corpore homine deſperandum putamus. Neque enim ſic dixi nudiuſtertius me non deſperaſſe, vt hodie audeam deſperare. Sed ad hunc articulum cauſa perducta eſt, vt quoniam venit, & quantum cognouimus, ſponte venit, non ſit huic Eccleſiæ infructuoſus eius aduentus. Aut enim quod ma- F gis optamus & cupimus etiam de illius ſalute vobiſcum in catholica pace gaudebimus, aut ſi, quod abominamus & deteſtamur, ipſe in illa pertinacia perdurauerit, debetis vos eius præſentia melius noſſe quid interſit inter catholicam pacem & hæreticam diſſenſionem, Partis enim Donati Epiſcopus eſt, ſed à Donatiſtis huius ciuitatis ordinatus. Quos Donatiſtas in nomine Chriſti in gremium catholicum iam magna ex parte ſuſcepimus, ita vt penè omnes communioni catholicæ ſociatos eſſe gaudeamus. Sed quoniam & qui iam communicauerunt, nõ quidem vniuerſi, ſed quidam videntur de ipſa, vt pauloante dixi, catholica veritate dubitare, quidam vero non ſaltem dubitant, ſed adhuc corde poſiti in parte Donati, præſentiam nobis exhibent corporalem, ſiue viri ſiue fœminæ, carne intus, ſpiritu foris, bonum eſſe æſtimamus Epiſcopum ipſorum interrogare, vt ſi habet aliquid quod pro ipſa parte adhuc dicat, poſt factam apud Carthaginem omnibus notam collationẽ, ſi habet aliquid quod adhuc dicat, dicat ſine præiudicio partis Donati, quod tamen prodeſſe exiſtimet vobis, in quorum ciuitate pro veſtra in Chriſto ſalute ſe exiſtimat ordinatũ, & nos reſpõdebim⁹ ſine præiudicio catholicæ

G catholicæ, quoniã modo nullus partes defenſionis im-
poſuit:quod tamen,ſicut exiſtimamus & volumus, pro-
deſſe vobis poſsit præſentibus contra præſentem, vt ſi
ſeductus eſt, non ſeducat: ſi autem nos ſeducebamus,
ipſo preſente qui foris fortaſſe multa iactitat arguamur,
refellamur,conuincamur,doceamur.Hoc propterea di-
xi,ne ideo loqui nolit, quia poteſt dicere, nullas mihi
modo pars mea partes defenſionis impoſuit.Non enim
poſt ipſam collationem non loquebatur, aut poſt illam
collationem non ad iſtam ciuitatem venit, aut de iſta
prouincia aliquando diſceſsit, aut credimus eum om-
nino poſt illam collationem nulli homini verbum pro
parte Donati feciſſe. Noui quæ vobis dicebãtur,eos al-
loquor, qui ex ipſa parte veniſtis, noui quid dicebatur
vobis,nos cognitoris emiſſe ſententiam. Noui dictum
eſſe vobis,quòd ille fuerit cõmunionis noſtræ, & prop-
terea iſtos loqui omnia quę vellent minime permiſit,&
eos poteſtate potius oppreſsit,quàm probitate,quod lo-
quebantur nõ accepit. Iſta omnia iactata ſunt poſt col-
lationem,ſiue ab ipſo,ſiue ab hominibus communionis
illius. Quid intereſt à quo vos perturbemini, quos vo-
H lumus in catholica pace eſſe tranquillos? Si abſens eſſet,
Galat. 5. dicerem de illo vobis, Qui autem conturbat vos, por-
tabit iudicium quicunque eſt ille: Hæc enim quæ dixi,
beati Pauli verba ſunt aduerſus abſentes, à quibus ſim-
plices turbabantur. Nunc autem præſens eſt, modo no-
bis dignetur dicere quare aduenerit. Frater Emerite,
præſens es, collationibus interfuiſti, ſi victus es, quare
veniſti? Si autem te victum eſſe non putas, loquere vnde
tibi victor eſſe videaris? Tunc enim victus es,ſi veritate
victus es.Si autem videris victus poteſtate,& viciſti ve-
ritate,non eſt hic poteſtas, qua victus videris. Audiant
ciues tui,vnde te victorem præſumis eſſe. At ſi noſti ad-
uerſus te victricem fuiſſe veritatem, quid adhuc reſpuis
vnitatem? Emeritus Epiſcopus partis Donati, dixit,
Geſta indicant,ſi victus ſum, aut vici. Si veritate victus
ſum,aut poteſtate oppreſſus ſum. Auguſtinus Epiſco-
pus Eccleſiæ catholicæ dixit, Quare ergo veniſti? Eme-
ritus Epiſcopus partis Donati dixit, Vt hoc dicerem
quod requiris. Auguſtinus Epiſcopus Eccleſię catho
licæ dixit, Requiro quare veneris, hoc non quærerem
ſi non veniſſes. Emeritus Epiſcopus partis Donati di-
xit notario qui excipiebat. Fac, Cúmque reticeret, Au-
I guſtinus Epiſcopus Eccleſię catholicæ dixit,Si ergo ſub
veritate tacuiſti, non ſine cauſa veniſti, niſi quia iſtos
decipere voluiſti.Cúmque diu reticeret, Auguſtinus
Epiſcopus Eccleſiæ catholicæ dixit, Videtis fratres diu
tacentem, moneo vt optetis reſipiſcentem, obſecro ne
ſequamini pereuntem. Veruntamen quoniam cum ge-
ſta communionis noſtræ commemorauit, vbi apparere
poſſe dixit, verum veritate ſit victus, an poteſtate op-
preſſus, multa ſunt quidem, vbi ſuperfluis & morato-
riis proſecutionibus geſta cumularunt, nihil aliud ma-
gnis viribus agentes, niſi vt nihil ageretur. Sed domi-
no præſidente, & cauſam ſuam agente, ventum eſt quò
noluerunt. Dicta cauſa atque definita eſt. Sed ſi omnia
geſta vobis legere velimus, quanquam præſentibus vo-
bis fratrem & coëpiſcopum meum Deuterium obſtrin-
go, vt quemadmodum fit apud Carthaginem, apud
Tagaſtem,apud Conſtantinam,apud Hipponem,apud
omnes diligentes Eccleſias, ſic etiam deinceps facere
nnn pigreſcat. Vt annis omnibus per ieiuniorum dies,
id eſt, quadrageſima ante paſcha, quando vobis maxi-
me ieiunantibus plus vacat audire, eadem geſta colla-
tionis per annos ſingulos, vniuerſa à capite in finem ex
ordine recitentur, Tamen vt dicere cœperam, quia non K
omnia vobis modo legere poſſumus, dignamini prius
audire ante collationem, quas literas dederimus ad co-
gnitorem, vbi promiſimus, vel quemadmodum ſuſcipi
vellemus ſi victi fuiſſemus, vel quemadmodum eos ſuſ-
ciperemus ſi vinceremus, vt videretur non in conten-
tione,ſed in humilitate eſſe victoria. Alipius Epiſco-
pus Eccleſiæ catholicæ Epiſtolam recitauit: Honorabili
ac dilectiſsimo filio viro clariſsimo & ſpectabili, tribu-
no & notario Marcellino, Aurelius Siluanus, & vniuer-
ſi Epiſcopi catholici. Dicto ſpectabilitatis tuæ, quo no-
ſtræ collationis tranquillitati quietiq; ſeruandæ, & ve-
ritati manifeſtandæ ac muniendæ cõſultum eſt, in om-
nibus nos conſentire, ſicut admonere dignatus es, per
has intimamus, illa etiam veritate confiſi, nos vinculo
conditionis obſtringimus, vt ſi nobis hoc cum quibus
agimus demonſtrare potuerint, cum ſecũdum dei pro-
miſſa populi Chriſtiani vſquequaq; creſcendo, iam ma
gnam partem orbis impleſſent, & in cęteram dilataren-
tur implendam, ſubito Eccleſiam Chriſti neſcio quo-
rum, quos iſti accuſant peccatorum periſſe contagione,
& in ſola remanſiſſe parte Donati, Si hoc vt dictum eſt L
demonſtrare potuerint, nullos apud eos honores Epiſ-
copatus requiremus, ſed eorum ſequemur pro ſola ſa-
lute conſilium, quibus tanti gratiam beneficij pro co-
gnita veritate debebimus. Si autem nos potius valueri-
mus oſtendere, Eccleſiam Chriſti omnium, non ſolum
Africanarum, verumetiam tranſmarinarum prouin-
ciarum, multarum gentium ſpacia, feraciſsima populo-
rum copia iam tenentem, & ſicut ſcriptũ eſt, toto mun-
do fructificantem atque creſcentem, nullorum homi-
num ſibi commixtorum peccatis perire potuiſſe. Si de-
nique ipſorum, qui tunc accuſare voluerũt potius quàm
conuincere valuerunt quæſtionem definitam, quanuis
non in eis Eccleſia conſiſtat, & Cæcilianum innocen-
tem, illos autem violentos & calumnioſos eſſe indica-
tos ab eo Imperatore, ad cuius examen criminationes
ſuas vltrò accuſando miſerũt, Poſtremo ſi quid de pec-
catis quorumlibet hominum dixerint, vel humanis do-
cumentis, vel diuinis probauerimus, aut eorum inno-
centiam falſis criminibus appetitam, aut Chriſti Eccle-
ſiam, cuius communioni cohæremus, nullis eorum de-
lictis eſſe deſtructam, ſic eius nobiſcum teneant vnita-
tem, vt non ſolum viam ſalutis inueniant, ſed nec ho- M
norem Epiſcopatus amittant. Neque enim in eis diui-
næ ſacramenta veritatis, ſed commenta humani dete-
ſtamur erroris. Quibus ſublatis, fraternum pectus com-
plectemur Chriſtiana nobis charitate coniunctũ, quod
nunc dolemus diſſenſione diabolica ſeparatum. Poterit
quippe vnuſquiſque noſtrum honoris ſibi ſocio copu-
lato viciſsim ſedere eminentius, ſicut peregrino Epiſ-
copo iuxta cõſidentem collegam hoc cum alternis ba-
ſilicis vtrunque conceditur, vtroque alterum cum ho-
nore mutuo præueniente: quia vbi præceptio charitatis
dilatauerit corda, poſſeſsio pacis non ſit anguſta, vt vno
eorum defuncto, deinceps iam ſingulis ſinguli priſtino
more ſuccedant. Nec nouum aliquid fiet, Nam hoc ex
ipſius ſeparationis exordio in eis, qui damnato nefa-
riæ diſciſsionis errore vnitatis dulcedinem vel ſero ſa-
puerunt, catholica dilectio cuſtodiuit. Aut ſi forte po-
puli Chriſtiani ſingulis delectantur Epiſcopis, & duo-
rum cõſortium inuſitata rerum facie tolerare non poſ-
ſunt, vtrique de medio diſcedamus, & Eccleſiis ſingulis
damnata ſchiſmatis cauſa in vnitate pacifica cõſtitutis,
ab his ſingulis in Eccleſiis ſingulis annuentibus vnitati
factæ,

A factæ,per loca neceſſaria ſinguli conſtituantur Epiſco-
pi. Et cum legeret, Auguſtinus Epiſcopus dixit, Dicam
charitati veſtrę & cómemoré ré dulciſsimã & ſuauiſsi-
mã,quam domino adiuuante ſumus experti:Cũ ante ip
ſam collationé inter nos aliqui fratres de hac re collo-
queremur, quia pro pace Chriſti Epiſcopi debent eſſe,
aut debent nó eſſe,quod vobis fatendũ eſt, circũſpicié-
tes omnes fratres & coëpiſcopos noſtros,nó facile no-
bis occurrebant,qui hoc vellét ſuſcipere, & de hac hu-
militate domino ſacrificare,dicebamus vt fieri ſolet:il-
le poteſt,ille non poteſt:ille conſentit hoc, ille nó tole-
rat:loquentes magis pro ſuſpicionibus noſtris, qui cor-
da illorum videre minime poteramus. Quando autem
ventum eſt vt hoc palàm fieret, in concilio vniuerſorú
tam frequenti pené trecentorum Epiſcoporum, ſic pla-
cuit omnibus, ſic exarſerunt omnes, vt parati eſſent
Epiſcopatum pro Chriſti vnitate deponere, & non
perdere, ſed deo tutius commendare. Duo ibi vix in-
uenti ſunt, quibus diſpliceret. Vnus annoſus ſenex,
qui hoc etiam dicere liberius auſus eſt, alter voluntaté
B ſuam tacito vultu ſignificauit. Sed poſteaquã illum ſené
liberius hoc dicentem obruit omnium fraterna corre-
ptio,illo mutante ſententiam, vultum etiam ille muta-
uit. Audite ergo quibus modis etiam ipſa exhortatio fa
cta eſt,propter illum qui ait, Qui ſe humiliat exaltabi-
tur. Item legit, Quid enim dubitemus redemptori no-
Lucæ.14. ſtro ſacrificium iſtius humilitatis offerre? An vero ille
de cœlis in humana membra deſcendit, vt membra
eius eſſemus, & nos ne ipſa eius membra crudeli diui-
ſione lanientur,de cathedris deſcendere formidamus?
Propter nos nihil ſufficientius,quàm Chriſtiani fideles
& obedientes ſimus. Hoc ergo ſemper ſumus. Epiſcopi
autem propter Chriſtianos populos ordinamur. Quod
ergo Chriſtianis populis ad Chriſtianam pacem pro-
deſt,hoc de noſtro Epiſcopatu faciamus. Auguſtinus
Epiſcopus dixit,Propter vos hoc debem⁹ eſſe quod vos.
Quid debes eſſe tu,cuicúque loquor veſtrum? Chriſtia
nus fidelis,obediens hoc tu propter te, hoc & ego pro-
pter me. Ergo quod tu ꝓpter te, & ego propter me,ſem
per eſſe debemus. Quod autem ſum propter te,ſim,ſi ti-
bi prodeſt,non ſim ſi tibi obeſt. Ecce quod dictum eſt,
attendite. Item legit,Si ſerui vtiles ſumus,cur domi-
C ni æternis lucris pro noſtris temporalibus ſublimitati-
bus inuidemus? Epiſcopalis dignitas fructuoſior nobis
erit,ſi gregem Chriſti depoſita magis collegerit, quàm
retenta diſperſerit. Cúmq; recitaret, Auguſtinus Epi-
ſcopus dixit,Fratres mei,ſi dominum cogitamus, locus
iſte altior ſpecula vinitoris eſt, non faſtigium ſuperbié-
tis. Si cum volo retinere Epiſcopatum meum, diſpergo
gregem Chriſti,quo modo eſt damnum gregis, honor
paſtoris? Ité legit, Nam qua fróte in futuro ſeculo pro-
miſſum à Chriſto ſperabimus honorem, ſi Chriſtianã
in hoc ſeculo noſter honor impedit vnitaté? Hęc prop-
terea præſtantiæ tuæ ſcribenda curauimus, & vt per te
innoteſcãt omnibus poſtulamus,vt in adiutorio domi-
ni dei noſtri,quo admonente iſta promittimus, & quo
adiuuante nos implere poſſe cófidimus, etiam ante col-
lationem ſi fieri poteſt, corda hominú vel infirma, vel
dura,pia charitas,aut ſanet,aut edomet:ac ſic iam paci-
ficis mentibus non reſiſtamus manifeſtiſsimæ veritati,
& diſputationem noſtram,vel pręcedamus concordia,
vel ſequamur. Neq; enim deſperare debemus, ſi recolũt
eſſe pacificos beatos,quoniam ipſi filij dei vocabuntur,
multo dignius & facilius eos velle,vt pars Donati vni-
uerſo orbi Chriſtiano reconcilietur, q̃ vniuerſus orbis
Chriſtianus à parte Donati rebaptizetur, cũ præſertim D
de Maximiniani ſacrilego & dãnato ſchiſmate venien-
tes,quos etiam terrenarum poteſtatum iuſsionibus in-
ſectando emendare curarũt,tanta diligentia quæſierũt,
vt nec baptiſmum ab eis datum reſcindere auderent,&
quoſdã eorum dãnatos ſine vlla honoris diminutione
ſuſciperent, quoſdã vero in illius diſciſsionis ſocietate
impollutos eſſe cenſerent. Quorum inter ſe cócordiæ
nó inuidemus, Sed eos oportet aduertere quàm pie ra-
mũ à ſe fractum tãto ſtudio radix catholica inquirit, ſi
ramus ipſe ſimiliter à ſe paruũ fragmen inciſum ſic col-
ligere laborauit. Et alia manu. Optamus te fili in do-
mino bene valere. Quo recitato Auguſtinus Epiſcopus
dixit, Audite qui neſcitis,audite obſecro vos. Deo gra-
tias,quia ipſo præſente loquor. Cauſam iſtam Maximi-
nianiſtarum,quá volo modo vobis exponere, vbi om-
nium calumniarũ ſuarum tanquam malarum mercium
nauem fregerunt. Cauſam ergo iſtã Maximinianiſtarũ
cũ totiens obiecíſſemus in noſtra collatione, nihil ad-
uerſus eá dicere potuerũt:id eſt,aduerſus obiectioné no E
ſtrã totiens inſertam,totiens repetitã, totiens eorũ fró-
tibus illiſam,nihil omnino reſpondere potuerunt,quia
quod reſponderent non inuenerunt. Audite ergo illam
diligenter. Ecce hic eſt,audit me,ſi mentior redarguat,
probare me compellat, Geſta quidem ipſa hic nó ſunt,
ſed ibi ſit cauſa. Feramus quaſlibet dilationes,vt ad do-
cumenta neceſſaria veniamus,ſi probauero quod dico.
Si tamen inde dubitat,aut quod abſit dubitare ſe fingit,
quod pace eius dixerim,non cómunicet, ſi non proba-
uero. Si auté ſcit iam me verũ dicere,& nouit propterea
reſpondere noluiſſe,quia quod reſponderet non potuit
inuenire,rogo vos vt ipſi iudicetis, quid ſit tolerabilius
in honore ſuo ſuſcipere à ſe dãnatũ,an fratré agnoſce-
re non aliquando à ſe conuictum. Intendite obſecro,
audite narrationem. Maximinianus quidam diaconus
fuit Carthaginenſis,in parte Donati,ſiue merito ſuper-
biæ ſuæ,ſiue vt ipſi putant merito iuſticiæ ſuæ, offendit
Epiſcopum ſuum,id eſt, Primianum Carthaginenſem,
ſiue inique, ſi ſuperbus meliorem, ſiue iuſte, ſi probus
improbiorem. Excommunicatus eſt à Primiano, per-
rexit ad Epiſcopos vicinos, concitauit inuidiam Pri-
miano, accuſauit eum apud illos. Ventum eſt ad Car-
thaginem. Voluerunt qui venerunt multi Epiſcopi F
Donatiſtæ, ad ſe venire Primianum, ſicut voluerunt
maiores iſtorum ad ſe venire Cæcilianum. Factione
cognita, noluit ad iſtos venire Primianus, ſicut ad il-
los noluit venire Cæcilianus. Damnatus eſt ab iſtis
abſens Primianus,ſicut ab illis dãnatus eſt abſens Cęci-
lianus. Qualé imaginem rerũ voluit deus ante oculos
noſtros recenti tépore ponere,quoniã nimis antiqua iã
delebat obliuio. Dãnatus eſt abſens. Ab aliis Epiſcopis
partis Donati,Primianus cómunioni eſt reſtitutus,imò
quia eum non depoſuerũt,in ſua ſede firmatus eſt. Dá-
nati ſunt Maximinianiſtæ, ſicut à peregrinis Epiſcopis
& trãſmarinis abſoluto Cæciliano meruit dãnari Do-
natus. Dánatus eſt Maximinianus cũ duodecim ordi-
natoribus ſuis. Factio quidé ipſa plurimos cótinebat,cé
tum erãt fortaſsis Epiſcopi. Sed ne maioe præciſio fie-
ret,iſti noluerunt paucis deiectis, multis imponere di-
ſciplinã. Dãnarunt ſolos qui affuerunt ordinationi Ma
ximiniani,quando contra Epiſcopũ ſuum illicite eſt e-
leuatus Epiſcopus. Cęteri in ipſa factione cóſtituti,ſi re-
dire ad Eccleſiã vellét,in ſuis permitterétur honoribus.
Verbis quidé ſuis oſtendebãt,eos foris eſſe ab Eccleſia.
Quem enim hortaris vt intret, foris eſt. Conſtituto er-

G go die, intra quem diem ſi redirent nihil eis obeſſent
quæ aduerſus Primianum dicebantur, decreto Bagaien
ſi firmarunt. Damnatus eſt Maximinianus cũ duode-
cim. Cœpit agi, vt damnati de baſilicis pellerentur. In-
terpellantur iudices, interpellantur proconſules, in iu-
dicium allegatur Epiſcopale Bagaienſe concilium. Di-
cuntur hæretici, demonſtrantur damnati, impetrantur
iuſsiones, auxilia congregãtur, venitur ad eiiciẽdos de
baſilicis homines damnatos & in ſua pertinacia cõſti-
tutos. Illis condemnatis, populi qui fauebant reſtiterũt.
Vbi non potuerunt, victi ſunt. In locum eorum qui vi-
cti ſunt & expulſi, alij ordinati ſunt. Ex quibus duos no-
nimus, vt de cæteris taceamus, vnum Felicianum, al-
terum Prætexatum Aſſuritanũ. Quos poſt annos duos
aut tres, per Opeatũ Gildonianũ poſt multas illis illatas
perſecutiones, iudiciariis perſecutionibus & tota acri-
monia poteſtatum, in ſuis honoribus ſuſceperunt. Poſt
damnationem ſuam, poſt eiectionem, poſt perſecutio-
nes ſuſceperunt illos in honoribus ſuis, adiunxerunt ſi-
bi ſocios atque collegas. Nam in loco vnius ipſorum
Prætexati Aſſuritani, alium iam ordinauerunt nomine
H Rogatũ, qui modo catholicus eſt, cui exercitus iſtorũ,
id eſt, agmen Circũcellionum, linguam & manũ præci-
dit. Illi autem qui per ipſum tempus quo illi dãnati fo-
ris erant, fermè per triennium baptizati ſunt à damna-
tis, baptizati ſunt foris ab Eccleſia iſtorum, ſic ſunt ſu-
ſcepti, Nemo dixit, non habes baptiſmum, quia foris es
baptizatus. Et rebaptizat̃ qui venit de Epheſo, de Smyr-
na, de Theſſalonica, de cæteris Eccleſiis quas ſuo la-
bore Apoſtoli plantauerunt, & ad quas legimus miſſas
Apoſtolorum Epiſtolas, quas audimus in Eccleſia reci-
tari. Sententia tenetur, Et quantum audiuimus ab ipſo
fratre noſtro, quẽ deus faciat pacatum fratrem noſtrũ,
ab iſto Emerito eſt dictata ſentẽtia vbi illi dãnati ſunt.
Legatur ipſa ſententia vbi illi damnati ſunt, & legatur
Cõtra Creſconium. li. 4. cap. 2. ſententia vbi Cæcilianum damnauerunt maiores iſto-
rum, & videamus qui rei peiores facti ſunt, qui grauio-
re ſententia puniti, qui ſtrepitu maiore damnati. Ibi di-
xit. Licet enim viperei ſeminis noxios partus venenati
vteri alueus diu texerit, & concepti ſceleris, vt aqualicu
lus in aſpidum membra, tardo ſe calore euaporauerit,
I tamen conceptum virus euaneſcente vmbraculo occul
tari non potuit. Nam etſi ſero, publicum tamen parri-
cidium, facinus ſuum fœta ſcelerum vota pepererunt.
Pſal. 7. Quod ante prædictũ eſt, Parturiit iniuſticiam, conce-
pit dolorem, & peperit iniquitatem. Sed quoniã ſerenũ
sam fulget è nubilo, nec eſt confuſa criminum ſylua cũ
ad pœnam deſignata ſunt nomina: indulgentiæ enim
antehac fuerat, dũ clementiæ dimittimus lineam, in-
Cõtra Creſconium. li. 3. ca. 19. & 53. uenit cauſa quos puniat. Et inter cætera, Loquamur cha
riſsimi fratres, ſchiſmatis cauſas, quia iam nõ poſſumus
tacere perſonas. Maximinianum fidei æmulum, verita-
tis adulterum, Eccleſiæ matris inimicũ, Dathan, Chore
& Abiron miniſtrum. Hæc verba ſunt partis Donati in
Maximinianiſtas, iſto vt audiuimus dictante prolata.
Scitis autem qui ſint Dathan Chore & Abiron, Ipſi pri-
mo ſchiſma fecerunt, quibus pœna vſitata non ſuffecit,
Nume. 16. viuos aperta terra deuorauit Dathan Chore & Abiron
miniſtrum. Verba ipſius ſunt. De pacis gremio ſenten-
tiæ fulmen excuſsit. Audite adhuc, Et quòd adhuc eum,
inquit, dehiſcens terra non abſorbuit, ad maius iudiciũ
ſuperis reſeruauit. Rapuit enim ſui compẽdio lucraue-
rat funeris vſuras, nunc grauioris colligit fœnoris cum
mortuus intereſt viuis. Verba ſunt ipſius Maximinianũ
dãmnãtus vel potius vt ipſe dicit, ore veridico fulmi-
nantis: Et tamen collecti ſunt aſpides, viperę, parricidę, K
nec exufflatur baptiſmus quem dedit aſpis, vipera, par-
ricida. Audiſtis quantus ignis exarſerit eloquẽtiæ, quã-
do inuenit fœnum quod poſſet incendere. Frater Eme-
rite amplexus es fratrem tuum Felicianum, tui oris ful-
mine condemnatum, agnoſce fratrem Deuterium, tibi
etiam genere ſociatum. Quotienſcunque fratres mei
cauſam iſtã Maximinianiſtarum, quam ſicut potui vo-
bis expoſiu, eis cum in collatione ageremus obiecimus,
plus inde tacuit, quàm modo in omnibus tacet. Non ſe
occultent tergiuerſatoria, non defenſione, ſed fuga. Di-
cunt enim quod dilationem illis dederint, & intra di-
lationem illos ſuſceperint. Hoc falſum eſt. Duodecim
enim cum Maximiniano damnati ſunt, cæteri autem
non aderant ordinationi eius, quando ei manus impo-
ſita eſt. Illis dilationem dederunt, Nam verba ipſius iſta
ſunt, Nec ſolum hunc, inquit, ſceleris ſui mors iuſta cõ- *Vbi ſupra.*
demnat, trahit etiam ad cõſortium criminis plurimos
catena ſacrilegij, de quibus ſcriptum eſt, Venenum aſpi *Pſal. 90.*
dum ſub labiis eorum, quorũ os maledictione & ama-
ritudine plenum eſt, veloces pedes eorum ad effunden- L
dum ſanguinem, Contritio & infœlicitas in viis eorũ,
& viam pacis non cognouerunt. Non eſt timor dei an-
te oculos eorum. Nollemus quidem tanquam proprij
corporis ſecare iuncturam, ſed quoniam tabeſcẽtis vul-
neris putredo peſtifera plus habet in abſciſione ſolami-
nis, quàm in remiſsione medicaminis, inuenta eſt cau-
ſa ſalubris, ne per cuncta membra peſtilens irreperet
virus, vt compendioſo dolore nanim decidat vulnus.
Famoſi ergo criminis reos eſſe nominat duodecim, in-
ter quos & Felicianum & Prætexatum, Sed nomina
omnium mihi non occurrunt. Et infert ſic, Qui funeſto
opere perditionis vas ſordidum collecta feculentia ſor
didarunt*, Sed & clericos aliquando Eccleſiæ Cartha- **aliàs, glutinarunt.*
ginis, qui dum facinori interſunt, illicito inceſtui præ-
buerunt lenocinium, dei præſidentis arbitrio vniuer-
ſalis concilij ore veridico dãnatos eſſe cognoſcite. Eos
autem quos ſacrilegi ſurculi non polluere plantaria,
hoc eſt, qui à Maximiniani capite proprias manus ve-
recundo fides pudore retraxerunt, ad matrem Eccleſiæ
redire permiſimus, Volebant pumicare faciem ſuã qua
ſacrilegis ignoſcebant, & aperte ſchiſmaticis viam re-
deundi concedebant. Quid eſt hoc? Rogo modo mihi M
dignentur exponere, quo modo eos ſacrilegi ſurculi
non polluere plantaria? Quare illis dilationem das ſi
nullam partem in Maximiniani ſchiſmate babere po-
tuerunt? Si autem ſocij ſunt factionis, quanuis non fue-
rint præſentes ordinationi, quo modo illos non in-
quinat Maximinianus, & totum orbem terrarum ſe-
mel abſens damnatus, tertio præſens abſolutus inqui-
nat Cæcilianus? Non inquinat Afer Afros, viuus viuos,
notus notos, particeps ſocios, & Cæcilianus inquinat
tranſmarinos, inquinat longe poſitos, inquinat non
damnatos? Tecum ſedit à te damnatus, & non te in-
quinat Felicianus Ego illum non vidi, tu iſtum noſti,
Ego illum innocentem credo, tu iſtum nocentem
damnaſti. Aut ſi fateris innocentis te fuiſſe recepto-
rem, fateris te innocentis fuiſſe damnatorem. Et ta-
men fratres mei non inuidemus concordiæ ipſorum,
inter ſe ſuſcitata odia diabolica finierunt, quo modo
putant, in pacem redierunt. Sed hoc dico, Si ramus fra-
ctus quæſiuit virgultum à ſe fractum, qua diligentia de-
bet arbor ipſa quærere ramũ ex ſe fractũ? Ideo ſudamus,
ideo laboramus, ideo inter eorũ arma & cruẽtas furias
Circũcellionũ periclitati ſumus, & adhuc reliquias eorũ
qualicun-

A qualicunque donata à deo patiẽtia toleramus, dum arbor quærit ramum, dum grex ex ouili Chriſti, ouẽ perditam quærit. Si paſtoralibus viſceribus præditi ſumus per ſepes & ſpinas nos coarctare debemus. Membris laceratis ouem quæramus, & paſtori principiq; omnium cum lætitia reportemus. Multa diximus etiam fatigati, & tamen frater noſter, propter quem iſta dicimus vobis, & cui pariter dicimus, & pro quo tanta agimus, adhuc pertinax conſiſtit. Conſtantem ſe putat fortitudo crudelis. Nõ adhuc de vana & falſa fortitudine glorietur, Audiat Apoſtolum dicentem, Virtus in infirmitate perficitur: Orem[us] pro illo, Vnde ſcimus quid velit de[us]? *2.Cor.12.* Multę cogitationes ſicut ſcriptum eſt, in corde viri, cõſilium autem domini manet in æternum. *Prouer.19.*

AD LECTOREM.

HVic loco congruebat liber ad Bonifacium comitem de correctione Donatiſtarum. Cuius Auguſtinus meminit in retractationibus, ſed is excuſus eſt inter Epiſtolas, numero quinquageſima: ſatis voluminum eſt, etiam ſi non iterentur eadem, B *quemadmodum factum eſt in editione prima.*

Finis.

HVius libelli nõ meminit Auguſtinus in Catalogo ſuo. Multa tamen inſunt, quæ congruunt cum illius phraſi, quedã diſcrepant. Videtur alicubi mutilus.

DIVI AVRELII AVGVSTINI HIPPONENSIS EPISCOPI, CONTRA Fulgentium Donatiſtam Liber.

LIbellum, quem mihi religio tua frater Fulgenti direxit, non aſpernatus accepi, quem vtrum ipſe dictaueris, an aliunde quæſieris non ſatis admiror. Eſt enim & hoc noſtræ religionis officiũ, non perſonas intendere, ſed veritatem in omnibus quærere, in- C uentam agnoſcere, & agnitam cuſtodire. Sic enim Apoſtolus Paulus dicit, Omnia probate, quod bonũ eſt tenete. Ab omni ſpecie mala vos abſtinete. *1.Theſſ.5.* Breuiter igitur dicam quod ingenioſius literis dilataſti. Dixiſti vnũ eſſe baptiſma, quod Samaritanus, id eſt, hæreticus habere non meruit. Vnum ortum concluſum, qui eſt Eccleſia, fontem habere ſignatũ, de quo nullus alienus attingit. Vnum oleum quod eſt chriſma ſanctiſsimũ, quod moriturę muſcę corrũpunt, & peccatores omnino non dabunt. Contra hæc mihi in adiutorio domini paranda reſponſio eſt, nec aliunde ſumenda, niſi ex lectione diuina. Verbi ergo principiũ iam ſumamus, imò ipſum verbum principium Ieſum dominum, ducem ac principem cœleſtis militiæ teneamus, bella geramus, & eius *Ioan.8.* mann ſacrata tuba petamus muros validiſsimos ciuitatis nefariæ Hiericho: id eſt, altitudinem mundanæ ſapientiæ teſtamentis dominicis circundemus, veritatis & libertatis vocibus cõcrepemus, aduerſarios in domo Raab, id eſt, Eccleſiæ quæ nuncios eius ſuſcipit, propter mundi excidium confugere compellamus: pertinaces

anathemate condemnemus, vt hactenus victores eſſe D poſsimus. Hęc ergo ex lege aduerſus legem, ex dei teſtamento aduerſus dei teſtamẽtum, ex veritatis fonte aduerſus veritatis fontem tam obice forti prima fronte ſumpſiſti, quaſi poſsit veritas à ſemetipſa deuinci, aut gloria luminis ſua luce fuſcari. Donatiſta dixit, Do- 1 minus & ſaluator noſter Ieſus Chriſtus vnici baptiſmi doctor & cuſtos ne ſitiẽtes animas per aridos lacus mẽtis error abduceret, perẽnes hauſtus ſibi eſſe proclamãs, in Euangelio ſuo ita teſtatus eſt, dicens, Qui ſitit, veniat *Ioan.7.* & bibat, qui credit in me, ſicut Eſaias dicit. Cath. reſpondit, Non habet, ſicut dicit Eſaias: ſed, ſicut dicit ſcriptura. Sed iſta velut impedimenta deſpiciam, ne longo ſermone vtilitatem legentis excludam. Donatiſta 2 dixit, Qui credit in me, ſicut dicit Eſaias, flumina de vẽtre eius fluent aquæ viuæ: & ne paſsim & vbiq; viui poſſe diceretur, merita aquarum ipſe diſcreuit, dum Samariæ apoſtaſiæ originem in proprio fonte dãnauit, Qui *Ioan.4.* biberit, inquit, ex hac aqua, ſitiet iterum: qui biberit ex aqua quam ego dedero, non ſitiet in æternum, ſed fiet in eo fons aquæ ſalientis in vitam æternam. Cath. reſpõdit, Hæc vtiq; ideo poſuiſti, vt nos catholicos quaſi E Samariranos & ſine baptiſmo demonſtrares. Iam ergo Donatiſtas in Samaritanis incipe ſpeculari, Samaritanorum dogma Regnorum libro docente tale fuit, Deũ timebant, & ſimul figmenta colebant: diuinam legem *Cõparatio* ſeruabant, & patrum errores minime deſerebant: circũ- *Donatiſtarũ ad Samaritanos.* ciſionis ſignum habebant, & Iſraëlitarum collegium nõ tenebant. Hoc & vos facitis, Deum metuitis, & figmentum luteum Donatũ pariter colitis. Et hic enim ex terræ puluere figuratus eſt. Diuinam legem ſeruatis, & parentum errorem non relinquitis. Baptiſmi habetis ſacramentum, & catholicorum non vultis habere conſortium. Ecce vos eis per omnia ſimilatis. Sicut ergo tunc Samaritanorum circunciſio ſecũdo dari non poterat, ita nunc Donatiſtarum baptiſma iterari non debet, domino Chriſto dicẽte, Qui ſemel lotus eſt, nõ habet ne- *Ioan.13.* ceſsitatẽ iterum lauãdi. Circunciſio enim Samaritano- *Coloſſ.2.* rum baptiſma ſignificat Donatiſtarum, dicente Apoſtolo, Circunciſi eſtis circunciſione non manu facta in expoliatione corporis carnis, ſed in circunciſione Chriſti, cõſepulti ei in baptiſmo. Quòd autem ait dominus, Qui biberit ex hac aqua ſitiet iterum: non de baptiſma- *Ioan.4.* te, ſed de terreno locutus eſt elemẽto. Nam ſi baptiſma F hic vellet oſtendere, nullo modo à Samaritana muliere poſtulaſſet. Denique puteus ille non Samariæ dictus eſt ſed Iacob, & vtiq; Iacob non fuit hæreticus, ſed deo dilectus, ſemper charus, & ipſe ex eo bibit, & filij ei[us] & pecora eius. Donatiſta dixit, Nunquam ergo Eccleſiæ 3 ſpiritus patitur iũgi quod ore diuino meruit diffamari, legis præconio præmonente, Duo contra duo, vnum *Eccleſiaſtici* contra vnũ. Et dominus in Euangelio, Tũc, inquit, duo *33.* erunt in agro, vnus aſſumetur, & vnus relinquetur: duæ *Matth.24.* molentes in molẽdino, vna aſſumetur & vna relinquetur. Vides ergo duo genera eſſe baptiſmatũ & duo præmia meritorũ, dum vnũ letalis ingenij ardor exurit, & bibulæ ſitis perẽnes hauſtus excoquit, alterũ quod ſemel potandarũ meatibus ſitiũ vitę perennitatẽ ſanciuit, vtiq; in effoſsis gurgitibus perpetuas ariditates oſtẽdit, & dũ eius pie meritũ clauſit, mortis aditũ patefecit, dicente Hieremia, Duo mala fecit popul[us] iſte: Me dereliquerũt, *Hiere.2.* & effoderunt ſibi lacus detritos, qui copiã non poſſunt portare. Et iterũ, Omnes qui dereliquũt te, cõfunden- *Hiere.17.* tur: recedentes à te, ſcribẽtur in libro mortis, quoniam dereliquerunt te fontẽ vitæ. Cath. reſpondit, Tu vnum

G contra vnum,ego multa baptiſmata aſſero contra vnū,
Etenim Paganus baptizat,& Iudæus baptizat,& Saddu
cæus baptizat,& multi extra regulam datæ legis bapti-
zare non ceſſant,ſed illud eſt vnum quod verum,illud
verum quod Chriſti,illud Chriſti quod patris & filij &
ſpiritus ſancti:hoc eſt verum, hoc ſalubre,huic oullum
eſt comparaodum Hoc qui oon accipit,ipſe ſibi & vitę
4 meritum clauſit,& mortis aditum patefecit. Dona-
tiſta dixit,Quòd ſicut aſſeris vna fides in vtroque con-
ſiſtit,cur inter fidelem aquam & perfidam iuſta ſepara-
tione diſcreuit,teſtante domino per Eſaiam , Quis nū-
Eſaiæ.33. ciauit vobis quia ignis ardet? Quis ounciauit vobis lo-
cum illum æternum? Ambulans in iuſticia , prædicans
viam rectam,odio habens facinus & iniuſticiam,& ma
nus abſtinens à muoeribus,& grauans aurem vt oō au-
diat iudicium ſanguiois,& comprimēs oculos ſuos oe
videant iniquitatem , hic inhabitabit in alta ſpe fortis,
panis illi dabitur,& aquæ eius fidelis. A cuius fide perfi-
Hiere.15. diam ſeparans, Hieremia teſtante , ſic poſuit , Vt quid
ioiuriantes me præualent ? plaga mea ſolida facta eſt,
vnde ſanabo? facta eſt mihi ſicut aqua mendax non ha
H bens fidem. Cath. reſpoodit , Hæretici omnes licet
in ſua ſibi diſputatiooe diſcordent , in baptiſmi tamen
tradiōone ſolenni verbo concordant. Sicut circunci-
ſio vna, ſed fide varia in Iudæis & Samaritanis veteri-
bus cōſiſtebat.Neceſſe eſt ergo ſicut tunc ita & nūc fie-
ri oportere cōuerſis,vt quod diſputatione ſola petatur,
ſola iterum diſputaōone ſoluatur,vt audire de domino
Ioan.15. poſsint.Iam muodi eſtis propter ſermooem quem lo-
1.Cor.10. cutus ſum vobis,Manete in me,& ego in vobis.Omnia
enim in figura contingebāt illis , ſcripta ſunt autem ad
correptionem noſtram, in quos fines ſeculorum deue-
5 nerunt. Donatiſta dixit , Ezechiel quoque ſic dixit,
Et videbunt,quia plures ſunt qui auerterunt aquā anti-
quæ piſcinæ, & non aſpexerūt ad eum qui fecit eam ab
initio , & eum qui illam condidit noo viderunt. Inau-
dita dementia perfidorum , nec diuinis velle vocibus
credere,nec Apoſtoli ſimplicem doctrinam erroris ſui
faucibus velle ſeruare. Cath. reſpoodit, Abſit,abſit vt
aquam antiquæ piſcinæ, ſicut vos io partem ducamus,
aut diuiois eloquiis non credamus , quod legimus cre-
dimus:& quod credim⁹,prædicamus. Audi quæ ſit ori-
Zach.14. go ooſtra, & vbi eius aqua diffuſa. In Zacharia ſic ha-
I bes, Exibunt aquæ viuæ de Hieruſalem , medium earū
ad mare orientale, & medium earum ad mare oouiſsi-
mum:hoc eſt,ab Hieruſalem vſque ad fines terræ:æſta-
te & hyeme erunt : id eſt , omoi tempore eruot . Et erit
dominus rex ſuper omoem terram:hoc eſt, omni terræ
Chriſtus dominabitur, nō Donatus. Hæc eſt poſſeſsio,
hæc hæreditas Chriſti,quæ à ſanctis colitur, & perenni
Pſal.2. foote rigatur,de qua ei dictum eſt, Dabo tibi gētes hæ-
reditatem tuam,& poſſeſsionem tuam terminos terræ.
Qui in ipſa eſt, hæres aſcriptus eſt : qui in ipſa non eſt,
iam damnatus & morti deſtinatus eſt , ſcriptura dicen-
te,Qui egreſſus fuerit fores domus tuæ , ipſe ſibi reus e-
6 rit. Donatiſta dixit, Hinc ſibi deus vnicum baptiſma
eſſe proclamat: hinc Apoſtolus vnū cunctis dixiſſe cō-
firmat,deo per Salomonem probante , Ortus cōcluſus,
Canti.4. ſoror mea,ſponſa mea,fons ſignatus,puteus aquæ viuę,
paradiſus cum fructu pomorum. Cath. reſpondit,
Recordare,lege omnia,aduerte diligēter, & vide quòd
ex hoc paradiſo,ex hoc orto concluſo , ex hoc fonte ſi-
gnato,etiam foris ſalutis vnda decurrat, quæ vadit cō-
Gene.2. tra Aſſyrios,cōtra vos videlicet Donatiſtas, Ex Aſſyriis
enim Samaritani illi naſcuntur qui vobis ſunt compa-
rati , Ipſe eſt , inquit ſcriptura, fluuius qui vadit contra K
Aſſyrios,cootra ioimicam dei populo gentem:nō pro
illis vadit,ſed contra. Quibuſdam eoim eſt odor mor-
tis in mortem,quibuſdam vero odor vitæ in vitam. Si- 2.Cor.2.
cut enim qui manducat & bibit ſanguinem domioi in- 1.Cor.11.
digne,iudicium ſibi māducat & bibit.Sic & qui accipit
indigne baptiſma,iudicium accipit noo ſalutem. Nam Ioan.13.
& Iudas proditor bonum corpus, & Simoo magus bo- Acto.8.
num baptiſma Chriſti percepit, ſed quia bono bene oō
vſi ſunt,mali male vtendo deleti ſunt . Bonū eſt baptiſ-
ma,bonū eſt Chriſti ſanguis & corpus , bona eſt & lex, 1.Timo.1.
ſed ſi quis ea legitime vtatur. Neque enim & quia foris
eſt,diuina noo eſt,aut quia ab alienis habetur,aliena pu
tabitur , aut quia à malis iniuſte tractatur, à nobis iuſte
damnabitur. Aqua paradiſi,aqua trinitatis eſt,hanc vbi
agnoſcimus , paradiſi nō negamus, hāc vbi non perſpi-
cimus,paradiſi omoino non dicimus,quæcuoque foris
nata eſt,paradiſi oullo modo dicenda eſt. Vt puta Ma-
nichæus,quia oūquam fuit in paradiſo,nec ſicut vos de
Eccleſia foras egreſſus eſt , aqua paradiſi potaodus eſt,
quia foris exortus eſt.Hic opus babet vt viuat , oe ioæ-
ternum moriatur,ſed vt legitime viuat,in ipſa viuat ne L
iudicium maoducet & bibat. Donatiſta dixit,Econ- 7
tra Apoſtolus dixiſſe teſtatur,Vnus deus,vna fides, vnū Ephe.4.
baptiſma,Nulla in doctrina diuina varietas, per omnia
domioum ſequitur ſeruus , in nullo differt à magiſtro
diſcipulus , quem ſequeris , quem imitaris, quem huius
flagitij arbitraris authorem? Cath.reſpondit,Da mi-
hi aliquem ſanctorum poſt trioitatē rebaptizare , quod
facis. Lege mihi oon illas ſcripturas quarum authori-
tate non teneor , ſed ooui & veteris teſtamenti quibus
vtrique ſubiicimur,Si vnum eſt baptiſma, cur duplicas
vnum ? Non enim aliud iteras quàm quod inuenis ve-
rum.Quoniam ergo quæ deſtruxiſtis , ea iterum reædi-
ficatis,præuaricatores vos eſſe monſtratis. Donatiſta 8
dixit , Aut ſi voum putas cum reis aliqua permixtione
coniunctum ſacramentū baptiſmi,audi prophetas qui-
bus ſit recte diſpenſum, dicente Salomone, Fūs vitæ in
manibus iuſti. Cath.reſpondit,Bene de vobis domi- Luca.16.
ous dixit,qui errorem veſtrum ante præuidit, Vos eſtis
qui iuſtificatis vos coram hominibus,dominus autem
oouit corda veſtra, quia quod altum eſt homioibus, a-
bomioabile eſt apud deum . Si iuſtus es, & fons vitæ in M
manu tua eſt,nō homo,ſed deus es, Ad te confugiatur,
tibi credatur,io te ſpes omnis vitę ponatur, ipſum bap-
tiſma in nomine tuo detur , & de domino taceatur.
Vis ſcire vbi huoc fontē vitę requiras?io Pſalmo habes,
Apud te eſt fons vitæ , & in lumine tuo videbimus lu- Pſal.35.
men. Non legiſti , Filius malus ſuperbos oculos habet:
filius malus ipſe ſe iuſtum dicit, exitus autem ſuos non
abluet?Niſi te vt hominem reū eſſe cognoueris , oiſi te
peccatorem veraci corde clamaueris,iuſtificari omoi-
no nō poteris,dicente Propbeta , Dic prior iniquitates Eſaiæ.43.
tuas vt iuſtificeris.Et Ioannes Apoſtolus , Si dixerimus
quia peccatum non habemus, ooſipſos decipimus , & 1.Ioan.1.
veritas io oobis noo eſt. Donaoiſta dixit , Et Dauid 9
dicit, Oleum autem peccatoris non impinguet caput Pſal.140.
meum. Catho.reſpondit , Dic ergo mihi aliquem
tuorum quem probes non eſſe peccatorē,vt oleum ve-
ſtrum non poſsit eſſe peccatoris,cū ſcriptum ſit,Nullus Eccleſiaſtes
eſt hominū qui nō peccet.Interpretes malo deſuper. Le 7.
ge,vt ſenſum poſsis accipere,ſic ait,Corripiet me iuſtus
in miſericordia,& iocrepabit me , oleū autē peccatoris
non vngat caput meum:hoc eſt, Melior eſt miſericors
increpatio quàm lenis adulaōo , ſicut & illud, Meliora
ſunt

Prouer.27. ſunt vulnera amici quàm voluntaria oſcula inimici.O-
A leum peccatoris blandimentum eſt adulatoris, de quo
Pſal.54. alibi dicit, Molliti ſunt ſermones eius ſuper oleum, &
Acto.10. ipſi ſunt iacula.Oleum iuſti ſpiritus eſt dei, dicente Pe-
tro,Ieſum à Nazareth, quem vnxit deus ſpiritu ſancto.
Deſine itaque ſpiritum ſanctum oleum dicere peccato-
10 ris,ne deum incipias aſſerere peccatorem. Donati-
ſta dixit, Aperta confeſsio perfidorum iſto loco mon-
ſtratur,quæ inimica præſumptione à facinoroſo ſacer-
dote coniuncta polluitur, cuius ſacrificium velut oleũ
Eſaiæ.66. voce diuina reſpuit.Facinoroſus, inquit, qui ſacrificat
mihi velut qui canem occidat: & qui offert ſimilaginẽ,
quaſi ſanguinem porcinum: & qui offert thus in memo
ria,quaſi blaſphemus. Cath. reſpondit, Certum eſt,
quòd ſacerdotis & plebis execretur de' ac deſpiciat ho
locauſta, ſi bona non affuerit conſcientia, Aut ſi de ſa-
cerdotibus ſolom dictũ cupis intelligi,quo modo apud
vos facinoroſorum nõ polluitur confectio ſacerdotũ?
Dicis,quãdiu mali latẽt inquinare nõ poſſunt. Propter
B quod ſcriptum eſt, Quæ occulta ſunt mihi,quæ mani-
feſtata ſunt vobis?Si ergo quãdiu mali latent inquinare
non poſſunt, cur longe poſitas nationes, quibus no-
men Donati & Cæciliani habetur incognitum, reba-
ptizare non times? Quis veſtrum aliquorum mala in
eorum pertulit aliquando noticiam? Et ſi pertuliſſet &
non probaſſet,in nullo prorſus obeſſet,iuxta illud,Quæ
11 occulta ſunt,mihi:quæ manifeſtata ſunt, vobis? Do-
natiſta dixit, Adhuc eius aquas turbidas Propheta
Abac.3. ſpiritu manifeſtat,Impoſuiſti,inquit,in mari equos tuos
Oſeæ.6. turbantes aquas multas,Me contempſit Galaad ciuitas,
quæ operatur ſtulta,turbas aquas, & fortitudo tua ſicut
hominis piratæ. Cath. reſpondit, Agnoſce in te tua
Pſal.36. tela conuerti,ſicut ſcriptum eſt, Gladius eorum intret
in corda ipſorum,& arcus eorum confringatur, Forti-
tudo tua Donatiſta, ſicut hominis piratæ, qui viribus
rebaptizas, viribus in aqua pugnas, viribus in aqua ne-
cas,Iſta gerens,pirata captus occideris,niſi cõuerſus pœ
nitueris, & regi Chriſto in catholica militaueris.
12 Donatiſta dixit, Si ergo vnico fonte Eccleſia glo-
riatur,vtique traditorum ſpelunca eſt, quę in aquarum
multitudine extollitur, & baptiſmi ſui ebrietate confu-
Apoc.17. ſa,cum regibus fornicatur,dicente Ioanne,Veni oſten-
C dam tibi damnationem meretricis magnæ ſedentis ſu-
per aquas multas,& inebriati ſunt omnes inhabitantes
terram à vino fornicationis eius. Rogo quæ ſunt aquæ
multæ,niſi plura baptiſmata?quæ mulier fornicaria, ni-
ſi traditorum ſpelunca,quæ regum voluptatibus ſeruit
obnoxia, à quibus perſecutionibus poculũ bibẽs, ebria
cæcitate populis miſcet,& in amẽtia quos rigauerit du-
cit?Cuius acceſſum ſapientiſsimus Salomon interdixit,
Prouer.5. Ab aqua,inquit,aliena abſtine te, & de fonte alieno ne
biberis,vt longo viuas tempore,& adiiciennir tibi an-
ni vitæ tuæ,Fons aquæ tuæ priuatus ſit tibi, Ne quiſquã
extraneus communicet tibi. Solus ergo priuatum non
habet fontem,qui vi meretricis aquarum poſsidet mul
titudinem,Ioannes quoque Apoſtolus aquarum multi-
tudinem improbat dicẽs,Et dixit mihi angelus, Aquas
Apo.17. quas vidiſti,ſuper quas ſedet fornicaria illa,populi,tur-
bæ & nationes ſunt. Cath.reſpondit,Et video vbicũ-
que aqua nominata eſt male,bene baptiſma credidiſti.
Sed in bono tibi, in malo mihi illam tribuere voluiſti,
1.Time.1. vt de vobis impleretur quod Paulus Apoſtolus dixit,
Neſcientes neque quæ loquuntur, neque de quibus af-
2.Timo.3. firmant.Quẽadmodum enim Iannes & Mambres re-
ſtiterunt Moyſi,ita hi reſiſtunt veritati. Angelus dicit,

Aquas quas vidiſti,populi,turbæ,& nationes ſunt,Et tu D
angelo exponenti & dicis,Rogo quæ ſunt aquæ multę,
niſi plura baptiſmata:quæ mulier fornicaria, niſi tradi-
torum ſpelunca:Si & traditorum vocabula cupis addi-
ſcere,habes veſtros,Syluanum Circenſem, Felici cura-
tori ſacramenta tradentem.Habes Marianum ab aquis
Tibilitanis,Romano curatori tres codices offerentem:
Habes Victorem Ruſiccazienſem quatuor Euangelia
veluti deleticia comburentem,qui Cęcilianum abſentẽ
damnare auſi ſunt innocentem.Hęc eſt ſpelunca latro-
num,hęc progenies traditorum,hęc mulier fornicaria,
quæ relicto Chriſto,Donato proſtituit lupanaria,cuius
domus iuxta Salomonem ſeceſſus eſt mortis, cuius viæ Prouer.7.
ſunt inferorum,quæ ſe mundam vocat, cũ ſit ſordibus
plena:quæ ſe innocentem clamat,cum ſit ſceleribus ir-
retita:quæ pudenda committit, & facta ſua in alteram
dicit,ne prior audiat quę commiſit,De factis enim ve-
ſtris catholicos infamatis,vt populos à domino ſepare
tis. Proinde quòd quaſi tuos vt ab aqua noſtra ſe abſti-
neant,hortaris & dicis,Ab aqua aliena abſtine te, & de
fonte alieno ne biberis: fons aquæ tuæ priuatus ſit tibi, E
ne quiſquam extraneus communicet tibi: quis non vi-
deat Prophetam coniugibus pudiciciam commendaſ-
ſe,& te à veritate procul erraſſe? Aut ſi fonti tuo com-
municare nullus debeat extraneus, cur extraneos quæ-
ris,cur catholicos rebaptizas? Donatiſta dixit,Cla- 13
ret ergo apud traditores eſſe multitudinem aquarum,
vbi diuerſa ſchiſmatum ſemina,vbi hæreticorum mul-
timodas peſtes,vbi Manichęorum deteſtanda ſordium
fæculenta,vel in abruptum cœnoſi gurgitis lacum in ę-
terna morte abrepto, charybdis vidit, & exterminij o-
leum flammis edacibus animauit. Cath. reſpondit,
O probare,ô errare,ô delirare. Claret ergo apud tradi-
tores eſſe multitudinem aquarum vbi diuerſa ſchiſma-
tum ſemina,vbi hæreticorum multimodas peſtes, vbi
Manichæorum deteſtãda ſordium fæculenta quo mo-
do probas nobiſcum eſſe ſchiſmaticorum multimodas Eccleſiaſtes
peſtes?Si nobiſcum eſſent, non hæretici, ſed catholici 10.
eſſent. Donatiſta dixit, Audi dicente Salomone, 14
Muſcæ morituræ exterminant cõfectionem ſuauitatis,
Olei eſt ergo genuina ſuauitas,quę ſi tactu improbo fue
rit violata fit ingrata confectione polluta. Et recte ſpi-
ritum ſanctum immundis alitibus traditores æquatis, F
quòd in aliena menſa improbi corruant, & olei ſuaui-
tatem immundis tactibus fœdent. Cath.reſpondit,
Quis tactu improbo violat,qui quod inuenit ſeruat,an
qui confectum impudenter exterminat? Quando oleũ
veſtrum tetigimus,quando ſpiritum ſanctum iniurian-
do fugauimus?Docete aliquem noſtrum in diuinitatis
oleum improbe cecidiſſe, aut trinitatis baptiſma, ſicut
vos illicite violaſſe. Muſcæ morituræ Donatiſtæ circũ-
uolant per totius corporis membra, ſicubi reperiant
vulnerata, ſana pungunt, ægra lambunt, & eorum vl-
ceribus peccatorum vermes fundunt, quæ conſcien-
tiam mordeant, quæ animam finiant, quæ putredi-
nem nutriant, quæ nec ipſis mortuis cadaueribus par-
cant. Muſcæ morituræ cum oleum exterminant, oleo
perimuntur, neque enim viuitis qui ſpiritum ſanctum
efflatis. Donatiſta dixit, Hoc proprie Dauid ſan- 15
ctiſsimus, noſtræ fidei regulam ſubminiſtrans, edo-
cet idem peccatoris oleum, nec ſalutem afferre,nec cu-
iuſquam caput debere contingere Oleum,inquit,pecca
toris nõ vngat caput meũ.Ergo diligẽti examine pecca Pſal.140.
toris requirenda perſona eſt, ſi non de ſacerdote ſacri-
lego,vt profani aſſerunt,dominus dixit. Cath.re-

G ſpondit, Cum ſis peccati conſcius,audes dicere,pecca-
toris requirenda perſona eſt. Audi quæ ſit peccatoris
Roma.3. iſta perſona. Apoſtolus dixit, Omnes enim peccauerũt,
Eccleſiaſtes 7. & egent gloria dei. Et Salomon, Nullus eſt hominum
qui noo peccet. Et Iob, In angelis ſuis reperit prauitatẽ:
Iob.4. quanto magis in filiis hominum, qui terrenum habent
domicilium. Hæc eſt perſona peccatoris, id eſt, omnis
homo peccator, Si ſacerdos es, homo es: & ſi homo es,
peccator es. Quem teipſum facis? Dixiſti te ſolum eſſe
ſanctum, ſolum iuſtum, ſolum ſine peccato, ſolum ſine
macula. Dixiſti tuum eſſe baptiſma, tuum oleum ſan-
ctum, tuam menſam dominicam, tua illa omnia quæ
fidelibus diuioitus tribuuntur. Quid reſtat, niſi vt ſce-
lerate & impie deum te eſſe pronuncies? Sed audi quid
Eſaia.14. caput ſuperbiæ audire meruit, Quo modo cecidiſti de
cœlo lucifer qui mane oriebaris, qui vulnerabas gentes,
qui dicebas io corde tuo, Super cœlum aſcẽdam, & ſu-
per aſtra dei exaltabo ſedem meam, ſedebo io monte
teſtamenti in lateribus Aquilonis, & ero ſimilis altiſsi-
mo? Veruntamen in inferoum deſcendes, & in pro-
fundum laci. Niſi ergo pœnitueris, oiſi conuerſus fueris,
H niſi depoſita ſuperbia peccatorum veniam poſtulaue-
ris, audies quòd & ille, quia cum ſis homo, facis teipſum
16 deum. Donatiſta dixit, Similiter dominus per Ag-
gæum Prophetam, immundos tactus, inquinamẽta cõ-
ferre, nec pollutum quenquam poſſe ſancire, ſi illicita
præſumpoooe conetur attingere quod ſanctum videat
contineri, ſalubri expoſitione mooſtrauit, dum pro no-
Aggæi.2. bis Prophetam cautum exhibuit. Interroga, inquit, do-
minus ſacerdotes dicens, Si alligauerit homo carnem
ſanctam in ſummo veſtimento, & tetigerit ſummitas
veſtimenti aliquam creaturam panis aut vini, aut olei,
ſi ſanctificatur? Et reſponderunt ſacerdotes & dixerũt,
Non. Et dixit dominus, Si tetigerit ioquinatus in ani-
mam horum aliquid, ſi inquinabitur? Et dixerunt ſa-
cerdotes, inquinabitur. Et dixit dominus, Sic & popu-
lus hic, & ſic gens iſta, Omnis qui illuc acceſſerit, inqui-
nabitur. Cath. reſpondit, Hoc aduerſum te vſus es
teſtimonio, qui donum dei in tuo ponis arbitrio. Si e-
nim tactus ſancti, immundi inquinamenta noo tollit,
vanum eſt quod geritur, quod conficitis, quod lauatis.
Si tetigerit, inquit, quod ſanctum eſt, creaturam panis
I aut vini vel olei, ſanctificabitur? Et reſponderunt ſacer-
dotes & dixerunt, Noo. Vbi eſt quòd vos extollitis,
quòd ſanctitatem veſtram mundiciam conferre iacta-
tis? Aut ſi illud mouet quod ait, Sic populus hic, & ſic
gẽs iſta, Omnis qui illuc acceſſerit inquinabitur: doce-
te Aggæum qui iſta dicebat, de medio eiuſdem plebis
exiiſſe, ne inter eos etiam & ipſe pollutus viueret, Ta-
ctus ille opera ſignificat. Si ſanctus, inquit, tetigerit im-
mundum, non ſanctificabitur. Si immundus tetigerit
ſanctum, inquinabitur: id eſt, facilius ſanctus qui iuo-
ctus fuerit genti huic peſsimæ peſsimatur, quàm gens
iſta in melius commutetur, quia procliuius ad imitatio-
nem malorum curritur quàm ad virtutes bonorum a-
nimus excitatur, ſicut melli plurimo parum abſinthij
iniectum, velocem amaritudinem trahit, mellis vero
etiam ſi duplum ioiiciatur, non poterit eius obtineri
dulcedo. Exeuodum ergo nobis eſt è medio malorum
Epheſ.5. mente, non carne: operibus, non corporibus. Nolite, in-
quit Apoſtolus, communicare operibus infructuoſis,
teoebrarum operibus ait, oon altaribus, Scriptum eſt
Eſaiæ.65. enim in Eſaia, Qui dicunt, recede à me, non appropin-
ques mihi, quia immundus es, iſti fumus erunt in ira
mea, ignis ardens tota die. Si te hominum dicta non
terrent, ſaltem dei minantis ira conuertat. Dooa, K
dixit, Nunquam latro in lucem protulit prædam, ſem- 17
per operarij noctis, gratam boois omnibus lucem ſæ-
pius horruerunt, ſolus traditor nec dei minis frangi-
tur, & in aliena veſte improbus gloriatur. Contra quem
per Sophoniam dominus proclamat, nec auditur: Erit, *Sopho.1.*
inquit, in die ſacrificij domini, & viodicabo in princi-
pibus, & in omnes veſtitos veſte aliena. Cath. reſpon.
Tua non timeo crimina, quia mea munita eſt conſciẽ-
tia. Quem dicis tradidiſſe, nomen locúmq; traditoris
oſtende: nunquam id valebis oſtendere, ſicut nec antea
valuiſti, Sed & ſi aliquem protuleris, mihi obeſſe noo
poterit, dicente domino, Anima patris mea eſt, anima *Ezech.18.*
filij mea eſt, anima quæ peccauerit, ſola morietur. Ego
tamen non in aliena veſte coogaudeo, qui in catholica
fide ſemper exulto. Illa eſt quam habeo, qua me in die
redemptioois miſericors & benignus pater in decore
veſtiuit. Afferte, inquit, ſtolam illam primam & indui- *Lucæ.15.*
te illum, quia hic filius meus mortuus erat & reuixit, pe-
rierat & inuentus eſt, Illam oimirum de qua Paulus A- L
poſtolus dixit, Quotquot in Chriſto baptizati eſtis, *Galat.3.*
Chriſtum induiſtis. Haoc habeo, in hac gaudeo, io hac
ſemper glorioſior apparebo. Hæc eſt quam vos aut vt
latrones abſtuliſtis, aut miſeri ſordidatis. Dooa. di- 18
xit, loquantum enim improbitas deuios errores alienis
bonis cupit aſtruere, & falſa catholica mendacij nebu-
las conatur obtegere, per colles tortuoſos incedit. Cui
per Hieremiam dominus contradictor obuiauit, Noli- *Hiere.7.*
te, inquit, fidere in vobis in verbis falſis, quia per omnia
noo proderunt vobis, dicentes, templum domini, tem-
plum domini eſt. Et dominus in Deuteronomio, At-
tẽde tibi ne offeras holocauſtomata in omni loco quẽ-
cunque videris, ſed in loco quẽ elegerit dominus deus
tuus in tribu tua, in hac offeres holocauſtomata, & ibi
facies omnia quæcunque præcipio tibi hodie. Cath.
reſpon. Optime, & ſaluti tuæ multum conueniens teſti-
monium poſuiſti, Attende tibi ne offeras holocauſto-
mata in omni loco quẽcunque videris, ſed in loco quẽ
elegerit dominus deus tuus in tribu tua, in hac offeras
holocauſtomata, & ibi facies omnia quæcunque pręci-
piet tibi. Audi ergo qui ſit locus electus, & quæ tribus
domioi prædicata, in Pſalmo CXXXI habes, Quoniam *Pſal.133.*
elegit dominus Sion, elegit eam in habitationem ſibi. M
Hæc requies mea in ſeculum ſeculi, hic habitabo quo-
niam prælegi eam. Item in Pſalmo CXXI, Stantes e- *Pſal.121.*
rant pedes noſtri in atris tuis Hieruſalem. Hieruſalem
quæ ædificatur vt ciuitas, Illuc enim aſcenderũt tribus,
tribus domini teſtimonium Iſraël. Hic eſt locus electꝰ,
hic mons ſanctificatus, hæc ciuitas ſuper montem poſi-
ta, ita vt abſcondi oon poſsit, hæc radix catholica, hæc
vitis fructifera longe latèq; diffuſa, quæ in Eccleſiaſtico
clamat & dicit, In Sion fundata ſum, & in Hieruſalem *Eccleſiaſtici*
poteſtas mea. Etenim oportuit pati Chriſtum, & reſur- *24.*
gere à mortuis tertia die, & prædicari in nomine eius *Lucæ.24.*
pœnitentiam & remiſsionẽ peccatorum per omnes gẽ-
tes, incipientibus ab Hieruſalem. Recte me argueres ſi
in hac hæreditate maneres. At cum in hac dei patris hę-
reditate oon maneas, in hac Chriſti regis tribu non mi-
lites, cur deſertor corripis militem, cur reus increpas
innocentem? Et ego tibi dico, Attende tibi ne offe-
ras in omni loco, hoc eſt, in omni hæreſi, & dicas, &
hic deus, & ibi deus eſt, ſed in loco quem elegerit do-
minus deus tuus in tribu tua, hoc eſt, in tribu eius, ibi
offeres holocauſtomata tua, & ibi facies omnia quæcũ-
que præcepta ſunt tibi: hoc fac & viues. Dona. dixit, 19

A Baptiſma vtique dici non poteſt quod aquarum turba
diſperſit , quod ab Eccleſiæ foote malicia ſeparauit;
quod ſterilis voda ſiccauit,quod nec angelũ vidit, nec
Prophetam, qui ſe mederi poſſet inuenit, ſicut in libro
4.Reg.2. Regoorum quarto letales aquas Eliſæus ſanctiſsimus
diſcuſſa morte ſanauit , & maritaote ſermone in fœtus
vberes meare permiſit. Et dixerunt viri ciuitatis ad He-
liſæum,Ecce commoratio ciuitatis bona,ſicut & tu do-
mine vides,ſed aquæ multæ & ſteriles ſunt hic, & dixit
Heliſæus , Accipite mihi vnum vas fictile,& immittite
in illud ſal. Et acceperunt illud,& venit ad exitus aqua-
rum,& proiecit ſal & dixit, Hæc dicit dominus,ſanaui
aquas iſtas, & nõ erit mors in eis neque ſterilitas,Et ſa-
natæ ſunt aquæ vſq; in huoc diem. Cath.reſpon.gra
tias deo patri,qui quod futurũ oſtendit, in nobis fidelis
impleuit.Gratias,inquam,deo patri, qui nobis non an-
gelos ſolum,noo Propheras,ſicut prius io Hiericho no
ſtram,id eſt, in huoc mundũ , ſed proprium filium de-
ſtinauit, dominum videlicet angelorum & principem
Prophetarum, Qui aquarum ſterilitatem,hoc eſt,gen-
tium infœcunditatem diſcuſſa morte ſaoaret . Accepit
B vas fictile: hoc eſt,corpus fragilitatis humanæ:ſal miſit:
id eſt, ſapieotia diuina repleuit.Io aquam proiecit, hoc
Matth.3. eſt,in Iordanem deſceodit:aquas ſuo deſcenſu ſanauit,
id eſt,gentes ſuo adueotu redemit, & maritãte ſermo-
ne,Eccleſiam ex gentibus congregauit,& in fœtus vbe-
res longe lateq; diffudit.Hoc in nobis impletũ qui non
videt,cęcus:qui ooo credit,inſanus eſt.Atteode vberes
fœtus, dic vbi hæc non ſit Eccleſia , dic vbi tua,præter-
quam in angulo Africæ inueoiatur male collecta , tan-
quam ſarmentum inutile , ex hac vbi præciſa eſt,ibi re-
manſit,vltra exteodi non potuit,quia de radice præciſa
ſtatim exaruit. Doo.dixit, Accepit vna ciuitas ſal-
uatoris aquæ ſubſtãtiam, accepit & olei dooa vna cum
liberis vidua,oec beoeficium diuinum paſsim Propbe-
ta commiſit,niſi ei quam voum vas olei habere cogno-
uit,regnorum veritate probante, Et mulier voa ex mu-
lieribus Propbetarum clamabat poſt Heliſæum dicens,
4.Reg.4. Seruus tuus,vir meus mortuus eſt, Et tu ſcis quo modo
ſeruus tuus erat timens dominũ: Et ecce quibus debeo,
venerunt accipere duos filios meos in ſeruos . Et dixit
Heliſæus,Quid faciam? Iodica mihi,quid eſt tibi in do
C mo tua? At illa dixit , Non eſt mihi ancillæ tuæ aliquid
io domo oiſi vas vnum olei . Et dixit Heliſæus , Vade,
pete tibi vaſa de foris ab omnibus commorantibus te-
cum vaſa copioſa, & introibis, & claudes oſtium ad te
& ad filios tuos,& implebis vaſa oleo,& reddes debitũ.
Heliſæus enim per veri baptiſmi ſacramenta operatus
eſt , Nam quia tuum noo comprobo, ideo tuos fideles
exufflo. Cath.reſpõ.Omoes eoim hoc faciunt,quod
& tu,omnes fideles exufflãt,dum voicum baptiſmi ſibi
vindicaot ſacramentum. Talem cum inueneris,nõ ca-
pies,ooo teoebis,non iſto vinculo colligabis,ſed agni-
to ſigno piratico,vt tecum artem peragat,ſecurum abi-
re permittis. Fulgen.dixit,Abſit vt abire permittam,
Lucæ.14. quoniam deus dixit : Compelle omnes introire vt im-
pleatur domus mea. Qui omnes dixit, oullum excepit.
Aug.reſpoo.Quid ergo facies? Fulgen.dixit,Do-
cebo illum Eccleſiam meam eſſe certiſsimam. Aug.
reſpon. In quo ? Nunquid Chriſtum qui à patre omnes
gentes accepit , ad Africaoam particulam tantum re-
manſiſſe monſtrabis? Fulgeo.dixit , Dicam quòd in
paucis conſtet. Aug.reſpõ.Quid ſi & eius paucos ha-
bebit?Omnes enim in comparatiooe catholicę paucos
habeot. Ful.dixit,Oſtendam quoniam hæc eſt vera

quæ perſecutionem patitur , noo quæ facit. Aug.re- D
ſpoo . Quid ſi & eius perſecutionem omnino oũ fecit?
Fulgen.dixit,Iosinuabo ſecũdum Apoſtolum,quòd Ephe.5.
Eccleſia mea rugas & maculas ſola oõ habeat. Aug.
reſpon. Contiouo probabitur habere.Scriptũ eſt eoim,
Nemo mundus à ſorde,nec ſi vnius diei fuerit vita eius Iob.14.
ſuper terram . Sed quid pluribus ? quolibet ingenio ca-
pies & tenebis,quo modo ſuſcipis qui fideles tuos forte
retinxit,qui ſpiritum ſanctum in corde credentis extio
xit? Fulgen.dixit, Diſtringo illum , exufflo , & in re-
miſsione peccatorum vera aqua baptizo. Aug.reſpõ.
Quo modo ei⁹ peccata dimittis,cum ſcriptum ſit,blaſ-
phemiam ſpiritus ſancti in ſeculum dimitti non poſſe? Matth.12.
Sed hunc omittamus,alterum videamus.Dic & Maxi-
minianiſtę æmulo tuo,quod & mihi dixiſti,quo modo
alter habere poteſt,ſi mihi ſoli conceſſum eſt? Aut ſi iu-
ri tuo aſſeris traditum, quare comprobas alienũm? Re-
ſpondebit & iſte Maximinianiſta, Quo modo alter ha
bere nõ poteſt , cum & mihi ſicut tibi tu probaueris eſ-
ſe conceſſum? Chriſtianos enim meos & clericos extra
Eccleſiam tuam baptizatos vel ordinatos abſque vlla
demutatione baptiſmi vel honoris in integro recepiſti, E
quod vbi Marcellini geſtis obiectum eſt, refellere nul-
latenus valuiſti.Item Auguſtinus reſpondit,Si iuſtus es,
cur ſenteotia tua diuerſa eſt ? Cur Maximinianiſtas ſu-
ſcipis,& meos fideles exufflas? Fulgen.dixit,Quia il-
le meus erat. Aug.reſpõ.Et tu meus eras,cur in ſchiſ-
matico tuo pius,in catholico impius & implacabilis p-
ſeueras? Fulgeo.dixit,Plus peccaſti,& ideo in te aliter
vindicatur. Aug.reſpõ.Quid ergo?baptiſma pro vin
dicta poois,& quod ad ſalutẽ promittitur, à te pro pœ-
na tribuitur?Si io baptiſmo non delicta donas,ſed pec-
cata caſtigas,ſi in aqua oon liberas, ſed flagellas, piratã
te eſſe aperte demõſtras:& tamẽ quid pl⁹ peccaui, quid
feci? Fulgen. dixit, Codices tradidiſti , & idolis im-
molaſti. Aug.reſpon. Doce, non feci,facta tua mihi
ſuppoois. Fulgẽ.dixit, Pater tuus fecit. Aug.reſpõ.
Ego patrem neſcio niſi deum. Scriptum eſt eoim , No- Matth.23.
lite vobis patrem vocare ſuper terram , vnus eſt enim
pater veſter cœleſtis. Fulgen.dixit, Patrem tuum di-
co Cæcilianum,ipſe tradidit,ipſe thurificauit, ipſe om-
nia mala commiſit. Aug. reſpõ. Lege quis illum ac- F
cuſauit,quis conuicit,quis coràm poſitum condẽnauit?
Eſto,fecit quod non fecit, nunquid filius pro patre dã-
nabitur,cum ſcriptum ſit, Aoima patris mea eſt, & aoi- Ezech.18.
ma filij mea eſt, Aoima quæ peccauerit , ſola morietur?
Fulgen.dixit, Tu filius eius oõ quidem tradidiſti,ſed
nobis perſecutionẽ feciſti. Aug.reſpoo.Equidem oõ
feci , credo tamen quòd mei facere potuerint . Quære
cauſam quare , quid ſi merebamini ? Non enim malos
perſequi peccatum eſt,nam & ſanctos & ſanctum ſan-
ctorum dominum malos legimus perſecutos dæmo-
oes,nanque perſecutionem domini non ferentes , cla-
mabant, Quid oobis,& tibi Ieſu fili dei, veniſti perde- Marci.1.
res nos?Et Paulus Elimam magom vltus eſt cæcitate,& Act.13.
blaſpemum hominem tradidit ſatanæ . Et Petrus A- & 5.& 2.
naniam & Saphiram eius vxorem meodaces occidit, 1.Corint. 5.
Et Simooẽ magum tam diu perſecutus eſt donec mor Act.8.
te perimeret . Sed & Dauid in perſooa Chriſti clamat Pſal.17.
& dicit, Perſequar inimicos meos, & comprehendam
illos,& oon coouertar donec deficiant,Affligam illos,
nec poteruot ſtare: Non igitur omnis qui perſecutionẽ
paſſus eſt,iuſtus continuo putaodus eſt:ſed qui propter
iuſticiam paſſius eſt,ille profecto beatus eſt , diceote Pe-
tro, Quæ enim gloria eſt ſi peccãtes colaphizati ſuffer- 1.Petri.2.
tis,ſed

G tis, ſed ſi bene facientes patimini, & patienter ſuſtine-
tis, hæc eſt gratia apud deum. Fulgen. dixit, Sancti
quos memoras edicta iudicum ſecularium nō merue-
runt quod veſtri fecerunt. Aug. reſpon. Licet, an non
licet? Si licet, de licito murmurare non decet: Si non li-
cet, tuum crimen, emenda dum licet: Maximinianiſtas
enim ſchiſmaticos tuos, ſicut geſta declarant, & autho-
ritatibus iudicum ſecularium, & adminiculis ordinum
virorum, & executione militum diuerſorum inſtitutis
defenſoribus Eccleſiæ perſecutus es, vt eos à ſuis baſili-
cis depuliſſes. Qui me increpas, cur non teipſum primū
emendas? Fulgen. dixit, Ideo ſchiſmaticis noſtris ba-
ſilicas tulimus, vt veræ Eccleſiæ redderemus. Aug.
reſpon. Hoc & noſtri fecerunt vobis, ſuis ſchiſmaticis
tulerunt, & matri catholicæ reddiderunt, quod veſtri
fecerunt pro pace Donati, hoc noſtri fecerunt pro pa-
ce corporis Chriſti. Fulgen. dixit, Vos eſtis ſchiſ-
matici, qui & thurificatis & codices tradidiſtis. Aug.
1. Corint. 9. reſpon. Efficiamur infirmis infirmi, vt infirmos lucri-
faciamus. Video quod fieri non poteſt, pars Donati, to
tum Chriſti corpus deuicit. Angulus Africanus, orbem
H terrarum excluſit: Gens vna, vniuerſas gentes adduxit:
ſarmentum de vite præcidit, & ramuſculos arborum
amputauit: ſaltem priorum tuorum circa nos conſtitu-
tas ſeruares leges, non rebaptizares, ſed per pœnitentiā
errantium vt æſtimas, animas liberares: relege deciſa
patrum tuorum, & vide quid de traditoribus thurifica-
tis & ſchiſmaticis quum aduerſus Cæcilianum Cartha-
ginem conſpirari veniſſent, fieri oportere decreuerint,
Marcianus veſter inter cæteros talem ſententiam pro-
tulit dicens, quam vtique ſeptuaginta qui aderant non
improbabant. Eam probans in Euangelio ſuo, inquit,
Ioan. 15. dominus ait, Ego ſum vitis vera, & pater meus agrico-
la: omnem palmitem in me non afferentem fructum,
excidet & proiiciet, & omnem manentem in me & fru
ctum ferentem purgat illum. Sic ergo palmites infru-
ctuoſi amputati proiiciuntur, ita thurificati traditores
abhorrentes deo, manere in Eccleſia dei non poſſunt,
niſi cognito vlulatu ſuo per penitentiam reconcilien-
tur. Vnde Cæciliano in ſchiſmate à traditoribus ordi-
nato non communicare oportet. Hæc eſt patrum tuo-
rum fixa ſentētia. Ecce quod abſit, noſtra dedimus, nos
thurificauimus, nos ſchiſmata commiſimus, quur trāſ-
I gredimini mandatum ſeniorum vt veſtras traditiones
ſtatuatis? Sicut palmites, inquit, infructuoſi amputati
proiiciūtur, ita thurificati traditores & qui in ſchiſma-
te à traditoribus ordinantur, manere in Eccleſia dei nō
poſſint niſi cognito vlulatu ſuo per pœnitentiam, re-
concilientur: per pœnitentiam, non per tinctionem.
Si dignaris, vel tui te principes vincant, aut illorum
confirma decreta & tua depone figmenta, Aut ſi tua
Matth. 12. non vis valere ſtatuta, illos erraſſe pronūcia. Apud nos
veritas regnat, quur traditio veſtra diſcordat? Saluator
in Euangelio ſic ait, Omne regnum in ſeipſum diui-
ſum non ſtabit, ſed deſolabitur.

Libri contra Fulgentium Donatiſtam

F I N I S.

DIVI AVRELII AVGVSTINI HIPPONENSIS EPISCOPI, DE PECCATORVM MERITIS & REMISSIONE, & DE BAPTISMO PARVVLORŪ AD MARCELLINVM, LIBER I. K

QVANVIS in mediis & magnis *Cap. I.*
curarum æſtibus atque tædiorū,
quæ nos detinēt à peccatoribus
derelinquentibus legem dei, li-
cet ea quoq; ipſa noſtrorum etiā
peccatorum meritis imputem*,
ſtudio tamen tuo Marcelline
chariſſime quo nobis es gratior
atque iocundior, diutius eſſe debitor nolui, atque vt ve
rum dicam, non potui. Sic enim me compulit vel ipſa
charitas, qua in vno incōmutabili vnum ſumus in me-
lius cōmutandi, vel timor, ne in te offenderem deum,
qui tibi deſideriū tale donauit, cui ſeruiendo illi ſeruiā, L
qui donauit. Sic, inquam, me cōpulit, ſic duxit & traxit
ad diſſoluendas pro tantillis viribus quæſtiones, quas
mihi ſcribēdo indixiſti, vt ea cauſa in animo meo pau-
liſper vinceret alias, donec aliquid efficerē quo me bo-
næ tuæ voluntati & eorū quibus hæc curæ ſunt, & ſi nō
ſufficienter, tamen obedienter deſeruiſſe conſtaret.

Qui dicunt Adam ſic creatum, vt etiam ſine peccati *An Adā ſi*
merito moreretur, non pœna culpæ, ſed neceſſitate na- *nō peccaſſet*
turæ, profecto illud quod in lege dictum eſt, Qua die *fuiſſet mo-*
ederis, morte moriemini: non ad mortem corporis, *riendum.*
ſed ad mortem animæ quæ in peccato fit, referre conā- *Cap. II.*
tur. Qua morte mortuos ſignificauit domin* infideles *Gene. 2.*
de quib* ait, Sine mortuos ſepelire mortuos ſuos. Quid *Matth. 8.*
ergo reſpondebunt, cum legitur hoc deum primo ho- *Luca. 9.*
mini etiam poſt peccatum increpando & dānando di
xiſſe, Terra es, & in terram ibis? Neque enim ſecundum *Gene. 3.*
animam, ſed quod manifeſtū eſt ſecundum corpus ter-
ra erat, & morte eiuſdem corporis erat iturus in terrā.
Quāuis enim ſecundum corpus terra eſſet, & corpus in
quo creatus eſt animale geſtaret, tamē ſi non peccaſſet
in corpus fuerat ſpiritale mutādus, & in illā incorrup- M
tionem quæ fidelibus ac ſanctis promittitur, ſine mor-
tis periculo tranſiturus. Cuius rei deſiderium nos habe-
re non ſolum ipſi ſentimus in nobis, verumetiam ad-
monēte Apoſtolo cognoſcimus, vbi ait, Etenim in hoc *2. Corint. 5.*
ingemiſcimus habitaculū noſtrū, quod de cœlo eſt, ſu-
perindui cupiētes, ſi tamē induti nō nudi inueniamur.
Etenim qui ſumus in hac habitatione ingemiſcim* gra
uati, in quo nolum* expoliari, ſed ſuperueſtiri, vt abſor-
beatur mortale à vita. Proinde ſi nō peccaſſet Adā, non
erat expoliandus corpore, ſed ſuperueſtiendus immor-
talitate, & incorruptione, vt abſorberetur mortale à vi-
ta: id eſt, ab animali in ſpiritale tranſiret. Neq; enim *Aliud eſt*
metuendū fuit, ne dum forte diutius hic viueret in cor- *eſſe morta-*
pore animali ſenectute grauaretur, & paulatim vetera- *lem, aliud*
ſcendo perueniret ad mortē. Si enim deus Iſraëlitarum *morti obno*
veſtimentis & calciamētis præſtitit quòd per tot annos *xium.*
non ſunt obtrita, quid mirū ſi obedienti homini eiuſ- *Cap. III.*
dem potentia præſtaretur, vt animale ac mortale habēs *Deuter. 29.*
corpus, haberet in eo quēdam ſtatū quo ſine defectu eſ
ſet annoſum, tempore quo deus vellet à mortalitate ad
immortalitatē, ſine media morte venturus. Sicut enim
hæc ipſa caro quam nunc habemus, non ideo non eſt
vulnerabilis

A vulnerabilis quia non eſt neceſſe vt vulneretur, ſic illa
non ideo nō fuit mortalis, quia non erat neceſſe vt mo
reretur. Talem puto habitudinē adhuc in corpore ani-
mali, atq; mortali, etiam illis qui ſine morte hinc tranſ-
Gene.5. lati ſunt fuiſſe conceſſam. Neq; enim Enoch & Helias
4.Reg.2. per tam longam ætatem ſenectute marcuerunt, nec ta-
men credo eos iam in illam ſpiritalē qualitatem corpo
ris cōmutatos, qualis in reſurrectione promittitur, quæ
in domino prima præceſsit, niſi quia iſti fortaſſe nec his
cibis egent qui ſui conſumptione reficiunt, ſed ex quo
tranſlati ſunt, ita viuunt vt ſimilem habeant ſatietatem
3.Reg.19. illis quadraginta diebus, quibus Helias ex calice aquæ
& ex collyride panis ſine cibo vixit, aut ſi & his ſuſten-
taculis opus eſt, ita fortaſſe in paradiſo paſcuntur, ſicut
Adam priuſquam propter peccatū exinde exire meruiſ
ſet. Habebat enim quantū exiſtimo & de lignorum fru-
ctibus refectionem contra defectionē, & de ligno vitæ
ſtabilitatem contra vetuſtatē. Præter hoc autē quod pu
Gene.3. niens deus dixit, Terra es, & in terram ibis: quod niſi
B de morte corporis, quo modo intelligi poſsit, ignoro.

Mors corporis etiā ex peccato. Sunt & alia teſtimonia quibus euidentiſsime appa-
reat, non tantum ſpiritus, ſed etiam corporis mortem
propter peccatum meruiſſe genus humanum. Ad Ro-
Cap.IIII. manos Apoſtolus dicit, Si autem Chriſtus in vobis eſt,
Roman.8. corpus quidem mortuum eſt propter peccatum, ſpiritus
autem vita eſt propter iuſticiam. Si ergo ſpiritus eius
qui ſuſcitauit Ieſum à mortuis habitat in vobis, qui ſu-
ſcitauit Chriſtum Ieſum à mortuis, viuificabit & mor-
talia corpora veſtra, per inhabitantem ſpiritum eius in
vobis. Puto quòd non expoſitorem, ſed tantum lectorē
opus habet tam clara & aperta ſentētia. Corpus, inquit,
mortuum eſt, non propter fragilitatem terrenam, quia
de terræ puluere factum eſt, ſed propter peccatum: quid
amplius quærimus? Et vigilantiſsime non ait, mortale:
Mortale et mortuū ac moriturū. ſed, mortuum. Nanque antequam mutaretur in il-
lam incorruptionem quæ in ſanctorum reſurrectione
promittitur, poterat eſſe mortale, quanuis non moritu-
Cap.V. rum, ſicut hoc noſtrum poteſt, vt ita dicā, eſſe ægrota-
bile, quanuis nō ęgrotaturum. Cuius enim caro eſt quę
non ægrotare poſsit, etiā ſi aliquo caſu priuſquā ægro-
tet occumbat? Sic & illud corpus iam erat mortale, quā
mortalitatem fuerat abſumptura mutatio in æternam
C incorruptionem, ſi in homine iuſticia, id eſt, obediētia
permaneret, ſed ipſum mortale non eſt factum mor-
tuum niſi propter peccatum. Quia vero illa in reſurre-
ctione futura mutatio, non ſolum nullam mortem
quæ facta eſt propter peccatum, ſed nec mortalitatem
habitura eſt, quam corpus animale habuit ante pecca-
Roma.8. tum, non ait, Qui ſuſcitauit Chriſtum Ieſum à mor-
tuis, viuificabit & mortua corpora veſtra: cum ſupra di-
xiſſet, corpus mortuum: ſed viuificabit, inquit, & mor-
talia corpora veſtra: vt ſcilicet iam non ſolum non ſint
mortua, ſed nec mortalia, cum animale reſurget in ſpi-
ritale, & mortale hoc induet immortalitatem, & ab-
Quo modo corpus mortuū ob peccatum. ſorbebitur mortale à vita. Mirum ſi aliquid quæ-
ritur hac manifeſtatione liquidius, niſi forte audiēdum
eſt, quod huic perſpicuitati contradicitur, vt mortuum
corpus ſecundum illum modum hic intelligamus quo
Cap.VI. dictum eſt, mortificate membra veſtra quæ ſunt ſuper
Coloſ.3. terram. Sed hoc modo corpus propter iuſticiam mor-
tificatur, nō propter peccatum. Vt enim operemur iu-
ſticiam mortificamus membra noſtra quæ ſunt ſuper
terram. Aut ſi putant ideo additum propter peccatum,
vt non intelligamus quia peccatum factum eſt, ſed vt
peccatum non fiat, tanquam diceret, corpus quidem
mortuum eſt, propter non faciendum peccatum. Quid D
ſibi ergo vult quod cum adiunxiſſet, Spiritus autem vi- *Roman.8.*
ta eſt: addidit, propter iuſticiam? Sufficeret enim ſi ad-
iungeret, vita ſpiritus, vt etiam hic ſubaudiretur prop-
ter non faciendum peccatum, vt ſic vtrunque propter
vnam rem intelligeremus, & mortuum eſſe corpus, &
vitam eſſe ſpiritum propter non faciendum peccatum.
Ita quippe etiam ſi tantummodo vellet dicere, propter
iuſticiam, hoc eſt, propter faciendam iuſticiā, ad vtrun
que poſſet hoc referri, & mortuum eſſe corpus, & vitam
eſſe ſpiritum propter faciendam iuſticiam. Nunc vero
& mortuum dixit eſſe corpus propter peccatum, & ſpi-
ritum vitam eſſe propter iuſticiam, diuerſa merita di-
uerſis tribuens rebus, morti quidem corporis, meritum
peccati, vitæ autem ſpiritus, meritum iuſticiæ. Quocir-
ca ſi vt dubitari non poterit, ſpiritus vita eſt propter iu-
ſticiam, hoc eſt, merito iuſticiæ, profecto corpus mor-
tuum propter peccatum, quid aliud quàm merito pec-
cati intelligere debemus aut poſſumus, ſi apertiſsimum
ſcripturæ ſenſum non pro arbitrio peruertere ac detor-
quere conamur? Huc etiam verborum conſequentium
lumen accedit. Cum enim præſentis temporis gratiam E
determinās diceret, mortuum quidē eſſe corpus prop-
ter peccatum, quia in eo nondum per reſurrectionem
renouato, peccati meritū manet, hoc eſt neceſsitas mor
tis: ſpiritum autem vitam eſſe propter iuſticiam, quia
licet adhuc corpore mortis huius oneremur, iam ſecū-
dum interiorem hominem cœpta renouatione in fidei
iuſticiam reſpiramus, Tamē ne humana ignorantia de
reſurrectione corporis nihil ſperaret, etiā ipſum quod
propter meritū peccati in præſenti ſeculo dixerat mor-
tuum, in futuro propter meritū iuſticiæ dicit viuifican-
dum, nec ſicut tātum ex mortuo viuum fiat, verumetiā
ex mortali immortale. Quanquam itaque verear *Initiū vitæ per fidem.*
ne res manifeſta exponendo potius obſcuretur, Apoſto
licæ tamen ſententiæ lumen attēde. Si autem Chriſtus, *Cap.VII.*
inquit, in vobis eſt, corpus quidē mortuum eſt propter *Roma.8.*
peccatum, ſpiritus autem vita eſt propter iuſticiā. Hoc
dictum eſt, ne ideo putarent homines vel nullum, vel
paruum ſe habere beneficiū de gratia Chriſti, quia ne-
ceſſario morituri ſunt corpore. Attēdere quippe debēt
corpus quidem adhuc peccati meritum gerere, quod
conditioni mortis obſtrictū eſt, ſed iam ſpiritu cœpiſſe
viuere propter iuſticiā fidei, qui & ipſe in homine fue- F
rat quadam morte infidelitatis extinctus. Non igitur,
inquit, vobis parum muneris putetis eſſe collatum, per
id quod Chriſtus in vobis eſt, quod in corpore propter
peccatum mortuo, iam propter iuſticiā veſter ſpiritus
viuit, nec ideo de vita quoque ipſius corporis deſpere-
tis: Si enim ſpiritus eius qui ſuſcitauit Chriſtum à mor-
tuis habitat in vobis, qui ſuſcitauit Chriſtū Ieſum à mor
tuis, viuificabit & mortalia corpora veſtra per inhabi-
tantem ſpiritum eius in vobis. Quid adhuc tantæ luci
fumus cōtentionis offunditur? Clamat Apoſtolus, Cor-
pus quidem mortuum eſt in vobis propter peccatum,
ſed viuificabūtur etiam mortalia corpora veſtra prop-
ter iuſticiam, propter quam nunc ſpiritus iam vita eſt,
quod totum perficietur per gratiā Chriſti, hoc eſt, per
inhabitātem ſpiritum eius in vobis, & adhuc reclama-
tur? Dicit etiam quemadmodū fiat, vt vitam in ſe mor-
tem mortificando conuertat. Ergo fratres, inquit, debi
tores ſumus non carni, vt ſecundum carnem viuamus,
Si enim ſecundum carnem vixeritis, moriemini, Si au-
tem ſpiritu facta carnis mortificaueritis, viuetis. Quid *Roma.8.*
eſt aliud, quàm hoc ſi ſecundum mortem vixeritis, to-
tum

G tum morietur:ſi autem ſecundum vitam viuendo mortem mortificaueritis, totum viuet. *Mori Corpori.* Item quod ait, Per hominem mors,& per hominem reſurrectio mortuorum: *Cap.VIII.* quid alıud quàm de morte corporis intelligi poteſt, quãdo vt hoc diceret de reſurrectione corporis loquebatur, eàmque inſtantiſsima & acerrima intẽtione ſuadebat? *1.Corin.15.* Quid eſt ergo quod hic ait ad Corithios, Per hominem mors,& per hominem reſurrectio mortuorum. Sicut enim in Adam omnes moriuntur, ſic & in Chriſto omnes viuificabũtur: niſi quod ait etiam ad *Roman.5.* Romanos, Per vnum hominem peccatum intrauit in mundum,& per peccatum mors?Hanc illi mortem nõ corporis,ſed animæ intelligi volũt, quaſi aliud dictum ſit ad Corothios,Per hominẽ mors, vbi omnino animæ mortẽ accipere non ſinuntur, quia de reſurrectione corporis agebatur, quæ morti corporis eſt cõtraria. Ideo etiam ſola mors ibi per hominem facta commemorata eſt,non etiam peccatum,quia oon agebatur de iuſticia quæ cõtrariatur peccato,ſed de corporis reſurrectione, quæ contraria eſt corporis morti. *Peccatũ propagatione non imitatione tantũ tranſiſſe in omnes.* Hoc autem Apoſtolicum teſtimonium in quo ait,Per vnum hominem iotrauit peccatum in mundum, & per peccatum mors:conari eos quidem in aliam nouam detorquere opioionẽ tuis literis iotimaſti,ſed quidnam illud ſit,quod in his verbis opinentur tacuiſti. *Cap.IX.* Quantum autem ex aliis comperi,hoc ibi ſentiũt, quòd & mors iſta *Roman.5.* quæ illic commemorata eſt,non ſit corporis, quam no

H lunt Adam peccando meruiſſe, ſed animæ quæ in ipſo peccato ſit, & ipſum peccatũ nõ propagatione in alios homines ex primo homine, ſed imitatione tranſiſſe. Hinc enim etiã in paruulis noluot credere per baptiſmum ſolui originale peccatũ, quòd in naſcẽtibus nullum eſſe omnino cõtendunt, Sed ſi Apoſtolus peccatũ illud commemorare voluiſſet, quod in hunc mundum non propagatiooe ſed imitatiooe intrauerit, eius principem oõ Adam, ſed diabolum diceret, de quo ſcriptũ *1.Ioan.3.* eſt,Ab initio diabolus peccat. De quo etiã legitur in libro ſapiẽtiæ,Inuidia autẽ diaboli mors intrauit in orbẽ *Sapien.2.* terrarum. Nam quoniam iſta mors ſic à diabolo venit in homines, non quod ab illo fuerint propagati, ſed quòd eam fuerint imitati,continuo ſubiunxit, Imitantur autem eum qui ſunt ex parte eius. Proinde Apoſtolus cum illud peccatum ac mortem cõmemoraret,quæ ab vno in omnes propagatione tranſiiſſet, eum princi-

I pem poſuit, à quo propagatio geoeris humani ſumpſit exordium. Imitantur quidem Adam quotquot per inobedientiam tranſgrediuntur mãdatum dei. Sed aliud eſt quod exemplũ eſt voluntate peccãtibus, aliud quod origo eſt cum peccato naſcentibus, Nam & Chriſtum imitantur ſancti eius ad ſequendam iuſticiam. Vnde & idẽ Apoſtolus dixit, Imitatores mei eſtote ſicut & ego *1.Corint.4.* Chriſti. Sed præter hanc imitationem gratiæ eius, illuminationem iuſtificationèmque noſtram etiam interin ſecus operatur illo opere de quo idem prædicator eius *1.Corint.3.* dicit, Neque qui plaotat eſt aliquid neque qui rigat, ſed qui incrementum dat deus. Hæc enim gratia baptizatos quoque paruulos ſuo inſerit corpori, qui certe imi- *1.Corin.15.* tari aliquem noodum valẽt. Sicut ergo ille in quo omnes viuificabũtur,præterquam quòd ſe ad iuſticiam exemplum imitantibus præbuit, dat etiam ſui ſpiritus occultiſsimam fidelibus gratiam, quam latenter infundit & paruulis, Sic & ille in quo omnes moriuntur, præterquam quòd eis qui præceptũ domini voluntate trãſgrediuotur, imitationis exemplum eſt, occulta etiam tabe carnalis cõcupiſcentiæ ſuæ tabificauit in ſe omnes de ſua ſtirpe veniẽtes. Hinc omoino nec aliunde Apo- K

ſtolus dixit, Per vnum hominem peccatum intrauit in *Roman.5.* muodum,& per peccatum mors,& ita in omnes homines pertranſiit,in quo omnes peccauerunt. Hoc ſi ego dicerem, reſiſterent iſti, mèque non recte dicere, non recte ſentire clamarent. Nullam quippe in his verbis intelligerent ſententiam cuiuſlibet hominis qui diceret hæc,niſi iſtam quam in Apoſtolo intelligere nolũt: Sed quia eius verba ſunt, cuius authoritati doctrinæq; ſuccumbunt, nobis obiiciunt intelligendi tarditatem, cum ea quę tã perſpicue dicta ſunt,in neſcio quid aliud detorquere conantur, Per vnum,ioquit, hominem peccatum iotrauit in mundum,& per peccatum mors,hoc propagationis eſt,noo imitationis, nam per diabolum diceret,quod autem nemo ambigit, iſtum primum homioem dicit, qui eſt appellatus Adam, & ita inquit, in omnes homines pertranſiit. Deinde quod ſequi- *In ſolo Chriſto iuſtificamur. Ca.X.* tur, In quo omnes peccauerũt: quàm circũſpecte, quam proprie,quàm ſine ambiguitate dictum eſt, Si enim peccatum intellexeris quod per vnum hominem intrauit *Roman.5.* in mundum,in quo omnes peccauerunt:certum manifeſtumq; eſt, alia eſſe propria cuique peccata, in quibus L

hi tãtum peccant,quorum peccata ſunt,aliud hoc vnũ, in quo omnes peccauerunt, quãdo omnes ille vnus homo fuerunt. Si autem non peccatũ,ſed ille vnus homo intelligitur, in quo vno homioe omnes peccauerunt, quid etiam iſta manifeſtatione manifeſtius? Nempe legimus iuſtificari in Chriſto qui credunt in eum, prop- *Galat.2.* ter occultam cõmunicationem & inſpirationem gratiæ ſpiritalis, qua quiſquis hæret domino vnus ſpiritus *1.Corin.6.* eſt,quamuis eum & imiteotur ſancti eius. Legatur mihi tale aliquid de iis, qui ſanctos eius imitati ſunt, vtrum quiſquam dictus ſit iuſtificatus in Paulo aut in Petro, aut in quolibet horum, quorum in populo dei magna excellit authoritas, niſi quòd in Abraham dicimur benedici, ſicut ei dictum eſt, Benedicentur in te omnes *Galat.3.* gentes propter Chriſtum qui ſemen eius eſt ſecundum carnem,quod manifeſtius dicitur,cum hoc idem ita dicitur, Benedicentur in ſemine tuo omnes gentes. Dictũ *Gene.22.* autem quemquã diuinis eloquiis peccaſſe, vel peccare in diabolo, cum eum iniqui & impij omnes imitentur, neſcio vtrum quiſquam reperiat,quod tamen cùm Apoſtolus de primo homine dixerit, in quo omnes peccauerũt, adhuc de peccati ꝓpagine diſceptatur, & neſcio M

quæ nebula imitationis oppooitur. Attende etiam quę ſequuntur. Cum enim dixiſſet, In quo omnes peccaue- *Roman.5.* runt:ſecutus adiunxit, Vſque ad legem enim peccatum in mundo fuit:hoc eſt, quia nec lex potuit auferre peccatum, quæ ſubiotrauit vt magis abundaret peccatum, ſiue oaturalis lex in qua quiſque iam ratione vtens, incipit peccato originali addere & propria, ſiue ipſa quæ ſcripta per Moyſem populo data eſt. Si enĩ data lex eſ- *Galat.3.* ſet quæ poſſet viuificare, omnino ex lege eſſet iuſticia. Sed cõcluſit ſcriptura omnia ſub peccato, vt promiſsio ex fide Ieſu Chriſti daretur credentibus. Peccatum au- *Roma.5.* tem non deputabatur,cum lex noo eſſet. Quid eſt,non deputabatur:niſi ignorabatur,& peccatum eſſe non putabatur? Neque enim ab ipſo domino deo tanquam nõ eſſet habebatur,cum ſcriptum ſit, Quicunque ſine lege peccauerunt, ſine lege peribunt. Sed regnauit, in- *Roman.2.* quit,mors ab Adam vſq; ad Moyſem,id eſt,à primo ho- *Regnũ mortis deſtruit Chriſti gratia. Ca.XI.* mine vſque ad ipſam etiam legem quæ diuinitus promulgata eſt, quia nec ipſa potuit regnum mortis auferre. Regnum enim mortis vult intelligi,quando ita dominatur in hominibus reatus peccati, vt eos ad vitam *Roman.5.*

æternam

A æternam, quæ vera vita eſt venire non ſinat, ſed ad ſecundam etiam, quæ pœnaliter æterna eſt, mortem trahat. Hoc regnum mortis ſola in quolibet homine gratia deſtruit ſaluatoris, quæ operata eſt etiam in antiquis ſanctis, quicunque antequam in carne Chriſtus veniret ad eius tamen adiuuantem gratiam, non ad legis literā quæ iubere tantum, non adiuuare poterat, pertinebant. Hoc nanque occultabatur in vetere teſtamento pro tēporū diſpenſatione iuſtiſsima, quod nunc reuelatur in nouo. Ergo in omnibus regnauit mors ab Adam vſque ad Moyſem, qui Chriſti gratia nō adiuti ſunt, vt in eis regnum mortis deſtrueretur. Ergo & in eis qui nō peccauerunt in ſimilitudine præuaricationis Adæ: id eſt, qui nondum ſua & propria voluntate ſicut ille peccaue- *Roma.5.* runt, ſed ab illo peccatum originale traxerunt, qui eſt forma futuri, quia in illo cōſtituta eſt forma condemnationis futuris poſteris qui eius propagine crearentur, vt ex vno omnes in condemnationem naſcerentur, ex qua non liberat niſi gratia ſaluatoris. Scio quidem pleroſque Latinos codices ſic habere. Regnauit mors ab B Adam vſque ad Moyſem in eos qui peccauerunt in ſimilitudinem præuaricationis Adæ, quod etiam ipſum quit ita legunt ad eundem referunt intellectum, vt in ſimilitudinem præuaricationis Adæ peccaſſe accipiāt, qui in illo peccauerunt, vt ei ſimiles crearentur, ſicut ex homine homines, ita ex peccatore peccatores, ex morituro morituri, damnatòque damnati. Græci autē codices, vnde in Latinam linguam interpretatio facta eſt, aut omnes aut penè omnes, id quod à me primo poſitum eſt habēt. Sed nō, inquit, ſicut delictū, ita & donatio. Si enim ob vnius delictū multi mortui ſunt, multo magis gratia dei & donū in gratia vnius hominis Ieſu Chriſti in multos abundauit, non magis multos, id eſt multo plures homines, neque enim plures iuſtificantur quàm condemnantur, ſed multo magis abundauit: Adam quippe ex vno delicto ſuo reos genuit. Chriſtus autem etiam quæ homines delicta propriæ voluntatis ad originale in quo nati ſunt addiderūt, gratia ſua ſoluit atque donauit, quod euidentius in conſequenti- *Vnum peccatū etiam infantibus cōmune.* bus dicit. Verum illud diligentius intuere, quod ait, ob vnius delictum multos mortuos. Cur enim ob vnius illius, & non potius ob delicta ſua propria, ſi C hoc loco intelligenda eſt imitatio, nō propagatio? Sed *Cap.XII.* attende quod ſequitur, Et nō ſicut per vnum peccantē, *Roma.5.* ita eſt & donum. Nam iudicium quidem ex vno in cōdemnationem, gratia autem ex multis delictis in iuſtificationem. Nunc dicant, vbi locum habeat in his verbis illa imitatio. Ex vno, inquit, in condemnationem: quo vno, niſi delicto? Hoc enim explanat, cum adiungit, Gratia autem ex multis delictis in iuſtificationem. Cur ergo iudicium ex vno delicto in condemnationē, gratia vero ex multis delictis in iuſtificationem? Nónne ſi nullum eſt originale delictum, non ſolum ad iuſtificationem gratia, ſed etiam iudicium ad condemnationem ex multis delictis homines ducit? Neque enim gratia multa delicta donat, & non etiam iudicium multa delicta condemnat. Aut ſi propterea ex vno delicto in condemnationem ducūtur, quia omnia delicta quæ condemnātur, ex illius vnius imitatione cōmiſſa ſunt, eadem cauſa eſt, cur ex vno delicto etiam ad iuſtificationem duci intelligantur, quia omnia delicta quæ iuſtificatis remittuntur, ex illius vnius imitatione commiſſa ſunt. Sed hoc videlicet non intelligebat Apoſtolus, cum dicebat, Iudicium quidem ex vno delicto in condemnationem, gratia vero ex multis delictis in iuſtificationem? Imò vero nos intelligamus Apoſtolum, D & videamus ideo dictum iudicium ex vno delicto in condemnationem, quia ſufficeret ad condemnationē etiam ſi non eſſet in hominibus niſi originale peccatū. Quāuis enim condemnatio grauior ſit eorum, qui originali delicto etiam propria coniunxerunt, & tanto ſingulis grauior, quanto grauius quiſque peccauit, tamē etiam illud ſolum quod originaliter tractum eſt, non tantum à regno dei ſeparat, quò paruulos ſine accepta Chriſti gratia defunctos intrare non poſſe illi ipſi etiā confitentur verum, & à ſalute ac vita æterna facit alienos, quæ nulla eſſe alia poteſt præter regnum dei, quò ſola Chriſti ſocietas introducit. Ac per hoc ab *παράπτωμα.* Adam in quo omnes peccauimus nō omnia noſtra peccata, ſed tantum originale traduximus: à Chriſto vero *Cap.XIII.* in quo omnes iuſtificamur, non illius tantum originalis, ſed etiam cæterorum quæ ipſi addidimus peccatorū remiſsionem conſequimur. Ideo non ſicut per vnum *Roma.5.* peccantem, ita eſt & donum. Nam iudicium quidē ex vno delicto ſi nō remittitur, id eſt, originali, in cōdemnationem iam poteſt ducere: gratia vero ex multis delictis remiſsis, hoc eſt, non ſolum illo originali, verumetiam omnibus cæteris ad iuſtificationem perducit. Si E enim ob vnius delictum mors regnauit per vnum, multo magis qui abundantiam gratiæ & iuſticiæ accipiūt, in vita regnabunt per vnum Ieſum Chriſtum. Cur ob vnius delictum mors regnauit per vnum, niſi quia mortis vinculo tenebantur in illo vno in quo omnes peccauerunt, etiam ſi propria peccata non adderēt. Alioquin nō ſolum ob vnius delictum mors per vnum regnauit, ſed ob delicta multa multorum per vnumquenque peccantem. Nam ſi propterea cæteri ob alterius hominis delictum mortui ſunt, quia illum in delinquendo præcedentem, ſubſequentes imitati ſunt, ille quoque & multo magis ob alterius delictum mortuus eſt, quem diabolus delinquēdo ita præceſſerat, vt ei delictum etiā *Gene.3.* ipſe ſuaderet: Adam vero nihil ſuaſit imitatoribus ſuis, & multi qui eius imitatores dicuntur, eum fuiſſe & tale aliquid commiſiſſe vel non audierunt, vel omnino nō credunt. Quanto ergo rectius, ſicut iam dixi, diabolum principem conſtituiſſet Apoſtolus, à quo vno peccatū *Roma.5.* & mortem per omnes tranſiſſe diceret, ſi hoc loco non propagationem, ſed imitationem dicere voluiſſet. Multo enim rationabilius Adam dicitur imitator diaboli F quem ſuaſorem habuit peccati, ſi poteſt quiſque imitari etiam illum qui nihil ei tale ſuaſit vel omnino quem neſcit. Quid eſt autem quòd abundantiam gratię & iuſticiæ accipiunt, niſi quòd non ei tātum peccato in quo omnes peccauerunt, ſed eis etiam quæ addiderunt, gratia remiſsionis datur, eiſque hominibus tāta iuſticia donatur, vt cū Adam conſenſerit ad peccatū ſuadenti, nō cedant iſti etiam cogenti. Et quid eſt, multo magis in vita regnabunt, cum mortis regnum multo plures in æternam pœnam trahat, niſi intelligamus eos ipſos in vtroque dici qui tranſeunt ab Adam ad Chriſtum, id eſt, à morte ad vitam, quia in vita æterna ſine fine regnabunt, magis quàm in eis mors temporaliter & cum *Roma.5.* fine regnauit. Itaque ſicut per vnius delictum in omnes homines ad condemnationem, ita & per vnius iuſtificationem in omnes homines ad iuſtificationem vitæ. Hoc vnius delictum, ſi imitationem attendamus, non *Chriſtus vnus iuſtificat.* erit niſi diaboli, ſed quia manifeſtum eſt de Adam nō de diabolo dici, reſtat intelligēda nō imitatio, ſed propagatio peccati. Nam & quod ait de Chriſto, Per *Cap.XIIII.* vnius iuſtificationem: magis hoc expreſsit, quàm ſi per *Roma.5.*

vnius

G vnius iuſticiam diceret. Eam quippe iuſtificationem dicit, qua Chriſtus iuſtificat impium, quam non imitandam propoſuit, ſed ſolus boc poteſt. Nam potuit Apoſtolus recte dicere, Imitatores mei eſtote ſicut & ego Chriſti: nunquam autem diceret, iuſtificamini à me, ſicut & ego ſum iuſtificatus à Chriſto: quooiam poſſunt eſſe, & ſunt, & fueruot multi iuſti homines & imitandi, iuſtus autem & iuſtificans nemo niſi Chriſtus. Vnde dicitur, Credenti in eum qui iuſtificat impium, deputatue fides ad iuſticiam. Quiſquis ergo auſus fuerit dicere, iuſtifico te: conſequens eſt, vt dicat etiam, crede in me. Quod nemo ſanctorũ recte dicere potuit, niſi ſanctus ſanctorum. Creditis in deum & in me credite: vt quia ipſe iuſtificat impium, credẽti in eum qui iuſtificat impiũ, deputetur fides ad iuſticiam. Nã ſi ſola imitatio facit peccatores per Adã, cur noo etiã per Chriſtũ ſola imitatio iuſtos facit? Sicut enim, inquit, per vnius delictũ io omnes homines ad condemoationem, ſic & per vnius iuſtificationẽ in omnes homines ad iuſtificatioõẽ vitæ. Proinde iſti, vous & vnus, noo Adã & Chriſtus, ſed Adam & Abel conſtitui debuerunt. Quooiam cum multi nos in huius vitæ tẽpore præceſſerint peccatores, eóſque imitati fuerint qui poſteriore tẽpore peccauerũt, ideo tamen volũt iſti ooo niſi Adã dictum, in quo omnes imitatione peccauerunt, quia primus hominum ipſe peccauit.

1.Cor.4. Roma.4. Ioan.14. Confirmat ex propagatione peccatum eſſe, quemadmodum & iuſticiam ex regeneratione. Cap.XV. Roma.5.

H Ac per boc Abel dici debuit, in quo vno ſimiliter omnes imitatione iuſtificẽtur, quia ipſe primus hominum iuſte vixit. Aut ſi propter quendam articulũ temporis ad oovi teſtamenti exordium pertinentem, Chriſtus eſt poſitus propter imitationem caput iuſtorum, Iudas eius traditor, caput poni debuit peccatorũ. Porrò ſi propterea Chriſtus vnus eſt in quo omnes iuſtificeotur, quia non ſola eius imitatio iuſtos facit, ſed per ſpiritum regeoerãs gratia, propterea & Adam vnus eſt in quo omnes peccauerunt, quia non ſola eius imitatio peccatores facit, ſed per carnem generans pœna. Ob hoc etiam dictum eſt, omnes, & omnes: neq; enim qui generantur per Adam iidem ipſi omnes per Chriſtum regenerantur, ſed hoc recte dictum eſt, quia ſicut nullius carnalis generatio niſi per Adam, ſic ſpiritalis nullius niſi per Cbriſtum. Nam ſi aliqui poſſent carne generari non per Adam, & aliqui regenerari ſpiritu nõ per Chriſtum, non liquide omnes, ſiue hic, ſiue ibi dice-

I retur. Eoſdem autem omnes poſtea multos dicit: Poſſunt quippe in aliqua re omnes eſſe qui pauci ſunt. Sed multos habet generatio carnalis, multos & ſpiritalis, quanuis non tam multos hæc ſpiritalis quàm illa carnalis. Veruntamen quemadmodum illa omoes habet homines, ſic iſta omnes iuſtos homines. Quia ſicut nemo præter illam homo, ſic nemo pręter iſtam iuſtus bomo & io vtraque multi. Sicut enim per inobedientiã vnius hominis peccatores conſtituti ſunt multi, ita per obedientiam vnius hominis iuſti conſtituuntur multi. Lex autem ſubintrauit, vt abundaret delictum. Hoc ad originale homines addiderunt voluntate iam propria, nõ per Adã, ſed hoc quoque ſoluitur ſanatúrque per Chriſtum, quia vbi abundauit peccatum, ſuperabundauit & gratia, vt quemadmodum regnauit peccatum in mortem etiam quod non ex Adam traxerunt homines, ſed ſua voluntate addiderunt, ſic & gratia regnet per iuſticiam in vitam ęternam. Non tamen aliqua iuſticia pręter Chriſtum, ſicut aliqua peccata præter Adam. Ideo cum dixiſſet, quemadmodum regnauit peccatũ in mortem: hic non addidit per vnum, aut per Adam, quia ſupra dixerat etiam de peccato illo quod ſubintrãte lege abundauit, & hoc vtique non eſt originis, ſed iam pro- K

Roma.5.

priç voluntatis. Cum autem dixiſſet, ſic & gratia regnet per iuſticiam in vitam æternã: addidit, per Ieſum Chriſtum dominum noſtrum. Quia generante carne illud tantummodo trahitur, quod eſt origioale peccatum. Regenerante autem ſpiritu, non ſolum originalis, ſed etiam voluntariorum fit remiſſio peccatorum. Poteſt proinde recte dici paruulos ſine baptiſmo de corpore exeuntes in damnatione omnium mitiſſima futuros. Multum autem fallit & fallitur, qui eos in damnatione prædicat non futuros dicente Apoſtolo, Iudiciũ ex voo delicto io condemnationem. Et paulopoſt. Per vnius delictum in omnes homines ad cõdemnationẽ.

Infantes nõ baptizati leuiſſime quidẽ, ſed tamen dãnantur.

Cap.XVI. Roma.5.

Quando ergo peccauit Adam non obediens deo, tunc eius corpus quanuis eſſet animale atque mortale gratiam perdidit, qua eius animæ omoi ex parte obediebat. Tuoc ille extitit beſtialis motus pudendus hominibus, quem in ſua erubuit nuditate. Tunc etiam morbo quodam ex repentina & peſtifera corruptione coocepto factum eſt in illis, vt illa in qua creati ſunt ſtabilitate ætatis amiſſa, per mutabilitates ætatum irent in mortem. Quanuis ergo annos multos poſtea vixerint, illo tamen die mori cœperunt, quo mortis legem, qua L in ſenium veteraſcerent, acceperunt. Non enim ſtat vel temporis puncto, ſed ſine intermiſſione labitur, quicquid continua immutatione ſenſim currit in finem, nõ perficientem ſed conſumentem. Sic itaque impletum eſt, quod dixerat deus, Qua die ederitis, morte moriemini. Ex hac igitur inobedientia carnis, ex bac lege peccati & mortis, quiſquis carnaliter generatur, regenerari ſpiritaliter opus habet, vt non ſolum ad regnum dei perdueatur, verumetiam à peccati damnatione liberetur. Simul itaque peccato & morti primi hominis obnoxij naſcuntur in carne, & ſimul iuſticiæ vitęque æternæ ſecuodi hominis ſociati renaſcuntur in baptiſmo.

Gene.2.

Sic & in eccleſiaſtico ſcriptum eſt, A muliere initiũ factum eſt peccati, & per illam omnes morimur. Siue autem à muliere, ſiue ab Adam dicatur, vtrunque ad primum hominem pertinet, quoniam ſicut nouimus, mulier ex viro eſt, & vtriuſque caro vna eſt. Vnde & illud quod ſcriptum eſt, Et erunt duo in carne vna. Igitur iã M non duo, inquit dominus, ſed vna caro.

Eccleſiaſtici 25.

Quapropter qui dicunt paruulos ideo baptizari, vt hoc eis remittatur quod io hac vita proprium contraxerunt, nõ quod ex Adam traduxerunt, non magno molimine refellendi ſunt. Quando enim ſecuoi ipſi paululum ſine certãdi ſtudio cogitauerint quàm ſit abſurdum oec dignum diſputatione quod dicunt, continuo ſentẽtiam commutabunt. Quod ſi noluerint, noo vſqueadeo de humanis ſenſibus deſperãdum eſt, vt metuamus ne hoc cuipiam perſuadeant. Ipſi quippe vt hoc dicerẽt alicuius alterius ſententiæ præiudicio, niſi fallor, impulſi ſunt: ac propterea cum remitti baptizato peccata neceſſario faterentur, nec fateri vellent ex Adam ductum eſſe peccatum, quod remitti fatebantur infantibus, ipſaoi infantiam coacti ſiot accuſare, quaſi accuſator infantiæ hoc ſecurior fieret, quo accuſatus ei reſpondere non poſſet. Sed iſtos, vt dixi, omittamus, neque enim ſermone vel documentis opus eſt, quibus innocentia probetur infantium, quantum ad eorum pertinet vitam, quam recenti ortu in ſeipſis agunt, ſi eam noo agnoſcit ſenſus humanus, nullis adminiculis, cuiuſquã diſputationis adiutus.

Quidã infantibus peccatum perſonale tribuebãt, de quo alicubi dubitat Auguſtinus quũ hic velut abſurdiſſimum explodat.

Cap.XVII.

Sed illi mouẽt, & aliquid conſideratiooe ac diſcuſſione dignum videntur afferre, qui dicunt paruulos recenti vita editos viſceribus matrum, non propter remittendum

Fruſtra paruuli baptizantur, ſi peccato vacant.

Cap XVIII Roma.8.

A mittendum peccatum percipere baptiſmum,ſed vt ſpi-
ritalem procreationem[non] habẽtes creentur in Chri
ſto,& ipſius regni cœlorum participes fiant , eo modo
Roma.8. filij & hæredes dei, cohæredes autem Chriſti. A quibus
tamen cum quæritur, vtrum non baptizati & non ef-
fecti cohæredes Chriſti , regnique cœlorum participes
habeant ſaltem beneficium ſalutis æternæ in reſurre-
ctione mortuorum , laborant vehementer,nec exitum
inueniunt.Quis enim Chriſtianorum ferat , cum dici-
tur ad æternam ſalutem poſſe quenquam peruenire ſi
nõ renaſcatur in Chriſto , quod per baptiſmũ fieri vo-
luit,eo iam tempore quo tale ſacramentum conſtituẽ-
dum fuit regenerandis in ſpem ſalutis æternæ ? Vnde
Ad Titũ.3 dicit Apoſtolus,Non ex operibus iuſticiæ quæ nos feci
mus,ſed ſecundum ſuam miſericordiam ſaluos nos fe-
cit per lauacrum regenerationis.Quam tamen ſalutem
Roma.8. in ſpe dicit eſſe,cum hic viuimus, vbi ait,Spe enim ſal-
ui facti ſumus . Spes autem quæ videtur non eſt ſpes:
Quod enim videt quis quid ſperat ? Si autem quod nõ
videmus ſperamus,per patientiã expectamus , Sine iſta
ergo regeneratione ſaluos in æternum poſſe paruulos
fieri,quis audeat affirmare, tanquam non pro eis mor-
Roma.5. tuus ſit Chriſtus?Etenim Chriſtus pro impiis mortuus
B eſt:iſti autem qui,vt manifeſtũ eſt , nihil in ſua propria
vita impie commiſerũt, ſi nec originaliter vllo impie-
tatis vinculo detinẽtur , quo modo pro eis mortuus eſt
qui pro impiis mortuus eſt ? Si nulla originalis peccati
ægritudine ſauciati ſunt,quo modo ad medicum Chri
ſtum,hoc eſt,ad percipiendum ſacramentũ ſalutis ęter-
Luca.5. næ ſuorum currentium pio timore portantur , & non
eis in Eccleſia dicitur,Auferte hinc innocentes iſtos,nõ
eſt opus ſanis medicus, ſed male habentibus : Non ve-
nit Chriſtus vocare iuſtos, ſed peccatores?Nunquã di-
ctum eſt,nunquam dicitur, nunquam omnino dicetur
Infantes vt in Eccleſia Chriſti tale commentum. Ac ne quis exi-
credunt ita ſtimet ideo paruulos ad baptiſmũ afferri oportere,quia
poeniteant. ſicut peccatores non ſunt, ita nec iuſti ſunt, quo modo
Cap.XIX. ergo quidam meritũ huius ętatis à domino laudatũ eſſe
Matth.19. commemorant , quando ait, Sinite paruulos venire ad
me,talium eſt enim regnum cœlorum. Si enim hoc nõ
propter humilitatis ſimilitudinẽ , quod humilitas par-
uulos faciat , ſed propter puerorum vitam laudabilem
dictum eſt,profecto & iuſti ſunt.Non enim recte aliter
C dici potuit,talium eſt regnum cœlorum : cum eſſe non
poſsit niſi iuſtorum.Sed forte hoc quidẽ non congruẽ-
ter dicitur, quod paruulorum vitam laudauerit domi-
nus dicens,talium eſſe regnum cœlorum,cum verax ſit
ille intellectus,quod humilitatis ſimilitudinem in par-
ua ætate poſuerit. Veruntamen forſitan hoc tenendum
eſt, quod dixi propterea paruulos baptizari debere,quia
ſicut peccatores non ſunt,ita nec iuſti ſunt,ſed cum di-
cit,Non veni vocare iuſtos : quaſi ei reſpõderetur,quos
ergo vocare veniſti?continuo ſubiunxit,ſed peccatores
in pœnitentiam.Ac per hoc quo modo ſi iuſti ſunt , ita
etiam ſi peccatores non ſunt, non eos venit vocare,qui
dixit,Nõ veni vocare iuſtos,ſed peccatores. Et ideo bap
tiſmo eius qui eos non vocat, non tantum fruſtra , ve-
rumetiam improbe videntur irruere,quod abſit vt ſen-
tiamus.Vocat eos igitur medicus , qui non eſt opus ſa-
nis,ſed ægrotantibus,nec venit vocare iuſtos ſed pecca
tores in pœnitẽtiam.Et ideo quia ſuæ vitę propriæ pec-
catis nullis adhuc tenentur obnoxij , originalis in eis
ægritudo ſanatur in eius gratia qui ſaluos facit per la-
uacrum regenerationis.Dicet aliquis, Quo modo ergo
& ipſi vocantur in pœnitentiam?Nunquid tãtillus po-
teſt aliquid pœnitere ? Huic reſpondetur , Si propterea D
pœnitentes dicendi non ſunt , quia ſenſum pœnitendi
nondum habent,nec fideles dicendi ſunt,quia ſimiliter
ſenſum credendi nondum habent. Si autem propterea
recte fideles vocantur , quoniam fidem per verba ge-
ſtantium quodam modo profitẽtur,cur non prius etiã
pœnitentes habentur cum per eorundem verba geſtan-
tium diabolo & huic ſeculo renunciare monſtrantur?
Totum hoc in ſpe fit vi ſacramenti & diuinæ gratiæ,
quam dominus donauit Eccleſiæ. Cæterum quis *Eucharistia*
ignorat , quod baptizatus paruulus ſi ad rationales an- *etiã infan-*
nos veniẽs non crediderit, nec ſe ab illicitis cõcupiſcẽ- *tibus neceſ-*
tiis abſtinuerit, nihil ei proderit , quod paruus accepit. *ſaria vt ba*
Verũtamen ſi percepto baptiſmate de hac vita emigra- *ptiſmus.*
uerit,ſoluto reatu cui originaliter erat obnoxius,perfi- *Cap.XX.*
cietur in illo lumine veritatis , quod incommutabiliter *Eſaiæ.59.*
manens in æternum , iuſtificatos præſentia creatoris il-
luminat . Peccata enim ſola ſeparant inter homines &
deũ,quæ ſoluũtur Chriſti gratia,per quem mediatorem
reconciliamur cum iuſtificat impium . Terrentur autẽ *Ioan.3.*
iſti ſententia domini dicẽtis , Niſi quis natus fuerit de-
nuo, non videbit regnum dei . Quod cum exponeret,
ait,Niſi quis renatus fuerit ex aqua & ſpiritu , nõ intra-
bit in regnum cœlorum:& propterea conantur paruu- E
lis non baptizatis innocentiæ merito ſalutem ac vitam
æternam tribuere,ſed quia baptizati non ſunt, eos à re-
gno cœlorum facere alienos,noua quadam & mirabili
præſumptione,quaſi ſalus ac ęterna vita poſsit eſſe prę-
ter Chriſti hæreditatem,præter regnum cœlorum. Ha-
bent enim videlicet quò confugiant, atque vbi deliteſ-
cant, quia non ait dominus. Si quis non renatus fuerit
ex aqua & ſpiritu,non habebit vitam:ſed ait,non intra-
bit in regnum dei. Nam ſi illud dixiſſet,nulla hinc du-
bitatio poſſet oboriri. Auferatur ergo iã dubitatio, do-
minum audiamus,non ſuſpiciones cõiecturaſque mor-
talium:Dominum audiamus,inquam, nõ quidam hoc
de ſacramento lauacri dicentem,ſed de ſacramẽto ſan-
ctæ menſæ ſuæ, quò nemo rite niſi baptizatus accedit,
Niſi mãducaueritis carnem meam & biberitis ſangui-
nem meum,non habebitis vitam in vobis . Quid vltra *Ioan.6.*
quærimus?Quid ad hoc reſpondere poterunt, niſi per-
tinacia pugnaces neruos aduerſus conſtantiam perſpi-
cuæ veritatis intendat ? An vero quiſquam etiam hoc *Nũc paruu*
dicere audebit,quòd ad paruulos hæc ſententia nõ per- *lis non da-*
tineat,poſsint que ſine participatione corporis huius & *tur Eucha-*
ſanguinis in ſe habere vitam,quia non ait,qui non mã- *riſtia.*
docauerit,ſicut de baptiſmo,qui non renatus fuerit,ſed F
ait,ſi non manducaueritis, velut eos alloquens qui au-
dire & intelligere poterant , quod vtique non valent
paruuli?Sed qui hoc dicit,non attẽdit, quia niſi omnes
iſta ſententia teneat,vt ſine corpore & ſanguine filij ho
minis vitam habere non poſsint,fruſtra etiam ætas ma-
ior id curat. Poteſt enim ſi non voluntatem , ſed verba
loquentis attendas,eis ſolis videri dictum , quibus tunc
dominus loquebatur,quia non ait , qui non manduca-
uerit:ſed,ſi non manducaueritis Et vbi eſt quod eodem
loco de hac ipſa re ait,Panis quẽ ego dedero,caro mea *Ioan.6.*
eſt pro ſeculi vita ? Secundum hoc enim etiam ad nos
pertinere illud ſacramentum intelligimus qui tunc nõ-
dum fuimus quando iſta dicebat , quia non poſſumus
dicere ad ſeculum nos non pertinere , pro cuius vita
Chriſtus ſuam carnem dedit . Quis autem ambigat *Lucæ.20.*
ſeculi nomine homines ſignificatos eſſe , qui naſcendo
in hoc ſeculum veniunt?Nam ſicut alibi ait, Filij ſeculi
huius generant & generantur.Ac per hoc etiã pro par-
uulorum

G uulorum vita caro data eſt,quæ data eſt pro ſeculi vita,
& ſi non manducauerint carnem filij hominis, nec ipſi
Ioan.3. habebunt vitam. Hinc eſt etiam illud, Pater diligit fi-
lium,& omnia dedit in manus eius. Qui credit in filiũ,
habet vitam ęternam:qui autem incredulus eſt filio,nõ
habebit vitam,ſed ira dei manet ſuper eum. In quo igi-
tur horum genere ponemus infantes:in eorum qui cre-
dunt in filium,an in eorum qui ſunt increduli filio? In
neutro ait aliquis, quia cum adhuc credere nõ poſſunt,
nec increduli deputandi ſunt.Non hoc indicat Eccle-
ſiaſtica regula,quæ baptizatos infantes fidelium nume-
ro adiungit. Porrò ſi iſti qui baptizantur propter virtu-
tem celebrationemque tanti ſacramenti, quanuis ſuo
corde atque ore non agant quod ad credendum confi-
tendumque pertineat,tamẽ in numero credentium cõ-
putantur,profectò illi quibus ſacramentum defuerit, in
eis habendi ſunt qui nõ credunt filio, atq; ideo ſi huius
inanes gratiæ de corpore exierint, ſequetur eos quod
dictum eſt, non habebunt vitam, ſed ira dei manet ſu-
per eos.Et vnde hoc,quando eos clarũ eſt peccata pro-
pria non habere,ſi nec originali peccato tenẽtur obno-
H xij?Bene autem non ait, ira dei veniet ſuper eum: ſed,
Inſcrutabile,quur infantes alij diſcedant fruſtrati baptiſmo alij non. manet ſuper eum. Ab hac quippe ira, qua omnes
ſub peccato ſunt,de qua dicit Apoſtolus,Fuimus & nos
aliquando naturaliter filij iræ ſicut & cæteri: nulla res
liberat niſi gratia dei, per Ieſum Chriſtum dominum
noſtrum. Hæc gratia cur ad illum veniat, ad illum non
veniat,occulta eſſe cauſa poteſt,iniuſta non poteſt. Nũ-
quid enim iniquitas apud deum? abſit. Sed prius ſancta-
Cap.XXI. rum ſcripturarum authoritatibus colla ſubdenda ſunt,
Ephe.2. vt ad intellectũ per fidem quiſque perueniat. Neq; enim
Roma.9. fruſtra dictum eſt, Iudicia tua ſicut abyſſus multa. Cu-
Pſal.35. ius abyſſi altitudinem veluti expaueſcẽs,exclamat Apo-
Roma.11. ſtolus, O altitudo diuitiarum ſapientiæ & ſcientię dei:
præmiſerat quippe ſententiam miræ profunditatis, di-
cens, Concluſit enim deus omnes in incredulitate, vt
omnium miſereatur. Cuius profunditatis veluti horro-
re percuſſus,O altitudo, inquit, diuitiarum ſapiẽtiæ &
ſcientiæ dei,quàm inſcrutabilia ſunt iudicia eius & in-
ueſtigabiles viæ eius. Quis enim cognouit ſenſum do-
†aliás,vt retribueretur ei? mini,aut quis conſiliarius illius fuit, aut quis prior de-
dit illi & retribuetur ei? †Quoniã ex ipſo & per ipſum
& in ipſo ſunt omnia, ipſi gloria in ſecula ſeculorum
I amẽ. Valde ergo paruum ſenſum habemus ad diſcutiẽ-
dam iuſticiam iudiciorum dei,ad diſcutiendam gratiã
gratuitam nullis meritis præcedentibus, non inquam,
quæ non tam mouet cum præſtatur indignis,quam cũ
æque indignis aliis denegatur. Nam & hi quibus vide-
tur iniuſtum,vt paruuli ſine gratia Chriſti: de corpore
exeuntes,non ſolum regno dei,quò & ipſi fatentur,niſi
per baptiſmum renatos intrare non poſſe, verumetiam
vita æterna & ſalute priuẽtur,quærentes quo modo iu-
ſtũ ſit vt alius ab originali impietate ſoluatur,alius non
ſoluatur,cũ eadẽ ſit vtriuſque conditio,ipſi reſpondeãt
ſecundũ ſuam ſententiam quo modo identidẽ iuſtum
ſit, vt huic præſtetur baptiſmus,quo intret in regnũ dei,
illi non præſtetur, cum ſit vtriuſque par cauſa. Si enim
mouet, cur ex his duobus cum ex æquo ambo ſint ori-
ginaliter peccatores,alius ab hoc vinculo ſoluitur, cui
conceditur baptiſmus,alius nõ ſoluitur, cui talis gratia
nõ conceditur,cur non pariter mouet,quod ex duobus
originaliter innocẽtibus,alius accipit baptiſmum, quo
in regnũ dei poſsit intrare,alius nõ accipit,ne ad regnũ
dei poſsit accedere?Nempè in vtraque cauſa ad illã ex-
Roma.11. clamationem reditur,O altitudo diuitiarum. Ex ipſis
deinde baptizatis paruulis dicatur mihi, cur alius rapi- K
tur,ne malicia mutet intellectum eius,& alius viuit im- *Sapien.4.*
pius futurus? Nónne ſi ambo raperentur, ambo in re-
gnum cœlorum ingrederentur? Et tamen non eſt ini-
quitas apud deum. Quid eſt illud? quem non moueat,
quem non in tanta altitudine exclamare compellat, ꝙ
alij paruuli ſpiritu immundo vexantur, alij nihil tale
patiuntur,alij etiam in vteris matrum, ſicut Hieremias *Hiere.1.*
ſanctificantur,cum omnes ſi eſt originale peccatum,pa
riter rei ſint:ſi non eſt,pariter innocẽtes ſint? Vnde iſta
tanta diuerſitas,niſi quia inſcrutabilia ſunt iudicia eius, *Roma.11.*
& inueſtigabiles viæ eius? An forte illud iam ex- *Refellit eos qui iuxta Platonem putant animas ob delicta alibi commiſſa, in corpora detrudi.*
ploſum repudiatumque ſentiendum eſt, quod animæ
prius in cœleſti habitatione peccantes, gradatim atque
paulatim ad ſuorum meritorum corpora veniant, ac
pro ante geſta vita magis minúſve corporeis peſtibus
affligantur?Cui opinioni quanuis ſancta ſcriptura aper
tiſsime contradicat, quæ cum gratiam commendaret,
Nondum,inquit,natis,nec qui aliquid egerãt boni aut
mali vt ſecundum electionem propoſitum dei mane-
ret,non ex operibus, ſed ex vocante dictum eſt, quod *Cap.XXII.*
maior ſeruiet minori:nec ipſi tamen qui hoc ſentiunt: *Roma.9.*
euadunt huius quæſtionis anguſtias,ſed in eis coarctati L
& hærentes ſimiliter, O altitudo,exclamare coguntur. *Roma.11.*
Vnde enim fit vt homo ab ineunti pueritia modeſtior,
ingenioſior, temperantior, ex magna parte libidinum
victor,qui oderit auariciam,luxuriam deteſtetur, atque
ad virtutes cæteras prouectior aptiorque conſurgat, &
tamen eo loco ſit vbi ei prædicari gratia Chriſtiana nõ
poſsit?Quo modo enim inuocabunt in quem non cre- *Roma.10.*
diderunt:aut quo modo credẽt ei quem non audierũt?
Quo modo autem audient ſine prædicãte?Alius autem
tardus ingenio,libidinibus deditus, flagitiis & facino-
rib9 coopertus ita gubernetur vt audiat,credat,baptize-
tur, rapiatur, aut ſi detentus hic fuerit laudabiliter vi-
uat?Vbi duo iſti tam diuerſa merita contraxerunt,non
dico vt iſte credat,ille non credat,quod eſt propriæ vo
luntatis,ſed vt iſte audiat quod credat, ille non audiat:
Hoc enim non eſt in hominis poteſtate: Vbi, inquam,
hæc tam diuerſa merita contraxerunt, ſi in cœlo ege-
runt aliquam vitam,vt pro ſuis actibus propellerentur,
vel laberentur in terras,congruiſque ſuæ anteactæ vitæ
corporeis receptaculis tenerentur: Ille vtique melius
ante hoc mortale corpus vixiſſe credendus eſt, qui eo M
non multum meruit prægrauari, vt & bonum haberet
ingenium, concupiſcentiis eius mitioribus vrgeretur,
quas poſſet facile ſuperare, & tamen eam ſibi gratiam
prædicari non meruit,qua ſola poſſet à ſecundæ mor-
tis pernicie liberari: Ille autem pro meritis deteriori-
bus ſicut putant grauiori corpori implicitus & ob hoc
cordis obtuſi, cum carnis illecebris ardentiſsima cupi-
dine vinceretur,& per nequiſsimam vitam peccatis pri
ſtinis quib9 ad hoc venire meruerat adderet peiora ter-
rena,aut in cruce tamen audiuit, Hodie mecum eris in
paradiſo: aut alicui cohæſit Apoſtolo, cuius prædica- *Luca.23.*
tione mutatus & per lauacrũ regenerationis ſaluus effe- *Roma.5.*
ctus eſt, vt vbi abundauit peccatum, ſuperabundaret
& gratia. Quid huic reſpondeant, omnino non video,
qui volentes humanis coniecturis iuſticiam dei defen-
dere,& ignorantes altitudinem gratiæ, fabulas impro-
babiles texuerunt. Multa enim dici poſſunt de miris vo
cationibus hominum, ſiue quas legimus, ſiue quas ex-
perti ſumus,quibus eorum opinio ſubuertatur,qui cre-
dũt antè iſta corpora ſua,quaſdã proprias vitas geſsiſſe
animas hominum,quibus ad hæc venirent pro diuerſi-
tate

A tate meritorum, diuerſa hic experturæ vel bona vel ma-
la, ſed terminandi huius operis cura nõ ſinit in his diu-
tius immorari. Vnum tamen quod inter multa mira-
bile comperi non tacebo. Quis non ſecundum iſtos,
qui ex meritis prioris vitæ ante hoc corpus in cœleſti-
bus geſtæ animas terrenis corporibus magis minúſve
grauari opinantur, affirmet eos ante iſtam vitam ſcele-
ratius immaniúſque peccaſſe, qui mentis lumen ſic a-
mittere meruerunt, vt ſenſu vicino pecoribus naſceren-
tur, non dico tardiſsimi ingenio, nam hoc de aliis dici
ſolet, ſed ita excordes, vt etiam curati ad mouẽdum ri-
ſum, exhibeant cordatis delicias fatuitatis, quorum no-
men ex græco deriuatum moriones vulgus appellat. Ta
Moriones. lium tamen quidam fuit Chriſtianus, vt cum eſſet om-
nium iniuriarum ſuarum mira fatuitate patientiſsimus,
iniuriam tamen Chriſti nominis vel in ſeipſo religio-
nis reuerentia, qua imbutus erat, ſic ferre non poſſet, vt
blaſphemantes videlicet cordatos, à quibus hęc vt pro-
uocaretur audiebat, inſectari lapidibus non deſiſteret,
nec in ea cauſa vel dominis parceret. Tales ergo præ-
deſtinari & creari arbitror, vt qui poſſunt intelligant
B dei gratiam, & ſpiritum, qui vbi vult ſpirat, ob hoc om-
Ioan.3. ne ingenij genus in filiis miſericordiæ non præterire,
1.Cor.1. itèmque omne ingenij genus in gehennæ filiis præteri-
re, vt qui gloriatur in domino glorietur. Illi autem qui
pro vitæ meritis ſuperioris accipere quaſque animas di
uerſa terrena corpora affirmant, quibus aliæ magis, alię
minus grauentur, & pro eiſdem meritis humana inge-
nia variari, vt acutiora ſint quædam, & alia obtuſiora,
prôque ipſius vitæ ſuperioris meritis diuinam quoque
gratiam liberandis hominibus diſpenſari, quid de iſto
poterunt reſpondere? Quo modo ei tribuent teterrimã
vitam ſuperiorem, vt ex hoc fatuus naſceretur, & tam
bene meritam, vt ex hoc in Chriſti gratia multis acu-
tiſsimis præferretur? Cedamus igitur & conſentiamus
Roma.9. authoritati ſanctæ ſcripturæ, quę neſcit falli nec fallere,
& ſicut nondum natos ad diſcernenda merita eorũ ali-
quid boni vel mali egiſſe non credimus, ita omnes ſub
Roma.5. peccato eſſe, quod per vnum hominem intrauit in mũ-
dum, & per omnes homines pertranſiit, à quo non li-
berat niſi gratia dei per dominum noſtrũ Ieſum Chri-
ſtũ naſci minime dubitemus. Cuius medicinalis ad-
Roma.7. *Ex gratia ſalus, non ex libero arbitrio.* uentus non eſt opus ſanis, ſed ægrotantibus: quia non
venit vocare iuſtos, ſed peccatores: in cuius regnum nõ
intrabit niſi qui renatus fuerit ex aqua & ſpiritu, nec prę
ter regnum eius ſalutem ac vitam poſsidebit æternam.
Ca.XXIII. Quoniam qui non manducauerit carnem eius. Et qui
C incredulus fuerit filio non habebit vitam, ſed ira dei
Math.9. manet ſuper eum. Ab hoc peccato, ab hac ægritudine,
Ioan.3. ab hac ira dei, cuius naturaliter filij ſunt, qui etiam ſi
Ioan.6. per ætatem non habent proprium, trahunt tamen ori-
Ioan.3. ginale peccatũ, non liberat niſi agnus dei qui tollit pec
Ephe.2. cata mundi, non niſi medicus qui non venit propter ſa
nos ſed propter ęgrotos, non niſi ſaluator, de quo dictũ
Luca.2. eſt generi humano, Natus eſt vobis hodie ſaluator, non
niſi redemptor, cuius ſanguine deletur debitum noſtrũ.
Nam quis audeat dicere, non eſſe Chriſtum infantium
ſaluatorem nec redemptorem? Vnde autem ſaluos fa-
cit, ſi nulla in eis eſt originalis ægritudo peccati? vnde
redimit, ſi non ſunt per originem primi hominis ve-
nũdati ſub peccato? Nulla igitur ex noſtro arbitrio prę-
Baptiſmus omnibus neceſſarius. ter baptiſmum Chriſti, ſalus æterna promittatur infan-
tibus, quam non promittit ſcriptura diuina, humanis
omnibus ingeniis præferenda. Optime Punici
C.XXIIII. Chriſtiani baptiſmum ipſum nihil aliud quàm ſalutem
& ſacramentum corporis Chriſti, nihil aliud quàm vi- D
tam vocant. Vnde niſi ex antiqua vt exiſtimo, & apo-
ſtolica traditione, qua Eccleſiæ Chriſti inſitum tenent,
præter baptiſmum & participationem dominicę men-
ſæ, non ſolum non ad regnum dei, ſed nec ad ſalutem
& vitam ęternam poſſe quenquam hominum perueni-
re? Hoc enim & ſcriptura teſtatur, ſecundum ea quæ ſu-
pra diximus. Nam quid aliud tenent, qui baptiſmum
nomine ſalutis appellant, niſi quod dictum eſt, Saluos *Ad Tit.3.*
nos fecit per lauacrum regenerationis: & quod Petrus *1.Petr.3.*
ait, Sic & vos ſimili forma baptiſma ſaluos facit. Quid
aliud etiam qui ſacramentum menſæ dominicæ vitam
vocant, niſi quod dictum eſt, Ego ſum panis vitę qui de *Ioan.6.*
cœlo deſcendi, & panis quem ego dedero, caro mea eſt
pro ſeculi vita. &, Si non manducaueritis carnem filij
hominis & ſanguinem biberitis, non habebitis vitam
in vobis. Si ergo vt tot & tanta diuina teſtimonia con-
cinunt, nec ſalus nec vita æterna ſine baptiſmo & cor-
pore & ſanguine domini cuiquam ſperanda eſt, fruſtra
ſine his promittitur paruulis. Porrò ſi à ſalute ac vita æ-
terna hominem niſi peccata non ſeparant, per hæc ſa-
cramenta nõ niſi peccati reatus in paruulis ſoluitur, de
quo reatu ſcriptum eſt, neminem eſſe mundum, nec ſi E
vnius diei fuerit vita eius. Vnde eſt & illud in pſalmis, *Iob.25.*
Ego enim in iniquitatibus conceptus ſum, & in peccatis *Pſal.50.*
mater mea me in vtero aluit. Aut enim ex perſona ge-
nerali ipſius hominis dicitur, aut ſi proprie de ſe Dauid
hoc dicit, nõ vtique de fornicatiõe, ſed de legitimo cõ-
nubio natus fuit. Non itaque dubitemus etiam pro in-
fantibus baptizatis ſanguinem fuſum, qui priuſquã fun-
deretur, ſic in ſacramento datus & commendatus eſt, *Math.26.*
vt diceretur, Hic eſt ſanguis meus, qui pro multis effun- *Marci.14.*
detur in remiſsionem peccatorum, Negant enim illos
liberari, qui ſub peccato eſſe nolunt fateri. Nam vnde
liberantur, ſi nulla ſeruitute peccati tenentur obſtricti? *Ioan.12.*
Ego, inquit, lux in ſeculum veni, vt omnis qui credide-
rit in me, non maneat in tenebris. Hoc dicto, quid oſtẽ
dit, niſi in tenebris eſſe omnem qui non credit in eum,
& credendo efficere ne maneat in tenebris? Has tene-
bras, quid niſi peccata intelligim⁹? Sed quodlibet aliud
intelligantur hæ tenebræ, profecto qui non credit in
Chriſtum manebit in eis, & vtique pœnales ſunt, non
quaſi nocturnæ ad quietem animantium neceſſariæ. F
Proinde paruuli ſi per ſacramentum quod ad hoc *Paruuli*
diuinitus inſtitutum eſt, in credentium numerum non *quo modo*
tranſeant, profecto in his tenebris remanebunt. Quan- *illuminen-*
uis eas nonnulli mox natos illuminari credant, ſic in- *tur. C.XXV.*
telligentes quod ſcriptum eſt, Erat lumen verum, quod *Ioan.1.*
illuminat omnem hominem venientem in hunc mun
dum. Quod ſi ita eſt, multum mirãdum eſt, quo modo
illuminati ab vnico filio, quod erat in principio verbũ
deus apud deum, non admittantur ad regnum dei, nec
ſint hæredes dei, cohæredes autem Chriſti. Hoc enim
eis non niſi per baptiſmum præſtari, etiam qui hoc ſen-
tiunt confitentur. Deinde iam illuminati, ſi ad conſe-
quendum regnum dei nondum ſunt idonei, ſaltem ip-
ſum baptiſmum, quo ad hoc idonei fiunt, læti ſuſcipere
debuerunt, cui tamen eos videmus cum magnis fleti-
bus reluctari, eamque ignorantiam in illa ætate contẽ-
nimus, vt ſacramenta quæ illis prodeſſe nouimus, in eis
etiam reluctantibus compleamus. Cur enim & Apoſto
lus dicit, Nolite pueri eſſe mentibus, ſi iam illo lumine *1.Cor.14.*
vero quod verbum dei eſt, illuminatæ ſunt eorum mẽ- *Ioan.1.*
tes? Itaque illud quod in Euangelio poſitum eſt, Erat lu-
men verum quod illuminat omnem hominem veniẽ-
tem

G tem in hunc mundum: ideo dictum eſt, quia nullus hominum illuminatur niſi illo lumine veritatis, quod deus eſt, ne quiſquam putaret ab eo ſe illuminari à quo aliquid audit vt diſcat, non dico ſi quenquam magnum hominē, ſed nec ſi angelum ei cōtingat habere doctorem. Adhibetur enim ſermo veritatis extrinſecus vocis miniſterio corporalis, veruntamen neque qui plantat
1.Cor.3. eſt aliquid, neque qui rigat, ſed qui incrementum dat deus. Audit quippe homo dicentem vel hominem vel angelum, ſed vt ſentiat & cognoſcat verum eſſe quod dicitur, illo lumine intus mens eius aſpergitur, quod æternum manet, quod etiam in tenebris lucet, Sed ſicut ſol iſte à cæcis non videtur, quanuis eos ſuis radiis quodam modo veſtiat, ſic ab ſtulticiæ tenebris nō comprehenditur. Cur autem cum dixiſſet, quod illuminat omnem hominem: addiderit, venientem in hunc mundū: vnde hæc opinio nata eſt, quod in exortu corporali ab vtero matris recentiſsimo illuminet mentes naſcentiū
ἐρχόμε- νον. paruulorum, quanuis in Græco ita ſit poſitum, vt poſsit etiam intelligi lumen ipſum veniens in hunc mūdum: tamen ſi hominem venientem in hunc mundum, neceſſe eſt accipi, aut ſimpliciter dictū arbitror, ſicut mul-
H ta in ſcripturis reperiuntur, quibus etiam detractis nihil ſententiæ minuatur, aut ſi propter aliquam diſtinctionem additum eſſe credendum eſt, fortaſſe hoc dictum eſt, ad diſcernendam ſpiritalem illuminationem ab iſta corporali, quæ ſiue per cœli luminaria, ſiue quibuſcunque ignibus illuminat oculos carnis, vt hominē interiorem dixerit venientem in hunc mundum, quia exterior corporeus eſt, ſicut hic mundus: Tanquam diceret, illuminat omnem hominem venientem in cor-
Sapien.8. pus, ſecūdum illud quod ſcriptum eſt, Sortitus ſum animam bonam, & veni in corpus incoinquinatū, Aut ergo ſic dictum eſt, ſi diſtinctionis alicuius gratia dictum eſt, Illuminat omnē hominem venientē in hunc mundum: tanquam dictū eſſet, Illuminat omnem hominem interiorem: quia homo interior cum veraciter fit ſapiens, non niſi ab illo illuminatur qui eſt lumen verum. Aut ſi rationem ipſam qua humana anima rationalis appellatur, quæ ratio adhuc velut quieta & quaſi ſopita, tamen inſita & quodam modo inſeminata in paruulis latet, illuminationem voluit appellare, tanquam interioris oculi creationem, non reſiſtendum eſt, tunc
I eam fieri cum anima creatur. Et nō abſurde de hoc intelligi, cum homo venit in mundum, veruntamen etiā ipſe quanuis iam creatus oculus, neceſſe eſt vt in tenebris maneat, ſi non credat in eum, qui dixit, Ego lux in
Ioan.12. ſeculum veni, vt omnis qui credit in me non maneat in tenebris, quod per ſacramentum baptiſmatis in paruulis fieri non dubitat mater Eccleſia, quæ cor maternum eis præſtat, vt ſacris myſteriis imbuantur, quia nondum
Roma.10. poſſunt corde proprio credere ad iuſticiā, nec ore proprio cōfiteri ad ſalutem. Nec ideo tamen eos quiſquā fidelium fideles appellare cunctatur, quod à credendo vtique nomen eſt, quanuis hoc non ipſi, ſed alij pro eis
Concludit peccato originis omnes obnoxios. inter ſacramenta reſponderint. Nimis longum fiet ſi ad ſingula teſtimonia ſimiliter diſputemus. Vnde cōmodius eſſe arbitror aceruatim cogere, quæ occurrere potuerint, vel quæ ſufficere videbūtur, quibus appareat dominum Ieſum Chriſtum non aliam ob cauſam in
Ca.XXVI. carne veniſſe, ac forma ſerui accepta factum obedientē
Philip.2. vſque ad mortem crucis, niſi vt hac diſpenſatione miſericordiſsimæ gratiæ omnes, quibus tanquam membris in ſuo corpore conſtitutis caput eſt, ad capeſſendū regnum cœlorū viuificaret, ſaluos faceret, liberaret, redimeret, illuminaret, qui prius fuiſſent in peccatorum K
morte, languoribus, ſeruitute, captiuitate, tenebris conſtituti, ſub poteſtate diaboli principis peccatorū, ac ſic fieret mediator dei & hominum, per quem poſt inimicitias impietatis noſtræ, illius gratiæ pace finitas, recōciliaremur deo in æternam vitam, ab æterna morte quę talibus impendebat erepti. Hoc enim cum abundantius apparuerit, conſequens erit vt ad iſtam Chriſti diſpenſationem quæ per eius humilitatem facta eſt, pertinere non poſsint, qui vita, ſalute, liberatione, redemptione, illuminatione non indigent. Et quoniam ad hanc pertinet per baptiſmum quo Chriſto cōſepeliuntur, vt incorporentur illi membra eius, hoc eſt fideles eius, profecto nec baptiſmus eſt neceſſarius eis qui illo remiſſionis & reconciliationis beneficio quod fit per mediatorem, non opus habent. Porrò quia paruulos baptizādos eſſe concedunt, qui contra authoritatem vniuerſæ Eccleſiæ proculdubio per dominum & Apoſtolos traditam venire non poſſunt, concedant oportet eos egere illis beneficiis mediatoris, vt oblati per ſacramētum charitatemque fidelium, ac ſic incorporati Chriſti corpori, quod eſt Eccleſia, recōciliētur deo, vt in illo viui,
vt ſalui, vt liberati, vt redempti, vt illuminati fiant. Vn- L
de, niſi à morte, viciis, reatu, ſubiectione, tenebris peccatorum? quæ quoniam nulla in ea ætate per ſuam vitam propriam commiſerunt, reſtat originale peccatum.

Hæc ratiocinatio tunc erit fortior, cum ea quæ pro- Congeries teſtimonia ſcripturarū
miſi teſtimonia multa congeſſero. Iam ſupra poſuimus, Non veni vocare iuſtos, ſed peccatores. Item cum ad Zachæum eſſet ingreſſus, Hodie, inquit, ſalus domui Ca.XXVII.
huic facta eſt, quoniam & iſte filius eſt Abrahæ: Venit Luca.5.
enim filius hominis quærere & ſaluare quod perierat. Luca.19.
Hoc & de oue perdita & relictis nonagintanouē quæ- Luca.15.
ſita & inuenta, hoc & de drachma quæ perierat ex decem. Vnde oportebat, vt dicit prędicari in nomine eius Luca.24.
pœnitentiam & remiſsionē peccatorum in omnes gentes, incipientibus ab Hieruſalem. Marcus etiam in fine
Euangelij ſui dominum dixiſſe teſtatur, Euntes in mū- Marci.16.
dum vniuerſum prædicate Euāgelium omni creaturæ: Qui crediderit & baptizatus fuerit, ſaluus erit: qui vero non crediderit, cōdemnabitur. Quis autem neſciat credere eſſe infantibus baptizari, non credere autem, non baptizari? Ex Ioannis autem Euangelio quanuis iam nō
nulla poſuerimus, attende etiam iſta, Ioannes Baptiſta, M
inquit, de illo, Ecce agnus dei, ecce qui tollit peccata mū- Ioan.1.
di. Et ipſe de ſeipſo, Qui de ouibus meis ſunt, vocem Ioan.10.
meam audiunt, & ego noui illas, & ſequūtur me: & ego vitam æternam do illis, & non peribunt in æternum. Quoniam ergo de ouibus eius eſſe non incipiunt paruuli niſi per baptiſmum, profecto ſi hoc non accipiunt, peribunt. Vitam enim æternam, quam ſuis dabit ouibus,
non habebūt. Item alio loco, Ego ſum via veritas & vi- Ioan.14.
ta: Nemo venit ad patrem niſi per me. Hanc doctrinam ſuſcipientes Apoſtoli, vide quanta conteſtatione decla-
rent. Petrus in prima Epiſtola, Benedictus, inquit, deus 1.Petr.1.
& pater domini noſtri Ieſu Chriſti ſecundum multitudinem miſericordiæ ſuæ, qui regnerauit nos in ſpem vitæ æternæ per reſurrectionem Ieſu Chriſti in hæreditatem immortalem & incontaminatam, florentem,
ſeruatā in cœlis, vobis qui in virtute dei conſeruamini † alias, in veritate dei conuerſamini.
per fidem, in ſalutem paratam palàm fieri in tempore nouiſsimo. Et paulopoſt, Inueniamini, inquit, in laudem & honorem dei Ieſu Chriſti, quem ignorabatis, in quē modo non videntes creditis, quem cum videritis, gaudebitis gaudio inenarrabili & honorato gaudio, percipientes

A pientes teſtamentum fidei ſalutem animarum veſtrarum. 1.Petri.2. Item alio loco, Vos auté, inquit, genus electum, regale ſacerdotium, gens ſancta, populus in adoptione vt virtutes enuncietis eius, qui vos de tenebris vocauit in admirabile lumẽ ſuum. 1.Petri.3. Et iterum, Chriſtus, inquit, pro peccatis noſtris paſſus eſt iuſtus pro iniuſtis, vt nos adducat ad deum. Item cum cõmemoraſſet in arca Noë, octo homines ſaluos factos, ſic & vos, inquit, ſimili forma baptiſma ſaluos facit. Ab hac ergo ſalute & lumine alieni ſunt paruuli & in perditione ac tenebris remanebunt, niſi per adoptionẽ populo dei fuerint ſociati tenẽtes Chriſtum paſſum, iuſtum pro iniuſtis, vt eos adducat ad deũ. Ex Epiſtola etiam Ioannis hæc mihi occurrerũt 1.Ioan.1. quæ huic quæſtioni neceſſaria viſa ſunt. Quòd ſi in lumine, inquit, ambulauerimus, ſicut & ipſe eſt in lumine, ſocietatem habemus inuicẽ, & ſanguis Ieſu filij eius purgauit nos ab omni delicto. Itẽ alio loco, Si teſtimonium, inquit, hominum accipimus, teſtimoniũ dei maius eſt, quia hoc eſt teſtimonium dei quod maius eſt, 1.Ioan.5. quia teſtificatus eſt de filio ſuo, Qui crediderit in filium B dei, habet teſtimonium dei in ſemetipſo: Qui non crediderit deo, mendacem facit deum, quia non credit in teſtimonium quod teſtificatus eſt de filio ſuo. Et hoc eſt teſtimonium, quia vitam æternam dedit nobis deus, & hæc vita in filio eius eſt. Qui habet filium, habet vitam: qui non habet filium, non habet vitam. Non ſolum igitur regnum cœlorum, ſed nec vitam paruuli habebunt 1.Ioan.3. ſi filium non habebunt, quem niſi per baptiſmum eius habere non poſſunt, Item alio loco, In hoc, inquit, manifeſtus eſt filius dei, vt diſſoluat operat diaboli. Non ergo pertinebunt paruuli ad gratiam manifeſtationis filij dei, ſi non in eis ſoluat opera diaboli. Iam nunc attende ad hanc rem Pauli Apoſtoli teſtimonia tanto vtique plura, quanto plures Epiſtolas ſcripſit, & quanto diligẽ- Roma.10. tius curauit commendare gratiam dei aduerſus eos qui de operibus gloriabantur, atque ignorantes dei iuſticiam, & ſuam iuſticiam volentes conſtituere, iuſticiæ Roma.3. dei non erant ſubiecti. In Epiſtola ad Romanos. Iuſticia, inquit, dei in omnes qui credunt: Non enim eſt diſtinctio: omnes enim peccauerunt & egent gloria dei. Iuſtificati gratis per gratiam ipſius, per redemptionem quæ eſt in Chriſto Ieſu, quem propoſuit deus propicia- C torium per fidem in ſanguine ipſius, ad oſtenſionem iuſticiæ eius propter remiſſionem præcedentium peccatorum in dei patientia, ad oſtendendam iuſticiam ipſius in hoc tempore, vt ſit iuſtus & iuſtificans eum qui ex fi- Roma.4. de eſt Ieſu. Item alio locó, Ei qui operatur, inquit, merces non imputatur ſecundum gratiam, ſed ſecundũ debitum. Ei vero qui non operatur, credit autẽ in eum qui iuſtificat impium, deputatur fides ad iuſticiam: ſicut & Dauid dicit beatitudinẽ hominis, cui deus accepto fert Pſal.31. iuſticiam ſine operibus: Beati quorum remiſſæ ſunt iniquitates, & quorũ recta ſunt peccata. Beatus vir cui non imputauit dominus peccatum. Item paulopoſt, Non eſt Roma.4. autẽ ſcriptum, inquit, propter illum tantũ, quia deputatũ eſt illi ad iuſticiam, ſed & propter nos quibus deputabitur credentibus in eum, qui excitauit Ieſum Chriſtum dominũ noſtrum à mortuis, qui traditus eſt propter de- Roma.5. licta noſtra, & reſurrexit propter iuſtificationẽ noſtrã. Roma.7. Et paulopoſt, Si enim Chriſtus, inquit, cum infirmi eſſemus adhuc iuxta tempus, pro impiis mortuus eſt. Et alibi, Scimus, inquit, quia lex ſpiritalis eſt, ego autem carnalis ſum, venũdatus ſub peccato: Quod enim operor, ignoro, non enim quod volo hoc ago, ſed quod odi illud facio. Si autem quod nolo hoc facio, conſentio legi

quoniã bona eſt. Nunc autem iam nõ ego operor illud, D ſed id quod in me habitat peccatũ. Scio enim quia non habitat in me, id eſt, in carne mea bonum: nam bonum velle adiacet mihi, perficere autem bonum nõ inuenio. Non enim quod volo facio bonum, ſed quod nolo malum hoc ago. Si autẽ quod nolo, ego hoc facio, iam nõ ego operor illud, ſed quod habitat in me peccatum. Inuenio igitur legem mihi volenti facere bonum: quoniã mihi malum adiacet, condelector enim legi dei ſecundum interiorem hominem. Video autem aliam legem in membris meis repugnantem legi mentis meæ, & captiuantem me in lege peccati, quę eſt in membris meis. Miſer ego homo, quis me liberabit de corpore mortis huius? Gratia dei, per Ieſum Chriſtũ dominum noſtrũ. Dicant qui poſſunt, homines nõ naſci in corpore mortis huius, vt poſſint eam dicere, non eis neceſſariam gratiam dei per Ieſum Chriſtum, qua liberentur de corpore mortis huius. Item paulopoſt, Quod enim impoſſibile erat legi in quo infirmabatur per carnem, deus fi- Roma.8. lium ſuũ miſit in ſimilitudine carnis peccati, & de peccato damnauit peccatum in carne. Dicant qui audent oportuiſſe naſci Chriſtum in ſimilitudine carnis pec- E cati, niſi nos nati eſſemus in carne peccati. Item ad Co- 1.Cor.15. rinthios, Tradidi enim vobis in primis, inquit, quod & accepi, quia Chriſtus mortuus eſt pro peccatis noſtris ſecũdum ſcripturas. Item ad eoſdem Corinthios in ſecunda, Charitas enim Chriſti compellit nos, iudicantes 2.Cor.5. hoc, quoniam ſi vnus pro omnibus mortuus eſt, ergo omnes mortui ſunt: Et pro omnibus vnus mortuus eſt, vt & qui viuunt, iam non ſibi viuant, ſed ei qui pro ipſis mortuus eſt & reſurrexit. Itaq; nos amodo neminẽ nouimus ſecundum carnẽ, etſi noueramus ſecundum carnem Chriſtum, ſed nunc iam nõ nouimus. Si qua igitur in Chriſto noua creatura, vetera tranſierunt, ecce facta ſunt omnia noua. Omnia autem ex deo, qui reconciliauit nos ſibi per Chriſtum, & dedit nobis miniſteriũ reconciliationis: quemadmodum? quia deus erat in Chriſto mundum reconcilians ſibi, non reputans illis delicta eorum, & ponens in nobis verbum reconciliationis. Pro Chriſto ergo legatione fungimur, tãquam deo exhortante per nos, Obſecramus pro Chriſto reconciliari deo: Eum qui non nouerat peccatum, pro nobis peccatum fecit, vt nos ſimus iuſticia dei in illo. Cooperantes autem rogamus, ne in vacuum gratiam dei ſuſcipia- F tís. Dicit enim, Tempore acceptabili exaudiui te, & in 2.Cor.6. die ſalutis adiuui te: Ecce nunc tempus acceptabile: ecce nunc dies ſalutis. Ad hanc reconciliationẽ & ſalutem, ſi nõ pertinent paruuli, quis eos quærit ad baptiſmũ Chriſti? Si autem pertinent, inter homines mortui ſunt pro quibus ille mortuus eſt, nec ab eo reconciliari & ſaluari poſſunt, niſi remiſſa nõ deputet delicta eorum. Item ad Galatas, Gratia vobis & pax à deo patre, & domino Ie- Gala.1. ſu Chriſto, qui dedit ſemetipſum pro peccatis noſtris, vt eximeret nos de præſenti ſeculo maligno. Et alio loco, Lex trãgreſſionis gratia poſita eſt, donec veniret ſe- Gala.3. men cui promiſſum eſt, diſpoſita per angelos in manu mediatoris. Mediator autem vnius non eſt, deus vero vnus eſt. Lex ergo aduerſus promiſſa dei? Abſit. Si enim data eſſet lex quæ poſſet viuificare, omnino ex lege eſſet iuſticia. Sed concluſit ſcriptura omnia ſub peccato, vt promiſſio ex fide Ieſu Chriſti daretur credentibus. Ad Epheſios etiam, Et vos cum eſſetis mortui delictis Ephe.2. & peccatis veſtris in quibus aliquando ambulaſtis ſecundum ſeculum mundi huius, ſecundum principem poteſtatis aëris, ſpiritus eius qui nunc operatur in filiis

G diffidentiæ, in quibus & nos omnes aliquando conuer-
ſati ſumus in deſyderiis carnis noſtræ, facientes volun-
tatem carnis, & affectionum, & eramus naturaliter filij
iræ ſicut & cæteri. Deus autem qui diues eſt in miſeri-
cordia propter multam dilectionem qua dilexit nos, &
cum eſſemus mortui peccatis, conuiuificauit nos Chri-
ſto, cuius gratia ſalui facti ſumus. Et paulopoſt, Gratia,
inquit, ſalui facti eſtis per fidem, & hoc nõ ex vobis, ſed
dei donum eſt. Non ex operibus, ne forte quis extolla-
tur: Ipſius enim ſumus figmẽtum, creati in Chriſto Ieſu
in operibus bonis, quę præparauit deus vt in illis ambu-
lemus. Et paulopoſt, Qui eratis, inquit, in illo tempore
ſine Chriſto, alienati à ſocietate Iſraël, & peregrini te-
ſtamentorum & promiſſionis, ſpem non habẽtes, & ſi-
ne deo in hoc mundo, nunc autem in Chriſto Ieſu, qui
aliquando eratis longè, facti autem eſtis prope in ſan-
guine Chriſti. Ipſe eſt enim pax noſtra qui fecit vtraque
vnum, & medium parietẽ maceriæ ſoluens inimicicias,
in carne ſua legem mandatorum decretis euacuans, vt
duos conderet in ſe vnum hominem nouum, faciẽs pa-
cem, & commutaret vtroſque in vno corpore deo, per
H crucem interficiens inimicicias in ſemetipſo. Et veniẽs
euangelizauit pacẽ vobis qui eratis longè, & pacem his
qui prope, quia per ipſum habemus acceſſum ambo in
Ephe. 4. vno ſpiritu ad patrem. Item alibi, Sicut veritas eſt in Ie-
ſu deponere vos ſecundum priorem conuerſationem
veterem hominem, eum qui corrumpitur ſecundum
concupiſcentias deceptionis. Renouamini autem ſpiri-
tu mentis veſtræ & induite nouum hominem, qui ſe-
cundum deum creatus eſt in iuſticia & ſanctitate verita
tis. Et alibi, Nolite contriſtare ſpiritum ſanctum dei, in
Coloſſ. 1. quo ſignati eſtis in diem redemptionis. Ad Coloſſen-
ſes etiam ita loquitur, Gratias agentes patri idoneos fa-
cienti nos in partem ſortis ſanctorum in lumine, qui e-
ripuit nos de poteſtate tenebrarum & tranſtulit nos in
regnum filij charitatis ſuæ, in quo habemus redemptio-
Coloſſ. 2. nem in remiſſione peccatorum. Et alio loco, Et eſtis, in-
quit, in illo repleti, qui eſt caput omnis principat⁹ & po
teſtatis: In quo etiam circuncisi eſtis circunciſione non
manufacta, in expoliatione corporis carnis, ſed in cir-
cunciſione Chriſti, conſepulti ei in baptiſmo, in quo &
conſurrexiſtis per fidem operationis dei, qui ſuſcitauit
illum à mortuis. Et vos cum eſſetis mortui delictis &
præputio carnis veſtrę, conuiuificauit cum illo donans
I nobis omnia delicta, delens quod aduerſus nos erat chi
rographum decreti, quod erat cõtrarium nobis, tollens
illud de medio, & affigens illud cruci, exuens ſe carnem
principatus & poteſtates exemplauit fiducialiter trium-
1. Time. 1. phans eos in ſemetipſo. Et ad Timotheum, Huma-
nus, inquit, ſermo & omni acceptione dignus, quia
Chriſtus Ieſus venit in mundum peccatores ſaluos fa-
cere, quorum primus ego ſum. Sed ideo miſericordiam
conſecutus ſum, vt in me oſtenderet primo Chriſtus Ie-
ſus omnem longanimitatem ad informationem eorũ,
1. Time. 2. qui credituri ſunt illi in vitã æternam. Item dicit, Vnus
enim deus vnus & mediator dei & hominum homo
Chriſtus Ieſus, qui dedit ſemetipſum redemptionẽ pro
2. Time. 1. omnibus. In ſecunda etiam ad eundem, Noli ergo, in-
quit, erubeſcere teſtimonium domini noſtri neque me
vinctum eius, ſed collabora Euangelio ſecundum vir-
tutem dei ſaluos nos facientis, & vocãtis vocatione ſua
ſancta, nõ ſecundum opera noſtra, ſed ſecundum pro-
poſitum ſuum & gratiam, quæ data eſt nobis in Chri-
ſto Ieſu ante ſecula æterna, manifeſtata autem nunc per
aduentum domini noſtri Ieſu Chriſti, euacuantis qui

dem mortem, illuminãtis autem vitam & incorruptio- K
nem per Euangelium. Ad Titum etiam, Expectantes, *Ad Tit. 2.*
inquit, illam beatam ſpem & manifeſtationem gloriæ
magni dei, & ſaluatoris noſtri domini noſtri Ieſu Chri
ſti, qui dedit ſemetipſum pro nobis, vt nos redimeret
ab omni iniquitate, & mũdaret ſibi nos populum abun-
dantẽ, æmulatorem bonorum operũ. Et alio loco, Cum *Ad Tit. 3.*
autẽ benignitas & humanitas illuxit ſaluatoris dei no-
ſtri, non ex operibus iuſticiæ, quæ nos fecimus, ſed ſecũ-
dum ſuam miſericordiam ſaluos nos fecit per lauacrũ
regenerationis & renouationis ſpiritus ſancti, quem di-
tiſſime effudit ſuper nos per Ieſum Chriſtũ ſaluatorẽ
noſtrũ, vt iuſtificati ipſius gratia hæredes efficiamur ſe-
cundum ſpem vitæ æternæ. Ad Hebræos quoque Epi-
ſtola, quanquam nonnullis incerta ſit, tamen quoniam
legi quoſdam huic noſtrę de baptiſmo paruulorum ſen
tentiæ contraria ſentientes, etiam ipſa quibuſdam opi-
nionibus ſuis teſtem adbibere voluiſſe, magiſque me
mouet authoritas Eccleſiarum Orientalium, quæ hanc
etiam in canonicis habent, quanta pro nobis teſtimo-
nia contineat aduertendum eſt. In ipſo eius exordio le-
gitur, Multis partibus & multis modis olim deus lo- *Hebræ. 1.*
cutus eſt patribus in Prophetis, poſtremo in his diebus L
locutus eſt nobis in filio ſuo, quem conſtituit hæredem
vniuerſorum, per quem fecit & ſecula. Qui cum ſit
ſplendor gloriæ & figura ſubſtantiæ eius, gerens quo-
que omnia verbo virtutis ſuæ purgatione peccatorum à
ſe facta, ſedet ad dexteram maieſtatis in excelſis. Et poſt
pauca, Si enim qui per angelos dictus eſt, ſermo factus *Hebræ. 2.*
eſt firmus, & omnis præuaricatio & inobedientia iu-
ſtam accepit mercedis retributionem, quo modo nos
effugiemus ſi tantam neglexerimus ſalutem? Et alio lo-
co, propterea ergo quia pueri communicauerũt ſangui- *Ibidem.*
ni & carni, & ipſe propemodum eorum participauit, vt
per mortem euacuaret eum, qui poteſtatẽ habebat mor
tis, id eſt, diabolum, & liberaret eos qui timore mortis
per totam vitam rei erant ſeruitutis. Et paulopoſt, Vn-
de debuit, inquit, ſecundum omnia fratribus ſimilis
eſſe, vt miſericors eſſet, & fidelis princeps ſacerdotum
eorum, quæ ſunt ad deum propiciandum pro delictis
populi. Et alibi, Teneamus, inquit, confeſſionem, non *Hebræ. 4.*
habemus enim ſacerdotem, qui non poſſit compati in-
firmitatibus noſtris: Etenim expertus eſt omnia ſecun- M
dum ſimilitudinem ſine peccato. Et alio loco, Intranſ- *Hebræ. 7.*
greſſibile, inquit, habet ſacerdotium, vnde & ſaluos po-
teſt perficere eos qui adueniunt, per ipſum ad deũ, ſem-
per viuens ad interpellandum pro ipſis. Talem enim
decebat habere nos principem ſacerdotum iuſtum ſine
malicia, incontaminatum, ſeparatum à peccatoribus, al
tiorem cœlis factum, non habentem quotidianam ne-
ceſſitatem ſicut principes ſacerdotum primum pro ſuis
peccatis ſacrificiũ offerre, de hinc pro populi, Hoc enim
ſemel fecit offerens ſe. Et alio loco, Non enim in ma- *Hebræ. 9.*
nu fabricata ſancta introiuit Chriſtus, quæ ſunt ſimilia
verorum, ſed in ipſum cœlum apparere ante faciem dei
pro nobis, non vt ſæpius offerat ſemetipſum, ſicut prin-
ceps ſacerdotũ intrat in ſancta, in anno ſemel cum ſan
guine alieno. Cæterũ oportebat eum ſæpius pati à mũ-
di conſtitutione, nunc autem ſemel in extremitate ſe-
culorum ad remiſſionem peccatorum per ſacrificium
ſuum manifeſtatus eſt. Et ſicut conſtitutum eſt homini-
bus ſemel tantũ mori, & poſt hoc iudicium, ſic & Chri-
ſtus ſemel oblatus eſt vt multorum peccata portaret, ſe-
cundo ſine peccatis apparebit eis, qui eum ſuſtinent ad
ſalutem. Apocalypſis etiam Ioannis has laudes Chriſto *Apoca. 5.*

A per canticum nouum teſtatur offerri, Dignus es accipere librum & aperire ſignacula eius, quoniam occiſus es & redemiſti nos deo in ſanguine tuo, de omni gēte & lingua & populo & natione. *Actor. 3.* Item in Actibus Apoſtolorum, *ἀρχηγόν.* inceptorem vitæ Petrus Apoſtolus dixit eſſe dominum Ieſum, increpās Iudæos quòd occidiſſent eum, ita loquens, Vos autem ſanctum & iuſtum onerastis & negaſtis, & poſtulaſtis hominē homicidam viuere & donari vobis, *Actor. 4.* Nam inceptorem vitæ occidiſtis. Et alio loco, Hic eſt lapis reprobatus à vobis ædificantibus, qui factus eſt in caput anguli. Non eſt enim aliud nomen ſub cœlo datum hominibus in quo oportet nos ſaluos fieri. *Acto. 10.* Et alibi, Deus patrum ſuſcitauit Ieſum, quem vos interfeciſtis ſuſpendentes in ligno. Hunc deus principem & ſaluatorem exaltauit gloria ſua, dare pœnitentiam Iſraël & remiſſionem peccatorum in illo. Item alio loco, *Ibidem.* Huic omnes Prophetæ teſtimonium perhibent, remiſſionem peccatorum accipere per manum illius omnem credentem in eum. Item in eodem libro Apoſtolus Paulus, *Acto. 13.* Notum ergo vobis ſit, inquit, viri fratres, quoniam per hunc vobis remiſſio peccatorum annunciatur ab omnibus, quibus non potuiſtis in lege Moyſi B iuſtificari, in hoc omnis credens iuſtificatur. Hoc tanto aggere teſtimoniorū, cuius aduerſus veritatem dei elatio non prematur? Et multa quidem alia reperiri poſſunt, ſed & finiendi huius operis cura non negligenter habenda eſt. De libris quoque veteris teſtamenti multas conteſtationes diuinorum eloquiorum adhibere in hanc ſententiam ſuperuacaneum putaui, quandoquidem illic quod occultatur ſub velamento velut terrenarum promiſſionum, hoc in noui teſtamenti prædicatione reuelatur. Et ipſe dominus librorum veterum vtilitatem breuiter demonſtrauit & definiuit, dicens, *Lucæ. 24.* Oportuiſſe impleri quæ de illo ſcripta eſſent in lege & Prophetis & Pſalmis, & hæc ipſa eſſe, quòd oportebat Chriſtum pati, & reſurgere à mortuis tertia die, & prædicari in nomine eius pœnitentiam & remiſſionē peccatorum per omnes gentes, incipientibus ab Hieroſolymis. Et Petrus dicit, quod pauloante commemoraui, *Acto. 10.* Huic omnes Prophetas teſtimonium perhibere, remiſſionem peccatorum accipere per manum eius omnem C credentem in eum. Veruntamen commodius eſt etiam ex ipſo vetere teſtamento teſtimonia pauca depromere, quæ vel ad ſupplementum, vel potius ad cumulum valere debebunt. *Pſal. 15.* Ipſe dominus per Prophetam in Pſalmo loquens ait, Sanctis qui ſunt in terra eius, mirificanit omnes voluntates meas in illis. Non merita eorum: *Roma. 5.* ſed, voluntates meas. Nam illorum quid, niſi quod ſequitur? Multiplicatæ ſunt infirmitates eorum ſupra id *Ibidem.* quòd infirmi erant. Ad hoc & lex ſubintrauit vt abundaret delictum. Sed quod adiungit, Poſtea accelerauerunt, multiplicatis infirmitatibus, hoc eſt, abundante *Pſal. 15.* delicto, alacrius medicum quæſierunt, vt vbi abundauit peccatum, ſuperabundaret gratia. Denique non congregabo, inquit, conuenticula eorum de ſanguinibus, quoniam multis ſacrificiorum ſanguinibus, cum primum in tabernaculum vel in templum congregarentur, conuincebantur potius peccatores, quàm mundabantur. Non ergo iam, inquit, de ſanguinibus congregabo cōuenticula eorum. Vnus enim ſanguis pro multis datus eſt, quo veraciter mundarentur. Denique ſequitur, Nec memor ero nominum illorum per labia mea tanquam innouatorum. Nam nomina eorum erāt prius filij carnis, filij ſeculi, filij iræ, filij diaboli, immundi, peccatores, impij, poſtea vero filij dei, homini nouo nomen nouum, canticum nouum cantanti nouum, per teſtamen- D tum nouum. Non ſunt ingrati homines gratiæ dei, puſilli cum magnis, à minore vſque ad maiorem. Totius *Pſal. 118.* Eccleſiæ vox eſt, Errraui ſicut ouis perdita: Omniū mem- *Eſaia. 53.* brorū Chriſti vox eſt, Omnes vt oues errauimus, & ipſe traditus eſt pro peccatis noſtris. Qui totus propheticæ locus apud Eſaiam quoque per Philippum ſibi expoſi- *Actor. 8.* to, ſpado ille Candacis reginæ in eum credidit. Vide quoties hoc ipſum commendet, & tanquam ſuperbis neſcio quibus, vel contentioſis identidem inculcet, Ho- *Eſaia. 53.* mo, inquit, in plaga, & qui ſciat ferre infirmitates, propter quod & auertit ſe facies eius, iniuriata eſt, nec magni æſtimata eſt. Hic infirmitates noſtras portat, & pro nobis in doloribus eſt, & nos exiſtimauimus illum in doloribus eſſe & in plaga & in pœna, ipſe autem vulneratus eſt propter peccata noſtra, infirmatus eſt propter iniquitates noſtras. Eruditio pacis noſtræ ſuper eū, in liuore eius ſanati ſumus: omnes vt oues errauimus, & dominus tradidit illum pro peccatis noſtris, & ipſe quoniam male tractatus eſt non aperuit os, vt ouis ad immolandum ductus eſt, & vt agnus ante eum qui tonderet fuit E ſine voce, ſic non aperuit os ſuum. In humilitate ſublatum eſt iudicium eius, generationem eius quis enarrabit? quoniam tolletur de terra vita eius, ab iniquitatibus populi mei ductus eſt ad mortē. Dabo ergo malos pro ſepultura eius, & diuites propter mortem eius, ob hoc quòd iniquitatem non fecerit, nec dolum in ore ſuo dominus vult purgare illum de plaga. Si dederitis vos ob delicta veſtra animam veſtram, videbitis ſemen longæ vitæ veſtræ, & vult dominus auferre à doloribus animam eius, oſtendere illi lucem, & figurare per ſenſum, iuſtificare iuſtum bene ſeruientem pluribus, & peccata illorum ipſe ſuſtinebit, propterea ipſe hereditabit quam *μερεῖ.* plures, & fortium partietur ſpolia, propter quod tradita eſt anima eius ad mortem, & inter iniquos æſtimatus eſt, & ipſe peccata multorum ſuſtinuit, & propter iniquitates eorū traditus eſt. Attende etiam illud eiuſdem Prophetæ, quod de ſe completum, lectoris etiam functus officio in ſynagoga ipſe recitauit, Spiritus do- *Eſaia. 61.* mini ſuper me, propter quod vnxit me, Euangelizare humilibus miſit me vt refrigerentur, qui in preſſura cordis ſunt, prædicare captiuis indulgentiam, & cæcis viſum. Omnes ergo agnoſcamus nec vllus exceptus ſit F eorum, qui volumus corpori eius adhærere per eum in ouile eius intrare ad vitam & ſalutem, quam ſuis promiſit perpetuam peruenire. Omnes, inquam, agnoſca- *1. Petri. 2.* mus eum, qui peccatum nō fecit, & peccata noſtra pertulit corpore ſuo ſuper lignum, vt à peccatis ſeparati cum iuſticia viuamus, cuius cicatricibus ſanati ſumus infirmi cum eſſemus tanquam pecora errantia.

Quæ cum ita ſint, neminem vnquam eorum qui ad *Colligit oēs egere morte Chriſti. Ca. XXVIII.* Chriſtum acceſſerunt per baptiſmum, ſana fides & ſana doctrina putauit exceptum à gratia remiſſionis peccatorum, nec eſſe poſſe alicui præter regnum eius, æternam ſalutem. Hæc enim parata eſt reuelari in tempore nouiſſimo, hoc eſt, in reſurrectione mortuorum pertinentium non ad mortem æternam, quæ ſecunda mors appellatur, ſed ad vitam æternam, quam promiſit non mendax deus ſanctis & fidelibus ſuis, cuius vitæ participes omnes non viuificabuntur niſi in Chriſto, ſicut in *1. Cor. 15.* Adam omnes moriuntur: Quemadmodū enim omnes omnino pertinentes ad generationē voluntatis carnis nō moriuntur, niſi in Adam in quo omnes peccauerūt, ſic ex his omnes omnino pertinentes ad regenerationē voluntatis ſpiritus, non viuificantur niſi in Chriſto,

G in quo omnes iuſtificantur, Quia ſicut per vnũ omnes
Roma.5. ad condemnationem,ſic per vnum omnes ad iuſtificatio-
tionẽ. Nec eſt vllus vlli medius locus vt poſſit eſſe niſi
cum diabolo,qui non eſt cum Chriſto. Hinc & ipſe do
minus volẽs auferre de cordibus male credentiũ iſtam
neſcio quam medietatem,quam conantur quidam par-
uulis non baptizatis tribuere, vt quaſi merito innocen-
tiæ ſint in vita æterna,ſed quia non ſunt baptizati,non
ſint cum Chriſto in regno eius,definitiuam protulit ad
Matth.12. hæc ora obſtruenda ſententiã,vbi ait,Qui mecum non
eſt,aduerſum me eſt. Conſtitue igitur quemlibet paruu-
lum,Si iam cum Chriſto eſt,vt quid baptizatur? Si autẽ,
quod habet veritas,ideo baptizatur vt ſit cum Chriſto,
profecto non baptizatus non eſt cum Chriſto. Et quia
nõ eſt cum Chriſto,aduerſus Chriſtum eſt:neque enim
eius tam manifeſtam debemus aut poſſumus infirma-
re,vel immutare ſententiã. Vnde igitur aduerſus Chri-
ſtum, niſi ex peccato, neque enim ex corpore & anima
quæ vtraque dei creatura eſt. Porrò ſi ex peccato, quod
in illa ætate niſi originale & antiquum, Vna eſt quip-
pe caro peccati,in qua omnes ad damnationem naſcũ-
tur, & vna eſt caro in ſimilitudine carnis peccati,per
H quam omnes à damnatione liberantur. Nec ita dictum
eſt omnes,velut quicunque naſcuntur in carne peccati,
iidem ipſi omnes mundari intelligãtur per carnem ſi-
2.Theſ.3. milem carni peccati, Non enim omnium eſt fides,ſed
omnes pertinentes ad generationem connubij carna-
lis, non naſcuntur niſi in carne peccati, & omnes per-
tinentes ad generationem connubij ſpiritalis,nõ mun-
dantur niſi per carnem ſimilem carni peccati, Hoc eſt,
illi per Adam ad condemnationem, iſti per Chriſtũ ad
iuſtificationem. Tanquã ſi dicamus,verbi gratia,vna eſt
obſtetrix in hac ciuitate,quæ omnes excipit, & vnus eſt
hic literarum magiſter, qui omnes docet, neque ibi in-
telligi poſſunt omnes, niſi qui naſcuntur,neque hic om
nes, niſi qui diſcunt: non tamẽ omnes qui naſcuntur li-
teras diſcũt,ſed cuius claret ingenium, quod & illic re-
cte dictũ eſt, omnes excipit, præter cuius manus nemo
naſcitur,& hic recte dictũ eſt,omnes docet,prçter cuius
magiſterium nemo diſcit. Conſideratis autẽ omnibus
diuinis teſtimoniis quæ commemoraui,ſiue ſingillatim
de vnoquoque diſputans, ſiue aceruatim multa conge-
ſtans,vel quæcunque ſimilia non commemoraui, nihil
I inuenitur niſi quod vniuerſa Eccleſia tenet,quæ aduer-
ſus omnes profanas nouitates vigilare debet, omnem
hominem ſeparari à deo, niſi qui per mediatorẽ Chri-
ſtum reconciliatur deo,nec ſeparari quenquam niſi pec
catis intercludentibus poſſe. Non ergo reconciliari niſi
peccatorum remiſſione per vnã gratiam miſericordiſ-
Gene.3. ſimi ſaluatoris, per vnam victimam veriſſimi ſacerdo-
tis:ac ſic omnes filios mulieris,quæ ſerpenti credidit, vt
libidine corrumperetur, non liberari à corpore mortis
huius,niſi per filium virginis,quæ angelo credidit vt ſi-
Lucæ.1. ne libidine fœtaretur. Bonum ergo coniugij non
Bonum coniugij quid. Ca.XXIX. eſt feruor concupiſcentiæ, ſed quidem licitus & hone-
ſtus illo feruore vtendi modus,propagandæ proli, non
explendæ libidini accõmodatus. Voluntas iſta non vo-
luptas illa nuptialis eſt. Quod igitur in membris corpo-
ris mortis huius inobedienter mouetur, totumque ani-
mum in ſe deiectum conatur attrahere, & neque cum
mens voluerit exurgit, neque cum mens voluerit con-
quieſcit,hoc eſt,malũ peccati,in quo naſcitur omnis ho
mo. Cum autem ab illicitis corruptionibus refrænatur,
& ad ſola generis humani ſupplementa ordinate pro-
paganda permittitur, hoc eſt,bonum cõiugij, per quod
ordinata ſocietate naſcitur homo,Sed nemo renaſcitur K
in Chriſti corpore,niſi prius naſcatur in peccati corpo-
re. Sicut autẽ bono vti male,malũ eſt:ſic malo bene vti,
bonũ eſt. Duo igitur hęc,bonum & malum,& alia duo,
vſus bonus & vſus malus ſibimet adiuncta quatuor dif-
ferentias faciunt. Bene vtitur bono, cõtinentiam dedi-
cans deo. Male vtitur bono,continentiã dedicans ido-
lo. Male vtitur malo,concupiſcentiã relaxãs adulterio.
Bene vtitur malo,concupiſcentiã reſtringens cõnubio.
Sicut ergo melius eſt bene vti bono,quàm bene vti ma-
lo,cum ſit vtrunque bonum, ita qui dat virginem ſuam 1.Cor.7.
nuptui, bene facit, & qui non dat, melius facit. De qua
quæſtione multo vberius & multo ſufficientius in duo-
bus libris,vno de bono coniugali, altero de ſancta vir-
ginitate, quantum dominus dedit pro mearum virium
exiguitate diſſerui. Non itaq; per nuptiarum bonum de-
fendant cõcupiſcentiæ malum,qui carnem & ſanguinẽ
præuaricatoris aduerſus carnẽ & ſanguinem redempto
ris extollunt:non erigantur in ſuperbiam erroris alieni,
de quorũ paruula ætate nobis dedit dominus humilita-
tis exemplum,ſolus ſine peccato natus eſt,quẽ ſine viri-
li complexu non concupiſcentia carnis,ſed obedientia Lucæ.1.
mẽtis virgo concepit. Sola noſtro vulneri medicinã pa L
rere potuit,quæ nõ ex peccati vulnere germen piæ pro-
lis emiſit. Iam nunc ſcrutemur diligentius quãtum Quid ſit naſci denuo.
adiuuat dominus,etiam ipſum Euangelij capitulum vbi
ait,Niſi quis renatus fuerit ex aqua & ſpiritu,non intra- Cap.XXX.
bit in regnum dei. Qua iſti ſententia niſi mouerentur, Ioan.3.
omnino paruulos nec baptizandos eſſe cenſerent. Sed
quia non ait,inquiunt,niſi quis renatus fuerit ex aqua &
ſpiritu,non habebit ſalutẽ vel vitam æternam: tantum-
modo autẽ dixit,non intrabit in regnũ dei:ad hoc par-
uuli baptizandi ſunt, vt ſint etiã cum Chriſto in regno
dei,vbi non erunt ſi baptizati nõ fuerint, quanuis & ſi-
ne baptiſmo ſi paruuli moriantur,ſalutem vitamq; æter-
nam habituri ſint,quoniam nullius peccati vinculo ob-
ſtricti ſunt. Hæc dicẽtes,primo nunquam explicant iſti,
quia per iuſticiam nullum peccatum habens,imago dei
ſeparatur à regno dei. Deinde videamus vtrũ dominus
Ieſus vnus & ſolus magiſter bonus in hac ipſa Euange-
lica lectione nõ ſignificauerit & oſtenderit, nõ niſi per
remiſſionẽ peccatorum fieri, vt ad regnũ dei perueniãt
baptizati,quanuis recte intelligentibus ſufficere debue-
rit,quod dictũ eſt,niſi quis natus fuerit denuo,nõ poteſt M
videre regnum dei. Et niſi quis renatus fuerit ex aqua &
ſpiritu,nõ poteſt introire in regnum dei. Cur enim na-
ſcatur denuo,niſi renouandus? vnde renouandus,niſi à
vetuſtate? qua vetuſtate, niſi in qua vetus homo noſter
ſimul crucifixus eſt cum illo,vt euacuetur corpus pecca-
ti? Aut vnde imago dei non intrat in regnũ dei,niſi im- Roma.6.
pedimento prohibente peccati? Veruntamen vt propo-
ſuimus,totam ipſam circunſtatiã Euangelicæ lectionis
ad rem de qua agitur pertinentẽ,intente quantum poſſu
mus diligenterq; videamus. Erat autem homo,inquit,ex Ioan.3.
phariſęis Nicodemus nomine,princeps Iudæorũ,hic ve
nit ad eũ nocte,& dixit ei,Rabbi ſcimus,quia à deo ve-
niſti magiſter,Nemo enim poteſt hæc ſigna facere quæ
tu facis,niſi fuerit deus cum eo. Reſpondit Ieſus & dixit
ei,Amen amẽ dico tibi. Niſi quis natus fuerit denuo,nõ
poteſt videre regnum dei. Dicit ad eum Nicodemus,
Quo modo poteſt homo naſci cum ſit ſenex? Nunquid
poteſt in vterum matris ſuæ iterũ introire & naſci? Re-
ſpondit Ieſus, Amen amen dico tibi, niſi quis renatus
fuerit ex aqua & ſpiritu ſancto,nõ poteſt introire in re-
gnum dei. Quod natũ eſt ex carne,caro eſt,& quod na-
tum

A tum ex ſpiritu,ſpiritus eſt. Non mireris quia dixi tibi,o-
portet vos naſci denuo. Spiritus vbi vult ſpirat,& vocẽ
eius audis,ſed neſcis vnde veniat aut quò vadat,Sic eſt
omnis qui natus eſt ex ſpiritu. Reſpondit Nicodemus,
& dixit ei, Quo modo poſſunt hæc fieri? Reſpondit Ie-
ſus & dixit ei, Tu es magiſter in Iſraël & hæc ignoras?
Amen amen dico tibi quia quod ſcimus loquimur, &
quod vidimus teſtamur, & teſtimonium noſtrum non
accipitis,Si terrena dixi vobis & nõ credidiſtis,quo mo
do ſi dixero vobis cœleſtia credetis? Nemo aſcendit in
cœlum niſi qui de cœlo deſcendit,filius hominis qui in
Nume.21. cœlo eſt. Et ſicut Moyſes exaltauit ſerpẽtem in deſerto,
ita exaltari oportet filium hominis,vt omnis qui credit
in eum nõ pereat,ſed habeat vitam æternam. Sic enim
dilexit deus mũdum vt filium ſuum vnigenitũ daret,vt
omnis qui credit in eum non pereat, ſed habeat vitam
æternam. Non enim miſit deus filium ſuũ in mundum
vt iudicet mundum,ſed vt ſaluetur mundus per ipſum.
Qui credit in eum,non iudicatur. Qui autẽ non credit
iam iudicatus eſt,quia nõ credit in nomine vnigeniti fi
B lij dei. Hoc eſt autẽ iudicium,quia lux venit in mundũ,
& dilexerũt homines magis tenebras,quàm lucẽ. Erant
enim eorũ mala opera. Omnis enim qui male agit odit
lucem,& non venit ad lucem,ne arguantur opera eius:
qui autem facit veritatẽ venit ad lucem, vt manifeſten-
tur eius opera, quia in deo ſunt facta. Hucuſq; eſt ad rẽ
de qua quærimus pertinens totus ſermo ille contextus,
Deus homo, deinceps in aliud narrator accedit. Cum ergo Ni-
Eccleſia, v- codemus quæ dicebantur nõ intelligeret,quæſiuit à do-
nus Chriſt. mino quo modo poſſent iſta fieri. Videamus quid do-
Ca.XXXI. minus ad hoc reſpondeat. Profecto enim ſi ad interro-
gata reſpõdere dignabitur quo modo poſſunt iſta fieri
hoc dicturus eſt,quo modo poſſit fieri regeneratio ſpi-
ritalis venientis hominis ex generatione carnali. Nota-
ta itaq; paululum eius imperitia, qui ſe cæteris de magi-
ſterio præferebat, & omnium talium incredulitate re-
prehenſa, quòd teſtimonium non acciperent veritatis,
addidit etiam ſe illis terrena dixiſſe nec eos credidiſſe,
quærens vel admirãs quo modo eſſent cœleſtia creditu
ri. Sequitur tamen & reſpondet,quòd alij credent,ſi illi
nõ credunt,ad illud quod interrogatus erat,quo modo
poſſunt iſta fieri? Nemo, inquit,aſcendit in cœlum, niſi
qui de cœlo deſcẽdit filius hominis qui eſt in cœlo. Sic,
C inquit,fiet generatio ſpiritalis, vt ſint cœleſtes homines
ex terrenis,quod adipiſci non poterunt niſi mẽbra mea
efficiantur,vt ipſe aſcendat qui deſcendit,quia nemo a-
ſcendit niſi qui deſcendit. Niſi ergo in vnitatem Chri-
ſti omnes mutandi leuandique concurrant,vt Chriſtus
qui deſcendit ipſe aſcendat,non aliud deputans corpus
Gene.2. ſuũ,id eſt Eccleſiam ſuam,quàm ſeipſum,quia de Chri-
Matth.10. ſto & Eccleſia verius intelligitur, Erunt duo in carne
vna,de qua re ipſe dixit, Itaq; iam non duo, ſed vna ca-
ro,aſcendere omnino non poterunt,quia nemo aſcen-
dit in cœlum,niſi qui de cœlo deſcendit filius hominis
qui eſt in cœlo. Quãuis enim in terra factus ſit filius ho
minis, diuinitatem tamen ſuam, qua in cœlo manens
deſcendit ad terram,non indignã cenſuit nomine filij
hominis, ſicut carnem ſuam dignatus eſt nomine filij
dei, ne quaſi duo Chriſti iſta accipiantur,vnus deus, &
alter homo,ſed vnus atq; idem deus & homo:deus,quia
in principio erat verbum, & deus erat verbum: homo,
Ioan.1. quia verbum caro factum eſt, & habitauit in nobis. Ac
per hoc per diſtantiam diuinitatis & infirmitatis filius
dei manebat in cœlo, filius hominis ambulabat in ter-
ra,per vnitatẽ vero perſonæ,qua vtraq; ſubſtantia vnus
Chriſtus eſt,& filius dei ambulabat in terra, & idem ip- D
ſe filius hominis manebat in cœlo. Fit ergo credibilior
fides ex incredibilioribus creditis. Si enim diuina ſub-
ſtantia longe diſtantior atq; incomparabili diuerſitate
ſublimior,potuit propter nos ita ſuſcipere humanã ſub-
ſtantiam,vt vna perſona fieret, ac ſic filius hominis qui
erat in terra per carnis infirmitatẽ,idem ipſe eſſet in cœ
lo per participatam carni diuinitatẽ,quanto credibilius
alij homines ſancti & fideles eius fiunt cũ homine Chri
ſto vnus Chriſtus, vt omnibus per eius hãc gratiam ſo-
cietatẽmque aſcendentibus, ipſe vnus Chriſtus aſcẽdat
in cœlum, qui de cœlo deſcendit. Sic & Apoſtolus ait, 1.Cor.12.
Sicut in vno corpore multa membra habemus, omnia
autem membra corporis cum ſint multa vnum eſt cor-
pus,ita & Chriſtus:non dixit,ita & Chriſti:id eſt corpus
Chriſti, vel membra Chriſti: ſed ita & Chriſtus: vnum
Chriſtum appellans caput & corpus. Magna eſt & Serpentis a-
mira dignatio,quę quoniam fieri non poteſt niſi per re- ſpectu egent
miſſionem peccatorum,ſequitur & dicit,Et ſicut Moy- & paruuli.
ſes exaltauit ſerpentem in deſerto, ita exaltari oportet Ca.XXXII.
filium hominis,vt omnis qui crediderit in eũ non per- Ioan.3.
eat, ſed habeat vitam æternam. Quid tunc in deſerto Nume.21.
factum ſit nouimus, ſerpentem morſibus multi morie- E
bantur, tunc populus peccata ſua cõfitens, per Moyſem
deprecatus eſt deum,vt hoc ab eis virus auferret,Ac ſic
Moyſes ex pręcepto domini exaltauit in deſerto ęneum
ſerpentem admonuitque populum, vt illum exaltatum
quiſquis à ſerpente morderetur attenderet: hoc facien-
tes ſanabantur continuo. Quid eſt exaltatus ſerpens niſi
mors Chriſti, eo ſignificãdi modo quo per efficientem
id quod efficitur ſignificatur? A ſerpente quippe mors
venit, qui peccatum quo mori mereretur homini per- Gene.3.
ſuaſit. Dominus autem in carnem ſuam non peccatum
tranſtulit tanquã venenum ſerpentis, ſed tamen tranſ-
tulit mortem vt eſſet in ſimilitudine carnis peccati pœ-
na ſine culpa,vnde in carne peccati,& culpa ſolueretur
& pœna. Sicut ergo tunc qui conſpiciebat exaltatum ſer
pentem & à veneno ſanabatur & à morte liberabatur,
ſic nunc qui conformatur ſimilitudini mortis Chriſti
per fidem baptiſmũmque eius, & à peccato per iuſtifi-
cationem, & à morte per reſurrectionem liberatur.
Hoc eſt enim quod ait, Vt omnis qui credit in eum nõ Ioan.3.
pereat, ſed habeat vitam æternam. Quid igitur opus F
eſt vt Chriſti morti per baptiſmum conformetur par-
uulus,ſi morſu ſerpentis non eſt omnino venenatus?

Deinde ſi quod conſequenter dicit, Deus ſic dile- Caput
xit mundum vt filium ſuũ vnigenitum daret, vt omnis XXXIII.
qui credit in eum non pereat,ſed habeat vitam æternã,
periturus erat paruulus, nec habiturus vitam æternam
ſi per ſacramentum baptiſmi non crederet vnigenitum
filium dei, dum interim ſic venit vt non iudicet mun-
dum,ſed vt ſaluatur mundus per ipſum,præſertim quia
ſequitur & dicit, Qui credit in eum non iudicatur, qui
autem non credit, iam iudicatus eſt, quia non credidit
in nomine vnigeniti filij dei. Vbi ergo paruulos poni-
mus baptizatos, niſi inter fideles? ſicut vniuerſæ vbique
Eccleſiæ clamat authoritas? ergo inter eos qui credide-
runt: hoc enim eis acquiritur per virtutem ſacramenti
& offerentium reſponſionem, Ac per hoc eos qui bapti
zati non ſunt,inter eos qui nõ crediderunt. Porrò ſi illi
qui baptizati ſunt non iudicantur,iſti quia carẽt baptiſ-
mo,iudicantur. Quod vero adiungit,Hoc eſt autem iu-
dicium,quia lux venit in mundum,& dilexerunt homi
nes tenebras magis quàm lucẽ,Vnde lux venit in mun
dum,niſi de ſuo dicit aduentu,ſine cuius aduẽtus ſacra-

G mento quo modo paruuli eſſe dicũtur in luce? Aut quo modo non & hoc in dilectione tenebrarum habent, qui quemadmodum ipſi non credunt, ſic nec baptizandos ſuos paruulos arbitrantur, quãdo eis mortem corporis timent? In deo autẽ dicit facta opera eius, qui venit ad lucem, quia intelligit iuſtificationem ſuã, non ad ſua merita, ſed ad dei gratiam pertinere. Deus eſt enim, inquit Apoſtolus, qui operatur in nobis & velle & operari pro bona voluntate. Hoc modo ergo fit omniũ ex carnali generatione ad Chriſtum venientium regeneratio ſpiritalis. Ipſe hoc aperuit, ipſe monſtrauit cum ab eo quæreretur, quo modo poſſent iſta fieri, nemini humanam argumentationem in hac cauſa liberã fecit, vt nõ alienentur paruuli à gratia remiſſionis peccatorum. Non aliter tranſitur ad Chriſtũ, nemo aliter poteſt deo reconciliari & ad deum venire niſi per Chriſtum.

Philip. 2.

Duplex de paruulis error. Caput XXXIIII.

Quid de ipſa forma ſacramenti loquar? vellem aliquis iſtorum qui contraria ſapiunt, mihi baptizandum paruulũ afferret. Quid in illo agit exorciſmus meus, ſi in familia diaboli non tenetur? Ipſe certe mihi fuerat reſponſurus pro eodem paruulo quem geſtaret, quia ille pro ſe reſpondere non poſſet, quo modo ergo dicturus
H erat eum renũciare diabolo cuius in eo nihil eſſet? Quo modo conuerti ad deũ, à quo non eſſet auerſus, credere inter cætera in remiſſionẽ peccatorum, quæ illi nulla tribueretur? Ego quidem ſi contra hæc eum ſentire exiſtimarem, nec ad ſacramẽta cum paruulo intrare permitterem, ipſe autẽ in hoc qua fronte ad homines, qua mẽte ad deũ ſe ferret ignoro, nec volo aliquid grauius dicere. Falſam igitur vel fallacem paruulis tradi baptiſmatis formam in qua ſonaret quod vtique agi videretur, & tamen nulla fieret remiſſio peccatorum, viderũt aliqui eorũ nihil execrabilius ac deteſtabilius dici poſſe atq; ſentiri. Proinde quod attinet ad baptiſmum paruulorum vt eis ſit neceſſarius, redemptionem etiam ipſis opus eſſe concedunt, ſicut cuiuſdam eorum libello breuiſſimo continetur: qui tamen ibi remiſſionem alicuius peccati apertius exprimere noluit. Sicut autem mihi ipſe literis intimaſti, fatentur iam vt dicis etiam in paruulis per baptiſmum remiſſionem fieri peccatorum. Nec mirum, nõ enim redemptio alio modo poſſet intelligi, Non tamen originaliter, inquiunt, ſed in vita iam propria poſteaquam nati ſunt, peccatum habere cœperunt.
I Quamobrem vides iam quantum diſtet inter eos cõtra quos in hoc opere diu iam multumq; diſſerui, quorum etiam vnius legi librũ ea continentem, quæ vt potui refutaui. Inter iſtos ergo vt dicere cœperam, qui omnino paruulos ab omni peccato & originali & proprio puros & liberos eſſe defendunt, & iſtos qui eos iam natos propria putant cõtraxiſſe peccata, à quibus eos credunt per baptiſmum oportere purgari, quantũ interſit vides. Proinde iſti poſteriores intuendo ſcripturas & authoritatẽ totius Eccleſiæ, & formam ipſius ſacramenti, bene viderũt per baptiſmũ in paruulis peccatorũ fieri remiſſionem, ſed vt originale eſſet quicquid illud in eis eſt, vel nolunt dicere, vel videre non poſſunt: illi autẽ priores in ipſa natura humana, quę ab omnibus vt conſideretur in promptu eſt, bene viderũt quòd facile fuit ætatem illam in ſua iam vita propria nihil peccati potuiſſe cõtrahere, ſed ne peccatum originale fateantur, nullum eſſe omnino peccatũ in paruulis dicunt. In his ergo quę ſingula vera dicũt, prius inter ſe ipſi cõſentiant, & conſequenter fiet vt à nobis nulla ex parte diſſentiant, Nam ſi paruulis baptizatis remiſſionẽ fieri peccatorũ concedant illi iſtis, paruulos autẽ, vt ipſa natura in tacitus infantibus clamat, ſuæ vitæ propriæ nullum adhuc cõtraxiſſe peccatum concedant iſti illis, concedant vtriq; nobis, nullum niſi originale reſtare, quod per baptiſmum ſoluatur in paruulis. K

In paruulis non eſſe peccatũ vitæ. Ca. XXXV.

An vero & hoc quæſituri, & de hoc diſputaturi, & tempus ad hoc impenſuri ſumus, vt probemus atq; doceamus quo modo per propriã voluntatẽ, ſine qua nullum vitæ propriæ poteſt eſſe peccatũ, nihil mali commiſerint infantes, qui propter hoc vocantur ab omnibus innocẽtes? Nonne tanta infirmitas animi & corporis, tãta rerum ignorantia, tam nulla omnino præcepti capacitas, nullus vel naturalis vel cõſcriptæ legis ſenſus aut motus, nullus in alterutram partem rationis vſus, hoc multo teſtatiore ſilentio, quàm ſermo noſter proclamat atque indicat? Valeat aliquid ad ſeipſam perſuadendam ipſa euidentia, nam nuſquã ſic non inuenio quid dicã, quàm vbi res de qua dicitur manifeſtior eſt, quàm omne quod dicitur. Vellem tamen quiſquis hoc ſapit diceret, quod peccatum viderit vel putarit infantis recẽtis ab vtero cui redimendo fatetur iam baptiſmum neceſſarium, quid mali in hac propria ſua vita per animum proprium corpúſve commiſerit. Si forte quòd plorat tædioq; eſt maioribus, mirum ſi hoc iniquitati, non infœlicitati potius deputandum eſt? An L
quòd ab ipſo fletu nulla ſua ratione, nulla cuiuſquã prohibitione compeſcitur? At hoc ignorantiæ eſt, in qua profundiſſima iacet, qua etiam matrem cum poſt exiguum tẽpus valuerit, percutit iratus, & ſæpe ipſas etiam mammas, quas dum eſurit, exugit. Hæc non modo feruntur, verumetiam diliguntur in paruulis, & hoc quo affectu niſi carnali, quo etiam riſus iocúſque delectat, acutorum quoq; hominum ipſa quaſi abſurditate conditus, qui ſi eo modo ſentiretur, vt dicitur, non iam illi tanquam faceti, ſed tanquã fatui riderentur? Ipſos quoque fatuos *† videmus, quos vulgo morionés vocãt, ad cordatorum delicias adhiberi, & in mancipiorum æſtimatione precioſiores eſſe cordatis, tantum valet carnalis affectus etiam minime fatuorum in delectatione alieni mali. Nam cum homini iocũda ſit aliena fatuitas, nec ipſe tamen talis eſſe voluiſſet, & ſi ſuum paruulum filium, à quo garriente talia pater lætus expectat & prouocat, talem præſciret futurum eſſe cum creuerit, nullo modo dubitaret miſerabilius lugendum eſſe quã mortuum. Sed dum ſpes ſubeſt incrementorũ, & ingenij lumen acceſſurũ creditur ætatis acceſſu, fit vt cõuicia par- M
uulorum etiã in parentes, non ſolum iniurioſa nõ ſint, verumetiam grata atq; iocunda ſint. Quod quidem prudentium nemo probauerit, vt à dictis vel factis huiuſmodi non tantum non prohibeantur, cũ prohiberi iam poſſunt, verum in hæc etiam concitentur ſtudio ridendi & vanitate maiorum. Nam plerunque illa ætas iam patrem matremq; agnoſcens, neutri eorum audet maledicere, niſi ab altero eorũ, aut ab vtroq; vel permiſſa vel iuſſa. Verum hæc eorum ſunt paruulorum, qui iam in verba prorumpũt, & animi ſui motus qualibuſcunq; linguæ ſignis promptitare iam poſſunt. Illam potius recentium natorum profundiſſimam ignorãtiam videamus, ex qua ad iſtam non permanſuram balbutientem fatuitatem, tanquam ad ſcientiam locutionémque tendentes, proficiendo venerunt.

† cirratos.

Vnde ignorãtia in animus homini. Caput XXXVI.

Illas, inquam, conſideremus tenebras mentis vtique rationalis, in quibus & deum prorſus ignorant, cuius ſacramẽtis etiam cum baptizantur obſiſtunt. In has quęro vnde & quãdo ſubmerſi ſint, itâne vero eas hic contraxerunt, & in hac vita ſua iam propria per nimiam neglig̃etiam obliti ſunt deum, prudentes vero & religioſi vixerunt vel in vteris matrum?

A matrũ? Dicant iſta qui auſi fuerint, audiãt qui voluerint,
credant qui potuerint. Ego autẽ puto, quòd omnes quo-
rũ meotes nõ obnubilat defendendæ ſuæ ſentẽtiæ per-
uicacia, hæc ſentire nõ poſſunt, An nullũ eſt ignorantię
Pſal.24. malũ, & ideo oec purgandũ? Et quid ait illa vox. Delicta
iuuentutis & ignorantiæ meæ ne memineris? Etſi enim
damnabiliora peccata ſunt, quæ ab ſcientibus cõmittun
tur, tamẽ ſi ignorantiæ peccata nulla eſſent, hoc non le-
geremus quod cõmemoraui, Delicta iuuentutis & igno
rantiæ meæ ne memineris. In illas igitur ignorãtiæ den
ſiſſimas teoebras, vbi anima infantis recentis ab vtero
vtiq; anima hominis, vtiq; anima rationalis, nõ ſolũ in-
docta, verũetiam indocilis iacet, quare, aut quãdo, aut
vnde cootruſa eſt ſi naturæ eſt homiois ſic incipere, &
nõ iam vicioſa eſt iſta natura? Cur oon talis creatus eſt
Adã? Cur ille capax præcepti & valẽs vxori & omoibus
Gene.2. animalibus nomina imponere? Nã & de illa dixit, Hæc
vocabitur mulier: & quodcunq; vocauit Adã animã vi
uã, hoc eſt nomẽ eius. Iſte autem neſciẽs vbi ſit, quid ſit,
à quo creatus, à quibus genitus ſit, iã reus delicti, necdũ
capax præcepti, tã profunda ignorãtię caligine inuolu-
tus & preſſus, vt neq; tanquã de ſomno excitari poſſit vt
B hæc ſaltem demõſtrata cogooſcat, ſed expectetur tẽpus
quo hanc neſcio quã velut ebrietatem, non per vnã oo
ctẽ, ſicut quælibet grauiſſima ſolet, ſed per aliquot men
ſes atq; aonos paulatim digerat, quod donec fiat tã mul
ta, quæ in maioribus punimus, toleramus in paruulis, vt
numerari omnino nõ poſſint, hoc tam magnũ ignoran
tiæ atq; infirmitatis malũ, ſi in hac vita iam nati paruuli
contraxerũt, vbi, quando, quo modo magna aliqua im-
pietate commiſſa repente tantis tenebris inuoluti ſunt?
Quur Chriſtus infans natus eſt ſecus atque Adã. Cap. XXXVII. Dicet aliquis, Si hæc natura pura nõ eſt, ſed vicioſa
primordia, quia talis nõ eſt creatus Adam, cur Chriſtus
longe excellẽtior & certe ſine vllo peccato natus ex vir-
gine, in hac tamen infirmitate atq; ætate procreatus ap-
paruit? Huic propoſitioni reſpõdemus. Adam propter-
ea non talem creatum, quia nullius parentis pręcedente
peccato eſt creatus in carne peccati, Nos ideo tales, quia
illius præcedente peccato, oati ſumus in carne peccati.
Chriſtus ideo tãlis, quia vt de peccato cõdemnaret pec-
Roma.8. catũ, natus eſt in ſimilitudine carnis peccati. Non enim
hic agitur de Adam quod pertinet ad corporis quanti-
tatẽ, quia non paruulus factus eſt, ſed perfecta mole mẽ-
C brorum. Poteſt enim dici etiã pecora ſic creata, nec ta-
men eorũ peccato factum eſſe, vt ex eis pulli paruuli na-
ſcerentur, quod quale ſit nunc nõ quærimus, ſed agitur
de illius mentis quadam valentia vſuque raiioois, quo
præceptum dei legemq; mandati & docilis Adam cape
ret, & facile poſſet cuſtodire ſi vellet. Nuoc autẽ homo
ſic naſcitur vt omnino non poſſit propter horrendam
ignorantiam atq; infirmitatẽ, non carnis ſed mentis, cũ
omoes fateamur in paruulo nõ alterius ſed eiuſdẽ ſub-
ſtantiæ cuius in primo homine fuit, hoc eſt, rationalem
animã degere, quanquã etiam ipſa taota carnis infirmi-
tas, neſcio quid, quantũ arbitror, pœnale demõſtrat. Mo
uet eoim ſi primi illi homines nõ peccaſſent, vtrũ tales
eſſent filios habituri, qui nec lingua nec manibus nec pe
dibus vterentur. Nam propter vteri capacitatẽ fortaiſe
neceſſe fuerit paruulos oaſci, quãuis cum exigua ſit pars
corporis coſta, non tamen propter hoc deus paruulam
viro coniugem fecit, quam ædificauit in mulierem, vn-
de & eius filios poterat omnipotentia creatoris mox e-
Ignorantia infãtu. Ca. XXXVIII. ditos grandes protious facere. Sed vt hoc omit-
tam, poterat certe quod multis eriam pecoribus præſti-
tit, quorum pulli quaouis ſint paruuli neque acceden-
tibus corporis incrementis etiam mẽte proficiant, quo- D
niam rationalem animã non habent, tamen etiam mi-
nutiſſimi & currunt & matres agnoſcunt, nec ſugendis
vberibus cura & ope admouentur aliena, ſed ea ipſi in
maternis corporibus loco abdito poſita mirabili facili-
tate nouerũt. Contrà homini nato nec ad inceſſum pe-
des idonei, nec manus ſaltẽ ad ſcalpendũ habiles, & ni-
ſi opere nutrientis admotis labris papillæ vberis inge-
rantur, oec vbi ſint ſeotiunt, & iuxta ſe iacẽtibus mam-
mis magis poſſint eſurientes flere, quàm ſugere. Proin-
de infirmitati mentis congruit hæc omnino infirmitas
corporis, nec fuiſſet caro Chriſti in ſimilitudine carnis *Roma.8.*
peccati, niſi caro eſſet iſta peccati, cuius pondere ratio- *Sapien.9.*
oalis anima ſic grauatur ſiue & ipſa ex parentibus tracta
ſit, ſiue ibidem creata, ſiue deſuper inſpirata, quod nunc
quærere differo. Io paruulis certe gratia dei per ba- *Quo modo euacuẽt peccatũ per baptiſmum in paruulis, ſimiliter & ĩ adultis, & qd inde cõſequãtur vtilitatis. Cap. XXXIX.*
ptiſmum eius, qui venit in ſimilitudine carnis peccati,
id agitur vt euacuetur caro peccati. Euacuatur autẽ non
vt in ipſa viuente carne cõcupiſcentia conſperſa & in-
nata repeote abſumatur & non ſit, ſed ne obſit mortuo,
quæ inerat nato. Nam ſi poſt baptiſmum vixerit, atq; ad
ætatem capacẽ præcepti peruenire potuerit, ibi habet cũ
qua pugnet eamq; adiuuãte deo ſuperet, ſi non inuacuũ
gratiam eius ſuſceperit, ſi reprobatus eſſe noluerit. Nam
nec grandibus hoc præſtatur in baptiſmo, niſi forte mi-
raculo ioeffabili omoipotentiſſimi creatoris, vt lex pec
cati quæ ineſt in membris repugnans legi mentis peni- *Roma.7.*
tus extinguatur & nõ ſit, ſed vt quicquid mali ab homi- E
ne factum, dictum, cogitatũ eſt, cum eidem cõcupiſcen-
tiæ ſubiecta mente ſeruiret, totum aboleatur ac velut fa
ctũ non fuerit habeatur. Ipſa vero ſoluto reatus vinculo
quo illam diabolus animam retinebat, & interclusione
deſtructa, quę homioẽ à ſuo creatore ſeparabat, maneat
in certamine, quo corpus noſtrũ caſtigamus & ſeruituti
ſubiicimus, vel ad vſus licitos & neceſſarios relaxanda,
vel cõtinentia cohibenda. Sed quoniam diuino ſpiritu *1.Cor.9.*
qui multo melius quàm nos omnia generis humani oo
uit, vel pręterita vel præſentia, vel futura, talis vita huma
na præcognita atq; prædicta eſt, vt nõ iuſtificetur in cõ- *Pſal.142.*
ſpectu dei omnis viuens, fit vt per ignorantiã vel iofir-
mitatẽ non exertis aduerſus eã totis viribus voluntatis,
eidem ad illicita etiã nonnulla cedamus, tãto magis &
crebrius quanto deteriores, tanto minus & rarius quãto
meliores ſumus. Sed quoniam de hac quæſtione in qua F
quæritur, vtrũ poſſit vel vtrum ſit, fuerit futurúsve ſit ho
mo ſine peccato in hac vita excepto illo qui dixit, Ecce
venit prioceps mundi & in me nihil inueniet: aliquãto
diligentius differẽdum eſt, iſte ſit huius voluminis mo-
dus vt illud ab alio quæramus exordio.

Libri primi finis.

DIVI AVRELII AVGVSTINI Hipponeoſis Epiſcopi, de peccatorum meritis & remiſſione, & de baptiſmo paruulorum, ad Marcellinũ, Liber Secundus.

DE BAPTISMO paruulorum *Caput.I.*
Marcellioe chariſſime, quod non
ſolum eis ad regnũ dei, verumetiã
ad ſalutem vitamq; æternam adipi-
ſcendam detur, quã ſine dei regno,
& ſine Chriſti ſaluatoris ſocietate,
in quam nos ſanguine redemit, ha-

G bere nullus poteſt, priore libro ſatis, vt arbitror, diſpu-
tauimus,Io hoc autem viuáſne aliquis in hoc ſeculo,vel
vixerit, victurúſve ſit ſine vllo omnioo peccato,excep-
1.Timo.2. to vno mediatore dei & hominū homine Chriſto Ie-
ſu,qui dedit ſemetipſum redemptionem pro omnibus,
quanta ipſe donat diligentia vel facultate,differendum
enodaodumq; ſuſcepi, cui diſputationi ſi ſe ideotidem
aliqua neceſſitate vel opportunitate inſeruerit quæſtio
de baptiſmo vel peccato paruulorum, mirandum non
erit, nec defugiendū vt eis locis ad omnia,quæ reſpon-
ſionem oostrató flagitāt, ſicut valemus reſpondeamus.
Libero arbitrio quidā nimiū tribuunt. Cap.II. Huius autem quæſtionis ſolutio de hominis vita ſi-
ne vlla ſubreptione vel præoccupatione peccati,propter
quotidianas etiā noſtras orationes maxime neceſſaria
eſt.Sunt enim quidam tantū præſumentes de libero hu
manæ voluotatis arbitrio,vt ad oon peccandū nec ad-
iuuandos oos diuinitus opinentur,ſemel ipſi oaturę oo
ſtræ conceſſo liberæ voluntatis arbitrio. Vnde fit conſe
quens, vt nec orare debeamus ne intremus in tentatio-
nē, hoc eſt,ne teotatione vincamur,vel cū fallit & præ-
occupat oeſcientes,vel cum premit atq; vrget infirmos.
Quàm ſit autem noxium & ſaluti noſtræ, quæ io Chri-
H ſto eſt pernicioſum atq; cootrarium,ipſiq; religiooi qua
imbuti ſumus, & pietati qua deum colimus,quā vehe-
meoter aduerſum, vt pro adipiſcendo beneficio deum
Matth.6. nō rogemus,atq; io ipſa oratione dominica,ne nos in-
feras in tentationem,fruſtra poſitum exiſtimemus, ver-
Nemo peccat niſi volēs. Ca.III. bis explicare oon poſſumus. Acute autē ſibi viden-
tur dicere, quaſi noſtrum hoc vllus ignoret,quòd ſi oo
lumus nō peccamus, nec præciperet deus homini quod
eſſet humaoæ impoſſibile voluntati.Sed hoc nō videot
quòd ad ooonulla ſuperaoda vel quæ male cupiuntur,
vel quæ male metuuotur,magnis aliquaodo & totis vi-
ribus opus eſt voluntatis, quas nos oon perfecte in om-
nibus adhibituros præuidit, qui per Prophetā veridice
Pſal.142. dici voluit, Non iuſtificabitur in coospectu tuo omnis
viuēs. Tales itaq; nos dominus futuros præuidens,quæ-
dam ſalubria remedia contra reatum & vincula pecca-
torum etiam poſt baptiſmum dare ac valere dignatus
Luca.6. eſt,opera ſcilicet miſericordiæ,cum ait,Dimittite & di-
mittetur vobis : date & dabitur vobis. Quis eoim cum
aliqua ſpe adipiſcēdæ ſalutis æternæ de hac vita migra-
ret,manente illa ſenteotia,quòd quicunque totam legē
I ſeruauerit,offendat autē io voo,factus eſt omoium reus,
Iacobi.2. niſi poſt paululum loqueretur, * Sic loquimini,& ſic fa-
* al. ſequetur. cite tanquam per legem libertatis incipientes iudicari?
Iudicium enim ſine miſericordia,illi qui ooo facit mi-
ſericordiam. Superexaltat autem miſericordia iudicio.
Peccati ſemē quatenus in nobis. Cap.IIII. Concupiſcentia igitur taoquā lex peccati,manēs in
membris corporis mortis huius, cum paruulus naſcitur,
in paruulis baptizatis à reatu ſoluitur,ad agonem relin-
quitur, aote agonē mortuos oulla dānatione perſequi-
tur. Paruulos nō baptizatos reos innectit,& tanquā iræ
filios etiam ſi paruuli moriantur ad condemnationem
trahit. In grandibus autem baptizatis,in quibus iam ra-
tione vteotibus quicquid eidem coocupiſcentiæ meos
ad peccandum conſeotit,propriæ voluntatis eſt,deletis
peccatis omnibus,ſoluto etiā reatu, quo vinctos origi-
naliter detinebat,ad agonem interim manet,oō ſibi ad
illicita cōſentiētibus nihil omnino nocitura,donec ab-
ſorbeatur mors io victoria,& pace perfecta nihil quod
vincatur exiſtat. Conſentientes autē ſibi ad illicita reos
tenet,& niſi per medicinam pœnitentiæ & opera miſe-
ricordiæ per cœleſtem ſacerdotē pro nobis ioterpellan
tem ſanētur, ad ſecundam mortē damnationemq; per-
ducit. Propter hoc & dominus orare nos docens,inter K
cætera monuit vt dicam*, Dimitte oobis debita noſtra Matth.6.
ſicut & oos dimittimus debitoribus noſtris, & ne nos
ioferas in tētationē,ſed libera nos à malo. Manet enim
malū in caroe oostra, nō natura io qua diuioitus creat*
eſt homo,ſed vicio quò volūtate prolapſus eſt, vbi amiſ
ſis viribus,oō ea,qua vulneratus eſt,voluntatis facilitate
ſanatur. De hoc malo dicit Apoſtolus, Scio quooiā non Roma.7.
habitat in carne mea bonū. Cui malo nos noo obedire
præcipit cū dicit, Nō ergo regnet peccatū in veſtro mor Roma.6.
tali corpore ad obediēdū deſiderus eius. Si ergo his deſi
deriis coocupiſcentiæ carnis illicita voluntatis inclina-
tione cōſenſerimus, ad hoc ſanandū dicimus, Dimitte Matth.6.
nobis debita oostra : adhibētes remediū ex opere miſe-
ricordiæ, in eo quod addim*, Sicut & oos dimittimus
debitoribus ooſtris. Vt autē non ei cōſentiamus,depre-
camur adiutoriū dicentes, Et ne nos inferas in tentatio-
nē: vel ſicut nōnulli codices habēt,oe oos ioducas in tē-
tationē. Non quod ipſe deus tali tentatione aliquē ten-
tet, nam deus iotentator malorum eſt. Ipſe enim nemi- Iacobi.2.
oē tentat,ſed vt ſi forte tentari cœperimus à cōcupiſceo
tia noſtra,adiutorio eius non deſeramur,vt in eo poſſi-
mus vincere, oe abſtrahamur illecti : Deinde addimus L
quod perficietur io fine,cū abſorbebitur mortale à vita,
Sed libera nos à malo. Tunc enim oulla erit talis cōcu-
piſceotia cū qua certare,& cui non cōſentire iubeamur.
Sic ergo totū hoc io tribus beneficiis poſitū breuiter pe
ti poteſt, Ignoſce nobis ea in quibus ſumus abſtracti à
coocupiſcentia,adiuua ne abſtrahamur à concupiſceo-
tia,aufer à nobis concupiſcentiam. Ad peccandum Volūtas bona minime get ope dei. Caput.V.
namq; nō adiuuamur à deo,iuſta autē agere vel iuſticiæ
præceptū omoi ex parte implere nō poſſumus,niſi adiu-
uemur à deo. Sicut enim corporis oculus nō adiuuatur
à luce,vt ab eadē luce clauſus auerſuſve diſcedat,vt autē
videat adiuuatur ab ea, oeq; hoc omoino oiſi illa adiu-
uerit,poteſt: ita deus qui lux eſt hominis interioris adiu-
uat noſtræ mētis obtutū, vt oon ſecuodū ooſtrā,ſed ſe-
cundū ei* iuſticiā boni aliquid operemur. Si autē ab illo
auertimur, ooſtrū eſt,& tunc ſecundum carnē ſapimus,
tunc cōcupiſcentiæ carnis ad illicita cōſentimus. Con-
uerſos ergo deus adiuuat,auerſos deſerit. Sed etiā vt cō-
uertamur, ipſe adiuuat, quod certe oculis corporis lux iſta
nō præſtat. Cum ergo oobis iubet dicēs, Conuertimioi Zachar.1.
ad me & ego conuertar ad vos: oosq; illi dicimus, Coo- M
uerte nos deus ſanitatū noſtrarū,& deus virtutū cōuer- Pſal.79.
te nos: quid aliud dicimus,quā da quod iubes? Cū iubet
dicendo, Intelligite ergo qui inſipiētes eſtis in populo:
& nos illi dicimus, Da mihi intellectum vt diſcam mā- Pſal.93.
data tua: quid aliud dicimus,quā da quod iubes? Cū iu- Pſal.118.
bet dicendo, Poſt concupiſcentias tuas non eas,nóſque Eccli.18.
dicimus, Scimus quia oemo poteſt eſſe contioeos niſi Sapien.8.
deus det: quid aliud dicimus, quàm da quod iubes? Cū
iubet dicēdo, Facite iuſticiā: ooſque dicimus, Doce me
iuſtificatiooes tuas: quid aliud dicimus quàm da quod Pſal.118.
iubes? Itèmque dicit, Beati qui eſuriunt & ſitiūt iuſticiā, Matth.5.
quoniam ipſi ſaturabuotur. A quo debemus petere cibū
potúmque iuſticiæ,niſi ab illo qui eſuriētibus eam & ſi-
tientibus promittit eius ſaturitatem? Repellamus itaque
ab auribus & mentibus noſtris eos qui dicunt accepto
ſemel liberæ voluntatis arbitrio, nec orare nos debe-
re, vt deus nos adiuuet ne peccemus. Talibus enim te- Luca.18.
nebris nec phariſæus ille cæcabatur, qui quamuis in hoc
erraret, quod ſibi addēdum ad iuſticiam nihil putabat,
ſeque arbitrabatur,eius plenitudine ſaturatum, deo ta-
men gratias agebat, quòd oō eſſet ſicut cæteri homines,
iniuſti,

A iniuſti,raptores,adulteri , ſicut ille publicanus , ꝙ bis in
ſabbato ieiunaret,quòd omnium quæ poſsidebat deci-
mas daret,nihil ſibi addi ad iuſticiam iam petebat : ſed
tamen ex iis quæ habebat gratias deo agendo,ab illo ſe
accepiſſe omnia fatebatur , & tamen improbatus eſt, &
quia veluti ſaturatus nihil de alimentis iuſticiæ iam ro-
gabat accipere,& quòd eã publicano eſurienti ac ſitien-
ti ſe velut inſultans præferre geſtiebat . Quid ergo illis
fiet,qui & ſi fateantur ſe non habere, vel non plenã ha-
bere iuſticiam,tamen à ſemetipſis habẽdam , non à ſuo
creatore vbi horreum eius & fons eius eſt,deprecãdam
eſſe præſumunt ? Nec ideo tamen de hac re ſolis votis
agendũ eſt,vt nõ ſubinferatur ad bene viuẽdum, etiam
al. ſubin- noſtrę † efficacia voluntatis. Adiutor enim noſter deus
ferat̃ anim- dicitur. Nec adiuuari poteſt, niſi qui aliquid ſponte co-
tendo etiã natur,quia non ſicut in lapidibus inſenſatis,aut ſicut in
noſtra &c. eis in quorum natura rationem voluntatemq́; non cõ-
didit,ſalutem noſtrã deus operatur in nobis . Cur autẽ
illum adiuuet,illum non adiuuet : illum tantum , illum
autem non tantum : iſtum illo,illum iſto modo , penes
B ipſum eſt , & æquitatis tam ſecretæ ratio & excellentia
Homo põt poteſtatis. Nam qui dicunt eſſe poſſe in hac vita ho-
abſque pec- minem ſine peccato,non eſt eis cõtinuo incauta teme-
cato viuere ritate obſiſtendum . Si enim eſſe poſſe negauerimus,&
ope diuina. hominis libero arbitrio,qui hoc volendo appetit,& dei
Cap.VI. virtuti vel miſericordiæ,qui hoc adiuuando efficit, de-
rogabimus . Sed alia quæſtio eſt,vtrum eſſe poſsit : alia
vtrum ſit:alia ſi non eſt cum poſsit eſſe,cur non ſit: alia
vtrum qui omnino nunquam vllum peccatum habue-
rit,non ſolum quiſquã ſit,verũetiam poterit aliquando
eſſe vel poſsit . In hac quadripartita propoſitione quæ-
ſtionum ſi à me quæratur, vtrũ homo ſine peccato poſ-
ſit eſſe in hac vita,confitebor poſſe per dei gratiam & li
berum eius arbitriũ: ipſum quoque liberum arbitrium
ad dei gratiam,hoc eſt,ad dei dona pertinere non am-
bigens,nec tantum vt ſit, verumetiam vt bonum ſit : id
eſt,ad facienda mandata domini conuertatur,atque ita
dei gratia non ſolum oſtendat quid faciendum ſit , ſed
1.Cor.4. adiuuet etiã vt poſsit fieri quod oſtenderit. Quid enim
Hiere.10. habemus quod non accepimus? Vnde & Hieremias di
cit,Scio domine,quia non eſt in homine vita eius, nec
viri eſt vt ambulet & dirigat greſſus ſuos. Hinc & ĩ Pſal
Pſal.18. mis,cum quidam dixiſſet deo , Tu præcepiſti mandata
C tua cuſtodiri nimis:continuo non de ſe præſumpſit,ſed
optauit vt faceret. Vtinã,inquit, dirigantur viæ meæ ad
cuſtodiendas iuſtificationes tuas,tunc non confundar,
dum inſpicio in omnia mãdata tua . Quis autem optat
quod in poteſtate ſic habet, vt ad faciẽdum nullo indi-
geat adiumento? A quo autem id optet, quia non à for-
tuna,vel à fato,vel à quolibet alio pręter deum,in con-
ſequentibus ſatis oſtendens , Itinera mea,inquit, dirige
ſecũdum verbum tuum , & non dominetur mihi om-
nis iniquitas. Ab huius execrandæ dominationis ſerui-
tute liberantur, quibus dominus Ieſus eum recipiẽtibus
Ioan.1. dedit poteſtatem filios dei fieri . Ab iſta horrenda do-
Ioan.8. minatione liberãdi fuerant quibus dicit,Si vos filius li-
berauerit , tunc vere liberi eritis . His atque huiuſmodi
aliis innumerabilibus teſtimoniis dubitare nõ poſſum,
nec deũ aliquid impoſsibile homini pręcepiſſe,nec deo
ad opitulandum & adiuuandũ,quo fiat quod iubet im-
poſsibile aliquid eſſe,ac per hoc poteſt homo ſi velit,eſ-
A baptiſ- ſe ſine peccato,adiutus à deo. Si autem quod ſecun-
mo initium do loco poſueram, quæratur vtrum ſit, eſſe non credo.
renouatiõis Magis enim credo ſcripturæ dicenti , Ne intres in iu-
Cap.VII. dicium cum ſeruo tuo , quoniam non iuſtificabitur in

conſpectu tuo omnis viuens. Et ideo miſericordia dei *Pſal.142.*
opus eſt,quæ ſuperexaltat iudicio , quæ illi non erit qui D
non facit miſericordiam. Et quòd Propheta cum dice- *Iaco.2.*
ret,Dixi pronũciabo aduerſus me delictum meum do- *Pſal.31.*
mino,& tu dimiſiſti impietatem cordis mei : continuo
ſubiũxit, Pro hac orabit ad te omnis ſanctus in tempo-
re opportuno. Nõ ergo omnis peccator, ſed omnis ſan
ctus:vox enim ſanctorum eſt,Si dixerimus quia pecca- *1.Ioan.1.*
tum nõ habemus,nosipſos ſeducimus, & veritas in no-
bis non eſt. Vnde in eiuſdem Apoſtoli Apocalypſi, illa
cẽtum quadraginta & quatuor milia ſanctorum qui ſe *Apoc.14.*
cum mulieribus non coinquinauerunt , virgines enim
permanſerunt , & non eſt inuẽtum in ore eorum men-
dacium,quia irreprehenſibiles ſunt: profecto ideo irre-
prehẽſibiles ſunt, quia ſeipſos veraciter reprehẽderunt.
Et ideo nõ eſt inuentum in ore eorum mẽdacium,quia
ſi dicerent ſe peccatum non habere,ſeipſos deciperent, *Prouer.18.*
& veritas in eis non eſſet, & vtiq; mendacium eſſet vbi
veritas non eſſet , quoniã iuſtus cum in ſermonis exor-
dio accuſator ſui eſt,non vtique mẽtitur, Ac per hoc in
eo quod ſcriptum eſt,Qui natus eſt ex deo non peccat, *1.Ioan.3.*
& non poteſt peccare,quia ſemẽ eius in ipſo manet : & E
ſi quid aliud eo modo dictum eſt, multum fallũtur mi-
nus conſiderando ſcripturas . Non enim aduertunt eo
quoſq; fieri filios dei,quo eſſe incipiunt in nouitate ſpi-
ritus,& renouari in interiorẽ hominem ſecũdum ima-
ginem eius qui creauit eos: Nõ enim ex qua hora quiſq;
baptizatur omnis vetus infirmitas eius abſumitur , ſed
renouatio incipit à remiſsione omniũ peccatorum . Et
inquãtum quiſque ſpiritalia ſapit, qui iam ſapit , intan-
tum renouatur . Cætera vero in ſpe facta ſunt , donec
etiam in re fiãt vſque ad ipſius corporis renouationem
in meliorem ſtatum immortalitatis & incorruptionis,
qua induemur in reſurrectione mortuorum . Nã & ip-
ſam dominus regenerationem vocat , nõ vtique talem
qualis fit per baptiſmum , ſed in qua etiam in corpore
perficietur quod nũc ſpiritu inchoatur. In regeneratio- *Matth. 19.*
ne,inquit,cum ſederit filius hominis in ſede maieſtatis
ſuæ , ſedebitis & vos ſuper duodecim ſedes iudicantes
duodecim tribus Iſrael. Nam in baptiſmo quamuis tota
& plena fiat remiſsio peccatorum,tamẽ ſi continuo to-
ta & plena etiam hominis in æternam nouitatem mu-
tatio fieret,non dico & in corpore, quod certẽ manife F
ſtum eſt adhuc in veterẽ corruptionem atque in mor-
tem tendere , in fine poſtea renouandum quando vere
tota nouitas erit : ſed excepto corpore,ſi in ipſo animo
qui eſt homo,interior,perfecta in baptiſmo nouitas fie-
ret, non diceret Apoſtolus, Et ſi exterior homo noſter *2.Cor.4.*
corrumpitur,ſed interior renouatur de die in diẽ. Pro-
fecto enim qui de die in diẽ adhuc renouatur , nõdum
totus eſt renouatus : & inquãtum nondum eſt renoua-
tus,intantũ adhuc in vetuſtate eſt. Proĩde ex hoc quod
adhuc in vetuſtate ſunt , quamuis iam baptizati , ex hoc
etiam adhuc ſunt filij ſeculi. Ex hoc autem quòd in no-
uitate ſunt,hoc eſt,ex plena & perfecta remiſsione pec-
catorum, & quantũcunque illud eſt quod ſpiritaliter ſa
piunt,eiq; congruos mores agunt,filij dei ſunt , Intrin-
ſecus enim exuimus veterem hominẽ & induimus no-
uum: quoniam ibi deponimus mẽdacium & loquimur
veritatem , & cætera quibus Apoſtolus explicat quid ſit
exui veterem hominem , & indui nouum qui ſecũdum
deũ creatus eſt in iuſticia & ſanctitate veritatis . Et hoc *Ephe.4.*
vt faciãt,iam baptizatos fideleſq; adhortatur, quod ad-
huc monendi non eſſent ſi hoc in baptiſmo iam perfe-
cte factum eſſet,& tamen factum eſt , ſicut & ſalui facti
ſumus

G ſumus. Saluos enim nos fecit per lauacrum regenera-
tiõnis. Sed alio loco dicit, quẽadmodum hoc ſit factũ.
Rom.8. Non ſolum, inquit, ſed etiam nosipſi primitias habẽtes
ſpiritus & ipſi in nobiſmetipſis ingemiſcimus, adoptio-
nem expectantes, redemptionem corporis noſtri. Spe
enim ſalui facti ſumus. Spes autem quæ videtur, non eſt
ſpes. Quod enim videt quis, quid ſperat? Si autem quod
non videmus ſperamus, per patientiam expectamus.
Perfectio Adoptio ergo plena filiorum redemptione fiet, etiã
quando. corporis noſtri. Primitias itaque ſpiritus nũc habemus
Cap.VIII. vnde iã filij dei re ipſa facti ſum⁰, in cæteris vero ſpe ſi-
cut ſalui, ſicut innouati, ita & filij dei: re autem ipſa quia
nondum ſalui, ideo nondum plene innouati, nondum
etiam filij dei, ſed filij ſeculi. Proficimus ergo in reno-
uationem iuſtámque vitam per quod filij dei ſumus, &
per hoc peccare omnino non poſſumus, donec totum
in hoc trãſmutetur, etiam illud per quod adhuc filij ſe-
culi ſumus, per hoc enim & peccare adhuc poſſumus.
1.Ioan.3. Ita fit vt & qui natus eſt ex deo, non peccet. Et ſi dixeri-
1.Ioan.1. mus quia peccatum non habemus, nosipſos ſeducimus,
H & veritas in nobis non eſt. Cõſumetur ergo quod filij
1.Ioan.3. carnis & ſeculi ſum⁰, & perficietur quod filij dei & ſpi-
ritu renouati ſumus. Vnde idem Ioannes, Dilectiſsimi,
inquit, filij dei ſumus, & nõdum apparuit quid erimus.
Quid eſt hoc, ſumus & erimus, niſi quia ſumus in ſpe,
erimus in re? Nã ſequitur & dicit, Scimus quia cum ap-
paruerit, ſimiles ei erimus, quoniam videbimus eum ſi-
cuti eſt. Nunc ergo ei & ſimiles eſſe iam cœpimus pri-
mitias habentes ſpiritus, & adhuc diſsimiles ſumus, per
reliquias vetuſtatis. Proinde inquantum ſimiles, intan-
tum regenerante ſpiritu filij dei, inquantum autem diſ-
ſimiles, intantum filij carnis & ſeculi. Illinc ergo pecca-
1.Ioan.1. re non poſſumus: hinc vero ſi dixerimus quia peccatum
non habemus, nosipſos decipimus donec totũ tranſeat
Pſal.36. in adoptionẽ, & non ſit peccator, & quæras locum eius
Quare iuſt⁰ & non inuenias. Fruſtra itaque nonnulli etiam il-
non gignit lud argumẽtantur vt dicant, Si peccator genuit pecca-
iuſtum. torem, vt paruulo eius reatus originalis peccati in bap-
Cap.IX. tiſmi acceptione ſoluatur, etiam iuſtus iuſtum gignere
debuit, quaſi ex hoc quiſque carnaliter gignat quòd iu-
ſtus eſt, & non ex hoc potius, quòd in mẽbris eius con-
cupiſcentialiter mouetur, & ad vſum propagandi lex
peccati mẽtis lege cõuertitur, Ex hoc ergo gignit quod
I adhuc vetuſtũ trahit inter filios ſeculi, nõ ex hoc quod
Luca 20. in nouitatem promouit inter filios dei. Filij enim ſecu-
Ioan.3. li huius generant & generantur. Inde & quod naſcitur
tale eſt, quia & quod naſcitur de carne, caro eſt. Iuſti au
tem non ſunt niſi filij dei. Inquantum autem ſunt filij
dei, carne nõ gignunt, quia ex ſpiritu ipſi, non carne na
ti ſunt. Sed ex hoc carne gignunt quicunque eorum gi-
gnunt, ex quo nondum in nouitatem perfectam totius
vetuſtatis reliquias commutarunt. Vnde quiſquis filius
de hac parte naſcitur vetuſta & infirma, neceſſe eſt vt
etiam ipſe vetuſtus ſit & infirmus: idcirco oportet etiam
vt ipſe in aliam generationem per remiſsionem pecca
ti ſpiritu renouetur, quod ſi in eo non fit, nihil ei pro-
derit pater iuſtus: ſpiritu enim iuſtus eſt quo eum non
genuit, ſi autem fit, nihil ei oberit etiam pater iniuſtus.
Iſte enim gratia ſpiritali in ſpẽ nouitatis æternæ tranſ-
itum fecit: ille autem mente carnali totus in vetuſtate
Confert permanſit. Non igitur contrarium teſtimonium eſt
ſcripturas. illud quod dictum eſt, qui natus eſt ex deo non peccat:
Cap.X. ei teſtimonio quo iam natis ex deo dicitur, Si dixeri-
1.Ioan.3. mus quia peccatum non habemus nosipſos decipimus,
1.Ioan.1. & veritas in nobis non eſt. Quandiu enim homo quã-
uis totus in ſpe iam, & iam in re ex parte in regenera- K
tione ſpiritali renouatus, adhuc tamen portat corpus
quod corrumpitur & aggrauat animam, quid quò per- *Sap.9.*
tineat, & quid vnde dicatur etiam in vno homine di-
ſtinguendum eſt. Nam vt ego arbitror non facile cui-
quam ſcriptura dei tam magnũ iuſticiæ perhibet teſti-
monium, quàm tribus famulis eius, Noë, Daniel, & Iob, *Ezech.14.*
quos Ezechiel Propheta dicit ab imminente quadam
iracundia dei ſolos poſſe liberari. In tribus vtique illis
viris tria quædam hominum liberanda genera præfigu
rans, In Noë, quantum arbitror, iuſtos plebium præpo-
ſitos, propter arcæ tanquam Eccleſiæ gubernationem:
In Daniele, iuſtos continẽtes: In Iob, iuſtos coniugatos,
& ſi quis eſt forte alius intellectus, de quo nunc non eſt
neceſſe diſquirere: veruntamen quanta iſti iuſticia præ-
minuerint, & hoc prophetico & alus diuinis teſtimo-
niis, ſatis apparet, Nec ideo quiſquam ſobrius dixerit e-
brietatem non eſſe peccatum, quæ tamen ſubrepſit tan-
to viro: nam Noë, ſicut legimus, fuit aliquando ebrius, *Gene.9.*
quãuis abſit vt fuerit ebrioſus. Daniel vero poſt oratio- *Danie.9.*
nem, quam fudit deo, de ſeipſo dicit, Cũ orarem, & cõ-
fiterer peccata mea, & peccata populi mei domino deo L
meo. Propterea niſi fallor per ſupra memoratum Eze-
chielem, cuidam ſuperbiſsimo dicitur, Nunquid tu ſa- *Ezech.28.*
pientior quàm Daniel? Neque hic dici poteſt, quod qui-
dam contra orationem dominicam argumentantur:
quia etſi orabant eam, inquiunt, ſancti & perfecti iam
Apoſtoli, nullum omnino habentes peccatum non ta-
men pro ſeipſis, ſed pro imperfectis, & adhuc peccato-
ribus dicebãt, Dimitte nobis debita noſtra ſicut & nos *Matt.6.*
dimittimus debitoribus noſtris. Vt per hoc, inquiunt, ꝙ
dicerent noſtra, in vno eſſe corpore demonſtrarent: &
illos adhuc habentes peccata, & ſeipſos, qui iã carebant
omni ex parte peccato. In Daniele certè hoc nõ poteſt
dici, qui, vt credo, tanquam Propheta præuidens hanc
aliquando præſumptionem futuram, cum in oratione
ſæpe dixiſſet, peccauimus: nõ ita nobis expoſuit, cur hoc
dixerit, vt ab illo audiremus. Cum orarem, & confiterer
peccata mea, & populi mei domino deo meo, nec ad-
huc diſtinctione confuſa, vt eſſet incertũ propter vnius
corporis ſocietatem ſi diceret, cum peccata noſtra con-
fiterer domino deo meo: ſed omnino tã diſtinctè, tan- *Danie.9.*
quam de ipſa diſtinctione ſatagens, eamq́; maxime ve-
hementerq́; commendans, peccata, inquit, mea, & pec- M
cata populi mei. Quis huic euidentiæ contradicit, niſi
quem plus delectat defenſare quod ſentit, quàm quid
ſentiendum ſit inuenire? Iob autem poſt tam magnum *Iob.2.*
de illo iuſticiæ teſtimonium dei quid dicat ipſe videa-
mus. In veritate, inquit, ſcio quia ita eſt, quẽadmodum
iuſtus erit homo ante deum: ſi autem velit contendere
cũ eo, non poterit obedire ei. Et paulopoſt, inquit, Quis
iudicio eius aduerſabitur? Quod ſi fuero iuſtus, os meũ
impie loquetur. Iterum paulopoſt, Scio, inquit, quia im-
punitum me non dimittit, quia ſum impius, quare non
ſum mortuus? Quod ſi purificatus niue & mũdatus fue-
ro mundis manibus, ſufficienter in ſordibus me tinxi-
ſti. Item in alio ſuo ſermone, Quia conſcripſiſti, inquit,
aduerſus me mala, & induiſti me iuuentutis meæ pec- *Iob.13.*
cata, & poſuiſti pedem meum in prohibitionem, ſerua-
ſti omnia opera mea, & in radices pedũ meorum con-
ſpexiſti, qui veteraſcunt ſicut vter, vel ſicut veſtimẽtum
à tinea comeſtum. Homo enim natus ex muliere parui
eſt temporis, & plenus iracundia, & ſicut flos cum flo- *Iob.14.*
ruerit & decidit, diſceſsit ſicut vmbra, nõ manet. Nõne
& huius curam feciſti venire in iudicium tuum? Quis
enim

A enim erit mundus à ſordibus? Nemo, nec ſi vnius diei
fuerit vita ei⁹. Et paulo poſt, Dinumeraſti, inquit, neceſ-
ſitudines meas, & nihil te latuit de peccatis meis. Signa-
ſti peccata mea in folliculo, & annotaſti ſi quid inui-
tus commiſi. Ecce & Iob confitetur peccata ſua, & in
veritate dicit ſe ſcire, quia nõ eſt iuſtus quiſquam ante
deum. Et ideo iſte hoc in veritate ſcit, quia ſi nos dixe-
1.Ioan.1. rimus non habere peccatum, ipſa veritas in nobis non
eſt. Proinde ſecundum modum conuerſationis huma-
næ, perhibet ei deus tam magnũ iuſticiæ teſtimonium.
Ipſe autem ſe metiens ex regula illa iuſticiæ, quam ſicut
poteſt conſpicit apud deum, in veritate ſcit quia ita eſt,
Et adiungit, Quemadmodum enim iuſtus erit homo
ante deum? Si enim velit contendere cum eo, non po-
terit obedire ei: id eſt, ſi iudicandus oſtendere voluerit,
non in ſe inueniri poſſe quod damnet, nõ poterit obe-
dire ei: amittit enim etiam illam obediẽtiam qua obe-
dire poſsit præcipienti confitenda eſſe peccata. Vnde
Hiere.2. quoſdam increpat dicens, Quid vultis mecum iudicio
Pſal.142. contendere? Quod ille præcauens, Ne intres, inquit, in
iudicium cum ſeruo tuo, quoniam nõ iuſtificabitur in
Iob.9. cõſpectu tuo omnis viuens. Ideo etiam dixit Iob, Quis
B enim iudicio eius aduerſabitur? Quod ſi fuero iuſtus, os
meum impie loquetur, hoc eſt enim, ſi me iuſtum dixe-
ro contra iudicium eius, vbi perfecta illa iuſticię regula
me cõuincit iniuſtum, profecto impie loquetur os meũ,
quia contra dei veritatẽ loquetur: Fragilitatem quoque
ipſam vel potius damnationem carnalis generationis
oſtendens ex originalis tranſgreſsione peccati cum de
peccatis ſuis ageret, velut eorum cauſas reddens, dixit
hominem natum ex muliere parui eſſe temporis, & ple-
Iob.14. num iracundia: qua iracũdia niſi qua ſunt omnes, ſicut
Ephe.2. dicit Apoſtolus, naturaliter, hoc eſt, originaliter iræ fi-
Iob.9. lij, quoniam filij ſunt concupiſcentiæ carnis & ſeculi.
Ad ipſam iram pertinere etiam mortem hominis con-
ſequenter oſtendens, Cum enim dixiſſet, parui eſt tem-
poris, & plenus iracundia: addit etiam, Et ſicut flos cum
floruit, & decidit, diſceſsit ſicut vmbra, nõ manet. Cum
Iob.14. autẽ ſubiungit, Nônne & huius curam feciſti venire in
iudicium tuum? Quis enim erit mũdus à ſordibus? Ne-
mo, nec ſi vnius diei fuerit vita eius, hoc vtique dicit,
Curam hominis breuis vitæ feciſti venire in iudicium
tuum, Quãtumlibet enim breuis fuerit vita eius, etiam ſi
C vnius diei eſſet, mundus à ſordibus eſſe non poteſt, &
ideo iuſtiſsime in iudiciũ tuum veniet. Illud vero quod
Ibidem. ait, Dinumeraſti omnes neceſsitudines meas, & nihil te
latuit de peccatis meis, ſignaſti peccata mea in follicu-
lo, & annotaſti ſi quid inuitus commiſi: nónne ſatis ap-
paruit etiam illa peccata iuſte imputari, quæ non dele-
ctationis illecebra committuntur, ſed cauſa deuitandæ
moleſtiæ alicuius, aut doloris, aut mortis? Nam & hæc
dicuntur quadam neceſsitate committi, cum omnia ſu
peranda ſint amore & delectatione iuſticiæ. Poteſt etiã
quod dixit, Et annotaſti ſi quid inuitus commiſit: ad il-
Rom.7. lam vocem videri pertinere qua dictum eſt, Non enim
quod volo ago, ſed quod odi hoc facio. Quid quod ip-
ſe dominus qui ei perhibuerat teſtimonium, cum etiã
Iob.1. ſcriptura, hoc eſt, dei ſpiritus dixerit, In omnib⁹ quæ cõ
tigerunt ei: nõ eum peccaſſe labüs ſuis ante deum. Poſt-
ea tamen cum ei loqueretur increpans locutus eſt, ſicut
ipſe Iob teſtis eſt dicens, Quid adhuc ego iudicor mo-
nitus, & increpationes domini audiens? Nemo autem
Solus Chri- iuſte increpatur, niſi i quo eſt aliquid quod increpatio-
ſtus verè iu- ne ſit dignum. Et ipſa increpatio qualis eſt, quæ ex
ſtus.Ca.XI. domini Chriſti perſona intelligitur, enumerat illi di-
uina opera poteſtatis ſuæ ſub hac ſentẽtia increpans, vt D
eum dicere appareat, Nũquid potes hæc tanta quæ poſ-
ſum? Quò autem pertinet, niſi vt intelligat Iob, etiã hoc
ei diuinitus (credimus) inſpiratum, vt præſciret Chri-
ſtum ad paſsionem eſſe vẽturum? Intelligat ergo quàm
debeat æquo animo tolerare quę pertulit, ſi Chriſtus in
quo peccatum, cum propter nos homo factus eſſet, om-
nino nullum fuit, & in quo deo tanta potentia eſt, ne-
quaquam tamen paſsionis obediẽtiam recuſauit, quòd
puriore cordis intentione Iob intelligens reſponſioni
ſuæ addidit, Auris auditu audiebam te prius, & nũc ec- *Iob.42.*
ce oculus meus videt te, ideo vituperaui meipſum & di
ſtabui, & æſtimaui meipſum terram & cinerem. Quàre
ſibi ita in hoc tam magno intellectu diſplicuit? Neque
enim opus dei quo erat homo, rectè illi poterat diſpli-
cere cum etiã ipſi deo dicatur, Opera manuum tuarum *Pſal.137.*
ne deſpexeris: Sed profecto ſecundum illam iuſticiam
qua ſe nouerat iniuſtum, ſe vituperauit atque diſtabuit,
æſtimauitq; ſe terrã & cinerẽ, mente conſpiciens Chri-
ſti iuſticiam: in cuius non tantum diuinitate, ſed nec in
anima nec in carne vllum potuit eſſe peccatum: Secũ-
dum quam iuſticiam quę ex deo eſt, etiam Paulus Apo- *Philip.3.*
ſtolus illud ſuum quod ſecũdum iuſticiam quæ ex lege E
eſt, fuit ſine querela, non ſolum dãna, verumetiam ſter-
cora exiſtimauit. Non igitur præclarum illud teſti- *Nemo iuſt⁹*
monium dei quo laudatus eſt Iob, contrarium eſt ei te- *in omnib⁹.*
ſtimonio quo dictum eſt, Non iuſtificabitur in conſpe- *Cap. XII.*
ctu tuo omnis viuens: quia non id perſuadet prorſus in *Pſal.142.*
illo nihil fuiſſe quod vel ab ipſo veraciter, vel à domi-
no deo rectè reprehenderetur, quãuis iam iuſtus & ve-
rax dei cultor & ab omni opere malo ſe abſtinens, non
mẽdaciter diceretur. Hæc enim de illo verba ſunt dei,
An non aduertiſti in puerum meum Iob: non enim eſt
illi homo ſimilis ſuper terrã, ſine querela, iuſtus, verus
dei cultor, abſtinẽs ab omni opere malo. Primis verbis
ex hominum qui ſunt in terra comparatione laudatur.
Proinde omnibus qui tunc in terra iuſti eſſe potuerunt
excellebat. Non ergo ipſe propterea nullum peccatum
omnino habebat, quia in profectu iuſticiæ cæteros an-
teibat. Deinde adiũgitur, ſine querela: de cuius vita ne-
mo iuſte quereretur. Iuſtus qui tanta morum probitate
profecerat vt nullus ei eſſet æquãdus. Verus dei cultor,
quippe etiam ſuorum peccatorum verax humiliſq; cõ-
feſſor, abſtinens ſe ab omni opere malo, mirũ ſi ab om- F
ni etiam verbo & cogitatu malo. Quantus quidem Iob
fuerit ignoramus, ſed nouimus iuſtum, nouimus etiam
in perferendis horrendis tribulationum tentationibus
magnum: nouimus nõ propter peccata, ſed propter eius
demõſtrandam iuſticiam illa omnia fuiſſe perpeſſum.
Veruntamẽ hæc verba quibus à domino laudatur, poſ-
ſunt etiam de illo dici qui condelectatur legi dei ſecũ-
dum interiorem hominem: videt autem aliam legem
in membris ſuis repugnantem legi mentis ſuæ, præſer-
tim quia dicit, Non quod volo facio bonum, ſed quod *Rom.7.*
odi malum hoc ago, Si autem quod odi malum hoc fa
cio, iam non ego operor illud, ſed quod habitat in me
peccatum. Ecce & iſte ſecũdum interiorem hominem
alienus eſt ab omni opere malo, quia illud nõ operatur
ipſe, ſed quod in carne eius habitat malum, & tamen cũ
illud ipſum quo condelectatur legi dei non habeat niſi
ex gratia dei, adhuc liberationis indigens clamat, Mi- *Perfecta iu-*
ſer ego homo, quis me liberabit de corpore mortis hu- *ſticia huma-*
ius? Gratia dei per Ieſum Chriſtum dominum noſtrũ. *na, imper-*
Sunt ergo in terra iuſti, ſunt magni, fortes, pruden- *fecta eſt.*
tes, continentes, patientes, pij, miſericordes, temporalia *Cap.XIII.*
mala

G mala omnia propter iuſticiam æquo animo tolerantes:
1.Ioan.1. Sed ſi verum eſt, imò quia & verũ eſt, ſi dixerimus quia
peccatum non habemus, noſipſos decipimus, & nõ iu-
Pſal.142. ſtificabitur in conſpectu tuo omnis viuens, non ſunt ſi-
ne peccato: nec quiſquam eorum iam arroganter inſa-
nit, vt non ſibi pro ſuis qualibuſcunque peccatis domi-
Lucæ 1. nica oratione opus eſſe arbitretur. Nam de Zacharia &
Heliſabeth, qui nobis ſæpe in huius quæſtionis diſputa-
tionibus obiiciuntur, quid dicamus, niſi quod euiden-
ter ſcriptura teſtatur, eminẽti iuſticia fuiſſe Zachariam
in principibus ſacerdotũ ad offerenda veteris teſtamẽ-
ti ſacrificia pertinentia. Legimus autem in Epiſtola quæ
ad Hebręos inſcribitur, quod teſtimonium in libro ſu-
periore iam poſui, ſolum Chriſtum eſſe principem ſa-
cerdotum, qui non haberet neceſsitatem ſicut illi qui ſa
cerdotum principes dicebãtur, ſacrificium pro ſuis pri-
mum offerre peccatis quotidie, deinde pro populo. Ta-
Hebr.7. lem enim decebat, inquit, habere nos principem ſacer-
ἄκακος. dotum, iuſtum, ſine malicia, incontaminatũ, ſeparatum
à peccatoribus, altiorem à cœlis factum, nõ habentem
quotidianam neceſsitatem ſicut principes ſacerdotum,
H primum pro ſuis peccatis ſacrificium offerre. In hoc ſa-
cerdotum numero Zacharias, in hoc Phinees, in hoc
ipſe Aaron, à quo iſte ordo exorſus eſt, fuit, & quicũque
alij in illo ſacerdotio laudabiliter iuſteq; vixerunt, qui
tamen habebant neceſsitatem ſacrificium primitus pro
ſuis offerre peccatis, ſolo Chriſto exiſtente, cuius ven-
turi figuram gerebant, qui hanc neceſsitatem ſacerdos
incontaminabilis non haberet. Quid autem de Zacha
ria & Helizabeth laudabile dictum eſt, quod nõ in eo
comprehẽdatur quod de ſe Apoſtolus cũ in Chriſtum
Philip.3. nondum credidiſſet profeſſus eſt? Dixit enim ſe ſecun-
Luc.1. dum iuſticiam quæ in lege eſt, fuiſſe ſine querela: hoc &
de illis ita legitur, Erant autem ambo iuſti ante deum,
incedẽtes in omnibus mãdatis & iuſtificationibus do-
mini ſine querela. Quia ergo quicquid in eis erat iuſti-
ciæ, non erat ad homines ſimulatum, ideo dictum eſt,
ante deum. Quod autem de Zacharia & eius coniuge
ſcriptum eſt, In omnibus mandatis & iuſtificationibus
domini: hoc ille breuiter dixit, in lege. Non enim alia
lex illis, alia iſtis fuit ante Euangelium, ſed vna atq; ea-
dem quã legimus per Moyſem datam patribus eorum,
ſecundum quam etiam ſacerdos erat Zacharias & vice
I ſua ſacrificabat. Et tamen Apoſtolus qui ſimili tunc iu-
Philip.3. ſticia præditꝰ fuit, ſequitur & dicit, Quę mihi lucra fue-
runt, hæc propter Chriſtum damna eſſe, non ſolum du
xi, verũetiam & arbitror omnia damnum eſſe propter
eminentem ſciẽtiam domini noſtri Ieſu Chriſti, prop-
ter quem omnia non ſolum detrimenta credidi, ve-
rumetiam vt ſtercora exiſtimaui eſſe, vt Chriſtum lu-
crifaciam, & inueniar in illo non habens meam iuſti-
ciam quæ ex lege eſt, ſed eam quę eſt per fidem Chriſti,
quæ eſt ex deo iuſticia in fide ad cognoſcẽdum eum &
virtutem reſurrectionis eius, & cõmunicationem paſ-
ſionis eius, conformatus morti ipſius ſi quo modo oc-
curram in reſurrectione mortuorũ. Tantum ergo lon-
ge eſt, vt propter illa verba Zachariam & Elizabet ſine
vllo peccato credamus perfectam habuiſſe iuſticiã, vt
nec ipſum Apoſtolum ad eiuſdem regulę ſummitatem
arbitremur fuiſſe perfectum, non ſolum in illa legis iu-
ſticia, quam ſimilem iſtis habuit, quam inter damna &
ſtercora deputat in comparatione eminẽtiſsimæ iuſti-
ciæ, quæ in fide Chriſti eſt, verumetiam in ipſo quoque
Euangelio vbi & tãti Apoſtolatus meruit principatum,
quod dicere non auderem, niſi ei non credere nefas du

cerem. Vbi etiam ſequitur & adiungit, Non quòd iam K
acceperim, aut iã perfectus ſim, ſequor antẽ ſi quo mo- Philip.3.
do comprehendam, in quo & apprehẽſus ſum in Chri-
ſto Ieſu. Fratres ego meipſum non arbitror apprehen-
diſſe: vnum autẽ, quæ retro oblitus, in ea quæ antè ſunt,
extenſus ſecundum intẽtionem ſequor, ad palmam ſu-
pernæ vocationis dei, in Chriſto Ieſu: Ipſe ſe confitetur
nondum accepiſſe, nondum eſſe perfectum in plenitu-
dine iuſticiæ quã adipiſci dilexit in Chriſto, ſed adhuc
ſecundum intentionem ſequi, & præterita obliuiſcen-
tem in ea quæ antè ſunt extendi, vt nouerimus etiã ad
ipſum pertinere illud quod ait, Etſi exterior homo no- 2.Cor.4.
ſter corrũpitur, ſed interior renouatur de die in diem,
quãuis iam eſſet perfectus viator, etſi nondum erat ip-
ſius itineris perfectione peruẽtor, Deniq; tales vult ſe-
cum in iſto curſu comites rapere, quibus continuo ſub-
iungit & dicit, Quotquot ergo perfecti hoc ſapiamus,
& ſi quid aliter ſapitis, hoc quoq; deus vobis reuelabit,
veruntamen ait Apoſtolus, in quod peruenimus, in eo Philip.3.
ambulemus: Ambulatio iſta, non corporis pedibus ſed
mẽtis affectibus & vitæ moribus geritur, vt poſsint eſſe
perfecti iuſticię poſſeſſores, qui recto itinere fidei de die L
in diẽ ſua renouatione proficiẽtes, iã perfecti facti ſunt
eiuſdẽ iuſticiæ viatores. Sic itaq; omnes, quicunq; in An ſit ali-
hac vita diuinarũ ſcripturarũ teſtimoniis in bona volũ quis ſine
tate atq; actibus iuſticiæ prædicati ſunt, & quicũq; tales peccato.
vel poſt eos fuerũt, quamuis non eiſdẽ teſtimoniis præ- Cap.XIIII.
dicati atq; laudati, vel nũc vſq; etiã ſunt, vel poſtea quo-
que futuri ſunt, omnes magni, omnes iuſti, omnes vera-
citer laudabiles ſunt, ſed ſine peccato aliquo non ſunt,
quoniã ſcripturarũ teſtimoniis quibꝰ de illorũ laudibꝰ
credimus, hoc etiã credimus, nõ iuſtificari in cõſpectu
dei omnẽ viuentẽ, Et ideo rogari, ne intret in iudicium Pſal.142.
cũ ſeruis ſuis, & nõ tantũ vniuerſaliter fidelibꝰ omnibꝰ,
verũetiam ſingulis eſſe orationẽ dominicã neceſſariã
quã tradidit diſcipulis ſuis. At enim dominus ait, Eſto- Matt.5.
te perfecti ſicut pater veſter cœleſtis perfectus eſt: quod
non præciperet, inquiunt, ſi ſciret fieri non poſſe quod
præcipit. Nõ nũc quæritur vtrũ fieri poſsit: ſi iſtam per-
fectionẽ ad hoc accipiũt, vt ſine vllo ſit quiſque peccato
cum hanc agit vitã, iam enim ſupra reſpondimus poſſe
fieri, ſed vtrũ aliquis fiat, hoc nũc quærimus. Neminem
autẽ eſſe qui tantũ velit, quãtum res exigit, ante præcog-
nitũ eſt, ſicut ſcripturarũ, quæ ſupra cõmemoraui teſti- M
monia tãta declarant. Et tamẽ cũ dicitur, Cuiuſque Perfectꝰ ſe-
perfectio qua in re dicatur vidẽdũ eſt, Nã ex Apoſtolo cũdũ quid
teſtimoniũ pauloante poſui, vbi ſe fatetur in acceptiõe dĩ. Ca.XV.
iuſticiæ quã deſiderat, nondum eſſe perfectum, & tamẽ
continuo dicit, Quotquot ergo perfecti hoc ſapiamus: Philip.3.
quod vtrũque non diceret niſi in alia re perfectus eſſet,
in alia non eſſet. Velut ſi iam ſit quiſquã ſapientiæ per-
fectus auditor, quod nondũ erãt illi quibus dicebat, Lac 1.Corin.3.
vobis potũ dedi nõ eſcã, nondũ enim poteratis, ſed nec & 2.
adhuc quidẽ poteſtis. Eis quippe & illud ait, Sapiẽtiam
loquimur inter perfectos: vtique perfectiores auditores
volens intelligi. Poteſt ergo fieri ſicut dixi, vt iam ſit a-
liquis ſapientiæ perfectus auditor, cuius nõdum ſit per-
fectus & doctor: poteſt perfectus eſſe iuſticiæ cognitor,
nondũ perfectus effector: poteſt perfectꝰ eſſe vt diligat
inimicos, qui nondũ eſt perfectus vt ſufferat. Et qui per-
fectus eſt in eo ꝙ omnes homines diligit, quippe qui e-
tiam ad inimicorum dilectionem peruenerit, quæritur
vtrũ iã ſit in ipſa quoque dilectione perfectꝰ, id eſt, vtrũ
quos diligit, tantum diligat, quãtum illa incõmutabilis
regula veritatis diligendos eſſe præſcripſit. Cũ ergo le-
gitur

A gitur in ſcripturis, cuiuſq; perfectio qua ĩ re dicatur, nõ
negligenter intuẽdum eſt, quoniã nõ ideo quiſq; prorſus
ſine peccato eſſe intelligitur, quia ĩ aliqua re dicitur
eſſe perfectus, quãquam & in hoc poſsit ita dici, vt non
quia iam nõ eſt, quò proficiat, ſed quia ex maxima parte
profecit, hoc nomine dignus habeatur. Sicut in doctrina
legis dici poteſt quiſquã perfectus, etiam ſi eum aliquid
adhuc latet, ſicut perfectos dicebat Apoſtolus, qui-
Philip. 3. bus tamen ait, Et ſi quid aliter ſapitis, id quoque vobis
deus reuelabit, veruntamen in quod peruenimus in eo
Cur de⁹ pcipit quod ſcit nõ obſeruãdum. ambulemus. Neq; negandum eſt hoc deum iubere,
ita nos in facienda iuſticia eſſe debere perfectos, vt nullum
habeamus omnino peccatum: nam neq; peccatum
erit ſi quid erit, ſi non diuinitus iubeatur vt non ſit. Cur
Cap. XVI. ergo iubet, inquiunt, quod ſcit nullum hominũ eſſe facturũ?
Hoc modo etiam dici poteſt, cur primis illis hominibus
iuſſerit, qui duo ſoli erant, quod ſciebat eos nõ
eſſe facturos? Neque enim dicẽdum eſt, ideo iuſsiſſe, vt
noſtrum aliquis id faceret, ſi illi non facerẽt, hoc enim,
Gene. 2. ne de illa ſcilicet arbore cibum ſumerent, non niſi illis
B ſolis de⁹ iuſsit, quia ſicut ſciebat quid iuſticiæ facturi nõ
erant, ita etiam ſciebat quid iuſticiæ de illis ipſe erat facturus:
Eo modo ergo iubet omnibus hominibus vt nõ
faciant vllum peccatũ, quanuis ſit præſcius neminẽ hoc
impleturum vt quicunq; impie ac dãnabiliter eius præcepta
contempſerint, ipſe faciat in eorum damnatione
quod iuſtum eſt: quicunq; autem in eius præceptis obedienter
& pie proficientes, nec tamen omnia quæ præ-
Matt. 6. cepit implentes, ſicut ſibi dimitti volunt, ſic aliis peccata
dimiſerint, ipſe faciat in eorum mundatione quod
bonum eſt. Quo modo enim dimittenti dimittitur per
dei miſericordiã, ſi peccatũ non eſt: aut quo modo non
vetatur per dei iuſticiã ſi peccatũ eſt? Sed ecce, inquiũt,
2. Tim. 4. Apoſtolus dicit, Bonum certamen certaui, fidem ſeruaui,
curſum conſummaui, ſupereſt mihi corona iuſticiæ:
quod non diceret ſi haberet vllum peccatum. Imo vere
reſpondeãt quo modo potuit hæc dicere, cui adhuc reſtabat
ipſius paſsionis, quã ſibi iam impendere dixerat,
tam magna cõflictatio, tã moleſtũ & grãde certamen?
An ad eius cõſummandum curſum parũ adhuc deerat,
quãdo illud deerat vbi erat futurus acrior & crudelior
inimicus? Quod ſi ideo talibus verbis certus ſecuruſq;
C gaudebat, quia de victoria futuri tanti certaminis certũ
eum ſecurumq; iã fecerat, qui eandẽ paſsionem iam illi
reuelauerat imminere, nõ re pleniſsima, ſed ſpe firmiſſima
hæc dixit, & quod futurũ eſſe præſumpſit tãquam
factum fuerit, indicauit. Si ergo his verbis etiã hoc adderet
vt diceret, nullũ habeo iam peccatum: hoc quoq;
illum intelligeremus, non de rei factæ: ſed de rei futurę
perfectione dixiſſe, Sic enim ad ipſi⁹ curſus cõſummationem
pertinebat nullũ habere peccatum, quod iſti putãt
cum hæc diceret iam in illo fuiſſe completum; quẽadmodum
ad ipſius curſus cõſummationẽ pertinebat,
etiã in certamine paſsionis aduerſariũ ſuperare, quod
etiam ipſi neceſſe eſt, fateantur cum hæc diceret, adhuc
in illo fuiſſe complẽdum, hoc ergo totum nos dicimus
tunc fuiſſe adhuc perficiẽdum, quando iam de dei promiſsione
præuidens totum ita dicebat tanquam fuiſſet
πληρὸφ. effectum. Ad ipſius quippe curſus conſummationẽ pertinebat
etiã, q ipſe peccata dimittebat debitoribus ſuis,
atque ita ſibi vt dimitterentur orabat, qua domini pollicitatione
certiſsimus erat in illo fine, quẽ adhuc futurum
iã fidendo dicebat impletum, nullũ ſe habiturum
eſſe peccatum. Nã vt alia omittam, miror ſi cũ verba illa
dicebat per quæ iſtis viſus eſt nullũ habuiſſe peccatũ,

iam fuerat ab illo ablatus ille ſtimulus carnis, de quo à D
ſe auferendo dominum ter rogauerat, reſponſumq; acceperat,
Sufficit tibi gratia mea, virt⁹ in infirmitate per- *2. Cor. 12.*
ficitur. Huic tanto viro perficiendo neceſſarium fuit vt
ab illo angelus ſatanæ non auferretur, à quo propterea
colaphizabatur, ne magnitudine reuelationũ extolleretur:
& audiet quiſquam quẽquam vel putare vel dicere
poſitum ſub onere huius vitæ ab omni omnino mũdum
eſſe peccato: ſint licet homines tãta excellentes iuſticia,
vt ad eos de columna nubis loquatur deus, qualis
Moyſes & Aaron in ſacerdotibus eius, & Samuël in his *Pſal. 98.*
qui inuocant nomen eius, cuius magnæ laudes pietatis
& innocẽtiæ ſcriptura veridica prædicãtur, ab ineunte
puericia ex quo eũ mater votum ſoluẽs in tẽplo dei cõſtituit
& ſeruũ domino dedicauit, etiã de talibus tamen
ſcriptum eſt, Tu propicius eras illis & vindicãs in omnes
affectiones eorum. In filios quippe dãnanonis vindicat
iratus: in filios autẽ gratiæ vindicat propicius, dũ
quem diligit corripit, & flagellat omnem filium quem *Hebr. 12.*
recipit. Nulla autẽ vindicta, nulla correptio, nullũ dei
flagellũ debetur niſi peccato, excepto illo qui in flagel- E
lo paratus eſt, vt experiretur omnia ſecundum ſimilitudinem
ſine peccato, vt eſſet ſanctus ſanctorũ ſacerdos
interpellans etiã pro ſanctis, qui nõ mendaciter etiam,
quique de ſe dicunt, Dimitte nobis debita noſtra, ſicut *Matt. 6.*
& nos dimittimus debitoribus noſtris. Vnde & ipſi qui *Laudat Pelagium.*
contra hæc diſputant, cũ ſint caſta vita, moribuſq; laudabiles,
nec dubitent facere, quod illi diuiti pro conſequenda
vita æterna conſilium requirenti, cum ſe reſpõdiſſet
iam omnia legis impleuiſſe mandata, præcepit
dominus, ſi vellet eſſe perfectus vẽderet omnia quæ ha- *Matth. 19.*
beret & daret pauperibus, theſaurumq; trãsferret in cœlum,
nemo tamẽ eorum audet dicere ſe eſſe ſine peccato.
Quod ſicut credimus nõ fallaci animo dicunt, ſi autem
mẽtiuntur, eoipſo incipiunt vel augere vel habere
peccatũ. Iam ergo quod tertio loco poſui, videamus, *Vnde in nobis iuſticia.*
Cũ voluntate humana, gratia adiuuãte diuina, ſine pec-
cato in hac vita poſsit homo eſſe, cur non ſit, poſſem fa- *Cap. XVII.*
cillime ac veraciſsime reſpõdere quia homines nolunt.
Sed ſi ex me quæritur, quare nolint, imus in longũ. Veruntamen
etiam hoc ſine præiudicio diligentioris inquiſitionis
breuiter dicam. Nolũt homines facere quod
iuſtum eſt, ſiue quia latet an iuſtum ſit, ſiue quia non de- F
lectat. Tanto enim quidq; vehemẽtius volumus, quanto
certius quàm bonum ſit nouimus, eòque delectamur
ardentius. Ignorãtia igitur & infirmitas vicia ſunt quæ
impediunt voluntatem, ne moueatur ad faciendum opus
bonum, vel ab opere malo abſtinendum. Vt autem
innoteſcat quod latebat & ſuaue fiat quod nõ delectabat,
gratiæ dei eſt, quæ hominũ adiuuat voluntatẽs, qua
vt non adiuuentur in ipſis itidem cauſa eſt non in deo,
ſiue damnandi prædeſtinati ſint propter iniquitatẽ ſuperbiæ:
ſiue contra ipſam ſuam ſuperbiam iudicandi &
erudiẽdi ſi filij ſint miſericordiæ. Vnde Hieremias cum
dixiſſet, Scio domine quia non eſt in homine via eius, *Hiere. 10.*
nec viri eſt vt ambulet & dirigat greſſus ſuos: continuo
ſubiunxit, Corripe me domine, veruntamen in iudicio
& nõ in furore tuo. Tanquã diceret, ſcio ad correptionem
meã pertinere, quod minus abs te adiuuor, vt perfectè
dirigantur greſſus mei, verũtamen hoc ipſum noli
mecum ſic agere tanquam in furore quo iniquos dãnare
ſtatuiſti, ſed tãquam in iudicio, quo doces tuos nõ
ſuperbire. Vnde alibi dicitur, Et iudicia tua adiuuabũt *Pſal. 118.*
me. Nullius proinde culpæ humanæ in deũ referas cauſam:
Viciorum nãque omnium humanorum cauſa, ſu-
perbia

G perbia eſt. Ad hanc conuincendam atq; auferendam ta
lis medicina cœlitus venit, ad elatum hominem per ſu-
perbiam deus humilis deſcendit per miſericordiā, gra-
tiam claram manifeſtamq; commendās in ipſo homi-
ne, quem tanta præ participibus ſuis charitate ſuſcepit.
Neq; enim & ipſe ita verbo dei cōiunctus vt ipſa con-
iūctione vnus filius dei, & idem ipſe vnus filius homi-
nis fieret, præcedentibus ſuæ voluntatis meritis fecit.
Vnum quippe illum eſſe oportebat. Eſſent autē & duo
& tres & plures ſi hoc fieri poſſet, nō per dei proprium
donum, ſed per hominis liberum arbitrium. Hoc ergo
præcipue cōmendatur, hoc in ſapiētiæ atq; ſcientiæ the
Coloſſ.2. ſauris in Chriſto abſconditis, quantū exiſtimare audeo,
præcipue docetur & diſcitur. Ideo quiſque noſtrum bo
num opus ſuſcipere, agere, implere, nunc ſcit, nunc ne-
ſcit, nunc delectatur, nūc non delectatur, vt nouerit nō
ſuæ facultatis, ſed diuini muneris eſſe vel quod ſcit, vel
quod delectatur, ac ſic ab elationis vanitate ſanetur, &
ſciat quàm vere nō de terra iſta, ſed ſpiritaliter dictum
Pſal.84. ſit, Dominus dabit ſuauitatem, & terra noſtra dabit fru
H ctum ſuum. Tanto autem magis delectat opus bonum,
quāto magis diligitur deus ſummum atque incommu-
tabile bonū, & author qualiumcūq; bonorum omniū.
Rom.5. Vt autem diligatur deus, charitas eius diffuſa eſt in cor-
dibus noſtris, nō per nos, ſed per ſpiritum ſanctum qui
Volūtas bo datus eſt nobis. Sed laborant homines inuenire in
na à deo. noſtra voluntate quid boni ſit noſtrū, quod nobis non
Ca. XVIII. ſit ex deo, & quo modo inueniri poſſit ignoro, Excepto
enim quod Apoſtolus ait, cum de bonis hominum lo-
1.Cor.4. queretur, Quid enim habes quod non accepiſti? Si autē
& accepiſti, quid gloriaris quaſi non acceperis? Ipſa etiā
ratio, quæ de iis rebus à talibus quales ſumus, iniri po-
teſt, quemlibet noſtrum quærētem vehementer angu-
ſtat, ne ſic defendamus gratiam, vt liberum arbitrium
auferre videamur: rurſus ne liberum ſic aſſeramus arbi-
trium, vt ſuperba impietate ingrati dei gratiæ iudice-
mur. Nanque illud Apoſtoli quod cōmemoraui, ſic de-
fendere quidam voluerunt vt dicerent ideo quicquid
etiam bonæ volūtatis habet homo, deo tribuendū eſſe,
quia & hoc in illo eſſe non poſſet, ſi homo ipſe non eſ-
ſet: cum vero vt ſit aliquid atque vt homo ſit, nō habeat
niſi à deo, cur non authori deo tribuatur etiam quic-
I quid in illo eſt bonę voluntatis, quod non eſſet, niſi eſ-
Ἀντίθεσις. ſet in quo eſſet? Sed hoc modo etiam illud dici poteſt,
malam quoq; voluntatē deo authori eſſe tribuendam,
quia nec ipſa eſſe poſſet in homine, niſi homo eſſet in
quo eſſet: vt autem homo ſit, deus author eſt: ita & eius
malæ voluntatis, quæ niſi hominem haberet in quo eſ-
ſet, eſſe omnino non poſſet, ad authorem deum eſſe re-
ferendum: quod nefas eſt dicere. Quapropter niſi obti-
neamus non ſolum volūtatis arbitrium quod huc atq;
illuc liberum flectitur, atque in eis naturalib⁹ bonis eſt,
quibus & male vti malus poteſt, ſed etiam voluntatem
bonam quæ iam in eis bonis eſt quorum eſſe vſus non
poteſt malus, niſi ex deo nobis eſſe nō poſſe, neſcio quē-
admodum defendamus quod dictū eſt, Quid enim ha
bes quod non accepiſti? Nam ſi nobis libera quædā vo-
luntas ex deo eſt, quę adhuc poteſt eſſe vel bona vel ma
la: bona vero volūtas ex nobis eſt, melius eſt id quod à
nobis quàm quod ab illo eſt. Quod ſi abſurdiſſime di-
citur, oportet fateantur etiam bonam voluntatem nos
diuinitus adipiſci, quanquam voluntas mirum ſi poteſt
in medio quodam ita conſiſtere, vt nec bona nec mala
ſit, Aut enim iuſticiā diligimus & bona eſt, & ſi magis
diligimus magis bona: ſi minus, minus bona eſt: aut ſi
omnino non diligimus, non bona eſt. Quis vero dubi K
tet dicere volūtatem nullo modo iuſticiam diligētem,
non modo eſſe malam, ſed etiā peſſimam voluntatem?
Si ergo volūtas aut bona eſt aut mala, & vtique malam
nō habemus ex deo, reſtat vt bonam volūtatem habea-
mus ex deo: alioquin neſcio cū ab eo iuſtificamur, quo
alio munere ipſius gaudere debeamus. Et hinc ſcriptū
arbitror, Paratur voluntas à domino. Et in Pſalmis, A
domino greſſus hominis dirigētur, & viam eius volet. *Pſal.36.*
Et quod Apoſtolus ait, Deus eſt enim qui operatur in *Philip.2.*
vobis & velle & operari pro bona volūtate. Quocirca
quòd à deo nos auertimus, noſtrū eſt, & hæc eſt volun-
tas mala: quòd vero ad deum nos cōuertimus, niſi ipſo
excitante atque adiuuāte non poſſumus, & hæc eſt vo-
luntas bona. Quid habemus quod nō accepimus? Si au-
tem accepimus, quid gloriamur quaſi nō acceperimus? *1.Cor.4.*
Ac per hoc vt qui gloriatur in domino glorietur, quib⁹ *1.Cor.1.*
hoc dominus donare voluerit, eius miſericordię eſt, nō
meriti illorum: quibus autem noluerit, veritatis eſt. Iu-
ſta nanque peccatoribus pœna debetur, quoniam miſe-
ricordiam & veritatem diligit dominus deus: & mi- *Pſal.83.*
ſericordia & veritas occurrerunt ſibi: & vniuerſæ viæ *Pſal.84.*
domini miſericordia & veritas. Et quis explicet, quàm *Pſal.24.*
crebro hæc duo cōiuncta diuina ſcriptura cōmemoret? L
Aliquando etiā mutatis nominibus vt gratia pro miſe-
ricordia ponatur. Vnde eſt, Et vidimus gloriā eius glo *Ioan.1.*
riam tanquā vnigeniti à patre plenum gratia & verita-
te. Aliquādo pro veritate iudicium, ſicut eſt, Miſericor- *Pſal.100.*
diam & iudicium cantabo tibi domine. Quare autem
illos velit conuertere, illos pro auerſione punire, quan-
quam & in beneficio tribuendo nemo iuſte reprehen-
dat miſericordem, & in vindicta exercenda, nemo iu-
ſte reprehendat veracē, ſicut in illis Euangelicis opera-
riis, aliis placitam mercedē reddentem, aliis etiam non *Matt.20.*
placitam largientem, nullus iuſte culpauerit, conſilium
tamen occultioris iuſticiæ penes ipſum eſt. Nos autē *Nihil boni*
quantū conceſſum eſt ſapiamus & intelligamus, ſi poſ- *ex nobis, ne*
ſumus, dominum deum bonum ideo etiam ſanctis ſuis *extollamur*
alicuius operis iuſticiā aliquando non tribuere, vel cer- *Cap.XIX.*
tam ſcientiam, vel victricem delectationem, vt cogno- *Pſal.84.*
ſcant nō à ſeipſis ſed ab illo ſibi eſſe lucem, qua illumi-
nentur tenebræ eorum, & ſuauitatem qua det fructum
ſuum terra eorū. Cum autem ab illo illius adiutoriū de- M
precamur ad faciendā perficiendamq; iuſticiā, quid a-
liud deprecamur, quàm vt aperiat quod latebat, & ſuaue
faciat quod non delectabat, quia & hoc ab illo eſſe de-
precandum, eius gratia didicimus, dū antea lateret: eius
gratia dileximus, dum antea non delectaret, vt qui glo-
riatur non in ſe, ſed in domino glorietur. Extolli quip- *Hiere.9.*
pe in ſuperbiam, propriæ voluntatis eſt hominum, non *1.Cor.1.*
operis dei: neque enim ad hoc eos cōpellit aut adiuuat
deus. Præcedit ergo in volūtate hominis appetitus qui-
dam propriæ poteſtatis, vt fiat inobediēs per ſuperbiā.
Hic autem appetitus etiam ſi non eſſet, nihil moleſtum
eſſet, & cū hoc voluit homo ſine difficultate noluiſſet,
ſecutum eſt autem ex debita iuſta pœna tale vicium, vt
iam moleſtum eſſet obedire iuſticiæ. Quod vicium niſi
adiuuāte gratia ſuperetur, ad iuſticiā nemo cōuertitur:
niſi operāte gratia ſanetur, iuſticiæ pace nemo perfrui-
tur. Cuius autē gratia vincitur & ſanatur, niſi illius cui
dicitur, Conuerte nos deus ſanitatum noſtrarum, & a- *Pſal.84.*
uerte iram tuam à nobis? Quod etſi facit, miſericordia *& 102.*
facit, vt dicatur, Non ſecūdum peccata noſtra facit no-
bis, nec ſecūdum iniquitates noſtras retribuit nobis. Et
quibus nō facit, iudicio non facit. Et quis dicet illi quid *Pſal.100.*
feciſti,

A feciſti, cui miſericordia & iudiciũ pia ſanctorum mẽte
cãtatur? Idcirco etiam ſanctos & fideles ſuos in aliqui-
bus viciis tardius ſanat, vt in his eos min⁹, quàm implẽ-
dæ ex omni parte iuſticiæ ſufficit, delectet bonum, ſiue
cum latet, ſiue cum etiam manifeſtum eſt, vt quantum
pertinet ad integerrimã regulam veritatis eius, non iu-
Pſal. 142. ſtificetur in conſpectu eius omnis viuẽs. Nec in eoipſo
vult nos dãnabiles eſſe, ſed humiles, commendans no-
bis eandem gratiã ſuam, ne facilitatem in omnibus aſ-
ſecuti, noſtrũ putemus eſſe quod eius eſt. Qui error mul
tum eſt religioni pietatiq; contrarius. Nec ideo tamen
in eiſdem viciis nobis permanẽdum eſſe exiſtimemus,
ſed aduerſus ipſam, maxime ſuperbiã, propter quam in
eis humiliamur, & nos vigilãter conemur, & ipſum de-
precemur ardenter, ſimul intelligẽtes & quod ſic cona-
mur & quod ſic deprecamur dono illius nos habere, vt
in omnibus non ad nos reſpicientes, ſed ſurſum cor ha
bẽtes, domino deo noſtro gratias agam⁹, & cũ gloria-
Aggrediũ mur, in illo gloriemur. Quartum iã illud reſtat, quo
determina- explicato quantũ adiuuat dominus, ſermo quoq; iſte tã
tionẽ quar- prolixus tãdem terminum ſumat, Vtrum qui omnino
tæ quæſtio- nunquã vllum peccatum habuerit, habiturúſve ſit, non
nis, B ſolum quiſquã natorũ hominũ ſit, verũetiam potuerit
vtrũ fuerit aliquãdo eſſe vel poſsit. Hũc prorſus præter vnum me-
aliquando diatorem dei & hominum hominem Chriſtum Ieſum
aliquis vel nullum vel eſſe vel fuiſſe vel futurũ eſſe certiſsimum eſt.
eſſe poſsit Vnde iã multa diximus de baptiſmo paruulorum, qui
qui nullum ſi nullum peccatũ habent, non ſolum ſunt homines in-
habuerit numerabiles ſine peccato, verũetiam fuerunt & erunt.
peccatum. Porrò ſi veraciter illud conſtitit, vnde ſecundo loco e-
Cap. XX. gimus, neminem eſſe ſine peccato, profecto nec paruuli
1. Tim. 2. ſine peccato ſunt. Ex quo cõficitur & ſi quiſquã in hac
vita eſſe potuiſſet, qui virtute ita perficeretur, vt ad tan-
tam plenitudinẽ iuſticiæ perueniret, qua nullum habe-
ret omnino peccatum, fuiſſe tamẽ eum antea peccato-
rem vnde in iſtam nouitatẽ vitæ conuerteretur, nõ eſſe
dubitãdum. Etenim in ſecundo illo loco, aliud quære-
batur, aliud in hoc quarto propoſitũ eſt. Nã in illo, vtrũ
aliquis in hac vita ad perfectam, quæ prorſus ſine vllo
peccato eſt, vitã perueniret per gratiã dei ſtudio volũ-
tatis hoc requirebatur: in hoc autẽ quarto, vtrũ eſſet in
filiis hominum, vel eſſe potuiſſet, aut poſſet qui non ex
peccato ad iuſticiã perfectiſsimam perueniret, ſed nul-
C lo omnino vnquã peccato eſſet obſtrict⁹, hoc quęritur,
Ideo ſi illa vera ſunt quæ tã multa de paruulis diximus,
nec eſt in filiis hominum quiſquã, nec fuit, nec erit, ex-
cepto vno mediatore, in quo nobis propiciatio & iuſti
ficatio poſita eſt, per quã finitis inimiciciis peccatorum
reconciliamur deo. Non itaq; ab re eſt quãtum præſen-
ti cauſæ ſufficere videtur, ab ipſo exordio generis hu-
mani pauca repetere, quibus aduerſus quędam, quæ mo
uere poſſent legentis animus informetur. Poſteaquã illi
primi homines vir vnus Adam, & ex illo Eua vxor eius
accepto dei præcepto ſeruare obedientiam noluerunt,
iuſta eos pœna ac debita cõſecuta eſt. Sic enim commi-
natus fuerat dominus, quòd ea die qua vetitum cibum
Lignum ve ederent, morte morerentur. Proinde quia vtẽdi ad
titum. eſcam omni ligno quòd in paradiſo erat acceperãt po
Cap. XXI. teſtatem, in quo etiam lignum vitæ plãtauerat deus: ab
Gene. 2. illo autem ſolo eos prohibuerat, quod appellauit ſcien-
tiæ boni & mali, quo nomine ſignificaretur experiẽtiæ
cõſequentia, & quid boni cuſtodita & quid mali eſſent
tranſgreſſa prohibitione ſenſuri: rectè profecto intelli-
guntur ante malignã diaboli perſuaſionem abſtinuiſſe
cibo vetito, atq; vſi fuiſſe cõceſsis, ac per hoc & cæteris,
& præcipue ligno vitæ. Quid enim abſurdius quàm vt D
credãtur ex aliis arboribus alimenta ſumpſiſſe, non au-
tem etiam ex illo quod & ſimiliter permiſſum fuerat, &
vtilitate præcipua per ætatum lapſum mutari, quamuis
animalia corpora in mortẽ veteraſcere nõ ſinebat, tri-
buẽs hoc corpori humano de ſuo corpore beneficium,
& myſtica ſignificatione demonſtrans, quid per ſapiẽ-
tiam, cuius figurã geſtabat conferretur animæ rationa-
li, vt alimento eius viuificata nequaquã in labem mor-
temq; nequiciæ verteretur? Merito enim de illa dicitur,
Lignum vitæ eſt amplectentibus eã, Sicut hæc arbor in *Prouer. 3.*
corporali, ſic illa in ſpiritali paradiſo: iſta exterioris, il-
la interioris hominis ſenſibus præbẽs vigorem ſine vl-
la in deterius tẽporis commutatione vitalẽ. Seruiebant
igitur deo vehementer ſibi cõmendata pietate obediẽ-
tiæ: qua vna colitur deus. Quæ per ſeipſa quãta ſit, quãq;
ſola ſufficiat ad tuendã rationalem ſub creatore creatu-
ram non potuit excellentius intimari, quàm vt à ligno
prohiberetur non malo. Abſit enim vt bonorũ creator
qui fecit omnia & ecce bona valde, mali aliquid in il-
lius etiã corporalis paradiſi fertilitate plantaret. Sed vt E
oſtẽderetur homini, cui eſſet ſub tali domino vtiliſsi-
ma ſeruitus, quantũ eſſet ſolius obedientiæ bonũ, quam
ſolã de famulo exegerat, cui obedire nõ propter ipſius
dominatũ, ſed propter ſeruiẽtis vtilitatem potius expe-
diret, ab eo ligno ſunt prohibiti, quo ſi vterentur non
prohibiti, nihil mali omnino paterentur, vt ꝙ illo poſt
prohibitionem vtentes paſsi ſunt, ſatis oſtenderetur ꝙ
eis hoc non intulerit arbor cibo noxio pernicioſa, ſed
tantum obediẽtia violata. Hanc ergo priuſquã vio- *Rebellio*
laſſent placebãt deo & placebat eis deus, & quãuis cor- *carnis vn-*
pus animale geſtarent, nihil inobediens in illo aduer- *de. C. XXII.*
ſum ſe moueri ſentiebãt, Faciebat quippe hoc ordo iu-
ſticiæ, vt quia eorũ anima famulũ corpus à domino ac-
ceperat, ſicut ipſa eidẽ domino ſuo, ita illi corp⁹ eius o-
bediret atq; exhiberet vitę illi congruũ ſine vlla reſiſtẽ-
tia famulatũ. Hinc & nudi erant & non confundeban-
tur. Animã quippe rationalẽ naturali verecundia nunc
pudet, ꝙ in carne, in cuius ſeruitutem ius poteſtatis ac-
cepit, neſcio qua infirmitate efficere nõ poteſt, vt ſe no-
lente non moueantur mẽbra, & ſe volente moueantur.
Quæ propter hoc in quouis caſto, merito appellãtur pu
denda, ꝙ aduerſus dominã mentem quaſi ſuæ ſint po-
teſtatis ſicut libitũ eſt excitantur, Idq; ſolum iuris in his F
habent fræna virtutis, vt ad immundas & illicitas cor-
ruptiones ea peruenire non ſinãt. Hæc igitur carnis in-
obediẽtia, quę in ipſo motu eſt etiã ſi habere nõ permit
tatur effectũ, nõ erat in illis tunc primis hominib⁹ quã-
do nudi erãt & non confundebãtur, Nondũ quippe a-
nima rationalis domina carnis, inobediẽs extiterat do-
mino ſuo, vt pœna reciproca inobediẽtem experiretur
carnẽ famulam ſuã cum ſenſu quodã cõfuſionis & mo
leſtiæ ſuæ, quẽ ſenſum certè ipſa per inobedientiã ſuam
non intulit deo. Neq; enim deo pudendũ eſt aut mole-
ſtũ ſi nos ei nõ obedimus, cuius in nos ſummã poteſta-
tẽ nullo modo minuere valem⁹, ſed nobis pudendũ eſt
ꝙ imperio noſtro caro nõ ſeruit, quia hoc ſit per infir-
mitatẽ quã peccando meruimus, vocaturq; peccatũ ha-
bitans in mẽbris noſtris, Sic eſt autẽ hoc peccatũ vt ſit *Rom. 7.*
pœna peccati. Deniq; poſteaq̃ eſt illa facta trãſgreſsio,
& anima inobediẽs, à lege ſui domini auerſa eſt, habere
cœpit contra eã ſeruus eius, hoc eſt corpus eius legẽ in-
obedientiæ, & puduit illos homines nuditatis ſuæ, ani-
maduerſo in ſe motu, quẽ antè non ſenſerant, quæ ani-
maduerſio apertio dicta eſt oculorũ, neq; enim oculis
clauſis

G claußis inter illas arbores oberrabant, Sic & de Agar
Gene.16. ſcriptũ eſt, Aperti ſunt oculi eius, & vidit puteũ. Tunc il
& 3. li homines pudenda texerunt, quæ deus illis mẽbra, ipſi
Naſci ex vero pudenda fecerunt. De hac lege peccati naſcitur
deo quid. caro peccati expianda per illius ſacramẽtum, qui venit
Ca. XXIII. in ſimilitudine carnis peccati, vt euacuetur corpus pec-
Rom.8. cati, quod & corpus mortis huius appellat, vnde miſerũ
& 7. hominẽ non liberat niſi gratia dei per Ieſum Chriſtum
dominũ noſtrũ. Sic enim ab eis trãſiuĩ fecit in poſteros
iſta lex initiũ mortis, quẽadmodum labor quo cũcti ho
mines laborãt in terra, quẽadmodum in fœminas par-
turitio cum doloribus. Hæc enim cũ de peccato argue-
rentur dei ſentẽtia meruerunt, quæ non in eis ſolis, ſed
etiã in ſucceſſoribus eorũ, in aliis magis, in aliis minus,
tamen in omnibus videmus impleri: Cũ itaq; primorũ
illorũ hominũ fuerit prima iuſticia obedire deo, & hãc
in membris aduerſus legẽ mentis ſuæ, legem concupi-
ſcẽtiæ non haberent, nunc poſt eorũ peccatum nata ex
eis noſtra carne peccati p magno obtinetur ab his, qui
obediunt deo deſideriis eiuſdẽ concupiſcẽtiæ nõ obe-
H dire, & crucifigere in ſe carnẽ cum paßionibus & con-
cupiſcentiis, vt ſint Ieſu Chriſti, qui hoc in ſua cruce fi-
gurauit, quibus per gratiam ſuam dedit poteſtatẽ filios
dei fieri, Nõ enim omnibus hominibꝰ dedit, ſed quot-
quot receperunt eum, vt deo renaſcerentur ſpiritu, qui
Ioan.1. ſeculo nati erãt carne, Sic enim de his dictũ eſt, Quot-
quot autem receperũt eum, dedit eis poteſtatẽ filios dei
fieri, qui nõ ex carne, non ex ſanguine, non ex volũtate
Aliter Chri viri, nec ex volũtate carnis, ſed ex deo nati ſunt. Se-
ſtus, aliter cutus autẽ addidit, Et verbũ caro factũ eſt & habitauit
nos naſci- in nobis: tanquã dicens, magnum quidẽ hoc in his fa-
mur. ctum eſt, vt deo naſcerentur ex deo, qui prius nati fue-
Ca. XXIIII rant ex carne ſeculo, quãuis creati ab ipſo deo, ſed lõge
Ioan.1. mirabilius factum eſt, ꝙ cũ iſtis naturæ fuerit naſci de
carne, beneficij vero naſci ex deo, ppter hoc impertiẽ-
dum beneficiũ: ille qui de deo naturaliter natus eſt, na-
ſci etiam miſericorditer de carne dignatus eſt: hoc eſt
enim, & verbũ caro factũ eſt & habitauit in nobis. Per
hoc, inquit, factũ eſt vt nati de carne caro, poſtea naſcẽ-
do de ſpiritu ſpiritus eſſemus, & habitaremus in deo,
quia & deus natus de deo, poſtea de carne naſcendo ca
ro factus eſt & habitauit in nobis: verbũ enim quod ca-
ro factum eſt, in principio erat, & apud deũ deus erat.
I Veruntamen ipſa participatio illius in inferiora noſtra
vt noſtra eſſet in ſuperiora illius, tenuit quãdã & in car
nis natiuitate medietatẽ, vt nos quidem nati eſſemus in
carne peccati, ille autem in ſimilitudinem carnis pec-
cati: nos non ſolum ex carne & ſanguine, verũetiam ex
voluntate viri & voluntate carnis: ille autem tãtum ex
carne & ſanguine & non ex voluntate viri, neq; ex vo-
luntate carnis, ſed ex deo natus eſt. Et ideo nos in mor-
tem propter peccatũ, ille propter nos in mortẽ ſine pec
cato. Sicut autẽ inferiora eius quibꝰ ad nos deſcẽdit nõ
omnimoda coæquata ſunt inferioribus noſtris in qui-
bus nos hic inuenit, ſic & ſuperiora noſtra quibus ad eũ
aſcendimus non coæquabũtur ſuperioribus eius in qui-
bus eum illic inuẽturi ſumus, Nos enim ipſius gratia fa-
cti erimus filij dei, ille ſemper natura erat filiꝰ dei. Nos
Al. de ma- aliquãdo conuerſi adhærebimus impares deo: ille nun-
terna carne quam auerſus manet æqualis deo, Nos participes vitæ
peccati. æternæ, ille vita æterna. Solus ergo ille etiam homo fa-
Quare ſã ctus manens deus, peccatum nullum habuit vnquã, nec
ctis nati ſumpſit carnem peccati, quanuis de natura carnis pec-
baptizant. cati. Quod enim carnis inde ſuſcepit, id profecto
Cap. XXV. aut ſuſcipiendum mundauit, aut ſuſcipiẽdo mundauit.

Ideo virginẽ matrem non lege carnis peccati, id eſt, nõ K
concupiſcentię carnalis motu concipientẽ, ſed pia fide
ſanctũ germẽ in ſe fieri promerentẽ, quã elegerat crea-
uit, de qua crearetur elegit. Quãto magis ergo caro pec
cati baptizãda eſt propter euadendũ iudiciũ, ſi baptiza-
ta eſt caro ſine peccato propter imitationis exemplum?
Quod autem ſupra reſpondimus aduerſus eos qui di-
cũt, ſi peccator genuit peccatorem, iuſtus quoq; iuſtum
gignere debuit, hoc etiã his reſpondemus, qui dicũt de
homine baptizato natum, iam velut baptizatum haberi
debuiſſe, Cur enim non, inquiunt, in lũbis patris ſui po
tuit baptizari, ſi ſecundum Epiſtolam quæ ad Hebræos
ſcripta eſt, In lũbis Abrahæ Leui potuit decimari? Hoc *Hebr.7.*
qui dicũt, attendant nõ propterea Leui poſtea nõ fuiſſe
decimatũ, quia iam fuerat decimatus in lumbis Abra-
hæ, ſed quia ſic ordinatus eſt honore ſacerdotij vt acci-
peret decimas, nõ præberet, alioquin nec cæteri fratres
eius qui ei præbebãt, decimarentur, quia & ipſi in lum-
[illegible] Abrahæ à Melchiſedech iam fuerant decimati. Sed
ne quis dicat propterea rectè potuiſſe Abrahę filios de-
cimari, quanuis iam fuiſſent in lumbis patris ſui deci- L
mati, quia decimatio talis res erat quæ in vnoquoq; ho-
mine ſæpe fuerat ł facienda, ſicut Iſraëlitæ annis om- *Al. vno-*
nibus, imò ex fructibus omnibus decimas tota vita ſua *quoq; anno*
crebras ſolent præbere Leuitis, baptiſmum autem tale *fuerat &c.*
ſacramentum eſſe quod ſemel datur, Etſi iam hoc acce
perat quiſque cum in patre ſuo eſſet, non niſi baptizatũ
fuiſſe deputandum, cum de illo qui baptizatus fuerat gi
gneretur. Qui hoc dicit: ne diu diſputem, circunciſionẽ
reſpiciat, quæ ſemel fiebat & tamen in ſingulis ſingilla-
tim fiebat. Sicut ergo tempore illius ſacramenti de cir-
cunciſo qui naſceretur circuncidẽdus fuit: ſic nunc de
baptizato qui natus fuerit baptizandus eſt. At enim ait
Apoſtolus, Filij veſtri immũdi eſſent, nunc autem ſan- *1.Cor.7.*
cti ſunt: & ideo inquiũt, fidelium filij iam baptizari mi-
nime debuerunt. Miror hoc dicere qui negant pecca-
tum ex Adam originaliter trahi. Si enim hãc Apoſtoli
ſententiam ſic accipiunt, vt credant de fidelibus ſancti-
ficatos filios naſci, cur eos etiam ipſi baptizari oportere
non dubitant? Cur deniq; nolunt fateri de parente pec-
catore aliquod peccatũ originaliter trahi, ſi de ſancto
aliqua ſanctitas trahitur? Et contra noſtrã quidem non
eſt aſſertionem, etiam ſi ex fidelibus ſancti propagan-
tur, quòd eos dicimus ſi nõ baptizantur, pergere in dã- M
nationem, quibus & ipſi regnum cœlorũ intercludunt,
quanuis eos dicãt non habere vllum vel proprium, vel
originale peccatũ. Aut ſi eis indignũ videtur vt ſancti
damnentur, quo modo erit dignum vt à regno dei ſan
cti ſeparentur? Et illud potius attẽdant, quo modo non
de peccatoribus parẽtibus trahatur aliquod peccatum,
ſi de ſanctis aliqua ſanctitas trahitur & non immundi-
cia de immundis? Vtrunque enim dixit qui dixit, Alio-
quin filij veſtri immundi eſſent, nunc autẽ ſancti ſunt.
Explicent etiã quo modo iuſtũ ſit vt ſancti ex fidelibus
& immundi ex infidelibus nati, pariter tamen ſi bapti-
zati non fuerint regnum dei non permittãtur intrare.
Quid ergo illis iſta ſanctitas prodeſt? Nam ſi damnari
faterentur immundos ex infidelibus natos: ſanctos au-
tem filios fidelũ in dei quidem regnũ intrare nõ poſſe,
niſi fuerint baptizati, non tamen damnari quia ſancti
ſunt, eſſet qualiſcũque diſtinctio, Nũc vero natos & de
ſanctis ſanctos, & de immundis immundos æqualiter
dicunt, & quia peccatũ non habent, non dãnari, & quia
baptiſmũ non habent, à dei regno ſeparari. Hanc abſur
ditatem talia ingenia non videre quis credat? Noſtræ
autem,

Roma.5. autem,imò ipſius Apoſtoli ſententiæ, qui dixit, Ex vno.
A omnes ad condemnationem, & ex voo omnes ad iu-
ſtificationem vitæ:quàm non ſit contrarium hoc quod
1.Cor.7. ait, cum de alia re ageret, Alioquin filij veſtri immun-
di eſſent,nunc autem ſancti ſunt, paululum attende.

Sãctificatio multiplex. Ca.XXVI. Non vnius modi eſt ſanctificatio,Nam & catechu-
menos ſecundum quendam modum ſuum per ſignum
Chriſti & orationem manus impoſitionis puto ſancti-
ficari, & quod accipiunt quamuis nũ ſit corpus Chriſti,
ſanctum eſt tamen,& ſanctius,quàm cibi quibus alimur
quoniã ſacramentum eſt, verum & ipſos cibos quibus
ad neceſſitatem ſuſtentandæ huius vitæ alimur,ſanctifi
1.Timo.4. cari idem Apoſtolus dixit, per verbum dei & orationẽ
qua oramus vtique noſtra corpuſcula refecturi. Sicut
autem iſta ciborum ſanctificatio non efficit,vt quod in
os intrauerit non in ventrem vadat & ſeceſſum emit-
tatur per corruptionem, qua omnia terrena ſoluuntur,
vnde ad aliam eſcam quæ non corrumpitur nos domi-
nus exhortatur: ita ſanctificatio catechumeni, ſi non
fuerit baptizatus, non ei valet ad intrandum regnum
cœlorum, aut ad peccatorum remiſſionem. Ac per hoc
& illa ſanctificatio cuiuſcunque modi ſit,quam in filiis
B fidelium eſſe dixit Apoſtolus, ad iſtam de baptiſmo &
de peccati origine,vel remiſſione quęſtionem omnino
non pertinet. Nam & coniuges infideles in coniugibus
1.Cor.7. fidelibus ſanctificari dicit eo ipſo loco ita loquens,San
ctificatur enim vir infidelis in vxore, & ſanctificatur
mulier infidelis in fratre, Alioquin filij veſtri immun-
di eſſent,nũc autem ſancti ſunt. Non opinor quiſquam
tam infideliter intelligit,quodlibet in his verbis intelli-
gat, vt ob hoc exiſtimet etiam maritum non Chriſtia-
num,quia Chriſtiana fuerit vxor eius,neque iam bapti-
zari oportere, & ad peccatorum remiſſionẽ perueniſſe,
& in regnum cœlorum eſſe intraturum, quia ſanctifi-
Ca.XXVII. catus dictus eſt in vxore. Quiſquis vero adhuc mo
uetur, quare baptizentur qui iam de baptizatis naſcun-
tur, hoc breuiter accipiat, Sicut generatio carnis pec-
cati per vnum Adam in condemnationem trahit om-
nes qui eo modo generantur,ſic generatio ſpiritus gra-
tiæ per vnum Ieſum Chriſtum ad iuſtificationem vitæ
æternæ ducit omnes qui eo modo prædeſtinati regene-
rantur. Sacramentum autem baptiſmi profecto ſacra-
mentum regenerationis eſt. Quocirca ſicut homo qui
non vixerit, mori non poteſt: & qui mortuus non fue-
C rit,reſurgere non poteſt:ita qui natus non fuerit renaſci
non poteſt. Ex quo conficitur,neminem in ſuo parente
renaſci potuiſſe non natum. Oportet autem vt ſi natus
fuerit renaſcatur, quia niſi qui natus fuerit denuo, non
ἄνωθεν. poteſt videre regnum dei. Oportet igitur vt ſacramen-
Ioan.3. to regenerationis, ne ſine illo male de hac vita exeat,
etiam paruulus imbuatur. Quod non fit niſi in remiſ-
ſione peccatorum,quod etiam ipſo loco Chriſtus oſten
dit,cum interrogatus quo modo poſſent iſta fieri,com-
memorauit quid Moyſes fecerit in exaltatione ſerpen-
tis. Cum itaque per baptiſmi ſacramentum morti Chri
ſti conformantur infantes, eos à ſerpentis morſu faten-
dum eſt liberari, ſi à Chriſtianæ fidei regula nolumus
aberrare. Quem tamen morſum non in ſua vita pro-
pria, ſed in illo cui primitus inflictus eſt acceperunt.
Neque illud fallat, quòd ſi nec parenti poſt conuerſio-
nem obſunt propria peccata, quanto magis, inquiunt,
filio eius obeſſe non poſſunt. Sed qui hoc ſentiunt, non
attendunt,quia ſicut parenti per hoc quod ſpiritu rena-
tus eſt propria peccata non obſunt, ita qui de illa natus
eſt,niſi eo modo renaſcatur, quæ à parente tracta ſunt,

oberunt. Quia & innouati parẽtes non ex primitiis no- D
uitatis, ſed ex reliquiis vetuſtatis carnaliter gignunt, &
filij ex parentum reliqua vetuſtate toti vetuſti, in pec-
cati carne propagati, damnationem veteri homini de-
bitam ſacramento ſpiritalis regenerationis & renoua-
tionis euadunt Illud nanque pręcipue propter quæſtio-
nes, quæ de hac re motæ ſunt, vel moueri adhuc poſ-
ſunt,attẽdere ac meminiſſe debemus,tantummodo pec
catorum omnium plenam perfectámque remiſſionem
baptiſmo fieri, hominis vero ipſius qualitatem non to-
tam continuo commutari, ſed ſpiritales primitias in
bene proficientibus de die in diem nouitate creſcente
cõmutare in ſe quod carnaliter vetus eſt, donec totum
ita renouetur,vt animalis etiam infirmitas corporis, ad
firmitatem ſpiritalem incorruptionémque perueniat.

Hæc autem lex peccati,quod etiam peccatum appel- Lex peccati
lat Apoſtolus,cum dicit,Non ergo regnet peccatum in ĩ nobis quid
veſtro mortali corpore ad obediendum deſideriis eius: Caput
non ſic manet in membris eorum qui ex aqua & ſpiri- XXVIII.
tu renati ſunt, tanquam non ſit eius facta remiſſio, vbi Roma.6.
omnino plena & perfecta fit remiſſio peccatorum,om-
nibus inimiciciis interfectis quibus ſeparabamur à deo,
ſed manet in vetuſtate carnis tanquã ſuperatum & per- E
emptum,ſi non illicitis conſenſionibus quodam modo
reuiuiſcat, & in regnum proprium dominationémque
reuocetur. Ab hac autem vetuſtate carnis,in qua eſt lex
iſta peccati vel peccatũ iam remiſſum, vſqueadeo ſpiri-
tus vita diſcernitur, in cuius nouitate baptizati per dei
gratiam renaſcuntur, vt parum fuerit Apoſtolo dicere,
tales non eſſe in peccato, niſi etiam diceret in ipſa illos
carne non eſſe antequã ex hac mortali vita migrarent.
Qui etiam in carne, inquit, ſunt, deo placere non poſ- Roma.8.
ſunt: vos autem non eſtis in carne, ſed in ſpiritu, ſi ta-
men ſpiritus dei habitat in vobis. Veruntamẽ ſicut ipſa
carne quamuis corruptibili bene vtuntur qui membra
eius ad opera bona conuertunt,in qua carne non ſunt,
quia non ſecundum eam ſapiunt neq; viuunt, ſicut de-
nique etiam morte, quæ primi peccati pœna eſt, bene
vtuntur qui eam pro fratribus, pro fide,pro quacunque
vera & ſancta iuſticia fortiter & patienter impendunt:
ſic illa etiam lege peccati, quod iam remiſſum in vetu-
ſtate carnis manet, bene vtuntur coniugati fideles, qui
ex eo quòd ſunt in Chriſti nouitate,dominari ſibi libi-
dinem minime patiuntur, ex eo autem quòd adhuc tra
hunt Adæ vetuſtatem, regenerandos immortaliter fi- F
lios mortaliter generãt cum ea propagine peccati, qua
illi qui renati ſunt obnoxij non tenentur,& qua illi qui
naſcuntur renaſcendo ſoluũtur. Quandiu ergo manet
lex concupiſcentialis in membris, manente ipſa reatus
eius ſoluitur,ſed ei ſoluitur qui ſacramentum regenera-
tionis accepit renouariq; iam cœpit. Ex illa autem ma-
nente concupiſcentiæ vetuſtate quod naſcitur renaſci
indiget vt ſanetur. Quia parentes fideles & nati carna-
liter & renati ſpiritaliter, filios carnaliter genuerunt,fi-
lij vero antequam naſcerentur, renaſci quo modo po-
tuerunt? Nec mireris,quòd dixi,manente concupiſcen-
tiali lege peccati reatum eius ſolui per gratiam ſacra-
menti. Sicut enim facta & dicta & cogitata iniqua quã-
tum ad ipſos motus animi & corporis pertinet, iam
præterierunt & non ſunt, eis tamen præteritis & non
iam exiſtentibus reatus eorum manet, niſi peccatorum
remiſſione ſoluatur:ſic contrà in hac non iam præteri-
ta, ſed adhuc manente lege concupiſcentiæ reatus eius
ſoluitur & non erit, cum fit in baptiſmo plena remiſſio
peccatorum. Denique ſi continuo conſequatur ab hac

G vita migratio, non erit omnino quod obnoxium hominem teneat, ſolutis omnibus quæ tenebant. Sicut ergo non eſt mirũ præteritorum dictorum factorum atque cogitatorum reatum manere ante peccatorum remiſſionem: ſic contrà non debet eſſe mirum manentis concupiſcentiæ reatum præterire poſt peccatorum remiſſionem.

Chriſti inſitia carnis ignorantia. Ca. XXIX. Quæ cum ita ſint, ex quo per vnum hominem peccatum intrauit in hunc mũdum, & per peccatum mors, & ita in omnes homines pertranſiit vſque in finem carnalis huius generationis & corruptibilis ſeculi, cuius filij generant & generantur, nullo exiſtente homine de quo in hac vita conſtituto veraciter dici *Vbi Maria?* poſſit, quòd nullum habeat omnino peccatum, excepto vno mediatore, qui nos creatori noſtro reconciliat per remiſſionem peccatorũ: id eſt, ipſe dominus noſter hãc ſuam medelam nullis generis humani temporibus ante vltimum futurum adhuc iudiciũ denegauit eis, quos per certiſſimã præſcientiam & iuſtiſſimam beneficentiam ſecum regnaturos in vitam prædeſtinauit æternã. Nanque ante natiuitatem carnis, infirmitatẽq; paſſionis, & virtutem reſurrectionis ſuæ, earum rerum futurarum fide eos qui tunc fuerant, informabat ad hære-H ditatem ſalutis æternæ, quarum rerum præſentium fide informauit eos, qui cum gererentur aderant atque impleri prædicta cernebant, quarum etiam præteritarum rerum fide qui poſtea fuerunt, & noſipſos, & qui deinde futuri ſunt informare nõ ceſſat. Vna ergo fides eſt quæ omnes ſaluos facit, qui ex carnali generatione in ſpiritalem renaſcendo ſaluantur, terminata in eo, qui venit pro nobis iudicari & mori iudex viuorum & mortuorum. Sed huius vnius fidei pro ſignificationis opportunitate per varia tempora ſacramenta variata ſunt. Idem ipſe itaque ſaluator eſt paruulorum atque maio-*Lucæ.2.* rum, de quo dixerunt angeli, Natus eſt vobis hodie ſal-*Matth.1.* uator, & de quo dictum eſt ad virginem Mariam, Vocabis nomen eius Ieſum, ipſe enim ſaluum faciet populum ſuum à peccatis eorum, vbi aperte demonſtratum eſt eum hoc nomine quo appellatur Ieſus, propter ſalutem quam nobis tribuit nominari: Ieſus quippe Latine ſaluator eſt. Quis eſt igitur qui audeat dicere dominum Chriſtum tantum maioribus non etiam paruu-*Roma.8.* lis eſſe Ieſum, qui venit in ſimilitudine carnis peccati, vt euacuaret corpus peccati, in quo infirmiſſimo nulli vſui congruis vel idoneis infantilibus membris anima *Sapien.9.* rationalis miſerabili ignorantia prægrauatur. Quam I plane ignorantiam nullo modo crediderim fuiſſe in *Ioan.1.* infante illo, in quo verbum caro factum eſt, vt inhabitaret in nobis, nec illam ipſius animi infirmitatem in Chriſto paruulo fuerim ſuſpicatus, quam videmus in paruulis. Per hanc enim etiam cum motibus irrationabilibus perturbantur nulla ratione, nullo imperio, ſed dolore aliquando vel doloris terrore cohibentur, vt omnino videas illius inobedientiæ filios, quæ mouetur *Roma.7.* in membris repugnans legi mentis, nec cum vult ratio, conquieſcit. Verum & ipſa ſæpe vel dolore corporis, tanquam vapulando compeſcitur, vel pauеſcendo, vel tali aliquo animi motu non tamen voluntate præcipiente comprimitur. Sed quia in eo erat ſimilitudo carnis peccati, mutationes ætatum perpeti voluit ab ipſa exorſus infantia, vt ad mortem videatur etiam ſeneſcendo illa caro peruenire potuiſſe, niſi iuuenis fuiſſet occiſus. Quæ tamen mors in carne peccati inobedientiæ debita redditur, in ſimilitudine autem carnis peccati obedientiæ voluntate ſuſcepta eſt. Ad eam quippe itu-*Ioan.16.* rus eamq; paſſurus, hoc ait, Ecce venit princeps mundi huius & in me nihil inueniet, ſed vt ſciant omnes quia K voluntatem patris mei facio, ſurgite eamus hinc. His dictis perrexit ad indebitam mortem, factus obediens *Philip.2.* vſque ad mortem.

Cap. XXX. Quapropter illi qui dicunt, ſi primi hominis peccato factum eſt vt moreremur, Chriſti aduentu fieret, vt credentes in eum nõ moreremur. Et addunt quaſi rationem dicentes, neque enim præuaricatoris tranſgreſſio plus nobis nocuit, quàm incarnatio vel redemptio profuit ſaluatoris. Cur nõ potius hoc attendunt, hoc audiunt, hoc ſine dubitatione credunt, quod Apoſtolus ſine ambiguitate locutus eſt. Quia per hominem mors, & per hominem reſurrectio mortuorum. Sicut enim in Adam omnes moriuntur, ſic & in *1.Cor.15.* Chriſto omnes viuificabũtur: neq; enim aliunde quàm de corporis reſurrectione dicebat? Omnium ergo corporis mortem factam per vnum hominem dixit, & omnium corporis reſurrectionem in vitam æternam per vnum Chriſtũ futuram eſſe promiſit. Quo modo ergo plus nobis nocuit ille peccando, quàm iſte profuit redimendo, cum per illius peccatum temporaliter moriamur, per iſtius autem redemptionem non ad temporalem vitam, ſed ad perpetuam reſurgamus? Noſtrum ergo corpus mortuum eſt propter peccatum, Chriſti au L tem corpus ſolum mortuum ſine peccato, vt fuſo ſanguine ſine culpa omnium culparum chirographa dele-*Coloſſ.2.* rẽtur, quibus debitores qui in eũ credunt à diabolo antea tenebantur. Et ideo ait, Hic eſt ſanguis meus qui pro *Matth.26.* multis effundetur in remiſſionem peccatorum.

Quare moriuntur & iuſti. Caput XXXI. Poterat autem etiam hoc donare credẽtibus, vt nec iſtius experirentur corporis mortem: ſed ſi hoc feciſſet, carni quædam fœlicitas adderetur, minueretur autem fidei fortitudo. Sic enim homines mortem iſtam timent, vt nõ ob aliud fœlices dicerent eſſe Chriſtianos, niſi quòd mori omnino non poſſent. Ac per hoc nemo propter illam vitam, quæ poſt iſtam mortẽ beata futura eſt, per virtutem etiam contemnendæ ipſius mortis ad Chriſti gratiam feſtinaret, ſed propter remouendam mortis moleſtiam delicatius crederetur in Chriſtum. Plus ergo gratiæ præſtitit, plus fidelibus ſuis ſine dubitatione donauit. Quid enim magnũ erat videndo non mori eos qui crederent, credere ſe non moriturum? Quanto eſt maius, quanto fortius, quanto laudabilius ita credere, vt ſe ſperet moriturus, ſine fine victurũ? Deniq; hoc *1. Retract. cap.33.* quibuſdam in fine largietur, vt mortem iſtam repentina cõmutatione non ſentiant, ſed ſimul cum reſurgen-*1.Theſſ.4.* tibus rapiantur in nubibus obuiam Chriſto in aëra, & M ſic ſemper cum domino viuant. Et rectè illis, quia non erunt iam poſteri qui propter hoc credant non ſperando quod nõ vident, ſed amando quod vident. Quę fides eſt eneruis & debilis, nec fides omnino dicenda, quãdoquidem fides ita definita eſt, Fides eſt ſperantiũ † *Hebræ.11.* ſubſtantia & conuictio rerum quæ nõ videntur. Vnde *† al. ſperandarum.* etiam in eadem vbi & hoc ſcriptum eſt ad Hebræos epiſtola, cum conſequẽter enumeraſſet quoſdam, qui deo fide placuerunt, ſecundum fidem, inquit, mortui ſunt, hi omnes cum nõ accepiſſent promiſſiones, ſed longe eas videntes & ſalutantes & confitentes, quia hoſpites & peregrini ſunt ſuper terram. Et paulopoſt eandem fidei laudẽ ita concluſit, Et omnes, inquit, teſtimonium conſecuti per fidem, nõ tulerunt promiſſiones dei: pro nobis enim meliora prouiderunt, ne ſine nobis perfecti perficerentur. Hæc laus fidei non eſſet, nec omnino, vt iam dixi, fides eſſet, ſi homines in credendo præmia viſibilia ſequerẽtur: hoc eſt, ſi fidelibus merces immortalitatis in hoc ſeculo redderetur. Hinc & ipſe dominus

mori

A mori voluit, vt quemadmodum de illo ſcriptum eſt, per mortem euacuaret eum, qui poteſtatem habebat mortis: id eſt diabolum, & liberaret eos, qui timore mortis per totam vitam rei erãt ſeruitutis. Hoc teſtimonio ſatis etiam illud monſtratur & mortem iſtam corporis *Gene.3.* principe atque authore diabolo, hoc eſt, ex peccato accidiſſe, quod ille perſuaſit, neque enim ob aliud poteſtatem habere mortis veriſſime diceretur: Vnde ille qui ſine vllo peccato vel originali vel proprio moriebatur *Ioan.14.* dixit, quod paulo ante cõmemoraui, Ecce veniet princeps mundi, id eſt diabolus, qui poteſtatem habet mortis & in me nihil inueniet, id eſt peccati, propter quod homines mori fecit. Et quaſi diceretur ei, quare ergo moreris? Sed vt ſciant omnes, inquit, quia voluntatem patris mei facio, ſurgite eamus hinc: id eſt, vt moriar non habens mortis cauſam de peccato ſub authore peccati, ſed de obedientia & iuſticia factus obediens vſque ad mortem. Et hoc ergo illo teſtimonio demonſtratum eſt, & quòd timorem mortis fideles vincũt, ad agonem ipſius fidei pertinere, qui profecto defuiſſet, ſi mox eſſet

B credentes immortalitas conſecuta.

Quur ſolus Christus reſurrexit. Caput XXXII.

Quanuis itaque multa dominus viſibilia miracula fecerit, vnde ipſa fides velut quibuſdam primordiis lacteſcentibus germinaret, & in ſuum robur ex illa teneritudine coaleſceret, tanto eſt enim fortior, quanto magis iam iſta non quærit, tamen illud quod promiſſum ſperamus inuiſibiliter *Roma.1.* voluit expectari, vt iuſtus ex fide viueret, intantũ vt nec ipſe qui die tertio reſurrexit inter homines eſſe voluerit, ſed eis demonſtrato in ſua carne reſurrectionis exemplo, quos huius rei teſtes habere dignatus eſt, in cœlũ aſcenderit, illorum quoq; ſe oculis auferens nihilq; tale cuiuſquã eorum carni iam tribuens, quale in carne propria demonſtrauerat, vt & ipſi ex fide viuerent eiuſq; iuſticiæ, in qua ex fide viuitur, pręmiũ quod poſtea erit viſibile, nunc interim per patientiam inuiſibiliter expectarent. Ad hunc intellectum credo etiam illud eſſe refe- *Ioan.16.* rendnm, quod ait de ſpiritu ſancto, Non poteſt ipſe venire niſi ego abiero: hoc enim erat dicere, non poteritis iuſte viuere ex fide, quod de meo dono, id eſt, de ſpiritu ſancto habebitis, niſi à veſtris oculis hoc quod intuemini abſtulero vt ſpiritaliter cor veſtrũ inuiſibilia credendo proficiat. Hanc ex fide iuſticiã identidem loquẽs de ſpiritu ſancto, ita cõmendat. Ille, inquit, arguet mun-

C dum de peccato, de iuſticia & de iudicio. De peccato quidem, quia nõ crediderunt in me: de iuſticia, quia ad patrem vado, & iam non videbitis me. Quia eſt iſta iuſticia qua eum non viderent, niſi vt iuſtus ex fide viueret, & non reſpicientes quæ videntur, ſed quæ non videntur, ſpiritu ex fide ſpem iuſticiæ expectaremus?

Caput XXXIII.

Qui autem dicunt, Si peccato mors iſta corporis accidiſſet, non vtiq; poſt remiſſionem peccatorum quam redemptor nobis tribuit moreremur, non intelligunt quomodo res, quarũ reatum ne poſt hanc vitam obſint, deus ſoluit, tamẽ eas ad certamen fidei ſinit manere, vt per illas erudiantur & exerceantur, proficientes in agone iuſticiæ. Poſſet enim & alius hoc non intelligens di- *Gene.3.* cere, Si propter peccatum dixit deus homini, In ſudore vultus tui edes panem tuum, & ſpinas & tribulos pariet tibi terra: quare & poſt remiſſionem peccatorum labor hic permanet, & hæc dura & aſpera parit etiam terra fidelium? Item ſi propter peccatum dictum eſt mulieri, In gemitu paries: cur etiam poſt peccatorum remiſſionem fœminæ fideles eoſdem dolores parturiendo patiuntur? Et tamen conſtat propter peccatum quod admiſerant, illos à deo primos homines hęc audiſſe atque

meruiſſe, nec reſiſtit his verbis diuini libri quæ poſui D de labore hominis & de parturitione mulieris, niſi qui prorſus alienus à fide catholica eiſdẽ literis aduerſatur.

Quur remiſſo peccato, pœna exigitur. Caput XXXIIII.

Verum quia & tales non deſunt quemadmodum eis hac quæſtione propoſita reſpondemus dicentes, ante remiſſionem eſſe illa ſupplicia peccatorum, poſt remiſſionem autem certamina exercitationéſque iuſtorum: ita & illis quos de morte corporis ſimiliter mouet reſpondere debemus, vt eam & peccato accidiſſe fateamur, & poſt peccatorum remiſſionem, vt magnus timor eius à proficientibus ſuperetur, ad certamen nobis relictam eſſe nõ dedignemur. Si enim parua virtus eſſet *Gala.5.* fidei, quæ per dilectionem operatur, mortis metum vincere, non eſſet tanta martyrum gloria: nec dominus diceret, Maiorem hac charitatem nemo habet quàm vt *Ioan.15.* animam ſuam ponat pro amicis ſuis. Quod in epiſtola ſua Ioannes ita dicit, Sicut ille animam ſuam pro nobis *1.Ioan.3.* poſuit, ſic & nos debemus animas pro fratribus ponere. Nequaquam igitur in morte pro ioſticia ſubeunda vel contemnenda laudaretur præcipua patientia, ſi E mortis non eſſet magna multúmque dura moleſtia. Cuius timorem qui vincit ex fide, magnam ipſius fidei comparat gloriam iuſtámque mercedem. Vnde mirandum non eſt, & mortem corporis non fuiſſe euenturam homini, niſi præceſſiſſet peccatum, cuius etiam talis pœna cõſequeretur, & poſt remiſſionem peccatorum eam fidelibus euenire, vt in eius timore vincendo exerceretur fortitudo iuſticiæ. Caro enim quæ primo facta eſt, non erat caro peccati, in qua noluit homo inter delicias paradiſi ſeruare iuſticiam. Vnde ſtatuit deus, vt poſt eius peccatum propagata caro peccati ad recipiendam iuſticiam, laboribus & moleſtiis niteretur. Propter hoc etiam de paradiſo eiectus Adam, contra Eden habita- *Gene.3.* uit, id eſt, contra ſedem deliciarum, vt ſignificaret quòd in laboribus qui ſunt deliciis contrarij, erudienda eſſet caro peccati, quæ in deliciis obedientiam non ſeruauit antequam eſſet caro peccati. Sicut ergo illi primi homines poſtea iuſte viuẽdo, vnde merito creduntur per domini ſanguinem ab extremo ſupplicio liberati, non tamen in illa vita meruerunt ad paradiſum reuocari: ſic & caro peccati etiam ſi remiſſis peccatis homo in ea iuſte vixerit, non continuo meretur eam mortem non perpeti quam traxit de propagine peccati. Tale aliquid F nobis inſinuatum eſt de patriarcha Dauid in libro Re- *2.Reg.12.* gnorum, ad quem Propheta cum miſſus eſſet eiq; propter peccatum quod commiſerat euentura mala ex iracundia dei comminaretur, confeſſione peccati veniam meruit, reſpondente Propheta, quòd illud ei flagitium facinúſque remiſſum ſit, & tamen conſecuta ſunt quæ deus fuerat cõminatus, vt ſic humiliaretur à filio. Quare & hic nõ dicitur, ſi deus propter peccatum illud fuerat comminatus, cur dimiſſo peccato quod erat minatus impleuit, niſi quia rectiſſime ſi ſic dictum fuerit, reſpondebitur remiſſionẽ illam peccati factam, ne homo à percipienda vita impediretur æterna, ſubſecutum vero illius comminationis effectum vt pietas hominis in illa humilitate exerceretur atq; probaretur. Sic & mortem corporis propter hoc peccatum deus homini inflixit, & poſt peccatorum remiſſionem propter exercendam iuſticiam non ademit.

Quid ſit incedere via media. Ca. XXXV.

Teneamus ergo indeclinabilem fidei confeſſionem. Solus vnus eſt qui ſine peccato natus eſt, in ſimilitudine carnis peccati, ſine peccato vixit inter aliena peccata, ſine peccato mortuus eſt *Roma.5.* propter noſtra peccata, non declinemus in dexteram aut in ſiniſtram. In dexterã enim declinare, eſt ſeipſum

G decipere dicēdo ſe eſſe ſine peccato. In ſiniſtram autem per neſcio quam peruerſam atq; prauam ſecuritatem ſe, tāquam impune dare peccatis. *Prouer.4.* Vias enim quæ à dextris ſunt nouit dominus, qui ſolus ſine peccato eſt & noſtra poteſt delere peccata, peruerſæ autem ſunt quæ à ſiniſtris ſunt amicitię cum peccatis. Tales etiam illi viginti annorum adoleſcentuli figuram noui populi præmiſeruot, qui in terram promiſsionis intraruot, qui nec in dexteram nec in ſiniſtram dicti ſunt declinaſſe: Non enim ea vigioti aonorū ætas comparanda eſt innocentiæ paruulorū. ſed, ni fallor, hic numerus myſticum aliquid adumbrat & reſonat, Vetus enim teſtamentum in quinq; Moyſi libris excellit, nouū autem quatuor Euangeliorum authoritate præfulget, qui numeri per ſe multiplicati ad vicenarium perueniuot, quater enim quini vel quinquies quaterni viginti ſunt. Talis populus, vt prædixi, eruditus in regno cœlorū per duo teſtamenta vetus & nouū, nō declinās in dexterā ſuperba præſumptione iuſticiæ, neque in ſiniſtram ſecura delectatione† *†dilectione* peccati, in terram illius promiſsionis intrabit, vbi iam peccata vlterius nec nobis donanda optemus, nec in nobis punienda timeamus, ab illo redemptore liberati qui nō venūdatus ſub peccato, redemit Iſraël ab omni- H bus iniquitatibus eius, ſiue propria cuiuſque vita cōmiſſis ſiue origioaliter tractis. Non enim parum diuinarum ſcripturarum authoritati veritatique ceſſerunt.

Caput XXXVI. Qui etſi ooluerunt literis ſuis aperte exprimere, paruulis remiſsionem neceſſariam peccatorū, redemptionem tamen eis neceſſe eſſe confeſsi ſunt. Alio quippe verbo, etiaoi ipſo de Chriſtiana eruditione de prompto nihil aliud omnino dixerūt: Nec dubitandum eſſe his qui diuinas ſcripturas fideliter legunt, fideliter audiunt, fideliter teoent, ꝙ ab illa carne quæ prius voluptate peccati facta eſt caro peccati, deinceps per ſucceſſionem tranſeunte in omnes proſcriptioe iniquitatis & mortis, caro ſit propagata peccati, excepta voa ſimilitudine carnis peccati, quæ tamen non eſſet, niſi eſſet caro peccati. De anima vero vtrum & ipſa eodem modo propagata, reatu qui ei dimittatur obſtricta ſit, neque enim poſſumus dicere, ſolam carnem paruuli, nō etiam animam iodigere ſaluatoris & redēptoris auxilio, alienamq; ab ea eſſe gratiarum actione quæ in Pſalmis eſt, *Pſal.102.* vbi legimus & dicimus, Benedic anima mea dominū, & noli obliuiſci omnes retributiones eius, qui propicius fuit omoibus iniquitatibus tuis, qui ſanat omnes lāguo- I res tuos, qui redemit de corruptione vitam tuam, ao etiam non propagata, eo ipſo quo carni peccati aggrauanda miſcetur, iam ipſius peccati remiſsione & ſua re- *†al.ſuam.* demptione opus habeat, deo per ſummam * præſcientiam iudicante, qui paruulorū ab iſto reatu nō mereantur abſolui, etiā qui nōdū nati nihil alicubi propria ſua vita peregerunt vel boni vel mali, & quo modo deus etiam ſi oon de traduce animas creat, oon ſit tamen author reatus eiuſdem: propter quem redemptio ſacramenti neceſſaria eſt animæ paruuli, magoa quæſtio eſt, aliamq; diſputationem deſiderat, eo tamen quātum arbitror moderamine temperatam, vt magis ioquiſitio cauta laudetur, quàm præcipitata reprehendatur aſſertio. Vbi enim de re obſcuriſsima diſputatur, nō adiuuātibus diuinarum ſcripturarū certis clariſque documentis, cohibere ſe debet humana præſumptio, nihil faciens in partem alteram declinando. Etſi enim quodlibet horum, quemadmodum demonſtrari & explicari poſsit, ignorem, illud tamen credo, quòd etiam hinc diuinorū eloquiorum clariſsima authoritas eſſet, ſi homo illud ſine diſpeodio promiſſę ſalutis ignorare nō poſſet. Habes elaboratū, vtinam tam commodum quàm prolixū K pro meis viribus opus, cuius prolixitatem fortaſſe defenderem, niſi illud vererer facere defendendo prolixius.

Libri Secundi Finis.

DIVI AVRELII AVGVSTINI HIPPONENSIS

Epiſcopi, de peccatorum meritis & remiſſione, & de baptiſmo paruulorum ad Marcellinum Epiſtola ſeu Liber tertius.

CHARISSIMO filio Marcellino, Auguſtinus Epiſcopus ſeruus Chriſti, ſeruorumq; Chriſti in domino ſalutē. *Caput I.* De quęſtionibus quas mihi propoſueras vt ad te aliquid ſcriberē aduerſus eos, qui dicunt Adam etiam ſi non peccaſſet fuiſſe moriturum, nec ex eius peccato quicquam ad eius poſteros propagando L tranſiſſe: maxime propter baptiſmum paruulorum quē more piiſſimo atque materno vniuerſa frequentat Eccleſia, & quòd in hac vita ſint, fuerint, futurique ſint filij hominum nullum habentes omoioo peccatū iam duos prolixos abſolueram libros, quibus mihi viſus ſum non quidem omnibus omnium occurriſſe in hac cauſa motibus animorum, quod vel à me vel à quoquam vtrum fieri poſsit, ignoro, imò fieri noo poſſe non dubito, ſed tamen egiſſe aliquid, quo de his rebus à maioribus traditæ fidei defenſores contra nouitates eorum qui aliter ſentiunt non inermes vſquequaque conſiſterent. Verum poſt pauciſſimos dies legi Pelagij quædam ſcripta, viri vt audio ſancti, & non paruo profectu Chriſtiani, quæ in Pauli Apoſtoli Epiſtolas expoſitiones breuiſſi- *Roma.5.* mas continerent, atque ibi comperi cum ad illum veniſſet locum, vbi dicit Apoſtolus, Per vnum hominem peccatum intraſſe in mundum & per peccatum mortē, atque ita in omnes homines pertranſiiſſe, quandam eorum argumentationem qui negaot paruulos peccatum originale geſtare, quam fateor in illis tam longis voluminibus meis non refelli, quia in mentem mihi omni- M no noo venerat quenquam poſſe talia cogitare, vel dicere: Quapropter quoniam illi operi, quod iam certo fine concluſeram, nil addere volui, & ipſam eiſdem verbis quibus eam legi, & quid mihi contrà videatur, huic epiſtolæ inſerendum putaui. Sic ergo illa argu- *Refellit Pelagium.* mentatio poſita eſt, Hi autem, inquit, qui contra tradu- *Cap.II.* cem peccati ſunt, ita illam impugnare nituotur: Si Adæ inquiunt, peccatum etiam non peccantibus nocuit, ergo & Chriſti iuſticia etiam non credentibus prodeſt: quia ſimiliter, immo & magis dicit per voum ſaluari, quàm per vnum ante perierunt. Huic ergo, vt dixi, argumento in illis duobus libris quos ad te ſcripſi nihil reſpondi, neque id mihi prorſus redarguendum propoſui. Nunc ergo prius illud attende, quemadmodum cum dicunt, Si Adæ peccatum etiam noo peccantibus nocet, ergo & Chriſti iuſticia etiam non credentibus prodeſt, abſurdiſſimum vtique & falſiſſimum iudicant, vt Chriſti iuſticia etiam non credentibus proſit, vnde putant confici nec primi hominis peccatum paruulis noo peccantibus nocere potuiſſe, ſicut & Chriſti iu-

ſticia

A ſticia prodeſſe illis non credentibus ooo poteſt. Dicant itaque, Chriſti iuſticia quid baptizatis paruulis proſit. Dicant omnino quod volunt: Profectò enim ſi ſe Chriſtianos eſſe meminerunt, aliquid prodeſſe non ambigunt. Quodlibet igitur proſit, prodeſſe ſicut etiam ipſi aſſeruot non credentibus noo poteſt. Vnde coguntur paruulos baptizatos io credentium oumero deputare, & authoritao ſanctæ vbique Eccleſiæ conſentire, quæ fidelium nomine eos cenſet indignos, quibus iuſticia Chriſti etiam ſecundum iſtos prodeſſe nõ niſi credentibus poſſet. Sicut ergo eorum per quos renaſcuntur, iuſticiæ ſpiritus reſponſione ſua traiicit in eos fidem, quam voluntate propria noodum habere potuerunt: ſic eorum per quos oaſcuntur caro peccati traiicit in eos noxam quam nondum vita propria contraxerunt. Et ſicut eos vitæ ſpiritus io Chriſto regenerat fideles, ſic eos corpus mortis in Adã generauerat peccatores: Illa enim carnalis generatio eſt, hæc ſpiritalis: illa facit filios carnis, hæc filios ſpiritus: illa filios mortis, hæc filios reſurrectioois: illa filios ſeculi, hæc filios dei: illa filios iræ, hæc filios miſericordiæ: ac per hoc illa peccato originali obligatos, iſta omnis peccati vinculo libera-
B tos. Poſtremo ad id quod iotellectu perſpicaciſsimo aſſequi ooo valemus, authoritate diuina conſentire cogamur, bene quod ipſi nos admonent, iuſticiã Chriſti oiſi credẽtibus prodeſſe oõ poſſe, & prodeſſe aliquid paruulis confiteotur, vnde, vt diximus, neceſſe eſt eos baptizatos in credenoũm oumero ſioe vlla tergiuerſatione conſtituãt. Conſequenter igitur ſi non baptizentur, inter eos qui non credunt erunt, ac per hoc nec vitam ha-
Ioan. 3 bebunt ſed ira dei manet ſuper eos: Quooiam qui oon credit filio, non habebit vitam ſed ira dei manet ſuper
Ibidem. eum. Et iudicati ſunt, quoniam qui oõ credit iam iudi-
Marc. 16. catus eſt. Et coodemnabuotur, quoniam qui crediderit & baptizatus fuerit, ſaluus erit: qui autem non crediderit, condemnabitur. Iam nunc videant iſti, qua iuſticia tentent vel conentur aſſerere, oon ad vitam æteroã, ſed iram dei pertinere & diuioitus iudicari atque damoari homines qui ſine peccato ſunt, ſi quemadmodum proprium, ita nullum io eis eſt etiam originale peccatum. Iam cæteris quæ Pelagius inſinuat eos dicere, qui cõtra originale peccatũ diſputant, in illis duobus prolixi mei operis libris ſatis quaotum arbitror dilucidèq; reſpõdi.
C Quod & ſi quibuſdam vel parum vel obſcurum videbitur, dent veniam, & componaot cum eis, qui fortaſſe illud oon quia parum eſt, ſed quia oimium reprehendunt, & qui ea quæ pro natura quæſtionum dilucide dicta exiſtimo adhuc non intelligunt, noo mihi calumnientur pro negligentia vel pro meæ facultatis indigentia, ſed deũ potius pro accipienda intelligentia de-
Argumẽta precentur. Veruotamen nos nõ negligenter opor-
Pelagiano- tet aduertere iſtum, ſicut eum qui nouerunt, loquuntur
rũ Ca. III. bonum ac prædicandum virum, hanc argumentationẽ contra peccati propaginẽ, non ex propria intuliſſe perſooa, ſed quid illi dicant qui eam non approbant intimaſſe, nec ſolũ hoc quod modo propoſui eiq; reſpõdi, verumetiam cætera quibus me in illis libris iam reſpondiſſe recolui. Nam cum dixiſſet, Si Adæ, inquiunt, peccatum etiã non peccantibus nocuit, ergo & Chriſti iuſticia etiam noo credentibus prodeſt, quod in iis quæ reſpondi cernis, quàm non ſolum non expugnet quod dicimus, ſed etiam oos admoneat quid dicamus, ſecutus adiunxit: Deinde aiunt, Si baptiſmus mundat antiquum illud delictum, qui de duobus baptizatis nati fuerint debent hoc carere peccato: nõ enim potuerunt ad

poſteros tranſmittere, quod ipſi minime habuerunt. Il- D
lud quoque accedit, inquit, quia ſi anima noo eſt ex traduce, ſed ſola caro, ipſa tantum habet traducem peccati, & ipſa ſola pœnam meretur, iniuſtum eſſe dicentes, vt hodie nata anima non ex maſſa Adæ, tam antiquum peccatum portet alienum. Dicunt etiam inquit, oulla ratiooe concedi, vt deus qui propria peccata remittit, imputet aliena. Vidès ne obſecro quemadmodum hoc totum Pelagius, non ex ſua, ſed ex aliorum perſona indiderit ſcriptis ſuis, vſqueadeo ſciens hanc neſcio quã eſſe nouitatem, quæ contra antiquam Eccleſiæ ioſitam opinionem ſonare nunc cœperit, vt eam ipſe confiteri aut verecundatus aut veritus fuerit. Et forte hoc ipſe non ſentit quòd ſine peccato naſcatur homo, cui fatetur neceſſarium eſſe baptiſmum, io quo fit remiſsio peccatorum, & quòd ſine baptiſmo damnetur homo, quem neceſſe eſt oon baptizatum in non credeotibus deputari, quia vtique ſcriptura euangelica fallere nõ poteſt,
in qua apertiſsime legitur, Qui oõ crediderit coodem- *Marci 16.*
oabitur. Poſtremo quòd ſine baptiſmo imago dei noo
admittatur ad regnum dei, quoniam, niſi quis reoatus *Ioan. 3.*
fuerit ex aqua & ſpiritu, oon poteſt introire in regnum
dei, atque ita vel in æternam mortem ſine peccato præ- E
cipitetur, vel quod eſt abſurdius, extra regnum dei habeat vitam æternam, cum dominus prædicens quid
ſuis in fine dicturus ſit, Venite benedicti patris mei *Matth. 25.*
percipite regnũ, quod vobis paratum eſt ab initio mundi, manifeſtauerit etiam quid ſit ipſum regnum quod dicebat, ita concludens, Sic ibunt illi io ambuſtionem æternam, iuſti autem in vitam æternam. Hæc ergo & alia quæ hunc ſequuntur errorem, nimium peruerſa & Chriſtianæ repugnantia veritati, credo quòd vir ille
tam egregie Chriſtianus omnino non ſentiat. Sed fieri *Pelagij*
poteſt, vt etiam iſtorum argumentis, qui contra pecca- *laus.*
ti traducem ſentiuot, adhuc fortaſſe ita moueatur vt audire vel noſſe quid contra eos dicatur, expectet, & ideo quid illi dicant qui contra peccati traducem ſeotiuot, nec tacere voluit, vt quæſtio diſcutienda inſinuaretur, & à perſona ſua remouit, ne hoc etiam ipſe ſentire iu-
dicaretur. Ego autem & ſi refellere iſtorum argu- *Ieſus etiam*
menta non valeam, video tameo inhærendum eſſe iis *infantium*
quæ io ſcripturis ſuot apertiſsima, vt ex his reuelentur *Ieſus eſt.*
obſcura: aut ſi mens nondum eſt idonea, quæ poſsit ea *Cap. IIII.*
vel demonſtrata cernere, vel abſtruſa inueſtigare, ſine
vlla hæſitatione credantur. Quid autẽ apertius tot tan- F
tiſq; teſtimoniis diuinorum eloquiorum, quibus dilucidiſsioe apparet, nec præter Chriſti ſocietatem ad vitam ſalutémque æternam poſſe quenquam homioum peruenire, nec diuino iudicio poſſe aliquẽ iniuſte damnari: hoc eſt, ab illa vita ac ſalute ſeparari. Vnde fit conſequẽs, vt quoniam oihil agitur aliud cum paruuli baptizantur, niſi vt incorporentur Eccleſiæ, id eſt, Chriſti corpori membríſque ſocientur, manifeſtum ſit eos ad damoationem niſi hoc eis collatum fuerit pertinere, non autem damoari poſſent ſi peccatum vtiq; non haberent. Hoc quia illa ætas nullum in vita propria contrahere potuit, reſtat intelligere, vel ſi hoc nondũ poſſumus, ſaltem credere, trahere paruulos originale peccatũ. Ac per hoc ſi ambigui aliquid habent verba Apo-
ſtolica, quibus dicit, Per vnum hominem peccatum in- *Roma. 5.*
trauit in mundum, & per peccatum mors, & ita io omoes homioes pertranſiit, poſſuntq; io aliam duci trans-
ferriq; ſeotentiam: nunquid & illud ambiguum eſt, Niſi *Ioan. 3.*
quis renatus fuerit ex aqua & ſpiritu non poteſt intro-
ire in regnum dei? Nunquid & illud, Vocabis oomen *Matth. 1.*

G eius Ieſum, ipſe enim ſaluum faciet populũ ſuum à peccatis eorum? Nunquid etiam illud, Quia non eſt opus *Math.9.* ſanis medicus, ſed ægrotantibus: hoc eſt, quia non eſt neceſſarius Ieſus eis qui non habent peccatum, ſed eis *Ioan.6.* qui ſaluandi ſunt à peccato? Nũquid etiam illud, Quia niſi manducauerint homines carnẽ eius, hoc eſt, participes facti fuerint corporis eius, non habebunt vitam? His atque huiuſmodi aliis quæ nunc prætereo, teſtimoniis diuina luce clariſsimis, diuina authoritate certiſsimis, nônne veritas ſine vlla ambiguitate proclamat, nõ ſolum in regnum dei non baptizatos paruulos intrare non poſſe, ſed nec vitam æternam poſſe habere præter Chriſti corpus, cui vt incorporentur ſacramẽto baptiſmatis imbuuntur? Nônne veritas ſine vlla dubitatione teſtatur, eos non ob aliud ad Ieſum: hoc eſt, ad ſaluatorem & ad medicum Chriſtum piis geſtãtium manibus ferri, niſi vt per medicinam ſacramentorum eius poſ- *Baptiſmus paruulorũ.* ſint à peccati peſte ſanari? Quid ergo cunctamur Apoſtoli verba de quibus forte dubitamus, etiam ipſa *Cap.V.* ſic intelligere, vt his congruant teſtimoniis, de quibus dubitare non poſſumus? Quanquam toto ipſo loco, vbi *Roma.5.* per vnius peccatum multorum condemnationẽ, & per H vnius iuſticiam multorũ iuſtificationem Apoſtolus loquitur, nihil mihi videatur ambigui, niſi quòd ait, Adã formam futuri. Hoc enim reuera non ſolum huic ſententiæ conuenit, qua intelligitur futuros eius poſteros, & eadem forma cum peccato eſſe generatos, ſed etiam in alios & alios intellectus poſſunt hæc verba deduci. Nam & nos aliud inde aliquãdo diximus, & aliud fortaſſe dicemus, quod tamen huic intellectui non ſit aduerſum, & ipſe Pelagius nõ vno modo id expoſuit. Cætera vero quæ ibi dicuntur ſi diligẽter aduertantur, atq; tractentur, ſicut in primo duorum illorũ libro vtcunq; conatus ſum, etiam ſi ſubobſcurum pariunt rerum ipſarum neceſsitate ſermonẽ, non tamen poterunt alium ſenſum habere, niſi per quem factum eſt, vt antiquitus *Pertinere, pro cõſtanter tenere.* vniuerſa Eccleſia pertineret, fideles paruulos originalis peccati remiſsionem per Chriſti baptiſmum conſecutos. Vnde non immerito beatus Cyprianus ſatis oſtendit quàm hoc ab initio creditum & intellectum ſeruet Eccleſia, qui cum paruulos à materno vtero recentiſsimos iam idoneos ad percipiẽdum Chriſti baptiſmum aſſereret, quoniam conſultus fuerat, vtrum hoc ante octauum diem fieri deberet, quantum potuit conatus eſt I eos demonſtrare perfectos, ne quis quaſi pro numero dierũ, quia octauo antea circuncidebantur infantes, eos adhuc perficiendos exiſtimaret. Sed cum magnum eis defenſionis patrocinium præſtitiſſet, ab originali tamẽ peccato eos non immunes eſſe confeſſus eſt, quia ſi hoc negaret, ipſius baptiſmi cauſam propter quem percipiendum eos defendebat, auferret. Potes ipſam epiſtolam memorati martyris de baptizãdis paruulis legere ſi volueris, neque enim poteſt deeſſe Carthagini. Verum in hanc etiam noſtram, quantum præſentium quæſtioni ſatis viſum eſt, pauca inde transferenda arbitratus ſum, *Cyprian⁹ in epiſtola de baptizãdis paruulis.* quę prudenter attende. Quantum vero, inquit, ad cauſam infantium pertinet, quos dixiſti intra ſecundũ vel tertium diem quo nati ſunt conſtitutos, baptizari non oportere, & conſiderandam eſſe legem circuncisionis *Gene.17.* antiquæ, vt intra octauum diem eum qui natus eſt baptizandum & ſanctificandum non putares, longe aliud ** aliàs, ſancto.* in concilio noſtro * omnibus viſum eſt. In hoc enim quod tu putabas eſſe faciendũ, nemo conſenſit, ſed vniuerſi potius iudicauimus, nulli homini nato miſericordiam dei & gratiam denegãdam: Nam cum dominus in Euangelio dicat, Filius hominis non venit ani- K mas hominum perdere, ſed ſaluare, quantum in nobis *Luca.19.* eſt, ſi fieri potuerit, nulla anima perdenda eſt. Aduertis ne quid dicat, quemadmodũ ſentiat, non tantum carni ſed animæ quoque infantis exitiabile eſſe atque mortiferum ſine illo ſalutari ſacramento exire de hac vita? Vnde ſi iam nihil aliud diceret, intelligere noſtrũ fuit ſine peccato animam perire non poſſe. Sed vide paulopoſt defendens innocentiam paruulorum, quid tandem de illis aperiſsime fateatur. Cæterum ſi homines, inquit, impedire aliquid ad conſecutionem gratiæ poſſet, magis adultos & prouectos & maiores natu poſſent impedire peccata grauiora. Porrò autem ſi etiam grauiſsimis delictoribus & in deum multum antè peccantibus, cum poſtea crediderint remiſſa peccatorum datur, & à baptiſmo atque gratia nemo prohibetur, quanto magis prohiberi non debet infans qui recens natus nihil peccauit, niſi quòd ſecundũ Adam carnaliter natus contagium mortis antiquæ prima natiuitate contraxit, qui ad remiſſam peccatorũ accipiendam in hoc ipſo facilius accedit, ꝙ illi remittuntur, nõ propria ſed aliena peccata. Vides quanta fiducia ex antiqua & indubitata fidei regula vir tantus iſta loquatur? Quia hęc do- L cumenta certiſsima ideo protulit, vt illud quõd erat incertum, vnde conſuluerat ille cui reſcribit, & vnde concilij decretum conſtitutum eſſe commemorat, vt ſcilicet etiam ante octauum diem ex quo die natus eſſet infans, eũ ſi afferretur, baptizare nemo dubitaret, per hæc figmenta † probaretur. *† firmamenta.* Neque enim hoc tunc quaſi nouum aut quaſi aliqua cuiuſquam contradictione pulſatum concilio ſtatuebatur ſeu firmabatur, quòd obſtricti originali peccato tenerentur infantes, ſed cum illic illa conſultatio verſaretur, & diſceptaretur propter legem circuncisionis, vtrum eos & ante octauum diem baptizari oporteret, ideo ei qui hoc negabat, nemo cõſenſit, quia iam non conſulendum nec diſceptandum, ſed firmum certumq; habebatur, animam ſaluti æternæ perituram, ſi hanc vitã ſine illius ſacramenti conſecutione finiret, quamuis ab vtero recentiſsimi paruuli ſolo reatu eſſent peccati originalis obſtricti. Quare illis etſi multo facilior quòd alienorum, ſed tamen etiam † neceſſaria *† aliàs, eſſet* remiſsio peccatorum. His certis, illa incerta de octauo die quæſtio diſſoluta eſt, atque in cõcilio iudicatum, homini nato ne in æternũ pereat, omni die licere ſuccurrere, cum etiam de ipſa carnali circuncisione ratio M redderetur, quòd vmbra eſſet futuri, non quòd intelligeremus etiam baptiſmum octauo ex quo natus eſt homo die dari oportere, ſed nos in Chriſti reſurrectione ſpiritaliter circũcidi, qui tertio quidem poſt diem paſſionis, in diebus tamen hebdomadarum, quibus tempora prouoluuntur, octauo, hoc eſt, poſt ſabbatum primo die à mortuis reſurrexit. Et nunc neſcio cuius no- *De paruulis, veteres nihil dubitarunt.* uæ diſputationis audacia quidam nobis facere conantur incertum, quod maiores noſtri ad diſſoluenda quędam, quæ nonnullis videbantur incerta, tanquam certiſsimum proferebãt. *Cap.VI.* Quando enim primitus hoc diſputari cœperit, neſcio. Illud tamen ſcio, quòd ſanctus Hieronymus, qui hodièque in literis Eccleſiaſticis tam excellentis doctrinæ fama ac labore verſatur, ad quaſdam ſoluendas in ſuis libris quęſtiones, etiam hoc certiſsimum adhibet ſine vlla diſceptatione documẽtum. Nam in eo quod in Ionam Prophetam ſcripſit, cum ad *Hiero. ſup. Ionam.* eum veniſſet locum, vbi cõmemorantur etiam paruuli ieiunio caſtigati. Maior, inquit, ætas incipit & vſque ad minorem peruenit. Nullus enim abſque peccato, nec ſi *Iob.25.*

vnius

A vnius quidem diei fuerit vita eius & innumerabiles anni vitæ illius. Si enim ſtellæ mundæ non ſunt in conſpectu dei, quãto magis vermis & putredo, & ij qui peccato offendẽtis Adam tenentur obnoxij? Hunc doctiſſimum virum ſi facile interrogare poſſemus, quàm multos vtriuſque linguæ diuinarum ſcripturarum tractatores, & Chriſtianarum diſputationum ſcriptores cõmemoraret, qui non aliud ex quo Chriſti Eccleſia eſt conſtituta, ſenſerunt, non aliud à maioribus acceperunt, nõ aliud poſteris tradiderunt. Ego quidem quanuis longe pauciora legerim, nõ memini me aliud audiſſe à Chriſtianis qui vtrunque accipiunt teſtamẽtum, non ſolum in catholica Eccleſia, verumetiã in qualibet hæreſi vel ſchiſmate conſtitutis, nõ memini me aliud legiſſe apud eos, quos de his rebus aliquid ſcribentes legere potui, qui ſcripturas canonicas ſequerentur, vel ſequi ſe crederent credive voluiſſent. Vnde nobis hoc negocium repente emerſerit neſcio. Nam ante paruum tempus à quibuſdam tranſitorie colloquentibus curſim mihi aures perſtrictę ſunt, cũ illic apud Carthaginem eſſemus, non ideo paruulos baptizari, vt remiſsionem accipiant peccatorum, ſed vt ſanctificentur in Chriſto. Qua no-

B uitate permotus, & quia opportunum nõ fuit, vt cõtrà aliquid dicerem, & nõ tales homines erant de quorum eſſem authoritate ſolicitus, facile hoc in tranſactis atq; abolitis habui. Et ecce contra Eccleſiã iam ſtudio flammante defenditur, ecce ſcribendo etiam memoriæ cõmendatur, ecce res in hoc diſcriminis adducitur, vt hinc etiam à fratrib● conſulamur, ecce contrà diſputare atq; ſcribere cogimur.

Cap.VII.
Iouiniani error.

Ante paucos annos Romæ quidam extitit Iouinianus nomine, qui ſanctimonialibus etiam ætate prouectioribus nuptias perſuaſiſſe dicitur, non illiciendo quo earum aliquam ducere vellet vxorem, ſed diſputando virgines ſanctimoniæ dicatas, nihil amplius fidelibus coniugatis apud deum habere meritorum: Nunquam tamen ei hoc commentum venit in mentem, vt aſſerere conaretur ſine originali peccato naſci hominum filios. Et vtiq; ſi hoc aſtrueret, multo procliuius vellent fœminæ nubere, fœtus mundiſsimos parituræ. Huius ſanè ſcripta, nam & ſcribere auſus eſt, cum fratres ad Hieronymum refellenda miſiſſent, non ſolum in eis nihil tale cõperit, verumetiam ad quædam eius vana refutanda hoc tanquam certiſsimum de hominis originali peccato vnde vtique nec

C ipſum dubitare credebat, inter multa ſua documenta

1.Ioan.2.

depromſit. Id agentis hæc verba ſunt, Qui dicit ſe, inquit, in Chriſto manere, debet ſicut ille ambulauit & ipſe ambulare. Eligat aduerſarius è duobus quod vult, optionem ei damus, manet in Chriſto, an non manet? Si manet, ita ergo ambulet vt Chriſtus: Si autem temerarium eſt ſimilitudinem virtutum domini polliceri, non manet in Chriſto, quia nõ ingreditur vt Chriſtus.

1.Petri.2.

Ille peccatum non fecit, neq; inuentus eſt dolus in ore eius, qui cum malediceretur non remaledixit, & tan-

Eſaiæ 53.
Ioan.14.
2.Corin.5.
Iacobi.3.
Iob.25.
Prouer.20.

quam agnus coram tondente, ſic non aperuit os ſuum, ad quem venit princeps mundi iſtius & inuenit in eo nihil, qui cum peccatum non feciſſet, pro nobis peccatum eũ fecit deus: Nos autem iuxta Epiſtolam Iacobi, Multa peccamus omnes, & nemo mundus à peccatis, nec ſi vnius quidẽ diei fuerit vita eius, Quis enim gloriabitur caſtum ſe habere cor, aut quis confidet mun-

Roma.5.
Pſal.50.

dum ſe eſſe à peccatis? Tenemúrque rei in ſimilitudine præuaricationis Adam, Vnde & Dauid, Ecce, inquit, in iniquitatibus cõceptus ſum, & in delictis concepit me mater mea. Hæc non ideo commemoraui, quòd diſpu-

tatorum quorumlibet ſententiis tanquam canonica au D thoritate nitamur, ſed vt appareat ab initio vſq; ad præſens tempus quo iſta nouitas orta eſt, hoc de originali peccato apud Eccleſiæ fidem tanta conſtantia cuſtoditum, vt ab eis qui dominica tractarent eloquia, magis certiſsimum proferretur ad alia falſa refutanda, quàm id tanquam falſum refutari ab aliquo tentaretur. Cæterum in ſanctis canonicis libris viget huius ſentẽtiæ clariſsima & pleniſsima authoritas, clamat Apoſtolus, Per

Roma.5.

vnum hominem peccatum intrauit in mundum, & per peccatum mors, & ita in omnes homines pertranſiit, in quo omnes peccauerunt. Vnde nec illud liquide dici poteſt, quòd peccatum Adæ etiam non peccantibus nocuit, cum ſcriptura dicat, in quo omnes peccauerũt. Nec ſic dicuntur iſta aliena peccata, tanquam omnino ad paruulos non pertineant, ſiquidem in Adam omnes tunc peccauerunt, quando in eius natura illa inſita, in qua eos gignere poterat, adhuc omnes ille vnus fuerũt, ſed dicuntur aliena, quia nondũ ipſi agebant vitas proprias, ſed quicquid erat in futura propagine, vita vnius hominis continebat.

Interrogant multa quæ ipſi non poſſunt explicare.
Cap.VIII.

Nulla, inquiunt, ratione conceditur, vt deus qui propria peccata remittit, imputet E aliena. Remittit, ſed ſpiritu regeneratis, non carne generatis. Imputat vero nõ iam aliena, ſed propria: Aliena quippe erant quãdo hi qui ea propagata portarent nõdum erant, nunc vero carnali generatione iam eorum ſunt quibus nõdũ ſpiritali regeneratione dimiſſa ſunt. Sed ſi baptiſmus, inquiunt, mundat antiquum illud delictum, qui de duobus baptizatis nati fuerint, debẽt hoc carere peccato: Non enim potuerunt ad poſteros tranſmittere, quod ipſi minime habuerunt. Ecce vnde plerunque conualeſcit error, cum homines idonei ſunt his rebus interrogandis, quibus intelligendis non ſunt idonei. Cui enim auditori, vel quibus explicem verbis, quo modo mortalia icioſa primordia non obſint eis, qui aliis primordiis immortalibus inchoati ſunt, & tamen obſint eis, quos iidem ipſi, quibus iam non obſunt, ex eiſdem vicioſis primordiis generauerint, quo modo id intelligat homo cuius tardiuſculam mentem impedit, & ſuæ ſententiæ præiudicium, & peruicaciæ grauiſsimę vinculum? Veruntamen ſi aduerſus eos mihi eſſet cauſa iſta ſuſcepta, qui omnino paruulos baptizari prohiberent, aut ſuperfluò baptizari contenderent, dicentes eos ex fidelibus natos, parentũ meritum neceſſario conſequi, tunc deberem ad hanc opinionem conuincen- F dam laborioſius fortaſsis & operoſius excitari. Tunc ſi mihi apud obtuſos & contentioſos propter rerum naturæ obſcuritatem difficultas refellendi falſa, & perſuadendi vera reſiſteret, ad hæc forte quæ in vſu atque in promptu eſſent exempla confugerem, viciſsimq; interrogarem, vt quia eos moueret, quo modo peccatũ quod mundatur per baptiſmum, maneat in eis quos genuerint baptizati, ipſi explicarent, quo modo præputium quod per circuncisionem aufertur, maneat in eis quos genuerint circuncisi, quo modo etiam palea quæ opere humano tanta diligentia ſeparatur, maneat in fructu qui de purgato tritico naſcitur.

Vt ex circũciſo naſcitur incircũciſus, ita ex baptizato baptizandus.
Cap.IX.

His & talibus forſitan vtcunque conarer exemplis perſuadere hominibus, qui mundationis ſacramenta ſuperfluò filiis mundatorum crederent adhiberi, quàm recto cõſilio baptizatorum paruuli baptizentur, quanquam fieri poſsit vt homini habenti vtrunque ſemen, & mortis in carne, & immortalitatis in ſpiritu, non obſit regenerato per ſpiritum, quod obeſt eius filio generato per carnem, ſitq; in iſto remiſsione mundatum, quod ſit etiam in illo ſi-

G mili remiſsione, velut circuncisione, velut trituratiooe ac ventilatione mundandum. Nunc vero quandoquidem cum eis agimus, qui confitentur baptizatorum filios baptizandos, quanto melius ſic agimus vt dicamus vos, qui aſſeritis de hominibus à peccati labe mundatis ſine peccato naſci filios debuiſſe, cur non attenditis eo modo vobis poſſe dici de Chriſtianis parentibus Chriſtianos naſci filios debuiſſe? Cur ergo eos Chriſtianos fieri debere cenſetis? Nunquid in eorum parentibus
1. Corin. 6. corpus Chriſtianum non erat, quibus dictum eſt, Neſcitis quia corpora veſtra membra ſunt Chriſti? An forte corpus quidem Chriſtianum de Chriſtianis parentibus natum eſt, ſed non Chriſtianam animam accepit? Hoc vero multo eſt mirabilius, nanque vtrumlibet de anima
Roma. 9. ſentiatis, quia profecto cum Apoſtolo non eam creditis antequã naſceretur aliquid egiſſe boni aut mali, aut de traduce attracta eſt, & ſimiliter vt corpus de Chriſtianis Chriſtianum, ſic anima etiã Chriſtiana eſſe debuit, aut à Chriſto creata, vel in Chriſtiaoo corpore, vel propter Chriſtianũ corpus Chriſtiana debuit ſeu creari ſeu mitti: Niſi forte dicetis Chriſtianos homines Chri-
H ſtianum corpus gignere potuiſſe, & ipſum Chriſtũ animam Chriſtianam non potuiſſe procreare. Cedite itaq; veritati, & videte ſicut fieri potuit quod & vos fatemini, vt de Chriſtianis nõ Chriſtianus, de membris Chriſti non membrum Chriſti, atque vt occurramus etiam omnibus, qui licet falſo, tamen quocuoque religionis nomine detinentur, de conſecratis noo conſecratus, ita etiam fieri vt de mundatis non mundatus naſcatur. Quid reſpondebitis, quare de Chriſtianis non Chriſtianus naſcatur, niſi quia non facit generatio, ſed regeneratio Chriſtianos? Hanc igitur vobis reddite rationẽ, quia ſimiliter à peccatis nemo naſcendo, ſed omnes renaſcendo mundantur. Ac per hoc de hominibus ideo mundatis, quoniam renatis, homo qui naſcitur renaſcitur, vt etiam ipſe mundetur: Poruerųo tenim parentes ad poſteros tranſmittere, quod ipſi minime habuerunt. Non ſolum ſicut frumenta paleam, & præputium circuncisus, ſed etiam quod & vos dicitis, fideles infidelitatem in poſteros traiiciunt, quod non eſt iam illorum per ſpiritum regeneratorum, ſed quo in carne generati ſunt, mortalis ſeminis vicium. Nam vtiq; quos paruulos per ſacramentum fidelium fideles faciendos
I eſſe iudicatis, infideles natos ex parentibus fidelibus nõ
Anima nõ ex traduce. negatis. At enim ſi anima non eſt ex traduce, ſed ſola caro, ipſa tãtum habet traducem peccati, & ipſa ſola pœnam meretur, hoc enim ſentiunt iniuſtum eſſe di-
Cap. X. centes, vt hodie nata aoima nõ ex maſſa Adæ tam antiquum peccatum portet alienum: attende obſecro te
Pelagium laudat. quemadmodum circũſpectus vir Pelagius, nam ex eius libro hęc quę modo poſui verba tranſcripſi, ſeoſit quàm in difficili de anima quæſtione verſetur: Non enim ait, quia anima non eſt ex traduce: ſed, ſi anima non eſt ex traduce: rectiſsime faciẽs de re tam obſcura, de qua nulla in ſcripturis ſanctis certa & aperta teſtimonia poſſumus inueoire, aut difficillime poſſumus cunctanter loqui potius quam fidenter. Quapropter ego quoque huic propoſitioni non præcipiti aſſertione reſpõdeo. Si anima nõ eſt ex traduce, ergo quę iſta iuſticia eſt, vt recens creata & ab omni delicto prorſus immunis, ab omni peccati contagione penitus libera, paſsiones carois diuerſoſq; cruciatus, & quod eſt horribilius etiam dæmonum incurſus in paruulis ſuſtinere cogatur? Neq; enim aliquid horum caro ſic patitur, vt nõ ibi anima potius quæ viuit ac ſentit pœnas luat. Hoc enim ſi iuſtum oſtẽditur, ſic etiam oſtẽdi poteſt qua iuſticia in carne quoq; K
peccati ſubeat originale peccatum, baptiſmatis ſacramento & gratiæ miſeratione mundãdum. Si autẽ illud oſtendi non poteſt, neque hoc poſſe arbitror. Aut ergo vtruoque occultum feramus, & nos homines eſſe meminerimus, aut aliâs aliud de anima opus ſi neceſſe videbitur cautela ſobria diſputando moliamur. Nunc *Aculeus*
tamẽ illud quod ait Apoſtolus, Per vnũ hominem pec- *mortis quid*
catum intrauit in mundum, & per peccatũ mors, & ita *Cap. XI.*
in omnes homines pertranſiit, io quo omnes peccaue- *Roma. 5.*
ruot: ſic accipiamus, oe tot taotiſq; apertiſsimis diuinarum ſcripturarum teſtimoniis, quibus docemur præter Chriſti ſocietatem quę in illo & cum illo fit, cum ſacramentis eius imbuimur, & eius membris incorporamur, vitam ſalutẽmque ęteroam adipiſci neminem poſſe, nimis inſipieoter atque infœliciter repugoare iudicemur. Neque enim alio ſenſu dictum eſt ad Romanos, Per
vnum hominem peccatum intrauit in mundum, & per *1. Corin. 15.*
peccatum mors, atque ita in omnes homines pertranſiit, quàm alio loco quo dictum eſt ad Coriothios, Per hominem mors, & per hominem reſurrectio mortuorum: Sicut enim io Adam omnes moriuntur, ſic & in L
Chriſto omnes viuificabuntur. Nemo quippe ambigit hoc ibi de corporis morte dictum, quoniam de reſurrectione corporis magna Apoſtoli intẽtione queſtio verſabatur, & ideo videtur ibi de peccato tacuiſſe, quia non erat quæſtio de iuſticia. Hic autẽ ad Romanos vtrunq; poſuit, & vtrunque diutiſsime commeodauit, peccatum in Adam, iuſticiam in Chriſto, & mortem in Adam, vitam in Chriſto, quæ omnia verba ſermonis Apoſtolici quantum poſui ſatiſq; viſum eſt in primo, vt iam dixi, duorum illorum libro perſcrutatus aperui. Quanquam ibi etiam ad Corinthios locum ipſum de reſurrectione domini tractatum ſic in fine concluſerit, vt nos dubitare non fineret, mortem quoque corporis merito acci-
diſſe peccati, cũ enim dixiſſet, Oportet corruptibile hoc *Ibidem.*
induere incorruptionem, & mortale hoc induere immortalitatem: Cum autem corruptibile hoc indutum fuerit incorruptionẽ, & mortale hoc induerit immor-
talitatem, tunc fiet, inquit, ſermo qui ſcriptus eſt, Abſor- *Oſeę. 13.*
pta eſt mors in victoria, vbi eſt mors victoria † tua? vbi *† contentio.*
eſt mors aculeus tuus? Deinde ſubiecit, Aculeus autem mortis eſt peccatum, virtus vero peccati lex. Quia ergo
ſicut Apoſtoli apertiſsima verba declarant, eo abſorbe- M
bitur mors in victoria, quo corruptibile & mortale hoc *Rom. 8.*
induet incorruptionem & immortalitatem, id eſt, quo viuificabit deus & mortalia corpora noſtra, propter habitantem ſpiritũ eius in nobis, maoifeſtum eſt & huius mortis corporis, quæ reſurrectioni carnis contraria eſt, aculeum fuiſſe peccatum: aculeum autem quo mors facta eſt, noo quẽ mors fecit: peccato enim morimur, non morte peccamus, Sic itaque dictum eſt, aculeus mortis, quo modo lignum vitæ, nõ quod homiois vita faceret, ſed quo vita hominis fieret: & quo modo lignum ſcientiæ, per quod ſcientia fieret hominis, nõ quod per ſuam ſcientiam fecerit homo: Sic ergo & aculeus mortis, quo mors facta eſt, nõ quem mors fecerit, Sic eoim dicimus & poculũ mortis, quo aliquis mortuus ſit vel mori poſ-
ſit, nõ quod moriẽs mortuúſve cõfecerit. Aculeus itaq; *1. Corin. 15*
mortis peccatũ eſt, peccati punctu mortificatũ eſt genus humanum. Quid adhuc quærimus cuius mortis, vtrũ animæ an corporis? Vtrum primæ qua ounc omnes morimur, an ſecundæ qua tũc impij morientur? Nulla cauſa eſt exagitãdi quæſtionem, oullus tergiuerſandi locus, Apoſtoli verba quib⁹ id agebat, interrogata reſpondẽt,

Cum

A Cum mortale hoc, inquit, induerit immortalitatẽ, tunc fiet ſermo qui ſcriptus eſt, Abſorpta eſt mors in victoria, vbi eſt mors victoria tua? vbi eſt mors aculeus tuus? Aculeus autem mortis peccatũ, virtus vero peccati lex. De reſurrectione corporis agebat, qua abſorbebitur mors in victoria cum mortale hoc induerit immortalitatem. Tunc ipſi morti inſultabitur, quæ in victoria reſurrectionis corporis abſorbebitur. Tunc ei dicetur, vbi eſt mors victoria tua? vbi eſt mors aculeus tuus? Morti ergo corporis hoc dicetur, Hãc enim abſorbebit victorioſa immortalitas, cum mortale hoc immortalitate induetur, Morti, inquam, corporis tunc dicetur, vbi eſt mors victoria tua, qua hic omnes ſic viceras, vt etiã dei filius tecum confligeret, teq; non vitando ſed ſuſcipiendo ſuperaret? Viciſti in morientibus, victa es in reſurgẽtibus. Victoria tua qua abſorbueras corpora morientium, temporalis fuit: victoria noſtra qua in corporibus abſorpta es reſurgentium, æterna conſtabit. Vbi eſt aculeus tuus? hoc eſt peccatum, quo puncti & venenati ſumus, vt etiã in noſtris corporibus fieres, & ea tam lon-
1. Corin. 15. go tempore poſsideres? Aculeus autem mortis eſt pec-
B catum, virtus vero peccati lex. Peccauimus in vno omnes, vt moreremur in vno omnes, accepimus legem nõ vt emendatione finiremus peccatum, ſed vt tranſgreſ-
Roma. 5. ſione augeremus. Lex enim ſubintrauit vt abũdaret pec-
Galat. 3. catum, & cõcluſit ſcriptura omnia ſub peccato. Sed deo gratias qui dedit nobis victoriam per dominum no-
1. Corin. 15. ſtrum Ieſum Chriſtum, vt vbi abundauit peccatum ſu-
Roma. 5. perabundaret & gratia, atque vt promiſsio ex fide Ieſu
Galat. 3. Chriſti daretur credẽtibus, & vinceremus mortem per immortalẽ reſurrectionem, & aculeum eius peccatum
Ad ſalutẽ per gratuitam iuſtificationem. Nemo itaque de hac
ſacramenta re fallatur & fallat. Omnes adimit atque aufert iſte ſan-
ſola ſancti- ctæ ſcripturæ ſenſus manifeſtus ambages. Quemadmo-
ficant. dum ab origine trahitur mors in corpore mortis huius,
Cap. XII. ſic ab origine tractum eſt & peccatum in hac carne peccati, propter quod ſanãdum, & propagine attractum & voluntate auctum, atque ad ipſam carnem reſuſcitandam, medicus venit in ſimilitudine carnis peccati, qui non eſt opus ſanis ſed ægrotantibus, nec venit vocare
Marci. 2. iuſtos, ſed peccatores. Proinde quod ait Apoſtolus cum fideles moneret vt ſe ab infidelibus coniugibus nõ diſ-
1. Cor. 7. iungerent, Sanctificatus eſt enim vir infidelis in vxore,
C & ſanctificata eſt mulier infidelis in fratre, alioquin filij veſtri immundi eſſent, nũc autem ſancti ſunt: aut ſic eſt accipiendum, quemadmodum & nos alibi, & Pelagius cum eandem ad Corinthios Epiſtolam tractaret expoſuit, quòd exempla iam præceſſerant, & virorum quos vxores, & fœminarum quas mariti lucrifecerãt Chriſto, & paruulorum, ad quos faciendos Chriſtianos voluntas Chriſtiana etiam vnius parẽtis euicerat: aut ſi, quod magis verba Apoſtoli videntur ſonare & quodam modo cogere, aliqua illic intelligenda eſt ſanctificatio, qua ſanctificabantur vir vel mulier infidelis in coniuge fideli, & qua ſancti naſcebantur filij fidelium, ſiue quia in menſtruo cruore mulieris, à concubitu continebat, quicunque vir vel fœmina id in lege didicerat: nam hoc Ezechiel inter illa præcepta ponit quæ non figurate accipienda ſunt, ſiue propter aliam quamlibet, quæ ibi aperte propoſita non eſt, ex ipſa neceſsitudine coniugiorum atque filiorum ſanctitatis aſperginem, illud tamen ſine dubitatione tenendum eſt, quæcunque illa ſanctificatio ſit, non valere ad Chriſtianus faciendos, atque ad dimittenda peccata, niſi Chriſtiana & Eccleſiaſtica inſtitutione & ſacramentis efficiantur fideles, Nam nec coniuges infideles quamlibet ſanctis & iuſtis coniugi- D
bus hæreant, ab iniquitate mundantur, quæ à regno dei ſeparatos in damnationem venire cõpellit, nec paruuli de quibuſlibet ſanctis iuſtiſq; procreati originalis peccati reatu abſoluuntur, niſi in Chriſto fuerint baptizati, pro quibus tanto impenſius loqui debemus, quanto pro
ſe ipſi minus poſſunt. Id enim agit illa diſputatio, cõ- *Epilogus,*
tra cuius nouitatem antiqua veritate nitendum eſt, vt *Cap. XIII.*
infantes omnino ſuperfluò baptizari videantur. Sed aperte hoc non dicitur, ne tam firmata ſalubriter Eccleſiæ conſuetudo violatores ſuos ferre non poſsit. Sed ſi pupillis opem ferre præcipimur, quanto magis pro iſtis laborare debemus, qui deſtitutiores & miſeriores pupillis etiam ſub parentibus remanebunt, ſi eis Chriſti gratia denegabitur, quam per ſe ipſi flagitare non poſſunt. Illud autem quod dicunt, ſine vllo peccato aliquos homines iam ratione propriæ voluntatis vtentes, in hoc ſeculo vixiſſe vel viuere, optandum eſt vt fiat, conãdum eſt vt fiat, ſupplicandum eſt vt fiat, non tamen quaſi factum fuerit confidendum eſt: hoc enim optantibus & conantibus & digna ſupplicatione deprecantibus quic-
quid remanſerit peccatorum, per hoc quotidie ſolui- E
tur, quod veraciter in illa oratione dicimus, Dimitte *Matth. 6.*
nobis debita noſtra, ſicut & nos dimittimus debitoribus noſtris. Quam orationem quiſquis cuilibet etiam homini ſancto & dei voluntatem ſcienti atque facienti, præter vnum ſanctum ſanctorum dicit in hac vita neceſſariam nõ fuiſſe, multum errat: nec poteſt omnino illi ipſi placere quem laudat, ſi autem ſeipſum talem putat, ipſe ſe decipit & veritas in eo non eſt, non ob aliud,
niſi quia falſum putat. Nouit ergo ille medicus qui non *1. Ioan. 1.*
eſt opus ſanis, ſed ægrotãtibus quemadmodum nos cu- *Matth. 9.*
rando perficiat in æternam ſalutem, qui & ipſam mor- *Marci. 2.*
tem, quamuis peccati merito inflicta ſit, non aufert in *Luca. 5.*
hoc ſeculo eis, quibus peccata dimittit, vt etiam cum eius timore ſuperando ſuſcipiant pro fidei ſynceritate certamen, & in quibuſdam etiam iuſtos ſuos quoniam adhuc extolli poſſunt, non adiuuat ad perficiendam iu-
ſticiam, vt dum non iuſtificatur in conſpectu eius om- *Pſal. 142.*
nis viuens, actionem gratiarum ſemper indulgentiæ ipſius debeamus, & ſic ab illa prima cauſa omnium viciorum, hoc eſt, à tumore ſuperbiæ ſancta humilitate ſane-
mur. Hanc Epiſtolam dum diſputatio magna breuem F
parturit, liber prolixus eſt natus, vtinam tam perfectus quàm tandem aliquando finitus.

Libri tertij finis.

DIVI AVRELII AVGVSTINI, HIPPONENSIS EPISCOPI, LIBER DE NATVra & gratia ad Timaſium & Iacobum contra Pelagianos.

LIBRVM quem miſiſtis chariſ- *Iuſticia dei*
ſimi filij Timaſi & Iacobe, in- *qua.*
termiſsis paululum quæ in ma- *Cap. I.*
nibus erant, curſim quidem, ſed non mediocri intentione perlegi, & vidi hominem zelo ardentiſsimo accenſum aduerſus eos, qui cum in ſuis peccatis humanam voluntatem debeant accuſare, naturam potius accuſantes hominũ, per illam ſe excuſare conantur, nimis

exarſit

G exarſit aduerſus hanc peſtilentiam, quam etiam literarum ſecularium authores grauiter arguerũt exclamantes, *Saluſti⁹ in prologo Iugurthini belli.* Falſò quæritur de natura ſua genus humanũ. Hanc etiam prorſus iſte ſententiam quantis potuit ingenij viribus aggerauit. Veruntamen timeo ne illis potius ſuffragetur qui zelum dei habent, ſed non ſecũdum ſcientiam, *Roma.10.* Ignorantes enim dei iuſticiam & ſuam volentes conſtituere, iuſticiæ dei non ſunt ſubiecti. Quæ ſit autem iuſticia dei de qua hic loquitur, conſequenter aperit adiungens, *Galat.3.* Finis enim legis Chriſtus ad iuſticiam omni credenti. Hanc itaque iuſticiam dei, non in præcepto legis, quo timor incutitur, ſed in adiutorio gratiæ Chriſti, ad quam ſolam vtiliter legis velut pædagogi timor ducit, conſtitutam eſſe, qui intelligit ipſe intelligit quare ſit Chriſtianus. *Galat.2.* Nam ſi per legem iuſticia, ergo gratis Chriſtus mortuus eſt: ſi autem non gratis mortuus eſt, in illo ſolo iuſtificatur impius, cui credenti in eum qui iuſtificat impium, deputatur fides ad iuſticiam. *Roma.4.* Omnes enim peccauerunt & egent gloria dei, *Roma.3.* Iuſtificati gratis per ſanguinem ipſius. Quicunque autem non putantur pertinere ad hos omnes, qui peccauerunt & egent gloria dei, profectò nullam neceſsitatem habent vt Chriſtiani fiant, H quia non eſt opus ſanis medicis, ſed ægrotantibus: *Matth.9.* vnde non venit ille vocare iuſtos ſed peccatores.

Nec per legem nec per naturã iuſticia. Cap.II. Ac per hoc natura humani generis ex illius vnius præuaricatoris carne procreata, ſi poteſt ſibi ſufficere ad implendam legem, perficiendámque iuſticiam, de præmio debet eſſe ſecura, hoc eſt, de vita æterna, etiam ſi in aliqua gente aut aliquo ſuperiore tempore fides eam latuit ſanguinis Chriſti. Non enim iniuſtus deus qui iuſtos fraudet mercede iuſticiæ, ſi eis non eſt annunciatum ſacramentum diuinitatis & humanitatis Chriſti, quod manifeſtatum eſt in carne, *1.Timo.3.* Quo modo enim crederent quod non audierunt: aut quo modo audirent ſine prædicante? *Roma.10.* Fides enim ex auditu, ſicut ſcriptum eſt, auditus autem per verbum Chriſti. Sed dico, inquit, Nunquid non audierunt? *Pſal.18.* In omnem terram exiuit ſonus eorum, & in fines orbis terræ verba eorum. Sed antequam hoc inciperet fieri, antequam denique vſque ad fines totius orbis terræ prædicatio ipſa perueniat, quoniam non deſunt adhuc vltimæ gentes, *Diſſentit Ambroſi⁹.* licet vt perhibetur paucíſsimæ, quibus hoc nondum fuerit prædicatum, quid faciet humana natura, vel quid fecit, quæ vel ante non audierat hoc futurum, I vel adhuc non comperit factum, niſi credendo in deum, qui fecit cœlum & terram, à quo & ſe factam naturaliter ſenſit, & rectè viuendo eius impleat voluntatem nulla fide paſsionis Chriſti, & reſurrectionis imbuta? Quod ſi fieri potuit, aut poteſt, hoc & ego dico *Galat.2.* quod de lege dixit Apoſtolus, Ergo Chriſt⁹ gratis mortuus eſt. Si enim hoc ille dixit de lege, quã accepit gens vna Iudæorum, quanto iuſtius dicitur de lege naturæ, quam accepit vniuerſum genus humanum. Si per naturam iuſticia, ergo Chriſtus gratis mortuus eſt. Si autem non gratis Chriſtus mortuus eſt, ergo omnis humana natura iuſtificari & redimi ab ira dei iuſtiſsima, hoc eſt vindicta, nullo modo poteſt, niſi per fidem & ſacramentum ſanguinis Chriſti.

Natura cõdita & corrupta. Cap.III. Natura quippe hominis primitus inculpata, & ſine vllo vicio creata eſt, Natura vero iſta hominis qua vnuſquiſque ex Adam naſcitur, iam medico indiget, quia ſana non eſt. *Eccleſiaſtes 7.* Omnia quidem bona quæ habet in formatione, vita, ſenſibus, mente, à ſummo deo habet creatore & artifice ſuo: Vicium vero, quod iſta naturalia bona contenebrat & infirmat, vt illuminatione & curatione opus habeat, non ab inculpabili artifice contractum eſt, ſed ex originali peccato, K quod commiſſum eſt libero arbitrio. Ac per hoc natura pœnalis ad vindictam iuſtiſsimã pertinet. Si enim iam *2.Cor.5.* ſumus in Chriſto noua creatura, tamen eramus natura *Ephe.2.* filij iræ ſicut & cæteri, Deus autem qui diues eſt in miſericordia, propter multam dilectionem qua dilexit nos, & cum eſſemus mortui delictis, cõuiuificauit nos Chriſto, cuius gratia ſumus ſalui facti.

Nemo iuſtus ex ſe. Cap.IIII. Hæc igitur Chriſti gratia, ſine qua nec infantes, nec ætate grandes ſalui fieri poſſunt, non meritis redditur, ſed gratis datur, propter quod gratia nominatur. *Roma.3. & 11.* Iuſtificati, inquit, gratis per ſanguinem ipſius. Vnde hi qui non per illam liberantur, ſiue quia audire nõdum potuerunt, ſiue quia obedire noluerunt, ſiue etiam cum per ętatem audire non poſſent, lauacrum regenerationis quod accipere poſſent, per quod ſalui fierent non acceperũt, iuſte vtique damnantur, quia ſine peccato non ſunt, vel quod originaliter traxerunt, vel quod malis moribus addiderunt, Omnes enim peccauerunt, ſiue in Adam, ſiue in ſemetipſis, & egent gloria dei.

Iuſticia erat damnari omnes. Cap.V. Vniuerſa igitur maſſa pœnas debet: & ſi omnibus debitum damnationis ſuppliciũ redderetur, non iniuſte proculdubio redderetur. Qui ergo inde per gratiam liberantur, non vaſa meritorum ſuorum, L ſed vaſa miſericordiæ nominantur. Cuius miſericordiæ, *Roma.9.* niſi illius qui Chriſtum Ieſum miſit in hunc *1.Timo.1.* mundum peccatores ſaluos facere, quos præſciuit & *Roma.8.* prædeſtinauit & vocauit & iuſtificauit & glorificauit? Quis igitur vſqueadeo dementiſsime inſaniat, vt non agat ineffabiles gratias miſericordiæ, quos voluit liberantis, qui rectè nullo modo poſſet culpare iuſticiam, vniuerſos omnino damnantis?

Cap.VI. Hoc ſi ſecundũ ſcripturam ſapiamus, non cogimur cõtra Chriſtianam gratiam diſputare, & ea dicere quibus demonſtrare conemur naturam humanam, neque in paruulis medico indigere quia ſana eſt, & in maioribus ſibiipſam ad iuſticiam ſi velit poſſe ſufficere. Acute quippe videntur hæc dici, ſed in ſapientia verbi, qua euacuatur crux Chriſti. *1.Cor.1.* Non eſt iſta deſurſum ſapientia deſcendens. *Iacobi.3.* Nolo quod ſequitur dicere, ne amicis noſtris, quorum fortiſsima & celerrima ingenia non in peruerſum, ſed in directum currere volumus, facere exiſtimemur iniuriam.

Argumẽta Pelagij. Cap.VII. Quãto igitur zelo accẽſus eſt libri huius quem miſiſtis, conditor, aduerſus eos qui peccans ſuis patrocinium de naturæ humanæ infirmitate perquirunt, M tanto & multo ardentiore zelo nos oportet accendi, ne euacuetur crux Chriſti. Euacuatur autem, ſi aliquo modo præter illius ſacramentum ad iuſticiam vitamq́; æternam perueniri poſſe dicatur. Quod in libro iſto agitur, nolo dicere à ſciente, ne illum qui eum ſcripſit, ne Chriſtianum quidem habendum iudicem, ſed quod magis credo à neſciente, magnis ſanè viribus, ſed eas ſanas volo, non quales phrenetici habere conſueuerunt. Nam prius diſtinguit, aliud eſſe quærere, an poſsit aliquid eſſe, quod ad ſolam poſsibilitatẽ pertinet: aliud, vtrum ne ſit. Hanc diſtinctionem veram eſſe nemo ambigit, conſequens enim eſt, vt quod eſt, eſſe potuerit: non eſt autem conſequens, vt quod eſſe poteſt, etiam ſit. *Ioan.11.* Quia enim dominus Lazarum ſuſcitauit, ſine dubio potuit: *1.ſen.diſt. 43.cap.vltimo.* quia vero Iudam non ſuſcitauit, nunquid dicendum eſt non potuit? Potuit ergo, ſed noluit. Nam ſi voluiſſet, eadem etiam hoc poteſtate feciſſet, *Ioan.5.* quia & filius quos vult viuificat. Sed hac diſtinctione vera atque manifeſta, quò tendat, & quid efficere conetur aduertite. Nos, inquit, de ſola poſſibilitate tractamus, de qua niſi quid certum conſtiterit, trãſgredi ad aliud grauiſsimum eſſe, atq; extra ordinem ducimus.

A ducimus. Hoc verſat multis modis & ſermone diuturno, ne quis eum aliud, quàm de non peccandi poſsibilitate quærere exiſtimet. Vnde inter multa quibus id agit, etiam hoc dicit, Idem iterum repeto, Ego dico poſſe eſſe hominem ſine peccato: tu quid dicis? non poſſe eſſe hominem ſine peccato? Neque ego dico, inquit, hominem eſſe ſine peccato: neque tu dicis non eſſe hominem ſine peccato. De poſſe & non poſſe, non de eſſe & non eſſe contendimus. Deinde nonnulla eorum quæ aduerſus eos de ſcripturis proferri ſolent, ad iſtam quæſtionem nõ pertinere, in qua quæritur, poſsit ne an non

Iob.25. *2.Reg.8.* *Eccleſiaſtes.7.* *Pſal.13.*

poſsit homo eſſe ſine peccato, ita commemorat, Nam nullus, inquit, mundus eſt à ſorde: & non eſt homo qui non peccet: & non eſt iuſtus in terra: & non eſt qui faciat bonum: & cætera his ſimilia, inquit, ad non eſſe, non ad non poſſe proficiunt. Huiuſmodi enim exemplis oſtenditur, quales homines quidam tempore aliquo fuerint, non quòd aliud eſſe non potuerint, vnde & iure inueniuntur eſſe culpabiles. Nam ſi idcirco tales fue-

B runt, quia aliud eſſe non potuerunt, culpa carent, Videte quid dixerit.

Damnãtur & ij qui iuſtificari nõ potuerunt.

Ego autem dico, paruulum natum in eo loco vbi ei non potuit per Chriſti baptiſmum ſubueniri, morte præuentum, idcirco talem fuiſſe, id eſt, ſine lauacro regenerationis exiſſe, quia eſſe aliud non potuit.

Cap.VIII. *Ioan.3.* *Roma.5.*

Abſoluat ergo eum, & aperiat ei contra ſententiam domini regnum cœlorum. Sed non eum abſoluit Apoſtolus qui ait, Per vnum hominem peccatum intrauit in mundum, & per peccatum mors, & ita in omnes homines pertranſiit, in quo omnes peccauerunt. Recte ergo ea damnatione, quæ per vniuerſam maſſam currit, non admittitur in regnum cœlorum. Quamuis Chriſtianus non ſolum non fuerit, ſed nec eſſe potuerit.

Cap.IX. *Roma.5.*

Sed non damnatur, inquiunt, quia in Adam peccaſſe omnes, non propter peccatum naſcendi origine attractum, ſed propter imitationem dictum eſt. Si ergo ideo dicitur Adam author omnium, qui ſubſecuti ſunt peccatorum, quia primus peccator in hominibus fuit,

Gene.4. *Hebræ.11.*

cur non potius Abel, quàm Chriſtus ponitur caput omnium iuſtorum, quia primus in hominibus iuſtus fuit? Sed de infante non loquor. Iuuenis vel ſenex in ea regione defunctus eſt, vbi non potuit Chriſti nomen audire, potuit fieri iuſtus per naturam & liberum arbi-

C trium, an non potuit? Si potuiſſe dicunt, Ecce quod eſt, crucem Chriſti euacuare ſine illa quenquam per naturalem legem & voluntatis arbitrium iuſtificari poſſe

Galat.2.

contendere, dicamus & hic, ergo Chriſtus gratis mortuus eſt: hoc enim omnes poſſent, etiam ſi mortuus ille non eſſet: & ſi iniuſti eſſent, quia vellent eſſent, non quia iuſti eſſe non poſſent. Si autem ſine Chriſti gratia iuſtificari omnino non potuit, etiam iſtum ſi audet abſoluat ſecũdum verba ſua, quia ſi idcirco talis fuit, quòd aliud eſſe non potuit, culpa caruit.

Citat verba aduerſarij. *Cap.X.*

Sed obiicit ſibi quaſi ab alio dictum, & ait, Poteſt quidem eſſe, ſed per gratiam dei, inquis. Deinde velut reſpondendo ſubiungit, Ago humanitati tuæ gratias, quòd aſſertionẽ meam quam dudũ oppugnabas, nõ modo nõ oppugnare, aut confiteri ſolum contentus non es, verumetiam non refugis comprobare. Nam dicere, poteſt quidem, ſed per illud aut illud: quid aliud eſt, quàm non ſolum conſentire quod poſsit eſſe, verumetiam quo modo vel qualiter poſsit oſtendere? Nullus itaque magis alicuius rei poſsibilitatem probat, quàm qui eius etiam qualitatem fatetur, quia neque abſque re eſſe qualitas poteſt. His dictis iterum ſibi obiicit. Sed tu, inquies, hoc in loco dei gratiam, quandoquidem eam non commemoras, videris abnuere. Deinde reſpondet, Egó ne abnuo, qui D rem confitendo confitear neceſſe eſt, & per quod res effici poteſt: an tu qui rem negando & quicquid illud eſt per quod res efficitur, proculdubio negas? Oblitus eſt iam ſe illi reſpondere, qui rem non negat, Cuius obiectionem pauloante propoſuerat dicentis, Poteſt quidem eſſe, ſed per gratiam dei. Quo modo ergo illam pro qua iſte multum laborat poſsibilitatem negat, qui ei iam dicit, poteſt eſſe, ſed per dei gratiam? Veruntamen quia iſto dimiſſo qui rem iam confitetur, agit adhuc aduerſus eos, qui negant eſſe poſsibile hominem eſſe ſine peccato. Quid ad nos? Contra quos vult agat, dum tamen hoc confiteatur, quod impietate ſceleratiſsima negatur, ſine gratia dei, hominem ſine peccato eſſe non poſſe. Dicit ergo, Siue per gratiam, ſiue per adiutorium, ſiue per miſericordiam, & quicquid illud eſt per quod eſſe homo abſque peccato poteſt, confitetur quiſquis rem ipſam fatetur.

Cap.XI.

Fateor dilectioni veſtræ cum iſta legerem, lætitia repente perfuſus ſum, quòd dei gratiam non negaret, per quam ſolam homo iuſtificari poteſt: hoc enim in diſputationibus talium maxime E deteſtor & horreo. Sed pergens legere cætera, primo ex datis ſimilitudinibus cœpi habere ſuſpectum. Ait enim. Nunc ſi dixero, homo diſputare poteſt, auis volare, lepus currere, & non etiam per quæ hæc effici poſſunt commemorauero, id eſt, linguam, alas, pedes, num ego officiorum qualitates negaui, qui officia ipſa confeſſus ſum? Videtur certe hæc eum commemoraſſe, quæ natura valent, creata ſunt enim hæc membra huiuſmodi naturis lingua, alæ, pedes, non tale aliquid poſuit, quale de gratia intelligi volumus, ſine qua homo non iuſtificatur, vbi de ſanandis, non de inſtituendis naturis agitur. Hinc iam ergo ſolicitus cœpi legere cætera & me non falſò comperi ſuſpicatum.

Cap.XII.

Quò priuſquam veniam, videte quid dixerit, cum tractaret quæſtionem de differentia peccatorum, & obiiceret ſibi, quòd quidam dicunt leuia quædam peccata ipſa multitudine, quod ſæpe irruant non poſſe cuncta vitari, negauit debere argui ne leui quidem correptione, ſi vitari omnino non poſſunt. Scripturas vtique non aduertens noui teſtamenti, vbi dicimus hanc eſſe intentionem legis arguentis, vt propter illa quæ perperam fiunt, F confugiatur ad gratiam domini miſerantis, velut pædagogo concludente in eadem fide, quę poſtea reuelata eſt, vbi & remittantur quæ male fiunt, & eadem gratia iuuante non fiant, Proficientium eſt enim via, quamuis bene proficientes dicantur perfecti viatores, Illa eſt autem ſumma perfectio cui nihil addatur, cum id quò tẽditur, cœperit poſsideri.

Ca. XIII.

Iam vero illud quod ei dicitur, Ipſe tu ſine peccato es? re vera non pertinet ad eam rem de qua vertitur quæſtio, Sed quod dicit negligentiæ ſuæ potius imputari, quòd non eſt ſine peccato, bene quidem dicit, ſed dignetur inde & orare deum, ne illi hæc iniqua negligentia dominetur.

Pſal.118.

Quem rogabat quidam quando dicebat, Itinera mea dirige ſecundum verbum tuum, & nõ dominetur mihi omnis iniquitas, ne dum ſuę diligentię quaſi propriis viribus fidit, neque hic ad veram iuſticiam, neque illic, vbi ſine dubio perfecta deſideranda eſt & ſperanda, perueniat.

Cap.XIIII.

Et illud quod ei à quibuſdam dicitur, nuſquam eſſe ſcriptum his omnino verbis, poſſe eſſe hominem ſine peccato, facile refellit, quia non eſt ibi quæſtió, quibus verbis dicatur quæque ſententia.

Sapien.18.

Non tamen fortaſſe ſine cauſa, cum aliquotiens in ſcripturis inueniatur homines dictos eſſe ſine querela, non inuenitur qui ſit dictus ſine peccato,

niſi

G niſi vnus ſolus de quo aperte dictum eſt, Eum qui non *2.Cor.5.* nouerat peccatum, Et eo loco vbi de ſacerdotibus age- *Hebr.4.* batur, Etenim expertus eſt omnia, ſecundum ſimilitudinem abſque peccato: in illa ſcilicet carne, quæ habebat ſimilitudinem carnis peccati, quamuis nõ eſſet caro pec- *Roma.8.* cati. Quam tamen ſimilitudinem non haberet, niſi cætera omnis eſſet caro peccati. Iam illud quo modo ac- *1.Ioan.3.* cipiendum ſit, Omnis qui natus eſt ex deo, non peccat, & non poteſt peccare, quia ſemen eius in ipſo manet: cum ipſe Apoſtolus Ioannes quaſi non ſit natus ex deo, aut eis loqueretur, qui nondum nati eſſent ex deo, a- *1.Ioan.1.* perte poſuerit, Si dixerimus quoniam peccatum non habemus, nosmetipſos ſeducimus, & veritas in nobis non eſt: in libris quos de hac re ad Marcellinum ſcripſi, ſicut potui explicare curaui. Et illud quod dictum eſt, non poteſt peccare: pro eo dictum eſſe, ac ſi diceretur, non debet peccare: non improbanda mihi videtur huius aſſertio. Quis enim inſanus dicat debere peccari, cum ideo ſit peccatum quia non debet fieri?

Cap.XV. Sanè quòd Apoſtolus Iacobus ait, Linguam autem *Iacobi.3.* nullus hominum domare poteſt: non mihi videtur ita intelligendum, vt exponere voluit, quaſi per exprobra- H tionem dictum, tanquam diceretur, ergo ne linguam nullus hominum domare poteſt? tanquam obiurgans & dicens, Domare feras poteſtis, linguam non poteſtis: quaſi facilius ſit linguam domare, quàm feras. Non puto quod iſte ſit ſenſus hoc loco. Si enim hoc ſentire vellet, de facilitate domandæ linguæ, cætera ſequerentur in beſtiarum comparatione. Nunc vero ſequitur, Inquietum malum, plena veneno mortifero, vtique nocentiore, quàm beſtiarum eſt atque ſerpentum, Nam il- *Sapien.1.* lud carnem interficit, hoc vero animam, Os enim quod mentitur, occidit animam. Non ergo quaſi id eſſet facilius, quàm manſuefactio beſtiarum, ſanctus Iacobus illam ſententiam pronunciauit, aut ea voce voluit pronunciari, ſed potius oſtendens quantum ſit in homine linguæ malum, vt à nullo homine domari poſſit, cum ab hominibus domentur & beſtiæ. Neque hoc ideo dixit, vt huius in nos mali dominationem per negligentiam permanere patiamur, ſed vt ad domandum linguam diuinæ gratię poſcamus auxilium. Non enim ait, linguam nullus domare poteſt: ſed, nullus hominum: vt cum domatur, dei miſericordia, dei adiutorio, dei I gratia fieri fateamur. Conetur ergo anima domare linguam, & dum conatur, poſcat auxilium, & oret lingua, *Matth.10.* vt dometur lingua domante illo qui dixit ad ſuos, Non enim vos eſtis qui loquimini, ſed ſpiritus patris veſtri qui loquitur in vobis. Itaque præcepto facere commonemur, quod conantes & noſtris viribus non valentes,

Cap.XVI. adiutorium diuinum precemur. Proinde & ipſe cum *Iacobi.3.* exaggeraſſet linguæ malum inter hæc dicens, Non oportet fratres mei hæc ita fieri: continuo monuit, conſummatis his quæ hinc dicebat, quo adiutorio iſta non fierent, quæ dixit fieri non oportere, Quis enim ſapiens & diſciplinatus inter vos? Oſtendat ex bona conuerſatione operationem ſuam in manſuetudine ſapientiæ. Quod ſi zelum amarum habetis & cõtentiones in cordibus veſtris, nolite gloriari & mendaces eſſe aduerſus veritatem, Non eſt iſta ſapientia deſurſum deſcendens, ſed terrena, animalis, diabolica. Vbi enim zelus & contentio, ibi inconſtantia, & omne opus prauum, Quæ autem deſurſum eſt ſapientia, primum quidem pudica eſt, deinde pacifica, modeſta, ſuadibilis, plena miſericordiæ & fructibus bonis, inæſtimabilis, ſine ſimulatione. Hæc eſt ſapientia quæ linguam domat, deſurſum deſcendens, non ab humano corde proſiliens. An & K iſtam quiſquam abrogare audet gratiæ dei, & eam ſuperbiſsima vanitate ponit in hominis poteſtate? Cur ergo oratur vt accipiatur, ſi ab homine eſt vt habeatur? An & huic orationi contradicitur, ne fiat iniuria libero arbitrio, quod ſibi ſufficit poſsibilitate naturæ ad implenda omnia præcepta iuſticiæ? Contradicatur ergo *Iacobi.1.* eidem ipſi Apoſtolo Iacobo admonenti & dicenti, Si quis autem veſtrum indiget ſapientia, poſtulet à deo, qui dat omnibus affluenter, & non improperat, & dabitur ei: poſtulet autem in fide nihil hæſitans. Hæc eſt fides ad quam præcepta compellunt, vt lex imperet & fides impetret, Per linguam enim quam nullus hominum domare poteſt, ſed ſapientia deſurſum deſcendens, in multis offendimus omnes. Non enim & hoc *Iacobi.3.* iſte Apoſtolus alio modo pronũciauit, ſicut illud quod ait, Linguam nullus hominum domare poteſt.

Cap.XVII. Nec illud quiſquam iſtis pro impoſsibilitate non peccandi ſimiliter obiecerit, quod dictum eſt, Sapientia carnis *Roma.8.* inimica eſt in deum, legi enim dei non eſt ſubiecta, nec enim poteſt. Qui autem in carne ſunt, deo placere non poſſunt. Sapientiam quippe carnis dixit, nõ ſapientiam L deſurſum deſcendentem, & in carne eſſe non eos qui nondum de corpore exierunt, ſed eos qui ſecundum carnem viuunt, ſignificatos eſſe manifeſtum eſt. Non autem ibi eſt quæſtio quæ verſatur. Illud eſt quod expecto ab iſto audire, ſi poſsim eos qui ſecundum ſpiritum viuunt, & ob hoc etiam hic adhuc viuentes iam quodammodo in carne non ſunt, vtrum gratia dei viuant ſecundum ſpiritum, an ſibi ſufficiant, iam data cum creantur poſsibilitate naturæ, & ſua propria volũtate, cum *Roma.13.* plenitudo legis, non ſit niſi charitas, & charitas dei dif- *Roma.5.* fuſa ſit in cordibus noſtris non per noſipſos, ſed per ſpiritum ſanctum qui datus eſt nobis? Tractat etiam iſte de peccatis ignorantiæ, & dicit hominem præuigilare debere ne ignoret, ideoque eſſe culpandam ignorantiam, quia id homo neſcit negligentia ſua, quod adhibita diligentia ſcire debuiſſet, dum tamen omnia potius *Pſal.118.* diſputet quàm vt oret & dicat, Da mihi intellectum vt *2. ſen. diſt. 22. cap. Eſt autem.* diſcam mandata tua. Aliud eſt enim non curaſſe ſcire, quæ negligentiæ peccata etiam per ſacrificia quædam legis videbantur expiari. Aliud intelligere velle, nec poſſe, & facere contra legem, non intelligendo quid M fieri velit. Vnde admonetur à deo petere ſapientiam, qui dat omnibus affluenter, vtique his omnibus qui ſic petunt, & tantum petunt quo modo & quantũ res tanta petenda eſt.

Ca.XVIII. Diuinitus tamen eſſe expianda peccata commiſſa, & pro eis dominum exorandum eſſe fatetur, propter veniam ſcilicet promerendam, quia id quod factum eſt, facere infectum multum ab iſto laudata potentia naturæ & voluntas hominis etiam ipſo fatente, non poteſt: quare hac neceſsitate reſtat vt oret ignoſci: vt autem adiuuetur ne peccet, nuſquam dixit, non hic legi, * Mirum de hac re omnino ſilentium cum oratio **aliàs, dictum hic legi.* dominica vtrunque petendum eſſe commoneat, & vt dimittantur nobis debita noſtra, & vt non inferamur *Matth.6.* in tentationem, illud vt præterita expientur, hoc vt futura vitentur. Quod licet non fiat, niſi voluntas adſit, tamen vt fiat voluntas ſola non ſufficit, ideo pro hac re nec ſuperflua, nec impudẽs domino immolatur oratio, Nam quid ſtultius, quàm orare vt facias, quod in poteſtate habeas?

Cap.XIX. Iam nunc videte quod ad rem maxime pertinet, quo modo humanam naturam tanquam **forte digladiatur.* omnino ſine vllo vicio ſit, conetur oſtendere, & contra apertiſsimas ſcripturas dei deletur * † ſapientia verbi, *†delectetur.*

qua

A qua euacuetur crux Christi.Sed planè illa non euacua-
1.Cor.1. bitur, iſta potius ſapientia ſubuertetur. Nam cum hoc
oſteoderimus,aderit fortaſſe miſericordia dei, vt & ip-
ſum hæc dixiſſe pœniteat. Primo,inquit,de eo diſputã-
dum eſt, quòd per peccatũ debilitata dicitur & immu-
tata natura. Vnde ante omnia quærẽdum puto,inquit,
quid ſit peccatum,ſubſtantia aliqua,ao omnino ſubſtã-
tia carens nomẽ,quo non res,non exiſtentia, non cor-
pus aliquod, ſed perperã facti actus exprimitur. Dein-
de adiungit,Credo ita eſt,Et ſi ita eſt,inquit,quo modo
potuit humanam debilitare vel mutare naturam,quod
ſubſtãtia caret? Videte quæſo quo modo neſciens nita-
tur euertere medicinalium eloquiorum voces ſaluber-
Pſal.40. rimas.Ego dixi,domine miſerere mei, ſana animã meã
quia peccaui tibi. Quid ſanatur ſi nihil eſt vuloeratum,
nihil ſauciatum,nihil debilitatum atque viciatum?Por-
rò ſi eſt quod ſanetur, vnde viciatum eſt?Audis confi-
tentem, quid deſideras diſputantem? Sana,inquit,ani-
mam meam.Ab illo quære,vnde viciatum ſit, quod ſa-
nari rogat,& audi quod ſequitur,Quoniam peccaui ti-
bi.Hunc iſte interroget,ab iſto quærat quod quærendũ
B putat,& dicat,O tu qui clamas,ſana animã meam quo-
niam peccaui tibi:quid eſt peccatum? Subſtãtia aliqua,
an omoino ſubſtantia carens nomen, quo non res,nõ
exiſtentia, non corpus aliquod, ſed tantum perperam
facti actus exprimitur? Reſpondet ille, ita eſt vt dicis,
Non eſt peccatum aliqua ſubſtantia, ſed tãtum hoc no
mine perperam facti actus exprimitur. Et contrà iſte,
Quid ergo clamas, Sana animam meam quoniam pec
caui tibi? Quo modo potuit viciare animã tuam,quod
ſubſtãtia caret? Nónne ille mœrore confectus vulneris
ſui, ne diſputatiõe ab oratione auerteretur, breuiter re-
ſpõderet & diceret,Recede à me obſecro,cũ illo potius
Matt.9. diſputa ſi potes,qui dixit, Non eſt opus ſanis medicus,
ſed ęgrotantibus,Non veni vocare iuſtos,ſed peccato-
res: vbi iuſtos vtique ſanos, peccatores autem appella-
Cap.XX. uit ægrotos. Cernitis ne quò tendat,& quò manus
porrigat hæc diſputatio,vt omnino fruſtra dictum pu-
Matth.1. tetur,Vocabis nomen eius Ieſum, ipſe enim ſaluũ faciet
populum ſuum à peccaos eorum?Quo modo enim ſal-
uũ faciet,vbi oulla eſt ægritudo? Peccata quippe,à qui-
bus dicit Euangelium ſaluum faciendũ populum Chri-
ſti,ſubſtãtiæ non ſunt, & ſecundum iſtum viciare non
C poſſunt.O frater bonum eſt, vt memineris te eſſe Chri-
ſtianum,Credere iſta fortaſſe ſufficeret,ſed tamen quia
diſputare vis, oec obeſt, imò etiam prodeſt, ſi firmiſſi-
ma præcedat fides, nec exiſtimemus peccato oaturam
humanã non poſſe viciari, ſed diuinis credentes ſcrip-
turis peccato eam eſſe viciatam, quo modo id fieri po-
tuerit inquiramus, quoniam peccatum iam didicimus
non eſſe ſubſtantiam. Nõone attenditur,vt alia omit-
tam, etiam oon manducare, non eſſe ſubſtantiam? A
ſubſtantia quippe receditur, quoniam cibus ſubſtantia
eſt. Sed abſtinere à cibo non eſt ſubſtantia, & tamen
ſubſtantia corporis ſi omnino abſtinetur à cibo, ita lã-
gueſcit, ita valetudinis inæqualitate corrumpitur, ita
exhauritur viribus,ita laſsitudine debilitatur & frangi-
tur,vt ſi aliquo modo perduret in vita, vix poſsit ad eũ
cibum reuocari vnde abſtinendo viciata eſt. Sic nõ eſt
ſubſtantia peccatum ſed ſubſtantia eſt deus, ſummaq́;
ſubſtãtia,& ſolus verus rationalis creaturæ cibus,à quo
per ioobedientiam recedẽdo, & per infirmitatem oon
valeodo capere quod debuit & gaudere, audis quẽad-
Pſal.101. modum: dicat, Percuſſus ſum ſicut fœoum & aruit cor
meum,quoniã oblitus ſum cooedere panem meum.

D Attendite autem quo modo adhuc ſe vrgeat veri-
Cap.XXI. ſimilibus ratiooibus cõtra ſcripturæ ſanctæ veritatem.
Matth.1. Dominus Ieſus dicit, qui propterea Ieſus vocatur, quia
ipſe ſaluum facit populum ſuum à peccatis eorum, Di-
Matt.9. cit ergo dominus Ieſus, Nõ eſt opus ſanis medicus,ſed
ægrotantibus. Non veni vocare iuſtos,ſed peccatores.
1.Timo.1. Vode dicit & Apoſtulus,Fidelis ſermo & omni accep-
tione dignus, quia Ieſus Chriſtus venit in hunc mun-
dum peccatores ſaluos facere,Et iſte contra fidelem ſer
monem & omni acceptione dignum, dicit nõ debuiſ-
ſe hanc ægritudinem contrahi peccatis, ne ad hoc eſſet
iſta pœna peccati, vt committerentur plura peccata.
Quæritur ergo paruulis tantus medicus opitulator. Et
iſte dicit, Quid quæritis? Saoi ſuot propter quos medi-
cum quæritis.Nec ipſe primus homo ideo morte dam-
oatus eſt,nam poſtea non peccauit,quaſi aliquid poſtea
de perfectione iuſticiæ eius audierit,niſi quod commẽ-
dat Eccleſia & ipſum domini Chriſti miſericordia li-
beratum. Eius quoque poſteros iſte dicit,non ſolum il-
lo non eſſe infirmiores,ſed etiam plura impleuiſſe præ-
cepta,cũ ille vnum implere neglexerit, Quos poſteros
E videt ita naſci,quo modo certè iſte factus noo eſt,noo
ſolum pręcepti incapaces,quod omnino non ſentiuot,
ſed vix capaces papillæ cum eſuriunt,eos tameo io ma-
tris Eccleſiæ gremio cum ſaluos gratia ſua facere velit,
qui ſaluum facit populum ſuum à peccatis eorum, con-
tradicunt homines, & quaſi creaturam, quæ per illum
condita eſt,melius illo inſpicere nouerint,voce non ſa
Idẽ peccatũ & pœna peccati. na ſanos eſſe proounciant. Materiam peccati di-
cit eſſe vindictam, ſi ad hoc peccator infirmatus eſt, vt
plura peccaret.Nec cogitat pręuaricatorem legis,quàm
Cap. XXII. digne lux deſerat veritatis, Qua deſertus vtique fit cæ-
Rom.1. cus, & plus neceſſe eſt offendat, & cadendo vexetur,
vexatúſque non ſurgat, vt ideo tantum audiat vocem
legis, quò admoneatur implorare gratiam ſaluatoris.
An nulla pœna eſt eorum de quibus dicit Apoſtolus,
Quia cuoi cognouiſſent deum, noo ſicut deum glori-
ficauerunt aut gratias egerunt, ſed euanuerunt in co-
gitationibus ſuis, & obſcuratum eſt ioſipiens cor eorũ?
Voque iſta obſcuratio vindicta & pœna iam fuit:& ta-
men per hanc pœnam,id eſt,per cordis cæcitatem,quæ
fit deſerente luce ſapientiæ, in plura & grauia peccata
collapſi ſunt. Dicentes enim ſe eſſe ſapientes ſtulti facti
F ſunt.Grauis hæc pœna eſt,ſi quis intelligat,& ex hac pœ
na vide quò ierunt, Et immutauerunt,inquit, gloriam
incorruptibilis dei in ſimilitudinem imaginis corrup-
tibilis hominis, & volucrum, & quadrupedum, & ſer-
pentium.Iſta fecerũt ex peccati pœna, qua obſcuratum
eſt inſipiens cor eorum, Et propter hæc tamen, quia li-
cet pœnalia etiam ipſa peccata ſunt, adiungit & dicit,
Propterea tradidit illos deus in deſideria cordis illo-
rum io immuodiciam,Ecce quemadmodum deus gra-
uius condemnauit, tradens illos in deſideria cordis il-
lorum in immundiciam. Videte etiam ex hac pœna
quid faciant, vt contumeliis, inquit, afficiant corpora
ſua in ſemetipſis. Et quia pœna eſt iſta iniquitatis, cum
ſit & iniquitas, euidentius commendat dicens, Qui
tranſmutauerunt veritatem dei in meodacium, & co-
luerunt & ſeruierunt creaturæ potius quàm creatori,
qui eſt benedictus in ſecula amen. Propter hoc,inquit,
tradidit deus illos in paſsiones ignominiæ, Ecce quo-
ties vindicat deus, & ex eadem vindicta plura & gra-
uiora peccata coouſurgunt, Nam fœminæ eorum, in-
quit, mutauerunt naturalem vſum in eum vſum qui eſt
contra oaturã,ſimiliter autem & maſculi relicto oatu-

rali

G rali vſu fœminæ, exarſerunt in appetitum ſuum in in-
uicem, maſculi in maſculos deformitatem operantes.
Atque vt oſtenderet ſic eſſe iſta peccata, vt etiam pœnæ
ſint peccatorum, etiam bis adiunxit, Et mercedem mu-
tuam, quam oportuit, erroris ſui in ſemetipſis recipien-
tes. Videte quoties vindicet, eadémque vindicta, quæ
pariat pulluletq; peccata adhuc attendite, Et ſicut non
probauerunt, inquit, deum habere in noticia, tradidit
illos deus in reprobam mentem, vt faciant quæ non
conueniunt, repletos omni iniquitate eum circunuen-
tione, malicia, auaricia, plenos inuidia, homicidio, con-
tētione, dolo, malignitate, ſuſurrones, detractores, deo
odibiles, contumelioſos, ſuperbos, elatos, inuētores ma-
lurum, parentibus non obedientes, inſipientes, incom-
poſitos, ſine affectu, ſine miſericordia. Hic nunc iſte di-
cat, non debuit ſic vindicari peccatum, vt peccator per
Ca. XXIII. vindictam plura committeret. Fortaſſe reſpondeat,
deum ad iſta non cogere, ſed dignos deſeri tantum de-
ſerere. Si hoc dicit, veriſsime dicit, deſerti quippe vt di-
xit luce iuſticiæ, & per hoc contenebrati quid pariant
aliud, quàm hæc omnia, quæ cōmemoraui opera tene-
Ephe.5. brarum, donec dicatur eis, ſi dicto obaudiāt, Surge qui
H dormis & exurge à mortuis & illuminabit te Chriſtus?
Matt.8. Mortuos veritas dicit, vnde eſt & illud, Sine mortuos
ſepelire mortuos ſuos. Mortuos ergo veritas dicit, quos
iſte dicit lædi & viciari non potuiſſe peccato, quia vi-
delicet didicit peccatum non eſſe ſubſtantiam. Nemo
ei dicit, ſic hominem factum, vt de iuſticia quidem poſ-
ſet in peccatum ire, & de peccato ad iuſticiam redire
non poſſet, ſed vt in peccatum iret, ſufficit ei liberum
arbitrium, quo ſeipſe viciauit: vt autem redeat ad iuſti-
ciam, opus habet medico, quoniam ſanus non eſt, opus
habet viuificatore, quia mortuus eſt. De qua gratia om-
nino nihil iſte dicit, quaſi ſola ſua voluntate ſe poſsit ſa
nare, quia eum potuit ſola viciare. Non enim dicimus
mortem corporis ad peccatū valere, vbi ſola vindicta
eſt. Nemo autem peccat corpore moriendo, ſed ad pec
catum valet mors animæ, quā deſeruit vita ſua, hoc eſt,
deus eius, quæ neceſſe eſt mortua opera faciat, donec
Chriſti gratia reuiuiſcat. Famē & ſitim & cæteras mo-
leſtias corporales, abſit vt dicamus neceſsitatem habe-
re peccandi, quibus moleſtiis exercitata vita iuſtorum
ſplendidius enituit, & eas per patientiā ſuperando ma-
iorem gloriam comparauit, ſed adiuta gratia dei, adiu-
I ta ſpiritu dei, adiuta miſericordia dei, non ſuperba vo-
luntate ſe extollens, ſed humili confeſsione fortitudinē
Pſal.70. promerens, Nouerat enim deo dicere, Quoniam tu es
patientia mea. De qua gratia & adiutorio & miſericor-
dia, ſine qua bene nō poſſumus viuere, neſcio quare iſte
omnino nihil dicit, imò etiam velut ſibi ad iuſticiam
ſufficientem ſi voluntas ſua aſsit, defendēdo naturam,
gratię Chriſti, qua iuſtificamur apertiſsime cōtradicit.
Cur autem ſoluto per gratiam peccati reatu ad exerci-
tationem fidei mors corporis maneat, quamuis venerit
de peccato, iā & hoc in illis ad ſanctæ memoriæ Mar-
Liberū ar- cellinum libris vt valui diſſerui. Quod vero domi-
bitriū ſibi num dicit ſine peccato mori potuiſſe: illi etiā naſci, po-
nō ſufficit. teſtas miſericordiæ non cōditio naturæ fuit, Sic etiam
Ca. XXIIII mortuus eſt poteſtate, & hoc eſt precium noſtrum, qua
nos à morte redimeret, Et hoc iſtorum diſputatio eua-
cuare contendit, cum ab eis ita natura humana defen-
ditur, vt poſsit liberum arbitrium iſto precio nō egere,
vt à poteſtate tenebrarum & præpoſiti mortis in regnū
Chriſti domini transferantur, Et tamen quando domi-
Ioan.14. nus ad paſsionē perrexit, Ecce, inquit, veniet princeps
huius mundi, & in me nihil inueniet: & vtiq; nihil pec- K
cati, vnde præpoſitus mortis iure ſuo ageret, vt perime-
ret, Sed vt ſciant omnes, inquit, quia voluntatem patris
mei facio, Surgite eamus hinc: id eſt, quia non morior
neceſsitate peccati, ſed obedientiæ voluntate. Dicit nul
lum malum boni alicuius eſſe cauſam, quaſi pœna bonū
non ſit, qua tamen multi emendati ſunt. Sunt ergo ma
la quæ proſunt mirabili miſericordia dei. Nunquid ille
boni aliquid paſſus eſt, qui dixit, Auertiſti faciem tuam Pſal.29.
à me & factus ſum conturbatus? Non vtique, & tamen
hæc ei conturbatio contra ſuperbiam fuit medicinalis
quodā modo. Dixerat enim in abundantia ſua, nō mo
uebor in æternum: & ſibi tribuebat quod à domino ha-
bebat, Quid enim habebat quod non acceperat? Quare 1.Cor.4.
oſtēdendum ei fuerat vnde haberet vt reciperet hu-
milis, quod ſuperbus amiſerat. Ideo, domine, inquit, in
voluntate tua præſtitiſti decori meo virtutem, In qua Pſal.29.
ego abundantia mea dicebam, non mouebor, cum hoc
mihi eſſet abs te, non à me: Denique auertiſti faciem
tuam & factus ſum turbatus. Hoc ſuperbus animus Vbi miſe-
omnino non ſapit, ſed magnus eſt dominus, qui per- ria, ibi op⁹
ſuadeat quo modo ipſe nouit. Nam procliuiores ſumus miſericor-
quærere potius quid contra ea reſpondeamus, quæ no- dia. Caput
ſtro obiciuntur errori, quàm intendere, quàm ſint ſa- XXV.
lubria, vt careamus errore. Vnde cum iſtis nō tam diſ- L
putationibus, quàm pro eis ſicut pro nobis orationibus
eſt agendum. Non enim hoc eis dicimus quod ſibi iſte
oppoſuit, vt eſſet cauſa miſericordiæ dei neceſſarium
fuiſſe peccatum, Vtinam nō fuiſſet miſeria, ne iſta eſſet
miſericordia neceſſaria. Sed iniquitatem peccati tan-
to grauiorem, quāto facilius homo nō peccaret, quem
nulla adhuc tenebat infirmitas, pœna iuſtiſsima ſubſe-
cuta eſt, vt mercedem mutuam peccati ſui in ſemetip-
ſo reciperet, amittens ſub ſe poſitam ſui corporis quo-
dam modo obedientiam, quam præcipuam ſub domi-
no ſuo ipſe contempſerat. Et quòd nunc cum eadem le
ge peccati naſcimur, quæ in membris noſtris repugnat
legi mentis, neque aduerſus deum murmurare, neque
contra rem manifeſtiſsimam diſputare, ſed pro pœna
noſtra illius miſericordiā quærere & orare debemus. Rom. 7.
Attendite ſanè vigilanter quo modo dixerit, Adhi- Etiā iuſtifi-
bet quidem huic etiam parti, ſi quando neceſſarium catis op⁹ eſt
fuerit miſericordiam ſuam deus, quia homini poſt pec- gratia.
catum ita ſubueniri neceſſe eſt, non quia deus cauſam Ca. XXVI.
huiuſcemodi neceſsitatis optauerit. Videtis ne quem- M
admodum non dicat neceſſariam miſericordiam dei
vt non peccemus, ſed quia peccauimus? Deinde ſubiun
git, Sed & medicus ad curandum iam vulneratum pa-
ratus eſſe debet, non debet autem vt ſanus vulneretur
optare. Si iſta ſimilitudo rebus de quibus agimus con-
gruit, certè vulnerari non poteſt natura humana pec-
cato, quoniam peccatum nulla ſubſtātia eſt. Sicut ergo
vulnere, verbi gratia, claudicans ideo curatur, vt ſana-
to malo præterito, futurus dirigatur inceſſus: ſic mala
noſtra non ad hoc ſolum ſupernus medicus ſanat, vt
illa iam non ſint, ſed vt de cętero rectè ambulare poſsi-
mus, quod quidē etiam ſani non niſi illo adiuuante po-
terimus. Nam medicus homo cum ſanauerit hominē,
iam de cætero ſuſtētandum elementis & alimētis cor-
poralibus, vt eadem ſanitas apto ſubſidio conualeſcat
atque perſiſtat, deo dimittit, qui præbet iſta in carne vi-
uentibus, cuius erant etiam illa, quæ dum curaret, adhi-
bebat, Non enim quenquam medicus ex his rebus, quas
ipſe creauerit ſanat, ſed ex illius operibus, † qui creat †al. opibus.
omnia neceſſaria ſanis atque vicioſis. Ipſe autem deus 1.Tim.2.
cum

A cum per mediatorem dei & hominum, hominem Ie-
ſum Chriſtum ſpiritaliter ſanat ægrũ vel viuificat mor-
tuum, id eſt, iuſtificat impium, & cum ad perfectam ſa-
nitatem, hoc eſt, ad perfectam vitam iuſticiámque per-
duxerit, non deſerit ſi non deſeratur, vt pie ſemper iu-
ſtèque viuatur. Sicut enim oculus corporis etiã pleniſ-
ſime ſanus, niſi candore lucis adiutus non poteſt cerne-
re: ſic homo etiam perfectiſsime iuſtificatus, niſi æter-
na luce iuſticiæ diuinitus adiuuetur, rectè nõ poteſt vi-
uere. Sanat ergo deus, nũ ſolum vt deleat quod pecca-
Peccatũ pec- uimus, ſed vt præſtet etiam ne peccemus. Acute ſa-
cato tolliĩ. nè tractat & verſat, & quantum ſibi videtur redarguit
Ca. XXVII atque conuincit quod eis dicitur, etiam neceſſarium
fuiſſe homini ad auferẽdam ſuperbiæ vel gloriæ occa-
ſionem, vt abſque peccato eſſe non poſſet. Abſurdiſſi-
mum quippe & ſtultiſsimum putat peccatum fuiſſe ne
peccatum eſſet, quoniam & ipſa ſuperbia vtique pecca-
tum eſt, quaſi non & vlcus in dolore ſit, & ſectio do-
lorem operetur, vt dolor dolore tollatur. Hoc ſi exper-
ti non eſſemus, & in aliquibus terris vbi iſta nunquam
contigerant, audiremus, ſine dubio vtique deridentes,
fortaſsis etiam verbis huius vteremur & diceremus, Ab-
B ſurdiſsimum eſt dolorem neceſſarium fuiſſe, ne vlce-
ris dolor eſſet. Sed deus, inquiunt, poteſt omnia ſanare.
Hoc vtique agit vt ſanet omnia, ſed agit iudicio ſuo,
nec ordinem ſanandi accipit ab ægroto. Proculdubio
quippe firmiſsimum Apoſtolum volebat efficere, cui ta
2. Cor. 12. men dixit, Virtus in infirmitate perficitur: & non ei to-
ties oranti aufert neſcio quem ſtimulum carnis, quem
ſibi dicit datum, ne magnitudine reuelationum extol-
leretur. Cætera enim vicia tãtum in malefactis valent,
ſola autem ſuperbia etiam in rectè factis cauenda eſt.
Vnde admonentur illi, ne dona dei ſuę poteſtati tribu-
endo ſeſeq; extollendo grauius pereãt, quàm ſi nil ope-
rarentur boni, quibus dicitur, Cum timore & tremore
Philip. 2. veſtram ipſorum ſalutẽ operamini, Deus enim eſt qui
operatur in vobis & velle & operari pro bona volunta-
te. Quare ergo cum timore & tremore, & non potius
cum ſecuritate, ſi deus operatur, niſi quia propter volun
tatem noſtrã ſine qua bene non poſſumus operari, cito
poteſt ſubrepere animo humano, vt quod bene opera-
tur, ſuum tantummodo exiſtimet, & dicat in abundan-
Pſal. 29. tia ſua, nõ mouebor in æternum? Ideo qui in voluntate
ſua præſtiterat decori eius virtutẽ, auertit paululum fa-
C ciem ſuam, vt qui hoc dixerat fieret conturbatus, quo-
C. XXVIII. niam ipſe eſt ille tumor ſanandus doloribus. Non
itaq; dicitur homini, Neceſſe eſt peccare ne pecces: ſed
dicitur homini, deſerit aliquantum deus, vnde ſuper-
bis, vt ſcias nõ tuum, ſed eius eſſe, & diſcas ſuperbus nõ
eſſe. Nam illud etiam Apoſtoli quale eſt, nónne ita mi-
rabile, vt niſi quia ipſe dicit, cui vera dicenti contradi-
Gene. 3. cere nefas eſt, non ſit credibile, Quis enim neſciat fi-
delium à ſatana veniſſe primam peccati ſuaſionem, &
quòd ille primus author ſit omnium peccatorum? Et ta
1. Tim. 1. men quidam tradũtur ſatanæ vt diſcant non blaſphe-
mare. Quo modo igitur opus ſatanæ excluditur opere
ſatanæ? Hæc atque huiuſmodi intueatur, ne videantur
ei nimis acuta, quæ acutule ſonãt, & diſcuſſa inueniun-
tur obtuſa, Quid quod etiã ſimilitudines adhibet qui-
bus magis admoneat quid ei debeat reſponderi? Quid
amplius dicã, inquit, niſi quia poteſt credi, quod ignes
ignibus extinguuntur, ſic credi poteſt quòd peccatis
peccata curentur? Quid ſi ignes extinguere quiſquam
non poteſt ignibus, ſed tamen poſſunt, vt docui, dolo-
res curari doloribus, poſſunt etiam ſi quærat & diſcat
venenis venena depelli? Nam ſi & aduertit aliquando D
calores febrium quibuſdam caloribus medicinalibus
frangi, etiam ignes ignibus fortaſſe concedet extingui.

Quo nam modo, inquit, ſuperbiam ipſam à pecca- *Non omne*
to ſeparabimus? Quid enim hoc vrget, cũ manifeſtum *peccatũ ſu-*
ſit etiam ipſam eſſe peccatum? Tam peccare, inquit, ſu- *perbia eſt.*
perbire eſt, quàm ſuperbire peccare. Nam quære quid *Ca. XXIX.*
ſit quodcunque peccatum, & vide ſi inuenies aliquod
ſine ſuperbiæ appellatione peccatum. Hanc autem ſen-
tẽtiam ſic exequitur, & ſic probare conatur. Omne, in-
quit, peccatum, niſi fallor, dei contemptus eſt: & omnis
dei cõtemptus ſuperbia eſt. Quid enim tam ſuperbum,
quàm deum contemnere? Omne ergo peccatum & ſu-
perbia eſt, etiam ſcriptura dicente, Initium omnis pec- *Eccli. 10.*
cati ſuperbia eſt, Quærat diligenter, & inueniet in lege
multum diſcretum eſſe à cæteris peccatis, peccatum ſu-
perbiæ. Multa enim peccata per ſuperbiam commit-
tuntur, ſed neque omnia ſuperbe fiunt, quæ perperam
fiunt, certè à neſcientibus, certè ab infirmis, certè ple-
runque à flentibus & gementibus. Et quidem ſuperbia
cum magnum ſit ipſa peccatum, ita ſine aliis per ſe ipſa
eſt, vt etiam plerunque, vt dixi, non in peccatis, ſed in
ipſis rectè factis pede celeriore ſuperueniat & obrepat. E
Sed ideo veriſsime dictum eſt, quod iſte aliter intelle-
xit, Initium omnis peccati ſuperbia: quoniam diabo- *Ibidem.*
lum à quo extitit origo peccati, ipſa deiecit, & ſubſe-
quente inuidentia, hominem ſtantem vnde ipſe ceci-
dit, inde ſubuertit. Nam vtique iactantiæ ianuam, quã
intraret ſerpens ille quæſiuit, quãdo ait, Eritis ſicut dij. *Gene. 3.*
Ideo dictum eſt, Initium omnis peccati ſuperbia, & ini- *Eccli. 10.*
tium ſuperbiæ hominis apoſtatare à deo. Quid au- *Cap. XXX.*
tem ſibi vult quod dicit, Deinde quo modo deo pro il-
lius peccati reatu ſubditus eſſe poterit, quod ſuum non
eſſe cognouerit? Suum enim non eſt, inquit, ſi neceſſa-
rium eſt. Aut ſi ſuum eſt, voluntarium eſt, & ſi volunta-
rium eſt vitari poteſt. Nos reſpondemus, ſuum eſt om-
nino, Sed vicium quo committitur, nondum omni ex
parte ſanatum eſt, quod quidem vt inoleſceret de non
rectè vſa ſanitate deſcendit, Ex quo vicio iam male va-
lens, vel infirmitate, vel cæcitate, plura committit. Pro
quo ſupplicandũ eſt vt ſanetur, & deinceps in perpetua
ſanitate viuatur, non ſuperbiẽdum, quaſi homo eadem
poteſtate ſanetur, qua poteſtate viciatus eſt. Et hæc *Ca. XXXI.*
quidem ita dixerimus, vt altius dei conſilium me fatear
ignorare. Cur etiam ipſam ſuperbiã, quæ & in rectè fa- F
ctis animo inſidiatur humano, non cito deus ſanet, pro
qua ſananda illi piæ animæ cum lachrymis & magnis
gemitibus ſupplicant, vt ad eam ſuperandam & quodã
modo calcandam & obterendam, dexteram conanti-
bus porrigat. Vbi enim lætatus homo fuerit in aliquo
bono opere, ſe etiam ſuperaſſe ſuperbiam ex ipſa lætitia
caput erigit & dicit, Ecce ego viuo, quid triumphas, &
ideo viuo, quia triumphas: ante tempus enim fortaſſe
de illa quaſi victa triumphare delectat, cũ extrema eius
vmbra illo meridie, quantũ arbitror, abſorbebitur. Qui
meridies ſcriptura dicente promittitur, Et educet ſicut *Pſal. 36.*
lumen iuſticiam tuam, & iudicium tuum ſicut meri-
diem: ſi fiat quod ſupra ſcriptum eſt, Reuela domino
viam tuam & ſpera in eo, & ipſe faciet: non ſicut quidã
putant quòd ipſi faciant. Nullos enim videtur at- *Ca. XXXII.*
tendiſſe cum dixit, & ipſe faciet: niſi eos qui dicunt nos *Pſal. 36.*
facimus, id eſt, nosipſi nosipſos iuſtificamus. Vbi quidẽ
operamur & nos, ſed illo operãte cooperamur, quia mi *Pſal. 58.*
ſericordia eius præuenit nos. Præuenit autem vt ſane-
mur, quia & ſubſequetur vt etiam ſanati vegetemur.

Præuenit

G Præuenit vt vocemur,] ſubſequetur vt glorificemur.
Ioan.15. Præuenit vt pie viuamus, ſubſequetur vt cum illo ſem-
Pſal.58. per viuamus, quia ſine illo nihil poſſumus facere. Vtrú-
Pſal.22. que enim ſcriptum eſt, & deus meus miſericordia eius
præueniet me, & miſericordia tua ſubſequetur me per
omnes dies vitæ meæ. Reuelemus ergo ad eum viam
noſtrã confeſsione, non defenſione laudemus. Si enim
non eſt ipſius via, ſed noſtra, proculdubio nõ eſt recta.
Reuelemus eam confitendo, quia non eum latet etiam
Pſal.91. ſi operire conemur. Bonum eſt autẽ confiteri domino.
Gratia coo- Ita enim quod ei placet dabit oobis, ſi quod ei di-
perans. Ca. ſplicet in nobis, diſpliceat & nobis. Auertet, ſicut ſcrip-
XXXIII. tum eſt, ſemitas noſtras à via ſua, & ooſtram faciet eſſe
quæ ſua eſt, quoniam ab ipſo præbetur credentibus in
eum, & ſperãtibus in eo, vt ipſe faciat. Ipſa eſt enim via
iuſta, quam ignorantes qui zelum dei habent, ſed non
Roma.10. ſecundum ſcientiam, & ſuam volentes conſtituere iu-
Ioan.14. ſticiam, iuſticiæ dei non ſunt ſubiecti. Finis enim le-
gis Chriſtus ad iuſticiam omni credenti, qui dixit, Ego
ſum via. In qua iam ambulantes tamen terruit vox di-
uina, ne quaſi de propriis in ea viribus extollãtur. Nam
Philip.2. quibus propter hoc ait Apoſtolus, Cum timore & tre-
H more veſtram ipſorum operamini ſalutem, Deus enim
eſt qui operatur in vobis & velle, & operari pro bona
voluntate: eis propter hocipſum dicit etiam Pſalmus,
Pſal.2. Seruite domino io timore, & exultate ei cum tremore.
Apprehendite diſciplinam, ne quando iraſcatur domi-
nus & pereatis de via iuſta, cũ exarſerit in breui ira eius
ſuper vos. Noo ait, ne quãdo iraſcatur dominus, & nõ
vobis oſtendat viam iuſtam: aut, oon vos introducat in
viam iuſtam: ſed iam illic ambulantes ſic terrere potuit
vt diceret, ne pereatis de via iuſta. Vnde? niſi quia ſu-
perbia, quod toties dixi & ſæpe dicendum eſt, etiam in
ipſis rectè factis cauenda eſt, id eſt, io ipſa via iuſta, ne
homo dum quod dei eſt deputat ſuum, amittat quod
dei eſt & redeat ad ſuum? Ideo quo Pſalmus iſte conclu
Pſal.84. ditur, faciamus, Beati omnes qui confiduot in eo: vti-
que vt ipſe faciat, ipſe oſtendat viam ſuam, cui dicitur,
Pſal.85. Oſtende nobis domine miſericordiam tuam, & ipſe
det ſalutem, vt ambulare poſsimus, cui dicitur, Et ſalu-
tare tuum domine da nobis, Ipſe in eadem via dedu-
Pſal.138. cat, cui dicitur, Deduc me domine in via tua, & ambu-
I labo in veritate tua. Ipſe ad illa quò via ducit promiſſa
perducat, cui dicitur, Etenim illuc manus tua deducet
me, & perducet me dextera tua. Ipſe ibi paſcat recum-
bentes cum Abrahã, Iſaac & Iacob, de quo dictum eſt,
Luca 12. Faciet eos recũbere, & tranſibit & miniſtrabit eis. Non
enim cum iſta commemoramus, arbitrium voluntatis
tollimus, ſed dei gratiam prædicamus. Cui enim pro-
ſunt iſta niſi volenti, ſed humiliter volenti, non ſe de
voluntatis viribus, tanquam ad perfectionem iuſticiæ
Nec mode- ſola ſufficiat, extollenti. Abſit autem vt ei dicamus,
ſtiæ cauſa quod à quibuſdam contra ſe dici ait, comparari homi-
mentiendũ oem deo, ſi abſque peccato eſſe aſſeratur, quaſi vero an-
C.XXXIIII gelus quia abſq; peccato eſt, comparetur deo. Ego qui-
dem hoc ſentio, quia etiam cum fuerit in nobis taota
iuſticia, vt ei addi omoino nihil poſsit, non æquabitur
creatura creatori. Si autem aliqui putant tantum no-
ſtrum futurum eſſe profectũ, vt in dei ſubſtãtiam con-
uertamur, & hoc efficiamur prorſus quod ille eſt, vide-
rint quemadmodum aſtruant ſententiam ſuam, mihi
hoc fateor non eſſe perſuaſum. Iam ſanè hoc multum
faueo libri huius authori quòd aduerſus eos qui dicunt,
rationabile quidem videtur eſſe quod aſſeris, ſed ſuper-
bum eſt dici hominem abſque peccato eſſe poſſe, ita
reſpondet, vt omnioo ſi verum eſt, nullo modo ſuper- K
bum eſſe diceodum ſit. Ait enim acutiſsime atque ve-
riſsime, In qua magis parte humilitas collocanda eſt, ſi-
ne dubio falſitatis, ſi in ea quæ veritatis probatur eſſe, ſu
perbia eſt. Ac per hoc placet illi, & rectè placet, in parte
veritatis non vt in parte falſitatis magis humilitas col-
locetur. Ex quo eſt conſequens vt ille qui dixit, Si dixe- *1.Ioan.1.*
rimus quia peccatum non habemus, nosipſos decipi-
mus, & veritas in nobis non eſt: verum dixiſſe minime
dubitetur, nec cauſa humilitatis hoc falſum dixiſſe vi-
deatur. Propterea enim addidit, & veritas in nobis nõ
eſt: cum forte ſufficeret dicere, nosipſos decipimus, niſi
attenderet quoſdam putare dictum, nosipſos decipi-
mus, quia etiam de vero bono qui ſe laudat extollitur.
Addendo itaque, Et veritas io nobis non eſt: maoife-
ſte oſtendit, ſicut etiam huic rectiſsime placet, hoc om-
nino verum non eſſe, ſi dixerimus quia peccatum non
habemus, ne humilitas conſtituta io parte falſitatis, per-
dat præmium veritatis. Porrò autem quod dei cauſam
ſibi agere videtur, defendeodo naturam, non attendit
quòd eandem naturam ſanam eſſe dicendo, medici
repellit miſericordiam. Ipſe eſt autem creator eius qui
ſaluator eius. Nõ ergo debemus ſic laudare creatorem, L
vt cogamur dicere, imò vere conuiocamur dicere ſu-
perfluum ſaluatorem, Naturam itaque hominis dignis
laudibus honoremus, easq; laudes ad creatoris gloriam
referamus. Sed quia nos creauit, ita ſimus grati, vt non
ſimus quia ſanat ingrati. Vicia ſanè noſtra quæ ſanat,
non diuino operi, ſed humanæ voluntati iuſtæq; illius
vindictę tribuamus. Sed vt in noſtra poteſtate fuiſſe ne
acciderent confitemur, ita vt ſanentur in illius magis
eſſe miſericordia, quàm in noſtra poteſtate fateamur.
Hanc iſte miſericordiam & medicinale ſaluatoris au-
xilium tãtum io hoc pooit, vt ignoſcat commiſſa præ-
terita, non vt adiuuet ad futura vitanda, Hic pernicio-
ſiſsime fallitur, hic & ſi neſciens prohibet nos vigilare
& orare ne intremus in tentatiooem, cum hoc ne no-
bis accidat, in noſtra tantum poteſtate eſſe contendit.
Quorundam ſanè exempla quos peccaſſe legimus, *Ca.XXXV.*
non ideo ſcripta dicit, qui ſanum ſapit, vt ad deſpera-
tionem non peccandi valeant, & ſecuritatem peccan-
di nobis quodam modo præbere videantur, ſed vt di-
ſceremus, vel pœnitendi humilitatem, vel etiam in ta-
libus lapſibus non deſperandam ſalutẽ. Quidam enim
in peccata prolapſi deſperatione plus pereunt, nec ſo- M
lum pœnitendi negligunt medicinam, ſed ad explẽda
inhoneſta & nefaria deſyderia ſerui libidinum & ſce-
leratarum cupiditatum fiunt, quaſi perdant ſi non fece-
rint quod inſtigat libido, cuoi eos iã maneat certa dã-
natio. Aduerſus hũc morbum nimium periculoſum &
exitiabilem, valet commemoratio peccatorum, etiam
in quę iuſti ſanctiq; prolapſi ſunt. Sed acute videtur in-
terrogare, quo modo iſtos ſanctos de hac vita abiiſſe
credendum ſit, cum peccato, an ſine peccato? Vt ſi re-
ſponſum fuerit, cum peccato, putetur eos ſecuta dam-
natio, quod nefas eſt credere. Si autem ſine peccato di-
ctum fuerit eos exiiſſe de hac vita, probet hominem ſal-
tem propinquante morte fuiſſe ſine peccato in hac vi-
ta. Vbi parum attendit, cum ſit acutiſsimus, non fruſtra
etiam iuſtos in oratione dicere, Dimitte nobis debita *Mat.6.*
noſtra, ſicut & nos dimittimus debitoribus noſtris:
dominúmque Chriſtum cum eandem orationem do-
ceodo explicuiſſet, veraciſsime ſubdidiſſe, Si enim di-
miſeritis peccata hominibus, dimittet vobis pater ve-
ſter peccata veſtra. Per hoc enim quotidianum ſpiritale
quodam

A quodam modo incẽſum, quod ante deũ in altari cor-
dis quod ſurſum habere admonemur, infertur, etiam ſi
nõ hic viuatur ſine peccato, licet mori ſine peccato, dũ
ſubinde venia deletur, quod ſubinde ignorãtia vel in-
Nullus ſan firmitate committitur. Deinde commemorat eos
ctorũ abſq; qui non modo non peccaſſe, verumetiam iuſte vixiſſe
peccato. referũtur, Abel, Enoch, Melchiſedech, Abraham, Iſaac,
C.XXXVI. Iacob, Ioſeph, Ieſum Naue, Phineẽ, Samuẽl, Nathan, He
liam, Heliſæum, Micheam, Daniel, Ananiam, Azariam,
Miſaẽl, Ezechiel, Mardocheum, Simeõ, Ioſeph cui de-
ſponſata erat virgo Maria, Ioannem. Adiungit etiam
fœminas, Delboram, Annam Samuẽlis matrẽ, Iudith,
Heſter, alteram Annam filiam Phanuel, Elizabet, ipſam
etiam domini ac ſaluatoris noſtri matrem, quam dicit
ſine peccato confiteri neceſſe eſſe pietati. Excepta itaq;
Maria ſine ſancta virgine Maria, de qua propter honorem domi-
peccato. ni nullam prorſus cum de peccatis agitur, habere volo
quæſtionẽ, Vnde enim ſcimus, quòd ei plus gratiæ col-
latum fuerit ad vincendum omni ex parte peccatum,
quæ concipere ac parere meruit eum, quẽ conſtat nullũ
B habuiſſe peccatum: Hac ergo virgine excepta, ſi omnes
illos ſanctos & ſanctas cũ hic viuerẽt, congregare poſ-
ſemus, & interrogare vtrum eſſent ſine peccato, quid
fuiſſe reſponſuros putamus: vtrum hoc quod iſte dicit,
an quod Ioannes Apoſtolus: Rogo vos quãtalibet fue-
rint in hoc corpore excellentia ſanctitatis, ſi hoc inter-
1.Ioan.1. rogari potuiſſent, vna voce clamaſſent, Si dixerimus
quia peccatũ non habemus, noſipſos ſeducimus, & ve-
ritas in nobis non eſt. An illud humilius reſponderent
fortaſſe quàm verius? Sed huic iam placet & recte pla-
cet laudem humilitatis in parte non ponere falſitatis.
Itaque hoc ſi verum dicerent, haberẽt peccatum, quod
humiliter faterentur, quia veritas in eis eſſet. Si autem
hoc mentirentur, nihilominus haberẽt peccatum, quia
Caput veritas in eis non eſſet. Dicent forſitan, inquit, Nun-
XXXVII. quid omniũ potuit ſcriptura cõmemorare peccata? Et
verum ei dicent quicunque dicẽt, nec eum contra hoc
aliquid validum video reſpondiſſe, quamuis videam ta
cere voluiſſe, Quid enim dixerit quæſo attendite, Hoc
inquit, recte poteſt dici de his quorum neq; bonorum,
neq; malorum ſcriptura ſit memor. De illis vero quo-
C rum iuſticiæ meminit, & peccatorũ ſine dubio memi-
niſſet, ſi qua eos peccaſſe ſentiſſet, Dicat ergo nõ perti-
nuiſſe ad iuſticiam tantam illorum fidem, qui magna
multitudine præcedentes & cõſequentes cum laudibus
domini aſellum etiam inter fremẽtes quare hoc face-
Matth.21. rent inimicos, clamabant dicentes, Oſanna fili Dauid,
benedictus qui venit in nomine domini. Audeat ergo
dicere iſte ſi poteſt, neminem fuiſſe in tanta illa multi-
tudine qui vllum haberet omnino peccatũ. Quod ſi ab-
ſurdiſſimum eſt dicere, cur nulla peccata eorũ ſcriptura
commemorauit, quę tantum bonum fidei ipſorum cõ-
memorare curauit? Sed hoc etiam forſitan ipſe vidit &
ideo ſubiecit atque ait, Sed eſto aliis temporibus turbæ
numeroſitate omnium diſſimulauerit peccata cõtexe-
re, in ipſo ſtatim mũdi primordio, vbi nõ niſi quatuor
homines erant, quid, inquit, dicimus, cur non omnium
voluerit delicta cõmemorare? Vtrum ne ingentis mul-
titudinis cauſa, quæ nondum erat, an quia illorum tan-
tum qui commiſerant meminit, illius vero qui nulla
cõmiſerat, meminiſſe non potuit? Ad hęc adiungit ver-
ba, quibus iſta ſentẽtia vberius & planius aſtruatur, Cer
te, inquit, primo in tempore Adam & Eua, ex quibus
Gene.3. Cain & Abel nati ſunt, quatuor tantum homines fuiſſe
& 4. referuntur, Peccauit Eua, ſcriptura hoc prodidit, Adam
quoque deliquit, eadem ſcriptura non tacuit. Sed & D
Cain peccaſſe, ipſa æque ſcriptura teſtata eſt. Quorum
non modo peccata, verumetiam peccatorum indicat
qualitatem. Quòd ſi & Abel peccaſſet, & hoc ſine du-
bio ſcriptura dixiſſet, ſed non dixit, ergo nec ille pec-
cauit, quinetiã iuſtum oſtendit. Credamus igitur quod
legimus, & quod non legimus nefas credamus aſtrue-
re. Hæc dicens, parum attendit quod pauloante *Et peccator*
ipſe dixerat, Iam exorta multitudine generis humani, *eſſe poteſt*
turbæ numeroſitate potuiſſe ſcripturã diſſimulare om *homo & in*
nium peccata contexere. Hoc enim ſi ſatis attendiſ- *ſtus. Caput*
ſet, videret etiam in vno homine turbam & multitu- *XXXVIII.*
dinem peccatorum leuium, vel non potuiſſe, vel ſi e-
tiam potuit, non debuiſſe conſcribi. Ea quippe ſcripta
ſunt quibus & modus adhibendus fuit, & paucis exem-
plis ad multa neceſſaria lector inſtruendus. Nam cum
ipſos tunc homines, licet adhuc paucos, quot vel qui
fuerint, id eſt, Adam & Eua, quot filios & filias pro-
creauerint, & quæ illis nomina impoſuerint ſcriptura
commemorare voluerit, inde nonnulli parum cõſide-
rantes quàm multa ſcriptura tacite prætereat, ipſum E
Cain cum matre cõcubuiſſe putauerunt, vnde prolem
quæ commemorata eſt procrearet, putantes illis filiis
Adam ſorores non fuiſſe, quia eas ſcriptura tunc tacuit,
poſtea recapitulando inferens quod prætermiſerat, A-
dam filios & filias procreaſſe, nec tẽpus quo nati ſunt,
nec numerum, nec vocabula oſtendẽs: ita nec comme-
morandum fuit, ſi Abel, quamuis merito iuſtus appella-
tus eſt, paulò immoderatius aliquando riſit, vel animi
remiſſione iocatus eſt, vel vidit aliquid ad cõcupiſcen
dum, vel aliquando immoderatius poma decerpſit, vel
pluſculo cibo crudior fuit, vel cũ oraret cogitauit ali-
quid, vnde eius in aliud auocaretur intentio, & quotiẽs
illi iſta ac ſimilia multa ſurrepſerint. An forte peccata
non ſunt, de quibus generaliter cauendis atque cohibẽ-
dis admonemur præcepto Apoſtolico, vbi dicit, Non *Roman.6.*
ergo regnet peccatũ in veſtro mortali corpore ad obe
diendum deſideriis eius? His quippe ne obediamus ad
ea quæ nõ licent, vel minus decent, quotidiana & per-
petua conflictatione certãdum eſt. Nam vtique ex hoc
vicio mittitur, vel dimittitur oculus, quò non oportet,
Quod vicium ſi conualuerit & præualuerit, etiam adul
terium perpetratur in corpore, quod in corde tanto fit
citius, quanto eſt cogitatio celerior, & nullum impedi- F
mentum moratum. Hoc peccatum, id eſt, hunc vicioſæ
affectionis appetitum qui magna ex parte frænarunt, vt
non obedirent deſideriis eius, nec exhiberent ei mẽbra
ſua arma iniquitatis, etiam iuſti appellari meruerunt, &
hoc adiutorio gratię dei. Verum quia ſępe in leuiſſimis
& aliquando incautis obrepit peccatum, & iuſti fuerũt,
& ſine peccato non fuerunt. Poſtremo ſi in Abel iuſto
charitas dei, qua vna vere iuſtus eſt quicunq; iuſtus eſt,
adhuc erat, quo poſſet & deberet augeri, quicquid min9
erat, ex vicio erat, & cui non minus ſit donec ad illam
eius fortitudinem veniatur, vbi tota hominis abſorbe-
atur infirmitas. Magna planè ſententia concluſit *C.XXXIX.*
hunc locum, cum ait, Credamus igitur quod legimus,
& quod nõ legimus nefas credamus aſtruere, quod de
cunctis etiam dixiſſe ſufficiat. Contrà ego dico, nec om
ne quod legimus credere nos debere, propter illud
quod Apoſtolus ait, Omnia legite, quæ bona ſunt tene- *1.Theſſa.5.*
te: & aſtruere aliquid etiam quod non legimus nefas
non eſſe, Poſſumus enim aliquid bona fide teſtibus a-
ſtruere quod experti ſumus, etiam ſi forte non legimus.
Hic fortaſſe reſpondet, Ego cum hoc dicerem de ſcrip-

G turis ſanctis agebam. O vtinam non dicat aliud quàm
in illius literis legi: verum contra id quod legit, nihil
vellet aſtruere, fideliter & obediēter audiret quod ſcrip
Roman.5. tum eſt, Per vnum hominē peccatum intrauit in mun-
dum, & per peccatum mors, & ita in omnes homines
pertranſiit, in quo omnes peccauerunt, & non infirma-
ret tanti medici gratiam, dum fateri non vult naturam
humanam eſſe viciatam. O vtinam ſicut Chriſtianus le
Acto.4. geret, præter Ieſum Chriſtum nullum eſſe nomen ſub
cœlo, in quo oporteat ſaluos fieri nos, & nō poſsibilita-
tem naturæ humanæ ita defenderet, vt homo per libe-
rum arbitrium etiam ſine iſto nomine ſaluus eſſe poſ-
Nō ſatis eſt ſe credatur. Sed putat fortaſſe ideo neceſſarium eſſe
ſcire quid Chriſti nomen, vt per eius Euangelium diſcamus quē-
agendum. admodum viuere debeamus, non etiam vt eius adiuue
Cap.XL. mur gratia qua bene viuamus, vel hinc ſaltem cōfitea-
tur eſſe miſerabiles tenebras in animo humano, qui ſcit
quemadmodum debeat leonem domare, & neſcit quē-
admodum viuere. An & hoc vt ſciat ſufficit ei liberum
arbitrium lexq; naturalis? Hæc eſt ſapientia verbi, qua
Abdia.1. euacuatur crux Chriſti. Sed qui dixit, perdam ſapiētiam
1.Corin.1. ſapientum, quia iſta crux non poteſt euacuari, profecto
H iſtam ſapientiam per ſtulticiam prædicationis qua cre-
dentes ſanantur euertit. Si enim poſsibilitas naturalis
per liberum arbitrium, & ad cognoſcēdum quo modo
viuere debeat, & ad bene viuēdū ſufficit ſibi, ergo Chri
ſtus gratis mortuus eſt, ergo euacuatum eſt ſcandalum
crucis. Cur non etiam ego hic exclamem, imò excla-
mabo & iſtis increpitabo dolore Chriſtiano, Euacuati
Galat.5. eſtis à Chriſto, qui in natura iuſtificamini, à gratia ex-
cidiſtis: ignorantes enim dei iuſticiam & veſtrā volen-
Roma.10. tes conſtituere, iuſticiæ dei nō eſtis ſubiecti. Sicut enim
finis legis, ita etiā naturę humanę vicioſę ſaluator Chri
Quo modo ſtus eſt, ad iuſticiam omni credenti. Quod autem
accipiendū ſibi oppoſuit ab eis dici contra quos loquitur, Omnes
omnes. enim peccauerunt: manifeſtum eſt quòd de his dicebat
Cap.XLI. Apoſtolus qui tunc erant, hoc eſt, de Iudæis & gētibus.
Roman.5. Sed planè illud quod commemoraui, Per vnum homi
nem peccatum intrauit in mundum, & per peccatum
mors, & ita in omnes homines pertrāſiit, in quo omnes
peccauerunt: & antiquos & recētiores, & nos & poſte-
ros noſtros ſententia iſta complectitur. Ponit etiam il-
lud teſtimonium vnde probet cum dicūtur omnes, nō
I ſemper omnes omnino nullo prætermiſſo intelligi o-
Ibidem. portere. Sicut per vnius, inquit, delictum in omnes ho-
mines in condemnationem, ſic & per vnius iuſticiam
in omnes homines in iuſtificationē vitæ. Cū per Chri-
ſti, inquit, iuſticiam, non omnes, ſed eos tantum qui illi
obedire voluerunt, & baptiſmi eius ablutione purgati
ſunt, ſanctificatos eſſe non dubium ſit, Non planè iſto
teſtimonio probat quod vult. Nam ſicut dictū eſt, Si-
cut per vnius delictum in omnes homines in condē-
nationem, vt nullus prętermitteretur, ſic & in eo quod
dictum eſt per vnius iuſticiā in omnes homines in iu-
ſtificationem vitæ, nullus prætermiſſus eſt, nō quia om-
nes in eum credunt & baptiſmo eius abluūtur, ſed quia
nemo iuſtificatur niſi in eum credat & baptiſmo eius
abluatur. Itaq; omnes dictum eſt, ne aliquo modo alio
præter ipſum quiſquā ſaluus fieri poſſe credatur. Sicut
Poteſt homo enim vno literarum magiſtro in ciuitate cōſtituto, re-
ſine peccato ctiſsime dicimus, omnes iſte hic literas docet: non quia
eſſe, ſed au omnes ciues literas diſcūt, ſed quia nemo diſcit niſi quē
xiliante ille docuerit, Sic nemo iuſtificatur niſi quem iuſtifica-
gratia. uerit Chriſtus. Sed eſto, inquit, conſentiam, quia om
Cap. XLII. nes peccatores fuiſſe teſtatur, Dicit enim quid fuerint
non quod aliud eſſe non potuerint. Quamobrem & ſi K
omnes homines peccatores, inquit, poſſent probari, de-
finitioni tamen noſtræ nequaquam id obeſſet, qui non
tam quid homines ſint, quàm quid poſsint eſſe defen-
dimus. Hic recte facit aliquando conſentire, quia non
iuſtificabitur in cōſpectu dei omnis viuens, Non tamē *Pſal.142.*
ibi eſſe quæſtionem, ſed in ipſa non peccandi poſsibili-
tate contendit, in qua nec nos aduerſus eum certare o-
pus eſt, Nam neque illud nimis curo, vtrum fuerint hic
aliqui vel ſint, vel eſſe poſsint qui perfectam, cui nihil
addēdum eſſet, habuerint, vel habeant, vel habituri ſint
charitatē dei: ipſa eſt enim veriſsima, pleniſsima, perfe-
ctiſsimaq; iuſticia, quoniā id quod voluntate hominis
adiuta per dei gratiam fieri poſſe confiteor & defendo,
quando vel vbi, vel in quo fiat nimiū certare nō debeo.
Neque de ipſa poſsibilitate cōtendo, cum ſanata & ad-
iuta hominis voluntate, poſsibilitas ipſa ſimul cum ef-
fectu in ſanctis proueniat, dum charitas dei quantū ple
niſsime natura noſtra ſana atq; purgata capere poteſt, *Roma.5.*
diffunditur in cordibus noſtris per ſpiritum ſanctum,
qui datus eſt nobis. Melius itaq; dei cauſa agitur, quam
ſe iſte agendo dicit defenſare naturā, cum & creator &
ſaluator agnoſcitur, quàm cum defenſa velut ſana viri- L
búſque integris creatura, opitulatio ſaluatoris inanitur.
Verum eſt autem quod ait, ꝙ deus tam bonus quàm *Per ſe lap-*
iuſtus talem hominē fecerit, cui peccati malo carere ſuf- *ſus homo*
ficeret, ſed ſi voluiſſet. Quis enim eum neſcit ſanum & *non poteſt*
inculpabilem factum, & libero arbitrio atq; ad iuſte vi- *erigi.*
uendum poteſtate libera cōſtitutum? Sed nunc de illo *Ca. XLIII.*
agitur, quē ſemiuiuum latrones in via reliquerunt, qui
grauibus ſaucius confoſſuſq; vulneribus, non ita poteſt *Luca.10.*
ad iuſticiæ culmen aſcendere, ſicut potuit inde deſcen-
dere. Qui etiam ſi iam in ſtabulo eſt, adhuc curatur. Nō
igitur deus impoſsibilia iubet, ſed iubendo admonet, &
facere quod poſsis, & petere quod nō poſsis. Iam nunc
videamus vnde poſsit, vnde nō poſsit. Iſte dicit, volun
tate non eſt, quod natura poteſt. Ego dico, voluntate
quidem nō eſt homo iuſtus ſi natura poteſt, ſed medi-
cina poterit quod vicio non poteſt. Quid ergo iam *Ca. XLIIII*
opus eſt in pluribꝰ immorari, veniamus interius ad cau
ſam, quā in hac duntaxat quęſtione vel ſolam, vel penè
ſolam cum iſtis habemus. Sicut enim ipſe dicit ad quod
nunc agit nō pertinere vt quæratur, vtrum fuerint vel
ſint aliqui homines in hac vita ſine peccato, ſed vtrum M
eſſe potuerint ſiue poſsint, Ita ego etiam ſi fuiſſe, vel eſſe
conſentiam, nullo modo tamen potuiſſe vel poſſe con
firmo, niſi iuſtificatos gratia dei per Ieſum Chriſtū do-
minum noſtrum & hunc crucifixū, Ea quippe fides iu-
ſtos ſanauit antiquos, quæ ſanat & nos, id eſt, mediato- *1.Timot. 2.*
toris dei & hominū hominis Ieſu Chriſti, fides ſangui- *2.Corin.4.*
nis eius, fides crucis eius, fides mortis & reſurrectionis
eius. Habētes ergo eundem ſpiritum fidei, & nos credi-
mus propter qđ & loquimur. Iſte vero obiecta ſibi quæ-
ſtione, in qua reuera intolerabilis videtur cordibꝰ Chri
ſtianis, quid reſpōdeat attendamus. Ait enim, Sed hoc
eſt quod multos mouet, inquies, quòd nō per dei gratiā
homines ſine peccato eſſe poſſe defendis. Prorſus hoc
eſt quod mouet, hoc eſt quod obiicimus. Rem ipſam
dicit, hoc omnino ægerrime ſuſtinemus: hinc à Chri-
ſtianis talia diſputari, ea quam in alios & in ipſos habe-
mus dilectione, non ferimus. Audiamus igitur quo mo
do ſe ab obiectione quæſtionis huius expediat. O igno-
rantiæ cæcitas, inquit, ô imperitæ mentis ignauia, quæ
id ſine dei gratia defenſari exiſtimat, quod deo tantum
audiat debere reputari. Si neſciremus quæ ſequantur,
his tan-

A his tantummodo auditis, falſa nos de illis iactante fa-
ma, & quibuſdam fratribus idoneis teſtibus aſſeueran-
tibus credidiſſe putaremus. Quid enim dici breuius po
tuit & verius quàm poſsibilitatem non peccandi quan-
tacunque eſt vel erit in homine, non niſi deo debere
reputari? Hoc & nos dicimus, iungamus dexteras.

Cap. XLV. An audienda ſunt cætera? Audienda planè, & cor-
rigenda vtique vel cauenda. Nam cum dicitur, inquit,
ipſum poſſe, arbitrij humani omnino non eſſe, ſed au-
thoris naturæ dei ſcilicet, & qui fieri poteſt vt abſq; dei
gratia intelligatur quod ad deum proprie pertinere cẽ-
ſetur? Iam cœpit apparere quid dicat. Sed ne forte falla-
mur, latius id explanat & clarius. Sed vt hoc manife-
ſtius, inquit, fiat, paulo latius diſputandum eſt. Dici-
mus enim cuiuſque rei poſsibilitatem, non tam in arbi-
trij humani poteſtate, quàm in naturæ oeceſsitate con-
ſiſtere. Exemplis etiam vel ſimilitudinibus quid dicat,
illuſtrat, Vtputa, inquit, loqui poſſum, Quòd loqui poſ-
ſum, meum non eſt, quòd loquor, meum eſt, id eſt pro-
priæ voluotatis, & quia quòd loquor meum eſt, vtrun-
que facere poſſum, id eſt, & loqui & non loqui. Quia ve
ro quòd loqui poſſum, meum nõ eſt, id eſt, arbitrij mei
B atque voluntatis, oeceſſe eſt me ſemper loqui poſſe. Et
ſi voluero non poſſe loqui, noo poſſum tameo oõ poſ-
ſe loqui, niſi forte membrum illud adimam, quo lo-
AVG. quendi impleri officium poteſt. Multa quidem di-
ci poſſeot, quibus ſi velit, homo adimat ſibi poſsibilita-
tem loquendi, non adempto illo membro quo loqui-
mur. Velut ſi aliquid fiat vnde vox ipſa tollatur, loqui
oemo poterit manentibus membris, Nõ enim vox ho-
minis membrum eſt: vexato ſanè aliquo ioteriore mẽ-
bro, fieri poteſt, nõ adempto. Sed ne verbo premere vi-
dear, mihiq; contentioſe dicatur, etiam vexare adime-
re eſt, poſſumus quidem id efficere & ore aliquibus vin
culis ſic clauſo atq; obſerato, vt id aperire minime va-
leamus, neque vt aperiatur in noſtra ſit poteſtate, cum
in poteſtate fuerit, vt clauderetur manente integritate
Ca. XLVI. & ſanitate meobrorum. Sed quid ad nos? videa-
mus quid iode contexat, Voluntatis enim arbitrio, in-
quit, ac deliberatione priuatur quicquid naturali neceſ
ſitate cooſtringitur. Et hic ooooulla quæſtio eſt. Per
C quàm enim abſurdum eſt vt ideo dicamus noo perti-
nere ad voluntatem noſtram quòd beati eſſe volumus,
quia id omnino nolle non poſſumus, neſcio qua & bo
na cõſtrictione naturę, nec dicere audemus, ideo deum
noo voluntatem, ſed neceſsitatem habere iuſticiæ, quia
Ca. XLVII. noo poteſt velle peccare. Attendite etiam quæ ſe-
quuntur, Hoc, ioquit, & de auditu, odoratu, vel viſu ſen
tire poſsibile eſt, quòd audire, odorari, videre, poteſta-
tis noſtræ ſit, poſſe vero audire vel odorari vel videre
poteſtatis ooſtræ noo ſit, ſed in oaturali neceſsitate cõ-
ſiſtat. Aut ego non intelligo quid dicat, aut ipſe. Quo
modo enim in poteſtate noſtra non eſt videndi poſsi-
bilitas, ſi in poteſtate noſtra eſt non videndi neceſsitas,
quia io poteſtate eſt cæcitas qua idipſum videre poſſe
nobis, ſi volumus, adimamus? Quo modo autem io po
teſtate noſtra eſt videre ſi velimus, cum etiam ſalua in-
tegritate naturæ, corporis, oculorùmque ooſtrorum,
nec voleotes videre poſsimus, ſiue per noctem lumini-
bus quæ forinſecus adhibentur ademptis, ſiue nos quiſ-
quam in tenebroſo loco aliquo includat? Item ſi quod
audire poſſumus, vel ooo poſſumus, in ooſtra poteſtate
nõ eſt, ſed in oaturæ cõſtrictione, quòd vero audimus
vel non audimus, hoc eſt propriæ voluotatis, cur ooo
attendit, quaota audiamus iouiti quæ penetrant in ſen-
ſum noſtrum etiam auribus obturatis, ſicuti eſt de prò- D
ximo ſerræ ſtridor, vel grunoitus ſuis? Quanquam ob-
turatio aurium oſtendit, non in poteſtate noſtra eſſe,
apertis auribus oon audire, facit etiam fortaſſe talis ob-
turatio, quæ ipſum ſenſum noſtrum adimat, vt in no-
ſtra poteſtate ſit etiam audire nõ poſſe. De odoratu au-
tem quod dicit, nónne parum attendit non eſſe in no-
ſtra poteſtate poſſe odorari vel noo poſſe, ſed in noſtra
poteſtate eſſe, hoc eſt in libera voluntate odorari vel nõ
odorari, cum inter odores graues & moleſtos quando
conſtituti fuerimus, ſi quis nos illic manibus ligatis cõ
ſtituat ſeruata prorſus integritate ac ſalute membro-
rum velimus ooo odorari, nec omnino poſsimus, quia
cum ſpiritum ducere cogimur, ſimul & odorem quem
nolumus trahimus? Sicut ergo iſtæ ſimilitudines *C. XLVIII.*
falſæ ſuot, ita & illud propter quod eas voluit adhibere.
Sequitur eoim & dicit: Simili ergo modo de non pec-
candi poſsibilitate iotelligendum eſt. Quod non pec-
care noſtrum ſit, poſſe vero non peccare, non ooſtrum,
Sed de integra & ſana hominis natura loqueretur, quã
modo non habemus, Spe enim ſalui facti ſumus, Spes *Roman. 8.*
autem quæ videtur nõ eſt ſpes, Si autem quod ooo vi-
demus ſperamus, per patientiam expectamus, nec ſic E
recte diceret, quòd noo peccare noſtrum tãtummodo
ſit, quanuis peccare ooſtrum eſſet, nam & ibi eſſet adiu-
torium dei, & tanqnam lumeo ſanis oculis, quo adiuti
videant ſe præbere volentibus. Quia vero de hac vita *Sapient. 9.*
diſputat, vbi corpus quod corrumpitur, aggrauat ani-
mam, & deprimit terrena inhabitatio ſenſum multa
cogitãtem, miror quo corde etiam ſine adiutorio me-
dicioæ ſaluatoris noſtri, ooſtrũ putet eſſe non peccare,
poſſe vero non peccare naturæ eſſe contẽdat, quam ſic
apparet eſſe viciatam, vt hoc maioris vicij ſit non vide-
re. Quia non peccare, ioquit, noſtrum eſt, poſſu- *Cap. XLIX.*
mus peccare & non peccare. Quid ſi alius dicat, quia
oolle infelicitatem, ooſtrum eſt, poſſumus eam & nol-
le & velle, & tamen eam velle omnino oon poſſumus?
Quis eoim vllo modo velle eſſe poſsit infelix, etiam
ſi aliud vult vbi eum & nolentem infœlicitas conſe-
quatur? Deinde, quia dei multo magis eſt non peccare,
num audebimus eum dicere & peccare poſſe & nõ pec
care? Abſit à nobis vt deum peccare poſſe dicamus, Nõ
enim vt ſtulti putant, ideo non erit omnipotens, quia
nec mori poteſt, & negare ſeipſum oon poteſt. Quid
eſt ergo quod loquitur, & quibus locutionũ regulis co- F
natur perſuadere, quod non vult conſiderare? Adhuc
addit & dicit, Quia vero poſſe non peccare, noſtrum
non eſt, & ſi voluerimus non poſſe nõ peccare, non poſ
ſumus non poſſe nõ peccare. Intorte hoc dixit, & ideo
ſubobſcure. Sed ita poſſet dici plenius, quia poſſe non
peccare ooſtrum oon eſt, ſeu velimus, ſeu nolimus poſ
ſumus nõ peccare. Non enim ait, ſeu velimus, ſeu noli-
mus, oon peccamus: ſine dubio enim peccamus ſi volu-
mus, ſed tamẽ velimus nolimus, habere nos aſſerit non
peccandi poſsibilitatẽ, quam naturæ inſitam dicit. Sed
de homine ſanis pedibus tolerabiliter dici poteſt velit
nolit, habet ambulãdi poſsibilitatem, Confractis vero,
& ſi velit oõ habet. Viciata eſt natura de qua loquitur,
Quid ſuperbit terra & cinis? Viciata eſt, medicum im- *Eccl. 10.*
plorat. Saluum me fac domine clamat, Sana animam *Pſal. 40.*
meam clamat. Quid intercludit has voces, vt defendẽ-
do quaſi præſeotem poſsibilitatẽ, futuram impediat ſa- *Cap. L.*
nitatem? Et videte quid adiuogat vnde illud confir
mare exiſtimat, quia nulla, inquit, adimere voluntas po
teſt, quod inſeparabiliter inſitum probatur eſſe naturæ.

Galat.5. Vnde ergo illa vox, Vt nõ quæ vultis illa faciatis: Vnde
G etiam illa, Nõ enim quod volo facio bonum, ſed quod
Roman.7. odi malũ hoc ago? Vbi eſt poſsibilitas, quę inſeparabiliter inſita probatur eſſe naturæ? Ecce homines nõ ea quę volunt faciunt, & de nõ peccando vtiq; agebat, nõ de volãdo, quia homines nõ alites erãt. Ecce homo quod vult bonum non agit, ſed quod non vult malum hoc agit, velle illi adiacet, perficere autem bonum nõ adiacet. Vbi eſt poſsibilitas, quæ inſeparabiliter inſita probatur eſſe naturæ? Quemlibet enim in ſe trãſfiguret, ſi de ſeipſo iſta non dicit Apoſtolus, hominẽ certe in ſe trãſfigurat. Ab iſto autem ipſa humana natura inſeparabilẽ nihil peccandi poſsibilitatẽ habere defenditur. Sed his verbis id agitur, etiam à neſciente qui loquitur, non autem neſciente illo qui hæc loquẽda incautis, etiã deum timentibus ſuggerit, vt euacuetur Chriſti gratia, humana ſibi ad iuſticiam ſuam quaſi ſufficiente natura.

Cap.LI. Vt autem declinetur inuidia qua Chriſtiani etiam pro ſalute ſua clamant & dicunt, quare ſine adiutorio gratiæ dei dicis hominẽ poſſe nõ peccare? Ipſa, inquit, non peccãdi poſsibilitas non tam in arbitrij poteſtate,
H quàm in naturę neceſsitate eſt, Quicquid in naturę neceſsitate poſitum eſt, ad naturæ pertinere nõ dubitatur authorẽ vtiq; deum. Quo modo ergo, inquit, abſq; dei gratia dici exiſtimatur, quod ad deum proprie pertinere monſtratur? Expreſſa eſt ſentẽtia quæ latebat, Nõ eſt quemadmodum poſsit abſcõdi, Ideo dei gratiæ tribuit non peccandi poſsibilitatem, quia eius naturæ deus author eſt, cui poſsibilitatem nõ peccandi inſeparabiliter inſitam dicit. Cum vult ergo faciat, quia non vult non facit. Vbi enim eſt inſeparabilis poſsibilitas, ei accidere non poteſt voluntatis infirmitas, vel potius voluntatis adiacentia, & perfectionis indigẽtia. Si ergo ita eſt, vnde venit, Velle adiacet, perficere autem bonum nõ ad-
Roman.7. iacet? Si enim iſte qui hunc librũ ſcripſit, de illa hominis natura loqueretur, quæ primo inculpata & ſalua cõdita eſt, vtcunque acceptaretur hoc dictum, quãquam, inſeparabilem habere poſsibilitatem, id eſt, vt ita dicam inamiſsibilem, non debuit illa natura dici quæ viciari poſſet, & medicum quærere, qui cæci oculos ſanaret, & videndi poſsibilitatẽ reſtitueret, quæ fuerat amiſſa per cæcitatem, quoniam cæcus puto ꝙ velit videre, ſed nõ
I poteſt, ſi autem vult & non poteſt, ineſt voluntas, ſed
Cap.LII. amiſſa eſt poſsibilitas. Adhuc videte quas moles conetur qua ſuam ſententiam ducat irrumpere ſi valeret, Obiicit enim ſibi quæſtionem dicens, Sed caro nobis
Galat.5. ſecundum Apoſtolum contraria eſt, inquiens. Deinde reſpondet, Quî fieri poteſt, vt cuicunq; baptizato ſit caro contraria, cum ſecundum eundem Apoſtolũ in carne non eſſe intelligatur? ita enim ait, Vos autem in car-
Roman.8. ne non eſtis. Bene quod baptizatis dicit carnẽ contrariam eſſe nõ poſſe, quod vtrum verum ſit, pòſt videbimus. Nunc vero quia non potuit penitus ſe obliuiſci eſſe Chriſtianum, ſed id licet tenuiter recordatus eſt, receſsit à defenſione naturæ. Vbi eſt ergo inſeparabilitas poſsibilitatis? An forte nõdum baptizati in natura hominum non ſunt? Hic prorſus, hic poſſet vigilare, & ſi aduertat poteſt. Quî fieri poteſt, inquit, vt cuicunq; baptizato ſit caro contraria? ergo non baptizatis poteſt caro eſſe cõtraria, Exponat quemadmodum cum ſit etiã in ipſis illa ab eo multum defenſa natura, certe vel in eis concedit eſſe viciatam, ſi iam in baptizatis ille ſau-
Luca.10. cius, ſanꝰ de ſtabulo egreſſus eſt, aut ſanus in ſtabulo eſt, quo eum curandum miſericors Samaritanus aduexit. Porrò ſi vel iſtis concedit carnem eſſe contrariam, dicat quid cõtigerit cum ſit vtrunque, hoc eſt, & caro & K
ſpiritꝰ creatura vnius eiuſdemq; creatoris proculdubio bona, quia boni, niſi quia hoc eſt vicium, quod propria inflictum eſt voluntate, & hoc vt in natura ſanetur, eo ipſo opus eſt ſaluatore, quo inſtituta eſt natura creatore: hoc ſaluatore eaq; illius medicina, quia verbum caro factum eſt vt habitaret in nobis, ſi opus eſſe fateamur Ioan.1.
paruis & magnis, id eſt, à vagitibus infantum vſque ad canos ſenum, tota quæ inter nos eſt, huius quæſtionis controuerſia diſſoluta eſt. Nunc iam videamus, Cap.LIII.
vtrum etiam baptizatis legatur caro eſſe contraria, Vbi quæro, quibus dicebat Apoſtolus, Caro concupiſcit aduerſus ſpiritum, & ſpiritus aduerſus carnem? Hæc enim inuicem aduerſantur, vt non ea quæ vultis faciatis. Ad Galatas vt opinor, id ſcripſit quibus dicit, Qui ergo tri Galat.5.
buit vobis ſpiritum, & virtutes operatur in vobis, ex o- & 3.
peribus legis an ex auditu fidei? Vnde apparet eũ Chriſtianis loqui, & quibus deus tribuerat ſpiritum, ergo etiam baptizatis. Ecce & baptizatis caro inuenitur eſſe contraria, & nõ adeſſe poſsibilitas illa, quam inſeparabiliter inſitam dicit eſſe naturæ. Vbi eſt quod ait, Quî L
fieri poteſt, vt cuicunque baptizato ſit caro contraria? Quomodolibet intelligat carnem, quia reuera non natura eius quæ bona eſt, ſed vicia carnalia carnis hoc nomine nuncupantur. Ecce tamen etiam baptizatis caro contraria eſt, & quo modo cõtraria, vt nõ quod volunt faciant? Ecce adeſt voluntas in homine, vbi eſt poſsibilitas illa naturæ? Fateamur gratiam neceſſariam, clamemus, Miſer ego homo quis me liberabit de corpore Roman.7.
mortis huius? Et reſpõdetur nobis, Gratia dei per Ieſum Chriſtum dominum noſtrum. Quando enim iſtis rectiſsime dicitur, Quare ſine adiutorio gratiæ dei dicitis hominem poſſe eſſe ſine peccato? nõ tunc de illa gratia quęſtio eſt, qua eſt homo conditus, ſed de iſta qua fit ſaluus per Ieſum Chriſtum dominum noſtrũ. Fideles enim orantes dicunt, Ne nos inferas in tentationem, Math.6.
ſed libera nos à malo. Si adeſt poſsibilitas, vt quid orãt? Aut à quo malo ſe liberari orant, niſi maxime de corpore mortis huius? vnde non liberat niſi gratia dei per Ieſum Chriſtum dominum noſtrũ. Non vtiq; de ſub- Roman.7.
ſtantia corporis quæ bona eſt, ſed de viciis carnalibus, vnde nõ liberatur homo ſine gratia ſaluatoris, ne quando per mortem corporis diſcedit à corpore, & hoc vt diceret Apoſtolꝰ quod ſuprà dixerat, Video aliam legẽ M
in membris meis repugnãtem legi mentis meæ, & captiuum me ducentem in lege peccati quæ eſt in membris meis. Ecce quod vicium naturæ humanæ inobediẽtia voluntatis inflixit. Orare ſinatur, vt ſanetur. Quid tantum de naturæ poſsibilitate præſumitur: vulnerata, ſauciata, vexata, perdita eſt, vera confeſsione non falſa defenſione opus habet. Gratia ergo dei nõ qua inſtituatur, ſed qua reſtituatur, quęratur, quę ab iſto ſola clamatur non eſſe neceſſaria, cum tacetur. Qui ſi omnino nihil de gratia dei diceret, nec eam quęſtionem ſoluendã ſibi proponeret, vt à ſe de hac re inuidiam remoueret, poſſet putari hoc quidem ſentire, quod veritas habet, ſed non dixiſſe, quia non vbique omnia dicenda ſunt. Propoſuit de gratia quæſtionem, id reſpondet quod habebat in corde, definita quæſtio eſt, non quam volebamus, ſed vbi quid ſentiret dubitabamus. Deinde mul Cap.LIIII.
tis verbis Apoſtoli conatur oſtẽdere, vnde non eſt controuerſia, quòd caro ab illo ita ſæpe nominetur, vt velit intelligi non ſubſtantiã, ſed opera carnis. Quid hoc ad rem? Vicia carnis contraria ſunt voluntati hominis: nõ natura accuſatur, ſed viciis medicus quæritur. Quid eſt

quod

A quod interrogat, quis fecit homini ſpiritum? & reſpon-
det ſibi, ſine dubio deus. Et item interrogat, carnē quis
creauit? Itemq; reſpondet, idem credo deus. Interrogat
tertio, Bonus eſt qui vtrunq; creauit deus? reſpōdet, nul
li dubium eſt. Adhuc interrogat, Et vtrunque quod bo
nus author creauit bonum eſt? & ad hoc reſpondet, cō-
fitendum eſt, Deinde concludit, Si igitur & ſpiritus bo
nus, & caro bona, vt à bono authore cōdita, quî fieri po
teſt, vt duo bona poſsint ſibi eſſe contraria? Omitto di-
cere, quia tota huius ratiocinatio turbaretur, ſi quis ab
eo quæreret, æſtus & frigus quis fecit? reſponderet enim
ſine dubio, deus. Non ego multa interrogo, ipſe cōclu-
dat, vtrum aut iſta poſsint dici bona aut non appareāt
inter ſe eſſe cōtraria, Hic forte dicit, qualitates ſunt iſtæ
ſubſtantiarum, non ſubſtantiæ, Ita eſt, verū eſt, ſed qua-
litates naturales & ad dei creaturā ſine dubio pertinen
tes, Subſtantiæ quippe non per ſeipſas, ſed per ſuas qua-
litates, ſicut aqua & ignis dicuntur ſibi eſſe contrariæ.
Quid ſi ita ſunt caro & ſpiritus? quod quidem non af-
firmamus, ſed vt ratiocinationem eius non neceſſaria
illatione cōcluſam oſtēderemus, hoc diximus, Poſſunt
B enim & contraria non inuicem aduerſari, ſed ex alter-
utro temperari & bonā valetudinem reddere ſicut in
corpore ſiccitas & humiditas, frigus & calor, quorum
omnium temperatione bona corporalis valetudo con
Galat.5. ſiſtit. Sed quòd contraria eſt caro ſpiritui, vt nō ea quæ
volumus faciamus, vicium eſt nō natura, gratia medi-
cinalis quęratur & cōtrouerſia finiatur. Duo quippe iſta
bona, à bono deo cōdita, quo modo cōtra huius ratio-
cinationem in non baptizatis hominibus poſſunt ſibi
eſſe contraria? An & hoc eū dixiſſe pœnitebit, quod af-
fectu aliquo fidei Chriſtianæ locutus eſt? Cum enim di
xit, Quî fieri poteſt vt cuicunque iam baptizato ſit caro
contraria: ſignificauit non baptizatis carnem poſſe eſſe
contrariam. Nam cur addidit, iam baptizato: cum poſ-
ſet etiam hoc nō addito dicere, Quî fieri poteſt, vt cui-
cunque ſit caro cōtraria: atq; ad hoc prohandū ſubiice-
re illam ratiocinatiouem ſuam, quia vtrunque bonum
eſt à bono conditum, & ideo nō poteſt inter ſe eſſe cō-
trarium? Si ergo non baptizati, quibus certe fatetur car-
nem eſſe contrariam, ſuis illum interrogationibus vr-
geant & dicāt, Quis fecit homini ſpiritum? Iſte reſpon-
debit, deus. Itemq; illi, Carnem quis creauit? reſpondet
C iſte, idem credo deus. Illi tertio, Bonus eſt qui vtrunque
creauit deus? & iſte, nulli dubiū eſt, Atque illi vnū quod
reſtat inquirant, Et vtrunque quod bonus author crea-
uit bonum eſt? iſte fatebitur, Tunc illi eum ſuo gladio
iugulabunt inferentes concluſionem eius & dicētes, Si
igitur ſpirit⁹ bonus & caro bona vt à bono authore cō
dita, quî fieri poteſt, vt duo bona ſibi poſsint eſſe cōtra-
ria? Hic forte ille reſpondebit, Date veniam, quia non
debui dicere cuicunque baptizato carnē non poſſe eſſe
cōtrariam, vt hoc modo vobis nō baptizatis contrariā
confiterer, ſed ſine vlla exceptione dicere debui carnē
nulli eſſe cōtrariam. Ecce quò ſeipſe cōpingit, ecce quæ
Roma.7. loquitur qui nō vult clamare cum Apoſtolo, Quis me
liberabit de corpore mortis huius? Gratia dei per Ieſum
Chriſtum dominum noſtrum. Sed cur, inquit, clamem
iam baptizatus in Chriſto, illi hoc clamant qui nondū
tale beneficium perceperunt, quorum in ſe voces figu-
rabat Apoſtolus, ſi tamen vel hoc dicūt. Sed naturę iſta
defenſio, nec illos hac voce exclamare permittit. Neq;
enim in baptizatis natura eſt, & in non baptizatis natu
Ibidem. ra non eſt, Aut ſi vel in illis viciata eſſe conceditur, vt
non ſine cauſa clament, Infœlix homo, quis me libera-

bit de corpore mortis huius, eiſq; ſubueniatur in eo qd D
ſequitur, Gratia dei per Ieſum Chriſtum dominum no-
ſtrum, concedatur iam tandem aliquādo humanā me-
dico Chriſto indigere naturam. Quæro autem, vbi *Corp⁹ mor-*
natura iſtā perdiderit libertatem quā ſibi dari exoptat *tis viciū eſt,*
cum dicit, Quis me liberabit de corpore mortis huius? *nō ſubſtan-*
Non enim & ille ſubſtantiam carnis accuſat, cum dicit *tia.*
liberari ſe cupere de corpore mortis huius, cum etiam *Cap.LV.*
corporis ſicut animæ natura deo bono authori tribuen
da ſit. Sed vtique de viciis corporis dicit, Nam de cor-
pore mors corporis ſeparat, ſed contracta ex illo vicia
cohærēt, quibus iuſta pœna debetur, quam etiam in in-
ferno ille diues inuenit. Hinc ſe non poterat vtique li- *Luca.16.*
berare qui dicit, Quis me liberabit de corpore mortis
huius? Vbicunque autem iſtam perdiderit libertatem,
certe inſeparabilis eſt poſsibilitas illa naturæ, habet poſ
ſe per naturale ſubſidium, habet velle per liberum arbi-
trium, cur quærit baptiſmatis ſacramentum? An prop-
ter commiſſa præterita, vt ea tantum ignoſcantur quæ
fieri infecta non poſſunt? Dimitte hominem, clamet
quod clamabat. Non enim tantum deſiderat, vt per in-
dulgentiam ſit de præteritis impunitus, ſed etiam vt ſit E
de cætero ad non peccandum fortis & validus. Con- *Roman.7.*
delectatur enim legi dei ſecundum interiorem homi-
nem, videt autem aliam legem in membris ſuis repu-
gnantem legi mentis ſuæ, videt eſſe, non recolit fuiſſe,
præſentibus vrgetur, non præterita reminiſcitur. Nec
tantum repugnantem videt, verumetiam captiuantem
ſe in lege peccati, quæ eſt in membris eius, nō quæ fuit,
Hinc eſt quod clamat, Infœlix homo, quis me liberabit
de corpore mortis huius? Sinatur orare, ſinatur adiuto-
rium medici potentiſsimi flagitare. Quid contradici-
tur? quid obſtrepitur? quid miſer miſericordiam Chri-
ſti petere prohibetur, & hoc à Chriſtianis? Nam & illi *Matth.20.*
cum Chriſto ambulabant, qui cæcos lumen clamando
petere prohibebant, ſed etiam inter tumultum contra-
dicentium audit ille clamantem, vnde huic reſpōſum
eſt, Gratia dei per Ieſum Chriſtum dominū noſtrum.
Porrò ſi ab iſtis vel hoc impetramus, vt nōdum bapti-
zati implorent auxilium gratiæ ſaluatoris, non eſt hoc
quidem parū aduerſus illam falſam defenſionē tanquā
ſibi ſufficientis naturæ & poteſtatis liberi arbitrij. Neq;
enim ſibi ſufficit qui dicit, Infœlix ego homo quis me li
berabit: aut plenā libertatem habere dicendus eſt, qui ſe F
adhuc poſtulat liberari. Veruntamen etiam illud vi- *Cap.LVI.*
deamus, vtrum illi qui baptizati ſunt faciant bona quæ
volunt, nulla carnis cōcupiſcētia repugnāte. Sed quid
hinc dicamus, ipſe cōmemorat, vbi cōcludens hunc lo
cum, vt diximus, inquit, illud quo continetur. Caro cō- *Galat.5.*
cupiſcit aduerſus ſpiritū: non de carnis ſubſtātia, ſed de
operibus ſubſtantię ſentire neceſſe eſt. Hoc & nos dici-
mus, nō de carnis ſubſtātia, ſed de operibus dictum quę
veniunt de carnali concupiſcētia, de peccato ſcilicet de
quo præcipit, vt non regnet in noſtro mortali corpore *Roman.6.*
ad obediendū deſideriis eius. Nec attēdit etiam ipſe *Cap.LVII.*
iam baptizatis fuiſſe dictum, Caro cōcupiſcit aduerſum *Galat.5.*
ſpiritum, & ſpiritus aduerſus carnē, vt non ea quæ vul-
tis faciatis: Et ne ab ipſa pugna deſides faceret, & p hāc
ſententiam laxamentū peccandi dediſſe videretur ad-
iungit, Quòd ſi ſpiritu ducimini, nō adhuc eſtis ſub le-
ge. Sub lege eſt enim, qui timore ſupplicij quod lex mi-
natur nō amore iuſticiæ ſe ſentit abſtinere ab opere pec
cati, nōdum liber nec alienus à volūtate peccandi: in ip
ſa enim voluntate reus eſt, qua mallet ſi fieri poſſet, non
eſſe quod timeat, vt libere faciat qd occulte deſiderat.

G Er go ſi ſpiritu,inquit,ducimini, non adhuc eſtis ſub le-
ge:vtique lege quæ timorem incutit,non tribuit chari-
Roma.5. tatem,quæ charitas dei diffuſa eſt in cordibus noſtris,
non per legis literam, ſed per ſpiritum ſanctum qui da
tus eſt nobis. Hæc eſt lex libertatis, non ſeruitutis, quia
charitatis vtique,non timoris. De qua & Iacobus Apo-
Iacobi.1. ſtolus ait, Qui autem perſpexerit in legem perfectam li
bertatis. Vnde & ille non quidem iam lege dei terreba-
Roma.7. tur vt ſeruus, ſed condelectabatur ei ſecũdum interio-
rem hominẽ. Videt tamen adhuc aliam legem in mẽ-
bris ſuis,repugnantem legi mentis ſuæ. Ita & hic, Si ſpi-
ritu,inquit,ducimini,non adhuc eſtis ſub lege. Inquan
tum quiſq; ſpiritu ducitur,non eſt ſub lege:quia inquã-
rum cõdelectatur legi dei,nõ eſt ſub legis timore: quia
Ca. LVIII. timor tormentũ habet non delectationem. Proin-
de ſi recte ſentimus, ſicut pro membris ſanatis gratias
agere,ita pro ſanandis orare debemus,vt abſolutiſsima
cui nihil addi poſsit ſanitate,perfecta dei ſuauitate,ple-
na libertate perfruamur. Nõ enim abnuimus humanã
naturam poſſe eſſe ſine peccato, aut vllo modo negare
debemus perfici poſſe,quam proficere nõ negamus, ſed
H gratia dei per Ieſum Chriſtum dominum noſtrum, eo
adiuuante fieri dicimus,vt iuſta & beata ſit,à quo crea-
ta eſt vt ſit. Facile itaque refellitur quod à quibuſdam
ſibi dicit opponi, Diabolus nobis aduerſatur. Prorſus
huic obiectioni eadem verba reſpõdemus, quæ ipſe re-
Iacobi.4. ſpõdit, Reſiſtamus illi & fugiet. Reſiſtite, inquit beatus
Apoſtolus,diabolo & fugiet à vobis. Vnde animaduer
tendum eſt quid poſsit his nocere quos fugit,vel quam
virtutem habere intelligẽdus ſit, qui ſolis præualere nõ
reſiſtẽtibus poteſt. Hæc & mea verba ſunt, verius enim
dici nõ poteſt. Sed hoc intereſt inter nos & iſtos,quòd
nos etiam cum diabolo reſiſtimus, poſcendum dei ad-
iutorium,non ſolum non negamus, verumetiam præ-
dicamus:iſti autem tantam tribuunt poteſtatem volun
tati,vt pietati auferant orationem. Nam vtique vt dia-
bolo reſiſtamus & fugiat à nobis, ideo precantes dici-
Matth.6. mus, Ne nos inferas in tentationem: ideo & admoniti
ſumus tanquã ab Imperatore milites exhortante & di-
Marci.14. cente, Vigilate & orate ne intretis in tentationem.
Cap.LIX. Quòd vero contra eos diſputat qui dicunt, Et quis
nolit ſine peccato eſſe, ſi hoc in hominis eſſet poſitum
I poteſtate? Recte quidem diſputat, hoc ipſo eos cõfiteri
non eſſe impoſsibile,quia hoc vel multi, vel omnes vo
lunt,ſed hoc vnde ſit poſsibile confiteatur, & pax eſt. Ip
ſa eſt enim gratia dei per Ieſum Chriſtum dominũ no-
ſtrum,qua omnino iſte nos orantes adiuuari vt nõ pec
cemus, nuſquam dicere voluit. Quod ſi forte latenter
ſentit,ignoſcat aliter ſuſpicantibus. Ipſe enim hoc facit,
qui cum tantam de hac re patiatur inuidiam,ſentire id
vult & confiteri non vult. Quid erat magnum vt hoc
diceret,cum præſertim ſibi hoc tanquã ex perſona ad-
uerſariorum oppoſitum tractare & aperire ſuſceperit
cur illic ſolam naturã defendere voluit, & quia homo
ita creatus eſt,vt non peccare poſſet,ſi peccare noluiſſet
aſſeruit,ac per hoc quòd ita creatus eſt eam poſsibilita-
tem ad gratiam dei pertinere definiuit,qua poſsibilita-
te ſi noluerit peccare,non peccat,& noluerit aliquid di
cere de eo,quòd ipſa natura gratia dei per Ieſum Chri-
ſtum dominum noſtrũ vel ſanatur quia viciata eſt, vel
Cap. LX. quia ſibi non ſufficit adiuuatur? Verum enim in hoc
ſeculo fuerit, vel ſit, vel poſsit eſſe aliquis ita iuſte viuẽs,
vt nullum habeat omnino peccatum, poteſt eſſe aliqua
quæſtio inter veros pioſq; Chriſtianos, poſſe tamẽ eſſe
certe poſt hanc vitam quiſquis ambigit deſipit. Sed ego
nec de iſta vita volo cõtendere. Quanquam enim mi- K
hi non videatur aliter intelligendũ quod ſcriptum eſt,
Non iuſtificabitur in conſpectu tuo omnis viuens, & ſi *Pſal.142.*
qua ſimilia, vt tamen poſsit oſtendi, vel hæc teſtimo-
nia melius aliter intelligi poſſe, vel perfectam plenám-
que iuſticiam cui prorſus nihil addendum ſit, & vel he-
ri fuiſſe in aliquo, dum in iſto corpore viueret, & hodie
eſſe, & cras futuram, dum tamen longe plures ſint, qui
cum ſibi vſque ad vltimum vitæ huius diem neceſſariũ
eſſe non dubitent, vt veraciter dicant, Dimitte nobis *Matth.6.*
debita noſtra, ſicut & nos dimittimus debitoribus no-
ſtris: ſpem ſuam tamẽ in Chriſto atque in eius promiſ-
ſionibus veram, certam, firmam eſſe confidant, nullo
tamen modo niſi adiuuante gratia ſaluatoris Chriſti
crucifixi, & dono ſpiritus eius, vel quoſlibet ad pleniſsi
mam perfectionem, vel quenquam ad qualemcunque
profectum veræ piæq; iuſticiæ peruenire, qui negaue-
rit, neſcio vtrum recte poſsit in qualiumcunque Chri-
ſtianorum numero deputari. Ac per hoc & ea te- *Teſtimonia*
ſtimonia, quæ non quidem de ſcripturis canonicis, ſed *humana.*
de quibuſdã catholicorum tractatorum opuſculis po- *Cap.LXI.*
ſuit, volens occurrere iis qui eum ſolum dicerent iſta L
defendere, ita ſunt media, vt neque cõtra noſtram ſen-
tentiam ſint, neque contra ipſius. In quibus etiam non-
nihil de libris meis interponere voluit, me quoque a-
liquem deputans, qui cum illis commemorari dignus
viderer, Vnde ingratus eſſe non debeo, & familiariore
affectu nolo vt erret, qui hunc mihi detulit honorem.
Prima enim quæ poſuit, quia nomen eius qui ea dixit,
non ibi legi, ſiue quia illa* non ſcripſit, ſiue quia codex **aliàs, ille.*
quem miſiſtis, id aliqua forte mendoſitate non habuit,
pertractare quid opus eſt? Maxime quoniam me in hu-
iuſmodi quorumlibet hominum ſcriptis liberum, quia
ſolis canonicis debeo ſine vlla recuſatione conſenſum:
nõnihil mouet quod de illius ſcriptis cuius nomen nõ
ibi inueni, ille poſuit. Oportuit magiſtrum doctorém-
que virtutum homini ſimillimum fieri, vt vincendo
peccatum doceat hominem vincere poſſe peccatum.
Quomodo enim dictum ſit author huius ſententię vi-
derit, qualiter poſsit exponere, dum tamen nos mini-
me dubitemus peccatum Chriſtum in ſe non habuiſſe *Roma.8.*
quod vinceret, qui natus eſt in ſimilitudine carnis pec- M
cati, non in carne peccati. Aliud eiuſdem ita poſuit, &
iterum in deſideriis carnis edomitis, doceret non ne-
ceſsitatis eſſe peccare, ſed propriæ voluntatis. Ego de-
ſideria carnis, illicitam concupiſcentiam hic dictam
accipio, (ſicuti eſt fames, ſitis, refectio laſsitudinis, *†aliàs, Ego*
& ſi quid huiuſmodi eſt, Per hæc enim quidam quan- *deſid. car. ſi*
uis ea ſint inculpabilia, in culpas decidunt, quod ab il- *nõ illicita-*
lo ſaluatore abfuit, etiam ſi hæc in eo fuiſſe propter ſi- *rũ concupi-*
militudinem carnis peccati, Euangelio teſte videamus. *ſcentiarum*
Beatus vero Hilarius cuius verba hæc poſuit, Non *hic dicun-*
enim niſi ſpiritu perfecti & immortalite mutati, quod *tur, acci-*
ſolis mundis corde diſpoſitum eſt, hoc quod in deo eſt *pio &c.*
immortalitate cernemus, quid dixerit contra id quod *Cap. LXII.*
dicimus, vel quid iſtum adiuuet vere neſcio, niſi quia
poſſe eſſe hominem mundo corde teſtatus eſt. Quod
quis negat? Sed gratia dei per Ieſum Chriſtum domi-
num noſtrum, non ſola arbitrij libertate, Item quod
eum dixiſſe commemorat, Quas Iob literas legerat, vt
abſtineret ſe ab omni re maligna, quia deum ſola men
te viciis non admixta venerabatur, deum autem colere
iuſticiæ proprium officium eſt. Quid feciſſet Iob dixit,
nõ quod in hoc ſeculo perfeciſſet, aut ſine gratia ſalua-
toris, quẽ etiam prophetauit, vel feciſſet vel perfeciſſet?

Abſtinet

A Abſtioet enim ſe ab omni re mala, etiam qui habet pec
catum,quod io ſe regnare noo ſinit,cui ſurrepit inpro
banda cogitatio, quam peruenire ad finem operis ooo
permittit. Sed aliud eſt nõ habere peccatum: aliud non
obedire deſideriis eius. Aliud eſt implere quod præcep-
Exod.20. tum eſt. Non concupiſces, Et aliud eſt per quẽdam ab-
ſtinẽtiæ cooatum ſaltem id agere quod item ſcriptum
Eccli.18. eſt, Poſt concupiſceotias tuas nõ eas: nihil horũ tamen
ſcire ſe recte poſſe, ſine gratia ſaluatoris. Facere eſt ergo
iuſticiam, in vero dei cultu cum interoo concupiſcen-
tiæ malo interna cõflictatione pugnare, Perficere autẽ,
omnino aduerſarium nõ habere. Nã qui pugnat, & ad-
huc periclitatur, & aliquando percutitur, & etiam ſi nõ
ſternitur: Qui autem noo habet aduerſarium, plena pa
ce lætatur, Et ipſe eſſe ſine peccato veriſsime dicitur, io
quo nullum habitat peccatum, non qui per abſtinentiã
Roman.7. mali operis dicit, Iam oõ ego operor illud, ſed id quod
in me habitat peccatum. Nam & ipſe Iob de peccatis
ſuis oon tacet, & vtiq; huic amico veſtro merito placet
humilitatem nullo modo in falſitatis parte ponẽdam.
B Vode id quod Iob coofitetur, quia verax dei cultor eſt,
Hilarius. proculdubio veraciter confitetur, Et ipſe Hilarius cum
Pſal.118. locum Pſalmi expooeret vbi ſcriptum eſt, Spreuiſti om
**†al.iuſti-* nes diſcedentes à iudiciis * † tuis, ait, Si enim deus pec-
ficationib⁹. catores ſperneret, omnes vtiq; ſperneret: quia ſine pec-
cato oemo eſt. Sed ſperoit diſcedẽtes à ſe, quos apoſta-
tas vocat. Videtis quemadmodum ooo dixerit, quia ſi-
ne peccato nemo fuerit, tanquam de præteriõs loquẽs,
ſed quòd ſine peccato nemo ſit, vode quidẽ vt dixi oõ
cootẽdo. Quiſquis eoim nõ cedit Ioanni Apoſtolo qui
1.Ioan.1. nec ipſe ait, Si dixerimus quia peccatum nõ habuimus:
ſed, nõ habemus, Epiſcopo Hilario quo modo ceſſurus
eſt? Pro gratia Chriſti clamo, ſine qua nemo iuſtificatur
tanquam ſufficiente naturæ libero arbitrio, Imò ipſe
Ioan.15. pro ea clamat, et credatur dicenti, Sine me nihil pote-
Ca.LXIII. ſtis facere. Sanctus autem Ambroſius reuera io eo
Ambroſius loco quem iſte cõmemorat, illis reſiſtit qui dicunt ho-
Super Lucã minem nõ eſſe poſſe ſine peccato in hac vita. Vt enim
Luca.1. ea diceret accepit occaſiooem de Zacharia & Elizabet,
ꝙ in Euangelio cõmemorati ſunt ambulaſſe in omoi-
bus iuſtificationibus legis ſine querela. Nunquid tamẽ
negat gratia dei fieri per Ieſum Chriſtum dominũ no-
C ſtrum? Ex qua fide etiam ante eius paſsionem iuſtos vi-
xiſſe non dubium eſt, qui præſtat ſpiritum ſanctum, qui
datus eſt nobis, per quẽ diffunditur charitas in cordi-
bus noſtris, qua vna iuſti ſunt quicuoq; iuſti ſunt, Quẽ
ſpiritum meooratus Epiſcopus etiam precibus impe-
trandum admonet. Ita illi voluntas diuioitus nõ adiu-
ta non ſufficit, vbi in hymno ſuo dicit, Votiſq; præſtat
ſedulis, ſanctum mereri ſpiritum. Cõmemorabo & ego
de hoc ipſo opere ſancti Ambroſij aliquid ex quo iſte
cõmemorauit quod commemorãdum putauit. Viſum
eſt, inquit, mihi. Poteſt non ſoli viſum eſſe quod viſum
ſibi eſſe declarat, Noo eoim voluntate tantum huma-
na viſum eſt, ſed ſicut placuit ei qui in me, inquit, loqui-
tur Chriſtus, qui vt id quod bonum eſt, nobis quoq; bo
num videri poſsit operatur. Quem enim miſeretur, &
vocat. Et ideo qui Chriſtum ſequitur, poteſt ioterroga-
tus cur eſſe voluerit Chriſtiaous, reſpondere, viſum eſt
mihi. Quod cũ dicit, nõ negat deo viſum, A deo enim
præparatur voluntas hominum: vt enim deus honori-
ficetur à ſancto, dei gratia eſt. Ecce quid iſte ſapiat, Si
verbis Ambroſij delectatur, quòd à deo præparatur vo
luntas hominum, & nulla, vel oon magna quæſtio eſt,
quis vel quãdo perficiatur, dum tamẽ ſioe gratia Chri-
ſti idipſum fieri poſſe minime dubitetur: deinde quan- D
tum erat vt attenderet iſte vnum verſum de Ambroſij
verbis quæ poſuit: cum enim ille dixiſſet, Nam cum Ec-
cleſia ex geotibus, hoc eſt, peccatoribus congregata ſit,
quo modo ex maculatis immaculata poteſt eſſe, oiſi pri
mo per Chriſti gratiã abluta delicto ſit? Deinde quòd
per qualitatem nõ peccandi abſtineat à delictis, ille ad-
dit, quod iſte apparet cur addere ooluerit. Ait nanque
ille, Nec ab ioitio immaculata, humanæ enim hoc im-
poſsibile naturæ, ſed per dei gratiam & qualitatem ſui,
quia iam oon peccat, fit vt immaculata videatur. Hæc
verba iſte, cur oon addiderit, quis non intelligat? Hoc
agitur vnique nũc in hoc ſeculo, vt ad iſtam quam om-
nes ſancti cupiunt immaculatiſsimam puritatem Ec-
cleſia ſancta perueniat, quæ in futuro ſeculo oeque ali-
quo malorum hooinum ſibi permixto, neq; aliqua in
ſe lege peccati reſiſtẽte legi meotis ducat mundiſsimã
vitam in æternitate diuina. Tamen attendat iſte quid
ſecundum ſcripturas Ambroſius Epiſcopus ſcripſerit,
Nec ab initio immaculata, humanæ enim hoc impoſ-
ſibile oaturæ. Vtique enim ab initio dicit quo ex Adam
naſcimur. Nam & ipſe Adam immaculatus proculdu- E
bio factus eſt. Sed in eis qui ſunt natura filij iræ, ducen-
tes ex illo quod viciatum eſt, in illo ab initio eſſe imma
culatos, humanæ naturæ impoſsibile definiuit. Item *Ca.LXIIII.*
Ioannes Conſtantinopolitanus Epiſcopus, cuius poſuit
ſententiam, dicit peccatum non eſſe ſubſtantiam, ſed
actum malignum: quis hoc negat? Et quia non eſt na-
turale, ideo contra illud legem datam, & quòd de arbi
trij libertate deſcendit etiam hoc quis negat? Sed oon
id agitur de humana natura quę in hac vita eſt, ſed agi-
tur de gratia dei qua ſanatur per medicum Chriſtum,
quo non indigeret ſi ſana eſſet, quæ ab iſto tãquam ſa-
na vel tanquam ſibi ſufficiente voluntatis arbitrio poſ- *Hęc ſunt*
ſe non peccare defeoditur. Quis item Chriſtianus igno *verba Six-*
rat, quod beatiſsimum Sixtum Romanæ Eccleſiæ Epi- *ti philoſo-*
ſcopum & domini martyrem dixiſſe cõmemorat, quia *phi.*
libertatem arbitrij ſui permiſit hominibus deus, vt pu- *Vide in re-*
re & ſine peccato viuentes ſimiles fiant deo. Sed ad ip- *tract.2.*
ſum arbitrium pertinet vocantem audire & credere, & *cap.42.*
ab eo in quem credit non peccandi adiutorium poſtu
lare. Nam vtique cum dicit, ſimiles fiant deo, per cha- *Roman.5.*
ritatem dei futuri ſuot ſimiles deo, quæ diffuſa eſt in F
cordibus noſtris, oon naturæ poſsibilitate, nec libero
arbitrio quod eſt io oobis, ſed per ſpiritum ſanctũ qui
datus eſt oobis. Et quod dicit idem martyr, Templum
ſanctum eſt deo mẽs pura, & altare optimum eſt ei cor
mũdum & ſine peccato, quis neſcit ad iſtam perfectio-
nem perducendum cor mundum, dum ioterior homo *2.Corin.4.*
renouatur de die in diem, ooo tamẽ ſine gratia dei per
Ieſum Chriſtum dominum ooſtrum, Item quod ait
ipſe, Vir caſtus & ſine peccato poteſtatem accepit à deo
eſſe filius dei: vtiq; admonuit, oe cum quiſquam factus
fuerit ita caſtus & ſioe peccato, quod vbi & quando in
eo perficiatur nonnulla quæſtio eſt, ſed inter pios bene
quæritur, inter quos tamen conſtat fieri poſſe, & ſine *1.Timot.2.*
mediatore dei & hominum homine Chriſto Ieſu fieri
non poſſe, Tamen vt dicere cœperam, prudenter Six-
tus admonuit, ne cum fuerit quiſquam talis factus, &
per hoc recte ioter filios dei deputatus, putetur ipſius
fuiſſe poteſtatis, quam per gratiam accepit à deo, cum
eam oon haberet io natura iam viciata atque deprauata,
ſicut in Euangelio legitur, Quotquot autem recepe- *Ioan.1.*
runt eum, dedit eis poteſtatẽ filios dei fieri, quod vtiq;
nõ erant per naturam, nec omoino eſſent, niſi eum re-

G cipiendo accepiſſent per eius gratiam huiuſmodi pote-
ſtatem. Hæc eſt poteſtas quam ſibi vindicat fortitudo
Roman.5. charitatis, quæ nõ eſt in nobis, niſi per ſpiritum ſanctũ
Cap.LXV. qui datus eſt nobis. Quod vero presbyter venerabi-
Hieronym° lis Hieronymus dixit, in iis quæ illum dixiſſe cõmemo-
Matth.5. rat, cũ exponeret quod ſcriptũ eſt, Beati mũdo corde,
quoniam ipſi deum videbunt: quos non arguit cõſcien
tia vlla peccati, & adiecit, Mundus mundo corde con
ſpicitur, templum dei nõ poteſt eſſe pollutũ: hoc vtique
agitur in nobis conando, laborando, orãdo, impetran
do, vt ad illam perfectionẽ in qua poſsimus deũ mun-
do corde conſpicere, eius gratia perducamur per Ieſum
Chriſtum dominum noſtrum. Item quod ait à memo-
rato dictum eſſe presbytero, liberi arbitrij nos cõdidit
deus, nec ad virtutẽ, nec ad vicia neceſsitate trahimur,
alioquin vbi neceſsitas, nec corona eſt: quis non agno-
ſcat? quis non toto corde ſuſcipiat? Quis aliter conditã
humanam neget eſſe naturam? Sed in recto faciendo,
H ideo nullum eſt vinculum neceſsitatis, quia libertas eſt
Ca. LXVI. charitatis. Redi ergo ad apoſtolicã ſententiam, Cha
Roman.5. ritas dei diffuſa eſt in cordibus noſtris per ſpiritum ſan
Pſal.67. ctum qui datus eſt nobis. A quo niſi ab illo, qui aſcẽdit
Epheſ.4. in altũ, captiuauit captiuitatẽ, dedit dona hominibus?
Quòd autem ex viciis naturæ, non ex conditione natu
ræ ſit quædam peccandi neceſsitas, audiat homo, atque
vt eadem neceſsitas nõ ſit, diſcat deo dicere: De neceſ-
ſitatibus meis educ me: quia & in huiuſmodi oratione
certamen eſt aduerſus tentatorẽ de ipſa contra nos ne-
ceſsitate pugnantẽ, ac per hoc opitulante gratia per Ie-
ſum Chriſtum dominum noſtrum, & mala neceſsitas
Ca.LXVII. remouebitur, & libertas plena tribuetur. Veniamus
Lib.3. de li- ad nos, Item, inquit, Auguſtinus Epiſcopus in libris de
bero arbi- libero arbitrio, Quæcunque iſta cauſa eſt voluntatis, ſi
trio cap.18. non poteſt ei reſiſti, ſine peccato ei ceditur: ſi autem po-
teſt, non ei cedatur & nõ peccabitur. An forte fallit in-
cautum? ergo caueat ne fallatur, an tanta fallacia eſt vt
caueri omnino non poſsit: ſi ita eſt, nulla ergo peccata
2.ſent.diſt. ſunt. Quis enim peccat in eo quod caueri nullo modo
28.c.quòd poteſt? Peccatur autem, caueri igitur poteſt. Agnoſco,
vero. verba mea ſunt, ſed etiã ipſe dignetur agnoſcere ſupe-
I rius cuncta quæ dicta ſunt. De gratia quippe dei agitur,
quę nobis per mediatorem medicina opitulatur, nõ de
impoſsibilitate iuſticiæ. Poteſt ergo ei cauſę quicunque
illa eſt, reſiſti, poteſt planè. Nam in hoc adiutorium po-
Matth.6. ſtulamus, dicentes, Ne nos inferas in tẽtationem: quod
adiutorium non poſceremus, ſi reſiſti nullo modo poſ-
ſe crederemus. Poteſt peccatum caueri, ſed opitulante
illo, qui non poteſt falli. Nam & hoc ipſum ad cauen-
dum peccatum pertinet, ſi veraciter dicimus, Dimitte
nobis debita noſtra, ſicut & nos dimittimus debitorib°
noſtris. Duobus enim modis etiam in corpore cauetur
morbi malum, & vt non accidat, & vt ſi acciderit, cito
ſanetur. Vt nõ accidat, caueamus dicendo, Ne nos in-
feras in tentationem. Vt cito ſanetur, caueamus dicen-
do, Dimitte nobis debita noſtra. Siue ergo immineat,
ſiue inſit, caueri igitur poteſt. Sed vt nõ tantum illi, ve-
rumetiam iis qui eoſdẽ libros meos, quos iſte legit de
libero arbitrio non legerunt, atque illis non lectis, hũc
forſitan legunt, de hac re ſententia mea ſatis appareat,
ex ipſis libris commemorare me oportet, quod iſte ſi
ſentiret atque in ſuis literis poneret, nulla inter nos de
hac re controuerſia remaneret. Continuo quippe poſt
verba mea quę iſte commemorauit, quod occurrere po
terat ipſe ſubieci, & quantum potui pertractaui, dicens,
Et tamen etiam per ignorantiam facta quædam im-
probantur & corrigenda iudicantur, ſicut in diuinis K
authoritatib° legimus, Atque hinc adhibitis exemplis, Lib.3. de li-
etiam de infirmitate locutus ſum, dicens, Sunt etiam bero arbi-
neceſsitate facta improbanda, vbi vult homo recte fa- trio cap.18.
cere & non poteſt. Nam vnde ſunt illæ voces, nõ enim 2.ſen.d.38.
quod volo facio bonũ, ſed quod odi malum, hoc ago? c.quòd au-
Atque aliis iſtic in hanc ſententiam commemoratis te- tem, & ca.
ſtimoniis diuinorum eloquiorum. Sed hæc inquam, illud autẽ.
omnia hominum ſunt voces ex illa mortis damnatio- & cap. ad
ne venientium. Nam ſi non eſt iſta pœna hominis, ſed Roma.7.
natura, nulla iſta peccata ſunt. Deinde paulopoſt, Relin-
quitur ergo, inquam, vt hæc pœna iuſta de damnatione
hominis veniat. Nec mirandũ eſt, quòd vel ignorãdo,
non habet liberum arbitrium voluntatis ad eligendum
quid recte faciat, vel reſiſtendo carnali conſuetudini,
quæ violẽtia mortalis ſucceſsionis quodã modo natu-
raliter inoleuit. Videat quid recte faciẽdum ſit & velit,
nec poſsit implere. Illa eſt enim peccati pœna iuſtiſsima
vt amittat quiſq; quo bene vti noluit, cum ſine vlla poſ L
ſet difficultate vti ſi vellet. Id eſt, autem, vt qui ſciens re
cte non facit, amittet ſcire quod rectum ſit, & qui re-
ctum facere cum poſſet noluit, amittat poſſe cum ve-
lit. Nam ſunt reuera omni peccanti animæ duo iſta pœ
nalia, ignorantia, & difficultas, Ex ignorantia dehone-
ſtat error, ex difficultate cruciatus affligit. Sed approba-
re falſa pro veris, vt erret inuitus, & reſiſtente atque tor
quente dolore carnalis vinculi non poſſe è libidinoſis 3 ſen. d.15.
operibus temperare, non eſt natura inſtituti hominis, cap. tradit
ſed pœna damnati. Cum autem de libera voluntate re- authoritas.
cte faciendi loquimur, de illa ſcilicet, in qua homo fa-
ctus eſt loquimur. Hinc iam hominibus de ipſius igno-
rantiæ difficultatiſque in prolem primi hominis traie-
ctis intus, † atque tranſfuſis velut iuſtam querelam de- † viciis.
ponentibus ita reſpõſum eſt. Quibus breuiter, inquam, Lib.3. de li-
reſpondetur, vt quieſcant & aduerſus deum murmura- bero arbi-
re deſiſtant. Recte enim fortaſſe quererentur, ſi erroris trio ca.19.
& libidinis nullus hominum victor exiſteret. Cum ve-
ro vbique ſit præſens, qui multis modis per creaturam
ſibi domino ſeruientem, auerſum vocet, doceat credẽ-
tem, conſoletur ſperantem, diligentem adhortetur, co
nantem adiuuet, exaudiat deprecantem. Non tibi de- M
putatur ad culpam quod inuitus ignoras, ſed quod ne-
gligis quęrere quod ignoras. Neque illud quòd vulne-
rata membra non colligis, ſed quod volentem ſanare
contemnis. Ita & exhortatus ſum quantũ potui ad re-
cte viuendum, & gratiam dei nõ euacuaui, ſine qua na-
tura humana iam contenebrata atq; viciata illuminari
non poteſt & ſanari. De qua re cum iſtis tota vertitur
quæſtio, ne gratiam dei quæ eſt in Chriſto Ieſu domi-
no noſtro, peruerſa naturæ defenſione fruſtremur. De
qua natura item paulopoſt dixi, etiam ipſam naturam
aliter dicimus, cum proprie loquimur naturam homi-
nis in qua primũ in ſuo genere inculpabilis factus eſt,
aliter iſtam in qua ex illius damnati pœna, & ignari &
carni ſubditi naſcimur, iuxta quem modum dicit Apo
ſtolus, Fuimus enim & nos naturaliter filij iræ ſicut &
cæteri. Si ergo volumus animos ad recte viuendum Epheſ.2.
frigidos & pigros, Chriſtianis exhortationib° excitare Fides red-
& accendere, primitus exhortemur ad fidem qua Chri dit dociles.
ſtiani fiant, & eius nomini ſubiiciantur, ſine quo ſalui C.LXVIII.
eſſe non poſſunt. Si autem iam Chriſtiani ſunt, & recte
viuere negligunt, verberentur terroribus & præmio-
rum laudibus erigantur, ita ſanè, vt nõ ſolum ad bonas
actiones, verumetiam ad pias orationes eos exhorta-
ri meminerimus, atque hac inſtruere ſanitate doctrinę,

vt &

A vt & illi gratias agant cum inſtituerint bene viuere, q
aliquid ſine difficultate fecerint, & vbi difficultatē ali-
quam ſentiunt, fidelisſimis & perſeueraotisſimis preci-
bus & miſericordiæ promptis operibus facilitatē à do-
mino impetrare perſiſtāt. Sic autem proficientes, vbi &
quando pleoisſima iuſticia perficiantur, noo nimis cu-
ro. Vbicunque autem & quandocunq; perfecti fuerint,
non niſi gratia dei per Ieſum Chriſtum dominum no-
ſtrum perfici poſſe coofirmo. Sanè quando liquido co-
gnouerint nullum peccatum ſe habere, nō ſe dicāt non
habere peccatum, ne veritas in eis non ſit, ſicut in eis
1.Ioan.1. veritas oon eſt, qui cum habeāt, noo habere ſe dicuot.
Charitas le Valde autem bona ſunt præcepta ſi legitime his vta-
ue facit iu- mur. Eo quippe ipſo quo firmisſime creditur deum iu-
gum. ſtum & bonū, impoſsibilia noo potuiſſe pręcipere, hioc
Ca. LXIX. admonemur, & in facilibus quid agamus, & io diffici-
libus quid petamus. Omnia quippe fiuot facilia charita-
Matth.11. ti, cui voi Chriſti ſarcina leuis eſt, aut ea vna eſt ſarcina
1.Ioan.5. ipſa quæ leuis eſt, ſecuodum hoc dictum eſt, Et præcep-
ta eius grauia noo ſunt, vt cui grauia ſunt, conſideret
noo potuiſſe diuinitus dici, grauia nō ſuot, oiſi quia po
teſt eſſe cordis affectus cui grauia oō ſunt, & petat quo
B deſtituitur, vt impleat quod iubetur: Et quod dicitur ad
Deuter. 30. Iſraël io Deuterooomio, ſi pie, ſi ſancte, ſi ſpiritaliter
intelligatur hoc idem ſignificat, quia vtique cum hoc
teſtimonium cōmemoraſſet Apoſtolus, Prope eſt ver-
Roma.10. bum in ore tuo, & io corde tuo: quod hic habet, in ma-
nibus tuis: in corde enim ſunt ſpiritales manus, hoc eſt,
inquit, verbum fidei quod prædicamus. Conuerſus er-
go quiſque ſicut ibi præcipitur ad dominū deum ſuum
ex toto corde ſuo, & ex tota aoima ſua, mandatum dei
noo habebit graue: Quo modo eſt enim graue cum ſit
dilectionis mandatum? Aut enim quiſque noo diligit,
& ideo graue eſt, aut diligit, & graue eſſe oon poteſt.
Deuter.30. Diligit autem, ſi quod illic admooetur Iſraël, cōuerſus
Ioan.13. fuerit ad domioum deū ſuum ex toto corde ſuo, & ex
tota anima ſua: Mandatum, inquit, nouum do vobis, vt
vos inuicem diligatis. Et qui diligit proximū legem im
Roman.13. pleuit: & plenitudo legis charitas. Secundum boc & il-
lud dictum eſt, Si ambularent ſemitas booas, ioueniſ-
Pſal.16. ſent vtique ſemitas iuſticię leues: Quo modo ergo dici-
tur, Propter verba labiorum tuorum ego cuſtodiui vias
Ca.LXX. duras: oiſi quia vtrunq; verum eſt? Duræ ſunt timo-
C ri, leues amori. Charitas ergo iochoata, inchoata iuſti-
cia eſt: charitas prouecta, prouecta iuſticia eſt: charitas
magna, magna iuſticia eſt: charitas perfecta, perfecta iu
1.Timot.1. ſticia eſt: ſed charitas de corde puro & conſcieotia bo-
na, & fide oon ficta: quæ tuoc maxima eſt in hac vita
quando pro illa ipſa contemoitur vita. Sed miror ſi nō
habet quo creſcat cum de mortali exceſſerit vita: Vbi-
cunque autem & quandocunque ita plena ſit, vt ei non
Roman.5. ſit quod adiiciatur, non tamen diffunditur io cordibus
Ꝓ opibus. noſtris, vel naturę vel voluntatis operibus? quę ſuot in
nobis, ſed per ſpiritum ſanctum qui datus eſt oobis, qui
& infirmitati ooſtræ opitulatur, & ſanitati cooperatur:
Ipſa eſt eoim gratia dei per Ieſum Chriſtum domioum
noſtrum, cui eſt cum patre & ſpiritu ſancto æternitas,
bonitas, in ſecula ſeculorum.

Libri de natura & gratia

F I N I S.

DIVI AV- D
LII AVGVSTINI HIPPONENſis Epiſcopi, contra Pelagium & Celeſtium de gratia Chriſti, Liber Prioius.

QVANVTM de veſtra corpora- *Cap.I.*
li & maxime ſpiritali ſalute gau
deamus ſyncerisſimi fratres, di-
lecti à deo Albine, Piniane, &
Melaoia, quia effari non poſſu-
mus, vobis cogitandum creden
dūmque committimus, vt ea de
quibus nos conſuluiſtis, potius
iam loquamur: Feſtinante eoim perlatore inter occupa
tiones noſtras, multo apud Carthaginē quàm vbicun-
que alibi denſiores, quātum deus donare dignatus eſt,
vt potuimus, iſta dictauimus. Scripſiſtis mihi cum *Profeſsio*
Pelagio vos egiſſe, vt quæcūque aduerſus eum diceren- *Pelagij ſu-*
tur ſcripto damnaret, eumq; dixiſſe audieotibus vobis, *ſpecta.*
Aoathemo qui vel ſentit vel dicit, gratiā dei qua Chri *Cap.II.*
ſtus venit in hunc muodum peccatores ſaluos facere, E
oon ſolum per ſingulas horas, aut per ſingula momen-
ta, ſed etiam per ſingulos actus noſtros nō eſſe neceſſa-
riam: Et qui hanc conantur auferre, pœnas ſortiuntur
æternas. Quiſquis hęc audit & ſenſum eius ignorat, quē
in libris ſuis ſatis euidenter expreſsit, non illis quos di-
cit inemendatos fuiſſe ſibi ſurreptos aut omnino ſuos
negat, ſed in illis quos literis ſuis quas Romam miſit
commemorat, omnioo eum putat boc ſentire quod vē
ritas habet. Quiſquis autem quid in eis apertius dicat
aduertit, debet habere etiam iſta verba ſuſpecta: Quia
etſi gratiam dei, qua Chriſtus venit in mundum pecca-
tores ſaluos facere, io ſola remiſsione peccatorum con-
ſtituat, poteſt huic ſenſui iſta verba coaptare, diceos,
Ideo eam per ſingulas horas, per ſingula momenta, &
per actus ſingulos neceſſariam, vt ſemper in memoria
retinentes & reminiſcentes dimiſſa nobis eſſe peccata,
non peccemus vlterius, adiuti noo aliqua ſubminiſtra-
tione virtutis, ſed viribus propriæ voluntatis, quid ſibi
remiſsione peccatorum præſtitum fuerit per actus ſin-
gulos recordantes. Item quooiam ſoleot dicere nobis F
in eo Chriſtum ad noo peccandum præbuiſſe adiuto-
rium, quia iuſte ipſe viuendo iuſteq; docendo reliquit
exemplum, poſſunt etiā ad hoc iſta verba coaptare, vt
dicant, per ſiogula momenta, per ſingulos actus neceſ-
ſariam nobis eſſe huiuſmodi gratiam: id eſt, vt in omni
conuerſatiooe noſtra intueamur dominicæ conuerſa-
tionis exemplum. Peruidet autem fides veſtra à confeſ
ſiooe gratiæ, de qua quæſtio eſt, quam ſit diſtinguenda
iſta confeſsio, & tamē obtegi poteſt iſtorum ambigui-
tate verborum. Sed quid mirum? Quandoquidem *Cap.III.*
ipſe Pelagius cum Epiſcopalibus geſtis ſine vlla recuſa-
tione damnauerit eos, qui dicunt gratiam dei & adiu-
torium non ad ſingulos actus dari, ſed in libero arbi-
trio eſſe, vel io lege atque doctrina, vbi putabamus eius
de hac re omnes tergiuerſatiooes eſſe conſumptas. Dā-
nauerit etiam eos, qui docent gratiam dei ſecundum
merita ooſtra dari, tamen in libris quos edidit pro li-
bero arbitrio, quorum mentionem facit in Epiſtola
quam Romam miſit, nihil aliud ſentire monſtratur,
quàm id quod damoaſſe videbatur: Nam gratiam dei
& adiutorium, quo adiuuamur ad non peccādum, aut
in natura

G in natura & libero ponit arbitrio, aut in lege atque doctrina, vt videlicet cum adiuuat deus hominem, vt decliner à malo & faciat bonum, reuelando & oſtendendo quid fieri debeat, adiuuare credatur, nõ etiam cooperando & dilectionem inſpirando, vt id quod faciendum eſſe cognouerit, faciat. Nam cum tria conſtituat atq; diſtinguat, quibus diuina mandata dicit impleri, poſsibilitatem, voluntatem, & actionem: poſsibilitatẽ ſcilicet qua poteſt homo eſſe iuſtus: voluntatẽ, qua vult eſſe iuſtus: actionem, qua iuſtus eſt: horum trium primum, id eſt poſsibilitatem datam confitetur à creatore naturæ, nec eſſe in noſtra poteſtate, ſed eam nos habere etiam ſi nolimus: duo vero reliqua, id eſt, voluntatem & actionem, noſtra eſſe aſſerit, atq; ita nobis tribuit vt non niſi à nobis eſſe contendat. Deniq; gratia dei non iſta duo, quæ noſtra omnino vult eſſe: id eſt, volũtatem & actionem, ſed illam quę in poteſtate noſtra non eſt, & nobis ex deo eſt, id eſt, poſsibilitatem perhibet adiuuari, tanquam illa quæ noſtra ſunt, hoc eſt voluntas & actio, tam ſint valentia ad declinandum à malo, & faciendum bonum, vt diuino adiutorio non indigeant, H illud vero quod nobis ex deo eſt, hoc ſit inualidũ, id eſt poſsibilitas, vt ſemper gratiæ adiuuetur auxilio. *Cap. IIII.* Sed ne quis forſitan dicat nos vel non recte intelligere quę loquitur, vel maleuolo animo in alium ſenſum quæ nõ ita dicta ſunt vertere, ipſa iam eius verba accipite, *Verba Pelagii.* Nos, inquit, ſic tria iſta diſtinguimus & certum velut in ordinem digeſta partimur: Primo loco poſſe ſtatuimus, ſecundo velle, tertio eſſe. Poſſe in natura, velle in arbitrio, eſſe in effectu locamus. Primum illud, id eſt, poſſe, ad deum proprie pertinet, qui illud creaturæ ſuæ contulit: duo vero reliqua, hoc eſt velle & eſſe, ad hominem referenda ſunt, quia de arbitrij fonte deſcendunt. Ergo in voluntate & opere bono laus hominis eſt, imò & hominis & dei, qui ipſius voluntatis & operis poſsibilitatem dedit, quiq; ipſam poſsibilitatem gratiæ ſuæ adiuuat ſemper auxilio: Quòd vero homo poteſt velle bonum atque perficere, ſolius dei eſt. Poteſt itaque illud vnum eſſe, etiam ſi duo iſta non fuerint, iſta vero ſine illo eſſe non poſſunt. Itaque liberum mihi eſt, nec voluntatem bonam habere, nec actionem, nullo autẽ modo poſſum non habere poſsibilitatem boni, ineſt mihi etiam ſi noluero, nec ocium ſui aliquando in illo natu- I ra recipit. Quem nobis ſenſum exempla aliqua faciant clariorem. Quòd poſſumus videre oculis, noſtrum nõ eſt, quòd vero bene aut male videmus, hoc noſtrũ eſt. Et vt generaliter vniuerſa complectar, quòd poſſumus omne bonum facere, dicere, cogitare, illius eſt qui hoc poſſe donauit, qui hoc poſſe adiuuat. Quòd vero bene vel agimus, vel loquimur, vel cogitamus, noſtrum eſt, quia hęc omnia vertere etiam in malum poſſumus. Vnde quod propter calumniam noſtram ſæpe repetẽdum eſt, cum dicimus hominem poſſe eſſe ſine peccato, & confeſsione poſsibilitatis acceptæ laudamus deum, qui nobis hoc poſſe largitus eſt. Nec eſt ibi vlla laudandi hominis occaſio, vbi ſolius dei cauſa tractatur: Non enim de velle, nec de eſſe, ſed tantummodo de eo quod poteſt eſſe, diſſeritur.

Cap. V. Ecce eſt totum dogma Pelagij in libro eius tertio pro libero arbitrio, his omnino verbis diligenter expreſſum, quo tria iſta, vnum quod eſt poſſe, alterum quod eſt velle, tertium quod eſt eſſe, id eſt poſsibilitatem, voluntatem, actionem tanta ſubtilitate curauit diſtinguere, vt quandocunq; legimus vel audimus diuinæ gratię adiutorium confiteri, vt à malo declinemus bonumq; faciamus, ſiue in lege atq; doctrina, ſiue vbilibet conſtituat, ſciamus quod loquitur, Nec K erremus, aliter eũ intelligendo quàm ſentit. Scire quippe debemus, quòd nec voluntatem noſtram, nec actionem diuino adiuuari credit auxilio, ſed ſolam poſsibilitatem voluntatis atque operis, quam ſolam in his tribus nos habere affirmat ex deo, tanquam hoc ſit infirmum quod ipſe deus poſuit in natura, cætera vero duo quæ noſtra eſſe voluit, ita ſint firma & fortia & ſibi ſufficientia, vt nullo indigeant eius auxilio. Et ideo non adiuuet vt velimus, nõ adiuuet vt agamus, ſed tantummodo adiuuet vt velle & agere valeamus. Contrà autẽ Apoſtolus, cum timore, inquit, & tremore veſtram ipſorum operamini ſalutem. *Philip. 2.* Et vt ſcirent, quia non tantum in eo quod operari poſſint, hoc enim & in natura & in doctrina iam acceperant, ſed etiã in eo quod operantur diuinitus adiuuentur, non ait, deus eſt enim qui operatur in vobis poſſe: tanquam ipſi iam velle & operari per ſeipſos habeant, nec in his duobus adiutorio eius indigeant, ſed ait, Deus enim eſt qui operatur in vobis & velle & perficere: vel ſicut in aliis & maxime Græcis codicibus legitur, & velle & operari. *ἐνεργεῖν* Videte ſi nõ Apoſtolus gratiæ dei futuros aduerſarios ſancto ſpiritu tanto ante præuidit, & hęc duo, id eſt & velle & o- L perari, quæ iſte ita noſtra eſſe voluit, tanquam ipſa diuinæ gratię non adiuuentur auxilio, deum in nobis dicit operari.

Cap. VI. Neque Pelagius hinc incautos fallat & ſimplices, vel etiam ſeipſum quoniam cum dixiſſet, Ergo in volũtate & opere bono laus hominis eſt: velut correxit, atque addidit, imò & hominis & dei. Non enim hoc propterea dixit, quia ſecundum ſanam doctrinam intelligi voluit, quòd & velle & operari deus operetur in nobis, ſed cur hoc dixit, ſatis euidenter oſtendit continuo ſubiungendo. Qui ipſius volũtatis & operis poſſibilitatem dedit. Hanc autem poſsibilitatem in natura eum ponere, de verbis eius ſuperioribus clarum eſt. Sed ne nihil de gratia dixiſſe videretur, adiunxit, Quiq; ipſam poſsibilitatem gratiæ ſuæ adiuuat ſemper auxilio, *In tenui labor eſt.* non ait, ipſam voluntatem, vel ipſam operationẽ, quod ſi diceret, nõ abhorrere à doctrina Apoſtolica videretur. Sed ait, ipſam poſsibilitatem, illud videlicet ex tribus quod in natura locauit, gratiæ ſuæ adiuuat ſemper auxilio, vt ſcilicet in voluntate & actione, nõ ideo laus ſit & dei & hominis, quia ſi ſic vult homo, vt tamẽ eius voluntati deus ardorem dilectionis inſpiret, & ſic ope- M ratur homo, vt tamen deus cooperetur ſine cuius adiutorio, quis eſt homo? Sed ideo ad hanc laudem adiunxit & deum, quia niſi natura eſſet, in qua nos condidit, qua velle & agere poſſemus, nec vellemus nec ageremus. Hanc autem naturalem poſsibilitatem quòd adiuuari dei gratia cõfitetur, non eſt hic apertum, vel quam dicat gratiam, vel quatenus ea naturam ſentiat adiuuari, ſed ſicut aliis locis in quibus euidentius loquitur intelligi poteſt, non vult aliud accipi quàm legem atque doctrinã, qua naturalis poſsibilitas adiuuetur.

Cap. VII. Nam quodam loco ait, Hic nos imperitiſsimi hominum putant iniuriam diuinæ gratiæ facere, quia dicimus eam ſine voluntate noſtra nequaquã in nobis perficere ſanctitatem, quaſi deus gratiæ ſuæ aliquid imperauerit, & non illis quibus imperauit, etiam gratiæ ſuæ auxilium ſubminiſtret, vt quod per liberum homines facere iubentur arbitrium, facilius poſſent implere per gratiam. Et tanquam explicaturus quam dicat gratiam, ſecutus adiunxit, dicẽs, Quam nos non, vt tu putas, in lege tantummodo, ſed & in dei eſſe adiutorio cõfitemur. Quis non hic deſyderet, vt oſtendat, quam velit intelligi

gratiam.

A gratiam? Propter hoc enim maxime de illo expectare debemus, vt dicat hoc quod dicit, non in lege tantummodo ſe gratiam confiteri. Sed nobis hac expectatione ſuſpenſis, quid addiderit intuemini, Adiuuat enim nos, inquit, deus per doctrinam & reuelationem ſuam, dum cordis noſtri oculos aperit, dum nobis ne præſentibus occupemur, futura demonſtrat, dum diaboli pandit inſidias, dũ nos multiformi & ineffabili dono gratiæ cœleſtis illuminat. Deinde ſententiam ſuam quadã velut abſolutione cõcludens, Qui hoc dicit, inquit, gratiam tibi videtur negare? An & liberum hominis arbitrium & dei gratiam confitetur? In his omnibus non receſsit à commendatione legis atque doctrinæ, hanc eſſe adiuuantem gratiam diligenter inculcans, & hoc exequẽs quod propoſuerat, cum diceret, Sed in dei eſſe adiutorio confitemur. Denique dei adiutorium multipliciter inſinuandum putauit, commemorãdo doctrinam & reuelationem, & oculorum cordis adapertionem, & demonſtrationem futurorum, & apertionem diabolicarum inſidiarum, & multiformem & ineffabilem dono gratiæ cœleſtis illuminationem, ad hoc vtique vt diuina præcepta & promiſſa diſcamus: Hoc eſt, B ergo gratiam dei ponere in lege atque doctrina.

Legis reuelatio nõ eſt gratia iuſtificans. Ca. VIII. Hic itaque apparet hanc eum gratiam confiteri, qua demonſtrat & reuelat deus quid agere debeamus, non qua donat atque adiuuat vt agamus, cum ad hoc potius valeat legis agnitio, ſi gratiæ deſit opitulatio, vt fiat mãdati præuaricatio. Vbi enim non eſt lex, ait Apoſtolus, *Roman. 4.* nec præuaricatio. Et concupiſcentiam neſciebam, niſi *Roman. 7. Exod. 20.* lex diceret, Non concupiſces. Ac per hoc vſque adeo aliud eſt lex, aliud eſt gratia, vt lex non ſolum nihil proſit, verumetiam plurimum obſit, niſi adiuuet gratia, & hæc oſtendatur legis vtilitas, quoniam quos facit præuaricationis reos, cogit confugere ad gratiam liberandos, & vt concupiſcentias malas ſuperent adiuuandos. Iubet enim magis quàm iuuat, docet morbum eſſe, non ſanat, imò ab ea potius quòd nõ ſanatur augetur, vt attẽtius & ſollicitius gratiæ medicina quæratur. Quia li- *2. Corin. 3. Galat. 3.* tera occidit, ſpiritus autem viuificat. Si enim data eſſet lex quæ poſſet iuſtificare, omnino ex lege eſſet iuſticia. Inquantum tamen lex adiuuet, adiungit & dicit, Sed concluſit ſcriptura omnia ſub peccato, vt promiſsio ex C fide Ieſu Chriſti daretur credentibus. Itaque lex, inquit, pædagogus noſter fuit in Chriſto Ieſu. Hoc ipſum ergo ſuperbis eſt vtile, ſub peccato arctius manifeſtiuſq́; concludi, ne ad faciendam iuſticiam de liberi arbitrij quaſi propriis viribus præſumatur, ſed omne os obſtruatur, & reus fiat omnis mundus deo, quia non iuſtifica- *Roman. 3.* bitur ex lege omnis caro coram illo. Per legẽ enim cognitio peccati, nunc autem ſine lege iuſticia dei manifeſtata eſt, teſtificata per legem & Prophetas. Quo modo ergo ſine lege manifeſtata, ſi per legem teſtificata? Non ita ſine lege manifeſtata, ſed ſine lege iuſticia, quia iuſticia dei eſt, id eſt, quæ nobis non ex lege ſit, ſed ex deo, non quæ illo imperante cognoſcẽdo timeatur, ſed quæ illo donante diligendo teneatur, vt & qui gloria- *1. Corint. 1.* tur, in domino glorietur. *Cap. IX.* Quid ergo eſt, quòd iſte legem atque doctrinam deputat gratiam, qua iuuamur ad operandam iuſticiam, quæ vt multum adiuuet, ad hoc adiuuat vt gratia requiratur? Nemo enim poteſt *Roman. 13.* legem implere per legem. Plenitudo enim legis chari- *Roman. 5.* tas: Charitas autem dei nõ per legem diffuſa eſt in cordibus noſtris, ſed per ſpiritum ſanctũ qui datus eſt nobis. Proinde per legem gratia demonſtratur, vt lex per gratiam compleatur. Quid enim iuuat Pelagium, quia diuerſis verbis eandem rem dicit, vt non intelligatur D in lege atque doctrina gratiam cõſtituere, qua poſsibilitatem naturæ aſſerit adiuuari? Quantum autem exiſtimo, ideo veretur intelligi, quia damnauit eos, qui dicunt gratiam dei & adiutorium non ad ſingulos actus dari, ſed in libero arbitrio eſſe, vel in lege atque doctrina, & tamen latere ſe putat, cum aliis atque aliis locutionibus verſat ſignificationem legis atque doctrinæ.

Gratia proprie iuſtificans quæ. Cap. X. Philip. 2. Et alio quippe loco, cum diu aſſeruiſſet, non adiutorio dei, ſed ex nobiſipſis in nobis effici voluntatem bonam, oppoſuit ſibi ex Apoſtoli epiſtola quæſtionem, atque ait, Et quomodo, inquit, ſtabit illud Apoſtoli, Deus eſt enim qui operatur in nobis & velle & perficere? Deinde vt hanc oppoſitionem veluti ſolueret, quam videbat dogmati ſuo vehementer eſſe contrariam, ſecutus adiunxit, Operatur in nobis velle quod bonum eſt, velle quod ſanctum eſt, dum nos terrenis cupiditatibus deditos, mutorum more animalium tãtummodo præſentia diligentes, futuræ gloriæ magnitudine & præmiorum pollicitatione ſuccendit, dum reuelatione ſapientiæ in deſiderium dei ſtupentem ſuſcitat voluntatem, dum nobis quod tu alibi negare non metuis, ſuadet omne quod bonum eſt. Quid manifeſtius, nihil a- E liud eum dicere gratiã, qua deus in nobis operatur velle quod bonum eſt, quàm legẽ atque doctrinam? In lege nanque & doctrina ſanctarum ſcripturarum futuræ gloriæ atque præmiorum promittitur magnitudo. Ad doctrinam pertinet etiam quòd ſapientia reuelatur, ad doctrinam pertinet cum ſuadetur omne quod bonum eſt. Et ſi inter docere, & ſuadere, vel potius exhortari, diſtare aliquid videtur, etiam hoc tamen doctrinæ generalitate cõcluditur, quæ quibuſcunque ſermonibus vel literis continetur. Nam & ſanctæ ſcripturæ & docent & exhortantur, & poteſt eſſe in docendo & exhortando etiam hominis operatio. Sed nos eam gratiam nolumus. Iſtam aliquando fateatur, qua futuræ gloriæ magnitudo non ſolum promittitur, verumetiam creditur & ſperatur, nec ſolum reuelatur ſapientia, verumetiam & amatur, nec ſuadetur ſolum omne quod bonum eſt, verum & perſuadetur. Non enim omnium eſt fides, qui *2. Theſſa. 3.* audiunt per ſcripturas dominum regnũ cœlorum pollicentem, aut omnibus perſuadetur quibuſcunque ſuadetur, vt veniãt ad eum, qui dicit, Venite ad me omnes qui laboratis. Quorum autem ſit fides, & quibus perſua- F detur, vt ad eum veniant, ſatis ipſe demonſtrauit, vbi *Matth. 11.* ait, Nemo venit ad me, niſi pater qui miſit me, traxerit eum. Et paulopoſt cum de non credẽtibus loqueretur, Dixi, inquit, vobis, quia nemo poteſt venire ad me, niſi *Ioan. 6.* fuerit ei datum à patre meo. Hanc debet Pelagius gratiam confiteri, ſi vult non ſolum vocari, verumetiam eſſe Chriſtianus. *Sapientia perfecta. Cap. XI. 2. Corin. 12.* Quid autem dicam de reuelatione ſapientiæ? Neque enim facile quiſquam ſperauerit in hac vita poſſe peruenire ad magnitudinem reuelationum Apoſtoli Pauli. Et vtiq; in eis quid aliud credendum eſt ei reuelari ſolere, niſi quod ad ſapientiam pertinere? Et cum dicit, in magnitudine reuelationum mearũ ne extollar, datus eſt mihi ſtimulus carnis meæ, angelus ſatanę qui me colaphizet: Propter quod ter dominum rogaui, vt auferret eum à me: Et dixit mihi, Sufficit tibi gratia mea. Nam virtus in infirmitate perficitur. Proculdubio ſi iam ſumma & cui nihil eſſet addendum, charitas in Apoſtolo tunc fuiſſet, quę omnino nõ poſſet inflari, nunquid neceſſarius eſſet angelus ſatanæ, quo colaphizante reprimeretur elatio, quæ in magnitudine reuelationum poſſet exiſtere? Quid eſt autẽ aliud

elatio

G elatio quàm inflatio? Et vtique de charitate veriſsime
1.Corin. 13. dictum eſt, Charitas non æmulatur, non inflatur, Hæc
2.Corin. 4. itaque charitas adhuc etiam in tanto Apoſtolo de die
in diem profecto augebatur, quandiu homo eius interior
de die in diem renouabatur, perficiēda ſine dubio
vbi iam non poſſet inflari. Tunc autem mens eius adhuc
erat vbi inflaretur magnitudine reuelatiõis, donec
impleretur ſolido ædificio charitatis. Nõdum enĩ perueniendo
apprehenderat, quò proficiendo currebat.

Stimulus ſatanæ. Ideoque nolenti perpeti moleſtiam qua eius cohiberetur
elatio, antequam eſſet in eo charitatis vltima &
Cap. XII. ſumma perfectio, rectiſsime dicitur, Sufficit tibi gratia
1.Corin. 12. mea: Nã virtus in infirmitate perficitur: in infirmitate,
ſcilicet, non vt ille putat carnis tantum, ſed & carnis &
animi, quia & animus erat in comparatione ſummę illius
perfectionis infirmus, quando extolleretur. Proinde
ſtimulus carnis angelus ſatanæ intelligebatur datus,
quamuis eſſet in carnalium vel animalium, nondũ perficientium
quæ ſunt ſpiritus dei, comparatione firmiſſimus.
Quocirca ſi virtus in infirmitate perficitur, quiſquis
ſe non fatetur infirmum, nõ perficitur. Hæc autem
gratia qua virtus in infirmitate perficitur, prędeſtinatos
H & ſecundum propoſitum vocatos, ad ſummam perfectionem
glorificationémque perducit. Qua gratia agitur
non ſolum vt facienda nouerimus, verumetiam vt
cognita faciamus, nec ſolum vt diligēda credamus, ve-
Quo modo doctrina poßit dici gratia. rumetiam vt credita diligamus. Hæc gratia ſi doctrina
dicenda eſt, certe ſic dicatur, vt altius & interius
eam deus cum ineffabili ſuauitate credatur infundere,
non ſolum per eos qui plantant & rigant extrinſecus,
Cap. XIII. ſed etiam per ſeipſum qui incrementum ſuũ miniſtrat
1.Corint. 3. occultus, ita vt non oſtendat tantummodo veritatem,
Roman. 8. verumetiam impertiat charitatē. Sic enim docet deus
eos qui ſecundum propoſitũ vocati ſunt, ſimul donans
& quid agant ſcire, & quod ſciũt agere. Vnde ad Theſ-
1.Theſſ. 4. ſalonicēſes ſic Apoſtolus loquitur, De charitate autem
fraternitatis nõ opus habetis vobis ſcribi: Nam ipſi vos
à deo didiciſtis vt diligatis inuicem. Atque vt probaret
eos à deo didiciſſe, ſubiũxit, Etenim facitis illud in omnes
fratres, in vniuerſa Macedonia: Tanquam hoc ſit
certiſsimum indiciũ quod à deo didiceritis, ſi id quod
didiceritis, feceritis. Iſto modo ſunt omnes ſecundum
I propoſitum vocati, ſicut ſcriptum eſt in Prophetis, Do-
Eſaiæ. 54. cibiles dei, Qui autem nouit quidem quid fieri debeat,
& non facit, nõdum adeo didicit ſecundum gratiam,
ſed ſecundum legem: non ſecundum ſpiritũ, ſed ſecundum
literam. Quamuis multi, quod imperat lex facere
videantur timore pœnæ, non amore iuſticiæ, quam dicit
Apoſtolus iuſticiã ſuam quæ ex lege eſt, tanquam ſit
imperata, non data. Si autem data eſt, non dicitur iuſticia
noſtra, ſed dei, quia ſic fit noſtra, vt ſit nobis ex deo:
Philip. 3. Dicit enim, Vt inueniar in illo nõ habens meã iuſticiã,
quæ ex lege eſt, ſed eam quę ex fide eſt Ieſu, iuſticiam ex
deo. Tantum igitur inter legem diſtat & gratiã, vt cum
lex eſſe non dubitetur ex deo, iuſticia tamen quæ ex lege
eſt non ſit ex deo, ſed iuſticia quæ per gratiam conſummatur
ex deo. Quia ex lege iuſticia dicitur, quæ fit
propter legis mandatum, iuſticia ex deo dicitur, quę datur
per gratiæ beneficium, vt non ſit terribile, ſed ſuaue
Pſal. 118. mandatum, ſicut oratur in Pſalmo, Suauis es domine,
& in tua ſuauitate doce me iuſticiam tuam: id eſt, vt nõ
formidine pœnæ ſeruiliter cogar eſſe ſub lege, ſed libe-
Gratia efficit. ra charitate delecter eſſe cum lege. Præceptum quippe
liber facit, qui libens facit. Et hoc modo quiſquis didicit,
Cap. XIIII. agit omnino quicquid agendum didicerit. De iſto
docendi modo, etiam dominus ait, Omnis qui audiuit K
à patre meo & didicit, venit ad me. Qui ergo non ve- Ioan. 6.
nerit, non de illo recte dicitur, audiuit quidem & didicit
ſibi eſſe veniendum, ſed facere non vult quod didicit.
Prorſus non recte dicitur de iſto docendi modo,
quo per gratiam docet deus. Si enim ſicut veritas loquitur,
Omnis qui didicit, venit, quiſquis non venit, profecto
nec didicit. Quis autem non videat & venire quēquam
& non venire arbitrio voluntatis? Sed hoc arbitrium
poteſt eſſe ſolum ſi non venit, non autem poteſt
niſi adiutum eſſe ſi venit. Et ſic adiutum vt non ſolum
quid faciendum ſit ſciat, ſed quod ſcierit etiam faciat.
Ac per hoc quãdo deus docet, non per legis literã,
ſed per ſpiritus gratiam, ita docet, vt quod quiſque didicerit,
non tantum cognoſcēdo videat, ſed etiam volendo
appetat, agendoq; perficiat. Et iſto diuino docēdi
modo etiam ipſa voluntas & ipſa operatio, non ſola
volendi & operandi naturalis poſsibilitas adiuuatur.
Si enim ſolum poſſe noſtrum hac gratia iuuaretur, ita
diceret dominus, Omnis qui audiuit à patre & didicit, Ioan. 6.
poteſt venire ad me. Non autem ita dixit, Sed omnis,
inquit, qui audiuit à patre & didicit, venit ad me. Veni- L
re poſſe in natura ponit Pelagius, vel etiã vt modo dicere
cœpit in gratia, qualēlibet eam ſentiat, qua ipſa, vt
dicit, poſsibilitas adiuuatur, venire autē iam in voluntate
& opere eſt. Non eſt autem conſequens vt qui poteſt
venire, etiã veniat, niſi id voluerit atq; fecerit. Sed
omnis qui didicit à patre, non ſolum poteſt venire, ſed
venit, vbi iam & poſsibilitatis profectus & voluntatis
affectus & actionis effectus eſt. Quid ergo ſibi vo- Cap. XV.
lunt exempla, niſi quia reuera nobis eius ſenſum fecerũt
ſicut pollicitus eſt clariorem, non vt ea ſentire debeamus,
ſed vt id quod ipſe ſenſit manifeſtius apertiúſque
noſcamus? Quòd poſſum⁹, inquit, videre oculis, noſtrũ
non eſt: quod vero bene aut male videmus, hoc noſtrũ
eſt. Reſpõdeat illi Pſalmus, vbi deo dicitur, Auerte ocu- Pſal. 118.
los meos, ne videant vanitatem. Quod & ſi de oculis
mentis dictum eſt, inde vtique procedit in hos oculos
carnis, vel bene videre, vel male, non quemadmodum
dicuntur bene videre ſanis oculis intuētes, & male, lippientes:
ſed bene videre ad ſubueniendum, male videre
ad concupiſcendum. Quamuis enim per hos exte- M
riores oculos videatur & pauper cui ſubuenitur, & mulier
quæ concupiſcitur, tamen ex interioribus ad male
vel bene videndum miſericordia vel libido procedit.
Cur ergo dicitur deo, Auerte oculos meos ne videant
vanitatem? Cur petitur quod ad noſtram pertinet poteſtatem,
ſi deus non adiuuat voluntatem? Quòd Cap. XVI.
loqui poſſumus, inquit, dei eſt, quod vero bene vel male
loquimur, noſtrũ eſt: Non hoc docet ille, qui loqui- Matth. 10.
tur bene, Non enim vos eſtis, inquit, qui loquimini, ſed
ſpiritus patris veſtri qui loquitur in vobis. Et vt generaliter,
inquit, vniuerſa cõplectar, quod poſſumus omne
bonum facere, dicere, cogitare, illius eſt, qui hoc poſſe
donauit qui hoc poſſe adiuuat. Ecce etiam hic ſuperiorem
repetit ſenſum, quod illorum trium, id eſt poſsibilitatis,
voluntatis, actionis non niſi poſsibilitas adiuuatur.
Denique adiungēs vt impleat quod intēdit: Quòd
vero bene, inquit, vel agimus vel loquimur, vel cogitamus,
noſtrum eſt. Oblitus eſt quod ſuperius quaſi correxerat,
vbi cum dixiſſet, Ergo in voluntate & opere bono
laus hominis eſt, adiunxit atque ait, imò & hominis
& dei, qui ipſius voluntatis & operis poſsibilitatem dedit.
Cur etiam in his exemplis hoc non recordatus eſt,
vt ſaltem in eorum fine diceret, quod poſſumus omne
bonum

A bonum facere, dicere, cogitare, illius eſt qui hoc poſſe
donauit, qui hoc poſſe adiuuat, quod vero bene vel a-
gimus, vel loquimur, vel cogitamus, & noſtrũ eſt & il-
lius? Non hoc dixit, ſed, oiſi fallor, videor mihi videre
Cap. XVII. quid timuit. Cum enim vellet oſtendere quare no
ſtrum ſit, Quia hæc, inquit, omnia vertere etiam in ma-
lum poſſumus. Illud ergo timuit, vt noo diceret, & no-
ſtrum eſt & dei, ne ſibi reſponderetur, ſi quod beoe agi-
mus, loquimur, cogitamus, ideo eſt & noſtrum & dei,
quia ille hoc poſſe nobis donauit: ergo & quod malum
agimus, loquimur, cogitamus, & noſtrũ eſt & dei, quia
illud poſſe ad vtrunque donauit, atque ita quod abſit,
quemadmodum cum deo laudamur in operib⁹ bonis,
ſic cum illo culpamur io malis. Poſsibilitas quippe illa,
Ca. XVIII. quam dedit, tam oos facit booa poſſe quã mala. De
qua poſsibilitate Pelagius in libro primo pro libero ar-
bitrio, ita loquitur, Habemus autem, inquit, poſsibilita-
tem vtriuſque partis à deo inſitam, velut quandam, vt
ita dicam, radicem fructiferam atque fœcundam, quæ
ex voluntate hominis diuerſa gigoat & pariat, & quæ
poſsit ad proprij cultoris arbitrium, vel nitere flore vir-
B tutum, vel ſentibus horrere viciorum. Vbi oon intuẽs
quid loquatur, vnam eandemq; radicem conſtituit bo
norum & malorum, contra Euangelicã veritatem, do-
ctrinámque Apoſtolicam. Nam & dominus nec arbo-
Matth. 7. rem booam dicit poſſe facere fructus malos, nec malã
1. Timot. 6. bonos. Et Apoſtolus Paulus cum dicit radicem malorũ
omnium eſſe cupiditatem, admonet vtique intelligi ra
dicem bonorum omnium charitatẽ. Vnde ſi duę arbo-
res bona & mala duo ſunt hoĩes, bonus & malus, quid
eſt bonus homo, niſi voluotatis bonæ, hoc eſt, arbor ra
dicis bonæ? Et quid eſt bomo malus niſi voluntatis ma
læ, hoc eſt, arbor radicis malæ? Fructus autẽ harum ra-
dicum atq; arborũ, facta ſunt, dicta ſunt, cogitata ſuot,
quæ bona de bona voluntate procedũt, & mala de ma-
Ca. XIX. la. Facit autem homo arborem bonam quaodo dei
accipit gratiam: Non enim ſe ex malo bonum per ſeip-
ſum facit, ſed ex illo & per illum & in illo qui ſemper
eſt bonus, nec tantum vt arbor ſit bona, ſed etiam vt fa
ciat fructus bonos, eadem gratia neceſſarium eſt, vt ad-
iuuetur, ſine qua boni aliquid facere non poteſt. Ipſe
quippe in bonis arboribus cooperatur fructum, qui &
forinſecus rigat atq; excolit per quemlibet miniſtrum,
C & per ſe dat intrinſecus incrementum. Malam vero ar
borem homo facit, quando ſeipſum malum facit, quan
do à bono incõmutabili deficit, ab eo quippe defectus
eſt origo voluntatis malæ. Qui defectus, non aliam na
turam malam initiat, ſed eam quę bona eſt condita vi-
ciat. Sanato autem vicio, nullum malum remanet, quia
vicium naturæ quidem inerat, ſed vicium oatura non
Cap. XX. erat. Illa ergo poſsibilitas, non vt iſte opinatur, vna
eademq; radix eſt bonorum & malorum. Aliud enim
1. Timot. 6. eſt charitas radix bonorum, aliud cupiditas radix ma-
lorum, tantúmque inter ſe differunt, quantum virtus &
vicium. Sed planè illa poſsibilitas vtriuſque radicis eſt
capax, quia nõ ſolum poteſt homo habere charitatem,
qua ſit arbor bona, ſed poteſt etiam cupiditatem, qua ſit
arbor mala. Sed cupiditas bominis quæ vicium eſt, bo-
minem habet authorem, vel hominis deceptorem, nõ
1. Ioan. 2. hominis creatorẽ. Ipſa eſt enim concupiſcentia carnis,
& concupiſcentia oculorum, & ambitio ſeculi, quæ nõ
eſt ex patre, ſed ex mundo eſt. Quis autem oeſciat mun
di nomine ſolere appellare ſcripturam, à quibus habi-
Cap. XXI. tatur bic mundus? Charitas autem quæ virtus eſt, ex
deo nobis eſt, non ex nobis, ſcriptura teſte, quæ dicit,
Charitas ex deo eſt, & omnis qui diligit, ex deo natus D
eſt, & cognouit deum, quia deus charitas eſt. Secũdum 1. Ioan. 4.
iſtam charitatem, melius intelligitur dictum, Qui oa- 1. Ioan. 3.
tus eſt ex deo, non peccat: & quia oon poteſt peccare,
quia charitas ſecundum quam natus ex deo eſt, oõ agit
perperã nec cogitat malum. Cum ergo peccat homo, 1. Corin. 13.
non ſecundum charitatem, ſed ſecundum cupiditatem
peccat, ſecundum quam nõ eſt natus ex deo, quoniam
illa poſsibilitas, vt dictum eſt, vtriuſque radicis eſt ca-
pax. Cum ergo dicat ſcriptura, Charitas ex deo eſt: vel
quod eſt amplius, Deus charitas eſt: cũ apertiſsime cla-
met Ioannes Apoſtolus, ecce qualem charitatem dedit 1. Ioan. 4.
nobis pater, vt filij dei vocemur & ſimus: Iſte audieos, 1. Ioan. 3.
Deus charitas eſt, quare adhucuſque contẽdit, quòd ex
illis tribus tantummodo poſsibilitatem habeamus ex
deo, bonam vero voluntatem, bonamq; actionem ha-
beamus ex oobis? Quaſi vero aliud ſit bona voluntas
quàm charitas, quã ſcriptura nobis eſſe clamat ex deo,
& à patre datam, vt filij eius eſſemus. Sed forte vt Ca. XXII.
daretur nobis, præcedentia merita noſtra fecerunt. Si-
cut iſte de gratia dei ſentit in eo libro, quem ad ſacram
virginem ſcripſit, cuius etiam commemorationem fe- E
cit in literis, quas Romam miſit. Ibi eoim interpoſito
Iacobi Apoſtoli teſtimonio, quo ait, Subditi eſtote deo, Iacobi. 4.
reſiſtite autẽ diabolo & fugiet à vobis: ſubiungit & di-
cit, Oſtẽdit quo modo reſiſtere debeam⁹ diabulo, ſi vti-
que ſubditi ſimus deo, eiuſq; faciendo voluotatem, di-
uinam mereamur gratiam, & facilius nequam ſpiritui
auxilio ſancti ſpiritus reſiſtamus. Ecce quàm veraci cor-
de damnauit io eccleſiaſtico iudicio palæſtino eos, qui
dicunt gratiam dei ſecuodum merita noſtra dari. An
adhuc eum id ſentire & apertiſsime prædicare dubita-
mus? Quo modo ergo verax fuit in epiſcopali examine
illa confeſsio? An forte iam iſtum ſcripſerat librum, vbi
apertiſsime dicit gratiam ſecundum merita noſtra da-
ri, quod in oriẽtali ſynodo ſine vlla recuſatione dam-
nauit? Cõfiteretur ergo ſic ſe aliquãdo tenuiſſe, ſed iam
nõ tenere vt de correctiooe eius apertiſsime gaudere-
mus. Nunc vero cum illi inter cætera & hoc fuiſſe obie
ctum, reſpondit, Hæc vtrum Celeſtij ſint, ipſi viderint
qui dicunt ea Celeſtij eſſe. Ego vero ouoquam ſic tenui
ſed aoathematizo qui ſic tenẽt. Quo modo nunquam
ſic tenuit, ſi hunc ante condiderat librum? Aut quo mo
do anathematizat eos qui ſic teneot, ſi huoc librũ poſt- F
ea condidit? Sed ne forte reſpoodeat ita ſe hic dixiſſe,
Dei faciendo voluntatẽ, diuinam mereamur gratiam,
ſicut fidelibus & pie viuentibus additur gratia, qua re-
ſiſtant fortiter tentatori, cum tamen gratiam etiam pri-
mitus accepiſſent, vt dei facerent voluntatem. Ne forte
ergo ita reſpondeat, alia de hac re verba eius accipite.
Qui currit, inquit, ad deum, & à deo ſe regi cupit, id eſt,
voluntatem ſuam ex eius voluntate ſuſpẽdit, qui ei ad-
hęrẽdo iugiter, vnus, ſecuodum Apoſtolum, cum eo fit 1. Corint. 6.
ſpiritus, non hoc niſi de arbitrij efficit libertate. Videte
quantam rem dixerit nõ effici niſi arbitrij libertate, ac
per hoc ſine adiutorio dei nos deo exiſtimat adhęrere,
hoc eſt enim oon niſi de arbitrij libertate, vt cum ad-
hæſerimus deo oon adiuuante, tunc iam quoniam ad-
hæſimus, etiam adiuuari mereamur. Sequitur enim Ca. XXIII.
& dicit, Qua qui beoe vtitur, id eſt, arbitrij libertate qui
bene vtitur, ita ſe, inquit, totum tradit deo, omnemq;
ſuam mortificat voluotatẽ, vt cum Apoſtolo poſsit di- Galat. 2.
cere, Viuo autem iam non ego, viuit autem in me Chri Prouer. 21.
ſtus: ponitque cor ſuum in manu dei, vt illud quò vo-
luerit d[illegible], ipſe declinet. [Magnum profecto adiutoriũ
diuinæ

G diuinæ gratiæ, vt cor noſtrum quò voluerit deus, ipſe declinet.] Sed hoc tam magnum adiutorium ſicut iſte deſipit, tunc meremur cum ſine vllo adiutorio nõ niſi de arbitrij libertate ad dominum currimus, ab eo nos regi cupimus, voluntatem noſtram ex eius voluntate ſuſpendimus, eique adhærendo iugiter, vnus cum illo efficimur ſpiritus. Hæc ſcilicet tam ingentia bona, non niſi de arbitrij ſecundum iſtum efficimus libertate, vt his præcedentibus meritis ſic eius gratiam cõſequamur vt cor noſtrum quò voluerit ipſe declinet. Quo modo eſt ergo gratia, ſi non gratis datur? Quo modo eſt gratia, ſi ex debito redditur? Quo modo verum dicit Apoſtolus, Non ex nobis, ſed dei donum eſt, non ex operibus, ne forte quis extollatur? Et iterum, Si autẽ gratia, inquit, iam non ex operibus, alioquin gratia, iam nõ eſt gratia. Quo modo, inquam, hoc verum eſt, ſi opera tanta præcedunt quæ nobis adipiſcendæ gratiæ meritũ faciant, quo nobis non donetur gratuita, ſed reddatur ex debito? Ergóne vt perueniatur ad adiutoriũ dei, ad deum curritur ſine adiutorio dei? Et vt deo adhærentes adiuuemur à deo, non adiuti non adhærebimus deo? Quid homini mai⁹, quidve tale poterit gratia ipſa præ-

Epheſ. 2. *Roman. 11.*

H ſtare, ſi iam ſine illa vnus cum domino ſpiritus effici potuit, non niſi de arbitrij libertate?

Caput XXIIII. *Heſter. 15.*

Sed vellem vt iſte diceret, vtrum rex ille Aſſyrius cuius Heſter ſancta mulier execrabatur cubile, quando cõſidebat in throno regni ſui, & omni ſtola illuſtrationis ſuæ indutus erat, totus auro variatus lapidibúſque precioſis, & erat formidoloſus valde, & eleuata facie ſua inflammata in charitate intuitus eſt eã, tanquã taurus impetu indignationis ſuæ, & timuit regina & conuerſus eſt color eius per diſſolutionẽ, & inclinauit ſe ſuper caput delicatæ ſuæ, quę præcedebat eam. Vellem ergo diceret iſte nobis, vtrum rex ille ad deum iam cucurrerat, & ab eo ſe regi cupiuerat, ſuámque voluntatẽ ex eius volũtate ſuſpenderat, & ei iugiter inhęrendo vnus cũ illo ſpiritus factus erat, non niſi de arbitrij libertate? vtrum ſe totum deo tradiderat, omnémque ſuam mortificauerat voluntatem & cor ſuum in manu dei poſuerat? Puto non deſipere, ſed inſanire hominem, quiſquis de illo rege qualis tunc erat hoc ſenſerit, & tamen conuertit deus & tranſtulit indignationem eius in lenitatem. Quis autem non videat multo maius eſſe indignationem à cõtrario in le-

I nitatem conuertere atque transferre, quam cor neutra affectione præoccupatum ſed inter vtrunque medium in aliquid declinare? Legant ergo & intelligant, intueantur atq; fateantur, non lege atque doctrina inſonãte forinſecus, ſed interna atque occulta mirabili ac ineffabili poteſtate operari deum in cordibus hominum, nõ ſolum veras reuelationes, ſed etiam bonas voluntates.

Cap. XXV.

Deſinat itaque iam Pelagius & ſeipſum & alios fallere, contra dei gratiam diſputando: Non propter illorum trium vnum, id eſt, propter poſsibilitatem bonæ voluntatis atque operis, ſed etiam propter voluntatem & operationem bonam erga nos gratia dei prædicãda eſt. Nam illam poſsibilitatẽ ad vtrunq; valere deſinit, & tamen non ideo tribuenda ſunt deo, etiã noſtra peccata, ſicut & propter eandem poſsibilitatẽ vult tribuere bona opera noſtra. Non ideo tãtum adiutorium diuinæ gratię commendetur, quia poſsibilitatem adiuuat naturalem. Deſinat dicere, quòd poſſumus omne bonũ facere, dicere, cogitare, illius eſt qui hoc poſſe donauit, quòd vero bene vel agim⁹ vel loquimur vel cogitam⁹, noſtrum eſt. Deſinat, inquã, iſta dicere, Non ſolũ enim deus poſſe noſtrum donauit atq; adiuuat, ſed etiã velle & operari operatur in nobis. Non quia nos non volumus, aut nos non agimus, ſed quia ſine ipſius adiutorio nec volumus aliquid boni, nec agimus. Quo modo enim dicitur, quod poſſumus bene agere, dei eſt, quòd autem agimus, noſtrum eſt, cum dicat Apoſtolus orare ſe ad deum pro eis ad quos ſcribebat ne quid mali faciant, & vt quod bonum eſt, faciãt? Non enim ait, oramus vt poſsitis nihil mali facere: ſed, ne quid faciatis mali nec vt poſsitis bonum facere: ſed, bonum faciatis. Quoniam de quibus ſcriptum eſt, Quotquot enim ſpiritu dei agũtur, hi filij ſunt dei: profecto vt agant quod bonũ eſt, ab illo aguntur qui bonus eſt: Quo modo dicit Pelagius, quòd bene loqui poſſumus dei eſt, quòd bene loquimur, noſtrum eſt, cum dicat dominus, Spiritus patris veſtri eſt qui loquitur in vobis? Neque enim ait, nõ vos eſtis, qui dediſtis vobis bene poſſe loqui: ſed ait, non vos eſtis qui loquimini. Nec ait, ſpiritus patris veſtri eſt qui vobis dat, vel dedit poſſe bene loqui: ſed ait, qui loquitur in vobis: non ſignificãs poſsibilitatis profectum, ſed exprimens cooperationis effectũ. Quo modo dicit liberi arbitrij elatus aſſertor, quòd poſſumus bene cogitare, dei eſt, quòd autem bene cogitamus, noſtrum eſt? Cui respondet humilis gratiæ prædicator, Nõ

K *Philip. 2.* *1. Corin. 13.* *Roman. 8.* *Matth. 10.*

L quia idonei ſumus cogitare aliquid à nobis, quaſi ex nobiſmetipſis, ſed ſufficiẽtia noſtra ex deo eſt. Non enim ait, poſſe cogitare: ſed, cogitare.

2. Corint. 3.

Ca. XXVI.

Iſtam dei gratiam in diuinis eloquiis manifeſtam etiam Pelagius manifeſte fateatur, ſeque tandiu contrà ſenſiſſe nõ operiat impudentiſsimo pudore, ſed dolore ſaluberrimo aperiat, vt ſancta Eccleſia non turbetur pertinaci eius obſtinatione, ſed veraci correctione lætetur. Cogitationem & electionẽ ſicut ſunt diſcernenda, diſcernat: quia ſcientia inflat, charitas ædificat. Et tunc ſcientia non inflat quando charitas ædificat. Et cum ſit vtrunque donum dei, ſed vnum minus, alterum maius, non hic iuſticiam noſtram ſuper laudem iuſtificatoris noſtri extollat, vt horum duorum quod minus eſt, diuino tribuat adiutorio, quod autem maius eſt, humano vſurpet arbitrio. Et ſi conſenſerit nos gratia dei accipere charitatem, nõ ſic ſentiat tanquam vlla merita bona noſtra præceſſerint. Nam quæ merita bona tunc habere poteramus, quãdo deum nõ diligebamus? Vt enim acciperemus dilectionem qua diligeremus, dilecti ſumus cum eam nõdum

1. Corint. 8. *1. Ioan. 4.*

M haberemus. Hoc Ioannes Apoſtolus apertiſsime dicit, Non quòd nos dilexerimus deum, ſed quia ipſe prior dilexit nos. Et alibi, Nos diligam⁹, iquit, quia ipſe prior dilexit nos. Optime omnino atq; veriſsime. Non enim haberemus vnde illũ diligeremus, niſi hoc ab illo cum prior nos diligeret, ſumeremus. Quid autem boni faceremus, niſi diligeremus? Aut quo modo bonum non facimus, ſi diligamus? Et ſi enim dei mandatum videtur aliquando non à diligentibus, ſed à timentibus fieri, tamen vbi non eſt dilectio, nullum bonum opus imputatur, nec recte bonũ opus vocatur, quia omne quod non ex fide eſt, peccatũ eſt. Et fides per dilectionẽ operatur. Ac per hoc gratiam dei, qua charitas dei diffunditur in cordibus noſtris per ſpiritum ſanctum, qui datus eſt nobis ſic confiteatur, qui vult veraciter cõfiteri, vt omnino nihil boni ſine illa, quod ad pietatem pertinet veramq; iuſticiam, fieri poſſe non dubitet. Non quo modo iſte, qui cum dicit, propterea dari gratiã, vt quod à deo præcipitur facilius impleatur, quid de illa ſentiat ſatis oſtẽdit, ſcilicet quòd etiã ſine illa etſi minus facile, fieri tamen quod diuinitus præcipitur, poteſt.

Ibidem. *Roma. 14.* *Galat. 5.* *Roman. 5.*

C. XXVII.

In libro quippe ad virginem ſacram, quod & ſupra commemoraui,

A moraui, cum dicit, Diuinam mereamur gratiam & fa-
cilius nequam ſpiritui ſancti ſpiritus auxilio reſiſtamus:
ſignificat profecto quid ſapiat. Vt quid enim hoc verbũ
interpoſuit, id eſt, facilius? An vero nõ erat integer ſen-
ſus, vt nequã ſpiritui ſancti ſpiritus auxilio reſiſtamus?
Sed quantum detrimentum hoc additamento fecerit,
quis non intelligat? Volens vtique credi tantas eſſe na-
turæ vires, quas extollendo præcipitat, vt etiam ſine au-
xilio ſpiritus ſancti, etſi minus facile tamen aliquo mo-
C.XXVIII. do nequam ſpiritui reſiſtatur. Item in primo libro
pro libero arbitrio, Cum autem tam forte, inquit, tam
firmum ad non peccandũ liberum in nobis habeamus
arbitriũ, quod generaliter naturæ humanæ creator in-
ſeruit, rurſus pro eius inæſtimabili benignitate, quoti-
diano ipſius munimur auxilio. Quid opus eſt hoc au-
xilio, ſi tam forte, tam firmum eſt ad non peccandum
liberum arbitrium? Sed etiam hic vult intelligi ad hoc
eſſe auxilium, vt facilius fiat per gratiam, quod etſi mi-
Ca. XXIX. nus facile, tamen putat fieri præter gratiam. Item
in eodem libro alio loco, Vt quod per liberum, inquit,
homines facere iubentur arbitrium, facilius poſsint im
B plere per gratiam. Tolle, facilius, & non ſolum plenus,
verumetiam ſanus eſt ſenſus, ſi ita dicatur, vt quod per
liberum facere iubẽtur homines arbitrium, poſsint im-
plere per gratiam. Cum autem, facilius, additur, adim-
pletio boni operis etiam ſine dei gratia poſſe fieri taci-
Ioan.15. ta ſignificatione ſuggeritur. Quem ſenſum redarguit,
Ca,XXX. qui dicit, Sine me nihil poteſtis facere. Emendet
hæc omnia, ne ſi in rerũ magnarũ profunditate huma-
na errauit infirmitas, etiam diabolica huic accedat er-
rori vel fallacia vel animoſitas, ſiue negando quod ſen
ſit, ſiue defendendo quod perperam ſenſit, cum id ſe nõ
debuiſſe ſentire commemorata perſpicua veritate co-
Roman.5. gnouerit. Iſtam quippe gratiam qua iuſtificamur, id eſt,
qua charitas dei diffunditur in cordibus noſtris per ſpi
ritum ſanctum qui datus eſt nobis, in Pelagij & Celeſtij
ſcriptis quæcunque legere potui, nuſquam eos inueni
quemadmodum confitenda eſt, confiteri. Prorſus nun
quam eos aduerti ſicut agnoſcendi ſunt, agnoſcere fi-
Roman.9. lios promiſsionis, de quibus dicit Apoſtolus, Non ij qui
filij carnis, hi filij dei, ſed filij promiſsionis deputãtur in
ſemine. Quod enim promittit deus, non facimus nos
C per arbitrium ſeu per naturam, ſed facit ipſe per gratiã.
Nam vt de Celeſtij opuſculis interim taceã vel libel-
† alligauit. lis eius, quos iudicijs eccleſiaſticis allegauit, † quę nobis
omnia cum alijs quas neceſſarias exiſtimauimus literis
mittenda curauimus, quibus omnibus diligenter inſpe-
ctis, poſsitis aduertere, non eum ponere dei gratiã qua
iuuamur, vel ad declinandum à malo, vel ad faciẽdum
bonum, præter naturale arbitrium voluntatis, niſi in le-
ge atque doctrina, ita vt ipſas quoque orationes ad hoc
aſſerat neceſſarias, vt oſtendatur homini quid concu-
piſcat & diligat. Vt enim hæc interim omittam, nempe
ipſe Pelagius & literas nuper & libellum Romam fidei
ſuæ miſit, ſcribens ad beatæ memoriæ papam Innocen
tium, quem defunctum eſſe neſciebat. In his ergo literis
dicit eſſe de quibus eum homines infamare conantur:
Vnum quod neget paruulis baptiſmi ſacramentum, &
abſque redemptione Chriſti aliquibus regna cœlorum
promittat: Aliud, quod ita dicat poſſe hominem vitare
peccatum, vt dei excludat auxilium, & intantum libero
cõfidat arbitrio, vt gratię repudiet adiutorium. Sed de
baptiſmo paruulorum, quamuis eis dandum eſſe conce-
dat, quàm peruerſe cõtra fidem Chriſtianam & catho-
licam ſentiat veritatem, non hic locus eſt vt diligẽtius
diſſeramus, nunc enim de adiutorio gratiæ, quod inſti-
tuimus peragendũ eſt. Vnde ad id quod ꝓpoſuit quid
etiam hinc reſpondeat videamus. Vt enim omittamus
eius inuidioſas de ſuis inimicis querelas, vbi ad rem vẽ
tum eſt, ita locutus eſt. Ecce, inquit, apud beatitu- Pelagij de-
dinem tuam Epiſtola iſta me purget in qua pure atque fenſio. Cap.
ſimpliciter ad peccandum, & ad non peccandum inte- XXXI.
grum liberum arbitrium habere nos dicimus, quod in
omnibus bonis operibus diuino ſemper adiuuatur au-
xilio. Cernitis itaque pro intellectu, quem vobis domi-
nus dedit, hæc eius verba ſoluendæ non ſufficere quæ-
ſtioni: Quærimus enim adhuc, quo auxilio liberum ad-
iuuari dicat arbitrium, ne forte ſicut ſolet, velit intelli-
gi legem atque doctrinam: Si enim quæras cur dixerit,
ſemper poterit reſpondere, quia dictum eſt, Et in lege Pſal.1.
eius meditabitur die ac nocte, Deinde cũ de hominis
conditione, & ad peccandũ atq; nõ peccandũ naturalẽ
eius poſsibilitate quãdã interpoſuiſſet, adiunxit dicens,
Quam liberi arbitrij poteſtatem dicimus in omnibus
eſſe generaliter, in Chriſtianis, Iudæis atque gentilibus.
In omnibus eſt liberum arbitrium æqualiter per natu-
ram, ſed in ſolis Chriſtianis iuuatur gratia. Iterum quę- E
rimus qua gratia? Et adhuc poterit reſpondere, lege atq;
doctrina Chriſtiana. Deinde quamlibet ſentiat gratiã
ipſis Chriſtianis ſecundum merita dari dicit, cum eos
qui hęc dicunt iam in Palæſtina ſicut ſupra commemo
raui ſua illa præclara purgatione damnauerit: Nã ver-
ba eius iſta ſunt, In illis, inquit, nudum & inerme eſt cõ
ditionis bonum, in eis dicit qui Chriſtiani non ſunt.
Deinde cætera cõtexẽs, In his vero, inquit, qui ad Chri-
ſtum pertinent, Chriſti muniuntur auxilio. Videtis ad-
huc incertum eſſe quo auxilio, ſecundum ea quæ ſupra
diximus. Sed adhuc ſequitur de illis qui Chriſtiani non
ſunt, & dicit, Illi ideo iudicandi atque damnandi ſunt,
quia cum habeant liberum arbitrium per quod ad fidẽ
venire poſſent, & dei gratiam promereri, male vtuntur
libertate conceſſa: Hi vero remunerandi ſunt, qui bene
libero vtentes arbitrio merentur domini gratiã, & eius
mandata cuſtodiunt. Nempe manifeſtum eſt eum dice
re gratiam ſecundum merita dari, quamlibet eam, vel
qualemlibet ſignificet, quam tamen aperte non expri-
mit. Nam cum eos remunerandos dicit, qui bene vtun-
tur libero arbitrio, & ideo mereri domini gratiam, de-
bitum eis reddi fatetur, Vbi eſt ergo illud Apoſtoli, Iu- F
ſtificati gratis per gratiam ipſius? Vbi eſt & illud, Gra- Roman.3.
tia ſalui facti eſtis? Et ne putarent per opera, addidit, per Ephe.2.
fidem. Rurſus ne ipſam fidem ſine dei gratia ſibi puta-
rent eſſe tribuendam, Et hoc, inquit, non ex vobis, ſed
dei donum eſt. Nempe ergo illud vnde incipit omne,
quod merito accipere dicimur, ſine merito accipimus,
id eſt, ipſam fidẽ. Aut ſi negatur dari, quid eſt quod di-
ctum eſt, Sicut vnicuique deus partitus eſt menſuram Roman.12.
fidei? Si autem ſic dicitur dari, vt reddatur meritis, non
donetur: quid eſt hoc quod iterum dicit, Vobis dona- Philip.1.
tum eſt pro Chriſto, non ſolum vt credatis in eum, ve-
rumetiam vt patiamini pro eo? Vtrunque enim dona-
tum eſſe teſtatus eſt, & quod credit in Chriſtũ, & quod
patitur quiſque pro Chriſto. Iſti autem libero arbitrio
ſic applicant fidẽ, vt fidei videlicet reddi videatur non
gratuita, ſed debita gratia, Ac per hoc iam nec gratia,
quia niſi gratuita, non eſt gratia. Sed ab his literis Roman.11.
Pelagius ad fidei ſuæ librum vult tranſire lectorẽ, cuius Caput
nobis cõmemorationem fecit. In quo ea de quibus nõ XXXII.
interrogabatur multa diſſeruit. Sed nos de quibus agi-
mus cum illis ipſa videamus. Cum enim ab vnitate tri-
nitatis

G nitatis vſq; ad reſurrectionem carnis,quod ab illo ne-
mo quærebat, diſputationem quantã voluit terminaſ-
ſet,Et baptiſma,inquit,vnum tenemus,quod iiſdem ſa-
cramenti verbis iofantibus, quibus etiam in maioribus
dicimus eſſe celebrandum. Hoc certe vos & à præſente
audiſſe dixiſtis. Sed quid prodeſt quod eiſdẽ verbis in
paruulis, quib⁹ & in maioribus celebrari dicit baptiſmi
ſacramentum,cum res à nobis,non ſola verba quæran
tur? Plus eſt quod vobis ore proprio interrogãtibus re-
ſpondit, vbi ſcribitis,inſantes in remiſsionem peccato-
rum percipere baptiſmũ. Non enim & hic dicit io ver-
bis remiſsionis peccatorum,ſed eos baptizari in ipſam
remiſsionem, confeſſus eſt, Et tamen ſi ab eo quærere-
tis, quid peccati eis credatur remitti, oon eos aliquid
Caput XXXIII. babere contenderet. Quis crederet ſub hac quaſi ma
niſeſta confeſsione ſenſum latere contrarium,niſi eum
Celeſtius aperuiſſet? Qui in libello ſuo,quem Romæ ge
ſtis Eccleſiaſticis allegauit, paruulos & baptizari io re-
miſsionem peccatorum confeſſus eſt,& negauit vllum
habere originale peccatum. Sed nunc nõ de baptiſina-
te paruulorum,ſed de adiutorio gratiæ potius etiam in
libello fidei ſuæ,quem Romã miſit, quid Pelagius ſen-
H ſerit atteodamus. Liberum,inquit, ſic confitemur arbi-
trium,vt dicamus nos indigere dei ſemper auxilio. Ec-
ce iterum quærimus,quo auxilio nos indigere fateatur,
& iterum iouenimus ambiguum,quoniã poteſt reſpon
dere legem ſe dicere doctrinámve Chriſtianam, qua
naturalis illa poſsibilitas adiuuetur. Nos autẽ illam gra
tiam in eorũ confeſsione requirimus, de qua dicit Apo
Roman. 8. ſtolus, Non enim dedit nobis deus ſpiritum timoris,
ſed virtutis,& charitatis & continentię,Non eſt autem
conſequens, vt qui habet donum ſcientiæ, quo noue-
rit quid agere debeat, habeat etiam charitatis, vt agat.

Caput XXXIIII. Illos etiam quos in eiſdem literis,quas miſit ad ſan-
ctæ memoriæ papam Innocentiũ,libros ſuos vel ſcrip-
ta commemorat,legi,præter vnam Epiſtolam,quam ſe
breuem miſiſſe ad ſanctum Conſtaotiũ Epiſcopũ dicit,
nec alicubi potui reperire hanc eum gratiam coofiteri,
quæ nõ ſolũ poſsibilitas naturalis volũtatis & actionis,
quam dicit oos habere etiam ſi nec volumus nec agim⁹
bonum, ſed ipſa etiam voluntas & actio ſubminiſtra-
Ca. XXXV. tione ſancti ſpiritus adiuuatur. Legant,ioquit,illam
Epiſtolam,quam ad ſanctum virum Paulinum Epiſco-
pum ante duodecim ferè annos ſcripſimus, quæ trecen
I tis forte verſibus nihil aliud,quàm dei gratiam & auxi-
lium confitetur,nóſque nihil omnino boni facere poſ-
ſe ſine deo. Hanc ergo epiſtolã legi,& inueoi eum penè
per totam non immorari, niſi in ſacultate & poſsibili-
tate naturæ, & penè ibi tantum dei gratiam conſtitue-
re, Chriſtianam vero gratiam tanta breuitate ſola no-
minis commemoratione perſtringit, vt nihil aliud vi-
deatur,quàm eam tacere timuiſſe. Vtrum tamẽ eam in
remiſsionem peccatorum velit intelligi,an etiã in do-
ctrina Chriſti,vbi eſt & eius conuerſationis exemplum
quot aliquot locis ſuorum opuſculorũ facit, an credas
aliquod adiutorium bene agẽdi adiunctum naturæ at-
que doctrioæ per inſpirationem flagrantiſsimæ & lu-
minoſiſsimæ charitatis, non apparet omnino.

C. XXXVI. Legant etiam,inquit,ad ſanctum Cõſtantium Epi-
ſcopum,vbi breuiter quidem,ſed planè libero hominis
arbitrio dei gratiam auxiliumq; coniunxi. Hanc Epi-
Epiſtola ad Demetriadem. Cap. XXXVII. ſtolam,vt ſuperius dixi,non legi,ſed ſi non eſt diſsimi-
lis cæteris,quę mihi nota cõmemorat,non habet etiam
ipſa quod quærimus. Legant etiam,inquit, quam
ad ſacram Chriſti virginem Demetriadem in Oriente
conſcripſimus, Et inuenient nos ita hominis laudare K
naturã,vt dei ſemper gratiæ addamus auxilium. Iſtam
ſanè legi, mihiq; penè perſuaſerat hanc illum gratiam,
de qua quæſtio eſt confiteri,quanuis in multis eius opu
ſculi locis ſibiipſi contradicere videretur. Sed cum in
manus meas & alia veniſſent, quæ poſterius latiúſque
conſcripſit,vidi quemadmoduin potuerit etiã illic gra
tiam nominare,ſub ambigua generalitate quid ſentiret
abſcondens,gratiæ tamen vocabulo frangẽs inuidiam
offenſionemq; declinans. Nam in ipſius principio vbi
ait,Propoſito inſudemus operi, nec mediocritati diffi-
damus ingenij, qd credimus fide matris & merito vir-
ginis adiuuari,gratiam qua adiuuamur ad aliquid agẽ-
dum mihi viſus fuerat confiteri, nec attenderam hanc
eum ponere potuiſſe in ſola reuelatione doctrinę. Item
in eodem opere alio loco, Quòd ſi etiam ſine deo, in-
quit,homines oſtendunt, quales à deo facti ſunt, vide
quid Chriſtiani facere poſſuot, quorum in melius per
Chriſtum inſtaurata natura eſt,& qui diuinæ quoq; gra
tiæ iuuantur auxilio? Naturam in melius inſtauratam,
remiſsionem vult intelligi peccatorum. Quod alio lo-
co in hoc ipſo libro ſatis demonſtrauit, vbi ait, Etiam
illi qui longo peccãdi vſu quodam modo obduruere, L
inſtaurari per pœnitentiam poſſunt, Auxiliũ vero diui-
næ gratię poteſt & hic ponere in reuelatione doctrinę.

Item alibi in eadem Epiſtola, Nam & ſi ante legem, *Caput*
inquit,vt diximus, ac multo ante domini noſtri & ſal- *XXXVIII.*
uatoris aduentum, iuſte quidam & ſancte vixiſſe refe-
runtur, quãto magis poſt illuſtrationem aduentus eius
inſtauratos id poſſe credendum eſt,nos qui per Chriſti
gratiam & in meliorem hominem renati ſumus, qui
ſanguine eius expiati atque mundati, ipſiuſq; exemplo
ad perfectiooem incitati iuſticiæ, meliores illis eſſe de-
bemus, qui ante legẽ fuere. Videte quemadmodum &
hic aliis quidem verbis,ſed tamen in remiſsione pecca
torum,& in exemplo Chriſti,adiutorium gratiæ cõſti-
tuerit. Deinde ſubiungit & dicit,Meliores etiam quàm
fuere ſub lege,dicente Apoſtolo, Peccatum vobis non *Roman. 6.*
dominabitur, Non eoim ſub lege eſtis, ſed ſub gratia?
Et quoniam hinc,inquit, ſufficienter, vt puto diximus,
nunc perfectam inſtituamus virginem,quæ ex vtroque
ſemper accenſa,& naturæ ſimul & gratiæ bonum, mo-
rum ſanctitate teſtetur. Et in his verbis debetis aduer-
tere,ideo illum quod dicebat,ſic voluiſſe cócludere, vt
naturæ bonum iotelligamus, quod cum crearemur ac- M
cepimus, gratiæ autem, cum Chriſti imitamur exem-
plum,tanquam ideo peccatum non indultum fuerit eis
qui ſub lege fuerũt vel ſunt, quia exemplum Chriſti ſi-
ue oon habuerunt ſiue non credunt. Hoc autem *Caput*
iſtum ſapere & alia eius verba oſtendunt,non in hoc li *XXXIX.*
bro,ſed in tertio pro libero arbitrio,vbi ad eũ loquens
contra quẽ diſputat,quoniam ille poſuerat verba Apo-
ſtoli dicentis,Non quod volo ago:Et,video aliam legẽ *Roma. 7.*
in membris meis repugnantem legi mentis meæ, & cæ
tera quæ ibi dicuntur,iſte reſpõdit atque ait, Hoc enim
quod tu de Apoſtolo intelligere cupis,omoes Eccleſia-
ſtici viri in peccatoris & ſub lege adhuc poſiti aſſerunt
eum dixiſſe perſona,qui nimia viciorum conſuetudine
velut quadam teneretur neceſsitate peccandi,& quan-
uis bonum appeteret voluntate,vſu tamen præcipitare-
tur in malum. In perſona autẽ, inquit, hominis vnius,
deſignat populũ ſub vetere adhuc lege peccãtem,quem
ad hoc conſuetudinis malo dicit liberandum eſſe per
Chriſtum,qui credẽtibus ſibi primo omnia per baptiſ-
mum peccata dimittit, deinde imitatione ſui ad perfe-
ctam

A ctam incitat ſanctitatem, & viciorũ cõſuetudinẽ virtutum vincit exemplo. Ecce quo modo vult intelligi, adiuuari eos qui ſub lege peccant, vt per gratiã Chriſti iuſtificati liberẽtur, tanquã eis non ſufficiat ſola lex ꝑpter nimiã peccandi coſuetudinẽ, niſi Chriſti accedat nõ inſpiratio charitatis per ſpiritumſanctũ, ſed intuendũ & imitandum in doctrina Euangelica virtutis eius exemplũ. Et certè maxima hic erat cauſa exprimendi, quã diceret gratiã, vbi locum ipſum de quo reſpondetur, ſic concluſit Apoſtolus vt diceret, infœlix ego homo, quis me liberabit de corpore mortis huius? Gratia dei per Ieſum Chriſtũ dominum noſtrũ. Hanc iſte cum conſtituat, non in virtutis eius auxilio, ſed imitationis exemplo, quid amplius de illo ſperare debemus, vbicunque gratiæ nomẽ ſub ambigua generalitate commemorat?

Caput XL. Item in eodẽ libro ad virginem ſacrã, vnde iam etiã ſupra diſſeruimus, vbi ait, Subditi ſimus deo, eiuſq; faciendo voluntatem, diuinam mereamur gratiã, & facilius nequam ſpiritui ſpiritusſancti auxilio reſiſtamus. In quibus eius verbis certe manifeſtum eſt, ita eũ velle nos B adiuuari gratia ſpiritusſancti, non quia ſine illo etiã per ſolam naturæ poſsibilitatem nõ poſſimus reſiſtere tentatori, ſed vt facilius reſiſtamus. Quod tamen qualecunque & quantulumcunque adiutorium, eum credibile eſt in hoc conſtituere, quòd nobis additur ſcientia, reuelante ſpiritu per doctrinam, quam vel non poſſumus vel difficile habere poſſumus per naturam. *Caput. XLI* Iſta ſunt quæ in libro quem ſcripſit ad virginẽ Chriſti, aduertere potui, vbi videtur gratiam confiteri, quæ profecto qualia ſint vtique cernitis. Legant, inquit, etiã recens meum opuſculum, quod pro libero nuper arbitrio edere compulſi ſumus, & agnoſcent quã iniquè nos negatione gratiæ infamare geſtierint, qui per totum penè ipſius textũ operis perfecte atq; integre & liberum arbitriũ confitemur & gratiam. Quatuor ſunt libri operis huius & hos legi, & ex illis ſumpſi, quæ tractanda & diſcutiẽda propoſui, & vt potui pertractaui, anteq̃ ad eius has literas, quæ Romam miſſæ ſunt, veniremus, Sed in his etiam quatuor libris, quæcũque pro gratia videtur dicere, qua iuuamur, vt declinemus à malo bonumq; faciamus, ita dicit, vt nullo modo à verborũ ambiguitate diſcedat, quam diſcipulis ſic poſsit exponere, vt nullũ auxiliũ gratię credãt, quia naturæ poſsibilitas adiuuetur, niſi in lege C atque doctrina, ita vt ipſas quoque orationes, vt in ſcriptis ſuis apertiſsime affirmat, ad nihil aliud adhibendas opinetur, niſi vt nobis doctrina etiam diuina reuelatione aperiatur, nõ vt adiuuetur mens hominis, vt id quod faciendum eſſe didicerit, etiam dilectione & actione perficiat, Ab illo enim ſuo manifeſtiſsimo dogmate nõ recedit omnino, vbi tria illa conſtituit, poſsibilitatem, voluntatem, actionem, & ſolã poſsibilitatẽ dicit diuino ſemper adiuuari auxilio, voluntatẽ autẽ & actionẽ, nullo dei adiutorio exiſtimat indigere. Ipſum vero auxiliũ quo poſsibilitatem naturalem perhibet adiuuari, in lege cõſtituit atque doctrina, quam nobis fatetur etiam ſancto ſpiritu reuelari, propter quod & adorãdum eſſe cõcedit. Sed hoc adiutorium legis atque doctrinæ etiam Propheticis fuiſſe temporibus, adiutorium autem gratiæ, quæ proprie gratia nuncupatur, in Chriſti eſſe arbitratur exemplo. Quod nihilominus ad doctrinam pertinere perſpicitis, quæ nobis Euangelica prædicatur, vt videlicet, tanquam via demonſtrata qua ambulare debeamus, iam viribus liberi arbitrij, adiutorio nullo alterius indigentes, ſufficiamus nobis, ne deficiamus in via, quanuis & ipſam viam contendat etiam ſola inueniri poſſe natura, ſed facilius ſi adiuuet gratia. Hæc ergo D pro meo captu intelligere potui in Pelagij ſcriptis quãdo nominauit gratiam. *Cap. XLII.* Videtis autẽ quod qui iſta ſentiunt, *Roma. 10.* ignorantes dei iuſticiam, ſuam volunt conſtituere, & longe ab illa ſunt, quæ nobis ex deo eſt, nõ ex nobis, quam in ſcripturis etiam ſanctis maxime canonicis aduertere atque agnoſcere debuerunt. Sed quia eas ſecundum ſuũ ſenſum legunt, profecto in illis nec aperte contuentur. Vtinam ergo ſaltem in catholicorum virorum ſcriptis, à quibus eas rectè intellectas eſſe nõ dubitant, quid ſit de adiutorio diuinæ gratiæ ſentiẽdum, non negligenter attenderent, nec ſuæ ſententiæ amore nimio præterirent. Nam iſte ipſe Pelagius in illo ipſo recenti opuſculo ſuo, cuius ſe commemoratione defendit, id eſt, in tertio libro pro libero arbitrio ſanctum Ambroſium quemadmodum laudet, accipite.

Cap. XLIII. Beatus, inquit, Ambroſius Epiſcopus, in cuius præcipue libris Romana elucet fides, qui ſcriptorum inter Latinos flos quidam ſpecioſus † enituit, *† præcipuus* cuius fidem & puriſsimum in ſcripturis ſenſum, ne inimicus quidem auſus eſt reprehendere. Ecce qualibus & quantis prædicat laudibus, quamlibet ſanctum & doctum virum, ne- E quaquam tamen authoritati ſcripturæ canonicæ comparandum. Quem propterea ſic iſte cõmendat, quia videtur ſibi in quodã loco librorum eius eo teſte vti, quo probet hominẽ poſſe eſſe ſine peccato. Vnde nunc nõ agitur, ſed agitur de auxilio gratiæ, quo ad non peccandum adiuuamur iuſtèque viuendum. *Caput XLIIII.* Audiat ergo illum venerabilem antiſtitem dicentem & docẽtem in ſecundo libro expoſitionis Euãgelij ſecundum Lucam cooperari dominum etiam voluntatibus noſtris. *Ambroſius ſuper Lucã lib. 2. ca. 12.* Vides vtique, inquit, quia vbique domini virtus ſtudiis cooperatur humanis, vt nemo poſsit ædificare ſine domino, nemo cuſtodire ſine domino, nemo quicquam incipere ſine domino. Et ideo iuxta Apoſtolũ, *1. Cor. 10.* Siue manducatis, ſiue bibitis, omnia in dei gloriã facite. Videtis quẽadmodum ſanctus Ambroſius etiam illud quod ſolent homines dicere, nos incipimus, & deus perficit, his verbis abſtulit dicens, neminem quicquam vel incipere ſine deo. Item in ſexto libro eiuſdem operis, cũ de duobus illis fœneratoris vnius debitoribus ageret, Secundum hominem, inquit, plus fortaſſe offendit, qui plus debuerat, *Ambroſius ſuper Lucã lib. 6. cap. 31.* ſed per miſericordiã domini cauſa mutatur vt amplius diligat, qui amplius debuit, ſi tamen gratiã conſequatur. F Ecce apertiſsime prædicat catholicus doctor etiam ipſam dilectionem, qua quiſque amplius diligit, ad beneficium gratiæ pertinere. *Cap. XLV.* Ipſam denique pœnitentiam, quam proculdubio voluntas agit, domini miſericordia & adiutorio fieri vt agatur, in decimo eiuſdem operis libro beatus dicit Ambroſius ita loquens, Boni lachrymæ quæ culpam lauant. *Ambroſius ſuper Lucã lib. 10. cap. 96.* Denique quos Ieſus reſpicit, plorãt delictum. Negauit primo Petrus & non fleuit, quia non reſpexerat dominus: negauit ſecundo & non fleuit, quia adhuc nõ reſpexerat dominus: negauit & tertio, reſpexit Ieſus, & ille amariſsime fleuit. *Matth. 29.* Legant iſti Euangelium, & videant dominum Ieſum tunc intus fuiſſe, cum à ſacerdotum principibus audiretur, Apoſtolum vero Petrum foris & deorſum in atrio cum ſeruis ad focum tunc ſedentem, nunc ſtantem, ſicut veraciſsima & concordiſsima Euangeliſtarum narratione monſtratur. Vnde non poteſt dici, quòd corporalibus oculis eum dominus viſibiliter admonendo reſpexerit. Et ideo quod ibi ſcriptum eſt, Reſpexit eum dominus: intus actum eſt, in mente actũ eſt, in volũtate actũ eſt. Miſericordia domin⁹ latenter ſubuenit,

G uenit,cor tetigit,memnriam reuocauit, interiore gratia
ſua viſitauit Petrum,interioris hnminis vſque ad exte-
rinres lachrymas mouit & produxit affectũ. Ecce quē-
admodum deus adiuuando adeſt volũtatibus & actio-
nibus noſtris.Ecce quemadmodum & velle & operari
operatur in oobis.Item in eodem libro idē ſanctus Am
Vbi ſupra. bruſius,Nam ſi Petrus, inquit, lapſus eſt, qui dixit, Et ſi
alij ſcandalizati fuerint,ego non ſcandalizabor: quis a-
Pſal.29. lius iure de ſe præſumat:Denique Dauid, quia dixerat,
Ego dixi in mea abundantia nnn mouebor in æternũ:
ſuam ſibi iactantiam obfuiſſe profitetur dicens,Auerti-
ſti faciem tuam,& factus ſum conturbatus. Audiat iſte
tantum virum dncentem,imitetur credentem,cuius fi-
dem doctrinamque laudauit. Audiat humiliter, imite-
tur fideliter,nnn de ſe pertinaciter præſumat ne pereat.
Quid in eo pelago vult mergi Pelagius, vnde per petrā
Cap.XLVI. liberatus eſt Petrus? Audiat eundem antiſtitem dei
in ſexto libro eiuſdem operis dicentem, Cur autem nō
Luc.9. receperint eum, Euangeliſta ipſe memorauit dicens,
quia facies eius erat euntis in Hieruſalem, diſcipuli au-
tem recipi intra Samariam geſtiebant. Sed deus quos
H dignatur vocat,& quē vult religioſum facit. O ſenſum
hominis dei,ex ipſo hauſtum fonte gratię dei. Deus,in-
quit,quos dignatur vocat,& quē vult religinſum facit.
Exod.33. Videte ſi non propheticum illud eſt, Miſerebor cuius
Roma.9. miſert' ero,& miſericordiam præſtabo, cui miſericors
fuero.Et illud Apoſtolicum,Non volentis neque cur-
rentis, ſed miſerentis eſt dei. Quia vt dicit etiam no-
ſtrorum temporum homo, eius quem dignatur vocat,
& quem vult religioſum facit. Nunquid aliquis dicere
audebit,nōdum eſſe religioſum,qui currit ad deum, ab
eo ſe regi cupit, & voluntatem ſuam ex eius voluntate
ſuſpendit,& qui ei adhærendo iugiter, vnus ſecundum
1.Cor.6. Apoſtolum,cum eo fit ſpiritus? At hoc totum tam ma-
gnum religioſi hominis opus, Pelagius non dicit effici,
niſi arbitrij libertate. Contra autem beatus Ambroſius
ipſius tam excellenter ore laudatus, Dominus deus in-
quit,quem dignatur vocat,& quem vult religioſum fa-
cit.Ergo vt currat ad dnminum,& ab eo ſe regi cupiat,
ſuamq; voluntatem ex eius vnlũtate ſuſpendat, eiq; ad-
hærendo iugiter, vnus ſecundum Apoſtolum cum eo
fiat ſpiritus, deus quē vult religioſum facit.Et hoc totũ
I homo niſi religinſus nnn facit. Quapropter niſi à deo
fiat vt hoc faciat,quis hoc facit? Sed quia iſta quæ-
Caput XLVII. ſtio,vbi de arbitrio vnluntatis & dei gratia diſputatur,
ita eſt ad diſcernendum difficilis, vt quādo defenditur
liberum arbitrium,negari dei gratia videatur, quando
autem aſſeritur dei gratia, liberum arbitrium putetur
auferri,poteſt Pelagius ita ſe latebris obſcuritatis inuol-
uere, vt etiam iis quæ à ſancto Ambroſio cōſcripta po-
ſuimus,conſentire ſe dicat,Et ea ſe quoque ſentire pro-
clamet ſemperq; ſenſiſſe,atque ita ſingula conetur expo
nere,vt etiam eius ſententiæ conuenire credātur. Qua-
propter quantum attinet ad iſtam, de diuina gratia &
adiutorio quæſtionem,tria iſta quæ apertiſsime diſtin-
xit attendite,poſſe,velle,eſſe,id eſt,poſsibilitatē, vnlun-
tatem,actionem. Si ergo conſenſerit nobis nnn ſolam
poſsibilitatem in homine,etiam ſi nec velit,nec agat be
ne,ſed ipſam quoque vnluntatem & actinnem, id eſt,
vt bene velimus,& bene agamus,quæ non ſunt in ho-
mine,niſi quando bene vult & bene agit, Si vt dixi,cō-
ſenſerit etiam ipſam volũtatem & actionem diuinitus
adiuuari,vt ſine illo adiutorio nihil bene velimus & a-
gamus,eamq; eſſe gratiam dei per Ieſum Chriſtum do-
minum noſtrum,in qua nos ſua,nnn noſtra iuſticia iu-
ſtos facit,vt ea ſit vera noſtra iuſticia,quæ nobis ab illo K
eſt,nihil de adiutorio gratiæ dei,quantum arbitror, in-
ter nos cōtrnuerſiæ relinquetur. Illud autem propter *ἀμεμπτοι*
quod ſic laudauit ſanctum Ambroſium, quia ſcilicet in *qui dicantur.*
ſcriptis eius inuenit ex laudibus Zachariæ & Heliza- *Caput*
bet,poſſe hominem in hac vita eſſe ſine peccato.Quan- *XLVIII.*
quam negandum non ſit,ſi hoc velit deus, apud quem
ſunt omnia poſsibilia,cōſideret tamen diligentius quē-
admodum dictum ſit. Dictum enim eſt,quantum mihi
videtur,ſecundum quandam inter homines conuerſa-
tionem probabilem atque laudabilem,quam nullus ho
minũ iuſte poſſet in accuſationis & criminationis que-
relam vocare.Quam propterea in dei cōſpectu Zacha-
rias & eius vxor habuiſſe referuntur, quia in ea homi-
nes nulla diſsimulatione fallebāt,ſed vt apparebant ho
minibus,ita noti erant oculis dei. Non autem dictũ eſt,
hoc ſecundum illam perfectionem iuſticię,in qua vere
atque omnino immaculati perfectiq; viuemus: nam &
Apoſtolus Paulus dixit,ſecundũ iuſticiā,quę ex lege eſt, *Philip.3.*
ſe fuiſſe ſine querela:in qua lege etiam Zacharias ſine
querela cnnuerſabatur.Sed hāc Apoſtolus iuſticiam in
ſtercoribus & detrimentis deputauit, in comparatione
iuſticiæ quam ſperamus, & quam nunc eſurire ac ſitire L
debemus,vt ea quandoque ſaturemur in ſpecie,quę nūc
eſt in fide, quandiu iuſtus ex fide viuit. Audiat deni- *Abacuc.2.*
que ipſum venerabilem antiſtitē, cũ exponeret Eſaiam *Cap.XLIX.*
Prophetam dicentem, neminē in hoc mũdo eſſe poſſe
ſine peccato,vbi nemo poteſt dicere, in hoc mundo eũ
dixiſſe,velut in dilectione huius mundi. De Apoſtolo
etenim loquebatur,qui dicit, Cōuerſatio noſtra in cœ- *Philip.3.*
lis eſt. Hunc ergo ſenſum memoratus Epiſcopus expli-
cans,Perfectos,inquit,ſecum multos, ait Apoſtolus, in
hoc adhuc mundo ſitos, qui ſi ad perfectionem veram
reſpicias,perfecti eſſe non poterant.Quia ipſe dixit,Vi- *1.Corin.13.*
demus nūc per ſpeculum in ænigmate,tunc autem fa-
cie ad faciem.Nunc cognoſco ex parte,tunc autem co-
gnoſcam ſicut & cognitus ſum. Ita & immaculati ſunt
in hoc mundo,& immaculati erunt in regno dei, cum
vtiq; ſi minutius excutias,immaculat' eſſe nemo poſsit,
quia nemo ſine peccato.Illud ergo ſancti Ambroſij te-
ſtimonium,quo pro ſua ſententia Pelagius vtitur, aut ſe-
cundũ quendā modũ dictum eſt, probabilē quidē, ſed M
nō minutius excuſſum,aut certe ſi ille vir ſanctus atque
humilis Zachariam & Helizabet ſummæ atque omni-
no perfectæ iuſticiæ,cui nihil addi iam poſſet,fuiſſe exi
ſtimauit,profecto ſententiam ſuam minutius excutien-
do correxit. Attendat ſanè iſte in eodem ipſo loco *Caput L.*
vnde hoc Ambroſianum teſtimonium, quod ei place-
bat,aſſumpſit:etiā illud eum dixiſſe,quod ab initio eſſe
immaculatum humanę impoſsibile ſit naturæ, vbi om-
nino illam naturalem poſsibilitatem,quam Pelagius nō
vult fideliter reſpicere,peccato eſſe viciatam, & ideo ia
ctanter extollit eneruem,infirmamq; teſtatur veneran-
dus Ambroſius,proculdubio contra iſtius voluntatem,
ſed nō contra Apoſtolicam veritatem, vbi legitur, Fui- *Ephe.2.*
mus & nos aliquando natura filij iræ ſicut & cæteri. Ip-
ſa eſt enim per peccatum primi hominis,quod ex libe-
ro ei' venit arbitrio,viciata & damnata natura.Cui ſo-
la per mediatorem dei & hominum & omnipotentem
medicum diuina ſubuenit gratia, de cuius adiutorio,
ad iuſtificationem noſtram, quo deus diligētibus eum
omnia cooperatur in bonum,quos prior dilexit donās
eis vt diligeretur ab eis, quia iam diu eſt vt diſſerimus, *Roma.8.*
deinceps incipiamus,quantum dominus adiuuerit etiā *1.Ioan.4.*
de peccato, q; per vnũ hominē cum morte intrauit in *Roma.5.*
mundũ,

A mundum, atque ita in omnes homines pertranſiit, aduerſus iſtos, qui in errorem huic contrarium veritati, apertius eruperunt, quæ ſatis eſſe videbuntur exprimere.

Libri primi finis.

DIVI AVRELII AVGVSTINI Hipponenſis Epiſcopi, contra Pelagium & Celeſtium de peccato originali, Liber Secundus.

Caput I. IAM nunc diligenter aduertite de baptiſmate paruulorum, quam caute debeatis audire homines eiuſmodi, qui neque aperte illi ætati lauacrum regenerationis & peccatorũ remiſsionis, audent negare, ne hoc Chriſtianę aures ferre non poſſint, & tamen opinionem ſuam, qua putant peccato primi hominis carnalem generationem obnoxiam nõ teneri, tueri & defenſare perſiſtunt, quanuis eis baptiſmum B videantur in remiſsionem peccatorũ concedere. Nempe voſipſi à Pelagio præſente ſcripſiſtis audiſſe recitante vobis de libello ſuo, quem etiam Romam ſe miſiſſe aſſerebat, quòd iiſdem ſacramenti verbis dicant debere baptizari infantes, quibus & maiores. Quis poſt iſta verba putaret eis de hac re vllam mouendam eſſe quæſtionem, aut eis faceret? Cui vero calumnioſiſsimi viderentur, * ſi non eorum manifeſta verba legerentur, vbi negãt paruulos trahere originale peccatum omnes, qui ſine vllo vicio natos eſſe contendunt? Et Celeſtius quidem in hoc extitit errore liberior, vſqueadeo, vt neque in Epiſcopali iudicio apud Carthaginem dãnari voluerit eos, qui dicunt quòd peccatũ Adæ ipſum ſolum læſerit, & non genus humanum, & quòd infantes qui naſcuntur, in eo ſtatu ſint, in quo Adam fuit ante præuaricationem. Et in vrbe Roma in libello ſuo, quem beatiſsimo papæ Zoſimo dedit, id aſſeuerauit expreſsius, quòd paruulorum neminem obſtringat originale peccatum. De geſtis enim Eccleſiaſticis Carthaginenſibus hæc eius verba deſcripſimus. Aurelius Epiſcopus dixit, Sequentia recitentur, Et recitatũ eſt, quòd peccatum Adæ ipſi ſoli obfuerit, & non generi huma- C no. Et cum recitatum eſſet, Celeſtius dixit, De traduce peccati me dubium eſſe, ita tamen vt cui donauit deus gratiam peritiæ conſentiam, quia diuerſa ab eis audiui qui vtique in Eccleſia catholica conſtituti ſunt presbyteri. Paulinus diaconus dixit, Dic nobis nomina ipſorum. Celeſtius dixit, Sanctus presbyter Rufinus Romæ qui manſit cum ſancto Pammachio. Ego audiui illum dicentem, quia tradux peccati non ſit.

** alias, aut ſi faceret, cui non calumnioſiſsimus videretur.*

Caput II.

Caput III.

Paulinus diaconus dixit, Eſt aliquis alius? Celeſtius dixit, Audiui & plures dicere. Paulinus diaconus dixit, Dic nomina ipſorum. Celeſtius dixit, Non tibi ſufficit vnus ſacerdos? Et poſt alio loco, Aurelius Epiſcopus dixit, Reliqua libelli legantur. Et recitatum eſt, quòd infantes qui naſcuntur, in eo ſtatu ſint, in quo fuit Adam ante tranſgreſsionem, vſque in finem libelli minoris ſuperius inſerti. Aurelius Epiſcopus di- *Caput IIII.* xit, Docuiſti Celeſti aliquando, vt dixit diaconus Paulinus, quòd infantes qui naſcũtur, in eo ſtatu ſint in quo fuit Adam ante tranſgreſsionem. Celeſtius dixit, Exponat quid dixit ante tranſgreſsionem. Paulinus diacon⁹ dixit, Tu nega hoc te docuiſſe. Vnum eſt ex duobus, aut neget ſe docuiſſe, aut iam damnet iſtud. Celeſtius dixit, Iam dixi, exponat quo modo dixit, D ante tranſgreſsionem. Paulinus diaconus dixit, Nega te illa docuiſſe. Aurelius Epiſcopus dixit, Rogo, quid collegerim ego ex huiuſmodi obiectiõe, dico Adã conſtitutus in paradiſo, quod ante dicatur inexterminabilis factus, poſtea per tranſgreſsionem præcepti factus ſit corruptibilis, Hoc dicis frater Pauline? Paulinus diaconus dixit, Hoc domine. Aurelius Epiſcopus dixit, Status certè infantium hodie baptizãdorum, vtrum talis ſit qualis fuit ante tranſgreſsionem Adę, an certe de eadem origine peccati, de qua naſcitur, tranſgreſsionis culpam trahat? Hoc vult diaconus Paulinus audire. Paulinus diaconus dixit, Vtrum docuit hoc, an non? neget. Celeſtius dixit, Iam de traduce peccati dixi, quia intra catholicam conſtitutos plures audiui deſtruere, necnon & alios aſtruere, licet quæſtionis res ſit iſta, non hæreſis, Infantes ſemper dixi egere baptiſmo, ac debere baptizari. Quid quærit aliud? Nempe cernitis ſic Celeſtium conceſsiſſe paruulis baptiſmum, vt in eos tranſire primi hominis peccatum, quod lauacro regenerationis abluitur, noluerit confiteri, quan- E uis & negare non auſus ſit. Et propter hanc dubitationẽ ſuam non damnauerit eos qui dicunt, quòd peccatum Adæ ipſum ſolum læſerit, & non genus humanum, & quòd infantes qui naſcuntur, in eo ſtatu ſint in quo Adã fuit ante præuaricationem. In libello autem quem *Caput V.* Romæ edidit, qui geſtis ibi Eccleſiaſticis allegatus eſt, ita de hac re loquitur, vt hoc ſe credere oſtendat, vnde hic dubitare ſe dixerat. Nam verba eius iſta ſunt, Infantes autem, inquit, debere baptizari in remiſsionem peccatorum ſecundum regulam vniuerſalis Eccleſiæ, & ſecundum Euangelij ſententiam confitemur, quia dominus ſtatuit regnum cœlorum non niſi baptizatis poſſe conferri, quod quia vires naturæ non habent, conferre neceſſe eſt per gratiæ libertatem. Si nihil de hac re deinceps diceret, quis non eum crederet confiteri, etiam infantibus in baptiſmo originalia peccata dimitti, dicẽdo eos in remiſsionem peccatorum baptizari oportere? Hinc ergo eſt & illud quod ſcripſiſtis, ſic vobis reſpondiſſe Pelagium, quòd eiſdem quibus & maiores ſacramenti verbis baptizãtur infantes, voſq; lętatos fuiſſe, id quod cupiebatis audiſſe, & tamen adhuc de verbis eius F nos maluiſſe conſulere. Attendite itaque quod Cele- *Caput VI.* ſtius apertiſsime dixerit, & ibi videbitis quid vobis Pelagius occultauerit. Celeſtius quippe adiũgit & dicit, In remiſsionẽ autem peccatorum baptizãdos infantes, nõ idcirco dixim⁹, vt peccatum ex traduce firmare videamur, quod lõge à catholico ſenſu alienum eſt, quia peccatum non cum homine naſcitur, quod poſtmodũ exercetur ab homine, quia non naturæ delictum, ſed voluntatis eſſe demonſtratur. Et illud ergo confiteri congruũ, ne diuerſa baptiſmatis genera facere videamur, & hoc præmunire neceſſarium eſt, ne per myſterij occaſionem, ad creatoris iniuriam malũ antequã fiat ab homine, tradi dicatur homini per naturã. Hunc ſenſum ſuũ vobis aperire Pelagius, vel timuit, vel erubuit, quem diſcipulus eius palàm ſine vllius obſcuritatis ambagib⁹ apud ſedem Apoſtolicam profiteri nõ timuit, nec erubuit. Sed multum miſericors memoratæ ſedis antiſtes, vbi eum vidit ferri tanta præſumptione præcipitẽ, tanquam furentem, donec ſi poſſet fieri, reſipiſceret, maluit eum ſenſim ſuis interrogationibus & illius reſpõſionibus colligare, quàm diſtrictã ferẽdo ſentẽtiam in illud abruptum, quò iam pendere videbatur, impellere. Ideo autẽ nõ dixi aperte ceciderat, ſed propẽdere videbatur,

G quia ſuperius in eodem libello ſuo de huiuſmodi quæſtionib⁹ locuturus ante prædixerat, Si forte vt hominibus quiſpiam ignorantiæ error obrepſerit, noſtra ſentẽtia corrigatur. Hanc eius prælocutionem venerabilis papa Zoſimus tenens, egit cum homine, quẽ falſæ doctrinæ vẽtus inflauerat, vt ea quæ illi à diacono Paulino fuerant obiecta damnaret, atque vt ſedis Apoſtolicæ literis, quæ à ſanctæ memoriæ ſuo præceſſore manauerant, præberet aſſenſum. At ille noloit quidem diaconi obiecta dãnare, ſed beati papę Innocentij literis non eſt auſus obſiſtere, immo ſe omnia, quæ ſedes illa damoaret, damnaturũ ſe eſſe promiſit, atque ita velut phreneticus, vt requieſceret tanquam leniter fotus, à vinculis tamen excommunicationis nõdum eſt creditus eſſe ſoluendus, Sed interpoſito duorum menſium tempore, donec reſcriberetur ex Africa, reſipiſcendi ei locus ſub quadam medicinali ſententiæ lenitate conceſſus eſt.

De ſentẽtia Pontificis in Celeſtiũ. Caput.VII.

Quoniam re vera ſi depoſita peruicaciæ vanitate, quid promiſerat vellet attendere, & eaſdem literas, quibus ſe conſenſurum eſſe reſponderat, diligeoter legeret, ſanaretur. Sed poſtea quàm ex Africano Epiſcoporum concilio reſcripta directa ſunt, quid fuerit conſecutum, vt H iuſtiſsime in eum ſententia proferretur, cuncta legite, quia cuncta tranſmiſimus. Vnde etiam Pelagius ſi ſeipſum & ſua ſcripta ſine dolo cogitat, non recte dicit eadem ſententia ſe nõ debuiſſe teneri, Fefellit enim iudicium Palæſtinum, propterea ibi videtur eſſe purgatus, Romanam vero Eccleſiam, vbi eum eſſe notiſsimũ ſcitis, fallere vſquequaque non potuit, quanuis & hoc fuerit vtrunque conatus, ſed vt dixi, minime valuit. Recoluit enim beatiſsimus papa Zoſimus, quid imitãdus prędeceſſor eius de ipſis ſenſerit geſtis. Attendit etiam quid de illo ſentiret prædicanda io domino Romanorum fides, quorum aduerſus eius errorem pro veritate catholica, ſtudia conſonantia concorditer flagrate cernebat, Inter quos ille diu vixerat, & quos eis dogmata latere non poterãt, Qui Celeſtium eius eſſe diſcipulum ſic nouerant, vt fideliſsimum & firmiſsimum poſſent de hac re teſtimonium perhibere. Quid ergo de Palæſtinæ ſynodi geſtis, quibus ſe Pelagius abſolutum eſſe gloriatur, ſanctus papa Innocentius iudicauerit, quanuis & in literis eius, quas nobis reſcripſit, legere poſsitis, & com-I memoratum eum venerabili papæ Zoſimo ſynodus Africana reſpondit, quod veſtræ charitati cum cæteris inſtructionibus miſimus, tamen, nec in hoc opere prætereundum videtur.

De Pelagii calliditate. Cap.VIII.

Cum enim nos in Epiſtola, quam ei quinque Epiſcopi ſcripſimus, eorundem geſtorum Palęſtinorum, quorum ad oos iam fama peruenerat, cõmemorationem feciſſemus, dicentes in Oriẽte, vbi degit, geſta Eccleſiaſtica facta eſſe: quibus putatur eſſe purgatus, atque ad hoc inter cætera ille reſcriberet, Cum ſiot, inquit, aliqua in ipſis poſita geſtis, quæ obiecta, partim ille vitando ſuppreſsit, partim multa io ſe verba retorquẽdo tota obſcuritate confudit, aliqua magis falſa, quàm vera ratione, vt ad tempus poterat videri purgauit, negando alia, alia falſa interpretatione vertendo. Sed vtioam, quod optandum magis eſt, iam ſe ille ad veram catholicæ fidei viam ab illo ſuo errore conuertat, & cupiat velitque purgari, conſiderans quotidianam dei gratiam, adiutoriũmque cognoſcens, vt videatur vere & approbetur ab omnibus, manifeſta ratione correctus, non geſtorum iudicio, ſed ad catholicam fidem corde conuerſo. Vnde non poſſumus illorum, nec approbare, nec culpare iudicium, cum neſciamus vtrum vera ſint geſta, aut ſi vera ſint, conſtet magis ſubterfugiſſe, quàm ſe tota veritate purgaſſe. Videtis cer- K te in his verbis, quemadmodum papa beatiſsimus Innocentius non tanquam de incogoito loqui videatur. Videtis qualem tulerit de illius purgatione ſententiam. Videtis quid ſucceſſor eius ſanctus papa Zoſimus recolere debuerit, ſicut recoluit, vt in eo ſui præceſſoris iudicium, remota cunctatione firmaret.

Ex Epiſtola Innocentii. Caput.IX.

Caput.X.

Iam nunc diligenter attendite, vnde monſtretur quòd Palęſtinos Pelagius fefellerit iudices. Vt alia taceam, in hac ipſa quæſtione de baptiſmate paruulorum, ne forte cuipiam in eo quòd diximus, eum ſenſum, in quo liberior Celeſtius fuit, nobis occultaſſe Pelagium, cum & ipſe non aliter ſentiat, calũniari potius vel ſuſpicari, quàm certum aliquid cõprehendiſſa videamur. Nẽpe iam ſuperius ſatis claruit, propterea Celeſtium voluiſſe damnare, quòd dicit Adæ peccatum ipſi ſoli obfuiſſe, non generi bumano, & infantes qui naſcuntur in eo ſtatu eſſe, in quo Adam fuit ante præuaricationem, quia videbat ſi iſta damoaret, confirmare ſe in infantibus peccati ex Adam tranſitum. Hæc autem cũ fuiſſent obiecta Pelagio, quòd ea cum Celeſtio etiam ipſe ſentiret, ſine vlla retractatiooe damnauit. Quod licet vos legiſſe ſciam, tamen quia oon ſolis vobis hoc ſcribitur, L ne pigeat lectorem ad ipſa geſta recurrere, vel ſi ea non habet, etiam cũ labore perquirere, ipſa inde verba tranſcribimus, quæ infra ſcripta ſunt. Synodus dixit, Nunc quoniã anathematizauerit Pelagius incertũ ſtultiloquium, recte reſpondens, hominem cum adiutorio dei & gratia poſſe eſſe, ἀναμάρτητον, id eſt, ſine peccato, reſpondeat & ad alia capitula, Aliud capitulum in doctrina Celeſtij diſcipuli Pelagij, ex eis quę Carthagine à ſancto Aurelio Carthaginẽſi Epiſcopo cum aliis Epiſcopis audita ſunt & commemorata: Adam mortalem factum, qui ſiue peccaret, ſiue non peccaret, moriturus eſſet, Quoniam peccatum Adæ ipſum ſolum læſerit, & non genus humanum. Quooiam lex ſic mittat ad regnum, quemadmodum & Euangelium. Quoniam ante aduentum Chriſti fueriot homines ſine peccato. Quoniam infantes nuper nati in eo ſtatu ſint, in quo Adam fuit ante præuaricationem. Quoniam neque per mortẽ vel præuaricationem Adæ omne genus humanum reſurgat. Quoniam ſanctus Epiſcopus Auguſtinus aduerſus diſcipulos eius in Sicilia reſpondit Hilario ad ſubiecta capitula, ſcribens librum inquo iſta continentur, Poſſe hominem ſine peccato eſſe, ſi velit: Infantes, & ſi M non baptizentur, habere vitam æternam: Diuites baptizatos niſi omnibus abrenuncient, ſi quid boni niſi fuerint facere, non reputari illis, neque regnum dei poſſe habere. Pelagius dixit, De poſſe quidem hominem ſine peccato eſſe, dictum eſt ſuperius. De eo autem quod fuerint homines ante aduentum domini ſine peccato, dicimus & nos, quoniam ante aduentum Chriſti vixerunt quidam ſancte & iuſte, ſecundum ſcripturarũ ſanctarum tradirionem. Reliqua vero & ſecundum ipſorũ teſtimonium, quia iſta non ſunt pro quibus ego ſatisfacere debeã, ſed tamen ad ſatisfactionem ſanctę ſynodi, anathematizo eos, qui ſic tenent, aut aliquando tenuerunt. Ecce vt alia omittam, videtis anathematizaſſe Pelagium eos, qui tenẽt quòd Adæ peccatum ipſum ſolum læſerit & non genus humanum, & quòd infantes qui naſcuntur in eo ſtatu ſint in quo Adam fuit ante præuaricationem. Quid ergo hic aliud Epiſcopi iudices intelligere potuerunt, niſi eum confiteri, quòd peccatum ex Adam in paruulos trãſeat? Quod ne confiteretur Celeſtius, hæc damnare noluit, quæ iſte damnauit.

Quo modo conuictus ſit Pelagi⁹. Capit.XI.

ὅτι.

Pelagius & Celeſtius. Caput.XII.

Proinde

A Proinde ſi oſtẽdero, etiam ipſum nihil aliud ſentire de paruulis, niſi quòd ſine vlla cuiuſquam vicij contagione naſcuntur, quid inter iſtum & Celeſtium in hac quæſtione diſtabit, niſi quòd ille apertior, iſte occultior fuit, ille pertinacior, iſte mẽdacior: vel certe ille liberior, hic aſtutior, Ille enim nec in Eccleſia Carthaginenſi damnare voluit, quod in Romana poſtea ſe tenere cõfeſſus eſt, & corrigi paratum ſe eſſe profeſſus eſt, ſi ei tanquam homini error obrepſit. Iſte autem & illud dogma damnauit tanquam contrarium veritati, ne ipſe à catholicis iudicibus damnaretur, & id ſibi defendendũ poſtea reſeruauit, aut mendaciter damnans, aut callide interpretans. Sed video de me iam iuſtiſsime poſtulari, vt ꝙ promiſi, vtrũ & ipſe hoc ſentiat quod Celeſtius, demonſtrare non differam. In primo libro recentioris operis ſui, quod ſcripſit pro libero arbitrio, cuius operis in literis quas Romam miſit, commemorationẽ fecit, Omne, inquit, bonũ ac malũ, quo vel laudabiles vel vituperabiles ſumus, non nobiſcũ oritur, ſed agitur à nobis: capaces enim vtriuſque rei noo pleni naſcimur, & vt ſine virtute, ita & ſine vicio procreamur. Atque ante actionẽ propriæ voluntatis, id ſolum in homine eſt, quod deus

Pelagius dãnauit ſi. Ete quod ſenſit.

Cap. XIII.

B cõdidit. Nẽpe cernitis in his Pelagij verbis, quod dogma cõtineatur amborum de paruulis ſine vllius vicij ex Adam contagione naſcentibus. Noo itaque mirum eſt, quòd eos, qui dicunt Adæ peccatum ipſi ſoli obfuiſſe & non generi humano, & infantes qui oaſcũtur, in co ſtatu eſſe in quo fuit Adam ante præuaricaoonem, Celeſtius damnare noluit, ſed multum mirum eſt, qua fronte Pelagius iſta damnauerit. Si enim ſicut dicit malum non nobiſcum oritur, & ſine vicio procreamur, atque ante actionem propriæ voluntatis id ſolum in homine eſt quod deus condidit, profecto peccatũ Adæ, ipſi ſoli obfuit, quia nullum in prolẽ tranſitum fecit. Non enim peccatum nõ eſt malum, aut peccatum oon eſt vicium, aut peccatum deus coodidit. Dicit autem iſte, malũ nõ nobiſcum oritur, & ſine vicio procreamur, & hoc ſolũ eſt in naſcentibus, quod deus cõdidit. Ac per hoc cum peccatum Adæ ipſi ſoli obfuiſſe, nõ generi humano, ſecundum iſtam ſuam ſententiam, veriſsimum putet, cur hoc damnauit Pelagius, niſi vt iudices catholici fallerẽtur? Similiter & illud dici poteſt, Si malum nõ nobiſcũ

C oritur, & ſine vicio procreamur, idque ſolũ eſt in homine naſceote, quod deus condidit, proculdubio qui naſcũtur infantes, in eo ſtatu ſunt in quo Adam fuit aote præuaricationem, cui nullum malum viciumque inerat atque id ſolum io illo erat, quod deus condiderat, Et tamen anathematizauit Pelagius, qui teoeot aut aliquando tenuerunt, in co ſtatu eſſe receotes ab ortu paruulos, in quo Adam fuit ante præuaricaoooẽ, id eſt, ſine vllo malo, ſine vllo vicio, id ſolum habẽtes, quod de⁹ condidit. Vt quid ergo & hoc damoauit Pelagius, niſi vt catholica ſynodus falleretur, ne oouus hæreticus damnaretur? Quod autem ſcitis, & qood io eo etiam libro poſui, quem de geſtis Palæſtinis ad venerabilem ſenem noſtrum Aurelium ſcripſi, Illa ergo reſpõſione Pelagij totam iſtam quæſtionem, coоſumptam eſſe gaudebam, confeſſuſque mihi apertiſsime videbatur, eſſe in paruulis originale peccatum, anathema dicendo eis, qui peccato Adę ipſum ſolum, non etiam genus humanum crederent læſum, & in eo ſtatu opinarentur eſſe paruulos, io quo ille homo primus ante præuaricationem fuit. Sed poſtea cũ legiſſem quatuor eius libros, de quorum primo hbro pauloante commemorata verba deſcripſi, & iouenìſſem hominem adhuc cõtra catholicã

Cap. XIIII.

fidem de paruulis ſentientẽ, prius mirari cœpi tam impudẽs in Eccleſiaſtico iudicio, & de tãta quæſtione mẽdacium. D Si enim eoſdem libros ante iam ſcripſerat, quomodo ſe dixit cos anathematizare, qui ſic aliquãdo tenuerunt? Si autem poſtea illud opus pollicitus eſt, quomodo anathematizauit, qui ſic tenent? Niſi ridicule forte dicturus eſt, eos ſe damnaſſe qui ſic aliquando tenuerunt & qui ſic tenent, de tempore autem futuro, id eſt, eis qui ſic fuerant retenturi, nec ſibi, nec alijs præiudicare potuiſſe, & ideo non fuiſſe mentitum, quia poſtea deprehenſus eſt ſic tenere. Sed non hoc dicit, non ſolum quia ridiculum eſt, ſed quia verum eſſe non poteſt. In eiſdem quippe libris, & contra peccati ex Adam io paruulos tranſitum loquitur, & de geſtis Palæſtinæ ſynodi gloriatur, vbi cos qui ſic tenent, veraciter damnaſſe putatus eſt, & abſolutionem ſuam fallendo furatus eſt.

Quid eoim ad rem de qua ounc agimus pertinet, quod diſcipulis ſuis reſpõdet, Ideo ſe illa obiecta damnaſſe, quia & ipſe dicit, ooo tantum primo homini, ſed etiam humano generi primum illud obfuiſſe peccatũ, non propagine, ſed exemplo, id eſt, nõ quòd ex illo traxerint aliquod vicium, qui ex illo propagati ſuot, ſed quòd eum primum peccantem imitati ſunt omoes, qui

Mira Pelagii tergiuerſatio.

Caput XV.

E poſtea peccauerunt, Aut quia dicit ideo infantes non in co ſtatu eſſe, io quo fuit Adam ante præuaricationem, quia iſti præceptum capere nondum poſſunt, ille autem potuit, noodũmque vtuotur rationalis voluntatis arbitrio, quo ille niſi vteretur, non ei præceptum daretur. Quid hoc ad rẽ pertinet, quia verba ſibi obiecta ſic exponẽdo recte ſe putat dãnaſſe, quòd dicitur peccatum Adæ ipſi ſoli obfuiſſe & noo generi humano, & iofantes qui naſcuntur, in eo ſtatu eſſe in quo Adam fuit ante peccatum, & tamen his damnatis non mendaciter tenere, quod in eius poſtea conſcriptis opuſculis inuenitur, ſine vllo malo, ſine vllo vicio paruulos naſci, & hoc ſolum in eis eſſe quod deus condidit, non vulnus quod ioimicus inflixit? Nunquid hæc dicendo verba propter aliud obiecta, aliter exponendo, id agit, vt ſe iudices non fefelliſſe demonſtret? Prorſus nõ id efficit, Tãto enim iudices fefellit occultius, quanto exponit iſta verſutius. Epiſcopi quippe catholici, quando audiebant hominem anathematizantem eos, qui dicunt Adæ peccatum ipſi ſoli obfuiſſe, oon generi humano, nihil aliud

Cap. XVI.

F eum ſapere exiſtimabant, quàm id quod catholica Eccleſia prædicare conſueuit. Vnde veraciter paruulos in peccatorum remiſsionem baptizat, non quæ imitando feceruot, propter primi peccatoris exemplum, ſed quæ naſcendo traxerunt, propter origiois vicium. Et quãdo audiebant anathematizantem eos, qui dicunt iofaotes qui naſcuntur in eo ſtatu eſſe in quo Adã fuit ante præuaricationem, nihil eum aliud dicere credebant oiſi eos qui paruulos putaot nullum ex Adam traxiſſe peccatũ, & ſecũdum hoc in eo ſtatu eſſe in quo fuit ille ante peccatum. Etenim hoc illi obiiceretur, nõ aliud, vnde quæſtio verſabatur. Proinde cum hoc iſte ſic exponit, vt dicat infantes ideo non in co ſtatu eſſe io quo Adam fuit ante peccatum, quia nondum ſuot in eadem firmitate mentis aut corporis, non quòd in eos trãſierit vlla culpa propagiois, reſpondeatur ei, Quando tibi illa damnanda obiiciebantur, nõ ea catholici Epiſcopi ſic intelligebant, ideo cum illa damnares, catholicũ te eſſe credebãt. Propterea ergo ꝙ te illi ſapere exiſtimabãt, abſoluendum fuit, quod vero tu ſapiebas, dãnandũ fuit. Non ergo tu abſolutus es, qui dãnanda tenuiſti, ſed illud abſolutum eſt, quod teoere debuiſti. Vt autẽ tu abſolutus

G putareris, creditus es ſentire laudanda, cũ te iudices nõ
intelligerent occultare damnãda. Recte Celeſtij ſocius
iudicatus es, cuius manifeſtas te eſſe participem. Et ſi in
iudicio tuos cooperuiſti libros, tamẽ poſt iudicium eos
Cap.XVII. edidiſti. Quæ cum ita ſint, profecto ſentitis in tam
nefandi erroris authoras, Epiſcopalia concilia & Apo-
ſtolicam ſedem, vniuerſamque Romananı Eccleſiam,
Romanúmque imperium, quod deo propicio Chriſtia
num eſt, rectiſsime fuiſſe commotũ, donec reſipiſcãt de
2.Tim.2. diaboli laqueis. Quis enim ſcit, ne forte det illis deus
pœnitentiam ad cognoſcendam & confitẽdam, & præ
dicandam etiam veritatem, damnandamque veraciter
damnabilem falſitatẽ? Quoquo modo autem ſe habe-
re iſti velint, multis tamen miſericordia domini eſſe
conſultum, qui eos propterea ſectabantur, quia catholi-
cæ communioni videbant eſſe ſociatos, dubitare non
poſſum°. Quo modo autem Pelagius tẽtauarit obrepe-
re ad fallendũ etiam Apoſtolicæ ſedis Epiſcopale iudi-
cium in hac ipſa quæſtione de baptiſmate paruulorum,
diligenter attendite. In literis enim, quas Romam mi-
ſit ad beatæ memorię papam Innocentiũ, quoniã eum
H in corpore nõ inuenerũt, & ſancto papæ Zoſimo datæ
ſunt, atq; ad nos inde directæ, dicit ſe ab hominibus in-
famari, quòd neget paruulis baptiſmi ſacramentum, &
abſque redemptione Chriſti aliquibus cœlorum regna
pmittat. Sed nõ ſic de illis hæc obiiciũtur vt poſuit, Nã
neque paruulis negant baptiſmi ſacramentũ, neq; abſq;
redemptione Chriſti aliquibus cœlorũ regna promit-
tunt. Itaque vnde ſe queritur infamari, eo modo propo
ſuit, vt facile poſſet crimini obiecto ſaluo ſuo dogmate
Caput XVIII. reſpondere. Obiicitur autem illis, quòd non bapti-
zatos paruulos nolunt damnationi primi hominis ob-
noxios confiteri, & in eos tranſiſſe originale peccatum
regeneratione purgandũ, quoniam propter accipiendũ
regnum cœlorum tantummodo eos baptizandos eſſe
contẽdunt, quaſi præter regnũ cœlorũ habere niſi æter-
nam mortem poſsint, qui ſine participatione corporis
& ſanguinis domini æternam vitã habere nõ poſſunt.
Ecce quod eis obiicitur de baptiſmo paruulorũ, non ꝙ
ipſe ita ꝓpoſuit, vt poſsit ſuæ propoſitioni quaſi aduer-
ſantis obiectioni, ſecundum ſua dogmata reſpondere.
Denique quo modo reſpondeat aduertite, & videte la-
I tebras ambiguitatis falſitati præparare refugia, offundẽ
do caliginem veritati, ita vt etiam nos cum primũ ea
legimus, recta vel correcta propemodum gauderem°.
Sed latiores diſputationes eius in libris vbi ſe quãtum-
libet operiat, plerunque aperire compellitur, fecerunt
nobis & iſta ſuſpecta, vt attentius intuẽtes inuenenire-
mus ambigua. Cum enim dixiſſet, nunquam ſe vel im-
pium aliquem hæreticum audiſſe, qui hoc quod propo-
ſuit de paruulis diceret: deinde ſubiecit atque ait, Quis
enim ita Euangelicæ lectionis ignarus eſt, qui hoc non
modo affirmare conetur, ſed qui vel leuiter dicere, aut
etiã ſentire poſsit? Deinde quis tam impius, qui paruu-
los exortes regni cœlorum eſſe velit, dum eos baptizari
Cap.XIX. & in Chriſto renaſci putat? Fruſtra iſta dicit, Non
inde ſe purgat, In regnum cœlorum ſine baptiſmo par-
uulos intrare non poſſe, nec ipſi aliquando negauerũt.
Sed nõ inde quæſtio eſt. De purgatione originalis pec-
cati in paruulis quæſtio eſt. Inde ſe purget, qui non vult
fateri lauacrum regeneratiõis in paruulis habere, quod
purget. Et ideo cætera, quæ dicturus eſt attẽdamus. Poſt
Ioan.3. interpoſitum enim ex Euangelio teſtimoniũ, quòd niſi
renat° ex aqua & ſpirituſancto, regnum cœlorum nul-
lus poſsit intrare, vnde illis, vt dixim°, nulla ſit quæſtio,
ſecutus adiunxit dicens, Quis ille tam impius eſt, qui K
cuiuſlibet ætatis paruulo interdicat communẽ humani
generis redemptionem? Et hoc ambiguũ eſt, qualẽ dicat
redemptionem, Vtrum ex malo ad bonum, an ex bono
ad melius. Nam & Celeſtius apud Carthaginem in li-
bello ſuo confeſſus eſt redemptionem paruulorum, &
tamen noluit confiteri ex Adam in eos tranſiſſe pecca-
tum. Sed quid deinde iſte ſubiungat aduertite, °Et
in perpetuã, inquit, certámque vitam renaſci vetet eum *Cap.XX.*
qui natus ſit ad incertam, id eſt, quis tam impius eſt, vt
vetet renaſci ad perpetuam, certámque vitam eum, qui
natus ſit ad incertam? Hæc verba quando primitus legi-
mus, credidimus eum incertam vitam iſtam voluiſſe
dicere temporalem, quãuis nobis videretur magis eam
mortalem dicere debuiſſe, quam incertam, eo quod cer
ta morte finiatur, Tamen quandiu ducitur, quoniam
momentis omnibus eſſe non dubitatur incerta, nihil a-
liud eum putauimus, quàm iſtam mortalem vitam ma-
luiſſe dicere incertam, Ac per hoc quamuis æternã mor-
tem paruulorum ſine baptiſmatis ſacramento ex hac vi-
ta migrantium aperte noluerit confiteri: tamen de il-
lo ſolicitudinem noſtram quaſi certe ratiocinatio ſo-
labatur. Dicebamus enim, Si perpetua vita ſicut confi- L
teri videtur, niſi eorum, qui baptizati ſunt non poteſt
eſſe, profecto eos qui non baptizati moriuntur, mors
perpetua conſequetur, Quod nulla iuſticia poteſt acci-
dere his, à quibus in hac vita nulla peccata commiſſa
ſunt, niſi originale peccatum. Sed poſtea non de-
fuerunt fratres qui nos admonerẽt, hoc ideo dicere Pe- *Cap.XXI.*
lagium potuiſſe, quia de iſta quæſtione ita perhibetur ſo
litus reſpondere quærentibus, vt diceret, Siue baptiſmo
paruuli morientes, quò non eant, ſcio; quò eant, neſcio:
id eſt, non ire in regnum cœlorum ſcio, quò vero eant
ſe neſcire dicebat: aut dicit, quia dicere non audebat, in
mortem illos ire perpetuam, quos & hic nihil mali cõ-
miſiſſe ſentiebat, & originale traxiſſe peccatum nõ con
ſentiebat. Itaque & iſta eius verba Romam pro magna
eius purgatione trãſmiſſa, tam ſunt ambigua, vt poſsint
eorum dogmati præbere latibula, vnde ad inſidiãdum
proſiliat hæreticus ſenſus, quando nullo exiſtente qui
valeat reſpondere, tanquam in ſolitudine aliquis inue-
nitur infirmus. Iam vero in libro fidei ſuæ, quem Romã
cum ipſis literis miſit ad eundem Papam Innocentium,
ad quem etiam Epiſtolam ſcripſerat, multo euidentius
ſeipſum tegendo nudauit, dicens, Baptiſma vnum teno M
mus, quod hiſdem ſacramenti verbis in infantibus, qui-
bus etiam in maioribus dicimus eſſe celebrãdum. Non
ſaltem dixit, eodem ſacramẽto: quod quidem ſi dixiſſet
adhuc eſſet ambiguum, ſed hiſdẽ, inquit, ſacramẽti ver-
bis: tanquam infantibus remiſsio peccatorũ verborum
ſonitu diceretur, non rerum ageretur effectu. Viſus eſt
tamen ad tẽpus aliquid dicere, quod fidei catholicę cõ-
ueniret, ſed illam ſedem vſque in finem fallere nõ præ-
ualuit. Poſt reſcripta quippe Africani concilij, in quam
prouinciam quidẽ doctrina illa peſtifera ſerpendo per-
uenerat, ſed eam non tam late occupauerat, altèque per-
uaſerat, alia quoque ipſius in vrbe Roma, vbi diutiſsime
vixerat, atque in his fuerat prius ſermonibus cõtentio-
nibúſque verſatus, cura fidelium fratrum prolata patue-
runt, quæ literis ſuis quas cõſcripſit per orbem catholicũ
perferendas Papa Zoſimus execranda ſicut legere pote-
ſtis, attexuit, Vbi Pelagius Epiſtolam Pauli Apoſtoli ad
Romanos velut exponens argumentatur & dicit, Si
Adæ peccatum etiam non peccantibus nocuit, ergo &
Chriſti iuſticia etiam non credentibus prodeſt. Et cæ-
tera

A tera huiuſmodi, quæ omnia domino adiuuãte in libris quos ſcripſimus de baptiſmo paruulorũ, refutata & diſſoluta ſunt. Et ea quidẽ in ipſis quaſi expoſitionibus nõ ex ſua perſona eſt auſus obiicere, ſed ibi hoc dicebat, vbi multis notiſsimus erat, & quid ſentiret ac diceret, latere non poterat. Quod in libris illis, de quorũ primo quiddam ſupra commemoraui, non diſsimulãter, ſed apertiſsime quantis poteſt diſputandi viribus agit, vt natura humana in paruulis nullo modo ex propagine viciata credatur, cui arrogando ſalutem inuidet ſaluatorem.

Cap. XXII. Hæc cum ita ſint, cũque iam conſtet dogma extitiſſe peſtiferum & hæreticum errorem, quem domino adiuuãte apertius iam deuitat Eccleſia, duobus iſtis Pelagio ſcilicet & Celeſtio, aut in locum pœnitẽtiæ redactis, aut ſi id recuſauerint omnino damnatis, qui huius peruerſitatis authores, vel perhibentur, vel etiam probantur, vel certe ſi authores non ſunt, ſed hoc ab aliis didicerunt aſſertores tamẽ atque doctores, per quos id latius reptaret & creſceret, & verbis & literis ſuis, & cõpetentibus indiciis & fama, ex his omnibus ſurgente & crebreſcẽte iactãtur, quid reſtat, niſi vt quiſque catholicus pro viribus, quas ſumit à domino, redarguat iſtam peſtẽ, eique B vigilanter obſiſtat, vt cũ reſpõdendi neceſsitate ſine ſtudio contentionis pro veritate certatur, inſtruãtur indocti, atque ita in Eccleſiæ cõuertatur vtilitatem, quod eſt inimicus in perniciem machinatus, iuxta illud Apoſto- *1. Cor. 11.* li, Oportet & hæreſes eſſe, vt probati manifeſti fiant inter vos? Quapropter poſt multa quæ aduerſus iſtum errorem inimicum gratiæ dei, quam per Ieſum Chriſtum dominum noſtrum puſillis magniſque largitur, ſcribẽdo diſputare potuimus, nunc illud oportet excutere, quod volentes hæreſeos aſtute inuidiam declinare, aſſerunt iſtam præter fidei periculum eſſe quæſtionem, vt videlicet ſi in ea fuerint exorbitaſſe conuicti, non criminaliter, ſed quaſi ciuiliter erraſſe videantur. Sic enim Celeſtius apud Carthaginem geſtis Eccleſiaſticis eſt locutus: Iam, inquit, de traduce peccati dixi, quia intra catholicã conſtitutos plures audiui deſtruere, nec non & alios aſtruere, licet quæſtionis res ſit iſta, non hæreſis. Infantes ſemper dixi egere baptiſmo, ac debere baptizari. Quid quærit aliud? Ita hoc dixit, tanquam ſignificare voluerit tunc fuiſſe hæreſim iudicandam, ſi baptizari debere ne- C garet infantes, Nunc vero quoniam baptizandos fatetur, etiam ſi cauſam baptiſmatis eorum non eam dicat, quam veritas habet, ſed quæ ad fidem nõ pertinet, non ſe arbitratur errare, & ideo non eſſe hæreticum iudicãdum.

Queſtiones fidei quæ proprie. Caput. XXIII. Item in libello quem Romæ dedit, cum fidem ſuã à trinitate vnius deitatis vſque ad reſurrectionem qualis futura eſt mortuorum, de quibus eum nullus interrogauerat, & vnde illi nulla queſtio mouebatur, quãtum dicere libuit explicaſſet, vbi ad id quod agebatur eius ſermo peruenit, Si quæ vero, inquit, præter fidem quæſtiones natæ ſunt, de quibus eſſet inter plæroſque contentio, non ego quaſi author alicuius dogmatis definita hoc authoritate ſtatui, ſed ea quæ de prophetarum & apoſtolorum fonte ſuſcepi, veſtri apoſtolatus offerimus probãda eſſe iudicio, vt ſi forte vt hominibus quiſpiam ignorantiæ error obrepſerit, veſtra ſcientia corrigatur. Nempe perſpicitis id eum egiſſe hac prælocutione præmiſſa, vt ſi quid in illo apparuiſſet erroris, non in fide, ſed in quæſtionibus quæ ſunt præter fidem videretur erraſſe, vbi etſi corrigendus eſt error, non tamẽ tanquam hæreſis corrigatur, & qui correptus fuerit, ita dicatur errare, vt nõ tamen hæreticus iudicetur. Sed multum eum iſta fallit opinio. Longe aliter ſe habent quæſtiones iſtæ, quas eſſe præter fidem arbitratur, quàm ſunt D illæ in quibus ſalua fide, qua Chriſtiani ſumus, aut ignoratur quid verum ſit, & ſentẽtia definitiua ſuſpenditur, aut aliter quàm eſt, humana & infirma ſuſpicione cõiicitur. Veluti cum quæritur, qualis, vel vbi ſit paradiſus, vbi conſtituit deus hominem quem formauit ex puluere, cum tamen eſſe illum paradiſum fides Chriſtiana non dubitet, Vel cum quæritur, vbi ſit nunc Helias vel Enoch, an ibi, an alicubi, quos tamen non dubitamus in quibus nati ſunt, corporibus viuere. Vel cum quæritur, *2. Corin. 12.* vtrum in corpore an extra corpus in tertium cœlum ſit raptus Apoſtolus, quanquam ſit iſta impudens inquiſitio id ſcire volentium, quod ſe ille cui hoc præſtitum eſt, ſalua vtique fide neſcire teſtatur. Vel quot ſint cœli, in quorum tertium ſe raptum eſſe commemorat. Vel vtrum elementa mundi huius conſpicabilis quatuor, an plura ſint. Quid faciat ſolem lunámque deficere, his defectibus quos prædicere Aſtrologi certa temporum dinumeratione cõſueuerunt. Cur antiqui homines tam diu vixerint, quàm ſancta ſcriptura teſtatur, & vtrum proportione longioris ætatis filios ſera pubertate gignere cœperint. Vbi potuerit Matuſalem viuere, qui in arca E non fuit, qui ſicut in plæriſque codicibus & Græcis & Latinis numerãtur anni, reperitur ſuperuixiſſe diluuio, vel vtrum paucioribus, qui rariſsimi inueniuntur, potius credendum ſit in quibus ita eſt numerus conſcriptus annorum, vt ante diluuium defunctus fuiſſe monſtretur. Quis enim non ſentiat in his atque huiuſmodi variis & innumerabilibus quæſtionibus, ſiue ad obſcuriſsima opera dei, ſiue ad ſcripturarum abditiſsimas latebras pertinentibus, quas certo aliquo genere complecti ac definire difficile eſt, & multa ignorari ſalua Chriſtiana fide, & alicubi errari ſine aliquo hęretici dogmatis crimine.

Sed in cauſa duorum hominum, quorum per vnum venundati ſumus ſub peccato, per alte- *Caput XXIIII.* rum redimimur à peccatis, per vnum præcipitati ſumus in mortem, per alterum liberamur ad vitam, quoniam ille nos in ſe perdidit faciendo voluntatem ſuam, non eius à quo factus eſt, iſte nos in ſe ſaluos fecit, non faciendo voluntatem ſuam ſed eius à quo miſſus eſt, In horum ergo duorum hominum cauſa, proprie fides Chriſtiana conſiſtit. Vnus eſt enim deus, & vnus me- *1. Timo. 2.* diator dei & hominum homo Chriſtus Ieſus, Quo- *Acta. 4.* niam non eſt aliud nomen ſub cœlo datum homini- F bus, in quo oporteat nos ſaluos fieri, & in illo definiuit deus fidem omnibus, ſuſcitans illum à mortuis. Itaque ſine iſta fide, hoc eſt ſine fide vnius mediatoris dei & hominum hominis Chriſti Ieſu, ſine fide, inquam, reſurrectionis eius, quam deus hominibus definiuit, quæ vtiq; ſine incarnatione eius ac morte nõ poteſt veraciter credi: ſine fide ergo incarnationis & mortis & reſurrectionis Chriſti, nec antiquos iuſtos, vt iuſti eſſent à peccatis, potuiſſe mũdari, & dei gratia iuſtificari, veritas Chriſtiana nõ dubitat: ſiue in eis iuſtis quos ſancta ſcriptura cõmemorat, ſiue in eis iuſtis quos quidem illa non cõmemorat, ſed tamen fuiſſe credendi ſunt, vel ante diluuium, vel inde vſq; ad datã legem, vel ipſius legis tẽpore, non ſolum in filiis Iſraël, ſicut fuerunt Prophetæ, ſed etiam extra eundem populum, ſicut fuit Iob. Et ipſorum enim corda eadem mundabantur mediatoris fide, & diffundebatur in eis charitas per ſpiritũſanctũ, qui vbi vult ſpirat, non merita ſequens, ſed etiam ipſa merita faciẽs. Nõ enim dei gratia, gratia erit vllo modo, niſi gra- *Roma. 5.* tuita fuerit omnimodo. Quãuis ergo mors regnauerit *Ioan. 3.* ab Adã vſque ad Moyſem, quia nõ eam potuit vincere, *Roma. 5.*

 occ

G nec lex data per Moyſem,non enim data eſt quæ poſſet
viuificare,ſed quę mortuos quibus viuificãdis eſſet gra-
tia neceſſaria,nõ ſolum peccati propagatione & domi-
natione proſtratos , verũetiam ipſius legis addita præ-
uaricatione cõuictos deberet oſtendere, non vt periret
quiſquis hoc in dei miſericordia etiam tũc intelligeret,
ſed vt per regnũ mortis ad ſuppliciũ deſtinatus , etiam
ſibiipſi per præuaricationẽ legis manifeſtatus, dei quæ-
Roma.5. reret adiutorium,vt vbi abundauit peccatũ, ſuperabun-
daret gratia,quæ ſola liberat à corpore mortis huius.

Cap. XXV. Quanuis ergo nec lex per Moyſem data potuerit à
quoquam homine regnũ mortis auferre, erãt tamen &
legis tẽpore homines dei,non ſub lege terrente,cõuin-
cente,puniente,ſed ſub gratia delectante,ſanante, libe-
Pſal.50. rante.Erant qui dicerent,Ego in iniquitatibus cõceptus
& 37. ſum,& in peccatis mater mea in vtero me aluit:Et,Non
eſt pax in oſſibus meis à facie peccatorum meorum:Et,
Pſal.50. Cor mundum crea in me deus , & ſpiritum rectum in-
noua in viſceribus meis:Et,Spiritu principali confirma
me, & ſpiritũſanctum tuum ne auferas à me, Erant qui
Pſal.115. dicerẽt,Credidi propter quod locutus ſum. Eadẽ quip-
2.Cor.4. pe & ipſi mũdabantur fide,qua & nos. Vnde & Apoſto-
H lus dicit,Habentes autẽ eundem ſpiritũ fidei,ſecundum
quod ſcriptũ eſt,Credidi propter quod & locutus ſum,
& nos credimus,propter quod & loquimur.Ex ipſa fide
Eſaia.7. dicebatur,Ecce virgo in vtero accipiet,& pariet filiũ,&
vocabitur nomẽ eius Emmanuel,quod eſt interpretatũ
Pſal.18. nobiſcũ deus. Ex ipſa fide de ipſo dicebatur,Et ipſe tanq̃
ſpõſus procedens de thalamo ſuo, exultauit vt gigas ad
currendã viam,à ſummo cœlo egreſſio eius,& occurſus
eius vſq; ad ſummum cœli, & non eſt qui ſe abſcõdat à
calore eius.Ex fide ipſa ipſi dicebatur,Thronus tuus deus
Pſal.44. in ſeculum ſeculi,virga directionis virga regni tui, Di-
lexiſti iuſticiam & odiſti iniquitatem , propterea vnxit
te deus deus tuus oleo exultationis prę participibus tuis.
Eodem ſpiritu fidei ab illis hæc futura videbãtur,quo à
nobis facta creduntur.Neque enim qui nobis iſta fideli
dilectione prophetare potuerũt,eorũ ipſi participes non
Acto.15. fuerunt. Et vnde eſt quod dicit Apoſtolus Petrus,Quid
tentatis deum, imponere iugum ſupra collum diſcipu-
lorum, quod neque patres noſtri , neque nos potuimus
portare, ſed per gratiã domini Ieſu credimus ſalui fieri
quemadmodum & illi:niſi quia & illi per gratiam do-
I mini Ieſu Chriſti ſalui facti ſunt,non per legem Moyſi,
per quã non ſanatio,ſed cognitio eſt facta peccati? Nũc
Roma.3. autem ſine lege iuſticia dei manifeſtata eſt , teſtificata
per legem & prophetas. Si ergo nunc manifeſtata eſt,
Matth.27. etiam tunc erat, ſed occulta. Cuius occultationẽ ſigni-
ficabat templi velum , quod eſt ad eius ſignificandam
reuelationem Chriſto moriente conciſſum. Et tunc er-
go iſta gratia vnius mediatoris dei & hominum homi-
1.Timo.2. minis Chriſti Ieſu , erat in populo dei , ſed tanquam in
Iudi.6. vellere pluuia,quam non debitam,ſed voluntariam ſe-
gregat deus hæreditati ſuæ inerat latens:nũc autem ve-
lut ſiccato illo vellere, hoc eſt Iudaico populo reproba-
to in omnibus gentibus , tanquam in area cernitur pa-
tens. Non igitur ſicut Pelagius & eius diſcipuli
Ca.XXVI. tempora diuidamus, dicentes primum vixiſſe iuſtos ho
mines ex natura , deinde ſub lege , tertio ſub gratia. Ex
natura ſcilicet ab Adam tam longa ætate, qua lex non-
dum erat data, Tunc enim aiunt,duce ratione cognoo-
ſcebatur creator,& quemadmodum eſſet viuendũ,ſcri-
ptum gerebatur in cordibus, non lege literæ, ſed natu-
ræ. Verum viciatis moribus,inquiũt,vbi cœpit non ſuf-
ficere natura iam decolor ,lex ei addita eſt , qua velut
Luna fulgore priſtino, detrita rubigine videretur. Sed K
poſteaquam nimia ſicut diſputant,peccãdi conſuetudo
præualuit,cui ſanãdæ parum valet,Chriſtus aduenit, &
tãquam morbo deſperatiſſimo,non per diſcipulos, ſed
per ſeipſum medicus ipſe ſubuenit. Hæc diſputantes , à
gratia mediatoris iuſtos excludere conantur antiquos,
tanquam dei & illorum hominum nõ fuerit mediator
homo Chriſtus Ieſus,quia nondũ ex vtero virginis car-
ne ſuſcepta,homo nondũ fuit,quando illi iuſti fuerunt.
Quod ſi ita eſſet, nequaquã Apoſtolus diceret, Per ho- *1.Corin. 15.*
minem mors,& per hominẽ reſurrectio mortuorũ, Si-
cut enim in Adam omnes moriuntur, ſic & in Chriſto
omnes viuificabuntur,quandoquidem illi antiqui iuſti,
ſecũdum iſtorum vaniloquia ſibi ſufficiente natura,nec
mediatore homine Chriſto indiguerunt , per quem re-
conciliarentur deo , nec in eo viuificabuntur, ad cuius
corpus & mẽbra,ſecundũ id quod propter homines ho
mo factus eſt,nõ pertinere monſtrantur. Si autẽ quem-
admodum per Apoſtolos ſuos veritas loquitur,Sicut in
Adam omnes moriũtur, ſic & in Chriſto omnes viuifi-
cabũtur, quia per illũ hominẽ mors,& per iſtũ hominẽ
reſurrectio mortuorum,quis audeat dubitare Chriſtia- L
nus, etiam illos iuſtos,qui recentioribus generis huma-
ni temporibus deo placuerunt, ideo in reſurrectionem
vitæ æternæ, non mortis æternæ eſſe venturos , quia in
Chriſto viuificabũtur,Ideo autem viuificari in Chriſto, *1.Cor.12.*
quoniam ad corpus pertinent Chriſti , & ideo pertine- *1.Timo.2.*
re ad corpus Chriſti , quia & ipſis caput eſt Chriſtus?
Ideo & ipſis caput eſſe Chriſtum , quia vnus mediator
eſt dei & hominum,homo Chriſtus Ieſus, Quod eis nõ
fuiſſet,niſi in eius reſurrectionem,per eius gratiam cre-
didiſſent. Et hoc quo modo fieret,ſi eum in carne ven-
turum eſſe neſciſſent, neque ex hac fide iuſte pièque vi-
xiſſent? Nam ſi propterea illis non profuit incarnatio
Chriſti,quia nondum facta erat,nec nobis prodeſt iudi
cium Chriſti de viuis & mortuis,quia nondum factum
eſt. Si autem nos per huius nondum facti, ſed futuri iu-
dicij fidem ſtabimus ad dexteram Chriſti, profecto illi
per incarnationis eius tunc nondum factæ , ſed futuræ
fidem membra ſunt Chriſti. Neque enim putãdum eſt,
quòd antiquis iuſtis ſola quæ ſemper erat , diuinitas
Chriſti , non etiam quæ nondum erat , eius humanitas
reuelata profuerit. Illud enim quod ait dominus *Caput. XXVII.*
Ieſus, Abraham concupiuit diem meum videre , & vi-
dit & gauiſus eſt : ſi diem ſuum voluit ſuum tempus in- *Ioan.8.*
telligi , teſtimonium profecto perhibuit Abrahæ , quod M
fide fuerit incarnationis eius imbutus.Secundum hunc
enim habet tempus , diuinitas vero eius omne tempus
excedit, quia per illã vniuerſa facta ſunt tẽpora. Quod
etſi quiſquam de die ſempiterno accipiendum putaue-
rit, qui nullo finitur craſtino, nullo præuenitur heſter-
no,hoc eſt de ipſa æternitate,in qua coæternus eſt patri
quo modo id vere cõcupiſceret Abraham,niſi eius noſ-
ſet futuram mortalitatem , cuius quæſiuit æternitatem?
Aut ſi ad hoc aliquis horum verborũ ſenſum coarctat,
vt dicat nihil intelligendum in eo quod ait dominus,
quæſiuit diem meum,niſi quæſiuit me,qui ſum dies per-
manens,hoc eſt lumen indeficiens, velut cum dicimus,
vitam filij de qua loquitur Euangelium dicens,Sic de- *Ioan.5.*
dit & filio vitam habere in ſemetipſo,non aliud ipſum, *Ioan.14.*
aliud eius vitam,ſed eundem ipſum filium intelligimus
vitam , qui dixit, Ego ſum via veritas & vita:Et de quo
dictum eſt,Ipſe eſt verus deus & vita æterna:vt hãc eius
æqualem patri diuinitatem videre cupiuerit Abraham,
nequaquam incarnationis eius præcognita , ſicut eum
nonnulli

A nonnulli etiam philoſophi quæſiuerunt, qui oihil de
eius caroe didicerunt. Nunquid & illud, quod iubet A-
Gene.24. braham ponere manum ſeruum ſuum ſub femore ſuo,
& iurare per deum cœli, aliter quiſquam rectè intelle-
cturus eſt, niſi Abrahã ſciſſe, in qua venturus eſſet deus
C.XXVIII. cœli, carnem de illo femore propagari? Cuius car-
Gene.14. nis & ſanguinis, quando ipſum Abraham benedixit,
Melchiſedech etiã teſtimonium Chriſtianis fidelibus
notiſsimum protulit, vt tãto poſt Chriſto diceretur in
Pſalmis, quod oondum factum eſt, ſed adhuc futurum:
eadem tameo ipſa & patrum quæ noſtra eſt, fides vna
Pſal.109. cãtabat, Tu es ſacerdos in æternum, ſecundũ ordinem
Melchiſedech. In Adam quippe inueniẽtibus mortem,
per hoc prodeſt Chriſtus, quia eſt mediator ad vitam,
1.Timo.2. nõ autem per hoc mediator eſt, quòd æqualis eſt patri:
per hoc enim quaotum pater tãtum & ipſe diſtat à no-
bis. Et quo modo erit medietas, vbi eadem ipſa diſtan-
tia eſt? Ideo Apoſtolus nũ ait, vnus mediator dei & ho-
minũ Chriſtus Ieſus: ſed, homo Chriſtus Ieſus. Per hoc
ergo mediator, per quod homo: ĩferior patre per quod
B nobis propinquior, ſuperior nobis per quod patri pro-
Philip.2. pinquior. Quod apertius ita dicitur, Inferior patre, quia
1.Pet.2. in forma ſerui: ſuperior nobis, quia ſioe labe peccati.
Ca.XXIX. Quapropter quiſquis humanam contendit io qua-
libet ætate naturam, non indigere medico ſecundo A-
dam, quia ooo eſt viciata in primo Adam oõ in aliqua
quæſtione, in qua dubitari vel errari ſalua fide poteſt,
ſed io ipſa regula fidei qua Chriſtiaoi ſumus, gratiæ dei
conuincitur inimicus. Quale eſt autem quòd ab iſtis il-
la quę ante fuit, velut adhuc minus malis morib^9 vicia-
ta, hominum laudatur natura, neque reſpiciunt taotis
Gene.7 tamq; intolerabilibus peccatis homines tunc fuiſſe ſub-
merſos, vt excepto vno homine dei, & eius coniuge, tri-
busq; filiis & totidẽ nuribus, iuſto iudicio dei, ſicut igne
Gene.19. poſtea terra exigua Sodomorum, ita totus mundus di-
luuio deleretur? Ex quo tẽpore igitur per voum homi-
Rom.5. nem peccatum intrauit in mundum, & per peccatum
mors, & ita in omnes homines pertranſiit, in quo om-
nes peccauerũt, profecto vniuerſa maſſa perditionis fa-
cta eſt poſſeſsio perditorum. Nemo itaque, nemo pror-
C ſus inde liberatus eſt, aut liberatur, aut liberabitur, oiſi
Circumciſio gratia redemptoris. Et ante Abrahã quidem vtrum
paruulorũ. aliquo corporali & viſibili ſacramento iuſti, vel eorum
Ca.XXX. paruuli ſignareotur, ſcriptura ooo exprimit. Ipſe tamen
Gene.17. Abraham ſignum accepit circunciſionis, ſignaculum iu
ſticiæ fidei. Et ſic accepit, vt deinceps etiam omnes par-
Rom.4. uulos domus ſuæ circuncidere iuberetur, recentiſsimos
Rom.10. à viſceribus matrum, octauo die natiuitatis eorum, vt
etiam hi, qui corde ad iuſticiam credere nondum poſ-
ſent, iuſticiæ tamen fidei ſignaculum ſumerent. Quod
ſub terrore tanto eſt imperatum, vt diceret deus animã
illam de ſuo populo perituram, cuius octauo die præpu
cij circũciſio facta ooo fuiſſet. Huius tam horribilis pœ-
næ iuſticia ſi quæratur, nóone iſtorum omnis de libero
arbitrio & laudabili ſanitate, & puritate naturæ, quan-
tumlibet arguta ſit argomentatio, repercuſſa & confra-
cta diſsiliet? Quid enim mali quæſo paruulus propria
voluntate commiſit, vt alio negligẽte & eum non cir-
cuncidente, ipſe damnetur, damnatione tam ſeuera, vt
pereat anima illa de populo ſuo? Neque enim tempora-
lis mortis terror incuſſus eſt, cum de iuſtis quando mo
Gene.5.2. riebantur, tunc potius diceretur. Et appoſitus eſt ad po-
& 49. pulum ſuum: vel, appoſitus eſt ad patres ſuos: quoniam
deinceps homioi nulla tentatio formidatur, quæ illum
ſeparet à populo ſuo, ſi populus ei^9, ipſe eſt populus dei.

Quid ſibi ergo vult, pro nullo propriæ voluntatis D
admiſſo, tanta damnatio? Neque enim ſicut nõnulli ſe- *Ca.XXXI.*
cundum Platonicos opinantur, hoc vniuſcuiuſq; infan *Opinio Platonicorum.*
tis animæ redditur, quod ante iſtam vitam ſua volun-
tate commiſit, cum haberet ante hoc corpus vel bene,
vel male liberum viueodi arbitrium: cum Paulus Apo-
ſtolus apertiſsime dicat, oondum natos nihil egiſſe bo- *Rom.9.*
ni vel mali. Vnde ergo rectè infans illa perditione pu-
nitur, niſi quia pertinet ad maſſam perditionis, & iuſte
intelligitur ex Adam natus, antiqui debiti obligatione
damnatus, niſi iode fuerit oon ſecundum debitum, ſed
ſecundum gratiam liberatus? Quam gratiam, oiſi gra- *Rom.7.*
tiam dei, per Ieſum Chriſtum dominũ noſtrum? Quẽ
profecto inter cætera veterum ſacramenta, etiam ipſa
præputij circuociſio prophetauit. Dies enim octauus eſt
in hebdomadarum recurſibus dies domioicus, quo re-
ſurrexit dominus, Et petra erat Chriſtus, vnde circun- *1.Cor.10.*
ciſionis cultellus petrious, & caro præputij, corpus pec-
cati. Mutatis proiode ſacramentis, poſteaquam ve- *Ca.XXXII.*
nit, qui eis ſignificabatur eſſe venturus, ooo tamen mu-
tato mediatoris auxilio, qui etiam priuſquam veniſſet E
in carne, antiqua ſua membra liberabat ſuę iocarnatio-
nis fide, & nos cum eſſemus mortui delictis & præpu- *Coloſſ.2.*
cio carnis noſtræ, conuiuificati ſumus Chriſto, io quo
circunciſi ſumus circuociſione non manufacta, quã fi-
gurabat circunciſio maoufacta, vt euacuaretur corpus
peccati, cum quo ſumus ex Adam nati: damoatæ origi-
ois propagatio nos damoat, niſi mundemur ſimilitu-
dine carois peccati, in qua miſſus eſt ſine peccato, qui
tamẽ de peccato damnauit peccatum, factus pro oobis
peccatũ. Vnde dicit Apoſtolus, Obſecramus pro Chri- *2.Cor.5.*
ſto, reconciliamini deo. Eũ qui non nouerat peccatum,
pro oobis peccatũ fecit, vt nos ſimus iuſticia dei in ip-
ſo. Deus ergo, cui reconciliamur, fecit eũ pro oobis pec-
catum, id eſt, ſacrificium, per quod dimitterẽtur noſtra
peccata, quoniam peccata vocãtur ſacrificia pro pecca-
tis. Et vtique ipſe pro peccatis ooſtris immolatus eſt,
oullum habens vicium, ſolus in hominibus, quale quæ- *Exod.12.*
rebatur tũc in peccatoribus, quo ſignificabatur vous ſi-
ne vicio ad vicia ſananda venturus. Quocunque igitur
die ſuæ natiuitatis infans baptizetur in Chriſto, tanquã
in octauo circunciditur die: quoniam in illo circunci-
ditur, qui tertio quidem ex quo crucifixus eſt, ſed octa-
uo in hebdomadibus reſurrexit die. Circunciditur autẽ F
in expoliationẽ corporis carnis, id eſt, vt debitũ, quod
cootagio carnalis generationis attraxit, gratia ſpiritua-
lis regeneratioois abſoluat, Nullus enim mundus eſt à
ſorde. Qua obſecro ſorde, oiſi peccati? Nec infans, cui^9 *Iob 25.*
eſt vnius diei vita ſuper terrã. Sic autem argumen- *Coniugium bonum.*
tantur dicentes, Ergo malum ſunt nuptiæ, & oon eſt o-
pus dei homo quem generãt nuptiæ? Quaſi nuptiarum *C.XXXIII.*
bonõ ſit morbus concupiſcẽtię, in quo vxores diligunt,
qui ignorãt deum, quod Apoſtolus prohibet, ac nõ po-
tius pudicicia cõiugalis, qua in bonos vſus ordinate fi-
lios procreandi redigitur libido carnalis, aut vero poſ-
ſit eſſe homo niſi opus dei, non ſolum qui de cooiugio,
verumetiam qui de fornicatiooe, vel de adulterio pro-
creatur. Sed in hac quæſtione vbi quæritur, noo cui rei
creator, ſed cui ſaluator ſit neceſſarius, non intuendum
eſt quid boni ſit in pcreatione naturæ, ſed quid in pec-
cato mali, quo certom eſt viciatam eſſe naturam, ſimul
autem vtrunq; propagatur, & natura, & naturæ vicium,
quorum voum eſt bonum, & alterum malum. Illud de
cõditoris largitate ſumitur, hoc de origiois damnatio-
ne attrahitur. Illi eſt cauſa bona voluntas dei ſummi,
huic

G huic mala voluntas hominis primi. Illud indicat deum
creaturæ inſtitutorem, hoc indicat deum inobedientiæ
punitorem. Denique idem ipſe Chriſtus propter illud
creandum factor eſt hominis, propter hoc ſanandũ fa-
Tria coniu ctus eſt homo. Bonum ergo ſunt nuptiæ in omni-
gij bona. bus, quæ ſunt propria nuptiarum. Hæc autem ſunt tria,
C.XXXIIII generandi ordinatio, fides pudiciciæ, cõnubij ſacramẽ-
1.Tim.5. tum. Propter ordinationẽ generãdi ſcriptum eſt, Volo
iuniores nubere, filios procreare, matresfamilias eſſe.
1.Cor.7. Propter fidem pudiciciæ, Vxor non habet poteſtatem
ſui corporis, ſed vir: ſimiliter & vir non habet poteſtatẽ
ſui corporis, ſed mulier. Propter connubij ſacramentũ,
Matth. 19. Quod deus coniunxit, homo non ſeparet. De quibus in
alijs opuſculis noſtris, quæ vobis non ſunt incognita,
quantum domino adiuuante potuimus, ſatis nos diſſe-
Hebr.13. ruiſſe meminim⁹. Propter hęc omnia honorabiles nup-
tiæ, in omnibus & thorus immaculatus, Inquantum e-
nim nuptiæ bonæ ſunt, intãtum faciunt plurimum bo-
ni, etiam de libidinis malo, quoniam libidine non be-
ne vtitur libido, ſed ratio. Libido eſt autem in illa, quã
Rom.7. vocat Apoſtolus repugnantem legi mentis inobedien-
H tium lege membrorum. Ratio vero bene vtens libidi-
ne, ipſa eſt in lege nuptiarum, Nam ſi nullum de malo
bonũ fieri poſſet, nec deus ex adulterino concubitu ho-
minem cõderet. Sicut ergo adulterij dãnabile malum,
quando & inde homo naſcitur, nõ imputatur deo, qui
certè in opere hominum malo facit ipſe opus bonum.
Ita quicquid eſt pudendum in membrorum illa inobe-
dientia, de qua erubuerunt, qui poſt peccatum folijs fi-
Gene.3. culneis eadem membra texerunt, non nuptiis imputa-
tur, propter quas concubitus coniugalis non ſolum eſt
licitus, verumetiam vtilis & honeſtus. Sed imputatur
peccato inobedientiæ, cuius hæc pœna eſt conſecuta, vt
homo inobediens deo, ſua quoque ſibi inobedientia
mẽbra ſentiret, de quibus erubeſcens quòd non ad ar-
bitrium voluntatis eius, ſed ad libidinis incẽtiuum ve-
lut arbitrio proprio mouerentur, quæ pudenda iudica-
uit, operienda curauit. Non enim confundi debuit ho-
mo de opere dei, aut vllo modo fuerant creato erube-
ſcenda, quę inſtituenda viſa ſunt creatori. Itaq; nec deo
nec homini illa ſimplex nuditas diſplicebat, quãdo ni-
I hil erat pudendum, quia nihil præceſſerat puniendum.
Nuptiæ & ante lapſũ. Ca XXXV. Eſſent autem proculdubio nuptiæ etiam non præ-
cedente peccato, quia neque ob aliam cauſam viro ad-
iutorium, non alius vir, ſed fœmina facta eſt. Et illa dei
Gene.1. verba, Creſcite & multiplicamini: non eſt damnando-
rum, prædictio peccatorum, ſed fœcundatarum benedi
ctio nuptiarum. His enim deus ineffabilibus ſuis ver-
bis, id eſt, diuinis rationibus in ſuæ ſapientiæ, per quam
facta ſunt omnia, veritate viuentibus vim ſeminis im-
didit primis hominibus, Si autem peccato non fuiſſet
dehoneſtata natura, abſit vt opinemur tales futuras fuiſ-
ſe nuptias in paradiſo, vt in eis ad prolem ſeminãdam
non natura voluntatis, ſicut pes ad ambulãdum, manus
ad operandum, lingua ad loquẽdum, ſed æſtu libidinis
membra genitalia mouerẽtur, nec ſicut nunc fit, virgi-
nitatis integritas ad concipiendos fœtus, vi turbidi vi-
ciaretur ardoris, ſed obſequeretur imperio trãquilliſſi-
mæ charitatis. Et eo modo nõ eſſet dolor & cruor vir-
ginis concumbentis, quo modo non eſſet etiam matris
gemitus parientis. Hæc ideo non credũtur, quia in iſta
mortalitatis cõditione inexperta ſunt. In deterius quip-
pe vicio mutata natura, non inuenit primæ illius puri-
tatis exemplum. Sed fidelibus loquimur, qui nouerunt
credere diuinis eloquiis, etiam nullis adhibitis ex parte
veritatis exemplis. Quo modo enim nunc oſtendã ſine K
vllis parentibus de puluere hominem factum, eique de
ſuo latere coniugem? Et tamen quod oculus iã non in-
uenit, fides credit. Sic ergo & primarũ nuptiarum *Libido & labor parturiendi ex peccato.*
ſine libidinis paſſione tranquillitas & motus genitaliũ
ſicut aliorum membrorum, nõ ad effrænati caloris in-
citamentum, ſed ad volũtatis arbitrium, quales nuptiæ
perſeueraſſent, ſi peccati nõ interueniſſet opprobrium, *Ca.XXXVI*
nunc oſtendi non poteſt, ſed ex iis quę diuina authori-
tate cõſcripta ſunt, nũ immerito credi poteſt. Sic enim
modo non inuenio ſine pruriente libidine concũben-
tem, ſicut non inuenio ſine dolore & gemitu pariẽtẽ-
tem, ſine futura morte naſcentem: & tamen ſecundum
ſcripturarum ſanctarum veritatem, gemitus parturien-
tis, & mors hominis non fuiſſent, ſi peccatum non præ-
ceſſiſſet. Sic nec illud vnde erubuerũt, qui membra illa
texerunt, quia & hoc in eiſdem ſanctis literis præcedẽ- *Gene.3.*
te peccato ſcriptum eſt conſecutum. Membra quippe il
la niſi indecens motus oculis eorum, non vtique clau-
ſis, ſed in hoc non apertis, hoc eſt non attẽtis, animad-
uertenda nunciaſſet, nihil in ſuo corpore, quod vtique
totum deus laudabile fecerat, pudendum velandumq; L
ſenſiſſent, quia niſi præiſſet facinus, quod inobedientia
eſt auſa committere, non ſequeretur dedecus, quod ve-
recundia vellet abſcondere. Clarum eſt igitur, hoc *C.XXXVII*
non eſſe nuptiis imputandũ, quod etſi non eſſet, nuptię
tamen eſſent, quarum bonum non aufertur iſto malo,
ſed ab eis hoc malum in vſum vertitur bonum. Verum
quia iam iſta conditione mortalium, nunc ſimul agun-
tur concubitus & libido, eò fit, vt cum libido reprehen-
ditur, etiam nuptialis concubitus licitus & honeſtus re-
prehendi putetur ab eis, qui nolunt diſcernere iſta vel
neſciunt. Nec attendunt illud eſſe nuptiarum bonum,
vnde gloriantur nuptiæ, id eſt, proles, pudicicia, ſacra-
mentum: illud autem non eſſe nuptiarum, ſed carnalis
concupiſcentiæ malum, de quo erubeſcunt & nuptiæ.
Sed quia ſine illo malo fieri non poteſt nuptiarum bo-
num, hoc eſt, propagatio filiorum, vbi ad huiuſmodi o-
pus venitur, ſecreta quæruntur, arbitri remouentur, fi-
liorum quoque ipſorum ſi iã inde aliqui nati ſunt, cum
per ætatem ſentire iſta iam cœperint, præſentia deuita-
tur. Atque ita nuptiæ ſinuntur exercere quod licet, vt
non negligant occultare, quod dedecet. Hinc eſt quòd
infantes etiam qui peccare non poſſunt, non tamen ſi- M
ne peccati contagione naſcuntur, non ex hoc quod li-
cet, ſed ex eo quod dedecet, Nam ex hoc quod licet, na
tura naſcitur, ex illo quod dedecet, vicium. Naturæ na-
ſcentis eſt author deus, qui hominem condidit, & qui
virum ac fœminam nuptiali iure coniunxit: vicij vero
author eſt diaboli decipientis calliditas, & hominis cõ-
ſentientis voluntas. Vbi nihil deus fecit, niſi quòd *Coitus honeſtus. Ca. XXXVIII.*
hominem voluntate peccãtem, iuſto iudicio cum ſtir-
pe damnauit, & ideo ibi quicquid etiam nondum erat
natum, merito eſt in præuaricatrice radice damnatum,
in qua ſtirpe damnata tenet hominem generatio car-
nalis, vnde ſola liberat regeneratio ſpiritalis: ideo re-
generatis parẽtibus, ſi tamen in eadem gratia perſeue-
rauerint, proculdubio iſta propter remiſſionem pecca-
torum, quæ in eis facta eſt, non nocebit, niſi cum ea ma
le vtuntur, non ſolum in omnibus illicitis corruptelis,
verumetiam in ipſis cõiugibus, quando non propagãdi
voluntate operam creandis filiis impendunt, ſed laſci-
uiendi voluptate ſaturãdę cupidini inſeruiunt. Quod
propter vitandas fornicationes maritis & vxoribus ne
fraudẽt inuicem, niſi ex conſenſu ad tempus, vt oratio-
nibus

A nibus vacent, ſecundum veniam, non ſecundum impe-
1.Cor.7. rium concedit Apoſtolus. Euidēter quippe dum tribuit
veniam, denotat culpam. Nuptialis autem concubitus,
quem matrimoniales quoq; indicāt tabulæ, cauſa pro-
creandorum fieri filiorum per ſeipſum prorſus, non in
cōparatione fornicationis eſt bonus, qui tametſi prop-
ter corpus mortis, quod nondum eſt reſurrectione re-
nouatum, ſine quodā beſtiali motu de quo natura eru-
beſcit humana, non poteſt fieri, tamen ipſe concubitus
non eſt peccatum, vbi ratio libidine vtitur ad bonum,
Caput non ſuperatur ad malum. Obeſſet iſta carnis con-
XXXIX. cupiſcentia etiam tantummodo quòd ineſſet, niſi pec-
catorū remiſsio ſic prodeſſet, vt quæ in eis eſt, & nato,
& renato, nato quidem & ineſſe & obeſſe, renato autē
ineſſe quidem, ſed non obeſſe poſsit. Intantū enim ob-
eſt natis, vt niſi renaſcantur, nihil poſsit prodeſſe, ſi na-
ti ſunt de renatis. Manet quippe in prole, ita vt reatum
faciat originis vicium, etiam ſi in parēte reatus eiuſdem
vicij remiſsione ablutus eſt peccatorum, donec omne
viciū cui conſentiendo peccatur, regeneratione nouiſ-
B ſima conſumatur, id eſt, ipſius etiā renouatione carnis,
quæ in eius reſurrectione futura promittitur, vbi nō ſo-
lum nulla peccata faciamus, ſed nec habeamus vlla de-
ſideria vicioſa, quibus conſentiendo peccemus. Ad quā
beatam perfectionem huius, quod nunc datur, ſancti la
uacri gratia peruenitur. Quia enim regeneratione ſpi-
ritus modo fit, vt peccata omnia præterita remittātur,
eius merito fiet etiam regeneratio carnis in æternā vi-
tam, qua in ipſa carne incorruptibiliter reſurgente, pec-
catorum omniū incitamenta ſanētur. Sed ea ſalus ad-
huc in ſpe facta eſt, non tenetur in re, neque poſsidetur
Cap.XL. per præſentiam, ſed expectatur per patientiam. Ac
per hoc non ſolum peccata omnia, quorū nunc remiſ-
ſio fit in baptiſmo, quæ reos faciunt, dum deſideriis vi-
cioſis conſentitur atque peccatur, verumetiam ipſa de-
ſideria vicioſa, quibus ſi non cōſentitur, nullus peccati
reatus contrahitur, quæ non in iſta, ſed in alia vita nul-
la erunt eodem lauacro baptiſmatis vniuerſa purgan-
tur. Reatus itaque vicij eius de quo loquimur, in rege-
neratorum prole carnali tādiu manebit, donec & illic
lauacro regenerationis abluatur. Regeneratꝰ quippe nō
regenerat filios carnis, ſed generat, ac per hoc in eos nō
quòd regeneratus, ſed quòd generatus eſt traiicit, Sic
C igitur, ſiue reus infidelis, ſiue abſolutus fidelis non rege-
nerat abſolutos vterque, ſed reos, quo modo nō ſolum
oleaſtri, ſed etiam oleę ſemina, non oleas generant, ſed
oleaſtros. Sic itaque in dānatione hominem prima na-
tiuitas tenet, vnde niſi ſecunda non liberat. Tenet ergo
diabolus, liberat Chriſtus: tenet deceptor Euæ, liberat
filius Mariæ: tenet qui per coniugem venit ad virum, li
berat qui de coniuge natus eſt, quæ non pertulit virum:
tenet qui cauſam libidinis intulit fœminæ, liberat qui
ſine libidine eſt cōceptus in fœmina. Omnes ille pror-
ſus per vnum tenere potuit, nec ab eius dominatione li
berat niſi vnus, quem tenere nō potuit. Deniq; ipſa Ec-
cleſiæ ſacramenta, quæ tam priſcæ traditionis authori-
tate concelebrat, vt ea iſti quāuis in paruulis exiſtimēt
ſimulatoriè potius quàm veraciter fieri, non tamen au-
deant aperta improbatione reſpuere. Ipſa, inquam, ſan-
ctæ Eccleſiæ ſacramēta ſatis indicant paruulos à partu
etiam recentiſsimos, per gratiam Chriſti de diaboli ſer
uitio liberari. Excepto enim ꝙ in peccatorū remiſsio-
nem non fallaci, ſed fideli myſterio baptizantur, etiam
prius exorcizatur in eis & exufflatur poteſtas cōtraria,
cui etiam verbis eorum à quibus portantur, ſeſe renun-
ciare reſpondent, Quibus omnibus rerum occultarum D
ſacratis & euidentibus ſignis à captiuatore peſsimo, ad
optimum redemptorem tranſire monſtrantur, qui pro
nobis infirmitate ſuſcepta, alligauit fortem vt vaſa eius Matth.10.
eriperet, quia infirmum dei non ſolum eſt hominibus,
verum & angelis fortius. Liberans itaq; deus puſillos cū 1.Cor.1.
magnis, in vtriſque oſtendit quod locuta eſt per Apo-
ſtolum veritas, Non enim ſolos ætate maiores, ſed etiā
puſillos eruit à poteſtate tenebrarum, vt trāsferat in re- Coloſſ.1.
gnum filij claritatis ſuæ. Nec quiſquā miretur & dicat,
Cur hoc creat bonitas dei, quod poſsideat malignitas
diaboli? Hoc enim ſuæ creaturæ ſeminibꝰ ex illa boni-
tate largitur, qua etiā facit ſolem ſuum oriri ſuper bo- Matt.5.
nos & malos, & pluit ſuper iuſtos & iniuſtos. Hac quip-
pe bonitate etiam ipſa ſemina benedixit, vel benedicē-
do conſtituit. Quam benedictionem naturæ laudabili
culpa dānabilis non ademit. Quæ licet per dei puniē-
tis iuſticiam valuerit, vt homines cum peccati origina-
lis vicio naſcerentur, non tamē valuit, vt homines non
naſcerentur, Sicut in ipſis ætate maioribus quælibet vi-
cia peccatorū non ex homine hominē tollunt, ſed per- E
manet dei opus bonum, in quantiſcunque malis ope-
ribus impiorum. Nam etſi homo in honore poſitus, & Pſal.48.
non intelligens comparatur pecoribus, eiſq; ſimilis fit,
non tamē vſqueadeo ſimilis fit, vt potius ſit, Compara-
tur nanque per vicium, non per naturam, non pecoris
vicio, ſed naturæ. Tantæ nanq; excellentiæ eſt in com-
paratione pecoris homo, vt vicium hominis natura ſit
pecoris, nec tamen ideo natura hominis in naturā ver-
titur pecoris. Ac per hoc deus hominem dānat propter
vicium, quo natura dehoneſtatur, nō propter naturam
quæ vicio non aufertur. Beſtias vero abſit vt opinemur
pœnæ damnationis obnoxias, quas iuſtum eſt, vt miſe-
riæ ſint expertes, quæ nec beatitudinis poſſunt eſſe par-
ticipes. Quid ergo mirum eſt vel iniquum, vt immun-
do ſpiritui ſubdatur homo, non propter naturam, ſed
propter immūdiciam ſuam, quam nō ex opere diuino,
ſed ex humana voluntate venientē in originis labe cō-
traxit, cum & ipſe ſpiritus immūdus, bonum ſit, ꝙ ſpi-
ritus: malum, quòd immundus? Illud quippe eſt ex dei
opere, hoc ex propria voluntate. Natura itaq; fortior, id
eſt: angelica, inferiorem naturā, id eſt, humanam, vicij
ſocietate ſubditā tenet. Ideo mediator angelis fortior,
infirmus propter homines factus eſt: ſic ſuperbia capti- F
uatoris, redemptoris humilitate deſtruitur, vt qui ſuper
filios hominis angelica fortitudine gloriatur, à filio dei
ſuſcepta humana infirmitate vincatur. Sed iam etiam
iſtum cōcluſuri librū, oportere arbitramur, vt Ambro-
ſium antiſtitem dei, cuius inter Latinæ linguæ ſcripto-
res eccleſiaſticos præcipue Pelagius integerrimā fidem
prædicat, ſicut de gratia fecimus, ita & de peccato ori-
ginali, in quo delendo ipſa gratia euidentius commē-
datur, calūnioſæ iſtorum loquacitati reſpondere facia-
mus. In eo opere quod ſcripſit de reſurrectione ſanctus
Ambroſius, Lapſus ſum, inquit, in Adā, de paradiſo eie- Ambro. de
ctus ſum in Adam, mortuus ſum in Adam, quem reuo- ſide reſurre
caret niſi me in Adam inuenerit, vt in illo culpę obno- ctionis, c.2.
xium, morti debitum, ita in Chriſto iuſtificatum? Item
ſcribens contra Nouatianos, ait, Omnes homines ſub
peccato naſcuntur, quorum ipſe ortus in vicio eſt, ſicut
habes lectum dicente Dauid, Ecce in iniquitatibus cō- Pſal.50.
ceptus ſum, & in delictis peperit me mater mea. Ideo
Pauli caro corpus mortis erat, ſicut ipſe ait, quis me li- Rom.7.
berabit de corpore mortis huius? Chriſti autē caro dā-
nauit peccatum, quod naſcendo non ſenſit, quod mo-
riendo

G riendo crucifixit, vt in carne noſtra eſſet iuſtificatio per
gratiam, vbi erat antè colluuio per culpam. Item idem
ipſe cum exponeret Eſaiam Prophetā loquens de Chri
ſto, Ideo, inquit, & quaſi homo per vniuerſa tētatus eſt,
& in ſimilitudine hominum cuncta ſuſtinuit, ſed quaſi
Pſal.115. de ſpiritu ſancto nat⁹ abſtinuit à peccato, Omnis enim
homo mendax, & nemo ſine peccato, niſi vnus deus.
Seruatum eſt igitur, vt ex viro & muliere, id eſt, per illā
corporū commixtionē, nemo videatur expers eſſe de-
licti. Qui autem expers delicti, expers eſt etiam huiuſ-
modi conceptionis. Itē cum exponeret Euangelium ſe-
Ambroſ. cundum Lucam, Non enim virilis coitus, inquit, vuluæ
ſuper Luc.2. virginalis ſecreta reſerauit, ſed immaculatum ſemē in-
li.2.ca.7. uiolabili vtero ſpiritus ſanctus infudit. Solus enim per
omnia ex natis de fœmina ſanctus dominus Ieſus, qui
terrenæ contagia corruptelæ, immaculati partus noui-
Cap.XLI. tate non ſenſerit, & cœleſti maieſtate depulerit. His
tamen verbis hominis dei, quem tanto præconio ipſe
laudauit Pelagius, cōtradicit, & dicit, ſicut ſine virtute,
ita nos ſine vitio procreari. Quid igitur reſtat, niſi aut
iſtum Pelagius ſuum damnet errorem, aut eū ſic Am-
H broſium laudaſſe pœniteat? Sed quia iſta ſecundum ca-
tholicam fidem beatus Ambroſius, vt Epiſcopus catho-
licus eſt locutus, ſequitur vt ab hac via fidei deuius me-
rito Pelagius, cum Celeſtio diſcipulo ſuo catholicæ Ec
cleſiæ ſit authoritate damnatus, niſi eum non Ambro-
ſium laudaſſe, ſed contra Ambroſium ſenſiſſe pœniteat.
Scio vos ea quæ ad ædificationem vel cōfirmationem
fidei conſcribuntur, inſatiabiliter legere. Veruntamen
hic liber quantumlibet ſit ad hoc vtilis, iam tādem ali-
quando finiendus eſt.

Operis huius finis.

AD VALERIVM COMITEM præfans in librum ſequentem.

DOmino illuſtri & merito præſtantiſsimo, atq;
in Chriſti dilectione chariſsimo filio Valerio,
Auguſtinus in domino ſalutē. Cū diu moleſte
haberem quòd aliquoties ſcripſerim, & nulla tuæ ſubli-
mitatis reſcripta meruerim, repente Epiſtolas tres tuæ
benignitatis accepi, Vnam non ad me ſolum datam,
†Vindibilē per coëpiſcopum meum Vindemialem†, & non longe
poſt per cōpresbyterum Firmum duas, qui vir ſanctus
I nobiſq; vt ab illo ſcire potuiſti, familiariſsima charitate
coniunctus, multa nobiſcū de tua excellētia colloquē-
do, & veraciter inſinuando, qualē te in Chriſti viſceri-
bus nouerit, nō ſolum eas quas memoratus Epiſcopus,
vel quas ipſe attulit, ſed etiam illas quas non accepiſſe
nos querebamur, literas vicit. Et ideo de te narratio ei⁹
ſuauior nobis erat, quia ea dicebat, quę ipſe non poſſes,
ne quidē me inquirente reſcribere, ne tuarum laudum,
quod ſancta ſcriptura prohibet, fieres prædicator, quā-
quam & ego verear hoc ad te ſcribere, ne ſuſpicionem
adulantis incurram, domine illuſtris & merito præſtā-
tiſsime, atq; in Chriſti dilectione chariſsime fili. Laudes
itaq; tuas, ſiue in Chriſto ſiue magis in te laudes Chri-
ſti, vide quid mihi delectationis & lætitiæ fuit audire
ab illo, qui nec fallere me poſſet propter fidem ſuam, &
eas ignorare non poſſet, propter amiciciam tuam, Sed
alia & ab aliis, & ſi non tam multa vel certa, veruntā-
men audiuimus, fides tua quàm ſit ſana & catholica, q̄
pia expectatio futurorum, quæ dei fratrumq; dilectio,
quàm nō ſuperbe ſapias in excelſis honoribus, nec ſpe-
1.Tim.6. res in incerto diuitiarum, ſed in deo viuo, & diues ſis in
operibus bonis, quàm ſit domus tua requies, ſolatiumq; K
ſanctorum, & terror impiorum, quanta tibi cura ſit, ne
quis inſidietur mēbris Chriſti, coopertus velamine no-
minis Chriſti, ſiue in veteribus eius, ſiue in recentiori-
bus inimicis, quamq; ſis eorundem inimicorum pro-
uidus ſaluti, infeſtus errori. Hæc atque huiuſmodi, vt di
xi, & ab aliis ſolemus audire, ſed nūc ea per ſupradictū
fratrem plura & teſtatiora cognouimus. Porro autē de
pudicicia cōiugali, vt eam quoq; in te laudare, & ama-
re poſsimus, nūquid audiremus, niſi ab aliquo interio-
re familiari tuo, qui vitam tuam, nō in ſuperficie, ſed pe
nitus noſſet? De hoc itaq; tuo bono dei dono, me quoq;
delectat familiarius, & aliquanto diutius loqui tecum.
Scio me non eſſe oneri tibi, ſi aliquid prolixum mitto,
quòd legēdo diutius ſis nobiſcum, Nam & hoc compe
ri, quòd inter tuas multas magnáſque curas, facile ac li-
benter legas, noſtriſq; opuſculis, etiam quæ ad alios cō-
ſcripſimus, ſi qua in manus tuas venire potuerunt, ad-
modum delecteris: quanto magis quod ad te ſcribitur,
vbi tanquam præſenti loquar, & aduertere dignaberis
attentius, & accipere gratius. Ab hac ergo Epiſtola per-
ge ad librum, quem ſimul miſi, qui tuæ reuerētiæ & cur L
conſcriptus ſit, & cur ad te potiſsimum miſſus, ipſe ſuo
principio commodius intimabit.

DIVI AVRELII AVGVSTINI HIPPONENSIS EPISCOPI, AD VALERIVM COMITEM, DE NVPTIIS & CONCVPISCENTIIS, LIBER PRIMVS.

HAeretici noui dilectiſsime fili Caput I.
Valeri, qui medicinam Chriſti
qua peccata ſanantur, carnaliter
natis paruulis neceſſariam non
eſſe contendunt, dānatores nos
eſſe nuptiarum operiſq; diuini,
quo ex marib⁹ & fœminis deus
homines creat, inuidioſiſsime cla
mitant, quoniam dicimus eos, qui de tali commixtione
naſcuntur, trahere originale peccatum, de quo Apoſto- M
lus ait, Per vnum hominem peccatum intrauit in mun Roma.5.
dū, & per peccatū mors, & ita in omnes homines per-
tranſiit, in quo omnes peccauerunt, eoſq; de parentibus
qualibuſcunq; naſcantur, non negamus adhuc eſſe ſub
diabolo, niſi renaſcātur in Chriſto, & per eius gratiam
de poteſtate eruti tenebrarum, in regnum illius, qui ex
eadē ſexus vtriuſq; commixtione naſci noluit, transfe-
rātur. Hoc ergo, quia dicimus quod in antiquiſsima at-
que firmiſsima catholicæ fidei regula cōtinetur, iſti no-
uelli & peruerſi dogmatis aſſertores, qui nihil peccati
in paruulis eſſe dicūt, quod lauacro regenerationis ab-
luatur, tanquā damnemus nuptias & tanq̄ opus dei, hoc
eſt hominem qui ex illis naſcitur, opus diaboli eſſe di-
camus, infideliter vel imperite calūniantur. Nec aduer-
tunt quòd ita nuptiarū bonū malo originali, quod in-
de trahitur, non poteſt accuſari, ſicut adulteriorū & for
nicationum malū bono naturali, quod inde naſcitur,
non poteſt excuſari. Nam ſicut peccatum, ſiue hinc, ſiue
inde à paruulis trahatur, opus eſt diaboli, ſic homo, ſiue
hinc, ſiue inde naſcatur, opus eſt dei. Intentio igitur hu-
ius libri hęc eſt, vt quantum nos dominus adiuuare di-
gnatur,

A gnatur, carnalis concupiſcentiæ malum, propter quod homo, qui per illam naſcitur, trahit originale peccatũ, diſcernamus à booitate nuptiarum. Hæc eoim quæ ab impudentibus impudenter laudatur, pudẽda concupiſcentia nulla eſſet, niſi homo antè peccaſſet, nuptiæ vero eſſent, etiam ſi nemo peccaſſet: fieret quippe ſine iſto morbo ſeminatio filiorum in corpore vitæ illius, ſine quo nunc fieri oõ poteſt in corpore mortis huius. [Nõ enim corpus mortis huius in paradiſo tale fuit ante peccatũ: propter quod diximus io corpore vitæ illius, quæ ibi erat, ſine iſto morbo ſeminationem potuiſſe fieri filiorum, ſine quo nunc in corpore mortis huius fieri nõ

Caput II. poteſt.] Cur autem ad te potiſsimum de hac re ſcribere voluerim, tres maximæ cauſæ ſunt, quas breuiter intimabo. Vna eſt, quia donãte Chriſto, magna tibi eſt obſeruantia pudiciciæ coniugalis. Altera, quia profanis iſtis nouitatibus, quibus hic diſputãdo reſiſtimus, tu poteſtate curando & ioſtando efficaciter reſtiſti. Tertia, quoniam quiddam literarum ab eis cõſcriptum io tuas manus veniſſe cognoui, quod licet fide robuſtiſsima irB riſeris, booum eſt tamen, vt etiã oouerimus defendendo adiuuare, quod credimus. Apoſtolus enim Petrus, paratos nos eſſe præcipit ad ſatisfactionẽ omni poſcenti oos rationẽ de fide & ſpe noſtra. Et Apoſtolus Paulus, Sermo, inquit, veſter in gratia cõditus ſit ſale, vt ſciatis quo modo oporteat vos voicuique reſpõdere. Iſta ſuot quæ me præcipue cõpulerunt, vt in hoc volumine tecũ haberem qualẽ dominus dignaretur donare, ſermonẽ. Nam mihi nunquam placuit cuiquam illuſtri viro, & tanta quaota es, ipſa ſublimitate conſpicuo, præſertim noo ocioſa dignitate iam frueoti, ſed adhuc actibus publicis eiſdemq; militaribus occupato, aliquid meorum opuſculorum legendum noo à me peteoti, oon tam diligenter quàm impudenter impingere. Si quid ergo tale nunc feci propter eas quas commemoraui cauſas, dignanter ignoſce, & beneuolum animũ ad ea ea quæ ſequuntur intende.

1.Pet.3. — al. confeſ-ſionem. — Coloſſ.4.

Pudicitia coniugalis. Cap.III. 1.Cor.7. Donum dei eſſe etiã pudiciciam coniugalem beatiſsimus Paulus oſtendit, vbi de hac re loquens ait, Volo autem omnes homioes eſſe ſicut meipſum, ſed vouſquiſque proprium donum habet à deo, alius quidẽ ſic, alius vero ſic. Ecce & hoc doonm eſſe dixit à deo, & ſi inferius quàm illa continẽtia, in qua omnes volebat eſſe ſicut ſeipſum, tamẽ donum à deo. VnC de intelligimus cum hæc præcipiuntur vt fiant, nihil aliud oſtẽdi, quàm ineſſe nobis oportere ad hęc accipiẽda & habenda, etiã propriam voluntatem. Cũ vero dei dona eſſe monſtrãtur, à quo petenda ſint diſcitur, ſi nõ habentur, & cui ſint agendæ gratiæ ſi habẽtur, noſtraſq; voluntates ad hęc expetenda, ſumenda, retinenda parũ valere, niſi diuinitus adiuueotur. Quid ergo dicimus, quãdo & io quibuſdam impiis inuenitur pudicicia cõiugalis? vtrum eo peccare dicẽdi ſunt, ꝙ dono dei male vtantur, non id referentes ad cultum eius à quo acceperunt? an forte nec dona dei putãda ſunt iſta, quando hæc iofideles agunt, ſecuodũm Apoſtoli ſententiam di

Rom.14. centis, Omne quod oon eſt ex fide, peccatũ eſt? Quis audeat dicere doonm dei eſſe peccatum? Anima enim & corpus & quæcũq; booa animæ & corporis naturaliter inſita, etiã io peccatoribus dooa dei ſuot, quoniã deus, noo ipſi iſta fecerunt. De iis autem quæ faciunt dictum eſt, Omne quod noo eſt ex fide, peccatum eſt. Cum igitur faciunt hæc homines ſine fide, quæ videtur ad coniugalem pudiciciam pertinere, ſiue hominibus placere quærentes, vel ſibi vel aliis, ſiue in his rebus quàs vicioſe coocupiſcunt, humanas moleſtias deuitantes, ſiue dæmonibus ſeruiẽtes, non peccata coërcẽtur, ſed aliis pec- D catis alia peccata vinciuntur. Abſit ergo pudicum veraciter dici, qui noo propter deum verum, fidem cõnubij ſeruat vxori.

Pudicitia non eſt niſi in piis. Cap.IIII. Copulatio itaq; maris & fœminæ generandi cauſa, bonum eſt naturale nuptiarum: ſed iſto bono male vtitur, qui beſtialiter vtitur, vt ſit eius intentio in voluptate libidinis, non in volũtate propaginis. Quãquam in nõnullis animalibus ratoonis expertibus, ſicut in pleriſq; alitibus, & coniugiorum quaſi quædam confœderatoo cuſtoditur, & ſocialis nidificãdi ſolertia, viciſsimq; ouorum diſpertita tempora fouendorum, & outriendorum opera alterna pullorũ, magis eas videri faciũt agere, cum coëunt, negocium ſubſtituendi generis, quàm explẽdæ libidinis. Quorum duorum illud eſt in pecore ſimile hominis, hoc io homine ſimile pecoris. Verum quod dixi ad naturã pertinere nuptiarum, vt mas & fœmina generandi ſocietate iungantur, & ita inuicem non fraudent, ſicut omnis ſocietas fraudulentiam ſociorum *† naturaliter pati nõ vult, hoc tam euidens bonum cum infideles habent, quia iofideliter vtuntur, in malũ peccatumq; coouertunt. Eo modo erE go & illam concupiſcentiam carnis, qua caro concupiſcit aduerſus ſpiritũ, in vſum iuſticiæ conuertunt fidelium nuptiæ. Habent quippe intentionẽ generandi regenerandos, vt qui ex eis ſeculi filij oaſcuotur, in dei filios renaſcantur. Quapropter qui noo hac intentione, hac voluntate, hoc fine generant filios, vt eos ex membris hominis primi, in membra transferant Chriſti, ſed infideles pareotes de infideli prole glorientur, etiam ſi tanta ſit obſeruantia, vt ſecuodum matrimooiales tabulas non niſi liberorum procreandorum cauſa cõcumbant, non eſt in eis vera pudicicia coniugalis. Cũ enim virtus ſit pudicicia, cui vicium cõtrarium eſt impudicicia, omneſq; virtutes etiam quæ per corpus operantur, io aoimo habitẽt, quo modo vera ratiooe pudicũ corpus aſſeritur, quãdo à vero deo ipſe animus fornicatur? Quam fornicationem ſanctus ille Pſalmus accuſat vbi dicit, Ecce enim qui longe ſe faciuot à te peribunt, perdidiſti omnem qui fornicatur abs te. Vera igiour pudicicia ſiue coniugalis, ſiue vidualis, ſiue virginalis dicenda non eſt, niſi quæ veræ fidei mancipatur. Cum enim recto iudicio præferatur nuptiis ſacrata virginitas, quis non ſobria mẽte Chriſtianus etiam oõ vni viro Chri- F ſtianas catholicas ouptas, oõ ſolum veſtalibus, ſed etiã hæreticis virginibus aotepooat? Tantum valet fides de qua dicit Apoſtolus, Omue quod nõ eſt ex fide peccatum eſt: Et de qua item ſcriptum eſt ad Hebræos, Sine fide impoſsibile eſt placere deo.

*† al. fraudulentum ſocium. — Galat.5. — Pſal.72. — Rom.14. — Hebr.11.

Pudor vnde. Cap.V. Quæ cum ita ſint, profecto errant, qui cum vituperatur libido carnalis, damnari nuptias opinantur, quaſi morbus iſte de cõnubio ſit, non de peccato. Nõnne illi coniuges primi quorum nuptias benedixit deus dicens, Creſcite & multiplicamini, nudi erant & noo confundebantur? Cur ergo ex illis mẽbris confuſio poſt peccatum, niſi quia exnõt illic indecens motus? quẽ, niſi homines peccaſſent, proculdubio nuptiæ non haberent. An forte ſicut quidam exiſtimaot, quia id quod legũt parũ diligenter aduertuot, cæci creati erant prius homines ſicut canes, & quod eſt abſurdius, nõ ſicut canes creſcẽdo, ſed peccãdo adepti ſunt viſum? Abſit hoc credere. Sed vode mouentur qui hoc putant, illud eſt quod legitur, Sumẽs de fructu eius, edit, & dedit viro ſuo ſecum, & ederunt, & aperti ſunt oculi amborum, & agnouerunt quia oudi erant. Hinc eſt quòd parũ intelligeotes, opioantur aotea fuiſſe illis oculos clauſos, quòd eos tunc apertos di-

Gene.1. — Gene.3. & 21.

uina

G uina ſcriptura teſtatur. Sed nũquid & Agar ancilla Sa-
ræ quãdo ſitiente & plorãte filio aperuit oculos ſuos &
vidit puteũ, clauſos prius oculos habuit? Aut illi duo di-
ſcipuli poſt reſurrectionẽ domini in via cum illo clau-
ſis oculis ambulabant, de quibus Euangelium loquitur,
Lucæ 24. quòd in fractione panis aperti ſũt oculi eorũ, & agno-
uerunt eum? Quod ergo ſcriptum eſt de hominibus pri
mis, Aperti ſunt oculi amborum: intelligere debemus,
attentos factos ad intuendum & agnoſcendum, quod
nouum in eorũ corpore acciderat, quod vtique corpus
patẽtibus eorum oculis & nudum quotidie ſubiacebat,
& notum, Alioquin quo modo ad ſe adductis animali-
Gene. 2. bus terreſtrib⁹ & volatilibus omnibus, Adã clauſis ocu-
& 3. lis nomina poſſet imponere, quod niſi diſcernẽdo non
faceret, diſcernere autem niſi vidẽdo non poſſet? Quo
modo denique ipſa mulier ei demonſtrata eſt, quando
ait, Hoc nunc os ex oſsibus meis, & caro de carne mea?
Poſtremo ſi vſqueadeo quiſquam fuerit contẽtioſus, vt
hæc eũ dicat non cernẽdo, ſed palpando potuiſſe cog-
noſcere, quid dicturus eſt quod ibi legitur mulier li-
H gnum, de quo fuerat cibum ſumptura, prohibitũ vidiſſe
quàm eſſet ſpecioſum oculis ad videndum? Erãt itaque
nudi, & non confundebantur, non quia non videbãt,
ſed quia nihil vnde confunderentur in membris ſen-
ſerant, quæ videbant. Non enim dictum eſt, erãt ambo
nudi & ignorabãt: ſed, nõ confundebãtur. Quia enim
Rom. 7. nihil præceſſerat quod nõ liceret, nihil ſecutum fuerat
Pudor in quod puderet. Ibi enim homo primit⁹ dei lege trãſ-
pudendis greſſa, aliam legem repugnãtem ſuæ menti habere cœ-
propriè. pit in mẽbris, & inobedientiæ ſuæ malum ſenſit, quan-
Cap. VI do ſibi retributam digniſsime inobedientiam ſuæ car-
nis inuenit, Talem quippe etiã ſerpeos oculorum aper-
tionem ſeducẽdo promiſerat, ad aliquid videlicet ſciẽ-
dum, quod melius neſciretur. Tunc in ſe quippe ſenſit
homo quid fecit: tunc à bono malum, non carẽdo, ſed
perpeñẽdo diſcreuit, Iniuſtum enim erat vt obtempe-
raretur à ſeruo ſuo, id eſt, à corpore ſuo ei, qui nõ obtẽ-
perauerat domino ſuo. Nam quid eſt quòd oculi, labia,
lingua, manus, pedes, inflexiones dorſi, ceruicis & laterũ
vt ad opera ſibi congrua moueantur, poſitum in pote-
ſtate eſt, quando ab impedimentis corpus liberum ha-
bemus & ſanum: vbi autem ventum fuerit vt filij ſemi-
I nentur, ad volũtatis nutum mẽbra in hoc opus creata,
non ſeruiunt, ſed expectatur vt ea velut ſui iuris libido
cõmoueat, & aliquando non facit animo volente, cum
aliquãdo faciat & nolente? Hinc, ne nõ erubeſceret hu-
mani libertas arbitrij, quòd contemnẽdo imperantem
deum, etiam in membra propria proprium perdidiſſet
imperium. Vbi autem conueniẽtibus monſtraretur in-
obedientiæ merito deprauatam eſſe humanã naturam,
quàm in his non obediẽtibus locis vnde per ſucceſsio-
nem ſubſiſtit ipſa natura? Nã ideo propriè iſtæ corpo-
ris partes, naturæ nomine nũcupantur. Hunc itaq; mo-
tum ideo indecentem quia inobedientem, cum illi pri-
Gene. 3. mi homines in ſua carne ſenſiſſent, & in ſua nuditate
erubuiſſent, folijs ficulneis eadem membra texerunt, vt
ſaltẽ arbitrio verecundantium velaretur, quod non ar-
bitrio volentiũ mouebatur, & quoniam pudebat, quod
indecenter libebat, operiendo fieret quod decebat.

Libido ex- Quia ergo nec iſto adiũcto malo perire potuit nup-
cuſata per tiarum bonum, putant imprudentes hoc non eſſe ma-
nuptias. lum, ſed pertinere ad illud bonum. Diſcernitur autem
Cap. VII. nõ ſolum ratione ſubtili, verumetiam vulgatiſsimo iu-
dicio naturali, quod & in illis apparuit hominibus pri-
mis, hodièque tenetur ab hominibus coniugatis. Quod
enim illi poſtea propagatione fecerunt, hoc eſt connu- K
bij bonum, quod vero prius confuſione texerũt, hoc eſt
concupiſcentiæ malum, quod vitat vbiq; conſpectum,
& quærit pudendo ſecretum. Proinde nuptiæ quia etiã
de illo malo aliquid boni faciunt, gloriantur, quia vero
ſine illo fieri non poteſt, erubeſcunt: tanquã ſi quiſpiam
pede viciato, ad aliquod bonum etiã claudicando per-
ueniat, nec propter claudicationis malum, mala eſt illa
peruentio, nec propter illius peruentionis bonum, bo-
na eſt claudicatio: Ita nec propter libidinis malũ, nup-
tias condemnare, nec propter nuptiarum bonum, libi-
dinem laudare debemus. Iſte quippe eſt morbus de *Libidine*
quo Apoſtolus etiam coniugatis fidelibus loquens ait, *vti, nõ vin-*
Hęc eſt enim voluntas dei, ſanctificatio veſtra, abſtine- *ci. Ca. VIII*
re vos à fornicatione, vt ſciat vnuſquiſq; veſtrum ſuum *1. Theſſ. 4.*
vas poſsidere in ſanctificatione & honore, nõ in mor-
bo deſiderij, ſicut & gentes quę ignorãt deum. Non ſo-
lum igitur coniugatus fidelis vaſe non vtatur alieno,
quod faciunt à quibus vxores alienæ appetũtur, ſed nec
ipſum proprium in concupiſcẽtię carnalis morbo poſ-
ſidendum ſciat. Quod non ſic accipiendum eſt, tanquã
prohibuerit Apoſtolus coniugalem, hoc eſt licitum ho- L
neſtumq; concubitum, ſed vt iſte ſit concubitus, qui ni-
hil morbidæ libidinis haberet adiunctum, ſi non præ-
cedẽte peccato in eo periiſſet libertatis arbitrium, quod
nunc ideo habet adiũctum, vt non ſit volũtatis, ſed ne-
ceſsitatis, ſine qua tamẽ in procreandis filiis ad fructum
peruenire non poteſt ipſius voluntatis, quæ voluntas in
connubiis fidelium non eo fine determinatur, vt trãſ-
ituri filij naſcantur in ſeculo iſto, ſed vt permanſuri re-
naſcantur in Chriſto. Quod ſi prouenerit, merces erit
de coniugio plenæ fœlicitatis: ſi autem non prouenerit,
pax erit coniugibus bonæ volũtatis. Hac intẽtione cor-
dis qui ſuum vas poſsidet, id eſt cõiugem ſuam, procul-
dubio non poſsidet in morbo deſiderij, ſicut gẽtes quæ
ignorant deum, ſed in ſanctificatione & honore, ſicut
fideles, qui ſperant in deum. Illo quippe concupiſcentię
malo vtitur homo, non vincitur, quando eam inordi-
natis atque indecoris motibus æſtuantem frænat & co-
hibet, neque niſi propagationi conſulens, relaxat atque
adhibet, vt ſpiritaliter regenerandos carnaliter gignat,
non vt ſpiritũ carni ſordida ſeruitute ſubiiciat, Sic pa-
tres ſanctos ex Abraham & ante Abraham, quibus deus M
quòd ei placuerint perhibet teſtimoniũ, vſos fuiſſe cõiu
gibus, neminem oportet dubitare Chriſtianum, quan-
do quibuſdam etiam ſingulis plures habere conceſſum
eſt, vbi ratio fuit prolis multiplicãdæ, non variandę ap-
petitio voluptatis. Nam ſi deo patrum noſtrorum, *Vnius vxo*
qui etiã noſter eſt, illa numeroſitas coniugum propter- *res mulcæ.*
ea non diſplicuiſſet, vt copioſius ſe libido iactaret, ita *Cap. IX.*
etiã ſanctæ fœminæ ſeruiſſent pluribus ſingulæ, quod ſi
aliqua faceret, quid eam niſi concupiſcentiæ turpitudo
compelleret, vt plures viros haberet, quando iſta licen-
tia plures filios non haberet? Veruntamen magis perti-
nere ad nuptiarum bonum, non vnum & multas, ſed
vnum & vnam ſatis indicat ipſa prima diuinitus facta
coniugij copula, vt inde connubia ſumerent initiũ, vbi
honeſtius attẽderetur exemplum. Progrediente autem
genere humano, iunctæ ſunt quibuſdam bonis viris bo
næ fœminæ, ſingulis plures. Vnde apparet & illud di-
gnitatis magis appetiiſſe modeſtiam, & hoc fœcundita-
tis permiſiſſe naturam, Nam & principatus magis na-
turaliter vnius in multos, quàm in vnũ poteſt eſſe mul-
torum. Nec dubitari poteſt naturali ordine viros poti⁹
fœminis, quàm viris fœminas principari. Quod ſeruãs
Apoſtolus

A Apoſtolus ait, Caput mulieris vir: & mulieres ſubditæ
1.Corin.11. eſtote viris veſtris, Et Apoſtolus Petrus, Quo modo Sa-
Ephe.5. ra, inquit, obſequebatur Abrahę, dominum illũ vocans.
1.Pet.3. Quod licet ita ſeſe habeat, vt natura principiorũ amet
ſingularitatem, facilius autem pluralitatẽ videamus in
ſubditis, tamen plures fœminę vni viro nunquam licite
iungerentur, niſi ex hoc plures filij naſcerentur, Vnde ſi
voa concumbat cum pluribus, quia nõ eſt ei hinc mul-
tiplicatio prolis, ſed frequẽtatio libidinis, coniunx non
Coniugium poteſt eſſe, ſed meretrix. Quooiam ſanè ooo tan-
inſolubile. tum fœcunditas, cuius fructus in prole eſt, nec taotum
Cap.X. pudicicia, cuius vinculum eſt fides, verũetiam quoddã
ſacramentum nuptiarum commẽdatur fidelibus con-
Coloſſ.3. iugatis. Vnde dicit Apoſtolus, Viri diligite vxores ve-
ſtras, ſicut & Chriſtus dilexit Eccleſiam: huius procul-
dubio ſacramenti res eſt, vt mas & fœmina connubio
copulati, quãdiu viuunt inſeparabiliter perſeuerent, nec
liceat excepta cauſa fornicationis, à coniuge coniugem
dirimi. Hoc enim cuſtoditur in Chriſto & Eccleſia, vt
viuens cum viuẽte in æteroum nullo diuortio ſepare-
B tur. Cuius ſacramenti tanta obſeruatio eſt in ciuitate
Pſal.47. dei noſtri, in mõte ſancto eius, hoc eſt in Eccleſia Chri-
ſti, quibuſque fidelibus coniugatis, qui ſine dubio mem-
bra ſunt Chriſti, vt cum filiorum procreandorum cau-
ſa vel oubãt fœminæ, vel ducantur vxores, nec ſterilem
coniugem fas ſit relinquere, vt alia fœcunda ducatur.
Quod ſi quiſquam fecerit, nõ lege huius ſeculi, vbi in-
terueniente repudio, ſine crimine conceditur cum aliis
Matth.19. alia copulare connubia, quod etiam ſanctum Moyſem
dominus propter duriciã cordis illorum, Iſraëlitis per-
miſiſſe teſtatur, ſed lege Euangelij reus eſt adulterij, ſi-
cut etiam illa ſi alteri nupſerit. Et vſqueadeo manẽt in-
ter viuentes ſemel inita iura nuptiarum, vt potius ſint
inter ſe coniuges, qui ab alterutro ſeparati ſunt, quàm
cum his, quibus aliis adhæſeruot. Cum aliis quippe adul
teri noo eſſent, niſi ad alterutrum coniuges permane-
reot. Denique mortuo viro cum quo verum connu-
bium fuit, fieri verum connubium non poteſt, cum quo
prius adulterium fuit: Ita inter viuentes manet quoddã
vioculum coniugale, quod nec ſeparatio, nec cum alte-
ro copulatio poſsit auferre. Manet autem ad noxam cri
minis, non ad vinculum fœderis: ſicut apoſtata anima
velut de coniugio Chriſti recedens, etiam fide perdita,
C ſacramentum fidei non amittit, quod lauacro regene-
rationis accepit: Redderetur enim proculdubio red-
eunti, ſi amiſiſſet abſcedẽs. Habet autem hoc qui receſ-
ſerit ad cumulum ſupplicij, non ad meritum præmij.
Coniugium Quibus vero placuit ex conſenſu, ab vſu carna-
perfectũ in- lis concupiſcentiæ io perpetuum continere, abſit vt in-
ter Ioſeph ter illos vinculum coniugale rumpatur, imò firmius e-
& Mariã. rit, quò magis ea pacta ſecum inieriot, quæ charius cõ-
Cap.XI. cordiusq; ſeruanda ſunt, nõ voluptariis corporum ne-
xibus, ſed voluotariis affectibus animorum. Neq; eoim
Matt.1. fallaciter ab angelo dictum eſt ad Ioſeph, Noli timere
accipere Mariam coniugem tuam. Cõiunx vocatur ex
prima fide deſponſationis, quam cõcubitu nec cogno-
uerat, nec fuerat cogniturus: nec perierat, nec mendax
manſerat coniugis appellatio, vbi nec fuerat nec futura
erat vlla carnis commixtio. Erat quippe illa virgo, ideo
& ſanctius & mirabilius iocunda ſuo viro, quia etiam
fœcũda ſine viro, prole diſpar, fide cõpar. Propter quod
fidele cõiugium parentes Chriſti vocari ambo merue-
runt, & non ſolum illa mater, verũetiam ille pater eius,
ſicut coniunx matris eius, vtrunque mente, non carne.
Siue tamen ille pater ſola mente, ſiue illa mater & car-
ne, parentes tameo ambo humilitatis eius, nõ ſublimi- D
tatis, infirmitatis, non diuinitatis. Neque enim menti-
tur Euangelium, vbi legitur, Et erant pater eius & ma-
ter mirãtes ſuper his quæ dicebantur de illo. Et alio lo-
co, Et ibant parentes eius per omnes annos in Hieruſa- *Luc.2.*
lem. Item paulopoſt, Et dixit mater eius ad illum, Fili, *Ibidem.*
quid feciſti nobis ſic? Ecce pater tuus & ego, dolentes
quærebamus te. At ille vt oſteoderet habere ſe pręter il
los patrem, qui eum genuit præter matrem, reſpondit
eis, Quid eſt quod me quærebatis? neſciebatis quia io
his quæ patris mei ſunt oportet me eſſe? Et rurſum, ne
hoc dicto parentes illos negaſſe putaretur, Euangeliſta
ſecutus aduinxit, Et ipſi non intellexerunt verbũ quod
locutus eſt ad illos, & deſceodit cum eis & venit Naza-
reth, & erat ſubditus illis. Quibus ſubditus, niſi parenti-
bus? Quis autem ſubditus, niſi Ieſus Chriſtus, qui cum in *Philip.2.*
forma dei eſſet, non rapinam arbitratus eſt eſſe æqualis
deo? Cur ergo illis ſubditus, qui lõge infra formam dei
erãt, niſi quia ſemetipſum exinaniuit formam ſerui ac-
cipiens, cuius formæ parentes erant. Sed cum illo non
ſeminante illa peperiſſet, profecto oec ipſius formę ſer-
ui parentes ambo eſſent, niſi inter ſe etiam ſine carnis E
cõmixtiooe cooiuges eſſent. Vnde & ſeries generatio-
num cum pareotes Chriſti coonexiooe ſucceſsioois
commemoraotur, vſque ad Ioſeph potius ſicut factum
eſt, fuerat perducenda, ne io illo coniugio, virili ſexui
vtique potiori fieret ioiuria, cum veritati nihil periret,
quia ex ſemine Dauid, ex quo venturus prædictus eſt
Chriſtus, & Ioſeph erat & Maria. Omne itaque nuptia-
rum bonum impletum eſt in illis parentibus Chriſti,
proles, fides, ſacramẽtum. Prolem cognoſcimus ipſum
dominum Ieſum: fidem, qoia nullum adulteriũ: ſacra-
mentum, quia nullum diuortium. Solus ibi ouptia- *Cap.XII.*
lis concubitus non fuit, quia in carne peccati fieri non
poterat ſine illa carnis pudẽda concupiſcentia, quæ ac-
cidit ex peccato, ſine qua concipi voluit, qui futurus erat
ſine peccato, non in carne peccati, ſed in ſimilitudine
carnis peccati, vt hinc etiam doceret omnem quæ de
concubitu naſcitur, carnem eſſe peccati, quãdoquidem
ſola quæ non inde nata eſt, non fuit caro peccati: Quã-
uis coniugalis concubitus qui fit intentione generãdi,
nõ ſit ipſe peccatum, quia bona voluntas animi, ſequẽ-
tem ducit, non ducentẽ ſequitur corporis voluptatem,
nec humanum arbitrium trahitur ſubiugante peccato, F
cum iuſte redigitur in vſum geoeraodi plaga peccati.
Huius plagæ quidam pruritus in adulteriorum & for-
nicationum & quorumlibet ſtuprorum atque immun-
diciarum fœditatibus regnat, in cõoubiorum vero oe-
ceſsitudinibus ſeruit. Ibi de domino tali turpitudo dã-
natur, hic de pediſſequo tali honeſtas verecũdatur. Nõ
eſt igitur hæc libido nuptiarum bonũ, ſed obſcœnitas
peccantium, neceſsitas generãtium, laſciuiarum ardor,
oupnarum pudor. Cur ergo non coniuges maneãt qui
ex conſenſu concũbere deſinunt, ſi maoſerunt cõiuges
Ioſeph & Maria, qui concũbere nec cœperunt? Hæc *Continen-*
enim propagatio filiorum, quę in ſanctis patribus prop- *tiæ tempus*
ter geuerandum & conſeruãdum populum dei, in quo *nunc.*
prophetiam Chriſti præcedere oportuit, officioſiſsima *Cap.XIII.*
fuit, nunc iam non habet illam neceſsitatẽ. Patet quip-
pe iã ex omnibus gentibus ſpiritaliter gignẽdorum, vn-
decunque carnaliter nati fuerint, copia filiorũ. Er quod
ſcriptum eſt, Tẽpus amplectendi, & tempus continen- *Eccl.3.*
di ab amplexu: ſuper illud atque hoc tempus agnoſcitur
diſtributum. Illud quippe fuit amplectendi, hoc autem
continendi ab amplexu. Itaque & Apoſtolus cum hinc *1.Cor.7.*
loqueretur,

G loqueretur, ait, Hoc autem dico fratres, tempus breue
eſt, reliquum eſt vt & qui habent vxores tanquam non
habentes ſint, & qui flent tanquam non flentes, & qui
gaudent tanquã non gaudentes, & qui emunt tanquam
non poſsidentes, & qui vtuntur hoc mundo tanquam
non vtantur. Præterit enim figura huius mundi, volo
vos ſine ſolicitudine eſſe. Hæc omnia vt exponendo
aliquid hinc breuiter dicam, ſic exiſtimo intelligenda.
Hoc, inquit, dico fratres, tempus breue eſt non adhuc
populus dei propagandus eſt generatione carnaliter,
ſed iã regeneratione ſpiritaliter colligẽdus. Reliquum
eſt ergo, vt & hi qui habent vxores non carnali concu-
piſcentiæ ſubiugentur: & qui flent triſticia præſentis
mali, gaudeant ſpe futuri boni: & qui gaudent propter
temporale aliquod commodum, timeant æternum iu-
dicium: & qui emunt, ſic habendo poſsideant vt aman-
do non hæreant: & qui vtuntur hoc mundo, tranſire ſe
cogitent, non manere: Præterit enim figura huius mũ-
di. Volo vos, inquit, ſine ſolicitudine eſſe: hoc eſt, vo-
lo ſurſum cor in his quæ non prætereunt, vos habere.
Deinde ſubiungit & dicit, Qui ſine vxore eſt, cogitat
H ea quæ ſunt domini quo modo placeat domino: Qui
autem matrimonio iunctus eſt, cogitat ea quæ ſunt mũ
di quo modo placeat vxori. Atque ita quodam mo-
do exponit quod ſupra dixerat, Qui habent vxores,
tanquam non habentes ſint. Qui enim ſic habent vxo-
res, vt cogitent ea quæ ſunt domini, quo modo placeãt
domino, nec in his quæ ſunt mundi cogitent placere
vxoribus, tanquam non habentes ſunt. Quod ea fæli-
†al. Quod facile fit. citate fit, †quando & vxores tales ſunt, vt eis mariti
non ideo placeant, quia diuites, quia ſublimes, quia ge-
nere nobiles, quia carne amabiles, ſed quia fideles, quia
Intemperã- religioſi, quia pudici, quia viri boni ſunt. Verum
tia venialis in coniugatis, vt hæc optanda atque laudanda, ſic alia
Cap. XIIII. toleranda ſunt, ne in damnabilia flagitia, id eſt, in for-
nicationes, vel adulteria corruatur. Propter quod vi-
tandum malum, etiam illi concubitus coniugum, qui
non fiunt cauſa generandi, ſed victrici concupiſcentiæ
ſeruiunt, in quibus iubentur non defraudare inuicem,
ne tentet eos ſatanas propter intemperantiam ſuam,
non quidem ſecundum imperium præcipiuntur, & ta-
men ſecundum veniam conceduntur. Sic enim ſcriptũ
1. Cor. 7. eſt, Vxori vir debitum reddat, ſimiliter autem & vxor
I viro: Mulier ſui corporis poteſtatem non habet, ſed vir.
Similiter autem & vir ſui corporis poteſtatem non ha-
bet, ſed mulier. Nolite inuicem fraudare, niſi ex con-
ſenſu ad tempus, vt vacetis orationi. Et iterum, Ad id-
ipſum eſtote, ne tentet vos ſatanas propter intemperã-
tiam veſtram. Hoc autem dico ſecundum veniam, non
ſecundum imperium. Vbi ergo venia dãda eſt, aliquid
eſſe culpæ nulla ratione negabitur. Cum igitur culpabi-
lis non ſit generandi intentione concubitus, qui pro-
prie nuptiis imputandus eſt, quid ſecundum veniam cõ
cedit Apoſtolus, niſi quòd coniuges dum ſe non con-
tinent, debitum ab alterutro carnis expoſcunt, non vo
luntate propaginis, ſed libidinis voluptate? Quæ tamen
voluptas non propter nuptias cadit in culpã, ſed prop-
ter nuptias accipit veniam. Quocirca etiam hinc ſunt
laudabiles nuptiæ, quia & illud quod nõ pertinet ad ſe,
ignoſci faciunt propter ſe. Neque enim etiam iſte con-
cubitus quo ſeruitur concupiſcentiæ ſic agitur, vt impe-
Expoſitio diatur fœtus, quem poſtulant nuptiæ. Sed tamen
& procurat aliud eſt non concumbere, niſi ſola voluntate generã-
abortus. di, quod non habet culpam, aliud carnis concumben-
Cap. XV. do appetere voluptatem, ſed non præter coniugem,
quod venialem habet culpam. Quia etſi nõ cauſa pro- K
pagandæ prolis concumbitur, non tamen huius libidi-
nis cauſa propagationi prolis obſiſtitur, ſiue voto malo,
ſiue opere malo. Nam qui hoc faciunt, quamuis vocen-
tur coniuges, non ſunt, nec vllam nuptiarum retinent
veritatem, ſed honeſtum nomen velandæ turpitudini
obtendunt. Produntur autem quãdo eo vſque progre-
diuntur, vt exponant filios, qui naſcuntur inuitis. Ode-
runt enim nutrire vel habere, quos gignere metuebant.
Itaque cum in ſuos ſæuit quos nolens genuit tenebroſa
iniquitas, clara iniquitate in lucem promitur, & occul-
ta turpitudo manifeſta crudelitate conuincitur. Aliquã-
do eo vſque peruenit hæc libidinoſa crudelitas, vel li-
bido crudelis, vt etiam ſterilitatis venena procuret, &
ſi nihil valuerit, conceptos fœtus aliquando intra vi-
ſcera extinguat ac fundat, volendo ſuam prolem prius
interire quàm viuere: aut ſi in vtero iam viuebat, occi-
dit antequam naſcatur. Prorſus ſi ambo tales ſunt, con-
iuges non ſunt. Et ſi ab initio tales fuerunt, non ſibi per
connubium, ſed per ſtuprum potius cõuenerunt. Si au-
tem non ambo ſunt tales, audeo dicere, aut illa eſt quo-
dam modo meretrix mariti, aut ille adulter vxoris. L

Quia igitur tales nuptiæ eſſe non poſſunt quales *Negat eſſe*
primorum hominum, ſi peccatum non præceſsiſſet eſſe *cõiuges, qui*
potuerunt, ſint tales quales ſanctorum patrum fuerunt, *ſunt ĩdigni*
vt pudenda carnis concupiſcentia, quę in paradiſo nec *hoc nomĩe.*
ante peccatum fuit, nec poſt peccatum illic eſſe permiſ- *Coniugium*
ſa eſt, quia neceſſe eſt in corpore mortis huius vt ſit, nõ *incontinen-*
ei ſeruiatur, ſed ipſa potius non niſi ad propagandam *tiæ aſylum.*
prolem ſeruire cogatur. Aut quia hoc tẽpus, quod iam *Cap. XVI.*
eſſe diximus continendi ab amplexu, non habet huius
officij neceſsitatem, adiacente vndique in omnibus gẽ
tibus tanta fertilitate gignẽdorum ſpiritaliter filiorum,
illud potius excellentis continentiæ bonum, qui poteſt
capere capiat. Qui vero id capere nõ poteſt, ſi acceperit
vxorem non peccat, & fœmina ſi ſe non continet, nu-
bat, Bonum eſt enim homini mulierẽ non tangere. Ve- *1. Cor. 7.*
rum quia non omnes capiunt verbum hoc, ſed quibus
datum eſt, reſtat vt propter fornicationem vnuſquiſq;
ſuam vxorem habeat, & vnaquæq; virum ſuum habeat:
Ac ſic infirmitas incontinẽtiæ, ne cadat in ruinam fla-
gitiorum, excipiatur honeſtate nuptiarum. Quod enim
ait Apoſtolus de fœminis, Volo igitur iuniores nube- *1. Tim. 5.*
re: hoc & de maribus dici poteſt, volo iuniores vxores M
ducere: vt ad vtrunq; ſexum pertineat, filios procreare,
patres & matresfamiliàs eſſe, nullam occaſionem dare
aduerſario maledicti. In nuptiis tamen bona nup- *Spiritalis*
tialia diligantur, proles, fides, ſacramentum. Sed proles *amor cõiu-*
non vt naſcatur tãtum, verumetiam vt renaſcatur. Na- *gum.*
ſcitur namq; ad pœnam, niſi renaſcatur ad vitam. Fides *Cap. XVII.*
autem non qualem habent inter ſe etiã infideles zelan-
tes carnem. Quis enim vir quamlibet impius vult adul-
teram vxorẽ? Aut quæ mulier quãlibet impia vult adul-
terum virum? Hoc in connubio bonũ naturale eſt qui-
dem, carnale tamen: Sed mẽbrum Chriſti †cõiugis ad- *†mens Chri-*
ulterium coniugi debet timere, non ſibi, ſed à Chriſto *ſtiani.*
ſeparare fidei præmiũ quam exhibet coniugi. Sacramẽ-
tum vero, quod nec ſeparati & adulterati amittunt cõ-
iuges, qui concorditer caſteq; cuſtodiunt. Solũ eſt enim
quod etiã ſterile coniugium tenet iure pietatis, iã fœcũ-
ditatis ſpe amiſſa, propter quã fuerat copulatũ. Hæc bo-
na nuptialia laudet in nuptiis, qui laudare vult nuptias.
Carnis autẽ pudenda concupiſcẽtia nõ eſt nuptiis im-
putanda, ſed tolerãda. Nõ eſt enim ex naturali cõnubio
veniẽs bonum, ſed ex antiquo peccato accidẽs malum.

Propter

Quare è ſancto cõnugio naſcantur filij iræ. Ca. XVIII.

A Propter hanc ergo fit vt etiam de iuſtis & legitimis nuptiis filiorum dei, non filij dei, ſed filij ſeculi generentur, quia & ij qui generant, ſi iam generati ſunt, non ex hoc generãt quòd filij dei ſunt, ſed ex hoc quòd adhuc filij ſeculi. Dominica quippe ſententia eſt, *Luca. 20.* Filij ſeculi huius generant & generantur. Ex quo itaque ſumus adhuc filij ſeculi huius, exterior homo noſter corrumpitur, ex hoc & filij huius ſeculi generantur, nec *2. Cor. 4.* filij dei niſi regenerentur fiunt, ſed ex quo ſumus filij dei, interior de die in diem renouatur, quamuis & ipſe exterior per lauacrum regenerationis ſanctificatus ſit, & ſpem futuræ incorruptionis acceperit, propter quod & *1. Cor. 6.* templum dei merito dicitur, Corpora veſtra, inquit Apoſtolus, templum in vobis ſpiritus ſancti eſt, quem habetis à deo, & non eſtis veſtri: Empti enim eſtis precio magno, glorificate ergo & portate deum in corpore veſtro. Hoc totum non ſolum propter præſentem iuſtificationem, ſed maxime propter illam ſpem dictum eſt, de qua idem alio loco dicit, Sed & noſipſi primitias ſpiritus habentes, & ipſi in nobiſmetipſis ingemiſcimus adoptionem filiorum dei expectantes, redemptionem corporis noſtri. Si ergo redemptio corporis noſtri ſe- B cũdum Apoſtolum expectatur, profecto quod expectatur, adhuc ſperatur nondum tenetur. Vnde adiunxit & *Roma. 8.* dixit, Spe enim ſalui facti ſumus: Spes autem quæ videtur non eſt ſpes. Quod enim videt quis, quid ſperat? Si autem quod nõ videmus ſperamus, per patientiam expectamus, (Non itaque per hoc quod expectamus,) ſed per hoc quod toleramus, carnales filij propagãtur. Abſit *Coloſſ. 3.* ergo vt fidelis homo, cum audit ab Apoſtolo, Diligite vxores veſtras: concupiſcentiam carnis diligat in vxore, quam nec in ſeipſo debet diligere, audiens alterum *1. Ioan. 2.* Apoſtolum, Nolite diligere mundũ nec ea quę in mundo ſunt, quiſquis dilexerit mundum nõ eſt charitas patris in illo: quia omnia quæ in mundo ſunt, concupiſcentia carnis eſt, & concupiſcentia oculorum, & ambitio ſeculi, quæ non eſt à patre, ſed ex mundo eſt. Et mundus tranſibit & concupiſcentia eius: Qui autem fecerit voluntatem dei, manet in æternum.

Ex oleaſtro naſcitũ oleaſter. Cap. XIX.

Ex hac igitur concupiſcentia carnis quod naſcitur, vtiq; mundo non deo naſcitur. Deo autem naſcitur, cum ex aqua & ſpiritu ſancto renaſcitur. Huius concupiſcentiæ reatum regeneratio ſola dimittit, quem generatio trahit. Ergo quod generatum eſt, regeneretur, quia non poteſt C effici aliter, vt quod tractum eſt, remittatur. Vt enim quod dimiſſum eſt in parente trahatur in prolem, miris quidem modis fit, ſed tamen fit. Hæc inuiſibilia & infidelibus incredibilia, ſed tamen vera, vt haberent aliquod viſibile exemplum, hoc in quibuſdam arbuſtis diuina prouidentia procurauit. Cur enim non credamus propter hoc eſſe inſtitutum, vt ex oliua naſcatur oleaſter? An credendum non eſt in aliqua re quæ creata eſt ad vſus hominum, creatorem prouidiſſe & inſtituiſſe, quod ad generis humani valeret exemplum? Mirum eſt ergo quemadmodum à peccati vinculo per gratiam liberati, gignant tamen eodem vinculo obſtrictos, quos eodem modo oporteat liberari: Fatemur, mirum eſt. Sed quod latent fœtus oleaſtrorum etiam in ſeminibus olearũ, quando & hoc crederetur, niſi experientia probaretur? Proinde ſicut gignitur ex oleaſtri ſemine oleaſter, & ex oleæ ſemine nõ niſi oleaſter, cum inter oleaſtrum & oleam plurimum diſtet: ita gignitur & de carne peccatoris, & de carne iuſti vtrinque peccator, quanuis inter peccatorem & iuſtum plurimum diſtet. Gignitur autẽ peccator actu adhuc nullus, & ortu nouus,

ſed reatu vetus homo à creatore, captiuus à deceptore, D indigẽs redemptore. Sed quęritur quo modo trahi poſſit captiuitas prolis etiam de parentibus iam redemptis: Et quia non facili ratione indagatur, nec ſermone explicatur, ab infidelibus non creditur, quaſi & illud quod de oleaſtro, & de olea diximus, vt generis diſſimilis ſit fœtus ſimilis, facile aliqua inueniat ratio, vel explicet ſermo. Sed hoc ab eo qui experiri voluerit, cerni poteſt. Sit ergo in exemplo, vnde & illud credatur quod cerni non poteſt.

Etiã infantes nõ baptizatos, eſſe in poteſtate diaboli. Cap. XX.

Non enim fides dubitat Chriſtiana, quã noui hæretici oppugnare cœperunt, & eos qui lauacro regenerationis abluuntur, redimi de poteſtate diaboli, & eos qui nondum tali regeneratione redempti ſunt, etiam paruulos filios redemptorum ſub eiuſdem diaboli eſſe poteſtate captiuos, niſi & ipſi eadem Chriſti gratia redimãtur. Ad omnes nanque pertinere non dubitamus ætates, illud de quo Apoſtolus loquitur benefici- *Coloſſ. 1.* um dei. Qui eruit nos de poteſtate tenebrarum, & trãſtulit in regnum filij claritatis ſuæ. Ab hac igitur poteſtate tenebrarum, quarum eſt diabolus princeps, id eſt, à poteſtate diaboli & angelorum eius quiſquis erui cum baptizantur negauerit paruulos, ipſorum Eccleſiæ ſacramentorum veritate conuincitur, quæ nulla hæreti- E ca nouitas in Eccleſia Chriſti auferre vel mutare permittitur, regente atque adiuuante capite totum corpus ſuum, puſillos cum magnis. In veritate itaq; non in falſitate poteſtas diabolica exorcizatur in paruulis, eique renunciant, quia per ſua non poſſunt, per corda & ora geſtantium, vt eruti à poteſtate tenebrarum in regnum ſui domini transferantur. Quid ergo in eis eſt per quod in poteſtate diaboli teneãtur, donec eruantur inde per ſacramentum baptiſmatis Chriſti, quid eſt niſi peccatum? Non enim aliud inuenit diabolus, vnde poſſit humanam ſuo iuri mancipare naturam, quam bonam bonus author inſtituit. Nullum autem peccatum paruuli in ſua vita cõmiſerunt proprium. Remanet igitur originale peccatum, per quod ſub diaboli poteſtate captiui ſunt, niſi inde lauacro regenerationis & Chriſti ſanguine redimantur, & tranſeant in regnum redemptoris ſui, fruſtrata poteſtate captiuatoris ſui, & data poteſtate qua fiant ex filiis huius ſeculi filij dei.

Bona coniugij nõ ſunt ex peccato. Cap. XXI.

Iam nunc ſi quodam modo interrogemus bona illa nuptialia, vnde ab eis potuerit peccatum in paruulos propagari, reſpondebit nobis operatio propagãdæ prolis, Ego in paradiſo magis fœlix eſſem, ſi peccatum non fuiſſet admiſſum. F Ad me nanque pertinet illa benedictio dei, *Gene. 1.* Creſcite & multiplicamini. Ad hoc opus bonum diuerſi ſexus diuerſa membra ſunt condita, quæ quidem ante peccatum iam erant, ſed pudenda non erant. Reſpondebit pudiciciæ fides, Si peccatum non fuiſſet, quid me in paradiſo ſecurius eſſe potuiſſet, vbi nec ſtimularet mea, nec alterius me libido tẽtaret. Reſpondebit etiam connubij ſacramentum, De me ante peccatum dictum *Gene. 2.* eſt in paradiſo, Relinquet homo patrem & matrem & adhærebit vxori ſuæ, & erunt duo in carne vna. Quod *Ephe. 5.* magnum ſacramentum dicit Apoſtolus in Chriſto & in Eccleſia. Quod ergo eſt in Chriſto & in Eccleſia magnum, hoc in ſingulis quibuſque viris atque vxoribus minimum, ſed tamen coniunctionis inſeparabile ſacramentum. Quid horum eſt in nuptiis vnde peccati vinculum tranſiret in poſteros? Nempe nihil. Et certe his tribus bonis perfecte ſe haberet bonitas nuptiarum, quibus bonis etiam nunc bonæ ſunt nuptiæ.

Libido & pudor ex peccato. Ca. XXII.

Porrò autem ſi interrogetur illa carnis concupiſcentia, qua pudenda facta ſunt quæ prius pudenda nõ fuerant, nònne

G reſpondebit ſe in membris hominis eſſe poſt peccatum cœpiſſe? Et ideo legem peccati verbis apoſtolicis nuncupatam, quòd hominem ſibi ſubditum fecerit, quia deo ſuo ſubditus eſſe noluit, ſeque eſſe de qua & primi coniugan tunc erubuerunt, quando pudenda texerunt, & nunc omnes erubeſcunt, quando ad concumbendum ſecreta conquirunt, neque huius operis teſtes audent habere vel filios, quos inde genuerunt. Cui verecundiæ naturali Cynicorũ error philoſophorum mirabili impudentia reluctatus eſt, quandoquidem hoc quoniam licitum eſſet honeſtúmque, cum coniuge palàm faciendum eſſe cenſebant. Vnde merito immundicia huius impudentiæ caninum nomen accepit. Ex hoc quippe Cynici nuncupati ſunt.

Gene.3.

Concupiſcẽtia ex peccato eſt, nõ ipſa peccatũ. Ca. XXIII. *Roma.6.*

Hæc omnino concupiſcentia, hæc lex peccati habitans in membris, cui lex iuſticiæ vetat obedire, dicente Apoſtolo, Non ergo regnet peccatum in veſtro mortali corpore ad obediendum deſideriis eius, neque exhibeatis membra veſtra arma iniquitatis peccato. Hæc, inquam, concupiſcentia, quæ ſolo ſacramento regenerationis expiatur, profectò peccati vinculum generatione traiicit in poſteros, niſi ab illo & ipſi regeneratione ſoluantur. Nam ipſa quidem con- H cupiſcentia iam non eſt peccatum in regeneratis, quando illi ad illicita opera nõ conſentitur, atque vt ea perpetrent, à regina mente membra non dantur, vt ſi non fit quod ſcriptum eſt, Non cõcupiſcas: fiat ſaltem quod alibi legitur, Poſt cõcupiſcentias tuas non eas. Sed quia modo quodam loquendi peccatum vocatur, quòd peccato facta eſt, & peccatũ ſi vicerit facit reum, reatus eius valet in generato. Quem reatum Chriſti gratia per remiſſionem omnium peccatorum in regenerato, ſi ad mala opera ei quodam modo iubenti nõ obediat, valere non ſinit. Sic autem vocatur peccatum, quia peccato facta eſt, cum iam in regeneratis non ſit ipſa peccatum, ſicut vocatur lingua locutio, quam facit lingua, & manus vocatur ſcriptura, quàm facit manus. Itémque ſic vocatur peccatum, quia peccatum ſi vincit facit, ſicut vocatur frigus pigrum, non quòd à pigris fiat, ſed quod pigros faciat. Hoc generi humano inflictum vulnus à diabolo, quicquid per illud naſcitur, cogit eſſe ſub diabolo, tanquam à ſuo frutice fructum iure decerpat, non quòd ab illo ſit natura humana, quæ non eſt niſi ex deo ſed vicium quod non eſt ex deo. Non enim propter ſe- I ipſam quæ laudabilis eſt, quia opus dei eſt, ſed propter damnabile viciũ quo viciata eſt, natura humana damnatur. Et propter quod damnatur, propter hoc & damnabili diabolo ſubiugatur, quia & ipſe diabolus ſpiritus immundus eſt, & vtique bonum quod ſpiritus, malum quod immundus, quoniam ſpiritus eſt natura, immundus eſt vicio. Quorum duorum illud à deo eſt, hoc ab ipſo. Non itaq; tenet homines ſiue maioris, ſiue infantilis ætatis propter quod homines ſunt, ſed propter quod immundi ſunt. Qui ergo miratur quia creatura dei ſubditur diabolo, non miretur: ſubditur enim creatura dei creaturæ dei, minor maiori, quia homo angelo, nec tamẽ propter naturam, ſed propter viciũ, quia immundus immundo. Hic eſt fructus eius ex antiqua immundiciæ ſtirpe, quam plantauit in homine, maiores quidem pœnas vltimo iudicio, quanto eſt immundior ipſe paſſurus, veruntamen & quibus in illa damnatione tolerabilius erit, huic ſunt ſubditi velut principi authoriq; peccati, quia nulla erit damnationis cauſa, niſi peccatum.

Exod.20. *Eccli.18.*

Tradux libidinis. Ca. XXIIII.

Quapropter natos non ex bono quo bonæ ſunt nuptiæ, ſed ex malo concupiſcentiæ, quo bene quidem vtuntur nuptiæ, de quo tamẽ erubeſcunt & nuptiæ, reos diabolus paruulos tenet. Quia cum ſint ipſæ honorabi- K les in omnibus ad eas proprie pertinẽtibus bonis etiam ſi thorum habeant immaculatum, non ſolum à fornicationibus & adulteriis, quæ ſunt flagitia damnabilia, verumetiam ab illis exceſſibus concumbendi, qui non fiunt cauſa prolis à voluntate dominante, ſed cauſa voluptatis vincente libidine, quæ ſunt in coniugibus peccata venialia, tamen cum ventum fuerit ad opus generandi, ipſe ille licitus honeſtúſque concubitus, non poteſt eſſe ſine ardore libidinis, vt peragi poſsit quod rationis eſt non libidinis. Qui certe ardor ſiue ſequatur, ſiue præueniat voluntatem, nõ tamen niſi ipſe quodam quaſi ſuo imperio mouet membra, quæ moueri ſola voluntate non poſſunt: Atque ita ſe indicat non imperantis famulum, ſed inobedientis ſupplicium voluntatis, nec libero arbitrio, ſed illecebroſo aliquo ſtimulo commouendum, & ideo pudendum: Ex hac concupiſcentia carnis, quæ licet in regeneratis iam non deputetur in peccatum, tamen naturæ non accidit niſi de peccato. Ex hac, inquam, concupiſcentia carnis tanquam filia peccati, & quando illi ad turpia conſentitur, etiam peccatorum matre multorum, quæcunq; naſcitur proles, originali eſt obligata peccato, niſi in illo renaſcatur L quem ſine iſta concupiſcentia virgo concepit. Propterea quando naſci eſt in carne dignatus, ſiue peccato ſolus eſt natus.

Cõcupiſcentia vni decreſcit. Cap. XXV.

Si autem quæritur, quo modo iſta concupiſcentia carnis maneat in regenerato, in quo vniuerſorum facta eſt remiſſio peccatorũ, quandoquidem per ipſam ſeminatur, & cum ipſa carnalis gignitur proles parentis etiam baptizati, aut certe ſi in parente baptizato poteſt & eſſe & peccatum non eſſe, cur eadem ipſa in prole peccatum ſit: ad hæc reſpondetur, dimitti concupiſcentiam carnis in baptiſmo, non vt nõ ſit, ſed vt in peccatum non imputetur. Quanuis autem reatu ſuo iam ſoluto, manet tamẽ donec ſanetur omnis infirmitas noſtra, proficiente renouatione interioris hominis de die in diem, cum exterior induerit incorruptionem: non enim ſubſtantialiter manet ſicut aliquod corpus, aut ſpiritus, ſed affectio eſt quædam malæ qualitatis ſicut languor. Non ergo aliquid remanet quod non remittatur, cum fit, ſicut ſcriptum eſt, Propicius dominus omnibus iniquitatibus noſtris, ſed donec fiat, & quod ſequitur, Qui ſanat omnes languores tuos, qui redimet de corruptione vitam tuam, manet in corpore mortis huius carnalis cõcupiſcentia. Cuius vicioſis de- M ſideriis ad illicita perpetranda nũ obedire præcipimur, ne regnet peccatum in noſtro mortali corpore. Quæ tamen concupiſcentia quotidie minuitur in proficientibus & continentibus, accedente autem ſenectute multo maxime. Qui vero ei nequiter ſeruit, tantas in eis vires accipit, vt plerunque iam ætate deficientibus membris, eiſdemq; partibus corporis ad illud opus iam moueri minus valentibus, turpius & procacius inſanire nõ deſinat.

1.Cor.4. *Pſal.102.* *Roma.6.*

Reatus peccati. Caput XXVI.

In eis ergo, qui regenerantur in Chriſto, cum remiſſionem accipiunt prorſus omnium peccatorum, vtiq; neceſſe eſt, vt reatus etiam huius licet adhuc manentis concupiſcentię remittatur, vt in peccatum, ſicut dixi, non imputetur. Nam ſicut eorum peccatorum quæ manere non poſſunt, quoniã cum fiunt prętereunt, reatus tamen manet, & niſi remittatur in æternum manebit, ſic illius cõcupiſcentiæ quando remittitur reatus aufertur. Hoc eſt enim, non habere peccatum, reum nõ eſſe peccati. Nam ſi quiſquam, verbi gratia, fecerit adulterium, etiam ſi nunquam deinceps faciat, reus eſt adulterij, donec reatus ipſius indulgentia remittatur. Habet

ergo

A ergo peccatum, quãuis illud quod admiſit iam non ſit, quia cum tẽpore quo factum eſt præterijt. Nam ſi à peccando deſiſtere hoc eſſet non habere peccatum, ſufficeret vt hoc nos moneret ſcriptura, Fili peccaſti, nõ adi- *Eccli.21.* cias iterum: Non autem ſufficit, ſed addidit, Et de priſtinis deprecare, vt tibi remittantur. Manent ergo, niſi remittantur. Sed quo modo manẽt ſi pręterita ſunt, niſi *Cõcupiſcentia ſine reatu. Caput XXVII.* quia prætererierunt actu, manent reatu. Si itaq; fieri econtrariò poteſt, vt etiam illud maneat actu, prætereat reatu. Agit enim aliquid cõcupiſcentia carnis, & quando non exhibetur ei vel cordis aſcenſus vbi regnet, vel membra velut arma quib⁹ impleatur quod iubet: [actus manet, reatus præterit:] agit autem quid, niſi ipſa deſideria mala & turpia? Non enim ſi bona & licita eſſent, *Roma.6.* eis obedire prohiberet Apoſtolus, dicens, Non regnet peccatũ in veſtro mortali corpore ad obediendum deſideriis eius. Non enim ait, ad habenda deſideria eius: ſed, ad obediendum deſideriis eius: vt quoniam ſunt in aliis maiora, in aliis minora, prout quiſque in hominis interioris nouitate profecerit, in hoc agonem iuſticiæ pudiciciæq; ſeruemus, ne illis obediamus, vt tamen nec ipſa ſint deſideria, velle debemus, etiã ſi in corpore mor B tis huius id obtinere non poſſumus. Hinc enim & alio loco idem Apoſtolus loquens velut ex ſuæ perſonæ in- *Roma.7.* troductione nos inſtituit, dicẽs, Non enim quod volo hoc ago, ſed quod odi illud facio: id eſt cõcupiſco, quia & hoc nollet facere, vt eſſet omni ex parte perfectus. Si autẽ quod nolo, inquit, hoc facio, conſentio legi quoniam bona eſt, quia hoc & illa nõ vult quod & ego no- *Exod.20.* lo. Non vult enim vt concupiſcam, quæ dicit, Non cõcupiſces: & ego nolo concupiſcere. In hoc itaq; conſentiunt, voluntas legis, & mea. Verum quia concupiſcere nolebat, & tamen concupiſcebat, ſed eidem concupiſcentiæ nequaquam conſentiendo ſeruiebat, adiunxit atque ait, Nunc autem iam non ego operor illud, ſed id *Nõ facit q non conſentit concupiſcẽtiæ. Cap. XXVIII.* quod inhabitat in me peccatum. Multum autẽ fallitur homo qui conſentiens concupiſcentiæ carnis ſuæ, & quod illa deſiderat decernens facere, & ſtatuens putat ſibi adhuc eſſe dicendum, non ego operor illud, etiã ſi oderit, quia conſentit. Simul enim eſt vtrunq;, & ipſe odit, quia malum eſſe nouit, & ipſe facit, quia facere ſtatuit. Iam vero ſi & illud addat quod ſcriptura prohibet, *Roma.6.* C dicens, Neq; exhibueritis membra veſtra arma iniqui- *Roma.7.* tatis peccato: vt quod facere ſtatuit in corde, etiam corpore compleat, & ideo dicat, Non ego operor illud, ſed quod habitat in me peccatum: quia cum id decernit & facit, & diſplicet ſibi, tantũ errat, vt nec ſeipſum agnoſcat, quando cum ex toto ipſe ſit & corde ſtatuente & corpore implente, adhuc ſeipſum eſſe non putat.

Ca.XXIX. Roma.7. Qui ergo dicit, Iam non ego operor illud, ſed quod habitat in me peccatũ: ſi tantummodo concupiſcit, verum dicit, non ſi cordis cõſenſione decernit, aut etiam corporis miniſterio perficit. Deinde adiungit Apoſtolus, Scio enim quia non habitat in me, hoc eſt, in carne mea bonum: velle enim adiacet mihi, perficere autem bonum nõ inuenio. hoc ideo dictum eſt, quia tunc perficitur bonum, quando deſideria mala nulla ſunt, ſicut tunc perficitur malum, quando malis deſideriis obeditur. Quando autem ſunt deſideria, ſed nõ eis obeditur, nec malum perficitur, quia nõ eis obeditur, nec bonum quia ſunt, ſed fit ex aliqua parte bonum, quia concupiſcentiæ malæ non conſentitur, & ex aliqua parte remanet malum, quia vel concupiſcitur, ideo ergo Apoſtolus non ait facere bonũ ſibi non adiacere, ſed perficere. Multum enim boni facit, qui facit quod ſcriptum eſt, Poſt concupiſcentias tuas non eas: ſed nõ perficit, quia D non implet quod ſcriptũ eſt, Non concupiſcas. Ad hoc *Eccli.18.* ergo dixit lex, Non concupiſces: vt nos in hoc morbo *Exod.20.* iacere inuenientes, medicinam gratiæ quæreremus, & in eo præcepto ſciremus, & quò debeamus in hac mortalitate proficiendo conari, & quò poſſit à nobis in illa immortalitate beatiſſima perueniri: niſi enim quandoque perficiendum eſſet, nunquam iubendum eſſet.

Deinde repetens Apoſtolus vt amplius commẽdet *Cap.XXX.* ſententiam ſuperiorẽ: Non enim quod volo, inquit, fa- *Roma.7.* cio bonũ, ſed quod nolo malum hoc ago. Si autẽ quod nolo ego hoc facio, iam nõ ego operor illud, ſed quod habitat in me peccatũ. Et ſequitur, Inuenio ergo legem mihi volenti facere bonum, quoniam malum mihi adiacet, hoc eſt, inuenio mihi legem eſſe bonum volenti facere quod lex vult, quoniam non ipſi legi quæ dicit, Non concupiſces, ſed mihi adiacet malum quod nolo, quia & nolens concupiſco. Condelector enim legi dei ſecundum interiorem hominem, video autem aliam legem in membris meis repugnantem legi mentis meæ, & captiuantem me ſub lege peccati, quæ eſt in membris meis. Iſta condelectatio legi dei ſecundum interiorem E hominẽ, de magna nobis venit gratia dei. In ea quippe interior homo noſter renouatur de die in diem, cum *2.Cor.4.* in ea proficit perſeueranter. Non enim timor eſt torquẽs, ſed amor libens. Ibi ſumus veraciter liberi, vbi nõ delectamur inuiti. Verum illud quod ait, Video autem aliam legem in membris meis, repugnantem legi mentis meæ: ipſa iſta eſt de qua loquimur cõcupiſcentia, lex peccati in carne peccati. Quod autẽ dixit, & captiuantem me ſub lege peccati: hoc eſt, ſub ſeipſa quæ eſt in membris meis. Aut captiuantẽ dixit, captiuare conantem, id eſt, ad cõſentiendum implendumq; cogentem, aut potius, quod nõ habet controuerſiam, captiuantem ſecundum carnem, quam niſi teneret carnalis concupiſcentia, quam legem peccati vocat, non vtique in ea vllum illicitum deſiderium, cui mens obedire non debeat, commoueret. Quod autem non ait, captiuantem carnem meam: ſed, captiuantem me: hinc factum eſt, vt ſenſus hic alius quęreretur, & acciperemus captiuantem velut dixiſſet, captiuare conantem. Sed cur nõ diceret, captiuantem me, vbi vellet intelligere carnem ſuam: an nõ dictum eſt de domino Ieſu cum in monumento nõ fuiſſet inuenta caro eius, Tulerunt dominum meum & *Ioan.20.* F neſcio vbi poſuerunt eum? Num ideo non recte dictum eſt, quia nõ dictum eſt, carnem vel corpus domini mei, ſed dominũ meum? Quanquam paulo ſuperius, & *Caro carnalis affectus.* ipſe Apoſtolus Paulus quo modo recte potuerit de carne ſua dicere, captiuantem me, ſatis euidenter aperuit. *Ca.XXXI.* *Roma.7.* Cum enim dixiſſet, Scio enim quia non habitat in me, idipſum exponens adiunxit, & ait, hoc eſt in carne mea bonum: hæc ergo captiuatur ſub lege peccati, in qua nõ habitat bonum, hoc eſt caro. Carnem autẽ nunc appellauit, vbi eſt morbidus quidã carnis affectus, non ipſam corporis conformationẽ, cuius membra non adhibenda ſunt arma peccato, id eſt, eidem ipſi concupiſcentiæ, quę hoc carnale noſtrum captiuum tenet. Nam quantũ attinet ad ipſam corporalem ſubſtantiam atq; naturam in viris fidelibus, ſiue coniugatis, ſiue cõtinentibus, iam templum dei eſt, attamẽ ſi omnino nihil carnis noſtræ captiuum teneretur, nõ quidem ſub diabolo, quia & ibi facta eſt peccati remiſſio, vt peccatum non imputetur, quod proprie lex peccati vocatur, tamen ſub ipſa lege peccati, hoc eſt ſub cõcupiſcentia ſua niſi aliquantũ teneretur caro noſtra captiua, quo modo eſſet verũ quod

G ait idem Apoſtolus, Adoptionem expectantes, redem-
ptionem corporis noſtri? Intantum igitur adhuc expe-
ctatur redemptio corporis noſtri, inquantum adhuc ex
aliqua parte captiuum eſt ſub lege peccati. Vnde & hic
Roma.7. exclamans ait, Infelix ego homo quis me liberabit de
corpore mortis huius? Gratia dei per Ieſum Chriſtũ do-
minum noſtrum. Vbi quid intellecturi ſumus niſi quia
Sapien.9. corpus quod corrumpitur, aggrauat animam? Cum er-
go idipſum corpus iam incorruptibile recipietur, ple-
na erit liberatio à corpore mortis huius, à quo non libe
rãtur qui ſunt ad pœnam reſurrecturi. Ad corpus ergo
Gala.5. mortis huius intelligitur pertinere, vt alia lex in mem-
bris repugnet quidem legi mentis, dum caro concupi-
ſcit aduerſus ſpiritum, & ſi mentem non ſubiuget, quia
& ſpiritus concupiſcit aduerſus carnem, atque ita quam
uis lex ipſa peccati captiuũ teneat aliquid carnis, vnde
Roma.6. reſiſtat legi mẽtis, non tamẽ regnat in noſtro licet mor
tali corpore, ſi nõ obeditur deſideriis eius. Solent enim
& hoſtes aduerſus quos dimicatur, & inferiores eſſe in
certamine & victi aliquid tenere captiuũ, quod in no-
ſtra carne quãuis ſub peccati lege teneatur, tamen in ſpe
H redemptionis eſt, quia ipſa vicioſa cõcupiſcentia nulla
omnino remanebit, caro autem noſtra ab ea peſte mor
boq; ſanata, & tota immortalitate veſtita, in æterna bea
titudine permanebit. Subiungit autẽ Apoſtolus & dicit,
Roma.7. Igitur ego ipſe mente ſeruio legi dei, carne autem legi
peccati. Quod ſic intelligendum eſt, mente ſeruio legi
dei, non conſentiendo legi peccati, carne autem ſeruio
legi peccati, habendo deſideria peccati, quibus & ſi non
Lex peccati conſentio, nondum tamen penitus careo. Deniq;
in paruu- quid poſt hæc intulerit attendamus: Nulla ergo, inquit,
lis. Caput condemnatio eſt nunc his, qui ſunt in Chriſto Ieſu: etiã
XXXII. nunc, inquit, quando lex in membris repugnat legi mẽ-
tis, & captiuum aliquid tenet in corpore mortis huius,
nulla condemnatio eſt iis qui ſunt in Chriſto Ieſu. Au-
Roma.8. di quare, Lex enim ſpiritus vitæ, inquit in Chriſto Ieſu
liberauit me à lege peccati & mortis. Liberauit, quo mo
do? niſi quia eius reatum peccatorũ omnium remiſſio-
ne diſſoluit, vt quãuis adhuc maneat, & de die in diem,
magis magiſq; minuatur, in peccatum tamen non impu
tetur. Hæc itaq; remiſſio peccatorum quandiu nõ fit in
prole, ſic ibi eſt lex iſta peccati, vt etiã in peccatum im-
putetur, id eſt, vt etiam reatus eius cum illo ſit, qui eum
teneat æterni ſupplicij debitorem. Hoc enim traiicit pa
rens in prolem carnalem, quod & ipſe carnaliter natus,
I nõ quod ſpiritaliter eſt renatus, quia idipſum quod car-
naliter natus eſt, quamuis reatu ſoluto non impediat fru
ctum eius, tamen tanquã in ſemine oliuæ latet, etiam ſi
propter remiſſionem peccatorum nihil oleo noceat ei
ſcilicet vitæ, qua ſecundum Chriſtum, qui eſt appellatus
Abacuc.2. ab oleo, id eſt, chriſmate, iuſtus ex fide viuit. Hoc autem
quod in parente regenerato tanquã in oleę ſemine ſine
vllo reatu, quia remiſſum eſt, tegitur, profecto in prole
nondum regenerata velut in oleaſtro cum reatu habe-
tur, donec illic etiam eadem gratia remittatur, Ex quo
enim Adam ex olea tali in qua nec ſemen erat eiuſmo-
di, vnde amaritudo naſceretur oleaſtri, in oleaſtrũ pec-
cando conuerſus eſt, quia tam magnum peccatum fuit
vbi magna in deterius fieret mutatio naturæ, totum ge-
nus humanum fecit oleaſtrum, ita vt quemadmodum
nunc in ipſis videmus arboribus, ſi quid inde in oleam
gratia diuina cõuertit, ibi viciũ primæ natiuitatis, quod
erat originale peccatum de carnali concupiſcentia tra-
ductum & attractum remittatur, tegatur, nõ imputetur.
Inde tamen oleaſter naſcatur, niſi & ipſa in oleã eadem
gratia renaſcatur. Beata itaq; olea cuius remiſſæ ſunt K
iniquitates, & cuius tecta ſunt peccata. Beata cui nõ im- *Non eſt re-*
putauit dominus peccatum, ſed illud quod remiſſum & *miſſio ſine*
tectum eſt & non imputatur, donec fiat in æternam im *baptiſmo.*
mortalitatem plena mutatio, habet vim quandam oc- *Caput*
cultam, vnde ſeminetur amarus oleaſter, niſi & illic ea- *XXXIII.*
dem dei agricultura remittatur, tegatur, nõ imputetur.
Non erit autem omnino aliquid vel in carnali ſemine
vicioſum, cũ eadem regeneratione quæ nunc fit per ſa-
crum lauacrum, vſq; in finem cuncta mala hominis pur
gante atq; ſanante eadem caro per quam facta eſt ani-
ma carnalis, fiat etiam ipſa ſpiritalis, nullam legi mentis
reſiſtẽtem concupiſcentiã carnis habitura, nihil carna-
lis ſeminis emiſſura. Sic enim accipiendum eſt quod ait
idem Apoſtolus, Chriſtus dilexit Eccleſiam, & ſeipſum *Ephe.6.*
tradidit pro ea vt eam ſanctificaret, mũdans eam laua-
cro aquę in verbo, vt exhiberet ſibi ipſe glorioſam Eccle
ſiam nõ habentem maculam aut rugã, aut aliquid eiuſ-
modi. Sic, inquã accipiendum eſt, vt eodem lauacro re-
generationis & verbo ſanctificationis omnia prorſus
mala hominũ regeneratorum mundentur atq; ſanẽtur,
nõ ſolum peccata, quæ omnia nunc remittũtur in bap- L
tiſmo, ſed etiam quæ poſterius humana ignorantia vel
infirmitate contrahuntur, non vt baptiſma quotiẽs pec
catur, totiens repetatur, ſed quia ipſo quod ſemel datur
fit, vt nõ ſolum antea, verumetiam poſtea quorumlibet
peccatorũ venia fidelibus impetretur. Quid enim pro-
deſſet vel ante baptiſmum pœnitẽtia, niſi baptiſmus ſe-
queretur, vel poſtea, niſi præcederet? In ipſa quoque do-
minica oratione, quæ quotidiana eſt noſtra mundatio,
quo fructu, quo effectu diceretur, Dimitte nobis debita *Matth.6.*
noſtra: niſi ab eis qui baptizati ſunt diceretur? Itemq; e-
leemoſynarum largitate & beneficentia quantalibet cui
tandem ad dimittenda ſua peccata prodeſſet, ſi baptiza-
tus non eſſet? Poſtremo regni cœlorũ ipſa fœlicitas, vbi
non habebit Eccleſia maculã aut rugã, aut aliquid eiuſ-
modi, vbi nihil reprehenſionis, nihil ſimulationis erit,
vbi non ſolũ reatus ſed nec cõcupiſcentia erit vlla pec-
cati, quorum erit, niſi baptizatorum? Ac per hoc non *Eccleſia nũ-*
ſolum omnia peccata, ſed omnia prorſus hominũ mala *dũ caret om*
Chriſtiani lauacri ſanctitate tollũtur, quo mũdat Eccle- *ni macula.*
ſiam ſuã Chriſtus, vt exhibeat eã ſibi, non in iſto ſeculo, *Caput*
ſed in futuro nõ habentem maculam aut rugam, aut a- *XXXIIII.*
liquid eiuſmodi. Nam qui modo eã talem eſſe dicũt, &
tamen in illa ſunt, quoniã & ipſi fatentur ſe habere pec-
cata ſi verum dicant, profecto quoniã mundi non ſunt M
à peccatis, habet in eis Eccleſia maculã. Si autẽ falſum
dicunt, quia corde duplici loquũtur, habet in eis Eccle-
ſia rugam. Si autem ſe dicunt habere iſta, non ipſam, er-
go ſe non eſſe membra eius, nec ſe ad corpus eius perti-
nere fateantur, vt etiam ſua confeſſione damnentur.

De hac autẽ concupiſcentia carnis quã curauimus à *Caput*
nuptialibus bonis tã prolixa diſputatione diſtinguere, *XXXV.*
propter nouos hæreticos qui cum hæc reprehenditur,
calumniantur, quaſi nuptiæ reprehendantur, vt ſcilicet
eam tanquã bonum naturale laudando, ſuum peſtiferũ
dogma confirment, quo aſſerunt prolem quæ per illam
naſcitur, nullum trahere originale peccatũ. De hac ergo
carnis concupiſcentia, beatus Ambroſius Mediolanen-
ſis Epiſcopus, cuius ſacerdotali miniſterio lauacrum re-
generationis accepi, ſic breuiter eſt locutus, cum expo-
nens Eſaiam Prophetã, carnalem Chriſti natiuitatẽ in-
ſinuaret, Ideo, inquit, & quaſi homo per vniuerſa tenta-
tus eſt, & in ſimilitudine hominum cũcta ſuſtinuit, ſed
quia de ſpiritu ſancto natus, abſtinuit à peccato: Omnis
enim

A enim homo mendax, & nemo ſine peccato niſi vnus
deus. Seruatū eſt igitur vt ex viro & muliere,id eſt, per
illam corporum commixtionem nemo videatur expers
delicti eſſe. Qui autem expers eſt delicti, expers eſt etiā
huiuſmodi cōceptionis. Nuoquid nam & ſanctus Am-
broſius nuptiarū bonitatem,ac non potius iſtorū hære-
ticorum quāuis tunc nondum apparentium vanitatem
huius ſuæ ſentētiæ veritate damnauit? Quod ideo cōme
morandū putaui, quia Pelagius ſic laudat Ambroſium,
vt dicat, Beatus Ambroſius epiſcopus,in cuius præcipue
libris Romaoa elucet fides, qui ſcriptorū inter Latinos
flos quidā ſpecioſus enituit,cuius fidem & puriſſimū in
ſcripturis ſenſum ne inimicus quidē auſus eſt reprehen
dere. Pœniteat ergo eum quod ſenſit aduerſus Ambro-
ſium,ne pœniteat eū quod ſic laudauit Ambroſiū. Habes
librū & moleſtia lōgitudinis, & difficultate quæſtionis,
quàm mihi fuit ad dictandum tam tibi ad legendū oe-
gocioſum, quibus particulis temporum te inuenire po-
tuit aut potuerit ocioſum. Quem profecto quantum me
dominus adiuuare dignatus eſt elaboratū, inter Eccle-
ſiaſticas curas meas, non tibi ingererē inter publicas tu-
B as,niſi ab homine dei qui te familiarius nouit audiſſem,
quòd tam libenter legas,vt etiam nocturoas aliquas ho
ras lectioni vigilanter impendas.

Huius libri finis.

DIVI AVRELII AVGVSTINI Hipponenſis Epiſcopi,ad Valerium comitem de nuptiis & concupiſcentia Liber Secundus.

Capu I. INTER militiæ tuæ curas & illu-
ſtris perſonæ quàm pro meritis ge-
ſtas, actúsque rei publicæ neceſſa-
rios, fili dilectiſſime & honorande
Valeri, tāto ſtudio te aduerſus hæ-
reticos in eloquia diuina flagrare
ſatis dici non poteſt quanta men-
tis iocunditate delecter. Itaque poſteaquam legi literas
ſublimitatis tuæ,quibus de libro quē ad te ſcripſi gratias
agis, ſed admones vt per fratrē & coëpiſcopum meum
Alipium audiam, quid de quibuſdam locis eiuſdem li-
C bri hæretici diſputatioois aſſumant, ad hoc ſcribēdum
excitatus ſum. Et quia non tantum relatu memorati fra-
tris mei id didici, verumetiam prolatas ab eo chartulas
legi,quas poſt eius de Rauenna profectionem Romam
mittere ipſe curaſti, vbi aduerſariorū potui vaoiloquia
reperire, ad ea reſpondere adiuuante domino quanta
poſſum veritate & ſcripturarum diuinarum authorita-
te propoſui. Chartula cui nunc reſpondeo hoc ti-
Articuli obiecti Auguſtino.Ca.II. tulo prænotatur, Capitula de libro Auguſtini quē ſcrip-
ſit, contra quæ de libris pauca decerpſi. Hic video eum
qui tuæ præſtantiæ iſta ſcripta direxit, de neſcio quibus
ea libris, cauſa quantum exiſtimo celerioris rrſponſio-
nis,ne tuā differret inſtantiam,voluiſſe decerpere. Qui
autē ſint iſti libri cum cogitarē, eos eſſe arbitratus ſum,
quorum mentiooem Iulianus facit in epiſtola quā Ro-
mam miſit, cuius exemplum ſimul ad me vſque perue-
nit. Ibi quippe ait, Dicunt etiam iſtas quæ modo agun-
tur,nuptias à deo inſtitutas nō fuiſſe,quod in libro Au-
guſtini legitur. Contra quem ego modo quatuor libel-
lis reſpōdi,credo ex his libellis iſta decerpta ſunt, vnde
melius fortaſſe fuerat vt vniuerſo ipſi operi eius quod
quatuor voluminibus explicauit,redargueodo & refel-
lendo noſtra laboraret intenſio,niſi & ego reſponſionē D
differre noluiſſem,ſicut nec tu tranſmiſsionem ſcripto-
rum quibus reſpoodendum eſt, diſtuliſti, Verba ergo
de libro meo tibi à me miſſo tibiq; notiſsimo iſta poſuit
quæ refutare conatus eſt, damnatores nos eſſe nuptiarū
operiſque diuini, quo ex maribus & fœminis deus ho-
mioes creat inſidioſiſſime clamitat, quoniam dicimus
eos qui de tali commixtione naſcuntur, trahere origi-
nale peccatum,eóſque qui de parentibus qualibuſcunq;
naſcantur,nō negamus adhuc eſſe ſub diabolo, niſi re-
naſcantur in Chriſto. In his verbis meis teſtimonium
Apoſtoli quod interpoſui, prætermiſit,cuius ſe opprimi
magna mole ſentiebat. Ego enim cum dixiſſem homi-
nes oatos trahere originale peccatum, mox hoc intuli
quod Apoſtolus ait, Per vnum hominem peccatum in- *Roma.5.*
trauit in mundum,& per peccatum mors,& ita in om-
nes homines pertranſiit, io quo omoes peccauerūt: quo
teſtimonio,vt diximus,prætermiſſo cætera ille cōtexuit,
quæ ſupra memorata ſunt. Nouit enim quemadmodū
ſoleant hæc verba apoſtolica quæ prætermiſit, accipere
catholicorum corda fidelium, quæ verba tam recta &
tanta luce fulgentia tenebroſis & tortuoſis interpreta- E
tionibus noui hæretici obſcurare & deprauare moliun-
tur. Deinde alia verba mea ſubtexuit, vbi dixi, Nec ad-
uertunt quòd ita ouptiarum booum malo originali, quod
inde trahitur, non poteſt accuſari, ſicut adulteriorum
& fornicationum malum bono naturali quod inde na
ſcitur nō poteſt excuſari. Nam ſicut peccatum ſiue hinc
ſiue inde trahatur opus eſt diaboli, ſic homo ſiue hinc
ſiue inde naſcatur opus eſt dei. Etiam hic ea prętermiſit,
in quibus aures catholicas timuit. Nam vt ad hæc ver-
ba veniretur, ſupra dictū erat à nobis. Hoc ergo quia di
cimus quod aotiquiſsima atque firmiſſima catholicæ fidei
regula continetur, iſti nouelli & peruerſi dogmatis aſ-
ſertores qui nihil peccati eſſe in paruulis dicunt, quod
lauacro regenerationis abluatur tanquam damnemus
nuptias & tanquam opus dei, hoc eſt hominem, qui ex
illis naſcitur opus diaboli eſſe dicamus, infideliter vel
imperite calumniantur. His ergo noſtris prætermiſſis,
ſequuntur illa noſtra quæ poſuit, ſicut ſupra dictum eſt.
In his itaque quæ prætermiſit hoc timuit, quia cunctæ
Eccleſiæ catholicæ pectori conuenit, fidemq; ipſam an-
tiquitus traditam atq; fundatam, clara quodam modo
voce compellat, & aduerſus eos vehementiſsime per-
mouet quod diximus, quia oihil peccati eſſe in paruulis F
dicunt, quid lauacro regeoerationis abluatur, Omnes
enim ad Eccleſiam nō propter aliud cum paruulis cur-
runt, niſi vt in eis originale peccatum generatione pri-
ma natiuitatis attractum regeneratione ſecundæ natiui
tatis expietur. Deinde ad noſtra ſuperiora verba reuer-
titur, quæ neſcio cur repetat. Eos autem qui de tali com-
mixtione naſcuntur, dicimus trahere originale pecca-
tum, eosq; qui de parentibus quibuſcunque naſcuntur,
non negamus adhuc eſſe ſub diabolo, niſi renaſcantur
in Chriſto. Hæc verba noſtra, & pauloante iam dixe-
rat. Deinde ſubiungit, quod de Chriſto diximus, qui de
eadem ſexus vtriuſque commixtione naſci noluit. Sed
etiam hic prætermiſit quod ego poſui, vt per eius gratiā
de poteſtate tenebrarum eruti, in regnum illius, qui ex
eadem ſexus vtriuſq; commixtione naſci noluit, tranſ-
ferantur. Vide obſecro te, quæ noſtra verba vitauit tan-
quam inimicus omnino gratiæ dei, quę venit per Ieſum
Chriſtum dominum noſtrum. Scit eoim ab illa Apoſto *Coloſſ.1.*
li ſententia, qua dixit de deo patre qui eruit nos de po-
teſtate tenebrarum, & tranſtulit in regoum filij clari-

G tatis ſuæ, improbiſsime & impiiſsime paruulos ſeparari, ideo proculdubio verba iſta prætermittere quàm ponere maluit. Poſt hæc illud noſtrum poſuit, vbi diximus, Hæc enim quæ ab impudentibus impudenter laudatur pudenda cõcupiſcentia, nulla eſſet, niſi homo ante peccaſſet, nuptiæ vero eſſent etiam ſi nemo peccaſſet: fieret quippe ſine iſto morbo ſeminatio filiorum. Huc vſque verba mea ille poſuit, Timuit enim quod adiunxi, in corpore vitæ illius, ſine quo tunc fieri non poteſt in corpore mortis huius. Et hic vt meam ſententiam non finiret, ſed eam quodam modo detruncaret, illud Apoſtoli teſtimonium formidauit, vbi ait, Miſer ego homo, quis me liberabit de corpore mortis huius? Gratia dei per Ieſum Chriſtum dominũ noſtrum. Non enim erat corpus mortis huius in paradiſo ante peccatum, propter quod diximus, in corpore vitæ illius, quæ ibi erat, ſine iſto morbo ſeminationem fieri potuiſſe filiorum, ſine quo nunc in corpore mortis huius fieri non poteſt. Vt autem ad iſtam commemorationem humanæ miſeriæ & diuinæ gratiæ veniret Apoſtolus, ſupra *Roma.7.* dixerat, Video aliam legem in membris meis, repugnantem legi mentis meæ, & captiuantem me in lege pecca-
H ti, quæ eſt in membris meis. Poſt hæc autem verba exclamauit, Miſer ego homo, quis me liberabit de corpore mortis huius? Gratia dei per Ieſum Chriſtum dominum noſtrum. In corpore igitur mortis huius, quale in paradiſo ante peccatum nõ fuit, profecto non erat alia lex in membris noſtris repugnans legi mentis noſtræ, quia & quando nolumus, & quando non conſentimus, nec ei membra noſtra, vt impleat quod appetit, exhibemus, habitat tamen in eis, & mentem reſiſtentem repugnantẽmque ſolicitat, vt ipſe conflictus etiam ſi non ſit damnabilis, quia non perficit iniquitatem, ſit tamen miſerabilis, quia non habet pacem. Satis igitur admonuerim, ſic iſtum verba mea velut refellenda ſibi proponere voluiſſe, vt alicubi mediis detractis, ſententias interrumperet, alicubi extremis non additis decurtaret, & cur hoc fecerit, ſufficienter oſtenderim.

Reſpondet primæ calumniæ.

Cap.III.

Nunc ad ea quæ ſicut voluit, noſtra propoſuit, quæ ſua oppoſuerit, videamus. Sequuntur enim iam verba eius, & ſicut iſte inſinuauit, qui tibi chartulam miſit, prius aliquid de præfatione conſcripſit proculdubio librorum illorum, de quibus pauca decerpſit. Id autem ita ſeſe habet, Doctores, inquit, noſtri temporis frater beatiſsime,
I & nefariæ, quæ adhuc feruet, ſeditionis authores, ad hominum quorum ſanctis ſtudiis vtuntur, contumelias & exitium decreuerunt per ruinam totius Eccleſiæ peruenire, non intelligentes quantum his contulerint honoris, quorum oſtenderunt gloriam, niſi cum catholica religione non potuiſſe conuelli. Nam ſi quis aut liberum in hominibus arbitrium, aut deum eſſe naſcentium cõditorem dixerit, Celeſtianus & Pelagianus vocatur. Ne igitur vocentur hæretici, fiunt Manichæi, & dum falſam verentur infamiam, verum crimen incurrunt, inſtar ferarum, quæ circundantur pinnis, vt cogantur in retia. Quibus quoniam deeſt ratio, in verum exitium vana formidine contruduntur.

Auguſtin. Non eſt ita vt loqueris, quicunque iſta dixiſti, non eſt ita, multum falleris vel fallere meditaris, nõ liberum negamus arbitriũ: *Ioan.8.* ſed, Si vos filius liberauerit, ait veritas, tunc vere liberi eritis. Hunc vos inuidetis liberatorem, quibus captiuis *2.Petri.2.* vanam tribuitis libertatem. A quo enim quis deuictus eſt, ſicut dicit ſcriptura, huic ſeruus addictus eſt: nec *Roma.5.* quiſquam niſi per gratiam liberatoris iſto ſoluitur vinculo ſeruitutis, à quo eſt hominum nullus immunis. Per vnum quippe hominẽ peccatum intrauit in mundum, K & per peccatũ mors, & ita in omnes homines pertranſiit, in quo omnes peccauerunt. Sic eſt ergo deus naſcentium conditor, vt omnes ex vno eant in cõdemnationem, quorum non fuerit renaſcentium liberator. Ipſe quippe dictus eſt figulus, ex eadem maſſa faciens aliud vas in honorẽ ſecundum miſericordiam, aliud in con- *Roma.9.* tumeliam ſecundum iudicium, cui cantat Eccleſia Mi- *Pſal.100.* ſericordiam & iudicium. Non itaq; ſicut te atque alios fallens loqueris, ſi quis aut liberum in hominibus arbitrium, aut deum eſſe naſcentium conditorẽ dixerit, Celeſtianus & Pelagianus vocatur, iſta quippe catholica fides dicit. Sed ſi quis ad colẽdum recte deum, ſine ipſius adiutorio dicit eſſe in hominibus liberum arbitrium, & quiſquis ita dicit deum naſcentium cõditorem, vt paruulorum neget à poteſtate diaboli redemptorẽ, ipſe Celeſtianus & Pelagianus vocatur. Liberum itaq; in hominibus eſſe arbitrium, & deum eſſe naſcentium conditorem vtrique dicimus, non hinc eſtis Celeſtiani & Pelagiani: liberum autem quenquam eſſe ad agendum bonum, ſine adiutorio dei, & non erui paruulos à poteſtate tenebrarum, & ſic transferri in regnum dei, hoc vos dicitis, hinc eſtis Celeſtiani & Pelagiani. Quid obtẽdis L ad fallendum communis dogmatis tegmen, vt operias proprium crimen, vnde vobis inditum eſt nomen, atq; vt nefario vocabulo terreas imperitos, dicis, Ne igitur vocentur hæretici, fiunt Manichæi? Audi ergo breuiter quid in iſta quæſtione verſetur. Catholici dicunt humanam naturam à creatore deo bono conditam bonam, ſed peccato viciatam Chriſto medico indigere. Manichæi dicunt humanam naturam non à deo conditam bonam peccatoq; viciatam, ſed ab æternarum principe tenebrarum de commixtione duarum naturarum, quæ ſemper fuerunt, vna bona & vna mala, hominem creatum. Pelagiani & Celeſtiani dicunt naturam humanã à bono deo conditam bonam, ſed ita eſſe in naſcentibus paruulis ſanam, vt Chriſti non habeãt neceſſariam in illa ætate medicinam. Agnoſce igitur in tuo dogmate nomen tuum, & catholicis, à quibus confutaris, deſine obiicere & dogma, & nomẽ alienũ. Nam veritas vtroſque redarguit, & Manichæos & vos. Manichæis enim dicit, Non legiſtis quia qui ab initio fecit hominem, maſculum & fœminam fecit eos? Et dixit, Propter hoc re- *Matth.19.* linquet homo patrem & matrẽ, & adhærebit vxori ſuæ, & erunt duo in carne vna: itaque iam non ſunt duo, ſed M vna caro. Quod ergo deus coniunxit, homo non ſeparet. Ita quippe oſtendit & hominũ conditorem, & coniugum copulatorem deum aduerſus Manichæos, qui vtrũque horum negant. Vobis autem dicit, Venit filius *Luca.19.* hominis quærere & ſaluũ facere quod perierat. Sed vos egregij Chriſtiani reſpondete Chriſto, Si quod perierat quærere & ſaluare veniſti, ad paruulos non veniſti. Iſti nec perierant & ſalui nati ſunt, vade ad maiores, de verbis tuis tibi præſcribimus, Non eſt opus ſanis medicus, *Matth.9.* ſed male habentibus. Ita fit, vt Manichæus qui homini commixtam dicit eſſe naturam malam, velit inde ſaltem ſaluari à Chriſto animam bonam. Tu vero in paruulis cum ſalui ſint corpore, nihil à Chriſto ſaluandum eſſe contendis. Ac per hoc Manichæus quidam naturam humanam deteſtabiliter vituperat, ſed tu crudeliter laudas. Quicunque enim tibi crediderint laudatori, infantes ſuos non offerunt ſaluatori. Tam ſcelerata ſentienti quid tibi prodeſt non metuere? Quin tibi fit vt ſalubriter metuas, & te hominem facis eſſe, non beſtiam, quę circundatur pinnis vt cogatur in retia? Opus erat vt

veritatem

A veritatem teneres, eiúſque ſtudio non timeres, nunc vero ita non times, vt ſi timeres, euaderes potius retia maligna, quàm incurreres. Mater catholica ideo te terret, quia & tibi & aliis à te timet, & ſi per filios ſuos in aliqua poteſtate poſitos agit vt timeas, non id agit crudelitate, ſed charitate. Tu autem vir fortiſſimus timere homines ignauum putas, deum ergo time, & noli antiqua fidei catholicæ fundamenta conari tanta obſtinatione ſubuertere, quanquam iſte tuus animus animoſus vtinam ſaltem in hac cauſa homines timeret, vtinã inquam, ſaltem paueret ignauia potius, quam periret audacia. Videamus & cætera quæ connectit. Sed quid faciam, vtrum ſingula eius proponam, quibus reſpondeam, an eis prætermiſſis, quæ catholica fides continet, ea ſola pertractem atque confutem, in quibus à tramite veritatis exorbitat, & hæreſim Pelagianam tãquam venenoſa virgulta, fructibus catholicis conatur inſerere. Hoc quidem certe breuius eſt, ſed perſpiciendum arbitror, ne quiſquam libro meo lecto, & non lectis omnibus, quæ ab illo dicta ſunt, exiſtimet ea me proponere noluiſſe, ex quibus iſta eius pendent, & ex quibus quaſi conſequenter vera eſſe monſtrantur, quæ falſa redar-

Recẽſet omnia aduerſarij & reſpondet ſingulis. Caput IIII.

B guo. Non itaque pigeat vtraque huic opuſculo noſtro indita, & ea ſcilicet quæ ille dixit, & ea quæ ipſe reſpondeo, vniuerſa attendere & conſiderare lectorem. Quæ ſequuntur ergo ita prænotauit, qui tuæ dilectioni chartulam miſit, Contra eos, inquit, qui nuptias damnant, & fructus earum diabolo aſsignant. Non igitur contra nos qui neque nuptias damnamus, quas etiam in ordine ſuo debita prædicatione laudamus, nec earum fructus diabolo aſsignamus: nuptiarum quippe fructus homines ſunt, qui ordinate inde generantur, non peccata cum quibus naſcuntur. Nec ideo ſunt homines ſub diabolo, quia homines ſunt, vbi ſunt fructus nuptiarũ, ſed quia peccatores ſunt, vbi eſt propago viciorum, Diabolus enim culpæ author eſt, non naturæ. Attende cætera quibus ſe exiſtimat aduerſus nos hoc præmiſſo titulo conſonare. Deus, inquit, qui Adam ex limo fuerat fabricatus, Euam conſtruxit è coſta & dixit, Hæc vocabitur vita, quoniam mater eſt omnium viuentium.

Calumniatoris verba recitat & confutat.

Gene.2.

Non quidem ita ſcriptum eſt, ſed quid ad nos. Solet enim accidere vt memoria fallat in verbis, dum tamen ſententia teneatur in libris: nec enim Euæ nomen vt appellaretur vita, deus impoſuit, ſed marit⁹. Sic enim

C legitur, Et vocauit Adam nomen vxoris ſuæ vita, quoniam ipſa eſt mater omnium viuentium. Sed hoc fortaſſis intellexerit, vt deus per Adam nomen illud Euæ impoſuiſſe credatur tanquam per Prophetam. Nam in hoc quòd appellata eſt vita matérque viuentium, magnum eſt Eccleſiæ ſacramentum, vnde nunc diſſerere longum eſt, & ſuſcepto operi non neceſſarium. Nam & illud quod dixit Apoſtolus, Sacramentũ hoc magnum eſt, Ego autẽ dico in Chriſto & in Eccleſia: ipſe Adam dixit, Propter hoc relinquet homo patrem & matrem & adhærebit vxori ſuæ, & erũt duo in carne vna. Quod tamen dominus Ieſus in Euangelio deum dixiſſe commemorat, quia deus vtique per hominem dixit, quod homo prophetando prædixit. Ergo quæ ſequuntur intuere, Prima, inquit, compellatione cui operi parata eſſet, oſtẽdit & dixit, Creſcite & multiplicamini & replete terram. Quis enim noſtrum negat ad opus pariendi à domino deo creatore omnium bonorum bono præparatam fuiſſe mulierem? Adhuc vide quid adiungat, Deus igitur, inquit, maris creator & fœminæ cõuenientia generationibus membra formauit, & gigni corpora

Ephe.5.

Matth.19.

Gene.1.

de corporibus ordinauit, quorum tamẽ efficientiæ potentia dei operationis interuenit, omne quod eſt ea adminiſtrans virtute qua condidit. Etiam hoc eſſe catholicum confitemur. Et quod deinde ſubiunxit, Si igitur, inquit, non niſi per ſexum fœtus, non niſi per corpus ſexus, non niſi per deum corpus, quis ambigat fœcunditatem deo iure reputari? Poſt hæc quæ veraciter, & catholice dicta ſunt, imò in diuinis libris veraciter ſcripta, non autem ab iſto catholice dicta ſunt, quia non intẽtione catholici pectoris dicta ſunt, iam propter quod ea dixit, Pelagiana & Celeſtiana hæreſis incipit introduci. Nanque attende quod ſequitur. Tu vero, inquit, qui dicis eos, qui de parentibus qualibuſcunque naſcuntur, adhuc eſſe ſub diabolo, niſi renaſcantur in Chriſto, Oſtende ergo nũc quid ſuum diabolus cognoſcat in ſexibus, per quod fructum eorum, vt dicis, iure poſſideat. Diuerſitatem ſexuum? ſed hæc in corporibus eſt, quæ deus facit, commixtionem? ſed non minus benedictionis, quàm inſtitutionis priuilegio vendicatur. Vox enim dei eſt, Relinquet homo patrem & matrem & adhærebit vxori ſuæ, & erunt duo in carne vna. Vox dei eſt, Creſcite & multiplicamini & replete terram. An forte ipſam fœcunditatem? Sed ipſa eſt inſtituti cauſa coniugij. Vides igitur quemadmodum nos interroget, quid ſuum diabolus cognoſcat in ſexibus, per quod ſub illo ſint, qui de parẽtibus qualibuſcunque naſcuntur, niſi renaſcãtur in Chriſto, vtrum diuerſitatem ſexuum dicamus ad diabolum pertinere, an commixtionem, an ipſam fœcunditatem. Reſpondemus itaque nihil horum, quia & diuerſitas ſexuum pertinet ad vaſa gignentium, & vtriuſque commixtio ad ſeminationem pertinet filiorum, & ipſa fœcunditas ad benedictionẽ pertinet nuptiarum. Hæc autem omnia ex deo, ſed iſte in his omnibus noluit nominare concupiſcentiam carnis, quæ non eſt à patre, ſed ex mundo eſt, cuius mundi princeps dictus eſt diabolus, qui eam in domino non inuenit, quia dominus homo non per ipſam ad homines venit, vnde dicit etiã ipſe. Ecce venit princeps huius mundi, & in me nihil inueniet: nihil vtique peccati, nec quod à naſcente trahitur, nec quod à viuente additur. Hanc iſte noluit nominare in his omnibus, quæ commemorauit naturalibus bonis, de qua etiam nuptiæ confunduntur, quæ de his bonis omnibus gloriantur. Nam quare illud opus coniugatorum ſubtrahitur & abſconditur etiam oculis filiorum, niſi quia non poſſunt eſſe in laudanda commixtione, ſine pudenda libidine? De hac erubuerunt etiam qui primi pudenda texerunt, quæ prius pudenda non fuerunt, ſed tanquam dei opera prædicanda atq; glorianda. Tunc ergo texerunt quando erubuerunt, tunc autem erubuerunt, quãdo poſt inobedientiam ſuã, inobedientia membra ſenſerunt. De hac erubuit etiam iſte laudator, Commemorauit enim ſexuum diuerſitatem, commemorauit commixtionem, commemorauit fœcunditatem, illam vero commemorare verecundatus eſt, Nec mirum ſi pudet laudantes, quod videmus ipſos pudere generantes. Sed adiungit & dicit, Per quid igitur ſub diabolo ſunt, quos deus fecit. Sibiq; veluti ex noſtra voce reſpondet, Per peccatum, inquit, non per naturam. Deinde noſtræ reſponſioni ſuam referens. Sed vt non poteſt, inquit, ſine ſexibus fœtus, ita nec ſine voluntate eſſe delictum.

D

Gene.2.

E

Caput V.

Ioan.14.

F

Ita vero, ita eſt. Sicut enim per vnum hominem peccatum intrauit in mundum, & per peccatum mors, & ita in omnes homines pertranſiit, in quo omnes peccauerunt, Per vnius illius voluntatem malam omnes

Roma.5.

G in eo peccauerunt, quando omnes illi vnus fuerunt, de
quo propterea ſinguli peccatum originale traxerunt.
Dicis enim, inquit, ideo illos eſſe ſub diabolo, quia de
ſexus vtriuſque commixtione naſcuntur? Dico pla-
nè propter delictum eos eſſe ſub diabolo, ideo autē ex-
pertes non eſſe delicti, quia de illa commixtione ſunt
nati, quæ ſine pudenda libidine non poteſt etiam quod
honeſtum eſt operari. Dixit hoc etiam beatiſſimę me-
moriæ Ambroſius Eccleſiæ Mediolanenſis Epiſcopus,
cum Chriſti carnalem natiuitatem ideo diceret exper-
tem eſſe delicti, quia conceptus eius vtriuſque ſexus
commixtionis eſt expers: nullum autem hominum eſſe
ſine delicto, qui de illa cōmixtione conceptus eſt, Nam
Ambroſius eius verba iſta ſunt, Ideo, inquit, & quaſi homo per vni-
uerſa tentatus eſt, & in ſimilitudine hominum cuncta
ſuſtinuit, ſed quia de ſpiritu natus, abſtinuit à peccato.
Omnis enim homo mendax, & nemo ſine peccato, niſi
vnus deus. Seruatum eſt igitur, inquit, vt ex viro & mu-
liere, id eſt, per illam corporum commixtionem, ne-
mo videatur expers eſſe delicti, Qui autem expers eſt
delicti, expers eſt etiam huiuſmodi conceptionis. Nun-
H quid etiam iſtum ô Pelagiani & Celeſtiani, audebitis di
cere Manichæum, quod eum dicebat eſſe Iouinianus
hæreticus, contra cuius impietatem vir iſte ſanctus e-
tiam poſt partum permanentem virginitatem ſanctæ
Mariæ defendebat? Si ergo illum Manichæum dice-
re non audetis, nos cum in eadem cauſa, eadem ſen-
tentia fidem catholicam defendamus, cur dicitis Ma-
nichæos? Aut ſi & illum fideliſſimum virum hoc ſe-
cundum Manichæos ſapuiſſe iactatis, iactate, iactate,
vt menſuram Iouiniani perfectius impleatis, nos cum
illo homine dei, patienter veſtra maledicta & conui-
cia ſuſtinemus, & tamen hæreſiarches veſter Pelagius
fidem & puriſſimū in ſcripturis ſenſum ſic laudat Am-
broſij, vt dicat ne inimicum quidem eum auſum eſſe
reprehendere. Quò ergo progreſſi fueritis attendite,
& vos ab auſibus Iouiniani tandem aliquando cohibe-
te, quamuis ille nimis laudando nuptias, ſancta illas
virginitati adæquauit, & tamen nuptiarum fructibus ab
vtero etiam recentibus Chriſtum ſaluatorem, & de po-
teſtate diaboli redemptorem nō negauit neceſſarium,
quod vos negatis. Et quia vobis pro eorum ſalute, qui
nōdum pro ſe loqui poſſunt, & pro fidei catholicæ fun-
I damentis reſiſtimus, Manichæos nos eſſe iactatis. Sed
Caput VI. iam ſequentia videamus. Rurſus quippe interro-
gans dicit, Quem igitur paruulorum confiteris autho-
rem? Deum verum? Reſpondeo, deum verum. Deinde
ille ſubiungit, Sed malum ille non fecit. Ac rurſus in-
terrogat, vtrum diabolum paruulorum confiteamur au
thorem. Rurſusq; reſpondet, ſed naturam hominis ipſe
non condidit. Deinde quaſi concludit atque infert,
Si mala commixtio deformis, & conditio corporum,
& ideo corpora quoque malo à te deputantur authori.
Cui reſpondeo, malo authori non deputo corpora, ſed
delicta, quorum cauſa factum eſt, vt cum in corporibus,
hoc eſt, in dei operibus totum placeret, accideret ta-
men maſculo & fœminæ quod puderet, vt non eſſet cō
mixtio qualis eſſe potuit in corpore vitæ illius, ſed qua-
lem videmus erubeſcentes in corpore mortis huius.
Deus vero, inquit, diuiſit in ſexu, quod in operatione
coniungeret. Ab ipſo igitur eſt commixtio corporum,
à quo eſt origo corporum. Iam ſupra reſpondimus hoc
ex deo eſſe, ſed non delictum, non membrorum inobe
dientiam per carnis concupiſcentiam, quæ non eſt à pa
tre. Deinde dicit, Tot ergo rerum bonarum, id eſt, cor-
porum, ſexuum, coniunctionum malos fructus eſſe nō K
poſſe, nec homines ob hoc à deo fieri vt à diabolo, ſicut
dicis, inquit, legitimo iure teneantur. Iam dictum eſt
non eos ideo teneri, quia homines ſunt, quod naturæ
nomen eſt, cuius author diabolus non eſt, ſed quia pec-
catores ſunt, quod culpæ nomen eſt, cuius diabolus au-
thor eſt. Sed inter tot nomina bonarum rerum, id *Vbi non eſt*
eſt, corporum, ſexuum, coniunctionum, libidinem vel *peccatū, ibi*
concupiſcentiam carnis, iſte non nominat. Tacet, quia *nō interceſ-*
pudet, & mira ſi dici poteſt pudoris impudentia, quod *ſit concupi-*
nominare pudet, laudare nō pudet. Deniq; vide quem- *ſcentia.*
admodum magis eam circumloquendo maluerit ſigni- *Cap. VII.*
ficare, quàm dicere. Poſtquam autem vir, inquit, natu-
rali appetitu cognouit vxorem: ecce iterum dicere no-
luit, carnis concupiſcentia cognouit vxorem: ſed natu-
rali, inquit, appetitu: vbi adhuc poſſumus intelligere ip
ſam voluntatem iuſtam & honeſtam, qua volunt filios
procreare, nō illam libidinem, de qua iſte ſic erubeſcit,
vt ambigue nobis loqui malit, quàm perſpicue quod
ſentit exprimere. Quid eſt naturali appetitu? An non &
velle eſſe ſaluum, & velle ipſos ſuſcipere, nutrire, erudi-
re filios, naturalis eſt appetitus, idémque rationis eſt, L
non libidinis? Sed quia huius nouimus intentionem,
ideo non eum putamus his verbis, niſi libidinem mem-
brorum genitalium ſignificare voluiſſe, nónne tibi vi-
dentur hæc verba folia eſſe ficulnea, ſub quibus latet
quid aliud, quàm id quod pudet? Iſta quippe iſte ſibi cir-
cumlocutionis huius obſtacula, ſicut illi ſuccinctoria *Gene. 3.*
conſuerunt, contexat & dicat, Poſtquam autem vir na-
turali appetitu cognouit vxorem, dicit ſcriptura diui-
na, Concepit Eua & peperit filium, & vocauit nomen *Gene. 4.*
eius Cain. Sed quid, inquit, dicit Adam, audiamus, Ac-
quiſiui hominem per deum: Vnde cōſtat opus dei eſſe,
quem per deum acquiſitum ſcriptura diuina teſtatur.
Quis hinc dubitat? quis hoc neget, maxime catholi-
cus Chriſtianus? opus dei eſt homo, Sed carnis con-
cupiſcentia, ſine qua, ſi peccatum non præceſſiſſet tran-
quillæ voluntati obedientibus ſicuti cætera membra ge-
nitalibus, ſeminaretur homo, non eſt à patre, ſed ex
mundo eſt. Verum nunc obſecro te paulò attentius in-
tuere, quod nomen nouum inuenerit quo rurſus ope-
riret, quod erubeſcit aperire. Genuerat enim eum, in-
quit, Adam potentia membrorum, non diuerſitate me-
ritorum. Quid dixerit, diuerſitatem meritorum, fateor M
non intelligo, ſed potentiam membrorum credo illud
voluit dicere, quod pudet euidenter dicere, Maluit e-
nim dicere membrorum potentiam, quàm carnis con-
cupiſcentiam. Planè etiam ſi non cogitauit, ſignificauit
aliquid quod ad rem pertinere videatur. Quid enim po
tentius membris hominis, quando non ſeruiunt volun
tati hominis? Quæ tametſi frænetur temperantia vel
cōtinentia vſus † eorum aliquantum, motus tamen eo- *† al. auſus.*
rum non eſt in hominis poteſtate. Genuit ergo Adam
filios hac, vt iſte dicit, membrorum ſuorum potentia,
de qua priuſquam illos gigneret, erubuit poſt peccatū.
Si autem non peccaſſet, nō eos genuiſſet membrorum
potentia, ſed membrorum obedientia. Ipſe quippe eſſet
potens, vt eis ſubiectis voluntate imperaret, ſi potētiori
& ipſe ſubiectus eadem voluntate ſeruiret. Poſt ali- *Cap. VIII.*
quanta iterum dicit ſcriptura diuina, inquit, Cognouit *Gene. 4.*
Adam Euam vxorem ſuam, & concepit & peperit fi-
lium, vocauitq; nomen eius Seth, dicens, Suſcitauit mi-
hi dominus ſemen aliud pro Abel, quem occidit Cain.
Deinde addit & dicit, ad documentum inſtituti coi-
tus, ipſum ſemen diuinitas dicitur excitaſſe. Non intel-
lexit

A lexit homo iſte quod ſcriptum eſt, putauit enim ad hoc
eſſe dictum, Suſcitauit mihi dominus ſemen aliud pro
Abel, vt crederetur deus illi excitaſſe libidinem coëun-
di, cuius motu excitaretur ſemen, vt gremio fœminæ
poſsit infundi. Neſcit non eſſe ob aliud dictum, excita-
uit mihi ſemen: niſi, dedit mihi filium. Denique hoc
Adam non dixit poſt coitum ſuum, quo ſemen emiſit,
ſed poſt coniugis partũ, quo filium deo donante ſuſce-
pit. Nam quæ gratulatio eſt, niſi forte libidinoſorum &
1.Theſſ.4. ſuum vas in morbo concupiſcẽtiæ, quod vetat Apoſto-
lus, poſsidentium, ſi ſemen extra coëundi voluntatem
fundatur, nec ſequatur cõceptus aut partus vbi nuptia-
rum verus eſt fructus? Neque hoc ideo dixerim, quòd
alius putandus ſit præter ſummum & verum deum vel
humani ſeminis, vel ipſius hominis creator exiſtere, ſed
hoc tranquilla de homine obedientia membrorum ad
nutum voluntatis exiſſet, ſi peccatum non præceſsiſſet.
Neque nunc agitur de natura ſeminis humani, ſed de
vicio. Illa quippe habet authorem deum, ex iſto autem
trahitur originale peccatum. Nam ſi ſemen ipſum nul-
lum habet vicium, quid eſt quod ſcriptũ eſt in libro Sa-
Sap.12. pientiæ, Non ignorans quoniam nequam eſt natio il-
B lorum & naturalis malicia ipſorum, & quoniam nõ po
terat mutari cogitatio illorum in perpetuum, ſemen e-
nim illorum erat maledictũ ab initio? Nempe de qui-
buſcunque dicat iſta, de hominibus dicit, Quo modo
eſt ergo cuiuſlibet hominis malicia naturalis & ſemen
maledictum ab initio, niſi ad illud reſpiciatur, quòd per
Rom.5. vnum hominem peccatum intrauit in mundum, &
per peccatum mors, & ita in omnes homines pertrãſiit,
in quo omnes peccauerunt? Cuius autem hominis ma-
la cogitatio non poteſt in perpetuum mutari, niſi quia
per ſeipſam non poteſt, ſed ſi gratia diuina ſubueniat,
qua non ſubueniente quid ſunt homines, niſi quod ait
2.Pet.2. Apoſtolus Petrus, velut muta animalia procreata na-
turaliter in captiuitatem & interitum. Vnde vno lo-
co Paulus Apoſtolus vtrũque commemorans, & iram
dei cum qua naſcimur, & gratiam qua liberamur, Et
Epheſ.2. nos omnes, inquit, aliquando conuerſati ſumus in de-
ſideriis carnis noſtræ, facientes voluntatem carnis &
affectionum, & eramus natura filij iræ ſicut & cæteri.
Deus autem qui diues eſt in miſericordia propter mul-
tam dilectionem qua dilexit nos, cum eſſemus mortui
peccatis conuiuificauit nos Chriſto, cuius gratia ſumus
C ſalui facti. Quid eſt ergo malicia naturalis hominis, &
ſemen maledictum ab initio, & procreati naturaliter
in captiuitatem & interitum, & natura filij iræ?

Cap.IX. Nunquid in Adam natura iſta ſic condita eſt? Abſit,
Sed quia in illo viciata ſic per omnes iam naturaliter
cucurrit & currit, vt ab hac perditione non liberet, niſi
gratia dei per Ieſum Chriſtum dominũ noſtrum. Quid
Gene.9. eſt ergo quod iſte adiũgit, & dicit de Noë & filiis eius,
quòd ſimiliter benedicti ſint vt Adam & Eua, dicen-
te deo, Creſcite & multiplicamini & replete terram, &
dominamini eius: quibus dei verbis addit ſua dicens,
Voluptas ergo iſta, quam tu diabolicam vis videri, iam
in ſupradictis coniugibus habebatur, quæ vt inſtitutio-
ne bona, ita etiam benedictione permanſit? Non enim
dubitatur de hac ad Noë & ad filios eius corporum cõ
mixtione dictum, cuius iam vſus inoleuerat, Creſcite
& multiplicamini & replete terram. Non opus eſt ea-
dem multis verbis repetere. De vicio hic agitur, quo eſt
deprauata natura bona, cuius vicij author eſt diabo-
lus, non de naturæ ipſius bonitate, cuius author eſt de⁹,
qui neque ab ipſa viciata deprauatáque natura, ſuam
abſtulit bonitatem, vt auferret hominum fœcundita- D
tem, viuacitatem, ſanitatem, ipſamq; ſubſtantiam ani-
mi & corporis ſenſus atque rationem, alimenta, nutri-
menta, incrementa, qui etiam facit oriri ſolem ſuum Matt.5.
ſuper bonos & malos, & pluit ſuper iuſtos & iniuſtos,
& quicquid boni eſt naturæ humanę à deo bono etiam
in illis hominibus eſt, qui non liberabuntur à malo.
Voluptatem tamen iſte & hic dixit, quia poteſt volup-
tas & honeſta eſſe, non dixit carnis concupiſcentiam
vel libidinem quæ pudenda eſt, ſed in conſequentibus
aperuit verecundiam ſuam, nec diſsimulare potuit ab
eo, quod violenter ipſa natura præſcripſit. Et illud, in-
quit, Propter hoc relinquet homo patrem & matrem,
& adhærebit vxori ſuæ, & erunt duo in carne vna. Et
poſt hæc verba dei, ſua ipſe ſubiungens, vt exprime-
ret, inquit, fidem operum, Propheta prope periculum
pudoris acceſsit. O aperta prorſus & vi veritatis ex-
torta confeſsio, Propheta ergo vt exprimeret fidem
operum prope periculum pudoris acceſsit, quia dixit,
Erunt duo in carne vna, vbi commixtionem maris &
fœminæ intelligi voluit. Dicatur cauſa, cur in expri-
mendis operibus dei, Propheta prope periculum pudo-
ris acceſſerit. Itáne vero humana opera pudenda eſſe E.
non debent, ſed planè glorianda, & diuina pudenda
ſunt? Itáne vero in eloquendis & exprimendis operi-
bus dei, non honoratur Prophetæ vel amor vel labor,
ſed periclitatur pudor? Quid enim potuit deus face-
re, quod eius prædicatorem pudeat dicere? Et quod eſt
grauius, pudeat hominem alicuius operis quod non
homo, ſed deus fecit in homine, cum omnes opifices
quanto poſſunt labore & induſtria id agant, ne de ſuis Gene.3.
operibus erubeſcant? Sed profecto illud nos pudet,
quod puduit primos illos homines quando pudenda
texerunt. Iſta eſt pœna peccati, illa plaga veſtigiúmque
peccati, illa illecebra fomẽſque peccati, illa lex in mem-
bris repugnans legi mentis, illa ex nobiſipſis aduerſus
noſipſos inobedientia iuſtiſsimo reciprocatu inobe-
dientibus reddita, huius nos pudet, & merito pudet.
Nam ſi hoc non eſſet, quid nobis eſſet ingratius, quid
irreligioſius ſi in membris noſtris, non de vicio vel de
pœna noſtra, ſed dei confunderemur operibus?

Dicit etiam iſte multa fruſtra de Abraham & Sara, Cap.X.
quo modo ex repromiſsione acceperint filium, & tan-
dem concupiſcentiam nominat, non tamen addit car-
nis, quia ipſa pudenda eſt. In concupiſcentiæ autem no F
mine aliquando gloriandum eſt, quia eſt & concupiſcẽ
tia ſpiritus aduerſus carnem, eſt & concupiſcentia ſa- Gala.5.
pientiæ. Ait ergo, Certè hanc concupiſcentiam ſine
qua nulla fœcunditas eſt, malum naturaliter definiſti,
vnde ergo per donum cœleſte in ſenibus excitatur?
Aſtrue iam hoc ſi potes ad opus diaboli pertinere, quod
deum vides conferre pro munere. Ita hoc dicit, quaſi
concupiſcentia carnis antè defuerit illis, & hãc eis do-
nauerit deus, quæ proculdubio inerat in corpore mor-
tis huius, ſed fœcunditas defuit, cuius author eſt deus,
& ipſa donata eſt quando voluit deus. Abſit autem vt
dicamus quod nos putauit eſſe dicturos, Iſaac ſine cõ-
cubitus calore generatum. Sed ipſe iam dicat, qua- Circuncisio
re interiret anima eius de genere ſuo, ſi circuncifus die loco baptiſ-
non eſſet octaua, quid ipſe peccaſſet, & quid offendiſſet mi. Ca.XI.
deum, vt de aliena in ſe negligentia tã ſeuera ſententia
puniretur, ſi nullũ eſſet originale peccatum? De circun-
cidendis enim deus ſic mandauit infantibus, Maſcu- Gene.17.
lus qui non circũcidetur carne prępucij ſui octauo die,
diſperiet anima eius de genere ſuo, quia teſtamentum
meum

G meũ diſsipauit. Dicat iſte ſi poteſt quo modo puer iſte teſtamentum dei diſsipauit octo dierum, quantum ad ipſum proprie attinet innocens infans, & tamen nullo modo deus vel ſcriptura ſancta id mendaciter diceret. Tunc ergo diſsipauit teſtamentum dei, nõ hoc de imperata circuncisione, ſed illud de ligni prohibitione Roma.5. quando per vnũ hominem peccatum intrauit in mundum, & per peccatum mors, & ita in omnes homines pertranſiit, in quo omnes peccauerunt, & hoc in illo ſignificabatur expiari circunciſione octaui diei, hoc eſt, ſacramento mediatoris in carne venturi, quia per eandem fidẽ venturi in carne Chriſti, & morituri pro nobis, & tertio die, qui poſt ſeptimum ſabbati fuerat futurus octauus, reſurrecturi, etiam iuſti ſaluabãtur antiqui. Rom.4. Traditus eſt enim propter delicta noſtra, & reſurrexit propter iuſtificationem noſtram. Ex quo enim inſtituta eſt circunciſio in populo dei, quod erat tũc ſignaculum iuſticię fidei, ad ſignificationem purgationis valebat & paruulis originalis veteriſq; peccati, ſicut & baptiſmus ex illo valere cœpit ad innouationem hominis, ex quo eſt inſtitutus. Cap.XII. Non quòd ante circunciſionem iuſticia fidei nulla erat, Nam cum adhuc eſſet H in præputio, ex fide iuſtificatus eſt ipſe Abraham pater gentium, quæ fidem ipſius fuerant ſectaturæ. Sed ſuperioribus temporibus omnimodo latuit ſacramentum iuſtificationis ex fide, eadem tamen fides mediatoris ſaluos iuſtos faciebat antiquos puſillos cum magnis, non vetus teſtamentum quod in ſeruitutem generat, non lex quæ non ſic eſt data, quæ poſſet viuificare, ſed gratia dei per Ieſum Chriſtum dominũ noſtrum. Quia ſicut credimus nos Chriſtum in carne veniſſe, ſic illi venturum. Sicut nos mortuum, ita illi moriturum. Sicut nos reſurrexiſſe, ita illi reſurrecturum. Et nos vero & illi ad iudicium mortuorum viuorumq; venturum. Non ergo iſte humanã male defendendo impedit à ſalute naturam, quia omnes ſub peccato naſcimur, & per vnum ſolũ, qui ſine peccato natus eſt, liberamur. Iſta, inquit, corporum commixtio cum calore, cum voluptate, cum ſemine à deo facta, & pro ſuo modo laudabilis approbatur, quæ aliquando etiam amplum efficitur munus piorum. Dixit cum calore, dixit cum voluptate, dixit cum ſemine, nõ tamẽ dicere auſus eſt cum libidine. Quare, niſi quia nominare erubeſcit, quam laudare nõ erubeſcit? Munus autem piorum propagano eſt fœ- I cunda filiorum, non commotio pudẽda membrorum, quã non haberet in generandis filiis natura ſana, nunc autem habet eam natura viciata. Ac per hoc & qui inde naſcitur, indiget renaſci, vt ſit membrum Chriſti, & de quo naſcitur ſi iam renatus eſt, indiget liberari ab ea, quæ in corpore mortis huius eſt lege peccati. Quæ cum ita ſint, quo modo adiungit & dicit, Confitearis ergo neceſſe eſt, originale quod finxeras, interiſſe peccatum. Non ego finxi originale peccatum, quod catholica fides credidit antiquitus, ſed tu, qui hoc negas, ſine dubio es nouus hæreticus. Sub diabolo autem ſunt iudicio dei omnes cum peccato generati, ſi non fuerint in Cap.XIII. Chriſto regenerati. Sed quia de Abraham loquebatur & Sara, ſubiunxit atque ait, Quod ſi dixeris, vſus in eis vigebat, & fœtus non erat. Reſpondebo, quẽ conditor promiſit, conditor dedit, non cõcubitus, ſed Gene.2. dei opus eſt qui naſcitur. Qui enim primũ hominem fecit ex puluere, omnes fabricatur ex ſemine. Sicut ergo tunc limus, qui aſſumptus eſt, materia non author fuit hominis, ita nunc vis illa voluptatis confectrix, commixtrixq; ſeminum, non explet operationis vicem, ſed de theſauris naturæ offert deo, vnde ille hominem di- K gnetur operari. Hæc omnia quæ dixit, excepto quod ait, à voluptate ſemina confici atque miſceri, rectè diceret ſi in eis catholicum ſenſum defendere niteretur. Quia vero ſcimus quid ex his moliatur efficere, profecto dicit etiam recta peruerſe. Illud itaque quo excepto cætera vera eſſe non abnuo, ideo non eſt verum, quia voluptas illa concupiſcentiæ carnalis non conficit ſemina, ſed ea quæ iam ſunt in corporibus à vero deo condita, à quo ipſo conduntur & corpora, non fiunt voluptate, ſed excitantur & emittuntur cum voluptate. Vtrum autem vtriuſque ſexus ſemina in muliebri vtero cum voluptate miſceantur, viderint fœminæ quid in ſecretis viſceribus ſentiant, nos non decet inaniter vſque ad iſta eſſe curioſos. Libido tamẽ illa erubeſcenda, vnde pudenda ipſa appellata ſunt membra, non fuit in corpore vitæ illius, quæ in paradiſo fuit ante peccatum, ſed cœpit eſſe in corpore mortis huius retributa inobedientia inobedientiæ poſt peccatum. Sine qua libidine poterat opus fieri coniugum in generatione filiorum, ſicut multa opera fiunt obedientia cæterorum ſine vllo ardore membrorum, quæ voluntatis nutu mouentur, non æſtu libidinis concitantur. Attende cæte- L ra. Hoc etiam, inquit, Apoſtoli confirmat authoritas. Cum enim beatus Paulus de reſurrectione mortuorũ loqueretur ait, Inſipiens tu, quod ſeminas non viuifica- 1.Cor.15. tur. Et infra, Deus autem illi dat corpus prout vult, & vnicuique ſeminum proprium corpus. Si ergo deus, inquit, humano ſemini, quod nemo negat vel prudentum vel piorum, proprium ſicut omnibus rebus corpus attribuit, vnde quenquam reum natum probabis? Tandem oro reſpicias, quibus laqueis peccati naturalis ſuffocetur aſſertio. Verum age, inquit, tecum, precor, mitius: Mihi crede etiam te deus fecit, ſed quod fatendum eſt, grauius error infecit. Quid enim poteſt profanius dici, quàm quòd deus hominem aut non fecerit, aut vt dicis diabolo fecerit, aut certè diabolus dei ſit imaginem, hoc eſt, hominem fabricatus, quod non minus ſtultum dignoſcitur eſſe, quàm impium? Ergo tam inops, inquit, tam inuerecundus deus eſt, vt non habuerit, quod in præmium ſanctis hominibus daret, niſi quod deceptus diabolus infudit in vicio*. Vis autem ſcire quod etiam in his, qui ſancti non *al. initio. ſunt, hanc generationum potẽtiam deus tribuiſſe pro- M betur. Eo igitur tempore cum Abraham metu percuſ- Gene.20. ſus gẽtis Barbaræ, Saram quæ vxor erat, ſororem ſuam dixit, refertur Abimelech rex illius prouinciæ abduxiſſe eam in noctis vſum. Sed deus cui cura erat honor ſanctæ mulieris, in ſomnis Abimelech veniens regiam frænauit audaciam, comminatus interitum, ſi pergeret violare coniugium. Tunc Abimelech ait, Nũquid domine gẽtem ignorantem & iuſtam perdes? Nonne ipſi dixerunt ſe germanitate coniunctos? Surrexit ergo mane Abimelech & accepit mille didrachmas argenti, & oues, & vitulos, & pueros, & ancillas, & dedit Abrahæ, atq; à ſe mulierem remiſit intactam. Orauit verò deum Abraham pro Abimelech, & ſanauit deus Abimelech, & vxorem eius & ancillas eius. Cur autem hæc tanta prolixitate narrauerit, accipe breuiter in his quæ ſecutus adiunxit, Deus, inquit, orante Abraham curauit potentia diſpenſationis ſecreta, quæ amota eſt verecundis vilium fœminarum, quia clauſerat deus à foris omnem vuluam in domo Abimelech. Vide ergo, inquit, vtrum naturaliter malum dici debet, quod interdum aufert exaſperatus deus, redditque placatus? Ipſe, inquit, facit

& piorum

A & piorum filios & impiorum, quoniam quòd ſiunt parentes, ad naturam pertinet, quæ deo gaudet authore, quòd autem impij ſunt, ad ſtudiorum prauitatem, quæ vnicuique de libera voluntate contingit. *Auguſtin'* His omnibus quæ tam multa dixit, reſpondemus nihil diuinis teſtimoniis, quæ interpoſuit eſſe dictum de pudenda libidine, quam dicimus non fuiſſe in corpore beatorum, quando nudi erant & non confundebantur. *Cap. XIIII.* Nam primum illud Apoſtoli de ſeminibus dictum eſt frumentorum, quæ prius moriuntur, vt viuificẽtur. Quam ſententiam ſcilicet Apoſtolicam, quo conſilio neſcio, noluit iſte complere: nam eam hucuſque commemorauit, Inſipiens tu, quod ſeminas non viuificatur. *1. Cor. 15.* Apoſtolus autem addidit, niſi prius moriatur. Sed iſte quantum exiſtimo, quod de frumentis dictum eſt, de humano ſemine accipi voluit ab eis qui hæc legunt, & ſcripturas ſanctas, vel neſciunt, vel non recordantur. Denique non ſolum iſtam ſententiam decurtauit, vt non adderet niſi prius moriatur, verumetiam ſequentia prætermiſit, vbi aperuit Apoſtolus de quibus ſeminibus loqueretur. Ait enim Apoſtolus, Et quod ſeminas, non corpus quod futurum eſt ſeminas, ſed nudum B granum farris tritici, aut alicuius cæterorum. His prætermiſsis iſte contexuit, quod deinde dicit Apoſtolus, Deus autem illi dat corpus prout vult, & vnicuique ſeminum proprium corpus: tanquam de concumbente homine dixerit Apoſtolus, Inſipiens tu, quod ſeminas non viuificatur: vt intelligeremus non ab homine concubitu filios ſeminante, ſed à deo viuificari ſemen humanum. Sic enim fuerat prælocutus, quia voluptas illa non explet operationis vicem, ſed de theſauris naturæ offert deo, vnde ille hominem dignetur operari. Et ſubiunxit teſtimonium, quaſi hoc dixerit Apoſtolus, Inſipiens tu, quod ſeminas non viuificatur, hoc eſt, à te non viuificatur, ſed deus hominem de tuo ſemine operatur, tanquam ab Apoſtolo media illa quæ prætermiſit iſte, non dicta ſunt, atque ita ſe habeat eius ſententia, velut de humano ſemine loqueretur, Inſipiens tu, quod ſeminas non viuificatur, deus autem illi dat corpus prout vult, & vnicuique ſeminũ proprium corpus. Denique poſt hæc Apoſtoli verba, ſic infert ſua, Si ergo deus, inquit, humano ſemini, quod nemo negat vel prudentium vel piorum proprium, ſicut omnibus rebus, corpus attribuit, quaſi Apoſtolus de humano ſe-C mine in illo teſtimonio ſit locutus. De qua fraude quid adiuuaretur eius intẽtio cum aliquanto attentius cogitarem, nihil potui reperire, niſi quia teſtem voluit adhibere Apoſtolum, quod probaret deum, quod & nos dicimus, de humanis ſeminibus hominem operari, Et cum ei teſtimonium nullum occurreret, iſto abuſus eſt fraudulenter, timens vtique ne forte ſi appareret Apoſtolum non de humanis ſeminibus, ſed de frumentis illa dixiſſe, hinc admoneremur vnde refutaretur, non religioſæ voluntatis, ſed libidinoſæ voluptatis pudens nominator & impudẽs prædicator. De ipſis quippe ſeminibus, quæ in agris agricolæ ſeminãt, poteſt iſte redargui. Cur enim non credamus deum potuiſſe in paradiſo concedere homini beato de ſuo ſemine, quod cõceſſum videmus agricolis de tritici ſemine, vt eo modo ſereretur illud ſine vlla pudenda libidine ad voluntatis nutum, membris obſequentibus genitalibus, ſicut hoc ſeritur ſine vlla pudenda libidine, ad voluntatis nutum agricolarum obſequentibus manibus, honeſtiore in parentibus gignendorum deſiderio filiorum, quàm eſt in arantibus implẽdorum horreorum: ac deinde creator omnipotẽs incommutabil † vbique præſentia & creatrice potẽtia dẽ ſeminibus hominũ prout vellet, quod & nunc facit operaretur in fœmina, ſicut de ſeminibus frumentorum prout vult operatur in terra, beatis matribus ſine libidinoſa voluptatẽ concipiẽtibus, ſine ærumnoſo gemitu parientibus, quandoquidem in illa fœlicitate & in corpore nõdum mortis huius, ſed vitæ illius non eſſet fœminis in excipiendis ſeminibus quod puderet, ſicut non eſſet in edendis fœtibus, quod doleret? Quiſquis autem nõ credit, vel credi non vult, hominibus ante omne peccatum in illa paradiſi fœlicitate verſantibus hoc potuiſſe dei voluntate & benignitate concedi, non optãdæ fœcunditatis laudator, ſed pudendæ voluptatis amator eſt. D *† incontaminabili.*

Vulnã concludere quid. Cap. XV. Item aliud ex libro diuino teſtimonium, quod poſuit de Abimelech, Et deo volente clauſa omni vulua in domo eius, ne mulieres eius parerent, atque aperta rurſus vt parerent, quid ad rem pertinet? quid habet de illa pudenda libidine, de qua nunc quæſtio eſt? Nunquid ipſam deus detraxit illis fœminis, reddiditq́; cum voluit? Sed pœna fuit vt parere nõ poſſent, beneficiũ vero vt parere poſſent more huius corruptibilis carnis. Nõ enim tale be-E neficium deus cõferret corpori mortis huius, quale nõ haberet, niſi corpus vitæ illius in paradiſo ante peccatum, vt & conceptus proueniret ſine libidine pruriente, & partus ſine dolore cruciante. Cur autem non intelligamus, quandoquidem dicit ſcriptura, à foris omnem vuluam fuiſſe concluſam, aliquo dolore factũ eſſe, vt non poſſent fœminæ concubitum perpeti, qui dolor deo ſuccẽſente fuiſſet inflictus, miserãte detractus? Nam ſi ad impedimentum ſerendæ prolis eſſet libido detrahenda, viris eſſet detrahenda, non fœminis, Fœmina enim poſſet voluntate concumbere, etiam deſiſtente libidine, qua ſtimularetur ſi viro non deeſſet, qua excitaretur. Niſi forte quia ſcriptũ eſt, & ipſum Abimelech fuiſſe ſanatum virilem dicturus eſt ei libidinem redditam. Quam profecto ſi amiſerat, quid opus fuit eum diuinitus admoneri, vt Abrahæ nõ miſceretur vxori? Sed ſanatum dicit, quia domus eius ab illa peſte ſanata eſt.

De' gignit malos, ſed ĩ bonũ ſuũ. Cap. XVI. Iam nunc illa tria videamus, quorum trium quodlibet dixerimus, nihil ait dici poſſe profanius, quòd hominem deus aut non fecerit, aut diabolo fecerit, aut certè diabolus dei ſit imaginem, hoc eſt hominẽ fabricatus. Horum trium primum & nouiſsimum, non dici à nobis etiam ipſe ſi non ſit excors, aut nimium pernicax, F confitetur. De illa quæſtio eſt quod ſecundo medióque loco poſuit, vbi ſic fallitur, vt à nobis hoc exiſtimet dici, quòd diabolo deus hominem fecerit, tanquam in hominibus quos deus ex hominibus parẽtibus creat, hoc intendat, hoc curet, hoc ſui operis ratione prouideat, vt habeat diabolus ſeruos, quos ipſe ſibi facere non poteſt. Abſit vt hoc qualiſcunque vel puerilis pietas ſuſpicetur. Bonitate ſua deus facit homines & primos ſine peccato, & cæteros ſub peccato, in vſus profundarum cogitationum ſuarum. Sicut enim de ipſius diaboli malicia nouit ille qui agat, & quod agit iuſtum eſt & bonum, quanuis ſit de quo agit iniuſtus & malus, nec eum propterea creare noluit, quia malum futurũ eſſe præſciuit, ita de vniuerſo genere humano quanuis nullus hominum ſine peccati ſorde naſcatur, bonum ille, qui ſumme bonus eſt operatur, alios faciens tanquam vaſa miſericordiæ, quos gratia diſcernat ab eis, qui vaſa ſunt iræ: alios tanquam vaſa iræ, vt notas faciat diuitias gloriæ ſuæ in vaſa miſericordiæ. *Rom. 9.* Eat iſte nunc & aduerſus Apoſtolũ cuius iſta ſententia eſt argumentetur,

G mentetur, imò aduerſus ipſum figulum, cui reſponde-
re prohibet Apoſtolus dicens, O homo tu quis es qui
reſpondeas deo? Nunquid dicit figmētum ei, qui ſe fin-
xit, quare ſic me feciſti? An non habet poteſtatem figu-
lus luti ex eadem maſſa facere, aliud vas in honorem,
aliud in contumeliam? Nunquid ergo iſte negat vaſa
iræ eſſe ſub diabolo? Aut quia ſub diabolo ſunt, alius ea
quàm ille facit, qui vaſa miſericordiæ facit? Aut aliun-
de & non ex eadem maſſa facit? Hic itaque dicat, Ergo
deus vaſa diabolo facit, quaſi neſciat deus ſic eis vti ad
opera ſua iuſta & bona, ſicut ipſo vtitur diabolo.

Cap. XVII. An vero filios perditionis hædos ſiniſtræ partis
diabolo paſcit, & diabolo nutrit & veſtit, qui facit ſo-
Matt. 5. lem ſuum oriri ſuper bonos & malos, & pluit ſuper iu-
ſtos & iniuſtos? Sic itaque creat malos quo modo pa-
ſcit & nutrit malos, quia quod eis creando tribuit, ad
naturæ pertinet bonitatem, & quod eis paſcendo & nu-
triendo dat incrementum, non vtique maliciæ eorum,
ſed eidem bonæ naturæ, quā creauit bonus, bonum tri-
buit adiumentum. Inquantum enim homines ſunt, bo-
num eſt naturæ, cuius author eſt deus: inquātum autem
cum peccato naſcuntur perituri, ſi non renaſcantur, ad
H ſemen pertinent maledictum ab initio illius antiquæ
inobedientiæ vicio, Quo tamen bene vtitur factor etiā
Rom. 9. vaſorum iræ, vt notas faciat diuitias gloriæ ſuæ in va-
ſa miſericordiæ, ne meritis ſuis tribuat, ſi ad eandem.
maſſam quiſque pertinens gratia liberetur, ſed qui glo-
1. Cor. 1. riatur, in domino glorietur. Ab hac fide Apoſtolica at-
que catholica veraciſsima atque fundatiſsima, cum Pe-
lagianis iſte diſcedens, non vult naſcentes eſſe ſub dia-
bolo, ne paruuli portentur ad Chriſtum, vt eruantur à
poteſtate tenebrarū, & in regnum ipſius transferantur.

Ca. XVIII. Ac ſic accuſat Eccleſiam toto orbe diffuſam, in
qua vbique omnes baptizandi infantuli non ob aliud
exufflantur, niſi vt ab eis princeps mundi mittatur fo-
Ioan. 12. ras, á quo neceſſe eſt vaſa iræ poſsideantur, cum ex A-
dam naſcuntur ſi in Chriſto non renaſcātur, & in eius
regnum per gratiam facta vaſa miſericordiæ transfe-
rantur. Cōtra iſtam fundatiſsimam veniens veritatem,
ne vniuerſam Chriſti Eccleſiam oppugnare videatur,
quaſi me vnum alloquitur, & velut corripiēs atque ad-
monens dicit, Etiam te deus fecit, ſed quod eſt faten-
dum, grauius error infecit. Sanè quod deus me fecerit
agnoſco & gratias ago, qui tamen cum iræ vaſis periſ-.
I ſem, ſi tantum ex Adam me feciſſet, & in Chriſto non
refeciſſet. Quod cum poſſeſſus Pelagiana impietate nō
credit, ſi in tanto malo in finem vſque perdurat, non
ipſi ſed catholici videant qualis & quantus eum error
Argumēta non infecerit, ſed planè interfecerit. Attende ſe-
aduerſarij. quentia, Quod autem, inquit, filij ex coniugio ſuſcepti
Cap. XIX. naturaliter boni ſint, Apoſtolo dicente diſcamus, qui
Rom. 1. ait de improbis, Relicto naturali vſu fœminæ exarſe-
runt in deſideria ſua in inuicem, maſculi in maſculos
turpitudinē operantes. Oſtendit ergo, inquit, vſum fœ-
minæ & naturalem eſſe, & pro ſuo modo laudabilem:
flagitium autem ex voluntate propria exerceri contra
inſtitutionis pudorem. Merito itaque, inquit, & in be-
ne vtentibus genus concupiſcentiæ modúſque lauda-
tur, & in turpibus exceſſus eius punitur. Denique eo-
dem tēpore deus Abrahæ & Saræ marcentia æuo mē-
bra vegetauit, quo in Sodomis ipſe igneo imbre puni-
uit. Si igitur putas, inquit, accuſandum mēbrorum vi-
gorem, quoniam per ipſum Sodomitæ flagitiis obliga-
ti ſunt, accuſabis etiam creaturam panis & vini, quo-
niam hinc quoque eos peccaſſe ſcriptura diuina ſigni-
ficauit. Dicit enim dominus per Ezechielem Prophe- K
tam, Veruntamen hæ iniquitates Sodomæ ſororis tuæ, Ezech. 16.
Superbia in ſaturitate panum & abundantia vini flue-
bant, ipſa & filij eius: & manum pauperis & egētis non
adiuuabant, Elige iam, inquit, vtrum mauis, aut repu-
ta diuino operi commixtionem corporum, aut creatu-
ram panis & vini ſimiliter malum eſſe defini. Quod ſi
feceris, apertè Manichæus eſſe conuinceris. Concupi-
ſcentiæ autem naturalis, qui modum tenet, bene vtitur
bono, qui modum non tenet, bono male vtitur. Quid
dicis ergo, inquit, Ita nuptiarum bonum malo origina-
li, quod inde trahitur, non poteſt accuſari, ſicut adulte-
riorum malum bono naturali, quod inde naſcitur, non
poteſt excuſari? His ſermonibus, inquit, quod negaue-
ras conceſsiſti, quod conceſſeras ſuſtuliſti, & nihil ma-
gis laboras, quàm vt parum intelligaris. Oſtende ſine
cōmixtione nuptias corporales, aut vnum aliquid huic
operi nomen imponito, & vel bonum, vel malum con-
iugium nuncupato. Spopondiſti vtique bona te defini-
re coniugia. Si coniugium bonum, ſi homo fructus cō-
iugij bonus, ſi hic fructus opus dei malus eſſe non po-
teſt, qui per bonum ex bono naſcitur, vbi igitur origi-
nale malum, quod tot præiudiciis interemptum eſt? L

Ad hæc reſpondeo, non ſolum filios ex coniugio, Reſponſio.
verūetiam ex adulterio bonum aliquod eſſe, ſecundum Cap. XX.
opus dei quo creati ſunt. Secundū autem originale pec
catum, in damnationem naſci ex Adam primo, non ſo
lum ſi de adulterio, verumetiam ſi de coniugio gene-
rentur, niſi in Adam ſecundo qui eſt Chriſtus regene-
rentur. Quod autē ait Apoſtolus de improbis, Relicto Rom. 1.
naturali vſu fœminæ exarſerunt in deſideria ſua, in in-
uicem maſculi in maſculos turpitudinē operantes: non
dixit vſum coniugalem, ſed naturalem eum volens in-
telligi, qui fit membris ad hoc creatis, vt per ea poſsit
ad generādum ſexus vterque miſceri, Ac per hoc cum
eiſdem membris etiam meretrici quiſque miſcetur, na-
turalis eſt vſus, nec tamen laudabilis ſed culpabilis. Ab
ea vero parte corporis, quæ nō ad generandum eſt in-
ſtituta, ſi & coniuge quiſque vtatur, contra naturam eſt
& flagitioſum. Denique prius idem Apoſtolus de fœ-
minis dixit, nam fœminæ eorum immutauerunt natu-
ralem vſum, in vſum qui eſt contra naturam. Deinde
maſculis in maſculos turpitudinem operantibus reli-
cto vſu fœmineo naturali, nō ergo iſto nomine, id eſt,
vſu naturali, coniugalis eſt laudata commixtio, ſed im- M
mundiora & ſceleratiora flagitia denotata ſunt, quàm
ſi & illicite fœminis, ſed tamen naturaliter vterentur.

Panem vero & vinum ſic non reprehendimus Cap. XXI.
propter luxurioſos & ebrioſos, quo modo nec aurum
propter cupidos & auaros. Quocirca commixtionem
quoq; honeſtam coniugū non reprehendimus propter
pudendam corporum libidinem. Illa enim poſſet eſſe
nulla præcedēte perpetratione peccati, de qua nō eru-
beſcerent coniugati, hæc autem exorta eſt poſt pecca- Gene. 3.
tum, quam coacti ſunt velare confuſi, Vnde remanſit
poſterioribus coniugatis, quamuis hoc malo bene & li-
cite vtētibus, in eiuſmodi opere humanum vitare con-
ſpectum, atque ita cōfiteri quod pudēdum eſt, cum de- σκληρὸν.
beat neminem pudere quod bonum eſt. Sic inſinuātur
hæc duo, & bonum laudandæ coniūctionis, vnde filij
generentur, & malū pudendæ libidinis vnde qui gene-
rantur regenerādi ſunt, ne damnentur. Proinde pudē-
da libidine, qui licite concumbit, malo bene vtitur: qui
autē illicite, malo male vtitur. Rectius enim accepit no
men mali quàm boni, quod erubeſcūt & mali & boni.

Meliuſq;

Rom.7. Meliúſque credimus ei qui dicit, Scio quia non habitat
A in me, hoc eſt, in carne mea bonum: quàm huic qui di-
cit hoc bonum: vnde ſi confunditur, cõfitetur malum,
ſi autem non confunditur, addit impudentiã peius ma-
lum. Rectè igitur diximus, Ita nuptiarum bonum malo
originali quod inde trahitur non poteſt accuſari, ſicut
adulteriorum malum bono naturali, quod inde naſci-
tur, non poteſt excuſari, quoniam natura humana quæ
naſcitur, vel de coniugio, vel de adulterio, dei opus eſt.
Quæ ſi malum eſſet, non eſſet generãda: ſi malum non
haberet, non eſſet regeneranda. Atque vt ad vnum ver-
bum vtrunque concludam, natura humana ſi malum
eſſet, ſaluanda non eſſet: ſi ei mali nihil ineſſet, ſaluanda
non eſſet. Qui ergo dicit eam bonum non eſſe, bonum
negat conditæ creatorem. Qui vero negat ei malum
ineſſe, miſericordem viciatæ inuidet ſaluatorem. Qua-
propter in hominibus naſcentibus neq; excuſanda ſunt
adulteria per bonum, quod inde à cõditore bono crea-
tum eſt, nec accuſanda coniugia per malum, quod ibi à
Cap. XXII. miſericorde ſaluatore ſanandum eſt. Oſtende, in-
quit, ſine commixtione nuptias corporales. Non oſten-
do ego nuptias corporales ſine commixtione, ſed nec
B ipſe oſtendit eandem commixtionem ſine confuſione.
In paradiſo autem ſi peccatum non præceſsiſſet, non
eſſet quidem ſine vtriuſque ſexus commixtione gene-
ratio, ſed eſſet ſine confuſione commixtio. Eſſet quippe
in coëundo tranquilla mẽbrorum obedientia, non pu-
denda carnis concupiſcentia. Proinde coniugium bo-
nũ eſt, vnde ordinate ſeminatus naſcitur homo & fru-
ctus cõiugij bonus eſt, quod eſt ipſe qui ita naſcitur ho-
mo, ſed peccatum malum eſt, cum quo naſcitur omnis
Rom.5. homo. Deus quippe fecit, & facit hominem, ſed per v-
num hominem peccatum intrauit in mundum, & per
peccatum mors, & ita in omnes homines pertranſijt, in
Ca. XXIII. quo omnes peccauerunt. Nouo, inquit, genere diſ-
ſerendi & catholicum te profiteris, & Manichæo pa-
trocinaris, dicendo nuptias, & magnum bonum & ma
Auguſtin. gnum malum. Prorſus quid loquatur ignorat, ſiue
ignorare ſe ſimulat. Aut enim non intelligit, aut non
vult intelligere quid dicamus. Sed ſi nõ intelligit, præ-
occupatione impeditur erroris. Aut ſi non vult quid di
camus intelligere, peruicaciæ vicium eſt, quo ſuum de-
fendit errorẽ. Et Iouinianus qui paucos ante annos no
uellam conatus eſt hæreſim cõdere, Manichæis patro-
C cinari dicebat catholicos, quòd aduerſus eum ſanctam
virginitatem nuptiis præferebant. Sed reſponſurus eſt
iſte, non ſe quod Iouinianus de indifferẽtia nuptiarum
virginumq; ſentire. Nec ego id dico quod illi hoc ſen-
tiant, veruntamen per Iouinianum catholicis Mani-
chæos obiicientem non eſſe hoc nouum, noui hæretici
recognoſcãt. Nos itaque nuptias bonum dicimus eſſe,
non malum. Sed ſicut Arriani Sabellianos nos eſſe cri
minantur, quãuis non dicamus vnum eundémque eſſe
patrem & filium & ſpiritum ſanctum, quod Sabelliani
dicunt, ſed dicamus vnam eandemq; eſſe naturam pa-
tris & filij & ſpiritus ſancti, quod catholici dicunt, ita
Pelagiani nobis Manichæos obiiciunt, quanuis nos di-
camus malum eſſe nuptias quod dicunt Manichæi, ſed
dicamus malum primis hominibus, id eſt primis con-
iugibus accidiſſe, & inde in omnes homines pertrãſiſ-
ſe, quod dicunt catholici. Sed ſicut Arriani dum Sabel-
lianos fugiunt, in peius aliquid inciderunt, quia trinita-
tis auſi ſunt nõ perſonas diſcernere, ſed naturas, ita Pe-
lagiani dum Manichæorũ peſtem in peruerſum vitare
conantur, de nuptiarum fructu, ipſis Manichæis con-
uincũtur pernicioſiora ſentire, credẽdo paruulos Chri D
ſto medico non egere. Definis, inquit, hominem *Ca. XXIIII.*
ſi de fornicatione naſcatur reum non eſſe: ſi de coniu- *Iulianus.*
gio, innocentem non eſſe. Huc enim peruenit quod di
xiſti, bonum naturale de adulteriis poſſe ſubſiſtere, ma-
lum originale etiã de coniugio trahi. Fruſtra om- *Auguſtin.*
nino conatur apud intelligentem lectorem, quæ ſunt
recta peruertere, Abſit enim vt dicamus hominem ſi de
fornicatione naſcatur reum non eſſe, Sed dicimus ho-
minem, ſiue de coniugio, ſiue de fornicatione naſcatur
bonum aliquod eſſe, propter authorem naturæ deum:
malum aliquod trahere, propter originale peccatum.
Quod ergo dicimus bonum naturale etiam de adulte-
riis poſſe ſubſiſtere, malum autẽ originale etiam de cõ-
iugio trahi, non huc peruenit quod ille conatur addu-
cere, non naſci reum de adulteriis, nec innocentem de
nuptiis, ſed ex vtroque reum generatione factũ, prop-
ter originale delictum, & vtrunque regeneratione ab-
ſoluendum, propter naturæ bonum. Vnum ex his, *Cap. XXV.*
inquit, verum eſt, alterum falſum. Huic eadem breuita-
te reſpondeo. Imò vtrũque verum eſt, neutrum falſum.
Verum eſt, inquit, quòd adulteriorum culpam homo
qui inde naſcitur, non poteſt excuſare, quia quod adul- E
teri fecerunt, ad vicium pertinet volũtatis, quòd autem
genuerunt, ad laudem ſpectat fœcunditatis: quia ſi quis
furtiuum triticum ſerat, non naſcitur meſsis obnoxia.
Vitupero itaque, inquit, furem, ſed laudo ſegetem, In-
nocentem pronuncio, qui naſcitur ex generoſitate ſe-
minum dicente Apoſtolo, Deus illi dat corpus prout *1.Cor.15.*
vult, & vnicuique ſeminum proprium corpus, cõdem-
no vero flagitioſum, qui ex propoſiti peruerſitate pec-
cauit. Ad hæc adiungit & dicit, Prorſus autem ſi *Ca. XXVI.*
malũ de nuptiis trahitur, accuſari poſſunt, excuſari non
poſſunt. Quia & in diaboli iure opus earum fructumq;
conſtituis, quia omnis cauſa mali, expers boni eſt. Ho-
mo autem, inquit, qui de nuptiis naſcitur, non crimini-
bus, ſed ſeminibus imputatur. Seminum vero cauſa in
conditione corporum eſt, quibus corporibus qui male
vtitur boni meritum non genus ſauciat, Liquido igitur,
inquit, claret bonum non eſſe cauſam mali. Si ergo, in-
quit, trahitur & de nuptiis originale malum cauſa ma-
li eſt conuentio nuptiarum, Et neceſſe eſt malum eſſe
per quod & ex quo malus fructus apparuit, dicente do-
mino in Euangelio, Ex fructibus ſuis arbor cognoſci- *Matt.7.*
tur. Quo modo, inquit, tu audiendus putaris, qui dicis F
bonum eſſe coniugium, de quo nihil aliud quàm ma-
lum prodire definis? Conſtat igitur mala*† eſſe cõiugia *†al. rea.*
ſi peccatum inde originale deducitur, nec poſſe defen-
di, niſi fructus eorum innocẽs approbetur. Defendun-
tur autẽ & bona pronunciantur, fructus ergo approba-
tur innocuus. Ad hæc reſponſurus, prius volo eſſe *Auguſt.*
intentum lectorem, nihil agere iſtum niſi vt ſaluator
non ſit paruulis neceſſarius, quos peccata prorſus à qui-
bus ſaluentur negat habere. Hæc tanta peruerſitas & tã-
tæ inimica gratiæ dei, quæ data eſt per Ieſum Chriſtum
dominum noſtrum, qui venit quærere & ſaluare quod *Luca 19.*
perierat, inſinuare ſe nititur cordibus parum intelli-
gentium, laude operum diuinorum, hoc eſt, laude na-
turæ humanæ, laude ſeminis, laude nuptiarum, laude
vtriuſque ſexus commixtionis, laude fœcunditatis, quæ
omnia bona ſunt. Nolo enim dicere laude libidinis,
quia eam & ipſe nominare confunditur, vt aliud ali-
quid, nõ ipſam laudare videatur, Ac per hoc mala quæ
acciderunt naturæ, non diſcernendo ab ipſius bonitate
naturæ, non eam quia falſum eſt, oſtẽdit ſanam; ſed ſa-
nari

G nati non permittit ægrotam. Et ideo illud quod diximus, quòd adulteriorum culpam, bonũ quod inde naſcitur, id eſt, homo non poteſt excuſare, verum eſſe côcedit, & hoc vnde nulla inter nos quæſtio eſt, etiam ſimilitudine furis furtiuum triticum ſeminantis, de quo vtique bona meſsis naſcitur, aſtruit & confirmat vt poteſt. Illud autem alterum quod diximus nuptiarum bonum malo originali quod inde trahitur, nô poteſt accuſari, non vult conſentire quod verum ſit, quia ſi conſenſerit, non Pelagianus hæreticus, ſed Chriſtianus catholicus erit. Prorſus, inquit, ſi malum de nuptiis trahitur, accuſari poſſunt, excuſari non poſſunt, & in diaboli iure opus earum fructûmque conſtituis, quia omnis cauſa mali, expers boni eſt. Et ad hoc cætera attexit, vt probet cauſam mali bonam eſſe non poſſe, & ideo nuptias quia bonum ſunt, cauſam mali non eſſe, ac per hoc de illis peccatorem, qui neceſſarium habeat Saluatorem naſci omnino non poſſe: quaſi nos nuptias cauſam dicamus eſſe peccati, quamuis homo qui ex illis naſcitur, non naſcatur ſine peccato. Nuptię quidem inſtitutę ſunt cauſa generandi, non peccandi, propter quod

Gene. 1. illa à domino eſt benedictio nuptiarum, Creſcite &

H multiplicamini & replete terram. Peccatum autè quod à naſcentibus trahitur, non ad nuptias pertinet, ſed ad malum quod accidit hominibus, quorum coniunctione ſunt nuptiæ. Nam malum pudendæ libidinis, & poteſt eſſe ſine nuptiis, & potuerunt eſſe nuptiæ ſine illo, ad conditionem autem corporis pertinet, non vitæ illius ſed mortis huius, vt nunc nuptiæ non poſſint eſſe ſine illo, quãuis ipſum poſsit eſſe ſine illis. Nam vtique ſine nuptiis eſt pudenda carnis concupiſcentia, quãdo adulteria & quæque ſtupra atque immunda committit, longe contraria pudicitiæ nuptiarum, aut quando nulla iſta committit, quia homo nulla cõſenſione permittit, & tamen ſurgit & mouetur, & mouet, & plerunque in ſomnis ad ipſius operis ſimilitudinem, & ſuę motionis peruenit finem. Hoc ergo malum nec in ipſis nuptiis malum eſt nuptiarum, ſed habent illud in corpore mortis huius paratum etiam ſi nolint, ſine quo nô poſſunt implere quod volunt. Non igitur ab earum inſtitutione, quæ benedicta eſt ad eas venit, ſed ab eo qd

Rom. 5. ex vno homine peccatum intrauit in mundum, & per peccatum mors, & ita in omnes homines pertranſiit, in quo omnes peccauerunt. Quid eſt ergo quod ait, Ex

Matt. 7. fructibus ſuis arbor cognoſcitur, quia hoc in Euange-

I lio dixiſſe dominum legimus, numquid inde dominus loquebatur, & non potius de duabus voluntatibus hominũ bona ſcilicet & mala, iſtam bonam, illam malam arborem dicens, quia de bona volũtate bona opera naſcuntur, & mala de mala, nec poſſunt bona de mala, & mala de bona? Quod ſi nuptias tanquam arborem bonam ſecundum iſtam quam commemorauit Euangelicam ſimilitudinem poſuerimus, profectò ex côtrario fornicationem poſituri ſumus arborem malã. Quamobrem ſi homo ita dicitur fructus nuptiarum, tanquam bonus ex arbore bona, proculdubio naſci homo de fornicatione non debuit, Mala quippe arbor bonos fructus non facit. Porrò ſi dixerit, non illic arboris loco ponendum eſſe adulterium, ſed naturam potius humanam, de qua naſcitur homo, ita etiam hic non erit arbor connubiũ, ſed natura humana, de qua naſcitur homo. Nihil proinde valet ad iſtam quæſtionem ſimilitudo illa Euangelica, quia non ſunt nuptiæ cauſa peccati, quod trahitur à naſcente, & expiatur in renaſcente, ſed voluntarium peccatum hominis primi, originalis eſt cauſa peccati. Dicis iterum, inquit, Nam ſicut K

peccatum, ſiue hinc, ſiue inde à paruulis trahatur, opus eſt diaboli, ſic homo ſiue hinc ſiue inde naſcatur, opus dei eſt. Et dixi hoc, & veriſsime dixi, Et ſi non Pelagianus ſed catholicus eſſet, nihil aliud & ipſe in catholica diceret.

Ca. XXVII Quid eſt ergo quod quęrit à nobis, per quid peccatum inueniatur in paruulo, vtrum per voluntatẽ, an per nuptias, an per parentes? Sic enim loquitur, & tanquam ad omnia iſta reſpondet, & à peccato quaſi cuncta illa purgando nihil vult remanere, vnde peccatum inueniatur in paruulo. Verba deniq; iam ipſa eius attende.

Iulianus. Per quid igitur, inquit, peccatum inuenitur in paruulo? Per voluntatem? Nulla in eo fuit. Per nuptias? Sed hæc pertinent ad opus parentum, quos in hoc actu non peccaſſe præmiſeras, ſed quantum ex conſequentibus apparet, non hoc vere conceſſeras. Ipſæ ſunt igitur execrandæ nuptiæ, inquit, quæ cauſam fecerunt mali, ſed illę ſolæ opus indicant perſonarum. Parentes igitur qui conuentu ſuo cauſam fecêre peccato, iure damnabiles ſunt. Ambigi ergo, inquit, iam non poteſt, ſi tuam ſequamur ſententiam, coniuges æterno ſupplicio mancipari, quorum labore actum eſt, vt ad dominatum exercendum in homines diabolus perueniret. Et L

vbi eſt quod paulòante hominem opꝰ dixeras dei, quia ſi per originem malum in hominibus, per malum ius diaboli in homines, diabolum dicis authorem eſſe hominum à quo eſt origo naſcentium? Si autem credis à deo hominem fieri & eſſe coniuges innocentes, vide quàm ſtare nô poſsit trahi ex his originale peccatum.

Auguſtinus Ad omnia iſta huic reſpondit Apoſtolus, qui neque voluntatem arguit paruuli, quæ propria nondum eſt in illo ad peccandum: neque nuptias inquantum nuptiæ ſunt, quæ habent à deo non ſolũ inſtitutionem, verumetiam benedictionem: neque parentes inquantum parentes ſunt, inuicem licite atq; legitime ad procreandos filios coniugati, Sed per vnum hominem, inquit, peccatum in hunc mundum intrauit, & per peccatum mors, & ita in omnes homines pertranſiit, in quo omnes peccauerũt. Roma. 5.

Quod iſti ſi catholicis auribus mentibúſque perciperent, aduerſus fidem gratiámque Chriſti rebelles animos non haberent, neque conarentur inaniter ad ſuum proprium & hæreticum ſenſum, hæc Apoſtolica verba tam dilucida, & tam manifeſta conuertere, aſſerentes hoc ideo dictum eſſe, quòd Adã peccauerit primum, in quo de cætero quiſquis peccare M

voluerit, peccandi inuenit exemplum, vt peccatum ſcilicet non generatione ab illo vno in omnes homines, ſed illius vnius imitatione tranſiret, Cum profectò ſi Apoſtolus imitationem hic intelligi voluiſſet, non per vnum hominẽ, ſed per diabolum potiùs in hunc mundum peccatum intraſſe, & per omnes homines pertrãſiiſſe dixiſſet, De diabolo quippe ſcriptum eſt, Imitantur autem eum, qui ſunt ex parte ipſius. Sap. 2.

Sed ideo per vnum hominem dixit, à quo generatio vtique hominum cœpit, vt per generationem doceret iſſe per omnes originale peccatum. Quid autem aliud indicant etiam ſequentia verba Apoſtolica? Cum enim hoc dixiſſet, adiunxit, Vſq; enim ad legem peccatum in mũdo fuit, id eſt, quia nec lex potuit auferre peccatum. Rom. 5. Peccatum autem, inquit, nô deputabatur cum lex nô eſſet. Erat ergo, ſed non deputabatur, quia non oſtẽdebatur quod deputaretur. Sicut enim alibi dicit, per legem cognitio peccati, Rom. 3. ſed regnauit, inquit, mors ab Adam vſq; ad Moyſem: Rom. 5. hoc eſt quod ſuprà dixerat, vſque ad legem: non vt à Moyſe deinceps non eſſet peccatum, ſed quia nec per

Moyſem

A Moyſem lex data regnum potuit mortis auferre, quæ
non regnat vtique niſi per peccatum. Regnum porrò
eius eſt, vt hominem mortalem in ſecūdam etiam quæ
ſempiterna eſt præcipitet mortem. Regnauit autem,
1.Cor.15. In quibus? In his, inquit, qui non peccauerunt in ſimi-
litudinem præuaricationis Adæ, qui eſt forma futuri.
Cuius futuri, niſi Chriſti? Et qualis forma, niſi à con-
trario? Quod etiam alibi breuiter dicit, Sicut in Adam
omnes moriuntur, ita & in Chriſto omnes viuificabū-
tur. Sicut in illo illud, ita & in iſto iſtud. Ipſa eſt for-
ma, ſed hæc forma non omni ex parte conformis eſt,
Roma.5. vnde hic Apoſtolus ſecutus adiunxit, Sed non ſicut de-
lictum, ita eſt & donatio. Si enim ob vnius delictum
multi mortui ſunt, multo magis gratia dei, & donū in
gratia vnius hominis Ieſu Chriſti, in multos abunda-
uit. Quid eſt, multo magis abundauit: niſi quia omnes
qui per Chriſtum liberantur, temporaliter propter A-
dam moriuntur: propter ipſum autem Chriſtum ſine
fine victuri ſunt? Et non, inquit, ſicut per vnum homi-
nem peccantem, ita eſt & donum. Nam iudicium qui-
dem ex vno in cōdemnationem, gratia autem ex mul-
tis delictis in iuſtificationem. Ex vno ergo quid, niſi
B delicto? quia ſequitur, gratia autem ex multis delictis.
Dicant iſti quo modo ex vno delicto in cōdemnatio-
nem, niſi quia ſufficit ad cōdemnationem etiam vnum
originale peccatum, quod in omnes homines pertrāſ-
iit? Gratia vero ideo ex multis delictis in iuſtificatio-
nem, quia non ſolum illud vnum ſoluit, quod origina-
liter trahitur, ſed etiam cætera, quæ in vnoquoque ho-
mine motu propriæ voluntatis adduntur. Si enim ob
vnius delictum mors regnauit per vnum, multo magis
qui abundantiam gratiæ & iuſticiæ accipiunt, in vita
regnabunt per vnum Ieſum Chriſtum. Itaque ſicut per
vnius delictum in omnes homines ad condemnatio-
nem, ita & per vnius iuſtificationem in omnes homi-
nes ad iuſtificationem vitæ. Adhuc permaneant in va-
nitate mentis ſuæ, & dicant vnum hominem non pro-
paginem traieciſſe, ſed exemplum præbuiſſe peccati.
Quo modo ergo per vnius delictū in omnes homines
ad condemnationem, & non potius per multa ſua cu-
iuſque delicta, niſi quia etiam ſi illud vnum ſit tantum,
idoneum eſt perducere ad condēnationem, etiam nul
lis additis cæteris, ſicut perducit paruulos morientes
qui ex Adam naſcuntur, niſi in Chriſto renaſcantur?
C Quid ergo à nobis quærit iſte, qui nō vult ab Apoſtolo
audire, per quid peccatū inueniatur in paruulo, vtrum
per voluntatem, an per nuptias, an per parentes? Ecce
audiat per quid, audiat & taceat, per quid peccatum in-
ueniatur in paruulo, Per vnius delictum, inquit Apo-
ſtolus, in omnes homines ad condemnationem. Om-
nes autem dixit ad condēnationem per Adam, & om-
nes ad iuſtificationem per Chriſtum: cum vtique non
omnes eos qui moriuntur in Adam, transferat Chri-
ſtus ad vitam, ſed omnes dixit atque omnes, quia ſicut
ſine Adam nullus ad mortem, ita ſine Chriſto nullus
De natura & gratia cōtra Pelagianos, ca. 41. ad vitam. Sicut dicimus de literarum magiſtro, ſi in ci-
uitate ſolus eſt, omnes iſte hic literas docet, non quia
omnes diſcunt, ſed quia nemo niſi ab ipſo. Deniq; autē
quos omnes dixerat, multos poſtea dixit, eoſdem ipſos
tamen omnes multosq; ſignificans. Sicut enim, inquit,
per inobediētiam vnius hominis peccatores conſtituti
Rom.5. ſunt multi, ita & per vnius obedientiā iuſti conſtituen-
tur multi. Adhuc quærat per quid peccatum inueniatur
Ibidem. in paruulo. Reſpondeant ei paginæ ſanctæ, Per vnum
hominem peccatum in hunc mundum intrauit, & per
peccatum mors, & ita in omnes homines pertranſiit, D
in quo omnes peccauerunt. Ob vnius delictum multi
mortui ſunt, iudicium ex vno in condemnationem: ob
vnius delictum mors regnauit per vnum, & per vnius
delictum in omnes homines in condemnationem: per
vnius inobedientiam peccatores conſtituti ſunt multi.
Ecce per quid delictum inuenitur in paruulo. Iam cre-
dat originale peccatum, ſinat venire paruulos vt ſaluen
tur, ad Chriſtum. Quid eſt quod dicit, Non peccat *C.XXVIII.*
iſte qui naſcitur, non peccat ille qui genuit, non pec- *Iulianus.*
cat iſte qui condidit, per quas rimas inter tot præſidia
innocentiæ, peccatum fingis ingreſſum? Quid quæ- *Auguſtin.*
rit latentem rimam, cum habeat apertiſſimam ianuam?
Per vnum hominem, ait Apoſtolus, per vnius delictum
ait Apoſtolus, per inobedientiam vnius hominis ait
Apoſtolus, Quid quærit amplius? Quid quærit aper-
tius? quid quærit inculcatius? Si peccatum, inquit, ex vo-
luntate eſt, mala voluntas quæ peccatum facit, ſi ex na-
tura, mala natura. Cito reſpondeo, Ex voluntate pecca-
tum eſt. Quærit forte, vtrum & originale peccatum.
Reſpondeo prorſus & originale peccatum, quia & hoc
ex voluntate primi hominis ſeminatum eſt, vt & in il-
lo eſſet, & in omnes tranſiret. Sed quod ſecutus adiun- E
xit, Si ex natura, mala natura, quæro ab illo vt ſi poteſt
reſpondeat, Sicut manifeſtum eſt, ex voluntate mala tā-
quam ex arbore mala, fructus eius fieri omnia opera
mala, ſic ipſam voluntatem malam, id eſt, fructuum
malorum, arborem malam vnde dicat exortam, Si ex
angelo, quid erat ipſe angelus, niſi bonum opus dei? Si
ex homine, quid erat ipſe homo, niſi bonum opus dei?
Imò quia voluntas mala, angeli ex angelo, ex homine
homini orta eſt, quid erant hæc duo antequā in eis iſta
mala orirentur, niſi bonum opus dei, & bona atque lau
danda natura? Ecce ergo ex bono oritur malū, nec fuit
omnino vnde oriri poſſet, niſi ex bono, ipſam dicam
voluntatem malā, quam nullum præceſſit malum, non
opera mala, quæ non ſunt niſi ex voluntate mala, tan-
quam ex arbore mala, nec ideo tamen potuit ex bono
oriri volūtas mala, quia bonum factum eſt à deo bono,
ſed quia de nihilo factum eſt, nō de deo. Quid ergo eſt
quod dicit, ſi natura opus eſt dei, per opus dei opus dia-
boli tranſire non ſinitur? Nōnne opus diaboli, quando
primum in angelo, qui diabolus factus eſt, ortum eſt, in
opere dei ortum eſt? Quapropter ſi malū quod omnino
nuſquā erat, in dei opere oriri potuit, cur malum quod F
alicubi iam erat per opus dei tranſire non potuit, præ-
ſertim cum ipſo verbo vtatur Apoſtolus dicens, Et ita
in omnes homines pertranſiit? Nunquid homines non
ſunt opus dei? Pertranſiit ergo peccatum per homines,
hoc eſt opus diaboli per opus dei, Atque vt alio modo
idipſum dicam, quia diaboli opus, id eſt, peccatum per
ipſum diabolum exortum, quia factura vel opus eſt dei,
per aliud opus dei, id eſt, hominem pertranſiit opus o-
peris dei per opus dei. Et ideo deus eſt ſolus immutabi-
lis & potentiſſimę bonitatis, qui & antequā eſſet vllum
malum, bona opera fecit omnia, & de malis quæ in bo-
nis ab eo factis orta ſunt, bene operatur per omnia.

In vno, inquit, homine iure vituperatur intentio, & *Ca.XXIX.*
origo laudatur, quia duo ſunt quæ contrariis applicen- *Iulianus.*
tur: in paruulo autem vnum eſt natura tantum, quia vo
luntas non eſt, Illud ergo vnum, inquit, aut deo aſcribi-
tur, aut dæmoni. Si natura, inquit, per deum eſt, non po
teſt in ea eſſe originale malum. Si à diabolo, nihil erit
per quod homo diuino operi vindicetur. Perfecte ita-
que Manichæus eſt, qui malum originale defendit.

Audiat

G Audiat potius aduerſum iſta quod verum eſt, In
Auguſtin. vno homine iure vituperatur intentio,& natura lauda-
tur,quia duo ſunt quæ contrariis applicentur,ſed etiam
in paruulo,non vnum eſt tantum,id eſt, natura, in qua
creatus eſt homo à deo bono: habet enim & vicium
quod per vnum in omnes homines pertranſiit, ſicut
ſapit Apoſtolus,nō ſicut deſipit Pelagius, vel Celeſtius,
vel eorum quicunq; diſcipulus. Horum itaque duorum
quæ in paruulo eſſe diximus, vnum aſcribitur deo, al-
terum diabolo. Et quod vtrunque propter vnum ho-
rum id eſt, propter vicium ſubiicitur poteſtati diaboli,
ideo non eſt incongruum, quia non fit ipſius diaboli
poteſtate,ſed dei. Subiicitur autem vicium vicio, natu-
ra naturæ,quia & in diabolo vtrunque eſt,vt cum dile-
cti & electi de poteſtate tenebrarum eruuntur, cui iure
ſubduntur, appareat quid donetur iuſtificatis bonis à
deo,bona bene operāte de malis. Quod autem iſte ſibi
quaſi religioſe dicere viſus eſt, Si natura per deum eſt,
non poteſt in ea eſſe originale malum: nonne religio-
ſius ſibi alius videretur dicere, ſi natura per deum eſt,
non poteſt in ea oriri vllum malum: & tamen falſum
eſt,hoc enim Manichæi aſſerere voluerūt, & non crea-
H turam dei factam de nihilo,ſed ipſam naturam dei ma-
lis omnibus implere conati ſunt. Non enim ortum eſt
malum niſi in bono, nec tamen ſummo & immutabili
quod eſt natura dei, ſed facto de nihilo per ſapientiam
dei. Eſt itaque per quod homo diuino operi vēdicetur,
quia non eſſet homo, niſi diuino opere crearetur: ma-
lum autem non eſſet in paruulis, niſi voluntate primi
hominis peccaretur,& ex origine viciata, peccatū ori-
ginale traheretur. Non ergo ſicut iſte ait, perfecte Ma-
nichæus eſt, qui malum originale defendit, ſed perfe-
cte Pelagianus eſt, qui malum originale non credit.
Neque enim ex quo eſſe cœpit Manichæi peſtilentioſa
doctrina,ex illo cœperunt in Eccleſia dei, paruuli bap-
tizandi exorcizari & exufflari, vt ipſis myſteriis oſten-
deretur non eos in regnum Chriſti niſi erutos à tene-
brarum poteſtate transferri. Aut quando in libris Ma-
nichæi legitur, quòd venerit filius hominis quærere &
Luca 19. ſaluare quod perierat? Aut quòd per vnum hominem
Rom. 5. peccatum in hunc mundum intrauit: & cætera ad eā-
dem ſententiam pertinentia, quæ ſupra commemora-
Exo. 20. uimus? Aut quòd reddit deus peccata patrum in filios:
Pſal. 50. aut quod in Pſalmo ſcriptum eſt, Ego in iniquitatibus
143. & 38. conceptus ſum, & in peccatis mater mea in vtero me
I aluit: aut, Homo vanitati ſimilis factus eſt,dies eius ve-
lut vmbra prætereunt: aut, Ecce veteres poſuiſti dies
meos, & ſubſtantia mea quaſi nihil ante te eſt, verun-
tamen vniuerſa vanitas,omnis homo viuens: aut quod
Rom. 8. Apoſtolus dicit, Omnis creatura vanitati ſubiecta eſt?
Eccleſ. 1. Aut in libro Eccleſiaſte, Vanitas vanitatum, & omnia
vanitas: quæ abūdantia eſt homini in omni labore ſuo,
quem ipſe laborat ſub Sole? Aut in libro Eccleſiaſtico,
Eccli. 40. Iugum graue ſuper filios Adam à die exitus de ventre
matris eorum vſque in diem ſepulturæ in matrem om-
1. Cor. 15. nium? Aut quod dicit Apoſtolus, In Adam omnes mo-
riuntur: Aut quod dicit ſanctus Iob, vbi de peccatis ſuis
Iob. 14. loquitur, Homo enim natus ex muliere, breuis vitæ &
plenus iracundiæ, ſicut flos fœni decidit, fugit autem
ſicut vmbra & non ſtabit, nōnne & huius curam feci-
ſti, & hūc feciſti intrare in conſpectu tuo in iudicium?
Iob. 15. Quis enim erit mundus à ſordibus? ne vnus quidem,
etiamſi vnius diei fuerit vita eius ſuper terram? Quas
enim dixerat ſordes, quia peccata intelligi voluit, ipſa
lectio indicat,vbi prorſus vnde loquatur apparet. Vn-
de eſt & illud apud Prophetam Zachariā, vbi aufertur K
à ſacerdote veſtis ſordida,& dicitur ei,Ecce abſtuli pec *Zacha. 3.*
cata tua. Puto quòd iſta omnia & cætera huiuſmodi,
quæ indicant omnem hominē ſub peccato & maledi-
cto naſci,non leguntur in tenebris Manichęorum,ſed
in luce catholicorum. Quid autem dicam de ipſis diui-
narum ſcripturarū tractatoribus, qui in catholica Ec-
cleſia floruerūt? quo modo hæc non in alios ſenſus co-
nati ſunt vertere, quoniam ſtabiles erant in antiquiſſi-
ma & robuſtiſſima fide,non autem nouitio moueban-
tur errore. Quos ſi colligere, & eorum teſtimoniis vti
velim, & nimis longum erit, & de canonicis authori-
tatibus,à quibus nō debemus auerti, minus fortaſſe vi-
debor pręſumpſiſſe quàm debui. Veruntamen vt omit-
tam beatiſſimum Ambroſium, cui Pelagius, ſicut iam *Ambroſ.*
commemoraui, tam magnum integritatis in fide per-
hibuit teſtimonium, qui tamen Ambroſius nihil aliud
defendit in paruulis, vt haberēt neceſſarium medicum
Chriſtum,niſi originale peccatum. Nūquid & glorio-
ſiſſimæ coronæ Cyprianus dicetur ab aliquo, non ſo- *Cyprianus.*
lum fuiſſe, ſed vel eſſe potuiſſe Manichæus cum prius
iſte ſit paſſus, quàm illa in orbe Romano peſtis appa-
ruit, & tamen in libro de baptiſmate paruulorum, ita L
defendit originale peccatum,vt propterea dicat, & an-
te octauum diem ſi neceſſe ſit, paruulū baptizari opor-
tere, ne pereat anima eius. Quem tanto vult intelligi
ad indulgentiam baptiſmi facilius peruenire, quanto
magis ei dimittuntur non propria, ſed aliena peccata.
Hos iſte audeat dicere Manichæos, & antiquiſſimam
Eccleſiæ traditionem iſto nefario crimine aſpergat,
qua exorcizantur, & vt dixi,exufflantur paruuli, vt in
regnum Chriſti à poteſtate tenebrarum,hoc eſt diabo-
li & angelorum eius eruti transferantur. Nos autem pa
ratiores ſumus cum iſtis viris, & cum Eccleſia Chriſti
in huius fidei antiquitate firmata,quęlibet maledicta &
contumelias perpeti,quàm Pelagiani cuiuſlibet eloquij
prædicatione laudari. Ais iterum, inquit, & dicis, *Cap. XXX.*
Nulla eſſet concupiſcentia, niſi homo antè peccaſſet, *Iulianus.*
nuptiæ vero eſſent etiam ſi nemo peccaſſet. Non *Auguſtin.*
dixi,nulla eſſet concupiſcentia,quia eſt & ô glorianda ô
concupiſcentia ſpiritalis, qua concupiſcitur ſapientia,
ſed dixi nulla eſſet pudenda concupiſcentia. Relegan-
tur verba mea quæ etiam ipſe poſuit, vt quanta ab illo
fraude commemorentur appareat. Sed quo voluerit no
mine eam appellet, Illa dixi quòd non eſſet niſi homo M
antè peccaſſet, de qua erubuerunt in paradiſo, qui pu- *Gene. 3.*
denda texerūt, quam nemo negat, quoniam peccatum
inobedientiæ præceſſerat,ideo ſubſecutam. Qui autem
vult intelligere quid ſenſerint, debet conſiderare quid
texerint. Succinctoria quippe ſibi de foliis ficulneis, nō
veſtimenta fecerunt, quæ ſuccinctoria Grece περιζώ-
ματα vocantur. Quid autē cooperiāt perizomata,om-
nibus notum eſt, quæ nonnulli Latini campeſtria ſunt
interpretati. Quis autem ignorat qui campeſtrantur,
quas partes corporis contegant? Has enim tegebāt Ro-
mani iuuenes,quando nudi exercebātur in campo,vn-
de hoc genus tegminis tale nomen accepit. Illæ er- *Ca. XXXI.*
go nuptiæ, inquit, quæ ſine concupiſcentia, ſine motu
corporum,ſine neceſſitate ſexuum, vt dicis,eſſe potue-
runt,à te pronunciantur laudabiles. Iſta vero coniugia
quæ nunc aguntur à diabolo eſſe definis inuenta. Illa
itaque,inquit,quæ inſtitui potuiſſe ſomnias, bona deli-
beras, Iſta vero de quibus dicit diuina ſcriptura, Relin- *Gene. 2.*
quet homo patrem & matrem, & adhærebit vxori ſuæ,
& erunt duo in carne vna, profiteris mala diabolica,
morbum

A morbum poſtremo debere non coniugium nuncupari. *Auguſt.* Non eſt mirũ ſi Pelagiani dicta noſtra in ſenſus quos volũt detorquere conantur, quando de ſcripturis ſanctis, non vbi obſcure aliquid dictum eſt, ſed vbi clara & aperta ſunt teſtimonia, id facere conſueuerunt, more quidem hæreticorum etiam cæterorum. Quis enim diceret ſine motu corporum, ſine neceſsitate ſexuũ nuptias eſſe potuiſſe? *Gene. 1.* Deus enim fecit ſexus, quia maſculum & fœminam fecit eus, ſicut ſcriptum eſt, Vnde autem fieri poſſet, vt qui fuerant coniungendi, & ipſa cõiunctione generaturi, ſua corpora nõ mouerẽt, quãdoquidem nullus ſit hominis ad hominem corporalis acceſſus ſi deſit corporis motus? Non ergo hic quęſtio eſt de motu corporum, ſine quo non poſſent omnino miſceri, ſed de pudẽdo motu genitalium, qui profecto nõ eſſet, & tamen ſeminatrix commixtio nõ deeſſet, ſi genitalia non libidini, ſed voluntati ſicut cętera membra ſeruirent. An non etiam nunc in corpore mortis huius imperatur pedi, brachio, digito, labro, linguæ, & ad nutum noſtrum continuo porriguntur? Humori denique quod eſt mirabilius, in veſica intus poſito, qui & quan-B do eius copia nos vrgemur, imperatur vt profluat, & obtemperat. Imò ipſis abditis viſceribus & neruis, quibus idem humor continetur, imperatur vt eum propellant, exprimant, eiiciant, & ſi ſanitas adeſt, ſine difficultate ſeruiunt voluntati. Quanto ergo facilius atq; tranquillius obedientibus genitalibus corporis partibus, & ipſum membrum porrigeretur vt homo ſeminaretur, niſi hominibus illis inobediẽtibus, membrorũ iſtorum inobediẽtia iuſto ſupplicio redderetur. Quod ſuppliciũ caſti ſentiunt, qui proculdubio mallent ſi poſſent, iubẽte voluntate quàm pruriente voluptate filios ſeminare, Immundi autem qui propter iſtum morbum, non ſolum meretrices, verumetiam coniuges amant, de hoc ſupplicio carnis, grauiore ſupplicio mentis exultant.

Ca. XXXII. Abſit ergo vt dicamus quod nos dicere iſte confingit, iſta coniugia quæ nunc aguntur à diabolo inuenta. Prorſus ipſæ ſunt nuptiæ, quas ab initio deus inſtituit, Hoc enim bonũ ſuum ad hominũ generationẽ inſtitutum etiã damnatis hominibus nõ detraxit, quibus non detraxit ſenſus carnis & membra, proculdubio munera ſua, quãuis iam debita dãnatione moritura. Iſtæ, inquã, C ſunt nuptiæ de quibus dictũ eſt, excepto quod hic figuratum eſt magno illo Chriſti & Eccleſiæ ſacramento, *Gene. 2.* *Ephe. 5.* Propter hoc relinquet homo patrẽ & matrem & adhęrebit vxori ſuę, & erũt duo in carne vna. Hoc enim ante peccatum dictũ eſt, & ſi nemo peccaſſet, ſine pudẽda libidine poſſet fieri [in corpore vitæ illius.] Et nunc quanuis ſine illa non fiat in corpore mortis huius, ipſum eſt tamẽ quod non ceſſat fieri, vt adhæreat homo vxori ſuæ, & ſint duo in carne vna. Quamobrẽ & ſi dicitur nũc alias eſſe nuptias, alias vero ſi nemo peccaſſet eſſe potuiſſe, non ſecundũ earum naturã, ſed ſecundum quandam in deterius mutatã dicitur qualitatem. Sicut alius dicitur, quãuis idem ipſe ſit homo, qui mutauerit vitam ſiue in melius ſiue in deterius. Aliud eſt enim iuſtus, aliud peccator, quãuis idem ipſe ſit homo. Sic aliæ nuptiæ ſine pudenda libidine, aliæ cum pudenda libidine, cum tamẽ ſecundum conſtitutionẽ ſuam, qua legitime cõiungitur mulier viro, & fides carnalis debiti ab adulterorũ peccato ſeruatur immunis, & hoc more legitimo filij ſeminantur, eædem ſunt nuptiæ quas deus inſtituit, quanuis diabolus non ipſas, ſed homines ex quib⁹ nuptiæ fiunt, antiqua peccati perſuaſione ſauciauerit, inobedientiæ perſuadendo peccatum, cui per diuinum iudicium inobedientia membrorum reciproca D redderetur, in qua coniugati, quãuis erubuerint nuditatem ſuam, nuptiarum tamen à deo inſtitutã non omnimodo potuerunt amittere bonitatem.

Hinc iſte *C. XXXIII.* pergit ab eis qui coniunguntur ad eos qui gignuntur, propter quos in hac quæſtione tantis aduerſus nouos hæreticos diſputationibus laboramus, & occulto dei compulſus inſtinctu dicit aliquid, vbi totum iſtum nodum ſua confeſsione diſſoluit: volens enim nobis maiorem inuidiam commouere, quia dicimus etiam de legitimis nuptiis ſub peccato paruulos naſci, Illos ergo, inquit, qui nunquam nati ſunt, bonos potuiſſe eſſe dicis, iſtos vero qui mundum impleuerunt, pro quibus Chriſtus mortuus eſt diaboli opus, & de morbo natos, & ab exordio reos definis. Probaui itaque, inquit, nihil te aliud agere, quàm vt deum neges horum, qui ſunt, hominum conditorem. Ego quidem conditorem *Auguſt.* hominum omnium, quanuis omnes ſub peccato naſcãtur & pereant niſi renaſcantur, non dico niſi deum. Vicium quippe inſeminatum eſt perſuaſione diaboli, per quod ſub peccato nati ſunt, nõ natura condita qua homines ſunt. Libido autem pudenda non moueat mem E bra, niſi quando volumus, & nõ eſt morbus, Non de illa erubeſcat licitus & honeſtus coniugatorum concubitus, vitando conſpectum & appetendo ſecretum, & non eſt morbus. Non prohibeat Apoſtolus in hoc morbo poſsideri vxores, & nõ eſt morb⁹. Quod enim Græcus habet, ἐν πάθει ἐπιθυμίας, alij Latine iterpretati ſunt, in morbo deſiderij vel concupiſcentiæ, alij vero in paſſione concupiſcentiæ, vel ſi quo alio modo in aliis atque aliis codicibus inuenitur, ſed paſsio in lingua Latina maxime vſu loquendi Eccleſiaſtico, non niſi ad vituperationem cõſueuit intelligi. Quodlibet autem de pudenda concupiſcentia carnis iſte ſentiat de paruulis, pro quibus laboramus vt ſaluatore indigere credãtur, ne ſine ſalute moriantur, attende quid dixerit, Verba *Iulianus.* eius repeto: Illos ergo, inquit, qui nunquã nati ſunt, bonos potuiſſe eſſe dicis, iſtos vero qui mundum impleuerunt, pro quibus Chriſtus mortuus eſt, diaboli opus & de morbo natos, & ab exordio reos definis. O ſi *Auguſt.* nodũ ſoluat etiam contentionis, quo modo nodũ ſoluit iſtius quæſtionis. Nunquid enim ſe modo de maioribus iſta locutum eſſe dicturus eſt? De paruulis agitur, de naſcentibus agitur, de his nouis, quia rei ab exordio F definiuntur à nobis, ab illo inuidia cõmouetur, quia eos dicimus reos, pro quibus Chriſtus mortuus eſt. Cur ergo ꝑ illis Chriſtus mortuus eſt, ſi nõ ſunt rei? Inde prorſus, inde obtinebimus cauſam, vnde excitandã putauit inuidiã, ipſe dicit, quo modo rei ſunt paruuli, pro quibus Chriſtus mortuus eſt? Nos reſpõdemus, imò paruuli quo modo rei nõ ſunt, pro quib⁹ Chriſtus mortuus eſt? Iſta cõtrouerſia iudicem quærit, Iudicet ergo Chriſtus, & cui rei mors eius profecerit ipſe dicat. Hic eſt, inquit, *Matth. 26.* ſanguis meus qui pro multis effundetur in remiſsionem peccatorum. Iudicet cum illo & Apoſtolus, quia & in Apoſtolo ipſe loquitur Chriſt⁹, clamat & dicit de deo patre, *Roman. 8.* Quia proprio filio non pepercit, ſed pro nõbis omnibus tradidit eum. Puto quod ita dicat Chriſtum traditum pro omnibus nobis, vt in hac cauſa paruuli non ſeparentur à nobis. Sed quid opus eſt hinc ſatagere vnde nec iam iſte cõtendit, quãdoquidem, non ſolum cõfitetur mortuũ fuiſſe etiam pro paruulis Chriſtum, verumetiã inde nos arguit, quòd eoſdẽ paruulos reos dicimus pro quibus mortuus eſt Chriſtus. Iam itaque Apoſtolus qui dixit pro nobis omnibus traditum

G Chriſtum, dicat etiã quare ſit pro nobis traditus Chri-
Roman. 4. ſtus. Traditus eſt, inquit, propter delicta noſtra, & reſur
rexit propter iuſtificationem noſtram. Si igitur ſicut
iſte & confitetur & profitetur, & dicit & obiicit, in eis
ſunt & paruuli pro quibus traditus eſt Chriſtus, & prop
ter delicta noſtra traditus eſt Chriſtus, habẽt profecto
& paruuli delicta originalia, ꝑ quibus traditus eſt Chri
Matth. 19. ſtus. Habet quod in eis ſanet, qui ſicut ipſe ait, Non eſt
opus ſanis medicus, ſed male habentibus. Habet cur eos
1. Timot. 1. ſaluos faciat, qui venit in mundum ſicut dicit Apoſto-
lus Paulus, peccatores ſaluos facere. Habet quod in eis
remittat, qui ſanguinem ſe fudiſſe teſtatur in remiſsio-
nem peccatorũ. Habet quod in eis ſoluat filius dei, qui
1. Ioan. 3. propterea venit ſicut dicit Apoſtolus Ioãnes, vt ſoluat
opera diaboli, Habet propter quod eos quærat qui ve-
nit vt dicit, quærere & ſaluũ facere quod perierat. Huic
ergo paruulorum ſaluti inimicus eſt, qui eorum ſic aſ-
Luca. 14. ſerit innocentiam, vt ſauciatis & vulneratis neget ne-
Caput ceſſariam medicinam. Iam quod ſequitur & adiun-
XXXIIII. git attende. Si autem peccatum, inquit, per deum crea-
Iulianus. tum eſt, vnde homines naſcerentur, per diabolum au-
H tem vnde parentes commouerẽtur, aſcriberetur ſine
dubio ſanctitas naſcentibus & culpa generantibus.

Auguſt. O, quia manifeſtiſsime nuptias damnat, amoueto
hunc ſenſum precor de Eccleſiarum medio & vere cre
Ioan. 1. dito, quia per Ieſum Chriſtum facta ſunt omnia, & ſine
ipſo factũ eſt nihil. Ita hoc dicit quaſi nos dicamus per
diabolum aliquid ſubſtantiæ creatum in hominibus.
Perſuaſit malum diabolus tanquam peccatum, nõ crea
uit tanquam naturam. Sed planè naturæ perſuaſit, qua
homo natura eſt, & ideo eam perſuadẽdo viciauit. Qui
enim vulnerat, non creat membra ſed vexat. Sed vul-
nera quæ corporibus infliguntur, membra faciũt clau-
dicare, vel ægre moueri, non eam virtutem qua iuſtus
eſt homo: vulnus autem quod peccatũ vocatur ipſam
vitam vulnerat, qua recte viuebatur. Hoc vulnus autem
tunc maius atq; altius diabolus inflixit, quàm ſunt iſta
hominib⁹ nota peccata. Vnde illo magno peccato pri-
mi hominis, natura ibi noſtra in deterius commutata,
non ſolum facta eſt peccatrix, verumetiam genuit pec-
catores, Et tamen ipſe lãguor quo bene viuendi virtus
periit, non eſt vtique natura, ſed vicium, ſicut certe ma-
I la in corpore valetudo, non eſt vlla ſubſtantia vel natu
ra, ſed vicium, & licet non ſemper, tamen plærunq; ma
læ valetudines parentum ingenerãtur quodam modo,
& apparent in corporibus filiorum. Hoc autem pecca-
tum quod ipſum hominem in paradiſo in peius muta-
uit, quia multo eſt graui⁹ quàm iudicare nos poſſumus,
ab omni naſcenti trahitur, nec niſi in renaſcente remit
titur, ita vt etiam de parentibus iam renatis, in quibus
remiſſum atque tectum eſt, trahatur in reatum naſcen-
tium filiorum, niſi & eos quos prima carnalis natiuitas
obligauit, ſecunda ſpiritalis abſoluat. Cuius rei mirabi-
lis, mirabile creator in oliua & oleaſtro produxit exem
plum, vbi non ſolum ex oleaſtri, verumetiam ex oliuæ
ſemine non niſi oleaſter exoritur. Quapropter quanuis
& in omnibus natura generatis, gratia regeneratis, ſit
iſta carnalis cõcupiſcentia repugnans legi mẽtis, tamẽ
quia remiſſa eſt in remiſsionem peccatorum, non iam
illis in peccatum reputatur, nec nocet aliquid, niſi eius
motibus ad illicita cõſentiatur. Proles vero eorũ quia
non per ſpiritalem, ſed per carnalem concupiſcentiam
ſeminatur, velut ex illa oliua quidam noſtri generis o-
leaſter, ſic inde reatum naſcendo trahit, vt niſi renaſcẽ-
do liberari ab illa peſte non poſsit. Quo modo ergo aſ
firmat iſte nos aſcribere ſanctitatem naſcẽtibus, & cul- K
pam generantibus, cũ potius veritas monſtret, & ſi fue-
rit ſanctitas in generantibus, originalem culpam ineſ-
ſe naſcentibus, quæ nõ aboleatur niſi in renaſcentibus.

Quæ cum ita ſint, de iſta carnis concupiſcentia, & *Ca. XXXV.*
de libidine imperioſa impudicis domanda, * puden- ** aliàs, dã-*
da tamen & pudicis & impudicis, ſentiat iſte quod li- *nanda.*
bet, quia ei ſicut video multum placet, non eam laudare
cunctetur, quam nominare confunditur, appellet eam
ſicut appellauit membrorũ vigorem, nec caſtarum au-
rium teuereatur horrorem, appellet membrorum po-
tentiam, nec caueat impudentiam. Dicat ſi non erube-
ſcit, in paradiſo ſi nemo peccaſſet, hunc ibi vigorem ve
lut florem virere potuiſſe, nec opus fuiſſe vt tegeretur,
quod ita moueretur, vt inde nemo confunderetur, ſed
parata coniuge ſemper exerceretur, nunquã reprimere-
tur, ne aliquãdo voluntas tãta, tantę fœlicitati negare-
tur. Abſit enim vt beatitudo illa poſſet aut in loco illo
non habere quod vellet, aut in ſuo corpore vel animo
ſentire quod nollet, ac per hoc ſi motus libidinis volũ-
tatem hominum præueniret, voluntas cõtinuo ſeque- L
retur, vxorq; propter hoc nũquam abſens eſſe debebat,
ſed ſiue conceptura, ſiue iam grauida, ilicò admouere-
tur, & aut proles ſeminaretur, aut voluptas naturalis &
laudabilis expleretur, & periret ſemen hominis ne ap-
petitus tam bonæ concupiſcentiæ fraudaretur, tantum
non ſe conuerterent coniuges in eum vſum, qui eſt cõ
tra naturam, ſed quotiens delectaret, membris ad hoc
creatis & genitalibus vterentur, Veruntamen quid ſi &
ille vſus contra naturam forſitan delectaret, quid ſi &
in hanc voluptatem laudabilis illa libido adhinniret,
vtrum ſequerentur eam quoniam ſuauis eſſet, an repu-
gnarent, quoniam turpis eſſet? Si ſequerentur, vbi eſſet
cogitatio qualiſcunque honeſtatis? Si repugnarent, vbi
eſt pax tantæ fœlicitatis? Hinc ſi forte erubuerit & di-
xerit tãtam pacem fœlicitatis illius, tantumq; ordinem
in his rebus eſſe potuiſſe, vt nunquam carnis concupi-
ſcentia voluntatem illorum hominum præueniret, ſed
cum ipſi vellent, tunc illa conſurgeret, tunc autem vel-
lent, quando ad ſeminandos filios opus eſſet, ita vt nul-
lus ſeminis eſſet irritus iactus, nullus fieret concubitus,
quem non ſequeretur conceptus & partus ad nutũ ſer-
uiente carne, ad nutum ſeruiente libidine. Hoc ſi dicit, M
ſaltem conſideret nunc in hominibus nõ eſſe quod di-
cit, Et ſi non vult concedere vicium eſſe libidinem, di-
cat ſaltem per illorum hominum inobediẽtiam etiam
ipſum viciũ eſſe carnis concupiſcentiã, vt illa quæ obe-
dienter & ordinate moueretur, nunc inobedienter in-
ordinateq; moueatur, ita vt ipſis quoq; pudicis ad nutũ
nõ obtẽperet coniugatis, ſed & quãdo nõ eſt neceſſaria
moueatur, & quando neceſſaria eſt aliquãdo citius, ali-
quando tardius, nõ eorũ ſequatur nutus, ſed ſuos exerat
motus. Hanc ergo eius inobedientiam inobediẽtes illi
tunc homines receperunt, & in nos propagine transfu-
derunt. Neq; enim ad eorũ nutum, ſed vtiq; inordina-
te mouebatur, quãdo membra prius gloriãda, tunc iam
pudenda texerunt. Sed vt dixi, ſentiat de iſta libidine
iſte quod libet, prædicet vt libet, laudet quantum libet,
ſicut enim multis locis ſignificat multũ libet, vt eius ſi
non vſibus, ſaltem laudibus Pelagiani oblectẽtur, qui-
cunq; eorũ propoſito continentiæ carnali coniugio nõ
fruuntur, tantũ paruulis parcat, non vt eos laudet inuti-
liter, defendatq; crudeliter, ſaluos eſſe non dicat, non
ad laudatorem Pelagium, ſed ad ſaluatorem Chriſtum
venire permittat. Nam vt iam liber iſte claudatur, quo-
niam

A niam ita ſermo illius terminat⁹ eſt, qui in chartula quā miſiſti, ſcriptus eſt, vt diceret, Vere credito, quia per Ieſum facta ſunt omnia & ſine ipſo factum eſt nihil, concedat Ieſum etiam paruulis eſſe Ieſum, & vt per eum facta omnia fatetur per id quod eſt verbum deus, ita etiā paruulos ab eo ſaluos fieri fateatur per id quod eſt Ieſus, ſi vult eſſe catholicus Chriſtianus. Sic enim ſcriptum eſt in Euangelio, Et vocabunt nomen eius Ieſum: Ipſe enim ſaluum faciet populum ſuum à peccatis eorū. Ideo ergo Ieſum, quoniā Ieſus, Latine ſaluator eſt, Ipſe enim ſaluum faciet populum ſuum, in quo populo ſunt vtiq; & paruuli. Saluum autem faciet à peccatis eorum, Sunt ergo & in paruulis peccata originalia, propter quæ Ieſus, id eſt ſaluator poſsit eſſe & ipſorum.

Ioan.1. *Matth.1.*

De nuptiis & concupiſcentia ad Valerium Libri ſecundi, Finis.

B

DIVI AVLII AVGVSTINI HIPPONENSIS EPISCOPI, CONTA DVAS Epiſtolas Pelagianorum ad Bonifacium, Liber Primus.

Cap. I.

NOVERAM te quidem fama celeberrima prædicāte: & frequentiſsimis atque veraciſsimis nunciis, quāta eſſes dei gratia plenus acceperam, beatiſsime atque venerāde papa Bonifaci. Sed poſteaquam te etiam præſentia corporali frater meus vidit Alipius, acceptúſque à te benigniſsime ac ſinceriſsime, mutua miſcuit dictante dilectione colloquia, tecúmque conuiuens, & paruulo licet tempore, magno tamen tibi iunctus affectu, ſe ſimul & me refudit animo tuo, téque mihi reportauit in ſuo, tanto maior in me tuæ ſanctitatis eſt facta noticia, quāto certior amicicia. Neque enim dedignaris qui non alta ſapis, quanuis altius præſideas, eſſe amicus humilium, & amo-

C rem rependere impenſum. Quid eſt enim aliud amicicia, quæ non aliunde quàm ex amore nomen accepit, & nuſquam niſi in Chriſto fidelis eſt, in quo ſolo eſſe etiā ſempiterna ac fœlix poteſt? Vnde accepta per eum fratrem, per quem te familiarius didici, maiore fiducia, auſus ſum aliquid ad tuā beatitudinem ſcribere de his rebus, quæ hoc tempore epiſcopalem curam, ſi qua in nobis eſt, ad vigilantiam pro grege dominico ſtimulo recentiore ſolicitāt. Noui quippe hæretici, inimici gratiæ dei, quæ datur puſillis & magnis, per Ieſum Chriſtum dominum noſtrum, & ſi iam cauendi euidentius apertiore improbatione mōſtrantur, non tamen quieſcunt ſcriptis ſuis minus cautorum vel minus eruditorum corda tentare. Quibus vtique eſſet reſpōdendum, ne ſe vel ſuos in illo nefando errore firmarent, etiam ſi non metueremus, ne quenquam catholicorum veriſimili ſermone deciperent. Cum vero non deſinant fremere ad dominici gregis caulas, atque ad diripiendas tanto precio redemptas oues, aditus vndecunque rimari, communiſque ſit omnibus nobis qui fungimur Epiſcopatus officio, quanuis ipſe in eo præmineas celſiore faſtigio ſpeculæ paſtoralis, facio quod poſſum pro mei particula muneris, quantum mihi dominus adiu-

uantibus orationibus tuis donare dignatur, vt peſtilentibus & inſidiantibus eorum ſcriptis, medentia & munientia ſcripta prætendam, quibus rabies qua furiunt, aut etiam ipſa ſanetur, aut à lædendis aliis repellatur. D

Hæc autem quæ duabus Epiſtolis eorum reſpondeo, vni ſcilicet quam dicitur Romam miſiſſe Iulianus, credo vt per illam quos poſſet, ſuos aut inueniret, aut faceret: alteri autem quam decem & octo, velut Epiſcopi participes eius erroris, non ad quoſlibet, ſed ad loci illius Epiſcopum ſua calliditate tentandum, & ad ſuas partes, ſi poſſet fieri traducendum, auſi ſunt Theſſalonicam ſcribere. Hæc ergo quæ iſtis, vt dixi, duabus Epiſtolis illorum, iſta diſputatione reſpondeo, ad tuam potiſsimum dirigere ſanctitatem, non tam diſcēda quàm examinanda, & vbi forſitan aliquid diſplicuerit, emendanda cōſtitui. Indicauit enim mihi frater meus, quòd eas illi dare ipſe dignatus es, quæ in tuas manus, niſi vigilantiſsima diligentia fratrum noſtrûm, filiorum tuorum venire non poſſent. Ago autem gratias ſynceriſſimæ in nos beneuolentiæ tuæ, quòd eas me latere noluiſti literas inimicorum gratiæ dei, in quibus reperiſti nomen meum calumnioſe atque euidenter expreſſum. Sed ſpero de domino deo noſtro, quòd non ſine E mercede quæ in cœlis eſt, illi me lacerant dente maledico, quibus me pro paruulis, ne fallaci laudatori Pelagio perditi relinquantur, ſed veraci ſaluatori Chriſto liberandi offerantur, oppono.

Liberū arbitriū etiā in impio manet. *Cap. II.*

Iam itaque Iuliani reſpondeamus Epiſtolæ. Dicunt, inquit, illi Manichæi, quibus modo non communicamus, id eſt, toti iſti cum quibus diſſentimus, quia primi hominis peccato, id eſt, Adæ liberum arbitrium perierit, & nemo iam poteſtatem habeat bene viuendi, ſed omnes in peccatum carnis ſuæ neceſsitate cogātur. Manichęos appellat catholicos, more illius Iouiniani, qui ante paucos annos hæreticus nouus, virginitatem ſanctæ Mariæ deſtruebat, & virginitati ſacræ nuptias fideliū coæquabat. Nec ob aliud hoc obiiciebat catholicis, niſi quia eos videri volebat accuſatores vel dānatores eſſe nuptiarum. Liberum autem arbitrium defendēdo præcipitant, vt de illo potius ad faciendam iuſticiam quàm de domini adiutorio confidatur, atque vt in ſe quiſque, nō in domino glorietur. Quis autem noſtrûm dicat, quòd primi hominis peccato perierit liberum arbitrium de humano genere? Libertas quidem periit per peccatum, ſed illa quæ in paradiſo fuit, habendi plenam cum immortalitate iuſticiam, propter quod natura humana diuina indiget gratia, dicente domino, Si vos filius liberauerit, tunc vere liberi eritis: vtique liberi ad bene iuſtèque viuendum, Nam liberum arbitrium vſqueadeo in peccatore non periit, vt per illud peccent, maxime omnes qui cum delectatione peccant, & amore peccati, hoc eis placet quod eis libet. Vnde & Apoſtolus, Cum eſſetis, inquit, ſerui peccati, liberi fuiſtis iuſticiæ. Ecce oſtenduntur etiam peccato minime potuiſſe, niſi alia libertate ſeruire. Liberi ergo à iuſticia non ſunt, niſi arbitrio voluntatis: liberi autem à peccato non fiunt niſi gratia ſaluatoris. Propter quod admirabilis doctor, etiam verba ipſa diſcreuit. Cum enim ſerui eſſetis, inquit, peccati, liberi fuiſtis iuſticiæ, Quem ergo fructum habuiſtis, tunc in his in quibus nunc erubeſcitis? Nam finis illorum mors eſt, Nunc autem liberati à peccato, ſerui autem facti deo, habetis fructum veſtrum in ſanctificatione, finem vero vitam æternam, Liberos dixit iuſticiæ, non liberatos. A peccato autem non liberos, ne ſibi hoc tribuerent, ſed vigilantiſsime maluit dicere li-

F *Ioan.8.* *Roman.6.*

 beratos,

G beratos, referens hoc ad illam domini ſententiam, Si vos filius liberauerit, tunc vere liberi eritis. Cum itaque non viuant bene homines, niſi effecti filij dei, quid eſt quòd iſte libero arbitrio vult bene viuendi tribuere poteſtatem, cum hæc poteſtas nõ detur niſi gratia dei, per Ieſum Chriſtum dominũ noſtrum, dicente Euangelio,

Ioan.1. Quotquot autem receperunt eum, dedit eis poteſtatem filios dei fieri. *Libertas ad malum.* Sed ne forte dicant ad hoc eſſe adiutos, vt haberent poteſtatem fieri filij dei. Vt autem

Cap.III. hanc accipere mererentur, prius eum libero arbitrio, nulla adiuti gratia receperunt. Hæc eſt quippe intentio qua gratiam deſtruere moliuntur, vt eam dari ſecundum merita noſtra contendant. Ne forte ergo hãc Euangelicam ſententiam ſic diuidant, vt meritum ponant in eo quod dictum eſt, Quotquot autem receperunt eum, ac deinde non gratis datam, ſed huic merito redditam gratiam in eo quod ſequitur, Dedit eis poteſtatem filios dei fieri: nunquid ſi quæratur ab eis, quid ſit receperunt eum, dicturi ſunt aliud, niſi crediderunt in eum? Vt igitur & hoc ſciant ad gratiam pertinere,

Philip.1. legant quod ait Apoſtolus, In nullo expaueſcatis ab

H aduerſariis, quæ quidem eſt illis cauſa perditionis, veſtræ autem ſalutis. Et hoc à deo, quia vobis donatũ eſt pro Chriſto, non tantum vt credatis in eum, ſed vt etiã patiamini pro eo. Nempe vtrũque dixit eſſe donatum.

Epheſ.6. Item quod ait, Pax fratribus & charitas cum fide à deo patre & domino Ieſu Chriſto. Legant etiam quod ipſe

Ioan.6. dominus ait, Nemo poteſt venire ad me, niſi pater qui miſit me, traxerit eum. Vbi ne quiſquam putet aliud dictum eſſe, venire ad me, quàm credere in me, paulopoſt cum de ſuo corpore & ſanguine loqueretur, & ſcandalizati eſſent plurimi in ſermone eius, ait, Verba quę ego locutus ſum vobis, ſpiritus & vita ſunt. Sed ſunt quidã ex vobis qui non credunt. Deinde ſubiunxit Euangeliſta, Sciebat enim Ieſus ab initio qui eſſent credentes, & quis traditurus eſſet eum, & dicebat, Propterea dixi vobis, quia nemo poteſt venire ad me, niſi fuerit ei datum à patre meo: ſententiã ſcilicet iterauit qua dixerat, Nemo poteſt venire ad me, niſi pater qui miſit me, traxerit eum. Et hoc propter credentes & non credentes ſe dixiſſe manifeſtauit, exponens quod dixerat, Niſi pater qui miſit me traxerit eum: idipſum aliis verbis repetendo in eo quod ait, niſi fuerit ei datum à patre meo. Ille

I quippe trahitur ad Chriſtũ, cui datur vt credat in Chriſtum. Datur ergo poteſtas vt filij dei fiant, qui credunt in eum, cũ hoc ipſum datur vt credãt in eum. Quæ poteſtas niſi detur à deo, nulla eſſe poteſt ex libero arbitrio, quia nec liberum in bono erit, quod liberator non liberauerit, ſed in malo liberũ habet arbitrium, cui delectationem maliciæ vel occultus vel manifeſtus deceptor inſeruit, vel ſibi ipſe perſuaſit. Non itaque ſicut dicunt nos quidem dicere, & iſte audet inſuper ſcribere, omnes in peccatum veluti inuiti carnis ſuæ neceſsitate coguntur, ſed ſi iam in ea ætate ſunt, vt propriæ mentis vtantur arbitrio, & in peccato ſua voluntate retinẽtur, & à peccato in peccatum ſua voluntate præcipitantur. Neque enim agit in eis etiam qui ſuadet & decipit, niſi vt peccatum voluntate committant, vel ignorantia veritatis, vel delectatione iniquitatis, vel vtroque malo & cæcitatis & infirmitatis. Sed hæc volũtas quæ libera eſt in malis, quia delectatur malis, ideo libera in bonis nõ eſt, quia liberata nõ eſt. Nec poteſt homo boni aliquid velle, niſi adiuuetur ab eo qui malum non poteſt velle, hoc eſt gratia dei per Ieſum Chriſtum dominum no-

Roma.14. ſtrum. Omne enim quod non eſt ex fide, peccatũ eſt. Ac per hoc bona volũtas quæ ſe abſtrahit à peccato, fidelis eſt, quia iuſtus ex fide viuit. *Abacuc.2.* Ad fidem autẽ pertinet cre- K

dere in Chriſtum. Et nemo poteſt credere in eum, hoc eſt venire ad eum, niſi fuerit illi datũ. Nemo igitur poteſt habere voluntatem iuſtam, niſi nullis præcedentibus meritis acceperit veram, hoc eſt gratuitam deſuper gratiam. *Cap.IIII.* Hoc iſti nolunt elati & ſuperbi, nec purgando defenſores, ſed extollendo pręcipitatores liberi arbitrij. Qui non ob aliud nobis hæc dicẽtibus indignantur, niſi quia gloriari in domino dedignantur. Timuit tamen Pelagius Epiſcopale iudicium Palæſtinum. Et cũ ei fuiſſet obiectum, ꝙ diceret gratiam dei ſecundũ merita noſtra dari, negauit ſe dicere, & eos qui hoc dicerent, anathematizando damnauit. Nec aliud tamẽ defendere inuenitur in libris quos poſtmodũ ſcripſit, fraudem ſe putans hominibus iudicantibus feciſſe mẽtiendo, aut neſcio quo modo ſuũ ſenſum verbis ambiguis obtegendo. Sed iam videamus quod ſequitur. *Calumnia Iuliani.* Dicũt etiã, inquit, iſtas quę modo aguntur nuptias à deo inſti- *Cap.V.* tutas non fuiſſe, quod in libro Auguſtini legitur, cõtra quem ego modo quatuor libellis reſpõdi. Cuius Augu- L ſtini dicta inimici noſtri in veritatis odiũ ſuſceperunt. His eius calumnioſiſsimis verbis breuiter video reſpondendũ, Quia repetit ea poſtea, vbi vult ipſe inſinuare, quaſi contra noſtra iſta quid dicant, Vbi cum illo quãtum res poſtulare videbitur, domino adiuuante certandum eſt. Nunc ergo reſpondeo, à deo nuptias eſſe inſtitutas, & tũc quãdo dictũ eſt, Propterea relinquet homo *Gene.2.* patrẽ ſuum & matrẽ ſuam, & adhærebit vxori ſuæ, & erunt duo in carne vna: & nũc propter quod ſcriptũ eſt, à domino iũgitur viro mulier. Neq; enim aliud fit etiã nunc q̃ illud, vt adhæreat homo vxori ſuæ, & ſint duo in carne vna. De ipſis quippe nuptiis, quæ nunc quoque fiunt, cõſultus eſt dominus à Iudæis, vtrum liceret quacunq; cauſa dimittere vxorem. Et iſto cõmemorato teſtimonio legis adiunxit, Quod ergo deus cõiunxit, homo nõ ſeparet. *Matth.19.* Hoc teſtimonium legis adhibuit etiam *Ephe.4.* Apoſtolus Paulus, cũ viros moneret, vt ab eis diligerentur vxores. Abſit ergo vt in libro meo contra hæc teſtimonia diuina iſte aliquid legerit. Sed vel nõ intelligendo, vel magis calumniãdo, in aliũ ſenſum conatur detorquere quod legit. Librum autẽ meum, contra quem ſe quatuor libellis reſpõdiſſe cõmemorat, poſt damnatio- M nem Pelagij Celeſtiiq; cõſcripſi. Quod ideo dicendũ putaui, quoniã iſte dicit ab inimicis ſuis in odium veritatis dicta mea fuiſſe ſuſcepta: ne ideo quiſquam exiſtimet propter hunc librum meum, inimicos gratiæ Chriſti nouos hæreticos fuiſſe damnatos. In eo autem libro defenſio eſt potius, quàm reprehenſio nuptiarum. Dicunt etiam, inquit, motum genitalium & commixtionem coniugum, à diabolo fuiſſe repertam, & propterea eos qui naſcuntur innocentes, reos eſſe, & à diabolo fieri, non à deo, quia de hac diabolica commixtione naſcuntur. Hoc autem ſine aliqua ambiguitate Manichęũ eſt. Imò ſicut dicimus, à deo nuptias inſtitutas propter ordinatam generationem filiorum, ita dicimus filiorũ gignendorum ſeminationem ſine motu genitalium, & ſine commixtione coniugum, nec in paradiſo ſi filij gignerentur, eſſe potuiſſe. Sed vtrum talis eorum motus atque commixtio fuiſſet, ſi nemo peccaſſet, qualis nunc eſt cum pudenda libidine, hinc eſt quæſtio, de qua diligentius poſtea, ſi deus voluerit, diſputabimus. *Cap.VI.*

Quid tamen iſti velint, quid intendant, quò rem perducere moliantur, adiuncta iſtius verba declarant, vbi ait nos dicere, propterea eos qui innocentes

naſcuntur

A naſcuntur reos eſſe, & à diabolo fieri nõ à deo, quia de
hac diabolica commixtione naſcuntur. Cum itaq; nos
nec diabolicam dicamus coniugum cõmixtionem, ma
xime fidelium, quæ fit cauſa generandorum, qui poſtea
regenerandi ſunt filiorum, nec homines vllos à diabo-
lo fieri, ſed à deo inquantũ homines ſunt, & tamen etiã
de coniugibus fidelibus reos naſci, tanquam ex oliua o-
leaſtrum propter originale peccatũ, & propter hoc eſſe
ſub diabolo, niſi renaſcantur in Chriſto, quoniã diabo
lus culpæ author eſt, nõ naturæ, contrà illi paruulos di-
centes, nullum trahere originale peccatum, & ideo nõ
eſſe ſub diabolo, quid efficere laborãt, niſi vt illa dei gra
Coloſſ.1. tia euacuetur in paruulis, qua eruit nos ſicut dicit Apo-
ſtolus, de poteſtate tenebrarum, & tranſtulit in regnum
filij claritatis ſuæ? Quandoquidem paruulos negãt eſſe
in poteſtate tenebrarum, etiã ante domini liberatoris
auxilium, ita in eis laudantes opus creatoris, vt miſeri-
cordiam deſtruant redẽptoris. Quam nos quoniã & in
maioribus & in paruulis confitemur, hoc dicit ſine ali-
qua ambiguitate eſſe Manichæũ, cum ſit antiquiſsimũ
B catholicum, vnde nouum iſtorum dogma euertitur hę
Cap.VII. reticum. Dicunt, inquit, ſanctos in veteri teſtamen-
to non caruiſſe peccatis: id eſt, nec per emẽdationem à
aliàs, li- criminib fuiſſe liberos,* ſed in reatu à morte fuiſſe de-
beratos. prehenſos. Imò dicimus vel ante legem vel tempore
veteris teſtamenti à peccatis fuiſſe liberatos, nõ virtute
Hiere.17. propria, quia maledictus homo omnis qui ſpem ſuã po
nit in homine, & i hoc ſine dubio maledicti ſunt, quos
Pſal.48. etiam Pſalmus diuinus notat, Qui confidunt in virtute
Galat.4. ſua: nec verere teſtamento, quod in ſeruitutem generat,
Roma.7. quamuis certæ diſpẽſationis gratia diuinitus datum ſit:
nec in ipſa lege ſancta & iuſta & bona, vbi ſcriptũ eſt,
Exod.20. Non cõcupiſces: quoniam nõ eſt data quæ poſſet viui-
Galat.3. ficare, ſed præuaricationis gratia poſita eſt, donec veni-
ret ſemen cui promiſſum eſt: ſed liberatos eſſe per ſan-
guinem ipſius redemptoris, qui eſt vnus mediator dei
1.Timot.2. & hominum, homo Chriſtus Ieſus. Iſti autẽ inimici gra
tiæ dei, quæ data eſt puſillis & magnis, per Ieſum Chri-
ſtum dominum noſtrũ ideo dicunt antiquos homines
dei perfectę fuiſſe iuſticiæ, nec Chriſti incarnatione, paſ
C ſione, reſurrectione, cuius fide ſalui facti ſunt, credãtur
Concupiſcẽ- eguiſſe. Apoſtolum etiam Paulum, inquit, vel omnes
tia in Pau- Apoſtolos dicũt ſemper immoderata libidine fuiſſe pol
lo quid. lutos. Quis hoc vel profanus audeat dicere? Sed nimirũ
Cap.VIII. iſti propterea ſic calumniantur, quia cõtendunt de hoc
Roman.7. quod dixit Apoſtolus, Scio quia nõ habitat in me, hoc
eſt in carne mea bonum, Velle enim adiacet mihi, per-
ficere autem bonũ non inuenio: & cætera talia nõ enim
dixiſſe de ſeipſo, ſed neſcio cuius alterius, qui illa pate-
retur induxiſſe perſonã, propter quod locus ipſe in eius
Epiſtola diligenter conſiderandus eſt & ſcrutandus, ne
in eis aliqua obſcuritate deliteſcat error iſtorum. Quã-
uis ergo latius hinc Apoſtolus diſputet, & magno diu-
turnoq; conflictu gratiam defendens aduerſus eos, qui
gloriabantur in lege, tamen ad rem pertinentia pauca
Roman.3. contingimus. Vnde ait, Quia non iuſtificabitur ex lege
omnis caro corã illo. Per legẽ enim cognitio peccati,
Nunc autem ſine lege iuſticia dei manifeſtata eſt, teſti-
ficata per legem & prophetas, Iuſticia autem dei per fi-
dem Ieſu Chriſti, in omnes qui credunt, Non eſt enim
diſtinctio, Omnes enim peccauerũt, & egẽt gloria dei,
iuſtificati gratis per gratiam ipſius per redemptionem,
Ibidem. quæ eſt in Chriſto Ieſu, & iterum, Vbi eſt gloriatio tua?
excluſa eſt. Per quam legem? Factorum? Non, ſed per le
gem fidei, Arbitramur enim iuſtificari hominẽ per fi-

dem ſine operibus legis. Et iterum, Non enim per legẽ Roman.4.
promiſsio Abrahæ aut ſemini eius facta eſt, vt hæres eſ- D
ſet mũdi, ſed per iuſticiam fidei. Si enim qui per legem
hæredes ſunt, exinanita eſt fides & euacuata promiſsio.
Lex enim iram operatur, Vbi enim non eſt lex, nec prę- Roman.5.
uaricatio, Et alio loco, Lex enim ſubintrauit vt abũda- 6.& 7.
ret delictum, Vbi autem abundauit delictũ, ſuperabun-
dauit gratia. Item alio loco, Peccatum enim vobis non
dominabitur: nõ enim eſtis ſub lege, ſed ſub gratia. Itẽq;
alio loco, An ignoratis fratres, ſcientibus enim legem
loquor, quia lex dominatur homini inquãtum tempus
viuit? Mulier enim ſub viro, viuo marito iũcta eſt legi,
Si autem mortuus fuerit vir eius, euacuata eſt à lege vi-
ri. Et paulopoſt, Itaque fratres mei, & vos mortui eſtis
legi per corpus Chriſti, vt ſitis alterius, qui ex mortuis
reſurrexit, vt fructificemus deo. Cum enim eſſemus in
carne, paſsiones peccatorum, quæ per legem ſunt, ope-
rabantur in membris noſtris, vt fructum ferrẽt morti,
Nũc vero euacuati ſumus à lege mortis, in qua detine-
bamur, ita vt ſeruiamus in nouitate ſpiritus, & non in
vetuſtate literæ. His atque huiuſmodi conteſtationibus
doctor ille gentium, ſatis euidenter oſtendit, legem nõ E
potuiſſe auferre, ſed potius auxiſſe peccatum, quod au-
fert gratia, quoniam lex iubere nouit, cui ſuccumbit in-
firmitas: gratia iuuare, qua infunditur charitas. Ne quis
enim propter hæc teſtimonia vituperet legem, & malã
eſſe cõtendat, vidit Apoſtolus male intelligẽtibus quid
poſſet occurrere, & eandem ſibi ipſe propoſuit quæſtio-
nem. Quid ergo dicemus, inquit? Lex peccatum eſt? Ab- Roman.7.
ſit. Sed peccatum nõ cognoui niſi per legem. Hoc iam
ſuperius dixerat. Per legem enim cognitio peccati. Nõ Roman.3.
ergo abolitio, ſed cognitio. Hinc autẽ iam incipit prop
ter quod iſta conſideranda ſuſcepimus, introducere
perſonam ſuam, & tanquam de ſeipſo loqui, vbi nolũt
Pelagiani ipſum Apoſtolum intelligi, ſed quòd in ſe a-
lium transfigurauerit hominẽ ſub lege adhuc poſitum,
nondum per gratiam liberatum, Vbi quidem iam de-
bent concedere, quòd in lege nemo iuſtificatur, ſicut a-
libi idem Apoſtolus dicit, ſed ad cognitionem peccati,
& ad ipſius legis præuaricationem valere legem, vt co-
gnito auctoq; peccato, per fidem gratia requiratur. Nõ
autem timẽt iſta de Apoſtolo intelligi, quę poſſet & de F
præteritis ſuis dicere, ſed ea quæ ſequuntur timent. Hic Roma.7.
enim, concupiſcẽtiam, inquit, neſciebam, niſi lex dice- Exod.20.
ret, Non cõcupiſces. Occaſione autem accepta, peccatũ
per mandatum operatum eſt in me omnem concupi-
ſcentiam. Sine lege enim peccatum mortuum eſt. Ego
autem viuebam aliquãdo ſine lege: Adueniente autem
mãdato peccatum reuixit, ego autem mortuus ſum, Et
inuentum eſt mihi mandatum quod erat in vitam, hoc
eſſe in mortem. Peccatum enim accepta occaſione per
mandatum fefellit me, & per illud occidit. Itaque lex
quidem ſancta, & mandatum ſanctum & iuſtum & bo
num. Quod ergo bonum eſt, mihi factum eſt mors?
Abſit. Sed peccatum vt appareat peccatum per bonum
mihi operatum eſt mortem, vt fiat ſuper modum pec-
cans peccatum per mandatum, Hæc omnia, ſicut dixi,
poteſt videri Apoſtolus de ſua vita cõmemoraſſe præ-
terita, vt illud quod ait, Ego autem viuebam aliquan-
do ſine lege, ætatem ſuam primam ab infantia ante ra-
tionales annos voluerit intelligi, quod autem adiũxit, Peccatũ re-
Adueniente autem mandato peccatum reuixit, ego au- uiuiſcere
tem mortuus ſum, iam ſe præcepti capacem, ſed non quid.
efficacem, & ideo præuaricatorem legis oſtenderet. Cap.IX.
Nec moueat quod ad Philippenſes ſcripſit, Secundũ Philip.3.

G iuſticiam quę in lege eſt, quòd fuerit ſine querela. Potuit
enim eſſe intus in affectionibus prauis præuaricator le-
gis, & tamen conſpicua opera legis implere, vel timore
hominum vel ipſius dei, ſed pœnæ formidine, non di-
lectione & delectatione iuſticiæ. Aliud eſt enim volun
tate benefaciendi benefacere, aliud autē ad malefacien
dum ſic voluntate inclinari, vt etiam faceret ſi hoc poſ
ſet impune permitti. Nam ſic profectò in ipſa intus vo-
luntate peccat, qui non voluntate, ſed timore non pec-
cat. In quibus interioribus ſuis talem ſe fuiſſe ſciēs Apo
ſtolus ante gratiam dei, quę per Ieſum Chriſtum domi-
num noſtrum eſt, alibi hoc apertiſsime confitetur, ſcri-
Epheſ.2. bens quippe ad Epheſios, Et vos, inquit, cum eſſetis mor
tui delictis & peccatis veſtris, in quibus aliquando am-
bulaſtis ſecūdum ſeculum mundi huius, ſecundū prin-
cipem poteſtatis aëris ſpiritus eius, qui nūc operatur in
filiis diffidentiæ, in quibus & nos omnes aliquando cō-
uerſati ſumus in deſideriis carnis noſtræ, facientes vo-
luntatem carnis & affectionum, & eramus naturaliter
filij iræ, ſicut & cæteri, deus autem qui diues eſt in miſe-
ricordia, propter multam dilectionem qua dilexit nos,
H & cum eſſemus mortui peccatis, cōuiuificauit nos Chri
Ad Tit.3. ſto, cuius gratia ſumus ſalui facti, Rurſus ad Titū, Fui-
mus enim & nos, inquit, ſtulti aliquando & increduli
errantes, ſeruientes deſideriis & voluptatibus variis, in
malicia & inuidia agentes, abominabiles, inuicē odio
Philip.3. habentes: talis Saulus fuit, quando ſecundum iuſticiam
quæ in lege eſt, ſine querela fuiſſe ſe dicit, Nam quia nō
poſt hanc abominabilem vitam vt eſſet ſine querela, in
lege profecerat, moreſq; mutauerat, euidēter in his quæ
ſequuntur oſtendit, quandoquidē mutatum ſe non di-
cit ab his malis, niſi per gratiam ſaluatoris. Adiungens
Ad Tit.3. enim hoc ipſum etiā hic ſicut ad Titū ait, Cum autem
benignitas & humanitas illuxit ſaluatoris noſtri dei, nō
ex operibus iuſticię, quę nos fecimus, ſed ſecundū ſuam
miſericordiā ſaluos nos fecit per lauacrum regenera-
tionis & renouationis ſpiritus ſancti, quē ditiſsime effu
dit ſuper nos, per Ieſum Chriſtum ſaluatorē noſtrum,
vt iuſtificati gratia ipſius, hæredes efficiamur ſecundum
ſpem vitæ æternæ. Quod autem ait in hoc Epiſtolæ lo-
Romani. 7. co ad Romanos, Peccatum vt appareat peccatū, per bo
num mihi operatum eſt mortem: cōgruit ſuperioribus
I vbi dixit, Sed peccatum nō cognoui, niſi per legē, Nam
concupiſcentiam neſciebam, niſi lex diceret, Non con
Exod.20. cupiſces. Et ſuperius, Per legem cognitio peccati: hoc
Roman.3. enim & hic dixit, vt appareat peccatū vt illud quod di-
xerat, Sine lege enim peccatum mortuum eſt: nō intel-
ligamus niſi tāquam non ſit, latet, non apparet, penitus
ignoratur tanquam in neſcio quibus ignorantiæ tene-
bris ſit ſepultum. Et quod ait, Ego autem viuebā aliquā-
do ſine lege: quid ait, niſi viuere mihi videbar? Et quod
adiunxit, Adueniente autem mandato, peccatū reuixit,
quid eſt aliud quàm eminuit, & apparuit? Nec tamē ait,
vixit: ſed, reuixit. Vixerat enim aliquando in paradiſo,
quando contra datum præceptum ſatis apparebat ad-
miſſum. Cum autem à naſcentibus trahitur, tanquam
mortuum ſit latet, donec repugnans iuſticiæ, malū eius
prohibitione ſentiatur, cum aliud iubetur atque appro-
batur, aliud delectat atque dominatur, tunc peccatum
quodā modo in noticia nati hominis reuiuiſcit, quod
in noticia primi facti hominis aliquando iam vixerat.
Corp⁹ mor- Sed quod ſequitur nō ita expeditum eſt, quo modo
tis ob cōcu- de paulo poſsit intelligi. Scimus enim, inquit, quia lex
piſcentiam. ſpiritalis eſt, ego autē carnalis ſum. Nō ait, fui: ſed, ſum.
Cap.X. Nūquid ergo Apoſtolus cū hæc ſcriberet, carnalis fuit,
an ſecundū corpus hoc dicit? Adhuc enim erat in cor- *Roman. 7.*
pore mortis huius, nondum facto ſpiritali, quod alibi K
dicit, Seminatur corpus animale, ſurget corpus ſpirita- *1.Corin.15.*
le. Tunc enim ex toto ſe, id eſt, ex vtraque parte qua cō
ſtat, ſpiritalis homo erit, quando etiam ſpiritale corpus
erit, Neque enim abſurdum eſt, vt ſit in illa vita etiam
caro ſpiritalis, ſi potuit eſſe in hac vita, in his qui adhuc
carnalia ſapiunt, etiam ſpiritus ipſe carnalis. Sic ergo
ideo dixit, ego autem carnalis ſum: quia nondum ſpiri
tale corpus habebat Apoſtolus, Sicut poſſet dicere, Ego
autem mortalis ſum: Quod vtiq; non niſi ſecundū cor-
pus intelligeretur dixiſſe, quod nondum fuerat immor
talitate veſtitum. Item quod adiunxit, Venundatus ſub *Roman. 7.*
peccato: ne quiſquam eum nondum redemptum Chri
ſti ſanguine exiſtimet, etiam hoc ſecūdum illud poteſt
intelligi quod ait, Et nos primitias habentes ſpiritus, & *Roman.8.*
ipſi in nobiſmetipſis ingemiſcimus, adoptionem expe-
ctantes, redemptionem corporis noſtri. Si enim ſecun-
dum hoc ſe dicit venūdatum ſub peccato, quòd adhuc
non eſt redemptum à corruptione corpus eius, vel ve-
nundatum aliquando in prima tranſgreſsione præcep- L
ti, vt haberet corpus corruptibile quod aggrauat ani- *Sapien.9.*
mam, quid prohibet hic Apoſtolum intelligi de ſeipſo
dicere, quod ita dicit, vt etiam in ipſo poſſet intelligi,
etiam ſi in ſua perſona non ſe ſolum, ſed omnes accipi
velit, qui ſe nouerunt ſpiritali delectatione cum carnis
affectione ſine cōſenſione confligere? An forte menti-
mus ea quæ ſequuntur. Quod enim operor, ignoro: nō *Roma.7.*
enim quod volo hoc ago, ſed qđ odi illud facio, ne for
te ex his verbis quiſpiam conſentire carnis cōcupiſcen
tiæ ad opera mala ſuſpicetur Apoſtolum? Sed conſide-
randum eſt quod adiungit, Si autem quod nolo hoc fa
cio, cōſentio legi quoniam bona eſt. Magis enim ſe di-
cit legi cōſentire quàm carnis cōcupiſcentię, Hāc enim
peccati nomine appellat. Facere ergo ſe dixit & opera-
ri, non affectu cōſentiendi & implendi, ſed ipſo motu
cōcupiſcēdi. Hinc ergo, inquit, Conſentio legi quoniā
bona eſt: cōſentio, quia nolo quod nō vult. Deinde di-
cit, Nunc autem iam non ego operor illud, ſed id quod
habitat in me peccatum. Quid eſt, nunc autem, niſi iam
nunc ſub gratia, quæ liberauit delectationē volūtatis à
cōſentione cupiditatis? Nō enim melius intelligitur, nō
ego operor, niſi quia non cōſentit exhibere mēbra ſua M
arma iniquitatis peccato, Nam & ſi cōcupiſcit & cōſen *Roman.6.*
tit & agit, quo modo nō ipſe illud operatur, etiā ſi ſe o-
perari doleat, & vinci grauiter ingemiſcat? Iā illud qđ
ſequitur, nōne vnde loquatur, apertiſsime oſtēdit? Scio
enim quia nō habitat in me, hoc eſt in carne mea bonū.
Si eni non exponeret adiungēdo, hoc eſt in carne mea,
aliter fortaſſe acciperetur quod dixit, in me: Ac per hoc
verſat hoc idem repetens & inculcans, Velle enim ad-
iacet mihi, perficere autē bonū non. Hoc eſt enim per-
ficere bonum, vt nec cōcupiſcat homo. Imperfectū eſt
autē bonū, quando concupiſcit, etiā ſi cōcupiſcentię nō
cōſentit ad malū. Non enim quod volo facio bonum,
inquit, ſed qđ nolo malū hoc ago. Si autem quod nolo
ego hoc facio, iā nō ego operor illud, ſed quod habitat
in me peccatū. Id repetiuit inculcās, & tanq̄ tardiſſimos
de ſomno excitās, Inuenio ergo legē, inquit, mihi volē-
ti facere bonū, quoniā mihi malū adiacet. Illa ergo bo-
num eſt volenti facere, adiacet autē malum ex cōcupi-
ſcentia, cui nō conſentit qui dicit, Iam nō ego operor il
lud. Apertius autē quod ſequitur vtrunq; declarat, Con
delector enim legi dei ſecundū interiorē hominē. Video
autē aliam legē in mēbris meis, repugnantē legi mentis
meæ, &

A meæ,& captiuantē me in lege peccati,quæ eſt in mem-
bris meis.Sed q; dixit,captiuantem me, poteſt mouere,
ſi nulla cōſenſio eſt, Vnde propter tria iſta,duo ſcilicet
de quibus iam diſputauimus,quo ait,Ego autem carna-
lis ſum,& venundatus ſub peccato,& hoc tertiū,capti-
uantem me in lege peccati quæ eſt in mēbris meis, po-
teſt videri Apoſtolus eū deſcribere qui ſub lege adhuc
viuit,nondum ſub gratia.Sed ſicut illa duo expoſuimus
propter carnem adhuc corruptibilē dicta,ſic & hoc po
teſt intelligi vt captiuantem me,dixerit carne,nō men-
te:motione,non conſenſione:& ideo captiuantem me,
quia & in ipſa carne non eſt aliena natura , ſed noſtra.
Sicut ergo expoſuit ipſe quid dixerit , Scio enim quia
nō habitat in me,hoc eſt in carne mea bonum : ſic iam
ex illius expoſitione hunc locum debemus accipere,tā-
quam dixerit,captiuantē me, hoc eſt carnem meam in
lege peccati,quæ eſt in mēbris meis. Deinde ſubiungit,
propter quod dicta ſunt omnia, Miſer ego homo,quis
me liberabit de corpore mortis huius?Gratia dei per Ie
ſum Chriſtum dominum noſtrum . Atq; inde conclu-
dit,Igitur ipſe ego mente ſeruio legi dei,carne autē legi
B peccati.Carne ſcilicet legi peccati,cōcupiſcendo: mēte
autem legi dei, eidem concupiſcentiæ non conſentien
do.Nulla ergo condēnatio eſt nūc his qui ſunt in Chri
ſto Ieſu. Non enim damnatur, niſi qui concupiſcentiæ
carnis conſentit ad malum , Lex enim ſpiritus vitæ in
Chriſto Ieſu liberauit te à lege peccati & mortis,ne ſci-
licet cōſenſionem tuā concupiſcentia ſibi vindicet car
nis. Et ea quæ ſequūtur eundem ſenſum magis magiſq;
demonſtrant,Sed adhibēdus eſt modus. Viſum autem
aliquando etiam mihi fuerat , hominem ſub lege , iſto
Apoſtoli ſermōe deſcribi . Sed vim mihi fecerūt poſtea
iſta verba quòd ait, Nūc autē iam nō ego operor illud.
Ad hoc enim pertinet illud quod ait & poſtea,Nulla er
go condēnatio eſt nunc his qui ſunt in Chriſto Ieſu.Et
quia non video quo modo diceret homo ſub lege,Cō-
delector legi dei ſecūdum interiorē hominē : cum ipſa
delectatio boni,qua etiā non cōſentit ad malum,nō ti-
more pœnę,ſed amore iuſticię,hoc eſt enī condelecta-
Quid ſit liberari de corpore mortis huius. Cap.XI. ri,nō niſi gratiæ depuſtanda ſit. Nam & illud vbi ait,
Quis me liberabit de corpore mortis huius : quis neget
Apoſtolū cum hęc diceret,adhuc fuiſſe in corpore mor
tis huius?A quo vtiq; impij nō liberātur , quibus eadem
corpora ad tormenta æterna redduntur. Liberari ergo
Roman. 7. eſt à corpore mortis huius,omni ſanato languore con-
C cupiſcentiæ carnis, nō ad pœnā corpus recipere, ſed ad
Roman.8. gloriam.Huic loco & illud ſatis cōſonat,Etiam noſipſi
primitias habentes ſpiritus , & ipſi in nobiſmetipſis in-
gemiſcimus,adoptionem expectantes, redemptionem
corporis noſtri.Nimirū enim gemitu iſto ingemiſcim⁹
in quo dicimus, Miſer ego homo, quis me liberabit de
corpore mortis huius?Illud etiā vbi ait, Quod enim o-
Roman.3. & 7. peror,ignoro:quid eſt aliud,quàm nolo,non approbo,
non cōſentio,nō facio.Alioquin contrariū eſt his,quæ
ſuperius dixit,Per legē enim cognitio peccati.Et,pecca
tum nō cognoui niſi per legem.Et, Peccatum vt appa-
reat peccatum,per bonum mihi operatum eſt mortem.
Quo modo enim peccatum per legem cognouit quod
ἐνλῃρέρ. ignorat? Quo modo apparet peccatū quod ignoratur?
Sic ergo dictum eſt ignoro,nō facio,quia nulla cōſen-
ſione id ego ipſe cōmitto, Quo modo dicturus eſt do-
Matth.7. minus impiis,Non noui vos: quem proculdubio latere
2.Corint.5. nihil poteſt . Et ſicut dictum eſt, Eum qui non nouerat
peccatum,quod eſt,nō fecerat.Neq; enim non nouerat
quod arguebat. His atque huiuſmodi in iſta ſcripturæ

Apoſtolicæ circunſtantia diligenter conſideratis,recte D
intelligitur Apoſtolus, nō quidē ſe ſolū in ſua perſona,
verum alios etiam ſub gratia cōſtitutos ſignificaſſe, ſed
ſecum nondum in illa conſtitutos pace perfecta,in qua *1.Corin.15.*
abſorbebitur mors in victoriam . De qua poſt dicit , Si *Roman.8.*
autem Chriſtus in vobis,corpus quidem mortuum eſt,
propter peccatum,ſpiritus autē vita eſt,propter iuſticiā.
Si ergo ſpiritus eius qui ſuſcitauit Ieſum ex mortuis, ha
bitat in vobis , qui ſuſcitauit Chriſtū Ieſum à mortuis,
viuificabit & mortalia corpora veſtra per inhabitātem
ſpiritum eius in vobis. Viuificatis igitur mortalib⁹ cor-
poribus noſtris,non ſolū ad peccandum conſenſio nul
la erit,ſed nec ipſa cui cōſentiatur carnis concupiſcen-
tia remanebit, Quam ſpiritui reſiſtentem, nō habere in
carne mortali, ille tātummodo homo potuit, qui non
per ipſam ad homines venit . Et ideo Apoſtolos , quia
homines erant, & corpus quod corrūpitur & aggrauat *Sapient.9.*
animā,in huius vitæ mortalitate portabant,abſit vt di-
camus,ſicut iſte calumniatur,ſemper immoderata libi-
dine fuiſſe pollutos,ſed dicimus à conſenſione prauarū
libidinū liberos,de concupiſcētia tamen carnis, quam
moderando frænabant, tanta humilitate & pietate ge- E
muiſſe,vt optarent eam nō habere potius,quàm doma-
re. Proinde iſte quod addidit nos dicere,Chriſtum *Cap.XII.*
& à peccatis liberum non fuiſſe , ſed carnis neceſsitate
mentitū,& aliis maculatū fuiſſe delictis:viderit à quib⁹
audierit,vel in quorum literis legerit,quod quidem for
taſſe nō intellexit, & in ſenſus calumnioſos malicia fal
lenti conuertit. Dicunt etiam,inquit,baptiſma non *Cōcupiſcentia peccatū dicitū, quā ex ſe nō ſit.*
dare omnem indulgentiā peccatorum,nec auferre cri-
mina,ſed radere,vt omnium peccatorū radices in ma-
la carne teneantur. Quis hoc aduerſus Pelagianos, niſi
infidelis affirmet? Dicimus enim baptiſma dare omniū *Cap.XIII.*
indulgentiam peccatorum,& auferre crimina,non ra-
dere,nec vt omnium peccatorum radices in mala car-
ne teneantur, quaſi raſorum in capite capillorum vnde
creſcant,iterum reſecanda peccata.Nam & iſtam ſimi-
litudinem comperi, ſuæ illos adhibere calumniæ, tan-
quam hoc nos ſentiamus atq; dicamus.Sed de iſta con
cupiſcentia carnis falli eos credo vel fallere,cū qua ne-
ceſſe eſt vt etiā baptizatus,& hoc ſi diligentiſsime pro-
ficit,& ſpiritu dei agitur, pia mente confligat . Sed hæc
etiam ſi vocatur peccatū , nō vtique quia peccatum eſt,
ſed quia peccato facta eſt ſic vocatur,ſicut ſcriptura ma F
nus cuiuſque dicitur,quòd manus eam fecerit, Peccata
autem ſunt , quæ ſecundum carnis concupiſcētiam vel
ignorantiā illicite fiunt,dicuntur,cogitantur,Quę trāſ
acta etiam reos tenent ſi non remittantur . Et iſta ipſa
carnis cōcupiſcentia in baptiſmo ſic dimittitur,vt quā-
quam tracta ſit à naſcentibus, nihil noceat renaſcenti-
bus.Ex quibus tamen ſi filios carnaliter gignunt,rurſus
trahitur , rurſuſq; & nocitura naſcentibus , niſi eadem
forma renaſcentibus remittatur, & inſit nihil obfutura
vitæ futuræ , quoniam reatus eius generatione tractus,
regeneratione dimiſſus eſt , Et ideo iam non ſit pecca-
tum , ſed hic vocetur , ſiue quod peccato facta ſit , ſiue
quod peccādi delectatione moueatur, & ſi ei vincente
delectatione iuſticiæ non conſentiatur. Nec propter ip
ſam cuius iam reatus lauacro regenerationis abſumpt⁹
eſt,dicunt in oratione baptizati , Dimitte nobis debita *Matth.6.*
noſtra,ſicut & nos dimittimus debitoribus noſtris: ſed
propter peccata quæ fiunt , ſiue in eius conſenſionibus,
cum ab eo quodlibet vincitur quod placet , ſiue cū per
ignorantiam malum quaſi bonum placet.Fiunt autem,
ſiue operādo,ſiue loquendo, ſiue quod facillimū atque

G celerrimũ eſt, cogitando. A quibus omnibus quis etiam fidelium gloriabitur caſtũ ſe habere cor, aut quis gloriabitur mũdum ſe eſſe à peccato? *Prouer. 20.* Illud ſanè quod in oratione ſequitur, propter ipſam dicitur, Ne nos inferas in tentationem, ſed libera nos à malo. *Iacobi. 1.* Vnuſquiſque enim ſicut ſcriptum eſt, tentatur à concupiſcentia ſua abſtractus & illectus. Deinde concupiſcẽtia cum conceperit parit peccatum. *Cap. XIIII.* Hi omnes concupiſcentiæ partus, & ipſius concupiſcentiæ reatus antiquus, qui baptiſmatis ablutione dimiſsi ſunt, & quicquid parit nũc iſta cõcupiſcentia, ſi nõ ſint illi partus, qui nõ ſolum peccata, verumetiam crimina nuncupãtur, pacto illo quotidianæ orationis vbi dicimus, Dimitte nobis debita noſtra ſicut & dimittimus, & eleemoſynarum ſinceritate mundantur. *Lucæ. 6.* Neq; enim quiſquam ſic deſipit, vt dicat ad baptizatos dominicum illud non pertinere præceptum, Dimittite & dimittet̃ vobis, date & dabitur vobis. Nullus autem in Eccleſia rectè poſſet ordinari miniſter, ſi dixiſſet Apoſtolus, Si quis ſine peccato: vbi ait, Si quis ſine crimine eſt. *1. Timot. 3.* Aut ſi dixiſſet, nullum peccatum habẽtes: vbi ait, Nullum crimen habentes. Multi quippe baptizati fideles ſunt ſine crimine, ſine peccato autem in H hac vita neminem dixerim, quantalibet Pelagiani, quia hæc dicimus, aduerſum eos inflentur & dirũpantur inſania, non quia peccati aliquid remaneat, quod in baptiſmate non remittatur, ſed quia in nobis in huius vitæ infirmitate manentibus quotidie fieri non quieſcũt, qui fideliter orantibus & miſericorditer operantibus quotidie remittantur. Hæc eſt fidei catholicæ ſanitas, quam ſanctus vbique ſeminat ſpiritus, nõ prauitatis hæreticæ vanitas & præſumptio ſpiritus.

Motus genitalium à deo. Iam itaq; de cætero videamus, quẽadmodum poſteaquàm nobis calumnioſe putauit obiicienda quæ credimus, & fingenda quæ nõ credimus, ſuam ipſe vel Pelagianorũ fidem profiteatur. *Cap. XV.* Contra hæc, inquit, nos quotidie diſputamus, & ideo nolumus præuaricatoribus adhibere conſenſum, quia nos dicimus liberum arbitrium in omnibus eſſe naturaliter, nec Adæ peccato perire potuiſſe. Quod ſcripturarum omnium authoritate firmatur.

Hæc ſi quemadmodum oportet nõ contra dei gratiam diceretis, nec conſenſum præuaricatoribus adhiberetis, ſed veſtrum ſenſum corrigeretis. Hinc autem I quantum potuimus, & quantum ſufficere viſum eſt, ſuperius diſputauimus. Dicimus, inquit, has quæ nunc aguntur in orbe terrarum, à deo nuptias inſtitutas, nec reos eſſe coniuges, ſed fornicatores & adulteros condemnandos. Hoc verum & catholicum eſt. Sed quod vos hinc vultis efficere de commixtione maſculi & fœminæ, quòd nihil peccati naſcentes trahant, quod lauacro regenerationis expietur: hoc falſum eſt & hæreticũ. Motum, inquit, genitalium, id eſt, ipſam virilitatem, ſine qua non poteſt eſſe commixtio, à deo dicimus inſtitutam. Ad hoc reſpondemus, motum genitalium, & vt verbo eius vtar, virilitatem, ſine qua non poteſt eſſe cõmixtio, deus ſic inſtituit, vt nihil haberet pudendum. Non enim fas fuit, vt eius erubeſceret creatura de ſui opere creatoris, ſed inobedientia membrorum ſupplicio iuſto primis hominibus inobedientibus reddita eſt, de qua erubuerunt quãdo folijs ficulneis pudẽda texerũt, quæ prius pudenda nõ fuerunt. *Gene. 3.* *Cap. XVI.* Neq; enim ſibi tunicas vt totũ corp⁹ tegerẽt poſt peccatũ, ſed ſuccinctoria conſuerunt, quæ nõnulli interpretes noſtri minus diligentes tegmina interpretati ſunt. Quod quidẽ verum eſt, ſed generale nomen eſt tegmẽ, quod indumentũ & operimentum omne poſsit intelligi. Et ideo debuit ambiguitas euitari, vt quemadmodum Græcus perizomata K poſuit, quibus nõ teguntur niſi pudẽdę corporis partes, ſic & Latinus, aut ipſum Græcũ poneret, quia & ipſa iam cõſuetudo vtitur pro latino, vel ſicut quidam ſuccinctoria, vel ſicut alij melius campeſtria nominarunt. Ex illo quippe hoc nomen eſt, quòd pudenda iuuenes tegebant antiquo more Romano, quãdo nudi exercebantur in campo, vnde campeſtrati appellãtur hodie, *Cãpeſtrati qui dicantur.* qui eadem membra cingendo cooperiunt. Quanquã ſi ea quibus peccatum eſt tegenda fuerant poſt peccatum, ne tunicis quidem indui debuerunt, ſed manũ & os tegere, quia ſumendo & veſcẽdo peccauerunt. Quid ſibi ergo vult, ꝙ accepto prohibito cibo, cum fuiſſet præcepti facta tranſgreſsio, in illa membra aſpectus intenditur? Quę ibi nouitas ignota ſentitur, & ſe compellit aduerti, quod apertione ſignificatur oculorũ? Neq; enim eis vel quando ille nomina pecorib⁹ & volucribus imponebat, vel quando illa pulchrum lignum vidit & bonum, oculi non patebant, ſed aperti, hoc eſt, intenti ad intuendum facti ſunt, Sicut ſcriptum eſt de Agar ancilla Saræ, quòd aperuit oculos ſuos, & vidit puteũ: quos *Gene. 16.* L clauſos vtique nõ habebat. Vt ergo nuditatis ſuæ, quam quotidie profectò intuebãtur, nec cõfundebantur, eos ſubito ſic puderet, vt membra illa iam nuda ferre non poſſent, ſed ſtatim operire curarẽt, nõne & ille in motu aperto, & illa in occulto, contra ſuæ voluntatis arbitriũ inobedientia illa membra ſenſerunt, quibus vtique nutu voluntario ſicut cęteris dominari debuerunt? Quod merito paſsi ſunt, quia & ipſi obediẽtes ſuo domino nõ fuerunt. Erubuerunt ergo ita ſe creatori ſuo non exhibuiſſe ſeruitium, vt in eis membris ex quibus eſſent filij procreandi, mererentur accipere dominatũ. Hoc pudoris genus, hæc erubeſcendi neceſsitas certe cũ omni homine naſcitur, & ipſis quodã modo naturæ legibus imperatur, vt in hoc verecundentur etiã ipſa pudica cõiugia, nec quiſquã tam male turpiterq; proficiat, vt quia cognouit deum eſſe conditorem naturæ, authorẽmque nuptiarũ, ideo etiã miſcendus vxori, ſi quis eum videat, nõ de his motibus erubeſcat, quærat q; ſecretum vbi nõ ſolum alienorum, verumetiã ſuorum omniũ poſsit vitare conſpectum. Itaq; ſua culpa ſibi accidens malũ, natura humana permittatur agnoſcere, ne cogatur aut qđ eſt impudentiſsimum, de his ſuis motibus nõ erubeſcere, aut quod eſt ingratiſsimũ, de ſui creatoris operibus erubeſcere. M Quo tamen malo propter bonum generationis filiorum, bene vtũtur pudica coniugia. Solius autẽ carnalis voluptatis cauſa, libidini conſentire peccatũ eſt, quamuis coniugatis ſecundum veniam concedatur. *1. Corint. 7.*

An libido ante peccatum. Sed cõſtituite Pelagiani ſeruata honeſtate ac fœcunditate nuptiarum, ſi nemo peccaſſet, qualẽ velitis in paradiſo vitam illorũ hominum cogitare, & vnũ de his quatuor rebus eligite. *Cap. XVII.* Proculdubio enim, aut quotienſcunq; libuiſſet, totiens cõcubuiſſent: aut frænarent libidinẽ, quando concubitus neceſſarius nõ fuiſſet: aut tũc ad nutũ voluntatis libido cõſurgeret, quando eſſe concubitum neceſſariũ caſta prudentia pręſenſiſſet: aut nulla ibi omnino exiſtẽte libidine, vt cætera mẽbra quæq; ad opera ſua, ſic ad opus propriũ etiã genitalia iuſsis volentũ ſine vlla difficultate ſeruiſſent. Horũ quatuor quod vultis eligite. Sed puto ꝙ duo priora reſpuetis, quibus libidini, aut ſeruitur, aut repugnatur. Nanq; illud primũ, tam præclara honeſtas, hoc autem ſecundum, tam magna fœlicitas non vult. Abſit enim vt tantæ illius beatitudinis decus, aut præcedentem ſemper ſequẽdo libidinam ageret turpiſsimam ſeruitutẽ, aut ei reſiſtẽdo non haberet

A haberet pleniſsimam pacem. Abſit, inquam, vt carnis
concupiſcentiam non opportune ad generandum, ſed
inordinata commotione ſurgentem, aut illi menti pla
ceret conſentiendo ſatiare, aut illi quieti neceſſe eſſet
diſſentiendo cohibere. Duarum vero reliquarum quã-
libet elegeritis, non eſt aduerſus vos vlla contentione
laborandum. Et ſi enim quartam volueritis eligere, vbi
eſt omnium obedientia membrorum, ſine vlla libidine
ſumma tranquillitas, quoniam iam vos ei fecit veſtra-
rum diſputationũ impetus inimicos, illud vobis ſaltem
placebit, quod tertio loco poſuimus, vt illa carnalis cõ-
cupiſcentia, cuius motus ad eam poſtremam, quæ vos
multum delectat, perueniret voluptatem, nũquam in pa-
radiſo niſi cum ad gignendum eſſet neceſſaria, ad vo-
luntatis nutum exurgeret. Hanc ſi placet vobis in para-
diſo collocare, & per talem concupiſcentiam carnis,
quæ nec præueniret, nec tardaret, nec excederet impe-
rium volũtatis, vobis videtur in illa fœlicitate filios po-
tuiſſe generare, non repugnamus, Ad hoc enim quod
agimus, ſufficit nobis, quia nunc talis in hominibus nõ
Gene. 3. eſt, qualem in illius fœlicitatis loco eſſe potuiſſe conce-
B ditis. Qualis quippe nunc ſit, profecto omnium ſenſus
mortalium, etſi cum verecundia confitetur, quia & ca-
ſtos etiam nolentes, eamq; per temperantiam caſtigan-
tes, inquietudine inordinata importunáque ſolicitat,
& plerunque ſeſe volentibus ſubtrahit, nolentibus inge
rit, vt nihil aliud inobedientia ſua, quàm illius priſcæ
inobedientiæ pœnam ſe eſſe teſtetur. Vnde merito de
illa & tunc primi homines, quando pudenda texerunt,
& nunc qui ſe vtcunque hominem eſſe conſiderat, om
nis pudens impudenſque confunditur, abſit vt de ope-
re dei, ſed de pœna primi veteriſq; peccati. Verum vos
nõ pro religioſa ratione, ſed pro animoſa cõtentione,
nec pro humano pudore, ſed pro veſtro furore, ne vel
ipſa concupiſcentia carnis viciata credatur, & ex ea trà
hi originale peccatum, talem prorſus qualis nunc eſt in
paradiſo conabimini diſputando reuocare, eámque il-
lic eſſe potuiſſe contendere, quam vel ſemper ſequere-
tur inhoneſta conſenſio, vel aliquando coërceret miſe-
randa diſſenſio. Nos autem nõ multum curamus quid
vos de illa ſentire delectet. Quicquid tamen hominum
C per illam naſcitur, ſi non renaſcatur, ſine dubitatione
damnatur, & neceſſe eſt eſſe ſub diabolo, ſi non libere-
Ca. XVIII. tur inde à Chriſto. Hominem, inquit, dei opus de-
fendimus, nec ex illius potentia vel in malum vel in bo
num inuitum aliquem cogi, ſed propria voluntate, aut
bonum facere, aut malũ. In bono vero opere à dei gra-
tia ſemper adiuuari, in malum vero diaboli ſuggeſtio-
nibus incitari. Ad hęc reſpondemus, homines eſſe opus
dei, inquanmm homioes ſunt, ſed ſub diabolo eſſe, in-
quantum peccatores ſunt, niſi eruantur inde per eum,
qui non ob aliud factus eſt inter deum & homines me-
diator, niſi quia ex hominibus nõ potuit eſſe peccator,
nec ex dei potentia, vel in malum vel in bonum inui-
tum aliquem cogi, ſed deo deſerente pro meritis ire in
malum, & deo adiuuante, ſine meritis conuerti ad bo-
num. Non enim eſt homo bonus ſi nolit, ſed gratia dei
etiam ad hoc adiuuatur vt velit, quoniam non inaniter
ſcriptũ eſt, Deus eſt enim qui operatur in vobis & velle
Philip. 2. & operari pro bona voluntate, Et præparatur voluntas
Voluntas à domino. Vos autem in bono opere ſic putatis ad-
excitatur à iuuari hominem gratia dei, vt in excitanda eius ad ip-
domino. ſum bonum opus volũtate, nihil eam credatis operari.
Cap. XIX. Quod ſatis ipſa tua verba declarant. Cur enim non di
xiſti, hominem dei gratia in bonum opus excitari, ſicut
dixiſti, in malum diaboli ſuggeſtionibus incitari? Sed D
dixiſti, in bono opere à dei gratia ſemper adiuuari, tan-
quam ſua voluntate, nulla dei gratia bonũ opus aggreſ
ſus in ipſo iam opere diuinitus adiuuetur, pro meritis
videlicet volũtatis bonæ, vt reddatur debita gratia, nõ
donetur indebita, ac ſic gratia iam non ſit gratia, ſed ſit
illud quod Pelagi⁹ in iudicio Palęſtino ficto corde dã-
nauit, gratiã dei ſecundum merita noſtra dari. Dic mi- *Act. 9.*
hi obſecro, quid boni Paulus adhuc Saulus volebat, ac
non potius magna mala, quando ſpirans cædem per-
gebat ad vaſtandos horrenda mentis cęcitate ac furore
Chriſtianos? Quibus meritis bonę volũtatis deus illum
ab his malis ad bona, mirabili & repentina vocatione
conuertit? Quid ergo dicam, quibus meritis, cum ipſe *Ad Tit. 3.*
clamet, Non ex operibus iuſticiæ quæ nos fecimus, ſed
ſecundum ſuam miſericordiam ſaluos nos fecit? Quid
illud quod iam commemoraui dixiſſe dominum, Ne- *Ioan. 6.*
mo poteſt venire ad me, quod intelligitur, credere in
me, niſi ei datum fuerit à patre meo? Vtrum iam volen-
ti credere pro meritis bonę volũtatis hoc datur, an po-
tius vt credat ipſa voluntas, ſicut Sauli, deſuper excita-
tur, etiam ſi tam ſit auerſus à fide, vt credentes etiã per-
ſequatur? Vt quid enim nobis dominus præcepit, vt o- E
remus pro eis qui nos perſequuntur? Nunquid hoc ora- *Matth. 5.*
mus vt eis pro bona eorum voluntate gratia dei retri-
buatur, ac non potius vt mala in bonum voluntas eorũ
mutetur? Sicut credimus tunc à ſanctis quos perſeque-
batur, non inaniter oratum eſſe pro Saulo, vt ad fidem
quam vaſtabat, volũtas eius cõuerteretur. Et illius qui-
dem conuerſio deſuper facta, manifeſto etiam miracu-
lo apparuit. Quàm multi inimici Chriſti quotidie, ſu-
bito dei occulta gratia trahuntur ad Chriſtum. Quod
verbum ſi non ex Euangelio poſuiſſem, quanta de me
propter hoc iſte dixiſſet, cum etiã nunc obluctetur non
mihi, ſed illi qui clamat, Nemo poteſt venire ad me, ni
ſi pater qui miſit me traxerit eum? Non enim ait, duxe-
rit, vt illic aliquo modo intelligamus pręcedere volun
tatem. Quis trahitur ſi iam volebat? Et tamen nemo ve
nit niſi velit. Trahitur ergo miris modis vt velit ab il-
lo, qui nouit intus in ipſis hominum cordibus operari,
non vt homines quod fieri nõ poteſt nolentes credant,
ſed vt volentes ex nolentibus fiant. Hoc verum eſſe *Cap. XX.*
non cõiectura ſuſpicamur humana, ſed euidentiſsima
diuinarum ſcripturarum authoritate dignoſcimus. Le- F
gitur in Paralipomenõ libris, Et quidem in Iuda facta *2. Par. 30.*
eſt manus dei, vt daret illis cor vnum, vt facerent præ-
ceptum regis & principum in verbo domini. Item per
Ezechielem prophetam dominus dicit, Dabo eis cor a-
liud, & ſpiritum nouum dabo eis, & euellam cor eorũ *Ezech. 36.*
lapideum de carne eorum, & dabo eis cor carneum, vt
in præceptis meis ambulent, & iuſtificationes meas ob-
ſeruent & faciant eas. Quid eſt autem quod Heſter illa *Heſter. 14.*
regina orat & dicit, Da ſermonem concinnum in os
meum, & verba mea clarifica in cõſpectu leonis, & cõ-
uerte cor eius in odium impugnantis nos? Vt quid iſta
in oratione dicit deo, ſi non operatur deus in cordibus
hominum voluntatem? Sed forte hæc mulier inſipien-
ter orauit. Videamus ergo vtrum inaniter præmiſſus
fuerit orantis affectus, & conſecutus non fuerit exaudi-
entis effectus. Ecce ingreditur ad regẽ. Ne multa dica-
mus, Et quia non ordine ſuo ingrediebatur, magna ne-
ceſsitate compulſa, intuitus eſt eam, ſicut ſcriptum eſt,
velut taurus in impetu indignationis ſuæ. Et timuit re-
gina, & conuerſus eſt color eius per diſſolutionẽ, & in-
clinauit ſe ſuper caput delicatæ ſuæ, quę pręcedebat eã.
Et con-

G Et conuertit deus, & tranſtulit indignationem eius in
lenitatem. Iam ſequentia commemorare quid opus eſt;
vbi deum cõpleuiſſe quod illa rogauerat, diuina ſcrip-
tura teſtatur operando io corde regis? Quid aliud, quã
voluntatem, qua iuſsit & factuoi eſt, quod ab eo regina
popoſcerat? Quã deus iam vt fieret, exaudierat, qui cor
regis antequam mulieris ſermonem poſcentis audiſſet,
occultiſsima & efficaciſsima poteſtate cõuertit, & tran
ſtulit ab indignatione ad lenitatem, hoc eſt, de volun-
tate lædendi ad voluntatem fauendi, ſecundum illud
Philip. 2. Apoſtoli, Deus eſt enim qui operatur in vobis & velle.
Nunquid homines dei qui hæc ſcripſerũt, imò ipſe ſpi-
ritus dei, quo authore per eos iſta conſcripta ſunt, oppu
gnauit liberum homiois arbitrium? Abſit, Sed omnipo
tentis io oonnibus & iudicium iuſtiſsimum, & auxilium
dei miſericordiſsimũ cõmendauit. Sufficit enim ſcire
homini, quod non eſt iniquitas apud deum. Iam quo
modo iſta diſpenſet, faciens alios ſecuodum meritum
vaſa iræ, alios ſecundum gratiam vaſa miſericordiæ,
Roman. 9. Quis cognouit ſenſum domini, aut quis cõſiliarius ei⁹
Roman. 11. fuit? Si ergo ad hooorem gratię pertinemus, non ſimus
H ingrati, tribuendo nobis quod accepimus. Quid enim
Nullus in- habemus quod non accepimus? Dicimus, inquit,
ſtus niſi per ſanctos veteris teſtamẽti, perfecta hinc iuſticia ad æter-
Chriſtum. nam tranſiſſe vitam, id eſt, ſtudio virtutis ab omnibus
Cap. XXI. receſsiſſe peccatis, quia & illi quos legimus aliquid pec-
caſſe, poſtea tameo eos emendaſſe cogoouimus. Quan
tælibet fuiſſe virtutis antiquos prædices iuſtos, oon eos
ſaluos fecit, niſi fides mediatoris, qui in remiſsionẽ pec
catorum ſanguinem fudit. Ipſorum enim vox eſt, Cre-
didi propter quod locutus ſum. Vnde ait & Apoſtolus
Pſal. 115. Paulus, Habentes autem eundem ſpiritum fidei, ſecun-
2. Corint. 4. dum quod ſcriptum eſt, Credidi propter quod locutus
ſum: & nos credimus, propter quod & loquimur. Quid
eſt eundem ſpiritum, niſi quem iuſti quoque illi habue-
runt, qui iſta dixeruot? Dicit etiam Apoſtolus Petrus,
Acto. 15. Quid vultis iugum imponere gentibus, quod neq; nos
portare potuimus, neque patres noſtri? Sed per gratiam
domini noſtri Ieſu Chriſti credim⁹ nos ſalui fieri quẽ-
admodum & illi: hoc vos non vultis inimici gratiæ
Chriſti, vt eadem gratia Ieſu Chriſti ſalui facti credan-
I tur antiqui, ſed diſtribuitis tempora ſecũdum Pelagiũ,
in cuius libris hoc legitur, & ante legem dicitis ſaluos
factos eſſe per naturam, deinde per legẽ, poſtremo per
Chriſtum, quaſi hominibus, duorum ſuperiorum tem-
porum, ante legẽ ſcilicet, & in lege ſanguis Chriſti non
fuerit neceſſarius, euacuantes quod dictum eſt, Vnus
1. Timot. 2. enim deus, vnus & mediator dei & hominum homo
Cap. XXII. Chriſtus Ieſus. Gratiam Chriſti, inquiunt, omoibus
neceſſariam & maioribus & paruulis cõfitemur, & eos
qui dicuot de duobus baptizatis natum oõ debere bap-
tizari, anathematizamus. Nouimus quo modo non ſe-
cundum Paulum Apoſtolum, ſed ſecũdum Pelagium
hæreticum iſta dicatis, paruulis videlicet baptiſmũ ne-
ceſſarium, non propter remiſsionem peccatorum, ſed
taommmodo propter regoum cœlorum. Datis enim
eis extra regnum dei locum ſalutis & vitæ æternæ, etiã
Marci 16. ſi non fueriot baptizati. Nec attenditis quod ſcriptum
eſt, Qui crediderit & baptizatus fuerit ſaluus erit, qui
autem non crediderit, cõdemnabitur. Propter quod in
Eucharistia paruulis neceſſaria. Eccleſia ſaluatoris per alios paruuli credunt, ſicut ex a-
lijs ea, quæ illis in baptiſmo remittuntur peccata traxe-
ruot. Nec illud cogitatis eos vitam habere nõ poſſe, qui
fueriot expertes corporis & ſaoguinis Chriſti, dicente
Ioan. 6. ipſo, Niſi manducaueritis carnẽ meam, & biberetis ſan-
guinem meum, non habebitis vitam in vobis. Aut ſi K
Euangelicis vocibus cogimini confiteri, nec vitam ſa-
lutémque poſſe habere paruulos de corpore exeuntes,
niſi fuerint baptizati, quærite cur compellantur nõ bap
tizati ſecundæ mortis ſubire ſupplicium, iudicante illo,
qui neminem damnat immeritum, & inuenietis quod
non vultis, originale peccatum. Etiam eos qui dicunt,
inquit, baptiſma non omnia peccata delere, cõdemna-
mus, quia ſcimus plenam purgationem per ipſa myſte-
ria conferri. Hoc dicimus & nos, ſed paruulos quo-
que per ipſa myſteria primæ natiuitatis, & obnoxię ſuc-
ceſsionis vinculis ſolui, nõ dicitis vos. Propter quod de
Eccleſia Chriſti, quæ hoc antiquitus teoet, oportet vt ſi-
cut cæteri hæretici ſegregemini & vos. Iam vero Ca. XXIII.
quod ita cõcludit Epiſtolã vt dicat, Nemo ergo vos ſe-
ducat, nec ſe negent impij iſta ſentire. Sed ſi verum di-
cunt, aut audientia detur, aut certe iſti ipſi Epiſcopi, qui
nunc diſsident damnent, quæ ſupra dixi, cũ Manichęis
ſe iſta tenere, ſicut nos iſta damnamus, quę de nobis ia-
ctant, & ſit plena concordia, quod ſi nolunt, ſcitote eos
eſſe Manichæos, & ab eorum vos abſtinete conſortiis,
contemnendum eſt potius quàm refellendum. Quis L
enim noſtrũ dubitat anathema, dicere Manichæis, qui
dicũt à bono deo, oec homines, nec nuptias inſtitutas,
nec legem datam, quæ per Moyſem Hebręo populo mi
niſtrata eſt? Sed & Pelagianis non immerito anathema
dicimus, qui tam ſunt inimici gratiæ dei, quæ venit per
Ieſum Chriſtum dominum noſtrum, vt eam dicant nõ
gratis, ſed ſecundũ merita ooſtra dari, ac ſic gratia iam
oon ſit gratia, tantumq; conſtituunt in libero arbitrio
quo in profundum demerſus eſt homo, vt eo benè vtẽ-
do dicant homioem mereri gratiam, cum oemo bene
illo vti poſsit, niſi per gratiam, quæ non ſecundum de-
bitum redditur, ſed deo gratis miſerante donatur. Par-
uulos autem ita contendunt eſſe iam ſaluos, vt ſaluato-
ri audeant negare ſaluãdos. Et hæc execrabilia dogma-
ta tenentes & ſeminantes, adhuc inſuper flagitaot au-
dientiam, cum damnati debeaot agere pœnitentiam.

Libri primi Finis.

DIVI AVRELII AVGVSTINI Hipponenſis Epiſcopi, contra duas Epiſtolas Pelagianorum Liber ſecundus. M

IAM nunc aliam, non Iuliani tan- Cap. I.
tum, ſed & communem cum plu-
ribus Pelagianis Epiſcopis, quam
Theſſalonicam miſerunt, conſide-
remus epiſtolam, eiq; domino ad-
iuuante reſpõdeamus vt poſſumus.
Quod opus noſtrum ne longum
fiat, quàm cauſæ ipſius neceſsitas poſtulat, quid opus eſt
ea quoque refellere, quæ dogmatis eorum inſidioſa ve-
nena non contineot, ſed tantum in auxilium ſuum, vel
pro catholica fide contra Manichæorum ſicut loquun
tur profanitatem, cõſenſiooem orientalium Epiſcopo-
rum videntur expoſcere, nihil aliud nitentes, niſi vt hor-
ribili hęreſi obiecta, cuius ſe aduerſarios eſſe cõfingunt,
lateant inimici gratiæ in laude oaturæ. Quis enim eis
hinc commouit aliquando quæſtionem? Aut cui catho
licorum propter ea diſplicent, quia damnant eos quos
prædixit Apoſtolus receſſuros à fide, cauteriatam habẽ- 1. Timot. 4.
tes conſcientiam, prohibentes nubere, abſtinentes à ci-
bis, quos immundos putant, nec putantes à deo cuncta
eſſe

A eſſe condita? Quis eos aliquando negare cópulit, quòd omnis creatura dei bona ſit, & nulla ſubſtãtia ſit, quam non ſummus fecerit deus, niſi ipſe deus qui non eſt ab aliquo factus? Non iſta in eis, quæ conſtat eſſe catholica reprehenduntur atque damnantur. Impietatem quippe Manichæorum nimiam, ſtultam & noxiam, nó ſolum fides catholica deteſtatur, verumetiam hęretici omnes, qui non ſunt Manichæi. Vnde & iſti Pelagiani hnc bene faciunt, Manichæis anathema dicere, & eorũ erroribus contradicere. Sed faciunt duo mala quibus & ipſi anathematizandi ſunt, Vnum, quòd catholicos Manichæorum nomine criminantur: alterum, quòd etiam ipſi hæreſim noui erroris inducunt. Neque enim quia Manichæorum morbo non laborant, propterea fidei ſanæ ſunt. Non vnum peſtilẽtiæ eſt genus, quemadmodum in corporibus, ita & in mentibus. Sicut ergo medicus corporis non continuo pronunciaſſet à mortis periculo liberum, quem negaſſet hydropicũ, ſi alio letali morbo perſpexiſſet ægrotum: ita iſtis non ideo veritas gratulatur, quia Manichæi non ſunt, ſi alio genere peruerſitatis inſaniunt. Quapropter aliud eſt quod anathema-

B tizamus cum eis, aliud quod in eis. Deteſtamur enim cum eis, quod rectè diſplicet etiam ipſis, ita tamen vt deteſtemur in eis, vnde rectè diſplicent ipſi.

Cõfert Manichæos cũ Pelagianis. Cap. II.

Manichæi dicunt, deum bonum non omnium naturarum eſſe creatorem. Pelagiani dicunt, deum non eſſe omnium ætatum in hominibus mundatorem, ſaluatorem, liberatorem. Catholica vtroſque redarguit, & contra Manichæos defendens dei creaturam, ne ab illo inſtituta negetur vlla natura, & contra Pelagianos, vt in omnibus ætatibus perdita requiratur humana natura. Manichæi carnis concupiſcentiam non tanquam accidens vicium, ſed tanquam natura ab æternitate malam vituperant. Pelagiani eam tãquam nullum vicium, ſed naturale ſit bonum inſuper laudãt. Catholica vtroſque redarguit, Manichæis dicens, non natura, ſed viciũ eſt: Pelagianis dicens, nõ à patre, ſed ex mundo eſt: vt eam velut malam valetudinem ſanari vtrique permittant, deſinendo illi tanquam inſanabilem credere, iſti tanquam laudabilem prædicare. Manichæi negãt homini bono ex libero arbitrio fuiſſe initium mali. Pelagiani dicunt etiam hominem malum ſufficienter habere li-

C berum arbitrium ad faciendũ præceptum bonum. Catholica vtroſque redarguit, & illis dicẽs, Fecit deus hominem rectum. Et iſtis dicens, Si vos filius liberauerit, vere liberi eritis.

Eccleſiaſtes. 7. Ioan. 8.

Manichæi dicũt, animam particulam dei, naturæ malæ commixtione habere peccatum. Pelagiani dicũt, animam iuſtam, non quidem particulam, ſed creaturam dei, etiam in iſta corruptibili vita nó habere peccatũ. Catholica vtroſque redarguit, Manichęis dicens, Aut facite arborem bonam, & fructum eius bonum, aut facite arborem malam, & fructum eius malum: quod non diceretur homini, qui naturam facere non poteſt, niſi quia peccatum non natura, ſed vicium eſt: Pelagianis dicens, Si dixerimus quia peccatum non habemus, nnſipſos ſeducimus, & veritas in nobis nó eſt.

Matth. 12. 1. Ioan. 1.

His morbis inter ſe contrariis Manichæi Pelagianique confligunt diſsimili voluntate, ſimili vanitate, ſeparati opinione diuerſa, ſed propinqui mẽte peruerſa. Iam vero gratiam Chriſti ſimul oppugnant, baptiſmum eius ſimul euacuant, carnem eius ſimul exhonorant, ſed etiã hæc modis cauſiſq; diuerſis. Nam Manichęi meritis naturæ bonæ, Pelagiani autẽ meritis voluntatis bonę perhibent diuinitus ſubueniri. Illi dicunt, debet hoc deus laboribus membrorum ſuorum: Iſti dicunt, debet hoc virtutibus ſeruorum ſuorum. Vtriſque ergo merces D non imputatur ſecundum gratiam, ſed ſecundum debitum. Manichæi lauachrum regenerationis, id eſt, aquam ipſam dicunt eſſe ſuperfluã, nec prodeſſe aliquid profano corde contendunt. Pelagiani autem quod in ſacro baptiſmate ad expiãda peccata dicitur, nihil opitulari infantibus nullum peccatum habentibus aſſerũt. Ac per hoc in paruulis baptizandis, quantum ad remiſſionem attinet peccatorum, Manichęi viſibile deſtruũt elementum, Pelagiani autem etiam inuiſibile ſacramẽtum. Manichæi carnem Chriſti exhonorant, partum virginis blaſphemando, Pelagiani autem carnem redimendorum carni redẽptoris æquando. Propterea quippe natus eſt Chriſtus, non vtique in carne peccati, ſed in ſimilitudine carnis peccati, quia cæterorũ hominum naſcitur caro peccati. Manichæi ergo omnem carnem penitus deteſtantes, auferunt carni Chriſti perſpicuam veritatem. Pelagiani vero nullã carnem peccati naſci aſſeuerantes, auferunt carni Chriſti propriam dignitatem. Deſinãt itaq; Pelagiani catholicis obiectare quod nó ſunt, nec ideo ſe velint haberi amabiles, quia odio- E ſo Manichæorum aduerſantur errori, ſed merito ſe agnoſcant odibiles, quia ſuum non auerſantur errorem. Poſſunt enim duo errores inter ſe eſſe cõtrarij, ſed ambo ſunt deteſtandi, quia ſunt ambo contrarij veritati. Nam ſi propterea ſunt diligendi Pelagiani, quia oderũt Manichæos, diligendi ſunt & Manichęi, quia oderunt Pelagianos. Sed abſit vt catholica mater propter alterorum odium, alteros eligat amare, cum monente atq; adiuuãte domino debeat vtroſq; vitare, & cupiat vtroſque ſanare.

Leuitas in hæreticos de quibus ſpes eſt. Cap. III.

Quinetiam Romanos clericos arguunt, ſcribentes eos iuſsionis terrore perculſos non erubuiſſe præuaricationis crimen admittere, vt contra priorem ſententiam ſuam, qua geſtis catholico dogmati affuerant, poſtea pronunciarent malam hominum eſſe naturam: imò Pelagiani ſpe falſa putauerant, nouũ & execrabile dogma Pelagianum vel Celeſtianũ perſuaderi quorundam Romanorum catholicis mentibus poſſe, quando illa ingenia quanuis nefando errore peruerſa, non tamen contẽptibilia cum ſtudio ſe corrigenda potius, quàm facile damnanda viderentur, aliquãdo lenius, quàm ſeuerior poſtulabat Eccleſiæ diſciplina, tractata ſunt. Tot enim & tantis inter apoſtolicam ſedem F & Afros Epiſcopos currentibus & recurrentibus ſcriptis Eccleſiaſticis, etiam geſtis de hac cauſa apud illam ſedem, Celeſtio præſente & reſpondente confectis, quę nam tandem epiſtola venerandæ memoriæ papæ Zoſimi, quæ interlocutio reperitur, vbi præceperit credi oportere ſine vllo vicio peccati originalis hominem naſci: nuſquam prorſus hoc dixit, nuſquam omnino cõſcripſit. Sed cum hoc Celeſtius in ſuo libello poſuiſſet inter illa dũtaxat, de quib[9] ſe adhuc dubitare & inſtrui velle cõfeſſus eſt, in homine acerrimi ingenij, qui profecto ſi corrigeretur, plurimis profuiſſet, voluntas emendationis, non falſitas dogmatis approbata eſt. Et propterea libellus eius catholicus dictus eſt, quia & hoc catholicæ mentis eſt, ſi qua forte aliter ſapit, quàm veritas exigit, non ea certiſsime definire, ſed detecta ac demonſtrata reſpuere. Non enim hæreticis, ſed catholicis Apoſtolus loquebatur, vbi ait, Quotquot ergo perfecti hoc ſapiamus, & ſi quid aliter ſapitis, id quoque deus vobis reuelabit. *Philip. 3.* Hoc in illo factum eſſe putabatur, quando ſe literis beatæ memorię papæ Innocentij, quibus de hac re dubitatio tota ſublata eſt, conſentire reſpondit, Et hoc vt plenius & manifeſtius in illo fieret,

expectabatur

G expectabatur venturis ex Africa literis, in qua prouincia eius calliditas aliquanto euidétius innotuerat. Quæ Romanæ literæ poſteaquam venerunt, id continentes non ſufficere hominibus tardioribus & ſolicitioribus, quòd ſe generaliter Innocentij Epiſcopi literis cóſentire fatebatur, ſed aperte eum debere anathematizare, quæ in ſuo libello praua poſuerat, ne ſi id nó feciſſet, multi parum intelligentes, magis in libello eius illa fidei venena à ſede Apoſtolica crederét approbata, propterea quòd ab illa dictum erat, eum libellum eſſe catholicum, quàm emendata, propter illud quòd ſe papæ Innocentij literis conſentire ipſe reſponderat. Tunc ergo cum eius præſentia poſceretur, vt certis ac dilucidis reſponſionibus, vel aſtutia hominis vel correctio dilueſceret, & nulli ambigua remaneret, ſe ſubtraxit, & negauit examini. Nec differendum iam fuerat, ſicut factú eſt, quod aliis prodeſſet, ſi nimium peruerſorú pertinaciæ dementiæq; nó poſſet. Sed ſi quod abſit, ita túc fuiſſet de Celeſtio vel Pelagio in Romana Eccleſia iudicatum, vt illa eorum dogmata, quæ in ipſis & cum ipſis papa Innocétius damnauerat, approbáda & tenéda pro- H nunciarentur, ex hoc potius eſſet præuaricationis nota Romanis clericis inurenda. Nunc vero cum primitus beatiſsimi papæ Innocentij literæ Epiſcoporum literis reſpondentes Afrorum, pariter hunc errorem quem conantur iſti perſuadere damnauerint, ſucceſſor quoq; eius ſanctus papa Zoſimus hoc tenédum eſſe, quod iſti de paruulis ſentiunt, nunquam dixerit, nunquam ſcripſerit, Inſuper etiam Celeſtium ſe purgare molientem ad conſentiendum ſupradictis ſedis Apoſtolicæ literis crebra interlocutione cóſtrinxerit, profecto quicquid interea lenius actum eſt cum Celeſtio, ſeruata dútaxat antiquiſsimæ & robuſtiſsimę fidei firmitate, correctionis fuit clementiſsima ſuaſio: non approbatio exitioſiſſima prauitatis, Et quòd ab eodem ſacerdote poſtea Celeſtius & Pelagius repetita authoritate dánati ſunt, paululum intermiſſæ, iam neceſſario præferédæ ratio ſeueritatis fuit, non præuaricatio prius cognitę vel noua cognitio veritatis.

Damnatio Celeſtij. Cap. IIII. Sed quid opus eſt nos de hac re loquendo diutius immorari, cum extant hinc atque inde geſta & ſcripta directa, vbi poſsint cuncta illa quemadmodum acta ſint, vel cognoſci vel recognoſci? Interrogationibus enim ſancti præceſſoris tui, & Celeſtij re- I ſponſionibus, quibus ſe beati papæ Innocentij literis conſentire profeſſus eſt, quis non videat quemadmodum ſit Celeſtius colligatus & vinculo ſaluberrimo obſtrictus, ne vlterius defendere auderet in baptiſmate paruulorum non dimitti originale peccatum? Venerabilis quippe Innocétij Epiſcopi de hac re iſta ſunt verba ad Carthaginenſe conciliú, Liberum, inquit, arbitrium olim ille perpeſſus dum ſuis inconſultius vtitur bonis: cadens in præuaricationis profunda demerſus, nihil quéadmodum exinde ſurgere poſſet inuenit, ſuaq; ingeternum libertate deceptus, huius ruinæ latuiſſet oppreſſu, niſi eum pòſt Chriſti pro ſua gratia liberaſſet aduentus, qui per nouæ regenerationis purificationem omne præteritum vicium ſui baptiſmatis lauacro purgauit. Quid iſta ſedis Apoſtolicę ſententia clarius atq; manifeſtius? Huic ſe Celeſtius cóſentire profeſſus eſt, quando cùm illi à ſancto præceſſore tuo dictú eſſet, Illa omnia damnas quæ iactata ſunt de nomine tuo? Ipſe reſpódit, Damno ſecundum ſententiam beatæ memoriæ prę ceſſoris tui Innocétij. Inter cætera autem quæ de nomine eius iactata fuerát, diaconus Celeſtio Paulinus obiecerat, quòd diceret peccatum Adæ ipſi ſoli obfuiſſe & nó generi humano: & quod infantes nuper nati, in eo eſſent K ſtatu in quo Adam fuit ante peccatum. Proinde ſi obiecta Paulini ſecundum ſententiam beati papæ Innocentij, veraci corde atque ore damnaret, quid ei remaneret deinceps vnde contenderet, nullum eſſe ex præterita primi hominis tráſgreſsione in paruulis vicium, quod per nouæ regenerationis purificationem ſacro baptiſmate purgaretur? Sed illud ſe reſpondiſſe fallaciter nouiſsimo exitu oſtendit, cum ſe ſubtraxit examini, ne ſecundum Africana reſcripta ipſá omnino de hac quæſtione verba commemorare & anathematizare, quæ in libello ſuo poſuit, cogeretur. Quid illud quod idem Papa de hac ipſa cauſa etiam Numidiæ reſcripſit Epiſcopis, quia de vtroque concilio & de Carthaginenſi ſcilicet & Mileuitano ſcripta ſuſceperat, nónne apertiſſime de paruulis loquitur? Hæc enim eius verba ſunt. Illud vero, quod eos veſtra fraternitas aſſerit prædicare, paruulos æternæ vitæ præmiis etiam ſine baptiſmatis gratia poſſe donari, perfatum eſt. Niſi enim manducauerint carnem filij hominis & biberint ſanguiné eius, non habebunt vitam in ſemetipſis. *Ioan. 6.* Qui autem hác eius ſine regeneratione defendunt, vidétur mihi ipſum bap- L tiſmum velle caſſare, cum prædicant hos habere, quod in eos credimus non niſi baptiſmate conferendum. Quid ad hæc dicit ingratus, cui ſedes Apoſtolica iam ſua profeſsione quaſi correcto, benigniſsima lenitate pepercerat? Quid ad hæc dicit, vtrum poſt huius vitę finé paruuli etiam ſi dum viuunt, nó baptizentur in Chriſto, in vita æterna erunt, an non erunt? Si dixerit, erunt: quo modo ergo quæ de nomine eius iactata ſunt ſecúdum ſententiá beatæ memorię Innocétij ſe dánaſſe reſpondit? Ecce beatę memorię Innocétius papa, ſine baptiſmo Chriſti, & ſine participatione corporis & ſanguinis Chriſti vitam non habere paruulos dicit. Si dixerit, non erunt: quo modo ergo non accipientes æternam vitá, vtique cóſequenter æterna morte dánantur, ſi nullum trahunt originale peccatum? Quid ad hęc dicunt iſti qui ſuas calúnioſas impietates ſcribere audét, etiam Oriétalibus Epiſcopis mittere? Tenetur Celeſtius literis venerabilis Innocentij prębuiſſe conſenſum, Leguntur ipſæ memorati antiſtitis literę ſcribentis nó baptizatos vitam paruulos habere non poſſe. Quis autem negabit id eſſe conſequens vt mortem habeát, qui non habent vitam? Vnde ergo in infantibus iſta miſerabilis M pœna, ſi nulla originalis eſt culpa? Quo modo igitur ab iſtis fidei deſertoribus & oppugnatoribus gratiæ, Romani clerici præuaricationis arguuntur ſub Epiſcopo Zoſimo quaſi aliud ſenſerit in damnatione poſteriore Celeſtij & Pelagij, quam quod ſub Innocentio in priore ſenſerunt? Quia vtique cum literis venerabilis Innocentij de paruulis, niſi baptizarentur in Chriſto, in æterna morte manſuris catholicæ fidei clareret antiquitas, profecto Eccleſiæ Romanæ præuaricator potius eſſet quicunque ab illa ſententia deuiaſſet: quod deo propicio quoniam factum non eſt, ſed ipſa conſtanter repetita Celeſtij & Pelagij damnatione, ſeruata eſt, ſe intelligant eſſe vnde alios criminantur & aliquando à fidei præuaricatione ſanentur. Malam quippe hominum eſſe naturam, non dicit catholica fides, inquantum homo à creatore primitus inſtitutus eſt, neque nunc quòd in illa deus creat, cum homines ex hominibus facit, hoc eſt malú eius ſed quod ex illo vicio primi hominis trahit.

Fatum pro gratia. Cap. V. Iam nunc illa videnda ſunt, quæ in Epiſtola ſua nobis obiicientes, breuiter poſuerút, quibus hæc eſt noſtra reſponſio, Peccato Adæ arbitrium liberú de hominum

natura

A natura periſſe non dicimus, ſed ad peccandum valere
in hominibus ſubditis diabolo, ad bene autem pieq; vi-
uendum non valere, niſi ipſa volũtas hominis dei gra-
tia fuerit liberata, & ad omoe boouin actionis, ſermo-
nis, cogitatioois adiuta. Neminem niſi dominũ deum
dicimus naſcẽtium conditorem, nec à diabolo, ſed ab
ipſo nuptias inſtitutas, omnes tamen ſub peccato naſci
propter propaginis vicium, & ideo eſſe ſub diabolo do
nec renaſcantur in Chriſto, Nec ſub nomine gratiæ fa-
tum aſſerimus, quia nullis hominum meritis dei gra-
tiam dicimus antecedi. Si autem quibuſdam omnipo-
tentis dei voluntatem placet fati nomine nuncupare,
profanas quidem verborum nouitates euitamus, ſed
de verbis contendere non amamus. Vnde autem hoc
eis viſum fuerit nobis obiicere, quod fatum aſſeramus
ſub nomine gratiæ, cum aliquanto attẽtius cogitarem,
prius eorum verba quę conſequuntur inſpexi. Sic enim
hoc nobis obiiciẽdum putarunt, Sub nomine, inquiũt,
gratiæ ita fatum aſſerunt, vt dicant, quia niſi deus inui-
to & reluctanti homini inſpirauerit boni & ipſius im-
B perfecti cupiditatem, nec à malo declinare, nec bonum
poſſet arripere. Deinde aliquanto poſt, vbi ipſi quæ de-
fendant, commemorãt, quid de hac re ab eis diceretur
attendi. Baptiſma, inquiunt, omnibus neceſſarium eſſe
ætatibus confitemur, gratiam quoque adiuuare vniuſ-
cuiuſque bonum propoſitum, non tamen reluctãti ſtu-
dium virtutis immittere, quia perſonarum acceptio nõ
Roman.2. eſt apud deum. Ex his eorum verbis intellexi, ob hoc il
los vel putare vel putari velle fatũ nos aſſerere ſub no-
mine gratiæ, quia gratiam dei non ſecundum merita
noſtra dicimus dari, ſed ſecundum ipſius miſericordiſ
Exod.33. ſimam voluntatem, qui dixit, Miſerebor, cui miſertus
ero: & miſericordiam præſtabo, cui miſericors fuero.
Roman.9. Vbi conſeqoenter adiunctum eſt, Igitur non volentis
neq; currentis, ſed miſerentis eſt dei. Poſſet etiam hinc
quiſpiam ſimiliter ſtultus fati aſſertorem Apoſtolum
putare vel dicere, Verum hic ſe iſti ſatis aperiunt. Cum
enim propterea nobis calumniantur, dicentes nos fatũ
gratiæ nomine aſſerere, quia non ſecundum merita no
ſtra dari dicimus dei gratiam, proculdubio confitẽtur
quod ipſi eam ſecundum noſtra merita dari dicunt, Ita
cæcitas eorum occultare ac diſſimulare nõ potuit hoc
C ſe ſapere atque ſentire, quod ſibi obiectum Pelagius in
Epiſcopali iudicio Palæſtino ſubdolo timore damna-
uit. Obiectum quippe illi eſt ex verbis quidem diſcipuli
ſui Celeſtij, quod etiam ipſe diceret, gratiam dei ſecun
dum merita noſtra dari. Quod ille deteſtans, vel quaſi
deteſtans ore duntaxat, anathematizare non diſtulit,
Sed ſicut eius libri poſteriores indicant, & iſtorum ſe-
ctatorum eius nudata aſſertio, ficto corde ſeruauit, do-
nec poſtea quod tunc metu texerat negãtis aſtutia, etiã
in literas proferret audacia. Et adhuc non reformidãt,
nec ſaltem verecundantur Epiſcopi Pelagiani literas
ſuas catholicis Orientalibus Epiſcopis mittere, quibus
nos aſſertores fati eſſe criminantur, quia non dicimus
gratiam dei ſecundum merita noſtra dari; quod Pela-
gius Epiſcopos Orientales metuens, dicere non auſus,
Cap.VI. & damnare compulſus eſt. Ita ne vero filij ſuper-
biæ, inimici gratiæ dei, ô noui hæretici Pelagiani, quiſ-
quis dicit, gratia dei omnia hominis bona merita præ-
uenire, nec gratiam dei meritis dari, ne non ſit gratia,
ſi non gratis datur, ſed debita merentibus redditur, fa-
tum vobis videtur aſſerere? Nõnne etiam voſipſi quali-
bet intentione neceſſarium baptiſmum omnibus æta-
tibus dicitis? Nõnne in hac ipſa Epiſtola veſtra iſtam de
baptiſmo ſententiam, & de gratia iuxta poſuiſtis? Cur D
non vos baptiſmus qui datur infantibus, ipſa vicinitatẽ
commonuit quid ſentire de gratia debeatis? Hæc enim
verba ſunt veſtra, Baptiſma omnibus neceſſarium eſſe
ætatibus confitemur, gratiam quoque adiuuare vniuſ-
cuiuſque bonum propoſitum, nõ tamen reluctanti ſtu-
dium virtutis immittere, quia perſonarum acceptio nõ
eſt apud deum. In his omnibus verbis veſtris de gratia *Roman.2.*
quod dixiſtis, interim taceo, de baptiſmate reddite ra-
tionem, cur illud dicatis omnibus eſſe ętatibus neceſſa-
rium, quare ſit neceſſariũ paruulis dicite, profecto quia
eis boni aliquid confert, & idem aliquid nec paruũ nec
mediocre, ſed magnum eſt, Nam ſi eos negatis attrahe-
re quod in baptiſmo remittatur originale peccatum, ta
men illo regeneratioois lauacro adoptari ex filiis hó-
minum in filios dei non negatis, imò etiam prędicatis,
dicite ergo nobis quicunque baptizati in Chriſto par-
uuli de corpore exierunt, hoc tam ſublime donum qui-
bus præcedentibus meritis acceperunt? Si dixeritis hoc
eos parentum pietate meruiſſe, Reſpondebitur vobis,
cur aliquando piorũ filiis negatur hoc bonum & filiis
tribuitur impiorum? Nonnunquam enim de religioſis E
orta proles in tenera ætate atque ab vtero recẽtiſſimo
præuenitur morte, antequam lauacro regenerationis
abluatur, & infans natus ex inimicis Chriſti miſericor-
dia Chriſtianorum baptizatur in Chriſto, plangit bap-
tizata mater non baptizatum proprium, & ab impu-
dica expoſitum, baptizandum caſta fœtum colligit ali-
enum. Hic certe merita parentum vacant, vacant vobis
fatentibus ipſorũ etiam paruulorum. Scimus enim vos
non de anima humana credere, quod ante corpus ter-
renũ alicubi vixerit, & aliquid operata ſit vel boni vel
mali, vnde iſtam in carne differentiam mereretur.
Quæ igitur cauſa huic paruulo baptiſmum procurauit,
illi negauit? An ipſi fatum habent quia meritum non
habent? aut in his eſt acceptio à domino perſonarum?
Nam vtrunque dixiſtis, prius fatum, acceptionẽ poſtea
perſonarum, vt quoniam vtrunque refutandum eſt, re-
maneat quod vultis aduerſus gratiam introducere me-
ritum. Reſpondete igitur de meritis paruulorũ, cur alij
baptizati, alij non baptizati de corporibus exeant, nec
parentum meritis vel polleant vel careãt tam excellen
ti bono, vt fiant filij dei ex hominum filiis, nullis paren
tum, nullis meritis ſuis. Nempe reticetis, & vos ipſos F
potius in eo quod nobis obiicitis inuenitis. Nam ſi vbi
non eſt meritum, conſequenter eſſe dicitis fatum, & ob
hoc in gratia dei meritum hominis vultis intelligi, ne
fatum cogamini confiteri, ecce vos potius aſſeritis fa-
tum in baptiſmate paruulorum, quorum nullum eſſe
fatemini meritum. Si autem in baptizandis paruulis, &
nullum meritum omnino præcedere, & tamen fatum
non eſſe conceditis, cur nos quando dicimus gratiam
dei propterea gratis dari, ne gratia non ſit, & non tan-
quam debitam meritis præcedentibus reddi, fati aſſer-
tores eſſe iactatis, non intelligentes iuſtificandis impiis
ſicut propterea merita non ſunt, quia dei gratia eſt, ita
propterea non eſſe fatũ, quia dei gratia eſt, ita propterea
non eſſe acceptionem perſonarum, quia dei gratia eſt?
Fatum quippe qui affirmãt de ſyderũ poſitione ad tem
pus quo concipitur quiſq; vel naſcitur, quas cõſtellatio-
nes vocant, nõ ſolũ actus & euenta, verumetiã ipſas no
ſtras volũtates pendere cõtendunt, Dei vero gratia nõ
ſolum omnia ſydera & omnes cœlos, verumetiã om-
nes angelos ſupergreditur. Deinde fati aſſertores & bo
na & mala hominum fato tribuunt, Deus autem in ma

G lis hominum merita eorum debita retributione perſe-
quitur, bona vero per indebitam gratiam miſericordi
voluntate largitur, vtrunque faciens non per ſtellarum
temporale conſortium, ſed per ſuæ ſeueritatis & boni-
tatis æternum altumq́; conſilium. Neutrum ergo per-
Quid ſit acceptio perſonarum. tinere videmus ad fatum. Hic reſpondetis, hanc
ipſam dei beneuolentiam qua non merita ſequitur, ſed
bona indebita gratuita bonitate largitur, fatum potius
Cap. VII. eſſe dicendum, cum hanc Apoſtolus gratiam vocet di-
Epheſ. 2. cens, Gratia ſalui facti eſtis per fidem, & hoc non eſt ex
vobis, ſed dei donum eſt, non ex operibus, ne forte quis
extollatur. Nonne attenditis, nónne perſpicitis, non à
nobis diuinæ gratiæ nomine fatū aſſeri, ſed à vobis po-
tius diuinam gratiam fati nomine nuncupari? Item quę
acceptio perſonarum ibi rectè dicitur, vbi ille qui iudi-
cat relinquens cauſæ meritum de qua iudicat, alteri cō
tra alterum ſuffragatur, quia inuenit aliquid in perſona
quod honore vel miſeratione ſit dignum? Si autē quiſ-
piam duos habeat debitores, & alteri vellet dimittere
debitum, alterum exigere, cui vult donat, ſed neminē
fraudat, nec acceptio perſonarum dicenda eſt, quando
H iniquitas nulla eſt. Alioquin eis qui parum intelligunt,
poteſt acceptio perſonarum videri, vbi vineę dominus
Matth. 20. operariis, qui vna hora illic opus fecerunt, tantum de-
dit, quantum illis qui pertulerunt pondus diei & æſtus,
ęquales faciens in mercede, quorum tam magna diſtā-
tia fuerat in labore. Sed quid reſpōdit de hac velut ac-
ceptione perſonarū aduerſus patremfamiliâs murmu-
rantibus? Amice, inquit, nō facio tibi iniuriam, Nônne
ex denario conueniſti mecum? Tolle quod tuum eſt, &
vade, volo autem & huic nouiſsimo dare ſicut & tibi.
An nō licet mihi quod volo facere? An oculus tuus ne-
quam eſt, quia ego bonus ſum? Nempe hic tota iuſticia
eſt, Hoc volo: tibi, inquit, reddidi, huic donaui, neq; vt
huic donarem, tibi aliquid abſtuli, aut quod debebam
vel minui vel negaui. An nō licet mihi facere quod vo
lo? An oculus tuus nequam eſt, quia ego bonus ſum? Si-
cut ergo hic nulla eſt acceptio perſonarū, quia ſic alius
gratis honoratur, vt alius debito non fraudetur: ſic etiā
cum ſecundū propoſitū dei vocatur alius, alius non vo
catur: vocato datur gratuitū bonum, cuius boni eſt vo-
catio ipſa principium: non vocato redditur malū, quia
I omnes rei ſunt ex eo, quòd per vnum hominem pecca-
tum intrauit in mundum. Et in illa quidem operariorū
Roma. 5. ſimilitudine, vbi vnum denarium acceperunt qui vna
hora, & qui duodecies tātum laborauerunt, qui vtique
ſecundum rationes humanas, ſed vanas, pro quantitate
laboris ſui duodecim denarios accipere debuerūt, vtri-
que in bono coæquati, nō alij liberati, alij dānati ſunt,
quia & illi qui plus laborauerūt, & quòd ſic vocati ſunt
vt venirent, & ſic paſti vt non deficerent, ab ipſo pa-
trefamiliâs habuerunt. Vbi autem dicitur, Ergo cui vult
miſeretur, & quem vult obdurat, qui facit aliud vas in
honorem, aliud in contumeliam, bonum quidem im-
merito & gratis datur, quia ex eadem maſſa eſt cui da-
tur, malum vero merito & debitum redditur, quia in
maſſa perditionis malum malo non male creditur, &
ei cui creditur malum eſt, quia ſupplicium eſt: ei vero à
quo redditur, bonum eſt, quia rectè factū eius eſt. Nec
vlla eſt acceptio perſonarū in duob9 debitorib9, æqua-
liter reis, ſi alteri dimittitur, alter exigitur, quod pari-
ter ab vtroque debetur. Sed vt id quod dicimus ali-
cuius exempli manifeſtatione clareſcat, conſtituamus
aliquos ab aliqua meretrice geminos editos, atque vt
ab aliis colligerentur expoſitos, horum ſine baptiſmo
expirauit vnus, alius baptizatus, quod hic fatum fortu- K
nam fuiſſe dicamus, quę omnino nulla ſunt, quam per-
ſonarum acceptionem, quę apud deum nulla eſt, etiam
ſi in iſtis vlla eſſe potuiſſet, qui vtique nihil habebant,
vnde alter alteri præferretur, meritáque nulla propria,
ſiue bona, quibus mereretur alius baptizari, ſiue mala,
quibus alius ſine baptiſmate mori? An aliqua parentum
fuerunt, vbi fornicator pater, meretrix mater? Sed qua-
liacunque illa fuerint, non vtique iſtis tam diuerſa con
ditione morientibus vlla diuerſa, ſed vtrique commu-
nia. Si ergo nec fatum, quia nullę ſtellæ iſta decernunt,
nec fortuna, quia non fortuiti caſus hęc agunt, nec per-
ſonarum, nec meritorùm diuerſitas hoc fecerunt, quid
reſtat quantū ad baptizatum attinet, niſi gratia dei quæ
vaſis factis in honorem gratis datur, quantum autem
ad non baptizatum ira dei, quæ vaſis in contumeliam
pro ipſius maſſæ meritis redditur. Sed in illo qui bapti-
zatus eſt, gratiam dei vos confiteri cogimus, & meritū
eius nullum præceſsiſſe cōuincimus: de illo autem ſine
baptiſmate mortuo, cur ei defuerit ſacramentum, quod
& vos fatemini omnibus ætatibus neceſſarium, & quid L
iſto modo in eo fuerit vindicatū, vos videritis qui nō
vultis eſſe originale delictum. Nobis in duobus iſtis ge
minis vnam proculdubio habentibus cauſam, difficul-
tatem quæſtionis, cur alius ſic, alius vero ſic mortu9 eſt,
velut non ſoluendo ſoluit Apoſtolus, Qui cum & ip-
ſe de duobus geminis tale aliquid propoſuiſſet, propter
quos non ex operibus, quia nondum operati fuerant a-
liquid boni vel mali, ſed ex vocante dictum eſt, Maior
ſeruiet minori: Et, Iacob dilexi, Eſaü autem odio habui, *Roman. 9.*
& huius profunditatis horrorem vſque ad hoc perdu- *Malac. 1.*
xiſſet vt diceret, Ergo cuius vult miſeretur, & quē vult
obdurat: ſenſit cōtinuo quid moueret & ſibi verba con
tradicentis, quæ apoſtolica authoritate coërceret, oppo
ſuit. Ait enim, Dicis itaque mihi, quid adhuc conque-
ritur. Nam voluntati eius, quis reſiſtit? Reſponditque
iſta dicenti, O homo tu quis es qui reſpondeas deo?
Nunquid dicit figmentum ei qui ſe finxit, quare ſic me
feciſti? An non habet poteſtatem figulus luti ex eadem
maſſa facere, aliud quidem vas in honorē, aliud in con
tumeliam. Deinde ſecutus tam magnum abditúmque
ſecretum, quantum aperiendum eſſe hominibus iudi-
cauit, aperuit dicens, Si autem volens deus oſtendere
iram & demonſtrare potentiam ſuam, attulit in multa M
patientia vaſa iræ quæ perfecta ſunt in perditionem, &
vt notas faceret diuitias gloriæ ſuæ in vaſa miſericor-
diæ, quæ præparauit in gloriam, hoc eſt, gratiæ dei non
ſolum adiutorium, verumetiam documentum, Adiuto
rium ſcilicet in vaſis miſericordiæ, in vaſis autem iræ
documentum, in eis enim oſtendit iram & demōſtrat
patientiam ſuam, quia tam potens eſt bonitas eius vt be
ne vtatur etiam malis, & in eis facit diuitias gloriæ ſuæ
in vaſa miſericordiæ, quoniam quod ab iræ vaſis exigit
iuſticia punientis, hoc vaſis miſericordiæ dimittit gra-
tia liberantis. Nec beneficium quod quibuſdam gra-
tis tribuitur appareret, niſi deus aliis ex eadem maſſa
pariter reis iuſto ſupplicio condemnatis, quid vtriſque
deberetur, oſtenderet. Quis enim te diſcernit? ait idem *1. Corint. 4.*
Apoſtolus, homini tanquā de ſemetipſo & de ſuo pro-
prio bono glorianti, Quis enim te diſcernit? vtique ab
iræ vaſis, à maſſa perditionis, quę per vnum omnes mi-
ſit in damnationem. Quis te diſcernit? Et tanquam re- *σκληρόμ.*
ſpondiſſet, diſcernit me fides mea, propoſitum meum,
meritum meum. Quid enim habes, inquit, quod nō ac-
cepiſti? Si autem & accepiſti, quid gloriaris quaſi non
acceperis?

A acceperis?hoc eſt,quaſi de tuo ſit,vnde diſcerneris. Er-
go ille diſcernit qui vnde diſcernaris impertit pœnam
debitam remouendo,indebitam gratiam largiendo:il
le diſcernit qui cum tenebræ eſſent ſuper abyſſum, di-
Geneſ.1. xit, Fiat lux & facta eſt lux: & diuiſit, hoc eſt, decreuit
inter lucē & tenebras. Non enim cum ſolæ eſſent tene-
bræ quid diſcerneret inuenit,ſed lucem faciēdo decre-
Epheſ.5. uit vt iuſtificatis impiis dicatur, Fuiſtis enim aliquando
tenebræ nunc autem lux in domino, ac ſic qui gloria-
Hiere.9. tur nō in ſeipſo,ſed in domino glorietur. Ille diſcernit
qui de nondum natis neque qui aliquid egerant boni
aut mali,vt ſecundum electionem propoſitum eius ma
neret,non ex operibus,ſed ex ipſo vocāte dixit, Maior
ſeruiet minori:atque idipſum commendans poſtea per
Malac.1. Prophetam, Iacob,inquit, dilexi, Eſaü autem odio ha-
bui,electione quippe dixit,vbi deus non abalio factum
quod eligat inuenit, ſed quod inueniat ipſe facit, ſicut
Roman.11. de reliquiis Iſrael ſcriptum eſt, Reliquiæ per electioōē
gratiæ factæ ſunt. Si autem gratia, iam nō ex operibus:
alioquin gratia iam non eſt gratia. Propter quod pro-
fecto deſipitis,qui dicente veritate,nō ex operibus, ſed
B ex vocante dictum eſt, vos dicitis ex futuris operibus,
Roman.9. quæ deus illum facturum eſſe præſciebat,Iacob fuiſſe di
Malac.1. lectum,atque ita cōtradicitis Apoſtolo dicenti, non ex
operibus,quaſi non poſſet dicere, non ex præſentibus,
Roman.11. ſed ex futuris operibus,ſed ait non ex operibus, vt gra-
tiam commendaret:ſi autem gratia, iam non ex operi-
bus,alioquin gratia iam nō eſt gratia. Gratia vtique,vt
per illam fiant bona opera:ne ſi præceſſerint bona ope-
ra,tanquam operibus reddatur gratia, ac ſic gratia iam
non ſit gratia,Sed vt vobis auferretur omnis veſtræ ca-
liginis latebra, propterea geminos tales propoſui, qui
neque parentum meritis iuuarentur, & ambo infantiæ
primordio vnus baptizatus, alter ſine baptiſmate mo-
rerentur,ne diceretis deum,ſicut de Iacob & Eſaü con
tra Apoſtolum dicitis, opera eorum futura præſciſſe.
Quo modo enim præſciuit ea futura,quæ illis in infan-
tia morituris,quia præſcientia eius falli non poteſt,prę-
Sapien.4. ſciuit potius non futura?Aut quid prodeſt eis qui rapiū-
tur ex hac vita,ne malicia mutet intellectū eorum, aut
ne fictio decipiat animā eorum, ſi peccatum etiā quod
non eſt factum, dictum, cogitatum tanquam commiſ-
ſum fuerit, ſic punitur? Quod ſi abſurdiſſimum,inſul-
C ſiſſimum,dementiſſimum eſt,quoſlibet homines ex his
peccatis, quorum nec reatum ex parentibus trahere, ſi-
cut dicitis,nec ea non ſolum committere,ſed nec ſaltē
cogitare potuerunt, eſſe dānandos, redit ad vos frater
ille geminus baptizati non baptizatus,& tacitus quærit
à vobis, vnde fuerit à fraterna fœlicitate diſcretus, cur
illa infœlicitate punitus, vt illo in dei filium adoptato
ipſe non acciperet omnibus ætatibus neceſſarium,ſicut
fatemini,ſacramentum,ſi quemadmodum nulla eſt for
tuna vel fatum, vel apud deum acceptio perſonarū, ita
nullum eſt gratiæ meritis donū,nullum originale pec-
catum.Huic prorſus infanti linguam veſtram vocemq;
ſubmittitis, huic non loquenti quid loquamini non ha
betis. Iam nūc videamus vt poſſumus hoc ipſum quod
volunt præcedere in homine, vt adiutorio gratiæ di-
gnus habeatur,ac ſic gratia iam nō ſit gratia. Videamus
tamen quid illud ſit,Sub nomine, inquiunt, gratiæ, ita
fatum aſſerunt, vt dicant, quia niſi inuito & reluctanti
Quo modo homini inſpirauerit boni, & ipſam imperfecti cupidi-
præparet ho tatem, nec à malo declinare, nec bonū poſſit arripere.
mo cor. Iam de fato & gratia quam inania loquantur oſten
Cap.VIII. dimus, nunc illud eſt quod debemus aduertere, vtrum
inuito & reluctanti homini deus inſpiret boni cupidi- D
tatem,vt iam non ſit reluctans,non ſit inuitus, ſed con
ſentiens bono & volēs bonum.Iſti enim volunt in ho-
mine ab ipſo homine incipere cupiditatē boni, vt hu-
ius cœpti meritū etiam perficiendi gratia cōſequatur, ſi
tamen hoc ſaltem volunt. Pelagius enim facilius dicit
impleri quod bonū eſt, ſi adiuuet gratia, Quo addita-
mento,id eſt,addendo facilius, vtique ſignificat hoc ſe
ſapere quod etiam ſi gratiæ defuerit adiutorium,poteſt
quāuis difficilius impleri bonum per liberū arbitrium.
Sed iſtis quid in hac re ſentiunt, nō de illo authore hu-
ius hæreſis præſcribamus, permittamus eos cum ſuo li-
bero arbitrio eſſe liberos,& ab ipſo Pelagio,ad quē iſta
verba eorum, quæ in hac cui reſpondemus Epiſtola po
ſueruot,potius attendamus. Hoc enim nobis obiicien-
dum putarunt,quòd inuito & reluctanti homini deum
dicamus inſpirare, non quanticunque boni, ſed & ip-
ſius imperfecti cupiditatem. Fortaſsis ergo ipſis eo mo-
do ſaltem ſeruant locum gratiæ, vt ſine illa putent ho-
minem poſſe habere boni,ſed imperfecti cupiditatem:
perfecti autem non facilius per illam poſſe, ſed niſi per
illam omnino non poſſe, verum & ſic gratiam dei di- E
cunt ſecundū merita noſtra dari, quod in Oriente Pe-
lagius Eccleſiaſticis geſtis damnare timēdo damnauit,
Si enim ſine dei gratia per nos incipit cupiditas boni,
ipſum cœptum erit meritū,cui tanquā ex debito gratiæ
veniat adiutorium,ac ſic gratia dei non gratis donabi-
tur,ſed meritum noſtrum dabitur. Dominus autem vt
reſpōderet futuro Pelagio,non ait,ſine me difficile po-
teſtis aliquid facere:ſed ait, Sine me nihil poteſtis face- *Ioan.15.*
re. Et vt reſponderet futuris etiam iſtis in eadem ipſa
Euangelica ſententia,nō ait,Sine me nihil poteſtis per-
ficere: ſed, facere. Nam ſi perficere dixiſſet, poſſent iſti
dicere,non ad incipiendum bonum, quod à nobis eſt,
ſed ad perficiendum eſſe dei adiutorium neceſſarium.
Verum audiāt & Apoſtolum. Dominus enim cum ait,
Sine me nihil poteſtis facere: hoc vno verbo initiū fi-
némque comprehendit, Apoſtolus vero tanquam ſen-
tentiæ dominicæ expoſitor apertius vtrunque diſtin-
xit, dicens, Quoniam qui in vobis opus bonum cœpit, *Philip.1.*
perficiet vſque in diem Chriſti Ieſu. Sed in ſcriptis ſan-
ctis apud eundem Apoſtolum iſto vnde loquimur am
plius inuenimus. Loquimur enim nunc de boni cupi-
ditate, quam ſi voluntario vis incipere, à domino per-
fici,videant quid reſpondeant dicenti Apoſtolo, Non F
quia idonei ſum⁹ cogitare aliquid quaſi ex nobiſmetip *1.Corint.3.*
ſis,ſed ſufficiētia noſtra ex deo eſt. Cogitare ait aliquid
vtique bonum,minus eſt autē cogitare quā cupere. Co
gitamus quippe omne quod cupimus, nec tamen cupi-
mus omne quod cogitamus,quoniam nōnunquam &
quod nō cupimus,cogitamus. Cū igitur minus ſit cogi-
tare quàm cupere,poteſt enim homo cogitare bonum,
quod nondū cupit,& proficiendo poſtea cupere, quod
antea nō cupiēdo cogitauit,quo modo ad id quod mi-
nus eſt,id eſt, ad cogitandū aliquid boni nō ſumus ido
nei tanquā ex nobiſmetipſis, ſed ſufficientia noſtra ex
deo eſt,& ad id quod eſt amplius,id eſt, ad cupiendum
aliquid boni ſine diuino adiutorio idonei ſumus ex li-
bero arbitrio?Neq; enim & hic Apoſtolus ait,non quia
idonei ſumus cogitare quod perfectū eſt, tanquā ex no
biſmetipſis,ſed cogitare ait,aliquid cui contrariū eſt ni
hil. Vnde eſt illud domini, Sine me nihil poteſtis face-
re:ſed nimirum quod ſcriptum eſt, Hominis eſt præpa- *Ioan.15.*
rare cor,& à domino reſponſio linguæ:non bene intel *Prouer.16.*
ligendo falluntur, vt exiſtiment cor præparare, hoc eſt
bonum

G bonum inchoare ſine adiutorio gratiæ dei ad hominẽ pertinere. Abſit vt ſic intelligant filij promiſsionis, tanquam cum audierint dominum dicentem, Sine me nihil poteſtis facere: quaſi conuincant eum dicentes, Ecce ſine te poſſum⁹ cor præparare: aut cũ audierint à Paulo Apoſtolo, Nõ quia idonei ſumus cogitare aliquid quaſi ex nobiſmetipſis, ſed ſufficientia noſtra ex deo eſt: tãquam & ipſum cõuincant dicentes, Ecce idonei ſumus ex nobiſmetipſis præparare cor, ac per hoc & boni aliquid cogitare. Quis enim poteſt bona cogitatione ad bonum cor præparare? Abſit vt ſic intelligãt, niſi ſuperbi ſui arbitrij defenſores, & fidei catholicæ deſertores. Ideo quippe ſcriptum eſt, Hominis eſt præparare cor, & à domino reſpõſio linguæ: quia homo pręparat cor, non tamen ſine adiutorio dei, qui tangit cor. Homo præparat cor, in reſponſione autem linguæ, id eſt, in eo quod præparato cordi lingua diuina reſpondit, nihil operis habet homo, ſed totum eſt à domino deo, Nam ſicut dictum eſt, Hominis eſt præparare cor, & à domino reſponſio linguæ: ita etiam dictum eſt, Aperi os, & adimplebo illud. Quanuis enim niſi adiuuante illo

Pſal. 80.

H ſine quo nihil poſſumus facere, os non poſſumus aperire, tamen nos aperimus illius adiumento & opere noſtro, implet autẽ illud dominus, ſine opere noſtro, Nam quid eſt præparare cor & os aperire, niſi voluntatẽ parare? & tamen in eiſdẽ literis legitur, Præparatur voluntas à domino: Et, labia mea aperies, & os meum annunciabit laudẽ tuam. Ecce dominus admonet, vt pręparemus volũtatem in eo quod legimus, Hominis eſt præparare cor, & tamen vt hoc faciat homo, adiuuat deus, quia pręparatur voluntas à domino, Et aperit os, ita iubendo vt nemo poſsit niſi ipſe id faciat adiuuando, cui dicitur, Labia mea aperies, Nunquid iſtorum qui deſipiunt vt aliud os, aliud labia eſſe contendant, & mirabili vanitate hominem dicãt os aperire, labia hominis deum. Quanquam deus illos & ab hac abſurditate cõpeſcit, vbi ad Moyſem famulum ſuũ dicit, Ego aperiam os tuum & inſtruam te quæ debeas loqui. In ſententia ergo illa vbi dicitur, Aperi os, & adimplebo illud: quaſi vnum videtur ad hominem pertinere, alterũ ad deum. In hac autem vbi dicitur, Ego aperiam os tuum & in-

Pſal. 50.

Exod. 4.

I ſtruam te, vtrũque ad dominum. Quare hoc? Niſi quia in vno iſtorum cooperatur homini facienti, alterum ſolus facit. Quapropter multa deus facit in homine bona, quæ non facit homo: nulla vero facit homo, quę nõ facit deus, vt faciat homo. Proinde cupiditas boni non homini à domino eſſet, ſi bonum non eſſet, ſi autem bonum eſt, nõ niſi ab illo nobis eſt, qui ſumme atque incommutabiliter bonus eſt. Quid eſt enim boni cupiditas, niſi charitas de qua Ioannes Apoſtolus ſine ambiguitate loquitur dicens, Charitas ex deo eſt. Nec initium eius ex nobis & perfectio eius ex deo, ſed ſi charitas ex deo, tota nobis ex deo eſt. Auertat enim deus hanc amentiam, vt in donis eius nos priores faciamus, poſteriorem ipſum, quoniam miſericordia eius præueniet me, & ipſe eſt cui fideliter veraciterque cantatur, quoniam præueniſti eum in benedictione dulcedinis, & quid hic aptius intelligitur quàm ipſa de qua loquimur cupiditas boni? Tunc enim bonum concupiſci incipit, quando dulceſcere cœperit, quãdo autem timore pœnæ, non amore iuſticię fit bonum, nondum bene fit bonũ, nec fit in corde quod fieri videtur in opere, quando mallet homo non facere, ſi poſſet impune. Ergo benedictio dulcedinis, eſt gratia dei, qua fit in nobis vt nos delectet & cupiamus, hoc eſt amemus quod præci-

Secundum propoſitum quid ſit. Cap. IX.

1. Ioan. 4.

Pſal. 58.

Pſal. 20.

pit nobis, in qua ſi nos non præuenit deus, non ſolum K non perficitur, ſed nec inchoatur ex nobis. Si enim ſine illo nihil poſſumus facere, pfecto nec incipere, nec perficere: quia vt incipiamus, dictum eſt, Miſericordia eius præueniet me: vt perficiamus dictum eſt, Miſericordia eius ſubſequetur me. Quid eſt ergo quod in conſequentibus vbi ea quæ ipſi ſentiunt, commemorant, dicunt ſe cõfiteri gratiam quoque adiuuare vniuſcuiuſque bonũ propoſitum, non tamen reluctanti ſtudium virtutis immittere? Hoc quippe ita dicũt, velut homo à ſeipſo ſine adiutorio dei habeat propoſitum bonum ſtudiúmque virtutis, quo merito pręcedente dignus ſit adiuuari dei gratia ſubſequente, putãt enim fortaſſe ita dixiſſe Apoſtolum, Scimus quia diligentibus deum omnia cooperantur in bonum, iis qui ſecundum propoſitum vocati ſunt, vt propoſitum hominis vellet intelligi, quod propoſitum tanquã bonum meritum ſequatur miſericordiam vocantis dei, ignorantes ideo dictum eſſe, qui ſecundum propoſitum vocati ſunt, vt dei, non hominis propoſitum intelligatur, quo eos quos præſciuit & prędeſtinauit conformes imaginis filij ſui, elegit ante mun- L di conſtitutionem. Non enim omnes vocati, ſecũdum propoſitum ſunt vocati, quoniam multi vocati, pauci electi. Ipſi ergo ſecũdum propoſitum vocati, qui electi ante conſtitutionem mundi. De hoc propoſito dei dictum eſt & illud, quod iam cõmemoraui de geminis Eſaũ & Iacob, vt ſecũdum electionem propoſitum dei maneret, non ex operibus, ſed ex vocante dictũ eſt, Maior ſeruiet minori. Hoc propoſitum dei & illo commemoratur loco, vbi ad Timotheum ſcribens ait, Collabora Euangelio ſecundum virtutem dei ſaluos nos facientis & vocantis vocatione ſua ſancta, non ſecũdum opera noſtra, ſed ſecundum ſuum propoſitum & gratiã quæ data eſt nobis in Chriſto Ieſu ante ſecula æterna, manifeſtata autem nunc per aduentum ſaluatoris noſtri Ieſu Chriſti. Hoc eſt ergo propoſitum dei vnde dicitur, Omnia cooperantur in bonum, iis qui ſecundum propoſitum vocati ſunt. Hominis autem propoſitum bonum adiuuat quidẽ ſubſequẽs gratia, ſed nec ipſum eſſet niſi præcederet gratia. Studium quoque hominis quod dicitur bonum, quanuis cum eſſe cœperit adiuuetur gratia, non tamen incipit ſine gratia, ſed ab illo inſpiratur, de quo dicit Apoſtolus, Gratias autem deo qui M dedit idem ſtudium pro vobis in corde Titi. Si ſtudiũ quiſq; vt pro aliis habeat deus dat, vt pro ſeipſo habeat, quis alius eſt daturus? Quæ cum ita ſint, nihil in ſcripturis ſãctis homini à domino video iuberi, propter probandum liberum arbitrium, quod nõ inueniatur vel dari ab eius bonitate, vel poſsi propter adiutorium gratiæ demonſtrandum. Nec omnino incipit homo ex malo in bonum per initium fidei cõmutari, niſi hoc in illo agat indebita & gratuita miſericordia dei. De qua ſuam cogitationem recolẽs quidam, ſicut legimus in Pſalmis, Nunquid obliuiſcetur, inquit, miſereri deus, aut continebit in ira ſua miſericordias * ſuas? Et dixi, nũc cœpi, hæc mutatio dexteræ excelſi. Cum ergo dixiſſet, nunc cœpi: nõ ait, hęc mutatio arbitrij mei: ſed, dexteræ excelſi. Sic itaq; dei gratia cogitetur, vt ab initio bonæ mutationis ſuæ vſq; in finem conſummationis, qui gloriatur in domino glorietur. Quia ſicut nemo poteſt bonũ inchoare ſine domino, ſic nemo perficere ſine domino. Sed hic ſit huius voluminis termin⁹, vt legentis reficiatur intentio, & ad ſequẽtia reparetur.

Pſal. 58. & 22.

Roman. 8.

Ibidem.

Matth. 20.

2. Timot. 1.

Roman. 8.

2. Corin. 8.

Ex prædictis concluſio. Cap. X.

Pſal. 76.

** aliàs, miſerationes.*

Hiere. 9.

Libri Secundi Finis.

A

DIVI AVRELII AVGVSTINI HIPPONENSIS EPISCOPI, COOTRA DVAS EPISTOLAS PELAGIANORUM AD BONIFACIUM,

Liber Tertius.

Caput I. * aliàs, ſequimur. ADHVC ea ſequuntur * quæ calumnioſe nobis obiicinot, nondum ea quæ ipſi ſentiunt pertexere incipiunt. Sed ne prolixitas voluminum offenderet, hæc ipſa quæ obiiciunt in duos libros partiti ſumus, quorũ ſuperiore finito, qui totius huius operis liber ſecundus eſt, hinc ordimur alterum, & eum tertium primo ſecundoq́; coniungimus.

Lex & gratia. Cap. II. Legem veteris teſtamenti nos aiunt dicere, non ob hoc datã fuiſſe, vt iuſtificaret obedientes, ſed vt grauior fieret cauſa peccati. Prorſus non intelligunt quid de lege dicamus, quia id quod dicit Apoſtolus, quem non intelligunt, dicimus, Quis enim dicat non iuſtificari eos qui ſunt legi
B obedientes, quando ſi non iuſtificarentur, non poſſent eſſe obediẽtes? Sed dicimus lege fieri, vt deus quid fieri velit, audiatur: gratia vero fieri, vt legi obediatur. Non
Roma. 2. enim auditores legis, ait Apoſtolus, iuſti ſunt apud deũ, ſed factores legis iuſtificabuntur. Lex ergo auditores iuſticiæ facit, gratia factores Quod enim impoſſibile erat
Roma. 8. legi, ait idem Apoſtolus, in quo infirmabatur per carnem, miſit deus filium ſuum in ſimilitudinẽ carnis peccati, & de peccato damnauit peccatum in carne, vt iuſticia legis impleretur in nobis, qui non ſecundum carnẽ ambulamus, ſed ſecundum ſpiritum. Ecce quod dicimus, orent vt aliquãdo intelligant, non lingẽt vt nũquam intelligant. Impoſſibile eſt enim legem impleri per carnem, hoc eſt per carnalem præſumptionem, qua ſuperbi ignorantes dei iuſticiam, id eſt, quæ ex deo eſt
Roma. 10. homini, vt ſit iuſtus, & ſuam volentes conſtituere, tanquam per eorum non adiutum diuinitus arbitrium, lex poſſet impleri, iuſticiæ dei non ſunt ſubiecti. Ideo iuſticia legis in eis impletur, qui nõ ſecundum carnem ambulant, id eſt, ſecundum hominem ignorantem dei iuſticiam & ſuam volentem cõſtituere, ſed ambulant ſecundum ſpiritum. Quis autem ambulat ſecundum ſpiritum, niſi quiſquis agitur dei ſpiritu? Quotquot enim
Ibidem. dei ſpiritu aguntur, hi filij ſunt dei. Ergo litera occidit,
2. Cor. 3. ſpiritus autem viuificat. Nec litera malum eſt, quia occi
C dit, ſed malos præuaricatione conuincit. Lex enim ſan-
Roma. 7. cta, & mandatum ſanctum & iuſtum & bonum. Quod ergo bonũ eſt, inquit, mihi factum eſt mors? Abſit, Sed peccatum vt appareat peccatum, per bonum mihi operatum eſt mortem, vt fiat ſupra modum peccans pecca-
1. Corin. 15. tum per mãdatum. Ecce quid eſt, litera occidit, Aculeus enim mortis eſt peccatũ, virtus autem peccati lex. Auget quippe prohibẽdo peccati deſideria, & inde occidit, niſi ſubueniendo viuificet gratia. Ecce quod dicimus, Ecce vnde nobis obiiciũt, quòd ſic legem dicamus datam vt grauior ſit cauſa peccati, nõ audientes Apoſtolum dicẽ-
Roma. 4. tem, Lex enim iram operatur: vbi enim non eſt lex, nec præuaricatio. Et, Lex præuaricationis gratia poſita eſt,
Gala. 3. donec veniret ſemen cui promiſſum eſt. Et, Si data eſſet lex quæ poſſet viuificare, omnino ex lege eſſet iuſticia. Sed concluſit ſcriptura omnia ſub peccato, vt promiſsio ex fide Ieſu Chriſti daretur credentibus. Hinc eſt quòd vetus teſtamentum ex mõte Sina, vbi lex data eſt
Gala. 4. in ſeruitutem generãs quod eſt Agar. Nos autẽ, inquit, non ſumus ancillæ filij, ſed liberæ. Non ſunt itaque liberæ filij qui legem acceperunt literæ, qua poſſent non D
ſolum peccatores, verumetiam præuaricatores inſuper demõſtrari, ſed qui ſpiritum gratiæ, quo lex ipſa ſancta & iuſta & bona poſsit impleri. Ecce quod dicimus, Intẽdant, & non contendant, illuminentur, & non calumnientur.

Baptiſma quoque, inquiunt, non vere ho- Peccant & filij dei. Cap. III.
mines nouos facere aſſerunt, id eſt, nõ plenam dare remiſſionem peccatorum, ſed ex parte filios dei fieri, ex parte autẽ filios ſeculi, id eſt, diaboli remanere contendunt.

Mentiuntur, inſidiantur, tergiuerſantur. Non hoc dicimus, Omnes enim homines qui ſunt filij diaboli, etiam filios ſeculi, non autem omnes filios ſeculi etiam filios diaboli dicimus. Abſit enim vt filios diaboli dicamus fuiſſe ſanctos patres, Abraham, Iſaac & Iacob, & alios huiuſmodi, quando per nuptias generabant, & eos fideles qui vſq; nunc & deinceps adhuc generant. Nec tamen poſſumus domino contradicere dicenti, Fi Luca. 20.
lij ſeculi huius nubunt & tradunt ad nuptias. Quidam ergo filij ſeculi huius ſunt, & tamen filij diaboli nõ ſunt: Quamuis enim diabolus ſit author & princeps omnium peccatorũ, non tamen filios diaboli faciũt quæcunq; peccata. Peccant enim & filij dei, quoniã ſi dixerint ſe non habere peccatum, ſeipſos ſeducunt & veritas in eis non E
eſt. Sed ea cõditione peccant, qua ſunt filij adhuc huius 1. Ioan. 1.
ſeculi. Qua vero gratia ſunt filij dei, non vtiq; peccant,
quia omnis qui natus eſt ex deo, non peccat. Filios autẽ 1. Ioan. 3.
diaboli infidelitas facit, quod peccatũ proprium vocatur, quaſi ſolum ſit ſi non exprimatur quale peccatũ ſit. Sicut Apoſtolus cũ dicitur, ſi non exprimatur quis Apoſtolus, nõ intelligitur niſi Paulus, quia pluribus eſt epiſtolis notior, & plus omnibus illis laborauit. Vnde quòd ait 1. Corin. 15.
dominus de ſpiritu ſancto, Ipſe arguet mundũ de pec- 1. Ioan. 16.
cato: infidelitatem intelligi voluit. Hoc enim cum exponeret ait, de peccato quidem, quòd non crediderunt in
me. Et vbi ait, Si nõ veniſſem & locutus eis fuiſſem, pec- Ioan. 15.
catum non haberent, Non enim peccatum antea nõ habebant, ſed ipſam voluit intelligi diffidentiam, qua nec præſenti & loquenti crediderũt, pertinentes ad eum, de
quo dicit Apoſtolus, Secũdum principẽ poteſtatis aëris Ephe. 2.
qui nunc operatur in filiis diffidentiæ. Ergo in quibus non eſt fides, filij ſunt diaboli, quia non habent in interiore homine cur eis dimittatur quicquid hominis vel infirmitate vel ignorantia, vel omnino aliqua mala vo F
luntate committitur. Illi autem filij dei, qui vtique ſi dixerint ſe non habere peccatum, ſeipſos decipiunt, & veritas in eis non eſt. Profecto quod ſequitur, Cum confitẽtur peccata ſua, quod filij diaboli nõ faciunt, vel non ſecundum fidem quæ filiorũ dei propria eſt faciunt, fidelis eſt & iuſtus qui dimittat eis peccata, & mũdet eos ab omni iniquitate. Vt autem plenius intelligatur quod dicimus, audiatur ipſe Ieſus qui filiis dei vtique loquebatur dicens, Si autem vos cum ſitis mali, noſtis bona data Math. 7.
dare filiis veſtris, quanto magis pater veſter qui in cœlis eſt, dabit bona petentibus ſe. Si enim filij dei non eſſent, non eis diceret, pater veſter qui in cœlis eſt. Et tamẽ eos malos eſſe dicit, & noſſe bona dare filiis ſuis. Nunquid inde mali, vnde filij dei? Abſit. Sed inde mali, vnde adhuc filij ſeculi, iam tamen filij dei facti pignore ſpiritus ſancti. Baptiſmus igitur abluit quidem peccata omnia, prorſus omnia, factorũ, dictorum, cogitatorũ, ſiue originalia, ſiue addita, ſiue quæ ignoranter, ſiue quæ ſciẽter admiſſa ſunt, ſed non aufert infirmitatẽ cui regeneratus reſiſtit, quando bonum agonem luctatur, conſentit autem, quando ſicut homo in aliquo delicto præoccupatur, propter illud gaudẽs in actione gratiarum, propter

G hoc antem gemens in allegatione orationum, Ibi dicẽs,
Pſal.115. Quid retribuã domino pro omnibus quæ retribuit mi-
Matth.6. hi? Hic dicens, Dimitte nobis debita noſtra. Propter il-
Pſal.17. & 6. & 34. lud dicens, Diligam te domine virtus mea: propter hoc
dicens, Miſerere mei domine, quoniam infirmus ſum.
Propter illud dicens, Oculi mei ſemper ad dominum,
quoniã ipſe euellet de laqueo pedes meos: propter hoc
dicens, Turbatus eſt præ ira oculus meus. Et innumera-
bilia, quibus diuinæ literæ plenæ ſunt, quæ alternis vici-
bus, vel exultando de dei bonis, vel mœrẽdo de noſtris
malis à filiis dei dicuntur ex fide, quandiu adhuc filij
ſunt etiam ſeculi pro vitæ huius infirmitate, quos tamẽ
Gala.5. deus à filiis diaboli non ſolum lauacro regenerationis,
ſed ipſius etiam quæ per dilectionẽ operatur, fidei pro-
Abacuc. batæ diſcernit, quia iuſtus ex fide viuit. Hæc eſt autem
infirmitas cum qua vſque ad corporis mortem defectu
& profectu alternante cõtendimus, magníque intereſt,
quid vincat in nobis, donec regeneratione alia conſu-
Matth.19. menir. De qua dominus dicit, In regeneratione cũ ſe-
derit filius hominis in ſede maieſtatis ſuæ, ſedebitis &
vos ſuper ſedes duodecim. Regenerationẽ quippe hoc
H loco ambigente nullo, nouiſsimam reſurrectionem vo
Roma.8. cat, Quam Paulus quoque Apoſtolus & adoptionem &
redemptionem nuncupat dicens, Sed etiam noſipſi pri-
mitias ſpiritus habentes & ipſi in nobiſmetipſis ingemi-
ſcimus adoptionem expectantes, redemptionem corpo
ris noſtri. Nunquid non per lauacrum ſanctum rege-
nerati, adoptati & redempti ſumus? Et tamen reſtat re-
generatio, adoptio, redemptio, quam in fine venturam
nunc patienter expectare debemus, vt tunc filij huius
ſeculi ex nulla parte iam ſimus. Quiſquis igitur baptiſ-
mati derogat, quod modo per illud percipimus, corrũ-
pit fidem, Quiſquis autem iam nũc ei tribuit quod qui-
dem per ipſum, ſed tamen poſtea accepturi ſumus, am-
putat ſpem. Nam ſi à me quiſquam quæſierit, vtrum per
Ad Tit.3. baptiſmum ſalui facti fuerimus, negare non potero, di-
cente Apoſtolo, Saluos nos fecit per lauacrum regene-
rationis & renouationis ſpiritus ſancti, Sed ſi quæſierit,
vtrum per idem lauacrũ omni prorſus modo iam nos
fecerit ſaluos: reſpondebo, non ita eſt. Idem quippe itẽ
Roma.8. dicit Apoſtolus, Spe enim ſalui facti ſumus. Spes au-
tem quæ videtur non eſt ſpes: quod enim videt quis,
I quid ſperat? Si autem quod non videmus ſperamus, per
patientiam expectamus. Salus ergo hominis in baptiſ-
mate facta eſt, quia dimiſſum eſt quod peccatum à pa-
rentibus traxit: vel quicquid etiam proprie ante baptiſ-
Quid inter teſtamẽtum nouũ & ve t. Ca. IIII. mum peccauit, Salus vero hominis tanta eſſe poterit, vt
peccare omnino non poſsit. Quibus ita ſe haben-
tibus ex his etiam illa quæ deinceps nobis obiiciunt re-
felluntur. Quis enim catholicus dicat, quod nos dicere
Gala.4. iactitant, ſpiritum ſanctum adiutorem virtutis in veteri
teſtamento non fuiſſe, Niſi cum vetus teſtamentum ſic
intelligimus, quemadmodum Apoſtolus dixit, A mon-
tẽ Sina in ſeruitutem generans? Sed quia in eo præfigu-
rabatur nouum, qui hoc intelligebãt tunc homines dei
ſecundum diſtributionem temporum, veteris quidem
Pſal. 50. & 39. teſtamẽti diſpenſatores & geſtatores, ſed noui demon-
ſtrantur hæredes. An vero illum ad teſtamentum no-
uum negabimus pertinere, qui dicit, Cor mundum crea
in me deus, & ſpiritum rectum innoua in viſceribus
meis? Aut illum qui dicit, Poſuit ſupra petram pedes
meos, & direxit greſſus meos, & immiſit in os meum
canticum nouum, hymnum deo noſtro? Vel illum ante
teſtamẽtum vetus, quod eſt à monte Sina, patrem fide-
Gala.3. lium, de quo dicit Apoſtolus, Fratres, ſecundum homi-
nem dico, tamen hominis confirmatum teſtamentum K
nemo irritũ facit, aut ſuperordinat, Abrahæ dictæ ſunt
promiſsiones & ſemini eius, Non dicit, & ſeminibus,
tanquam in multis, ſed tanquam in vno, & ſemini tuo
quod eſt Chriſtus? Hoc autem dico, inquit, teſtamẽtum
confirmatum à deo, quæ poſt quadringentos & trigin-
ta annos facta eſt, lex non infirmat ad euacuandã pro-
miſsionem, Si enim ex lege hæreditas, iam non ex pro-
miſsione, Abrahæ autem per promiſsionem donauit
deus. Hic certe ſi quæramus vtrum hoc teſtamentum,
quod dicit cõfirmatum à deo, non infirmari à lege, quæ
poſt quadringentos & triginta annos facta eſt, vtrum
nouum, an vetus intelligẽdum ſit, Quis reſpondere du-
bitet nouum, ſed in Propheticis latebris occultatũ, do-
nec veniret tempus quo reuelaretur in Chriſto? Nam ſi
dixerimus, vetus, quid erit illud à monte Sina in ſerui-
tutem generans? Ibi enim facta eſt lex poſt quadrin-
gentos & triginta annos, Qua lege hoc teſtamentum
promiſsionis Abrahæ infirmari nõ poſſe confirmat, &
hoc quod factum eſt ad Abraham, vult potius ad nos
pertinere, quos vult eſſe filios liberæ, non ancillæ, hære- L
des ex promiſsione, non lege, cum dicit, Si enim ex le- *Gala.3.*
ge hæreditas, iam non ex promiſsione: Abrahæ autem
per promiſsionem donauit deus, vt quòd facta lex eſt
poſt quadringentos & triginta annos, ad hoc ſubintra-
uerit, vt abundaret delictum, cum per peccatum præua-
ricationis conuincitur hominis ſuperbia de ſua iuſticia *Roma.5.*
præſumẽtis, Et vbi abundauit delictum, ſuperabundauit
& gratia, per fidem iam humilis hominis in lege defi-
cientis, & ad dei miſericordiam fugientis, Ideo cum di
xiſſet, Si enim ex lege hæreditas, iam non ex promiſsio- *Gala.3.*
ne, Abrahæ autem per promiſsionem donauit deus: tan-
quam ei diceretur, vt quid ergo poſtea facta eſt lex, ſub-
iunxit atq; ait, Quid ergo lex? Cui mox interrogationi
reddidit, Præuaricationis gratia propoſita eſt, donec ve
niret ſemen cui promiſſum eſt, Hoc identidem ita di-
cit, Si enim qui ex lege, hæredes ſunt, exinanita eſt fi-
des, & euacuata eſt promiſsio: Lex enim iram operatur: *Roma.4.*
Vbi enim non eſt lex, nec præuaricatio. Quod ait in illo
teſtimonio, Si enim ex lege hæreditas, iam non ex pro-
miſsione, Abrahę autem per promiſſionẽ donauit deus:
hoc in iſto ait, Si enim per legẽ hæredes ſunt, exinanita M
eſt fides & euacuata promiſsio: ſatis oſtendit ad fidem
noſtram pertinere, quę noui vtique eſt teſtamenti, quod
per promiſsionem donauit deus Abrahæ. Et quod ait in
illo teſtimonio, Quid ergo lex: atque reſpondit, Præua-
ricationis gratia propoſita eſt, hoc in iſto ſubdidit ſimi-
liter, Lex enim iram operatur, Vbi enim non eſt lex, nec
præuaricatio. Siue igitur Abrahã, ſiue ante illũ iuſti, ſiue
poſt eũ vſq; ad ipſum Moyſem, per quem datũ eſt teſta-
mentum à mõte Sina in ſeruitutem generãs, ſiue cæteri
Prophetę poſt eum & ſancti homines dei vſq; ad Ioan-
nem Baptiſtam, filij ſunt promiſsionis & gratiæ ſecun-
dum Iſaac filiũ liberæ, nõ ex lege, ſed ex promiſsione hæ
redes dei, cohæredes autẽ Chriſti: Abſit enim vt Noë iu
ſtum & prioris temporis iuſtos, & quicunq; ab illo vſq;
ad Abraham iuſti eſſe potuerunt, vel conſpicui vel oc-
culti, negemus ad ſupernam Hieruſalem, quæ mater no
ſtra eſt, pertinere, quamuis anteriore tempore inuenian-
tur eſſe quàm Sara, quæ ipſius liberæ matris prophetiam
figuramq; geſtabat. Quanto euidentius ergo poſt Abra-
ham, cui ſic declarata eſt ipſa promiſsio, vt pater mul-
tarũ gentiũ diceretur, quicunq; deo placuerunt filij pro- *Gene.17.*
miſſionis habendi ſunt? Non enim ex Abrahã & dein-
ceps iuſtorũ generatio verior, ſed prophetia manifeſtior
reperitur.

A reperitur. Ad teſtameotum aotē vetus, quod eſt à mon-
te Sina in ſeruitutem generans, quod eſt Agar, illi perti-
nent, qui cum acceperiot legem ſaoctā & iuſtam & bo-
nam, putāt ſibi ad vitam literam poſſe ſufficere. Et ideo
Roma.10. qua fiant factores legis diuinā miſericordiā non quæ-
runt, ſed ignorantes dei iuſticiam, & ſuam iuſticiam vo
Exod.16. lentes conſtituere, iuſticiæ dei nō ſunt ſubiecti. Ex hoc
& 32. genere fuit illa multitudo, quæ aduerſus deum io ere-
mo murmurauit & idolum fecit, & illa quæ iam io ipſa
terra promiſſionis fornicata eſt poſt deos alienos. Sed
hæc quoque in ipſo vetere teſtamento valde reprobata
eſt multitudo. Illi etiam quicuoque ibi erāt, ſola quæ ibi
deus pollicetur terrena promiſſa ſectantes, & quid pro
nouo teſtamento ea ipſa ſigoificeot igoorantes, eorum
adipiſcendorum amore & amittendorum timore, dei
præcepta ſeruabant, imò non ſeruabant, ſed ſibi ſeruare
videbantur. Neque enim fides io eis per dilectionē ope
rabatur, ſed terrena cupiditas metuſq; carnalis. Sic autē
præcepta qui facit proculdubio inuitus facit, ac per hoc
in animo ooo facit, Mauult enim omoino noo facere,
ſi ſecundum ea quæ cupit & metuit, permittatur impu-
B ne, Ac per hoc in ipſa voluntate intus eſt reus, vbi ipſe
qui præcipit inſpicit deus. Tales erant filij terrenæ Hie-
Gala.4. ruſalem, de qua dicit Apoſtolus, Seruit enim cum filiis
ſuis, pertinens ad teſtamentum vetus à monte Sina in
ſeruitutem generans, quod eſt Agar. Ex ipſo genere fue-
runt qui dominum crucifixerunt, & in eadem infideli-
tate manſerūt. Iodeſunt adhuc etiam filij eorum in in-
genti multitudioe Iudæorum, quanuis iam oouo teſta-
mento, ſicut prophetatum eſt per Chriſti ſanguinē pa-
tefacto atque firmato, & à flumine vbi baptizatus magi-
ſteriumq; profeſſus eſt, vſque ad terminos terræ Euange
lio diffamato. Qui Iudæi ſecuodum prophetias quas le-
gunt per omnes ſunt terras vbique diſperſi, vt ex eorum
quoq; codicibus Chriſtianæ noo deſit teſtimonium ve-
ritati. Et vetus igitur teſtamentum deus condidit, quia
deo placuit vſque ad plenitudinem temporis, promiſsis
terrenis tanquam in præmio conſtitutis promiſſa vela-
re cœleſtia, & populo terrenis bonis inhianti, & prop-
terea durum cor habenti, quanuis ſpiritalem, tameo in
tabulis lapideis legem dare. Exceptis quippe librorum
veterum ſacramētis, quæ ſola ſignificandi ratione præ-
cepta ſunt, quanquam & in eis ſpiritaliter intelligenda
C ſunt, recte lex dicitur ſpiritalis. Cætera certe quæ ad pie-
tatem bonóſque mores pertinentia, non ad aliquam ſi-
goificatiooem vlla interpretatiooe refereoda, ſed pror-
ſus vt ſuot dicta, facienda ſuot. Profecto illam dei le-
gem, noo ſolum illi tunc populo, verumetiam ounc oo
bis ad ioſtituendam recte vitam neceſſariam nemo du
bitauerit. Si enim Chriſtus nobis abſtulit illud grauiſ-
ſimum multarum obſeruationum iugum, ne caroaliter
circūcidamur, oe pecorū victimas immolemus, oe ſab-
bato ſepteno dierum volumine redeuote ab operibus
etiam oeceſſariis quieſcamus, & cætera huiuſmodi, ſed
ea ſpiritaliter intellecta teneamos, remotiſque vmbris
ſigoificaotibus io rerum ipſarum quæ ſignificantur lu-
ce vigilemus, ounquid propterea dicturi ſumus, non ad
nos pertinere quod ſcriptum eſt, vt alienum quodcun-
que perditum quiſquis inuenerit reddat ei qui perdidit
& alia multa ſimilia, quibus pie rectèque viuere diſcitur,
maximèque ipſum decalogum, qui duabus illis lapideis
tabulis continetur, excepta ſabhati obſeruatione carna-
li, quæ ſpiritalem ſanctificationem quietémque ſignifi-
cat? Quis enim dicat nō debere obſeruare Chriſtianos,
vt vni de religionis obſequio ſeruiatur, vt idolum non
colatur, vt oomen domini non accipiatur in vanum, vt D
pareotes honorentur, oe adulteria, homicidia, furta, fal-
ſa teſtimonia perpetreotur, ne vxor, ne omnino res vllā
cōcupiſcatur aliena? Quis eſt tam impius, qui dicat ideo
ſe iſta legis non cuſtodire præcepta, quia eſt ipſe Chri-
ſtianus, nec ſub lege, ſed ſub gratia conſtitutus? Verum
hæc plane magna diſtantia eſt, quod faciunt iſta ſub le-
ge poſiti, quos litera occidit, terrenam fœlicitatem vel
cupiditatem adipiſcendi, vel timore amittendi, & ideo
non vere faciunt, quoniam carnalis cupiditas, qua pec-
catum augetur, cupiditate alia non ſanatur. Hi ad vetus Gala.4.
pertinent teſtamentum, quod in ſeruitutē generat, quia
facit eos carnalis timor & cupiditas ſeruos, noo Euan-
gelica fides, ſpes & charitas liberos. Sub gratia vero pō Gala.5.
ſiti quos viuificat ſpiritus, & fide iſta faciunt, quæ per di-
lectionem operatur in ſpe bonorū, non carnalium, ſed
ſpiritalium: non terrenorum, ſed cœleſtium: nō tempo-
ralium, ſed æternorum, præcipue credentes io mediato-
rem per quem ſibi nō dubitant, & ſpiritum gratiæ ſub-
miniſtrari, vt bene iſta faciant, & ignoſci poſſe cum pec
cant, Hi pertinent ad teſtamentum nouum filij promiſ-
ſionis, & regenerati à deo patre & libera matre. Huius E
generis fuerunt antiqui omnes iuſti, & ipſe Moyſes te-
ſtamenti miniſter veteris, hæres noui, quia ex fide qua
nos viuimus vna eademq; vixerunt, incarnationē, paſ-
ſionē, reſurrectionemq; Chriſti credentes futuram, quā
nos credimus factam vſque ad ipſum Ioannem Bapti-
ſtam, tanquam præteritæ diſpenſatioois limitem quen-
dam, qui mediatorē ipſum noo aliqua vmbra futuri, vel
allegorica ſignificatione, vel vlla Prophetica prænūcia-
tione venturum eſſe ſignificans, ſed digito demonſtrās
ait, Ecce agnus dei, ecce qui tollit peccatum mūdi: Tan- Ioan.1.
quam dicens, Quem multi iuſti videre concupierunt,
in quem venturum ab ipſius humani generis initio cre-
diderunt, de quo Abrahæ dictæ ſunt promiſsiones, de
quo ſcripſit Moyſes, de quo lex & Prophetæ ſunt teſtes,
Ecce agnus dei, ecce qui tollit peccatum mundi. Ab hoc Gala.3.
Ioanoe & deinceps cœperunt de Chriſto fieri præterita Gene.22.
velut præſentia. Quæ ab illis omnibus anterioris tem-
poris iuſtis credebantur, ſperabaotur, deſiderabantur fu
tura. Eadem igitur fides, & in illis qui nondum nomi-
ne, ſed re ipſa fuerunt antea Chriſtiani, & io iſtis qui nō
ſolum ſunt, verumetiam vocantur, & in vtriſque ea- F
dem gratia per ſpiritū ſanctum. Vnde dicit Apoſtolus, 1.Cor.4.
Habentes autē eundem ſpiritum fidei, ſecundum quod
ſcriptum eſt, Credidi propter quod locutus ſum, & nos Pſal.115.
credimus propter quod & loquimur. Aliter itaque dici-
tur iā obtinente loquendi cōſuetudine vetus teſtamen-
tum, lex & Prophetæ omnes, qui vſq; ad Ioanoem pro-
phetauerūt, quod diſtinctius vetus inſtrumētum, quam
vetus teſtameotum vocatur. Aliter autem ſicut Apoſto-
lica appellat authoritas, ſiue hoc nomen exprimens ſi-
ue ſignificās, Exprimit enim vbi dicit, Vſque io hodier-
num diem quandiu legitur Moyſes, idipſum velamen 2.Cor.3.
in lectione veteris teſtamenti manet, Quod non reue-
latur quia in Chriſto euacuatur, Sic enim vtique vetus
teſtamentum ad Moyſi retulit mioiſterium, Item dicit, Roma.7.
Vt ſeruiamus in oouitate ſpiritus & ooo in vetuſtate li-
teræ: idipſum ſignificans teſtamentum nomine literæ. 2.Cor.3.
Idem dicit alio loco, Qui & idoneos nos fecit miniſtros
noui teſtamenti non litera, ſed ſpiritu: Litera enim oc-
cidit, ſpiritus autem viuificat. Et hic per cōmemoratio-
nem noui, illud vtique vetus intelligi voluit. Multo au-
tē euideotius, quanuis nō dixerit, aut vetus, aut oouum.
duo ipſa teſtamenta diſtinxit per duos filios Abrahæ,

G vnum de ancilla,alium de libera,quod iam ſuperius cõ-
memorauimus.Quid enim expreſsius quàm vt diceret,
Dicite mihi ſub lege volentes eſſe, legem non audiſtis?
Gala.4. Scriptum eſt enim, quoniam Abraham duos filios ha-
Gene.21. buit,vnum de ancilla,& vnũ de libera. Sed ille quidem
qui de ancilla, ſecundũ carnem natus eſt:qui autẽ de li-
bera,per repromiſsionem,quę ſunt in allegoria.Hæc e-
nim ſunt duo teſtamenta , vnum quidem in monte Si-
na in ſeruitutem generans , quod eſt Agar . Sina enim
mons eſt in Arabia quæ coniuncta eſt huic quæ nunc
eſt Hieruſalem . Seruit enim cum filiis ſuis . Quæ au-
tem ſurſum eſt Hieruſalem,libera eſt, quæ eſt mater no
ſtra.Quid clarius,quid certius,quid ab omni obſcurita-
te atq; ambiguitate remotius promiſsionis filiis?Et pau-
lopoſt. Nos autem fratres, inquit,ſecundum Iſaac pro-
miſsionis filij ſumus.Item paulopoſt,Nos autem fratres
nõ ſumus ancillæ filij, ſed liberæ, qua libertate Chriſtus
nos liberauit. Eligamus igitur vtrũ antiquos iuſtos an-
cillæ filios dicamus, an liberæ? Abſit autem vt ancillæ,
ergo filij liberæ ad nouum pertinent teſtamentum in
ſpiritu ſancto , quem viuificantem literæ occidenti op-
H ponit Apoſtolus.Nam quo pacto ad gratiam noui teſta
menti non pertinent hi,de quorum dictis & libris iſtos
eiuſdem gratiæ dementiſsimos & ingratiſſimos inimi-
cos refellendo conuincimus?Sed dicit aliquis,Quo mo
do vetus appellatur,quod poſt quadringentos & trigin
ta annos factum eſt per Moyſem,& nouũ dicitur,quod
ante tot annos factum eſt ad Abraham? Qui ex hoc nõ
litigioſe,ſed ſtudioſe mouetur,intelligat primum, quia
ex anteriore tempore dicitur vetus,ex poſteriore autem
nouum,reuelationes eorum conſiderantur in his nomi
Roma.7. nibus,nõ inſtitutiones, Per Moyſem quippe reuelatum
eſt teſtamentum vetus , per quem data eſt lex ſancta &
iuſta & bona , per quam fieret non abolitio,ſed cogni-
tio peccati,qua conuincerentur ſuperbi ſuam iuſticiam
volentes conſtituere,quaſi diuino adiutorio non egen-
tes,& rei facti literæ,confugerent ad gratiæ ſpiritũ,non
ſua iuſticia iuſtificandi, ſed dei hoc eſt, quæ illis eſſet ex
deo. Nam ſicut idẽ Apoſtolus loquitur, Per legẽ cogni-
Roma.3. tio peccati, Nunc autẽ ſine lege iuſticia dei manifeſtata
eſt,teſtificata per legem & Prophetas. Lex quippe eo ip-
ſo quo in ea nemo iuſtificatur,teſtimonium perhibet iu
I ſticiæ dei. Quod in lege nemo iuſtificatur apud deum,
Abacuc.2. manifeſtum eſt, Quia iuſtus ex fide viuit. Sic ergo cum
lex non iuſtificat impium de præuaricatione conuictũ,
mittat ad iuſtificantem deum, atque ita iuſticiæ dei per-
hibet teſtimonium. Prophetæ vero teſtimonium perhi-
bent iuſticiæ dei, prænũciando Chriſtum, qui factus eſt
1.Cor.1. nobis ſapiẽtia à deo & iuſticia & ſanctificatio & redẽp-
tio , vt quemadmodum ſcriptum eſt , Qui gloriatur,in
Hiere.9. domino glorietur.Erat autem occulta iſta lex ab initio,
cum homines iniquos natura ipſa conuinceret, aliis fa-
Tobia.4. cientes quod ſibi fieri noluiſſent.Reuelatio autem noui
teſtamenti in Chriſto facta eſt, cùm eſt manifeſtatus in
carne,in quo apparuit iuſticia dei,id eſt,quę hominibus
Roma.3. ex deo eſt . Sic enim ait, Nunc autem ſine lege iuſticia
dei manifeſtata eſt. Ecce qua cauſa illud dicitur vetus te-
ſtamentum, quia priore,hoc autem nouum,quia poſte-
riore tempore reuelatum eſt. Deinde,quia teſtamentum
vetus pertinet ad hominem veterem , à quo neceſſe eſt
hominem incipere , nouum autem ad hominem no-
uum, quo debet homo ex vetuſtate tranſire, ideo in illo
ſunt promiſſa terrena, in iſto promiſſa cœleſtia, quia &
hoc ad dei miſericordiam pertinuit , ne quiſquam vel
ipſam terrenam qualemcunque fœlicitatem , niſi à do-
mino creatore vniuerſitatis putet cuiquã poſſe confer- K
ri. Sed ſi propter illam colatur deus , ſeruilis eſt cultus,
pertinens ad filios ancillę. Si autem propter ipſum deũ;
vt in æterna vita ſit deus omnia in omnibus , liberalis Gala.4.
eſt ſeruitus,pertinens ad filios liberæ, quæ eſt mater no-
ſtra æterna in cœlis, quæ prius tanquam ſterilis appare-
bat, quando perſpicuos filios nõ habebat. Nunc autem
videmus quod de illa prophetatum eſt , Lætare ſterilis Eſaia.54.
quæ non paris,erumpe & clama quæ non parturîs,quia
multi filij deſertæ magis quàm eius quæ habet virum: id
eſt,magis quàm illius Hieruſalem,quæ legis quodã mo-
do vinculo maritata eſt,& ſeruit cum filiis ſuis. Tempo
re igitur veteris teſtamenti ſpiritum ſanctum in eis,qui
etiã tunc ſecundum Iſaac promiſsionis filij erant,nõ ſo
lum adiutorẽ,quod iſti ſuo dogmati ſufficere exiſtimãt,
verumetiam largitorem dicimus fuiſſe virtutis , quod
iſti negant,libero eam potius arbitrio tribuentes,cõtra-
dicentibus illis patribus qui ſciebant ad dominum ve-
raci pietate clamare, Diligam te domine virtus mea. Pſal.17.

Aiunt etiam, quod omnes Apoſtoli vel Prophetæ Perfecta iu
non plene ſancti definiantur à nobis,ſed in cõparatio- ſticia quæ.
ne peiorũ minus eos malos fuiſſe dicamus, & hanc eſſe Caput V.
iuſticiam cui deus teſtimonium perhibet , vt quo mo- L
do dicit Propheta , Iuſtificatam Sodomam compara- Ezech.16.
tione Iudæorum, ſic etiam nos criminoſorum compa-
ratione dicamus aliquos ſanctos exercuiſſe virtutem.

Abſit vt iſta dicamus,Sed aut non valent intelligere,
aut nolunt aduertere, aut calumniandi ſtudio diſsimu-
lant ſe ſcire quod dicimus.Audiant ergo,vel ipſi,vel po
tius ij quos idiotas & ineruditos decipere moliuntur.
Noſtra fides,hoc eſt,catholica fides iuſtos ab iniuſtis,nõ
operum,ſed ipſa fidei lege diſcernit, Quia iuſtus ex fide Abac.2.
viuit, Per quam diſcretionem fit,vt homo ducẽs vitam
ſine homicidio,ſine furto,ſine falſo teſtimonio, ſine ap-
petitu rei vllius alienæ,parentibus honorem debitũ red-
dens,caſtus vſq; ad continentiam ab omni omnino cõ
cubitu, etiam coniugali, eleemoſynarũ largiſſimus, in-
iuriarum patientiſſimus,qui non ſolum nõ auferat alie-
na,ſed nec ſua repoſcat ablata, vel etiam vẽditis omni-
bus ſuis erogatiſque in pauperes, nihil ſuum proprium
poſsideat,cum ſuis tamen iſtis velut laudabilibus mori-
bus,ſi non in deum fidem rectam & catholicam teneat, Gala.5.
de hac vita damnandus abſcedat . Alius autem habens M
quidem opera bona ex fide recta, quæ per dilectionẽ
operatur, non tamen ita vt illę bene moratus inconti-
nentiam ſuam ſuſtentat honeſtate nuptiarum,coniugij
carnalis debitum & reddit & repetit,nec ſola propaga-
tionis cauſa, verumetiam voluptatis, quanuis cum ſola
vxore concumbit, quod coniugatis ſecundum veniam
cõcedit Apoſtolus, iniurias tamen nõ patienter accipit, 1.Cor.7.
ſed vlciſcendi cupiditate fertur iratus, quanuis vt poſſit
dicere, Sicut & nos dimittimus debitoribus noſtris, ro- Matth.6.
gatus ignoſcat,poſſidet rem familiarẽ,faciens inde qui-
dem eleemoſynas, non tam largas,quã ille,non auferat
aliena ſed quanuis eccleſiaſtico iudicio,non forenſi, ta-
mẽ repetit ſua. Nempe iſte qui moribus illo videtur infe
rior,propter rectam fidem quæ illi eſt in deũ, ex qua vi-
uit,& ſecundum quam in omnibus delictis ſuis ſe accu
ſat,in omnibus bonis operibus deum laudat,ſibi tribuẽs
ignominiam,illi gloriam,atq; ab ipſo ſumens & indul-
gentiam peccatorum & dilectionem recte factorũ, de
hac vita liberãdus, & in conſortiũ cum Chriſto regna-
turorum recipiẽdus emigrat. Quare,niſi propter fidem?
Quæ licet ſine operibus neminẽ ſaluat, ipſa enim eſt nõ Gala.5.
reproba fides,quæ per dilectionẽ operatur,tamẽ per ip- Abac.2.
ſam

A ſam etiam peccata ſoluuntur, quia iuſtus ex fide viuit. Sine ipſa vero etiam quæ videntur bona opera, in peccata vertuntur. Omne enim quod oon eſt ex fide, peccatum eſt, (Roma.14.) Et fit propter hanc maximam differentiam vt cum dubitante oullo, perſeueraos virginalis integritas coniugali caſtitate ſit potior, tamen mulier etiam bis nupta, catholica, profeſſæ virgini hæreticæ præferatur. Nec ita præferatur, vt iſta melior ſit io dei regno, ſed vt illa ibi omnioo oon ſit. Nam & ille quem velut melioribus deſcripſimus moribus, ſi aſsit ei fides recta, ſuperat illum alterum, ſi ambo illic eruot, Si auteoi fides ei deſit, ſic ab illo ſuperatur, vt ipſe ibi noo ſit. Cum itaq; iuſti omnes & aotiquiores & Apoſtoli ex fide vixeriot recta, quę eſt io Chriſto Ieſu domino noſtro, morèſque tam ſaoctos cum fide habuerint, vt licet non tã perfectę virtutis in hac vita eſſe potuerint, quàm poſt hãc vitam quæ futura eſt, tameo quicquid peccati ex humana infirmitate ſurrepſerit, pietate ipſius fidei cootinuo deleretur. Vode fieri poteſt, vt io comparatione iniquorum, quos damnaturus eſt deus, iuſtos eos fuiſſe diceodum ſit, cum per piam fidem tam in cootrarium ab illis impiis ſint remoti, (B) vt clamet Apoſtolus. (2.Corin.6.) Quæ pars fideli cum iofideli? Sed videlicet noui hæretici Pelagiani, religionis amatores & laudatores videntur ſibi eſſe ſanctorum, ſi ooo audeaot dicere imperfectæ illos fuiſſe virtutis, cum hoc confiteatur vas electioois, qui conſiderans vbi adhuc eſſet, (Sapien.9.) & quia corpus quod corrumpitur, aggrauat animam. Noo quia iam acceperim, ait, aut iam perfectus ſim. (Philip.3.) Fratres ego meipſum oõ arbitror apprehedidiſſe. Et paulopoſt tamen qui ſe negauerat eſſe perfectũ. Quotquot ergo perfecti, inquit, hoc ſapiamus vt oſtenderet ſecundum iſtius vitæ modum eſſe quandam perfectionem, eique perfectioni hoc quoque deputari, ſi ſe quiſque nouerit oondum eſſe perfectum. Quid enim excelleotius io veteri populo ſacerdotibus ſanctis? Et tamẽ eis præcepit deus ſacrificium primitus pro ſuis offerri peccatis. Et quid ſanctius io nouo populo Apoſtolis? Et tamen præcepit eis dominus io oratione dicere, (Matth.6.) Dimitte oobis debita ooſtra. Omnium igitur piorum ſub hoc ooere corruptibilis carnis, & in iſtius vitæ infirmitate gementium ſpes vna eſt, quod aduocatum habemus apud patrem Ieſum Chriſtum iuſtum, (1.Ioan.2.) & ipſe (C) eſt exoratio peccatorum ooſtrorum.

(Christus quomodo in ſimilitudine peccati. Caput VI.) Iſtum aduocatum non habent illi, qui ſunt à iuſtis, etiam ſi ſola iſta eſſet differentia, in cootrarium longèque diſcreti. Quem iuſtum aduocatum abſit, vt dicamus, ſicut iſti calumniantur, carnis neceſſitate mẽtitum, ſed dicimus eũ in ſimilitudioe carnis peccati de peccato damnaſſe peccatum. Quod fortaſſe iſti oon intelligentes & calumoiandi cupiditate cæcati, quàm diuerſis modis peccati nomẽ io ſcripturis ſanctis pooi ſoleat ignorantes, peccatum Chriſti affirmare nos iactant. (Roma.8.) Dicimus itaq; Chriſtum, & nullum habuiſſe peccatum, nec in anima, nec in caroe, & ſuſcipiendo carnem io ſimilitudine carnis peccati, de peccato damnaſſe peccatũ Quod ſubobſcure ab Apoſtolo dictũ duobus modis ſoluitur, Siue quia rerum ſimilitudines ſolent earum rerũ nominibus nũcupari, quarum ſimiles ſunt, vt ipſam ſimilitudinem carnis peccati voluiſſe intelligatur Apoſtolus appellare peccatum, Siue quia ſacrificia pro peccatis peccata appellabantur in lege, quæ omnia figuræ fuerunt carnis Chriſti, quod eſt verum & voicum ſacrificium pro peccatis, non ſolum his quæ vniuerſa in baptiſmate diluuntur, verumetiam his quæ pòſt ex huius vitæ infirmitate ſurrepuot, propter quæ quotidie vniuerſa in oratione ad deum clamat Eccleſia, Dimitte nobis debita ooſtra, (D) (Matth.6.) & dimittuotur oobis per ſingulare ſacrificium pro peccatis. Quod Apoſtolus ſecuodum legem loquens, non dubitauit appellare peccatum. Vnde eſt etiam illud eius multo euidentius, nec aliquo biuio cuiuſquã ambiguitatis incertum, Obſecramus pro Chriſto reconciliari (2.Cor.5.) deo, Eum qui non oouerat peccatũ, pro nobis peccatum fecit, vt oos ſimus iuſticia dei io ipſo. Nam quod ſuperius commemoraui, de peccato damnauit peccatum, quia nõ dictum eſt, de peccato ſuo, poteſt quiſpiam ſic iotelligere, vt dicat eum de peccato Iudæorum damnaſſe peccatum, quia de peccato eorum, qui eum crucifixeruot, factum eſt vt ſanguinem ſuum io remiſsionem funderet peccatum. Hoc verbo vbi dicitur deus ipſum Chriſtum, qui oon nouerat peccatum feciſſe peccatum, oon mihi conuenieotius videtur intelligi, quàm Chriſtum factum ſacrificium pro peccatis, & ob hoc appellatum eſſe peccatum.

(Quomodo perficitur iuſticia in vita futura. Cap. VII.) Quis autem ferat eos obiicere oobis, quod poſt reſurrectionẽ tales proceſſus futuros eſſe dicamus, vt ibi incipiaot homines, quæ hic ooluerint, dei mandata complere, quoniam dicimus, ibi omnino nullum futurum eſſe peccatum, nec cum aliqua peccati cupiditate conflictum, tanquam ipſi audeant hoc oegare? (E) Sapieotiam quoque & cognitionem dei tunc perfici in nobis, & in domino tantam exultationem, vt ea ſit plena & vera ſecuritas, quis negabit, niſi tam auerſus ſit à vero, vt ob hoc ad eam peruenire ooo poſſit? Verum hæc noo erunt in præceptis, ſed in eorum quæ hic obſeruaoda ſunt præmio præceptorum. Quorum quidem præceptorũ contemptus illò nõ perducit ad præmium, ſed hic ſtudium præcepta ſeruandi gratia dei tribuit. Quæ ſi quid etiã in eis præceptis minus ſeruatur, ignoſcit, propter quod orãdo dicimus: &, Fiat voluntas tua: &, Dimitte nobis debita noſtra. (Matth.6.) Hic ergo præceptũ eſt, vt non peccemus: ibi præmium oon poſſe peccare. Hic præceptum eſt, vt deſideriis peccati non obediamus, ibi præmium, vt deſideria peccati non habeamus. Hic præceptum eſt, Intelligite ergo qui inſipientes eſtis in populo, (Pſal.93.) & ſtulti aliquando ſapite: ibi præmium eſt, pleoa ſapientia & perfecta cognitio. Videmus enim tunc per ſpeculum in ænigmate, ait Apoſtolus, tunc autem facie (1.Corin.13.) ad faciem: Nuoc ſcio ex parte, tuoc autem cognoſcam ſicut & cognitus ſum. Hic præceptum eſt, Exultate deo (Pſal. 80.) adiutori noſtro: Et, Exultate iuſti in domioo: (Pſal.32.) Ibi præmium eſt, exultare perfecto & ineffabili gaudio. (F) Poſtremo in præcepto poſitum eſt, Beati qui eſuriuot & ſitiuot (Matth.5.) iuſticiam: In præmio autem, Quoniam ipſi ſaturabuntur. Vnde quæſo ſaturabuntur, oiſi quòd eſuriunt & ſitiuot? Quis igitur ita, oon ſolum à diuino, ſed à ſenſu quoque abhorret humano, qui dicat in homine tantam eſſe poſſe iuſticiam, cum ab illo eſuritur & ſititur, quanta erit, cum ex illa ſaturabitur? Quando eſurimus autem ſitimúſque iuſticiam, ſi fides Chriſti vigilat in nobis, quid nos niſi Chriſtum eſurire ac ſitire credendum eſt? (1.Cor.1.) Qui factus eſt nobis ſapientia à deo & iuſticia & ſanctificatio & redemptio, vt quemadmodum ſcriptum eſt, (Hie.9.) Qui gloriatur, io domino glorietur: Et quia modo in eum noo videntes credimus, ideo ſitimus eſurimúſque (2.Cor.5.) iuſticiam. Quandiu enim ſumus in corpore, peregrinamur à domino: per fidem enim ambulamus, non per ſpeciem, Quem cum inuenerimus peruenientes vtique ad ſpeciem, exultabimus gaudio inenarrabili, & tunc iuſticia ſaturabimur, quia nunc ex deſiderio dicimus, Saturabor cum manifeſtabitur gloria tua. (Pſal.16.) Quam verò eſt, non dico impudens, ſed inſana ſuperbia, noodum eſſe

G æquales angelis dei, & putare ſe iam poſſe habere iuſti-
ciam æqualem angelis dei, nec intueri tam magnum &
ſpiritalem virum, qui vtiq; ipſam iuſticiæ perfectionem
2.Cor.12. eſuriebat atque ſitiebat, quãdo magnitudine reuelatio-
num noluit extolli, Nec tamen vt non extolleretur ar-
bitrio ſuo voluntarioq; commiſſus eſt, ſed accepit ſtimu-
lum carnis angelũ ſatanæ, qui eum colaphizaret? Pro-
pter quod dominum ter rogauit, vt diſcederet ab eo, Et
dixit ei dominus, Sufficit tibi gratia mea: nam virtus in
infirmitate perficitur, Quæ virtus, niſi ad quam perti-
net non extolli? Et quis dubitat hoc ad iuſticiam perti-
nere? Huius igitur iuſticiæ perfectione ſunt præditi an-
geli dei, qui ſemper vident faciem patris, ac per hoc
totius trinitatis, quia per filium vident in ſpiritu ſan-
cto. Nihil eſt autem iſta reuelatione ſublimius, nec ta-
men angelorum quiſquam illa contemplatione lætan-
tium neceſſarium habet angelum ſatanæ, quo colaphi-
zetur, ne illum tanta magnitudo reuelationis extollat.
Hanc perfectionem virtutis vtique nondum habebat
Apoſtolus Paulus, nondum æqualis angelis dei, ſed in-
erat illi extollendi ſe infirmitas, quæ per angelum etiam
ſatanæ fuerat comprimenda, ne reuelationum magni-
H tudine extolleretur. Quanquam itaque ipſum ſatanam
elatio prima deiecerit, tamen ſummus ille medicus, qui
bene vti nouit etiam malis, de angelo ſatanæ adhibuit
contra elationis vicium ſalubre, quãuis moleſtum me-
dicamentum, ſicut fieri conſueuit antidotum, etiam de
ſerpentibus contra venena ſerpentium. Quid eſt ergo,
Sufficit tibi gratia mea, niſi ne deficiendo ſuccumbas
ſub colapho angeli ſatanæ? Et quid eſt, Virtus in infir-
mitate perficitur: niſi quia in iſto loco infirmitatis ha-
ctenus perfectio poteſt eſſe virtutis, vt in ipſa infirmi-
tate præſente elatio reprimatur? Quæ vtique infirmitas
futura in mortalitate ſanabitur. Quo modo eſt enim di
cẽda ſanitas plena, vbi etiam de angeli ſatanæ colapho
adhuc eſt neceſſaria medicina? Ex quo factum eſt, vir-
tutem, quæ nunc eſt in homine iuſto, perfectam hacte-
nus nominari, vt ad eius perfectionem pertineat etiam
ipſius imperfectionis & in veritate cognitio, & in hu-
militate confeſſio. Tunc enim eſt ſecundum hanc in-
firmitatem pro ſuo modulo perfecta iſta parua iuſticia,
quando etiam quid ſibi deſit intelligit. Ideoque Apoſto
lus & imperfectum & perfectum ſe dicit. Imperfectum
I ſcilicet cogitando quantum illi ad iuſticiam deſit, cuius
plenitudinem adhuc eſurit ac ſitit. Perfectum autem,
quòd & ſuam imperfectionem confiteri non erubeſcit,
& vt perueniat bene procedit, Sicut poſſumus dicere
perfectum eſſe viatorem, cuius bene promouetur acceſ-
ſio, quanuis non perficiatur intentio, niſi fuerit facta
Philip.3. peruentio. Propterea cum dixiſſet, Secundum iuſticiam
quæ in lege eſt, qui fuerim ſine querela: mox addidit,
Quæ mihi lucra fuerunt, hæc propter Chriſtum dam-
na eſſe duxi: Veruntamen & arbitror omnia damnum
eſſe propter eminentem ſcientiam Chriſti Ieſu domi-
ni noſtri, Propter quem non ſolum detrimenta credi-
di, verumetiam ſtercora æſtimaui eſſe vt Chriſtum lu-
crifaciam, & inueniar in illo non habens meam iuſti-
ciam, quæ ex lege eſt, ſed eam quæ eſt per fidem Chriſti,
quæ eſt ex deo iuſticia in fide. Ecce Apoſtolus ſecũdum
iuſticiam quæ ex lege eſt, ſine querela ſe fuiſſe non vti-
que mendaciter dicit, & tamen hæc quæ illi lucra fue-
runt, abiicit propter Chriſtum, & damna & detrimen-
ta & ſtercora exiſtimat, non ſolum hæc, ſed & cætera
omnia quæ ſupra commemorauit, propter nõ qualem-
libet, ſed eminentem, ſicut ipſe dicit, ſcientiam Chriſti

Imò Græce eſt δύναμις, non ἀρετή.

Ingratè.

Aduerſus Hieronymũ diſputans ſtercora interpretatũ vicia, non obſeruationẽ legis.

Ieſu domini noſtri, quam proculdubio adhuc in fide K
habebat nondum in ſpecie. Tunc enim erit eminens
Chriſti ſcientia, quando fuerit ita reuelatus, vt quod cre
ditur, videatur: Vnde alio loco ita dicit, Mortui enim *Coloſſ.3.*
eſtis, & vita veſtra abſcondita eſt in Chriſto in deo.
Cum Chriſtus apparuerit, vita veſtra, tunc & vos appa-
rebitis cum illo in gloria. Hinc & ipſe dominus, Qui di *Ioan.14.*
ligit me, inquit, diligetur à patre meo, & ego diligam
eum, & manifeſtabo meipſum illi. Hinc Ioannes Euan-
geliſta, Dilectiſſimi, inquit, filij dei ſumus, & nondum *1.Ioan.3.*
apparuit quod erimus, Scimus autem quia cum appa-
ruerit ſimiles ei erimus, quoniam videbimus eum ſicuti
eſt. Tunc erit eminens Chriſti ſcientia, Nunc enim eſt
quidem abſcondita in fide, ſed nondũ eminent apparet
in ſpecie. Abiicit ergo illa beatus Paulus præterita iuſti-
ciæ ſuæ tanquam detrimenta & ſtercora, vt Chriſtum
lucrifaciat, & inueniatur in illo non habens ſuam iu-
ſticiam, quæ ex lege eſt, * Neque enim lex illa dei non **al. Quare ſua, ſi ex lege eſt?*
eſt. Quis hoc niſi Marcion & Manichæus & aliæ ſimi-
les peſtes dixerint? Cum ergo lex illa, vt dixi, dei ſit, iu-
ſticiam ſuam dicit eſſe quæ ex lege eſt, Quam iuſticiam
ſuam noluit habere, ſed proiecit vt ſtercora. Cur ita? ni-
ſi quia hoc eſt, quod etiam ſuperius demonſtrauimus, L
eos eſſe ſub lege, qui ignorantes dei iuſticiam & ſuam
volentes conſtituere, iuſticiæ dei non ſunt ſubiecti? *Roma.10.*
Putant enim ſe arbitrij ſui viribus implere legem iuben
tem, & iſta implicati ſuperbia ad gratiam non conuer-
tuntur iuuantem. Sic eos litera occidit, aut aperte etiam
ſibi reos, non faciendo quod præcipit, aut putando ſe
facere quod ſpiritali, quæ ex deo eſt, non faciunt cha-
ritate, ita remanent aut aperte iniqui, aut fallaciter iu-
ſti, in aperta iniquitate euidenter eliſi, in fallaci iuſticia
inſipiẽter elati, ac per hoc miro quodam modo, ſed ta-
men vero, iuſticiam legis non implet iuſticia, quæ in le-
ge eſt, vel ex lege, ſed quæ in ſpiritu gratiæ. Iuſticia quip-
pe legis impletur in eis ſicut ſcriptũ eſt, Qui non ſecun- *Roma.8.*
dum carnem ambulant, ſed ſecundum ſpiritum. Secun-
dum iuſticiam vero quæ in lege eſt, ſe fuiſſe ſine quere-
la in carne non in ſpiritu dicit Apoſtolus, & iuſticiam
quæ ex lege eſt, ſuam dicit fuiſſe, non dei. Intelligen-
dum eſt igitur iuſticiam legis non impleri ſecundum
iuſticiam quæ in lege eſt, vel ex lege, id eſt, ſecundum
iuſticiam hominis, ſed ſecundum iuſticiam, quæ eſt in M
ſpiritu gratiæ, Ergo ſecũdum iuſticiam dei, hoc eſt, quæ
homini ex deo eſt. Quod planius & breuius ita dici po-
teſt, iuſticiam legis dei non impleri cum lex iubet, &
homo quaſi ſuis viribus facit, ſed cum ſpiritus adiuuat,
& hominis non libera, ſed dei gratia liberata voluntas
facit. Legis itaque iuſticia eſt iubere quod deo placet, vi
tare quod diſplicet, In lege autem iuſticia eſt, ſeruire li-
teræ, & extra eam nullum dei adiutoriũ ad recte viuen-
dum requirere. Cum enim dixiſſet, Non habens meam
iuſticiam, quæ ex lege eſt, ſed eam quæ eſt per fidẽ Chri-
ſti: addidit, quæ eſt ex deo. Ipſa eſt ergo iuſticia dei, quã
ſuperbi ignorantes, ſuam volunt cõſtituere. Non enim
propterea iuſticia dei dicitur, quoniam deus iuſtus eſt,
ſed quia homini ex deo eſt. Secundum hanc autem iu- *Gala.5.*
ſticiam dei, hoc eſt quæ ex deo nobis eſt, nunc fides ope
ratur per dilectionem, id eſt, operatur quo modo perue
niat homo ad eum, in quem modo non videns credit,
quem cum viderit, tunc quod erat in fide per ſpeculum
in ænigmate, iam erit in ſpecie facie ad faciem, tunc
perficietur & ipſa dilectio. Nimis quippe inſipienter di- *1.Cor.13.*
citur, tantum amari deum antequam videatur, quãtum
amabitur cum videbitur. Porrò ſi in hac vita pio nemi-

ne

A ne dubitante, quaoto amplius diligimus deum, tanto ſumus vtique iuſtiores, quis dubitet, piam verámque iuſticiam cum fuerit dilectio dei perfecta, tuoc perficit Tunc ergo lex ita vt nihil omnioo deſit implebitur, cuius legis, ſecundum Apoſtolum, pleoitudo dilectio eſt.
Roma.13. Ac per hoc cum dixiſſet, oon habens meam iuſticiam, quæ ex lege eſt, ſed eam quæ eſt per fidem Chriſti, quæ
Philip.3. eſt ex deo iuſticia in fide, Deinde ſubiunxit, Ad cognoſcendum eum, & virtutem reſurrectionis eius, & communicatiooem paſſionum eius. Hæc omnia noodum plena & perfecta in Apoſtolo erant, ſed tanquam in via poſitus ad eorum plenitudinem perfectionemq́; curre-
1.Cor.13. bat. Nam quo modo iam perfecte cognouerat Chriſtū qui dicit alio loco, Nunc ſcio ex parte, tunc autem cognoſcam, ſicut & cognitus ſum? Et quo modo iam perfecte cognouerat virtutem eius reſurrectionis, cui reſtabat eam pleoius tempore reſurrectionis carnis experiendo cognoſceret? Et quo modo iam perfecte cogoouerat communicationem paſsionum eius, oōdum pro
Philip.3. illo paſsionem mortis expertus? Denique addit & di-
B cit, Si quo modo occurram in reſurrectiooem mortuorum. Ac deinde ait, Non quia iam acceperim, aut iam perfectus ſim. Quid ergo ſe confitetur oondum accepiſſe, & in quo oondum eſſe perfectum, niſi ex ea iuſticia, quæ ex deo eſt, quam coocupiſcens noluit ſuam habere, quæ ex lege eſt? Hinc enim loquebatur, & hæc fuit cauſa vt hæc diceret, reſiſtens inimicis gratiæ Chriſti, pro qua largienda crucifixus eſt Chriſtus. Ex quorum geoere etiam iſti ſunt, Nam ex quo loco ſuſcepit hæc dicere, ſic oxorſus eſt, Videte canes, videte malos opera-
Philip.3. rios, videte conciſionem. Nos enim ſumus circunciſio, qui ſpiritu deo ſeruimus, vel ſicut oonnulli codices habent, qui ſpiritui deo, vel ſpiritui dei ſeruimus, & gloriamur in Chriſto Ieſu, & non in carne fidentes. Hinc manifeſtum eſt aduerſus Iudæos eum agere, qui caroaliter obſeruantes legem, & ſuā iuſticiam volentes conſtituere, occidebantur litera, non viuificabantor ſpiritu, & in ſe gloriabātur, cum Apoſtoli & omnes promiſsioois filij gloriarētur in Chriſto. Deinde ſubiecit, Quanquam ego habeam fiduciam in carne, Si quis alius in carne putat ſe fiduciam habere, magis ego. Et enumerans omoia
C quę ſecundum carnē habent gloriam ad illud terminauit, vbi ait, Secundum iuſticiā quæ in lege eſt, qui fuerim ſine querela. Et cū hæc ſibi omoino damoa & detrimēta & ſtercora fuiſſe dixiſſet, vt Chriſtū lucrifaceret, adiecit. Et inueniar in illo ooo habens iuſticiam meā, quæ ex lege eſt, ſed eam quæ eſt per fidem Chriſti, quæ eſt ex deo. Huius ergo iuſticiæ perfectionē, quæ nō erit niſi in illa eminēti ſcientia Chriſti, propter quā ſibi dixit omnia damnum eſſe, oondum accepiſſe ſe confeſſus eſt, &
1.Cor.13. propterea noodum eſſe perfectum. Sequor autē, inquit, ſi apprehendam, io quo & apprehenſus ſum à Chriſto Ieſu. Tale eſt apprehendam in quo & appreheoſus ſum:
1.Cor.13. quale eſt, Cognoſcam ſicut & cogoitus ſum. Fratres, inquit, ego meipſum nō arbitror apprehendiſſe. Voum autem, quæ retro ſunt oblitus, io ea quæ antè ſunt extētus, ſecundum intentionem ſequor ad palmam ſupernę vo-
Philip.3. catioois dei in Chriſto Ieſu. Ordo verborum eſt, Vnum autem ſequor: De quo voo bene iotelligitur & domi-
Luca.10. nus admonuiſſe Martham, vbi ait, Martha Martha ſolicita es, & turbaris circa plurima. Porrò vnum eſt neceſſarium. Hoc iſte volens apprehendere, tanquam in via cooſtitutus, ſequi ſe dixit ad palmam ſupernæ vocationis dei in Chriſto Ieſu. Quis autem cunctetur cum hoc quod ſequi ſe aſſeuerat apprehenderit, tunc habiturum

eum iuſticiam æqualem iuſticię ſanctorum angelorum, D
quorum oeminem vtiq; ne magnitudioe reuelationum extollatur, ſatanę angelus colaphizat? Deinde admonēs eos, qui poſſent illius iuſticiæ plenitudine iam ſe putare perfectos, Quotquot ergo, inquit, perfecti, hoc ſapiamus; *Philip.3.*
tanquam diceret, Si ſecundum hominis mortalis capacitatē pro huius vitæ modulo perfecti ſumus, ad ipſam perfectiooem hoc quoque pertinere intelligamus, vt angelica illa quæ in Chriſti manifeſtatione nobis erit iuſticia, noodum nos perfectos eſſe ſapiamus. Et ſi quid aliter ſapitis, inquit, huc quoque vobis deus reuelabit. Quo modo, niſi ambulantibus & proficientibus io via rectæ fidei, donec iſta peregrinatio finiatur, & ad ſpeciem veniatur? Vnde cooſequeoter adiunxit, Veruntameo, inquit, in id quod peruenimus, in eo ambulemus. Deinde concludit vt caueaotur illi, de quibus hic locus ſermonis eius ſumpſit exordiū, Imitatores mei, inquit, eſtote fratres, & inteodite eos qui ſic ambulant, ſicut & habetis formā noſtram. Multi eoim ambulant, de quibus ſæpe dicebam vobis, nunc etiam flens dico inimicos crucis Chriſti, quorum finis eſt interitus: & cætera, E
Illi ipſi ſunt, de quibus incipiens dixerat, Videte canes, videte malos operarios: & ſequentia. Omnes itaq; ſunt inimici crucis Chriſti, qui volentes cōſtituere ſuam iuſticiam, quæ ex lege eſt, idem litera tantum iubente, nō ſpiritu implente, iuſticiæ dei non ſunt ſubiecti. Si enim *Roma.4.*
qui per legē hæredes ſuot, exinanita eſt fides, Si per legē *Gal.2. et.5.*
iuſticia, ergo Chriſtus gratis mortuus eſt, ergo euacuatum eſt ſcandalum crucis, Ac per hoc illi ioimici ſunt crucis eius, qui per legem dicunt eſſe iuſticiam, ad quam iubere pertinet, oon iuuare, Gratia vero dei per Ieſum Chriſtum dominum noſtrū io ſpiritu ſancto, adiuuat infirmitatem noſtram. Quamobrem qui ſecundum iuſticiam, quæ io lege eſt ſine fide gratiæ Chriſti viuit, ſicut ſe Apoſtolus ſine querela vixiſſe commemorat, oullam veram putandus eſt habere iuſticiam, non quia lex vera & ſancta ooo eſt, ſed quia obedire velle literæ iubenti, ſine viuificaote ſpiritu dei, veluti ex viribus liberi arbitrij, iuſticia vera oō eſt. Iuſticia vero, ſecundum quā iuſtus ex fide viuit, quoniam per ſpiritum gratiæ homi- *Abac.2.*
oi ex deo eſt, vera iuſticia eſt, Quæ licet non immerito in aliquibus iuſtis pro huius vitæ capacitate perfecta di- F
citur, parua tamē eſt ad illam magnā, quam capit æqualitas angelorum. Quam qui oondum habebat, & propter illam, quæ iam inerat perfectū: & propter iſtam quæ adhuc deerat, imperfectum ſe eſſe dicebat, ſed planè minor iſta iuſticia facit meritū, maior illa fit præmiū. Vnde qui iſtam ooo ſequitur, illam non aſſequitur. Quocirca poſt reſurrectionem hominis, futuram negare iuſticiæ plenitudinem, & putare taotam futuram eſſe iuſticiam in corpore vitæ illius, quanta eſſe poteſt in corpore mortis huius, dementiæ ſingularis eſt. Non autem illic incipere homines, quæ hic noluerint dei mandata complere, veriſſimum eſt, Erit enim perfectiſſima plenitudo iuſticiæ, noo tamen hominum mandata ſectantium, & ad eam pleoitudinem proficiendo nitentium, ſed in ictu oculi, ſicut ipſa futura eſt reſurrectio mortuorum, quooiam illa perfectæ magnitudo iuſticiæ, eis qui hic maodata fecerūt, præmium dabitur, oon & ipſa facienda mādabitur. Sed ita dixerim, mandata fecerūt, vt ipſa mādata ioeminerimus pertinere ad orationem, in qua quotidie veraciter dicunt ſancti filij promiſsionis, Fiat voluntas tua: Et, Dimitte oobis debita noſtra. *Math.6.*

Cum igitur Pelagiani, his atq; huiuſmodi veritatis te- *Cap.VIII.*
ſtimonijs & vocibus vrgeaotur, oe negēt originale pec-

 catum,

G catum,ne gratiam dei qua iuſtificamur, non gratis, ſed ſecundum merita noſtra dari dicāt,ne in homine mortali quamlibet ſancto, & bene agēte tantam dicant eſſe iuſticiam, vt ei non ſit neceſſaria etiam poſt regenerationis lauacrum, donec iſtam vitam finiat remiſsio peccatorum,Ergo cum vrgentur ne iſta tria dicant, & per hæc homines,qui eis credunt à gratia ſaluatoris alienēt, & elatos in ſuperbiam, in iudicium diaboli præcipites iræ perſuadeant, immittunt aliarum nebulas quæſtionum, in quibus eorum apud homines ſimpliciores, ſiue tardiores, ſiue ſanctis literis minus eruditos impietas deliteſcat. Hæ ſunt nebulæ de laude creaturæ,laude nuptiarum, laude legis, laude liberi arbitrij, laude ſanctorum,quaſi quiſquam noſtrum iſta vituperet,ac non potius omnia in honorem creatoris & ſaluatoris debitis laudibus prædicet. Sed neque creatura ita vult laudari, vt nolit ſanari,Et nuptiæ quanto magis laudandæ ſunt, tanto minus eis imputanda eſt pudenda carnis concupiſcentia,quæ non eſt à patre,ſed ex mundo eſt: Quam
1.Ioan.2. profecto inuenerūt in hominibus nuptiæ, nū fecerunt: quia & illa in plurimis ſine ipſis eſt,& ipſæ ſi nemo pec-
H caſſet,ſine illa eſſe potuerunt. Et lex ſancta & iuſta & bo-
Gala.3. na, nec ipſa eſt gratia, & nihil ex ea recte fit ſine gratia, quia nō eſt data quæ poſsit viuificare, ſed præuaricationis cauſa poſita eſt,vt conuictos concluderet ſub peccato, & promiſsio ex fide Ieſu Chriſti daretur credētibus. Et liberum arbitrium captiuatum nō niſi ad peccatum valet, ad iuſticiam vero niſi diuinitus liberatum adiutumq; nō valet. Ac per hoc & ſancti omnes,ſiue ab illo antiquo Abel,vſque ad Ioannem Baptiſtam,ſiue ab ipſis Apoſtolis vſq; ad hoc tempus, & deinceps vſq; ad terminum ſeculi,in domino laudandi ſunt,non in ſeipſis,
Pſal.33. quia & illorum anteriorū vox eſt, In domino laudabi-
1.Cor.15. tur anima mea: Et iſtorum poſteriorum vox eſt,Gratia
1.Cor.1. dei ſum quod ſum:Et ad omnes pertinet,Vt qui gloriatur,in domino glorietur. Et confeſsio cōmunis eſt om-
1.Ioan.1. niū, Si diximus,quia peccatum nō habemus,noſipſos ſeducimus & veritas in nobis nō eſt. Sed quoniam in his quinq; rebus quas propoſui,in quibus quærunt latebras, & de quibus connectunt calumnias diuinis documentis,produntur atq; vincuntur,excogitauerūt Manichæorum deteſtabili nomine imperitos, quos potuerint deterrere ne aduerſus eorū peruerſiſsima dogmata aures accommodent veritati,quia ſcilicet Manichæi

Auguſtinus confert Manichæos, Pelagianos, & catholicos. Cap.IX.

I quinq; iſtorum tria priora blaſphemando cōdemnant, dicentes,neq; humanam creaturam,neq; nuptias,neque legem à ſummo & vero deo eſſe inſtituta. Non autē accipiūt quod veritas dicit,à libero arbitrio exordiū ſumpſiſſe peccatum,& ex illo eſſe omne vel angeli vel hominis malum, quia mali naturā ſemper malam & deo coæternam nimis à deo exorbitantes credere maluerunt. Sanctos quoque Patriarchas & Prophetas,quantis poſſunt execrationibus inſectātur. Ecce vnde ſe putant hæretici noui Manichæorū nomine obiecto vim ſubterfugere veritatis, ſed nō ſubterfugiunt, Inſequitur quippe illa & ſimul Manichæos Pelagianosq; ſubuertit. Homo enim dum naſcitur,quia bonum aliquid eſt,inquātum homo eſt, Manichæum redarguit,laudatque creatorem: inquantum vero trahit originale peccatum,Pelagium redarguit,& habet neceſſarium ſaluatorē. Nam & quod ſananda dicitur iſta natura, vtrunque repercutit,quia nec medicina opus haberet ſi ſana eſſet,quod eſt contra Pelagium: nec ſanari poſſet omnino,ſi æternum atque immutabile malum eſſet, quod eſt contra Manichæum. Item quòd nuptiis,quas laudamus à domino cō-

ſtitutas, concupiſcentiam carnis imputandam eſſe non K dicimus, & contra Pelagianos eſt, qui eam in laudibus ponunt: & contra Manichæos,qui eam malæ naturæ tribuunt,cum ſit noſtræ naturæ accidens malum,non dei diſtinctione ſeparādum, ſed dei miſeratione ſanandū. Item quòd dicimus legem ſanctam, iuſtam & bonam, nō iuſtificandis impiis,ſed conuincendis ſuperbis,præuaricationis gratia poſitam, & contra Manichæos eſt, quia ſecundum Apoſtolum laudatur:& cōtra Pelagianos,quia ſecundum Apoſtolum,nemo ex lege iuſtificatur. Et ideo iuſtificandis eis, quos litera occidit, id eſt, quos lex bona præcipiens præuaricatione reos facit, ſpiritus gratiæ gratis opitulatur. Item quòd arbitrium ſui in malum liberum dicimus,ad agendum bonum gratia dei eſſe liberandum,contra Pelagianos eſt:quòd autem dicimus ab illo exortum, quod antea non erat malum, contra Manichæos eſt.Item quòd ſanctos patriarchas & Prophetas debitis in deo laudibus honoramus,aduerſum eſt Manichæis: quòd vero & ipſis quamuis iuſtis & L deo placentibus propiciationem domini fuiſſe dicimus neceſſariam,aduerſum eſt Pelagianis. Vtroſq; igitur catholica fides ſicut & cæteros hæreticos aduerſarios inuenit, vtroſque diuinorum teſtimoniorum authoritate & luce veritatis conuincit.

Addunt ſanè ad latebrarum ſuarum nebulas Pelagiani, de origine animæ non neceſſariam quæſtionem,ad hoc,vt res manifeſtas aliarum rerum obſcuritate turbando, moliantur latendi locum. Aiunt enim nos animarum traducem, cum peccati traduce contueri. Quod vbi & quando in eorum, qui defendunt aduerſus iſtos catholicam fidem, vel ſermonibus audierint, vel literis legerint, neſcio, Quia & ſi inuenio à catholicis de hac re aliquid ſcriptum, nondum contra iſtos fuerat veritatis ſuſcepta defenſio, neque id agebatur vt eis reſponderetur. Sed hoc dico tam manifeſtum eſſe ſecundum ſcripturas ſanctas originale peccatum, atque hoc dimitti lauacro regenerationis in paruulis, tanta fidei catholicæ antiquitate atque authoritate firmatum,tam clare Eccleſiæ celebritate notiſſimum,vt quicquid de animæ origine cuiuſlibet inquiſitione vel affirmatione diſſeritur, ſi contra hoc ſit, verum eſſe non poſsit. Quapropter quiſquis vel de anima, vel de quacunque re obſcura id aſtruit,vnde hoc quod veriſsimum, fundatiſsimum, notiſsimum eſt deſtruat, M ſiue ſit ille filius, ſiue inimicus Eccleſiæ, aut corrigendus eſt,aut cauendus. Sed hic ſit huius voluminis finis,vt aliud habeant quæ ſequuntur exordium. *Caput X.*

Libri Tertij finis.

DIVI AVRELII AVGVSTINI HIPPONENSIS EPISCOpi,contra duas Epiſtolas Pelagianorum ad Bonifacium, Liber Quartus.

POST hæc quæ tractauimꝰ quibusq; reſpondimus,eadem repetunt quorum redarguimus Epiſtolam, ſed diuerſo modo, Nam prius ea propoſuerunt nobis obiicientes, quæ velut perperam ſentiamus, poſtea vero quid ipſi ſentiant exponentes, eadem à contrario reddiderunt, addentes duo quædam quæ non dixerant, id eſt, baptiſmum ſe dicere omnibus ætatibus neceſſarium: & per Adam mortem *Caput I.*

ad

A ad nos tranſiſſe,non crimina. Quæ ſuo loco & ipſa tra
ctāda ſunt. Proinde quia ſuperiore libro,quem modo
explicauimus, quinque rerum eos obtendere obſtacula
diximus,in quibus eorum dogmata inimica gratiæ dei
& catholicæ fidei deliteſcāt,laude ſcilicet creaturæ, lau
de nuptiarū,laude legis,laude liberi arbitrij, laude ſan-
ctorum,cōmodius eſſe arbitror omnia quæ defendunt,
quorū contraria nobis obiciunt,generatim diſtingue-
re, & quæ illorum ad quid iſtorum quinque pertineant
demonſtrare, vt dilucidior & probabilior ipſa diſtin-
Latebræ Pelagianorū. Cap.II. ctione poſsit eſſe noſtra reſponſio. Laudem creatu-
ræ,quod ad genus humanum attinet, vnde nunc quæ-
ſtio eſt,his ſententiis exequuntur, quòd naſcentiū con-
ditor deus ſit,filiiq; hominū opus ſint dei, & peccatum
omne non de natura,ſed de voluntate deſcendat.Huic
laudi creaturę applicāt,quod omnibus ætatibus dicunt
eſſe baptiſmum neceſſarium, vt ſcilicet illa creatura in
dei filios adoptetur,non quòd aliquid ex parētibus tra-
hat, quod ſit lauacro regenerationis expiandum. Huic
laudi adiungunt,& quòd Chriſti dominū nulla dicunt
B macula peccati fuiſſe reſperſum,quātum attinet ad eius
infantiam, quia eius carnem ab omni peccati cōtagio-
ne puriſsimam, non excellentia propria & gratia ſingu
lari,ſed cōmunione naturæ, quæ omnibus ineſt infan-
tibus aſſeuerant. Eò pertinet etiam quòd de animę ori-
gine inſerunt quæſtionem,ſic animę Chriſti coæquare
moliētes omnes animas paruulorum, quas volunt eſſe
ſimiliter nulla peccati macula aſperſas. Propter hoc e-
tiam dicunt ex Adam nihil mali tranſiſſe per cæteros,
niſi mortem,quæ non ſemper eſt malum, inquiūt, cum
& martyribus ſit cauſa præmiorum, & vel bonam vel
malam mortem dici faciat non reſolutio corporū,quę
excitabuntur in omni genere hominū, ſed meritorum
diuerſitas,quæ de humana libertate contingit. Hæc ſcri
bunt in hac Epiſtola de laude creaturæ. Nuptias vero
ſecundum ſcripturas laudant,quia dominus in Euāge-
Matt.19. lio loquitur,Qui fecit ab initio,maſculum & fœminam
Gene.1. fecit eos,& dixit, Creſcite & multiplicamini & replete
terram,Quanuis hoc non in eo loco Euangelij,ſed ta-
Matt.19. men in lege ſit ſcriptum. Addunt etiā,Quod ergo deus
coniunxit, homo non ſeparet, Quæ verba Euangelica
C agnoſcimus. In laude legis dicunt veterē legem ſecun-
dum Apoſtolum iuſtam & ſanctā, & bonam cuſtodiē-
tibus mandata ſua, ac per fidem iuſte viuentibus, ſicut
Prophetis & Patriarchis omnibuſq; ſanctis vitam po-
tuiſſe conſerre perpetuam. In laude liberi arbitrij dicūt
liberum arbitrium nō periiſſe, cum loquatur dominus
Eſa.1. per Prophetam,Si volueritis & audieritis me, quæ bo-
na ſunt terræ edetis: ſi nolueritis & non audieritis,gla-
dius vos comedet. Ac per hoc & gratiam vniuſcuiuſq;
bonum propoſitum adiuuare,non tamē reluctanti ſtu-
Roma.2. dium virtutis imminere,quia perſonarum acceptio nō
eſt apud deum. Laude ſanctorum ſeſe contegunt, dicē-
tes baptiſma perfecte homines innouare. Siquidē Apo-
ſtolus teſtis ſit,qui per lauacrum aquæ Eccleſiam de gen
Epheſ.5. tibus ſanctam fieri immaculatamq; teſtatur, Sanctum
quoq; ſpiritum mētes bonas in antiquis adiuuiſſe tēpo-
Pſal.142. ribus,dicente Propheta ad deū,Spiritus tuus bonus de-
ducet me in viam rectam. Omnes quoque Prophetas &
Apoſtolos vel ſanctos, tā noui quàm veteris teſtamēti,
quibus dominus teſtimoniū perhibet, nō in compara-
tione ſceleratorū,ſed regula virtutū iuſtos fuiſſe, in fu-
turo autē tempore mercedē eſſe tā bonorum quàm ma
lorum. Cæterū neminem poſſe quæ hic cōtempſerit il-
2.Cor.5. lic mandata perficere,quia dixerit Apoſtolus, Oportet
nos manifeſtari ante tribunal Chriſti,vt reportet vnuſ- D
quiſque propria corporis ſecūdum quod geſsit,ſiue bo-
num, ſiue malum. In his omnibus quicquid dicunt de
laude creaturæ atque nuptiarum,ad hoc referre conan-
tur,vt non ſit originale peccatū. Quicquid de laude le-
gis & liberi arbitrij, ad hoc, vt gratia non adiuuet niſi
meritum,ac ſic gratia iam non ſit gratia. Quicquid de
laude ſanctorum,ad hoc,vt vita mortalis in ſanctis vi-
deatur non habere peccatū, nec ſit eis neceſſarium pro
dimittendis debitis ſuis precari deum. Iſta nefaria *Liberum arbitrium. Cap.III.*
& dānabilia dogmata in hac tripertita diuiſione, quiſ-
quis mente catholica exhorret, illius quinquepartitæ la
tebras inſidiáſque deuitet, atque ita inter vtrunque ſit
cautus,vt ſic declinet Manichæum, ne ſe inclinet in Pe
lagium, rurſúſque ita ſe ſeiungat à Pelagianis, ne con-
iungat Manichæis, aut ſi in alterutris iam tenetur, nec
ſic ſe à quibuſlibet alteri ſeruet,vt in alteros irruat, Vi-
dentur quippe inter ſe eſſe contrarij,quoniam quinque
illa Manichæi vituperando ſe manifeſtant, Pelagiani
laudando ſe occultant: Quapropter vtroſque damnat
atque deuitat, quiſquis ſecūdum regulam catholicæ fi- E
dei ſic in hominibus naſcentibus de bona creatura car-
nis & animæ glorificat creatorem,quod non vult Ma-
nichæus, vt tamen propter vitium,quod in eos per pec
catum primi hominis pertrāſiit, fateatur & paruulis ne-
ceſſarium ſaluatorem,quod non vult Pelagius. Sic diſ-
cernit malum pudendę concupiſcētiæ à bonitate nup-
tiarum, vt neq; Manichæis ſimilis vnde naſcimur, cul-
pet: neque Pelagianis ſimilis vnde cōfundimur, laudet.
Sic legem per Moyſem ſanctam & iuſtam & bonam à
deo ſancto & iuſto & bono datam eſſe defendit, quod
contra Apoſtolum negat Manichæus, vt eam dicat &
peccatum oſtendere, non tamē tollere,& iuſtitiam iu-
bere non tamen dare, quod rurſus contra Apoſtolum
negat Pelagius. Sic aſſerit liberum arbitrium, vt non ex
natura neſcio qua ſemper mala,quæ nulla eſt,ſed ex ip-
ſo arbitrio cœpiſſe dicat & angeli & hominis malum,
quod euertit hæreſim Manichæā; nec ideo tamen poſſe
captiuam voluntatem, niſi dei gratia reſpirare in ſalu-
brem libertatem, quod euertit hæreſim Pelagianam.
Sic laudat in deo ſanctos homines dei non ſolū ex ma
nifeſtato in carne Chriſto & deinceps, verumetiam ſu- F
periorum temporum,quos audent blaſphemare Mani-
chæi, vt tamen de ipſis plus credat ipſis confitentibus,
quàm Pelagianis mentientibus. Sanctorum enim vox
eſt, Si dixerimus,quia peccatum nō habemus,noſipſos *1.Ioan.1.*
ſeducimus,& veritas in nobis non eſt. His ita ſe ha- *Cap.IIII.*
bentibus,quid prodeſt nouellis hæreticis, inimicis cru-
cis Chriſti & diuinæ oppugnatoribus gratiæ, quòd à Ma-
nichæorum errore ſani videntur, & alia ſua peſtilentia
moriūtur? Quid eis prodeſt,quòd in laude creaturæ di-
cunt deum bonum,naſcentium conditorem,per quem
facta ſunt omnia,eiuſq; opus eſſe filios hominum,quos
Manichæi dicunt opus eſſe principis tenebrarum, cum
inter vtroſque, vel apud vtroſque dei creatura, quæ eſt
in infantibus pereat? Vtrique enim nolunt eam Chriſti
carne & ſanguine liberari, illi quia ipſam carnē & ſan-
guinem Chriſti tanquam hæc omnino in homine vel
ex homine non ſuſceperit,deſtruunt,iſti autē,quia nul-
lum malum ineſſe infantibus aſſerunt, vnde per ſacra-
mentum carnis huius & ſanguinis liberentur. Iacet in-
ter illos in paruulis humana creatura inſtitutione bo-
na,propagatione vitiata, bonis ſuis confitēs optimum
conditorem, malis ſuis quærēs miſericordiſsimum re-
demptorem,Manichæos habens bonorum ſuorum vi-
tupera-

G tuperatores, Pelagianos habens malorum ſuorum ne-
gatores, vtroſq; perſecutores. Et quamuis per infantiam
loqui non valeat, ſpecie tamen tacita & infirmitate ab-
dita, impiam vanitatem vtrorumque compellat, & illis
dicẽs, ab eo qui bona creat credite me creari, & iſtis di-
cens, ab eo qui me creauit, ſinite me ſanari. Manichæus
dicit, nihil eſt huius infantis, niſi anima bona liberan-
da, cætera nõ ad deum bonum, ſed ad principem tene-
brarum pertinent reſpuenda. Pelagianus dicit, imò hu-
ius infantis nihil eſt liberandum, quia totum oſtendi-
mus ſaluum. Ambo mẽtiuntur. Sed mitior eſt iam car-
nis ſolius accuſator, quàm qui in vniuerſum conuinci-
tur ſæuire laudator. Sed neque Manichæus humanæ a-
nimæ ſubuenit blaſphemando authorem totius homi-
nis deum, nec Pelagianus humanæ infantiæ diuinã gra
tiam ſubuenire permittit, negãdo originale peccatum.
Deus ergo miſeretur per catholicam fidem, quæ vtrãq;
redarguendo perniciem infantibus ſubuenit ad ſalutẽ,
1.Cor.3. Manichæis dicens, Audite Apoſtolum clamãtem, Ne-
ſcitis quia corpus veſtrum tẽplum eſt in vobis ſpiritus
ſancti? & deum bonum creatorem credite corporum,
H quia non poteſt eſſe templum ſpiritus ſancti opus prin-
Pſal.50. cipis tenebrarum. Pelagianis dicẽs, In iniquitatibus cõ-
ceptus eſt, & in peccatis eum mater eius in vtero aluit,
quem conſpicitis paruulum. Qui eum tanquam ab om-
ni noxa liberum defendendo non permittitis per in-
Iob.25. dulgẽtiam liberari? Nemo mundus à ſorde, nec infans
cuius diei vnius vita ſit ſuper terrã. Sinite miſerum re-
miſsionem accipere peccatorum per eum, qui ſolus nec
paruus nec magnus potuit habere peccatum. Quid eis
igitur prodeſt, quòd dicũt omne peccatum non de na-
tura, ſed de voluntate deſcẽdere, & Manichæis malam
naturam dicentibus cauſam eſſe peccati, huius ſenten-
tiæ veritate reſiſtere, quando nolentes admittere origi-
nale peccatum, cum & ipſum ſine dubio de primi ho-
minis voluntate deſcẽdat, faciũt reos paruulos de cor-
pore exire? Quid eis prodeſt baptiſmum omnibus æta-
tibus neceſſarium confiteri quod Manichæi dicunt in
omni ætate ſuperfluum, cum iſti dicant eſſe in paruulis
falſum, quantum ad remiſsionem attinet peccatorum?
Quid eis prodeſt, quòd carnem Chriſti, quam Mani-
chęi nullam vel ſimulatam fuiſſe contendunt, aduerſus
eos iſti non ſolum veram, ſed & ipſam animam nulla
I peccati macula reſperſam fuiſſe defendũt, cum eius ſic
infantiæ cæteri ab eis coæquentur infantes, non impa-
ri puritate, vt & illa nõ videatur ſeruare iſtorum com-
paratione propriam ſanctitatem, & iſti ex illa nullam
conſequãtur ſalutẽ? In eo ſanè quod dicunt per Adam
mortem ad nos tranſiſſe, non crimina, non habent ad-
uerſarios Manichæos, quia nec ipſi aſtruunt originale
peccatum ex homine primo prius puro & recto corpo-
re ac ſpiritu, & poſtea per arbitrium liberum deprauа-
to, deinceps in omnes tranſiſſe cum morte & tranſire
peccatum, ſed carnem dicũt ab initio malam de malo
corpore & à ſpiritu, & cum malo ſpiritu creatam, ani-
mam vero bonam partem ſcilicet dei pro meritis in-
quinationis ſuę per cibos & potum, in quibus antea col
ligata eſt, venire in hominem, atque ita per cõcubitum
etiã carnis vinculo colligari. Ac per hoc Manichæi cõ-
ſentiunt Pelagianis, non crimen primi hominis tranſ-
iſſe in genus humanum, neque per carnem, quam nun-
quam fuiſſe dicunt bonam, neque per animam, quam
perhibent cum meritis inquinamẽtorum ſuorum, qui-
bus polluta eſt ante carnem, venire in hominis carnẽ.
Sed Pelagiani quo modo dicũt ſolam mortem ad nos
tranſiſſe per Adam? Si enim propterea morimur, quia K
ille mortuus eſt, ille autem mortuus eſt, quia peccauit,
pœnam dicunt trãſire ſine culpa, & innocentes paruu-
los iniuſto iudicio puniri trahendo mortem ſine me-
ritis mortis, Quod de vno ſolo mediatore dei & ho-
minum homine Chriſto Ieſu catholica fides nouit, qui 1.Timo.2.
pro nobis mortem, hoc eſt, peccati pœnam ſine peccato
ſubire dignatus eſt. Sicut enim ſolus ideo factus eſt ho-
minis filius, vt nos per illum dei filij fieremus, ita ſolus
pro nobis ſuſcepit ſine malis meritis pœnã, vt nos per
illum ſine bonis meritis conſequeremur gratiam, Quia
ſicut nobis non debebatur aliquid boni, ita nec illi ali-
quid mali. Cõmendans ergo dilectionem ſuam in eos,
quibus erat daturus indebitã vitam, pati pro eis voluit
indebitam mortem. Hanc ſingularem mediatoris præ-
rogatiuam Pelagiani euacuare conantur, vt hoc iã non
ſit in domino ſingulare, ſi Adã ita propter culpam mor
tem paſſus eſt debitam, vt paruuli ex illo nullam trahẽ-
tes culpam, mortem patiantur indebitam. Quamuis e-
nim bonis conferatur per mortẽ plurimum boni, vnde
nonnulli congruenter etiam de bono mortis diſputa-
uerunt, tamen & hinc quæ prædicanda eſt niſi miſeri- L
cordia dei, quòd in bonos vſus cõuertitur pœna pecca-
ti? Sed hoc ideo dicunt iſti, dũ volunt ex verbis Apoſto
li in ſuum ſenſum homines detorquere, Vbi enim ait
Apoſtolus, Per vnum hominem peccatum intrauit in Rom.5.
mũdum, & per peccatum mors, & ita in omnes homi-
nes pertranſiit: ibi volũt intelligi non peccatũ pertranſ-
iſſe, ſed mortem. Quid eſt ergo quod ſequitur, in quo
omnes peccauerunt? Aut enim in illo vno homine pec
caſſe dicit omnes Apoſtolus, de quo dixerat, per vnum
hominem peccatum intrauit in mundũ: aut in illo pec-
cato, aut certè in morte. Non enim mouere debet, quia
non dixit, in qua, ſed in quo omnes peccauerunt: Mors
quippe in Græca lingua generis maſculini eſt. Quodli- θάνατος.
bet ergo eligant, aut enim in illo homine peccauerunt
omnes, & ideo dictum eſt, quoniam quãdo ille pecca-
uit, in illo erant omnes, aut in illo peccato peccauerunt
omnes, quia generaliter omnium factum eſt, quod na-
ſcentes tracturi erant omnes, aut reſtat vt dicant, quod
in illa morte peccauerint omnes. Sed hoc quemadmo-
dum poſsit intelligi, non planè video. In peccato enim
moriũtur omnes, non in morte peccant, Nam peccato
præcedente, mors ſequitur, non morte præcedente, pec M
catum. Aculeus quippe mortis eſt peccatũ, id eſt, aculeus 1.Cor.15.
cuius pũctione fit mors, non aculeus quo pungit mors,
Sicut venenum ſi bibitur appellatur poculum mortis, quod
eo poculo facta ſit mors, non quòd morte ſit poculum
factum, aut à morte ſit datũ. Quod ſi propterea non po Rom.5.
teſt illis verbis Apoſtoli peccatum intelligi, in quo om-
nes peccauerunt, quia in Græco vnde tranſlata eſt Epi-
ſtola, peccatum fœminino genere poſitum eſt, reſtat vt ἁμαρτία.
in illo primo homine peccaſſe omnes intelligãtur, quia
in illo fuerunt omnes quãdo ille peccauit, vnde pecca-
tum naſcendo trahitur, quod niſi renaſcendo non ſol-
uitur. Nã & ſic ſanctus Hilarius intellexit quod ſcrip- Hilarius.
tum eſt, in quo omnes peccauerunt: ait enim, In quo, id
eſt, in Adam, omnes peccauerunt. Deinde addidit, Ma-
nifeſtum in Adam omnes peccaſſe quaſi in maſſa. Ipſe
enim per peccatum corruptus, omnes quos genuit nati
ſunt ſub peccato. Hæc ſcribens Hilarius ſine ambiguĕ-
tate commonuit, quo modo intelligẽdum eſſet, in quo
omnes peccauerunt. Propter quid autem idem Apoſto-
lus dicit nos per Chriſtum recõciliari deo, niſi propter
quod facti fuimus inimici? Et hoc quid eſt, niſi peccatũ?
Vnde

A Vnde & Propheta dicit, Peccata veſtra ſeparant inter
vos & deum. Propter hãc ergo ſeparationem mediator
eſt miſſus, vt tolleret peccatum mũdi, per quod ſepara-
bamur inimici, & reconciliati ex inimicis efficeremur
filij. Hinc vtique Apoſtolus loquebatur, hinc factum eſt
vt interponeret quod ait, per vnum hominem intraſſe
Rom. 5. peccatum. Hæc enim ſunt ſuperiora verba eius, Com-
mendat autem, inquit, ſuam charitatem deus in nobis,
quoniam cum adhuc peccatores eſſemus, Chriſtus pro
nobis mortuus eſt, multo magis iuſtificati nunc in ſan-
guine ipſius, ſalui erimus ab ira per ipſum, Si enim cum
inimici eſſemus, reconciliati ſumus deo per mortem fi-
lij eius, multo magis recõciliati, ſalui erimus in vita ip-
ſius. Non ſolum autem, ſed & gloriantes in deo per Ie-
ſum Chriſtum dominum noſtrum, per quem & nunc
reconciliationem accepimus. Deinde ſubiũgit, Propter
hoc ſicut per vnum hominem peccatum in hunc mun
dum intrauit, & per peccatũ mors, & ita in omnes per-
tranſiit, in quo omnes peccauerunt, Quid tergiuerſan-
tur Pelagiani? Si omnibus neceſſaria eſt recõciliatio per
Chriſtum, per omnes trãſiit peccatum, quo inimici fui-
B mus vt opus reconciliari haberemus. Hęc reconciliatio
Eucharistia est in lauacro regenerationis & Chriſti carne & ſan-
infantium. guine, ſine quo nec paruuli poſſunt habere vitam in ſe-
1. Cor. 15. metipſis. Sicut enim fuit vnus ad mortem propter pec-
Rom. 5. catum, ſic eſt vnus ad vitam propter iuſticiam, Quia ſi-
cut in Adam omnes moriuntur, ita & in Chriſto om-
nes viuificabuntur, Et ſicut per vnius delictum in om-
nes homines ad condemnationem, ita & per vnius iu-
ſtificationem in omnes homines ad iuſtificationẽ vitę.
Quis aduerſus hæc Apoſtolica verba tanta duricia ne-
fandæ impietatis obſurduit, vt his auditis mortem ſine
peccato in nos per Adam tranſiſſe contendat, niſi op-
Philip. 3. pugnatores gratiæ dei, inimici crucis Chriſti? Quorum
finis eſt interitus, ſi in hac obſtinatione durauerint. Ve-
rum hæc dixiſſe ſufficiat propter eorum illam verſutiã
ſerpentinam, qua volunt mẽtes corrumpere ſimplices,
& auertere à catholicæ fidei caſtitate veluti laude crea-
Lex bona, turæ. Porrò autẽ de laude nuptiarum quid eis pro-
quia mittit deſt, quod aduerſus Manichæos, qui nuptias nõ deo ve
ad gratiã. ro & bono aſsignant, ſed principi tenebrarum, iſti ver-
Cap. V. bis veræ pietatis obſiſtunt dicentes, quia dominus in
Matt. 19. Euãgelio loquitur, Qui fecit ab initio maſculum & fœ-
Gene. 1. minam fecit eos, Et dixit, Creſcite & multiplicamini,
C & replete terram, Quod ergo deus cõiunxit, homo nõ
ſeparet, Quid eis hoc prodeſt per verũ ſeducere ad fal-
ſum? Hoc enim dicũt, vt ab omni noxa liberi naſci cre-
dantur infantes, ac ſic non eis opus ſit reconciliari per
Chriſtum, non habentibus vllum originale peccatum,
propter quod reconciliatio neceſſaria eſt omnibus per
vnum, qui ſine peccato venit in mundum. Sicut enim
inimiciciæ factæ ſunt per vnũ, per quem peccatum in-
trauit in mundum, quod catholicè creditur, pro ſaluã-
da natura hominũ ſalua laude nuptiarum, quia nuptia-
rum laus eſt iuſta copulatio ſexuum, non iniqua defen-
ſio viciorum. Ac per hoc cum iſti laudando nuptias à
Manichæis homines ad ſeipſos volunt traducere, mu-
tare illis morbum cupiunt, non ſanare. Rurſus in laude
legis quid eis prodeſt, quod contra Manichæos verum
dicunt, quãdo ex hoc ad illud volunt ducere, quod fal-
Rom. 7. ſum contra catholicos ſentiunt? Dicunt enim, Legem
etiam veterem ſecundum Apoſtolum iuſtam & ſanctã
& bonam fatemur, quę cuſtodientibus mandata ſua, ac
per fidem iuſte viuentibus, ſicut Prophetis & Patriar-
chis omnibusq; ſanctis vitã potuit cõferre perpetuam.
Quibus verbis callidiſsime poſitis legem contra gratiã D
laudant. Neque enim lex illa quamuis & iuſta & ſancta
& bona omnibus illis hominibus dei, ſed fides quæ in
Chriſto eſt, vitam potuit conferre perpetuã. Hæc enim Galat. 5.
fides per dilectionem operatur, non ſecundum literam
quæ occidit, ſed ſecũdum ſpiritum qui viuificat, ad quã
dei gratiam lex de præuaricatione terrẽdo tanquã pæ-
dagogus perducit, vt ſic conferatur homini, quod con-
ferre ipſa non potuit. Iſtis nãque verbis eorum, quibus
dicunt legem Prophetis & Patriarchis omnibusq; ſan-
ctis mandata eius ſeruantibus, vitam potuiſſe conferre
perpetuam, reſpondet Apoſtolus, Si per legem iuſticia,
Chriſtus gratis mortuus eſt. Si ex lege hęreditas, iã non Gala. 2.
ex promiſsione. Si hi qui per legem hæredes ſunt, exi- Rom. 4.
nanita eſt fides, euacuata eſt promiſsio. Quia autem in Gala. 3.
lege nemo iuſtificatur apud deum, manifeſtũ eſt, quia
iuſtus ex fide viuit. Lex autem non eſt ex fide, ſed qui fe- Abac. 2.
cerit ea, viuet in illis. Quod ex lege teſtimonium com-
memoratum ab Apoſtolo propter vitam temporalem
intelligitur, propter cuius amittendæ timorẽ faciebant
homines legis opera non ex fide, quæ tranſgreſſores le-
gis eadẽ lege à populo iubebat occidi. Aut ſi altius in- E
telligendum eſt, propter vitam æternam ſcriptum eſſe,
qui fecerit ea, viuet in illis: ideo ſic expreſſum eſt legis
imperium, vt infirmitas hominis in ſeipſa deficiens ad
facienda, quæ lex imperat, de gratia dei potius ex fide
quæreret adiutorium, cuius miſericordia etiã fides ip-
ſa donatur. Ita quippe habetur fides ſicut vnicuiq; deus Rom. 12.
partitus eſt mẽſuram fidei. Si enim non à ſeipſis habẽt,
ſed accipiũt homines ſpiritum virtutis & charitatis &
continẽtiæ. Vnde dicit idem ipſe doctor gentium, Nõ 2. Tim. 1.
enim accepimus ſpiritum timoris, ſed virtutis & cha-
ritatis & continentiæ. Profecto accipitur etiam ſpiritus
fidei, de quo dicit, Habẽtes autem eundem ſpiritum fi-
dei. Verum ergo dicit lex, Qui fecerit ea, viuet in illis.
Sed vt faciat ea & viuat in eis, non lex quæ hoc impe-
rat, ſed fides eſt neceſſaria, quæ hoc impetrat. Quæ ta-
men fides vt hæc accipere mereatur ipſa gratis datur.
Nuſquam autem iſti inimici gratiæ ad eãdem gratiam
vehementius oppugnãdam occultiores moliuntur in-
ſidias, quàm vbi legẽ laudant, quæ ſine dubitatione lau-
dãda eſt. Legem quippe diuerſis locutionum modis &
varietate verborũ in omnibus diſputationibus ſuis vo-
lũt intelligi gratiã, vt ſcilicet à domino deo adiutoriũ F
cognitionis habeamus, quo ea quæ facienda ſunt noue
rimus nõ inſpirationem dilectionis, vt cognita ſancto
amore faciamus, quæ propria gratia eſt. Nam ſcientia
legis ſine charitate inflat, non ædificat, ſecundum eun-
dem Apoſtolum apertiſsime dicentem, Scientia inflat, 1. Cor. 8.
charitas vero ædificat. Quæ ſententia ſimilis eſt ei qua
dictum eſt, Litera occidit, ſpiritus autẽ viuificat. Qua- 2. Cor. 3.
le eſt enim, ſcientia inflat: tale eſt, litera occidit. Et qua-
le eſt, charitas ædificat: tale eſt, ſpiritus viuificat, quia
charitas dei diffuſa eſt in cordibus noſtris per ſpiritum Rom. 5.
ſanctũ, qui datus eſt nobis. Cognitio itaque legis facit
ſuperbum præuaricatorem, per donum autem charita-
tis delectat legis eſſe factorem. Non ergo legem eua-
cuamus per fidem, ſed legem ſtatuimus, quæ terrendo
ducit ad fidẽ. Ideo quippe lex iram operatur, vt territo
atque conuerſo ad iuſticiam legis implendam, dei mi-
ſericordiam gratia largiatur per Ieſum Chriſtum do-
minum noſtrum, qui eſt dei ſapientia, de qua ſcriptum
eſt, Legem & miſericordiam in lingua portat: legem,
qua terreat: miſericordiam, qua ſubueniat: legem per
ſeruum, miſericordiam per ſeipſum. Legem tanquam
in baculo,

4.Reg.4. in baculo, quem miſit Heliſæus ad filiũ viduæ ſuſcitan-
G dum,& non reſurrexit. Si enim data eſſet lex, quæ poſ-
ſet viuificare, omnino ex lege eſſet iuſticia. Miſericor-
diam vero tanquam in ipſo Heliſæo, qui figuram Chri
ſti gerens, mortuo viuificando magni ſacramenti velut
Volũtas bo noui teſtamenti ſignificatione coniunctus eſt. Item
na à deo. quòd aduerſus Manichæos laudãt liberum arbitrium,
Cap.VI. adhibentes propheticum teſtimonium, Si volueritis &
Eſa.1. audieritis me, quæ bona ſunt terræ comedetis: ſi autem
nolueritis & non audieritis me, gladius vos conſumet:
quid eis hoc prodeſt? Quandoquidem non tam contra
Manichæos defendunt, quàm contra catholicos extol-
lunt liberum arbitrium. Sic enim volunt intelligi quod
dictum eſt, ſi volueritis & audieritis me: tãquam in ip-
ſa præcedente voluntate ſit conſequentis meritum gra
tiæ, ac ſic gratia iam non ſit gratia, quę non eſt gratuita,
cum redditur debita. Si autem ſic intelligerẽt quod di-
ctum eſt, ſi volueritis, vt etiã ipſam bonam voluntatem
illum præparare confiterentur, de quo ſcriptũ eſt, Præ-
paratur voluntas à domino: tanquam catholici vterẽ-
H tur hoc teſtimonio, & nõ ſolum hæreſim veterem Ma-
nichęorum vincerent, ſed nouam Pelagianorum con-
tererent. Quid eis prodeſt, quòd in laude ipſius liberi
arbitrij gratiam dicũt adiuuare vniuſcuiuſque bonum
propoſitum? Hoc ſine ſcrupulo acciperetur catholice di
ctum, ſi non in bono propoſito meritum ponerent, cui
merito iam merces ſecundum debitum non ſecũdum
gratiam redderetur, ſed intelligerent & confiterentur
etiam ipſum bonum propoſitum, quod conſequens ad-
iuuat gratia, non eſſe potuiſſe in homine, ſi non præce-
deret gratia. Quo modo enim eſt hominis bonũ pro-
poſitum ſine miſerante prius domino, cum ipſa ſit bo-
na voluntas, quæ præparatur à deo? Quod autem cum
dixiſſent gratiam quoque adiuuare vniuſcuiuſque pro-
poſitum bonũ, mox addiderunt, non tamen reluctanti
ſtudium virtutis immittere: poſſet bene intelligi, ſi non
ab iſtis, quorum ſenſus notus eſt, diceretur. Reluctanti
enĩ prius aditus diuinæ vocationis ipſa dei gratia pro-
curatur, ac deinde in illo iam non reluctante ſpiritus
virtutis accenditur. Verũtamen in omnibus quæ quiſ-
que agit ſecundum deum, miſericordia eius præuenit
eum. Quod iſti nolunt, quia non eſſe catholici, ſed Pe-
lagiani volunt. Multum enim delectat impietatem ſu-
I perbam, vt etiam id quod cogitur confiteri à domino
datum, non ſibi donatum videatur eſſe, ſed redditum,
vt ſcilicet filij perditionis non promiſsionis ipſi credã-
tur ſe bonos feciſſe, & deus iam bonis à ſeipſis effectis,
pro iſto eorum opere debitum prēmium reddidiſſe. Ita
nanq; illis timor ipſe aures cordis obſtruxit, vt non au-
1.Cor.4. diant, Quid enim habes quod non accepiſti? Non au-
Ioan.15. diant, Sine me nihil poteſtis facere. Non audiant, Cha-
1.Ioan.4. ritas ex deo eſt. Non audiant, Deus partitus eſt menſu-
Rom.12. ram fidei. Non audiant, Spiritus vbi vult ſpirat: Et qui
Ioan.3. ſpiritu dei aguntur, hi filij ſunt dei. Non audiant, Nemo
Rom.8. poteſt venire ad me, niſi fuerit ei datum à patre meo.
Ioan.6. Non audiãt quod Eſdras ſcribit, Benedictus eſt domi-
3.Eſdræ 8. nus patrum noſtrorum, qui hoc dedit in cor regis cla-
rificare domum ſuam, quæ eſt in Hieruſalem. Non au-
Hiere.32. diãt quod per Hieremiam dicit dominus, Et timorem
meum dabo in cor eorum vt à me non recedant, & vi-
ſitabo eos vt bonos eos faciã: Maximeq; illud per Eze-
chielem Prophetam, vbi prorſus deus oſtendit nullis ſe
hominũ bonis meritis prouocari, vt eos bonos faciat,
id eſt, obedientes mãdatis ſuis, ſed potius hæc eis retri-
buere bona pro malis, propter ſeipſum hoc faciẽdo, nõ
propter illos. Ait enim, Hæc dicit dominus deus, Ego K
faciam domus Iſraël, ſed propter nomẽ meum ſanctũ,
quod profanaſtis in gentibus, quo intraſtis illuc, & ſan-
ctificabo nomẽ meum magnum, quod profanatum eſt
in gentibus, & profanaſtis in medio eorũ, & ſcient gen
tes, quia ego ſum dominus, dicit Adonai dominus, cũ
ſanctificatus fuero in vobis ante oculos eorum, & acci-
piam vos de gentibus, & congregabo vos ex omnibus
terris, & inducam vos in terram veſtram, & aſpergam
ſuper vos aquam mundam, & mundabimini ab omni-
bus inquinamentis veſtris, & mundabo vos, & dabo vo
bis cor nouum, & ſpiritum nouũ dabo in vobis, & au-
feretur cor lapideũ de carne veſtra, & dabo vobis cor
carneum, & ſpiritum meum dabo vobis, & faciam vt in
iuſtificationibus meis ambuletis, & iudicia mea obſer-
uetis & faciatis. Et poſt aliquanta per eundẽ ipſum Pro-
phetam, Nõ propter vos, inquit, ego facio dicit domi- *Ezech.36.*
nus deus, notum ſit vobis, Confundimini & erubeſcite
de viis veſtris domus Iſraël. Hæc dicit dominus deus,
In die quo mundauero vos ab omnibus iniquitatibus
veſtris, conſtituam ciuitates & ædificabuntur deſerta,
& terra exterminata præparabitur, pro eo quòd exter- L
minata eſt ante oculos omnis prætereuntis. Et dicent,
Terra illa exterminata eſt, facta eſt ſicut hortus volup-
tatis, & ciuitates deſertæ & exterminatæ & effoſſæ, mu-
nitæ ſederunt, Et ſcient gentes quæcunque relictæ fue-
rint in circuitu veſtro, quia ego dominus ædificaui de-
ſtructas, plãtauiq; exterminatas. Ego dominus locutus
ſum & feci. Hæc dicit dominus, Adhuc hoc inquiram
domui Iſraël vt faciam eis, Multiplicabo eos ſicut oues
homines, ſicut oues ſanctas, ſicut oues Hieruſalẽ in die-
bus feſtis eius, Sicut erunt ciuitates illæ deſolatæ plenæ
ouibus hominum, & ſciẽt quia ego dominus. Quid re-
manſit pelli morticinæ vnde poſsit inflari, & dedigne-
tur quando gloriatur, in domino gloriari? Quid ei re- *Hiere.9.*
manſit, quando quicquid dixerit ſe feciſſe, vt eo præce-
dente hominis merito ab homine exorto deus ſubſe-
quenter faciat, quòd dignus eſt homo: reſpondetur, re-
clamatur, contradicitur, Ego facio, ſed propter nomen
meum ſanctum, non propter vos ego facio, dicit do-
minus deus? Nihil ſic euertit Pelagianos, dicentes gra-
tiam dei ſecundum merita noſtra dari. Quod quidem
ipſe Pelagius & ſi non corrigendo, tamen orientales
iudices timendo damnauit. Nihil ſic euertit hominum M
præſumptionem dicentium, nos facimus vt mereamur,
cum quibus faciat deus, Reſpondet vobis non Pela-
gius, ſed ipſe dominus, Ego facio, & non propter vos,
ſed propter nomen meum ſanctum. Quid enim pote-
ſtis facere boni de corde non bono? Vt autem habeatis
cor bonum, Dabo, inquit, vobis cor nouum & ſpiritum
meum dabo vobis. Nunquid poteſtis dicere, prius am-
bulauimus in iuſtificationibꝰ eius, & iudicium eius ob-
ſeruauimus & fecimus vt digni eſſemus, quibus gratiã
ſuam daret? Quid enim boni faceretis homines mali?
Et quo modo iſta bona faceretis, niſi boni eſſetis? Vt au-
tem homines ſint boni quis facit, niſi ille qui dixit, Vi-
ſitabo eos, vt eos bonos faciam? Et qui dixit, Spiritum
meum dabo vobis, & faciã, vt in iuſtificationibus meis
ambuletis, & iudicia mea obſeruetis & faciatis? Itãne
nondum euigilatis? Non auditis, Faciam vt ambuletis,
faciam vt obſeruetis, poſtremo, faciam vt faciatis? Quid
adhuc vos inflatis? Nos quidem ambulamus, verum eſt,
nos obſeruamus, nos facimus, ſed ille facit vt ambule-
mus, vt obſeruemus, vt faciamus. Hæc eſt gratia dei bo-
nos faciens nos, Hæc miſericordia eius præueniẽs nos.

Quid

A Quid merentur deſerta & exterminata, & effoſſa, quæ tamen ædificabũtur & operabuntur & muniẽtur? Nũquid hæc pro meritis deſertionis, exterminationis, effoſsio ois ſuæ? Abſit, Iſta enim merita mala ſunt, hæc munera booa. Redduntur itaque malis bona. Gratuita ergo, non dtbita, & ideo gratia. Ego, ioquit dominus, ego dominus: Nónne te iſta vox comprimit, ô humana ſuperbia, quæ dicis, ego facio vt merear à domino ædificari atque plantari? Nónne audis, Non propter vos ego facio, Ego dominus ædificaui deſtructas, plãtaui exterminatas, Ego dominus locutus ſum & feci, non tameo propter vos, ſed propter nomeo meum ſanctum? Quis multiplicat ſicut oues homines, ſicut oues ſanctas, ſicut oues Hieruſalem? Quis facit vt ciuitates illæ deſolatæ plenæ ſint otiium hominum, niſi ille qui ſequitur & dicit, Et ſcient quia ego domious? Sed quibus ouibus hominibus implet, ſicuti eſt pollicitus, ciuitates, vtrũ quas inuenit, an quas facit? Pſalmum interrogemus, Ecce re-
Pſal. 94. ſpoodet, audiamus, Venite adoremus & procidamus, ploremus ad dominum qui fecit nos, quia ipſe eſt deus ooſter, & nos populus paſcuæ eius & oues manus eius.
B Ipſe igitur facit oues quibus deſolatas impleat ciuitates. Quid mirum? Quandoquidem illæ voicæ oui dicitur, hoc eſt Eccleſiæ, cuius membra ſuot omoes oues homioes, Quoniã ego ſum dominus qui facio te? Quid mihi obtendis liberum arbitrium quod ad faciendam iuſticiam liberum oon erit, niſi ouis fueris? Qui facit igitur oues homines, ipſe ad obediensiam pietatis, humanas liberat voluntates. Sed quare iſtos homioes oues facit, & iſtos noo facit, apud quem non eſt acceptio perſonarum? Ipſa eſt quæſtio quã beatus Apoſtolus curio-
Roma. 2. ſius quàm capacius proponentibus ait, O homo tu quis
& 9. es vt reſpondeas deo? Nunquid dicit figmeotum ei qui ſe finxit, quare ſic me feciſti? Ipſa eſt quæſtio quæ ad illã pertioet altitudioem, quam perſpicere volens idem A-
Roma. 11. poſtolus, quodam modo expauit & exclamauit, O altitudo diuitiarum ſapientiæ & ſcientiæ dei: quàm inſcrutabilia ſunt iudicia eius, & iouestigabiles viæ eius. Quis enim cognouit ſenſum domini, aut quis cõſiliarius eius fuit? Aut quis prior dedit illi, & retribuetur ei? Quooiã ex ipſo & per ipſum & in ipſo ſunt omnia, ipſi gloria in ſecula ſeculorum. Noo itaque iſtam ſcrutari audeãt inſcrutabilem quæſtionem, qui meritum ante gratiam,
C & ideo iam contra gratiam defeodeotes, priores volũt dare deo vt retribuatur eis, priores vtique dare quodlibet ex libero arbitrio, vt ſit gratia retribuenda pro præmio, & ſapiẽter iotelligant, vel fideliter credant etiam quod ſe putant priores dediſſe, ab illo ex quo ſunt omnia, per quem ſunt omnia, in quo ſunt omnia percepiſſe. Cur autem iſte accipiat, ille non accipiat, cum ambo non mereantur accipere, & quiſquis eorum acceperat indebite accipiat, vires ſuas metiãtur, & fortiora ſe non ſcrutentur. Sufficiat eis ſcire, quòd ooo ſit iniquitas apud deum. Cum enim oulla merita inueniſſet Apoſtolus, quibus Iacob geminom apud deum præcederet fra-
Rom. 9. trem, Quid ergo dicemus, inquit? Nũqoid eſt apud deũ
Exod. 33. iniquitas? Abſit. Moyſi enim dicit, Miſerebor, cui miſertus ero, & miſericordiam præſtabo, cui miſericors fuero. Igitur noo volentis, oeque currentis, ſed miſerentis eſt dei. Grata ſit ergo nobis eius gratuita miſeratio, etiã ſi hæc profunda inſoluta ſit quæſtio. Quæ tamen hactenus ſoluitur, quateous eam ſoluit idẽ Apoſtolus dicẽs, Si autem deus volens oſtendere iram & demonſtrare potentiam ſuam, attulit in multa patiẽtia vaſa iræ, quæ perfecta ſunt io perditiooem, & vt notas faceret diuitias gloriæ ſuæ in vaſa miſericordię, quæ præparauit in D gloriam. Ira quippe non redditur, niſi debita, ne ſit iniquitas apud deum: miſericordia vero etiam cum præbetur indebita, nõ eſt iniquitas apud deum. Et hinc intelligunt vaſa miſericordiæ, cum gratuita illis miſericordia præbeatur, quod irę vaſis cum quibus eſt eis perditionis cauſa & maſſa cõmunis, ira debita & iuſta rependitur. Hæc iam ſatis ſint aduerſus eos, qui per arbitrij libertatem deſtruere volunt gratiæ largitorem.

Quod vero laude ſanctorum, ooluot nos affectu il- Sãcti veteris teſtamẽti
lius publicani eſurire & ſitire iuſticiam, ſed vanitate il-
lius Phariſæi tanquam ſaturatos plenoſq; ructare, quid Cap. VII.
eis prodeſt quòd aduerſus Manichęos, qui baptiſma de- Luca 18.
ſtruunt, iſti dicunt baptiſmo perfecte homioes inoouari, atque ad hoc Apoſtoli adhibẽt teſtimonium, qui per
lauacrum aquæ Eccleſiam de gẽtibus ſanctam fieri im- Ephe. 5.
maculatámqoe teſtatur, cum ſuperbo ſenſu atque peruerſo cootra oratiooes ipſius Eccleſiæ ſuas exeraot diſputationes? Hoc enim propterea dicũt vt credatur Eccleſia poſt ſanctum baptiſmum, in quo ſit omnium remiſsio peccatorum, vlterius nõ habere peccatum, cum E
aduerſus eos illa à ſolis ortu vſque ad occaſum omnib⁹ Pſal. 49.
ſuis membris clamet ad deum, Dimitte nobis debita Matt. 6.
noſtra. Quid quod etiam de ſeipſis in hac cauſa ſi in-
terrogentur, quid reſpondeant non inueniunt? Si enim 1. Ioan. 1.
dixerint ſe non habere peccatum, reſpondet eis Ioannes quòd ſeipſos decipiãt, & veritas in eis non ſit. Si autem confiteantur peccata ſua, cum ſe velint eſſe Chriſti corporis mẽbra, quo modo erit illud corpus, id eſt, Ec-
cleſia in iſto adhuc tempore perfecta, ſicut iſti ſapiunt, Epheſ. 5.
ſine macula & ruga, cuius mẽbra non mendaciter coofitentur ſe habere peccata? Quapropter & in baptiſmate dimittuntur cuncta peccata, & per ipſum lauacrom aquæ io verbo exhibetur Chriſto Eccleſia ſine macula & ruga. Quia oiſi eſſet baptizata, ĩfructuoſe diceret, Dimioe nobis debita noſtra donec perducatur ad gloriã, vbi ei perfectius nulla inſit macula & ruga. Et ſpiritum ſanctum fatendum eſt etiam antiquis temporibus noo ſolum mentes bonas adiuuaſſe, quod & iſti volunt, verumetiam bonas eas feciſſe, quod oolunt. Omnes quoque Prophetas & Apoſtolos vel ſanctos & euangelicos & anriquos, quibus deus teſtimooium perhibet, oon io comparatione ſceleratorum, ſed regula virtutũ iuſtos
fuiſſe noo dubium eſt, quod aduerſum eſt Manichæis, F
qui Patriarchas Prophetáſque blaſphemant. Sed quod aduerſum eſt & Pelagianus, Interrogati omnes de ſeipſis cum in hoc corpore degerent, voa voce coocordiſ-
ſima reſponderẽt, Si dixerimus quia peccatum non ha- 1. Ioan. 1.
bemus nosipſos ſeducimus, & veritas in nobis ooo eſt. Io futuro antẽ tempore negandum non eſt mercedem eſſe tam booorum operum quàm malorum, & oemini præcipi quæ hic cootempſerit, illic mandata perficere, ſed planè iſtam ſaturitatem, vbi peccatum eſſe nõ poſſit, quę hic à ſanctis eſuritur, & ſititur, hic ſperari in pręcepto, ibi percipi in præmio eleemoſynis & orationib⁹ impetrantibus, vt quod hic minus impletũ fuerit mandatorum, fiat impunitum per indulgeotiã peccatorum. Quæ cum ita ſint, deſinant Pelagiàni quinque iſtarum rerum inuidioſiſsimis laudibus, id eſt, laude creaturæ, laude nuptiarum, laude legis, laude liberi arbitrij, laude ſanctorum quaſi Manichæorum tendiculis fingere ſe homines velle eruere, vt poſsint eos ſuis retibus implicare, id eſt, vt negẽt originale peccatum, & paruulis inuideaot Chriſti medici auxilium, & vt dicaot, gratiam dei ſecundum merita noſtra dari, ac ſic gratia iam noo

ſit gratia,

G ſit gratia, & vt dicant ſanctos in hac vita non habuiſſe
peccatum, ac ſi euacuetur oratio quã ſanctis tradidit,
qui non habebat peccatum, & per quem ſanctis orantibus
dimittitur omne peccatum. Ad hæc tria mala homines
incautos & ineruditos quinque illorũ bonorum
frudulenta laude ſeducũt. De quibus omnibus ſatis me
exiſtimo reſpõdiſſe eorum crudeliſsimæ & impuſsimæ
& ſuperbiſsimæ vanitati. Sed quoniam dicunt inimicos
ſuos dicta noſtra in veritatis odiũ ſuſcepiſſe &
toto penitus Occidente, non minus ſtultum quàm impium
dogma eſſe ſuſceptum, & ſimplicib⁹ Epiſcopis ſine
congregatione ſynodi in locis ſuis ſedẽtibus ad hoc
confirmandum ſubſcriptionem queruntur extortam,
cum potius eorum profanas vocum nouitates Eccleſia
Chriſti & Occidentalis & Orientalis horruerit, ad curam
noſtram exiſtimo pertinere, non ſolum ſcripturas
ſanctas canonicas aduerſus eos teſtes adhibere, quod iã
ſatis fecimus, verumetiam de ſanctorum literis, qui eas
ante nos ſama celeberrima & ingenti gloria tractauerunt,
aliqua documenta proferre, non quo canonicis li-
H bris à nobis vllius diſputatoris æquetur authoritas, tanquam
omnino nũ ſit, quod melius ſeu verius ab aliquo
catholico, quàm ab alio itidem catholico ſentiatur, ſed
vt admoneantur qui putant iſtos aliquid dicere, quemadmodum
de his rebus ante noua iſtorum vaniloquia,
catholici antiſtites eloquia diuina ſecuti ſint, & ſciant à
nobis rectam & antiquitus fundatã catholicam fidem
aduerſus recentem Pelagianorum hæreticorum præſumptionem
perniciemq; defendi. Beatiſsimum, corona
etiam martyrij glorioſiſsimum Cyprianum, nec Africanis
atque occidentalibus tantum, verum & orientalibus
Eccleſiis fama prædicante, & ſcripta eius longe
lateq; diffundente notiſsimum, etiam ipſe hæreſiarches
iſtorum Pelagius cũ debito certè honore cõmemorat,
vbi teſtimoniorum librum ſcribẽs, eum aſſerit imitari,
hoc ſe dicens facere ad Romanum, quod ille fecerit ad
Quirinum. Videamus ergo quid de originali peccato
quod per vnum hominem intrauit in mundum, ſenſerit
Cyprianus. In epiſtola de opere & eleemoſynis ita
loquitur, Cum dominus adueniens ſanaſſet illa, quę Adam
portauerat vulnera, & venena ſerpẽtis antiqua cu-
I raſſet, legem dedit ſano & pręcepit, ne vltra iam peccaret,
ne quid peccãti grauius eueniret. Coarctati eramus
& in anguſtum innocentiæ pręſcriptione concluſi, nec
habebat, quid fragilitatis humanæ infirmitas atque imbecillitas
faceret, niſi iterum pietas diuina ſuperueniens
iuſticiæ & miſericordiæ operibus oſtenſis, viam quandam
tuendæ ſalutis aperiret, vt ſordes poſtmodũ quaſcũque
contrahimus, eleemoſynis abluamus. Hoc teſtimonio
duas iſtorum falſitates teſtis iſte redarguit, Vnã
qua dicunt nihil viciorum ex Adam trahere genus humanum,
quod ſit curãdum ſanandumq; per Chriſtum.
Alteram qua dicunt nullũ poſt baptiſmum ſanctos habere
peccatum. Rurſus in eadem epiſtola, ponat, inquit,
vnuſquiſque ante oculos ſuos diabolũ cum ſuis ſeruis,
id eſt, cum populo perditionis ac mortis in mediũ proſilire,
plebem Chriſti præſente ac iudicãte ipſo comparationis
examine prouocare dicentẽ, Ego pro iſtis quos
mecũ vides, nec alapas accepi, nec flagella ſuſtinui, nec
crucem pertuli, nec ſanguinem fudi, nec familiã meam
precio paſsionis & cruoris redemi, ſed nec regnum illis
cœleſte promitto, nec ad paradiſum reſtituta immortalitate
denuo reuoco. Reſpondeant Pelagiani, quãdo
fuerimus in immortalitate paradiſi, & quo modo inde
fuerimus expulſi, vt ex eo Chriſti gratia reuocemur. Et
cum inuenire nequiuerint, quid hic pro ſua peruerſitate K
reſpondeant, attendant quẽadmodum intellexerit Cy-
prianus quod ait Apoſtolus, In quo omnes peccauerũt,
& Pelagiani hæretici noui de Manichæis veteribus hæreticis
nulli catholico audeãt irrogare calumniam, ne
tam ſceleratam etiam martyri antiquo Cypriano facẽre
conuincantur iniuriam. Hoc enim & in epiſtola, cuius
de mortalitate titulus inſcribitur, ita dicit, Regnum
dei fratres dilectiſsimi eſſe cœpit in proximo, præmiũ
vitæ & gaudiũ ſalutis æternæ, & perpetua lętitia & poſſeſsio
paradiſi nuper amiſſa, mũdo tranſeunte iam veniunt.
Hoc rurſus in eadem, Amplectamur, inquit, diẽ
qui aſsignat ſingulos domicilio ſuo, qui nos iſtinc ereptos,
& laqueis ſecularibus exolutos paradiſo reſtituat &
regno. Item in epiſtola de patientia dei, Sententia cogitetur,
inquit, quam in origine mundi ſtatim & generis
humani, Adã præcepti immemor, & datæ legis trãſgreſſor
accepit: tunc ſciemus quàm patientes in illo ſeculo
eſſe debeamus, qui ſic naſcimur vt preſſuris iſtis &
conflictationibus laboremus. Quia audiſti, inquit, vocẽ
mulieris tuæ, & manducaſti ex illa arbore, ex qua ſola L
præceperam tibi ne mãducares, maledicta terra erit in
omnibus operibus tuis. In triſticia & gemitu edes ex ea
omnibus diebus vitæ tuæ, ſpinas & tribulos eiiciet tibi,
& edes pabulum agri. In ſudore vultus tui edes panem
tuũ, donec reuertaris in terrã de qua ſumptus es, quoniam
terra es & in terram ibis. Huius ſententiæ vinculo
colligati omnes & cõſtricti ſumus, donec morte expũcta
de iſto ſeculo recedamus. Itemq; in eadem, Nam
cum in illa, inquit, prima trãſgreſsione præcepti firmitas
corporis cũ immortalitate diſceſſerit, & cum morte
infirmitas venerit, nec poſsit firmitas recipi, niſi cũ recepta
& immortalitas fuerit, oportet in hac fragilitate
atque infirmitate corporis luctari ſemper & congredi.
Quæ luctatio & congreſsio non niſi patiẽtiæ poteſt viribus
ſuſtineri. In epiſtola autem quam ſcripſit ad Epiſcopum
Fidum, cũ ſexaginta ſex coëpiſcopis ſuis à quo
fuerat conſultus propter circuncisionis legẽ, vtrum ante
octauum diem baptizari liceret infantem. Hæc cauſa
ſic agitur, tãquam prouiſione diuina tam longe futuros
hæreticos Pelagianos iam catholica cõfutaret Eccleſia.
Neque enim qui conſuluerat inde dubitabat, vtrum na- M
ſcentes traherent originale peccatum, quod renaſcendo
diluerent, Abſit enim vt hinc aliquando fides Chriſtiana
dubitauerit. Sed ille dubitabat, vtrum regenerationis
lauacrum, quo nõ dubitabat ſoluendũ originale
peccatum, ante diem tradi deberet octauum. Ad quam
conſultationẽ reſpondẽs beatiſsimus Cyprianus, Quãtum
vero, inquit, ad cauſam infantum pertinet, quos dĩxiſti
intra ſecũdum vel tertium diem quo nati ſunt cõſtitutos
baptizari non oportere, & conſiderandum eſſe
legem circũciſionis antiquæ, vt intra octauũ diem eum
qui natus eſt baptizandum & ſanctificandum non putares,
longe aliud in cõcilio noſtro omnibus viſum eſt.
In hoc enim ꝙ putabas eſſe faciẽdum, nemo conſenſit,
ſed vniuerſi potius iudicauimus nulli hominũ nato miſericordis
dei gratiam denegandam. Nam cum dominus
in Euangelio ſuo dicat, Filius hominis non venit
animas perdere, ſed ſaluare, quantũ in nobis eſt, ſi fieri
poteſt, nulla anima perdenda eſt. Et paulopoſt, Nec aliquis,
inquit, noſtrũ id debet horrere, quod dominus dignatus
eſt facere. Nam etſi adhuc infans à partu nouus
eſt, non ita eſt tamen vt quiſquã illum in gratia danda
atq; in pace faciẽda horrore debeat oſculari, quãdo in
oſculo infantis vnuſquiſq; noſtrũ pro ſua religione ipſas
adhuc

Cypriani teſtimonia. Cap. VIII.

Cyprianus.

Roma. 5.

Rom. 5.

Gene. 3.

Luca 9.

A ſas adhuc recentes dei manus debeat cogitare, quas io
homine modo formato & recẽs nato quodam modo
exoſculamur, quando id quod deus fecit ampleƈtimur.
Item paulopoſt, Cæterum ſi homines, inquit, impedire
aliquid ad conſecuoooem gratiæ poſſet, magis adultos
& proueƈtos & maiores natu poſſent impedire peccata
grauiora. Porrò autem ſi etiã grauiſſimis deliƈtoribus,
& in deum multo antè peccantibus, cum poſtea credi-
derint, remiſſa peccatorũ datur, & à baptiſmo atq; gra-
tia nemo prohibetur, quaoto magis prohiberi non de-
bet infans, qui recens oatus nihil peccauit, niſi ꝙ ſecun-
dum Adam carnaliter oatus, contagiũ mortis aoóquæ
prima natiuitate contraxit. Qui ad remiſſam peccato-
rum accipiẽdam, hoc ipſo facilius accedit, quod illi re-
mittuntur non propria, ſed aliena peccata. Quid ad
iſta diƈturi ſunt graoæ dei, noo ſolũ deſertores, ſed etiã
perſecutores? Quid ad iſta diƈturi ſuot? Quo paƈto no-
bis paradiſi poſſeſsio redditur? Quo modo paradiſo re-
ſtituimur, ſi nunquã ibi fuimus? Aut quo modo ibi fui-
mus, niſi quia in Adam fuimus? Et quo modo ad ſentẽ-
tiam quæ in trãſgreſſorem diƈta eſt, pertioemus, ſi no-
B xam de tranſgreſſore noo trahimus? Poſtremo ſi bapti-
zandos etiam ante diem cenſet oƈtauum, ne per conta-
gium mortis anóquæ prima naouitate cõtraƈtum per-
eant animæ paruulorum, quo modo pereunt ſi ex ho-
minibus etiam fidelibus qui oaſcuntur, oon tenentur à
Coloſſ.1. diabolo dooec renaſcantur in Chriſto, & eruti de po-
teſtate teoebrarum in regnum illius transferantur? Et
quis dicit oaſcentium oiſi renaſcantur, animas peritu-
ras? Nempe ille qui ſic laudat creatorem atq; creaturam,
opificem atq; opus, vt humani ſenſus horrorẽ quo de-
dignantur homines recentes ab vtero paruulos oſcula-
ri, creatoris ipſius interpoſita veneratione compeſcat &
corrigat dicens, in illius ætatis oſculo receotes dei ma-
nus eſſe cogitandas, Nunquid ergo confitens originale
peccatum, aut naturam damnauit, aut ouptias? Nũquid
quooiam naſcenti ex Adam reo adhibuit tegeneratio-
nis purgationem, ideo deum oegauit naſcentium con-
ditorem? Nunquid quia metuẽs animas cuiuſlibet æta-
tis perire, etiam ante diem oƈtauum liberandas eſſe ſa-
cramẽto baptiſmi cum collegarum concilio iudicauit,
ideo nuptias accuſauit, quandoquidẽ io infante ſiue de
C coniugio, ſiue adulterio, tamẽ quia homo oatus eſt, re-
centes dei manus dignas etiam oſculo pacis oſtẽdit? Si
ergo potuit ſanƈtus Epiſcopus & martyr glorioſiſſim⁹
Cyprianus peccatum originale in infantibus medicina
Chriſti ceoſere ſanaodũ, ſalua laude creaturæ, ſalua lau
de nuptiarum, cur nouicia peſtilentia, cum iſtũ non au-
deat dicere Manichęum, catholicis qui iſta defendunt,
vt obtegat propriũ, putat obiiciẽdum crimen alienum?
Ecce prædicatiſſimus traƈtator diuioorũ eloquiorum,
antequã terras noſtras vel tenuiſſimus odor Manichæi
peſtilẽtiæ tetigiſſet, ſine vlla vituperatione diuini ope-
ris atq; nuptiarum, confitetur originale peccatũ, non di
cens Chriſtum vlla peccati macula aſperſum, nec tamẽ
ei comparans carnẽ peccati in naſcentibus cæteris, qui-
bus per ſimilitudinem carnis peccati mũdationis præ-
ſtet auxilium, nec originis animarum obſcura quæſtio-
ne terretur, quominus eos qui Chriſti gratia liberãtur,
in paradiſum remeare fateatur. Nonquid ex Adam di-
cit in homines mortis conditionem ſine peccati cõta-
gione tranſiſſe? Nõ eoim propter corporis mortem vi-
tãdam, ſed propter peccatum, quod per vnum iotrauit
Ex eodem. in mundum, dicit per baptiſmũ paruulis ab vtero quã-
Cap.IX. libet recentiſſimis ſubueniri. Iam vero gratiam dei

quẽadmodum aduerſus iſtos prædicet Cyprianus, vbi D
de oratione dominica diſputat, euideoter apparet. Ait
enim, Dicimus, Saoƈtificetur nomẽ tuum: ooo ꝙ opte- Matth.6.
mus deo vt ſanƈtificetur orationibus noſtris, ſed ꝙ pe-
tamus à deo, vt nomen eius ſaoƈtificetur io nobis. Cæ-
terum à quo deus ſanƈtificatur, qui ipſe omnes ſanƈti-
ficat? Sed quia ipſe dixit, Sãƈti eſtote, quoniam ego ſan- Leuit.19.
ƈtus ſum: id petimus & oramus, vt qui in baptiſmo ſan-
ƈtificati ſumus, in eo quod eſſe cœpimus, perſeueremus,
Et alio loco io eadem epiſtola, addimus quoq;, inquit,
& dicimus, Fiat voluntas tua, ſicut in cœlo & in terra:
nõ vt deus faciat quod vult, ſed vt nos facere poſsimus
quod deus vult: Nam deo quis obſiſtit, quo min⁹ quod
velit faciat? Sed quia nobis à diabolo obſiſtitur, quo mi
nus per omnia noſter anim⁹ atq; aƈtus deo obſequatur,
oramus & petimus, vt fiat in nobis voluntas dei. Quæ
vt fiat in nobis, opus eſt dei voluotate, id eſt, ope eius &
proteƈtione, quia nemo ſuis virib⁹ fortis eſt, ſed dei in-
dulgentia & miſericordia tutus eſt. Item alio, Fieri au-
tem petimus, ioqnit, voluntatem dei in cœlo & in ter-
ra, quod vtrũque ad conſummationem noſtrę incolu-
mitatis pertinet & ſalutis: Nam cum corpus è terra, & E
ſpiritũ poſsideamus è cœlo, ipſi terra & cœlum ſumus,
& in vtroq;, id eſt, io corpore & ſpiritu, vt dei voluntas
fiat, oramus. Eſt enim ioter carnem & ſpiritum collu-
ƈtatio, & diſcordantibus aduerſus ſe inuicẽ quotidiana
congreſsio, vt oõ quæ volumus ipſa faciamus, dum ſpi-
ritus cœleſtia & diuina quærit, caro terreoa & ſecula-
ria cõcupiſcit. Et ideo petimus inter duo iſta ope & au-
xilio dei coocordiã fieri, vt dum & in ſpiritu & in car-
ne voluntas dei geritur, quæ per eum renata eſt, anima
ſeruetur. Quod aperte atq; manifeſte Apoſtolus Paulus
ſua voce declarat, Caro, inquit, concupiſcit aduerſus ſpi Galat.5.
ritum, & ſpiritus aduerſus carnem: hæc enim iouicem
aduerſantur, vt ooo quæ vultis ipſa faciatis. Et paulo-
poſt, Poteſt & ſic intelligi, inquit, fratres dileƈtiſſimi, vt Matt.5.
quoniam mandat & docet dominus etiã inimicos dili
gere, & pro his quoq; qui oos perſequuntur orare, pre-
cemur & pro illis qui adhuc terra ſunt, & nec dum cœ-
leſtes eſſe cœperuot, vt & circa illos voluntas dei fiat,
quam Chriſtus hominem conſeruando & reintegran-
do perfecit. Itemq; alio, Hũc autem panem, inquit, dari
nobis quotidie poſtulamus, ne qui io Chriſto ſumus & F
euchariſtiã quotidie ad cibum ſalutis accipimus, inter-
cedẽte aliquo grauiore deliƈto, dũ abſentes, & nõ com-
muoicãtes à cœleſti pane prohibemur, à Chriſti corpo-
re ſeparemur. Et aliquãto poſt in eadem, Quando autẽ
rogamus, inquit, ne in tẽtationem veniamus, admone-
mur infirmitatis & imbecillitatis noſtræ, dum ſic roga-
mus, ne quis ſe inſolenter extollat, ne quis ſibi ſuperbe
atq; arroganter aliquid aſſumat, ne quis aut confeſsio-
nis, aut paſsionis gloriã ſuam ducat, cum dominus ip-
ſe humilitatem docens dixerit, Vigilate & orate ne ve-
niatis in tẽtationem, Spiritus quidem promptus eſt, ca- Matt.26.
ro autem infirma: vt dum præcedit humilis & ſubmiſſa
cõfeſsio, & datur totum deo quicquid ſuppliciter cũ ti-
more & honore dei petitur, ipſius pietate præſtetur. Itẽ
ad Quirinum, in quo opere ſe Pelagius vult eius imita-
torẽ videri, ait in libro tertio, In nullo gloriãdum, quã-
do noſtrum nihil ſit. Cui propoſito teſtimonia diuina
ſubiungens, inter cætera poſuit Apoſtolicum illud, quo
iſtorum maxime ora claudẽda ſuot, Quid enim habes 1.Cor.4.
quod nõ accepiſti? Si autẽ accepiſti, quid gloriaris, quaſi
nõ acceperis? Item in epiſtola de patientia, Eſt enim no
bis, inquit, cũ deo virtus iſta communis. Inde patientia
incipit,

G incipit, Inde claritas & dignitas caput ſumit, origo &
magnitudo patiẽnæ deo authore procedit. Nũquid iſte
ſanctus tam memorabilis Eccleſiarũ in verbo veritatis
inſtructor, liberum arbitrium negat eſſe in hominibus,
quia deo totum tribuit ꝙ rectè viuimus? Nunquid legẽ
dei culpat, quando non ex ipſo iuſtificari hominem ſi-
gnificat, quãdoquidem quod illa iubet à domino deo
precibus impetrandum eſſe declarat? Nunquid ſub no-
mine gratiæ fatum aſſerit, quamuis dicat in nullo glo-
riandum, quãdo noſtrum nihil ſit? Nũquid ſicut iſti ſpi
ritum ſanctum adiutorium ita credit eſſe virtutis, tan-
quam ipſa virtus quæ ad hoc adiuuatur oriatur ex no-
bis, quando noſtrum nihil eſſe aſſerens, propter hoc A-
poſtolum dixiſſe cõmemorat, Quid enim habes quod
non accepiſti? virtutẽq; excellentiſsimã, hoc eſt patien-
tiam, non à nobis dicit incipere, ac deinde adiuuari ſpi
ritu dei, ſed ab ipſo caput, ab ipſo originem ſumere? Po-
ſtremo nec propoſitum bonum, nec ſtudium virtutis,
nec mentes bonas ſine gratia dei incipere & eſſe in ho-
minibus confitetur, cũ dicit in nullo gloriãdum, quan-
H do noſtrum nihil ſit. Quid tam in libero arbitrio con-
Exod. 20. ſtitutum, quàm quod lex dicit, non adorãdum idolum,
nec mœchandum, non homicidiũ perpetrandum? Iſta
autem ſunt atq; huiuſmodi crimina, quæ ſi quiſquã cõ-
miſerit, à corporis Chriſti cõmunione remouetur, Et ta
mẽ ſi beatiſsimus Cyprianus his non committẽdis exi-
ſtimaret noſtram ſufficere voluntatem, non ſic intelli-
geret quod in oratione dominica dicimus, Panem no-
ſtrum quotidianum da nobis hodie, vt hoc nos petere
aſſeueraret, non intercedente aliquo grauiore delicto,
dum abſentes & nõ communicãtes, à cœleſti pane pro-
hibemur, à Chriſti corpore ſeparemur. Reſpondeãt cer
tè hæretici noui, quid bonorum meritorũ præcedat in
hominibus inimicis nomini Chriſtiano. Non ſolum e-
nim non habẽt bonum, ſed habent etiã peſsimum me-
ritum. Et tamen etiam ſic Cyprianus intelligit, quod in
oratione dicimus, Fiat voluntas tua ſicut in cœlo & in
terra: vt & pro ipſis qui propter hoc terra intelliguntur
oremus. Oramus ergo non ſolũ pro nolẽtibus, verum-
etiam pro repugnantibus & oppugnãtibus. Quid ergo
petimus, niſi vt fiant ex nolentibus volentes, ex repu-
gnantibus conſentientes, ex oppugnantibus amantes?
I A quo, niſi ab illo de quo ſcriptum eſt, Præparatur vo-
luntas à deo? Diſcant ergo eſſe catholici qui dedignã-
tur, ſi quid mali non faciũt, & ſi quid boni faciunt, non
Perfecta in iuſticia. in ſeipſis, ſed in domino gloriari. Illud iã tertium
videamus, quod non minus in iſtis omne Chriſti mẽ-
Cap. X. brum & totum eius corpus exhorret, quia contendunt
eſſe in hac vita, vel fuiſſe iuſtos, nullum habentes om-
nino peccatũ, Qua præſumptione apertiſsime orationi
dominicæ contradicunt, in qua omnia membra Chri-
Matt. 6. ſti, Dimitte nobis debita noſtra, veraci corde, & quoti-
dianis vocibus clamant. Videamus ergo quid etiam in
hoc Cyprianus in domino glorioſiſsimus ſenſerit, quid
ad inſtruẽdas Eccleſias non vtique Manichæorum, ſed
catholicorum, non ſolum dixerit, verũetiam literis me-
moriæq; mandauerit in epiſtola de opere & eleemoſy-
nis, agnoſcimus. Itaq; fratres, inquit, dilectiſsimi diuinæ
indulgẽtię ſalubre munus, vt emundandis purgandiſq;
peccatis noſtris, qui ſine aliquo conſcientiæ vulnere eſ-
ſe nõ poſſumus, medelis ſpiritalibus vulnera noſtra cu-
remus, Ne quiſquam ſic ſibi de puro atque immaculato
pectore blandiatur, vt innocẽtia ſua fretus medicinam
non putet adhibendã eſſe vulneribus, cum ſcriptum ſit,
Prouer. 20. Quis gloriabitur caſtũ ſe habere cor, aut quis gloriabi-
tur mundum ſe eſſe à peccatis? Et iterum in epiſtola Io- K
annes ponat & dicat, Si dixerimus, quia peccatũ nõ ha- *1. Ioan. 1.*
bemus, noſipſos decipimus, & veritas in nobis non eſt.
Si autẽ nemo ſine peccato eſſe poteſt, & quiſquis ſe in-
culpatum dixerit, aut ſuperbus aut ſtultus eſt, cum ſciat
non deeſſe ſanatis quędam poſtmodum vulnera, dedit
curandis denuo ſaluãdiſq; vulneribus remedia ſaluta-
ria. Rurſus in eadem, Et quoniã quotidie, inquit, deeſſe
nõ poteſt quod peccetur in cõſpectu dei, ſacrificia quo-
tidiana non deerunt, quibus poſſent peccata tergi. Item
in epiſtola de mortalitate, Cum auaricia, inquit, nobis,
cum impudicicia, cum ira, cum ambitione congreſsio
eſt, cum carnalibus viciis, cum illecebris ſecularibus aſ-
ſidua & moleſta luctatio eſt, obſeſſa mens hominis &
vndiq; diaboli infeſtatione vallata, vix occurrit ſingu-
lis, vix reſiſtit. Si auaricia proſtrata eſt, exurgit libido: ſi
libido compreſſa eſt, ſuccedit ambitio: ſi ambitio con-
tẽpta eſt, ira exaſperat, inflat ſuperbia, vinolẽtia inuitat,
inuidia cõcordiam rumpit, amiciciam zelus abſcindit,
cogeris maledicere, quod diuina lex prohibet, compel-
leris iurare quod non licet. Tot perſecutiones animus L
quotidie patitur, tot periculis pectus vrgetur, & delectat
hic inter diaboli laqueos diu ſtare, cum magis concupi-
ſcendum & optandum ad Chriſtum ſubueniẽte velo-
cius morte properare. Item in ipſa, Beatus, inquit, Apo-
ſtolus Paulus in epiſtola ſua ponit & dicit, Mihi viuere *Philip. 1.*
Chriſtus eſt, & mori lucrum: lucrum putãs maximum
iam ſecularibus laqueis nõ teneri, iam nullis peccatis &
viciis carnis obnoxium fieri. Item de oratione domini-
ca exponẽs quod petimus dicẽtes, Sanctificetur nomen *Matt. 6.*
tuum: ait inter cætera, Opus eſt enim nobis quotidiana
ſanctificatione, vt qui quotidie delinquim⁹, delicta no-
ſtra ſanctificatione aſsidua repurgemus. Rurſus in eadẽ
cũ exponeret, quod dicimus, Dimitte nobis debita no-
ſtra: Quàm neceſſarie autem, inquit, quàm prouidenter
& ſalubriter admonemur, ꝙ peccatores ſumus, qui pro
peccatis rogare cõpellimur, vt dum indulgẽtia de deo
petitur, conſcientiæ ſuæ animus recordetur. Et ne quis
ſibi quaſi innocens placeat, & ſe extollẽdo plus pereat,
inſtruitur & docetur peccare ſe quotidie, dũ quotidie
pro peccatis iubetur orare. Sic deniq; & Ioannes in epi-
ſtola ſua monet dicens, Si dixerimus quia peccatũ non *1. Ioan. 1.*
habemus, noſipſos decipim⁹, & veritas in nobis nõ eſt. M
Si autẽ cõfeſsi fuerimus peccata noſtra, fidelis & iuſtus
eſt qui nobis peccata dimittat. Merito & ad Quirinum
de hac re abſolutiſsimã ſententiã ſuã propoſuit, cui te-
ſtimonia diuina ſubiũgeret, neminẽ ſine corde & ſine
peccato eſſe, vbi etiã illa teſtimonia poſuit, quib⁹ cõfir-
matur originale peccatũ, quæ conãtur iſti i neſcio quos
alios nouos ſenſus prauoſq; cõuertere. Siue quod ait ſã-
ctus Iob, Neminẽ eſſe ſine ſorde, nec cuius ſit vita dici *Iob. 25.*
vnius ſup terrã: ſiue quod i Pſalmo legitur, In facinore *Pſal. 50.*
cõcept⁹ ſum, & in peccatis me mater mea in vtero aluit.
Quibus teſtimoniis propter eos etiã qui iã in ætate ma
iori ſunt ſancti, quia nec ipſi ſunt ſine ſorde atq; pecca-
to, adiũxit etiã illud beatiſsimi Ioannis, quod multis &
aliis locis ſępe cõmemorat, Si dixerim⁹ quia peccatũ nõ
habemus, & cætera eiuſdẽ ſentẽtiæ, quæ ab omnibus ca
tholicis nõ tacentũ aduerſus iſtos, qui ſeipſos decipiũt, &
in eis veritas nõ eſt. Dicãt ſi audẽt Pelagiani hũc homi-
nẽ dei, Manichæorũ errore peruerſum, quia ita laudat
ſanctos, vt tamen fateatur neminẽ in hac vita ad tãtam
perfectionẽ peruenire iuſticię, vt nullũ habeat omnino
peccatũ, ſentẽtiam ſuã teſtimoniorũ canonicorũ per-
ſpicua veritate & diuina authoritate cõfirmãs. Nũquid
enim

A enim negat in baptiſmo vniuerſa peccata dimitti, quia
fatetur manere fragilitatem atque infirmitatem, vnde
nos dicit peccare poſt baptiſmum & vſque in huius vi-
tæ finem cũ carnalibus viciis indeſinenter habere con-
flictum? Aut ideo non meminerat, quid de immacula-
Ephe.5. ta Eccleſia dixiſſet Apoſtolus, quia præcepit neminem
ſic ſibi de puro atque immaculato pectore debere blan-
diri, vt innocentia ſua fretus, medicinam nõ putet ad-
hibendam eſſe vulneribus? Puto quòd concedant noui
hæretici huic homini catholico, ſcire ſpiritum ſanctum
mẽtes bonas etiam antiquis temporibus adiuuiſſe, imò
etiam, quod ipſi nolunt, nec mẽtes bonas eos niſi per ſpi
ritum ſanctum habere potuiſſe. Puto quòd omnes Pro-
phetas & Apoſtolos vel quoſlibet ſanctos, qui domino
quocunque tempore placuerunt, non in comparatione
ſceleratorum, ſicut nos iſti dicere calumniantur, ſed re-
gula virtutum, ſicut ſe dicere gloriantur iuſtos fuiſſe no
uerat Cyprianus, qui tamen dicit, Nemo eſſe ſine pec-
cato poteſt: & quiſquis ſe inculpatum dixerit, aut ſuper-
bus, aut ſtultus eſt. Nec propter aliud intelligi ſcriptum,
Quis gloriabitur caſtum ſe habere cor, aut quis gloria-
Prouer.20. bitur mundum ſe eſſe à peccatis? Puto quòd non ab iſtis
B docendus fuerat Cyprianus, quod optime ſciebat, in fu
turo tempore mercedem eſſe bonorum operum, malo-
rum autem ſupplicium, cæterum neminem poſſe, quæ
hic contempſerit mandata perficere, & tamen ipſum
Apoſtolum Paulum mandatorum diuinorum non vti-
que contemptorem, non ob aliud intelligit aſſeritq; di-
Philip.1. xiſſe, Mihi viuere Chriſtus eſt, & mori lucrum, niſi quia
lucrum maximum computabat iam poſt hãc vitam ſe-
cularibus laqueis non teneri, iam nullis peccatis & vi-
ciis carnis obnoxium fieri. Senſit ergo beatiſsimus Cy-
prianus, atque in diuinarum ſcripturarum veritate per-
ſpexit, etiam ipſorũ Apoſtolorum quanuis bonam ſan-
ctam iuſtâmque vitam, nonnullos nexus ſecularium la-
queorum fuiſſe perpeſſam, nonnullis peccatis & viciis
carnis obnoxiam, & ideo eos mortẽ deſideraſſe, vt his
malis carerent, & vt ad illam, quæ iſta non pateretur,
nec iam in mandato facienda ſed in præmium perci-
pienda eſſet, perfectam iuſticiam peruenirent. Neque e-
Matth.6. nim cum venerit quod oramus dicentes, Adueniat re-
gnum tuum, nõ erit in illo dei regno vlla iuſticia, cum
Roma.14. dicat Apoſtolus, Non eſt enim regnũ dei eſca & potus,
C ſed iuſticia & pax & gaudium in ſpiritu ſancto. Nempe
iſta tria inter cætera præcepta diuina præcipiuntur. Hic
Eſaia.56. nobis præcipitur iuſticia cum dicitur, Facite iuſticiam,
Marci.9. Præcipitur pax cum dicitur, Pacem habete inter vos.
Philip.4. Præcipitur gaudium cum dicitur, Gaudete in domino
ſemper. Negẽt ergo Pelagiani hæc futura in regno dei,
vbi ſine fine viuemus, aut vſqueadeo ſi videtur inſani-
ant, vt iuſticiam, pacem, gaudium, qualia ſunt hic iuſtis,
talia & illic futura eſſe contendant. Quod etſi erunt, &
non talia erunt, profecto eorũ hic in pręcepto curanda
eſt actio, illic in præmio ſperanda perfectio, vbi ſecu-
laribus vllis laqueis non erunt retenti, nulliſq; peccatis
& viciis carnis obnoxij. Propter quod Apoſtolus, ſicut
hoc teſtimonium accepit Cyprianus, mori lucrum ſibi
Philip.1. eſſe dicebat, Perfecte diligemus deum, cuius erit facie
ad faciem contemplatio. Perfecte diligemus & proxi-
mum, cum manifeſtatis cogitationibus cordis nulla
vllum de vllo mali vllius poſsit ſolicitare ſuſpicio.
Ambroſij teſtimonia. Cap. XI. Sed & iam glorioſiſsimo martyri Cypriano, ad iſtos
cumulatius redarguendos beatiſsimum addamus Am-
broſium, quoniam & ipſum Pelagius ita laudauit, vt ne
ab inimicis quidem in eius libris quod reprehẽderetur,

diceret inueniri. Quoniam ergo Pelagiani dicunt, non D
eſſe originale peccatum, cum quo naſcantur infantes,
& catholicis qui eis pro antiquiſsima Eccleſiæ fide reſi-
ſtunt, hæreſis Manichææ crimen obiiciunt, Reſpon-
deat eis de hac re homo dei catholicus, & ab ipſo Pela-
gio in veritate fidei laudatus Ambroſius, qui cũ Eſaiam
prophetam exponeret, ait, Idcirco Chriſtus immacula-
tus, quia nec ipſa quidem naſcendi ſolita cõditione ma
culatus eſt. Et alio loco in eodem opere, loquens de A- *Ioan.13.*
poſtolo Petro. Ipſe ſe, inquit, obtulit, quod antè putabat
eſſe peccatum, lauari ſibi non ſolum pedes, ſed & caput
poſcens, quòd ilico intellexiſſet lauacro pedum, qui in
primo lapſi ſunt homine, ſordem obnoxiæ ſucceſsionis
aboleri. Item in eodem opere, Seruatum eſt igitur, in-
quit, vt ex viro & muliere, id eſt, per illam corporum
commixtionem nemo videatur expers eſſe delicti, qui
autem expers eſt delicti, expers etiam huiuſmodi con-
ceptionis. Item contra Nouatianos ſcribens, Omnes ho
mines, inquit, ſub peccato naſcimur, Quorum ipſe or-
tus in vicio eſt, ſicut habes lectum dicente Dauid, Ecce *Pſal.50.*
enim in iniquitatibus conceptus ſum, & in delictis pe-
perit me mater mea. Item in apologia Prophetę Dauid, E
Antequam naſcamur, inquit, maculamur contagione *Ambroſius*
& ante vſurã lucis, originis ipſius excipimus iniuriam, *in apologia*
in iniquitate concipimur. Item de domino loquens, *Dauidica,*
Dignum etenim fuit, inquit, vt qui non erat habiturus *capite.11.*
corpore peccatum prolapſionis, nullum ſentiret gene-
rationis naturale contagium. Merito ergo Dauid flebi-
liter in ſe deplorauit ipſa inquinamenta naturę, & quòd
prius inciperet in homine macula quàm vita: Item de
arca Noë, Per vnum igitur, inquit, dominum Ieſum ſa-
lus ventura nationibus declaratur, qui ſolus potuit iu-
ſtus eſſe, cum generatio omnis erraret, niſi eſſet natus
ex virgine, qui generationis obnoxiæ priuilegio mini-
me teneretur. Ecce, inquit, in iniquitatibus conceptus
ſum, & in delictis peperit me mater mea, dicit is qui
iuſtus præ cæteris putabatur. Quem igitur iam iuſtum
dixerim, niſi horum liberum vinculorum, quem natu-
ræ communis vincula non teneant? Ecce vir ſanctus,
Pelagij quoque teſtimonio in fide catholica probatiſsi-
mus, Pelagianos negantes originale peccatũ tanta ma-
nifeſtatione redarguit, nec tamen cum Manichæis vel
deum naſcentium conditorem negat, vel nuptias quas
deus inſtituit & benedixit, accuſat. Pelagiani dicunt ab
homine incipere meritum per liberum arbitrium, cui F
deus ſubſequens gratiæ retribuat adiumentum. Etiam
hic eos refellat venerandus Ambroſius dicens in expo-
ſitione Eſaiæ Prophetæ, Quia humana natura ſine di-
uina ope imbecilla eſt, ad medendum deum auxiliato-
rem requirit. Item in libro qui inſcribitur de fuga ſe- *Ambroſius*
culi, Frequens nobis, inquit, de effugiendo ſeculo iſto *in libro de*
ſermo, atque vtinam quàm facilis ſermo, tam cautus & *fuga ſeculi.*
ſolicitus affectus. Sed quod peius eſt, frequenter irrepit *capite.1.*
terrenarum illecebra cupiditatum & vanitatum offuſio
mentem occupat, vt quod ſtudeas vitare, hoc cogites a-
nimòque voluas. Quod cauere difficile eſt homini, exu-
ere autem impoſsibile. Denique voti magis eam eſſe
rem quàm effectus, teſtatur Propheta dicendo, Declina *Pſal.118.*
cor meum in teſtimonia tua & non in auariciam. Non
enim in poteſtate noſtra eſt cor noſtrum & noſtræ co-
gitationes, quæ improuiſò offuſæ mentem animúmque
confundunt, atque aliò trahunt quàm tu propoſueris,
Ad ſecularia reuocant, mundana inſerunt, voluptaria
ingerunt, illecebroſa intexunt, ipſòque in tempore, quo
eleuare mentem paramus, inſertis inanibus cogitatio-

G nibus ad terrena plerunque deiicimur. Quis autem tam beatus qui in corde ſuo ſemper aſcendat? Sed hoc ſine auxilio diuino, quî fieri poteſt? Nullo profectò modo. *Pſal. 83.* Denique ſupra eadem ſcriptura dicit, Beatus vir cuius eſt auxilium eius abs te domine, aſcenſus in corde eius.

Quid apertius & ſufficientius dici poteſt? Sed ne Pelagiani forte reſpondeant, eoipſo quo diuinum auxilium poſsit præcedere hominis meritū, idipſum meritum eſſe dicantes, quia orando fit dignus, cui gratia diuina ſubueniat, attendant quid idem vir ſanctus dicat in expoſitione Eſaiæ. Et orare deum, inquit, gratia ſpiritalis eſt. Nemo enim dicit dominum Ieſum, niſi *1. Cor. 13.* in ſpiritu ſancto. Vnde & exponens Euangelium ſecundum Lucam. Vides vtique, inquit, quia vbique domini virtus ſtudiis cooperatur humanis, vt nemo poſsit ædificare ſine domino, nemo cuſtodire ſine domino, nemo quicquam incipere ſine domino. Nunquid quoniam hæc dicit vir tantus Ambroſius & gratiam dei ſicut filio promiſſionis congruit, grata pietate commendat, ideo deſtruit liberum arbitrium, aut eam vult intelligi gratiam, quam diuerſis locutionibus Pelagiani nolunt, niſi legem videri, vt videlicet non ad facien-H dum quod cognouerimus, ſed ad agnoſcendum quid faciamus nos, deus adiuuare credatur? Si hoc iſtum hominem dei ſapere exiſtimant, quid de ipſa lege dixerit, audiant in libro de fuga ſeculi, Lex, inquit, os omnium potuit obſtruere, non potuit mentem conuertere. *Ambroſius de fuga ſeculi, cap. 3. & 7.* Item alio loco in eodem libro, Lex, inquit, factum damnat, non aufert maliciam. Videant fidelem & catholicum virum Apoſtolo conſentire dicenti, Scimus *Roma. 3.* autem, quia quęcunque lex loquitur, his qui in lege ſunt loquitur vt omne os obſtruatur, & reus fiat omnis mundus deo, quia non iuſtificabitur ex lege, omnis caro coram illo. Ex hoc enim Apoſtolico ſenſu illa ſumpſit & ſcripſit Ambroſius. Iam vero quoniam Pelagiani dicunt, iuſtos in hac vita ideo vel eſſe vel fuiſſe, qui ſine nullo peccato vixerunt, intantum vt vita futura, quæ in præmio ſperanda eſt, profectior & perfectior eſſe non poſsit, etiam hic eis reſpondeat, eosq́; refutet Ambroſius, Nam exponens Eſaiam Prophetam propter id *Eſaiæ 1.* quod ſcriptum eſt, Filios genui & exaltaui, ipſi autem me ſpreuerunt: ſuſcepit de generationibus quæ ex deo ſunt diſputare, atque in ipſa diſputatione commemorauit *1. Ioan. 3.* teſtimonium Ioannis, vbi ait. Qui natus eſt ex I deo, non peccat. Et eandem quæſtionem difficillimam tractans, Cum in hoc mundo, inquit, nullus ſit, qui immunis *1. Ioan. 1.* ſit à peccato, cum ipſe Ioannes dicat, Si dicimus, quia non peccauimus, mendacem facimus illum, ſi autem ex deo nati non peccant, & de his intelligimus qui in mundo ſunt, innumeros neceſſe eſt æſtimemus, qui per lauacri regenerationem dei gratiam con-*Pſal. 103.* ſecuti ſunt, Sed tamen cum dicat Propheta, Omnia à te expectant, vt des illis cibum in tempore, dante te his, colligent ſibi: Aperiente te manum tuam, vniuerſa implebuntur bonitate: Auertente autem te faciem, turbabuntur, auferes ſpiritum eorum, & deficient, & in puluerem ſuum conuertentur, Emittes ſpiritum tuum & creabuntur, & innouabis faciem terræ: poſſunt non de quocunque tempore videri dicta, ſed de futuro, quo erit noua terra & nouum cœlum. Turbabuntur ergo vt principium ſumant, atque aperiente te manum tuam implebuntur vniuerſa bonitate, quæ non facile huius *Pſal. 13.* ſeculi eſt. Nam de hoc ſeculo ſcriptura quid dicit? Non eſt qui faciat bonitatem, non eſt vſque ad vnum. Si igitur diuerſæ generationes ſunt, & hic introitus in hanc vitam receptor eſt delictorum, intantum vt ſper-K natur etiam ipſe qui genuit, alia autem generatio peccata non recipit, videamus ne qua ſit poſt huius vitæ curriculum noſtra regeneratio, de qua dictum eſt, In *Matth. 19.* regeneratione cū ſederit filius hominis in throno gloriæ ſuæ. Sicut enim regeneratio lauacri dicitur, per quam deterſa peccatorum colluuione renouamur, ita regeneratio dici videtur, per quam ab omni corporeæ concretionis purificati labe, mundo animæ ſenſu in vitam regeneramur æternam, eo quòd purior quædam qualitas ſit regenerationis quàm lauacri iſtius, vt non ſolum in actus eius, ſed ne in ipſas quidem cogitationes noſtras aliqua cadat ſuſpicio peccatorum. Item alio loco in eodem opere, videmus, inquit, impoſsibile eſſe, vt perfecte quis immaculatus eſſe poſſit in corpore conſtitutus, cum etiam Paulus imperfectum ſe dicat, ſic enim habet, Non quòd iam acceperim, aut iam perfe-*Philip. 3.* ctus ſim. Et tamen poſt paulum ait, Quicunque ergo perfecti ſumus, niſi forte quia eſt perfectio alia in hoc mundo, alia poſt hanc vitam. Illud perfectum de quo dicit ad Corinthios, Cum venerit quod perfectum eſt. *1. Corin. 13.* & alibi, Donec occurramus omnes in vnitatem fidei *Ephe. 4.* & agnitionem filij dei in virum perfectum, in menſu-L ram ætatis plenitudinis Chriſti. Vt ergo perfectos ſecum multos ait Apoſtolus in hoc mundo ſitos, qui ſi ad perfectionem veram reſpicias, perfecti eſſe non poterant, quia ipſe dixit, Videmus nunc per ſpeculum in *1. Cor. 13.* ænigmate, tunc autem facie ad faciem. Nunc cognoſco ex parte, tunc autem cognoſcam ſicut & cognitus ſum, ita & immaculati ſunt in hoc mundo, & immaculati erunt in regno dei: cum vtique ſi minutias diſcutias, immaculatus eſſe nemo poſsit, quia nemo ſine peccato. Itē in ipſo, Videmus, inquit, dum in hac viuimus vita quòd nos mundare debemus, & quærere deum & incipere ab emundatione animæ noſtræ, & quaſi fundamenta conſtituere virtutis, vt perfectionē purificationis poſt hanc vitam mereamur adipiſci. Itèmque in ipſo, Grauatus autem & ingemiſcens, inquit, quis non loquatur, Infœlix *Roma. 7.* ego homo, quis me liberabit de corpore mortis huius? Ita eodem magiſtro omnes varietates interpretationis abſoluimus. Nam ſi omnis infœlix qui ſe corporis implicatum moleſtiis recognoſcit, vtiq; omne corpus infœlix, neque enim fœlicem dixerim illum, qui confuſus quibuſdam mentis ſuæ tenebris conditionem ſuam neſcit. Illud quoque non abſurdum ad intellectum ac-M ceſsit. Si enim homo qui ſe cognoſcit, infœlix eſt, infœlices profectò omnes, quia vnuſquiſque ſuam infirmitatem, aut per ſapientiam recognoſcit, aut per inſipientiam neſcit. Item in libro de bono mortis, Operetur, inquit, *Ambroſius de bono mortis, capite 3.* mors in nobis, vt operetur & vita bona, vita poſt mortē: hoc eſt vita bona poſt victoriam, bona vita abſoluto certamine, vt iam lex carnis, legi mentis repugnare non nouerit, vt iam nobis nulla ſit cum corpore mortis contentio. Rurſus in eodem, Ergo, inquit, quia *De bono mortis, capite 11.* iuſti hanc remunerationem habent, vt videant faciem dei, & vt lumen quod illuminat omnem hominem, ab *Ioan. 1.* hinc induamus huiuſmodi ſtudium, vt appropinquet anima noſtra deo, adhæreat illi deſiderium noſtrū, non ſeparemur ab eo, Et hic quidem poſiti, meditando, legendo, quærēdo copulemur deo, cognoſcamus eum, vt poſſumus, Ex parte enim hic cognoſcimus, quia hic imperfecta, illic perfecta omnia, hic paruuli, illic robuſti. Videmus, inquit, nunc per ſpeculum in ænigmate, *1. Cor. 13.* tunc autem facie ad faciē. Tunc reuelata facie gloriam domini ſpeculari licebit, quam nunc animæ corporis

huius

A huius concretis viſceribus inuolutæ, & quibuſdam car-
nis huius maculis & colluuionibus obumbratæ, ſincere
Exod.33. videre non poſſunt. Quis enim, inquit, videbit vultum
meum & viuet? Et recte, Nam ſi ſolis radios oculi no-
ſtri ferre non poſſunt, & ſi quis diutius è regione ſolis
intenderit, cæcati ſolere perhibetur. Si creatura crea-
turam ſine fraude atq; offenſione ſui non poteſt intue-
ri, quo modo poteſt ſine periculo ſui vibrantem cerne-
re vultum creatoris æterni, coporis huius opertus exu-
Iob.25. uiis? Quis enim iuſtificatur in conſpectu dei, cum vni-
us quoque diei infans mundus eſſe non poſsit, & nemo
poſsit de ſui cordis integritate & caſtimonia gloriari.

Cap.XII. Nimis longum erit ſi omnia velim commemora-
re, quæ ſanctus Ambroſius aduerſus hanc hæreſim Pe-
lagianorum tanto pòſt exorturam, non eis quidem re-
ſpondens, ſed prædicans catholicam fidem, atque in ea
homines ædificans dixit & ſcripſit. Sed nec illa omnia
commemorare potui vel debui, quæ glorioſiſſimus in
domino Cyprianus poſuit in Epiſtolis ſuis, quibus de-
monſtratur, quo modo ſit hæc quam tenemus fides, ve-
ra verèque Chriſtiana atque catholica, ſicut per ſcri-
pturas ſanctas antiquitus tradita, ſic à patribus noſtris,
B & vſque ad hoc tempus, quo iſti eam conuellere tenta-
uerunt, retenta atque ſeruata & deinceps propicio deo
retinēda atq; ſeruanda. Nam ſic Cypriano & à Cypria-
no tradita hæc atque huiuſmodi ex eius literis teſtimo-
nia prolata teſtantur, Sic autem vſque ad tempora no-
ſtra ſeruata, ea quæ de his rebus antequam iſti ebullire
cœpiſſent, Ambroſius conſcripſit, oſtendunt, & quòd
eorum profanas nouitates catholicæ aures quæ vbique
ſunt, horruerunt, ſic porrò deinceps eſſe ſeruanda, ſatis
ſalubriter iſtorum partim damnatio, partim correctio
declarauit. Quodlibet enim mutire audeant aduerſus
ſanam fidem Cypriani & Ambroſij, non eos puto in tā
magnum proruptures furorem, vt memoratos & me-
morabiles homines dei audeant dicere Manichæos.
Quid eſt ergo quod rabioſa mentis cæcitate nunc ia-
ctant toto penitus Occidente, nō minus ſtultum quàm
impium dogma ſuſceptum? Quandoquidem domino
miſerante ſuamq; Eccleſiam miſericorditer gubernan-
te, ſic vigilauit catholica fides, vt nō minus ſtultum quā
impium dogma, quemadmodum Manichæorum, ita e-
tiam non ſuſciperetur iſtorum. Ecce ſancti & docti viri
fama totius Eccleſiæ cōteſtante catholici, & creaturam
C dei, & nuptias ab illo inſtitutas, & legem per ſanctum
Moyſem datam, & liberum arbitrium naturæ hominis
inſitum, & ſanctos Patriarchas & Prophetas debitis ac
congruis prædicationibus laudant, quæ omnia inique
Manichæi, partim negando, partim etiā deteſtando cō-
demnant. Vnde apparet iſtos doctores catholicos lon-
ge à Manichæorū ſenſibus alienos, & tamen aſſerunt o-
riginale peccatū, aſſerunt gratiam dei ſuper liberū arbi-
trium, omne antecedere meritum, vt vere gratuitum di
uinū præbeat adiutorium. Aſſerunt ſanctos ita iuſte in
hac carne vixiſſe, vt eis eſſet neceſſariū, quo dimittuntur
quotidiana peccata, orationis auxilium, perfectamq; iu-
ſticiam, quæ non poſsit habere peccatū, in alia vita futu-
ram eis, qui iuſte hic vixerunt præmium. Quid eſt ergo
quòd dicunt de ſimplicibus Epiſcopis, ſine cōgregatio-
ne ſynodi in locis ſuis ſedētibus extorta ſubſcriptio eſt?
Nunquid beatiſsimis & in fide catholica excellētiſsimis
viris Cypriano & Ambroſio ante iſtos, aduerſus iſtos
extorta ſubſcriptio eſt, qua eorum impia dogmata tāta
manifeſtatione ſubuertunt, vt quę cōtra eos manifeſtio-
ra dicamus, vix nos inuenire poſsimus? Aut vero cōgre-

gatione ſynodi opus erat, vt aperta pernities damnarē- D
tur, quaſi nulla hæreſis aliquando niſi ſynodi cōngrega
tione damnata ſit, cū potius rariſsimæ inueniātur, prop-
ter quas damnandas neceſsitas talis extiterit, multóque
ſint atq; incomparabiliter plures, quæ vbi extiterūt, illic
improbari damnariq; meruerunt, atq; inde per cæteras
terras deuitandæ innoteſcere potuerūt. Verum iſtorum
ſuperbia, quæ tantū ſe extollit aduerſus deum, vt nōn in
illo velit, ſed potius in libero arbitrio gloriari, hanc etiā
gloriam captare intelligitur, vt propter illos Orientis &
Occidentis ſynodus cōgregetur. Orbem quippe catho-
licum, quoniā domino eis reſiſtēte peruertere nequeūt,
ſaltem cōmouere conantur, cum potius vigilantia & di
ligentia paſtorali poſt factō illis competens, ſufficienſq;
iudicium vbicunq; iſti lupi apparuerint, cōterendi ſint,
ſiue vt ſanentur atq; mutentur, ſiue vt ab aliorum ſalute
atq; integritate vitentur, adiuuante paſtore paſtorū, qui
ouem perditam & in paruulis quęrit, qui oues ſanctas &
iuſtas gratas facit, qui eas quāuis ſanctificatas & iuſtifica
tas, tamen in iſta fragilitate atq; infirmitate pro quoti-
dianis peccatis, ſine quibus hic non viuitur, etiam cū be-
ne viuitur, quotidianam remiſsionem, & vt petant prō-
uidenter inſtruit, & petentes clēmenter exaudit. E

Libri quarti finis.

REDDIT CAVSAM QVVR denuo reſpondeat Iuliano.

Beatiſsimo fratri & coëpiſcopo Claudio, Augu-
ſtinus in domino ſalutem. Quoniam mihi fra
terno excitatus affectu Iuliani quatuor libros,
quos aduerſus vnum meū ſcripſit, priuſquam peterem,
ipſe miſiſti, nihil conuenientius putaui eſſe faciendum,
quàm vt ea quæ reſpondeo, potiſsimum tu legens iudi-
ces, vtrum recte congruenterq; reſponderim. Nam de
his quatuor libris nonnulla decerpta ſcripſerat neſcio
quis, ad illuſtrem & religioſum virum, comitem Vale-
rium, aduerſus eundem librum meum, quē me aduerſus
illum ſcripſiſſe cognouerat, quæ cū in manus meas eo-
dem ſublimi viro curante veniſſent, illi primo nōn diſ-
tuli ſecundum volumē adiungere, in quo illa omnia ſi-
cut potui refutaui, Sed nunc cum eoſdem libros diligē-
tius inſpicerem, comperi illum qui nonnulla inde ſele-
gerat, non omnia ita poſuiſſe, vt in his libris leguntur, F
Vnde videri poterit Iuliano, vel cuilibet illorum me po
tius fuiſſe mentitum, quia nō vtiq; ſicut hi quatuor libri,
ita illa quæ de his excerpta, & memorato comiti miſſa
ſunt, innoteſcere potuerunt. Quiſquis ergo & illū ſecun
dum librum meum ad comitem identidem Valerium
ſicut primum conſcriptum legit, nouerit me in quibuſ-
dam non reſpondiſſe Iuliano, ſed ei potius qui de libris
eius illa ſelegit, & non ita poſuit vt inuenit, ſed aliquan-
tum putauit eſſe mutanda, fortaſſe vt eo modo quaſi ſua
faceret, quæ aliena eſſe conſtaret, Nunc autem veriora
credens exemplaria, quæ tua ſanctitas miſit, ipſi authori
video reſpondendum, qui vnum meum quatuor libris
ſuis refelliſſe ſe iactat, & vſquequaque ſpargere fidei ve-
nena non ceſſat. Aggreſſus ſum igitur hoc opus in ad-
iutorio ſaluatoris puſillorum atque magnorum, & ſcio
te vt id implerem oraſſe pro me, & prō iis quibus huiuſ-
cemodi labores noſtros profuturos credimus & opta-
mus. Attende ergo iam reſponſionem meam, cuius prin
cipium hanc epiſtolam ſubſequetur. Vale in domino
memor noſtri beatiſſime frater.

G DIVI AVRELII AVGVSTINI HIPPONENSIS Epiſcopi, contra Iulianum Liber Primus.

Caput I. CONTVMELIAS tuas & verba maledicta Iuliane, quæ ardens iracūdia libris quatuor anhelaſti, ſi me contemnere dixero, mentiar. Quo modo enim poſſum iſta cootemnere, vbi teſtimonium conſcientiæ meæ cogitans, vel gaudere me video debere pro me, vel dolere pro te, & pro eis qui decipiuntur abs te? Quis autem cootemoat ſiue exultationis ſuæ materiam, ſiue mœroris? Nam vnde partim lætamur, partim contriſtamur, nulla ratione contemnimus. Meorum quippe cauſa gaudiorum eſt promiſsio
Math.5. domini dicentis, Cum dicunt omne malum aduerſum vos mentientes propter me, gaudete & exultate, quo-
H niam merces veſtra multa eſt in cœlis. Et rurſus mei
2.Cor.11. cauſa mœroris eſt Apoſtoli affectus vbi ſago, Quis infirmatur & ego non iofirmor? Quis ſcandalizatur, & ego non vror? Sed hæc pro tuo dogmate, quod veritatē putas, etiam tu potes dicere, Auferamus itaque de medio ſi placet, iſta communia quæ dici ex vtraque parta poſſunt, quaouis veraciter ex vtraque parte dici noo poſſunt, Primum abs te quæro, cur libro meo ſaltem ſpecie-teous te reſpōdiſſe glorieris, cum tuis libris quatuor vnius mei partem, oec quartam repreheodendo tetigeris, ebsque ſaltus io prætereuodis meis diſputatiooibus feceris, quaſi omoino deſperares vtriuſque operis, & mei ſcilicet & tui quēquam eſſe poſſe lectorem, qui iſta deprehenderet? Denique etiam pauca ipſa, io quibus vix eſt, vt dixi, quarta pars voluminis mei, quæ velut infirmiora exiſtimans, quatuor tuorum grandiorum voluminum ſtrepitu, quaſi quadrigarum impetu proſternere & cooculcare molitus es, conſideratione multo plurium cæterorum, quæ attingere timuiſti, inconcuſſa manere mooſtrātur. Quod oſteodere peoè ſuperfluum eſt, Admonendi eoim ſuot potius, qui hoc ooſſe deſiderāt, vt non eos pigeat vtrunque legere, & quod ſcripſi, &
I quod reſpoodere voluiſti, Ita enim ſe res ipſa declarat atque indicat, vt nimium tardi ſint, qui hoc à nobis poſtulent demonſtrari. Nunc ergo quia video te à verita-
Diſtributio operis. te deſertū, ad maledicta eſſe conuerſum, ita diſtribuam diſputationē meam, vt oſtendam prius quantis & qualibus Eccleſiæ catholicę doctoribus nomine Manichæorum iotolerabilem facere noo cuncteris iniuriam, & cum me appetis, in quos tela ſacrilega iaculeris. Deiode monſtrabo, quòd tu ipſe ſic adiuuas Manichæorū damnabilem & oefandæ impietatis errorem, vt nullum talem patrooum oec io ſuis dilectoribus valeant inuenire. Tertio loco quaotum breuiter potuero ſententiis non meis, ſed eorum qui fueruot ante oos, & aduerſus impios fidem catholicam defenderunt, inanes argutias tuas & elaborata argumēta conuincam. Poſtremo quoniam ſi te non correxeris, neceſſe tibi erit etiam illos Eccleſiæ catholicæ oppugnare doctores, atque cootendere, nec ipſos in hac quæſtione catholicam tenuiſſe veritatem, defeodam contra te deo adiuuante & ipſorum & ooſtram fidem, vbi etiam id poterit apparere, nō ſolum tu verbis tuis, quod ſecundo loco me demonſtraturum eſſe promiſi, ſed ipſum dogma Pelagianū, quod commune eſt omnibus vobis, quantum adiuuet Mani- K
chæos. Primum itaque partem diſtributionis meæ, *Teſtimonia* quemadmodum exequar parumper aduerte. Nempe in- *doctorū de* ter oos, quantum attioet ad iotentionem libri mei, cui *peccato ori-* te reſpondiſſe quatuor tuis iactas, iſta vertitur quæſtio, *ginali.* quòd ego dico ſic ouptias eſſe laudādas, vt oullo modo *Cap.II.* ad eorum culpam vituperationémque pertineat, quòd omnes homines primorum illorum hominum peccato naſcantur obnoxij. Hoc enim qui negat ipſa Chriſtianę fidei ſubuertere firmamenta cooatur. Hinc quippe factum eſt, vt de nuptiis & coocupiſceotia librum ſcriberem, ouptiarum ſcilicet booum diſcernens ab eo malo, vnde trahitur originale peccatum. Tu autem dicis nuptias ſine dubitatione damnari, niſi quod ex eis naſcitur, ab omni ſit liberum obligatione peccati: Propter quod libris quatuor te vnum meum refutaſſe gloriaris. In quibus libris volens homines auertere à fide catholica fuodatiſsima, & ad nouitatem veſtri erroris adducere, ſæpe incutis legeotium ſenſibus Maoichææ peſtis errorem, quaſi malum naturale cum Manichæis ſapiar, qui dicit infantes ſecundū Adam caroaliter natos, contagium mortis antiquæ prima oatiuitate contrahere, & L
ob hoc ſecunda indigere, vt per lauacrum regenerationis prius peccati originalis remiſsione purgentur, & in dei filios adoptati in regoum vnigeoiti traosferantur. Hoc de Manichæorū oomioe & crimine faciebat etiā Iouinianus, negās Mariæ ſanctæ virgioitatem, quæ fuerat dum conciperet, permanſiſſe dum pareret, tanquam Chriſtum cum Manichæis phantaſma crederemus, ſi matris iocorrupta virginitate diceremus exortum. Sed in adiutorio ipſius ſaluatoris, ſicut ſpreueruot catholici velut acutiſsimū, quod Iouiniaous exeruerat argumentum, & oec ſanctam Mariam parieodo fuiſſe corruptam, oec domioum phaotaſma fuiſſe crediderunt, ſed & illam virginem maoſiſſe poſt partum, & ex illa tamē verum Chriſti corpus exortum, ſic ſperoent veſtra calumoioſa vaniloquia, vt neq; cum Maoichæis aſtruaot mali naturale principium, & ſecundum antiquam & veram catholicam fidem, nullo modo dubitēt Chriſtum in euacuaodo chirographo paterni debiti liberatorem credere paruulorum. Sed tu qui tam crebro oobis Manichæorum nomen opponis, quos & quales viros & quantos fidei catholicæ defeoſores tam execrabili criminatione appetere audeas ſi euigilas intuere. Non qui- M
dem omoium de hac re ſentenoas, nec omoes eorum, quos commemorabo, me cōgregaturum eſſe polliceor, quia nimis loogum eſt, & neceſſe eſſe noo arbitror, ſed ponam pauca paucorum, quibus tamen ooſtri cōtradictores cogantur erubeſcere & cedere, ſi vllus in eis vel dei timor, vel homioum pudor tantum malum peruicaciæ ſuperauerit, Irenæus Lugduneoſis Epiſcopus, oon *Irenæus Epiſcopus.* loogè à temporibus Apoſtolorum fuit: Iſte ait, non aliter ſaluari homioes ab antiqua ſerpentis plaga, niſi credant in eum, qui ſecuodum ſimilitudioem carnis peccati in ligoo martyrij exaltatus à terra, & omnia traxit ad ſe, & viuificauit mortuos. Item idem ipſe, Quemadmodum aſtrictum eſt, ioquit, morti genus humanū per virgioem, ſoluatur per virginem, æqua lance diſpoſita virginalis inobedientia per virginalem obedientiam. Adhuc enim protoplaſti peccato per correptionem primogeniti emendationem accipiente, ſerpentis prudentia deuicta per ſimplicitatem columbæ, vinculis illis reſoluti ſumus, per quæ allegati eramus morti. Vidèsne antiquum homioem dei, quid de antiqua ſerpētis plaga ſentiat? Quid de ſimilitudine carnis peccati, per quam

ſanatur

A ſanatur plaga ſerpentis in carne peccati? Quid de protoplaſti peccato, per quod alligati fueramus? Multo autem apertius de eadem fide beatiſsimus martyr & Epi-

Cyprianus.

ſcopus Cyprianus. Si homines, inquit, impedire aliquid ad conſecutionem gratiæ poſſet, magis adultos & prouectos & maiores natu poſſent impedire peccata grauiora. Porrò autẽ ſi grauiſſimis delictoribus & in deum multo ante peccantibus, cũ poſtea crediderint remiſsio peccatorum datur, & à baptiſmo atq; gratia nemo prohibetur, quanto magis prohiberi non debet infans, qui recens natus nihil peccauit, niſi quòd ſecundum Adam carnaliter natus, contagium mortis antiquæ, prima natiuitate contraxit. Qui ad remiſsionem peccatorum accipiendam hoc ipſo facilius accedit, quòd illi remittuntur, non propria, ſed aliena peccata.

Reticius Epiſcopus.

Reticium ab Auguſtino Epiſcopum magnæ fuiſſe authoritatis in Eccleſia tempore epiſcopatus ſui, geſta illa eccleſiaſtica nobis indicant, quãdo in vrbe Romana Melchiade Apoſtolicæ ſedis Epiſcopo præſidente, cum aliis iudex interfuit, Donatumq; damnauit, qui prior author Donatiſtarum ſchiſmatis fuit, & Cæcilianum Epiſcopum Eccleſiæ Carthaginenſis abſoluit. Is cum de baptiſmo age- B ret, ita locutus eſt, Hanc igitur eſſe principalem in Eccleſia indulgentiam neminem præterit, in qua antiqui criminis omne pondus exponimus, & ignorantiæ noſtræ facinora priſca delemus, vbi & veterem hominem cum ingenitis ſceleribus exuimus. Audis antiqui criminis pondus, audis priſca facinora, audis cum ſceleribus ingenitis hominem veterem, & audes aduerſus hæc ruinoſam conſtruere nouitatem?

Olympus Epiſcopus.

Olympus Hiſpanus Epiſcopus, vir magnæ in Eccleſia & in Chriſto gloriæ, in quodam ſermone Eccleſiaſtico, Si fides, inquit, vnquam in terris incorrupta manſiſſet, ac veſtigia defixa tenuiſſet, quę ſignata deſeruit, nunquã protoplaſti mortifera tranſgreſſione viciũ ſparſiſſet in germine, vt peccatum cum homine naſceretur. Habesne aliquid quod aduerſus nos tibi dicere videaris, quod nõ etiam in iſtũ dicere compellaris, vel potius in iſtos? Vna eſt enim omnium catholica fides, qui per vnum hominem peccatum intraſſe in mundum, in quo omnes peccauerunt, vno corde credunt, ore vno fatentur, & veſtras nouitias præſumptiones catholica antiquitate ſubuertunt. Audi adhuc quod te poſsit amplius commouere, atque turbare, & vtinam in melius commutare. Eccleſiæ ca- C tholicæ aduerſus hæreticos acerrimum defenſorem venerandum quis ignorat Hilarium Epiſcopum Gallum?

Hilari⁹ Epiſcopus.

Qui cum de Chriſti carne ageret, attende quid dixerit, Ergo cum miſſus eſt, inquit, in ſimilitudinem carnis peccati, non ſicut carnem habuit, ita habuit & peccatum, Sed quia ex peccato omnis caro eſt, à peccato ſcilicet Adam parente deducta, in ſimilitudine peccati carnis eſt miſſus, exiſtente in eo nõ peccato, ſed peccati carnis ſimilitudine. Rurſus idẽ ipſe in expoſitione centeſimi duodeuigeſimi Pſalmi, cum ad id veniſſet quod

Pſal. 118.
Pſal. 50.

ſcriptum eſt, Viuet anima mea, & laudabit te: viuere ſe, inquit, in hac vita non reputat, quippe qui dixerat, Ecce in iniquitatibus conceptus ſum, & in delictis concepit me mater mea, Scit ſub peccati origine, & ſub peccati lege eſſe ſe natum. Sentisne quid audias? Quærisne quid dicas? Hunc virum tanta in Epiſcopis catholicis laude præclarum, tanta noticia famàque conſpicuum, de peccato originali aude ſi quid tibi frontis eſt criminari. Sed adhuc audi alium excellentem dei diſpenſatorem, quem veneror vt patrem, in Chriſto enim Ieſu per Euangelium ipſe me genuit, & eo Chriſti miniſtro lauacrum regenerationis accepi, beatũ loquor Ambroſium, D cuius per catholica fide gratiam, conſtantiam, labores, pericula, ſiue operibus, ſiue ſermonibus & ipſe ſum expertus, & mecũ non dubitat orbis prędicare Romanus. Hic vir cum ſecundum Lucam exponeret Euãgelium,

Ambroſius ſuper Lucã.

Iordanis, inquit, conuerſus eſt retrorſum: ſignificauit ſalutaris lauacri futura myſteria, per quæ in primordia naturæ ſuæ, qui baptizati fuerint paruuli à malicia reformantur. Rurſus idem ipſe in eodem opere, Non enim virilis coitus, inquit, vuluæ virginalis ſecreta reſerauit, ſed immaculatum ſemen inuiolabili vtero ſpiritus ſanctus infudit. Solus enim per omnia ex natis de fœmina ſanctus dominus Ieſus, qui terrenæ cõtagia corruptelæ immaculati partus nouitate non ſenſerit, & cœleſti maieſtate depulerit. Idemq; in eodem ipſo, Omnes, inquit,

Roma. 5.

in Adam morimur, quia per vnum hominem peccatũ intrauit in mundum, & per peccatũ mors, & ita in omnes homines pertranſiit, in quo omnes peccauerunt: Illius igitur culpa, mors omnium eſt. Item loco alio in eodem Euangelio, Caue ergo, inquit, ne ante nuderis, ſicut Adam nudatus eſt, mandati cœleſtis cuſtodia deſtitutus, & exutus fidei veſtimento, & ſic letale vulnus accepit, in quo omne genus occidiſſet humanum, niſi Sa- E maritanus ille deſcendens vulnera eius acerba curaſſet. Rurſus in opere ipſo, alio loco, Fuit, inquit, Adam & in illo fuimus omnes. Periit Adam, & in illo omnes perierunt. Rurſus idẽ ipſe in apologia Prophetæ Dauid, An-

Ambroſius in apologia Dauid, capite. 11.

tequam naſcimur, inquit, maculamur contagio, & ante vſuram lucis, originis ipſius excipimus iniuriam & in iniquitate concipimur. Non expreſsit, inquit, vtrum parentum an noſtris, & in delictis vnumquenque generat mater ſua. Nec hic declarauit, vtrum in delictis ſuis mater pariat, an iam ſint aliqua delicta naſcentis: Sed vide ne vtrunq; intelligendum ſit. Nec conceptus exors iniquitatis eſt, quoniam & parentes non carent lapſu. Et ſi nec vnius diei infans ſine peccato, multo magis nec illi materni conceptus dies ſine peccato ſunt. Concipimur ergo in peccato parentum, & in delictis eorum naſcimur. Sed & ipſe partus habet contagia ſua, nec vnũ tantummodo habet ipſa natura contagiũ. Idem ipſe in expoſitione libri Tobiæ. Quis iſte peccati eſt fœnerator niſi diabolus, à quo Eua maculata peccato, obnoxiæ ſucceſſionis vſuris omne genus defœnerauit humanũ? Rurſus in eodẽ, Diabolus, inquit, Euam decepit vt ſupplantaret virum, obligaret hæreditatem. Idem ipſe in expo- F ſitione Pſalmi quadrageſimioctaui, Alia eſt, inquit, iniquitas noſtra alia calcanei noſtri, in quo Adam dente ſerpentis eſt vulneratus, & obnoxiam hęreditatem ſucceſsionis humanæ ſuo vulnere dereliquit, vt omnes illo vulnere claudicemus. I nunc & mihi obiice originale peccatum, diſsimula ab iſtis, finge te neſcire quid dicãt, & ſanctæ Eccleſiæ tot tantosq; doctores, qui vita optime geſta, debellatisq; ſuorum temporum erroribus, glorioſiſsime de hoc ſeculo, antequam vos ebulliretis exierunt, velut eis non viſis, in me impetum faciens, & velut neſciens, quòd illi ſub meo nomine lacerentur, tãquam ſecurus inſulta. Crederem te, fateor, quid mali facias ignorare, nec impudẽtiæ, ſed imprudentiæ tuæ tribuerem, quòd hæc lumina ciuitatis dei audes hoſtiliter inſectari, quæ ſectari fideliter debuiſti, Crederẽ te, inquã, hoc tantum nefas committere neſcientem, niſi in eo libro cui te reſpondiſſe vel exiſtimas, vel exiſtimari cupis, apertiſsimum teſtimonium de ſancti Ambroſij diſputatione poſuiſſes. An ibi non legiſti, quòd cum Chriſti natiuitatem de virginis partu ſupradictus inſinuaret

G Epiſcopus,Ideo,inquit,& quaſi homo per vniuerſa tentatus eſt, & in ſimilitudine hominum cuncta ſuſtinuit, ſed quaſi de ſpiritu natus abſtinuit à peccato. Omnis enim homo mẽdax,& nemo ſine peccato niſi vnus deus. Seruatũ eſt igitur vt ex viro & muliere, id eſt, per illam corporum commixtionem nemo videatur expers eſſe delicti. Qui autem expers delicti,expers etiam huiuſmodi conceptionis. Si hæc ibi verba venerandi Ambroſij nõ legiſti,quo modo redarguendum librum,in quo ea ſunt poſita ſuſcepiſti? Si autem legiſti,quid aduerſus me furis, & illum in o1e primitus carpis? Quid nomen dilaniare niteris meum, & Ambroſium facis tacito eius nomine Manichæum? Cernis nempe cũ quibus tua maledicta ſuſtineam, cernis cum quibus mihi ſit cauſa cõmunis,quam nulla cõſideratione ſobria pulſare calumniis & expugnare conaris? Cernis quàm tibi perniciosum ſit, tam horribile crimen obiicere talibus, & quàm mihi glorioſum ſit, quodlibet crimen audire cum talibus? Si cernis cerne,& tandem tace,Pelagianam linguã tot linguis catholicis deprime, tot venerandis oribus proterua ora ſubmitte. Si ſcholam Xenocratis ſicut Polemo ex antelucano conuiuio temulentus intraſſes, nõ
H tanta quanta in iſto cœtu tot ſanctorum, deberes verecundia coërceri. Hic enim certe tanto maior debet eſſe verecundia, quanto verior addiſcitur ſapientia. Tanto amplius reuerendi ſunt tot memorabilium Epiſcoporũ,quàm vnius Xenocratis vultus,quanto Platone Xenocratis doctore, doctor iſtorum maior eſt Chriſtus. Ego certe beatæ memoriæ Memoris patris tui non immemor, qui mecum nõ paruam inierat amicitiam colloquio literarum, tèque ipſum mihi chariſsimum fecerat,cum te viderem in libris tuis non antelucano conuiuio temulentum,ſed inſano cõuicio turbulentum,introduxi te ſedandum atque ſanandum, non in alicuius philoſophi auditorium,ſed in ſanctorum patrum pacificum honorandúmque conuentum. Sit operæprecium obſecro te, aſpice illos quodam modo aſpicientes te,& manſuete ac leniter dicentes tibi, Itàne nos fili Iuliane Manichæi ſumus? Rogo quid reſpondebis? Quibus eos oculis intueberis? Quæ tibi argumẽta ſuccurrent? Quæ Ariſtotelis categoriæ, quibus vt in nos velut artifex diſputator inſilias,videri appetis elimatus? Quæ tuorum argumentorum vel acies vitrea, vel plumbei pugiones in illorum conſpectu exeri audebunt? Quæ abs te arma
I nõ fugient nudúmque deſtituent? An forte dicturus es, neminem illorum te in iſto crimine nominaſſe? Et quid facies cum tibi dixerint, tolerabilius dente maledico nomina concideres noſtra,quàm fidem noſtram, cuius merito in cœlo nomina ſcripta ſunt noſtra? An forte dices eis, nec fidem veſtram vllo tali crimine violaui? Sed qua confidentia id dicere audebis homo, qui dicis Manichæum eſſe ſenſum, confiteri ex Adam trahere naſcentes originale peccatum, quod iſti confeſsi atque profeſsi ſunt,quod in Chriſti Eccleſia ſuorum rudimentorum tẽpore didicerunt, quod Chriſti Eccleſiam ſuorum bonorum tempore docuerũt,qui per ſpiritum ſanctum tam multa peccata omnibus, quos baptizare potuerunt,tam multis paruulis ſola originalia remiſerunt? Iterum te admoneo,iterum rogo aſpice tot ac tales Eccleſiæ catholicæ defenſores atque rectores, vide quibus tam grauem,tamq; nefariam irrogaris iniuriã. An ideo contemnendos putas, quia occidentalis Eccleſiæ ſunt omnes, nec vllus in eis eſt commemoratus à nobis Orientis Epiſcopus? Quid ergo faciemus cum illi Græci ſint,nos Latini? Puto tibi eam partem orbis ſufficere debere, in qua primum Apoſtolorum ſuorum voluit do- K
minus glorioſiſsimo martyrio coronare. Cui Eccleſiæ præſidentem beatum Innocentium ſi audire voluiſſes, iam tunc periculoſam iuuentutem tuam Pelagianis laqueis exuiſſes. Quid enim potuit vir ille ſanctus Africanis reſpondere conciliis, niſi quod antiquitus Apoſtolica ſedes & Romana cum cæteris tenet perſeueranter Eccleſiæ? Et tamen eius ſucceſſorem crimine præuaricationis accuſas, quia doctrinæ apoſtolicæ & ſui deceſſoris ſentẽtiæ noluit,refragari. Sed de hoc interim taceo, ne animum tuũ, quem ſanare potius cupio, quàm irritare,laudibus tui damnatoris exulcerem. Sancto Inno- *Innocẽtius.*
centio vide quid reſpondeas, qui nihil aliud de hac re ſapit, quàm quod iſti in quorum te conuentum,ſi tamẽ prodeſt aliquid,introduxi,cum his etiam ipſe conſidet, etſi poſterior tẽpore, prior loco? De miſeris paruulis ab originali malo,quod trahitur ex Adam per Chriſti gratiam liberandis, vnam cũ eis tenet Chriſtianã veramq; ſententiam. Qui omne præteriti vicium primi ſcilicet hominis, qui libero arbitrio eſt in profunda demerſus, Chriſtum dixit ſui lauacro purgaſſe baptiſmatis. Qui deniq; paruulos definiuit, niſi manducauerint carnem *Ioan. 6.*
filij hominis, vitam prorſus habere non poſſe. Huic re- L
ſponde,imò ipſi domino, cuius ille antiſtes vſus eſt teſtimonio, & dic vnde imago dei tam capitali ſupplicio puniatur,vt vita priuetur, ſi peccatum à naſcẽtibus originale nõ trahitur. Sed quid dicas,aut quid reſpondeas, qui etiam ſi beatum audias Innocentium, non audebis tamen Chriſtum dicere Manichæum. Non eſt ergo cur prouoces ad Orientis antiſtites, quia & ipſi vtiq; Chriſtiani ſunt, & vtriuſq; partis terrarum fides iſta vna eſt, quia & fides iſta Chriſtiana eſt, & te certe occidentalis terra generauit,occidentalis regenerauit Eccleſiæ. Quid ei quæris inferre, quod in ea nõ inueniſti quãdo in eius membra veniſti? Imò quid ei quæris auferre,quod in ea tu quoque accepiſti? Nam peccatum originale quod in aliorum perniciem paruulorum negas, quacunq; ætate ſis baptizatus, aut ipſum tibi remiſſum eſt,aut & ipſum. Sed ſi verum eſt, quòd audiuimus te infantulum baptizatum, etiam tu quamuis à tuis propriis peccatis innocens,tamen quia ex Adam carnaliter natus,contagium mortis antiquæ prima natiuitate traxiſti, & in iniquitate conceptus es,profecto exorcizatus & exufflatus es,vt à poteſtate erutus tenebrarum transferreris in regnum Chriſti. O fili male ex Adam nate, ſed bene in Chriſto M
renate, ſacramenta quibus te peperit, tuæ matri conaris auferre. Nunquid Manichæa fuit quando iſto modo te peperit, quo modo iam non vis vt pariat, & ingeris ei natiuitatis opprobria,vt in ea cæteris claudas,ex quibus ipſe natus es, viſcera pietatis? Diuidis ei nomen viri ſui, vt ad regenerãdos paruulos tantummodo Chriſtus ſit, ad maiores autem,Chriſtus Ieſus,quia Ieſus ſaluator interpretatur. Quod eum paruulis eſſe nõ vultis,quia nihil eos habere,vnde illos ſaluos faciat prædicatis. Sed non tibi deerit magni nominis & fama celeberrima illuſtris Epiſcopus etiam de partibus Orientis, cuius eloquia ingentis merito gratiæ,etiam in linguam Latinam tranſlata vſquequaque claruerunt. Sedeat ergo cum iſtis patribus etiam ſanctus Gregorius,& cum eis tuæ criminationis inanem patiatur inuidiam, dum tamẽ cum eis cõtra nouiciam peſtem veſtram medicinalem proferat & ipſe ſententiam. Audi ergo quid dicat, Imago,inquit *Gregorius.*
dei,labem corporeæ inundationis expurget,& coniunctam ſibi carnem verbi dei ſubleuet pennis. * Et quãuis **al. pinnis.*
melius fuiſſet, ne egere quidem huiuſcemodi expurgatione,

A tione,ſed in illa prima dignitate permanſiſſe, ad quam
& refeſtinamus poſt præſeotem emendanonem,& me-
lius fuiſſet non excidere à ligno vitæ guſtu amariſsimo
peccati , tamen in ſecundo loco expedit emendari , &
corrigi poſt lapſum , quàm in nequiciis permanere.
1.Cor.15. Itemq; idem ipſe,Sicut in Adam omnes,inquit,mortui
ſumus,ita & in Chriſto omnes viuificemur.Cum Chri-
ſto ergo naſcamur,& cum Chriſto crucifigamur,& cõ-
ſepeliamur ei in mortẽ , vt cum ipſo etiam reſurgamus
ad vitam . Neceſſe eſt enim nos perpeti vtilem hanc &
neceſſariam viciſsitudinem , vt ſicut ex boois ad triſtia
deuoluti ſumus, ita ex triſtibus ad meliora reparemur.
Roma.5. Vbi enim abundauit peccatum, ſuperabundauit gratia.
Vt quos guſtus ligni vetiti condemnauit , Chriſti crux
gratia largiore iuſtificet. Idem rurſus, Venerare,ioquit,
natiuitatem,per quam terrenæ natiuitatis vinculis libe-
ratus es. Honora Bethleem puſillam & minimam , per
quam tibi regreſſus ad paradiſum patefactus eſt. Itemq;
Ioan.3. alibi de baptiſmo loquẽs,Perſuadeat,inquit,tibi de hoc
quoque ſermo Chriſti dicentis , neminem poſſe intro-
ire in regnum cœlorum , niſi renatus fuerit ex aqua &
B ſpiritu. Per huoc primæ natiuitatis maculæ purgantur,
Pſal.50. per quas in iniquitatibus concipimur, & in delictis ge-
Auguſtin⁹. nuerunt nos matres noſtræ. Nunquid & iſtum Ma
nichæi ſapere vel iacere venena dicturus es?Audis om-
nes vno corde,voo ore,vna fide id ipſum dicere,& hãc
eſſe catholicam fidem nõ diſſonante conteſtatio oe fir-
mata. Ao tibi parua in vno Gregorio Epiſcoporum ori-
entalium videtur autboritas?Eſt quidem tanta perſona,
vt neq; ille hoc niſi ex fide Chriſtiana omnibus ootiſsi-
ma diceret , oec illi eum tam clarum haberent atq; ve-
nerandum,niſi hæc ab illo dicta ex regula notiſsimę ve
ritatis agooſcerent.Sed ſi vis addimus huic & ſanctum
Baſilius magnus. Baſilium,imò vel nolis addendus eſt,maxime quia & tu
de libro eius, quẽ ſcripſit aduerſus Manichæos,in quar-
to volumine huius operis tui aliquid putaſti eſſe ponen
dum, quod ad cauſam peccati originalis per vnum in-
trantis io mundum,& per omoes homines tranſeuntis
omnino non pertinet. Ibi quippe agit,ne malũ ſubſtan-
tiale credatur , habens ſuam quandam materiam, ſicut
ſapiunt Manichæi. Dicit ergo noo eſſe ſubſtantiam,ſed
conuerſationem,quæ de ſola voluotate contingat,non
his,qui contagiũ mortis antiquæ prima natiuitate traxe-
runt,ſed iis qui ægritudioem conuerſationis de volun-
C tate propria collegerunt , id eſt, iam maioribus ratione
vtentibus & arbitrio voluntatis. Hanc conuerſationem
ex accidenti veniẽtẽ facillime dicit poſſe ab ægrotan-
tium voluntate ſeparari. Dicit etiam ſi eueniſſet malum,
ita vt noo valeret vlterius à voluntate remoueri, id eſt,
quamuis accidiſſet, ſi ita accidiſſet vt ſeparari vlterius à
voluntate non valeret , merito dici poſſet, ſubſtantiale
quidem malum nõ eſſe,ſed ipſam ſubſtantiam ſioe ma-
licia quæ accidit, iam eſſe ooo poſſe . Si autem acceſsit,
inquit, & principium acceſsionis non ſubſtaotiam ha-
buit,ſed voluntatem,facile poteſt malum à ſubſtãtia ſe-
parari,vt & ſubiecta voluntati ſubſtantia,munda poſsit
per omnia poſsideri,ita vt nullius mali vel ſigna rema-
Auguſtin⁹. neant. Iſta ita recte dixit ſanctus Baſilius,vt etiam de
ipſo malo, quod per Adam intrauit in mundum,& per
omues homines pertranſiit,bene poſsit intelligi,quia &
ipſum acceſsit naturæ humanæ. Nõ enim ſic eſt primi-
tus condita,& principium acceſsionis non ſubſtaotiam
habuit,ſed voluntatem, ſiue mulieris,quæ à ſerpente ſe-
ducta eſt,ſiue viri eius,qui ſeductæ ad peccandum con-
ſenſit vxori. Sed quod ait,facile poſſe malũ à voluntate,

vel à ſubſtantia ſeparari, non humanæ facile eſt volun- D
tati, ſed miſericordiæ dei. Quod aduerſus Manichæos
vtiq; ſufficit,qui putant eſſe impoſsibile mutari in boonũ
naturam mali. Ideo noo ait Baſilius, ipſam voluntatem
hominis,ſiue ſubſtãtiam,vel naturam,malum à ſe poſſe
facile ſeparare :ſed, ab ea poſſe facile ſeparari:ſic verba
ſua librans,vt & Manichæos, contra quos agebat refel-
leret, & contra diuioam gratiam humanam ſuperbiam
non extolleret . Ille quippe omnipotens cui ſecundum
Euangelium facile eſt,quod hominibus impoſsibile eſt,
malum quod nobis accidit,vel ex primi homiois,vel ex
noſtra inſuper voluntate, ita ſuæ gratiæ largitate cõſu-
met, vt ſubiecta ſubſtantia voluotati , quemadmodum
commemoraſti dixiſſe Baſilium,munda poſsit per om-
nia poſsideri , ſic omnino, vt oullius mali vel ſigna re-
maneant. Fiet hoc, & ipſa ſpes eſt iodubitata fidelium.
Sed quando perficiatur in promptu eſt catholicæ fidei.
Tunc enim dicetur nouiſsimè inimicæ morti . Vbi eſt 1.Cor.15.
contentio tua,vbi eſt aculeus tuus? Item quòd comme-
moras dixiſſe Baſilium,ſi caſtitas virtus eſt ,corpus vero
ſubſtãtialiter malum eſſet, impoſsibile erat caſtum cor-
pus inueniri, quia corpus turpitudinis,virtutis oõ fieret E
corpus,cum autem ſanctificatur,virtutis efficitur: & ita
communicat virtus corpori, corpuſq; virtuti,per quam
& templum efficitur dei. Vnde ſi omne corpus fornica-
tionis eſſet,impoſsibile vtiq; erat caſtitatem in corpori-
bus inueniri, tũmque demum naturæ corporum poſſe-
mus malum ſubſtantiale deputare. Si vero euſq; corpo
ris merita proceſſeruot, tantoq; honore decoratum eſt,
ac tale indumentum pudiciciæ ſuſcepit,vt domus ſui fa
ctoris eſſe mereretur, ac fieret thalamus filij dei, vt ve-
nientes pater & filius habitationem corporũ eligere di-
gnarentur:quo modo non execrabilis & ridendus Ma-
nichæi ſermo cõuincitur? Quid potuit dici verius & ca-
tholicæ regulæ conuenientius? Dictum eſt eoim aduer-
ſus Manichæos,putaotes atque affirmantes de gente te-
nebrarum,quam malam naturam dicunt,deo bono co-
æternam habere originẽ corpora, & eſſe etiam ipſa im-
mutabilia mala, nõ aduerſus eos,qui teoeotes veram &
vere Chriſtianam fidem,nuoc quidem corruptibile eſſe
corpus & aggrauare animam confiteotur, ſed nec tale Sapien.9.
primitus conditum,atq; in paradiſo cooſtitutũ,nec tale
ſemper futurum, ſed incorruptione atq; immortalitate
mutandum,& nuoc iam eſſe incipere templum dei,cõ-
iugali,vel viduali,vel etiam virginali pudicicia decora- F
tum. Quando etſi caro cõcupiſcit aduerſus ſpiritum, ſic Gala.5.
tamen ſpiritus concupiſcit aduerſus carnem, vt nec ip- Roma.6.
ſius corporis mẽbra exhibeat iniquitatis arma peccato.
Sed audi quod ad rem præſentem ſpectat, quid de pec-
cato primi hominis ad nos etiam pertinente dicat, iſte
ſanctus ſine vlla ambiguitate Baſilius. Qood etſi reperi Baſilius magnus.
interpretatum, tamẽ propter diligentiorem veri fidem,
verbum è verbo malui transferre de Gręco. In ſermone
de ieiunio, Ieiunium,inquit,in paradiſo lege conſtitutũ
eſt. Primum enim mandatum accepit Adam, A ligno Gene.2.
ſciendi bonum & malum oon manducabis. Non man-
ducabis autẽ,ieiuoium eſt & legis conſtitutionis initiũ.
Si ieiunaſſet à ligno Eua,non iſto indigeremus ieiunio.
Non enim opus habent valentes medico, ſed male ha- Math.9.
bẽtes. Aegrotauimus per peccatum,ſanemur per pœni-
tentiam. Pœnitentia vero ſine ieiunio vacua eſt. Male- Gene.3.
dicta terra,ſpinas & tribulos pariet, Contriſtari ordina-
tus es,ouoquid deliciari? Et pauloppoſt io eodem ſermo-
ne,idem ipſe, quia non ieiunauimus, ioquit,decidimus
de paradiſo. Ieiunemus ergo vt ad eum redeamus. Hæc Auguſtin⁹.

G atque huiuſmodi alia ſancti Baſilij ſi legiſſes, vel ſi lecta
fideliter cōſiderare voluiſſes, nunquā profecto de literis
eius ad offundendas nebulas ignorantibus ea, quę nihil
ad quæſtionem, quæ inter nos vertitur, pertinent, in his
tuis libris, neſcio qua mēte poſuiſſes. Audis quòd iſto nō
indigeremus ieiunio, ſi homo ieiunij legem non fuiſſet
in paradiſi fœlicitate tranſgreſſus, & negas peccato il-
lorum hominum obnoxios cæteros naſci? Audis adiun
ctum, Non enim ſani indigent medico: & negas nos ſa
nitatē, in qua nos creati ſumus, peccato illorum homi-
num perdidiſſe? Audis ſententiam, quæ prolata eſt in pri
mū hominem peccatorē, Spinas & tribulos terra pariet
tibi: ad nos etiam pertinere, & negas obnoxios eſſe pec-
cato, quos eidem cernis obnoxios eſſe ſententiæ. Audis
ad paradiſum nos, vnde decidim⁹, redire debere, & ne-
gas ad nos eorum peccatū, qui ſoli tunc homines in pa-
radiſo fuerant, in quibus & nos fuimus, pertinere. Quid
hinc plura? Vide iam vtrum ſufficiant tibi ex Orientis
partibus duo iſti tam inſignes viri, & tam clara præditi
ſanctitate, & ſicut fertur etiam carne germani. Sed dic
nō ſufficere, Habemus alios orientales Epiſcopos qua-
tuordecim, Eulogium, Ioannem, Ammonianum, Por-
H phyrium, Eutonium, Porphyrium, Fidum, Zozinū, Zo-
boënum, Nymphidium, Ebromatium, Iouinum, Eleu-
therium, Clematium, quos vno loco ſimul inuentos in
iſtum conſeſſum introducere valeamus, illos ipſos, qui
Pelagio iudices præſederūt, eumq́; vt homines nullo ex
altera parte vrgente aduerſario putantes catholicū, tan-
quam catholicum pronunciarunt. Niſi enim in eorum
cōſpectu audituq́; damnaſſet eos, qui dicunt quòd pec-
catum Adæ ipſum ſolum læſerit, & nō genus humanū,
& quòd infantes nuper nati in eo ſtatu ſint, in quo Adā
fuit ante peccatum, & infantes etiam ſi nō baptizentur,
habere vitam æternā, nullo modo inde niſi damnatus
exiſſet. Quid enim vobis prodeſt, quòd neſcio quas an-
ſas atque vncos, arte neſcio cuius perplexitatis inſeritis,
ne ſimplicia pateant, & clara luceant? Quis enim nō vi-
deat, quo modo iſta illi iudices accipere potuerunt, ſci-
licet ſecundum catholicam fidem, quæ vbiq́; paruulos
exorcizando & exufflando de poteſtate eruit tenebra-
rum, non ſicut exponuntur, vel potius cōponuntur à vo
bis? Et tamen dicere potuiſtis Adæ peccatū non propa-
gatione, ſed imitatione læſiſſe genus humanū, & infan-
I tes nuper natos non in eo ſtatu eſſe, in quo fuit Adam
ante peccatū, quòd ille præcepti capax fuerit, iſti adhuc
non ſint, his nebulis illud iudiciū ſe putat illuſiſſe Pela-
gius, vòſque ad hoc oefas toto capite annuitis, & tot ab
illo Epiſcopos irriſos eſſe ridetis. Sed nunquid infantes
etiam ſi non baptizentur, habere vitam æternā vlla cal-
liditate in aliud detorquere, vel vllis foliis ficulneis ope
rire potuiſtis? Eos enim qui hoc dicunt, nō potuit apud
catholicos iudices niſi damnare Pelagius? Et quod ſen-
tiebat, damnauit coram hominibus, damnari metuens
ab hominibus. Nam ſi hoc nō ſentitis, nobis vtique con
ſentitis, Sed quia vobis nō conſentitis, illud ſine dubi-
tatione ſentitis. Ac per hoc oriētales vos iudices dam-
nent, à quibus Pelagius damnari timēs, eos, qui ſentiunt
iſta damnauit, cum eis quos damnauit profecto dam-
nandus, quia id quod negauit ore, corde ſeruauit. Nam
quod verbis eius anathematizatur, in literis eius inue-
nitur. Sed nūc cum illo non ago, Tu quid dicis, cū quo
mihi nunc res eſt? Ecce aſſunt tot iudices orientales, le-
guntur geſta eccleſiaſtica, quæ apud eos ſunt habita. Le-
gitur obiectū eſſe Pelagio, quòd dicat infantes etiā non
baptizatos habere vitam æternam. Legitur Pelagius eos
damnaſſe, qui hoc dicunt. Neq́; enim illos iudices aliter K
potuiſſet euadere. Nunc ipſe quid dicis? Habebūt vitam
æternam paruuli etiam ſi nō baptizati ex hac vita emi-
grauerint, an non habebunt? Si dixeris, habebunt: Pela-
gij tui te verba damnabūt, & illi omnes à quibus timuit
ipſe damnari. Si autem dixeris, nō habebunt: quæro qua
cauſa innocens imago dei vitæ priuatione punietur, ſi
nullum peccatū ex humana propagatione contrahitur?
Si vero cōtrahitur, cur Manichæi dicuntur, qui hoc ſen
tiunt, à quibus Pelagius damnatus fuiſſet, niſi hoc ſe ſen
tire finxiſſet? Tu interim habes in conſpectu, nō ſolum
Occidentis, verumetiam Orientis Epiſcopos. Nam qui
nobis deeſſe videbātur plures Orientis inuenimus. Om *Roma. 5.*
nes vno eodemq́; modo credunt, per vnum hominem
peccatum intraſſe in mundum, & per peccatū mortem,
& ita in omnes homines pertranſiſſe, in quo omnes pec
cauerunt. Qui modus hic eſt? Vt peccato illius primi
vnius hominis omnes naſci credantur obnoxij. Si hoc
quod dicit Manichæus, abs te dicitur, iſtos aſpice, iſtos
erubeſce, iſtis parce, vel tibi potius, ne rector & habita-
tor illorum tibi forte non parcat. Si autem iſtos Mani-
chæos eſſe non dicis, nec me poteris inuenire cur dicas.
Neq́; enim me ob aliud eſſe dicis, niſi quia de peccato
primi hominis, cui omnis carnalis natiuitas obligauit, L
nec inde quenquam niſi ſpiritalis natiuitas ſoluit, quod
credunt, credo: quod tenent, teneo: quod docēt, doceo:
quod prædicant, prædico. Iſtis cede, & mihi cedes.* Ac- ** aliàs, me*
quieſce iſtis & quieſcis à me. Poſtremo ſi mihi per eos a- *non cedes.*
micus fieri non vis, ſaltē peto, ne per me illorum efficia-
ris inimicus. Sed quo modo nō efficieris, ſi in iſto erro-
re permanſeris? Quanto ergo melius vt his accedas, ab
illo recedas. Tantúmne apud te poſſunt Pelagius & Cœ
leſtius, vt à ſolis ortu vſq́; ad occaſum tot ac tantos ca-
tholicæ fidei doctores & defenſores antiquos, & noſtrę
ætati contiguos, dormientes & manētes, non ſolū deſe-
rere, verumetiā Manichæos audeas appellare? Miror ſi
hoc aliquando ex tuo poterit ore procedere, quod te ta
men clamare grauitas tui compellit erroris. Sed mirum
ſi in facie hominis tantū interuallum eſt inter frontem
& linguā, vt in hac cauſa frons nō comprimat linguā.
Sed quid muſsites, noui. Dic iam dic audiamus, in extre
mo tui operis, de quo nunc agimus, id eſt, in quarti libri
parte nouiſſima eſt, Sanctus Ioannes, inquis, Conſtanti- *Ioannes E-*
nopolitanus, negat eſſe in paruulis originale peccatum. *piſcopus.*
In ea quippe homilia, quā de baptizatis habuit, Benedi- M
ctus, inquit deus, qui fecit mirabilia ſolus, qui fecit vni-
uerſa, & conuertit vniuerſa. Ecce libertatis ſerenitate
perfruuntur, qui tenebantur paulo ante captiui, & ciues
Eccleſiæ ſunt, qui fuerunt in peregrinationis errore, &
iuſticiæ in ſorte verſantur, qui fuerunt in cōfuſione pec-
cati. Nō enim tantū ſunt liberi, ſed & ſancti: non tantū
ſancti, ſed & iuſti: non ſolū iuſti, ſed & filij: nō ſolū filij,
ſed & hæredes: non ſolū hæredes, ſed & fratres Chriſti:
nec tantum fratres Chriſti, ſed & cohæredes: nō ſolum
cohæredes, ſed & mēbra: non tantū membra, ſed & tem
plum: non tantū templum, ſed & organa ſpiritus. Vides
quod ſunt baptiſmatis largitates, & nōnulli deputāt cœ
leſtem gratiā in peccatorum tantum remiſsione conſi-
ſtere. Nos autē honores computauimus decem. Hac de
cauſa etiā infantes baptizamus, cū non ſint coinquinati
peccato, vt eis detur vel addatur ſanctitas, iuſticia, adop
tio, hæreditas, fraternitas Chriſti, vt eius membra ſint.

Itáne iſta verba ſancti Ioannis Epiſcopi audes tanquā
e contrario tot taliumq́; ſententiis collegarū eius oppo-
nere, eumq́; ab illorū concordiſsima ſocietate ſeiūgere,
& eis

A & eis aduerſarium conſtituere? Abſit, abſit hoc malum de tanto viro credere aut dicere. Abſit, inquam, vt Cõſtantinopolitanus Ioannes de baptiſmate paruulorum eorũ, quę à paterni chirographi liberatione per Chriſtũ tot ac tantis coëpiſcopis ſuis, maximeq; Romano Innocentio, Carthaginenſi Cypriano, Cappadoci Baſilio, Gregorio Nazianzeno, Gallo Hilario, Mediolanẽſi reſiſtat Ambroſio. Alia ſunt in quibus inter ſe aliquando etiã doctiſsimi atq; optimi regulæ catholicæ defenſores, ſalua fidei compage non conſonãt, & alius alio de vna re melius aliquid dicit & verius. Hoc autem vnde nunc agimus, ad ipſa fidei pertinet fundamenta. Quiſquis in Chriſtiana fide vult labefactare, quod ſcriptum

1.Cor.15. eſt, Per hominem mors, & per hominem reſurrectio mortuorum, Sicut enim in Adam omnes moriuntur, ita & in Chriſto omnes viuificabuntur, totum quod in Chriſtum credimus auferre molitur. Omnino & paruulorum ſaluator eſt Chriſtus, Omnino, niſi ab illo re-

Eucharistia in paruulis dimantur, peribunt, quoniam ſine carne eius, & ſanguine vitam habere non poſſunt. Hoc ſenſit, hoc credidit, hoc didicit, hoc docuit & Ioannes. Sed tu eius verba in veſtrum dogma conuertis, Peccata dixit paruulos non

B habere, ſed propria. Vnde illos innocentes merito nũ-

Rom.9. cupamus, ſecundũ id quod ait Apoſtolus, Nondum natos nihil egiſſe boni ſiue mali, non ſecundum id quod

Rom.5. ait, Per vnius inobediẽtiam peccatores conſtituti ſunt multi. Poterat etiam noſter Cyprianus hoc dicere de paruulis quod Ioannes, quãdoquidem ait, quod infans natus nihil peccauerit, & quòd ei remittantur nõ propria, ſed aliena peccata. Cõparans ergo eos Ioannes maioribus, quorum propria peccata dimittũtur in baptiſmo, dixit illos non habere peccata, non ſicut verba eius ipſe poſuiſti, non coinquinatos eſſe peccato, dum vis vtique intelligi, non eos peccato primi hominis inquinatos. Verũ hoc non tibi tribuerim, ſed interpreti, quãquam in aliis codicibus eandem interpretationem habentibus, nõ peccato, ſed peccatis legatur. Vnde miror ſi non aliquis ex numero veſtro ſingularem maluit numerum ſcribere, vt illud acciperetur vnum. Vnde dicit

Ibidem. Apoſtolus, Nam iudicium quidem ex vno in condemnationem, gratia autẽ ex multis delictis in iuſtificationem. Ibi quippe vnum, nõ niſi vnum delictum vult intelligi, quo nolentes credi paruulos inquinatos, nõ eos

Roma.5. peccata non habere, quod ait Ioannes, ne intelligeren-

C tur propria, vel peccatis, ſicut habet in aliis codicib⁹ eadem interpretatio. Sed peccato non inquinatos dicere maluiſtis, vt vnum primi hominis peccatum veniret in mentẽ. Sed ſuſpicionibus nõ agamus, & hic vel ſcriptoris error, vel varietas putetur interpretis. Ego ipſa ver-

Ioannes Episcopus. ba Græca, quæ à Ioanne dicta ſunt, ponam. Διὰ τοῦτο ϗ τὰ παιδία βαπτίζομεν, καί τοι ἁμαρτήματα οὐκ ἔχοντα, Quod eſt Latine, Ideo & infantes baptizamus quanuis peccata nõ habentes. Vides certè nõ ab eo dictum eſſe paruulos nõ coinquinatos eſſe peccato, ſiue peccatis, ſed non habere peccata, intellige propria, & nulla cõtentio eſt. At inquies, Cur non ipſe addidit propria? Cur putamus, niſi quia diſputãs in catholica Eccleſia, non ſe aliter intelligi arbitrabatur, tali quæſtione nullus pulſabatur, vobis nondũ litigantibus ſecurius loquebatur. Nam vis audire quid etiam ipſe de hac re apertiſsime dixerit, Ecce etiam ipſum numero illi adiũgo ſanctorum, Ecce inter meos teſtes, vel inter noſtros conſtituo iudices, quem putaſti patronũ tuum, Ecce & ipſum dicturus es Manichæũ. Ingredere ſancte Ioannes ingredere, & cõſide cũ fratribus tuis, à quibus nulla ratio, nulla tentatio te ſeparauit. Opus eſt & tua, & maxime tua ſententia, D quoniã in tuis literis iſte iuuenis inueniſſe ſe putat, vnde tot tãtorumq; coëpiſcoporum tuorum ſe arbitratur percellere & euacuare ſententias. Quòd ſi verè tale aliquid inueniſſet, & quod ipſe ſentit, te ſentire claruiſſet, nunquã te vnũ, pace tua dixerim, tot & talibus præferre in ea cauſa poſſemus, de qua nunquã fides Chriſtiana & Eccleſia catholica variauit. Sed abſit vt tu aliud ſaperes, & in ea tã præcipuus emineres. Dic ergo & tu aliquid, vnde iſte iuuenis confundatur & reuereatur, qui quęrit maculã meam, & ignoſce mihi, quia cum illi de hac rẽ quid ſentias demõſtrauero, quæſiturus eſt & tuam. Dicit enim ſenſum eſſe Manichæũ, credere paruulos indigentes eſſe Chriſti liberatoris auxilio, vt à damnatione liberẽtur, quia ex peccato primi hominis obligati ſunt. Ac per hoc cũ te hoc ſentire cognouerit, aut ipſe ſe corriget ab errore Pelagij, aut & tibi crimẽ obiiciet Manichæi. Sed vt cõferamus ei verũ beneficium, falſum eius non curemus opprobriũ. Audi iam Iuliane quid etiã Ioannes cũ cæteris catholicis doctoribus dicat, ad Olym-

Idem ad Olympiam. piam ſcribens, Quãdo enim Adam peccauit, inquit, illud graue peccatum, & omne genus hominum in cõmune damnauit, de mœrore pœnas luebat. Itẽ de reſu-

E ſcitatione Lazari flebat Chriſt⁹, inquit, cur vſq; ad hoc mortalitas deliquiſſet, vt diſcuſſa de perennitatibus inferos adamaret. Flebat Chriſtus, ꝙ eos qui immortales eſſe potuerũt, diabolus fecit eſſe mortales. Quid dici

Auguſtin⁹. poſſet expreſsius? Quid ad iſta reſpõdes? Si Adã grandi peccato ſuo, omne genus humanũ in commune dãnauit, nunquid niſi dãnatus paruulus naſcitur? Et per quẽ, niſi per Chriſtum ab iſta damnatione liberatur? Si & in Lazaro dicitur excuſſa de perennitatibus mortalitas inferos adamaſſe, quis mortalium non ad iſtam culpã caſumq; pertineat, quo cecidit primus homo de vitæ perennitate, quã ſi nõ peccaret, acceperat? Si diabolus omnes, qui immortales eſſe poterãt, fecit eſſe mortales, vnde etiam paruuli moriũtur, ſi obnoxij peccato primi illius hominis nõ ſunt? Nunquid ergo, niſi per eũ in quo omnes viuificabuntur, etiam paruuli de regno mortis eruuntur? Tractat idem Ioannes in ſermone quodã huiuſmodi quæſtionẽ, cur beſtiæ vel lædant homines, vel interimant, cum ſentẽtia domini manifeſta ſit, qua eas homini ſubdidit, vt earum habeat poteſtatẽ? Quã quæ-

Gene.1. ſtionem ſic ſoluit, vt dicat ante peccatũ omnes beſtias

F homini fuiſſe ſubiectas, ꝙ autem nunc hominibus nocent, pœnã primi eſſe peccati. Prolixa tractatio eſt, ideo huic operi non à me inſeritur, ſed tamen aliquid inde oportet vt ponã. Timemus, inquit, beſtias & pauemus,

Ioannes Episcopus. non cõtradico, Et à principatu decidimus, & hoc dico ipſe etiam. Sed nõ hoc oſtendit legẽ dei eſſe mẽdacem. Ab initio enim nõ ita res erant diſpoſitæ, ſed timebant, & tremebãt, & ſubiiciebantur domino. Et quoniã à fiducia decidimus, profecto & ab honore. Vnde hoc manifeſtum eſt, Adduxit beſtias ad Adam videre quid eas vocaret, & nõ reſiluit Adam tanq̃ timens. Et paulopoſt, Hoc vnum, inquit, ſignũ, quod non fuerint homini ab initio terribiles beſtiæ, ſecũdum aliud iſto manifeſtius, quæ fuit ad mulierem per ſerpẽtem diſputatio. Si enim eſſent terribiles hominibus beſtiæ, nõ vtiq; mulier viſo ſerpente manſiſſet, non accepiſſet conſiliũ, non ei cũ tanta ſermocinaretur fiducia, ſed ſtatim ad ipſum & expauiſſet & reſiluiſſet aſpectũ. Nunc autẽ & diſputat & nõ timet. Nõdum enim erat timor iſte, ſed quia peccatum ingreſſum eſt, ablata ſunt ea, quæ honoris erant. Itemq; poſt paululum. Quãdiu quidẽ, inquit, habebat ad deum fiduciam,

G fiduciam, terribilis beſtiis erat, ſed quia offendit extre-
mos etiá conſeruorum ſuorum iam pauet. Quòd ſi hoc
non eſt, inquit, tu mihi oſten de ante peccatú, quòd ter-
ribiles erant hominibus beſtiæ, ſed non habebis. Si auté
poſt táta ingreſſus eſt timor, tutela domini eſt. Si enim
mandato vel quod datum eſt mox ab homine & ſolu-
to, honor qui ei datus erat à deo, manſiſſet immobilis,
August. non facile reſurrexiſſet. Nempe manifeſtum eſt ſan-
ctum Ioannem hac diſputatione móſtraſſe illud, quod
per vnum hominem peccatú ingreſſum eſt, commune
omnibus hominibus factum eſſe peccatum, quádoqui-
dem in omnibus terror communis eſt beſtiarum, quæ
vtiq; nec infantibus parcunt. Quos profectò ſecúdum
iſtum tractatum Ioannis, nullo modo læderét, ſiue ter-
rerent, niſi eſſent veteris illius peccati obligatione có-
ſtricti. Dic Iuliane, dic etiam iſtum, quid enim iam du-
bitas dicere, Manichæum, qui tantam naturæ cuius in-
nocentiam defenditis, fecit mihi iniuriam, & propaga-
tionem dánationis aſſeruit. Imò vero cohibe teipſum,
ſi quid tibi eſt ſanabilis mentis, & corrige, & aliquando
intellige, quo modo potuerit dicere Ioannes paruulos
non habere peccata. Non quòd peccata primorum ho-
H minum non teneantur obſtricti, ſed quòd ſua nulla có-
miſerint. Et hoc quidé in eadem ipſa homilia ſi totam
legiſſes, inuenire potuiſti. Aut ſi legiſti, neſcio quemad-
modum te potuit præterire. Aut ſi prçterire non potuit,
miror cur te non correxerit, ſi tamen aliquid apud te
valet Ioannis authoritas. Aut ſi illo ſermone perlecto,
eoq; loco eius quem cómemoraturus ſum, cognito atq;
perſpecto in opinione tua manendum putaſti, vt quid
inde verba quælibet íſeruiſti operi tuo? An forte vt nos
totum legere commoneres, & inuenire vnde tuas de-
prehenderemus & cóuinceremus inſidias? Quid enim
apertius, quàm id quod tibi dixit, Venit ſemel Chriſtus,
& paternis nos cautionibus inuenit aſtrictos, quas có-
ſcripſit Adam, Ille initium obligationis oſtédit, pecca-
tis noſtris fœnus accreuit. Audiſne hominé in fide
catholica & erudinim & erudiétem, diſtinguétem de-
bitum paterni chirographi, quod hæreditarium nobis
inhæſit, ab eis debitis, quorum per noſtra peccata fœnus
accreuit? Audis quid paruulis relaxetur in baptiſmo, qui
nondú propria debita contraxerunt, nec tamé à pater-
no chirographo immunes eſſe potuerút? Verba quippe
I eius non interpretata ſic leguntur in Grçco, ἔρχεται ἅ-
παξ χριστὸς, εὗρεν ἡμῶν χειρόγραφον πατρῷον, ὅτι ἔγραψεν
ὁ ἀδάμ, ἐκεῖνος τὴν ἀρχὴν εἰσήγαγεν τοῦ χρέους, ἡμεῖς
τὸ δανεισμὸν ηὐξήσαμεν ταῖς μεταγενεστέραις ἁμαρτίαις.
Quæ verba è verbo interpretata ſic ſe habent, Venit ſe-
mel Chriſtus, inuenit noſtrum chirographum pater-
num, quod ſcripſit Adá. Ille initium induxit debiti, nos
fœnus auximus poſterioribus peccatis. Nunquid con-
tentus fuit dicere, paternum chirographum, niſi adde-
ret, noſtrum? Vt ſciremus antequam fœnus peccatis no
ſtris poſterioribus augeremus, iá illius chirographi pa-
terni ad nos debitú pertinere. Lege etiam quemadmo-
dum exponat idem ipſe vir ſanctus eundé ipſum Apo-
Rom. 5. ſtoli locum vbi ſcriptum eſt, Per vnum hominem pec-
catum intrauit in mundum. Ibi enim luce clarius in hu
ius fidei catholicæ veritate verſatur. Quod totum quia
longum eſt huic operi intexere, pauca inde cótingam.
Ioannes Manifeſtum eſt, inquit, quoniam non ipſum peccatum,
Episcopus. quod ex legis tranſgreſsione, ſed illud peccatú, quod ex
Adæ inobedientia, hoc erat quod omnia cótaminauit.
Et paulopoſt, Regnauit, inquit, mors ab Adá vſque ad
Moyſem, & in eos qui non peccauerút. Quo modo re-
gnauit? In ſimilitudine tranſgreſsionis Adç, qui eſt for- K
ma futuri, propterea & forma eſt Chriſti Adam. Quo
modo forma eſt aiút? Quoniam ſicut ille ex ſemetipſo
naſcentibus, quanuis non manducauerint de ligno, fa-
ctus eſt cauſa mortis, quæ per cibum inducta eſt, ita &
Chriſtus iis, qui ex ipſo ſunt, tametſi nihil iuſte egerint,
factus eſt prouiſor iuſticiæ, quá per crucem nobis om-
nibus condonauit. Alio loco in eodé ſermone, Vt cum
dixerit tibi Iudæus, inquit, quo modo vnius virtute Chri
ſti múdus ſaluatus eſt, poſſis ei dicere, quemadmodum
vno inobediente Adam, mundus damnatus eſt, quan-
quam non ſint æqualia, gratia atq; peccatum, neq; paria
ſunt, mors atq; vita, non æqualis deus, ac diabolus. Item
poſt paululum, Sed non quemadmodum delictum, in-
quit, ita & gratia. Si enim vnius delicto multi mortui
ſunt, multo magis gratia dei, & donum in gratia vnius
hominis Ieſu Chriſti in multos abúdauit. Quod enim
dicit, inquit, huiuſmodi eſt, Si peccatú valuit, & pecca-
tum vnius hominis gratia, & dei gratia & non ſolum
patris, ſed etiam filij, quemadmodum nó amplius præ-
ualebit. Multo enim hoc rationabilius. Nam alium pro
alio damnari non valde videtur habere rationé, alium
autem pro alio ſaluari, & decentius magis & rationabi- L
lius apparet. Si igitur illud factú eſt, multo magis hoc.
Itemq; alibi in conſequétibus. Iudicium, inquit, ex vno
in condemnationem, gratia autem ex multis delictis in
iuſtificationé. Hoc idem, inquit, quod dicitur, quoniá-
quidem mortem & dánationem potuit peccatum in-
ducere, gratia autem non vnum illud tátummodo in-
terfecit peccatum, ſed etiam poſt illud introëuntia pec-
cata. Et paulopoſt de hocipſo, Quo modo ergo, inquit,
plura introducta ſunt bona, & nó ſolú illud interfectú
eſt peccatum, ſed etiam omnia reliqua oſtendit, dicens,
Gratia auté ex multis delictis in iuſtificationem. Et poſt
paululum ait, Primo enim dixit, quoniam ſi vnius pec-
catú interfecit omnes, multo magis & vnius gratia po-
terit ſaluare. Poſt hæc autem oſtendit, inquit, quoniam
nó illud ſolum interfectum eſt peccatum per gratiam,
ſed etiam omnia reliqua. Et non ſolum peccata interfe
cta ſunt, ſed etiam & tributa iuſticia eſt. Et non tantum
ſolum profuit Chriſtus, quantú nocuit Adam, ſed mul-
to amplius atq; magis. Poſt hæc in eodem cum de bap-
tiſmo ageret, interpoſuit verba Apoſtoli dicentis, An Roma. 6.
ignoratis, inquit, fratres, quoniam quicunq; in Chriſto M
baptizati ſumus, in morte eius baptizati ſumus? Conſe-
pulti ergo ſumus illi per baptiſmum in morte. Quid eſt,
in morte illius baptizati ſumus? Vt & ipſi moriamur ſi-
cut & ille, Crux enim eſt baptiſma. Quod ergo crux
Chriſto & ſepulchrum, hoc nobis baptiſma factum eſt,
tametſi nó in eiſdem ipſis. Ipſe nanq; carne & mortuus
eſt & ſepultus, nos auté peccato in vtroque, quapropter
non dixit, Complantati morti: ſed, ſimilitudini mortis.
Mors nanq; & hoc & illud, ſed nó eidem ipſi ſubiacet:
ſed hæc quidem carnis Chriſti, noſtra autem peccati.
Quemadmodum ergo illa vera, & hæc. Núquid du-
bitare iá poteris ſanctum Ioanné tam lóge eſſe à ſenſu
veſtro, quàm non recedit à ſenſu catholico? Nunquid
in eius diſputatione qua exponit Apoſtoli locum huic
quæſtioni, quæ inter nos vertitur per neceſſarium, vbi
ſcriptum eſt, Per vnum hominem peccatum intrauit in
mundum, & cætera quæ connexa ſunt, alicui redolet, Roma. 5.
quod vos dicitis, propter imitationem hoc eſſe dictú,
non propter carnalé natiuitatem? Nònne illo vno pec
cato cótaminata dicit eſſe omnia, & ſic illud diſtinguit
à cæteris poſtea commiſsis introductiſq; peccatis, quæ
vos

A vos dicitis ad imitationem, non ad propaginem pertinere, vt non illa tantum, ſed hoc & illa per gratiam Chriſti dicat interfici? Nónne de baptiſmate Apoſtoli verba, vbi ait, Quicũque baptizati ſumus in Chriſto, in morte illius baptizati ſumus: ſic exponit, vt dicat ita eum peccato mori, qui baptizatur in Chriſto, ſicut carne mortuus eſt Chriſtus, Quia in morte Chriſti baptizari, nihil eſt aliud quàm peccato mori? Cui ergo peccato paruulus moritur, ſi originale non traxit? An forte non in Chriſti morte paruuli baptizantur, cum Apoſtolus non dixerit quidam, ſed quicunque baptizati ſumus in Chriſto, in morte ipſius baptizati ſumus? An quando baptizantur baptiſmate Chriſtiano, dicturi eſtis, quòd non baptizentur in Chriſto, ne vos Epiſcopus Ioannes ſua definitione ſuffocet, qui dicit hoc eſſe baptiſmum eis, qui baptizantur in Chriſto, quod crux & ſepulchrũ fuit Chriſto, vt quemadmodum ille mortuus eſt carne, ſic & iſtos intelligamus mortuos eſſe peccato? Ecce cui viro quàm magno Chriſtianæ fidei, atque huius catholici dogmatis defenſori, voluiſti veſtrum dogma ſupponere, quaſi dixerit, paruulos primi hominis non inquinatos eſſe peccato, cum dixerit eos non habere pec-
B cata, quæ non eum intelligi, niſi propria voluiſſe, eius tam multa teſtimonia, támque manifeſta declarant. Quid te igitur adiuuit, quod Ioannis Conſtantinopolitani tanquam tibi ſuffragaretur teſtimonium poſuiſti? An vt vnum verbum quaſi ab eo prætermiſſum, velut acuta calliditate captares, & tot verborum eius quibus obrueretis, tam ingentem tibi aggerem commoueres? Intantum improuidus & incautus, vt nec in ipſa homilia, vbi vix vnum de quo male intellecto decepti deciperetis, teſtimonium reperire potuiſtis, aduerteres ſanctum Ioannem Conſtantinopolitanũ ſatis euidenter expreſsiſſe, omnes homines exceptis debitis propriis paterni eſſe chirographi debitores, & tamen poſteaquã verba eius interpoſuiſti, quibus intentionem tuam putaſti aliquid adiuuari, ſequeris & dicis, *Verba Iuliani.* Cum igitur liquido clareat hanc ſanam & veram eſſe ſententiam, quam primo loco ratio, deinde ſcripturarum muniuit authoritas, & quam ſanctorum virorum ſemper celebrauit eruditio, qui tamen veritati authoritatem non ſuo tribuere conſenſu, ſed teſtimonium & gloriam de eius ſuſcepere conſortio, nullum prudentum conturbet cõſpiratio perditorum. *Auguſtin.* Hæc verba tua quò pro-
C ficiunt, niſi vt appareat, vel quo modo de hac cauſa ſcire neglexeris catholicorum ſentẽtias ſermonẽſque doctorum, vel ſi eos noſſe curaſti, qua fraude coneris circumuenire neſcientes? Nam de ratione, & ſanctarum ſcripturarum authoritate, vt nunc interim taceam, hãccine ſentẽtiam qua negatis peccato primi hominis obnoxios paruulos naſci, ſanctorum virorum ſemper celebrauit eruditio? Nõ hoc iſtis tot tantorumq́; ſanctorum & eruditorum, quæ cõmemoraui teſtimoniis indicatur, imò econtrario puto, quòd iam videas quãtum te opinio iſta fefellerit, ſi tamen non dolo agis atque id antè iam noueras. Sed vt melius de te credã, ſi nunc primum iſta cognoſcis, ſi de peccato primi hominis, quòd eo ſint obligati, qui carnaliter generantur infantes, nec eo niſi ſpiritali regeneratione ſoluuntur. Nũc primum perſpicis hoc didiciſſe & docuiſſe tot ſanctos, quod & nos didicimus & docemus, muta iam iſtam mentem, obliuiſcere huius erroris, & propemodum furoris, quo in tot ac tales patres Manichæum iaculabaris opprobrium. Si neſciens hoc feciſti, cur non miſeram reſpuis imperitiam? Si ſciens, cur non ſacrilegam deponis audaciam? Conuinceris vndique, luce clariora ſunt teſti- D
monia tanta ſanctorum, In quorum conuentum te introduxerim, conſpice. Hic eſt Mediolanenſis Ambroſius, quem magiſter tuus Pelagius tanta prædicatione laudauit, vt diceret in libris eius præcipuè fidem Incere Romanam, qni ſcriptorũ inter Latinos flos quidã ſpéciosus enituit, ita vt eius fidẽ & puriſsimum in ſcripturis ſenſum reprehendere nec inimicus auderet. Hic eſt & Conſtantinopolitanus Ioannes, quem tu in numero eruditorum ac ſanctorum excellẽtiſsimum in hac ipſa tua, cui reſpõdeo diſputatione poſuiſti. Hic eſt Baſilius, cuius te verbis ad id, quod nunc agitur non pertinentibus, putaſti aliquid adiuuari. Hinc ſunt & cæteri quorũ te mouere debet tanta conſenſio. Non eſt iſta, ſicut ſtylo maledico ſcribis, conſpiratio perditorum. In Eccleſia catholica doctrinæ ſanè ſtudiis claruerunt, ſpiritalibus armis muniti & accincti, ſtrenua contra hæreticos bella geſſerunt, perfunctis fideliter ſuæ diſpẽſationis laboribus in pacis gremio dormierũt. Vnum dicis egreſſum, meipſum ſignificãs, qui in ſe ſummam prælij ſitam optat intalligi. Ecce non ego vnus, ſed tot ac tanti ſancti eruditiq́; doctores, tibi pro me vel mecum próque omnium noſtrũ & tua ipſius, ſi ſapis ſalute reſpondent. E
Non tibi ſicut calumniaris ſolum populi murmur opponimus, quãquam & ipſe populus aduerſus vos propterea murmuret, quia non eſt talis quæſtio, quæ poſsit etiam cognitionem fugere popularem. Diuites & pauperes, excelſi atq; infimi, docti atq; indocti, mares & fœminæ nouerunt, quid cuique ætati in baptiſmate remittatur. Vnde etiam matres quotidie toto orbe terrarum non ad Chriſtum tantũ, id eſt, ad vnctum: ſed ad Chriſtum Ieſum, id eſt, etiam ſaluatorem cum paruulis currunt. Sed ecce quò te introduxi, conuentus ſanctorum iſtorum non eſt multitudo popularis, nõ ſolum filij, ſed & patres Eccleſiæ ſunt. Ex illo numero ſunt, de quibus prædictum eſt, Pro patribus tuis nati ſunt tibi filij, conſtitues eos principes ſuper omnem terrã, *Pſal. 44.* Ex qua filij regenerati ſunt, vt hæc diſcerent, eius patres facti ſunt, vt docerent. Quid eſt quod vos gaudere iactas, q̃ iſta veritas, quam tu errorem putas, vel putari cupis, de tanta multitudine aſſertorem nõ poteſt inuenire, quaſi parua ſit eius aſſertio, q̃ in hoc fidei firmiſsimo & antiquiſsimo fundamento ipſa toto orbe diffuſa nõ à ſe diſcrepat multitudo? Si autem aſſertores eos flagitas, quorum aliquid etiã literarũ iueniri poteſt, illuſtriſq́; doctrina eſt. F
En adeſt aſſertorũ eius memorabilis & venerabilis cõſeſſus atq; conſenſus. Sanctus Irenæus dicit, antiquã ſerpentis plagã fide Chriſti & cruce ſanari, & q̃ protoplaſti peccato fuimus tanq̃ vinculis alligati. *Irenæus.* Sed Cyprianus dicit, perire paruulum, niſi fuerit baptizatus, quanuis ei non propria dimittantur, ſed aliena peccata. *Cyprianus.* Sanctus Reticius dicit, veteris hominis quo per lauacrũ regenerationis exuimur, nõ tantũ vetera, ſed ingenita eſſe peccata. *Reticius.* Sanctus Olympus dicit viciũ de protoplaſto in germine ſparſum, vt peccatũ cũ homine naſceretur. *Olympus.* Sanctus Hilarius dicit, ex peccato eſſe omnẽ carnem, præter illius, qui venit in ſimilitudine carnis peccati ſine peccato. *Hilarius.* Dicit ſub peccati origine, & ſub peccati lege natũ eſſe, cuius vox eſt, Ego in iniquitate cõceptus ſum. *Pſal. 50.* Sanctus Ambroſius dicit eos, qui baptizati fuerint, paruulos in primordia naturę ſuæ à malicia reformari. *Ambroſ.* Dicit ſolũ ex natis de fœmina ſanctũ dominũ Ieſum, nulla terrena cõtagia corruptelæ immaculati partus nouitate ſenſiſſe. Dicit q̃ in Adã omnes morimur, quia per vnũ hominem peccatum intrauit in mũdum, & illius culpa

G mors omniũ eſt. Dicit quòd in eius vulnere omne ge-
Lucæ 10. nus occidiſſet humanum, niſi Samaritanus ille deſcen-
dens vulnera eius acerba curaſſet. Dicit fuiſſe Adam,
& in illo fuiſſe omnes, periſſe Adam, & in illo periſſe
omnes. Dicit nos contagio maculari antequam naſci-
mur, nec humanum conceptum eſſe iniquitatis exor-
tem, quia cõcipimur, inquit, in peccato parentum, & in
delictis eorum naſcimur. Sed & ipſe partus habet con-
tagia ſua, nec vnum tantummodo habet ipſa natura cõ
tagium. Dicit diabolum fœneratorem, à quo Eua ma-
culata obnoxiæ ſucceſsionis vſuris, omne genus defœ-
nerauit humanum. Dicit à diabolo Euam deceptam, vt
ſupplãtaret virum, obligaret hæreditatem. Dicit Adam
ita morſu viciatum eſſe ſerpentis, vt omnes illo vulne-
re claudicemus. Dicit per corporum viri & fœminæ
commixtionem neminem expertem eſſe delicti. Qui
autem expers delicti eſt, idem dominus Chriſtus, etiam
huiuſmodi eſſe conceptionis expertem. Dicit ſanctus
Innocẽtius. Innocentius, lauacro regenerationis præteriti vicium
omne purgari, quod per illum accidit, qui libero arbi-
trio cadens, in profunda demerſus eſt. Dicit, niſi man-
ducauerint carnem filij hominis, id eſt domini, & ſan-
H guinem biberint, vitã paruulos habere non poſſe. San-
Gregorius. ctus Gregorius dicit, melius fuiſſe nõ excidere à ligno
vitæ guſtu amariſsimo peccati, ſed emendari nos de-
bere poſt lapſum. Dicit nos ex bonis ad triſtia deuolu-
tos, & vult à triſtibus ad meliora reparari, vt quos gu-
ſtus ligni vetitus condemnauit, Chriſti crux gratia lar-
giore iuſtificet. Dicit venerandam eſſe natiuitatem, per
quam terrenæ natiuitatis vinculis liberamur. Dicit re-
generatione ex aqua & ſpiritu purgari maculas primæ
natiuitatis, per quas in iniquitatibus concipimur. Dicit
Baſilius magnus. tibi ſanctus Baſilius, nos ægritudinem contraxiſſe pec-
cati, quoniam Eua noluit à ligno prohibito ieiunare.
Dicit poſtremo nos de paradiſo decidiſſe, quia non ie-
iunauimus, atque vt illò redeamus, præcepit vt ieiune-
mus. Dicunt tibi ore vno tot ſancti Epiſcopi, Eulogius,
Ioãnes Ammonianus, Porphyrius, Fidus, Zozinus, Zo
boënus, Nimfidius, Chromatius, Iouinus, Eleutherius,
Clematius. Nos Pelagium nõ abſoluimus, niſi quia dã-
nauit eos, qui dicunt paruulos etiam ſi non baptizen-
tur habere vitam æternã. Iam tu reſponde, vtrum deus
iuſtus nulli obnoxiam peccato imaginem ſuam priua-
Ioãnes Epiſcopus. re vita poſsit æterna? Poſtremo ſanctus Epiſcopus Ioã-
nes dicit, quem tu honorabiliter commemoraſti, quem
I tu ſicut ſanctum eruditumq́; laudaſti, quem tu teſtimo-
nium & gloriam de conſortio veritatis ſuſcepiſſe dixi-
ſti, etiam ipſe dixit Adam ſic peccaſſe illud graue pec-
catum, vt omne genus humanum in commune dam-
Ioan. 11. naret. Dixit in Lazari morte ideo fleuiſſe Chriſtũ, quia
de perennitatibus excuſſa mortalitas inferos adamauit,
& quia eos qui immortales eſſe poterant, diabolus fecit
eſſe mortales. Dicit ante peccatum primi hominis om-
nimodo beſtias homini fuiſſe ſubiectas, poſtea quã ve-
ro peccatum illud intrauit, cœpiſſe à nobis beſtias for-
midari. Vſqueadeo peccatum illud primi hominis in-
telligi voluit ad omnes homines pertinere, vbi quis nõ
videat eſſe conſequens, vt nulla beſtiarum paruulos læ-
deret, niſi & ipſos illius peccati vinculo natiuitas car-
nalis obſtringeret. Dicit in eodem ſermone, ex quo tu
incautus obrepere voluiſti, quòd nos Chriſtus inuene-
rit in paterno chirographo noſtro quod ſcripſit Adã,
& poſterioribꝰ proprijs debitis obligatis. Exponit Apo-
ſtoli locum in quo tota iſta cauſa cõſiſtit, vbi ſcriptum
Rom. 5. eſt, Per vnum hominem peccatum intrauit in mundũ,
& cætera huic ſententiæ cohærentia. Nec in tam proli- K
xa ſua diſputatione quod dicitis, dicit non propagatio-
ne generis hoc peccatum in omnes homines, ſed imi-
tatione tranſiſſe, imò econtrario quàm ſe res aliter ha-
beat in coëpiſcoporum ſuorum ſententiis non diſſen-
tiendo demõſtrat. Dicit enim omnia peccata primi ho
minis eſſe cõtaminata, & ne hoc non generatione car-
nali, ſed imitatione mortali factũ putetur, dicit Adam
propterea dictum formam futuri, quia ſicut ille ex ſe-
metipſo naſcentibus, quãuis non manducauerint de li-
gno, factus eſt cauſa mortis, quę per cibum inducta eſt,
ita & Chriſtus iis qui ex ipſo ſunt, tãetſi nihil iuſte ege-
rint, factus eſt prouiſor iuſticiæ, quam per crucem no-
bis omnibus condonauit. Dicit Iudæum negãtem vir-
tute vnius Chriſti, mundum poſſe ſaluari, de ipſius pri-
mi hominis peccato refutandum, quo vno inobedien-
te damnatus eſt mundus. Dicit non valde videri habe-
re rationem, vt alius pro alio dãnetur, & tamen factum
eſſe per Adam. Vnde magis perſuadet eſſe credendum,
quod decentius & rationabilius apparet, ſaluari alium
pro alio, quod impletur in Chriſto. Quis autem nõ vi-
deat ſi peccatum primi hominis non propagatione, ſed
imitatione per omnes homines pertranſiit, neminem L
pro alio, ſed ſuo damnari vnumquẽque peccato, quod
nõ alius in eo generando tranſmiſit, ſed ipſe imitando
ſua voluntate commiſit? Dicit per gratiam non illud
vnum tantũmodo primi hominis, ſed etiam poſt illud
introeũtia interfecta eſſe peccata. Vbi ſatis vtiq; diſtin-
guit peccata poſteriora, quę dici poſſunt imitatione cõ-
miſſa, ab illo vno, quod propagatione pertranſiit, & o-
ſtendit vtraq; interfecta eſſe per gratiam, vt ſecundum
Apoſtoli intentionem plus appareat profuiſſe regene-
ratio, quàm nocuerat generatio. Sic enĩ exponit quod
dictum eſt, Et non ſicut delictum, ita eſt & donum. Nã *Rom. 5.*
iudicium quidem ex vno in condemnationem: gratia
autem ex multis delictis in iuſtificationem. Qua ſen-
tentia imitatio illa veſtra, quod eſt nouicium Pelagiani
erroris machinamentum, Paulo Apoſtolo ſcribente, &
Ioanne Epiſcopo exponẽte ſubuertitur. Dicit etiam de
ipſo baptiſmo, exponens quod ait Apoſtolus, Quicunq; *Rom. 6.*
baptizati ſumus in Chriſto, in morte ipſius baptizati ſu-
mus, nihil eſſe aliud in morte Chriſti baptizari, quàm
peccato mori, ſicut ille mortuus eſt carne. Vnde neceſ-
ſe eſt, paruuli aut in Chriſto baptizentur, aut ſi baptizã-
tur, in morte eius baptizẽtur, ac ſic peccato ipſi quoque
moriantur, & quia non habent proprium, ab alieno il- M
lius, id eſt, originalis, quod omnium commune factum
eſt, contaminatione mundentur. His tot ac tantis mo-
libus virorum ſanctorum doctorumq́; vallatus, adhuc
cauſam noſtram putabis nullum aſſertorẽ de tanta mul
titudine inuenire potuiſſe? An tantam cõſenſionem ſa-
cerdotum catholicorum, conſpirationem dicturus eſ-
ſes perditorum? Nec ſanctum Hieronymum, quia preſ- *S. Hieronymi probata eruditio.*
byter fuit, contemnendum arbitreris, qui Græco & La-
tino inſuper & Hebræo eruditus eloquio, ex Occidẽta-
li ad Orientalem trãſiens Eccleſiam, in locis ſanctis at-
que in literis ſacris, vſque ad decrepitam vixit ætatem.
Hic omnes vel penè omnes qui ante illum ex vtraque
parte orbis de doctrina Eccleſiaſtica ſcripſerant, legit,
nec aliam de hac re tenuit promptiſq; ſententiam. Quĩ *Hieronymus ſuper Ionam.*
cum exponeret Ionam Prophetam apertiſsime dixit, ꝙ
etiam paruuli peccato offendentis Adam tenentur ob-
noxij. Ita ne tuum ſic amabis errorem, in quem iuueni-
li confidentia & humano lapſu incautius decidiſti, vt
ab iſtis catholicæ vñitatis & veritatis ſacerdotibus, ex
diuerſis

A diuerſis orbis terrarum partibus tantá inter ſe fidei cõcordia congruentibus, in tam magne cauſa, vbi Chriſtianæ religionis ſumma conſiſtit, oõ ſolum diſſeotite, ſed eos audeas Manichæos inſuper nuncupare. Quod ſi hoc noo facis, nec mihi hoc iuſte facis, quem cernis in eadem cauſa diſputationibus meis, quibus aduerſus me ferociter irritaris, illorũ ſecutum fuiſſe veſtigia. Si autem me ſolum tali aſpergis opprobrio, non ob aliud, quia niſi de peccato primi hominis quod ſentiunt, ſentio: quod tenẽt, teneo: quod prædicant, prædico: quis te non videat in me apertum iactare conuicium, de illis occultum quidem, ſed tamen ſimile habere iudicium? Et tamen conſideratis, vt alia taceã, vel Ioãnis Epiſcopi verbis de ooſtro paterno chirographo, quod ſcripſit Adam, quæ verba in eo ſermooe, vnde quod voluiſti protuliſti, inueniſſe te credo, vel Epiſcopi Ambroſij, quòd de commixtione maris & fœmioæ nullus poteſt expers eſſe peccati, quæ io meo libro legiſti, ſed in tuis attingere timuiſti, etſi corem hominibus ſit dura frons tua, erubeſcit coram deo mens tua. Ego quidem pro dilectione, quę mihi eſt erga te, quã deo propicio quibuſlibet conuiciis abſit, vt de medullis mei cordis extirpes,

B mallem fili Iuliane, vt iuuentute meliore atque fortiore te vinceres, & animoſitatem quid aliud quàm humanam, qua cupis tuem qualiſcũque ſit, quooiam tua iam facta eſt, præualere ſententiam, potentiore pietate ſuperares. Et ſicut Polemo luxuriæ coronis ſenſim capite detractis, eíſque abiectis, manum pallio ſubdidit, os & vultum formauit ad verecũdiam, ad extremum totum ſe illi, ad quem deridendum venerat, diſcipulum tradidit, ſic & tu loquẽtibus tibi tot venerabilibus viris, maximeq; Epiſcopo Ambroſio in integritate catholicæ fidei, etiam tui mali doctoris & deceptoris ore laudato, & Epiſcopis Baſilio & Ioanne, quos tu quoque in ſanctis eruditis veridica atteſtatiooe poſuiſti, taoquam coronas ebrioſorum abijceres laudes Pelagianorum, quibus tanquam magnus eorum defenſor extolleris, & ſtylum, vt mitius dixerim, cootumelioſum oon tanquam pallio pudoris abſconderes, ſed tanquam manu emendatiore confringeres, tuumq; pectus veritate complendum, non Platonico Xeoocrati, ſed iſtis ſacerdotibus Chriſtiaois, vel potius io eis ipſi domino Chriſto, non velut qui nunc primum veneris, traderes, ſed velut qui receſſeras, redderes. Quod ſi tibi conſilium meum diſ-

C plicet, age vt placet. Ego eoim etſi correctus fueris, in quo maiora vota mea ſunt, abundantius cumulatiúſque gaudebo, etſi quod abominor, in hac prauitate permãſeris, ex opprobriis tuis fructuoſum habebo, & pro me cœleſtis mercedis augmentũ, & de te miſericordis doloris aculeum.

Quàm Pelagiani ad inuẽt Manichæos. Cap. III.

Sed quoniam iam oſtendi quot & quales & quantos viros fidei catholicæ defenſores atq; doctores falſos facias Manichæos, audi iam parumper, inerudita temeritate quãtũ veros adiuues Manichæos. Hoc enim me ſecũdo loco diſputationis meæ demonſtraturum eſſe promiſi. Manichæi quòd etiam te ſatis noſſe indicaſti, duas naturas, voã boni, alteram mali ex diuerſis atq; inter ſe aduerſis coæternisq; priocipiis, vanitate ſacrilega nefandi erroris inducunt. Contra quos catholica fides tantummodo ſine ioitio naturã prædicat, ſummi ſcilicet atque incommutabilis boni, hoc eſt illius ineffabilis trinitatis, à quo ſummo, vt dictum eſt, atq; incõmutabili bono voiuerſam conditam dicit eſſe creaturã, naturasq; omnes bonas, quãuis impares creatori, quia ex oihilo creatas, ideoq; mutabiles, ita vt omnino nulla natura ſit, quæ nõ aut ipſe ſit, aut ab ipſo facta ſit, vt quantacunq; eut qualiſcunq; natura ſit, & in- D quantum natura eſt, bonum ſit. Quærunt itaq; à nobis, vnde ſit malũ, Reſpondemus ex bono, ſed non ſummo & incõmutabili booo. Ex bono igitur inferioribus atq; mutabilibus orta ſunt mala, Quæ mala licet intelligamus non eſſe naturas, ſed vicia naturarum, tamẽ ſimul intelligimus ea, niſi ex aliquibus & in aliquibus naturis eſſe non poſſe, nec aliquid eſſe malum, niſi à bonitate eſſe defectum. Sed cuius defectum, niſi alicuius ſine dubitatione oaturæ? Quia & ipſa voluntas mala, non oiſi alicuius voluntas eſt profecto naturæ. Et angelus quippe & homo naturæ ſunt, Non enim poteſt eſſe oullius voluntas, quando eſt voluntas, Et tãtum valent eædem voluntates, vt earum naturarum, quarum ſunt, faciant qualitates. Nam ſi quæratur, qualis ſit angelus vel hómo malæ voluntatis, rectiſsime reſpondetur malus, magis accipiens qualitatis nomen ex volũtate mala, quam ex natura bona, Quoniam natura eſt ipſa ſubſtantia & bonitatis & maliciæ capax. Bonitatis capax eſt, participatione boni à quo facta eſt, Maliciam vero capit non participatione mali, ſed priuatione boni, id eſt, oon cõmiſcetur naturæ, quæ aliquid malum eſt, quie nulla natura inquantum natura eſt, malum eſt, ſed quia deficit à E natura, quæ ſummum atque incommutabile eſt bonũ, propterea quia non de illa, ſed de nihilo facta eſt, Alioquin nec malam voluotatem habere poſsit, niſi mutabilis eſſet. Mutabilis porrò natura non eſſet, ſi de deo eſſet, non ab illo de nihilo facta eſſet. Quapropter bonorum author eſt deus, dum author eſt naturarum, Quarũ ſpontaoeos defectus à booo, non indicat à quo factæ ſuot, ſed vode factæ ſunt, Et hoc non eſt aliquid, quoniam penitus nihil eſt, & ideo non poteſt euthorem habere quod nihil eſt. Quapropter ſicut aduerſatur catholicæ fidei Maoichæus, hoc eſt fidei veritatis, veræq; pietatis, qui bonum & malum ſic inter ſe dicit eſſe contraria, vt non naturam, cum deficit à bono, dicat fieri malã, ipſumq; defectum eius eſſe malum eius, ſed potius ipſum malum dicat eſſe naturã, & quod eſt inſanius, ſine initio ſempiternam, eamq; appellat corpus & ſpiritũ, corpus videlicet, vnde ſpiritus operetur: ſpiritum vero, qui operetur ex corpore, ita hunc aduerſarium fidei dici non poteſt quantum adiuuet, qui mala ex bonis oriri negat, & io eundem ſenſum accipit quod ait dominus, Arbor bona fructus malos nõ facit: *Matth. 7.* cum ille magiſter deus, non vtique naturam conſtituat F arborem, ex qua fructus de qua loquebatur, exiſtat, ſed voluntatem ſeu bonam ſeu malam, fructus autem opera, quæ nec bona volũtatis malæ, nec mala poſſunt eſſe volũtatis bonæ. Hoc eſt enim quod ait, Arbor mala fructus bonos nõ facit, & arbor bona fructus malos nõ facit: tanquã diceret, Nec opera bone voluntas mala, nec mala opera facit voluntas booa. Nã ipſarum arborũ, id eſt, ipſarũ voluntatum ſi quærẽtur origines, quæ occurrunt niſi naturæ, quas booas deus condidit? Ac per hoc ex bonis orta ſuot mala, nó ex bonis volũtatibus opera mala, ſed ex bonis naturis voluntates malæ. Quid ergo ſic optat audire Manichæus, niſi ex bonis mala eſſe oon poſſe, vt quoniã negeri nõ poteſt eſſe mala, nihil reſtet oiſi vt ex malo ſint, ſi ex bonis naturis eſſe non poſſunt? Ac ſic ſine ioitio habeant originem ſuã, mala naturam mali, quæ ſine initio ſemper fuerit, & ſint duæ naturæ, vna boni, altera mali. Neceſſe eſt enim vt aut nulla ſint mala, aut ex bonis naturis ſint, aut ex malis. Si dixerimus nulla eſſe mala, fruſtra dicimus deo, Libera nos à *Matth. 6.* malo. Si autem dixerimus non oriri mala niſi ex malis,

G Manichæa peſtilentia triumphabit, totumq́; vaſtabit, & ipſius dei tanquam mutabilem naturam malæ naturæ commixtione violabit. Relinquitur ergo, vt mala ex bonis eſſe fateamur, quia ſi hoc negauerimus, ex malis erunt, & Manichæis vtique ſuffragabimur. *Iulianus.* Tu itaque vbi dicis, cum ſecundum ſententiam Euangelij, ex fructibus ſuis arbor debeat cognoſci, hic audiendus putetur, qui dicit bonum eſſe cõiugium, de quo nihil aliud, quàm malum prodire definit. *Auguſt.* Vis vtique arborem bonam coniugium deputari, de qua velut fructum malum naſci non vis, hominem contagio peccati originalis obſtrictum, nec vides neceſſe tibi eſſe adulterium conſtituere arborem malam, ſi coniugium eſt arbor bona, Ac per hoc ſi de coniugio, qui naſcitur, coniugij fructus eſt, & ideo debet eſſe ſine vicio, ne fructus malus naſcatur ex arbore bona, ſequitur, vt qui de adulterio naſcitur, non debeat naſci ſine vicio, ne fructus bonus naſcatur ex arbore mala, quoniam dominus nec à bona arbore fieri fructus malos, nec à mala bonos diuina authoritate definit. Vt ergo hinc exeas, quia nec de adulterio dicis hominem naſci poſſe cum vicio, negabis adulterium eſſe arborem malam, ne ille qui ſecundum H ta ſine vicio de adulterio naſcitur, cõtra definitionem domini, bonus fructus naſci de mala arbore videatur. Nega ergo etiam coniugium eſſe arborem bonam, & erraſſe te vt hoc diceres, confitere. Sed dicturus es, non de adulterio naſci hominem, qui per adulterinum cõcubitum gignitur. Vnde igitur? De natura, inquis, humana, quæ in adulteris quoque dei opus eſt, non ipſorum. Cur ergo eodem modo non intelligis, nec de cõiugio naſci hominem, qui per concubitum gignitur coniugalem, ſed de natura ſimiliter humana, quæ in coniugibus quoque dei opus eſt, non ipſorum, atque ita bonitati non tribui nuptiarum, quod malum naſcẽtes trahunt de vicio naturæ, ſicut non tribuitur iniquitati adulterorum, quod bonum naſcentes trahunt, de inſtitutione naturæ? Tu autem intelligis arborem bonam, non quam Chriſtus intelligi voluit, id eſt, hominis voluntatem bonam, ſed ipſum opus dei, id eſt, hominum, vel nuptias, vel naturam. Et quia bona ſunt hæc opera dei, malum inde non poſſe dicis exiſtere, qui malum fructum bona arbor non poteſt facere, Ac ſic aduerſus te ratiocinationem ſuam concludit, pro ſuo dogmate Manichæus, quem verbis iſtis tuis ſic ad- I iuuas, vt nihil magis optet audire, quàm mala ex bonis eſſe non poſſe: hoc enim accepto infert, & dicit tibi, Si malum eſſe non poteſt ex bono, vnde erit, niſi ex malo? Neque enim mala per ſeipſa repente authore nullo exiſtere potuerunt. Tu autem dicis malum ex bono eſſe non poſſe, ne contra Euangelij ſententiam, arbor bona faciat fructus malos, Remanet, inquit, vt mali natura fuerit ſempiterna, quæ potuerit mala generare, quia ex bonis ea non poſſe fateris exiſtere. Placèt ne tibi iam mutare ſententiam, quam non Manichæis fauendo, ſed quid loquaris neſciendo, ad adiuuandam Manichæorum peſtilentiam protuliſti? Quo modo enim diceret Chriſtus, *Matt.12.* Aut facite arborem bonam & fructum eius bonum, aut facite arborem malam, & fructum eius malum: quandoquidem hoc dicebat hominibus, quos ipſe creauerat, ſi ex eius opere bono, quod eſt homo, malum non poſſet exiſtere, ſicut tu ſapis, arborem bonam conſtituens bonum opus dei, id eſt, nuptias hominum, vel naturã, & ideo dicẽs, malum inde naſci non poſſe, quia ſi ex bono malum naſci dixerimus, reſiſtemus vt putas, ei qui dixit, *Matt.7.* Arbor bona fructus malos non facit: cũ ſcias ex angeli & hominis naturis bonis, quas nulli K parentes mali genuerãt, ſed deus ſumme bonus de nullis parentibus fecerat, non fructus malos, ſed ipſas malas arbores extitiſſe, ex quibus fructus naſcerẽtur mali? Dominus autem Ieſus & Manichæos vincit, quia vnus homo, hoc eſt vna natura poteſt vtranque arborem facere, & te vincit, quia ex natura bona poteſt mala arbor exiſtere. Ex quo falſum eſſe mõſtratur, quod in Manichæorum ſuffragium dicis, mala ex bonis eſſe non poſſe, vt niſi ex natura mali, quam nefarius illorum error inducit, non putẽtur mala eſſe potuiſſe. Neq; enim vno tantũ loco tibi ex Euangelio arborem bonã commemorandam putaſti, ſed aliis etiam locis diſputationis tuæ iſta peruerſitate ſuffragatus es Manichæis: ſicuti eſt illud, vbi rurſus dixiſti, trahi peccatum per naturam non poteſt, quia per opus dei opus diaboli tranſire non ſinitur. Ad quod tibi ego reſpondeo, quo modo in opere dei opus diaboli manere ſinitur, ſi per opus dei tranſire non ſinitur? Quis enim putet peius eſſe vt illic maneat, quàm vt illinc tranſeat? Quæris fortaſſe, quo modo opus diaboli maneat in opere dei. Noli alibi quærere, ipſum diabolum recole opus dei eſſe, natura vtiq; angelica, Inuidia vero opus eſt ipſius diaboli, quod opꝰ L & proceſsit ex illo, & manet in illo: vanum eſt igitur quod dixiſti, opus diaboli per opus dei nõ tranſire, vbi perſpicis & manere. Manichæus autem, quantas tibi gratias agat, itá ne nondum reſpicis, nondum expergiſceris? Laborat enim Manichæus, vt oſtendat ex bono dei opere malum oriri non poſſe, vt quod ipſe vult, malum niſi ex malo eſſe non poſſe credatur. Hic tu mirabilis eius adiutor, per opus, inquis, dei malum tranſire non ſinitur, vt ille tota facilitate concludat, multo minus inde oririri poſſe, per quod nec trãſire permittitur. Audi tale aliud, imò grauius, vbi Manichæis idẽtidem ſuffragaris. Euanuit, inquis, originale peccatum, quia *Gene.2.* non poteſt mala radix in eo quod donum dei vocas, locari. Quod ego vide quàm manifeſta veritate conuincam. Nónne ſenſus hominis donum dei eſt? Et tamen ibi locauit inimicus ſeminator radicem mali, quando peccatum homini ſerpẽtina fraude perſuaſit. Niſi enim radicem mali humanus tunc reciperet ſenſus, nullo modo male ſuadenti accommodaretur aſſenſus. Quid dicam de radice omnium malorũ auaricia? Et vbi eſt hęc, niſi in hominis anima? Et quid eſt hominis anima, niſi donum dei? Quo modo ergo tu dicis, niſi non conſiderando quid dicas, radicem mali locari non poſſe in M dono dei? Sed Manichæus cui per iſtas inconſideratas ſententias tuas plurimum ſuffragaris, quid tibi dicat attende. Si etiam eſſe rationalem creaturam, dei donum eſt, & dicis locari non poſſe radicem mali in dono dei, quanto probabilius dicitur, oriri non poſſe radicẽ mali ex dono dei? Ac ſic te ſuffragatore introducit Manichæus, radicem mali ex illa quam non à deo creatam, ſed deo coæternam fingit naturam mali. Quoniam ſi dixeris ex libero arbitrio naturæ bonæ à deo creatæ, ortam mali radicem, quod catholica veritas dicit, illis verbis tuis te facillime ſuperat, vbi ais, radicem mali locari non poſſe in dono dei, quia & liberum arbitrium proculdubio eſt donum dei. Ac per hoc cum mali radicem in dono dei locari non poſſe dixiſti, Manichæo quid contra te diceret, tu dediſti. Quia ſi non poteſt in bono locari malum, quod tu dicis mihi, multo minus poteſt oriri ex bono malum, quod ille dicit tibi. Ac ſic concludet non eſſe malum niſi ex malo, vbi victor videbitur ſibi, & erit profecto, niſi & illi reſiſtatur & tibi: veritas

ergo

A ergo fidei catholicæ in his verbis veſtris ideo vincit Manichæum, quia vincit & teipſum. Nam ſi te nõ vinceret dicentem, non poſſe in dono dei locari redicem mali, multo minus Manichæum poſſet vincere dicentem, non poſſe ex dono dei oriri radicem mali. Sed vt vincat ambos, nec aliunde oriri, nec alicubi eſſe poſſe dicit radicem mali, niſi ex natura & in natura rationali, cui eſſe naturam rationalem, nõ eſt niſi donum dei. Sed quoniam à ſummo atque incommutabili bono de nihilo facta eſt, vt eſſet quanuis mutabile, tamen bonũ, deficere à bono, à quo facta eſt, hæc eſt ex illa, vel in illa radix mali, quia nihil eſt aliud malum, niſi priuatio boni. Iam porrò vbi dicis, rerum ratio non finit, vt de bono malum, & de iuſto iniquum aliquid proferatur, prorſus Manichæorum verba dicis, hoc enim aſſerunt, non poſſe malum proferri niſi de malo, & ibi tota eorum nefanda ſecta conſiſtit, quia prius contẽdunt malum proferri non poſſe de bono. Quod ſi eis te authore conceſſerimus, nihil nobis penitus remanebit, vnde illorum nefaria dogmata redarguere valeamus. Hoc eſt autem iniquum de iuſto, quod eſt malum de bono. Catholica igitur fides, vt & tibi & illis reſiſtat, hoc dicit,
B nõ prolatum eſſe malum niſi de bono, & iniquum niſi de iuſto. Quia prius angelus & homo, de quib⁹ iſta prolata ſunt, boni erant vtiq; & iuſti, Non igitur reſiſtimus Manichæis, niſi obtineamus, non eſſe mala orta niſi ex bonis, nec ea mala ſubſtantias eſſe, ſed ſubſtantiarum vitia creatarum, quibus deficiunt à bono, quoniam mutabiles ſunt, eo quòd ex nihilo factæ ſunt. Hæc eſt doctrinæ catholicæ ſanitas, qua Manichææ peſtilentiæ virus expellitur. Vnde ille doctor meus, tui etiã mali doctoris ore laudatus Ambroſius, in eo libro quẽ de Iſaac & anima ſcripſit. Quid ergo eſt, inquit, malicia, niſi boni indigentia? Et iterum ait, Ex bonis igitur mala orta ſunt. Non enim ſunt mala, niſi quæ priuãtur bonis, per mala tamen factum eſt, vt bona eminerent. Ergo indigentia boni, radix maliciæ eſt. Vides quàm vera catholicæ fidei ratione redarguit beatus Ambroſius Manichæos. Vides quemadmodum eos, quanuis in eadem diſputatione non nominauerit, tamen iſta ſentẽtiarum veritate ac breuitate conuicerit. Ecce cui homini dei propter originale peccatum, quod catholicus catholice aſſeruit, obiicis nomine Manichæorum inſtinctu, maledici furoris opprobrium, qui cõtra ſuffragium, quod

Ambro. in li. de Iſaac & anima, cap. 7.

C eis tu præſtas, tam inuictum ad eos debellandos, catholicis diſputationibus præbet auxilium. Ille quippe aduerſus Manichæos clamat, Ex bonis mala orta ſunt: & aduerſus eum pro Manichæis tu reclamas, Neceſſe eſt malum eſſe, ex quo & per quod malus fructus apparuit, & per opus dei opus diaboli tranſire non ſinitur, & in dono dei radix mali locari non poteſt, & rerum ratio non ſinit, vt de bono malum, ac de iuſto iniquum proferatur.

Iulianus.

Auguſtin⁹

Hæc clamas pro Manichæis contra vocem per ſacerdotem dei prolatam catholicæ veritatis, vt ſi tu audiaris, Manichæi vincant, vt alia taceam, dicentes, Si rerum ratio non ſinit, vt de bono malum aliquid proferatur, nõ ergo ex bonis ſicut dicit Ambroſius, ſed ſicut nos dicimus, ex mali natura orta ſunt mala: ecce in quantam voraginem decidiſti male intelligẽdo dominum dicẽtem, Arbor bona fructus malos non facit: cum hoc non ſit dictum de natura, vel de nuptiis, quas inſtituit deus, ſed de volũtate hominis bona, à qua non fiunt opera mala. Sed ne forte vel tu, vel quiſpiam dicat, quo modo de arbore quam facit homo, id eſt, volũtate bona nõ fiunt fructus mali, & fiũt de natura, quam

Matt. 7.

fecit deus, ipſa quæ faciat fructus malos, naſcitur arbor D mala, quaſi aliquid melius faciat homo, vnde nõ poſſit malus fructus exiſtere, quàm eſt illud quod facit deus, vnde poſſit mala arbor exiſtere? Ne quis ergo ſic erret: audiat diligenter Ambroſium dicentem, Quid eſt malicia, niſi boni indigẽtia? Non enim ſunt mala niſi quæ priuãtur bonis, quia indigentia boni, radix maliciæ eſt. Et hinc intelligat ideo eſſe arborem malam volũtatem malam, quia defectus eſt à ſummo bono, vbi bonum creatum bono creante priuatur, vt ſit in eo radix mali, nil aliud quàm indigentia boni. Arbor autẽ bona ideo eſt volũtas bona, quia per ipſam conuertitur homo ad ſummum atq; incommutabile bonum, & impletur bono, vt faciat fructum bonũ. Ac per hoc deus author eſt omnium bonorum, hoc eſt & naturæ bonæ, & volũtatis bonæ, quàm niſi deus in illo operetur, non facit homo, quia præparatur voluntas à domino. Sed iam ordinem diſpoſitionis meæ video poſtulare, vt faciam deo donante, quod tertio loco me facturum eſſe promiſi, hoc eſt vt catholicorum, qui fuerunt ante nos Epiſcoporum ſententiis, quaſcunque rebus de quibus agitur, congruentes potero reperire, vitreas argutias tuas, & fragilia, quibus tibi multum videris acutus & nitidus, E argumenta confringam. Quod ab alio aggrediemur exordio, hic iſtius libri prolixitate concluſa.

Ambroſ⁹.

Libri primi finis.

DIVI AVRELII AVGVSTINI Hipponenſis Epiſcopi, contra Iulianum, Liber ſecundus.

NVNC iam mihi aggrediẽdum eſt, quod tertio loco poſui diſputationis meæ, vt ſententiis Epiſcoporum, qui ſcripturas ſanctas ingenti gloria tractauerunt, tua Iuliane, domino adiuuante machinamenta ſubuertam. Non vt eos oſtendam ſecundum catholicam fidem de originali ſenſiſſe peccato, hoc enim iam primis huius operis partibus feci, vt inde monſtrarem, quot & quantis viris Eccleſiæ, ſanctis clariſq; doctoribus, Manichæorum crimẽ impingas. Et cum me cupis apud imperitorum decolorare iudicia, eos qui catholicam fidem cõtra hæreticos defenderunt, hæreſis nefariæ nomine accuſes. Sed nunc ar- F gumenta ipſa veſtra quibus agitis, ne hominum prima natiuitas originali peccato credatur obſtricta, eloquiis ſunt redarguenda ſanctorum. Quos oportet, vt populi Chriſtiani, veſtris profanis nouitatibus anteponat, eiſque potius eligant adhærere quàm vobis. Hæc ſunt certè velut capita argumentorũ, quaſi formidanda veſtrorum, quibus terretis infirmos, & minus quàm cõtra vos expedit, ſacris literis eruditos. Dicitis enim nos aſſerendo originale peccatum, diabolum dicere hominum naſcentiũ conditorem, damnare nuptias, negare in baptiſmo dimitti vniuerſa peccata, deũ crimine iniquitatis arguere, deſperationem perfectionis ingerere. Hæc quippe omnia cõſequentia eſſe contẽditis, ſi credamus naſci paruulos, peccato primi hominis obligatos, & ob hoc eſſe ſub diabolo, niſi renaſcantur in Chriſto, Diabolus enim creat dicitis, ſi ex hoc vulnere creãtur, quod diabolus naturæ, quę primum condita eſt, inflixit humanæ, & damnãtur nuptiæ, ſi aliquid vnde damnabiles generãtur, habere credãtur, nec omnia peccata dimittũtur in baptiſmo, ſi aliquod in baptizatis cõiugibus

Quæ obiiciunt Pelagiani.

remanet

G remanet malum, ex quo generãtur mali. Quemadmodum autem non eſt iniquus deus, qui cũ baptizatis dimittat peccata propria, paruulum damnat, quia cum ab illo crearetur, neſciens nec volens etiam ex illis parentibus, quibus remiſſa fuerant, traxit aliena. Nec virtus, cui vicioſitas intelligitur eſſe contraria, poſſe creditur perfici, quia ingenerata vicia incredibile eſt poſſe conſumi, quæ iam nec vicia deputanda ſunt, Nõ enim peccat qui non poteſt aliud eſſe quàm creatus eſt. Hæc ſi fideli diligentia quæreretis, nec ea quæ catholicæ fidei veritate atque antiquitate fundata ſunt, infideli oppugnaretis audacia, in ea quę abſcondita ſunt ſapientibus & prudentibus, & reuelata ſunt paruulis, nutriti Chriſti gratia veniretis. Multa enim multitudo dulcedinis domini, quam profectò non inuidit, & tamen abſcondit timentibus eum, perfecit autem ſperantibus, non in ſeipſos, ſed in eum.

Matt. 11. *Pſal. 30.*

Catholicorũ ſententia. *Eſa 7.*

Nos ergo dicimus quod ea fides habet, de qua ſcriptum eſt, Niſi credideritis non intelligetis: nec diabolum, ſed deum verum & vere bonum eſſe hominum conditorem, munda de immundis ineffabiliter operantem, quanuis hominum nemo mun-H dus naſcatur, & ideo donec mũdetur ſpiritu ſancto, ſub ſpiritu immundo eſſe cogatur, Nec quantãcunque immundiciam naturarum, vllum crimen eſſe nuptiarum. Bonum quippe diſcernitur propriũ nuptiarum, à quolibet vicio naturarũ, Nec vllius reatum remanere peccati, qui non ea, quæ in Chriſto fit, regeneratione ſoluatur, quanuis infirmitas reſtet, contra quam in ſeipſo cõſtitutam, regeneratus ſi proficit, pugnet. Nec iniquus eſt deus, cum peccatis, ſiue originalibus ſiue propriis digna retribuit, magíſque iniquus aut infirmus oſtenditur, ſi iugum graue ſuper filios Adam, à die ſicut ſcriptum eſt, natiuitatis eorum vſque in diem ſepulturæ, in matre omnium, ſub quo iugo imago eius atteritur, aut ipſa nullo vel originali peccato, vel proprio præcedẽte, aut quilibet alius ipſo imponit inuito. Nec perfectio eſt deſperanda virtutis, per eius gratiam, qui ex origine viciatam mutare poteſt & ſanare naturam. Aggrediar igitur implere pollicitationem meam. Nec iſta quinque argumenta veſtra, ex quibus cuncta connectitis, quæ & in hac quęſtione aduerſus catholicam fidem multipliciter diſputatis, ſingillatim teſtimoniis ſanctorum refutanda ſuſcipiam, ſed quantum potuerit eorum percuti & deiici, etiam cum à me de literis catholicoI rum Epiſcoporum ſingula proferentur, tantum percutietur atque deiicietur, ſiue vnum eorum, ſiue duo, ſiue plura, ſiue omnia, ſicut valuerit quod profertur. Velut eſt illud in libro quem de arca Noë conſcripſit beatus Ambroſius, Per vnum, inquit, dominũ deum ſalus ventura nationibus declaratur, qui ſolus potuit iuſtus eſſe, cum generatio omnis erraret, niſi natus ex virgine generationis obnoxiæ priuilegio minime teneretur. Ecce, inquit, in iniquitatibus conceptus ſum, & in delictis peperit me mater mea: dicit is qui iuſtus præ cæteris putabatur. Quem igitur iam iuſtum dixerim, niſi horum liberum vinculorum, quem naturæ communis vincula non teneant? Omnes ſub peccato ab Adam, in omnes regnabat mors. Veniat ſolus iuſtus in conſpectu dei, de quo iam non cum exceptione dicatur, non peccauit in labiis ſuis, ſed peccatum non fecit.

Eccli. 40.

Ambroſius de arca Noe. *Pſal. 50.*

Auguſtin.

Huic dic ſi audes, quòd diabolum fecerit hominum cõditorem, qui vtriuſque ſexus commixtione naſcuntur, quandoquidem ſolum Chriſtum quia ſic natus ex virgine, à vinculis obnoxiæ generationis excepit, omnibus cæteris ex Adam ſub peccati obligatione naſcentibus, quod vtique peccatum diabolus ſeminauit. Hunc damnato-K rem redargue nuptiarum, qui ſine peccato natum ſolum dicit virginis filium, iſtum negatorem percipiendæ criminare virtutis, qui aſſerit ingenerare vicia generi humano in ipſo conceptionis exordio, & dic ei quod aduerſus me in primo tuo volumine videris tibi ſatis alte acutéque dixiſſe, nec peccare eos omnino, qui peccare dicuntur. Siquidem à quocunque creati ſunt, ſecundum id quod creati ſunt, neceſſe habent viuere, nec ſuæ repugnare naturæ. Hæc omnia dic Ambroſio, ſiue de Ambroſio, quę mihi tam ſuperbe, tam contumelioſe, tam procaciter & petulanter obiectas. Nam his verbis ſuis infamare etiam baptiſmatis ſacramentum, quòd in eo plena non fiat remiſſio peccatorum, & iniquum deum facere, qui peccata in filiis damnat, aliénaque in parentibus relaxauit, fortaſſe non poteſt dici, quoniam cum hæc loqueretur, non de baptizatorum propagine loquebatur. Porrò ſi ſanctus Ambroſius non ex his erat, qui diabolum faciũt hominum creatorem, vel nuptias damnant, vel incapacem virtutis naturam opinantur humanam, ſed ex his potius qui deum ſummum ac ſumme bonum totius hominis, id eſt, totius L animæ, totiuſq; corporis agnoſcunt & confitentur authorem, & honorant in ſui gradus bonitate coniugia, nec hominem perfectè iuſtificari poſſe deſperant, hæc interim tria veſtra argumenta tanta illius viri authoritate ſubuerſa ſunt, nec vlterius obiicienda ſunt nobis, qui de originali peccato ea dicimus, quæ dixit ille, qui neq; hominis creationem diabolo attribuit, neq; nuptias condemnauit, neque iuſticiæ perfectionem in natura hominis deſperauit. De duobus vero reſiduis argumentis veſtris, quæ ad baptiſmum pertinent, mox videbimus quid ille vir ſenſerit, & quo modo vos ingenti mole authoritatis obtriuerit. Dicit enim in libro cõtra Nouatianos, Omnes homines ſub peccato naſcimur, quorum ipſe ortus in vicio eſt, ſicut habes lectum dicente Dauid, Ecce enim in iniquitatibus conceptus ſum, & in delictis peperit me mater mea. Ideo Pauli caro corpus mortis erat, ſicut ipſe ait, Quis me liberabit de corpore mortis huius? Chriſti autem caro damnauit peccatum, quod naſcendo non ſenſit, quod moriendo crucifixit, vt in carne noſtra eſſet iuſtificatio per gratiam, vbi erat ante colluuio per culpam.

Ambroſius in libro cõtra Nouatianos. *Pſal. 50.* *Rom. 7.*

Auguſtin.

Hic ſanè omnia ſimul veſtra argumenta ſubuerſa ſunt. Si enim omnes homines ſub peccato naſcimur, quorũ ipſe or-M tus in vicio eſt, cur mihi ex hoc obiicis, quòd dicã diabolum hominum creatorem, cum hoc me dicere videas quod ille dixit, qui hominum creatorem diabolum eſſe non dixit? Si quoniam hominis ortus in vicio eſt, ideo dicit Dauid, Ecce in iniquitatibus conceptus ſum, & in delictis peperit me mater mea: nec accuſat vox iſta nuptiale conſortium, ſed originale peccatum, cur me damnatorem dicis eſſe nuptiarum, quod dicere non audebis Ambroſium? Si quoniam omnes homines ſub peccato naſcimur, & ipſe ortus noſter in vicio eſt, ideo Pauli caro corpus mortis erat, ſicut ipſe ait, Quis me liberabit de corpore mortis huius? iam tandem perſpicis etiam ſeipſum in his ſuis verbis voluiſſe intelligi Apoſtolum. Ipſius ergo interior homo cum cõdelectaretur legi dei, videbat aliam legem in membris ſuis, repugnantẽ legi mentis ſuæ, & propterea carnem ſuã corpus mortis eſſe dicebat. In ipſius ergo carne non habitabat bonum, propter quod non quod volebat, faciebat bonum, ſed malum quod oderat, hoc agebat. An non tota veſtra cauſa impulſa, proſtrata, contrita,

Roma. 7.

Pſal. 1. trita,& ſicut puluis quẽ proiicit ventus à facie terræ, ſic
A à cordibus eorum quos decipere cœperatis, ſi hæc voluerint depoſito ſtudio conteotionis cogitare,proiecta eſt. Nunquid enim Paulus Apoſtolus non erat baptizatus? aut aliquid ei vel originalium, vel propriorum, vel ignorantiæ, vel ſcientiæ remiſſum non fuerat peccatorum? Vnde ergo talia loquebatur, niſi quia id quod dixi in libro meo, cui te reſpondiſſe gloriaris, omnioo verum eſt? Lex quippe iſta peccati, quæ in membris eſt corporis mortis huius,& remiſſa eſt regeneratione ſpiritali,& manet in carne mortali. Remiſſa ſcilicet,quia reatus ſolutus eſt ſacrameoto, quo renaſcuotur fideles, manet autem,quia operatur deſideria,contra quæ dimicant & fideles. Hoc eſt omnino quod funditus ſubruit hæreſim veſtram. Quod vſque adeo videtis & timetis, vt oon aliter ex his Apoſtolicis vocibus exire cooemioi,niſi quanta poteſtis contentione aſſeueretis, non illic ipſius Apoſtolici accipiẽdam eſſe perſonam, ſed adhuc ſub lege,nõdum ſub gratia poſiti cuiuſpiam Iudæi, contra quem ſuæ malę conuerſationis conſuetudo pu-
B gnaret, quaſi vis ipſa conſuetudinis deponatur in baptiſmo, & non aduerſus eam confligant etiam baptizati,tanto fortius atq; vehemeooius, quanto magis placere ſtudent oculis eius,cuius gratia adiuuantur,ne in tali certamine ſuperentur. Quod ſi attente ſine pertinacia conſiderare voluiſſes, profecto in ipſa etiam vi conſuetudinis inuenires,quo modo coocupiſcentia remittatur in reatu,& maneat in actu. Neque enim nihil in homine agitur,quando cõcupiſcentiarum ſuarũ etiam, quibus non conſentit, ſtimulis inquietatur, Sed tamen non propter vim conſuetudinis appellabat carnem ſuã corpus mortis Apoſtolus, ſed propter quod rectiſsime intellexit Ambroſius, quia omnes ſub peccato naſcimur, & ipſe ortus in vicio eſt, huius vicij reatum,iam ſibi in baptiſmate fuiſſe dimiſſum dubitare non poterat, ſed cootra eius inquietudinem pugnaos primum ab eo vinci ſubiugarique metuebat. Deinde licet inuicte non diu pugnare,ſed hoſtem noo habere malebat, quando
Roman. 7. dicebat, Miſer ego homo, quis me liberabit de corpore mortis huius? Gratia dei per Ieſum Chriſtum dominũ noſtrum. Sciebat enim gratia nos ſanari ab iſto concupiſcentiali motu, qui nos ab eius originali reatu, ſpiritali regeneratione ſanauit. Hoc bellum quod in nobis
C ipſis aduerſum noſipſos gerendũ ſuſcipimus, experiuntur in ſe,neque negare poſſunt libidinis acerrimi expugnatores,non impudentiſsimi laudatores. Denique dicit etiam victorioſiſsimus Cyprianus in Epiſtola de o-
Cyprianus in Epiſtola de oratione dominica. ratiooe dominica, Fieri autem petimus voluntatem dei in cœlo & in terra, quod vtrunque ad conſummationem ooſtræ incolumitaοis pertinet & ſalutis. Nam cum corpus è terra,& ſpiritum poſsideamus è cœlo, ipſi terra & cœlum ſumus,& in vtroque, id eſt, in corpore & ſpiritu, vt dei voluntas fiat, oramus. Eſt enim ioter carnem & ſpiritum colluctatio,& diſcordãtibus aduerſus ſe inuicem, quotidiana congreſsio, vt non ea quæ volumus ipſa faciamus, dum ſpiritus cœleſtia & diuina quærit, caro terrena & ſecularia concupiſcit. Et ideo petimus inter duo iſta, ope & auxilio dei concordiam fieri, vt dum & in ſpiritu & in carne voluntas dei geritur, quæ per eum renata eſt anima ſeruetur. Quod aperte atq; manifeſte Apoſtolus Paulus ſua voce decla-
Galat. 5. rat. Caro, inquit, concupiſcit aduerſus ſpiritũ,& ſpiritus aduerſus carnẽ. Hæc enim inuicem aduerſantur ibi, vt
Auguſt. noo ea quæ vultis, illa faciatis. Vide quemadmodũ inſtruat baptizatũ populum doctor egregius. Quod ad

baptizatũ enim pertineat oratio dominica, quis Chri- D
ſtianus ignorat, vt humanam voluntatem, incolumitatem, ſalutemq; naturæ in hoc eſſe intelligãt conſtitutã, oon vt caro & ſpiritus, tãquam inter ſe naturaliter inimica, ſicut Manichæus deſipit, ſeparẽtur, ſed potius tanquam ex vicio diſcordiæ ſanata, concordent. Hoc eſt enim liberari à corpore mortis huius, vt vitæ fiat, quod modo corpus eſt mortis, ipſa in ea morte moriente, finita diſcordia non natura. Vnde dicitur etiã illud, Vbi *1. Corin. 15.*
eſt mors contentio tua? Quod non in hac vita perfici, *Cyprianus.*
idem quoque teſtis eſt martyr in Epiſtola de mortalitate, vbi Apoſtolum Paulum propterea dicit concupiſcere diſſolui,& eſſe cũ Chriſto, vt nullis iam fieret peccatis & viciis carnis obnoxius. Quàm vero vigilanter aduerſus illud dogma veſtrũ, quo in veſtra virtute confiditis, hoc in oratiooe dominica exponit. Sic enim docet petẽdum, id potius à domino, quàm de propriis viribus præſumendum, vt inter carnem & ſpiritum non humana virtus, ſed gratia faciat diuina concordiã, con
ſonans omnino Apoſtolo dicẽti, Quis me liberabit de *Roman. 7.*
corpore mortis huius? Gratia dei per Ieſum Chriſtũ do-
minum noſtrũ. His & ſanctus Gregorius atteſtatur di- *Gregorius.*
cens, Anima nanq; cum in laboribus fuerit, & in angu- E
ſtiis cum hoſtiliter vrgetur à carne, tunc ad deum refu-
git & cognoſcit vnde debeat auxilium poſcere. Ac ne *Auguſt.*
quiſquã in his verbis Epiſcopi Gregorij hoſtiliter vrgeri carnẽ tanquam ex contraria natura mali, ſecundum Maoichęorum inſaniam ſuſpicetur, etiã ipſe vide, quẽadmodum ſuis fratribus & cõdoctoribus cõcinat, docens non ob aliud aduerſus carnem ſpiritum concupiſcere, oiſi vt ſuo vtrũq; reuocetur authori, poſt grauiſsimum in hac vita rei vtriuſq; cõflictum, in quo laborat
omnium vita ſanctorum, In libro quippe apologetico, *Gregorius*
Illorum vero, inquit, verborũ nondũ facio mentionẽ, *in apologetico.*
quibus intra noſmetipſos propriis viciis ac paſsionibus impugnamur, & die noctuq; ignitis ſtimulis corporis humilitatis huius,& corporis mortis vrgemur, ounc latenter, nunc etiam palàm prouocãtibus vbique & irritantibus rerũ viſibilium illecebris, luto huius fecis, cui inhæſimus, ſenſim fœtorem venis capacioribus exhalante, Sed & lege peccati, quæ eſt in membris noſtris repugnante legi ſpiritus, dum imaginem regiam, quæ intra nos eſt, captiuam ducere ſtudet, vt ſpoliis eius ce-
dat, quicquid illud eſt, quod in nos beneficio diuinę ac F
primæ illius conditionis influxit, vnde vix aliquis fortaſſe longa ſe & diſtricta regens philoſophia, & paulatim oobilitatem animæ ſuæ recolens, oaturã lucis quæ in ſe eſt, humili huic & tenebroſo luco coniuncta, reuocet, ac reflectat ad deum, vel ſi certe propicio deo agat, vtrunq; pariter reuocabit, ſi tamen lõga & aſsidua meditatione inſueſcat ſurſum ſemper aſpicere,& deorſum male trahentem ac degrauãtem materiẽ ſibimet aſtri-
ctam, frænis arctioribus ſubleuare. Agnoſce fili Iuliane *Auguſt.*
cõſonas catholicas voces,& ab eis deſine diſſonare. Cũ dicit beatus Gregorius, intra noſmetipſos propriis viciis ac paſsionibus impugnamur, & die noctuq; ignitis ſtimulis corporis humilitatis huius, & corporis mortis vrgemur: baptizatus loquitur, de baptizato loquitur. Cũ dicit, lege peccati quæ eſt in mẽbris ooſtris legi ſpiritus repugnante: baptizatus loquitur, de baptizatis loquitur: Chriſtianorum eſt iſta pugna fidelium, noo infidelium Iudæorum. Crede, ſi oõ pugnas, agnoſce, ſi pugnas, & io iſta pugna rebellem quoque ſuperbiam Pelagiani erroris expugna. Iàm ne diſcernis, iàm ne perſpicis, iàm ne reſpicis, & in baptiſmate fieri omniũ re-

G miſsionem peccatorum, & cum baptizatis quaſi ciuile
bellum interiorum remanere viciorum? Non enim ta-
lia ſunt vicia, quæ iam peccata dicẽda ſint, ſi ad illicita
opera ſpiritum concupiſcentia non trahat & cõcipiat,
pariatq; peccatũ: Nec tamen extra nos ſunt, quibus vin-
cendis, cum in hoc certamine proficienter laboramus,
inſtandũ eſt, noſtra ſunt, paſsiones ſunt, vicia ſunt fræ-
nanda, cohibenda, ſananda ſunt, ſed dum curantur in-
feſta ſunt, Et ſi nobis ad meliora proficientibus, magis
magiſque minuuntur, tamen dum hic viuitur, eſſe non
deſinunt, Diſcedente hinc anima pia peribunt, in reſur
gente corpore nõ redibunt, Ergo ad beatum redeamus
Ambroſ. Ambroſium. Etiã Pauli caro, inquit, corpus mortis erat,
ſicut ipſe ait, Quis me liberabit de corpore mortis hu-
Roman. 7. ius? Ita intellexit Ambroſius, ita Cyprianus, ita Grego-
rius, vt de aliis interim taceam ſimili præditis authori-
1. Corin. 15. tate doctorib⁹. Huic morti dicetur in fine, Vbi eſt mors
contentio tua? Sed regeneratorum eſt hæc gratia, non
generatorum: Chriſti enim caro quod adiungit Am-
broſius, damnauit peccatum, quod naſcendo nõ ſenſit,
quod moriẽdo crucifixit, naſcendo nõ ſenſit in ſe, mo-
H riendo crucifixit, in nobis. Lex itaq; peccati repugnans
legi mẽtis, quæ in tanti quoque Apoſtoli membris erat,
remittitur in baptiſmate, non finitur. Ex hac lege carnis
repugnante legi mentis, nihil Chriſti corpus attraxit,
quia non ex illa virgo concepit. Ex hac lege carnis re-
pugnante legi mentis, eandem legem prima natiuitate
nemo non traxit, quia niſi ex illa mulier nulla conce-
pit. Et ideo venerandus Hilarius, ex peccato eſſe omnẽ
Hilarius. carnem nõ cunctatus eſt dicere, Sed nunquid ideo ne-
gauit ex deo? Quo modo dicimus, & ex carne carnẽ, &
ex homine carnem, nunquid etiam ſic negamus, gene-
ramur ex deo? Ergo & ex deo, quia creat: & ex homine,
Ioan. 1. quia generat: & ex peccato, quia viciat. Sed deus qui ge-
nuit filium ſibi coæternum, quod in principio erat ver-
bum, per quod creauit omne quod non erat, etiã ipſum
creauit hominem ſine vicio, nõ ex ſemine hominis per
virginem natum, in quo regenerat hominem genera-
tum, ſanatq; viciatum, à reatu ſtatim, ab infirmitate pau
latim, Contra quam regeneratus ſua ratione vtitur, illo
ſpectante atque adiuuãte velut in agone confligit, quia
2. Corin. 12. virtus in infirmitate perficitur, dum contra hoc noſtrũ
quod à iuſticia deficit, illo noſtro, quod ad iuſticiã pro-
I ficit dimicatur, vt vincente profectu, totũ ſurgat in me-
lius: non vincente defectu, totum vergat in peius. Par-
uulus vero in quo adhuc rationis nullus eſt vſus, volun
tate quidem propria nec in bono eſt, nec in malo, quia
nulla alterutrò cogitatione verſatur, ſed vtrunque in il
**forte, arbitrium.* lo conſopitum vacat, & ab omni naturale rationis,* &
malum originale peccati, Sed annis accedentibus, eui-
gilante ratione, venit mandatum, & reuiuiſcit peccatũ,
quod aduerſus creſcentem cum pugnare cœperit, tunc
apparebit, quid in infante latuerit, & aut vincit & do-
minabitur, aut vincitur & ſanabitur. Non tamen ideo
malum hoc nihil nocuiſſet, etiam ſi priuſquam in illo
apparere cœpiſſet, paruulus hac vita exiſſet, quia reatus
eiuſdem mali, non quo reum malum eſt, ſed quo reum
facit in quo eſt, ſicut generatione contrahitur, ita niſi
regeneratione non ſoluitur. Hoc eſt propter quod par-
uuli baptizantur, vt non ſolum regni Chriſti fruantur
bono, verum & à malo regni mortis eruantur. Neque
hoc fieri poteſt, niſi per eum, qui peccatum in ſua carne
damnauit, quod naſcendo non ſenſit, quod moriendo
crucifixit, vt in carne noſtra eſſet iuſtificatio per gratiã,
vbi erat ante colluuio per culpam. His itaq; beati Am-
broſij verbis, nec diabolus bonitate hominem creauit, K
ſed hominem malignitate viciauit, nec concupiſcentię
malum nuptiarum abſtulit bonum, nec in baptiſmatis
ſacramento peccati alicuius reatus relinquitur inſolu-
tus, Nec iniuſtus eſt deus, qui eum damnat lege iuſticię,
qui peccati lege fit reus, etiam ſi ex illa natus eſt, quæ pa
rentem eius propterea iam reum facere nõ poteſt, quia
renatus eſt. Virtus porrò quæ in infirmitate perficitur, *2. Corin. 12.*
quare ſi hæc vera ſunt deſperanda eſt, cum per carnem
Chriſti, quę damnat peccatum quod naſcendo nõ ſen-
ſit, quod moriendo crucifixit, fiat etiam in ea carne no-
ſtra iuſtificatio per gratiã, in qua erat ante colluuio per
culpam? Ac per hoc quinque iſta veſtra, in quibus maxi-
me terretis homines argumenta, nec alios poterũt per-
turbare, nec vos, ſi credatis Ambroſio, Cypriano, Gre-
gorio, aliiſq; catholicis ſanctis clariſq; doctoribus, imò
vero etiam vobiſipſis, legem peccati quæ ineſt hominis
membris, repugnans legi mentis, qua caro concupiſcit
aduerſus ſpiritum, etiam baptizatis ſanctis, ingerere pu *Galat. 5.*
gnandi neceſsitatem, cõtra quid? niſi contra malũ, non
ſubſtantiam, ſed ſubſtantię vicium, dei gratia nos rege- L
nerante non imputandum, dei gratia iuuante frænan-
dum, dei gratia remunerante ſanandum? Sed ne forte
dicas contra hoc potius pugnare baptizatos, quod ſibi-
ipſi prioris vitæ mala conſuetudine fecerunt, non con-
tra id cum quo nati ſunt. Quanquam ſi hoc dicis, iam
proculdubio cernis atque concedis eſſe in homine ali-
quid mali, quod non ipſum, ſed reatus qui ex illo con-
tractus fuerat, auferatur in baptiſmo. Tamen quia parũ
eſt, ad huius quæſtionis abſolutionẽ, niſi nobis ex pec-
cato primi hominis ingeneratum eſſe mõſtretur, audi
quid inde in alio loco expreſsius dicat ſanctus Ambro
ſius in expoſitione Euãgelij ſecundum Lucam, cum di-
uerſis modis ab vna tamen regula fidei non abhorren-
tibus, tractaret illum locum, vbi dominus ait, in vna
domo diuidi tres aduerſus duo, & duo aduerſus tres, *Luca. 12.*
Poſſunt etiam videri, inquit, caro atque anima ab odo- *Ambroſius*
re, tactu, guſtuq; luxurię ſeparatę in vna domo ſe aduer *ſuper Lucã*
ſus incurſantia vicia diuidentes, ſubiicientes ſe legi dei, *cap. 58.*
remouentes ſe à lege peccati, quorũ licet diſſenſio per
præuaricationem primi hominis ſe in naturam verte-
rit, vt nequaquam ſibi paribus ad virtutem efficaciam
ſtudiis conuenirent, tamẽ per crucem domini ſaluato- M
ris, tam inimicus quàm etiam mãdatorum lege vacua-
tis, in ſocietatis concordiam congruerunt, poſteaquam
Chriſtus è cœlo pax noſtra deſcẽdens, fecit vtraq; vnũ.
Rurſus in eodem opere, cum de ſpiritali atque incor- *Epheſ. 2.*
ruptibili loqueretur cibo, Et enim miſericors cibus mẽ-
tis eſt, inquit, præclaraq; alimonia ſuauitatis ratio, quæ
membra non oneret, neque in naturæ pudenda, ſed or
namenta conuertat, cum libidinum volutabrum com-
mutatur in dei templum, diuerſoriumq; viciorũ, ſacra-
rium incipit eſſe virtutum. Quod vtiq; tunc facit, cum
caro in naturã regreſſa vigoris ſui agnoſcit altricem,
atque auſu depoſito contumaciæ, moderatoris animæ
coniugatur arbitrio, qualis fuit cum inhabitanda para-
diſi ſecreta ſuſcepit, antequam veneno peſtiferi ſerpen-
tis infecta, ſacrilegam famem ſciret, diuinorumq; me-
moriam præceptorum animæ ſenſibus inhærentẽ, eda-
citatis ſtudio præteriret. Hinc peccatum manaſſe pro-
ditur, tãquam corpore animaq; genitoribus, dum cor-
poris natura tentatur, anima male ſana cõpatitur. Quæ
ſi appetentiã corporis refrænaſſet, in ipſo ortu eſſet ex-
tincta origo peccati, quã velut virili ĩfuſa corporis mo
tu male fœta anima, etiã vigore corrupto, alienis grauis
oneribus

Auguſt. oneribus parturiuit. Hic certe apertiſsime atque ſa
A tiatiſsime, ille tam excellenter tui doctoris ore lauda-
tus doctor Ambroſius declarauit, & quid eſſet, & vnde
eſſet originale peccatum, & vnde contigerit illa prima
cõfuſio, quæ inobediẽtia carnis fuit diſſentiẽtis ab ani-
ma, quam diſcordiam ſanat dei gratia per Ieſum Chri-
ſtum dominum noſtrum. Vides vnde caro cõcupiſcit
aduerſus ſpiritum, vides vnde ſit lex in membris repu-
gnans legi mentis. Vides vertiſſe ſe in naturam, animæ
carniſq; diſcordiam, & per has inimicicias nobis abun
dare miſerias, non niſi dei miſericordia finiendas. Noli
mihi iam aduerſari, Nam ſi adhuc facis, cui vel quibus
ſimul aduerſeris, aduertis. Me nempe dixiſti nihil ma-
gis laborare, quàm vt non intelligar. Et in quibuſdam
locis ſenſus meos ad tuũ potius interpretaris arbitrium,
abutens tardiuſculis cordibus hominum, qui te non in-
telligũt tacere potius voluiſſe, quàm reſpondere potuiſ
ſe vni meo, quatuor voluminibus tuis. Ecce fundit elo-
quentię lucidũ ac perſpicuum flumen Ambroſius. Non
eſt vt hæreat lector, vbi caliget auditor. Manifeſtiſsime
dicit Apoſtolũ ideo dixiſſe, Quis me liberabit de cor-
B pore mortis huius, quia omnes ſub peccato naſcimur, &
ipſe ortus in vicio eſt, Manifeſtiſsime dicit dominum
Chriſtum propterea fuiſſe ſine peccato, quòd natus ex
virgine, vinculis obnoxiæ generationis naturæq; com-
munis minime teneretur, & damnaſſe peccatum, quod
naſcendo non ſenſit. Apertiſsime dicit, quòd diſſenſio
carnis & animæ per præuaricationem primi hominis
in naturam ſe verterit. Apertiſsime dicit, carnem libi-
dinum volutabrum diuerſoriũmque viciorum ita mu-
tari in dei templum, ſacrariumq; virtutum, cum in na-
turam regreſſa vigoris ſui agnoſcit altricem, atque auſu
depoſito contumaciæ, moderatoris animæ coniugatur
arbitrio, qualis fuit cum inhabitãda paradiſi ſecreta ſu-
ſcepit, antequam eſſet veneno peſtiferi ſerpẽtis infecta.
Quod ſi adhuc quòd aduerſus meos libros moliaris,
inquiris, illum aſpice, aduerſus illũ aliquid aude, qui hæ
reſis veſtræ venenis antequam naſcerentur occurrit, &
vnde poſſunt expelli, hæc antidota præparauit. Quæ ſi
Ambroſius ſatis nõ ſunt, adhuc audi. In libro de Iſaac & anima idẽ
in libro de dicit, Bonus ergo rector malos equos reſtringit & re-
Iſaac & uocat, bonos incitat. Boni equi ſunt quatuor, prudẽtia,
anima. temperantia, fortitudo, iuſticia. Mali equi, iracundia, cõ
C cupiſcẽtia, timor, iniquitas. Nunquid ait, Bonus rector
bonos equos habet, malos nõ habet? Sed ait, bonos in-
citat, malos reſtringit & reuocat. Vnde iſti ſunt equi?
Nempe ſi eos ſubſtantias dicimus vel putamus, Mani-
chæorum fauemus vel hæremus inſaniæ, quod vt abſit
à nobis, catholice iſtos equos intelligim⁹ vicia noſtra,
quæ legi mẽtis ex lege peccati reſiſtunt. Nõ à nobis hæc
vicia ſeparata, alicubi alibi erũt, ſed in nobis ſanata nuſ
quam erunt. Veruntamen quare non in baptiſmate pe
rierunt? An nõdum fateberis quòd reatus eorum perie-
rit, infirmitas manſerit, nõ reatus quo ipſa rea fuerant,
ſed quo nos reos fecerant in malis operibus, quò nos
traxerant. Nec ita eorum manſit infirmitas, quaſi ali-
qua ſint animalia, quæ infirmantur, ſed noſtra infirmi-
tas ipſa ſunt. Nec in his equis malis iniquitatem nomi-
naſſe putandus eſt illam, quæ deletur in baptiſmo, Illa
nanque peccatorum quæ fecimus, fuit, quæ cuncta re-
miſſa ſunt, atque omnino iam non ſunt, quorum reatus
manebat, quãdo ipſa fiebant atque tranſibãt. Iſtam ve-
ro legem peccati, cuius manens reatus in ſacro fonte
remiſſus eſt, propterea vocauit iniquitatẽ, quia iniquum
eſt, vt caro concupiſcat aduerſus ſpiritum, quamuis aſsit

in noſtra renouatione iuſticia, qua iuſtum eſt, vt aduer- D
ſus carnem ſpiritus concupiſcat, vt ſpiritu ambulemus,
& concupiſcentias carnis non perficiamus. Hanc quip
pe iuſticiam noſtram inter bonos equos inuenimus no
minatam. Audi adhuc quid dicat in libro, quem ſcripſit
de paradiſo, Fortaſſe, inquit, ideo dixit Paulus, quę non *Ambroſius*
licet homini loqui: quia adhuc in corpore conſtitutus, *in libro de*
hoc eſt, videbat iſtius corporis paſsiones, videbat legẽ *paradiſo.*
carnis ſuæ repugnantem legi mentis ſuæ. Itemq; in eo-
dem, Cum dicit, inquit, ſapientiorem ſerpentem, intel- *Ambroſius*
ligis quem loquatur, id eſt, illum aduerſariũ noſtrum, *in libro de*
qui tamen habet huius ſapiẽtiam mundi. Sed & volup- *paradiſo.*
tas & delectatio bene ſapiens dicitur, quia & carnis ap- *cap.12.*
pellatur ſapientia, ſicut habes, quia ſapiẽtia huius carnis
inimica eſt deo. Et ad exquirẽda delectationum gene- *Roman.8.*
ra aſtuti ſunt, qui appetentes ſunt voluptatum. Siue er-
go, inquit, delectationem intelligas, quædã eſt diuino
aduerſa mãdato, & inimica ſenſibus noſtris. Vnde ſan- *Roma.7.*
ctus Paulus ait. Video aliam legem in membris meis,
repugnantem legi mentis meæ, & captiuantẽ me in le-
ge peccati. Qualem voluptatem dicat hoc loco iſte *Auguſt.*
doctor, in promptu eſt, quia vt intelligeremus adhibuit E
Apoſtoli teſtimonium dicentis, Video aliam legem in
membris meis, repugnantem legi mentis meę, & capti-
uantem me in lege peccati. Hęc eſt voluptas illa ſuſcep-
ta tua, quamuis & tu reprehendas eius exceſſum. Vbi
qualis ſit planè fateris, ſed tantis verborum ornamen-
tis eam moderatã defendis & laudas, quaſi iſtum mo-
dum ſibi ipſa conſtituerit, & non ſpiritus qui aduerſus
eius impetum concupiſcit. Aduerſus quem fortiter ſta-
bat ille, qui clamabat, Video aliam legem in membris
meis, repugnantem legi mentis meæ. Iſte repugnantis
impetus ſi laxetur, in quæ declinabit immunda? In quæ
nõ pertrahet, & præcipitabit abrupta? Verũ nunc quod
potius inſtat, ecce nõ ſecundum vos quicunq; Iudæus,
ſed ſecundum beatiſsimum Ambroſium de ſeipſo Pau-
lus Apoſtolus dicit, Video aliã legem in mẽbris meis,
repugnantem legi mentis meæ, & captiuantem me in
lege peccati. Rurſus i eodẽ opere alio loco, doctor idẽ,
Impugnatur, inquit Paulus, & videt legẽ carnis ſuæ, re- *Ambroſius*
pugnantẽ legi mentis ſuæ, & captiuantẽ ſe in lege pec- *in libro de*
cati, nec de cõſcientia ſua præſumit, ſed per Chriſti gra *paradiſo.*
tiam confidit ſe à mortis corpore liberãdum, & tu quẽ- *cap.12.in*
quam opinaris ſcientem nõ poſſe peccare. Paulus dicit, *fine.*
Non enim quod volo facio bonum, ſed quod nolo ma *Roman. 7.*
lum hoc ago: & tu arbitraris homini prodeſſe ſcientiã, F
quę delicti augeat inuidiam. Itemq; in ipſo opere, idem *Ambroſius*
ipſe Epiſcopus ad omnes nos referens eloquium, cau- *vbi ſupra*
ſamq; communẽ ſedulo agens, Repugnat enim lex car *cap.15.*
nis, inquit, legi mentis, & laborandũ nobis eſt ac deſu-
dandũ, vt caſtigemus corpus & ſeruituti redigamus, &
quæ ſunt ſpiritalia ſeminemus. In alio quoque libro ſuo *Idẽ in lib.*
de ſacramento regenerationis, vel de philoſophia quẽ *de ſacramẽ*
ſcripſit, ita loquitur, Beata igitur mors quæ nos peccato *to regene-*
eripit, vt reformet deo. Qui enim mortuus eſt, iuſtifi- *rationis.*
catus eſt à peccato. Nunquid naturæ fine, inquit, iuſti-
ficatur à peccato aliquis? Non vtique quoniam qui pec-
cator moritur, in peccato manet, Ille autem iuſtifica-
tur à peccato, cui per baptiſmum peccata remittuntur
omnia. Habes ad iſta quid dicas? Vidès ne quem- *Auguſt.*
admodum expreſſerit vir venerabilis in baptiſmo fieri
hominis mortem beatam, vbi remittuntur peccata om
nia? Sed attende aliud, attende quod non vis. Aduer-
timus, inquit, cuiuſmodi ſit mors myſtica, nunc cõſide- *Ambro.*
remus cuiuſmodi ſepultura eſſe debeat. Non ergo ſatis

G eſt vt moriantur vicia, niſi marceſcant corporis luxus,
& omnium vinculorum carnalium cõpago ſoluatur,
omnis nodus corporei laxetur vſus. Nemo ſibi blãdia-
tur, quòd aliam figuram induerit, myſtica præcepta ac-
ceperit, ad continentię diſciplinam applicuerit animũ,
Non quod volumus hoc agimus, ſed quod odio habe-
mus hoc facimus. Multa operatur in nobis peccatũ, No
bis reluctantibus rediuiuæ plerunque voluptates reſur-
gunt. Luctandum nobis aduerſus carnem eſt, luctatus
Roman. 7. eſt aduerſus eam Paulus, denique ait, Video autem aliã
legem in membris meis, repugnãtem legi mentis meæ,
& captiuantem me in lege peccati, Nunquid tu, inquit,
fortior Paulo? Nec tanquam ſedulæ carni tuę confidas,
& te ei credas, cum Paulus clamet, Scio enim quia non
habitat in me, id eſt, in carne mea bonũ: Nam velle ad-
iacet mihi, perficere autem bonum non inuenio: Non
enim quod volo facio bonum, ſed quod nolo malum,
hoc ago. Si autem quod nolo hoc ago, iam nõ ego ope
Auguſt. ror illud, ſed quod habitat in me peccatum. Quan-
talibet feras is animi obſtinatione Iuliane, quantalibet
H aduerſus nos peruicacia pro Pelagiano errore cõſiſtas,
tanta per beatum Ambroſium circumuallaris rerũ eui-
dentia, tanta verborum eius manifeſtatione cõtunde-
ris, vt profecto ſi nulla te ratio, cogitatio, conſideratio
religionis, pietatis, humanitatis, atq; in te ipſo aduerten
dæ veritatis à pertinaci intentione reuocauerit, oſten-
das quantum in malis humanis valeat, eò quanquã fuiſ
ſe progreſſum, vbi manere non libeat, vnde iam redire
pudeat. Sic enim te credo affici, cũ iſta legeris. Sed ô ſi
pax Chriſti in tuo corde vincat, & bona pœnitentia de
mala verecundia palmam ferat. Sed iam nunc parum-
per attẽde, quo modo ex iſta lege peccati, cuius motum
mortalitas etiam cõtinentium cogitur ferre, cui modũ
caſtitas nuptiarum laborat imponere, vbi concupiſcen
tia carnis voluptaſq;, quam laudas, contra propoſitum
voluntatis agit ſuos impetus, cum excitatur, etiam ſi a-
ctus non peragit, cum frænatur, Attẽde ergo pauliſper,
quo modo ex hac lege peccati omnem generari homi-
nem, & idẽ trahere originale peccatũ, ſanctus eloqua-
Ambroſius in libro de ſacramento regenerationis. tur Ambroſius in eo ipſo de ſacramẽto regenerationis,
ſiue de philoſophia libro ſuo, Eſt, inquit, domus quã ſa-
pientia ædificat, & menſa cœleſtibus referta ſacramen-
tis, in qua iuſtus cibum diuinæ voluptans epulatur, ſua-
uem gratiæ potum bibens, ſi perpetuorum meritorum
I vberi poſteritate lętetur. Hos filios generãs Dauid par-
tus illos corporeæ commixtionis horrebat, & ideo mũ
dari ſacri fontis irriguo deſiderabat, vt carnalẽ ac ter-
Pſal. 50. renam labem gratia ſpiritalis ablueret. Ecce, inquit, in
iniquitatibus conceptus ſum, & in delictis peperit me
mater mea. Male Eua parturiuit, vt partus relinqueret
mulieribus hæreditatem, atq; vnuſquiſque cõcupiſcen-
tiæ voluptate concretus, & genitalibus viſceribus infu-
ſus, & coagulatus in ſanguine, in pãnis inuolutus, prius
ſubiret delictorum cõtagium, quàm vitalis ſpiritus mu
Auguſt. nus hauriret. Si te non deſeruit qualiſcunque ſaltem
ſenſus humanus, vides quid de concupiſcẽtiæ volupta-
te hac ipſa, cui prębes impudentiſsimum patrocinium,
pronunciauerit, tui quod ſæpe dicendũ eſt doctoris te-
ſtimonio prædicat⁹ tam memorabilis doctor Ambro-
ſius, quòd ea quiſque cũcretus, ea genitalibus viſceribus
infuſus, & coagulatus in ſanguine, & in pannis, nõ vti-
que laneis, aut lineis, aut huiuſcemodi talibus, qualibus
iam nati obuoluuntur infantes, ſed pannis viciatæ ori-
ginis tanquã hęreditarus inuolutus, prius ſubeat conta-
gium delictorũ, quàm vitalis huius aëris aurã ſpirando

percipiat, in quem veluti immenſum fontem commu- K
nis & non deſiſtentis alimenti poſt occulta ſpiramen-
ta viſcerum maternorum, qui naſcitur, funditur, in or-
tu ploraturus reatum, quem contraxit ante ortum. Er-
gõne ex huius concupiſcentiæ motu illi non erubeſce-
rent homines primi, quo & ipſi apparebãt noxij, & eo-
rum filij peccato parentum pronunciabantur obnoxij?
Vtinam ſicut illi erubuerũt eas partes corporis, in qui-
bus libidinis inobedientiam ſentiebant, nudas relin- Geneſ. 3.
quere, ita tu fidei catholicæ obediens erubeſceres eru-
beſcenda laudare. Quid autem etiam de ipſo ficulneo-
rum tegmine filiorum in libro de paradiſo idem ipſe
ſcripſit doctor aduerte. Quod ergo grauius eſt, inquit, Ambroſius
hac ſe Adam interpretatione ſuccinxit eo loco, vbi fru in libro de
ctu magis caſtitatis ſe ſuccingere debuiſſet. In lumbis paradiſo.
enim quibus præcingimur, quædam ſemina generatio- cap. 13.
nis eſſe dicuntur, Et ideo male ibi ſuccinctus eſt Adam
folijs inutilibus, vbi futuræ generationis non fructum
futurum, ſed quædam peccata ſignaret. Hic certe fru Auguſt.
ſtrauit iſte vir ſanctus tam elaboratam diſputationem
tuam nimiſq; ſolicitã, ne poſt peccatum Adam & Eua L
oculis apertis, lumbos præcinxiſſe credantur. Vt enim
tanta ibi loquacitate laborares, contra ſenſus veniebas
omniũ, & eos multiloquij ſtrepitu perſtringere cupie-
bas. Quid enim tam in promptu eſt, quàm ſuccincto-
rijs, vel pręcinctorijs, quę Gręce περιζώματα nuncupã-
tur, lumbos hominum contegi vel præcingi, quas vul-
gus enim munituras vocat? Neque hoc ille homo dei,
cuius te vrgemus eloquio, tanquam obſcurum eſſet ex-
poſuit, ſed quod omnes intelligebant, quid ſignificaret
oſtendit. In lumbis enim quibus præcingimur, ait, quæ-
dam ſemina generationis eſſe dicũtur, & ideo male ibi
ſuccinctus eſt Adam folijs inutilibus, Quare male? Se-
quitur & dicit, vbi futuræ generationis, nõ fructum fu-
turum, ſed quædam peccata ſignaret. Habes ne ad iſta
quod dicas? Ecce vnde illa cõfuſio, ecce vnde contexio
& ſuccinctio foliorum, ecce vnde in poſteris originale
peccatum. Sanctus vero Ioãnes Conſtantinopolitanus Ioãnes Epi
Epiſcopus, quantum verecundia permittere potuit, to- ſcopus Con-
tum illud primorum hominum erubeſcentium fa- ſtantinopo-
ctum, duobus verbis euidenter expreſsit dicens, Folijs litanus.
autem ficus erant cooperti, tegentes ſpeciem peccati. M

Cui non apparet, quæ vel qualis peccati ſpecies à Auguſt.
confuſis tegenda fuerat in regione lumborum, qui de
ſui corporis nuditate non confundebantur ante pecca
tum? Obſecro intelligite, imò vero permittite homines,
quod vobiſcũ intelligunt intelligere, & nolite nos co-
gere de pudendis pene impudenter diutius diſputare.
Merito idem beatus Ioannes, etiam ipſe ſicut martyr Circuncíſio
Cyprianus, circunciſionem carnis, in ſigno præceptam carnis præ-
commendat eſſe baptiſmatis. Et vide quo modo Iu- cepta in ſi-
dæus, inquit, circunciſionem non differt propter com gno baptiſ-
minationem, quia omnis anima, quæcunque non fue- matis.
rit circunciſa die octauo, exterminabitur de populo Gene. 17.
ſuo. Tu autem, inquit, non manufactam circunciſio-
nem differs, quæ in expoliatione carnis in corpore per-
ficitur, ipſum dominum audiens, Amen amen dico Ioan. 3.
vobis, niſi quis renatus fuerit ex aqua & ſpiritu, non in-
troibit in regnum cœlorum. Cernis quemadmodũ cir- Circunciſio
cunciſionem circunciſioni, comminationem commi- & baptiſ-
nationi vir Eccleſiaſtica doctrina præditus cõparauit. mus compa
Quod ergo eſt, octauo die [nõ] circũcidi, hoc eſt i Chri rantur.
ſto nõ baptizari. Et quod eſt, perire de populo ſuo, hoc
eſt, nõ intrare in regnũ cœlorum. Et tamen vos in bap
tiſmate paruulorum expoliationem carnis, hoc eſt cir-
cunciſionem

A cunciſionem non manufactam, celebrari negatis, cum nihil eos, quo expoliari debeant, habere cōtenditis, Nō enim eos fatemini mortuos in prępucio carnis ſuę, quo peccatum ſignificatur, maxime quod originaliter trahitur, per hoc enim eſt corpus noſtrum corpus peccati, quod euacuari dicit Apoſtolus, per crucem Chriſti. Sed nunc ſententiis Epiſcoporum qui fuerunt ante nos, & hæc diuina eloquia fideliter & memorabiliter tractauerunt, vrgere te inſtitui. Proinde ad Epiſcopum Ambroſium reuertamur, Qui cum homines, id eſt, & animas & corpora hominum, opus dei eſſe non dubitet, & nuptias honoret, & in baptiſmo Chriſti prædicet omnia peccata dimitti, & deum nouerit eſſe iuſtum, & capacē virtutis atque perfectionis per dei gratiam humanam non neget eſſe naturam, quæ veſtra quinque facitis argumenta, intendentes nullum iſtorum quinque verum eſſe poſſe, niſi falſum ſit trahere naſcētes originale peccatum, tamē hoc ipſum, quod his quinq; argumētis auferre conamini, ſic ille vbi opus eſt, in ſuis ſermonibus ponit, vt cuiuis ſatis eluceat, quid catholica veritas ſoleat prædicare, quid profana nouitas conetur euertere.

B An forte ipſum quoque Ambroſium ſciſſe ac docuiſſe *Platonis opinio.* dubitabis, deum eſſe hominum, eruditorē & animæ & corporis? Audi ergo quid dicat in libro de philoſophia contra Platonem Philoſophum, qui hominum animas reuolui in beſtias aſſeuerat, & animarum tātummodo *Ambroſius in libro de philoſophia contra Platonem.* deum opinatur authorem, corpora autem diis minoribus facienda decernit. Ergo ſanctus Ambroſius, Miror, inquit, tantum philoſophum, quo modo animam, cui poteſtatē conferendæ mortalitatis attribuit, in noctuis includat aut ranulis, feritate quoque induat beſtiarum, cum in Timæo eam opus dei eſſe memorauerit, inter immortalia à deo facta, corpus autem non videri opus ſummi dei aſſerit, quia natura carnis humanæ, nihil à *Auguſt.* natura corporis beſtialis differt. Si ergo digna eſt, quæ dei opus eſſe credatur, quo modo indigna eſt quæ dei opere veſtiatur? Ecce non ſolum animam, quod & illi dicunt, verumetiam corpus quod illi negant, contra Platonicos dei opus eſſe defendit Ambroſius. An dicturus es, quòd nuptiis ingerat crimē, quia & inde quod naſcitur concupiſcentiæ voluptate concretū, dicit ſubire contagium delictorum? Audi ergo de nuptiis Ambroſij

C ſententiam in Apologia ſancti Dauid, Bonū, inquit, *Ambroſius in apologia Dauid. c. 11* coniugiū ſancta copula. Sed tamē qui habent vxores, ita ſint ac ſi non habentes, Ipſe eſt torus incoinquinatus, & nemo alterum fraudare debet eo, niſi forte ad tempus, vt vacent orationi. Tamen ſecundum Apoſtolum, non vacat orationi, qui eo tempore vſum cor- *1. Corint. 7.* poreæ illius cōuentionis exercet. Audi & alteram in li- *Idē in lib. de philoſophia.* bro de philoſophia, Bona, inquit, continentia quædam velut crepido pietatis. Namq; in præcipitiis vitæ huius labentium, ſtatuit veſtigia ſpeculatrix ſedula, ne quid obrepat illicitum. Mater autē viciorum omnium incōtinentia, quę etiam licita vertat in vicium, Ideoq; Apoſtolus nō ſolum à fornicatione nos retrahit, verumetiā in ipſis coniugiis modum quendam docet, & tempora pręſcribit orandi, Intemperans enim in coniugio, quid *Adulteriū in cōiugio.* aliud niſi quidem adulter vxoris eſt? *Auguſt.* Cernis quemadmodum velit etiam inter ſe ipſa vera & honeſta eſſe coniugia? Vides quemadmodum dicat incontinētiam etiam licita vertere in viciū, vbi & licitum demonſtrat eſſe connubium, & in ipſo non vult incontinentia fœdari quod licitū eſt? Aduertis quo modo intelligere nobiſcum debeas, in quo morbo deſiderij noluerit Apoſtolus vnūquēque vas ſuum poſſidere, ſicut gentes quæ

ignorant deum? *1. Theſſ. 4.* Tibi autem libido nō niſi præter vxorem, videtur eſſe culpabilis. Quid ergo de Ambroſio iu-

D dicabis, qui intemperantē in coniugio, adulterum quēdam appellat vxoris? Tu ne melius nuptias honoras, in quibus libidini licentioſiſsimum ſpacium præbuiſti, ne fortaſsis offenſa defenſorem ſibi alium prouideret? Neque enim quod ego commemoraui, ſecūdum veniam coniugibus concedere Apoſtolū, vbi proculdubio notatur, etſi ignoſcitur culpa, ſaltē verbo tenus attingere voluiſti, aut quòd ab illo opere, vt orationi vacent, ceſſare coniuges admonentur, quod ego totum cōmemoraui, auſus es in tua reſponſione refricare, credo formidans, ne tua videretur præuaricata defenſio, ſi & te cōfitente appareret, quod per libidinem, cui te patrocinari non pudet, etiam coniugum impediretur oratio. Ita cum mihi pro illa reſpondere cuperes, ſed Apoſtolo reſiſtere non auderes, nec in aliam ſententiam, ſicut ſoletis, ipſum apoſtolicū teſtimoniū detorquere potuiſſes, omnino inde tacere maluiſti. Tu ergo melius honoras nuptias, quarum dignitatem tāquam omnino irreprehenſibili volutabro carnalis concupiſcētiæ decoloras,

E an ille qui cum dicat, non ſolum licitum, ſed etiam bonum coniugium, ſanctamq; copulam, tamē ceſſante libidinis voluptate, tēpora orandi ab Apoſtolo præſcripta commemorat, atque iam ita non vult illi morbo eſſe deditos coniuges, vnde trahitur originale peccatū, vt eos qui habent vxores, ſecūdum eundem Apoſtolū, *1. Corint. 7.* ita eſſe velit, ac ſi non habētes. Nec vocare dubitat etiā vxoris adulterum, intemperantem maritum: omne cōnubij bonum penſans nō cupiditate carnis, ſed fide potius caſtitatis: non morbo paſsionis, ſed fœdere coniunctionis: non voluptate libidinis, ſed volūtate propaginis. Nam mulierem viro non niſi generandi cauſa perhibet inſtitutam, vnde tam diu fruſtra, quaſi quiſquam hoc noſtrum negaret, diſputandum putaſti. Hæc enim ſunt de hac re verba eius in libro de paradiſo, *Ambroſius in libro de paradiſo. cap. 10.* Si igitur viro, inquit, culpę author eſt mulier, quemadmodū pro bono videtur adiecta? Verum ſi cōſideres, quia deo vniuerſitatis eſt cura, inuenies plus placere domino debuiſſe id, in quo eſſet cauſa vniuerſitatis, q̃ condemnādum fuiſſe illud, in quo eſſet cauſa peccati, Ideo quia ex viro ſolo non poterat humani eſſe generis propagatio,

F pronunciauit dominus, nō eſſe bonum ſolum hominē *Gene. 2.* eſſe. Maluit enī deus plures eſſe, quos ſaluos facere poſſet, quibus donaret peccatū, quàm vnū ſolum Adā, qui liber eſſet à culpa. Deniq; quia idem, inquit, vtriuſq; author eſt operis, venit in hunc mundū, vt ſaluos faceret peccatores, *1. Timot. 1.* Poſtremo nec Cain parricidij reum priuſquam generaret filios, paſſus eſt interire. Ergo, inquit, propter generationē ſucceſsionis humanæ, debuit mulier adiici viro. *Auguſt.* Habes ecce Ambroſium doctorem meum, & à tuo mirabiliter prędicatum, & opus dei eſſe omnem hominem atq; hominis carnem, & bonas eſſe nuptias, inquantum ſunt nuptię, non ſolum fatentē verumetiam diſſerentem, vel defendentē. Iam vero quod per originale peccatū ſacro baptiſmati nihil deroget, ſuperius demonſtraui, quando eius poſui verba, vbi dicit illū iuſtificari à peccato, cui per baptiſmū peccata remittuntur omnia, Iuſtū porrò ille deū vbi nō prædicat, aut quis de hoc poteſt catholicus dubitare Chriſtian', quod penè & omnes impij confitentur? Quintū illud reſtat, *An capax ſit iuſtificationis humana natura.* vtrum videatur Ambroſio humanā capacē iuſtificationis & perfectionis eſſe naturā, nec ab hac ſentētia propterea reuocetur, quia ſæpe ac multis modis dicit omnē hominē ſub peccato naſci & eſſe ipſum ortum eius in

G vicio. Verũ & hoc iam ſupra docui, vbi eum loco ipſo
paulopoſt dixiſſe memoraui, à Chriſti carne damnatũ
eſſe peccatum, quod naſcendo non ſenſit, quod moriẽ-
do crucifixit, vt in carne noſtra eſſet iuſtificatio per gra
tiam, vbi erat ante colluuio per culpam. Ibi enim natu-
ram demonſtrauit humanã etiã iſtam, quæ ſub peccato
naſcitur, & cuius ort⁹ in vicio eſt, eſſe iuſtificationis ca
pacem, ſed ſanè per gratiam, quod inimicũ eſt vobis, ei-
dem gratiæ crudelibus inimicis, Verum ſi hoc parum
Ambroſius eſt, rurſus quid dicat, attende in expoſitione Eſaiæ Pro-
ſuper Eſaiã phetæ, Videamus, inquit, ne qua ſit poſt huius vitæ cur-
Matth. 19. riculum noſtra regeneratio, de qua dictum eſt, In rege-
Regenera- neratiõe cũ ſederit filius hominis in throno glorię ſuæ.
tio duplex. Sicut enim regeneratio lauacri dicitur, per quã deterſa
colluuione peccatorũ, in regeneratione cũ ſederit filius
hominis renouamur, ita regeneratio dici videtur, per
quã ab omni corporeæ cõcretionis purificati labe, mũ-
Auguſt. do animæ ſenſu in vitam regeneramur æternã. Nẽ-
pe diſtinxit vir ſanctus & verax, iuſtificationẽ vitæ hu-
ius, quæ fit per lauacrum regenerationis: & illius perfe-
ctiorem, cum & noſtra corpora fuerint immortalitate
renouata. Nõ itaq; fuit Ambroſio, quamuis fateretur na-
H ſcẽtis originis viciũ, iuſtificationis deſperata perfectio.
Quia ſicut eſt humana natura creatori deo formabilis,
ita ſanabilis redemptori. Sed vos feſtinatis, & præſump
tionem veſtram feſtinando præcipitatis. Hic enim vul-
tis hominẽ perfici, atq; vtinam dei dono, & non libero,
vel potius ſeruo propriæ volũtatis arbitrio. A qua per-
fectione quidem longe vos eſſe ſentitis. Sed dolus eſt
in ore veſtro, ſiue peccatores vos eſſe dicatis, & iuſtos
credi velitis, ſiue profiteamini perfectionem iuſticiæ,
quã profecto in vobis non eſſe ſentitis. Iuſtificatio por
rò in hac vita, nobis ſecundum tria iſta cõfertur. Prius
lauacro regenerationis, quo remittuntur cuncta pecca
ta. Deinde cõgreſsione cum viciis, à quorum reatu ab-
ſoluti ſumus. Tertio dum noſtra exauditur oratio, qua
Matth. 6. dicimus, Dimitte nobis debita noſtra: Quoniã quàm-
libet fortiter contra vicia dimicemus, homines ſumus,
dei autẽ gratia ſic nos in hoc corruptibili corpore ad-
iuuat dimicantes, vt non deſit, propter quod exaudiat
veniam poſtulãtes. Iſtam ſuper nos dei miſericordiam,
I vobis neceſſariam nõ putatis, quoniam ex eo numero
Pſal. 48. eſtis, de quibus in Pſalmo dictum eſt, Qui cõfidunt in
Ambroſius virtute ſua. Sed quãto melius audimus Ambroſium, in
in libro de libro de fuga ſeculi dicentem, Frequens nobis de effu-
fuga ſeculi giẽdo iſto ſeculo eſt ſermo, atque vtinam quàm facilis
cap. 1. ſermo, tam cautus & ſolicitus affectus. Sed quod peius
eſt, frequenter irrepit terrenarum illecebra cupiditatũ,
& vanitatum offuſio mentem occupat, vt quod ſtudeas
vitare, hoc cogites, animoq; voluas. Quod cauere
difficile eſt homini, exuere autem impoſsibile. Denique
voti magis eam eſſe rem quàm effectus, teſtatur Pro-
Pſal. 118. pheta dicẽdo, Declina cor meum in teſtimonia tua, &
non in auariciã. Non enim in poteſtate noſtra eſt cor
noſtrum, & noſtræ cogitationes, quę improuiſo offuſę,
mentẽ animumq; confundunt, atq; alio trahunt quàm
tu propoſueris, ad ſecularia reuocant, mũdana inſerũt,
voluptuaria ingerunt, illecebroſa intexunt, ipſoq; in tẽ-
pore quo eleuare mentem paramus, inſertis inanibus
cogitationibus, ad terrena plerunque deiicimur. Hęc
ſi vos non patimini, ignoſcite, non vobis credimus, &
in his potius ſancti Ambroſij verbis quoddam ſpeculũ,
& hoc ſi proficimus, communis humanæ infirmitatis
agnoſcimus. Vobis autem etiã ſi credamus & dicamus,
orate pro nobis, vt nec nos iſta patiamur, ita vos inuo-
nimus elatos & alta ſapientes, vt reſpõdeatis nobis, nõ K
ſolum iſta vos non pati, verumetiam in hominis eſſe
poteſtate, ne iſta patiatur, nec eſſe cauſam, cur ad hoc
dei poſcatur auxilium. Quanto ergo melius idẽtidem
audiuimus Ambroſium dei gratiam cõfitentem, nec de
ſua virtute confidentem, qui cum hæc dixiſſet, adiecit,
Quis autem tam beatus, qui in corde ſuo ſemper aſcen
dat? Sed hoc ſine auxilio diuino quî fieri poteſt? Nullo
profecto modo. Denique, inquit, ſupra eadem ſcriptu-
ra dicit, Beatus vir cuius eſt auxilium eius abs te domi- *Pſal. 83.*
ne, aſcenſus in corde eius. Itemq; idem ipſe in libro de
ſacramento regenerationis, Quis igitur eſt, inquit, qui *Ambroſius*
carne vtitur ad operandum, niſi anima? Ergo princeps *in libro de*
& domina carnis naturaliter anima eſt, quæ domare *ſacramento*
carnem debet & regere. Ideoq; ſpiritus ſancti fulta præ- *regenera-*
ſidio, dicit in Pſalmo, Non timebo quid faciat mihi ca *tionis.*
ro. Ipſa eadẽ dicit in Paulo, Sed caſtigo corpus meũ, & *Pſal. 55.*
ſeruituti redigo. Caſtigat ergo Paulus, quod ipſius eſt, *1. Corin. 9.*
nõ quod ipſe eſt. Caſtigat quod ipſius eſt, vt mortẽ in ſe
laſciuię corporalis iuſtus operetur. Nunquid ſanctus *Auguſt.*
Ambroſius quando iſta dicebat, non cum viciis confli
gebat? non vicia vincebat? Non exercitum quẽdam va-
riarum cupiditatum intra ſemetipſum, tanquam Chri- L
ſti miles egregius debellabat? Non corpus proprium ca
ſtigabat? Nunquid non ſuperatis & oppugnatis diaboli
operibus, opus dei cum opere dei, hoc eſt, anima cũ car
ne pacem iuſticiæ requirebat, vt non in ſua virtute con
fidens, ſed ſicut ait, ſpiritus ſancti fulta pręſidio diceret,
Non timebo quid faciat mihi caro? Ecce quo modo na *2. Corin. 12.*
tura humana capax iuſtificationis oſtenditur, Ecce quo
modo virtus in infirmitate perficitur. Sed audiamus de
hac re etiam victorioſiſsimum martyrem Cyprianum *Cyprianus.*
in Epiſtola de mortalitate. Cum auaricia nobis, inquit,
cum impudicicia, cum ira, cum ambitione congreſsio
eſt, cum carnalibus viciis, cum illecebris ſecularibus aſ-
ſidua & moleſta luctatio eſt. Obſeſſa mens hominis, &
vndique diaboli infeſtatione vallata, vix occurrit ſin-
gulis, vix reſiſtit. Si auaricia proſtrata eſt, exurgit libido:
ſi libido compreſſa eſt, ſuccedit ambitio. Si ambitio cõ
tempta eſt, ira exaſperat, inflat ſuperbia, vinolentia in-
uitat, inuidia concordiam rumpit, amiciciam zelus ab-
ſcindit, Cogeris maledicere, quod diuina lex prohibet,
compelleris iurare, quod non licet. Tot perſecutiones
animus quotidie patitur, tot periculis pectus vrgetur, & M
delectat hic inter diaboli gladios diu ſtare, cum magis
concupiſcendum ſit, & optandum, ad Chriſtum ſubue
niente velocius morte properare. Abſit autem vt *Auguſt.*
ſanctum Cyprianum, aut auarum exiſtimemus fuiſſe,
quia cum auaricia: aut impudicum, quia cum impudici-
cia: aut iræ ſubditũ, quia cum ira: aut ambitioſum, quia
cum ambitione: aut carnalem, quia cum carnalibus vi-
ciis: aut ſeculi huius amatorem, quia cum illecebris ſe-
cularibus: aut libidinoſum, quia cũ libidine: aut ſuper-
bum, quia cum ſuperbia: aut vinolentum, quia cum vi-
nolentia: aut inuidũ, quia cum inuidia confligebat. Imò
vero ideo nihil eorum erat, quia his malis motibus par-
tim de origine, partim de cõſuetudine venientibus for
titer reſiſtebat, non acquieſcens eſſe, quod eum eſſe co-
gebant. Nec ideo tamen in tam periculoſo laborioſoq;
certamine nullo telo feriebatur hoſtili, cum dicat in E-
piſtola ſua de eleemoſynis, Ne quiſquam ſic ſibi de pu- *Cyprianus.*
ro atque immaculato pectore blandiatur, vt innocen-
tia ſua fretus, medicinam non putet adhibendam eſſe
vulneribus, cum ſcriptum ſit, Quis gloriabitur caſtũ ſe *Prouer. 20.*
habere cor? Aut quis gloriabitur mundum ſe eſſe à pec-
catis?

A catis? Et iterum in Epiſtola ſua Ioannes ponat & dicat,
1.Ioan.1. Si dixerimus quia peccatum nō habemus noſipſos de-
cipimus,& veritas in nobis non eſt. Si autem nemo eſſe
ſine peccato poteſt,& quiſquis ſe inculpatum eſſe dixe-
rit,aut ſuperbus,aut ſtult⁹ eſt,quàm neceſſaria,quàm be
nigna eſt diuina clementia , quæ cum ſciat non deeſſe
ſanatis quædam poſtmodū vulnera,dedit curandis de-
Auguſt. nuo ſanandiſq; vulneribus remedia ſalutaria. O do-
ctor preclariſsime & teſtis glorioſiſsime,ſic docuiſti,ſic
eminuiſti,vel monuiſti,ſic te audiendum imitandumq;
præbuiſti. Merito finitis aliis omnium cupiditatum cer
taminibus,ſanatiſq; vulneribus cum extrema & omniū
maxima vitæ huius cupiditate,pro Chriſti veritate pu-
gnaſti,& eum in te gratiæ largitate viciſti. Secura eſt co
rona tua,victorioſa eſt doctrina tua,in qua & iſtos vin
cis,qui confidunt in virtute ſua, Ipſi enim clamāt, Per-
fectio nobis virtutis à nobis eſt:tu autē reclamas,Nemo
ſuis viribus fortis eſt,ſed dei indulgentia & miſericor-
Hilarius. dia tuus eſt. Audi & beatiſsimum Hilarium, vbi ſperet
hominis perfectionem, Cum enim loqueretur de pace
Ioan.14. Euangelica,vbi dominus ait,Pacē meā do vobis: Quia
lex,inquit,vmbra eſt futurorum bonorum, idcirco per
B hanc præfiguratam ſignificationem docuit nos in hoc
terreni & morticini corporis habitaculo mundos eſſe
nō poſſe,niſi per ablutionē cœleſtis miſericordię emun
dationem cōſequamur, poſt demutationē reſurrectio-
nis terreni corporis noſtri , effecta glorioſiore natura.
Rurſus in eodem ſermone, Ipſis, inquit, Apoſtolis ver-
bo licet iam fidei emendatis atq; ſanctificatis , non de-
eſſe tamen maliciam , per conditionem communis no
bis originis docuit dicens , Si vos cum ſitis mali noſtis
Matth.7. bona data dare filiis veſtris. Vides quemadmodum
venerabilis catholicus diſputator,nec in hac vita mun
dationem noſtram neget,& tamen humanā perfectio-
nem ſperet, id eſt perfectioris mundationis in vltima
reſurrectione naturam. In quadam vero homilia de li-
bro ſancti Iob,attende quid dicat, quemadmodum ip-
ſius diaboli aduerſus nos indeſinēs bellum ex hoc fieri
aſſerat, cū ea mala quæ in nobis ſunt excitat cōtra nos,
quod in noſtram fieri vtilitatē vult docere, cōuertente
ſcilicet diuina miſericordia maliciā diaboli ad purga-
tionem noſtrā. Tanta enim & tam admirabilis,inquit,
in nos miſericordiæ dei bonitas eſt , vt per quē in Adæ
C offenſa generoſitatem primæ & beatæ illius creationis
amiſimus,per eum rurſum id quod amiſimus, obtinere
mereamur: tunc enim diabolus inuidens nocuit, nunc
autē cū nocere nititur, vincitur. Mouet enim per infir-
mitatē carnis noſtræ omnia poteſtatis ſuæ tela,cum ad
laſciuiam accēdit,cum ad ebrietatē illicit,cum ad odia
ſtimulat, cū ad auariciā prouocat, cū ad cædes inſtruit,
cum ad maledicta exacerbat , Sed cum per infirmitatē
animi,horum omniū ſurrepentia incentiua reprimun-
tur,emundamur à peccato per huius victoriæ gloriam.
Dictum enim ita eſt,Aut quo modo ſe emūdabit natus
ex muliere? Quia nō extante hoſte nō erit bellū,ceſſan-
te deinde bello, victoria deerit. Collidentium autē ad-
uerſus nos viciorum victoria non adepta,nō erit emū-
datio vlla viciorum, quia his inſidus corporis noſtri pi
rata victo, colluctātium aduerſus nos paſsionū concer
tatione purgamur. Memores igitur,inquit,& conſcij, il
la ipſa corpora noſtra omnium viciorum eſſe materiē,
pro qua polluti & ſordidi nihil in nobis mundum , ni-
hil innocens obtinemus , gaudeamus nobis eſſe hoſtē,
in cuius concertatione,quodam concertationis noſtrę
bello dimicemus . In expoſitione autem primi Pſalmi

idem doctor nō dubitat dicere naturam noſtram vti- D
que iſtam,quæ de morbo morbum trahit,ad peccandū
ferri,ac ſic ne peccemus,aduerſus eam nos quodā mo-
do fidei religione pugnare. Plures enim ſunt, inquit, qui
cum per confeſsionē dei ab impietate diſcreti ſint,non
tamen à peccato per id liberi ſunt,Eccleſię diſciplinam
non tenentes,vt auari,ebrioſi,tumultuoſi,procaces,ſu-
perbi,æmulatores,mendaces,& rapaces. Et ad hæc qui-
dē nos vicia naturę,inquit, noſtræ propellit inſtinctus,
ſed vtile eſt nos à via hac ad quam ferimur , abſcedere,
neque conſiſtere illic, adhibito decedēdi ex ea nō mo-
roſo recurſu. Et idcirco,Beatus vir qui in via peccatorū *Pſal.1.*
non ſtetit,Natura quidem in viam hanc ferente,ſed ex
via hac fidei religione referente. Nunquid nam iſtū
putabimus accuſatorē fuiſſe naturæ , quā cōdidit deus?
Non vtique. Nō enim dubitabat homo catholicus hu-
manam dei opus eſſe naturam,ſed profecto vicia, cum
quibus naſcimur accuſauit , Apoſtolicum illud tenens, *Epheſ.2.*
Fuimus enim & nos natura filij iræ,ſicut & cæteri. Ve-
runtamen hæc verba,quę de ſermone ſancti Hilarij po
ſui,ſi mea eſſent,quāta in me diceres, Manichæorumq;
nomen & crimen , quanto buccarum ſtrepitu ventila-
res? Nunc ergo ne tui ſtomachi follis indigeſta maledi E
ctorum cruditate rumpatur,in hūc euome,ſi audes, ca-
lumnioſas tuas vanitates,& inſanias mēdaces. Ad hæc,
inquit , nos vicia naturæ noſtræ propellit inſtinctus.
Quæ iſta natura eſt? Nunquid gens tenebrarum , quam
Manichæorum fabula inducit ? Abſit , Catholicus lo-
quitur , inſignis Eccleſiarum doctor loquitur, Hilarius
loquitur . Noſtra ergo natura eſt primi hominis præ-
uaricatione viciata, nō ab alia natura vlla diuiſione ſe-
paranda, ſed ipſa ſananda , cui diabolum à nobis con-
ſtitui calumniaris authorem , dum tu ei Chriſtum in-
uides ſaluatorem , & eius hic vitam , ita vt ſine vllo ſit
omnino peccato, perfectam duci poſſe contendis. Sed
audi quid etiam hinc te admoneat beatus Hilarius. *Hilarius.*
Cum enim exponeret Pſalmum quinquageſimumpri-
mum , Spes , inquit , in miſericordia dei , in ſeculum *Pſal.51.*
& in ſeculum ſeculi eſt . Non enim ipſa illa iuſticiæ o-
pera ſufficient ad perfectæ beatitudinis meritum , niſi
miſericordia dei etiam in hac iuſticiæ voluntate , hu-
manarum demutationum & motuum non reputet vi-
cia . Hinc illud Prophetæ dictum eſt, Melior miſeri- *Pſal.62.*
cordia tua ſuper vitam . Vidès ne hominem dei , ex il- *& 31.*
lo numero eſſe beatorum , de quibus prædictum , Bea- F
tus vir cui non imputauit dominus peccatum , neque
eſt in ore eius dolus ? Confitetur enim etiam peccata
iuſtorum, magis eos aſſerens in dei miſericordia ſpem
ponere , quàm de iuſticia ſua fidere , & ideo non eſt in
ore eius dolus, imò in ore illorum omnium , in quibus
huius veracis humilitatis , vel humilis veritatis perhi-
bet teſtimonium. Qui dolus abundat in ore veſtro. Vbi
enim virtus non eſt , & tanta iactantia eſt , hypocriſis
eſt , Et vbi hypocriſis , vtique dolus : prorſus quantum
ſancti de miſericordia dei,quæ magna eſt , tantum vos
de veſtra , quæ nulla eſt virtute præſuminis . Et quan-
tum ipſi aduerſus ingenerata vicia bellum gerunt , ad-
iuti per dei gratiam , tantum vos bellum geritis ad-
uerſus ipſam dei gratiam . Sed vtinam ſicut vos vincit
in ſuis, ita ſuos faciens, vos quoque ipſos vincat in vo-
bis. Itàne in corde veſtro dicere audetis,quòd cum vos
audiunt , accenduntur homines ad virtutem , cum au-
tem iſtos audiunt tantos ac tales viros , Cyprianum,
Hilarium,Gregorium, Ambroſium, cæteròſque ſacer-
dotes domini,deſperatione franguntur,ac renunciant

G ſtudiis perfectionis? Hęccine mõſtra cogitationũ aſcen
dunt in cor veſtrum, & non elidunt frontem veſtram?
Ergòne vos honoratis ſaoctos dei patriarchas, prophe-
tas, apoſtolos laude naturæ, & decolorãt eos iſta lumi-
na Eccleſię vituperaoooe naturæ, quia eos dicũt in cor-
pore mortis huius, vt tenerent caſtitatis bonum, dimi-
caſſe contra ingenitum concupiſcentię malum, per dei
gratiam prius conflictatione vincendum, poſtea nouiſ
Roman. 7. ſima regeneratione ſanandum? Tu intelligis Iudæum
eſſe qui dicit, Noo enim quod volo bonum hoc ago: &
hoc pręclaro intellectu, oec cõuerſationis ſordes in na-
turæ refundit inuidiam, oec earum obſcœnitates apo-
ſtolorum & ſanctorum omnium conſolaris iniuriis, &
hæc mala quę oõ tu facis, faciebat Ambroſius cum col-
legis ſuis eadem ſeotieotibus, qui beatum Apoſtolum
de ſeipſo dixiſſe intelligit, Non quod volo facio bonũ,
ſed quod oolo malum hoc ago: Et, Video aliam legem
in oembris meis, repugnantem legi mentis meæ: & cæ
tera huiuſmodi. Iſti ergo ſancti talia docẽdo ſuffodiũt,
ſicut mihi obiicis, murum pudoris, & vos ob perfectio-
ois prædicationem patimini iouidiam? Sed te, vt ſcri-
H bis, plurimum conſolaris, quoniam laudis genus eſt ei
diſplicuiſſe, qui Apoſtolis oõ pepercit. Si ergo Apoſto-
lis dicendo talia non peperci, ergo oec Ambroſius pe-
percit Apoſtolis, oec coëpiſcopi eius eadem ſentientes,
Si autem illi & ex apoſtolis iſta didicerunt, & ſecũdum
Apoſtolos iſta docuerunt, quid me voum appetis? Ipſos
aſpice, ipſos etiam atque etiã depoſito pauliſper tumo-
re ceruicis intuere. Itáne tandẽ inuenis cõfidentiſsime,
conſolari te debes, quia talibus diſplices, an lugere? Sed
iam quid egerimus, per totum iſtum librum io ſum-
Epilogus. mam, ſicut poſſumus breuiter colligamus. Propoſuim᾽
hic authoritatis molem ſanctorum, qui Epiſcopi aote
nos, nõ ſolum ſermooe, cum hic viuerent, verumetiam
ſcriptis, quæ poſteritate relinquerent, fidem catholicã
ſtreoue defenderunt, vt veſtra argumeota confrioge-
rent, quibus dicitis: Si deus homines creat, non poſſunt
cum aliquo malo oaſci: Si nuptiæ bonum ſuot, oihil ex
eis oritur mali: Si in baptiſmate peccata omnia remit-
tuntur, non poſſunt nati de reoatis trahere originale
peccatum: Si iuſtus eſt deus, ooo poteſt in filiis parentũ
damnare peccata, cum ipſis parentibus dimittat & pro-
pria: Si perfectæ iuſticiæ capax eſt humana natura, ha-
I bere oon poteſt vicia naturalia. Ad hæc oos dicimus, &
deum eſſe homioum creatorem, hoc eſt & animæ &
corporis, & bonum eſſe ouptias, & per baptiſma Chri-
ſti omnia peccata dimitti, & iuſtum eſſe deum, & per-
fectæ iuſticiæ capacem humanã eſſe naturam, & tamen
cum hęc omnia vera ſiot, obnoxios naſci homines ori-
gini viciatæ, quæ trahitur ex homine primo, & ideo ire
in damnationem, niſi renaſcantur in Chriſto. Hoc au-
tem probauimus catholicorũ authoritate ſaoctorum,
qui & hoc aſſeruot, quod de origioali peccato dicimus,
& illa quioque eſſe vera omnia confitentur. Ac per hoc
non eſt cooſequens, vt hoc falſum ſit, quia vera ſuot il-
la. Tales quippe ac tanti viri ſecuodum catholicam fi-
dem, quæ vbique toto orbe diffunditur, & hoc, & illa
vera eſſe confirmant, vt veſtra fragilis, & quaſi argutu-
la nouitas ſola authoritate conteratur illorum, præter-
quam quòd ea dicunt, vt ſe per eos loqui veritas ipſa te-
ſtetur. Sed ounc authoritate primitus eorum, veſtra eſt
contumacia comprimeoda, vt à præſumptionis impe-
tu repercuſſi, & quodam modo ſauciati, dum tales ho-
mioes dei ſic in fide catholica errare potuiſſe non cre-
ditis, vt aliquid dicereot, vode eſſet conſequens, deum
non eſſe hominum creatorem, nuptias eſſe damnan- K
das, in baptiſmo noo omnium remiſsionem fieri pec-
catorum, deum eſſe iniuſtum, nullam ſpem nobis re-
manſiſſe virtutis perficiendæ, quæ omnia vel aliquid
eorum oefas eſt opinari, auſus præcipites refręnetis, &
tanquam ex furore reſipiſcentes, iocipiatis in qua nu-
triti eſtis, recolere & aduertere & reſumere veritatem.
Dicit beatus Ambroſius, vnum ſolum homioem me- Ambroſ.
diatorem dei & hominum, eo quòd ſit natus ex virgi-
oe, nec ſenſerit naſcendo peccatum, geoeratioois ob-
noxiæ vinculis oon teneri. Omnes autem homines ſub
peccato oaſci, quorum ipſe ortus in vicio eſt, quia coo-
cupiſcentię voluptate coocreti, prius ſubirent cootagia
delictorum, quàm vitalem de hoc aëre ſpiritum duce-
rent, ipſamq; concupiſcentiam taoquam legem peccati
io corpore mortis huius, legi mentis vſqueadeo repu-
gnare, vt aduerſus eam, non ſolum quicunque booi fi-
deles, ſed apoſtolicæ etiam virtutis magnitudo pugna-
uerit, ad hoc vt per Chriſti gratiam caro aoimæ ſubiu-
gata, in coocordiam reuocetur. Quorum duorum quæ
primitus ſine peccato creata ſunt, ex primi hominis
tranſgreſsione facta diſcordia eſt. Et quis hęc dicit? Ho
mo dei catholicus, & catholicæ veritatis aduerſus hæ- L
reticos vſque ad periculum ſanguiois defenſor acerri-
mus, ſit tui doctoris teſtimonio prædicatus, vt dicere-
tur, quòd eius fidẽ & in ſcripturis puriſsimum ſenſum,
ne inimicus qnidem auſus eſt reprehendere, qui crea-
torem deum non ſolum animarum, verumetiam cor-
porum, aduerſus Platonicorum philoſophorum aſſeue
rauit errorem: qui ouptiarum bonum & cauſa propa-
gaodi generis humani diuinitus ioſtitutum, & pudici-
cia cooiugali ſanctam eius copulam prædicauit. Qui
neminem dixit iuſtificari à peccato, niſi cui fuerint per
baptiſmum dimiſſa omnia peccata. Qui coluit iuſte iu-
ſtum deum, Qui perfectionem hominis in virtute at-
que iuſticia, abſit vt impediat deſperãdo, ſed eã tameo
perfectionem, cui nihil adduciẽdum ſit, in alia vita ſpe-
rat, quæ implebitur reſurrectione mortuorum. In hac
autem vita humanã iuſticiam io quadã militia belloq;
cõſtituit, oõ ſolũ aduerſus æmulas aëreas poteſtates, ſed
aduerſus ipſas noſtras cupiditates, per quas & illi exte-
riores inimici nos deiicere, vel penetrare moliuntur. In
hoc bello & ipſam carnem aduerſariã grauem dicit, cu
ius vtiq; natura ſicut prioitus cõdita eſt, nobiſcum cõ- M
cordiſsima permaneret, niſi primi homiois præuarica-
tione viciata, ſuo nobiſcũ lãguore cõfligeret. In hoc
bello ille vir ſanctus monet nos ſeculũ effugere, & in ea
fuga quanta ſit difficultas, imò impoſsibilitas, niſi dei
gratia opituletur, oſtẽdit. Dicit mortua quędã vicia, per
remiſsionem in baptiſmate omnium peccatorum, ſed
eorum nos curare debere quodam modo ſepulturã. Et
io hoc ipſo opere talem deſcribit, cũ viciis mortuis nos
habere conflictum, vt noo quod volumus agamus, ſed
quod odio habemus, hoc faciamus, Multa in nobis pec
catum nobis reluctantibus operari, rediuiuas plerumq;
reſurgere voluptates, Luctandũ nobis eſſe aduerſus car
oem, aduerſus quã luctatus eſt Paulus, quaodo dicebat, Roman. 7.
Video aliam legem in membris meis repugnaotem le-
gi mentis meæ. Præcipit oe carni noſtræ cõfidamus, oe
nos ei credamus, cum Apoſtolus clamet, Scio quia nõ
habitat in me, id eſt, in carne mea booum: Velle enim
adiacet mihi, perficere autem bonum oon ioueoio. Ec-
ce quãtam nos pugnam cum mortuis habere peccatis,
ille ſtrenuus Chriſti miles, & Eccleſiæ fidelis doctor o-
ſtendit. Quo modo enim peccatũ mortuũ eſt, cũ multa
operetur

A operetur in nobis, reluctantibus nobis. Quæ multa? niſi deſideria ſtulta & noxia, quæ cõſentientes mergunt in *2.Timot.6.* interitum & perditionem, quæ vtique perpeti, eiſq; non conſentire, certamen eſt, conflictus eſt, pugna eſt. Quorum pugna? niſi boni & mali, non naturæ aduerſus naturam, ſed naturæ aduerſus vicium iam mortuum, ſed adhuc ſepeliendum, id eſt, omnino ſanandũ. Quo modo ergo mortuum dicimus hoc peccatũ in baptiſmate, ſicut etiã iſte vir dicit, & quo modo habitare in membris fatemur, & multa operari deſideria reluctantibus nobis, quibus non conſentiendo reſiſtimus, ſicut etiam hic vir fatetur, niſi quia mortuum eſt in eo reatu, quo nos tenebat, & donec ſepulturę perfectione ſanetur, rebellat & mortuum? Quanuis iam nõ eodem modo appelletur peccatũ, quo facit reũ, ſed quòd ſit reatu primi hominis factum, & quod rebellãdo nos trahere nititur ad reatum, niſi adiuuet nos gratia dei per Ieſum Chriſtum dominum noſtrum, ne ſic etiam mortuum peccatum rebellet, vt vincendo reuiuiſcat & regnet. In hoc *Iob.7.* bello laborantes, quandiu vita humana tentatio eſt ſuper terram, non ideo ſine peccato non ſumus, quia hoc B quod eo modo peccatum dicitur, operatur in membris repugnans legi mentis, etiam non ſibi ad illicita conſentientibus nobis. Quantum enim ad nos attinet, ſine peccato ſemper eſſemus, donec ſanaretur hoc malum, ſi ei nunquam conſentiremus ad malum. Sed in quibus ab illo rebellante, etſi non letaliter, ſed venialiter, tamẽ vincimur, in his contrahimus, vnde quotidie dicamus, *Matth.6.* Dimitte nobis debita noſtra, Sicut coniuges quando modum generationi neceſſarium, cauſa ſolius voluptatis excedunt: ſicut continentes, quando in talibus cogitationibus cum aliqua delectatione remorãtur, nõ quidem decernentes flagitium, vel gerentes decernentis, ſed intentionem mẽtis, non ſicut oportet, ne illò incidat inde auertentes, aut ſi inciderit inde rapientes. De hac lege peccati, quę alio modo etiam peccatum vocatur, quæ repugnat legi mentis, de qua multa beatus Ambroſius dixit, atteſtantur etiam ſancti Cyprianus, Hilarius, Gregorius, aliique plurimi. Qui ergo generatur in *Galat.5.* Adam, regenerandus in Chriſto, mortuus in Adam, viuificandus in Chriſto, ideo peccato eſt obſtrictus originis, quia de malo naſcitur, quo caro concupiſcit aduer C ſus carnem. Quid ergo mirum eſt, ſi renaſci debet homo ex illo malo natus, cõtra quod pugnat homo renatus, quo reus & ipſe teneretur, niſi renaſcendo liberaretur? Non eſt hoc malum materies dei creantis, ſed vulnus diaboli eandem materiam viciantis. Non eſt hoc malum nuptiarum, ſed primorum hominũ peccatum, in poſteros propagatione traiectum. Etiam huius mali reatus, baptiſmi ſanctificatione remittitur. Deus autem iuſtus, ſi tanta paruulis mala, quanta nunc dicere non ſufficio, nihil peccati trahentibus irrogaret, magis appareret iniuſtus. Iuſticiæ vero perfecta capacitas hominis non negatur, quia nec viciorum omniũ pleniſsima ſanitas ſub omnipotenti medico deſperatur. Propter quã catholicam veritatem ſancti ac beati, & in diuinorum eloquiorum pertractatione clariſsimi ſacerdotes, Irenęus, Cyprianus, Reticius, Olympius, Hilarius, Ambroſius, Gregorius, Innocẽtius, Ioannes, Baſilius, quibus ad- *Hieronymus vltimus.* do presbyterum velis nolis Hieronymum, vt omittam eos qui nondum dormierunt, aduerſus vos proferunt de omnium hominum peccato originali, obnoxia ſucceſsione ſententiam, vnde nemo eruit, niſi quem ſine lege peccati repugnãte legi mentis, virgo concepit. Quid eſt quod exultas, & mihi ſi in conſpectu iudicum eſſemus, quaſi victor inſultas, tanquã non inuenirem quid D facerem, quò confugerem, ſi iudicum premerer poteſtate, ſi in medio eruditorum conſiſterem tecum, ſi verè quã dicis rationis tuba, à te ſcilicet magno tubicine inflata, ſi auditorum arma circumſtãtium & tibi fauentium concreparent: Ita enim tibi ponis ante oculos, noſtrum in diſputatione certamen, & te argumentante, me quid reſpondeam non habentem, fingis vt placet. Sic tecum vana & inſana tui cordis imaginatio fabulatur, quaſi me ante Pelagianos iudices tecũ conſtituas, quibus plaudentibus tibi liceat exaltare tãquam tubam vocem tuam, & prędicare contra catholicam fidem, & contra gratiam Chriſti, qua puſilli cum magnis liberantur à malo, communem tibi & illis nouiciæ huius impietatis errorem. Tales iudices in Eccleſia dei, nec ſine aduerſario ex parte altera ſtante potuit eruditor veſter Pelagius inuenire. De quo iudicio, ipſe quidem, quantum ad hominum conſpectum attinet, velut abſolutus, veſtro tamen palàm damnato dogmate egreſſus eſt. At ego vbicunque ſis, vbicunque legere iſta poteris, te antè iſtos in tuo corde conſtituo, quos nõ amicos meos & E inimicos tuos, aliqua in meam partem gratia propendentes, aliquo abs te merito tuæ offenſionis auerſos, & ob hoc tibi aduerſos, in hac noſtra diſceptatione conſtitui cognitores, Nec eos qui nunquã fuerunt, aut non ſunt, aut quorum ſententiæ, de hoc quod inter nos diſputatur, incertæ ſunt, inani cogitatione cõfinxi, ſed ſanctos, & in ſancta Eccleſia illuſtres antiſtites dei, nõ Platonicis & Ariſtotelicis & Zenonicis aliiſq; huiuſcemodi, vel Græcis vel Latinis, quãquam & iſtis aliquos eorum, verum omnes ſacris literis eruditos, nominatim, ſicut oportebat expreſsi, eorumq; ſententias, quantum ſufficere videbatur, ſine vlla editas ambiguitate digeſsi, vt in eis timeas non ipſos, ſed illum qui ſibi eos vtilia vaſa formauit, & ſancta templa conſtruxit, qui tunc de iſta cauſa iudicauerunt, quando in eos nemo poteſt dicere perperã cuiquam, vel aduerſari, vel fauere potuiſſe. Nondum enim extiteratis, cõtra quos ſuſciperemus de hac quæſtione cõflictum, Nondum enim eratis qui diceretis, quod in libris tuis ponis, quia de vobis multitudini mentiti fuerimus, & quod Celeſtianorum, vel Pelagianorum nomine homines terreamus, & quod terrore ab omnibus extorqueamus aſſenſum. Certe ipſe dixiſti, quod omnes iudices ab odio, amicicia, inimicicia, ira vacuos eſſe deceat, pauci tales potuerunt inueniri. *Iudices quales eſſe debeant.* Sed Ambroſium alióſque collegas eius, quos cum illo F commemoraui, tales fuiſſe credendum eſt, Verum & ſi tales non fuerunt in his cauſis, quas ad ſe delatas & inter partes cognitas, cum hic viuerent, ſuo iudicio definierunt, ad hanc tamen cauſam tales erant, quando de illa ſententias protulerunt, nullas nobiſcum, vel vobiſcum amicicias attenderunt, vel inimicicias exercuerũt, Neque nobis neque vobis irati ſunt, neque nos, neque vos miſerati ſunt. Quod inuenerunt in Eccleſia, tenuerunt: quod didicerunt, docuerunt: quod à patribus acceperunt, hoc filiis tradiderũt. Nondum vobiſcum apud iſtos iudices aliquid agebamus, & apud eos acta eſt cauſa noſtra. Nec nos, nec vos eis noti fueramus, & eorum pro nobis latas contra vos ſentẽtias recitamus nõdum vobiſcum certabamus, & eis pronunciantibus vicimus. Dicis me ſi ſub poteſtate iudicum premerer, quales tibi *Obiectio.* ipſi componis, non habiturum fuiſſe, quid facerem, quò confugerem, cum tuis argumentationibus vnde occurrerem, reperire non poſſem. Ego planè haberem quod *Reſponſio.* facerem, haberem quò confugerem, à Pelagianis enim

tenebris

G tenebris ad hæc tam clara catholica lumina prouocarem, quod & nunc iam facio. Tu ergo reſpõde, quid facias, dic quò confugias. Ego à Pelagianis ad iſtos, tu ab iſtis ad quos? An quia non numerandas, ſed ponderandas cenſes eſſe ſentẽtias, & addis, quod quidem & ego verum eſſe conſentio, ad aliquid inueniendum, multitudinem nihil prodeſſe cæcorum, etiam iſtos cæcos dicere audebis? Et vſqueadeo permiſcuit imis ſumma lõgus dies, vſqueadeo tenebræ lux, & lux tenebræ eſſe dicuntur, vt videant Pelagius, Celeſtius, Iulianus, & cæci ſint Hilarius, Gregorius, Ambroſius? Sed qualiſcunque homo ſis, tamen quia homo es, videre mihi videor verecundiã tuam, ſi tamen non in te ſpes eſt omnis emortua ſanitatis, & quodam modo audio vocem tuam: reſpondes, Abſit vt audeam cæcos iſtos viros, vel cogitare, vel dicere. Eorum ergo appende ſentẽtias. Nolo eſſe plures, vt eas te pigeat numerare. Sed non ſunt leues, vt eas dedigneris appẽdere, imò tã ſunt graues, vt te videã ſub earum onere laborare. Nunquid & de iſtis dicturus es, me imbellem tibi opinionem cõſortis opponere, &

Obiectio. velut conſternatum metu, cõſcios nominare? Dicis, in cauſa iudicandi amoto ſtrepitu turbarum de omni or-

H dine cõuerſationis hominum, ſiue ſacerdotum, ſiue adminiſtrantium, ſiue præuaricatorum, ad diſcuſsionem talium rerum non ſola nomina, ſed eligẽdam eſſe prudentiam, & honorandam eſſe paucitatem quam ratio, eruditio, libertáſque ſublimat, Ita vero eſt, vt dicis. Sed nec ego te vllius multitudinis numeroſitate perturbo, quamuis propicio deo, de hac fide, cui contradicitis, catholica ſanum ſapiat etiã multitudo. In qua vſquequaque plurimi vbi poſſunt, quo modo poſsũt, ſicut diuini-

Obiectionis responsio. tus adiuuantur, vana veſtra argumenta confutãt. Vnde abſit à me iſta, quã mihi obiicis arrogantia, vt me iſtam cauſam contra vos, vnũ pro omnibus agere pollicerer. Quod cum tu inter Pelagianos facis, non erubeſcens dicere & ſcribere maioris tibi eſſe apud deum gloriæ, deſtitutam veritatem tueri, multum abiecti & vere deſtituti ſunt, multúmque obſtupendi, ſi hanc intolerabilem arrogantiam eſſe non iudicant, quia te etiam ipſis Pelagio ſcilicet & Celeſtio veſtrum omnium doctoribus anteponis, quaſi & illi iam ceſſerint, & tui remanſerint, qui deſtitutam tuearis, quam veritatem putatis.

I Verum quia te delectat non numerare multitudinem, ſed appendere paucitatem, exceptis iudicibus Palæſtinis, qui hæreſitn veſtram in abſoluto Pelagio damnauerunt, quem timore compreſſum, Pelagiana ipſa dogmata damnare coëgerũt, decem Epiſcopos iam defunctos, & vnum presbyterum tibi huius cauſę oppoſui iudices, qui de illa cum hic viuerent, iudicauerunt, Si veſtra conſideretur paucitas, multi ſunt, ſi multitudo catholicorum Epiſcoporum, perpauci ſunt. Ex quibus papam Innocentium, & presbyterum Hieronymum retrahere fortaſſe tentabis, iſtum, quia Pelagium Celeſtiúmque damnauit, illum, quia in Oriente contra Pelagium catholicam fidem pia intentione defendit. Sed lege, quæ dicat in laudem beatiſsimi papæ Innocentij Pelagius, & vide vtrum tales facile poſsis iudices inue-

Hieronymi laus. nire. De illo autem ſancto presbytero qui ſecundũ gratiam quæ data eſt ei, ſic in Eccleſia laborauit, vt eruditionem catholicã multum in Latina lingua, multis & neceſſariis literis adiuuaret, non ſolet Pelagius iactitare, niſi quòd ei tanquam æmulo inuiderit. Sed nolo ex hoc tibi videatur de iſtorum iudicum numero retrahendus, Non enim eius ſententiam poſui, quam tempore inimiciciarum cõtra veſtrum tenuit & defendit errorem, ſed quã poſuit in ſcriptis ſuis, liber ab omni ſtu- K

dio partium, antequam veſtra damnabilia dogmata pullularent. De reliquis ſanè non habes omnino quod dicas. Nũquid Irenæus, Cyprianus, Reticius, Olympius, Hilarius, Gregorius, Baſilius, Ambroſius, & Ioannes de plebeia fece Sellulariorum, ſicut Tulliane iocaris, in veſtram inuidiam concitati ſunt? Nunquid milites, nunquid ſcholaſtici auditoriales? Nunquid nautæ, tabernarij, cetarij, coquinarij? Nunquid adoleſcentes ex monachis diſſoluti? Nunquid poſtremo de qualiũcunque clericorum turba iſti ſunt, quos vrbana exagitatos dicacitate, vel potius vanitate cõtemnis, quia non poſſunt ſecundum categorias Ariſtotelis de dogmatibus iudicare? Quaſi tu, qui maxime quereris examẽ vobis & Epiſcopale iudicium denegari, peripateticorum poſsis inuenire cõſilium, vbi de ſubiecto & his quæ ſunt in ſubiecto cõtra originale peccatũ dialectica ſentẽtia proferatur. Iſti Epiſcopi ſunt, docti, graues, ſancti, veritatis acerrimi defenſores aduerſus garrulas vanitates, in quorum ratione, eruditione, libertate, quia tria bona iudici tribuiſti, non potes inuenire quod ſpernas, Si Epiſcopalis ſynodus ex toto orbe congregaretur, mirum ſi tales L

poſſent illic facile ſedere tot, quia nec iſti vno tempore fuerunt. Sed fideles & multi, excellentiores paucos diſpenſatores ſuos deus per diuerſas ætates, temporum locorúmque diſtantias, ſicut ei placet atque expedire iudicat: ipſe diſpenſat. Hos itaque de aliis atque aliis temporibus, atque regionibus ab Oriente & Occidente cõgregatos vides, non in locum quo nauigare cogantur homines, ſed in librum, qui nauigare poſsit ad homines. Quanto tibi eſſent iſti iudices optabiliores, ſi teneres catholicam fidem, tanto tibi ſunt terribiliores, quia oppugnas catholicam fidem, quam in lacte ſuxerunt, quam in cibo ſumpſerũt, cuius lac & cibum paruis magniſque miniſtrauerunt, quam contra inimicos etiam vos tunc nondum natos, vnde nunc reuelamini, apertiſsime ac fortiſsime defenderunt. Talibus poſt Apoſtolos ſancta Eccleſia plantatoribus, rigatoribus, ædificatoribus, paſtoribus, nutritoribus creuit. Ideo profanas voces veſtræ nouitatis expauit, & cauta ac ſobria ex admonitione Apoſtolica, ne ſicut ſerpens Euam ſe- *2.Corin. 11.*

duxit aſtutia ſua, ſic & mens eius corrumperetur à caſtitate, quæ eſt in Chriſto, catholicę fidei virginitati inſidias veſtri dogmatis ſurrepentis exhorruit, & tãquam M

caput colubri calcauit, obtriuit, abiecit. His igitur eloquiis & tãta authoritate ſanctorum, profecto aut ſanaberis dei miſericordia donante, quod quantũ tibi optẽ videt qui faciat, aut ſi quod abominor, in eadem quæ tibi videtur ſapiẽtia, & eſt magna ſtulticia, perduraueris, non tu iudices quæſiturus es, vbi cauſam tuam purges, ſed vbi tot ſanctos doctores egregios atque memorabiles catholicæ veritatis accuſes, Irenæum, Cyprianum, Reticium, Olympium, Hilarium, Gregorium, Ambroſium, Baſilium, Ioannem, Innocentium, Hieronymum, cæteróſque ſocios ac participes eorum, inſuper & vniuerſam Chriſti Eccleſiam, cui diuinæ familiæ dominica cibaria fideliter miniſtrãtes, ingenti in domino gloria claruerunt. Aduerſus hãc autem miſerabilem, quam deus auertat inſaniam, ſic reſpondendum eſſe video libris tuis, vt fides quoque aduerſus te defendatur iſtorum, ſicut contra impios & Chriſti profeſſos inimicos, etiam ipſum defenditur Euangelium.

Libri ſecundi Finis.

DIVI

A DIVI AVRELII AVGVSTINI
HIPPONENSIS EPISCOPI,
contra Iulianum Liber
Tertius.

IAM nunc quia ſine dubio tot tan-
torúmque ſanctorum & in ſacris
literis eruditorum, & in Eccleſiæ
regimine tam clara memoria, &
laude pollentium authoritati ſi nõ
ceſſeris, nec acquieueris, ſiue con-
tumelioſiſsime ſicut me, ſicut illos
verecũdius & mitius cum aliqua perſonarum acceptio-
ne tractaueris, tamen etiam ipſos errare dicturus es, ita
tibi dilecte fili Iuliane, domino donante, reſpõdere de-
beo, & ſic tuos libros atq; argumenta refellere, vt ſi poſ-
ſis, intelligas male tibi fuiſſe perſuaſum, quod aliis per-
ſuadere moliris. Tèque ſalubriter pœniteat incautæ ac
temerariæ, iuuenilis progreſsionis & prolapſionis tuæ,
non tãtum tibi tua correctione, verum etiam pluribus
B pfutura, cognoſcẽtibus vobis atq; fatentibus quàm nõ
inaniter, quamq; veraciter tot & tanti Chriſtianorum
rectores doctoreſq; populorũ, hoc in Eccleſia dei didi-
cerint & docuerint, quod veriſimili nouitate decepti,
cupiebatis euertere. Si autẽ, quod abs te dominus auer-
tat, vel ſic tenebratum cor habueris, vt intelligere iſta
nõ poſsis, vel ex numero fueris, quos in ſanctis Pſalmis
Pſal. 35. veritas notat dicens, Noluit intelligere, vt bene ageret:
Prouer. 29. vel ex eo, de qualibus item ſcriptũ eſt, Verbis nõ emen-
dabitur ſeruus durus: ſi enim & intellexerit, non obau-
diet: nec ſic erit iſte infructuoſus labor, vel meus, vel a-
liorum fratrum, qui per Chriſti gratiam cõtra hunc er-
rorem, catholicam defendunt fidem. Multo amplius
enim erunt, quos antiqua veritas vel inſtruat defenſa,
vel corrigat, ſi non defuerunt, quos irrepens error inſo
lutus aut ſubuerteret, aut moueret. Ac ne longum fa-
ciam, non omnia verba tua ponam, ſed ſi dominus ad-
iuuerit, tuarum velut acutarum argumentationum, ni-
hil non ſolutum deſtructumq; dimittam. De iudicibus,
Ad primũ apud quos propterea dicis non potuiſſe vos agere cau-
cauſationẽ ſam veſtram, quia nemo de rebus dubiis bene conſul-
Iuliani. tat, niſi qui ab odio, ira, & amicicia, vacuum pectus attu
C lerit, quales non fuiſſe dicis, qui de cauſa veſtra iudica-
uerunt, quia prius eam cœperunt odiſſe quam noſſe,
iam quidem ſuperiore libro reſpondi, quia ſi tales iudi-
ces, quales definiunt vnde hoc dixiſti, ſalubrius quære-
retis, ſancto Ambroſio & coëpiſcopis eius, qui de hac re
ab odio veſtri vel amicicia, vel ira, vel quod tu non po-
ſuiſti, ſed ſalubrius poſuit miſericordia pro vobis, vel cõ-
tra vos vacuum pectus habuerũt, quando de hac re ve-
ras tranquillaſq; ſententias protulerunt, vtique cedere-
tis, Quos nunc vobis parum eſt iudices nolle, niſi etiã
reos facere inſuper audeatis. Sed obſecro te quo modo
cauſam veſtram qui damnauerunt, ante cœperũt odiſſe
quàm noſſe? Quia eam proculdubio nouerant, oderãt.
Nouerant enim vos dicere, nihil mali paruulos habere
naſcendo, quod purgari debeat renaſcendo. Nouerant
vos dicere, gratiam dei ſecundum merita noſtra dari,
Roman. 11. vt iam gratia non eſſet gratia, quia non gratis daretur,
ſed ſecundum debitum redderetur. Nouerant vos di-
cere, hominem in hac vita poſſe nullum habere pecca-
tum, vt non ei ſit neceſſariũ, quod in oratione domini-
Matth. 6. ca tota dicit Eccleſia, Dimitte nobis debita noſtra. Hęc
in vobis nouerant, & rectiſsime oderant. Denique ſi ab
eis vos correctos nouerint, & amabunt. Quoniam non
ſicut dicis, Si quis aut liberum in hominibus arbitrium, D
aut deum eſſe naſcentium cõditorem dixerit, Pelagia-
nus & Celeſtianus vocabitur, ſed qui libertatem, in quã
vocati ſumus, non gratię dei tribuerit, & qui paruulorũ
liberatorem Chriſtum negauerit, & qui cuiquã in hac
vita iuſto aliquam in dominica oratione petitionem,
non propter ipſum dixerit neceſſariam, ipſe huius er-
roris accipit nomen, quia errori communicat crimen.
Iam vero Manichæorum crimine, quę catholica lumi-
na audeas, vel neſcias vel te neſcire fingas, infamare, nõ
opus eſt & hic dicere. Sanè vt dicis, ſi pro vobis potius
ab Imperatore reſponſum eſt, cur non in medium pro-
ſilitis, & hoc vltro publicis poteſtatibus allegatis, vos
eſſe monſtrantes, quorum Chriſtianus princeps appro-
bauit fidem? Verum ſi dei legem nõ ſicut ſeſe habet, ſed
ſicut vobis placet intelligitis: quid mirum ſi & de lege
Imperatoris hoc facitis? Sed hæc te aliàs executurum
plenius polliceris. Quod ſi feceris, aut redarguetur ſicut
inſidioſum, aut contemnetur, ſicut inane, quod fateris.
Quàm vero lauta & lepida eſt gratulatio tua, quod vnũ
dicis egreſſum, qui in ſe ſummam pręlij ſitam optat in-
telligi, videlicet vt Pelagianis tu videaris Dauid, ego au E
tem Golias. Videris, ſi tu hoc induxiſti pactum & pla-
citum cum Pelagianis, vt ſi victus fueris, nihil vlterius
illi audeãt. Ego autem, abſit, vt ad monomachiam vos
prouocem, quos vbicũque apparueritis, vbique diffuſus
Chriſti debellat exercitus, qui debellauit apud Cartha-
ginem Celeſtium, quando illic ipſe non eram, & rurſus
Conſtantinopolim tam longe à regionibus Africanis,
qui debellauit in Palæſtina Pelagium, vbi cauſam ve-
ſtram ſuæ damnationis timore damnauit: ibi enim om
nino cecidit hæreſis veſtra. Et quia ille, cuius figura erat
Dauid, contra ſuos aduerſarios, in ſuis omnibus milit-
bus oppugnat errorem veſtrum, etiam Pelagij linguam
tanquam proſtrati & iacentis, gladio detrũcauit. Nam
quod tu dedignaris, propterea vos nouos hæreticos di-
ci, quia omne malum quod peccatũ definitur, aſſeritis
non in natura, ſed in ſola voluntate conſiſtere, iam vo-
bis Pelagius, imò per linguam Pelagij dominus ampu-
tauit. Timens quippe ille dãnari, damnauit eos, qui di-
cunt infantes etiam ſi non baptizentur, habere vitam
æternam. Qui ergo negatis eſſe in paruulo malũ, quod
baptiſmate diluatur, dicite quo merito paruulus nõ bap F
tizatus, æterna morte plectatur? Sed quid eſtis dicturi,
niſi forte Pelagio maledicatis? Qui tamen ſi vobis ma-
ledicẽtibus dicat, Et quid velletis, vt facerem? An dicen
te Chriſto, Si non manducaueritis meam carnem & bi *Ioan. 6.*
beritis meum ſanguinem, non habebitis vitam in vo-
bis: dicturus fueram paruulum habiturum vitam, qui ſi-
ne iſto ſacramento finiſſet hanc vitam? Puto quòd vos
maledixiſſe homini pœnitebit. Iam vos ergo totius pœ
niteat huius erroris, ne argumento miſerrimo vtami-
ni, quo vniuerſi vtũtur hæretici, quos à pernicioſa licen-
tia leges Imperatorum catholicorum premunt. Omnes
quippe huiuſmodi dicunt, quod ipſe dixiſti, laborare il
lam partem rationis inopia, quę in diſſerendo cum ter-
rorem ſurrogat, nullũ à prudentibus impetrat, ſed ſecũ
à meticuloſis extorquet aſſenſum. Noui denique hære-
tici vos eſtis, ſed iſtam penè omnium hæreticorum ve-
terem vocem cum cæteris agnouiſtis atq; tenuiſtis, nec
vos & alios decipiatis, velut talem vocem habẽtes ad-
uerſus nos, qualem nos aduerſus Donatiſtas, quos ad
collationem nobiſcum venire per imperialia iuſſa cõ-
pulimus. Illorum enim furor occupauerat Africam to-
tam, nec prædicari à catholicis veritatem, contra ſuum

patiebantur

G patiebantur errorem, violentis aggreſsionibus, lattocinationibus, itinerum obſidionibus, rapinis, ignibus, cædibus multa vaſtantes, cuncta terrentes. Cum quibus apud Epiſcopos, quos communes non habebamus, nihil agere poteramus. Quod vero ante cẽtum fermè annos maiores noſtri cum eis egerant, iam populorum memoria non tenebat. Hæc igitur neceſsitas compulit, vt ſaltem geſtis noſtra collatione confectis eorum cõtunderemus inuerecundiam, & reprimeremus audaciam. Veſtra vero apud competens iudicium communium Epiſcoporũ, modo cauſa finita eſt. Nec amplius vobiſcum agendum eſt, quantum ad ius examinis pertinet, niſi vt prolatam de hac re ſententiam cum pace ſequamini. Quod ſi nolueritis, à turbulenta vel inſidioſa inquietudine cohibeamini. Similes autẽ eſtis potius Maximinianiſtis, qui cupientes exiguitatem ſuam nomine ſaltem certaminis cõſolari, & ideo videri aliquid apud eos, quibus contemptibiles erant, quia inire nobiſcum ſinerentur examen, interpellantes eos, & libellum dantes, prouocantesq́; contempſimus. Magis enim de certamine nominari deſiderabant, quàm formidabant in
H certamine ſuperari. Nec ſperabãt victoriæ gloriam, ſed famam requirebant collationis, quia multitudinis non habebant. Si ergo putatis, ideo vos eſſe victores, quia non vobis datum eſt, quale deſideratis examen, Maximinianiſtæ vos ad iſta vaniloquia præceſſerunt, quãuis dederit vobis Eccleſia catholica iudiciũ, quale debuit, vbi cauſa veſtra finita eſt: illis autem nullum dare dignata eſt, quia nõ à nobis ſicut vos, ſed à Donatiſtis fuerant ſegregati. Si autem in Maximinianiſtis videtis nõ eſſe conſequens, vt qui conferre in aliquo iudicio non ſinuntur, putari debeant de veritate cõfidere, nolite vlterius hęc vana iactare, vobiſque ſuffiriat, quòd vos Eccleſia catholica & materna lenitate ſuſtinuit, & iudiciaria ſeueritate, vel potius medicinali neceſsitate damnauit. Sed ne ſuperfluis immoremur, omitto tumultus maledictorum & cõuiciorum tuorum, ſiue quę in principio congeſsiſti operis tui, ſiue quæ per omnes eoſdem quatuor libros penè nuſquã ſpargere deſtitiſti, ne grauibus hominibus neuter noſtrũ diſputator grauis, ſed leuis vterque litigator appareat. Videamus iam potius
I quid afferas, vnde me ſicut promittis, oſtendas homines & nuptias diabolo authori tribuere. *Ad primũ Iuliani argumentum. Cap. II.* Certe tedarguedo da tibi mea verba proponis, quibus propoſitis velut reſpondens perſuadere conaris, contra me ipſum locutum me fuiſſe. Qui cum propter meam defenſionem dixerim, ab hæreticis nouis dici, nos damnatores eſſe nuptiarum operiſque diuini, poſtea id abſtulerim, dicendo in ſenis vncijs poſsideri hominem naſcẽtem à deo & à diabolo, vel potius totum à diabolo poſsideri, prorſus excluſo deo, velut ab vniuerſa ſua poſſeſsione, quod eſt homo. Vbi eſt acumen tuũ, quo tibi videris, & categorias Ariſtotelicas aſſecutus, & aliam dialecticæ artis aſtutiam? Itane non attendis hoc, quod mihi de paruulis obiecisti, de quibuſlibet maioribus, malis hominibus, vtrique noſtrum obiici poſſe ab aliquo aduerſario veritatis? Interrogo enim te, quid de nondum regenerato homine peſsimo quocunq; reſpondeas, ſaltem iſtum confiteris eſſe ſub diabolo, niſi renaſcatur in Chriſto, an & hoc negas? *Coloſſ. 1.* Si negas, qui ſunt ergo, quos deus eruit de poteſtate tenebrarum, & transfert ad regnum filij claritatis ſuæ? Si autem confiteris, quęro vtrũ in tali homine in poteſtate adhuc poſito, tenebrarum habeat deus aliquam poteſtatem. Si dixeris, non habet: reſpondebitur tibi, Ergo deus de ſua poſſeſsione à diabolo excluſus eſt. Si dixeris, habet: reſpondebitur tibi, K
Ergo deus & diabolus in ſenis vncijs hominem poſsident, & tibi ab imperitis talis inuidia cõcitabitur, qualem tu mihi, qui vis peritus putari, de paruulis ab ortu recentibus concitare voluiſti. Ecce primum argumentum tuum, quanta facilitate deſtructum eſt, dum attendere negligis, ſic eſſe homines ſub diaboli poteſtate, antequam redimantur à Chriſto, vt tamen dei poteſtati, nõ ſolum hi, ſed ne ipſe quidem diabolus ſubtrahatur.

De baptiſmi ſanè quæſtione, quam vobis apud ignaros inuidioſam mendacijs noſtris factam fuiſſe conqueſtus es, vix dici poteſt, quàm eleganter exiſti, hanc à vobis amolitus inuidiam, eo quòd paruulos baptizandos eſſe fateamini, quia gratiam baptiſmatis dicitis, nõ pro cauſis eſſe mutãdam, quòd ipſa dona ſua pro accedentium capacitate diſpenſat. *De baptiſmo. Cap. III.* Ideoque Chriſtus qui eſt ſui operis redemptor, auget inquis, circa imaginem ſuã continua largitate beneficia, & quos fecerat condendo bonos, facit innouando adoptandóque meliores.

Hoccine eſt totum, cur vobis de baptiſmate paruulorum faciendam non exiſtimatis inuidiam, quaſi quiſquam noſtrum vos dixerit negare, paruulos baptizari L
oportere. Non eos dicitis non debere baptizari, ſed pro magnitudine ſapientiæ veſtræ, res mirabiles dicitis, In ſacramento ſaluatoris baptizantur, ſed non ſaluantur: redimuntur, ſed non liberãtur: lauantur, ſed nõ abluuntur: exorcizantur & exufflantur, ſed à poteſtate diaboli non eruuntur. Hæc ſunt ſententiarum portenta veſtrarum, hæc inopinata myſteria dogmatum nouorũ, hæc paradoxa Pelagianorũ hæreticorum, mirabiliora quã Stoicorum philoſophorum, Vt enim hæc dicatis, timetis audire, Si ſaluantur, quid in eis ægrotabat? Si liberantur, quid in eis ſeruitutis vinculo tenebatur? Si abluuntur, quid in eis latebat immundum? Si eruuntur, quo merito erant ſub diaboli poteſtate, qui propria iniquitate non erant rei, niſi quia trahunt, quod negatis, originale peccatum? Et ad hoc negatis, non vt eos ſaluos, liberos, mundos, nulli hoſti ſubditos aſſeratis, nõ enim aliquid eis opitulatur veſtrũ teſtimonium falſum, ante iudicem verum, ſed vt illis in mala vetuſtate remanentibus, vos nouam ſectemini vanitatem. Non enim veſtra, ſed illius eſt vera ſententia, qui dixit, Niſi quis re- *Ioan. 3.*
M natus fuerit ex aqua & ſpiritu, non poteſt intrare in regnum dei. Verum vos excellentiſsimi amatores illius vitæ, quæ futura eſt æterna cum Chriſto, nullam pœnã putatis eſſe, imaginem dei in æternum exulare à regno dei, cum ſi paruam pœnam eſſe diceretis, non eſſet hæc vox beata amatoris illius regni, ſed miſeri contemptoris. Porrò autem, ſi quod huic ſufficit cauſæ, paruam ſaltem pœnam fatemini eſſe, quæ magna eſt, vt imago dei nõ ſinatur intrare in regnum dñi, obſecro aperite qualeſcunque oculos, & videte, qua iuſticia pœna iſta infligenda ſit paruulo, quem clauſis oculis originali obnoxium negatis eſſe peccato. Omitto commemorare, quæ mala in hac ipſa tranſitoria vita, penè omnes patiantur infantes, & quo modo explicetur, quod dictũ eſt, Graue iugum ſuper filios Adam à die exitus eorum, de ventre matris eorum, vſque in diem ſepulturæ in matrem omniũ. *Exod. 40.* Quæ vtique mala ſub iuſto, & omnipotẽte deo non irrogarentur eius imagini, quibus malis in virtute exerceri infantilis ætas non poteſt dici, ſi nulla ex parentibus mala merita traherentur. Hæc autẽ mala paruulorum, non ea quæ habere negantur à vobis, ſed quæ perpeti cernuntur ab omnibus nobis, tu prætermittis omnino, nec reſpicis, expaciaris ibi vir diſertiſsimus, &

exerces

A exerces ingenium ac linguam tuam in laude naturæ. Natura iſta in tantas & tam manifeſtas collapſa miſerias, ſaluatorem, liberatorem, mundatorem, redemptorem Chriſtum habet neceſſarium, non Iulianum, non Celeſtium, non Pelagium laudatorem. Quam quidem redimi nõ fatereris in paruulis, niſi quia hoc Celeſtius apud Carthaginem geſtis Eccleſiaſticis, ora Chriſtiana non ſuſtinẽs, faſſus eſt. Cæterum rogo te, quo modo poteſt intelligi iſta redemptio, niſi à malo redimente illo

Pſal.129. qui redemit Iſraël ab omnibus iniquitatibus eius? Vbi enim redemptio ſonat, intelligitur & precium, Et quod eſt hoc, niſi precioſus ſanguis agni imaculati Ieſu Chriſti? De hoc autem precio quare ſit fuſum, quid interrogamus alium? Redemptor ipſe reſpondeat, dicat ipſe

Matth. 26. mercator. Hic eſt, inquit, ſanguis meus, qui pro multis effundetur in remiſsionem peccatorum. Pergite, adhuc pergite, & ſicut dicitis in ſacramento ſaluatoris baptizantur, ſed non ſaluantur: redimuntur, ſed non liberantur: lauantur, ſed nõ abluuntur: exorcizãtur & exufflantur, ſed à poteſtate diaboli non eruuntur: ſic etiam dicite, funditur pro eis ſanguis in remiſsionem peccatorũ;

B ſed nullius peccati remiſsione mundantur. Mira ſunt quæ dicitis, noua ſunt quæ dicitis, falſa ſunt quæ dicitis: mira ſtupemus, noua cauemus, falſa conuincimus.

Morbi infantiũ unde. Cap.IIII. Nonne ipſe dixiſti, adminiſtrationem corporis ſic animo eſſe cõmiſſam, vt fructus operis fieret vtrique cõmunis, & vel virtutis exercitæ gaudia, vel inſolẽtię pœnas cum eius quam hic non bene rexerat, carnis afflictione ſentiret? Reſponde igitur, quare in hac ipſa vita, afflictione carnis anima crucietur infantis, cuius ei meritum, quia nõ bene rexerit carnem, adhuc non poteſt imputari? Naturam dicis humanam in exordiis naſcentium innocentiæ dote locupletem, Fatemur ſanè, quantũ ad peccata pertinet propria. Cum autem etiam originali negatis obnoxios, reſpõdete, quo merito tanta innocentia nonnunquam cæca, nonnunquam ſurda naſcatur? Quod vicium etiam ipſam impedit fidem,

Roma.10. Apoſtolo teſte qui dicit, Igitur fides ex auditu. Iam vero quis ferat, quod ad ipſum ſpectat animum, imaginẽ dei innocentiæ ſicut aſſeris dote locupletem, fatuam naſci, ſi nulla ex parẽtibus mala merita in paruulos tranſeũt?

Eccli.22. An ita eſt quiſquam veſtrum fatuus, vt fatuitatem nullum malum putet, cum ſcriptura dicat, mortuum ſeptẽ

C diebus, fatuum vero omnibus diebus eſſe lugendum? Quis autem neſciat, quos vulgo moriones vocant, natura ita fatuos, vt quibuſdam eorum penè ſenſus pecorum conferatur? Et non vultis fateri genus humanum ex initio quo deſeruit deum, trahere damnatæ originis noxam his omnibus digniſsimam pœnis, niſi vbi parcit ratione diſpoſitionis occultæ inſcrutabilis ſapiẽtia conditoris, qui nec ab ipſa vniuerſa maſſa perditionis abſtinet ſui operis bonum, vt ex malis viciorum cõdat, licet cum malis, inquantum bona eſt, rationalem mortalemque naturam, cuius nemo eſſe poteſt conditor, præter ipſum, & in generatione damnata, præbeat

Cap.V. vaſis miſericordiæ regenerationis auxilium. Fruſtra itaque putas ideo in paruulis non eſſe delictum, quia ſine voluntate, quæ in eis nulla eſt, eſſe non poteſt. Hoc enim recte dicitur propter proprium cuiuſque peccatũ, non propter primi peccati originale cõtagium. Quod ſi nullum eſſet, profecto nulli malo paruuli obſtricti, nihil mali vel in corpore, vel in anima, ſub tanta iuſti dei poteſtate paterentur, Quod tamen & ipſum à mala voluntate priorum hominũ ſumpſit exordium. Sicut voluntas mala ipſa eſt origo peccati, id eſt, à volũtate mala peccatum exortum eſt, & peccati origo volũtas mala eſt, ita niſi voluntas mala, nõ eſt cuiuſquam vlla origo peccati. Hæc ſi ſapias, ſimpliciter & veraciter gratiã Chriſti erga paruulos confiteberis. Nec cogeris res impiiſsimas atq; abſurdiſsimas dicere, aut baptizandos nõ eſſe paruulos, quod quidem poſtea eſtis fortaſſe dicturi, aut tam magnum ſacramentum ſic in eis eſſe ludibriũ, vt in ſaluatore baptizentur, ſed non ſaluentur: à liberatore redimantur, ſed non liberentur: lauacro regenerationis lauentur, ſed non abluantur: exorcizentur & exufflentur, ſed à poteſtate tenebrarum non eruantur: ſic eorum precium ſanguis, qui in remiſsionem fuſus eſt peccatorum, ſed nullius peccati remiſsione purgentur. Hoc totum propterea, quia timetis dicere, non baptizentur, ne non ſolum facies veſtræ ſputis oblinãtur virorum, verumetiam capita ſandaliis muliercularum cõmitigẽtur. Nos certe cauſam, cur ſub diabolo ſit, qui naſcitur, donec renaſcatur in Chriſto, peccato ex origine dicimus eſſe cõtagium, Vos autẽ qui hoc negatis, ea ſaltem quæ aperta ſunt intuemini, cur nõnulli etiam dæmonem patiantur infantes, niſi forte & ipſos, aut eſſe, aut ſub diabolo eſſe negabitis. Nec vos Euangelium cõ E

Luca.9. mouebit, at forſitan propter vos interrogauit dominus quod ſciebat, vt pater pueri reſponderet filium ſuũ ab infantia ſua dæmonio tam graui grauiterque vexari, vt à Chriſti diſcipulis non poſſet expelli. Ecce ego, vt ſint paruuli in diaboli poteſtate, cauſam nuptias eſſe non dico, quod me dicere calumniaris. Nuptiæ quippe habent ordinem ſuum, & benedictionẽ ſuam, bonumq; ſuum nec ſubintrante peccato amittere potuerunt. Tu autem quare ſit ſub diabolo ille ſaltem infans, qui manifeſtiſſime vexatur à diabolo, ita vt aliquando ipſa vexatione moriatur, reſponde ſi potes. Non vis enim quenquam vllam pœnam pro alienis ſubire peccatis. Ne hinc fiat credibile, etiam contagia peccatorum in naſcentes ex gignentibus poſſe tranſire.

Cap.VI. Si videlicet vt egregius dialecticus non me patieris elabi, ſed preſſe interrogabis & breuiter, in paruulis actionem ream, an naturam putem. Et ad vtrunque reſpondes, Si actionem, inquis, oſtende quid fecerint. Si naturã, oſtende quis eos fecerit. Quaſi & actio mala faciat niſi naturam ream.* **aliàs, non faciat naturam ream.* Actione quippe qui reus eſt, homo eſt, homo autem natura eſt, homines igitur ſicut peccati actione maiores, ita minores maiorũ cõtagione ſunt rei. Iſti ex eo quod F faciunt, illi ex quibus originem ducunt. Quocirca paruuli bonum eſt, quòd homines ſunt, quod omnino nõ eſſent, niſi eos ille qui ſumme bonus eſt, creauiſſet. Malum vero ſi nullum ex origine traherẽt, nunquam cum viciis vel corporalibus naſcerentur. Deus enim qui eſt animarum, ipſe eſt etiam corporum conditor, qui vtraque humanæ in ipſa cõditione naturæ vicia non infligit immeritæ. Neque enim de innumerabilibus paruulis, qui & in animo & in corpore cum tanta viciorum varietate naſcuntur, hoc dici poteſt, quod dominus ait de illo, qui cæcus eſt natus, nõ propter peccatum ipſius,

Ioan.9. vel parentum id eſſe factum, ſed vt manifeſtarentur opera dei in illo. Multi quippe nec ſanãtur omnino, ſed cum eiſdem viciis, ſiue in qualibet ætate, ſiue in ipſa moriuntur infantia. Nonnullis etiam paruulis iam renatis vel permanent cum quibus ſunt nati, vel accidunt huiuſmodi mala. Abſit vt dicamus indigne, ſed hinc potius intelligamus eis ad alterum ſeculum prodeſſe, quòd renaſcantur. Huius autem ſeculi diſpoſitionem, propter

Eccli.10. & 40. initium ſuperbiæ hominis, per quod apoſtatauit à deo, diuerſis malis hominum peragi in iugo graui ſuper filios

G lios Adam, à die exitus de ventre matris eorum, vſque
Eludit Iuliani ſyllogiſmos. Cap. VII.
in diem ſepulturæ in matrem omnium. Quod au-
tem in hoc opere tuo, quo modo fiāt à dialecticis ſyllo
giſmi, vnde quæſtionem tibi nullus obiecit, docere co-
naris, quantum tibi places, tantum grauibus lectoribus
diſplicēs. Et quod eſt peius, fingis me dicere quod non
dico, concludere ſicut non concludo, concedere quod
non concedo, & concludis tibi ipſe, quod renuo. Quā-
do enim ego negaui naturam hominum eſſe laudabi-
lem, inquantum homines ſunt? Quādo dixi ob hoc ip-
ſum reos eſſe, quia ſunt, cum profecto eſſent, nec rei eſ-
ſent, ſi nemo peccaſſet? Quando dixi, fœcūditatem eſſe
reprobandam, cum ad benedictionē pertineat nuptia-
rum? Quo modo à te peterem vt hoc ipſum cōcederes,
quod ipſe non dixi? Iam vero quod me dicis aſſumere,
omnis cōmixtio corporum mala, nihil minus eſt, quā
vt dicas me etiā vini & aquæ accuſaſſe cōmixtionem,
quando potio nobis temperatur, quia & ibi corporum
eſt ſine dubitatione commixtio. Et ſi omnem commix
tionem corporum malam dixi, neque hanc vtique præ-
termiſi. Sed nec ipſam commixtionem ſexus vtriuſque
reprehēdi, ſi legitima atque nuptialis eſt. Sine hac enim
H non fieret hominum generatio, etiam nullo cuiuſquā
præcedēte peccato. Proinde illud aliud quod me dice-
re adiungis, Filij autem de corporum commixtione na
ſcuntur, dico ſanè. Sed cōcluſio quam velut meam in-
ferre voluiſti, non eſt mea. Non enim dico, nequam igi
tur filij, qui de mala operatione procedunt, quādoqui-
dem ipſam coniugum operationem, quę fit gignendo-
rum gratia filiorum, nō dico malam, ſed potius bonā,
quia bene vtitur libidinis malo, per quod generantur
homines, bonum opus dei, nō ſine malo, propter quod
regenerandi ſunt, vt liberentur à malo. Deinde conte-
xis alterum ſyllogiſmum tuum, quoniā tuus eſt, & prior
iſte non meus. Dicis ergo, cauſa ſexuum cōmixtio cor-
porum, & vis vt hoc concedam tibi. Ecce cōcedo. Per-
gis inde & adiungis, Si mala ſemper commixtio, defor
mis etiam cōditio corporum, in ſexuum diuerſitate po-
ſitorum. Hoc ſi eſſet conſequens, me non premeret, qui
commixtionem nuptialem, id eſt, liberorum procrean
dorum cauſam, nō ſolam malam non dico, verumetiā
bonam dico. Huc accedit, quia & conſequens non eſt,
vt ſi ſemper eſt mala ſexus vtriuſque commixtio, prop-
I terea ſit deformis etiam cōditio corporum, in ſexuum
diuerſitate poſitorum. Profecto enim ſi intantum homi
nes eſſent malo libidinis ſubiugati, vt remota honeſta-
te nuptiarū, omnes indifferenter ac paſsim canino mo
re concumberent, nō ideo deformis eſſet cōditio cor-
porum, cuius deus author eſt, quoniam mala eſſet om-
nium hominum maris fœminæq; commixtio: ſicut etiā
nunc de adulterina commixtione vtiq; mala, bonum
eſt in corporum conditione opus dei. Vides nempe,
quàm dialecticè nihil dixeris, & nulla quidem culpa eſt
dialecticę diſciplinæ, quantum à tramite eius exorbita-
ueris. Videris illius artis verbis ad hoc te vti, vt eis in-
flatus attonitos facias imperitos, volendo videri eſſe,
quod non es. Quod & ſi eſſes, ad eum modum quo iſta
diſputanda ſunt, nihil eſſes. Sed planè nunc & ineptus
& imperitus, tunc autem ineptus artifex eſſes, & tamen
dialecticorum, quaſi iaculis oneratus acutis, in certamē
Plumbeus pugio.
procedis, & iactas plumbeos pugiones, dicens, Si mala
ſemper commixtio, deformis etiam conditio corporū
in ſexuum diuerſitate poſitorum. Nec videns quàm nō
ſit conſequens, quod pro argumēto neceſſario poſuiſti,
adiungis & dicis, Quod cum negare nequiueris. Quid
eſt quod nequeo negare? Hoc nēpe, quod tu iam ſi vel K
ſero ſapis, non potes niſi negare, quia non vtique ſi ma-
la eſt commixtio adulterorum, propterea ex illis naſcē-
tium conditio deformis eſt hominum. Illa quippe eſt
hominum, male operantium de membris bonis: iſta ve
ro dei eſt, bene operantis de hominibus malis. Quod ſi
dixeris, etiam cum fit adulterium, bona eſt per ſeipſam
commixtio, quia naturalis eſt, ſed ea male vtuntur adul
teri. Cur non vis acquieſcere ita poſſe eſſe libidinē ma-
lam, qua bene tamen vtantur gignēdi gratia coniuga-
ti? An poteſt bonorum eſſe vſus malus, & nō poteſt ma
lorū bonus? Cum inueniamus ipſo ſatana, quàm bene
vſus fuerit Apoſtolus, tradens ei hominē in interitum *1. Corin. 5.*
carnis, vt ſpiritus ſaluus eſſet in die domini, & alios vt *1. Timot. 1.*
diſcerent non blaſphemare. Quod vero ſuperad- *Cap. VIII.*
dis & dicis, Rei autem malæ deus author eſſe non po-
teſt, quo modo id dicis, cum ſint quędā mala, quorum
author eſt deus? Melius enim loqui nouit ipſe quàm tu,
qui per Prophetam dicit, creare ſe mala. Deinde quo *Eſaia 45.*
modolibet ſeſe habeat hæc ſuperadditio tua, quid ad
me pertinet, cum illud cui cōnectitur, nō conceſſerim,
eo quòd inconſequens eſſe monſtrauerim, vt deformis
ſit cōditio corporum, etiam ſi omnem commixtionem L
corporum, vel vtriuſque ſexus malam eſſe cōcederem?
Vt enim concedamus deum nullius eſſe authorem ma
li; numquid ideo non eſt author conditionis corporū,
quam nullo modo malam eſſe conceſsi, quia nulla me
ad hoc ſuperius cōceſſa cogebant? Inanis ergo & riden
da tua remanſit illatio, qua concludis & dicis, Omnia
igitur corpora, malo reputantur authori, Multo enim
verius ita concluditur, vt dicamus, Si nec mala cōmix-
tio adulterorum, facit eſſe malam conditionem corpo
rum, aut ſi bona eſt & in adulteris ſexus vtriuſque com
mixtio, ſed ea mali vtuntur male, quoniam multo ma-
gis ex hoc non poteſt corporum mala eſſe conditio?
Recte igitur corpora deo reputantur authori. Nulla eſt
itaque fouea, quam metuens quaſi, reuertar in viam, quò
videris me velle reuocare. Dic tamen quæ nam illa via
ſit, & explica ratiocinationem tuam. Deus, inquis *Cap. IX.*
bonus, per quem facta ſunt omnia, ipſe corporis noſtri
membra formauit. Hoc veriſsimum eſſe concedo. Se-
queris & adiungis, Qui autem corpora fecerat, diuiſit
& ſexum, diuiſit in ſpecie, quod in operatione coniun- M
geret, fecitq; cauſam coniunctionū diſsimilitudo mem
brorum. Et hoc aſſentior. Deinde infers, Ab ipſo igitur
commixtio corporum, à quo eſt origo corporum, Quis
hoc negauerit? Quod cum ingratis, inquis, conceſſeris,
ſequitur tot rerum bonarum, corporū, ſexuum, coniun
ctionum malos fructus eſſe non poſſe. Et hoc verum di
cis, horum enim bonorum fructus homo eſt, quod in-
quantum homo eſt, bonum eſt, quod autem in illo ma
lum eſt, à quo ſanandus eſt per ſaluatorē, & liberandus
per redemptorem, & abluendus per lauacrum, & eruen
dus per exorciſmum, & abſoluendus per ſanguinem,
qui in remiſsionem fuſus eſt peccatorum, non eſt fru-
ctus corporum, ſexuum, cōiunctionum, ſed originalis
veteriſque peccati. Sicut enim de prole adulterorum, ſi
ego dicerem, tot malorum, id eſt laſciuiæ, turpitudinis,
criminis bonus fructus eſſe non potuit, recte mihi re-
ſponderes, hominem qui de adulteris natus eſt, non
eſſe fructum laſciuiæ, turpitudinis, criminis, quorum
malorum author eſt diabolus, ſed corporum, ſexuum,
cōiunctionum, quorum bonorum author eſt deus, Sic
ergo tibi rectiſsime dico, malum cum quo naſcitur ho
mo, nō eſſe fructum corporum, ſexuum, coniunctionū
quorum

A quorum bonorum author eſt deus,ſed primæ præuaricationis,cuius author eſt diabolns. Abſit autē vt quemadmodū calumniaris, dicamus homines ad hoc à deo fieri,vt à diabolo legitimo iure teneātur,quanuis enim & hoc diuinæ ſit magis, quàm diabolicæ poteſtatis, vt immundo principi generatio immunda ſubdatur, niſi regeneratione mundetur,tamen non ad hoc facit deus homines,vt familiam quodam modo diabolus habeat, ſed ea bonitate,qua naturis omnib' præſtat vt ſint,qua etiam ipſum facit ſubſiſtere diabolum, Quam bonitatem ſi rebus ſubtraheret,continuo nihil eſſent. Sicut nō ideo creat pecora ●armentis & gregibus impiorum, vt dæmonibus immolentur, quanuis hoc eos nouerit eſſe facturos: ſic etiam vbi generationem peccato cernit obnoxiam,ſecundum pulcherrimum, quem depoſuit ordinem ſeculorum,ſuam non abſtinet ab eius cōditione bonitatem.

Cap.X. Sed poſt hanc argumentationem qua te fallis, & confeciſſe te aliquid arbitraris, ingeris ſolitum maledictum, ac deinde ſubnectis, quòd forſitan dicam ſcripturarum, non ſyllogiſmorum debere teſtimonio comprobari,filios de corporum commixtione B naſcētes,reputari diuino operi: quaſi qui hoc negauerit,poſsit eſſe Chriſtianus. Proinde rem, quam promptiſsime confitemur,& libentiſsime prędicamus, velut habeat inter nos cōtrouerſiam, ita per ſcripturarum teſtimonia conaris oſtendere, & laboras inaniter, non vt reſpondere nobis, ſed vt libros poſsis implere. Veruntamen quod dixiſti, vt exprimeret fidem operū Propheta,propè periculum pudoris acceſsit,quia dixit, *Gene.2.* Erunt duo in carne vna,ſatis te debuit admonere,nihil pudendum futurum fuiſſe in operibus dei, niſi præceſſiſſet, cur natura humana deberet de ſui meriti deformitate confundi.

Senectus Abrahæ. Cap.XI. Roman.4. Dicit etiam in laude libidinis hanc fuiſſe redditam dei munere Abrahæ & Saræ, ſenio confectis emortuiſque corporibus,& inuidioſa voce proclamas,vt aſſeram ſi poſsim,ad opus diaboli pertinere, quod deum videam interdum conferre pro munere. Quaſi vero ſi claudum hominem reſuſcitet deus, viuentibuſque reſtituat, qui vtique mortuus iam claudicare non poterat,etiam claudicationem debet videri pro munere contuliſſe.Ita ergo ſi reſtitutus eſt, qui fue-C rat in viridioribus corporum vigor,ſic vtique reſtitutus eſt, vt ſe habet cōditio corporis mortis huius. Non enim eos ad illum ſtatum reuocari oportebat, in quo Adam fuit ante peccatum,vt poſſent ſine lege in membris,quæ repugnat legi mentis,filios procreare. Quanuis ad hoc intelligendum ſit, emortuum fuiſſe corpus Abrahæ, vt non valeret de omni fœmina filios gignere,quæ parere poſſet. Dicitur enim facere hoc ętatis acceſſus, vt ex fœmina generare ſenex poſsit adoleſcētula,cum iam de grandiore non poſsit, quanuis illa de iuuene poſsit. Qui enim tam prolixo tempore tunc viuebant,proculdubio ſerius fiebant ita decrepiti, vt ad cōcubitum moueri omnino non poſſent,ſi tamen cuiquā viro ſano poteſt id accidere per ætatem, Nam cum hoc opus in manibus haberē,nūciatus eſt nobis ſenex octoginta & quatuor agens annos, qui religioſe cum coniuge religioſa iam vigintiquinque annos vixerat continenter, ad libidinem ſibi emiſſe Lyriſtriam, qui vtique pro modulo,quo iſto tempore viuūt homines, grauioris ſenectutis eſt, quā fuerat Abraham in annis centum adhuc victurus alios ſeptuaginta. Vnde prudētius creditur fœcunditatē quæ defuit, ſuis deum famulis præſtitiſſe.

Quare Sara parere non potuit. Duæ quippe cauſæ dicuntur,propter quas parere Sara non poterat, & erat vulua eius emortua, Vna eſt ſterilitatis,quæ ab ipſa inerat iuuētute. Altera ætatis, nō D quia nonaginta annos agebat,ſed quia iam deſtiterant ei fieri muliebria. Conſtat enim ſi mulierum menſtrua ſecreta ceſſauerint per ætatem, non eas iam poſſe concipere,etſi fœcundæ fuerūt,antequam illa ceſſaſſent. Et ideo ſcriptura noluit hoc tacere,vt augeretur miraculī gloria,quod erat deus in eorum prole facturus. Quando autem ſuo viro ancillam dedit, de qua volnit, quia de ſe non poterat ſuſcipere filios,non ætate fuerat, ſed ſua ſterilitate permota. Sic enim ait ſcriptura, Sara au- *Gene.16.* tem vxor Abraham non pariebat illi. Et verba eius ad virum iſta ſunt, Ecce concluſit me deus, vt nō pariam. Tunc autem ſi ætatem conſideremus amborum, decrepiti eſſent,ſi noſtri temporis homines eſſent. Erat enim Abraham annorū circiter octogintaquinque, Sara autem annorum ſeptuagintaquinque. Scriptum eſt enim, Abraham autem erat octogintaſex, cum peperit Agar Hiſmaël Abrahæ. Proinde ante annum fermè mixtus inuenitur ancillæ,quando conceptus eſt Hiſmaël;quia tandem coniuges in hac ætate generāt temporibus noſtris,niſi diuinitus fiat tale miraculum,& tamen illi poterant, ſi Sara ſterilis non fuiſſet, quia & ille potuit de E Agar,& illa nondum erat ſic ætate progreſſa, vt ei ceſſarent fieri muliebria. Ad hoc ergo erat Abrahæ corpus *Abrahæ corp' emortuum.* emortuum, vt de Sara iam generare non poſſet, etiam ſi eſſet illa iā fœcūda, vt tamen iam propinquaret ætati,qua cruor ille menſtruis interuallis venire deſiſteret, Quibus enim iam omnino non fluit,eas ab authoribus medicinæ definitum eſt,non poſſe concipere. Quod ſi falſum eſſet,nullo modo dicere ſcriptura curaret, Defe- *Gene.18.* cerunt autem Saræ fieri muliebria: cum ſuperius iam dixiſſet, Abraham autē & Sara ſeniores progreſsi in diebus ſuis.Pro modo ergo tēporis,cuius longe prolixiore ſpacio tunc viuebāt, generare iam illa ætate non poterant, cum eſſet Abraham centenarius, Sara nonagenaria,etiam ſi ſterilis non fuiſſet,& ante annum concumberent,quando adhuc ei fluebant fortaſſe muliebria. Et ideo adhuc cōcipere poſſet, ſi iuuenis eſſet maritus, tūc autem non poſſet, propter corpus Abrahæ ſic emortuū ſenectute, vt ex illius ætatis fœmina gignere non valeret,qui tamen & ipſe de adoleſcētula valeret, ſicut poſtea de Cethura valuit,quanuis & illic dici poſsit, fœcun- *Gene.25.* ditatis munus in eodē perſeueraſſe, quod acceperat vt F naſceretur Iſaac. Pro modo autem nunc temporis, quo *Aetas coniugum.* longe breuiore ſpacio viuunt homines,intra centū annos amborum coniugum,generare poſſe dicuntur. Si vero in ſummam ducti amborum anni,centenariū numerum exceſſerint, ſic aſſeuerantur nū poſſe filios procreare, etiam ſi fœcunda ſit mulier, & fluentibus adhuc muliebribus poſsit ex iuuene, Vt iure fuerit etiam con- *Ius liberorum.* ſtitutum,ne quiſquam ius liberorum haberet, niſi cum amborum anni computati & ſimul ducti,centum non tranſiſſe docerētur. Miraculum ergo dei factum eſt,vt conciperetur Iſaac, non parentibus eius libidine reddita,ſed fœcunditate donata, Nam illa eſſe poterat etiam in illis annis, hæc vero eſſe non poterat, tot impedientibus cauſis, Quanquam & libido, ſicut ſuperius diſſeruimus, ſi emortuis mēbris ſenilibus munere dei quodam modo reuiuiſcētibus,etiam ipſa reuiuiſceret, conditionem profecto carnis corruptibilis ſequeretur, vt eſſet in corpore mortis huius,quæ in paradiſo eſſe non poſſet ante peccatum in corpore vitæ illius. Secundum conditionem autem pœnalis huius corporis,munus fœcunditatis nunc deus vnicuique largitur, non ſecundū illam fœlicitatē, vbi nihil erat in carne,quod aduerſus ſe ſpi-

G ſe ſpiritu frænaretur, quia in natura hominis aote pec-
catum, pacem decebat eſſe, nõ bellnm. In ea vero parte
ratiocinationis tuæ fruſtra laboraſti, tanquã dicere poſ
ſemus, Iſaac ſine concupiſcentia carnis, vel ſemine viri
fuiſſe procreatum, hoc enim oon dicimus, & ideo quic
quid inde diſputaſti, prætereundo contemnimus.

Cap.XII. Quod autem tibi præclaro acumine viſus es inue-
niſſe, vt diceres, etiam ſi diabolus crearet homines, nul-
la culpa ſua mali eſſent, & ideo iã oec mali eſſent, quia
eſſe quiſquam niſi quod natus eſt, non poteſt, nec ab eo
iuſtum eſt, aliquid amplius flagitare quam poteſt. So-
lemus & nos aduerſus Manichæos iſta dicere, qui non
viciatam bonam dicunt eſſe naturam, ſed ſine ioitio &
immutabiliter malam, quam ſecundum ſuas fabulas o-
pinantur malam. Natura vero humana ſecundum ca-
tholicam fidem bona inſtituta, ſed viciata peccato me-
ritóque damnata eſt. Nec mirum autem nec iniuſtum
eſt, quod admirabilis radix proferi damnata damnatos
niſi cui maous nõ defuit creandis, nõ deſit & miſericor
dia liberantis, quam vos miſeri inuidetis, cum malum
paruulos, à quo liberẽtur, habere oon dicitis. Sed certe
vos qui miſeriã falſa defenſione premitis, & pernicioſa
H laude oppugnatis infantiam, quare nihil mali meren-
tes, tot in paruulis imagines dei, ſi non baptizentur, oõ
admittitis ad regnũ dei? Nunquid ipſi ſibi defuerunt, vt
priuentur regno, vt tam luctuoſo puniãtur exilio, cum
id oon fecerint, quod facere omoioo nõ poterant? Vbi
etiam ponis, quia & vita carebunt, quoniam ooo man-
ducaueruot carnem, nec biberunt ſanguinem filij ho-
Euchari- minis. Vnde Pelagius, quod ſupra commemoraui, eos
ſtia. qui dicunt infantes, etiam ſi non baptizentur, habere vi
tam æternam, in Eccleſiaſtico iudicio niſi damnaſſet,
damnatus exiſtet. Qua iuſticia quęſo, à regno dei, aut à
vita dei alienatur imago dei, io nullo trãſgreſſa legem
Ephe.4. dei? Nõne audis quemadmodum deteſtetur Apoſtolus
quoſdã, quos dicit alieoatos à vita dei per ignorãtiam
quæ eſt in illis, propter cæcitatem cordis eorum? Tene-
bitur hac ſententia oon baptizatus paruulus, an oon te-
nebitur? Si dixeritis, non tenebitur, Euangelica verita-
te, lingua etiã Pelagij teſte vincemini atque puniemi-
Ioan.3. ni. Vbi eſt enim vita dei, niſi in regno dei, quo niſi re-
nati ex aqua & ſpiritu, intrare oon poſſunt? Si autem di
I xeritis, tenebitur, fatemini pœnã, culpam dicite, fatemi-
ni ſupplicium, meritum dicite, Nihil io veſtro dogma-
te reperitis, quod proferre poſsitis. Iam igitur aliquãdo
ſi vllus eſt Chriſtianus ſenſus in vobis, etiam in paruu-
lis propaginem mortis & damnationis agnoſcite, de-
bita iuſticia punieodam, gratis gratia dei liberaodam.
In quorum redemptiooe laudari dei miſericordia po-
teſt, io quorum perditione accuſari dei veritas non po-
Pſal.24. teſt, quia vniuerſæ viæ domioi miſericordia & veritas.

Cap.XIII. Diuidis, definis, diſſeris quaſi medicinaliter de gene
re, & ſpecie, & modo, & exceſſu concupiſcentiæ, huius
genus eſſe aſſerẽs in igne vitali, ſpeciem in motu geni-
tali, modum in opere coniugali, exceſſum in intempe-
rantia foroicandi, & tameo poſt iſtam totã, quaſi ſub-
tilem atque prolixam diſputationem tuam, cum te bre-
uiter & aperte interrogauero, cur ignis iſte vitalis bel-
lum in homine radicauerit, vt eo caro concupiſcat ad-
uerſus ſpiritum, & ſpiritui oeceſſe ſit concupiſcere ad-
uerſus carneoi, cur vulnere feriatur mortali, qui volue-
rit igni cõſentire vitali, puto quòd ipſum libri tui atra-
mentum erubeſcendo cõuertetur in minium. Et ignis
vitalis, qui noſtræ animæ, quæ vita eſt vera carnis, non
ſolum ad arbitriũ ooo obſequitur, ſed plerunque cõtra
eius arbitrium inordinatis, & turpibus motibus excita- K
tur: & niſi aduerſus eum ſpiritus cõcupiſcat, bonam vi-
tam noſtram ignis iſte vitalis occidit. Poſt longam di-
ſputationẽ velut concludens, merito igitur, inquis, con
cupiſcenoæ origo definitur in igne vitali, quo collecto
neceſſe eſt, vt ei reputetur concupiſcentia carnalis, per
quam cõſtituta eſt vita carnalis. Ita hoc dicis, quaſi pro-
bare poſsis. An vero cuiuſcunque frontis ſis, audeas ſu-
ſpicari, in prima hominum conſtitutione, priuſquã cul
pam debita damnatio ſequeretur, iſtam carnalem con-
cupiſcentiam aut extitiſſe in paradiſo, aut inordina-
tis, ſicut eam nunc videmus motib[us], pugnas aduerſus
ſpiritũ fœdiſsimas edidiſſe. Deinde ſubnectis & dicis,
Huius itaque appetitus ooo in genere ſuo, non in ſpe-
cie, oõ in modo culpa eſt, ſed in exceſſu, quia gen[us] eius
& ſpecies ad conditoris operam pertinent: modus eius
ad arbitrium honeſtatis: exceſſus ad vicium voluntatis.
Quàm concinne tibi verba inaoia ſoouerunt, vtique
homini, qui nõ cogitas quid dicas. Si modus appetitus
huius ad arbitrium pertinet honeſtatis, cuius tandem
honeſti arbitrium coniugati velut hunc appetitum, niſi
quando opus eſt commoueri, & tamen quod vult noo
poteſt? Cuius honeſtè continentis arbitrium velit ali- L
quando hunc appetitũ moueri, & tamen quod vult nõ
poteſt? Vnde clamat homo, Velle adiacet mihi, perfice- *Roman.7.*
re autem bonum non inuenio. Cum ergo io ipſo motu
pro noſtræ voluntatis arbitrio non habeat vllum mo-
dum, in effectu autem nõ ſit ipſe moderatus, ſed ei mo-
dum vigili certamine ſpiritus honeſtus imponat, quid
eſt quod laudatis homioes mali, & ad deum nõ clama-
tis, Libera nos à malo. Quid te autem iuuat quod *Matth.6.*
dicis, iotercipi debilitate libidioem, quaſi non mor- *Cap.XIIII.*
te prorſus extinguatur, quando iam homini, qui ab illa
fuerit ſuperatus & ſubiugatus, noo certamen indicitur,
ſed victo redditur, quod debetur? Hoc eſt amarius, hoc
eſt vbi non intelligis, contendentis propaginem mor-
tis, quod quãdo ſani ſumus, tũc eſt iſte motus ioſanus,
Aut in coniugibus, inquis, cum honeſtate exercetur, aut
in caſtis virtute frænatur. Itáne vero, ita tu expertus es?
Ergóne à coniugibus nõ frænatur hoc malum, vel hoc
tuum bonũ? Prorſus cum libitũ fuerit, ſternunt ſe conin
ges, & inuadunt quandocunque titillauerit, oec ad ho-
ram cubandi appetitus iſte differtur, ſed tunc videtur
legitima corporum eſſe commixtio, quando iſtud na- M
turale tuum bonum fuerit ſpõte commotum. Si talem
duxiſti vitam coniugalem, deſine te tuis experimentis
in diſputatione committere, & de aliis potius quemad-
modum ſit ducẽda, vel docenda, perquire. Miror tamẽ
ſi adulterina ſaltem deſideria nõ frænaſti, nec frænan-
da ſeoſiſti. Si vero etiam pudicicia cõiugalis, & propter
immoderata in ipſo quoque connubio volutabra libi-
dinis, & propter damnabiles concupiſcentias, ne præ-
ter coniugis naturalem vſum aliquid perpetretur, fræ-
nat hãc peſtem, quid eſt quod dicis, in cooiugibus cum
honeſtate exercetur, quaſi honeſtus ſit appetit[us] iſte ſem-
per io coniuge, & nihil ei ſaltem ſecundum veniam, ſi-
cut dicit Apoſtolus concedatur? Quãto melius diceres, *1.Corint.7.*
io coniugum moderatione cum hooeſtate exercetur?
An timuiſti ne illic quoq; intelligatur malum, cui etiã
coniuges frænum cura moderationis imponũt? Poſtre-
mo nunc ſaltẽ iam cootinẽter viuens, agnoſce in qua-
drigis illis Ambroſiaois equum malum, & noli corde
vel ore laudare, quem cogeris virtute frænare. Quartũ, *Iulianus.*
inquis, à laſciuiẽtibus perpetratur, id eſt, illius volupta-
tis exceſſus, & quia de inſoleotia, non de natura cõtin-
git,

A git,inquis iure damnatur. De cuius quæſo inſolentia
Auguſtin⁹. contingit?Laſciuiæ,an concupiſcentiæ?Ne offendas ſu-
ſceptã,reſpondebis laſciuiæ. Sed omnes homines indi-
cant laſciuiæ non eſſe peccatum,niſi quia concupiſcen-
tiæ conſentitur. Nullúmne ergo malum eſt,cui conſen-
Gala.5. tiendo peccatur?At hoc malũ ineſt in carne contra ſpi-
ritũ concupiſcente:etiã ſi non ſit in ſpiritu non conſen-
tiente,& contra etiam concupiſcente,Exclama ergo,Li
Matth.6. bera nos à malo,& noli malum falſæ laudis,huic adde-
re malo Diſerte ſanè inter laſciuientes & continentes
tanquam in medio pudiciciam conſtituis coniugalem,
Cap.XV. quæ illos illicita commiſiſſe indignatur. Hos etiam
Iulianus. licita contempſiſſe miratur vltimi limitis ſortitus regio-
nem,vltra ſe prouentium execrata barbariem,ſupra ſe
micantium venerata fulgorem, quæ verecundis mani-
bus, & confouet æſtuantes, & laudat tali remedio oon
egentes. Multum delector eloquentiſsima veritate,
ſed obſecro te, oempe ſicut dicis, & diſertiſsime ac ve-
riſsime dicis, propterea cõtinentes laudat pudicicia cõ-
iugalis,quòd tali remedio oõ egeant, quo ſe ipſam per-
1.Corin.7. ſpicit eguiſſe, id eſt,vt ſecundum Apoſtolum, qui ſe nõ
B cõtinet nubat.Cur ergo quando ego iſtã concupiſcen-
tiam morbum eſſe dico,tu negas, qui tamen ei neceſſa-
rium remedium cõfiteris?Si agnoſcis remedium agno-
ſce morbum.Si negas morbum nega remedium.Rogo
Cap.XVI. cede aliquando etiam per os tuum tibi loquenti verita-
ti,Nemo prouidet remedium ſanitati. Illud etiã re-
cte dicis,examinatæ nõ poſſe placere connubium,ſi ma-
li comparatione laudetur. Hoc verum eſt. Omnioo e-
nim io genere ſuo ouptiæ bonum ſunt, ſed ideo bonũ
quia fidem tori ſeruant , quia prolis ſuſcipiendæ cauſa,
ſexum vtrunque commiſcent,quia impietatem ſupera-
tioois exhorrent. Hæc ſunt hona nuptialia, quibus nu-
ptiæ bonum ſunt,quæ ſæpiſsime diximus eſſe potuiſſe,e-
tiam ſi nemo peccaſſet . Poſt peccatum autem acceſsit
eis,non de fœlicitate, ſed de neceſsitate certamen,vt ſub
bono pugnent etiam ipſæ contra concupiſcentiæ ma-
lum,ad nihil eam ſinentes illicitum peruenire, quamuis
ipſa in hæc nunc remiſsioribus , nunc concitationibus
motibus inſtigare non ceſſet, & eius malo bene vtẽtes,
1.Cor.7. in propagatione filiorũ, Illud vero quis neget malum,
niſi qui non audit Apoſtolum monentem. Hoc autem
C dico ſecuodum veoiã,non ſecundum imperium.Quan
do cooiuges non prolis ſuſcipiendæ , ſed carnalis vo-
luptatis explendę victi cupiditate concumbunt, hoc nõ
landatur,ſed ignoſcitur in comparatione peioris,inter-
Cap.XVII. uenientibus & deprecantibus nuptiis. Poſt hæc au-
tem ad exemplum Abrahæ & Saræ,neſcio qua ratione
reuerteris,de quo iam ſatis reſpõdiſſe me exiſtimo. Sed
neſcio quid te fugerat,quod addere voluiſti, cum poſt-
ea veniſſet in mentẽ,Humanum eſt,ſolet euenire.Quid
ergo illud eſt audiamus . Dicis factum fuiſſe propheti-
cum , quod tunc oſtenſum eſt in regione Africæ, pul-
chræ & ſanctæ mulieris,quæ Eccleſiæ formam tenebat,
tuõ non eſſe,vel coniugem,vel pudorem,& quia ibi di-
uinitus intacta ſeruata eſt . Ne in omnibus tuis verbis
Iulianus. fruſtra immorer, ad eum cui ſcribis , te conuertis & di-
cis , Orandus eſt hic deus frater beatiſsime Turbanti,
conſacerdos dilectiſsime, vt paribus etiam hac tempe-
ſtate virtutibus Eccleſiam catholicam filij ſui ſponſam,
maturam , fœcundam, caſtam, decoram à Manichæo-
rum conſtupratione in Africa , vel ex Africa latroci-
Auguſtin⁹. nantium eruere non moretur. Hæc noſtra potius o-
ratio eſt aduerſus Manichæos,& Donatiſtas,& alios hæ
reticos , vel quoſlibet Chriſtiaoi & catholici nominis

inimicos,in Africa conſtitutos.Contra vos autem,quia D
nobis eſtis peſtilentia tranſmarina , Chriſto ſaluatore
viocenda . Idcòne latrocinamur ex Africa, quia vnum
martyrem hinc opponimus Cyprianum,per quem pro-
bemus antiquam nos defendere fidem , contra veſtri
erroris vanam profanamque nouitatem? O nefas.De-
fuerunt Eccleſiæ dei quæ in Africa conſtituta eſt,defue-
runt orationes tuæ,quando iſta quæ oppugnas,Cypria-
nus beatiſsimus prædicabat? Quando ille dicebat,mul-
to magis à baptiſmate prohiberi non debet infans, qui
recens natus nihil peccauit,niſi quòd ſecuodum Adam
carnaliter natus, contagium mortis antiquæ prima na-
tiuitate cootraxit,vt ei remittãtur oon propria,ſed alie-
na peccata , quando hæc Cyprianus didicerat & doce-
bat,defuit auxilium precum tuarum, quo Sara in regio-
ne Africæ ſeruaretur intacta, & à Manichæorũ conſtu-
pratione , qui ſecundum intellectum tuum, antequam
Manichæi nomen Romanis ſonuiſſet in terris , etiam
ipſum deceperant Cypriaoum, liberaretur Eccleſiæ pul
chritudo ? Vide quæ monſtruoſa & furioſa dicas con-
tra antiquiſsimam catholicam fidem , non habendo
quid dicas.Sed quantumlibet tergiuerſeris ô hæreſis Pe
lagiana, quæ contra muros antiquiſsimæ veritatis, no- E
uas conſtruis machioas , nouas moliris inſidias,Pœnus
diſputator,quod me cõtumelioſe tuus defenſor* appel-
lat.Pœnus,inquam,diſputator non ego ſed Cyprianus, **al.error.*
Pœnis te hoc vulnere Pœnus immolat,& pœnam ſcele-
rato ex dogmate ſumit. Quid ſi tot Epiſcopos ex Afri-
ca nominaſſem , quot ex aliis orbis partibus nominaui,
aut quid ſi in eis ipſis plures Afri eſſent? Vn⁹ hinc eſt,cæ
teri aliunde, quorum ab Oriente & Occidente conſen-
ſione confoderis, & tamen tanta obſtinatione cæcaris,
vt non videas,te potius velle corrumpere antiquum Ec-
cleſiæ decorem , id eſt , antiquam fidem , tanquam Sa-
ræ aniculæ pulcherrimę caſtitatem.Si eoim per ſanctos
antiſtites dei, memorabileſq; doctores Irenæũ,Cypria-
num, Reticium,Olympium,Hilarium,Ambroſiũ, Gre-
gorium,Baſilium,Ioannem, Inoocentium,& Hierony-
mum conſtuprauerunt Eccleſiam Manichæi , dic mihi
Iuliaoe quæ te peperit? Vtrum te caſta,an verò meretrix
in lucem,quam deſeruiſti per vterũ gratiæ ſpiritalis eni-
xa eſt,an vt dogmata Pelagiana defendas,cõiugis Chri-
ſti & matris tuæ viſcera, ioſtinctu nefario oon erroris,
ſed furoris infamas? Vſqueadeo eoim contra vetuſtam F
pulchritudinem Saræ non inuenit,quid nouicia defor-
mitas mentiatur, vt tot Epiſcoporũ glorioſorum,catho
licorum in tanta ſuarum ſententiarum manifeſtatione
conſenſum,io quibus ſunt qui Manichæi nec nomẽ au-
dierunt,Manichæorum blaſphemia criminetur.Sed ab
hoc digreſſu, quò te impetus, non vt dicis doloris, ſed
perditi pudoris abſtulerat, ad ea quæ inſtitueras delibe-
rare, reuerteris, & adhibito ex Apoſtolo teſtimonio il-
lud, quod de Abrahæ & Saræ emortuis membris dixe- *Roma.4.*
ras,confirmare conaris.Vnde iam ſupernis quantum ſa
tis viſum eſt,me diſſeruiſſe ſuffecerit.Quis autẽ Chriſtia
nus ignorat,quod ille, qui primum hominẽ fecit ex pul
uere,omnes fabricetur ex ſemine?Sed ex ſemine iam vi-
ciato atq; damnato,qui partim per veritatem remaneat
in ſupplicio, partim per miſericordiam liberetur à ma-
lo. Non igitur vt putas atq; concludis , vllis laqueis tuis
peccati naturalis ſuffocatur aſſertio . Deprauatã quippe
primi tranſgreſſoris voluntate naturã,non tua defenſio
verbis inanibus purgat, per nouicium dogma veſtrum,
ſed gratia dei per Ieſum Chriſtum dominum noſtrũ.
Quamobrẽ nec puto,ſicut calumniaris,quòd cooiu- *Ca.XVIII.*

G ges ſine corporum calore generauerint, nec puto quòd
hominē deus non fecerit, aut diabolo fecerit, aut diabo
lus fecerit, quia nec ipſi parentes poſſunt hominē facere
ſed ex parentibus deus. Cuius poteſtati nec ſeipſum dia-
bolus ſubtrahit, quanto minus naturam humanā, quam
ſibi per peccati meritum illo damnante ſubiecit. Quæ
cū ita ſint, tu potius & ſi non cultor, quod eſſe dicis me,
tamē quantumlibet eum accuſare videaris, diaboli adiu
tor eſſe conuinceris, quòd omnes paruulos ab eo malo,
per quod tenentur à diabolo, ſanari per Chriſtum non
debere contendis, cum doctrina nō ſana ſanos eſſe de-
fendis. Ego autem ſecundum ſanā fidem, ex eadem con
cupiſcentię voluptate concretum etiā Iſaac dico, ex qua
& homines cæteri, vno ſolo excepto ab hoc malo, per
quem liberamur à malo, peccatorum quoq; genitalibus
manum diuinæ prouidentiæ intereſſe non nego: Attin
Sapien. 8. git enim à fine vſq; in finem fortiter, & diſponit omnia
ſuauiter, & nihil inquinatum in eam incurrit. Et ideo e-
tiam de immundis & contaminatis, quæ voluerit ope-
ratur, munda tamen ipſa & incontaminata perſiſtens.
Nec opus eſt, vt anfractibus longis ea quę cōcedo, mihi
probare coneris, ſed ad hoc reſponde ſi potes, cur ipſe
H Iſaac niſi baptiſmatis Chriſti ſigno circūciſus die octa-
uo fuiſſet, periſſet anima eius de populo ſuo. Explica ſi
potes, tanta pœna quo merito plecteretur, niſi ab hac il-
lo ſacramento liberaretur? Emortuam vuluam Saræ ad
emiſsionē ſeminis, & emortuum corpus Abrahæ ad ge-
nerādum ſicut iuuenes generāt, deum viuificaſſe negari
non poteſt, vt proles de illa parentum naſceretur ætate.
Sed Iſaac quantum ad propria peccata, etiam ſi ex adul-
teris naſceretur innocens natus, quid meruerat, vt ani-
ma eius de populo ſuo periret, niſi circumciſio ſubueni-
ret? Noli euagari per multa obſcura, perplexa, ſuperflua,
ad hoc vnum apertum, ſimplex, neceſſariumq; reſpōde.
Interponis Apoſtoli teſtimonium, non ad quod ab ipſo
poſitum eſt, ſed ad quod ipſe arbitraris. Vnde nūc quo-
niam non inde agimus, & longum & ſuperuacaneū eſt
diſputare, tamen interponis vbi ait, & quo modo iudi-
Roma. 3. cauit deus mundum? Si enim veritas dei in meo mēda-
cio abundauit in gloriam ipſius, quid adhuc, & ego tan-
quam peccator iudicor? Ac deinde ſubiungis, per hæc
ſua verba Apoſtolum oſtendere, amiſiſſe deū authorita-
I tem iudicandi, ſi modum non tenuit imperandi. Si er-
go ſicut putas, ad hoc iſta dixit Apoſtolus, vt ſeſe cohi-
berent, qui aſſerebant laudi dei proficere peccato mor-
talium, eumq; ideo impoſsibilia præcepiſſe, vt miseren-
di ſibi materiam præpararet, & per hanc Apoſtolicā ſen
tentiā, ſicut exiſtimas demonſtratur, propterea recte iu-
dicare homines, quia præcepta poſsibilia non fecerunt,
iniuſte autem iudicarentur, ſi ea non feciſſent, quæ im-
poſsibilia iuberentur, quid de Iſaac dicturus es, cui quic-
quam nec poſsibile, nec impoſsibile eſt imperatū, & ta-
mē perditionis animæ ſuæ pœna feriretur, ſi octauo die
non circuncideretur? An vero nec ſic tandem reſpicis
illud primitus in paradiſo datū poſsibile ac facile fuiſſe
præceptum, quo contempto atq; violato omnes ex uno
homine, tanquam in maſſa originis commune illud ha
Eccli. 40. bere peccatū, & hinc eſſe iugū graue ſuper filios Adam,
à die exitus de ventre matris eorū, vſque in diem ſepul-
turæ in matrem omnium. Et quoniam ex iſta in Adam
generatione damnata nemo liberatur, niſi regeneretur
in Chriſto, propterea ſignum eiuſdem regenerationis
Iſaac niſi accepiſſet, periſſet, nec immerito periſſet, quia
ex hac vita, quo per generationem damnatam damna-
tus intrauerat, ſine ſigno regenerationis exiſſet. Aut ſi
non eſt iſta cauſa dic alteram. Bonus eſt deus, iuſtus eſt K
deus, poteſt aliquos ſine bonis meritis liberare, quia bo-
nus eſt, nō poteſt quenquam ſine malis meritis damna-
re, quia iuſtus eſt. Nullum meritum malum octo die-
rum infans de proprijs peccatis habebat, quare damna-
retur, niſi circuncideretur, ſi ex origine non trahebat?

Perge ad cætera, & vanis vaniora contexe, non ſcri- Cap. XIX.
pturarum ſanctarum eloquia, quæ commemoras, dico,
ſed ex his quæ conficere niteris. Quandoquidem dicis,
ex hoc intelligi debere perfectam ignorantiam, iuſticiā
nominari, quia dixit deus ad Abimeleh, qui cum Sara e-
rat cōcubiturus ignorans quod vxor eſſet aliena, Et ego Gene. 20.
ſciebam, quia in corde mūdo feciſti hoc, & ideo naſcen
tium ſtatum, generantium voluptate nō lædi. Quia etſi
mala eſſet, inquis, tamen ad illorum nullo genere ſcien-
tiā perueniret. Cur ergo eos non nominas iuſtos, ſi per-
fecta ignorantia iuſticiæ nomine nuncupanda eſt? Ni-
hil eſt nanq; perfectius ignorantia paruulorum, nihil er
go vocetur & iuſtius, Vbi eſt quod ſuperius aſſerēdum
putaſti, nec iuſtos naſci paruulos, nec iniuſtos, quod fu-
turi ſunt actibus ſuis, ſed tātummodo infantiam inno-
centiæ dote locupletem? An non verba tua ſunt vbi di-
cis, Homo igitur innocentia quidem plenus, ſed virtu- L
tis capax naſcitur, aut laudem, aut reprehenſionem ex
propoſito accedente meriturus? Nunquid virtutem di-
cturus es non eſſe iuſticiam? Quo modo igitur infans
nondum plenus eſt virtute, ſed capax, cū plenus ſit igno
rantia, quam dicis eſſe iuſticiam, niſi virtutem neges eſſe
iuſticiam? Itáne nōdum euigilabis hac abſurditate per-
cuſſus, & te hoc dixiſſe pœnitebit? Nā domini verba vi-
gilant, ſed tu dormis. Neq; enim ait regi, Sciebam quia
cor habes iuſtum: aut, quia cor habes mūdum: cum ſcri-
ptum ſit, Beati qui mundo ſunt corde, quoniam ipſi deū Matth. 5.
videbunt: tu autem iuſtum * Abimelech ad peccatoris * al. iſtum.
proponis exemplum, Sed ſciebam, inquit deus, quia in
corde mundo feciſti hoc: Non omnia vel quæcunque
alia, ſed hoc, in quo adulterij conſcientiam non habe-
bat. Miror tamen quod iſto exemplo à te commemo-
rato, quod non potes, conaris efficere, & non ibi vides,
quod non vis audire. Conaris enim vt credatur oran-
te Abraham, libido reddita eſſe mulieribus, quia ſcri-
ptum eſt, Concluſerat deus à foris omnem vuluam in Gene. 20.
domo Abimelech, propter Saram vxorem Abrahæ. M
Hanc enim concluſionem ſic vis intelligi, tanquam li-
bido fuerit illis fœminis deo indignante detracta, cum
magis indicetur his verbis, aliqua valetudine vulua cō-
cluſa, vt aut impręgnanda concumbere fœmina, aut pa-
rere imprægnata non poſſet, & nō attendiſti homo, qui
non vis iudicio diuino quenquam non alienis, ſed ſuis
plecti poſſe peccatis, quo modo fieri potuerit vt Abime-
lech peccaret, quamuis nec ipſe adulterino corde pecca-
uerit, & deus quantulumcunq; peccatū eius in mulieri-
bus ad eum pertinentibus vindicaret. Vides contagio-
nem tranſire peccati de viro in fœminas, quibus miſce-
batur, vel quibus dominabatur, & in prolem de paren-
tibus non vis, ex quorū ſeminibus propagatur. Conſide-
ra igitur, quam ſit inſcrutabilis altitudo iudiciorum ſa-
pientiæ & ſcientiæ dei, & garrire deſine cōtra origina- Roma. 11.
lis ſecreta peccati. Deinde incipis diſputare de ex- Cap. XX.
ceſſu concupiſcentiæ, quem reprehenſibilem dicis, qua-
ſi in eius moderatione cum ea bene vtitur coniugatus,
equus ipſe qui malus eſt, & non potius ſit eius auriga lau
dandus. Quid ergo te adiuuant teſtimonia de ſcriptu-
ris, quibus oſtenditur, quemadmodum deus vel prohi-
beat libidinis vel dānet exceſſum, Illud potius intuere,
quicquid

A quicquid in quorumlibet flagitiorum turpitudine, quæ genitalibus membris perpetratur, horremus concupiſcentiam carnis, niſi teneatur efficere ipſis motibus ſuis quos in corporibus etiã caſtorum vſq; ad ingemiſcendum effectum perducit in ſomnis. Sic autẽ dicis, qua ratione quæreret iuſtos in Sodomis deus, ſi illos tales natura faciebat: tanquã nos dicamus mentis excellentiore natura, cõcupiſcentiam carnis nõ poſſe frænari. Sed dicimus, vſqueadeo malum eſt, vt repugnás expugnando vincatur, donec ſicut vulnus in corpore, ita perfecta curatione ſanetur.

Roma. 1. Si autem putas Apoſtolum ex hoc laudaſſe libidinẽ, quia vſum fœminæ dixit eſſe naturalem, vbi ait, quoſdam relicto naturali vſu fœminæ, exarſiſſe in appetitum ſuum in inuicem, omnem profecto vſum fœminæ laudare compelleris, ac per hoc & ea, quæ cum fœminis committuntur ſtupra, laudabis, quia & illic vſus vtique naturalis eſt, quanuis damnandus, quia legitimus non eſt. Vnde & filij non legitimi, ſed naturales vocantur, qui inde naſcuntur. Non vtiq; concupiſcentiam carnis, illo verbo laudauit Apoſtolus, ſed naturalem appellauit vſum, vnde natura humana poteſt naſcẽ-

B do ſubſiſtere. Dicit etiam Sodomitas, & in panis ac vini peccaſſe creatura: atq; ita vis intelligamus libidinem bonam, ſed homines qui ea male vtũtur, eſſe culpabiles, ſicut bona eſt natura panis & vini, quãuis ea male vtendo peccetur. Ita enim nõ intelligis quid loquaris, vt nõ videas creaturam panis & vini, non cõcupiſcere aduerſus ſpiritũ, ſed ipſam potius inhoneſte à male vtentibus concupiſci, & eam forinſecus in noſtrum corpus intrare. Quia ideo parcius & reſtrictius eſt vtendum, ne ipſa quoq; concupiſcentia, quod malum intus ac noſtrũ eſt, mẽtem corruptibili corpore ex abundantiore materia, multo magis aggrauante, aduerſus nos vehementius & inuictius concitetur. Hoc igitur malo, quod indicat malum eſſe, ſiue qui aduerſus illud dimicat, ſiue quens ſubiugat, & parẽs bene vtitur, cum pudice filium gignit: & deus, cum prouide hominẽ condit.

Cap. XXI. Nunc ergo conſidera, rogo te, Nunc, inquã, vt te ſalubriter veritas vincat, depoſita vincendi cupiditate, conſidera vtrum noſtræ, an tuæ ſententiæ debeas acquieſcere. Bene ꝙ breuiter admonere te dicis, vt lectoris pectori hæreat, quod toto libro abs te geſtum eſt, Et quæ ſit ipſa breuis admonitio, ſubinferens,

Iulianus. Concupiſcentiæ naturalis qui modũ

C tenet, inquis, bono bene vtitur: qui modum nõ tenet, bono male vtitur: qui autẽ etiam ipſum modũ ſanctæ virginitatis amore contempſerit, bono melius non vtitur. Confidentia quippe ſuæ ſalutis, inquis, & roboris contempſit remedia, vt glorioſa poſſet exercere certamina.

Auguſtin⁹. Ego vero ſic ad tua iſta reſpondeo, Concupiſcentiæ carnalis qui modũ tenet, malo bene vtitur: qui modum nõ tenet, malo male vtitur: qui autem etiam ipſum modum ſanctæ virginitatis amore cõtempſerit, malo melius nõ vtitur. Confidentia quippe diuinæ opitulationis & muneris contẽpſit infima remedia, vt glorioſa poſſet exercere certamina. In hac controuerſia de bene vtẽdo iſto, vtrũ bono an malo, tota inter nos cauſa verſatur. In qua vellem quidem egregios iudices nõ repudiares, quos tibi meis ſuperioribus libris ſana doctrina eruditos, ſine vllo ſtudio partiũ, de hac cauſa ſententias protuliſſe monſtraui. Sed quoniã ſi te non correxeris, ipſorum quoque accuſationem, vel vt mitius dixerim, reprehenſionem ſine dubio præparabis, te potius vtar iudice, pro mea ſententia contra tuam, non alicubi alibi ſed in eodem libro tuo, nec eius alio ſed eoipſo loco. Dixiſti enim ſanctam virginitatem confidentia ſuæ ſalutis & roboris contempſiſſe remedia, vt glorioſa poſſet exer-

D cere certamina. Quæro quæ remedia contempſerit? Reſpondebis nuptias. Quæro, Iſta remedia, contra quem morbum ſint neceſſaria? Remedium quippe à medẽdo, id eſt, à medicando nomẽ accepit. Simul itaq; videmus ambo remedium nuptiarũ. Cur laudas tu libidinis morbum, quo perueniri cernis ad mortem, ſi ei non reſiſtat, aut continentiæ retinaculum, aut coniugale remedium? Iam hoc & ſuperius egi tecum, vbi diſertiſsime pudiciciam coniugalẽ inter laſciuientes & continentes ita poſuiſti, quæ verecundis manibus, & confouet æſtuantes & laudat tali remedio non egentes. Eadem itaq; repeto, Iterũ audi, quod illic tibi breuiter dilucideq; reſpondi. Quando ego iſtam concupiſcentiam morbum eſſe dico, quare tu negas, qui tamen ei neceſſarium remediũ confiteris? Si agnoſcis remedium, agnoſce morbum. Si negas morbum, nega remedium. Rogo cede aliquando etiam per os tuum tibi loquenti veritati, nemo prouidet remedium ſanitati. Quæ ſunt autem ſanctarum virginum, ſicut appellas glorioſa certamina, niſi quia nõ vincuntur à malo, ſed vincunt in bono malum? Quæ non glorioſa ego, ſed glorioſiora dicere malui,

E Habet enim palmam de huius mali ſubiectione, quanuis minorẽ pudicicia etiam coniugalis, Belligerat enim ipſa cõtra carnalem concupiſcentiam, ne limites tori nuptialis excedat, Sed belligerat, ne definitum ex cõſenſu coniugum orandi tempus irrumpat. Et ſi tantas vires habet iſta pudicicia coniugalis, tantúmque dei donum eſt, vt faciat quod præſcribunt tabulæ matrimoniales, in ipſo quoque toro coniugali conflictu fortiori belligerat, ne vltra quàm generandis filiis ſatis eſt, etiam ipſum coniugis corpus attractet. Talis pudicicia nec menſtruatis, nec grauidis vtitur fœminis, nec eius ætatis, qua certum eſt eas iam concipere nõ valere. Nec eam prorſus concumbendi vincit affectus, ſed tunc relaxatur, cum ſperatur regenerationis effectus. Si quid vero fit in coniuge, non quidem contra naturam, ſed tamen quod tabularum matrimonialium limitem tranſeat, veniale apud Apoſtolum reperitur, quia nequaquam limes coniugalis carnis exceditur, ſed tamen vt etiam ipſe non excedatur, contra malũ concupiſcentiæ dimicatur. Quod vſqueadeo malum eſt, vt ei ne noceat pudiciciæ certamine reſiſtatur, & tu niſi fallor, in iſto es certamine conſtitutus. Et quia te fideliter pugnare exiſtimas, vinci ti-

F mes. A quo quæſo te vinci times? A bono, an malo? An forte à me vinci times, vt adhuc malum neges, & tanquam bonum laudes, à quo vinci times? Inter duos aduerſarios conſtitutus in magnas coartaris anguſtias, & me vis vincere per eloquentiam, & libidinem per continentiam, ſed pugnando aduerſus eam confiteris malum, laudando eam deſeris veritatis bonum. Sed ego te vinco, & expugnatorem & laudatorẽ mali. Conſtitues te ante iudicem non alium, ſed teipſum. Vis enim vincere concupiſcentiam expugnatione eius, me vero laude eius. Sed ego reſpondeo, Vt vincatur qui laudat, iudicet qui pugnat. Si enim malum eſt, cur laudat? Si bonũ eſt, cur expugnat? Si autem nec bonum nec malum eſt, vt quid laudat? vt quid expugnat? Quandiu igitur expugnator libidinis eris, tandiu pro me contra teipſum iudex eris. An forte aduerſus libidinẽ non certabis, ne in iſto quod mecum habes certamine ſupereris, dicẽs tibi ipſi, melius non pugno, quam oſtendo pugnando malũ eſſe quod laudo. Noli obſecro te, Quid enim ſum ego, quẽ pro magno deſideras vincere? Vincat te potius veritas, vt tu libidinẽ vincas. Nam ſi aduerſus eam pugna-

G re deſtiteris, vinceris, & ad immunda omnia pertraheris. Quod cum ſit horrendum malum, nec ad hoc quod deſideras tibi proderit hoc etiam, ſic enim vinceris à me, imò ab ipſa, quā prædico, veritate. Sed concupiſcentiæ debellator etiā tuo iudicio vinceris, cum id malum laudas, de cuius debellatione gloriaris, Si autē ne certamine dimicantis vincatur lingua laudantis, pugnare iam deſinis, captiuum concupiſcentiæ, deſertorem continentiæ vincam, non iam ſuo, ſed iudicio ſapientiæ, Cauſa vtique noſtra finita eſt. Quantumlibet enim laudes concupiſcentiam carnis, quandiu pugnas aduerſus eam, cernis quàm verum de illa, nec niſi de illa dixerit
1.Ioan.2. Apoſtolus Ioannes, quòd non eſt à patre. Nam ſi vt dicis, qui modum eius non tenet, bono male vtitur, etiam in male vtentibus bonum eſt ipſa. Quæ igitur eſt illa, quæ non eſt à patre? An etiam ipſam quomodolibet intelligas, laudare diſpones? Porrò ſi malum eſt ipſa, vbi erit quando erit, quandoquidem iſta etiam ſi male quis vtatur, bonum erit. Nec ipſa, vt dicis, ſed ille erit malus qui bono vtitur male, ac per hoc fruſtra dixit Ioannes, concupiſcentiam carnis non eſſe à patre. Hanc enim tu
H bonam, & ob hoc à patre eſſe contendis etiam, cum ea quiſque male vtitur, quia bono male vtitur. Nec dicere poteris, quando moderata eſt, à patre eſt, quādo immoderata eſt, non eſt à patre, quia & tunc, vt dicis bonum eſt, quo male vtitur malus. Sed ab his anguſtiis liberaberis, ſi credideris non linguæ tuæ, ſed pugnæ tuæ. Continentia eſt enim à patre, qua non expugnaretur cōcupiſcentia, niſi non eſſet à patre. Hæc ipſa ergo contra quā ſi continenter viuis, acriter pugnas, nō eſt à patre. Non enim contra eam pugnares, niſi repugnaret. Nec vero repugnare tibi agenti, quod donatur & amatur à patre, ſi eſſet à patre. Ex iſta & cum iſta naſcitur homo, bonū dei opus, non ſine malo, quod trahit origo generationis, & ſanat gratia regenerationis. Ac per hoc rectè à me dictum eſt, ita nuptiarum bonum malo originali, quod inde trahitur, non poteſt accuſari, ſicut adulteriorum & fornicationum malum, bono naturali, quod inde naſcitur, non poteſt excuſari. Bonum enim naturale dixi, quod mecum ipſe collaudas, malum autem originale dixi, cuius motibus mecum repugnas, & cuius contra me laudibus pugnas. Hoc non eſt malum, quòd natus es, ſed cum quo natus es, & contra quod ſpiritaliter di-
I micas, quia renatus es. Quod natus es, pertinet ad dei conditionem, parentum fœcunditatem, cōtra quod autem dimicas, quia renatus es, pertinet ad præuaricationem, quam diaboli aſtutia ſeminauit, vnde te Chriſti gratia liberauit, vt prius hoc malo bene vtereris in coniuge, nunc illi aduerſeris in te, nō iam reus ex illo, ſicut eras natus, ſed ab eodem reatu non erutus, niſi quia renatus, vt poſsis redemptus regnare cum Chriſto, ſi tamen iſta hæreſis non te faciat perire cum diabolo. Sed quod potius cupimus, confitearis malum, contra quod bellum geris, vt eo non ita ſeparato, quaſi alia natura ſit, ſed in te omni ex parte ſanato, in perpetua pace læteris. Non igitur ſum pharmacopolę ſimilis vt dicis, qui promittebat beſtiam, quæ ſeipſam comeſſet, ſed obſerua ne beſtialis iſte motus, contra quem videris in tua carne confligere, ſicut te peruertit laudatus, ſic te conſumat poſtea relaxatus. Non enim vt calumniaris, ego dixi nuptias & magnum bonum, & magnum malum tanquam eo modo ſeipſam commendat iſta ſententia, ſed dixi in vno homine naturā bonam, vicium malum, quod eſſe tuipſe certe in adulteris confiteris, nec propter eorum vicium improbans naturam, nec propter eorum naturam approbans vicium. Bonū dixi nuptias, ex quibus es K natus, malum autem de nuptiis, ſed de viciata origine attractum, cōtra quod geris bellum renatus. Ridiculum eſt autem, quod me dicis Epicuri vias gradientem, habenas omnes, quibus cupiditates frænantur incidere. Quid ſi ego laudarem corporis voluptatem, hoc enim tu ſatis eloquenter facis, quod inerudite atque impolite faciebat Epicurus, quaſi propterea ſis eius aduerſarius, quia diſerte dicere non nouerat ille, quæ dicis, Rurſus vt ſentio laboraturus es, quo modo te oſtēdas, & laudatorem voluptatis eſſe, & Epicureum non eſſe. Sed noli laborare, ego te iſta cura liberabo. Non es Epicureus, quia ille totum hominis bonum in corporis poſuit voluptate, tu autem magnam partem humani boni ponere in virtute conaris, quam veram, id eſt, veræ pietatis ignoras. Dixit enim homini deus, Ecce pietas eſt ſapien- Iob.28.
tia. Et hæc vnde homini, niſi ille det, de quo ſcriptum eſt, Dominus ſapientes facit cæcos, & de quo item legi- Iacobi.1.
tur, Si quis indiget ſapientia, poſtulet à deo. Verum ſi tu non es Epicureus, qui ex illo aliquam partem in voluptatis laude ſumpſiſti, quanto minus ego, qui de volup- Ambroſ.
ptate carnis hoc ſentio, quod ſentit Ambroſius, inimi- L
cam ſcilicet eſſe iuſticiæ, & quod homo concupiſcentię voluptate concretus, priuſquam naſcitur, ſubeat contagia delictorum. Quod autem ad mores pertinet noſtros, quemadmodum viuamus, in promptu eſt eis, cum quibus viuimus. Nunc de catholico agitur dogmate ac fide, perfidia non ſit deſertoris in te. Nam tua me non terret, velut lingua cenſoris. Fateor me docere
homines, quod in apoſtolicis literis didici, quia ſi dixe- 1.Ioan.1.
rimus quod peccatum non habemus, noſipſos decipimus, & veritas in nobis non eſt. Fateor me in populo, &
cum populo dei pectus tundere, & veraciter dicere, Di- Matth.6.
mitte nobis debita noſtra. Nec inſultetis hinc nobis. Inde quippe eſtis hæretici, quia hæc diſplicent vobis. Nos in dei vera miſericordia, vos in veſtra falſa virtute confiditis. Vos gratiam dei ſecundum merita veſtra dari dicitis, quod tamen niſi damnaſſet Pelagius, à catholicis Epiſcopis damnaretur. Nos vero eam gratis dari, & propterea gratiam nuncupari, & ex illa eſſe omnia
ſanctorum merita confitemur, dicente Apoſtolo, Gra- 1.Cor.15.
tia dei ſum, id quod ſum, Ideo nos irridetis, & præ vo- Pſal.122.
bis alta ceruice contemnitis, Facti enim ſumus oppro- & .13.
brium iis qui abundāt, & deſpectio ſuperbis. Conſilium M
quippe inopis confudiſti, cum dominus ſpes eius eſt. In hac tamen re, vnde nunc agimus, non video cur dicas me habenas omnes, quibus cupiditates frænantur incidere, qui omni virtute ſecundum gratiam dei, quæ datur hominibus, omnes cupiditates frænādas eſſe decerno. Sed abs te quæro vtrum bonæ an malæ ſint iſtæ cupiditates, quas eſſe frænādas prædicas, & velut à me relaxentur, accuſas? Puto enim non eas equorum vel quorumcunque animalium præter nos eſſe, ſed noſtras. In nobis ſunt ergo malæ cupiditates, quas bene viuendo frænamus. Habenas igitur, quibus non bonæ, ſed malæ frænātur cupiditates, me præcidere criminaris. Harum eſt vna cōcupiſcentia carnis, ex qua & cum qua naſcuntur, & propter quā renaſcūtur infantes. Eo malo cōiuges caſtos dico bene vti, adulteros male, tu contra eo bono adulteros dicis vti male, caſtos cōiuges bene, cōtinentiā melius eo nō vti ambo dicimus, ſed ego eo malo, tu eo bono. Ac per hoc, quāuis de noſtra cōſcientia, cōuerſatio vero etiā hominibus, inter quos viuimus, nota ſit, tamen ambo continentiā profitemur. Et ſi ꝙ profitemur agimus, iſtam concupiſcentiā profecto ambo frenamus

aduerſus

A aduerſus eius repugnantes motus ambo bellamus, am-
bo eam ſi proficimus debellamus, Verum hoc intereſt,
quòd ego dico me malum fręnare, tu autem te bonum.
Ego dico mihi malum repugnare, tu tibi bonum. Ego
bello aduerſus malum, tu aduerſus bonum, Ego cupio
malum debellare, tu bonum. Vnde putari poteſt, quòd
iſtam cõcupiſcentiam magis incitare laudando, quàm
frænare ſtudeas continendo. Glorioſa te per continen-
tiam profiteris exercere certamina. Contra quid rogo?
Quid dicturus es, niſi contra carnis concupiſcentiam?
Sed vtrum amicam, an aduerſariam? Nunquid niſi ad-
uerſariam reſpondebis? Caro enim concupiſcit aduer-
ſus ſpiritum & ſpiritus aduerſus carnem. Hęc enim inui-
Gala.5. cem aduerſantur ſicut Apoſtolus teſtis eſt. Fortaſsis er-
go eã laudare te fingis, ſi pugnare non fingis. Nam quo
modo fideliter ſimul agas duo iſta, non video, vt & lau
des velut amicam, & expugnes velut inimicam. Vnum
eorum credimus, ſed elige quid credamus, Si ex animo
pugnas, non ex animo laudas: Si autem ſimpliciter agis
in præconio, colludis in prælio. Ego ſanè quia inimicus
tibi non ſum, ſicut inimicum tibi eſt illud, quod habitat
in carne tua malum, quamuis potiſsimũ cupiam, vt hoc
B malum & doctrinæ ſanitate vituperes, & vitæ ſanctita-
te debelles, tamen ex his duobus, quorum putari potes
vnum ex animo facere, alterum fingere, malim te fal-
laciter laudare concupiſcentiam, quàm fallaciter impu-
gnare. Tolerabilius enim lingua tua, quàm vita men-
titur, tolerabilius ſententia, quàm continentia ſimula-
tur. Fingis quippe laudem, qua ſis aduerſarius ſenten-
tiæ meæ, ſi non fingis caſtitatem, qua es aduerſarius
concupiſcentiæ tuæ. Ita fiet, vt nec contra me diutius
proferas fallaciter verbum, ſi veraciter geris contra li-
bidinẽ bellum. Sed ſiue vnum horum fingas, ſiue vtrun-
que, quod neſcio, quemadmodum poſſis ex animo fa-
cere, id eſt, ſine vlla ſimulatione, & pugnes contra quod
laudas, & laudes cõtra quod pugnas, ego tamẽ id quod
eſt mitius de te credens, velut cum debellatore libidinis
ago, & nuptias non dico malas, ſed bene vti malo, quas
tu dicis bene vti bono, bonam eſſe dicens concupiſcen
tiam carnis, quam tamen in te debellando malum eſſe
cõuincis. Quo modo autem cum illa etiam, qui ea bene
vtuntur, belligerant coniugati, iam ſuperius diſputaui.

Cap.XXII. Quæ cum ita ſint, & coniugium bonum inquantum
C coniugium eſt, & homo ſiue de coniugio, ſiue adulterio
naſcatur, inquantum homo eſt, bonum eſt: quia inquã-
tum homo eſt, opus dei eſt, & tamen quia cum illo & ex
illo malo generatur, quo bene pudicicia coniugalis vti-
tur, neceſſarium illi eſt, vt ab eius mali nexu regenera-
tione ſoluatur. Quid ergo ex me quæris, vbi ſit origi-
nale malum, cum in teipſo verius tibi loquatur libido,
contra quam pugnas, quàm tuipſe, quando eam laudas?
Quid quæris, vnde ſit homo ſub diabolo, quem deus fe
cit? Vnde enim eſt in morte, quam deus non fecit? Quid
ibi cognoſcit, inquis, diabolus ſuum, ſi nec quod fa-
ctum, nec vnde factum eſt, ipſe cõdidit? Planè quod fa-
ctum eſt, homo eſt, Vnde factum eſt, ſemen eſt homi-
nis, vtrunque bonum eſt, nihil horum diabolus condi-
dit, ſed vicium ſeminis ipſe ſeminauit. Non ibi cogno-
ſcit ſuum bonum, quia non eſt eius, quod ambo lauda-
mus, ſed cognoſcit ſuum malum, contra quod ambo pu
gnamus. Nec rectè laudatur ab altero noſtrum, contra
quod ab vtroq; pugnatur. Vide ſanè, quemadmodum
quæras à me inter tot bona, vnde ſit in paruulis malum
& taceas quod ego poſui in eodem libro, cui reſpõdes,
& inter ipſa verba, quibus nunc reſpõdes, quod ait Apo-

ſtolus, Per vnum hominem peccatum intrauit in mun- D
dum, & per peccatum mors, & ita in omnes homines Roma.5.
pertranſiit, in quo omnes peccauerunt, Hoc enim non
vis vt audiant vel legant homines iſto loco, vbi maxi-
me opus erat, ne agnoſcant fidem ſuam, & contemnant
argumentationem tuam. Definiſſe me dicis homi- Ca.XXIIII.
nẽ, ſi de fornicatione naſcatur, reum non eſſe: ſi de con-
iugio, innocentẽ non eſſe. Hæc vero nimia eſt & aper-
ta calumnia. Imò definiui hominem vndecũque naſca-
tur ſecundum catholicam fidem, quam patres cõtra vos
antequam naſceremini, euidentiſsime defenderunt, &
innocentem eſſe paruulum per proprium, & reum per
originale peccatum, Naturæ autem ſubſtantiam, cuius
author eſt deus, etiã in grandibus eſſe peccatoribus bo-
nam, qui vtique propter peccata etiam ſua propria ma-
li ſunt, quæ illi malo cum quo nati ſunt addiderũt. Cur
autem timerem ne mihi obiiceretur vt dicis, quia pec-
cata omnium parẽtum, omnibus filiis imputarem, cum
etiam ſi hoc verum ſit, non quantum attinet ad viuen-
tes iam ſuæ voluntatis arbitrio, ſed quantum attinet ad
naſcentes, nullo modo naturæ ſubſtantia malum eſſet;
cuius author eſt deus, ſed ea quæ inſunt ei vicia, contra
quæ tu quoque, vt verbis tuis vtar, exerces glorioſa cer- E
tamina? Sicut autẽ quemadmodum dicis, quando adul-
teri gignunt, naſcitur homo de virtute ſeminũ, non de
turpitudine flagitiorum: ita quando coniuges gignunt;
naſcitur homo de virtute ſeminum, non de honeſtate
nuptiarum, Aut ſi hic de vtroq;, & ibi de vtroq;, fructus
autẽ nuptiarum eſt, quantũ ad ipſas prorſus attinet nup-
tias, non hominũ generatio, qui poſſunt etiam de adul-
teris naſci, ſed ordinata ſuſceptio filiorum, cur ergo ſen
tentiæ meæ pars falſiſsima eſt, qua dixi, nuptiarum bo-
num malo originali, quod inde trahitur, non poteſt ac-
cuſari, cum eo malo, contra quod pugnas, & quo bene
vſi fuerint coniugati vt naſcereris, & hoc inde abs te tra
ctum reum teneret niſi renaſcereris? Itaque nec accu-
ſandi ſint coniuges, qui bene vtuntur malo, & regene-
randi ſunt filij vt liberentur à malo. Si enim nuptiarum
bonum nõ eſſet, niſi bonus vſus boni, tunc mirandum
eſſet, quo modo inde traheretur malũ, cum vero ſit bo-
num, nuptiarum bonus vſus mali, quid mirum ſi de ip-
ſo malo, quo bene vtitur bonitas nuptiarũ, trahitur ma-
lum quod eſt originale peccatũ: Illud mirabile eſt, quòd
cum eſſent Apoſtoli bonus odor Chriſti, trahebatur in- F
de bonum, trahebatur & malum, Aliis enim erant odor 2.Cor.2.
vitæ in vitam, aliis odor mortis in mortẽ, cum odor ille
non eſſet vſus mali, ſed boni. Ideo quippe bonus odor
erant Chriſti, quia bene vtebãtur gratia Chriſti. Falſum
eſt igitur quod dixiſti, ſi malum inde trahitur, accuſari
poteſt, excuſari non poteſt: quia trahitur inde originale
malum, cũ trahatur inde etiam bonum, ordinata ſcili-
cet propagatio filiorum. Nec malum illud inde ideo tra
hitur, quia bonæ ſunt nuptiæ, ſed quia in bonis earũ eſt
etiam vſus mali. Non enim copula nuptialis, ſicut putas
propter carnis concupiſcentiam, ſed propter bonum,
quod de iſto malo ſit, inſtituta eſt, Quod quidem bonũ,
ſine iſto malo fieret, ſi nemo peccaſſet. Nunc ergo ſine
iſto malo eſſe non poteſt, ſed nõ ideo malum eſt, Sicut
ecõtrario, nullum malum ſine aliquo bono eſſe poteſt,
nec ideo bonum eſt, Opus enim dei bonũ eſt in natura,
ſine quo tamẽ eſſe non poteſt volũtas mala. Ac per hoc,
ſicut adulterium non poteſt eſſe ſine bono naturæ, nec
ideo bonum eſt: ita connubiũ non poteſt eſſe ſine malo
concupiſcentiæ, nec ideo malum eſt. Quapropter etiam
ſi tibi concedatur, omnẽ cauſam mali eſſe expertem bo-

G ni,nihil hinc refertur ad nuptias,quę nõ ſunt cauſa mali. Neq; enim concupiſcentiæ malũ,nuptiæ fecerunt,ſed quo bene vterentur paratũ inuenerunt. *Ca.XXIIII.* Non euadit inquis,res illa ſupplicium, cuius participatione etiã alia trahunt reatum. Hoc ſi de concupiſcentia carnis ſentis, non abſurde ſentis,Hoc enim malo bene vtuntur fideles coniugati,& ex hoc qui generantur reatum trahunt, ideoq; & ipſi regenerandi ſunt,Id autem malum non euadit ſupplicium,hoc eſt enim eius ſupplicium vt eo generati ſi regenerati non fuerint, puniatur, in regeneratis autem,cum ex omni parte ſanati fuerint, cõſumatur. Si trahitur,inquis,& de nuptiis originale malum,cauſa mali eſt conuentio nuptiarum. Quid ſi alius dicat ſi trahitur de natura voluntas mala, cauſa mali eſt cõſtitutio naturarum,nonne falſiſsimum eſt?Sic ergo & quod ipſe dixiſti, quãuis originale malum nõ de nuptiis trahatur, ſed de carnali concupiſcentia,cõtra quod malum & ipſe confligis,quo malo cõiugati bene vtuntur, ſi ſola cõiuges propagationis gratia miſceãtur, & ſi peccatũ non præceſsiſſet,quod in omnes homines pertrãſiit,nec fuiſſet profecto malum quo bene vterẽtur,& tamen vt procrearent filios,miſcerẽtur. De arboribus autem bona &
H mala,quantum erraueris,puto me ſatis demonſtraſſe in primo huius operis libro,Et cum eoſdem nodos repetis, qui iam ſoluti ſunt,non eſt in ſuperfluis immorandum. Quæris per quid peccatũ inueniatur in paruulis,& enumeras multa bona,tacens de malo, cõtra quod pugnas, ſed cum taces clamas,Parentes,inquis, qui cõuentu ſuo cauſam fecere peccato,iure damnabiles,quorum labore actum eſt , vt ad dominatum exercendum in homines diabolus perueniret,Potes hoc & ipſi deo dicere,nõ dico,quia creat homines trahentes originale peccatũ,quia id tu negas,ſed quia nutrit & veſtit innumerabiles impios,etiã quos nouit in ipſa impietate manſuros. *Obiectio.* Quod profecto ſi nõ feciſſet, ſeruos homines diabolus non haberet. Sed forſitan dicas, Deus in eis paſcendis non attẽdit,niſi bonũ,cuius ipſe author eſt,quo homines ſunt. *Reſponſio.* Sic ergo & parentes in filiis gignendis, non attendunt niſi bonum,quod homines ſunt,maxime neſciẽtes quales futuri ſunt. Nempe quòd etiam tu confiteris,peccatũ nullum eſſet, ſi nulla præceſsiſſet voluntas mala,quia & originale peccatũ, quod nos dicimus, vos negatis, nul-
I lum eſſet vtique niſi natura ex primi hominis mala voluntate viciata. Sed nulla eſſet etiã voluntas mala,ſi nulla præceſsiſſet natura, vel angelica , vel humana. Nunquid propter hoc deum cauſam dicturus es peccatorũ, quia voluntas eius cauſa eſt mutabilium naturarum?Sicut ergo creãti deo non imputatur,quod rationales naturæ à bono deficiunt, ſed quod bonum ſunt, ſic parentibus gignentibus & malo concupiſcentię bene vtentibus,non imputandum eſt,quòd cũ eo malo filij naſcuntur,ſed quod bonum ſunt. Non autem ideo ſicut putas, à diabolo ducitur origo naſcentium,inquantum homines ſunt, quia dicitur à diabolo eſſe origo peccati, ſine quo nullus naſcitur hominum. Neque enim quia origo mortis à diabolo eſt, ideo ab illo eſt origo mortalium. Rimam quæris inter tot innocẽtiæ præſidia,qua potuerit intrare peccatũ,cum tibi oſtendat Apoſtolus Paulus, *Roma.5.* non rimam, ſed apertiſsimã ianuam dicens, Per vnum hominem peccatum intrauit in mundum,& per peccatum mors,& ita in omnes homines pertranſiit. Sed hęc tacẽs verba verba, dicis tua,quia per opus dei,opus diaboli tranſire nõ ſinitur,cum homines ſint opus dei,peccatum autem opus diaboli,quod dicit Apoſtolus in omnes pertranſiiſſe,Clamas,ſi natura per deum eſt,non poteſt in ea eſſe originale malum,quaſi nõ alius religioſius K ſibi clamare videatur, Si natura per deum eſt, non poteſt ex ea naſci vllum malum, aut non poteſt in ea eſſe vllum malum, Et tamen falſum eſt, quia nec oriri malum poteſt, niſi ex natura, nec vbi ſit habet niſi fuerit in natura. Confiteor igitur opus dei eſſe qui naſcitur, etiã trahens originale malum, quoniam quod in illo dei opus eſt, bonum eſt,quia bonum eſt opus dei etiam cum malo , non ſolum in paruulis verumetiam in quibuſlibet ætatibus, hoc eſt, ſubſtantia, forma,vita, ſenſus, ratio cæteráque omnia bona etiam in quocunque homine malo . Quis autem operatur vt viuat homo , niſi in *Acto.17.* quo viuimus, mouemur & ſumus? Id autẽ operatur occulto quodam opere beneficentiæ ſuæ,exceptis alimentis perſpicuis, quibus extrinſecus ſuſtinemur . Qui ergo operatur vt viuat homo, quamuis cõuerſatione viciosa, ipſe operatur,vt naſcatur homo,quãuis origine viciata.

Quid eſt autem quod poſitis aliis ex libro meo verbis meis fingis, quòd dixerim aliam fuiſſe nuptiarũ inſtitutionem ante peccatum Adæ,quæ ſine concupiſcentia,ſine motu corporum,ſine neceſsitate ſexuum eſſe potuiſſent? *Cap. XXV.* Detrahe nuptiis concupiſcentiã,quia caro concupiſcit aduerſus ſpiritum, detrahe malum cõtra quod *Gala.5.* L pugnas,glorioſa exercens continentię virtute certamina, & nõ opus eſt vt cætera detrahas. Si nuptias quæris, quales ante peccatum primorum hominum eſſe docuerunt, ſine motu corporum, & ſine neceſſitate, ſexuum, quis vnquam vllas nuptias cogitauit? Sed bellum quod in ſe caſti ſentiunt,ſiue cõtinentes,ſiue etiã cõiugati,hoc dicimus in paradiſo ante peccatũ nullo modo eſſe potuiſſe. Ipſæ ergo etiã nunc ſunt nuptiæ, ſed in generandis filiis,tunc nullo modo vterentur,nunc cõcupiſcentiæ malo bene vterentur. Quo malo ſua bona nõ perdiderũt in caſtitatis fide,in coniunctionis fœdere,in propaginis germine. Adhæreret ergo tunc etiam vir vxori vt gignerent filios, non tamen haberent in carne motum libidinis turbidæ,ſed tranquillæ tantummodo voluntatis , quam ſpectamus in cæteris membris . Arguis me, quòd eos paruulos qui mundum impleuerunt, pro quibus Chriſtus mortuus eſt,diaboli opus & de morbo natos,& ab exordio reos definiam . Paruuli opus diaboli ſubſtantialiter non ſunt,ſed opere dei originaliter rei ſunt. Et ideo Chriſtus,quod & ipſe confiteris,etiam pro M paruulis mortuus eſt, quia & ad ipſos pertinet ſanguis, qui in remiſsionẽ fuſus eſt peccatorũ. A quo illo ſanguine facitis alienos,cum eos negatis trahere originale peccatum. *Math.26.* *Eucharistia.* Nec ſuccenſeas,quòd cõcupiſcentiam dixi morbum,cui & tu confeſſus es prouiſum fuiſſe remediũ. Exordium vero paruulorum, ex quo naſcerẽtur, in Adam fuit,quo per peccatum viciato atq; damnato,alterum eis Chriſtus,ex quo renaſcerentur inſtituit. Si ante peccatum,inquis,per deum creatum eſt vnde homines naſcerentur,per diabolum autem vnde parentes commouerentur, aſcribitur ſine dubio ſanctitas naſcentibus,& culpa generantibus. *Cap.XXVI.* Quid dicis,parentes commouerentur? Si pietate voluntatis,quæ optat filios quiſque ſuſcipere, & hoc per deum inſtitutum,ſi autem perturbatione libidinis , cui nec excitandæ nec auferendæ ſufficit voluntatis arbitrium , naturæ vulnus eſt de præuaricatione , quam diabolus perſuaſit , inflictum . Recte itaque à me dictum eſt, fieret ſine iſto morbo ſeminatio filiorum in corpore vitæ illius , ſine quo nunc fieri non poteſt in corpore mortis huius. Quod autem argumentaris ad bonum fœcunditatis paruulos pertinere quæ dei benedictione ante morbum libidinis inſtituta eſt,

non

A non ad ipſum libidinis morbum, qui poſtea peccãtibus accidit, atque ideo ſanctitatem aſcribendam eſſe naſcẽtibus, & generantibus culpam, noo atteodis peccato illo magno, vniuerſam in deterius mutatam fuiſſe naturam, vnde fuerat propago duceoda. Sic eoim poſſes dicere Euam ſolam, oõ cæteras fœminas dolores parturitionis ſentire debuiſſe, quooiã beoedictio qua dictũ eſt, *Gen.2. & 3.* Creſcite & multiplicamini & replete terram: ex qua filij procreantur, ante facta eſt, quàm fuiſſet muliebris ſexus illa maledictione punitus. Sed ſi hoc dixerimus, vtique reſpõdebitur ſicut ex peccato illo, ita & ex maledicto in peius totam mutatam fuiſſe naturam, vnde trahitur *Eccl.40.* origioale peccatũ, & iugum graue ſuper filios Adam. Noo eoim ſicut tu argumentaris, Iudæum ſub lege poſitum, *Roma.7.* deſcribit Apoſtolus diceotem, Scio quia ooo habitat io me, hoc eſt io carne mea bonum: &, Noo ego operor illud, ſed quod habitat in me peccatũ: &, Mihi malũ adiacet: &, Video aliam legem in membris meis repugnantem legi mentis meæ: ſed deſcribebat humanam in hac corruptibili carne oaturã, ooo opere dei cum vicio primitus ioſtitutã, ſed ex voluntatis arbitrio veniẽte, priorum hominũ vicio ſauciatã. Cuius enim vox eſt, Infœlix B ego homo, quis me liberabit de corpore mortis huius? Gratia dei per Ieſum Chriſtum dominũ ooſtrum. Nunquid Iudæi? Abſit, ſed ſioe dubitatione Chriſtiani. Eius ergo voces ſuot etiã illæ ſuperiores, ex quibus hæc conſequenter expreſſa eſt. Ipſe enim dixit, Graoa me liberabit de corpore mortis huius, per Ieſum Chriſtum dominum ooſtrũ, qui dicebat, Video aliam legẽ repugnãtem legi mẽtis meæ. Sed oe forte iſtam catechumeoi exiſtimes vocem, lauacrum regenerationis adhuc ſperantis, poſt quod lauacrum nullam legẽ peccati reſiſtentem legi mentis, habiturus eſſet in membris, quãquam tuipſe, ſiquid de te tibi credimus, aduerſus huius concupiſcentiæ malum, per cooonentiæ booum, glorioſa certamina poſt lauacrum regenerationis exerceas, recole tamẽ *Gala.5.* quid ſcribat ad Galatas, certe homines baptizatos, Dico autem, inquit, ſpiritu ambulate, & concupiſcentias carnis oon perfeceritis. Noo ait, ne feceritis: quia eas ooo habere non poterãt: ſed, ne perfeceritis: id eſt, oe opera earum cõſenſu voluotatis impleatis. Caro eoim, ioquit, concupiſcit aduerſus ſpiritum, & ſpiritus aduerſus car- C oem. Hæc enim iouicẽ aduerſaotur, vt non ea quæ vul- *Roma.7.* tis faciatis. Vide ſi oõ hoc eſt ad Romanos, Noo enim quod volo facio bonũ, ſed quod oolo malum, hoc ago. *Gala.5.* Deiode ad Galatas addit & dicit, Quod ſi ſpiritu ducimini, noo adhuc eſtis ſub lege. Vide ſi non hoc ad Ro- *Roma.6. & 7.* manos, Iam ooo ego operor illud: &, Coodelector legi dei ſecundũ ioteriorem homioẽ: &, Non regoet peccatum in veſtro mortali corpore, ad obediendũ deſideriis eius. Si enim ooo obediatur cõcupiſcentiis, quas oeceſſe eſt eſſe in carne peccati, atq; io corpore mortis huius *Gala.5.* nõ perficietur quod perfici vetat Apoſtolus dicẽs, Concupiſcentias carnis oe perfeceritis. Ipſa quippe ſunt opera, de quibus totum mire ſequitur, & dicit, Manifeſta autem ſuot opera carois, quæ ſunt foroicatiooes, immundiciæ, luxuriæ, idolorum ſeruitus, & cætera. Si ergo noo conſeotiatur concupiſcentiis carois, quaouis agantur motibus, non tamẽ perficientur operibus. Proiode cum caro concupiſcit aduerſus ſpiritum, & ſpiritus aduerſus caroẽ, vt non ea quę volumus faciamus, nec carois perficiuotur coocupiſceotiæ quamuis fiaot, oec ooſtra perficiuotur bona opera, quamuis fiant. Sicut enim tũc perficitur carnis concupiſcentia, cũ conſentit ei ſpiritus ad operanda, vt non concupiſcat aduerſus illam, ſed cum illa, ſic & booa opera noſtra tunc perficientur, quãdo ita D ſpiritui caro conſenſerit, vt aduerſus eum etiã ipſa ooo concupiſcat. Hoc eoim volumus, cũ perfectionem iuſticię cõcupiſcimus. Hoc, iotendere cõcupiſcentiis carois non perficiendis, & bonum perficere noo inuenio, hoc intentiooe noo intermiſſa velle debemus, ſed quia id perficere io iſta corruptibili caroe oõ poſſumus, ideo dixit ad Romanos, Velle adiacet mihi, perficere autẽ boouni non inuenio. Vel ſicut habent codices Græci, Velle adiacet mihi, perficere autem bonum non: id eſt, noo mihi adiacet perficere bonũ. Non ait facere, ſed perficere bonũ, quia facere booũ, eſt poſt coocupiſcenoas non ire. Perficere autem bonũ, eſt noo cõcupiſcere. Quod ergo eſt ad Galatas, Concupiſcentias carois ne perfeceritis: hoc ecõtrario eſt ad Romanos, Perficere autẽ bonũ nõ iouenio. Quia oec illæ perficiuntur io malo, quãdo eis nõ accedit noſtræ voluntatis aſſenſus, oec noſtra voluotas perficitur in bono, quandiu illarũ cui ooo cõſeotimus permanet motus. Ipſe autẽ conflictus, in quo etiã baptizati velut io agone decertant, cum caro concupiſcit aduerſus ſpiritum, & ſpiritus aduerſus carnẽ, vbi & ſpiritus facit booũ opus, oon conſeotiendo cõcupiſcentiæ malæ, ſed oon perficit, quia ipſa mala deſideria noo E abſumit, & caro facit malum deſideriũ, ſed nec ipſa perficit, quia ooo ſibi cooſentiente ſpiritu, & ipſa ad opera damnanda oõ peruenit. Iſte ergo cõflictus non Iudæorum, oec quorumlibet aliorum, ſed plaoẽ Chriſtianorũ fideliũ, & beoe viuendo in hoc certamine laborantium breuiter oſtenditur ad Romanos vbi ait, Igitur Ipſe ego *Roma.7.* mente ſeruio legi dei, caroe autem legi peccati. Si ergo hæc eſt cõditio in corpore mortis huius, quæ vtiq; non fuit io paradiſu, io corpore vitæ illius, proculdubio ſatis euidenter apparet, vnde trahant paruuli obligationem peccati, cum carnaliter naſcuotur, quę ooo ſoluitur niſi cum ſpiritaliter renaſcuntur. Non enim hãc trahunt ex opere, quo humaoam deus naturã fecit, ſed ex vuloere, quod naturæ humanæ hoſtis ioflixit. Noo hoſtis ſecundũ Manichæos proſiliens ex natura mali, quã non condidit deus, ſed hoſtis angelus quondã ex opere dei boous, ex opere ſuo factus malus. Qui ſe primũ vulnerando proſtrauit, vt eliſus elideret, & per malam ſuaſionem præuaricationis vulnus infligeret, vnde genus humanũ etiam io his, qui viam dei ambulant, claudicaret. Et ta- F men ſuccenſes mihi quia dixi, Hæc enim quæ ab impudeotibus impudenter laudatur, pudenda coocupiſcentia, & iratus impudẽtius multa dicis, vos extollens, tanquã ſcripturis ſanctis, & rationi certiſſimæ coogruẽtes, co propoſito oõ eſſe io oatura malum defeodatis, vt ad virtutuoi ſtudia homines iocitetis, inculcantes oullum culmen ita arduum eſſe virtutis, vt noo ad illud adiuuaote deo, meos queat fidelis euadere. Atq; ob hoc dicatis, oõ eſſe in carne mali oeceſſitatẽ, vt erubeſcat vnuſquiſq; laudabiliter coiditus, deformiter viuere, ac ſi pudor turpi occurrat ignauiæ de commendatione nobilitatis ingenitæ, & cætera huiuſmodi, quæ ſatis eloquẽter io veſtra prædicatione iactaſti, nos cootra deprimẽs & dicens, ꝙ dubium ooo ſit euerſionẽ ſaoctitatis, cõtaminationẽ pudiciciæ, morum labem ooſtris cõueoire, imò ineſſe dogmatibus, neq; id eſſe me oegaturum, qui ideo ſicut dicis, io naturæ inuidiã malæ cõuerſatioois ſordes refundo, vt peccantibus metũ demam, quorum obſcœnitatem, Apoſtolorum & ſanctorum omoium cõſolor iniuriis, eo quòd vas aureum Apoſtolum Paulum ſæpe dixiſſe commemorem, Noo eoim quod volo bonum hoc ago, ſed quod odi malũ illud facio: & cætera huiuſ-

Quid interſit inter facere bonum & perficere bonum.

 modi.

G modi. Veruntamen vos laudans,nos arguens,aduerſus
cõcupiſcentiæ malum pugnas,& pugnando confiteris,
quod loquẽdo negas.Atq; ita vis videri culmẽ aſcẽdiſſe
virtutis, vt in ipſo culmine, quo te exiſtimas euaſiſſe, cũ
perſequente cõcupiſcentia,tanquã in arce confligas, &
quãtumlibet ex loco ſuperiore,tamẽ cum hoſte interno
dimicare nũ deſinas.Nec erubeſcis concupiſcentiã,quæ
te amplius perdet ſine dubitatione ſi vicerit,laudare ad-
uerſus eũ,qui te perditum etiam cũ vincit,inquirit, Ma-
xime quia in fine eiuſdẽ libri tui dicis,quòd non ſit alia
mei ſenſus intentio, quã ad inferendũ virtutibus bellũ,
al. intrare. viciorũ ſecramenta iuuare,& ad excidium ciuitatis dei
omni aſtu,omni furore conari,adipiſcẽdæ caſtitatis de-
ſperatione,repugnãtes turpitudini territare, mẽtiri tan-
tas obſcœnæ libidinis vires, vt eã ratio regere ac frænа-
re nõ poſsit , cui nec Apoſtolorum legio repugnauerit.
Hæc de me prorſus ipſe mentiris.Ego enim non infero
virtutibus bellum, ſed viciis,quantũ adiuuor infero, &
inferendum eſſe proclamo. Quod ſi & tu facis,quid eſt
quod laudas?cũ quibus pugnas? Quo modo virtute ho-
ſtes debellare te credam,quos verbo lacerare nõ audes?
Si ambo concupiſcentiam debellamus,quare nõ ambo
H vituperamus?Quã te iactas expugnare cõtinentia,quare
nõ vis damnare ſententia: Mentiri me dicis tãtas libidi-
nis vires,vt eam ratio regere ac frænare nũ poſsit. Ecce
ego non dico tantas libidinis vires,vt humana ratio di
uinitus accenſa & adiuta,eã regere ac frænare non poſ-
ſit.Sed tu quare negas malum eſſe,quod ſi non frænetur
occidit?Ecce ego voce qua poſſum,quod me negare aſ-
ſeris clamo, Apoſtolorum legionẽ repugnaſſe libidini,
vti repugnante.Tu qui nos feciſſe Apoſtolis calumnia-
ris,& velut indignaris iniuriã, cur & illorũ & tuã exor-
nas laudibus inimicã? Quis eã defendat, cui legio repu-
gnauit Apoſtolorũ, niſi hoſtis Apoſtolorũ? Itáne habe-
re tecũ libido & amiciciã meretur & bellum,vt abs te &
expugnetur in te,& defendatur aduerſus me? Bellũ ve-
ſtrũ latet,amicicia patet. Ex hoc quòd patet,ſuſpectũ fa-
cis eſſe quod latet . Quid enim vis credamus de bello,
quod geritis in operto, quorũ amiciciã cernimus in a-
perto? Quo modo vis vt arbitremur aduerſus aculeũ te
dimicare libidinis,cũ libros impleas laude libidinis? Ve
rum ecce vinco ſuſpicionẽ meam, Expugnare te credo
quod laudas , ſed laudare te doleo quod expugnas . Ex
I iſto igitur & cũ iſto malo,quod à te quoq; credimus ex-
pugnari,homo generatur, quẽ negas regeneratione ſal-
uari. Iſto enim coniugati bene vtuntur,quo cõtinentes
melius non vtuntur. Porrò ſi malũ eſt,quo caro cõcupi-
ſcit aduerſus ſpiritũ,cui malo ſicut fateris,Apoſtolorum
legio repugnauit,hoc vtentes cõiugati,proculdubio nõ
bono bene vtũtur,ſed malo. Ex hoc igitur,& cũ hoc fi-
lij generati regenerandi ſunt,vt liberentur à malo.Hoc
enim originali malo etiã parentes illorũ renati ſunt,etſi
ab hoc reatu renaſcendo ſunt liberati. Quid autẽ velle-
mus vt gignerent,non vnde renati,ſed vnde nati ſunt,
niſi quòd & ipſi nati ſunt?Reos ergo,quia & ipſi rei na-
ti ſunt,& generãtes inde vnde nati ſunt,nõ aliud potue
runt generare quàm nati ſunt. Vnde autem renati,inde
à reatu, cũ quo nati ſunt liberati. Ac per hoc & illi,quos
reatu liberati generauerunt , eadem ſunt regeneratione
liberãdi.Ex hoc enim malo rei nati ſunt,quo bene vtun
tur renati,vt naſcantur regenerandi. Contra quod ma-
lum ſi non pugnas,pugnantibus crede.Si pugnas aduer
ſarium cõfitere,& noli laudando morbum habere ami-
cum,quem pugnando experiris inimicum.

Libri Tertij finis.

DIVI AVRELIJ AVGVSTINI HIPPONENSIS EPISCOPI, contra Iulianum Liber Quartus.

K

IAM nunc ab alterius voluminis Caput I.
exordio cætera videamus , quibus
librum meũ refellere niteris, omit-
tentes ſicut inſtituimus ea, quæ no-
dos non faciunt quæſtionũ, quibus
ſoluendis,curã nos oportet impen-
dere,nec immorãdo ſuperfluis,ipſa
prolixitate operis,a laborioſo negocio deterrere lecto-
rem. Superiore igitur libro ſatis egimus,quo recte iudi-
cantibus appareret,cum deus verus & bonus ſit hominũ
conditor,bonæq; ſint nuptiæ,quas & conditione atque
copulatione vtriuſq; ſexus inſtituit,& fœcunditatis mu-
nere benedixit, malum tamẽ eſſe concupiſcentiam car-
nis,qua concupiſcit aduerſus ſpiritũ,eoq; malo bene vti
pudiciciã coniugalem,meliusq; non vti continentiam
ſanctiorẽ,quod malũ non ex alia ſubſtantia,quam deus
non condidit, ſicut Manichæus inſanit, nobis eſſe per-
mixtũ, ſed per inobedientiã vnius hominis exortũ atq; L
traductũ, & per obedientiam vnius hominis expiandũ
atq; ſanandũ , cuius obligatione implicat debita pœna
naſcentem,ſoluit indebita gratia renaſcentẽ. Hoc malũ
cõtra me laudando, aduerſarius meus videris,ſed in te
debellando,meus teſtis es,ſi autem hoc nõ debellas,tuus
hoſtis es. Proinde quia primo tuo libro ſufficienter me
reſpondiſſe exiſtimo,quanuis ibi tota cauſa finita ſit,ta-
men ne cæteris tribus reſpondere non potuiſſe videa-
mur,in eis etiam quam vana dixeris intuere. Propoſitis
ex meo libro verbis meis exultas , quod teſte Apoſtolo
dixerim , donum dei eſſe pudiciciã coniugalem , quaſi Gala. 5.
propterea laudauerit Apoſtolus malum quod tu lau-
das, quo caro concupiſcit aduerſus ſpiritum,quo malo
vtitur bene pudicicia cõiugalis, ſicut iam in libro ſupe-
riore monſtraui. Non itaque paruum donum dei eſt,ita
frænari hoc malum,vt ad nihil relaxetur illicitum, ſed
generationi tantum regenerandorum ſeruiat filiorum.
Eius quippe impetus non ſua ſponte moderatus eſt, A
nullo nanque illicito ſeſe abſtinet , ſi membra deſide-
rio eius inſeruiant. Ac per hoc eius modus,non in ipſo
cuius inquietus eſt motus, ſed in refrænãte ac bene vtẽ- M
te laudatur. Itaq; iſto malo cum bene vtuntur coniugati
fideles, à cuius reatu ſoluti ſunt munere ſaluatoris,pro-
fecto quicunque inde naſcuntur,eiuſdem munere crea-
toris,non ſicut nobis obiicis in regnum diaboli præpa-
rantur , ſed ab illo potius eruendi,& in regnum vnige-
niti transferendi . Hæc enim eſt , & eſſe debet piorum
coniugum intentio,vt regenerationi generatio præpa-
retur. Si autem hoc malum,quod in ſeipſis parentes ſen
tiunt , cui malo, vt tuis verbis vtar,Apoſtolorum legio
repugnauit,non pertineret ad filios, ſine illo vtique na-
ſcerentur. Nunc vero quandoquidem cum hoc naſcan
tur, quid miraris , quia propter hoc renaſcuntur , vt ab
eius obligatione ſoluantur , & aut ex iſta vita ab illo li-
berati rapiantur , aut in iſta vita aduerſus illud liberi
prælientur,victoresq; in fine remunerẽtur, Quis autem
noſtrum ſuſpicatus eſt vſum coniugum à diabolo fuiſſe
repertum? Quis commixtionem corporum,per malum
præuaricationis credit accidiſſe,cũ ſine his nuptiæ pror
ſus eſſe non poſſent?Sed malum quo bene vtuntur,nul-
lum eſſet,ſi nemo peccaſſet . Quod dixi, mihi obiice vt
purgem,Nam ſi & quod non dixi,mihi obiicis,quando
fini-

A finimus? Conſequens putas eſſe, vt munus dei noceat, ſi homo cum malo naſcitur, Nemo enim niſi dei munere naſcitur. Audi ergo & intellige, Mun⁹ dei nulli nocet, quo quiſque eſt & viuit, ſed concupiſcẽtiæ malum non poteſt eſſe, niſi in eo quod eſt & viuit. Quapropter poteſt eſſe malum in munere dei, ſanandum alio munere dei. Poteſt igitur in homine, qui munere dei eſt, vt viuat, malum eſſe generatione contractum, regeneratione ſanandum. Nam vtique nullus infans cum dæmone naſceretur, ſi non naſceretur, nec ideo mali huius ipſa eſt cauſa, qua naſcitur. Naſcitur ergo munere dei, cum dæmone autem, iudicio dei ſanè occulto, ſed nunquid iniuſto?

Cap. II. In eo vero quod dixi, bonum coniugale etiam ſi non habetur, à domino eſſe poſcendum, quibus vtique, niſi quibus eſt neceſſarium, viſus ſum tibi dicere, pro concumbendi viribus ſupplicandũ, Sed ego pro ipſa pudicicia coniugali dixi rogandum deũ, in qua eſt concumbendi non liber vſus, ſed licitus modus, Nã homo ſi concumbere non poteſt, potius non quærat vxorem, quandoquidem Apoſtolica ſententia vbi ait, Si ſe [1.Cor.7.] non continet, nubat, remediũ voluit eſſe nuptias, quod B & ipſe confeſſus es, contra morbũ concupiſcẽtiæ, quod confiteri non vis, qui remedium confiteris. Hoc autem remedium eſt, non vt ſit concupiſcentia, ſi non eſt, ſed vt non rapiat ad illicita, cuius motus infrænis eſt. Pertinet enim ad hoc quoque petitionis genus, quod in oratione dominica dicimus, Ne nos inferas in tentationẽ: [Matt.6.] quoniam vnuſquiſque tentatur à concupiſcẽtia ſua, ſicut ait Apoſtolus Iacobus, [Iaco.1.] Cõuenit huic & quod dicimus, Libera nos à malo. Dicunt enim hoc de hac re cõiuges, vt interim mente liberi à malo, bene vtantur malo quod habẽt in carne. Sciunt enim quia in carne eorum non habitat bonum, vt omni poſtea corruptibilitate ſanata, nullum in eis quo vtantur, remaneat malũ. Quid eſt quod triumphas tanquam de hoſte victo? Internum potius vince quod laudas, Nam victoria de te mea, illo malo tecum pugnante ſecura eſt. Neque enim dicere audebis eum vinci qui verum dicit, ab eo qui falſum dicit. Ego autem concupiſcentiam, contra quam pugnas, malum dico, tu bonum, ſed pugna tua malum fatetur, quod bonum lingua mentitur, augens mendacium alio mẽdacio, quo affirmas & à me illam dictam C bonam. Neque enim concupiſcẽtiam carnis, quam Ioannes Apoſtolus dixit à patre non eſſe, [1.Ioan.2.] ego dicerem bonum, ſed bonum dixi eſſe pudiciciam coniugalem, quę reſiſtit malo concupiſcentiæ, ne ad illicita rapiat cũ mouetur. Verum ſciens quàm inaniter argumentatus fueris, pulſas vt dicis alterũ definitionis meæ latus, & inquis, Si calor genitalis coniugalis honeſtatis miniſter ab inmoderans procurſibus, tam ſtudio fidelium quàm doni virtute retinetur, nec extinguitur per gratiam, ſed frænatur, probabilis eſt in genere ſuo & in modo ſuo, & ſolis accuſatur exceſsibus, Hæc dicens, non attendis coniugum conuentionem cauſa generandi, ideo bonũ eſſe laudabile, quia in eo limes præfigitur licitus malo concupiſcendi. Cur enim non potius malum vocetur, quod fateris eſſe frænandum? Cur quæſo frænandũ, niſi ne noceat, niſi ne ad illicita, quæ deſiderat, relaxetur? Et vtiq; deſiderij mali malum eſt, etiam ſi ei non conſentiatur, donec eò veniamus, vbi nec habeatur. Nõ igitur quid boni de concupiſcẽtia carnis fiat, ſed ipſa quid mali faciat, cogitandum eſt. Nam pudicicia coniugalis inhiantem concupiſcentiam, ſiue de illicito, ſiue de licito percipere voluptatem, frænat ab illicito, permittit ad licitum, hoc eſt bonum non tamen eius, ſed bene vtentis bonum eſt. Quod autem ipſa concupiſcentia facit, ſiue D ad licitum, ſiue ad illicitum indifferenter ardeſcere, vtique malum eſt. Hoc itaque malo bene vtitur pudicicia coniugalis, melius non vtitur continẽtia virginalis. Si poſſet, inquis, calor genitalis malũ eſſe, naturaliter extirpandus erat, non componẽdus. Vide quemadmodum noluiſti dicere, quod ſupra dixeras frænandus, ſed maluiſti componẽdus. Senſiſti enim quòd eum nemo frænaret, niſi cui repugnaret, & ob hoc mutato verbo, timore ipſo faſſus es malũ, quod repugnat bono. Appellas etiam calorem genitalem, quia pudet appellare libidinem, ſiue ſicut eam diuinus ſermo appellare cõſueuit, carnis concupiſcẽtiam. Sic ergo loquere & dic, Si poſſet carnis concupiſcentia mala eſſe naturaliter, extirpãda erat, non componẽda, Sic enim poſſunt, qui Latine ſciunt tardiores intelligere quid loquaris. Sed ita hoc dicis, quaſi nõ eam mallent extirpare ſi poſſent, omnes qui propterea coniugantur, quia continentię laborem, quo huic malo reſiſtitur, non ferunt, & ideo malunt eo bene vti, quàm melius omnino nõ vti. Sed ſi in corpore mortis huius hoc malum neceſſarium eſt coniugatis, quia ſine illo fieri non poteſt bonum generationis, E continenter extirpent concupiſcentiam carnis. Tu ipſe, tu qui loqueris, nec quid loquaris, attendis, extirpa libidinem de membris tuis, Non enim & tibi neceſſaria eſt, aut bona ſunt eius deſideria, quibus ſi conſenſeris vel ceſſeris, interibis. Porrò ſi malum eſt in te cui repugnas, quod oppugnas, quod cum vincis expugnas, hoc malo melius non vteris, quo malo bene vtũtur, in quibus hoc bonum eſſe contendis, vbi profecto mentiris, aut falleris. Neque enim dicturus es in coniugibus bonum eſſe libidinem, in ſanctis autem, vel virginib⁹, vel continentibus malum. Iam ſentẽtiam teneamus tuam, vbi aiſti, Concupiſcentiæ naturalis, qui modum tenet, bono bene vtitur: Qui modum non tenet, bono male vtitur: Qui autem etiam ipſum modum ſanctæ virginitatis amore contempſerit, bono melius non vtitur. Confidentia quippe ſuæ ſalutis, inquis, & roboris contempſit remedia, vt glorioſa poſſet exercere certamina. His verbis tuis ſine ambiguitate declaras, concupiſcentiam carnis hoc eſſe in vtriſque, id eſt, & coniugatis & continẽtibus. Quo enim coniugati bene vtũtur, & continentes melius non vtuntur, bonũ tu dicis, ego F malum, ſed in ſanctis virginibus & continentibus, carnis concupiſcẽtia malum ſe eſſe manifeſtat, contra quã fateris eos glorioſa exercere certamina, proculdubio ergo non bono, ſed malo melius non vtũtur. Hoc igitur vtentes coniuges, nec ipſi vtique bono, ſed malo bene vtuntur. Proinde tota controuerſia non remanſit, ſi tamen remãſit aliqua, niſi vtrum in eis qui continentiã deo vouerũt, bonum ſit iſta, de qua diſputamus concupiſcentia carnis, an malum. Quod enim horũ duorum repertum in his fuerit, hoc & in coniugibus apparebit, quoniã hoc illi bene vtuntur, quo iſti melius non vtũtur. Collige itaque totas vires acuti tui cordis, ac liberæ frontis, & aude reſpõdere ſi potes, hoc bonum eſſe, cui ſicut libro ſuperiore cõfeſſus es, Apoſtolorum legio repugnauit, mihi ſcilicet exprobrans, quòd tantas eſſe dixerim libidinis vires, vt ei nec Apoſtolorum legio repugnauerit, cum potius pro cauſa mea faciat, quia ei malo quod tu bonum dicis, legio nõ qualiumcũque ſanctorum, ſed ipſorum quoque repugnauit Apoſtolorũ, Cui malo tantum licere poſſe, quis crederet, vt ſibi laudatorem etiã de ſuis expugnatoribus prouideret? Abſit quidem vt antiquorum aliquem, vel Apoſtolorũ, vel quo-

rumcunq;

G nimicunque ſanctorum, mirabiliter tamen, ſi vel quenquam hæreticorum nouorum, qui ſimul vtrũque ſe eſſe profiteatur inexplicabilibus modis expugnatorẽ ſcilicet defenſoremq́; libidinis, & conetur oſtendere manens in hæreſi Pelagiana, & ex animo ſe laudare, quod ipſum eius animum niſi expugnetur, occidit, & ex animo expugnare quod ei⁹ dogma niſi laudetur, abſumit. Rogo ſi eſt in vobis vllus ſenſus humanus, non poteſt, & malum eſſe peccatum, & bonum eſſe deſiderare peccatum. Quid autem agit in carne ſanctorum continẽtium iſta concupiſcentia, niſi peccandi deſideria, quibus non conſentientes exercent vt confiteris glorioſa certamina? Neque enim ſaltem connubij deſiderium in illa continentię profeſsione poteſt eſſe non malum. Quid ergo illic agit, vbi malum eſt quicquid agit, ac ſi ei conſentiatur, & peragit? Quid ibi agit hæc concupiſcentia, vbi nihil boni concupiſcitur ex illa? Quid ibi agit libido, vbi nihil boni libebit ex illa? Nõ importune in coniugatis eſſe dicatur. Si enim ſummũ culmen obtinent pudicicia coniugales, faciunt boni aliquid per illam, quamuis nihil faciant propter illam. In ſanctis autẽ virginibus & continẽtibus, quid agit obſecro te? Quid H agit tua iſta ſuſcepta, cũ deſipis, aduerſaria? Si ſapis, quid agit, vbi nihil boni agit ipſa, nihil boni agitur de ipſa? Quid agit in eis, in quibus quicquid ſecundum ipſam concupiſcitur malum eſt? Quid agit in eis, quos contra ſe compellit vigilare atque pugnare, & ſi quãdo ab eis vllum vel in ſomnis furatur aſſenſum, cum euigilauerint gemere & inter gemitus dicere, quo modo impleta eſt anima mea illuſionibus? Quid cum ſopitos deludunt ſomnia ſenſus: neſcio quo modo etiam caſtę animæ in turpes labuntur aſſenſus, quæ ſi imputarẽtur altiſsimus, quis viueret caſtus? Hoc ergo malum quod nõ dicturus es bonum, niſi aduerſus omnem veritatis tubam ſic obſurdueris, vt clames bonum eſſe concupiſcere malum, quod nec inter ſurdos dicere audebis. Hoc inquã malum, cur non extirpatur de continẽtium carne ſanctorum? Cur non totum opere mentis aufertur? Hoc enim dicis fieri debuiſſe ſi malum eſſet. Et quia non fit in cõiugatis, vbi eius modus eſt neceſſarius, ideo putas bonum cum videas, nec ibi fieri vbi modus eius nullus neceſſarius eſt, & inquantum ineſt nocet, & ſi non ad perdendum de ſorte ſanctorum, ſi nõ ei conſentiatur, tamen ad mouendam ſpiritalem delectationem ſan- I ctarum mẽtium, illam ſcilicet de qua dicit Apoſtolus, Condelector enim legi dei ſecundum interiorem hominem. Hæc delectatio profecto minuitur, quando & ſi non ad explendam, certè ad oppugnandam carnalis concupiſcentiam voluptatis, bellantis animus occupatur, & ita exercet glorioſa certamina, vt à delectatione intelligibilis pulchritudinis ipſis certaminibus auocetur. Sed quia in iſta humana miſeria peior hoſtis eſt cauenda ſuperbia, ideo nimirum nõ penitus extinguitur in carne continentium ſanctorum iſta concupiſcẽtia, vt dum pugnatur aduerſus eã, periculorum ſuorũ animus admoneatur, ne ſecur⁹ infletur, donec humana fragilitas ad tantam perfectionem perueniat ſanitatis, vbi nulla putredo laſciuiæ, nullus tumor ſuperbiæ formidetur. Sic virt⁹ in infirmitate perficitur, quia & pugnare infirmitatis eſt, Quanto enim quiſq; vincit facilius, tãto pugnat minus. In ſemetipſo autem quis pugnaret, ſi nihil ex ſemetipſo eidem repugnaret? Et quid nobis repugnat ex nobis, niſi quod adhuc curatur vt ſanetur in nobis? Ergo in nobiſmetipſis ſola eſt infirmitas cauſa pugnandi: & rurſus infirmitas admonitio eſt non ſuperbiendi. Proinde virtus qua hic vbi ſuperbiri poteſt, K vt non ſuperbiatur, in infirmitate perficitur. Quamobrem quoniam hoc coniuges bene vtuntur, quo continẽtes melius non vtuntur malo, continẽtes melius non vtuntur. Malum igitur eſt quo coniuges bene vtuntur, & ineſt coniugibus quo bene vtãtur: ineſt & continentibus quo melius non vtãtur. Ideo quippe ineſt, vt non extollãtur. Solis ergo libidinis exceſsibus accuſatur, ſed ille à quo nõ refrænatur. Nam ipſa per ſeipſam rectiſsime omnino ſuis ipſis motibus accuſatur, quibus ne excedat, obſiſtitur. Non itaque vt dicis, nihil ad innocentiam promouet modeſtia rei per ipſum genus nocẽtis. Promouet quippe ad innocẽtiam non conſentire malo: nec ideo & illud cui non conſentitur, non eſt malũ, immo propterea ſine dubitatione malum eſt, quia non ei cõſentire bonum eſt. Quid enim mali faceret qui bonæ concupiſcentiæ conſentiret, cum mali nihil faciat, etiam qui opere coniugali nõ ſine ipſius malo ſeminat hominem, qui eſt dei opus bonum? Nec confectricem ſeminum libidinem dixeris, Ille quippe creat hominis ſemen, qui hominem ex ſemine, ſed vnde intereſt, quia mali huius occulta ſunt, & dira cõtagia, nec his omnibus qui malo carẽt, deus vel ſemen, vel homines creat, L etiam ſi quidam ab eiuſdem mali noxa regeneratione ſoluti ſunt, ſicut ſoluendi ſunt, qui inde naſcuntur. Dixi ſanè, nec pœnitet, de pudicicia coniugali, quæ mea verba poſuiſti, quia cum dona dei eſſe monſtrantur, à quo petenda ſunt, diſcitur ſi non habẽtur, & cui agendę gratiæ, ſi habentur, Aguntur enim gratiæ non de origine, vt dicis concupiſcẽtiæ, cuius origo eſt primum malum hominis, ſed de regimine, quod verum dicis, Vtrunque enim dicis, vel regimine, vel origine. Ideo autem aguntur gratiæ de regimine concupiſcentię, quia repugnans vincitur. Quod autem repugnat volũtati bonæ, non eſt bonum, imò malum eſſe quis neget, niſi qui non habet voluntatis bonum, cui quod repugnat, fateatur malum?

Interponis alia de libro meo, vbi cum dixiſſem donum dei pudiciciam eſſe coniugalem, & hoc Apoſtolo teſte docuiſſem, occurrẽtem deinde quæſtionem tacitus nolui præterire quid dicendum ſit, cum videntur etiam nõnulli impij pudice cum coniugibus viuere. Soletis enim negantes dei dona eſſe virtutes, quibus rectè viuitur, & eas naturæ voluntatiq; humanæ, non gratiæ dei tribuentes, hoc vti argumẽto, ꝙ eas nonnunquam habeant infideles: ita conãtes euacuare quod dicimus, M neminem rectè viuere, niſi ex fide per Ieſum Chriſtum dominum noſtrum, vnum dei & hominum mediatorem, vbi vos eius aduerſarios apertiſsime profitemini. Denique longe non eamus, ſi forte fallor, ad iſta reſponde, Ego dixi pudicum nõ veraciter dici, qui non propter deum verã fidem connubij ſeruat vxori. Vnde autẽ id oſtenderem paulopoſt adhibui, quod mihi viſum eſt grande documẽtum. Cum enim virtus ſit, inquam, pudicicia, cui vicium cõtrarium eſt impudicicia, omneſq; virtutes etiam quæ per corpus operantur, in animo habitent, quo modo vera ratione pudicũ corpus aſſeritur, quando à vero deo ipſe animus fornicatur? Deinde ne quiſquam noſtrum negaret animum infidelium fornicari, adhibui teſtimonium de ſcriptura ſancta, vbi legitur, Ecce enim qui longe ſe faciunt à te, peribunt: perdidiſti omnem qui fornicatur abs te. Sed tu qui mea ſicut dicis, quæ mihi videntur acuta perſequeris, hoc totum tanquam mihi obtuſum viſum fuerit, præteriſti. Vide ergo quid horum negandum arbitreris. Virtutem eſſe pudiciciam coniugalem promptiſsime cõfiteris: omnes virtutes

Roma. 7.

Quòd ſuperbia in humana miſeria peior ſit hoſtis.

2. Cor. 12.

Cap. III.

Pſal. 72.

A virtutes etiam quæ per corpus operantur,in animo habitare noo negas. Porrò infidelis animum fornicari à deo ille poteſt oegare, qui ſe palàm ſanctarum ſcripturarum aduerſarium profitetur. Ex quibus omnibus hæc ſumma conficitur, vt aut in animo fornicante pudicicia vera eſſe poſsit,quod cernis quàm ſit abſurdum: aut in animo infidelis pudicicia vera eſſe non poſsit,quaouis hoc cum aſſererem, te finxeris ſurdum. Non igitur vt calumniaris, ſtudio vituperandi ſubſtantiam, dona collaudo,Non enim diuinorum donorum capax eſſet, niſi booa eſſet humana ſubſtãtia, cui vicia quoque ipſa bonitatis perhibẽt teſtimonium naturalis. Quid enim aliud in vicio recte diſplicet, niſi quia detrahit vel minuit,quod io natura placet? Cum ergo diuinitus adiuuatur homo,noo tãtum ad capeſſendam perfectionem adiuuatur,quod ipſe poſuiſti,vtique volẽs intelligi eum per ſe iocipere ſine gratia, quod perficit gratia: ſed potius quod Apoſtolus loquitur, vt qui in vobis opus booum cœpit,perficiat vſq; in finem. In quo enim vis
Philip.1. hominẽ ſicut loqueris ad aliquid laudabile generoſi cordis ſtimulis incitari,in hoc eum nõ vis io domioo, ſed
B in libero arbitrio gloriari, ac ſic priorem dare vt retri-
Rom.11. buatur illi,eoq; modo gratia iam non ſit gratiã,quia oõ eſt gratuita Bonam dicis hominum naturam,quæ talis gratię opitulationem merętur. Quod gratanter audirẽ, ſi hoc propterea quia rationalis natura eſt,diceres, Neque enim gratia dei,per Ieſum Chriſtum dominum noſtrum lapidibus aut lignis pecoribúſve præſtatur, ſed quia imago dei eſt,meretur hanc gratiam:ooo tamẽ vt eius booa voluntas poſsit præcedere præter gratiam,ne
al. eſt vel ipſum prior det vt retribuatur illi, ac ſic gratia iam non ſit gratia,dũ ooo datur gratuito,ſed redditur debita. Quid eſt ergo quòd ſecũdum modũ veſtrum,effectũ voluntatis humanæ dona cœleſtia me erediderat ouncupaſſe, tanquam voluntas homiois ſioe dei gratia moueretur ad bonũ, vt ei debitus à deo retribueretur effectus? Itáne oblitus fueras nos cum ſcriptura dicere cõtra vos,præparatur voluntas à domioo,vel quod in no
Philip.2. bis de⁹ operetur & velle? O ingrati gratię dei,ô inimici gratiæ Chriſti,& ſolo vocabulo Chriſtiani,Nónne pro inimicis ſuis orat Eccleſia? Quid orat obſecro, ſi vt eis ſanæ voluntatis retribuatur precium, quid eis orat, oiſi
C grande ſupplicium? Quod iam contra eos eſt,non pro eis. Orat autem pro eis. Non ergo quia eſt illis voluntas bona,ſed vt conuertatur in bonam volũtas mala, quoniam præparatur voluntas à domino. Et deus eſt enim vt ait Apoſtol⁹,qui operatur in vobis & velle. Sed acerbiſsimi gratiæ huius inimici exempla nobis opponitis impiorum,quos dicitis alieoos à fide abundare virtutibus,in quibus ſine adiutorio gratiæ, ſolũ eſt naturæ bonum, licet ſuperſtitionibus mãcipatum, qui ſolis libertatis ingenitæ viribus,& miſericordes crebro,& modeſti, & caſti inueoiuotur & ſobrij. Hæc dicens ecce iam & illud quod gratiæ dei tribueras, abſtuliſti, ipſum ſcilicet voluntatis effectum. Noo enim aiſti velle eos eſſe miſericordes,modeſtos,& caſtos,& ſobrios,& ideo nõ eſſe quod nondum per gratiam fuerint cõſecuti, bonæ huius voluntatis effectũ: ſed ſi & eſſe voluerunt & ſunt, iam in eis voluntatem & effectum voluotatis inuenimus,quid remanſit quod gratię reſeruemus in tam euidentibus,quibus dixiſti eos abundare virtutibus? Quãto ſatius ſi te impios ita laudare delectat, vt noo audiẽs
Prouer.24. dicentem ſcripturã, Qui dicit impium iuſtum eſſe maledictus erit in populo,& odibilis io gentibus: etiã virtutibus veris eos prædices abundare. Quanto,inquam, ſatius hæc ipſa in eis dona dei eſſe fatereris,ſub cui⁹ oc- D
culto iudicio nec iniuſto alij fatui, alij tardiſsimi inge- *Diuerſæ*
nij, & ad intelligendum quodam modo plumbei, alij *hominum*
obliuioſi,alij acuti memorẽſve naſcũtur, alij vtroq; mu *paßiones.*
nere prædiri,& acute intelligentes, & tenaciſsimæ memoriæ theſauro cognita recondentes,alij naturales,alij leuiſsimis cauſis ira facillima ardentes, alij ad vindictæ cupiditatem inter vtroſque mediocres,alij ſpadones,alij in concubitu ita frigidi vt vix omnioo moueantur, alij libidinoſiſsimi, vt vix omnino teneantur,alij inter vtroſque & moueri faciles,& teneri,alij timidiſsimi, alij audaciſsimi,alij neutrũ, alij hilares, alij triſtes, alij ad oihil horum procliues, nec eorum quæ commemoraui aliquid ioſtituto ac propoſito,ſed natura, vnde medici audẽt iſta tribuere temperationibus corporum. Quod ſi & probari,vel nulla exiſtẽte, vel omni finita quæſtioe potuiſſet,nũquid ſibi quiſque corpus cõdidit, & hoc eius tribuẽdum eſt voluntati, quòd mala iſta oaturalia magis minúſve perpetitur? Nam prorſus ea non perpeti cum hic viuitur,nullo modo,nulla ratione quiſquam poteſt. Nec tamen ſiue maximus, ſiue minimus vrgeatur, fas eſt vt dicat ei qui ſe finxit quamuis omnipotenti E
iuſto & bono, quare ſic me feciſti? Et de iugo graui qđ *Eſa.45.*
eſt ſupra filios primi Adam, nemo liberat niſi ſecundus *Eccli.40.*
Adam. Quanto ergo tolerabilius illas,quas dicis in im- *Rom.9.*
piis eſſe virtutes,diuino muneri potius, quàm eorũ tribueres tantũmodo voluntati, licet ipſi hoc neſciãt donec ſi ex illo ſuot prædeſtinatorum numero accipiant ſpiritum,qui ex deo eſt, vt ſciant quæ à deo dooata ſunt eis. Sed abſit vt ſit in aliquo vera virtus, niſi fuerit iuſt⁹, Abſit autem vt ſit iuſtus vere,niſi viuat ex fide: iuſtus enim ex fide viuit. Quis porrò eorum qui ſe Chriſtianos *Roma.1.*
haberi volunt,niſi ſoli Pelagiani, aut in ipſis etiam forte tu ſolus,iuſtum dixerit infidelem, iuſtum dixerit impium,iuſtum dixerit diabolo mancipatum? Sit licet ille Fabricius,ſit licet Fabius,ſit licet Scipio,ſit licet Regul⁹, quorum me oominibus tanquam in antiqua Romana curia loqueremur,putaſti eſſe terrendum. Verum tu in hac cauſa & ſi ad ſcholam Pythagoræ prouoces vel Platonis,vbi eruditiſsimi atq; doctiſsimi viri multo excellẽtiore cæteris philoſophia nobilitati veras virtutes nõ eſſe dicebaot,niſi quæ menti quodam modo imprimũ- F
tur à forma illius æternæ immutabiliſq; ſubſtãtiæ,quod eſt deus,etiam illic aduerſus te quantum donat,qui oos vocauit,pietatis libertate clamabo. Nec in iſtis eſt vera
iuſticia,qua iuſtus ex fide viuit. Fides ex auditu,auditus *Roma.1.*
autem per verbum Chriſti: fiois legis Chriſtus ad iuſti- *Rom.10.*
ciam omni eredeoti. Quo modo ſunt vere iuſti,quibus vilis eſt humilitas veri iuſti? Quò enim propinquauerunt intelligẽtia, inde ſuperbia receſſerũt, quia cogno- *Roma.1.*
ſcentes deum,non ſicut deum glorificauerunt, aut gratias egerũt: ſed euaouerũt in cogitationibus ſuis, & obſcuratum eſt inſipiens cor eorum, Dicentes enim ſe eſſe ſapiẽtes,ſtulti facti ſuot. Quo modo eſt in eis vera iuſticia,io quibus non eſt vera ſapientia? Quam ſi eis tribuemus, nihil erit cauſæ cur eos ooo ad illud regnum peruenire dicamus, de quo ſcriptum eſt, Concupiſcen- *Sap.6.*
tia ſapientiæ deducit ad regnum. Ac per hoc Chriſtus gratis mortuus eſt,ſi homines ſine fide Chriſti ad fidem veram,ad virtutem verã, ad iuſticiam veram,ad ſapiẽtiam veram,quacuoque re alia,quacunque ratione perueniunt. Prorſus ſicut de lege veriſsime ait Apoſtolus,
Si per legem iuſticia, ergo Chriſtus gratis mortuus eſt: *Gala.2.*
ita veriſsime dicitur, Si per naturam voluntatemq; iuſticia, ergo Chriſtus gratis mortuus eſt: Si per doctrinas

G nas hominum qualiſcunque iuſticia, ergo Chriſtus gratis mortuus eſt. Per quod enim vera iuſticia, per hoc etiam regnum dei. Deus nanque ipſe, quod abſit, erit iniuſtus, ſi ad eius regnum verus non admittitur iuſtus, cum & ipſum eius regnum iuſticia ſit, quemadmodum *Rom.14.* ſcriptum eſt, Non eſt regnum dei eſca & potus, ſed iuſticia, & pax, & gaudium. Porrò ſi veram iuſticiam non habēt impij, profecto nec alias virtutes comites eius & ſocias: quia cum nō ad ſuum referūtur authorem dona dei, hoc ipſo mali his vtentes efficiuntur iniuſti: ſi quas habent, veras non habēt, ac per hoc nec continentia ſiue pudicicia vera virtus eſt impiorum. Tu vero tā male accipis, quod ait Apoſtolus, Nā qui in agone contēdit, ab omnibus continens eſt, vt continentiā tam ma- *1.Cor.9.* *Sap.8.* gnam virtutē, de qua ſcriptum eſt, quod nemo eſſe poteſt continēs niſi deus det: etiam choraulas & huiuſcemodi turpes infameſq; perſonas habere contendas. Hi enim quādo in agone decertant, ab omnibus contionēt vt corruptibilem coronam accipiant: à cuius tamē vana cupiditate non cōtinent. Hæc enim cupiditas vana ac per hoc praua, vincit in eis & frænat alias prauas cu-

H piditates, propter quod dicti ſunt cōnēties. Sed vt grauiſſimam faceres iniuriam Scipionibus, continentiam quam in eis tāto eloquio prædicaſti, dediſti & hiſtrionibus, ignorans Apoſtolum cum exhortarētur homines ad virtutē, ſic exemplum de viciosa hominum affectione ſumpſiſſe, quemadmodum alio loco ſcriptura, *Prouer.2.* cum ad amorem ſapientiæ homines hortaretur, quærēdam dixit eſſe ſicut pecuniam, Nunquid propterea ſancta ſcriptura dicenda eſt laudaſſe auariciam? Sed quia notum eſt, amatores pecuniæ, quantis patienter laboribus doloribúſque ſubdantur, à quantis ſe contineāt voluptatibus, ſiue cupiditate augendi pecuniam, ſiue timore minuendi, quanta lucrum ſagacitate ſectētur, & prudenter damna deuitent, quàm omeant plerunque aliena diripere, & aliquādo ſua ſibi ablata contemnant, ne repetendo & litigādo plus perdant: rectè admonin ſumus ſic amare ſapientiam, vt eā nobis theſaurizare auidiſſime cupiamus, atque vt nobis magis magiſque acquiratur, nec aliqua ex parte minuatur, & perferamus moleſtias, & libidines refrænemus, & proſpiciamus in poſterum, & innocentiam beneficentiamq; ſeruemus. Quod cum facimus, ideo veras virtutes habemus, quia

I verum eſt propter quod facimus, id eſt, hoc naturæ noſtræ conſentaneū eſt ad ſalutem & veram fœlicitatem. Non enim abſurde virtus definita eſt, ab eis qui dixe- *Quid ſit virtus.* runt, Virtus eſt animi habitus naturæ modo atq; rationi conſentaneus. Verum dixerunt, ſed quid ſit conſentaneum liberandæ ac beatificandæ naturæ mortalium neſcierunt. Neque enim omnes homines naturali inſtinctu immortales & beati eſſe vellemus, niſi eſſe poſſemus. Sed hoc ſummum bonū præſtari hominibus nō poteſt, niſi per Chriſtum & hūc crucifixum, cuius morte mors vincitur, cuius vulneribus natura noſtra sana- *Rom.1.* tur. Ideoq; iuſtus ex fide Chriſti viuit. Ex hac enim fide prudenter, fortiter, temperanter, & iuſte, ac per hoc his omnibus veris virtutibus, rectè ſapienterque viuit, quia fideliter viuit. Si ergo ad conſequendam veram beatitudinem, quam nobis immortalem fides quæ in Chriſto eſt vera, promittit, nihil proſunt homini virtutes, nullo modo veræ poſſunt eſſe virtutes. An placet tibi vt veras virtutes auarorum eſſe dicamus, cum lucrorum vias prudenter excogitant, cum pro acquirēda pecunia ſæua atque aſpera multa fortiter tolerāt, cum varias cupiditates quibus ſumptuoſe viuitur temperātes ſobrieq;

K caſtigant, cum abſtinent ab alieno, & de ſuo ſæpe amiſſo contemnunt, quod videtur ad iuſticiam pertinere, ne iurgiis & iudicus plura conſumant? Cum enim agitur aliquid prudenter, fortiter, temperāter & iuſte, omnibus quatuor virtutibus agitur, quæ ſecundum tuam diſputationem veræ [illegible] tes ſunt: ſed ad cognoſcendū vtrum veræ ſint, hoc tantummodo intuetur quod agitur, nec cauſa quærenda [illegible] r agatur. Vnde ne tibi videar calumniari, ipſa tua ver[illegible] iam ponam. Cūctarum, *Iulianus.* inquis, origo virtutum [illegible] abili animo ſita eſt, & affectus omnes per quos, aut [illegible] oſe, aut ſteriliter boni ſumus, in ſubiecto ſu[illegible] æ, prudentia, iuſticia, temperantia, fortitu[illegible] Horum igitur affectuum vis cum inſit omnibus naturaliter [illegible] s, non tamen ad vnum finem in omnibus p[illegible] operat[illegible] ſed pro iudicio volūtatis, cuius nutui ſeruiūt, aut ad [illegible] aut ad temporalia diriguntur. Quod cum [illegible] quod ſunt, non in eo quod agunt, ſed in eo [illegible] quod mereantur. Nec nominis ſui igitur, inqu[illegible] ec generis ſuſtinere diſpendium, ſed ſol[illegible] ap[illegible] etiuerunt præmij, aut amplitudine ditan[illegible] te fruſtrantur. Hæc vbi didiceris neſc[illegible] - *Auguſt.* ois, vt arbitror, conſequens eſſe, vt ve[illegible] - L rorum: prudentia, qua excogitāt genera [illegible] theſaurorum: iuſticia, qua grauium damn[illegible] facilius ſua nonnunquam contemnunt, quā [illegible] par t aliquid alienum: & auarorum temperantia, [illegible] riæ, quoniam ſumptuoſa eſt, cohibent appetitum [illegible] q; neceſſario victu tegumentoq; contenti ſunt: & auar[illegible] fortitudo, qua vt ait Horatius, Per mare pauperiem fu- *Hor. lib. Epi.* giunt, per ſaxa, per ignes: qua deniq; cognouimus quoſdam irruptione barbarica, ad ea prodenda quæ habebant nullis hoſtium tormentis potuiſſe compelli. Ergo virtutes iſtæ tali fine turpes atque deformes, & ideo nullo modo germanæ veræq; virtutes: tibi tamen ita veræ videntur & pulchræ, vt nec nominis ſui poſſint, nec generis ſuſtinere diſpendium, ſed ſolius quod appetiuerunt præmij exilitate fruſtrentur, id eſt, terrenorū commodorum fructu, non cœleſtium præmiorū. Nec aliud *Saluſtius.* erit quàm vera iuſticia Catilinæ, comprehendere multos amicicia, tueri obſequio, cū omnibus communicare quod habebat: & fortitudo vera erit eius, quòd frig⁹, famem, ſitim, ferre poterat: & vera patientia, quòd patiens erat inediæ, algoris, vigiliæ, ſupra quàm cuiquam credibile eſt. Quis hæc ſapiat, niſi deſipiat? Sed videlicet ho- M mo eruditus eorum viciorum veriſimilitudine falleris, quæ finitima vidētur & propinqua virtutibus, cum abſint ab eis quàm longe abſunt à virtutibus vicia. Nam ſicut conſtantia eſt virtus, cui contraria eſt inconſtantia: vicium eſt tamen ei quaſi finitimum pertinacia, quæ conſtantiam videtur imitari, Quo vitiam vicio caveas, cum hæc quæ dico vera eſſe cognoueris, ne tibi in errore velut amando conſtantiam, manendum pertinaciter arbitreris: Ita omnibus virtutibus non ſolum *Vicia virtutibus finitima.* ſunt vicia manifeſta diſcretione contraria, ſicut prudētiæ temeritas: verumetiam vicina quodam modo, nec veritate, ſed quadam ſpecie fallente ſimilia, ſicut ipſi prudentiæ non temeritas vel imprudētia, ſed aſtutia: quod tamen vicium eſt, quamuis in ſcripturis ſanctis & in bono accipiatur quod dictum eſt, Aſtuti vt ſerpentes: & in *Matth.10.* malo, quòd in paradiſo erat ſerpēs prudentiſſimus om- *Gene.3.* nium beſtiarum. Nec iſtorum viciorum, quæ finitima virtutibus diximus, poſſunt omnium facile nomina reperiri, Verum & ſi nō inuenitur quemadmodum nuncupentur, cauenda ſunt. Noueris itaq; non officiis, ſed

A ſed finibus à vicijs diſcernendas eſſe virtutes. Officiom
Officium. eſt autem quod facieodum eſt: finis vero propter quod
Finis. faciendum eſt. Cum itaque facit homo aliquid vbi peccare
noo videtur, ſi nõ propter hoc facit propter quod
facere debet, peccare cõuincitur, Quæ tu noo attendẽs,
fines ab officiis ſeparaſti, & virtutes veras officia ſine finibus
appellandas eiſe dixiſti. Ex quo te tanta abſurditas
ſequitur, vt veram cogaris appellare iuſticiam, etiam
cuius dominam repereris auariciam. Siquidem manus
abſtinere ab alieno, ſi officium cogites, poteſt videri eſſe
iuſticiæ. Sed cum quæritur, quare fiat, & reſpondetur,
ne plus pecuniç litibus pereat: quo modo iã hoc factum
veræ poterit eiſe iuſticiæ, cum ſeruiat auariciæ? Quales
virtotes Epicurus induxit voluptatis ancillas, quæ omnino
quicquid facerent, propter illam vel adipiſcẽdam
facerent vel tenendam. Abſit autem vt virtutes veræ
cuiquam ſeruiãt, niſi illi vel propter illum cùi dicimus,
Pſal. 79. Deus virtutum cõuerte nos. Proinde virtutes quæ carnalibus
delectationibus, vel quibuſq; cõmodis & emolumentis
temporalibus ſeruiunt, veræ prorſus eiſe non
B poſſunt, Quæ autem nulli rei ſeruire volũt, nec ipſæ ve-
Quæ ſunt ræ ſunt, Veræ quippe virtutes deo ſeruiunt in homini-
veræ virtutes, & quæ bus, à quo donantur hominibus. Deo ſeruiuot in ange-
non. lis, à quo donantur & angelis. Quicquid autem boni fit
ab homine, & non propter hoc fit, propter quod fieri
debere vera ſapientia præcipit, & ſi officio videatur bonum,
ipſo non recto fine peccatum eſt. Poſſunt ergo aliqua
bona fieri, noo bene faciẽtibus à quibus fiunt, Bonum
eſt enim vt ſubueniatur homini periclitanti, præſertim
innocenti. Sed ille qui hoc facit, ſi amando gloriam
hominum magis quàm dei facit, nõ bene bonum
facit: quia non bonus facit, quod non bona voluntate
facit. Abſit enim vt ſit vel dicatur voluntas bona, quæ
in aliis vel in ſeipſa, non in domino gloriatur. Nec eiſe
fructum eius à quo fit bonum, niſi bona factum fuerit
voluotate: ſed dei opus bonum, à quo etiam per malos
fit bonum: ac per hoc nec eius fructus iſte dicendus eſt,
quo modo arbor mala bonos fructus facere nõ poſſit,
Arbor enim mala bonos fructus non facit, ſed potius
bonum opus eſt illius, qui etiam per malos bene facit.
Quapropter dici ooo poteſt quantum te fallat iſta opi-
C oio, qua dixiſti, omnes virtutes affectus eiſe, per quos
Nõ ſunt ho- aut fructuoſe, aut ſteriliter boni ſumus. Fieri autem non
mines ſteri- poteſt vt ſteriliter boni ſimus, ſed bonum non ſumus
liter boni. quicquid ſteriliter ſumus. Arbor enim bona bonos fru-
Matt. 3. ctus facit, Abſit autem vt deus bonus, à quo ſecuris paratur
arboribus non facientibus fructum bonum, excidat
& in ignem mittat arbores bonas. Nullo modo igitur
homines ſunt ſteriliter boni, ſed qui boni non ſunt,
poſſunt eiſe alij mio⁹, alij magis mali. Vode & illi quos
Rom. 2. commemorare voluiſti, de quibus ait Apoſtolus, Gentes
legem non habentes ipſi ſibi ſunt lex, qui habent opus
legis ſcriptũ in cordibus ſuis: quid te adiuuent omnino
oon video. Per hos enim probare conatus es, etiã
alienos à fide Chriſti, veram poſſe habere iuſticiam, eo
quòd iſti teſte Apoſtolo, oaturaliter quæ legis ſunt, faciunt.
Vbi quidẽ dogma veſtrum quo eſtis inimici gratiæ
dei, quæ datur per Ieſum Chriſtum dominum noſtrum,
qui tollit peccatum mundi, euidentius expreſſiſti:
introducẽs hominum genus quod placere deo poſſit
ſine Chriſti fide lege naturæ. Hoc eſt vnde vos maxime
Chriſtiana deteſtatur Eccleſia. Sed quid vis eſſe
iſtos? Vtrũ veras virtutes habent & ſteriliter booi ſunt,
quia nõ propter deum: an etiam deo ex his placent, atq;
ab illo vita remunerãtur æterna? Si ſteriles dixeris, quid
ergo eis prodeſt, quòd ſecundum Apoſtolum defendẽt D
eos cogitationes ſuæ, in die qua iudicabit deus occulta *Ibidem.*
hominum? Si autem qui defendentur cogitationibus
ſuis, eo quòd naturaliter opera fecerint legis, non ſunt
ſteriliter boni, & ob hoc inueniũt æternam mercedem
apud deum, proculdubio propterea iuſti ſunt, quia ex fide
viuunt. Nam teſtimonium illud quod ex Apoſtolo
poſui, Omne quod non eſt ex fide, peccatum eſt: ſicut tibi *Rom. 14.*
viſum eſt accepiſti & expoſuiſti, nõ vt ſapit, ſed vt ſapis,
De cibis enim Apoſtolus loquebatur. Verum cum
dixiſſet, Qui autem diſcernit, ſi manducauerit damoatus
eſt, quia non ex fide: hanc peccati ſpeciem de qua agebat,
generali voluit probare ſeotentia, mox ioferens,
Omne eni quod nõ eſt ex fide, peccatũ eſt, Sed vt hoc
tibi de cibis tantuoi intelligẽdum eſſe concedam: quid
de alio dicturus es teſtimonio quod identidem poſui,
nec inde aliquid diſputaſti, quia non inueniſti quo modo
in tuam poſſis detorquere ſententiam, quod ad Hebræos
ſcriptum eſt, Sine fide enim impoſſibile eſt deo *Hebr. 11.*
placere? Nempe vt hoc diceretur, de tota vita hominis
agebatur, in qua iuſtus ex fide viuit: & tamen cum ſine *Abac. 2.*
fide impoſſibile ſit placere, tibi virtutes ſine fide ſic pla- E
cent, vt eas veras prædices, eiſq; bonos eſſe homines: &
rurſus, quaſi te pœnituerit laudis earum, ſteriles pronũ-
ciare oon dubites. Iſti ergo qui naturali lege ſunt iuſti, *An & quo*
aut placent deo, & ex fide placent, qoia ſioe fide impoſ- *modo vera*
ſibile eſt placere: & ex qua fide placent niſi ex fide Chri *iuſticia poſ-*
ſti: quoniã ſicut legitur in Actibus Apoſtolorum, Io il- *ſit eſſe in gẽ*
lo deus definiuit fidem omoibus, ſuſcitans eum à mor- *tibus.*
tuis. Ideoq; dicuntur ſine lege naturaliter quę legis ſunt *Act. 2.*
facere, quia ex gentibus venerunt ad Euangelium, non
ex circuncisione, cui lex data eſt: & propterea naturaliter,
quia vt crederẽt, ipſa in eis eſt per dei gratiam correcta
natura: nec per eos potes probare quod vis, etiam
infideles veras poſſe habere virtutes: ſunt quippe iſti fideles:
Aut ſi fidem non habent Chriſti, profecto nec iuſti
ſunt, nec deo placeot, cum ſine fide placere impoſſibile
ſit. Sed ad hoc eos in die iudicij cogitatiões ſuę defendent,
vt tolerabilius puniantur, quia naturaliter quæ
legis ſunt vtcũque fecerunt, ſcriptum habentes in cordibus
opus legis hactenus, vt aliis nõ facerẽt quod perpeti
nollent, Hoc tamen peccantes, quòd homines ſine F
fide, nõ ad eum finem iſta opera retulerũt ad quem referre
debuerunt. Minus enim Fabricius quàm Catilina
puoietur, oõ quia iſte bonus, ſed quia ille magis malus:
& minus impius quàm Catilina Fabricius, non veras
virtutes habendo, ſed à veris virtutibus oon plurimum
deuiando. Ao forte & iſtis qui exhibueruot terrenæ patrię
Babylooicam dilectionem, & virtute ciuili, nõ vera,
ſed veriſimili dæmonib⁹ vel humanæ gloriæ ſeruierunt,
Fabriciis videlicet, & Regulis, & Fabiis, & Scipionibus,
& Camillis, cæteriſq; talibus, ſicut, infantibus qui
ſine baptiſmate moriuotur, prouiſuri eſtis aliquem locum
inter damoationem regnumq; cœlorum: vbi oon
ſint in miſeria, ſed in beatitudine ſempiterna, qui deo
non placuerũt, cui ſine fide placere impoſſibile eſt, quã
nec in operibus, nec in cordibus habuerunt? Non opinor
perditionem veſtram vſq; ad iſtam poſſe impudẽtiam
proſilire. Erunt ergo, inquis, io damnatione ſempiteroa,
in quibus erat vera iuſticia? O vocem impudẽtia
maiore pręcipitem, Non erat, inquam, in eis vera iuſticia,
quia non actibus, ſed finibus pẽſantur officia. Sed
facete ac lepide homo eleganiſſimus & vrbaniſſimus,
ſi dicatur, inquis, quia caſtitas infidelium caſtitas non
eſt: eadem froote dicetur, quia corpus Paganorum corpus

G pus non ſit: & oculi Paganorum ſenſum non habeant
intuendi, & frumenta quæ in Paganorum naſcuntur a-
gris, frumeota non ſiot: & multa, inquis, alia quæ taotæ
abſurditatis ſunt, vt riſum poſsint intelligentibus com-
mouere. Non planè riſum, ſed fletum potius intelligen-
tibus veſter commouet riſus, ſicut mentibus amicorum
ſanorum, fletum commouet riſus phreneticorum. Itáne
aut cõtra ſcripturas ſanctas infidelis animum fornica-
ri negas, aut eiſe in animo fornicante veram caſtitatem
dicis, & rides & ſanus es? Vode, quo modo, qua ratione
iſtud fieri poteſt? Prorſus nec illa eſt caſtitas vera, nec ſa
nitas veſtra. Prorſus, ioquam, nec vera eſt caſtitas animi
fornicantis, & vera inſania eſt hominis dicẽtis hoc de-
decus & ridentis. Nos autẽ abſit vt dicamus quòd cor-
pus Paganorum corpus non ſit, & cætera huiuſmodi.
Neque enim eſt conſequẽs, vt ſi non eſt vera virtus qua
gloriatur impius, oon ſit verum corpus quod operatur
deus. Sed planè poſſumus dicere hęreticorum frontem
non eſſe frontem, ſi non membrum quod fecit deus, ſi-
gnificare intelligamur frontis nomine, ſed pudorem.
Quid ſi non in eo ipſo libro, cui reſpondiſſe te iactas,
Roma.14. ante præſtruerẽ, ne in hac ſententia, qua dicimus, Om-
H ne quod non eſt ex fide, peccatum eſt, etiam illa intel-
ligantur infidelium, quæ dona ſuot dei, ſiue io animi,
ſiue in corporis bonis? Ibi enim ſunt & iſta quæ inani-
ter garris, corpus, & oculi, & membra cætera. In eo ge-
nere ſunt etiam quæ in agris Paganorum frumenta na
ſcuntur, quorum deus creator eſt, non Pagani. An non
tu ipſe inter cætera etiam iſta verba mea poſuiſti, vbi di
xi, Anima enim & corpus & quæcunque bona animæ
& corporis oaturaliter inſita, etiã in peccatoribus do-
na dei ſunt, quoniam deus, non ipſi iſta fecerũt? De his
autem quæ faciunt dictum eſt, Omne quod non eſt ex
fide, peccatum eſt. Haoc breuem, ſed vtique apertã ſen-
tentiam meam ſi mente tenuiſſes, puto quòd tam im-
probus non fuiſſes, vt nos poſſe dicere aſſereres, quia
corpus Paganorum corpus nõ ſit: & oculi Pagaoorum
ſenſum non habeant iotuendi: & frumenta quæ io Pa-
ganorum naſcuntur agris, frumenta non ſint. Vt enim
tibi tanquam de ſomno excitato eadem verba mea re-
petam, quæ tuæ memoriæ fortaſsis vt hæc diceres exci-
derunt, hæc etiam in peccatoribus dona dei ſuot, quo-
niam deus, non ipſi iſta fecerunt. De his autem quæ fa-
ciunt dictum eſt, Omne quod nõ eſt ex fide, peccatum
I eſt. Sed cum inſana dicis & rides, phrenetico es ſimi-
lis. Cum autẽ vera quæ dico abs te pauloante comme-
morata, & huic ipſi operi tuo quo mihi reſpondere vi-
deris, inſerta, ſic non attendis, ſic obliuiſceris, non iam
phreneticis, ſed lethargicis compararis. Mirari te dicis,
quòd tam excellens meum videlicet, ſicut irridenter lo
queris, non vidit ingeoium quantum vos in hoc quo-
que iuuerim, quia dixi aliis peccatis alia peccata vincũ-
tur, Cootinuo quippe ſubditis atque concluditis dicen-
tes, Perfacile igitur ſtudio ſanctitatis, quod deus adiu-
uat, poteſt homo carere peccatis. Si enim vincuntur,
inquis, peccata peccatis, quanto magis poſſunt virtuti-
bus peccata ſuperari, Quaſi nos negemus adiutorium
dei tantum valere, ſi velit, vt hodie nullas concupiſcen-
tias malas habere poſsimus, contra quas vel inuictiſsi-
me dimicemus, Et tamen non fieri nec tu negas. Cur
Roma.11. autem non fiat, quis cognouit ſenſum domini? Noo ta
men parum ſcio, cum ſcio, quęcũque illa cauſa ſit, quod
oec iuſti dei ſit iniquitas, oec omnipotentis infirmitas.
Eſt igitur aliquid in eius abdito altoq; cõſilio, cur quan-
diu viuimus in hac carne mortali, eſt in nobis contra
quod mens dimicet noſtra. Eſt etiam propter quod di- K
camus, Dimitte nobis debita ooſtra. Sed vt tibi ſic lo- *Matt.6.*
quar tanquam homini homo, & talis homo cuius ter-
rena inhabitatio deprimit ſenſum multa cogitantem, *Sap.9.*
nihil eſt io creaturis, quod attinet ad inſtitutarum di- *Quod ni-*
uinitus merita oaturarum, rationali mente pręſtantius. *hil ſit ĩ crea-*
Vnde fit conſequens, vt mens bona magis ſibi placeat, *turis præ-*
magiſque ſeipſa delectet, quàm quælibet alia creatura. *ſtãtius ratio*
Quàm vero periculoſe, ioiò pernicioſe ſibi placeat, cũ *nali mẽte.*
per hoc tumeſcit typho, & morbo inflationis extolli-
tur, quãdiu non videt ſicut videbit in fine ſummum il-
lud & immutabile bonum, in cuius comparatione ſe
ſpernat, ſibiq; illius charitate vileſcat, tantòque ſpiritu
eius impleatur, vt id ſibi noo ratione ſola, ſed æterno
quoque amore præpooat, multum eſt diſputando velle
monſtrare. Sapit hæc qui fatigatus fame reuertitur ad
ſemetipſum & dicit, Surgam, & ibo ad patrem meum. *Lucæ 15.*
Vnde itaque ſcimus, ne forte quia hoc ſuperbiæ ma-
lum tunc animum tentare non poterit, & contra quod
decertemus omnino nullum erit, quando tanta ſatia-
bitur viſione, & tãta inflammabitur charitate ſuperio-
ris booi, vt ad ſeipſum ſibi placendo deficere ab illius L
delectatiooe non poſsit: ideo factum eſt io loco infir-
mitatis huius, ne ſuperbe viueremus, vt ſub quotidiana
peccatorum remiſsione viuamus? Propter quod ſuper-
biæ malum, nec Apoſtolus Paulus eſt arbitrio ſuo cre-
ditus, Sed quia nondum venerat ad tantam participa-
tionem ſuperioris illius boni, vt illic iam oon poſſet
extolli, hic illi eſt angelus ſatanæ colaphizator ne hic *2.Cor.12.*
vbi poterat extolleretur, appoſitus. Sed ſiue iſta cauſa ſit,
ſiue alia quæ multo amplius me latet, tamen quod du-
bitare non poſſum, quantumlibet proficiamus ſub hoc
onere corruptibilis corporis, ſi dixerimus quia pecca-
tum non habemus nosipſos decipimus, & veritas in no
bis non eſt. Propter quod & ſancta Eccleſia etiam in ta *1.Ioan.1.*
libus ſuis mẽbris, vbi maculam criminis & rugam non
habet falſitatis, licet cootradicente ſuperbia veſtra, oon
deſinit deo dicere, Dimitte nobis debita noſtra. Tu au- *Matt.6.*
tem quanta arrogaooa & de veſtræ præſumptione vir-
tutis dixeris, Perfacile igitur ſtudio ſanctitatis, quod
deus adiuuat, poteſt homo carere peccatis: ille non ag-
noſcit, qui dogmata veſtra non oouit. Nam & ſtudium
ſanctitatis ſioe adiutorio dei vultis in hominis volun-
tate præcedere, quod merito deus debeat adiuuare, non
gratis, & ſic creditis hominem in hac ærumnoſa vita M
poſſe carere peccatis, vt non in ſe habeat quare dicat,
Dimitte nobis debita noſtra. Quanuis aliquanto timi-
dius id poſuiſſe videaris, quia noo dixiſti, poteſt omni-
bus carere peccatis. Verum nec quibuſdam dicere vo-
luiſti, ſed tanquam tibi ipſe de nimia veſtra præſump-
tione erubueris, ita ſententiam temperaſti, vt & veſtra
& noſtra poſſet voce defeodi. Nam ſi apud Pelagianos
diſcutiatur, reſpondebitur ideo non dictum quibuſdã,
quia omnibus peccatis hominem carere poſſe dixiſti.
Si autem apud nos, & hic reſpoodebitur, ideo non di-
ctum omnibus, quoniam quemlibet hominem volue-
ris intelligi, pro quibuſdam peccatis neceſſe habere ve-
niam poſtulare: ſed qui ſcimus quid ſentiatis, neſcire
non poſſumus, quo modo iſta dicatis. Si gẽtilis, inquis,
nudum operuerit, nunquid quia non eſt ex fide pecca-
tum eſt? Prorſus inquantũ noo eſt ex fide peccatum eſt,
non quia per ſe ipſum factum, quod eſt nudum operi-
re, peccatum eſt: ſed de tali opere non in domino glo-
riari, ſolus impius negat eſſe peccatum. Quod vt iotel-
ligas, quanuis iam ſatis inde fuerit diſputatum, tamen
quia

A quia magna res eſt, adhuc pauliſper auſculta. Ecce eadē commemoro quæ ipſe poſuiſti, Si gentilis qui ooo viuit ex fide, oudum operuerit, periclitantem liberauerit, ægri vulnera fouerit, diuitias hooeſtæ amiciciæ impenderit, ad teſtimonium falſum nec tormentis potuerit impelli, quæro abs te, vtrum hæc opera bona bene faciat, an male? Si enim quamuis bona, male tamen facit, negare non potes eum peccare, qui male quodlibet facit. Sed quia eum non vis cum facit iſta peccare, profe-

Mat.7. cto dicturus es, & bona facit, & beoe. Fructus ergo bonos facit arbor mala, quod fieri non poſſe veritas dicit. Noli pręcipitare ſententiam, diligenter conſidera quid te reſpondere conueniat, An dicis hominem infidelem arborem bonam? Placet ergo deo, Neq; enim bono poteſt nō placere quod booum eſt. Et vbi erit quod ſcrip-

Hebr.11. tum eſt, Sioe fide impoſsibile eſt deo placere? An reſpōdebis, oon inquantum infidelis eſt, ſed inquantum homo eſt, arbor bona eſt? De quo ergo dominus ait, Non poteſt arbor mala bonos fructus facere: quādoquidem quicūque erit, aut homo, aut angelus erit. Sed ſi homo, ioquantum homo eſt arbor bona eſt, profecto & ange-

B lus inquantum angelus, arbor booa eſt, Hæc enim dei ſunt opera, qui naturarum cōditor eſt bonarum, Ac per hoc oulla erit arbor mala, de qua dictum eſt, quòd oon poſsit facere fructus bonos. Quis infidelis ita infideliter ſapiat? Non itaque inquantum homo eſt, quod eſt opus dei, ſed quantum malæ voluotatis eſt, quiſque arbor mala eſt, & booos fructus facere noo poteſt. Vide itaque vtrum infidelem voluntatem, audeas bonam dicere voluntatem. Sed forte dicturus es, Miſericors voluntas bona eſt. Rectè iſtud diceretur, ſi quēadmodum

Gala.5. fides Chriſti, id eſt, fides quæ per dilectionem operatur, ſemper eſt bona, ita miſericordia ſemper eſſet bona. Si autem reperitur & miſericordia mala, qua perſona pauperis accipitur io iudicio, propter quam poſtremo rex

1.Reg.15. Saül meruit à domino vtique miſericorde dānari, quia contra eius præceptum captiuo regi per humanum pepercit affectum, atteotius cogita, oe forte miſericordia bona non ſit, niſi quæ huius bonæ fidei fuerit. Imò reſponde vt hoc ſine dubitatione perſpicias, vtrum booā miſericordiam exiſtimes infidelem. Porrò ſi vicium eſt male miſereri, proculdubio vicium eſt infideliter mi-

C ſereri. Quod ſi & ipſa per ſeipſam naturali compaſsione opus eſt bonum, etiam iſto bono male vtitur qui iofideliter vtitur, & hoc bonum male facit, qui infideliter facit: qui autem male facit aliquid, profecto peccat. Ex quo colligitur, etiam ipſa bona opera quæ faciunt infideles, nō ipſorum eſſe, ſed illius, qui bene vtitur malis. Ipſorum autem eſſe peccata, quibus & bona male faciunt, quia ea nō fideli, ſed infideli, hoc eſt, ſtulta & noxia faciunt voluntate. Qualis voluntas nullo Chriſtiano dubitante arbor eſt mala, quæ facere oon poteſt niſi fructus malos, id eſt, ſola peccata. Omne enim, velis oo lis, quod oon eſt ex fide, peccatum eſt. Et ideo deus iſtas arbores non poteſt diligere, & ſi tales permanſerint,

Hebr.11. diſponit excidere, quia ſine fide impoſsibile eſt placere. Sed ita hic immoror, quaſi iſtas arbores nō iam tu ipſe ſteriles pronunciaueris, Quo modo igitur obſecro, nō aut iocaris in his diſputationibus, aut deliras, qui ſterilium fructus arborum laudas? Qui vtiq; aut nulli ſunt, aut ſi mali ſunt, laudandi non ſunt: aut ſi fructus boni ſunt, profecto ſteriles arbores non ſunt, imò & booæ ſunt, quarum fructus boni ſunt, & debent deo placere, cui booę arbores non poſſunt niſi placere, falſumq; erit

Ibidem. quod ſcriptum eſt, Sine fide impoſsibile eſt placere. Sed reſponſurus es, quid niſi vana? Ego, inquis, ſteriliter bo- D

nos dixi homines, qui oon propter deum faciendo bona quæ faciunt, oon ab eo vitā cōnſequuntur æternam. Iuſtus ergo deus & boous, bonos eſt in mortem miſſurus æternam? Piget iam dicere quàm multa te ſequātur inſana talia ſeonētem, talia dicentem, talia ſcribentem, in talibus me quòd ſimiliter non deſipiam velut ceoſorie reprehendentem. Sed breuiter accipe, ne forte cum in rebus ipſis tantum erres quantum errari plurimum poteſt, videar tecū certare de verbis, Aut ergo intellige

quod ait dominus, Si oculus tuus nequā eſt, totum cor- *Matth.6.*

pus tuum tenebroſum erit: ſi autem oculus tuus ſimplex eſt, totum corpus tuū lucidum erit, & hunc oculum agnoſce intentiooem, qua facit quiſque quod facit, & per hoc diſce eum, qui non facit opera booa intentione fi-

dei bonæ, hoc eſt, eius quæ per dilectionem operatur, to- *Galat.5.*

tum quaſi corpus quod illis velut mēbris operibus conſtat, teoebroſum eſſe, hoc eſt, plenum nigredine peccatorum. Aut certè quoniam ſaltem concedis opera infidelium, quæ tibi eorū videotur bona, non tamē eos ad ſalutem ſempiteroam regnumq; perducere, ſcito nos il

lud bonum bominum dicere illam volūtatem bonam, E

illud opus bonum, ſine dei gratia, quæ datur per vnum mediatorem dei & homioum, nemini poſſe conferri per quod ſolum homo poteſt ad æternum dei donum regnumq; perduci. Omnia proiode cætera quæ videntur inter homines habere aliquid laudis, videantur tibi virtutes veræ, videātur opera bona, & ſine vllo facta peccato. Quod ad me pertinet, hoc ſcio, quia noo ea facit voluntas bona. Voluntas quippe infidelis atq; impia non eſt bona. Dicantur ſecundum te huiuſmodi volūtates arbores bonæ, ſufficit quòd apud deū ſteriles ſunt, ac per hoc oō bonæ. Sint ioter homines fructuoſæ inter quos ſunt & booæ, te authore, te laudatore, ſi vis etiam plātatore: dum tamen illud velis nolis obtioeam, quòd amor mundi, quo quiſque amicus eſt huius mundi, non eſt à deo, amorq; fruendi quibuſcunque creaturis ſine amore creatoris, nō eſt à deo. Amor autem dei quo peruenitur ad deum, nō eſt niſi à deo patre per Ieſum Chriſtum cū ſpiritu ſancto. Per hūc amorem creatoris, bene quiſque vtitur etiā creaturis. Sine hoc amore creatoris, oullus quiſquā beoe vtitur creaturis. Hoc

ergo amore opus eſt, vt bonū beatificum ſit & pudici- F

cia coniugalis, vt ſit eius intentio quando vtitur coniugis carne nō in voluptate libidinis, ſed in volūtate propagationis. Si autē vicerit, & propter ſeipſam nō propter filios propagādos fieri aliquid extorſerit, & volun-

tas veniale peccatum ſit propter ouptias Chriſtianas. *Cap.IIII.*

Non autem dixi, quod interpoſitis aliis ex libro meo verbis me dixiſſe dixiſti, ideo filios eſſe ſub diaboli poteſtate, quia de corporū commixtione naſcuntur. Aliud eſt enim dicere, de corporum commixtione naſcūtur: aliud, quia de corporum commixtiooe naſcuntur. Nō autem ibi cauſa mali eſt, quia de corporū commixtione naſcūtur. Neque enim etiam ſi natura humana primorum hominum peccato viciata nō eſſet, poſſent filij niſi de corporum commixtione generari. Sed ideo ſub diaboli poteſtate ſunt, qui de corporum commixtione naſcuntur, antequā per ſpiritum renaſcantur, quia per illā naſcuotur concupiſcentiā, qua caro coocupiſcit aduerſus ſpiritum, & aduerſum ſe cogit concupiſcere ſpiritū.

Quæ pugna boni & mali nulla eſſet ſi nemo peccaſſet. *Gala.5.*

Sicut autem ante hominis iniquitatē oulla erat, ita poſt

infirmitatem nulla erit. Sed alia rurſus mea verba *Cap.V.*

proponis, & copioſiſsime diſputas, quoniam ex imparibus

G bus bonis compoſiti ſumus, animũ corpori debere dominari. *Saluſtius in prologo Catili.* Quorum alterum nobis cum diuinis, alterum cum beluis cõmemoras eſſe commune. Et ideo id quod eſt melius, id eſt, animũ virtute prædıtum dicis & membris corpòris bene, & cupiditatibus imperare. Nec conſideras, quòd cupiditatibus non ſic imperatur vt membris. Cupiditates enim malæ ſunt, quas ratione frænamus, contra quas mente pugnamus. Membra vero bona ſunt, quæ voluntatis mouemus arbitrio, exceptis genitalibus, quamuis & ipſa ex dei opere bona ſint. Quæ ideo pudenda dicuntur, quia plus in eis mouendis poteſtatis habet libido, quàm ratio. Quæ tamen non ſinimus perpetrare quò prouocat ipſa commotio, cum membra cætera facili tenemus imperio. *Quãdo homo mẽbris male vtat.* Quando autem male vtitur homo membris bonis, niſi quãdo cõſentit eis, quæ in nobis habitant cupiditatibus malis? In quibus libido præ cæteris turpis eſt, cui niſi reſiſtatur, horrenda immunda committit. Quo malo bene non vtitur, niſi ſola pudicicia coniugalis. Hęc autem libido ideo malũ non eſt in beluis, quoniam non repugnat rationi qua H carent. Cur autem non creditis hominibus in paradiſo conſtitutis ante peccatum, diuinitus potuiſſe concedi, vt trãquilla motione & coniunctione vel commixtione membrorum ſine vlla libidine filios procrearẽt: aut in eis ſaltem libido talis eſſet, cuius motus nec præcederet nec excederet voluntatẽ? An vobis libido parum eſt, quia placet, niſi & talis placeat, quæ nolentes etiam repugnantèſque ſolicitet? De qua Pelagiani quidem etiam litibus gloriantur tanquam de aliquo bono, ſed eã ſancti gemitibus confitentur, vt liberentur à malo.

Cap. VI. Ridẽda cõtrarietate me dixiſſe calũniaris, alios reos ex bono, alios ſanctos ex malo opere, quoniã dixi nuptiarum bonum homines infideles infideliter vtẽdo, in malũ peccatumq; cõuertere. Eoq; modo concupiſcẽtiæ malum conuertere fidelium nuptias in vſum iuſticiæ. Ac per hoc non dixi alios reos ex opere bono, ſed ex opere malo, quo male vtuntur bonis. Nec alios ſanctos ex opere malo, ſed ex opere bono, quo bene vtũtur malis. Si non vis intelligere, aut ſi te fingis non intelligere, noli obſtrepere volentibus & valentibus intelligere.

Cap. VII. Si aliquis malus condi poſſet, inquis, nunquam in bonum ablutione tranſiret. Eo modo diceres corpus I quod mortale cõditum eſt, fieri immortale non poſſe: & tamen vt illud, ita & hoc falſum diceres. Non enim deus malum condidit, cum hominem condidit: ſed bonum quod ipſe cõdidit, malum trahit ex peccato, quod ipſe non condidit: & ſanat hoc malum quod ipſe non condidit, in bono quod condidit. Cum autem nos nõ dicamus dæmones inſtituiſſe connubium, nec ſeminalem ſexus vtriuſque mixtionem, nec diabolicum opus eſſe cauſa generandi concubitum coniugum, quoniam hæc omnia deus inſtituit, & poſſent eſſe ſine cõcupiſcẽtię malo, ſi vulnus pręuaricationis vnde ſequeretur diſcordia carnis & ſpiritus, inflictum non fuiſſet à diabolo. Nónne te reſpicis, & de tua garrula loquacitate, qua inania fabulatus es, erubeſcis, quòd ſcilicet deprehendant dæmones in concubitu coniugatos, & tãquam in ſua operatione deprehenſos, non ſinant generare filios regeneratione liberãdos. Quaſi diabolus ſi quod vellet faceret, non ipſos maiores impios adhuc in eiuſdẽ diaboli poſitos poteſtate quando cognoſceret diſponere fieri Chriſtianos, cõtinuo ſuffocaret. Nõ eſt ergo conſequens, vt parentibus regenerandos generantibus, & propter hoc concumbentibus dæmones minaciter ac terribiliter contradicant, ſicut tibi ipſe confingis: quia per vulnus à diabolo inflictum, in quo claudicat genus K humanum, aliquid creãte deo gignitur, quod ex Adam tranſferatur ad Chriſtum: cum legio dæmonum, nec *Matth. 8.* porcos in poteſtate habere potuerit, niſi petentibus permitteret Chriſtus, & nouerit etiã de ipſis quos eum facere permittit, diaboli perſecutionib⁹ coronas ſuſcitare martyribus, vtens bene omni genere malorum ad vtilitatem bonorum. Sed in illis quoque cõiugibus, qui filiorum regenerationem, vel non cogitant, vel etiam deteſtantur, bonum opus eſt nuptiarum generandi cauſa, commixtio legitima ſexuum, cuius operis fructus eſt ordinata ſuſceptio filiorũ, quamuis eo bono male vtantur, & in eo peccent, quòd de impia vel propaganda vel propagata prole gloriãtur. Homines enim qualibet peccati contagione vel perpetratione polluti, inquantum homines ſunt, bonum ſunt, & ideo bonũ eſt vt naſcantur, quia bonum ſont, Nec tamen vt gignãtur, ideo adulteria vel quæque ſtupra facienda ſunt, ad quam nos abſurditatem putas poſſe compelli, quia nuptias de malo libidinis, bonum prolis dicimus operari. Sed nullo modo ex hac noſtra vera rectáque ſententia illud perperſum falſũmq; conficitur. Neque enim quia dominus L ait, Facite vobis amicos de mammona iniquitatis, ideo *Lucæ 16.* adhuc addere iniquitatem debemus, & furta rapinaſq; cũmittere, vt plures pauperes ſanctos miſericordia largiore paſcamus. Sicut ergo de mammona iniquitatis faciendi ſunt amici, qui recipiant in tabernacula æterna: ita coniugibus de plaga peccati originalis gignẽdi ſunt filij, qui in vitam regenerentur æternam. Et quemadmodum furta, fraudes, deprædationes adiiciendæ non ſunt, vt per iniquitates aucta pecunia plures amici iuſti inopes comparentur: ſic adulteria, ſtupra, fornicationes malo cum quo nati ſumus addẽda non ſunt, vnde filij numeroſiore ſtirpe naſcantur. Aliud quippe eſt malo bene vti, quod iam inerat: & aliud eſt malum perpetrare, quod non erat. Illud enim eſt de malo tracto ex parentibus voluntarium bonum facere: hoc vero eſt malum à parẽtibus tractum aliis malis iam propriis & volũtariis augere. Sanè intereſt quòd mammona iniquitatis cum laude indigentibus erogatur: carnalis autem concupiſcentia laudabilius continentiæ virtute frænatur, quàm fructibus impenditur nuptiarũ. Tam magnũ eſt enim malum eius, vt eo non vti, quàm bene vti ſit M melius.

Cap. VIII. Alia deinde mea verba proponis, & multum aduerſus ea nihil dicis, replicans quædam quæ ſuperiore diſputatione conſumpta ſunt. Quæ ſi & ego repetere velim, quis erit finis? Inter quæ dicis etiam illud veſtrum contra Chriſti gratiam, ſæpe à vobis inaniter dictum, quod ſcilicet appellatione gratiæ, bonos fieri homines fatali neceſſitate dicamus, cũ vobis ora obſtruãt & linguas premant, qui loqui nondum valent. Cum enim loquaciſſime laboretis aſtruere ac pſuadere, quod Pelagius in Palæſtinorũ Epiſcoporum cognitione dãnauit, gratiam dei ſecundum merita noſtra dari, nulla tamen merita poteſtis aſſerere paruulorum, per quæ diſcernantur, qui eorum in dei filios adoptãtur, ab eis qui ſine huius gratiæ conſecutione moriuntur. Calumniaris me dicere nihil ſtudij expectari ab humana voluntate debere, contra illud euãgelicum quo ait dominus, Petite, & accipietis: quærite & inuenietis: pulſate & aperietur vobis: Omnis enim qui petit, accipit, & qui quærit, inuenit, & pulſanti aperietur. *Matt. 7.* Ibi enim vos vt video, ponere iam cœpiſtis merita gratiam præcedentia, quod eſt petere, quærere, pulſare, vt his meritis debita illa reddatur, ac ſic gratia inaniter nuncupetur, tanquam gratia

A gratia nulla præceſſerit, & cōr tetigerit,vt beatificū bo-
num peteretur à deo, vt quæreretur deus, vt pulſaretur
Pſal.58. ad deum, fruſtraq; ſit ſcriptum, Miſericordia eius præ-
ueniet me. Fruſtra etiam nos prn inimicis noſtris iu-
beat nrare, ſi non eſt eius auerſa, & aduerſa corda con-
uertere. Sed ponis apoſtolicum teſtimonium, & ab eo
1.Timo.2. dicis pulſantibus aperiri, qui nmnes homines vult ſal-
uos fieri, & in agnitionem veritatis venire, vt videli-
cet intelligamus docentibus vobis ideo nō nmoes ſal-
nos fieri,& in agnitionem veritatis venire,quia ipſi no-
lunt petere,cum deus velit dare: nolunt quærere, cum
deus velit nſtendere:nnlunt pulſare,cum deus velit ape
rire. Sed hunc ſenſum veſtrum infantes illi ipſa ſua ta-
citurnitate conuincunt, qui nec petunt,nec quærūt,nec
pulſant,imò etiam cū baptizantur reclamant,reſpuunt,
reluctantur,& accipiunt tamen & inueniunt,pulſant &
aperitur eis, & intrant in regnum dei, vbi fit eis æteroi-
tatis ſalus & agnitin veritatis,longe pluribus iofantibus
in iſtam gratiam nnn adoptatis ab en, qui vult omnes
homines ſaluos fieri, & io agnitinnem veritatis veni-
re. Quibus dicere non poteſt, volui & nnluiſtis, quia ſi
vnluiſſet,quis eorum qui nondum habēt voluntatis ſuæ
B arbitrium, voluntati eius omnipotentiſsimæ reſtitiſſet?
Cur ergo nnn ſic accipimus quod dictum eſt,Qui om-
nes vult homines ſaluos fieri, & in agnitionem verita-
tis venire,quo modo & illud accipimus,quod idem di-
Roma.5. xit Apoſtolus, Per vnius iuſtificationem in nmnes ho-
mines ad iuſtificationem vitæ? Hos enim omnes vult
deus ſaluos fieri, & in agnitiooem veritatis venire, in
quos omnes per vnius iuſtificationem gratia peruenit
ad iuſtificationem vitæ, ne dicatur vnbis, Si deus vult
nmnes homines ſaluos fieri, & in agnitionem verita-
tis venire, ſed ideo nō veniunt quia ipſi nolunt: cur tot
milia paruulnrum, qui non percepto baptiſmate mo-
riuntur,noo veniunt in regnum dei,vbi certa eſt agni-
tio veritatis? Nunquid aut homines non ſunt, vt non
pertineant ad id quod dictum eſt,omnes homines? Aut
aliquis poterit dicere,deus quidem vult,ſed ipſi nolunt,
qui nnndum velle ſeu nolle iſta nouerunt,quando nec
ij, qui paruuli baptizātur atque moriuotur, & per illam
gratiam ad agnitionem veritatis quæ in regno dei eſt,
certiſsimam veniunt, ideo veniuot, quia ipſi renouari
Chriſti baptiſmate voluerunt? Cum ergo nec illi prop-
terea nnn baptizentur,quia nnluerunt:nec iſti propter-
C ea baptizentur, quia nolunt: cur deus qui vult omnes
hnmines ſaluos fieri, & in agnitionem veritatis veni-
re, tam multos in regnum ſuum, vbi eſt certa veritatis
agnitio, qui nullo ei reſiſtunt voluntatis arbitrio, pati-
tur nnn venire? Niſi forte dicturus es,iden paruulos nō
in eorum numero deputandos, quos deus omnes vult
ſaluos fieri,quia ea ſalute,quæ hic iotelligenda eſt, ſalui
ſunt ipſi, nihil trahentes omnino peccati. Atque ita te
intnlerabilior ſequetur abſurditas. Iſtn enim modo be-
neunlentiorē facis deum omnibus impiiſsimis & ſcele-
ratiſsimis hominibus, quàm innocentiſsimis & puriſ-
ſimis ab omni labe peccati. Quandoquidem illos, quia
vult eos omnes ſaluos fieri,vult etiam intrare io regnū
ſuum. Hoc eſt enim illis coofequens ſi ſalui fuerint:ſed
qui nolunt,ipſi ſibi nbſunt. Immenſum vero numerum
paruulorum,qui ſine baptiſmate moriuntur, ſuo regno
adiici non vult, quos neq; vlla peccata ſicut putatis im-
pediunt,& quod nullus ambigit,eius reſiſtere voluntati
contraria voluntate nnn poſſunt. Sic fit, vt eſſe Chri-
ſtianns nmoes velit,quorum multi nolunt: non omnes
velit,quorū eſt nemo qui nolit. Quod abhorret à vero.

Nnuit dominus qui ſunt eius: & in enrum ſalute atque *2.Timo.2.*
in ſuum regnum introductione certa eſt vnluntas eius. D
Sic ergo debet intelligi quod dictum eſt, Omnes ho-
mines vult venire, quemadmodum intelligitur quod
dictum eſt, Per voius iuſtificationem in omnes homi-
nes ad iuſtificationem vitæ. Quod apoſtolicum teſti-
monium ſi eo modo intelligendum putas,vt dicas nm-
nes poſitos eſſe pro multis, qui iuſtificantur in Chri-
ſto, multi quippe alij non viuificantur in Chriſtn. Re-
ſpondebitur tibi ſic etiam illic vbi dictum eſt, omnes
homines vult ſaluos fieri,& in agnitionem veritatis ve-
nire: omnes pnſitos eſſe pro multis, qoos ad iſtam gra-
tiam vult venire. Quod multo coouenientius propter
hoc intelligitur dictum,quia nemn venit,niſi quem ve-
nire ipſe vnluerit. Nemn pnteſt venire ad me, inquit *Ioan.6.*
filius, oiſi pater, qui miſit me traxerit eum. Et, Nemn
puteſt venire ad me, niſi fuerit ei datum à patre meo.
Omnes ergn qui ſalui fiunt, & in agnitinnem veoiunt
veritatis,eo volente ſalui fiunt,en volente veoiūt. Quia
etſi nnodum, ſicut paruuli vtuntur voluntatis arbitrio,
eo volente regenerantur, quo creante generant. Et qui
iam vtuntur voluotatis arbitrio,niſi en volente ac ſub-
ueniente à quo præparatur volnotas,velle non poſſunt. E
Vbi ſi dixeris mihi,Cur ergo nō conuertit omoium no
lentium voluntates? Reſpondebo,Cur oon omnes mo-
rituros adoptat lauacrn regenerationis infantes, quo-
rum adhuc nullas, & ideo nec contrarias inuenit vo-
luntates? Si hoc profundius eſſe perſpicis, quàm vt abs
te valeat inueniri, vtrique ooſtrum profundum ſit, cur
& in maioribus & in mioonbus deus velit alteri, & nō
lit alteri ſubuenire: dum tameo & certum & immobile
teneamus, noo eſſe iniquitatem apud deum, qua quen-
quam ſine malis meritis damnet: & eſſe bonitatē apud
deum, qua multos ſine bonis meritis liberet, demon-
ſtrans io eis quos damnat quid omnibus debeatur: vt
hinc diſcant quos liberat, quæ ſibi pœna debita relaxe-
tur, & quæ indebita gratia coodonetur. Hæc vt Chri-
ſtianis cordibus conuenit cogitare neſcitis, & vos po-
tius ſecundum veſtram ſententiam fato iſta dicitis fie-
ri. Veſtra quippe oō ooſtra ſeotentia eſt,fato fieri quod
merito non fit. Et ne ſecundum iſtam definitionem fa-
tn fiant hominibus,ſi meritis non fiant,quæcunq; fiuot,
ideo merita vel bona vel mala quantum poteſtis aſſeri-
tis,ne fatum ſit conſequens, ſi merita negaretis. Ac per
hoc dicitur vobis, ſi ea quæ nullis meritis præſtantur F
homioibus, fatn fieri iam oeceſſe eſt, & iden merita a-
ſtruenda ſunt, ne fatum ſit conſequens: ſi merita nnn
ſunt, fato baptizantur, fato intrant in regnum dei par-
uuli,quorum bona merita nulla ſunt. Et rurſus,Fato nō
baptizantur, fato non iotraot in regoum dei paruuli,
quorum mala merita nulla ſunt. Ecce puſilli qui fari ne-
queunt, vns potius aſſertores fati eſſe conuincunt. Nns
autem cum viciatæ originis mala merita eſſe dicamus,
gratia dicimus intrare paruulum in regnum dei, quo-
niam bonus eſt deus: & alium meritn non intrare,quo-
niam iuſtus eſt deus: & in neutro eſſe fatum, qunniam
quod vult facit deus. Sed cum ſciamus ab eo, cui miſe-
ricordiam & iudicium fideli voce cantamus, iſtum ſe-
cundum iudicium damnari, illum ſecuodum miſeri-
cordiam liberari: cur iſtum potius,quàm illum damnet,
aut liberet,nos qui ſumus qui reſpondeamus deo? Nun-
quid dicit figmentum ei qui ſe finxit, quare me ſic fe-
ciſti? An non habet poteſtatem figulus luti ex eadem *Roma.9.*
maſſa originis viciatæ atque damnatæ facere aliud vas
in honorem ſecundum miſericordiam, & aliud in con-

G tumeliam ſecundum iudicium?Ideo non vtrunq; in ho
norem, ne hoc meruiſſe ſe exiſtimet tanquam incul-
pata natura, Ideo non vtrunque in contumeliam, vt iu-
Iacobi.2. dicio ſuperexultet miſericordia: Ac per hoc oēs dam-
natus ex debito, de ſupplicio iuſte queritur, nec libera-
tus gratis, de merito ſuperbe gloriatur, ſed potius hu-
militer gratias agit, quando in illo á quo debitum exi-
gitur, quid in eadem cauſe ſibi donetur agnoſcit. Aſſe-
ris me in alio libro meo dixiſſe, negari liberum arbitri-
um, ſi gratia commendetur: & iterum negari gratiam,
ſi liberum commendetur arbitrium calumniaris. Non
hoc á me dictum eſt, ſed propter ipſius quæſtionis dif-
ficultatem videri hoc poteſt dictum eſſe & putari. Non
eſt multum, vt ipſa verba mea ponam, vnde videant
qui hæc legunt, quemadmodum ſcriptis meis inſidie-
ris, & qua conſcientia, vel tardis, vel igoaris cordibus
abutaris, vt ideo te exiſtiment reſpondere, quia non vis
tacere. In nouiſſimis enim partibus primi libri mei ad
Auguſtin⁹ ſanctum Piniaoom, cuius eſt titulus, De gratia dei con-
li.1.de gra- tra Pelegium: Iſta, inquam quæſtio, vbi de arbitrio vo-
tia dei con- luotatis & dei grana diſputatur, ita eſt ad diſcernen-
tra Pelagiū dum difficilis, vt quãdo defenditur liberum arbitrium,
cap.47. negari dei gratia videatur: quaodo autem aſſeritur dei
H gratia, liberum arbitrium putetur auferri: & cætera. Tu
autem vir hoοeſtus & verax, abſtuliſti verba quæ dixi,
& dixiſti quod ipſe finxiſti. Ego enim dixi, iſtam quæ-
ſtionem ad diſcernendum eſſe difficilem, non autem
dixi non poſſe diſcerni. Multo minus ergo dicerem,
qood me dixiſſe mentiris, negari liberum arbitrium,
ſi gratia commendetur: & negari gratiam, ſi liberum
commẽdetur arbitrium. Redde verba mea, & vaneſcet
calumoia tua. Repone ſuis locis vbi dixi, videatur vbi
dixi, putetur, vt appareat de re tanta quibus abs te frau-
dibus diſputetur. Noo dixi negari gratiam, ſed vt ne-
gari gratia videatur. Nõ dixi negari arbitrium liberum
vel auferri, ſed dixi vt putetur auferri, Et promittis cum
libri ipſi ventilari cœperint, quòd abs te illa ſententiarũ
mearum & nudabitur & confodietur impietas. Quis
non expectet ſapientiam diſſerentis, qui fidem cogno-
uerit mentientis? Quid eſt autem quod loqueris nihil
pertinere ad laudem gratiæ ſi id donet ſuis, quod pec-
cata impiis largiuntur? Propter pudiciciam ſcilicet con
iugalem, quam tibi habere videntur & impij. Homo
I contentioſe, virtus donatur vera per gratiam, non quæ
Differũt pu vocatur, & non eſt. Vt quid autem pudiciciam & virgi-
dicicia & nitatem quaſi eiuſdem generis iungis? Pudicicia eſt res
virginitas. animi, virginitas corporis. Denique illa integra in ani-
mo permanente, poteſt iſta de corpore violeoter auſer-
ri, Et cum iſta iotegra manet corpori, poteſt illa in ani-
mo laſciuiæ voluntate corrumpi. Propter quod ego nõ
dixi verum coniugium, ſiue viduitas, ſiue virginitas, ſed
vere pudicicia, ſiue coniugalis, ſiue vidualis, ſiue virgi-
nalis, dicenda ooo eſt, niſi quæ veræ fidei mancipatur.
Coniuges enim & viduæ & virgioes poſſunt eſſe, & pu
dicæ non eſſe, ſi contaminata voluntate mœchantur, ſi
ſpiritu impuro ſtupra perpetraode decernunt. In qui-
bus tamen veram pudiciciem dicis eſſe, etiam ſi animo
fornicentur, quod facere omnes impios eloquia diuina
teſtantur. Quis autem noſtrũ dicit coniugalium mem-
brorũ malum eſſe conſertum, in quo nuptiæ bene vtun
tur ad propagandos filios concupiſcentiæ malo? Quæ
concupiſcentia malum non eſſet, ſi ſola geoerandi cau-
ſa ad licitum concubitum moueretur. Nuoc vero cum
ei reſiſtit coniugalis pudicicia, limes eſt mali, & ideo
bonum eſt, Vnde non crimen eius ſicut calumniando
loqueris, impuoitum fit per religionem, quia nullius eſt K
criminis, quando per fidei bonum bene vtitur libidi-
nis malo. Neque hic dici poteſt vt putas. Faciamus ma- *Roma.3.*
la vt veniant bona: quia ex nulla ſui parte malum ſunt
nuptiæ, Non enim earum malum eſt, quod in homini-
bus quos parentes gignunt, non fecerunt, ſed inuene-
runt. In primis autem coniugibus, qui ex nullis paren-
tibus nati ſunt, per peccatum accidit carnalis concupi-
ſcentiæ diſcordioſum malum, quo nuptiæ bene vteren
tur, non per ipſas nuptias, vnde merito damnarentur.
Quid ergo quæris, vtrũ in coniugibus Chriſtianis con-
uentum voluptatem, pudiciciam, an impudiciciam no-
minem? Ecce reſpondeo, nõ ipſa nominatur pudicicia,
ſed eius mali vſus bonus, quo vſu bono fit, vt illud ma-
lum, nec impudicicia dici poſſit. Impudicicia eſt enim
eiuſdem mali vſus flagitioſus: ſicut pudicicia virginalis *Quid ſit im*
eiuſdem mali vſus nullus. Salua igitur pudicicia coniu- *pudicicia et*
gali, malum de malo naſcendo trahitur, quod renaſcen *pudicicia*
do purgetur. Sed ſi propter hoc, inquis, libidinis malum *virginalis.*
etiam de coniugibus Chriſtianis proles criminoſa pro-
fertur, ſequitur vt pudicicia virginalis ſit fœlicitatis il-
latrix. Et quia in impiis inuenitur, inquis, antecellunt
infideles pudiciciæ virtute ſublimes, Chriſtianis libidi-
nis tabe pollutis. Non eſt ita vt dicis, Multum falleris. L
Nec libidinis enim tabe polluuntur, qui libidine bene
vtuntur, quamuis generent libidinis tabe pollutos, &
ideo regeoerandos. Nec io impiis inuenitur pudicicia
virginalis, quamuis inueniatur virginitas carnis, quia ve
ra pudicicia non poteſt haberi * in animo fornicante, **aliàs, ha-*
Ac per hoc non anteponitur virginale bonum impio- *bitare.*
rum, bono coniugali fidelium. Sed coniuges bene vten
tes malo, anteponuntur virginibus male vtentibus bo-
no. Et ideo cum fideles coniugati bene vtuntur malo li
bidinis, non apud eos vt calumniaris propter fidem ex-
ercetur impunitas criminis, ſed in eis propter fidem ve-
rem non falſe virtus eſt caſtitatis. Quid autem ad nos
pertinet, quia Manichæos dicere affirmas, ſi quis homi-
cidium conſcientia formidante commiſerit, reus eſt,
quia timuit, ſi autem aliquod facinus exultante perpe-
trauerit audacia, velut credẽs ſe ex fide facere quod ma-
le facit, euaſit culpam? Quod quidem nunquam audiui
dicere Manichæos. Sed quid ad nos, ſiue dicant, ſiue
etiam ipſis calumnieris: cum hoc catholica fides non
dicat, quam tenemus, & cuius te pondere vrgemus. Nos M
enim ea quæ videntur opera bona, dicimus non eſſe
vere bona ſine fide, quooiam opera vere bona neceſſe
eſt deo placere, cui ſine fide quia impoſſibile eſt place-
re, profecto quod vere opus eſt bonum, ſine fide nõ po-
teſt eſſe. Veruntamen illa opera quæ apertiſſime mala
ſunt, non facit fides, quæ per dilectionem operatur: quia *Gala.5.*
dilectio proximi malum nõ operatur. Bona igitur con- *Roma.13.*
cupiſcentia naturalis, inquis, erubeſcis enim dicere car-
nalis, quæ cum intra modum ſuum tenetur, inquis, nul-
la mali aſperſione turbatur. Quo modo tenetur intra
modum ſuum quæſo te, quo modo tenetur, niſi cum ei
reſiſtitur? Cur autem reſiſtitur, niſi ne impleat deſide-
ria mala? Quo modo eſt igitur bona? Veniſti etiam *Cap. IX.*
ad verba illa libri mei vbi dixi, Nónne illic coniuges
primi, quorum nuptias benedixit deus, dicens, Creſcite *Gene.1.*
& multiplicamini, nudi erant, & non confundebantur?
Cur ergo ex illis membris confuſio poſt peccatum, niſi
quia extitit illic indecens motus, quem niſi homines
peccaſſent, proculdubio nuptiæ non haberent? Hæc ver
ba mea cum videres ſecundum ſcripturas ita poſita, vt
quicũque eundem locum libri Geneſeos legit aut lege-
gerit,

A gerit, approbet ſine dubitatione quod dixi, prolixa contradiceodi diſputatione multum ſudaſti, ſed non ſinceraſti. Perſtitiſti quippe in ſententia tua praua, quanuis meã rectam ipſo experimento probares non abs te potuiſſe conuelli. In qua tua contradictione prætereo geſtus & iactationes tuas, tanquam hominis anhelantis & perueoire quò nititur oon valentis, & in nebulis tamẽ quas perturbatus offundit, ſe perueniſſe fiogentis. Sed neceſſarios articulos ſermonis tui, quantum me adiuuat domious, comprehendo atque cõfringo, vt totum corpus victum iacere conſpiciat, qui & illa tua & hæc noſtra perlegerit, præſertim quia illa quæ abs te multis modis repetuntur, etiam à nobis ſæpe deſtructa ſunt. Dicis hic inter cætera, in hoc quòd poſt peccatum primi homines erubeſcentes membra illa in quibus eſt libido texerunt, inueniſſe me vnde perſuaderem, deum aërea conſtituiſſe coniugia. Si ergo aërea eſſent coniugia ſioe libidine, aërea erunt te authore corpora, quando libido non erit. An iſtam libidinẽ ſic amaris, vt quo modo eam prius ante peccatum in paradiſo poſitis, ita etiam reſuſcitatis corporibus ingeratis? Ego autem non

B dico vt me dicere affirmas, naturale non eſſe ſine quo natura non eſt, ſed dico naturale appellari vicium, ſine quo nunc oatura humana non naſcitur, quæ tamen ſic inſtituta eſt ab initio, Ideoq; & hoc malum non ab illa prima inſtitutione naturæ, ſed à primi hominis mala voluntate originẽ ducit. Nec permanebit, ſed aut damnabitur, aut ſaoabitur. Sententiam meam cimicem dicis, qui vt moleſtiam viuus, ſic fœtorem præſtat attritus, quaſi verecunderis vt loqueris, vincendo me atterere, vel tanquã victus ad loca vt dicis, cœnoſa confugerim, exhorreas conſequi atque perimere, quia videlicet partes diſputationis tuæ, quibus atterendus vel perimendus ſum, quotiam de pudendis loqui cogeris, velut quidem æditus pudor tuus à verborum ſicut perhibes libertate ſubmouit. Quare non potius de bonis quæ laudas, libere loqueris? Quare non eſt de opere dei verborum libertas, ſi eius intemerata permanet dignitas, nec aliquid ibi egit peccatum, vnde potius incuteret pudorem, &

Caput X. verborum comprimeret libertatem? Si ooo ſuot, inquis, nuptiæ ſine libidine, & generaliter à vobis libido damnatur, damnatis & nuptias. Poſſes dicere, quia damnabitur mors, omnes damnandos eſſe mortales. Si autem libido de connubio eſſet, profecto ante connu-

C bium vel præter connubium nulla eſſet. Non poteſt, inquis, dici morbus ſine quo non eſt conoubium, quia poteſt eſſe conoubium præter peccatum. Morbus autem, inquis, ab Apoſtolo peccatum dicitur. Sed reſpondetur tibi, Non omnis morbus peccatum dicitur, Iſte autem morbus pœna peccati eſt, ſine qua oõ poteſt eſſe humana natura, nondum ex omni parte ſaoata. Si autẽ propterea libido malum ooo eſt, quia ſine illa non fit nuptiarum booum: econtrario nec corpus bonum eſt, qnia ſine illo noo fit adulterij malum. Hoc autem falſum

1. Theſ. 4. eſt, ſic ergo & illud. Quis autem neſcit coniugatis Apoſtolum præcepiſſe, vt ſciret vnuſquiſque eorum ſuum vas poſsidere, hoc eſt, vxorem ſuam, non in morbo deſiderij, ſicut gentes quæ ignorãt deum. Qui ergo de hac re Apoſtolum legit, te oegligit. Et non erubeſcis iſtum morbum, vel quod tu quanuis pudibundus fateris, iſtam libidioem introducere io paradiſum, & tribuere coniugibus ante peccatum? Ideòne tu non in cœno abſconditus latitas: quia libidioe carnis & ſanguinis quaſi paradiſi flore roſeo te coronas, & tanquam libenter tali

Caput XI. colore perfuſus, & erubeſcis, & laudas. Quid quod te tantum delectat loqui, vt quod confitemur & doce- D mus, tanquam negemus ſuperflua prolixitate ſermonis probare coneris? Quis enim negat futurum fuiſſe concubitum, etiam ſi peccatum non præceſsiſſet? Sed futurus fuerat, ſicut aliis membris, ita etiam genitalibus voluntate motis, non libidine concitatis, aut certe etiam ipſa libidioe, vt non vos de illa nimium cootriſtemus, nõ qualis nunc eſt, ſed ad nutum voluntarium ſeruiente. Verum vos pro ſuſcepta veſtra tam fideliter laboratis, vt vim patiamini, niſi eam qualis nunc eſt etiam in paradiſo collocetis, non ibi de peccato dicentes talem factam, ſed talem nullo peccante fuiſſe manſuram, cum qua in illa pace dimicaretur, aut ne dimicaretur quotiencunque ſurgeret expleretur. O ſanctas paradiſi delicias, O frootem qualiumcunq; Epiſcoporum, O fidem qualiumcuoque caſtorum. Sed volens oſtendere Caput XII. non omnia quæ teguntur, ex peccato erubeſcenda putari oportere, multum inhianter multa commemoras, quæ in noſtro corpore naturaliter tecta ſunt, quaſi poſt peccatum tecta ſint, ſicut illi homines vode inter nos quæſtio eſt, quæ ante peccatum nec pudenda, nec tecta fuerant, poſt peccatum pudenda texerũt. Balbus, inquis, E apud Tullium cum Cotta vere diligeotèrque diſſeruit. Vnde ob hoc pauca poois, vt dicis, vt oneres pudorem meum, non ea me iotellexiſſe ſub magiſterio ſacræ legis, ad quorum notionem gentiles ſolo rationis ductu peruenire potuerunt, & ponis Balbi verba ex Ciceronis libro, per quæ nos doceas, quid ſenſerint Stoici de animalium mutorum maſculinis ac fœmininis diuerſitatibus, de partibus corporis geoitalibus, & miris commiſcendorum corporum libidinibus. Quæ tamen verba, vel Tulliana, vel cuiuſlibet alterius antequam ioterponeres, cautiſsime prælocutus es, quòd ideo ſub beſtiarum occaſiooe ſexuũ tangat effectum, quia propter honeſtatem hoc in hominis deſcriptione præterijt. Quid eſt propter honeſtatem? An in ſexu hominis honeſtas confunditur, vbi deus taoquam in excellentiore natura dignius operatur? Sed docuerunt te Stoici diſputare de occultis, nec docuerũt erubeſcere de pudendis. Adiungis deiode quo oiodo ipſum hominem oratione depingat vt dicis, & quo modo differat alui naturam ſtomacho eſſe ſubiectam, quòd cibi & potionis ſit receptaculum: pulmones autem & cor extrinſecus ſpiritum adducant, multa in aluo mirabiliter effecta, quæ cooſtarent ex neruis, & quòd ſit multiplex & tortuoſa, arceatq; & F cootineat, ſiue illud aridum ſit, ſiue humidum quod receperit, & cætera huiuſmodi vſq; ad illud quemadmodum reliquiæ cibi depellantur, tum à ſtringentibus ſe inteſtinis, tum relaxantibus. Cum ergo poſſet etiam in beſtiis iſta deſcribere, cur inde ad homioem tranſitum fecit, niſi quia iſta pudeoda non ſunt: ſicut oec in beſtiis illa de ſexuum genitalibus atque naturis: quæ tamen in homine pudenda ſunt? Ea cauſa vtiq;, qua primitus poſt peccatũ foliis ficulneis adoperta ſunt. Nam cum in deſcriptione humani corporis vſque ad illa extrema veniſſet, qua cibi reliquiæ depelluntur, Quemadmodum, inquit fiat, haud ſanè difficile dictu eſt: ſed tamen prætereundum, ne quid habeat iniucuoditatis oratio. Non dixit cõfuſioois, vel oe quid pudendum habeat oratio, ſed ne quid iniucunditatis, Alia ſuot eoim quæ horrorem ingerunt ſenſibus, vel deformia ſunt: alia quæ pudorem mentibus etiam ſi formoſa ſint, quia illa offendunt delectationem: commouẽt autem iſta libidinem, vel libidine cõmouentur. Quid igitur te adiuuant hæc? Quia ipſe, inquis, opifex noſter nullum ſuæ artis crimen

G agnouit, vt vitalia noſtra tam diligẽter occuleret. Abſit planè vt artis ſuæ tantus artifex vllum agnouerit crimen. Sed cur iſta texerit, iam paulo ſuperius ipſe dixiſti, ne ſcilicet vel intereant, vel horreant publicata. Illa vero quæ foliis ficulneis texerunt coniuges primi, nec interibant vtique nec horrebant, quando nudi erant & non confundebantur. Et nunc pudiciciæ cautio potius ne libeat, quàm ne horreat illa ſpecies, eorundem membrorum deuitat aſpectum. Fruſtra igitur teſtimonio Stoicorum iuuandam putaſti tuam eſſe ſuſceptam, non ſanè illis amicam, qui nullam particulam boni humani in corporis voluptate poſuerunt. Denique elegerunt in pecoribus ponus quàm in hominibus, quod tu facis, laudare libidines. Eorum quippe opinioni conuenienter ait quodam loco Tullius, ſe nõ putare idem eſſe arietis & Publij Africani bonum. Qua magis ſententia te oportuit admoneri, quid de humana libidine ſentire deberes. Sed ſi talibus literis vt aliquid agamus placet, quia & in ipſis reperiuntur nonnulla veſtigia veritatis, interim quæ ipſe poſuſti nihil aduerſus nos valere puto, quod iam debeas confiteri. Vide nunc vtrum iſta quæ dicam, non euertant aſſertionem tuam. In libro tertio de Republica, idem Tullius hominem dicit non vt à matre, ſed vt à nouerca natura editum in vi- *Tullius de Republica.*
H tam, corpore & nudo & fragili, & infirmo: animo autem anxio ad moleſtias, humili ad timores, molli ad labores, prono ad libidines: in quo tamẽ ineſſet tanquam obrutus qoidam diuinus ignis ingenij & mentis. Quid ad hæc dicis? Non hoc author iſte male viuentium moribus dixit effectum, ſed naturam potius accuſauit. Rem vidit, cauſam neſciuit, Latebat enim eum cur eſſet graue iugum ſuper filios Adam à die exitus de ventre matris eorum, vſq; in diem ſepulturæ in matrem omnium, quia ſacris literis nõ eruditus, ignorabat originale peccatum. Si autem de libidine quam defendis bene ſentiret, non ei pronus in libidines animus diſpliceret. Sed ſi hæc tanquam minora bona defendis, in quæ non debet à ſupernis animus inclinari, nõ quia libido vicium eſt, ſed quia infimum bonum, audi manifeſtiora quæ di- *Eccl. 40.*
cat in eodem ipſo libro de Republica tertio, cum agere de cauſa imperandi, An non, inquit, cernimus optimo cuique dominatum ab ipſa natura cum ſumma vtilitate infimorum datum? Cur igitur deus homini, ani- *Id Tullius vbi ſupra.*
I mus imperat corpori, ratio libidini iracundiæq; & cæteris vicioſis eiuſdem animi partibus? Iámne ſaltem docente iſto has, quas bonas eſſe defendis, vicioſas partes animi confiteris? Adhuc audi. Paulò poſt enim, Sed & imperandi & ſeruiendi, inquit, ſunt diſsimilitudines cognoſcendæ, Nam vt animus corpori dicitur imperare, dicitur etiam libidini: ſed corpori vt rex ciuibus ſuis, aut parens liberis: libidini autem, vt ſeruis dominus, quo eam coërcet & frangit. Sic regum, ſic imperatorũ, ſic magiſtratuum, ſic patrum, ſic populorum imperia ciuibus ſociiſq; præſunt, vt corporibus animus. Domini autem ſeruos ita fatigant, vt optima pars animi, id eſt, ſapientia eiuſdem animi vicioſas imbecillàſque partes, vt libidines, vt iracundias, vt perturbationes cæteras. Habès ne adhuc quod contra nos de ſecularium literarum authoribus garrias? Sed ſi contra Epiſcopos eloquiorum diuinorũ præclariſsimos tractatores, pro iſto quem à te deus auertat errore quæſiturus es, quid dicas, quóve modo illorum ſanctitati reſiſtas, quid tibi erit Tullius, vt non eum in hac ſententia deſipuiſſe ac deliraſſe contendas? Tace ergo de illius generis libris, & noli nos inde aliquid contumelioſe docere conari, ne quorum te inaniter ſubleuari credis, eorum teſtimoniis comprimaris. K
Quid autem de motu fœminæ, cuius & ipſam puduit, inaniter argomentandum putaſti? Non vtique fœmina motum viſibilem texit, ſed cum in eiſdem membris tale aliquid ſentiret occultius, quale vir ſenſerat, ambo texerunt, quod alterutrum videndo in alterutrum commoti ambo ſenſerũt, & vel vnuſquiſque ſibi, vel alter alteri erubuerunt. Sed loquens vana, petis vt ignoſcant verecundæ aures, & congemiſcant potius, quam indignentur neceſsitati tuæ. Quare confunderis de dei operibus diſputare? Quare petis vt ignoſcatur tibi? Nónne abs te veniæ poſtulatio, etiam eſt ipſa libidinis accuſatio? Sed ſi poterat, inquis, virile membrum & antea moueri, nihil ergo nouitatis inuenit delictom. Poterat planè etiam antea moueri, ſed nõ erat indecens vt puderet, quando id mouebat voluntatis imperium, nõ caro concupiſcens aduerſus ſpiritum, In hoc enim extitit nouitas pudenda, quam defendit impudẽter nouitas veſtra. Nunquam vero ego motum genitalium reprehendi generaliter, quod tu dicis dedicatine, ſed illum motum reprehendi quem facit concupiſcentia, qua caro concupiſcit aduerſus ſpiritum, quam velut bonum cum defendat error tuus, neſcio quemadmodum aduerſus illam velut aduerſus malum, L *Cap. XIII.*
cõcupiſcat ſpiritus tuus. Si in fructu ligni illius, inquis, hæc fuit libido, à deo facta eſſe monſtratur, & per hoc bona quoq; ipſa defenditur. Sed reſpondetur tibi, Non in fructu ligni fuit libido, & ideo bonum erat lignum: ſed mala eſt inobedientia libidinis, quæ aduerſus homines inobedientiam quam in ligno admiſit, deo deſeren te ſurrexit. Abſit enim vt deus de ligno bono cuicunq; ætati illorum hominum, quocunque tempore beneficium tale conferret, vt haberent in membris aduerſarium contra quem pudicicia dimicaret. Nouimus autem Ioannem Apoſtolum, non mundum iſtum, id eſt, cœlum & terrã & omnia quæ in eo ſubſtantialiter ſunt, qui mundus factus eſt à patre per filium, reprehendiſſe, cum diceret, Omnia quæ in mundo ſunt, concupiſcentia carnis eſt, & concupiſcentia oculorum, & ambitio ſeculi, quæ non eſt à patre, ſed ex mundo eſt. Nouimus hæc, nolo nos doceas, Sed quam concupiſcentiam carnis dixerit à patre non eſſe, tu volens exponere, luxuriam intelligendam eſſe dixiſti. Sed cum abs te quæro, cui conſentiatur, vt ſit luxuries, vel cui repugnetur vt nõ ſit, tua tibi ſuſcepta occurrit in faciem, vtrum M *1. Ioan. 2.*
adhuc laudando tu videris, cui conſentire luxuria eſt, cui repugnare continentia eſt. Vbi miror ſi deliberas, vtrum eam magis debeas cum luxuria vituperare, quæ fit per eius aſſenſum, an eam laudare cum continentia, quę illi ingerit bellum. In quo bello pudicicia eſt victoria continentiæ, & luxuria victoria concupiſcentiæ. Tu autem iudex incorruptus atque integer, cum laudes continentiam, vituperèsque luxuriam: ſic tamen accipis perſonam concupiſcentiæ, quam tu videris cur offendere timeas, vt eam non erubeſcas cum ſua laudare, aduerſaria, nec audeas cum ſua vituperare victoria. Sed abſit vt quilibet homo dei ſic te audiat vituperatorem luxuriæ, vt approbet concupiſcentiæ laudatorem: & ex tuo ſermone arbitretur bonum, quod in ſeipſo experitur malum. Denique qui concupiſcentiam quam praue laudas, confligendo vicerit, luxuriam quam recte vituperas non habebit. Quo modo autem Ioanni Apoſtolo obtemperamus, ſi cõcupiſcentiam carnis diligimus? Reſpondebis, non eſt ipſa quam laudo, Et quæ illa eſt quam Ioannes dicit à patre non eſſe? Luxuria inquies, *Luxuria.*
Sed

A Sed luxurioſi non erimus, niſi iſtam quam laudas concupiſcentiã diligamus, Ac per hoc, nolite diligere carnis concupiſcentiam cum dicebat, luxurioſos nos eſſe nolebat. Ab hac igitur abs te laudata carnis concupiſcentia diligenda prohibemur, quando à luxuria prohibemur. Hæc autem quam diligere prohibemur, non eſt à patre. Duo enim bona quæ à patre ſunt, inter ſe pugnare non poſſunt, Pugnant autem inter ſe continentia & concupiſcentia. Quid horum à patre magis velis eſſe reſponde. Video quas patiaris anguſtias, faues quidem concupiſcentiæ, ſed erubeſcis continentiæ. Vincat pudor tuus, eòque vincatur error tuus. Cum igitur à patre ſit continentia qua debellatur carnis concupiſcentia, ſume à patre continentiam, cui recta fronte erubuiſti, & vince concupiſcentiam, quam peruerſo ore laudaſti.

Cap. XIIII. Quinetiam putaſti, omnium ſenſuum voluptatem in auxilium conuocandam, tanquã voluptas genitalium, nec tanto patrono ſibi ſola ſufficeret, niſi ſociarum cuneus ſubueniret, Conſequẽs enim exiſtimas, vt ſenſum videndi, audiendi, guſtandi, olfaciendi, atq; tangendi, non à deo, ſed à diabolo nobis fateamur eſſe collatum: ſi conceſſerimus eam concupiſcentiam carnis, B cui per continentiam repugnamus, non fuiſſe in paradiſo ante peccatum, & ex illo accidiſſe peccato, quod primum primo homini diabolus perſuaſit. Sic ignoras vel ignorare te fingis per quemlibet corporis ſenſum aliud eſſe ſentiendi viuacitatem, vel vtilitatem, vel neceſsitatem, aliud ſentiendi libidinem. *Quid ſit viuacitas, vtilitas, neceſſitas, & libido ſentiendi.* Viuacitas ſentiendi, qua magis alius, alius minus in ipſis corporalibus rebus pro earum modo atq; natura quod verum eſt percipit, atque id à falſo magis minùsve diſcernit. Vtilitas ſentiendi eſt per quam corpori vitæq; quam gerimus, ad aliquid approbandum, vel improbandum, ſumendum, vel reiiciendum, appetendum, vitandúmve conſulimus, Neceſsitas ſentiendi eſt, quando ſenſibus noſtris etiam quæ nolumus ingeruntur. Libido autem ſentiendi eſt, de qua nũc agimus, quæ nos ad ſentiendum, ſiue cõſentientes mente, ſiue repugnantes, appetitu carnalis voluptatis impellit. Hæc eſt contraria delectationi ſapientiæ, hæc virtutibus inimica. Hoc malo quantum attinet ad eius partem, qua ſibi ſexus vterque miſcetur, bene vtuntur nuptiæ, cum coniuges procreant filios per illam, nihilque faciunt propter illam. Hanc ſi voluiſſes, vel valuiſſes aſſentiendi viuacitate, vtilitate C diſcernere, videres quàm ſuperfluo tam multa dixiſſes. *Matth. 5.* Non enim ait dominus, Qui viderit mulierem, ſed qui viderit ad concupiſcendum, iam mœchatus eſt eam in corde ſuo. Ecce ſenſum videndi à libidine ſentiendi, ſi peruicax non ſis, breuiter apertèque diſcreuit. Illud deus condidit, inſtruendo corpus humanum, illud diabolus ſeminauit perſuadẽdo peccatum. Laudent ergo cœlum & terram & omnia quæ in eis ſunt, homines pij, & ex his omnibus deum, conſideratione pulchritudinis, non ardore libidinis. Sicut auri decus aliter laudat religioſus, aliter auarus, Iſte cum pietate venerãdi creatorem, ille cum libidine poſsidendi creaturam. Mouetur certe animus ad pietatis affectum, diuino cantico audito: tamen etiam illic ſi ſonũ non ſenſum libido audiendi deſideret, improbatur, quãto magis ſi cantiunculis inanibus vel etiã turpibus delectatur. *Differentia inter olfactũ, guſtum & tactum.* Cæteri tres ſenſus corpulentiores, & quodam modo groſsiores ſunt, nec ſe foras proiiciunt, ſed interius quod ad eos pertinet agunt. Odor ab olfaciente diſcernitur, ſapor à guſtante, tactus à tangente plurima, Non enim hoc eſt calidum & frigidum, quod læue & aſperum, aut iſta hoc ſunt quod molle ac durum, & ab his omnibus diſtat, quod dicitur D leue ſeu graue. In his omnibus quãdo moleſta vitantur, vt putores, amaritudines, æſtus, frigora, & quæque aſpera & dura & grauia, commoditatis prouiſio, nõ libido eſt voluptatis. Ea vero quæ his contraria commode ſumimus, ſi nihil eorum intereſt ad ſalutem, vel ad declinandam doloris laborisve moleſtiam, etiam ſi cum aliqua ſumuntur delectatione cum præſto ſunt, tamẽ cum abſunt nulla ſunt deſideranda libidine. Si autem deſiderantur nõ eſt bonum. In quibuſlibet enim rebus talis domandus & ſanandus eſt appetitus. Quis enim quantuſcunque ſit carnalis concupiſcentiæ caſtigator, ſi locum thymiamate intrauerit odoratum, poſsit efficere vt ei non ſuauiter oleat, niſi nares claudat, aut intentione vehementi alienetur à corporis ſenſibus? Sed nunquid cum inde fuerit egreſſus, id domui ſuæ vel quacũque pergit deſiderabit? Aut ſi deſiderauerit, ſatiare debet iſtam libidinẽ, non frænare, & contra concupiſcentem carnem ſpiritu concupiſcere, donec ad illam redeat ſanitatem, qua nihil tale deſideret. Minimum hoc quidem, ſed qui minima ſpernit, ſicut ſcriptum eſt, paulatim decidit. *Eccl. 19.* Alimentorum ſuſtentaculis indigemus, Si ſuauia non ſint quæ ore ſumuntur, nec ſumi poſſunt, E & nauſeando ſæpe reſpuũtur, & pernicioſa ſunt cauenda faſtidia. Non ſolum ergo cibo, ſed etiam cibi ſapore indiget infirmitas corporis noſtri, non propter exaturandam libidinem, ſed propter tuendam ſalutem. Cum ergo natura quodam modo poſcit supplemẽta quæ deſunt, non vocatur libido, ſed fames aut ſitis. Cum vero ſuppleta neceſsitate, amor edendi animũ ſolicitat, iam libido eſt, iam malum eſt, cui cedendum non eſt, ſed reſiſtendum, Hæc duo, id eſt, famem & edendi amorem etiam poëta diſcreuit, qui poſt maris iactationem, ſociis Aeneæ naufragis & peregrinis ſatis eſſe iudicans tãtum ſumere alimentorum, quantum refectionis indigentia poſtularet, ait, Poſtquam exempta fames epulis menſæq; remotæ. *Aeneid. 1.* Cum vero Aeneas ipſe ab Euandro rege ſuſceptus eſt hoſpes, decentius arbitratus ampliores exhiberi epulas regias, quàm neceſsitas poſceret, non ſatis fuit vt diceret, Poſtquam exempta fames: ſed addidit, & amor compreſſus edendi. Quanto magis nos diſcernere ac noſſe debemus, quid neceſsitas refectionis, quid libido edacitatis expoſcat, quorum negocium eſt contra concupiſcentem carnẽ ſpiritu concupiſcere, & condelectari legi dei ſecundum interiorẽ hominem, eiuſq; F delectationis ſerenitatem nullis libidinoſis delectationibus nubilare. Nam iſte amor edendi, non edendo, ſed continendo eſt comprimendus. Quis autem mente ſobrius non mallet ſi fieri poſſet ſine vlla mordaci voluptate carnali, vel arida ſumere alimenta, vel humida, ſicut ſumimus hæc aëria, quæ de circumfuſis auris reſpirando & ſpirando ſorbemus & fundimus? Quod alimentum, cum ore ac naribus ſine ceſſatione ſumamus, nec ſapit nec olet quicquam: nec tamẽ ſine illo vel tantillo ſpacio temporis, ſicut tam prolixe ſine cibo & potu poſſumus viuere, nec eius indigentia ſentitur, niſi moleſtia, ſi ora, nareſque claudantur, vel nutu voluntatis quantum ſinit ipſa moleſtia, pauliſper pulmonum inhibeamus officium, quibus velut follibus alternante motu vitales flatus haurimus, & reddimus. Quãto eſſet fœlicius, ſi ſpacioſis quidem interuallis, ſicut etiam nũc, vel quantumcunque ſpacioſioribus ſine vlla ſaporis illecebroſa ſuauitate cibum perciperemus & potum, quo tantam moleſtiam, vel perniciem pelleremus, Nam ſi in præſenti vita temperanter alimenta ſumentes, con-

tinentes,

G tinetites vocantur & ſobrij, meritóque laude habentur: nec deſunt huiuſmodi qui quantum natura petat, aut minus refectioois aſſumant, malentes ſi modo neceſsitatis congruo falluntur, minus id ſumpſiſſe quàm amplius: quanto magis in illa dignitate honeſtum modum fuiſſe credendum & ſumendorum alimẽtorum, quo & animali corpori neceſſaria præberentur, & modus naturalis nullatenus excederetur, ſicut in paradiſo primos homines vixiſſe credendum eſt? Quanuis nonnulli, neque hi cootemptibiles diuioi eloquij tractatores, nullo huiuſcemodi victu eos indiguiſſe potius opinentur, vt ea ſola in paradiſo voluptas, vel alimonia exiſtimetur fuiſſe, qua delectantur & aluntur corda ſapientium.

Qualis primorũ hominũ fuerit alimonia in paradiſo.

Sed ego cum eis ſentio, qui ſicut illud quod dictum eſt, Maſculum & fœminam fecit eos, & benedixit illos deus dicens, Creſcite & multiplicamini, & replete terram: ſecuodum ſexum corporalem atque coſpicuum intelligunt dictum, ita etiam quod paulopoſt ſequitur, & dixit deus, Ecce dedi vobis omne fœnum ſatiuum ſeminans ſemen, quod eſt ſuper omnem terram, & omne lignum quod haber in ſe fructum ſeminis ſatiui, vobis erit in eſcam, & omnibus beſtiis terræ, & omnibus

Gene. 1.

H volatilibus cœli, & omni ſerpẽti reptanti ſuper terram, quod habet in ſe animam vitæ: & omne fœnum viride in eſcam, non aliter accipiunt, niſi quia ille vterque ſexus his alimentis quibus & animalia cætera corporaliter vtebatur, & habebat ex hoc victu ſuſtentaculum cõgruum, licet modo quodam immortali, tameo animali corpori neceſſarium, ne indigentia læderetur: de ligoo autem vitæ, oe ſenectute perduceretur ad mortem. Sed nulla ratione crediderim in illo tantæ fœlicitatis loco, aut carnem concupiuiſſe aduerſus ſpiritum, & ſpiritum aduerſus carnem, atq; in iſta confli&ctatione ſine interna pace vixiſſe, aut ſpiritum deſideriis non repugnaſſe carnalibus, ſed quicquid vndecunq; libido ſuggeſſerat, turpi ſeruitio peregiſſe. Remanet igitur, vt aut nulla ibi fuerit caroalis concupiſcentia, ſed ille fuerit viuendi modus, vt omnia neceſſaria congruis membrorum officiis ſine vllius motu libidinis implerentur, Non enim quia terra non libidine, ſed voluntate motis agricolarũ manibus ſeminatur, ideo ſuos pariendos oon concipit fœtus: aut oc nimium videamur offendere homines, qui voluptatem corporis quomodocunque defendunt, ita ibi credatur carnalium ſenſuum fuiſſe libidinem, vt om

I nimodo rationali ſubdita voluntati, non aliâs adeſſet, niſi cum per illã vel ſaluti eſſet corporis, vel ſtirpis propagioi conſulendum: & tanta adeſſet, vt nulla ex parte mentem de ſupernarum cogitatioonm delectatione deponeret, oullus ſuperuacuus ſiue importunus motus eſſet ex illa: nihil niſi quod prodeſſet fieret per illam, nihil omnino fieret propter illam. Nunc vero quàm ſe aliter habeat, qui dimicant aduerſus eam, hi maxime ſentiunt. Ingerit ſe videntibus vel audieotibus aliquid, quãuis propter aliud videant & audiant, vt etiam ſi tangeo di noo iode percipit voluptatem, ſaltem voluptariam cogitationem inter oeceſſaria, quæ ad eam non pertinent, motu obrepente furetur. In ipſis porrò cogitationibus, etiam quando nihil illecebroſum adiacet oculis, aut inſonat auribus, quæ non conatur etiã obſoleta atq; ſopita, recordationibus inquietis cum turpi delectatione refricare, & caſtis ſanctiſque intentionibus tumultu quodam ſordidæ interpellatioois obſtrepere? Iam vero cum ad vſum ventum fuerit neceſſariæ voluptatis, per quam reficimus corpus, quis verbis explicet, quemadmodum nos modum neceſſitatis ſentire oon ſinat, & ipſum limitem procurandæ ſalutis, ſi qua aſſunt delectabilia, rapiendo abſcondat & traoſeat, putantibus nobis ſatis oon eſſe quod ſatis eſt, dum libeoter eius prouocationibus ducimur, exiſtimantes oos adhuc agere negocium valetudinis, cũ agamus potius crudelitatis? Quid enim mali fecerimus crapula pœnitendo teſtatur, quod metuentes plerunq; minus, quàm eximendæ fami ſufficit, veſcimur, Ita neſcit cupiditas, vbi finiatur neceſsitas. Et hæc quidem veſceodi atq; potandi tolerabilis eſt voluptas, quanta poſſumus inteotione vigilantibus nobis, vt facilius nõ impleat, quàm modum aliquando victus ſufficientis excedat, Contra cuius concupiſcentiam, & ieiunando & parcius alimenta ſumendo pugnamus. Eóque malo bene nunc vtimur, quando per illam non niſi quod ſaluti conducibile eſt, agimus. Ideo autẽ hanc voluptatem dixi tolerabilem, quia vis eius taota nõ eſt, vt nos à cogitationibus ad ſapientiam pertinentibus, ſi in eis ſumus mentis delectatione ſuſpenſi, abrumpat & deiiciat, Nam ſæpe de magnis rebus ioter epulas nõ ſolum cogitamus, verumetiam diſputamus, atque inter ipſos ciborum morſus & potionum gluctus, nihil remiſſius audiendo, dicendóque colloquimur, & quod noſſe, vel recolere volumus, intentiſsime omnino ſi nobis le-gatur accipimus. Illa vero pro qua mecum tantis contentionibus litigas, etiam quando ad eam bona intentione, hoc eſt, cauſa propagandæ prolis acceditur: tamẽ in ipſo opere ſuo, quem permittit aliquid non dico ſapieotiæ, ſed cuiuſlibet rei aliud cogitare? Nónne illi totus animus, & corpus impenditur, & ipſius mentis quadam ſubmerſione illud extremum eius impletur? Cum vero vincit etiam coniugatos vt nõ propagationis, ſed delectatioois carnalis cupiditate miſceãtur, quod Apoſtolus ſecundum veniam, non ſecundum imperium ſe dixiſſe teſtatur, ita hioc emergitur, & quaſi in auram cogitatioois poſt illum gurgitem reſpiratur, vt fiat conſequeos, quod verum ait quidam, & pœnitendi quæ eſt cum voluptate vicinitas. Quis ergo amator ſpiritalis boni, etiam ſola cauſa ſobolis coniugatus non mallet, vel ſine iſta ſi poſsit, vel ſine tam magna vi eius filios procreare? Quod ergo mallent ſancti coniuges in hac vita, puto nos hoc debere de illa paradiſi vita, quæ multo melior erat, credere, ſi nihil melius inde poſſumus cogitare. Obſecro te, non ſit hooeſtior philoſophia gentium, quàm noſtra Chriſtiana, quæ vna eſt vera philoſophia, quandoquidem ſtudium vel amor ſapientiæ ſignificatur hoc nomine. Vide enim quid in Hortenſio dialogo dicat Tullius, quæ magis verba te delectari debueruot, quàm Balbi Stoicorũ partes agentis, Quæ licet vera, tamen de parte hominis inferiore, hoc eſt, de corpore fuerunt, & te nihil adiuuare potueruot. Vide quid iſte pro viuacitate mentis contra voluptatem corporis dicat, An vero, inquit, voluptates corporis expetendæ, quæ vere & grauiter à Platone dictæ ſunt illecebræ eſſe atq; eſcæ malorum? Quæ enim confectio eſt, ioquit, valetudinis, quæ deformatio coloris & corporis, quod turpe damnum, quod dedecus, quod nõ euocetur atq; eliciatur voluptate? Cuius motus vt quiſque eſt maximus, ita eſt inimiciſsimus philoſophiæ. Congruere enim cũ cogitatione magna voluptas corporis non poteſt. Quis enim cum vtatur voluptate ea, qua nulla poſsit maior eſſe, attendere animo, inire rationem, cogitare omnino quicquam poteſt? Quis autem tantus eſt gurges, qui dies & noctes ſine vlla minimi temporis intermiſsione velit ita moueri ſuos ſenſus, vt mouentur in ſummis voluptatibus? Quis autẽ bona mente præditus, non mallet

nullas

Margin (right column): K; L *Vis libidinis.*; *1. Cor. 7.*; M *Hortenſius.*

A nullas omnino nobis à natura voluptates datas? Hæc ille dixit, qui nihil de primorum hominum vita, nihil de paradiſi fœlicitate, nihil de corporum reſurrectione crediderat. Erubeſcamus interim veris diſputationibus impiorum qui didicimus in vera veræ pietatis ſanctaq; philoſophia, & contra ſpiritum carnem, & contra carnem concupiſcere ſpiritum. Sed hoc vnde acciderit, Cicero neſciebat: & tamen carnis concupiſcentię non fauebat, quod tu facis, imò vehementer vrgebat, quod tu non ſolum non facis, ſed facientibus vehementer iraſceris: qui concupiſceotias & ſpiritus & carnis inter ſe belligerantes tanquã in bello timidus ambas laudare conaris, velut inimicam metuẽs habere, quæ potuerit alteram vincere. Quin age potius ne formides, & lauda cõcupiſcentiam ſpiritus, aduerſus concupiſcentiam carnis, tanto acrius, quãto caſtius dimicantem. Illam vero repugnantem legi mentis, ſine pauore vllo eadem cui repugnat lege mẽtis condemna. Aliud eſt conſideratio pulchritudinis etiã corporalis, ſiue viſibilis, ſicut eſt in coloribus & figuris: ſiue audibilis, ſicut eſt in cantibus atq; modulis, quam conſideratione, niſi rationale animal habere nõ B poteſt: & aliud eſt commorio libidiois, quę ratione frę-

1.Ioan.2. nanda eſt. Ioannes enim Apoſtolus illam concupiſcentiam non eſſe dixit à patre, quæ cõcupiſcit aduerſus ſpiritum. Quam nemo poteſt bonam dicere, niſi cuius aduerſus eam non amat concupiſcere ſpiritus. Quod ſi talis non eſt in motu & in ardore genitalium, non aduerſus eam concupiſcit ſpiritus, ne aduerſus donũ dei concupiſcendo inueniatur ingratus, ſed quicquid appetiuerit detur, tanquam illi quæ ex patre eſt. Si autem non eſt quod detur, hoc potius petatur à patre, non vt auferat vel comprimat, ſed vt expleat concupiſcentiam quam donauit. Quod ſapere, deſipere eſt. Vt quid eam cõparamus vino & cibo, & aliquid nobis dicere videmur, quia dicimus, nec vinum ebrietas, nec cibum cõdemnet crapula, nec cõcupiſcentiam infamet obſcœnitas, quando nec ebrietas, nec crapula, nec obſcœnitas vlla committitur, ſi carnis concupiſcentia ſpiritu aduerſus eam concupiſcente vincatur? Exceſſus, ioquis, eius io culpa eſt. Nec perſpicis quod facillime potuiſſes, ſi magis ipſam, quàm me vincere voluiſſes, vt non fiat malum excedendi, reſiſtendum eſſe malo concupiſcendi. Duo ergo mala ſunt, quorum vnum habemus, alterũ facimus, ſi ei nõ C reſiſtimus quod babemus. Ideo in pecoribus malum nõ eſt concupiſcentia, quia noo aduerſus ſpiritum cõcupiſcit, ſed eorum potius oblectat ſpiritum. Concupiſcentia enim ſapientiæ carentia, carnali concupiſcentiæ reſultant, & à bono vitæ rationalis aliena, hoc bonum habent quo delectantur. Iam vero & antea diximus, propterea hoc non eſſe in pecoribus malum, qoia in eis non cõcupiſcit aduerſus ſpiritum. Non enim habent rationem, qua libidines ſubiugent ſuperando, fatigẽntve pugnando. Quis autem tibi dicit ſemper pecorum imitatiooe peccari? Quam ſententiam nõ tibi obiectam tanta loquacitate refellere laboraſti, vt ſuperflua multa colligeres, quæ in pecoribus animaduerſa, etiam medicinæ diſciplina ſectatur. Sed ne propterea putaretur, non eſſe malum concupiſcentia carnis, quia bonum eſt in pecore vt eo ſe oblectet illa natura, cui non poteſt ineſſe concupiſcentia ſapientiæ, ideo dictum eſt bonum eſſe pecoris, cuius ſine vlla repugnãtia delectat ſpiritum: malum autem hominis, quo cõcupiſcit aduerſus ſpiritum.

Cap. XV. Conuocaſti etiam in auxilium turbam philoſophorum, quaſi ſuſceptæ tuæ ſi non poſsint pecorum ſolertiæ naturales, ſaltem doctorum hominum opitulentur errores, Sed qois non videat doctrinæ te quæſiſſe D iactantiam, in commemorãdis nominibus doctorum homioum ſectiſque diuerſis, quando perſpicit quicunque iſta tua legit, ad quæſtionem quę inter nos vertitur, hæc nullatenus pertinere? Quis enim audiat quod abs te commemoratur Thales Mileſius vnus è ſeptem ſapientibus, deinde Anaximaoder, Anaximenes, Anaxagoras, Xenophanes, Parmenides, Leucippus, Democritus, Empedocles, Heraclitus, Meliſſus, Plato, Pythagorei, vnuſquiſque cum proprio dogmate ſuo de oaturalibus rebus? Quis, inquam, hæc audiat, & non ipſo oominum ſectarúmque conglobatarum ſtrepitu terreatur, ſi eſt ineruditus, qualis eſt hominum moltitudo, & exiſtimet te aliquem magnum, qui hæc ſcire potueris? Ecce quod appetis, quãdoquidem io his omnibus abs te coaceruatim commemoratis, quod ad rem quæ inter nos agitur pertineat, nihil omnino dixiſti. Nam prælocutus es iſta dicturus, & aiſti, Omnes philoſophi in ſcholis licet aliud diſſerentes, tamen idola cum plebe venerantes, qui de naturalibus cauſis aliquid excogitare conati ſuot, inter multas opinioois ſuæ vaoitates, aliquas tamen veritates, velut iam ferè pares, per caligioem vani, huic tamen dogmati contra quod agimus iure anteferri poſſunt. Atque vt hoc probares, ſubdidiſti ea quæ à me quoquo modo commemorata ſunt, philoſophorũ nomina phyſicorum cum opinionibus ſuis, quas de naturalibus cauſis habuerunt: nec tamen commemorare omnes ſiue voluiſti, ſiue potuiſti. Qua io re homines imperitos nullo doctorum dubitante fraudaſti. Hoc enim demonſtrare ſuſceperas, omnes philoſophos qui de naturalibus cauſis aliquid excogitare conati ſunt, iure poſſe huic dogmati contra quod ageres aoteferri. Cur ergo, vt de aliis plurimis taceam, cum commemoraſſes Anaximenem eiúſque diſcipulum Anaxagoram, tacuiſti alterum eius diſcipulum Diogenem, qui & à magiſtro & cõdiſcipulo ſuo in rerũ naturæ opinione diſſenſit, propriúmque dogma conſtituit? Quid ſi tale aliquid ipſe ſenſit, vt nobis noo eſſet aoteponendus, quibus omnes qui de rerum natura philoſophati ſuot, anteponendos eſſe dixiſti? Atque vt hoc quaſi oſtenderes, te in cõmemorandis fruſtra nominibus & dogmatibus philoſophorum inſipienter inflaſti. Ecce præteriſti vnum quem vel ex magiſtro, vel ex condiſcipulo quos nominaſti, iuxta attendere debuiſti, an forte timuiſti ne Dio- F genes Cynicus putaretur, aut ille etiam legentibus propter idem nomẽ occurreret, & veniret in mentem, quòd melior te patronus libidinis fuerit, de qua exercenda nõ verecundabatur in publico? Vnde illa ſecta caninum nomen accepit. Tu autem defenſorem quidem libidinis profiteris, ſed de tua ſuſcepta, quod fidem libertatèmque patrooi non decuerat, erubeſcis. Verum obſecro te, ſi philoſopbos nobis anteponere geſtiebas, cur non potius eos commemoraſti, qui de moribus quæ pars ab eis philoſophiæ vocatur ethica, quam nos moralem dicimus, ſolertiſsime diſputarunt? Hoc enim tibi potiſsimum congruebat, qui honeſtate quidem mentis inferius, tamen bonũ hominis eſſe cenſes corporis voluptatẽ. Sed quis nõ quid proſpexeris cernat? Ne ſcilicet in ipſa de voluptate quęſtione vnde tecũ agimus, honeſtiores philoſophi te obruerẽt, quos Cicero propter ipſam boneſtatẽ tanquã conſulares philoſophos nũcupauit, & ipſi Stoici maxime inimiciſsimi voluptatis, quorum teſtimoniũ ex perſooa Balbi apud Ciceronẽ diſputantis, verũ quidem, ſed quod tibi prorſus nihil prodeſſet, interponẽdum putaſti. Quòd autẽ nullum hominis

Iuliani verba.

G bonum cēſeant corporis voluptatem cupiens abſcondere, nulla de quæſtione morali nomina & dogmata philoſophorum, quod maxime ad rem pertinebat, ſi aliquid de philoſophis probandum fuit, commemorare voluiſti. Non enim te aduerſus iſtos defenderet, non dico Epicurus, qui totum bonum hominis in voluptate corporis poſuit, quia non quod ille tu ſentis: ſed Dinomachus, huius quippe dogma tibi placuit. Nam ipſe coniungendam voluptatem arbitratus eſt honeſtati, vt quemadmodum honeſtas, ita voluptas per ſeipſa appetenda videretur. Hanc ergo partem vbi de moribus diſputatur, cum tibi infenſam cerneres attingere timuiſti. Nam vbi maxime controuerſia iſta verſatur, quanti & quales, & cuius apud gentes gloriæ philoſophi tibi præferantur, vides: maximèque ipſe Plato, quem Ciceroappellare non dubitat, penè philoſophorum deum, cuius nec tu nomen præterire potuiſti, cum de naturalibus, non de moralibus philoſophorum nobis dogmata inferres ſiue præferres, qui corporis voluptates vere & grauiter dixiſſe perhibetur illecebras atque eſcas malorum. Nunquid autem quid de hominis conditione
H ſenſerint quos nominaſti philoſophi, quia & hoc ad naturalem pertinet quæſtionem, quod qualitercunq; cauſa poſcebat, commemorandum putaſti? Non vtique feciſti, & recte. Quid enim illi didicerant, vel quid locuti fuerant de primo homine Adam & eius coniuge, de prima eorum præuaricatione, de ſerpentis aſtutia, de
Roma.5. nuditate corporis ante peccatū ſine confuſione, & cum confuſione continuo poſt peccatum? Quid denique tale audierunt, quale illud eſt quod ait Apoſtolus, Per vnum hominem peccatum intrauit in mundum, & per peccatum mors, & ita in omnes homines pertranſiit, in quo omnes peccauerunt? Harum literarum illi atque huius veritatis expertes, qui de hac re ſapere potuerunt? Verum ſi de hominis cōditione dogmata hominum à ſacris literis noſtris abhorrentium nihil iudicaſti eſſe ponendum, & rectiſsime iudicaſti: quanto minus te, quæ poſuiſti adiuuare potuerunt, quid de principiis mundi huius viſibilis ſenſerint, vnde inter nos nulla quæſtio vertitur? Sed mens tua potius tanquam magnum aliquid de philoſophorum libris didiceris, iactantiæ vanitate ſubuertitur. Videntur autem non fruſtra Chriſtianæ fidei propinquaſſe, qui vitam iſtam fallaciæ miſeriæq; pleniſsimam non opinati ſunt, niſi di-
I uino iudicio contigiſſe, tribuentes vtiq; iuſticiam conditori, à quo factus eſt & adminiſtratur hic mundus. Quanto ergo te melius veritatique vicinius de hominum generatione ſenſerunt, quos Cicero in extremis
Tullius in dialogo Hortenſio. partibus Hortenſij dialogi velut ipſa rerum euidentia ductus compulſuſque commemorat? Nam cum multa quæ videmus & gemimus, de hominum vanitate atque infœlicitate dixiſſet, ex quibus humanæ, inquit, vitæ erroribus & ærumnis fit, vt interdum veteres illi, ſiue vates, ſiue in ſacris initiiſque tradendis diuinæ mentis interpretes, qui nos ob aliqua ſcelera ſuſcepta in vita ſuperiore, pœnarum luendarum cauſa natos eſſe dixerunt, aliquid vidiſſe videantur, verúmque ſit illud quod eſt apud Ariſtotelem, ſimili nos affectos eſſe ſupplicio, atque eos qui quondam, quum in prædonum Hetruſcorum manus incidiſſent, crudelitate excogitata necabantur, quorum corpora viua cum mortuis, aduerſa aduerſis accommodata, quàm aptiſsime colligabantur: ſic noſtros animos cum corporibus copulatos vt viuos cum mortuis eſſe coniunctos. Nónne qui iſta ſenſerunt multo quàm tu melius, graue iugum ſuper filios Adam &

dei potentiam iuſticiámque viderunt, etiam ſi gratiam, K
quæ per mediatorē liberandis hominibus conceſſa eſt, non viderunt? Ecce ego inueni quod tibi de illis gentilium philoſophorum literis poſſet iure præponi, te inſtigante, qui nihil tale de illis inuenire potuiſti, & vt me admoneres, quod aduerſus te inuenirem tacere noluiſti. Quid quod de Apoſtoli teſtimonio pro te Cap. XVI.
eſſe exiſtimas, quod eſt cōtra te, & membra noſtra quæ vtique ante peccatum nuda erant, nec confundebant eos quibus inerant, pudenda fuiſſe aſſeris, neſciens quid loquaris? Ego enim debui adhibere teſtimonium, quod ipſe adhibuiſti, vbi ait Apoſtolus, Multo magis quæ vi- 1.Cor.12.
deantur infirma eſſe corporis noſtri, hęc neceſſaria ſunt, & cætera quæ pro nobis ipſe poſuiſti. Sed operæpreciū eſt conſiderare, quo modo eò veneris vt hæc diceres. Iam igitur inquis tempus eſt, vt oſtendamus extra naturæ teſtimonium etiam aliqua authoritate legis, ſic noſtra membra fuiſſe formata, vt alia verecundia, alia libertate gauderēt. Ad quod confirmandum, inquis, gentium citetur magiſter, qui ſcribens ad Chrinthios, ait, Corpus noſtrum non eſt vnum membrum, ſed mul- Ibidem.
ta. Deinde cum Apoſtolica verba ſubtexeres, quibus ille mirifice explicauit vnitatem conſenſúmque membro- L
rum, Et quia pauca, inquis, totius corporis membra nominauerat, atque pro ſua honeſtate genitalia loca directe appellare nolebat, Nónne his verbis tuis te ipſe redarguis? Honeſtas ergo erat non appellare directe, quod deus facere dignatus eſt recte. Et quod creare nō puduerat ipſum iudicem, pudebat enunciare præconē. Quando iſtud ita eſſet, niſi quæ ille fecerat honeſta condendo, nos feciſſemus inhoneſta peccando? Inde ſubiungis de hac re Apoſtolicum teſtimonium, quod ita Vbi ſuprà.
ſcriptum eſſe commemoras. Multo enim magis quę videntur infirma eſſe corporis noſtri, hæc neceſſaria ſunt: & quæ putamus inhonorabilia eſſe membra corporis, his honorem abundantiorem circundamus. Et quæ verecūda ſunt noſtra, maiorem honeſtatem habent. Quæ autem ſunt honeſta noſtra, nullo egent: ſed deus temperauit corpus, ei cui deerat, abundantiorem dando honorem, vt nō ſit ſciſſura in corpore, ſed eadem ipſa pro ſe inuicem cogitent membra. Quibus dictis tanquā victor exclamas, En verum intellectorē operis dei, an fidelem ſapientiæ eius prædicatorem, Verecundiora, inquit, noſtra maiore honeſtate cōteguntur. Ad hoc certe vnum verbum totam cauſam tuam religandam putaſti, M
quod Apoſtolum dixiſſe legiſti, verecundiora noſtra. Si autem legiſſes inhoneſta noſtra, nullo modo vtiq; hoc teſtimonium ponere auderes. Nullo modo enim deus & hoc quod eſt peius ante peccatum aliquid faceret in membris humani corporis inhoneſtū. Diſce ergo quod neſcis quia diligenter quærere noluiſti. Inhoneſta dixit Apoſtolus: ſed nonnulli interpretes, in quibus & iſte eſt quantum arbitror quem legiſti, credo verecundati verecundiora dixerūt, quæ ille dixit inhoneſta: quod probatur ex verbis in ipſo codice ſcriptis, vnde iſta verba Apoſtolica tranſtuliſti. Quod enim abs te poſitum eſt verecundiora, in Græco legitur ἀσχήμονα. Quod autem ſequitur, maiorem honeſtatē habent, in Gręco eſt εὐσχημοσύνην, quod integre interpretatum eſt, honeſtatem. Vnde apparet illa quæ ἀσχήμονα dicta ſunt, inhoneſta Latine appellari. Poſtremo quod adiunctum eſt, quæ antē ſont honeſta noſtra, Græcus habet εὐσχήμονα. Vnde manifeſtum eſt illa quæ ἀσχήμονα dicta ſunt, inhoneſta eſſe. Quamuis & nulla Gręcorum conſideratione verborum eo ipſo debuiſti admoneri, inhoneſta eſſe illa quæ abun-
dantiorem

A dantiorem honeſtatẽ habent velaminis,quãdo ea quæ
hoc opus nõ habẽt,honeſta ſunt dicta, Quid eſt enim,
Quæ autem honeſta ſunt noſtra,non opus habent: niſi
illa inhoneſta ſunt, quæ opus habent? Honeſtas ergo
adhibetur inhoneſtis, cum rationalis naturæ ſenſu ipſo
verecundante velantur. Eorum quippe honeſtas & ho-
nor eſt velamentum, tanto abundantius, quanto ma-
gis inhoneſta ſunt. Quod profecto nũ diceret Apoſto-
lus ſi corpus tale deſcriberet, quale habebant homines
quãdo nudi erant & non confundebantur. Vide igitur
quàm impudenter ideo dicas homines fuiſſe primitus
nudos, quia ad ſolertiæ humanæ operam vt ſe tange-
rent pertinebat,quæ nondum in illis fuit. Vnde fit con-
ſeqnẽs, vt ante peccatum inertes, peccato autem factos
credas eſſe ſolertes. Quàm porrò multis inaniter dictis
quaſi eleganter acutèque concludis dicens, Non igitur
quia peccauerant genitalia, vel diabolica, vel inhone-
ſta fecerunt,ſed quia pauitabãt, in ea qua primum fue-
rant honeſtate permanentia mẽbra texerunt. Ad quod
reſpondeo,diabolica quidem membra non eſſe, quan-
tum ad eorum ſubſtantiam,figuram, qualitatemq́; per-
tinet,quam cõdidit deus: ſed ſi eadem membra in qua
B prius fuerant honeſtate manſerunt, cur ea dixit Apo-
ſtolus inhoneſta? Bene quod ipſe confeſſus es illa mem
bra fuiſſe prius honeſta: nõ enim aliud poſſes niſi blaſ-
phema opinione ſentire. Quæ igitur deus honeſta fe-
cerat, dixit Apoſtolus inhoneſta. Cauſam requiro. Si
hoc non peccato factum eſt, vnde factum eſt? Quis ho-
neſta dei opera dehoneſtauit, vt ea inhoneſta ſanctus
Apoſtolus diceret? Vtrum habitudo in qua eſt ſolertia
creantis,an libido in qua eſt pœna peccantis? Nã etiam
nunc quod deus ibi facit,honeſtum eſt: quod origo cõ
trahit,inhoneſtum. Et tamen ne ſint ſciſſuræ in corpo-
re,contributum eſt diuinitus ſenſui naturali, vt pro in-
uicem ſolicita ſint membra: & quod dehoneſtauit cõ-
Gene.3. cupiſcentia,contegat verecundia. Sed dicis, Cur audi-
ta voce dei deambulantis in paradiſo abſconderunt ſe
Adam & mulier eius,cum perizomata ſufficere potuiſ-
ſent, ſi de genitalium nuditate erubuiſſent? Quid eſt
quod dicis,non inueniendo quod dicas: nec attendis,
quod animo trepidante à facie domini, abſtruſiora la-
tibula quæſierunt? Illa vero lumbis circumpoſita tegmi-
na, motum qui ibi ſentiebatur erubeſcendo velarunt.
Si cum nudi eſſent non confundebãtur: reſtat vt cõn-
C fuſione ſe texerint. Confuſionem inhoneſtatis eſſe,non
Gene.2. dubium. Ideoq́; ibi dictum eſt, Nudi erant & non con-
fundebãtur: vt appareat confuſione factum,quod poſt-
ea pudenda texerunt. Hic autem vbi ſe abſconderunt
Gene.3. in medio ligni paradiſi,reſpondit Adam, Vocem tuam
audiui deambulantis in paradiſo, & timui quia nudus
ſum. Illud manifeſta confuſio, iſtud occulta conſcien-
tia,qua delinquente intrinſecus accidit manifeſta con-
fuſio. Illud ergo fecit pudor,hoc timor. Illud erubeſcẽ-
da concupiſcentia, hoc punienda conſcientia, demẽti
ſcilicet ſimilis, quando eum qui cordis cernebat inter-
na,corporis occultatione fugiebat. Quid eſt autẽ quod
ait dominus, Quis nunciauit tibi quia nudus es,niſi de
ligno de quo præceperam tibi ne manducares, mandu-
caſti? Quid eſt guſtato cibo prohibito nuditas indicata,
niſi peccato nudatum,quod gratia contegebat? Gratia
quippe dei magna ibi erat, vbi terrenũ & animale cor-
pus beſtialem libidinem non habebat. Qui ergo veſti-
tus gratia nõ habebat in nudo corpore quod puderet,
ſpoliatus gratia ſenſit quod operire deberet. Fugienda,
inquis,opinio eſt quæ putat vel in membris hominum,
vel in ſenſibus membrorum aliquid diabolum condi- D
diſſe? Quid nobis obiicis vanas exorbitationes tuas? Nõ
aliquid diabolus quod ad naturã hominis pertinet cõ-
didit,ſed quod deus bene cõdiderat,peccati perſuaſio-
ne violauit, ita vt illo vulnere quod factũ eſt per duo-
rum hominum liberum arbitrium, totum genus clau-
dicaret humanum. Ecce circunſtat ſenſus tuos miſeria
generis humani. Homo es, humani nihil abs te alienũ
puta, & in iis quæ non pateris, compatere patientibus:
quamuis & ipſe quamlibet terrena fœlicitate præpol-
leas, nullum ſine bello inteſtino diem ducis, ſi tamen
quod profiteris implere conaris. Sed in iis quæ memi-
niſſe iã non potes,paruulos intuere, quot & quanta ma
la patiãtur,in quibus vanitatibus,cruciatibus,errorib⁹,
terroribus creſcãt. Deinde iam grandes,etiam deo ſer-
uientes tentat error vt decipiat: tentat labor,aut dolor,
vt frangat: tentat libido,vt accendat: tentat mœror vt
ſternat: tentat typhus vt extollat. Et quis explicet om-
nia feſtinãter, quibus grauatur iugũ ſuper filios Adam?
Huius euidẽtia miſeriæ gentium philoſophos nihil de
peccato primi hominis ſiue ſcientes,ſiue credẽtes com-
pulit dicere, ob aliqua ſcelera ſuſcepta in vita ſuperio-
re,pœnarum luẽdarum cauſa nos eſſe natos,& animos E
noſtros corruptibilibus corporib⁹ eo ſupplicio quo He
truſci prædones captos affligere conſueuerant,tãquam
viuos cum mortuis eſſe coniunctos. Apoſtolus autem
amputat opinionem, qua credũtur ſingulæ animæ pro
meritis anteactæ vitæ diuerſis corporibus inſeri. Quid
igitur reſtat, niſi vt cauſa iſtorum malorum ſit, aut ini-
quitas vel impotentia dei, aut pœna primi veteriſq́; pec
cati? Sed quia nec iniuſtus,nec impotens eſt deus,reſtat
quod non vis,ſed cogeris confiteri,quòd graue iugum
ſuper filios Adam à die exitus de ventre matris eorum *Eccli.40.*
vſque in diem ſepulturæ, in matrem omnium nõ fuiſ-
ſet,niſi delicti originalis meritum præceſsiſſet.

Libri quarti finis.

DIVI AVRELII AVGVSTINI Hipponenſis Epiſcopi, contra Iulianum, Liber quintus.

ORDO ipſe poſtulat; quoniam pri- *Caput I.*
mo ſecũdòque reſpondimus, quid
liber tuus tertius contineat: deinde F
videamus & reſpondeamus peſti-
lentinſis laboribus tuis, quantum
dominus opitulatur ſalubribus la-
boribus noſtris, tenẽtes inſtitutum
modũ,vt ea quæ non habent ad rem quę inter nos agi-
tur,pertinẽtem controuerſiam,tranſeamus: ne qui hæc
noſtra noſſe voluerint, plus laboris & tẽporis in opere
legendi quàm in diſcendi vtilitate conſumãt. Quid er-
go opus eſt,vt aliquid aduerſus ea dicã, quæ in princi-
pio poſuiſti libri huius ſolita & vana, de inuidia quam
vos ſuſtinere pro veritate iactatis: & de paucitate velut
prudentium quibus vos placere gaudetis? Hæc enim &
veterum & nouorum omniũ vox eſt hæreticorum,ipſa
conſuetudine iam ſordidata atq́; perrita. Et tamen ne-
ceſsitate compellitur talibus pannis indui tam magna
etiam veſtra ſuperbia, quæ ſic tẽditur & inflatur, vt eos
deformius,dum geſtit oſtentare,dirumpat. Tuas etiam
calumnioſiſsimas contumelias, non eſt neceſſe ſæpius
refutare, quibus me vnum nominatim videris appe-
tere: & in tot ac tanta catholica lumina, tacitis eorum
nominibus,

G nominibus,vel inſanus inſilis, vel cæcus offendis. Vnde tibi duobus prioribus libris ſic me reſpondiſſe arbitror, vt à nullo amplius requiratur. Exaggeras quàm ſit difficilis paucisq; conueniens eruditis,ſanctarum cognitio literarum: videlicet,vt deus hominum ſicut vniuerſorum conditor & iuſtus & verax ac pius,id eſt,donorum ſuorum in homines cumulator probetur, quia vna eſt,vt fateris, optima cauſa ſtudiorũ bonorum, vt honoretur deus. Quem tamen ſic honoras,vt paruulorum liberatorem neges per Chriſtum Ieſum, id eſt, ſaluatorem,qui eos baptiſmate ſic ablui dicis,vt non conſequantur ſalutẽ,tanquã medico non indigeant Chriſto,humanæ originis venã ſagaciter inſpiciente, & eos ſanos pronunciante Iuliano. Quanto melius nihil omnino didiciſſes, quàm per iſtam velut ſciẽtiam legis in qua te turgidus iactas, nõ ſanè duce dei lege,ſed veſtra potius vanitate,ad hanc impiã præſumptionem inimicam fidei Chriſtianæ & tuæ animæ perueniſſes. Sentẽtia,inquis,veſtra tam deformis & vana eſt, quæ & deo iniquitatem,& diabolo cõditionem hominum,& peccato ſubſtantiam, & conſcientiam ſine ſcientia paruulis conatur aſcribere. Breuiter reſpondeo, Sententia no- Pſal.44.
H ſtra nec deformis eſt, quia ſpecioſum forma præ filiis hominum,ſaluatorem prædicat omnium hominũ atq; etiam paruulorum: nec vana eſt, quæ non fruſtra, ſed præcedente peccato dicit hominem vanitati ſimilẽ factum,cuius dies ſicut vmbra prętereunt. Nec deo aſcri- Pſal.143. bit iniquitatem,ſed potius æquitatem, quia non iniuſte tot & tantis malis, quæ ſæpiſsime cernimus,etiam paruulus plectitur. Nec diabolo conditionem hominũ,ſed humanæ originis deprauationem: nec peccato ſubſtantiam deputamus,ſed in primis hominibus actũ, in eorũ vero poſteritate contagium. Nec paruulis conſciẽtiam ſine ſcientia, in quibus nec ſcientia eſt nec conſcientia: ſed ſciuit ille quid fecerit in quo omnes peccauerunt,& ſinguli malum inde traxerũt. Tu autem qui multitudinem præſtruis idiotarum, quos appellas ſimplices, qui aliis occupati negociis, nihil de eruditione cœperũt,ſola tamen fide ad Eccleſiam Chriſti peruenire curarunt, ne facile obſcuris quæſtionibus terreantur,ſed credentes deum verũ conditorem eſſe hominum, indubitãter quoque teneant quia pius eſt,quia verax,quia iuſtus, atque hanc exiſtimationẽ de illa trinitate ſeruantes,quicquid audierint huic conuenire ſententiæ,amplexentur
I atque collaudent: nec hoc eis vlla vis argumentationis euellat, ſed deteſtentur omnẽ authoritatem atque omnem ſocietatem contraria perſuadere nitentem. Si hæc ipſa tua verba conſideras, aduerſus te illos firmiſsimos reddis. Neque enim alia cauſa eſt,cur nouitatem veſtrã deteſtetur etiã multitudo Chriſtiana, à cuius velut imperito iudicio ad paucos veſtros, quos videri cupis prudẽtiſsimos & doctiſsimos,prouocas, niſi quia deum & hominem conditorem & iuſtiſsimum cogitãt, & ſuorum tãtos cruciatus conſpiciunt paruulorũ, vt ſub deo creatore optimo atque iuſtiſsimo nullo modo imago eius in illa ætate tãta mala pateretur, ſi non eſſet originale peccatum. Quorum ſi quiſquam geſtãs paruulum filium,te ſine clamore inuidioſo, & in parte vbi nullus audiret,compellaret,ac diceret, Ego ea mente, intelligentia,ratione,in qua ſum factus ad imaginem dei, tãtum amo regnum dei, vt hominis magnam iudicem pœnam,ſi eo nũquam poſsit intrare. Itáne vero tu non homo de turba imperitorum, ſed inter paucos prudentiſsimos regni illius amator, tanto vtiq; ardentior quãto magis te flagrantiſsima paucorũ ſocietas in illud accendit, nec facit inde torpeſcere frigidior multitudo, K reſponſurus es homini atque dicturus, Non ſolum magna non eſt, ſed nulla omnino pœna eſt imaginis dei, nunquam poſſe intrare in regnum dei? Puto quòd nec vni homini,cúius nec vim, nec teſtimonium formidabis,hoc dicere audebis. Te itaq; ſiue reſpondẽte quodlibet,ſiue quod magis à te exigerer,ſi nõ Chriſtiana, certè humana verecundia, reticente, ingereret aſpectibus tuis paruulum ſuum dicens,Si iuſtus eſt deus,quid mali eſt,quòd innocentem hãc eius imaginem prohibet intrare in regnum eius,ſi non hoc eſt peccatum quod per vnum hominem intrauit in mundum? Puto quòd nul- Roma.5. la tibi aderit ſapientia, qua tibi videaris illo indocto homine doctior, ſed ſi à te receſſerit impudẽtia,illo infante remanebis infantior.

Sed procemio termi- Cap.II. nato quo imperitos admonitos remouiſti, & paucorũ tibi aures eruditiſsimas præparaſti, quid diſputationis aggrediaris,videamus. Neſcio quid enim ſatis acutũ tibi venit in mentem,quod te in ſecundo libro tuo fugerat,cum de membris pudendis, quæ poſt peccatum rationali verecundante natura ficulneorũ adoperta ſunt tegmine foliorũ, multa dixiſſes: fruſtra refutare conatus quod ego dixeram, Cur ergo ex illis membris con- L fuſio poſt peccatum, niſi quia extitit illic indecens motus? Quid igitur excogitaſti quod ita tibi placuit,vt nec finito volumine vbi hanc quæſtionem tã diuturna loquacitate verſaſti,iã hoc putares omittendũ? Scriptum eſſe dicis, Et fecerunt ſibi veſtimenta,aliamq; interpre- Gene.3. tationem habere cõmemoras: perizomata & veſtimenta perhibes totius corporis indumẽtum intelligi poſſe, quod ad pudoris refertur officiũ. Vbi miror iſtum interpretem quẽ legiſti,ſi Pelagianus non fuit,ex eo quod Græcus ait perizomata, veſtimenta potuiſſe transferre. Verum & hic ſi pudor aſsit, ad cuius officium veſtimẽta aſſeris pertinere, nequaquã perſuadere conaberis homines primos peccato magiſtro iſta pudoris officia didiciſſe,& in eis prius duas quaſi ſocias & amicas,conuenienter habitaſſe innocentiam & impudentiam. Quãdo enim nudi erãt & non confundebantur, inuerecũdi erant ſecundum tuam diſputationem, & à naturali pudoris ſenſu abhorrebant. Sed videlicet ab iſta prauitate peccando correcti ſunt, & ſenſus reprobus præuaricationis factus eſt in eis doctor pudoris. Pudẽtes quippe fecit nequicia,quos impudẽtes iuſticia faciebat. Imò vero tua iſta ſententia ita eſt indecenter impudens & M deformiter nuda,vt eam quãtalibet folia verborum cõſuas,operire non poſsis: à pictoribus me didiciſſe derides, quod Adam & mulier eius pudenda contexerint, & Horatianum illud decantatum audire me præcipis, Pictoribus atque Poëtis, Quidlibet audendi ſemper fuit æqua poteſtas. Ego vero non à pictore inanium fi- Hora. in arte poetica. gurarum, ſed à ſcriptore diuinarum didici literarum:* * al. ſcripturarum. quia illi primi homines antequã peccarent nudi erant, & non confundebantur. In quibus abſit, vt tanta innocentia tam impudens eſſet, ſed nondum inerat quod puderet. Peccauerunt, attenderunt, erubuerunt, operuerunt, & adhuc clamas nihil illic indecens nouúmque ſenſerunt. Hanc planè impudentiam tuam nimis incredibilem, abſit vt dicam, nullus te Apoſtolus aut Propheta, ſed nec pictor docuit, nec poëta. Illi quippe ipſi quibus quidlibet audendi, ſicut eleganter dictum videtur,ſemper fuit æqua poteſtas,confunderentur tale aliquid ridendum fingere,quale tu credendũ non confunderis diſputare. Duas enim ſimul habitãtes,quarum altera eſt optima,altera eſt peſsima, velut inter ſe conuenientes

A uenientes atque concordes, innocentiam ſcilicet atque
impudentiã, nullus pictor pingere, nullus poëta canere
Eccli.40. auderet: nec eorum quiſquam ita de ſeoſibus deſpera-
ret humanis, vt etiam hoc ſibi audendi æquam crede-
ret poteſtatem, ſed inſanã potius vanitatem. In eo vero
quod aiſti, ſi illi interpretationi quæ perizomata, id eſt,
præcinctoria poſuit fauetur, latera magis dicam tecta
fuiſſe quàm femora. Primum doleo, ſic te abuti eorum
ignorantia, qui Græce neſciunt, vt eorum qui ſciunt iu-
dicium reueritus non ſis. Sed commodius accidit, vt
ipſa perizomata quæ leguntur in codicibus Græcis, tã-
quam verbum ſuæ linguæ mos Latinus vſurpet. Proin-
de cum perizomata non femora, ſed latera contegi po-
tuiſſe aſſeueraſti, puto quod te etiã ipſe riſiſti. Quis enim
doctus vel iodoct⁹ igooret, quas perizomata contegãt
corporis partes? Quod nomen tegminis etiam in fœ-
mioarum dotibus frequentari & æſtimari ſolet, neque
id alligari niſi zona quæ lũbos cingit. Interroga & di-
ſce, quod te non credo neſcire. Quanuis etiã ſi neſcias,
non vſqueadeo te arbitror noo humanũ eloquium, ſed
humanum habitum velle peruertere, vt perizomata e-
tiam ſuper humeros leuare coneris: aut eis ita latera il-
B lorum hominum fuiſſe contecta, vt genitalia totæque
lumborum cum femoribus partes nudæ relinquerẽtur.
Quid ergo te adiuuat, & non me potius, ex quacũuis
Rom.7. parte corporis ſuperioris inferiora velata ſint, vbi lex
in membris repugnans legi mentis affectu ſentiebatur
amborũ, & alterno excitabatur aſpectu, inobedientium
prauitatẽ ſuæ inobedieotiæ nouitate confundens? Quę
quaoto turbulentius mouebatur, tãto verecundius fie-
ret, ſi caro cuius eam ſtimulabat aſpectus aliquanto ſpa
cioſius velaretur. Siue igitur à lumbis, ſiue à lateribus di
miſſa ſint tegmina, pudenda ſunt tecta, quæ pudenda
non eſſeot, oiſi legi mentis lex peccati inuide repugna-
ret. Sed vbi manifeſta res eſt, ſcripturæ diuinæ ſenſui
noſtrum ſenſum addere non debemus. Non enim hoc
Gene.3. ſit humana ignorantia, ſed præſumptiooe peruerſa. A-
dam & mulier eius, qui nudi erant ante peccatũ, & non
confuodebantur, mox vt peccaueruot quas partes cor-
poris amicierunt, perizomatum nomine ſatis euiden-
ter expreſſum eſt. Videmus quid texerint, nimiæ inſipi-
entiæ eſt adhuc quærere, nimiæ impudentię, adhuc ne-
gare quid ſenſerint. Nam tu quoque cum obſtinatiſſi-
me contradicas, vſqueadeo iudicaſti nihil aliud huma-
C nis occurrere ſenſibus, niſi concupiſcentialem motum
erubeſcẽtes illos homines in genitalibus tegere voluiſ-
ſe, vt perizomata erigere ad latera conareris, aut ope-
rias latus vbi peccatores nihil male ſenſiſſe cootendis,
aut deformiter nudes, quod magis tegendum eſſe con-
Cap.III. ſeotis. Inſeris alia de libro meo verba, vbi dixi car-
nis inobedientiam inobedienti homini digniſsime re-
tributam, quia iniuſtum erat vt obtemperaretur à ſeruo
ſuo, id eſt, à corpore ſuo, ei qui nõ obtemperauerat do-
mino ſuo: & conaris oſtendere hanc ioobedientiã car
nis potius eſſe laudabilẽ, ſi pœna peccati eſt: & tanquam
perſona ſit aliqua, quæ peccatorem ſcienter affligat, ſic
eam velut vltricem ſceleris, & in hoc dei miniſtram,
tãquam magnum aliquod bonum cothurno ſermonis
exornas. Nec cogitas poſſe te iſto modo laudare aoge-
los malos, qui vtique non ſunt niſi præuaricatores atq;
impij, per quos tameo deum meritas pœnas irrogare
Psal.77. peccãtibus, ſancta ſcriptura teſtatur, dicens, Miſi io eos
iram indignationis ſuæ, indignatiooem & iram & tri-
bulationum immiſsionem per angelos malos. Lauda
etiam iſtos, lauda eorum principem Satanam, quia &
ipſe viodex peccati fuit, quando ei tradidit Apoſtolus D
hominem in ioteritum carnis. Valde enim diſertus es *1.Cor.5.*
contra gratiã Chriſti, & idoneus dicere panegyricum
Satanæ & angelis eius, per quos multorum deus iudex
atque vltor eſt peccatorum, retribuens eis ſecundum
opera ſua, eos ipſos peſsimos & damnabiles ſpiritus pu
nieodorum ſupplicia faciens, qui bene iuſteq; vtitur &
bonis & malis. Prædica igitur iniquiſsimas poteſtates,
quia per ipſas mala retribuuntur malis: qui propterea
concupiſceotiam prædicas carnis, quia inobedientia
retributa eſt inobedientiæ peccatoris. Lauda iniquum
regem Saülem, quia & ipſe fuit pœna peccantium do-
mino dicente, Dedi tibi regem in ira mea. Lauda dæ- *Osee.13.*
moniũ quod rex ipſe patiebatur, quia & hoc pœna fue- *1.Reg.16.*
rat peccatoris. Lauda cæcitatem cordis quæ ex parte
Iſraël facta eſt, Nec taceatur de cæcitate Iſraël. Quare?
Donec plenitudo, inquit, gentium iotraret. Niſi forte *Roma.11.*
& iſtam pœnam negabis eſſe, quã ſi lucis internæ ama-
tor eſſes, non ſolum aliquam, ſed valde magnam pœ-
nam eſſe clamares. At iſta cæcitas fuit Iudæis grande
incredulitatis malum, & grandis cauſa peccati vt occi-
derent Chriſtum. Iam iſtam cæcitatem ſi pœnam fuiſ-
ſe negaueris, ſimilem te perpeti etiam non coofitens E
indicabis. Si autem pœnam quidem fuiſſe, ſed peccati
pœnam non fuiſſe cootẽdis, iterum fateris, quod vnum
aliquid & peccatum eſſe poſsit & pœna: ſi autem nõ eſt
hæc pœna peccati, profecto iniqua pœna eſt, & iniuſtũ
facis deum, quo iubente vel ſinente: aut infirmum, quo
noo auertente, infligitur innocenti. Quod ſi etiã pœnã
peccati eſſe concedis, ne hoc non concedendo tu ipſe
corde cæcus appareas, vide iam quod videre nolebas,
iſtam quã mouiſti ſolutam eſſe quæſtionem, quia ſicut
diabolus atque angeli eius & mali reges, nõ ſolum ipſi
peccatores ſuot, ſed per iuſticiã dei fiunt etiam ſuppli-
cia peccatorum, nec ideo laude ſunt digni, quia pœna
ex illis iuſta infligitur dignis: ſic lex io membris repu-
gnans legi mẽtis, non ideo ipſa iuſte agit, quia eius qui
egit iniuſte, pœna fit iuſta: & ſicut cæcitas cordis, quam
ſolus remouet illuminator de⁹, & peccatum eſt quo in
deum non creditur, & pœna peccati qua cor ſuperbum
digna animaduerſione punitur, & cauſa peccati cum
mali aliquid cæci cordis errore committitur: ita con-
cupiſcentia carnis, aduerſus quã bonus concupiſcit ſpi-
ritus, & peccatum eſt, quia ioeſt illi inobediẽtia contra
dominatum mẽtis: & pœna peccati eſt, quia reddita eſt F
meritis inobedientis: & cauſa peccati eſt, defectione
conſentientis vel contagione naſcẽtis. Proinde omnia
quæ pro hac tua cæca & incõſiderata opioiooe dixiſti,
qua carnis coocupiſcentiam eo ipſo quod eam pœnam
diximus eſſe peccati, ooo ſolum non vituperãdam, ve-
rumetiam laudandam putaſti, quamlibet prolixa diſpu-
tatione in eo fueris immorat⁹, euanuiſſe certiſsimũ eſt.
Nam quod aiſti, Si libido pœna peccati eſt, abiiciẽdam
eſſe pudiciciam, ne rebellis in deum caſtitas illatam ab
eo dicatur eneruare ſententiam, & cætera huiuſmodi
quæ hanc vanitatem conſequeotia atque hinc religata
contexis, totidem verbis de cæcitate cordis errore ſi-
millimo dici poteſt. Si cæcitas cordis eſt pœna peccati,
eſt abiicienda doctrina, ne rebellis in deum mentis il-
luminatio illatam ab eo dicatur eneruare ſententiam.
Quod ſi abſurdiſsimum eſt dicere, quanuis ſit cæcitas
cordis pœna peccati, eo modo abſurdiſsimum eſt etiã
quod ipſe dixiſti, quanuis ſit libido, id eſt, inobedieotia
carnis pœoa peccati: quoniã cæcitate cordis debet reſi-
ſtere ſcientia, & libidini continentia: eã vero pœnã quę
nec

G nec error eſt,nec libido,debet tolerare patieotia. Qua-
propter quando deo donante ex vera viuitur fide, ipſe
deus adeſt & menti illuminandę,& concupiſceotię ſu
peraodæ,& moleſtiæ perferendæ. Hoc eoim totum re-
ctè fit, quaodo fit propter ipſum, id eſt, quando gratis
amatur ipſe, qualis amor nobis eſſe non poteſt, niſi ex
ipſo. Alioquin quando ſibi homo multum placet & de
ſua virtute coofidit, ſi traditur io deſideria ſuperbiæ
ſuæ,tanto amplius augetur hoc malum, quanto magis
ei cupiditates cæteræ ceſſerint, eáſque velut laudabilis
hanc vnam oblectando compreſſerit. Quod ergo in
aliis opuſculis meis legiſſe te dicis,atque id fruſtra refu-
tare conatus es,eſſe nonnulla peccata quæ pœnæ ſint e-
tiam peccatorum,depoſito vincendi ſtudio diligenter
attende, & iouenies eſſe veriſsimum ſecuodum ea quæ
de cordis cæcitate tractata ſuot. Quid enim egiſti quę-
ſo te, quid egiſti, commemorando Apoſtolicum teſti-
monium,quo ego illud probaui, quod io alia mea diſ-
Rom.1. putatione legiſti,quia de quibuſdam ſcripſit dicés, Tra-
didit illos deus in reprobum ſenſum,vt faciant quę nó
conueniunt? Hoc eoim voluiſti videri hyperbolicum
H dictum, quod fit cum ad permouendos animos fidem
rerum qui ſermocinatur, excedit. Vbi ergo id Apoſto-
lus fecerit, oon graueris oſteodere. Cum inueheretur,
inquis,in impiorum crimina, pœnarum ea nominibus
aggrauauit, quantúmque pectori ſuo virtutum omniũ
domicilio turpitudo horreret,oſtendens oon tam reos
quàm damnatos ſibi tales ait, videri,immo ſicut ipſe lo-
quitur,non ſicut tu loqui fingis, & damnatos demon-
ſtrauit reos, nec ſolum de præteritis reos propter quæ
damnatos, ſed inde etiam reos vnde etiaos damnatos.
Nam reos oſtendit, vbi ait, Et coluerunt, & ſeruierunt
creaturæ potius quàm creatori,qui eſt beoedictus in ſe-
cula. Amen. Deiode damoatos propter reatum,Sequi-
tur enim, Propter hoc tradidit illos deus io paſsiones
ignominiæ. Audis propter hoc,& quæris ioaniter,quo
modo iotelligendus ſit tradere deus, multum lab-rás,
vt oſtendas eum tradere deſereodo. Sed quomodoli-
bet tradat, propter hoc tradidit, propter hoc deſeruit,
& vides eius traditionem, qualemlibet & quomodoli-
bet intelligas quæ conſecuta ſunt. Curauit enim Apo-
ſtolus dicere quaota pœna ſit à deo tradi paſsionibus
ignomioiæ,ſiue deſerendo,ſiue alio quocuoque vel ex-
plicabili,vel inexplicabili modo, quo facit hæc ſumme
I bonus & ineffabiliter iuſtus. Nam fœminæ eorum, in-
quit,immutauerunt naturalem vſum in eum vſum qui
eſt contra oaturam. Similiter autem & maſculi relio-
quentes naturalem vſum fœminæ, exarſeruot in appe-
titum ſuum in inuicem, maſculi io maſculos deformi-
tatem operantes, & mercedem mutuam quam opor-
tuit erroris ſui in ſemetipſis recipientes. Quid hoc eui-
dentius,quid apertius,quid expreſsius? Mercedem mu-
tuam recepiſſe dicit vtique damnatos, vt tãta operaré-
tur mala, & tamen iſta damnatio etiam reatus eſt, quo
grauius implicantur. Ita & peccata ſunt iſta, & pœnæ
præcedentium peccatorum. Et quod eſt mirabilius, e-
tiam oportuiſſe dicit eos iſtam mutuam mercedem re-
cipere. Ita ſe habent etiam ſuperiora verba Apoſtoli,
Ibidem. quæ ipſe poſuiſti, Mutauerunt gloriam iocorruptibilis
dei io ſimilitudioem imaginis corruptibilis hominis,
& volucrum & quadrupedum & ſerpentium. Propter
quod tradidit illos deus in deſideria cordis eorum in
immundiciam:& cætera quæ ſequuntur. Et hic vtique
vides cauſam propter quam traditi ſunt, ſine vlla am-
biguitate monſtratam. Dixit quippe quid mali antè fe-
ciſſeot,& adiunxit, Propter quod tradidit illos deus in K
deſideria cordis eorum. Proinde præcedentis eſt hæc
pœoa peccati, & tameo etiam ipſa peccatum eſt, quod
verbis conſequeotibus explicat. Sed tu contrà diſſerés,
eo modo tibi videris iſtam ſoluiſſe quæſtionem, quia
deſideriis ſuis Apoſtolus traditos dixit, Iam enim flagi-
tiorum,inquis,deſideriis æſtuabãt. Et adiungis ac dicis,
Quo modo ergo per poteotiam tradentis dei putandi
ſunt io talia facta cecidiſſe? Quid ergo plus factum eſt
obſecro te, aut vt quid diceret, Tradidit illos deus in Rom.1.
deſideria cordis eorum, ſi iam erant poſſeſsi quodam
modo malis deſideriis cordis ſui? Nũquid autem con-
ſequẽs eſt, vt ſi habet aliquis cordis deſideria mala,iam
etiam conſentiat eis ad committenda eadem mala? Ac
per hoc aliud eſt habere mala deſideria cordis, aliud
tradi eis,vtique vt conſeotiendo eis poſsideatur ab eis,
quod fit cum diuino iudicio traditur eis. Alioquin fru-
ſtra dictum eſt, Poſt concupiſcẽtias tuas non eas,ſi iam Eccli.18.
quiſque reus eſt, quòd tumultuaotes, & ad mala trahe-
re oitentes ſeotit eas, oec eas ſequitur ſi oon eis tradi-
tur,exercens aduerſus eas glorioſa certamina ſi viuit in
gratia. Quid tibi eni videtur,qui obſeruat quod ſcrip- L
tum eſt,ſi præſtes animæ tuæ coocupiſcẽtias eius, quod Ibidem.
quid eſt aliud, quàm deſideria eius mala, faciet te gau-
dium inimicis & inuidis tuis? Nunquid iam iſte reus
eſt,habendo tales aoimæ concupiſcentias, quas ei præ-
ſtare non debet, ne io gaudium veniat diabolo & an-
gelis eius,qui ſunt inimici atq; inuidi oostri? Cum ergo
dicitur homo tradi deſideriis ſuis,iode fit reus,quia de-
ſertus à deo cedit eis atque conſeotit,viocitur, capitur,
trahitur,poſsidetur. A quo enim quis deuictus eſt, huic 2.Pet.2.
& ſeruus addictus eſt. Et fit ei peccatũ conſequens,præ-
cedeotis pœna peccati. An noo eſt peccatum & pœna
peccati, vbi legitur, Domious enim miſcuit illis ſpiritũ Eſa.19.
erroris, & ſeduxerunt Aegyptum in omoibus operibus
ſuis, ſicut ſeducitur ebrius? Noo eſt peccatum & pœna
peccati,vbi deo dicit Propheta, Quid errare feciſti nos Eſa.63.
domioe à via tua obdurasti corda ooſtra vt nõ timere-
mus te? Non eſt peccatum & pœna peccati, vbi rurſus
deo dicitur, Ecce tu iratus es,& nos peccauimus,prop- Eſa.64.
terea errauimus, & facti ſumus ſicut immuodi omoes?
Non eſt peccatum & pœna peccati, vbi legitur de geo-
tibus quas debellauit Ieſus Naue. Quia per dominum Ioſue 11.
factum eſt confortari cor eorũ vt obuiam ireot ad bel-
lum ad Iſraël, vt exterminarẽtur? Non eſt peccatum & M
pœna peccati, quod nõ audiuit Roboã rex plebem be-
ne mooentem, quoniam ſicut ſcriptura loquitur, Erat 3.Reg.12.
cõuerſio à domino, vt ſtatueret verbum ſuum quod de
illo locutus eſt in maoo Prophetæ? Nõ eſt peccatum &
pœna peccati,in eo quod ſcriptum eſt Amaſiam regem
Iuda ooluiſſe audire Ioas regem Iſraël beoe mooẽtem,
ne procederet ad bellandum? Sic enim legitur, Et noo 2.Para.25.
audiuit Amaſias quoniã à deo erat vt traderetur io ma
nu,quooiã quæſierunt deum Edom. Et multa alia com
memorare poſſemus, in quibus liquido appareat occul
to iudicio dei fieri peruerſitatem cordis vt nõ audiatur
quod verũ dicitur & iode peccetur, & ſit ipſum pecca-
tum pręcedentis etiã pœna peccati. Nam credere men-
dacio,& non credere veritati vtiq; peccatum eſt. Venit
tamen ab ea cæcitate cordis, quæ occulto iudicio dei,
ſed tamen iuſto etiam pœna peccati monſtratur. Quale
eſt etiam illud quod ad Theſſalooiceoſes ſcribit Apo-
ſtolus, Pro eo quòd dilectionẽ veritatis noo receperũt, 2.Theſſ.2.
vt ſalui fierẽt, ideo mittet illis deus operatioẽ erroris,
vt credãt mendacio. Ecce pœoa peccati,peccatum eſt.

A Vtrunque claret, breuiter dictum eſt, aperte dictum eſt,
ab eo dictum eſt, cuius alia verba in tuam ſententiam
fruſtra detorquere conatus es. Quid eſt autem quod
dicis, cum deſideriis ſuis traditi dicuntur, relicti per di-
uinam patientiam intelligēdi ſunt, non per potentiam
in peccata compulſi, quaſi non ſimul poſuerit hæc duo
Roma.9. idem Apoſtolus & patientiam & potentiam, vbi ait, Sic
autem volens deus oſtendere iram & demonſtrare po
tentiam ſuam, attulit in multa patientia vaſa iræ, quæ
perfecta ſunt in perditionem. Quid horum tamen di-
cis eſſe quod ſcriptum eſt, Et Propheta ſi errauerit & lo
Ezech.14. cutus fuerit, ego dominus ſeduxi Prophetam illum, &
extendam manum meam ſuper eum, & exterminabo
eum de medio populi mei Iſraël. patientia eſt, an po-
tentia? Quodlibet eligas, vel vtrunque fatearis, vides ta
men falſa prophetantis peccatum eſſe, pœnámque pec-
cati. An & hic dicturus es quod ait, Ego dominus ſe-
duxi Prophetam illum, intelligendum eſſe deſerui, vt
pro eius meritis ſeductus erraret? Age vt vis, tamen eo
modo punitus eſt pro peccato, vt falſum prophetando
peccaret. Sed illud intuere quod vidit Micheas Prophe
ta, dominum ſedētem ſuper thronum ſuum, & omnis
B exercitus cœli ſtabat circa eum à dextris eius & à ſini-
3.Reg.22. ſtris eius. Et dixit dominus, Quis ſeducet Achab regem
Iſraël, & aſcendet, & cadet in Ramoth Galaad? & di-
xit, iſte ſic, & iſte ſic, Et exiit ſpiritus & ſtetit in conſpe-
ctu domini & dixit, Ego ſeducam eum. Et dixit domi-
nus ad eum, In quo? Et dixit, Exibo & ero ſpiritus men-
dax in ore omnium Prophetarum eius. Et dixit, Sedu-
ces & præualebis, exi & fac ſic. Quid ad iſta dicturus
es? Nempe rex ipſe peccauit, falſis credendo Prophe-
tis. At hæc ipſa erat & pœna peccati, deo iudicante, deo
mittente angelum malum, vt apertius intelligeremus,
Pſal.77. quo modo in Pſalmo dictum eſt, miſiſſe iram indigna-
tionis ſuæ per angelos malos. Sed nunquid errando,
nunquid iniuſte quicquam vel temere iudicando, ſiue
Pſal.35. faciendo? Abſit, Sed non fruſtra illi dictum eſt, Iudicia
tua ſicut abyſſus multa. Non fruſtra exclamat Apoſto-
Rom.11. lus, O altitudo diuitiarū ſapientiæ & ſcientię dei, quàm
inſcrutabilia ſunt iudicia eius, & inueſtigabiles viæ ei⁹.
Quis enim cognouit ſenſum domini, aut quis conſi-
liarius eius fuit? Aut quis prior dedit vt retribuatur ei?
Nullum elegit dignum, ſed eligendo effecit dignum,
C nullum tamen punit indignum. Ait, inquis, Apoſtolus,
Roma.2. Bonitas dei ad pœnitentiā te adducit. Verum eſſe con-
ſtat, ſed quem prædeſtinauit, adducit, quamuis ſecun-
dum duritiam & cor impœnitens, quantum ad ipſum
attinet, theſaurizet ſibi iram in die iræ, & reuelationis
iuſti iudicij dei, qui reddet vnicuique ſecundum ope-
ra eius. Quantumlibet enim præbeat patientiam, niſi
ipſe dederit, quis agit pœnitentiam? An oblitus es quod
2.Tim.2. idem ipſe doctor ait, Ne forte det illis deus pœniten-
tiam ad cognoſcendam veritatem, & reſipiſcant à dia-
Pſal.35. boli laqueis? Sed iudicia eius ſicut multa abyſſus. Nos
certè ſi eos in quos nobis poteſtas eſt, ante oculos no-
ſtros perpetrare ſcelera permittamus, rei cum ipſis eri-
mus. Quàm vero innumerabilia ille permittit fieri an-
te oculos ſuos: quę vtique ſi noluiſſet, nulla ratione per-
mitteret, & tamen iuſtus & bonus eſt, & quod præben-
2.Tim.2. do patientiam dat locum pœnitentiæ, nolens aliquam
perire, nouit dominus qui ſunt eius. & omnia coope-
rantur in bonum, ſed his qui ſecūdum propoſitum vo-
Rom.8. cati ſunt, Multi enim vocati, pauci vero electi. Qui er-
Matth.22. go electi, hi ſecundum propoſitum vocati. Vnde & ali-
2.Timo.1. bi dicit, Secundum virtutem dei ſaluos nos facientis &

vocantis vocatione ſua ſancta, non ſecundū opera no D
ſtra, ſed ſecundum ſuum propoſitum & gratiam, quæ
data eſt nobis in Chriſto Ieſu ante ſecula æterna. De-
nique & hic cum dixiſſet, Omnia cooperantur in bo- Roma.8.
num, his qui ſecundum propoſitum vocati ſunt, conti-
nuo ſubdidit, quoniam quos antè præſciuit & prędeſti-
nauit, conformes imaginis filij eius vt ſit primogeni-
tus in multis fratribus: quos autem prædeſtinauit, illos
& vocauit: quos autē vocauit, ipſos & iuſtificauit: quos
autem iuſtificauit, ipſos & glorificauit, hi ſunt ſecun-
dum propoſitum vocati. Ipſi ergo electi, & hoc ante Ephe.1.
mundi conſtitutionem, ab eo qui vocat ea quæ nō ſunt
tanquam ſint. Sed electi, per electionem gratiæ. Vnde Rom.4.
dicit idem doctor & de Iſraël, Reliquiæ per electionē Roma.11.
gratiæ ſaluæ factæ ſunt. Et ne forte ante conſtitutionem
mundi ex operibus præcognitis putarentur electi, ſecu-
tus eſt, & adiūxit: ſi autem gratia, iam non ex operibus,
alioquin gratia iam non eſt gratia. Ex iſto numero ele-
ctorum & prædeſtinatorum etiā qui peſſimam duxe-
runt vitam, per dei benignitatem adducuntur ad pœ-
nitentiam, per cuius patientiam non ſunt huic vitæ in
ipſa ſcelerum perpetratione ſubtracti, vt oſtendatur &
ipſis & aliis cohæredibus eorū, de quàm profundo ma- E
lo poſsit dei gratia liberare. Ex his nemo perit, quacun-
que ætate moriatur. Abſit enim vt prædeſtinatus ad vi-
tam, ſine ſacramento mediatoris finire permittatur
hanc vitam. Propter hos dominus ait, Hæc eſt autem Ioan.6.
voluntas eius qui miſit me patris, vt omne quod dedit
mihi, non perdam ex eo. Cæteri autem mortales, qui
ex iſto numero non ſunt, & ex eadem quidem maſſa ex
qua & iſti, ſed vaſa iræ facti ſunt, ad vtilitatem naſcun-
tur iſtorum. Non enim quenquam eorum deus temere
ac fortuito creat, aut quid de illis boni operetur igno-
rat, cum & hoc ipſum bonum operetur quod in eis hu-
manam creat naturam, & ex eis ordinem ſeculi præ-
ſentis exornat. Iſtorum neminem adducit ad pœniten-
tiam ſalubrem & ſpiritalem, qua homo in Chriſto re-
conciliatur deo, ſiue illis ampliorem patientiam, ſiue
non imparem præbeat. Quamuis ergo omnes ex eadem
maſſa perditionis & damnationis ſecundum duritiam
cordis ſui, & cor impœnitens quantum ad ipſos perti-
net, theſaurizent ſibi iram in die iræ, quo redditur vni-
cuique ſecundum opera ſua: deus tamen alios inde per
miſericordem bonitatem adducit ad pœnitentiā, alios F
ſecundum iuſtum iudicium non adducit. Habet enim
poteſtatē adducendi & trahendi, ipſo domino dicēte,
Nemo venit ad me, niſi pater qui me miſit traxerit eū. Ibidem.
Nūquid antē Achab regem ſacrilegum & impium ad- 3.Reg.22.
duxit ad pœnitentiā, aut ſaltem per mēdacem ſpiritum
iam ſeducto atq; decepto, patientiam & longanimita-
tem præbuit? Nónne in eo ſtatim propter quod erat ſe-
ductus, morte rapiente completum eſt? Quis eum di-
cat non peccaſſe, ſpiritui credēdo mendaci? Quis dicat
hoc peccatum pœnam non fuiſſe peccati, venientem de
iudicio dei, ad quem legit mendacem ſpiritū, ſiue miſ-
ſum, ſiue permiſſum? Quis horum aliquid dicit, niſi qui
dicit quod vult, & quod verū eſt audire non vult? Quis
vero ita deſipiat vt cum audierit quod in Pſalmo ca-
nitur, Ne tradas me domine à deſiderio meo peccato- Pſal.139.
ri: hoc dicat oraſſe hominem, ne deus ſit patiens erga
illum, ſi deus non tradit vt mala fiant, niſi patientē bo-
nitatem præbendo cum fiunt? Quid eſt autē quod quo-
tidie dicimus: Ne nos inferas in tentationem: niſi vt Matt.6.
non tradamur concupiſcentiis noſtris? Vnuſquiſque e- Iaco.1.
nim tentatur à concupiſcētia ſua abſtractus & illectus.

An forte

G An forte hoc à deo petimus, vt non ſit erga nos patiens
bonitas eius? Nõ ergo eius inuocamus miſericordiam,
ſed potius iracundiam prouocamus. Quis iſta ſapiat ſa
nus: immo quis vel furioſus hæc dicat? Tradit ergo de⁹
in paſsiones ignominiæ, vt fiant quę non conueniunt,
ſed ipſe conuenienter tradit, & fiunt eadem peccata, &
peccatorum ſupplicia præteritorum, & ſuppliciorum
3. Reg. 22. merita futurorum. Sicut tradidit Achab in pſeudopro-
3. Reg. 12. phetarum mendacium: ſicut tradidit Roboam in fal-
ſum conſilium. Facit hæc miris & ineffabilibus modis,
qui nouit iuſta iudicia ſua, non ſolum in corporibus
hominum, ſed & in ipſis cordibus operari. Qui non fa-
cit voluntates malas, ſed vtitur eis vt voluerit, cum ali-
quid inique velle non poſsit, quæ deus pro votis huma
nis propicius annuat, iratus ne non annuat: ac rurſus
quæ iratus annuat: propicius ne non annuat: atque ite-
rum quæ contra vota humana propicius faciat, quę ira-
tus non faciat, & in his omnibus bonus perſeuerat &
iuſtus. Exaudit propicius, non exaudit iratus: Et rurſus
non exaudit propicius, exaudit iratus. Parcit propicius,
non parcit iratus: Et rurſus non parcit propicius, parcit
iratus: atque in his omnibus bonus perſeuerat & iuſtus.
H Sed ad hæc quis idoneus, vtique ad hæc eius perſcru-
tanda & inueſtigãda iudicia? Quis homo idoneus quẽ
Sap. 9. corruptibile aggrauat corpus, etiamſi habeat ſancti ſpi
ritus pignus? Sed homo intelligens & acutus, iuſtam di
cis eſſe libidinem, & laudis præconio prædicandam, ſi
eum qui deo non obediuit, non illi obediendo puni-
uit. Si prudenter hic ſaperes, profecto eſſe iniquitatem
videres, qua pars inferior hominis repugnat ſuperiori
atque meliori, & tamen iuſte iniquum ſuæ carnis ini-
quitate punitum: ſicut eſt rex iniquus maligni ſpiritus
iniquitate punitus. An & ipſum malignum ſpiritũ lau-
dare diſponis? Eia quid moraris? Decet enim te inimi-
cum gratuitæ dei bonitatis, laudatorem ſpiritus eſſe
mendacis. Nec laborabis inuenire quid dicas, laudes
eius paratas habes. Si hæc ipſa in eum verba tranſtule-
ris, quæ poſuiſti in laude libidinis, velut conſequentia
ſententiam meam, quia ego dixi: Iniuſtum enim erat,
vt obtemperaretur à ſeruo ſuo, hoc eſt à corpore ſuo ei,
qui non obtemperauerat domino ſuo. Quod tu negãs,
& falſum eſſe deridens, velut oſtendere voluiſti quæ ſe-
queretur abſurditas: tanquam vltricem peccati, ſi hoc
ita eſt, libidinem laudans, certè iſtum mendacem ſpi-
I ritum quia impium regem ſicut merebatur, fallẽdo tra-
xit ad mortem, nõ negas iniquitatis vltorem. Ecce ego
& hic dico: Iniuſtum enim erat vt qui non crediderat
deo vero, non deciperetur à falſo. Lauda ergo & iſtius
iuſticiam falſitatis & dic quæ dixiſti in laude libidinis,
quia nihil ea poteſt laudabilius æſtimari, ſi iniquitate vl
ta commiſſa eſt, ſi vindicauit iniuriam dei, & quia ita
conſortium peccati non habuit, vt officium vindican-
tis aſſumeret: omnia hæc ſecundum tuos acutiſsimos
ſenſus rectè dicuntur, & in illius immundi ſpiritus lau-
al. vocis. de. Ergo præconiũ laudis tuæ in ſimili cauſa, aut men-
daci redde ſpiritui, aut contumaci tolle libidini. Quid
fugis ad obſcuriſsimam de anima quæſtionem in para-
diſo? Ab animo quidem cœpit elatio, & ad præceptum
trãſgrediendum inde conſenſio, propter quod dictum
Gene. 3. eſt a ſerpente, Eritis ſicut dij: ſed peccatum illud homo
totus impleuit, Tunc eſt caro facta peccati, cuius vicia
ſanãtur ſola ſimilitudine peccati. Vt ergo & anima &
caro pariter vtrunque puniatur, niſi quod naſcitur, re-
naſcendo emendetur, profecto aut vtrunque viciatum
ex homine trahitur, aut alterum in altero tanquam in
viciato vaſe corrumpitur, vbi occulta iuſticia diuinæ le K
gis includitur. Quid autem horum ſit verum, libentius
diſco quàm dico, ne audeam docere quod neſcio. Hoc
tamen ſcio id horum eſſe verum quod fides vera, anti-
qua, catholica, qua creditur & aſſeritur originale pecca
tum, non eſſe conuicerit falſum. Iſta fides nõ negetur,
& hoc quod de anima latet, aut ex ocio diſcitur, aut ſi-
cut alia multa in hac vita ſine ſalutis labe neſcitur. Ma-
gis enim curandum eſt, ſiue in paruulis, ſiue in grandi-
bus, quo anima ſanetur auxilio, q̃ quo viciata ſit meri-
to. Quæ tamen ſi viciata negabitur, nec ſanabitur. Illud
ſanè cur dixeris, excogitare nõ potui, in eo quod com-
memoraſti dixiſſe Apoſtolum, Et tenebris oppletũ in- Roma. 1.
ſipiens cor eorum. Addidiſti enim notãdum eſſe, quo-
niam inſipiẽtiam cauſam dicat omniũ malorum. Hoc
quidem dixiſſe Apoſtolum non ſatis conſtat. Sed non
inde contẽdo: tu potius cur hoc dixeris quæro, An for-
te quia paruuli non rectè dicũtur inſipientes, qui non-
dum ſapientiæ poſſunt eſſe participes: ideo nullum ma
lum in eis ineſſe vis credi, quod eſſe conſequens arbi-
traris, ſi malorum omnium cauſa inſipientia eſt? Sed ſi
diſputatione ſubtiliſsima & elimatiſsima opus eſt, vt
ſciamus vtrum primos homines inſipiẽtia ſuperbos, an L
inſipientes ſuperbia fecerit: nũc propter id quod inter
nos agitur, quis ignorat omnes homines quicunque ſa
pientes ſiunt, ex inſipientibus fieri? Niſi forte aliqui ex
præconibus mediatoris magna eius multumq; inſolita
gratia ad ſapientiam, non ex inſipientia, ſed ex infantia
tranſire potuerint. Quod ſi natura, ſine fide mediatoris
fieri poſſe contenditis, arcanum virus panditis hæreſis
veſtræ. Nihil enim vos agere apparet tanta defenſione
& laude naturæ, niſi vt Chriſtus gratis mortuus ſit, cu- Gala. 2.
ius nos dicimus fidem quæ per dilectionem operatur, Galat. 5.
etiã natura inſipientibus opitulari. Sunt enim, qui tan-
ta cordis obtuſitate naſcuntur, vt ſimiliores pecoribus,
quàm hominibus videantur. Quorum tantæ fatuitatis
quæ in illis naturalis apparet, nõ poteſtis vllum dicere
meritum, qui nullũ eſſe dicitis originale peccatũ. Quis
autẽ non quotidie probet teſtibus rebus humanis, par-
uulum prius nihil ſapere, deinde creſcendo vana ſape-
re, & poſtea ſi ad ſapientiæ ſortem pertinet, recta ſape-
re, atque ita ab infantia ad ſapientiam, per inſipientiam
mediam peruenire? Quapropter humana natura quæ
iacet in paruulis, cum laudibus veſtris ſaluatorẽ tãquam
ſana ſit inuidetis, quemadmodum prius profertae inſi- M
pientiæ quàm ſapientiæ fructum videtis, & radicis eius
vicium videre non vultis, aut videtis quod peius eſt, &
negatis. Deinde aliis verbis meis interpoſitis calũ- Cap. IIII.
niaris, quod ego ipſe mihi contrarius fuerim, qui cum
dixiſſem inobedienti homini pœnã inobedientiam ſui
corporis redditam, cõtinuo alia membra corporis no-
minatim expreſſerim dicens, quod ad nutũ noſtræ ſer-
uiant voluntati. Hoc ergo dixi, genitalibus vtiq; excep-
tis, quę corporis nomine nuncupaui: ac per hoc & cor-
pus voluntati ſeruit in aliorum motione membrorũ, &
corpus voluntati non ſeruit in motibus genitaliũ. Non
ſunt ergo verba mea inter ſe contraria, quamuis te pa-
tiantur, vel non intelligẽdo, vel alios intelligere nõ ſi-
nendo, contrariũ. Si enim pars corporis non poſſet no
mine corporis nũcupari, nõ diceret Apoſtolus, Mulier
non habet ſui corporis poteſtatẽ, ſed vir: ſimiliter & vir 1. Cor. 7.
nõ habet ſui corporis poteſtatẽ, ſed mulier. Ipſa vtique
mẽbra ſic appellans corporis nomine, quibus diſcerni-
tur ſexus, peragiturq; cõcubitus. Quis eſt enim qui dicat
virum ſui poteſtatẽ corporis nõ habere, ſi in his verbis
Apoſtoli

A Apoſtoli totũ corpus intelligas,quod conſtat omnibus
membris?Ac per hoc ego ſecundum Apoſtolum,etiam
ſolum geoitale membrum oomine corporis nuncupa-
ui,quod non voluntate,ſicut manum vel pedem,ſed li-
bidine moueri agnoſcit ſeoſus humanus,qui te deridet
in rebus manifeſtis impudentes nebulas excitantem, vt
nos diutius de pudẽdis rebus cogat & neceſsitas loqui,
& honeſtas circumloqui. Sed qui verba mea legit quæ
refellere niteris, eiſque te inſidiantem perſpicit, ſufficit
mihi quia loco illo quid dixerim corpus,intelligit. Ve-
rum tu qui me verbis meis repugnaſſe dixiſti,quod eſſe
falſiſsimũ videbit quiſquis te audito ea relegerit, & A-
poſtolum genitalia nomioe corporis appellaſſe reco-
luerit:tu ergo qui in me quaſi ſentẽtias inter ſe pugnã-
tes notaſti & momordiſti,expone quemadmodum tibi
ipſe conſtiteris,nec tibi ipſe reſtiteris,vbi primum dixi-
ſti,cum veotum fuerit vt filij ſeminentur,ad voluntatis
prorſus nutum membra in hoc opus creata famulari,&
niſi eorum impedimenta,aut de infirmitate,aut de im-
moderatione proueniaot, ſeruire animi imperio: cum
prius dixeris membra genitalia ad outũ voluntatis ſer-
uire,& animi imperio ſubiacere: poſtmodum ioter has
B corporis partes eadem deputaſti, quæ oon voluntatis
imperium,ſed conſenſum requirunt:in quo tibi aduer-
ſus manifeſtiſsime comprobaris. Poſtea vero hoc gen⁹
motus in his habendũ putaſti,quę multa in noſtro cor-
pore ordine ſuo ac diſpẽſatione ſecreta, voluntatis nõ
imperium, ſed conſenſum requirũt magis,verius enim
membra genitalia voluntatis non imperium, ſed con-
ſenſum requirere, quàm voluntatis imperio aut animi
ſubiacere. Vnde apparet hæreticum & cõtrarium ſibi-
met extitiſſe, prius illa & poſterius iſta definiendo, &
quia erubuerit prioribus, poſterioribus veriora confeſ-
ſum, peruicacia tamẽ impudẽti ſeu imperitia quæ prius
praue dixerat nõ mutaſſe. Vbi quidem perſpicuæ veri-
tati ex aliqua parte ceſsiſti, ſed illud quod prius dixeras
delere debuiſti. Quo modo enim ſecundũ priorem ſen
tentiam tuam ad voluntatis prorſus outum iſta,de qui-
bus agimus, membra famulantur atque imperio animi
ſeruiunt,ſi ſecundum poſteriorem ſenteotiam tuã: ſicut
fames,& ſitis,& digeſtio non voluntatis imperium,ſed
cõſenſum requirunt?Multum quidem laboraſti vt hæc
inueoires,quę contra te potius quàm cõtra me diceres.
Sed in tali cauſa nõ tibi eſſet neceſſarius labor,ſi adeſſet
C pudor. Quid enim prodeſt,quia verecuodari te dicis,
& de rebus loqui talibus borrore prohiberi, ſed neceſ-
ſitate compelli: quãdo non erubuiſti ſententiam tuam
relinquere ſcriptã, contra quam tu ipſe perſpicua veri-
tate turbatus,mox aliam ſententiam protuliſti? Quan-
quam & ipſa commemoratio verecũdiæ tuæ nimis in-
uerecũda eſt. Sed ideo mihi placet,quia cõtra te loqui-
tur. Homo es enim qui oon erubeſcis libidinẽ laudare,
& erubeſcere te dicis de libidinis motibus diſputare.
Quid autem magnum fuerat intueri, quod poſteaquã
dixi vt alia mẽbra moueantur poſitum io poteſtate eſt,
cootinuo ſubieci,quãdo ab impedimentis corpus libe-
rum habemus & ſanum?Somnus enim quaodo inuitos
premit & laſsitudo, vtique impedimenta ſunt, quibus
mẽbrorum agilitas impeditur. Deinde quod aiſti, nec
in eam partem ſequi membra quam volumus, ſi ita ve-
limus vt habitus ipſe non patitur, non attendiſti prop-
terea me prædixiſſe, vt ad opera ſibi congrua mouean-
tur: Ac per hoc ſi ea volumus flectere quò eorũ natura
non patitur, ad opera ſibi congrua noo ſequũtur,tamẽ
quando ea ſequẽtia voluntario motu agimus,libidinis
adiutorio non egemus. Et cum ab eis mouendis ceſſare D
volumus,continuo ceſſamus,nec contra voluntatẽ no
ſtram ſtimulo libidinis excitãtur. Sanè quod dicis etiã
geoitalia ſeruire animi imperio,nouam quandam libi-
dinem dicis, aut forte oimis antiquam qualis & in pa-
radiſo eſſe potuiſſet,ſi nemo peccaſſet. Sed quid hinc
tecum agã,quando poſterioribus verbis hoc tollis,qui-
bus dicis non moueri hæc ad animi imperium, ſed po-
tius expectare conſenſum? Nec tamẽ ideo debes iſtam
libidinem fami, vel aliis moleſtiis noſtris comparare.
Quòd enim nemo cum vult eſurit,aut ſitit, aut digerit:
indigẽtiæ ſunt iſtæ reficiendi, vel exonetãdi corporis,
quibus ſubueniendum eſt,ne lædatur,aut occidat. Nũ-
quid autem læditur aut occidit corpus, ſi libidini non
adhibeatur aſſenſus?Diſceroe ergo mala quę per patiẽ-
tiam ſuſtinemus, ab eis malis quæ per continẽtiam re-
frænamus. Nam & illa mala ſunt, quæ in corpore mor-
tis huius potuimus experiri. Quantæ autem & q̃ tran-
quillæ poteſtatis eſſemus etiam de his motibus, quibus
alimenta ſumuntur & digeruntur, in illa fœlicitate pa-
radiſi,quis poſsit vt certũ eſt indagare: quis vt dignum
eſt explicare? Vbi abſit vt credamus aliquid fuiſſe vnde
ſenſum noſtrum, ſiue iotrinſecus, ſiue extrinſecus aut E
dolor pungeret,aut labor fatigaret, aut pudor confuo-
deret,aut ardor vreret,aut algor ſtringeret, aut horror
offenderet. Quid quod iſtam pulcherrimam famulam
tuam, quam me pudet aſsiduè vel vituperando nomi-
nare, te autem prædicare non pudet commẽdatiorem
fieri putas, quòd ei ſeruiũt vt ardentius excitetur, etiam
cæteræ corporis partes, ſiue oculi videotes ad concu-
piſcendum, ſiue alia membra in oſculis & amplexibus?
Aures quoque hominis quo modo ei ſubderes inueni-
ſti, & erexiſti eius vetuſtiſsimum quidẽ, ſed planè glo-
rioſiſsimum titulum, commemoraos quod io expoſi-
tione conſiliorum ſuorum Tullius poſuit,quia cum vi-
nolenti adoleſcentes tibiarum etiã cantu, vt fit, inſtin-
cti,mulieris pudicæ fores frangerent, admonuiſſe tibi-
cinam vt ſpõdeum caneret Pythagoras dicitur, Quod
cum illa feciſſet,tarditate modorum, & grauitate can-
tus,illorum furentem petulantiam reſediſſe. Vides er-
go quãto congruentius ego dixerim, ſui iuris hanc eſſe
quodam modo cui ſeruitur ab aliis ſenſibus, vt io opus
ſuum dignetur aſſurgere, vel à ſua cõmotione requie-
ſcere. Hoc enim ego ideo dixi, quia ſicut ipſe confeſſus
es,conſentitur ei potius quàm impetatur. Nam & quòd F
aliis concitatur ſtimulis, vel modulamine frangitur &
ſedatur,ſicut ipſe proſequeris,profecto non fieret,ſi ſer-
uiret hominis voluntati. Fœminas autem quas ab iſto
motu immuoes facis, quãuis poſsint virili concupiſcẽ-
tiæ ſubiacere, & quaodo ooo patiuntur ſuam, tamen
quantum eius etiam ipſæ ſufferant impetum, cui repu-
gnat decus hooeſtáſque caſtarum,interrogetur Ioſeph. *Gene.39.*
Debuiſti ſaoè homo Eccleſiaſtice, Eccleſiaſtica muſica
potius quàm Pythagorica commoneri, quid Dauidica
cithara egerit in Saüle quando malo ſpiritu vexabatur, *1.Reg.16.*
& tãgente citharam ſancto ab illa moleſtia reſpirabat:
ne ideo bonũ aliquid exiſtimes concupiſcẽtiam carnis,
quia nonoũquam muſicis cohibetur ſonis. Quod autẽ
dicis exclamans, O quàm digne Hieremias cũ Prophe-
tarum choro & ſanctorum omnium exclamaret, Quis *Hiere.9.*
dabit capiti meo aquam,& oculis meis footem lachry-
marum, vt inſipientis populi peccata defleret. Quia Ec-
cleſia Chriſti doctores Pelagiani erroris expellit, ſi fle-
re ſalubriter velles,hoc fleres, quòd illo es implicatus
errore,eiſq; te lachrymis ab eadem oova peſte dilueres.
An ignoras

G An ignoras vel oblitus es, vel cõſiderare detrectas, ſanctam Eccleſiam vnã catholicam etiam paradiſi ſignificatam fuiſſe vocabulo? Quid ergo miramini, ſi de iſto paradiſo foras mittimini, qui legem quæ eſt in mem-
Rom. 7. bris noſtris repugnans legi mentis, in illum paradiſum vultis inducere, de quo foras à domino miſsi ſumus, nec ad eum redire poterimus, niſi hanc in iſto paradiſo vicerimus? Si enim non iſta concupiſcentia quam defendis repugnat legi mentis, nullũ aduerſus eam certamen quiſquam ſanctus exercet. Tu autem confeſſus es, aduerſus iſtam quam tueris, exercere ſanctos glorioſa certamina. Ipſa eſt igitur quæ repugnat legi mentis in corpore mortis huius, de qua ſe gratia dei per Ieſum Chriſtum dominum noſtrum liberari dicebat Apoſtolus. Sentis ne iam tandem gratiæ huius inimici quanto ſint fonte lachrymarum plangendi, & ne alios ad interitum ſecum trahant, quãta paſtoralis curæ obſeruatione vitandi? Vos enim augetis iſta nouitate eam quæ in omnibus eſt hæreticis, occidui temporis prauitatem. Vos eſtis ruina morum, qui ipſius fidei ſupra quam mores ædificandi ſunt, molimini fundamenta ſubuertere. Vos pudoris interitus, quos laudare non pudet, contra
H quod pugnat pudor. Hoc potius audire debet Eccleſia, quæ virgo dicitur, vt vos caueat: hoc matronę, hoc virgines ſacræ, hoc omnis pudicicia Chriſtiana. Nõ enim ſicut inſimulas cum Manichæis dicunt, ineſſe carni ſuæ mali neceſsitatem: quod malum illi ſubſtantiale, & deo coęternum eſſe mentiuntur, ſed dicunt ſanè cum Apo-
Ibidem. ſtolo, Video aliam legem in membris meis repugnantem legi mentis meæ, eſſe tamen eam ſub animi poteſtate, gratia dei per Ieſum Chriſtum dominũ noſtrum, in mortis corpore caſtigandam, in morte corporis reſoluendam, in corporis reſurrectione & mortis morte ſanãdam. Tenent enim ſanctam profeſsionem, non ſolo habitu veſtis, ſed & mentis & corporis reſiſtẽdo cõcupiſcentiæ carnis, quod hic fieri poteſt, non ea prorſus carendo, quod hic fieri non poteſt. Hoc ergo audiant, vt donec illa careant, vos caueant. Nam ſi ab omnibus ſanctis quæras tãquam in ſancto auditorio duobus recitare cupientibus, vtrum vituperatorem, an laudatorem malint audire libidinis, quid de illis reſponſurum putas, continẽtium laborem, coniugatorum pudorem, omnium caſtitatem? Itá ne abiicerẽt ab auribus
I ſuis libidinis vituperationem, & libenter audirent libi-
Horatius. dinis laudem? Non vſqueadeo putandum eſt periſſe frontem de rebus, vt hoc dedecus, niſi in tali forte auditorio fieret, vbi te recitaturo conſidentibus diſcipulis ſuis magiſter Celeſtius aut Pelagius præſideret.

Caput V. Hinc ad alia verba mea tranſis, vbi dixi, Hunc itaq; motum ideo indecentem, quia inobedientem, cum illi primi homines in ſua carne ſenſiſſent, & in ſua nuditate erubuiſſent, foliis ficulneis eadem membra texerunt, vt ſaltem arbitrio verecundãtium velaretur, quod non arbitrio volentium mouebatur: Et quóniam pudebat quod indecẽter libebat, operiẽdo fieret quod decebat. His verbis meis propoſitis hoc te iam deſtruxiſſe in ſecundi tui libri diſputatione, & in huius tertij cui nunc reſpõdeo parte ſuperiore, inani iactatione commemoras. Nunc autem quia iſtum motum libidinis dixi, ideo indecentem, quia inobedientem, dixiſſe me vis putari, non eam corpori, non animo eſſe ſubiectam, ſed vera virtute ſemper indomitam. At ego illam virtutem nũquam dixi eſſe, ſed vicinm. Quod ſi non mouetur concupiſcendo, quid eſt quod aduerſus eam caſtitas dimicat continendo? Vbi ſunt illa quæ aduerſus eam confeſſus es exerceri ſanctorum glorioſa certamina? Quã- K
tum ergo attinet ad pudiciciam, quòd eius libidinis expugnatione, oppreſsione, frænatione, & ad nihil illicitũ permiſsione ſeruetur, hoc dicis quod ego: ſed quod expugnandum, opprimendum, refrænandum eſt, ne ad illicita rapiat, quibus inhiare non ceſſat, bonum eſſe tu dicis, non ego. Quis autem noſtrum verum dicat, iudicent caſti, auſcultantes non linguæ tuæ, ſed experien-
tiæ ſuæ. Iudicet Apoſtolus, dicens, Video aliam legem Rom. 7.
in membris meis repugnantem legi mentis meæ. Sed
Paterniani, inquis, idèmque Venuſtiani hæretici ſimi- Hæreſis Paternianorũ
les Manichæis, dicunt à lumbis vſque ad pedes diabo- & Venu-
lum feciſſe corpus hominis, ſuperiores vero partes deũ, ſtianorum.
velut ſupra baſem aliquam collocaſſe, addúntque nihil ab hominis ſtudio requiri, quàm vt anima quam in ſtomacho & capite habitare dicunt, munda ſeruetur. Pubẽ vero ſi omnium flagitiorum ſordibus oblinatur, aiunt ad ſuam non pertinere curam. Ita ſemper, inquis, vt ipſi libidini turpiter ſeruiant, titulum ei propriæ poteſtatis affigunt. Cuius cognatione ſententię, poſuiſſe me in libro meo aſſeris, Arbitrio verecundantium velabatur, quod non arbitrio volẽtium mouebatur, & quod non
ſeruiens voluntati, ſuo iure corpus libido ſuccendit. L
Nunquid ideo vim veritatis effugere poteris, quia nobis calumniãdo imporias ſocios falſitatis? Quod enim ego in libro meo poſui, cui cedere vtinã quàm reſiſtere maluiſſes, longe diſtat ab iſtis Paternianis ſeu Venuſtianis. Ego enim ſecundum catholicam fidem, totum hominem, totam ſcilicet animam, totumq; corpus eius deo ſummo & vero tribuo creatori: Diabolum autem dico humanam vel aliquid eius nõ creaſſe, ſed vitiaſſe naturam, contraq; ipſam diabolicam plagam, quæ dei opitulatione ſanãda eſt, donec ab ea penit⁹ liberemur, nobis eſſe pugnandum. Nec animam qua corpus viuit vniuerſum mũdum, quantum in hac vita mundus homo eſt, poſſe ſeruari, ſi concupiſcentiæ carnis ad flagitia perpetranda & quæq; immunda conſenſerit. Quãtum ergo attinet ad iſtam calumniam tuam, nunquid habes aduerſus iſta quæ dicas? Quod ſi parum eſt, ecce damno & anathematizo ea quę Paternianos ſeu Venuſtianos ſentire dixiſti: Addo etiã Manichęos: Vtroſque cum cæteris hæreticis execror, damno, anathematizo, deteſtor. Quid quæris amplius? Exue te calumniis, viri-
bus luctare, non ſi audibus: Reſponde vnde ſit, cui niſi M
repugnetur, nulla caſtitas cuſtoditur. Non eſt certè natura atque ſubſtantia, ſecundum Venuſtianos & Manichæos. Si nec vicium naturæ eſt, quid eſt? Exurgit, opprimo: renititur, refræno: repugnat, expugno. In tota anima & toto corpore conditorem habeo pacis deũ: Quis in me ſeminauit hoc bellum? Solue Apoſtoli quæſtio-
nem atque reſponde, Per vnum hominem peccatum Rom. 5.
intrauit in mundum & per peccatũ mors, & ita in omnes homines pertranſiit, in quo omnes peccauerunt. Sed nõ vult Iulianus. Et ad hoc Apoſtole beate reſpon
de, Si quis vobis annunciauerit præter quod accepiſtis, Gala. 1.
anathema ſit. Sed ſi cohibuero, ſicut dicis, inuictum libidinis malum, profitebor me eſſe turpitudinis aduocatum. Si autem dixero malum me quidem hoc dixiſſe naturale, ſed quod vinci poſsit, id eſt, poſsit caueri, protinus tu ex alia parte ſententiæ tuę tripudias. Poſſunt enim homines, inquis, omne vitare peccatũ, cum poſsint vincere concupiſcentiæ malum. Si enim libido naturale malum eſt, & vincitur amore virtutis, multo magis dicis illa omnia vicia ſuperari, quæ de ſola voluntate contingunt. Iam multis modis ad iſta veſtra, & ſæpe reſponſum

A reſponſum eſt, Quia dum hic viuimus, vbi caro concu-
Galat. 5. piſcit aduerſus ſpiritum, & ſpiritus aduerſus carnẽ, quã-
Roman. 6. tumlibet in iſto cõflictu ſuperiores ſimus, nec membra
noſtra exhibeamus arma iniquitatis peccato, obedien-
tes deſideriis eius, tamen vt taceam de corporeis ſenſi-
bus, & in rebus, quibus licite vtimur, ſurrepentis volup-
tatis exceſſibus, in ipſis certe noſtrę cogitationis moti-
bus & affectibus, ſi dixerimus, quia peccatum non ha-
1. Ioan. 1. bemus, noſipſos ſeducimus, & veritas in nobis non eſt.
Fruſtra igitur in alia tuæ ſententiæ parte tripudias, niſi
forte ſententiã Apoſtoli Ioãnis repudias ſacrilega præ-
ſumptione. Quod autem nunc agitur, naturalem eſſe li
bidinem, & ego dico, quia cum illa naſcitur omnis ho
mo, & tu multo amplius, qui dicis, quòd cum illa ſit cõ-
ditus primus homo: ita vincẽdam eſſe libidinem atque
vt vincatur ei reſiſtendum eſſe & repugnandum, & ego
dico, & tu, ne à me audias quod mihi ipſe dixiſti, pro-
fiteri te turpitudinis aduocatum, ſi libidinem negaue-
ris eſſe vincendam, quæ vtique non vincitur, ſi nullum
cum ea geritur bellum. Cum igitur libidinem & natu-
ralem eſſe, & vinci poſſe ambo dicamus, vtrum bonũ
vincamus, an malũ, ipſa inter nos vertitur quæſtio. Sed
B vide quàm ſis abſurdus, & ſicut hoſtem vis expugnare
libidinem, & de malo eius non vis finire quæſtionem,
vt ſi te in concupiſcentiæ diabolus aduerſitate non vi-
cerit, vincat te in peruerſitate ſentẽtiæ. Adhuc non eui-
gilas, vt intelligas noſtram naturam non eſſe ſed viciũ,
cõtra quod virtute pugnamus. Neq; enim bono bonũ,
ſed bono vtique malum vincimus. Conſidera cum quo
vincat, cum quo vincatur. Quando enim libido vincit,
vincit & diabolus. Quãdo libido vincitur, & diabolus
vincitur. Quẽ ergo vincit libido, & à quo vincitur, eſt
hoſtis eius. Cum quo autẽ vincit & vincitur, author eſt
eius. Rogo te oculos aperi, & cerne quę aperta ſunt. Nul
la pugna eſt ſine malo. Quando enim pugnatur, aut bo
num pugnat & malum, aut malum & malũ: aut ſi duo
bona inter ſe pugnant, ipſa pugna eſt magnum malum.
Quod in corpore quando contingit, vt ea quibus con
ſtat, id eſt humidum & ſiccum, calidũ & frigidum, quã-
uis ſint inter ſe contraria, pacem ſecum concordiamq;
non teneant, morbi ægrotationesq; naſcuntur. Et quis
audeat dicere aliquid eorum nõ eſſe bonum, cum om-
C nis creatura dei bona ſit, & benedicãt in hymno trium
Daniel. 3. puerorum frigus & æſtus dominum, quæ inter ſe ſunt
contraria, ſeruant tamen pro rerum incolumitate con
cordiam: Cum vero in noſtro corpore diſcrepãt, ſeſeq;
inuicem oppugnant, valetudo turbatur. Et hoc totũ ſi-
cut ipſa mors, de peccati illius propagatione deſcendit.
Neque enim & hæc quiſquã dixerit ſi nemo peccaſſet,
nos in illa beatitudine paradiſi fuiſſe paſſuros. Sed aliæ
ſunt rerum corporalium qualitates, quæ ſecum à con-
trariis tẽperantur vt bene valeamus: & cum ſint in di-
uerſo genere bonæ, tamen cum diſcordant, malam va-
letudinem faciunt: & aliæ ſunt animæ cupiditates quæ
propterea carnis dicuntur, quia ſecundum carnem ani
ma concupiſcit, cum ſi concupiſcit, vt ei ſpiritus, id eſt
pars eius melior & ſuperior debeat repugnare. Denique
iſta vicia non medicos vllos corporũ quærunt, ſed gra-
tia Chriſti medicante curantur, prius vt reatu non te-
neant, deinde vt cõflictu nõ vincant, poſtremo vt om-
ni ex parte ſanata, nulla omnino remaneant. Proinde
cum mala concupiſcere malum ſit, & bona cõcupiſce-
re bonum ſit, atque hoc bellum quãdiu hic viuitur non
quieſcat, cum caro concupiſcit aduerſus ſpiritum, &
Galat. 5. ſpiritus aduerſus carnem, quis me liberabit de corpore
mortis huius, niſi gratia dei per Ieſum Chriſtũ dominũ D
noſtrum? Cui gratię nimis inimicum dogma horreſci- Roman. 7.
mus veſtrum. Sed vir fortiſsimus nocturnorũ & ſi non
adminiſtrator, certe exhortator prædicatorq; bellorũ,
eneruem & mollem eſſe dicis opinionem, qua creditur
in paradiſo ad nutum volũtatis genitalia potuiſſe ſer-
uire. Tanto enim tibi tãquam viro caſto, effœminatior
videtur eſſe animus, quãto plus habet poteſtatis in cor-
pore. Sed ecce non vobiſcum de libidinis abſentia pręſ-
ſentiàve contẽdimus: nec dilectionẽ quam debere vos
ei videmus offendimus, ſaltem ipſam ſubdite volunta-
tis imperio in illo fœlicitatis loco. Auferte inde euiden
tiſsimam pugnam, quę fit eius motioni mente renitẽte:
Auferte inde turpiſsimam pacem, quæ fit eius domina-
tioni mente ſeruiente. Et certe quia non eam talem vi-
detis, qualem ibi conſtituere ſi ratione nõ reuocamini,
pudore cogimini, in ea qualis nunc eſt vicium origina-
le fatemini, cui ſi ſeruimus perimus, cui repugnamus ne
ſeruiamus. Ecce quod laudas, nec times, ne tibi potius
admoneas eſſe dicendum, quòd ad flagitia concites ho
mines ne reſiſtant concupiſcentiæ, quam ſicut bonum
naturale cõmendas. Quid enim te adiuuat quod repre- E
hendere videris eius exceſſum, cuius approbas motum?
Tunc enim excedit licitum limitẽ, quando eius moti-
bus ceditur. Mala eſt tamen & quando nõ ceditur, quia
malo reſiſtitur, ne bonum caſtitatis intereat, ſi huic ma-
lo non reſiſtatur. Quam tu cum bonã naturaliter dicis,
aſtute illi ſemper conſentiendum eſſe decernis, ne re-
niſu improbo repugnetur naturali bono. Ita quippe
poteſt facillime vera eſſe etiam illa veſtra ſententia, qua
dicitis hominẽ ſine peccato eſſe ſi velit. Non eſt enim
quo modo faciat quod nõ licet, quãdo licet quicquid li
bet, quia bonũ eſt quod naturaliter libet. Si ergo aſſunt,
voluptatibus perfruatur, ſi autem nõ aſſunt, ipſis earum
cogitationibus ſicut Epicuro viſum eſt, oblectetur, & e-
rit ſine peccato, nec ſe vllo fraudabit bono, nec cuiuſq;
doctrinæ opinionibus reſiſtat naturalibus motibus, ſed
ſicut ait Hortẽſius, tunc obſequatur naturæ, cũ ſine ma-
giſtro ſenſerit quid natura deſideret. Non enim poteſt
quæ bona eſt deſiderare quod malum eſt, aut negandũ
eſt bonæ aliquod bonum. Fiat itaq; totum quod deſide
rat libido, bona, ne ipſe ſit malus qui reſiſtit bono, Non
hoc dico, inquies, & iniuſtũ eſt vt aliud me ſuſpiceris
ſentire q̃ loquor. Noli ergo facere quod pati non vis, & F
dicere quòd inuitemus ad dulcia furta, quibus Apoſto- Roman. 7.
lum recitamus dicentẽ, Scio quia nõ habitat in me, hoc
eſt, in carne mea bonũ. Et ſi enim nõ hoc perficiunt bo-
num quod volunt, vt non concupiſcant: faciunt tamẽ
bonũ, vt poſt concupiſcentias ſuas nõ eant. Si enim vos Eccli. 18.
caſtitatẽ vobis videmini docere, cum dicitis, Noli vin-
ci à bono, ſed vince in bono bonum: quãto magis eam
nos docemus, cũ dicimus, Noli vinci à malo, ſed vince 1. Corin. 12.
in bono malum. Vide quàm ſit iniuſtũ vt nos quod vi-
tuperamus, expugnare non credas, qui te credi non vis
eo frui velle quod laudas. Quo modo caſti eſſe nõ poſ-
ſunt inimici libidinis, ſi caſti eſſe poſſunt & eius amici?
Quòd ergo negantes originale peccatum, & inuidẽtes
paruulis ſaluatorem Ieſum, legem peccati repugnãtem
legi mẽtis introducere vultis & in paradiſum ante pec-
catum, hoc in vobis iſto opere cõfutamus, Eorum quæ
non videmus in vobis, nec audiuimus ex vobis, nolu-
mus eſſe iudices. Nihil noſtra intereſt, quid in occulto
agãt aperti libidinis laudatores. Cum vero alius ver- Cap. VI.
bis meis propoſitis, illam diſtinctionem meam, quã de
nuptiis & cõcupiſcentia priorũ hominum poſui, dicẽs,

G Quod enim illi poſtea propagatione fecerunt, hoc eſt
cõnubij bonum: quod vero prius confuſione texerunt,
hoc eſt concupiſcentiæ malum, ſic refellendum puta-
ſti, vt diceres fieri non poſſe, vt quod bonum eſt nõ ha
beat communem cum eo laudem, ſine quo eſſe non po
teſt, ita volens vnam eandemq; laudem nuptiis & libi-
dini eſſe communem: quo modo corruat iſta tua velut
definitiua ſententia, paulisper attẽde. Primũ quòd vni-
uerſitas rerum quam condidit deus, nõ poteſt eſſe ſine
malis, nec ideo tamen mala communem laudem poſ-
ſunt habere cũ bonis. Deinde ſi fieri nõ poteſt, vt quod
bonum eſt nõ habeat communem cum eo laudem, ſi-
ne quo eſſe non poteſt: profecto & quod malum eſt, ſic
fieri non poteſt, vt non habeat communem cum eo vi-
tuperationem, ſine quo eſſe nõ poteſt. Vituperemus igi-
tur opera dei, ſicut vituperamus mala, quæ ſine illis eſ-
ſe non poſſunt. Nullum enim malum eſt niſi in aliquo
opere dei, nec ſine illo eſſe omnino alicubi poteſt. Vi-
tupera ergo, vt nõ te longius mittam, membra humana
ſicut vituperas adulteria, quæ ſine illis membris eſſe nõ
poſſunt, quod ſi non facis, ne tibi quoque ipſi manifeſt⁹
H appareas inſanus, poteſt igitur nuptiarum bonũ non ha
bere laudem communem cum libidine, ſine qua eſſe
nunc non poteſt, ſicut quodlibet malum poteſt nõ ha-
bere communem vituperationem cum opere dei, ſine
quo eſſe nunquam poteſt. Sicut autem iſta definitio tua
falſa & inanis eſt, ita omnia quæ ex illa tanquam con-
ſequentia nexuiſti. Inuictam ſanè nunquã ego volup-
tatem carnis ſicut ſolere me inſimulas, dixi. Ambo eam
& debere & poſſe dicimus vinci: ſed tu tanquam bonũ
repugnante alio bono, ego tanquam malum repugnan
te bono, & tu viribus propriis, ego gratia ſaluatoris, vt
non alia reproba cupiditate, ſed dei charitate vincatur,
quæ nõ viribus noſtris diffunditur in cordibus noſtris,
Roman.5. ſed per ſpiritum ſanctum qui datus eſt nobis. De cõfu-
ſione autem illorum hominum pudendiſq; coopertis
fruſtra te cõmemoras aliquid Apoſtolo atteſtante mõ-
ſtraſſe. Tu enim verecũdiora dicis, quæ ille dixit inho-
neſta, vnde iam quantum ſatis viſum eſt diſputauimus.
Tu itaque fruſtra refugis rurſus ad Balbum, atque phi-
loſophorũ literas, quaſi Balbus te faciat loquentẽ, quan
do de illa confuſione primorum hominum non potes
I inuenire quid dicas. Si autem in quibuſdam veris ſen-
tentiis ſaltem philoſophorum literis cederes, non ſur-
do corde illud audires, quòd voluptates illecebras atq;
eſcas malorum & vicioſam partem animi dixerunt eſ-
ſe libidinem. Nam quod in noſtro corpore loca dige-
ſtionis Balbus remota dixit à ſenſibus, ideo verum eſt,
quoniam ſenſus noſtros ea quę digerimus nõ alliciunt,
ſed offendunt: Propterea pars qua egerũtur, naturaliter
aliis partibus altrinſecus prominentibus occultatur, ſi-
cut etiam tunc erant quando nudi nõ confundebãtur,
qui poſt peccatum continuo non occulta, ſed planè in
promptu poſita membra texerunt. Quibus quanto ma-
gis non horrore offendebatur, ſed delectatione allicie-
batur aſpectus & mouebat ſuſceptam tuam, tãto magis
ea tegere ad pudoris officium pertinebat. Quod autem
de claudicatione & peruentione dixi, ſi fraude non a-
gis, non intellexiſti. Nõ enim peruentionem accipi vo
lui hominem qui naſcitur de cõcubitu coniugali, quod
me ſenſiſſe arbitraris aut fingis, ſed peruentionem di-
xi quod bonum habẽt in fine officij ſui nuptiæ, etiam ſi
nullus inde naſcatur. Seminare quippe ad virum perti-
net, excipere ad fœminam. Hucuſq; coniuges opere ſuo
poſſunt. Ad hoc dixi ſanè ſine claudicatione nõ poſſe,
hoc eſt ſine libidine perueniri. Vt autẽ concipiatur fœ- K
tus atque naſcatur, diuini eſt operis, non humani, qua ta
men intẽtione ac voluntate, etiam illud bonum quod
ad earum opus pertinet, peragunt nuptiæ. Sed quia ipſe
fœtus dãnationi naſcitur ſi non renaſcatur, eo vſq; per-
tendunt nõ operis ſui velut ambulationis, ſed volunta-
tis ſine Chriſtiana coniugia, vt regenerandos generẽt;
propter quod in eis vera, hoc eſt deo placens eſt pudi- *Hebr.11.*
citia. Sine fide enim impoſsibile eſt deo placere. Ve- *Cap. VII.*
nis deinde ad illud, vbi egim⁹ ex Apoſtoli teſtimonio, *1.Theſſ.4.*
vt ſciat vnuſquiſque ſuũ vas, id eſt, ſuam cõiugem poſ-
ſidere, nõ in morbo deſiderij ſicut gentes, quę ignorant
deum: Quod exponens dixi, nõ coniugalem, hoc eſt li-
citum honeſtumq; concubitum fuiſſe prohibitum, ſed
vt operis huius cauſa ſit voluntas propaginis, nõ carnis
voluptas: & quod ſine libidine fieri nõ poteſt, ſic tamen
fiat, vt non propter libidinem fiat. Ibi tu exclamas, O al- *Roman.11.*
titudo diuitiarum ſapientiæ & ſcientiæ dei, qui extra fu
turam operum retributionem ex multa parte liberum
arbitrium formã voluit implere iudicij. Iuſtiſsime enim
ſibi bonus homo, inquis, malúſque committitur, vt &
bonus ſe fruatur, & malus ſeipſe patiatur. Quæ prorſus L
exclamatio tua ad rem nõ pertinet, qua te ſentis vrge-
ri, nec tuo clamore pondus quo premeris ſubleuas, im-
pium dogma veſtrum mordicus tenens, quo vobis pla
ceat etiam bonum hominẽ diuino iudicio ſibi quemq;
committi, ne ſcilicet ei ſit neceſſaria dei gratia, velut i-
doneo qui ſemetipſum agat. Sed abſit vt ita ſit. Prorſus
qui ſibi committuntur, & à ſemetipſis aguntur, nõ ſunt
boni, quia non ſunt filij dei: Quotquot enim ſpiritu dei *Roman. 8.*
aguntur, hi filij ſunt dei. Puto ꝙ agnoſcas in hac ſentẽ-
tia dogma Apoſtolicum, quo illud ſubuertitur veſtrũ.
Veruntamen dicis aliquid contra te, quod tacitus præ-
terire non debeo. Meminiſti ne quandiu diſputaueris
contra lucidiſsimam quæ per Apoſtolũ deprompta eſt
veritatẽ, affirmãs nullo modo eſſe poſſe aliquid quod
& peccatum ſit & pœna peccati? Quid eſt ergo nunc,
quòd oblitus tantæ loquacitatis tuæ, ideo laudas altitu-
dinem diuitiarum ſapientiæ & ſcientiæ dei, quia extra
futuram operum retributionem, ex multa parte liberũ
arbitrium formam voluit implere iudicij? Iuſtiſsime e-
nim ſibi ſicut definis, bonus homo maluſq; committi-
tur, vt & bonus ſe fruatur, vtique in opere bono: & ma- M
lus ſeipſe patiatur, vtique in opere malo. Quod profe-
cto illi & peccatum eſt, quia malum facit, & pœna pec-
cati, quia malum ſe patitur, vt ex multa parte formam
iudicij quo bona bonis, & mala malis retribuũtur, iam
impleat liberum arbitrium, quo rectè agendo ſe frui-
tur bonus, & peccando ſe patitur malus. Cernis nempe
cum arma tua vana quidem & obtuſa iactatiter ventilas,
quo modo quã ferireris, nudaueris: imò teipſe per-
cuſſeris. Et inſuper iactas mea inter ſe dicta eſſe contra-
ria, quia dixi, non quidem vt tu calumniaris, concubi-
tum corporum à diabolo fuiſſe repertum, cum etiam ſi
nemo peccaſſet non niſi concumbente vtroque ſexu fi-
lij naſcerentur: ſed dixi inobedientiam carnis, quæ in
carne concupiſcente aduerſus ſpiritum apparet, diabo-
lico vulnere contigiſſe. Et rurſus, quia dixi, hanc legem
peccati repugnantem legis mẽtis à deo illatam propter
vltionem, & ideo pœnam eſſe peccati. Hæc inter ſe aſſe
ueras eſſe cõtraria, Quaſi fieri nõ poſsit vt vnum atque
idem malum & diaboli iniquitate & dei æquitate pec-
cantibus ingeratur: cum etiam ipſe diabolus & propria
malignitate ſit infeſtus hominib⁹, & dei iudicio ſinatur
nocere peccantibus. Neque hinc ſibi ipſa diuina aduer-
ſantur

A ſantur eloquia, quia ſcriptũ eſt, Deus mortem nõ fecit.
Sapien.1. Item ſcriptum eſt, Vita & mors à domino deo, quia de-
Eccli.11. ceptor hominis cauſa mortis eſt diabolus, quam nõ vt
primus autor eius, ſed vt peccati vltor intulit deus. Ve-
rum iſtam quæſtionẽ ſatis dilucide ipſe ſoluiſti, qui ho-
minem malũ dixiſti ſibi eſſe cõmiſſum, vt quod ſibi eſt
ipſe ſupplicium, & diuinum ſit iudicium, & ipſe liberũ
arbitriũ, nec ſint inter ſe duo iſta contraria, quòd in pœ
na ſua & ipſe author eſt & vltor deus. Abuteris autẽ in-
geniis tardioribus: Nolo enim dicere, quia & tu nõ in-
telligis, vt non diſcernas hęc duo, & maligna callidita-
te aut tenebroſa cæcitate confundas voluntatem & vo
luptatem: & ſicut ipſa nomina ſurdaſtris auribus vnum
atq; idem ſonant, ita res ipſas ſurdaſtris cordibus vnum
idemq; eſſe perſuadere te poſſe cõfidas. Hinc eſt quòd
ſententias meas inter ſe contrarias putas vel putari cu-
pis, tanquam improbem quod ante approbauerim, aut
amplectar quod ante reſpuerim. Audi ergo apertã ſen-
tentiam meã, & intellige vel ſine intelligere alios, non
offundẽdo caligines nebuloſæ diſputationis ſerenitati
ſynceriſsimæ veritatis. Sicut bonum eſt bene vti malis,
B ita honeſtum eſt bene vti inhoneſtis. Vnde & ipſa mẽ-
bra non propter diuini operis pulchritudinẽ, ſed prop-
ter libidinis fœditatem inhoneſta dicit Apoſtolus. Nec
ad ſtupra coguntur neceſsitate qui caſti ſunt, quia reſi-
ſtunt inhoneſtæ libidini, ne cõpellat eos inhoneſta cõ-
mittere, ſine qua tamen nõ poſſunt honeſte filios pro-
creare: Ita fit, vt coniugibus caſtis & voluntas ſit in ſo-
bolis procreatione, & neceſsitas in libidine. De inho-
neſto quippe honeſtas agitur procreandi, quando libi-
dinem non amat, ſed tolerat caſtitas cõcumbendi. So-
les libenter commemorare quibus te adiuuari putas, au
thorum ſententias ſecularium. Intuere honeſto corde
ſi potes, quid de Catone poëta cecinerit,

Vrbi, inquit pater eſt, vrbique maritus:
Iuſticiæ cultor rigidi ſeruator honeſti.
In commune bonus, nullóſque Catonis in actus
Surrepſit, partémque tulit ſibi nata voluptas.

Qualis enim vir Cato fuerit, & vtrum in eo vèra vir-
tus honeſtaſq; laudata ſit, alia quæſtio eſt, ad quemlibet
tamen finem ſua referret officia, non vtique ſine volup
tate filios procreauit, & tamen nullos Catonis in actus
C ſurrepſit, partemq; tulit ſibi nata voluptas: quoniam &
quod non faciebat ſine voluptate, non faciebat propter
voluptatem: nec in morbo huius deſyderij ſuũ vas poſ-
ſidebat, quamuis ignoraret deum, ſi talis fuit qualis præ-
1.Theſſ. 4. dicatur. Et non vis intelligere, quod ait Apoſtolus, Vt
ſciat vnuſquiſque veſtrum ſuum vas poſsidere, non in
morbo deſyderij, ſicut gentes quæ ignorãt deum. Bene
diſcernis inter bonum minus cõiugale, & bonum am-
plius continentię, ſed tuum dogma non deſeris inimi-
ciſsimum gratiæ. Dicis enim, quòd dominus continen
tiæ gloriam libertate electionis honorauerit, dicens,
Matth.19. Qui poteſt capere capiat: tanquam hoc capiatur non
dei munere, ſed arbitrij libertate, & taces quod ſupra di
xerit, Non omnes capiunt verbum hoc, ſed quibus da-
tum eſt. Vide quæ taceas, quæ dicas. Puto quod te pun-
gat conſcientia, ſed vincit rectum timorem, cum inge-
rit peruerſum pudorem, quoquo modo iam defenden-
da præcipitata ſententia. Tantummodo exceſſum libi-
dinis identidem culpas, ipſam laudare non ceſſas. Nec
attendis, ſentis, intelligis, malum eſſe cui ne limitẽ ne-
ceſsitatis excedat, cogitur temperãtia repugnare. Quã-
1.Theſſ. 4. tis tu quod monuit Apoſtolus, ne in morbo deſyderij
ſuum vas quiſque poſsideat, nõ de coniugio, ſed de for-
nicatione accipiendũ putaueris, atq; ita temperantię to- D
tam honeſtatem de cõcubitu coniugũ abſtuleris, vt ne-
mo ſibi videatur in morbo deſyderij ſuũ vas poſsidere,
quantacunq; libidine in vxoris genitalibus potuerit in-
ſanire, ſi recte de temperantia coniugali ſapuiſſet hære-
tic⁹, quid ſentire debuerit, quid de Apoſtoli teſtimonio
intelligere integra fide potuerit. Si enim vllum ibi te-
nendum exiſtimares modũ, potuiſti & illic cõcupiſcen
tiæ reprehendere exceſſum, eumq; dicere ab Apoſtolo
ſignificatum morbũ deſyderij, & nõ improbe negare,
ſuum vas dictũ fuiſſe cuiq; cõiugem ſuam. Quo verbo
in eadem re etiam Petrus Apoſtolus vtitur, vbi monet
vt viri vxoribus ſuis tanquam infirmiori vaſi tribuant
honorẽ, velut cohæredibus gratiæ, adiongens & dicẽs,
Et videte ne impediãtur orationes veſtræ. Sicut & coa- *1.Petri.3.*
poſtolus eius tẽpora præſcribit orandi tẽperantiæ con-
iugali: & ſecundum veniam concedit, quãuis cum con
iuge, non vtiq; illum prolis, ſed qui fit voluptatis inten- *1.Corint. 7.*
tione concubitũ. Hunc audiãt Chriſtiana cõiugia, non
te, qui vis in eis quam defendis, nunquam frænari con-
cupiſcentiam, ſed quotienſcunq; ſe commouerit ſatiari E
auidam, regnare ſecuram. Hunc audiant, inquã, fideles
Chriſti qui ſunt cõnubio colligati, vt ex conſenſu tem-
perent, quo vacẽt orationi: & cũ ad ipſum redeũt prop-
ter intemperantiam ſuam, nouerint etiam inde dicere
deo, Dimitte nobis debita noſtra. Quod enim ſecundũ
veniam, nõ ſecundum imperium à tanto doctore dici- *Matth.6.*
tur, vtiq; ignoſcitur non iubetur. Sed inſertis aliis *Cap.VIII.*
verbis meis, vbi voluntatem vere piorum Chriſtiano-
rum cõiugum commendaui, qui filios ad hoc generant
in hoc ſeculo, vt propter alterum ſeculum regenerẽtur
in Chriſto, cõmemoras te iam in ſecũdo libro iſtã meã
deſtruxiſſe ſententiam: vbi quid tibi reſponderim, ibi
potius legãt qui volũt. Sic enim nõ ſunt facienda adul-
teria, etiam voluntate generandi regenerandos, quem-
admodum nec furta facienda ſunt, etiam voluntate pa *Luca.15.*
ſcendi pauperes ſanctos: quod tamen faciendũ eſt, non
furta perpetrando, ſed bene vtendo mammona iniqui-
tatis, vt & ipſi recipiantur in tabernacula æterna: ſicut
non adulteria committendo, ſed cõiugaliter bene vtẽ-
do malo libidinis, ea volũtate generãdi ſunt filij, vt cũ
eis regnetur in æternum. Verum elegãter laudas ſuſcep
tam tuam dicens, & verum dicẽs, quod nihil tale poſ-
ſit dum concũbitur, cogitari. Prorſus ita eſt. Quid enim F
cogitari poteſt tunc quãdo mens ipſa qua cogitatur, il-
la carnali delectatione ſubmergitur? Vnde optime ille
de voluptate diſputãs, quę verba in libro ſuperiore iam *Sup. lib.4.*
poſui. Cuius motus, inquit, vt quiſque eſt maximus, ita *cap.14.*
eſt inimiciſsimus philoſophiæ. Congruere enim cum
cogitatione, magna voluptas corporis nõ poteſt. Quis
enim cum vtatur voluptate, inquit ea, qua nulla poſsit
maior eſſe, attendere animo, inire rationem, cogitare
omnino quicquam poteſt? Non igitur etiam tu potui-
ſti grauius accuſare quam laudas, niſi fatendo in eius
impetu neminem poſſe ſancta cogitare. Sed vtique re-
ligioſus animus iſto malo bene vtens hoc cogitat, vt li-
bidinem concũbendo patiatur, quod non poteſt cogi-
tare cum patitur. Sicut ſalutẽ homo cogitat, vt ſomno
ſe impertiat, quod vtique non poteſt cogitare cum dor
mit: ſed ſomnus cum occupat membra ea non facit in-
obedientia voluntati: quia & ipſam voluntatem ab hu-
iuſcemodi alienat imperio, auertendo animam ad viſa
ſomniorũ, in quibus ſæpe etiam futura monſtrata ſunt.
Vnde ſi erat in paradiſo viciſsitudo vigilãdi atque dor
miendi, vbi non erat malũ concupiſcendi, tam fœlicia

G erant ſomnia dormientium, quàm vita vigilantium.
Quòd autem te iactas, & inaniter ſpumeum diffundis
eloquium, parentes comparans parricidis, in eis aſſerẽs
eſſe cauſam vt filij cum damnatione naſcantur: fereris
omnino linguæ tuę velut exultantibus & plaudentibus
**aliâs, pinnis.* pennis,* nec in iſto ſtrepitu, quem tibi ipſe facis, reſpi-
cis deum. Cur enim non iſta vel tale aliquid, ipſi potius
hominum creatori quàm genitoribus dicitur, qui certe
omnium bonorum eſt author & cõditor? Et tamẽ quos
ignibus æternis præſciuit arſuros, creare non deſinit:
nec ei quia eos creat, niſi bonitas imputatur. Et quoſdã
infantes etiam baptizatos, quos futuros præſciuit apo-
ſtatas, nõ aufert ex hac vita in æternum regnum adop-
tatos, nec eis confert magnum beneficium, quod ei, de
Sapient. 4. quo legitur, Raptus eſt ne malicia mutaret intellectum
eius: Nec tamen deo tribuitur, niſi bonitas atque iuſti-
cia, qua de bonis & malis omnia bene ac recte facit.
Quanto facilius intelligitur parentibus nõ eſſe tribuen
dum, niſi quod filios volunt, qui proculdubio quæ illis
futura ſunt neſciunt. Quod autem commemoraſti ex
Matth. 26. Euãgelio, Melius erat homini illi non naſci: nõnne vt
H naſceretur plus opere dei actum eſt, quàm parentum?
Cur non ipſe imagini ſuæ præſtitit, quod melius erat,
qui malum quod ei futurum fuerat præſciebat, quod pa
rentes noſſe non poſſunt? Et tamen ab eis qui recte in-
telligunt, non tribuuntur deo, niſi quod benignitati tri
buendum eſt creatoris: Sic & parentibus ſine nodo dif
ficilis quæſtionis hoc tribuitur, quòd filios voluerunt
quorum futura neſciuerunt. Ego autem non dico par-
uulos ſine Chriſti baptiſmate morientes tanta pœna eſ-
ſe plectendos, vt eis non naſci potius expediret, cũ hoc
dominus non de quibuſlibet peccatoribus, ſed de ſcele
ſtiſsimis & impiiſsimis dixerit. Si enim, quod de Sodo
mis ait, & vtique non de ſolis intelligi voluit, alius alio
tolerabiliꝰ in die iudicij punietur, quis dubitauerit par-
uulos non baptizatos qui ſolum habent originale pec-
Infantium catum nec vllis proprijs aggrauantur, in damnatione
dãnatio le- omnium leuiſsima futuros? Quæ qualis & quanta erit
uiſsima. quamuis definire non poſsim, non tamen audeo dicere,
quòd eis vt nulli eſſent quàm vt ibi eſſent, potius expe-
diret. Verum vos quoque qui eos velut liberos ab omni
damnatione eſſe cõtenditis, cogitare non vultis, qua il-
los damnatione puniatis, alienando à vita dei & à re-
I gno dei tot imagines dei. Poſtremo ſeparãdo à paren-
tibus piis, quos ad eos procreandos tam diſertus horta-
ris: Hęc autem iniuſte patiuntur, ſi nullũ habent omni-
no peccatum, aut ſi iuſte, ergo habẽt originale peccatũ.

Cap. IX. Aliis deinde propoſitis meis verbis quibus comme-
moraui quàm honeſte ſancti antiqui patres coniugibꝰ
vſi fuerint, dicis eos nõ hoc intuitu operã dediſſe pro-
pagini, vt tanquam reos gignerẽt filios baptiſmate di-
luendos, eo ꝙ baptiſma quo nunc adoptamur, nõdum
fuerat inſtitutum. Hoc de baptiſmate verum dicis: Nec
ideo tamen credendũ eſt, & ante datam circũciſionem
famulos dei, quãdoquidem eis inerat mediatoris fides
in carne venturi, nullo ſacramẽto eius opitulatos fuiſ-
ſe paruulis ſuis: quãuis quid illud eſſet aliqua neceſſaria
cauſa ſcriptura latere voluerit. Nam & ſacrificia eorum
legimus quibus vtiq; ſanguis ille figurabatur, qui ſolus
tollit peccata mundi. Apertius etiã legis iam tempore
naſcentibus paruulis, offerebantur ſacrificia pro pecca-
tis. Reſponde, pro quibus peccatis. Reſpice illis etiã ge-
nerãtibus patribus perituram fuiſſe animam paruuli de
Gene. 17. populo ſuo, ſi die non circũcideretur octauo, & reſpon
de quo merito periret, quem negas originali obnoxiũ
fuiſſe peccato. Iam vero de Ioſeph, cuius Mariam, teſte K
Euangelio coniugẽ dixi, multa diu diſputas contra ſen
tentiam meã, & conaris oſtẽdere, quia concubitus de-
fuit, nullo modo fuiſſe coniugiũ: Ac per hoc ſecundum
tecum deſtiterint concumbere coniuges, iam nõ erunt
coniuges, & diuortium erit illa ceſſatio. Quod ne con-
tingat, agant ſicut poſſunt decrepiti quod iuuenes age-
bant, & ab hoc opere quo etiam cõtinens nimiũ dele-
ctaris, nec effœtis ætate corporibus parcant. Non ſe co
gitent quantum ad libidinis attinet incentiua, ſenuiſſe,
vt poſsint coniuges permanere. Si hoc tibi placet, tu vi-
deris. Ego autem, quia liberorum procreandorum cau-
ſa vxores eſſe ducẽdas honeſtas cõſentit humana, quo-
libet modo libidini cedat infirmitas, præter fidẽ quam
ſibi debent cõiuges, ne fiant adulteria, & prolem, cuius
generandæ cauſa ſexus vterq; miſcendus eſt: aduerti e-
tiam tertium bonum quod eſſe in cõiugibus debet, ma-
xime pertinentibus ad populum dei, quod mihi viſum
eſt eſſe aliquod ſacramentum, ne diuortium fiat vel ab
ea coniuge, quæ nõ poteſt parere, vel ſicut feciſſe Cato
perhibetur, ne ab eo viro qui plures nõ vult ſuſcipere fi-
lios, alteri fœtãda tradatur. Propter hoc in illo quod ſe-
cundum Euangeliũ coniugium nuncupaui, omnia tria L
bona nuptiarum dixi eſſe cõpleta. Fidẽ, quia nullũ adul
terium. Prolem, ipſum dominũ Chriſtum. Sacramentũ,
quia nullum diuortiũ. Nõ ergo quia dixi omne nuptia-
rum, id eſt, hoc tripertitum bonum, in illis Chriſti pa-
rentibus fuiſſe cõpletũ, propterea hoc dixiſſe putari de-
beo, ſicut inſimulas, vt quicquid aliter fuerit, malum eſ-
ſe videatur. Dico enim & aliter bonum eſſe cõiugium,
vbi proles niſi per concubitum non poteſt procreari. Si
enim aliter poſſet, & tamen concũberent cõiuges aper-
tiſsime, libidini cederent, atque illo malo vterẽtur ma-
le. Cum vero propter quod ſexus ambo ſunt inſtituti,
niſi eorum commixtione non naſcitur homo, propter
hoc mixti coniuges, illo malo vtũtur bene. Si autem de
libidine quærunt etiam voluptatem, venialiter male.
Quaſi maritus, inquis, Ioſeph, in opinione omnium
erat, ſecundum hanc opinionem, non ſecundum veri-
tatem locutam fuiſſe ſcripturam vis intelligi, vt virgi-
nem Mariam eius coniugem diceret. Hoc putemus
Euangeliſtam facere potuiſſe, cum vel ſua vel cuiuſ-
libet alterius hominis verba narraret, vt ſecundum o-
pinionem hominum loqueretur. Nunquid & angelus M
loquens vnus ad vnum, contra conſcientiam & ſuam
& ipſius cui loquebatur, ſecundum opinionem potius
quàm ſecundum veritatem fuerat locuturus, qui ei di-
xit, Noli timere accipere Mariam coniugem tuam? *Matth. 1.*
Deinde quid opus erat vt vſque ad Ioſeph generatio-
nes perducerentur, ſi non ea veritate factum eſt, qua in
coniugio ſexus virilis excellit? Quod ego in libro cui
reſpondes, cum poſuiſſem, tu prorſus attingere timui-
ſti. Dicit autem Lucas Euãgeliſta de domino, quòd pu- *Lucæ 3.*
tabatur filius Ioſeph, quia ita putabatur, vt per eius con-
cubitum genitus crederetur. Hanc falſam voluit remo-
uere opinionem, non Mariam illius viri negare coniu-
gem, contra angelum teſtem: quanquam & tu ipſe etiã
ex deſponſionis fide, eam nomen coniugis accepiſſe fa
tearis. Quæ fides vtique inuiolata permãſit. Neq; enim
cum eam vidiſſet iam virginem ſacram, diuina fœcun-
ditate donatã, ipſe aliam quæſiuit vxorẽ: cum vtiq; nec
iſtam quęſiſſet, ſi neceſſariam coniugẽ non haberet: Sed
vinculum fidei coniugalis nõ ideo iudicauit eſſe ſoluẽ-
dum, quia ſpes commiſcendæ carnis ablata eſt. Verum
de iſto cõiugio quod vis exiſtima, nos tamen nõ vt ca-
lumniaris

A lumniaris dicimus, ſic fuiſſe primos coniuges inſtitu-
tos, vt ſine commixtione vtriuſque ſexus coniuges eſ-
ſent: ſed vtrum in paradiſo ante peccatum caro concu-
piuerit aduerſus ſpiritum: vel vtrum nunc in coniugi-
bus hoc non fiat, quando eiuſdem cõcupiſcentię etiam
per pudiciciam coniugalem cohibetur exceſſus: & vtrũ
malum non ſit, cui repugnanti cõſentiendum non eſt,
ne in ſuum pergat exceſſum: & vtrũ non ex ipſa & cum
ipſa concupiſcentia naſcatur, cui malum ineſſe vllum
negas: & vtrum ab ingenerato malo poſsit hominum
quiſquã niſi regeneratione liberari: hoc inter nos diſ-
ſeritur. In his quæſtionibus catholica veritate antiqui-
tus tradita, veſtra impia nouitas ſuffocatur. Quod autẽ
putaſti congerenda eſſe ſacrarum teſtimonia literarũ,
quibus probares vnde inter nos nulla quæſtio eſt, à deo
creari hominem, quod de quolibet vermiculo negare
fas non eſt, quò pertinuit, niſi vt te appareret campos
quæſiſſe verborum, vbi ventoſe atque inaniter curre-
Iob.25. res? Sed cum etiam ſancti Iob teſtimonium tam loqua-
citer adhiberes, quare non tibi venit in mentem, quod
ait idem homo dei, cum de peccatis ſermo eius eſſet hu
B manis, neminem mundum à ſorde, nec infantem cuius
eſt vnius diei vita ſuper terram? Nam miſericordiam &
magnis & puſillis omnibus præſtari ab illo à quo ſalus
eſt & hominum & pecorũ, & qui facit ſolem ſuum ori-
Matth.5. ri ſuper bonos & malos, quis abnuat, niſi qui deum eſſe,
aut terrena curare non credit? Quod tu quaſi inde con
tenderemus, per teſtimonium ſancti Iob docere volui-
Iob.10. ſti, quia dixit, Oſsibus & neruis compegiſti me, vitam &
miſericordiam tribuiſti mihi. Vbi quidem ille potuit
nõ omnem ſignificare hominem, ſed de ſeipſo gratias
agere, quòd eum carnaliter natum non deſeruerit, ſed
ei miſericordiam vt vere viueret, id eſt iuſte viueret,
qui eum condidit, ipſe pręſtiterit, Aut certe quia parum
erat vita quã naſcendo ſortitus eſt, ideo addidit, & mi-
Ephe.2. ſericordiam, ne remaneret naturaliter filius iræ ſicut cæ
Roman.9. teri, atq; inter vaſa iræ non inter vaſa miſericordiæ fie-
ret. Cur autẽ de malo quod ei adiacet atq; ineſt mẽbris
eius reus non ſit fidelis, & ex eo malo tamen qui naſci-
tur reatum trahat, iam neſcio quotiens diximus, fideli
enim hoc beneficium regeneratio contulit, non gene-
ratio: Inde ergo ab iſto reatu ſoluenda eſt proles, vnde
C ſolutus eſt parens. Sed magnũ aliquid te dialectica do-
cuit, rem quæ in ſubiecto eſt, ſine illa re eſſe nõ poſſe, in
qua ſubiecta eſt: Et ideo putas malum quod eſt in paren
te vtique in ſubiecto, alij rei, id eſt proli, ad quam non
peruenit, reatum non poſſe tranſmittere. Recte hoc di-
ceres, ſi malum concupiſcentiæ de parente non perue-
niret ad prolem. Cum vero ſicut ſine illo nemo ſemi-
natur, ita ſine illo nemo naſcatur, quo modo dicis eò
non peruenire quò tranſit? Non enim Ariſtoteles, cuius
categorias inſipienter ſapis, ſed Apoſtolus dicit, Per
Roman.5. vnum hominem peccatum intrauit in mũdum, & per
omnes homines tranſiit. Nec ſane tibi dialectica illa
mentitur, ſed tu nõ intelligis. Verum enim eſt quod ibi
accepiſti, ea quę in ſubiecto ſunt, ſicut ſunt qualitates, ſi-
ne ſubiecto in quo ſunt eſſe non poſſe, ſicut eſt in ſubie
cto corpore color aut forma: Sed afficiendo tranſeunt
non emigrãdo, quemadmodum Aethiopes, quia nigri
ſunt nigros gignũt, non tamen in filios parentes colo-
rem ſuum velut tunicam transferunt, ſed ſui corporis
qualitate, corpus quod de illis propagatur afficiunt. Mi
rabilius eſt autem quando rerum corporalium qualita-
tes in res incorporales tranſeunt, & tamen fit, quando
formas corporũ quas videmus, hautimus quodam mo-
do, & in memoria recondimus, & quocunq; pergimus D
nobiſcũ ferimus, nec illæ receſſerunt à corporibus ſuis,
& tamẽ ad nos mirabili modo affectis noſtris ſenſibus
trãſierũt. Quo modo autẽ de corpore ad ſpiritũ, eo mo
do trãſeunt de ſpiritu ad corpus. Nam colores virgarũ
quas variauit Iacob, afficiendo tranſierũt in animas pe- Gene.30.
corum matrum, atq; inde rurſus eadem affectione trãſ-
eundo apparuerunt in corporibus filiorum. Tale vero 2. Retract.
aliquid etiam in fœtibus humanis poſſe contingere, So cap.62.
ranus medicinæ author nobiliſsimus ſcribit, & exẽplo
cõfirmat hiſtoriæ. Nam Dionyſium tyrannum narrat, Hiſtoria.
eo quòd ipſe deformis eſſet, nec tales habere filios vel-
let, vxori ſuæ in cõcubitu formoſam proponere ſolere
picturã, cuius pulchritudinẽ cõcupiſcẽdo quodã modo
raperet, & in prolem quam cõcipiebat, afficiẽdo tranſ-
mitteret. Neq; enim deus ita naturas creat, vt leges au-
ferat quas dedit motibus vniuſcuiuſq; naturę. Sic & vi-
cia quãuis ſint in ſubiecto, ex parẽtibus tamen in filios
non quaſi tranſmigratione de ſuo ſubiecto in ſubiectũ
alterum, quod fieri non poſſe categoriæ illæ quas legi-
ſti veriſsimum oſtendunt, ſed quod non intelligis affe-
ctione & cõtagione pertranſeunt. Quid eſt quòd labo-
ras magnis argumẽtationibus peruenire ad impietatis E
abruptũ, vt Chriſti caro quia de Maria natus eſt, cuius
virginis caro ſicut cæterorum omnium ex Adam fue-
rat propagata, nihil diſtet à carne peccati, & ſine vlla di
ſtinctione Apoſtolus dixiſſe credatur, eũ fuiſſe miſſum
in ſimilitudine carnis peccati: aut nullam carnem eſſe Roman. 8.
peccati: aut ſi ſit quia inde venit, inde etiam eſſe Chriſti
contendit hæreticus, imò potius inſtas vt nulla ſit caro
peccati, ne hoc ſit & Chriſti? Quid eſt ergo carnis ſimi-
litudo, ſi nulla eſt caro peccati? Sed hanc Apoſtolicam
ſententiam me non intellexiſſe dixiſti, nec eam tamen
expoſuiſti, vt te doctore noſſemus, quod aliqua res poſ
ſit eſſe ſimilis ei rei, quæ non eſt. Quod ſi dementis eſt
dicere, & ſine dubio caro Chriſti non eſt caro peccati,
ſed ſimilis carni peccati: quid reſtat vt intelligamus, niſi
ea excepta omnem reliquam humanam carnẽ eſſe pec-
cati? Et hinc apparet illã concupiſcentiã per quã Chri-
ſtus cõcipi noluit, feciſſe in genere humano propaginẽ
mali: quia Marię corpus quãuis inde venerit, tamẽ eam Maria con
non traiecit in corpus, quod non inde cõcepit. Cæterũ ceptio.
corpus Chriſti inde dictũ eſt eſſe in ſimilitudine carnis
peccati, quia omnis alia hominũ caro peccati eſt quiſ- F
quis negat, & carnẽ Chriſti ita carni cõparat naſcentiũ
hominũ cæterorũ, vt aſſerat vtranq; eſſe puritatis ęqua-
lis, deteſtandus hæreticus inuenitur. Magnũ porrò ali-
quid inueniſſe tibi videris & copioſiſsime diſputas, etiã
ſi naſcentes mali aliquid ex parentibus trahere poſſent,
quòd expiarentur manibus dei, quia eos ipſe format in
vteris matrum: ab ipſo autem formari homines, quaſi
hoc negaremus, inſtantiſsime probas, multa de ſcriptu-
ris adhibens teſtimonia, in quibus cum ea verba ex li-
bro Eccleſiaſtico poſuiſſes quibus dei opera dicũtur oc-
culta, continuo tua ſubieciſti atq; dixiſti, Quæ ſentẽtia
eorũ arguit vanitatem, qui putant naturalẽ profundita-
tẽ poſſe inueſtigatione aliqua cõprehẽdi. Hoc tibi dic,
& noli de animę origine temere aliquid definire, quod
vel ratiõe veriſsima vel diuino eloquio minime ambi-
guo nõ poteſt cõprehẽdi, ſed potius quod ſapiẽtiſsima
mulier mater Maccabæorũ ſapit: Nam & eius verba po
ſuiſti, quæ filiis ſuis ait, Neſcio qualiter in vtero meo ap 2. Macc. 7.
paruiſtis. Quod vtiq; nõ putanda eſt dixiſſe de corpori-
bus eorum, quæ corpora ſe nõ dubitabat ex virili ſemi-
ne concepiſſe, ſed vtrũ animæ filiorũ de paterna anima

G tractæ fuerint, an aliunde in vtero eius eſſe cœperunt,
hoc nimirum illa neſciebat, nec eam pudebat, vt teme-
ritatem caueret, ignorantiam confiteri. Quid eſt ergo
quod cauſaris, cur non ipſi filij mundentur effectu, vt à
pollutionibus, inquis, quę dicuntur parentum, maieſta-
te opificis expientur? Nec attẽdis hoc dici etiam de ma
nifeſtis viciis corporum poſſe, cum quibus nõ pauci na-
ſcuntur infantes. Quamuis abſit vt dubitetur deum ve-
rum & bonum eſſe omnium corporũ formatorem, &
tamen ex opificis tanti manibus tam multa, non ſolum
vicioſa, verumetiam monſtruoſa procedũt, vt naturæ à
nonnullis appellentur errores. Qui cum operantẽ vim
diuinam & quid cur faciat indagare non poſsint, fateri
eos putet neſcire quod neſciunt. Quod autem attinet
ad peccati originalis in omnes homines trãſitum, quo-
niam per concupiſcentiã carnis tranſit, tranſire in eam
carnem non potuit, quam non per illam virgo conce-
pit. Quod enim & de alio libro meo quẽ ſcripſi ad ſan-
ctæ memoriæ Marcellinum, velut mihi pręſcribens po
nere voluiſti de Adam dictũ, quòd tabificauit in ſe om
nes de ſua ſtirpe venturos, vnde vtique ille tabificauit,
H non inde Chriſtus in matris vterum venit. Sed ver-
ba quæ ad rem maxime pertinent in eadem ſententia
mea, ego dicã, quia tu dicere noluiſti, & ſtatim cur no-
lueris apparebit. Occulta, inquam, tabe carnalis concu-
piſcentiæ ſuæ tabificauit in ſe omnes de ſua ſtirpe ven-
turos. Non vtiq; carnem tabificauit, in cuius conceptu
tabes iſta nõ fuit, Caro itaque Chriſti mortalitatem de
mortalitate materni corporis traxit, quia mortale cor-
pus eius inuenit: contagium vero peccati originale nõ
traxit, quia concumbentis concupiſcentiam non inue-
nit. Si autem nec mortalitatem, ſed ſolam ſubſtantiam
carnis de matre ſumpſiſſet, nõ ſolum caro eius caro pec
cati, ſed nec ſimilitudo carnis peccati eſſe potuiſſet. Sed
comparas me & coæquas Apollinaris errori, qui carnis
ſenſum fuiſſe negauit in Chriſto, vt imperitis nebulas
vndecunque commoueas, ne lucem veritatis attendãt.
Aliud eſt ſenſus carnis, ſine quo nullus fuit, aut eſt, aut
erit in corpore viuens homo: & aliud eſt concupiſcen-
Galat. 5. tia qua caro concupiſcit aduerſus ſpiritum, ſine qua fuit
ante peccatũ primus homo, qualem nobis exhibuit hu-
manam naturam Chriſtus homo: quia ſicut ille ex ter-
ra, ſic iſte ſine tali concupiſcẽtia eſt creatus ex fœmina.
I Aſſumens tamen ex illa etiam mortalitatis infirmita-
tem, qualis non erat ante peccatum in carne hominis
primi, vt eſſet iſta quod tunc illa nõ fuit, ſimilitudo car-
nis peccati. Vt ergo nobis patiẽdi præberet exemplum,
nõ habuit ille mala ſua, ſed pertulit aliena: In doloribus
pro nobis, non in cupiditatibus fuit. Quapropter natos
ex Adam, transferri renatos oportet ad Chriſtum, ne à
regno dei pereãt imagines dei, quod ſine malo fieri qui
dicit, nec amorem habet nec timorẽ dei. Cum hoc au-
tem malo neceſſe eſt hominem de dãnata origine ge-
nerari. Regeneratos autem abſit vt redigamus, ſicut ca
lumniaris, ſub neceſsitate criminum, deo largiente do-
Roman. 7. na virtutum. Quanuis ergo aliam legem videamus in
membris noſtris repugnantem legi mentis noſtrę, non
ſolum tamen neceſsitatem criminis non habet, ſed ha-
bet potius honorem laudis, cuius ſpiritus ſpiritali mu-
nere adiutus, aduerſus carnis concupiſcentiam concu-
piſcit. Sed quacunq; te verſes, quacunque te iactes, quæ-
cunq; vndecunq; colligas, infles, ventiles, ſpargas, cõtra
quod cõcupiſcit ſpiritus bonus, nõ eſt bonũ. Nõ potuit,
inquis, exemplum dare natura diſsimilis. Potuit quidẽ.
Nam quid eſt quod nos ad imitationẽ patris hortatur,
qui facit ſolem ſuum oriri ſuper bonos & malos, vt eius K
exemplo noſtros diligamus inimicos? Veruntamen na Matth. 5.
tura hominis Chriſti, noſtræ naturæ diſsimilis nõ fuit,
ſed vicio noſtro diſsimilis fuit. Ille quippe ſine vicio na
tus eſt homo, quod hominũ nemo. Quãtum autem ad
vitam pertinet, qua Chriſtũ debemus imitari, hoc quo-
que ad diſtantiam plurimũ valet, quòd vnuſquiſq; no-
ſtrum homo eſt, ille autẽ etiam deus. Neque enim tan-
tum poteſt iuſtus homo eſſe qui homo eſt, quantum ho
mo qui & deus eſt. Illud ſanè magnum verumq; dixiſti
cum poſuiſſes teſtimoniũ Apoſtoli Petri, dicentis, Qui
peccatum non fecit, notandum eſſe quòd iudicauerit
Apoſtolus ſufficere ad oſtẽdendum in Chriſto nullum 1. Petri. 2.
fuiſſe peccatum, quia dixit nullum eum feciſſe peccatũ:
Vt doceret, inquis, quia qui nõ fecit, habere nõ potuit.
Omnino veriſsimum eſt. Profecto enim peccatũ etiam
maior feciſſet, ſi paruulus habuiſſet: Nam propterea nul
lus eſt hominum præter ipſum, qui peccatum non fece
rit grandioris ætatis acceſſu: quia nullus eſt hominum
præter ipſum, qui peccatum non habuerit infantilis æ-
tatis exortu. Tolle, inquis, exempli cauſam, tolletur, &
precij, quod pro nobis factus eſt. Non eſt mirum quòd L
ſolum exemplum ponis in Chriſto, qui præſidium gra-
tiæ, quo erat plenus, oppugnas. Spe, inquis, malo caren-
di ad fidei præſidia conuolamus, non autẽ caremus in-
natis. Siquidẽ poſt baptiſma virilitas ipſa perdurat, quia
virilitatis nomine concupiſcentiã carnis appellas. Per-
durat vtique quod negari non poteſt, contra quod de-
bet concupiſcere ſpiritus, ne homo renatus iam concu-
piſcentia ſua trahatur illectus: & vtique concupiſcentia
quæ repugnat vt trahat, etiam ſi ſpiritu cõtra eam con-
cupiſcente & reſiſtente nõ trahat, ac propterea nec cõ-
cipiat pariatq; peccatum, non eſt bonum. Et ipſa eſt, de
qua dicit Apoſtolus, Scio quia non habitat in me bonũ,
hoc eſt, in carne mea. Hoc autem quod nõ eſt bonum, Roman. 7.
Chriſtus in natura ſi haberet ſua, non ſanaret in noſtra.

Interponis aliud de libro meo, & quoniã dixi con-
iugalem concubitum, qui fit intentione generandi, nõ Cap. X.
ipſum eſſe peccatũ, eo φ bona volũtas animi ſequẽtem
ducat, nõ ducentẽ ſequatur corporis voluptatẽ: tu cõtra
refers de ea re quę à peccato libera eſt, peccata nõ naſci,
iſto modo exiſtimãs te poſſe deſtruere originale pecca-
tum, quod non deſtruit niſi ſaluator, quẽ paruulis inui-
detis: Deſtruit autẽ ſoluẽdo quòd rei ſunt, nõ negãdo, M
Ideo quippe concubitus cõiugalis, qui fit intentione ge
nerandi, nõ eſt peccatum, quia bene vtitur lege peccati,
id eſt concupiſcentia, quæ eſt in mẽbris repugnans legi
mentis. Quæ ſi propterea reum parentẽ non tenet, quia
regeneratus eſt, quid mirũ ſi propterea reum tenet na-
ſcentẽ, quia inde generat⁹ eſt? Et ideo ne re⁹ remaneat,
etiã ipſe regenerãdus eſt. Hæc vero ſententia tua qua di
xiſti, de ea re quæ à peccato libera eſt, peccata nõ naſci,
quantũ adiuuet Manichęos, ſi cogites voles eam delere
de libro tuo, & de cordibus omnium qui legerũt librũ
tuũ. Si enim nõ de ea re quæ à peccato libera eſt, pecca-
ta naſcuntur, habent aliam naturã ſuam ſecundum Ma
nichæos vnde naſcantur. Quos & aliis ſimilibus ſentẽ-
tiis tuis quantum adiuuares, iam in primo huius noſtri
operis volumine demonſtraui. Ecce & hic quod dixiſti
tantũdem valet. Vides ne nobis operam dandam præ-
ter errorem proprium, quo Pelagiani eſtis, vt quaſdam
tuas ſententias qualis & iſta eſt, euertamus, ſi Manichæ-
os vincere volumus? De ea re quæ à peccato libera eſt,
dicis peccata nõ naſci. Sed veritas contradicit, quę te &
Manichæos euertit, cũ quibus tibi vox iſta cõmunis eſt,

A Angelus quem creauit deus, res à peccato libera fuit: hominem quem primũ creauit deus, res à peccato libera fuit. De rebus igitur à peccato liberis, nata eſſe peccata qui negat, aut Manichæus eſt manifeſtus, aut Manichæis ſuffragatur incautus. Deinde ponens alia verba mea ſic argumentaris, quaſi ego dixerim, cum ſeruit coniugatis ad propagandam prolem, tunc honorari libidinem. Dicis tibi ipſe quod vis: Nam ego hoc non dixi omnino, nec ſenſi. Quomodo enim libido cũ ſeruit honoratur, quando ne pergat in liberos exceſſus, dominatione mẽtis opprimitur? Nos itaque non diximus ſemper ad reatum pertinere vti libidine. Quod velut dixerimus, ita colligis min⁹ peccare adulteros quàm maritos, quia maritis, inquis, libido ſeruit vt peccent, adulteris imperat. Sed cum ego illud non dixerim, qualecunq; hoc ſit tuũ, quod tanquam cõſequens eſſe voluiſti, nihil ad me attinet. Ego enim dico vti libidine non ſemper eſſe peccatum, quia malo bene vti non eſt peccatum. Nec quęcunque res ideo bona eſt, quia ea bene vtitur bonus. Nã & de duobus hominibus ſcriptũ eſt, Filius eruditus ſapiens erit, imprudente autem miniſtro vtetur. Nũquid B ideo bonum eſt eſſe imprudẽtem, quia bene illo vtitur ſapiens? Inde & Apoſtolus Ioannes non ait, nolite vti *1. Ioan. 2.* mundo: ſed, Nolite diligere mundum: vbi poſuit & cõcupiſcentiam carnis. Qui enim nõ diligens vtitur, quaſi non vtens vtitur, quia nõ eius rei cauſa vtitur, ſed alterius quã diligẽs intuetur, vt etiã non diligẽs hac vtatur. Propter quod Paulus coapoſtolus eius, Et qui vtuntur, *1. Corint. 7.* inquit, hoc mundo, quaſi nõ vtantur. Quid eſt, quaſi non vtantur, niſi non diligãt quo vtuntur, quoniam tale eſt, vt bene aliter non vtantur. Et hoc quidem etiã in his rebus obſeruandũ eſt, quæ in hoc mundo ſic bonæ ſunt, vt tamen eas diligi non oporteat. Quis enim malum eſſe pecuniam rectè dixerit? Et tamen nemo ea bene vtitur qui dilexerit, quãto magis libidinem? Nam pecuniam malus quidem ſpiritus concupiſcit, ſed ipſa contra bonum ſpiritum non concupiſcit, quod libido facit, atque ideo & qui hoc eſſe malum negat, peccat: & qui hoc malo bene vtitur, non peccat. Rectè igitur argumentareris, dicens, libidinem ſi mala eſt, maiori reatu obſtringere quibus obſequitur, coniuges, quàm quibus dominatur, adulteros, ſi diceretur à nobis, eos coniuges qui ſeruiente concupiſcentiæ malo ad ſolum generandi C vtuntur officium, ad aliqua mala opera eos illo vti, ſicut ad facinus perpetrandum ſeruo vtitur homicida. Cum autem dicamus bonum eſſe in coniugib⁹ officium procreandi, quamuis vulnus quod in renato ſanari poteſt, trahat natus de primi contagione peccati, reſtat vt ſic vtãtur coniuges boni malo cõcupiſcentiæ, ſicut ſapiens ad opera vtique bona miniſtro vtitur imprudente. Sed homines acutiſsimi ideo non modum, non genus, ſed exceſſum voluptatis arguitis, & exprobrandum cenſetis obſcœnis: quia eum noſtis, vt dicis, intra conceſſos fines animi poteſtate poſſe retineri. Faciat animi poteſtas ſi poteſt, vt ad trãſgrediendos fines à quibus tranſgrediendis eam reuocat, nõ ſe libido cõmoueat. Quod ſi facere nõ poteſt, profectò vt fines nõ tranſgrediatur, improbo hoſti reſiſtitur, qui eos tranſgredi nititur. Sed vniuerſum contemptum eius, inquis, virginibus cõtinẽtibuſq; ineſſe teſtamur. Nũquid ideo virgines & continentes contra cõcupiſcentiam carnis nõ pugnant? Et quid eſt cõtra quod exercẽt abs te quoque prædicata illa glorioſa certamina, vt virginitatem continentiamq; cuſtodiãt? Si ergo pugnant, malum eſt quod expugnant. Et vbi eſt hoc malum, niſi in ipſis? Er- *Roman. 7.*

go non habitat in me, hoc eſt, in carne mea bonum, ve- D raciter dicitur & ab ipſis. Nihil aliud dicis eſſe nuptias quàm corporum commixtionem: & dicis poſtea, quod & verum eſt, ſine appetitu mutuo & ſine opere naturali, propagationem eſſe non poſſe. Nunquid tamen negas ſibimet etiã adulteros appetitu mutuo & opere naturali, & corporum commixtione coniungi? Non eſt ergo iſta definitio nuptiarũ. Aliud eſt enim quod nuptiæ ſunt, & aliud eſt ſine quo etiam nuptiæ filios propagare non poſſunt. Nam & ſine nuptiis poſſunt naſci homines, & ſine corporum commixtione poſſunt eſſe coniuges: Alioquin non erunt coniuges, vt nihil aliud dicam, certe cum ſenuerint ſibiq; miſceri vel nõ potuerint, vel ſine ſpe ſuſcipiẽdæ prolis erubuerint atque noluerint. Vides ergo quàm inconſiderate nuptias definieris, dicendo eas aliud non eſſe niſi corporum commixtionem. Tolerabilius forte diceres, nõ eas inchoari niſi per corporum commixtionem, quia filiorũ procreandorum cauſa vtique ducuntur vxores, & aliter nõ poſſunt filij procreari. Sed procreandi cauſa commixtio corporum aliter quàm nunc eſt fuiſſet, ſi nemo peccaſſet. Abſit enim vt honeſtiſsima illa fœlicitas in para- E diſo commotæ libidini ſemper obtemperaret: abſit vt illa pax animi & corporis haberet aliquid, ꝓpter quod aduerſus ſeipſam prima hominis natura pugnaret. Si ergo ibi nec ſeruiendum libidini, nec aduerſus eam bellandum fuit, aut non ibi fuit, aut non talis qualis nunc eſt fuit: Nunc enim libidini neceſſe eſt, vt repugnet qui ſeruire noluerit: neceſſe eſt vt ſeruiat, qui pugnare neglexerit. Quorum duorum vnum eſt moleſtũ, & ſi laudabile: alterum turpe & miſerabile. Itaque in hoc ſeculo vnum horum caſtis eſt neceſſarium, in paradiſo autem vtrunq; à beatis fuerat alienum. Sed iterum me dicis mihimetipſi eſſe contrarium, propoſitis videlicet aliis verbis meis, vbi propagationis officium à carnalis delectationis appetitione diſcernens, aliud eſſe dixi nõ concumbere niſi voluntate generãdi, quod non habet culpam: aliud concumbendo carnis appetere voluptatem, ſed non præter coniugem, quod venialẽ habet culpam. Nihil habent duo iſta quãtum mecum omnes videant qui verum vident, vnde me oſtẽdas mihi eſſe cõtrarium. Audi tamen identidem quod eorum ſenſibus *Identidem* inculcatius intimetur, quos fallere affectas. Calumnia- *aliquoties* ris enim nos excuſationem præbere turpibus & flagi- F *vſurpare videtur, pro viciſsim.* tioſis hominibus, vt cum infanda immunda commiſerint, cõtra voluntatem ſe dicant feciſſe, & ideo nullum habere peccatum, quaſi nos non multo exertius adhortemur contra libidinem eſſe pugnãdum. Nam ſi vos cũ id bonum eſſe dicatis, nõ vultis tamen, vt veſtra aduerſus iſtud bonum frigeſcere, vel certe tepeſcere bella credamus: quanto vigilantius & ardentius cõtra malũ nos cenſemus eſſe pugnãdum? Nos dicimus illud eſſe cõtra voluntatẽ, vt caro cõcupiſcat aduerſus ſpiritũ, nõ illud, *Galat. 5.* vt ſpiritus aduerſus carnem. Per quam cõcupiſcentiam bonam fit, vt niſi cauſa generandi nõ vtantur cõiuges carnis libidine, ac ſic malo vtantur bene: Qui vſus bonus mali, facit honeſtum cõcubitum vereq; nuptialem. Voluptatis autem cauſa nõ prolis, facit cõcubitum culpabilem, ſed in cõiuge venialem. Ideo autem & de honeſto cõcubitu qui naſcitur, trahit quod renaſcendo diluatur, quia & in cõncubitu honeſto ineſt malum, quo bene vtitur bonitas nuptiarum. Sed non obeſt renatis, quod oberat natis. Vnde fit conſequens vt qui ex eis naſcitur, & illi obſit ſi nõ renaſcatur. Tu ſanè inter argumẽtationes tuas, quibus te inaniter aduerſus mea verba

G cōtorques, identidem te Manichæos adiuuare nō vides. Ideo quippe tibi videtur natus de cōcubitu coniugali, non trahere originale peccatum, quia de hoc opere quod non habet culpam, naſci ſicut dicis, culpa non poteſt. Cur ergo de opere dei quod nō habebat culpā, nata eſt culpa angeli, nata eſt culpa hominis? Cernis quantum eis ſuffrageris quorum deteſtationē conaris obtegere, quòd aduerſus catholicā fidem fundatiſsimā ſentis. Si enim ſecundum definitiuā tuam, de hoc opere quod non habet culpam, naſci culpa nō poteſt, ecce nulla opera dei habēt culpam. Vnde igitur culpa nata eſt? Hic Manichæus te adiuuante aliam naturam, ſicut deſipit, malam molitur inducere, vt ſit vnde culpa nata eſſe credatur, quia de opere dei, ſecundū tua verba, culpa non naſcitur. Nūquid poteſt vinci Manichæus, niſi cum illo & ipſe vincaris, quia & angelus & homo dei ſunt opera ſine culpa? Ex quibus tamen culpa nata eſt, dum ab eo qui culpa caret, per liberum arbitrium receſſerunt, quod eis datum eſt ſine culpa: & facti ſunt mali, nō per admixtionem mali, ſed per defectionem boni. Dicis ob hoc à me Chriſtiani temporis continentiam

H fuiſſe laudatam, non vt ad virginitatem incenderentur homines, ſed vt bonum nuptiarum quod à deo inſtitutum eſt damnaretur. Sed ne puteris de animo meo maleuola ſuſpicione torqueri, velut probare me volens, dicis mihi, Si fideliter inuitas homines ad ſtudium continentiæ, fateris ergo ita virtutem pudiciciæ à volentibus poſſe ſeruari, vt ſit quicunque voluerit corpore ſanctus & ſpiritu, Reſpondeo me fateri, ſed non ſicut vos. Nam vos ipſius animi viribus hoc tribuitis, ego adiutæ per dei gratiam voluntati. Veruntamen quid comprimitur animi imperio ne peccetur, niſi malum, quo vincente peccatur? Quod malum ne dicamus cum Manichæis tanquam ex aliena mali natura nobis eſſe commixtum, reſtat vt in noſtra natura tanquam vulnus aliquod fateamur eſſe ſanandum, cuius reatum iam fatemur regeneratione ſanatum. Ecce fruſtra enumeraſti, quibus me compares, tot hęreticorum fraudes, quorum vtinam numerum non augeres: Apoſtolica ſententia,

s.Timot.4. qua notat hæreticos prohibentes nubere, etiam me aſſeris tangi, quaſi dicam poſt aduentum Chriſti turpia eſſe cōiugia. Audi ergo quod dicim⁹, vt hoc ipſum multis modis ac ſæpius audendo, nō diſsimules veritatem,

I ſimulās quodam modo ſurditatem. Non dicimus turpia eſſe coniugia, quandoquidem ne incontinentia in damnabile cadat flagitium, fulciēda eſt honeſtate nuptiarum. Sed quod vos dicitis, Chriſtiana doctrina non dicit, id eſt, vt verba tua ponam, hominem ſufficere ingenitis ſibi motibus dare leges: hoc nō dicimus, ſed di-

s.Corin.7. cimus quod dixit Apoſtolus, cū hinc loqueretur, Vnuſquiſque proprium donum habet à deo. Et quod dixit

Ioan.15. dominus, Sine me nihil poteſtis facere. Et non omnes

Matth.19. capiunt verbum hoc, ſed quibus datum eſt: cum poſſet dicere, nō omnes capiunt verbum hoc, ſed quis voluerit: ſi verum eſſet quod dicitis vos. Quæro ſanè qualib⁹ ingenitis ſibi motibus hominem dicatis eſſe idoneum dare leges? vtrum bonis an malis? Si bonis aduerſus bonum, ergo ſpiritus concupiſcit aduerſus ſpiritū, & duo bona inuicem ſibi aduerſantur in homine. Quod ſi ita eſſet, ipſa duorum bonorū inter ſe aduerſitas bona eſſe non poſſet. Si autem malis, fatere igitur ingenitos eſſe homini motus malos, contra quos caſtitas dimicat. Et ne dicere cū Manichæis cogaris alienæ mali naturę nobis ineſſe commixtionem, noſtrum potius originalem confitere lāguorem: Cuius languoris malo coniugalis bene vtitur pudicicia, cōtra quod languoris malū, adhibentur ab incōtinentibus nuptiarum remedia, exercentur à continentibus glorioſa certamina. Arbitror K pollicitationem meam ex quo tibi ad omnia reſpondere cœpi, in quibus ſoluendos quæſtionū nodos aliquos attuliſti, cōmodius impleri, ſi numerum tuorum voluminum non exceſſero. Sit ergo hic finis huius mei, vt nouiſsimum tuum ab alio refellamus exordio.

Libri quinti Finis.

DIVI AVRELII AVGVSTINI HIPPONENSIS EPISCOPI, contra Iulianum, Liber ſextus.

REſpōſum eſt libro tuo tertio, reſpondeatur & quarto: aderit dominus, vt nō ſolum veritas, ſed etiam charitas tibi exhibeatur à nobis. Quæ duo quiſquis tenuerit, nec fatuus, nec inuidus erit. De quib⁹ viciis in pricipio memorati tui libri multa dixiſti. Nam & error veritate, & liuor charitate pellendus eſt. In hac autem tua diſputatione cum de ſtulticia loquereris, dicens eam matrē eſſe omnium viciorum, adhibuiſti teſtimoniū de ſcriptura, vbi legitur, Neminem diligit deus, niſi eum qui cum ſapiētia habitat. Quære itaque diligēter, vtrum habitare cum ſapientia puerilis vanitas poſsit, per quam neceſſe eſt ex infantia paruulus tranſeat, qui tamen tranſit: & conſidera qui primus fructus naſcatur de radice quam laudas: & quanta in cōtrarium mutatione opus habeat vt diligatur à deo, qui niſi eum qui habitat cum ſapientia neminem diligit, in prędeſtinatis vtique paruulis quod odit abſumens, vt etiam ipſos à vanitate liberatos, cum ſapientia diligat habitantes: quos certe ſi ab vbere raptos abſtulerit vltimus dies, miror ſi audes dicere habitaturos cum ſapientia præter regnum dei, quò eos bonum ſecundum te inuiolatæ inculpatæq; naturæ non permittit accedere, niſi veri ſaluatoris gratia redemptos liberet à falſi inſipientia laudatoris, vt omittam natura fatuos, multo amplius lugendos ſcriptura teſte quàm mortuos. Quos quidem & ab iſto tanto malo M poteſt dei gratia per ſanguinem mediatoris eruere. Sed vnde potuerunt in tantum malum ruere, ſi diuino iudicio nulla origini debetur pœna viciatæ? Ecce merito reprehendiſti eos & grauiter, qui vel ſuperſederunt ſcienda cognoſcere, vel non formidant ignorata culpare. Nunquid hoc de his qui excordes nati ſunt, potes dicere? Nec tamen eis ſub deo iuſto vnde hoc accidere potuerit inuenturus es, ſi nulla ex parentibus trahuntur merita filiorum. Sed inuidendo tibi, in quadam meridie compertæ veritatis ſine obumbramēto ignorationis vt loqueris, inſanimus. Itáne vero tanta in paruulis mala, tu qui non inuides, non vides? Bonus eſt deus, iuſtus eſt deus. Extranea prorſus mali eſt nulla natura, quę noſtræ naturæ ſecundum Manichęos credatur admixta. Vnde ſunt nō dico in moribus, ſed in ipſis ingeniis cum quibus naſcuntur tanta hominum mala, ſi non eſt humana origo viciata, non eſt maſſa damnata? Quid quòd homo fatuitatis expers ſit, & ab inuidiæ ſtimulis alienus, ipſam ſic deſcribis inuidiam, vt in tua deſcriptione hoc vicium & peccatum appareat & pœna peccati? An non eſt peccatum diabolicum inuidia? An non eſt pœna

A eſt pœna peccati,quæ protinus ipſum de quo oritur ve-
xat aothorem? Hæc verba tua ſunt, & tamen diuturoa
loquacitate viſus tibi es acutiſsime diſputaſſe,vnũ idẽq;
vicium peccatum pœnamq; peccati eſſe non poſſe. Sed
forte quia inuidus oon es,vix tandem inuidiam in alio
libro videre potuiſti de qua hæc diceres, & tibi pro me
quia mihi oon inuides, contradiceres. Finito autem
prooemio,vbi etiam laboraſti ſicut ſoles, probare quòd
prædico deum eſſe hominum cooditorem, mea dein-
de verba proponis,vbi dixi, mundo non deo naſci ho
minem,qui de concupiſcentia carois oaſcitur,deo au-
tem naſci eum ex aqua & ſpiritu renaſcitur. Quibus
meis verbis ſic inſidiaris, vt aſſeras hinc intelligi me
debere dixiſſe, quod ad diabolom pertineat quicquid
ad mũdum pertioet:quia ſcilicet alibi dixeram, eos qui
de corporum cõmixtione naſcũtur,ad ius diaboli per-
tinere, aſſerendo vtique de poteſtate erui tenebrarum
cum regenerãtur in Chriſto. Reſpoodeo ergo calum-
niæ tuæ. Ita enim me vis putari appellaſſe mundum ad
poteſtatem diaboli pertinentẽ, tanquam cœlum & ter-
ram & omnia quæ in eis ſunt, vel diabolus fecerit vel
diabolus teneat.Hoc non dico,ſed deteſtor,redarguo,
B & damno qui dicit. Sed hoc loco ſic appellaui mũdum
Ioan.14. quemadmodum dominus,vbi ait, Ecce venit princeps
mundi:Non enim cœli & terræ & omniũ quę per ver-
bum, hoc eſt per eundem ipſum Chriſtum facta ſunt:
Ioan.1. vnde ſcriptum eſt, Mundus per eum factus eſt: princi-
pem voluit intelligi diabolum:ſed ſicut dictum eſt, Mũ
dus in maligno poſitus eſt. Et iterum, Omnia quæ in
1.Ioan.5. mundo ſunt,concupiſcentia carnis eſt & cõcupiſcentia
1.Ioan.2. oculorum,& ambitio ſeculi,quæ non eſt à patre, ſed ex
mundo eſt. Non enim cœlom & terra non ſunt à patre
per filium, aut angeli,ſydera, arbuſta, animalia, homi-
nes non ſunt à patre per filium, quantum quidem atti-
net ad ipſam ſubſtãtiam qua homines ſunt: ſed mundi
princeps eſt diabolus,& mũdus in maligno poſitus eſt,
omnes vtique homines qui rei ſunt damnatioois æter-
næ, ſi noo inde liberentur, vt non iam pertineant ad
principem peccatorũ, redempti eo ſanguine qui in re-
miſsionem fuſus eſt peccatorũ.Huic ergo mundo cuius
princeps eſt, de quo ait qui vicit mundum, Ecce venit
Ioan.14. princeps mundi & in me nihil inueniet: huic,inquam,
mundo naſcitur homo dooec renaſcatur in eo qui vi-
C cit mundum, & in quo oihil inuenit princeps mundi.
Quis eſt eoim mundus,de quo dicit ſaluator mundi &
Ioan.7. victor mundi,Non poteſt mundus odiſſe vos,me autẽ
odit,quia ego teſtimonium perhibeo de illo, quia ope-
ra eius mala ſunt?Nonquid terræ ac maris,cœli ac ſyde
rum mala ſunt opera?Sed vtique mundus iſte homines
ſunt.Nec ab iſto mũdo quiſquam liberandus eligitur,
niſi gratia dei per Ieſum Chriſtum dominum noſtrum
qui dedit carnem ſuam pro mundi vita,quod nõ feciſ-
ſet,niſi mundum inueniſſet in morte. Quis eſt mũdus
Ioan.8. de quo dicebat Iudęis,Vos de hoc mundo eſtis,ego nõ
ſum de hoc mundo?Poſtremo quis eſt mundus de quo
elegit Ieſus diſcipulos ſuos, vt iam de mũdo nõ eſſent,
& eos de quo iam non erant, ipſe mundus odiſſet? Sic
enim loquitur ſaluator mundi,lux muodi,ſic, inquam,
loquitur,Hæc mando vobis vt diligatis inuicẽ.Si mun
Ioan.15. dus vos odit,ſcitote quia me priorẽ vobis odio habuit.
Si de mondo eſſetis,mundus quod ſuum erat diligeret.
Quia vero de mundo nõ eſtis,ſed ego elegi vos de mũ
do,propterea odit vos mundus.Si non addidiſſet, ego
elegi vos de mundo,putari poſſet,ita dixiſſe, de mũdo
non eſtis, quemadmodum de ſeipſo dixerat, Ego non

ſum de hoc mundo. Neque enim & ipſe fuit de mũdo, D
& electus eſt inde,vt nõ eſſet de muodo. Quis hoc di-
xerit Chriſtianus? Nec ſecundum hoc enim quòd ho-
mo eſſe dignatus eſt,filius de mundo fuit.Quid ita,niſi
quia in illo peccatum nunquam fuit,propter quod om-
nis homo prius mundo noo deo naſcitur, & vt deo na
ſcatur de muodo eligitur qui reoaſcitur, vt iam non ſit
de mundo? Propter quod ab eo princeps mũdi eiicitur
foras,ſicut ipſe teſtatur,dicens,Nuoc iudicium eſt mun Ioan.12.
di,nunc princeps huius mundi eiicietur foras. Niſi for-
te eo vſque veſtra progredietur audacia,vt dicatis non
de mundo eligi paruulos quaodo baptiſmo eius abluũ-
tur,de quo dictum eſt, Deus erat in Chriſto, mundum 2.Corint.5.
reconcilians ſibi.Ad iſtam reconciliationem,ſi negatis
paruulos pertinere, negantes eos eſſe de mundo, qua
fronte neſcio viuatis io mundo. Porrò ſi eos fatemini,
cum in corpus Chriſti tranſeunt de mundo eligi, ne-
ceſſe eſt vt ei naſcaotur de qoo eliguntur, vt renaſcan-
tur.Naſcuntur enim per carnis concupiſcentiam,rena-
ſcuntur per ſpiritus ſancti gratiã. Illa de mũdo eſt,hæc
venit in mundum, vt de muodo eligantur qui præde-
ſtinati ſunt ante mundum. Cum aotem dixiſſet Apoſto
lus, Deus erat in Chriſto mundum reconcilians ſibi: E
quo modo id faciat,mox adiuoxit atque ait, Non repu
tans illis delicta eorum. Totus ergo muodus ex Adam
reus, deo non negante manum formatioois opere ſuo
ſeminibus ioſtitutis, quãuis paterna præuaricatiooe vi-
ciatis:& cum per Chriſtum reconciliatur mundus, de
mundo liberatur, eo liberante qui veoit io mundum,
non de mundo eligẽdus,ſed electurus: nõ meritorum
electione,ſed gratiæ: quia reliquiæ per electionem gra-
tiæ ſaluæ factæ ſunt. Deiode propoſitis aliis meis ver- Roman.11.
bis,vbi dixi,Huius concupiſceotiæ reatum regeneratio
ſola dimittit,ac per hoc generatio trahit: móxque ſub-
iuoxi,Ergo quod generatum eſt regeneretur, vt ſimili-
ter,quia non poteſt aliter,quod tractum eſt remittatur:
fruſtra identidem conaris obtegere quod ſuperfluum
baptiſmum putatis io paruulis, dicentes myſteriorum
Chriſti gratiam multis locupletem eſſe muneribus: Ve-
litis nolitis,paruulos credere eoofitemioi in Chriſtum
per corda & ora geſtantium. Ergo & ad illos pertinet Marci.16.
dominica illa ſententia. Qui non crediderit,condem-
nabitur.Qua cauſa,qua iuſticia ſi nullum trahunt origi
nale peccatum?Quod autem dicis,hinc potius ſuos ap- F
probat,quòd ante proprium volũtatis obſequium, hoc
quod in eis fecit beoeficiorum ſublimat argumentis:Si
ergo hinc ſuos iſtos approbat, profecto illos quib⁹ hoc
non donat,nõ approbat ſuos.Porrò cum & ipſi eadem
cauſa ſint eius,quia condidit eos,cur non & ipſos eodẽ
modo approbat ſuos?Hic de fato,vel de acceptiõe per-
ſonarum nihil negatis. Iam ergo nobiſcum gratiam cõ
fitemini. Quid eſt enim aliud, vbi nihil illorum eſt? In
vna igitur eademq; cauſa, alius relinquitur iuſticia iu-
dicaote oon fato, alius aſſumitur gratia præſtante non
merito. Fruſtra omnino contenditis, nec ab originali
peccato paruulos regeneratione mũdari. Nõ hoc oſten
dit, qui dixit, Quicũque baptizati ſumus in Chriſto,in Roman.6.
morte eius baptizati ſumus.Dicendo enim,quicunque,
non vtique paruulos fecit exceptos. Quid eſt autem in
morte Chriſti baptizari,niſi peccato mori? Vnde etiam
de ipſo idẽ alio loco dicit,Quòd enim mortuus eſt pec
cato,mortuus eſt ſemel.Quòd enim mortuus eſt pecca Ibidem.
to,vtique dictum eſt propter ſimilitudinem carnis pec
cati, propter quod & magnum myſterium eſt crucis
eius, vbi & vetus homo noſter ſimul crucifixus eſt, vt
euacuetur

G euacuetur corp⁹ peccati. Si ergo in Chriſto paruuli bap-
tizantur, in morte eius baptizantur. Si in morte eius
baptizantur, mortis eius ſimilitudini complantati pec-
cato vtique moriuntur, Quòd enim mortuus eſt pecca
to, mortuus eſt ſemel, quod autẽ viuit, viuit deo. Et quid
eſt complantari ſimilitudini mortis eius, niſi quod ſe-
quitur, Sic & vos exiſtimate vos mortuos eſſe peccato,
viuere autem deo in Chriſto Ieſu? Nunquid dicturi ſu-
mus, peccato mortuum fuiſſe Ieſum, quod nullum ha-
buit vnquam? Abſit. Et tamen quòd mortuus eſt pecca-
to, mortuus eſt ſemel. Mors enim eius peccatũ noſtrum
ſignificauit, quo vtiq; ipſa mors accidit, cui morti mor-
tuus, id eſt, vt mortalis non eſſet vlterius, peccato dici-
tur mortuus. Quod ergo ipſe ſignificauit, in ſimilitudi-
ne carnis peccati, hoc per eius gratiam nos agimus in
carne peccati: Vt quo modo ille moriẽdo ſimilitudini
peccati, peccato mortuus prædicatur, ita quicunque in
illo fuerit baptizatus, idem peccato, cuius in Chriſto
ſimilitudo non veritas, eidem rei cuius illa fuerit ſimi-
litudo, moriatur. Et quo modo in illius vera carne vera
mors fuit, ſic fiat in veris peccatis vera remiſsio. Totus
H itaque iſte Epiſtolæ Apoſtolicæ locus ſi te ab iſta praui-
tate non corrigit, nimis obduruiſti. Quanuis enim ſibi
connexa ſint omnia quibus ait, ſcribẽs ad Romanos, vt
gratia dei commendetur per Ieſum Chriſtum, tamen
quia Epiſtolam totam hic recolere & pertractare non
poſſumus, valde enim longum eſt ex iſto capite quod
Roman. 5. agitur conſideremus, vbi ait, Commendat autem ſuam
charitatem deus in nobis, quoniam cum adhuc pecca-
tores eſſemus, Chriſtus pro nobis mortuus eſt. Hoc tu
dictum exceptis paruulis vis putari. Vbi ſi abs te quærã,
ſi non ſunt inter peccatores habẽdi, quo modo pro eis
mortuus eſt, qui pro peccatoribus mortuus eſt? Reſpon
debis non pro ſolis peccatoribus mortuum, quanuis ſit
etiam pro peccatoribus mortuus. Quod quidẽ nuſquã
legis in diuinis authoritatibus, mortuum ſcilicet eſſe
Chriſtum etiam pro eis qui nullum habuerũt omnino
peccatum. Sed attẽde quàm validis teſtimoniis vrgea-
ris. Tu dicis etiam pro peccatoribus mortuum, ego di-
co non niſi pro peccatoribus mortuum, ita vt reſpon-
dere cogaris, ſi nullo peccato paruuli obſtricti ſunt, nõ
eſſe pro paruulis mortuum. Dicit enim ad Corinthios,
2. Corint. 5. Quoniam vnus pro omnib⁹ mortuus eſt. Ergo omnes
I mortui ſunt, & pro omnibus mortuus eſt. Nullo modo
hic negare permitteris, nõ niſi pro his qui mortui ſunt,
mortuum fuiſſe Ieſum. Quos igitur hoc loco intelligis
mortuos? Nunquid eos qui de corpore exierunt? Quis
ita deſipiat vt hoc ſapiat? Eo modo itaque intelligimus
mortuos, pro quibus omnibus vnus mortuus eſt Chri-
Coloſſ. 2. ſtus, quo modo alibi dicit, Et vos cum eſſetis mortui in
delictis & præpucio carnis veſtræ, viuificauit cum illo.
Ac per hoc vnus, inquit, pro omnibus mortuus eſt, ergo
omnes mortui ſunt, oſtendens fieri nõ potuiſſe vt mo-
reretur, niſi pro mortuis. Ex hoc enim probauit omnes
mortuos eſſe, quia pro omnibus mortuus eſt vnus. Im-
pingo, inculco, iſercio recuſanti. Accipe, ſalubre eſt, no-
lo moriaris. Vnus pro omnibus mortuus eſt, ergo om-
nes mortui ſunt. Vide quia cõſequens eſſe voluit, vt in-
telligantur omnes mortui, ſi pro omnibus mortuus eſt.
Quia ergo nõ in corpore, reſtat vt in peccato eſſe mor-
tuos omnes, ſi pro omnibus Chriſtus mortuus, nemo
neget, nemo dubitet, qui ſe non negat aut dubitat eſſe
Chriſtianum. Quapropter ſi nullum trahunt peccatum
paruuli, non ſunt mortui. Si non ſunt mortui, non eſt
mortuus pro eis, qui non eſt mortuus, niſi pro mortuis.

Tu autem iam in primo tuo libro contra nos clamans, K
dixiſti Chriſtum etiam pro paruulis mortuum. Nullo
modo igitur negare permitteris eos trahere originale
peccatum. Nam mortui vnde, ſi non inde? aut propter
quam mortem paruulorum mortuus eſt, qui non eſt
mortuus niſi pro mortuis? Eumq; tu mortuum pro par-
uulis confiteris. Redi ergo mecũ ad illud quod ad Ro-
manos cœperam dicere, Commẽdat, inquit, ſuam cha- Roman. 5.
ritatem deus in nobis, quoniam cum adhuc peccato-
res eſſemus, Chriſtus pro nobis mortuus eſt. Cum pec-
catores, inquit, eſſemus, hoc eſt, cum mortui eſſemus,
Chriſtus pro nobis mortuus eſt: multo magis iuſtificati
nunc in ſanguine ipſius, ſalui erimus ab ira per ipſum.
Si enim cum inimici eſſemus reconciliati ſumus deo
per mortem filij eius, multo magis reconciliati, ſalui
erimus in vita ipſius. Hoc eſt illud quod alibi dicitur, 2. Corint. 5.
Deus erat in Chriſto, mundum recõcilians ſibi. Dein-
de hic ſequitur, Non ſolum autem, ſed & gloriantes in Roman. 5.
deo, per dominum noſtrum Ieſum Chriſtum: Non ſo-
lum, inquit, ſalui, ſed & gloriãtes, per quem nunc & re-
conciliationem accepimus. Et tanquam cauſa quęrere-
tur, quare per vnum mediatorem hominum fiat iſta re- L
cõciliatio. Propter hoc, inquit, ſicut per vnum hominẽ
peccatum in hunc mundum intrauit, & per peccatum
mors, & ita in omnes homines pertranſiit, in quo om- Roman. 3.
nes peccauerunt. Quid ergo egit lex? Iſtãne illa reconci- Roman. 5.
liare non potuit? Non inquit. Vſque enim ad legem,
peccatum in mundo fuit: hoc eſt, nec lex potuit auferre
peccatum. Peccatum autem non deputabatur cum lex
non eſſet. Erat quidem peccatum, ſed nõ deputabatur,
quia nõ cognoſcebatur, Per legem enim cognitio pec-
cati: ſicut alio loco dicit, Sed regnauit mors ab Adam,
vſque ad Moyſem: quia nec per Moyſem, id eſt, nec per
legem regnũ eius ablatum eſt. Regnauit autẽ & in his
qui non peccauerunt. Quare igitur, ſi non peccauerũt?
Audi quare, In ſimilitudinem, inquit, præuaricationis
Adæ, qui eſt forma futuri. Dedit enim ex ſe formam po
ſteris ſuis, quanuis peccata propria non habentibus, vt
peccati paterni contagione morerentur, qui per eius
carnalem concupiſcentiam gignebãtur. Sed non ſicut
delictum inquit, ita & donum, ob vnius delictum. Si
enim multi mortui ſunt, multo magis gratia dei, & do
num in gratia vnius hominis Ieſu Chriſti in multos a-
bundauit. Multo magis vtique abundauit, quia in qui- M
bus abũdat temporaliter moriũtur, in æternum victuri
ſunt. Et non, inquit, ſicut per vnum peccantem, ita eſt &
donum. Nam iudicium quidem ex vno in cõdemna-
tionem: gratia autem ex multis delictis in iuſtificatio-
nem. Et vnum quippe illud ad damnationem trahere
potuit, ſed gratia non hoc vnum tantum, verumetiam
plura, quæ ſuperaddita ſunt peccata deleuit. Si enim ob
vnius delictum, inquit, mors regnauit per vnum, mul-
to magis qui abundantiam gratiæ & iuſticię accipiunt,
in vita regnabunt per vnum Ieſum Chriſtum. Superior
repetitus eſt ſenſus, quia multo magis in vita regnabũt,
qui ſine fine regnabunt: quam mors in eis regnauit, quę
cum fine regnauit. Itaque ſicut per vnius, inquit, delictõ
in omnes homines ad cõdemnationẽ, ita & per vnius
iuſtificationem in omnes homines ad iuſtificationem
vitæ. Ideo & ibi omnes, & hic omnes, quia nemo ad
mortem niſi per illum, nemo ad vitã niſi per iſtũ. Sicut
enim per inobedientiam vnius hominis peccatores cõ
ſtituti ſunt multi, ita per vnius obedientiam iuſti con-
ſtituentur multi. Lex autem ſubintrauit, vt abundaret
delictum. Vbi autem abundauit delictũ, ſuperabũdauit
gratia.

A gratia: vt quemadmodum regnauit peccatũ in morte,
ſic & gratia regnet per iuſticiam in vitam æternam,per
Ieſum Chriſtum dominum noſtrum. Quid ergo dici-
Roman.6. mus,inquit,permanebimus in peccato, vt gratia abun-
det? Abſit. Quid enim præſtitit gratia,ſi permanendum
eſt in peccato? Denique ſequitur & dicit, Qui mortui ſu
mus peccato,quo modo viuemus in eo? Hinc nunc di-
ligenter attende,& quod ſequitur vt intelligas, intẽtus
auſculta. Cum dixiſſet,qui mortui ſumus peccato, quo
modo viuemus in eo? An ignoratis,inquit,quoniã qui-
cunque baptizati ſumus in Chriſto Ieſu,in morte ipſius
baptizati ſumus? Hic ſunt paruuli qui baptizãtur,an nõ
ſunt? Si non hic ſunt,falſum eſt ergo quod ait, Quicun
que baptizati ſumus in Chriſto Ieſu,in morte ipſius bap
tizati ſumus, quia non in morte illius baptizantur par-
uuli. Sed quoniam verum dicit Apoſtolus,nulli intelli-
guntur excepti. Nam ſi de ſolis maioribus dictum puta-
tis,qui iam vtuntur libero arbitrio, cum dicat ille, qui-
cunque, fruſtra vos terret dominica illa ſententia, niſi
Ioan.3. quis renatus fuerit ex aqua & ſpiritu. Habetis enim ma-
gnum compendium. Aſſeuerate & hoc de ſolis maiori-
bus dictum,nequaquam paruulos iſta generalitate con
B cludi. Et quid vobis eſt de quæſtione baptiſmatis labo-
rare, vtrum ſit vita æterna præter regnum dei, an vita
æterna priuandi ſint innocentes tot imagines dei, ac
per hoc æterna morte plectendæ? Si autem hoc dicere
audetis,quoniam vniuerſaliter prolata ſentẽtia eſt, Niſi
quis renatus fuerit ex aqua & ſpiritu,non poteſt intrare
in regnum dei, eadem vos vniuerſitas comprimit di-
Roma.6. cente Apoſtolo, Quicunque baptizati ſumus in Chriſto
Ieſu,in morte illi⁹ baptizati ſumus. Ergo & paruuli qui
baptizantur in Chriſto,quoniam in morte ipſius bapti-
zantur,peccato moriuntur. Inde enim cõnexa ſunt iſta
ſequentia,cum ſuperius dictum eſſet. Qui mortui ſum⁹
peccato,quo modo viuem⁹ in eo? Nam velut quærere-
tur,quid eſt mori peccato? An ignoratis,inquit,quoniã
quicunque baptizati ſumus in Chriſto Ieſu, in morte il
lius baptizati ſumus? Hinc probans quod ſupra dixe-
rat, Si mortui ſum⁹ peccato, quo modo viuemus in eo,
vt qui ſe non ignorarent in morte Chriſti baptizatos,
cum baptizarentur in Chriſto, ſcirent etiam ſe mor-
Quid ſit in morte Chriſti baptizari. tuos eſſe peccato, quia nihil eſt aliud in morte Chriſti
baptizari, niſi peccato mori: hoc diligentius exponens
adiungit & dicit. Conſepulti enim ſumus cum illo per
C baptiſmum in mortem,vt quemadmodũ ſurrexit Chri
ſtus à mortuis per gloriam patris, ita & nos in nouita-
te vitæ ambulemus. Si enim complantati ſumus ſimili-
tudini mortis eius,ſic & reſurrectionis erimus,hoc ſciẽ
tes quia vetus homo noſter ſimul crucifixus eſt, vt eua-
cuetur corpus peccati, vt vltra non ſeruiamus peccato.
Qui enim mortuus eſt, iuſtificatus eſt à peccato: ſi autẽ
mortui ſumus cum Chriſto, credimus quia ſimul vi-
uemus cum illo,ſcientes quia Chriſtus ſurgens ex mor-
tuis iam non moritur, mors illi vltra non dominabi-
tur. Quod enim mortuus eſt peccato,mortu⁹ eſt ſemel:
Quod autem viuit,viuit deo. Ita & vos exiſtimate vos
mortuos quidẽ eſſe peccato: viuere autẽ deo in Chriſto
Ieſu. Si ergo peccato non moriuntur paruuli, proculdu
biò in Chriſti morte nõ baptizantur. Si in Chriſti mor
te non baptizantur,nõ in Chriſto baptizantur. Quicũ-
que enim baptizati ſumus in Chriſto Ieſu, in morte ip-
ſius baptizati ſumus. In Chriſto autem baptizantur,pec
cato ergo moriũtur. Cui peccato quæſo te,niſi quod ori
Pſal.93. ginale traxerunt? Argumentationes hominum conti-
ceſcãt,dominus nouit cogitationes hominum,quoniã
vanæ ſunt, Abſcondit hæc à ſapientibus & prudẽtibus, D
& reuelauit ea paruulis. Si tibi Chriſtiana fides diſpli- *Matth.11.*
cet, apertius confitere: nam Chriſtianam fidem aliam
non potes inuenire. Vnus homo eſt ad mortem, vnus
ad vitam. Ille tantum homo, iſte deus & homo. Per illũ
eſt mundus inimicus factus deo: per iſtũ mundus rẽcõ-
ciliatus deo,electus ex mũdo. Sicut enim in Adam om- *1.Corin.15.*
nes moriuntur,ſic & in Chriſto omnes viuificabuntur.
Sicut portauimus imaginem terreni, portemus & ima-
ginem eius qui in cœlo eſt. Hæc ſtabilimẽta fidei Chri-
ſtianæ qui ſubuertere nituntur, ſtantibus eis ipſe ſubuer-
titur. Prorſus quod in libro meo dixi, cui reſiſtis, *Cap.11.*
verũ eſt. Nam quod dimiſſum eſt in parẽte vt trahatur
in prole, miris quidem modis fit,ſed tamen fit. Et quia
modus ipſe non facili ratione indagatur, nec ſermone
explicatur, ab infidelibus non creditur. Quibus verbis
meis inſidiaris mendaciter, quaſi dixerim, nec ratione
comprehendi,nec ſermone explicari, ſubtrahens inde
quod dixi,nõ facili ſiue ratione ſiue ſermone. Aliud eſt
nulla,quod tu dicis: aliud eſt,non facili,quod ego dixi:
vbi quid aliud quàm calumnioſus appares? Sed etſi nul
la ratione indagetur,nullo ſermone explicetur,verum
eſt tamen quod antiquitus veraci fide catholica prædi-
catur,& creditur per Eccleſiam totam: quæ filios fide- E
lium nec exorcizaret nec exufflaret,ſi nõ eos de poteſta
te tenebrarum,& à principe mortis erueret, quod in li-
bro meo, cui velut reſpõdes,à me poſitum eſt: ſed id tu
commemorare timuiſti,tanquam ipſe ab orbe toto ex-
ufflandus eſſes. Si huic exufflationi qua princeps mun-
di & à paruulis eĳcitur foras,cõtradicere voluiſſes,fru-
ſtra te intorques argumentationibus vanis,non aduer-
ſus me, ſed aduerſus communem matrem ſpiritalem:
quæ non te aliter peperit quàm ſicut iam non vis vt pa
riat, contra cuius viſcera ſatis acutis telis tibi videris ar
matus,de iuſticia dei, cõtra iuſticiam dei de gratia dei,
contra gratiam dei colligens argumenta. Tunc enim
eſt dei vera iuſticia, ſi graue iugum ſuper filios Adam à *Eccli.40.*
die exitus de ventre matris eorum non ſit iniuſtum.
Quo modo autem non eſt iniuſtũ iugum graue, ſi nul
lum eſt in paruulis malũ, propter quod iuſte iugo pre-
mantur graui? Tunc vera eſt dei gratia, ſi hoc rebus ex-
hibeat,quod verbis ſonat. Quo modo autẽ hoc facit, ſi
eum exufflat in quo nouit non eſſe quod pellat: ſi eum
lauat in quo nouit non eſſe quod abluat? Nunquid vel
tibi vel quibuſlibet conſectaneis tuis,aliquid dicere vi- F
dereris: ſi quantũ ſit, vt ex ea natum neceſſe ſit renaſci,
non renatum ſit neceſſe damnari, malũ concupiſcen-
tiæ carnis, ſanctitate mentis cogitare poſſetis? Et quid
conferat gratia,cum reatum eius abſoluit, quo faciebat
originaliter hominem reum,quãdo fit in illo plena re-
miſſio peccatorũ: quãuis ipſa remaneat,cõtra quam re-
generati ſpiritus cõcupiſcat, aut bene vſurus hoc malo
in minore certamine, aut omnino vſur⁹ in maiore cer
tamine? Ineſt enim ſenſus huius mali, dum reluctatur
atque cohibetur reatus carnalis concupiſcentiæ,ſed nõ
ſentitur dum eſt,ita eius ablatio fide creditur,non car-
ne vel mente ſentitur. Reatus autem ille, qui ſola rege-
neratione dimittitur, quemadmodum cum ineſſet nõ
ſentiebatur,ita eius ablatio fide creditur,non carne vel
mente ſentitur. Ideo in huius rei obſcuritate te iactas,
& aduerſus veritatem quæ oſtẽdi hominũ maxime car
nalium ſenſibus nõ poteſt, quanto magis vt putas acri-
ter, tanto magis infideliter pugnas. Sed verte oẽs tete
in facies,& contrahe quicquid ſiue animis,ſiue arte va- *Roman.6.*
les,quicunque baptizati ſumus in Chriſto Ieſu,in mor-
te ipſius

G te ipſius baptizati ſumus. Ergo verum eſt nos mortuos eſſe peccato in morte Chriſti, quæ fuit ſine peccato: ac per hoc & maiores & paruuli. Neque enim illi & non iſti, aut iſti, & nõ illi, ſed quicunque baptizati ſumus in Chriſto Ieſu, in morte illius baptizati ſumus. Conſepulti ergo ſumus illi per baptiſmum in mortem non ſine paruulis, quoniam quicunque baptizati ſumus in Chriſto Ieſu, in morte illius baptizati ſumus: vt quemadmodum ſuerexit Chriſtus à mortuis per gloriam patris, ita & nos in nouitate vitæ ambulemus. Si enim cõplantati fuimus ſimilitudini mortis eius, ſed & reſurrectionis erimus, hic ſunt & paruuli cõplantati ſimilitudini mortis eius. Hoc enim ad omnes pertinet quicunque baptizati ſumus in Chriſto Ieſu, hoc ſcientes, quia vetus homo noſter ſimul crucifixus eſt. Quorum vetus homo, niſi quicunque baptizati ſumus in Chriſto? Hic itaque agnoſcamus & paruulos, quia & ipſos baptizatos non negamus in Chriſto. Et vt quid ſimul crucifixus eſt ve-
Roman. 8. tus homo noſter? Vt euacuetur, inquit, corpus peccati, vt vltra nõ ſeruiamus peccato. Propter hoc corpus peccati, miſit deus filium ſuum in ſimilitudine carnis peccati. Qua igitur impudentia negamus etiam paruulos
H corpus habere peccati, cum hoc dicit, omnium ſit qui-
Roman. 6. cunque baptizati ſumus in Chriſto? Qui enim mortuus eſt, iuſtificatus eſt à peccato. Si autẽ mortui ſumus cum Chriſto, credimus quia ſimul viuemus cum Chriſto, ſcientes, quia Chriſtus reſurgens ex mortuis iam non moritur, mors ei vltra non dominabitur. Quod enim mortuus eſt peccato, mortuus eſt ſemel: quod autem viuit, viuit deo. Ita & vos, inquit, exiſtimate vos mortuos eſſe peccato: viuere autem deo in Chriſto Ieſu. Quibus hoc dicit? Euigilaſne & attendis? Eis vtique quibus dicebat, Si autem mortui ſumus cum Chriſto. Et qui ſunt hi, niſi quibus dixerat, Vetus homo noſter ſimul crucifixus eſt, vt euacuetur corpus peccati: niſi quib⁹ dixerat, Complantati ſumus ſimilitudini mortis eius: niſi quibus dixerat, Conſepulti ergo ſumus illi per baptiſmum in mortem? Et hoc quibus, vel de quibus dixerat, lege ſuperiora verba mea, quibus hæc cuncta connexa ſunt, & inuenies. An ignoratis quoniam quicũque baptizati ſumus in Chriſto Ieſu, in morte illius baptizati ſumus? Et cũ hoc diceret, probare quid voluit? Lege adhuc paulo ſuperius & inuenies. Si mortui ſumus peccato, quo mo-
I do viuem⁹ in eo? Aut ergo agnoſcite paruulos in baptiſmate mortuos eſſe peccato, & fatemini habuiſſe cum morerentur originale peccatum, aut aperte dicite non eos in morte Chriſti baptizatos cum baptizarẽtur in Chriſto, & Apoſtolum mendacio redarguite, dicentẽ, Quicunque baptizati ſumus in Chriſto Ieſu, in morte illius baptizati ſumus. Ego hæc arma cœleſtia, quæ vincunt ſceleſtum, non dimitto, his fidem meam ſermonemq́; committo. Argumenta quę profertis humana ſunt, hęc
Pſal. 18. munimenta diuina ſunt. Delicta quis intelligit: Nunquid ideo delicta non ſunt? Ita & originale delictum quod in parente regenerato remittitur, & trãſit in prolem & manet, niſi & ipſa regeneretur, quis intelligit? Nunquid ideo nõ eſt delictũ? Vnus pro omnibus mortuus eſt, ergo omnes mortui ſunt. Quo corde, quo ore, qua fronte paruulos mortuos negatis, pro quibus Chriſtum mortuum nõ negatis? Si non eſt pro eis Chriſtus mortuus, vt quid baptizantur? Quicunque enim baptizati ſumus in Chriſto Ieſu, in morte illius baptizati ſumus. Si autem etiam pro eis mortuus eſt, qui vnus pro omnibus mortuus eſt, ergo omnes mortui ſunt, & iſti cum omnibus. Et quia in peccato mortui ſunt, moriuntur & peccato vt viuant deo, quãdo renaſcũtur ex deo. K
Quod ſi explicare non poſſim, quo modo viuus generet mortuum: mortuus enim peccato parens, & viuens deo, generat tamẽ in peccato mortuum, niſi & ipſe peccato regeneratiõe moriatur vt viuat deo. Nũquid ideo falſum eſt, quia explicari verbis, vel non poteſt, vel difficillime poteſt? Tu nega ſi audes, natum mortuum, pro quo Chriſtum non negas mortuũ. Vnus enim pro omnibus mortuus eſt, ergo omnes mortui ſunt. Verba ſunt Apoſtolica, ſed arma ſunt noſtra, quibus tamen ſi repugnare nolis, intelligis quod ſine dubitatione credendũ eſt, etiam ſi non intelligas. Homo enim qui ſpiritaliter natus, carnaliter gignit, vtrunque habet ſemen, & immortale vnde ſe gaudeat viuũ, & mortale vnde generet mortuum. Cui viuificando nullo modo neceſſaria Chriſti mors eſſet, niſi mortuus natus eſſet. Vnus enim *2. Corin. 5.*
pro omnib⁹ mortuus eſt, ergo omnes mortui ſunt. Nec eos de iſta morte excitatis, quos mortuos non eſſe clamatis, ſed ne viuant potius impeditis, quando in eorũ parentibus fidem, qua vna poſſunt reuiuiſcere, impiorum argumẽtorum machinis opugnatis. Sed iam *Cap. III.*
veniamus ad prolixã & operoſam diſputationem tuã qua illud quod quantulęcunque ſimilitudinis gratia in M
re ad perſpiciendum difficili adhibendum putam, de oleo ſcilicet quòd eius ſemen degeneret in oleaſtrum, refutare molitus es, prius affirmans, quòd ei rei quæ per ſe defendi non poteſt, nihil ſuffragentur exempla. Cur ergo Apoſtolus mox vt propoſuit quęſtionem quomodo reſurgant mortui, quo autem corpore veniant, continuo rem incognitam & inexpertam exemplo probare ſuſcepit, adiungens, Stulte tu quod ſeminas, nõ viui- *1. Corin. 15.*
ficatur niſi prius moriatur? Quod quidem exemplum & huic rei de qua agitur, non omnimodo eſt inconueniens. Purgatur enim à palea triticũ, ſicut homo à peccato, & tamen inde cum palea naſcitur alterum. Quid eſt autem quod de crocodilo voluiſti, ſolũ eſſe in omnibus animalibus, cui ſuperiores mandibulas moueri Albinus affirmat, & ignem cum ſit omnibus exitio, ſalamandræ eſſe ludibrio? Nõnne iſta contra vos potius protuliſti, quando inuenitur aliquid vnde monſtretur eſſe poſſibile quod generaliter negabatur? Cum ergo vos generaliter negaueritis poſſe gignentes in prolem traiicere quod non habent ipſi, ſi fuerit inuentum quod poſſit hoc facere, ita ſuperamini ſicut ille qui dixerat, L
non poſſe animalia niſi inferiores mouere mandibulas, inuẽto crocodilo ſine ambiguitate ſuperatur, & qui dixerit nullũ animal in igne viuere, demonſtrato quod de ſalamandra perhibetur, ſine ambiguitate conuincitur. Cum igitur definis naturalia per accidens non cõuerti, ſi vel vnus quiſpiam fuerit inuentus, qui viciatus aliquo caſu cum eodem vicio genuerit filiũ, factumq́; ſit proli naturale quod parenti accidens fuit, nempe tua definitio etiam iſta deſtruetur & fruſtrabitur. Item cum definis parentem quod ipſe non habet, in ſuam prolem non poſſe tranſmittere, nõnne definitio etiam iſta deſtruetur, cum tibi fuerint demõſtrati nati homines integerrimis omnibus membris ex his parentibus, qui nonnulla membra perdiderant? Audiebamus à maioribus noſtris, qui ſe id noſſe ac vidiſſe dicebant, Fundanium Carthaginis rhetorem, cum pater accidenti vicio luſcus eſſet, luſcum filium procreaſſe: Quo exẽplo euertitur illa tua ſententia, qua dicis naturalia per accidens non cõuerti. Accidens quippe fuit in patre, quod factũ eſt in filio naturale. Illam vero alteram, qua dicitis parentes in filios ea quæ non habent non poſſe transfundere,

A dere, alius Fundani filius, quod maxime vſitatũ eſt, cum duobus oculis de luſco natus euertit, & innumerabiles qui naſcuntur oculati de parẽtibus cæcis. Tranſmittendo quippe in eos quos gignũt quod ipſi nõ habent, vos potius quam ſuos filios ſibi ſimiles eſſe demonſtrant, qui tam fuiſtis in veſtris definitionibus cæci. Sanè cum ea quæ ad rem non pertinent multum loqueris, dixiſti aliquid vnde me quiddã quod ad rem pertinet admoneres, vbi aiſti, curioſitatem quod comprehenderit, minus ſolere mirari, & aduerſus eam diuinitus fuiſſe prouiſum, vt multa de terra innumeris diſcreta proprietatibus gignerentur. Et reuera hęc eſt vtilitas occultorum operum dei, ne propterea vileſcant, ne comprehẽſa mira eſſe deſiſtãt. Vnde & ſcriptura dicit, Sicut oſſa in vẽtre prægnantis, ita non agnoſcis opera dei quæcunque faciet vniuerſa. Recte itaque & ipſe dixiſti, cõtra curioſitatem, quæ minus ſolet mirari quod potuerit comprehendere, incomprehenſibilia eſſe opera dei: Cur ergo humana opinatione conaris euertere, quod minꝰ vales in diuina ratione comprehendere? Ego quidem nõ, vt tu calumniaris, dixi nulla ratione comprehendi poſſe,

Eccles. 11.

B ſed dixi, non facili ratione poſſe. Veruntamen quod ſi contra vicium curioſitatis humanæ, cui ſolẽt, vt ipſe cõmemoras, comprehenſa vileſcere, etiam hoc deus quẽadmodum multa, ſic occultare voluit, vt id inueſtigare atque comprehendere humana coniectura non poſſit: ideo ne contra Eccleſiam matrem veſtram ratiunculis veſtris quaſi parricidalibus pugiunculis debetis armari, vt vim ſacramenti eius occultam, qua purgandos concipit paruulos, quãuis de purgatis parentibus natos, tanquam oſſa in ventre prægnantis, non contrectãdo, ſed laniando quæratis? Niſi autem ſermonis longitudine nollem fatigare lectorem, iam te mille rerum generibus quarum incomprehenſibilis eſt ratio, contra vſitatas naturæ vias quaſi per deſerta opaca obruerẽ, in quibus etiam degenerantia ſemina, nõ quidem in diſsimillimum genus: quia nec oleaſter ſic eſt ab olea diſcretus, vt vitis, ſed in quandam, ſi dici poteſt, ſimilem diſsimilitudinem: ſicut viti eſt labruſca diſsimilis, quæ tamen de ſemine vitis gignitur, multa monſtrarem. Et cur nõ credamus hoc ideo voluiſſe creatorem, vt crederemus etiam ſemen hominis poſſe vicium de gignentibus tra-

C here, quod in eis à quibus gignitur nõ eſt, vt ſic ad eius gratiam qua homines eruũtur à poteſtate tenebrarum & in regnum illius transferuntur, etiam baptizati cum ſuis paruulis currerent, ſicut tecũ cucurrit pater ſanctus, neſciens eidem gratiæ quàm eſſes futurus ingratus. Sed naturæ ſcrutator acerrimus limites eius inuenis, & regulas figis, dicens per rerum naturam fieri non poſſe, vt illud probentur tradere parentes, quo caruiſſe creduntur. Quod ſi tradunt, inquis, non amiſerunt. Iſtæ ſunt Pelagianæ definitiones, quas lecto ad religioſæ memoriæ Marcellinum quod commemoras, opuſculo noſtro iam reſpuere debuiſti. Prior enim Pelagius de parentibus fidelibus dixit, non eos potuiſſe in poſteros tranſmittere, quod ipſe minime habuerunt. Sed quàm ſit falſum, exemplis euidentiſsimis perdocetur, quorum aliqua ſupra dixi, vnde eſt & hoc, quod & nunc dicam. Quid enim præpucij retinet circumciſus, de quo præpuciatus tamen gignitur, & quod iam non eſt in homine, trahitur in hominis ſemine? Nec ob aliud credendũ eſt antiquis patribus hoc diuinitus fuiſſe præceptum, vt octauo die circuncidérent paruulos, ad ſignificandam regenerationem quæ fit in Chriſto, qui poſt diem ſeptimũ ſabbati, quo die iacuit in ſepulchro, traditus propter delicta noſtra, ſequenti, id eſt octauo die in hebdomadibus reſurrexit propter iuſtificationem noſtrã. D

Coloſ. 1.

Gen. 17.

Quod ſacramentum circumciſionis in figura pręceſsiſſe baptiſmatis, quis vel mediocriter ſacris literis eruditus ignoret, cum aperiſsime de Chriſto dicat Apoſtolus, Qui eſt caput omnis principatꝰ & poteſtatis, in quo etiam circumciſi eſtis circumciſione nõ manufacta, in expoliatione corporis carnis, ſed in circũciſione Chriſti, conſepulti ei in baptiſmo, in quo & conſurrexiſtis per fidem operationis dei, qui ſuſcitauit illũ à mortuis, & vos cum eſſetis mortui in delictis & præpucio carnis veſtræ, viuificauit cum illo donãs nobis omnia delicta. Huius ergo circumciſionis non manufactæ, quæ nunc fit in Chriſto ſimilitudo, pręmiſſa eſt illa circumciſio manufacta quæ data eſt Abrahæ. Non enim dici poteſt, præpucium corpus eſt, hoc autem quod trahitur in origine vicium, & illo quidẽ abſciſo vim eius tamen nequaquam tolli potuiſſe de ſemine: hoc vero vicium quod non eſt corpus, ſed accidens cum indulgentia ſit remiſſum, in ſemine non potuiſſe reſidere: hoc inquam, à quouis callidiſsimo dici non poteſt, cum authoritatẽ diuina ſuperetur, qua ipſa pars corporis ob hoc iuſſa eſt E amputari, vt hoc vicium purgaretur. Quod niſi eſſet in ſemine, ad paruulos quibus circumciſione illa corporis auferendum eſt, nullatenus perueniret. Neque ſi minime perueniſſet, indigeret nullatenus hac corporis circumciſione ſemoueri. Cum autem paruulis prorſus nullum habeat omnino peccatum, reſtat vt nullum eidem aliud auferatur niſi originale illo remedio ſine quo perit anima eius de populo ſuo, quod ſub iuſto deo nõ fieret, niſi eſſet culpa qua fieret. Quæ quoniã propria nulla eſt, reſtat vt ſola originis viciata ſit culpa. Ecce circũciſus tradit naſcenti de ſe, quo caruit in ſe. Quid eſt ergo quod dicis, per rerum naturam fieri non poſſe, vt illud homines probentur tradere, quo caruiſſe creduntur? Bonum eſt præpucium, non eſt malum, quia deus illud fecit, ſicut de oleaſtro copioſiſsime diſputaſti. Reſpondetur tibi, Bonus eſt oleaſter in rerũ natura, ſed in myſteriorum ſcriptura malum ſignificat: ſicut lupi, ſicut vulpes, ſicut ſus lota in volutabris cœni, ſicut canis conuerſus ad ſuum vomitum. In rerum natura bona ſunt omnia ſicut oues. Omnia quippe deus fecit bona valde, ſed in ſanctis libris lupi malos ſignificant, oues autem F bonos. Nec ſecundum id quod ſunt, ſed ſecundum id quod ſignificant, de illis ſimilitudines damus, quando de bonorum malorúmque differentia diſputamus. Sic & præpucium quoniam particula eſt humani corporis, quod totum eſt bona ſubſtantia, vtique bonum eſt per naturam, ſed malum ſignificat per figuram, cum die octauo circũcidi præcipitur paruulis propter Chriſtũ, in quo ſicut Apoſtolus dicit, Circumciſi ſumus circũciſione non manufacta, quam ſine dubio præfigurauit circumciſio manufacta. Præpucium itaque non eſt peccatum, ſed ſignificat peccatum, per quod peccatum dicti ſumus natura filij iræ. Nam & ipſum membrum natura propriè dicitur. Proinde circumciſio carnis, non ſolum illam quaſi generalem ſententiam veſtram ſine ambiguitate ſubuertit, qua dicitis, per rerum naturam fieri nõ poſſe, vt quo ipſe caruit, tradat proli parens: verumetiam quia præpucium peccatum ſignificat, & inuenitur in naſcente, quod iam non erat in parente, profecto originale peccatum quod iam remiſſum eſt parentibus baptizatis, manere demonſtrat in paruulis, niſi & ipſi baptizentur, id eſt ſpiritali circumciſione mundentur, voſq; cõuincit, eſſe veriſsimum quod negatis, quia

& ipſe

Circumciſio figura fuit baptiſmatis.

Coloſſ. 2.

Omnia in rerum natura bona ſunt, licet aliqua malum ſignificent.

2. Petri 2.

Gene. 1.

Gene. 17.

Coloſſ. 2.

Epheſ. 2.

G & ipſe paruulus, de quo dictum eſt, Peribit anima eius
Gene.17. de populo ſuo ſi octauo die non fuerit circumciſus, in-
uenire ſub iuſto iudice cur pereat, nō poteſtis negantes
originale peccatum. Relinquamus ſyluas oleaſtrorum
& montes vel Africanos vel Italos oliuarum, nec in-
terrogemus agricolas qui cū tibi aliud, mihi aliud for-
te reſponderint, neutros poſſumus celeri exploratione
conuincere, ſi ad hoc experiendū ſeminetur arbor, ſeris
Virgilius. factura nepotibus vmbram. Habemus oleam non Afri-
canam, non Italam, ſed Hebræam: cui nos qui fuimus
oleaſter, inſitos eſſe gaudemus. Illi oleæ data eſt circum-
ciſio, quę nobis ſoluit iſtam ſine diſceptatione quęſtio-
nem. Trahit præputium proles, quod iam nō habet pa-
rens. Caruit & tamen tradidit, amiſit & tamen tranſ-
miſit. Et hoc præputium peccatum ſignificat. Ergo &
ipſam poteſt in parentibus interire, & tamen ad filios
pertranſire. Atteſtetur etiam ipſe infans, & tacēs dicat,
Peritura eſt anima mea de populo meo, ſi nō fuero cir-
cumciſus octauo die. Qui ergo & originale malum diſ
fitemini & iuſtum deum fatemini, quid peccauerit di-
cite huic infanti tacite clamanti. Quoniam loquacitas
veſtra nulla rationabili voce reſpōdet: voces potius ve
ſtras Apoſtolicis nobiſcum iungite. Quæ ſint enim ex
H parentibus, vel vtrum ſint etiam alia contagia peccato-
rum, liberum nobis eſt quærere, ſiue ſit facile, ſiue diffi-
Roman.5. cile, ſiue impoſsibile reperire. Per vnum tamen hominē
in hunc mundum intraſſe peccatum, & per peccatum
mortem, & ita in omnes homines pertranſiſſe, in quo
omnes peccauerunt, aliter nobis fas eſſe non exiſtime-
mus accipere, niſi vt oēs mortuos eſſe credamus in pri-
mi hominis peccato, pro quibus mortuus eſt Chriſtus,
& omnes mori peccato quicunq; baptizantur in Chri-
Cap.IIII. ſto. Sed in aliis verbis meis quæ velut refellenda in-
terponis diſputationi tuæ, dicis me vulgum tibi exci-
tare conatum, quoniam dixi fidem non dubitare Chri
ſtianam, quam noui hæretici oppugnare cœperunt, &
eos qui lauacro regenerationis abluuntur redimi à dia-
boli poteſtate, & eos qui nōdum tali regeneratione re-
dempti ſunt, etiam paruulos filios redemptorum, ſub
eiuſdem diaboli eſſe poteſtate captiuos, niſi & ipſi eadē
gratia redimantur. Quod vt apoſtolico teſtimonio cō
probarem, ad omnes ætates dixi pertinere illud, de quo
Coloſſ.1. Apoſtolus loquitur beneficiū dei, Qui eruit nos de po-
I teſtate tenebrarum, & tranſtulit in regnum filij chari-
tatis ſuæ. Si hac ſententia contra vos vulgus mouetur,
nonne hinc te potius oportet aduertere, ita eſſe vulgatā
& apud omnes confirmatam iſtam catholicam fidem,
vt nec noticiam poſsit fugere popularē? Neceſſe quippe
fuerat quicquid in paruulis ſuis ageret, quod attinet ad
myſteria Chriſtiana, omnes noſſe Chriſtianos. Cur au-
tem dicis, quòd certaminis ſingulas oblitus in vulgum
refugerim? Quis tibi promiſit meum ſingulare certa-
men? Vbi, quādo, quo modo, quibus pręſentibus, quibus
arbitris. Oblato, ſicut loqueris, placuit componi fœ-
dere bellum, vt pugnas omnium contentio noſtra di-
rimeret? Abſit vt mihi apud catholicos arrogem, quod
tibi apud Pelagianos arrogare non pudet, Vnus ſum è
multis, qui profanas veſtras nouitates vt poſſumus re-
futamus, ſicut vnicuique noſtrum deus partitus eſt men
Roman.12. ſuram fidei. Antequam eſſem natus huic mundo, & an-
tequam eſſem renatus deo, multa catholica lumina ve-
ſtras futuras tenebras redarguendo præuenerunt. De
quibus iam duobus ſuperioribus libris meis, quanta po-
tui manifeſtatiōe diſſerui. Habes quò te auoces, ſi te ad-
uerſus catholicam fidem adhuc inſanire delectat, nec
nomine ſellulariorum opificum derideas mēbra Chri- K
1.Corin.1. ſti, Memento quia infirma mundi elegit deus, vt con-
fundat fortia. Quid eſt autem quod eis cum oſtendere
cœperis, in me acerbiores fient? Mentiri eis noli, & non
fient. Ego enim non eos, ſicut calumniaris, aſſeuero pe-
culium diaboli quos redemptos Chriſti ſanguine ſcio,
nec diabolo coniugia, inquantum coniugia ſunt, vlla
tranſcribo, nec eum genitalium commentor artificem,
nec excitatorem virorum, niſi ad illicita, nec fœcunda-
torem mulierum, nec conditorem aſſero paruulorum.
Hæc ergo quæ à me aliena ſunt ſi eis de me dixeris, mē-
tieris, & ſi quiſquam eorum tibi credēs acerbior in me
fuerit factus, deceptus poterit eſſe, non doctor. * Ij vero *aliâs, do-*
qui & vtrunque noſtrum & fidem catholicam ſciunt, *ctior.* I
diſcere abs te aliquid nolunt, ſed cauent potius ne auſe-
ras quod nouerunt. Multi quippe ſunt in eis qui non ſo-
lum præter me, verumetiam priores me iſta didicerūt,
quæ veſter nouus error oppugnat. Cum ergo non eos
ipſe fecerim, ſed inuenerim huius quam negatis ſocios
veritatis, quo modo eis ego ſum author huius quem pu-
tatis erroris? Explica, inquis, quo modo peccatum per-
ſonæ illi iuſte poſsit aſcribi, quæ nec voluit peccare nec L
potuit. Aliud eſt perpetratio propriorum, aliud aliena-
rum contagio peccatorum, quantum quidē ad ſuæ cu-
iuſque vitæ pertinet actionem. Nam ſi vos ſententiam
rectam, in veſtrum tortū ſenſum torquere nolletis, au-
Roman.5. diretis Apoſtolum hoc breuiter explicātem, qui vnum
dixit fuiſſe in quo omnes peccauerūt. In illo vno mor-
2.Corint.5. tui ſunt omnes, vt moreretur vnus pro omnibus. Vnus
enim pro omnibus mortuus eſt. Ergo omnes mortui
ſunt, pro quibus Chriſtus mortuus eſt. Nega igitur Chri
ſtum etiam pro paruulis mortuum, vt eximas eos de
numero mortuorum, hoc eſt, de cōtagio peccatorum.
Qui fieri poteſt, inquis, vt res arbitrij conditioni ſemi-
num miſceatur? Si fieri non poſſet, non eſſet vnde par-
uulos nōdum de corpore egreſſos mortuos diceremus.
Quia ſi Chriſtus & pro ipſis mortuus eſt, ergo & ipſi
mortui ſunt. Quo modo ſi vnus pro omnibus mortuus
eſt, ergo omnes mortui ſunt. Audiſne Iuliane? Hęc Apo
ſtoli verba, non mea ſunt. Quid à me quæris, quo ſit fa-
ctum modo, cum videas factum eſſe quocūque modo,
ſi Apoſtolo credis aliquo modo, qui de Chriſto & de
his pro quibus mortuus, mentiri potuit nullo modo?
Poteſt autem dici deus ab alio quales eſtis peruerſo, ſed M
errore diuerſo, poteſt prorſus dici deus quod nos ſenti-
re de paruulis dicis, ad inimici ſui lucrū ſemper indu-
ſtrius: quia eos quos nouit non ad tempus ſub diabolo
futuros, ſed cum illo ſemper arſuros nō deſinit creare,
nutrire, veſtire, eiſq; pertinaciſsima iniquitate peccan-
tibus vitam ſalutēmque ſubminiſtrare. Sed facit hoc
quo modo ſciēs bene vti & bonis, cuius maieſtatis viſib
non ſolum eos quos premit aut decipit, ſed nec ſeipſum
malignitatis vllius arte diabolus ſubtrahit: Ac per hoc
non pertinēt ad diabolum, qui eruuntur de diaboli po-
teſtate. Qui vero ad eum pertinēt, in dei, ſicut ipſe, ſunt
poteſtate. Quàm vanum eſt igitur quod acute te dixiſſe
arbitraris, quaſi aſſeram hoc inter ſe fœdus iniſſe diabo
lum & deum, vt quicquid perfunditur, deus quicquid
naſcitur, diabolus ſibi vendicet, ea tamen lege, ſicut di-
cis, vt ipſam commixtionem quam diabolus inſtituit,
deus obnoxia virtute fœcūdet. Prorſus nec inſtituit dia
bolus commixtionem, quoniam eſſet & ſi nemo peccaſ
ſet: Sed ita eſſet, vt tua ibi ſuſcepta vel nulla eſſet, vel
quieta eſſet. Nec obnoxia virtute, ſed libera & potentiſ
ſima deus fœcūdat vteros fœminarum, etiam vaſa dia-
bolica

A bolica parituros: Sicut enim hominibus malis, ita & feminibus ex origine viciatis in quibus bona eſt ab illo creata ſubſtantia, incrementum, formã, vitam ſalutẽmque largitur gratuita bonitate, nulla neceſsitate, inſuperabili poteſtate, irreprehenſibili veritate. Cũ ergo vtrũque in poteſtate ſit dei, & quod perfunditur ſcilicet, & quod naſcitur, à cuius poteſtate alienus nec ipſe diabolus inuenitur, tu duo iſta quo modo poſuiſti? Vtrũ melius eſſe voluiſti naſci quàm perfundi? An melius eſſe perfundi, quia ibi eſt & naſci? Non enim perfundi poterit qui natus non fuerit. An vtrunque æqua lance perpendis? Si naſci putas eſſe melius, regenerationi ſpiritali facis iniuriam, cui regenerationem carnalem ſacrilego errore præponis. Non enim fruſtra crederis noluiſſe dicere, quod renaſcitur, ſed quod perfunditur: vt quoniam diabolum & deum quaſi partes inter ſe feciſſe per noſtrum ſenſum demõſtrare cupiebas, partem dei faceres verbi vilitate viliorem. Potuiſti enim dicere, quod renaſcitur, potuiſti, quo regeneratur, potuiſti poſtremo, quod baptizatur. Hoc enim verbum ex Græco latina conſuetudo ſic habet, vt nõ ſoleat alibi niſi in ſa

B cramento regenerationis intelligi. Nihil horum dicere voluiſti, ſed elegiſti verbum, quo fieret contemptibile quod dicebas. Nemò enim legentium præferre poteſt natum renato, vel regenerato, vel baptizato, ſed facile putaſti natum præferri poſſe perfuſo. Si autem quãtum diſtat cœlum à terra, tanto melius eſt perfundi, vt portetur hominis imago cœleſtis, quàm naſci vt portetur hominis imago terreni, euanuit iam tua iſta inuidioſa partitio. Neque enim mirandum eſt, ſi cœleſtis hominis imaginem, quæ ſacra perfuſione ſuſcipitur, ſibi vendicat deus: imaginem verò terreni hominis, terrena labe ſordentem ſinit eſſe ſub diabolo, donec ad ſuſcipiẽdam cœleſtis hominis imaginẽ renaſcatur in Chriſto. Porrò ſi perfundi & naſci æquali abs te penſantur examine, vt ideo paruuli nondum renati non credantur eſſe ſub diabolo, ne partes æquales inter ſe deus & diabolus facere videantur, ſi deus ſibi perfuſos, diabolus autem vindicat natos: profectò quia ſecundũ iſtũ ſenſum tantũ valet perfundi quãtum valet naſci, ſuperfluũ perſuadetis eſſe perfundi, quoniam quod tantũdem valet, ſufficit naſci. Et tamen agimus gratias, quia nõ hoc putatis. Non enim ad regnum dei natos, niſi perfundan

C tur admittitis, atque ita perfundi multò melius iudicatis eſſe quàm naſci. Iam itaque vobis ipſi reddite rationem, ne putetis indignum, vt qui non admittuntur in regnum dei, ſint ſub illo qui cecidit de regno dei: Et qui non habent vitam, ſint ſub illo qui perdidit vitam: Nõ autem habere paruulos vitam, niſi habeant Chriſtum, quem proculdubio habere non poſſunt, niſi induerint eum, eo modo quo ſcriptum eſt, Quotquot in Chriſto

Galat. 3. baptizati eſtis, Chriſtum induiſtis. Nõ ergo eos habere vitam, niſi habeant Chriſtum, Ioãnes Euangeliſta teſtatur dicens in Epiſtola ſua, Qui habet filium, habet vitã:

1. Ioan. 5. qui non habet filium, vitam nõ habet. Merito ergo intelliguntur mortui qui non habent vitam, pro quibus

2. Corin. 5. eſt Chriſtus mortuus vt habeant. Vnus enim pro omnibus mortuus eſt, ergo omnes mortui ſunt. Ideo autẽ

Hebr. 2. mortuus eſt, ſicut legitur ad Hebræos, vt per mortem euacuaret eum qui poteſtatẽ habebat mortis, id eſt diabolum. Quid ergo mirum ſi paruuli quandiu mortui ſunt antequam incipiant eum habere qui mortuus eſt pro mortuis, ſub eo ſunt qui poteſtatem habet mortis? Enumeras quæ fides vere non dubitet Chriſtiana, in quibus ea commemoras, quæ penè omnia prędicamus

& nos, & de quibus nullo modo dubitandum eſſe cenſemus, vſqueadeo vt etiam illud quod dicis, ſine opere liberi arbitrij nullum hominis eſſe poſſe peccatum, verum eſſe fateamur. Non enim & hoc eſſet peccatũ quod originale traheretur ſine opere liberi arbitrij, quo primus homo peccauit, per quem peccatũ intrauit in mundum, & in omnes homines pertranſiit. Quod autẽ dicis, alienis peccatis alterum obnoxium non teneri, intereſt quatenus recte poſsit intelligi. Neque nunc ago quod peccauit Dauid, & prò peccato eius tot hominũ millia ceciderunt: & quod de anathemate contra interdictum, quia vſurpauit vnus, in eos qui hoc nõ fecerãt, nec factum fuiſſe nouerant vindicta proceſsit. Alia diſputatio eſt, neque nunc terrere nos debet, de hoc genere peccatorũ ſiue pœnarũ. Parẽtum autẽ peccata modo quodã dicuntur aliena, & rurſus modo quodã reperiũtur & noſtra. Aliena quippe proprietate ſunt actionis, & noſtra ſunt contagione propaginis. Quod ſi falſum eſſet, profectò graue iugum ſuper filios Adam, à die exitus de ventre matris eorum, nullo modo iuſtum eſſet: Quod autem Apoſtolum dixiſſe cõmemoras, Omnes nos manifeſtari oportet ante tribunal Chriſti, vt reportet vnuſquiſq; propria corporis ſui prout geſsit ſiue bonum ſiue malum, quo modo in paruulis accipis? Vtrùm & ipſi ante tribunal Chriſti manifeſtabuntur, an non? Si non manifeſtabuntur, quid te adiuuat iſta ſententia, quando ad eos non pertinet, quorum nunc agitur cauſa? Si autem manifeſtabuntur, quo modo reportat eorũ quiſq; quod geſsit, qui nihil geſsit, niſi quia pertinet ad eos, quod per corda & ora geſtãtium, ſiue credunt, ſiue non credunt? Propria corporis ſui enim dixit, quod ad vnumquemque in ſeipſo iam viuentem pertinet. Nam quo modo reportat bonum vt intret in regnum dei, ſi hoc reportat quiſque quod geſsit, niſi quia pertinet ad paruulum etiam quod per alterum geſsit, id eſt, credidit? Sicut itaque quod credidit, pertinet ad eum vt reportet bonum, hoc eſt percipiat dei regnum: ſic ad eum pertinet etiam ſi non credidit, vt reportet condemnationis iudicium, quia Euangelica eſt & ipſa ſententia dicendo, Qui non crediderit cõdemnabitur. Et Apoſtolus dicẽdo, Omnes nos manifeſtari oportet, vt recipiat vnuſquiſque pro vt geſsit, ſiue bonum ſiue malum, nihil voluit intelligi medium. Vide ergo quàm importune nolis paruulum de alieno peccato reportare malum, & velis eum de alieno rectè facto reportare bonũ, non qualecunque, ſed dei regnum. Alienũ quippe opus eſt cum credit per alterum, ſicut alienum opus fuit cum peccauit in altero. Nec nos dubitamus, quia baptiſmate delictum omne mundetur, ſed renaſcendo quiſq; mundatur. Quod ergo non admittit niſi regeneratio, non ceſſat trahere generatio. Sanè dicendo concupiſcentiã non vſquequaque animo rebellem, proculdubio confiteris rebellem, & ſupplicium non fateris, quod aduerſus teipſum bellũ geris. Dicatur, inquis, paruulorum creator deus talium, quales dei manibus digni ſunt, & addis, id eſt innocentium. Nónne de pietate, & dei laudatione vincere videtur, qui dixerit etiam pulchra & ſana opera decere manus dei? Et tamen multi deformes, multi orbi vel morbidi, multi horridi mõſtruoſiq; naſcuntur, nec ideo illam tantam ſubſtantiam, omneſq; partes eius, & quicquid in ea ſubſtantialiter exiſtit & viuit, potuit creare niſi vnus bonus & verus deus. Iubes vt aſſeram, quemadmodum in Chriſto, id eſt in virtute eius creatos paruulos ſibi audeat diabolus vindicare. Tu aſſere ſi potes, quo modo ſibi nõ obſcure ſed aperte vindicet

Margin notes (right column): D; *Roman. 5.*; *2. Reg. 24.*; *Ioſue. 7.*; *Eccli. 40.*; *2. Corint. 5.*; E; *Marci. 16.*; *2. Corint. 5.*; F

G vindicet paruulos,quos immundi ſpiritus vexant. Si ei
traditos dicis, videmus ambo ſuppliciũ, tn dic meritũ.
Ambo cernimus pœnam, tu qui nulla mala merita di-
cis ex parentibus trahi, cum deum iuſtum ambo fatea-
mur, demonſtra iſta pœna dignã ſi potes in infantibus
culpam. An vero non agnoſcis etiam hoc ad illud gra-
Eccli.40. ue iugum pertinere, quod eſt ſuper filios Adam à die
exitus de vẽtre matris eorum, vſque in diem ſepulturæ
in matrẽ omniũm. Sub quo iugo diuerſis cladibus ita
conteritur genus humanum, vt appareat hoc quod ex
filiis iræ fiunt homines tanquam pignore accepto filij
miſericordiæ, in futurum ſeculum præparari: in hoc au-
tem ſeculo à die ortus vſque ad diem obitus, etiam ip-
ſos ſub eodem graui iugo conteri. Quãdoquidem etiã
baptizati paruuli inter alia mala vitæ huius, nonnun-
quam & iſtos dæmonum patiuntur incurſus: quanuis
eruti de poteſtate tenebrarum, ne ab eis trahantur in
ſupplicium ſempiternum. Iterum dicis, quod iam quidẽ
dixiſti, ad quæ reſpondi, ſed etiã nunc non debeo præ-
terire, quod cum deus paruulis nihil de proprio tam bo
ni quàm mali merentibus gloriam regenerationis at-
H tribuit, hoc ipſo eos ad ſuam curam, ad ſuum ius, ad ſuũ
dominium pertinere docet, quòd eorum voluntatem
ineffabilis præuenit beneficij largitate. Quid igitur eũ
offenderunt quos pariter innocentes, mundos, à ſe ad
imaginem ſuam creatos, innumerabiles ab iſto munere
alienat, nec eorum voluntatem huius ineffabilis pręue-
nit beneficij largitate, ſeparans tot imagines ſuas à rę-
gno ſuo? Si hoc eis non erit malum, nõ ergò amabunt
regnum dei tot innocentes imagines dei. Si autẽ ama-
bunt, & tantum amabunt, quantum innocentes amare
debent regnum eius, à quo ad ipſius imaginem creãtur,
nihil ne mali de hac ipſa ſeparatione patientur? Poſtre-
mò vbilibet ſint, quomodolibet ſint ſub deo iudice, qui
nec fato premitur, nec perſonarum acceptione corrum
pitur, in illius regni fœlicitate non erunt, vbi erunt qui
pariter nihil boni, malive meruerunt. Sed ſi nihil me-
ruiſſent mali, nunquam priuarẽtur in communi cauſa
cõmunione tanti boni. In eis ergo vt ſæpe diximus, iræ
Roman. 9. vaſis notas fecit ſecundũ Apoſtolum, deus diuitias glo-
riæ ſuę in vaſa miſericordiæ, ne glorientur tanquam de
meritis vitæ ſuæ, cũ cognoſcunt hoc ſibi iuſtiſsimè red-
I di potuiſſe, quod vident reddi paribus cõſortibus mor-
Ephe.2. tis ſuæ. Mire complexis Apoſtolus teſtimoniis aſſerit,
paruulos & de poteſtate tenebrarum erui cum cæteris,
& natura eſſe filios iræ ſicut & cæteri, quia peccato mo-
riuntur, cum in morte Chriſti baptizantur, quãdo bap-
tizantur in Chriſto. Si ergo rectè vis ſapere, etiam de
Coloſ.1. paruulis ſape quod ait Apoſtolus de deo patre, Qui e-
ruit nos de poteſtate tenebrarum, & tranſtulit in regnũ
Epheſ.2. filij charitatis ſuæ. Et illud alterũ, Fuimus enim & nos
aliquando natura filij iræ ſicut & cæteri. Omnes enim
eruuntur de poteſtate tenebrarum, nec filij erũt iræ qui
peccato moriuntur qui in morte Chriſti baptizantur.
Omnes autem vt deo viuant, peccato moriuntur, qui
in morte Chriſti baptizantur. Omnes porrò in morte
eius baptizantur, quicunque baptizantur in Chriſto, er
go quia & paruuli baptizantur in Chriſto, peccato mo-
riuntur, & à poteſtate tenebrarum, vbi natura filij iræ
Ibidem. fuerãt, eruuntur. Quod autem dicis, vbi ait Apoſtolus,
Natura filij iræ, poſſe intelligi prorſus filij iræ. Nõn-
ne hinc admoneri debuiſti, antiquam contra vos de-
Indicat hoc fendi catholicam fidem: quia non ferè inuenitur Lati-
Hierony- nus codex ſi non à vobis nunc incipiat emendari, vel
mus. potius in mẽdum mutari, vbi non natura ſit ſcriptum?
Quod vtique cauere debuit interpretum antiquitas, ni K
ſi etiam fidei hæc eſſet antiquitas, cui cœpit veſtra reſi-
ſtere nouitas. Sed homo egregius, in grege non vis eſſe
vulgari. Rurſus enim ſententiam vulgi reſpuis, poſt tã-
ta quibus eum reddita ratione aduerſus me concitaue-
ras grauius, quàm in te fuerat concitatus. Sed nimirum
tua diſputata conſiderans, nihil te talibus argumentis
apud populũ in catholicæ fidei veritate & antiquitate
fundatũ, agere potuiſſe vel poſſe ſenſiſti. Vnde ad eum
ſpernendũ contumacia rurſus ora cõuertis, eiuſq; par-
tes quibus conſtat nõ immerito vobis Chriſtianorum
infenſiſsima multitudo, ſingillatim deſcribẽdo & de-
ridendo percurris, in quibus & auditoriales ſcholaſti-
cos tangis, & dicis cõtra me clamaturos, O tempora, ò
mores, & tamen vulgi iudicium reformidas. Vbi tam
clamoſos tibi ſuffragatores inuenire potuiſti, qui Tul-
lianis me vocibus terreant, quod aliunde quàm vnde
totum eſt, eſſe putem genitalem corporis partem? Qui-
bus ego cum retulero: non hoc dico, mentitur: libidinẽ
culpo, non membra: vicium denoto, non naturam: iſte
autem qui mihi apud vos calumniatur, audet in Ec-
cleſia Chriſti ante magiſtrum in cœlo ſedentem recita- L
re libidinis laudem, quod et recitandum ſi vobiſcum
ſtuderet, magiſtrorum nemo proponeret, ne offende-
ret omnium veſtrum pudorem, nõne alia in te Tullia-
na vere conuenientia verba conuertent, dicentes tibi,
Ex hac parte pudor pugnat, abs te petulantia: hinc con-
tinentia, illinc libido? Neſcio quos etiam quaſi deſerto-
res dogmatis veſtri, ad fidẽ catholicam cõuerſos arguis
vel reuerſos. Quos tamen ſignificaſti ita te metuere, vt
eorum nomina exprimere non audẽres, ne forte audi-
entes abs te ſua falſa crimina, mox tibi ſi non vera, cer-
te credibiliora reponerent. Quod quidem quicunque
ſunt iſti, qui grauiter ſapiunt, non facerent, & parcerent
tibi ſecundum Apoſtolum, non reddẽtes maledictum 1.Petri.3.
pro maledicto. Tu autem ſaltem illum monentem ne
dedigneris audire, de cuius literis exclamare te libuit,
O tempora, ò mores. Saltem, inquam, ipſum audi, vt
quantum à rerum turpitudine abes, ſi tamen abes, tan-
tum te à verborũ libertate ſeiungas, & ea in alteros ne
dicas, quæ cum tibi falſo obiecta ſint, erubeſcas. Talia
te ſanè in iſtos neſcio quos dixiſſe qui legunt, ſciunt,
qualia in aliquibus omnino nõ nouimus, quos in pro- M
poſito continentiæ receſsiſſe à Pelagianis hęreticis no-
uimus. Tui vero, vel tuæ quales ſint, nihil mea intereſt,
quos tu vel quas tu ſic fallis, vt dicas me definire nec in
curioſo quidem corpore libidinem poſſe frænari. Imò
quia frenari poſſe & frenari oportere decerno, ideo ma
lum intelligo. Quod qui negat malum, viderit quo mo
do habeat bonum, cui repugnantem, velit nolit, fatetur
frenandam eſſe libidinem. Ego itaque non ſolum à ſe-
nibus, verum & à iuuenibus dico libidinẽ poſſe fræna-
ri, ſed multum miror à continentibus libidinem poſſe
laudari. Quis autem veſtrũ dicit malum hoc quod par-
uuli originaliter trahunt, ſine ſubſtantia in qua eſt, aut
eſſe poſſe aut vnquam fuiſſe? Quod tanquam dicamus,
ita quæris dialecticos iudices, & irrides vulgum, quaſi
ad ipſum te iudicem adducam, à quo iudicari iſta non
poſſunt: quę tu ſi nõ didiciſſes, Pelagiani dogmatis ma-
china ſine architecto neceſſario remanſiſſet. Si vis vi-
uere, noli amare ſapientiam verbi, qua euacuatur crux
Chriſti. Quo modo de aliis ſubſtantiis in alias ſubſtan-
tias vel bonæ vel malæ tranſeant qualitates, nõ migran
do ſed afficiendo, iam libro ſuperiore tractauimus. Si
vulgi ſpernis iudicium, illos iudices intuere, quos tibi
duobus

A duobus prioribus meis libris, luculentiſsima in Eccleſia Chriſti prędiros authoritate propoſui. Quale eſt autem, quod beatæ memoriæ Zoſimū Apoſtolicæ ſedis Epiſcopū, vt in tua prauitate perſiſtas, præuaricationis accuſas: qui nō receſſit à ſuo prædeceſſore Innocētio, quē tu nominare timuiſti, ſed maluiſti Zoſimū, quia egit primitus lenius cum Celeſtio: quoniā ſe in his ſentibus veſtris, ſi quid diſpliceret paratū eſſe dixerat corrigi, & Innocētij literis conſenſurū eſſe promiſerat. Memēto ſanè quēadmodū de conſtituēdo Epiſcopo, diſſenſionē populi Romani inſultabundus obiectas. Quod abs te quæro, vtrū homines ſua fecerint voluntate. Quod ſi negas, quo modo liberū defendis arbitrium? Si autē fateris, quo modo eam vocas vltionē dei, atq; à veſtro dogmate exorbitas dum putari diuinitus vindicatū affectas? An tādem aliquando cōcedis, quod obſtinatiſsima cōtentione negaueras, occulto dei iudicio fieri, vt in ipſis hominū volūtatib⁹ inueniatur aliquid, quod & peccatū ſit & pœna peccati? Hoc enim niſi in iſta tua ſententia ſapuiſſes, nullo modo factū hominū vltionē dei eſſe dixiſſes. Sed quando ante annos plurimos tale ibi quiddā de beato Da-
B maſo & Vrſino cōtigit, nondū Pelagianos Eccleſia Romana damnauerat. Dicis me quoq; ipſum innouaſſe ſenſus meos, & initio conuerſionis meæ hoc ſenſiſſe quod tu. Sed fallis, aut falleris, ſiue calūniando iis quæ nūc dico, ſiue nō intelligendo, vel potius non legendo ea quæ tunc dixi. Nā ergo per vnū hominē in mundū intraſſe peccatū, & per peccatū mortē, & ita in omnes homines pertrāſiſſe, in quo peccauerūt omnes, ab initio cōuerſionis meæ ſic tenui ſemper vt teneo. Extāt libri quos adhuc laicus recentiſsima mea cōuerſione conſcripſi, & ſi nondū ſicut poſtea ſacris literis eruditus, tamē nihil de hac re iā tunc ſentiēs, & vbi diſputādi ratio popoſcerat dicēs, niſi quod antiquitus diſcit & docet omnis Eccleſia, in has videlicet magnas manifeſtasq; miſerias, in quibus homo vanitati ſimilis factus eſt, vt dies ei⁹ ſicut vm-
Pſal.143.
Pſal.38.
bra prætereant, & ſit vniuerſa vanitas omnis homo viuēs, merito peccati originalis genus humanū fuiſſe collapſum, vnde nō liberat niſi qui dixit, Veritas liberabit vos. &, Ego ſum veritas. &, Si vos filius liberauerit, tunc vere liberi eritis. Nō enim à vanitate niſi veritas liberat ſed ſecundū gratiā, non ſecundū debitū: per miſericordiam, nō per meritū Sicut enim iudicij fuit, vt vanitati
Ioan.8.
Ioan.14.
Ioan.8.
C ſubiiceremur, ita miſericordię eſt, vt veritate liberemur, & ipſa bona merita noſtra non niſi dei dona eſſe fateamur.

Cap.V. Iam nunc illam tuā diſcutiamus calumniam, qua me dixiſſe criminaris, baptizatos ex parte mundari. Quod melius dicis meis ſermonibus apparere, eosq; ſermones meos quibus hoc apparere poſſe aſſeueras, conſiderādos in tua diſputatiōe propōnis. Ago gratias. Nēpe iſti ſunt, Carnis, inquā, concupiſcētia nō eſt nuptiis imputanda, ſed toleranda. Non enim eſt ex naturali cōnubio veniens bonū, ſed ex antiquo peccato accidens malum. Propter hāc ergo fit, vt etjam de iuſtis & legitimis nuptiis filiorum dei, non filij dei, ſed filij ſeculi generentur: quia & hi qui generant, ſi iam regenerati ſunt, nō ex hoc generant, quo filij dei ſunt, ſed ex quo adhuc filij ſeculi. Dominica quippe ſentētia eſt, Filij huius ſeculi generant & generatur. Ex quo itaque ſumus adhuc filij huius ſeculi, exterior homo noſter corrūpitur, ex hoc & huius ſeculi filij generātur. Ex quo ſumus filij dei, interior homo renouatur de die in diē, Quamuis & ipſe exterior per lauacrū ſanctificatus ſit, & ſpem futuræ incorruptionis acceperit, propter quod & tēplum dei merito dicitur, ſed hoc nō ſolum propter præſentē ſanctificationē,
Luca.20.
2.Cor.4.

ſed propter illā ſpem dictū eſt de qua dicitur, Et nos ipſi D primitias habētes ſpiritus ingemiſcimus, expectantes redemptionē corporis noſtri. *Roma.8.* Si ergo redemptio corporis noſtri ſecundum Apoſtolum expectatur, profecto quod expectatur adhuc ſperatur, nondum tenetur. Nihil habent hæc verba mea quod nō ipſe baptizatus agnoſcat, qui cum Apoſtolo dicit, & ipſi in nobimetipſis ingemiſcimus. Vnde & alibi ait, Etenim qui ſumus in hac habitatione, ingemiſcimus grauati. *2.Cor.5.* Quò pertinet etiā illud, quod in libro Sapiētiæ legimus. Corpus enim corruptibile aggrauat animam, & deprimit terrena inhabitatio ſenſum multa cogitantē. *Sapien.9.* Sed tu tanquā in cœlo iam inter angelos immortaliter habitans, verba infirmitatis & mortalitatis irrides, & ea exponens nō ſecundū meum ſenſum, ſed ſecundū dolū tuū, dixiſſe me affirmas, quod gratia nō perfecte hominē nouum faciat. Non hoc dico, Attende quod dico, Gratia perfecte hominē nouum facit, quandoquidem & ad corporis immortalitatē plenamq; fœlicitatem ipſa perducit. Nunc etiam perfecte innouat hominē, quantū attinet ad liberationē, ab omnibus omnino peccatis, non quantū ad liberationē attinet ab omnibus malis, & ab omni corruptione morta- E litatis, qua nūc corpus aggrauat animā. Vnde eſt gemitus, quē ſuū quoq; confitetur Apoſtolus dicens, Et ipſi in nobiſmetipſis ingemiſcim⁹. Sed ad illā quoq; perfectionē quæ ſperatur, eodem baptiſmate quod hic accipitur, peruenitur. Non autē omnes filij ſeculi filij ſunt diaboli; quamuis omnes filij diaboli filij ſunt ſeculi. Sunt enim etiam filij dei, qui tamen adhuc filij ſunt ſeculi: propter quod & coniugio copulantur, ſed filios dei carne non gignunt, quia & vt ipſi eſſent filij dei nō ex carne, non ex ſanguine, nō ex voluntate viri, neq; ea voluntate carnis, ſed ex deo nati ſunt. *Ioan.1.* Sanctificatio ergo per baptiſmum etiā nunc confertur & corpori, non tamen nunc corruptio eius aufertur, quæ ipſam quoq; aggrauat animam. Et ideo quamuis caſta ſint corpora, cum deſideriis peccati membra non ſeruiunt, propter quod ad tēplum dei pertinere cœperunt: eſt tamen quod gratia in tota iſta ædificatione perficiat, quandiu caro cōcupiſcit aduerſus ſpiritum, vt motus malos qui refrenandi ſunt indicet: & ſpiritus aduerſus carnem, vt ſanctitas perſeueret. *Gala.5.* Ideo dicis carnē concupiſcere, quia carnaliter anima concupiſcat. Siquidem ſine anima, caro nec ſentiat. Concupiſcere autē viuentis ſentientiſq; naturæ eſt, ſine F quo ſenſu membra moueri nō poſſunt, id eſt per ſemetipſa concupiſcere nequeant. Et quis ſenſus concupiſcit etiam ſine membris, vt in ſpadonibus? Quis autē neſcit quod nobis egregius doctor inculcas, ideo dici carnem concupiſcere, quia carnaliter anima concupiſcit? Non enim ſine anima vlla poteſt eſſe carnis concupiſcentia. Nam vtique concupiſcere viuentis ſentientiſq; naturæ eſt, ita vt nō deſit concupiſcētia, quam ſpadonom quoque caſtitas frænat, minus quidē laborioſa, quia vbi materiam de qua operetur non inuenit, minus aduerſus eā libido conſurgit. Eſt tamē, pudicèque comprimitur, ne concumbendi quamuis irritus ipſe conatus, in eam turpitudinem veniat, Propter quam Calligonum Valentiniani iunioris eunuchū gladio nouimus vltore punitū, meretricis cōfeſsione conuictum. *Calligonus eunuchus.* Neq; enim & in libro Eccleſiaſtico adhiberetur inde ſimilitudo atque diceretur, Videns oculis & ingemiſcens, quaſi ſpado complectens virginem & ſuſpirans: niſi & ipſi mouerētur concupiſcentiæ carnalis affectibus, licet deſtituti carnis effectibus. *Eccli.30.* Motibus igitur ſuis anima quos habet ſecundum ſpiritum, aduerſatur aliis motibus ſuis, quos habet ſecū-

G dum carnē: & rurſus motibus ſuis quos habet ſecūdum
carnē, aduerſatur aliis motibus ſuis, quos habet ſecundū
ſpiritū: & ideo dicitur caro cōcupiſcere aduerſus ſpiri-
Gala.5. tū, & ſpiritus aduerſus carnē. Sed propter hoc & de ipſa
anima dictū eſt, Renouatur de die in diē. Neq; enim ip-
2.Cor.4. ſa in ſanctitate nō proficit, cum magis magisq; minuit
eas quibus nō conſentit, carnales cupiditates. Iam bapti-
Coloſſ.3. zatis quippe dicebat Apoſtolus, Mortificate membra ve
ſtra quæ ſunt ſuper terrā. Ibi & fornicatio & mala cōcu
piſcētia, & auaricia nominatur. Quo modo ergo mor-
tificat iā baptizatus fornicationē, quā non iā perpetrat,
& ſecūdum te nec habet aliquid quod mortificet? Quo
modo, inquā, obtēperat Apoſtolo dicenti, Mortificate
fornicationē, niſi cū deſideria eius quibus nō conſentit
expugnat, quæ in bene faciētibus, & omnino nō forni-
cātibus nec cōſenſione, nec opere, & ſi nō deſunt, tamē
quotidie minuūtur? Hoc agitur in tēplo dei quādo ad-
iuuāte deo agitur quod præcepit deus. Opera ſpiritus e-
Roma.8. rigūtur, opera carnis mortificatur. Si enim ſecundū car-
nē vixeritis, inquit, moriemini, Si autē ſpiritu facta car-
nis mortificaueritis, viuetis. Et vt ſcirent ſe hoc non fa-
cere niſi gratia dei, continuo ſubdidit, Quotquot enim
ſpiritu dei aguntur, hi filij ſunt dei. Ac per hoc quicunq;
H aguntur dei ſpiritu, ipſi facta carnis mortificant ſpiritu.
Habent ergo iam baptizati quid agant in ſeipſis, hoc eſt
in dei templo, quòd ædificatur hoc tempore, vt dedice-
tur in fine, Aedificatur autē poſt captiuitatē, de Pſalmo
qui prius dedicationē domus prædicat, & poſt ædifica-
tionem. Sed dedicatio ad caput domus pertinet, hoc eſt
ad Chriſtum: ædificatio ad corpus totum domus, id eſt
ad Eccleſiam. Ideo prior dedicatio quam ædificatio eſt,
ſicut huius rei index titulus Pſalmi, eiecto ſcilicet foras
qui captiuauerat, inimico. In ordine quippe Pſalmorū,
quod mirum videri poteſt, prior eſt Pſalmus dedicatio-
nis domus, & poſterior ædificationis. Sed dedicationis
ideo prior eſt, quia illā domū cantat, de qua eius archi-
Ioan.2. tectus ait, Soluite tēplum hoc, & in tribus diebus exuſci-
tabo illud. Iſte autē poſterior, quando domus ædificaba
tur poſt captiuitatem, Eccleſiā prophetauit. Deniq; & ſic
Pſal.95. incipit, Cantate domino canticū nouum, cantate domi
no omnis terra. Nemo igitur ita deſipiat, vt vnūquenq;
baptizatū ideo exiſtimet iam eſſe perfectū, quia dictum
1.Corin.3. eſt, Templum dei ſanctū eſt, quod eſtis vos: Et, Neſcitis quia
1.Cor.6. corpora veſtra tēplum in vobis eſt ſpiritus ſancti quem
2.Cor.6. habetis à deo. Et in alio loco, Nos enim tēplum dei viui
I ſumus: Et cætera huiuſmodi. Iam enim hoc vocatur, &
cum ædificatur, mortificātur hic mēbra noſtra, quę ſunt
ſuper terrā. Quanuis enim iam peccato mortui, deo vi-
uamus: eſt tamē quòd in nobis mortificemus, vt non re-
gnet peccatū in noſtro mortali corpore, ad obediendū
Roma.6. concupiſcentiis eius, à quibus nos ſoluit ne his eſſemus
obnoxij, plena atq; perfecta remiſsio peccatorum, & re-
manſerūt in nobis cū quibus generātur bella caſtrorū.
Ex his eſt & illa qua pudicus bene vtitur cōiugatus, ſed
cum bene fit, de malo naſcitur bonum non ſine malo,
& ideo renaſcitur vt liberetur à malo. Quod enim deus
creat & homo generat, profecto bonū eſt, inquantū ho
mo eſt, Sed ideo non ſine malo, quia ſola regeneratio
ſoluit à malo, quòd trahit generatio de primo magnoq;
peccato. Sic autē incredibile vis videri, quod in vtero bapti
zatæ, cuius corpus eſt tēplū dei, formatur homo futurus
ſub diabolo, niſi deo renaſcatur ex deo: quaſi nō maio-
ris admirationis ſit, quod deus & vbi nō habitat, opera-
Sapien.1. tur. Non enim habitat in corpore ſubdito peccatis: & ta
Sapien.7. mē operatur hominē in vtero meretricis. Attingit enim
vbiq; propter ſuam mundiciam, & nihil inquinatum in K
eum incurrit: & quod multo eſt mirabilius, aliquando
adoptat in filiū, quē format in vtero immundiſsimæ fœ
minæ: & aliquādo non vult eſſe ſuū filium, quē format
in vtero ſuæ filiæ. Ille quippe ad baptiſmum neſcio qua
prouiſione peruenit: iſte repentinā mortē non pręuenit.
Atq; ita deus, in cuius poteſtate ſunt omnia, facit eſſe in
Chriſti cōſortio, quē formauit in diaboli domicilio, &
non vult eſſe in regno ſuo, quē formauit in templo ſuo.
Aut ſi vult, cur nō facit quod vult? Non enim quod ſo-
letis de maioribus dicere, deus vult, & paruulus nō vult.
Certe hic vbi fati nulla eſt immobilitas, nulla fortunæ
temeritas, nulla perſonæ dignitas, quid reſtat niſi miſe-
ricordiæ & veritatis profunditas? Vt ſciamus, & ex hoc
incōprehenſibili comprehēdamus iuxta duos homines
vnū, per quem peccatū intrauit in mundum: alterū, qui
tulit peccatū mundi, omnes filios cōcupiſcentiæ carna-
lis vndecunq; naſcantur, ad iugum graue filiorū Adam
merito pertinere, & ex his omnes filios gratiæ ſpiritalis
vndecunq; naſcantur, ad iugum ſuaue filiorum dei ſine
merito peruenire. Proinde cōditionem ſuā gerit, qui in
alterius corpore quod eſt templum dei ita cōſtruitur, vt
nō ideo ſit & ipſe templum dei, quia ædificatur in tēplo
dei. Matris quippe corpus vt eſſet templū dei, gratiæ be- L
neficium eſt, nō naturæ: quæ gratia nō conceptione, ſed
regeneratione confertur. Nam ſi ad matris corpus id
quod in ea cōcipitur pertineret, ita vt eius pars deputa-
retur, nō baptizaretur infans, cuius mater baptizata eſt,
aliquo mortis vrgente periculo, cum eū geſtaret in vte-
ro. Nunc vero cū etiā ipſe baptizatur, non vtiq; bis bap-
tizatus habebitur. Non itaq; ad maternum corpus cum
eſſet in vtero pertinebat, & tamen creabatur in templo
dei, nō templum dei. Ita in fœmina fideli creatus eſt in-
fidelis, & in eum parentes infidelitatē traiecerūt, quam
non habebant quando ex ipſis natus eſt, ſed tunc habe-
bant quando & ipſi ſimiliter nati ſunt. Traiecerūt ergo
quod iam non erat in eis, propter ſemē ſpiritale quo re-
generati ſunt, ſed erat in eorum carnali ſemine, quo eū
generauerunt. Quamuis itaque ſacro baptiſmate ſancti-
ficetur & corpus, ad hoc tamen ſanctificatur, vt per re-
miſsionē peccatorū non ſolum præteritis peccatis om-
nibus, verumetiam ipſi quæ ineſt carnis concupiſcentiæ
non ſit obnoxiū, cui neceſſe eſt obnoxius omnis homo M
naſcatur, etiam moriturus obnoxius, ſi non renaſcatur.
Vbi ergo me audiſti ſiue legiſti dicentem, non innoua-
ri homines per baptiſmum, ſed quaſi innouari: non libe
rari, ſed quaſi liberari: non ſaluari, ſed quaſi ſaluari: abſit
vt ego inanem dicerē gratiam lauacri illius, in quo re-
natus ſum ex aqua & ſpiritu, qua liberatus ſum à reatu
omnium peccatorū, vel quæ naſcendo traxerā, vel quæ
malè viuēdo contraxerā? Qua gratia liberor vt ſcio, ne
intrem in tentationem, à cōcupiſcentia mea abſtractus *Matth.6.*
& illectus, atq; vt exaudiar dicens cum cōſortibus meis,
Dimitte nobis debita noſtra. Qua liberabor, vt ſpero, in *Roma.7.*
æternū, vbi iam nulla lex in mēbris meis repugnet legi
mentis meæ. Non igitur ego inanem facio dei gratiam:
ſed tu eius inimicus inanem quęſiſſe videris iactantiam,
vt in tuam diſputationem introduceres Epicurum, qui
negauit eſſe corpus deorum, ſed tanquā corpus, nec ſan
guinem, ſed tanquā ſanguinē, & hac occaſione de Phi-
loſophorum literis ad rē quæ inter nos agitur, non per-
tinantibus, tanto ineptius, quanto velut doctius delira-
res. Quis autem noſtrum dicit quicquid in præſenti ſe-
culo agitur eſſe culpandum, cum hic ipſe Chriſtus tāta
egerit bona, ſed vt nos erueret de pręſenti ſeculo malo?
Quàm

A Quàm porrò diligenter & congruenter exponas Apo-
Roma.8. ſtolicum teſtimonium, vbi ait, Spe ſalui facti ſumus: &
cætera vſq; ad redemptionē corporis noſtri, operæpre-
cium eſt intueri. Dicis enim q̄ illa reſurrectio nō pec-
cata dimittat aliquorū,ſed expurget merita ſingulorum.
Reddit enim vnicuiq;,ioquis, ſecundum opera ſua,nec
tamen dicis, ſecundum quæ opera ſua regnum dei par-
uulis reddat, Et peccata quidem nulla remittūtur,in re-
gno, Sed ſi nulla remitterentur in iudicio illo oouiſſi-
mo,puto quod domious nō dixiſſet de quodā peccato,
Matth.12. Non remittetur neq; in hoc ſeculo,neq; in futuro:quan
Luca.23. do ſibi remitti ſperabat latro ille,qui dicebat,Memento
mei cō veneris in regnum tuum. De qua re quoniā pro-
fundiſſima quæſtio eſt,non eſt modo præcipitanda ſen
tentia. Cur autē in regoo nulla peccata remittit deus fi-
liis ſuis,oiſi quia noo inuenit quod remittat? Non enim
poterunt ibi eſſe peccata,vbi ſpiritus non dico nō con-
ſentit cōcupiſcentiæ carnis,ſed nec cōcupiſcit aduerſus
carnem,quia nec caro aduerſus eum,illa ineffabili ſalu-
te perfecta: quæ nunc non fit in baptiſmo, vbi remittun
tur quidem cuncta peccata, ſed remanent carnaliū con
cupiſcentiarum mala,cum quibus poſt baptiſmum,ſi ta-
B men proficiunt, exerceant ſiue coniugati glorioſa, ſiue
continentes glorioſiora certamina, quod & ipſe confi-
teris. Sed neſcio qua miſeria quādo pro veritate loque-
ris,tuoc te ipſe non audis. Deſcribēs quippe illam ſum-
mam reſurrectionis fœlicitatem,dicis oemioem iam ibi
iuſtorum liuidum facere corpus ſuū, & ſeruituti ſubii-
cere, neminem humiliare animam ſuam ſtratis duris
& pedore membrorum. Reſponde ergo cur hic iſta fa-
ciat,qui omni malo in baptiſmate caruit,cur audet liui-
dum facere templū dei? Nónne membra eius membra
ſunt vtique templi dei? Cur ergo non ſnaui odore, ſed
pedore,templi eius aut inuitat præſentiam, aut impetrat
miſericordiam, aut placat iram eius? Nihil ne mali ca-
ſtigat, domat,vincit,opprimit in templo dei,etiā liuore
& pedore ipſius templi dei? Nónne attēdis, nónne per-
ſpicis, quia tā vehementer corpus ſuū perſequens, ſi ni-
hil ibi perſequitur quod diſplicet deo, fruſtra perſequē-
do templum eius,facit inioriam magnā deo: Quid ter-
giuerſaris,quid cunctaris apertius confiteri? Illud profe-
cto,illud eſt quod iſte cuius liuorem pedoremq; prædi-
Roma.7. cas, in ſua carne perſequitur. Vnde dicebat Apoſtolus,
C Scio quia non habitat io me, hoc eſt in carne mea bo-
num. Quam vocem baptizati eſſe cur oegas, cum ope-
ra vocis huius in liuore corporis, & membrorum pe-
dore cognoſcas? Neque enim hæc ſaocti, vel dei flagel-
lis,vel ab inimicis tolerant patieodo, ſed ipſi ſibi inge-
runt continendo. Et vt quid hoc,niſi contra carnis con
cupiſcentiam ſpiritu concupiſcendo? Quod nimirum
& ipſe ſenſiſti. Cum enim deſcribens fœlicitatem futu-
ræ vitæ,addidiſſes atque dixiſſes, Nemo conuiciis fœdi-
cem impudentiam, nemo maxillas palmis, nemo ſubii-
ciet terga verberibus, nec conflare ſtudebit de infirmi-
tate virtutem, nec cum inopia frugalitatem, nec cum
mœroribus magnanimitatem, quare dicere noluiſti,
nec cum carnis cōcupiſcentia caſtitatem, ſed feſtinaſti
ſenſum concludere,atque dixiſti, nec patientia cum do
lore luctabitur,nihil aliud commemorans niſi quod fo
rinſecus irruens fortitudine toleratur, non quod intus
ſe commouens caſtitate comprimitur? An forte oos ar-
guis tarditatis quòd non intellexerimus, hoc te iam ſi-
gnificaſſe ſuperius, com de liuore corporis diceres & la
bore ac pedore membrorū? Quando enim ab hoſte ſed
à ſeipſo affligitur fortis, in ipſo intus eſt, qui vincendus

eſt hoſtis. Memento ſanè non te expoſuiſſe cur Apoſto D
lus dixerit: Adoptionem expectātes, qui iam in lauacro Roma.8.
regenerationis fuerat adoptatus. Iterum dicis quòd car-
nem ſuam nullus oderit, Quis enim hoc negat? Sed ta-
men diſciplinæ rigore aſſeris conterendam. Iterum er-
go pro veritate loqueris, & audire te noo vis. Cur enim
caro conteritur à fidelibus, ſi nihil remaoſit in baptiſ-
mo quod aduerſus ſpiritum concupiſcat? Cur, inquam,
cooteritur à ſeipſo templum dei, ſi oihil ibi eſt quod re-
ſiſtat ſpiritui dei? Non autem tantum ineſſet, verum &
grauiter obeſſet, niſi reatus qui nos obſtrinxerat,per re-
miſſionem peccatorum ſolutus eſſet. Soluitur ergo per
indulgentiam,quæ tenebat in noxa: conteritur per con
tinentiam,ne vincat in pugoa. Agitur itaq; ne obſit,do-
nec ita ſanetur vt nō ſit. Quapropter dimittūtur in bap-
tiſmate cuncta peccata, & originaliter tracta & igno-
ranter vel ſcienter adiecta. Sed cum dicit Apoſtolus Ia-
Iacobi.1. cobus, Vnuſquiſque tentatur à concupiſcentia ſua ab-
ſtractus & illectus: deinde concupiſcentia cum conce-
perit,parit peccatum: profecto in his verbis partus à pa-
riente diſcernitur. Pariens enim eſt cōcupiſcentia, par-
tus peccatum. Sed concupiſcentia non parit,niſi conce
E perit: non concipit niſi illexerit,hoc eſt,ad malum per-
petrandū obtinuerit volentis aſſeoſum. Quod ergo ad-
uerſus eam dimicatur,hoc agitur,ne concipiat,pariatq;
peccatum. Dimiſſis itaque in baptiſmo peccatis omoi-
bus,id eſt,omnibus cōcupiſcentiæ fœtibus, ſi illic etiam
ipſa conſumpta eſt, quo modo contra eam oe cōcipiat,
dimicant ſancti liuore corporis, pedore membrorum,
contritione carnis? Quæ verba tua ſunt. Quo modo, in-
quam, liuore, pedore, cōtritione templi dei contra eam
belligeratur à ſanctis, ſi & ipſa eſt ablata baptiſmate? Ma
net igitur. Nec ea regenerationis lauacro caruimus, ſi nō
ibi caruimus ſenſu, quo eam manere ſeotimus. Quis au-
tem ita ſit imprudens atque impudens, ita procax, perti-
nax, peruicax, ita poſtremo inſanus & demens, qui cum
peccata mala eſſe fateatur, neget eſſe malam concupi-
ſcentiam peccatorum, etiam ſi aduerſus eam concupi-
ſceote ſpiritu, peccata coocipere ac parere non ſina-
tur? Tale porrò ac tam magnum malum, taotum quia
ineſt, quo modo nō teneret in morte, & pertraheret in
vltimam mortem, niſi & eius vinculum, in illa quæ fit
in baptiſmo remiſſione peccatorū omnium ſolueretur?
F Propter hoc enim vinculum quod cōnectitur ex primo
Adam, nec ſolui poteſt niſi in ſecūdo Adā: propter hoc
inquam, vinculum mortis, mortui reperiuntur infan-
tes, non iſta morte nouiſſima, quæ à corpore animā ſe-
parat, ſed ea morte, qua tenebaotur omnes, pro quibus
mortuus eſt Chriſtus. Scimus enim, ait Apoſtolus, quod
2.Cor.5. à nobis ſæpiſſime repeteodum eſt, quoniā vnus pro om
nibus mortuus eſt, ergo omnes mortui ſunt, & pro om
nibus mortuus eſt, vt qui viuunt iam nō ſibi viuant, ſed
ei qui pro omnibus mortuus eſt, & reſurrexit. Illi ergo
viuunt, pro quibus vt viuant mortuus eſt qui viuebat.
Quod apertius ita dicitur, Illi ſunt à mortis vinculo li-
Pſal.87. beri, pro quibus mortuus eſt inter mortuos liber. Vel ſic
multo apertius, Illi ſunt liberati à peccato, pro quibus
mortuus eſt, qui nunquam fuerat in peccato. Et cum
ſemel ſit mortuus; tamen pro vnoquoque tuoc moritur
quando in eius morte quantælibet ætatis fuerit bapti-
zatur, id eſt, tunc ei proderit mors eius, qui fuit ſine pec-
cato, quando in eius morte baptizatus, mortuus fuerit
etiā ipſe peccato, qui mortuus fuerat in peccato. Ingeris
1.Cor.6. Apoſtoli teſtimoniū, vbi ait, Nolite errare, neq; fornica-
rij, neq; ſimulacris ſeruientes, & cætera. quibus comme-

G moratis,concludit quod regnum dei non poſſidebunt.
Sed agunt talia qui concupiſcentię quā laudas,motibus
ad mala & turpia quæq; conſentiunt.Quod ergo ait,Et
hæc quidem fuiſtis, ſed abluti eſtis, ſed ſanctificati eſtis
mutatos eos dixit in melius,non vt ea carerent,quod in
hac vita fieri nō poteſt,ſed vt ei non obedirēt, quod in
bona vita fieri poteſt:atque vt ab eo quo erāt vinculo e-
ius obnoxij,liberatos ſe eſſe cognoſcerent,quod niſi re-
generatione fieri nō poteſt. Tu autem qui putas,quod ſi
malū eſſet concupiſcentia,careret ea qui baptizatur,mul
tum erras. Omni enim peccato caret, non omni malo.
Quod planius ita dicitur,Omni reatu omnium malorū
caret, nō omnibus malis. Nunquid enim caret corrup-
tione corporis? An non eſt malum quod aggrauat ani-
Sapien.9. mam, & errauit qui dixit, corpus enim corruptibile ag-
grauat animam? Nunquid caret ignorantiæ malo, per
quod à neſcientibus innumerabilia perpetrantur mala?
An paruū malum eſt,per quod homo non percipit quæ
ſunt ſpiritus dei?Dei baptizatis nēpe dicebat Apoſtolus,
1.Cor.2. Animalis homo autem non percipit quæ ſunt ſpiritus
dei:ſtulticia eſt enim illi,& nō poteſt ſcire quoniā ſpiri-
1.Cor.3. taliter diiudicatur.Deinde paulopoſt.Et ego,inquit,fra-
H tres, non potui loqui vobis quaſi ſpiritalibus, ſed qua-
ſi carnalibus: quaſi paruulis in Chriſto,lac vobis potum
dedi, non eſcam. Nondum enim poteratis,ſed nec ad-
huc quidem poteſtis. Adhuc enim eſtis carnales. Cum
enim ſint inter vos æmulatio & contentio, nōnne car-
nales eſtis,& ſecundum hominem ambulatis?Vide quæ
dicat mala de ignorātiæ malo venientia. Et puto quod
nō de catechumenis iſta dicebat,Paruuli quippe in Chri
1.Cor.3. ſto quo modo eſſent,niſi iam renati eſſent?Quod ſi nō-
dum credis, quid eis poſt pauca dicat attende, Neſcitis
quia templū dei eſtis,& ſpiritus dei habitat in vobis?An
adhuc dubitabis vel negabis, non eos potuiſſe eſſe tem-
plum dei, in quo habitaret ſpiritus dei niſi baptizatos?
Saltē ergo illud reſpice quod eis dixit, Nunquid in no-
1.Cor.1. mine Pauli baptizati eſtis? Non igitur caruerant tanto
ignorantiæ malo in lauacro regenerationis, vbi tamen
omnibus caruerant ſine dubitatione peccatis. Et per
hoc ignorantiæ malum templo dei in quo habitabat ſpi
ritus dei, ſtulticia erant quæ ſunt ſpiritus dei, ſed de die
in diem ſi proficerent, & in quod peruenerant, in eo
ambularent, ſana profecto accedente doctrina minue-
I retur hoc malum.Credamus etiam non tantum minui,
verumetiam in hac vita poſſe conſumi,tamen poſt bap-
tiſmum. Nunquid in baptiſmo?Concupiſcentiam vero
quis ambigat in hac vita poſſe minui, non poſſe conſu-
mi?Horum itaque malorum præteritus omnis reatus ſa-
cro fonte diluitur. Remittuntur ergo in renaſcentibus,
minuuntur in proficientibus. Ignorantia minuitur ve-
ritate magis magiſque lucente. Concupiſcentia minui-
2.Cor.2. tur charitate magis magiſque feruente. Nihil boni ho-
rum duorum eſt à nobis. Non enim ſpiritū huius mun-
di accepimus, ſed ſpiritū qui ex deo eſt, vt ſciamus quæ
Cōcupiſcen- à deo donata ſunt nobis. Ex hoc autem concupiſcen-
tia quare pe- tia peior eſt quàm ignorantia:quia ignorantia ſine con
ior ſit igno- cupiſcentia minus peccat,concupiſcētia vero ſine igno
rantia. rantia grauius peccat. Et neſcire malum,non ſemper eſt
malum: concupiſcere autem malum, ſemper eſt ma-
lum. Bonum quoque ipſum vtiliter aliquando igno-
ratur,vt opportune ſciatur.Nullo autem modo fieri po
teſt, vt carnali concupiſcentia bonū hominis concupi-
ſcatur,quādoquidem nec ipſa proles libidine corporis,
ſed voluntate animi concupiſcitur, quamuis non ſine li-
bidine corporis ſeminetur. De hac quippe agimus con-

cupiſcentia,qua caro concupiſcit aduerſus ſpiritum,nō K
de illa bona,qua ſpiritus cōcupiſcit aduerſus carnem,& Gala.5.
qua concupiſcitur continentia,per quam concupiſcētia
vincatur,ſi voluptas corporis nō eſt hominis bonū.Hac
ergo concupiſcentia carnis, quæ author quidā eſt & vo
luptatis,nullum concupiſcitur hominis bonū.Hac ergo
concupiſcentia carnis nunquam cōcupiſcitur hominis
vllum bonū,ſi voluptas carnis nō eſt hominis bonū. Si
autem vt aliquo loco ſignificaſti,placet tibi ſecta Dino- Opinio Dinomachi.
machi, honeſtatē voluptatemq; coniungens,quod Phi-
loſophi quoq; huius mundi qui honeſtiores videbātur,
ſcylleum bonū eſſe dixerunt, ex humana ſcilicet natura
beluinaq; compactum. Si hoc ergo monſtrum tua opi-
nione ſectaris,ſatis eſt nobis, quod confiteris aliam eſſe
illicitam, aliam licitam voluptatem. Ac per hoc mala
eſt concupiſcentia quæ indifferenter vtrunque appetit,
niſi ab illicita voluptate licita voluntate frænetur. Hoc
autem malum non in baptiſmate punitur, ſed baptiza-
tis per gratiam regenerationis ab eius obligatione iam
liberis,ne ad illicita pertrahat,ſalubriter vincitur. Vt au-
tem reſurrectionis tempore, non ſit omnino in viuen-
te corpore nec dolente,præmium eſt eorum qui contra
eam fideliter certauerunt, qui languore ſanato,immor- L
talitate ſana & beatiſsima veſtietur.In eis vero qui non
ad vitam reſurgent,non fœliciter,ſed pœnaliter erit,nō
quia tunc ab ea quiſquam mūdabitur,ſed quia tunc ma-
lis non in delectamenta excitatis, ſed in tormenta ver-
tetur. Iam videamus illud excellentiſsimum acumen Cap. VI.
tuum,quo vidiſti quemadmodum refelleres quod à me
dictum eſt,dimitti cōcupiſcentiam carnis in baptiſmo,
non vt nō ſit,ſed vt in peccatū non imputetur, quamuis
autem reatu ſuo iam ſoluto,manet tamē. Aduerſus hæc
mea verba ſic argumentaris homo acutiſsimus,tāquam
ipſam concupiſcentiam dixerim per baptiſmum reatu
liberari,quoniam dixi,reatu ſuo iam ſoluto,velut ſuo di
xerim,quo ipſa rea eſt, eóque ſoluto illa permaneat ab-
ſoluta. Quod vtique ſi ſenſiſſem, profecto eam malam
eſſe nō dicerem,ſed fuiſſe, Ac per hoc ſecundum mira-
bilem intelligentiam tuam,quando audis in aliquo ho-
micidij reatum ſolutum,non hominē ſed ipſum homi-
cidium à reatu exiſtimas abſolutum. Sic intelligat quis,
niſi qui non erubeſcit laudare,cum qua compellitur di-
micare? Et quo modo te iactas exultaſq; in redarguēda
iſta ſententia,nō mea planè,ſed tua. Talia quippe dicis, M
qualia dicēda ſunt in eos qui per baptiſmū ſanctificatā
& fidelem factam cōcupiſcentiam carnis affirmant in
eis, in quibus regeneratis manet tamen. Sed hoc tibi po
tius qui eam bonam prædicas,conuenit dicere,vt bono
eius naturali,ſicut de infantibus dicitis, bonum ſancti-
ficationis accedat,& ſit carnis cōcupiſcentia ſancta dei
filia. Nos autem qui eam malam dicimus,& manere ta-
men in baptizatis,quamuis reatus eius non quo ipſa erat
rea, neq; enim aliqua perſona eſt,ſed quo reum hominē
originaliter faciebat,fuerit remiſſus atque vacuatus,ab-
ſit vt dicamus ſanctificari,cum qua neceſſe habent rege
nerati ſi non inuacuum dei gratiam ſuſceperūt, inteſti-
no quodam bello tanquam cum hoſte confligere,& ab
ea peſte deſyderare atq; optare ſanari. Nam ſi propter-
ea dicis nulla mala remanere in baptizatis, ne ipſa ma-
la baptizata & ſanctificata credantur, vide quanta te ſe-
quatur abſurditas. Si enim quicquid eſt in homine quā-
do baptizatur,baptizari & ſanctificari putandum eſt,di-
cturus es & ipſa in illo baptizari & ſanctificari, quæ in
inteſtinis & veſica ſunt per digeſtiones corporis ege-
renda. Dicturus es baptizari & ſanctificari hominem
in ma-

A in matris vtero conſtitutum, ſi ad hóc ſacramētum ac-
cipiendū grauidam neceſsitas cogat, & ideo baptizari
iam nō debere qui naſcitur. Poſtremo dicturus es & ip-
ſas baptizari & ſanctificari febres, quādo baptizātur æ-
groti, ab per hoc baptizari & ſanctificari etiā opera dia
boli. Velut ſi mulier illa baptizaretur antequam curare-
Luca.13. tur, quam Satanas in infirmitate alligauerat per decem
& octo annos. Quid de malis ipſis ipſius animi loquar?
Cogita quantum mali ſit ſtulticiam putare quæ ſunt ſpi-
1.Corin.3. ritus dei, & tamen tales erant, quos Apoſtolus alebat la-
cte, non cibo. Nunquid & ſtulticiæ illius tam magnum
malum, quia non fuerat baptiſmate ablatum, baptiza-
tum ſanctificatumq; dicturus es? Sic ergo & cōcupiſcen
tia quæ manet oppugnanda atque ſananda, quamuis in
baptiſmo dimiſſa ſint cuncta omnino peccata, non ſo-
lum non ſanctificatur, ſed potius ne ſanctificatos æter-
næ morti obnoxios poſsit tenere euacuatur: quia & illi
qui lacte alebantur non ſolido cibo, & adhuc animales,
non percipientes quæ ſunt ſpiritus dei, quoniam ſtulti-
cia illis adhuc erat: ſi in illa mētis ætate, in qua ætate no-
ui homines appellabantur, non carnis, de corpore exiſ-
B ſent paruuli in Chriſto, nullo reatu ſtulticiæ illius te-
nerentur: quia hoc eis beneficium fuerat regeneratione
collatum, vt omnium malorū, quibus & poſtea vel mo-
riendo vel proficiendo fuerant exuendi, reatus conti-
nuo ſolueretur remiſsione peccatorū omnium, nōdum
omnium ſanitate morborum. Qui tamen reatus teneat
neceſſe eſt eum, qui ſecundum carnem generatur, quia
non niſi ei remittitur qui ſecundum ſpiritum regenera-
1.Time.2. tur. A morte quippe iuſtiſsimæ damnationis per vnum
mediatorem dei & hominum liberatur genus humanū
non à morte corporis tantum, ſed à morte qua mortui
2.Cor.5. ſunt, pro quibus vnus mortuus eſt. Et quia pro omnibus
Cap.VII. mortuus eſt, ergo omnes mortui ſunt. Quod vero
te libuit tam multum de qualitatum differentia diſputa-
re, quia ego ſemel nominaui qualitatem, dicens nō ſub-
ſtātialiter manere concupiſcentiā, ſicut corpus aliquod
aut ſpiritum, ſed eſſe affectionem quandam malæ quali-
tatis, ſicut eſt languor, itáne nihil ad rem pertinere non
ſentis? Primo enim dicis me mutaſſe ſententiam, & im-
memorem totius libri mei, profeſſum fuiſſe ſubſtantiam
eſſe libidinem. Reuera euoluto & enucleato libro meo
non reperturus es me libidinem ſubſtantiam dixiſſe vel
C ſemel. Dixerunt eam quidam Philoſophi partem ani-
mi eſſe vicioſam, Et vtiq; pars animi ſubſtantia eſt, quia
ſubſtantia eſt ipſe animus. Sed ego ipſum vicium quo
animus vel vlla pars eius iſto modo vicioſa eſt, libidinē
dico, vt omni vicio ſanato, ſalua ſit tota ſubſtātia. Quia
& illi Philoſophi locutione tropica mihi videntur vi-
cioſam partem animi appellaſſe libidinem, in qua par-
te eſt vicium quod vocatur libido, ſicut appellatur do-
mus pro eis qui ſunt in domo. Deinde te nimis acutis
dialecticorum telis incautius exercendo, nóſque iactan
tius territando, ſectam veſtram letaliter vulneraſti. Di-
uidens quippe ac definiens vel etiam deſcribens diffe-
rentias qualitatum, inter cætera, Tertia ſpecies qualita-
tis eſt, inquis, affectio & affectionalis qualitas. Affectio
autem in qualitate ob hoc ponitur ais, quia principium
qualitatum eſt, cui etiam reputantur ad momentum ac-
cedentes recedentesq; aut animi aut coporis paſsiones.
Affectionalis vero qualitas, inquis, omnibus quibus eue-
nerit, ex maioribus orta cauſis ita inhæreſcit, vt aut ma-
gnis molitionibus, aut nullis omnino ſeparetur. Hæc
quidem ſatis explicaſti ſcientibus, ſed quia contemnen-
di non ſunt, qui lecturi libros noſtros diſciplinæ huius

ignari ſunt, quod deeſſe video, faciā vt à me illuſtrentur D
exemplis. Quantum ad animū attinet, Affectio eſt time- Habitus.
re, affectionalis qualitatis timidum eſſe. Sic aliud eſt ira- Diſpoſitio.
tus, aliud iracundus: aliud ebrius, aliud ebrioſus. Illæ affe
ctiones, iſtæ affectionales ſunt qualitates. Quantum au-
tem ad corpus, ſicut aliud eſt pallēs, aliud pallidus, aliud
rubens, aliud rubicundus, & ſi qua huiuſmodi, quorum
plurimis deſunt vſitata vocabula. Cum itaque dixeris af-
fectionalem qualitatem ortam ex maioribus cauſis, at-
que ita inhęreſcere, vt aut magnis molitionibus, aut nul
lis ſeparetur, quādo ſecundum eam dicitur animus ma-
lus, vel potius homo malus, nónne metuis ne voluntas
bona, aut nō ibi eſſe poſsit, aut valere nihil poſsit? Nón-
ne concedis hominem miſerum quicunque ille ſit vel
fuerit certe aduerſus talem clamaſſe qualitatem. Velle Roma.7.
adiacet mihi, perficere autem bonum non inuenio? Hic
ſaltem fatemini eſſe iſtorum verborū gemitum neceſſa-
rium. Quis me liberabit de corpore mortis huius? Gra-
tia dei per Ieſum Chriſtum dominū noſtrum. Quapro-
pter quantolibet te aduerſus oculos imperitorum dia-
lectico tegmine inuoluas, manifeſta veritate nudabe-
ris. Ego tāquam valetudinem malam, ex origine vicia- E
ta ingenitum eſſe homini dico vicium, quo caro concu Gala.5.
piſcit aduerſus ſpiritū, & hoc malo bene vti pudica con
iugia, cum eo vtuntur generādi cauſa, ſed iſto mali vſu
bono laudari vtentem, non ipſum malum. Neque enim
malum ipſum eſt innocens, ſed homo qui facit, vt malū
ſuum quo bene vtitur ei nocere non poſsit. Sicut mors
cum ſit ſupplicium peccatoris, bono mali vſu accedenti-
te fit meritum martyris. Percipitur autem in baptiſma-
te Chriſtiano perfecta nouitas, & perfecta ſanitas ab eis
malis noſtris quibus eramus rei, non ab eis cum quibus
adhuc cōfligendum eſt ne ſimus rei, cū & ipſa in nobis
ſint, nec aliena ſed noſtra ſint. Nam & vinolentiæ con-
ſuetudini vtique malæ, quam ſibi homines fecerunt, nō
naſcendo traxerunt, reſiſtunt poſt baptiſmum, ne eos ad
mala ſolita pertrahat: & tamē malo reſiſtitur, dum con-
cupiſcentiæ per continentiam denegatur, quod per cō-
ſuetudinem concupiſcitur. Vnde etiam cōtra iſtam ge-
nitalium cōcupiſcentiam quæ ingenita nobis eſt per o-
riginale peccatum, vehementius vidua quàm virgo, ve-
hementius meretrix quando caſta eſſe voluerit, quàm
quæ ſemper fuit caſta confligit: & tanto amplius in ea
ſuperāda voluntas laborabit, quāto maiores ei conſue- F
tudo vires dedit. Ex iſto & cū iſto hominis malo naſci-
tur homo, quod malum per ſeipſum tam magnum eſt,
& ad hominis damnationē atq; à regno dei ſeparatio-
nem tantum habet obligationis, vt etiā ſi de parentibus
regeneratis trahatur, non niſi quemadmodū in illis ſo-
la regeneratione ſoluatur, atq; iſto vnico remedio præ-
poſitus mortis à prole pellatur, quo à parentibus eſt pul-
ſus. Qualitas affectionalis mali de ſubſtantia ad ſubſtan
tiam non emigrando tranſit, ſed quodam operante cō-
tagio, id eſt, concupiſcentiæ affectu, ſicut de parentibus
morbidis morbida ſoboles procreatur. Qualitas autem
mali non in ſubſtantiam de ſubſtantia tanquam de lo-
co in locum migrat, vt deſerat vbi erat, & quæ fuit ibi,
ipſa ſit alibi: ſed alia eiuſdem generis quodam operante
contagio, quod etiam de morbidis parentum corpori-
bus ſolet euenire naſcentibus. Quid autem dicere vo-
luiſti, quaſi claudens vt loqueris, Ariſtotelis palæſtram,
vt inde ad ſacras literas reuertaris? Ais enim, Senſus eſt
igitur concupiſcentia, & mala qualitas nō eſt: dum con-
cupiſcētia minuitur, ſenſus dicatur imminui. Ergo quā-
do minuitur concupiſcentia, ſenſus minuitur. An non

G per concupiſcentiam caſtitatis & continentiæ, quotidie
carnis concupiſcentia magis magiſq; minuitur? Vellem
itaq; mihi diceres, vtrum à morbo fornicationis ſanior
non fiat quem fornicari minus minuſq; delectat, quan-
uis opus illud malum vna cõuerſione ſibi amputauerit,
nec vnquam hoc fecerit ex quo lauacrũ regenerationis
accepit. Itemq; poſt cõſuetudinem vinolentiæ baptiza-
tus, & nunquã ſe deinceps prorſus inebrians, vellem di-
ceres, vtrum ab iſto morbo nõ fiat indies ſanior quam
fuerat, cum potationis gurgitem minus minúsque deſi-
derat quam ſolebat. Senſus eſt igitur nõ ipſa concupiſcẽ
tia, ſed ille potius quo nos eam maiorem minorẽmve
habere ſentimus, Sicut in corporis paſsionibus non ſen
ſus eſt dolor, ſed ille ſenſus eſt quo ſentitur dolor. Nec
ſenſus eſt morbus, ſed ille ſenſus eſt, quo nos morbũ ha
bere ſentimus. Porro ſi continuo fit bonus, & vtique bo
na qualitate fit bonus, qui fornicationi vinolentiæq; re-
nunciãs ab huiuſmodi operibus ſeſe abſtinet, nónne re-
Ioan.5. cte audit, Ecce ſanus ſactus es, iam noli peccare: recteq;
appellatur caſtus & ſobrius? Deinde ſi prouectu concu-
piſcentiæ bonæ, qua concupiſcentias malas fornicandi
H potandique debellat, talis efficitur qualis recenti cõuer-
ſione nondum fuit, vt illorum in eo deſideria peccato-
rũ minus minuſq; moueantur, vt aduerſus ea mala non
tanta quanta prius exerceat, ſed minora certamina, nõ
virtutum diminutione, ſed hoſtium, nec deficiente pu-
gna, ſed creſcente victoria, dubitabis eum pronuncia-
re meliorem? Vnde obſecro, niſi quia bona qualitas au-
cta, & mala minuta eſt? Auctũ eſt igitur quo bonus eſſe
cœpit, minutum eſt quo malus fuit, & hoc egit poſt bap-
tiſmum, non peregit in baptiſmo. Ita quãuis ibi peracta
fuerit plena peccatorum remiſsio: remanſit tamen qua
proficeretur in melius, aduerſus cateruas deſideriorum
malorum in nobiſipſis vtique tumultuantium vigilan-
ter exerenda & inſtanter exercenda luctatio, propter
Coloſſ.3. quam dicitur etiam baptizatis, Mortificate membra ve-
Roma.8. ſtra quæ ſunt ſuper terrã: &, Si ſpiritu facta carnis mor-
Coloſſ.3. tificaueritis, viuetis: &, Exuite vos veterem hominẽ. Nul-
lo modo reprehenditur baptiſma, quia aſſeritur curatio
quæ fit poſt baptiſma: quia potius totum hoc per baptiſ-
ma actum eſt, id eſt, vt & à præteritis languoribus ſa-
naretur, & à futuris incipiat, ſtudeat, mereatur ſanari.
I Ita baptiſmum totius fit cauſa ſanitatis, per quod & in-
cipitur omnis ſanitas & impletur. Nempe dicũtur hæc
magna conſenſione veritatis, nulla reprehenſione bap-
tiſmatis. Si ergo nolis eſſe contentioſus, puto quod iam
videas quã recte intelligatur, quod aliter conaris expo-
nere, quòd Propheta cum dixiſſet, Qui propicius fit om
Pſal.102. nibus iniquitatibus tuis: quod fit vtique remiſsione om-
niũ peccatorum, cõtinuo ſubiecit, Qui ſanat omnes lan
guores tuos: ea mala volens intelligi, cum quibus donec
ſanentur, vel quantũ poſſunt in hac vita magis magiſq;
minuantur, non quieſcunt inteſtina bella ſanctorum.
Neq; enim nullus eſt languor quo caro concupiſcit ad-
uerſus ſpiritum, etiam manente virtute caſtitatis inui-
cta. Si nullus languor eſt, non ergo aduerſus eũ ſpiritus
concupiſcat. Ad hoc enim concupiſcit, vt ſi non poteſt,
non certandi, ſed ſaltem non conſentiendi obtineat ſa
nitatem. Hoc quippe vnde nũc agimus, quod nobis re-
ſiſtere ſentimus in nobis, aut aliena eſt natura ſeparan-
da, aut noſtra ſananda. Si alienam dicimus ſeparãdam,
Manichæis fauemus, Fateamur ergo noſtram eſſe ſa-
nandam, vt Manichæos ſimul Pelagianóſque vitemus.

Cap.VIII. Hoc ergo generi humano inflictum vulnus à dia-
bolo, quicquid per illud naſcitur, cogit eſſe ſub diabolo
tanquã de ſuo frutice fructum iure decerpat. Hæc verba K
de libro meo tibi refellenda poſuiſti. Quibus ita inſi-
diaris, tãquam naturæ humanæ authorem dixerim dia-
bolum, & ipſius qua homo conſtat ſubſtantię condito-
rem, quaſi vulnus in corpore poſsis appellare ſubſtan-
tiam. Sed ſi propterea me putas dixiſſe diabolum ſub-
ſtantiæ conditorẽ, quia in ea ſimilitudine quæ à me ad-
hibita eſt, fruticem dixi: frutex quippe nullo dubitante
ſubſtantia eſt: cur vſqueadeo te vel oſtendis vel fingis
indoctum, vt eis rebus quæ ſubſtantiæ non ſunt, adhi-
bendas de ſubſtantia ſimilitudines non exiſtimes? Niſi
forte & ipſi domino dialecticè calũniaberis, quia dixit,
Arbor bona bonos fruct⁹ facit, & arbor mala malos fru *Matth.7.*
ctus facit. Quis enim maliciã ſiue bonitatẽ, vel opera bo
na ſeu mala, quos velut fructus illarũ arborũ voluit in-
telligi, dicat eſſe ſubſtãtias, niſi neſciens quid loquatur?
Quis vero arbores & earum fructus neget eſſe ſubſtan-
tias, ſi nouit quod loquitur? De his ergo rebus quæ ſub-
ſtantiæ ſunt, videmus adhibitas ſimilitudines eis rebus,
quę non ſunt ſubſtantiæ. Quòd ſi arbor bona, vel mala,
non bonitas hominis vel malicia, ſed ipſi homines acci
piẽdi ſunt, in quibus ſubiectis iſtas eſſe intelligun⁹ qua- L
litates, bonitatem ſcilicet in homine bono, maliciamq;
in homine malo, vt ipſæ ſubſtantiæ ſint arbores, id eſt,
ipſi homines, certe fructus earum quæ nihil aliud quàm
opera intelliguntur, nemo niſi imperitus dicit eſſe ſub-
ſtantias: cum omnium arborum fructus, vnde iſtæ ſimi-
litudines datæ ſunt, nemo niſi imperitus neget eſſe ſub-
ſtantias. Ac per hoc ei rei quæ non eſt ſubſtantia, fas eſt
adhibere ſimilitudinem de ſubſtãtia. Propter quod ego
vicio quo generi humano diabolus tãquam vulnus in-
flixit, quamuis nullo modo ſubſtantia ſit, recte tamẽ ad-
hibui de ſubſtantia ſimilitudinem, vt fruticem dicerem,
& fructus eius vicia etiam illa, cum quibus homines vo-
bis quidẽ negantibus, ſed veritate conuincente naſcun-
tur, & ex quibus in æternum dei regno pereunt, ſi veri-
tate liberante nõ renaſcantur. Proinde viciatorem, non
conditorem ſubſtantiæ diabolum dixi: Subdit autẽ ſibi
quod nõ cõdidit, per id quod inflixit, deo iuſto tribuẽte
hanc poteſtatem, cuius nõ ſubtrahit poteſtati, nec quod
ſibi eſt ſubditum, nec ſeipſum. Ideo eſt enim ſecunda na
tiuitas inſtituta, quia natiuitas eſt prima damnata. Cui
tamen etiam damnatæ dei bonitas exhibetur, vt de ma- M
ledicto ſemine rationalis natura formetur, qua eius af-
fluentiſsima bonitate apertiſsime malorum hominum
tãta multitudo nutritur, & occulto dei opere vegetatur.
Quæ bonitas operationis eius ſi ſubtrahatur formandis
promouendiſq; ſeminibus, & viuificandis quibuſque vi
uentibus, non ſolum gignenda non aguntur, ſed ad ni-
hilum penitus etiã genita rediguntur. Cum ergo deum
niſi ſtulta impietas non reprehendat, quòd homines vi
cioſa voluntate damnabiles illo viuificante viuunt, qui
viuificat omnia: cur putamus ab eius operibus abhorre-
re, quòd origine viciata damnabiles illo creãte naſcun-
tur, qui creator eſt omnium, & per mediatorem rege-
nerati à damnatione liberãtur debita, ſed gratuita miſe- *Ephe.1.*
ratione nõ debita, quos elegit ante conſtitutionẽ mun-
di per electionem gratiæ, nõ ex operibus vel præteritis,
vel præſentibus, vel futuris? Alioquin gratia iam non eſt *Roma.11.*
gratia. Quod maxime apparet in paruulis, quorum nec
pręterita dici poſſunt opera, quia nõ fuerunt, nec pręſen
tia, quia nihil operantur, nec futura, quãdo in illa ætate
moriuntur. Dixi ſanè quo modo manent peccata reatu,
quæ præterierunt actu, ſic econtrario fieri poteſt, vt con
cupiſcentia maneat actu, & prætereat reatu. Quod eis or

A quidem tuus falſum eſſe dicit,ſed veritas verum eſſe cõ-
uincit. Nam tu id non valendo refellere, primo diale-
cticas tenebras imperitis conaris offundere,dicẽs te co-
gitare non poſſe in qua dialexi inuenerim contrariorũ
omnium reciprocationem. Quam ſententiam tuam ſi
exponere voluero,& ad eorum perducere intelligentiã
qui nunquam iſta didicerũt,opus erit pleno fortaſſe vo-
lumine. Sed nũc ſatis eſt,quod ipſe dixiſti,in nulla dia-
lexi poſſe inueniri cõtrariorum omnium reciprocatio-
nem.Hinc enim oſtendiſti aliquorum eſſe poſſe,nõ om
nium.In his ergo aliquibus & hoc reperi.Si enim dixiſ-
ſes, contrariorum reciprocationem eſſe nullorũ,& per
hoc oſtenderes ea quę poſui contraria reciproca eſſe nõ
poſſe,quia nulla eſſe poſſunt:ego aliqua eſſe poſſe oſten-
dere debui, ac deinde in his eſſe quod poſui.Sed eſſe a-
liqua iam ipſe concedis, qui non dicis nullorum cõtra-
riorum eſſe reciprocationem, ſed nõ omnium. Eſt igi-
tur aliquorũ. Sed vtrum in eis etiam hoc ſit quod à me
poſitum eſt, reſtat oſtendere, id eſt, vtrum ſicut verũ eſt
reatu manere peccata, quæ præterierunt actu: ita ſit ve-
rum,quòd concupiſcẽtia maneat actu,& prætereat rea-
B tu. Quod tu fieri nõ poſſe volens oſtendere, hoc dixiſti
quod ego non dixi. Ego enim de concupiſcentia dixi,
quæ eſt in membris repugnans legi mentis,quãuis rea-
tus eius in omnium peccatorũ remiſſione tranſierit: ſi-
cut econtrario,ſacrificium idolis factum,ſi deinceps nõ
fiat,præteriit actu, ſed manet reatu,niſi per indulgentiã
remittatur. Quiddam enim tale eſt ſacrificare idolis, vt
opus ipſum cum ſit prætereat, eodẽmque præterito rea-
tus eius maneat venia reſoluendus. Tale eſt carnis con-
cupiſcentia,vt maneat in homine,ſecum per continen-
tiam confligente,quamuis eius reatus qui fuerat genera-
tione contractus,iam ſit regeneratione tranſactus. Actu
enim manet,non quidẽ abſtrahendo & illiciendo men
tem,eiuſq; conſenſu cõcipiendo & pariẽdo peccata,ſed
mala quibus mens reſiſtat,deſideria commouendo. Ipſe
quippe motus actus eſt eius, quamuis mente nõ conſen-
tiẽte deſit effectus. Ineſt enim homini malum & præter
iſtum actum,id eſt, præter hũc motum, vnde ſurgit hic
motus: quẽ motum dicimus deſideriũ. Non enim ſem-
per eſt deſideriũ contra quod pugnemus,ſed ſi tunc nõ
eſt,quando non occurrit quod concupiſcatur,ſiue ani-
C mo cogitantis,ſiue ſenſibus corporis,fieri poteſt vt inſit
qualitas mala,ſed nulla ſit tẽtatione commota: ſicut in-
eſt timiditas homini timido,& quando nõ timet. Cum
vero occurrit quod concupiſcatur, nec deſideria mala
nobis etiam nolentibus commouẽtur,ſanitas plena eſt.
Hoc ergo vicium non poteſt niſi reatu tenere hominẽ,
quamuis eiuſdẽ mali bono vſu de caſtis cõiugibus pro-
creatum.Qui reatus quamuis eo manente malo,ſoluitur
in remiſſione omnium peccatorũ per dei gratiam qua
liberamur ab omni malo:cum dominus nõ ſolum pro-
Pſal.102. picius ſit omnibus iniquitatibus noſtris,verumetiã ſanat
omnes languores noſtros. Dominus in Euangelio,Ec-
Luca.13. ce,inquit, eiicio dæmonia & ſanitates perficio hodie &
cras, & tertio die cõſummor. Poſt multum tempus quã
hoc dictum eſt,paſſus eſt dominus. Mentiri non potuit.
Intelligitur ergo ſic,Expulſio dæmoniorũ,remiſſio pec-
catorum eſt, eo vtiq; quo diabolus peccatorũ pater atq;
origo ſit, per id quod efficitur id quod efficit. Et vtique
expulſio dæmoniorũ eſt remiſſio peccatorum, tãquam
reſoluta cauſa, per quam hominis animam poſſidebat.
Perfectio ſanitatũ,dum de die in diem proficit Eccleſia,
& corruptionis cuius reatus ablatus eſt,paſſio quotidia-
na renouatione minuitur,Tertia conſummatur,dũ re-

ſurrectionem in ſeipſo initiandam mõſtrauit Eccleſiæ, D
qua ad incorruptionis conſummationem, ſummamq;
perueniat ſanitatẽ. Se vero cõſummari dixit,Et initium
& finis ipſe, ipſe caput & plenitudo corporis, in mem-
bris ſuis ipſe perficitur. Nam recole quid reſponderit li-
berator ipſe atque ſaluator his qui ei dixerant, vt exiret
de Hieroſolymis. Ecce,inquit,eiicio dæmonia, & ſani-
tates perficio hodie, & cras, & tertia conſummor. Lege
Euangeliũ & vide poſt quãtum paſſus fuerit & reſurre-
xerit. Ergo mentitus eſt? Abſit: Sed ſignificauit aliquid,
quod iſta inter nos quæſtione verſatur. Expulſio quippe
eſt dæmoniorum remiſſio peccatorum: perfectio ſani-
tatum,quæ fit proficiendo poſt baptiſmum. Tertia con-
ſummatio eſt, quam ſuæ quoque carnis immortalitate
mõſtrauit incorruptibilium beatitudo gaudiorum. Tu
autem in exemplum rei de qua loquebaris,ſacrilegũ ſa-
crificium poſuiſti, atque dixiſti, quicquid ad hoc genus
pertinet de iſto vno poſſe monſtrari,quoniã ſi ſemel a-
liquis idolis ſacrificauerit, poteſt donec cõſequatur ve-
niam,premi iniquitate cõmiſſi,& manet reatus actione
finita. Nullo autem pacto,inquis,fieri poteſt, vt maneat
actio & abſcedat reatus,id eſt vt dæmonibus,inquis,ſa- E
crificare non deſinat, & tamen liber à profanitate vi-
deatur. Hoc de ſacrificio idolis oblato veriſsime dicis:
Actus eſt enim qui opere ipſo peragitur, & non erit, &
ſi iterum fit, alterũ fit. Impietas vero ipſa qua hæc fiunt,
tam diu manet, donec idolis renũcietur & credatur in
deum. Idolis itaque ſacrificatum factum eſt tranſiens,
nõ vicium manens. Impietas vero qua ſacrificatum eſt,
quia & illo peracto manet, videtur eſſe concupiſcentiæ
ſimilis, qua cõmiſſum eſt adulterium. Sed errore ſubla-
to,quo illa impietas pietas etiã putabatur,nunquid ido-
lis aliquẽ ſacrificare delectat, & in illo huiuſmodi de-
ſyderium commouetur? Nullo modo igitur ſimile eſt,
quod pro ſimili ponendum putaſti. Nullo modo,inquã,
ſimile eſt ſacrificium tranſiens manenti cõcupiſcentiæ,
quæ hominem iam non cõmittentem quod ſolet ei cõ-
ſentiendo cõmittere, iam plena fide & cognitione re-
tinentem non eſſe talia facienda,ſtimulus tamen illici-
torum deſyderiorum, quibus reſiſtit caſtitas,inquietare
non ceſſat:neq; ſcientia finitur vt non ſit,ſed continen-
tia refrenatur,vt quò tendit peruenire non poſſit. Qua-
propter ſicut idolis immolatio quæ iam nec in actione
eſt, quia præteriit, nec in voluntate, quia error quo fie- F
bat abſumptus eſt,manet tamen reatus eius donec in la-
uacro regenerationis peccatorum omnium remiſſione
ſoluatur: ſic econtrario quamuis reatus malæ concupi-
ſcentiæ eodem baptiſmate ſit ſolutus, manet tamen ip-
ſa,donec ab eo qui poſt eiecta dæmonia perficit ſanita-
tes,medicina perficiente ſanetur. Sed quæſo te,cũ & ip-
ſe concedas peccati facti atq; tranſacti reatum manere,
niſi ſacro fonte diluatur: dic mihi reatus iſte quis ſit, &
vbi maneat iam homine correcto recteq; viuente, non-
dum tamen peccatorũ remiſſione liberato? Subiectũ eſt
reatus iſte,id eſt ſubſtantia, ſicut ſpiritus,ſicut corpus: an
in ſubiecto,ſicut febris,aut vulnus in corpore: ſiue auari-
cia,vel error in animo,in ſubiecto eſſe dicturus es? Neq;
enim reatum affirmabis eſſe ſubſtantiam: In quo igitur
tibi videtur eſſe ſubiecto? Cur quæram quid reſpõdeas,
& non potius verba tua ponam? Actu, inquis, præter-
eunte manet eius reatus in illius cõſcientia qui deliquit,
donec dimittatur. Ergo in ſubiecto eſt, hoc eſt in ani-
mo eius qui deliquiſſe ſe meminit, & ſcrupulo agitur
cõſcientiæ,donec fiat delicti remiſſione ſecurus. Quòd
ſi obliuiſcatur ſe deliquiſſe, nec eius conſcientia ſtimu-

G letur, vbi erit reatus ille quem tranſeunte peccato ma-
nere cõcedis donec remittatur? Non eſt certe in corpo-
re, quia nõ eſt eorum accidentiũ, quæ accidunt corpori.
Non eſt in animo, quia eius memoriã deleuit obliuio:
Et tamen eſt. Vbi eſt igitur cum iam bene viuat homo,
nihil tale committens? Nec dici poſsit eorum peccatorũ
eius reatum manere qui meminit, eorũ vero qui oblitus
eſt non manere. Manet quippe omnino donec remit-
tatur. Vbi ergo manet, niſi in occultis legibus dei, quæ
conſcriptæ ſunt quodam modo in mentibus angelorũ,
vt nulla ſit iniquitas impunita, niſi quã ſanguis media-
toris expiauerit, cuius ſigno crucis cõſecratur vnda bap
tiſmatis, vt ea diluatur reatus tanquam in chirographo
ſcriptus, in noticia ſpiritalium poteſtatum, per quas pœ-
na exigitur peccatorum? Huic chirographo naſcuntur
obnoxij omnes in carne, de carne carnaliter nati, eius
ab hoc debito ſanguine liberandi, qui in carne quidem
& de carne, non tamen carnaliter, ſed ſpiritaliter natus
eſt: Natus eſt enim de ſpiritu ſancto, ex virgine Maria.
De ſpiritu ſcilicet ſancto, ne eſſet in illo caro peccati: Ex
virgine autem Maria, vt eſſet in illo ſimilitudo carnis
peccati. Ideo illi chirographo nõ venit obnoxius, & ab
H illo ſoluit obnoxios. Neq; enim nulla eſt iniquitas, cum
in vno homine vel ſuperiora inferioribus turpiter ſer-
uiunt, vel inferiora ſuperioribus contumaciter reluctan
tur, etiam ſi vincere non ſinantur. Hanc iniquitatem ſi
homo ab homine altero forinſecus aduerſante patere-
tur, quia in illo non eſſet, ſine illo vtiq; puniretur. Quia
vero in illo eſt, aut cum illo punietur, aut illo ab eius
reatu liberato, ſic in certamine aduerſus ſpiritum perſe-
uerat, vt hominem iam non reum ad nulla poſt mor-
tem tormenta tranſmittat, non alienet à regno dei, nul-
la damnatione faciat detineri, neque vt ea penitus ca-
reamus, velut aliena natura ſeiungatur à nobis, ſed quia
Cap.IX. noſtræ naturæ languor eſt, ſanetur in nobis. Prop-
ter hoc ergo viciũ, ſicut in eo libro cui reſiſtis, à me po-
ſitũ eſt, humana natura dãnatur, & propter quod dam-
natur, damnabili diabolo ſubiugatur, quia & ipſe dia-
bolus ſpiritus immundus eſt. Et vtiq; bonum quod ſpi-
ritus, malum quod immundus, quoniam ſpiritus eſt na-
tura, immundus eſt vicio. Quorũ duorũ illud à deo eſt,
hoc ab ipſo. Nõ itaq; tenet homines ſiue maioris ſiue in-
I fantilis ætatis, propter quod homines, ſed propter quod
immũdi ſunt. His verbis meis ex libro meo abs te poſi-
tis, ita reſiſtendum putaſti, vt diceres hanc formã etiam
in homine malo debuiſſe ſeruari, quę ſeruatur in diabo-
lo, ne quiſquam damnetur niſi ex viciis propriæ volun-
tatis, atq; ideo nullum ſit originale peccatum. Alioquin
opus eius, vt dicis, qui etiam diabolum bonum condi-
dit, non poteſt approbari. Nec attendis quod diabolum
non ex alio diabolo creauit deus, nec ex aliquo angelo
licet bono, cuius tamen lex eſſet in membris repugnans
legi mẽtis, per quam & cũ qua, de homine naſcitur om-
nis homo. Adiuuaret itaq; te fortaſſe hoc argumentum,
ſi vt homo ita diabolus gigneret filios, eoſque paterno
peccato negaremus obnoxios. Nunc vero aliud eſt ille,
qui homicida erat ab initio, quia hominẽ ab initio quo
eſt homo inſtitutus, occidit per fœminæ ſeductionem,
& in veritate per liberum arbitrium nõ ſtetit, cadenſq;
Roma.5. deiecit hominem: & aliud eſt quod per vnũ hominem
peccatum intrauit in mundum, & per peccatum mors,
& in omnes homines pertranſiũt, in quo omnes pecca-
uerunt. Vbi euidenter expreſſum eſt, exceptis cuiuſque
hominis propriis, commune omnibus hominibus ori-
ginale peccatum. Quod autem dixi, Qui miratur quia

creatura dei ſubditur diabolo, non miretur: ſubditur e- K
nim creatura dei creaturę dei, minor maiori: cur ita po-
ſuiſti, vt ſequẽtia mea verba nõ adderes, quibus oſtendi
quemadmodũ dixerim, minor maiori, humana ſcilicet
angelicæ, niſi vt minus intelligeretur ſenſus meus, vt fa-
ceres tibi locũ, vbi ſicut ſoles, de Ariſtotelicis categoriis
obtẽderes nebulas imperitis, in quibus latenter putarent
te aliquid dicere, quid diceres neſcientes. Ad hoc enim
redacta eſt hæreſis veſtra, vt gemant ſectatores veſtri
non inueniri dialecticos iudices in Eccleſia, de ſcholis
Peripateticorum ſiue Stoicorũ, à quibus poſsitis abſolui.
Quò enim pertinet, quid ſibi vult, vt quid dictũ eſt quod
dixiſti, quia maior & minor ad finitã ſpeciem pertinet
quantitatis? Sed quantitas, inquis, nõ ſolum contrariorũ
capax non eſt, quod ei cum qualitate atque aliis prædi-
camentis, verumetiam nec contrarium habet quod ei
cum ſubſtantię eſt deſtitutione commune: Bonum vero
& malum cõtraria ſunt. Hæc profecto nunquã diceres,
ſi lectores vel auditores librorum tuorum putares intel-
lecturos eſſe quod dicis. Itáne vero ideo immundus ho
mo immũdo angelo ſubdendus non fuit, quoniã quan
titas qua homine maior eſt angelus, non ſolum contra-
riorum capax nõ eſt, verumetiam nec contrariũ habet: L
quaſi tunc diabolo fuiſſet homo ſubdendus, ſi ei reperi-
retur eſſe contrarius: & mala ſubdenda non ſunt malis,
quia bona malis, nõ mala malis videntur cõtraria? Quid
vanius cogitari, quid ineptius dici poteſt? Nónne domi-
no ſubditur ſeruus, & bonus bono, & malus malo: & ma
lus bono, & bonus malo? Nónne vxor ſubditur viro, &
bono bona, & malo mala: & bono mala, & malo bona?
Quid igitur pertinet ad vim ſiue rationẽ, qua quidque
cuique ſubdendum eſt, vtrũ hęc res aut illa poſsit vel nõ
poſsit capere vel habere cõtrarium? Verum tu plane in-
conſiderate iſta nõ confunderes, ſi ſtulticiæ quæ tibi iſta
ſuggerit, ſapientiam contrariã cogitares. Iam porrò illa
qualis eſt argumentatio tua, Si res, inquis, quæ decenter
ordinata eſt, ad deum pertinet, & res quæ ad deũ perti-
net bona eſt, bonũ eſt itaq; ſubditum eſſe diabolo, quo-
niam qui inſtitutus eſt à deo, per hoc ordo ſeruatur, Se-
quiturq;, inquis, vt malum ſit rebellare diabolo, quoniã
per reſultationem inſtitutus à deo ordo turbatur. Poſſes
dicere deo reſiſtere agricolas, eiuſq; ordinẽ perturbare M
purgãdo agros à ſpinis & tribulis, quæ ille peccatoribus
naſci iuſſit in pœnã. Quid quod iſta tua ratione dici po
teſt: ſi res quæ decẽter ordinata eſt ad deum pertinet, &
res quæ ad deũ pertinet bona eſt, bonũ eſt malos eſſe in
gehẽna, quoniã inſtitutus à deo per hoc ordo ſeruatur?
Quod vero tu addis, ſequiq; vt malum ſit rebellare dia-
bolo, quoniam per reſultationem inſtitutus à deo ordo
turbatur: cur hoc dicis? Quis enim rebellat diabolo, niſi
ab eius poteſtate per mediatoris ſanguinẽ liberatus? Me-
lius ergo fuerat hoſtem non habere, quàm vincere. Sed
quia peccati merito, humana natura ſubdita eſt hoſti,
prius homo vt aduerſus eũ pugnare poſsit, ab eius erui-
tur poteſtate. Deinde ſi vita eſt in hac carne prolixior,
certans adiuuatur, vt ſuperet. Poſtremo victor beatifi-
catur, vt regnet dicturus in fine, vbi eſt mors conten-
tio tua? Vel ſicut dicit Apoſtolus, Vbi eſt mors victoria *1.Cor.15.*
tua, vbi eſt mors aculeus tuus? Quin etiam viſa ſunt
tibi de Manichæi libris nonnulla eſſe ponenda, quibus
meam ſententiam comparares, cum ego commixtio-
ne duarum naturarum, boni ſcilicet & mali, vnde illo-
rum tota fabuloſa manat inſania, nõ ſolum fide verbó-
que deteſter & damnem, verumetiã tibi ipſi ſuffragato-
ri eorum reſiſtendo, téque refellendo conuincam. Cum
enim

A enim cootra eos veritas clamet,mala oiſi de bonis orta
noo eſſe,nónne tu pro ipſis & cum ipſis cootra veritatẽ
reclamas, per opus dei opus diaboli trãſire noo ſinitur?
Non poteſt mala radix in domo dei locari. Rerum ra-
tio noo ſioit,vt de bono malum,& de iuſto iniquũ ali-
quid proferatur. Non naſcũtur peccata de ea re,quæ li-
bera eſt à peccato. De hoc opere quod oõ habet culpã,
naſci culpa nõ poteſt. Quibus omoibus vocibus tuis cõ
ficitur,noo eſſe mala exorta de bonis,vt reſtet ſecundũ
Manichæos,nõ eſſe mala exorta niſi de malis. Quo mo
do ergo quenquam Manichæorum nomine, tanquam
eorum aduerſarius criminaris, cum ſic ab eorum parte
conſiſtas,vt vinci omnino nõ poſsint, oiſi cum illis &
ipſe vincaris? Quod io primo hui⁹ operis libro aliquã-
to copioſius, & in quinto breuius, & hic hactenus oos
egiſſe ſuffecerit. Ipſa vero quæ communis eſt vobis hæ-
reſis veſtra quantum Manichæos adiuuet, iam quidem
ſæpe monſtraui, ſed ne hic quidem eſt omittendum.
Eoumerant Manichæi mala quę in paruulis monſtrãt,
Tullius in quæ Cicero quoque commemorat io libris de Republi
de Repub. ca, vnde ipſa eius verba iam tranſtuli. In quorum ma-
B lorum commemoratione dicit,non vt à matre oatura,
ſed vt à nouerca hominem in has ærumnas eſſe proie-
ctum. Huc accedũt etiam illa quæ noo quidem omnes
paruulos, ſed tamen plurimos cernimus perpeti multa
& varia mala,vſque ad dæmonum incurſus. Atque cõ-
cludunt diceotes,cũ ſit iuſtus & omnipotens deus, vn-
de iſta mala patitur imago ei⁹ in paruulis, niſi quia ve-
ra eſt,inquiunt, quã nos aſſerimus duarum naturarum,
boni ſcilicet maliq; cõmixtio? Hos catholica redarguit
veritas,confitens originale peccatum,per quod factum
eſt dęmonum ludibrium genus humanum,& laborio-
ſæ miſeriæ deſtinata propago mortalium. Noo autem
ita eſſet, ſi humana natura per liberũ arbitrium in quo
ſtatu primum coodita eſt,perſtitiſſet. Vos autem negã-
tes originale peccatum, profecto aut cogemini dicere
deum,vel inualidum, vel iniuſtum, ſub cuius poteſtate
imago ei⁹ in paruulis ſine vllo,vel proprij, vel origina-
lis peccati merito tantis affligitur malis. Non enim per
hæc exercetur virtus, quod rectè de bonis hominibus
maioribus dicitur, in quibus rationis eſt vſus: aut quia
deum vel impotẽtem vel iniquum dicere non poteſtis,
C Manichæi contra vos errorem ſuum nefarium de dua-
rum inter ſe inimicarum ſubſtantiarum permixtione
firmabuot. Non igitur me ab inuectiooe Maoichæorũ,
vlla,ſicut dicis,muodat herba fullouis. Quibus petulã-
tibus verbis facis lauacro regeoerationis iniuriã, quod
in ſinu catholicæ matris accepi. Sed vobis tam mali-
cioſum venenũ antiqui draconis irrepſit, vt & catholi-
cos horrore Manichæi nominis infametis, & Mani-
Cap.X. chæos peruerſitate veſtri dogmatis adiuuetis. Illud
vero de alio libro meo quod ad Marcellinum ſcribẽs,
dixi, Filios mulieris quæ ſerpenti credidit, vt libidine
corrumperetur, ooo liberari, niſi per filium Virginis,
quæ angelo credidit vt ſine libidioe fœtaretur, ita po-
ſuiſti, atque ita voluiſti accipi, tanquam dixerim quòd
Euæ ſerpens commixtus fuerit concubitu corporali, ſi-
cut Manichæi principem tenebrarum eiuſdem mulie-
ris patrem cum illa concubuiſſe delirant. Hoc ego de
ſerpente oon dixi. Sed nunquid tu contra Apoſtolum
negas,mentem mulieris à ſerpẽte corruptam? An eum
2.Cor.11. non audis,vbi dicit, Timeo ne ſicut ſerpens Euam fefel
lit in verſutia ſua, corrumpantur mentes veſtræ à ſim-
plicitata & caſtitate, quæ eſt in Chriſto. Ex iſta vtique
corruptione ſerpẽtis, qualis fit etiam quando corrum-
puot mores booos colloquia mala,peruenit libido pec D
candi in mentem mulieris & viri: vt præuaricationis *1.Cor.15.*
corruptio deinde illa,de qua erubuerũt & pudenda te-
xerunt, ſequeretur in carne, oon de diaboli accedente
coocubitu corporali, ſed ſpiritali dei gratia recedente.

Non igitur tota diſputatione tua contriuiſti, ſicut *Cap.XI.*
te iactas, aſſertionem meam, de malo carnalis coocu-
piſcentię originaliſq; peccati,maoente laude nuptiarũ,
quæ bene vtuntur malo, non quod fecerunt, ſed quod
inuenerunt: verum nec ipſos Manichæos contriuiſti,
quos potius adiuuiſti, tũ maxime & in commune om-
oes Pelagianæ nouitatis erroriſq; participes, ſicut iam
demonſtraui. De teſtimoniis etiam tractatorum catho
licorum ſancti Baſilij Cæſarieſis,& ſancti Ioãnis Con-
ſtantinopolitani, quorum dixiſti ſenſum veſtris conue
nire ſententiis,in primo huius mei operis libro, tibi ſuf-
ficieotiſsima & certiſsima veritate reſpondi,oſtendens
quemadmodum non intelligendo quædam verba eo-
rum,aduerſus dogma eorum,quod eſt dogma catholi-
cum,mirabili cæcitate pugnetis. In ſecundo quoque li-
bro ſatis egimus,vt appareat quàm non ſit,queadmodõ
conuiciaris,conſpiratio perditorum,ſed ſanctorum & E
eruditorum Eccleſiæ catholicæ patrũ pius fideliſq; cõ-
ſenſus,qui hæreticæ veſtræ nouitati reſiſtunt, pro anti-
quiſsima catholica veritate. Vnde etiã populi murmur,
quod ſolum vobis à nobis dicis oppooi:oec ſolum eſt,
quia tãtorum nititur authoritate doctorum, & iuſtum
eſt,quia non vult vt euertatis ſibi quoque notiſsimam
ſalutem paruulorum,quæ in Chriſto eſt. Quòd autem
verba Apoſtolica,vbi dicit, Scio quia nõ habitat in me, *Roma.7.*
hoc eſt,io carne mea bonum: & cætera vſque ad illud,
vbi ait, Miſer ego homo, quis me liberabit de corpore
mortis huius: me affirmas aliter iotelligere quàm eorũ
ipſum caput debet intelligi, oeſciens mihi plurimũ tri-
buis. Noo enim ego ſolus aut primus ſic iſtum locum
intellexi,quo euertitur hæreſis veſtra, quemodmodum
vere intelligẽdus eſt,imò vero ego prius eum aliter in-
tellexeram,vel potius nõ intellexeram, quod mea quæ-
dam illius temporis etiam ſcripta teſtantur. Noo mihi
enim videbatur Apoſtolus & de ſeipſo dicere potuiſſe,
Ego autem carnalis ſum,cũ eſſet ſpiritalis,& quòd cap-
tiuus duceretur ſub lege peccati, quæ in membris erat
eius. Ego enim putabam dici iſta non poſſe, niſi de iis F
quos ita haberet carnis concupiſcẽtia ſubiugatos,vt fa-
cerẽt quicquid illa compelleret,quod de Apoſtolo de-
mentis eſt credere: cum etiam ionumerabilis multitu-
do ſanctorum,ne concupiſcẽtias carnis perficiat, con-
tra carnem ſpiritu cõcupiſcat. Sed poſtea melioribus &
intelligẽtioribus ceſsi, vel potius ipſi quod fatẽdum eſt
veritati, vt viderem io illis Apoſtoli vocibus gemitum
eſſe ſanctorum,cootra caroales concupiſcentias dimi-
cantium. Qui cum mente ſiot ſpiritales, adhuc tameo
iſto corruptibili corpore quod aggrauat animã, rectè *Sap.9.*
intelliguntur eſſe carnales, quia erunt & corpore ſpiri-
tales, quando ſeminatum fuerit corpus aoimale, & re- *1.Cor.15.*
ſurget corpus ſpiritale. Et rectè adhuc intelliguntur ea
parte captiui ſub lege peccati,quæ deſideriorum quibus
non conſentiunt,motibus ſubiacet. Hinc factum eſt vt
ſic iſta intelligerem, quẽadmodum intellexit Hilarius,
Gregorius, Ambroſius, & cæteri Eccleſiæ ſancti notiq;
doctores,qui & ipſum Apoſtolũ aduerſus carnales cõ-
cupiſcentias quas habere nolebat,& tamẽ habebat,ſtre-
nue confiixiſſe, eundemq; conflictum ſuũ illis ſuis ver-
bis conteſtatum fuiſſe ſenſerunt. Contra quos motus
prius vtique debellandos oe domioentur, & poſtea ſa-
naodos

G nandos vt penitus extinguantur, etiã ipſa glorioſa certamina ſanctos exercere cóſeſſus es. Simul itaque cognoſcamus verba pugnantium, ſi pugnamus. Hoc enim modo non viuimus nos, ſed viuit Chriſtus in nobis, ſi & ad pugnam contra concupiſcentias exercendam, & ad victoriam vſque ad conſumptionem eorundem hoſtium capeſſendam, in illo fidimus, non in nobis. Ipſe 1.Cor.1. quippe factus eſt nobis ſapientia a deo, & iuſticia, & ſanctificatio, & redemptio, vt quẽadmodum ſcriptum eſt, Hiere.9. Qui gloriatur in domino glorietur. Non eſt ergo cótrarium ſicut putas, vt qui dicit, Gala.2. Viuo non ego iam, viuit vero in me Chriſtus: Roma.7. dicat etiam, Scio quia non habitat in me, hoc eſt, in carne mea bonum. Inquantum quippe in illo viuit Chriſtus, intantum expugnat & ſuperat, quod nó habet bonum in eius carne, ſed malum. Neque enim rectè cuiuſquam ſpiritus cócupiſceret aduerſus carnem ſuam, niſi habitaret in illo ſpiritus Chriſti. Abſit ergo vt dicamus, quod nos dicere inſimulas Apoſtolũ ſic iſta dixiſſe, quaſi qui ſe vellet intelligi renitentem, in ſcorto aliqua manu peſtiferæ voluptatis abduci: cũ dicat, Non ego operor illud: oſtendens concupiſcentias carnis ſolum impulſum libidinis operari, H ſine conſenſione peccati. Quid eſt quod in Iudæorum ſuperbiam fruſtra conaris iſta verba transferre, tanquã ipſos in ſe transfigurarit Apoſtolus, qui contemnebant dona Chriſti, velut ſibi non neceſſaria? Sic enim ſuſpicaris, atque vtinam ipſa dona Chriſti ſaltem ita ſaperes, vt ad vincendam concupiſcentiam valere aliquid crederes. Sed ideo dicis à Iudęis fuiſſe contempta, quòd veniam daret ille peccatis, quæ ipſi legis admonitione vitaſſent. Quaſi hoc cóferat homini remiſsio peccatorum, vt caro non concupiſcat aduerſus ſpiritum, vnde illa verba nata ſunt. Scio quia nó habitat in me, hoc eſt, in carne mea bonũ: & cætera eiuſmodi. Verum tu à veſtro dogmate non recedis, quo putatis gratiam dei per Ieſum Chriſtum dominum noſtrum ſic in ſola peccatorũ remiſsione verſari, vt non adiuuet ad vitanda peccata, & deſideria vincenda carnalia, diffundendo cha- Roma.5. ritatem in cordibus noſtris per ſpiritum ſanctũ, qui ab Roma.7. illo datus eſt nobis. Neque cóſideras eum qui dicit, Video aliam legem in membris meis repugnantem legi mentis meæ: & ab hoc malo non ſe liberari clamat, niſi gratia dei per Ieſum Chriſtum dominum noſtrum, nec I Iudæum eſſe, nec quia peccauit, ſed ne peccet potius laborare. Exaſperat, inquis, Apoſtolus vim conſuetudinis. Tu ergo reſponde, vtrum cótra hoſtem iſtam vim non dimicet baptizatus? Quod ſi negas, omnibus Chriſtianis ſenſibus contradicis. Si autem dimicat, cur non in verbis Apoſtoli vocem dimicantis agnoſcis? Per legem, inquis, bonam & per mandatum ſanctum prauorum animi feroces erant, quoniam ſine voluntate propria, nulla eruditio poterat inſpirare virtutem. O acutũ intellectorem. O diuinorum eloquiorum egregium tractatorem. Quid agis de verbis dicentis, Non quod volo ago: &, Velle adiacet mihi: &, Quod nolo hoc ago, &, Condelector legi dei ſecundum interiorem hominem? Audis hæc & dicis, quia voluntas defuit, ideo defuiſſe virtutem. Quid quòd non ſolum voluntas, verumetiam virtus affuit, ne conſentiret concupiſcentiæ carnis, quæ legi peccati prauis ipſis motibus ſeruiebat? Quibus ille non cedens, nec arma iniquitatis exhibens membra peccato, & tamen quod nollet ſentiens, in carne contra ſpiritum concupiſcẽtiæ & aduerſus eam viciſsim ſpiritu concupiſcens, veriſsima caſtitans voce dicebat, Igitur ipſe ego mente ſeruio legi dei, carne autẽ legi peccati. Illa ſanè verba quæ poſuiſti, vbi ait Apoſto K lus, Lex ſancta, & mandatum ſanctum & iuſtum & bo- Rom.7. num: quod ergo bonum eſt, mihi factum eſt mors? Abſit. Sed peccatum vt appareat peccatum, per bonũ mihi operatum eſt mortem, vt fiat ſupra modum peccatum peccans per mandatum: bene intelligitur de vita ſua dixiſſe præterita, quando ſub lege fuerat, nondum ſub gratia. Nam & verbis præteriti temporis vtitur, dicendo, Peccatum non cognoui, niſi per legem: &, Concupiſcẽtiam neſciebam: &, Operatum eſt in me omnem concupiſcentiam: &, Viuebam aliquando ſine lege: vtiq; quã- ϰαλῶς. do nondũ poterat vſum habere rationis: &, Adueniente mãdato peccatum reuixit, ego autem mortuus ſum: & peccatum occaſione accepta per mandatum fefellit me, & per illud occidit, & per bonum mihi operatum eſt mortem. His omnibus tempus ſignificare intelligitur, quo ſub lege viuebat, & nondum adiutus gratia, cócupiſcentiis carnalibus vinciebatur. Vbi vero iam dicit, Lex ſpiritalis eſt, ego autem carnalis ſum: iam quod confligens patiebatur, oſtendit. Non enim dixit, carnalis fui vel eram vel ſim: Et apertius tempora ipſa diſtinguit, vbi dicit, Nunc autem iam non ego operor illud, L ſed id quod in me habitat peccatum. Iam enim motus deſideriorum malorũ non ipſe operabatur, quibus non conſentiebat ad perpetrãda peccata. Peccati autem nomine quod in illo habitabat, ipſam nuncupabat concupiſcentiam, quia peccato facta eſt, & ſi conſentientem traxerit atque illexerit, concipit paritq; peccatum, & cætera vſque ad eum locum, vbi ait, Igitur ego ipſe mente ſeruio legi dei, carne autem legi peccati: verba ſunt iam ſub gratia conſtituti, ſed adhuc contra concupiſcẽtiam ſuam dimicantis, nec ei conſentientis vt peccet, ſed tamen quibus renititur, peccati deſideria patiẽtis. Nemo noſtrum ſubſtantiam corporis, nemo naturam carnis accuſat: fruſtra purgatur abs te, quod non culpatur à nobis. Concupiſcentias malas, quibus ſi bene viuimus non conſentimus, tamen eſſe non negamus in nobis: caſtigandæ ſunt, frænãdæ ſunt, expugnandę ſunt, vincendę ſunt, tamen ſunt, nec alienæ ſunt. Nec bona iſta noſtra, ſed mala ſunt. Nec ſicut dicit Manichæa vanitas, ſeparata extra nos erunt, ſed ſicut dicit catholica veritas, ſanata, non erunt.

De illis quoque Apoſtolicis verbis Cap.XII. in quibus impudentia mirabili, imò dementia reſiſtitis fundatiſsimæ fidei, vbi ait, Per vnum hominem pecca- Rom.5. tum intrauit in mundum, & per peccatum mors, & ita M in omnes homines pertranſiit, in quo omnes peccauerunt, fruſtra ſenſum alium nouum atque diſtortum, & à vero abhorrentem moliris exculpere, affirmans ea locutione dictum eſſe, in quo omnes peccauerunt, ac ſi diceretur, propter quod omnes peccauerũt: ſicut dictum eſt, In quo corrigit iunior viam ſuam: vt ſcilicet, non in Pſal.118. vno homine omnes homines peccaſſe intelligantur originaliter, & tanquam in maſſæ vnione communiter, ſed propterea quia primus hominũ ille peccauit, id eſt, cum imitãtur illum, non cum generantur ex illo, Non ergo huic ſenſui conuenit illa locutio, ita dictum eſſe, in quo, velut dictum eſſet, propter quod. Nam propter hoc quiſq; peccat quod ſibi proponit vt peccet, vel quoquo modo quod illi eſt cauſa peccandi. Quis vero ab omni humano ſenſu tam ſit abſurdus, vt dicat, propter hoc fecit homo iſte homicidium, quia in paradiſo Adã de ligno prohibito cibum ſumpſit: cum iſte latrocinãdo occiderit hominem nihil de Adam cogitans, ſed propter hoc vt aurum quod ferebat, auferret? Sic & cætera cuncta peccata, quæ propria quiſq; cómittit, habẽt

causas

A cauſas propter quas fiat,etiam,ſi nemo cogitet quod il-
le primus homo cõmiſit, neque illud ſibi ad peccãdum
proponat exemplum.Propter hoc itaque,id eſt,quoniã
Gene.4. peccauit Adam, nec ipſe Cain peccaſſe dicẽdus eſt,qui
eundem patrem ſuum nouerat. Propter quid enim fra-
trem ſuum occiderit,notum eſt: quia non propter hoc
quod perpetrauit Adam,ſed quia bono ei⁹ inuidit. De-
nique nec ipſa tibi ad hũc veſtrum ſenſum, quæ poſui-
Pſal.118. ſti teſtimonia ſuffragantur. Rectè enim dicitur,In quo
corrigit iunior viam ſuam:Propter quod corrigit?quo-
niam ſequitur,in cuſtodiendo verba tua . Propter hoc
enim corrigit viam ſuam,quia verba dei ſicut cogitan-
da ſunt cogitat,& cogitando cuſtodit,cuſtodiendo re-
ctè viuit. Ipſa ergo illi cauſa eſt vt viam ſuam corrigat,
quia dei verba cuſtodit.Et quod ait beatiſsimus Stepha
Acto.7. nus, Fugit Moyſes ĩ verbo hoc: bene intelligitur,prop-
ter verbum hoc : quia hoc audiuit, hoc timuit, hoc co-
gitauit vt fugeret, hæc illi cauſa fugiendi. Nunquid in
his locutionibus aliquid dictum eſt,quod pertineat ad
imitationem, qua ſic alterum alter imitatur, vt eũ om-
nino nõ cogitet: & ideo nullo modo dici poſsit prop-
B ter hoc peccaſſe, quia ille peccauit in quo nec origina-
liter fuit, nec de illo quicquã in precato proprio cogi-
tauit? Sed,inquis,ſi de peccati traduce loquebatur, nuſ-
quam congruentius diceret,ideo pertranſijt peccatum,
quia omnes ſunt de coniugũ voluptate generati:& ad-
deret,in eo trãſijt, in quo ex tabida primi hominis car-
ne fluxerant,Nec vides eodem modo tibi poſſe dici:Si
de imitatione peccati Apoſtolus loquebatur, nuſquam
congruentius diceret,ideo pertranſijt peccatũ, quia pri
mi hominis præceſsit exemplum: & adderet, in eo trãſ-
ijt in quo omnes illius vnius imitatione peccauerunt.
Aliquo enim duorum iſtorum modo loqueretur Apo-
ſtolus hoc loco,ſi ad tuũ vel meum loqueretur arbitriũ.
Quia ergo nec illud dixit quod tu,nec illud quod ego,
nũquid vis vt credamus in his eius verbis, nec origina-
le ſecũdum catholicos,nec imitatorium ſecundum Pe-
lagianos intelligendum eſſe peccatum? Puto quod no-
lis. Remoue igitur iſta quæ poſſunt ex vtraq; parte mo-
mentis æqualibus dici,& ſi tibi placet ſine contentione
quid Apoſtolus dixerit intueri,aduerte, vt hoc diceret,
quid agebat, & inuenies per vnum hominem reconci-
C liationem deo, eorum qui ex cõdemnatione totius ge-
neris liberantur gratis. Ille eſt primus Adam factus ex
terra,iſte eſt ſecundus Adam factus ex fœmina. Sed ibi
Ioan.1. per verbum caro factum eſt, hic autem ipſum verbum
caro factum eſt,vt per eius mortem viuamus, quo reli-
Roma.5. cto,mortui fueramus, Commendat,inquit Apoſtolus,
ſuam charitatem deus in nobis,quoniã cum adhuc pec
catores eſſemus,Chriſtus pro nobis mortuus eſt:multo
magis iuſtificati nunc in ſanguine ipſius, ſalui erimus
Ephe.2. ab ira per ipſum.De hac ira dicitur, Eramus & nos na-
tura filij iræ ſicut & cæteri. De hac ira dicit Hieremias
Hiere.20. Propheta,Maledict⁹ dies ille in quo natus ſum.De hac
Iob.3. ira dicit ſanctus Iob, Pereat dies ille in quo natus ſum.
Iob.14. De hac ira autem dicit idemipſe, Homo enim natus ex
muliere,breuis vitæ,& plenus iracundiæ,ſicut flos fœni
decidit,fugit autem ſicut vmbra & non ſtabit.Nõne &
huius curam feciſti,& hunc feciſti intrare in conſpectu
Iob.25. iudicum? Quis enim erit mundus à ſordibus?Ne vnus
quidem,etiam ſi vnius diei fuerit vita eius ſuper terram
Eccli.14. De hac ira dicit liber Eccleſiaſticus, Omnis caro ſicut
veſtis veteraſcit,teſtamẽtum enim à ſeculo,morte mo-
Eccli.25. rieris.Itemq; ipſe, A muliere,inquit,initium eſt peccati,
Eccli.40. & propter illã morimur omnes. Et alio loco,Occupa-
tio magna creata eſt omni homini, & iugum graue ſu- D
per filios Adam à die exitus de vẽtre matris eorum, vſ-
que in diem ſepulturæ in matrem omnium.De hac ira
dicit Eccleſiaſtes,Vanitas vanitatum,& omnia vanitas: Eccles.1.
Quæ abundantia hominis in omni labore ſuo,quo ip-
ſe laborat ſub ſole? De hac ira vox Apoſtolica eſt,Om- Rom.8.
nis creatura vanitati ſubiecta eſt. De hac ira plangit
Pſalmiſta,Ecce veteres poſuiſti dies meos,& ſubſtantia Pſal.38.
mea tanquam nihil ante te, veruntamẽ vniuerſa vani-
tas omnis homo viuens. De hac re plãgit & alius,Quæ Pſal.89.
pro nihilo habẽtur,eorum anni erunt: Mane ſicut her-
ba tranſeat,mane floreat & prætereat, veſpere decidat,
dureſcat,& areſcat: Quoniam defecimus in ira tua, &
in indignatione tua conturbati ſumus.Poſuiſti iniqui-
tates noſtras in conſpectu tuo, ſeculum noſtrum in il-
luminatione vultus tui. Quoniã omnes dies noſtri de-
fecerunt,& in ira tua defecimus. Anni noſtri ſicut ara-
nea meditabũtur. Nemo liberabitur ab hac ira dei,niſi
per mediatorem recõcilietur deo. Vnde dicit etiã ipſe
mediator: Qui non credit filio,non habebit vitam,ſed Ioan.3.
ira dei manet ſuper eum. Non dixit, veniet:ſed,manet
ſuper eum.Ideo ergo credũtur atque confitentur & ma E
iores per cor & os proprium,& paruuli per alienum,vt
reconcilientur deo per mortem filij eius, ne ira dei ma
neat ſuper eos,quos etiam origo viciata efficit reos.De
hac itaque loquens Apoſtolus, Cum adhuc,inquit,pec- Rom.5.
catores eſſemus,Chriſtus pro nobis mortuus eſt: multo
magis iuſtificati nũc in ſanguine ipſius, ſalui erimus ab
ira per Chriſtum. Si enim cum inimici eſſemus, recon-
ciliati ſumus deo per mortem filij eius,multo magis re-
conciliati ſalui erimus in vita ipſius:non ſolum autem,
ſed & gloriantes in deo per dominum noſtrum Ieſum
Chriſtum,per quem & nunc reconciliationem accepi-
mus. Propter hoc ſicut per vnum hominem peccatum
in hunc mũdum intrauit, & per peccatum mors,& ita
in omnes homines pertranſijt, in quo omnes peccaue-
runt. Nempe manifeſtum eſt vt hoc diceret quod age-
bat Apoſtolus. Item adhuc & huic reconciliationi quæ
fit per mortem filij dei, qui ſine peccato venit in mun-
dum,ſubtrahis te paruulos,vt propter eum per quem pec
catum intrauit in mundum, ira dei maneat ſuper eos.
Quid hic facit imitatio,quæſo te vbi audis, Nã iudiciũ
quidem ex vno in condemnationem, gratia autem ex F
multis delictis in iuſtificationem? Vnde gratia ex mul-
tis delictis in iuſtificationem, niſi quia præter vnum il-
lud originis, addita multa quæ ſimul deleret, inuenit?
Alioquin ſic eſſet ex multis cõdemnatio, quæ homines
vnum imitando cõmiſerant, ſicut ex eiſdem multis iu-
ſtificatio,quibus remiſsis in gratiã reſpirabant.Sed quia
vnum illud ſufficiebat, propter quod etiã ſolum fieret
condemnatio, gratiæ vero non ſufficiebat illud vnum
delere,ſed & multa quæ adiecta ſunt, vt omniũ remiſ-
ſione fieret iuſtificatio,ideo vtiq; dictum eſt, Iudicium Ibidem.
ex vno in condemnationem, gratia autẽ ex multis de-
lictis in iuſtificationem. Nam ſicut non imitãtur Chri-
ſtum paruuli, quia nondum poſſunt, & tamen ad eius
gratiam ſpiritalem pertinere poſſunt, ita ſine imitatio-
ne primi hominis, contagione tamen ex ipſo carnalis
generationis obſtricti ſunt. Si autem propterea vis eos
à primi hominis alienos eſſe peccato, quia eum nõ ſunt
imitati propria voluntate, iſta ratione alienabis eos &
à iuſtitia Chriſti, quia nec ipſum imitati ſunt propria
voluntate.Cum vero multos,quod dixit poſtea, nõ vis
intelligi omnes,quod prius dixerat, ideo exiſtimans di
ctum fuiſſe, multos, ne omnes intelligerentur: poteris Gene.22.
hoc

G hoc dicere & de ſemine Abrahæ cui promiſſæ ſunt gē-
tes, non omnes gentes ei fuiſſe promiſſas, quia dictum
Gene.17. eſt alio loco, Patrem multarum gentium poſui te. Eſt
autem ſanus intelle,ctꝰ, ideo ſic locutam ſcripturā, quia
poſſunt eſſe aliqua omnia, quæ non ſunt multa. Sicut
omnia dicimus Euangelia, & tamen breui numero, id
eſt, quaternario continentur. Et rurſus poſſunt aliqua
eſſe multa, non tamen omnia: Sicut multos dicimus
credere in Chriſtum, nec tamen omnes credunt. Non
2.Theſſ.3. enim omnium eſt fides, ait Apoſtolus. Quod autem
dictum eſt, In ſemine tuo benedicentur omnes gentes:
&, Patrem multarum gentium poſui te: eaſdem omnes,
multas, & eaſdem multas, omnes eſſe monſtratum eſt.
Ita etiam cum dictum eſt, Per vnum in omnes tranſiſ-
ſe peccatum, & poſtea per vnius inobedientiam pecca-
tores conſtitutos multos: ipſi ſunt multi qui & omnes.
Similiter cum dictum eſt, Per vnius iuſtificationem in
omnes homines, ad iuſtificationem vitæ: & rurſus di-
ctum eſt, Per vnius obedientiā iuſti conſtituentur mul-
ti: non aliquibus exceptis, ſed eoſdem multos, omnes
oportet intelligi: non quia omnes homines iuſtifican-
H tur in Chriſto, ſed quia omnes qui iuſtificantur, nō ali-
ter poſſunt iuſtificari quàm in Chriſto. Sicut poſſumus
dicere, in aliquam domum per vnam ianuam intrare
omnes, non quia omnes homines intrant in eandem
1.Cor.15. domum, ſed quia nemo intrat niſi per illam. Omnes er-
go ad mortem per Adam, omnes ad vitam per Chri-
ſtum. Quia ſicut in Adam omnes moriuntur, ita & in
Chriſto omnes viuificabuntur: id eſt, ex prima origine
generis humani, nemo ad mortem niſi per Adam, &
nemo per Adam niſi ad mortē. Et nemo ad vitam niſi
per Chriſtum, & nemo per Chriſtum niſi ad vitam.
Vos autem dum nō omnes, ſed multos, ſiue per Adam
condemnatos eſſe, ſiue per Chriſtum liberatos vultis
intelligi, horrenda peruerſitate Chriſtianæ religioni
eſtis infeſti. Si enim ſalui erunt aliqui ſine Chriſto, & iu-
ſtificātur aliqui ſine Chriſto, ergo Chriſtus gratis mor-
tuus eſt. Erat enim & alius modus, ſicut vultis, in natu-
ra, in libero arbitrio, in lege naturali, ſiue conſcripta,
quo poſſent ſalui & iuſti eſſe qui vellent. Iuſtas autem
imagines dei, quis niſi iniuſtus prohiberet à regno dei?
I Hic forte dicis, Sed facilius per Chriſtum: Nunquid nū
poſſet etiam de lege dici, Eſt per legem iuſticia, ſed fa-
Galat.2. cilius per Chriſtum? Et tamen ait Apoſtolus, Si per le-
1.Timo.2. gem iuſticia, ergo Chriſtus gratis mortuus eſt. Non eſt
itaque præter vnum mediatorem dei & hominum, ho-
Actu.4. minem Chriſtum Ieſum, aliud nomen ſub cœlo, in quo
1.Cor.15. oporteat ſaluos fieri nos. Et ideo dictum eſt, In Chriſto
omnes viuificabuntur, quoniam in illo deus definiuit
fidem omnibus, ſuſcitans illum à mortuis. Veſtrum au-
tē dogma id perſuadere conatur, velut inculpatæ præ-
dicatione naturæ, & potentiæ liberi arbitrij, & legis ſi-
ue naturalis ſiue per Moyſem datæ, vt & ſi opus ſit, ne-
ceſſe tamē non ſit ad Chriſtum pro æterna ſalute trāſ-
ire: eo quòd per ſacramentum mortis & reſurrectionis
eius, ſi tamen vel hoc putatis, commodior via ſit, non
quòd alia via eſſe non poſsit. Vnde quantum vos de-
teſtari debeant Chriſtiani conſiderantes, renunciant
vobis etiam tacentibus nobis. Quod vero cauſæ tuæ
poſtremum & quaſi fortiſsimum firmamentum, Pro-
pheticum teſtimonium eſſe voluiſti, vbi per Ezechielē
dictum legimus, quod erit parabola, qua dicebant vuas
Ezech.18. acerbas ediſſe, & dentes obſtupuiſſe filiorum: Nec mo-
rietur filius in peccato patris, nec pater in peccato filij:
ſed anima quæ peccat, ipſa morietur: non intelligis
hanc eſſe promiſsionem teſtamēti noui & ſpiritalis hę- K
reditatis, ad alterum ſeculum pertinentis. Id enim agit
gratia redemptoris, vt paternum chirographū deleat,
& vnuſquiſque pro ſe rationem reddat. Cæterū quàm
multa ſunt diuinarum teſtimonia literarum quæ parē-
tum peccatis obligant filios, numerare quis poſsit? Cur
enim peccauit Cham, & in eius filium Chanaan vin- Gene.9.
dicta prolata eſt? Cur pro peccato Salomonis filius eius 3.Reg.11.
deminutione regni punitus eſt? Cur peccatorum A-
chab regis Iſraël in eius poſteros pœna dilata eſt? Vt 3.Reg.21.
quid legitur in ſanctis libris, Reddens peccata patrum Ipſe alicubi
in ſinu filiorum eorum poſt eos, & reddens peccata pa- exponit,
trum filiis vſque in tertiam & quartam progeniem? imitātes pa-
Qui numerus etiam pro vniuerſitate accipi poteſt. Nū- trū maliciā
quid hæc falſa ſunt? Quis hoc dixerit, niſi diuinorum Exod.20.
eloquiorum apertiſsimus inimicus? Sed carnalis gene-
ratio etiam populi dei pertinens ad teſtamentum ve-
tus, quod in ſeruitute generat, parentum peccatis obli-
gat filios: ſpiritalis autem generatio, ſicut hæreditatem,
ita pœnarum atque præmiorum comminationes pro-
miſsionesq; mutauit. Quod Prophetæ in ſpiritu præui-
dentes iſta dixerunt, ſed apertius Hieremias, In diebus Hiere.31.
illis, inquit, non dicent, Patres manducauerunt vuam L
acerbam, & dentes filiorum obſtupuerūt, ſed vnuſquiſ-
que in ſuo peccato morietur, vt eius qui manducauerit
vuam acerbam, obſtupeſcant dentes ipſius. Nempe ma-
nifeſtum, ita hoc prophetice pronunciari, ſicut ipſum
teſtamentum nouum quod prius occultum fuit, & per
Chriſtum poſtea reuelatum eſt. Denique ne nos moue-
rent ea quæ commemoraui, & cætera huiuſmodi plu-
rima de reddendis in filios peccatis parentum, quę vti-
que veraciter ſcripta ſunt, ne huic prophetiæ contraria
putarentur, continuo ſoluit iſtam moleſtiſsimam quæ-
ſtionem, coniungendo atque dicendo, Ecce dies ve- Ibidem.
niunt dicit dominus, & conſummabo domui Iſraël &
domui Iuda teſtamentum nouum, non ſecundum te-
ſtamentum quod diſpoſui patribus eorum. In hoc igi-
tur teſtamento nouo per ſanguinem mediatoris dele-
to paterno chirographo, incipit homo paternis debitis
non eſſe obnoxius renaſcendo, quibus naſcēdo fuerat
obligatus, ipſo mediatore dicente, Ne vobis patrem di- Matt.23.
catis in terra: ſecundum hoc vtique, quòd alios natales M
quibus non patri ſuccederemus, ſed cum patre ſemper
viueremus, inuenimus. Ad omnia me tibi reſpon- Cap.XIII.
diſſe Iuliane, & omnia refelliſſe, quibus putaſti volumi-
nibus quatuor credendum non eſſe originale peccatū,
& concupiſcentiam carnis non poſſe culpari ſine dam-
natione nuptiarum, puto quod perſpicis, ſi peruicax nō
ſis. Demonſtratum enim eſt, eum paterno antiquo de-
bito non teneri, qui hæreditatem patrèmque mutauit:
vbi cohæredem inuenit vnicum per naturā, adoptatus
ipſe per gratiam, eiq; tantum concupiſcentiam carna-
lem mortem non inferre poſt mortem, qui in Chriſti
morte inuenerit mortē, qua moriatur peccato, & eua-
ſerit mortem, qua natus fuerat in peccato. Vnus enim 2.Cor.5.
pro omnibus mortuus eſt, ergo omnes mortui ſunt. Et
pro omnibus mortuus eſt: Nec aliqui poterunt viuere
pro quibus non eſt mortuus, quia pro mortuis vnus eſt
mortuus. Hæc negans, his repugnans, iſta conuellere
moliens catholicæ fidei munimenta, ipſosq; neruos di-
rūpere Chriſtianæ religionis, veræq; pietatis: audes in-
ſuper dicere, quòd contra impios bella ſuſceperis, cum
aduerſum matrem quæ te ſpiritaliter peperit, armis im-
pietatis induaris. Audes te agmini ſanctorum Patriar-
charum, Prophetarum, Apoſtolorum, martyrum ſacer-
dotumq;

A dotumq́; miſcere:cum tibi dicant Patriarchæ, etiã par-
Iob 15.& uulis natis oblata ſacrificia pro peccatis, eo quòd non
25. ſit mundus à ſordibus, nec infans diei vnius ſuper ter-
Pſal.55. ram: Cum tibi dicant Prophetæ, In iniquitatibus con-
Gala.3. cepti ſumus. Cum tibi dicant Apoſtoli, Quicũque bap-
tizati ſumus in Chriſto Ieſu, in morte ipſius baptizati
ſumus: vt exiſtimemus nos mortuos quidem eſſe pec-
cato, viuere autem deo in Chriſto Ieſu. Cum tibi dicãt
martyres, ſecundum Adam carnaliter natos, colluuio-
nem mortis antiquæ prima natiuitate contrahere, vn-
de paruulis dimittantur in baptiſmo, non propria, ſed
aliena peccata, Cum tibi dicant ſacerdotes, carnali vo-
luptate concretos prius ſubire delictorum contagium,
quàm vitæ huius haurire munus. His te conſociari præ-
ſumis, quorum fidem debellare conaris. Audes dicere,
quòd à Manichæorum conſortio vincaris, qui Mani-
chæos inuictos facis, niſi cum eis & ipſe vincaris. Falle-
ris fili, miſerabiliter falleris, vel etiam deteſtabiliter fal-
leris: quando animoſitatem qua teneris, viceris, tunc
veritatem poteris tenere, qua vinceris.
B

Libri Sexti & vltimi Finis.

DIVI AVRELII AVGVSTINI HIPPONENSIS EPISCOPI, DE ANIMA & eius origine, ad Renatum, Liber Primus.

Caput I. SYnceritatem tuã erga nos Re-
nate frater chariſſime, & frater-
nam beneuolentiam, ac mutuæ
dilectionis affectum, probatum
quidem & antea tenebamus, ve-
rum nunc probatiorem nobis a-
mica diligentia demonſtraſti, quòd
mihi duos libros eius quidẽ ho-
minis quem penitus ignorabam, nec tamen ideo con-
temnendi, Vincentij Victoris, ſic enim prænotatum ibi
nomen eius inueni, proxime præterita æſtate miſiſti.
C Quanuis mihi eo quòd abſens fuiſſem, in autumni fine
ſint redditi. Quo modo enim tu chariſſim⁹ meus poſ-
ſes vel deberes in meam nõ perferre noticiam, cum in
manus tuas veniſſent cuiuſlibet hominis qualeſcunque
literæ, licet ad alium ſcribentis, vbi tamẽ nomen com-
memoraretur & legeretur meum, ita vt contradicere-
tur verbis meis, quæ in quibuſdã opuſculis edidiſſem:
Hoc itaque feciſti, quod ſynceriſſimus & dilectiſſimus
Cap.II. amicus meus facere debuiſti. Sed hinc angor pau-
lulum, quòd adhuc tuæ ſanctitati minus quàm vellem
cognitus ſum, quandoquidẽ putaſti me ſic accepturum,
quaſi tu mihi iniuriam feceris, notum faciendo quod
alius fecit. Quantum autem hoc abſit ab animo meo,
vide, vt nec ab illo quidem me paſſum iniuriam con-
querer. Cum enim aliter quædã quàm ego ſaperet, nũ-
quid nam debuit reticere? Vnde mihi gratum eſſe de-
bet, quòd ita non tacuit, vt id etiã legere poſſimus. De-
beret quidem tantum ſcribere potius ad me, quàm ad
alterum de me, ſed ille quòd mihi eſſet ignotus, non eſt
auſus ſe mihi ingerere, in meorum refutatione dicto-
rum. Nec conſulendum me putauit, vbi ſibi videtur mi
nime dubitãdum, ſed planè cognitam & certam tene-
re ſententiam. Obtemperauit autem amico ſuo, à quo
ſe, vt ſcriberet, dicit eſſe cõpulſum. Et ſi quid inter diſ- D
putandum, quod in meam contumeliam redundaret,
expreſſit, non enim conuiciantis voluntate crediderim,
ſed diuerſa ſentientis neceſſitate feciſſe. Vbi enim mi-
hi animus erga me hominis ignot⁹ eſt & incertus, me-
lius arbitror meliora ſentire, quàm inexplorata culpa-
re. Fortaſſis enim amore mei fecit, ſciens ad me perue-
nire poſſe quod ſcripſit, dum in eis rebus errare me nõ
vult, in quibus ſe potius errare non putat. Et ideo debeo
etiam eius habere gratam beneuolentiam, cuius me ne-
ceſſe eſt improbare ſententiam: Ac per hoc in eis quæ
non rectè ſapit, adhuc leniter corrigendus mihi vide-
tur, non aſpere deteſtandus: præſertim quia ſicut audio,
nuper catholicus factus eſt, quod ei gratulandum eſt.
Carpit enim Donatiſtarum, vel potius Rogatiſtarum
diuiſione & errore, quo antea tenebatur: Si tamen ca-
tholicam veritatem ſicut oportet, intelligat, vt vere de
illius conuerſione gaudeamus. Habet enim eloquiũ Cap.III.
quo poſſit explicare quæ ſentit. Vnde cum illo agendũ
eſt, eiq́; optãdum vt recta ſentiat, ne faciat eſſe delecta-
bilia quæ ſunt inutilia, & quæ diſerta dixerit, vera di-
xiſſe videatur. Quanuis & in ipſo eloquio habeat mul- E
ta emendanda, & à nimia exundantia reprimenda.
Quod in illo tibi quoque vt viro graui, ſicut tua indi-
cant ſcripta, diſplicuit. Sed hoc vel facile corrigitur, vel
ſine detrimento fidei à leuibus mentibus amatur, tole-
ratur à grauibus, Habemus enim iam quoſdam ſpume-
os in ſermone, ſed in fide ſanos. Non itaq; deſperandũ
eſt, etiam in hoc iſto, quanuis ſit intolerabile ſi perman-
ſerit, poſſe tamen expurgari & temperari, atque ad in-
tegrum & ſolidum, vel perduci, vel reuocari modum:
præſertim quia iuuenis eſſe perhibetur, vt quod minus
habet peritia, ſuppleat diligentia, & quod cruditas lo-
quacitatis eructat, ætatis maturitas decoquat. Illud eſt
moleſtum & periculoſum vel pernicioſum, ſi cum lau-
datur eloquentia, perſuadetur inſipientia, & in precio-
ſo poculo bibatur peſtifera potio. Vt enim iam in- Cap.IIII.
cipiam demonſtrare, quæ præcipue ſint in eius diſpu-
tatione vitanda, Animam dicit à deo quidem factam,
nec dei eſſe partem ſiue naturam, quod omnino verũ
eſt. Sed cum eã non vult ex nihilo factam fateri, & aliã
nullam creaturam vnde ſit facta commemorat, atque
ita illi dat authorem deum, vt neque ex nullis extanti- F
bus, id eſt, ex nihilo, neque ex aliqua re, quæ nõ eſt quod
deus eſt, ſed de ſeipſo eam feciſſe credatur, neſcit eò ſe
reuolui, quòd declinaſſe ſe putat, vt ſcilicet nihil aliud
anima quàm dei natura ſit: ac ſic conſequẽter & de dei
natura fiat aliquid ab eodem deo, cui faciendo materia
de qua facit, ſit ipſe qui facit: Ac per hoc & dei ſit natu-
ra mutabilis, & mutata in deterius, eiuſdem ipſius dei,
ab eodem ipſo deo natura damnetur. Quod pro tua fi-
deli intelligentia quàm non ſit opinandum, & quàm
ſit à corde catholico ſecludendum longeq́; fugiẽdum,
vides, Ita quippe anima, vel dei flatus factus eſt ipſa, vt
non de ipſo ſit, ſed ab ipſo de nihilo creata ſit. Neque
enim ſicut homo quando ſufflat, non poteſt de nihilo
flatum facere, ſed quem de iſto aëre ducit hunc reddit,
ita deo putãdum eſt auras aliquas circunfuſas iam fuiſ-
ſe, quarum exiguam quãdam particulam ſpirando tra-
heret, & reſpirando refunderet, quando in hominis fa-
ciem ſufflauit, eique illo modo animam fecit. Quod &
ſi ita eſſet, nec ſic de ipſo, ſed de ſubiacenti re aliqua fla-
bili poſſet eſſe quod flauit. Sed abſit vt negemus omni-
potentem de nihilo flatum vitæ facere potuiſſe, quo
fieret homo in animam viuam: atque in eas contruda-
mur

G tiatur anguſtias,vt vel iam fuiſſe aliquid , quod ipſe non
eſſet,vnde flatum faceret opinemur,vel quod mutabile
factum videmus , de ſeipſo feciſſe credamus . Quod e-
nim de ipſo eſt , neceſſe eſt vt eiuſdem naturæ ſit cuius
ipſe eſt , ac per hoc etiam immutabile ſit : Anima vero,
quod omnes fateotur,mutabilis eſt. Non ergo de ipſo,
quia non eſt immutabilis ſicut ipſe. Si autem de nulla
re alia facta eſt, de nihilo facta eſt proculdubio, ſed ab
Cap.V. ipſo. Quòd vero eam non ſpiritum,ſed corpus eſ-
ſe contendit,quid aliud vult efficere,quàm nos non ex
anima & corpore , ſed ex duobus vel etiam tribus con-
ſtare corporibus ? Cum enim ſpiritu,anima,& corpore
conſtare nos dicit , & omnia hæc tria corpora eſſe aſ-
ſerit,profecto ex tribus corporibus nos putat eſſe com-
pactos.In qua opinione quanta eum ſequatur abſurdi-
tas,illi potius quàm tibi demonſtrandum puto. Verum
iſte tolerabilis error eſt hominis, qui nondum cogno-
uit eſſe aliquid,quod cũ corpus non ſit,corporis tamen
Cap.VI. quandam ſimilitudinem gerere poſsit. Illud planè
quis ferat,quod in ſecundo libro,cum quæſtionem dif-
H ficillimã ſoluere conaretur , de originali peccato,qua-
tenus ad corpus animamq; pertineat , ſi anima non de
parentibus trahitur,ſed à deo noua inſufflatur?Hãc er-
go tam moleſtam & tam profundam nitens enodare
quæſtionem,merito,inquit,per carnem , priſcam repa-
rat habitudinem , quã viſa fuerat paulisper amiſiſſe per
carnem,vt per eam incipiat renaſci,per quam meruerat
inquinari . Cernis nempe hominem auſum ſuſcipere,
quod vires eius excedit , in tam immane præcipitiũ de-
cidiſſe , vt diceret inquinari animam meruiſſe per car-
nem,cum dicere nullo modo poſsit , vnde hoc meritũ
traxerit ante carnem. Si enim à carne incipit meritum
habere peccati, dicat ſi poteſt,vnde ante peccatũ ſuum
carne meruerit inquinari . Nam hoc meritum quo in
carnem peccatricem miſſa eſt , vt inquinaretur ex illa,
profecto aut ex ſemetipſa habuit,aut quod à vero mul-
to amplius abhorret,ex deo . Ex carne quippe meritum
non potuit habere ante carnem , quo merito inquinã-
da mitteretur in carnem. Si ergo à ſemetipſa hoc meri-
tum habuit , quo modo habuit quæ ante carnem nihil
I mali fecit ? Si autẽ hoc meritum ex deo dicitur habuiſ-
ſe,quis hoc audiat, quis ferat, quis dici impune permit-
tat?Non enim hoc loco quæritur, quid meruerit, vt iu-
dicaretur damnanda poſt carnem , ſed quid meruerit
ante carnem ita damnari,vt inquinanda mitteretur in
carnem . Explicet hoc ſi poteſt, qui eſt auſus dicere, in-
Cap.VII. quinari animam meruiſſe per carnem. Item alio
loco, cum eandem qua ſe ipſe implicuerat, velut expli-
candam proponeret quæſtionem,tanquam ex perſona
aduerſariorum ait , Cur, inquiunt , deus animam tam
iniuſta animaduerſione mulctauit , vt in corpus eam
peccati relegare voluerit, cum conſortio carnis pecca-
trix eſſe incipit,quæ peccatrix eſſe non potuit? In huius
quæſtionis tanquam ſcopuloſo gurgite , debuit vtique
cauere naufragium,nec eò ſe committere,vnde ſe non
erueret trãſeundo, ſed forte redeundo,id eſt, pœniten-
do . Nam de præſcientia dei ſe nititur liberare,ſed fru-
ſtra. Præſcientia quippe dei eos quos ſanaturus eſt,pec-
catores prænoſcit,non facit . Nam ſi eas animas liberat
à peccato, quas innocẽtes & mundas implicuit ipſe pec
cato,vulnus ſanat quod intulit nobis, nõ quod inuenit
in nobis.Auertat autem deus, & omnino abſit,vt dica-
mus quãdo lauacro regenerationis deus mundat ani-
mas paruulorum , tunc eum mala ſua corrigere quæ il-
lis ipſe fecit,cum eas nullum habentes peccatum pecca-
trici carni , cuius originali peccato contaminarentur, K
admiſcuit . Quas tamen iſte accuſans , dicit inquinari
meruiſſe per carnem,nec poteſt dicere vnde tantũ ma-
lum meruerint ante carnem. Hanc ergo quæſtio- Cap.VIII.
nem fruſtra ſe putans de præſcientia dei poſſe diſſolue-
re , adhuc ſe inuoluit & dicit , Anima ſi peccatrix eſſe
meruit, quæ peccatrix eſſe non potuit , tamen neque in
peccato remanſit , quia in Chriſto præfigurata, in pec-
cato eſſe non debuit,ſicut eſſe nõ potuit. Quid eſt quod
dicit,peccatrix eſſe non potuit, vel in peccato eſſe non
potuit,niſi credo,ſi non veniret in carnem? Neq; enim
potuit originali peccato eſſe peccatrix, aut quoquo mo
do in originali peccato eſſe niſi per carnem, ſi de parẽ-
te non trahitur . Videmus ergo eam per gratiam libe-
rari à peccato,ſed non videmus vnde meruerit hærere
peccato. Quid eſt ergo quod dicit,Si peccatrix eſſe me-
ruit , nòn tamen in peccato remanſit ? Si enim ab illo
quæram,cur non in peccato remanſerit , rectiſsime re-
ſpondebit , quòd eam Chriſti gratia liberauerit . Sicut
ergo dicit , vnde anima paruuli fuerit liberata pecca-
trix , ſic etiam dicat vnde meruerit eſſe peccatrix . Sed L
quid dicit, cui hoc quod prælocutus eſt,contigit ? Nã-
que vt iſtam quæſtionem ſibi proponeret,ait , Alia ſub-
trahuntur opprobria querulis murmurationibus obla-
trantium , & excuſsi quaſi quodam turbine,identidem
inter immania ſaxa collidimur . Hoc ſi ego de illo di-
cerẽ,forſitan ſuccenſeret. Verba ſunt eius. Quibus præ-
miſsis propoſuit quæſtionem , in qua ſaxa quibus colli-
ſus naufragauit,oſtẽderet . Ad hoc enim perductus eſt,
& tam horrendis cautibus illiſus , impulſus, infixus , vt
eruere ſe niſi emendando quod dixit,omnino nõ poſ-
ſit,non valens oſtẽdere quo merito anima ſit facta pec-
catrix, quam dicere nõ timuit ante omne ſuum pecca-
tum meruiſſe fieri peccatricem. Quis tam immane ſup-
pliciũ meretur ſine peccato,vt in aliena iniquitate con-
ceptus , antequam exeat de viſceribus matris , iam non
ſit ſine peccato ? De hac autem pœna, paruulorum ani-
mas qui regenerantur in Chriſto , nullis eorum præce-
dentibus meritis, gratuita liberat gratia , Alioquin gra-
tia iam non eſt gratia. Proinde iſte homo valde intel- Roma.11.
ligens,cui diſplicet in tanta profunditate , etſi non do- M
cta,tamen cauta noſtra cunctatio,dicat ſi poteſt,in hãc
pœnam quo peruenerit anima merito , de qua pœna li-
berat gratia ſine merito . Dicat , vt quod dicit aliqua, ſi
voluerit,ratione defendat. Non enim hoc exigeremus,
niſi ipſe dixiſſet , quòd anima meruerit eſſe peccatrix.
Dicat meritum eius , vtrum bonũ fuerit, an ne malum?
Si bonum,quo merito bono venit in malum ? Si malũ,
vnde aliquod malum meritum ante omne peccatum?
Item dico , Si bonum,nõ ergo eam gratuita gratia,ſed
ſecundum debitum liberat gratia,cuius præceſsit meri-
tum bonum:ac ſic gratia iam non erit gratia . Si autem
malum,quæro quod ſit, An quod venit in carnem, quò
non veniſſet,niſi apud quem non eſt iniquitas ipſe mi-
ſiſſet? Nunquam igitur niſi ſe in peiora præcipitans,hãc
ſuam ſententiam moliretur aſtruere, qua dicit quòd a-
nima meruit eſſe peccatrix . Quod de his quidem par-
uulis , quorum in baptiſmo diluitur originale peccatũ,
inuenit qualitercũque quod diceret, quoniam præſciẽ-
tia dei prædeſtinatis in vitam æternam nihil obeſſe po-
tuiſſet,paulisper alieno inhærere peccato. Quod tolera-
biliter diceretur,ſi non iſte verbis ſuis implicaretur, di-
cens,quod meruerit anima eſſe peccatrix, Vnde ſe om-
nino non liberat , niſi hoc eum dixiſſe pœniteat.
De illis autem paruulis qui morte præueniuntur Cap.IX.
priuſquam

A priuſquam baptizētur in Chriſto, cum reſpondere vo-
luiſſet, auſus eſt eis promittere, noo ſolum paradiſum,
verumetiam regnum cœlorum: non inueniens quà ex-
iret, ne deum animas innocētes dicere cogeretur æter-
na morte damnare, quas nullo merito præcedeote pec-
cati, carni inſerit peccatrici. Sed vtcūque ſentiens quid
mali dixerit, ſine vlla Chriſti gratia animas redimi par-
uulorum in æteroam vitam regnumq; cœlorum, & in
eis poſſe ſolui originale peccatum ſine baptiſmo Chri-
ſti, in quo fit remiſsio peccatorū, Videns ergo, io quam
ſe profunditatem naufragoſi gurgitis iecerit, ſanè, io-
quit, pro eis oblationes aſsiduas, & offerēda iugiter ſan
ctorum cenſeo ſacrificia ſacerdotum. Ecce ahud vnde
nunquam exiturus eſt, niſi eum dixiſſe pœniteat. Quis
enim offerat corpus Chriſti, oiſi pro eis qui mēbra ſunt
Ioan. 3. Chriſti? Ex quo autem ab illo dictum eſt, Niſi quis rena
tus fuerit ex aqua & ſpiritu ſancto, non poteſt intrare
Matth. 10. regnum dei. Et alio loco, Qui perdiderit animā ſuam
propter me, inueniet eam: nemo fit membrum Chriſti,
niſi aut baptiſmate in Chriſto, aut morte pro Chriſto.
Luca 23. Vnde & latro ille, non ante crucem domini ſectator,
B ſed io cruce cōfeſſor, de quo oooounquā præiudicium
captatur, ſiue tentatur cootra baptiſmatis ſacramētum:
à Cypriano ſancto inter martyres computatur, qui ſuo
ſanguine baptizatur, quod pleriſque nō baptizatis fer-
uente perſecutione euenit. Tanto nanque pondere ap-
penſum eſt, tantùmque valuit apud eum qui hæc nouit
appeodere, quod confeſſus eſt dominum crucifixum,
quantum ſi fuiſſet pro domino crucifixus, Tuoc enim
fides eius de ligno floruit, quando diſcipulorum mar-
cuit, niſi cuius mortis terrore marcuerat, eius reſurre-
ctione reuireſceret. Illi enim deſperauerunt de moriē-
te, ille ſperauit in cōmorientem. Refugerunt illi autho-
rem vitæ, rogauit ille conſortem pœnæ. Doluerunt illi
tanquam hominis mortem, credidit ille regnaturū eſſe
poſt mortem. Deſeruerunt illi ſponſorem ſalutis, ho-
norauit ille ſocium crucis. Inuenta eſt in eo menſura
martyris, qui tunc in Chriſtum credidit, quando defe-
cerunt qui futuri erant martyres, Et boc quidem oculis
domini clarum fuit, qui noo baptizato, tanquam mar-
tyrij ſaoguine abluto, tantam fœlicitatem ſtatim con-
C tulit. Sed etiam noſtrum quis oon conſideret, quanta
fide, quanta ſpe, quanta charitate mortem pro Chriſto
viuente ſuſcipere potuit, qui vitam in moriente quæſi-
uit. Huc accedit, quia non incredibiliter dicitur latro-
nem, qui tunc credidit iuxta dominum crucifixum, a-
qua illa quæ de vulnere lateris eius emicuit, taoquam
ſacratiſsimo baptiſmo fuiſſe perfuſum, Vt omittam
quòd eum antequam damnaretur, baptizatum nō fuiſ-
ſe, quoniam nemo noſtrum nouit, nemo cōuincit. Ve-
rum hæc vt volet quiſque accipiat, dum tamen de bap-
tiſmo non præſcribatur Saluatoris præcepto, huius la-
tronis exemplo: & non baptizatis paruulis nemo pro-
mittat inter damnationem regnumq; cœlorum, quie-
tis vel fœlicitatis cuiuſlibet atque vbilibet quaſi mediū
locum. Hoc enim eis etiam hæreſis Pelagiana promiſit,
quia nec dānationem metuit paruulis, quos nullū putat
habere originale peccatum, nec ſperat eis regnum cœ-
lorum, ſi non perueniunt ad baptiſmatis ſacramētum.
Iſte autem cum confiteatur paruulos origioali obſtri-
ctos eſſe peccato, eis etiam regnum cœlorum non bap-
tizatis auſus eſt polliceri, Quod nec illi auſi ſunt, qui
eos aſſerūt ſine vllo prorſus eſſe peccato. Ecce qualibus
ſe laqueis præſumptionis inoectat, niſi eum talia ſcrip-
Cap. X. ſiſſe pœniteat. De fratre autem ſanctæ Perpetuæ
Dinocrate, nec ſcriptura ipſa canonica eſt, nec illa ſic D
ſcripſit vel quicūque illud ſcripſit, vt illum puerum qui
ſeptenois mortuus fuerit, ſine baptiſmo diceret fuiſſe
defunctum: pro quo illa imminente martyrio creditur
exaudita, vt à pœnis transferretur ad requiem. Nam il-
lius ætatis pueri, & mentiri, & verum loqui, & confiteri
& negare iam poſſunt. Et ideo cum baptizaotur, iam &
ſymbolum reddunt, & ipſi pro ſe ad interrogata reſpō-
dene. Quis igitur ſcit, vtrum puer ille poſt baptiſmum
perſecutionis tempore, à patre impio per idololatriam
fuerit alienatus à Chriſto, propter quod in damnatio-
nem mortis ierit, nec inde oiſi pro Chriſto morituræ
ſororis precibus donatus exierit? Sed etiam ſi hoc Cap. XI.
iſti cōcedatur, quod ſalua fide catholica & Eccleſiaſti-
ca regula, nulla ratione conceditur, vt pro nō baptiza-
tis cuiuſlibet ætatis hominibus offeratur ſacrificiū cor-
poris & ſanguinis Chriſti, tāquam per huiuſmodi pie-
tatem ſuorum, ad regnum cœlorum quò perueniāt ad-
iuuentur: quid reſpōſurus eſt de tot milibus infantum,
qui naſcuntur ex impiis, nec in manus piorum aliqua
vel diuina vel humana miſeratione perueniuot, & de E
iſta vita in illa teoerrima ætate, ſine lauacro regenera-
tionis abſcedūt? Dicat ſi poteſt, vnde iſtæ animę ſic pec-
catrices fieri meruerunt, vt à peccato ſaltem oec poſtea
liberentur? Si enim quæram, quare damnari mereaotur
ſi noo baptizātur, rectè mihi reſpondetur, propter ori-
ginale peccatum. Item ſi quæram, vnde traxerint ori-
ginale peccatum, iſte reſpondebit, ex carne vtique pec-
catrice. Si ergo quæram, vnde damnari meruerint in
peccatricem carnem, qui oihil mali fecerant ante car-
nem, hic ioueniat quid reſpondeat, & ſic damnari ad
alienorum peccatorum ſubeūda contagia, vt nec bap-
tiſma regeneret male generatos, nec ſacrificia expient
inquinatos. Ibi enim & de talibus hi paruuli nati ſunt,
ſiue adhucuſque naſcuntur, vt eis nullo tali poſsit adiu-
torio ſubueoiri. Hic certè omnis argumentatio deficit.
Non enim quærimus, vnde animę damnari meruerint
poſt carnis conſortium peccatricis, ſed quærimus vode
animæ damnari meruerint ad ſubeundum carnis con-
ſortium peccatricis, nullum peccatū habentes ante car-
nis cōſortium peccatricis. Noo eſt vt dicatur, Nihil eis
obfuit alieni peccati pauliſper communicata cōtagio, F
quibus io dei præſcientia fuerat parata redemptio. De
his enim nunc loquimur, quibus ante baptiſmū de cor-
pore exeuntibus redemptio nulla ſuccurrit. Noo eſt vt
dicatur, Eas quas baptiſma non abluit, ſacrificia pro eis
crebra mundabunt, quod præſciens deus, paululum il-
las voluit alienis hærere peccatis, ſine vllo exitio dam-
nationis æternæ, & cum ſpe fœlicitatis æternæ. De his
enim nunc loquimur, quarum natiuitas apud impios &
ex impiis, nulla talia potuerit inuenire præſidia. Quæ
quidem ſi adhiberi poſſent, proculdubio nō baptizatis
prodeſſe non poſſent, Sicut nec illa quæ de libro Mac-
cabæorum commemorauit ſacrificia, facta pro pecca-
toribus mortuis, eis aliquid profuiſſent, ſi circūciſi non
fuiſſent, Inueniat ergo ſi poteſt iſte quid dicat, cum ab il
lo quæritur, quid meruerit anima ſine vllo peccato, vel
originali, vel proprio ſic ad ſubeundum alienum pec-
catum originale damnari, vt non ab illo valeat libera-
ri: & videat quid eligat è duob⁹, vtrum dicat etiam eas
animas morientium paruulorum, quæ hioc ſine laua-
cro regeneraoonis abſcedunt, & pro quibus oullum ſa
crificiū corporis dominici offertur, à nexu peccati ori-
ginalis abſolui, cum Apoſtolus doceat, ex vno ire om-
nes in condemnationem, quibus vtique non ſubuenit Rom. 5.
gratia,

G gratia, vt per vnum eruantur in redemptionem: an di-
cat animas non habentes vllum vel proprium, vel ori-
ginale peccatum, & omnimodo innocentes, ſimplices,
puras à iuſto deo, cum eas ipſe non liberãdas carni in-
ſerit peccatrici, æterna damnatione puniri?

Cap.XII. Ego nihil iſtorum duorum dicendũ eſſe confirmo,
nec illud tertium, alibi peccaſſe animas ante carnem, vt
damnari mererentur in carnem. Apoſtolus quippe a-
Rom.9. pertiſsime definiuit, nõdum in carne natos nihil egiſ-
ſe boni, ſeu mali, Vnde conſtat paruulos vt remiſsione
indigeant peccatorum, non niſi originale traxiſſe pec-
catum. Nec illud quartum, eas animas paruulorum ſine
baptiſmate moriturorum, à iuſto deo in carnẽ pecca-
tricem religari atque damnari, quas præſciuit ſi ad æta-
tem perueniſſent, in qua libero vterentur arbitrio, ma-
le fuiſſe victuras. Hoc nanque nec iſte auſus eſt dicere,
in tantis anguſtiis conſtitutus. Imò etiam contra iſtam
vanitatem, iam ſatis manifeſte ac breuiter eſt locutus,
vbi ait, Iniuſtum deum fuiſſe futurum, ſi non perfectis
propriæ volontatis operibus, vellet hominem iudicare
H non natum. Hoc enim reſpondit, cum tractaret quæ-
ſtionem aduerſus eos qui dicunt, Cur deus hominem
faciebat, quem vtpote præſcius ſciebat futurum non bo
num? Non natũ enim iudicaret, ſi propterea creare no-
luiſſet, quia non bonum futurum eſſe præſciſſet. Et vti-
que ſicut & huic viſum eſt, de perfectis eius operib⁹ de-
buiſſet hominem iudicare, non de præcognitis, nec fie-
ri aliquãdo permiſsis. Nam ſi peccata, quæ ſi homo vi-
ueret commiſſurus eſſet, etiam non commiſſa damnã-
Sap.4. tur in mortuo, nullum beneficium collatum eſt illi, qui
raptus eſt ne malicia mutaret intellectum eius, quãdo-
quidem iudicabitur ſecundum eã, quæ in illo fuerat fu-
tura malicia, non ſecundum eam, quæ in illo inuẽta eſt
innocentia. Et de nullo mortuo baptizato poterit eſſe
ſecuritas, quia & poſt baptiſmum, non qualitercunque
peccare, verumetiã apoſtatare homines poſſunt. Quid
ſi ergo qui baptizatus hinc raptus eſt, apoſtata erat fu-
turus ſi viueret, nullúm ne illi beneficium putabimus
eſſe collatum, quod raptus eſt ne malicia mutaret intel-
lectum eius: & propter dei præſcientiam, nõ ſicut fide-
le membrum Chriſti, ſed ſicut apoſtatam iudicandum
I eſſe cenſebimus? Quãto enim melius ſi peccata nõdum
†al.cognita facta, nondum cogitata†, ſed præcognita & futura pu-
niuntur, proiicerentur illi duo de paradiſo ante pecca-
tum, ne in loco tã ſancto & beatifico peccaretur? Quid
quod ipſa exinanitur omnino præſcientia, ſi quod præ-
ſcitur non erit? Quo modo enim rectè dicitur præſciri
futurum, quod non eſt futurum? Quo modo ergo pu-
niuntur peccata quæ nulla ſunt, id eſt, quæ nec vita iſta
nondum incipiente commiſſa ſunt ante carnem, nec
Cap.XIII. morte præueniente poſt carnem? Hoc itaque me-
dium ex quo anima miſſa eſt in carnem, quouſque ſol-
ueretur à carne, quoniam paruuli anima eſt, nec liberi
arbitrij geſsit ætatem, non inuenit vnde damnaretur
nõ percepto baptiſmo, niſi originale peccatum. Ex hoc
peccato iuſte damnari animam nõ negamus, quia pec-
cato ſuppliciũ lex iuſta conſtituit. Sed ad hoc peccatum
ſubeundum, cur damnata ſit quærimus, ſi non ex illa
vna trahitur, quæ in generis humani primo patre pec-
cauit. Quamobrem ſi deus non damnat innocẽtes, nec
facit nocentes quos perſpicit innocentes: & ſi animas
non liberat ſiue ab originalibus, ſiue à propriis peccatis,
niſi in Eccleſia Chriſti baptiſmus Chriſti: & ſi animæ
ante carnẽ nullum habuerunt omnino peccatum, & ſi
peccata antequam committantur, & multo magis quæ
nunquam commiſſa ſunt, damnari iuſta lege non poſ- K
ſunt, nihil horũ quatuor iſte dicit. Et ſi poteſt explicet,
paruulorum animæ, quæ ſine baptiſmo exeuntes in dã-
nationem mittuntur, quo merito in carnẽ peccatricem
quæ nihil peccauerunt, miſſæ ſunt, vt illic inuenirẽt pec
catum, propter quod merito dãnarentur. Porrò ſi qua-
tuor iſta deuitãs, quæ ſana doctrina condemnat, id eſt,
ſi non audeat dicere, vel ſine vllo peccato exiſtentes, à
deo fieri animas peccatrices, aut ſine Chriſti ſacramen-
to in eis ſolui originale peccatũ, aut eas alicubi peccaſ-
ſe, antequã mitterentur in carnẽ, aut ea quæ nunquã ha
buerunt in eis peccata damnari. Si hæc nolens dicere,
quoniã non ſunt vtiq; dicẽda, dixerit paruulos non tra
here originale peccatum, nec habere vnde damnẽtur, ſi
non accepto ſacramento regenerationis hinc exeãt, in
hæreſim Pelagianam ſine dubitatione dãnabilem, dã-
nandus incurrit. Quod ei ne contingat, quanto melius
teneat de animę origine cunctationem meã, ne audeat
affirmare quod nec humana ratione comprehẽdit, nec
diuina authoritate defendit, ne cogatur inſipiẽtiã pro- L
fiteri, dum veretur ignorãtiam confiteri. Hic forte Cap.XIIII.
dicat ſentẽtiam ſuam diuina authoritate defendi, quã-
do ſanctarũ ſcripturarum teſtimoniis probare ſe exiſti-
mat, animas à deo, nõ ex progagine fieri, ſed nouas ſin-
gulis inſufflari. Prubet, ſi poteſt, & fatebor me didiciſſe
ab illo, quod magna intentione quærebã. Sed quærat a-
lia, ne fortaſsis inueniat, nã hoc iſtis teſtimoniis quæ iã
poſuit, non probauit. Omnia quippe quæ hic adhibuit,
ad aliquid certa ſunt: ad hoc vero, quod de animæ ori-
gine quæritur, demonſtrantur ambigua. Certũ eſt enim
deum dediſſe hominibus flatum & ſpiritũ, dicẽte Pro-
pheta, Hæc dicit dominus qui fecit cœlum & fundauit Eſa.42.
terrã, & quæ ſunt in ea, qui dat flatũ populo ſuper eam,
& ſpiritum calcãtibus eam. Hoc teſtimoniom iſte in eã
ſententiã vult accipi quã defendit, vt quod ait, dat flatũ
populo, nõ ex propagine facere animas populo, ſed no
uas inſufflare credatur. Audeat ergo dicere non ipſum
nobis dediſſe carnem, quia de parentibus origo carnis
attracta eſt. Et vbi ait Apoſtolus de frumẽti grano. De⁹
illi dat corpus quo modo voluerit: neget ſi audet de tri- 1.Cor.15.
tico triticum naſci, & herbã eius ex ſemine ſecundũ ge
nus. Quod ſi negare nõ audet, vnde igitur ſcit quo mo- M
do dictũ ſit, dat flatum populo, vtrũ eum trahens de pa-
rentibus, an inſufflãs nouũ? Vnde etiam ſcit vtrum re-
petitio ſententiæ ſit, qui dat flatũ populo ſuper eã, & ſpi
ritum calcantibus eã: vt de vna re vtrunq; dictum intel
ligatur, & non animã vel ſpiritum, quo natura viuit hu
mana, ſed ſpiritom ſanctũ ſignificare voluerit? Si enim
flatu nõ poſſet ſignificari ſpiritus ſanctus, nõ dominus
poſt reſurrectionem inſufflaſſet diſcipulis, & dixiſſet,
Accipite ſpiritum ſanctũ. Neq; ſcriptum eſſet in Actib⁹ Ioan.20.
Apoſtolorũ, Factus eſt ſubito de cœlo ſonus, quaſi fer- Act.2.
retur flatus vehemens, & viſæ ſont illis linguæ diuiſæ
ſicut ignis, qui & inſedit ſuper vnumquẽq; eorũ, & im-
pleti ſunt omnes ſpiritu ſancto. Quid ſi hoc Propheta
prænũciauit, dicens, Qui dat flatum populo ſuper eam? Eſa.42.
Et tanquam exponens quid dixerit flatum, repetiuit at-
qoe ait, & ſpiritum calcãtibus eam. Tunc enim euiden-
tiſsime factum eſt, quando impleti ſunt omnes ſpiritu
ſancto. Aut ſi nondũ dicendus eſt populus, centũ vigin
ti homines, qui tunc in loco vno aderant, certè quãdo
ſimul quatuor vel quinq; milia crediderũt, & baptizati
acceperũt ſpiritum ſanctum, quis dubitauerit ſimul po-
pulum accepiſſe ſpiritum ſanctum, & multitudinẽ quæ
ambulabat in terra, id eſt, homines calcantes terram?

Nam

A Nam ille qui datur ad naturam hominis pertinens, ſiue ex propagine detur, ſiue nouus inſuffletur, quorũ nihil affirmandum eſſe dico, donec alterutrum ſine vlla dubitatione clareſcat, nõ datur calcantibus terram, ſed adhuc materno vtero incluſis. Dedit ergo flatum populo ſuper terram, & ſpiritum calcantibus eam, quando multi ſimul credentes, ſimul repleti ſunt ſpiritu ſancto. Et ipſe dat eum populo ſuo, & ſi nõ ſimul omnibus, ſed ſuo cuique tempore, donec diſcedendo de hac vita, & ſuccedendo in hanc vitam, vniuerſus eiuſdem populi numerus compleatur, vt hoc ſanctæ ſcripturę loco non aliud ſit flatus, aliud ſpiritus, ſed eiuſdem ſententiæ repetitio. Sicut non eſt alius qui habitat in cœlis, & alius dominus: Nec aliud eſt irridere, & aliud ſubſannare, ſed eadem ſententia repetita eſt, vbi legitur, Qui habitat in cœlis irridebit eos, & dominus ſubſannabit eos. *Pſal.2.* Vel cum dictum eſt, Dabo tibi gentes hæreditatem tuã, & poſſeſsionem tuam fines terræ: Non vtique aliud dixit hæreditatem, aliud poſſeſsionem, nec aliud gentes, aliud fines terræ, ſed eiuſdem ſententiæ repetitio eſt. Et innumerabiles inueniet huiuſmodi locutiones diui-
B norum eloquiorum, ſi aduertit quod legit. Quod autem græcus dixit, πνεῦμα, hoc Latini varie interpretati ſunt, Aliquando flatum, aliquando ſpiritum, aliquando inſpirationem. Nam hoc verbum habent codices Græci in iſto prophetico teſtimonio, de quo nunc agimus, vbi *Eſaia.42.* dictum eſt, Qui dat populo flatum ſuper eam: hoc eſt *Gen.2.* πνοὴ. Ipſum verbum eſt & vbi homo animatus eſt, Et inſufflauit deus in faciem eius flatum vitæ. Sed ipſum *Pſal.150.* verbum eſt in Pſalmo vbi canitur, Omnis ſpiritus lau- *Iob.32.* det deum. Ipſum eſt & in libro Iob, vbi ſcriptũ eſt, Aſpiratio autem omnipotentis eſt quæ docet, Noluit dicere flatus ſed aſpiratio, cum in græco ſit πνοὴ. Quod etiam in illis verbis Prophetæ, de quibus nunc diſputamus, & certe hoc loco neſcio, vtrum debeat dubitare ſpiritum ſanctum eſſe ſignificatum. Agebatur enim de ſapientia vnde ſit in hominibus, quia non ex numero annorum, ſed ſpiritus, inquit, eſt in hominibus: aſpiratio autẽ omnipotentis quæ docet, vt intelligeretur iſta repetitione, non ſe de ſpiritu hominis dixiſſe, quod ait, ſpiritus eſt in hominibus. Volebat enim oſtendere vnde habeant ſapientiam, quia non à ſeipſis, & repetendo id expoſuit dicens, Aſpiratio omnipotentis eſt quæ docet. *Iob.18.* Item alio loco in eodem libro, Intellectus, inquit, labio-
C rum meorum pura intelligit. Spiritus diuinus qui fecit me, aſpiratio autem omnipotentis, quæ docet me. Et hic quod ait, aſpiratio vel inſpiratio, in græco eſt πνοή, qui in illis Prophetæ verbis interpretatus eſt flatus. Quamobrem cum temere negetur de anima hominis, *Eſaia.42.* vel de ſpiritu hominis eſſe dictum, Qui dat flatum populo ſuper eam, & ſpiritum calcantibus eam: quamuis ibi & ſpiritus ſanctus multo credibilius poſsit intelligi, qua tandem ratione audebit aliquis definire, animam vel ſpiritum, quo natura noſtra viuit, loco illo voluiſſe ſignificare prophetam: cum profecto ſi apertiſsime diceret, qui dat animam populo ſuper terram, adhuc quærendum eſſet, vtrum eam deus ex origine præcedentis generis det, ſicut ex origine præcedentis generis, ipſe tamen dat corpus, non ſolum homini aut pecori, ſed etiam ſemini tritici, aut alicuius cæterorum quo modo voluerit: an vero nouam ſicut homo primus accepit, inſufflet. Sunt etiam qui hæc verba prophetica ſic intelligant, vt quod ait, Dedit flatum populo ſuper eam: id eſt ſuper terram, non niſi animam hominis velint accipi flatum. Quod vero adiunxit, Et ſpiritum calcantibus eam: ſpiritum ſanctum ſignificatum arbitrantur, il- D lo ſcilicet ordine, quo & Apoſtolus dicit, Non primum *1.Cor.15.* quod ſpiritale eſt, ſed quod animale, poſtea ſpiritale. Nam ex hac prophetica ſentẽtia etiam elegans ille ſenſus exculpitur, quod ita dixerit calcantibus eam, vt vellet intelligi, contemnentibus eam. Qui enim accipiunt ſpiritum ſanctum, amore cœleſtium terrena contemnunt. Hæ omnes ſententiæ non ſunt contra fidem, ſiue vtrunque, id eſt, & flatum & ſpiritum qui pertinet ad humanam naturam, quis intelligat, ſiue vtrunq; dictum accipiat de ſpiritu ſancto, ſiue flatum ad animam, ſpiritum vero ad ſpiritum ſanctum referat. Sed ſi anima & ſpiritus hominis & hic intelligendus eſt, ſicut non dubitandum eſt, quod eam deus det: ita quærendum eſt adhuc vnde det, vtrum ex propagine, ſicut ipſe quidem dat, ſed tamen ex propagine dat corporis membra: an vero nouum, neque propagatum ſingulis inſufflando diſtribuat: quod non ambigua, ſicut iſte facit, ſed aliqua certiſsima volumus diuinorum eloquiorum authoritate defendi. Eadem ratione etiam quod dicit deus, Spi- *Eſaia.57.* ritus à me exiet, & omnem flatum ego feci: de ſpiritu quidem ſancto accipiendum eſt quod ait, Spiritus à me E exiet. De quo & ſaluator ait, A patre procedit. Sed quod *Ioan.15.* dictum eſt, Omnem flatum ego feci: de omni anima dictum negari non poteſt, Sed omne etiam corpus ipſe facit. Quòd autem ex propagine corpus humanum faciat, nullus ambigit. Ac per hoc de anima cum eam cõſtet ab illo fieri, vnde eam faciat, vtrum ex propagine ſicut corpus, an inſufflando ſicut primam fecit, adhuc vtique requirendum eſt. Adiecit etiam tertium teſtimo- *Zacha.12.* nium, quia ſcriptum eſt, Qui fingit ſpiritum hominis in ipſo, quaſi hoc negetur. Sed vnde eum fingat, hoc quæritur. Nam & corporalem hominis oculũ quis niſi deus fingit? Et puto quod non extra, ſed in ſeipſo, & tamen vt eſt, certum eſt ex propagine. Cum ergo & ſpiritum hominis in ipſo fingat, quærendum eſt vtrum noua inſufflatione, an tractum ex propagine. Nouimus etiam Maccabæorum iuuenum matrem, fœcundiorem virtutibus quando filij paſsi ſunt, quàm fœtibus quando *2.Macc.7.* nati ſunt, eos ſic fuiſſe adhortatam vt diceret, Filij, ne- *† al. paruiſtis in vẽtrẽ meũ et mox aliquoties.* ſcio quo modo apparuiſtis in ventre meo, † Neq; enim ego ſpiritum & animam donaui vobis, nec ſingulis vobis vultus & membra formaui, ſed deus qui fecit mundum & omnia quæ in eo ſunt, fecitq; hominum genus, F & omnium inquirit actum, ipſe vobis ſpiritum & animam reddet cum magna miſericordia. Nouimus hæc quidẽ, ſed huic quo modo ſuffragentur ad id quod aſſerit, non videmus. Quis enim Chriſtianorũ neget deum donare hominibus animã & ſpiritum? Sed eodem modo exiſtimo iſtum negare non poſſe, deum donare hominibus linguam, aurem, manum, pedem, omnèſque corporis ſenſus & omnium formam naturamq; membrorum. Quo modo enim hæc dei dona eſſè negaturus eſt, niſi ſe obliuiſcatur eſſe Chriſtianum? Sed ſicut conſtat ex propagine ab illo hæc fieri atq; donari, ita quærendum eſt etiam, ſpiritu & anima hominis vnde ab illo efficiatur, à quo efficiente donatur, vtrum ex parentibus, an ex nihilo, an quod iſte affirmat, ſed omnimodo cauendum eſt, ex aliqua flatus eius exiſtente natura, non de nihilo creata, ſed de ipſo?

Cap. XV. Cum igitur ſcripturarum teſtimonia quæ commemorat, nequaquam doceãt id quod perſuadere conatur, quod enim ad hãc quæſtionem attinet, omnino non exprimunt: quid eſt quod dicit, animam ex flatu dei conſtanter aſſerimus, non ex traduce, quia ex deo datur? Quaſi corpus ex alio

Roma.11. detur quàm ex illo à quo creatur, ex quo omnia, per quē
G omnia, in quo omnia: quanuis noo de eius natura, ſed
ex eius opificio. Neq; ex nihilo inquit, quia ex deo profi-
ciſcitur. Hoc planè non adhuc quæreo dum monemus,
vtrum ita ſit, ſed prorſus verum non eſſe quod dicit, id
eſt, quod anima nec ex traduce ſit, nec ex nihilo. Hoc
inquam, verum non eſſe ſine dubitatione firmamus.
Vnum eſt enim è duobus, ſi ex traduce non eſt, ex ni-
hilo eſt, ne ita ſit ex deo vt naturæ ſit dei, quod omni-
no ſacrilegum eſt credere. Sed adhuc vtrum non ſit ex
traduce certa teſtimonia flagitamus aut quærimus, non
qualia iſte poſuit, quibus hoc quod quærimus nō oſten-
ditur. Qui vtinam in tanta profunditate quæſtionis,
quandiu quid dicat ignorat, imitaretur Maccabæorum
matrem, Quæ cum ſciret de viro ſe filios concepiſſe, &
à creatore omnium, ſiue ſecundum corpus, ſiue ſecun-
dum animam & ſpiritum ſibi creatos eſſe, ait tamen,
2. Macc. 7. Neſcio quo modo apparuiſtis in vētre meo. Vellem iſte
diceret quid iſta neſciebat. Hæc enim quæ dixit, vtique
ſciebat, quo modo ſecundum corpus in eius vterum ve
nerint, quia de viro eos concepiſſe dubitare non pote-
rat, Confitebatur etiam, quia & hoc vtiq; ſciebat, quòd
deus illis animam & ſpiritum dederit, quòd ipſe illis
H vultus & membra formauerit. Quid ergo neſciebat? An
forte quod neſcimus & nos, vtrum animam & ſpiritum
quem deus illis ſine dubio dedit, de parentibus traxerit,
an nouū ſicut homini primo inſufflauerit? Sed ſiue hoc,
ſiue aliud aliquid de naturæ humanæ inſtitutione ne-
ſciebat neſcire ſe dicebat, non quod neſciebat temere
defendebat. Nec tamē iſte huic diceret, quod nobis di-
Pſal. 48. cere non erubuit. Homo in honore poſitus nō intelle-
xit, comparatus eſt pecoribus inſenſatis, & ſimilis factus
eſt illis. Ecce iſta mulier dixit de filiis ſuis, Neſcio
† aliàs, paruiſtis in vētrem meum. quo modo apparuiſtis io veotre meo, † nec tamen com-
paratur pecoribus inſenſatis, aut ſimilis factus eſt illis.
Neſcio dixit, Et quaſi quærerent ab ea, cur neſciret, ad-
iunxit, Neque enim ego ſpiritum & animam donaui
vobis. Ille ergo qui donauit, ſcit vnde fecerit quòd do-
nauit, vtrum ex propagine attraxerit, an nouum inſuf-
flauerit. Quod ego, inquit, neſcio, nec ſingulis vobis vul
tus & membra formaui, ille ſcit qui formauit, vtrum
ſimul animam formauerit, an vero iam formatis ani-
mam dederit. Quo ergo modo, vtrum illo an iſto in
eius ventrē venerint filij neſciebat, & illud tamen ſcie-
I bat, totum quod dedit redditurum eſſe eum qui dedit.
Sed eligat iſte in naturæ humanæ tam profundo abdi-
tóque ſecreto, quid mulier iſta neſcierit, tantum nō iu-
dicet mentientem, nec pecoribus inſenſatis comparet
neſcientem. Quicquid erat quod illa neſciebat, profe-
ctò ad naturam hominis pertinebat, quod tamen ſine
culpa homo neſciebat. Quapropter dico etiam ego de
anima mea, neſcio quo modo venerit in corpus meum,
neque enim ego illam mihi donaui, ſcit ille qui dona-
uit, vtrum illam de patre modo traxerit, an ſicut primo
Cap. XVI. homini nouam creauerit. Sciam etiam ego ſi ipſe
docuerit, quandocunque voluerit. Nunc autem neſcio,
nec me pudet, vt iſtud fatear neſcire, quod neſcio. Di-
ſce, inquit, ecce Apoſtolus docet, Diſcam planè ſi Apo-
ſtolus docet. Non enim niſi deus per Apoſtolum docet.
Sed quid eſt tandē quod docet Apoſtolus? Ecce, inquit,
cùm Athenienſibus loqueretur, hoc conſtanter expo-
Acto. 17. ſuit, dicens, Cum ipſe det omnibus vitam & ſpiritum.
Quis enim hoc negat? Sed intelligite, inquit, quod ait
Apoſtolus, Det, inquit, non dedit, ad infinitum & iuge
tempus reuocans, non de preterito & perfecto pronun-
ciaus. Et quod ſine ceſſatione dat, ſemper dat: ſicut ſem- K
per eſt ipſe qui dat. Verba eius poſui, ſicut in eorum
quos miſiſti, ſecundo libro eius inueni. Vbi primum vi-
de quò progreſſus fuerit, dum nititur affirmare quod
neſcit. Auſus eſt enim dicere, deum non nunc ſolum at-
que in iſto tantummodo ſeculo, ſed per infinitum tem-
pus ſine ceſſatione, atque omnino ſemper animas na-
ſcentibus dare. Semper, inquit, dat, ſicut ſemper eſt ipſe
qui dat. Quid Apoſtolus dixerit, quia ſatis apertum eſt
me intelligere, abſit vt negem, quod autem iſte dicit,
debet etiam ipſe intelligere contra fidem eſſe Chri-
ſtianam, atq; vlterius cauere ne dicat. Cum enim mor-
tui reſurrexerint, iam nemo naſcetur, atque ideo tunc
non dabit naſcentibus animas, ſed eas quas dat in iſto
ſeculo, cum corporibus iudicabit. Nō ergo ſemper dat,
quanuis ipſe ſemper ſit qui nunc dat. Nec tamen quo-
niam beatus Apoſtolus noo dixit, dedit, ſed det: inde
conficitur quod vult iſte conficere, non cum ex propa-
gine animas dare. Ipſe quippe dat, etiam ſi de propagi-
ne dat. Quia & corporis membra, & corporis ſenſus, &
corporis formam, & corporis omnino ſubſtātiam ipſe
hominibus dat, † quanuis ex propagine det. Neq; enim * al. oībus.
Matth. 6. quia dominus ait, Si fœnum agri quod hodie eſt, & cras
in clibanum mittitur, deus ſic veſtit, nec ait, veſtiuit, ſi- L
cut primum quando inſtituit: ſed ait, veſtit, quod &
nunc facit, ideo negabimus lilia de origine ſui generis
procreari. Quid ſi ergo ſic etiam anima & ſpiritus ho-
minis & à deo datur quandiu datur, & tamē ex propa-
gine ſui generis datur? Quod ego nec defendo, nec re-
fello. Sed ſi defendendum eſt, vel refellendum, perſpi-
cuis non ambiguis teſtimoniis id agendum eſſe com-
moneo. Nec propter ea pecoribus inſenſatis ſum com-
parandus, quia hoc me nondum ſcire pronuncio, ſed
potius cautis hominibus, quia non audeo docere quod
neſcio. Iſtum autem non ego viciſſim quaſi rependens
maledictum pro maledicto, pecoribus cōparo, ſed tan-
quam filium moneo, vt quod neſcit, ſe neſcire fateatur,
neq; id quod nondum didicit, docere moliatur, ne cō-
paretur non pecoribus, ſed illis hominibus quos dicit
Apoſtolus, Volentes eſſe legis doctores, non intelligen 1. Timo. 1.
tes, neque quæ loquuntur, neque de quibus affirmant.

Nam vnde eſt quod ita ſcripturas de quibus loqui- Cap. XVII.
tur, non curat aduertere, vt cum legerit homines eſſe ex
deo, non eos etiam ſecundum corpus, ſed tantum ſecun
dum animam & ſpiritum ex deo eſſe contendat? Quod M
enim ait Apoſtolus, Ex ipſo ſumus: non vult iſte ad cor-
pus, ſed tantum ad animā & ſpiritum eſſe referendum.
Si ergo ex deo non ſunt corpora, falſum eſt quod ſcrip-
tum eſt, Ex quo omnia, per quem omnia, in quo omnia. Roma. 11.
Deinde vbi dicit idem Apoſtolus, Sicut enim mulier 1. Cor. 11.
ex viro, ita & vir per mulierem: exponat nobis iſte quam
propaginem ſignificare voluerit, animę, an corporis, an
vtriuſq;? Sed non vult eſſe animas ex propagine. Reſtat
ergo vt ſecundum ipſum, atque omnes qui animarum
propaginem deſtruunt, corpus tantum maſculinum &
fœmininum ſignificauerit Apoſtolus dicēs, Sicut enim
mulier ex viro, ita & vir per mulierem: quia mulier ex
viro facta eſt, vt etiam vir per mulierem poſtea naſce-
retur. Si ergo hæc Apoſtolus dicens, non etiam animas
& ſpiritus, ſed tantum corpora vtriuſque ſexus volebat
intelligi, cur continuo ſubiunxit, Omnia autem ex deo:
niſi quia & corpora ex deo? Ita quippe ait, Sicut enim
mulier ex viro, ita & vir per mulierem, omnia autem ex
deo. Eligat ergo iſte vnde ſit dictum. Si de corporibus,
profecto & corpora ex deo ſunt. Quid eſt ergo quod
vbicunque

A vbicunque iſte in ſcripturis legit ex deo, quando de ho-
minibus agitur, non & corpora, ſed tantum animas &
ſpiritus vult intelligi? Si vero quod dictum eſt, Omnia
autem ex deo: & de corpore vtriuſq; ſexus, & de anima
ac ſpiritu dictum eſt, ergo ſecundum omnia eſt mulier
ex viro. Mulier enim ex viro, vir per mulierem, omnia
autem ex deo. Quæ omnia niſi de quibus loquebatur, id
eſt, & ille vir ex quo mulier, & illa mulier quæ ex viro,
& ille vir qui per mulierem? Neq; enim ille vir per mu-
lierem, ex quo viro mulier, ſed vir qui natus eſt poſtea
ex viro per mulierem, quemadmodum hodieq; naſcun
tur. Ac per hoc ſi cum iſta diceret Apoſtolus, de corpo-
ribus loquebatur, proculdubio corpora vtriuſque ſexus
ſunt ex deo. Porrò ſi non vult eſſe ex deo hominum ni-
ſi animas & ſpiritus, profecto etiam ſecundum animã
& ſpiritum mulier erit ex viro, & nihil iam relinquetur
eis, qui cõtra animarum propaginem diſputant. Si autẽ
ita diuidit, vt dicat mulierem ex viro eſſe ſecundũ cor-
pus: ex deo autem ſecundum animam & ſpiritum, quo
1. Cor. 11. modo erit verum, quod ait Apoſtolus, Omnia autem ex
deo: ſi mulieris corpus ita eſt ex viro, vt non ſit ex deo?
Quapropter vt Apoſtolus potius verũ loquatur, quàm
iſte Apoſtolo præferatur, mulier ex viro eſt, ſiue ſecun-
B dum ſolum corpus, ſiue ſecundum totum, quo conſtat
humana natura. Nihil enim horum tanquam certum
affirmamus, ſed quid horũ verum ſit adhuc quærimus,
& vir per mulierem, ſiue ex parte tota hominis natura
ducatur, quæ per mulierem naſcitur, ſiue ſola caro, vn-
de adhuc quæſtio eſt, omnia tamen ex deo, vnde nulla
quæſtio eſt, id eſt, & corpus & anima & ſpiritus, & viri
& mulieris. Et ſi enim non ex deo nata vel tracta ſunt,
vel manarunt, ita vt eius naturæ ſint, tamẽ ex deo ſunt.
A quo enim creata, condita, facta ſunt, ab illo habent
Acto. 17. vt ſint. Sed dicendo, inquit Apoſtolus, Et ipſe det om-
nibus vitam & ſpiritum. Deinde addendo, fecitque ex
vno ſanguine omne genus hominum, animam & ſpi-
ritum originaliter retulit ad authorem, corpus ad tra-
ducem. Imò vero qui non vult temere animarum ne-
gare propaginem, antequam liquido clareat, vtrum ita
an non ita ſit, habet quod in iſtis verbis Apoſtoli intel-
ligat, Ex vno eũ ſanguine dixiſſe, ex vno homine, à par-
te totum ſignificante locutionis modo. Si enim ipſi li-
Gene. 2. cet intelligere à parte totũ quod ſcriptum eſt, Et factus
eſt homo in animam viuam: vt illic intelligatur & ſpi-
C ritus de quo ſcriptura ibi tacuit, cur aliis non liceat ſic
accipere quod dictum eſt, Ex vno ſanguine: vt illic & a-
nima & ſpiritus poſſit intelligi, quoniam homo ſigni-
ficatus nomine ſanguinis, non ſolũ conſtat ex corpore,
verumetiam ex anima & ſpiritu? Sicut enim qui propa-
ginem defendit animarum, non hinc iſtum debet op-
Roma. 5. primere, quia de primo homine ſcriptũ eſt, In quo om-
nes peccauerunt: non enim dictum eſt, in quo omnium
caro peccauit, ſed omnes dictum eſt, id eſt, in quo om-
nes homines, cum homo nõ ſolum ſit caro. Sicut ergo
hinc iſte non debet opprimi, quia forte ita dictum eſt,
omnes homines, vt ſecundum ſolam carnem intellige-
rentur: ſic iſte non hinc debet premere defenſores pro-
paginis animarum, quia dictum eſt, omne genus homi-
num ex vno ſanguine, tanquã propterea ſola caro per-
tineat ad propaginem. Si enim hoc eſt verum, quod iſti
aſſerunt, vt nõ ſit anima ex anima, ſed caro ex carne ſit
tantum, ita dictum eſt ex vno ſanguine, vt nõ totus ho-
mo ſignificaretur à parte, ſed tantum vnius hominis ca
ro. Illud vero quod dictum eſt, in quo omnes peccaue-
runt, ſola omnium hominum caro intelligenda eſt, quę

inde transfuſa eſt, à toto partem ſignificante ſcriptura. D
Si autem illud eſt verum, quod totus homo ex toto ho
mine propagatur, id eſt, corpus, anima & ſpiritus, ibi
proprie dictum eſt in quo omnes homines peccauerũt:
hic autem tropice ex vno ſanguine totum ſignificatur à
parte, id eſt totus homo, qui ex anima conſtat & carne,
vel potius vt iſte amat loqui, ex anima & ſpiritu & car-
ne. Nam & ex parte totum, & ex toto partẽ diuina elo-
quia ſignificare conſueuerunt. Ex parte enim totum ſi-
gnificatũ eſt, vbi legitur, Ad te omnis caro veniet: quia Pſal. 64.
ex carne intelligitur totus homo. Ex toto autem pars,
cum dicitur Chriſtus ſepultus, cum ſola eius caro ſepul-
ta ſit. Iam illud quod in hoc Apoſtoli teſtimonio poſitũ
eſt, quia ipſe dat omnibus vitam & ſpiritum: ſecundum
ſuperiorem diſputationẽ puto quod neminem moueat.
Ipſe enim dat. Sed adhuc quærimus vnde det, vtrum ex
noua inſufflatione, an ex propagine? Ipſe quippe dare e-
tiam carnis ſubſtantiam rectiſsime dicitur, quam tamen
dare ex propagine non negatur. Nunc videamus Ca. XVIII.
illud de Geneſi teſtimonium, vbi facta mulier de latere
viri, adducta eſt ad eum & dixit, Hoc nunc os ex oſſi- Gene. 2.
bus meis, & caro de carne mea. Hoc quippe putat iſte,
quod dicere debuerit Adam, anima ex anima mea, vel
ſpiritus de ſpiritu meo, ſi etiã hoc de illo tractum eſſet. E
Sed illi qui propaginem aſſerunt animarum, hinc ſe pu
tant inuictius ſuam munire ſententiam, quia cum ſcrip
tum ſit, detraxiſſe deum coſtam de latere viri, eámque
ædificaſſe in mulierem, nõ eſt additum, quod in eius fa-
ciem ſufflauerit flatum vitæ, ideo inquiunt, quia iam de
viro fuerat animata. Nam ſi non fuiſſet, nequaquã nos,
inquiunt, ſancta ſcriptura huius rei cognitione fraudaſ-
ſet. At illud vero quod ait Adam, Hoc nunc os ex oſſi- Ibidem.
bus meis, & caro de carne mea: nec ait, ſpiritus vel ani-
ma de ſpiritu meo, vel anima de anima mea: ſic ab eis
reſponderi poteſt, quemadmodum ſuperius demõſtra-
tum eſt, vt à parte totum intelligatur hoc dictum, os &
caro mea, ſed quæ animata fuerat detracta, nõ mortua.
Neque enim hoc omnipotentem facere potuiſſe, ideo
negandum eſt, quia nullus hominũ poteſt aliquid cum
anima de humana carne præcidere. Nam quod Adam
ſecutus adiũxit, Hæc vocabitur mulier, quia de viro ſuo
ſumpta eſt: cur non ait potius, vnde opinio confirma-
retur iſtorũ, quoniam de viro ſuo caro eius ſumpta eſt?
Hic vtique illi qui contra ſentiunt, poſſunt dicere, quia
non eſt ſcriptum carnẽ mulieris, ſed mulierem de viro F
ſumptam ſuo, totam debere accipi cum anima & ſpiri-
tu. Nam etſi anima ſexu caret, non tamen quando ap-
pellantur mulieres, excepta anima eas neceſſe eſt intelli-
gi. Alioquin non ita ſe admonerentur ornare. Non in- 1. Timo. 2.
tortis crinibus, aut auro, vel margaritis, aut veſte precio-
ſa, ſed quod decet, inquit, mulieres, promittentes pieta-
tem per bonam conuerſationem. Vtiq; pietas intus eſt
in anima vel ſpiritu, & tamen mulieres appellatæ ſunt
etiam vt ſe intus ornarent, vbi nullus eſt ſexus. Cum ita-
que iſti ſic inter ſe alternante ſermone certauerint, ego
inter eos ſic iudico, vt ne incognitis fidant, & temere
audeãt affirmare quod neſciunt, vtroſq; commoneam.
Si enim ſcriptum eſſet, inſufflauit flatum vitæ in faciem
mulieris, & facta eſt in animam viuam: nec ſic eſſet iam
conſequens, vt non propagaretur ex parentibus anima,
niſi etiam de filio eorum hoc ſcriptum ſimiliter lege-
retur. Fieri enim potuit, vt membrum non animatum
de corpore extractum indigeret animari. Filij vero ani-
ma ex patre per matrem propaginis transfuſione tra-
heretur. Cum vero tacitum eſt, occultatum eſt, non ne-

G gatum, ſed neque affirmatum. Ac per hoc ſicubi forte non tacitū eſt, clarioribus documentis eſt aſtruendum. Vnde nec illi qui defendūt animarum propaginem, ex eo quod non ſufflauit deus in faciem mulieris, aliquid adiuuantur: nec illi qui eam negant, ideo quia non dixit Adā, anima de anima mea, debent ſibi perſuadere quod neſciunt. Sicut enim eadem non ſoluta, ſed manente quæſtione potuit tacere ſcriptura, quòd mulier deo ſufflauit ſicut vir eius acceperit animam: ſic eadem non ſoluta, ſed manente quæſtione potuit tacere ſcriptura, vt Adam non diceret, anima de anima mea. Ac per hoc ſi primæ mulieris anima ex viro eſt, à parte totum ſi-
Gene.2. gnificatum eſt, vbi legitur, Hoc nūc os ex oſſibus meis, & caro de carne mea, cum tota ex viro, non caro ſola ſit ſumpta. Si autem non eſt ex viro, ſed eam deus inſufflauit ſicut viro, à toto pars ſignificata eſt, vbi legi-
Ibidem. tur, De viro ſuo ſumpta eſt: cum caro eius non tota ſit ſumpta. Quapropter cum his teſtimoniis, quæ ad hanc rem pertinent, vtique ambiguis non ſoluatur hæc quæſtio: illud tamen ſcio ſic argumentari homines, qui ex hoc putant animam mulieris non eſſe de anima viri, quia non eſt dictum, anima de anima mea: ſed, caro de
H carne mea: quemadmodum argumentantur Apollinariſtæ, vel quicunque ſunt alij, aduerſus animam domi-
Ioan.1. ni. Quam propterea negant, quia ſcriptum legunt. Verbum caro factum eſt. Si enim & anima, inquiunt, ibi eſſet, debuit dici, Verbum homo factum eſt. Sed iſtis propterea dicitur, carnis nomine ſolere ſcripturam to-
Eſaie.40. tum hominem nuncupare, ſicut ibi, Et videbit omnis
Luca.3. caro ſalutare dei: non enim caro ſine anima aliquid videre poteſt. Quia plurimis aliis ſanctarum ſcripturarum locis, non ſolum carnem verumetiam animam humanam, id eſt, rationalem ineſſe homini Chriſto, ſine vlla ambiguitate monſtratur. Vnde & iſti à quibus animarum propago defenditur, poſſunt accipere à parte totum eſſe dictum, Os de oſſibus meis, & caro de carne mea: vt illic intelligatur & anima, quemadmodum verbum carnē factum non ſine anima accipimus: ſi quemadmodum alia teſtimonia docent habere humanā animam Chriſtum, ita & iſti aliquibus non ambiguis teſtimoniis propaginem aſtruerent animarum. Pari vice admonemus etiam hos, qui animarum propaginē deſtruunt, vt nouas à deo ſufflari animas certis documentis aſſerant, & tunc illud quod dictum eſt, Os ex oſſibus
I meis, & caro de carne mea, non tropice à parte totum vt ſimul intelligatur & anima, ſed proprie de ſola carne
Cap.XIX. dictum eſſe defendant. Quæ cum ita ſint, video librum iſtum iam eſſe claudendum. Omnia quippe quæ mihi maxime neceſſaria videbantur, continet. Quibus hi qui legerint, ſciant ſe cauere debere, ne huic homini cuius duos libros mihi miſiſti, in hoc conſentiant, vt credant animas ſic ex flatu dei eſſe, vt non ſint ex nihilo. Hoc enim qui credidit, etſi verbis neget, re ipſa clamat animas dei habere ſubſtantiam, & ipſius genus eſſe, non munere, ſed natura. Nam de eo quo quiſq; naturæ ſuæ originem ducit, de illo naturæ ſuæ genus ducere negari ſobrie nullo pacto poteſt. Iſte autem ita ſibi eſt ipſe contrarius, vt genus dei eſſe animas dicat, non natura ſed munere, & tamen nō factas ex nihilo, ſed ex illo dicat originem docere ac ſic eas quod prius negauerat, ad dei naturam reuocare nō dubitat. Animarum autem nouarum ſine propagine inſufflationem, defendi quidem minime prohibemus, ſed ab eis qui potuerint aliquid inuenire, vel in canonicis libris, quod non ſit ambiguū diſſoluendæ huic obligatiſsimæ quæſtioni, vel in ratiocinationibus ſuis, quod non ſit contrarium K
catholicæ veritati, non à talibus qualis iſte apparuit: qui non inueniendo quid diceret, & deliberationem ſuam nolendo ſuſpendere, vires ſuas omnino nō metiens ne taceret, auſus eſt dicere, inquinari animam meruiſſe, & per carnem meruiſſe eſſe animam peccatricem, cuius nullum meritum, ſeu bonum ſeu malum ante carnem potuit inuenire. Et paruulis ſine baptiſmo de corpore exeuntibus, ſolui poſſe originale peccatum, & offerendum pro eis ſacrificium corporis Chriſti, qui Chriſto nō ſunt incorporati per eius ſacramenta in eius Eccleſia, eóſque ſine lauacro regenerationis de hac vita emigrantes, nō ad requiem tantum ire, ſed ad regnum cœlorum poſſe etiam peruenire. Et alia multum abſurda, quæ omnia colligere, atq; in iſto libro digerere, longum viſum eſt. Abſit ergo vt animarum propago ſi falſa eſt, à talibus refellatur, & animarum nouarum inſufflatio ſi vera eſt, à talibus defendatur. Quamobrem quicunque volunt defendere, quòd dicuntur animæ nouæ naſcentibus inſufflari, nō de parentibus trahi, aliquid illorum quatuor quæ ſupra commemoraui, caueant omnimo- L
do. Hoc eſt, Ne dicant à deo fieri animas peccatrices, per alienum originale peccatū. Ne dicant paruulos qui ſine baptiſmo exierint, peruenire poſſe ad vitam æternam regnumq; cœlorum, originali peccato per quodlibet aliud reſoluto. Ne dicant animas peccaſſe alicubi ante carnem, & hoc merito in carnē peccatricem fuiſſe detruſas. Ne dicant peccata quæ in eis inuenta nō ſunt, quia præſcita ſunt, merito fuiſſe punita, cum ad eam vitam vbi ea cōmitterent, permiſſæ non fuerint peruenire. Nihil ergo iſtorum quatuor dicētes, quoniam quodlibet eorum falſum atque impium eſt, inueniant etiam ſcripturarum de hac re certiſsima teſtimonia, & hanc ſententiam ſuam, non ſolum me non vetante, verumetiam fauente & gratias agente, defendant. Si autē non inueniūt certiſsimam de hac re authoritatem diuinorum eloquiorum, & aliquid illorum quatuor per inopiam dicere compelluntur, cohibeant ſe, ne per ipſam inopiam etiam paruulorum animas non habere originale peccatum, ſecundum Pelagianam hæreſim olim damnabilem, nuperrimeq; damnatam, dicere compellantur. Melius eſt enim homini fateri ſe neſcire quod neſcit, quàm in hæreſim vel damnatam incurrere, vel nouam condere, dum temere audet defenſare, quod neſcit. Alia huius hominis falſa & abſurda, in quibus non M
tam periculoſe, verumtamen à tramite veritatis exorbitat, quoniam multa ſunt, & ad ipſum etiam ſi dominus voluerit, aliquid de libris eius volo ſcribere, ibi forſitan omnia, vel ſi omnia non potuero, plurima oſtendam.

Iſtum autem librum quem ad te potius, qui curam *Cap.XX.*
& fidei noſtræ, & exiſtimationis meæ, & verus catholicus & bonus amicus fideliter benigneq; geſſiſti, quàm ad alium quenquā ſcribendum putaui, tu legēdum dabis vel deſcribendum quibus potueris, vel quibus dandum eſſe iudicaueris. In quo iſtius iuuenis præſumptionem ita reprimendam & redarguendam putaui, vt tamen eum diligam, nec damnari, ſed emendari velim. *2.Timo.2.*
Atq; ita proficere in domo magna, quæ eſt Eccleſia catholica, quò eum miſericordia diuina perduxit, vt ſit in illa vas in honore ſanctificatum, vtile domino, ad omne opus bonum ſemper paratum, & bene viuendo, & ſana docendo. Porrò autem ſi ipſum oportet vt diligam, ſicut facio, quanto magis te frater, cuius erga me beneuolentiam, & cuius catholicā fidem cautam & ſobriam optime noui. vnde factum eſt, vt eos libros qui tibi diſplicue-

A diſplicuerunt, & in quibus nomen meum aliter quàm velles poſitum comperiſti, deſcribendos mihique mittendós vera fraterna planèque ſyncera dilectione curares. Tantum ergo abeſt, vt hinc tuæ charitati ſuccenſeá, quia feciſti, vt potius niſi feciſſes, iotegro iure amiciciæ ſuccenſere deberem. Ago itaque vberes gratias. Quemadmodum autem acceperim factum tuum, hinc manifeſtius indicaui, quod hunc ad te librum mox vt illos legi, ſine aliqua dilatione conſcripſi.

DIVI AVRELII AVGVSTINI
Hipponenſis Epiſcopi, de anima & eius origine, ad Petrum presbyterum Epiſtola, ſiue Liber Secundus.

Capit.I. DOMINO dilectiſsimo, fratri & compresbytero Petro, Auguſtious Epiſcopus in domino ſalutem. Peruenerunt ad me duo libri Vincentij victoris, quos ad ſanctitatem tuam ſcripſit, mittente mihi eos fratre noſtro Renato, homine quidē B laico, ſed pro ſua fide & eorum quos diligit, prudenter religioſeque ſolicito. Quibus lectis, vidi hominem in ſermone quidem, nō ſolum vſque ad ſufficientiam, verumetiam vſque ad redundantiam profluentem, ſed in rebus de quibus loqui voluit, nondum ſicut oportet inſtructum, quod ſi ei fuerit domino donante collatum, poterit eſſe vtilis pluribus. Habet enim non minimum facultatis, qua poſsit explicare atque ornare quæ ſentit, ſi prius det operam recta ſentire. Valde quippe ſunt noxia praua diſerta, quia hominibus minus eruditis, eo quod diſerta ſint, videntur & vera. Quo modo autem eoſdem libros ipſe acceperis, neſcio. Veruntamen ſi verum eſt quod audiui, diceris eis recitatis ita exiluiſſe lætitia, vt caput iuuenis illius ſenex, & laici presbyter oſculatus, didiciſſe te quod ignorabas, gratias egeris. Vbi quidem nō improbo humilitatem tuā, Imò vero etiam laudo quod honoraſti doctorem tuum, nec hominem, ſed ipſam quæ tibi per illum loqui dignata eſt veritatē, ſi tamen potueris demonſtrare, quid per illum veritatis acceperis. Vellem itaque reſcriptis tuis, quid te docuerit me doceres, Abſit enim vt erubeſcam à presby- C tero diſcere, ſi à laico tu nō erubuiſti prædicanda & imitanda humilitate vera didiciſſe. Cap.II. Proindefrater dilectiſsime, quid ab eo didiceris, noſſe cupio, vt ſi iam id ſciebam, gratuler pro te: ſi autem nēſciebam, diſcam per te. Itáne tu ignorabas duo quædam eſſe, animam & ſpiritum, ſecundum id quod ſcriptum eſt, Abſoluiſti à ſpiritu meo aoimam meam: & vtruoque ad naturam hominis pertioere, vt totus homo ſit ſpiritus & anima & corpus? Sed aliquando duo iſta ſimul nomine animæ nūcupari, quale eſt illud, Et factus eſt homo in animam viuam. Gene.2. Ibi quippe & ſpiritus intelligitur. Itemq; aliquando vtruoque nomioe ſpiritus dici, ſicuti eſt, Et ioclinato capite tradidit ſpiritum: Ioan.19. vbi & anima neceſſe eſt intelligatur, & vtrunque vnius eſſe ſubſtantiæ. Puto quod iſta iam ſciebas. Si autem neſciebas, nō te aliquid quod magno periculo neſciatur, didiciſſe ſcias. Et ſi quid hinc ſubtilius diſputandum eſt, melius cum ipſo agitur, cuius iam nouimus & eloquium, vtrum cum dicitur anima, ita vt ſimul intelligatur & ſpiritus vtrunque anima ſit: ſpiritus autem aliquid animæ ſit, an ſicut ei viſum eſt, à parte totum appelletur hoc nomine, ſiue etiam vtrunq; ſpiritus ſit: pars vero eius ſit quæ proprie dicitur anima,

an & hoc à parte totum vocetur, quando ita dicitur ſpi- D ritus, vt ſimul intelligatur & anima, ſic enim huic placet. Verum iſta, vt dixi, & ſubtiliter diſſeruntur, & ſine vllo vel certe ſine magno periculo neſciuntur. Itémque alios eſſe corporis, alios autem aoimæ ſenſus, miror ſi iſte te docuit, & tu homo id ętatis & honoris antequam iſtum audires, vnum atq; idem putabas eſſe, quo album nigrúmque diſcernitur, quò nobiſcum vident etiam paſſeres: & quo iuſtum atque iniuſtom diiudicatur, quo videbat Tobias, etiam carnis luminibus perditis. Tobiæ.4. Hoc ſi ita eſt, profecto quando audiebas vel legebas. Illumina oculos meos ne vnquam obdormiam in morte: Pſal.12. nō niſi carnis oculos cogitabas: aut ſi hoc obſcurū eſt, certe quando illud Apoſtoli recolebas, Illuminatos oculos cordis veſtri: Ephe.1. nos ſub fronte & ſupra buccas cor habere credebas? Abſit vt de te hoc ſeotiam. Neque hoc te igitur iſte docuit. Aut ſi forte ante eius doctrinam, quam modo te inueniſſe lætaris, animæ naturam dei putabas eſſe portiooem, hoc planè cum horrendo periculo falſum eſſe neſciebas. Et ſi ab iſto didiciſti, quòd anima portio dei oon ſit, age deo gratias quantas potes, quòd non antequam hoc didiciſti, de corpore exiſti, Exiſſes enim magnus hæreticus, & blaſphemator horrendus. E Nullo tamē modo etiam, id de te exiſtimauerim, quod homo catholicus neque contemptibilis presbyter, animæ naturam portiooem dei ſeotiebas eſſe. Vode fateor dilectioni tuæ, timeo neforte hoc te iſte docuerit, quod potius ſit contrarium ei fidei quam tenebas. Cap.III. Sicut enim arbitror, te nunquam in catholica animam crediddiſſe dei eſſe portionem, vel vllo modo animæ & dei eandem eſſe naturam: ita metuo ne forte conſenſeris huic homini, quòd animam deus nō de nihilo fecerit, ſed ita ex ipſo ſit, vt ab ipſo emanauerit. Hoc enim etiā verbum iſte poſuit inter cætera, quibus in hac quæſtione ad immane præcipitium exorbitauit. At vero hoc ſi te docuit, nolo me doceas. Imò etiam volo vt quod didiceras, ipſe dediſcas. Parum eſt enim nō credere neq; dicere, quòd pars dei ſit anima. Neque enim & filium vel ſpiritum ſanctum partem dei eſſe dicimus, & tamē dicimus patrē & filium & ſpiritum ſanctum vnius eiuſdemq; eſſe naturæ. Parum eſt ergo vt non dicamus animam eſſe partē dei, ſed hoc etiam opus eſt, vt dicamus nō eam & deum vnius eiuſdemq; eſſe naturæ. Vode ille recte quidem ait, genus dei eſſe animas munere, non na- F tura, ac per hoc non omnium, ſed fidelium. Sed rurſus ad id quod declinauerat deuolutus eſt, & deum atq; animam eiuſdem dixit eſſe naturæ, nō quidem his verbis, ſed aperta manifeſtáque ſententia. Cum enim animam ita eſſe dicit ex deo, vt eam nec ex alia natura, nec ex nihilo, ſed ex ſemetipſo creauerit, quid perſuadere conatur, niſi id quod aliis verbis negat animam ſcilicet eiuſdem cuius deus eſt, eſſe naturæ? Omnis quippe natura vel deus eſt, qui nullum habet authorem, vel deus non eſt, †* quia ipſum habet authorē. †*aliàs, ex deo eſt. Sed quæ habet authorem deum ex quo eſt, aliqua facta non eſt, aliqua facta eſt. Porrò quæ facta non eſt, & tamen ex ipſo eſt, aut genita eſt ab illo, aut procedit ex illo. Quæ genita eſt, filius eſt vnicus, quæ procedit, ſpiritus ſanctus, & hæc trinitas vnius eſt eiuſdemq; naturæ. Nam hæc tria vnum ſunt, & ſingulum quodque deus, & ſimul omnia vnus deus, immutabilis, ſempiterous, ſine temporis vllo initio, ſine termino. At vero illa natura quę facta eſt, creatura nuncupatur, creator autem deus, illa ſcilicet trinitas. Creatura ergo ita eſſe dicitur ex deo, vt noo ex eius natura facta ſit. Ex illo enim propterea dicitur, quia ipſum au-

G thorem habet vt ſit, non ita, vt ab illo nata ſit, vel pro-
ceſſerit,ſed ab illo creata,cõdita,facta ſit:partim ex nul-
la alia, id eſt, omnino ex nihilo, ſicut cœlum & terra,
vel potius vniuerſæ mundanæ molis vniuerſa cum mũ-
do concreata materia: partim vero ex alia iam creata,
atque exiſtente natura, ſicut vir ex limo, mulier ex vi-
ro, ex parentibus homo, creatura tamen omnis ex deo,
ſed creante vel ex nihilo vel ex aliquo, non autem gi-
gnente vel producente de ſeipſo. Sed hæc cum catho-
lico loquor, magis commonens quàm docens. Neque
enim eſſe tibi arbitror noua, vel audita quidẽ & antea,
non tamen credita: ſed, vt exiſtimo, ſic legis epiſtolam
meam,vt hic agnoſcas etiam fidem tuam, quæ nobis in
catholica Eccleſia, domino donante,communis eſt. Si
ergo hæc vt dicere cœperam,cũ catholico loquor,vnde
obſecro credis eſſe animam,non vniuſcuiuſq; noſtrum
dico, ſed primam primo illi homini datam? Si ex nihi-
lo, & factam tamen inſufflatamq; à deo,id credis quod
ego.Si autem ex aliqua alia creatura,quę inde anima fie-
ret,tanquam materies ſubiacebat artifici deo, ſicut pul-
uis vnde fieret Adam, vel coſta eius vnde Eua, vel ſicut
aquæ vnde piſces & volucres, vel ſicut terra vnde ani-
H malia quæque terreſtria,non eſt catholicum,non eſt ve
rum. Quòd ſi neque ex nihilo, neque ex alia quacunque
creatura, ſed ex ſemetipſo deum, hoc eſt, ex natura ſua
feciſſe vel facere animas,quod abſit, exiſtimas, hoc qui-
dem ab iſto didiciſti,ſed non tibi gratulor neque blan-
dior,longe quippe cum illo à fide catholica exorbitaſti.
Tolerabilius enim quod quidem falſum eſt, tamen, vt
dixi, tolerabilius, ex aliqua alia creatura, quam quidem
iam fecerat deus, quàm ex dei natura animam condi-
tam crederes, vt quòd eſt mutabilis, quòd peccat,quòd
fit impia, quòd etiam ſi impia perdurauerit in fine, ſine
fine damnabitur, nónne ad dei naturam cum horren-
da blaſphemia referetur? Abiice frater, abiice obſecro
iſtam non planè fidem,ſed execrandæ impietatis erro-
rem,ne homo grauis ſeductus à iuuene, & à laico preſ-
byter, cum iſtam catholicam fidem eſſe arbitraris, de
numero fidelium,quòd à te auertat dominus,eximaris.
Non enim tecum ſic agendum eſt vt cum illo,aut ea ve
nia tuus iſte tam horrendus, quàm iuuenis illius, licet
ab illo ad te tranſierit, error eſt dignus, Ille ouili catho-
lico ſanandus nuper acceſsit,tu in catholicis paſtoribus
deputaris. Nolumus ita curetur quæ venit ab errore ad
I dominicum gregem,vt prius peſtifera contagione diſ-
perdat ouis vlcerosa paſtorẽ. Quòd ſi dicis,hoc me ille
non docuit, nec huic errori eius vllo modo, quamlibet
diſerti & ornati ſermonis illectus ſuauitate conſenſi.
Ago ingẽtes deo gratias.Sed quæro, vnde illi caput ex-
oſculatus, vt dicitur,gratias egeris te didiciſſe,quod vſq;
ad auditam diſputationẽ illius ignorabas: aut ſi falſum
eſt,hoc te feciſſe atque dixiſſe,hoc ipſum peto nobis in-
timare digneris, vt inanis rumor tuis literis refellatur.
Si autem verum eſt, illa humilitate te homini egiſſe gra
tias, gaudeo quidem, ſi te illud non docuit,quod ſupe-
rius quàm ſit deteſtandum cauendúmque monſtraui.

Cap.IIII. At non reprehendo quòd gratus fueris tanta hu-
militate doctori, ſi aliquid aliud diſputante illo verum
atque vtile didiciſti. Sed hoc quid ſit inquiro. An forte
animam nõ ſpiritum eſſe,ſed corpus. Non quidem ma-
gnum doctrinæ Chriſtianæ arbitror eſſe detrimentum
iſta neſcire. Et ſi de corporum generibus ſubtiliter diſ-
putetur, hoc maiore difficultate quàm vtilitate perdi-
ſcitur. Si autem dominus voluerit vt ad illum ipſum iu-
uenem ſcribam,ſicut deſidero, ibi ſciet fortaſſe dilectio
tua, quòd hoc etiam non te docuerit, ſi tamen id te ab K
illo didiciſſe lætaris. Sed ne quid forte aliud ſit quod
conſtat eſſe vtile,& ad fidem neceſſarium pertinere,pe-
to reſcribere non graueris. Nam illud quod rectiſsime
& valde ſalubriter credit, iudicari animas cum de cor-
poribus exierint, antequam veniant ad illud iudicium,
quo eas oportet iam redditis corporibus iudicari,atque
in ipſa qua hic vixerũt,carne torqueri, ſiue gloriari,hoc
itá ne tandem ipſe neſciebas? Quis aduerſus Euãgelium
tanta obſtinatione mentis obſurduit, vt in illo paupere *Lucæ.16.*
qui poſt mortem oblatus eſt in ſinum Abrahæ, & in il-
lo diuite cuius infernus cruciatus exponitur, iſta non
audiat, vel audita non credat? Sed nunquid te docuit,
quo modo anima ſine corpore de digito pauperis aquæ
ſtillam deſiderare potuerit, cum ipſe confeſſus ſit, ali-
menta corporea nõ niſi propter fulciendas ruinas cor-
ruptibilis corporis ſui,animam quærere? Verba eius iſta
ſunt, Nunquid quia anima,inquit,aut cibum quærit aut
potum, ad ipſam tranſire credimus paſtum? Et paulo-
poſt, Vnde intelligitur, inquit,& probatur,non ad ani-
mam pertinere ciborum ſuſtentacula,ſed ad corpus,cui
etiam præter cibum procuratur ſimili ratione veſtitus:
vt illi neceſſarius videatur paſturæ ſuggeſtus, cui com- L
petit & ipſos habere veſtitus. Hanc ille ſententiam ſuam
ſatis euidenter expoſuam, nonnulla etiam ſimilitudine
illuſtrans, adiecit atque ait, Quid autem putamus in-
quilinum quenquam ſuæ habitationi proſpicere? Nõn-
ne ſi eam ſenſerit aut tecto tremere, aut outare pariete,
aut labare fundamine, deſtinas quærit,ſtrues congerit,
quibus imminentem poſsit ruinam ſedulo diligenterq;
fulcire, ne ſub periculo manſionis diſcrimeo videatur
impendere manſori? Ita ergo & animam recognoſce,
inquit, carni ſuæ deſiderare cibum, ex qua ipſum con-
cupit † ſine dubio deſiderium. Hæc nempe ille iuuenis *† concepit.*
ſua ſenſa, verbis luculentiſsimis & ſufficientiſsimis ex-
plicauit, aſſerens non animæ requiri alimenta ſed cor-
pori,cura quidem illius, ſed tanquam habitantis in do-
mo, & moribundæ carnis imminentes ruinas prouida
refectione fulcientis. Et illud ergo explicet tibi, quid
anima illa diuitis ruiturũ deſtinare cupiebat, quæ mor-
tale corpus iam vtique nõ habebat, & tamen ſitiebat, &
aquæ ſtillam de digito pauperis requirebat. Habet *Caput V.*
vbi ſe exerceat iſte doctor ſenum: Quærat vt inueniat
ſi potuerit, cui rei anima illa apud inferos humidum
alimentum,vel tam exiguum mendicaret, cum ruino- M
ſo habitaculo iam careret. Incorporeum ſanè deum eſſe
quòd credit, gratulor cũ hinc ſaltem à Tertulliani de-
liramentis eſſe diſeretum. Ille quippe ſicut animam, ita
etiam deum corporeum eſſe contendit. A quo iſte in
hoc diſſentiens, mirabiliora perſuadere molitur, deum *Corpus di-*
incorporeum nõ de nihilo facere, ſed de ſemetipſo fla- *xit ſubſtan-*
tum exhalare corporeum. O doctrinam cui omnis ætas *tiam.*
aures ſurrigat, quæ homines[annoſos,quæ deniq; preſ-
byteros mereatur habere diſcipulos. Legat legat in con-
cione quod] ſcripſit, notos atque ignotos, doctos atque
indoctos recitaturus inuitet. Seniores cum iunioribus
conuenite, quod neſciebatis diſcite,quod nunquam au
dieratis audite. Ecce iſto docente,non aliunde quod a-
liquo modo eſt, nec ex eo quod omnino non eſt, deus
flatum creat, ſed ex eo quod ipſe eſt, cũ ſit incorporeus,
corpus ſufflat. Naturam ergo ſuam antequã mittatur † *† mutetur.*
in peccati corpore, ipſe mutat in corpus. An dicit quòd
ex ſua natura non mutat aliquid cum flatum facit? Non
ergo eum de ſeipſo facit: Non enim aliud eſt ipſe, aliud
natura eius. Quis hoc inſaniſsimus opinetur? Quòd ſi
dicit

A dicit ita deum de ſua natura facere flatum, vt ipſe integer maneat, non inde quæſtio eſt, ſed vtrum quòd non aliunde, nec de nihilo, ſed de illo eſt, non hoc ſit quod ille, id eſt, eiuſdem naturæ & eſſentiæ: Nam & filio genito integer manet, ſed quia eum genuit de ſeipſo, non aliud genuit quàm id quod ipſe eſt. Excepto enim quòd hominem aſſumpſit, & verbum caro factum eſt, alius eſt quidem verbum dei filius, ſed non eſt aliud: hoc eſt, alia perſona eſt, ſed non diuerſa natura. Et vnde hoc, niſi quia non creatus ex alio, vel ex nihilo, ſed natus ex ipſo eſt, non vt melior quàm erat eſſet, ſed omnino vt eſſet, & quod eſt ille vnde natus eſt, eſſet: hoc eſt, vnius eiuſdèmque naturæ, æqualis, coæternus, omnimodo ſimilis, pariter immutabilis, pariter inuiſibilis, pariter incorporeus, pariter deus, hoc omnino quod pater, niſi quod filius eſt ipſe, non pater? Si autem manet quidem ipſe integer deus, nec tamen de nullo, vel de alio, ſed de ſeipſo diuerſum aliquid in deterius creat, & de incorporeo deo corpus emanat, abſit vt hoc catholicus animus bibat: Non enim eſt fluentum fontis diuini, ſed figmentum cordis humani.

Cap. VI. Iam vero quàm inepte laboret animam quam putat eſſe incorpoream, vindicare B à paſsionibus corporis, diſputans de animæ infantia, de paralyticis & oppreſsis animæ ſenſibus, de amputatis membris corporis abſque animæ ſectione, non tecum, ſed cum illo potius agere deben. Illi quippe inſudandum eſt, vt rationem reddat dictorum ſuorum, ne de opere iuuenis velle fatigare videamur grauitatem ſenis. Quòd autem ſimilitudines morum qui reperiuntur in filiis, non ex animæ ſemine venire diſputat, conſequens eſt quidem vt hoc ſentiant quicunque animæ propaginem deſtruunt: ſed nec illi qui hanc aſtruunt, ibi conſtituunt pondus aſſertionis ſuæ. Vident enim & filios parentum diſsimiles moribus, Quod ideo fieri putant, quia & ipſe vnus homo plerunque ſuis moribus alios mores diſsimiles habet, non vtique anima altera accepta, ſed vita in melius, vel in deterius commutata. Ita dicunt non eſſe impoſsibile, vt anima non habeat eos mores, quos habet ille à quo propagata eſt, quandoquidem ipſa vna nunc alios, aliâs alios habere mores poteſt. Quare ſi hoc te credis ab iſto didiciſſe, quòd anima non ſit ex traduce, vtinam id vere didiciſſes, me tibi docendum libentiſsime traderem. Sed aliud eſt diſcere, aliud videri ſibi didiciſſe. Si ergo te didiciſſe arbitraris C quod adhuc neſcis, non plane didiciſti, ſed temere credidiſti quod libenter audiſti, & ſurrepſit tibi falſiloquium per ſuauiloquium. Quod non ideo dico, quia falſum eſſe iam certus ſim, animas potius inſufflari nouas, quàm de origine parentum trahi: hoc enim adhuc ab eis qui docere id poſſunt, exiſtimo requirendum: ſed quia iſte de hac re ita diſſeruit, vt non ſolum eam, quæ adhuc diſcutienda eſt, non ſolueret quæſtionem, verumetiam talia diceret quæ falſitatis non habeant dubitationem. Cum enim vellet probare dubia, auſus eſt dicere, ſine dubio reprobanda.

Cap. VII. An vero tu reprobare dubitabis, quòd cum de anima loqueretur, Non vis, inquit, animam ex carne peccati contrahere valetudinẽ, ad quam viciſsim ſanctificationem videas tranſire per carnem, vt per ipſam reparet ſtatum, per quam perdiderat meritum? Aut nunquid quia baptiſmo corpus abluitur, non tranſit ad animam vel ſpiritum, quod creditur cóferri per baptiſmum? Merito ergo per carnem, priſcam reparat habitudinem, quem viſa fuerat pauliſper amiſiſſe per carnem, vt per eam incipiat renaſci, per quam meruerat inquinari. Vide in his verbis, quantum iſte tuus errauerit doctor. Dixit animam D per carnem reparare ſtatum, per quam perdiderat meritum. Habuit ergo anima aliquem ſtatum & aliquod meritum bonum ante carnem, quod vult eam reparare per carnem quando caro lauacro regenerationis abluitur. Vixerat itaque alicubi ante carnem in ſtatu & merito bono, quem ſtatum & quod meritum perdidit cum veniſſet in carnem, dixit eam per carnem reparare habitudinem priſcam, quam viſa fuerat pauliſper amiſiſſe per carnem. Habuit ergo ante carnem habitudinẽ antiquam, hoc eſt enim priſcam: Et iſta qualis eſſe potuit, niſi beata atque laudabilis habitudo? Quam reparari per ſacramentum baptiſmatis aſſeuerat, cum eam nolit ex illa originem trahere, per originem † quam conſtat in paradiſo aliquando fuiſſe fœlicẽ. Quo modo igitur alio loco animam ſe dicit conſtanter aſſerere, non ex traduce, neque ex nihilo, neque per ſemetipſam, neq; ante corpus? Ecce iſto loco vult animas ante corpus alicubi viuere tam beate, vt eadem illis per baptiſmum beatitudo reddatur. Et tanquam ſui rurſus oblitus, adiungit, & dicit, Vt per eam, id eſt per carnem incipiat renaſci, per quam meruerat inquinari. Superius meritum ſignificauerat bonum perditum fuiſſe per carnem, nunc E autem ſignificat malum meritum, quo factum eſt vt veniret vel mitteretur in carnem, dicendo, Per quam meruerat inquinari. Si enim meretur inquinari, non eſt vtique meritum bonum. Dicat quid peccauit antequam per carnem inquinaretur, vt per carnem inquinari mereretur. Dicat ſi poteſt, quod nullo modo poteſt, quia inuenire hic quid verum dicat, omnino non poteſt.

† *alias, propaginem.*

Cap. VIII. Item aliquanto poſt ait, Anima itaque ſi peccatrix eſſe meruit, quæ peccatrix eſſe non potuit, tamen neque in peccato remanſit, quia in Chriſto præfigurata, in peccato eſſe non debuit, ſicut eſſe non potuit. Rogo te frater, putas ne ſi iſta ſaltem poſtea legiſti & conſideraſti, & quid in recitante laudaueris, vel vnde poſt recitationem gratias egeris, cogitaſti? Quid eſt obſecro te, anima itaq; ſi peccatrix eſſe meruit, quæ peccatrix eſſe non potuit? Quid eſt meruit & non potuit, cum mereri hoc non potuiſſet niſi peccatrix fuiſſet, non autem fuiſſet niſi eſſe potuiſſet, vt ante omne malum meritum peccans, inde ſibi meritum faceret, vnde ad alia peccata, deſerente domino perueniret? An ideo dixit, quæ pec- F catrix eſſe non potuit, quia niſi in carnem veniret, peccatrix eſſe non poſſet? Quid ergo meruit vt eò mitteretur vbi peccatrix eſſe poſſet, quò niſi veniſſet, alibi peccatrix eſſe non poſſet? Dicat quid meruit, Si enim meruit eſſe peccatrix, aliquid iam peccauerat, vnde mereretur iterum eſſe peccatrix. Sed hæc fortaſsis obſcura eſſe videantur, aut obſcura eſſe iactentur, cũ ſint apertiſſima: Neque enim dicere debuit, quòd anima meruerit peccatrix eſſe per carnem, cuius nec bonũ vel malum meritum reperire potuit ante carnem.

Cap. IX. Sed ad manifeſtiora veniamus. Dum enim magnis coartaretur anguſtiis, quo modo animæ originalis peccati vinculo teneantur obſtrictæ, ſi nõ ex illa trahunt originem quæ prima peccauit, ſed eas puras ab omni contagione & propagatione peccati, peccatrici carni creator inſufflat: ne dicatur illi quòd ſic inſufflando eas deus efficit reas, primo de præſcientia dei hanc opinionem munire tentauit, quòd eis præparauerit redemptionem. In cuius redemptionis ſacramẽto paruuli baptizantur, vt abluatur originale peccatum quod de carne traxerunt, quaſi facta ſua deus emendet, quòd eas inſontes fecerat inquinari. Sed poſteaquam ventum eſt, vt de illis loqueretur

G quibus tali non ſubuenitur auxilio, & antequam bapti-
zentur, expirant: In hoc, inquit, loco non me quaſi au-
thorem ſpondeo, ſed aliquid de exemplo coniicio. Ha-
bendam dicimus de infantibus iſtiuſmodi rationem,
qui prædeſtinati baptiſmo vitæ præſentis, antequam re-
naſcantur in Chriſto, præueniuntur occiduo. Legimus
Sapien. 4. enim, inquit, de talibus ſcriptum, Raptus eſt, ne malicia
mutaret illius intellectum, aut ne fictio deciperet ani-
mam eius: Propter hoc properauit de medio iniquita-
tis illum educere: Placita enim deo erat anima eius. Et
conſummatus in breui, repleuit tempora longa. Quis
iſtum dedignetur habere doctorem? Ergò ne paruuli
quos plerunque volunt homines baptizari, & dum cur-
ritur, antè moriuntur, ſi retardarentur in iſta paululum
vita, vt baptizati continuo morerentur, malicia muta-
ret intellectum illorum, & fictio deciperet animam eo-
rum: & ne hoc eis contingeret, ſubuentum illis eſt, vt
ante raperentur quàm baptizarentur? In ipſo ergo bap-
tiſmate mutarentur in peius, & fictione deciperentur,
ſi poſt baptiſma raperentur. O admiranda atque ſectan
da (imò vero deteſtanda & execranda) doctrina. Sed
H hoc de veſtra prudentia qui affuiſtis, cum recitaret iſte
præſumpſit, & de tua maxime ad quem ſcripſit, & cui
recitatos libros tradidit, vt credituros vos eſſe confide-
ret, & non baptizatis infantibus eſſe ſcriptum, quod de
omnium ſanctorum immaturis ætatibus ſcriptum eſt,
cum quibus male actum ſtulti arbitrantur, ſi de hac vi-
ta celeriter rapti fuerint, nec ad annos, quos homines
pro magno diuino munere ſibi exoptant, peruenire po
tuerint. Quale eſt autem dicere, infantes prædeſtina-
tos baptiſmo vitæ præſentis antequam renaſcantur in
Chriſto, occiduo præueniri, velut aliqua vis fortunæ,
ſiue fati, ſiue cuiuſlibet rei, non permittat deum quod
prędeſtinauit implere? Et quo modo ipſe illos rapit, quia
placuerunt ei. An eos ipſe prædeſtinat baptizari, & ip-
ſe quod prædeſtinauit non ſinit fieri? Sed attende quid
adhuc audeat, cui diſplicet in tanta huius profundita-
te quæſtionis, cautior quàm ſcientior noſtra cunctatio.

Auſim dicere, inquit, iſtos peruenire poſſe ad ori-
Cap. X. ginalium indulgentiam peccatorum, non tamen vt cœ
leſte inducantur in regnum: ſicut latroni confeſſo qui-
dem, ſed non baptizato, dominus non cœlorum re-
Luca. 23. gnum tribuit, ſed paradiſum, cum vtique iam mana-
I ret, * Qui non renatus fuerit ex aqua & ſpiritu ſancto,
** aliàs, manerct.* non intrabit in regnum cœlorum: præcipue quia mul-
tas eſſe manſiones apud patrem ſuum dominus profite-
Ioan. 3. tur, In quibus deſignātur merita multa & diuerſa man-
Ioan. 14. ſorum, vt hic non baptizatus perducatur ad veniam, ba
ptizatus ad palmam, quæ eſt parata per gratiam. Cernis
hominem, paradiſum atque manſiones quæ ſunt apud
patrem à regno ſeparare cœlorum, vt etiam non bapti-
zatis abundent loca ſempiternæ fœlicitatis. Nec videt
cum iſta dicit, ita ſe nolle baptizati cuiuſpiam paruuli
manſionem à cœlorum regno ſeparare, vt ipſam dei pa
tris domum, vel aliquas partes eius inde ſeparare non
timeat. Neque enim dominus in vniuerſitate creaturæ,
vel in qualibet vniuerſitatis parte, ſed in domo patris
mei dixit, manſiones multæ ſunt. Quo modo ergo erit
in dei patris domo non baptizatus, cum deum patrem
habere non poſsit niſi renatus? Non ſit ingratus deo,
qui eum dignatus eſt à Donatiſtarum vel Rogatiſtarū
diuiſione liberare, vt ipſam domum dei patris quærat
diuidere, & aliquam eius partem extra regnum cœlo-
rum ponere, vbi non baptizati valeant habitare. Et quo
pacto ipſe regnum cœlorum ſe intraturum eſſe præſu-
mit, de quo regno in quanta vult parte, domum ipſius K
regis excludit. Sed de latrone illo, qui iuxta dominum
crucifixus ſperauit in dominum etiam crucifixum, &
de fratre ſanctæ Perpetuæ Dinocrate argumentatur,
quòd etiam non baptizatis dari poſsit indulgentia pec-
catorum, & ſedes aliqua beatorum, quaſi quiſquam, cui
non credere nefas eſſet, huic indicauerit, quòd non fue-
rint baptizati. De quibus tamen in eo libro quem ſcrip-
ſi ad fratrem noſtrum Renatum, plenius quid mihi vi-
deretur expoſui, quod tua dilectio poterit noſſe, ſi non
ſpreueris legere, nam ille petenti non poterit denega-
re: æſtuat tamen iſte, atque horrendis ſuffocatur angu-
ſtiis. Attentius enim fortaſſe quàm tu quid mali di *Cap. XI.*
cat attendit, præter Chriſti ſcilicet baptiſmum ſolui in
paruulis originale peccatum. Denique vt aliquatenus in
hac cauſa vel ſero ad Eccleſiæ ſacramenta cōfugiat, pro
his ſane, inquit, oblationes aſsiduas, & offerenda iugiter
ſanctorum cenſeo ſacrificia ſacerdotum. Habeto iſtum
ſi placet etiam cenſorem, ſi parum fuerat habere docto-
rem, vt ſacrificium corporis Chriſti etiam pro his offe-
ras, qui Chriſto non ſunt incorporati. Rem quippe tam
nouam, atq; à diſciplina eccleſiaſtica & à regula verita- L
tis alienā, cum libris ſuis auderet inſerere, non ait, puto:
non ait, exiſtimo: non ait, arbitror: non ait ſaltem, ſug-
gero vel dico: ſed, cenſeo: vt ſcilicet ſi offenderemur no
uitate ſeu peruerſitate ſententiæ, terreremur authoritate
cēſuræ. Videris tu frater, quo modo ſuſtinere poſsis iſta
docentem. Catholici tamen qui ſanum ſapiunt ſacer-
dotes, quibus & te oportet adiungi, abſit vt acquieſcant
iſtum audire cenſentem, quem potius optant reſipiſcen
tem, ac dolentē quòd iſta ſenſerit, imò vero etiam quòd
ſcripſerit, correctione ſaluberrima pœnitentē. Sed hoc,
inquit, exemplo Maccabæorum in prælio cadentium *2. Macc. 12.*
aſtruo faciendum, qui cum furtim de interdictis aufer-
rent, atq; in ipſo certamine cecidiſſent, à ſacerdotibus,
ait, inuenimus hoc initum cōſilium fuiſſe, vt quorū ani-
mas ex vetito reatus obſtrinxerat, ſacrificiorum oblatio
repararet. Ita iſtud dicit quaſi pro incircuncisis illa ob-
lata legerit ſacrificia, ſicut hæc noſtra pro non baptiza-
tis cenſuit offerenda. Circuncisio quippe fuit illius tem-
poris ſacramentum, quod præfigurabat noſtri tempo-
ris baptiſmum. Veruntamen iſte in ſui cōparatio- *Cap. XII.*
ne qualis poſterius apparuit, tolerabilius adhuc errat. M
Nam velut pœnituerit eum non quod debuit pœnitere,
id eſt, quòd auſus fuerit aſſerere non baptizatis relaxari
originale peccatum, atque indulgentiam dari omnium
peccatorum, vt in paradiſum, hoc eſt, locum tantæ fœ-
licitatis mittantur, & beatas manſiones in domo patris
habere mereātur, ſed illud eum potius pœnituerit, quòd
eis minoris beatitudinis extra regnum cœlorum con-
ceſſerit ſedes, adiunxit atq; ait, Aut ſi forte quiſpiam re-
luctetur, latronis animæ vel Dinocratis interim tempo
rarie collatum paradiſum, iam ſupereſſe illis adhuc (in
reſurrectione) præmium regni cœlorum, quanquā ſen-
tentia illa principalis obſiſtat, quia qui non renatus fue- *Ioan. 3.*
rit ex aqua & ſpiritu ſancto, nō intrabit in regnū cœlo-
rum: tamen teneat etiam meum in hac parte non inui-
dentis aſſenſum, modo miſericordiæ præſcientiæq; di-
uinæ & effectū amplificet & affectum. Hæc verba in ſe-
cundo eius libro lecta deſcripſi. Nunquid in hac cauſa
erroris audaciam, temeritatem, prǽſumptionem habere
quiſpiam poſſet ampliorem? Ipſe ſententiam dominicā
recordatur, ipſe commemorat, ipſe ſuis literis interpo-
nit, ipſe dicit, quanquam ſententia illa principalis obſi-
ſtat, quia qui nō renatus fuerit ex aqua & ſpiritu ſancto, *Ibidem.*
non

A non intrabit in regnum cœlorum: & audet tamen ſuæ cenſuræ leuare ceruicem, contra ſeotẽtiam principalẽ. Teneat, inquit, etiam meum non inuidentis aſſenſum, qui dicit animas non baptizatorum temporarie mereri paradiſum. Propter has eoim latrooem atq; Dioocratem, tanquã præſcribendo vel potius præiudicando cõmemorat: in reſurrectione autem io meliora transferri & regni cœlorum percipere præmium, quãquam ſententia, inquit, principalis obſiſtat. Iam ergo ipſe cõſidera quæſo te frater, quiſquis cuipiã præbet aſſenſum aduerſus authoritatem ſententiæ principalis, quam ſentẽtiam merebitur principis? Nouellos hæreticos Pelagianos iuſtiſsime conciliorũ catholicorum, & ſedis Apoſtolicę dãoauit authoritas, eo quòd auſi fuerint nõ baptizatis paruulis dare quietis & ſalutis locum, etiã præter regnum cœlorũ. Quod auſi non fuiſſent, niſi negarẽt eos habere originale peccatum, quod opus eſſet abſolui per baptiſmatis ſacramentum. Iſte autem ſicut catholicus dicit, paruulos originali obſtrictos eſſe peccato, & tamen eos ab huiuſmodi vinculo ſine lauacro regenerationis abſoluit, & poſt mortẽ in paradiſum mi-B ſericors mittit, poſt reſurrectionem vero etiã in regnũ

1.Reg.15. cœlorum miſericordior introducit. Talis ſibi Saül miſericors viſus eſt, quãdo pepercit regi quẽ deus præcepit occidi. Sed merito inobediens miſericordia, vel miſericors inobedientia reprobata atq; damnata eſt, vt caueat homo, oe ab illo miſericordiam mereatur homo cõtra eius ſentẽtiam, à quo factus eſt homo. Intonat per os proprij corporis veritas, Si quis oõ fuerit renatus ex aqua & ſpiritu, oon poteſt introire in regnum dei. Atq; vt ab hac ſenteotia exceptos martyres faciat, quibus cõtigerit antè pro Chriſti oomine occidi, quàm Chriſti

Matth.10. baptiſmate dilui, dicit alio loco, Qui perdiderit animã ſuam propter me, inueniet eam. Et ne cuiquam qui non renatus fuerit Chriſtianę fidei lauacro, promittatur pec-

Rom.5. cati originalis abolitio, clamat Apoſtolus, per vni⁹ delictum in omnes homines ad coodemnationẽ. Contra quã condemoationem dominus vnum eſſe oſtendens

Mar.16. ſalutis auxilium, Qui crediderit, inquit, & baptizatus fuerit, ſaluus erit: qui vero non crediderit, condemnabitur. Cuius myſterium credulitatis in paruulis per eorum reſponſiooem à quibus geſtãtur, impletur, ne ſi factum oon fuerit, eant ex voo omnes io coodemnationem. Et tamen contra tam manifeſtas voces quas con-C cinit veritas, procedit in medium magis vecors quàm miſericors vanitas, & dicit, Non ſolũ non eunt in dãnatiooem paruuli, & ſi nullum eos Chriſtiaoæ fidei lauacrũ à vinculo originalis peccati abſoluat, verumetiã fœlicitate paradiſi poſt mortẽ interim perfruuotur, poſt reſurrectionem vero etiã regni cœlorum fœlicitatem poſsidebũt. Hæc iſte contra catholicã fuodatiſsimamq; fidem nunquid dicere auderet, ſi quęſtionem ſoluendã de animæ origine, vires ſuas excedẽtem ſuſcipere non

Cap.XIII. auderet? Horrendis eſt enim coartatus anguſtiis ab eis qui dicunt, Cur deus animã tam ioiuſta aoimaduerſione mulctauit, vt in corpus eam peccati relegare voluerit, cũ cõſortio carois peccatrix eſſe incipit, quæ peccatrix eſſe non potuit? Vtq; enim dicũt, non potuit anima eſſe peccatrix, niſi eam deus miſcuiſſet carnis conſortio peccatricis. Qua ergo iuſticia id fecerit deus, cũ iſte inuenire non poſſet, maxime propter æternã damnatiooem morientiũ paruulorum, quibus nõ baptizatis expiatum oon fuerit originale peccatum: cur itaq; deus iuſtus & bonus, paruulorũ animas quibus præſciuit nõ ſubuenturum Chriſtianæ gratiæ ſacramẽtum, ab omni noxa propaginis liberas, mittendo in corpus quod ex D Adam trahitur vinculo peccati originalis obſtrinxerit, atq; iſto modo reas æteroæ damnationis effecerit, cum inuenire non poſſet: nec vellet dicere etiam ipſas ex illa vna originem trahere peccatricem, maluit per naufragium miſerabile exire, quàm temerariũ curſum velis depoſitis, & remis ſuæ diſputationis inhibitis, prouida deliberatione frænare. Viluit quippe iuueni ſenilis noſtra cunctatio, quaſi huic moleſtiſsimæ ac periculoſiſsimæ quęſtioni magis fuerit impetus eloquẽtię, quàm conſilium prudentiæ neceſſarium. Et præuidit hoc etiã ipſe, ſed fruſtra. Nam hæc ſibi velut ab aduerſariis propoſiturus obiecta, ex hioc alia, inquit, ſubſtruuntur opprobria querulis murmurationibus oblatrãtium, & excuſsi quaſi quodam turbine, identidem ioter immania ſaxa collidimur. His prædictis quæſtionem ſupradictã ſcopuloſiſsimã ſibi propoſuit, vbi à fide catholica oaufragauit, niſi refecerit pœnitendo quod fregit. Illũ ergo turbinem atq; illa ſaxa deuitãs, nauem illis committere nolui. Et de hac re ita ſcripſi, vt rationem potius cũctationis meæ, quàm temeritatem præſumptioois oſtẽderem. Quod opuſculum meum cum apud te inueniſ-E ſet, irriſit, ſeq; illis cautibus animoſiore impetu quàm conſultiore cõmiſit. Sed quò eum præſidentia iſta perduxerit, puto quòd oũc videas. Vberius autem ago deo graoas, ſi & antea iam videbas. Cum enim nollet cohibere præcipitem curſum, propter ancipitem excurſum, miſerabilem inuenit incurſum, aſſerens deum paruulis ſine Chriſtiana regeoeratiooe defunctis, & modo paradiſum, & poſtea regnum conferre cœlorum. Scrip- Cap.XIIII. turarum vero teſtimonia quæcunq; poſuit, quibus animas deum non ex illius primę propagine attrahere, ſed ſicut ipſam primã ſuas quibuſq; ſingulis inſufflare, velut probare conatus eſt, ita ſuot quod ad iſtam quæſtionẽ attinet, incerta & ambigua, vt etiam aliter accipi, quàm ipſe vult, facillime poſsint. Quod iam in eo libro quem ſcripſi ad amicum ooſtrum, cuius commemorationem ſuperius feci, ſatis quantum exiſtimo, demonſtraui. Teſtimonia quippe ipſa quæ adhibuit, vbi legitur de⁹ animas, vel dare, vel facere, vel fingere: vnde illas det, vel vnde faciat ſiue fingat, oon oſtendunt, vtrum ex propagine illius primæ, an inſufflando ſicut ipſam primam. Iſte autẽ ex eoipſo quod legitur animas deus dare, ſiue facere, ſiue fingere, iã putat animarum negatã eſſe propaginem, cũ deus eadem ſcriptura teſte, etiam corpora F det, ſiue faciat, ſiue fingat, quę tamẽ ab illo ex propagine ſeminis dari, fieri, fiogi nemo ambigit. Itẽ quod ſcriptum eſt, ex voo ſanguioe deum feciſſe omne genus hominũ, vel quod ait Adam, Hoc nũc os ex oſsibus meis, Acto.17. Gene.2. & caro de caroe mea: quia oeque ibi dictum eſt, ex vna anima, neq; hic, anima de anima mea, putat negari animas filiorum ex parentibus, vel illius mulieris ex viro: quaſi vero ſi oon ex vno ſanguine, ſed ex vna anima diceretur, aliud q̃ totus homo intelligeretur, oec corporis propagatio negaretur: Sic etiã ſi dictum eſſet, anima de anima mea: non vtiq; negaretur caro, quam de illo exemptam fuiſſe cõſtabat. A parte enim totũ, ſicut etiam à toto partẽ plerunq; ſcriptura ſignificat. Nã certè ſi noo ex vno ſanguine, ſed ex vno homioe, illo loco ſcriptũ eſſet ioſtitutum eſſe genus humanum, vnde iſte adhibuit teſtimoniũ, non præiudicaret iſtis qui negant animarum propaginem, quamuis non ſola anima nec ſola caro, ſed vtrunque ſit homo. Reſponderẽt enim à toto partem, id eſt, ab homine ſolã hominis carnẽ, ſcripturã ſignificare potuiſſe. Sic ergo & ij qui defendunt animarum

G marum propaginem, illud quod dictũ eſt, ex vno ſanguine, per ſanguinem ſcilicet hominem, id eſt, à parte totum ſignificatum eſſe contẽdunt. Sicut enim videtur illos iuuare quod dictũ eſt, ex vno ſanguine, nec dictũ eſt ex vno homine: ſic videtur & iſtos iuuare quod di-
Rom.5. ctum eſt, Per vnũ hominem peccatum intrauit in mũdum, & per peccatum mors, & ita in omnes homines pertranſiit, in quo omnes peccauerunt: nec dictum eſt, in quo omniũ caro peccauit. Itemq; ſicut illos videtur iuuare quod dictum eſt, Hoc nũc os ex oſsibus meis, & caro de carne mea: quia pars eſt dicta, nõ totum: ſic iterum iſtos, quod ibi continuo ſequitur, Hæc vocabitur mulier, quoniam de viro ſuo ſumpta eſt. Debuit enim dici, aiunt, quoniam de viro ſuo caro eius ſumpta eſt: ſi non tota mulier, id eſt, cum anima, ſed ſola caro ſumeretur ex viro. Porrò autem vtriſque auditis, qui ſine ſtudio partium iudicat, videt profecto, nec cõtra iſtos qui propaginem animarum defendunt, proferenda illa teſtimonia vbi pars nominatur, quia potuit ſcriptura ſi-
Ioan.1. gnificare illic à parte totum: ſicut verbum caro factum eſt, cum legimus, non vtique carnem ſolam, ſed homi-
H nem totum intelligimus. Nec cõtra illos qui propaginem animarum deſtruunt, iſta proferẽda, vbi non pars hominis, ſed totũ cõmemoratur, quia potuit ibi ſcriptura à toto partem ſignificare, ſicut ſepultum cõfitemur Chriſtum, cũ eius caro ſola ſepulta ſit. Ac per hoc propaginem animarum nec temere aſtruẽdam, nec temere deſtruẽdam dicimus, ſed admonemus alia teſtimonia eſſe quærenda, quæ non inueniantur ambigua.

Cap.XV. Quamobrem quid te iſte docuerit, & vnde gratias egeris, nondũ ſcio. Manet quippe illa quæſtio ſicut erat, in qua quęritur de animarum origine, vtrum illas deus ex propagine illius vnius quam primo inſufflauit homini, an ex flatu ſuo ſicut primo homini, det, faciat, fingat hominibus, quas eũ dare, facere, fingere, fides Chriſtiana non dubitat. Quam quæſtionem iſte cum ſoluere conaretur, nec vires ſuas intueretur, deſtruens animarum propaginem, & aſſerens eas puras ab omni cõtagione peccati, non de nihilo, ſed de ſeipſo inſufflare creatorem, & naturam dei mutabilitatis opprobrio, quod neceſſe nõ fuerat, infamauit. Et dum vult reddere rationem, ne deus credatur iniuſtus ſi puras ab omni peccato animas, etiam illas quas Chriſtiana regeneratione nõ redemit, vinculo peccati originalis innectit,
I ea dixit quæ te nolo docuerit. Tantum enim ſalutis & fœlicitatis non baptizatis paruulis tribuit, quantum nec Pelagiana hæreſis potuit. Et tamẽ de tot milibus paruulorum qui naſcuntur ex impiis, & inter impios moriũtur, non quibus homines per baptiſmũ cum velint, ſubuenire non poſſunt, ſed de quibus baptizãdis nemo potuit, vel poterit cogitare, nec quiſquam pro eis obtulit vel oblaturus eſt ſacrificium, quod iſte etiam pro non baptizãdis cenſuit offerendum, quid diceret non inuenit. De quib⁹ ſi fuerit interrogatus, eorum animæ quid meruerint, vt illas deus nec abluẽdas baptiſmo, nec expiandas Chriſti corporis & ſanguinis ſacrificio, & in æternum damnandas carni inſerat peccatrici, aut omnino hærebit, & ei noſtra cũctatio vel ſero placebit, aut ſimul pro omnibus paruulis, qui toto orbe terrarũ ſine Chriſtiano baptiſmate moriuntur, etiam eorum nominibus tacitis, quoniam neſciuntur in Eccleſia Chriſti, non incorporatis corpori Chriſti, offerendum corpus Chriſti eſſe cenſebit.

Cap.XVI. Abſit à te frater, vt hæc tibi placeant, abſit vt iſta vel didiciſſe gaudeas, vel docere præſumas, alioquin longe melior inuenietur ipſe quàm tu. Quia in exordio primi ſui libri modeſte atq; humi- K
liter prælocutus eſt, dicens, Cũ tibi parere deſidero, notam præſumptionis incurri. Et paulopoſt, Quandoquidem, inquit, nec mihi ipſe ſim credulus, ea quæ dixero poſſe probari, ſtudeamq; ſemper etiã propriam ſententiam nõ tueri, ſi improbabilis detegatur, & ſit mihi cordi proprio iudicio dãnato, meliora magis & quæ ſunt veriora ſectari. Nam vt eſt optimi propoſiti laudandique conſilij, facile ad veriora traduci, ita improbi obſtinatique iudicij eſt, nolle citius ad tramitem rationis inflecti. Hęc quippe ille ſi veraciter dixit, atque vt locutus eſt ſentit, magnæ profecto ſpei animum gerit. Item in fine libri ſecũdi, Nec putes, inquit, ad inuidiam tuam forſitan reuocandum, quod in tua dictorum meorum conſtituam poteſtate iudicium. At ne forte cuiuſquam curioſi lectoris obtutus, inter illitas fibras elemẽtorum veſtigia remanentia ſolicitent & offendant, contextam paginæ ſeriem pollice ſeuero diſcerpe, meq; huius cenſionis expertem puni atramento quæ indigna eloquia ſignificauerunt, nec hac occaſione & tuum erga me iudicium, quo mihi vehementer indulges, & meæ quę latebant ineptiæ rideantur.

Iſto igitur modo cum il- *Cap.XVII.*
le ſuos libros & initio præmuniuerit, & termino cõmu L
niuerit, atque tuis humeris impoſuerit onus religionis, correctionis & emẽdationis ſuæ, hoc apud te inueniat quod petiuit, vt emendes eum iuſtus in miſericordia & arguas eum, oleum autem peccatoris quo impinguetur
caput eius, abſit à manibus atque oculis tuis, id eſt, aſſen *Pſal.104.*
tatio indecens adulantis, & deceptoria lenitudo blandientis. Quod ſi emendare negligis, cum videas emendandum, aduerſus charitatem facis. Si autem tibi emendandus propterea nõ videtur, quia putas eum rectè ita ſenſiſſe, aduerſus veritatem ſapis. Et ideo ille melior qui emendari eſt paratior, ſi non defuerit emendator, quàm tu, ſi vel ſciens irridenter contemnis errantem, vel neſciẽs pariter ſectaris errorem. Omnia itaque in eiſdem libris ad te ſcriptis & tibi traditis ſobrie vigilanterque conſidera, & plura quàm ego inuenies fortaſſe culpanda. Et quæcunque ibi ſunt approbanda atque laudanda, ſi quid in eis reuera forſitã ignorabas, atque iſto diſſerente didiciſti, euidenter profitere quid illud ſit, vt de hoc te gratias egiſſe, non de his quæ illic improbanda tam multa ſunt, omnes nouerint, qui vel recitante illo, tecum ſimul audierunt, vel eoſdem poſtea libros legerunt, ne in eius ornato eloquio tãquam in precioſo po- M
culo te inuitante, & ſi non bibente, venenum bibant, ſi tu quid inde biberis, & quid non biberis neſciont, & propter laudem tuam omnia illic bibẽda ſalubriter arbitrantur. Quãuis & audire & legere, & quæ dicta ſont haurire memoria, quid eſt niſi bibere? Sed prædixit dominus de fidelibus ſuis, quòd & ſi mortiferum quid bi-
berint, non eis nocebit. Ac per hoc qui cum iudicio le- *Mar.19.*
gunt, & ſecundum regulam fidei approbanda approbant, & improbant improbanda, etiam ſi commẽdant memoriæ quæ improbanda dicuntur, nulla venenata ſententiarum prauitate læduntur. Hæc me grauitatẽ & religionem tuam, ſiue mutua, ſiue præuia charitate monuiſſe vel cõmonuiſſe minime pœnitebit, domino miſerante quomodolibet accipias, quod tibi prærogandum putaui. Agam vero ei vberes gratias, de cuius miſericordia ſaluberrimum eſt fidere, ſi ab his prauitatibus & erroribus, quos ex libris huius hominis oſtendere his literis potui, alienam atque integram fidem tuam, vel inuenerit Epiſtola iſta, vel fecerit.

Libri Secundi finis.

A ## DIVI AVRELII AVGVSTINI Hipponenſis Epiſcopi, de anima & eius origine, ad Vincentium Victorem, Liber Tertius.

Caput I. QVOD mihi ad te ſcribendum pu-
taui, hoc prius cogites fili dilectiſ-
ſime Victor volo, ſi te contemne-
rem, nequaquam id me fuiſſe fa-
cturum. Nec ideo tamen humili-
tate noſtra ſic abutaris, vt propter-
ea te exiſtimes approbatũ, quia cer-
nis non fuiſſe contemptum. Non enim ſequẽdum, ſed
corrigendum te diligo. Et quoniam nec corrigi poſſe
deſpero, nolo mireris me contemnete non poſſe quem
diligo. Si enim te antequam nobis communicares, di-
ligere debui, vt eſſes catholicus, quanto magis te iam
cõmunicantem diligere debeo, ne ſis nouus hæreticus,
& vt ſis talis catholicus, cui reſiſtere nullus poſsit hære-
ticus. Quantum enim apparet ex donis ingenij, quæ iã
tibi largitus eſt deus, profecto ſapiens eris, ſi te non eſſe
B credideris: atque vt ſis, ab illo qui facit ſapientes, pie,
ſuppliciter, inſtanterque popoſceris, & malueris errore
non decipi, quàm errantium laudibus honorari.

Cap. II. Prius me in libris tuis titulus tui nominis pro te ſo-
licitum reddidit. Cum enim quis eſſet Vincentius Vi-
ctor, ab eis qui te nouerant, & forte aderãt, requiſiſſem,
audiui te fuiſſe Donatiſtam, vel potius Rogatiſtam, nu-
per autem communicaſſe catholicæ. Et cum gauderem
tantum, quantum de his ſolemus quos ab illo errore li-
beratos eſſe cognoſcimus, imò vero etiam multo am-
plius, quòd ingenium tuũ quo delectabar, in literis tuis
videbam non remãſiſſe apud aduerſarios veritatis: ad-
ditum eſt à referẽtibus, quod me inter illa gaudia con-
triſtaret, ideo te cognominari voluiſſe Vincẽtius, quòd
Rogati ſucceſſorem, qui hoc nomine appellatus eſt, ad-
huc tanquã magnum & ſanctum virum animo teneas,
& ob hoc illius nomen, tuum volueris eſſe cognomen.
Nec defuerunt qui dicerent etiam hoc à te fuiſſe iacta-
tum, quod ipſe tibi neſcio qua viſione apparuerit, atque
ad hos conficiendos libros, de quibus tecum agere iſto
noſtro opuſculo inſtitui, ſi adiuuerit domin*, vt ea tibi
ſcribenda quantum ad res ipſas rationesq; attinet, ipſe
dictaret. Quod ſi verum eſt, iam te illa dicere potuiſſe
C non miror, quæ ſi pariẽter auſcultes admonitioni meę,
& eos libros catholica mẽte conſideres atq; pertractes,
te dixiſſe proculdubio pœnitebit. Ille quippe qui ſe, ſicut
2. Cor. 11. eum prodit Apoſtolus, transfigurat in angelum lucis,
in eo tibi eſt transfiguratus, quem tu fuiſſe, vel eſſe tan-
quam lucis angelũ credis. Et eo quidem modo minus
ad decipiendos catholicos valet, quãdo ſe non in lucis
angelos, ſed in hæreticos transfigurat. Sed te ab eo falli
iam catholicũ nollem. Crucietur ergo te didiciſſe quæ
vera ſunt, quãto magis lætatus fuerat, ſe tibi perſuaſiſſe
quæ falſa ſunt. Vt autem non diligas hominem mor-
tuum, cuius dilectio tibi obeſſe poteſt, prodeſſe illi non
poteſt: hoc breuiter intuearis admoneo, quòd vtiq; ille
non eſt ſanctus & iuſtus, ſi tu hæreticorum Donatiſta-
rum vel Rogatiſtarum laqueos euaſiſti. Si autem illum
ſanctum & iuſtũ arbitraris, tu communicando catholi
cis interiſti. Profecto enim te catholicum fingis, ſi ani-
mo illud es, quod erat ille quem diligis. Et noſti quàm
terribiliter ſcriptum ſit, quòd ſpiritus ſanctus diſciplinę
Sap. 1. fugiet fictum. Si autem veraciter communicans, non te
catholicum fingis, quid adhuc hæreticum mortuum ſic
diligis, vt eius velis te iactare adhuc nomine, cuius iã D
non teneris errore? Nolumus te habere tale cognomẽ-
tum, tanquam ſis hæretici mortui monumentum. No-
lumus talem titulum habere librum tuum, qualem fal-
ſum eſſe diceremus, ſi in eius ſepulchro legeremus. Nõ
enim Vincentium victorem ſcimus eſſe, ſed victum, &
vtinam fructuoſe, ſicut te vinci volumus veritate. Aſtu-
te autem putaris & callide, cum libros tuos quos credi
cupis illo tibi reuelãte dictatos, appellas Vincentij Vi-
ctoris, non tam Vincentium te quàm illum vocari vo
luiſſe Victorem, velut tibi reuelando quæ ſcriberes, vi-
ciſſet errorem. Vt quid tibi iſta fili? Eſto potius verus,
nõ fictus catholicus, ne te fugiat ſpiritus ſanctus, & ni-
hil tibi poſsit prodeſſe Vincentius, in quem ſe ad te fal-
lendũ transfigurauit malignißimus ſpiritus, eius quip-
pe ſunt illa, qualibet tibi fraude perſuaſa. Quæ ſi admo-
nitus pia humilitate & catholica pace correxeris, erro-
res fuiſſe iudicabuntur ſtudioſiſsimi iuuenis, emendari
potius quàm in eis remanere cupiẽtis. Si autem pro eis
tibi etiam contentionem, quod abſit, perſuaſerit perui-
caciam, iam tanquã hæretica dogmata, cum ſuo neceſſe
erit authore damnari, cura ſcilicet paſtorali & medici- E
nali, priuſquam per incautum vulgus ſerpãt dira con-
tagia, cum dilectionis nõ veritate ſed nomine, ſalubris
negligitur medicina. Si quæris quæ nam illa ſint, Cap. III.
poteris quidẽ legere mea ſcripta ad fratres noſtros Re-
natum dei ſeruum, & presbyterum Petrum, ad quem
tu eadem ipſa de quibus nunc agimus, ſcribenda exiſti-
maſti, eius, vt aſſeris, voluntati petentis obtemperans.
Dabũt enim tibi vt legas proculdubio ſi volueris, & in-
gerent etiam non petenti. Veruntamen etiam hic quæ
maxime in eiſdem libris tuis, & in fide tua emẽdari cu-
piam, non tacebo. Primum eſt, quòd animam non ita
vis à deo eſſe factam, vt eam ex nihilo fecerit, ſed ex ſe-
metipſo, Vbi non putes eſſe conſequens, vt naturæ ſit
dei, quia profecto quàm ſit impium & ipſe cognoſcis.
Qua impietate vt careas, ita oportet vt dicas animæ au
thorem deũ, vt ab illo facta ſit, non de illo: Quod enim
de illo eſt ſicut vnigenitus filius, eiuſdem naturæ cuius
& ille eſt. Vt autem anima eiuſdem naturæ nõ ſit cuius
eſt ille, facta eſt quidem ab illo, ſed nõ de illo. Aut ergo
dic vnde, aut fatere de nihilo. Quid eſt quòd dicis eam
particulam eſſe quandam halitus naturæ dei? Nunquid
nam ipſum halitũ naturæ dei, cuius halitus eſt iſta par-
ticula, negas eiuſdẽ cuius deus eſt eſſe naturæ? Si negas, F
ergo de nihilo & iſtum halitum fecit deus, cuius halitus
animam vis eſſe particulam. Aut ſi non de nihilo, dic
vnde illum fecerit deus? Si de ſeipſo, ergo ipſe eſt, quod
abſit, materies operis ſui. Sed dicis, Cum de ſeipſo hali-
tum vel flatum facit, ipſe integer manet, quaſi non &
ignis lucernæ integer maneat, cum de illa altera accen
ditur, & tamẽ eiuſdem, non alterius ſit naturæ. Sed, Cap. IIII.
inquis, cum à nobis vter inflatur, non aliqua portio no
ſtræ naturę vel qualitatis infunditur, cum hoc ipſo quo
ſpiritu hauſto vter impletus extenditur, ſine aliqua no-
ſtri diminutione geratur. His verbis tuis adhuc addis
& immoraris, & inculcas ſimilitudinem quaſi neceſſa-
riam, qua intelligamus quo modo deus ſine ſuæ naturę
aliquo detrimento & de ſeipſo animam faciat, & facta
de ipſo, non ſit quod ipſe. Dicis enim, Nunquid animæ
noſtræ eſt portio vtris inflatio, aut homines fingimus,
cum vtres inflamus, aut detrimentum noſtri in aliquo
patimur, cũ flatus noſtros in diuerſa patimur? Sed nul-
lum patimur detrimentum, cum ex nobis ad aliquid
tranſmittimus flatum, & manente in nobis plena flatus
proprij

G proprij qualitate & integra quantitate, nullum nos meminimus damnum ex vtris inflatione ſentire. Iſta ſimilitudine quæ ſatis elegans & congruens tibi videtur, quàm fallaris, attende. Deum quippe dicis incorporeum, non de nihilo à ſe factam, ſed de ſeipſo animam ſufflare corpoream, cum flatum nos licet corporeum, ſubtiliorem tamen emittamus, quàm noſtra ſint corpora, nec eum de anima noſtra, ſed de hoc aëre per viſcera corporis exhalemus. Pulmones nanque anima, cuius nutu mouentur etiam cætera corporis membra, ad hũc aëreum ſpiritum ducendum atque reddendum, ſicut folles mouet. Præter enim alimenta ſolida & fluxa, vnde eſt cibus & potus, hoc tertium nobis deus alimentum circunfudit aurarum, quas ita carpimus, vt ſine cibo & potu diu eſſe poſsimus: ſine hoc autem alimento tertio, quod aura nobis quæ vndique circunſiſtit, ſpirantibus & reſpirantibus exhibet, nec exiguo temporis ſpacio poſsimus viuere. Sicut autem cibus & potus non ſolum ingerendi, verumetiam per meatus ad hoc inſtitutos egerendi ſunt, ne vtroq; lædant, vel non intrãdo, vel non exeundo: ita hoc tertium flabile alimẽtum, quia in nobis manere non ſinitur, nec immorãdo cor-
H rumpitur, ſed egeritur mox vt ingeritur: non alios, ſed eoſdem meatus, id eſt, os, aut nares, aut vtrunque, & qua intraret, & qua exiret, accepit. In teipſo tibi proba ipſe quod dico: Emitte ſpiritum flando, & vide vtrum dures, ſi non receperis. Recipe reſpirando, & vide quas patiaris anguſtias, ſi non rurſus emiſeris. Hoc igitur facimus, quando vtrem, ſicut dicis, inflamus, quod facimus vt viuamus. Niſi quod tunc pauloplus ducimus, vt pauloplus emittamus, vt ſpiritum flabilem, id eſt, ventum in vtrem implendum & extendendum, non quiete ſpirandi & reſpirandi, ſed anhelandi impetu coartemus. Quo modo ergo dicis, nullum patimur detrimentum, cum ex nobis ad aliquid tranſmittimus flatum, & manente in nobis plena flatus proprij qualitate & integra quantitate, nullum nos meminimus damnum ex vtris inflatione ſentire? Apparet te fili, ſi aliquando vtrem inflaſti, non aduertiſſe quid egeris. Quod enim inſufflando emittis, ſtatim recipiendo non ſentis. Sed potes hoc facillime diſcere, ſi hoc potius velis quàm tua dicta, quia iam dicta ſunt, non inflans vtrem, ſed inflatus ipſe defendere, & auditores tuos quos veris rebus ædificare debes, inani ſtrepitu ventoſi ſermonis inflare. In
I hac cauſa non te ad magiſtrum mitto, ſed ad teipſum. Emitte flatum in vtrem, & os claude continuo, nareſq; detine, & ſic ſaltem ſenti verũ eſſe quod dico. Cũ enim cœperis anguſtias intolerabiles perpeti, quid cupies ore aperto naribuſq; recipere, ſi quando ſufflaſti, nihil te exiſtimas amiſiſſe. Vide in quo malo ſis, niſi hauriendo reſumas quod effundendo reddideras. Vide illa inſufflatio qualia damna & detrimenta feciſſet, niſi ea reſpiratio reparaſſet. Niſi enim quod impenderis ad vtrem implendum, ad te itidem alẽdum, aditu patefacto redierit, quid tibi non ſolum vnde illum inflare, ſed vnde tu poſsis viuere remanebit? Hęc debuiſti conſiderare cũ ſcriberes, & nõ iſta ſimilitudine vtriũ inflatorum vel inflandorũ introducere nobis deum, aut ex alia natura quæ iam erat, ſicut nos ex iſto circũfuſo aëre flatum facimus, animas flare: aut certè quod & abhorret ab iſta ſimilitudine & abundat impietate, deum ſine vllo quidem ſui detrimento, ſed tamen de ſua natura mutabile aliquid vel proferre, vel quod eſt peius, tanquã ſui operis materies ipſe ſit, facere. Vt ergo aliquam de noſtro flatu ad hanc rem adhibeamus ſimilitudinem, id potius eſt credẽdum: quòd ſicut nos nõ de natura noſtra, quia K
omnipotẽtes non ſumus, de iſto aëre circunfuſo, quem trahimus & reddimus, cum ſpiramus & reſpiramus, flatum facimus quando ſufflamus, nec viuentem nec ſentientem, quanuis nos viuamus atq; ſentiamus: ita deum non de ſua natura, ſed quia ſic omnipotẽs eſt, vt poſsit creare quod vult, etiam ex eo quod omnino non eſt, id eſt, de nihilo flatum facere poſſe viuentem atq; ſentientem, ſec planè cum ſit immutabilis, ipſe mutabile facit.

Quid autem ſibi vult, quod huic ſimilitudini addendum putaſti ad exẽplum de beato Heliſæo, qui flãdo in eius faciem mortuum ſuſcitauerit? Itáne tu flatũ Heliſæi fuiſſe putas animam pueri? Non vſqueadeo te à vero exorbitare crediderim. Si ergo anima illa quæ viuenti ablata fuerat vt moreretur, eadem ipſa illi vt reuiuiſceret reddita eſt: quid ad rem pertinet quod dixiſti, nihil Heliſæo fuiſſe diminutum, quaſi ab illo aliquid trãſiſſet vnde viuere credatur, in puerũ? Quod ſi propterea dictum eſt, quia flauit & integer mãſit, quid opus erat, vt hoc de Heliſæo mortuum reſuſcitante diceres, quod de quouis flante & neminem ſuſcitãte dicere nihilominus poſſes? Incautè ſanè locutus es, cum abſit vt credas flatum Heliſęi factum fuiſſe reuiuiſcentis animã L
pueri, quid primum dei factũ, ab iſtius Prophetæ facto hoc diſtare voluiſti, quòd ille ſemel, iſte ter flauerit. Dixiſti quippe Heliſæum in faciem defuncti filij illius Sunamitis, ad inſtar primæuæ originis inſufflaſſe. Et cum emortua membra, inquis, in vigorem priſtinũ redanimata, per halitum Prophetæ diuina virtus accenderet; nihil Heliſæo fuerit imminutum, per cuius flatum corpus emortuum rediuiuam animã reciperet & ſpiritum, niſi quòd ſemel dominus in faciem hominis inſufflauit & vixit, tertio Heliſæus in faciẽ mortui aſpirauit & reuixit. Sic ſonant tua verba iſta, quaſi flandi tantũ numerus interfuerit, vt non quod fecit deus, etiã Propheta feciſſe credatur. Et hoc ergo emendandum eſt. Tam multum quippe interfuit inter illud opus dei, & hoc Heliſæi, vt ille flauerit flatum vitæ, quo fieret homo in animam viuentem: iſte autem flauerit flatum, neq; ſentientem neq; viuentem, ſed aliquid ſignificandi gratia figurantem. Deniq; vt puer iſte reuiuiſceret, non enim animando Propheta fecit, ſed eum animando vt hoc deus faceret, impetrauit. Quòd autẽ illum ter ſufflaſſe dicis, aut memoria ſicut fieri ſolet, aut mendoſitas codicis te fefellit. Quid plura? Nõ ſunt tibi ad hoc aſtruẽdum ali- M
qua exempla & argumẽta quærenda, ſed potius emendanda & mutanda ſentẽtia. Noli ergo credere, noli dicere, noli docere, quòd non de nihilo, ſed de ſua natura fecerit animã deus, ſi vis eſſe catholicus.

Noli dicere, nec credere, nec docere, per infinitum tempus atq; ita ſemper deum animas dare, ſicut ſemper eſt ipſe qui dat, ſi vis eſſe catholicus. Erit enim tẽpus quando non dabit animas deus, cum tamen eſſe ipſe non deſinat. Poterat quidẽ ſic accipi, quod aiſti, ſemper dat, vt intelligeretur ſine ceſſatione dare, quãdiu homines generant & generantur, ſicut dictũ eſt de quibuſdã, Semper diſcentes, & ad veritatis [illegible]ntiam nunquã peruenientes. Non enim ſic accipitur quod hic poſitum eſt, ſemper, velut nunq̃ deſinant diſcere, cum proculdubio non diſcant, quando in hoc corpore deſtiterint viuere, vel cum cœperint ſupplicio gehẽnalis ignis ardere. Sed tu non permiſiſti ſic accipi verbum tuũ, cum dixiſti, ſemper dat, quandoquidem id ad infinitum tempus reuocãdum putaſti. Et parũ hoc fuit. Sed tanquã quæreretur abs te, vt apertius explicares, quo modo dixeris, ſemper dat, addidiſti atq;

dixiſti,

Cap. V.
4. Reg. 4.
Cap. VI.
2. Tim. 3.

A dixiſti, Sicut ſemper eſt ipſe qui dat. Hoc ſana & catholica fides omnino condēnat. Abſit enim vt credamus, ꝙ animas deus ſemper det, ſicut ſemper eſt ipſe qui dat. Sic enim ſemper eſt ipſe, vt nunquam ipſe eſſe deſiſtat. Animas autem non ſemper dabit, ſed eas finito generationis ſeculo, non iam naſcentibus quibus dādæ ſint, proculdubio dare ceſſabit.

Cap.VII. Noli credere, nec dicere, nec docere, animā meritum aliquod perdidiſſe per carnem, tanquam boni meriti fuerit ante carnem, ſi vis eſſe catholicus. *Roma.9.* Nondum enim natos Apoſtolus nihil egiſſe dicit boni vel mali. Vnde ergo anima potuit ante carnem habere meritum bonum, vt nihil egerat boni? An forte audebis eam dicere ante carnem bene vixiſſe, quam non potes oſtendere vel fuiſſe? Quo modo ergo dicis, non vis animā ex carne peccati contrahere valetudinem, ad quā viciſsim ſanctificationem videas tranſire per carnem, vt per ipſam reparet ſtatum, per quem perdiderat meritum? Hęc dogmata quibus putatur anima ante carnē habuiſſe aliquem ſtatum bonum & meritum bonum, ſi forte neſcis, exceptis antiquis hæreticis, etiam recentius in Priſcillianiſtis iam catholica damnauit Eccleſia. Noli credere, noli dicere, noli docere, B animā per carnem reparare habitudinē priſcam, & per illam renaſci, per quam meruerat inquinari, ſi vis eſſe catholicus. Vt enim omittā in eo quod dixiſti, merito ergo per carnē, priſcam reparat habitudinem, quā viſa fuerat pauliſper amiſiſſe per carnem, vt per eā incipiat renaſci per quā meruerat inquinari, tam in proximo tu ipſe tibiipſi extitiſti cōtrarius, vt homo qui paulo ante dixeras, animā per carnem reparare ſtatum per quā perdiderat meritū, vbi nullo modo poteſt niſi bonum meritum intelligi, quod vis vtique per carnem in baptiſmate reparari: rurſus eam diceres inquinari meruiſſe per carnem, vbi iā nō poteſt bonum, ſed malum meritum intelligi, vt ergo id omittam prorſus, vel bonum, vel malum meritum credere habuiſſe animā ante carnem, catholicum non eſt.

Cap.VIII. Noli credere, nec dicere, nec docere, quòd anima meruit eſſe peccatrix ante omne peccatū, ſi vis eſſe catholicus. Valde enim malum meritū eſt, meruiſſe fieri peccatricem. Et vtiq; tam malum meritū nullo modo habere potuit ante omne peccatū, pręſertim priuſquā veniret in carnem, quando meritum nec malum potuit habere, nec bonum. Quo modo igitur dicis, Anima itaq; ſi peccatrix eſſe meruit, C quæ peccatrix eſſe non potuit, neq; in peccato remāſit, quia Chriſto præfigurata, in peccato eſſe non debuit, ſicut eſſe non potuit. Attende quid dicas, & deſiſte iā dicere, Quo modo enim meruit, & quo modo nō potuit eſſe peccatrix? Quo modo, quæſo te, peccatrix eſſe meruit, quæ male nō vixit? Quo modo, quæſo te, peccatrix facta eſt, quę peccatrix eſſe non potuit? Aut ſi nō potuit, ideo dicis, quia præter carnē non potuit: quo modo ergo meruit eſſe peccatrix, quo merito in carnem mitteretur, quandoquidem ante carnem non potuit eſſe peccatrix, vnde mali aliquid mereretur.

Cap.IX. Noli credere, noli dicere, noli docere, infantes antequam baptizētur morte præuētos, peruenire poſſe ad originalium indulgentiā peccatorum, ſi vis eſſe catholicus. *Luca 23.* Exempla enim quæ te fallunt, vel de latrone qui dominum eſt confeſſus in cruce, vel de fratre ſanctæ Perpetuæ Dinocrate, nihil tibi ad huius erroris ſententiam ſuffragantur. Latro quippe ille, quāuis potuerit iudicio diuino inter eos deputari, qui martyrij confeſsione purgātur, tamen etiam vtrum non fuerit baptizatus ignoras. Nam vt omittam quod creditur, aqua ſimul cū ſanguine exiliente de latere domini, iuxta cōfixus potuiſſe perfundi, at- D que huiuſmodi ſanctiſsimo baptiſmate dilui, quid ſi in carcere fuerat baptizatus, quod & pòſt perſecutionis tempore nonnulli clāculo impetrare potuerunt? Quid ſi & antequam teneretur? Neque enim propterea illi publicæ leges parcere poterant, quātum attinet ad corporis mortem, quoniā diuinitus remiſsionem acceperat peccatorum. Quid ſi iam baptizatus in latrocinij facinus & crimē incurrerat: & non expers baptiſmatis, ſed tāquam pœnitens accepit ſcelerum veniam quam baptizatus amiſit, † quandoquidem pietas iam fidelis, & domino in animo eius, & nobis in ei⁹ verbis apparuit? *† al. qua baptizatus admiſit.* Nam ſi eos de quibus non ſcriptum eſt, vtrum fuerint baptizati, ſine baptiſmo de hac vita receſsiſſe contēdimus, ipſis calumniamur Apoſtolis, qui præter Apoſtolū Paulum quando baptizati fuerint, ignoramus. *Acto.9.* Sed ſi ipſos baptizatos eſſe per hoc nobis innoteſcere potuit, quod beato Petro dominus ait, Qui lotus eſt, non indiget niſi vt pedes lauet. *Ioan.13.* Quid de aliis, de quibus vel tale nihil legimus dictum, de Barnaba, de Timotheo, de Tito, de Silea, de Philemone, de ipſis Euangeliſtis Marco & Luca, de innumerabilibus cęteris: quos abſit vt baptizatos eſſe dubitemus, quamuis non legamus? Dinocra- E tes autem ſeptennis puer, in quibus annis pueri cū baptizantur, iam ſymbolum reddunt, & pro ſe ipſi ad interrogata reſpondent, cur non tibi viſus fuerit baptizatus potuiſſe ab impio patre ad gentilium ſacrilegia reuocari, & ob hoc fuiſſe in pœnis, de quibus ſorore orāte liberatus eſt, neſcio. Neq; enim & ipſum vel nūquam fuiſſe Chriſtianum, vel catechumenum defunctū fuiſſe legiſti: quāquam ipſa lectio non ſit in eo canone ſcripturarum, vnde in huiuſmodi quæſtionibus teſtimonia proferenda ſunt.

Cap.X. Noli credere, nec dicere, nec docere, quos dominus prædeſtinauit ad baptiſmū, prædeſtinationi eius eripi poſſe, & antè defungi quàm in eis fuerit, quod omnipotens prædeſtinauit impletum, ſi vis eſſe catholicus. Neſcio quæ hic enim poteſtas cōtra poteſtatem dei caſibus datur, quibus irruentibus quod ille prędeſtinauit fieri non ſinatur. Hic error quāta errantē voragine impietatis abſorbeat, exaggerare nō opus eſt, cum prudētem virum & corrigi paratum breuiter admonuiſſe ſufficiat, Tua quippe iſta ſunt verba. Habendam dicimus, inquis, de infantibus iſtiuſmodi rationē, qui prædeſtinati baptiſmate vitæ præſentis antequā renaſcantur in Chriſto, præueniuntur occiduo. Ergòne F prædeſtinari baptiſmo vitæ præſentis antequā ad eum perueniāt, præueniuntur occiduo, & prędeſtinaret deus quod futurū non fuiſſe præſciuit? Aut hoc futurū fuiſſe neſciuit, vt eius aut prædeſtinatio fruſtraretur, aut præſcientia falleretur? Vides quanta hinc dici poſſent, niſi quod paulo ante dixi tenerē, vt hinc te breuiter admonerē. Noli credere, nec dicere, nec docere, de infantib⁹ qui priuſquā renaſcantur in Chriſto, pręueniūtur occiduo, ſcriptum eſſe, Raptus eſt ne malicia mutet intellectum illius, aut ne fictio decipiat animam eius, propter hoc properauit de medio iniquitatis illum educere. *Sap.4.* Placita enim erat deo anima eius, & cōſummatus in breui expleuit tēpora longa: ſi vis eſſe catholicus. Hoc enim ad illos omnino non pertinet, ſed ad eos potius qui baptizati & pie viuētes, diu non permittūtur hic viuere, non annis, ſed ſapientiæ gratia conſummati. Iſte vero error quo putatur hoc de paruulis, antequam baptizētur morientibus eſſe dictum, ipſi ſacroſancto lauacro intolerabilem facit iniuriā, ſi paruulus qui baptizatus rapi poterat, propterea prius rapitur, ne malicia mutet illi⁹ intellectum,

G lectum, aut ne fictio decipiat animam eius: quaſi in eo-
dem baptiſmo hæc eſſe malicia credatur, & fictio qua
in peius mutetur & decipiatur, ſi non antè rapiatur. De-
inde quoniã placita erat deo anima eius, properauit de
medio ioiquitatis illum educere, ita vt oec paulu1um
remoraretur, vt quod in eo prædeſtioauit, impleret: ſed
contra ſuam prædaſtinationem facere maluit, tãquam
feſtinans, ne quod ei placuerat in non baptizato, exter-
mioaretur in baptiſmo: tanquam moriturus infans ibi
pereat, quò currẽdum eſt cum illo ne pereat. Quis ergo
hæc verba ſcripta in libro ſapiẽtiæ, de paruulis ſine bap-
tiſmate mortuis dicta eſſe crederet, diceret, ſcriberet,
Cap. XI. recitaret, ſi ea ſicut oportuerat, cogitaret? Noli cre-
dere, nec dicere, nec docere, aliquas manſiones eſſe ex-
tra regoum dei, quas eſſe dominus dixit in domo pa-
tris ſui, ſi vis eſſe catholicus. Non enim ait, ſicut hoc te-
ſtimoniũ ipſe poſuiſti, multæ manſiones ſunt apud pa-
trem meum. Quòd ſi ita dixiſſet, non alibi eſſent intel-
ligendæ, quàm io domo patris eius. Sed aperte ait, In
domo patris mei manſiooes multæ ſunt. Quis itaque
audeat aliquas partes domus dei ſeparare à regno dei:
vt cum reges terræ oon tantum in domo ſua, nec tan-
H tum in patria ſua, ſed longe latèque etiam trans mare
regnare inueoiãtur, rex qui fecit cœlum & terram, nec
in tota domo ſua regnare dicatur? Sed forte dicas, om-
nia quidem pertinere ad dei regnum, quia regnat in
cœlis, regnat in terris, in abyſsis, in paradiſo, in infer-
no. Vbi enim non regnat, cuius vbique ſumma poteſtas
eſt? ſed aliud eſſe regnum cœlorum, quò fas non eſt ac-
cedere niſi lauacro regenerationis ablutos, propter do-
minicam veram fixamq; ſententiam: aliud autem eſſe
regnum terrarum, vel aliarum creaturæ partium, vbi
poſſunt eſſe aliquæ manſiones domus dei, quamuis per-
tineotes ad regnum dei, non tameo ad regoum cœlo-
rum, vbi excellentius & beatius eſt regnum dei: ita fie-
ri, vt nec aliquæ domus dei partes atque manſiooes, à
regno dai nefarie ſeparentur, & tamen non omnes io
regoo cœlorum manſoribus præparentur: atque in iis
quæ in regno cœlorum non ſuot, poſsint fœliciter ha-
bitare, quibus eas etiam non baptizatis deus dare volue
rit, vt in regno dei ſint, quãuis io regno cœlorum quia
baptizati non ſunt, eſſe non poſsint. Hoc qui dicũt, vi-
dentur quidem ſibi dicere aliquid, quia ſcripturas ne-
I gligeoter attẽdunt, & quo modo regoum dei dicatur,
Matt. 6. vnde oramus dicentes, Adueniat regoum tuum: non
intelligũt, quia regnum dei dicitur, vbi cum illo fidelis
familia eius, beate & ſempiterne tota regnabit. Nam ſe-
cundum poteſtatem quæ illi ſuper omnia eſt, etiã nunc
vbiq; regnat. Quid ergo eſt quod oram' vt veniat, niſi
vt cum illo regnare mereamur? Sub eius autem pote-
ſtate etiam illi erunt, qui pœna æterni ignis ardebunt.
Nũquid nam ob boc etiam ipſos, in regno dei futuros
dicturi ſumus? Aliud eſt enim regni dei muneribus ho-
norari, aliud regni dei legibus coërceri. Vt autem tibi
manifeſtiſsime appareat, non eſſe regnũ cœlorum diſ-
tribuendum baptizatis, & alias partes regni dei dandas
quibus tibi viſum eſt, noo baptizatis: ipſum dominum
audi, qui non ait, Si quis oon renatus fuerit ex aqua &
ſpiritu, non poteſt intrare in regnum cœlorum: ſed nõ
poteſt, inquit, intrare in regnum dei. Nam verba eius
Ioan. 3. de bac re iſta ſunt ad Nicodemum, Amen amen dico
tibi, niſi quis natus fuerit denuo, non poteſt videre re-
gnum dei. Ecce non hic dixit, regnũ cœlorum: ſed, dei.
Et cum reſpondiſſet Nicodemus atq; dixiſſet, Quo mo
do poteſt homo naſci cum ſenex ſit? nunquid poteſt in
ventrem matris ſuæ iterato introire, & renaſci? Eãdem K
dominus ſententiam planius apertiúſque repetens, ait,
Amen amen dico tibi, niſi quis renatus fuerit ex aqua
& ſpiritu, non poteſt introire in regnum dei. Ecce nec
hic dixit regnum cœlorũ, ſed regnum dei. Quod enim
dixerat, Niſi quis oatus fuerit denuo, boc quid eſſet ex-
poſuit dicens, Niſi quis renatus fuerit ex aqua & ſpiritu.
Et quod dixerat, non poteſt videre, hoc expoſuit dicẽ-
do, non poteſt iotroire. Illud autem quod dixerat, re-
gnum dei, non alio nomine repetiuit. Neq; nunc opus
eſt quærere atq; diſſerere, vtrum regnum dei, regnumq;
cœlorum cum aliqua differentia ſit intelligendum: an
res vna ſit duobus appellata nominibus. Sufficit quòd
non poteſt introire in regnum dei, qui nõ fuerit laua-
cro regenerationis ablutus. Manſiooes autem aliquas
conſtitutas in domo dei ſeparare à regno dei, quàm ſit
à veritate deuiũ, puto quòd iã intelligas. Et ideo quòd
putaſti, in aliquibus manſionibus quas dominus multas
eſſe dixit in domo patris ſui, manſuros quoſdam etiam
nõ renatos ex aqua & ſpiritu, vt fidem catholicam te-
neas, admoneo ſi permittis, emendare oon differas.

Noli credere, nec dicere, nec docere, ſacrificiũ Chri Cap. XII.
ſtianorum pro iis qui nõ baptizati de corpore exierint L
offerendum, ſi vis eſſe catholicus. Quia nec illud quod
de Maccabæorum libris commemoraſti ſacrificium Iu 2. Macc. 12.
dæorum, pro eis qui ooo circũciſi de corpore exierint,
oſtendis oblatum. In qua tua ſententia tam noua, & cõ
tra Eccleſiæ totius authoritatem diſciplinámque pro-
lata, verbo etiam inſolentiſsimo vſus es, dicens, Pro his
ſaoè oblationes aſsiduas, & offerenda iugiter ſanctorũ
cenſeo ſacrificia ſacerdotum, vt te homo laicus ſacer-
dotibus dei, nec diſcendo ſubderes, nec ſaltem ſimul
quærẽdo miſceres, ſed cenſendo prę poneres. Aufer tibi
iſta fili: Non ſic in via quam Chriſtus bumilis ſeipſum Matth. 7.
eſſe docuit, ambulatur. Nullus cum hoc tempore per
anguſtam portã eius ingreditur. Noli credere, nec Cap. XIII.
dicere, nec docere, aliquos eorum qui ſine baptiſmo
Chriſti ex hac vita emigrauerint, interim nõ ire in re-
gnum cœlorum, ſed in paradiſum, poſtea vero in reſur
rectiooe mortuorum, etiam ad regni cœlorum beati-
tudinem peruenire, ſi vis eſſe catholicus. Hoc enim eis
dare nec Pelagiana hæreſis auſa eſt, quæ opinatur par-
uulos non trahere originale peccatum. Quos tu quan-
uis ſicut catholicus cũ peccato oaſci fatearis, neſcio qua M
tameo peruerſioris oouitate opinionis, ſine baptiſmate
ſalutari, & ab boc peccato cũ quo naſcuntur abſolui, &
in regnum cœlorum aſſeris introduci. Neq; conſideras
in bac cauſa, quanto deterius ſapias quàm Pelagius. Ille
quippe dominicam ſententiam pertimeſcens, qua oon
baptizati in ragnum cœlorum non permittũtur intra-
re, licet eos quos ab omni peccato liberos credit, non
illò audet paruulos mittere. Tu vero ſic contẽnis, quod
dictum eſt, Si quis non renatus fuerit ex aqua & ſpiritu, Ioan. 3.
non poteſt intrare in regnũ dei: vt excepto errore quo
audes à regno dei paradiſum ſeparare, quibuſdã quos
reos naſci ſicut catholicus credis, ſine baptiſmate mor-
tuis, & illius reatus abſolutionem, & regnum cœlorum
non dubites inſuper polliceri: quaſi cõtra Pelagium in
originali peccato aſtruendo, tunc eſſe poſsis catholicus
verus, ſi contra dominum fueris in deſtruenda eius de
baptiſmo ſententia hæreticus nouus. Nos te dilectiſsi-
me, non ſic volumus hæreticorũ eſſe victorem, vt error
vincat errorem, & quod eſt peius, maior minorẽ. Dicis
enim, Aut ſi forte quiſpiam reluctetur, latronis animæ
vel Dinocratis interim temporarie collatum eſſe para-
diſum,

A diſum, nam ſupereſſe illis adhuc in reſurrectione præmium regni cœlorum: quanquam ſententia illa principalis obſiſtat, quia qui non renatus fuerit ex aqua & ſpiritu ſancto, non intrabit in regnum cœlorum, tamẽ teneat etiam meum in hac parte, non inuidentis aſſenſum, modo miſericordiæ præſcientiæq; diuinæ & effectum amplificet, & affectum. Hæc verba tua ſunt, vbi te confiteris conſentire dicenti, quibuſdam non baptizatis ſic temporarie collatum eſſe paradiſum, vt ſuperſit illis in reſurrectione præmium regni cœlorum, contra ſententiã principalem qua conſtitutum eſt, non intraturũ in illud regnum, qui non renatus fuerit ex aqua & ſpiritu ſancto. Quam ſententiam principalem timẽs violare Pelagius, nec illos ſine baptiſmo in regnum cœlorum credidit intraturos, quos non credidit reos. Tu autem & originalis peccati reos paruulos confiteris, & tamen eos ſine lauacro regenerationis abſoluis, & in paradiſum mittis, & poſtea etiam regnum cœlorum intrare permittis.

Cap. XIIII. Hæc & huiuſmodi, ſi & alia forſitan in tuis libris attentior & ocioſior inuenire potueris, ſine vlla dilatione iam corrige, ſi animum catho-
B licum geris, id eſt, ſi veraciter prælocutus es, dicens, quòd tibiipſi credulus non ſis ea probare poſſe quæ dixeris, & quòd ſemper ſtudeas etiam propriam ſententiam non tueri, ſi improbabilis detegatur, & ſit tibi cordi, proprio iudicio damnato, meliora magis & quæ ſunt veriora ſectari. Modo proba chariſſime, non te fallaciter iſta dixiſſe, vt de tua indole, non ſolum ingenioſa, verumetiam pia, modeſta, gaudeat catholica Eccleſia, non de contentioſa pertinacia hæretica exardeſcat inſania. Nunc eſt vt oſtendas quanta poſt hæc bona verba quæ tua commemoraui, ſynceritate pectoris dixeris, quod continuo ſubiecisti. Nam vt eſt, inquis, optimi propoſiti, laudandique conſilij facile ad veriora traduci, ita improbi obſtinatique iudicij eſt, nolle citius ad tramitem rationis inflecti. Eſt igitur optimi propoſiti laudandique cõſilij, & facile ad veriora traducere. Nec ſis improbi obſtinatique iudicij, vt nolis citius ad tramitem rationis inflecti. Si enim hæc liberaliter elocutus es, ſi non in labiis iſta ſonuiſti, ſed intus & germanitus in corde ſenſiſti, in tuæ correctionis tanto bono etiam moras odiſti. Parum quippe tibi fuit dicere, improbi obſtinatique eſſe iudicij, nolle ad tramitem ra-
C tionis inflecti, niſi adderes citius: vt hinc oſtenderes quàm ſit execrandus qui bonum * nunquã facit, quandoquidem qui tardius facit, tanta tibi videtur ſeueritate culpandus, vt merito improbi iudicij obſtinatique dicatur. **al. hoc.* Audi ergo teipſum, túque potiſsimum & maxime eloquij tui fructibus vtere, vt citius te ad rationis tramitem grauitate mentis inflectas, quàm te inde minus erudite parúmque conſulte lubrico ætatis auerteras. Nimis longum eſt omnia quæ in tuis libris, vel potius in teipſo volo emendari, pertractare atque diſcutere, & ſaltem breuem tibi de ſingulis corrigendis reddere rationem. Nec ideo tamen te contemnas, vt arbitreris ingenium & eloquium tuum parui eſſe pendendum. Nec ſanctarum ſcripturarum memoriã in te paruam eſſe cognoui, ſed eruditio minor eſt, quàm tantæ indoli laborięq; cõgruebat. Itaque te nec amplius quàm oportet tibi tribuẽdo vaneſcere volo, nec rurſus te abiiciendo ac deſperando frigeſcere. Vtinam tua ſcripta tecum legere poſſem, & colloquendo potius quàm ſcribendo, quæ ſint emendanda monſtrarem. Facilius hoc negocium peragetur noſtra inter nos ſermocinatione, quàm literas. Quæ ſi ſcribenda eſſet, multis volumi-
nibus indigeret. Verum iſta capitalia, quæ certo etiã nu- D
mero cõprehendere volui, inſtanter admoneo ne corrigere differas, & ea prorſus à fide & prædicatione tua facias aliena. Vt quanta tibi facultas eſt diſputandi, munere dei vtaris vtiliter ad ædificationẽ, non ad deſtructionem ſanæ ſalubriſq; doctrinæ.

Sunt autem iſta *Cap. XV.* de quibus vt potui iam diſſerui, ſed breuiter ea repetendo percurram. Vnum eſt, quod animam nõ ex nihilo, ſed de ſeipſo deum feciſſe dixiſti. Alterum, per infinitum tempus, atque ita ſemper deum animas dare, ſicut ſemper eſt ipſe qui dat. Tertium, animam meritum aliquod perdidiſſe per carnem, quod habuerit ante carnem. Quartum, animam per carnem reparare habitudinem priſcam, & per eãdem carnem renaſci, per quam meruerat inquinari. Quintum, quòd anima meruerit eſſe peccatrix ante omne peccatũ. Sextum, infantes antequam baptizentur morte præuentos, peruenire poſſe ad originalium indulgentiam peccatorum. Septimum, quos dominus prædeſtinauit ad baptiſmum, prædeſtinationi eius eripi poſſe, & ante defungi quàm in eis fuerit, quod omnipotens prædeſtinauit impletum. Octauum, de infantibus qui priuſquam renaſcantur in Chri- E
ſto, præueniuntur occiduo, ſcriptum eſſe, Raptus eſt ne *Sap. 4.* malicia mutaret intellectum illius: & cætera quæ in eã ſententiam in Sapientiæ libro leguntur. Nonum, aliquas manſiones eſſe extra regnum dei, earum quas dominus eſſe dixit in domo patris ſui. Decimum eſt, ſacrificium Chriſtianorum, pro eis qui no baptizati de corpore exierint offerendum. Vndecimum, aliquos eorum qui ſine baptiſmo Chriſti ex hac vita emigrauerint, interim non ire in regnum, ſed in paradiſum, poſtea vero in reſurrectione mortuorum etiam ad regni cœlorum beatitudinem peruenire. Hæc interim vndecim multum apertèque peruerſa, & fidei catholicæ aduerſa, nunc iam nihil cunctéris extirpare atque abiicere ab animo, à verbo, à ſtylo tuo, ſi vis vt te non ſolum ad altaria tranſiſſe catholica, ſed vere catholicum eſſe gaudeamus. Nam hæc ſi pertinaciter ſingula defendantur, tot hæreſes facere poſſunt, quot opiniones eſſe numerantur. Quocirca conſidera quàm ſit hoc horrendum, vt omnes ſint in vno homine, quæ damnabiles eſſent in ſingulis ſingulæ. Sed ſi tu pro eis nulla contentione pugnaueris, imò vero eas fidelibus verbis & literis expugnaueris, laudabilior eris cenſor in teipſum, quàm F
ſi quemlibet alium recta ratione reprehenderis, & mirabilior eorum emendator, quàm ſi nunquam illa ſenſiſſes. Aſsit dominus tuæ menti, & tantam ſpiritui tuo ſpiritu ſuo, facilitatem humilitatis, lucem veritatis, dulcedinem charitatis, pacem pietatis infundat, vt victor tui animi malis eſſe in veris, quàm cuiuſlibet contradicentis in falſis. Abſit autem vt te arbitreris hæc opinando à fide catholica receſsiſſe, quamuis ea fidei ſint aduerſa catholicæ, ſi coram deo cuius in nullius corde oculus fallitur, veraciter te dixiſſe reſipiſcis, non te tibiipſi eſſe credulum, probari ea quæ dixeris poſſe, ac ſtudere te ſemper etiam propriam ſententiam non tueri, ſi improbabilis detegatur, eo quod ſit tibi cordi, proprio damnato iudicio, meliora magis & quæ ſint veriora ſectari. Iſte quippe animus etiã in dictis per ignorantiam non catholicis, ipſa eſt correctionis præmeditatione ac præparatione catholicus. Sed iſte ſit modus huius voluminis, vbi requieſcat paululum lector, vt ad ea quæ ſequuntur, eius intentio ab alio renouetur exordio.

Libri Tertij finis.

G

DIVI AVRELII AVGVSTINI Hipponenſis Epiſcopi, de anima & eius origine, ad Vincentium Victorem, Liber quartus.

Caput I.

ACCIPE nunc iam etiam de me-
ipſo quæ tibi dicere cupio, ſi poſ-
ſim, hoc eſt, ſi ille donauerit, in cu-
ius manu ſunt & nos & ſermones
noſtri. Reprehendiſti enim me bis
numero, exprimens etiam meum
nomen. Et cum te in principio li-
bri tui imperitiæ tuæ admodum conſcium, & doctrina
& adminiculo deſtitutum, me vero vbi nominaſti, do-
ctiſsimum ac peritiſsimum dixeris: tamen quibus in re-
bus tibi viſus es noſſe, quod ego vel neſcire me fateor,
vel quamuis neſciam ſcire præſumo: libertate qua opor-
tebat, non tantum ſenem iuuenis, & Epiſcopum laicus,
verumetiam hominem tuo iudicio doctiſsimum & pe
ritiſsimum non dubitaſti reprehendere. Ego autem &
me doctiſsimum ac peritiſsimum neſcio, imò vero me
H non eſſe certiſsime ſcio. Et fieri poſſe non ambigo, vt
aliquid imperito & indocto cuipiam ſcire contingat,
quod aliquis laicus doctus & peritus ignorat. Et in hoc
te planè laudo, quòd veritatem etſi nunquam percepi-
ſti, certè quam putaſti, homini prætuliſti. Ideo quidem
temere, quia exiſtimaſti ſcire te quod neſcis: ſed ideo li
bere, quia perſonam non veritus, elegiſti aperire quod
ſentis. Vnde te intelligere oportet, quãto eſſe nobis de-
beat cura maior, dominicas oues reuocare ab errorib⁹,
ſi & ouibus turpe eſt vicia paſtorũ, ſi qua cognouerunt,
eiſdẽ occultare paſtoribus. O ſi illa reprehenderes mea,
« quę iuſta reprehenſione ſunt digna. Neque enim nega-
« re debeo, ſicut in ipſis moribus, ita multa eſſe in tam
« multis opuſculis meis, quę poſsint iuſto iudicio, & nul-
« la temeritate culpari. Ex quibus ſi aliqua reprehende-
res, illic & tibi fortaſsis oſtenderem, qualem te eſſe, in
quibus non perperam reprehenderes vellem, meq; tibi
iuniori maior, & præpoſitus ſubdito, correctionis exẽ-
plum, quanto humilius, tanto ſalubrius exhiberem. Sed
ea in me reprehendiſti, quæ non corrigere humilitas,
ſed partim fateri, partim defendere veritas cogit.

Cap. II.

Hæc autem ſunt, Vnum, quòd de origine anima-
I rum, quę poſt primum hominem datæ ſunt, vel dantur
hominibus, non ſum auſus aliquid definire, quia fateor
me neſcire. Alterum, quòd animam ſcire me dixi ſpi-
ritum eſſe, non corpus. Sed in hoc altero duo reprehen
diſti, Vnum, quòd nõ eam crederem corpus eſſe. Alte-
rum, quòd eam ſpiritum crederem. Tibi enim videtur
& corpus eſſe animam, & nõ eſſe ſpiritum. Audi igitur
purgationem meam contra reprehenſionem tuam, &
ex hac occaſione qua me tibi purgo, in teipſo diſce quæ
purges. Recole verba libri tui, vbi me primitus nomi-
naſti, Scio, inquit, pleroſque & facile peritiſsimos viros,
inſuper & conſultos tenuiſſe ſilẽtium, aut nihil expreſ-
ſius elocutos, cum definitionem diſputationibus ſuis
inchoata expoſitione ſubtraherent, ſicuti nunc nuper
apud te Auguſtini doctiſsimi viri prædicatiq; Epiſcopi
comprehenſum literis lectitaui: modeſtius quidem ve
reor, ac verecundius huiuſce rei arcana rimantes, intra
ſeipſos tractatus ſui deuoraſſe iudicium, neque ſe poſſe
exhinc aliquid determinare profeſſos. Sed mihi crede,
ſatis ſupèrque videtur abſurdum atque incongruum ra
tioni, vt homo ipſe expers ſui ſit, aut is qui rerum om-
nium creditur adeptus eſſe noticiam, ſibi ipſi habeatur
ignotus. Quid autem differt homo à pecore, ſi neſcit de K
ſua qualitate naturaq; diſquirere atque diſſerere, vt me-
rito in illum conueniat quod ſcriptum eſt, Homo cum Pſal. 48.
eſſet in honore non intellexit, aſsimilatus eſt iumentis,
& comparatus eſt eis. Nam cum deus bonus nihil non
ratione condiderit, ipſumq; hominem animal rationa
le, intellectus capacem, rationis compotem, ſenſuq; vi-
uacem, qui omni rationis experientia, prudentiq; ordi-
natione † diſtribuat, procreauerit, quid tã inconuenien- † qui omnia
ter dici poteſt, quàm vt eum ſola ſui notione fraudaue- rationis ex-
rit? Et cum ſapiẽtia mundi, quæ ſeſe vſque ad veri cog- pertia pru-
nitionem ſupernacua quidem inueſtigatione proten- dẽtia ordi-
dit, quia ſcire nequit per quem licet, quæ ſunt vera cog- natiõe &c.
noſci, aliqua tamen vicina, imò affinia veritati tentaue
rit ſuper animæ natura deſpicere: quàm indecens at-
que pudendum eſt, religioſum quenquam de hoc ipſo
aut nihil ſapere, aut penitus ſibi interdixiſſe ne ſapiat.
Iſta tua noſtræ ignorantiæ diſertiſsima & luculentiſsi-
ma caſtigatio, omnia quæ ad naturam hominis perti-
nent, ſic te ſcire compellit, vt ſi eorum aliquid ignora-
ueris, non meo, ſed tuo iudicio pecoribus compareris.
Quãuis enim nos inſigni⁹ videaris attingere, eo quod L
dixiſti, Homo cum eſſet in honore non intellexit: quia
in quo tu non es, honore ſumus Eccleſiæ, tamen etiam
tu in eo es honore naturæ, vt pecoribus præferaris,
Quibus ſecundum tuum iudicium comparandus es, ſi
aliquid eorum quæ ad naturam tuam conſtat pertine-
re, neſciueris. Neque enim eos aſperſiſti hac reprehen-
ſione tantummodo qui hoc neſciunt quod ego neſcio,
hoc eſt, humanæ animæ originem: quam quidem non
penitus neſcio, ſcio enim deum flauiſſe in faciem pri- Gene. 2.
mi hominis, factúmque eſſe hominem in animam vi-
uam, quod tamen niſi legiſſem, per meipſum ſcire non
poſſem. Sed dixiſti, Quid autem homo differt à pecu-
re, ſi neſcit de ſua qualitate naturáque diſquirere atque
diſſerere? Quod ſenſiſſe ita videris, tanquam de vniuer-
ſa ſua qualitate atque natura ſic homo diſquirere atque
diſſerere debeat, vt nihil eum ſui lateat. Quod ſi ita eſt,
iam te pecoribus comparabo, ſi mihi non reſponderis
tuorum numerum capillorum. Si autem quantumcun-
que proficiamus in hac vita, aliqua nos ad noſtram na-
turam pertinentia neſcire concedas, quæro id quãtum
quatenusq; concedas, ne forte & hoc ibi ſit, quòd ani-
mæ noſtræ non omnimodo ſcimus originem: quamuis M
quod ad ſalutem pertinet fidei, diuinitus animam da-
tam, eamq; non eius cuius deus eſt eſſe naturæ, remotis
ambagibus nouerimus. An forte hactenus putas natu-
ram ſuam cuique neſciendam, quatenus eam tu neſcis:
hactenus ſciendam, quatenus eam tu ſcire potueris, vt ſi
paulo amplius te quis neſcierit, eũ pecoribus compares,
quòd ſcientior illo eſſe potuiſti: atq; ita ſi quis eam pau-
lo plus te ſcierit, eadem iuſticia te ille pecoribus com-
parabit? Dic ergo quaten⁹ nobis naturam noſtram ne-
ſcire concedas, vt à pecoribus ſalua ſit noſtra diſtantia.
Et conſidera tamen ne plus à pecoribus diſtet, qui eius
aliquid neſcire ſe ſcit, quàm qui ſe putat ſcire quod ne-
ſcit. Natura certè tota hominis eſt ſpiritus, anima &
corpus. Quiſquis ergo à natura humana corpus aliena-
re vult, deſipit. Medici tamen qui appellãtur anatomi- »
ci, per membra, per venas, per neruos, per oſſa, per me- »
dullas, per interiora vitalia etiam viuos homines quã- »
diu inter manus rimantium viuere potuerunt, diſiicien »
do ſcrutati ſunt, vt naturam corporis noſſent, Nec ta- »
men nos quia iſta neſcimus, pecoribus compararunt.
Nisi forte dicturus es, eos pecoribus comparandos qui
animæ

A animæ naturam, non qui corporis neſciunt. Non ergo ita præloqui debuiſti. Neq; enim aiſti, Quid differt homo à pecore, ſi neſcit de animæ ſuæ qualitate atq; natura: ſed aiſti, ſi neſcit de ſua qualitate naturaq; diſquirere atq; diſſerere. Qualitas vtiq; noſtra, & natura noſtra cum corpore cõputatur, quamuis de his quibus conſtamus, ſingillatim ſingulis diſſeratur. Verum ego quàm multa poſsim de hominis natura ſcičtiſsime diſputare, ſi explicare velim, plura volumina implebo, multa me

Cap. III. tamen ignorare confiteor. Tu autem quò vis pertinere quod in ſuperiore libro de flatu hominis diſputauimus, Vtrum ad animæ naturam, quia ipſa id agit in homine: an ad corporis, qđ ab ea mouetur vt id agat: an ad hui⁹ aëris, cuius reciprocatu id agere declaratur: an potius ad omnia tria, ad animã ſcilicet quæ corpus mouet, & ad corpus quod motu flatum recipit atq; reddit, & ad auram iſtam vndique circunfuſam, quę intrãdo alit, releuat exeundo, Et tamen hoc literatus homo atque facundus vtique neſciebas, quando credebas, dicebas & ſcribebas, & in conuentu multitudinis congre

B gatæ legebas, & de natura noſtra vtrem inflare, & naturam noſtram in nos minus nihil habere: cum hoc vnde faciamus, facillime poſſes, non diuinas & humanas paginas perſcrutando, ſed in te aduertendo noſſe cum velles. Quo modo igitur tibi committã vt me doceas de origine animarum, quod me neſcire confiteor, qui quod tuis naribus atq; ore ſine intermiſsione facis, vnde facias ignorabas? Et præſtet dominus vt à me commonitus, cedas potius quàm reſiſtas tam in prõptu poſitæ atq; apertiſsimæ veritati. Nec de vtre inflando ſic interroges pulmones tuos, vt eos aduerſus me habere malis inflatos, quàm eis acquieſcere te docẽtibus, & reſponſum tibi verũ, non loquendo & altercãdo, ſed ſpirando & reſpirando reddentibus. Proinde ignorantiã meam de origine animarum te corripientem atq; obiurgantem, non moleſte ferrem, imò inſuper & gratias magnas agerem, ſi eam mihi non ſolum duris percuteres conuicijs, ſed veris etiã excuteres dictis. Si enim me poſſes docere quod neſcio, non ſolum te verbis, ſed & pugnis cædentem deberem patientiſsime ſuſtinere.

Cap. IIII. Nam fateor dilectioni tuæ, quãtum attinet ad iſtam

C quæſtionem, vnum de duobus valde cupio noſſe ſi poſſim, vel de animarum origine, quod ignoro, vel vtrum pertineat ad nos hoc noſſe cum hic viuimus. Quid ſi e-

Eccl. 3. nim ex illis rebus eſt, de quibus nobis dicitur, Altiora te ne quæſieris, & fortiora te ne ſcrutatus fueris, ſed quæ præcepit tibi dominus illa cogita ſemper? Verum hoc noſſe cupio, aut ab ipſo deo ſciente quod creat, aut etiã ab aliquo docto ſciente quod dicat, nõ ab homine neſciente quod anhelat. Infantiã ſuam quiſque non recolit, & putas hominẽ niſi deo docente poſſe cognoſcere, vnde in matris vtero viuere cœperit, præſertim ſi vſq; adeo illũ adhuc lateat humana natura, vt nõ ſolũ quid intus habeat, verumetiã quid ad eam forinſecus accedat, ignoret. Itáne dilectiſsime tu me docebis aut quẽquam, vnde homines naſcentes animentur, qui neſciebas adhucuſq; vnde viuentes ſic alantur, vt illo alimento paululum ſubtracto continuo moriantur? Tu me docebis aut quenquã, vnde homines animẽtur, qui neſciebas adhucuſq; vnde vtres quando inflantur, impleãtur? Vtinam quemadmodum neſcis vnde origo ſit animarum: ſic ego ſaltẽ ſcirẽ vtrum mihi in hac vita ſciẽdum eſſet, Si enim ex illis eſt altioribus, quę inquirere ſcrutariq; prohibemur, timendum eſt ne hoc non ignorando, ſed quærendo peccemus. Neq; enim propterea non

eſſe de illis altioribus putare debemus, quia non ad dei D naturam pertinet, ſed ad noſtram. Quid quòd non- Cap. V. nulla in operibus dei, quàm ipſe deus inquantũ cognoſci poteſt, difficilius cognoſcũtur? Nam didicimus deũ eſſe trinitatem: quot autẽ animalium genera creauerit, ſaltem terreſtriũ, quę in arcam Noë intrare potuerunt, Gene. 7. adhucuſq; neſcimus. Niſi hoc tu iam forte didiciſti. In libro etiam Sapientiæ ſcriptum eſt, Si enim tantum po- Sapient. 13. tuerunt valere vt poſſent æſtimare ſeculum, quo modo eius dominũ non facilius inuenerunt? An quia hoc intra nos eſt, ideo non altius nobis eſt? Interior enim eſt animæ noſtræ natura quàm corpus. Quaſi vero corpus ipſum nõ facilius noſſe potuerit anima extrinſecus per oculos ipſius corporis, q̃ intrinſecus per ſeipſam. Quid enim eſt in inteſtinis corporis vbi nõ eſt ipſa? Et tamen etiã quęq; interna atque vitalia oculis corporis inquiſiuit, & quicquid ex eis diſcere potuit, per oculos corporis didicit. Et certe ibi erat etiã quãdo illa neſciebat. Et cũ viſcera intrinſecus noſtra nõ poſsint ſine anima viuere, facilius ea potuit anima viuificare quàm noſſe. An forte ad eius cognitionẽ altius illa eſt corpus eius quàm ip- E ſa, & ideo ſi velit inquirere atq; diſſerere, quando ſemẽ hominis conuertatur in ſanguinem, quãdo in ſolidam carnẽ, quando oſſa durari, quãdo incipiant medullari: quot ſint genera venarũ atq; neruorum, quibus diſcurſibus & anfractibus vniuerſum corpus illæ irrigent, illi alligent: vtrum in neruis deputanda ſit cutis: vtrum in oſsibus dentes, diſtant enim q̃ medulla carent: & quid ab vtriſq; differant vngues, quoniam his duricia ſimiles ſunt: præcidi autẽ & creſcere, cõmune illis eſt cũ capillis: quiſnam ſit vſus venarũ, nõ ſanguinis, ſed aëris, quas arterias vocant, hęc atque huiuſmodi de natura corporis ſui, ſi anima noſſe deſideret, tunc ne dicendũ eſt homini, Altiora te ne quæſieris, & fortiora te ne ſcrutatus Eccl. 13. fueris: ſi autẽ de ſua origine quod neſcit, inquirat, nõ eſt altius neque fortius, quàm vt id poſsit apprehendere: & abſurdum exiſtimas atque incongruum rationi, vt neſciat anima, vtrũ nam diuinitus inſufflata ſit, an de parentibus tracta, cum hoc iam præteritum nõ meminerit, & inter illa deputet, quæ irreuocabiliter, ſicut infantiam, & cætera recẽtis ab vtero ætatis oblita eſt, ſi tamẽ F cum ſenſu eius aliquo factũ eſt quando factũ eſt: nec putas abſurdum atq; incõgruum, vt corpus ſibi ſubditum neſciat, & quod nõ eſt de præteritis eius, ſed de præſentibus prorſus ignoret, vtrum venas moueat vt viuat in corpore: neruos autẽ, vt mẽbris corporis operetur, & ſi ita eſt, cur neruos nõ moueat, niſi velit: pulſus autẽ venarum etiã ſi nolit, ſine intermiſsione agat: de qua parte corporis cæteris dominetur, quòd ἡγεμονικὸν vocant, vtrum de corde, an de cerebro, an diſpertitis de corde motibus, de cerebro ſenſib⁹, an de cerebro & ſenſib⁹ & volũtariis motibus, de corde autẽ nõ voluntariis venarũ pulſib⁹: & ſi de cerebro illa duo facit, cur ſentiat, & ſi nolit, mẽbra vero non moueat niſi velit? Cũ igitur hæc in corpore niſi ipſa nõ faciat, cur neſcit quod facit, vel vnde facit? Nec ei turpe eſt iſta q̃ neſcit, & turpe eſſe exiſtimas, ſi neſciat vnde vel quo modo facta ſit, cũ ſeipſa nõ fecerit? Animã vero, nulli ſciũt quo modo hęc, & vnde agat in corpore, ideo ad altiora ac fortiora id pertinere nõ putas? At ego hinc tibi maiorẽ moueo quæ- Cap. VI. ſtionem, cur paucisſimi nouerint vnde agãt, quod oẽs agunt? Fortaſſe dicturus es, Quia illi didicerunt artẽ anatomicã vel empiricã, quas medicinalis cõtinet diſciplina, quã pauci aſſequũtur. Cęteri vero iſta diſcere noluerunt, cum potuiſſent ſi vtique voluiſſent. Vbi omitto

G dicere, cur multi conētur diſcere iſta, nec poſsint, quia
tardo, quod multum mirum eſt, impediuntur ingenio,
ea diſcere ab aliis, quæ agūtur ab eis ipſis, & in eis ipſis.
Sed hæc ipſa eſt maxima quæſtio, cur arte non mihi o-
pus ſit, vt eſſe in cœlo ſolem ſciam, & lunam, & alia ſy-
dera, & arte mihi opus ſit, vt ſciam quando digitū mo-
ueo vnde incipiā, à corde, an à cerebro, an ab vtroque,
an à neutro. Et doctore non egeā, vt ſciam quid ſit tam
lōge altius ſuper me: ab alio autem homine diſcere ex-
pectē, vnde agatur à me quod agitur in me. Nam cum
in corde cogitare dicamur, & quod cogitamus, nullo
alio homine ſciente ſciamus, ipſum tamē cor vbi cogi-
tamus, neſcimus in qua parte corporis habeamus, niſi
ab alio diſcamus qui neſcit quod cogitamus. Nec igno
ro cum audimus, vt ex toto corde diligamus deum, nō
hoc dici de illa particula carnis noſtrę quæ ſub coſtis la
†alias, vi. tet, ſed de illa in † qua cogitationes fiunt. Quæ merito
appellatur hoc nomine, quia ſicut motus non ceſſat in
corde, vnde ſe pulſus diffundit vſquequaque venarum,
ita non quieſcimus aliquid cogitando verſare. Verun-
H tamen cum omnis ſenſus ab anima inſit corpori, cur
etiā in tenebris & oculis clauſis, ſenſu corporis qui vo-
catur tactus, membra forinſecus noſtra numeremus: ip-
ſius autem animæ interiore præſentia, qua cunctis quæ
viuificat atq; animat præſto eſt, nulla intrinſecus noſtra
viſcera nouerimus, non medicos empiricos, nec ana-
tomicos, nec dogmaticos, nec methodicos, ſed homi-
nē ſcire arbitror neminē. Et quiſquis fuerit conatus hęc
Eccli. 3. diſcere, non fruſtra ei dicitur, Altiora te ne quæſieris,
& fortiora te ne ſcrutatus fueris. Neque enim altiora
ſunt quàm poteſt noſtra ſtatura contingere, ſed quàm
poteſt noſtra coniectura comprehendere, & fortiora
quàm poteſt vis humani ingenij penetrare, & tamen
non eſt cœlum cœli, non dimenſio ſyderum, non mo-
dus maris atq; terrarum, non infernus inferior. Nos ſu-
mus qui nos comprehendere nō valemus, Nos modu-
lum ſcientię noſtræ altiores fortioreſq; ſuperamus. Nos
non poſſumus capere nos, & certe nō ſumus extra nos.
Nec ideo cōparandi pecoribus, quia id quod ſumus nō
penitus inuenimus: & comparandos nos pecoribus pu-
I tas, ſi quod fuimus obliti ſumus, ſi tamen id aliquando
noueramus. Neque enim nunc anima mea trahitur ex
parentibus, aut inſufflatur à deo. Vtrumlibet horum fe
cerit, tunc fecit quando me creauit, nō etiam nunc de
me, vel in me facit. Actum illud atq; trāſactum eſt, nec
præſens mihi eſt nec recens. Ne id quidem ſcio vtrum
id ſcierim, oblituſq; ſim, an vero nec tunc quādo factū
Cap. VII. eſt, id ſentire ac noſſe potuerim. Ecce modo dum
ſumus, dum viuimus, dum nos viuere ſcimus, dum me-
miniſſe nos, & intelligere & velle certiſsimi ſumus, qui
nos naturæ noſtræ magnos cognitores eſſe iactamus,
quid valeat memoria noſtra, vel intelligētia, vel volun
tas, omnino neſcimus. Amicus quidā meus iam inde ab
adoleſcētia Simplicius nomine, homo excellentis mi-
rabiliſq; memoriæ, cum interrogatus eſſet à nobis, quos
verſus Virgilius in omnibus libris ſupra vltimos dixe-
rit, continuo, celeriter memoriterq; reſpondit. Quæſi-
uimus etiam ſuperiores vt diceret, dixit, Et credimus
eum poſſe retrorſum recitare Virgilium. De quocunq;
loco voluimus, petiuimus vt faceret, fecit. Proſa etiam
de quacunque oratione Ciceronis, quam memoriæ cō-
mendauerat, id eum facere voluimus, quantum volui-
mus ſurſum verſus ſecutus eſt. Cum admiraremur, te-
ſtatus eſt deū, neſciſſe ſe hoc poſſe ante illud experimen
tum, ita quantū ad memoriā attinet, tūc ſe eius animus
didicit, & quādocunq; diſcere niſi tētando & experien K
do nō poſſet. Et vtiq; antequam tētaret, idem ipſe erat.
Cur ſe igitur neſciebat? Sæpe nos præſumimus aliquid
memoria retenturos, & cum id putamus, nō ſcribimus:
nec nobis poſtea cum volumus venit in mētem, noſq;
pœnitet credidiſſe venturū, vel literis nō illigaſſe ne fu-
geret, & ſubito rurſus cum id non quæramus, occurrit,
Nunquid nos nō eramus, quādo id cogitabamus? Nec
tamen hoc ſumus quod fuimus, quando id cogitare nō
poſſumus. Quid eſt ergo qđ neſcimus? Quo modo ſub-
trahimur negamurq; nobis? Itaq; neſcio quo modo ꝑ-
ferimur ad nos, reddimurq; nobis, quaſi alij ſimus, & a-
libi ſimus, quando quærimus, nec inuenimus quod in
memoria noſtra poſuimus: neq; noſipſi ad noſipſos ve-
luti alibi poſitos peruenire poſsimus, & tūc peruenimus
quando inuenimus. Vbi enim quærimus niſi apud nos?
Et quid quærimus niſi nos? quaſi non ſimus in nobis, &
aliquo modo receſſerimus à nobis. Nonne attendis, &
exhorreſcis tantā profunditatem? Et quid eſt hoc aliud
quàm noſtra natura, nec qualis fuit, ſed qualis nūc eſt?
Et ecce magis quæritur quàm comprehenditur. Sæpe L
mihi propoſitam quæſtionem putaui me intellecturū, ſi
inde cogitarem, Cogitaui, nec potui. Sæpe non putaui,
& tamen potui. Vires itaq; intelligentiæ meæ non ſunt
mihi vtique cognitæ, & credo quia nec tibi. Sed me cō
temnis forſitan confitentem, & propter hoc quoque pe
coribus comparabis. Ego autem monere, vel ſi non di-
gnaris, certe admonere nō deſinā, vt agnoſcas potius
communem infirmitatem, in qua virtus perficitur, ne
pro cognitis incognita pręſumendo, ad veritatem per-
uenire nō poſsis. Puto enim eſſe aliquid, quod & tu in-
telligere quæris, nec potes, nec tamen quæreres, niſi te
poſſe ſperares. Ac per hoc & tu vires intelligentiæ tuæ
neſcis, qui naturæ tuæ ſcientiam profiteris, nec mecum
ignorantiam confiteris. Quid dicam de voluntate, vbi
certe liberum à nobis prædicatur arbitriū? Nempe bea- Ioan. 13.
tiſsimus Apoſtolus Petrus volebat pro domino animā
ponere. Planè volebat, Neque enim deum id pollicen-
do fallebat, ſed quantas vires haberet, voluntas ipſa ne-
ſciebat. Proinde vir tantus qui filium dei eſſe cognoue-
rat, ſe latebat. Scimus nos itaq; aliquid velle, ſeu nolle,
ſed voluntas noſtra etiam cum bona eſt, quantum va- M
leat, quantas vires habeat, quibus tentationibus cedat,
quibus non cedat, ſi nos non fallimus, fili dilecte neſci-
mus. Vide igitur quàm multa non præterita, ſed Cap. VIII.
præſentia de natura noſtra, nec tantum quod ad cor-
pus, verumetiam quod ad interiorem hominem perti-
net ignoremus, nec tamen pecoribus comparemur. Et
tu, quia præteritam originem animæ meæ non omni-
no neſcio, ſed nō plenè ſcio, nam ſcio mihi datam eſſe
à deo, nec tamen eſſe de deo, tanto me conuicio dignū
putaſti. Et quanto poſſum de natura ſpiritus & animæ
noſtræ commemorare omnia quæ neſcimus? Vbi po-
tius exclamare debemus ad deū, quod ille exclamauit,
in Pſalmo, Mirificata eſt ſcientia tua ex me, inualuit, nō Pſal. 138.
potero ad illam. Cur enim adiecit, ex me, niſi quia ex
ſeipſo quàm incomprehenſibilis eſſet dei ſcientia con-
iiciebat, quandoquidem ſeipſum comprehendere non
valebat? Rapiebatur Apoſtolus in tertium cœlum, & au
diebat ineffabilia verba, quæ non licet homini loqui, &
vtrum in corpore hoc illi accidiſſet, an extra corpꝰ, ne-
ſcire ſe dicit, nec à te comparari pecoribus pertimeſcit. 2. Corin. 12.
Sciebat ſe ſpiritꝰ eius eſſe in tertio cœlo, eſſe in paradi-
ſo, & vtrū eſſet in corpore neſciebat, Et vtiq; tertiū cœ-
lum, & paradiſus nō erat ipſe Apoſtolus Paulus, Corpus
vero

A vero eius & anima atq; ſpiritus eius ipſe erat. Ecce ſcie-
bat magna,alta atq; diuina quæ ipſe nō erat, & hoc ne-
ſciebat quod ad naturā ipſius pertinebat. Quis in tanta
occultarum rerum ſciētia,tantam ſuiipſius ignorātiam
nō miretur? Quis poſtremo crederet,niſi qui nō fallit,
Roma.8. hoc diceret, Quid oremus ſicut oportet neſcimus: vbi
eſſe noſtra maxime debet intentio,vt nos in ea quę an-
te ſunt extēdamus:& me ſi in eis quę retro ſunt, aliquid
de mea origine oblitus ſum,pecoribus comparas, cum
Philip.3. audias eundem Apoſtolum dicentem, Quæ retro obli-
tus,in ea quæ ante ſum extentus, ſecundum intentionē
ſequor ad palmā ſupernæ vocationis dei in Chriſto Ie
Cap.IX. ſu? An forte etiam hoc quia dixi, Quid oremus ſicut
Roman.8. oportet neſcimus:irridendum me arbitraris,& irratio-
nalibus ſimilem animantibus iudicas? Et forte tolerabi
lius. Cum enim recto ſanoq; iudicio futura noſtra præ-
teritis pręferamus,& oratio nobis nō propter quod fui-
mus, ſed propter quod erimus ſit neceſſaria, multo eſt
vtiq; moleſtius neſcire quid oremus,quàm quēadmodū
exorti fuerimus. Sed veniat tibi in mentem vbi hoc le-
geris, vel relegēdo recole,& noli in me huius conuicij
B lapidem iacere,ne ad quem non vis,perueniat. Ille ipſe
Roman.8. quippe doctor gentium Apoſtolus dixit, Quid enim o-
remus,ſicut oportet neſcimus. Quod non tantum ver-
bo docuit,ſed ſuo quoque demōſtrauit exemplo, Nam
contra vtilitatem & ſalutis ſuæ perfectionem neſciens
orabat, vt diſcederet ab eo ſtimulus carnis quē ſibi da-
2.Corin.12. tum dixit, ne magnitudine reuelationum ſuarū extol-
leretur. Et quia illum dominus diligebat, nō fecit quod
ignoranter petebat. Sed tamen vbi ait, Quid enim ore-
Roman.8. mus ſicut oportet neſcimus: mox adiunxit, Sed ipſe ſpi-
ritus interpellat pro nobis gemitibus inenarrabilibus,
Qui autem ſcrutatur corda,ſcit quid ſpirit⁹ ſapiat, quia
ſecundum deū interpellat pro ſanctis: id eſt,interpella-
re facit ſanctos. Ille vtiq; ſpiritus quē deus miſit in cor-
da noſtra,clamantem abba pater, & in quo clamamus,
abba pater,vtrunq; enim dictum: & accepiſſe nos ſpiri-
tum clamantem,abba pater,[& in quo clamemus,abba
pater,] vt exponerētur quo modo dixit clamātem hoc
eſt clamare facientem,vt ipſo faciente clamemus. Do-
ceat ergo & hoc me quando voluerit,ſi hoc mihi expe-
C dire nouit, vt ſciam vnde ſecundum animā originem
ducam. Sed ille hoc me doceat ſpiritus, qui altitudinē
dei ſcrutatur, nō homo qui ſpiritum neſcit, vnde vter
inflatur. Abſit tamen vt ego hinc te pecoribus compa-
rem. Non enim hoc quia non poteras, ſed quia nō ad-
uerteras,neſciebas. Verū tu fortaſſe quāuis altiora ſint,
quæ de animarum origine requiruntur,quàm eſt vnde
ducimus & reddimus flatum, tamen eadem altiora de
ſcripturis ſanctis te didiciſſe confidis, de quibus per fi-
dem didicimus,quæ nulla poſſent humana ingenia in-
ueſtigare. Nam longe vtique præſtātius eſt,noſſe reſur-
recturam carnem, ac ſine fine victurā, quàm quicquid
in ea medici ſcrutando diſcere potuerunt,quod in illo
ſenſu anima percipit,cum præſentia ſua vegetet cuncta
quæ neſcit. Et lōge eſt melius noſſe animā,quę in Chri-
ſto renata & renouata fuerit, in æternum beatam futu-
ram, quàm quicquid de illius memoria, intelligentia,
voluntate neſcimus. Hæc autem quæ dixi præſtantiora
atque meliora nullo modo noſſe valeremus, niſi diui-
nis crederemus eloquiis, His ergo eloquiis fidere te for
taſſis exiſtimas,ne de origine animarum ſententiā de-
finitam proferre cuncteris. Primum ſi ita eſſet, non ipſi
humanæ naturæ tribuere debuiſti, quod ſcit homo de
ſua qualitate atque natura diſquirere atq; diſſerere, ſed

dei muneri. Dixiſti enim, Quid differt homo à pecore, D
ſi hoc neſcit? Quid igitur opus eſt aliquid legere vt hoc
ſciamus,ſi eo ipſo quo à pecore diſtamus,iam hoc ſcire
debemus? Sicut enim nihil mihi legis.vt me viuere ſciā,
habet enim natura mea vt hoc neſcire non poſsim: ita
& ſi illud ſcire naturæ eſt, cur mihi de hac re profers
quibus credam,teſtimonia ſcripturarum? Nūquid ſoli
diſtant à pecore qui eas legunt? Nōne ita creati ſumus
vt diſtemus à pecoribus, & antequā ad aliquas literas
peruenire poſsimus? Quid eſt quæſo quod tātum natu-
ræ noſtræ arrogas,vt eoipſo quòd diſtat à pecore, iam
norit de origine animarum diſquirere atque diſſerere:
& rurſus eam ſic facis huius cognitionis expertē,vt hoc
ſcire humanitus nequeat,niſi diuinis teſtibus credat?

Deinde & in hoc falleris, Nam diuina teſtimonia Cap.X.
quæ ad iſtam quæſtionem ſoluendam referre voluiſti,
non id aperiunt. Aliud eſt quod illa demonſtant, ſine
quo vere nō poſſumus pie viuere, quòd ſcilicet anima-
rum noſtrarū deum habeamus datorem,creatorē, for-
matorē. Sed quo modo id faciat, vtrū nouas eas flādo,
an de parentibus trahendo non exprimunt, niſi de illa
vna,quam primo homini dedit. Lege diligenter, quod E
ſcripſi ad fratrem noſtrum dei ſeruum Renatum, Ibi
enim quia id oſtendi, non fuit neceſſe & hic ſcribere.
Velles autem me definire quod ipſe definiſti, vt in ta-
les anguſtias cōtruderer,in quales ipſe cōtruſus, aduer-
ſus catholicam fidem tot & tanta locutus es,vt eas ſi fi-
deliter atq; humiliter recolas atq; cōſideres,videas pro-
fecto quantum tibi profuiſſet,ſi ſciſſes neſcire quod ne-
ſcis,& quantum tibi proſit,ſi vel nunc ſcias, Nam ſi in-
telligentia tibi placet in natura hominis,quoniā reuera
ſi eam non haberet,nihil quantum ad animas pertinet,
à pecoribus diſtaremus,intellige quid nō intelligas, ne
totum nō intelligas, Et noli deſpicere hominem,qui vt
veraciter intelligat quod non intelligit,hoc ſe non in-
telligere intelligit. Vnde autē dictum ſit in ſacro Pſal- Pſal.48.
mo, Homo in honore cum eſſet non intellexit,cōpara-
tus eſt pecoribus inſenſatis, & ſimilis factus eſt illis: le-
ge & intellige,vt hoc opprobrium humiliter potius ip-
ſe caueas,quàm ſuperbe alteri obiicias. De his enim di-
ctum eſt,qui iſtam vitā ſolam deputāt vitam,ſecūdum
carnem viuentes, & poſt mortem nihil ſperantes velu- F
ti pecora: nō de his qui neq; negant ſe ſcire quod ſciūt,
& confitentur ſe neſcire quod neſciunt, & potius intel
ligunt hanc infirmitatem ſuam, quàm de ſua virtute
confidant. Non itaque diſpliceat præſumptioni tuæ iu-
uenili,meus ſenilis timor fili, Ego enim ſi hoc quod de
animarum origine quærimus, nec deo nec aliquo ſpi-
ritali homine docente ſcire potuero, paratior ſum de-
fendere, quàm recte etiā hoc deus, ſicut alia multa nos
ſcire noluerit: quàm temere dicere quod aut ita ſit ob-
ſcurum, & hoc non ſolum ad aliorum intelligentiam
perducere nequeam, ſed nec ipſe intelligam: aut certe
etiam hæreticos adiuuet, qui propterea perſuadere co-
nātur ab omni noxa puras eſſe animas paruulorum, ne
ſcilicet eadem noxa in authorem deum recurrat & re-
deat, quod inſontes animas quibus nec lauacrum rege-
nerationis ſubuēturum eſſe præſciuit, dando carni pec-
catrici eſſe cōpulerit peccatrices, nulla baptiſmatis gra-
tia ſubuentura, qua liberentur à damnatione perpetua,
Quandoquidē innumerabiles animæ infantum ante-
quam baptizentur, de corporibus exeunt. Abſit enim vt
hoc volens diluere, dicā quæ ipſe dixiſti, Quòd anima
per carnē meruerit inquinari & eſſe peccatrix, nullum
habēs ante peccatum, quo recte id meruiſſe dicatur. Et

G quòd etiã ſine baptiſioo originalia peccata ſoluãtur. Et
quòd regnũ quoq; cœlorũ nõ baptizatis in fine tribua-
tur. Hæc atq; huiuſmodi venena fidei, niſi timerẽ dice-
re, fortaſſe de hac re definire aliquid nõ timerẽ. Quãto
meli⁹ igitur nõ ſeparatim de anima diſputo & affirmo
quod neſcio; ſed quod apertiſsime Apoſtolum video
Roman. 5. docuiſſe, ſimpliciter teneo, Ex vno homine omnes ho-
mines ire in coodemnationẽ qui naſcũtur ex Adã, niſi
ita renaſcantur in Chriſto, ſicut inſtituit vt renaſcãtur,
antequã io corpore moriantur, quos prædeſtioauit ad
æternã vitã miſericordiſsimus gratiæ largitor: qui eſt il
lis quos prędeſtinauit ad æternã mortẽ, iuſtiſsimus ſup-
plicij retributor, non ſolũ propter illa quę volentes ad-
iiciunt, verumetiã ſi infantes nihil adiiciãt, præter ori-
ginale peccatũ. Hęc eſt in hac quęſtione definitio mea,
vt occulta opera dei habeãt ſuũ ſecretũ, ſalua fide mea.

Cap. XI. Nunc iam quantũ domin⁹ donare dignatur, etiã ad
illud debeo reſpõdere, vbi de anima loquẽs, nomẽ meũ
iteraſti atq; dixiſti, Non enim ſicut Auguſtinus peritiſ-
ſimus Epiſcopus profitetur, incorporeã & eandẽ ſpiritũ
eſſe permittimus. Prius itaq; vtrum anima incorporea,
H ſicut ego dixi, an corporea ſicut tu, exiſtimãda ſit diſpu-
temus. Deinde vtrum etiã ipſa ſecundũ ſcripturas oo-
ſtras dicatur ſpiritus, quamuis etiã proprie ſpiritus nun-
cupetur, oon vniuerſa, ſed aliquid eius. Ac primũ ſcire
vallẽ, corpus quid eſſet defioias. Si enim non eſt corpus
niſi quod mẽbris carnalibus conſtat, nec terra erit cor-
pus, nec cœlũ, nec lapis, nec aqua, nec ſidera, nec ſi quid
huiuſmodi eſt. Si autẽ corpus eſt quicquid maioribus &
minorib⁹ ſuis partibus, maiora & minora ſpacia loco-
rum obtioentibus conſtat, corpora ſunt etiã iſta quę cõ
memoraui. Corpus eſt aër, corpus eſt lux iſta viſibilis, &
1. Corin. 15. omnia, ſicut dicit Apoſtolus, corpora cœleſtia, & corpo
ra terreſtria. Sed vtrum tale aliquid ſit anima, ſcrupu-
loſiſsime ac ſubtiliſsime quæritur. Veruotamẽ tu, vnde
tibi maxime gratulor, deum corpus nõ eſſe confirmas.
Sed me rurſus ſolicitum facis vbi dicis, Si aoima caret
corpore, vt ſit ſicut quibuſdaio placet, caſſæ inanitatis,
aërea ſubtiliſq; ſubſtantia. His enim tuis verbis videris
credere, omne quod caret corpore, inanis eſſe ſubſtan-
tiæ. Quod ſi ita eſt, quo modo deũ audes dicere carere
I corpore, oec times ne ſequatur inanis eum eſſe ſubſtan
tiæ? Porrò ſi & corpore caret deus, quod iam confeſſus
es, & eum inanis eſſe ſubſtantiæ, abſit vt dicas, Nõ ergo
inanis ſubſtãtiæ eſt, quicquid corpore caret. Et ideo qui
incorporeã dicit eſſe animã, non eſt cõſequens vt eam
velit videri inanis futiliſq; ſubſtantiæ, quia & deum qui
non eſt inane aliquid, ſimul incorporeũ confitetur. Vi-
des autem quãtum interſit inter id quod dico, & quod
tu me exiſtimas dicere. Ego eoim nec aëreæ ſubſtantiæ
animã dico, alioquin corpus eſſe confiteor, Aër eoim
corpus eſt ſecundum omnes qui de corporibus cum lo
quuntur, quid loquãtur ſciũt. Tu autẽ propter id quod
incorporeã dixi animã, oon ſolum caſſę ioanitatis, ſed
ob hoc aëream me putaſti eam dixiſſe ſubſtãtiam, cũ &
corpus eam nõ eſſe dixerim quod eſt aër, & quod aëre
impletur, ioane eſſe nõ poſsit. Quod nec vtres tui te ad-
monere potueruot. Quid eoi aliud in eos, niſi aër quã-
do inflãtur, arctatur? Qui vſqueadeo inanes non ſunt,
vt eadẽ plenitudine etiã põdera ſufferãt. Quod ſi forte
aliud tibi videtur eſſe flatus, aliud aër: cum aër motus ip
ſe ſit flatus, quod & flabello agitato doceri poteſt, certe
vaſa quælibet cõcaua quę putas inania, vt plena eſſe co-
gnoſcas, ab ea parte qua implentur, deprime in aquam,
& vide ꝙ nihil humoris poſsit intrare repellente aëre,
quo plena ſunt. Cum autẽ ore ſurſum verſus collocan- K
tur, ſiue ex latere, tunc recipiunt liquorem, ſi quis infun
ditur vel ingreditur, exeunte atque euadente aëre, qua
exitus patet. Hoc præſeoti facilius poſſet demõſtrari fa-
cto quàm ſcripto, Sed non eſt hic diutius immorandũ,
cum ſiue intelligas aëris naturam eſſe corpoream, ſiue
non iotelligas, me tamen putare nõ debes vel aëream
dixiſſe animam, ſed omoino incorporeã, Quod & tu
eſſe confiteris deum, quem dicere non audes inane eſſe
aliquid, ſed negare non potes omnipotentis & immu-
tabilis eſſe ſubſtaotiæ. Cur ergo metuimus, ne ſit caſſæ
inanitãtis anima, ſi ſit incorporea, cum deum incorpo-
reum fateamur eſſe, nec eum caſſæ inaoitatis eſſe dica-
mus? Sic itaque potuit incorporeus deus incorpoream
creare animã, quemadmodum viuẽs viuentem, quãuis
immutabilis mutabilem, & omnipotens longe impatẽ.

Cur autem animam nolis eſſe ſpiritum, ſed corpus Cap. XII.
eam velis eſſe, non video. Si enim propterea ſpiritus oõ Spiritus & anima.
eſt, quia diſtincte Apoſtolus nominauit ſpiritũ, dicens,
Et integer ſpiritus veſter, & anima & corpus: eadẽ cau 1. Theſſ. 5.
ſa eſt, cur ea nõ ſit corpus, quia diſtincte oominauit & L
corpus. Si autẽ affirmas quod & anima corpus ſit, quan
uis diſtincte corpore nominato, permitte vt etiam ſpi-
ritus ſit, quãuis diſtincte ſpiritu nominato. Multo enim
magis tibi debet videri anima ſpiritus eſſe quàm cor-
pus, quia ſpiritum & animam vnius fateris eſſe ſubſtan-
tiæ: vnius autem ſubſtantiæ animam corpusq; eſſe non
dicis. Quo igitur pacto corpus eſt anima, cũ eius & cor-
poris ſit diuerſa natura: & ſpiritus non eſt aoima, cum
eius & ſpiritus ſit vna eademq; natura? Quid quod iſta
tua ratione etiam ſpiritum corpus eſſe cogeris dicere?
Alioquin ſi ſpiritus corpus oõ eſt, & anima corpus eſt,
non ſunt ſpiritus & anima vnius eiuſdemq; ſubſtantiæ.
Tu autem vtruoque quamuis duo quædã ſentias, vnam
fateris habere ſubſtantiam. Ergo & ſpiritus corpus eſt, ſi
anima corpus eſt, neque aliter poſſunt vnius eiuſdemq;
eſſe naturæ. Proiode ſecundum te, illud quod ait Apo-
ſtolus, Spiritus veſter & anima & corpus: tria ſunt cor-
pora, ſed ex his duo, anima & ſpiritus voi⁹ naturæ ſunt
corpora: corpus autem illud quod etiã dicitur caro, di-
uerſæ naturæ eſt. Et ex his trib⁹ vt opinaris corporibus,
quorum vnum diuerſæ, duo vero ſunt vnius eiuſdemq; M
ſubſtantiæ, conſtat totus homo, vna quædam res, atque
vna ſubſtaotia. Iſta cum aſſeras, nõ vis tamen vt duę res
vnius eiuſdemq; ſubſtantiæ, id eſt aoima & ſpiritus ha-
beant vnum ſpiritus nomen: cum duæ res non vnius
eiuſdemq;, ſed imparis diuerſæq; ſubſtantiæ, id eſt ani-
ma & corpus habeant vnũ ſicut putas, corporis nomen.

Sed hoc omitto, ne de nominibus inter nos ſit po Cap. XIII.
tius controuerſia, quàm de rebus, quiſnam ſit homo in-
terior videamus, vtrum anima, an ſpiritus, an vtrum-
que. Sed ſicut te ſcripſiſſe video, homioem interiorem
animam dicis. De hac enim loquebaris, cum diceres, Et
gelante ſubſtantia quod comprehendi non poterat, ef-
ficeret corpus aliud intra corpus naturæ ſuæ vi & ſpi-
ramine cooglobatum, exindèque inciperet homo in-
terior apparere, quem veluti in forma vaginæ corpora-
lis incluſum, ad ſimilitudinem ſui deliniauit exterio-
ris hominis habitudo. Deinde infers, flatus ergo dei
animam fecit, imò flatus ex deo anima factus eſt, effi-
giata ſubſtantialis, & ſecundum naturam ſuam corpo-
rea, & ſui corporis ſimilis, imaginique conformis. Poſt
hæc incipiens loqui de ſpiritu: Hæc, inquis, anima quæ
ex flatu dei haberet originem, ſine ſenſu proprio at-
que intellectu intimo eſſe non potuit, quod & ſpiritus,

Sicut

A Sicut ergo video, interiorem hominem vis eſſe animã: intimum, ſpiritum, tanquam & ipſe interior ſit animæ, ſicut illa corpori. Ita ſit, vt quemadmodum corpus per interiora cõcaua ſua recipit aliud corpus, quod eſt anima, ſicut putas: ſic vt anima credẽda ſit habere interiora inania, qua corpus tertiũ receperit ſpiritũ, atq; ita totus homo conſtet ex tribus, exteriore, interiore, intimo. Itáne nondũ reſpicis, quãta te abſurdiſsima cõſequantur, cum animã conaris aſſeuerare corpoream? Deinde
Coloſſ.3. dic mihi, Quis eorum renouabitur in agnitionem dei, ſecũdum imaginem eius qui creauit illum? Interior, an intimus? Apoſtolus quidem præter interiorem & exteriorem, nõ video quòd ſciat alium interioris interiorẽ, id eſt, totius hominis intimum. Sed elige quem volueris, qui renouetur ſecundum imaginem dei, quo modo hanc recipiet, qui iam ſumpſit exterioris imaginem? Si enim per membra exterioris cucurrit interior & gelauit, hoc enim etiam verbo vſus es, tanquam figmẽtum fuſile fieret ex forma lutea, quæ de puluere facta eſt, quo modo eadem manente forma quæ impreſſa illi eſt
B vel expreſſa de corpore, poteſt reformari ad imaginem dei? An duas habebit imagines, à ſummo quidem dei, ab imo autem corporis: ſicut in nummo dicitur, caput & nauis? An forte dicis quòd anima ceperit imaginem corporis, & ſpiritus capiat imaginem dei: tanquam illa contigua corpori, & ille ſit deo, ac ſic ad imaginem dei homo ille intimus, nõ iſte interior reformetur? Sed fruſtra hoc dicis, Nam & ſi homo ille intimus ita eſt per animæ omnia mẽbra diffuſus, vt illa per corporis, iam etiam ipſe per animam cepit imaginem corporis, ſicut illa eum forma formauit, ac per hoc non habet vbi capiat imaginem dei, manente in ſe iſta imagine corporis, niſi quemadmodum numus, vt dixi, aliter ex inferiore, aliter ex parte ſuperiore formetur. Ad iſta te abſurda quãdo de anima cogitas, carnalis cogitatio corporum, velis nolis compellit. Sed deus vt etiam ipſe rectiſsime confiteris, non eſt corpus, quo modo igitur capiat eius imaginem corpus? Obſecro te frater vt nõ cõformeris huic ſeculo, ſed reformeris in nouitate mentis tuæ, nec ſapias ſecundum carnem, quoniam mors eſt.

Cap.XIIII. Sed, inquis, Si anima caret corpore, quid eſt quod apud inferos diues ille cognoſcit? Certe, inquis, nouerat
C Lazarum, non nouerat Abraham. Vnde illi tanto ante tempore defuncti Abrahę prouenit agnitio? Hęc dicẽs, ſi agnitionem hominis non putas prouenire ſine corporis forma, vt noueris teipſum, credo ꝙ aſsidue ſpeculum attendis, ne ſi fueris oblitus faciẽ tuam, non te poſſis agnoſcere. Rogo te quem magis hominũ nouit homo quàm ſeipſum, & cuius faciem poteſt videre minus quàm ſuam? Quis autẽ poteſt cognoſcere deum, quem tu quoque incorporeum eſſe non dubitas, ſi pręter corporis formam, ſicut putas, non poteſt cognitio prouenire, id eſt: ſi corpora poſſunt ſola cognoſci? Quis autẽ Chriſtianus de tam magnis difficillimiſq; rebus diſputans, animum in verba diuina tam negligenter intendat, vt dicat, ſi incorporea eſt anima, neceſſe eſt careat forma? Oblitus es te formam legiſſe doctrinæ? Ergo corporea eſt forma doctrinæ. Oblitus es ſcriptum eſſe de Chriſto Ieſu antequam hominem fuiſſet indutus, quòd in forma dei erat? Quo modo ergo dicis, ſi incorporea eſt anima, neceſſe eſt careat forma, cum audias formam dei, quam non eſſe corporeum cõfiteris, & ita loqueris tanquam forma niſi in corporibus eſſe non poſsit? Dicis etiam ceſſare illic nomina, vbi non diſtinguitur forma, & nihil illic agere appellationem nominum, vbi nulla eſt deſignatio perſonarum. Hinc volẽs D
probare Abrahæ animam fuiſſe corpoream, quia dici potuit pater Abraham. Iam diximus etiam vbi corpus nullum eſt, eſſe formam. Si autem appellationem nominum nihil putas agere, vbi non ſunt corpora, numera iſta nomina quæſo te: Fructus autem ſpiritus eſt cha- *Galat.5.*
ritas, gaudium, pax, longanimitas, benignitas, bonitas, fides, manſuetudo, continentia: & dic mihi verum res ipſas non agnoſcas quarum iſta ſunt nomina, vel ſic agnoſcas vt aliqua lineamenta corporum videas. Ecce vt alia taceam, dic mihi quam figuram, quæ membra, quem colorem charitas habeat, quæ certe ſi ipſe inanis non es, inane aliquid tibi videri non poteſt. Cuius auxilium imploratum eſt, inquis, corporeus vtique viſus eſt atq; formatus. Audiant te homines, & nemo dei imploret auxilium, quia nemo eum poteſt videre corporeum. Denique dicis, Membra illic animæ deſcri- *Cap.XV.*
buntur, vt vere ſit corpus: Et vis per oculum totum caput intelligi, quia dictus eſt leuaſſe oculòs ſuos, per linguam fauces, per digitum manum, quia dictũ eſt, Mitte Lazarum vt intingat extremum digiti ſui in aquam, *Luca.16.*
vt refrigeret linguam meam. Tamen ne per membro- E
rum nomina de deo tibi corporeo præſcribatur, dicis per hæc corporeas intelligendas eſſe virtutes, quia deũ rectiſsime defendis non eſſe corporeũ. Quid igitur cauſæ eſt, cur nomina iſta membrorum in deo tibi corpus non faciant, in anima faciant? An vero quãdo de creatura hæc dicuntur, proprie accipienda ſunt: quando autem de creatore, tropice atq; tranſlate? Pẽnas itaq; corporeas daturus es nobis, quoniam nõ creator, ſed creatura, id eſt homo dicit, Si aſſumpſero pennas meas ſicut *Pſal.138.*
colũba? Porrò ſi ꝓpterea linguã habebat diues ille corpoream, quoniã dixit, refrigeret linguã meam: in nobis quoq; adhuc in carne viuẽtibus, manus habet ipſa lingua corporeas, quia ſcriptũ eſt, Mors & vita in manibus *Prouer.18.*
linguæ. Puto etiam nõ tibi videri, vel eſſe creaturã, vel corpus eſſe peccatũ. Cur ergo habet faciem? An non audis in Pſalmo, Nõ eſt pax oſsibꝰ meis, à facie peccatorũ *Pſal.37.*
meorũ? Quòd vero illum Abrahæ ſinum exiſtimas eſſe corporeum, & per ipſum aſſeris totũ corpus eius agnoſci, vereor ne in re tãta ioculariter atq; irridenter, non ſerio grauiterq; agere credaris. Neq; enim vſqueadeo de- F
ſiperes, vt arbitrareris corporeũ ſinũ vnius hominis ferre tot animas, imò vt ſecũdũ te loquar, ferre tot corpora bene meritorũ, quot illuc angeli ſicut Lazarũ perferunt. Niſi opinaris fortaſſe illã vnam animã ſolam, ad eundẽ ſinum peruenire meruiſſe. Si nõ iocaris, & errare pueriliter nõ vis, ſinũ Abrahæ intellige, remotã ſedem *Gene.17.*
quietis atq; ſecretã, vbi eſt Abrahã. Et ideo Abrahæ dictam, non ꝙ ipſius tantũ ſit, ſed ꝙ ipſe pater multarũ gẽtium ſit poſitus, quibus eſt ad imitandũ fidei principatũ propoſitus. Sicut deum Abrahã, & deũ Iſaac, & deũ Ia- *Exod.3.*
cob, ſe deus vocari voluit, cum ſit innumerabiliũ deus.

Cap.XVI. Neq; hæc ita me diſſerere exiſtimes, tanquã negem fieri poſſe, vt anima mortui ſicut dormientis, in ſimilitudine corporis ſui ſentiat, ſeu bona, ſeu mala: Nã & in ſomnis quãdo aliqua dura & moleſta perpetimur, nos vtiq; ſumus, & niſi euigilãtibus nobis illa prætereãt, pœnas grauiſsimas pẽdimus. Sed corpora eſſe credere, quibus hac atq; illac quaſi ferimur & volitamus in ſomnis, hominis eſt qui parum vigilanter de rebus talibus cogitauit, his quippe viſorum imaginibus, maxime anima probatur nõ eſſe corporea: Niſi velis & illa corpora dicere quæ præter noſipſos tam multa videmus in ſomnis, cœlum, terram, mare, ſolem, lunam, ſtellas, fluuios,

 montes

G montes,arbores,animalia. Hæc qui corpora eſſe credit,
incredibiliter deſipit: Sunt tamen corporibus omnino
ſimillima. Ex hoc genere ſunt etiã, quæ alia ſignifican-
tia diuinit⁹ demonſtrãtur,ſiue in ſomnis,ſiue in ecſtaſi:
Quæ vnde fiant, id eſt, quæ nam ſit velut materies eo-
rũ,quis indagare poteſt aut dicere? Proculdubio tamen
ſpiritalis eſt,non corporalis, Nanq; huiuſmodi ſpecies
velut corporum,non tamen corpora, & vigilantiũ co-
gitatione formantur, & profunditate memoriæ conti-
nentur, & ex eius abditiſsimis ſinibus, neſcio quo mira-
bili & ineffabili modo cum recordamur prodeunt, &
quaſi ante oculos prolata verſantur. Tam multas igitur
& iam magnas corporũ imagines,ſi anima corp⁹ eſſet,
capere cogitando vel memoria retinendo non poſſet.
Secundũ tuam quippe definitionẽ,corporea ſubſtantia
ſua corpus hoc exterius nõ excedit: Qua igitur magni-
tudine quę nulla illi eſt,imagines tam magnorũ corpo
rum & ſpaciorũ atque regionũ capit? Quid ergo mirũ ſi
& ipſa ſibi in ſui corporis ſimilitudine apparet, & quan
do ſine corpore apparet? Neq; enim cũ ſuo corpore ſibi
H apparet in ſomnis,& tamen in ea ipſa ſimilitudine cor-
poris ſui,quaſi per ignota loca & nota diſcurrit,& læta
ſentit multa vel triſtia. Sed puto quòd nec tu audeas di
cere figuram illam corporis atq; mẽbrorum, quam ſibi
habere videtur in ſomnis,verum corpus eſſe. Nam iſto
modo erit verus mons,quem ſibi videtur aſcendere: &
corporea domus quã ſibi videtur intrare,& arbor vera
lignumq; verum habẽs corpus , ſub qua ſibi videtur ia-
cere:& aqua vera quã ſibi videtur haurire , & omnia in
quibus quaſi corporibus verſatur,corpora erunt,ſi & ip
ſa corpus eſt,quæ ſimili imagine inter cuncta illa verſa-
Ca. XVII. tur. De conſcriptis viſionibus martyrum dicendum
eſt aliquid, quoniã tu etiam inde teſtimoniũ adhiben-
dum putaſti. Nẽpe ſancta Perpetua viſa ſibi eſt in ſom-
nis,cũ quodã Aegyptio in virum cõuerſa luctari. Quis
autem dubitet in illa ſimilitudine corporis, animã eius
fuiſſe non corpus,quod vtiq; in ſuo fœmineo ſexu ma-
nẽns, ſopitis ſenſibus iacebat in ſtratis , quando anima
eius in illa virilis corporis ſimilitudine luctabat? Quid
hic dicis? Verùm ne erat corpus illa viri ſimilitudo, an
non erat corpus,quanuis haberet ſimilitudinem corpó
I ris? Elige quid velis. Si corpus erat,cur non ſeruabat va
ginæ ſuæ formam? Neq; enim in illius fœmineę carne vi
rilia repererat genitalia, vnde ita poſſet ſeſe coartãdo,
& vt tu loqueris,gelando formari . Deinde obſecro te,
cum corpus dormiẽtis adhuc viueret,quando eius ani-
ma luctabatur,in ſua vagina erat, vtiq; omnibus mem-
bris viuentis incluſa,& in eius corpore ſuã formam de
quo fuerat formata ſeruabat, nõdum quippe artus illos
ſicut fit in morte reliquerat,nondum membra ex mem
bris formata ex formantibus cogente vi mortis extra-
xerat: vnde igitur erat virile animæ corpus , in quo ſibi
luctari cum aduerſario videbatur ? Si autem non erat
corpus,& tamẽ erat aliquid ſimile corporis,in quo ſanè
verus labor aut vera læticia ſentiretur , iam ne tandem
vides quemadmodum fieri poſsit , vt ſit in anima ſimi-
litudo quædam corporis , nec ipſa ſit corpus ? Quid ſi
tale aliquid apud inferos geritur , & in eis ſe non cor-
poribus, ſed corporum ſimilitudinibus animæ cogno-
ſcunt? Cum enim triſticiam patimur,quãuis in ſomnis,
& ſi membrorum corporeorum ſit illa ſimilitudo,non
membra corporea,non eſt tamen pœnę ſimilitudo,ſed
pœna: ſic etiam vbi læta ſentiũtur. Sed quoniam ſancta
Perpetua nondum erat mortua , non vis hinc tibi for-
taſſe præſcribi,cũ valde ad rem pertineat,cuius eſſe na-
turę exiſtimes illas ſimilitudines corporũ quas habemus K
in ſomnis,& tota cauſa iſta finita ſit,ſi eas & ſimiles cor
poribus,& nõ eſſe corpora confiteris. Veruntamen Di-
uocrates frater eius mortuus erat , hunc vidit cum illo
vulnere quod viuus habuit , & vnde eſt perductus ad
mortem. Vbi eſt quod tãtis conatibus laboraſti,cũ age-
res de præciſione membrorũ,ne ſimul cõcidi anima pu
taretur? Ecce vulnus erat in anima Diuocratis, quod eã
vi ſua quando erat in eius corpore, excluſit è corpore.
Quo modo ergo anima ſecundũ tuam opinionẽ quã-
do membra corporis præciduntur,ab ictu ſe ſubtrahit,
& in alias partes dẽſando ſe colligit,ne aliqua pars cius
vulnere corporis amputetur , etiã ſi dormienti atq; ne-
ſcienti membrorũ aliquid pręcidatur? Tantã quippe il-
li tribuiſti vigilantiã,vt etiã viſis occupata ſomniorũ,ſi
plaga irruerit ignoranti,qua caro feriatur, ſe illa proui-
denter perniciterq; ſubducat,ne poſsit feriri atq; vexari
ſiue cõcidi: nec attendis homo prudẽs,quòd ſi ſe anima
inde ſubduceret,nec illa percuſsio ſentiretur. Sed inue-
ni quod potueris,quid inde reſpõdeas, quo modo ani-
ma partes ſuas abripiat & recondat introrſus , ne vbi
præciditur ſeu percutitur corporis membrũ, amputetur L
& ipſa atq; vexetur. Diuocratẽ aſpice,& dic cur eius ani
ma nõ ſe ſubtraxerit ab eo corporis loco,qui mortifero
vulnere vaſtabatur,ne in illa fieret quod in eius facie e-
tiam poſt mortẽ ipſius corporis appareret? An forte etiã
tibi placet , vt iſtas potius ſimilitudines corporũ quàm
corpora eſſe credamus,vt quo modo apparet quaſi vul
nus,quod nõ eſt vulnus : ita quod non eſt corpus quaſi
corpus appareat ? Nam ſi anima vulnerari poteſt ab eis
qui vulnerãt corpus, nihil ne metuendum eſt,ne poſsit
occidi ab eis qui occidũt corpus ? Quod dominus aper
tiſsime fieri nõ poſſe teſtatur. Et tamẽ anima Diuocra- *Matth. 10.*
tis mori nõ potuit,vnde corpus eius eſt mortuũ: & qua-
ſi vulnerata viſa eſt ſicut corpus fuerat vulneratũ , quo-
niam corpus nõ erat,ſed habebat in ſimilitudine corpo
ris etiã ſimilitudinẽ vulneris. Porrò autẽ ſi in non vero
corpore vera miſeria fuit animæ, quę ſignificabatur ad-
umbrato corporis vulnere , de qua ſororis ſanctæ ora-
tionibus meruit liberari,iã illud quale eſt dicere, quòd
anima formã de corpore accipiat, & cũ incremẽto cor-
poris protẽdatur & creſcat? Et nõ attẽdis q̃ monſtruoſa M
euadat anima iuuenis ſiue ſenis, ſi eius brachiũ pręcida-
tur infantis. Cõtrahit enim ſe, vt dicis, animæ man⁹, ne
ipſa etiã cum manu corporis amputetur , & in alias ſe
partes corporis dẽſando cõcludit. Ac per hoc illud ani-
mæ brachium q̃ breue corporis fuit vnde ceperat for-
mã,tam breue ſeruabitur vbicunq; ſeruetur: quia perdi-
dit formã,cuius incremẽto poſſet pariter creſcere. Exit
ergo anima iuuenis aut ſenis , qui manũ cum eſſet par-
uus amiſit, habẽs quidẽ duas manus, quia vna refugiens
nõ eſt amputata cũ corpore , ſed alterã iuuenilẽ vel ſe-
nilem,alteram vero ſicut primũ fuerat infantilẽ . Tales
animas crede mihi, nõ forma corporis facit, ſed erroris
deformitas fingit. Non mihi videris ab iſto errore poſ-
ſe erui, niſi deo adiuuante diligenter cõſideraueris viſa
ſomniantiũ,& inde cognoueris eſſe quaſdã quę nõ ſint
corpora, ſed ſimilitudines corporũ. Quãuis enim & ea
quę ſimilia corporib⁹ cogitam⁹ ex eo genere ſint, tamẽ
quod ad mortuos attinet, aptior cõiectura de dormien
tibus ducitur. Neq; enim fruſtra eos qui mortui ſunt,ap
pellat ſancta ſcriptura dormiẽtes, niſi quia eſt quodam
modo cõſanguineus leti ſopor. Proinde ſi anima corp⁹ *Aeneid. 6.*
eſſet, & corporea eſſet figura in qua ſe videt in ſõnis,eo-
q; de corpore eius fuiſſet expreſſa, null⁹ hominũ mẽbro
corporis

A corporis amputato,ſicut eo caret, ita ſine illo ſe videret
in ſomnis,ſed potius ſemper integrũ, eo quòd animæ
Ca.XVIII. ipſius nihil fuerit amputatum. Cum vero aliquando
ſe integros videant,aliquando autẽ ſicut ſunt ex quacũ-
que parte trũcatos,quid aliud iſta res docet, niſi animã
ſicut aliarum rerum quas ſentit in ſomnis,ita & corpo-
ris,modo ſic,modo ſic nõ veritatẽ, ſed ſimilitudinẽ ge-
rere?Gaudiũ vero eius ſiue triſticia, delectatio vel offen
ſio,ſiue ſit in corporibus,ſiue in corporũ ſimilitudinib⁹,
vera eſt. Tuipſe nõne dixiſti,vereq; dixiſti, alimenta &
Luca.16. veſtimenta non eſſe animę,ſed corpori neceſſaria?Cur
1.Reg.28. ergo aquæ ſtillam deſiderauit apud inferos diues? Cur
Samüel ſanctus poſt mortem vt ipſe quoq; cõmemora-
ſti,ſolito veſtimẽto veſtitus apparuit? Nunquid ille rui-
nas animæ ſicut carnis,per humoris alimentum refice-
re cupiebat?Nũquid iſte de corpore veſtitus exierat?Sed
in illo vera erat moleſtia qua cruciabatur in anima ;nõ
tamen verũ corpus,cui quæreret alimenta. Et iſte ſicut
potuit apparuit veſtitus,vt nõ corpus eſſet,ſed ſimilitu-
B dinẽ corporis haberet & anima & habitus. Neq; enim
ſe anima ſicut in membra corporis,ita & in veſtimenta
porrigit & coartat,vt etiã inde formetur. Poſt mortem
vero quã vim cognitionis corruptibilibus exoneratæ
corporibus animę accipiant etiã non bonæ,vt vel pari-
ter malas, vel etiam bonas valeãt interioribus ſenſibus
intueri & cognoſcere,ſiue in ipſis nõ corporibus,ſed ſi-
militudinib⁹ corporũ ſiue in bonis aut in malis affecti-
onibus mentis,in quibus nulla ſunt quaſi lineamẽta mẽ
brorũ,quis valeat indagare? Vnde eſt & illud,quòd pa-
trem Abrahã diues ille cum in tormentis eſſet agnouit,
cui figura corporis eius nõ erat nota: Cuius corporis ſi-
militudinẽ quanuis incorporeã potuit anima retinere.
Quis autẽ recte dicat ſe aliquẽ hominũ cognouiſſe,niſi
inquantum potuit eius vitam voluntatemq; cognoſce-
re,quæ vtique moles nõ habet vel colores? Sic enim &
noſipſos certius quàm cæteros nouimus,quia nobis cõ
ſcientia noſtra nota eſt & voluntas. Quam plane vide-
mus,& in ea tamen aliquã corporis ſimilitudinem non
videmus. Hanc in alio quanuis præſente nõ cernimus,
etiam eius abſentis faciẽ nouimus, recolimus, cogita-
C mus. Noſtram vero faciẽ eo modo noſſe,recolere,cogi
tare nõ poſſumus, & tamẽ noſipſos nobis magis quàm
illud cognitũ veriſſime dicimus: Ita clarũ eſt,vbi ſit po
Cap.XIX. tior hominis veriorq; noticia. Cum ergo aliud ſit in
anima,quo corpora vera ſentimus,quod facim⁹ quinq;
ſenſibus corporis: aliud quo præter ipſos ſimilia corpo-
ribus nõ corpora cernimus, vbi & noſipſos non aliter
quàm ſimiles corporibus cõtuemur: aliud quo nec cor-
pora nec ſimilitudines corporũ,ſicut fidem,ſpem,chari
tatem, ſine vllis colorib⁹ & tumoribus eorumq; ſimili-
tudinibus,certius ſanè firmiuſq; cõſpicimus: vbi magis
eſſe & quodã modo familiarius habitare debemus, vbi
Coloſſ.3. renouari in agnitionẽ dei ſecundum imaginẽ eius qui
creauit nos,nõne in hoc quod tertio loco poſui? Ibi enĩ
certe neq; vllũ ſexum,neq; vllam ſexus ſimilitudinẽ ge-
rimus. Nam illa maſculinę vel fœmininę animę forma,
membris virilibus muliebribuſq; diſtincta,ſi nõ corpo-
ris ſimilitudo ſed corpus eſt,velis nolis eſt maſculus,ve
lis nolis eſt fœmina,quæcunq; aut maſculus apparet aut
fœmina. Sed tamen ſecundũ tuam opinionẽ & corpus
eſt anima, & viuum corpus eſt, & habet mãmas protu-
midas & propendulas,& nõ habet barbã, & habet vul-
uam & genitalia quæ habent fœminæ corporis mẽbra,
& nõ eſt fœmina. Ergòne nõ dicam vera cõſtantius, &
habet oculum,& habet linguã,& habet digitum, & ha-

Tomus ſeptimus.

bet cætera ſimilia corporis membra,& hęc tota eſt cor- D
poris ſimilitudo nõ corpus? Cũ ergo hoc quod ego di-
co probet apud ſe quiſq;, cum corpora imaginatur ab-
ſentium,probet certe, cum figuras & ſuã & alias ſuorũ
recolit ſomniorum: à te autẽ huius monſtri,vbi & verũ
eſt & viuum eſt,& fœmineũ corpus eſt,& fœmineus nõ
eſt ſexus, nullũ in natura rerum proferatur exemplum.
Quod enim de phœnice loqueris,ad rem de qua agitur
omnino non pertinet. Reſurrectionẽ quippe illa ſigni-
ficat corporũ,non ſexum deſtruit animarũ, ſi tamen vt
creditur de ſua morte renaſcitur. Sed arbitror quòd tuũ
ſermonem parũ putaueris fore plauſibilẽ, ſi non multa
de phœnice more adoleſcentiũ declamares. Nunquid
enim ſunt in eius corpore genitalia maſculina & nõ eſt
maſculus,vel [fœminina & nõ eſt] fœmina? Tu autem
attende quid dicas, quid aſtruere, quid perſuadere co-
neris. Animã dicis per cuncta membra diffuſam gelan-
do riguiſſe,& à vertice vſq; ad ima veſtigia, à medullis
intimis vſq; ad ſuperficiem cutis,totam totius accepiſſe
corporis formã, ac per hoc accepit in fœmineo corpo- E
re quicquid habẽt fœmineorũ viſcerum fœminę,& ve-
rum eſt hoc corpus, & hæc vera ſunt membra,& tamẽ
non eſt fœmina. Cur obſecro te,in vero & viuo corpo
re omnia ſunt membra fœminea, & nõ eſt fœmina? In
vero & viuo corpore mẽbra ſunt maſculina,& non eſt
maſculus? Quis iſta credere, dicere, docere præſumat?
An quia non generant animæ? Ergo nec muli & mulæ
ſunt maſculi & fœminæ. An quia nec concumbere po-
terãt ſine carneis corporibus animæ? Sed hoc aufertur
& his qui caſtrantur. Et tamẽ cum eis adimatur & opus
& motus,non adimitur ſexus,figura quantulacunq; ma
ſculinorum manẽte membrorum. Nemo vnquam ma-
ſculum negauit eunuchum. Quid quòd apud te animæ
etiam eunuchorũ teſtes integros habent,& ſi cuiquã ge
nitalia prorſus tota tollantur,tota in eius anima ſecun-
dum opinionẽ tuam, & omnino integra permanebũt?
Nouit enim ſe ſubtrahere,ſicut dicis,cum ea pars carnis
cœperit execari,vt ea forma quę inde ſumpta eſt,quan-
do illud vnde ſumpta eſt amputatur,nõ pereat,ſed quã-
uis infixa gelauerit, motu tamen celerrimo rapiatur,& F
interius recondatur vt ſalua ſeruetur: Et tamen non ſit
maſculus apud inferos,maſculinorũ genitalium ſecum
auferens totũ, qui cum illa in corpore nõ haberet, ma-
ſculus fuit propter eorũ ſolũ locũ. Falſa ſunt hæc fili: ſi
nõ vis vt ſit in anima ſexus, nõ ſit & corpus. Nõ om
nis ſimilitudo corporis corp⁹ eſt: Dormi & videbis: ſed Cap.XX.
cũ euigilaueris, vigilãter diſcerne quod videris. In ſom
nis enim tibi velut corporeus apparebis. Neq; id corpus
tuũ,ſed anima tua,nec verũ corpus,ſed ſimilitudo cor-
poris erit. Iacebit enim corpus tuũ,ambulabit ipſa. Sile-
bit lingua corporis tui,loquetur illa. Clauſi erunt oculi
tui,videbit illa. Et vtiq; viuentia iacebunt tui corporis
membra,nõ mortua. Ac per hoc nondũ extracta eſt ve
lut de vagina ſua, gelata, illa forma ſicut putas animæ
tuæ, & in ea tamẽ tota atq; integra cernitur ſimilitudo
carnis tuæ. Ex hoc genere ſimilitudinũ corporaliũ,quæ
non corpora ſicut corpora apparent, ſunt omnia quæ
ſanctos libros legẽs in propheticis etiam viſionibus nõ
intelligis: Quibus ſignificantur ea quæ gerũtur in tẽpo-
ribus,vel præſenti,vel præterito,vel futuro. Falleris au-
tem in eis,nõ quia ſunt ipſa fallacia,ſed quia nõ ea ſicut
accipiẽda ſunt accipis. Vbi enim viſæ ſunt animæ mar-
tyrum, in eadem reuelatione viſus eſt & agnus quaſi oc
ciſus,habens cornua ſeptem. Ibi equi,aliaq; animalia,ſi- Apoca.5.
cut oportuit figurata. Ibi poſtremo & ſtellæ ceciderũt, & 6.

G & cœlum plicatum eſt vt liber, nec tamen tunc cõcidit
mundus. Iſta itaq; omnia ſi ſapienter accipimus, quãuis
dicamus viſa veracia, nõ tamen vera dicimus corpora.
Prolixioris autem ſermonis eſt, de iſto genere ſimilitu-
dinum corporaliũ diligentiſsima diſputatio, vtrum &
angeli, ſeu boni, ſeu mali ſic appareant, quãdo ſpecie ho
minum vel quorumlibet corporũ apparent: an habeãt
aliqua vera corpora, & in ipſorũ potius veritate videan
tur: an vero in ſomnis vel in ecſtaſi, in iſtis cernantur
non corporibus, ſed ſimilitudinibus corporum: vigilan
tibus autẽ vera cernenda, & ſi opus eſt, etiam tangenda
ingerant corpora. Sed iſta in hoc libro requirenda &
pertractãda eſſe nõ arbitror. Nunc de anima incorpo-
rea ſatis dictum ſit. Quam ſi corporeã mauis credere,
prius tibi definiendum eſt quid ſit corpus: ne forte cum
de re ipſa inter nos conſtet, incaſſum de nomine labo-
remus. Quanta te tamen abſurda ſecuta ſint tale corpus
in anima cogitantem, qualia ſunt quæ ab omnibus eru-
ditis corpora nuncupantur, id eſt, quæ per diſtantiam
longitudinis, latitudinis, altitudinis, locorum occu-
H pant ſpacia, minora minoribus ſuis partibus, & maiora
Cap. XXI. maioribus, puto quòd iam prudenter aduertas. Re-
ſtat oſtendere quemadmodũ, quanuis & proprie dica-
tur ſpiritus, nõ vniuerſa anima, ſed aliquid ipſius, ſicut
1. Theſſ. 5. Apoſtolus dicit, Et integer ſpiritus veſter, & anima &
corpus: vel illud multo expreſsi⁹ in libro Iob: Abſolui-
ſti animã meam à ſpiritu meo: tamẽ & vniuerſa anima
appelletur hoc nomine, quãuis multo magis hæc quæ-
ſtio nominũ videatur eſſe, non rerum. Cum enim con-
ſtet eſſe aliquid in anima, quod proprie ſpiritus nomi-
netur, quo excepto proprie nominatur & anima, iam
de rebus ipſis nulla contentio eſt: præſertim quia illud
etiam ego dico proprie vocari ſpiritũ, quod & tu dicis,
id eſt, quo ratiocinamur & intelligimus, quando ita di-
Ibidem. ſtincte iſta dicũtur, quemadmodũ Apoſtolus ait, Et in-
teger ſpiritus veſter & anima & corpus. Hunc autẽ ſpi-
Roman. 7. ritum etiam mentẽ videtur appellare, cum dicit, Mente
Galat. 5. ſeruio legi dei, carne autem legi peccati: Nam ipſa ſen-
tentia eſt, Et caro concupiſcit aduerſus ſpiritum, & ſpi-
ritus aduerſus carnẽ: vt quod ibi dicit, mentem, hoc in-
I telligatur hic ſpiritũ dicere, non ſicut exiſtimas vniuer
ſam mentẽ vocari, quæ cõſtat ex anima & ſpiritu, quod
vbi legeris neſcio: mentẽ quippe noſtram, niſi rationa-
le & intellectuale noſtrum dicere non ſolemus, ac per
Epheſ. 4. hoc quod ait idem Apoſtolus, Renouamini autẽ ſpiri-
tu mentis veſtræ: quid aliud dicit, niſi renouamini mẽ-
te veſtra? Sicut enim ſpiritus mẽtis nihil eſt aliud quàm
mens, quo modo corpus carnis nihil aliud poteſt eſſe q̃
Coloſſ. 2. caro: nam & hoc ſcriptum eſt, In expoliatione corporis
carnis: vbi carnem corpus carnis appellat. Dicit ſanè &
alio modo ſpiritũ hominis, quẽ prorſus à mente diſcer-
1. Corin. 14. nit. Si enim orauero lingua, inquit, ſpiritus meus orat,
mens autẽ mea infructuoſa eſt. Verum nunc [non] de
iſto ſpiritu loquimur, qui à mente diſtinctus eſt. Habet
iſte ſuam eandemq; difficilem quæſtionẽ: Multis enim
modis atq; in diuerſis ſignificationibus ſcripturæ diui-
næ ſpiritum nominant. Sed de quo nunc agimus, quo
ratiocinamur, intelligimus, ſapimus: cõſtat inter nos ſic
eum etiã proprie ſpiritum nuncupari, vt nõ ſit vniuerſa
anima, ſed aliquid eius. Tamen animã etiam ſpiritum
eſſe ſi propterea negas, quia eius intelligentia diſtincte
dicitur ſpiritus: poteris negare vniuerſum ſemẽ Iacob
appellari Iſraël: quoniã excepto Iuda, etiam diſtincte ap
pellatus eſt Iſraël in tribubus decẽ, quę in Samaria tunc
Cap. XXII. fuerũt. Sed quid opus eſt hic diutius immorari? Iam
nunc vnde facilius oſtendamus, attende eam quæ ani- K
ma eſt, etiam ſpiritum dici, cum audis vel legis domino
moriente, quod ſcriptũ eſt, Et inclinato capite tradidit Ioan. 19.
ſpiritum ita vis intelligi, tanquam à parte ſignificauerit
totum, nõ quòd ea quæ anima eſt, poſsit & ſpiritus nun
cupari. At ego vt poſsim expeditius probare quæ dico,
teipſum teſtem citius & cõmodius adhibebo. Sic enim
ſpiritũ definiſti, vt pecora appareant nõ ſpiritũ, ſed ani-
mam habere. Irrationalia quippe ideo dicuntur, ꝙ vim
non habeant intelligentiæ atq; rationis. Vnde cum ho-
minem ipſum admoneres ſuam noſſe naturã, ita locu-
tus es, Nam cum deus bonus nihil nõ ratione cõdide-
rit, ipſumq; hominẽ animal rationale, intellectus capa-
cem, rationis cõpotem, ſenſuq; viuacem, qui omnia ra-
tionis expertia prudẽti ordinatione diſtribuat, procrea-
uerit. His tuis verbis ſatis aſſeruiſti, quòd omnino veriſ
ſimum eſt, hominem eſſe cõpotem rationis, atq; intelli-
gentiæ capacem, quod vtiq; nõ ſunt animalia rationis
expertia. Vnde & teſtimonio diuino eos qui non intel L
ligunt, pecoribus cõparaſti, non vtiq; habentibus intel-
lectum: Quod & alio loco ſcriptũ eſt, Nolite eſſe ſicut Pſal. 31.
equus & mulus, quibus nõ eſt intellectus. Quæ cum ita
ſint, attẽde etiam quibus verbis ſpiritum definieris atq;
deſcripſeris, cum illum ab anima diſtinguere niteveris.
Hæc anima, inquis, quæ ex flatu dei habet originem, ſi-
ne ſenſu proprio atq; intellectu intimo eſſe nõ potuit,
quod eſt ſpiritus. Et paulopoſt, Et quãuis anima, inquis,
animet corpus, tamen quòd ſentit, quòd ſapit, quòd vi-
get, ſpiritus ſit neceſſe eſt. Item paulopoſt, Aliud erit, in-
quis, anima, & aliud ſpiritus, ſapientia & ſenſus animæ.
His verbis ſatis indicas, quid eſſe ſpiritum hominis ſen-
tias, id eſt rationale noſtrum, quo ſentit atque intelligit
anima: nõ ſicut ſentit corporis ſenſibus, ſed ſicut eſt ille
intimus ſenſus, ex quo eſt appellata ſententia. Hinc au-
tẽ pecoribus ſine dubitatione pręponimur, eo quòd ſunt
illa rationis expertia. Non habent itaq; ſpiritum peco-
ra, id eſt intellectum, & rationis ac ſapiẽtiæ ſenſum, ſed
animam tantum. Nam & de illis dictum eſt, Producãt Gene. 1.
aquæ repentia animarũ viuentiũ, & producat terra ani-
mam viuentem. Vt ergo pleniſsime ac planiſsime noue M
ris eam quę anima eſt, more diuinorũ eloquiorum etiã
ſpiritum dici, appellatur pecoris ſpiritus. Et vtiq; nõ ha-
bent pecora illum ſpiritũ, quẽ tua dilectio diſcernẽs ab
anima definiuit. Vnde manifeſtum eſt, quòd generali
vocabulo anima pecoris recte potuit ſic vocari: Sicut
legitur in libro Eccleſiaſtæ, Quis ſcit ſpiritus filiorũ ho Ecclẽs. 3.
minis ſi aſcẽdat ipſe ſurſum, & ſpiritus pecoris ſi deſcen Gene. 8.
dat ipſe deorſum in terra. Itemq; in diluuij vaſtitate ita
ſcriptum eſt, Et mortua eſt omnis caro quę mouebatur
ſuper terram, volatilium, pecorum, & iumentorũ, & fe-
rarum, & omnis ſerpens qui mouetur ſuper terram, &
omnis homo, & omnia quæcunq; habẽt ſpiritum vitæ.
Vbi remotis omnib⁹ dubitationis ambagibus, genera-
le nomen animæ eſſe intelligimus ſpiritũ. Cuius quidẽ
nominis ſignificatio tam late patet, vt etiã deus voce-
tur ſpiritus. Et iſte flatus aëreus quanuis ſit corporeus, ap
pellatur in Pſalmo ſpiritus tempeſtatis. Quapropter & Pſal. 148.
eam quæ anima eſt etiã ſpiritum nuncupari puto, quod
admonitus his quæ cõmemoraui diuinarũ teſtimoniis
paginarum, vbi & animã pecoris, cui nõ eſt intellectus,
appellata legitur ſpiritus, non negabis vlterius. Quo-
circa ſi & illa quę de anima incorporea diſputata ſunt,
capis & ſapis, non eſt vnde tibi diſpliceam, quòd eam
me ſcire dixi non corpus eſſe, ſed ſpiritum: quia & cor-
pus non eſſe monſtratur, & generali nomine ſpiritus
nuncupatur.

Ca. XXIII. nuncupatur. Quamobrem ſi noſtros ad te libros im
A penſa dilectione conſcriptos, repéſa dilectione ſumis
& legis: & ſi in principio, primi tui libri audis & teip-
ſum, & ſtudes, ſicut dixiſti, tuam ſententiam non tueri,
ſi improbabilis detegatur: illa præcipue vndecim caue,
Errores de quibus te in libro ſuperiore cômonui. Ne animã ſic
Vincentij dicas ex deo, vt eam nô de nulla, nec de alia, ſed de ſua
iterum re- natura creauerit: aut quod per infinitum tempus, atque
citantur. ita ſemper animas det, ſicut ſemper eſt ipſe qui dat. Aut
Obe. animã meritum aliquod perdidiſſe per carnem, quod
habuerit ante carnem: Aut animã per carnem reparare
habitudinem priſcam, perq; ipſam carnem renaſci, per
quam meruerat inquinari: Aut quod anima ante omne
peccatum meruerit eſſe peccatrix: Aut infantes ſine re-
generatione baptiſmatis mortuos, ad indulgentiã per-
uenire originaliũ peccatorum: Aut quos dominus præ-
deſtinauit ad baptiſmũ, prædeſtinationi eius eripi poſ-
ſe, & ante defungi quam in eis quod omnipotens præ-
deſtinauit impleri: Aut de his qui priuſquam baptizen-
Sapien. 4. tur expirant, dictum eſſe quod ſcriptum eſt, Raptus eſt
B ne malicia mutaret illius intellectum, atque ad hũc ſen-
ſum cætera pertinentia: Aut earum aliquas manſiones
extra regnũ dei eſſe, quas multas dixit in domo patris
Ioan. 14. ſui domous eſſe: Aut ſacrificium corporis & ſanguinis
Chriſti, pro his qui non baptizati de corpore exierint
offerendum: Aut aliquos eorũ qui ſine baptiſmate Chri-
ſti moriuntur, in paradiſum interim recipi, ac poſt mo-
dum & regni cœlorũ beatitudinem cõſequi. Hæc præ-
cipue caue fili, nec cognominari Vincẽtius delecteris,
ſi vis eſſe victor erroris, Nec te quãdo aliquid neſcis ex-
iſtimes ſcire, ſed vt ſcias diſce neſcire. Neq; enĩ aliquid
in occultis dei operibus ignorando, ſed temere inco-
gnita pro cognitis aſtruẽdo & falſa pro veris proferen
do ac defendendo peccatur. Ignorantiam vero meam,
vtrum animæ hominum nouæ fiant, an de parentibus,
quas tamen à creatore deo non de ipſius ſubſtãtia fieri
dubitare fas non eſt, aut non debere reprehendi, aut ab
eo debere à quo poteſt docente auferri: & habere in ſe
animas corporũ ſimilitudines incorporeas, ipſas autẽ
non eſſe corpora: & ſalua diſtinctione animæ & ſpiri-
tus, etiam vniuerſaliter animã ſpiritum nũcupari, puto
C quod perſuaſerim charitati tuæ. Si autẽ perſuadere non
potui, vtrum tamen ea dixerim quæ perſuadere debue-
rim, qui legent potius iudicabunt. Si qua ſanè alia quæ
plurima in tuis libris emendanda mihi videntur, ſcire
forte deſyderas, venire tibi non ſit oneroſum, non tan-
quam diſcipulo ad magiſtrum, ſed primæuo ad gran-
dæuum, forti ad infirmum. Et ſi enim nõ eos edere de-
buiſti, maiore tamen & veriore gloria quiſq; correctus
ſua confeſſione reprehenditur, quam cuiuſlibet errãtis
C. XXIIII. ore laudatur. Quanuis in eorundem recitatione li-
brorum auditores & laudatores tuos non omnes iſta
quæ ſana doctrina improbat, vel ante ſenſiſſe, vel ad ea
tibi conſenſiſſe crediderim: ſed acie mentis, ipſo tuę re-
citationis impetu curſuq; perſtricta, hæc parum aduer-
tere potuiſſe: aut certe etiam illos qui aduertere potue-
runt, nõ in te rerum liquidiſsimam veritatem, ſed ver-
borum affluentiã, & ingenij facultatem indolemq; lau-
daſſe. Plerunque enim laudatur, prædicatur & amatur
eloquium in ſpe iuuenis, & ſi nõdum habeat maturita-
tem fidemq; doctoris. Quapropter vt & tu recte ſapias,
& alios nõ tantummodo delectare poſsis, verumetiam
ædificare quod loqueris, curam te oportet gerere de ſer
monibus tuis remotis plauſibus alienis.

Libri Quarti & vltimi Finis.

DIVI AV- D

RELII AVGVSTINI HIPPONENSIS EPISCOPI, LIBER DE Prædeſtinatione & gratia, qui intitulatur de voluntate dei.

QVVM in ſacris voluminibus li- *Cap. I.*
terarum, ſeu futurorũ quid Pro-
phetico ſpiritu pronunciantibus,
ſeu præteritorum hiſtorica
veritate narrãtibus, ſeu vitæ mo
nita Apoſtolica authoritate tra-
dẽtibus, aliqua veluti diuerſum
ſonante ſententia vel mouetur
lector, vel ſolicitatur auditor,
certa & incõcuſſa fide cognitum teneri debet, vnius at-
que eiuſdem ſpiritus, & eius præter quem nullum nihil
eſt veritatis, apertius alibi, paulo occultius alibi ſonare
myſteria, Ac proinde ſiquid occulta ſignificatione ſuſ-
penſum, aut à conſcribente breuiter indicatum, minúſ-
que quàm humani cordis obtuſio poſcebat, expoſitum E
eſt, hic lucidius apparere, ibi altius latere, nuſquam deeſ
ſe nouerit veritatem. Quòd ſi etiam pro magnitudine
rei de qua quæritur, nõ facile intellectus ſenſibus quæ-
rentis occurrit, maxime ſi de incommutabili volunta-
te omnipotentis dei, diuerſum ſõnet canonicæ autho-
ritatis vtraque ſententia: ita illa omnia ad pietatis regu
lam dirigẽda ſunt, vt nec iniuſtum deum eſſe, nec me-
rita ſingulorum confuſa quadam perſonarum accep-
tione taxantem, nec infirmum, vt quicquid voluerit nõ
valuerit explicare, inconcuſſa definitione teneatur.

Sub huius igitur definitionis iugo, ne in ſacrilegam *Cap. II.*
temeritatem male libera colla luxurient, quæſtionis hu
ius quantum deo donante poſſumus, occulta memore-
mus: Quam beatus Apoſtolus Paulus diuerſis in locis,
non parũ diſcrepantibus verbis, ſtudioſis proponit ſcru
tatoribus, eiſq; per ipſam loquitur veritatem. Senten-
tiam ſiquidem in dei gratia præcedente, latiſsima & ro
buſtiſsima diſputatione confectam ita concludens, ait,
Ergo cuius vult miſeretur, & quem vult indurat: Quum *Roma. 9.*
in alia Epiſtola de diuina beneuolẽtia, ipſe ſic dicat, Qui *1. Timot. 2.*
vult omnes homines ſaluos fieri, & in agnitionem ve- F
ritatis venire. Occurrit enim, quur pereant ex his aliqui
quum omnipotẽs deus omnes homines ſaluos fieri ve-
lit, & in agnitionem veritatis venire: deinde quur rur-
ſus induret alios, miſertus aliorum, aut quo modo om-
nes ſaluos fieri velit homines, quum ipſe nonnullos ne
ſaluẽtur induret. Hoc quantũ ad humanã iuſticiã, vide-
tur iniuſtũ. Sed quis ita deſipiat, vel potius quis ita blaſ-
phemet, vt dicat de iuſticia dei, lege humanæ iuſticię di
ſputandum? quę profecto ſi iuſticiæ dei aduerſatur, iniu
ſta eſt. Ab illo enim qui ſumme iuſtus eſt, omne quod
qualitercunq; iuſtum eſt, manare manifeſtum eſt. Quis
ergo erit qui incommutabiliter manentem, & omnia
quæ ſunt condentem, regentem atque ſeruãtem dei ſa-
pientiam, pendat humanæ ſapientiæ arbitrio? De qua *Roman. 8.*
idem Apoſtolus dicit, Quia ſapiẽtia carnis inimica eſt *1. Corint. 3.*
deo. Et alibi, Sapientia huius mundi ſtulticia eſt apud
deum. Non eſt ergo de illa maieſtate diuinæ ſapientiæ,
humanæ vanitatis arbitrio diſputandum. Si quis au *Cap. III.*
tem peccata ſua ita nutriendo, figura vel vmbra vel ty-
pho ſuperbiæ blandiente decipitur, vt dicat, quod nõ-
nullos eſſe dicturos ſtatim vidit beat⁹ Paulus Apoſtol⁹. *Roman. 6*

Subiunxit

G Subiunxit enim, Dicet aliquis, Si cuius vult miſeretur &
quem vult indurat, quid adhuc queritur? Volũtati enim
eius quis reſiſtit? Nouerit hac plus nos ad humilitatem
ac pietatem cogi atque arctari ſententia. Quum enim
totum ad deuoi referens humanis viribus neget do-
ctor ampliſsimus, quid aliud quàm vt in deũ toto cor-
de ſuſpenſi, ab eo ſalutis auxilia poſtulemus, hortatur?
Quem ergo mouet hæc io diuinæ gratiæ diſpẽſatione
diuerſitas, & iniuſtũ putat, negari alteri quod alter ac-
ceperit, intelligat quemadmodũ diuinitus dixerit Pſal-
Pſal. 24. miſta, Vniuerſæ viæ domioi miſericordia & veritas: at-
que agnoſcat tali deum agitare res humanas iudicio, vt
debitas pœnas aut iuſte reddat; aut miſericorditer do-
net. Viciatæ eoioi radicis macula, ita propaginis tradu-
Iob. 25. ce per geoerationum ſarmenta diffuſa eſt, vt nec infans
quidem vnius diei à culpa ſit primæ præuaricationis a-
lienus, oiſi per iodebitam ſaluatoris gratiã fuerit libe-
ratus. Quod ſi nec hic quidem ſine peccato eſt, qui pro-
prium habere non potuit, cooficitur vt illud traxerit a-
Roman. 5. lienum, de quo Apoſtolus dicit, Per voum hominẽ pec
catum iotrauit in mundũ, & per peccatum mors, & ita
H in oiones pertrãſiit, in quo omnes peccaueruot. Quod
qui oegat, oegat profecto primũ nos eſſe mortales. Si
enim vt dicit Apoſtolus, Per vnum hominem peccatũ
iotrauit in mũdum, & per peccatum mors: mors intra-
re non potuit, oiſi intrãte peccato. Et quoniam mors nõ
naturæ conditio, ſed pœoa peccati eſt, ſequatur neceſſe
eſt pœna peccatũ. Quia vero in omnes homines mors
pertranſiit, in omnes oeceſſe eſt pertraoſiſſe peccatum.
Peccatum quo modo cum paruulis origioale naſcatur,
carnis oculis videre ooo poſſumus: Quia vero omnes
ex Adam caroaliter natos, & ſi illi iam etiã qui in Chri
ſto renati ſunt, videmus mortis lege cõſtringi: per hoc
quod videmus ſemper paruulos mori, cogimur confi-
teri ſemper paruulos oaſci cum peccato origioali. Faci-
lius enim fieri poſſet, vt quãuis tranſeuote peccato, pœ-
na mioime ſequeretur, quàm vt nulla communicatio-
ne peccati partem ſumat pœnæ, qui noo habet culpę. Si
ergo, vt apparuit, de præuaricatoris ſemine omnes na-
ſcimur debitores, quoniam in ipſo omnes, vt ait Apo-
Roman. 5. ſtolus, peccauerũt, & ipſa iam io priocipio vode deſcẽ-
dimus, maſſa damnata eſt, nullus de duricia ſua, nullus
I de pœoa ſua conqueri audeat, quæ etiam noo exiſten-
tibus peccatis propriis, ſola oaſceodi conditiooe debe-
tur. Quòd vero deus aliis gratuita vocatione cõuerſis,
miſericordiam largitur indebitam, noo ad diſpenſato-
ris iniuſticiam, ſed ad donantis miſericordiſsimam lar
**aliàs, li-* gitatem, * veritatis ratione referendum eſt. An audebit
bertatem. debitor creditorem ioiquitatis arguere, ſi alteri donãs,
ab eo quod debebat exegerit? Si ergo inter contractus
hominum, nullus ex hoc præſcriptionis locus eſt, vt à ſe
dicat debitor iniuſte exigi, quia ſcit alteri debitori ab
eodem quod debebat creditore dooatũ, quis io tãtam
inſaniaoi profaoæ vocis erucipat, vt ioiuſticiæ deum
arguat, ſi vni indebitam dooauerit gratiam, alteri red-
Cap. IIII. diderit debitam pœnam? Itaque ex ſuperiori huius
Roman. 9. parte ſententia, quæ dicit, Cuius vult miſeretur: puto ꝙ
nullus niſi iodignus miſericordia audeat diſputare.
Quod vero ſequitur. Quem vult iodurat: ibi paululum
humanæ mentis iotentio verbi nouitate coofunditur.
Sed noo ita intelligẽdum eſt, quaſi deus in homine ip-
Duricia ſam quæ non eſſet, duriciã cordis operetur. Quid enim
cordis quid aliud eſt duricia, quam dei obuiare maodatis? Vode il-
ſit. lud beatus Stephaous dicebat ad populum, Dura ceruì-
Act. 7. ce, & non circumciſo corde & auribus, vos ſemper ſpi-
ritui ſancto reſiſtitis. Quã qui à deo fieri putat, propter- K
quod dictum eſt, quem vult indurat: ipſum præuarica-
tionis intueatur exordium, & deo donante mãdatum,
per quod trãſgreſsionis culpam io corde fuerit opera-
tus attendat, quãuis oe ab ipſo quidem ſi negaret aſſen-
ſum, potuit tentatore compelli. Ergo quicquid poſt illã
præuaricatiooẽ natus ſupplicij homo patitur, iuſte red-
di meritoq; fateatur. Indurare enim deus dicitur eum,
quẽ mollire ooluerit. Sic etiam excęcare dicitur eum
quem illuminare noluerit. Sic etiam repellere eum, quẽ
vocare ooluerit. Quos euim prędeſtinauit, illos & vo- *Roma. 8.*
cauit: & quos vocauit, illos iuſtificauit. Ipſe enim dedit
vt ſimus, ipſe vt booi eſſe poſsimus. Præſciuit eoim *Cap. V.*
oos eius diuioitas, ſapientia condidit, iuſticia dam-
nauit, gratia liberauit. Mundus enim quanuis pro tem-
pore ex quo factus eſt cœperit, in illa diuinæ præſcien-
tiæ luce faciendus, oullum potuit habere principium:
& quaoticũque vel ex Adam vſque io hodiernum diẽ
homioes oati ſunt, vel poſt noſtrã ætatem generatio-
nis ſunt propagine naſcituri, apud deum oan ſunt iam,
& decurſo totius vitæ tempore tranſierunt, in illo oi-
hilominus diuioi obtutus lumine permanẽtes. Deus e-
nim qui nec loco clauditur, oec tẽpore præuenitur, om L
nium rerũ tam præteritarũ memoria, quam immineo-
tium ſciẽtia plenus eſt, nec reminiſcẽs voluitur in præ-
teritum, oec ſperãs tenditur in futurum. Et quæcunque
omnino ſuot, quæ temporum motibus agitantur, ab eo
principio io quo erat verbum, & verbũ erat apud deũ *Ioan. 1.*
& deus erat verbum, vſq; in finem omnium ſeculorũ.
De quo ſioe, cum diceret beatus Moyſes, Domine, io-
quit, qui regnas in ſeculũ & ſeculom, & adhuc oec ſpe-
rantur futura, oec præterita traoſierunt, ſed in præſen-
tia diuinitatis præſeoti ſemper luce cernuntur. Ab illo
ergo quia æternus & præſcius, quia & iuſtus & pius eſt,
qui exercet debitam ſeueritatem, & exhibet indebitam
pietatem, & habet in creandis atque eligendis homini-
bus, ſicut in luto figulus poteſtatem, facta ſunt alia qui-
dem vaſa io honorem, alia vero in contumeliam. An-
tequam faceret oos, præſciuit nos, & in ipſa nos præ-
ſcientia cum oõdum feciſſet, elegit. Sed à quo hoc fieri
potuit, niſi ab eo qui vocat omnia quæ nõ ſunt, taoquã
ea quæ ſuot? Apoſtolus enim dicit, Qui elegit nos aote *Roman. 9.*
mundi conſtitutionem. Intra mundum facti ſumus, & *Epheſ. 1.*
ante mundum electi ſumus: atque ita voo eodémque, M
nec tranſeunte nec futuro, ſed continuo tempore, vel
ſi quo alio modo dici poteſt, ſi tamen apud deum eſt, &
præſcire & facere & eligere, & præſcieotia ſua incom-
mutabiliter permanente eligere faciendos, quos factu-
rus fuerat eligeodo. Hæc quidem quantum ad fidei re-
gulam, deo illuminante prædicta ſunt. Sed iam vi- *Cap. VI.*
deo quid etiã hioc calũnioſa prauitas poſsit opponere.
Sequitur eoim, vt ſi eos quos prædeſtioauit, illos & vo- *Roman. 8.*
cauit, & ſi eos quos vocauit, illos & iuſtificauit, qui nec
prædeſtinati nec vocati, ac per hoc oec iuſtificati ſunt,
ab omoi culpa debeant eſſe iooocentes, iniuſteq; ab eis
pro vitæ prauitate tranſactæ, io illo agnitioois die ſint
poſcenda ſupplicia. Dicat iſtis Paolus Apoſtolus, Nun- *Roman. 9.*
quid ioquitas apud deum? Statim ipſe reſpondeat: Ab-
ſit. Cúmque hoc fuerit in hominis mente ſaoa pietate
fuodatum, quod oulla ſit inquitas apud deum, ita in-
telligat; Cuius vult miſeretur, & quẽ vult indurat, quaſi
diceret, cuius vult miſeretur, & cuius ooo vult, oon mi
ſeretur. Itemq; hoc ipſum rurſus iotelligat, quaſi dice-
retur, cui vult dooat, & à quo vult debitũ poſcit. Quod
qui dicere perſeuerat iniuſtũ, ab Apoſtolo audiat, O ho- *Ibidem.*
mo,

A mo, tu quis es qui reſpondeas deo? Congrue ſiquidem
huiuſmodi impietatem Apoſtolica reprehendit autho-
ritas, tantum de exaggeratione nominum pondus in-
cutiens, cū dicit, O homo, tu quis es qui reſpódeas deo?
O homo deo, lutum figulo. Subiunxit enim idem Apo
ſtolus, Nunquid dicit figmentum ei qui ſe finxit, quare
ſic me feciſti? An non habet poteſtatem figulus luti ex
eadē maſſa facere aliud quidē vas in honorē, aliud ve-
ro in cōtumeliā? Si ergo habet, imò quia habet poteſta-
tem figulus luti facere ex eadē maſſa, aliud quidē in ho-
norem, aliud vero in contumeliam, ô homo, tu quis es
qui reſpondeas deo, quia cuius vult miſeretur, & quem
vult indurat? Sed priuſquam ad huiuſmodi concluſio-
nem beat⁹ Apoſtolus diſputationis ordine perueniret,
hoc potiſsimum de veteribus literis ſumpſit exemplum
in quo indurationē quę à deo fieri dicitur, edoceret. Di
Exod.9. cit, inquit, ſcriptura Pharaoni, Quia in hoc ipſum exci-
taui te, vt oſtendam in te virtutem meam, & vt annun-
Exod.4. cietur nomē meum in vniuerſa terra. Induraſſe autem
cor eius, deus in eadē ſcriptura apertiſsime dicitur, cum
Moyſi de ſignis quæ in Aegyptios per eum faciēda fue-
rant loqueretur. Sic enim dicit, Ego autē indurabo cor
B Pharaonis ne dimittat populum. Hinc iam per aperta
ſe iactans calumniator aſtutus, iuſticiam dei ad ſuum li
bret arbitrium, & quanta poteſt vociferatione reſpon-
deat, Si cuius vult miſeretur, & quem vult indurat, quid
adhuc queritur? Voluntati enim eius quis reſiſtit? Huius
elationi Apoſtolus dicat. O homo, tu quis es, qui reſpon
deas deo? Qui autem pie quærens aliquid deſiderat in-
uenire, illum locum eiuſdem ſcripturæ relegat, vbi pri-
mo Moyſi in rubo ignis apparuit, atque ita cor eius ar-
dore diuinæ charitatis igniuit, vt in conſpectu regum
ſicut Dauid dicit, teſtimonia eius ſine cōfuſione loque-
retur, & ibi inueniet totū hoc, quod induraſſe deus cor
Pharaonis præmittit, non ad operationem dei, ſed ad
præſcientiam pertinere. Loquens enim dominus de ru
Exod.3. bo, ſic dicit, Ego autē ſcio, quod non dimittet vos Pha-
rao rex Aegypti, niſi per manum magnam. Sed exten-
dens manum meam, percutiam Aegyptios in omnibus
mirabilibus quę faciam, & poſtea dimittet vos Pharao
rex Aegypti. Hæc prima vox dei eſt, qua futuram volun
tatē Pharaonis, ſicut præuiderat indicabat. Poſtea iam
Exod.4. inter ipſos miraculorum imbres dixiſſe legitur, Ego au-
C tem indurabo cor Pharaonis, ne dimittat populū. Vbi
iam aperte intelligitur primam iteraſſe ſententiam.
Quid eſt enim, indurabo cor, niſi non molliam? Appa-
ret enim in alios manente iuſticia, in alios gratia pro-
fluente, ſcripturæ illius ſententiam fuiſſe completam:
quia dixit deus Pharaoni, In hoc ipſum excitaui te, vt
oſtendam in te virtutem meam, & vt annuncietur no-
men meum in vniuerſa terra. Vtente enim deo bene
etiam malis, induratione Pharaonis, flagellis Aegypti,
& tot ac tantis in illa gente miraculis pariter aceruatimq́; peractis, quid aliud geſtum eſt, quàm vt dei vir-
tus apud ſe magna, in ſe plena, ad humani generis no-
ticiam perueniret, non deo, ſed ipſis relegētibus & cre-
dentibus profutura? Pharaonem non eſſe mutādum, &
illam omnem gētem, quæ poſt tot verbera, vix ſibi eru-
tum populum dei, armis etiam inſectari conabatur &
bello, alta illa deus prouidentiæ ſuæ luce præſciuit. Sed
periturorum interitum prædeſtinatis à ſe vaſis miſeri-
cordiæ, ſalutis voluit eſſe argumētum, & aliorum per-
ditione ad ſalutē vſus eſt aliorum, quia poteſtatem ha-
Roman.9. bet figulus luti ex eadem maſſa, aliud quidē vas in ho-
Cap.VII. norem, aliud verò in cōtumeliam facere. Hoc etiam
diuinæ poteſtatis in hominum electione iudicium, pau D
loante commemorans beatus Apoſtolus robuſtiſsimis
monſtrauit exemplis, cum de Rebeccę partu, adhuc in-
tra vterum conſtituto, totum ad gratiam dei referens
loqueretur. Sic enim ait, Sed & Rebecca ex vno concu Roman.9.
bitu habens Iſaac patris noſtri, cum nondum nati fuiſ-
ſent, nec aliquid boni egiſſent nec mali, vt ſecundum
electionē propoſitum dei maneret, nó ex operibus, ſed
ex vocante dictum eſt, quia maior ſeruiet minori: ſicut
ſcriptum eſt, Iacob dilexi, Eſaü autem odio habui: Sta- Malac.1.
timq́; ſubiecit, Quid dicemus? Nunquid iniquitas apud
deum? Negansq́; reſpondit. Abſit. Vt iam cætera quę ſe-
quuntur ad hanc ſententiam ſuſpenſa referantur, & re-
lata ſoluātur, qua negauit apud deum eſſe iniquitatem.
Sed hic quid egerit hæc Apoſtolicæ diſputationis intē-
tio, ſatis admodum claret. Non ſolum enim fratres, ſed
& geminos, nec ſolum geminos, ſed vno etiam concu-
bitu fuſos in vtero comparauit, vt quoniam in nōdum
natis nondumq́; aliquid operatis, nulla eſſe poterant
momenta meritorum, nec ex parentum quidem meri-
tis quæ diuerſo tempore varia eſſe poterunt, aliquod cō
tra gratiam relinqueretur obſtaculum. Quæ vtique pa-
rentum merita, etiam ſi permittamus diuinum paruu- E
lis vel auertiſſe vel conciliaſſe præſidium, ſeu bona, ſeu
mala circa geminam prolem, quæ eodem concepta cō
cubitu, eodemq́; in lucē proiecta momēto eſt, paria eſſe
debuerunt. Quòd ſi futuros eorum motes dicitur diui-
num diſcreuiſſe iudicium, profectò illud euacuabitur,
quod præmiſit Apoſtolus dicens, Non ex operibus, ſed
ex vocante dictum eſt, quia maior ſeruiet minori. Non Roman.9.
enim ait ex præteritis operibus, ſed cum generaliter di-
xerit, Non ex operibus, ibi & præterita intelligi voluit
& futura: præterita ſcilicet quæ nulla erant, futura quæ
nondum erant. Prædeſtinatus eſt Iacob vas in honorē,
quia non ex operibus, ſed ex vocante dictum eſt, Maior
ſeruiet minori. Et ne forte vaſa in honorem præde- Cap.VIII.
ſtinata, ſuis aliquid viribus tribuendo, negarent gra-
tiam creatoris, alio eos loco Apoſtolus vaſa miſericor-
diæ nominauit, vt totum quicquid eſſent, ſecūdum mi
ſericordiam ſe eſſe cognoſcerent. Sic enim & alibi di-
cit idem Apoſtolus, Et hoc nó ex vobis, ſed dei donum Ephe.2.
eſt. Beatus etiam Moyſes in Deuteronomio dicit ad po Deuter.8.
pulum, Et ne dicas in corde tuo: Fortitudo mea & po- F
tentia manus meæ fecit mihi virtutem magnam hanc,
ſed memoraberis domini dei tui, quia ipſe tibi dat for-
titudinē, facere virtutē, vt ſtatuat teſtamētum ſuū quod
iurauit patribus veſtris. Item paulopoſt ibidem ad eos,
Ne dicas, inquit, in corde tuo, cum conſumpſerit domi
nus deus tuus gentes iſtas ante faciē tuam, dicēs, Prop- Deuter.9.
ter iuſticias meas induxit me dominus hæreditare ter-
ram bonam iſtam: Non propter iuſticiam tuam, neque
propter ſanctitatem cordis tui intras hæreditare terrā
eorum, ſed propter iniquitatem gentium iſtarum, do-
minus diſperdet eas à facie tua. Ecce quàm antiquum
ſpiritus ſancti dogma, non ſolum in Apoſtolicis literis
prædicatum, ſed etiam in Propheticis, atque in ipſis Iſ-
raëlitici populi exordiis, ſancti ſpiritus voce firmatum,
nouellę præſumptionis impetus conatur euertere. Cla-
re ſiquidem in vno atque eodem ſcripturæ loco, boni-
tatem & ſeueritatem dei Propheta beatus oſtendit, di-
cens, Non propter iuſticias populi hæreditatem terræ
illius reddi, ſed gratia tantum miſerantis donari, illos
autē propter iniuſticias ſuas pelli. Ecce in illis iuſte pu-
nitur iniquitas, in iſtis gratis nulla iuſticia muneratur.
Nec ſufficit beato Moyſi quod dixerat, nó propter me-
rita

G rita ipſorum, hæreditatem terræ illius Iſraëlitico populo fuiſſe conceſſam, niſi etiam adderet quod adiunxit, vnde eos omoi bono monſtraret iodignos. Sequitur *Deuter. 9.* enim poſt illud quod ſupra memorauimus, Et ſcies bo die, quia noo propter iuſticias tuas dominus deus tuus dat tibi terram iſtam bonam hæreditare, quoniam populus duræ ceruicis es tu. Quis hic ſecundum debitum præcedentium meritorum mercedem redditam dicat? Quis non gratiam fateatur indebitam? Quotiens ait Propheta, Tentauerunt eum in deſerto? Quotiens ira *Pſal. 105.* cundiam dei cordis auerſione meruerũt, & ſaluauit eos propter miſericordiam ſuam, vt notam faceret poten *Roman. 9.* tiam ſuam. Hoc iterũ Apoſtolus dicit, Suſtinuit in multa patientia vaſa iræ apta in interitum, vt oſtenderet diuitias ſuas in vaſa miſericordiæ, quę præparauit in gloriam.

Cap. IX. Ne vero rurſus homo in vltimam fecem deſidiæ reſolutus, arduum virtutis iter, & quanuis adiuuante gratia dei, nõ niſi labore gradiendum, inerti ſibi crederet poſſe deferri, & nullius laboris induſtriam ſtudio ſui profectus adhiberet, ita inter ſe atque homines deus tempora officiaq; diſtribuens ordinauit, vt vocatione ipſius bonorum priocipia ſumeremus, vocati au H tem atque illuminati, vias mandatorum eius boni ingenij intelligentia noſceremus, & eas libero vel eligeremus vel relinqueremus arbitrio. Quas tamen ſi ipſius fulti adiutorio, cõtinua deuotiooe ſequeremur, in fine rurſus noo repugnantem maodatis ſuis, ſubiectam in nobis obedientiam coronaret. Liberum vero quod ab eo habemus arbitrium, prono ad nequiciam lapſu fluit, & cum ad virtutis indolem, dei auxilio deſerente, nihil poſsit, ad geous omne peccati idonea fultũ virtute ſubſiſtit: Trahit enim lex in membris nata peccati, & deus à leni iugo mandatorum ſuorum leuique ſarcina recedentes: atq; in peccati duriſsimam ſeruitutem, libero à iuſticia voluntatis arbitrio defluentes, ſecundum ſuam iuſticiam derelinquet: Eos vero qui vocationis munus congrua pietate ſuſceperint, qui carnalibus non ſubiugantur illecebris, qui iactãtiæ vicio, auariciæ facibus, vẽto ſuperbiæ caruerunt, & quãtum in homine eſt, dei in ſe booa ſeruantes ad ſpiritalia exercicia omne ſtudium contulerunt, & in agooe huius vitæ certantes adiuuat, & coronas vincentibus largitur æternas: ipſe rurſus de I linqueotes deſerit, reſiſteotes iodurat, contemnẽtes cõdemnat.

Cap. X. De horum graduum diſtributione, quam vel in nobis deus operatur, vel nos iubet aliquid operari, ipſum interrogemus de cuius verbis orta eſt quæſtio, quam ſi dominus aſsit, enodare conamur, vt eius ſenſibus per diuerſa volumina varia quidem locutiooe, ſed vna atque eadem intentione digeſtis, ſi quid in hoc loco latet, alterius ſententiæ collatione reſeretur. Vocatũ à deo Apoſtolum Paulum, vel in eo libro legimus, vbi eius geſta cum omni veritate narrantur, vel ipſe in Epi *Roman. 1.* ſtola ſua cõfitetur, dicens, Paulus ſeruus Ieſu Chriſti, vocatus Apoſtolus. Secundo autem loco vocationẽ ſecutus, & totum quod in homine fuerat operatus, ipſe ſic *1. Corin. 15.* dicit, Plus omnib⁹ illis laboraui. Sed ne hoc ipſum quidem ſibi tribuẽs, ſolicita pietate ſubiunxit, Non ego autem, ſed gratia dei mecum. Iam ergo & vocato & vocationẽ per opera iuſticię ſubſecuto, quid ſupererat aliud, niſi vt liberatus de corpore mortis huius, ad illius alterius vitæ, quæ ſanctis omnibus veritatis ore promiſſa eſt, beatitudinẽ perueniret? Quod nullis humanis meritis reddi, ſed dei donantis gratia largiente dooari, ſi *Roman. 7.* bi ipſe reſpõdet poſt gemitus, quibus dixerat, Miſer ego homo, quis me liberabit de corpore huius mortis? Gratia dei, inquit, per Ieſum Chriſtum dominũ noſtrum. K

Hanc itaque diſtributionem qua diximus à deo hominem nullis exiſtentibus meritis vocari, & vocatos vt boni aliquid operentur, dei adminiculis indigere, ſumpto de veteribus literis Apoſtolus monſtrat exemplo, poſtquam illam de duobus geminis electiooem omni repulſa laude meritorum, ad dei gratiam iudiciumq; contulerat, videns quid impia poſſet blaſphemare garrulitas dixit, Nũquid iniquitas eſt apud deum? Et ſequitur, *Roman. 9.* Abſit. Et quaſi diceretur ei, vnde probas? Parum putauit autoritatem ſuæ valere doctrinæ, niſi ſeotẽtiam ſuam etiam legis doceret exemplo. Sic enim intelligi voluit quod Moyſes dixerat, Miſereor, cuius miſerebor, & mi *Exod. 33.* ſericordiam præſtabo, cui miſericors fuero, vt primam miſericordiam vocatione credamus hominibus prærogari, quæ ſola ad recte viuendum non ſufficit, ſi deſerat qui vocauit. Ideoq; additum eſt, Et miſericordiam præſtabo cui miſericors fuero: vt à deo accipi manifeſtum ſit & ipſa miſericordiæ opera, quæ cum videmur impendere, dei miſericordiam promeremur. Sic enim in Euangelio dicit, Beati miſericordes, quooiam ipſis *Matth. 5.* miſerebitur deus. Quod niſi ſic intellexiſſet Apoſtolus, L nunquam pro bonis gratiæ, diſputationi ſuæ hoc teſtimoniũ curaſſet inſerere.

Cap. XI. Si quem vero mouet, quod non omnes, etiam de his qui iam vocati ſunt, ad ſecundam gratiam, id eſt ad recte viueodi dooum peruenire mereantur, ſicut dominus in Euãgelio dicit, Multi ſunt *Matth. 20.* vocati, pauci vero electi: Hinc intelligat, quale ſit quod contra dei gratiam defenſare molitur, qui de libero ſibi blaoditur arbitrio. Quicunque enim diuioæ vocationis munere derelicto, ad impiam rurſus fluxere perfidiam, ipſis dei gratiam deſerentibus, ad implendum quod voluerant ſufficit arbitrium. Vidit enim quẽadmodum Pſalmiſta, miſericordiarum dei ordinẽ quem ex Moyſi ſenſu interpretatur Apoſtolus, Prophetici ſpi *Pſal. 80.* ritus veritate decãtet, Audi, inquit, popule meus, & teſtificabor tibi. Quid eos volebat audire, quod cũ teſtificatione loquebatur? Quid vtiq; niſi mãdata vitæ? Sicut alius Propbeta dicit, Audi Iſraël mãdata vitæ. Sed quæ ſint iſta mandata vitæ Pſalmiſta ſubiungit, & ſequitur, Ego enim ſum dominus deus tu⁹, quia eduxi te de terra *Ibidem.* Aegypti. Et bæc eſſe mandata vitæ, in oratione qua diſcipulos ſuos patri dominus cõmendabat, oſtendit di M cens, Hæc eſt enim vita æterna, vt cognoſcãt te ſolum verum deum, & quem miſiſti Ieſum Chriſtum. Poſt *Ioan. 17.* hanc vocationem illud ſequitur, quod & vult ad conatus hominum pertinere, & oſtendit ſine ſe non poſſe compleri, hoc eſt enim quod dicit Apoſtolus, Quoniã *Philip. 2.* ab ipſo habemus velle & perficere, pro bona voluntate. Ab ipſo enim habemus velle, quia vocat & illuminat: ab ipſo perficere, quoniã ad nos pertinet conari bona, quæ & velle donauit. Nec incaute ab Apoſtolo cum dixiſſet, Quia ab ipſo babemus & velle & perficere: additum eſt, pro bona voluntate: vt etiam atque etiam videant, vbi habeant à dei iuſticia liberũ de quo glorientur, arbitrium. Sed illum ordioẽ quo miſericordias diuerſa dominus temporum diſpenſatione diſtribuit, ſicut Moyſem dixiſſe ſenſit Apoſtolus etiam in cõtinuata Pſalmi huius oratione videamus. Quid enĩ ait, poſtquam vocatos docuerat dicens, Ego enim ſum dominus deus tuus, qui eduxi te de terra Aegypti? Dilata, inquit, os tuum, & ego adimplebo illud. Hic aliquid rurſus apparet homini fuiſſe ſeruatum, quod per liberum facere debeat arbitrium. Dilatare enim iubetur os ſuũ, ſed deus ſe implere promittit. Sicut etiã diſcipulis ſuis in Euan-

A in Euangelio dixerat, Nolite cogitare, quo modo aut *Matth. 10.* quid loquamini: non enim vos eſtis qui loquimini, ſed ſpiritus patris veſtri, qui loquitur in vobis, Hoc ſolũ ad illos retulit, vt omnẽ tribulationis neceſsitatem libenter pro veritate ſuſciperent, penes ſe autẽ promiſit effectũ. Libero ergo qui locus ſeruatur arbitrio, vt ſine dei adiutorio ad explẽdum quid voluerit rationali dignitate ſuffulta, ſibi ipſi ſi non ſufficiat humana natura, continuo Pſalmiſta oſtendit, *Pſal. 80.* Et non audiuit populus meus vocem meam, Et Iſraël non intendit mihi. Quid dixerat cum vocaret, Audi popule meus & loquar, Iſraël & teſtificabor tibi. Quid teſtificans commẽdauerat mentibus audientium? Dominus deus tuus ego ſum. Quid etiã ab ipſis fieri iuſſerat, quos de terra Aegypti & ignorantiæ tenebris liberatos, in luce mandatorum ſuorum ſplendore vocationis eduxerat? Dilata, inquit, os tuum. Statimque quaſi diceret, ſi dilatare te deſerente me volueris, nihil proderit, ita addidit, & implebo illud. Quid ergo qui vocauerat, & vocatos docuerat, querula de hiſdem voce ſubiũgit, Et nõ audiuit, inquit, populus meus vocem meam, & Iſraël non intendit mihi? Exeat nunc B liberi contra dei gratiam defenſor arbitrij, audiat dicẽtem Apoſtolum, *1. Corin. 15.* cum de bonis ſuis laboribus loqueretur, Non ego autem, ſed gratia dei mecum. *Pſal. 80.* Audiat dei vocem in Pſalmo, de his quos deſeruerat dicentem, Et dimiſi eos ſecundum deſideria cordis eorum, ibunt in voluntatibus ſuis. Audiat vnum eundemq́; Apoſtolum de vitæ ſuæ variis temporibus ſibi tantum mala, gratiæ autem dei bona omnia tribuentem. *1. Timot. 1.* Qui prius fui blaſphemus, inquit, & perſecutor. *1. Corin. 15.* Et alio loco, Gratia dei ſũ id quod ſum. Cum diceret, Qui prius fui blaſphemus & perſecutor, nulla gratiæ mẽtio, iniquo operi copulabatur: quia ſufficit ſibi, ſicut dictum eſt, ad nequiciam natura libertatis humanę. Cũ vero de pręſentis vitę beatitudine loqueretur, Gratia, inquit, dei ſum id quod ſum. Et illum ordinem quo miſeretur deus vocãdo, miſeretur deinceps in cœptis conatibus adiuuando: ſicut ſerie Pſalmi narratum atque digeſtum eſt, beatus etiam Apoſtolus Paulus cõtinua narratione ſeruauit, Sic enim in ordine quem poſuit, excepta teſtimonia religantur, ita loquitur, Gratia dei, inquit, ſum id quod ſum. Hæc eſt prima miſericordia, quam liberæ voluntatis opera cõſequuntur. Sed vt Apoſtoli Pauli vocationẽ bona opera C ſequerentur, quid ait, Et gratia eius in me vacua non fuit. Quid enim feciſti? Plus, inquit, omnibus laboraui. Ne multum ſuperbias ô liberi defenſor arbitrij, audiens Paulum de ſuis laboribus gloriantẽ, attẽde quod ſequitur, Nõ ego autem, ſed gratia dei mecum. Puto ſanè quod nullus de his qui contra dei gratiam exaltato ante ruinam, ſicut ſcriptum eſt, corde blaſphemant, tantum arrogantiæ impudentis aſſumat, vt beati Prophetę Dauid meritis aut æquãdum ſe, aut etiã exiſtimet præferẽdum. Cuius, vt de illa prima remuneratione quam nullus non fateatur vt indebitam, delationem ſcilicet regni interim taceam, orationum & cõfeſsionum eius intentiones, affectusq́; penſemus. Ipſe ſiquidẽ definit in Pſalmo, *Pſal. 93.* Beatus homo quem tu erudieris domine, & de lege tua docueris eum. Sed videamus verũ ipſi iam erudito, & omni legis ſcientia ſecundum inſtructionem Iudaicam ſufficienter inſtructo, ad beatitudinem res hæc ſola ſuffecerit. Cur ergo rurſus idẽ clamauit ad dominũ, *Pſal. 118.* Da mihi intellectum & ſcrutabor legem tuã, & cuſtodiam illam in toto corde meo? Parũ erat quod ad ſcrutandam legem popoſcerat intellectum, niſi etiã ad cuſtodiendam neceſſarium ſignificaret auxilium, dicens; Et cuſtodiam illam in toto corde meo: quaſi diceret, D Tunc cuſtodiam illam in toto corde meo, ſi tu dederis intellectum.

Cap. XII. Adhuc ſuperbus ille propriæ voluntatis defenſor ad iſta reſpondeat, quòd Propheta ad intelligendum tantum mãdata diuina, quæ tamen propria virtute impleturus fuerat, opem diuini poſtulauerit auxilij. Quæ ſi ita ſunt, à te paululum libet beate Dauid, ſenſuum tuorũ occulta perquirere. Vnde ergo rogo te pugna carnis & ſpiritus? Vnde Apoſtolicum ſicut ipſe fateris certamen? Etiam vtique illuminatus atque eruditus intelligentiæ munere, quam diuinitus poſtulaueras, clamas & dicis, *Pſal. 118.* Auerte oculos meos ne videant vanitatem. Nam intellectu certe diſcernendæ vanitatis à veritate, ſicut poſcebas accepto, cur oculos tuos à vanitate quæ diſplicet, non auertis? Si auariciam reprehendis, cur non ab ea proprio ſeparatus arbitrio, cor tuum ad mandata ſalutis inclinas, ſed tanquam infirmus in omnibus clamas ad deũ, Inclina cor meum in teſtimonia tua, & non in auariciam, niſi quia ſuggerit auariciã in membris nata lex peccati? *Galat. 5.* Et adhuc vult oculos ſuos, nec per ſe poteſt vir ſanctus auertere: *Roman. 7.* ac ſic caro cõcupiſcit aduerſus ſpiritum, & ſpiritus aduerſus carnem: E ex qua lite non liberat, niſi gratia, quæ per dominum noſtrum Ieſum Chriſtum paruis magniſq́; donatur. *Philip. 2.* Velle enim adiacet, perficere autem non inuenio: quamuis & ipſum velle nõ ex nobis, ſed dei donum eſt, quoniã ab ipſo habemus & velle & perficere, pro bona voluntate. Beatus ergo es, quoniam cum Apoſtolis Chriſti, & doctrinę & pugnę æqualitate cõcordas: quia & in ſcriptis tuis, Apoſtolorum bella cognoſcimus, & tua certamina in Apoſtolicis literis inuenimus.

Cap. XIII. Vnde iſta in vno eodemq́; homine, qui ex anima & corpore conſtat, rerum voluntatumq́; diuerſitas, niſi quia iuſta dei iudicia contemnens, homo deum, creatura creatorem, infirmus ſummum, intra ſemetipſum inobediẽtiæ pœnas & contumaciam inferioris inuenit? Qua enim iuſticia, quamuis meliori deterior, creaturę tamen creatura ſeruiret, ſi ipſi qualiſcunq́; creatura ſeruire noluit creatori? Sed ne hoc quidem ſufficit ad pœnam, vt pars illa deterior melioribus repugnaret cordis affectibus, niſi etiam plerunq́; ſuperaret, in captiuitatem duceret, poſſideret, non ſolum vel natos in Adam homines, ſed lex ipſa peccati admotus ſui miniſterium vindicaret, niſi etiam renatos in Chriſto, manente ſuggeſtione pulſa- F ret: quia reuera per id regenerationis munus reatus dimiſſus eſt, non ſoluta conditio gratiæ eſt: veterum delens chirographa debitorũ, non à paſsione carnali iam ſeparãs adhuc hominem in carne viuentem, vt omnis homo futuro tempore diuinum per ſingulos imploret auxilium. Et quoniam lex nõ tam auferre potuit quam monſtrare peccatum, quod peccatum in ſe naſcentes paſsim ſibi homines vindicabat, & concupiſcentiæ cõſenſione poſſeſſos, in æternum mergebat interitum: *Philip. 2.* dominus noſter Ieſus Chriſtus filius dei, verbũ patris, æquale & coæternum patri, ſemetipſum exinaniuit, formam ſerui accipiens, & cum peccatum ipſe non eſſet, factus aſſumpta carne peccatum, vt peccato carnis homine ſanato, peccatum damnaret in carne: venit quærere quod perierat, ſanare q̃d ægrotabat, erigere quod *Luca. 19.* iacebat, poteſtatem habens dimittendi peccata, quod non debebat donare, quod ei debebatur dimittere, deletiſque omnibus veteris culpæ maculis quam fecerat, reparare naturam. De his quibus pœnam ſeueritas iuſta decreuerat, ſecũdum ineffabilem diſpoſitionis occultæ miſericordiam, elegit vaſa quæ faceret in honorem, &

alios

G alios à ventura ira dono gratuitæ vocationis abſoluit:
alios derelinquens ad æqualitatis iudicium reſeruauit,
nulli tamen agnoſcendæ veritatis abſtulit facultatem:
& ita plenitudo diuinæ præſciẽtiæ in alios manante iu
ſticia, in alios gratia profluente cõpleta eſt: vt pereunti-
bus quos præſcierat deus eſſe perituros, & ſaluatis quos
in illa ſecreta electione præſcierat eſſe ſaluandos, toto
Cap.XIIII. orbe diffuſa multiplicaretur Eccleſia. Gratulare igi-
tur ô quicunque illuminatus es, & gratiam quam non
merebaris agnoſce: geme quicunque induratus es, & iu
ſticiam confitere. Dic quicunque ab originali cõtagio,
Pſal.144. lauacro gratiæ te gratularis ablutum, Miſericors & mi-
ſerator dominus, patiens & multæ miſericordiæ. Non
ſecundum peccata noſtra fecit nobis, neque ſecundum
iniquitates noſtras retribuit nobis. Dic quicũque dam-
Pſal.102. naris, Iuſtus es domine in omnib⁹ quæ feciſti nobis, &
omnia iudicia tua vera: quia i veritate & iudicio ſuper-
induxiſti omnia hęc, propter peccata noſtra: & noli in-
iuſticiæ dei culpam tuæ indurationis aſcribere: quia
Pſal.24. omnes viæ domini miſericordia & veritas, vt nec hi
qui miſericordiã fuerint cõſecuti à deo, iudicio verita-
tis de meritis ſuis aliquid gloriẽtur: nec hi qui indurati
H atque damnati ſunt excuſationem culpæ ex hoc habere
poſſe ſe credant, quòd nullam qua conuerterentur, ſint
miſericordiã conſecuti. Hanc ergo Pharao miſericor-
diam non accepit, & ideo ei ad pereundum, liberũ ſuffe
cit arbitrium, quem quidem nullus ita ignarus diuina-
rum ſcripturarum erit, qui audeat dicere illa omnia in-
iuſte eſſe perpeſſum. An forte ſi pie de deo ſicut expedit
ſentiamus, etiam Pharaoni datam miſericordiam repe
rimus? Patientia enim dei valere ei debuit ad ſalutem,
qua differens iuſtum meritumq; ſupplicium, miraculo-
rum verbera crebra denſabat. Nunquid nõ potuit, ſicut
flagellis cædens expulit populum, ita miraculis credẽs,
Cap.XV. deum tantæ virtutis agnoſcere? Si dicitur iam, Pha-
raonem nõ potuiſſe mutari, quia eum præſciuerat deus
non eſſe mutandum, Reſpõdetur, dei præſcientiam nõ
cogere hominem vt talis ſit, qualem præſcinit deus: ſed
præſcire talem futurum, qualis futurus eſt, quamuis eum
non ſic fecerit deus. Quem ſi cogeret eſſe, hoc vtiq; co-
geret quod nõ eſt. Porrò ſi hoc præſcierat futurum eſſe
quod non eſt, præſcientia non eſt. Quod de deo quàm
I impie dicatur, aduertit quiſque qui peccatis ſuis inde
blanditur, quòd deus eum peccatorẽ futurum eſſe præ-
ſcierit. Exiſtere nihilominus fortaſſe aliquem reor qui
dicat, minus idoneam ad ſalutem viam, ſi nulla intrin
ſecus vocatione pulſatus, tamen quiſpiam flagelletur.
Daniel.14. Vnde Nabuchodonoſor pœnitẽtiam meruit fructuo-
ſam? Nonne poſt innumeras impietates flagellatus pœ-
nituit, & regnum quod perdiderat rurſus accepit? Pha-
Exod.14. rao autem ipſis flagellis eſt durior effectus, & periit. Hic
mihi rationem reddat, qui diuinum cõſilium nimium
altum ſapiẽti corde diiudicat, cur medicamentũ vnius
medici confectum, alij ad interitum, alij valuerit ad ſa-
2.Corint.2. lutem, niſi quia Chriſti bonus odor, aliis eſt odor vitæ
in vitam, aliis odor mortis in mortem? Quantum ad
naturam, ambo homines erant: quantum ad dignitatẽ,
ambo reges: quantum ad cauſam, ambo captiuum po-
pulum dei poſsidentes: quantum ad pœnam, ambo fla-
gellis clementer admoniti. Quid ergo fines eorum fe-
cit eſſe diuerſos, niſi quod vnus manum dei ſentiens, in
recordatione propriæ iniquitatis ingemuit: alter libero
contra dei miſericordiſsimam veritatem pugnauit ar-
bitrio? Hic quicũque reſpõdet, illi vt mutaretur affuiſſe
diuinum, huic vt induraretur defuiſſe præſidiũ, & hoc
contendit iniuſtum, propter quod rerum ipſarum fines K
in dei voluntate cõſtituens, dixit Apoſtolus, Cuius vult Roman.9.
miſeretur, & quem vult indurat: dicente domino, Sine Ioan.15.
me nihil poteſtis facere: intelligat illa omnia, vel adiu-
uante domino perfici, vel deſerente permitti, vt noue-
rit tamen, nolente domino nihil prorſus admitti.

Sed reditur ad paruulos, reditur ad geminos, pa- Cap.XVI.
rum eſt quod dixi, reditur ad necdum natos, qui &
eodem concubitu ſeminati, & eodem momento in
lucem fuerant proferendi. Eis diſcrepans diuerſum-
que iudicium diuinæ voluntatis apparens, ſenſus ho-
minum de voluntate dei ſuperbe nimium diſputan-
tes, magnitudo quæſtionis obturbat. Exalta iam viri-
bus vocem tuam ô iniuſte accuſator iuſti, & dic mihi,
quid ille mali commiſit, quid boni ille meruit? Et reſpũ
det tibi, non ego, ſed Paulus Apoſtolus, nihil quidem
ambo meruerunt: ſed habet poteſtatem figulus luti, ex Roman.9.
eadem maſſa facere aliud quidem vas in honorẽ, aliud
quidem in contumeliam. Dicturus es, quare: Quæ eſt iu
dicij huius tam cõfuſa diuerſitas? Rurſus hanc præſump
tionem ille confutet & dicat, O homo tu quis es, qui
reſpondeas deo? maxime, quia ad illam humanorum L
actuum comparationem rurſus intentio conuerſa re-
ſpondet, iniuſticiæ nõ poſſe argui creditorem, qui duo-
bus debitoribus tale voluerit habere iudiciũ, vt vni do-
net, ab alio exigat, quod ab vtriſque debetur. Et certe in
omnibus humanę cõuerſationis actibus atque contra-
ctibus ad diſcernẽdum aliquid, ad diiudicandũ hanc,
qua videmur aliquam probare iuſticiam, ex ineffabili
diuinæ iuſticiæ plenitudine in humilitatis noſtræ cor-
da manare manifeſtum eſt, beato Ioanne hoc in Euan
gelio ſuo confirmante, Quoniam omnes de plenitudi- Ioan.1.
ne eius accepimus. Quod ſi ita eſt, qua tandẽ impuden-
tia homo de deo, lutum de figulo iudicabit, non ſolum
dicens, quid me feciſti ſic: ſed etiam de aliis damnabili
curioſitate perſcrutãs & dicens, quare de eadem maſſa
feciſti, alium quidem ſic, alium vero ſic? Si humanũ ge-
nus quod creatum primitus conſtat ex nihilo, nõ cum
debita mortis & peccati origine naſceretur, & tamen
ex eis creator omnipotens in æternum nonnullos dã-
nare vellet interitum: quis omnipotenti creatori di-
ceret, quare feciſti ſic? Qui enim cùm non eſſent, eſſe
donauerat, quo fine eſſent habuit poteſtatem: nec dice- M
rent cæteri, cur paribus omnium meritis diuinum di-
ſcreparet arbitrium: quia poteſtatem habet figulus luti
ex eadem maſſa facere, aliud quidem vas in honorem,
aliud vero in contumeliam. Nunc autem cum damna-
tis pœna iuſta reddatur, ſaluatis autẽ gratia donetur in-
debita: quis vſqueadeo humanæ cõditionis oblitus, di-
uini ſenſus arcana diſcutiat, vt cum ipſe pœnam meri-
to fuerit conſecutus, quærat cur alius gratiam quæ non
debebatur ei acceperit? Hãc itaque diuinam electionẽ,
non meritis reddi, ſed ſola voluntatis munificẽtia do-
nari hominibus, Moyſes cum iam tunc quamuis carna-
lem populum doceret, oſtendit, Sic enim euidenter in
Deuteronomio dicit ad populum, Ecce domini dei tui Deuter.10.
cœlum eſt, & cœlũ cœli, terra & omnia quæ ſunt in ea:
Veruntamẽ patres veſtros elegit dominus diligere eos
& ſemen eorum, elegit poſt ipſos vos præ omnibus gẽ-
tibus. Et adiecit, Circumcidimini ergo à duricia cordis
veſtri, & ceruicem veſtram ne induretis amplius. Sed
hanc in eis manſiſſe duriciam cordis, ſicut ſupra iam
diximus, beatus Stephanus cũ Iudęos increparet, oſten-
dit, In actibus enim Apoſtolorum ſicut ipſe dicit, Dura Acto.7.
ceruice & incircuncisi corde & auribus, vos ſemper
ſpiri-

A ſpiritui ſanctn reſtitiſtis. Vnde dura ceruix in illn populo, qui ex omni mundo electus eſt, qui de ſeruitute decem miraculis meruit liberari, cui lex data eſt, cuius ſaluti ora prophetarum omnium militarũt, ex quo factus ſecundum carnem & ad quns miſſus eſt Chriſtus: niſi
Roman. 11. quia cæcitas ex parte in Iſraël facta eſt, donec Iſraël adnptatus ex plenitudine gentium intraret in regnum, & concluſit in incredulitate omnes dominus, vt omnes indigerent miſericordia ſaluatoris? Cuius diuini conſilij ſacramenta perſtringens, & maieſtatis myſteriũ, quæ quanuis magnitudine reuelationum nouerat tamẽ pro humana infirmitate ſuccumbẽs, etiam ille qui pro per-
σκληρόω. ſecutionibus & blaſphemiis vas electinnis meruit nominari, miratus exclamat, O altitudn diuitiarum ſapiẽtiæ & ſcientię dei: & inſcrutabiles vias eins, & inſcrutabilia confitens dei eſſe iudicia. Cum illn ergn quandn
Roman. 9. de talibus quæritur, admiremur, & manente ſententia, quod nõ ſit iniquitas apud deum, ſi quid eſt illud quod quæritur, quod modum noſtri ſenſus exceſſerit, & intellectus noſtri nõ dignatur anguſtias, in illa iuſticiæ, miſericordiæ præſcientiæq; diuinæ plenitudine permane-
B re inconcuſſa æquitate fateamur: ne de ſuperinribus di-
Roma. 10. uinæ voluntatis arcanis aliter quàm modus conditionis noſtræ patitur diſputantes, dei iuſticiam relinquamus, & nnſtram ſtatuere cupientes, in imam contumaciæ vnraginem decidamus.

Libri de prædeſtinatinne & gratia Finis.

PROSPERI EPISTOLA AD Auguſtinum, de reliquiis Pelagianæ hæreſeos.

DOMINO beatiſsimo Papæ, ineffabiliter mirabili, incomparabiliter honnrando, præſtantiſsimo patrono, Auguſtino Proſper. Ignotus quidem tibi facie, ſed iam aliquatenus ſi reminiſcaris, animo ac ſermone compertus, nam per ſanctũ fratrem meum Leontium diaconum miſi Epiſtolas & recepi. Nunc quoq; beatitudini tuę ſcribere auden, non ſnlum ſalutationis vt tunc ſtudio, ſed etiam fidei, quæ
C Eccleſiæ viuit effectu. Excubãte enim pro vniuerſis mẽbris corporis Chriſti vigilãtiſsima induſtria tua, & aduerſus hæreticarum doctrinarum inſidias veritatis virtute pugnante, nullo modo mihi verendum putaui, ne oneroſus tibi, aut importun' eſſem in eo, quod ad multorum ſalutem, ac perinde ad pietatem tuam pertinet: cum potius reum futurum eſſe me crederem, ſi ea quæ valde pernicioſa intelligo, vel ad ſpecialem patronum fidei nõ referrem. Multi ergn ſeruorum Chriſti qui in Maſsilienſi vrbe cõſiſtunt, in ſanctitatis tuę ſcriptis quę aduerſus Pelagianos hæreticos cnndidiſti, contrarium putant patrũ opinioni & Eccleſiaſtico ſenſui, quicquid in eis de vocatinne electorum ſecundum dei propoſitũ diſputaſti. Et cum aliquandiu tarditatem ſuam culpare maluerint, quàm nõ intellecta reprehendere, quidamq; eorum lucidiorem ſuper hoc atque apertiorem beatitudinis tuæ expoſitionem voluerint poſtulare: euenit ex diſpoſitione miſericordiæ dei, vt quum qunſdam intra Africam ſimilia mnuiſſent, librum de correctinne & gratia, plenum diuinæ authnritatis emitteres. Quo in noticiam noſtram inſperata oppnrtunitate delato, putauimus omnes querelas reſiſtentium ſopiendas: quia vniuerſis quæſtionibus, de quibus conſulenda erat ſan- D
ctitas tua, tam plene illic abſolutèque reſponſum eſt, quaſi hoc ſpecialiter ſtudueris, vt quæ apud nos erãt turbata componeres. Recẽſito autem hoc beatitudinis tuę librn, ſicut qui ſanctam atque Apoſtolicam doctrinæ tuæ authoritatem antea ſequebantur, intelligentiores multo inſtructioréſque ſunt facti: ita qui perſuaſionis ſuæ impediebantur obſcuro, auerſiores quàm fuerãt receſſerunt. Quorũ tam abrupta diſſenſio primum propter ipſos metuenda eſt, ne tam claris tàmque egregiis in omnium virtutum ſtudio viris ſpiritus Pelagianæ impietatis illudat: ne ſimpliciores quiquẽ apud quos horum magna eſt de probitatis contemplatione reuerentia, hoc tutiſsimum ſibi ęſtiment, qund audiũt ens quorum authoritatem ſine iudicio ſequuntur, aſſerere. Hæc enim ipſorum deſinitio ac profeſsio eſt: omnem quidẽ hominem Adam peccante, peccaſſe, & neminem per opera ſua, ſed per dei gratiã regeneratione ſaluari, vniuerſis tamen hominibus propiciationem quæ eſt in ſacramento ſanguinis Chriſti, ſine exceptione eſſe propoſitam, vt quicũque ad fidem & ad baptiſmum accedere vnluerint, ſalui eſſe poſsint. Qui autem credituri ſunt, E
quive in ea fide quæ deinceps per dei gratiam ſit iuuanda, manſuri ſunt, pręſciſſe ante mundi conſtitutionem deum, & eos prędeſtinaſſe in regnum ſuom, quos gratis vncatos, dignos futuros electione, & de hac vita bono fine exceſſuros eſſe præuiderit. Ideoque omnem hominem ad credendum & ad operandum diuinis inſtitutionibus admoneri, vt de apprehendenda vita æterna nemo deſperet, cum voluntariæ deuotioni remuneratio ſit parata. Hoc autẽ propoſitum vocationis dei, quo vel ante mundi initium, vel in ipſa conditinne generis humani, eligendnrum & reiiciendorum dicitur facta diſcretio, vt ſecundũ quod placuit creatori, alij vaſa hnnoris, alij vaſa cõtumeliæ ſint creati, & lapſis curam reſurgendi adimere, & ſanctis occaſionem temporis afferre: eo quod in vtramque partem ſuperfluus labor ſit, ſi neque reiectus vlla induſtria poſsit intrare, neque electus vlla negligẽtia poſsit excidere. Quoquo enim modn ſe egerint, non poſſe aliud erga eos quam deus definiuit accidere, & ſub incerta ſpe curſum non poſſe eſſe conſtantem: cum ſi aliud habeat prædeſtinãtus electio, caſſa ſit annitentis intentin. Remoueri itaque nmnem induſtriam, tolliique virtutes, ſi dei conſtitutio huma- F
nas præueniat voluntates: & ſub hoc prædeſtinationis nnmine, fatalem quandam induci neceſsitatem: aut diuerſarum naturarum dici dominum cõditorem, ſi nemo aliud poſsit eſſe quàm factus ſit. Atque vt breuius ac plenius quo opinãtur exponam: quicquid in libro hoc ex contradicentium ſenſu, ſanctitas tua ſibi nppoſuit, quicquid etiam in libris contra Iulianũ ab ipſo ſub hac quæſtione obiectum potẽtiſsime debellaſti, hoc tntum ab iſtis ſanctis intentioſiſsime conclamatur. Et cum cõtra eos ſcripta beatitudinis tuæ, validiſsimis & innumeris teſtimnniis diuinarum ſcripturarum inſtructa proferimus, ac ſecundum formam diſputationum tuarum, aliquid etiam ipſi quo cõcludantur aſtruimus, obſtinationem ſuam vetuſtate defendunt: vt ea, quæ de Epiſtola Apoſtoli Pauli Romanis ſcribentis, ad manifeſtationem diuinæ gratiæ præuenientis electorum merita proferuntur, à nulln vnquam Eccleſiaſticorum ita eſſe intellecta vt nunc ſentiuntur, affirmẽt. Cúmque vt ipſi ea exponant, ſecundum quorum velint ſenſa depoſcimus nihil ſe profitentur inueniſſe quod placeat, & de his taceri exigũt, quorum altitudinem nullus attigerit.

G Eò poſtremo peruicacia tota deſcẽdit, vt fidem noſtrã ædificationi audientium contrariam eſſe definiant, ac ſic etiam ſi vera ſit, non promendam: quia & pernicioſe non recipienda tradantur, & nullo periculo quę intelligi nequeant, conticeantur. Quidam vero horum intantum à Pelagianis ſemitis non declinant, vt cum ad confitendam eam Chriſti gratiam, quæ omnia præueniat merita humana, cogantur, ne ſi meritis redditur, fruſtra gratia nominetur: ad conditionem hanc velint vniuſcuiuſque hominis pertinere, in qua eũ nihil prius merentem, quia nec exiſtentem liberi arbitrij, & rationalis gratia creatoris inſtituat, vt per diſcretionem boni & mali, & ad cognitionẽ dei, & ad obedientiam mãdatorum eius poſsit ſuam dirigere voluntatem: atque ad hanc gratiam qua in Chriſto renaſcimur, peruenire per naturalem ſcilicet facultatem, petendo, quærendo, pulſando, vt ideo accipiat, ideo inueniat, ideo introëat, quia bono naturæ bene vſus, vt ad iſtam ſaluantem gratiam, initialis gratiæ ope meruerit peruenire. Propoſitum autem vocantis gratiæ in hoc omnino definiunt, quod deus conſtituerit nullum in regnum ſuum, niſi per ſacramentum regenerationis aſſumere, & ad hoc H ſalutis donum omnes homines vniuerſaliter, ſiue per naturalem, ſiue per ſcriptam legem, ſiue per Euangelicam prędicationem vocari. Vt & qui voluerint fiant filij dei, & inexcuſabiles ſint qui fideles eſſe noluerint: quia iuſticia dei in eo ſit, vt qui nõ crediderint pereant: bonitas in eo appareat, ſi neminem repellat à vita, ſed indifferenter vniuerſos velit ſaluos fieri, & in agnitionem veritatis venire. Iam hic proferũt teſtimonia, quibus diuinarum ſcripturarum cohortatio ad obediendũ incitat hominum voluntates, qui ex libero arbitrio, aut faciant quæ iubentur, aut negligant: & conſequens putant, vt quia pręuaricator ideo dicitur nõ obediſſe, quia noluit: fidelis quoq; nõ dubitetur ob hoc deuotus fuiſſe quia voluit: & quantum quiſque ad malum, tantum habeat facultatis ad bonum, pariq; momento animum ſe vel ad vicia, vel ad virtutes mouere: quẽ bona appetentem, gratia dei foueat: mala ſectantem damnatio iuſta ſuſcipiat. Cumq; inter hæc innumerabilium illis multitudo obiicitur paruulorum, qui vtique excepto originali peccato, ſub quo omnes homines ſimiliter in primi hominis damnatione naſcuntur, nullas adhuc ha-
I bentes voluntates, nullas proprias actiones, nõ ſine dei iudicio ſecernuntur: vt ante diſcretionem boni ac mali de vſu vitæ iſtius auferendi, alij per regenerationem inter cœleſtis regni aſſumantur hæredes: alij ſine baptiſmo inter mortis perpetuæ tranſeant debitores: tales aiunt perdi, taleſque ſaluari, quales futuros illos in annis maioribus ſi ad actiuam ſeruarentur ætatem, ſcientia diuina præuiderit. Nec conſiderant ſe gratiam dei, quam comitem, nõ præuiam humanorum volunt eſſe meritorum, etiam illis voluntatibus ſubdere, quas ab ea ſecundum ſuam fantaſiam, non negant eſſe præuentas. Sed in tantum quibuſcunque commentitiis meritis electionem dei ſubiiciunt, vt quia præterita, quæ nõ extant, futura quę non ſint futura cõfingant, nouoq; apud illos abſurditatis genere, & non agenda pręſcita ſint, & præſcita non acta ſint. Hanc ſanè de humanis meritis præſcientiam dei, ſecundũ quam gratia vocãtis operetur, multo ſibi rationabilius videntur aſtruere, cum ad earum nationum cõtemplationem venitur, quæ vel in præteritis ſeculis dimiſſę ſunt ingredi vias ſuas, vel nũc quoque adhuc in veteris ignorãtię impietate depereũt, nec vlla eis aut legis aut Euangelij illuminatio coruſca-
uit: cum tamen inquantum prædicatoribus oſtiũ aper- K
tum eſt, & via facta eſt, gentium populus qui ſedebat in tenebris & in vmbra mortis, lucem viderit magnã: & qui quondam nõ populus, nunc autem populus dei ſit, & quorum aliquando nõ miſertus eſt, nunc autem miſereatur, præuiſos inquiunt à domino credituros: & ad vnamquanque gentem ita diſpenſata tempora ac miniſteria magiſtrorum, vt exortura erat bonarum credulitas voluntatum. Nec vacillare illud, quod deus omnes 1.Timot.2.
homines velit ſaluos fieri, & in agnitionẽ veritatis venire: quandoquidem inexcuſabiles ſint, qui & ad vnius veri dei cultum potuerint inſtrui intelligentia naturali, & Euangelium ideo non audierint, quia nec fuerant recepturi. Pro vniuerſo autem humano genere mortuum eſſe dominũ noſtrum Ieſum Chriſtum, & neminem prorſus à redemptione ſanguinis eius exceptum, etiam ſi omnem hanc vitam alieniſsima ab eo mente pertranſeat: quia ad omnes homines pertineat diuinæ miſericordiæ ſacramentum: quo ideo plurimi non renouentur, quia quod nec renouari vtile * habeant præ- *aliàs,
noſcantur. Itaque quãtum ad deum pertinet, omnibus velle.
paratam vitam æternam: quantum autem ad arbitrij li- L
bertatem, ab his eam apprehendi, qui deo ſponte crediderint, & auxilium gratiæ merito credulitatis acceperint. In iſtam vero talis gratiæ prædicationem hi, quorum contradictione offendimur, cũ prius meliora ſentirent, ideo ſe vel maxime contulerunt: quia ſi profiterẽtur ab ea omnia bona merita præueniri, & ab ipſa vt poſsint eſſe, donari neceſsitate cõcederent deum ſecundum propoſitum & conſilium voluntatis ſuæ, occulto iudicio, & opere manifeſto, aliud vas condere in honorem, aliud in cõtumeliam: quia nemo niſi per gratiam iuſtificetur, & nemo niſi in præuaricatione naſcat̃. Sed refugiunt iſtud fateri, diuinoq; aſcribere operi ſanctorum merita formidãt, nec acquieſcunt prædeſtinatum electorum numerũ, nec augeri poſſe, nec minui: ne locum apud infideles ac negligentes cohortantium incitamenta non habeant: ac ſuperflua ſit induſtrię ac laboris indictio, cuius ſtudium ceſſante electione fruſtrandum ſit. Ita demum enim poſſe vnumquenque ad correctionem, aut ad profectum vocari, ſi ſe ſciat ſua diligentia bonum eſſe poſſe, & libertatem ſuam ob hoc dei auxilio iuuandam, ſi quod deus mandat, elegerit. Ac ſic
cum in his qui tempus acceperunt liberæ voluntatis, M
duo ſint quæ humanam operentur ſalutem, dei ſcilicet gratia & hominis obedientia: priorem volunt obedientiam eſſe quàm gratiam: vt initium ſalutis ex eo qui ſaluatur, non ex eo credendum ſit ſtare qui ſaluat: & voluntas hominis diuinæ gratiæ ſibi pariat opem, nõ gratia ſibi humanam ſubiiciat volũtatem. Quod cum peruerſiſsimum eſſe reuelante dei miſericordia, & inſtruẽte nos tua beatitudine nouerimus, poſſumus quidem ad non credendum eſſe cõſtantes, ſed ad authoritatem talia ſentientium non ſumus pares: quia multum nos & vitæ meritis antecellunt, & aliqui eorum adepto nuper ſummo ſacerdotij honore ſupereminẽt: nec facile quiſquam præter paucos perfectæ gratię intrepidos amatores, tantis ſuperiorum diſputationibus auſus eſt contraire. Ex quo non ſolum his qui eos audiunt, verum etiam ipſis qui audiuntur, cum dignitatibus creuit periculum: dum & multos reuerentia eorum, aut inutili cohibet ſilentio, aut incurioſo ducit aſſenſu: & ſaluberrimum ipſis videtur, quod penè nullius cõtradictione reprehenditur. Vnde quia in iſtis Pelagianæ prauitatis reliquiis non mediocris virulentiæ fibra nutritur, ſi

principium

A principium ſalutis male in homine collocatur: ſi diuinæ voluntati impie volũtas humana præfertur, vt ideo quis adiuuetur quia voluit, non ideo quia adiuuatur velit: ſi originaliter malus receptionẽ boni nõ à ſummo bono ſed à ſemetipſo inchoare male creditur: ſi aliunde deo placetur, niſi ex eo quod ipſe donauerit: tribue nobis in hac cauſa Papa beatiſsime, pater optime, quantum donante domino potes diligẽtiam pietatis tuæ obſecro, vt quæ in iſtis queſtionibus obſcuriora, & ad percipiẽdum difficiliora ſont, quàm lucidiſsimis expoſitionibus digneris aperire. Ac primum, quia plerią; non putãt Chriſtiaoam fidem hac diſſenſione violari, quãtum periculi ſit in eorum perſuaſione patefacias. Deinde quo modo per iſtam præoperantem & cooperantem gratiam liberum non impediatur arbitrium. Tum vtrum præſcientia dei, ita ſecundum propoſitum maneat, vt ea ipſa quæ ſuot, propoſita ſint accipiẽda pręſcita: an per genera cauſarum, & ſpecies perſonarum iſta varientur: vt quia diuerſæ ſunt vocationes in his, qui nihil operaturi ſaluantur, quaſi ſolum dei propoſitum videatur exiſtere: in his
B autẽ qui aliquid boni acturi ſunt, per præſcientiã poſſit ſtare propoſitum, an vero vniformiter, licet diuidi pręſcientia à propoſito temporali diſtinctiooe non poſsit, pręſcieotia tamen quodã ordine ſit ſubnixa propoſito: & ſicut nihil ſit quorumcunq; negociorum, quod non ſciẽtia diuioa præuenerit: ita nihil ſit boni, quod in noſtram participationem non deo authore defluxerit. Poſtremo quemadmodum per hanc prædicationẽ propoſiti dei, quo fideles fiunt qui præordinati ſunt ad vitam æternam, nemo eorum qui cohortãdi ſunt impediatur, nec occaſionem negligẽtiæ habeant, ſi ſe prædeſtinatos eſſe deſpereot. Illud etiam qualiter diluatur, quæſumus patienter inſipientiam noſtram ferendo demonſtres, quod retractatis priorum de hac re opinionibus, penè omnium par inuenitur & vna ſentẽtia, qua propoſitum & prædeſtinationem dei ſecundum præſcientiam receperuot: vt ob hoc deus alios vaſa honoris, alios contumeliæ fecerit, quia finem vniuſcuiuſque præuiderit, & ſub ipſo gratiæ adiutorio, in qua futurus eſſet voluntate & actione præſcierit. Quibus omoibus enodatis, & multis inſuper quæ altiore intuitu ad cauſam hãc pertinentia magis potes videre diſcuſsis: credimus & ſperamus
C non ſolum tenuitatẽ noſtram, diſputationũ tuarũ præſidio roborãdam, ſed etiam ipſos quos meritis atque honoribus claros caligo iſtius opinionis obſcurat, defecatiſsimum lumen gratiæ recepturos. Nam vnum eorum præcipuæ authoritatis & ſpiritalium ſtudiorum virum, ſanctum Hilarium Arelatenſem Epiſcopum, ſciat beatitudo tua admiratorem ſectatoremq; in aliis omnibus tuæ eſſe doctrinæ: & de hoc quod in querelã trahit, iampridem apud ſanctitatem tuam ſenſum ſuũ per literas velle conferre, Sed quia vtrum hoc facturus, aut quo fine ſit facturus incertum eſt, & omnium noſtrum fatigatio prouidẽte hoc præſenti ſeculo dei gratia, in tuæ cha-
†al. ſpirat. ritatis & ſcientię vigore ſperat, †adde eruditionẽ humilibus, adde increpationẽ ſuperbis. Neceſſarium & vtile eſt etiam quæ ſcripta ſunt ſcribere, ne leue exiſtimetur quod non frequeoter arguitur. Sanum enim putant eſſe quod nõ dolet, nec vulnus ſuperducta cute ſentiunt: ſed intelligaot peruenturum ad ſectionem, quod habuerit perſeuerantem tumorem. Gratia dei & pax domini noſtri Ieſu Chriſti coronet te in omni tempore, & ambulantem de virtute io virtutẽ glorificet in æternum domine Papa beatiſsime, ineffabiliter mirabilis, incomparabiliter honorande, præſtaotiſsime patrone.

HILARIVS AVGVSTINO de eadem materia. D

DOMINO beatiſsimo ac toto affectu deſiderando, & multũ in Chriſto ſuſcipiẽdo, patri Auguſtino Hilarius. Si ceſſantibus contradicentiũ quæſtiooibus gratæ ſunt plerunque ſtudioſorũ inquiſitiones, vt etiam illa quæ abſq; periculo ignorarentur, ediſcant: arbitror gratiorem fore ſedulitatem noſtræ relationis, quę dum iodicat ſecuodum quorundam proſecutiones quædã aduerſantia veritati, nõ tam ſibi quàm illis qui turbantur & turbant, per conſiliũ ſanctitatis nię ſatagit prouideri, domine beatiſsime ac toto affectu deſiderande, & multum in Chriſto ſuſcipiende pater: Hæc ſunt itaque quæ Maſsiliæ, vel aliis etiam locis in Gallia ventilantur. Nouum & inutile eſſe prædicationi, quòd quidam ſecundum propoſitum eligendi† †al. eligi.
dicãtur, vt id nec arripere valeaot nec tenere, niſi quòd credendi voluntate donata, excludi putãt omnem prędicandi vigorem, ſi nihil quod per eum excitetur, in E
hominibus remanſiſſe dicatur. Conſentiunt omnem hominem in Adam periſſe, nec inde quenquam poſſe proprio arbitrio liberari: ſed id conueniens aſſerunt veritati, vel congruum prædicationi, vt cum proſtratis, & nuoquam ſuis viribus ſurrecturis annunciatur obtioendæ ſalutis occaſio, eo merito quo voluerint & crediderint, à ſuo morbo ſe poſſe ſanari, & ipſius fidei augmentum, & totius ſanitatis ſuę conſequantur effectum. Cæterum ad nullum opus vel incipiendum, nedum perficiendum, quenquam ſibi ſufficere poſſe conſentiunt: neque enim alicui operi curationis eorum annumerandum putant, exterrita ſupplicij voluntate vnumquenque ægrotum velle ſanari. Quod enim dicitur, Crede & ſaluus eris: vnum horum exigi aſſerunt, aliud offerri, vt propter id quod exigitur ſi redditum fuerit, id quod offertur deinceps tribuatur. Vode non cõſequens putant, exigendam ab eo fidem, cuius naturæ id voluntate conditoris conceſſum eſt: & nullam ita deprauatam vel extinctam putant, vt non debeat, vel poſsit ſe velle ſanari. Propter quod vt ſa- F
oetur quis à ſua, vel ſi noluerit cum ſua ægritudine puniatur. Nec negari gratiam, ſi præcedere dicatur talis voluntas, quæ tantum medicum quærat: non autem quicquam ipſa iam valeat: nam illa teſtimonia vt eſt illud, Sicut vnicuique partitus eſt menſuram fidei: vt Roma. 12.
ſimilia, ad id volunt valere, vt adiuuetur qui cœperit velle, nõ vt etiam donetur vt velit. Reiectis ab hoc dono aliis pariter reis, & qui poſſent ſimiliter liberari, ſi ea quæ pariter indignis pręſtatur credeodi voluotas, etiam ipſis ſimiliter præſtaretur. Si autem aiunt, dicatur vel talem omnibus remanſiſſe, qua vel contemnere quis valeat, vel obedire: de compeodio putant rationem reddi electorum vel reiectorum, in eo quod vnicuique meritum propriæ voluntatis adiungitur. Cum autem dicitur eis, quare aliis vel alicubi prædicetur, vel non prædicetur: vel nunc prædicetur quod aliquando penè omnibus, ſicut nunc aliquibus gentibus noo prædicatum ſit: dicunt id præſcientiæ eſſe diuinæ: vt eo tempore, & ibi, & illis veritas annunciaretur vel annuncietur, quando & vbi prænunciabantur eſſe credenda: & hoc non ſolum aliorum catholicorum teſtimoniis, ſed etiam ſanctitatis tuæ diſputatione antiquiore ſe probare teſtantur. Vbi tamen eaodem gratiam non minore veritatis

G perſpicuitate docuerit, vt eſt illud quod dixit ſanctitas
lib. de ſex tua in quæſtione contra Porphyrium, de tempore Chri
quæſtionib⁹ ſtianæ religionis: tūc voluiſſe hominibus apparere Chri
cōtra paga- ſtum, & apud eos prædicari doctrinā ſuam, quādo ſcie-
nos quæſt. 2. bat & vbi ſciebat eſſe, qui in eum fuerant credituri. Vel
Auguſtin⁹ illud de libro in epiſtola ad Romanos, Dicis itaque mi
lib. expoſi. hi quid adhuc cōqueritur, Nam voluntati eius quis re-
epiſto. ad ſiſtit? Cui ſanè inquiſitioni, inquis, ſic reſpondet, vt in-
Roma. 62. telligamus ſpiritalibus viris, etiam non ſecundum ter-
Roma. 9. renum hominem viuentibus, patere poſſe prima meri-
ta fidei & impietatis, quo modo deus præſcientia eligat
credituros, & damnet incredulos: nec illos ex operibus
eligēs, nec iſtos ex operibus damnans: ſed & illorum fi-
dei præſtans, vt bene operentur, & iſtorum impietatem
Auguſtin⁹ deſerendo obdurans, vt male operētur. Et iterum in eo-
lib. expoſi. dem libro ſuperius, Aequales omnes ſunt ante meritū,
epiſto. ad nec poteſt in rebus omnimodo æqualibus electio no-
Roma. 60. minari, quoniam ſpiritus ſanctus non datur niſi creden
tibus. Non quidem deus eligit opera quæ ipſe largitur,
cum dat ſpiritum ſanctum, vt per charitatem bona ope-
remur: ſed tamē eligit fidem, quia niſi quis credat, & in
H accipiendi voluntate permaneat, non accipit donū dei,
id eſt ſpiritum ſanctum, per quem infuſa charitate bonū
poſsit operari. Non ergo eligit deus opera cuiuſquam
in præſcientia, quæ ipſe donaturus eſt: ſed fidem eligit
in præſcientia, vt quem crediturum eſſe præſciuit, ipſum
elegerit, cui ſpiritum ſanctum daret, vt bona operando
1. Cor. 12. etiam æternam vitam conſequeretur. Dicit enim Apo-
2. ſent. diſt. ſtolus, Idem deus qui operatur omnia in omnibus, Nuſ-
28. c. in ex- quam autē dictum eſt, deus credit omnia in omnibus.
poſitione. Quod enim credimus noſtrum eſt, quod autem opera-
mur, illius: & cætera in eodem opere, quæ ſe acceptare
& probare teſtantur, tanquam conuenientia Euangeli-
cæ veritati. Cæterum præſcientiam & prædeſtinationē,
vel propoſitum ad id valere cōtendunt, vt eos præſcie-
rit, vel prædeſtinauerit, vel propoſuerit eligere, qui fue-
1. Cor. 4. rant credituri: nec de hac fide poſſe dici, Quid habes
quod nō accepiſti: cum in eadem natura remāſerit, licet
viciata, quæ prius ſana ac perfecta donata ſit. Quod autē
dicit ſanctitas tua, neminē perſeuerare niſi perſeuerandi
virtute percepta, hactenus accipiāt, vt quibus datur in-
I erti licet, præcedenti tamen proprio arbitrio tribuatur:
quod ad hoc tantum liberum aſſerunt, vt velit vel no-
lit amittere medicinam. Cæterum & ipſos abominari
ſe & damnare teſtantur, ſi quis quicquam virium in ali-
quo remāſiſſe quo ad ſanitatem progredi poſsit, exiſti-
met. Nolunt autem ita hanc perſeuerantiam prædicari,
vt non vel ſuppliciter emereri, vel amitti contumaciter
poſsit. Nec ad incertum volūtatis dei deduci ſe volunt
vbi eis quātum putant ad obtinendum vel amittendū,
euidens eſt qualecunque ſit initium voluntatis. Illud e-
Sapien. 4. tiam teſtimonium quod poſuiſti, Raptus eſt ne malicia
mutaret intellectum eius: tanquam nō canonicum de-
finiunt omittendum, Vnde illam præſcientiam ſic acci-
piunt, vt propter fidem futuram intelligendi ſint præ-
ſciti: nec cuiquam talem dari perſeuerantiam à qua non
permittitur prçuaricari, ſed à qua poſsit ſua volūtate de-
ficere & infirmari. Aſſerunt inutilem exhortandi con-
ſuetudinem, ſi nihil in homine remāſiſſe dicatur quod
correctio valeat excitare: quod quidē ineſſe naturæ ſic
ſe dicere confitentur, vt hoc ipſo quod ignorāti veritas
prædicatur, ad beneficium præſentis gratię referendum
ſit. Nam ſi ſic prædeſtinati ſunt, inquiunt, ad vtranque
partem, vt de aliis ad alios nullus poſsit accedere, quò
pertinet tanta extrinſecus correctionis inſtantia? Si ab
homine, & ſi non fides integra, ſaltem vel dolor com- K
punctæ infirmitatis exoritur, aut periculum demōſtra-
tæ mortis horretur, Nam ſi non poteſt timere quis vn-
de terretur, niſi ea voluntate quæ ſumitur, non ex eo cul
pandus quod nunc non vult, ſed in eo & cum eo, qui ſic
aliquando noluit vt eam damnationē cum ſuis poſte-
ris mereretur incurrere, vt nunquam recta, ſemper an-
tem praua vellet appetere. Si autem eſt qualiſcunque do
lor qui ad exhortationem corripientis oriatur, hanc ip-
ſam dicunt cauſam propter quam vel reiiciatur alius,
vel alius aſſumatur: atque ita non opus eſſe partes cōn-
ſtitui, quibus nec adiiciendum ſit aliquid, nec detrahen
dum. Deinde moleſte ferunt, ita diuidi gratiam, quæ
vel tunc primo homini data eſt, vel nunc omnibus de-
tur, vt ille acceperit perſeuerantiam, non qua fieret vt
perſeueraret, ſed ſine qua per liberum arbitrium perſe-
uerare non poſsit: nunc vero ſanctis in regnum per gra
tiam prædeſtinatis non tale adiutorium perſeuerantiæ
detur, ſed tale vt eis perſeuerantia ipſa donetur, non
ſolum vt ſine iſto dono perſeuerantes eſſe non poſsint,
verumetiam vt per hoc donum non niſi perſeuerantes L
ſint. His verbis ſanctitatis tuæ ita mouentur, vt dicant
quandam deſperationem hominibus exhiberi. Si enim
aiunt, ita Adam adiutus eſt, vt & ſtare poſſet in iuſticia,
& à iuſticia declinare: & nunc ita ſancti iuuātur, vt de-
clinare non poſsint, ſiquidem tam acceperunt volendi
perſeuerantiā, vt aliud velle non poſsint: vel ſic quidam
deſeruntur, vt aut nec accedant, aut ſi acceſſerint & re-
cedant, ad illam voluntatem pertinuiſſe dicunt exhor-
tationis, vel comminationis vtilitatem, quæ & perſiſten
di & deſiſtendi obtinebat liberam poteſtatem: non ad
hanc, cui nolle iuſticiam ineuitabili neceſsitate coniun-
ctū eſt: præter illos qui ſic concreati ſunt his, qui cū vni-
uerſa maſſa damnati ſunt, vt exciperentur per gratiam
liberandi. Vnde in hoc ſolo volūt à primo homine om
nium diſtare naturam, vt illum integris viribus volun-
tatis iuuaret gratia volentem, ſine qua perſeuerare non
poterat: hos autem amiſsis & perditis viribus credentes
tantū, non ſolum erigat proſtratos, verumetiam ſufful-
ciat ambulantes. Cæterum quicquid libet donatum ſit
prædeſtinatis, id poſſe & amittere & retinere propria
voluntate cōtendunt. Quod tunc falſum eſſet, ſi verum M
putarent eam quoſdam perſeuerantiā percepiſſe, vt niſi
perſeuerantes eſſe nō poſsint. Inde eſt quod & illud pa-
riter non accipiunt, vt eligendorum reiiciendorúmque
eſſe definitum numerum velint: atque illius ſententiæ
expoſitionem, non ea, in qua ac eſſe deprompta † ſuſci- *† al. non eā quæ à te eſt deprompta.*
piunt, id eſt, vt non niſi omnes homines ſaluos fieri ve-
lit, & nō eos tantum qui ad ſanctorum numerum per-
tinebunt, ſed omnes omnino, vt nullus habeatur excep-
tus, Nec hoc timendum, quod quidam eo inuito perire
dicantur. Sed quo modo aiunt, non vult à quoquā pec
cari vel deſeri iuſticiam, & tamen iugiter illa deſeritur
contra eius voluntatē, committunturq́; peccata: ita eum
ſaluare velle omnes homines, nec tamen omnes homi-
nes velle ſaluari? Teſtimonia etiam ſcripturæ quæ de
Saüle vel de Dauid poſuiſti, non pertinere putant ad
quæſtionem, quæ de exhortatione verſatur. Alij autem
ad id referunt, vt ex his etiam gratiam accipiant com-
mendari, qua vnuſquiſque poſt voluntatem iuuatur: vel
ad ipſam vocationē, quæ præſtatur indignis. Hoc enim
& illis locis tuorum opuſculorum & aliorum quæ per-
ſequi longum eſt, ſe demonſtrare teſtantur. Paruulo-
rum autem cauſam ad exemplum maiorum nō patiun-
tur afferri. Quam & tuam ſanctitatem dicunt catenus
attigiſſe,

A attigiſſe, vt incertum eſſe volueris, ac potius de eorum pœnis malueris dubitari. Quod in libro tertio de libero arbitrio ita poſuiſſe meminiſti, vt hanc eis occaſionem potuerit exhibere. *lib.3.de libe.ar.c.23.* Hoc etiam de aliorum libris quorum eſt in Eccleſia authoritas, faciunt quod perſpicit ſanctitas tua non parum poſſe iuuare contradictores, niſi maiora, aut certe vel paria proferantur à nobis. Non enim ignorat prudentiſsima pietas tua, quanto plures ſint in Eccleſia, qui authoritate nominũ in ſententia teneãtur, aut ad ſententiam trãsferantur. Ad ſummum fatigatis omnibus nobis, ad id proſecutio eorum, vel potius querela conuertitur, conſennentibus etiã his qui hanc definitionem improbare non audent, vt dicant. Quid opus fuit huiuſcemodi diſputationis incerto, tot minus intelligentium corda turbari? Neq; enim minus vtiliter ſine hac definitione, aiunt tot annis à tot tractatoribus, tot præcedentibus libris & tuis & aliorũ, cum contra alios, tum maxime cõtra Pelagianos, catholicam fidem fuiſſe defenſam. Hæc mi pater & alia interminabiliter plura, ſi vt ſumma mea vota confitear, per me deferre maluiſſem, vel quia hoc non merui, ſaltem prolixiore tempore omnia, quibus mouentur, collecta dirigere: vt quicquid B de hac re cõtradicitur quatenus refelli, vel ſi id non poteſt, tolerari debere audirem. Sed quia neutrum ex voto prouenit, malui quo modo potui hæc comprehenſa dirigere, quàm penitus de tanta quorundam cõtradictione reticere. Sunt ex parte tales perſonæ, vt his conſuetudine Eccleſiaſtica laicos ſummam reuerentiam neceſſe ſit exhibere. Quod quidem ita curauimus deo iuuante ſeruare, vt cum opus fuit nõ taceremus, quæ ad quæſtionis huius aſſertionem exiguitas noſtrarum virium ſuggerebat. Sed nunc ſummatim quantum feſtinatio perlatoris admiſit, hæc velut commonendo ſuggeſſi. Tuæ ſanctæ prudentiæ eſt diſpicere quid facto opus ſit, vt talium & tantorum ſuperetur vel temperetur intentio. Cui ego iam parum prodeſſe exiſtimo te reddere rationem, niſi & addatur authoritas, quam tranſgredi infatigabiliter contentioſa corda non poſsint. Sed planè illud tacere non debeo, quod ſe dicant tuam ſanctitatem hoc excepto, in factis & dictis omnibus admirari. Tuum erit decernere, quo modo ſit in hoc eorum contradictio toleranda. Nec mireris quod aliter vel aliqua in hac epiſtola addidi, quantum puto, quæ in ſuperiore C non dixeram, Talis eſt enim nõc eorum definitio, præter illam quæ per feſtinationem aut obliuionẽ fortaſſe præterij. Libros cũ editi fuerint, quos de vniuerſo opere moliris, quæſo habere mereamur, maxime vt per eorum authoritatem, ſi qua tibi in tuis diſplicent, à dignitate tui nominis iam non trepidi ſequeſtremus. Librum etiam de gratia & libero arbitrio non habemus: supereſt vt eum quia vtilem quæſtioni cõfidimus, mereamur accipere. Nolo autẽ ſanctitas tua ſic me arbitretur hæc ſcribere, quaſi de iis quæ nunc edidiſti, ego dubitem. Sufficiat mihi pœna mea, quod à præſentiæ tuæ delicijs exulatus, vbi ſalubribus tuis vberibus nutriebar non ſolum abſentia tua crucior, verumetiam peruicacia quorundam qui non tantum manifeſta reſpuunt, ſed etiam non intellecta reprehendunt. Cæterum hac ſuſpicione intantum careo, vt potius infirmitatem meam qua tales parum patienter fero, notabilem putem. Qualiter autem ad hæc conſulendum iudices, vt dixi, tuæ ſapientiæ derelinquo. Nam ad me hoc pertinere credidi, pro ea quam Chriſto vel tibi debeo charitate, vt quæ in quæſtionem veniunt non taceam. Quicquid pro ea gratia quam in te puſilli cum magnis miramur, volueris aut

valueris, gratiſsimè accipiemus tanquam à nobis charisſima & reuerendiſsima authoritate decretum. D Sanè quia vrgente perlatore, timui me vel nõ omnia, vel hæc ipſa minus digne cõſcius mearum viriũ poſſe dirigere, egi cum viro, tum moribus, tum eloquio & ſtudio claro, vt quanta poſſet collecta ſuis literis intimaret, quas coniunctas his deſtinare curaui. Eſt enim talis qui etiam præter hanc neceſsitatem, dignus tuę ſanctitatis noticia iudicetur. Sanctus Leontius diaconus cultor tuus, cum meis parentibus multũ te ſalutat. Memorem mei paternitatem tuam dominus Ieſus Eccleſiæ ſuæ annis pluribus donare dignetur domine pater. Et infra, Sciat ſanctitas tua, fratrem meum cuius maxime cauſa hinc diſceſsimus, cum matrona ſua ex conſenſu perfectam deo continentiam deuouiſſe. Vnde rogamus ſanctitatem tuam, vt orare digneris, quo hocipſum in eis dominus confirmare & cuſtodire dignetur.

AD LECTOREM.

NE quem moueat, quòd huius operis quod ſequitur, non meminit in retractationibus ſuis. Retractationum libros habebat in manibus, quũ hæc ſcriberet, quemadmodum ipſe teſtatur libro ſecundo huius argumenti. E

DIVI AVRELII AVGVSTINI HIPPONENSIS EPISCOPI, DE PRAEdeſtinatione Sanctorum, Liber Primus.

DIXISSE quidem Apoſtolum *Caput. I.* ſcimus in Epiſtola ad Philippenſes, *Philip.3.* Eadem ſcribere vobis, mihi quidem non pigrum, vobis autem tutum eſt. Idem tamen ſcribens ad Galatas, cum ſe ſatis apud eos egiſſe perſpiceret, quod illis per miniſteriũ ſermonis ſui neceſſarium eſſe *Gala.6.* cernebat, De cætero, inquit, laborem mihi nemo præſtet: vel ſicut in pleriſque codicibus legitur, Nemo mihi moleſtus ſit. F Ego autem quãuis me moleſte ferre confitear, quod diuinis eloquiis quibus dei gratia prædicatur, quæ omnino nulla eſt, ſi ſecundum merita noſtra datur, tam multis manifeſtiſque non ceditur: veſtrum tamen ſtudium, fraternamq; dilectionem filij chariſsimi Proſper & Hilari, qua eos qui tales ſunt, ita non vultis errare, vt poſt tot libros de hac re atq; epiſtolas meas, adhuc me deſideretis hinc ſcribere: tantum amo quantum non poſſum dicere: & tantum me amare, quantum debeo, non audeo dicere. Quopropter ecce reſcribo vobis, & licet iam non vobiſcum, tamen etiam per vos adhuc ago, quod me ſatis egiſſe credebam. Conſideratis enim literis veſtris videre mihi videor eos fratres pro quibus geritis piam curam, ne teneant poëticam ſententiam qua dictum eſt, Spes ſibi quiſque: & in illud incurrant quod non poëtice, ſed prophetice dictum eſt, Maledictus omnis qui ſpem habet in homine: *Hiere.17.* eo modo eſſe tractandos, quo tractauit Apoſtolus quibus ait, Et ſi *Philip.3.* quid aliter ſapitis, hoc quoque vobis deus reuelabit. Adhuc quippe in quæſtione caligãt de prędeſtinatione ſanctorũ. Sed habent vnde ſi quid aliter in ea ſapiunt, hoc

G quoque illis reuelet deus, ſi in eo ambulent in quod per-
uenerũt. Propter quod Apoſtolus cum dixiſſet, Si quid
aliter ſapitis, hoc quoque vobis deus reuelabit: verunta-
mẽ, inquit, in quod peruenimus, in eo ambulemus. Per-
uenerũt autem iſti fratres noſtri, pro quibus ſolicita eſt
pia charitas veſtra, vt credant cum Eccleſia Chriſti, pec-
cato primi hominis obnoxium naſci genus humanum,
nec ab iſto malo niſi per iuſticiam ſecundi hominis ali-
quem liberari. Peruenerũt etiam, vt præueniri volunta-
tes hominum dei gratia fateãtur, atque vt ad nullum o-
pus bonũ vel incipiendum vel perficiendum ſibi quen-
quam ſufficere poſſe conſentiant. Retenta ergo iſta in
quæ peruenerunt, plurimum eos à Pelagianorum erro-
re diſcernunt. Proinde ſi in eis ambulent & orent eum
qui dat intellectum, ſi quid de prædeſtinatione aliter ſa
piunt, ipſe illis quoque reuelabit: taoien etiam nos im-
pendamus eius dilectionis affectum miniſteriumq́; ſer-
monis, ſicut donat ille quem rogamus, vt in his literis ea
quæ illis eſſent apta & vtilia diceremus. Vnde enim ſci-
mus, ne forte deus noſter id per hanc noſtram velit effi
cere ſeruitutem, qua eis in Chriſti libera charitate ſerui-
Cap. II. mus? Prius itaque fidem qua Chriſtiani ſumus, do-
H num dei eſſe debemus oſtendere, ſi tamẽ diligentius id
facere poſſumus, quã in voluminibus tot tantiſq́; iam fe
cimus. Sed nunc eis reſpondendũ eſſe video qui diuina
teſtimonia quæ de hac re adhibuimus, ad hoc dicũt va-
lere, vt nouerimus ex oohis quidem nos habere ipſam
fidem, ſed incrementũ eius ex deo: tanquã fides non ab
ipſo donetur nobis, ſed ab ipſo tamen augeatur in no-
bis eo merito, quo cœpit à nobis. Nõ ergo receditur ab
ea ſententia, quã Pelagius ipſe in Epiſcopali iudicio Pa-
læſtino, ſicut eadem geſta teſtantur dãnare cõpulſus eſt,
gratiam dei ſecundũ merita noſtra dari: quaſi non per-
tineat ad dei gratiam quod credere cœpimus, ſed illud
potius quod propter hoc nobis additur, vt plenius per-
fectiúſq́; credamus: ac per hoc initium dei noſtræ prio-
res damus deo, vt retribuatur nobis & ſupplementum
eius, & ſi quid aliud fideliter poſcimus. Sed contra hæc
Roma. 11. cur non potius audimus: Quis prior dedit illi & retri-
buetur ei? quoniam ex ipſo & per ipſum & in ipſo ſunt
omnia. Et ipſum igitur initium fidei noſtræ, ex quo niſi
ex ipſo eſt? Neque enim hoc excepto ex ipſo ſunt cæte-
ra, ſed ex ipſo, & per ipſum, & in ipſo ſunt omnia. Quis
autem dicat eum qui iam cœpit credere, ab illo in quem
I credidit nihil mereri? Vnde fit, vt iam merenti cætera
dicantur addi retributione diuina, ac per hoc gratiam
dei ſecundum merita noſtra dari. Quod obiectum ſibi
Pelagius ne damnaretur, ipſe damnauit. Quiſquis igi-
tur hanc damnabilem vult ex omni parte vitare ſenten
Philip. 1. tiam, veraciter intelligat dictũ quod Apoſtolus ait: Vo-
bis donatum eſt pro Chriſto, non ſolum vt credatis in
eum, verumetiam vt patiamini pro eo. Vtrunque oſten-
dit dei donum, quia vtrunque dixit eſſe donatum. Nec
ait vt plenius & perfectius credatis in eum: ſed, vt cre-
datis in eum. Nec ſeipſum miſericordiam conſecutum
dixit vt fidelior, ſed vt fidelis eſſet: quia ſciebat nõ ſe ini-
tium fidei ſuæ priorem dediſſe deo, & retributum ſibi
ab illo eius augmentum, ſed ab eo ſe factum fidelem, à
quo & Apoſtolus factus eſt: Nam ſcripta ſunt etiam fi-
dei eius initia, ſuntq́; Eccleſiaſtica celebri lectione no-
tiſsima. Auerſus quippe à fide quam vaſtabat, eique ve-
hementer aduerſus, repente eſt ad illam gratia poten-
Pſal. 84. tiore conuerſus: conuertente illo cui hoc ipſum facturo
per Prophetam dictum eſt: Tu conuertens viuificabis
nos: vt non ſolum ex nolente fieret volens credere, ve-

rumetiam ex perſecutore perſecutionem in eius fidei, K
quam perſequebatur, defenſione pateretur. Donatum
quippe illi erat à Chriſto, nõ ſolum vt crederet in eum,
verumetiam vt pateretur pro eo. Et ideo commendans
iſtam gratiam, quæ non ſecundum aliqua merita, ſed 2. Cor. 3.
efficit omnia bona merita: Non quia idonei ſumus, in-
quit, cogitare aliquid quaſi ex nobiſmetipſis, ſed ſuffici-
entia noſtra ex deo eſt. Attendant hic, & verba iſta per-
pendant, qui putãt ex nobis eſſe fidei cœptum, & ex deo
eſſe fidei ſupplementum. Quis enim non videat, prius
eſſe cogitare quàm credere? Nullus quippe credit ali-
quid, niſi prius cogitauerit eſſe credendum. Quamuis e-
nim raptim, quamuis celerrime credendi voluntatem
quædam cogitationes anteuolent, moxq́; illa ita ſequa-
tur, vt quaſi coniunctiſsima comitetur, neceſſe eſt tamẽ
vt omnia quæ creduntur, præueniente cogitatione cre-
dantur: quanquã & ipſum credere, nihil aliud eſt quàm
cum aſſenſione cogitare. Non enim omnis qui cogitat, Credere
credit: cum ideo cogitent plerique, ne credant: ſed co- quid ſit.
gitat omnis qui credit, & credẽdo cogitat, & cogitãdo
credit. Quod ergo pertinet ad religionem atque pieta-
tem, de qua loquebatur Apoſtolus: Si non ſumus ido- L
nei cogitare aliquid quaſi ex nobiſmetipſis, ſed ſufficien
tia noſtra ex deo eſt: profecto non ſumus idonei crede-
re aliquid quaſi ex nobiſmetipſis; quod ſine cogitatione
non poſſumus, ſed ſufficientia noſtra qua credere inci-
pimus, ex deo eſt. Quocirca ſicut nemo ſibi ſufficit ad
incipiendum vel perficiendum quodcunque opus bo-
num, quod iam iſti fratres ſicut veſtra ſcripta indicant,
verum eſſe conſentiunt: vnde in omni opere bono in-
cipiendo & perficiendo, ſufficientia noſtra ex deo eſt,
ita nemo ſibi ſufficit vel ad incipiendã vel ad perficiẽ-
dam fidem, ſed ſufficientia noſtra ex deo eſt: quoniam
fides ſi non cogitetur, nulla eſt, & non ſumus idonei co
gitare aliquid ex nobis, quaſi ex nobiſmetipſis, ſed ſuffi-
cientia noſtra ex deo eſt. Cauendum eſt fratres dilecti à
deo, ne homo ſe extollat aduerſus deum, cum ſe dicit fa
cere quod promiſit deus. Nónne fidei gẽtium promiſſa
eſt Abrahæ, & ille dans gloriam deo, pleniſsime credi-
Roma. 4. dit, Quoniam qui promiſit, potens eſt & facere? Ipſe er-
go fidem gentium facit, qui potens eſt facere quod pro-
miſit. Porrò ſi operatur deus fidem noſtram miro mo-
do agens in cordibus noſtris vt credamus, nũquid me-
tuendum eſt, ne totum facere non poſsit: & ideo homo
M ſibi primas eius vẽdicat partes, vt nouiſsimas ab illo ac-
cipere mereatur? Videte ſi aliud agitur iſto modo, niſi
vt gratia dei ſecundum merita noſtra detur quolibet
modo, ac ſic gratia iam non ſit gratia. Redditur nam-
que hoc pacto debita, nõ donatur gratis: debetur enim
credenti, vt à domino ipſa fides augeatur, & ſit merces
fidei cœptæ, fides aucta: nec attenditur cum hoc dicitur,
non ſecundum gratiam, ſed ſecundum debitum iſtam
mercedem credentibus imputari. Cor autem non totũ
tribuatur homini, vt qui ſibi potuit inſtituere, quod non
habebat: ipſe quod inſtituit, augeat, omnino non video:
niſi quia reſiſti non poteſt diuinis manifeſtiſsimis teſti-
moniis, quibus & fides, vnde pietas exordiũ ſumit, do-
num dei eſſe monſtratur. Quale eſt illud, quòd vnicuiq́;
Roma. 12. deus partitus eſt menſuram fidei. Et illud: Pax fratribus
Roma. 2. & charitas cum fide à deo patre, & domino Ieſu Chri-
ſto: & cætera talia. Nolens ergo his tam claris teſtimo-
niis repugnare, & tamen volens à ſeipſo ſibi eſſe quod
credidit homo quaſi componat cum deo, vt partẽ fidei
ſibi vẽdicet, atque illi partem relinquat: & quod eſt ela-
tius, primam tollit ipſe, ſequẽtem dat illi: & in eo quod
dicit

A dicit eſſe amborũ,priorem ſe facit,poſteriorem deum.
Cap.III. Non ſic pius atque humilis doctor ille ſapiebat, Cy-
1. Retract. prianum beatiſsimum loquor, qui dixit in nullo glori-
cap.1. aodum,quando noſtrum nihil ſit. Quod vt oſtenderet;
1.Cor.4. adhibuit Apoſtolum teſtem dicentem: Quid autem ha-
bes quod non accepiſti? Si autem accepiſti,quid gloria-
ris quaſi non acceperis: Quo pręcipue teſtimonio etiam
conuictus ſum,cum ſimiliter errarem, putãs fidem qua
in deum credimus,non eſſe donum dei,ſed à nobis eſſe
in nobis, & per illam nos impetrare dei dona, quibus
temperanter,& iuſte,& pie viuamus in hoc ſeculo. Neq;
enim fidem putabam dei gratia præueniri, vt per illam
nobis daretur quod poſceremus vtiliter,niſi quia crede-
re non poſſemus,ſi non præcederet præconium verita-
tis. Vt autẽ prædicato nobis Euangelio cooſeotiremus,
noſtrum eſſe proprium, & nobis ex oobis eſſe arbitra-
bar. Quem meum errorem nonnulla opuſcula mea ſa-
tis indicant,ante Epiſcopatum meum ſcripta. In quibus
eſt illud quod commemoraſtis in literis veſtris, vbi eſt
expoſitio quarundam propoſitioonm ex Epiſtola quæ
eſt ad Romanos. Deniq; cum mea cuncta opuſcula re-
tractarem, eãmque retractationem ſtylo proſequerer;
B cuius operis iam duos abſoluerem libros,antequam ſcri
pta veſtra prolixiora ſumpſiſſem, cum ad huoc librum
retractandum in primo volumine perueniſſem,ſic iode
1. Retract. locutus ſum. Item diſputãs quid,ioquã,elegerit deus in
c.23.li. ex- nondum oato,cui dixit ſeruiturum eſſe maiorẽ: & quid
poſitio. ad in eodem maiore ſimiliter nondum nato reprobauerit:
Roma.60. de quibus propter hoc commemoratur, quamuis longe
a ſen.d.41. poſtea prolatum ſit Propheticũ teſtimonium: Iacob di-
ca.Opinati. lexi, Eſaũ autem odio habui: ad hoc perduxi ratiocina-
Malac.1. tionem, vt dicerem: Noo ergo elegit deus opera cuiuſ-
quã io præſcientia quæ ipſe daturus eſt: ſed fidem ele-
git in præſcientia, vt quem ſibi crediturum eſſe præſci-
uit, ipſum elegerit,cui ſpiritum ſanctum daret, vt bona
operando, etiam æternam vitam conſequeretur. Non-
dum diligentius quæſieram,nec adhuc inuenerã qua-
lis ſit electio gratiæ: de qua idem dicit Apoſtolus: Re-
Roma.11. liquiæ per electionem gratiæ ſaluæ factæ ſunt. Quæ vti-
que non eſt gratia, ſi eam vlla merita præcedunt: ne iam
quod datur noo ſecundum gratiam,ſed ſecundum de-
bitum,reddatur potius meritis quàm donetur. Proinde
1.Cor.12. quod continuo dixi: Dicit enim idem Apoſtolus, Idem
li.ã expo.ad deus qui operatur omnia in omnibus: nuſquam autem
Roma.60. dictũ eſt,deus credit omnia in omnibus,ac deinde ſub-
a ſen d.12. iunxi. Quod enim credimus,noſtrũ eſt: quod autẽ ope-
ca.in C ramur bonum,illius eſt, qui credentibus dat ſpiritũ ſan-
expoſitione. ctum: profecto non dicerem,niſi iam ſcirem etiã ipſam
fidem inter dei munera reperiri, quæ dantur in eodem
ſpiritu. Vtrunq; ergo noſtrum eſt,propter arbitrium vo
luntatis,& vtrunque tamen datum eſt per ſpiritum fidei
& charitatis. Neq; enim ſola charitas,ſed ſicut ſcriptum
Ephe.6. eſt: Charitas cum fide à deo patre,& domino Ieſu Chri
lib. expoſ. ſto. Et quod paulopoſt dixi: Noſtrum eſt enim credere
in epiſto.ad & velle: illius autem,dare credentibus & volentibus fa-
Roma.61. cultatem bene operãdi per ſpiritum ſanctum, per quem
charitas diffunditur in cordibus noſtris: verum eſt qui-
dem,ſed eadẽ regula,& vtrunq; ipſius eſt, quia ipſe præ-
parat voluntatem: & vtrunque noſtrum, quia nõ fit ni-
ſi volentibus nobis. Ac per hoc quod etiam poſtea dixi:
lib. expoſ. Quia neq; velle poſſumus,niſi vocemur: & cum poſt vo
in epiſto.ad cationem voluerimus, non ſufficit voluntas noſtra, &
Roma.62. curſus noſter, oiſi deus & vires currentibus præbeat, &
perducat quò vocat. Ac deinde ſubiũxi: Manifeſtum eſt
ergo non volentis oeque currentis, ſed miſerentis dei

eſſe quòd bene operamur: omnino veriſsimum eſt. Sed D
parũ de ipſa vocatiooe diſſerui, quæ fit ſecuodum pro-
poſitum dei. Non enim omnium qui vocantur talis eſt,
ſed tãtum electorum. Itaque quod paulopoſt dixi: Sicut *lib. expoſ.*
enim in his quos elegit deus nõ opera, ſed fides inchoat *in epiſto.ad*
meritum, vt per munus dei operentur: ſic in his quos *Roma.62.*
damnat infidelitas & impietas inchoat pœnę meritum,
vt per ipſam pœnam etiam male operentur: veriſsime
dixi: Sed fidei meritũ etiam ipſum eſſe donum dei, nec
putaui quærendũ eſſe,nec dixi. Et alio loco: Cuius enim *Roma.9.*
miſeretur, inquam, facit eum bene operari: & quem ob- *lib. expoſ.*
durat relinquit eum vt mala operetur. Sed & illa miſe- *in epiſto.ad*
ricordia præcedenti merito fidei tribuitur, & iſta ob- *Roma.62.*
duratio præcedenti iniquitati. Quod quidem verum
eſt, ſed adhuc quærendum erat, vtrum & meritum fi-
dei miſericordiam dei præueniat: id eſt, vtrum iſta mi-
ſericordia ideo tantummodo fiat in homine, quia fi-
delis eſt: ao etiam facta fuerit vt fidelis eſſet. Legimus
enim dicente Apoſtolo: Miſericordiam cõſecutus ſum, *1.Timo.1.*
vt fidelis eſſem: non ait, quia fidelis eram. Fideli ergo *1.ſen.d.41.*
datur quidem, ſed data eſt etiam vt eſſet fidelis. Rectiſ- *cap.multi.*
ſime itaque alio loco io eodem libro dixi: Quooiam E
ſi non ex operibus, ſed miſericordia dei & vocamur vt *lib. expoſ.*
credamus: & credentibus præſtatur vt bene operemur, *in epiſto.ad*
ooo eſt gentibus iſta inuidenda miſericordia: quamuis *Roma.63.*
minus ibi diligenter de illa, quæ per dei propoſitum fit
vocatione tractauerim. Videtis certe quid tunc de *Cap.IIII.*
fide atque operibus ſentiebam,quãuis de commendan-
da dei gratia laborarem, in qua ſenten iſtos fratres no-
ſtros eſſe nunc video, quia oon ſicut legere libros me-
os, ita etiam in eis curauerunt proficere mecum. Nam
ſi curaſſent, inueniſſeot iſtam quæſtionem ſecundum
veritatem diuinarum ſcripturarum ſolutam, in primo
libro duorum quos ad beatæ memoriæ Simplicianum
ſcripſi Epiſcopum Mediolanenſis Eccleſiæ, ſancti Am-
broſij ſucceſſorem, in ipſo exordio Epiſcopatus mei: ni-
ſi forte non eos nouerint. Quod ſi ita eſt, facite vt nõ-
uerint. De hoc primo duorum illorum libro, in ſecun-
do Retractationũ primum locutus ſum, qui ſermo me-
ira ſe habet: Librorum, inquam, quos elaboraui Epiſco-
pus, primi duo ſunt ad Simplicianum Eccleſiæ Medio- *2.Retr. ca.1.*
lanenſis antiſtitem, qui beatiſsimo ſucceſſit Ambroſio,
de diuerſis quæſtioonbus: quarum duas ex Epiſtola Pauli
ad Romanos in primum librum contuli. Harum prior
eſt de eo quod ſcriptum eſt: Quid ergo dicemus, lex
peccatum eſt? Abſit, vſque ad illud vbi ait: Quis me li- F
berabit de corpore mortis huius? Gratia dei per Ieſum *Roma.7.*
Chriſtum dominum noſtrum. In quæ illa Apoſtoli ver
ba: Lex ſpiritalis eſt, ego autem carnalis ſum: & cætera *li.1.ad Sim-*
quibus caro contra ſpiritum confligere oſtenditur, eõ *plicianum.*
modo expoſui tanquam homo deſcribatur adhuc ſub *quæſtio.1.*
lege, nondum ſub gratia conſtitutus. Longe enim poſt-
ea etiam ſpiritalis hominis & hoc probabilius, eſſe poſſe
illa verba cognoui. Poſterior in hoc libro quæſtio eſt
ab eo loco vbi ait: Non ſolum autem, ſed & Rebecca *2.Retr. c.1.*
ex vno concubitu habens Iſaac patris noſtri: vſque ad *Roma.9.*
illud vbi ait: Niſi dominus ſabaoth reliquiſſet nobis ſe- *Ad Simpli-*
men, ſicut Sodoma fuiſſemus, & ſicut Gomorra ſimiles *cianũ.li.1.*
fuiſſemus. In cuius quæſtioois ſolutione elaboratum eſt *quæſtio.2.*
pro libero arbitrio voluntatis humanę, ſed vicit dei gra- *Eſaia.1.*
tia. Nec niſi ad illud potuit perueniri, vt liquidiſsima
veritate dixiſſe intelligatur Apoſtolus: Quis enim te *1.Cor.4.*
diſcernit: Quid autem habes quod non accepiſti? Si
autem & accepiſti, quid gloriaris, quaſi non acceperis?
Quod volens etiam martyr Cyprianus oſtendere, hoc

G totum ipſo titulo definiuit,dicẽs in nullo gloriandum,
quando nihil noſtrum eſt. Ecce quare dixi ſuperius,hoc
Apoſtolico præcipue teſtimonio etiam meipſum fuiſſe
conuictũ:cum de hac re aliter ſaperem quàm mihi deus
in hac quæſtione ſoluenda,cum ad Epiſcopum Simpli-
cianum ſicut dixi,ſcriberem,reuelauit. Hoc igitur Apo-
ſtoli teſtimonium,vbi ad reprimendam hominis infla-
tionem dixit:Quid enim habes quod nõ accepiſti?non
ſinit quenquam fidelium dicere:habeo fidem quam nõ
accepi,reprimiturq; omnino his Apoſtolicis verbis tota
huius reſponſionis elatio. Sed ne hoc quidem poteſt di-
ci:quamuis non habeam perfectam fidem,habeo tamen
eius initium quo in Chriſtum primitus credidi: quia &
hic reſpondetur: Quid autem habes quod non accepi-
ſti? Si autem & accepiſti,quid gloriaris quaſi noo acce-
Caput V. peris? Illud vero quod putant de hac fide ideo non
poſſe dici : Quid enim habes quod non accepiſti : quia
in eadem natura remanet , licet viciata , quæ prius ſana
ac perfecta donata ſit , nihil ad id quod volunt valere
intelligitur,ſi cur hoc Apoſtolus dixerit cogitetur: age-
bat enim,ne quiſquã gloriaretur in homine, quoniam
diſſenſiones exortæ fuerant inter Corinthios Chriſtia-
1.Corin.1. nos,ita vt vnuſquiſque diceret : Ego quidem ſum Pau-
H li : alius autem, ego Apollo : alius vero, ego Cephæ: &
Ibidem. inde ventum eſt, vt diceret : Stulta mundi elegit deus,
vt confundat ſapientes : & infirma mundi elegit deus,
vt confundat fortia: & ignobilia mundi & contempti-
bilia elegit deus: & ea quæ non ſunt tanquã ſint,vt quæ
ſunt euacuet, vt non glorietur coram deo omnis caro.
Hic certe contra humanam ſuperbiam ſatis clara eſt A-
poſtoli intentio : ne in homine quiſquam glorietur, ac
per hoc nec in ſeipſo. Denique cum dixiſſet:vt non glo
rietur coram deo omnis caro: vt oſtenderat in quo de-
beat homo gloriari,mox addidit:Ex ipſo autem,inquit,
vos eſtis in Chriſto Ieſu , qui factus eſt nobis ſapientia
à deo,& iuſticia & ſanctificatio & redemptio: vt quem-
Hiere.9. admodum ſcriptum eſt:Qui gloriatur,in domino glo-
rietur , inde peruenit iſta eius intentio, vt poſtea incre-
1.Cor.3. pans dicat : Adhuc enim carnales eſtis , cum enim ſint
inter vos æmulatio & contentio , nónne carnales eſtis,
& ſecundum hominem ambulatis ? Cum enim quis di-
cat , ego quidem ſum Pauli : alius autem , ego Apollo:
nónne homines eſtis? Quid ergo eſt Apollo: quid autẽ
I Paulus? Miniſtri per quos credidiſtis:& vnicuique ſicut
dominus dedit. Ego plantaui, Apollo rigauit: ſed deus
incrementum dedit. Itaque neq; qui plantat eſt aliquid,
neque qui rigat : ſed qui incrementum dat deus . Vide-
tis ne nihil agere Apoſtolum,niſi vt humilietur homo,
& exaltetur deus ſolus: Quandoquidem in eis qui plan-
tantur & qui rigantur, nec ipſum plantatorem & riga-
torem dicit eſſe aliquid,ſed qui incrementum dat deus:
quanuis & hoc ipſum quod ille plantat, hic rigat , non
ipſis , ſed domino tribuat dicens , Vnicuique ſicut do-
minus dedit:ego plantaui,Apollo rigauit. Hinc ergo in
eadem intentione perſiſtens , ad hoc venit vt diceret,
Itaque nemo glorietur in homine . Iam enim dixerat,
1.Cor.1. Qui gloriatur , in domino glorietur . Poſt hæc & alia
nónulla quæ his connectuntur, perducitur illuc eadem
1.Cor.4. ipſa eius intentio vt dicat, Hæc autem fratres transfigu-
raui in me & Apollo propter vos: vt in nobis diſcatis,
ne ſupra quam ſcriptũ eſt , vnus pro altero infletur ad-
uerſus alterum Quis enim te diſcernit?Quid autem ha-
bes quod non accepiſti? Si autem & accepiſti,quid glo-
riaris quaſi nõ acceperis? In hac Apoſtoli euidentiſſima
intentione, qua contra humanam ſuperbiam loquitur,

ne quiſquam in homine,ſed in domino glorietur:dona K
dei naturalia ſuſpicari , ſiue ipſam totam perfectámque
naturam qualis in prima conditione donata eſt,ſiue vi-
ciatæ naturæ qualeſcunq; reliquias, nimis quantum exi-
ſtimo abſurdum eſt. Nunquid enim per hæc dona quæ
omnibus communia ſunt hominibus,diſcernuntur ho
mines ab hominibus? Hic autem prius dixit,Quis enim ελεγχος.
te diſcernit?& deinde addidit,Quid autem habes quod
nõ accepiſti?Poſſet quippe dicere homo inflatus aduer-
ſus alterum: diſcernit me fides mea , iuſticia mea, vel ſi
quid aliud. Talibus occurrens cogitationibus bonus do
ctor. Quid autem habes, inquit, quod non accepiſti? A
quo, niſi ab illo qui te diſcernit ab alio, cui nõ donauit,
quod donauit tibi. Si autem & accepiſti ait:quid glori-
ris quaſi non acceperis? Nunquid quæſo ait aliud,niſi vt
qui gloriatur in domino glorietur? Nihil autẽ huic ſen-
ſui tam contrarium eſt , quàm de ſuis meritis ſic quen-
quam gloriari, tanquã ipſe ſibi ea fecerit, nõ gratia dei:
ſed gratia quæ bonos diſcernit à malis : non quæ com-
munis eſt,& bonis & malis. Sit ergo gratia naturę attri-
buta, qua ſumus animantia rationabilia , diſcernimúr-
que à pecoribus: ſic etiam gratia naturæ attributa,qua in
ipſis hominibus à deformibus pulchri,vel ingenioſi diſ- L
cernuntur à tardis , ac ſi quid eiuſmodi eſt . Sed non ſe
ille quem coërcebat Apoſtolus aduerſus pecus inflabat,
nec aduerſus hominem alterum, de aliquo naturali mu
nere quod ineſſe poſſet & peſſimo, ſed aliquod bonum
quod pertineret ad vitam bonam, ſibi nõ deo tribuens
inflabatur,quãdo audire meruit. Quis enim te diſcernit?
Quid autem habes quod non accepiſti? Vt enim ſit na-
turæ fidem poſſe habere,nunquid & habere? Non enim
omnium eſt fides, cum fidem poſſe habere ſit omnium.
Non autem ait Apoſtolus , quid autem potes habere
quod non accepiſti vt poſſes habere : ſed ait, Quid au- 2.Theſ.3.
tem habes quod non accepiſti? Proinde poſſe habere fi-
dem,ſicut poſſe habere charitatem, naturæ eſt hominũ:
habere autem fidem quemadmodum habere charita-
tem, gratiæ eſt fidelium. Illa itaque natura in qua nobis
data eſt poſsibilitas habendi fidem,nõ diſcernit ab ho-
mine hominem , ipſa vero fides diſcernit ab infideli fi-
delem. Ac per hoc vbi dicitur, Quis enim te diſcernit?
Quid autem habes quod non accepiſti? quiſquis audet
dicere , habeo ex meipſo fidem , non ergo accepi : pro-
fecto contradicit huic apertiſsimæ veritati : non quia M
credere vel non credere, non eſt in arbitrio voluntatis
humanæ, ſed in electis præparatur voluntas à domino.
Ideo ad ipſam quoque fidem, quæ in voluntate eſt per-
tinet. Quis enim te diſcernit ? Quid autem habes quod
non accepiſti? Multi audiunt verbum veritatis:ſed Cap.VI.
alij credunt,alij contradicunt. Volunt ergo iſti credere:
nolunt autem illi. Quis hoc ignoret? quis hoc neget? Sed
cũ aliis præparetur,aliis non præparetur voluntas à do-
mino: diſcernendum eſt vtique quid veniat de miſeri-
cordia eius, quid de iudicio . Quod quærebat Iſraël ait
Apoſtolus,hoc non eſt conſecutus,electio autem conſe Roma.11.
cuta eſt: cæteri vero excæcati ſunt, ſicut ſcriptũ eſt, De- Eſaiæ.6.
dit illis deus ſpiritum compunctionis,oculos vt non vi
deant,& aures vt nõ audiant, vſq; in hodiernum diem.
Et Dauid dicit,Fiat menſa eorum in laqueum & vena- Pſal.68.
tionem & in ſcandalum,& in retributionem illis:obſcu
rentur oculi eorum ne videant,& dorſum eorũ ſemper
incurua. Ecce miſericordia & iudiciũ: miſericordia in
electione,quæ cõſecuta eſt miſericordiam † dei: iudiciũ † iuſticiam.
vero in cæteros qui excæcati ſunt: & tamen illi quia vo-
luerũt,crediderunt: illi quia noluerunt,nõ crediderunt.
Miſeri-

A Miſericordia igitur & iudicium in ipſis voluntatibus fa-
ƈta ſunt. Electio quippe iſta gratiæ eſt, nõ vtiq; merito-
Roma.11. rum. Superius enim dixerat, Sic ergo & in hoc tempore
reliquiæ per electionem gratiæ ſaluæ factæ ſunt. Si autẽ
gratia, iam non ex operibus: alioquin gratia iam nõ eſt
gratia. Gratis ergo conſecuta eſt, quod conſecuta eſt ele
ctio: non præceſſit eorum aliquid quod priores darent,
& retribueretur illis: pro nihilo enim ſaluos fecit eos.
Cæteris autem qui excæcati ſunt, ſicut ibi non tacitum
Pſal.14. eſt, in retributione factum eſt. Vniuerſæ viæ domini mi
Roma.11. ſericordia & veritas. Inueſtigabiles ſunt autem viæ eius.
Inueſtigabiles igitur ſunt, & miſericordia qua gratis li-
Cap. VII. berat, & veritas qua iuſte iudicat. Sed fortitan di-
cunt: ab operibus fidem diſtinguit Apoſtolus: gratiam
vero non ex operibus eſſe dicit: non autem dicit, quòd
nõ ſit ex fide. Ita vero eſt: ſed ipſam quoque fidem opus
dei dicit eſſe Ieſus, & hanc vt operemur iubet, Dixerunt
Ioan.6. enim ad eum Iudæi, Quid faciemus vt operemur opera
dei? Reſpondit Ieſus & dixit eis: Hoc eſt opus dei, vt cre
datis in eum quem miſit ille. Sic ergo diſtinguit Apo-
ſtolus ab operibus fidem quemadmodũ in duobus re-
gnis Hebræorũ diſtinguitur Iudas ab Iſraël, cum & ipſe
B Iudas ſit Iſraël. Ex fide autem ideo dicit iuſtificari ho-
minem, non ex operibus: quia ipſa prima datur, ex qua
impetrentur cætera, quæ proprie opera nuncupantur,
Ephe.2. in quibus iuſte viuitur. Nam dicit etiam ipſe, Gratia ſal-
ui eſtis facti per fidem, & hoc non ex vobis ſed dei do-
num eſt: id eſt, & quod dixi per fidem non ex vobis, ſed
dei donum eſt. Et iam fides non ex operibus, inquit, ne
forte quis extollatur: ſolet enim dici, ideo credere me-
ruit, quia vir bonus erat & antequam crederet. Quod
Act.10. de Cornelio dici poteſt, cuius acceptæ ſunt eleemoſynę
& exauditæ orationes antequam credidiſſet in Chriſtũ:
Roma.10. nec tamẽ ſine aliqua fide donabat & orabat. Nam quo
modo inuocabat in quem nõ crediderat? Sed ſi poſſet
ſine fide Chriſti eſſe ſaluus, non ad eum ædificandum
Pſal.126. mitteretur architectus Apoſtolus Petrus: quamuis niſi
dominus ædificauerit domum, inuanum laborauerunt
ædificantes eam. Et dicitur à vobis, fides eſt à nobis, cæ-
tera à domino ad opera iuſticiæ pertinentia: quaſi ad
ædificium non pertineat fides, quaſi ad ædificium, in-
quam, non pertineat fundamentum. Quòd ſi in pri-
mis & maxime pertinet, inuanum laborat prædicando
C ædificans fidem, niſi eam dominus miſerãdo intus ædi-
ficet. Quicquid igitur & antequam in Chriſtum crede-
ret, & cum crederet, & cum credidiſſet, bene operatus
eſt Cornelius, totum deo dandum eſt, ne forte quis ex-
tollatur. Proinde ipſe vnus magiſter & dominus cum
Ioan.6. dixiſſet quæ ſupra commemoraui. Hoc eſt opus dei, vt
credatis in eum quem miſit ille: in eodem ipſo ſermo-
ne ſuo paulopoſt, ait: Dixi vobis, quia & vidiſtis me &
non credidiſtis: Omne quod dat mihi pater ad me ve-
Cap. VIII. niet. Quid eſt, ad me veniet: niſi credet in me?
Sed vt fiat, pater dat. Item paulopoſt: Nolite, inquit, mur
Ioan.6. murare inuicem: nemo poteſt venire ad me, niſi pater
qui miſit me traxerit eum: & ego eum reſuſcitabo in no
Eſaia.54. uiſsimo die. Eſt ſcriptum in Prophetis: Et erunt omnes
docibiles dei. Omnis qui audiuit à patre & didicit, ve-
nit ad me. Quid eſt omnis qui audiuit à patre & didi-
cit, venit ad me: niſi, nullus eſt qui audiat & diſcat à pa-
tre, & non veniat ad me? Si enim omnis qui audiuit à
patre & didicit, venit: profecto omnis qui non venit, nõ
audiuit à patre, nec didicit: nam ſi audiſſet & didiciſſet,
veniret. Neque enim vllus audiuit ac didicit & non ve-
nit: ſed omnis vt ait, veritas, qui audiuit à patre & di-

dicit, venit. Valde remota eſt à ſenſibus carnis hęc ſcho- D
la, in qua pater auditur, & docet vt veniatur ad filium.
Ibi eſt & ipſe filius, quia ipſe eſt verbum eius per quod
ſic docet, nec agit hoc cum carnis aure, ſed cordis. Si-
mul eſt & ibi ſpiritus patris & filij: neque enim ipſe non
docet, aut ſeparatim docet, inſeparabilia quippe didi-
cimus eſſe opera trinitatis. Et ipſe eſt vtique ſpiritus ſan-
ctus, de quo Apoſtolus dicit, Habentes autem eundem
ſpiritum fidei. Sed ideo patri hoc potiſsimum eſt attri-
butum, quia de ipſo eſt genitus vnigenitus, & de ipſo
procedit ſpiritus ſanctus: vnde longum eſt enucleatius
diſputare, & de trinitate, quæ deus eſt, laborem noſtrũ
in quindecim libris ad vos iam exiſtimo perueniſſe.
Valde, inquam, remota eſt à ſenſibus carnis hæc ſchola,
in qua deus auditur & docet. Multos venire videmus
ad filiũ, quia multos credere videmus in Chriſtum, ſed
vbi & quo modo à patre audierint hoc & didicerint,
non videmus. Nimiũ gratia iſta ſecreta eſt, gratiam ve-
ro eſſe quis ambigit? Hæc itaque gratia quæ occulte hu-
manis cordibus diuina largitate tribuitur, à nullo du-
ro corde recipitur. †Ideo quippe tribuitur, vt cordis du- *†aliàs, reſpuitur.*
ricia primitus auferatur. Quando ergo pater intus au-
ditur, & docet vt veniatur ad filium, aufert cor lapi- E
deum, & dat cor carneum, ſicut Propheta prædicante *Ezech.11.*
promiſit. Sic quippe facit filios promiſsionis & vaſa mi
ſericordiæ quæ præparauit in gloriam. Cur ergo non
omnes docet, vt veniant ad Chriſtum, niſi quia omnes
quos docet, miſericordia docet: quos autem non docet,
iudicio nõ docet, quoniam cuius vult miſeretur, & quẽ *Roma.9.*
vult obdurat: ſed miſeretur, bonum tribuens: obdurat,
digna retribuens. Aut ſi & iſta, vt quidam diſtinguere
maluerunt, verba ſunt eius cui Apoſtolus ait: Dicis ita-
que mihi, vt ipſe dixiſſe accipiatur: ergo cuius vult mi-
ſeretur, & quem vult obdurat, & quæ ſequuntur, id eſt,
Quid adhuc conqueritur: nam voluntati eius quis reſi-
ſtit? Nunquid reſponſum eſt ab Apoſtolo: O homo, fal- *Ibidem.*
ſum eſt quod dixiſti? Non. Sed reſponſum eſt: O homo,
tu quis es qui reſpondeas deo? Nunquid dicit figmen-
tum ei qui ſe finxit: quare ſic me feciſti? An non habet
poteſtatem figulus luti ex eadem facere maſſa, & ſequen
tia quæ optime noſtis: Et tamen ſecundum quendam
modum, omnes pater docet venire ad ſuũ filium. Non
enim fruſtra ſcriptum eſt in Prophetis: Et erunt om- *Eſaia.54.*
nes docibiles dei. Quod teſtimonium cum præmiſiſſet, F
tunc ſubdidit: Omnis qui audiuit à patre & didicit, ve-
nit ad me. Sicut ergo integre loquimur cum de aliquo
literarum magiſtro, qui in ciuitate ſolus eſt, dicimus:
omnes iſte hic literas docet: non quia omnes diſcunt,
ſed quia nemo niſi ab illo diſcit, quicunq; ibi literas di-
ſcit: ita recte dicimus, omnes deus docet venire ad Chri
ſtum: non quia omnes veniunt, ſed quia nemo aliter ve-
nit. Cur autem non omnes doceat, aperuit Apoſtolus
quantum aperiendum iudicauit: quia volens oſtendere *Roma.9.*
iram, & demonſtrare potentiam ſuam, attulit in multa
patientia vaſa iræ quæ perfecta ſunt in perditionem, &
vt notas faciat diuitias gloriæ ſuę in vaſa miſericordiæ,
quæ præparauit in gloriã. Hinc eſt quòd verbum crucis
pereuntibus ſtulticia eſt: his autem qui ſalui fiunt virtus *1.Cor.1.*
dei eſt. Hos omnes docet venire ad Chriſtum deus, hos *1.Timo.2.*
omnes vult ſaluos fieri, & in agnitionem veritatis veni-
re. Nam & ſi illos quibus ſtulticia eſt verbum crucis, vt
ad Chriſtum venirẽt docere voluiſſet, proculdubio ve-
nirẽt & ipſi. Non enim fallit aut fallitur, qui ait: Omnis *Ioan.6.*
qui audiuit à patre & didicit, venit ad me. Abſit ergo
vt quiſquam non veniat, qui à patre audiuit & didicit.

G Quare,inquiunt, non omnes docet? Si dixerimus, quia
nolunt diſcere quos non docet,reſpondebitur nobis:Et
Pſal.84. vbi eſt quod ei dicitur?Domine tu conuertēs viuificabis
nos: Aut ſi non facit volentes ex nolentibus deus quid
orat Eccleſia ſecundum præceptū domini pro perſecu-
toribus ſuis?Nam ſic etiam voluit intelligi ſanctus Cy-
Math.6. prianus quod dicimus, Fiat voluntas tua ſicut in cœlo
& in terra:hoc eſt,ſicut in eis qui iam crediderūt & tan-
quā cœlum ſunt,ita & in eis qui non credunt,& ob hoc
adhuc terra ſunt. Quid ergo oramus pro nolentibus
credere,niſi vt deus in illis operetur & velle? De Iudæis
Roma.10. certe Apoſtolus ait,Fratres,bona voluntas quidē cordis
mei,& deprecatio ad deum pro illis fit in ſalutem.Orat
pro non credentibus,quid,niſi vt credant?Non enim a-
liter conſequuntur ſalutem. Si ergo fides orantium dei
præuenit gratiam: nūquid eorum fides pro quibus ora-
tur vt credant, dei præuenit gratiam? Quandoquidem
hoc pro eis oratur,vt non credentibus,id eſt fidem non
habentibus,fides ipſa donetur. Cum igitur Euangelium
prædicatur,quidam credunt,quidam non credunt: ſed
qui credunt prædicatore forinſecus ſonante,intus à pa-
tre audiunt atque diſcunt: qui autem non credunt, fo-
H ris audiunt, intus non audiunt, neque diſcunt: hoc eſt,
illis datur vt credant,illis non datur:quia nemo,inquit,
Ioan.6. venit ad me, niſi pater qui miſit me traxerit eum: quod
apertius poſtea dicitur. Nam poſt aliquantum cum de
carne ſua mā ducando & bibendo ſanguine ſuo loque-
retur,& dicerent etiam quidam diſcipulorum eius:Du-
Ibidem. rus eſt hic ſermo, quis poteſt eum audire? Sciens Ieſus
apud ſemetipſum, quia murmurarent de hoc diſcipuli
eius,dixit eis: Hoc vos ſcandalizat?Et paulopoſt:Verba,
inquit, quæ ego locutus ſum vobis, ſpiritus & vita ſunt:
ſed ſunt quidam ex vobis qui nō credunt.Et mox Euan
geliſta,Sciebat,inquit,ab initio Ieſus qui eſſent creden-
tes,& quis traditurus eſſet eum,& dicebat: Propterea di
xi vobis, quia nemo poteſt venire ad me, niſi fuerit ei
datum à patre meo. Ergo trahi à patre ad Chriſtum, &
audire ac diſcere à patre vt veniat ad Chriſtum, nihil
aliud eſt, quàm donum accipere à patre, quo credat in
Chriſtum. Neque enim audientes Euangelium à non
audientibus,ſed credentes à non credentibus diſcerne-
bat qui dicebat: Nemo venit ad me niſi fuerit ei datum
Cap.IX. à patre meo. Fides igitur & inchoata & perfecta,do-
I num dei eſt:& hoc donum quibuſdam dari,quibuſdam
non dari, omnino nō dubitet qui non vult manifeſtiſ-
ſimis ſacris literis repugnare. Cur autem non omnibus
detur,fidelem mouere nō debet,qui credit ex vno om-
nes iiſſe in condemnationem, ſine dubitatione iuſtiſsi-
mam:ita vt nulla dei eſſet iuſta reprehēſio,etiam ſi nul-
Hiere.9. lus inde liberaretur. Vnde conſtat magnam eſſe gratiā,
quod plurimi liberantur, & quid ſibi deberetur, in eis
qui non liberantur agnoſcunt: vt qui glorientur nō in
ſuis meritis,quæ paria vident eſſe damnatis, ſed in do-
mino glorientur. Cur autē iſtum potius quā illum libe-
Roma.11. ret, inſcrutabilia ſunt iudicia eius, & inueſtigabiles viæ
Roma.9. eius. Melius enim & hic audimus aut dicimus,O homo
tu quis es qui reſpondeas deo: quam dicere audeamus
quaſi nouerimus quod occultum eſſe voluit: qui tamen
aliquid iniuſtum velle non potuit. Illud autem quod in
De ſex quæſtionibus cōtra paganos quæſtio.2. opuſculo meo quodam contra Porphyrium ſub titulo:
De tempore Chriſtianæ religionis, me dixiſſe recolitis:
ita dixi, vt hanc diligentiorem & operoſiorem diſputa
tionem de gratia præterirem, non ſanè omiſſa ſignifi-
catione,quòd eā loco illo explicare noluiſſem,quę poſ-
ſet aliâs vel ab aliis explicari.Nam ita locutus ſum inter
cætera,reſpondēs propoſitę quæſtioni:cur Chriſtus poſt K
tam longa tēpora venerit, Proinde,inquam,cum Chri-
ſto non obiiciant quòd eius doctrinam non omnes ſe-
quuntur:ſentiunt enim & ipſi,nequaquā hoc recte obii-
ci poſſe,vel ſapientię philoſophorum,vel etiam numini
deorum ſuorum:quid reſpondebunt ſi excepta illa alti-
tudine ſapientiæ & ſcientiæ dei,vbi fortaſsis aliud diui-
num conſilium longe ſecretius latet, ſine præiudicio e-
tiam aliarum forte cauſarum,quę à prudentibus inueſti- *Quare Chriſtus poſt tot tempora tādē in carne apparuerit.*
gari queunt? Hoc ſolum eis breuitatis gratia, in huius
quæſtionis diſputatione dicamus: tunc voluiſſe homi-
nibus apparere Chriſtum,& apud eos prædicari doctri-
nam ſuam,quādo ſciebat & vbi ſciebat eſſe, qui in eum
fuerant credituri.His enim temporibus & his locis qui-
bus Euangelium eius non eſt prædicatum, tales omnes
in eius prædicatione futuros eſſe præſciebat:quales non
quidem omnes, ſed tamen multi in eius corporali præ-
ſentia fuerunt, qui in eum nec ſuſcitatis ab eo mortuis
credere voluerūt. Quales etiam nunc multos videmus,
cum tanta manifeſtatione de illo compleantur præco-
nia Prophetarum,nolle adhuc credere, & malle huma-
na aſtutia reſiſtere, quàm tam claræ atq; perſpicuæ tam-
que ſublimi & ſublimiter diffamatæ, diuinæ cedere au- L
thoritati. Quadiu paruus & infirmus eſt intellectus ho-
minis,diuinæ accedere veritati non poterit.Quid ergo
mirum,ſi tam infidelibus plenum orbem terrarum Chri
ſtus prioribus ſeculis nouerat, vt eis apparere vel prædi-
cari merito nollet, quos nec verbis, nec miraculis ſuis
credituros eſſe præſciebat? Neque enim incredibile eſt
tales tunc fuiſſe omnes,quales ab eius aduentu vſque ad
hoc tempus tam multos fuiſſe atque eſſe miramur:& ta-
men ab initio generis humani, aliâs occultius,aliâs eui-
dentius, ſicut congruere tēporibus diuinitus viſum eſt,
nec prophetari deſtitit,nec qui in eum crederent defue
runt: & ab Adam vſque ad Moyſem, & in ipſo populo
Iſraël, quæ ſpeciali quodam myſterio gens prophetica
fuit:& in aliis gentibus antequā veniſſet in carne.Cum
enim nonnulli commemorētur in ſanctis Hebraicis li-
bris, iam ex tempore Abrahæ, nec de ſtirpe carnis eius,
nec ex populo Iſraël, nec aduenticia ſocietate in popu-
lo Iſraël,qui tamen huius ſacramenti participes fuerunt:
cur non credamus etiam in cæteris hac atq; illac genti-
bus alios atque alios fuiſſe,quamuis eos commemoratos
in eiſdem authoritatibus non legamus?Ita ſalus religio- M
nis huius per quam ſolam veram, ſalus vera veraciter-
que promittitur nulli vnquam defuit, qui dignus fuit,
& cui defuit dignus nō fuit.Et ab exordio propagatio-
nis humanæ vſque in finem, quibuſdam ad præmium,
quibuſdam ad iudiciū prædicatur: ac per hoc & quibus
omnino annunciata non eſt,non credituri præſcieban
tur: & quibus non credituris tamen annunciata eſt, in
illorū exemplum demonſtrantur. Quibus autem credi-
turis annunciatur,in regno cœlorum & ſanctorū ange
lorum ſocietati præparantur. Cernitis ne me ſine præ-
iudicio latentis conſilij dei aliarumq; cauſarum,hoc de
præſcientia Chriſti dicere voluiſſe,quod conuincendæ
Paganorū infidelitati qui hanc obiecerant quæſtionem,
ſufficere videretur?Quid enim eſt verius quàm præſciſſe
Chriſtum,qui & quando & quibus locis in eum fuerant
credituri? Sed vtrum prædicato ſibi Chriſto à ſeipſis ha
bituri eſſent fidem,an deo donāte ſumpturi: id eſt,vtrū
tantummodo eos præſcierit, an etiam prædeſtinauerit
deus,quærere ac diſſerere tunc neceſſarium non putaui.
Proinde quod dixi tunc voluiſſe hominibus apparere
Chriſtū,& apud eos prædicari doctrinam ſuam: quādo
ſciebat

A ſciebat & vbi ſciebat eſſe qui in eum fuerant credituri: poſſet etiam ſic dici, tunc voluiſſe hominibus apparere Chriſtum, & apud eos prædicari doctrinam ſuã: quando ſciebat & vbi ſciebat eſſe, qui electi fuerant in ipſo, ante mũdi conſtitutionem. Sed quoniam ſi ita diceretur, lectorẽ faceret intentum ad ea requirẽda, quæ nunc ex admonitione Pelagiani erroris neceſſe eſt copioſius & laborioſius diſputari: viſum mihi eſt quod tunc ſatis erat, breuiter eſſe dicendum, excepta vt dixi altitudine ſapientiæ & ſcientiæ dei, & ſine præiudicio aliarũ cauſarum, de quibus non tũc, ſed aliàs opportunius diſputandum putaui.

Cap.X. Item quod dixi ſalutem religionis huius nulli vnquam defuiſſe qui dignus fuit, & dignũ non fuiſſe cui defuit: ſi diſcutiatur & quæratur, vnde quiſque ſit dignus, non deſunt qui dicant, voluntate humana: nos autẽ dicimus, gratia vel prædeſtinatione diuina.

Quid inter-ſit inter prædeſtinationem & gratiã. Inter gratiam porrò & prędeſtinationem hoc tãtum intereſt, quòd prędeſtinatio eſt gratiæ præparatio: gratia vero iam ipſa donatio. Quod itaque ait Apoſtolus, Non ex operibus, ne forte quis extollatur: ipſius enim ſumus figmentum, creati in Chriſto Ieſu in operi-

Ephes.2. B bus bonis: gratia eſt. Quod autẽ ſequitur, Quæ præparauit deus, vt in illis ambulemus: prædeſtinatio eſt, quæ ſine præſcientia non poteſt eſſe: poteſt autem eſſe ſine prædeſtinatione præſcientia. Prædeſtinatione quippe deus ea præſciuit, quæ fuerat ipſe facturus. Vnde dictũ eſt, Fecit quę futura ſunt. Præſcire autem potens eſt etiã quæ ipſe nõ facit, ſicut quæcũque peccata: quia & ſi ſunt quædã quæ ita peccata ſunt, vt pœnæ etiam ſint peccatorum, vnde dictum eſt, Tradidit illos deus in reprobã

Roma.1. mentem, vt faciant quæ non conueniunt: non ibi peccatum dei eſt, ſed iudiciũ. Quocirca prædeſtinatio dei quæ in bono eſt, gratiæ eſt, vt dixi, præparatio: gratia vero eſt ipſius prædeſtinationis effect⁹. Quãdo ergo promiſit deus Abrahæ in ſemine eius fidem gentium, dicens: Patrem multarum gentium poſui te. Vnde dicit Apoſtolus, Ideo ex fide, vt ſecundum gratiam firma ſit promiſsio omni ſemini: non de noſtræ voluntatis po-

Gene.17. teſtate, ſed de ſua prædeſtinatione promiſit. Promiſit e-

Roma.4. nim quod ipſe facturus fuerat, nõ quod homines: quia etſi faciunt homines bona quæ pertinent ad colendum

C deum, ipſe facit vt illi faciant quæ præcepit: non illi faciunt, vt ipſe faciat quod promiſit: alioquin vt dei promiſſa compleantur, non in dei, ſed in hominum eſt poteſtate, & quod à domino promiſſum eſt, ab ipſis redditur Abrahæ. Non autem ſic credidit Abraham, ſed credidit dans gloriam deo, quoniam quæ promiſit potens eſt & facere: non ait, prædicere: nõ ait, præſcire: nam & aliena facta poteſt prædicere atque pręſcire: ſed ait, potẽs eſt & facere: ac per hoc facta non aliena, ſed ſua. An forte opera bona gentium deus promiſit Abrahæ in ſemine ipſius, vt hoc promitteret quod ipſe facit? Non autem promiſit fidem gẽtium, quam ſibi homines faciũt, ſed vt promitteret quod ipſe facit, illam præſciuit homines eſſe facturos. Non quidẽ loquitur ſic Apoſtolus, Filios quippe promiſit deus Abrahæ, qui fidei eius veſtigia ſectarentur: quod apertiſsime dicit. Sed ſi opera gentium promiſit, nõ fidem: profecto quoniã non ſunt

Abac.2. bona opera niſi ex fide. Iuſt⁹ enim ex fide viuit: & om-

Rom.14. ne quod non eſt ex fide, peccatũ eſt: & ſine fide impoſ-

Hebr.11. ſibile eſt placere deo: nihilominus vt impleatur quod promiſit deus, in hominum eſt poteſtate. Niſi enim homo faciat quod deo non donante ad hominẽ pertinet, nõ faciet ipſe quod donet: hoc eſt niſi habeat homo fidem ex ſeipſo, nõ implet deus quod promiſit, vt opera iuſticiæ dentur ex deo. Ac per hoc vt promiſſa ſua deus D poſsit implere, non eſt in dei, ſed in hominis poteſtate. Quod ſi veritas & pietas nos credere vetat: credamus cum Abraham, quoniam quæ promiſit, potens eſt & fa- Rom.4. cere. Promiſit autem filios Abrahæ, quod eſſe non poſſunt, ſi non habeant fidem. Ergo ipſe donat & fidem.

Cap.XI. Sanè cum Apoſtolus dicat, Ideo ex fide, vt ſecundũ gratiã firma ſit promiſsio: miror homines infirmitati Rom.4. ſuæ ſe malle committere, quàm firmitati promiſsionis dei. Sed incerta eſt mihi, inquit, de meipſo volũtas dei. Quid ergo? Tua ne tibi voluntas de teipſo certa eſt, nec times? Qui videtur ſtare, videat ne cadat. Cum igitur 1.Cor.10. vtraque incerta ſit, cur non homo firmiori quàm infirmiori fidem ſuam, ſpem charitatemque committit? Sed cum dicitur, inquiunt, Si credideris ſaluus eris: vnũ horum exigitur, alterũ offertur. Quod exigitur in hominis, quod offertur in dei eſt poteſtate. Cur non vtrũque in dei eſt, & quod iubet, & quod offertur? Rogatur enĩ vt det quod iubet, rogant credentes, vt ſibi augeatur fides: rogãt pro non credentibus, vt eis donetur fides, vt & in ſuis incremẽtis, & in ſuis initiis dei donum ſit fides. Sic autem dicitur: Si credideris, ſaluus eris: quẽad- E modum dicitur: Si ſpiritu facta carnis mortificaueritis, viuetis. Nã & hic ex his duobus vnum exigitur, alterum offertur. Si ſpiritu, inquit, facta carnis mortificaueritis, Rom.8. viuetis. Vt ergo ſpiritu facta carnis mortificemus, exigitur: vt autem viuamus, offertur. Num igitur placet, vt facta carnis mortificare non donum dei eſſe dicamus, neque id donum dei eſſe fateamur: quoniam exigi audiuimus à nobis, præmio vitæ ſi hoc fecerimus oblato? Abſit vt hoc placeat participib⁹ & defenſoribus gratiæ. Pelagianorum eſt error iſte damnabilis: quorum mox Apoſtolus ora obſtruxit, adiũgens: Quotquot enim ſpiritu dei agũtur, hi ſunt filij dei, ne facta mortificare nos carnis, non per dei, ſed per noſtrum ſpiritum crederemus. De quo dei ſpiritu etiã ibi loquebatur vbi ait, Om- 1.Cor.12. nia autem hæc operatur vnus atque idem ſpiritus, diuidens propria vnicuique prout vult. Inter quæ omnia ſicut ſcitis, nominauit & fidem. Sicut ergo quamuis donum dei ſit, facta carnis mortificare, exigitur tamen à nobis propoſito præmio vitæ: ita donũ dei eſt & fides, quamuis & ipſa cum dicitur, Si credideris ſaluus eris: F propoſito præmio ſalutis exigatur à nobis. Ideo enim hæc & nobis præcipiũtur, & dona dei eſſe monſtrãtur, vt intelligatur quòd & nos ea faciamus, & deus facit vt illa faciamus: ſicut per Prophetam Ezechielem apertiſſime dicit: quid enim apertius quàm vbi dicit, Ego faciã vt faciatis? Locum ipſum ſcripturę fratres chariſsimi attendite, & videbitis illa deum promittere facturum ſe, vt faciant, quæ iubet vt fiant. Non ſanè ibi tacet etiam merita eorum, ſed mala, quibus ſe oſtendit reddere pro malis bona: hoc ipſo quòd eos facit habere deinceps opera bona, cum ipſe facit, vt faciant diuina mandata.

Cap.XII. Sed omnis hæc ratio qua defendimus gratiam dei per Ieſum Chriſtum dominum noſtrum, vere eſſe gratiam, id eſt, non ſecundum merita noſtra dari, quamuis euidẽtiſsime diuinorum eloquiorum teſtimoniis aſſeratur: tamẽ apud eos, qui niſi aliquid ſibi aſsignẽt, quod priores dent vt retribuatur eis, ab omni ſtudio pietatis reprimi ſe putant. Laboratur aliquando in ætate maiorum, iam vtentium voluntatis arbitrio: ſed vbi venitur ad paruulos, & ad ipſum mediatorem dei & hominũ, 1.Timo.2. hominẽ Chriſtum Ieſum, omnis deficit præcedentium gratiam dei humanorum aſſertio meritorum: quia nec illi vllis bonis præcedẽtibus meritis diſcernuntur à cęteris,

G teris, vt pertineant ad liberatorē hominum: neć ille vllis humaois præcedentibus meritis, cū & ipſe ſit homo, liberator factus eſt hominum. Quis eoim audiat quòd dicuntur paruuli pro ſuis futuris meritis in ipſa infantili ætate baptizati exire de hac vita: & ideo alij nō baptizati in eadem ætate mori, quia & ipſorum præſcita ſunt merita futura, ſed mala, non eorum vitam bonam vel malam deo remuneraote vel dānante? Sed nullum Apoſtolus quidem limitem fixit, quem tranſgredi non debeat hominis, vt mitius loquar, iocauta ſuſpicio. Ait

Rom. 14. enim, Omnes ſtabimus ante tribunal Chriſti, vt referat

2. Cor. 5. vnuſquiſque ſecundum ea quę per corpus geſsit, ſiue bonum, ſiue malum. Geſsit, inquit, non adiunxit, vel geſturus fuit. Sed vnde hoc talibus viris in mētem venerit neſcio, vt futura quæ non ſunt futura, puniantur aut honorentur merita paruulorum. Cur autē dictum eſt, ſecoodum ea quæ per corpus geſsit hominem iudicandum, cum geraotur multa ſolo animo, oon per corpus, nec per vllum corporis membrum, & plerunque tam magoa, vt talibus cogitationib⁹ pœna iuſtiſsima debea-

Pſal. 13. tur: ſicuti eſt, vt alia taceam, quòd dixit inſipiēs in cor-

H de ſuo, non eſt deus? Quid eſt ergo, ſecundum ea quæ per corpus geſsit: niſi ſecūdum ea quæ geſsit eo tempore quo io corpore fuit, vt per corpus intelligamus corporis tempus? Poſt corpus autem nemo erit in corpore, niſi reſurrectione nouiſsima, non ad vlla merita comparanda, ſed ad recipieoda pro bonis meritis præmia, vel pro malis luēda ſupplicia. Hoc autē in medio tem-

† al. receptionem. pore inter depoſitionem & reſurrectiooem † corporis, ſecundū ea quæ geſſerunt per corporis tempus, ſiue cruciantur animæ, ſiue requieſcunt. Ad quod tempus corporis pertinet etiam quod Pelagiani negant, ſed Chriſti Eccleſia confitetur, originale peccatum: quo ſiue ſoluto per dei gratiam, ſiue per dei iudicium non ſoluto, cū moriuntur infantes: aut merito regeoerationis trāſeunt ex malis ad booa, aut merito originis trāſeunt ex malis ad mala. Hoc catholica fides nouit, in hoc etiam nonnulli hæretici ſine vlla contradictione conſentiūt. Iudicari autem quenquam non ſolum ſecūdum merita quę habuit quandiu fuit in corpore, ſed ſecundū merita quę fuerat habitur⁹ ſi diutius fuiſſet in corpore, vnde opinari potuerint homines, quorum ingenia nō eſ-

I ſe contemptibilia veſtræ indicaot literæ, mirans & ſtupens reperire non poſſum: oec credere auderē, niſi vobis nō credere oō auderem: ſed ſpero affuturum deum, vt commoniti cito videāt ea quæ dicuntur futura fuiſſe peccata, ſi per dei iudicium in nō baptizatis poſſunt iure puniri, etiam per dei gratiam baptizatis poſſe dimitti. Quicunque enim dicit puniri taotum poſſe, deo iudicante futura peccata, dimitti autem deo miſerante noo poſſe, cogitare debet quantam deo faciat gratiæq; eius iniuriam: quaſi futurum peccatum prænoſci poſsit, nec poſsit ignoſci. Quod ſi abſurdū eſt, magis ergo futuris ſi diu viuerent peccatoribus, cū in parua ætate moriuntur, lauacro quo peccata diluūtur debuit ſubueniri.

Cap. XIII. Quod ſi forſitao dicunt, pœnitentibus peccata dimitti: & ideo iſtos non baptizari in paruula ætate morieotes, quia præſciti ſunt, pœnitentiam ſi viuerent non acturos: eos autem qui baptizātur, & paruuli de corporibus exeunt, deum præſciſſe acturos pœnitentiā fuiſſe ſi viuerent. Attendant & videant ſi ita eſt, non iam in paruulis ſine baptiſmate morientibus peccata originalia vindicari, ſed ſua cuiuſq; futura ſi viueret. Item baptizatis noo originalia dilui, ſed ſua futura ſi viuerent,

Ioan. 6. quoniam non poſſent niſi in maiore ætate peccare: ſed alios acturos pœnitētiam, alios non acturos fuiſſe præ- K miſsos: ideoq; alios baptizatos, alios ſine baptiſmo exiſſe de hac vita. Hoc ſi audirēt Pelagiani, non iam laborarent negando originale peccatum, & quærere paruulis extra regnū dei oeſcio cuius ſuæ fœlicitatis locum: maxime quando conuincuotur noo eos habere poſſe vitā æternam, qui non mādūcauerunt carnem, nec biberiīt ſaoguinem Chriſti: & quia in eis qui nullū habent omnino peccatum, falſus eſt baptiſmus qui in remiſsionē traditur peccatorū. Dicerent eoim prorſus nullum eſſe origioale peccatum, ſed pro ſuis futuris ſi viuerent meritis vel baptizari vel oon baptizari eos, qui de corpore ſoluūtur infantes: & pro ſuis futuris meritis eos vel accipere vel nō accipere corpus & ſanguinē Chriſti, ſine quo vitā prorſus habere noo poſſunt: & in vera remiſſione peccatorum baptizari, quanuis nullum ex Adam traherent: quoniam remittuntur eis futura peccata, de quibus illos deus pœnitentiam præſciuit acturos. Ita facillime agerent atque obtinerent cauſam ſuam qua negant eſſe originale peccatum, & gratiam dei non dari niſi ſecundum merita noſtra contenduot. Sed quia ho- L minum futura quæ noo ſunt futura, proculdubio nulla ſunt merita, & hoc videre facillimum eſt. Ideo nec Pelagiaoi hoc dicere potuerūt, & multo magis nec iſti dicere debuerūt. Dici enim non poteſt quàm moleſte feram, quod viderunt Pelagiani eſſe falſiſsimum & abſurdiſsimum, hoc oō vidiſſe iſtos, qui nobiſcum errorem illorum hæreticorum catholica authoritate condemnant. Scripſit librū de mortalitate Cyprianus, mul- Cap. XIIII.

tis ac penè omnibus qui Eccleſiaſticas literas amāt laudabiliter notum, in quo propterea dicit noo ſolum nō eſſe fidelibus inutilem mortem, verumetiam vtilem reperiri, quoniam peccandi periculis hominem ſubtrahit, & in non peccandi ſecuritatem cōſtituit. Sed quid prodeſt ſi etiam futura quę commiſſa non ſunt, peccata puniuntur? Ait tamen ille copioſiſsime atq; optime, peccaodi pericula nec deeſſe io iſta vita, nec ſupereſſe poſt iſtam. Vbi & illud teſtimonium ponit de libro Sapientię: Raptus eſt, ne malicia mutaret intellectū eius. Quod Sap. 4.

à me quoque poſitum, fratres iſtos ita reſpuiſſe dixiſtis, tāquam non de libro canonico adhibitum: quaſi & excepta huius libri atteſtatione res ipſa nō clara ſit, quam volumus hinc doceri. Quis enī audet negare Chriſtia- M nus, iuſtum ſi morte præoccupatus fuerit in refrigerio futurum? Quilibet hoc dixerit, quis homo ſanæ fidei reſiſtēdum putabit? Item ſi dixerit iuſtum ſi à ſua iuſticia receſſerit in qua diu vixit, & in ea fuerit impietate defunctus, in qua nō dico vnum anoum, ſed vnum diem duxerit, in pœnas iniquis debitas hinc iturum: nihil ſibi præteritam ſuam iuſticiam profuturam, huic perſpicuæ veritati, quis fidelium contradicit? Porrò ſi quæratur à nobis, verum ſi tunc eſſet mortuus quaodo erat iuſtus, pœnas eſſet inuenturus an requiem, nunquid requiem reſpōdere dubitabimus? Hæc eſt tota cauſa cur dictum eſt, à quocunque ſit dictum, Raptus eſt, ne malicia mutaret intellectum eius: Dictum eſt enim ſecundum pericula vitæ huius, non ſecundum præſcientiam dei: qui hoc præſciuit quod futurum erat, non quod futurū non erat, id eſt, quòd ei mortem immaturam fuerat largiturus, vt tentationum ſubtraheretur incerto: nō quòd peccaturus eſſet, qui manſurus in tentatione non eſſet. De hac quippe vita legitur in libro Iob: Nunquid non ten- Iob. 7.

tatio eſt vita humana ſuper terram? Sed quare aliis cōcedatur, vt ex huius vitę periculis dum iuſti ſunt auferantur, alij vero iuſti donec à iuſticia cadant, in eiſdem

periculis

A periculis vita productiore teneātur, quis cognouit ſen-
Rom.11. ſum domini? Et tameo hinc intelligi datur, etiā illis iu-
ſtis qui bonos pioſq; mores vſq; ad ſenectutis maturita
tem, & diē vitæ huius vltimum ſeruāt, non in ſuis me-
ritis, ſed in domino eſſe gloriādum: quoniam qui vitæ
breuitate rapuit iuſtū ne malicia mutaret intellectum
eius, ipſe in quantacunque vitę longitudine cuſtodit iu
ſtum, ne malicia mutet intellectum eius. Cur autem hic
tenuerit caſurum iuſtum, quem priuſquā caderet hinc
poſſet auferre, iuſtiſsima omnino, ſed inſcrutabilia ſunt
iudicia eius. Quæ cum ita ſint, nō debuit repudiari ſen-
tentia libri Sapientiæ: qui meruit in Eccleſia Chriſti, de
gradu lectorum Eccleſiæ Chriſti tam longa annoſitate
recitari, & ab omnibus Chriſtianis, ab Epiſcopis, vſque
ad extremos laicos fideles, pœnitentes catechumenos,
cū veneratione diuinæ authoritatis audiri. Certè enim
ſi de diuinarum ſcripturarum tractatoribus qui fuerūt
ante nos, proferrem defenſionem huius ſentētiæ, quam
nunc ſolito diligētius atq; copioſius contra nouum Pe-
lagianorum defendere vrgemur errorem: hoc eſt, gra-
B tiam dei non ſecundū merita noſtra dari, & gratis da-
Roma.9. ri cui datur: quia neq; volentis neq; currentis, ſed miſe-
rentis eſt dei: iuſto autē iudicio non dari cui nō datur,
quia non eſt iniquitas apud deum. Si huius ergo ſentē-
tiæ defenſionem ex diuinorum eloquiorū nos præce-
dentibus catholicis tractatoribus promerē, profectò hi
fratres, pro quibus nūc agimus, acquieſcerent: hoc enim
ſignificaſtis literis veſtris. Quid igitur opus eſt, vt eorū
ſcrutemur opuſcula, qui priuſquā iſta hæreſis oriretur,
non habuerunt neceſsitatem in hac difficili ad ſoluen-
dum quæſtione verſari, quod proculdubio facerēt, ſi re-
ſpondere talibus cogerentur? Vnde factū eſt, vt de gra-
tia dei quid ſentirent, breuiter quibuſdam ſcriptorum
ſuorum locis & tranſeunter attingerent: immoraren-
tur vero in eis, quæ aduerſus alios inimicos Eccleſiæ di
ſputabāt, & in exhortationibus ad quaſq; virtutes, qui-
bus deo viuo & vero pro adipiſcēda vita æterna & ve-
ra fœlicitate ſeruitur, frequētationibus aut orationibus
ſimpliciter apparebat dei gratia quid valeret: Nō enim
poſcerentur à deo quæ præcepit fieri, niſi ab illo dona-
retur vt fierent. Sed qui ſententiis tractatorum inſtrui
C volunt, oportet vt iſtum librum Sapientiæ vbi legitur,
Sap.4. Raptus eſt ne malicia mutaret intellectum eius: omni-
bus tractatoribus anteponant: quoniā ſibi eum antepo
ſuerunt etiā temporibus proximi Apoſtolorum egregij
tractatores, qui eum teſtem adhibētes, nihil ſe adhibere
niſi diuinum teſtimonium crediderūt. Et certè beatiſ-
ſimum Cyprianum diſputaſſe cōſtat, vt celerioris mor-
tis beneficium commendaret, à peccatorū periculis eos
Cypria. in eripi, qui hanc vitā finiunt in qua peccari poteſt. In eo-
lib. de mor dē libro ait inter cætera: Cur non cum Chriſto futurus,
talitat. & de domini pollicitatione ſecurus, quòd ad Chriſtum
vocaris, amplecteris, & quòd diabolo careas gratularis?
Et alio loco: Pueri, inquit, periculū lubricæ ætatis eua-
dunt. Itemq; alio loco: Quid nō, inquit, properamus &
currimus, vt patriam noſtram videre, vt parentes ſalu-
tare poſsimus? Magnus illic nos charorū numerus ex-
pectat, parentum, fratrum, filiorum, frequens nos & co-
pioſa turba deſyderat, iam de ſua incolumitate ſecura,
adhuc de noſtra ſalute ſolicita. His atq; huiuſmodi do-
ctor ille ſententiis in catholicæ fidei luce clariſsima, ſa-
tis aperteq; teſtatur, vſq; ad huius corporis depoſitionē
peccandi pericula tentationeſq; metuendas, deinceps
nulla talia quenquam eſſe paſſurum. Quod & ſi non te-
ſtaretur, quādo de hac re Chriſtianus qualiſcunque du-
bitaret? Quo modo igitur homini lapſo, & in eodē lap- D
ſu iſtam vitam miſere finienti, atq; ad pœnas eunti tali-
bus debitas: quo modo, inquam, huic nō plurimū ſum-
meq; prodeſſet, ſi ex hoc tentationum loco priuſquam Sap.4.
laberetur, morte raperetur? Ac per hoc ſi abſit nimis in-
conſiderata contentio, tota quæſtio iſta finita eſt de il-
lo, qui raptus eſt ne malicia mutaret intellectū eius. Nec
ideo liber Sapientiæ, qui tanta numeroſitate annorum
legi meruit in Eccleſia Chriſti, in quo & hoc legitur, pa
ti debet iniuriam: quoniam reſiſtit eis qui pro meritis
hominum falluntur, vt veniant contra dei manifeſtiſ-
ſimam gratiam, quæ maxime apparet in paruulis: quo-
rum cum alij baptizati, alij nō baptizati vitæ huius ter-
minum ſumunt, ſatis indicant miſericordiam & iudi-
cium: miſericordiam quidem gratuitam, iudicium de-
bitum. Si enim iudicarentur homines pro meritis ſuæ
vitæ, quæ non haberent morte præuenientē, ſed habituri
eſſent, ſi viuerēt: nihil prodeſſet ei, qui raptus eſt ne ma-
licia mutaret intellectū eius: nihil prodeſſet eis qui lap-
ſi moriuntur, ſi antè morerentur: quod nullus dicere E
Chriſtianus audebit. Quocirca non debent fratres no-
ſtri, qui nobiſcum pro catholica fide perniciē Pelagia-
ni erroris impugnant, huic Pelagianæ intantum fauere
opinioni, qua opinantur gratiam dei ſecundum merita
noſtra dari: vt quod illi audire non poſſunt, ſententiam
veram planè, & antiquitus Chriſtianam, Raptus eſt ne
malicia mutaret intellectum eius: deſtruere moliantur,
& id aſtruere quod nō dico crediturum, ſed ſomniatu-
rum neminem putaremus: ſecūdum ea ſcilicet iudica-
ri quenquā mortuorum, quæ geſturus fuerat ſi tempore
prolixiore vixiſſet. Ita quippe claret inuictum eſſe, quod
dicimus, Gratiā dei non ſecundum merita noſtra dari,
vt huic veritati contradicentes ingenioſi homines hæc
ab omniū auribus & cogitationibus ambigenda dicere
cogerentur. Eſt etiam præclariſsimum lumen præ- Cap.XV.
deſtinationis & gratiæ, ipſe ſaluator, ipſe mediator dei
& hominum, homo Chriſtus Ieſus: qui vt hoc eſſet, qui- 1.Tim.2.
bus tandē ſuis vel operum vel fidei præcedentibus me-
ritis natura humana quæ in illo eſt, cōparauit? Reſpon-
deatur quæſo, ille homo vt à verbo patri coæterno in
vnitatem perſonæ aſſumptus, filius dei vnigenitus eſſet,
vnde hoc meruerit? Quod eius bonum qualecunq; pre F
ceſsit? Quid egit ante, quid credidit, quid petiuit, vt ad
hanc ineffabilem excellentiā perueniret? Nōne facien-
te ac ſuſcipiente verbo, ipſe homo ex quo eſſe cœpit, fi-
lius dei vnicus eſſe cœpit? Nōne filium dei vnicum fœ-
mina illa gratia plena concepit? Nōne de ſpiritu ſancto
& virgine Maria dei filius vnicus natus eſt, non carnis
cupidine, ſed ſingulari dei munere? Nunquid metuen-
dum fuit, ne accedente ætate homo ille libero peccaret
arbitrio? An ideo in illo non libera volūtas erat, ac non
tanto magis erat, quanto magis peccato ſeruire non po
terat? Nempe iſta omnia ſingulariter admirāda, & alia
ſi qua ei⁹ propria veriſsime dici poſſunt, ſingulariter in
illo accepit humana, hoc eſt noſtra natura, nullis ſuis
præcedentibus meritis. Reſpondeat hic homo deo ſi au
det, & dicat, Cur non & ego? Et ſi audierit, O homo, tu Rom.9.
quis es qui reſpondeas deo: nec ſic cohibeat, ſed augeat
impudētiā & dicat, Quo modo audio: Tu quis es ô ho-
mo? cū ſim quod audio, id eſt, homo quod eſt & ille de
quo ago, cur nō ſim quod & ille? At enim gratia ille ta-
lis ac tantus eſt. Cur diuerſa eſt gratia, vbi natura com-
munis eſt? Certè nō eſt acceptio perſonarū apud deum.
Quis non dico Chriſtianus, ſed inſanus hæc dicat? Ap- Rom.2.
pareat itaque nobis in noſtro capite ipſe fons gratiæ,
vnde

G vnde ſecundum vniuſcuiuſq; menſuram ſe per cũcta
eius mẽbra diffundit. Ea gratia fit ab initio fidei ſuæ ho
mo quicũque Chriſtianus, qua gratia homo ille ab ini-
tio ſuo factus eſt Chriſtus: de ipſo ſpiritu & hic renatus,
de quo eſt ille natus: eodem ſpiritu fit in nobis remiſſio
peccatorum, quo ſpiritu factum eſt vt nullum haberet
ille peccatum. Hæc ſe deus eſſe facturum profecto præ-
ſciuit. Ipſa eſt igitur prædeſtinatio ſanctorũ quę in ſan-
cto ſanctorum maxime claruit, quam negare quis po-
teſt rectè intelligentium eloquia veritatis? Nam & ip-
ſum dominum gloriæ inquantum homo factus eſt dei
filius, prædeſtinatũ eſſe didicimus: Clamat doctor gen-
Rom. 1. tium in capite Epiſtolarum ſuarum, Paulus ſeruus Ieſu
Chriſti, vocatus Apoſtolus, ſegregat⁹ in Euangeliũ dei,
quod antè promiſerat per Prophetas ſuos in ſcripturis
ſanctis de filio ſuo, qui factus eſt ei ex ſemine Dauid ſe-
cundum carnem, qui prædeſtinatus eſt filius dei in vir-
tute, ſecũdum ſpiritum ſanctificationis ex reſurrectio-
ne mortuorum. Prædeſtinatus eſt ergo Ieſus, vt qui fu-
turus erat ſecundum carnem filius Dauid, eſſet tamen
H in virtute filius dei ſecũdum ſpiritum ſanctificationis,
quia nat⁹ eſt de ſpiritu ſancto & virgine Maria. Ipſa eſt
illa ineffabiliter facta hominis à deo verbo ſuſceptio
ſingularis, vt filius dei & filius hominis ſimul, & filius
hominis propter ſuſceptum hominẽ, & filius dei prop-
ter ſuſcipientem vnigenitum deum veraciter & pro-
prie diceretur, ne non trinitas, ſed quaternitas credere-
tur. Prædeſtinata eſt iſta naturæ humanæ tanta & tam
celſa & ſumma ſubuectio, vt quo attolleretur altius, nõ
haberet: ſicut pro nobis ipſa diuinitas quouſq; ſe depo-
neret humilius, non habuit, quàm ſuſcepit à natura ho-
minis, cum infirmitate carnis vſque ad mortem crucis.
Sicut ergo prædeſtinatus eſt ille vnus, vt caput noſtrũ
eſſet: ita multi prædeſtinati ſumus, vt membra eius eſ-
ſemus. Humana hic merita conticeſcant, quę perierunt
per Adam: & regnet quæ regnat dei gratia per Ieſum
Chriſtum dominum noſtrum, vnicum dei filium do-
minum noſtrum. Quiſquis in capite noſtro præceden-
tia merita ſingularis illius generationis inuenerit, ipſe
in nobis membris eius præcedentia merita multiplica-
tæ regenerationis inquirat. Neque enim retributa eſt
I Chriſto illa generatio, ſed tributa, vt alienus ab omni
obligatiõe peccati, de ſpiritu & virgine naſceretur. Sic
& nobis vt ex aqua & ſpiritu renaſceremur, non retri-
butum eſt pro aliquo merito, ſed gratis tributum: & ſi
nos ad lauacrum regenerationis fides duxit, non ideo
putare debem⁹, priores nos dediſſe aliquid, vt retribu-
eretur nobis regeneratio ſalutaris. Ille quippe nos fecit
credere in Chriſtum, qui nobis fecit in quem credimus
Chriſtum: ille facit in hominibus principium fidei &
perfectionem in Ieſu, qui fecit hominem principem fi-
dei & perfectorem Ieſum: ſic enim eſt appellatus, vt ſci-
Cap. XVI. tis, in Epiſtola quę eſt ad Hebręos. Vocat enim deus
prædeſtinatos multos filios ſuos, vt eos faciat membra
prædeſtinati vnici filij ſui, nõ ea vocatione qua vocati
ſunt qui noluerunt venire ad nuptias: illa quippe voca-
Lucæ 14. tione & Iudæi vocati ſunt, quibus Chriſtus crucifixus
1. Cor. 1. ſcandalũ eſt: & gentes, quibus Chriſtus crucifixus ſtul-
ticia eſt: ſed ea vocatione prędeſtinatos vocat, quam di
Ibidem. ſtinxit Apoſtolus, dicens ipſis vocatis Iudæis & Græcis
prædicare ſe Chriſtum dei virtutem & dei ſapientiam.
Sic enim ait, ipſis autem vocatis: vt illos oſtẽderet non
Rom. 8. vocatos, ſciens eſſe quandam certam vocationem eo-
Rom. 9. rum qui ſecũdum propoſitum vocati ſunt, quos præſci-
uit & prædeſtinauit conformes imaginis filij ſui. Quã

vocationem ſignificans, ait, Non ex operibus, ſed ex vo K
cante dictum eſt ei, Quia maior ſeruiet minori. Nun-
quid dixit, non ex operibus, ſed ex credente? Prorſus e-
tiam hoc abſtulit homini, vt totum daret deo. Dixit er
go, ſed ex vocante, non quacunque vocatione, ſed quá
vocatione fit credens. Hanc etiam intuebatur, cum di-
ceret, Sine pœnitentia ſunt dona & vocatio dei. Nam
& ibi quid agebatur pauliſper aduertite. Cum enim di-
xiſſet, Nolo enim vos ignorare fratres ſacramentum Rom. 11.
hoc, vt non ſitis vobis ſapientes: quia cæcitas ex parte
in Iſraël facta eſt, donec plenitudo gentium intraret, &
ſic omnis Iſraël ſaluus fieret, ſicut ſcriptum eſt, Veniet Eſa. 59.
ex Sion qui eripiat, & auertat impietatem ab Iacob, &
hoc illis à me teſtamentum, cum abſtulero peccata eo-
rum: mox addidit quod diligenter intelligendum eſt:
Secundum Euangelium quidem inimici propter vos,
ſecundum electionem autem dilecti, propter patres.
Quid eſt ſecundum Euangelium inimici propter vos:
niſi, quòd eorum inimicicia qua occiderunt Chriſtum, Rom. 11.
in Euangelio ſicut videmus ſine dubitatione profecit?
Et hoc oſtendit ex dei diſpoſitione veniſſe, qui bene vti L
nouit etiam malis, non vt ei proſint vaſa iræ: ſed vt ip-
ſo illis bene vtente, proſint vaſis miſericordiæ. Quid e-
nim apertius dici potuit, quàm id quod dictum eſt, Se-
cundum Euangelium inimici propter vos? Eſt ergo in Ibidem.
malorum poteſtate peccare. Vt autem peccando hoc
vel hoc illa malicia faciant, nõ eſt in eorum poteſtate,
ſed dei diuidentis tenebras & ordinantis eas, vt hinc
etiam quod faciunt contra voluntatem dei, non im-
pleatur niſi voluntas dei. Legimus in Actibus Apoſto-
lorum, cũ dimiſſi à Iudæis Apoſtoli veniſſent ad ſuos,
& indicaſſent quãta eis ſacerdotes & ſeniores dixiſſent,
leuauerunt illi vocem vnanimes omnes ad dominum,
& dixerunt, Domine tu es qui feciſti cœlum & terram, Acto. 4.
& mare & omnia quæ in eis ſunt, qui per os patris no-
ſtri Dauid, ſancti pueri tui dixiſti, Quare fremuerunt Pſal. 2.
gentes, & populi meditati ſunt inania? Aſtiterunt reges
terræ & principes conuenerunt in vnum, aduerſus do-
minum & aduerſus Chriſtum eius. Conuenerunt enim
in veritate in ciuitate iſta, aduerſus ſanctum puerum
tuum Ieſum quem vnxiſti, Herodes & Pilatus & popu-
lus Iſraël, facere quanta manus tua & conſilium præde- M
ſtinauit fieri. Ecce quod dictum eſt, ſecundum Euange- Rom. 11.
lium quidem inimici propter vos. Tãta quippe ab ini-
micis Iudæis manus dei & conſilium prædeſtinauit fie-
ri, quanta neceſſaria fuerant Euãgelio propter nos. Sed
quid eſt quod ſequitur, Secundum electionem autem
dilecti propter patres? Nunquid illi inimici qui in ſuis
inimiciciis perierunt, & aduerſantes Chriſto de gente
ipſa adhuc pereunt, ipſi ſunt electi atque dilecti? Abſit.
Quis hoc vel ſtultiſsimus dixerit? Sed vtrunque licet ſit
inter ſe contrarium, id eſt, inimici & dilecti, quanuis
non in eoſdem homines, tamen in eandem gentem cõ
uenit Iudæorum, & ad idem carnale ſemen Iſraël, aliis
eorum ad claudicationem, aliis ad benedictionem Iſ-
raël ipſius pertinentibus. Hunc enim ſenſum apertius
ſuperius explicauit, vbi ait, Quod quærebat Iſraël hoc Ibidem.
non eſt conſecutus, electio autem conſecuta eſt, cæteri
vero excæcati ſunt, in vtriſque tamen idem ipſe Iſraël.
Vbi ergo audiuimus, Iſraël non eſt conſecutus, vel cęteri
excæcati ſunt: ibi intelligendi ſunt, inimici propter vos:
vbi audiuimus, electio autem conſecuta eſt, ibi intelli-
gendi ſunt, dilecti propter patres: quibus patribus vti-
que iſta promiſſa ſunt. Abrahæ quippe dictæ ſunt pro- Gene. 22.
miſsiones & ſemini eius. Vnde & in iſta oliua oleaſter Gala. 3.
inſeritur

A inſeritur gentium. Iam porrò electio quam dicit, quia ſecundum gratiam, non ſecũdum debitum, debet vtique occurrere, quoniam reliquię per electionem gratię *Roma.11.* factæ ſunt. Hæc electio conſecuta eſt, cæteris excæcatis. Secundum hanc electionẽ Iſraëlitæ dilecti propter patres. Non enim vocatione illa vocati ſunt, de qua dictũ eſt, Multi vocati: ſed illa, qua vocantur electi. Vnde & hic poſteaquam dixit: ſecundum electionem autem dilecti propter patres: continuo ſubiecit, vnde agimus, ſine pœnitentia enim ſunt dona & vocatio dei: id eſt, ſine mutatione ſtabiliter fixa ſunt. Ad hanc vocationem qui pertinent, omnes ſunt docibiles dei, nec poteſt eorum quiſquam dicere, credidi vt ſic vocarer: præuenit eum quippe miſericordia dei, quia ſic vocatus eſt vt cre*Eſa.54.*deret. Omnes enim docibiles dei veniunt ad filiũ, quoniam audierunt & didicerunt à patre per filium, qui e*Ioan.6.*uidẽtiſsime dicit, Omnis qui audiuit à patre & didicit, venit ad me. Iſtorum autem nemo perit, quia omne quod dedit ei pater, non perdet ex eo quicquam. Quiſ-B quis ergo inde eſt, omnino non perit, nec erit inde qui *1.Ioan.2.* pereat. Propter quod dictum eſt, Ex nobis exierunt, ſed non erant ex nobis: nam ſi fuiſſent ex nobis, manſiſſent *Cap.XVII.* vtique nobiſcum.

Intelligamus ergo vocationem qua fiunt electi, non qui eliguntur quia crediderũt, ſed qui eliguntur vt credant. Hanc enim & dominus ipſe ſatis aperit, vbi dicit, Non vos me elegiſtis, ſed ego elegi vos. Nam ſi propterea electi erant quoniam crediderant, ipſi eum prius vtique elegerant credendo in eum, vt eligi mererentur. Aufert autem hoc omnino, qui di*Ioan.15.*cit, Non vos me elegiſtis, ſed ego vos elegi. Et ipſi quidem proculdubio elegerunt eum, quando crediderunt in eum. Vnde non ob aliud dicit, non vos me elegiſtis, ſed ego vos elegi: niſi quia non elegerunt eum vt eligeret eos, ſed vt eligerent eum elegit eos: quia miſericordia eius præuenit eos ſecũdum gratiam, non ſecundum debitum. Elegit ergo eos de mundo cum hic ageret in carne, ſed iam electos in ſeipſo, ante mũdi conſtitutionem. Hæc eſt immobilis veritas prædeſtinationis & *Ephe.1.* gratiæ. Nam quid eſt quod ait Apoſtolus, Sicut elegit nos in ipſo ante mundi conſtitutionem? Quod profe-C cto ſi propterea dictum eſt, quia pręſciuit deus credituros, non quia facturus fuerat ipſe credentes, contra iſtã præſcientiam loquitur filius, dicens, Non vos me elegiſtis, ſed ego vos elegi: cum hoc potius præſcierit deus quòd ipſi eum fuerant electuri, vt ab illo mererentur eligi. Electi ſunt itaque ante mundi conſtitutionem ea prædeſtinatione, in qua deus ſua futura facta præſciuit: electi ſunt autem de mundo ea vocatione, qua deus id *Roma.8.* quod prædeſtinauit, impleuit. Quos enim prædeſtinauit, ipſos & vocauit, illa ſcilicet vocatione ſecundũ propoſitum: nõ ergo alios, ſed quos prædeſtinauit, ipſos & vocauit: nec alios, ſed quos ita vocauit, ipſos & iuſtificauit: nec alios, ſed quos prædeſtinauit, vocauit, iuſtificauit, ipſos & glorificauit, illo vtique fine qui non habet finem. Elegit ergo deus fideles, ſed vt ſint, non quia iam erant. Apoſtolus Iacobus dicit, Nònne deus elegit pauperes in hoc mundo, diuites in fide, & hæredes regni, quod repromiſit deus diligentibus ſe? Eligendo ergo facit diuites in fide, ſicut hæredes regni. Rectè quippe in eis hoc eligere dicitur, quod vt in eis faciat, eos elegit. Rogo quis audiat dominum dicẽtem, Non vos me elegiſtis, ſed ego vos elegi: & audeat dicere, credere homines vt eligantur, cum potius eligantur vt credant, ne contra ſententiam veritatis priores inueniantur ele*Ioan.15.*giſſe Chriſtum, quibus dicit Chriſtus, non vos me elegiſtis, ſed ego elegi vos.

Quis audiat Apoſtolum di- D
Cap.XVIII. *Ephe.1.* centem, Benedictus deus & pater domini noſtri Ieſu Chriſti, qui benedixit nos in omni benedictione ſpirituali, in cœleſtibus in Chriſto, ſicut elegit nos in ipſo ante mundi conſtitutionem, vt eſſemus ſancti & immaculati in conſpectu eius, in charitate prædeſtinans nos in adoptionem filiorum per Ieſum Chriſtum in ipſum, ſecundum placitum voluntatis ſuæ, in qua gratificauit nos in dilecto filio ſuo, in quo habem° redemptionem per ſanguinem ipſius, remiſsionem peccatorum ſecundum diuitias gratiæ eius, quæ abundauit in nos in omni ſapientia & prudentia, vt oſtenderet nobis myſteriũ voluntatis ſuæ, ſecundum bonam voluntatem ſuam, quã propoſuit in illo, in diſpoſitione plenitudinis temporum inſtaurare omnia in Chriſto, quæ in cœlis ſunt & quæ in terris in ipſo: in quo etiam ſortem conſecuti ſumus, prædeſtinati ſecundum propoſitum eius, qui vniuerſa operatur ſecundum conſilium voluntatis ſuæ, vt ſimus in laudem gloriæ eius. Quis, inquam, hæc audiat diligenter & intelligenter, & audeat de hac quam defendimus, tam clara veritate dubitare? Elegit deus in E Chriſto ante conſtitutionem mundi membra eius: & quo modo eligeret eos qui nondum erant, niſi prædeſtinando? Elegit ergo pręd eſtinans nos: nunquid eligeret impios & immundos? Nam ſi quæſtio proponatur, vtrum hos eligat, an potius ſanctos & immaculatos, quid horum reſpondeat qui requiratur, ac non ſtatim ferat pro ſanctis immaculatiſque ſententiam? Præſciebat ergo, ait Pelagianus, qui futuri eſſent ſancti & immaculati per liberæ voluntatis arbitrium, & ideo eos ante mũdi conſtitutionem in ipſa ſua præſcientia, qua tales futuros eſſe præſciuit, elegit. Elegit ergo, inquit, antequam eſſent, prædeſtinans filios, quos futuros ſanctos immaculatosq́; pręſciuit: vtique ipſe non fecit, nec ſe facturum, ſed illos futuros, eſſe præuidit. Intueamur ergo verba Apoſtoli, atque videamus vtrum propterea nos elegerit ante mundi conſtitutionem, quia ſancti & immaculati futuri eramus, an vt eſſemus? Benedictus, inquit, de°, & pater domini noſtri Ieſu Chriſti, qui nos benedixit in omni benedictione ſpiritali in cœleſtibus in Chriſto: ſicut elegit nos in ipſo, ante mundi conſti- F tutionem, vt eſſemus ſancti & immaculati. Non ergo quia futuri eramus, ſed vt eſſemus. Nempe certum eſt, nempe manifeſtum eſt, ideo quippe tales eramus futuri, quia elegit ipſe, prædeſtinãs vt tales per gratiam eius eſſemus. Ita ergo nos benedixit benedictione ſpiritali in cœleſtib° in Chriſto Ieſu, ſicut elegit nos in ipſo ante mundi conſtitutionem, vt eſſemus ſancti & immaculati in conſpectu eius, in charitate prædeſtinans nos in adoptionem filiorum per Ieſum Chriſtum in ipſum. Deinde quid adiungat, attendite, Secundum placitum, inquit, voluntatis ſuæ, ne in tanto beneficio gratiæ dei, placito gloriaremur voluntatis noſtræ: In qua gratificauit nos, inquit, in dilecto filio ſuo: in qua vtique volũtate ſua gratificauit nos. Sic dictũ eſt gratificauit à gratia, ſicut iuſtificauit dicitur à iuſticia: In quo habemus, inquit, redemptionem per ſanguinem ipſius, remiſsionem peccatorum ſecundum diuitias gratiæ eius, quæ abundauit in nos in omni ſapientia & prudentia, vt oſtenderet nobis myſterium voluntatis ſuæ, ſecundum bonam voluntatem ſuam. In hoc myſterio voluntatis ſuæ poſuit diuitias gratiæ ſuæ, ſecũdum bonam voluntatem ſuam, non ſecũdum noſtram: quæ bona eſſe non poſſet, niſi ipſe ſecundum bonam voluntatem ſuam vt bona fieret, ſubueniret. Cum autem dixiſſet, Secundum

bonam

G bonam voluntatem ſuam ſubiecit, Quam propoſuit in
illo, id eſt, in dilecto filio ſuo, in diſpenſatione plenitu-
dinis temporum inſtaurare omnia in Chriſto, quæ in
cœlis ſunt & quæ in terris in ipſo, in quo etiã & ſortem
conſecuti ſumus, prædeſtinati ſecũdum propoſitũ eius,
qui vniuerſa operatur ſecundum conſilium voluntatis
ſuæ, vt ſimus in laudem gloriæ eius. Nimis longum eſt
de ſingulis diſputare. Cernitis autem proculdubio cer-
nitis, quanta manifeſtatione Apoſtolici eloquij defen-
datur hæc gratia, contra quã merita extolluntur huma-
na, tanquam homo aliquid prior det, vt retribuatur ei.
Elegit ergo nos deus in Chriſto ante mundi conſtitu-
tionem, prædeſtinans nos in adoptionem filiorũ, non
quia per nos ſancti & immaculati futuri eramus, ſed e-
legit prædeſtinauitq́; vt eſſemus. Fecit autem hoc ſecũ-
dum placitum voluntatis ſuæ, vt nemo de ſua, ſed de il-
lius erga ſe voluntate glorietur: fecit hoc ſecundum di
uitias gratiæ ſuæ, ſecũdum bonam voluntatem ſuã, quã
propoſuit in dilecto filio ſuo, in quo ſortem conſecuti
ſumus, prędeſtinati ſecundũ propoſitum non noſtrum,
ſed eius qui vniuerſa operatur, vſqueadeo vt ipſe in no
H bis operetur & velle. Operatur autem ſecundum conſi-
lium voluntatis ſuæ, vt ſimus in laudẽ glorię eius. Hinc
1.Cor.3. eſt autem quod clamamus, vt nemo glorietur in homi-
1.Cor.1. ne, ac per hoc nec in ſeipſo: ſed qui gloriatur, in domi-
no glorietur, vt ſimus in laudem gloriæ eius. Ipſe quip-
pe operatur ſecundũ propoſitum ſuum, vt ſimus in lau-
dem gloriæ eius, vtique ſancti & immaculati, propter
quod nos vocauit prædeſtinans ante mundi conſtitu-
tionem. Ex hoc propoſito eius eſt illa electorũ propria
vocatio, quibus omnia cooperantur in bonum: quia ſe-
cundum propoſitum vocati ſunt ſancti, & ſine pœnitẽ-
Cap.XIX. tia ſunt dona & vocatio dei. Sed hi noſtri de quib[9]
vel pro quibus nunc agimus, forſitã dicunt, Pelagianos
hoc Apoſtolico teſtimonio refutari, vbi dicit ideo nos
Ephe.1. electos in Chriſto, & prędeſtinatos ante mundi conſti-
tutionem, vt eſſemus ſancti & immaculati in cõſpectu
eius in charitate. Ipſi enim putant, acceptis præceptis iã
per noſipſos fieri liberæ voluntatis arbitrio ſanctos &
immaculatos, in conſpectu eius in charitate: quod futu
rum deus quoniam præſciuit, inquiunt, ideo nos ante
I mundi conſtitutionem elegit & prædeſtinauit in Chri
ſto: cum dicat Apoſtolus, Nõ quia futuros tales nos eſſe
præſciuit, ſed vt eſſemus tales per ipſam electionẽ gra-
tiæ ſuæ, qua gratificauit nos in dilecto filio ſuo: Cũ er-
go nos prædeſtinauit, opus ſuum præſciuit, qui nos ſan
ctos & immaculatos facit. Vnde rectè hoc teſtimonio
Pelagianus error arguitur. Nos autẽ dicimus, inquiunt,
noſtrum deũ non præſciſſe niſi fidẽ, qua credere inci-
pimus, & ideo nos elegiſſe ante mũdi conſtitutionem
ac prædeſtinaſſe, vt iã ſancti & immaculati gratia atq́;
opere eius eſſemus. Sed audiant & ipſi in hoc teſtimo-
Ibidem. nio, vbi dicit, Sortẽ conſecuti ſumus, prædeſtinati ſecũ-
dum propoſitũ, qui vniuerſa operatur. Ipſe ergo vt cre-
dere incipiamus operatur, qui vniuerſa operatur: voca-
Rom.9. tionem quippe illam de qua dictum eſt, Sine pœniten-
tia ſunt dona & vocatio dei: & de qua dictum eſt, Non
ex operibus, ſed ex vocante: cũ poſſet dicere, ſed ex cre-
dente: & electionem quam ſignificauit dominus, dicẽs,
Ioan.15. Non vos me elegiſtis, ſed ego vos elegi: nec fides ipſa
pręcedit: Non enim quia credidimus, ſed vt credamus
elegit nos, ne priores eũ elegiſſe dicamur, falſumq́; ſit,
quod abſit, Non vos me elegiſtis, ſed ego vos elegi. Nec
quia credidimus, ſed vt credamus vocamur, atque illa
vocatione quæ ſine pœnitentia eſt, id prorſus agitur &
peragitur, vt credamus. Nec omnia replicanda ſunt, de K
hac re tam multa quæ diximus. Denique & in huius te-
ſtimonij conſequẽtibus, deo gratias agit Apoſtolus pro
his qui crediderunt, non vtique quia eis annunciatum
eſt Euangelium, ſed quoniam crediderunt. Ait enim, In Ephe.1.
quo & vos audientes verbum veritatis Euangelium ſa-
lutis veſtræ, in quo credentes ſignati eſtis ſpiritu pro-
miſsionis ſancto, qui eſt pignus hæreditatis noſtræ in
redemptionem acquiſitionis, in laudem gloriæ ipſius:
propter hoc & ego audita fide veſtra in Chriſto Ieſu &
in omnes ſanctos, nõ ceſſo gratias agere pro vobis. No
ua erat & recens eorum fides pręd icato ſibi Euangelio,
qua fide audita, gratias deo pro eis agit Apoſtol[9]. Si ho
mini gratias ageret pro eo, quod illum vel putaret non
præſtitiſſe vel noſſet, adulatio vel irriſio verius quàm
gratiarum actio diceretur, Nũ erremus, deus non irri- Gala.6.
detur: donum enim eius eſt etiam incipiens fides, ne
Apoſtoli falſa vel falſarum gloriarum gratiarum actio
merito iudicetur. Quid illud? Nonne initiũ fidei appa-
ret Theſſalonicenſium, de quo tamen idem Apoſtolus
deo gratias agit, dicens, Propterea & nos gratias agi- 1.Theſſ.2.
mus deo ſine intermiſsione, quoniam cum percepiſſe- L
tis à nobis verbũ auditus dei, excepiſtis non vt verbum
hominum, ſed ſicut eſt vere verbum dei, quod operatur
in vobis, cui credidiſtis. Quid eſt quod hic deo gratias
agit? Nempe vanum eſt atque inane, ſi cui gratias agit
de hoc, quod ipſe nõ fecit. Sed quia hoc vanũ & inane
non eſt, profecto deus cui de hoc opere gratias agit, ip-
ſe fecit: vt cum percepiſſent ab Apoſtolo verbum audi-
tus dei, exciperent illud non vt verbum hominum, ſed
ſicut eſt vere verbum dei. Deus igitur operatur in cor-
dibus hominum, vocatione illa ſecundum propoſitum
ſuum, de qua multum locuti ſumus, vt non inaniter au
diant Euangelium, ſed eo audito conuertantur & cre-
dant, excipientes non vt verbum hominum, ſed ſicut
eſt vere verbum dei. Illud etiam initium fidei ho-
minum donum dei eſſe nos admonet, cum hoc ſignifi Cap.XX.
cet Apoſtolus in Epiſtola ad Coloſſenſes, Orationi in-
ſtate, vigilantes in illa in gratiarum actione, orantes ſi- Coloſſ.4.
mul & pro nobis, vt deus aperiat nobis oſtium verbi ſui
ad loquendum myſterium Chriſti, propter quod etiam
vinctus ſum, vt manifeſtem illud ita vt oportet me lo-
qui. Quo modo aperitur oſtium verbi, niſi cum ſenſus M
aperitur audientis vt credat, & initio fidei facto, ea quæ
ad ædificandam ſalubrem doctrinam prędicãtur & di
ſputantur, admittat, ne per infidelitatem corde clauſo
ea quæ dicuntur, improbet ac repellat? Vnde & ad Co-
rinthios ait, Permanebo autem Epheſi vſque ad Pente-
coſten: oſtium enim mihi apertum eſt magnum & eui- 1.Cor.16.
dens, & aduerſarij multi. Quid hic aliud poteſt intelli-
gi, niſi prædicato ibi per eum primitus Euangelio cre-
didiſſe multos, & multos eiuſdem fidei aduerſarios ex-
titiſſe, ſecundum illud domini, Nemo ad me venit, niſi
cui datum fuerit à patre meo: Et, Vobis datum eſt noſſe Ioan.6.
myſterium regni cœlorum, illis autem non eſt datum? Luca.8.
Oſtium ergo apertum eſt in eis quibus datũ eſt: aduer-
ſarij autem multi ex eis, quibus non eſt datum. Itèmque
ad eoſdem in ſecunda Epiſtola, idem Apoſtolus, Cum
veniſſem, inquit, in Troadem in Euangelio Chriſti, & 2.Cor.2.
oſtium mihi apertum eſſet in domino, non habui re-
quiem ſpiritui meo, eo quòd nõ inueni Titum fratrem
meum, ſed vale illis faciens exij in Macedoniam. Qui-
bus valefecit, niſi eis qui crediderant, in quorum ſcili-
cet cordibus Euangelizanti apertum eſt oſtium? Quid
autem adiungat, attendite, Deo autem, inquit, gratias Ibidem.
qui

A qui ſemper triumphare nos facit in Chriſto,& odorem noticię ſuæ per nos manifeſtat in omni loco:quia Chriſti bonus odor ſumus deo,in his qui ſalui fiũt : & in his qui pereũt , quibuſdã quidem odor mortis in mortem, quibuſdam autem odor vitæ in vitã. Ecce vnde gratias agit miles acerrimus & defenſor inuictiſsimus gratiæ: ecce vnde gratias agit, quia Chriſti bon° odor ſunt Apoſtoli deo, & in his qui ſalui fiunt gratia eius,& in his qui pereunt iudicio eius. Sed vt minus ſuccenſeatur ab hæc parum intelligentibus, ipſe admonet,cum adiũgit & dicit,Et ad hæc quis idoneus? Verũtamen redeamus ad oſtij apertionem,qua initium fidei audſetium ſignificauit Apoſtolus. *Coloſſ.4.* Quid eſt enim, Orantes ſimul & pro nobis,vt deus aperiat nobis oſtjum verbi: niſi apertiſsima demonſtratio etiã ipſum initium fidei eſſe donum dei?Non enim orando peteretur ab eo , niſi ab ipſo tribui crederetur. Hoc donũ cœleſtis gratiæ in illam purpurariam deſcenderat, cui ſicut ſcriptura dicit in Actibus Apoſtolorum , *Acto.16.* deus aperuerat ſenſum eius,& intẽdebat in ea quæ à Paulo dicebantur,ſic enim vocabatur B vt crederet. Agit quippe deus quod vult in cordibus hominum,vel adiuuando,vel iudicando,vt etiam per eos impleatur quod manus eius & conſilium prędeſtinauit fieri. Fruſtra itaque etiam illud,quod Regnorum & Paralipomenõ ſcriptura teſte probauimus, cum deus vult fieri quod non niſi volẽtibus hominibus oportet fieri, inclinari eorũ corda vt hoc velint,eo ſcilicet inclinante, qui in nobis mirabili modo & ineffabili operatur & velle,ad cauſam de qua diſſerimus,non pertinere dixerunt . Quid enim eſt aliud,nihil dicere, & tamen contradicere,niſi forte cur eis hoc viſum ſit , rationem vobis aliquam reddiderunt,quam vos in literis veſtris tacere maluiſtis?Sed quæ illa eſſe poſsit,ignoro. An forte quia oſtẽdimus hoc deum egiſſe in cordibus hominũ, & ad hoc perduxiſſe quorũ ei placuit voluntates, vt rex cõſtitueretur Saül ſiue Dauid? Ideo hæc exempla cauſæ huic conuenire non putant,quoniam non hoc eſt temporaliter regnare in hoc ſeculo , quod eſt in æternum regnare cum deo : ac per hoc exiſtimant ad regna terrena facienda deum inclinare:ad regnum vero cœleſte obtinẽdum, deum non inclinare quorum voluerit vo-

C luntates?Sed puto propter regnum cœlorum, nõ prop-

Pſal.118. ter regnum terrenum eſſe dictum , Inclina cor meum

Pſal.36. in teſtimonia tua : Vel, A domino greſſus hominis dirigũtur,& viam eius volet : Vel,Paratur voluntas à do-

3.Reg.8. mino: Vel,Fiat dominus noſter nobiſcũ,ſicut erat cum patribus noſtris : non derelinquat nos, nec auertat nos à ſe : inclinet corda noſtra ad ſe , vt eamus in omnibus

Ezech.36. vijs eius: Vel,Dabo eis cor cognoſcendi me,& aures audiẽtes : Vel,Dabo eis cor aliud,& ſpiritum nouum dabo eis. Audiãt etiam illud,Spiritum meum dabo in vobis, & faciam vt in iuſtificationibus meis ambuletis , & iudicia mea obſeruetis & faciatis. Audiant, A domino dirigũtur greſſus viri,mortalis autem quo modo intelliget vias ſuas ? Audiant, Omnis vir videtur ſibimetipſi iuſtus,dirigit autem corda dominus. Audiant,Crediderunt quotquot erant ordinati in vitam æternam . Audiant hæc & alia quæcunque non dixi, quibus oſtenditur deus ad regnum etiam cœlorum, & ad vitam æternam parare & conuertere hominum voluntates. Cogitate autem quale ſit , vt credamus ad conſtituenda regna terrena hominum voluntates operari deum, & ad capeſſendum regnum cœlorum homines operari voluntates ſuas. Multa diximus,& fortaſſe iam dudum potuimus perſuadere quæ volumus , & adhuc tam bonis ingenijs ſic loquimur quaſi obtuſis, quibus & quod ni- D mium eſt , non eſt ſatis. Sed dent veniam , noua *Cap.XXI.* enim quæſtio ad hoc nos compulit : quia cum in prioribus opuſculis noſtris,ſatis idoneis teſtimonijs egiſſemus donum dei eſſe etiam fidem , inuentum eſt quod contradiceretur,& ad hoc valere illa teſtimonia , vt oſtendant dei donum eſſe incrementum fidei : initium vero fidei quo in Chriſtum primitus creditur , ab homine ipſo eſſe,nec eſſe donũ dei:ſed hoc exigere deum, vt cum id præceſſerit , cætera tãquam hoc merito conſequantur quæ dei dona ſunt , nec vllum eorum dari gratis,cum in eis dei gratia , quæ non niſi gratuita eſt, prædicetur . Quod videtis quàm ſit abſurdum,propter quod inſtitimus quantum potuimus , vt etiam ipſum initium fidei donum dei eſſe oſtenderemus . Quod & ſi diutius fecimus, quàm forſitã vellent hi propter quos fecimus , hinc ab eis reprehendi parati ſumus : dum tamen & ſi multo diutius quàm vellent , & ſi cum faſtidio ac tædio intelligentium,fateantur nos feciſſe quod fecimus, id eſt etiam initium fidei, ſicut continentiam, patiẽtiam,iuſticiam,pietatem , & cætera de quibus cum E his nulla contentio eſt , donum dei eſſe docuiſſe . Hic ergo ſit huius voluminis terminus , ne offendat vnius nimia longitudo.

Libri primi finis.

DIVI AVRELII AVGVSTINI
HIPPONENSIS EPISCOPI,
Liber Secundus,de bono
perſeuerantiæ.

IAm de perſeuerantia diligẽtius *Cap.I.* diſputandum eſt . Nam & in priore libro cum ageremus , de initio fidei, etiam de hac aliqua diximus . Aſſerimus ergo donum dei eſſe perſeuerãtiam qua vſque in finem perſeueratur in Chriſto: finem autem dico quo vita iſta finitur , in qua tantummodo periculum eſt ne cadatur . Itaque vtrum quiſque hoc munus acceperit, F quãdiu hanc vitam ducit,incertum eſt . Si enim priuſquam moriatur cadat, non perſeueraſſe vtique dicitur, & veriſsime dicitur . Quo modo ergo perſeuerantiam qui non perſeuerauerit,accepiſſe vel habuiſſe dicendus eſt ? Nam ſi habeat aliquis continentiam,& ab ea decidat atque incontinens fiat , ſi iuſticiam , ſimiliter ſi patientiam , ſi ipſam fidem , rectè dicitur habuiſſe & non habere. Continens enim fuit vel iuſtus fuit, vel patiens vel fidelis fuit,quandiu fuit. Cum vero eſſe deſiſtit,non eſt quod fuit:qui vero nõ pſeuerauerit , quo modo perſeuerans fuit, cum perſeuerando quiſque oſtendat perſeuerantem,quod iſte non fecit?Sed ne quiſquam reluctetur & dicat , ſi ex quo fidelis quiſque factus eſt, vixit verbi gratia , decem annos , & eorum medio tempore à fide lapſus eſt,nònne quinq; annos perſeuerauit?Non contendo de verbis, ſi & illa perſeuerantia putatur eſſe dicenda tãquam temporis ſui , hanc certè de qua nunc agimus perſeuerantiam , qua in Chriſto perſeueratur vſque in finem , nullo modo habuiſſe dicendus eſt, qui non perſeuerauerit vſque in finem:potiúſque hanc habuit vnius anni fidelis , & quantum infra cogitari poteſt,ſi donec moreretur fideliter vixit:quàm multorum annorum , ſi exiguum tẽporis ante mortem à fidei ſtabilitate

G bilitate defecit. Quo conſtituto videamus vtrum
Cap.II. hæc perſeuerantia, de qua dictum eſt, Qui perſeuerauerit
Matt.10. vſque in finem, hic ſaluus erit: donum ſit dei. Quòd
Philip.1. ſi non ſit, quo modo verum eſt quod Apoſtolus ait, Vobis
donatum eſt pro Chriſto, non ſolùm vt credatis in
eum, verumetiam vt patiamini pro eo? Horum quippe
vnum pertinet ad initium, alterum ad finem: vtrunque
tamen eſt dei donum, quia vtrúque dictum eſt eſſe donatum,
ſicut & ſuperius iam diximus. Quod enim eſt
initium verius Chriſtiano, quàm credere in Chriſtum?
Quis finis melior eſt quàm pati pro Chriſto? Sed quod
ad id pertinet vt credatur in Chriſtum, qualiſcunq; inuenta
eſt contradictio, vt donum dei non initium, ſed
augmentum fidei diceretur: cui opinioni donante domino
ſatis ſuperq; reſpondimus. Quid autem dici poteſt,
cur perſeuerantia vſq; in finē non donetur in Chriſto,
cui donatur pati pro Chriſto: aut vt expreſsius eloquar,
cui donetur mori pro Chriſto? Nam & Petrus A-
1.Pet.3. poſtolus donum dei hoc eſſe demonſtrans, Melius eſt,
inquit, benefacientes, ſi velit volūtas dei pati, quàm malefacientes.
Cum dicit, ſi velit voluntas dei: oſtendit di-
H uinitus donari, [nec] omnibꝰ ſanctis, vt pro Chriſto patiantur:
neque enim quos non vult deus peruenire ad
experientiam gloriámque paſsionis, non perueniūt ad
regnū dei, ſi perſeuerauerint in Chriſto vſq; in finē. Sed
quis dicat iſtis non donari hanc perſeuerātiam, qui ægritudine
corporis, vel quocunque caſu moriuntur in
Chriſto, cum lōge difficilior donetur illis, à quibus ſuſcipitur
& mors ipſa pro Chriſto? Multo quippe difficilius
perſeueratur, vbi hoc agit qui perſequitur ne perſeueretur,
& propterea vſque ad mortē ſuſtinetur, vt perſeueretur.
Illam proinde difficilius perſeuerantiā, iſtam
facilius eſt habere: ſed cui nihil difficile eſt, facile eſt v-
Hiere.32. trāque donare. Hanc enim promiſit deus, dicēs, Timorem
meum dabo in cor eorum, vt à me non recedant.
Quod quid eſt aliud, quàm talis ac tātus erit timor meꝰ
quem dabo in cor eorum, vt mihi perſeueranter adhæreant?
Cur autē perſeuerantia iſta poſcitur à deo, ſi non
datur à deo? An & iſta irriſoria petitio eſt, cum id ab eo
petitur quod ſcitur ipſum nō dare, ſed ipſo non donāte
eſſe in hominis poteſtate: ſicut irriſoria eſt etiam illa
I actio gratiarum, ſi ob hoc gratiæ aguntur deo, quod nō
donauit ipſe nec fecit? Sed quod ibi dixi, hoc & hic di-
Gala.6. co, Nolite errare, inquit Apoſtolus, deus non irridetur.
O homo non verborum tuorum tantum, verumetiam
cogitationum tuarum teſtis eſt deus: ſi aliquid à tanto
diuite veraciter ac fideliter poſcis, ab illo à quo poſcis,
te accipere crede quod poſcis. Noli eū labiis honorare,
& ſuper eum corde te extollere, credens à teipſo tibi eſſe,
quod ab illo te fingis orare. An ab illo perſeuerantia
noſtra forte non poſcitur? Iam hoc qui dicit, non meis
diſputationibus refellēdus, ſed ſanctorum orationibus
reuocandus eſt. An vero quiſquam eorum eſt, qui non
ſibi poſcat à deo vt perſeueret in eo, cum ipſa oratione
quæ dominica nuncupatur, quia eandem dominus do-
Matt.6. cuit, quādo oratur à ſanctis, nihil penè aliud quàm perſeuerantia
poſci intelligatur? Legite aliquādo intentius
eius expoſitionē in beati Cypriani martyris libro, quē
de hac re cōdidit, cuius eſt titulus de dominica oratione:
& videte ante quot annos contra ea quæ futura erāt
Pelagianorum venena, quale ſit antidotū præparatum.
Nam tria ſunt, vt ſcitis, quæ maxime aduerſus eos catholica
defendit Eccleſia. Quorum eſt vnum, gratiam
dei non ſecūdum merita noſtra dari: quoniam dei dona
ſunt, & dei gratia etiam conferuntur merita vniuerſa
iuſtorum. Alterū eſt: in quātacūque iuſticia ſine qua- K
libuſcunque peccatis in hoc corruptibili corpore neminem
viuere. Tertium eſt, obnoxium naſci hominem
peccato primi hominis, & vinculo damnationis obſtrictum,
niſi reatus qui generatione contrahitur, regeneratione
ſoluatur. Horum trium hoc quod loco vltimo
poſui, ſolum non tractatur in ſupradicto glorioſi
martyris libro. De duobus vero cæteris tanta illic perſpicuitate
diſſeritur, vt ſupradicti hæretici noui, inimici
gratiæ Chriſti lōge ante reperiātur conuicti eſſe quàm
nati. In his ergo meritis ſanctorum, quæ nulla niſi dei
dona ſunt, etiam perſeuerantiam donum dei eſſe ſic loquitur.
Dicimus, inquit, Sāctificetur nomen tuum: non
quòd optemus deo vt ſanctificetur orationibꝰ noſtris,
ſed quòd petamus ab eo, vt nomen eius ſanctificetur in
nobis. Cæterum à quo deus ſanctificatur, qui ipſe ſanctificat?
Sed quia ipſe dixit, Sancti eſtote, quoniam & e- Leuit.19.
go ſanctus ſum: id petimus & rogamꝰ, vt qui in baptiſmo
ſanctificati ſumus, in eo quod eſſe cœpimus, perſeueremus.
Et paulopoſt de hac re ipſe adhuc diſputans,
& docens nos perſeuerantiam petere à domino, quod
nullo modo rectè & veraciter faceret, niſi eius donum L
etiā hoc eſſet: hæc, inquit, ſanctificatio vt in nobis permaneat
oramus, & quia dominꝰ & iudex noſter, ſanato
à ſe & viuificato cōminatur non delinquere, ne quid
ei deterius fiat: hanc continuis orationibus precem facimus,
hoc diebus & noctibꝰ poſtulamus, vt ſanctificatio
& viuificatio quæ de dei gratia ſumitur, ipſius protectione
ſeruetur. In ſanctificatione igitur perſeuerantiam,
hoc eſt, vt in ſanctificatione perſeueremus, nos ab
eo petere iſte doctor intelligit, cū ſanctificati dicimus,
Sanctificetur nomen tuum. Quid eſt enim petere aliud
quod accepimus, niſi vt id quoque nobis præſtet,
ne habere deſinamus? Sicut ergo ſanctus, cum deum rogat
vt ſanctus [ſit, id vtique rogat vt ſanctus] eſſe permaneat:
ita vtique & caſtus, cum rogat vt caſtus ſit: cōtinens,
vt continens ſit: iuſtus, vt iuſtus ſit: pius, vt pius
ſit: & cætera quæ contra Pelagianos dona dei eſſe defendimus,
hoc ſine dubio petunt, vt in eis perſeuerent
bonis, quæ ſe accepiſſe nouerunt. Quod ſi accipiūt, profecto
& ipſam perſeuerantiā magnum dei donum quo
cætera dona eius conſeruātur, accipiunt. Quid cum di- M
cimus, Adueniat regnum tuum: num aliud poſcimus,
niſi vt veniat & nobis, quod eſſe venturum non dubitamus
omnibus ſanctis? Ergo & hi qui iam ſancti ſunt,
quid orant, niſi vt in ea ſanctitate quæ illis data eſt, perſeuerēt?
Neque enim aliter eis veniet regnum dei, quod
non aliis, ſed his qui perſeuerāt vſque in finem, certum
eſt eſſe venturum. Tertia petitio eſt, Fiat voluntas Cap.III.
tua in cœlo & in terra: vel quod in pleriſque codicibus
legitur, magiſq; ab orantibus frequentatur, ſicut in cœlo
& in terra. Quod plerique intelligūt, ſicut ſancti angeli
faciunt, & nos faciamus voluntatem tuam. Vult autem
ille doctor & martyr, cœlum & terram intelligi
ſpiritum & carnem, & hoc nos orare, vt voluntatem
dei re vtraque concordante faciamus. Vidit in his verbis
& alterum ſenſum ſaniſsimæ fidei congruentem, de
quo iam ſuprà locuti ſumus, vt ſcilicet pro infidelibus
qui ſunt adhuc terra, terrenum tantum hominem prima
natiuitate portantes, orare intelligantur fideles, qui
cœleſti homine induti, nō immerito cœli nomine nūcupantur.
Vbi euidenter oſtendit, & initium fidei eſſe
donum dei, quando non tantum pro fidelibus vt augeatur
in eis vel perſeueret fides, verumetiam pro infidelibus
vt habere incipiant eam, quam penitus non
habebant,

A habebant, & contra quam corda inſuper inimica ge-
ſtabant, ſancta orat Eccleſia. Verum nunc non de ini-
tio fidei, de quo in ſuperiori libro multa iam diximus:
ſed de illa quæ habenda eſt vſque in finem perſeueran-
tia diſputamus, quam petunt vtique etiam ſancti qui fa
ciunt voluntatem dei, dicẽtes in oratione, Fiat volun-
tas tua. Cum enim iam facta ſit in eis, cur vt fiat adhuc
petunt, niſi vt perſeuerent in eo, quod eſſe cœperunt?
Quamuis hic dici poſsit, non petere ſanctos, vt volun-
tas dei fiat in cœlo, ſed vt fiat in terra ſicut in cœlo: in
terra ſcilicet, vt imitetur cœlum, id eſt, vt homo ange-
lum, vel infidelis fidelem: ac per hoc in ſanctos poſce-
re, vt ſit quod nondum eſt, non vt perſeueret quod eſt.
Quantalibet enim homines ſanctitate præpolleant, nõ-
dum ſunt æquales angelis dei: nondũ ergo ſicut in cœ-
lo, in eis fit voluntas dei. Quod ſi ita eſt, in ea quidem
parte qua optamus, vt homines ex infidelibus fiant fi-
deles, non perſeuerantia, ſed initium videtur optari. In
ea vero qua optamus, vt homines in facienda volun-
tate dei æquentur angelis dei, cum hoc orant ſancti,
perſeuerantiam demonſtrantur orare: quoniam nemo
peruenit ad illam ſummam quæ in regno eſt beatitudi-
B nem, niſi in ea ſanctitate quam ſumpſit in terra, perſe-
Cap. IIII. uerauerit vſque in finem. Quarta petitio eſt, Panem
noſtrum quotidianum da nobis hodie. Vbi beatus Cy-
prianus oſtendit quo modo & hic intelligatur perſeue-
rantia poſtulari. Ait quippe inter cætera, Hunc autem
panem dari nobis quotidie poſtulamus, ne qui in Chri-
ſto ſumus, & Euchariſtiam quotidie ad cibum ſalutis
accipimus, intercedente aliquo grauiore delicto, dum
abſentes & non communicantes à cœleſti pane prohi-
bemur, à Chriſti corpore ſeparemur. Hæc verba ſancti
hominis dei, perſeuerantiam prorſus à domino ſan-
ctos indicant poſcere, quando hac intentione dicunt,
Panem noſtrũ quotidianũ da nobis hodie: ne à Chri-
ſti corpore ſeparentur, ſed in ea ſanctitate permaneant,
qua nullum quo inde ſeparari mereantur, crimen ad-
Caput V. mittant. Quinto orationis loco dicimus, Dimitte
nobis debita noſtra, ſicut & nos dimittimus debitori-
bus noſtris: in qua ſola petitione non inuenitur poſci
perſeuerãtia. Præterita enim ſunt peccata quæ nobis vt
dimittantur oramus: perſeuerantiam vero quæ in æter-
num ſaluos facit, tempori quidem huius vitæ, non ta-
men peracto, ſed ei quod vſque ad eius finem reſtat, eſt
C neceſſaria. Operæpretium eſt tamen paulisper intueri,
quo modo & in hac petitione iam tunc lingua Cypria-
ni, tanquam telo inuictiſsimę veritatis longe poſtea fu-
turi confodiebantur hæretici. Etiam hoc Pelagiani au-
dent dicere, hominem iuſtum in hac vita nullum habe-
re omnino peccatum: & in talibus hominibus eſſe iam
Ephe. 5. in præſenti tempore Eccleſiam non habentem macu-
lam neque rugam, aut aliquid eiuſmodi, quæ vna & ſo-
la ſponſa ſit Chriſti: tanquam ſponſa eius non ſit, quæ
per vniuerſam terrã quod ab eo didicit, dicit, Dimitte
nobis debita noſtra. Sed attendite quo modo iſtos glo-
rioſiſsimus Cyprianus interimat. Cum enim locum ip-
ſum dominicæ orationis exponeret, ait inter cætera:
Quàm neceſſarie autem, quàm prouidenter & ſalubri-
ter admonemur quòd peccatores ſum⁹, qui pro pecca-
tis rogare cõpellimur: vt dum indulgentia de deo peti-
tur, cõſcientiæ ſuæ animus recordetur, ne quis ſibi qua-
ſi innocens placeat, & ſe extollẽdo plus pereat, inſtrui-
tur & docetur ſe peccare quotidie, dum quotidie pro
peccatis iubetur orare. Sic denique & Ioannes in Epi-
1. Ioan. 1. ſtola ſua ponens dixit, Si dixerimus quia peccatum nõ
habemus, noſipſos decipimus, & veritas in nobis non D
eſt: & cætera quæ hic inſerere longum eſt. Iam vero *Cap. VI.*
cum dicunt ſancti, Ne nos inferas in tentationem, ſed *Math. 6.*
libera nos à malo: quid aliud quàm vt in ſanctitate per-
ſeuerent, precãtur? Nam profecto cõceſſo ſibi iſto dei
dono, quod eſſe dei donum, cum ab illo poſcitur, ſatis
aperteq; monſtratur: iſto igitur conceſſo ſibi dono dei,
ne inferantur in tentationem, nemo ſanctorum eſt, qui
non teneat vſque in finem perſeuerantiam ſanctitatis.
neq; enim quiſquam in propoſito Chriſtianitatis per-
ſeuerare deſiſtit, niſi in tentationem primitus infera-
tur. Si ergo concedatur ei quod orat, vt non inferatur
in tentationem, in ſanctificatione vtique quã deo do-
nante percepit, deo donãte perſiſtit. Sed nolũt, vt ſcri-
bitis, iſti fratres ita hanc perſeuerantiam prædicari, vt
non vel ſuppliciter emereri, vel amitti contumaciter
poſsit, vbi quid dicant parum diligẽter attendunt: De
illa enim perſeuerantia loquimur qua perſeueratur vſq;
in finem, quę ſi data eſt, perſeueratum eſt vſq; in finem;
ſi autem non eſt perſeueratum vſque in finem, non eſt
data, quod iam & ſuperius ſatis egimus. Non itaque di-
cant homines perſeuerantiam cuiquam datam vſq; in
finem, niſi cum ipſe venerit finis, & perſeueraſſe cui da- E
ta eſt, repertus fuerit vſque in finem. Dicimus quippe
caſtum quem nouimus caſtum, ſiue ſit, ſiue non ſit in
eadem caſtitate manſurus: & ſi quid aliud diuini mu-
neris habeat quod teneri & amitti poteſt, dicimus eum
habere quandiucũque habet, & ſi amiſerit, dicimus ha-
buiſſe. Perſeuerantiam vero vſque in finem, quoniam
non habet quiſquam, niſi qui perſeuerauerit vſque in fi-
nem: multi eam poſſunt habere, nullus amittere. Neque
enim metuendum eſt, ne forte cum perſeuerauerit ho-
mo vſque in finem, aliqua in eo mala voluntas oriatur,
ne perſiſteret vſq; in finem. Hoc ergo dei donum ſup-
pliciter emereri poteſt, ſed cum datum fuerit, amitti
contumaciter non poteſt. Cum enim perſeuerauerit
quiſque vſque in finem, neque hoc donum poteſt amit-
tere, nec alia quæ poterat ante finem. Quo modo enim
poteſt amitti per quod fit, vt non amittatur etiam quod
poſſet amitti? Sed ne forte dicatur, vſque in finem per-
ſeuerantiam non amitti quidem, cum data fuerit, id eſt,
cum perſeueratum fuerit vſq; in finem: ſed tunc amitti
quodam modo, quando agit homo per contumaciam,
vt ad eam peruenire nõ poſſit: ſicut dicimus hominem
qui non perſeuerauerit vſque in finem, amiſiſſe vitam F
æternam, vel regnum dei, non quod iam acceperat &
habebat, ſed quod acciperet & haberet, ſi perſeueraſſet:
verborum controuerſias auferamus, & nonnulla etiam
quæ non habentur, ſed haberi ſperantur, poſſe dicamus
amitti. Dicat mihi quiſquis audet, vtrum deus dare non
poſsit quod à ſe poſci imperauit? Hoc certe qui ſapit, nõ
dico deſipit, ſed inſanit. Imperauit autem deus, vt ei ſan
cti eius dicant orantes, Ne inferas nos in tentationem. *Math. 6.*
Quiſquis igitur exauditur hoc poſcens, non infertur
in contumaciæ tentationem, qua poſsit vel dignus ſit
perſeuerantiam ſanctitatis amittere. At enim volun-
tate ſua quiſq; deſerit deum, vt merito deſeratur à deo.
Quis hoc negauerit? Sed ideo petimus, ne inferamur
in tentationem, vt hoc non fiat. Et ſi exaudimur, vtique
non fit, quia deus non permittit vt fiat. Nihil enim fit
niſi quod aut ipſe facit, aut fieri ipſe permittit. Potens
ergo eſt, & à malo in bonum flectere voluntates, & in
lapſum pronas conuertere, ac dirigere in ſibi placitum
greſſum. Cui non fruſtra dicitur, Deus tu conuertens *Pſal. 84.*
viuificabis nos: Non fruſtra dicitur, Ne des ad mouen- *Pſal. 65.*

Pſal.139. dum pedem meum. Non fruſtra dicitur, Ne tradas me
G domine à deſyderio meo peccatorĩ. Poſtremo ne mul-
ta commemorem, cum nobis plura fortaſſe occurrant,
nõ fruſtra dicitur, Ne nos inferas in tentationem. Nam
quiſquis in tentationem non infertur, profectò nec in
tentationem ſuæ malæ voluntatis infertur. Et qui in ten
tationem ſuæ malæ voluntatis non infertur, in nullam
prorſus infertur. Vnuſquiſq; enim tentatur vt ſcriptum
Iacobi.1. eſt, à concupiſcentia ſua abſtractus & illectus. Deus au-
tem neminem tentat, tentatione ſcilicet noxia. Nam
eſt & vtilis quando nõ decipimur vel opprimimur, ſed
Pſal.25. probamur, ſecũdum quod dictum eſt, Proba me domi-
ne & tenta me. Illa ergo noxia tentatio eſt, quam ſigni-
1.Theſſ.3. ficat Apoſtolus, dicens, Ne forte tentauerit vos is qui
tentat, & inanis ſit labor veſter. Deus, vt dixi, neminem
tentat, hoc eſt, neminem infert vel inducit in tentatio-
nem. Nam tentari & in tentationem non inferri non
eſt malum, imò etiam bonum eſt, hoc eſt enim probari.
Quod itaque dicimus deo, Ne nos inferas in tentatio-
nem: quid dicimus, niſi ne non inferri ſinas? Vnde ſic
orant nonnulli, & legitur in codicibus pluribus, & hoc
ſic poſuit beatus Cyprianus, Ne patiaris nos induci in
H tentationem. In Euangelio tamen græco nuſquam in-
ueni, niſi, Ne nos inferas in tentationem. Tutiores igi-
tur viuimus, ſi totum deo damus. Non autem nos illi ex
parte, & nobis ex parte committimus, quod vidit iſte
venerabilis martyr. Nam cum eundem locum oratio-
nis exponeret, ait poſt cætera, Quando autem rogamus,
ne in tentationem veniamus, admonemur infirmita-
tis & imbecillitatis noſtræ: dum ſic rogamus, ne quis ſe
inſolenter extollat, ne quis ſibi ſuperbe arrogantèrque
aliquid aſſumat, ne quis aut confeſsionis aut paſsionis
gloriam ſuam dicat: cum dominus ipſe humilitatem
docens, dixerit, Vigilate & orate, ne veniatis in tenta-
Matth.26. tionem, ſpiritus quidem promptus eſt, caro autem in-
firma: vt dum præcedit humilis & ſubmiſſa confeſsio,
& datur totũ deo quicquid ſuppliciter cum timore dei
Cap.VII. petitur, ipſius pietate præſtetur. Si ergo alia docu-
menta non eſſent, hæc dominica oratio nobis ad cau-
ſam gratiæ quam defendimus, ſola ſufficeret: quia nihil
nobis reliquit, in quo tãquam in noſtro gloriemur. Si-
quidem & vt non diſcedamus à deo, nõ oſtendit dan-
dum eſſe niſi à deo, cũ poſcendum oſtendit à deo: Qui
enim non infertur in tentationem, non diſcedit à deo.
I Non eſt hoc omnino in viribus liberi arbitrij, quales
nunc ſunt: fuerat in homine antequam caderet. Quæ
tamẽ libertas voluntatis in illius primæ cõditionis præ-
ſtantia quantum valuerit, apparuit in angelis, qui dia-
bolo cum ſuis cadente in veritate ſteterunt, & ad ſecu-
ritatem perpetuam non cadendi, in qua nunc eos eſſe
certiſsimi ſumus, peruenire meruerunt. Poſt caſum au-
tem hominis, nõ niſi ad gratiam ſuam deus voluit per-
tinere, vt homo accedat ad eum: neque niſi ad gratiam
ſuam voluit pertinere, vt homo nõ recedat ab eo. Hanc
gratiam poſuit in illo in quo ſortem conſecuti ſumus,
Ephe.1. prædeſtinati ſecundum propoſitũ eius qui vniuerſa ope
ratur: Ac per hoc ſicut operatur vt accedamus, ſic ope-
ratur, ne diſcedamus. Propter quod ei per Prophetã di-
Pſal.79. ctum eſt, Fiat manus tua ſuper virum dexteræ tuæ, & ſu-
per filium hominis quem confirmaſti tibi, & nõ diſce-
dimus à te. Iſte certe non eſt Adam primus, in quo diſ-
ceſsimus ab eo: ſed Adam nouiſſimus, ſuper quẽ fit ma-
nus eius, vt non diſcedamus ab eo. Chriſtus enim totus
cum membris ſuis eſt propter Eccleſiam, quæ eſt cor-
pus eius, plenitudo eius. Cum ergo fit ſuper eum manus
dei, vt nõ diſcedamus à deo, ad nos vtiq; peruenit opus K
dei. Hoc eſt enim manus dei, quoniam opere dei fit vt
ſimus in Chriſto permanentes cum deo, non ſicut in
Adam diſcedentes à deo. In Chriſto enim ſortem con-
ſecuti ſumus, prædeſtinati ſecundum propoſitum eius *Ephe.1.*
qui vniuerſa operatur. Manus igitur dei eſt iſta, non no
ſtra, vt non diſcedamus à deo. Manus, inquam, eius eſt
iſta, qui dixit, Timorem meum dabo in cor eorum vt *Hiere.32.*
à me nõ recedant. Propter quod & poſci à ſe voluit, ne
inferamur in tentationem: quia ſi non inferimur, nulla
ab eo ratione diſcedimus. Quod poterat nobis etiã non
orantibus dari, ſed oratione noſtra nos voluit admo-
neri, à quo accipiamus hæc beneficia. A quo enim, ni-
ſi ab illo accipimus, à quo iuſſum eſt vt petamus? Pror-
ſus in hac re nõ operoſas diſputationes expectet Eccle-
ſia, ſed attendat quotidianas orationes ſuas. Orat, vt in-
creduli credant: Deus ergo cõuertit eos ad fidem. Orat,
vt credentes perſeuerent: Deus ergo donat perſeueran-
tiam vſque in finem: hoc deus futurum eſſe præſciuit.
Ipſa eſt prędeſtinatio ſanctorum, quos elegit in Chriſto *Ephe.1.*
ante conſtitutionem mundi, vt eſſent ſancti & imma-
culati in cõſpectu eius in charitate, prædeſtinans eos in
adoptionem filiorum per Ieſum Chriſtum in ipſum, ſe- L
cundum placitum voluntatis ſuæ in laudem gloriæ gra
tię ſuæ, in qua gratificauit eos in dilecto filio ſuo, in quo
habent redemptionem per ſanguinem ipſius, remiſſio-
nem peccatorum ſecundum diuitias gratiæ eius, quæ
abundauit in eos in omni ſapientia & prudentia, vt o-
ſtenderet eis myſterium voluntatis ſuæ ſecundum bo-
nam voluntatẽ ſuam, quam propoſuit in illa diſpoſitio-
ne plenitudinis temporum, inſtaurare omnia in Chri-
ſto quæ in cœlis ſunt, & quę in terris in ipſo, in quo etiã
& ſortem cõſecuti ſumus, prædeſtinati ſecundum pro-
poſitum eius qui vniuerſa operatur. Cõtra iſtam verita-
tatis tam claram tubam, quis homo ſobriæ vigilantiſq;
fidei voces vllas admittat humanas? Sed cur, in- *Cap.VIII.*
quit, gratia dei non ſecundum merita hominum datur?
Reſpondeo, quoniam deus miſericors eſt. Cur ergo, in-
quit, non omnibus? Et hic reſpondeo, Quoniam deus
iudex iuſtus eſt: Ac per hoc & gratis ab eo datur gratia:
& iuſto eius in aliis iudicio demonſtratur, quid eis qui-
bus datur, conferat gratia. Non itaque ſimus ingrati,
quòd ſecundum placitũ voluntatis ſuæ, in laudem glo-
riæ gratiæ ſuæ tam multos liberat miſericors deus de
tam debita perditione, vt ſi inde neminẽ liberaret, non M
eſſet iniuſtus. Ex vno quippe omnes in condemnatio-
nem, non iniuſticia iudicati ſunt filij iræ, ſed iuſticia. † *†al. in condemnatio-nẽ non iniuſtã iudicati ſunt iræ, ſed iuſtam.*
Qui ergo liberatur, gratiam diligat: qui non liberatur,
debitum agnoſcat. Si in remittẽdo debitum bonitas, in
exigendo æquitas intelligitur, nuſquam eſſe apud deum
iniquitas inuenitur. Sed cur, inquit, nõ ſolum in paruu-
lorum, verumetiam in geminorum vna atque eadem
cauſa, tam diuerſum iudicium? Nónne ſimilis quæſtio
eſt, cur in diuerſa cauſa idem iudicium? Recolamus igi- *Matth.20.*
tur illos operarios, in vinea qui tota die laborauerunt,
& eos qui hora vna, nempe cauſa diuerſa eſt impenſi la-
boris, & tamen idem iudicium in redditione merce-
dis. Nunquid & hic audierunt murmurantes à patrefa-
miliâs, niſi hoc volo? Ita quippe eius erga alios fuit lar-
gitas, vt erga alios nulla eſſet iniquitas. Et iſti quidem
vtriq; in bonis ſunt: veruntamen quantum ad iuſticiam
ſpectat & gratiam, poteſt & de reo qui liberatur recte
dici, volo: poteſt & de eo qui damnatur, Tolle quod tuũ
& vade: huic autem volo quod non debetur donare.
An non licet mihi facere quod volo? An oculus tuus
nequam

A nequã eſt, quia ego bonus ſum? Hic ille ſi dicat, cur non *Roma.11.* & mihi? merito audiet, O homo tu quis es qui reſpondeas deo? Quem certe in vno veſtrum benignisſimum largitorem, in te vero exactorem iuſtisſimum, in nullo tamen cernis iniuſtum. Cum enim iuſtus eſſet, etiam ſi vtrunque puniret: qui liberatur, habet vndè gratias agat: qui damnatur, non habet quod reprehendat. Sed ſi iam, inquit, hoc oportebat, vt damnatis non omnibus, quid omnibus deberetur oſtenderet, atque ita gratius ſuam gratiam in vaſis miſericordiæ commẽdaret: cur in eadem cauſa me potius quàm illum puniet, aut illum quàm me potius liberabit? Hoc nõ dico: ſi quæris quare, quia fateor me non inuenire quid dicam. Si & hoc quæris quare, quia in hac re ſicut iuſta eſt ira eius, ſic & magna eſt miſericordia eius, ita inſcrutabilia iudicia eius. Adhuc pergat & dicat, cur quibuſdam qui eum coluerunt bona fide, perſeuerare vſque in finem non *1.Ioan.2.* dedit? Cur putas, niſi quia nõ mentitur qui dicit, Ex nobis exierunt, ſed non erant ex nobis: nam ſi fuiſſent ex nobis, manſiſſent vtique nobiſcum? Nunquid ergo hominum naturæ duæ ſunt? Abſit. Si duæ naturæ eſſent, gratia vlla non eſſet: nulli enim daretur gratuita libe-B ratio, ſi naturæ debita redderetur. Hominibus autem videtur, omnes qui boni apparent fideles, perſeuerantiam vſque in finem accipere debuiſſe, Deus autem melius eſſe iudicauit, miſcere quoſdam non perſeuaturos certo numero ſanctorum ſuorum, vt quibus non expedit in huius vitæ tentatione ſecuritas, nõ poſſint eſſe ſecuri: multos enim à pernicioſa elatione reprimit, quod *1.Cor.10.* ait Apoſtolus, Quapropter qui videtur ſtare videat ne cadat. Voluntate autem ſua cadit, qui cadit: & voluntate dei ſtat, qui ſtat. Potens eſt enim deus ſtatuere illum: non ergo ipſe ſeipſum, ſed deus. Veruntamen bo-*Roma.11.* num eſt non altum ſapere, ſed timere. In cogitatione autem ſua vel cadit quiſque vel ſtat. Sicut autem Apo-*2.Cor.3.* ſtolus ait, quod & in libro ſuperiori memoraui, Non ſumus idonei cogitare aliquid quaſi ex nobiſmetipſis, ſed ſufficientia noſtra ex deo eſt. Quem ſecutus beatus *Ambroſius de fuga ſeculi, cap.1.* Ambroſius audet & dicit, Non enim in poteſtate noſtra eſt cor noſtrum, & noſtræ cogitationes: quod omnis qui humiliter & veraciter pius eſt, eſſe veriſſimum ſentit. Hoc autem Ambroſius vt diceret, in eo libro loquebatur quem de fuga ſeculi ſcripſit, docens, hoc ſeculum non corpore, ſed corde eſſe fugiendum, quod niſi C auxilio dei fieri non poſſe diſſeruit. Ait enim, Frequens nobis de fugiendo ſeculo iſto eſt ſermo, atque vtinam quàm facilis ſermo, tam cautus & ſolicitus affectus: ſed quod peius eſt, frequenter irrepit terrenarum illecebra cupiditatum, & vanitatum offuſio mentem occupat, vt quod ſtudeas euitare, hoc cogites animoq; voluas, quod cauere difficile eſt homini, exuere autem impoſſibile. Denique voti magis eam eſſe rem quàm effectus, teſta-*Pſal.118.* tur Propheta dicendo, Declina cor meum in teſtimonia tua, & non in auariciam: non enim in poteſtate noſtra eſt cor noſtrũ & cogitationes noſtræ, quæ improuiſò offuſæ mentem animumq; confundunt, atque aliò trahunt quàm tu propoſueris: ad ſecularia reuocant, mundana inſerunt, voluptuaria ingerunt, illecebroſa intexunt, ipſoq; in tempore quo eleuare mentem paramus, inſerti inanibus cogitationibus, ad terrena plerunque deiicimur. Non itaque in hominum, ſed in dei eſt poteſtate, vt habeant homines poteſtatem filij dei *Ioan.1.* fieri. Ab ipſo quippe accipiunt eam, qui dat cordi huma-*Gala.5.* no cogitationes pias, per quas habeat fidem, quæ operetur per dilectionem: ad quod bonum ſumendum &

tenendum, & in eo perſeueranter vſque in finem profi-D ciendum, non ſumus idonei cogitare aliquid quaſi ex *2.Cor.3.* nobiſmetipſis, ſed ſufficientia noſtra ex deo eſt: in cuius eſt poteſtate cor noſtrum, & cogitationes noſtræ. Ex duobus itaq; paruulis originali peccato pariter obſtrictis, cur iſte aſſumatur, ille relinquatur: & ex duobus ætate iam grandibus impiis, cur iſte ita vocetur, vt vocantem ſequatur, ille autem aut non vocetur, aut non ita vocetur, vt vocantem ſequatur: inſcrutabilia ſunt iudicia dei. Ex duobus autem piis, cur huic donetur perſeuerantia vſque in finem, illi autem non donetur: inſcrutabiliora ſunt iudicia dei. Illud tamen fidelibus debet eſſe certiſſimum, hunc eſſe ex prædeſtinatis, illum non eſſe. Nam ſi fuiſſent ex nobis, ait vnus prædeſtina-*1.Ioan.2.* torum, qui de pectore domini bibebat hoc ſecretum, manſiſſent vtique nobiſcum. Quid eſt quæſo, non erant ex nobis, nam ſi fuiſſent manſiſſent vtique nobiſcum? Nónne vtrique à deo creati, vtrique ex Adam nati, vtrique de terra facti erant, & ab eo qui dixit, Omnem fla-*Pſal.57.* tum ego feci: vnius eiuſdèmque naturæ animas acceperant? Nónne poſtremo vtrique vocati fuerant, & vocantem ſecuti, vtrique ex impiis iuſtificati, & per lauacrum regenerationis vtrique renouati? Sed ſi hoc audi-E ret ille qui ſciebat proculdubio quod dicebat: reſpondere poſſet & dicere, vera ſunt hæc, ſecundum hæc omnia ex nobis erant, veruntamen ſecundum aliam quandam diſcretionem non erant ex nobis: nam ſi fuiſſent ex nobis, manſiſſent vtiq; nobiſcum. Quæ nam eſt tandem iſta diſcretio? Patent libri dei, non auertamus aſpectum. Clamat ſcriptura diuina, adhibeamus auditum. Non erant ex eis, quia nõ erant ſecundum propoſitum vocati: non erãt in Chriſto electi ante conſtitutionem mundi: non erant in eo ſortẽ conſecuti: non erant prædeſtinati ſecundum propoſitum eius, qui vniuerſa operatur. Nam ſi hoc eſſent, ex illis eſſent, & cum illis ſine dubitatione manſiſſent. Vt enim non dicam, quàm ſit poſſibile deo, auerſas & aduerſas in fidem ſuam hominum conuertere voluntates, & in eorum cordibus operari, vt nullis aduerſitatibus cedant, nec ab ipſo aliqua ſuperati tentatione diſcedant: cum poſſit: & quod ait Apoſtolus facere, vt non eos permittat tentari ſuper id *1.Cor.10.* quod poſſunt. Vt ergo id non dicam, certe poterat *Cap. IX.* illos deus præſciens eſſe lapſuros, antequã id fieret auferre de hac vita. An eò redituri ſumus, vt adhuc diſputemus, quanta abſurditate dicatur iudicare homines F mortuos etiam de his peccatis, quæ præſciuit eos deus perpetraturos fuiſſe, ſi viuerẽt? Quod ita abhorret à ſenſibus Chriſtianis, aut prorſus humanis, vt id etiã refellere pudeat. Cur enim nõ dicatur & ipſum Euangelium, cum tanto labore, paſſionibusq; ſanctorum fruſtra eſſe prædicatum, vel adhuc etiam prædicari, ſi iudicari poterant homines etiam nõ audito Euangelio ſecundum contumaciam vel obedientiam, quã præſciuit deus eos habituros fuiſſe ſi audiſſent? Nec damnarẽtur Tyrus & *Luca.10.* Sidon, quamuis remiſſius, quàm illæ ciuitates, in quibus non credentibus, à domino Chriſto mirabilia & ſigna ſunt facta: quoniam ſi apud illas facta eſſent, in cinere & cilicio pœnitentiam egiſſent: ſicut ſe habent eloquia veritatis in quibus verbis ſuis dominus Ieſus altius nobis myſterium prædeſtinationis oſtendit. Si enim quæratur à nobis, cur apud eos tanta miracula facta ſint, qui videntes ea non fuerant credituri: & apud eos facta nõ ſint, qui crederent ſi viderent: quid reſpondebimus? Nunquid dicturi ſumus quod in libro alio dixi, vbi ſex quibuſdam quæſtionibus Paganorum, ſine præiudicio

G tamen aliarum cauſarum, quas prudentes poſſunt in-
De ſex quæſtionibus cõtra paganos quæſt. 2. ueſtigare, reſpondi. Hoc quippe vt ſcitis, cum Chriſtus
quare poſt tam longa tempora venerit, quæreretur: dixi
quod his temporibus & his locis, quibus Euangelium
eius non eſt prædicatum, tales omnes in eius prædica-
tione futuros eſſe præſciebat, quales multi in eius cor-
porali præſcientia fuerunt, qui in eum nec ſuſcitatis ab
eo mortuis credere voluerũt. Item paulopoſt in eodem
libro, atq; in eadem quæſtione. Quid mirum, inquam, ſi
tam infidelibus plenum orbẽ terrarum Chriſtus prio-
ribus ſeculis nouerat, vt eis prædicari merito nollet,
quos nec verbis nec miraculis ſuis credituros eſſe præ-
ſciebat? Hæc certe de Tyro & Sidone non poſſumus di-
cere, & in eis cognoſcimus ad eas cauſas prædeſtina-
tionis hæc diuina iudicia pertinere, ſine quarum cauſa-
rum latentium præiudicio, tunc iſta reſpõdere me dixi.
Facile eſt quippe vt infidelitatem accuſemus Iudæorum
de libera voluntate venientẽ, qui factis apud ſe tam ma-
gnis virtutibus credere noluerunt. Quod & dominus
Lucæ. 10. increpãs arguit & dicit, Væ tibi Corozaim & Bethſai-
da, quia ſi in Tyro & Sidone factę fuiſſent virtutes, quæ
factæ ſunt in vobis, olim in cinere & cilicio pœniten-
H tiam egiſſent. Sed nunquid poſſumus dicere, etiam Ty-
rios & Sidonios, talibus apud ſe virtutibus factis crede-
re noluiſſe, aut credituros non fuiſſe, ſi fierent cum eis?
Ipſe dominus atteſtatur quòd acturi eſſent magnæ hu-
militatis pœnitentiam, ſi in eis facta eſſent diuinarum
illa ſigna virtutum. Et tamen in die iudicij punientur,
quamuis minore ſupplicio quàm illę ciuitates quæ apud
ſe virtutibus factis credere noluerũt. Secutus enim do-
minus ait, Veruntamen dico vobis, Tyro & Sidoni re-
miſsius erit in die iudicij quàm vobis. Seuerius ergo pu-
nientur iſti, illi remiſsius, ſed tamen punientur. Porrò ſi
etiam ſecundum facta quæ facturi eſſent ſi viuerent,
mortui iudicantur, profecto quia fideles futuri erãt iſti,
ſi eis cum tantis miraculis fuiſſet Euangelium prædi-
catum, non ſunt vtique puniendi: punientur autem.

Caput. X. Falſum eſt igitur & ſecundum ea mortuos iudicari,
quæ facturi eſſent ſi ad viuentes Euangelium perueni-
ret. Et ſi hoc falſum, non eſt cur dicatur de infantibus
qui pereunt ſine baptiſmate moriẽtes, hoc in eis eo me-
rito fieri, quia præſciuit eos deus ſi viuerẽt prædicatũm-
que illis fuiſſet Euangelium, infideliter audituros. Re-
ſtat igitur vt ſolo peccato originali teneantur obſtricti,
I & propter hoc ſolum eant in damnationem: quoniam
videmus aliis eandem habentibus cauſam, non niſi per
dei gratuitam gratiam regenerationem donari: & eius
Roma. 9. occulto iuſto tamen iudicio, quoniam non eſt iniquitas
apud deum, quoſdam etiam poſt baptiſmũ peſſime vi-
uendo perituros, in hac tamen vita quouſq; pereant de-
tineri: qui non perirent ſi eis corporis mors lapſum eo-
rum præueniens ſubueniret: quoniã nullus mortuus iu-
dicatur ex bonis ſeu malis, quæ fuerat ſi non moreretur
acturus: alioquin Tyrij & Sidonij non ſecundũ ea quæ
geſſerunt pœnas luerent, ſed potius ſecundũ ea quæ ge-
ſturi fuerãt, ſi in eis illæ virtutes Euangelicæ factæ fuiſ-
ſent, per grandem pœnitentiã, & per Chriſti fidem con
ſequentur ſalutem. Quidam diſputator catholicus non
ignobilis hũc Euangelij locum ſic expoſuit, vt diceret,
præſciſſe dominũ Tyrios & Sidonios à fide fuiſſe poſt-
ea receſſuros, cum factis apud ſe miraculis credidiſſent,
& miſericordia potius non eum illic iſta feciſſe: quoniã
grauiori pœnæ obnoxij fierent ſi fidem quam tenuerãt,
reliquiſſent, quàm ſi eam nullo tempore tenuiſſent. In
qua ſentẽtia docti hominis & admodum acuti, quæ ſint
adhuc merito requirẽda, quid me nunc attinet dicere, K
cũ & ipſa nobis ad id quod agimus ſuffragetur? Si enim
miſeratione dominus nõ fecit in iſtis virtutes, per quas
fieri poſſent fideles, ne grauius punirentur cum poſtea
fierẽt infideles, quòd eos iterum infideles futuros fuiſſe
præſciuit: ſatis apertèque demonſtratur de his peccatis
neminẽ iudicari mortuorum, quę præſciuit fuiſſe factu-
rũ, ſi aliquo modo ei ne illa faciat ſubuenitur: ſicut Ty-
riis & Sidoniis, ſi ſententia illa vera eſt, ſubueniſſe dici-
tur Chriſtus, quos maluit nõ accedere ad fidem, quàm
ſcelere multo grauiore diſcedere à fide: quod eos ſi ac-
ceſsiſſent, præuiderat fuiſſe facturos. Quamuis ſi dicatur,
cur non factum eſt vt crederent potius, & hoc eis præ-
ſtaretur, vt antequã fidem relinquerent ex hac vita mi-
grarent: quid reſponderi poſsit, ignoro. Quid enim di-
cit, relicturis fidem beneficium fuiſſe conceſſum, ne ha-
bere inciperent quod grauiore impietate deſererent, ſa-
tis indicat non iudicari hominẽ ex eo quod prænoſci-
tur male fuiſſe facturus, ſi ei quocunque beneficio vt id
non faciat conſulatur. Conſultũ eſt igitur & illi, qui ra-
ptus eſt, ne malicia mutaret intellectũ eius. Sed cur non
ita conſultum fuerit Tyriis & Sidoniis vt crederent &
raperentur, ne malicia mutaret intellectum eorum, for- L
ſitan reſponderet ille, cui placuit iſto modo hãc ſoluere
quæſtionẽ. Ego vero quãtum ad hoc quod ago attinet,
ſufficere video, vt ſecundum iſtam quoq; ſententiã, de-
monſtrentur homines non iudicari de his quæ non fe-
cerunt, etiam ſi facturi fuiſſe præuiſi ſunt: Quanquam, vt
dixi, hanc opinionem, qua putantur in morientibus vel
mortuis vindicari peccata, quæ præſciti ſunt facturi eſſe
ſi viuerent, etiam refellere pudeat, ne videamur & nos
exiſtimaſſe alicuius eſſe momenti, quã maluimus diſpu-
tatione cohibere, quàm ſilentio præterire. Proinde *Caput. XI.*
ſicut Apoſtolus ait, Non volentis neque currentis, ſed *Roma. 9.*
miſerentis eſt dei: qui & paruulis quibus vult, etiam nõ
volentibus neque currentibus ſubuenit, quos ante con-
ſtitutionem mundi elegit in Chriſto, daturus etiam eis
gratiam gratis, hoc eſt nullis eorum vel fidei vel operũ
meritis præcedentibus: & maioribus etiã his quos præ-
uidit, ſi apud eos facta eſſent, ſuis miraculis credituros:
quibus non vult ſubuenire, nõ ſubuenit de quibus in ſua
prędeſtinatione occulte quidem, ſed iuſte aliud iudica-
uit: non enim eſt iniquitas apud deum, ſed inſcrutabilia *Roma. 11.*
ſunt iudicia eius, & inueſtigabiles viæ eius: Vniuerſæ au *Pſal. 24.*
tem viæ domini miſericordia & veritas. Inueſtigabilis M
ergo eſt miſericordia, qua cuius vult miſeretur, nullis e-
ius præcedentibus meritis: & inueſtigabilis veritas, qua
quem vult obdurat, eius quidem pręcedentibus meritis:
ſed cum eo cuius miſeretur plerunq; communibus. Si- *Roma. 9.*
cut duorum geminorum, quorum vnus aſſumitur, alius
relinquitur, diſpar eſt exitus, merita communia. In qui-
bus tamẽ ſic alter magna dei bonitate liberatur, vt alter
nulla eius iniquitate damnetur. Nunquid enim iniqui-
tas eſt apud deum? Abſit. Sed inueſtigabiles ſunt viæ ip-
ſius. Itaq; miſericordiam eius in his qui liberãtur, & ve-
ritatem in his qui puniuntur, ſine dubitatione creda-
mus: neq; inſcrutabilia ſcrutari, neque inueſtigabilia ve-
ſtigare conemur. Ex ore quippe infantium & lactẽtium *Pſal. 8.*
ſuam perfecit laudem: vt quod in his videmus, quorum
liberationem bona eorum merita nulla præcedũt: & in
his quorum damnationem vtriſq; communia origina-
lia ſola præcedũt: hoc & in maioribus fieri nequaquam
omnino cunctemur, id eſt, non putãtes, vel ſecundum
ſua merita gratiam cuiquã dari, vel niſi ſuis meritis quẽ-
quam puniri, ſiue pares qui liberantur atque puniuntur,
ſiue

1.Cor.10. A ſiue diſpares habeant cauſas malas, vt qui videtur ſtare
Hiere.9. videat ne cadat, & qui gloriatur, non in ſeipſo, ſed in
domino glorietur. Cur autem cauſam paruulorum ad
exemplum maiorum, ſicut ſcribitis, non patiuntur af-
ferri homines, qui contra Pelagianos non dubitant eſſe
Roma.5. peccatum originale, quod per vnum hominẽ intrauit
in mundum, & ex vno omnes iſſe in cõdemnationem?
Quod & Manichæi non accipiunt, quirnon ſolum om
nes veteris inſtrumenti ſcripturas in nulla authoritata
non habent, verumetiam eas quæ ad nouum pertinent
teſtamentum, ſic accipiunt, vt ſuo quodam priuilegio,
immò ſacrilegio, quod volunt ſumãt, quod nolunt, reii-
ciant. Contra quos agebant in libris de libero arbitrio,
vnde iſti nobis præſcribendum putant. Ideo quęſtiones
operoſiſſimas incidẽtes enucleate ſoluere nolui, ne ni-
mium longũ opus eſſet, vbi me aduerſus tam peruerſos
teſtimoniorum diuinorum non adiuuabat authoritas.
Et poteram, ſicut feci, quodlibet horum verũ eſſet, quæ
non definite interponebam, certa tamen ratione con-
cludere, in omnibus deum eſſe laudãdum, ſine vlla ne-
ceſſitata credendi duas, ſicut illi volunt, coæternas, bo-
ni & mali permixtas eſſe ſubſtantias. Denique in primo
B Retractationum libro, quod opus meum nondum la-
giſtis, cum ad eoſdem libros retractandos veniſſem,
1.Retract. hoc eſt de libero arbitrio, ita locutus ſum. In his, inquã,
cap.9. libris ita multa diſſerta ſunt, vt incidentes nonnullæ
quæſtiones quas vel enodare non poteram, vel longam
ſermocinationem in præſenti requirebant: ita differen-
ruer vt ex vtraque parte, vel ex omnibus earundem quæ-
ſtionum partibus, in quibus non apparebat quid potius
congrueret veritati, ad hoc tamen ratiocinatio noſtra
cõcluderetur, vt quodlibet eorum verum eſſet laudan-
dus crederetur, vel etiam oſtenderetur deus. Propter
eos quippe diſputatio illa ſuſcepta eſt, qui negant ex li-
bero voluntatis arbitrio mali originem duci: & deum,
ſi ita eſt, creatorem omnium naturarum culpãdum eſſe
contendunt, eo modo volentes ſecundum ſuę impieta-
tis errorem, Manichæi enim ſunt, immutabilem quan-
1.ſẽ.di.27. dam & deo coæternam introducere naturã mali. Item
c. Si igitur. poſt aliquantum alio loco. Deinde dictum eſt, inquam,
Et di. 56.c. ex qua miſeria peccãtibus iuſtiſſime inflicta liberet dei
Adquod et gratia, quia homo ſponte, id eſt, libero arbitrio cadere
3.ſẽ.d.15.c. potuit, non etiã ſurgere: ad quam miſeriam iuſtæ dam-
Tradit. C nationis pertinet ignorantia & difficultas, quam pa-
2.Retr.c.9. titur omnis bomo ab exordio natiuitatis ſuæ, nec ab
Li.2.de lib. iſto malo liberatur quiſquam, niſi dei gratia. Quam mi-
arb. ca.20. ſeriam nolunt Pelagiani ex iuſta damnatione deſcen-
Etli.3.c.18. dere, negantes originale peccatum. Quanuis ignoran-
3.ſen.di.15. tia & difficultas, etiam ſi eſſent hominis primordia na-
c. Sed forte. turalia, nec ſic culpandus, ſed laudandus eſſet deus, ſi-
Li.3.de lib. cuti in eodem libro tertio diſputauimus. Quæ diſputa-
arbi.c.20. tio contra Manichæos habenda eſt, qui non accipiunt
ſcripturas ſanctas veteris inſtrumenti, in quibus pec-
catum originale narratur. Et quicquid inde in literis
apoſtolicis legitur, deteſtabili impudentia immiſſum
fuiſſe contendunt à corruptoribus ſcripturarum, tan-
quam non fuerit ab Apoſtolis dictum. Contra Pelagia-
nos autem hoc defendendum eſt, quod vtraque ſcriptu
ra commendat, quam ſe accipere profitentur. Hæc dixi
in primo libro Retractationũ, cum retractarem libros
1.Retr.c.9. de libero arbitrio. Nec ſola ſanè iſti ibi à me dicta ſunt
de his libris, verum & alia multa, quæ hunc ad vos operi
inſerere longum putaui & nõ neceſſarium, quod & vos
exiſtimo eſſe iudicaturos, cum omnia legeritis. Quan-
uis ergo in libro tertio de libero arbitrio ita de paruulis

diſputauerimus, vt etiam ſi verum eſſet quod dicunt Pe- D
lagiani, ignorantiam & difficultatem ſine quibus nul-
lus homo naſcitur, primordia, non ſupplicia eſſe natu-
ræ: vincerentur tamen Manichæi, qui volunt duas bo-
ni ſcilicet & mali coæternas eſſe naturas: nunquid ideo
fides in dubium vocanda vel deſerenda eſt, quam con-
tra ipſos Pelagianos catholica defendit Eccleſia, quæ
aſſerit originale eſſe peccatum, cuius reatus generatio-
ne contractus, regeneratione ſoluendus eſt? Quod ſi &
iſti fatẽtur nobiſcum, vt ſimul in hac cauſa Pelagiano-
rum deſtruamus errorem, cur putant eſſe dubitandum,
quòd etiam paruulos deus quibus dat ſuam gratiam per
baptiſmatis ſacramentum, eruat de poteſtate tenebra-
rum, & transferat in regnum filij claritatis ſuæ? In eo
ergo quòd aliis eam dat, aliis non dat, cùr nolunt can-
tare domino miſericordiam & iudicium? Cur autem Pſal.100.
illis potius quàm illis detur, quis cognouit ſenſum do-
mini? Quis inſcrutabilia ſcrutari valeat? Quis inueſti- Roma.11.
gabilia veſtigare? Conficitur itaq; gratiam dei non Cap. XII.
ſecundum merita accipientium dari, ſed ſecundum pla
citum voluntatis eius, in laudem & gloriam ipſius gra-
tię eius, vt qui gloriatur, nullo modo in ſeipſo, ſed in do 1.Corin.1.
mino glorietur, qui hominibus dat quibus vult, quoniã E
miſericors eſt, quòd & ſi non det, iuſtus eſt: & non dat
quibus non vult, vt notas faciat diuitias gloriæ ſuæ in Roma.9.
vaſa miſericordiæ. Dando enim quibuſdam quod non
merentur, profecto granitam, & per hoc veram ſuam
gratiam eſſe voluit. Non omnibus dando, quid omnes
mererentur oſtendit. Bonus in beneficio certorum, iu-
ſtus in ſupplicio cæterorum & bonus in omnibus, quo-
niam bonum eſt cum debitum redditur: & iuſtus in
omnibus, quoniam iuſtum eſt cum debitum ſine cuiuſ-
quam fraude donatur. Defenditur autẽ ſine meritis dei
gratia, id eſt, vera gratia, etiam ſi paruuli baptizati, ſicut
Pelagiani ſentiunt, non eruuntur de poteſtate tenebra-
rum, quia nulli peccato ſicut putant, tenentur obnoxij,
ſed tantum in regnum domini transferuntur: etiam ſic
enim ſine vllis bonis meritis datur eis regnum qui-
bus datur, & ſine vllis malis meritis non datur eis, qui-
bus non datur. Quod aduerſus eoſdem Pelagianos di-
cere ſolemus, quando nobis obiiciunt, quòd fato tri-
buamus dei gratiam, dicendo eam nõ ſecundum meri-
ta noſtra dari. Ipſi enim potius dei gratiam fato in par-
uulis tribuunt, qui dicunt fatum eſſe, vbi merinim non F
eſt. Nulla quippe merita etiam ſecũdum ipſos Pelagia-
nos, poſſunt in paruulis inueniri, cur alij eorum mittan
tur in regnum, alij alienẽtur à regno. Sicut autem nunc
vt oſtenderem gratiam dei non ſecundum merita no-
ſtra dari, ſecundum vtrunq; ſenſum hoc defendere ma
lui: & ſecundum noſtrum ſcilicet, qui obſtrictos origi-
nali peccato paruulos dicimus: & ſecũdum Pelagiano-
rum ſenſum, qui originale negant eſſe peccatum: nec ta
mẽ ideo mihi eſt ambigendum, habere paruulos quod
eis dimittat, qui ſaluum facit populum ſuum à peccatis
eorum: ita & in tertio libro de libero arbitrio ſecũdum Li.3.de lib.
vtrunque ſenſum reſtiti Manichæis, ſiue ſupplicia, ſiue arbi.ca.23.
primordia naturæ ſint ignorãtia & difficultas, ſine qui-
bus nullus hominum naſcitur, & tamen vnum horum
teneo. Ibi quoq; à me ſatis euidẽter expreſſum eſt, quòd 3.ſen.di.15.
non ſit iſta natura inſtituti hominis, ſed pœna damna- c. Sed forte.
ti. Fruſtra itaq; mihi de illius libri mei vetuſtate præſcri- 1.Retr.c.9.
bitur, ne agam cauſam ſicut debeo agere paruulorum,
& inde gratiam dei non ſecundum merita hominum
dari, perſpicuæ veritatis luce cõuincam. Si enim quan- 1.Retr.c.9.
do libros de libero arbitrio laicus Romæ cœpi, & in

G Africa presbyter explicaui, adhuc de damnatione infantium non renaſcentium, & de renaſcentium liberatione dubitarem: nemo, vt opinor, eſt tam iniuſtus atq; inuidus, qui me proficere prohiberet, atque in hac dubitatione remanendum mihi eſſe iudicaret. Cum vero rectius poſsit intelligi, non me propterea de hac re dubitaſſe credi oportere: quia cõtra quos mea dirigebatur intentio, ſic mihi viſi ſunt refellendi, vt ſine pœna eſſet peccati originalis in paruulis, quod veritas habet: ſine non eſſet, quod nonnulli errantes opinantur, nullo modo tamen quam Manichæorum error inducit, duarum naturarum boni ſcilicet & mali permixtio crederetur: abſit vt cauſam paruulorum ſic relinquamus, vt eſſe nobis dicamus incertum, vtrum in Chriſto regenerati, ſi moriantur paruuli, tranſeant in æternam ſalutem: non regenerati autem tranſeant in mortem ſecundam, quoniam quidem ſcriptum eſt, Per vnum hominem pecca-
Roma.5. tum intrauit in mundum, & per peccatum mors, & ita in omnes homines tranſiit. Aliter recte intelligi nõ poteſt: nec à morte perpetua, quæ iuſtiſsime eſt retributa peccato, liberat quenquam puſillorum atq; magnorum, niſi ille qui propter remittenda & originalia & propria
H noſtra peccata mortuus eſt, ſine ſuo vllo originali proprióve peccato. Sed quare illos potius quàm illos? Ite-
Roma.9. rum atque iterum dicimus, nec nos piget. O homo tu
Roma.11. quis es, qui reſpondeas deo? Inſcrutabilia ſunt iudicia
Eccli.3. eius, & inueſtigabiles vię eius. Et hoc addiiciamus, Altiora te ne quæſieris, & fortiora te ne ſcrutatus fueris. Videtis ne chariſsimi quam ſit abſurdum, & à fidei ſanitate atque ſynceritate veritatis alienum, vt dicamus paruulos mortuos ſecundum ea iudicari, quæ præſciti ſunt facturi eſſe ſi viuerent? In hanc autem ſententiam, quam certe omnis ſenſus humanus quantulacunque ratione ſubnixus, maximéque Chriſtianus exhorret, ire compulſi ſunt, qui ſic à Pelagianorum errore alieni eſſe voluerunt, vt tamen gratiam dei per Ieſum Chriſtum dominum noſtrum qua nobis vna poſt lapſum primi hominis, in quo omnes cecidimus, ſubuenitur, ſecundum merita noſtra dari ſibi adhuc exiſtiment eſſe credendum, & diſputatione inſuper proferendum. Quod ipſe Pelagius ante orientales Epiſcopos iudices damnationis ſuæ timore damnauit. Hoc autem ſi non dicatur de mortuorum ſcilicet operibus, quæ facturi erant ſi viuerent
I rent bonis aut malis, ac per hoc nullis, & in ipſa dei præſcientia non futuris: hoc ergo ſi non dicatur, quod cernitis quanto errore dicatur, quid reſtabit, niſi vt gratiam dei non ſecundum merita noſtra dari, quod cõtra hæreſim Pelagianã catholica defendit Eccleſia, remota cõtentionis caligine fateamur: atque id maxime in paruolis euidentiore veritate cernamus. Neque enim fato cogitur deus illis infantibus ſubuenire: illis autem non ſubuenire, cum ſit vtriſque cauſa communis: aut res humanas in paruulis non diuina prouidentia, ſed fortuitis agi caſibus opinabimur, cum rationales vel damnandæ
Matth.10. vel liberandæ ſint animæ, quandoquidem nec paſſer cadit in terrã ſine voluntate patris noſtri qui in cœlis eſt: aut parentum negligẽtiæ ſic tribuendum eſt, quod paruuli ſine baptiſmo moriuntur, vt nihil ibi agant ſuperna iudicia: tanquam ipſi qui hoc modo male moriũtur, parentes ſibi negligentes voluntate propria de quibus naſcerentur, elegerint. Quid dicam, quod paruulus aliquando antequã illi per miniſteriũ baptizantis ſuccurri poſſit, expirat. Plerunque enim feſtinantibus parentibus & paratis miniſtris, vt baptiſmus paruulo detur, deo tamen nolente non datur, qui eum paruulum in hac vita non tenuit vt daretur. Quid etiam, quod aliquãdo par- K
uulis infidelium filiis potuit, ne irent in perditionem, & filiis fidelium non potuit baptiſmate ſubueniri? Vbi certe oſtenditur, quod perſonarum apud deum non ſit "
acceptio, alioquin cultorum ſuorum potius quàm ini- "
micorum filios liberaret. Iam vero quoniam de bo Cap.XIII.
no perſeuerantiæ nunc agimus, quid eſt quod morituro non baptizato ſubuenitur, ne ſine baptiſmate moriatur, & baptizato caſuro non ſubuenitur, vt ante moriatur? Niſi forte illi adhuc abſurditati auſcultabimus, qua dicitur nihil prodeſſe cuiquam mori antequam cadat, quia ſecundum eos actus iudicabitur, quos eũ præſciuit deus acturum fuiſſe ſi viueret. Hanc peruerſitatẽ ſanitati fidei tam vehementer aduerſam, quis patienter audiat, quis ferat? Et tamẽ hoc dicere vrgentur, qui non fatentur gratiam dei non ſecundum merita noſtra dari. Qui autem volunt dicere vnumquenq; mortuorum ſecũdum ea iudicari, quæ deus illum præſciuit acturum fuiſſe ſi viueret, intuentes quàm manifeſta falſitate, & quanta abſurditate dicatur, non eis remanet cur dicant quod Pelagianus damnauit, & ab ipſo Pelagiano damnari fecit Eccleſia, gratiam dei ſecundum merita no-
ſtra dari: cum videant alios paruulos non regeneratos L
ad æternam mortem, alios autem regeneratos ad æternam vitam tolli de hac vita. Ipſos quoque regeneratos, alios perſeuerantes vſque in finem hinc ire: alios quouſque decidant hic teneri, qui vtique non decidiſſent, ſi antequam laberẽtur hinc iſſent: & rurſus quoſdam lapſos quouſque redeant non exire de hac vita, qui vtique perirent ſi antequam redirent, exirent. Vnde ſatis dilucide oſtenditur, & inchoandi & vſque in finem perſeuerandi gratiam dei nõ ſecundum merita noſtra dari, ſed donari ſecundum ipſius ſecretiſsimam eandémque iuſtiſſimam, beneficentiſsimam, ſapientiſsimam voluntatem: quoniam quos prædeſtinauit, ipſos & vocauit vocatione illa, de qua dictũ eſt, Sine pœnitentia ſunt dona & vocatio dei: ad quam vocationẽ pertinere nullus eſt homo ab hominibus certa aſſeueratione dicendus, niſi
cum de hoc ſeculo exierit: in hac autẽ vita humana quæ Iob.7.
tentatio eſt ſuper terram, qui videtur ſtare videat ne ca- 1.Cor.10.
dat. Ideo quippe ſicut iam ſupra diximus, non perſeueraturi perſeueraturis prouidentiſsima dei voluntate miſcentur, vt eſſe diſcamus non alta ſapientes, ſed humili- Roma.11.
bus conſentientes, & cum timore & tremore noſtram M
ipſorum ſalutem operemur. Deus eſt enim qui opera- Philip.2.
tur in nobis, & velle & operari pro bona volũtate. Nos ergo volumus, ſed deus in nobis operatur & velle: nos ergo operamur, ſed deus in nobis operatur & operari pro bona voluntate. Hoc nobis expedit & credere & dicere, hoc eſt, pium, hoc verum, vt ſit humilis & ſubmiſſa confeſſio, & detur totum deo. Cogitantes credimus, cogitantes loquimur, cogitãtes agimus quicquid agimus: quod autem attinet ad pietatis viam & verum dei cultum, non ſumus idonei cogitare aliquid tanquã ex no- 2.Cor.3.
biſmetipſis, ſed ſufficientia noſtra ex deo eſt. Non enim eſt in poteſtate noſtra cor noſtrum & noſtrę cogitationes, vnde idem qui hoc agit, itẽ dicit Ambroſius, Quis autem tam beatus qui in corde ſuo ſemper aſcendat? Sed hoc ſine diuino auxilio qui fieri poteſt? nullo profecto modo. Denique inquit, ſupra eadem ſcriptura dicit,
Beatus vir cuius eſt auxilium eius abs te domine, aſcen- Pſal.83.
ſus in corde eius. Hoc vtiq; vt diceret non ſolum in literis ſacris legebat, ſed ſicut de illo viro ſine dubitatione credendum eſt, etiã in corde ſuo ſentiebat Ambroſius. Quod ergo in ſacramẽtis fidelium dicitur, vt ſurſum corda

A ſum corda habeamus ad dominum,munus eſt domini:
de quo munere ipſi domino deo noſtro gratias agere à
ſacerdote poſt hanc vocem quibus hoc dicitur, admo-
nentur;& dignũ & iuſtum eſſe reſpondent. Cum enim
non ſit in noſtra poteſtate cor noſtrum,ſed diuino ſub-
leuetur auxilio,vt aſcẽdat,& quæ ſurſum ſunt ſapiat,vbi
Coloſſ.3. Chriſtus eſt in dextera dei ſedens,non quæ ſuper terrã:
cui de hac tanta re agendæ ſunt gratiæ, niſi hoc facien-
ti domino deo noſtro, qui nos per tale beneficium libe
rando,de profundo huius mundi elegit,& prædeſtina-
Cap.XIIII. uit ante conſtitutionem mundi? Sed aiunt præde-
ſtinationis definitionem vtilitati prædicationis aduer-
ſam,quaſi vero aduerſata ſit Apoſtolo prędicanti.Nõn-
ne ille doctor gẽtium in fide & veritate prædeſtinatio-
nem totiens cõmendauit,& verbum dei prędicare non
Philip.2. deſtitit?Nũquid quia dixit,Deus eſt qui operatur in no-
bis & velle & operari pro bona voluntate ſua: ideo nõ
ipſe,& vt velimus quę deo placeãt, & vt operemur hor-
Philip.1. tatus eſt? aut quia dixit, Qui in vobis bonũ opus cœpit,
perficiet vſque in diem Chriſti Ieſu: ideo vt inciperent
homines & perſeuerarent vſq; in finem,ipſe non ſuaſit?
B Nempe ipſe dominus hominibus præcepit,vt crederẽt,
Ioan.14. atque ait,Credite in deum, & in me credite: nec tamen
ideo eius falſa ſententia eſt, nec vana definitio, vbi ait,
Ioan.6. Nemo venit ad me, id eſt, nemo credit in me, niſi fue-
rit ei datum à patre meo. Nec rurſus, quia vera eſt hæc
definitio,ideo vana eſt illa præceptio. Cur ergo prædi-
cationi,præceptioni, exhortationi,correptionique,quæ
omnia frequẽtat ſcriptura diuina, exiſtimamus inuti-
lem definitionem prædeſtinationis,quam commendat
eadem ſcriptura diuina? An quiſquam dicere audebit
deum non præſciſſe, quibus eſſet daturus vt crederent?
Aut quos daturus eſſet filio ſuo, vt ex eis non perderet
quenquam? Quæ vtique ſi præſciuit, profecto beneficia
ſua quibus nos dignatur liberare præſciuit. Hæc præde-
ſtinatio ſanctorũ nihil aliud eſt,quàm præſcientia ſcili-
cet & præparatio beneficiorum dei, quibus certiſſime
liberantur,quicunque liberantur. Cæteri autem vbi niſi
in maſſa perditionis iuſto diuino iudicio relinquuntur?
Matth.11. Vbi Tyrij relicti ſunt & Sidonij,qui etiam credere po-
tuerũt, ſi mira illa Chriſti ſigna vidiſſent. Sed quoniam
vt crederent,non erat eis datum,etiam vnde crederent
eſt negatũ. Ex quo apparet habere quoſdam in ipſo in-
genio diuinum naturaliter munus intelligentiæ, quo
C moueantur ad fidem, ſi congrua ſuis mentibus, vel au-
diant verba,vel ſigna conſpiciant: & tamẽ ſi dei altiore
iudicio,à perditionis maſſa nõ ſunt gratiæ prædeſtina-
tione diſcreti, nec ipſa eis adhibentur vel dicta diuina
vel facta,per quæ poſſent credere, ſi audirent vtiq; talia
vel viderẽt. In eadem perditionis maſſa relicti ſunt etiã
Iudæi,qui non potuerunt credere factis in cõſpectu ſuo
tam magnis clariſq; virtutibus. Cur enim non poterant
Ioan.12. credere non tacuit Euangelium dicens, Cum autẽ tan-
ta ſigna feciſſet coram eis, non crediderunt in eum, vt
Eſaiæ.53. ſermo Eſaiæ prophetæ impleretur, quem dixit, Domi-
ne quis credidit auditui noſtro, & brachiũ domini cui
reuelatum eſt? Et ideo non poterant credere, quia ite-
Eſaiæ.6. rum dixit Eſaias,Excæcauit oculos eorum,& indurauit
cor illorum,ne videant oculis,nec intelligant corde,&
conuertantur & ſanem illos. Non erant ergo ſic excæ-
Roma.11. cati oculi, nec ſic induratũ cor Tyriorum & Sidonio-
rum,quoniam credidiſſent, ſi qualia viderunt iſti ſigna
vidiſſent: ſed nec illis profuit quod poterant credere,
quia prædeſtinati non erant ab eo, cuius inſcrutabilia
ſunt iudicia, & inueſtigabiles viæ: nec iſtis obfuiſſet

quod non poterant credere, ſi ita prædeſtinati eſſent,vt D
eos cæcos deus illuminaret, & induratis cor lapideum
vellet auferre. Verum quod dixit dominus de Tyriis &
Sidoniis,aliquo alio modo poteſt fortaſsis intelligi:ne-
minem tamen venire ad Chriſtum, niſi cui fuerit da-
tum, & eis dati qui in illo electi ſunt ante conſtitutio-
nem mundi, proculdubio confitetur, à quo non ſurdis
auribus cordis eloquium diuinum auribus carnis audi-
tur: & tamen hæc prædeſtinatio quæ ſatis aperte etiam
verbis Euangelicis explicatur; non prohibuit domi-
num & propter incipiendum dicere, quod pauloante
commemoraui, Creditis in deum, & in me credite: & Ioan.14.
propter perſeuerandum oportere ſemper orare & non
deficere. Audiunt enim hæc & faciũt quibus datum eſt,
non autem faciunt ſiue audiant ſiue non audiant, qui-
bus non datum eſt. Quia vobis, inquit,datum eſt noſſe Matth.13.
myſterium regni cœlorum, illis autem non eſt datum:
quorum alterum ad miſericordiam, alterum ad iudi-
cium pertinet illius, cui dicit anima noſtra, Miſericor- Pſal.100.
diam & iudicium cantabo tibi domine. Nec prædeſti-
nationis igitur prædicatione impedienda eſt prædica-
tio fidei perſeuerantis & proficientis, vt quod oportet E
audiant,& quibus datum eſt vt obediant. Quo modo e- Roma.10.
nim audient ſine prædicante? Nec rurſus prædicatione
fidei proficientis, & vſq; ad vltimum permanentis, im-
pedienda eſt prædicatio prædeſtinationis, vt qui fideli-
ter & obedienter viuit, nõ de ipſa obedientia tanquam
de ſuo nõ accepto bono extollatur,ſed qui gloriatur,in Hiere.9.
domino glorietur. In nullo enim gloriandum, quando
noſtrum nihil ſit. Quod vidit fideliſsime Cyprianus,&
fidentiſsime definiuit,per quod vtiq; prędeſtinationem
certiſsimam pronũciauit. Nam ſi in nullo gloriandum
eſt,quando noſtrũ nihil eſt,profecto nec de obedientia
perſeuerantiſsima gloriandum eſt. Nec ita noſtra,tan-
quam non ſit nobis deſuper donata,dicenda eſt. Et ipſa
igitur dei donũ eſt, quod ſe daturum deus vocatis ſuis
iſta vocatione,de qua dictum eſt, Sine pœnitentia ſunt
dona & vocatio dei: omni Chriſtiano confitendũ præ-
ſciuit. Hæc eſt igitur prædeſtinatio quam fideliter atque
humiliter prædicamus. Nec tamen idem doctor & fa-
ctor qui & in Chriſtum credidit, & in ſancta obedien-
tia vſq; ad paſsionem pro Chriſto perſeueranter vixit,
ideo ceſſauit prædicare Euãgelium, exhortari ad fidem
pioſq; mores, atq; ad ipſam vſque in finem perſeueran-
tiam,quoniam dixit in nullo gloriandum, quando no- F
ſtrum nihil ſit: vbi veram dei gratiã, id eſt quæ non ſe-
cundum merita noſtra datur, ſine vlla ambiguitate de-
clarauit,quam ſe daturum præſciuit deus. His Cypriani
verbis proculdubio prædeſtinatio prædicata eſt, quæ ſi
Cyprianum à prædicatione obedientiæ non prohibuit,
nec nos vtiq; debet prohibere. Quamuis ergo dicamus
dei donum eſſe obedientiam: tamen homines exhorta-
mur ad eam. Sed illis qui veritatis exhortationem obe-
dienter audiunt,ipſum donum dei datũ eſt,hoc eſt obe
dienter audire: illis autem qui non ſic audiunt,non eſt
datum. Non enim quicũq;,ſed Chriſtus, Nemo inquit, Ioan.6.
venit ad me,niſi fuerit ei datum à patre meo. Et, Vobis Matth.13.
datum eſt noſſe myſterium regni cœlorum, illis autem
non eſt datum. Et de continentia, Non omnes,inquit, Matth.19.
capiunt verbum hoc,ſed quibus datum eſt. Et cum Apo
ſtolus ad pudiciciam coniugalem coniuges hortaretur,
Vellem,inquit, omnes homines eſſe ſicut meipſum, ſed 1.Cor.7.
vnuſquiſq; proprium donum habet à deo,alius ſic,alius
autem ſic. Vbi ſatis oſtendit non tantum continentiam
donum dei eſſe, ſed coniugatorum etiam caſtitatem.

G Quæ cum vera ſint, hortamur ad hoc quantum cuique
noſtrũ datum eſt vt poſsit hortari, quia & hoc eius do-
num eſt, in cuius manu ſunt & nos & ſermones noſtri.
1.Cor.3. Vnde & Apoſtolus, Secundum gratiam, inquit, quæ da-
ta eſt mihi, vt ſapiens architectus fundamentum po-
Ibidem. ſui: & alio loco, Vnicuique, inquit, ſicut dominus dedit,
Ego plantaui, Apollo rigauit, ſed deus incremẽtum de-
dit. Itaque neque qui plantat aliquid eſt, neque qui ri-
gat, ſed qui incrementum dat deus. Ac per hoc ſicut
exhortatur & prædicatur recte, ſed ille qui accepit hoc
donum: ita exhortantem atque prædicantem profecto
ille obedienter audit, qui accepit hoc donum. Hinc eſt
quod dominus cum eis loqueretur qui carnales aures
Luca.8. apertas haberent, dicebat tamen, Qui habet aures au-
diendi audiat: quas non omnes habere proculdubio no
uerat. A quo autem habeant, quicunque habent, ipſe do
minus oſtendit vbi ait, Dabo eis cor cognoſcẽdi me &
aures audientes. Aures ergo audiendi, ipſum eſt donum
obediendi, vt qui id haberẽt venirent ad eum, ad quem
Ioan.6. nemo venit, niſi fuerit ei datum à patre ipſius. Exhor-
tamur ergo atque prædicamus: ſed qui habent aures au-
H diendi, obediẽter nos audiunt: qui vero eas non habẽt,
Matth.13. fit in eis quod ſcriptum eſt, vt audientes non audiant:
audientes videlicet corporis ſenſo, non audiant cordis
aſſenſu. Cur autem illi habeant aures audiendi, illi non
habeant: hoc eſt, cur illis datum ſit à patre vt veniant ad
filium, illis autem non ſit datum, quis cognouit ſenſum
Roma.11. domini, aut quis eius conſiliarius fuit? Aut tu quis es ho-
Roma.9. mo, qui reſpondeas deo? Nunquid ideo negandum eſt
quod apertum eſt, quia comprehendi non poteſt quod
occultũ eſt? Nunquid, inquam, propterea dicturi ſumus
quod ita eſſe perſpicimus, non ita eſſe, quoniam cur ita
Cap.XV. ſit non poſſumus inuenire? Sed, aiunt, vt ſcribitis,
neminem poſſe correptionis ſtimulis excitari. Si dica-
tur in conuentu Eccleſiæ audientibus multis, ita ſe ha-
bet de prædeſtinatione definita ſentẽtia voluntatis dei,
vt alij ex vobis de infidelitate, accepta obediendi vo-
luntate veneritis ad fidem, vel accepta perſeuerãtia ma-
neatis in fide: cæteri vero qui in peccatorum delecta-
tione remoramini, ideo nondum ſurrexiſtis, quia nec-
dum vos adiutorium gratiæ miſerantis erexit. Verun-
tamen ſi qui eſtis necdum vocati, quos gratia ſua præ-
deſtinauerit eligendos, accipietis eandem gratiam, qua
velitis & ſitis electi. Et ſi qui obeditis, ſi prædeſtinati e-
I ſtis reiiciendi, ſubtrahentur obediendi vires vt obedire
ceſſetis. Iſta cum dicunt, ita nos à cõfitenda dei gratia, id
eſt, quæ non ſecundum merita noſtra datur, & à confi-
tenda ſecũdum eam prædeſtinationem ſanctorum de-
terrere non debent: ſicut non deterremur à confitenda
præſcientia dei, ſi quis de illa populo ſic loquatur, vt di-
cat, Siue nunc recte viuatis, ſiue non recte, tales vos eri-
tis poſtea, quales vos deus futuros eſſe præſciuit, vel bo-
ni ſi bonos, vel mali ſi malos. Nunquid enim ſi hoc
audito nonnulli in torporẽ ſegnitiemq; vertantur, & à
labore procliues ad libidinem poſt cõcupiſcentias ſuas
eant, propterea de præſcientia dei falſum putandum eſt
eſſe, quod dictum eſt? Nõnne ſi deus illos bonos futuros
eſſe præſciuit, boni erunt, in quantalibet nunc maligni-
tate verſentur: ſi autem malos, mali erunt, in quãtalibet
Monaſterij nunc bonitate cernantur? Fuit quidam in noſtro mo-
Auguſtini. naſterio, qui corripientibus fratribus cur quædam non
facienda faceret, & facienda non faceret, reſpondebat,
qualiſcunque nunc ſim, talis ero qualem me deus futu-
rum eſſe præſciuit. Qui profecto & verũ dicebat, & hoc
vero nõ proficiebat in bonum: ſed vſqueadeo profecit
in malum, vt deſerta monaſterij ſocietate, fieret canis K
reuerſus ad ſuum vomitum, & tamen adhuc qualis ſit *Prouer.26.*
futurus incertum eſt. Nunquid ergo propter huiuſmodi
cauſas ea quæ de præſcientia dei vera dicuntur, vel ne-
ganda ſunt vel tacenda, tunc ſcilicet quando ſi non di-
cantur, in alios itur errores? Sunt etiã qui propter- *Cap.XVI.*
ea vel nõ orant vel frigide orant, quoniam domino di-
cente didicerũt, ſcire deum quid nobis neceſſarium ſit
priuſquam petamus ab eo. Num propter tales huius ſen
tentiæ veritas deſerenda, aut ex Euangelio delenda pu-
tabitur? Imò cum conſtet deum, alia danda etiam non
orantibus, ſicut initiũ fidei, alia non niſi orantibus præ-
paraſſe, ſicut vſque in finem perſeuerantiam: profecto
qui ex ipſo hanc ſe habere putat, non orat vt habeat. Ca
uendum eſt igitur ne dum timemus tepeſcat hortatio,
extinguatur oratio, accendatur elatio. Dicatur ergo ve-
rum, maxime vbi aliqua quæſtio vt dicatur impellit, &
capiant qui poſſunt: ne forte cum tacetur propter eos
qui capere non poſſunt, non ſolum veritate fraudentur,* **al. fraudentur.*
verumetiam falſitate capiantur, qui verum capere quo
caueatur falſitas, poſſunt. Facile eſt enim, imò & vtile vt
taceatur aliquod verum propter incapaces. Nam vnde L
eſt illud domini, Adhuc multa habeo vobis dicere, ſed *Ioan.16.*
non poteſtis illa portare modo. Et illud Apoſtoli, Non *1.Cor.3.*
potui vobis loqui quaſi ſpiritalibus, ſed quaſi carnalibus:
quaſi paruulis in Chriſto, lac vobis potũ dedi, nõ eſcam:
nondum enim poteratis, ſed nec adhuc quidem pote-
ſtis. Quanuis modo quodam dicendi fieri poſsit, vt id
quod dicitur, & paruulis lac, & grãdibus eſca ſit. Sicut,
In principio erat verbum, & verbum erat apud deum, & *Ioan.1.*
deus erat verbum. Quis Chriſtianus tacere poteſt? quis
capere? Aut quid in doctrina ſana poteſt inueniri gran-
dius? Quod tamen & paruulis non tacetur, & nec gran-
dibus nec paruulis occultatur. Sed alia eſt ratio verũ ta-
cendi, alia verum dicendi neceſsitas. Cauſas verum ta-
cendi longum eſt omnes quærere vel inſerere, quarum
tamen eſt & hæc vna, ne peiores faciamus eos qui non
intelligunt, dum volumus eos qui intelligunt facere do-
ctiores: qui nobis aliquid tale tacentibus doctiores qui-
dem nõ fiunt, ſed nec peiores fiunt. Cum autem res ve-
ra ita ſe habet vt fiat peior, nobis eam dicentibus, ille
qui capere non poteſt: nobis autem tacentibus ille qui
poteſt, quid putamus eſſe faciendum? Nõnne potius eſt
dicendum verum, vt qui poteſt capere capiat, quàm ta-
cendum, vt non ſolum id ambo non capiant, verum-
etiam qui eſt intelligentior, ipſe ſit peior? Qui ſi audiret M
& caperet, per illum etiam plures diſcerent. Quo enim
eſt capacior vt diſcat: eo magis eſt idoneus vt alios do-
ceat. Inſtat inimicus gratiæ atque vrget modis omni-
bus, vt credatur ſecundum merita noſtra dari, ac ſic gra
tia iam non ſit gratia. Et nos nolumus dicere, quod te-
ſte ſcriptura poſſumus dicere: timemus enim videlicet
ne loquentibus nobis offendatur, qui veritatem non po
teſt capere, & non timemus ne tacentibus nobis qui ve-
ritatẽ poteſt capere, falſitate capiatur? Aut enim ſic præ-
deſtinatio prædicanda eſt, quemadmodum eam ſancta
ſcriptura euidẽter loquitur, vt in prædeſtinatis ſine pœ-
nitentia ſint dona & vocatio dei: aut gratiam dei ſecun
dum noſtra dari merita confitendum, quod ſapiunt Pe
lagiani, quanuis iſta ſententia quod ſæpe iam diximus,
legatur in geſtis Epiſcoporum orientalium etiam ipſius
Pelagij ore damnata. A Pelagianorum porrò hæretica
peruerſitate tantum iſti remoti ſunt, propter quos hæc
agimus, vt licet nondũ velint fateri prædeſtinatos eſſe,
qui per dei gratiam fiant obedientes atq; permaneant,
iam

A iam tamen fateantur, quod eorum præueniat voluntatem quibus datur hæc gratia? Ideo vtique ne gratis dari credatur gratia, ſicut veritas loquitur, ſed potius ſecundum præcedentis merita voluntatis, ſicut contra veritatem Pelagianus errnr nbloquitur. Prçuenit ergo & fidem gratia, alioquin ſi fides eam prçuenit, proculdubio præuenit & voluntas, quoniam fides ſine volũtate non poteſt eſſe. Si autem gratia præuenit fidem, quoniam præuenit voluntatem, profectò præuenit omnem obedientiam, præuenit etiam charitatem, qua vna deo veraciter & ſuauiter obedinır, & hæc omnia gratia io eo cui datur, & cuius hæc omnia præuenit, operatur.

Cap. XVII. Reſtat in his bonis vſq; io finem perſeuerantia, quæ fruſtra quotidie à domino poſcitur, ſi non eam dominus per gratiam ſuam in illo cuius orationem exaudit, operatur. Videte iam à veritate quàm ſit alienũ, negare dooum dei eſſe perſeuerantiã vſque in fioem huius vitæ, cum vitæ huic quãdo voluerit ipſe det finem, quem ſi dat aote imminentem lapſum, facit hominẽ perſeuerare vſque in finem. Sed mirabilior & fidelibus euidẽtior largitas bonitatis dei eſt, quòd etiam paruulis quibus obedientia non eſt illius ætaris vt detur, datur hæc B gratia. Iſta igitur ſua dooa quibuſcunque deus donat, proculdubio dooaturum ſe eſſe præſciuit, & in ſua prçſcientia præparauit. Quos ergo prædeſtinauit, ipſos & vocauit vocatiooe illa, quam me ſæpe commemorare non piget: de qua dictum eſt, Sioe pœnitentia ſunt dona & vocatio dei. Nã io ſua quæ falli mutariq; non poteſt præſcientia, opera ſua futura diſponere, id omnino nec aliud quicquam eſt oiſi prædeſtioare. Sicut autem ille quem caſtum futurum eſſe præſciuir, quanuis id incertum habeat, agit vt caſtus ſit: ita ille quem caſtum futurum prædeſtinauit, quanuis id incertum habeat, non ideo nnn agir vt caſtus ſit, quoniam dei dono ſe audit futurum eſſe quod erit, imò etiam gaudet eius charitas, nec inflatur, tanquã id non acceperit. Non ſolum ergo prædicatiooe prædeſtioationis ab hoc opere nõ impeditur, verum hoc adiuuatur, vt cum gloriatur in domino glorietur. Quod autẽ dixi de caſtitate, hoc de fide, hoc de pietate, de charitate, de perſeueraotia, & ne pergam per ſingula, hoc de omni obedientia qua obeditur deo, veraciſsime dici poteſt. Sed ij qui ſolum initium fidei, & vſque in finem perſeuerantiam ſic in noſtra cõ- C ſtituunt poteſtate, vt dei dona eſſe non puteot, neq; ad hæc habenda atq; contineda deum operari noſtras cogitatiooes & voluntates, cætera vero ipſum dare conceduor, cum ab illo impetratur credẽtis fide: cur ad ipſa cætera exhortationem eorum cæterorúmque prædicationem, definitione prçdeſtinationis ooo metuunt impediri? An forte oec ipſa dicuot prædeſtinata? Ergo nec danrur à deo, aut ea ſe daturum eſſe oeſciuit. Quod ſi & danıur, & ea ſe daturum eſſe præſciuit, profectò prædeſtinauit. Sicut ergo ipſi hortantur quoq; ad caſtiratẽ, charitatem, pietatem, & cætera quæ dei dona eſſe confiteantur, eaq; ab illo eſſe præcogoita, ac per hoc prædeſtinata negare non poſſuot, nec dicunr exhortationes ſuas impediri prædicatione prædeſtinationis dei, hoc eſt, prædicatione de his donis eius futuris præſcientiæ dei: ſic videant nec ad fidem, nec ad perſeuerantiam impediri exhortationes ſuas, ſi & ipſa opera, quod verum eſt, eſſe dei dona, eáque præcognita, id eſt ad donandum prædeſtinata eſſe dicantur: ſed impediri potius atq; ſubuerti hac prçdeſtinationis prçdicatione illũ tantummodo pernicioſiſsimũ errorẽ, quo dicitur gratia dei ſecundũ merita noſtra dari, vt qui gloriatur, nõ in domino ſed in ſeipſo glorietur. Quod vt apertius D propter tardiuſculos explicemus, rememorationẽ meã feraot, quibus ingenio præuolare donatum eſt: dicit Apoſtolus Iacobus, Si quis veſtrũ indiget ſapientia, poſtulet à deo qui dat omnibus affluenter, & non improperat, & dabitur ei. *Iaco. 1.* Scriptum eſt & in Prouerbiis Salomonis, Quoniã dominus dat ſapientiam. *Prouer. 2.* Et de cootinẽtia legitur in libro Sapiẽtiæ, cuius authoritate vſi ſunt magni & docti viri, qui longe ante oos eloquia diuina tractarunt: ibi ergo legitur, Cũ ſcirem, quia nemo eſſe poteſt cootinens, niſi deus det: & hocipſum erat ſapientiæ ſcire, cuius eſſet hoc donũ. *Sap. 8.* Hæc ergo dei dona ſunt, id eſt, vt de aliis taceã, ſapientia & cootinẽtia. Acquieſcũt & iſti: oeq; enim Pelagiani ſunt, vt aduerſus iſtam perſpicuam veritatẽ dura & hæretica peruerſitate cooteodant. Sed hæc, inquiũt, vt à deo dentur nobis, fides impetrat, quæ iocipit à nobis: quam fidem & incipere habere, & in ea vſque in finem permanere, tanquã id non à domino accipiamus, noſtrũ eſſe contẽdunt. Hic proculdubio contradicitur, Apoſtolo dicenti, Quid enim habes, quod non accepiſti? *1. Cor. 4.* Cõtradicitur & martyri Cypriano dicenti, in nullo gloriandum, quando ooſtrum nihil ſit. Cũ hæc & alia multa quæ piget repetere, dixe- E rimus, atque oſtẽderimus & initiũ fidei, & vſque in finem perſeuerantiã dei dona eſſe, oec vlla futura eſſe ſua dona, & quæ dãda eſſent, & quibus daoda eſſent, deum non prçſcire potuiſſe, ac per hoc prædeſtinatos ab illo eſſe, quos liberat & coronat: reſpondendum putãt, prçdeſtinationis definitionẽ vtilitati prçdicationis aduerſam, eo quod hac audita, nemo poſsit correptioois ſtimulis excitari. Hçc dicẽtes nolunt hominibus prçdicari dona dei eſſe, vt veoiatur ad fidẽ, & permaneatur in fide, ne plus deſperatio q̃ exhortatio videatur afferri, dõ cogitant qui audiunt, incertũ eſſe humanæ ignorantiæ cui largiatur deus, cui nõ largiatur hæc dona. Cur ergo & ipſi nobiſcum prçdicant, dona dei eſſe ſapientiam & continentiã? Quòd ſi hæc cũ dei dona eſſe prædicãtur, non impeditur hortatio qua homines hortamur eſſe ſapientes & continentes: quæ taodẽ cauſa eſt vt exiſtimẽt impediri exhortationem, qua exhortamur homines venire ad fidẽ, & in ea permaoere vſque in finẽ? Et ſi hæc dona dei eſſe dicantur, quod ſcripturis eius teſtibus cõprobatur, ecce vt de continẽtia taceamus, & de ſola io F hoc loco ſapientia diſputemus, Nempe ſupra memoratus Apoſtolus Iacobus dicit, Quę deſurſum eſt ſapiẽtia, *Iaco. 3.* primum quidem pudica eſt, deinde pacifica, modeſta, ſuadibilis, plena miſericordiæ & fructib[9] bonis, inæſtimabilis, ſioe ſimulatiooe. Cernitis ne obſecro, à patre luminum ſapiẽtia quàm multis & magnis bonis referta * *al. fulta.* deſceodat? Omne quippe datum optimũ, ſicut idem dicit, *Iaco. 1.* & omne donũ perfectum deſurſum eſt, deſcendens à patre luminum. Cur ergo vt omittam cętera, corripimus impudicos & contẽtioſos, quibus tamen prædicamus donum dei eſſe ſapientiã pudicam atq; pacificam: nec timemus ne permoti diuinæ volũtatis incerto, plus in hac prædicatione deſperationis q̃ exhortationis inueniant, nec correptionis ſtimulis aduerſus ſeipſos, ſed potius aduerſus nos excitẽtur, quia eos corripimus, hæc non habẽtes, quæ ipſi dicimus oon humana voluntate proferri, ſed diuina largitate donari? Cur deoiq; ipſum Apoſtolum Iacobũ huius gratiæ prædicatio non deterruit corripere inquietos, & dicere, Si zelum animarum habetis, & contentiones ſunt io cordibus veſtris, nolite *Iaco 3.* gloriari & mendaces eſſe aduerſus veritatẽ: non eſt iſta ſapientia deſurſum deſcendens, ſed terrena, animalis, diabolica.

G diabolica. Vbi enim zelus & contentio, ibi inconſtãtia,
& omne opus prauum. Sicut ergo corripiendi ſunt in-
quieti, & diuinis eloquiis teſtibus, & ipſis quos nobiſcũ
iſti communes habent actibus noſtris: neque hanc im-
pedit correptionem, quod ſapientiam pacificam qua
contentioſi corriguntur atque ſanãtur donum dei eſſe
prædicamus: ita corripiendi ſunt infideles, vel in fide
non permanentes, non impediẽte iſtam correptionem
prædicatione gratię dei, quæ fidem quoque ipſam & in
ea permanſionem, donum dei eſſe commendat: quia &
ſi ex fide impetratur ſapiẽtia, ſicut ipſe Iacobus cum di-
Iaco. 1. xiſſet, Si quis veſtrum indiget ſapientia poſtulet à deo,
qui dat omnibus affluenter, & non improperat, & dabi
tur ei: mox addidit, Poſtulet autem in fide, nihil hęſitãs:
non tamen quoniam fides datur priuſquam poſtuletur
ab illo cui datur, ideo dicenda eſt non eſſe donum dei,
ſed eſſe à nobis, quia data eſt nobis, non petentibus no
Ephe. 6. bis. Apoſtolus enim apertiſsime dicit, Pax fratribus &
charitas cum fide à deo patre & domino Ieſu Chriſto.
A quo ergo pax & charitas, ab illo eſt & fides: propter
quod ab illo eam non ſolum augeri habẽtibus, verum-
H etiam non habentibus poſcimus dari. Neque iſti prop-
ter quos hæc dicimus, qui prædicatione prædeſtinatio-
nis & gratiæ, exhortationem clamitant impediri, ad ſo
la illa exhortantur dona quæ non à deo dari, ſed à no-
bis eſſe contendunt: ſicut ſunt initium fidei, & in ea vſq;
in finem perſeuerantia: quod vtique facere deberent, vt
tantummodo infideles hortarentur, vt crederent: & fi-
deles, vt credentes permanerẽt. Ea vero quæ nobiſcum
dei dona eſſe non negãt, vt nobiſcum Pelagianum de-
moliantur errorem: ſicut eſt pudicicia, continentia, pa-
tientia, & cætera quibus rectè viuitur, & ex fide impe-
trantur, à domino oranda monſtrare & orare ſolum
vel ſibi vel aliis debuerunt, non autem quenquam vt ea
capeſſeret & retineret hortari. Cum vero & ad hęc ex-
hortantur vt poſſunt, atque exhortando ſe eſſe homi-
nes confitentur, ſatis vtique oſtẽdunt, nec ea prædica-
tione impediri exhortationes, ſiue ad fidẽ, ſiue ad per-
ſeuerantiam vſque in finem: quia & iſta dei dona eſſe
nec à ſeipſo cuiquam, ſed ab illo tribui prædicamus, At
enim quod vicio ſuo quiſque deſerat fidem, cum cedit
tentationi atque conſentit, qua cum illo agitur vt deſe-
rat fidem, quis negat? Sed non ideo dicenda eſt in fide
I perſeuerantia non eſſe donum dei. Hanc enim quoti-
Matt. 6. die poſcit, qui dicit, Ne nos inferas in tẽtationem: & ſi
exauditur, hanc accipit: ac per hoc quotidie vt perſeue-
ret petens, profecto perſeuerantiæ ſuæ ſpem non in ſe-
ipſo, ſed in deo ponit. Ego autẽ nolo exaggerare meis
verbis, ſed illis cogitandum potius relinquo, vt videãt
quale ſit quod ſibi perſuaſerunt, prædicatione prædeſti-
nationis audiẽtibus plus deſperationis quàm exhorta-
tionis afferri: hoc eſt enim dicere, tũc de ſua ſalute ho-
minem deſperare, quãdo ſpem ſuam non in ſeipſo, ſed
Hierē. 17. in deo didicerit ponere: cum Propheta clamet, Maledi
ctus omnis qui ſpem ponit in homine. Hæc vtiq; dona
dei, quæ dãtur electis ſecundum dei propoſitum voca-
tis, in quib⁹ donis eſt & incipere credere, & in fide vſq;
ad vitæ huius terminum perſeuerare: ſicut tanta ratio-
num atq; authoritatum cõteſtatione probauimus, Hæc,
inquam, dei dona ſi nulla eſt prædeſtinatio, quam de-
fendimus, non præſciuntur à deo: præſciuntur autẽ: hęc
Ca. XVIII. eſt igitur prædeſtinatio quam defendimus. Vnde
aliquãdo eadem prædeſtinatio ſignificatur etiam no-
Rom. 11. mine præſcientię, ſicut ait Apoſtolus, Non repulit deus
plebem ſuam, quam præſciuit. Hoc quod ait, præſciuit,
non rectè intelligitur niſi prędeſtinauit, quod circum- K
ſtantia ipſius locutionis oſtendit: loquebatur enim de
reliquiis Iudæorum, quæ ſaluæ factæ ſunt, pereuntibus
cęteris. Nam ſuperius dixerat ad Iſraël dixiſſe Prophe-
tam, Tota die expandi manus meas ad populum non Eſa. 65.
credentem & contradicentem: & tanquam reſponde-
retur, Vbi ſunt ergo factæ promiſsiones dei ad Iſraël,
continuo ſubiũxit, Dico ergo, nunquid repulit deus ple Rom. 10.
bem ſuam? Abſit, nam & ego Iſraëlita ſum ex ſemine
Abraham de tribu Beniamin: tanquam diceret, nam &
ego ex ipſa plebe ſum. Deinde addidit vnde nunc agi-
mus, Nõ repulit deus plebem ſuam quã præſciuit. Atq;
vt oſtenderet dei gratia fuiſſe relictas reliquias, nõ me-
ritis operum eorum, ſecutus adiunxit, An neſcitis in He
lia quid dicat ſcriptura? quẽadmodum interpellat deũ
aduerſus Iſraël, & cætera, Sed quid dicit illi, inquit, re-
ſpõſum diuinum, Reliqui mihi ſeptem milia virorum, 3. Reg. 19.
qui non curuauerunt genu ante Baal. Non enim ait, re-
licta ſunt mihi: aut, reliquerunt ſe mihi: ſed, reliqui mi-
hi. Et ſic ergo inquit, Et in hoc tempore reliquiæ per e- Roma. 11.
lectionem gratię ſaluæ factæ ſunt. Si autem gratia, iam
non ex operibus, alioquin gratia iam non eſt gratia. Et L
connectens illa quæ iam ſupra poſui, Quid ergo &
huic interrogationi reſpondens, quod quęrebat, inquit
Iſraël, hoc non eſt conſecutus, electio autem conſecu-
ta eſt, cæteri vero excæcati ſunt. In hac ergo electione
& in his reliquiis, quę per electionem gratiæ factę ſunt,
voluit intelligi plebem, quam propterea deus non re-
pulit, quia præſciuit. Hæc eſt illa electio qua eos quos
voluit, elegit in Chriſto ante conſtitutionem mundi,
vt eſſent ſancti & immaculati in conſpectu eius in cha
ritate, prædeſtinans eos in adoptionem filiorum. Nul-
lus igitur qui hæc intelligit, negare vel dubitare permit
titur, vbi ait Apoſtolus: Non repulit deus plebem ſuam Ephe. 1.
quam præſciuit, prædeſtinationem ſignificare voluiſſe.
Præſciuit enim reliquias, quas ſecundum electionem
gratiæ fuerat ipſe facturus: hoc eſt ergo, prædeſtinauit,
ſine dubio enim præſciuit, ſi prædeſtinauit: ſed præde-
ſtinaſſe, eſt hoc præſciſſe quod fuerat ipſe facturus.
Quid ergo nos prohibet, quando apud aliquos verbi
dei tractatores legimus dei præſcientiam, & agitur de
vocatione electorum, eandem prædeſtinationem in-
telligere? Magis autem fortaſſe voluerunt hoc verbo in
ea re vti, quod & facilius intelligitur & non repugnat, M
imò & congruit veritati quæ de prædeſtinatione gra-
tiæ prædicatur: Hoc ſcio neminem contra iſtam præ-
deſtinationem quam ſecundum ſcripturas ſanctas de-
fendimus, niſi errando diſputare potuiſſe. Puto ta- Cap. XIX.
men eis qui de hac re ſententias tractatorum requirũt,
ſanctos & in fide atque doctrina Chriſtiana laudabili-
ter vſquequaque diffamatos viros, Cyprianum & Am-
broſium, quorum tã clara teſtimonia poſuimus, debere
ſufficere, & debere ad vtrunq;, id eſt, vt gratiam dei gra
tuitam ſicut credenda atque prędicanda eſt, per omnia
credentes per omnia prædicent: & eãdem prædicatio-
nẽ prædicationi qua hortamur pigros, vel corripimus
malos, non opinẽtur aduerſam: quia & iſti viri cum ſic
prædicarent dei gratiã, vt vnus eorum diceret in nullo
gloriandũ, quãdo noſtrum nihil ſit: alter autẽ, non eſſe
in poteſtate noſtra cor noſtrũ, & noſtras cogitationes:
non tamen hortari & corripere deſtiterunt, vt fierent
pręcepta diuina. Nec timuerunt, ne diceretur eis: Quid
nos hortamini? Quid corripitis, ſi nihil boni habeam⁹
quod ſit noſtrum, & ſi non eſt in poteſtate noſtra cor
noſtrum? Hæc ne dicerentur eis, nequaquam illi ſancti
ea mente

A ea mente timere potuerunt, qua intelligebant paucisſimis eſſe donatum, vt nullo ſibi homine prędicante, per ipſum dominum vel per angelos cœlorum doctrinam ſalutis accipiant: multis vero id eſſe donatum, vt deo per homines credãt. Quolibet tamẽ modo dicatur homini verbum dei, proculdubio qui ſic audit vt illi obediat, donum dei eſt. Vnde ſupradicti tractatores excellentisſimi diuinorum eloquiorum, & gratiam dei veram ſicut prædicanda eſt, prædicarunt, id eſt, quam nulla merita humana præcedunt, & ad facienda diuina pręcepta inſtanter hortati ſunt, vt qui haberent donum obedientiæ, quibus iuſsis obediendum eſſet, audirent: ſi enim gratiam merita noſtra vlla præcedunt, profecto aut facti alicuius, aut dicti aut cogitationis eſt meritum, vbi & ipſa intelligitur voluntas bona. Sed breuisſime complexus eſt omnium genera meritorum, qui dicit in nullo gloriandum, quando noſtrum nihil ſit. Qui vero ait, Non eſt in noſtra poteſtate cor noſtrum, & noſtræ cogitationes: nec ipſe facta & dicta præterijt: non enim eſt dictum factúmve hominis, quod non ex cordis cogitatione procedat. Quid autem amplius de hac re agere Cyprianus martyr glorioſisſimus & doctor lu-

B cidisſimus potuit, quàm vbi nos in oratione dominica etiam pro inimicis fidei Chriſtianæ orare oportere cõmonuit: vbi de initio fidei quòd etiam hoc donum dei ſit, quid ſentiret oſtendit, & pro perſeuerantia vſque in finem, quia & ipſam non niſi deus eis qui perſeuerauerunt donat, Eccleſiam Chriſti quotidie orare monſtrauit. Beatus quoque Ambroſius cum exponeret quod ait Lucas Euangeliſta, Viſum eſt & mihi: Poteſt, inquit, nõ ſoli viſum eſſe, quod ſibi viſum eſſe declarat: non enim voluntate tantum humana viſum eſt, ſed ſicut placuit ei qui in me loquitor Chriſtus, qui vt id quod bonum eſt, nobis quoque videri bonum posſit, operatur: quem enim miſeratur & vocat. Et ideo qui Chriſtum ſequitur, poteſt interrogatus cur eſſe voluerit Chriſtianus, reſpondere, viſum eſt & mihi: quod cum dicit, non negat deo viſum: à deo enim præparatur voluntas hominum. Vt enim deus honorificetur à ſancto, dei gratia eſt. Itemq; in eodem opere, hoc eſt in expoſitione eiuſdem Euãgelij, cum ad illum veniſſet locum, vbi dominum ad Hieruſalem pergẽtem Samaritani recipere noluerunt: Simul diſce, inquit, quia recipere noluit non ſimplici mente conuerſos: Nam ſi voluiſſet, ex indeuo-

Ambro. ſu per Lucam, in expoſitio ne proœmij.

C tis feciſſet deuotos. Cur autem non receperunt eum, Euangeliſta ipſe demonſtrat dicens: Quia facies eius erat euntis in Hieruſalem, diſcipuli antẽ recipi intra Samariam geſtiebant. Sed deus quos dignatur vocat, & quem vult religioſum facit. Quid euidẽtius, quid iſtius à verbi dei tractatoribus quærimus, ſi & ab ipſis quod in ſcripturis clarum eſt, audire delectat? Sed his duob° qui ſufficere debuerunt, ſanctum Gregorium addamus & tertium, qui & credere in deum & quod credimus confiteri, dei donum eſſe teſtatur dicens: Vnius deitatis quæſumus vos, confitemini trinitatem. Si vero aliter vultis, dicite vnius eſſe naturæ, & deus vocem dari vobis à ſancto ſpiritu deprecabitur: id eſt rogabitur deus vt permittat vobis dari vocem, qua quod creditis confiteri posſitis. Dabit enim, certus ſum: qui dedit quod primum eſt, dabit & quod ſecũdum: qui dedit credere, dabit & confiteri. Iſti tales tantiq; doctores dicẽtes nõ eſſe aliquid, de quo tanquã de noſtro, quod nobis deus non dederit, gloriemur: nec ipſum cor noſtrum & cogitationes noſtras in poteſtate noſtra eſſe, & totum dãtes deo, atque ab ipſo nos accipere confitentes, vt per-

Luca 9.

Gregorius Nazianzenus, nõ Gregori° papa.

manſuri conuertamur ad eum, vt id quod bonum eſt, D nobis quoq; videatur bonum, & quod velimus illud, vt honoremus deum & recipiamus Chriſtum, vt ex indeuotis efficiamur deuoti & religioſi, vt in ipſam trinitatem credamus, & confiteamur etiam voce quod credimus: hæc vtique gratiæ dei tribuunt, dei munera agnoſcunt, ab ipſo nobis, non à nobis eſſe teſtãtur. Nunquid autem quiſquam eos dicturus eſt, ita cõfeſſos iſtam dei gratiam, vt auderent negare eius pręſcientiam, quam non ſolum docti, ſed indocti etiam confitentur? Porrò ſi hæc ita deum nouerant dare, vt non ignorarent eum daturum ſe eſſe præſciſſe, & quibus daturus eſſet nõ potuiſſe neſcire, proculdubio nouerãt prędeſtinationem, quam per Apoſtolos prædicatam contra nouos hęreticos operoſius diligentiusq; defendimus: nec tamen eis obedientiam prædicãtibus, & ad eam ſicut quiſque poterat feruenter hortantibus, vllo modo recte diceretur, Si non vultis obedientiam ad quam nos accenditis, in noſtro corde frigeſcere, nolite nobis iſtam dei gratiam prędicare, quam deum dare fatemur, quàm & nos vt faciamus hortamini. Quamobrem ſi & Apoſtoli & doctores Eccleſię, qui eis ſucceſſerũt, eosq; imitati ſunt, vtrunq; faciebant, id eſt, & dei gratiam quę non ſecun- E dum merita noſtra datur, veraciter prædicabant: & piã obedientiam præceptis ſalubribus inſtruebant: quid eſt quòd inuicta concluſi violẽtia veritatis rectè ſe iſti noſtri dicere exiſtimant? Et ſi verum eſt quod dicitur de prædeſtinatione beneficiorum dei, non eſt tamẽ populus prędicandum. Prædicãdum eſt prorſus, vt qui habet aures audiẽdi audiat. Quis autẽ habet, ſi non accepit ab illo qui ait, Dabo eis cor cognoſcẽdi me, & aures audientes? Certè qui nõ accipit, reijciat: dũ tamen qui capit, ſumat & bibat, bibat & viuat. Sicut enim prædicãda eſt pietas, vt ab eo qui habet aures audiendi, deus recte colatur: prędicanda eſt pudicicia, vt ab eo qui habet aures audiẽdi, nihil genitalibus membris illicitum perpetretur: prædicanda eſt charitas, vt ab eo qui habet aures audiendi, deus & proximus diligatur: ita & prædicãda eſt iſta prædeſtinatio beneficiorum dei, vt qui habet aures audiendi nõ in ſeipſo, ſed in domino glorietur. Quod autem dicũt, non opus fuiſſe huiuſcemodi diſputationis incerto minus intelligentiũ tot corda turbari, quoniam non minus vtiliter ſine hac definitione prædeſtinationis, per tot annos defenſa eſt catholica fides, tum contra alios, tum maxime cõtra Pelagianos, tot catho- F licorum & aliorũ & noſtris præcedentibus libris. Multum miror eos dicere, nec attendere vt de alijs hic taceam, ipſos libros noſtros & antequã Pelagiani apparere cœpiſſent, cõſcriptos & editos, & videre quàm multis eorum locis futurã neſcientes Pelagianam hæreſim, credebamus prædicando gratiam, qua nos deus liberat à malis erroribus & moribus noſtris, non pręcedẽtibus bonis meritis noſtris, faciens hoc ſecundum gratuitam miſericordiam ſuam. Quod plenius ſapere cœpi in ea diſputatione quã ſcripſi ad beatæ memoriæ Simplicianum, Epiſcopũ Mediolanenſis Eccleſiæ, in mei epiſcopatus exordio, quando & initium fidei donum dei eſſe cognoui & aſſerui. Quid autẽ meorum opuſculorũ frequẽtius & delectabilius innoteſcere potuit, quàm libri cõfeſſionum mearum, cum & ipſos ediderim antequã Pelagiana hęreſis extitiſſet? In eis certè dixi deo noſtro, & ſæpe dixi, Da quod iubes, & iube quod vis. Quæ mea verba Pelagius Romæ, cum à quodam fratre coepiſcopo meo fuiſſent eo præſente commemorata, ferre non potuit, & contradicens aliquanto cõmotius, penè cum

Cap. XX.

Libro. 1. ad Simplicia. quæſt. 2.

Lib. 10. Cõfeſſionũ, ca. 29. 31. & 37.

eo qui

G eo qui illa commemorabat, litigauit. Quid vero nobis primitus & maxime deus iubet, niſi vt credamus in eũ? Et hoc ergo ipſe dat, ſi bene illi dictum eſt, da quod iubes. Et in eiſdem etiam libris quo de mea conuerſione narraui, deo me conuertente ad eam fidem, quam miſerrima & furioſiſsima loquacitate vaſtabam: nõne ita narratum eſſe meminiſtis, vt oſtenderem me fidelibus & quotidianis matris meæ lachrymis ne perirem fuiſſe conceſſum. † * Vbi vtique prædicaui, nõ ſolum auerſas à recta fide, ſed aduerſas etiam rectæ fidei, deum ſua gratia ad eã conuertere hominum voluntates. De proficiente porrò perſeuerantia quemadmodum deum rogauerim, & ſcitis & poteſtis recenſere cum vultis. Omnia itaque dei dona quæ in eodem opere ſiue optaui, ſiue laudaui, quis non dicam negare, ſed dubitare ſaltem audeat deum daturum ſe eſſe præſciſſe, & quibus daturus fuerit, nunquam potuiſſe neſcire? Hæc eſt prædeſtinatio manifeſta & certa ſanctorum: quam poſtea diligentius & operoſius cum iam contra Pelagianos diſputaremus, defendere neceſsitas cõpulit. Didicimus enim ſingulas quaſq; hæreſes intuliſſe Eccleſiæ proprias quæſtiones, contra quas diligentius defenderetur ſcriptura

† al. conuerſum.
** al. conceſſum.*

H diuina, quàm ſi nulla talis neceſsitas cogeret. Quid autem coëgit loca ſcripturarũ quibus prędeſtinatio commendata eſt, copioſius & enucleatius iſto noſtro labore defendi, niſi quòd Pelagiani dicunt, gratiam dei ſecundum merita noſtra dari: quod quid eſt aliud quàm gratiæ omnino negatio?

Cap. XXI. Hæc ergo vt ingrata deo ſententia deſtruatur, gratuitis dei beneficiis quibus liberamur inimica, & initium fidei, & in ea vſque in finem perſeuerantiam ſecundum ſcripturas, vnde iam multa diximus, dona dei eſſe defendimus: quoniam ſi à nobis eſſe dicimus initium fidei, vt eo cætera dei dona mereamur accipere, concludunt Pelagiani gratiam dei ſecundum merita noſtra dari. Quod ita exhorruit catholica fides, vt damnari timens, hoc Pelagius ipſe damnauerit. Itemq; ſi dicimus à nobis eſſe perſeuerantiam noſtram, non à domino, reſpondẽt illi, ita nos à nobis habere initium fidei ſicut finem: ſic argumentãtes, multo magis nos habere à nobis illud initium fidei, ſi à nobis habemus permanere vſq; in finem: cum perficere quàm inchoare ſit maius: ac ſic identidem concludunt gratiã dei ſecundum merita noſtra dari. Si autẽ vtrunque dei donum eſt, & hæc deus dona ſua, quod negare quis po-
I teſt? daturum ſe eſſe præſciuit, prædeſtinatio prædicanda eſt, vt poſsit vera dei gratia, hoc eſt, quæ non ſecundũ merita noſtra datur, inſuperabili munitione defendi. Et ego quidem in illo libro cuius eſt titulus, de correptione & gratia, qui ſufficere non potuit omnibus dilectoribus noſtris: puto me ita poſuiſſe donum dei eſſe, etiam perſeuerare vſq; in finem, vt hoc antea ſi me non fallit obliuio, tam expreſſe atq; euidenter, vel nuſquam, vel penè nuſquam ſcripſerim. Sed ita hæc non dixi, vt nõ ante me nemo dixerit, Beatus quippe Cyprianus in oratione dominica, ſicut iã oſtendimus, petitiones noſtras ita expoſuit, vt in ipſa prima petitione perſeuerantiam nos diceret poſcere: id nos orare aſſerens, dicendo, Sanctificetur nomen tuum: cum iam in baptiſmate ſanctificati fuerimus, vt in eo quod eſſe cœpimus, perſeueremus. Videant tamen ij quibus amantibus me ingratus eſſe non debeo, qui pręter hoc quod in quęſtionem venit, omnia mea ſicut ſcribitis, ſe profitẽtur amplecti: videant, inquã, vtrum in primi libri poſterioribus partibus, eorum duorũ quos mei epiſcopatus initio antequam Pelagiana hęreſis appareret, ad Simplicianũ Mediolanenſem Epiſcopum ſcripſi, remanſit aliquid quod

Lib. de correptione & gratia, c. 6.

K vocetur in dubium, gratiam dei non ſecundum merita noſtra dari: & vtrum ibi non ſatis egerim etiã initium fidei eſſe donum dei: & vtrum ex iis quæ ibi dicta ſunt, non conſequenter eluceat: & ſi non ſit expreſſum etiam vſque in finem perſeuerãtiam nõ niſi ab eo donari, qui nos prædeſtinauit in ſuum regnum & gloriam. Deinde ipſam epiſtolam quam iam contra Pelagianos ad ſanctum Paulinum Nolanum Epiſcopum feci, cui epiſtolę contradicere modo cœperunt, nõnne ante annos plurimos edidi? Eam quoque inſpiciãt quam dedi ad Sixtum Romanæ Eccleſiæ presbyterum, quando aduerſus Pelagianos acerrima conflictatione certauimus: & talem reperient, qualis illa eſt ad Paulinũ. Vnde recolant aduerſus hæreſim Pelagianam iam ante aliquot annos iſta dicta eſſe atque conſcripta, quæ nunc eis diſplicere mirãdum eſt: quãuis neminem velim ſic amplecti omnia mea vt me ſequatur, niſi in iis quibus me non errare perſpexerit. Nam propterea nunc facio libros in quibus opuſcula mea retractanda ſuſcepi, vt nec meipſum in omnibus me ſecutũ fuiſſe demonſtrem, ſed proficienter me exiſtimo deo miſerante ſcripſiſſe, non tamen à perfectione cœpiſſe: quandoquidem arrogãtius loquor quàm verius, ſi vel nũc dico me ad perfectionẽ ſine vllo errore ſcribendi iam in iſta ætate veniſſe. Sed intereſt quantũ & in quibus rebus erretur, & quàm facile quiſq; corrigat, vel quãta pertinacia ſuũ defendere conetur errorem. Bonæ quippe ſpei eſt homo, ſi eum ſic proficiẽtem dies vltimus vitæ huius inuenerit, vt adiiciantur ei quæ proficienti defuerunt, & perficiendus q̃ puniẽdus potius iudicetur. Quocirca, ſi hominibus qui propterea me dilexerunt, quia peruenit ad eos antequã me diligerent aliqua mei laboris vtilitas, nolo exiſtere ingratus: quãto magis deo, quem non diligeremus, niſi prius dilexiſſet nos, & feciſſet dilectores ſuos, quoniam charitas ex ipſo eſt: ſicut dixerunt quos fecit magnos, non ſolum oratores, † verumetiam prædicatores ſuos. Quid eſt autem ingratius, quàm negare ipſam gratiam dei, dicendo eam ſecundum merita noſtra dari? Quod in Pelagianis fides catholica exhorruit, quod ipſi Pelagio capitale crimẽ obiecit, quod ipſe Pelagius nõ quidem amore veritatis dei, ſed tamẽ ſuæ damnationis timore dãnauit. Quiſquis autem diceret gratiam dei ſecundum merita noſtra dari, ſicut catholicus fidelis exhorret, nec ipſam fidem ſubtrahat dei gratiæ, qua miſe-

Libro. 1. ad Simplicia. quaeſt. 2.

L

† amatores.

M ricordiã conſecutus eſt vt fidelis eſſet. Ac per hoc gratiæ dei tribuat perſeuerantiã quoq; vſque in finem, qua miſericordiam conſequitur, quã poſcit quotidie vt nõ inferatur in tentationem. Inter initium autem fidei & perfectionẽ perſeuerantiæ, media ſunt illa quibus rectè viuimus, quæ ipſi etiã donari nobis à deo fide impetrãte conſentiunt. Hæc autem omnia initium ſcilicet fidei & cætera vſq; in finẽ dona ſua, deus largiturum ſe vocatis ſuis eſſe præſciuit. Nimiæ igitur contentionis eſt, prædeſtinationi contradicere, vel de prędeſtinatione dubitare. Quæ tamen non ita populis prædicãda eſt, vt apud imperitam vel tardioris intelligentiæ multitudinem redargui quodã modo ipſa ſua prędeſtinatione *† videatur: ſicut redargui videtur & præſciẽtia dei, quam certè negare nõ poſſunt, ſi dicatur hominibus, ſiue curratis ſiue dormiatis quod vos pręſciuit qui falli non poteſt, hoc eritis. Doloſi autem vel imperiti medici eſt etiam vtile medicamẽtum ſic alligare, vt aut non proſit, aut obſit: ſed dicendum eſt, Sic currite, vt comprehendatis, atq; vt ipſo curſu veſtro ita vos eſſe præcognitos noueritis,

** † al. prædicatione.*

A nouerítis, vt legitime curratis: & ſi quo alio modo dei
pręſcientia prędicari poteſt, vt hominis ſegnicia repel-
Cap. XXII. latur. Quanuis ergo ita ſe habeat de prędeſtinatio-
ne definita ſententia voluntatis dei: vt alij ex infideli-
tate, accepta voluntate obediendi, conuertantur ad fi-
dem, vel perſeuerẽt in fide: cęteri vero qui in peccatorũ
damnabilium delectatione remorãtur, ſi & ipſi præde-
ſtinati ſunt, ideo nondũ ſurrexerunt, quia nondum eos
adiutorium gratiæ miſerantis erexit. Si qui enim non-
dũ ſunt vocati, quos gratia ſua prædeſtinauit eligẽdos,
accipient eãdem gratiam, qua electi velint eſſe & ſint.
Si qui autem obediunt, ſed in regnum eius & gloriam
prædeſtinati non ſunt, tẽporales ſunt: nec vſq; in finem
in eadem obedientia permanebunt. Quanuis ergo hæc
vera ſint, non tamen iſto modo dicenda ſunt audienti-
bus multis vt ſermo ad ipſos etiam cõuertatur, eiſq; di-
cantur illa iſtorũ verba quæ veſtris literis indidiſtis, &
quę ſuperius interpoſui. Ita ſe habet de prędeſtinatione
definita ſentẽtia voluntatis dei, vt alij ex vobis de infi-
delitate, accepta obediendi voluntate veneritis ad fidẽ.
Quid opus eſt dici, alij ex vobis? Si eni Eccleſiæ dei lo-
quimur, ſi credẽtibus loquimur, cur alios eorum ad fi-
B dem veniſſe dicentes, cæteris facere iudicamur iniuriã:
cum poſsimus congruentius dicere, ita ſe habet de prę-
deſtinatione definita ſententia voluntatis dei, vt ex in-
fidelitate veneritis ad fidem accepta voluntate obedi-
endi, & accepta perſeuerantia maneatis in fide? Nec il-
lud quod ſequitur eſt omnino dicendum, id eſt, cæteri
vero qui in peccatorũ delectatione remoramini, ideo
nondum ſurrexiſtis, quia necdũ vos adiutorium gratiæ
miſerantis erexit: cum bene & conuenienter dici poſsit
& debeat, Si qui autem adhuc in peccatorum dãnabi-
lium delectatione remoramini, apprehẽdite ſaluberri-
mam diſciplinã. Quod tamen cum feceritis, nolite ex-
tolli quaſi de operibus veſtris, aut gloriari quaſi hoc nõ
Philip. 2. acceperitis, Deus eſt enim qui operatur in vobis & vel-
le & operari pro bona volũtate: & à domino greſſus ve-
ſtri dirigũtur vt eius viam velitis. De ipſo autem curſu
veſtro bono rectoq; condiſcite vos ad prædeſtinationẽ
diuinæ gratiæ pertinere. Item quod ſequitur & dicitur,
Verũtamen ſi qui eſtis nondum vocati, quos gratia ſua
prædeſtinauerit eligendos, accipietis eandem gratiam
qua velitis & ſitis electi: durius dicitur quàm dici po-
teſt, ſi nos nõ quibuſlibet hominibus loqui, ſed Chriſti
C Eccleſiæ cogitemus. Cur enim non potius ita dicitur:
Et ſi qui ſunt nondum vocati, pro eis vt vocentur ore-
mus. Fortaſsis enim ſic prędeſtinati ſunt, vt noſtris ora-
tionibus concedantur, & accipiant eandem gratiã, qua
velint eſſe atq; efficiantur electi. Deus enim qui omnia
quæ prædeſtinauit, impleuit, ideo & pro inimicis fidei
orare nos voluit: vt hinc intelligeremus quòd etiã ipſe
infidelibus donet vt credant, & volentes ex nolentibus
faciat. Iam vero quod illis verbis connectitur, miror, ſi
vllo modo poteſt in populo Chriſtiano quiſquã infir-
mus patienter audire, cũ dicitur eis, Et ſi qui obeditis, ſi
prædeſtinati eſtis reiiciẽdi, ſubtrahentur vobis obediẽ-
di vires, vt obedire ceſſetis. Hoc eni dicere quid vide-
tur aliud eſſe, quàm maledicere, aut mala quodã modo
prophetare? Sed ſi & de iis qui non perſeuerant aliquid
placet dicere, vel neceſſe eſt, cur non potius ita ſaltẽ di-
citur, vt pauloante dictum eſt: primum, vt nondum de
ipſis qui in populo audiunt, hoc dicatur, ſed de aliis ad
ipſos, id eſt, vt non dicatur. Si qui obauditis, ſi prædeſti-
nati eſtis reiiciendi, ſed ſi qui obaudiunt, & cætera per
verbi perſonam tertiam dicantur, non per ſecundam?
Res enim nõ optabilis, ſed abominabilis dicitur, & du- D
riſsime atque odioſiſsime quaſi in audientium frontem
cõpellando colliditur, quãdo quis eis quibus loquitur:
dicit, Et ſi qui eſtis qui obeditis: ſi prędeſtinati eſtis reii-
ciendi, ſubtrahẽtur obediendi vires vt obedire ceſſetis.
Quid enim ſententiæ deperit, ſi ita dicatur: Si qui autẽ
obediunt, ſed in regnum eius & gloriã prędeſtinati nõ
ſunt, tẽporales ſunt, nec vſq; in finem in eadẽ obedien-
tia permanebunt? Nonne & verius eadẽ res & congru-
entius dicitur, vt non ipſis tantũ malum tanquã optare
videamur, ſed de aliis referre quod oderint, nec ad ſe
exiſtiment pertinere ſperando, orandoq; meliora? Illo
autem modo quo id dicendum putãt eadem ſententia
eiſdem penè verbis etiam de præſcientia dei, quã certè
negare non poſſunt, pronunciari poteſt: vt dicatur, Et ſi
qui obeditis, ſi præſciti eſtis reiiciẽdi, obedire ceſſabitis.
Nempe hoc veriſsimũ eſt: ita ſanè, ſed improbiſsimum,
importuniſsimũ, incongruentiſsimũ, nõ falſo eloquio,
ſed non ſalubriter valetudini humanæ infirmitatis ap-
poſito. Illum etiã modum quo vtendũ eſſe in prædeſti-
nationis prædicatione nos diximus, loquẽti ad populũ
non exiſtimo debere ſufficere, niſi hoc vel huiuſmodi
aliquid addat, vt dicat, Vos itaq; etiam ipſam obediẽdi E
perſeuerantiã à patre luminum, à quo deſcendit omne Iaco. 1.
datum optimum, & omne donum perfectũ ſperare de-
betis, & quotidianis orationibus poſcere, atq; hoc faciẽ-
do cõfidere, non vos eſſe à prędeſtinatione populi eius
alienos, quia etiã hoc vt faciatis, ipſe largitur. Abſit autẽ
à vobis ideo deſperare de vobis, quoniã ſpem veſtram
in ipſo habere iubemini, nõ in vobis. Maledictus enim Hiere. 17.
omnis homo qui ſpem habet in homine. Et, Bonum eſt Pſal. 117.
confidere in domino quàm confidere in homine, quia
beati omnes qui confidunt in eũ. Et hanc ſpem tenen-
tes, ſeruite domino in timore, & exultate ei cũ tremo- Pſal. 2.
re. Quoniam de vita æterna quam filiis promiſsionis
promiſit non mẽdax deus ante tempora æterna, nemo
poteſt eſſe ſecurus, niſi cum conſummata fuerit iſta vi- Iob. 7.
ta quę tentatio eſt ſuper terram, ſed faciet nos perſeue-
rare in ſe vſq; in eius vitæ finem, cui quotidie dicimus:
Ne nos inferas in tentationem. Hæc atque huiuſmodi Matt. 6.
cum dicuntur ſiue paucis Chriſtianis, ſiue multitudini
Eccleſiæ, cur metuimus ſanctorum prædeſtinationem
& veram dei gratiam, id eſt, quæ non ſecũdum merita
noſtra datur, ſicut eã ſancta ſcriptura prædicat, prædi-
care? An vero timẽdum eſt, ne tunc de ſe homo deſpe- F
ret quãdo ſpes eius ponenda demonſtratur in deo, nõ
autem deſperaret, ſi eam in ſeipſo ſuperbiſsimus & in-
fœliciſsimus poneret? Atque vtinã tardi corde & infir-
mi qui non poſſunt, vel nõdum poſſunt ſcripturas, vel
earum expoſitiones intelligere, ſic audirent, vel non au
dirẽt in hac quæſtione diſputationes noſtras, vt magis
intuerẽtur orationes ſuas, quas ſemper habuit & habe-
bit Eccleſia ab exordiis ſuis donec finiatur hoc ſeculũ.

De hac enim re quam nunc aduerſus nouos hęre-
Ca. XXIII. ticos, non commemorare tãtum, ſed planè tueri & de-
fenſare compellimur, nunquam tacuit in precibus ſuis,
etſi aliquando in ſermonibus exerendam nullo vrgen-
te aduerſario putauit. Quando enim non oratum eſt in
Eccleſia pro infidelibus atq; inimicis eius vt crederent?
Quando fidelis quiſquam amicum proximum, coniu-
gem habuit infidelem, & non ei petiuit à domino mẽ-
tem obedientem in Chriſtianam fidem? Quis autẽ ſibi
vnquam nõ orauit vt in domino permaneret? Aut quis
ſacerdotẽ ſuper fideles dominũ inuocantem, ſi quando
dixit: Da illis domine in te perſeuerare vſque in finem,
non ſolum

G non ſolum voce auſus eſt, ſed ſaltem cogitatione repre
hendere, ac nō potius ſuper eius talem benedictionem,
& corde credēte & ore confitēte reſpondit, amen: cum
aliod in ipſa oratione dominica non orent fideles, di-
ceotes maxime illud, Ne nos inferas io tentationē: niſi
vt in ſancta obedientia perſeuerēt? Sicut ergo in his o-
rationibus, ita & in hac fide oata eſt & creſcit & creuit
Eccleſia, qua fide creditur gratiam dei non ſecundum
merita accipientium dari: Quandoquidem oon oraret
Eccleſia vt daretur infidelibus fides, niſi deum crederet
& auerſas & aduerſas hominū ad ſe conuertere voluo-
tates: nec oraret Eccleſia vt perſeuraret i fide Chriſti,
non decepta vel victa tētationibus mundi, niſi crederet
dominū ſic in poteſtate habere cor noſtrum, vt bonum
quod noo tenemus niſi propria voluntate, oon tamen
teneamus niſi ipſe in nobis operetur & velle. Nā ſi hæc
ab ipſo quidem poſcit Eccleſia, ſed à ſeipſo ſibi dari pu-
tat, non veras, ſed perfunctorias orationes habet, quod
abſit à nobis. Quis enim veraciter gemat, deſiderās ac-
cipere quod orat à domino, ſi hoc à ſeipſo ſe ſumere
exiſtimet non ab illo: præſertim, quoniam quid oremus
Roma. 8. ſicut oportet neſcimus, ſed ipſe ſpiritus, ait Apoſtolus,
H ioterpellat pro nobis gemitibus inenarrabilibus? Qui
enim ſcrutatur corda, ſcit quid ſapiat ſpiritus, quia ſe-
cūdum deum interpellat pro ſanctis. Quid eſt, ipſe ſpi-
ritus interpellat: niſi ioterpellare facit gemitibus io-
enarrabilibus ſed veracibus, quoniā veritas eſt ſpiritus?
Gala. 4. Ipſe eſt eoim de quo alio loco dicit: Miſit deus ſpiritum
filij ſui in corda noſtra, clamantem Abba pater. Et hoc
quid eſt, clamantem, niſi clamare facientem, tropo illo
quo dicimus lætū diem, qui lętos facit? Quod alibi ma-
Rom. 8. nifeſtat vbi dicit: Noo enim accepiſtis ſpiritum ſerui-
tutis iterum io timore, ſed accepiſtis ſpiritum adoptio-
nis filiorum, in quo clamamus Abba pater. Ibi dixit, cla
mantem: hic vero, in quo clamamus: aperiens videlicet
quo modo dixerit, clamantem: id eſt, ſicut iam expoſui,
clamare facieotem. Vbi intelligimus & hocipſum eſſe
doouum dei, vt veraci corde & ſpiritaliter clamemus ad
deum. Attendant ergo quo modo falluntur, qui putant
eſſe à nobis, non dari nobis vt petamus, quęramus, pul-
ſemus: & hoc eſſe dicunt quo gratia prædicetur merito
noſtro vt ſequatur illa, cum accipimus petētes, & inue-
nimus quærētes, aperiturq; pulſantibus. Nec volunt in-
telligere etiam hoc diuini muneris eſſe vt oremus, hoc
I eſt petamus, quæramus atq; pulſemus. Accipimus enim
1. Cor. 12. ſpiritum adoptionis filiorum, in quo clamamus Abba
pater. Quod vidit beatus Ambroſius: Ait enim, Et ora-
re deum, gratiæ ſpiritalis eſt: ſicut ſcriptū eſt, Nemo di-
cit dominus Ieſus, niſi in ſpiritu ſancto. Hæc igitur quæ
poſcit à domino, & ſemper ex quo eſſe cœpit poſcit Ec
cleſia, iſta deus vocatis ſuis daturum ſe eſſe præſciuit, vt
in ipſa prędeſtinatione iam dederit, quod Apoſtolus ſi-
ne ambiguitate declarat. Scribēs quippe ad Timotheū:
2. Tim. 1. Collabora, ioquit, Euangelio ſecundū virtutem dei ſal-
uos nos facientis, & vocātis vocatione ſua ſancta, non
ſecuodum opera noſtra, ſed ſecundū ſuum propoſitum
& gratiam, quæ data eſt nobis io Chriſto Ieſu ante tem
pora æteroa, manifeſtata autem ounc per aduētū ſal-
uatoris noſtri Ieſu Chriſti. Ille itaq; dicat Eccleſiam ali-
quando in fide ſua noo habuiſſe veritatem prædeſtina-
tionis huius & gratiæ, quæ nūc contra nouos hęreticos
cura diligētiori defenditur: Ille, inquam, hoc dicat, qui
dicere audet aliquādo eam non oraſſe, vel non veraci-
ter oraſſe, ſiue vt crederent infideles, ſiue vt perſeuera-
rent fideles. Quæ bona ſi ſemper orauit, ſemper ea dei

dona eſſe vtiq; credidit, nec ab illo ſemper cognita vn- K
quā ei negare fas fuit. Ac per hoc prædeſtinationis hu-
ius fidē, quæ contra nouos hęreticos noua ſolicitudine
nunc defenditur, nūquam Eccleſia Chriſti non habuit.

Sed quid plura? Satis docuiſſe me exiſtimo, vel po- *Ca. XXIIII.*
tius pluſquam ſatis, dona dei eſſe & incipere in domi-
no credere, & vſque in finem in domino permanere.
Cætera vero bona ad vitā piam, qua deus rectè colitur
pertinētia, etiā ipſi propter quos hæc agimus, dei dona
eſſe concedūt. Omnia porrò dona ſua & quibus ea fue-
rat largiturus, deum præſciſſe negare nō poſſunt. Sicut
ergo cætera prædicāda ſunt, vt qui ea prædicat obedi-
enter audiatur: ita prædeſtinatio prædicanda eſt, vt qui
obediēter hęc audit, non in homine, ac per hoc vt non *1. Cor. 1.*
io ſeipſo, ſed in domino glorietur, quia & hoc dei præ-
ceptum eſt obedienter audire: id eſt, vt qui gloriatur in
domino glorietur, ſimiliter vt cætera dei donum eſt.
Quod donū qui non habet, nō dubito dicere, alia quæ-
cunque habet, inaniter habet. Hoc Pelagianis optamus
vt habeant, iſtis autem noſtris vt plenius habeant. Non
itaq; ſimus in diſputationibus prōpti, & in orationibus
pigri. Oremus dilectiſſimi, oremus, vt deus gratiam det
etiam inimicis noſtris, maximeq; fratribus & dilecto- L
ribus noſtris, iotelligere & confiteri poſt ingentem &
ioeffabilem ruinā qua in vno omnes cecidimus nemi-
nem niſi gratia dei liberari: eamq; non ſecundū merita
accipientium tanquā debitam reddi, ſed tanquā veram
gratiā nullis meritis præcedētibus gratis dari. Nullum
autē eſt illuſtrius Prædeſtinationis exemplū, quàm ipſe
Ieſus: Vnde & in primo libro iam diſputaui, & in huius
fine commēdare delegi: Nullum eſt, inquam, illuſtrius
prædeſtinationis exemplū, quàm ipſe mediator. Quiſ-
quis fidelis vult eam bene intelligere, attendat ipſum,
atque io illo inueniat & ſeipſum: Fidelis, inquam, qui in
eo veram naturā credit, & confitetur humanam, id eſt,
noſtram, quamuis ſingulariter ſuſcipiente deo verbo, in
vnicum filium dei ſublimatā, ita vt qui ſuſcepit & quod
ſuſcepit, vna eſſet in Trinitate perſona: Neque enim ho
mine aſſumpto quaternitas facta eſt, ſed Trinitas man-
ſit, aſſumptione illa ineffabiliter faciente perſonę vnius
in deo & homine veritatem. Quoniam non deum tā-
tum dicimus Chriſtum, ſicut hæretici Manichæi: nec
hominem tantum ſicut hæretici Photiniani: nec ita ho
minem vt aliquid minus habeat, quod ad humanā cer-
tum eſt pertinere naturam: ſiue animam, ſiue in ipſa a- M
nima mētem rationabilem, ſiue carnem, non de fœmi-
na ſumptam, ſed factam de verbo in carnem conuerſo
atq; mutato, quæ omnia falſa & vana hæreticorū Apol-
linariſtarum, tres partes varias diuerſasq; fecerunt. Sed
dicimus Chriſtum deum verū, natum de deo patre ſine
vllo initio temporis, eundemq; hominē verum, natum
de homine matre certa plenitudine temporis, nec eius
humanitatē qua minor eſt patre, minuere aliquid eius
diuinitatem, qua æqualis eſt patri: hoc autem vtrunque
vnus eſt Chriſtus, qui & ſecundum deum veriſſime di-
xit, Ego & pater vnum ſumus: & ſecundum hominem
veriſſime dixit, Pater maior me eſt. Qui ergo hūc fecit *Ioan. 10.*
ex ſemine Dauid hominem iuſtum, qui nunquam eſſet *Ioan. 14.*
iniuſtus, ſine vllo merito præcedētis volūtatis eius, ipſe
ex iniuſtis facit iuſtos, ſine vllo merito præcedentis vo-
luntatis ipſorum, vt ille caput, hi membra ſint eius. Qui
ergo fecit illum hominem ſine vllis eius præcedētibus
meritis, nullum quod ei dimitteretur, vel origine tra-
here, vel voluntate perpetrare peccatum: ipſe nullis eo-
rum præcedētibus meritis facit credentes in eum, qui-
bus di-

A bus dimittat omne peccatum. Qui fecit illum talem vt
nunquam habuerit habiturusq́; ſit voluntatem malam,
ipſe facit in membris eius ex mala voluntate bonam.
Et illum ergo & nos prædeſtinauit, quia in illo vt eſſet
caput noſtrum, & in nobis, vt eius corpus eſſemus, non
præceſſura merita noſtra, ſed opera ſua futura preſciuit.
Qui legunt hæc ſi intelligunt, agant deo gratias: qui au
tem non intelligũt, orent vt eorum ille ſit doctor inte-
rior, à cuius facie eſt ſciẽtia & intellectus. Qui vero er-
rare me exiſtimãt, etiam atque etiã diligenter quæ ſunt
dicta conſiderent, ne fortaſsis ipſi errent. Ego autẽ cum
per eos qui meos labores legũt, non ſolum doctior, ve-
rumetiam emẽdatior fio, propicium mihi deum agno-
ſco: & hoc per Eccleſiæ doctores maxime expecto, ſi &
in ipſorũ manus venit, dignenturq́; noſſe quod ſcribo.

AD LECTOREM.

*HOc opuſculum de prædeſtinatione dei, non eſſe Auguſti-
ni vel ipſa breuitas arguit. Deinde hoc docet, quod Augu-
ſtinus fortiter refellit, prædeſtinationem eſſe ex operibus no
ſtris. videtur fragmentum alicuius libri, cuius ſtudioſus quiſpiam*
B *proœmium & clauſulam attexuit.*

DIVI AVRELII AVGVSTINI Hipponenſis Epiſcopi, Liber de prædeſtinatione dei.

Cap.I. DE prædeſtinatione dei locuturi, an-
xietatibus quibuſdam inuoluimur,
quia dum conſciẽtiam noſtræ ſto-
liditatis perſcrutamur, ab appetitu
tam arduæ diſputationis reprimi-
mur. Sed dum ad omnipotentiam
Nume.22. illius qui per os aſinæ irrationalis,
rationali ſeſſori verba voluntatis ſuæ monſtrauit men-
tem reducimus, ſub ſpe superni adiutorij, ad audẽdum
vires accipimus, ſcientes quia quicquid boni loquimur
vel facimus, non ex nobis hoc, ſed ex deo accipimus.

Cap.II. In primis nefas eſt dicere, deum aliquid niſi bonũ
prędeſtinare. Sed prædeſtinationum, aliæ ſunt alliga-
tionis, aliæ conditionis: iſtæ ſunt iuſticiæ, illæ potentiæ.
Vt lucidius fiat quod dicitur, quæ ſunt alligationis &
potentiæ, quæ conditionis & iuſticiæ demonſtretur.
C Creauit deus cœlum & terram, ſolem & lunam, diem
& noctem: prędeſtinauit inſuper vt cœlum ſemper vol
ueretur, terra immobilis, circumuoluenti cœlo loco cẽ-
tri haberetur: ſol & luna diei noctiq́; præeſſent: dies &
nox certis temporibus viciſsim ſuccederent. Hę prede-
ſtinationes potentię ſunt & alligationis. Vnumquodq́;
enim eorum quæ prædiximus, ſic alligatũ eſt ſuo operi
per prædeſtinationem dei, vt ab eo dimoueri nõ poſsit.
Creauit deus hominem, & prædeſtinauit vt ſi obediẽs
eſſet, ac à guſtu vetiti pomi ſe abſtineret, in vita perma-
neret: ſin autem inobediens eſſet, ſententiã mortis ſub-
iret. Hec prædeſtinatio conditionis eſt & iuſticiæ. Non
enim deus ante caſum hominis ſic eum per potentiam
alligationis prędeſtinauit mori, vt neceſſe eſſet eũ mo-
ri, ſed ſub ea conditione, ſi peccaret. Quia igitur pecca-
uit homo, iuſtũ erat vt moreretur: ſi non peccaret, nul-
lo vinculo prædeſtinationis diuinæ, morti alligaretur.

Cap.III. Mortis itaq́; prædeſtinatio ſub conditione fixa fuit
in deo, propter caſus humani preſcientiam: non tamen
vim faciẽs in homine per potẽtiam, vt duceret eum ad
mortis ſentẽtiam. Ergo prædeſtinatio huiuſmodi non
abſolute eſt cauſa mortis, ſed peccatum cauſa prędeſti- D
nationis & mortis. Non enim ſic dicitur de hominis
morte, vt de cœli volubilitate. Interrogãti enim alicui,
quare cœlum voluitur? reſpondemus, quia deus præde-
ſtinauit. Hęc reſponſio abſoluta eſt, nec aliam quęrit. Si
autẽ aliquis quærit, quare homo moritur? non abſolute
reſpondere poſſumus, quia deus prędeſtinauit: nõ enim
prædeſtinaret, niſi eum peccaturũ præſciret. Peccatum
quippe in homine, in deo incitat zelum iuſticiæ: zelus
vero iuſticiæ, prædeſtinationem: prædeſtinatio autem
attrahit mortem. Et huius concatenationis initium &
finis in homine eſt. Quare enim homo moritur? Quia
deus prędeſtinauit. Quare deus prędeſtinauit? Quia iu-
ſtus eſt, & iuſte facit. Quare iuſte facit? Quia homo pec-
cauit. Ecce ex homine peccatum, & in homine mors.
Eſt qui dicat: quo modo poſsit eſſe peccatum cauſa prę-
deſtinationis, cũ eſſet prædeſtinatio antequã peccaret
homo? Ille audiat, qoia omnia antequã fiant, deus quaſi
facta pertractat, & ſiue ſint punienda, ſiue munerãda, in
præſcientia ſua diiudicat. Ecce homo infœlix alligatur
morti, non per dei prędeſtinationẽ, ſed per ſuam offen
ſionem. Quãuis enim prædeſtinatio offenſionem præ-
currat tempore, offenſio tamen prędeſtinationem præ- E
cedit effectione. Nam prædeſtinatio non fieret, niſi of-
fenſio futura eſſet, quam offenſionem qui preſciuit eſſe,
offenſionis vltionem vt iuſtus iudex prædeſtinauit. Ex
præſcientia igitur offenſionis, prædeſtinatio emanauit
vltionis: ſicut ex præſcientia virtutis, prædeſtinatio fie-
ri ſolet remunerationis. Vnde Apoſtol⁹ ad Romanos,
Quos præſciuit, hos & prædeſtinauit. Fortaſsis eſt Rom.8.
qui dubitet vltionem offenſionis à deo eſſe, quia grauis Cap.IIII.
eſt & mala: virtutis autem remunerationem à deo eſſe
manifeſte fateatur, quia dulcis eſt & bona: cũ deus nul-
lius mali, ſed totius boni ſit author. Huic dicendum eſt,
quia offenſio, & ſi homini eſt mala dum pœnã ingerit,
apud deum eſt iuſta dum peccata punit. Quod autẽ iu-
ſtum eſt, bonum eſt. Prædeſtinatio igitur vltionis, quia
iuſta eſt, & bona. Vnde fons & origo boni per Eſaiam
ſic loquitur, Ego dominus formans lucẽ, & creãs tene- Eſa.45.
bras, pacẽ faciens, & creans malũ. Quaſi dicat, Ego do-
minus faciens pacem ex me, creãs malum ex te tibi. Pro
peccatis enim tuis bellũ tibi tribuo quod mereris, quod
& ſi apud me ſit iuſtum, ex te tamen tibi ſit malum: quia
nõ ex me, ſed ex te peccaſti, & pro peccato pœnam tibi
creo, quę apud me eſt iuſta, tibi autem mala. Huiuſmo- F
di ergo malum creat deus, quod per ſe ſibi ſit iuſtum, ex
homine fit homini malũ. Vna enim eademq́; res aliter
atque aliter inter homines etiã accepta, bona eſt & ma-
la. Vt bellum de quo ſupra diximus, victis eſt malũ, vin-
cẽtibus bonum. Quapropter & mors, quæ eſt vltio prę-
uaricationis, & iuſta eſt & mala. Iuſta quidem ex iuſto
iudice, mala autem ex miſero peccatore. Hęc etiam ea-
demq́; mors quibuſdã hominibus eſt mala, quibuſdam
autem bona, quia hos de ignominia ducit ad gloriam,
illos vero de gloria ad ignominiam: Ignis quoq́; lignis,
ſtipulis, veſtimẽtis eſt nociuus, cuprum autẽ & argento
& auro proficuus: quia hæc excoquit & puriora reddit,
illa vero inflammat, & penitus conſumit. Cum hæc ita
ſint, nõ vereamur dicere, mortem eſſe prædeſtinatam à
deo: quia etſi nobis eſt mala, à deo tamen propter præ-
ſcientiã pręuaricationis prędeſtinata eſt iuſta. Vnde &
Pſalmiſta, Quia tu reddis vnicuiq́; iuxta opera ſua. Vn- Pſal.61.
de enim & bonis gloria pẽrẽnis, & malis mors infœlix,
niſi ab eo qui reddit vnicuiq́; ſecundũ opera ſua? Nõ ta-
mẽ pure à deo mors, ſed fit ex hominis pręuaricatione,
per iu-

G per iuſticiam dei in hominis pœnã, Hoc ideo, quia ſunt
nonnulli qui diabolum ſic ponunt mortis authorein,
quaſi vltionis iudicem. Author eſt quidem mortis per
ſuggeſtionem peccati, ſed per potentiam retributioois,
nec author, nec creator. Eſt & pœnarum cuſtos & exhi-
bitor, nec tamen ex propria potentia, ſed ex conceſsio-
Cap.V. ne diuina. Sed iis quæ præſcripſimus quidam op-
Sap.1. ponunt quod ſcriptum eſt, Mortem deus nõ fecit vn-
quam Quibus non ſurda aure prætereundum eſt, quod
aliàs ſcriptũ eſt, Mors & vita à deo eſt. Nam opponen-
ti, mortem deus non fecit vnquã: oppono, mors & vita
à deo eſt. His quippe oppoſitionibus in literatura nulla
reconciliatio eſt, in intelligẽtia nulla repugnãtia. Mors
enim ſicut & vita, non tãtum dupliciter, ſed etiam tri-
pliciter intelligi poteſt, In primo nãq; homine, & ani-
mam & carnem deus creauit immortalem. Ante pec-
catum ergo vixit anima, vixit caro, non ſub interitus ti
more, ſed ſub immortalitatis conditione. At dum ho-
mo peccauit, anima obiit. Hæc eſt mors quam deus nõ
fecit, Caro tamen vixit poſt mortem animæ, ſed ſub
mortis expectatione. Mors ergo animæ peccatũ, mors
carnis diſſolutio elementorum: mors animæ & carois,
H pœna infernalis. Sic & vita, alia eſt carnis & animæ an-
te peccatum, alia carnis poſt peccatum, alia animæ &
carnis poſt diſſolutionem elementorum. Vita quidem
omnis à deo eſt, ſicut & mors carnis, quæ eſt diſſolutio
elementorum: & mors animæ & carnis, quæ eſt vltio
offenſionis. Mortem autem animæ, quæ eſt cæterarum
principium & cauſa, nũquam fecit deus, quia ſcriptum
1.Pet.2. eſt, Qui peccatum non fecit. Sed mortem animæ non
ſic intelligas vt mortem carnis. Moritur caro, ſolutio-
nem ſui patiendo: moritur autem aoima nõ ſic, ſed vi-
tam mutãdo. Iam quæ ſint prædeſtinationes alligatio-
ois, quæ cõditioois, ſatis vt reor dictum eſt. Sed earum
quæ conditionis ſunt, aliæ ad gloriam, aliæ ad pœnam.
Quos enim deus ſuos fidei opere futuros eſſe prænouit,
hos prędeſtioauit ad gloriam: quos abſque correctione
diabolicæ perſuaſioni militaturos eſſe præſciuit, hos p
certo prædeſtinauit ad pœnam. Nauis mentis noſtræ,
niſi exercitatione bonæ meditationis regatur, vẽtis va-
narum cogitationum afflatibus, per diuerſa fluctuabit,
& demum ſub periculo demerſionis conquatietur.

I FINIS.

AD LECTOREM.

Præcedebant hoc opus dua ad eundem Valentinum Epiſtolæ, verum eas reperies in epiſtolarum volumine, 46. & 47.

DIVI AVRELII AVGVSTINI HIPPONENSIS

Epiſcopi, Liber de gratia & libero arbitrio, ad Valentinum, & cum illo monachis.

Caput I. ROPTFR eos qui liberum homi-
nis arbitrium ſic prædicant & de-
fendunt, vt dei gratiam qua voca-
mur ad eum, & à ooſtris malis me-
ritis liberamur, & per quam bona
merita comparamus, quibus ad vi-
tã perueniamus æternã, negare au-
deant & conentur auferre, multa iam diſſeruimus, lite-
riſq; mãdauimus, quantum nobis dominus donare di- K
gnatus eſt. Sed quoniã ſunt quidam qui ſic gratiam dei
defeodũt, vt negent hominis liberũ arbitriũ: aut quan-
do gratia defenditur, negari exiſtiment liberũ arbitriũ:
hinc aliquid ſcribere ad veſtram charitatem Valenti-
ne frater & cæteri qui ſimul deo ſeruitis, compellente
mutua charitate curaui. Nunciatum eſt enim mihi de
vobis fratres, ab aliquibus qui in veſtra congregatione
ſunt, & ad uos inde venerunt, per quos & iſta direxi-
mus, quòd de hac re diſſenſiones io vobis ſint: Itaque
dilectiſsimi, ne vos perturbet hui⁹ quæſtionis obſcuri-
tas: moneo vos primum, vt de iis quæ intelligitis, agatis
deo gratias: quicquid eſt autem quò perueoire nõdum
poteſt veſtræ mentis intentio, pacem inter vos & cha-
ritatem ſeruãtes à domino vt intelligatis orate. Et do-
nec vos ipſe perducat ad ea quæ nõdum intelligitis, ibi
ambulate quò peruenire potuiſtis. Hoc admonet Apo-
ſtolus Paulus, qui cum dixiſſet noodum ſe eſſe perfectũ,
paulopoſt ait: Quotquot ergo perfecti hoc ſapiamus, *Philip.3.*
id eſt, ita nos eſſe perfectos, vt nondum ad perfectionẽ
quæ nobis ſufficit venerimus: continuoq; ſubiunxit, Et
ſi quid aliter ſapitis, hoc quoque vobis deus reuelabit:
veruntamen io quod peruenimus, in eo ambulemus. L
Ambulando quippe in quod peruenimus, & quò non-
dum peruenimus, peruenire poterimus, deo nobis re-
uelante, ſi quid aliter ſapimus, ſi ea quæ iam reuelauit,
non relinquamus. Reuelauit autem nobis per ſcrip- *Cap.II.*
turas ſuas ſanctas, eſſe in homine liberum voluntatis ar
bitrium. Quo modo autem reuelauerit commemoro *Commemo-*
vos, non humano eloquio, ſed diuino. Primum quia *ro pro com-*
ipſa diuina præcepta homini non prodeſſent, niſi habe *monefacio.*
ret liberum voluntatis arbitrium, quo ea faciẽs ad pro-
miſſa pręmia perueniret. Ideo enim data ſunt, vt homo
excuſationem de ignorantia non haberet: ſicut domi-
nus dicit in Euangelio de Iudæis, Si non veniſſem & *Ioan.15.*
locutus eis fuiſſem, peccatum non haberent. Nuoc au-
tem excuſationem noo habent de peccato ſuo. De quo
peccato dicit, niſi de illo magno, quo pręſciebat eorum
futurum quando iſta dicebat, id eſt, quo eũ fuerant oc-
ciſuri? Neque enim nullum habebant peccatum ante-
quam Chriſtus veniſſet in caroe ad eos. Itẽ dicit Apo-
ſtolus, Reuelatur ira dei de cœlo in omnẽ impietatem *Rom 1.*
& iniuſticiam homioum eorum, qui veritatem in ini-
quitate detineot, quia quod notum eſt dei, manifeſtum M
eſt in illis: deus eoim illis manifeſtauit. Inuiſibilia enim
eius à creatura mundi per ea quæ facta ſunt, intellecta
conſpiciuntur, ſempiterna quoque virtus eius ac diui-
nitas, vt ſint inexcuſabiles. Quo modo dicit inexcuſa-
biles, niſi de illa excuſatione qua ſolet dicere humana
ſuperbia, Si ſciſſem, feciſſem: ideo non feci, quia neſci- *Excuſatio*
ui. Aut, ſi ſcirem, facerem: ideo non facio, quia neſcio? *humana,*
Hæc eis excuſatio tollitur, quãdo præceptum datur, vel *ſed ſupba.*
ſcieotia non peccandi manifeſtatur. Sed ſunt homines *Nulla eſt*
qui etiam de ipſo deo ſe excuſare conantur, quibus di- *homini a-*
cit Apoſtolus Iacobus, Nemo cum tentatur, dicat quo- *pud deum*
niam à deo tentor. Deus enim intentator malorum eſt: *excuſatio.*
ipſe autem oeminem tentat: vnuſquiſque vero tentatur *Iaco.1.*
à concupiſcentia ſua abſtractus & illectus. Deiode cõ-
cupiſcentia cum conceperit, parit peccatum. Peccatum
vero cum conſummatum fuerit, generat mortem. Item
de ipſo deo ſe excuſare volẽtibus, reſpondet liber Pro-
uerbiorum Salomonis, Inſipientia viri violat vias eius,
deum autem cauſatur in corde ſuo. Et liber Eccleſiaſti-
cus dicit, Ne dixeris quia propter deũ receſsi: quæ enim *Eccl.15.*
odit ne facias, Ne dixeris, quia ipſe me induxit: non
enim

A enim opus habet viro peccatore, omne execramentum
odit dominus, & non eſt amabile timentibus eum. Ipſe
ab initio fecit illum, & reliquit illum in manu conſilij
ſui. Si volueris conſeruabis mandata, & fidem bonam
placiti. Apponet tibi ignem & aquam, ad quodcunque
volueris extendere manum tuam. In conſpectu vita &
mors, & quodcunque placuerit dabitur ei. Ecce apertiſ-
ſime videmus expreſſum liberum humanæ voluntatis
arbitriũ. Quid illud quòd tam multis locis omnia man-
data ſua cuſtodiri & fieri iubet deus? Quo modo iubet
ſi non eſt liberum arbitrium? Quid beatus ille, de quo
Pſal.1. pſalmus dicit, quòd in lege domini fuit voluntas eius,
nónne ſatis indicat voluntate ſua hominem in lege dei
conſiſtere? Deinde tam multa mãdata quæ ipſam quo-
Roma.12. dam modo nominatim conueniunt voluntatem: ſicut
Pſal.31. eſt, Noli vinci à malo: & alia ſimilia: ſicut ſunt, Nolite
Prouer.1. fieri ſicut equus & mulus, in quibus non eſt intellectus:
Prouerb.3. Et, Noli repellere conſilia matris tuæ: Et, Noli eſſe ſapi-
ens apud teipſum: Et, Noli deficere à diſciplina domi-
ni: Et, Noli negligere legem: Et, Noli abſtinere benefa-
cere egẽti: Et, Noli fabricare in amicum tuum mala: Et,
B Noli intendere fallaci mulieri: Et, Noluit intelligere vt
bene ageret: Et, Noluerunt accipere diſciplinam: & in-
numerabilia talia in veteribus libris diuinorũ eloquio-
rum quid oſtendunt, niſi liberum arbitrium volunta-
tis humanæ? In libris etiam nouis euangelicis & Apo-
Matth.6. ſtolicis, quid aliud oſtenditur vbi dicitur, Nolite vobis
Matth.10. cõdere theſauros in terra: Et, Nolite timere eos qui oc-
Matth.16. cidunt corpus: Et, Qui vult venire poſt me, abneget ſe-
Luca.2. metipſum: Et, Pax in terra hominibus bonæ voluntatis:
1.Cor.7. Et quod dicit Apoſtolus Paulus, Quod vult faciat, non
peccat ſi nubat: qui autem ſtatuit in corde ſuo non ha-
bens neceſſitatem, poteſtatem autem habens ſuæ volun
tatis, & hoc ſtatuit in corde ſuo ſeruare virginem ſuã,
1.Cor.9. bene facit. Item dicit: Si autem volens hoc facio, mer-
1.Cor.15. cedem habeo. Et alio loco: Sobrij eſtote, iuſti, & nolite
2.Cor.8. peccare. Et iterum: Vt quemadmodum promptus eſt a-
1.Timo.5. nimus voluntatis, ita ſit & perficiendi. Et ad Timotheũ
2.Timo.3. dicit: Cum enim in delicijs egerint in Chriſto, nubere
C volunt. Et alibi: Sed & omnes qui pie volunt viuere in
1.Timo.4. Chriſto Ieſu, perſecutionẽ patientur. Et ipſi Timotheo:
Ad Phile- Noli negligere gratiam quę in te eſt. Et ad Philemonẽ:
monem.c. Ne bonum tuum velut ex neceſſitate eſſet, ſed ex volun
tate. Seruos etiam ipſos monet, vt dominis ſuis ex ani-
Iacobi.2. mo ſeruiant cum bona voluntate. Item Iacobus: Nolite
itaq; errare fratres mei, & nolite in perſonarũ acceptio-
Ibidem. ne habere fidẽ domini noſtri Ieſu Chriſti, & nolite de-
1.Ioan.2. trahere de alterutro. Item Ioannes in epiſtola ſua: Noli-
te diligere mundum: & cætera huiuſmodi. Nempe vbi
dicitur: Noli hoc, & noli illud, & vbi ad aliquid facien-
dum, vel non faciendum, in diuinis monitis opus vo-
luntatis exigitur, ſatis liberum demonſtratur arbitrium.
Nemo ergo deum cauſetur in corde ſuo, ſed ſibi impu-
tet quiſque cum peccat. Neque cum aliquid ſecundum
deum operatur, alienet hoc à propria voluntate. Quan
do enim volens facit, tunc dicendum eſt opus bonum,
tũc ſperãda eſt boni operis merces ab eo, de quo dictũ
Matth.16. eſt, Qui reddet vnicuique ſecundum opera ſua: Qui er-
Roma.2. go nouerũt diuina mandata, aufertur eis excuſatio, quã
Cap.III. ſolent homines habere de ignorantia. Sed nec ipſi
Roma.2. ſine pœna erunt qui legem dei neſciunt. Qui enim ſine
lege peccauerunt, ſine lege peribunt: qui autem in lege
peccauerunt, per legem iudicabuntur. Quod mihi non
videtur Apoſtolus ita dixiſſe, tanquam peius aliquid ſi-
gnificauerit eſſe paſſuros qui legem neſciunt in peccatis

ſuis, quàm illos qui ſciunt. Peius enim videtur eſſe peri- D
re, quàm iudicari. Sed cum hoc de gentibus & de Iudęis
loqueretur, quia illi ſine lege ſunt, iſti autem legem acce
perunt: quis audeat dicere Iudæos qui in lege peccant,
non eſſe perituros, cum in Chriſtum non crediderunt,
quandoquidem de illis dictum eſt, per legẽ iudicabun-
tur? Sine fide enim Chriſti nemo liberari poteſt, ac per
hoc ita iudicabuntur vt pereant. Nam ſi peior eſt con-
ditio neſcientium quàm ſcientium legem dei, quo mo
do verum erit, quod dominus in Euangelio ait, Seruus *Luca.12.*
qui neſcit voluntatem domini ſui, & facit digna pla-
gis, vapulabit pauca: ſeruus autem qui ſcit voluntatem
domini ſui, & facit digna plagis, vapulabit multa. Ec-
ce vbi oſtendit grauius peccare hominẽ ſcientem quàm
neſcientem, nec tamẽ ideo confugiendum eſt ad igno-
rantiæ tenebras, vt in eis quiſque requirat excuſationẽ.
Aliud eſt enim neſciſſe, aliud ſcire noluiſſe. Voluntas
quippe in eo arguitur, de quo dicitur, Noluit intellige- *Pſal.35.*
re vt bene ageret. Sed & illa ignorantia quæ nõ eſt eo- *Ignorantia*
rum qui ſcire nolunt, ſed eorum qui tanquam ſimplici- *ſimpliciter*
ter neſciunt, neminem ſic excuſat, vt ſempiterno igne *nõ excuſat.*
non ardeat: ſi propterea non credidit, quia non audi- *Pſal.78.*
uit omnino quod crederet, ſed fortaſſis vt mitius ar- *2.Theſſ.1.*
deat: non enim ſine cauſa dictum, Effunde iram tuam E
in gentes quæ te non nouerunt. Et illud quod ait Apo-
ſtolus, Cum venerit in flamma ignis dare vindictam
in eos, qui ignorant deum. Veruntamen vt habeamus
& ipſam ſcientiam, ne dicat vnuſquiſque, neſciui, non
audiui, non intellexi, voluntas conuertitur humana vbi
dicitur, Nolite eſſe ſicut equus & mulus, quibus non eſt *Pſal.31.*
intellectus: quamuis peior appareat de quo dictum eſt,
Verbis non emendabitur ſeruus durus: ſi enim & intel- *Prouer.29.*
lexerit, non obaudiet. Quãdo autem dicit homo: Non
poſſum facere quod præcipitur, quoniam concupiſcen
tia mea vincor: iam quidem de ignorantia non habet
excuſationem, nec deum cauſatur in corde ſuo, ſed ma
lum ſuum in ſe cognoſcit & dolet: cui tamen dicit A-
poſtolus, Noli vinci à malo, ſed vince in bono malum. *Roma.12.*
Et vtique cui dicitur, noli vinci, arbitrium ſine dubio
voluntatis eius conuenitur: velle enim & nolle proprię
voluntatis eſt. Sed metuendum eſt ne iſta omnia *Cap.IIII.*
diuina teſtimonia, & quæcunque alia ſunt quæ ſine du-
bitatione ſunt plurima, in defenſione liberi arbitrij ſic
intelligantur, vt ad vitam piam & bonam conuerſatio- F
nem, cui merces æterna debetur, adiutorio & gratiæ dei
locus non relinquatur: & audeat miſer homo quando
bene viuit & bene operatur, vel potius bene viuere &
bene operari ſibi videtur, in ſeipſo non in domino glo
riari, & ſpem recte viuendi in ſeipſo ponere, vt ſequatur *Hiere.17.*
eum maledictum Hieremiæ Prophetæ dicentis, Male-
dictus homo qui ſpem habet in homine, & firmat car-
nem brachij ſui, & à domino diſcedit cor eius. Intelli-
gite fratres hoc propheticum teſtimonium: quia enim
non dixit Propheta, Maledictus homo qui ſpem habet
in ſeipſo, poſſet alicui videri ideo dictum eſſe, Maledi-
ctus homo qui ſpem habet in homine: vt nemo habeat
ſpem in altero homine, ſed in ſe. Vt ergo oſtenderet ſic
ſe admonuiſſe hominem, vt nec in ſeipſo haberet ſpem:
propterea cum dixiſſet, Maledictus homo qui ſpem ha-
bet in homine: mox addidit, & firmat carnem brachij
ſui. Brachium pro potentia poſuit operandi. In nomine
autem carnis intelligenda eſt humana fragilitas: ac per
hoc firmat carnem brachij ſui, qui potentiam fragilem
atq; inualidam, id eſt, humanã ſibi ſufficere ad bene o-
perãdum putat, nec adiutorium ſperat à domino. Pro-

G pter hoc enim ſubiecit, Et à domino diſcedit cor eius.
Talis eſt hæreſis Pelagiana, non antiqua, ſed ante non
multum tempus exorta: cótra quam hæreſim cum fuiſ-
ſet diutius diſputatum, etiam ad cócilia epiſcopalia no-
uiſſima neceſſitate peruennm eſt: vnde vobis non qui-
dem omnia, ſed tamen aliqua legenda direxi. Nos ergo
ad bene operandũ ſpem non habeamus in homine, fir-
mantes in carnem brachij noſtri, nec à domino diſce-
Pſal.26. dat cor noſtrum, ſed ei dicat, Adiutor meus eſto, ne de-
relinquas me neque deſpicias me, deus ſalutaris meus.
Proinde chariſſimi, ſicut ſuperioribus teſtimoniis ſcrip
turarum probauimus ſanctarum, ad bene viuendum &
recte agendum eſſe in homine liberum voluntatis arbi
trium: ſic etiam de gratia dei, ſine qua nihil boni age-
re poſſumus, quæ ſint diuina teſtimonia videamus. Ac
primum de ipſa veſtra profeſſione aliquid dicam: neq;
enim congregaret vos iſta ſocietas in qua continenter
viuitis, niſi voluptaté coniugalem contemneretis. Hinc
autem domino loquenti cum dixiſſent diſcipuli, Si ta-
lis eſt cauſa homini cum vxore, nó expedit nubere. Re-
Matth.19. ſpondit eis, Non omnes capiunt verbum hoc, ſed qui-
H bus datum eſt. Nunquid non liberum arbitrium Ti-
1.Timo.5. mothei eſt exhortatus Apoſtolus, dicens, Contine te-
ipſum? Et in hac re poteſtatem voluntatis oſtendit: vbi
1.Cor.7. ait, Non habens neceſſitatem: poteſtatem autem habens
ſuæ voluntatis, vt ſeruet virginem ſuam: & tamen non
omnes capiunt verbum hoc, ſed quibus datum eſt: qui-
bus enim non eſt datum, aut nolunt, aut non implent
qood volunt: quibus autem datum eſt, ſic volunt vt im-
pleant quod volunt. Itaque vt hoc verbum, quod non
ab omnibus capitur, ab aliquibus capiatur, & dei donũ
Vbi ſupra. eſt, & liberum arbitrium. De ipſa quoque pudicicia có-
iugali nempe Apoſtolus ait, Quod vult faciat, non pec-
cat ſi nubat: & tamen etiam hoc dei donum eſt, dicen-
Prouer.19. te ſcriptura, A domino iungitur mulier viro. Ideo do-
ctor gentium & pudiciciam coniugalem per quam nó
fiunt adulteria, & perfectiorem continentiam, per quã
nullus cócubitus quæritur, ſermone ſuo commendans:
& hoc & illud donum dei eſſe mõſtrat, ſcribens ad Co-
rinthios, & admonẽs coniuges ne ſeinuicem fraudent:
1.Cor.7. quos cum admonuiſſet, adiecit: Vellem autem omnes
I homines eſſe ſicut meipſum: quia vtique ipſe ab omni
concubitu cótinebat. Et continuo ſubiunxit, Sed vnuſ-
quiſque proprium donum habet à deo, alius ſic, alius au
tem ſic. Nunquid tam multa quæ præcipiuntur in lege
dei, ne fornicationes & adulteria committantur, indi-
cant aliud quàm liberum arbitrium? Neque enim præ-
ciperentur, niſi humo haberet propriam voluntatem,
qua diuinis præceptis obediret, & tamen dei donum
eſt, ſine quo ſeruari caſtitatis pręcepta non poſſunt. Vn-
Sapien.8. de ait ille in libro Sapiẽtiæ, Cum ſcirem quia nemo eſ-
ſe poteſt continens niſi deus det: & hoc ipſum erat ſa-
pientiæ, ſcire cuius eſſet hoc donum. Vt autem iſta non
ſeruentur caſtitatis ſancta mandata, vnuſquiſque ten-
Iacobi.1. tatur à concupiſcentia ſua abſtractus & illectus. Vbi ſi
dixerit: volo ſeruare, ſed vincor à concupiſcentia mea:
reſpondet ſcriptura libero eius arbitrio, quod iam ſu-
Roma.12. perius dixi, Noli vinci à malo, ſed vince in bono ma-
lum: quod tamen vt fiat, adiuuat gratia, quæ niſi adiu-
uerit, nihil lex erit niſi virtus peccati. Augetur enim có-
cupiſcentia, & maiores vires accipit lege prohibente,
niſi adiuuet ſpiritus gratiæ. Hoc eſt quod dicit ille ipſe
1.Cor.15. doctor gentium, Aculeus autem mortis eſt peccatum,
virtus vero peccati lex. Ecce vnde dicit homo: Volo le-
gis ſeruare mandatum, ſed virtute concupiſcentiæ meæ

vincor. Et cum voluntas eius conuenitur & ei dicitur, K
Noli vinci à malo: quid ei prodeſt niſi gratia ſuccur-
rente fiat? Quod ipſe Apoſtolus ſecutus adiunxit: nam
& cum dixiſſet, virtus peccati lex: cótinuo ſubiecit, Gra-
tias autem deo, qui dat nobis victoriam per dominum
noſtrum Ieſum Chriſtum. Ergo & victoria qua pecca-
tum vincitur, nihil aliud quàm donum dei, in iſto cer-
tamine adiuuantis liberum arbitrium. Propter quod di
cit & cœleſtis magiſter, Vigilate & orate, ne intretis in *Matt.26.*
tentationem. Ergo vnuſquiſque contra ſuam concu-
piſcentiam dimicans oret, ne intret in tentationem: id
eſt, ne ſit ab illa abſtractus & illectus. Non autem intrat
in tentationem, ſi voluntate bona vincat concupiſcen-
tiam malam. Nec tamen ſufficit arbitrium voluntatis
humanæ, niſi à domiño victoria concedatur oranti, ne
intret in tentationem. Quid vero euidentius quàm dei
oſtenditur gratia, vbi quod oratur, accipitur? Si enim
dixiſſet ſaluator noſter, Vigilate ne intretis in tentatio-
nem: admonuiſſe videretur tantummodo hominis vo
luntaté: cum vero addidit, & orate, oſtendit deum ad-
iuuare, ne intretur in tentationem. Dictum eſt libero a-
bitrio, Fili noli deficere à diſciplina domini: & domi- L
nus dicit, Ego rogaui pro te Petre, ne deficeret fides tua. *Prouer.3.*
Homo ergo gratia iuuatur, ne ſine cauſa voluntati eius *Lucæ.22.*
iubeatur. Cum dicit deus, Conuertimini ad me, & *Cap.V.*
conuertar ad vos: vnum horum videtur eſſe noſtræ vo *Zach.1.*
luntatis, id eſt, vt conuertamur ad deum, alterum vero
ipſius gratiæ, id eſt, vt etiam ipſe conuertatur ad nos:
vbi poſſunt putare Pelagiani ſuã obtinere ſententiam,
qua dicunt gratiam dei ſecundum merita noſtra dari.
Quod quidem in Oriente, hoc eſt, in prouincia Palæ-
ſtina, in qua eſt ciuitas Hieruſalem, cũ ipſe Pelagius ab
Epiſcopis audiretur, affirmare non auſus eſt. Nam inter
cætera quæ illi obiecta ſunt, & hoc obiectum eſt, quòd
diceret gratiam dei ſecũdum merita noſtra dari: quod
ſic alienum eſt à catholica doctrina, & inimicum gra-
tiæ Chriſti, vt niſi hoc obiectum ſibi anathematizaſſet,
ipſe inde anathematizatus exiſſet. Sed fallaciter eum a-
nathematizaſſe poſteriores eius indicant libri, in qui-
bus omnino nihil aliud defendit, quàm gratiam dei ſe-
cundũ merita noſtra dari. Talia ergo de ſcripturis col- M
ligunt, quale eſt hoc vnum quod pauloante dixi, Con- *Zacha.1.*
uertimini ad me & conuertar ad vos: vt ſecundum me-
ritum conuerſionis noſtræ ad deum, detur gratia eius,
in qua ad nos & ipſe cõuertitur. Nec attendunt qui hoc
ſentiunt, quia niſi donum dei eſſet etiam ipſa ad deum *Pſal.79.*
noſtra conuerſio, non ei diceretur, Deus virtutum con *Pſal.84.*
uerte nos. Et, Deus tu cõuertens viuificabis nos. Et, Con
uerte nos deus ſanitatum noſtrarum: & huiuſmodi alia
quæ commemorare longũ eſt. Nam & venire ad Chri-
ſtum, quid eſt aliud niſi ad eum credendo conuerti: &
tamen ait, Nemo poteſt venire ad me, niſi datum fuerit *Ioan.6.*
ei à patre meo? Item quod ſcriptum eſt in libro ſecũdo
Paralipomenon, Dominus vobiſcum cum vos eſtis cũ *2.Para.15.*
eo, & ſi quæſiertis eum, inuenietis: ſi autem dereliqueri-
tis eum, derelinquet vos. Manifeſtat quidem liberum
voluntatis arbitrium. Sed illi qui dicunt gratiam dei ſe-
cundum merita noſtra dari, iſta teſtimonia ſic accipiũt,
vt dicant meritum noſtrum in eo eſſe quòd ſumus cum
deo: eius autem gratiam ſecundum hoc meritum dari,
vt ſit & ipſe nobiſcum. Item meritum noſtrum in eo
eſſe quòd quærimus eum, & ſecundum hoc meritum
dari eius gratiam, vt inueniamus eum. Et in libro Para-
lipomenon primo quod dictum eſt, Et tu Salomon fili *1.Para.28.*
mi cognoſce deũ, & ſerui ei in corde perfecto, & anima
volente:

A volente: quia omnia corda ſcrutatur dominus, & om-
nem cogitationem mentium nouit:ſi quęſieris eum,in-
uenietur tibi,& ſi dimiſeris eum,repellet te in perpetuũ:
declarat voluntatis arbitrium. Sed illi in eo ponũt me-
ritum hominis, quod dictum eſt,Inuenietur tibi:& om
nino laborant quantum poſſunt,oſtendere gratiam dei
ſecundum merita noſtra dari:hoc eſt,gratiam non eſſe
gratiam. Quibus enim ſecundum meritũ redditur,non
Roma.4. imputatur merces ſecundum gratiam, ſed ſecundũ de-
bitum,ſicut apertiſſime dicit Apoſtolus. Meritum enim
fuit quidem in Apoſtolo Paulo,ſed malum,quãdo per-
1.Cor.15. ſequebatur Eccleſiã: Vnde dicit,Non ſum idoneus vo-
cari Apoſtolus, quia perſecutus ſum Eccleſiã dei. Cum
ergo haberet hoc meritũ malum, redditum eſt ei bonũ
pro malo,in eo ꝙ ſecutus adiunxit, Sed gratia dei ſum
quod ſum. Atq; vt oſtenderet & liberũ arbitrium, mox
addidit,Et gratia eius in me vacua nõ fuit,ſed plus om-
nibus illis laboraui. Hoc enim liberum arbitrium ho-
2.Cor.6. minis exhortatur & in aliis, quibus dicit, Rogamus ne
inuacuum gratiam dei ſuſcipiatis. Vt quid enim eos ro
gat ſi gratiam ſic ſuſceperũt,vt propriam perderent vo-
B luntatem, tamen ne ipſa voluntas ſine gratia dei pute-
tur boni aliquid poſſe, cõtinuo cum dixiſſet,Gratia eius
in me vacua nõ fuit,ſed plus omnibus illis laboraui:ſub-
iunxit atq; ait: Non ego autem, ſed gratia dei mecum:
id eſt non ſolus,ſed gratia dei mecũ:ac per hoc nec gra
tia dei ſola,nec ipſe ſolus,ſed gratia dei cum illo. Vt au-
tem de cœlo vocaretur,& tã magna & efficaciſſima vo
catione conuerteretur, gratia dei erat ſola, quia merita
eius erant magna,ſed mala. Deniq; & alibi dicit ad Ti-
2.Timo.1. motheum, Collabora Euangelio ſecundum virtutem
dei ſaluos nos facientis, & vocantis vocatione ſua ſan-
cta, nõ ſecundum opera noſtra,ſed ſecundum ſuũ pro-
poſitum & gratiam,quæ data eſt nobis in Chriſto Ieſu.
ad Titũ. 3. Item merita ſua,ſed mala commemorans dicit,Fuimus
enim ſtulti & nos aliquando & increduli,errantes, ſer-
uientes deſyderiis & voluptatibus variis, in malicia &
inuidia agentes,abominabiles,inuicem odio habentes.
Quid iſtis tam malis meritis niſi pœna vtique debeba-
tur? Sed deo reddente bona pro malis,per gratiam quæ
non ſecundum merita noſtra datur, factum eſt quod
deinde ſubiunxit,& dicit,Cum autem benignitas & hu
C manitas illuxit ſaluatoris noſtri dei,non ex operibus iu-
ſticiæ quæ fecimus nos, ſed ſecundum ſuam miſericor-
diam ſaluos nos fecit, per lauacrum regenerationis &
renouationis ſpiritus ſancti, quẽ ditiſſime effudit ſuper
nos, per Ieſum Chriſtum ſaluatorem noſtrum,vt iuſti-
ficati ipſius gratia, hæredes efficiamur ſecundum ſpem
Cap.VI. vitæ æternæ. His & talibus teſtimoniis diuinis pro-
batur gratia dei nõ ſecundum merita noſtra dari,quan
doquidem non ſolum nullis bonis,verumetiam multis
meritis malis præcedentibus videmus datam, & quoti-
die dari videmus. Sed plane cum data fuerit, incipiunt
eſſe etiam merita noſtra bona, per illam tamen: nam ſi
illam ſubtraxerit,cadit homo non erectus,ſed præcipi-
tatus libero arbitrio. Quapropter quãdo cœperit homo
habere merita bona, nõ debet ſibi tribuere illa,ſed deo,
Pſal.26. cui dicitur in Pſalmo,Adiutor meꝰ eſto ne derelinquas
me:dicendo,ne derelinquas mé,oſtendit quia ſi dereli-
ctus fuerit, nihil boni valet ipſe per ſe: vnde & ille ait,
Pſal.29. Ego dixi in abundantia mea,nõ mouebor in æternum.
Putauerat enim ſuum fuiſſe bonum,quod ei ſic abunda
bat vt non moueretur: ſed vt oſtenderetur illi cuius eſ-
ſet illud bonum,de quo tanquam ſuo cœperat gloriari,
Ibidem. paululum gratia dei deſerẽte admonitus dicit,Domine

in voluntate tua, præſtitiſti decori meo virtutẽ: Auerti- D
ſti faciem tuã à me,& factus ſum conturbatus. Ideo ne-
ceſſariũ eſt homini, vt gratia dei non ſolum iuſtificetur
impius,id eſt,ex impio fiat iuſtus,cum redduntur ei bo-
na pro malis:ſed etiã cum fuerit iam iuſtificatus ex fide,
ambulet cum illo gratia,& incumbat ſuper ipſam ne ca
dat. Propter hoc ſcriptum eſt in cantico cãticorum de Canti.8.
ipſa Eccleſia, Quæ eſt iſta quæ aſcẽdit dealbata,incum-
bens ſuper fratruelem ſuum? Dealbata eſt enim quæ per
ſeipſam alba eſſe non poſſet. Et à quo dealbata eſt, niſi
ab illo, qui per Prophetam dicit, Si fuerint peccata ve- Eſaia.1.
ſtra vt phœnicium, ſicut niuem dealbabo? Quando er-
go dealbata eſt,nihil boni merebatur: Iam vero alba fa-
cta,bene ambulat,ſed ſi ſuper eũ à quo dealbata eſt,per-
ſeueranter incũbat: Propter quod & ipſe Ieſus ſuper quẽ
incumbit dealbata, dixit diſcipulis ſuis, Sine me nihil Ioan.15.
poteſtis facere, Ergo redeamus ad Apoſtolum Paulum,
quẽ certe inuenimus ſine vllis meritis bonis, imò cum
multis meritis malis dei gratiam conſecutum, redden-
tis bona pro malis: videamus quid dicat ſua iam propin 2.Timo.4.
quante paſſione,ſcribẽs ad Timotheum,Ego enim iam E
immolor,inquit,& tempus reſolutionis meę inſtat: Bo-
num certamen certaui,curſum conſummaui, fidem ſer
uaui. Iſta vtique iam merita ſua bona commemorat, vt
poſt bona merita conſequatur coronam, qui poſt me-
rita mala conſecutus eſt gratiam. Deniq; attendite quid
ſequatur,ſupereſt,inquit,mihi corona iuſticiæ,quã red-
det mihi dominus in illa die iuſtus iudex. Cui redderet
coronam iuſtus iudex,ſi non donaſſet gratiam miſeri-
cors pater? Et quo modo eſſet iſta corona iuſticiæ,niſi
præceſſiſſet gratia quæ iuſtificat impiũ? Quo modo iſta
debita redderetur,niſi prius illa gratuita donaretur? Sed
cum dicunt Pelagiani hanc eſſe ſolam, non ſecundum
merita noſtra gratiam, qua homini peccata dimittun-
tur: illam vero quæ datur in finem,id eſt æternam vitã,
meritis noſtris pręcedentibus reddi: reſpondendum eſt
eis, Si enim merita noſtra ſic intelligerent,vt etiam ip-
ſa dona dei eſſe cognoſcerent,nõ eſſet reprobanda iſta
ſententia: quoniam vero merita humana ſic prædicant,
vt ea ex ſemetipſo habere hominem dicant,prorſus re-
ctiſſime reſpondet Apoſtolus, Quis enim te diſcernit?
Quid autem habes quod non accepiſti? Si autem acce- 1.Cor.4.
piſti, quid gloriaris quaſi non acceperis? Prorſus talia F
cogitãti veriſſime dicitur, Dona ſua coronat deus,non
merita tua: ſi tibi à teipſo, non ab illo ſunt merita tua:
hæc enim ſi talia ſunt, mala ſunt: quæ mala ſunt, non
coronat deus: ſi autem bona ſunt, dei dona ſunt: quia
ſicut dicit Apoſtolus Iacobus, Omne datum optimum
& omne donum perfectum deſurſum eſt, deſcendens Iacobi.1.
à patre luminum. Vnde dicit & Ioannes præcurſor do-
mini noſtri, Non poteſt homo accipere quicquam,ni- Ioan.3.
ſi fuerit ei datum de cœlo: vtique de cœlo, vnde etiam
venit ſpiritus ſanctus, quando Ieſus aſcendit in altum, Ephe.4.
captiuauit captiuitatem, dedit dona hominibus.

Si ergo dei dona ſunt bona merita tua, non deus Cap.VII.
coronat merita tua tanquam merita tua, ſed tanquam
dona ſua, Proinde conſideremus ipſa merita Apoſto-
li Pauli, quibus dixit coronam redditurum iudicem
iuſtum, & videamus vtrum merita ipſius tanquam ip-
ſius, id eſt ex ipſo ei comparata, an dona ſint dei. Bo- 2.Timo.4.
num, inquit, certamen certaui, curſum conſumma-
ui,fidem ſeruaui. Primo iſta bona opera, ſi non ea præ-
ceſſiſſent cogitationes bonæ,nulla eſſent. Attendite ita-
que quid de ipſis cogitationibus dicat, ait enim ſcri-
bens ad Corinthios, Non quia idonei ſumus cogitare 2.Cor.3.

G aliquid à nobis tanquam à nobiſmetipſis,ſed ſufficiētia
noſtra ex deo eſt.Deinde ſingula inſpiciamus,Bonum,
inquit,certamen certaui. Quæro qua virtute certauerit,
vtrum quæ illi ex ſemetipſo fuerit, an quæ deſuper da-
ta ſit?Sed abſit vt tantus doctor gentium ignorauerit le
Deute.8. gē dei,cuius vox eſt in Deuteronomio,Ne dicas in cor-
de tuo,fortitudo mea & potentia manus meæ fecit mi-
hi virtutem magnam hanc, ſed memoraberis domini
dei tui, quia ipſe tibi dat fortitudinem facere virtutem.
Quid autē prodeſt bonum certamen, niſi ſequatur vi-
ctoria? Et quis dat victoriam, niſi ille de quo dicit ipſe,
1.Cor.15. Gratias deo qui dat nobis victoriam,per dominum no
Roma.8. ſtrum Ieſum Chriſtum.Et alio loco cum cōmemoraſſet
Pſal.34. teſtimonium de Pſalmo, Quoniam propter te mortifi-
camur tota die, deputati ſumus vt oues occiſionis: ſub-
iecit atque ait, Sed in his omnibus ſuperuincimus per
eū qui dilexit nos:non ergo per nos,ſed per eū qui dile-
xit nos. Deinde dixit,Curſum cōſummaui:ſed ille hoc
Roma.9. dixit,qui alio loco dicit,Igitur nō volentis neq; curren-
tis,ſed miſerētis eſt dei.Quæ ſententia nullo modo po-
teſt etiā ſic conuerti vt dicatur,nō miſerētis dei, ſed vo
H lentis & currentis eſt hominis:quiſquis enim hoc auſus
fuerit dicere,aperte ſe oſtendit Apoſtolo contradicere.
2.Timo.4. Poſtremo dixit,Fidem ſeruaui:ſed ille hoc dixit,qui ali-
1.Timo.1. bi ait, Miſericordiam conſecutus ſum vt fidelis eſſem.
Non enim dixit, Miſericordiam cōſecutus ſum quia fi-
delis erā, ſed vt fidelis eſſem:hinc oſtendens etiā ipſam
Ephe.2. fidem haberi niſi deo miſerante non poſſe,& eſſe donū
dei.Quod apertiſſime docet,dicens,Gratia ſalui facti e-
ſtis per fidem,& hoc nō ex vobis,ſed dei donū eſt.Poſ-
ſent enim dicere,ideo accepimus gratiā,quia credimus,
tanquam ſibi fidem tribuētes,gratiam deo: propter hoc
Apoſtolus cum dixiſſet, per fidem,& hoc,inquit,non ex
vobis, ſed dei donum eſt. Rurſus ne dicerent ſe ſuis o-
peribus donum tale meruiſſe: cōtinuo ſubiecit, Non ex
operibus,ne forte quis extollatur: non quia negauit,aut
euacuauit opera bona, cum dicat deum vnicuique red-
dere ſecundum opera eius: ſed quia opera ſunt ex fide,
nō ex operibus fides,ac per hoc ab illo ſunt nobis opera
I iuſticiæ,à quo eſt ipſa fides, de qua dictū eſt,Iuſtus ex fi-
Abac.2. de viuit. Homines autem non intelligētes, quod ait ip-
Roma.1. ſe Apoſtolus,arbitramur iuſtificari hominem per fidem
Roma.3. ſine operibus legis: putauerunt eum dicere ſufficere ho-
mini fidem, etiam ſi male viuat & bona opera non ha-
beat. Quod abſit vt ſentiret vas electionis: qui cum di-
Gala.5. xiſſet quodam loco,In Chriſto enim Ieſu neque circun
ciſio aliquid valet,neque præputiū:mox addidit,ſed fi-
des quæ per dilectionem operatur. Ipſa eſt fides quæ fi-
deles dei ſeparat ab immundis dæmonibus,nam & ipſi
Iacobi.2. ſicut dicit Apoſtolus Iacobus,credunt & contremiſcūt,
ſed nō bene operantur.Non ergo habēt iſtam fidem ex
qua iuſtus viuit,id eſt, quæ per dilectionem operatur,vt
reddat ei deus vitam æternā ſecundum opera eius.Sed
quia & ipſa bona opera nobis ex deo ſunt,à quo nobis
& fides eſt,& dilectio, propterea idem ipſe doctor gen
tium,etiam ipſam vitam æternā gratiam nuncupauit.
Cap.VIII. Et naſcitur inde non parua quæſtio, quæ domino
donante ſoluenda eſt. Si enim vita æterna bonis ope-
Matth.6. ribus redditur,ſicut apertiſſime dicit ſcriptura,Quoniā
Roma.2. deus reddet vnicuiq; ſecundum opera eius: quo modo
Apoc.22. gratia eſt vita æterna, cum gratia non operibus redda-
Roma.4. tur,ſed gratis detur,ipſo Apoſtolo dicente, Ei qui ope-
Roma.11. ratur,merces non imputatur ſecundum gratiam,ſed ſe-
†al.debitū. cundum meritum.† Et iterum,Reliquiæ,inquit,per ele-
ctionem gratiæ ſaluæ factæ ſunt.Et mox addidit,Si au-
tem gratia,iam non ex operibus:alioquin gratia iā non K
eſt gratia. Quo modo eſt ergo gratia vita æterna, quæ
ex operibus ſumitur? An forte vitam æternam non di-
xit Apoſtolus gratiam?Imo vero ſic dixit, vt negari om
nino non poſſit, nec intellectorem acutum, ſed tan-
tummodo intentum deſiderat auditorem. Cum enim
dixiſſet, Stipendium peccati mors: continuo ſubdidit,
Gratia autem dei vita æterna in Chriſto Ieſu domino *Roma.6.*
noſtro.Iſta ergo quęſtio nullo modo mihi videtur poſ-
ſe diſſolui, niſi intelligamus & ipſa bona opera noſtra
quibus æterna redditur vita, ad dei gratiam pertinere:
propter illud quod ait dominus Ieſus,Sine me nihil po *Ioan.15.*
teſtis facere. Et ipſe Apoſtolus cum dixiſſet, Gratia ſalui *Ephe.2.*
facti eſtis per fidem,& hoc nō ex vobis, ſed dei donum
eſt,non ex operibus, ne forte quis extollatur: vidit vtiq;
putare poſſe homines hoc ita dictum, quaſi neceſſaria
non ſint opera bona credentibus,ſed eis fides ſola ſuffi-
ciat: & rurſus poſſe homines de bonis operibus extolli,
velut ad ea facienda ſibi ſufficiant:mox itaq; addidit,Ip
ſius enim ſumus figmentum,creati in Chriſto Ieſu in o-
peribus bonis, quæ præparauit deus, vt in illis ambule-
mus.Quid eſt hoc,quòd cum dei gratiam commēdàns L
dixiſſet,nō ex operibus,ne forte quis extollatur:cur hoc
dixerit rationem reddens,ipſius enim ſumus,inquit,fig-
mentum,creati in Chriſto Ieſu in operibus bonis?Quo
modo ergo nō ex operibus,ne forte quis extollatur?Sed
audi & intellige,non ex operibus dictum,tanquam tuis
ex teipſo tibi exiſtentibus, ſed tanquam his in quibus te
deus finxit,id eſt,formauit & creauit. Hoc enim ait,Ip-
ſius ſumus figmentum, creati in Chriſto Ieſu in operi-
bus bonis,non illa creatione qua homines facti ſumus,
ſed ea de qua ille dicebat,qui vtiq; iam homo erat, Cor *Pſal.50.*
mundum crea in me deus: & de qua dicit Apoſtolus,Si *2.Cor.5.*
qua ergo in Chriſto noua creatura, vetera tranſierunt:
Ecce facta ſunt noua,omnia autem ex deo.Fingimur er
go,id eſt,formamur & creamur in operibus bonis, quæ
non præparauimus nos, ſed præparauit deus vt in illis
ambulemus. Itaque chariſſimi, vita bona noſtra nihil
aliud eſt quàm dei gratia:ſine dubiò & vita æterna,quæ
bonæ vitæ redditur, dei gratia eſt: & ipſa enim gratis
datur, quia gratis data eſt illa cui datur. Sed illa cui da-
tur tantummodo gratia eſt,hæc autē quę illi datur,quo- M
niam præmium eius eſt, gratia eſt pro gratia, tanquam
merces pro iuſticia,vt verū ſit quoniam verum eſt,quia *Apoca.22.*
reddet vnicuiq; deus ſecundum opera eius. Verum *Cap.IX.*
autem legerimus in ſcripturis ſanctis, gratiam pro gra-
tia,forſitan quæritis:ſed habetis Euangelium ſecundum
Ioannem tanta luce clariſſimum, vbi Ioannes Baptiſta *Ioan.1.*
de domino Chriſto dicit, Nos omnes ex plenitudine
eius accepimus, & gratiam pro gratia. Ex eius itaq; ple-
nitudine accepimus pro modulo noſtro tanquam par-
ticulas noſtras, vt bene viuamus: ſicut deus partitus eſt
menſuram fidei,quia vnuſquiſq; proprium donum ha- *1.Cor.7.*
bet à deo,alius ſic,alius autē ſic,& ipſa eſt gratia:& inſu-
per accipiemus & gratiam pro gratia,quādo nobis vita
æterna reddetur.De quo dixit Apoſtolus,Gratia autem *Roma.6.*
dei vita æterna, in Chriſto Ieſu domino noſtro: cum
prius dixiſſet, Stipendium peccati mors. Merito enim
ſtipendium, quia militiæ diabolicæ mors æterna tan-
quam debitum redditur. Vbi cum poſſet dicere,& recte
dicere, Stipendium autem iuſticiæ vita æterna: maluit
dicere, Gratia autem dei vita æterna: vt hinc intellige- *Ibidem.*
remus, non pro meritis noſtris deum nos ad æternam
vitam, ſed pro ſua miſeratione perducere. De quo in
Pſalmo dicit homo animę ſuæ,Qui coronat te in miſe- *Pſal.102.*
ratione

A ratione & miſericordia. Nunquid nõ corona bonis o-
peribus redditur? Sed quia ipſa bona opera ille in bonis
Philip.2. operatur, de quo dictum eſt, Deus eſt enim qui opera-
tur in vobis & velle & operari pro bona volũtate, ideo
dixit Pſalmus, Coronat te in miſeratione & miſericor-
dia: quia eius miſeratione booa operamur, quibus coro-
na reddetur. Nõ enim, quia dixit, Deus eſt enim qui o-
peratur io vobis & velle & operari pro bona volunta-
te: ideo liberum arbitrium abſtuliſſe putãdus eſt. Quod
ſi ita eſſet, non ſuperius dixiſſet, Cum timore & tremo-
re veſtram ipſorum ſalutem operamini. Quando enim
iubetur vt operentur, liberum eorum conueoitur arbi-
trium: ſed ideo cum timore & tremore, ne ſibi tribuen-
do quod bene operantur, de bonis tanquam ſuis extol-
laotur operibus. Tanquam ergo ioterrogaretur Apo-
ſtolus, & diceretur ei, quare dixiſti cum timore & tre-
more: horum verborũ rationem reddidit, dicens, Deus
eſt enim qui operatur in vobis. Si enim timetis & tre-
mitis, noo extollimini tanquam de veſtris operibus bo
nis, quia deus eſt qui operatur io vobis. Itaque fratres
B debetis quidem per liberum arbitrium non facere ma-
la, & facere bona, hoc enim nobis lex dei præcipit in li-
Cap.X. bris ſanctis, ſiue veteribus, ſiue nouis. Sed legamus &
Gala.2. adiuuãte domino intelligamus Apoſtolum dicentem,
Quia noo iuſtificabitur ex lege omnis caro coram ip-
ſo: per legem enim cogoitio peccati. Cognitio dixit, nõ
conſummatio. Quando autem cogooſcit homo pecca-
tum, ſi nõ adiuuat gratia vt cognitum caueatur, ſine du-
Roma.4. bio lex irã operatur. Quod alio loco ipſe Apoſtolus di-
cit, ipſius enim verba ſuot, Lex iram operatur. Hoc autẽ
dixit, quia ira dei maior eſt in præuaricatore, qui per le-
gem cognoſcit peccatum, & tamẽ facit: talis quippe ho-
mo prçuaricator eſt legis: ſicut & in alio loco dicit, Vbi
Roma.7. enim lex nõ eſt, oec præuaricatio eſt. Propter hoc & ali-
bi ait, Vt ſeruiamus in nouitate ſpiritus, & non in vetu-
ſtate literç: legem volens intelligi literæ vetuſtatem, no
oitatem vero ſpiritus quid niſi gratiam? Et ne putaretur
accuſaſſe legem vel reprehendiſſe: continuo ſibi oppo-
ſuit quæſtionem, & ait, Quid ergo dicemus, Lex pecca-
tum eſt? Abſit. Deinde ſubiunxit, Sed peccatum non co-
C gnoui, niſi per legem: hoc eſt quod dixerat, per legẽ co-
gnitio peccati. Nam cõcupiſcẽtiam, inquit, oeſciebam,
Exod.20. niſi lex diceret, Non cõcupiſces: occaſiooe autem acce-
pta peccatum per mandatum operatum eſt in me om-
nem coocupiſcentiam: ſine lege enim peccatum mor-
tuum erat, ego autem aliquando viuebam ſine lege: ad-
ueniente autem maodato, peccatum reuixit: ego autem
mortuus ſum, & inuentum eſt mihi mandatum quod
erat in vita, hoc eſſe in morte: peccatum enim occaſio-
ne accepta per mandatum ſefellit me, & per illud occi-
dit. Itaq; lex quidem ſancta, & mandatum ſanctũ & iu-
ſtum & bonuoi. Quod ergo bonum eſt mihi, factum eſt
mors? Abſit. Sed peccatum vt appareat peccatum, per bo
num mihi operatum eſt mortem, vt fiat ſupra modum
Gala.2. peccatum per mandatum. Et ad Galatas dicit, Scientes
autem quoniam oon iuſtificatur homo ex operibus le-
gis, niſi per fidem domini noſtri Ieſu Chriſti: & nos in
Chriſto credidimus, vt iuſtificemur ex fide Chriſti, &
noo ex operibus legis, quoniam ex operibus legis nõ iu
Cap.XI. ſtificabitur omnis caro. Quid eſt ergo quòd vaniſ-
ſimi homioes & peruerſiſſimi Pelagiani legẽ dicunt eſſe
dei gratiam, qua iuuamur ad noo peccandum? Quid eſt
Roma.7. miſeri quod dicunt, qui ſine vlla dubitatione tãto Apo-
ſtolo contradicunt? Ille dicit peccatũ vires aduerſus ho-
minẽ accepiſſe per legem, & eum per mandatũ quanuis

ſanctum & iuſtum & bonum, tamẽ occidere, & per bo- D
num operari ei mortẽ, de qua non liberaretur, niſi viui-
ficaret ſpiritus eum quẽ litera occiderat: ſicut alio loco *2.Cor 3.*
dicit, Litera occidit, ſpiritus autẽ viuificat. Et iſti indoci-
les, cootra legem dei cæci, & contra vocẽ dei ſurdi, occi
dentem literam viuificare dicunt, & viuificanti ſpiritui
contradicunt: ergo fratres, vt ipſius potius Apoſtoli ver *Roma.8.*
bis vos mooeam, debitores ſumus non carni vt ſecun-
dum carnẽ viuamus: ſi eoim ſecundum carnẽ vixeritis,
moriemini: ſi autem ſpiritu actiones carnis mortificaue
ritis, viuetis. Hæc dixi, vt Apoſtolicis verbis liberũ arbi-
trium veſtrum à malo deterrerem, & exhortarer ad bo-
num: nec tamen ideo debetis in homine, hoc eſt in vo-
bis ipſis, non in domino gloriari, quãdo non ſecundum
carnẽ viuitis, ſed ſpiritu actiones carnis mortificatis. Vt
enim nõ ſe extollerent quibus iſta dicebat, exiſtimantes
ſe ſuo ſpiritu tanta hæc bona opera facere poſſe, nõ dei,
propterea cum dixiſſet, Si autem ſpiritu actiones carnis
mortificaueritis, viuetis: cõtinuo ſubiecit, Quotquot e-
nim ſpiritu dei agũtur, hi filij ſunt dei. Quando ergo ſpi
ritu actiones carnis mortificatis vt viuatis, illum glorifi E
cate, illũ laudate, illi gratias agite cuius ſpiritu agimini,
vt iſta valeatis, vt vos filios dei eſſe mõſtretis: quotquot
enim ſpiritu dei aguntur, hi filij ſunt dei. Quotquot *Cap.XII.*
ergo adiũcto ſolo adiutorio legis, ſine adiutorio gratiæ
confideotes in virtute ſua, ſuo ſpiritu aguntur, non ſunt
filij dei. Tales ſunt de quibus idẽ dicit Apoſtolus, quòd *Roma.10.*
ignorãtes dei iuſticiam, & ſuam volentes cõſtituere, iu-
ſticiæ dei nõ ſunt ſubiecti. De Iudæis hoc dixit, qui de ſe
præſumentes gratiã repellebant, & in Chriſtũ propter-
ea non credebant. Suam vero iuſticiam dicit eos volen
tes cõſtituere, quæ iuſticia eſt ex lege, nõ quia lex ab ipſis
conſtituta, ſed in lege quæ ex deo eſt ſuã iuſticiam con-
ſtituerunt, quando eandem legẽ ſuis viribus ſe implere
poſſe credebãt, ignorantes dei iuſticiã, non qua iuſticia
deus iuſtus eſt, ſed quæ iuſticia eſt homini ex deo. Et vt
ſciatis hanc illum eorũ dixiſſe iuſticiam quæ eſt ex lege,
hanc autẽ dei quç homini eſt ex deo, audite quid alio lo
co dicat, cũ de Chriſto loqueretur, Propter quẽ omnia, *Philip.3.*
inquit, non ſolum detrimenta eſſe credidi, verumetiam
vt ſtercora exiſtimaui eſſe vt Chriſtũ lucrifaciam, & in-
ueniar in illo nõ habens meã iuſticiam quæ ex lege eſt, F
ſed eam quæ eſt per fidem Chriſti, quæ eſt ex deo. Quid
eſt, nõ habens meã iuſticiam quæ ex lege eſt, cum ſua nõ
eſſet lex ipſa, ſed dei: niſi, quia ſuã dixit iuſticiã, quanuis
ex lege eſſet, quia ſua voluntate legem ſe poſſe putabant
implere ſine adiutorio gratiæ, quæ eſt per fidem Chriſti?
Ideo cum dixiſſet, Non habẽs meam iuſticiã quæ ex le-
ge eſt: ſecutus adiunxit, Sed eam quæ eſt per fidem Chri
ſti, quæ eſt ex deo. Hanc ignorabãt, de quibus ait, Igno-
rantes dei iuſticiã, id eſt, quæ eſt ex deo: hanc enim dat
nõ litera occidens, ſed viuificãs ſpiritus. Et ſuã volentes
conſtituere, quã dixit ipſe ex lege iuſticiam, cũ diceret,
Non habẽs meam iuſticiã quç ex lege eſt: iuſticiç dei nõ
ſunt ſubiecti, hoc eſt, gratiæ dei nõ ſunt ſubiecti: ſub le-
ge enim erant, noo ſub gratia: & ideo eis dominabatur
peccatũ, à quo nõ fit homo liber lege, ſed gratia. Propter
quod alibi dicit, Peccatũ enim vobis nõ domioabitur, *Roma.6.*
non enim eſtis ſub lege, ſed ſub gratia: nõ quia lex mala
eſt, ſed quia ſub illa ſunt quos reos facit iubẽdo, nõ ad-
iuuãdo. Gratia quippe adiuuat vt legis quiſq; ſit factor,
ſine qua gratia ſub lege poſitus tantummodo erit legis
auditor. Talibus itaq; dicit, Qui in lege iuſtificamini, à
gratia excidiſtis. Quis ita ſit ſurdus aduerſus Apoſto *Gala.5.*
licas voces, quis ita deſipiat, imò inſaniat neſciens quid *Cap.XIII.*

G loquatur, vt audeat dicere,legem eſſe gratiam,cum cla-
met qui ſciebat quid loqueretur,Qui in lege iuſtificami-
ni à gratia excidiſtis? Si autem lex nõ eſt gratia, quia vt
ipſa lex fiat,non poteſt lex adiuuare,ſed gratia,nunquid
natura erit gratia? Nam & hoc Pelagiani auſi ſunt dice-
re, gratiam eſſe naturam , in qua ſic creati ſumus vt ha-
beamus mentem rationalem qua intelligere valeamus,
facti ad imaginem dei , vt dominemur piſcibus maris
Gene.1. & volucribus cœli,& omnibus pecoribus quę repunt ſu
per terram. Sed non hæc eſt gratia, quam commendat
Apoſtolus per fidem Ieſu Chriſti. Hanc enim naturam
etiam cum impiis & infidelibus certum eſt nobis eſſe
communem: gratia vero per fidem Ieſu Chriſti eorum
2.Theſſ.3. tantummodo eſt,quorum eſt ipſa fides. Non enim om-
nium eſt fides. Denique ſicut eis qui volentes in lege iu-
ſtificari à gratia exciderunt , veriſſime dicit , Si ex lege
Gala.2. iuſticia , ergo Chriſtus gratis mortuus eſt : ſic & his qui
gratiam quam commendat & percipit fides Chriſti, pu
tant eſſe naturam, veriſſime dicitur , Si ex natura iuſti-
cia,ergo Chriſtus gratis mortuus eſt. Iam hic enim erat
H lex, & non iuſtificabat, iam hic erat & natura & nõ iu-
ſtificabat , ideo Chriſtus non gratis mortuus eſt , vt &
Matth.5. lex per illum impleretur,qui dixit,Non veni ſoluere le-
Matth.18. gem,ſed adimplere: & natura per Adam perdita, per il-
Luca.19. lum repararetur , qui dixit veniſſe ſe quærere & ſaluare
quod perierat : in quem venturum antiqui etiam patres
crediderunt,qui diligebant deum. Dicunt etiã gratiam
dei quæ data eſt per fidem Ieſu Chriſti , quæ neque lex
eſt neque natura, ad hoc tantum valere,vt peccata præ-
terita dimittantur,nõ vt futura vitentur,vel repugnan-
Matth.6. tia ſuperentur. Sed ſi hoc verum eſſet, vtique in oratio-
ne dominica cum dixiſſemus, Dimitte nobis debita no
ſtra , ſicut & nos dimittimus debitoribus noſtris : non
adderemus , Et ne nos inferas in tentationem . Illud e-
nim dicimus vt peccata dimittantur, hoc autem vt ca-
ueantur,ſiue vincãtur:quod à patre qui in cœlis eſt nul-
la ratione peteremus,ſi virtute voluntatis humanæ hoc
Cyprianus poſſemus efficere . Commoneo autem charitatem ve-
in libro de ſtram , & multum exhortor vt beati Cypriani librum
oratione do quem ſcripſit de oratione dominica , diligenter lega-
minica. tis,& quantum vos dominus adiuuerit, intelligatis me-
moriæq; mandetis, Ibi videbitis quemadmodum ſic al-
I loquatur liberum arbitrium eorum quos conſcriptione
ſui ſermonis ædificat,vt oſtendat tamen ea quæ implen
†iubentur. da videntur† in lege, in oratione eſſe poſcenda. Quod
vtique vaniſſime fieret,ſi ad illa agenda ſine diuino ad-
Cap.XIIII. iutorio voluntas humana ſufficeret. Sed cum fue-
rint conuicti non defenſores , ſed inflatores & præci-
pitatores liberi arbitrij , quia neque ſcientia diuinæ le-
gis,neque natura, neque ſola remiſſio peccatorum eſt il
la gratia, quæ per Ieſum Chriſtum dominum noſtrum
datur , ſed ipſa facit vt lex impleatur vt natura libere-
tur,ne peccatum dominetur. Cum ergo in his conuicti
fuerint, ad hoc ſe conuertunt,vt quocunque modo co-
nentur oſtendere gratiam dei ſecundum merita noſtra
Voluntas dari. Dicunt enim, etſi non datur ſecundum merita bo
bona. norum operum,quia per ipſam bene operamur,tamen
ſecundum merita bonæ voluntatis datur:quia bona vo
luntas,inquiunt,præcedit orantis,quam pręceſſit volun
tas credentis , vt ſecundum hæc merita gratia ſequatur
exaudientis dei, Iam quidem de fide, hoc eſt,de volun-
tate credentis ſuperius diſputaui, vſque adeo eã demon-
ſtrans ad gratiam pertinere, vt Apoſtolus non diceret,
1.Timo.1. Miſericordiam cõſecutus ſum, quia fidelis eram:ſed di-
ceret, Miſericordiam conſecutus ſum, vt fidelis eſſem.

Sunt & alia teſtimonia,in quibus eſt quod ait, Sapite ad *Roma.12.*
temperantiam,ſicut vnicuique deus partitus eſt menſu- K
ram fidei. Et quod iam commemoraui, Gratia ſalui fa- *Ephe.2.*
cti eſtis per fidem,& hoc non ex vobis, ſed dei donum
eſt . Et illud quod ſcripſit ad Epheſios, Pax fratribus & *Ephe.1.*
charitas cum fide à deo patre, & domino Ieſu Chriſto. *Philip.2.*
Et illud,vbi ait,Quia vobis donatũ eſt pro Chriſto,non
ſolum vt credatis in eum, ſed etiã vt patiamini pro eo.
Vtrunque ergo ad dei gratiam pertinet,& fides creden
tium, & tolerantia patientium,quia vtrunque dixit eſſe
donatum:& illud maxime,vbi dicit,Habentes eundem
ſpiritum fidei: non enim ait,ſcientiam fidei: ſed,ſpiritũ
fidei:quod propterea dixit vt intelligeremus, quia fides
& non petita conceditur,vt ei petenti alia cõcedantur,
Quo modo enim inuocabunt,inquit,in quem non cre *Roma.10.*
diderunt? Ergo ſpiritus gratiæ facit vt habeamus fidem,
vt per fidem impetremus orando , vt poſſimus facere
quæ iubemur : ideo ipſe Apoſtolus aſſidue legi præpo-
nit fidem,quoniam quod lex iubet,facere non valemus
niſi per fidem rogãdo impetremus, vt facere valeamus. L
Nam ſi fides liberi eſt tantummodo arbitrij, nec datur
à deo, propter quid pro eis qui nolunt credere, oramus
vt credant ? Quod prorſus faceremus inaniter , niſi re-
ctiſſime crederemus etiam peruerſas & fidei contrarias
voluntates,omnipotentem deum ad credendum poſſe
conuertere . Liberum quidem hominis arbitrium pul-
ſatur , vbi dicitur , Hodie ſi vocem eius audieritis, no- *Pſal.94.*
lite obdurare corda veſtra. Sed niſi poſſet deus etiã du-
riciam cordis auferre,non diceret per Prophetam, Auſe
ram ab eis cor lapideum, & dabo eis cor carneũ : quod *Ezech.11.*
de nouo teſtamento fuiſſe prædictum , ſatis Apoſtolus
oſtendit, vbi ait, Epiſtola noſtra vos eſtis,ſcripta non a- *2.Cor.3.*
tramento,ſed ſpiritu dei viui,nõ in tabulis lapideis, ſed
in tabulis cordis carnalibus. Quod non ideo dictum pu
temus vt carnaliter viuant qui debent ſpiritaliter viue-
re: ſed quia lapis ſine ſenſu eſt, cui comparatum eſt cor
durum : cui niſi carni ſentienti cor intelligens debuit
comparari ? Sic enim hoc dicitur per Ezechielem Pro-
phetam, Et dabo eis,inquit,cor aliud, & ſpiritum nouũ *Ezech.11.*
dabo eis , & euellam cor lapideum de carne eorum, &
dabo eis cor carneum, vt in præceptis meis ambulent,
& iuſtificationes meas obſeruent, & faciant eas, & erunt
mihi in populum, & ego ero eis in deũ, dicit dominus. M
Nunquid ergo poſſumus niſi abſurdiſſime dicere, bo-
num meritum bonæ volũtatis in homine præceſſiſſe, vt *Cor lapideũ*
auelleretur ab eo cor lapideum : quandoquidem ipſum *quid ſit.*
cor lapideum non ſignificat niſi duriſſimam volunta-
tem, & aduerſus deum omnino inflexibile eſt? Vbi enim
præcedit bona voluntas , iam non eſt cor vtique lapi-
deum . Nam & alio loco per eundem Prophetam deus
manifeſtiſſime oſtendit,non propter eorum aliqua bo-
na merita, ſed propter nomen ſuum iſta facere, vbi ait,
Non propter vos ego facio domus Iſraël , ſed propter *Ezech.36.*
nomen meum ſanctum quod profanaſtis in gentibus,
quò intraſtis illuc : & ſanctificabo nomen meum ma-
gnum quod profanatũ eſt in gentibus, quod profanaſtis
in medio eorũ, & ſcient gentes quia ego ſum dominus,
dicit Adonai dominus , cum ſanctificatus fuero in vo-
bis ante oculos eorum, & accipiam vos de gentibus, &
congregabo vos ex omnibus terris, & inducam vos in
terram veſtram, & aſpergam vos aqua munda, & mun-
dabimini ab omnibus immundiciis veſtris, & ab omni-
bus idolis veſtris mundabo vos, & dabo vobis cor no-
uum, & ſpiritum nouum dabo in vobis, & auferetur cor
lapideũ de carne veſtra, & dabo in vobis cor carneũ &
ſpiritum

A ſpiritum meum dabo in vobis, & faciam vt in iuſtifica-
tionibus meis ambuletis,& iudicia mea obſeruetis & fa
ciatis. Quis ita ſit cæcus vt non videat, quis ita lapideus
vt non ſentiat iſtam gratiam nõ ſecundum merita bo-
næ voluntatis dari,domino dicẽte atque teſtante, Non
propter vos ego facio domus Iſraël,ſed propter nomen
meum ſanctum,quod profanaſtis in gentibus?Quare e-
nim dixit,ego facio, ſed propter nomen meũ ſanctum:
niſi ne illi putarent propter bona merita ſua fieri,quod
non erubeſcunt dicere Pelagiani? Non ſolum autẽ bo-
na merita eorum nulla , verumetiam mala merita præ-
ceſſiſſe demonſtrat,dicendo, ſed propter nomẽ meum
ſanctum , quod profanaſtis in gentibus . Quis non vi-
deat horrendum malum eſſe nomen ſanctum domi-
ni profanare ? Et tamen propter ipſum nomen meum,
inquit , quod profanaſtis vos , ego faciam vos bonos,
non propter vos: & ſanctificabo,inquit,nomen meum
magnum,quod profanatum eſt in gentibus,quod pro-
fanaſtis in medio eorum . Sanctificare ſe dicit nomen
B ſuũ,quod ſuperius dixerat ſanctum. Hoc eſt ergo quod
Matth.6. oramus in oratione dominica dicentes, Sanctificetur
nomẽ tuum:vt ſanctificetur in hominibus,quod per ſe-
ipſum ſine dubio ſemper eſt ſanctum. Deniq; ſequitur,
Et ſcient omnes gentes quoniam ego ſum dominus di-
cit Adonai dominus, cum ſanctificatus fuero in vobis.
Cum ergo ipſe ſemper ſit ſanctus , ſanctificatur tamen
in eis quibus largitur gratiam ſuã, auferendo ab eis cor
lapideum , per quod nomen domini profanauerunt.
Cap.XV. Ne autẽ putetur nihil ibi facere ipſos homines per
Pſal.94. liberũ arbitrium,ideo in Pſalmo dicitur, Nolite obdu-
Ezech.18. rare corda veſtra. Et per ipſum Ezechielem, Proiicite à
vobis omnes impietates veſtras quas impie egiſtis in
me, & facite vobis cor nouum & ſpiritum nouum,& fa
cite omnia mandata mea . Vt quid moriemini domus
Iſraël dicit dominus, quia nolo mortem morientis dicit
Adonai dominus, ſed cõuertimini & viuetis: memine-
rimus deum dicere,ſed cõuertimini & viuetis:cui dici-
Pſal.84. tur,Conuerte nos deus.Meminerimus deũ dicere,Pro-
Ezech.18. iicite à vobis omnes impietates veſtras : cum ipſe iuſti-
ficet impium.Meminerimus ipſum dicere,Facite vobis
cor nouum & ſpiritum nouũ:qui dicit, dabo vobis cor
C nouum,& ſpiritum nouum dabo vobis. Quo modo er
go quod dicit,facite vobis:hoc dicit,dabo vobis? Qua-
re iubet ſi ipſe daturus eſt ? Quare dat ſi homo facturus
eſt, niſi quia dat quod iubet, & adiuuat vt faciat cui iu-
bet?Semper eſt autem in nobis voluntas libera,ſed non
ſemper eſt bona. Aut enim à iuſticia libera eſt, quando
ſeruit peccato, & tunc eſt mala: aut à peccato libera eſt,
quando ſeruit iuſticiæ,& tunc eſt bona.Gratia vero dei
ſemper eſt bona,& per hanc fit vt ſit homo bonę volun
tatis,qui prius fuit voluntatis malæ. Per hãc etiam fit, vt
ipſa vona voluntas quæ iam eſſe cœpit,augeatur,& tam
magna fiet vt poſſit implere diuina mandata quæ vo-
luerit, cum valde perfecteq; voluerit. Ad hoc enim va-
Eccli.15. let,quod ſcriptum eſt,Si volueris,conſeruabis mãdata:
vt homo qui voluerit & non potuerit, nondum ſe ple-
ne velle cognoſcat, & oret vt habeat tantam volunta-
tem, quanta ſufficit ad implenda mandata . Sic quippe
adiuuatur vt faciat quod iubetur:tũc enim vtile eſt vel-
le,cum poſſumus,& tunc vtile eſt poſſe, cum volumus:
nam quid prodeſt,ſi quod nõ poſſumus,volumus,aut ſi
Cap.XVI. quod poſſumus,nolumus? Magnum aliquid Pela-
giani ſe ſcire putant, quando dicunt,Non iuberet deus
quod ſciret non poſſe ab homine fieri.Quis hoc neſciat?
Sed ideo iubet aliqua quæ nõ poſſumus, vt nouerimus

quid ab illo petere debeamus.Ipſa eſt enim fides,quę o- D
rando impetrat quod lex imperat. Deniq; ipſe qui dixit, *Eccli.15.*
Si volueris,conſeruabis mãdata:in eodem libro Eccle-
ſiaſtico aliquanto poſt dicit,Quis dabit in ore meo cu- *Eccli.22.*
ſtodiam, & ſuper labia mea ſignaculum aſtutũ,ne forte
cadam ab eo, & lingua mea perdat me?Iam certe man-
data acceperat, Cohibe linguam tuam à malo, & labia *Pſal.33.*
tua ne loquantur dolum.Cum ergo verum ſit,quod di-
xit,Si volueris,conſeruabis mãdata:quare quærit in ore
ſuo dari cuſtodiam,ſimilis ei qui dicit in Pſalmo, Pone *Pſal.140.*
domine cuſtodiam ori meo?Non enim ſufficit manda-
tum dei & voluntas ſua, quandoquidem ſi voluerit cõ-
ſeruabit mandata?Quàm multa dei mandata ſunt con-
tra ſuperbiam? iam nouit ea, ſi voluerit conſeruabit ea.
Quare ergo paulopoſt dicit, Domine pater & deus vi- *Eccli.23.*
tæ meæ, elationem oculorum ne dederis mihi? Iam di-
xerat ei lex, Non concupiſces: velit ergo & faciat quod *Exod.20.*
iubetur:quoniam ſi voluerit,cõſeruabit mandata.Qua-
re ſequitur & dicit,Concupiſcentiam auerte à me? Con
tra luxuriam deus quàm multa mandauit:faciat ea,quia E
ſi voluerit,conſeruabit mandata.Quid eſt quod clamat
ad deum, Ventris appetitio & concubitus ne apprehen *Eccli.23.*
dat me?Si hoc ei in præſenti diceremus, rectiſſime no-
bis reſpõderet & diceret, Ex iſta oratione mea qua hæc
à deo peto, intelligite quo modo dixerit, ſi volueris cõ- *Eccli.15.*
ſeruabis mandata . Certum eſt enim nos mandata ſer-
uare ſi volumus, ſed quia præparatur voluntas à domi-
no , ab illo petendum eſt vt tantum velimus, quantum
ſufficit vt volendo faciamus. Certum eſt nos velle cum
volumus , ſed ille facit vt velimus bonum , de quo di-
ctum eſt , quod paulo ante poſui, quòd præparatur vo-
luntas à domino,de quo dictum eſt,A domino greſſus *Pſal.36.*
hominis dirigentur, & viam eius volet: de quo dictum
eſt , Deus eſt qui operatur in vobis & velle & operari. *Philip 2.*
Certum eſt nos facere cum facimus, ſed ille facit vt fa-
ciamus, præbendo vires efficaciſſimas voluntati,qui di
xit, Faciam vt in iuſtificationibus meis ambuletis,& iu- *Ezech.36.*
dicia mea obſeruetis & faciatis. Cum dicit,faciam vt fa-
ciatis : quid aliud dicit , niſi auferam à vobis cor lapi-
deum, vnde non faciebatis,& dabo cor carneum vnde
faciatis? Et hoc quid eſt, niſi auferam cor durum, vnde
non faciebatis , & dabo cor obediens vnde faciatis : il- F
le facit vt faciamus, cui dicit homo, Pone domine cu- *Pſal.140.*
ſtodiam ori meo:hoc eſt enim dicere,fac vt ponam cu-
ſtodiam ori meo:quod beneficium dei iam fuerat con- *Pſal.38.*
ſecutus,qui dixit,Poſui ori meo cuſtodiam. Qui er- *Cap.XVII.*
go vult facere dei mandatum & non poteſt , iam qui-
dem habet voluntatem bonam , ſed adhuc paruam &
inualidam : poterit autem , cum magnam habuerit &
robuſtam . Quando enim martyres magna illa man-
data fecerunt, magna vtique voluntate,hoc eſt,magna
charitate fecerunt : de qua charitate ipſe dominus ait,
Maiorem hac charitatẽ nemo habet quàm vt animam *Ioan.15.*
ſuam ponat quis pro amicis ſuis. Vnde & Apoſtolus di
cit, Qui diligit proximum, legem impleuit : nam non *Roma.13.*
adulterabis,non homicidium facies, non furaberis, nõ
concupiſces:& ſi quod eſt aliud mandatum,in hoc ſer-
mone recapitulatur , Diliges proximum tuum ſicut te-
ipſum . Dilectio proximi malum non operatur : pleni- *Exod.20.*
tudo ergo legis, dilectio . Ipſam charitatem Apoſtolus *Matth.22.*
Petrus nondum habuit, quando timore dominum ter
negauit. Timor enim non eſt in charitate : ſicut ait Io- *Matth.26.*
annes Euangeliſta in Epiſtola ſua, ſed perfecta charitas *1.Ioan.4.*
foras mittit timorem: & tamen quamuis parua & im-
perfecta,non deerat, quãdo dicebat domino,Animam *Ioan.13.*

G meam pro te ponã: putabat enim ſe poſſe, quod ſe velle ſentiebat. Et quis iſtam etſi paruam dare cœperat charitatem, niſi ille qui præparat voluntatem, & cooperando perficit, quod operando incipit? Quoniam ipſe vt velimus, operatur incipiẽs, qui volentibus cooperatur perficiens. *Philip.1.* Propter quod ait Apoſtolus, Certus ſum quoniã qui operatur in vobis opus bonum, perficiet vſque in diem Chriſti Ieſu. Vt ergo velimus, ſine nobis operatur, cum autẽ volumus, & ſic volumus vt faciamus, nobiſcum cooperatur: tamen ſine illo vel operante vt velimus, vel cooperante cum volumus, ad bona pietatis opera nihil valemus. De operãte illo vt velimus, dictum *Philip.2.* eſt, Deus eſt enim qui operatur in vobis & velle. De cooperante illo cum iam volumus, & volendo facimus, *Roma.8.* Scimus, inquit, quoniam diligentibus deum, omnia cooperantur ad bonum. Quid eſt omnia, niſi & ipſas terribiles ſæuasq; paſſiones? Sarcina quippe illa quæ infirmitati grauis eſt, leuis efficitur charitati. Talibus enim *Matth.11.* dominus dixit eſſe ſuam ſarcinam leuem: qualis Petro H fuit quando paſſus eſt pro Chriſto, nó qualis fuit quando negauit Chriſtum. Iſtam charitatem, id eſt diuino amore ardentiſſimam voluntatem commendans Apo*Roma.8.*ſtolus, dicit, Quis non ſeparabit à charitate Chriſti, tribulatio, an anguſtia, an perſecutio, an fames, an nudi*Pſal.43.*tas, an periculum, an gladius: ſicut ſcriptum eſt, Quoniã propter te mortificamur tota die, deputati ſumus velut oues occiſionis? Sed in his omnibus ſuperuincimus per eum qui dilexit nos. Certus ſum enim, quia neq; mors, neque vita, neque angeli, neque principatus, neque præſentia, neque futura, neque altitudo, neque profundum, neque creatura alia poterit nos ſeparare à charitate dei, quæ eſt in Chriſto Ieſu domino noſtro. Et alio loco di*1.Cor.13.*cit, Adhuc ſupereminẽtiorem viam vobis demonſtro, ſi linguis hominum loquar & angelorum, charitatem autem non habeam, factus ſum velut æramentum ſonans, aut cymbalum tinniẽs. Et ſi habuero prophetiam, & ſi ſciero omnia ſacramenta, & ſi habuero omnem fidem, ita vt montes transferam, charitatem autem non habeam, nihil ſum. Et ſi diſtribuero omnia mea pauperibus, & ſi tradidero corpus meum vt ardeam, charitatem autem non habeam, nihil mihi prodeſt. Charitas I magnanimis eſt, benigna eſt, charitas non æmulatur, non agit perperam, non inflatur, non dehoneſtatur, nó quærit quæ ſua ſunt, non irritatur, non cogitat malum, non gaudet ſuper iniquitate, congaudet autem veritati: omnia tolerat, omnia credit, omnia ſperat, omnia ſuffert, charitas nunquam cadit. Et paulo poſt, Manent, in*Ibidem.*quit, fides, ſpes, charitas, tria hæc, maior autem horum *Gala.5.* eſt charitas: ſectamini charitatem. Item dicit ad Galatas, Vos enim in libertatem vocati eſtis fratres, tantum ne libertatem in occaſionem carnis detis, ſed per charitatem ſeruite inuicem: Omnis enim lex in vno ſermone impletur, in eo quòd diliges proximum tuum ſi*Roma.13.*cut teipſum: hoc eſt quod ad Romanos ait, Qui diligit *Coloſſ.3.* alterum, legem impleuit. Item dicit ad Coloſſenſes, Super omnia autem hæc charitatem, quæ eſt vinculum *1.Timo.1.* perfectionis. Et ad Timotheum, Finis, inquit, præcepti eſt charitas: & adiungens qualis charitas, De corde, inquit, puro, & conſcientia bona, & fide non ficta. *1.Cor.16.* Ad Corinthios autem, cum dicit, Omnia veſtra cum charitate fiant: ſatis oſtendit etiam ipſas correptiones, quas aſperas & amaras ſentiunt qui corripiuntur, cum *1.Theſſ.5.* charitate eſſe faciẽdas. Vnde & alibi cum dixiſſet, Corripite inquietos, conſolamini puſillanimes, ſuſcipite infirmos, patientes eſtote ad omnes: mox ſubiunxit, Videte ne quis malum pro malo alicui reddat. Ergo & quan K do corripiuntur inquieti, non malum pro malo, ſed potius bonum redditur. Hæc autem omnia quæ niſi charitas operatur? Et Apoſtolus Petrus, Ante omnia, inquit, *1.Petri.4.* mutuam inter vos charitatem perpetuo habentes, quia charitas cooperit multitudinem peccatorum. Dicit etiam Apoſtolus Iacobus, Si tamen legem perficitis re*Iacobi.2.*galem ſecundum ſcripturas, Diliges proximum tuum *Leuit.19.* tanquam teipſum: benefacitis. Item Ioannes Apoſtolus, *1.Ioan.2.* Qui diligit, inquit, fratrem ſuum, in lumine manet. Et alio loco, Qui non eſt iuſtus, non eſt ex deo, & qui non *1.Ioan.3.* diligit fratrẽ ſuum: quia hæc eſt annunciatio quam audiuimus ab initio, vt diligamus inuicem. Itémque alibi, Hoc eſt, inquit, mandatum illius, vt credamus nomini *Ibidem.* filij eius Ieſu Chriſti, & diligamus inuicem, Et iterum, *1.Ioan.4.* Hoc, inquit, mandatum habemus ab ipſo, vt qui diligit deum, diligat & fratrem ſuum. Et paulopoſt, In hoc, in*1.Ioan.5.*quit cognoſcimus, quia diligimus filios dei cum deum diligimus, & mandata eius facimus: hæc eſt enim dilectio dei, vt præcepta eius ſeruemus, & præcepta eius gra- L uia non ſunt. Et in Epiſtola ſecunda ſcriptum eſt, Non *2.Ioan.8.* quaſi præceptum nouum ſcribam tibi, ſed quod habuimus ab initio, vt diligamus inuicem. Dicit etiam ipſe dominus Ieſus in duobus præceptis dilectionis dei & *Matth.22.* dilectionis proximi, totam legem Prophetasq; pẽdere. De quibus duobus præceptis, in Euangelio ſecundum Marcum ſcriptum eſt, Et acceſſit vnus de Scribis qui au*Marci.12.*dierat illos perquirentes, & videns quoniam illis bene reſponderit, interrogauit eum, Quod eſt primum omnium mandatum? Ieſus autẽ reſpondit ei, Primum om*Deute.6.*nium mandatum eſt, Audi Iſraël, dominus deus tuus deus vnus eſt: Et, Diliges dominum deum tuum ex toto *Leuit.19.* corde tuo, & ex tota anima tua, & ex tota mẽte tua: hoc eſt primum mandatum. Secundum autem ſimile illi, Diliges proximum tuum tanquam teipſum: maius horum aliud non eſt mandatum. Dicit etiam in Euangelio ſe*Ioan.13.*cundum Ioannem, Mandatum nouum do vobis vt diligatis inuicem, ſicut dilexi vos, vt & vos diligatis inuicem. In hoc cognoſcẽt omnes quia diſcipuli mei eſtis, ſi dilectionem habueritis ad inuicem. *Ca. XVIII.* Hæc omnia præcepta dilectionis, id eſt charitatis, quæ tanta & talia ſunt, vt quicquid ſe putauerit homo facere bene, ſi fiat M ſine charitate, nullo modo fiat bene: hæc ergo præcepta charitatis inaniter darentur hominibus, nó habentibus liberum voluntatis arbitrium: ſed quia per legẽ dantur & veterẽ & nouam, quanuis in noua venerit gratia quæ promittebatur in vetere, lex autẽ ſine gratia litera eſt occidens, in gratia vero ſpiritus viuificans, vnde eſt in hominibus charitas dei & proximi, niſi ex ipſo deo? Nam ſi non ex deo, ſed ex hominibus, vicerunt Pelagiani: ſi autẽ ex deo, vicimus Pelagianos. Sedeat ergo inter nos iudex Apoſtolus Ioannes, & dicat nobis, Chariſſimi, di*1.Ioan.4.*ligamus inuicem. In his verbis Ioannis cum ſe illi extollere cœperint & dicere, Vt quid nobis hoc præcipitur, niſi quia ex nobis habemus vt inuicẽ diligamus: ſequitur continuo idem Ioannes, confundens eos & dicens, quia dilectio ex deo eſt. Non itaq; ex nobis, ſed ex deo eſt. Cur ergo dictũ eſt, diligamus inuicem, quia dilectio ex deo eſt: niſi quia præcepto admonitũ eſt liberũ arbitrium, vt quæreret dei donũ? Quod quidem ſine ſuo fructu prorſus admoneretur, niſi prius acciperet aliquid dilectionis, vt addi ſibi quæreret vnde quod iubebatur impleret. Cum dicitur, diligamus inuicẽ, lex eſt: cũ dicitur, quia dilectio ex deo eſt, gratia eſt. Sapientia quippe dei legẽ & miſericordiã in lingua portat. Vnde ſcriptũ

eſt in

A eſt in Pſalmo, Etenim benedictionem dabit qui legem
Pſal.83. dedit. Nemo ergo vos fallat fratres mei, quia nos non
diligeremus deum, niſi nos prior ipſe diligeret. Idem
1.Ioan.4. Ioānes apertiſsime hoc oſtēdit & dicit, Nos diligamus,
quia ipſe prior dilexit nos. Gratia nos facit legis dile-
ctores: lex vero ipſa ſine gratia, non niſi præuaricato-
res facit. Et quod diſcipulis ſuis dicit dominus, Non
Ioan.15. vos me elegiſtis, ſed ego elegi vos: nihil aliud indicat
nobis, Si enim nos prius dileximus, vt hoc merito nos
ipſe diligeret, prius illum nos elegimus, vt ab illo eligi
mereremur. Sed ipſe qui veritas eſt aliud dicit, & huic
vanitati hominum apertiſsime contradicit, Non vos
me elegiſtis, inquit: Si ergo nō elegiſtis, ſine dubio nec
dilexiſtis: quo modo enim eum eligerent quem non di
ligerent? Sed ego, inquit, vos elegi. Nunquid non & ipſi
poſtea elegerunt eum, & omnibus bonis huius ſeculi
prætulerunt? Sed quia electi ſunt, elegerunt: nō quia ele-
gerunt electi ſunt. Eligētium hominum meritum nul-
lum eſſet, niſi eos eligentis gratia dei præueniret. Vnde
1.Theſſ.3. & Apoſtolus benedicens Theſſalonicēſes, Vos, inquit,
dominus multiplicet, & abūdare faciat in charitate in-
uicem & in omnes: hanc benedictionem dedit, vt nos
B inuicem diligeremus, qui legem dederat vt inuicem di
ligamus. Denique alio loco ad eoſdem, quia ſine dubio
in quibuſdam eorum iam erat, quod eis vt eſſet opta-
2.Theſſ.1. uerat, Gratias, inquit, agere debemus deo ſemper pro
vobis fratres, ſicut dignum eſt, quoniam ſupercreſcit fi-
des veſtra, & abundat charitas vniuſcuiuſque veſtrum
in inuicem: Hoc dixit, ne forte de tantó bono quod ex
deo habebant, tanquam ex ſeipſis id habentes extolle-
rentur. Quòd ergo ſupercreſcit fides veſtra, inquit, &
abundat charitas vniuſcuiuſq; veſtrum in inuicem, gra
tias agere debemus deo de vobis, non ita vos laudare
2.Timo.1. tanquam hoc habeatis ex vobis. Et ad Timotheum di-
cit, Non enim dedit nobis deus ſpiritum timoris, ſed
virtutis & charitatis & continentiæ. In quo ſanè Apo-
ſtoli teſtimonio cauere debemus, ne nos arbitremur nō
accepiſſe ſpiritum timoris dei, quod ſine dubio magnū
Eſa.11. eſt dei donum: de quo dicit Propheta Eſaias, Requie-
ſcet ſuper eum ſpiritus ſapientiæ & intellectus, ſpiritus
conſilij & fortitudinis, ſpiritus ſciētiæ & pietatis, & ſpi-
ritus timoris domini: nō quo timore Petrus Chriſtum
C negauit: ſed illius timoris ſpiritum accepimus, de quo
Luc.12. dicit ipſe dominus Chriſtus, Eum timete qui habet po-
teſtatem & animam & corpus perdere in gehennam:
ideo dico vobis hūc timete. Hoc autem dixit, ne illo ti-
more negaremus eum, quo turbatus eſt Petrus. Hunc
enim auferri voluit à nobis, cum prius dixit, Nolite ti-
mere eos qui corpus occidūt, & poſtea nō habent quid
faciant. Huius timoris nō accepimus ſpiritum, ſed vir-
tutis & charitatis & continentiæ. De quo ſpiritu idem
Rom.5. ipſe ad Romanos ait, Gloriamur in tribulationibus,
ſcientes quoniam tribulatio patientiā operatur, patien-
tia probationem, probatio ſpem: ſpes autem non cōfun
dit, quia charitas dei diffuſa eſt in cordibus noſtris per
ſpiritum ſanctum, qui datus eſt nobis. Non itaque per
nos, ſed per ſpiritum ſanctum qui datus eſt nobis, ipſa
charitate fit, quam dei donum eſſe manifeſtat, vt tri-
bulatio nō auferat, ſed potius operetur patientiam. Ad
Ephe.6. Epheſios etiam, Pax, inquit, fratribus & charitas cum fi-
de, magna bona. Sed dicat vnde: A deo, inquit, patre &
domino Ieſu Chriſto: Ergo hæc magna bona, nō ſunt
Cap XIX. niſi dei dona. Sed non eſt mirum, ſi lux lucet in te-
Ioan.1. nebris, & tenebræ eam nō comprehendunt. In Ioanne
1.Ioan.3. lux dicit, Ecce qualem dilectionem dedit nobis pater,

vt filij dei vocemur & ſimus. Et in Pelagianis tenebræ D
dicunt, Dilectio nobis ex nobis eſt. Quam ſi veram, id
eſt, Chriſtianam dilectionem haberent, ſcirēt & vnde
haberēt, ſicut ſciebat Apoſtolus qui dicebat, Nos autem 1.Cor.2.
non ſpiritum huius mundi accepimus, ſed ſpiritum qui
ex deo eſt, vt ſciamus quæ à deo data ſunt nobis. Ioan- 1.Ioan.4.
nes dicit, Deus dilectio eſt. Et Pelagiani etiā ipſum deū
non ex deo, ſed ex ſemetipſis habere ſe dicunt: & cum
ſcientiam legis ex deo nobis eſſe fateantur, charitatem
ex nobiſipſis volunt. Nec audiunt Apoſtolum dicentē,
Scientia inflat, charitas autem ædificat. Quid eſt inep- 1.Cor.8.
tius, imò vero quid eſt amentius, & ab ipſa ſanctitate
charitatis alienius, quàm cōfiteri ex deo eſſe ſcientiam,
quæ ſine charitate inflat: & ex nobis eſſe charitatem,
quæ facit vt ſcientia inflare non poſsit? Item cum dicit
Apoſtolus, Supereminentem ſcientiæ charitatem Chri Ephe.3.
ſti: quid eſt inſanius quàm putare ex deo eſſe ſcientiam,
quæ ſubdēda eſt charitati: & ex hominibus charitatem
quæ ſupereminet ſcientiæ? Fidem autem veram & do-
ctrinam ſanā ambas eſſe dicit ex deo, quia ſcriptum eſt,
A facie eius ſciētia & intellectus procedit. Et ſcriptum
eſt, Charitas autem ex deo eſt. Et legimus, Spiritum ſci-
entiæ & pietatis: legimus, Spiritum virtutis & charita- E
tis & continentiæ: ſed maius eſt donum charitas, quàm
ſcientia: nam ſcientia quando eſt in homine, charitas
eſt neceſſaria ne infletur: charitas autem nō æmulatur, 1.Cor.13.
non agit perperam, non inflatur. Satis me diſputaſſe Cap.XX.
arbitror aduerſus eos, qui gratiam dei vehementer op-
pugnant, quia voluntas humana non tollitur, ſed ex ma
la mutatur in bonam, & cum bona fuerit adiuuatur: &
ſic diſputaſſe, vt nō magis ego, quàm diuina ipſa ſcrip-
tura vobiſcum locuta ſit euidentiſsimis teſtimonijs ve-
ritatis: quæ ſcriptura diuina ſi diligenter inſpiciatur, o-
ſtendit non ſolum bonas hominum volūtates quas ip-
ſe facit ex malis, & à ſe factas bonas in actus bonos, &
in æternam dirigit vitam: verumetiam illas quæ con-
ſeruant ſeculi creaturam, ita eſſe in dei poteſtate vt eas
quò voluerit, quando voluerit faciat inclinari, vel ad
beneficia quibuſdam præſtanda, vel ad pœnas quibuſ-
dam ingerēdas, ſicut ipſe iudicat occultiſsimo quidem
iudicio, ſed ſine dubitatione iuſtiſsimo. Nā inuenimus
aliqua peccata etiam pœnas eſſe aliorum peccatorum,
ſicut ſunt vaſa iræ, quæ perfecta dicit Apoſtolus in per- F
ditionem: ſicut eſt induratio Pharaonis, cuius & cauſa Rom.9.
dicitur ad oſtendendam in illo virtutē dei: ſicut eſt fu- Exo.7.
ga Iſraëlitarum à facie hoſtium de ciuitate Hai: in ani- Ioſue 7.
mo enim factus eſt timor vt fugerēt, & hoc factum eſt
vt vendicaretur peccatum eo modo, quo fuerat vindi-
candum, vnde dicit dominus ad Ieſum Naue, Non po Ibidem.
tuerūt filij Iſraël ſubſiſtere à facie inimicorum ſuorum.
Quid eſt, non potuerunt ſubſiſtere? Quare nō ſubſiſte-
bant per liberum arbitrium, ſed per timorem turbata
voluntate fugiebant, niſi quia deus dominatur & volū-
tatibus hominum, & quos vult, in formidinem conuer
tit iratus? Nunquid non hoſtes Iſraëlitarum aduerſus
populum dei quem ducebat Ieſus Naue, ſua voluntate
pugnarunt? Et tamē dicit ſcriptura, quia per dominum
factū eſt cōfortari cor eorum, vt obuiam irent ad Iſraël
ad bellū, vt exterminarentur. Nunquid non ſua volun-
tate homo improbus filius Gemini maledicebat regi
Dauid? Et tamen quid ait Dauid, plenus vera & alta &
pia ſapientia? Quid ait illi qui maledicentem percutere
voluit? Quid mihi, inquit, & vobis filij Saruiæ, dimittite 2.Reg.16.
eum vt maledicat, quia dominus dixit illi maledicere
Dauid, Et quis dicet ei, quare feciſti ſic? Deinde ſcriptu-
ra di-

G ra diuina plenam ſententiam regis velut ab alio initio
repetendo cõmendans, Et dixit, inquit, Dauid ad Abi-
ſai & ad omnes pueros eius, Ecce filius meᵘ qui exiit de
vtero meo quærit animam meam, quanto magis hic fi-
lius Gemini? Sinite illum vt maledicat, quoniam dixit
illi deus, vt videat dominus humilitatem meam, & re-
tribuet mihi bona pro maledicto eius in die iſto. Quo
modo dixerit dominᵘ huic homini maledicere Dauid,
quis ſapiens & intelliget? Non enim iubendo dixit vbi
obedientia laudaretur, ſed quod eius voluntatem pro-
prio vicio ſuo malam, in hoc peccatũ iudicio ſuo iuſto
& occulto inclinauit, ideo dictum eſt, dixit ei dominᵘ.
Nam ſi iubenti obtemperaſſet deo, laudandus potius
quàm puniẽdus eſſet, ſicut ex hoc peccato poſtea noui-
mus eſſe punitum. Nec cauſa tacita eſt, cur ei dominus
iſto modo dixerat maledicere Dauid, hoc eſt, cor eius
malum miſerit vel dimiſerit, vt videat, inquit, dominᵘ
humilitatem meam, & retribuat mihi bona pro male-
dicto eius in die iſto. Ecce quo modo probatur deũ vti
cordibus etiam malorum ad laudem atque adiumen-
tum bonorum. Sic vſus eſt Iuda tradente Chriſtum: ſic
H vſus eſt Iudæis crucifigẽtibus Chriſtum. Et quanta in-
de bona præſtitit populis crediturís? Qui & ipſo diabo-
lo vtitur peſsimo, ſed optime ad exercendã & proban-
dam fidem & pietatem bonorum, non ſibi, qui omnia
ſcit antequam fiant, ſed nobis quibus erat neceſſarium,
vt eo modo ageretur nobiſcum. Nunquid non ſua vo-
luntate Abſalon elegit conſilium quod ſibi oberat? Et ta-
men ideo fecit, quia exaudierat dominus eius patrem
2.Reg.17. orãtem, vt hoc fieret. Propter quod ſcriptura ait, Et do-
minus mandauit diſsipare cõſilium Achitofel bonum
vt induceret dominus ſuper Abſalon omnia mala. Bonũ
conſilium dixit, quod ad tempus proderat cauſæ, quia
pro ipſo erat contra patrem eius, contra quem rebella-
uerat vt poſſet eum opprimere, niſi dominus conſilium
diſsipaſſet quod dederat Achitofel, agẽdo in corde Ab-
ſalon, vt tale conſilium repudiaret, & aliud quod ei nõ
Cap.XXI. expediebat, eligeret. Quis non iſta iudicia diuina
cõtremiſcat, quibus agit deus in cordibus etiam malo-
rum hominum quicquid vult reddens eis tamẽ ſecun-
dum merita eorum? Roboam filius Salomonis reſpuit
conſilium ſalubre ſeniorum quod ei dederant, ne cum
I populo dure ageret, & verbis coæquorum ſuorum potius
acquieuit, reſpõdendo minaciter quibus leniter debuit.
Vnde hoc, niſi propria voluntate? Sed hinc ab eo receſ-
ſerunt decem tribus Iſraël, & alium regem ſibi conſti-
tuerunt Hieroboam, vt irati dei voluntas fieret, quod
etiam futurum eſſe prædixerat. Quid enim ſcriptura di
1.Reg.12. cit? Et non audiuit rex plebem, quoniam erat cõuerſio
à domino, vt ſtatueret verbum ſuum quod locutus eſt
in manu Abiæ Silonitæ de Hieroboam filio Nabath.
Nempe ſic factum eſt & illud per hominis voluntatem
vt tamen conuerſio eſſet à domino. Legite libros Para-
lipomenon, & inuenietis in ſecundo libro ſcriptum, Et
2.Paral.21. ſuſcitauit dominus ſpiritum ſuper Ioram, ſpiritum Phi-
liſtiim & Arabum qui finitimi erant Aethiopibus, & a-
ſcenderunt in terram Iuda, & diſsipauerũt eam, & ce-
perunt omnem ſubſtantiam, quę in domo regis inuen-
ta eſt. Hic oſtenditur deum ſuſcitare hoſtes eis terris
vaſtandis, quas tali pœna iudicat dignas. Nunquid ta-
men Philiſtiim & Arabes in terram Iudæam diſsipan-
dam, ſine ſua voluntate venerunt, aut ſic venerunt ſua
voluntate, vt mendaciter ſcriptum ſit, quod dominus
ad hoc faciendum eorum ſpiritum ſuſcitauit? Immo v-
trunque verum eſt, quia & ſua voluntate venerunt, &
tamẽ ſpiritum eorum dominus ſuſcitauit. Quod etiam K
ſic dici poteſt, & eorum ſpiritum dominus ſuſcitauit, &
tamen ſua voluntate venerunt. Agit enim omnipotens
in cordibus hominum etiam motum volũtatis eorum,
vt per eos agat quod per eos agere ipſe voluerit, qui om
nino iniuſte aliquid velle non nouit. Quid eſt quod
homo dei dixit ad Amaſiam regem, Nõ veniat tecum 2.Para.25.
exercitus Iſraël, non eſt enim dominus cum Iſraël &
omnibus filiis Ephrem: quoniam ſi putaueris obtinere
te in illis, in fugam conuertet te deus ante inimicos,
quoniam virtus eſt deo vel adiuuare vel in fugam ver-
tere? Quo modo virtus dei alios iuuat in bello dando
eis fiduciam, alios immiſſo timore vertit in fugam, niſi
quia ille qui in cœlo & in terra omnia quæcunque vo-
luit fecit, etiam in cordibus hominum operatur? Legi-
mus quid dixerit Ioas rex Iſraël, mittens nuncium ad
Amaſiam regem, volẽtem pugnare cum illo. Nam poſt 4.Reg.14.
aliqua dixit, Nũc ſede in domo tua. Quid prouocas in
malum, & cadis tu & Iuda tecũ? Deinde ſcriptura ſub-
iunxit, Et non audiuit Amaſias, quoniam à deo erat vt
traderetur in manu eius, quoniã quæſierunt deos Edõ.
Ecce deus idololatriæ peccatum volens vindicare, hoc L
operatus eſt in eius corde: cui itaque iuſte iraſcebatur, vt
admonitionem ſalubrem non audiret, ſed ea cõtemp-
ta iret in bellum, vbi cum ſuo exercitu caderet. Per Eze- Ezech.14.
chielem Prophetam dicit deus, Et Propheta ſi errauerit
& locutus fuerit, ego dominus ſeduxi Prophetam illũ,
& extendam manum meam ſuper eum, & exterminaba-
bo eũ de medio populi mei Iſraël. In libro Heſter ſcrip- Heſter 15.
tum eſt, quæ mulier ex populo Iſraël in terram captiui-
tatis facta fuerat vxor alienigenæ regis Aſſueri, Ergo
in eius libro ſcriptum eſt, quòd cum haberet neceſſita-
tem interueniendi pro populo ſuo, quem rex vbicun-
que in regno eius eſſet, iuſſerat trucidari, orauit ad do-
minum, cogebat enim eam magna neceſsitas, vt præter
iuſſum regis, & præter ordinem ſuum ad illum aude-
ret intrare. Et videte quid ſcriptura dicat, Et intuitus
eſt eam tanquam taurus impetu indignationis ſuæ, &
timuit regina, & conuerſus eſt color eius per diſſolu-
tionem, & inclinauit ſe ſuper caput delicatæ ſuæ quæ
præcedebat eã, & conuertit deus, & tranſtulit indigna-
tionem eius in lenitatem. Scriptũ eſt in Prouerbiis Sa-
lomonis, Sicut impetus aquę, ſic cor regis in manu dei, Prouer.21.
quocunque voluerit declinabit illud. Et in Pſalmo cen M
teſimoquarto legitur dictum de Aegyptiis, quid eis fe-
cerit deus, Et cõuertit cor eorum vt odiſſent populum Pſal.104.
eius, vt dolum facerent in ſeruos eius. In literis etiam
Apoſtolicis videte quæ ſcripta ſunt, in Epiſtola Pauli
Apoſtoli ad Romanos, Propterea tradidit illos deus in Rom.1.
deſideria cordis eorum in immundiciam. Item paulo-
poſt, Propterea tradidit illos deus in paſsiones ignomi-
niæ. Item paulopoſt, Sicut non probauerunt deum ha-
bere in noticiam, tradidit illos deus in reprobam men
tem, vt faciant quæ non conueniunt. Et ad Theſſaloni-
cenſes in epiſtola ſecũda ait de quibuſdã, Pro eo quòd
dilectionem veritatis non receperunt vt ſalui fierent, 2.Theſſ.2.
ideo mittet illis deus operationem erroris vt credant
mendacio, vt iudicentur omnes qui nõ crediderunt vé
ritati, ſed conſenſerunt falſitati. His & talibus teſtimo-
niis diuinorum eloquiorum, quæ omnia commemo-
rare nimis longum eſt, ſatis quantum exiſtimo mani-
feſtatur, operari deum in cordibus hominum ad incli-
nandas eorum voluntates quocunque voluerit, ſiue ad
bona pro ſua miſericordia, ſiue ad mala pro meritis eo-
rum, iudicio vtiq; ſuo aliquando aperto, aliquando oc-
culto,

A culto, ſemper autẽ iuſto. Fixum enim debet eſſe & im-
Rom.9. mobile in corde veſtro, quia nõ eſt iniquitas apud deũ.
Ac per hoc quando legitis in literis veritatis à deo ſe-
duci hnmines, aut obtundi vel obdurari corda eorum,
nnlite dubitare præceſsiſſe mala merita eorum, vt iuſte
iſta paterentur: ne incurratis in illud prouerbium Sa-
lomonis, Inſipientia viri violat vias eius, deum autem
cauſatur in corde ſuo. Gratia vero non ſecundum me-
rita hominum datur, alioquin gratia iam non eſt gra-
tia: quia ideo gratia vocatur, quia gratis datur. Si autem
potẽs eſt, ſiue per ãgelos vel bonos vel malos, ſiue quo-
cũque alio modn operari etiam in cordibus malorum
pro meritis eorum, quorum maliciam nnn ipſe fecit,
ſed aut originaliter tracta eſt ab ipſn Adam, aut creuit
per propriam voluntatem: quid mirum eſt ſi per ſpiritũ
ſanctum operatur in cordibus electorum ſuorũ bona,
qui operatus eſt vt ipſa corda eſſent ex malis bona?

Cap. XXII. Sed ſuſpicẽtur homines qualibet merita bona, quæ
putant præcedere, vt iuſtificentur per dei gratiam, nnn
intelligentes cum hoc dicunt, nihil aliud dicere quàm
ſe negare gratiam: ſed vt dixi, quod vnlunt de maiori-
bus ſuſpicentur, de paruulis certè Pelagiani quid reſpõ-
B deant non inueniunt, qunrum nec voluntas vlla eſt in
accipiẽda gratia, cuius voluntatis meritum præceſsiſſe
dicant, & inſuper eos etiã cum fletu reluctari videmus,
quando baptizantur, & diuina ſacramenta percipiunt.
Quod eis ad magnum impietatis peccatum imputare-
tur, ſi iam libero vterentur arbitrio: & tamen hæret etiã
in reluctantibus gratia apertiſsime, nulln bono merito
præcedente, alioquin gratia iam nõ eſſet gratia. Et ali-
quandn filiis infidelium præſtatur hæc gratia, cum oc-
culta dei prouidentia in manus pinrum quomodocũ-
que perueniunt: aliquando fidelium filij non eam con-
ſequuntur, aliquo impedimento exiſtente, ne poſsit pe-
riclitantibus ſubueniri. Fiũt vero iſta per nccultam dei
prouidentiam, cuius inſcrutabilia ſunt iudicia, & inue-
ſtigabiles viæ: quod vt Apoſtolus diceret, quid prædi-
Rom.11. xerit intuemini. Agebat enim de Iudæis & gennbus cũ
ſcriberet ad Romanos, id eſt ad gentes, & ait, Sicut enĩ
aliquando vos nõ credidiſtis deo, nunc autem miſeri-
cordiam conſecuti eſtis in illorum incredulitate: ita &
hi nunc non crediderunt in veſtra miſericnrdia, vt &
C ipſi miſericordiam cnnſequantur: cnncluſit enim deus
omnes in infidelitate, vt nmnium miſereatur. Et cum
attẽdiſſet quid dixerit, admirans ſententiæ ſuæ certam
quidem veritatem, ſed magnam profunditatem, quo
modo concluſerit deus omnes in infidelitate vt nm-
nium miſereatur, quaſi faciens mala vt venirent bona,
mox exclamauit atq; ait, O altitudo diuitiarum ſapien-
tiæ & ſciẽtiæ dei, quàm inſcrutabilia ſunt iudicia eius,
& inueſtigabiles viæ eius. Hæc enim inſcrutabilia iudi-
cia, & inueſtigabiles vias peruerſi hnmines nõ cngitan-
tes, & procliues ad reprehendẽdum, non idnnei ad in-
telligendum, putabant & iactitabant Apoſtolns dicere,
faciamus mala vt veniant bona. Quod abſit vt Apoſto-
li dicerent, ſed homines non intelligentes hoc putabãt
Rom.5. dici, quando audiebant quod dixit Apoſtolus, Lex autẽ
ſubintrauit vt abundaret delictum: vbi autem abunda-
uit delictum, ſuperabundauit gratia. Sed vtique gratia
id agit, vt iam fiant bona ab eis qui fecerunt mala, non
vt perſeuerent in malis, & reddi ſibi exiſtiment bona.
Non itaque debent dicere, faciamus mala vt veniant
bnna: ſed, fecimus mala & venerunt bnna: iam facia-
mus bnna, vt in futuro ſeculn recipiamus prn bnnis bo
na, qui in hoc ſeculo recipimus prn malis bona. Prop-
ter quod ſcriptum eſt in Pſalmo, Miſericordiam & iu- D
dicium cantabo tibi dnmine. Prius itaque non ideo ve Pſal.100.
nit filius hnminis in mundum, vt iudicet mundum, ſed Ioan.3.
vt ſaluetur mundus per ipſum: hoc propter miſericor-
diam, poſtea vero propter iudicium venturus eſt iudi-
care viuos & mnrtuos, quanuis & in hoc tempore ipſa
ſaluatio non fiat ſine iudicio ſed occultn, iden ait, In iu Ioan.9.
dicium veni in hunc mundum: vt qui non vident, vi-
deant: & qui vident, cæci fiant.

Ad occulta ergo Ca. XXIII.
dei iudicia reuocate, quando videritis in vna cauſa quã
certè habent nmnes paruuli, hæreditarium malum tra-
hentes ex Adam, huic ſubueniri, vt baptizetur: illi non
ſubueniri, vt in ipſa obligatinne moriatur: illum bapti-
zatum in hac vita relinqui, quẽ præſciuit deus impium
futurum: iſtum vern baptizatum rapi ex hac vita, ne ma
licia mutet intellectum eius, & nolite in iſtis dare iniu- Sap.4.
ſticiam vel inſipientiam deo, apud quem iuſticiæ fons
eſt & ſapientiæ. Sed ſicut vos exhortatus ſum ab initio
ſermnnis huius, in quod perueniſtis, in eo ambulate, &
hoc quoque vobis deus reuelabit, & ſi non in hac vita,
certè in altera: nihil eſt enim occulnm quod non re-
uelabitur. Quando ergo auditis dicentem dnminum,
Ego dominus ſeduxi Prophetã illum: & quod ait Apo- Ezech.14.
ſtnlus, Cuius vult miſeretur, & quẽ vult obdurat: in eo E
quem ſeduci permittit vel obdurari, mala eius merita Rom.9.
credite: in eo vero cuius miſeretur, gratiam dei non
reddentis mala pro malis, ſed bona pro malis, fideliter
& indubitãter agnoſcite. Nec ideo auferatis à Pharao-
ne liberum arbitrium, quia multis locis dicit deus, Ego
indurani Pharannẽ, vel indurani, vel indurabo cor Pha
raonis. Nõ enim propterea ipſe Pharao non indurauit
cor ſuum. Nam & hoc de illo legitur, quãdo ablata eſt
ab Aegyptiis cynnm:ja, dicente ſcriptura, Et ingrauauit Exo.8.
Pharao cor ſuum & in iſto tẽpore, & noluit dimittere
populum, Ac per hnc & deus indurauit per iuſtum iu-
dicium, & ipſe Pharao per liberum arbitrium. Certi er-
go eſtote, quia non erit inanis labor veſter, ſi in bono
propoſitn prnficientes perſeueretis vſque in finẽ. Deus
enim qui modn illis quos liberat non reddit ſecũdum
opera eorum, tunc reddet vnicuique ſecundum opera
eius. Reddet omninn deus & mala pro malis, qunniam
iuſtus eſt: & bona pro malis, quoniam bnnus eſt: & bo-
na pro bonis, quoniam bonus & iuſtus eſt. Tãtummo- F
do mala pro bonis non reddet, quoniam iniuſtus nnn
eſt. Reddet ergo mala pro malis, pœnam pro iniuſticia:
& reddet bona pro malis, gratiam pro iniuſticia: & red
det bona pro bonis, gratiam prn gratia.

Repetite Ca. XXIIII
aſsidue librum iſtum, & ſi intelligitis, deo gratias agite:
vbi autem nnn intelligitis, orate vt intelligatis, dabit
enim vnbis dominus intellectum. Memẽtote ſcriptum
eſſe, Si quis veſtrum indiget ſapientia, pnſtulet à deo
qui dat nmnibus affluenter, & non improperat, & da-
bitur ei. Ipſa eſt ſapientia de ſurſum deſcẽdens, ſicut ip-
ſe Apoſtolus Iacobus dicit. Illam vero ſapiẽtiam repel- Iaco.1.
lite à vobis, & orate vt non ſit in vobis quam deteſtatus
eſt, vbi ait, Quod ſi zelum amarum habetis, & conten- Iaco.3.
tiones in vnbis ſint, non eſt iſta ſapientia deſurſum de-
ſcendens, ſed terrena, animalis diabolica. Vbi enim ze-
lus & contentio eſt, ibi inconſtantia & nmne opus pra
uum. Quæ autem deſurſum eſt ſapientia, primum qui-
dem pudica eſt, deinde pacifica, modeſta, ſuadibilis, ple
na miſericnrdia & fructibus bonis, inæſtimabilis, ſine
ſimulatinne. Quid boni ergn non habebit qui hanc ſa
piẽtiam poſtularit & impetrarit à dnmino? Et hinc in-
telligite gratiam, quia ſi ex vobis eſſet iſta ſapiennia, de-

ſurſum

G ſurſum non eſſet, nec ab ipſo qui nos creauit deo po-
ſtulanda eſſet. Fratres, orate & pro nobis, vt temperan-
ter & pie & iuſte viuamus in hoc ſeculo, expectantes il-
lam beatā ſpem, & manifeſtationē domini & ſaluato-
ris noſtri Ieſu Chriſti, cui eſt honor & gloria & regnū
cum patre & ſpiritu ſancto in ſecula ſeculorum, Amē.

FINIS.

DIVI AVRELII AVGVSTINI HIPPONENSIS

Epiſcopi, de correptione & gratia ad Valentinum, & cum illo mo-
nachis, Liber vnus.

Caput I. LECTIS literis veſtris, Valen-
tine frater dilectiſsime, & qui ſi-
mul ſeruitis deo, quas per fratrē
Florum & eos qui cū illo ad nos
H venerunt, miſit charitas veſtra,
egi deo gratias, quod veſtram in
domino pacē, & in veritate cō-
ſenſionē, & in charitate flagrā-
tiam, veſtro nobis reddito ſermone cognoui. Quod au
tem ad ſubuerſionem quorūdam apud vos molitus eſt
inimicus, deo miſerante, & eius inſidias in ſuorum ſer-
uorum prouectu cum mirabili bonitate vertēte, ad hoc
potius valuit, vt nulli veſtrum deſtruerentur in peius,
ſed nonnulli inſtruerentur in melius. Nō itaque opus
eſt omnia ideoridem retractare, quæ ſufficienter vobis
pleno libro diſputata trāſmiſimus, quem quo modo ſu
ſceperitis ſcripta indicant veſtra. Verūtamen ſemel le-
ctum nullo modo arbitremini ſatis vobis innoteſcere
potuiſſe. Si ergo eum fructuoſiſsimū habere vultis, non
vos pigeat relegendo habere notiſsimum, vt diligētiſ-
ſime ſciatis quibus & qualibus quæſtionibus ſoluendis
atq; ſanandis, non ibi humana, ſed diuina occurrat au-
thoritas, à qua recedere non debemus, ſi volumus per-
uenire quò tendimus. Dominus autem ipſe non ſolum
oſtēdit nobis, à quo malo declinemus, & quod bonum
faciamus, quod ſolum poteſt legis litera, verumetiam
I adiuuat nos, vt declinemus à malo, & faciamus bonū,
quod nullus poteſt ſine ſpiritu gratiæ: quæ ſi deſit, ad
hoc lex adeſt, vt reos faciat & occidat. Propter quod di
2.Cor.3. cit Apoſtolus, Litera occidit, ſpiritus autem viuificat.
Qui ergo legitime lege vtitur, diſcit in ea malum &
bonum, & non confidens in virtute ſua, cōfugit ad gra
Pſal.36. tiam, qua præſtante declinet à malo, & faciat bonum.
Quis autem confugit ad gratiam, niſi cum à domino
greſſus hominis diriguntur, & viam eius volet? Ac per
hoc & deſiderare auxilium gratiæ, initium gratiæ eſt:
Pſal.76. de quo ait ille, Et dixi nūc cœpi: hęc eſt immutatio dex-
teræ excelſi. Liberum itaque arbitrium, & ad malum &
ad bonum faciendum confitendum eſt nos habere: ſed
in malo faciēdo liber eſt quiſque iuſticiæ, ſeruusq; pec-
cati: in bono autem liber eſſe nullus poteſt, niſi fuerit li-
Ioan.8. beratus ab eo qui dixit, Si vos filius liberauerit, tunc ve-
re liberi eritis. Nec ita vt cum quiſque fuerit à peccati
damnatione liberatus, iam non indigeat ſui liberatoris
Ioan.15. auxilio, ſed ita potius vt ab illo audiens, Sine me nihil
Pſal.26. poteſtis facere: dicat ei & ipſe, Adiutor meꝰ eſto, ne de-
relinquas me. Hanc fidem quæ ſine dubio vera & Pro-
phetica & Apoſtolica fides eſt, etiā in fratre noſtro Flo
ro inuenisſe me gaudeo: vnde hi potius corrigēdi ſunt, K
quos quidem propicio deo correctos eſſe iā exiſtimo,
qui eum non intelligebant. Intelligenda eſt enim Cap.II.
gratia dei per Ieſum Chriſtum dominum noſtrū, qua
ſola homines liberantur à malo, & ſine qua nullū pror-
ſus ſiue cogitando, ſiue volendo & amando, ſiue agen-
do faciunt bonum. Nō ſolum vt monſtrante ipſa quid
faciendum ſit ſciant, verumetiam vt præſtante ipſa fa-
ciant cum dilectione quod ſciunt. Hāc quippe inſpira-
tionem bonæ volūtatis atque operis, poſcebat Apoſto-
lus eis quibus dicebat, Oramus autē ad deum, ne quid 2.Cor.13.
faciatis mali, nō vt nos probati appareamus, ſed vt vos
quod bonum eſt faciatis. Quis hoc audiat & nō euigi-
let, atque fateatur à domino deo nobis eſſe, vt decline-
mus à malo, & faciamus bonum? Quandoquidem non
ait Apoſtolus, monemus, docemus, hortamur, increpa-
mus, ſed ait, Oramus ad deum ne quid faciatis mali,
ſed quod bonum eſt faciatis. Et tamen etiam loqueba-
tur eis, & faciebat illa omnia quæ commemoraui: mo-
nebat, docebat, hortabatur, increpabat. Sed ſciebat hæc
omnia non valere, quæ plantando & rigando faciebat
in aperto, niſi eum pro illis exaudiret orantem, qui dat L
incrementum in occulto. Quoniam ſicut idem doctor
dicit, Neque qui plantat eſt aliquid, neque qui rigat, ſed 1.Cor.3.
qui incrementum dat deus: nō ſe itaque fallant qui di-
cunt, Vt quid nobis prędicatur atque præcipitur, vt de-
clinemus à malo & faciamus bonum, ſi hoc nos non Philip.2.
agimus, ſed id velle & operari deus operatur in nobis:
ſed potius intelligant ſi filij dei ſunt, ſpiritu dei ſe agi,
vt quod agendum eſt agant, & cum egerint, illi à quo
aguntur gratias agant: agūtur enim vt agāt, non vt ipſi
nihil agant, & ad hoc eis oſtenditur quid agere debe-
ant: vt quando id agunt ſicut agendum eſt, id eſt cum
dilectione & delectatione, iuſticiæ ſuauitatem quā de-
dit dominus, vt terra eius daret fructum ſuum, accepiſ-
ſe ſe gaudeant. Quādo autem non agunt, ſiue omnino
non faciendo, ſiue non ex charitate faciendo, orent vt
quod nondum habent, accipiant. Quid enim habebunt 1.Cor.4.
quod non accepturi ſunt, aut quid habent quod nō ac-
ceperunt? Ergo, inquiunt, præcipiant tātummodo Cap.III.
nobis quid facere debeamus qui nobis præſunt, & vt fa
ciamus orent pro nobis: non autem nos corripiant &
arguant ſi nō fecerimus. Imò omnia fiāt, quoniam do- M
ctores Eccleſiarum Apoſtoli omnia faciebant, & præ-
cipiebat quæ fierent, & corripiebat ſi nō fierent, & ora-
bant vt fierent. Præcipit Apoſtolus dicens, Omnia ve- 1.Cor.16.
ſtra in charitate fiant. Corripit dicens, Iam quidē om- 1.Cor.6.
nino delictum eſt in vobis, quia iudicia habetis vobiſ-
cum. Quare enim non magis iniquitatē patimini? qua-
re non potius fraudamini? Sed vos iniquitatem facitis
& fraudatis, & hoc fratribus. An neſcitis quia iniuſti re-
gnum dei non poſsidebunt? Audiamus & orātem, Vos
autem, inquit, dominus multiplicet & abundare faciat
in charitate in inuicem & in omnes. Præcipit, vt habea 1.Theſſ.3.
tur charitas: corripit, quia non habetur charitas: orat, vt
abundet charitas. O homo in præceptione cognoſce,
quid debeas habere in correptione cognoſce, tuo te vi-
cio nō habere: in oratiōe cognoſce, vnde accipias quod
vis habere. Quo modo, inquit, meo vicio non habetur,
quod non accepi ab illo, à quo niſi detur, non eſt om-
nino alius vnde tale ac tantum munus habeatur.

Patimini me paulum fratres mei, non aduerſum Cap.IIII.
vos, quorum rectum eſt cor cum deo, ſed aduerſus eos
qui terrena ſapiunt, vel aduerſus ipſas humanas cogita-
tiones, pro cœleſtis & diuinæ gratiæ charitate certare.

Hoc

A Hoc enim dicunt, qui in ſuis malignis operib⁹ ab huius gratiæ prædicatoribus corripi nolunt. Præcipe mihi quid faciã, & ſi fecero age pro me gratias deo, qui mihi vt facerem dedit. Si autem non fecero, non ego corripiendus ſum, ſed ille orandus eſt vt det quod nõ dedit: id eſt ipſam qua præcepta eius fiant, fidelem dei & prnximi charitatem. Ora ergo prn me vt hanc accipiã, & per hanc ex animo cum bona voluntate, quæ præcepit faciam. Rectè autem corriperer ſi eã mea culpa non haberem: hoc eſt, ſi eam poſſem mihi dare vel ſumere ipſe, nec facerem: vel ſi dante illo accipere noluiſſem.

Cap.V. Cum ergo & ipſa volũtas à dominn præparetur, cur me corripis, quia vides me eius præcepta facere nolle, & non potius ipſum rogas, vt in me operetur & velle? Ad hæc reſpondemus, Quicũque dei præcepta iam tibi nnta non facis, & corripi non vis, etiã propterea corripiendus es, quia corripi non vis. Nũ vis enim tibi tua vicia demnnſtrari: non vis vt feriantur, fiátque tibi vtilis dolor, quo medicũ quæras: non vis tibi tuipſe nſtendi, vt cum deformem te vides, refnrmatnrem deſideres, eique ſupplices ne in illa remaneas fœditate. Tuum quippe vicium eſt quòd malus es, & maius vicium corripi nnlle, quia malus es: quaſi laudanda vel indifferenter habenda ſint vicia, vt neque laudentur neque vituperentur: aut vero nihil agat timor cnrrepti hominis, vel pudor, vel dolor: aut aliud agat cum ſalubriter ſtimulat niſi vt rogetur bonus, & ex malis qui corripiuntur, bonos faciat qui laudentur. Quod enim vult pro ſe fieri qui corripi nõ vult, & dicit, ora potius pro me, ideo corripiẽdus eſt vt faciat etiam ipſe pro ſe. Dolor quippe ille quo ſibi diſplicet, quãdo ſentit correptinnis aculeum, excitat eum in mainris orationis affectum, vt deo miſerante, incremento charitatis adiutus deſinat agere pudenda & dolenda, & agat laudanda atque gratãda. Hæc eſt correptionis vtilitas, quæ nunc maior, nũc minor pro peccatorum diuerſitate ſalubriter adhibetur, & tũc eſt ſalubris, quando ſupernus medicus reſpicit. Nñ enim aliquid proficit, niſi cum facit vt peccati ſui quẽque pœniteat. Et quis hoc dat niſi qui reſpexit Apnſtolũ

B

Matt.26. Petrum negantem, & fecit flentem? Vnde & Apoſtolus Paulus poſteaquam dixit, cum modeſtia corripiendos

2.Tim.2. eſſe diuerſa ſentientes, protinus addidit, Nequãdo det eis deus pœnitentiam ad cognoſcendam veritatem, &

C reſipiſcant de diaboli laqueis. Cur autem iſti qui corripi nolunt dicunt, Tantum præcipe mihi & ora pra me, vt quod præcipis faciam? Cur nõ potius ſecundum ſuum prauum ſenſum & iſta duo reſpuunt, & dicũt, Nec vt præcipias mihi, nec vt ores pro me volo? Quis enim hominum oſtenditur oraſſe pro Petro, vt daret ei deus pœnitentiam, qua ſe negaſſe dominum fleuit? Quis hominum Paulum diuinis præceptis ad fidem Chriſtianam pertinentibus erudiuit? Cum ergo audiretur prædicans Euãgelium & dicens, Nótum enim vobis facio

Galat.1. fratres Euangelium quod euangelizatum eſt à me, quia non eſt ſecũdum hominem, neque enim ego ab homine accepi illud, neque didici, ſed per reuelationẽ Chriſti Ieſu. Reſponderetur ei, Quid nobis moleſtus es, vt abs te accipiamus atque diſcamus, quod tu non ab homine accepiſti neque didiciſti? Potens eſt enim ille qui tibi dedit, ſic & nobis dare quo modo tibi. Porrò ſi hoc non audent dicere, ſed patiuntur ſibi Euangeliũ ab homine prædicari: quanuis etiã poſsit non per hominem homini dari, concedant etiam corripi ſe debere à præpoſitis ſuis, à quibus Chriſtiana gratia prædicatur: quãuis non negetur deus poſſe quem velit, etiam nullo homine corripiente corrigere, & ad dolorẽ ſalubrem pœnitentiæ occultiſsima & potẽtiſsima medicinæ ſuę poteſtate perducere. Et ſicut nnn eſt ab oratione ceſſandũ pro eis quos corrigi volumus, etiam ſi nullo hominum orante pro Petro, dominus reſpexit eum, & fecit eum ſuum peccatum flere: ita non eſt negligenda correptio, quanuis deus quos voluerit etiam non correptos, facit eſſe correctos. Tũc autem correptione proficit homo, cum miſeretur atq; adiuuat, qui facit quos voluerit etiã ſine correptione proficere. Sed quare iſti ſic, illi aliter atque alij aliter diuerſis & innumerabilibus modis vocentur vt reformentur, abſit vt dicamus iudicium luti eſſe debere, ſed figuli. Apoſtnlus inquiũt, ait, Quis enim

D

te diſcernit? Quid autem habes quod non accepiſti? Si autem accepiſti, quid gloriaris quaſi non acceperis? Cur ergo corripimur, arguimur, reprehẽdimur, accuſamur? Quid facimus, qui non accepimus? Qui hęc dicunt, extra culpam ſe videri volũt, in hoc quod non obediunt deo, quia vtique ipſa obediẽtia munus eius eſt: quæ neceſſe eſt vt inſit ei cui charitas ineſt, quæ ſine dubio ex deo eſt, & dat eam pater filiis ſuis: hanc, inquiunt, non accepimus, quid itaque corripimur, quaſi nos eam nobis dare poſsimus, & nnſtro arbitrio dare nolimus?

1.Cor.4.

E

Cap.VI. Nec attendunt ſi nondum regenerati ſunt, primam

Eccles.7. eſſe cauſam, cur obiurgati quòd ſint inobedientes deo, ſibi debeãt diſplicere, quia fecit deus hominem rectum ab initio humanæ creaturæ, & non eſt iniquitas apud

Rom.9. deũ. Ac per hoc prima prauitas qua deo non obeditur, ab homine eſt, quia ex rectitudine in qua eũ deus primitus fecit, ſua mala voluntate decidẽs, prauus effectus eſt. An vern ideo prauitas iſta corripienda non eſt in hnmine, quia nnn eius prnpria qui corripitur, ſed communis eſt omnibus? Imò vero corripiatur & in ſingulis quod eſt omnium. Non enim propterea cuiuſquam nõ eſt, quòd ab ea nullus immunis eſt. Peccata quidem iſta originalia ideo dicuntur aliena, quòd ea ſinguli de parentibus trahunt, ſed non ſine cauſa dicũtur & noſtra, quia in illo vno omnes ſicut dicit Apoſtolus, peccaue-

Rom.5. runt. Corripiatur ergo origo damnabilis, vt ex dolore correptionis voluntas regenerationis oriatur, ſi tamen qui corripitur, fili⁹ eſt promiſsionis, vt ſtrepitu correptionis fnrinſecus inſonãte atque flagellãte, deus in illo intrinſecus occulta inſpiratione operetur & velle. Si autem iam regeneratus & iuſtificatus in malam vitam ſua

F voluntate relabitur, certè iſte non poteſt dicere, nõ accepi, quia acceptam gratiam dei ſuo in malum libero amiſit arbitrio, Qui ſi correptione compunctus ſalubriter ingemit, & ad ſimilia bona opera vel etiam meliora reuertitur, nempe hic apertiſsime vtilitas correptionis apparet. Sed per hominem correptio ſiue ex charitate ſit, ſiue non ſit, tamen vt correptio proſit, nnn niſi per deum fit. An adhuc & iſte nolens corripi, poteſt dicere, Quid ego feci qui non accepi: quem conſtat accepiſſe, & ſua culpa quod acceperat amiſiſſe? Poſſum, inquit, poſſum omnino, quando me arguit, quod ex bona vita in malam mea voluntate relapſus ſum, dicere adhuc, Quid ego feci qui non accepi: accepi enim fidem

Galat.5. quæ per dilectionẽ operatur, ſed in illa vſque in finem perſeuerantiam non accepi: an quiſquam dicere audebit iſtam perſeuerantiam non eſſe donum dei, & hoc tam magnum bonũ ita eſſe noſtrum, vt quiſquis id habuerit, non ei poſsit Apnſtolus dicere, Quid enim ha-

1.Cor.4. bes quod non accepiſti, quoniam hoc ſic habet vt non acceperit? Ad hæc nos negare quidẽ non pnſſumus etiã perſeuerantiam in bona proficientem vſque in finem,

magnum

G magnũ eſſe dei mun*: nec eſſe niſi ab illo, de quo ſcrip-
Iaco.1. tum eſt, Omne datum optimum & omne donum per-
fectum deſurſum eſt, deſcendens à patre luminum. Sed
non ideo eſt eius qui nõ perſeuerauerit, negligẽda cor-
reptio, ne forte det illi deus pœnitentiam, & reſipiſcat
2.Tim.2. de diaboli laqueis. Correptionis quippe vtilitati hanc
ſententiam ſubiũxit Apoſtolus dicens, ſicut ſupra com-
Ibidem. memoraui. Cum modeſtia corripientem diuerſa ſen-
tientes, nequando det illis deus pœnitentiã. Nam ſi di-
xerimus iſtam perſeuerantiam tam laudabilem tàmque
fœlicem ſic eſſe hominis, vt ei non ſit ex deo: illud pri-
Luc.22. mitus euacuamus, quod ait dominus Petro, Rogaui pro
te, ne deficiat fides tua. Quid enim ei rogauit, niſi perſe
uerantiam vſque in finem? Quæ profecto ſi ab homine
homini eſſet, à deo poſcenda non eſſet. Deinde cum di
2.Cor.13. cat Apoſtolus, Oramus autem ad deũ ne quid faciatis
mali, proculdubio perſeuerantiam eis orat ad deum.
Neque enim nihil mali facit qui bonũ deſerit, & à quo
declinare non debet, inchoatur in malum, nõ perſeue-
Philip.1. rans in bono. Illo etiam loco vbi dicit, Gratias ago deo
in omni memoria veſtri, ſemper in omni prece mea ꝑ
omnibus vobis cum gaudio deprecationem faciẽs, ſu-
H per communicatione veſtra in Euangelio à prima die
vſq; nunc, confidens hocipſum, quoniam qui cœpit in
vobis opus bonum, perficiet vſque in diẽ Chriſti Ieſu.
Quid aliud eis quàm perſeuerantiam in bono vſque in
finem de dei miſeratione promittit? Itemq; vbi dicit, Sa
Coloſſ.4. lutat vos Epaphras, qui ex vobis eſt ſeruus Chriſti Ieſu,
ſemper certans pro vobis in orationibus, vt ſtetis per-
fecti & pleni in omni volũtate dei. quid eſt, vt ſtetis: ni-
Ioan.18. ſi, vt perſeueretis? Vnde dictum eſt de diabolo, In veri-
tate non ſtetit: quia fuit ibi, ſed non permanſit. Nã vtiq;
iſti in fide iam ſtabant. Nec aliud oramus cum oramus,
vt qui ſtat ſtet, niſi vt perſeueret. Item Iudas Apoſtolus
Iuda.8. cum dicit, Ei autem qui potens eſt conſeruare vos ſine
offenſione, & conſtituere ante conſpectum gloriæ ſuæ
immaculatos in lætitia: nónne apertiſsime oſtẽdit do-
num dei eſſe in bono perſeuerare vſq; in finem? Quid
enim aliud donat qui conſeruat ſine offenſione, vt cõ-
ſtituat ante conſpectum gloriæ ſuæ immaculatos in læ
ticia, niſi perſeuerantiam bonam? Quid eſt etiam quod
Acto.13. in Apoſtolorum actibus legimus, Audientes autem gẽ
tes gauiſæ ſunt, & excaperũt verbum domini, & credi-
I derunt quotquot erant ordinati in vitam æternã. Quis
**al. fine.* in æternam vitam potuit ordinari, niſi * perſeuerantiæ
Matt.24. dono? Quãdoquidem qui perſeuerauerit vſq; in finem,
hic ſaluus erit. Qua ſalute, niſi æterna? Cum vero in ora-
Matt.6. tione dominica deo patri dicimus, Sanctificetur nomẽ
tuum: quid aliud dicimus, quàm vt nomen eius ſancti-
ficetur in nobis? Quod cum iam per lauacrum regene-
rationis effectum ſit, quare quotidie à fidelib* poſcitur,
niſi vt in eo quod factũ eſt in nobis, perſeueretur à no-
Cyprianus bis? Nã & beatus Cyprianus hoc ſic intelligit, exponens
de oratione quippe eãdem orationem, Dicimus, inquit, ſanctifice-
dominica. tur nomen tuum: nõ quod optemus deo vt ſanctifice-
tur orationibus noſtris, ſed quòd petamus à deo vt no-
men eius ſanctificetur in nobis: cæterũ à quo deus ſan-
Leuit.19. ctificatur, qui ipſe ſanctificat? Sed quia ipſe dixit, Sancti
eſtote quoniã & ego ſanctus ſum: id petimus & roga-
mus, vt qui in baptiſmo ſanctificati ſumus, in eo quod
eſſe cœpimus perſeueremus. Ecce glorioſiſsim* martyr
hoc ſentit, quod in his verbis quotidie fideles Chriſti pe
Cap.VII. tunt, vt perſeuerẽt in eo quod eſſe cœperunt. Nullo
autem dubitante, quiſquis à domino vt in bono perſe-
ueret, precatur: donum eius eſſe talem perſeuerantiam

confitetur. Quæ cum ita ſint, corripimus tamen eos, iu- K
ſtéque corripimus, qui cum bene viuerent, non in eo
perſeuerarunt. Ex bona quippe in malam vitam ſua vo-
luntate mutati ſunt, & ideo corripiuntur, & ſi nihil eis
correptio profuerit, ſed in vita perdita vſque ad mortẽ
perſeuerauerint, etiam diuina in æternum damnatione
ſunt digni. Nec ſe excuſabunt dicentes, ſicut modo di-
cunt, quare corripimur: ita tunc, quare dãnamur, quan-
doquidem vt ex bono reuerteremur ad malũ, perſeue-
rantiam non accepimus qua permaneremus in bono?
nullo modo hac excuſatione à iuſta dãnatione ſe libe-
rabunt. Si enim ſicut veritas loquitur, nemo liberatur à
damnatione quæ facta eſt per Adam, niſi per fidem Ie-
ſu Chriſti, & tamen ab hac damnatione non ſe libera-
bunt qui poterũt dicere, non ſe audiſſe Euangeliũ Chri
ſti, cum fides ex auditu ſit: quanto minus ſe liberabunt
qui dicturi ſunt, perſeuerãtiam non accepimus. Iuſtior
enim videtur excuſatio dicentium, non accepimus au-
dientiam, quàm dicentium, non accepimus perſeuerã-
tiam, quoniam poteſt dici homini, in eo quod audieras
& tenueras, in eo perſeuerares ſi velles: nullo modo au-
tem dici poteſt, id quod nõ audieras, crederes ſi velles.
Ac per hoc & qui Euangelium non audierũt: & qui eo L
audito in melius commutati perſeuerantiam nõ acce-
perunt: & qui Euangelio audito venire ad Chriſtũ, hoc
eſt in eum credere noluerunt, quoniã ipſe dicit, Nemo *Ioan.6.*
venit ad me, niſi ei datum fuerit à patre meo: & qui per
ætatem paruulam nec credere potuerunt, ſed ab origi-
nali noxa ſolo poſſent lauacro regenerationis abſolui,
quo tamen non accepto mortui perierunt, non ſunt ab
illa conſperſione diſcreti, quam cõſtat eſſe damnatam
eũtibus omnibus ex vno in condẽnationem. Diſcernũ
tur autem nõ meritis ſuis, ſed per gratiam mediatoris,
hoc eſt in ſanguine ſecũdi Adam iuſtificati gratis. Ita-
que cum audimus, Quis enim te diſcernit, quid autem *1.Cor.4.*
habes quod non accepiſti: ſi autẽ accepiſti, quid gloria-
ris quaſi non acceperis? ab illa perditionis maſſa quæ fa
cta eſt per primum Adam, debemus intelligere nemi-
nem poſſe diſcerni, niſi quòd hoc donum habet quiſ-
quis habet, quod gratia ſaluatoris accepit. Hoc autem
Apoſtolicum teſtimonium tam magnum eſt, vt beatus
Cyprianus ad Cyrinũ ſcribens, ipſum ſubiecerit illi ti-
tulo, in quo ait in nullo eſſe gloriandum, quando no-
ſtrum nihil ſit. Quicunque ergo ab illa originali dam-
natione iſta diuinæ gratiæ largitate diſcreti ſunt, non M
eſt dubium quod & procuratur eis audiendum Euãge-
lium: & cum audiunt credunt, & in fide quæ per dile-
ctionem operatur, vſq; in finem perſeuerant: & ſi quan-
do exorbitant, correpti emendantur, & quidam eorum
etſi ab hominibus non corripiantur, in viam quam re-
liquerant, redeunt: & nonnulli accepta gratia, in quali-
bet ætate periculis huius vitæ, mortis celeritate ſubtra-
huntur. Hæc enim omnia operatur in eis, qui vaſa mi-
ſericordiæ operatus eſt eos, qui & elegit eos in filio ſuo, *Ephe.1.*
ante conſtitutionem mundi per electionem gratiæ. Si *Rom.11.*
autem gratia iam non ex operibus, alioquin gratia iam
non eſt gratia. Non enim ſic ſunt vocati, vt non eſ-
ſent electi, propter quod dictum eſt, Multi ſunt voca- *Matt.20.*
ti, pauci vero electi: ſed quoniam ſecundum propoſi-
tum vocati ſunt, profecto electi ſunt per electionem, vt
dictum eſt gratiæ, non præcedentium meritorum ſuo-
rum, quia gratia illis eſt omne meritum. De talibus di-
cit Apoſtolus, Scimus quoniam diligẽtibus deum om- *Rom.8.*
nia cooperantur in bonum, his qui ſecũdum propoſi-
tum vocati ſunt: quoniam quos ante præſciuit, & præ-
deſtina-

A deſtinauit conformes fieri imaginis filij ſui, vt ſit pri-
mogenitus in multis fratribus: quos autem prædeſtina-
uit, illos & vocauit: quos autem vocauit, ipſos & iuſti-
ficauit: quos autem iuſtificauit, ipſos & glorificauit. Ex
Rom.9. iſtis nullus perit, quia omnes electi ſunt, Electi ſunt au-
tem: quia ſecũdum propoſitum vocati ſunt: propoſitum
autem non ſuum, ſed dei. De quo alibi dicit, vt ſecundũ
electionem propoſitum dei maneret, & non ex operi-
bus, ſed ex vocante dictum eſt ei, quia maior ſeruiet mi
Ephe.1. nori: & alibi, Non ſecundum opera noſtra, inquit, ſed
ſecundum ſuum propoſitum & gratiam. Cum ergo au
Rom.8. dimus, Quos autem prædeſtinauit, illos & vocauit, ſe-
cũdum propoſitum vocatos debemus agnoſcere, quo-
niam inde cœpit, dicens: Omnia cooperantur in bonũ,
his qui ſecundũ propoſitum vocati ſunt: ac deinde ſub-
iunxit, Quoniam quos ante præſciuit, & prædeſtinauit
conformes imaginis filij ſui, vt ſit ipſe primogenitus in
multis fratribus. Atque his præmiſsis ſubdidit, Quos au
tem prædeſtinauit, illos & vocauit, Eos itaque vult in-
telligi, quos ſecundum propoſitum vocauit, ne putẽtur
in eis eſſe aliqui vocati & non electi, propter illam do-
Matt.20. minicam ſententiã, Multi vocati, pauci electi. Quicun-
B que enim electi, ſine dubio etiã vocati: non autem qui-
cunque vocati, conſequenter electi. Illi ergo electi, vt
ſæpe dictum eſt, qui ſecundum propoſitum vocati, qui
etiam prædeſtinati atque præſciti. Horum ſi quiſquam
perit, fallitur deus: ſed nemo eorum perit, quia non fal-
litur deus: horum ſi quiſquam perit, vicio humano vin-
citur deus: ſed nemo eorũ perit, quia nulla re vincitur
deus. Electi autem ſunt ad regnandum cũ Chriſto, non
quo modo electus eſt Iudas ad opus cui cõgruebat. Ab
illo quippe electus eſt, qui nouit bene vti etiam malis,
vt & per eius opus dãnabile, illud propter quod ipſe ve
nerat, opus venerabile compleretur. Cum itaque audi-
Ioan.6. mus, nonne ego vos duodecim elegi, & vnus ex vobis
diabolus eſt: illos debemus intelligere electos per miſe-
ricordiam, illum per iudicium. Illos ergo elegit ad ob-
tinendum regnum ſuum: illum ad effundendum ſan-
guinem ſuum. Merito ſequitur vox ad regnum electo-
Roma.8. rum, Si deus pro nobis, quis contra nos? Qui filio pro-
prio nõ pepercit, ſed pro nobis omnibus tradidit eum,
quo modo non & cũ illo nobis omnia donauit? Quis
accuſabit aduerſus electos dei? Deus qui iuſtificat? Quis
C condemnat? Chriſtus Ieſus qui mortuus eſt, magis autẽ
qui & reſurrexit, qui eſt in dextera dei, qui & interpel-
lat pro nobis? Quàm fortis autem perſeuerantiæ vſque
in finem munus acceperint, ſequantur & dicant, Quis
nos ſeparabit à charitate Chriſti, tribulatio, an anguſtia,
an perſecutio, an fames, an nuditas, an periculum, an
Pſal.43. gladius? Sicut ſcriptum eſt, Quia propter te mortifica-
mur tota die, æſtimati ſumus vt oues occiſionis. Sed in
his omnibus ſuperuincimus per eum qui dilexit nos.
Certus ſum enim quia neque mors, neque vita, neque
angelus, neque principatus, neque præſentia, neque fu-
tura, neque virtus, neque altitudo, neque profundum,
neque creatura alia poterit nos ſeparare à charitate dei,
quæ eſt in Chriſto Ieſu domino noſtro. Iſti ſignificati
2.Tim.2. ſunt ad Timotheum, vbi cum dictum fuiſſet Hymenę-
Galat.5. um & Philetum fidem quorũdam ſubuertere, mox ad-
ditum eſt, Firmum autẽ fundamentum dei ſtat, habens
ſignaculum hoc, Sciuit dominus qui ſunt eius, Horũ fi-
des quæ per dilectionem operatur, profecto aut omni-
no non deficit: aut ſi qui ſunt quorum deficit, reparatur
antequam vita iſta finiatur, & deleta quæ intercurrerat
iniquitate, vſque in finem perſeuerantia deputatur. Qui
vero perſeueraturi non ſunt, ac ſic à fide Chriſtiana & D
conuerſatione lapſuri ſunt, vt tales eos vitæ huius finis
inueniat, proculdubio nec illo tempore, quo bene pieq;
viuunt, in iſto numero cõputandi ſunt. Non enim ſunt
à maſſa illa perditionis præſcientia dei & prædeſtina-
tione diſcreti, & ideo nec ſecũdum propoſitum voca-
ti, ac per hoc nec electi: ſed in eis vocati de quibus di-
ctum eſt, Multi vocati: & non in eis de quibus dictũ eſt, Matt.20.
pauci vero electi. Et tamen quis neget eos electos, cum
credunt & baptizantur, & ſecundum deum viuunt? Pla
nè dicuntur electi à neſcientibus quid futuri ſint, non
ab illo qui eos nouit non habere perſeuerantiam, quæ
ad beatam vitam perducit electos, ſcitq; illos ita ſtare,
vt præſcierit eſſe caſuros. Hic ſi à me quæratur, Cap.VIII.
cur eis deus perſeuerantiam non dederit, qui eam qua
Chriſtianè viuerent dilectionẽ dedit: me ignorare re-
ſpondeo. Non enim arroganter, ſed agnoſcens modu
lum meum, audio dicentem Apoſtolum, O homo, tu Roma.9.
quis es qui reſpondeas deo? Et, O altitudo diuitiarum Rom.11.
ſapientiæ & ſcientiæ dei, quàm inſcrutabilia ſunt iudi-
cia eius, & inueſtigabiles viæ eius. Quantum itaque no-
bis iudicia ſua manifeſtare dignatur, gratias agamus:
quantum vero abſcondere, nõ aduerſus eius cõſilium E
murmuremus, ſed hoc quoque nobis ſaluberrimum eſ-
ſe credamus. Tu autem quiſquis inimic⁹ eius gratiæ ſic
interrogas, ipſe quid dicis? Bene, quod te nõ negas eſſe
Chriſtianum, & catholicum iactas. Si ergo confiteris
donum dei eſſe perſeuerare in bono vſque in finẽ, cur
hoc donũ ille accipiat, ille nõ accipiat, puto quod me-
cũ pariter neſcis, & ambo hic inſcrutabilia iudicia dei
penetrare non poſſumus. Aut ſi ad liberum arbitrium
hominis, quod non ſecundum dei gratiam, ſed contra
eã defendis, pertinere dicis vt perſeueret ĩ bono quiſq;
vel non perſeueret, non deo donante ſi perſeueret, ſed
humana voluntate faciente: quid moliturus es contra
verba dicẽtis, Rogaui pro te Petre, ne deficiat fides tua? Luca 22.
An audebis dicere etiam rogante Chriſto ne deficeret
fides Petri, defecturam fuiſſe ſi Petrus eam deficere vo-
luiſſet, hoc eſt, ſi eam vſque in finem perſeuerare no-
luiſſet quaſi aliud Petr⁹ vllo modo vellet, quàm pro il-
lo Chriſtus rogaſſet vt vellet? Nam quis ignorat tunc
fuiſſe perituram fidem Petri, ſi ea quæ fidelis erat, volũ-
tas ipſa deficeret: & permanſuram, ſi eadẽ voluntas ma
neret? Sed quia præparatur volũtas à domino, ideo pro F
illo nõ poſſet eſſe inanis oratio. Quando rogauit ergo
ne fides ei⁹ deficeret, quid aliud rogauit niſi vt haberet
in fide liberrimã, fortiſsimam, inuictiſsimam, perſeue-
rantiſsimam volũtatem? Ecce quẽadmodum ſecũdum
gratiam dei, nõ contra eam libertas defenditur volun-
tatis. Voluntas quippe humana non libertate conſe-
quitur gratiam, ſed gratia potius libertatem, & vt per-
ſeueret delectabilem perpetuitatem, & inſuperabilem
fortitudinem. Mirandum eſt quidem, multùmque mi-
randum, quòd filiis ſuis deus quibuſdam quos rege-
nerauit in Chriſto, quibus fidem, ſpem, dilectionem
dedit, non dat perſeuerantiam: cum filiis alienis ſcele-
ra tanta dimittat, atque impertita gratia ſua, faciat fi-
lios ſuos. Quis hoc non miretur? Quis hoc non vehe-
mentiſsime ſtupeat? Sed etiam illud nõ minus mirum
eſt, & tamen verum, atque ita manifeſtum, vt nec ipſi
inimici gratiæ dei, quo modo id negent valeant inue-
nire, quod filios quoſdam amicorum ſuorum, hoc eſt
regeneratorum bonorúmque fidelium, ſine baptiſmo
hinc paruulos exeuntes, quibus vtique ſi vellet, huius la
uacri gratiã procuraret, in cuius poteſtate ſunt omnia,

alienae

G alienat à regno ſuo, quò parẽtes mittit illorũ: & quoſ-
dam filios inimicorum ſuorũ facit in manus Chriſtia-
norũ venire, & per hoc lauacrum introduci in regnũ,
à quo eorum parẽtes alieni ſunt, cum & illis malum, &
iſtis bonorum meritum nullum ſit paruulis, ex eorum
propria voluntate. Certe hic iudicia dei, quoniam iuſta
& alta ſuot, nec vituperari poſſunt, nec penetrari: in his
eſt & illud de perſeuerantia, de qua nuoc diſputamus:
Rom.11. de vtriſq; ergo exclamemus, O altitudo diuitiarum ſa-
pientiæ & ſcientiæ dei, quàm inſerutabilia ſunt iudicia
eius. Nec miremur nos veſtigare non poſſe inueſtiga-
biles vias eius. Vt enim alia innumerabilia taceam, quæ
aliis dantur aliis non dantur hominib⁹ à domino deo
Rom.2. apud quem non eſt acceptio perſonarum, nec tribuun-
tur iſta meritis voluntatum, ſicut ſunt celeritates, vires,
bonæ valetudines, & pulchritudines corporũ, ingenia
mirabilia, & multarũ artium capaces naturæ mentium:
vel quæ accidunt extrinſecus, vt eſt opulẽtia, nobilitas,
honores, & cætera huiuſmodi, quæ quiſq; vt habeat, nõ
† al. vt non nisi in dei eſt poteſtate: vt nõ niſi etiam in † baptiſmate
imorer in. paruulorum, quod nullus iſtorum poteſt dicere, ſicut
illa ad regnum dei nõ pertinere, cur illi paruulo detur,
H illi non detur, cum ſit vtrunque in poteſtate dei, & ſine
illo ſacramento nemo intret in regnũ dei. Vt ergo hæc
taceam vel relinquam, illos ipſos intueantur de quibus
agitur, De his enim diſſerimus, qui perſeuerantiam bo-
nitatis non habeot, ſed ex bono in malum deficiente
bona voluntate moriuntur. Reſpõdeant ſi poſſunt, cur
illos deus cum fideliter & pie viuerent, non tunc de vi-
tæ huius periculis rapuit, ne malicia mutaret intellectũ
eorum, & ne fictio deciperet animas eorũ. Vtrum hoc
in poteſtate nõ habuit, an eorum mala futura neſciuit?
Nempe nihil horum niſi peruerſiſsime atq; inſaniſsime
dicitur. Cur ergo non fecit? Reſpondeant qui nos irri-
dent, quaodo in rebus talibus exclamamus. Quàm in-
ſcrutabilia ſunt iudicia eius, & inueſtigabiles viæ eius.
Neq; enim hoc nõ donat deus quib⁹ voluerit, aut vero
ſcriptura illa mentitur, quæ de morte velut immatura
Sap.4. hominis iuſti ait. Raptus eſt ne malicia mutaret intelle-
ctum eius, aut ne fictio deciperet animã eius. Cur igitur
Rom.9. hoc tam malũ beneficium aliis dat, aliis nõ dat deus, a-
& 2. pud quem non eſt iniquitas, nec acceptio perſonarum,
I & in cuius poteſtate eſt quandiu quiſque in hac vita ma
Iob.7. neat, quę tentatio dicta eſt ſuper terram? Sicut ergo co-
guntur fateri donum dei eſſe, vt finiat homo vitã iſtam
antequam ex bono mutetur in malum, cur autem aliis
donetur, aliis nũ donetur, ignorant: ita doonm dei eſſe
in bono perſeuerantiam ſecuodum ſcripturas, de qui-
bus teſtimonia multa iam poſui, fateantur nobiſcum, &
cur aliis detur, aliis non detur, ſine murmure aduerſus
Cap.IX. deum dignentur ignorare nobiſcum. Nec nos mo-
ueat, quod filiis ſuis quibuſdã deus non dat iſtam per-
ſeuerantiam. Abſit enim vt ita eſſet, ſi de illis prædeſti-
natis eſſent, & ſecundũ propoſitũ vocatis, qui vere ſunt
filij promiſsionis. Nã iſti cũ pie viuunt, dicunt̃ filij dei,
ſed quoniã victuri ſunt impie, & in eadem impietate
morituri, non eos dicit filios dei præſcientia dei. Sunt
enim filij dei, qui nondũ ſunt nobis, & ſunt iam deo: de
Ioan.11. quibus ait Euãgeliſta Ioannes, quia Ieſus moriturus erat
pro gente: nec tantum pro gente, ſed etiam vt filios dei
diſperſos congregaret in voum, quod vtique eredẽdo
futuri erant per Euangelij prædicationẽ, & tamen an-
tequam eſſet factum, iam filij dei erãt in memoriali pa-
tris ſui inconcuſſa ſtabilitate conſcripti. Et ſuot rurſus
quidam qui filij dei propter ſuſceptam vel temporaliter
gratiam dicuntur à nobis, nec ſunt tamen deo. De qui- K
bus ait idem Ioannes, Ex nobis exierunt, ſed non erant 1.Ioan.2.
ex nobis. Quod ſi fuiſſent ex nobis, permanſiſſent vtiq;
nobiſcum, Non ait, ex nobis exierunt, ſed quia non
manſerunt nobiſcum, iam nõ ſunt ex nobis: verũ ait, ex
nobis exierunt, ſed nõ erant ex nobis: hoc eſt, & quan-
do videbantur in nobis, ooo erant ex nobis. Et tanquã
ci diceretur, vnde id oſtẽdis? Quod ſi fuiſſent, inquit, ex
nobis, permanſiſſent vtique nobiſcum. Filiorũ dei vox
eſt: Ioannes loquitur io filiis dei loco præcipuo conſti-
tutus. Cum ergo filij dei dicũt de his qui perſeuerantiã
non habuerunt, ex nobis exierunt, ſed non erant ex no
bis: & addunt, quod ſi fuiſſent ex nobis, permanſiſſent
vtique nobiſcum: quid aliud dicunt, niſi non erant filij,
etiam quãdo erant in profeſsione & nomine filiorum?
non quia iuſticiam ſimulauerunt, ſed quia in ea nõ per-
manſerunt. Neque enim ait, Nam ſi fuiſſent ex nobis,
verã non fictam iuſticiam tenuiſſeot vtique nobiſcum:
ſed, ſi fuiſſent, inquit, ex nobis, permaoſiſſent vtique no-
biſcum. In bono illos volebat proculdubio permanere.
Erant itaque in booo, ſed quia in eo non permãſerunt,
id eſt, non vſque in finem perſeuerauerunt, non erant,
inquit, ex nobis: & quãdo erant oobiſcum, hoc eſt, non L
erant ex numero filiorum, & quãdo erant in fide filio-
rum: quoniã qui vere filij ſunt, præſciti & prædeſtinati
ſunt couſormes imaginis filij eius, & ſecundum propo- Rom.8.
ſitum vocati ſunt vt electi eſſent. Non enim perit filius
promiſsionis, ſed filius perditionis. Fuerunt ergo iſti ex
multitudine vocatorum: ex electorum autem paucitate
non fuerunt. Non igitur filiis ſuis prædeſtinatis deus
perſeuerantiam non dedit, haberent enim eam ſi in eo
filiorum numero eſſent. Et quid haberent quod oon 1.Cor.4.
accepiſſent, ſecundum Apoſtolicã verámq; ſeotẽtiam?
Ac per hoc tales filij filio Chriſto dati eſſent: quemad-
modum ipſe dicit ad patrẽ, vt omne quod dediſti mihi
nõ pereat, ſed habeat vitam æternam. Hi ergo Chriſto
intelligũtur dari, qui ordinati ſunt in vitam æternam.
Ipſi ſunt illi prædeſtinati, & ſecundum propoſitum vo- Qui dican
cati, quorum nullus perit. Ac per hoc nullus eorum ex tur Chriſto
bono io malum mutatus finit hac vitã, quoniam ſic eſt dari.
ordinatus, & ideo Chriſto datus vt non pereat, ſed ha-
beat vitã æternã. Et rurſus quos dicimus inimicos eius,
vel paruulos filios inimicorũ eius, quoſcunq; eorum ſic M
regeneraturus eſt, vt in ea fide quæ per dilectionẽ ope-
ratur hanc vitã finiant, iam & antequã hoc fiat, in illa
prædeſtinatione ſunt filij eius, & dati ſunt Chriſto filio
eius, vt nõ pereant, ſed habeant vitã eternã. Deniq; ipſe Ioan.8.
ſaluator, Si manſeritis, inquit, in verbo meo, vere diſci-
puli mei eſtis, Nunquid in his cõputaodus eſt Iudas, qui
non manſit in verbo eius? Nuoquid in his computan-
di ſunt illi de quibus Euangelium ſic loquitur, vbi do-
minus cum commendaſſet manducandam carnẽ ſuã,
& bibendum ſanguinem ſuum, ait Euangeliſta, Hæc
dixit in ſynagoga docens in Capharnaum. Multi ergo
audientes ex diſcipulis eius dixerunt, Durus eſt hic ſer- Ioan.6.
mo, quis poteſt eum audire? Sciens autem Ieſus apud ſe-
metipſum, quia murmurabant de boc diſcipuli eius, di-
xit eis, Hoc vos ſcandalizat, Si ergo videritis filium ho-
minis aſcendentem vbi erat prius? Spiritus eſt qui viui-
ficat, caro autem non prodeſt quicquam, Verba quæ
ego locut⁹ ſum vobis, ſpirit⁹ & vita ſunt. Sed ſunt qui-
dam ex vobis qui nõ credunt: ſciebat enim ab initio Ie-
ſus qui eſſent credentes, & quis traditurus eſſet eum, &
dicebat, Propterea dixi vobis, quia nemo venit ad me,
niſi fuerit ei datum à patre meo. Ex hoc multi diſcipu-
lorum

A lnrum eius abierunt retro, & iam nũ cum illo ambula-
bant. Nũquid nõ & iſti diſcipuli appellati ſunt loquẽte
Euangelio, & tamen nnn erant vere diſcipuli, quia nõ
manſerunt in verbo eius,ſecundum id quod ait, Si mã
ſeritis in verbo meo,vere diſcipuli mei eſtis.Quia ergn
non habuerunt perſeuerantiam, ſicut noo vere diſcipu
li Chriſti,ita nec vere filij dei fuerunt,etiam quãdo eſſe
videbantur,& ita vocabantur.Appellamus ergo nos &
electos Chriſti diſcipulns & dei filios,quia ſic appellan
di ſunt quos regeneratos pie viuere cernimus:ſed tunc
vere ſunt quod appellantur, ſi manſerint in eo propter
qund ſic appellantur. Si autem perſeuerantiam nnn ha
bent,id eſt in eo quod cœperunt eſſe non manent,non
vere appellantur quod appellantur, & nnn ſunt: apud
eum enim hoc nõ ſuot:cui notum eſt quod futuri ſiot,
Roman.8. id eſt ex bonis mali. Propter hoc Apoſtolus cum dixiſ-
ſet, Scimus quoniam diligẽtibus deum omnia coope-
rantur in booũ:ſciens oonnullos diligere deũ,& in en
bonn vſque io finem nnn permanere,mox addidit,his
qui ſecundum propoſitum vncati ſunt. Hi enim in en
quod diligunt deum,permanent vſque in finem,& qui
B ad tempus inde deuiant reuertuntur,vt vſque in finem
perducant,qund in bnnn eſſe cœperunt.Oſtẽdens autẽ
quid ſit ſecundum propoſitum vocari, mox addidit ea
quæ iam ſupra poſui,Qunniam quns ante præſciuit, &
prædeſtioauit cnnformes imaginis filij eius, vt ſit ipſe
primogenitus in multis fratribus. Quos autem præde-
ſtinauit,illns & vocauit, ſcilicet ſecũdum propoſitum:
quos autem vocauit,ipſns & iuſtificauit,quos autem iu-
ſtificauit, ipſos & glnrificauit, Illa omnia iã facta ſunt,
præſciuit,prædeſtinauit,vocauit,iuſtificauit, Quoniam
& nmnes iam præſciti ac prædeſtinati ſunt,& multi iã
vncati atque iuſtificati.Quod autem poſuit in fioe,illos
& glnrificauit: Siquidem illa gloria eſt hic intelligẽda
Coloſſ.2. de qua idem dicit,Cum Chriſtus apparuerit vita veſtra
tunc & vns cum illn apparebitis in gloria: nondum fa-
ctum eſt,quaouis & illa duo, id eſt vocauit & iuſtifica-
uit,nõ in omoibus facta ſint,de quibus dicta ſunt. Ad-
huc enim vſque in finem ſeculi multi vocandi & iuſti-
ficandi ſunt: & tamen verba præterii temporis poſuit
de rebus etiam futuris, taoquam iam fecerit deus, quæ
iam vt fierent ex æternitate diſpoſuit. Iden de illo dicit
Propheta Eſaias,qui fecit quæ futura ſunt.Quicunq; er-
C gn in dei prouidentiſsima diſpnſitione præſciti,præde-
ſtinati,vocati,iuſtificati,glorificati ſunt, nõ dicn etiam
nondũ renati,ſed etiã ooodũ nati, iam filij dei ſunt, &
nmninn perire non poſſuot.Hi vere veniunt ad Chri-
Ioan.6. ſtũ, quia ita veniũt quo modo ipſe dicit, Omne qđ dat
mihi pater ad me veniet, & eum qui venit ad me, nnn
eiiciã foras.Et paulopoſt,Hæc eſt, inquit, voluntas eius
qui miſit me patris,vt omne quod dedit mihi non per-
dam ex eo.Ab illo ergo datur etiã perſeuerantia in bo-
no vſque in finem: neq; enim datur, niſi eis qui nõ per-
ibunt,quoniam qui nnn perſeuerant peribunt. Talibus
deus diligẽtibus eum nmnia cooperatur in bonum,vſ-
queadeo prorſus nmnia, vt etiam ſi qui eorum deuiant
& exorbitãt, etiam hnc ipſum eis faciat prnficere in bo
num,quia humiliores redeunt atque doctiores. Diſcũt
enim in ipſa iſta vita iuſta cum tremore ſe exultare de-
bere,nnn ſibi arrogando tanquam de ſua virtute fidu-
ciam permanẽdi,oec dicendo in abundãtia ſua,nõ mo
uebor in æternum,prnpter qund eis dicitur, Seruite do
Pſal.2. mino in timore,& exultate ei cum tremore,nequandn
Pſal.2. iraſcatur dominus,& pereatis de via iuſta.Neque enim
ait, & ne veniatis ad viam iuſtam: ſed, ne pereatis,in-

Tomus ſeptimus.

quit,de via iuſta:quid oſtendẽs,niſi eos eſſe commoni- D
tos qui iam ambulant in via iuſta,vt in timnre deo ſer-
uiant,id eſt non altum ſapiant,ſed timeant qund ſigni-
ficat nnn ſuperbiant,ſed humiles ſint: vnde & alibi di-
cit, Non alta ſapientes, ſed humilibus cõſentientes ex- Roman.12.
ultent deo,ſed cum tremore,in nullo gloriantes,quan
do noſtrum nihil ſit, vt qui gloriatur, in dnmioo glo-
rietur. Ne pereant de via iuſta,in qua iam ambulare cœ Hiere.9.
peruot,dum ſibi hoc ipſum aſsignant, quod in ea ſunt:
his verbis vſus eſt & Apoſtolus vbi ait, Cum timore & Philip.2.
tremore veſtram ipſorum ſalutem operamini. Et oſten
dens quare cum timore & tremore, ait, Deus eſt enim,
inquit, qui operatur in vobis & velle & operari prn bo
na voluotate.Non enim habebat hunc timorem & tre
morem, qui dicebat in abundantia ſua, ooo mouebor
in æternum,ſed quia filius erat promiſsionis, non per-
ditionis: expertus den paululum deſerẽte quid eſſet ip-
ſe, Domine, inquit, in voluntate tua præſtitiſti deco- Pſal.29.
ri meo virtutem, Auertiſti faciem tuam à me, & factus
ſum conturbatus. Ecce doctior,& nb hoc etiam humi-
lior, tenuit viam iam videns & cnnfitens in voluntate
ſua,deum decori eius præſtitiſſe virtutem, quod ſibiipſi E
tribuens & de ſe præſumens,in tali abundãtia quã pręſ-
ſtiterat deus, nõ de illo qui eam præſtiterat dicebat, nõ
mouebor in æternum. Factus eſt ergo cnnturbatus, vt
ſe inueniret & humiliter ſapiens,non ſolum æternæ vi
tæ, verumetiam in hac vita piæ cõuerſationis & perſe-
uerantiæ,in quo ſpes habẽda eſſet addiſceret, Hæc vnx
& Apoſtoli Petri eſſe potuit: dixerat quippe & ipſe in a-
bundantia ſua, Animam meam pro te pnnam: ſibi fe- Ioan.13.
ſtinandn tribuens,quod ei fuerat à dominn poſtea lar-
giendum. Auertit autem ab illo faciem dominus, & fa-
ctus eſt cnnturbatus,ita vt cum mnri prn illn metuens
ter negaret. Sed rurſus cnnuertit ad eum faciem ſuam
dominus, & culpam lachrymis diluit. Quid eſt enim
aliud, Reſpexit eum: niſi faciem ſuam quam paululum
ab illn auerterat, reuocauit ad eum? Factus ergo fuerat
conturbatus:ſed quia didicit nõ de ſeipſo fidere, etiam
hoc ei profecit in bonum,faciente illo qui diligeotibus
cum omoia cooperatur io booum, quia ſecũdum pro- Roman.8.
poſitum vocatus erat, vt nemn eum poſſet eripere de
manu Chriſti, cui datus erat. Nemn ergn dicat, Cap.X.
non eſſe corripieodum qui exnrbitat de via iuſta,ſed ei
reditum & perſeuerantiam à dominn tantum eſſe poſ- F
ceodam:nemo prudens & fidelis hoc dicat. Si enim ſe-
cundum propoſitum vocatus eſt iſte, proculdubin illi
etiã quod corripitur,deus cnoperatur in bonũ. Vtrum
autem ſic ſit vocatus,quooiam qui corripit neſcit,faciat
ipſe cum charitate quod ſcit eſſe faciendum, ſcit eoim
talem corripiendum facturn den aut ad miſericnrdiã,
aut ad iudicium. Miſericordiam quidem,ſi à maſſa per-
ditinnis ille qui corripitur, gratiæ largitate diſcret⁹ eſt,
& nnn eſt ioter vaſa iræ quæ perfecta ſunt in perditio- Roman.9.
nẽ,ſed inter vaſa miſericordiæ,quæ præparauit deus in
gloriam. Iudiciũ vero,ſi in illis eſt damnatus,in his oõ
eſt prædeſtinatus. Hinc exoritur alia quæſtio non ſanè
contemnenda,ſed in adiutorin domini,in cuius manu
ſunt & nos & ſermnnes nnſtri,aggredienda atque ſol-
uẽda. Queritur enĩ à nobis,quantũ attinet ad hoc dnnũ
dei, qđ eſt in bonn perſeuerare vſq; in finẽ, quid de ipſo
primo hnmine ſentiam⁹, qui certe ſine vlln vicio fact⁹
eſt rectus. Nec dico,ſi perſeuerantiam nnn habuit, quo
mndo ſine vicio fuit,cui tamẽ neceſſariũ dei donũ fuit:
huic nanq; interrngatinni facile reſpõdetur, eã perſeue
rantiam non habuiſſe, quia in eo bnno quo ſine vicio
O fuit

G fuit non perſeuerauerit : cœpit enim habere vicium ex
quo cecidit,& ſi cœpit,antequam cœpiſſet vtiꝗ; ſine vi-
cio fuit.Aliud eſt enim non habere vicium, & aliud eſt
in ea bonitate in qua nullum vicium eſt nõ manere.Eo
quippe ipſo quod non dicitur nunquã ſine vicio fuiſſe,
ſed dicitur ſine vicio non permanſiſſe,proculdubio de-
monſtratur ſine vicio fuiſſe,in quo bono non perman
ſiſſe culpatur. Sed illud magis quærendum operoſiuſꝗ;
tractandum eſt,quo modo reſpõdeamus eis, qui dicũt,
Si in illa rectitudine in qua ſine vicio factus eſt, habuit
perſeuerantiã,proculdubio perſeuerauit in ea. Et ſi per-
ſeuerauit vtique non peccauit, nec illam ſuam rectitu-
dinem deumꝗ; deſeruit. Eum autem peccaſſe, & deſer-
torem boni fuiſſe,veritas clamat.Non ergo habuit in il
lo bono perſeuerantiam,& ſi non habuit,non vtiꝗ; ac-
cepit.Quo modo enim & accepiſſet perſeuerantiam,&
non perſeueraſſet? Porrò ſi propterea non habuit quia
non accepit,quid ipſe non perſeuerando peccauit, qui
perſeuerantiam nõ accepit? Neꝗ; enim dici poteſt ideo
non accepiſſe,quia nõ eſt diſcretus à maſſa perditionis
gratiæ largitate:Nondum quippe erat illa in genere hu
mano perditionis maſſa antequã peccaſſet, ex quo tra-
H cta eſt origo viciata. Quapropter ſaluberrime confite-
mur, quod rectiſsime credimus, deũ dominumꝗ; rerũ
Gene. 1. omniũ qui creauit omnia bona valde,& mala ex bonis
exortura eſſe præſciuit,& ſciuit magis ad ſuam omnipo
tentiſsimã bonitatẽ pertinere,etiã de malis bene facere
quã mala eſſe nõ ſinere:ſic ordinaſſe angelorum & ho-
minum vitã,vt in ea prius oſtenderet quid poſſet eorũ
liberum arbitrium,deinde quid poſſet ſuæ gratiæ bene-
ficium iuſticiæꝗ; iudicium.Deniꝗ; angeli quidam,quo-
rum princeps eſt qui dicitur diabolus,per liberum arbi-
triũ à domino deo refugæ facti ſunt.Refugiẽtes tamen
eius bonitatẽ qua beati fuerunt,nõ potuerunt eius effu-
gere iudicium,per quod miſerrimi effecti ſunt. Cæteri
autem per ipſum liberũ arbitrium in veritate ſteterunt,
eamꝗ; de ſuo caſu nunquã futuro certiſsimã ſcire me-
ruerũt. Si enim nos de ſcripturis ſanctis noſſe potuim⁹
ſanctos angelos iam nullos eſſe caſuros, quanto magis
hoc ipſi reuelata ſibi ſublimius veritate nouerũt. Nobis
quippe beata ſine fine vita promiſſa eſt,& æqualitas an-
gelorum. Ex qua promiſsione certi ſumus, cum ad illã
vitam poſt iudicium venerimus,non inde nos eſſe lap-
I ſuros : quod ſi de ſeipſis angeli neſciunt, non æquales
Matth. 22. ſed beatiores erimus. Veritas autem nobis eorum pro-
miſit æqualitatem. Certum eſt igitur hoc eos noſſe per
ſpeciem,quod nos per fidem,nullã ſcilicet iam ruinam
cuiuſquam ſancti angeli futuram.Diabolus vero & an-
geli eius,& ſi beati erant antequam caderẽt, & ſe in mi
ſeriam caſuros eſſe neſciebant, erat tamen adhuc quod
eorum adderetur beatitudini, ſi per liberum arbitrium
in veritate ſtetiſſent, donec iſtam ſummæ beatitudinis
plenitudinem,tanquam præmium ipſius permanſionis
acciperent,id eſt, vt magna per ſpiritum ſanctum data
abundantia charitatis dei,cadere vlterius omnino non
poſſent, & hoc de ſe certiſsime noſſent:hanc plenitudi
nem beatitudinis non habebãt:ſed quia neſciebant ſuã
futuram miſeriam,minore quidem,ſed tamen beatitu-
dine ſine vllo vicio fruebantur.Nam ſi ſuum caſum fu-
turum noſſent æternumꝗ; ſupplicium,beati vtique eſſe
non poſſent,quos huius tanti mali metus iam tunc mi-
ſeros eſſe compelleret. Sic & hominem fecit cum libe-
ro arbitrio,& quamuis ſui futuri caſus ignarum, tamen
ideo beatum, quia & nõ mori & non miſerum fieri in
ſua poteſtate eſſe ſentiebat.In quo ſtatu recto ac ſine vi-
cio, ſi per ipſum liberum arbitrium manere voluiſſet, K
profecto ſine vllo mortis & infœlicitatis experimento,
acciperet illam merito huiuſmodi permãſionis, beati-
tudinis plenitudinẽ, qua & ſancti angeli ſunt beati, id
eſt,vt cadere non poſſet vlterius, & hoc certiſsime ſci-
ret. Nam neꝗ; ipſe poſſet etiam in paradiſo beatus eſſe,
imò ibi non eſſet,vbi eſſe miſerum non deceret, ſi eum
ſui caſus præſcientia timore tanti mali miſerum face-
ret.Quia vero per liberum arbitrium deum deſeruit,iu
ſtum iudicium dei expertus eſt, vt cum tota ſua ſtirpe
quæ in illo adhuc poſita,tota cum illo peccauerat,dam
naretur. Quotquot enĩ ex hac ſtirpe gratia dei liberan-
tur,à damnatione vtique liberantur, qua iam tenentur
obſtricti: vnde etiã ſi nullus liberaretur, iuſtum dei iu-
dicium nemo iuſte reprehẽderet. Quòd ergo pauci in
comparatione pereuntiũ, in ſuo vero numero liberan-
tur multi,gratia fit,gratis fit,gratiæ ſunt agẽdæ quia fit,
ne quis velut de ſuis meritis extollatur,ſed omne os ob *Hiere. 9.*
ſtruatur, & qui gloriatur, in domino glorietur. *Cap. XI.*

Quid ergo?Adam non habuit dei gratiam?Imò ve-
ro habuit magnam,ſed diſparem.Ille in bonis erat,quę
bonitate ſui conditoris acceperat. Neꝗ; enim ea bona
& ille ſuis meritis comparauerat,in quibus prorſus nul L
lum patiebatur malum.Sancti vero in hac vita ad quos
pertinet liberationis hæc gratia,in malis ſunt, ex quib⁹
clamant ad deum,Libera nos à malo. Ille in illis bonis *Matth. 6.*
Chriſti morte non eguit:iſtos à reatu & hæreditario &
proprio,illius agni ſanguis abſoluit.Ille non opus habe
bat eo adiutorio,quod implorant iſti cum dicunt, Vi- *Roman. 7.*
deo aliam legem in membris meis repugnantem legi
mentis meæ,& captiuantem me in lege peccati,quæ eſt
in membris meis, Infœlix ego homo quis me liberabit
de corpore mortis huius? Gratia dei per Ieſum Chriſtũ *Galat. 5.*
dominum noſtrum : quoniam in eis caro concupiſcit
aduerſus ſpiritum,& ſpiritus aduerſus carnem,atque in
tali certamine laborantes ac periclitantes, dari ſibi pu-
gnandi vincendiꝗ; virtutem per Chriſti gratiam poſ-
cunt. Ille vero nulla tali rixa à ſeipſo aduerſus ſeipſum
tentatus atque turbatus, in illo beatitudinis loco ſua ſe-
cum pace fruebatur. Proinde etſi non interim lætiore
nunc,veruntamen potentiore gratia indigẽt iſti:& quę
potentior quam dei vnigenitus filius æqualis patri &
coæternus pro eis homo factus, & ſine vllo vel origina
li vel proprio peccato ab hominibus peccatoribus cru- M
cifixus?Qui quamuis die tertio reſurrexit,nunquam mo
riturus vlterius, pertulit tamẽ pro mortalibus mortem,
qui mortuis præſtitit vitam,vt redempti eius ſanguine,
tanto ac tali pignore accepto dicerent,Si deus pro no-
bis,quis contra nos? Qui proprio filio nõ pepercit, ſed *Roman. 8.*
pro nobis omnibus tradidit eum,quo modo non & cũ
illo omnia nobis donauit? Deus ergo naturã noſtram,
id eſt, animam rationalem carnẽmque hominis Chri-
ſtus ſuſcepit,ſuſceptione ſingulariter mirabili vel mira-
biliter ſingulari, vt nullis iuſticiæ ſuæ præcedentibus
meritis filius dei ſic eſſet ab initio quo eſſe homo cœ-
piſſet,vt ipſe & verbum quod ſine initio eſt, vna perſo-
na eſſet. Neꝗ; enim quiſquã tanta rei huius & fidei cæ-
cus eſt ignorantia, vt audeat dicere, quamuis de ſpiritu
ſancto & virgine Maria filium hominis natum, per li-
berum tamen arbitrium bene viuendo, & ſine peccato
bona opera faciendo meruiſſe,vt eſſet dei filius, reſiſtẽ-
te Euangelio atꝗ; dicente,Verbum caro factũ eſt:Nam *Ioan. 1.*
vbi hoc factum eſt,niſi in vtero virginali, vnde fuit ini
tium hominis Chriſti? Itèmque virgini requirenti,quo
modo fieret quod ei per angelũ nũciabatur,angelus re-
ſpondit,

A ſpondit, Spiritus ſanctus ſuperueniet in te, & virtus altiſsimi obumbrabit tibi: Propterea quod naſcetur ex te ſanctũ, vocabitur fili⁹ dei. *Lucæ.1.* Propterea, inquit, nõ propter opera, quæ nondum nati vtiq; nulla ſunt: ſed propterea quia ſpiritus ſanctus ſuperueniet in te, & virt⁹ altiſsimi obumbrabit tibi, quod naſcetur ex te ſanctum, vocabitur filius dei. Iſta natiuitas profecto gratuita coniunxit in vnitate perſonę hominem deo, carnem verbo. Iſtam natiuitatẽ bona opera ſecuta ſunt, non bona opera meruerunt. Neq; enim metuendum erat, ne iſto ineffabili modo in vnitatem perſonę à verbo deo natura humana ſuſcepta, per liberum voluntatis peccaret arbitrium, cum ipſa ſuſceptio talis eſſet, vt natura hominis à deo ita ſuſcepta, nullum in ſe motũ malæ voluntatis admitteret. Per hunc mediatorem deus oſtẽdit eos quos eius ſanguine redemit, facere ſe ex malis deinceps in æternum bonos, quem ſic ſuſcepit, vt nunquam eſſet malus, nec ex malo factus ſemper eſſet bonus. Iſtam gratiã non habuit homo primus, qua nunquã vellet eſſe malus: ſed ſanè habuit in qua ſi permanere vellet, nũquam malus eſſet, & ſine qua etiã cum libero arbitrio bonus eſſe nõ B poſſet, ſed eam tamẽ per liberum arbitriũ deſerere poſſet. Nec ipſum ergo deus eſſe voluit ſine ſua gratia, quẽ reliquit in eius libero arbitrio: quoniam liberum arbitrium ad malum ſufficit, ab bonum autem parum * eſt, **al. nihil.* niſi adiuuetur ab omnipotenti bono: quod adiutoriũ ſi homo ille per liberum non deſeruiſſet arbitrium, ſemper eſſet bonus: ſed deſeruit, & deſertus eſt. Tale quippe erat adiutoriũ quod desereret cum vellet, & in quo permaneret ſi vellet, nõ quo fieret vt vellet. Hæc eſt prima gratia quæ data eſt primo Adã, ſed hæc potentior eſt in ſecũdo Adam. Prima eſt enim qua fit, vt habeat homo iuſticiam ſi velit: ſecunda ergo plus poteſt, qua etiam fit vt velit, & tãtum velit, tantoq; ardore diligat, vt carnis voluntatem contraria cõcupiſcentem, volũtate ſpiritus vincat. Nec illa quidem parua erat qua demonſtrata eſt etiam potentia liberi arbitrij, quoniam ſic adiuuabatur, vt ſine hoc adiutorio in bono nõ maneret, ſed hoc adiutorium ſi veller desereret. Hæc autem tãto maior eſt, vt parum ſit homini per illam reparare perditam libertatem, parum ſit denique non poſſe ſine illa, vel apprehendere bonũ, vel permanere in bono ſi velit, niſi etiã C efficiatur vt velit. Tunc ergo dederat homini deus bonam voluntatem: in illa quippe eum fecerat qui fecerat rectum. Dederat adiutorium, ſine quo in ea non poſſet permanere ſi vellet, vt autẽ vellet, in eius libero reliquit arbitrio. Poſſet ergo permanere ſi vellet, quia dederat † adiutorium per quod poſſet, & ſine quo nõ poſſet perſeueranter bonum tenere quod vellet. *†al. is, non deerat.* Sed quia noluit permanere, profecto eius culpa eſt, *Ob.* cuius meritum fuiſſet, ſi permanere voluiſſet: ſicut fecerunt angeli ſancti, qui cadentibus aliis per liberum arbitrium, per idem liberum arbitrium ſteterunt ipſi, & huius manſionis debitam mercedem recipere meruerunt, tantam ſcilicet beatitudinis plenitudinem, qua eis certiſsimum ſit ſemper ſe in illa eſſe mãſuros. Si autem hoc adiutorium vel angelo vel homini quamprimum facti ſunt defuiſſet, quoniam non talis natura facta erat, vt ſine diuino adiutorio poſſet manere ſi vellet, non vtique ſua culpa cecidiſſent. Adiutoriũ quippe defuiſſet, ſine quo manere nõ poſſent. Nunc autẽ quibus deeſt tale adiutoriũ, iam pœna peccati eſt: quibus autem datur, ſecundum gratiã datur, non ſecundũ debitũ: & tanto amplius datur per Ieſum Chriſtum dominum noſtrũ, quibus id dare deo placuit vt non ſolũ aſsit ſine quo permanere non poſſumus, etiam ſi velimus, verumetiam tantum ac tale ſit, vt D velimus. Eſt quippe in nobis per hanc dei gratiã in bono recipiẽdo & perſeueranter tenendo, non ſolũ poſſe quod volumus, verumetiã velle quod poſſumus. Quod nũ fuit in homine primo: vnũ enim horũ in illo fuit, alterũ non fuit. Nanq; vt reciperet bonũ, gratia nõ egebat quia nondũ perdiderat: vt autẽ in eo permaneret, egebat adiutorio gratię, ſine quo id omnino non poſſet: & acceperat poſſe ſi vellet, ſed non habuit velle qđ poſſet, nam ſi habuiſſet, perſeueraſſet. Poſſet enim perſeuerare etiã ſi vellet: quod vt nollet, de libero deſcẽdit arbitrio, quod tũc ita liberum erat, vt bene velle poſſet & male. Quid erit autẽ liberius libero arbitrio, quando non poterit ſeruire peccato, quæ futura erat & homini, ſicut facta eſt & angelis ſanctis merces meriti? Nunc autẽ per peccatum perdito bono, merito in his qui liberãtur, factũ eſt donũ gratiæ, quę merces meriti futura erat. Quapropter bina iſta quid inter ſe differant, diligenter & vigilanter intuendum eſt, poſſe nõ peccare, & non poſſe peccare: poſſe non mori, & nõ poſſe mori: bonum poſſe E nõ deſerere, & bonũ nõ poſſe deſerere. Potuit enim nõ peccare prim⁹ homo, potuit nõ mori, potuit bonũ non deſerere. Nũquid dicturi ſumus, nõ potuit peccare qui tale habebat liberum arbitrium? Aut non potuit mori, cui dictum eſt, Si peccaueris morte morieris? *Gene.2.* Aut non potuit bonum deſerere, cum hoc peccando deſeruerit, & ideo mortuus ſit. Prima ergo libertas voluntatis erat poſſe non peccare: nouiſsima erit multo maior, non poſſe peccare. Prima immortalitas erat poſſe non mori: nouiſsima erit multo maior, non poſſe mori. Prima erat perſeuerantiæ poteſtas, bonum poſſe non deſerere: nouiſsima erit fœlicitas perſeuerãtiæ, bonum non poſſe deſerere.

Cap. XII. Nunquid quia erunt bona nouiſsima potiora atque meliora, ideo fuerunt illa prima vel nulla vel parua? Itemque ipſa adiutoria diſtinguẽda ſunt. Aliud eſt adiutorium ſine quo aliquid non fit, & aliud eſt adiutorium, quo aliquid fit. Nam ſine alimentis non poſſumus viuere, nec tamen cum affuerint alimenta, eis fit vt viuat qui mori voluerit. Ergo adiutorium alimentorum eſt, ſine quo non fit, non quo fit vt viuamus. At vero beatitudo quam nõ habet homo, cum data fuerit continuo fit beatus. Adiutorium eſt enim nõ ſolum ſine quo nõ fit, verumetiam quo fit propter quod datur. F Quapropter hoc adiutorium & quo fit eſt, & ſine quo non fit. Quia & ſi data fuerit homini beatitudo, continuo fit beatus: & ſi data nunquam fuerit, nunquam erit. Alimenta vero non conſequenter faciunt vt homo viuat, ſed tamẽ ſine illis nõ poteſt viuere. Primo itaq; homini qui in eo bono quo factus fuerat rectus, acceperat poſſe non peccare, poſſe nõ mori, poſſe ipſum bonũ nõ deſerere, datũ eſt adiutoriũ perſeuerantiæ, non quo fieret vt perſeueraret, ſed ſine quo per liberum arbitrium perſeuerare non poſſet. Nunc vero ſanctis in regnum dei per gratiam dei prædeſtinatis, non tantum tale adiutorium perſeuerantiæ datur, ſed tale vt eis perſeuerantia ipſa donetur, non ſolũ vt ſine iſto dono perſeuerantes eſſe non poſsint, verumetiam vt per hoc donũ non niſi perſeuerantes ſint. Non ſolum enim dixit, Sine me nihil poteſtis facere: verumetiam dixit, Non vos me elegiſtis, ſed ego elegi vos, & poſui vos, vt eatis & fructum afferatis, & fructus veſter maneat. *Ioan.15.* Quibus verbis eis nõ ſolum iuſticiã, verumetiam in illa perſeuerantiã ſe dediſſe monſtrauit: Chriſto enim ſic eos ponente vt eant & fructum afferant, & fructus eorum maneat, quis audeat dicere, forſitan non manebit? Sine pœnitentia

G ſunt enim dona & vocatio dei, ſed vocatio eorum qui
Roman. 11. ſecundum propoſitũ vocati ſunt. Pro his ergo interpel
lante Chriſto ne deficiat fides eorũ,ſine dubio non de-
ficiet vſque io finem, ac per hoc perſeuerabit vſq; in fi-
nem, nec eam niſi manentem vitæ huius inuenit finis.
Maior quippe libertas eſt neceſſaria aduerſus tot & tan
tas tentatiooes,quæ in paradiſo nõ fuerunt, dono per-
ſeuerantiæ munita atq; firmata, vt cum omnibus amo-
ribus,terroribus, erroribꝰ ſuis vincatur hic mũdus: hoc
ſanctorum martyria docuerunt. Denique ille Adam &
terreote nullo,& inſuper contra dei terrẽtis imperium
libero vſus arbitrio,non ſtetit in tanta fœlicitate,in tã-
ta non peccandi facilitate. Iſti autem oon dico terrente
mundo,ſed ſæuiente ne ſtareot,ſteterunt in fide,cũ vi-
deret ille bona præſentia quæ fuerat relicturus: iſti futu-
ra quæ accepturi fuerãt non viderũt. Vode hoc,niſi do
1. Timot. 1. nante illo à quo miſericordiam conſecuti ſunt vt fide-
les eſſent, à quo acceperunt ſpiritum non timoris, quo
perſequentibus cedereot, ſed virtutis & charitatis & cõ
tinentiæ,quo cuncta minantia,cuocta inuitantia,cun-
cta cruciantia ſuperarent? Illi ergo ſine peccato vllo da
ta eſt,cum qua cõditus eſt, voluotas libera, & eam fecit
H ſeruire peccato: horum vero cum fuiſſet voluntas ſerua
Ioan. 8. peccati,liberata eſt per illum,qui dixit,Si vos filius libe
rauerit, tunc vere liberi eritis. Et accipiunt tantam per
iſtam gratiã libertatem,vt quamuis quandiu hic viuunt
pugnent contra concupiſcentias peccatorũ, eiſq; non-
Matth. 6. nulla ſurrepant, propter quæ dicant quotidie. Dimitte
nobis debita ooſtra: oon tamen vltra ſeruiant peccato
1. Ioan. 5. quod eſt ad mortem, de quo dicit Ioannes Apoſtolus,
Quid ſit Eſt peccatum ad mortẽ, nõ pro illo dico vt roget quis.
peccatũ ad De quo peccato quoniã oõ expreſſum eſt,poſſunt mul-
mortem. ta & diuerſa ſentiri: ego autem dico id eſſe peccatum,
Galat. 5. fidem quæ per dilectionem operatur,deſerere vſque ad
mortem. Huic peccato vltra non ſeruiunt, non prima
conditione ſicut ille liberi, ſed per ſecũdum Adam dei
gratia liberati, & iſta liberatione habentes liberum ar-
bitrium quo ſeruiant deo,nõ quo captiueotur à diabo-
lo. Liberati enĩ à peccato ſerui facti ſunt iuſticiæ,in qua
ſtabunt vſque in finem, donãte ſibi illo perſeuerãtiam,
Roman. 8. qui eos præſciuit & prędeſtinauit, & ſecundum propo-
ſitum vocauit & iuſtificauit & glorificauit: quoniã illa
quæ his promiſit,etiam futura iam fecit,cui promitten-
I ti credidit Abraham,& deputatum eſt illi ad iuſticiam.
Galat. 3. Dedit enim gloriã deo pleniſsime credens, ſicut ſcrip-
Roman. 4. tum eſt,quia quæ promiſit, poteos eſt & facere. Ipſe er-
go illos bonos facit,vt bona faciaot. Neque enim prop
terea eos promiſit Abrahæ, quia præſciuit à ſeipſis bo-
nos futuros. Nam ſi ita eſt, non ſuum ſed eorũ eſt quod
promiſit. Non ait ſic,credidit Abraham: ſed, non eſt in-
firmatus in fide,dans gloriã deo & pleniſsime credens,
quia quæ promiſit deus,potens eſt & facere. Nõ ait quæ
præſciuit potens eſt promittere: aut, quæ prædixit potẽs
eſt oſtendere: [aut, quæ promiſit potens eſt præſcire:]
ſed,quę promiſit potens eſt & facere. Ipſe ergo eos facit
perſeuerare io booo qui facit bonos. Qui autem cadũt
& pereunt, in prædeſtinatorum oumero non fuerunt.
Quamuis ergo de omoibus regeneratis & pie viuenti-
Roma. 14. bus loqueretur Apoſtolus, dicens, Tu quis es qui indi-
ces ſeruum alienum? ſuo domino ſtat aut cadit: conti-
nuo tamen reſpexit ad prędeſtinatos,& ait, Stabit autẽ:
& ne hoc ſibi arrogarent, Potens eſt eoim deus, inquit,
ſtatuere eum. Ipſe itaque dat perſeuerantiam,qui ſtatue-
re potens eſt eos qui ſtant, vt perſeuerantiſsime ſtent,
vel reſtituere qui ceciderint, dominus enĩ erigit eliſos.

Vt ergo non acciperet hoc donum dei,id eſt, in bono K
perſeuerantiam primus homo,ſed perſeuerare vel non *Pſal. 145.*
perſeuerare,in eius relinqueretur arbitrio, tales vires ha
bebat eius volũtas, quæ ſine vllo fuerat inſtituta pecca-
to,& nihil illi ex ſeipſa concupiſcentialiter reſiſtebat,vt
digne tantę booitati & bene viuendi facilitati,perſeue-
randi cõmitteretur arbitrium, deo quidem præſciente
quid eſſet facturus iniuſte,præſcieote tamẽ non ad hoc
cogente, ſed ſimul ſciẽte quid de illo ipſe faceret iuſte.
Nunc vero poſtea quam eſt illa magna peccati merito
amiſſa libertas, etiam maioribus donis adiuuanda re-
mãſit infirmitas. Placuit enim deo quo maxime huma- *1. Corint. 1.*
næ ſuperbiam præſumptionis extingueret, vt non glo-
rietur omnis caro coram ipſo,id eſt,omnis homo. Vn-
de autem non glorietur caro coram ipſo, niſi de meri-
tis ſuis? quæ quidem potuit habere ſed perdidit: & per
quod habere potuit,per hoc perdidit,hoc eſt,per liberũ
arbitrium,proptet quod non reſtat liberandis niſi gra-
tia ſaluatoris. † Ita ergo non gloriatur omnis caro co- *† liberãtis.*
ram ipſo. Non enim gloriantur iniuſti, quia non habẽt
vode: nec iuſti,qui ex ipſo habent vnde, nec habẽt glo-
riam ſuam niſi ipſum,cui dicunt, Gloria mea & exaltãs L
caput meum. Ac per hoc ad omnem hominẽ pertinet
quod ſcriptum eſt, Vt nõ glorietur omnis caro coram *1. Corin. 1.*
ipſo. Ad iuſtos autem illud, Qui gloriatur, in domino
glorietur. Hoc etiam Apoſtolus apertiſsime oſtẽdit,qui
cum dixiſſet, vt non glorietur omnis caro coram ipſo:
ne putarent ſancti ſioe gloria ſe remanſiſſe: mox addi-
dit, Ex ipſo autẽ vos eſtis in Ieſu Chriſto, qui factus eſt
vobis ſapientia à deo & iuſticia & ſanctificatio & redẽ
ptio,vt quemadmodum ſcriptum eſt, Qui gloriatur,in *Iob. 7.*
domino glorietur. Hioc eſt quòd in hoc loco miſeria- *1. Corin. 11.*
rum, vbi tentatio eſt vita humana ſuper terram, virtus *Hiere. 9.*
in infirmitate perficitur: quæ virtus, niſi vt qui gloria-
tur,in domino glorietur? Ac per hoc nec de ipſa perſe-
uerantia boni voluit deus ſanctos ſuos in viribus ſuis,
ſed in ipſo gloriari: qui eis oon ſolum dat adiutorium *Philip. 2.*
quale primo homini dedit,ſine quo noo poſsint perſe-
uerare ſi velint: ſed in eis etiam operatur & velle, vt
quoniam nõ perſeuerabũt,niſi & poſsint & velint, per-
ſeuerandi eis poſsibilitas & voluntas diuinę gratiæ lar-
gitate donetur. Tantum quippe ſpiritu ſaocto accẽdi-
tur voluntas eorũ,vt ideo poſsint,quia ſic volunt, ideo
ſic velint, quia deus operatur vt velint: oam ſi in tanta M
infirmitate vitæ huius, in qua tamen infirmitate prop-
ter elationem reprimendam perfici virtutem oporte-
bat,ipſis relinqueretur voluotas ſua,vt in adiutorio dei
ſine quo perſeuerare non poſſent, manerent ſi vellent,
nec deus in eis operaretur vt vellent: inter tot & tantas
tentationes infirmitate ſua voluntas ipſa ſuccumberet,
& ideo perſeuerare non poſſent, quia deficientes infir-
mitate nec vellent, aut non ita vellent infirmitate vo-
luntatis vt poſſent. Subuentum eſt ergo infirmitati vo-
lũtatis humanæ,vt diuina gratia indeclinabiliter & in-
ſeparabiliter ageretur,& ideo quamuis infirma,non de-
ficeret,neque aduerſitate aliqua vinceretur. Ita factum
eſt,vt voluntas hominis inualida & imbecilla,in bono
adhuc paruo perſeuerarer per virtutem dei, cum & vo-
luntas primi hominis fortis & ſana, in bono ampliore
nõ perſeuerauerit,habẽs virtutẽ liberi arbitrij,quãuis nõ
de futuro adiutorio dei, ſine quo nõ poſſet perſeuerare
ſi vellet, nõ tamẽ tali quo in illo deꝰ operaretur vt vellet.
Fortiſsimo quippe dimiſit atq; permiſit facere qđ vellet:
ĩfirmis ſeruauit, vt ipſo donãte ĩuictiſsime qđ bonũ eſt
vellẽt,nec hoc deſerere ĩuictiſsime nollẽt, Dicẽte ergo
Chriſto

A Chriſto, Rogaui pro te ne deficiat fides tua : intelliga-
Lucæ.22. mus ei dictum, qui ædificatur ſuper petrā. Atque ita ho-
mo dei non ſolum quia miſericordiam conſecutus eſt
vt fidelis eſſet , verumetiam quia fides ipſa non deficit,
Cap.XIII. qui gloriatur, in domino glorietur. Hæc de his lo-
quor, qui prædeſtinati ſunt in regnum dei, quorum ita
certus eſt numerus , vt nec addatur eis quiſquam , nec
minuatur ex eis: non de his, qui cum annunciaſſet & lo
Pſal.39. cutus eſſet, multiplicati ſunt ſuper numerum. Ipſi autem
vocati dici poſſunt, nō autem electi, quia non ſecūdum
propoſitum vocati. Certum vero eſſe numerum electo-
rum neque augēdum neque minuendū, quamuis & Io-
annes Baptiſta ſignificet, vbi dicit, Facite ergo dignum
fructum pœnitētiæ, & nolite dicere apud voſmetipſos,
Matth.3. Patrem habemus Abraham: Potens eſt enim deus de la
pidibus iſtis ſuſcitare filios Abrahæ: vt oſtendat ſic iſtos
eſſe amputandos ſi non fecerint fructum , vt non deſit
numerus qui promiſſus eſt Abrahæ : tamen apertius in
Apoca.3. Apocalypſi dicitur, Tene quod habes, ne alius accipiat
coronam tuam. Si enim alius nō eſt accepturus niſi iſte
perdiderit, certus eſt numerus. Quòd autē etiam perſe-
ueraturis ſanctis ſic iſta dicuntur, quaſi eos perſeueratu-
B ros habeatur incertū: non aliter hoc audire debēt, qui-
Roman.11. bus expedit nō altum ſapere, ſed timere. Quis enim ex
multitudine fidelium quandiu in hac mortalitate viui-
tur, in numero prædeſtinatorum ſe eſſe præſumat, quia
id occultari opus eſt in hoc loco, vbi ſic cauenda eſt ela
tio, vt etiam per ſatanæ angelū ne extolleretur , tantus
2.Corin.12. colaphizaretur Apoſtolus. Hinc Apoſtolis dicebatur, Si
Ioan.15. manſeritis in me: dicēte illo qui illos vtique ſciebat eſſe
Eſaia.1. manſuros. Et per prophetam, Si volueritis & audieritis
me: cum ſciret ipſe in quibus operaretur & velle. Et ſi-
milia multa dicuntur propter huius vtilitatem ſecreti,
ne forte quis extollatur, ſed omnes etiam qui bene cur-
runt timeant, dum occultum eſt quò perueniant: prop-
ter huius ergo vtilitatem ſecreti credendum eſt quoſ-
dam de filiis perditionis, non accepto dono perſeuerā-
di vſque in finem , in fide quæ per dilectionē operatur
incipere viuere , & aliquandiu fideliter ac iuſte viuere,
Galat.5. & poſtea cadere , neque de hac vita priuſquam hoc eis
contingat auferri: Quorū ſi nemini contigiſſet, tandiu
haberent homines iſtum ſaluberrimū timorem quo vi-
cium elationis opprimitur, donec ad Chriſti gratiā qua
C pie viuitur peruenirent, deinceps iam ſecuri nunquam
ſe ab illo eſſe caſuros. Quæ præſumptio in iſto tentatio-
num loco nō expedit, vbi tanta eſt infirmitas, vt ſuper-
biam poſsit generare ſecuritas. Denique etiam hoc erit:
ſed tunc, quod iam eſt in angelis , etiam in hominibus
erit, quando vlla ſuperbia eſſe non poterit. Numerus er
go ſanctorum per dei gratiam dei regno prędeſtinatus
donata ſibi etiam vſque in finem perſeuerātia, illuc in-
teger perducetur, & illic integerrimus iam ſine fine bea
tiſsimus ſeruabitur , adhærente ſibi miſericordia ſalua-
toris ſui, ſiue cum conuertuntur, ſiue cum præliantur, ſi-
ue cum coronantur. Nā & tunc eſſe illis dei miſericor-
diam neceſſariam ſancta ſcriptura teſtatur, vbi ſanctus
Pſal.102. Dauid de domino deo ſuo dicit animæ ſuæ, Qui coro
nat te in miſeratione & miſericordia. Dicit etiam Iaco
Iacobi.2. bus Apoſtolus, Iudicium ſine miſericordia illi qui non
fecit miſericordiā: vbi oſtēdit etiā in illo iudicio in quo
iuſti coronantur, iniuſtique damnantur, alios cum mi-
ſericordia, alios ſine miſericordia iudicandos. Propter
2.Macc.7. quod etiam mater Maccabæorum filio ſuo dicit, Vt in
Prouer.20. illa miſeratione eum fratribus tuis te recipiam . Cum
enim rex iuſtus ſicut ſcriptum eſt, ſederit in throno, nō

aduerſabitur ante eum omne malum. Quis gloriabitur D
caſtum ſe habere cor , aut quis gloriabitur mundum ſe
eſſe à peccato ? Ac per hoc etiā ibi dei miſericordia ne-
ceſſaria eſt , qua fiet beatus , cui non imputauit domi- *Pſal.31.*
nus peccatum : ſed tunc pro bonorum operum meritis
iuſto iudicio etiam ipſa miſericordia tribuetur . Cum
enim dicitur , Iudicium ſine miſericordia illi qui non
fecit miſericordiā : manifeſtatur in his in quibus inue-
niuntur bona opera miſericordiæ, iudicium cum miſe-
ricordia fieri, ac per hoc etiam ipſam miſericordiā me-
ritis bonorum operum reddi. Non ſic eſt nunc, quādo
non ſolum nullis bonis , ſed etiam multis malis operi-
bus præcedentibus, miſericordia eius præuenit homi-
nem vt liberetur à malis , & quæ fecit , & quæ facturus
fuerat, niſi dei gratia regeneraret, † & quæ paſſurus fue- *† aliàs, re-*
rat in æternum , niſi erueretur à poteſtate tenebrarum, *generetur.*
& transferretur in regnum filij charitatis dei. Veruntam-
men quia & ipſa vita æterna, quam certum eſt bonis o-
peribus debitam reddi, à tanto Apoſtolo gratia dei di-
citur, cum gratia non operibus reddatur, ſed gratis de-
tur, ſine vlla dubitatione confitēdum eſt ideo gratiam
vitam æternam vocari , quia his meritis redditur , quæ
gratia contulit homini. Recte quippe ipſa intelligitur, E
quæ gratia in Euangelio legitur , Gratiam pro gratia, *Ioan.8.*
id eſt pro his meritis quæ contulit gratia . Hi vero qui
non pertinent ad hunc prædeſtinatorum numerum,
quos dei gratia ſiue nondum habentes vllum liberum
ſuæ voluntatis arbitrium, ſiue cum arbitrio voluntatis,
ideo vero libero , quia per ipſam gratiam liberato per-
ducit ad regnum . Hi ergo qui non pertinent ad iſtum
certiſsimum & fœliciſsimum numerum, pro meritis iu
ſtiſsime iudicantur: aut enim iacent ſub peccato, quod
originaliter de generatione traxerunt, & cum illo hæ-
reditario debito hinc exeunt , quod non eſt regenera-
tione dimiſſum : aut per liberum arbitrium alia inſu-
per addiderunt. Arbitrium, inquam, liberum, ſed non li
beratum, liberum iuſticiæ, peccati autē ſeruum, quo vol
uuntur per diuerſas noxias cupiditates , alij magis , alij
minus : ſed omnes mali , & pro ipſa diuerſitate diuerſis
ſuppliciis iudicandi: aut gratiam dei ſuſcipiunt, ſed tem
porales ſunt, nec perſeuerant , deſerunt & deſeruntur.
Dimiſsi enim ſunt libero arbitrio, non accepto perſeue
rantiæ dono iudicio dei iuſto & occulto. Patiantur er-
go homines ſe corripi quando peccāt, nec de ipſa cor- F
reptione contra gratiam argumententur, nec de gratia
contra correptionem : quia & peccatis iuſta pœna de-
betur, & ad ipſam pertinet iuſta correptio quæ medici-
naliter adhibetur , etiam ſi ſalus ægrotantis incerta eſt.
Vt ſi is qui corripitur ad prædeſtinatorum numerum
pertinet ſit ei correptio ſalubre medicamentum: ſi autē
non pertinet, ſit ei correptio pœnale tormentum . Sub
iſto ergo incerto ex charitate adhibēda eſt, cuius exitus
ignoratur: & pro illo cui adhibetur, orandū eſt vt ſane-
tur. Cum autem homines per correptionē in viam *Cap.XIIII.*
iuſticiæ ſeu veniunt ſeu reuertuntur , quis operatur in
cordibus eorum ſalutem, niſi ille qui quolibet plantan-
te atque rigante, & quolibet in agris atque arbuſtulis o-
perante dat incrementum deus , cui volenti ſaluum fa-
cere, nullum hominū reſiſtit arbitrium . Sic enim velle
vel nolle in volentis aut nolētis eſt poteſtate, vt diuinā
voluntatem non impediat, nec ſuperet poteſtatem. De
his enim qui faciunt quæ non vult , facit ipſe quæ vult.
Et quod ſcriptum eſt , quod vult omnes homines ſal- *1.Timo.2.*
uos fieri , nec tamen omnes ſalui fiunt , multis quidem
modis intelligi poteſt , ex quibus in aliis opuſculis no-

G ſtris aliquos commemorauimus: ſed hic vnum dicam:
ita dictum eſt, Omnes homines vult ſaluos fieri, vt in-
telligantur omnes prædeſtinati, quia omne genus ho-
Lucæ.11. minum in eis eſt, ſicut dictum eſt phariſæis. Decimatis
omne olus: vbi non eſt intelligendum, niſi omne quod
habebant. Neq; enim omne olus quod erat in toto ter-
rarum orbe decimabant. Secundum iſtum locutionis
1.Corin.10. modum, dictum eſt, Sicut & ego omnibus per omnia
placeo. Nunquid enim qui hoc dixit, placebat etiã tam
multis perſecutorib⁹ ſuis? Sed placebat omni generi ho
minum quod Chriſti cõgregabat Eccleſia, ſiue iam in-
tus poſitis, ſiue introducendis in eam. Non eſt itaq; du-
bitandum, voluntati dei qui in cœlo & in terra omnia
quæcunque voluit fecit, & qui etiã illa quæ futura ſunt
fecit, humanas voluntates non poſſe reſiſtere, quo mi-
nus faciat ipſe quod vult, quandoquidem etiam de ipſis
hominum voluntatibus, quod vult cum vult facit. Niſi
forte, vt ex multis aliqua commemorem, quando deus
voluit Saüli regnum dare, ſic erat in poteſtate Iſraëlita-
rum ſubdere ſe memorato viro, ſiue nõ ſubdere, quod
vtique in eorum erat poſitum voluntate, vt etiam deo
valerent reſiſtere. Qui tamen hoc non fecit, niſi per ip-
H ſorum hominum voluntates, ſine dubio habens huma-
norum cordium quò placeret inclinãdorum omnipo-
1.Reg.10. tentiſsimam poteſtatem. Sic enim ſcriptum eſt, Et di-
miſit Samuël populum, & abüt vnuſquiſque in locum
ſuum: & Saül abiit in domũ ſuam in Gabaa: & abierunt
potentes quorum tetigit deus corda cum Saüle. Et filij
peſtilentes dixerunt, Num ſaluabit nos hic? Et inhono-
rauerunt eum, & non obtulerunt ei munera. Nunquid
aliquis dicturus eſt, non iturum fuiſſe cum Saül quen-
quam eorum, quorum tetigit corda deus vt irent cum
illo: aut iſſe aliquem peſtilentium, quorum vt hoc face-
rent corda non tetigit? Item de Dauid, quem dominus
in regnum ſucceſſu proſperiore conſtituit, ita legitur,
1.Para.11. Et ambulabat Dauid proficiens, & magnificabatur, &
dominus erat cũ illo. Hoc cum præmiſſum fuiſſet, pau-
1.Para.12. lopoſt dictũ eſt, Et ſpiritus domini induit Abiſai prin-
cipem inter triginta, & dixit: Tui ſumus Dauid, & te-
cum futuri filij Ieſſe. Pax pax tibi, & pax adiutorib⁹ tuis,
quia auxiliatus eſt tibi deus. Nunquid ille poſſet aduer-
I ſari voluntati dei, & non potius eius facere volũtatem,
qui in eius corde operatus eſt per ſpiritum ſuum quo
indutus eſt, vt hoc vellet, diceret & faceret? Item paulo-
Ibidem. poſt ait eadem ſcriptura, Omnes hi viri bellatores, di-
rigentes aciem corde pacifico venerunt in Hebron, vt
conſtituerent Dauid ſuper omnem Iſraël: ſua volunta-
te vtique iſti conſtituerunt regem Dauid. Quis non vi-
deat? Quis hoc neget? Non enim hoc nõ ex animo, aut
non ex bona volũtate fecerunt corde pacifico, & tamẽ
hoc in eis egit, qui in cordibus hominum quod volue-
rit operatur. Propter quod præmiſit ſcriptura, Et ambu
labat Dauid proficiens, & magnificabatur, & dominus
omnipotens erat cum illo. Ac per hoc dominus omni-
potens qui erat cum illo, adduxit iſtos vt eum regem
conſtituerent. Et quo modo adduxit? Nunquid corpo
ralibus vllis vinculis alligauit? Intus egit, corda tenuit,
corda mouit, eóſque voluntatibus eorum, quas ipſe in
illis operatus eſt, traxit. Si ergo cum voluerit reges in
terra deus conſtituere, magis habet in poteſtate volun-
tates hominum, quàm ipſi ſuas, quis alius facit vt ſa-
lubris ſit correptio, & fiat in correpti corde correctio,
vt cœleſti conſtituatur in regno?
Cap.XV. Corripiantur ita-
que à præpoſitis ſuis ſubditi fratres correptionibus de
charitate venientibus, pro culparum diuerſitate diuer-
ſis, vel minoribus vel amplioribus: quia & ipſa quædam K
natio nominatur, quam facit epiſcopale iudicium, qua
pœna in Eccleſia nulla maior eſt, poteſt ſi de⁹ voluerit,
in correptionem ſaluberrimam cedere atq; proficere.
Neque enim ſcimus quid cõtingat ſequẽti die: an antẽ
finem vitæ huius de aliquo deſperandum eſt, aut con-
tradici deo poteſt ne recipiat & det pœnitẽtiam, & ac-
cepto ſacrificio ſpiritus contribulati cordíſque contri-
ti, à reatu quamuis iuſtæ damnationis abſoluat, damna-
túmque ipſe non damnet? Paſtoralis tamen neceſsitas
habet ne per plures ſerpant dira contagia, ſeparare ab
ouibus ſanis morbidam, ab illo cui nihil eſt impoſsibile
ipſa forſitan ſeparatione ſanandam. Neſcientes enim
quis pertineat ad prędeſtinatorum numerum, quis non
pertineat, ſic affici debemus charitatis affectu, vt om-
nes velimus ſaluos fieri. Hoc quippe fit, cum ſingulos
quoſque vt occurrerint, cum quibus id agere valeamus
ad hoc conamur adducere, iuſtificati ex fide pacem
habeant ad deum, quam prædicabat etiam Apoſtolus,
cum dicebat, Pro Chriſto ergo legatione fungimur, tã- *2.Corin.5.*
quã deo exhortãte per nos: obſecramus ergo pro Chri
ſto reconciliari deo. Quid eſt enim ei reconciliari, niſi
pacem ad illum habere, propter quam pacem etiam ip- L
ſe dominus Ieſus Chriſtus dixit diſcipulis, In quam- *Lucæ.10.*
cunque domum intraueritis, primum dicite, Pax huic
domui: & ſi ibi fuerit filius pacis, requieſcet ſuper eum
pax veſtra: ſin autem, ad vos reuertetur? Cum hanc e-
uangelizant pacem, de quibus prædictum eſt, Quàm *Eſaiæ.52.*
ſpecioſi pedes eorum qui annunciant pacem, qui an- *Roma.10.*
nunciant bona: nobis quidem tunc incipit eſſe quiſque
filius pacis, cum obedierit & crediderit huic Euãgelio,
& ex fide iuſtificatus pacem ad deum habere cœperit:
ſecundum autem prædeſtinationem dei, iam filius pa-
cis erat. Neque enim dictum eſt, Super quem requieue-
rit pax veſtra, fiet filius pacis: ſed, Vbi fuerit, inquit, fi- *Lucæ.10.*
lius pacis, requieſcet ſuper eum pax veſtra. Iam ergo &
antequã illi annunciaretur hæc pax, filius pacis ibi erat,
ſicut eum nouerat atque præſcierat non euãgeliſta, ſed
dominus. Ad nos ergo qui neſcimus quiſnam ſit filius
pacis, aut non ſit, pertinet nullum exceptum facere nul-
lúmque diſcernere, ſed velle omnes ſaluos fieri quibus
prædicamus hanc pacem. Neque enim metuendum eſt M
ne perdamus eam, ſi ille cui prædicamus non eſt filius
pacis ignorantibus nobis. Ad nos enim reuertetur, id
eſt, nobis proderit hæc prædicatio, non & illi: ſi autem
ſuper eũ pax prędicata requieuerit, & nobis, & illi. Quia
ergo nos qui ſalui futuri ſint neſcientes, omnes quibus
prædicamus hanc pacem ſaluos fieri velle deus iubet, &
ipſe in nobis hoc operatur, diffundẽdo iſtam charitatẽ
in corda noſtra per ſpiritũ ſanctũ qui datus eſt nobis: *Roman.5.*
Poteſt etiã ſic intelligi, quòd omnes homines deus vult
ſaluos fieri, quoniã nos facit velle, ſicut miſit ſpiritũ filij *1.Timot.2.*
ſui clamantẽ abba pater, id eſt, nos clamare facientem. *Galat.4.*
De ipſo quippe ſpiritu, alio loco dicit, Accepimus ſpiri- *Roman.8.*
tum adoptionis filiorum, in quo clamamus abba pater.
Nos ergo clamamus, ſed ille clamare dictus eſt, qui ef-
ficit vt clamemus. Si ergo clamantem ſpiritum recte di
xit ſcriptura, à quo efficitur vt clamemus, recte etiam &
volentẽ deum, à quo efficitur vt velim⁹: ac per hoc quia
& corripiẽdo nihil aliud debemus agere, niſi vt ab iſta
pace quæ eſt ad deũ nõ recedatur, aut ad eam qui receſ-
ſerat, reuertatur, nos agamus ſine deſperatione quod a-
gimus. Si filius pacis eſt quẽ corripim⁹, requieſcet ſuper
eum pax noſtra: ſin autem, ad nos reuertetur. Quamuis
itaq; etiã dum quorundã fides ſubuertitur, firmum dei *2.Timot.2.*
funda-

A fundamentum ſtet, quoniam ſciuit dominus qui ſunt
eius, non tamen ideo nos pigri & negligentes eſſe de-
bemus in corripiendis, qui corripiendi ſunt. Neq; enim
1. Corin. 15. fruſtra dictum eſt, Corrumpũt mores bonos colloquia
1. Corint. 8. mala: &, Peribit infirmus in tua ſcientia frater, propter
quem Chriſtus mortuus eſt. Non arguměiemur & con
tra iſta pręcepta ſalubremq; terrorem dicentes: &, Cor-
rumpunt bonos mores colloquia mala: &, Pereat infir-
mus, quid ad nos pertinet? Firmum fundamentum dei
Cap. XVI. ſtat, & nemo perit niſi filius perditionis. Abſit vt iſta
garrientes, ſecuros nos in hac negligentia eſſe debere
credamus. Verum eſt enim, quia nemo perit, niſi filius
Ezech. 13. perditionis: ſed ait deus per Ezechielem Prophetam, Il
le quidem in peccato ſuo morietur, ſanguinẽ vero eius
de manu ſpeculatoris inquirã. Proinde quantũ ad nos
pertinet, qui prædeſtinatos à non prædeſtinatis diſcer-
nere nõ valemus, & ob hoc omnes ſaluos fieri velle de-
bemus, omnibus ne pereant, vel ne alios perdant, adhi-
bẽda eſt à nobis medicinaliter ſeuera correptio: dei eſt
autẽ illis eam facere vtilem, quos ipſe præſciuit & præ-
Roman. 8. deſtinauit cõformes imaginis filij ſui. Si enim aliquan-
B do timore non corripimus, ne aliquis inde pereat: cur
non etiam timore corripimus, ne aliquis inde plus pe-
reat? Neque enim dilectionis viſcera maiora geſtamus
1. Theſſ. 5. quàm beatus Apoſtolus, qui dicit, Corripite inquietos,
conſolamini puſillanimes, ſuſcipite infirmos, patientes
eſtote ad omnes, videte ne quis malum pro malo ali-
cui reddat. Vbi intelligendum eſt tunc potius malum
pro malo reddi, ſi corripiendus nõ corripiatur, ſed pra-
ua diſsimulatione negligatur. Dicit enim, Peccantes co
1. Timot. 5. ram omnibus corripe, vt cęteri timorẽ habeant. Quod
de his peccatis accipiendum eſt quæ non latent, ne cõ-
tra domini ſententiam putetur locutus. Ille enim dicit,
Matth. 18. Si peccauerit in te frater tuus, corripe eum inter te &
ipſum. Veruntamen & ipſe ſeueritatẽ correptionis eouſ
que perducit, vt dicat, Si nec eccleſiam audierit, ſit tibi
ſicut ethnicus & publicanus. Et quis magis dilexit infir-
mos, quàm ille qui pro omnibus eſt factus infirmus, &
pro omnib⁹ ex ipſa eſt infirmitate crucifixus? Quæ cum
ita ſint, nec gratia prohibet correptionẽ, nec correptio
negat gratiam: & ideo ſic eſt præcipienda iuſticia, vt à
deo gratia qua id quod præcipitur fiat, fideli oratione
poſcatur, & hoc vtrunque ita faciendum eſt, vt neque
iuſta correptio negligatur. Omnia vero hæc cum cha-
C ritate fiant, quoniam charitas nec facit peccatũ, & coo-
1. Petri. 5. perit multitudinem peccatorum.

Libri de correptione & gratia Finis.

DIVI AVRE-
LII AVGVSTINI HIPPONEN-
SIS EPISCOPI, LIBER, RE-
fellens articulos aliquot falſò
ipſi impoſitos.

QVIDAM Chriſtianæ ac frater-
næ charitatis obliti, in tantũ exi-
ſtimationem noſtram quoquo
modo ſtudent lædere, vt ſuam
ſe euertere nocendi cupiditate
non videant. Contexunt enim,
& qualibus poſſunt ſentẽtiis cõ-
prehendi, ineptiſsimarum qua-

rundam blaſphemiarum prodigioſa mendacia, eáque D
oſtendẽda & ingerenda multis publice priuatimq; cir-
cunferunt, aſſerẽtes talia in noſtro eſſe ſenſu, qualia dia
bolico indiculo continentur. Quæ falſo in nos ad exci
tãdam inuidiã iactitati facile & ſufficiẽter ſubſcriptio-
ne vnius probaremus anathematis, niſi malignitas eo-
rum qui ſe grauari putant, ſi de nobis bene ſentiatur, ip-
ſam ſubſcriptionis noſtræ breuitatem ſuſpectã eſſet ha
bitura. Vnde ne huius querelæ inueniretur occaſio, ne-
ceſſarium conueniensq; credidimus, vt ſiue ad calum-
niantium animos mitigandos, ſiue ad eos quorum au-
ribus tale aliquid inſonuit, inſtruendos, quantum adiu
uante domino fieri poterit, plene lucideq; pandamus,
quid de peruerſis definitionibus iudicem. Propoſitis er
go ſingillatim ſedecim articulis ſub vnoquoq; eorum
ſenſus noſtri & fidei quam contra Pelagianos ex Apo-
ſtolicæ ſedis authoritate defendimus, verba ponemus,
vt qui paululũ ſeſe ad hæc legenda dignati fuerint oc-
cupare, euidenter agnoſcant impiarum profanarumq;
opinionum nullum cordibus noſtris inhęſiſſe veſtigiũ:
& blaſphemias quas perſpexerint noſtra profeſsione
damnari, in earundem repertoribus cenſeant debere E
puniri. Quòd dominus noſter Ieſus Chriſtus non Articu. 1.
pro omnium hominũ redemptione ſit paſſus. Con- Reſponſio.
tra vulnus originalis peccati, quo in Adam omniũ ho-
minum corrupta & mortificata eſt natura, & vnde om
nium concupiſcentiarũ morbus inoleuit, verum & po-
tens & ſingulare remedium eſt mors filij dei domini
noſtri Ieſu Chriſti, qui liber à mortis debito, & ſolus
abſque peccato pro peccatoribus & debitoribus mor-
tuus eſt. Quòd ergo ad magnitudinem & potentiam
precij, & quod ad vnam pertinet cauſam generis huma
ni, ſanguis Chriſti redemptio eſt totius mundi. Sed qui
hoc ſeculum ſine fide Chriſti, & ſine regenerationis ſa
cramento pertranſeũt, redemptionis alieni ſunt. Cum
itaque per vnam omnium naturam, omnium cauſam à
domino noſtro in veritate ſuſceptam, redempti omnes
recte dicantur, nõ tamen omnes captiuitate ſunt eruti:
redemptionis proprietas haud dubium penes illos eſt,
de quibus princeps huius mundi miſſus eſt foras, & iam
non vaſa diaboli ſed membra ſunt Chriſti. Cuius mors
non impenſa eſt humano generi, vt ad redemptionem
eius etiam qui regenerandi non erant, pertinerent, ſed
ita quod per vnicum exemplum geſtum eſt pro vniuer
ſis, per ſingulare ſacramentum celebraretur in ſingulis. F
Poculum quippe immortalitatis, quod confectum eſt
de infirmitate noſtra & virtute diuina, habet quidem
in ſe vt omnibus proſit, ſed ſi non bibitur non profi-
cit. Quòd deus nolit omnes ſaluare, etiam ſi om- Articul. 2.
nes ſaluari velint. Cum veritas dicat, Si vos cum ſi- Reſponſio.
tis mali, noſtis bona data dare filiis veſtris, quanto ma Matth. 7.
gis pater veſter cœleſtis dabit bona petentibus ſe? Quo
modo fieri poteſt vt deus, qui etiam illos ſaluat de qui-
bus dici nõ poteſt quod ſaluari velint, nolit aliquos ſal-
uare qui etiam ſaluari velint, niſi aliquæ cauſæ exiſtant?
De quibus quamuis ſint nobis incognoſcibiles, ita ta-
men iudicat, de quo dici non poteſt aliter eum quicquã
facere debuiſſe quàm fecerit. Remota tamen ergo hac
diſcretione quam diuina ſcientia intra ſecretum iuſti-
ciæ ſuæ continet, ſyncetiſsime credendum eſt atq; pro-
fitendum, deum velle vt omnes homines ſalui fiant. Si-
quidẽ Apoſtolus cuius iſta eſt ſententia, ſollicite præci- 1. Timot. 2.
pit quod in omnibus eccleſiis piiſsime cuſtoditur, vt
deo pro omnibus hominibus ſupplicetur. Ex quibus qđ
multi pereunt, pereũtium eſt meritum, quod multi ſal-

G uantur,ſaluantis eſt donum:vt enim reus damnetur,in
culpabilis eſt dei iuſticia:vt autē reus iuſtificetur, ineffa-
Articul.3. bilis dei gratia eſt. Quòd deus maiorem partem ge-
neris humani ad hoc creet, vt illam perdat in æternū.
Reſponſio. Omnium quidem hominū deus creator eſt, ſed ne-
mo ab eo ideo creatus eſt vt pereat: quia alia cauſa eſt
naſcendi,& alia pereundi. Vt enim naſcātur homines,
eſt beneficium:vt autem pereant, præuaricatoris eſt vi-
Roman.5. cium. In Adam quippe in quo omnium hominum prę-
formata eſt natura,omnes peccauerunt,eademq; ſentē-
tia quam ille accepit, obſtricti ſunt: neq; ab eo vinculo,
etiam ſi propriis peccatis careant reſoluuntur, niſi in ſa
cramēto mortis & reſurrectionis Chriſti per ſpiritum
ſanctum renaſcantur. Nimis ergo impius & indoctus
eſt,qui vicium naturæ nō diſcernit ab authore naturæ,
à quo prorſus alienum eſt quicquid in vnoquoque dā-
nandum eſt. Creat enim vt ſint homines,nec multipli-
candis generationū ſucceſsionibus opificium ſuū ſub-
trahit: ſecundum conſilium bonæ voluntatis ſuæ repa-
raturus in multis quod ipſe fecit: puniturus in multis
Ibidem. quod ipſe non fecit. Sicut per inobedientiam vnius ho
minis peccatores cōſtituti ſunt multi, ita per vnius ho-
Articul.4. minis obedientiam iuſti conſtituentur multi. Quòd
H maior pars generis humani ad hoc creetur à deo, vt nō
Reſponſio. dei, ſed diaboli faciat voluntatem. Inſanum & om-
nino contra rationem eſt dicere, voluntatem dei fieri
non ex voluntate dei, & damnatorem diaboli eiúſque
famulorum velle, vt diabolo ſeruiatur. Sed catholicis
Pelagiani conſequenter ſe obiicere exiſtimāt: qui Adæ
peccatum in omnes trāſiiſſe diffugiunt:quoniam ſi pri-
mam natiuitatem originalis culpa nō obliget, nō ſunt
obnoxij diabolo paruuli, nec indigēt erui de poteſtate
tenebrarum, qui nunquam à ſuo authore diſceſſerunt.
Lucæ.19. Nos autē qui omnes in Adam, periiſſe profitemur, ve-
nit enim filius hominis quærere & ſaluare quod perie-
rat:nec dicimus ideo creari hominē quēquā vt diaboli
faciat voluntatē, & agnoſcimus nō redemptū diabolo
eſſe captiuū: præuaricatio enim hominū diſpoſitæ à ſe-
culis creationis ordinem turbare non potuit:& merito
creatura peccatrix pœnalē quidem illius damnationē
patitur,cui relicto vero deo ſpōte ſe vendidit. Hæc ſci-
licet ſeruitus nō inſtitutio dei eſt,ſed iudiciū,quo fraus
deceptoris diaboli facta, eſt decepto & male credulo
I homini pœna peccati,de quo nemo eruitur,niſi per me-
1.Timot.2. diatorem dei & hominum,hominem Ieſum Chriſtum
cuius gratuita gratia & multorum malis meritis nō tri-
Articu.5. buitur,& nullorum bonis meritis pręuenitur. Quod
peccatorum noſtrorum author ſit deus, & quòd malā
voluntatem faciat hominum,plaſmet ſubſtantiam quæ
Reſponſio. naturali motu non poſsit nō peccare. Huius quoque
obiectionis vanitas de illa procedit ſchola,in qua natu
ra humana immunis à peccato Adæ & illæſa defendi-
tur:vt quia omnes homines præuaricationis reos & dā
nationis obnoxios naſci,perituroſq; niſi in Chriſto re-
naſcantur,aſſerimus,eundem videamur authorem di-
cere culpæ, quem profitemur eſſe conditorem naturæ.
Quod nos à ſenſu noſtro penitus abdicamus, qui deū
iuſtum,bonum, ſic humanæ ſubſtantiæ & interiorū ex-
teriorumq; ſenſuū nouimus creatorē,vt prorſus ab illo
ſit quicquid pertinet ad naturā: & prorſus ab illo nō ſit
quicquid eſt contra naturā. Peccatum autem contra na
turā eſt,de quo mors & omnia quę ſunt mortis,oriun-
tur. Quibus malis tunc ſe homo induit, quādo illū fide
obedientiaq; priuatum,in ſuas promiſsiones diabolus à
lege dei traduxit, omniaq; ſibi poſteritatis eius germi-
na,per conditionem deprauatæ ſtirpis extinxit. Vnde ſi K
qua in Chriſto noua creatura eſt, libera ſit à diabolo & *2.Corin.5.*
ſubiiciatur deo, reformata à deformitate ſua ad imagi-
nem eius,qui creauit eam. Quod niſi fiat,remanet in il-
lo in quo omnes moriuntur,non habens ſortem in eo,
in quo omnes viuificātur. Non ergo cuiuſquam pecca
ti author deus eſt, ſed naturæ creator. Quæ cum pote-
ſtatē habuerit nō delinquēdi,ſponte deliquit, & decep-
tori ſuo propria voluntate ſe ſubdidit. Nec naturali ſed
captiuo motu verſatur in vicio,donec moriatur pecca
to & viuat deo. Quod ſine gratia dei facere non poteſt,
quia libertatem quam perdidit, niſi Chriſto liberante
non capit. Non eſt enim aliud nomen ſub cœlo datum
hominibus,in quo oporteat ſaluos fieri. Quòd deus *Articu.6.*
in hominibus tale plaſmet arbitrium quale eſt dæmo-
num,quod proprio motu nihil aliud poſsit vel velit,ni
ſi malum. Totus quidem mūdus,ſicut ait Apoſtolus *Reſponſio.*
Ioannes, in maligno poſitus eſt, & multorum hominū *1.Ioan.5.*
talis eſt malicia, qualis & dæmonum, qualibus dicebat
Ioannes, Progenies viperarum,quo modo poteſtis bo- *Matth.3.*
na loqui cum ſitis mali:Et vos de diabolo patre eſtis, & *Matth.12.*
concupiſcentias patris veſtri facere vultis. Sed hoc in- *Ioan.8.*
ter malos homines & dæmones diſtat, quod homini- L
bus etiam valde malis ſupereſt ſi deus miſereatur, re-
conciliatio:dæmonibus nulla ſeruata eſt conuerſio. Si-
cut ergo præuaricatoribus angelis non indidit deus il-
lam, in qua in veritate non ſteterunt voluntatem: ita
nec hominibus hunc affectum quo diabolum imitaren
tur,inſeruit. Mendacium enim de proprio loquitur, & *Ioan.8.*
liber à mendacio non erit, niſi eum veritas liberauerit.
Quòd hæc ſit voluntas dei, vt magna pars Chri- *Articul.7.*
ſtianorum ſalua eſſe nec velit nec poſsit. Si de his *Reſponſio.*
hoc dicitur qui pietatem Chriſtianæ conuerſationis &
fidei deſerentes,in profanos errores,aut in damnabiles
mores irreuocabiliter tranſierunt,nō dubium eſt,quod
talem voluntatem habentes ſalui eſſe nolunt:& quam-
diu ſalui eſſe nolūt,ſalui eſſe nō poſſunt. Sed nullo mo-
do credendum eſt huiuſmodi homines in hanc deſpe-
rationem ex dei voluntate cecidiſſe,cum potius domi-
nus alleuet omnes qui corruūt, & erigat omnes eliſos.
Nemo enim niſi illius gratia erigitur, nemo niſi illius *Pſal.144.*
gratia ſtabilitur. Dei ergo eſt voluntas, vt in bona vo-
luntate maneat,qui & priuſquam deſeratur, neminem
deſerit,& multos deſertores ad ſe conuertit. Quòd *Articu.8.*
nolit deus vt omnes catholici in fide catholica perſe- M
uerent, ſed velit vt magna pars exinde apoſtatet.
Non eſt diſsimilis impietas huius blaſphemiæ à prę- *Reſponſio.*
cedenti ſententia. Quod ergo ad illam, hoc etiam ad
iſtam quæ in nullo eſt diuerſa,reſponſum ſit. Quòd *Articul.9.*
velit deus vt magna pars ſanctorum à ſanctitatis pro-
poſito ruat. Nec huius definitionis inſania aliud ſo- *Reſponſio.*
nat, quàm gemina præcedens obiectio prætendebat.
Vnde mirandum eſt obiicientem tertio repetiſſe,quod
ſemel dixiſſe ſuffecerat. Sed vt res eſt,numerum crimi-
nationis augere voluit, quia ſenſum variare nō potuit.
Quòd adulteria & corruptela virginum ſacrarum *Articu.10.*
ideo contingant, quia illas deus ad hoc prædeſtinauit,
vt caderent. Deteſtanda & abominanda opinio eſt, *Reſponſio.*
quæ deū cuiuſquā malę volūtatis aut malę actionis cre
dit authorē,cuius prædeſtinatio nunquā extra bonitatē,
nunquam extra iuſticiā eſt. Vniuerſæ enim vię domini *Pſal.24.*
miſericordia & veritas. Adulteria enim matronarum
& corruptelas virginum non inſtruere nouit ſancta di
uinitas,ſed damnare: nec diſponere, ſed punire. Quæ
mala homines cū admittunt, ſuis cōcupiſcentiis & cu-
piditatibus

A piditatibus ſeruiunt, quas ab illa prima voluntariæ prę-
Pſal.36. uaricationis labe traxerunt, Cum autē declinant à ma-
lo & faciunt bonū, à domino greſſus hominis dirigun
tur, vt viam eius velit. Propter quod dicit Apoſtolus,
2.Corin.13. Oramus autem ad dominum, vt nihil mali faciatis, nō
vt nos probati appareamus, ſed vt vos quod bonū eſt
faciatis. Non ergo caſus ruentium, nec malignitatem
iniquorum, neque cupiditates peccantium prædeſtina-
tio dei aut excitauit, aut ſuaſit, aut impulit: ſed planè
prædeſtinauit iudiciū ſuum, quo vnicuiq; retributurus
eſt prout geſsit, ſiue bonum ſiue malum. Quod iudiciū
futurum non eſſet, ſi homines dei voluntate peccarent.
Erit autem iudicium manifeſtiſsime: & omnis homo
quem diſcretio diuinę ſententię in ſiniſtra conſtituerit
parte, damnabitur, quòd non dei, ſed ſuam executus eſt
Articu. 11. voluntatem. Quòd quando patres inceſtant filias,
& matres filij, vel quādo ſerui dominos occidunt, ideo
Reſponſio. fiat, quia deus prædeſtinauit vt ita fieret. Si diabo-
lo obiiceretur, quòd talium facinorum ipſe author, ipſe
eſſet inuētor, puto quòd aliqua ratione hac ſe poſſet ex-
B onerare inuidia, & talium ſcelerum patratorem de ip-
ſorum volūtate vinceret: quia & ſi delectatus ſit furore
peccātium, probaret tamen ſe non intuliſſe vim crimi-
num. Qua ergo inſipientia, quáve dementia definitur,
ad dei referendum eſſe conſilium, quod nec diabolo in
toto aſcribi poteſt: qui in peccātium flagitiis illecebra-
rum adiutor, non voluntatum credendus eſt eſſe gene-
rator? Nihil ergo talium negociorum deus prædeſtina-
uit vt fieret, nec illam animam turpiter nequiterq; vi-
cturam ad hoc vt taliter viueret, præparauit, ſed talem
futuram non ignorauit, & de tali ſe iuſte iudicaturum
eſſe præſciuit. Atque ita ad prædeſtinationem eius ni-
hil amplius referri poteſt niſi quod aut ad debitam iu-
ſticiæ retributionem, aut ad indebitam pertinet gratiæ
Articu. 12. largitatem. Quòd dei prædeſtinatione de filiis dei
efficiātur filij diaboli, & de tēplo ſpiritus ſancti templa
dæmonum, & de membris Chriſti membra meretricis.
Reſponſio. Prædeſtinatio dei & ſi apud nos, qui dum præſentis
vitæ periculis verſamur incerta eſt, apud illum tamen
C qui fecit quæ futura ſunt, incōmutabilis permanet, nec
quæ illuminauit obcæcat, nec quæ ædificauit deſtruit,
Roman. 11. nec quæ plantauit euellit. Sine enim pœnitentia ſunt
2.Timot.2. dona & vocatio dei: Et firmum fundamentum dei ſtat
habens ſignaculum hoc, Cognouit dominus qui ſunt
eius. Nullo ergo modo prędeſtinatio dei facit, vt aliqui
ex filiis dei ſint filij diaboli, aut ex templo ſpiritus ſancti
templa fiant dæmonum, aut ex membris Chriſti mem-
bra meretricis: ſed potius prædeſtinatio facit, vt ex filiis
diaboli fiant filij dei, & ex templo dęmonum templum
ſpiritus ſancti, & ex membris meretricis membra fiant
Marc.3. Chriſti: quia ipſe alligat fortem, & vaſa eius rapit, eruēs
ea de poteſtate tenebrarum, & transferens de cōtume-
1.Ioan.2. lia in gloriam. Hi autē de quibus dicitur, Ex nobis exie-
runt, ſed nō fuerunt ex nobis: ſi enim fuiſſent ex nobis,
manſiſſent vtiq; nobiſcum: volūtate exierunt, volūtate
ceciderunt. Et quia præſciti ſunt caſuri, nō ſunt præde-
ſtinati: eſſent autem prædeſtinati, ſi eſſent reuerſuri, &
ſanctitate ac veritate manſuri: ac per hoc prędeſtinatio
dei multis eſt cauſa ſtandi, nemini cauſa labendi.
Articu. 13. Quòd omnes fideles illi & ſancti qui ad æternam
mortem prædeſtinati ſunt, qui ad vomitum ſuum rela-
buntur, vicio quidem ſuo id facere videntur, ſed ipſius
vicij cauſa eſt diuina prędeſtinatio, quę illis latēter ſub-
trahit bonas voluntates. Idem ſpiritus blaſphemiarū
Reſponſio. perſeuerat, & à præcedentibus mēdaciis ſubſequēs im-
pietas non recedit. Quam prorſus vera ratio reprobat, D
& incunctanter ſana doctrina cōdemnat: quia omni-
bus quidem à fide ad infidelitatem, à ſanitate ad turpi-
tudinem relapſis, & ante finem vitæ nulla emundatio-
ne purgatis, nihil aliud quàm æterna mors debetur. Sed
nefas eſt deo aſcribere cauſas talium ruinarum: qui etſi
ex æterna ſciētia præcognitū habet, quid vniuſcuiuſq;
meritis retributurus ſit, nemini tamē per hoc quòd fal-
li non poteſt, aut neceſsitatem, aut voluntatem intulit
delinquēdi. Si ergo à iuſticia & pietate quis deficit, ſuo
in præceps fertur arbitrio, ſua concupiſcentia trahitur,
ſua perſuaſione decipitur. Nihil ibi pater, nihil filius, ni
hil ſpiritus ſanctus. Nec in tali negocio quicquā diuinę
voluntatis interuenit: cuius ope ſcimus multos ne labe-
rentur retentos, nullos autem vt laberentur impulſos.
Quòd pars illa magna Chriſtianorum catholicorū *Articu.14.*
fidelium atque ſanctorum, quæ ad ruinam ac perditio-
nem prædeſtinata eſt, etiā ſi petat à deo ſanctitatis per-
ſeuerātiam, non impetrabit, eo quòd mutari nō poteſt
diuina prædeſtinatio, quæ illos præordinauit, præopta-
uit, præaptauit vt caderent. Ad præuaricationem E
legis, ad neglectum religionis, ad corruptelam diſcipli- *Reſponſio.*
næ, ad deſertionem fidei, ad perpetrationem qualiſcun
que peccati nulla eſt omnino prædeſtinatio dei, nec fie
ri poteſt, vt per quem à talibus malis ſurgitur, per eum
in talia decidatur. Si ergo in ſanctitate viuitur, ſi in vir-
tute proficitur, ſi in bonis ſtudiis permanetur, manife-
ſtum eſt munus dei, ſine quo nullius boni operis fruct⁹
acquiritur. Si autē ab his receditur, & ad vicia atq; pec-
cata tranſitur, nihil ibi deus malæ tentationis immittit,
& receſſurum non deſerit antequā deſerat, & facit ple-
runque ne deſerat, aut etiam ſi diſceſſerit vt redeat. Cur
autem illum retineat, illum non retineat, nec poſsibile
eſt comprehendere, nec licitum inueſtigare, cum ſcire
ſufficiat, & ab illo eſſe quòd ſtatur, & non eſſe ab illo ꝙ
ruitur. Quòd omnes illi fideles & ſancti qui ad æ- *Articu.15.*
ternam mortem prædeſtinati ſunt, poſtquā ceciderunt
ſic ab eo diſpēſantur, ne poſsint vel velint per pœniten
tiam liberari. Non veraciter, nec ſapienter hoc di- *Reſponſio.*
citur, Qui enim à fide & ſanctitate exciderūt, ſicut vo-
luntate prolapſi ſunt, ita voluntate non ſurgunt, & do- F
minatum concupiſcentiarū quibus ſuccubuerunt, ſpon
te patiuntur. Si qui autem captiuitatem ſuam gemunt,
& iudicantes ſemetipſos, ad miſericordiā domini mu-
tato corde confugiunt, nō ſine ſpiritu diuinæ viſitatio-
nis hoc faciunt. Hæc enim eſt mutatio dexteræ excelſi, *Pſal.76.*
qui innumeris lapſis dat pœnitentiam, vt reſipiſcant à
laqueis diaboli, à quo captiui detinebātur ad ipſius vo- *2.Timot. 2.*
luntatem. Nemini autē deus correctionis adimit viam,
nec quēquam boni poſsibilitate diſpoliat, quia qui ſe à
deo auertit, ipſe & velle quod bonū eſt, & poſſe ſibi ſu-
ſtulit. Non eſt ergo cōſequens, ſicut putant qui talia ob-
iiciunt, vt deus quibus pœnitentiam non dederit, reſi-
piſcentiam abſtulerit, & quos non leuauerit, alliſerit: cū
aliud ſit inſontem crimen egiſſe, quod alienū eſt à deo:
aliud eſt criminoſo veniam nō dediſſe, quod de pecca
toris eſt merito. Quòd magna pars illa fideliū at- *Articu.16.*
que ſanctorum, quę ad æternam mortem prædeſtinata
eſt, quando dicit in oratione dominica, Fiat voluntas
tua: nihil aliud agit quàm cōtra ſe petit: id eſt, vt cadant
& ruant, quia voluntas dei eſt, vt morte æterna pereāt.
Non hoc veritas dicit, quòd hæc voluntas dei ſit, *Reſponſio.*
vt fideles & ſancti à fide atque innocentia ruant & pe
reant in æternum. Sed veritas dicit, Hæc eſt voluntas *Ioan.6.*
eius qui miſit me patris, vt omne quod dedit mihi, non
perdam

G perdam ex eo quicquam,ſed reſuſcitem illud in nouiſ-
ſimo die.Quod ergo pater filio dedit,filius omnino nõ
Ioan.6. perdidit.Idem eoim dicit,Omne quod dat mihi pater,
ad me veniet,& nõ eiiciam foras. Quòd ſi per genera-
litatem vocationis & per abundantiam bonitatis dei,
etiam non perſeueraturi perſeueranturis admixti ſunt,
hi cum à pietate deficiunt,non ex dei opere, ſed ex ſua
voluntate deficiunt,nec impellũtur vt cadant, nec eii-
ciuntur vt deſeraot.Caſuri tamen & receſſuri ab eo qui
falli non poteſt,præſciuntur.Quãdiu itaque in oratio-
Matth.6. ne dominica dicunt, Fiat voluntas tua : non hoc con-
tra ſe petunt,quod deus nulla ratione facturus eſt, vt ca
dant & ruant. Hæc enim ipſorum nequitia, ipſorũ eſt
conſummatura libertas.Sed planè illud cootra ſe petũt
quod diuinę voluntatis eſſe dubium non eſt,vt ſcilicet
cum venerit filius hominis io maieſtate ſua, & ſederit
ſuper thronum glorię ſuæ, cõgregantur ante eum om-
nes gẽtes,vt ſeparet eos ab inuicem, alios ad dexteram,
alios ſtatuens ad ſiniſtram. Et audient eum dextri di-
Matth.25. centem, Venite benedicti patris mei,poſsidete regnum
H paratum vobis à conſtitutione mundi.Audient & ſini-
ſtri: Diſcedite à me maledicti in ignem æternum, quẽ
præparauit pater meus diabolo & angelis eius. Igitur
qui facturi non ſunt voluntatem dei, & petunt vt fiat
voluntas dei, in eo quod voluntate dei faciendum eſt,
audiuntur, vt imitatores diaboli cum diabolo iudicen-
tur. Qui enim ſpreuerunt voluntatem dei inuitantem,
voluntatem dei ſentient vindicantem.

F I N I S.

AD LECTOREM.

Hoc opus non eſſe Auguſtini primum illud arguit, quod quum ſit iuſti voluminis nõ commemoratur in Retractationibus: deinde titulus inſolens ὑπογνωστικῶν, quaſi dicas ſubnotationum: neque enim ſolet ille titulos Græcos indere ſuis libris, multo minus eos qui non indicant argumentum, poſtremo nec ſtylus per omnia congruit, licet hominis eruditi facundíque videatur. Clamoris plus habet,ſolida argumẽtationis minus quàm
I *Auguſtinus.Videtur fuiſſe quiſpiam qui quæ ſparſim ab Auguſtino diſſerta ſunt contra Pelagianos,ſtuduerit in vnum contrahere.*

DIVI AVRELII AVGVSTINI, HIPPONENSIS EPISCOPI, IN LIBROS Hipognoſticôn contra Pelagianos & Celeſtianos, prologus.

ADVERSARII fidei catholi-
cæ, dum contra regulam veri-
tatis diabolicis armis pugnare
nituntur,nos ſolicitudine reſpõ
† aliàs, repugnandi. dendi † faciuot cautiores: ſe ve-
ro decipiunt,antequam noſtro-
rum valeãt aliquem vulnerare.
Cum enim cæci euacuare the-
ſauros fidei coocertant,ſpe fidei euacuati, faciunt pleni-
tudinem fidei Eccleſię opitulante dei gratia gloriari:&
dum in hypocriſi vigilant nocituri:de quibus propter-
Prouerb.4. ea dictum eſſe puto per Prophetam: Ablat⁹ eſt ſomnus
ab oculis eorũ, non enim dormiunt niſi male fecerint: K
nos quodam modo excitant dormiẽtes, vt arrepto cly
peo veritatis, ſalſitati eorum corde reſiſtẽte vigilemus,
Euangelica tuba noſtris auribus inſonante: Vigilate & *Marci.14.*
orate,ne intretis in tentationem.Confidunt ergo hære
tici,catholicam fidem impugnãtes in virtute ſua,id eſt,
in audacia cordis ſui,gratia deſolati,& in abũdantia di
uitiarum ſuarũ, in operibus ſcilicet voluntatis ſuæ glo-
riantes: Sed deus diſsipauit oſſa hominum ſibi placen- *Pſal.52.*
tium,confuſi ſunt,quia dominus ſpreuit eos. Confida-
mus & nos,reſiſtentes eis in gratia domini,quę eſt glo-
ria noſtra,redimens nos à circundantibus nos, & intel
lectum dans nobis,& inſtruẽs nos in via hac quam in-
gredimur,confirmando ſuper nos oculos ſuos,quia in
deo ſalutare noſtrum & gloria noſtra, deus auxilij no-
ſtri,& ſpes ooſtra in deo eſt.Sed iam de quibus vel con
tra quos iſta prædixerim, oportet conſequenti narrare
ſermone,atque eorum peruerſis dogmatibus, inquan-
tum oos ſua gratia dominus dignatus fuerit inſtruere,
reſpondere.Igitur contra Pelagianos & Celeſtianos hę
reticos,quos dominus tales futuros ſuo vicio ante con L
ſtitutiooem mundi præſciuit, & exortos in mundo iu-
dicio iuſto damnauit,ſermo nobis eſt reſpõdendi.Iſtos
oſtẽdebat Apoſtolus Petrus in Epiſtola ſua ſecunda fu
turos,dicens:Fuerunt vero & pſeudoprophetę in popu *2.Petri.2.*
lo,ſicut & in vobis erunt magiſtri mendaces,qui intro-
ducent ſectas perditionis, & eum qui emit eos deũ ne-
gant,ſuperduceotes ſibi celerem perditionem: Et mul-
ti ſequẽtur eorum luxurias, per quos via veritatis blaſ-
phemabitur, & in auaricia fictis verbis de vobis nego-
ciabuntur:Quibus iudicium iam olim nõ ceſſat,& per-
ditio eorum non dormitat. Igitur de magnitudine *† **† al. magiſterio.*
gratiæ dei confidens his reſpondendum,tanquam hy-
pognoſticon abbreuiatum hũc facere libellum curaui.
Quem ſi quis legere voluerit, nõ verborum mediocri-
tatem contempletur, ſed fidei rationem: Et ſi placet,
ad deum qui docet hominem ſcientiam, gratias refe-
rat.Si qua vero ſunt in quibus nolẽtes errauimus,ſi ta-
mẽ aliqua ſint corrigẽda intuitu charitatis, deo iudice
corrigat,ſed is cui ſenſus eſt catholicus corrigẽdi.Si au
tem nihil ſciens vel inuidioſus fuerit, viciare quæ ſana M
ſunt non præſumat, quia mecum ſtabit ante tribunal
Chriſti,rationem redditurus quiſquis ille fuerit.Huiuſ-
modi ergo dogmatis iſta eſt nefanda blaſphemia. A- 1
dam,inquiunt,ſiue peccaſſet ſiue nõ peccaſſet moriturũ
fuiſſe. Tamen peccatum eius neminẽ niſi ſolum no- 2
cuit ipſum. Et poſſe hominem per liberũ arbitriũ tã- 3
quam per ſe,ſibi ſufficienter implere quod velit: vel et-
iam meritis operum à deo gratiã vnicuique dari. Li- 4
bidinem naturale eſſe bonũ:nec in ea eſſe quod pudeat.
Et paruolos baptizatorũ filios non trahere originale 5
peccatum,neq; perituros à vita æterna,ſi ſine ſacramen
to baptiſmi ex hac vita migrauerint. O malum dogma
quod pacis inimicus inuenit.O dogma per quod ſcin-
ditur matris vnitas ecclesiæ regeneratis.*† O dogma **† aliàs, renatorum.*
quod ſub nomine Chriſti euertere, & mutare nititur
Chriſti fundamenta. O dogma cui nefanda ſunt no-
mina mille, mille nocendi artes. Arma contra legem
ſumit ex lege:impugnat Euangelium ex Euangelio,pu-
gnans & in ſui perniciem, de veris mendacia fingens,
prouocat ad mendacia, fingens prouocat ad menda-
cium veritatem. Sed hæc ſunt ſibi pœna, quæ inordi-
nate proferẽs putat eſſe victoriam: vt in eis quod ſcrip-
tum eſt impleatur.Per quæ enim quis peccat,per hæc & *Sapien.11.*
torquetur.

A
CONTRA PRIMVM ARTIculum, Liber Primus.

ADam ergo,inquiunt,ſiue peccaſſet, ſiue non peccaſſet, moriturũ fuiſſe. Reſpoodemus, Falleris hæretice, falleris: non ita eſt. Aut ſi ita eſt & nõ falleris, diuinis aſtrue documẽtis. Sed abſit vt in ſcripturis ſanctis authorẽ mortis deũ valeas reperire.
Sapien.1. Scriptum eſt enim, Nolite zelare mortem in errore vitæ veſtræ, quoniam deus mortem nõ fecit, nec lætatur in perditione viuorum. Creauit enim vt eſſeot omnia, & ſanabiles fecit nationes orbis terrarũ. Item & in eo-
Sapient.2. dem libro: Deus, inquit, creauit hominẽ inexterminabilem, & ad imaginem ſuam fecit illum. Inuidia autem diaboli mors introiuit in orbem terrarum. Si vides, vide mortem nõ à deo anthore, ſed per errorem vitæ veniſſe hominibus in paradiſo deliciarum poſitis: id eſt, cum per rationẽ animæ qua boni & vitales eraot insti-
B tuti, errauerũt à mandato diuioo, inuidia ſcilicet & ſeductiooe ſerpẽtis. Audis teſtante Propheta, deum mortem nõ feciſſe, ſed in libro Geneſeos ꝓtoplaſto futurã, ſi contigiſſet ligoũ vetitum, prędixiſſe. Sic enim ſcriptũ
Gene.2. eſt, Et dixit dominus Adæ: De omni ligno quod eſt in paradiſo edetis: de ligno autẽ ſcientiæ boni & mali nõ edetis: qua die autẽ mãducaueritis, morte moriemini. Hæc andis, & authorẽ mortis dicere deum audes? Mors igitur ex iouidia diaboli veniens introiuit in orbẽ ter-
*† al. deo indice iuſto rarum, & ideo iudicio iuſto * † pro pœna in peccatorẽ permiſſa eſt dominari. Recte enim perdidit vitam qui mortẽ noluit cauere prædictã, ne vitã perderet. Tamen verax & miſericors dominus nõ lætatur in perditione viuorũ. Quæ eſt enim perditio viuorum niſi mors? Sed viuorum male viueotiũ, qui io ſecuoda morte peribũt: non viuorũ iuſtorum, id eſt, requirẽtium deum, quibus tantum propter peccatum Adæ quod traxere naſcẽtes, mors nõ ſecũda, ſed prima debet. Si ergo ſecundũ vos deus author eſt mortis, lætari debet in occaſu viuorum tanquã in opere ſuo booo. Quia ſcriptum eſt, Lętabitur
Pſal.103. C dominus in operibus ſuis; & quia nihil odiens fecit, ſed omnia quæ fecit valde bona ſunt. Sic enim ſcriptũ eſt,
Gene.1. Sapien.11. Diligis enim omnia quæ ſunt, & nihil odiſti eorũ quæ feciſti: nec enim odiẽs aliquid cõſtituiſti. Vel cur cõtra eã de eius oboozio peccato corpore, carnẽ ſuã abſq; no-
Roman.8. xa ſuſcepit, ſi eam ipſe corporis iaculũ fecit? Nihil enim in cõtrariũ ſibi dñi mundũ faceret, deũ feciſſe cognouimus. Nam vt inimicam mortẽ vinceret, vel eius matrẽ peccatũ, ideo dei filiũ hoiem ſuſcepiſſe, ſi oculos caligine mortis nõ perdidiſtis, attẽdite. Nã quod impoſsibile erat legi, inquit Paul⁹ vas electionis, in quo infirmabatur per carnẽ, miſit deus filiũ ſuũ, in ſimilitudinẽ carois peccati, & de peccato dãnauit peccatũ in carne. Quid eſt autẽ impoſsibile legi, niſi ꝙ ſibi nec obediẽtem oec perfectũ facere poterat deputatũ: nec peccatum tollere, nec mortem vincere præualebat? Sed quare id implere nõ poſsit ſubiungẽs ait, In quo infirmabatur per carnẽ. Iubẽdo enim infirmo & nõ iuuãdo infirmatur, quia per carnẽ, id eſt, per cõcupiſcẽtias carnis ex peccato venientes, quas ſolo arbitrio libero homo vincere non poteſt: niſi enim præcedẽte gratia dei, legis factor eſſe oõ pote-
Hebr.7. rit, ſicut & ait idem Apoſtolus, Lex enim ad perfectum nihil adduxit. Quid eſt ergo filium dei veoiſſe in ſimilitudine carnis peccati, niſi nõ habens caro eius vllum peccatũ ſicut noſtra: dicente Petro Apoſtolo, Qui peccatum nõ fecit, id eſt, nõ habuit, nec inuẽtus eſt dolus in 1.Petri.2.
ore eius. Dicẽdo enim, in ſimilitudine carnis peccati, il- D
lam abſq; peccato, ooſtrã vero peccatricẽ oſtẽdit. Nam ille ideo in ſimilitudine, quia nõ per libidiois vſum vt nos, ſed in ſpiramine myſtico ex virginis vtero in vera natus eſt caroe. Et de peccato, inquit, dãnauit peccatũ in carnẽ: de humana videlicet peccatrice natura peccatricem: peccatricem dico nõ deo authore, ſed homine delinquẽte. Caroem vt dixi ſuſcipiẽs abſq; culpa, & hãc innoxiã crucifigẽs, peccatũ, quod nos damnauerat per inobedientiã in Adã terreno, in Adã cœleſti obediẽte dãnatur. Nos enim peccato morimur victi, Chriſt⁹ autem iooocẽs mori voluit, vt moriẽdo mortẽ captiuaret & vinceret. Quodã modo enim eam ſibi paſſus eſt dominari, cum patiemer ſe occidendũ eius obtolit voluntati. Sed cum mors in infernõ cũ iniquis videret & iuſtum, oõ habens vnde eidem ſicut & cæteris inſultaret, reſurgentẽ tenere oõ valuit, quinimmo victa proſtrata eſt atq; dãnata. Et ideo Apoſtolus extollens victoriã Chriſti de morte, ſeruis eius gaudens annunciat: Chriſtus reſurgẽs à mortuis iam non moritur, mors illi vl- Roman.6.
trà nõ dominabitur: Quòd enim mortuus eſt, peccato E
mortuus eſt ſemel, quòd autẽ viuit, viuit deo. Hoc dicẽdo quid aliud intelligere nos voluit, quàm deum mortem nũ feciſſe, nec lætari in perditione viuorũ, qui abſq;
peccato vt eã vinceret in infirmitate carnis, voluit ha- Sapient.1.
bere cõſortium mortuorũ. Vnde ſi inuidia diaboli per Sapien.2.
peccatum mortem in orbem terrarum introiſſe nõ crederitis, nihil aliud aſtruitis niſi deum mortem feciſſe: propterea vt peremptis hominibus quibus ſuã donauit imagioẽ, oaſceretur ei cum ea neceſsitas dimicandi vel etiam moriẽdi & reſurgẽdi. Sed abſit hoc à fide catholica, quæ per vnum hominẽ peccatum intraſſe in mundum, & per peccatũ mortem, & ita in omnes homines
pertrãſiſſe credit, Paulo fideli magiſtro docẽte, ac Chri- Roman.5.
ſtum mortuum propter peccata uoſtra, & reſurrexiſſe propter iuſtificationẽ noſtrã, recõciliantem nos in ſuo corpore deo patri per crucem. Erubeſcite ergo & cõticeſcite. In veſtrã enim mortem perpetuã deum accuſatis, in morte diabolum excuſatis, & hoc ideo, quia non deum, ſed diabolum timetis offendere. Dicite ergo: Si
deus mortẽ fecit, cur Chriſtus deus mortuum fleuit La- Ioan.11.
zarum ſecundũ carnẽ? Non enim quod ipſe fecerat do- F
lere debuit, ſed dolẽs eum & plorãs oſtendit quos deus vitales fecerat, diabolũ per culpã feciſſe mortales. Quẽ ideo ſuſcitat, vt diabol⁹ nihil ſe occidẽdo profeciſſe cognoſcat: nec quiſquã hominũ ad deũ pertinẽs de morte deſperet, quia deo dormiũt quos diabolus periſſe pu-
tabat. Nolo, ioquit, per Prophetã Ezechielẽ dominus, Ezech.18.
mortem peccatoris, ſed vt reuertatur & viuat. Si eius vt prędicatus author eſt deus: cur eam, dicẽdo, nolo, repellit à peccatore, & nõ patitur qood ſuum eſt permanere? Mortem nolo, inquit, peccatoris, quã ego ei nõ feci, ſed ipſe eam ſibi, dũ in me præuaricator extitiſſet inuenit. Sed reuertatur & viuat, id eſt, vitam me miſerante recipiat, quã ſe peccãte perdiderat. Nulli itaq; fidelium dubium eſſe poteſt, primos homines factos ſic fuiſſe vitales, vt ſi in libertate animæ qua immaculati creati ſuot, ſerpẽtis cõtempſiſſent ſeductionẽ mortiferã, vita fruerentur æterna: ſi vero ſecuti eſſent, amitterent. Quibus propterea prædixit deus, ne vetita cõtingerent, vt quicquid victus poſtea cõtigiſſet aduerſum, nõ præmonẽti, ſed ſibi inobedientibus imputarẽt. Nũquid enim cum delioquentibus mortẽ futuram prædixiſſet, quod futurum erat ipſum feciſſe credendum eſt? Quid enim eam

cauendum

G cauẽdum præmonuit, ſi eius in eorum occaſu factor eſt
ipſe? Sed nec eis per diabolum veniens peccãtibus ſuc-
cedere valuiſſet, niſi dominus iudicio iuſto in vindictã
ꝑpter inobediẽtiã permiſiſſet. Igitur vt moriãtur homi-
nes, pœna peccati eſt: vt reuertãtur ad vitã, domini mi-
ſerantis eſt. Sed ille redit ad verã vitã, qui per bonã cõ-
uerſationem ex gratia dei venientem, ſanguine Chriſti
ſanctificatus ingreditur in regnum cœlorũ, & quaſi re-
uerſus in regionẽ ſuam domino placiturus, de qua pec-
cato fuerat exulatus, gaudẽs & inſultãs morti, dicit ani-
Pſal.114. mæ ſuæ, Cõuertere anima mea in requiẽ tuam, quia do-
minus benefecit mihi: Quoniã eripuit animã meã de
morte, oculos meos à lachrymis, pedes meos à lapſu:
Placebo domino ĩ regiõe viuorũ. Placebo: vnde? Quia
domin⁹ benefecit mihi. Nã & peccator recipit vitã, nõ
autẽ redit ad vitã. Reditus enim vitæ in regno cœlorũ
eſt, quod omnis in peccatis ſuis, vel ſine baptiſmo mo-
riens nõ poteſt poſsidere. Recipit enim vitã in corpore
non moriturus, ſed ita victurus in corpore, vt ſit mor-
tuus vita, vel corpore viuẽs ſemper in pœna, & vita &
H corpore cum diabolo mortis authore dãnato. Vnde &
dominus in Euãgelio iis qui ad ſiniſtrã erũt in die iudi
Matth.25. cij, id eſt, impiis & peccatoribus: Ite, inquit, in ignẽ æter-
num, quem præparauit pater meus diabolo & angelis
eius. Iuſtis vero qui à dextris erunt, Venite benedicti pa
tris mei, percipite regnũ paratum vobis ab origine mũ-
di. Et tunc illi, ait, ibunt in ſuppliciũ æternum, iuſti ve-
ro in vitam æternam. In qua vita glorificati, id eſt, mu-
tati de corruptione in incorruptionem, de mortalitate
in immortalitatem, fulgebunt, ac cum Chriſto in perpe
tuũ regnantes, inſultabunt dãnatæ morti dicentes, Ab-
ſorpta eſt mors in victoria. Vbi eſt mors victoria tua,
1.Corin.15. vbi eſt mors ſtimulus tuus? Mors itaq; priuatio vitæ eſt,
nomen tantũ habens, nõ eſſentiã: & ideo deus eius au-
thor eſſe dici nõ poteſt. Quicquid enim deũ feciſſe di-
cimus, habet eſſentiam, id eſt, ſpecies eſt. Eſſentia enim
dicitur ab eo quod eſt, quæ tãtum de ſolo deo dici de-
bet, ſecũdum illud quod ſcriptum eſt in Exodo Moyſi:
Exod.3. Dices eis, id eſt, populo: Qui eſt, miſit ad me vos. Tamẽ
& de cęteris creaturis dici poteſt quod habeãt eſſentiã,
ſed nõ ſicut de deo, qui initium nõ habet quod eſt, ſed
ex quo accipientes initiũ quod ſunt eſſe cœperũt. Mors
I ergo nihil eſt niſi nomen recedente vita: Sicuti fames,
eſcarum defectus: ſitis, egenna potus: tenebræ, abſenna
†al. fœtus. lucis: ſterilitas, defectus fructus:* ſilentium, vocis abſen
tia: inopia, priuatio facultatũ, & ſi qua ſunt alia quæ rerũ
Mors. priuatione nihil eſſe niſi nomen inueniuntur. Opinor
nanq; ꝙ ideo mors hoc vocabulum accepit, eo ꝙ mor-
ſu quodã modo venenoſi ſerpentis, id eſt diaboli in pa
radiſo Adã fuerit interemptus. Tunc enim ſerpẽs mor-
ſu decepit Adã, quãdo per cõcupiſcentiã mordere, hoc
eſt, edere ſuaſit illicita, & vt dixi propterea mors quaſi à
morſu nomen accepit. Vnde & dominus in Oſee Pro-
pheta morti minitans dicit, Ero mors tua ô mors, ero
Oſee.13. morſus tuus inferne. Mors & infernus in diaboli perſo-
na dicta intelliguntur, quia per ipſũ delinquẽti homini
accedit mors, id eſt, priuatio vitę, & per ipſum peccato-
res cõuertuntur in infernũ, tanquã in eius carcerem vbi
dãnatus eſt ipſe. Sed quærendũ eſt, quemadmodũ Chri
ſtus deus dei filius mors extitit mortis, & morſus infer-
ni. Sine dubio deus in ſuſcepta carne in qua ſuum mors
Ioan.14. nihil habebat, vt ipſe ait: Venit princeps mũdi huius, &
Matth.4. in me nõ habet quicquã. Tẽtatus poſt baptiſmũ in de-
ſerto, eius nõ obediuit cõcupiſcentiis: vbi ait, Dic lapi-
dibus iſtis vt panes fiant: & cætera. Vel quòd ſe clauorũ

morſu iuſtus & innocẽs affigi paſſus eſt cruci, & ore lan K
ceæ trãsforari. Os autem lanceæ dixi, ſecundũ quod di- Luca.22.
ctum eſt de peccatoribus, Et cadẽt in ore gladij. Et lan-
cea vtiq; gladius eſt. Et ꝙ deſcendẽs in infernum velut
in os mortis. Vnde dicit in Pſalmo, Non abſorbeat me Pſal.68.
profundũ, neq; vrgeat ſuper me puteus os ſuum: id eſt,
infernus. Detineri eum fuit à diabolo impoſsibile. Vn-
de hominẽ quẽ ſuſceperat ꝓ homine, id eſt, carnẽ ſuam,
quæ nõ vidit corruptionem, die tertia ſuſcitans, tanquã
Ionã ex ore ceti produxit. Quia hoc fuit infernus Chri Matth.12.
ſto quod Ionæ cetus, dicente ipſo domino ſuo, Sicut
enim Ionas fuit in vẽtre ceti tribus diebus & tribus no
ctibus: ita erit & filius hominis in corde terræ tribus
diebus & tribus noctibus. Morſus ergo factus eſt infer-
ni, cum ſe ab eo tanquã eſcam, id eſt, carnẽ ſuam ſuſcipi
paſſus eſt, qua nõ ſatiaretur ſicut de peccatorib⁹, ſed ab- 1.Corin.15.
ſorberetur, ꝑpter quod dictũ eſt, Abſorpta eſt mors in Amos.9.
victoria. Sed & illud teſtimonium quod eſt in Amos
Propheta, puto propterea dictum eſſe, cum peccanti po
pulo dominus promittẽs futura mala dicit, Et ſi celaue-
rint ſe ab oculis meis in fundo maris, ibi mandabo ſer- L
penti & mordebit eos. Quis eſt enim: Et ſi celauerint ſe
ab oculis meis in fundo maris, id eſt, etſi permanſerint
in operibus malis, auertentes ſe ab oculis meis, à præcep
tis ſcilicet ſpiritalibus, quia oculi dei ſunt ſpirit⁹ dei, qui
legem, id eſt, pręcepta dedit in fundo maris, in altitudi-
ne videlicet deſperationis, ibi mandabo ſerpẽti & mor
debit eos, ibi in eadem deſperatione cõtemptus mãdã-
bo, poteſtatem dabo ſerpẽti, hoc eſt diabolo, qui ab ini-
tio ſerpẽs eſt nominatus, & mordebit, eo † morſu vtiq; †alias, mor
diuerſarum cõcupiſcentiarũ quo peccãtes occidit, mor debit eos.
tificabit eos, ſed morſu mortem facit. Nõ autẽ mors eſt
ſicuti feræ beſtiæ, vel omne genus animaliũ iracundo-
rum, quæ morſu ſuo nõnunquã mortificãt homines, &
tamen nõ ipſa ſunt mors, ſed morſu inſanabili mortẽ,
id eſt, priuationẽ faciunt vitæ, quẽadmodum etiã ictus
gladij, percuſsio lapidis, vel quicquid poteſt hominem
occidẽdo vita priuare. Illud prętereà prætermittere nõ
debeo, ne forte aliquis inimicorum veritatis, qui nõ ſit
rationum certarum quæſitor, ſed quæſtionum perple-
xarum ad ſubuerſionem audiẽtium inuentor atq; pro-
poſitor dicat. Si nihil eſt mors niſi nomẽ, quẽadmodũ M
ſuperius diſputaſti, eo ꝙ mors Chriſtum iuſtum in in-
ferno cum iniquis viderit, & quia in eo peccatũ nõ fuit,
reſurgentem tenere nõ valuerit, vt eidem ſicut cæteris
peccãtibus inſultaret, & ideo victa, proſtrata atq; dãna-
ta eſt. Si ergo nihil eſt, videre, tenere, inſultare, vel vin-
ci, proſterni & dãnari quo modo poteſt quod nihil eſt?
Reſpõdemus, Ipſum nihil quid eſt, quia interdum cum
nominamus, nihil, addimus, eſt. Sicut eſt illud de Euan
gelio, Et ſine ipſo factum eſt nihil: inſubſtantiale eſt no Ioan.1.
men ſubſtãtia carẽs.† Solet enim dici, vt pręfatus ſum à †al. ſubſtã-
plurimis, dũ aliquid deſpicitur, aut ꝓ paruo æſtimatur, na eſt, an
vel certe quod penitus nõ ſit, nihil eſt. Cũ ergo dicim⁹, nomẽ ſub-
nihil, nomen inſubſtãtiale nominamus: cum vero ad- ſtantia ca-
dimus, eſt, rem ſignificamus. Cur ergo nomen inſubſtã rens?
tiale, id eſt, nihil, tanquã vere aliquid ſit dicimus, addẽ-
do eſt? Omne enim quod dicimus eſt, eſſe aliquid æſti-
mamus, tamen cum aliquotiens dicimus, nihil eſt, pro
cõſuetudine locutionis addim⁹, eſt, ad nihil: cũ nomen
tantum ſit nihil, & nõ res. Sic & de morte ꝓ cõſuetudi-
ne verbi, vel ad comparationem agẽtis dicimus: videt
mors, aliquid agit, inſultat, vel damnata eſt, victa eſt, &
quicquid illud eſt quod dici poſsit, quia mors faciat aut
patiatur. Cum ergo hæc de morte dicãtur, omnia ad au
thorem

A thorem mortis,per quem priuatio vitæ facta eſt,diabo-
lum referuntur.Ipſe enim quæ ad mortem pertinẽt, aut
facit,dum captiuat & perimit:aut patitur,dum vincitur
& damnatur. Diabolus enim natura eſt angelus,ſed qd
natura eſt, opus dei eſt: quòd vero diabolus , vicio ſuo
eſt,vtendo male naturæ ſuæ bono.Opera vero eius ma
la quæ vicia dicuntur,actus ſunt,non res,quæ tanquam
per ſe agere dicuntur aliquid,cum ea & per ea totũ agit
diabolus . Vel dãnata dicuntur,cũ ipſe pro his dãnatur
pro quibus dãnatur & homo,cum per liberũ arbitrium
† *illectus.* his intellectus† tradit aſſenſum.Et ideo hęc in futuro ſe-
culo iam nõ erunt , quia in authore ſuo diabolo dãna-
buntur,cũ ille ſcilicet dãnatus in gehenna vt peccẽt ho
mines amplius,poteſtatem hæc agere non habebit.

AD ARTICVLVM SECVNDVM, Liber Secundus.

ITem peccatum Adæ, aiunt, nemi-
nem nocuit,niſi ſolũ ipſum.Reſpõ
demus,Si peccatum primorum ho
B minum ſolis obfuit illis,& nemini
noſtrũ: quemadmodũ quæ in illos
pro peccato lata eſt,in nos ſenten-
tia pertrãſiuit, in quos nõ tranſiuit
& culpa? Niſi forte ſecundum vos iniuſtus deus, qui ex-
pertes eorum delicti, paſſus eſt nos eorum pœnę aſtrin-
gi vinculo . Hæc eſt enim in illis poſt peccatum diuina
ſententia, poſtquã ſcilicet ſuaſor ad præuaricandũ ma-
Gene.3. ledictus eſt ſerpẽs.Mulieri autẽ dixit deus , Multiplicãs
multiplicabo mœrores tuos,& gemitũ tuum.In triſticia
paries filios, & ad virum tuum cõuerſio tua, & ipſe do-
minabitur tui.Et Adæ dixit,Quoniã audiſti vocẽ mu-
lieris tuæ,& mãducaſti de ligno,de quo præceperã tibi
de hoc ſolo ne mãducares: maledicta terra in operibus
tuis,in mœroribus manducabis ex illa omnibus diebus
vitæ tuæ:Spinas & tribulos germinabit tibi,& edes fœ-
num agri.In ſudore vultus tui edes panem tuũ , donec
reuertaris in terrã de qua ſumptus es,quia terra es, & in
terram ibis.Hac nos pœnæ ſentẽtia colligatos, ipſa ſibi
humana natura totum per orbẽ terrarum diffuſa teſti-
C monium perhibet , dum ſe paternis cruciatibus ſanctæ
legis teſtimonio peruidet laborare. Quod qua iuſticia,
ſi hæredes parentũ peccati nõ ſumus,patimur ? Si vobis
ſolis æquitas ſuppeditat naturalis,qua iuſtiora ſint iudi-
cia veſtra quàm dei,inter nos & deum reſidentes in ſu
perbiæ ſolio iudicate.Nullum enim hominẽ tam ama-
torem vel defenſorem ſui erroris, ad dei iudicia repre-
hendenda , vel etiã refellẽda diabolus potuit inuenire,
niſi Pelagium & Celeſtium nouæ legis iura tradentes.
Adã igitur factus eſt abſq; peccato natura:cũ vero pec-
cauit homo,natura peccauit,& facta eſt natura iam pec
catrix,id eſt,vicium habẽs peccati, nõ ipſa effecta viciũ
vel peccatum . Poſt peccatum ergo homo peccator di-
ctus eſt,nõ homo peccatum.Peccator enim à peccãdo,
nõ homo à peccãdo dicitur.Et ideo peccator homo ge
nuit hominem,ſine dubio peccatorẽ:quia de natura vt
dixi peccato viciata, nõ niſi natura naſcitur vicioſa, id
1.Corin. 15. eſt,peccatrix:ſecundũ quod ait Apoſtolus Paulus,Qua-
lis terren*us*,tales & terreni.Et hoc quo modo niſi per ſe-
minis ſparſionẽ? Sed ais mihi e diuerſo veniẽs,Ergo ſe-
men peccatum eſt?Iam ſuperius dixi,quia cum peccauit
homo,natura peccauit,cuius ſunt ſemina: & ſemẽ ergo
viciatum eſt,nõ vicium,ſicut ſcriptum eſt,Semen enim
maledictum erat ab initio : Maledictum videlicet poſt
peccatum,quia maledicta,inquit, terra in operibus tuis.
Sed vicium trahi nõ poteſt protoplaſti,neq; eſſe homi- *Gene.3.*
ni ſine ſeminis effuſione.Quod cõfirmat Apoſtolus di- D
cens , Per vnum hominem peccatum intrauit in mun- *Roman.5.*
dum,& per peccatũ mors , & ita in oẽs homines mors
pertranſiuit,in quo omnes peccauerunt: Solus autẽ do-
minus Ieſus Chriſtus abſq; ſemine ex virgine factus eſt
homo , & expers delicti natus eſt deus & homo . Audis
itaque per vnum hominem peccatum intraſſe in mun-
dum, & per peccatum mortem, & ita in omnes homi-
nes pertranſiſſe,in quo omnes peccauerunt:& audes di
cere hæretice , Adæ peccatum nulli niſi ſoli nocuit ipſi?
Et vere nunc ſoli nocuit, cum ſolus eſſet ipſe & Eua mu
lier eius.Sed in illis vnis omnes eramus,quia natura hu
mani generis erãt,ſicut in nobis omnibus illi vni ſunt,
quia natura eorum ſumus.Sed reſpondentes dicitis , vt
dicere cõſueuiſtis: Apoſtolus ſi voluiſſet intelligi , quia
per ſeminũ cõceptionem dicebat peccatum in omnes
homines pertranſiſſe , nõ per vnum hominem dixiſſet,
ſed per duos homines,quia ſine fœmina de ſolo maſcu
lo homo naſci nõ poteſt,Si cordis oculos nõ amiſiſtis, E
attendite dictum eſſe,Iam nõ ſunt duo,ſed vna caro:Et *Gene.2.*
iterum,Erunt duo in carne vna.Nam ideo per vnũ ho
minẽ dixit Apoſtolus,quia cum in viro ſuo mulier vna
ſit caro,in ſemine progenies imputatur . Audite adhuc
& alium ſapientiſsimum dicẽtem ad veſtrã cõfuſionẽ:
Ex muliere initium factum eſt peccati,& per illam om- *Eccli.25.*
nes morimur. Ecce hæretice,factũ eſt tibi ſatis,per duos
homines in humanũ genus peccatum vel mortẽ per-
tranſiſſe. Sed quid adhuc dicturus ſis , ſicut ſoletis dice-
re,noui. Peccatũ, inquis,per vnum hominem in mun-
dum intraſſe, Apoſtolus nõ ſeminis propagatione , ſed
morum imitatione dixit.Reſpõdeo:Si peccatum morũ
imitatione cõſtat,quem imitatus eſt diabolus vt delin-
queret,dicite:qui primus inuenitur eſſe peccator? Quia
ſi de Adam interrogauero, reſpondebitis forſitan,ꝙ ſit
diabolum imitatus.Eſto,Adã vt peccaret, diabolũ fuiſ-
ſe imitatum:dicite mihi, diabolus quẽ imitatus ſit, quia
peccatum morum imitatione conſtare defenditis . Sed
quid immoror,ſciens nihil vos reſponſuros? Quem e-
nim dicturi eſtis imitatum fuiſſe,cũ author ſui lapſus ip
ſe ſit?Adã certe peccaſſe nihil aliud legim*us* in libro Ge-
neſeos, niſi ꝙ inobediens extitit diuinum ſeruare præ- F
ceptum. Cain ergo primogenitus filius eius quẽ ſit imi- *Gene.4.*
tatus dum fratrem occidit,homicidiũ facere, vt oſten-
datis interrogo. Quatuor enim tunc homines fuiſſe le-
gimus,Adam ſcilicet & Euam,ipſum Cain & Abel fra-
trem ſuum, & ex his neminem feciſſe primo homicidiũ
inuenimus,niſi vt dixi Cain . Dic ergo hæretice, vnde
hoc didicerit , quèmve fuerit imitatus, ſi morum ex al-
tero in alterum tranſire cõſtat imitatione peccatum, &
non eſt cõceptione contractũ? Omne enim quod imi-
tandum eſt,aut videtur oculis,aut certa relatione cõci-
pitur . An excuſabis homicidiũ non eſſe peccatum ? Et
quid nequius? Dic iã,dic totiens interrogãti mihi: Cain
quẽ viderit, à quo narratum audierit homicidium per-
petrandum? Sed cõſtrictus vinculo veritatis,nec ianuã
tuæ propoſitionis patentem inuenies exeundi,ad ianuã
ſermonis Apoſtoli Pauli repedabis,vt iter rectum,ſi ve
lis,poſsis incedere, atq; mihi interrogãti dicere verita-
tem. Vere nõ morum imitatione,ſed ſeminis ſparſione
cõſtat per vnum hominem peccatum intraſſe in mun- *Roman.5.*
dum,& per peccatum mortẽ, & ita in omnes homines
pertranſiſſe,in quo omnes peccauerũt. Ex peccatore er-
go Adã , genitore ſuo Cain primus peccatum in vtero
matris contraxit: & tertius homo natus eſt peccator ex

G vtero eius. Mens interna patrio peccato erat iam capti-
uata,à diabolo inde imbutus eſt in zelum,inde inuidiā
habuit & liuorē:inde non morum imitatione homici-
dium,ſed voluntate præcipitatus admiſit. Qui eni vnū
peccatum idem diabolus præuaricātibus primis inflixit
hominib⁹,& ipſe per hoc quod omnes abſq; ſolo,vt ſu-
pra dictum eſt,Chriſto naſcendo traxerunt,illicite etiā
cætera,dum ei per liberum arbitriū conſentitur,cómit-
tit peccata. Peccatum ergo protoplaſti omnes trahim⁹,
nō morū imitatione,ſed ſeminis cóceptione,ſicut ſcrip
Pſal.50. tum eſt : Ecce enim in iniquitatibus cóceptus ſum,& in
delictis peperit me mater mea. Conſtant etiā & imita-
tione morum peccata,imitando ſcilicet malos. Sed vt
quis imitetur malos , naturæ eſt vicium deprauatæ qua
factus eſt malus & malicioſus, nū natura à deo códitus
malus. Ob hoc eni & natura filij iræ, ab Apoſtolo iam
Ephe.2. baptizati fuiſſe dicuntur. Omnis eni carnaliter naſcens,
natura filius iræ recte dicitur: quia natura eſt protopla-
ſti , quæ prior in illo propter delictum iram iudicis dei
iuſte ſuſcepit . Si enim delictum eius per quod , vt dixi,
H ad iram dominum prouocauit,nō traheremus,nunquā
natura filij iræ diceremur. Et ideo peccatum eius nō ſo-
lum ipſum, ſed omne nocuit genus humanū, cum eius
dānatione ſimul & culpā ſuſcepimus. Eius eni nos vul-
Roman.3. neratos eſſe delicto,vas probat electionis, cū dicit, Nō
enim eſt diſtinctio:omnes enim peccauerunt , & egent
gloria dei . Dicēdo,omnes,nullum excipit, quinimo
totum declarauit genus humanum. Peccauerunt enim
omnes, cum ex vno peccatore omnes naſcimur pecca-
Roman.5. tores:Propter quod iterū idem dicit Apoſtolus : Nā iu-
dicium ex vno in cōdemnationem. Ex quo vno,niſi ex
Adā,vel eius vno peccato?In qua condēnatione,niſi in
culpa eius,qua ille eſt cōdemnatus ? Quid eſt autem, &
egēt gloria dei: niſi gratia dei patris, per Ieſum Chriſtū
qui eſt gloria dei patris? Et quid eſt, egent: id eſt, nemo
idoneus per ſe ꝙ naſcitur carnaliter vel operibus meri-
torum vitā recipit perditam, niſi per dominū noſtrum
Ieſum Chriſtum ſpiritaliter renaſcatur,qui venit patris
Luca.19. & ſua,ſanctiq; ſpiritus indebita miſericordia,ſaluare &
quærere quod perierat ? Quid enim perierat ? Nunquid
1.Corint.9. animalia irrationalia ? Aut nunquid de bobus cura eſt
deo? Vtiq; humanū genus per peccatū, propter quod ſe
ſponte immaculatus morti tradens atq; reſurgens,gra-
I tiæ gratuitæ largitate à peccato vel morte redemit.

AD ARTICVLVM TERTIVM
Liber Tertius.

ITerum poſſe dicunt hominem
per liberum arbitrium tāquam
per ſe ſibi ſufficientem implere
quod velit,vel etiā meritis ope-
rum à deo gratiā vnicuiq; dari.
Reſpōdemus:Neminē poſſe per
ſe ſibi,id eſt per liberum arbitriū
ſufficere implere qd velit. Recte
dicimus,niſi protoplaſtum ſolum potuiſſe,cum volun-
Gene.2. tas liberi arbitrij fuiſſet ſana eidem ante culpam: Lex e-
† alias,po- nim eidem in paradiſo cōſtituto non poneretur ſecun
neretur ſer- da, niſi liber eſſet tam velle eademq; nolle † ſeruare, ſi-
uanda,niſi cut ſcriptum eſt: Et locutus eſt dominus Adæ,dicēs:De
liber eſſet omni ligno quod eſt in paradiſo edetis : de ligno autē
tā velle ea- ſcientiæ boni & mali non edetis : & cætera . Dicendo
dem quàm ergo dominus , De omni ligno quod eſt in paradiſo
nolle &c. edetis:taliter velle permiſit. Et vetādo: De ligno autem
ſcientiæ boni & mali non edetis:huiuſmodi nolle pręmonuit. K
Sed cū & velle & nolle prędocuit,cui ad vtrū-
que poſſe liberum donaret arbitrium , quo male vtens
incautus,dum ſponte ſerpenti præbet ſuadenti conſen
ſum,domini præterit præceptum, amiſſo poſſibilitatis
bono , ſolum arbitriū ad velle potitus eſt vulneratum.
Hoc ergo vulnere cuncti libero claudicamus arbitrio,
nec implere nobis naturaliter ſufficit poſſe bonū , quia
iam,vt ſuperius diſputaui,de natura viciata peccato, id
eſt,de protoplaſtis hominibus, quorū ſumus & ipſi na-
tura,in quibus eſt viciata libertas , homo voluntatis ſa-
næ perfecto videlicet libertatis arbitrio quo ſibi ſuffi-
ciat , non poteſt exoriri . Nam vt calcatius liberum ar-
bitriū cū poſsibilitatis bono, quo valeret implere quod
voluiſſet,Adam factum intelligas,audi quid dicit ſcrip
tura ſancta in libro Eccleſiaſtico : Deus, inquit, ab ini- Eccli.15.
tio fecit hominem,& rēliquit illum in manu cōſilij ſui,
adiecit mandata & præcepta: Si volueris mandata ſer-
uare,conſeruabunt te, & fidem facere beneplacitam in
perpetuum:Appoſui tibi ignem & aquam,ad quod vo-
lueris porrige manum tuā . Aute hominem eſt vita & L
mors,bonum & malum: & quod voluerit, dabitur illi.
Quid eſt autem : Et reliquit illum in manu conſilij ſui:
niſi dimiſit eum in poſsibilitate liberi arbitrij ſui?In ma
nu enim poſsibilitas intelligitur : Ipſa eſt prima gratia
qua primus homo ſtare potuiſſet,ſi ſeruare mādata do-
mini voluiſſet . Hac ergo per inobedientiam deſolatus
homo,iudicio iuſto factus eſt ſerpēti,id eſt,diabolo cui
maluit obedire quàm deo,captiu⁹. Et ideo ſcriptum eſt:
A quo enim quis ſuperatus eſt, huic & ſeruus addictus 2.Petri.2.
eſt. Et iterum:Omnis qui facit peccatum,ſeruus eſt pec- Ioan.8.
cati. Quod cōfirmat Apoſtolus Paulus iam baptizatis,
dicens : Cum eſſetis ſerui peccati , liberi fuiſtis iuſticiæ, Roman.6.
videlicet alieni eratis à iuſticia . Per ſe ergo homo lap-
ſum facere potuit,quia voluit, ſed nō ſicut per ſe lapſus
eſt,continuo à lapſu per ſe,id eſt per propriā voluntatē
cōſurgere valuit , niſi manu domini miſericordiſsima,
quādo eius placuit pietati,fuiſſet erectus:Propter quod Pſal.144.
ſcriptum eſt, Alleuat dominus omnes qui corruunt, &
erigit omnes eliſos. Quod ſi homo propriæ voluntatis
virtute,& nō per dominum ſufficit eliſus aſſurgere,qua
in paradiſum,de quo inobediens pulſus eſt,deo recon-
ciliandus redeat,ergo Chriſtus gratis mortuus eſt:Et vt Galat.2.
quid ad ſanos medicus venire voluit , vel cur ſe ad ſal-
uandum atq; quærendum quod perierat , veniſſe dixit,
quia ſecundum dogma veſtrum,nihil perditum, nihil
quod ſanaret,inuenit? Te igitur ſancte Paule Apoſtole,
vas electionis, magiſter gētium quæſo, cur Chriſtus in
mundum venerit : dicas, vt ſciamus quid hæreticis qui
aduētum eius nihil profuiſſe humano generi, quod per
ſe ſibi ſufficere prædicant,reſpōdeamus? Fidelis ſermo, 1.Timot.1.
inquit,& omni acceptione dignus, quia Ieſus Chriſtus
venit in hunc mūdum peccatores ſaluos facere : quorū
primus ego ſum. Audi Pelagiane hæretice , pelago per-
ditionis demerſe, ſiue Celeſtiane , cœleſti iudicio peri-
ture,vas electionis veritatis tuba canentem,Chriſtus Ie-
ſus venit in hunc mundū peccatores ſaluos facere,quo-
rum ſe primum eſſe dicit ; & conaris aſtruere cum præ-
dicas hominem naturaliter poſſe quod velit,Chriſtum
nullum in eo vulnus quod curaret,nullā infirmitatem
inueniſſe , quam gratiæ ſuæ gratuito medicamento ſa-
naret ? Intantum eſtis in ſtulticiæ profundum demerſi,
vt non intelligatis Chriſtum dominum ad noſtrā re-
parationem,reformationem,redemptionem, reconci-
liationēmque formam ſerui ſuſcipere voluiſſe ? Quid
enim

A enim opus erat deo, ſi ſtatus integer naturæ maneret hu
manæ, carnem ſuſcipere noſtram, contumelias ſuſtine-
re à Iudæis, perpeti mortem: quæ vtique omnia pro no-
ſtra ſalute dignatus eſt ſuſtinere, dominus bonus & mi
ſericors pro ſeruis malis & impiis, liber pro captiuis, iu-
ſtus pro iniuſtis, vita p mortuis, ſpes pro deſperatis, re-
1. Ioan. 2. conciliatio pro offendentibus: ſicut dicit Ioannes Apo-
ſtolus de eo: Ipſe eſt propiciatio pro peccatis noſtris: nõ
pro noſtris autem tantum, ſed etiam pro totius mundi.
1. Petri. 2. Item Apoſtolus Petrus: Qui peccata, inquit, noſtra ipſe
pertulit in corpore ſuo ſuper lignum, vt peccatis mor-
tui iuſticiæ viueremus, cuius liuore ſanati eſtis: Eratis e-
1. Petri. 3. nim ſicut oues errãtes. Item ipſe in eadẽ Epiſtola: Quia
& Chriſtus ſemel pro peccatis noſtris mortuus eſt, iu-
ſtus pro iniuſtis, vt nos offerret deo mortificatos carne,
viuificatos autẽ ſpiritu. Audis electos & idoneos teſtes
ſpiritu dei loquentes, Chriſtum propiciationem pro
peccatis mundi veniſſe, peccata noſtra propterea per-
tuliſſe in corpore ſuo ſuper lignum, vt iuſticiæ viuere-
mus, eius liuore nos eſſe ſanatos, qui eramus ſicut oues
B errantes. Audis ſemel pro peccatis noſtris mortuum iu
ſtũ pro iniuſtis, vt nos offerret deo, id eſt peccato exu-
les reuocaret ad deum: & in tenebris conſcientiæ tuæ
tractans eructas nebulas, quibus lumẽ verum detrahe-
re conaris, & dicis poſſe hominẽ per liberum arbitrium
tãquam per ſe ſit idoneus, implere quod velit: Idem ip-
ſum eſt enim & illud quod flagitatis voce ſuperba: Si
volo, ſanctus ſum: ſi volo, pecco: ſi nolo, non pecco: Ni
hil videlicet aliud aſtruitis iſta dicendo, niſi vt ſuperius
iam dictum eſt, Chriſtus veniens nihil nobis præſtitit,
nihil ſalutis, nihil adiutorij cõtulit, mors eius nihil pro-
fuit nobis, ſalus noſtra naturalis eſt nobis. Talia prædi-
cantibus fides catholica dicit anathema: credit enim,
quòd ſalus hominis ex deo ſit Chriſto, cuius vulnere li-
berum noſtrum curatur & reformatur arbitrium vul-
neratum, qui auerſos à ſe gratuita gratia ſua conuertit
ad ſe, & vt deo placeant, operibus bonis operatur in eis
& velle & poſſe: quorum curſum in hac vita propter fu
turam veram vitam, miſericordia præueniendo & ſub-
ſequendo perficit. Ipſum igitur liberum arbitrium ho-
minibus eſſe, certa fide credimus & prædicamus indu-
C bitanter. Sed cur dicatur liberum arbitrium, eſt paululũ
Liberũ arbitrium quid. diſſerendum. Arbitrium ab arbitrãdo rationali conſi-
deratione vel diſcernendo quid eligat, quidve recuſet,
puto quòd nomen accepit: vel ideo liberum arbitrium
dictum, quòd in ſua poſitum ſit poteſtate, habens agen-
di quod velit poſsibilitatem, quod eſt vitalis & ratio-
nalis animæ mot⁹. Sed huiuſmodi, vt ante iam dixi, fuit
in homine protoplaſto, cum ante peccatum maneret il
læſus. Non enim per aliud contraxit offenſam, niſi per
id quo potuit ne delinqueret reſiſtere ſuadenti. Per vel-
le ergo malum recte perdidit poſſe bonum, qui per
poſſe bonum, potuit vincere velle malum. Quem iuſte
deus iam delicto captiuum voluntati deprauatæ dimi-
ſit, vt hæc eidem eſſet pœna in non faciendo quod ve-
lit, qui ſemper ſi deo fuiſſet obediens, ſufficere potuiſſet
ad omne bonum quod voluiſſet. Malum itaq; velle nõ
ex naturæ ſuæ conditione bona habuit, tanquam ex cõ
genito malo, vt Manichæus credit: ſed ex accidẽti de-
ſiderio prauo concepit, videlicet cum vt iam ſuperius
dixi, ad manducandũ vetitum lignum, quod nolle de-
buit, aſſenſum ſerpenti, id eſt diabolo præbuit: quod tã-
quam à radice viciata omnis ex illa orta humana pro-
pago contraxit, abſq; ſolo Chriſto, qui aduentu ſpiritus
ſancti nõ humano ſemine, ex carne virginis factus eſt

caro. Per peccatum ergo, liberum arbitrium hominis D
poſsibilitatis bonum perdidit, nõ nomen & rationem.
Eſſe fatemur liberum arbitrium omnibus hominibus,
habens quidem iudicium rationis, non per quod ſit i-
doneum quæ ad deum pertinent, ſine deo aut inchoa-
re, aut certe peragere: ſed tantum in operibus vitæ præ- *certe.*
ſentis, tam bonis quàm etiam malis. Bonis dico quæ de
bono naturæ oriũtur: id eſt, velle laborare in agro, vel-
le manducare & bibere, velle habere amicum, velle ha-
bere indumenta, velle fabricare domum, vxorem velle
ducere, pecora nutrire, artem diſcere diuerſarum re-
rum bonarum, velle quicquid bonum ad præſentẽ per-
tinet vitam, quæ omnia non ſine gubernaculo diuino
ſubſiſtunt, immo ex ipſo & per ipſum ſunt, vel eſſe cœ-
perunt. Malis vero dico, vt eſt, velle idolum colere, vel-
le homicidium, velle adulterium facere, res alienas vel-
le diripere, deum viuentem in ſecula blaſphemare, vel-
le turpiter viuere, velle maleficia diſcere, velle inebria-
ri & luxurioſe viuere, velle quicquid non licet vel non
expedit operari. Sed iſta non pertinent ad ſubſtantiam
vitæ præſentis, quia non ſunt à deo, immo male deſide- E
rata maculãt vitam quæ eſt à deo. Iſta ſunt zizania ani-
mæ carniſq;, quæ inimicus homo, id eſt, diabolus dor-
mitante Adam, dei videlicet præceptũ nõ conſeruante,
in liberum ſeminauit arbitriũ, in quibus procliuior &
paratior eſt quàm in proſperis vulnerata & deprauata
volũtas. Iſta ſunt diaboli opera, quæ Chriſtus dei patris
verbũ, quod eſt gladius bis acutus, in hũc mundum ve-
niẽs, ex virgine natus, de credentiũ libero arbitrio gra-
tuita ſua gratia amputat, idoneam in eiſdem ad creden
dum † præparãs voluntatem, per quam poſsint tam dei *† aliàs, creſcendum.*
patris quàm ſuam ſanctiq; ſpiritus iuſtam† peragere vo
luntatem. Nam ea eſſe opera diaboli & per Chriſtũ tol- *† vnitam.*
li, dilectus Chriſti Ioãnes Apoſtolus probat in epiſto-
la ſua dicẽs, Qui facit peccatum, ex diabolo eſt: quoniã *1. Ioan. 3.*
ab initio diabolus peccat. In hoc apparuit filius dei, vt
diſſoluat opera diaboli. Itẽ Apoſtolus Petrus in actibus
Apoſtolorum inter cætera de Chriſto ait, Qui pertrãſi- *Acto. 10.*
uit benefaciendo & ſanando omnes oppreſſos à diabo
lo, quoniã deus erat in illo. Itẽ Apoſtolus Paulus ad He *Hebr. 1.*
bræos, Qui cum ſit, inquit, ſplẽdor gloriæ & figura ſub- F
ſtantiæ eius, portanſq; omnia verbo virtutis ſuæ, purga-
tionem peccatorum faciens ſedet ad dexteram patris.
Item in eadem epiſtola, Si enim ſanguis hircorũ & tau *Hebr. 9.*
rorũ & cinis vitulæ aſperſus, inquinatos ſanctificat ad
emundationem carnis, quanto magis ſanguis Chriſti,
qui per ſpiritum ſanctum ſemetipſum obtulit immacu-
latum deo, emundauit cõſcientiam noſtram ab operi-
bus mortuis ad ſeruiendũ deo viuẽti. Perge adhuc hæ-
retice, & tantis doctoribus veritatis reſiſtens, dic liberũ
arbitrium ſic ex Adam ſuſceptum, vt medicina Chriſti
nõ indigens, per ſe ſibi ſufficiat implere quod velit. Au-
dis dei filiũ apparuiſſe, vt opera diſſolueret diaboli. Au-
dis ideo eum pertranſiiſſe, vt benefaciendo ſanaret om-
nes oppreſſos à diabolo. Audis verbo virtutis ſuæ pur-
gationem peccatorum feciſſe. Audis ſanguinem ſuum
offerendo ſe immaculatam hoſtiam deo, mundaſſe cõ-
ſcientiam noſtram ab operibus mortuis ad ſeruiẽdum.
deo viuenti: & gratiæ eius ingratus exiſtens, ſanũ te na-
turaliter putas liberum arbitrium poſsidere? Si ſanus eſt
homo vt Adã à deo primum fuerat inſtitutus: &, vt ais,
nullum vicium poſtea ex illo delinquẽte contraxit ex-
ortus, interrogo de quo dei filius apparẽs opera diſſol-
uit diaboli, quem pertrãſeundo & benefaciendo ſana-
uit oppreſſum à diabolo? In quo purgationem peccato-
rum

G rum fecit? Cuius emundauit conſcientiam ab operibus
mortuis ad ſeruiendum deo viuēti? Niſi forte falſa hæc
Apoſtolos qui ſunt in Eccleſia catholica clariſsima lu-
2.Corin.13. mina,prædicaſſe dicatis,experimentum videlicet quæ-
reotes eius,qui in eis locutus eſt Chriſtus. Quid eni or-
bati lumine veritatis oon dicere præſumatis,qui nec le
gi dei,nec Prophetis,vel Euangelio Chriſti, eiúſque A-
poſtolis ſpiritu dei canentibus credere vultis, peccato
primi hominis humanum genus mortale factum, cæ-
teríſque libero arbitrio deprauato obnoxium ſubiacere
peccatis,dei quoque filium ad ho c ſaluandum,reparan
dum,ac viuificandū veniſſe in ſimilitudioe carnis pec-
cati,ſuſtinuiſſe mori,reſurrexiſſe à mortuis. Igitur cum
de libero arbitrio agimus, nō de parte hominis agim⁹,
ſed de toto,quia cū peccauit homo primus,oon in par-
te aliqua,ſed tota qua conditus eſt,natura deliquit. Nū-
quid enim interdum cum tantum animā oominamus,
corpus aut ſpiritum ſeparamus ab anima: aut cum ſpi-
ritum dicimus, animam ſeparamus & corpus à ſpiritu:
vel cum corpus appellamus, ſeiungimus ſpiritum ani-
H mámque à corpore? Viciato ergo libero arbitrio, totus
homo eſt viciatus, per quod abſque adiutorio gratiæ
quod deo placeat, nec valet incipere, nec perficere ſuf-
ficit. Præuenitur autem medicina, id eſt, Chriſti gratia,
vt ſanetur, & reparetur in eodem viciata atque præpa-
retur voluntas,quæ ſemper indigens adiutorio, illumi-
nante gratia ſaluatoris poſsit tam deum cognoſcere,
quàm ſecuodum eius viuere voluntatem: cum enim di
Ezech.36. cit per Prophetā dominus, Et dabo in vos cor nouum
& ſpiritum nouum: quid aliud ſignificat, niſi voluota-
tes hominum lapſas præuaricatione veteris hominis,
per Chriſtum nouum hominem reparari, & præparari
ad dei voluotatem,ſicut ſcriptū eſt, Præparatur volun-
Philip.2. tas à domino? Iterum Apoſtolus Paulus: Deus eſt, in-
quit,qui operatur in vobis & velle & perficere pro bo-
na voluntate: ea vtique quæ eſt in eis vt dixi, à domino
tam reparata quàm præparata, vt eſſet bona in qua ſe iā
fidelis homo cogooſcens illuminatum, vt ad dei ſem-
per ſit paratior voluntatem, ſecurus clamat ad eum di-
Pſal.50. cens, Cor mundū crea in me deus, & ſpiritum rectum
Pſal.115. ionoua in viſceribus meis. Et, Reuela oculos meos, &
Pſal.142. conſiderabo mirabilia de lege tua. Et, Notam fac mi-
I hi domine viam in qua ambulem. Et, Domine adte
cōfugi, doce me facere voluntatē tuam, quia tu es deus
Roman.10. meus. Quòd ſi vox iſta iam credētis nō eſt, quo modo
inuocabunt in quem nō crediderunt? Non ergo homo
voluntate ſua adhuc In vicio liberi arbitrij claudicāte,
præuenit deum vt cogooſcat, & quærat eam gratiam
tāquam pro meritis accepturus: ſed præcedit vt iam di-
xi, miſericordiſsima gratia ſua deus hominis ignoran-
tis,& noodum ſe quærentis voluntatem liberi arbitrij,
1.Ioan.5. vt eum ſe ſcire & quærere faciat, ſicut dixit Ioannes A-
poſtolus in epiſtola ſua: Scimus, quoniam filius dei ve-
nit, & dedit nobis ſenſum, vt cognoſcamus verū deū,
& ſimus in vero filio eius. Hic eſt verus deus & vita æ-
Pſal.58. terna. Et Dauid in pſalmo, Deus meus miſericordia ei⁹
Pſal.24. præueoiet me. Et, Deus tu conuertens viuificabis oos. Et
Ioan.15. dominus io Euaogelio diſcipulis ſuis, Non vos me ele-
1.Ioan.4. giſtis, ſed ego vos elegi. Item Ioānes Apoſtolus: In hoc,
inquit, apparuit charitas dei in nobis, quoniam filium
ſuum vnigenitum miſit deus in mundum, vt viuamus
per eum. In hoc eſt charitas, non quaſi nos dilexerimus
deum, ſed quoniā ipſe prior dilexit nos, & miſit filium
ſuum propiciationem pro peccatis ooſtris. Nullum au-
tem eſſe hominis meritum in accipienda gratia ad ſa-
lutem, Paulus Apoſtolus docet, ſcribens ad Epheſios: K
Deus autem, ait, qui diues eſt in miſericordia, propter Ephe.2.
nimiam charitatem ſuam qua dilexit nos, & cum eſſe-
mus mortui peccatis, conuiuificauit nos Chriſto, cuius
gratia eſtis ſaluati. Propter nimiam ait charitatem ſuā
qua dilexit oos, non propter noſtram, quaſi priores di-
lexerimus eum, cum eſſemus mortui peccatis. Item poſt
puſillum in eadem epiſtola: Gratia enim eſtis ſaluati per Ibidem.
fidem, & hoc non ex vobis. Dei enim dooum eſt, non
ex operibus, vt ne quis glorietur. Item ad Timotheum, 2.Timot.1.
Noli itaque erubeſcere teſtimoniū domini noſtri, ne-
que me vinctum eius, ſed collabora Euāgelio ſecundū
virtutē dei, qui nos liberauit & vocauit vocatione ſan
cta, non ſecundum opera ooſtra, ſed ſecundum propo
ſitum ſuum & gratiam, quæ data eſt nobis in Chriſto
Ieſu ante tempora ſecularia. Audis ante tempora ſecu-
laria, quando in dei erat homo præſcientia, & non in
ſeculo, quia nondum erat ſeculum: & præponis dono
eius opera voluntaria, cæcus veritati reſiſtens. Quærens Roman.10.
enim tuam iuſticiam ſtatuere, iuſticiæ dei ſubiectus eſſe Titum.3.
non potes. Item ad Titum: Cum autem beoignitas, in- L
quit, & humanitas apparuit ſaluatoris noſtri dei, nō ex
operibus iuſticiæ quæ fecimus oos, ſed ſecundum ſuam
miſericordiam ſaluos nos fecit, per lauachrum regene-
rationis & renouationis ſpiritus ſancti, quem effudit in
nos abuode per Ieſum Chriſtum. Quid ad hæc hæreti-
ce adhuc reſpōdebis? Quid munitæ † gratiæ dei adhuc † inimice.
contra gratiam taoto magiſtro gentiū teſte, quòd nul-
lis hominum meritis detur, excogitabis oppooere? Ro-
go, quid conamini reſiſtere vera prædicanti, tam excel-
leoti doctori, qui non de ſe in ſe, ſed ex deo coram deo
in Chriſto Euangeliū prædicans loquitur, id eſt in ſim
plicitate & ſynceritate dei, & non in ſapientia carnali?
Nam quod vera annunciet, audite eū atteſtantē, & no-
lite eſſe increduli, ſed fideles: Deus ait, & pater domini
noſtri Ieſu Chriſti ſcit, qui eſt benedict⁹ in ſecula, quòd 2.Timot.11.
non mentior. Et iterum: Veritatem dico in Chriſto Ie- Roman.9.
ſu, non mentior, teſtimonium mihi perhibente cōſcien
tia mea in ſpiritu ſancto. Itemq;: Veritatem dico, oon 1.Timot.2.
mentior, doctor gentium in fide & veritate. Audiſtis,
non mentior, & tanquam mentientē redarguitis, cum
ex veſtro dogmate peruerſo, quod ille non ita eſſe præ-
dicat, meritis hominum gratiam dari annunciatis. Im-
mo videte, quia non tantum Paulum, ſed & Chriſtum M
in eo loquentem redarguitis. Sed reſpondens mihi in-
quies: Si nō vnuſquiſq; p ſua volūtate qua nos dicimus
eum inquiſiſſe deum, accipit gratiam, ſed præuenit vo-
luntatem eius ſua gratia, qua in eum credere poſsit: cur
nō hoc ergo in omnibus operatur? An perſonarum ac-
ceptor eſt deus? Si gratiæ illuminatione ſenſus tuus hæ-
retice tenebris inſipientiæ eſſet exutus, crederes tantum
teſtimoniis diuinis quæ ante iam dixi, vel quæ non di-
xi, & in ſanctis ſcripturis reperiuntur innumerabilia,
deum nullis meritis hominum gratiam ſuam dare, per
quam ſe eis oſtendat ad credendum & ſeruiendum ſi-
bi: & non quæreres immo nō diſcuteres, deus quare id
non io omnibus operetur, qui bene & iuſte ſemper om
nia quæcunque vult operatur, & voluntati eius nemo
reſiſtit: propter quod omnia quęcunq; voluit, fecit. Ideo
cur hoc illi operetur, illi nō operetur, metuentem me &
trementem iudicia eius inſcrutabilia & incōprehenſi-
bilia, oolo interroges: quia qđ lego, credo & veneror,
nō autē diſcutio. Quis eſt eni homo qui reſpōdeat deo? Roman.9.
Nūquid dicit figmentū ei qui ſe finxit, quare me ſic feci-
ſti? Habet enim poteſtatem figulus luti, ex eadem maſſa
aliud

A aliud quidem vas facere in honorem, aliud in cõtume-
Ioan.6. liam. Sed interroga eum qui dixit: Nemo venit ad me,
Matth.19. niſi pater qui miſit me attraxerit eum: Et, Non omnes
Matth.13. capiunt verbũ, niſi quibus datũ eſt. Et, Vobis datum eſt
noſſe myſterium regni cœlorum: cæteris autem non eſt
Matth.11. datum. Et, Nemo nouit filiũ, niſi pater: neq; patrẽ quis
Ioan.5. nouit niſi filius, & cui voluerit filius reuelare. Et, Sicut
pater ſuſcitat mortuos & viuificat: ſic & filius ſuſcitat
Ioan.3. mortuos, & viuificat quos vult. Et, quia ſpiritus vbi vult
Ioan.16. ſpirat: Et, quia nõ poteſt homo à ſe facere quicquã niſi
datum fuerit illi deſuper. Item interroga eum qui dixit:
Philip.1. Vobis donatũ eſt pro Chriſto nõ ſolum vt in eum cre-
Roma.9. datis, ſed vt etiam pro illo patiamini. Et, Non volentis
neq; currentis, ſed miſerentis eſt dei: & cui vult miſere-
1.Cor.12. tur, & quem vult indurat. Et quia ſpiritus ſanctus dona
chariſmatum ſuorum diuidit ſingulis pro vt vult, non
prout volũt. Et quibus voluerit, nõ qui voluerint notas
fecit deus diuitias gloriæ ſacramẽti ſui. Iſtæ ſunt vniuer
ſæ viæ domini inueſtigabiles, miſericordia & veritas,
quas ſi ſcire quæris, Paulũ interroga, & reſpondebit tibi
Roma.11. dicens: Altum ſapere noli, ſed time: quia quis cognouit
ſenſum domini, quis inſtruxit eum? aut quis cõſiliarius
B eius fuit? aut quis prior dedit illi & retribuetur ei? Quo-
niã ex ipſo, & per ipſum, & in ipſo ſunt omnia, ipſi glo
Pſal.106. ria in ſecula. Interroga etiam Dauid & dicet tibi: Quis
Pſal.105. ſapiẽs & intelliget hæc? Aut quis loquetur potẽtias do-
mini, auditas faciet omnes laudes eius? Iſta igitur cũ fa-
cit deus incõprehenſibilis & inueſtigabilis atq; inenar-
rabilis, nõ perſonarũ acceptione facit, nec iniuſto iudi-
cio, ſed plane iuſto alioq; ſecreto: quia hæc eſt fides ca-
tholica, quam ſi ſequi velis, non eris de iudiciis dei in-
cõprehenſibilibus curioſus & cõtentioſus, ſed eris cum
catholicis humilis & manſuetus. Non vt dicas deo, in-
Matth.6. terrogando quæ eſt voluntas tua: ſed tremendo, fiat vo
luntas tua, quia poteſtas dei eſt, & tibi domine miſeri-
Pſal.61. cordia. Modo enim quia iudicia dei in operib⁹ eius ab
homine narrari nõ poſſunt, ideo iniuſtus eſt de⁹? Immo
iuſtus eſt & incõprehenſibilis iudicio iuſticiæ ſuæ, & ir-
reprehenſibilis operatione voluntatis ſuæ. Taceat repre
henſibilis, mendax & iniuſtus homo, vt faciat irrepre-
henſibilis verax & iuſtus deus quæcunq; voluerit. Si tã-
tum attendas ad peccatum primorum hominum, quo
maſſa humani generis damnari meruit, quia ſecundum
Roma.5. teſtimoniũ Pauli Apoſtoli, Ex quo vno omnes tranſie-
C runt in cõdemnationẽ, poteris cognoſcere iudicia dei
eſſe iuſtiſſima: Inde eſt enim malum meritum in homi-
nibus, tam in paruulis q̃ in maioribus præcedens iudi-
cia dei, vt iuſto eius iudicio puniantur. Quare autem in
hoc vt dixi malo merito præcedẽti, nõ omnes puniun-
tur, aut cur inde non omnes ſaluãtur: ego ſeruiens do-
mino in timore & exultans cum tremore miſericordiã
ei & iudicium cantabo: quia iudicium facit præcedẽte
cauſa: ſalutem vero donat ac miſericordiã, præuenien-
do malam cauſam. Res igitur eius ſumus, Oculus tuus
hæretice, vt quid nequam eſt? habet poteſtatem paterfa-
miliâ, iuſtus & miſericors de re ſua facere quod vult:
de reo mortis, iudicis eſt quam vult ferre ſententiam.
Audi tamen adhuc calcarius, vt ad propoſitũ ſuperioris
diſputationis reuertamur, quia homo vulneratus libero
arbitrio per Adæ peccatum, ſine gratia dei, id eſt per ſe
ſolum ſanare ſe nõ poteſt, nec ſponte ad paradiſum re-
uerti, ſanctorum numero ſociandus, nec eum gratiam
meritis vllis accipere, ſed totũ ſua miſericordia deum
Luca.10. peragere. Homo quidam ait dominus in euãgelio, de-
ſcẽdebat ab Hieruſalẽ in Hiericho, & incidit in latro-
nes, qui etiam deſpoliauerunt eum, & plagis impoſitis D
abierũt, ſemiuiuo relicto. Accidit autẽ vt ſacerdos qui-
dam deſcenderet eadem via, & viſo illo, præteriuit. Si-
militer & leuita cum eſſet ſecus locum & videret eum,
pertranſiit. Samaritanus autem quidam iter faciens, ve-
nit ſecus eum, & videns eum, miſericordia motus eſt,
Et appropians alligauit vulnera eius, infundens oleum
& vinum, & imponens illum in iumentum ſuum, duxit
in ſtabulum, & curam eius egit. Et altera die protulit
duos denarios, & dedit ſtabulario & ait, Curã eius ha-
be, & quodcunq; ſupererogaueris, ego cum rediero red
dam tibi. Homo iſte quidam ipſe eſt genus humanum,
deſcendẽs ab Hieruſalẽ in Hiericho, id eſt de paradiſo
in hunc mundum. Hieruſalem enim Hebraice dicitur,
latine autẽ viſio pacis interpretatur: Recte ergo in vi-
ſione pacis paradiſum dicimus. Ante enim q̃ peccaret
homo, in viſione pacis erat, hoc eſt ĩ paradiſo, vbi quic-
quid videbat, pax erat & læticia. Inde deſcẽdens, id eſt
humiliatus & miſer factus per peccatum, in Hiericho
in mundũ videlicet, Hiericho enim in qua mundus po
nitur, luna interpretatur. Quia ſicut luna oritur & oc-
cidit, ita & mundus cum in eo orta occidunt, & iterum
oriũtur. Incidit in latrones, id eſt in diabolum & ange- E
los eius, Per inobedientiam enim vt ſæpe dictum eſt,
primi hominis, diabolus humanum genus deſpoliauit
& vulnerauit, morũ ſcilicet ornamentis, & bono poſſi-
bilitatis liberi arbitrij perdito. In illo enim peccãte pla-
gam fecit, in nos vero plagas, cum per vnum illius pec
catum quod naſcentes trahimus, ſuperaddimus multa
peccata. Quid eſt autem relicto eo ſemiuiuo abierunt?
Recte dictus eſt ſemiuiuus: habebat enim vitalem mo-
tum, id eſt liberum arbitrium vulneratũ, quod ei ſolum
ad æternã vitam quam perdiderat, redire non ſufficie-
bat, ideo & ſemiuiuus dicitur. Iacebat ergo humanũ ge-
nus vulneratũ in mũdo. Sed cur iacebat, dicite, ſi per ſe
ſurgere poterat vel ſanari, nullius indigens adiutorio?
Sed iacebat vulneratus, quia vires ei propriæ ad ſurgẽ-
dum, quo ad ſanandum ſe, medicũ, id eſt deum requi-
rere nõ ſufficiebat. Deſcendẽs ſacerdos eadem via cum
videret illum, præteriuit, Similiter & leuita cõ videret
eum, pertranſiit. In his duobus, id eſt ſacerdote & leui-
ta, duo tempora intelligũtur, legis ſcilicet & propheta-
rum. In ſacerdote lex, per quã ſacerdotium & ſacrificia
inſtituta ſunt. In leuita vaticinium prophetarum, quorũ
temporibus omne humanum genus ſanari non potuit: F
quia regnauit mors ab Adam vſq; ad Moyſem, etiã in Roma.5.
eos qui nõ peccauerunt in ſimilitudine præuaricationis
Adæ, qui eſt forma futuri, id eſt etiã in omnibus ſanctis
& in paruulis, qui præuaricati non ſunt ſicut Adam: &
tamen propter peccatum præuaricationis, quod naſcẽ-
tes ex eo traxerunt, tanquam chirographo paterno cõ-
ſtricti, ſtipendium peccati moriendo ſoluerũt. Stipen- Roma.6.
dium eſt enim peccati mors. Et quia per legẽ cognitio Roma.3.
peccati, nõ abolitio. Lex enim iubet vt cognoſcat ſe ho
mo peccatorem eſſe, quod antea ignorabat, non pecca-
tum tollit: ideo & Apoſtolus, Nam cõcupiſcentiam, in- Roma.7.
quit, neſciebam, niſi lex diceret. Non concupiſces. Lex Exod.20.
itaq; nihil ad perfectum adduxit: quia ſi ex lege iuſticia, Galat.2.
ergo Chriſtus gratis mortuus eſt. Si enim data eſſet lex, Galat.3.
quæ poſſet viuificare, vere ex lege eſſet iuſticia. Sed cõ-
cluſit ſcriptura omnia ſub peccato, vt promiſſio ex fide
Ieſu Chriſti qui omnia peccata tollit, daretur credenti-
bus. Plenitudo enim legis & prophetarũ Chriſtus, qui
venit non ſoluere legẽ & prophetas, ſed adimplere. Sa- Matth.5.
cerdote ergo & leuita prætereuntibus, iter faciens, Sa-

G maritanus venit ſecus eum. Samaritanus iſte, ipſe eſt
ſaluator Chriſtus, quia Samaritanus cuſtos interpreta-
Pſal.16. tur, cui recte dicimus, Cuſtodi me domine vt pupillam
oculi, ſub vmbra alarum tuarum protege me. Quid eſt
autẽ, venit ſecus eum? Id eſt, venit in ſimilitudine car-
nis peccati, non vt ille qui latebat in carne peccati, ſed
ſecus eum, quia in ſimilitudine. Et videns eum miſeri-
cordia motus eſt: videns eum, quid? iacentem. Nũquid
ſurgentẽ & currentem? Et ideo miſericordia motus eſt,
quia in eo quo curari dignus eſſet, meritum nullum in-
uenit. Et appropians alligauit vulnera eius. Quid eſt, al-
1.Cor.5. ligauit vulnera eius? Sicut ſcriptum eſt. Qui nõ noue-
rat peccatum, pro nobis peccatum fecit: de peccato ſci-
licet damnauit peccatum in carne. Infundens oleum &
vinum, hoc eſt chriſma ſanctum & ſanguinem ſuum.
Et impoſuit illum in iumentũ ſuum, in adiutorium vi-
delicet gratiæ incarnationis ſuæ, quia ſicut ſcriptũ eſt,
Eſaia.53. Hic peccata noſtra portauit, & pro nobis doluit. Et du-
xit in ſtabulum, ſcilicet donans ei fidem ad credẽdum
in ſe. Duxit in Eccleſiam ſuam, quæ omnibus ambulan-
tibus in via fidei, tanquam ſtabulum patet ad ſuccedẽ-
dum. Et altera die, quaſi tẽpore alio, poſt reſurrectionẽ
H vtiq; & aſcenſionem ſuam, protulit duos denarios: duo
videlicet, vetus & nouum teſtamenta, in quibus vnum
numiſma dei regis eſt. Et dedit ſtabulario, Paulo apoſto
lo, qui eſt vas electionis, cui ſollicitudo eſt omnium ec-
cleſiarum. Et ait, Curam eius habe, id eſt, quæ ad fidem
meam pertinẽt, quo modo eum oporteat ad plenam ſa-
nitatem peruenire, doce illum. Et quodcunq; ſupererо-
gaueris, dum rediero reddã tibi, Si quid ergo ſuper eu-
angelium meum, tanquam miſericordiam meam cõ-
ſecutus vt eſſes fidelis, ad eius vtilitatem ſapueris, dum
rediero iudicaturus mũdum & vnicuiq; redditurus ſe-
cundum opera ſua, reddam tibi. Quid eſt autẽ quod ſu-
per legẽ & euãgelium plus Paulus erogauit? Illud quod
1.Cor.7. puto ipſe ait ad Corinthios, De virginibus autem præ-
ceptum domini nõ habeo, cõſilium autem do tanquam
miſericordiam conſecutus à domino vt ſim fidelis: vel
Ibidem. illud etiam vbi de coniugibus ait, Nam cæteris ego di-
co, non dominus, &c. Iſta interim iam à maioribus Ec-
† aliàs, Iſta interim a maioribus Eccleſiæ catholicæ dicta, &c. cleſiæ catholicæ tractatoribus dicta † vel expoſita ſunt:
ſed tunc à nobis limes fidei ſanç defenditur, quãdo ter-
mini quos poſuerunt ſancti patres non transferuntur à
nobis, imò obſeruantur & defenſantur. Ecce quẽadmo-
dum curatur hominis liberum arbitrium vulneratum.
A die ergo aduẽtus ſui dominus, quo venit ſanare vul-
I neratum iacẽtem, vſq; ad diem reditus ſui, quo iudica-
turus eſt mundum, ſtabulario curã habere iubet ſibi tra-
diti ſauciati: ſignificans quòd à die quo datur homini à
deo per motũ miſericordiç eius, nõ per meritum quod
in vulnerato non inuenitur vt ſanetur, vſq; ad diem aſ-
ſumptionis eius, niſi ſub cura gratiæ fuerit, ad perfectũ
peruenire nõ poſſe. Sicut ſtabularius eius Paulus docet,
Philip.1. ſcribens ad Philippẽſes, Confidens hoc ipſum, quia qui
cœpit in vobis opus bonum, perficiet vſq; in diẽ Chri-
ſti Ieſu. Item Petrus Apoſtolus in Epiſtola ſua prima,
1.Petr.5. Deus autem omnis gratiæ, inquit, qui vocauit nos in ç-
ternam gloriam ſuam in Chriſto Ieſu, modicum paſſos
Luca.15. ipſe perficiet, cõfirmabit ſolidabitq;, ipſi gloria & impe
rium in ſecula ſeculorũ amen. Quid etiam aliud oſten-
ditur & in oue illa perdita ex centum ouibus, niſi libe-
rum arbitrium poſſibilitatis bono vicio primi hominis
perdito à iuſtorum erraſſe conſortio: nec per ſe ad co-
hortem, id eſt ad paradiſum de quo exiuit, fidelium nu
mero reſociandũ poſſe reuerti, niſi indebita gratia ſua,

vtique voluntate ſua, bonus paſtor Chriſtus, qui pro no K
bis animam ſuam poſuit, de deſerto errãtem, hoc eſt de
iſto mundo in quo homo diuini præcepti deſertor exu
lans eſt, & errat libero arbitrio in operibus diaboli, hu-
meris ſuis ſuperimpoſitum in adiutorium ſcilicet fidei
& charitatis ſuç reuocauerit? Hoc enim, vt dixi, ipſe do-
minus probat, cum in parabola volens hominem intel
ligi, ouem dicit erraſſe, quæ nõ ſponte redierit, ſed à pa-
ſtore requiſita ad ouile propriũ eius ſit humeris repor-
tata. Vel cum vulneratũ à latronibus, non proprio greſ
ſu, ſed iumento ſuperimpoſitum ad ſtabulum dicit eſſe
delatum, quod magiſter ille gentium gratia fidei illu-
minante videns de ſe præſumentibus dicit, Igitur non
volentis, neque currentis, ſed miſerentis eſt dei. Sed ais
mihi, Si nõ volentis neq; currentis eſt inuenire deum, *Roma.9.*
quo modo ſcriptum eſt in Pſalmis, Et ex voluntate mea *Pſal.27.*
confitebor illi: Et iterum in Apoſtolo, cum in figura va-
ſorum de peccatoribus dicit, Si quis ergo emundauerit *2.Timo.2.*
ſe ab iſtis, erit vas in honorem ſanctificatũ & vtile do-
mino ad omne opus bonum ſemper paratum? Accipe
fidei rationem. Alia cauſa eſt adhuc non credentis in
deo, alia iam credentis. De non credente, id eſt adhuc
deũ ignorãte, vt cognoſcat & credat in quo opera bo- L
na nulla ſunt, dictum eſt, Non volentis neq; currentis, *Roma.9.*
ſed miſerentis eſt dei: quia in vanitate ſenſus atq; in te-
nebris obſcuratum habẽs intellectum, liberi arbitrij lu-
men verum quod illuminat omnem hominem veniẽ- *Ioan.1.*
tem in hunc mundum, videre non poteſt, niſi deus
propter ſuam miſericordiã, qui dixit de tenebris lumen *2.Cor.4.*
ſplẽdeſcere, illuxerit in corde eius, ad illuminationem
ſcientiæ claritatis dei in facie Chriſti Ieſu, vt ablato ve-
lamine, id eſt nebula peccati de corde eius, cõuerti poſ-
ſit ad dominum, qui ſpiritus eſt. Cum autem acceperit *Ioan.4.*
ſpiritum domini, erit in eo libertas ad capeſſenda do-
mini præcepta, quia vbi ſpiritus domini, ibi libertas. Ha *2.Cor.3.*
bet autẽ theſaurum iſtum in vaſe fictili, in corpore vi- *2.Cor.4.*
delicet ſuo terreno, vt ſublimitas ſit virtus dei, & nõ ex
ipſo, & ideo non volentis, neque currentis, ſed miſeren
tis eſt dei Fit hoc etiam multifarie multiſque modis, &
in his qui iam deo ſeruiunt, cum gratiæ eius miſeratio-
ne ſubito ad ea perueniunt bona quæ non voluerunt,
neque cucurrerunt. Iam vero credẽtis, id eſt illuminati
atque reparati in libero arbitrio per gratuitam gratiam
ſaluatoris vox eſt, & ex voluntate mea confitebor illi.
Sed vt poſſit eidem confiteri, nõ in ſe, ſed gloriatur in M
domino, cũ dicit, Dominus adiutor meus & protector *Pſal.27.*
meus, in ipſo ſperauit cor meum & adiutus ſum, & re-
floruit caro mea: propterea ſequitur, Et ex volũtate mea
confitebor illi. Sua eſt vtiq; omnis voluntas bona, cum
in eo per Chriſtum vt eſſet bona, de lapſu eſt reparata.
Quapropter quicquid vult bonũ, quicquid poteſt, à do-
mino eſt: quia ſine me, ait dominus in Euangelio diſci- *Ioan.15.*
pulis ſuis, nihil poteſtis facere. Item in eodem Euange-
lio, id eſt ſecundum Ioannem, Non poteſt homo à ſe fa *Ioan.19.*
cere quicquam, niſi datum fuerit illi deſuper. Item Apo
ſtolus Paulus ad Corinthios, Fiduciam autẽ talem, in- *2.Cor.3.*
quit, habemus per Chriſtum ad deum, non quod ſuffi-
cientes ſimus cogitare aliquid à nobis, quaſi ex nobis,
ſed ſufficientia noſtra ex deo eſt: qui & idoneos nos fe-
cit miniſtros noui teſtamenti, nõ litera, ſed ſpiritu: Li-
tera enim occidit, ſpiritus autem viuificat: ita ergo &
illud eſt quod dicit Apoſtolus, Si quis ergo mũdauerit *2.Timo.2.*
ſe ab iſtis, erit vas ſanctificatum in honorem & vtile do
mino ad omne opus bonum paratum. Cum enim deli-
querit iam redemptus per gratiã baptiſmi propria vo-
luntate,

A luntate, & in peccatis ſuis permanens ex hoc migraue-
rit mundo, efficitur vas ligneum, quod facile deuorabi-
tur ab igne gehennæ: aut certe fictile, quod comminui
poſsit virga recta, virga regni Chriſti, id eſt iudicio æ-
Roma.2. quitatis eius, quem, ſicut dicit Apoſtolus, benignitas dei
ſaluandum ad pœnitentiam adduxerit, ſecũdum quod
2.Timo.2. item ad Timotheum dicit, Ne forte det illis deus pœ-
nitentiam ad cognoſcendam veritatem, & reſipiſcant
à diaboli laqueis, à quo captiui tenẽtur ad ipſius volun-
Pſal.79. tatem, & cibauerit eum pane lachrymarum, potúmque
dederit ei in lachrymis & menſura, emundat ſe ab hu-
iuſmodi vaſis, quia cum dei miſericordia ſe præueniẽ-
te, agit & ipſe ſatis per liberũ arbitrium, vt emundetur.
Sola autem voluntate ſua ſi prꝫſumat, mundari non po
teſt, immo nec ex corde pœnitere compellitur, quia Pe-
Matth.26. trum niſi dominus reſpexiſſet, nunquã pœnitentia mo-
tus amarè fleuiſſet. Pœnitẽtia ergo res eſt optima & per-
fecta, quæ defectos reuocat ad perfectũ. Sed omne da-
Iaco.1. tum optimum, Iacobus inquit Apoſtolus, & omne do-
num perfectum deſurſum eſt deſcendens à patre lumi-
num, apud quem non eſt commutatio, nec momenti
B obumbratio. Oportet ergo ea orare pœnitẽtem, quæ ad
eius mundationem expediunt, Quod vt faciat vnde ſit
Roma.8. audi. Similiter autem ait Paulus Apoſtolus, Et ſpiritus
adiuuat infirmitatem noſtram, Nam quid oremus ſicut
oportet neſcimus, ſed ipſe ſpiritus poſtulat pro nobis: id
eſt ſpiritus poſtulare nos facit gemitibus inenarrabili-
" bus. Eſt igitur liberum arbitrium, quod quiſquis eſſe ne-
" gauerit, catholicus non eſt: Et quiſquis ſic eſſe dixerit,
" quod ſine deo bonum opus, id eſt quod ad eius ſanctũ
" propoſitum pertinet, nec incipere, nec perficere poſsit,
" catholicus eſt. Quibus enim dicitur in Pſalmis, niſi li-
Pſal.33. berum arbitrium habentibus, Venite filij, audite me, ti-
morem domini docebo vos? Item à domino in Euãge-
Matth.7. lio diſcipulis, Omnis qui audit verba mea hęc, & faciet
Ioan.15. ea. Et itẽ, Vos amici mei eſtis, ſi feceritis, quæ ego man-
2.Cor.8. do vobis. Et ab Apoſtolo Corinthiis, Hoc enim vobis
vtile eſt, qui non ſolum facere, ſed & velle cœpiſtis ab
anno priore: nunc vero & facto perficite, vt quẽadmo-
dum prõptus eſt animus voluntatis, ita ſit & perficien-
di. Et multa alia quæ tam in veteri quàm in nouo teſta-
mento continentur, quæ nimis propter faſtidiũ lectio-
nis, longum eſt enarrare. Quo modo autem vnicuique
C ſecundum ſua opera redderetur in die iudicij, niſi libe-
rum eſſet arbitrium? Et ideo nõ eſt perſonarũ acceptio
Roma.2. apud deum. Quicunq; enim ſine lege peccauerunt, ſine
lege peribunt: & quicunque in lege peccauerunt per le-
gem iudicabuntur, In omni itaq; opere ſancto prior eſt
voluntas dei, poſterior liberi arbitrij: id eſt, operatur
deus, cooperatur homo. Quòd ſi dicas, vt dicere cõſue-
ſtis, quia ego prior volui, deus voluit. Iam meritum fa-
cis, vt gratia ex operibus iam non ſit gratia, ſed merces.
Roma.11. Hoc loco redarguit te Apoſtolus, dicens, Si autem gra-
tia, iam non ex operibus, alioquin gratia iam nõ eſt gra
tia. Gratia igitur donatur, non redditur: quia ſi redde-
retur quaſi ex debito, non ab Apoſtolo ex gratia, ſed ex
operibus diceretur. Omnis ergo Chriſtianus cui iã do-
natum eſt poſſe per gratiam vt dei faciat voluntatem,
abundare debet in operibus bonis, quia labor eius non
erit inanis in domino: ſic tamen vt nõ in ſe, ſed ſemper
in domino glorietur, cuius vt dixi gratia eruditur ab-
negare impietatem & ſecularia deſideria, vt ſobrie, iu-
ſte & pie viuere poſsit in hoc ſeculo: ſicut dicit Apoſto-
ad Titũ.2. lus ſcribens ad Titum, Apparuit enim gratia dei ſalua-
toris noſtri omnibus hominibus, erudiens nos, vt abne

gantes impietatem & ſecularia deſideria, ſobrie & iuſte D
& pie viuamus in hoc ſeculo, expectantes beatam ſpem
& aduentum gloriæ dei magni, & ſaluatoris noſtri do-
mini Ieſu Chriſti. Nemo ſit ſegnis & remiſſus ad ſerui-
endum deo, nec ſic de gratia cõfidat, tanquam deus li-
beri arbitrij eius, quod per mortem filij ſui reparauit &
ſibi præparauit, opera nõ requirat, immo declinet à ma
lo & faciat bonum. Vigilet, quærat, petat, pulſet, contẽ- Pſal.36.
dat vincere ſeculum, deo placere ſic, vt dum per mundi
pelagus currit, quemadmodũ ſępe dictum eſt, ancoram
gratiæ ceruicibus reuinctam fiducia liberi arbitrij non
ſoluat: quia ſiue in proſpero curſu ne extollatur, ſiue in
tempeſtate tẽtationum ne mergatur eius gubernaculo,
quoaduſque ad portum paradiſi perueniat, poterit per-
manere ſecurus: & cum impleuerit curſum, fidenter di-
cat cum Apoſtolo Paulo, Bonum certamẽ certaui, cur- 2.Timo.4.
ſum conſummaui, fidem ſeruaui. Hæc enim ille cum di
ceret, nõ in ſe, ſed in domino gloriabatur. Ipſe enim di- 1.Cor.1.
xit, Vt qui gloriatur, in domino glorietur. Quo modo 1.Cor.15.
enim ponit bonum certamen certare, curſum cõſum-
mare, fidem ſeruare, ante iam dixerat, Non ego autem,
ſed gratia dei mecum. Amputauit autẽ omnem huma- E
nam gloriam, & dedit ſoli deo, cum iterũ dicit, Vt nõ 2.Cor.1.
ſimus fidẽtes in nobis, ſed in deo qui ſuſcitat mortuos.
Et iterum, Gratia autem dei ſum id quod ſum. Recte 1.Cor.15.
nanque arbitror comparari liberum arbitrium iumen-
to: vnde & dictum eſt, Velut iumẽtum factus ſum apud Pſal.72.
te: gratiam vero ſeſſori: quia ſicut iumentum animal vi-
uaciſsimum vt dometur ad opus homini neceſſarium,
de armento vagum apprehenditur, & incipit per cu-
ram domantis ſe ad eius proficere voluntatem: ita & li
berum arbitrium quod vulneratũ viuit in homine, gra
tia dei apprehẽditur de armento luxuriæ ſeculi, in quo
ſub paſtore diabolo vagabatur per incongruas volũta-
tes. Paſtorem diabolum dixi ſecundũ Zachariam Pro-
phetam, de eo dicẽtem, O paſtor & idolum. Apprehen- Zacha.11.
ditur ergo gratia, vt dixi, ad domandum liberum arbi-
trium, vt & malæ conuerſationis depoſita feritate hu-
milietur, & vt ad obediendum in opus domino neceſ-
ſarium corrigatur, & ita per eius ſemper curã incipiat
in dei proficere voluntatem. Sicut enim iumentum il-
lud dum in via dirigitur, ſeſſoris manu regitur, vt iter
rectum ſiue leniter ſeu curſim, ſecundum ſedentis in ſe
volũtatem poſsit incedere quoaduſque ad locum per- F
ueniat deſtinatum: ita & liberũ arbitrium dum in via,
id eſt, in Chriſto, quia ipſe ait, Ego ſum via, veritas & vi Ioan.14.
ta, cœperit eſſe, gratiæ regimine regitur, vt in ſemitis
domini recto corde, ſiue patientia charitatis, ſiue fer-
uente ſpiritu, id eſt, ſecundum diuiſiones gratiarum ſpi 1.Cor.12.
ritus, qui per gratiam diuidit ſingulis prout vult, poſsit
ambulare quoaduſque ad promiſſum regnum cœlorũ
perueniat: ideo & in Pſalmis ait, Spiritus tu' bonus de- Pſal.143.
ducet me in terram rectam. Et vt illud cum aliquotiẽs
ſub ſeſſore paſtum largioribus cibariis incumbens fræ-
no, curſu extollitur, ſeſſoris flagello cæditur, vt ſecundũ
eius ambulet volũtatem: ſimiliter & liberum arbitrium
dum homo gratiæ dei immemor in proſperis efficitur,
& tanquam de ſui poſsibilitate gloriatus extollitur, eius
flagello corripitur, cum in variis tribulationibus & af-
flictionibus paululum ſubiugatur, vt humiliatus homo
in ſua humilitate * ad gratiæ recurrat auxilium. Sicut *aliàs infir
ergo homo ſedens in iumẽto, cum peregerit iter quod mitate.
inceſsit, dicit, Feci hodie vtputa triginta miliaria, cum
illo ſedente, iumentum cucurrerit triginta miliaria,
ſed nõ ea cucurriſſet niſi à ſeſſore tam directum in via

P ij quàm

G quàm gubernatum fuiſſet, Recte ergo ſeſſor quem gra-
tia figurat dicit, fecit trigiota miliaria. Ipſe eoim fecit
qui iumeotum facere fecit, & tamen vtriſque labor iti-
neris imputatur: ita & gratia & liberum arbitrium per-
agit ſine dubio iter fidei liberum, dum dei Chriſtianus
facit præcepta, ſed nõ vt ſupra dixi, ſine gratia dirigen-
Pſal.36. te vel gubernaote: propter quod dicitur in Pſalmis, Di-
rige in conſpectu tuo viam meam: & à domino greſſus
hominis diriguntur. Itaque nec gratia ſine libero arbi-
trio facit hominem habere beatam vitam: nec liberum
arbitrium ſine gratia: Et tamen paruulos ſine vſu liberi
arbitrij facit gratia habere beatam, & perpetuam æter-
námq; vitam. Eos autem qui iam rationis capaces ſunt
præuenit atque docet, vt bonum velint & poſsint. Scri-
Acto.16. ptum eſt enim in Actibus Apoſtolorũ, Et aperuit deus
cor Lydiæ purpurariæ, vt audiret ea quæ dicebantur à
Paulo. Item in Euangelio poſt reſurrectionem de duo-
Lucæ.24. bus euntibus in via, Tunc illis, inquit, aperuit ſenſum
Pſal.93. vt intelligerent ſcripturas: & in Pſalmis, Beatus homo
quem tu erudieris domine, & de lege tua docueris eũ.
Et in Propheta Ezechiele dominus, Et faciam, ait, vt fa-
ciatis voluotatem meam, & in præceptis meis ambule-
H tis. Dono igitur gratię dei patris & Chriſti eius, ſanctiq;
ſpiritus, iuſtos qui fuerunt ante legem, vel ſub lege tam
electos quàm gubernatos fuiſſe, ex multis teſtimoniis
Gene.6. accipe pauca in libro Geneſis, [Noë autem, ait, inuenit
gratiam ante dominum deum: Statímque ſequitur,]
Noë homo iuſtus & conſummatus erat in genere ſuo
& placuit deo. Nota igitur poſt inuentam gratiam, deo
donante iuſtum & conſummatum dictum eſſe & pla-
cuiſſe deo, non ante gratiam. Saluandum ergo per ele-
ctiooem gratiæ aſſumpſit eum à conſortio iniquorum,
quibus iuſte iratus inducturus erat diluuium deus, oon
actu meritorum, cum in Adæ præuaricatione natus ſit
reus: aqua enim diluuij baptiſmus illi fuit, & arca Eccle
ſia. Non ſolum autem illi fuit, ſed & vxori eius & filiis
& mulieribus ſecum in reparationem homioum con-
ſeruatis: licet hanc illi ſalutis fuiſſe fidem per gratiam
habenti præputium, quę nunc eſt per Chriſtum in præ-
putio gentiũ, quia & ille & oos gratia ſalui facti ſumus,
Ephe.2. vt dicit Apoſtolus, non ex operibus, oe quis glorietur.
Gene.15. Item illic domious ad Abraham, Noli timere Abra-
Gene.12. ham, Ego protegã te, & merces tua magna erit nimis.
Protegam te, gratia vtique mea: quia priuſquam me in-
I uocares, voeaui te vt exires de terra & cognatione tua,
& inuocares me. Ideo & ipſe Abraham ad dominum
Gene.18. cum ei apparuiſſet ad ilicem Mambræ, Domine, ait, ſi
inueni gratiam ante te, ne traoſeas puerum tuum: &c.
Gene.15. Per gratiam ergo quæ nõ eſt ex operibus, dictum eſt ei,
Roma.11. Merces tua magna erit nimis: quia nemo prior dedie
deo & retribuetur ei: quod cõfirmat Apoſtolus dicens,
Roma.4. Quid ergo dicemus inueniſſe Abraham patrem noſtrũ
ſecundum carnem? Si enim Abraham ex operibus iu-
ſtificatus eſt, habet gloriam, ſed non apud deum. Item
in Geneſi de Ioſeph cum venditus eſſet Phutiphar ſpa-
Gene.39. dooi. Vidit autem dominus eius, inquit, quod eſſet do-
minus cum eo, & quia quæcuoque faciebat, dominus
proſperabat in manibus eius, & inuenit Ioſeph gratiam
Ibidem. ante dominum ſuum. Non ex ſe habuit, ſed inuenit: do
mino vtiq; donante, qui erat cum eo & proſperabat o-
pera eius, & ſomoiorum interpretationẽ ei donauerat.
Item cum miſſus eſſet in carcerem, ait ſcriptura, Et erat
dominus cum Ioſeph, & perfudit eum miſericordia, &
dedit ei gratiã ante principem carceris. De qua gratia
non in ſe gloriabatur, ſed in domino, cuius donum eſſe
ſciebat, eum dicit Pharaoni de interpretando ſomnio K
eius, Sine deo nõ reſpondebitur ſalutare Pharaooi: itẽ *Gene.41.*
in Exodo, Dominus autem dedit gratiam populo co- *Exod.12.*
ram Aegyptiis, & accommodauerunt illis & prædati
ſunt Aegyptios. Quo modo enim eis dediſſent quos o-
dio habebant, vaſa ſua aurea & argẽtea vel veſtem, niſi
donum gratiæ fuiſſet? Item in eodem libro Moyſes ad
dominum, Ecce tu mihi dicis, ioquit, Deduc populum *Exod.33.*
meum hunc, tu autem non demonſtraſti mihi quem
ſimul dimittas mecum, & dixiſti mihi, Scio te præ om-
nibus, & gratiam habes apud me, Nunc ergo ſi inueni
gratiã in conſpectu tuo: oſtende mihi temetipſum ma-
nifeſte vt videam te, & ſim inueniens gratiam apud te,
vt ſciam quia populus tuus & gens hæc habeat gratiam
apud deum: ſed ex deo, non ex ſe: deoique cum dicit, Si
inueni gratiam in conſpectu tuo, inueniſſe ſe non ha-
buiſſe gloriatur. Et cum dicit oſtende mihi temetipſum
manifeſte, vt videam te, vt ſim inueniens gratiam ante
te: quid aliud indicat, niſi vt dum te video manifeſte,
cognoſcam noo mei fuiſſe meriti, ſed dono gratiæ tuę?
ideo & ait, vt ſim inueoieos gratiam ante te. Item poſt
puſillum ait ad domioum, Niſi & ipſe exeas nobiſcum,
oe me educas hinc: & quo modo ſcietur vere, quia in- L
ueni gratiam apud te ego & populus tuus, niſi tu pari-
ter oobiſcum fueris, & gloriabimur ego & populus tuus
præ omnibus gentibus quæ ſunt ſuper terram? Quo-
niam non in nobis, ſed in te, à quo accepimus gratiam
gloriaudi. Item dominus ad Moyſem, Et hoc verbum
tibi quod dixiſti faciam, Inueniſti eoim gratiam in cõ-
ſpectu meo, & ſcio te præ omnibus: Sed ideo faciam,
quia miſerante me inueniſti gratiam meam, non ex A-
dam peccante natus habuiſti tuam. Nam & cum dicit
dominus ad Ieſum filium Naue, Sicut eram cũ Moyſe, *Ieſue.1.*
ſic ero & tecum, & non derelinquam te, neque deſpi-
ciam te: quid aliud dicit, oiſi vt ait Moyſi, Inueniſti gra- *Exodi.33.*
tiam in conſpectu meo, & ſcio te præ omoibus? Non
enim Moyſi locũ accepiſſet, niſi vt ille ante deum gra-
tiam inueniſſet: Item in libro Iudicum, Dixit aogelus
domini ad Gedeon, Quoniam dominus erit tecum & *Iudicũ.6.*
percuties Madian tanquam virum vnum. Et dixit ad
eum Gedeon, Si inueni gratiam ante oculos tuos, vt fa-
cias ſecundum ea quæ loqueris mihi, &c. Id eſt, quo-
niam me idoneum oon agnoſco implere quæ promit-
tis, & vidiſſe te, non fuit meritorum meorum, niſi eſſet
dooum dei: ideo & ait, Si inueni gratiam ante oculos M
tuos, Dono enim dei eum vidiſſe angelum vox diuina
eoofirmat, cum paueotem & trementem cõſolatur di-
eens, Pax tibi ſit, oe timeas, non morieris: id eſt, vt vi-
deres angelum, gratiæ meæ fuit, quapropter in pace vi-
ues, & facies quæ tibi annunciaui: item in Regnorum
libro, Et dixit rex Dauid ad Sadoch ſacerdotem, Cir- *1.Para.15.*
cumage arcam domini in ciuitatẽ, Si inuenero gratiã
ante dominum, reduces me & videbo eam, & decorem
eius: id eſt, Non enim confido in virtute mea liberare
me, ſed in gratia dei, quã donare in eius eſt poteſtate:
ideo & ait, Si inuenero gratiam ante dominum, quod
confirmat in Pſalmis ipſe dicens, Gratiam & gloriam *Pſal.83.*
dabit dominus. Quid enim euidentius de gratiæ operi-
bus dici potuit, vel probari, quàm quod dictũ eſt Hie-
remiæ Prophetæ? Aut ſi nomen eius in eodem loco ta-
cuit, nunquid noo gratia ſua gratuita, hoc operatus eſt
deus in illo, cum ei dicit, Priuſquã te formarem in vte- *Hiere.1.*
ro, noui te, & priuſquã exires de vulua, ſanctificaui te, &
prophetã in gentibus poſui te? Planè manifeſtat gratiæ
donum, & nõ ex operibus. Quæ enim erant eius opera
needum

A necdum formati in vtero, necdum oati ex vtero? Igitur
Roma.9. non ex operihus, ſed ex vocante dictum eſt ei, Priuſquã
Hiere.1. te formarem in vtero noui te, & priuſquam exires de
vulua ſaoctificaui te, & Prophetam in gẽtihus poſui te.
Roman.9. Ecce vere non volentis neque currentis, ſed miſerentis
eſt dei: Item in Hieremia, Et det, ait domious, virtutem
nobis, & illuminet oculos noſtros, vt viuamus ſub vm
Baruch.1. bra Nabuchodonoſor regis Babyloois, & ſub vmbra
Balthaſar filij eius, & ſeruiamus eis multis diebus, & in-
ueoiamus gratiam in cõſpectu eorum, quia in peccatis
ſcilicet noſtris, pro quibus traditi ſumus io manus eo-
rum, requiẽ inuenire nõ meremur, donec inueniamus
gratiaoı, per quã veniam poſsimus accipere. Ideo item
Baruch.2. ſubſequens dicit, Exaudi domine orationem ooſtram
& deprecatiooẽ noſtram, & eripe nos propter te, & da
nobis granam ante faciem eorum qui nos abduxerunt.
Eripe nos, ait, propter te, & da nobis gratiã: id eſt, quia
poteſtas & miſericordia tibi eſt, & iuſte humiliaſti nos,
ob hoc gratiam vt dones petimus propter te, non prop
ter oos, quos in captiuitatem malis præcedeotibus me-
Eccli.21. ritis tradidiſti. Item io Salomone, Labia, inquit, iuſto-
rum diſtillant gratiam: hoc eſt dooo gratiæ grata & iu
B ſta loquuntur. Non enim diſtillarent gratiam, niſi fon-
Prouer. 12. te gratiæ rigareotur. Item illic, Qui diligit diſciplinam,
** al. ſcien-* diligit ſenſum: * qui autẽ odit increpatiooes, inſipiens
tiam. eſt, Melior qui inuenit gratiam ante domioum: quia
videlicet diligere diſciplinam & obedire increpanti ſe
propter dominum, per ſe ſulum oon poteſt, niſi dooo
Prouer. 16. gratiæ fuerit eruditus: ideo item ipſe dicit, Cor viri co-
gitat rectum, vt à deo corrigantur greſſus eius: Cogitat
enim iam recta, qui inuenit gratiam ante dominum: &
corrigit greſſus eius dominus, cum in eo & non in ſe
Pſal.16. confidens dicit, Perfice greſſus meos in ſemitis tuis, vt
non moueantur veſtigia mea: item in libro ſapientiæ,
Sapien.4. Quoniam gratia dei, ait, eſt in ſanctis illius. Ecce gene-
raliter dictum, neminem ſanctorum ſine gratia dei fu-
iſſe vel eſſe, ſed vt in eis ſit ad confirmandos eos, acce-
perunt gratis per fidem quæ à deo eſt, ooo habuerunt
Pſal.55. ante fidem: quia vt ait Dauid, Pro nihilo ſaluos facies
Tob.1. eos: item in libro Tobiæ, Ego autem, ait, cuſtodiui ani-
mam meam, ne manducarem de eſcis eorum. Et quo-
niã memor fui dei in toto corde meo, dedit mihi ſum-
mus deus gratiam ante Salamanaſar regem, & emebã
illi omnia, iens in regionem Mediam, vſque dum mor
C tuus eſt. Quod vero præpoſuit dicens, Quoniam me-
mor eram dei io toto corde meo: ne proprium eſſe vi-
deretur & ooo dooum, quod memor eſſet dei, cõtinuo
ſubiungens ait, Dedit mihi ſummus deus gratiam: vt
confirmaret eius dono, non merito ſuo, dei memorem
fuiſſe, & locum dilectionis ante regẽ Salamanaſar in-
Iacobi.1. ueniſſe. Præparatur enim volũtas à domino, à quo om-
ne datum optimum, & omne donum perfectum eſt, vt
omne os obſtruatur, & ſubditus fiat omnis mũdus deo,
Roman.3. quia ex operibus non iuſtificabitur omnis caro coram
** al. ſed, per* illo: quia iuſticia dei præuẽtu * miſericordiæ per fidem
aduentum. Ieſu Chriſti apparuit ſuper omoes qui crediderũt. Ideo
& ſubiungens, inquit idem Apoſtolus, Iuſtificati gratis
per gratiam ipſius, per redemptiooẽ quæ eſt in Chriſto
Ieſu, quem propoſuit deus propiciationem per fidẽ in
ſanguine ipſi⁹ &c. Ecce audiſti, iuſtificati gratis per gra-
tiam dei. Noli ei præpooere opera propria, nec ex eiſdẽ
gloriari, quia vt iã ſuperius dictũ eſt, ex operibus nõ iu-
ſtificabitur omnis caro corã illo. Ergo, inquies, damnas
opera liberi arbitrij bona, quia dicis iuſticiã ex operib⁹
2.Corint.9. nõ deberi. Si ita eſt, cur oobis præcipit Apoſtolus, abũ-

dare io operibus boois, quia labor noſter nõ erit inanis D
in domino? Audi hæretice ſtulte & inimice fidei verita
tis, Opera liberi arbitrij bona, quæ vt fiant præparantur
per gratiæ præuentũ, nullo liberi arbitrij merito, & ipſo
faciente, guberoãte & perficiente vt abuodẽt in libero
arbitrio, non damnamus, quia ex his vel huiuſmodi ho
mines dei iuſtificati ſunt, iuſtificantur, iuſtificabuntur
in Chriſto, Damnamus vero authoritate diuina opera
liberi arbitrij, quæ gratiæ præponũtur, & ex his tãquam
meritis, in Chriſto iuſtificari extolluntur. Quis enim *Roman.11.*
prior dedit ei, & retribuetur illi? Paulus hoc dicit non à
ſe, ſed in ſe Chriſto loquente. Pelagius ooo credit, Dic
hæretice, cui eſt dicẽdum aoathema? Imò dicat Paulus
ore ſuo, proferente Chriſto ſententiã, Sed licet nos, aut *Galat.1.*
angelus, ait, de cœlo euãgelizet vobis, præterquã quod
euangelizauimus vobis, anathema ſit: ſicut prædiximus
& nunc iterum dico, Si quis vobis euangelizauerit prę-
ter id quod accepiſtis, anathema ſit. Ille in ſpiritu dei di
cit extollentibus ſe de ſe, Quis prior dedit illi & retri- *Roman.11.*
buetur? Tu in ſapientia carnis, quæ ioimica eſt deo, re- *Roman.8.*
ſpondes, ego prior dedi deo, & retribuet mihi. Quid
deinde reſtat vt audias, niſi aoathema? Sed clamas ite-
rum & dicis, Si nullũ eſt meritum operãtis, quo modo E
ſcriptũ eſt, Et tu reddes vnicuique ſecũdum opera ſua? *Matth.16.*
Auſculta & intellige, ſi tamen aures habes audiendi, & *Roma.2.*
cor oõ ſit induratum intelligendi. Propter liberum ar-
bitrium quo bona & mala operantur homines, dictum
eſt, Vnicuiq; reddes ſecundũ opera ſua: habet enim ho
mo malum meritũ, cum vicio ſuo iam baptizatus de-
clinat à bono, & facit malum, id eſt, cum derelinquit
deum, & diligit ſeculũ, ſicut feciſſe Demam & Hermo-
genem teſtatur Apoſtolus, Vel cum etiam quis io toto
ſpem habẽs in vanis ſimulachris, deũ verum agnoſcere
non vult, quem cognoſcendi in hoc ſeculo habet pote
ſtatẽ, ſi velit ſummus deus, tam per indebitã gratiã qua
iuſtificat impium, ſaluare, quàm etiam cum ſe auertit,
iudicio iuſto traditum io reprobum ſenſum, futuro ge
hennæ ſupplicio reſeruare, vt reddat ei ſecundum ope-
ra ſua. Habet nihilominus & bonum meritum, cum in
omnibus gratiæ dei booa in ſe operanti nõ reſiſtit, ſed
cooperator exiſtit, & omnem ſpem ſuã habet in illum,
cum aurem ſuam & cor deo loquenti intus, hoc eſt in
interiore homine præbet, & non furis in malis ſeculo
perſtrepenti, quod meritum non habet propter præſen
tem vitam, tanquam in præſenti ſeculo recepturus, ſed F
propter futuram veram vitam, quæ erit in ſecula ſecu-
lorum: quia ſi in hac vita tantum in Chriſto ſperamus,
miſerabiliores ſumus omnibus hominibus, Spes enim *1.Corin 15.*
quæ videtur, nõ eſt ſpes: nam quod videt quis, quid ſpe- *Roman.8.*
rat? ſi autem quod non videmus, ſperamus, per patieo-
tiam expectamus. Quapropter de meritis Chriſtianus
extolli in hoc ſeculo non debet, quia nemo io hac vita
poſitus, gloriabitur ſe habere purum cor, nec quiſquam *Prouer. 20.*
dicit ſe eſſe ſine peccato. In præſenti nanque labor io-
dictus eſt, vt fiant merita per auxilium gratiæ, non prę-
miſſorum redditio meritorum: ideo & Apoſtolus, Nõ *Philip.3.*
quod iam, inquit, acceperim, aut iam perfectus ſim, ſe-
quor autem ſi compreheodam, io quo & comprehen-
ſus ſum à Chriſto Ieſu: & cętera. Quicquid ergo homo
io præſenti fuerit conſecutus, donum eſt, nõ meritum. *1.Corin.15.*
Cum autẽ corruptibile hoc induerit incorruptelam, &
mortale hoc induerit immortalitatem, vbi iam nulla
erit malorum cupiditas, ſed perfecta iuſticia, vt ſit deus *Ibidem.*
omnia io omoibus, tunc meritum reddetur iuſtis ſe-
cuodum opera ſua, quorum per totam ſeculi vitã me-

G ritum omne fuit gratia, vt gaudentes iam, merito dicant animæ ſuæ, Benedic anima mea dominum, & om-
Pſal.102. nia interiora mea nomen ſanctum eius. Benedic anima mea dominum, & noli obliuiſci omnes retributiones eius. Qui propicius fit omnibus iniquitatibus tuis, qui ſanat omnes languores tuos, qui redemit de interitu vitam tuam, qui coronat te in miſeratione & miſericordia. Audis Pelagiane, in miſeratione & miſericordia, & cęcus extolleris pro meritis ſolarum virium tuarum te coronandum. Intellige miſeratione & miſericordia dei, non in factione meritorum animam coronari. Omnes igitur ſancti dei quos ſuperius memoraui, vel non memoraui, qui ante aduentum fuere incarnationis domini noſtri Ieſu Chriſti, fide non alia niſi quę nunc eſt ſalui facti ſunt. Quod cum diceret Apoſtolus
Hebr.11. in Epiſtola ad Hebræos, Fide intelligimus aptata eſſe ſecula verbo dei, vt ex inuiſibilibus viſibilia fierent: Fide plurimam hoſtiā Abel quàm Cain obtulit deo, per quam teſtimonium conſecutus eſt eſſe iuſtius, teſtimonium perhibente muneribus eius deo, & per illam de-
Gene.5. functus adhuc loquitur. Fide Enoch tranſlatus eſt ne
H videret mortem, & non inueniebatur quia tranſtulit illum deus: ante tranſlationem enim teſtimonium habebat placuiſſe deo: ſine fide autem, ait, impoſsibile eſt placere deo: ſic & de cæteris quos electionis ordo commemorat, ſed non ſolum fide, imò & gratia quæ nunc per Chriſtum donata eſt: quia nec fides ſine gratia, nec
1.Timot.1. gratia ſine fide, dicente Apoſtolo ad Timotheum, Superabundauit autem gratia domini noſtri cum fide & dilectione quę eſt in Chriſto Ieſu. Nam eandem, vt dixi, eſſe fidem quę ſalutē contulit in cognoſcēdo deum, & illis & nobis, apertiſsime demonſtrat Apoſtolus, ſcri-
Galat.3. bens ad Galatas, Prius autem, ait, quàm veniret fides, ſub lege cuſtodiebamur, concluſi in eam fidem quę reuelanda erat. In eam vtique quæ ſemper temporibus tacitus erat in dei ſeruis per dei verbum, & reuelanda erat in gentibus per incarnatum idem verbum, quia vt ait
Hebr.13. iterū Apoſtolus ad Hebræos, Ieſus Chriſtus heri & hodie, & ipſe in ſecula. Tempora itaque mutata ſunt, non fides. Iuſtificatio ergo per fidem Ieſu Chriſti data eſt, datur, dabitur credētibus: quæ fides donum eſt ſicut & gratia, non merces: quia vt ſuperius commemoraui dixiſſe Apoſtolum, Superabūdauit gratia domini noſtri
1.Timot.1. Ieſu Chriſti cum fide. In quo enim noſtrum fides priuſ
I quam veniret erat, quæ ſicut dixit Apoſtolus, reuelanda erat? Nemo penitus glorietur ſe fidem ex proprio ſenſu genuiſſe in ſe, per quam poſsit credere deo: ſed agnoſcat tam ante legem quàm ſub lege & poſt legem, fidem quæ eſt in Chriſto Ieſu, per illuminationem gratiæ quæ à deo patre eſt, vnicuique reuelatam ad ſalutē, vt apertiſsime in Euangelio dominus noſter & ſalua-
Matth. 16. tor oſtendit, vbi dicit diſcipulis ſuis, Quem dicunt homines eſſe filium hominis? & cętera. Vos autem, inquit, quem me eſſe dicitis? Reſpōdens Petrus ait, Tu es Chriſtus filius dei viui. Et dominus, Beatus es Simon Bar Iona, quia non caro & ſanguis reuelauit tibi, ſed pater meus qui eſt in cœlis. Ecce clarum fidei donum. An nō eſt donum cum dicitur, quia non caro & ſanguis reuelauit tibi, ſed pater meus qui eſt in cœlis? Item Apoſto-
Galat.1. lus Paulus ad Galatas, Cum autem placuit, ait, ei qui me ſegregauit de vtero matris meæ, & vocauit per gratiā ſuam, vt reuelaret filium ſuum in me, vt euangelizarem eū in gentibus. Cognouerat quippe in Euangelio quid Petro reſponderit dominus ſe confiteri: ideo & dixit, Cum autem placuit ei qui me ſegregauit de vtero matris meæ, & vocauit per gratiā ſuam, vt reuelaret filium K
ſuum in me: tanquam diceret, Non caro & ſanguis mihi filium dei reuelauit, ſed pater qui in cœlis eſt: ideo nō dixit, cum voluiſſem ego: ſed, cum placuit ei qui me ſegregauit de vtero matris meæ, & vocauit, nō per meritum meum, ſed per gratiam ſuam: vnde & idem dicit *1.Corint.7.*
in alia Epiſtola ſua, Miſericordiam conſecutus ſum, vt eſſem fidelis. Item ad Epheſios vbi dicit, Huius rei gra- *Epheſ.3.*
tia ego Paulus vinctus Chriſti Ieſu pro vobis gentibus: & inter cætera ſequentia, Per Euangelium ait, cuius factus ſum miniſter ſecundum donum gratiæ dei, quæ data eſt mihi. Audi & crede Pelagiane ſecundum donum gratiæ vnumquenque fidelem eſſe, non ſecūdum meritum propriæ voluntatis. Sed ais mihi, quia oculis hæretico dolore turbaris, intendere lumen veritatis nō potes, & nullum eſt prorſus meritum propriæ voluntatis? Si diſcernas inter voluntatem & gratiam, eſt, Audi ergo breuiter, propriæ voluntatis tunc eſt meritum bonum, quando gratiæ donum præcedit vniuſcuiuſque voluntatem, & operatur vt meritum faciat homo per propriam voluntatē. Vt euidentius ergo cognoſcas donum eſſe gratiam & fidem, quæ perditum hominē re- L
uocant ad ſalutem, audi Apoſtolum Epheſiis prædicantem, Gratia ſalui facti eſtis per fidem, & hoc non ex vo *Epheſ.2.*
bis, dei donum eſt, non ex operibus, ne quis glorietur. Omnes igitur qui fuére, vel ſumus, & futuri ſunt, per vnitatem fidei & gratiam quæ eſt in Chriſto Ieſu, in deū credimus & credituri ſunt. Sine Chriſto enim nemo hominum poterit in deum credere vel adipiſci ſalutē, ſicut dicit in Actibus Apoſtolorū Petrus Apoſtolus de Chriſto, increpans infidelium inſaniam Iudæorū, Hic *Acto.4.*
eſt lapis qui reprobatus eſt à vobis ædificantibus, qui factus eſt in caput anguli, & non eſt in alio aliquo ſalus, Nec enim nomē aliud eſt ſub cœlo datum hominibus, in quo oporteat nos ſaluos fieri. Quamobrem & Apoſtolus Paulus ſcribens Corinthiis, id eſt oſtendens eandem fidem, hiſdem ſacramentis quibus & nos & patres noſtros omnes fuiſſe redemptos dicit, Nolo enim *1.Corin.10.*
vos ignorare fratres, ait, quoniam patres noſtri omnes ſub nube fuerunt, & omnes mare trāſierunt, & omnes in Moyſe, hoc eſt per Moyſem baptizati ſunt in nube & in mari, & omnes eandē eſcam ſpiritalem māducauerunt, & omnes eundem potum ſpiritalem biberunt. Biberunt autem de ſpiritali, conſequente eos petra: petra autem erat Chriſtus. Item ad Corinthios ſecunda, M
Habentes autem eundem ſpiritum fidei, ſicut ſcriptum eſt, Credidi propter quod locutus ſum: & nos credim⁹ *2.Corin.4.* *Pſal.115.*
propter quod & loquimur, Omnē vero amputauit imperitorum ſuſpicionem ancipitē, & noſtram defenſionem nullo hæreticorum ariete quaſſandam muro vallauit, cum ſcribit Epheſiis, Vnum corpus & vnus ſpiri- *Epheſ.5.*
tus, ſicut vocati eſtis in vna ſpe vocationis veſtrę, Vnus dominus, vna fides, vnum baptiſma, vnus deus & pater omnium, qui ſuper omnes & per omnia & in omnibus nobis. Item illic poſt puſillum, Donec occurramus ait, omnes in vnitatē fidei & agnitionis filij dei in virum perfectū, in menſuram ætatis plenitudinis Chriſti. Nota dictū hæretice, omnes, & in vnitatem fidei, ſed fidei quæ eſt in Chriſto Ieſu, quę cum gratia, vt ſuperius probauimus, gratis, nō meritis à deo patre ad ſalutem omnibus credentibus eſt tributa. Hæc de magiſterio gratiæ quæ eſt in Chriſto Ieſu domino noſtro, de gratia & libero arbitrio dicta ſufficiāt, imò gratias deo qui quātum voluit donando, quod voluit fari permiſit, & vbi voluit tacendum, linguæ terminum poſuit.

A LIBER QVARTVS AD ARTICVLVM QVARTVM.

ITEM aiuot libidinem naturale in homine eſſe bonum, nec in ea eſſe quod pudeat. Et reſpoodemus, Libido non eſt naturale bonū in hominibus, ſed per peccatū primorū homioum accidens malum, atque pudendum, cuius non deus author eſt, ſed diabolus. Quod vos errantes, & alios in errorem mittētes ideo oaturale bonū eſſe dicitis, quia deum peſtis huius authorem creditis, non diabolum. Omne enim quod natura bonum eſt, deus ſumme boous ex oihilo fecit, ooo diabolus: nos autem libidinem noo oaturale bonum, ſed naturale eſſe malum dicimus credimúſque. Naturale autem malum ſic dicimus, oon quia ſit naturæ deo opifice congenitum, ſed quod à peccante natura traoſierit in peccatricem naturam, id eſt quod ſit oaturæ peccaotis viciū, ooo ipſa oatura, Ooioe enim malum nō eſt natura, ſed actus accidens defectu boni.

B Quamobrem quod natura noo eſt, deus noo fecit, quia natura eſt omoe quod fecit. Hoc ergo malo io Adam, qui male bonum illicitum concupiuit, vt dixi, humana oatura eſt viciata, qood omois trahit ex ſemine natus. Sed forſitan quæris à me dicens, Quemadmodum potuit malum ſerpentis, hoc eſt diaboli, in booum homiois tranſire oaturæ? Auſculta, Serpentis nonnunquam venenato flatu homioem & mori oouimus ſtatim, & vt mori poſsit grauiter perurgeri: quapropter interrogo, reſpoode, quo modo poteſt alieoæ oaturæ virus flatile humanæ ſic præualere naturæ, vt omnes artus eius flatu mortiferos faciat, & vitalem flatum ex ea cogat exire? Sed ooui, quia nihil dicturus eris. Per peccatum enim protoplaſti non credis miſeram eſſe factam bumanam naturam & mortalem, vode poteſt qualibet accidente infirmitate facile deprimi vel occidi. Audi ergo, Sicut ouoc in peccatore ſerpētis flatu peſtifero veoeoum ioffligitur, & per illud mori compellitur, & idem morſus ab incaotatore ioſpectus afflatus eſſe dicitur, † quia ſerpens illum, inquit, afflauit, & ſtatim pro ſalute eius parat antidotum quo poſsit venenum ſuperare: ita tūc in peccante Adam, cum ſerpenti, hoc eſt diabolo magis ſuadenti quàm deo præmonēti ne faceret, ſeſe iocautus præbuiſſet, auertēte ſe ab illo irato deo, fraudifero flatu

† aliàs, & à Marſo, id eſt, incantatore inſpectus & afflatius dicitur

C venenoſa & mortifera libido ioflicta eſt, tanto eum deinceps opprimens dominatu, vt etiam peccare oolentem, ſicut venenū trahit ad mortem peccare, id eſt malum velle, incitaret inuitum. Hinc peccator, hinc viciatus vicioſuſq; factus & dictus eſt, hinc priuationē meruit vitę. Contra hoc venenatum malum ne præualeat, miſericordia inſpiciente dei remedium, id eſt antidotum, per Ieſum Chriſtū donata eſt gratia, oe omnis homo penitus interiret. Quod ſi non credere vis, quęſo vt dicas, quo modo poteſt molli ſibilo ſerpens venenū vt perimat, homini propinare, quod cōtingere hominum oullus ignorat? Sed quantumlibet tergiuerſeris, intercedente peccato ſub diaboli ſerpentis malo natura humana potuit captiuari, ſicut ſerpentis terreni poteſt flatili veneno examioari: quia ſic illud potuiſſe trāſire credimus, ſicut iſtud poſſe fieri cognoſcim⁹ & videm⁹, quod penitus nec illic potuiſſet, nec hic, ſi natura noſtra inculpabilis permaoſiſſet. Quærendum eſt igitur, cur hoc malum de quo agitur, libido dicatur. Sine dubio à libēdo, id eſt à libitu per deriuationē libido eſt ouncupata: ſed ais mihi, Ergo omne quod libet libido eſt? Reſpoo- D deo, Non omne quod libet, libido eſt, ſed omoe quod male libet, libido eſt. Io bono enim libitu libido dici nō poteſt, ſed voluntas de ratione ſcilicet mentis naturalis exoriens. In malo vero libiti oō voluntas eſt, ſed voluptas, quam fecit tranſgrediens protoplaſti volūtas, cum ſcilicet illicitū male libuit ſuadente ſerpēte, cuius ſibilo venenoſo, vt ſupra iam dixi, huoc morbum quem non habuit ante culpam eius delioquens natura cōcepit, & per coitū ſemen tranſiuit io poſteros. Factos eoim primos homines abſq; libidiois malo ſcriptura ſaocta teſtatur cum dicit, Et erant ambo nudi, Adam & mulier eius, & non confuodebantur, Quid eſt, noo confuodebantur? Id eſt nullis ad peccandū, ſicut contigit poſt peccatum, libidinis ſtimulis vrgebātur. Io voluntate enim eorum creatus erat licitus genitalium vſus ad gignendos videlicet filios, noo in voluptate luxuriæ: poſt peccatum vero hanc eiſdem accidiſſe ipſa iterum ſcriptura demonſtrat, dicens, Et aperti ſuot oculi eorū, & ſciueruot quia nudi erant, & conſueruot folia ficus, & fecerunt ſibi tegumēta. Sed nuoquid clauſis oculis erant creati, quia dictū eſt, & aperti ſunt oculi eorum? Quòd E ſi clauſi fueruot oculi eorum, quo modo verū erit quod ſcriptum eſt. Et vidit mulier, quia bonum eſt lignum ad eſcam, & quia optimum eſt videri oculis, & ſpecioſum ad intuendum? Aperti ergo erant oculi eorum ad intuēdum opera domini, quæ valde bona creauit: clauſi vero erant igoorantia mali, quod creator bonorum omnium noo creauit. Et aperti ſunt conſcientia delicti pulſante, vel cum in ſe viderēt, id eſt ſentirent iam nudati, animæ caroiſque pace, motum quendam turpiſsimum atque præcipitem nouiter accidiſſe, vnde confuſi ad fici folia cucurrerunt, & his libidinis pudore ſolicitata membra texeruot. Quòd ſi naturale bonum eſt ſecundum vos iſta libido, & nihil eſt in ea quod pudeat, quęro qua ex cauſa poſt tranſgreſsionē oaturalia membra texerunt, & ooo ſicut aote peccatum fuerant permanſerunt, quando vtiq; oudi erant, & nō coofundebantur? Nihil enim deus vnde confunderetur homo cū eum plaſmaret ad ſuam imaginem, in eius forma creauit. Quòd ſi non ſecundū fidem noſtram de accidentis malo libidinis poſt peccatum confuſi ſuot, ſecundum dogma veſtrum deus in eis fecit vnde cōfuoderentur: nec enim aliud dicitis, cum turpiſsimæ libidinis deum eſſe authorem prædicatis. Sed reſpondes forſitan, Abſit F vt deus fecerit quempiam in protoplaſtis pudorē. Iterū ergo, iterúmq; percontor, Si oihil vode pudeat deus fecit, & plena fide dicitur, quia penitus noo fecit, & malum libidiois ex diabolo nō eſt, quod recta fide ooo dicioit, quia ex ipſo eſt: dicite, cur texerunt genitalia mēbra poſt culpam, quæ à die inſtitutionis ſuę inuicem videbant & non tegebaot? Si dixeris propter peccatum, ergo confitere & accuſa malam libidinem, cuius impudentiā pudentes foliis fici texerunt. Quod ſi dicere nequis, aperte deum pudoris huius authorē eſſe criminaris: quia cum ex malo libidinis à vobis negatur cōfuſio cōtigiſſe, deus apertiſsime hominum opifex accuſatur. Sed vtinā ſic vos iſtam libidinē laudare erubeſceretis, ſicuti tunc illi cum ſe peccaſſe eius conuincente motu deprehenderent, erubuerunt. Quid vero indicaot folia fici, quibus, vt dixi, non deo authore pudēda membra, ſed per peccatum facta texerūt, niſi quendam pruritum libidinis turpem? Imò cur illas corporis partes texerūt, & non potius manus quibus prohibita attrectauerunt, aut ora quibus male deſiderata ederunt? Sed illa mēbra

Gen. 2.

Gen. 3.

G texerunt,in quibus peccati cupiditas exardeſcens con-
cupiſcentiam incontinentis gutturis accuſabat.Iſta eſt
veſtra laudabilis atque dilecta cupido,per quam, vt ait
Galat.5. Apoſtolus,Caro concupiſcit aduerſus ſpiritum , Cõtra
quam ſpiritus ſpem habens in deo, niſi fortiter concu-
1.Cor.15. piſcat,nec caro nec ſpiritus vitam poſsidebunt æternã.
Sic ſtulti eſtis,vt iſtã diſcordiam carnis & ſpiritus,dia-
bolum excuſantes,deum accuſantes feciſſe credatis.Sed
abſit hoc malum à catholicis ſenſibus,vt deum authorẽ
libidinis eſſe audeant cogitare vel dicere . Contra hoc
venenum de gratiæ antidoto cõfidentes, omnes ſancti
caſtigantes corpus ſuum , & in ſeruitutem redigentes,
ne forte à fide Chriſti reprobi efficerentur , fortiter pu-
gnauerunt & pugnant . De hac enim congreſsione lo-
1.Cor.9. quebatur Apoſtolus Paulus , cum dixit , Ego igitur ſic
curro,non quaſi in incertum,ſic pugno nõ quaſi aërem
verberans:& tanquam ecõtrario reſponderetur ei, quis
eſt,vel vbi eſt aduerſarius tuus, cõtra quem pugnas : re-
ſpõdens ait,Caſtigo corpus meum & in ſeruitutem re-
digo:id eſt,in corpore meo eſt, non in aëre contra quẽ
pugno:libido eſt ſcilicet inimica vitæ meę,quæ me cur
H rentem & placere deo per ducatum gratiæ eius volen-
tem,diuerſorum libitu malorum per momenta aculeis
impugnat & prouocat,quo agonis mei curſum impe-
diens,authorẽ ſuum diabolum faciat eſſe victorẽ . Ideo
caſtigo corpus meum, vbi porto hoſtem meum in me,
pugnanti coutra me virtute gratiæ cõfortatus repugno
pro me.Sed tunc hoſtis potentiam deſtruo, cũ caſtigãs
2.Cor.12. corpus meum infirmor in me.Cũ enim infirmor, tunc
1.Cor.15. fortior ſum & potens,Gratias autẽ deo, qui dedit nobis
victoriam per dominũ noſtrum Ieſum Chriſtũ . Quòd
ſi nõ propterea caſtigabat corpus ſuum , quo malarum
concupiſcentiarũ appetitus vel ſtimulos ſuperaret libi-
dinũ,cur hoc ſe facere dicebat, illo melius ſapientes &
docentes exponite.Non enim naturale eſſe bonum libi
dinem prædicaretis,ſi caſtitatis virtutem intuentes , vt
Paulus corpora veſtra caſtigaretis:imò impudẽti fron-
te laſciuientes, eius motum ſic procaci lingua laudatis
in publico,vt cunctis pateat quid à vobis geratur in ſe-
creto.Si tamen quæ laudare publice nõ pudeat, eligant
vel ſecretum:rogo erubeſcite,vnde protoplaſti, vt iam
dictum eſt,poſt peccatum erubuerunt,quorũ & ipſi pec
catores ſumus filij,& credite malum ex diabolo,nõ bo-
I num ex deo eſſe libidinem . Quam Apoſtolus legem,
Roma.7. hoc eſt,malam conſuetudinem nominat , & eſſe dicit
in membris contrariam legi mentis , ne obediatur legi
dei.Audite ergo quanta ſit iniquitas huius mali,quid ve
hinc homo patiatur infirmus,Apoſtolo dicẽte & diſpu
Ibidem. tante inter cætera,Nam concupiſcentiã,inquit, neſcie-
bam,niſi lex diceret,Non cõcupiſces:Non dixit , Con-
cupiſcentiam nõ habebam:ſed,neſciebam.quid?vtrum
malum eſſet.Habebam igitur,ſed tanquam naturale bo
Exod.20. num eſſe credebam:cum autem lex diceret:Non cõcu-
piſces:cognoui non naturale bonum , ſed per peccatũ
accidens eſſe malum concupiſcentiam.Occaſione autẽ
accepta, peccatum per mandatum operatum eſt in me
omnem cõcupiſcentiam.Cum ergo ſperarem,quòd vi-
ribus propriis iubente lege poſſem concupiſcentiã vin-
cere , maioribus magis eius vrgebar ſtimulis , & infir-
mante me,eius cupiditas augebatur.Sine lege enim pec
catum mortuum erat. Quod peccatũ?Libido vtiq; quæ
& concupiſcentia mala dicitur.Non dixit, nõ erat:ſed,
mortuum erat:id eſt,cum præceptum legis , quod eſt ei
cõtrarium,adhuc non eſſet,in peccatore latebat,quia le
gis imperio demonſtratũ eſt. Ego autem ſine lege viue-
bam aliquando:priuſquam ſcirem legis mandatum, in K
operibus totius cupiditatis me viuere arbitrabar.Sed cũ
veniſſet mandatũ, peccatum reuixit, ego autẽ mortuus
ſum.Vixit enim intẽtione mortifera prima lege, id eſt,
quando in paradiſo captiuauit Adam,& reuixit eadem
fallacia ſecunda lege,& occidit me tanquam captiuum
filium tranſgreſſoris:quia per legem cognitio peccati,
nõ victoria de peccato.Et inuentum eſt mihi mandatũ
quod erat ad vitam , hoc eſſe ad mortẽ. Optime dixit,
inuentum eſt mihi,id eſt,non mandatum deus ad mor
tem dedit,ſed viſum eſt mihi tanquam mortiferum,eo
quòd illud virtute propria implere nõ poſſem : cũ ego
non mandati vicio,ſed ſtimulo concupiſcentię mortis
percuſſus moriar.Stimulus enim mortis peccatũ. Nam 1.Cor.15.
peccatum occaſione accepta per mandatũ ſeduxit me,
& per illud occidit.Videns peccatũ,quod eſt,vt ſępe di
ctum eſt, cupiditas,vnde libido exorta eſt, de legis au-
thoritate nihil me valere cõtra ſe:ſicut Adã , interiecto
mandato ad præuaricandum de quo vicium peccandi
cõtraxi,ſeduxit & me,tanquã denuo dicens,Non mor- Gene.3.
te morieris , ſi de ligno manducaueris interdicto, imò
aperientur oculi tui,& eris ſicut dij, ſciens bonũ & ma- L
lum.Ideo & per illud occidit. Itaq; lex quidẽ ſancta , &
mandatum ſanctum & iuſtum & bonũ.Non igitur im-
puto legi dei, ꝙ vicio meo factus infirmus, præceptum
eius implere nequeo:quę etſi iubendo non iuuat,tamen
ſua ſanctitate & iuſticia malũ eſſe cõcupiſcentiã , quod
neſciebam,oſtẽdit:quia peccatum,ait, nõ cognoui, niſi
per legem:& docuit ad ſuperandos eius illicitos appe-
titus,cũ in me deficio,debere diuinum auxilium implo
rare.Quod ergo bonũ eſt,mihi factum eſt mors ? Abſit.
Nunquid enim mandatum bonum,quod cõtra mortis
opera datum eſt,in mortẽ mihi eſt cõmutatum ? Abſit.
Ego videlicet ꝙ morior,non mandati boni vicio mo-
rior,ſed mandato bono vicio meo trãſgreſſo.Sed pec-
catum vt appareat peccatum, per bonũ mihi operatum
eſt mortẽ, vt fiat ſupra modum peccans peccatum per
mãdatum.Vt ergo cõcupiſcentiæ malum quæ radix eſt 1.Timo.6.
omnium malorũ,cognoſcatur malum,per mandatum
bonum præualuit in me magis,nõ defecit,quia lex ſub- Roma.5.
intrauit vt abundaret delictũ. Mortem ergo mihi ope-
ratum eſt delictum,cum ex delicto, id eſt,ex concupiſ-
centia mala,infirmante me virtute propria ad obediẽ-
dum legi delicta creuerũt . Et factum eſt ſupra modum M
peccans peccatum per mandatũ,cum per legẽ , vt dixi,
non defecit,ſed magis immoderatis cupiditatibus cre-
uit:quia virtus peccati lex eſt,prohibendo,& non auxi-
liando. Scimus enim ꝙ lex ſpiritalis eſt , ego autẽ car-
nalis ſum venũdatus ſub peccato.Spiritu igitur dei tam
docente q̃ iuuante,quo lex lata eſt,nõ ſolum voluntate
carnalis legis poſſunt impleri præcepta,quia per legem
vicia mea tantum agnoſco,nõ aufero.Fruſtra de carnis
infirmitate præſumo,hoſtẽ meum cui dei iudicio iuſto
ſum traditus propter peccatũ , cui me voluntas vendi-
dit protoplaſti,ſolus ſuperare nõ valeo.Iubet deus,imò
faciat vt fiat quod iubet. Venundatus ſum ſub peccato
iuxta ſuam ſententiam,qua me peccantẽ damnauit:me
miſericordia mutare dignetur.Lex ſpiritalis eſt,ego au
tem carnalis ſum : ipſe me compotem ſuæ faciat legis,
vt ſpiritus virtute præcinctus, perfectę legis tuba gratia
præcedẽte,poſsim inimicũ in corpore ſuperare. Quod
enim operor,nõ intelligo, quod mala videlicet concu-
piſco,nõ ea vt veniant quæro vel opto, quia natura nõ
tali ſum inſtitutus:ſed hoc malum quod eſt per noxam
viciata natura,authorem prębeo legi,caliginoſis ſubito
ac prauis

A ac prauis deſideriis cóturbor illectus. Non enim quod
volo hoc ago,ſed quod odi illud facio.Legis mandato
de propriæ voluntatis conatu parêre volo,& nõ valeo.
Peccato vero dum reſiſto, cõſentire delector. Si autem
quod nolo illud facio , cóſentio legi quoniã bona eſt.
Cum ergo nolo,vt nullum concupiſcentiæ malum có-
cipiam appetitu,& magis hoc facio:magnum vere ma-
lum eſſe concupiſcentiam in membris meis agnoſco,
quæ me peccare cũ quadam delectatione ſollicitat,legi
conſentio,id eſt,credo,& per ipſam agnoſco,quia cum
Roma.7. ſua bonitate mihi indicit,Non concupiſces: venenum
mortis in cócupiſcentia eſſe deſignat.Nunc autem iam
nõ ego operor illud,ſed quod habitat in me peccatum.
Igitur hoc malum quod diſcordare facit corpus & ſpi-
ritum,vt ſit in me,non ego opto vel facio,qui illud de-
monſtrante lege,ex qua malũ eſſę cognoui,ne ſit in me
conſentire legi contendo.Sed dũ de meo velle & poſſe
id ſuperare non valeo,ideo peccatum quod in me inſli-
ctum eſt per peccatum,manens in me,ea quæ nolo ope-
ratur aduerſum me.Scio enim quia non habitat in me,
hoc eſt in carne mea bonũ.Certus ſum ergo, quòd hæc
cócupiſcentia quæ eſt conatui meo aduerſa in corpore
B meo nõ eſt bonum . Cum enim reſiſtitur ei & defeciſſe
putatur , magis magiſq; ſua malicia in variis appetitio-
nibus innouatur.Nam velle adiacet mihi, perficere au-
tem bonũ non inuenio.Volo quidem tam hoc peccatũ
vincere quàm legis præcepto parêre.Quod vtrunq; bo-
num vt perficiam, poſſe mihi de me cum velle meo nõ
ſufficit,quia ſufficientia noſtra non ex nobis , ſed à deo
2.Cor.3. eſt.Non enim quod volo bonũ hoc facio,ſed quod no
lo malum hoc ago. Ad bonum igitur peragendum vo-
luntas mea de ſe præſumens,& non de deo, nihil profi-
cit,ad malum vero etiam quod nõ vult aliquoties in-
clinatur vt velit.Si autẽ quod nolo,illud facio , nõ ego
operor illud,ſed quod habitat in me peccatũ . Cũ vtiq;
nolle meum concupiſcere prouocatur,vt velit,non vo
luntas reſiſtens id agit,ſed peccati cupiditas,quæ à ſola
Ioan.15. mea voluntate ſuperari nõ poteſt,quia ſine me , ait do-
minus,nihil poteſtis facere.Inuenio igitur legẽ volenti
mihi facere bonum,quoniam mihi malũ adiacet. Con-
delector enim legi dei ſecundum interiorem hominẽ.
Quia igitur malum cócupiſcentiæ adiacet mihi, id eſt,
ſponte,& cũ non deſideratur occurrit,& vt perpetretur
eſt voluntati deprauatæ poſsibile,quia ſine deo, vt iam
C dictum eſt,non poteſt eneruari, tamen videtur mihi de
me præſumẽti ad perficiendum bonum, legis videlicet
mãdatum,vt cœpi,fore poſsibile,ſi ſecundũ interiorem
hominem,hoc eſt,animę rationẽ,contra mortales cor-
poris mei motus tota voluntatis meæ intẽtione totiſq;
naturæ meę viribus non deſtitero repugnare. Video au
tem aliam legem in membris meis repugnantem legi
mentis meæ, & captiuantem me in lege peccati, quę eſt
in membris meis:& ecce video in me, id eſt, ſentio cõ-
trariam legem,cócupiſcentiam ſcilicet malam, morbo
libidinis ſordidatam,obuiantem & reſiſtentem & præ-
ualentem legi mentis meæ , intentioni videlicet animi
mei naturali, & captiuum me ducẽtem in lege peccati,
Roma.5. hoc eſt,in pręuaricatione protoplaſti,quæ eſt in mẽbris
meis : quia per vnũ hominem peccatũ intrauit in mun-
dum, & per peccatum mors , & ita in omnes homines
pertranſiuit,in quo omnes peccauerũt.Ecce quãta mor-
tifera bella,ecce quę pericula quantáq; naufragia,de ma
lo laudabilis & dilectæ veſtræ concupiſcentiæ diabolo
ſeminante exorta ſint . Ecce cuius peſtis onus leue eſſe
prædicatis,& iugum ſuaue.Sed Paulus, cuius eſtis aper-

tiſsimi inimici,nõ cum illo malum libidinem eſſe ſen- D
tientes , legerat ſcriptum eſſe de iſto malo iugo , Graue Eccleſiaſti-
iugum ſuper filios Adam à die exitus de ventre matris ci.40.
eorum vſq; in diem ſepulturæ in matrem omnium . Et
ideo prædicabat fidelibus cõtra vos de iſto iugo,dicẽs,
Nolite iugum ducere cũ infidelibus:id eſt,nolite æqua- 2.Cor.6.
les effici infidelibus, laudantes cũ illis quod eſt execra-
bile,& dicẽtes quod malum eſt bonum,quia væ eis qui Eſaia.5.
dicunt quod dulce eſt , amarum : & quod amarum eſt,
dulce.Bella igitur iſta doctor ille gentium in fide & ve
ritate ſecundum datam ſibi ſapiẽtiam,cõtra vos,in om-
ni eſſe genere humano in ſe deprehendit, & contra ea
fortiter dimicauit:cum enim in perſona ſua dicit, Pec-
catum nõ cognoui,niſi per legem:& , Concupiſcentiã
neſciebam:&,Peccatum per mãdatum operatum eſt in
me omnem concupiſcentiam : &, Ego autem viuebam
ſine lege aliquando:&,Ego autẽ mortuus ſum:&,Inuẽ-
tum eſt mihi mãdatum quod erat ad vitam,hoc eſſe ad
mortem:&,Peccatum per mãdatum ſeduxit me, & per
illud occidit:& , Quod ergo bonum eſt , mihi factum
eſt mors?Abſit.&, Peccatum per bonum mihi operatũ
eſt mortem:&, Lex ſpiritalis eſt , ego autẽ carnalis ſum
venundatus ſub peccato:&,Quod operor nõ intelligo: B
&,Nõ quod volo hoc ago,ſed quod odi illud facio:&,
Si autem quod nolo illud facio,cõſentio legi,quoniam
bona eſt:&,Nunc autem iam non ego operor illud,ſed
quod habitat in me peccatum : &, Scio enim quia non
habitat in me,hoc eſt in carne mea bonum:&, Velle e-
nim adiacet mihi , perficere autem bonum nõ inuenio:
&,Nõ enim quod volo bonũ hoc facio,ſed quod nolo
malum hoc ago:&,Si autem quod nolo illud facio, nõ
ego operor illud, ſed quod habitat in me peccatum:&,
Inuenio legem volẽti mihi facere bonũ,quoniam mihi
malum adiacet:&,Cõdelector legi dei:&, Video aliam
legem in membris meis repugnantẽ legi mentis meæ,
& captiuantem me in lege peccati, quæ eſt in membris
meis. Manifeſte hæc ſe cõtra concupiſcentiã bella per-
egiſſe teſtatur , nec tamen gloriatur de propriis viribus
ſe fuiſſe triumphũ victoriæ cõſecutum. Et ideo cum de
ſe,pro ſe,in ſe, contra tantũ malum infirmatus nullum
victoriæ adiutorium inueniſſet diſplicẽs ſibi,oculos ad
Chriſti propugnacula quib⁹ defendi poſsit eleuauit,di-
cẽs,Infœlix ego homo,quis me liberabit de morte cor-
poris huius?Gratia dei per Ieſum Chriſtum dominũ no
ſtrũ.Gratia eſt hæretice,qua liberamur de corpore mor E
tis,id eſt,de motibus concupiſcentiæ,quibus corpus no
ſtrum percutitur, vt anima perimatur, non ſola virtus
proprię voluntatis.Pergite adhuc per campos loquaci-
tatis veſtræ , qua tantæ turpitudinis ſqualorem laudare
nõ erubeſcitis,& clamate ſecundum cõſuetudinem ve-
ſtram ,dicentes,Libido calor bonus eſt genitalis,nec eſt
in ea quod pudeat:quia ſi malũ eſſe dicatur,nuptiæ iam
damnabuntur, ſine illa enim nõ poterit proles exiſtere.
Ex hoc aduertãt dilectæ veſtræ caſtiſsimi expugnatores
quantum libet, quod tantum laudare delectat:aut ſi nõ
libet , cur ſuadetis vt libeat & caſtitas expugnatur à vo-
bis?Cur bonũ prædicatis, quod in vobis aduerſum eſſe
ſentitis?Rogo erubeſcite. Nemo vnquam quod ſibi eſt
inimicum,bonum dicere delectatur,& laudum præco-
niis adornare. Fallimini prorſus,& fallitis,imò decepti
eſtis & decipitis. Non eſt iſte calor bonus, nec genitalis
in bonis genitalibus membris, quæ formauit deus , ſed
malus vt ſæpe dictum eſt, authore diabolo præcedente
peccato.Iſto calore ſi vigor mentis veſtræ ad illicita nõ
diſſolueretur,nõ à vobis tã licite laudaretur , quin po-
tius ſicut

G tius ſicut à catholicis damnaretur. Sed iterũ reſponde-
tis,vt ſuperius dixi,tanquã clypeo veſtro dogmati ad-
†aliàs,tanquam clypeum veſtro dogmati opponentes ne vobis &c. hærẽtes,ne vobis † valeant ſimplices quos decipitis re-
ſiſtere,& dicitis.Nuptiæ damnabuntur, ſi libido dam-
nabitur,quia abſq; illa ſoboles non gignitur.Quid præ-
ſtigioſiſsimis aſſertionibus veſtris diem in noctem mu
tare tentatis?Quid nebulis ſerena cõuoluitis? Quid in-
tuentibus lucem feruẽtes in calore turpi, quem optimũ
prædicatis,vt cordis eorum oculos perturbetis fumi a-
maritudinem eructatis?Nuptiæ authore deo valde ſunt
bonæ,nec damnantur prorſus, cum voluptuoſa libido
damnatur.Nuptiæ filiorum procreandorum cauſa ſunt
Gene.1. inſtitutæ,ſicut ſcriptũ eſt,Creſcite & multiplicamini,&
replete terram:quarum licitus vſus,non in luxuria libi-
dinis inſtitutus eſt, ſed ſine illa imperio honeſtiſsimæ
voluntatis,tantum,vt dixi,cauſa natorũ. Quia Adæ &
Euæ ante peccatũ cum adhuc ſcilicet in eis morbus iſte
non eſſet,dixit deus,Creſcite & multiplicamini, & re-
plete terram.Poſt peccatum vero,vt iam ſuperius diſpu
tatum eſt,ſibilo venenoſi ſerpẽtis cuius callidis decepti
ſunt blandimentis, hanc inquietam & mortiferam pe-
ſtem eorum corpora conceperunt:& per licitum vſum
H poſteaquã de paradiſo proiecti ſunt, in poſteros tranſ-
miſerunt,tanquã peccati ſui teſtimonium hæreditario
iure dimittentes nobis, vt ex hoc præuaricatorum nos
eſſe filios cognoſcentes non gloriemur de nobis,id eſt,
de natura noſtra peccatrice in conſpectu iudicis iuſti
dei:ſed eius miſericordiæ, quæ non in meritis conſtat,
ſemper colla flectamus,quo dignetur nos in paradiſum
reuocare,vnde illos merito exules fecit. Et in coniuga-
tis igitur & in omni homine libido mala eſt:nonnun-
quam enim ad illicita trahit,quia voluntati peccatrici,
qua factum eſt vt eſſet in membris, contraria eſt intan-
tum,vt ipſorum cõiugatorum ad illicitum vſum ardo-
re ſui ſic anhelantes præcipitet mentes, quo eadem li-
centia acti potius quàm agentes agant.Fit enim volun-
†aliàs,illecta. tas incõtinens dum illicitat† vincitur voluptate,ſed ve-
nialis eſt in coniugatis,malo bene vtentibus. Quod o-
ſtendit Apoſtolus cũ cauſa continentiæ orationis tem-
pus indicit coniugatis, & ad ipſum iterum reuertẽdum
propter incontinentiam tentationis ſatanæ præcipit,di
1.Cor.7. cens,Nolite fraudare inuicem,niſi ex conſenſu ad tem-
pus,vt vacetis orationi, & iterum reuertimini in idip-
ſum,ne tentet vos ſatanas propter incontinentiam ve-
I ſtram:Hoc autem dico ſecundum indulgentiam, non
ſecundum imperium. Damnabilis eſt vero in adulteris
& fornicatoribus,malo male vtẽtibus.Iam ergo cogno
ſcite vtrum Apoſtolus de malo veniam promiſerit cõ-
iugatis, an de bono: de malo ad tempus orationi va-
candum abſtinere præceperit, an de bono?Erratis pror
ſus,quia deus qui iuſsit fieri bonũ, nuſquã à bono pro-
Pſal.36. hibuit,ſed à malo,dicens per Dauid,Declina à malo &
fac bonum.Incunctanter omnino dicitur,bene vti hoc
malo veniali coniugatos filiorum gignendorum vide-
licet cauſa,qui naſcuntur deo opifice,non de acciden-
tis libidinis malo,ſed de bono licentiæ nuptiarũ. Nun-
quid enim cum vitis vndique deſerente agricola fuerit
ſentibus occupata, & tempore ſuo iacens in dumis pro-
duxerit botros,de cõtrariis ſibi ſpinis quibus premitur,
vuam produxit?Abſit.Sed de naturæ ſuo bono,licet ſpi
narum aculeis corruptos,bonos attulit fructus. Simili-
ter & triticum,ſi natum circumquaque zizaniis operia-
tur,inquãtum ſpicam produxerit,de naturæ ſuæ bono,
nõ de zizaniorum malo quibus impeditur, bonum in-
tulit germen:ſic filij de naturæ bono boni ſunt fructus,
non de malo libidinis corrumpentis & viciantis, cum K
quo naſcitur omnis homo. Vnaquæq; ergo res manens
in naturæ ſuæ bono, accidẽtibus ſibi aduerſitatibus mi-
ſereſcit atque torpeſcit, cultoris ſemper indigens manu
vel diligentia, vt naturæ ſuæ, cui nihil eſt contrarium
ab authore ſuo deo cõgenitum, valeat reſpõdere.Hoc
agitur & in noſtra peccatrice natura, ſemper indiget
authore & cultore ſuo atque cõſeruatore deo, vt ſpinis
& tribulis zizaniíſque libidinis, vel omnium malarum
concupiſcentiarum,quæ,vt ſæpe diximus,non authore
deo,ſed peccando contraxit, manu gratiæ ſuæ quãdiu
in terram de qua ſumpta eſt redeat, expietur, de terra
iterum in nouum ſeculum puriſsima reditura, per eun-
dem dominum noſtrum Ieſum Chriſtum ſuſcitata. Ite-
rum ergo iterúmque repeto: Libido mala nihil bonis
impẽdit nuptiis,quia nõ ab initio in eius ſordibus ſunt,
ſicut iam ſupra diximus, ordinatæ. Deus enim qui ſine
concubitu apes fœtare creauit, & agrorum cuncta ſe-
mina abſque libidine ſeminare vel naſci decreuit: ho-
minem quoque ex homine ſi non peccaſſet,per concu-
bitum voluntarium, non per libidinis ſcortum exoriri
in paradiſo permiſiſſet.Cui qualiter id cõtigerit in hu-
ius diſputationis capitulo,quãtum dominus reuelauit, L
iam me arbitror oſtendiſſe: Idenque nuptiarum licen-
tiam bonam valde fatemur,& malam cõcupiſcentiam
in coniugatis damnabilem & voluptuoſam eſſe catho-
lico ore clamamus, veſtrúmq; dogma in eius turpitu-
dine horrendum, ſanctarum ſcripturarum authoritate
damnamus.Paulus Apoſtolus Chriſti eſt, non Pelagius Roma.7.
diſcipulus antichriſti,qui dicit cõcupiſcentiam in car-
ne ſua non bonum habitare,imò apertiſsime malum di
cit eſſe.Peccatum eſſe teſtatur,ſtimulum carnis ſuæ no-
minat, à quo colaphizari ſe clamat, ne magnitudine
reuelationum extollatur: cuius malum conſiderans in 2.Cor.12.
corpore mortis ſuæ,in quo bellum inteſtinum cum in-
uiſibili hoſte gerebat, remedium ſalutis ſuæ nullum pe-
nitus, niſi ſolam gratiam dei in Chriſto Ieſu liberãtem
ſe inueniſſe teſtatur:ipſe dicit ſcribens ad Coloſſenſes,
Mortificate membra veſtra quæ ſunt ſuper terram,for- Coloſ.3.
nicationem,immundiciam,libidinẽ, concupiſcentiam
malam &c.Reſpondete huic tanto doctori:cur ea mor
tificanda præcipit,ſi naturalia bona ſunt?Sed melius in
vobis Pelagio & Celeſtio loquẽtibus,quàm Chriſtus in
Paulo,econtrario prædicatis cum laudabili plauſu, di-
centes,Viuificate membra veſtra quæ ſunt ſuper terrã, M
fornicationem mundam,libidinẽ bonam, concupiſcẽ-
tiam optimam.Demens & ſecũdum voluntatem tuam
in reprobũ ſenſum dimiſſe hæretice: de iſtarũ ſordium
malo item dicit idem Apoſtolus ſcribẽs ad Romanos,
Non regnet peccatũ in veſtro mortali corpore,vt obe- Roma.6.
diatis cõcupiſcentiis eius.Ille in veritate docendo pro-
hibet his immundiciis obedire, tu in errore Pelagiano
ſuades:ille concupiſcentiã menti cõtrariam, peccatum
vocat,tu eam laudando,vel in ea delectando,bonũ aſſe
ris naturale. Stulti, iam aliquando ſapite, & nolite de
tanto malo gloriari,neq; mẽdaces eſſe aduerſus verita-
tem,quæ per os ſanctorũ ſuorum laudabilẽ dilectãmq;
veſtram concupiſcentiam malam, & libidinem punit
immundam.Ex his enim diuerſæ tentationes oriuntur,
quibus per momenta cũ deo placere contendimus,præ-
pedimur,vt ait Apoſtolus Iacobus, Nemo cum tenta- Iacobi.1.
tur,dicat quoniam à deo tentatur: deus enim intenta-
tor malorum eſt,ipſe autẽ neminem tentat: vnuſquiſ-
que vero tentatur à cõcupiſcentia ſua abſtractus & ille-
ctus.Deinde concupiſcentia cum conceperit,parit pec
catum:

A catum: peccatum vero cum cõſummatũ fuerit, generat mortem. Videte dilectam veſtram ſimul & laudatam veſtram, concipiẽtem dolorem, parturientem peccatũ, generantẽ mortem. Cuius authorem cum deũ eſſe prędicatis, ſine dubio arguitis tãtum Apoſtolum, & deum eſſe malorum dicitis tentatorẽ: quia ipſe creauit ſecundum vos, vnde tentãtur homines, abſtrahuntur & illiciuntur: ac per hoc ipſe vnde pereant, fecit: Quod ſi ita non ſentiretis, deum mortem feciſſe minime diceretis. Sed audite adhuc repercutientẽ virga ſapiẽtiæ cœleſtis, *Iacobi.4.* vaniloqua ora veſtra eundem Apoſtolũ Iacobum, Vnde, inquit, bella & lites in vobis? Nõnne ex cõcupiſcentiis veſtris, quæ militant in mẽbris veſtris? Auditis quale officium habeat nimium dilecta veſtra cõcupiſcentia, id eſt, bella & lites, quibus diſcordare facit corpus & ſpiritum veſtrũ: & in eius caſtris hoſtilibus, atque ſub lege mortifera te hæretice militare delectat? Si pacem fidei catholicæ ſequeris, à turbine bellorum horum & litium, quo in cordis tui pelago circũquaque iactaris, ne ad portum peruenias veritatis, facile gratia gubernante poteris liberari, & cognoſcere malũ, quod in malo poB ſitus putas eſſe pulcherrimum. Audi & alium ſuper Ieſu pectus recumbentem, & conteſtantem concupiſcentiã non eſſe ex patrẽ deo, ſed ex mundo, & eam cum mun*1.Ioan.2.* do tranſituram, Ioannem dico Apoſtolum, Nolite, ait, diligere mũdum, neque ea quæ in mundo ſunt. Si quis diligit mundum, nõ eſt charitas patris in eo: quoniam omne quod eſt in mundo, concupiſcẽtia carnis eſt & concupiſcentia oculorum, & ſuperbia vitæ, quæ nõ eſt ex patre, ſed ex mundo eſt: & mundus tranſit & concupiſcentia eius. Qui autem facit voluntatem dei, manet in æternum. Claudite adhuc, ſi placet, oculos cordis veſtri ad videndum, & obturate aures ad audiẽdum tanti Apoſtoli veritatem, & clamate dicentes, ne forte dilectæ veſtræ faciatis iniuriam. Ex deo eſt concupiſcentia carnis, non ex mũdo, & ideo calor bonus eſt genitalis. Sed quid vltra in proferẽdis teſtimoniis, quibus defenſio veſtra probatur eſſe damnabilis, nitar promulgare ſermonẽ? Quia ſi omnia de legis diuinæ theſauris producantur, tempus me deficiet enarrãtem. Audite ergo breuiter, non breuia, ſed crimine ingẽtia caloris veſtri amantiſsimi opera, quibus in illicitum coire præcipitat C hebetata corda mortalium, & erubeſcite & cõticeſcite *Mala cõcupiſcentia.* tandem. Iſto calore ſuccenſus & turpiter illectus nonnunquam pater inclinat filiam, & operatur inceſtum: filius etiam patris thorum maculat, quum matri vel nouercæ aliquando miſcetur. In ſororem frater cupidine ductus incurrit: cognatam non erubeſcit opprimere. Virgo licentiam non ſuſtinet nuptiarum, ſed ſtuprum tempore concupiſcit illicito, Maritus minimè contentus licitis vxoris amplexibus, vteros † contaminat alie*† alids, ventres.* nos. Similiter & vxor immemor proprij mariti cubilis, adulterino amore vxoris thorũ occupat alienæ. Nam *Roma.1.* maſculi relicto naturali vſu fœminæ, exardeſcũt in deſideriis ſuis in inuicẽ, maſculi in maſculos turpitudinẽ operantes. Horret etiam plus iis quæ diximus, dicere, quòd dum homo immemor ſuæ naturæ, rationalis irrationali naturæ, & alienæ à ſua natura pecudi coire cõpellitur. Quid de ruina aliquantorum ſeruorum dei & ſacrarum virginum dicam, quæ hac tempeſtate naufragia patiuntur? Quídve de diuerſis immundiciis, in quibus eorum authorem ipſum ſibi puto pro vobis diabolum diſplicere? Ecce calor ille amantiſsimus veſter in quas ignominiarũ ſordes humanas ire illicit & præcipitat mẽtes? Ecce quã illuuiem etiam in ſanctis Chriſti membris fuiſſe dicere non tremuiſtis: Ecce cuius ob- D ſcœnitatis & turpitudinis eſtis acerrimi laudatores, impudentiſsimi defenſores, & ſi non fallor, cum adhuc non diſplicet, forſitan & factores. Quis enim de vobis bene ſentiat, quos de tanto malo bene ſentire cognoſcit? Si igitur in vobis vllus eſt pudor, ſi honeſtas aliqua, ſi caſtitatis intentio, tantam mali neceſsitatem, id eſt concupiſcentiam carnis ſordibus libidinis mixtam, bonam dicere & laudare deſinite: cuius authorem non deum, ſed diabolum eſſe credite, præcedẽte protoplaſti peccato: & quòd eam voluntas humana in turpiſsimis motibus refrẹnare non valeat, niſi ſingularis gratia per Chriſtum dominum noſtrum ſubuenerit ſaluatoris.

AD ARTICVLVM QVINtum, Liber quintus.

ITEM, inquiunt, paruulos non trahere originale peccatum neq; perituros à vita æterna, ſi ſine ſacramento baptiſmatis ex hac vita migrauerint. Reſpõdemus, Multum quidem iam de originali peccato, E quo & paruuli tenentur obſtricti, ſuperius diſputauimus: à luce veritatis oſtẽdimus omne humanũ genus hoc vicio claudicare. Dei etiam filium in ſimilitudine carnis peccati ob hoc veniſſe, vt morte ſua per crucem vinceret mortẽ, & gratia ſua gratuita, noſtra vulnera curaret. Veruntamẽ falſa eſſe de paruulis hæretice quæ prędicas, non ſolũ noſtro, ſed & eorũ, ſaluatore Chriſto iuuante, ſcripturarũ authoritate conuincam. Quid igitur apertius, quòd paruuli Adæ peccato naſcantur obnoxij dici potuit, quàm quod dictũ eſt per Dauid, Ecce in iniquitatibus conceptus ſum, & in *Pſal.50.* delictis peperit me mater mea? Ille enim cum adulteriũ defleret, & homicidium quod Berſabee cauſa cõmiſit, hanc veritatem in ſuæ confeſsionis gemitu eructauit: tanquam diceret, Non quòd ex hoc ſolo facinore perpetrato peccator ſim, qui antequã id facerem ſine peccato non eram, imò iam peccator ab vtero matris meæ eram: Ecce in iniquitatibus cõſumptus ſum, & in delictis peperit me mater mea. Vicium ergo peccati ſeminatus & cõceptus de parentibus ſumpſi, per quod adulterium & homicidium propria peccata peregi. Cum e- F nim ſubiungẽs, inquit, Ecce veritatem dilexiſti: peccata propria voluntate commiſſa fatetur, quia veritatem dicit deo pœnitens, quando nihil illi de commiſsis ſuis ſceleribus celat: nõ quòd ſi voluntatem celauerit, deus ignoret, ſed veritatẽ ſibi ab eo dici vult, vt veniam cõſequatur. Si vero aliqua mente exciderint, cõfiteatur veritatem deo, & cum generaliter dixerit, Deus qui noſti *Pſal.68.* occulta cordis, tu ſcis opera mea, & delicta mea à te nõ ſunt abſcondita: quibus veniam largiaris: & hæc vtique eſt veritas confitentis quam diligit deus. Eua ergo peccatum à diabolo mutuauit, Adam cõſenſu cautionem fecit, vſura poſteritati creuit. Hinc eſt, quòd infans in vtero matris hęreditario iure conſtrictus ante promittat debitũ quàm cautionẽ patris agnoſcat, vel debitorẽ etiam genitorẽ. Huius chirographi vſuræ ſunt, illæ maligniſsimę paſsiones, quibus tam maiorum ætate quàm paruulorum animæ deprimuntur, à quibus liberari neminem poſſe niſi per Chriſtum Dauid ipſe, qui in iniquitatibus cõceptum & in delictis natum ſe eſſe dicit, oſtẽdit, cum in ſeptuageſimoprimo pſalmo de perſona Chriſti loquitur, dicens, Liberauit pauperem à potẽte, *Pſal.71.* & inopem cui non erat adiutor: id eſt, humanũ genus à diaboli

G diaboli dominatu. Parcet pauperi & inopi, & animas
pauperum ſaluas faciet. Ex vſuris & iniquitate liberauit
animas eorum: Chriſtus vtiq; Adæ debitum, quod nos
vſuris obligauerat, ſoluit, cũ nullis ſuũ corpus peccatis
obnoxium in patibulo crucis ſuſpendi permiſit: ipſius
Pſal.68. enim in pſalmo vox eſt, Quæ non rapui, tũc exoluebã.
Quapropter ipſe ex vſuris & iniquitate & paruulorum
2. Corint.5. liberat animas, quia vt dicit Apoſtolus, Vn⁹ pro omnibus mortuus eſt: Et iterũ. Ergo omnes mortui ſunt: & ſi
omnes mortui ſunt, ſtimulo vtiq; mortis percuſsi, mor
1. Corin.15. tui ſunt, quia ſtimulus mortis peccatũ. Dic ergo quęrẽti
mihi, Si peccatũ paruulus nullũ carnaliter natus attra-
Iob.14. xit, cur breuis dierũ ſorte mortis aſtringitur? Quia vbi
peccatum non eſt, vtiq; mors eſſe nõ debet. Non enim
Roman.5. me fingente, ſed Apoſtolo prædicãte dictũ eſt, Per peccatum mors: ac per hoc ſecundũ errorem veſtrum, iniquus deus, vt mori paruulum patiatur non habentẽ pec
catũ per quod poſſet vita priuari. Sed ad illã fallaciam
dogmatis veſtri reſpiciens, cui iam ſuperius reſponſum
eſt, inquies mihi, Deus mortẽ fecit, quia mortalem hominem fecit: peccatum autẽ non fecit, quia in primordio hominẽ prohibuit ne peccaret: imò quid aliud di-
H citis cum deum mortẽ feciſſe creditis, niſi & peccatum
deus fecit, vt per peccatum mors intrare poſsit in mun
dum, quia vt quod item eſt repetendũ dicẽte magiſtro
gentium, Per peccatũ mors: reſponderis, Abſit, deus pec
catum nõ fecit: ergo occaſionem peccandi homini tribuit, vt opus eius, ſicut dicitis, mors homini poſsit contingere. Sine peccato enim mors eſſe non poterat, quia
velitis nolitis, per peccatũ mors. Nec occaſionem, vt di
citis, peccandi deus homini dedit, quo mori poſſet, ſed
Sapient.1. mortalem fecit. Iam reſponſum eſt ſcriptum eſſe, Deus
mortem non fecit, nec lætatur in perditione viuorũ. Et
Sapien.2. item, Deus creauit hominẽ inexterminabilem. Si ergo
peccatum non fecit, nec occaſionem peccandi homini
dedit, quod recte dicitur: bonum mortis ſecundũ vos,
quod recte nõ dicitur, quo modo per malũ peccati ab
2.Cor.6. homine potuit peruenire? Quid enim luci cũ tenebris,
aut quæ pars iuſticiæ cũ iniquitate? Videte infœlices, ſi
tamẽ videre poteſtis, quas amicicias inter deum & diabolum faciatis, quod abſit à domino. Deum enim mor
tem feciſſe dicitis: diabolum peccatum, ſi tamẽ vel hoc
aſsignatis diabolo, miſcuerũt opera ſua, & cõſenſus tãquam ſibi in auxilium venientes, vt hominẽ vita priua-
I re poſsint, & ideo dictum eſt, Per peccatum mors. Iam
hoc aduertite, imò qui ſani ſunt ſenſu aduertãt, quia ſo
letis nos dicere Manichæos, quis noſtrũ ſit Manichææ
peſtis aſſertor: nos, qui nihil commune luci ad tenebras
† al. qua- dicimus: an vos, qui opus lucis, vt putatis, id eſt mortẽ
propter quã opere tenebrarum diabolo, id eſt peccato confunditis?
ti fuerint Niſi enim credideritis mortem & peccatum vtraq; eſſe
omnes ho- mala, & nullius horum authorẽ eſſe deum ſed diabolũ
mines ſunt, delinquentibus protoplaſtis [inflixiſſe,] prorſus Mani-
quibus dñ chæos adiuuatis, imò eſtis ſimiles Manichæis, Mani-
contigerit chæus autẽ nõ credit, ſed catholicus dicẽti Paulo, quòd
mori ꝑpter per vnum hominem peccatum intrauit in mũdum, &
peccatũ, qđ per peccatũ mors, & ita in omnes homines pertranſiit,
in eis non in quo omnes peccauerũt. Hęc eſt fides noſtra, fatemur
actione ſed incunctanter peccatũ in paruulis, & per peccatum mor
vterina cõ- tem pertranſiſſe in omnes homines: Et paruuli natura
ceptione p- homines ſunt, † quia propter peccatum quod in eos nõ
trãſiit, &c. actione, ſed vltima cõceptione pertranſiit, moriuntur.
† aliàs, niſi Non enim morerentur, ſi cœno peccati nõ alerentur. †
cœno pecca Per peccatum enim, vt ſæpe eſt repetẽdum, mors: Non
ti necarent. ſine peccato hac morte, ne in æternum pereant, morte

domini redimuntur. Hoc cœno peccati quo naſcũtur K
ſqualidi, vt in regnum cœlorum ingrediãtur immaculati, immaculato per baptiſmũ ſanguine Chriſti mundantur. Audi & alterum, dei ſapientiam inquirẽtem, &
per illam veritatẽ mortalibus prędicantem. Audi aliter
quidẽ quàm Dauid loquentẽ, ſed non aliter prophetan
tem, in vno vnico ſpiritu vera dicentẽ, quòd Adæ peccato & paruuli naſcendo premantur. Dauid enim, inquit, vt ſupra iam dictum eſt, Ecce enim in iniquitati- *Pſal.50.*
bus cõceptus ſum, & in delictis peperit me mater mea:
iſte ait in libro Eccleſiaſtico, Graue iugum ſuper filios *Eccli.40.*
Adam, à die exitus de ventre matris eorũ, vſq; in diem
ſepulturæ in matrẽ omnium. Quod eſt hoc graue iugũ,
niſi peccatum? Et quare dictum eſt iugum, niſi quia ex
duobus Adam & Eua veniat, vel duorũ premat & con
terat colla, id eſt, maſculi & fœminæ, malorum videlicet atq; impiorum, † quia in vtroque ſexu iugum ſunt. *† al. maio-*
Ideo ait generaliter, Graue iugum ſuper filios Adam. *rum videli*
Dicendo ergo, ſuper filios, ętates nõ diſcreuit vel ſexus, *cet atq; mi-*
& comparando iugum peccato, propter Chriſtum: qui *norum.*
vt cæteri ex vſu coniugatorũ natus non eſt, omnes cæteros eſſe peccatores æquauit. Hoc iugo, id eſt originali
peccato reuincti maiores atque minores, vicio ex ipſo L
orti, tanquam aratrũ trahimus quandiu ſumus in mor
tis corpore, cuius cupiditatis vomere proſcinditur, hoc
eſt corrumpitur terra noſtra. Propter quod in libro Sa
piẽtiæ dictum puto, Corpus autem quod corrumpitur, *Sapien.9.*
aggrauat animã. A cuius vita, † labore & onere, vel ara- *† iugi.*
tri corruptione vt requieſcat, nemo ſoluitur propria vo
lũtate & poteſtate, niſi ab illo iuſte iudicãte & indebite
miſerãte, qui ait, Venite ad me omnes qui laboratis & *Matth.11.*
onerati eſtis, & ego reficiam vos. Tollite iugũ meum ſu
per vos, & diſcite à me quia mitis ſum & humilis corde, & inuenietis requiẽ animabus veſtris. Iugum enim
meum ſuaue eſt, & onus meũ leue: quo modo vero ad
eum vocati eant, ipſe oſtẽdit, dicẽs, Nemo venit ad me, *Ioan.6.*
niſi pater qui miſit me traxerit eũ: pro iugo peccati aſpe
ro & graui, quo carnaliter nati premuntur, vocatis tollendum ſuper ſe iugũ ſuaue, & onus leue pręcipit. Superius iam diximus, cur peccato iugum ſit comparatum:
nũc ſpiritale Chriſti iugũ & onus intelligere debemus,
charitatẽ eſſe dico, qua iubemur diligere deũ & proxi- *Matth.22.*
mum quia in his duobus præceptis tanquã in iugo, lex
omnis pẽdet & Prophetę. Quid enim ſuauius ac lenius
charitate, qua nos diligens deus, per mortem filij ſui ex M
duobus populis Iudæis ſcilicet & gentibus vinculo gra *Ephe.2.*
tiæ in vnitate fidei cõiugauit, & fecit vtraq; vnũ. Chriſti itaque iugum ceruices, quas preſſerat iugum peccati,
ſuſpẽdit, non premit, ad cœlũ leuans: quia charitas ſine
qua nemo promeretur deũ, nunquã cadit, & cooperit
multitudinẽ peccatorũ. Ipſa eſt etiã onus leue quã qui *1.Corin.13.*
habuerit, deũ portat, quia charitas deus eſt. Ideo & Apo
ſtolus, Glorificate, inquit, & portate deũ in corpore ve- *1.Corin.6.*
ſtro. In hac vocatione ſunt & paruuli, qui aſſumũtur in
fide credentiũ, non obedientia volũtatis, ſed dilectione nimia charitatis. Propter quod in Pſalmis dictũ eſt
de ipſis, Etenim nõ credẽtes inhabitare dominũ deum. *Pſal.67.*
Super quos niſi fuerit dono gratiæ charitatis iugũ ſuaue & onus leue Chriſti, requieſcere à labore & onere originali iugi non poſſunt. Grauantur enim in labore &
onere diuerſarum paſsionum, quas eos in lacte poſitos
perpeti videmus & ſtupemus. Vexantur enim nonnunquã à dæmonibus diuerſis doloribus & vulneribus cruciantur, multiſque, vt dixi, ęrumnarum generibus affliguntur: & in his omnibus cum quid patiantur hoc di-
cere non

A cere nõ poſsint, tamẽ pœnis ſe cruciari variis quodam modo loquuntur, cum aculeo punctis dolorum, cõfuſos vocũ eiulatus emittunt. Qui ſi minime ſtimulo peccati protoplaſtorũ percuſsi, ex quorũ peccatrice carne peccati caro ſunt, patiuntur ſecũdum errorem veſtrũ, deus qui talem fecit naturã, vt pœnalibus anima paſsionibus conuexetur, crudelis eſt, aut certe ioiuſtus, vt innocentiam ſanctã & nullius penitus erroris obnoxiam tantis permittat vrgeri periculis, & in ipſis nonnunquam vita priuari. Quod niſi eos peccati originalis cauſa pati credideritis ſine dubio deũ, qui valde bona omnia fecit, *Gene.1.* arguitis. Sed abſit vt ſit iniquus, inferens iram, imò iuſtus iudicia faciens. Pœna enim peccati eſt vt pœnis plectantur, non in actu ſed ortu paruuli peccatores. Quia, *Pſal.50.* Ecce enim in iniquitatibus conceptus ſum, & in delictis peperit me mater mea: &, Graue iugum ſuper filios *Eccleſiaſtici.40.* Adam à die exitus de ventre matris eorũ, vſq; in diem ſepulturæ in matrẽ omnium: non ego fingens, ſed Pro- *2.Petr.1.* phetæ dei ſpiritu veritatis ſancto acti dixerunt. Audi & alium athletam fortiſsimum per omnia diaboli flagella tranſeuntem, & patientia ſua eius impatientiam ſuperantem, beatum Iob dico, quid ſpiritu dei quo proba- B tus & fortis eſt factus, de humanæ naturæ ſenſerit labe, etiam & paruulos dicens à peccati ſordibus immunes eſſe non poſſe, hóſq; adducẽdos in iudicium corã deo, *Iob.14.* Homo, inquit, natus ex muliere, breuis vitæ & plenus iracundia, & ſicut flos cum floruerit, decidit, fugitq; vt vmbra, & nõ permanet. Nónne etiam huius curam habuiſti, & hũc feciſti venire in iudicium coram te? Quis enim erit mundus à ſorde? Ne vnus quidem, etiam ſi vnius diei fuerit vita eius ſuper terram. Eſt ne aliquid dubitandum, tam clariſsima authoritate, paruulos peccati illuuie maculatos eſſe naſcentes? Cum enim dicit, Nónne etiam huius curam habuiſti, & hunc feciſti venire in iudicium coram te, ſtatim propter iudicia iuſtiſsima dei cur in iudicium veniat, cauſam præcedẽtem oſtendit? Quis enim, inquit eos, mundus à ſorde? Ne vnus quidem eſt, etiam ſi vnius diei fuerit vita eius ſuper terrã. Id autem eſt propter peccati ſordem, quam trahit à peccante natura, qua naſcitur immundus in mundo. Hæc ſecundum Septuaginta interpretum editionem quę ex græco in Latinum ſermonẽ verſa eſt, poſuimus. Audite apertius ad ſuggillationem veſtrã idipſum, qualiter ex Hebræo verbo ſit in Latinum tranſlatum. Quis, ait, C poteſt facere mundum de immundo conceptũ ſemine? Nónne tu qui ſolus es? Eſt ne deinceps contentio? Imò eſſe debet à vobis vlla cõtradictio? Audis de paruulo dici, Quis poteſt facere mũdum de immundo cõceptum ſemine, nónne tu qui ſolus es? & adhuc dubitas baptiſmum Chriſti per gratiam habere, quod mũdet in paruulo? Niſi enim eſſet immundus, non diceret, Quis poteſt facere mundum: ſed cũ addidit, de immundo conceptum ſemine: parentũ ſordidatum dicit eſſe peccato, quorum ſunt immunda ſemina, non cõditione naturę, ſed præuaricantis vicio protoplaſti. Siue igitur Septuaginta ex Hebræo in Græco, ſiue alius ſimiliter ex Hebræo in Latino ſermone, vnum atq; idem, & ſi mutatis verbis, non tamen veritate, paruulos peccati ſorde reos eſſe dixerunt. Quam enim iniuſticiam, ſicut ſæpe pro diuerſitate propoſitarum à me cauſarum interrogaui, apud deum dicitis, vt nulla exiſtente cauſa ſecundum errorem veſtrum, ſicut ſupra diximus dixiſſe Iob, paruulus breuis vitæ & plenus iracũdia ſit: cum quid ſit ira rationis vſu omnino neſciat: vel quare vt flos decidit, fugitq; vt vmbra, & in vita multorum dierum ſiue annorum nõ permanet, ſicut nouimus multis contingere paruulis: vel cur eum ad iudicium venire corã ſe facit, cum mandatum legis eius non cognouerit faciendum, nec contempſerit voluntatem? Hoc vtique ſecundum vos, vt dixi, iniuſte paruuli patiuntur à iuſto iudice, ſi nulla peccati contagione tenentur obnoxij. Sed D quantalibet latitudine mandatorum veſtrorum † verbis muros hæreſi veſtræ circunquaq; conſtruatis, † ventus cuius eſt impulſus gratiæ, in omnibus totum quaſſat & deſtruit. Vnde repugnatis atque confiditis? Quia iuſtus dominus nihil facit iniuſtum, & verax non poteſt eſſe mendax. Paruuli vtique, vt dicit Apoſtolus, natura filij iræ ſunt, Adæ ſcilicet parentis, ſicut ſæpe diximus, offenſione, conſenſione. † Non enim dicerentur filij iræ niſi iram, id eſt, peccatum primi plaſti, qui peccando deum ad iram primus in genere noſtro prouocauit, traherẽt ſeminati. Ideo dictum eſt, Quis enim erit mũdus à ſorde? Ne vnus quidem, etiam ſi vnius diei fuerit vita eius ſuper terram. Vel ſicut dictũ eſt alio modo, tamẽ idem, Quis poteſt facere mundum de immundo conceptum ſemine? Nónne tu qui ſolus es? Ob hanc igitur ſolã ſordem peccati quam trahit, nõ de coniugij bono, ſed de libidinis malo, paruulus breuis vitæ & plenus iracun- E diæ eſt. Decidit etiam vt flos, fugitq; vt vmbra nec permanet, atque in iudicium coram domino venit iudicandus. Cui niſi baptiſmi gratia per Chriſtum ſubuenerit, diſperiet de populo Chriſtiano. Sicut lex periturum dixit paruulum de populo Iudæorum, niſi die circunciſus fuiſſet octauo. Scriptum eſt enim, Infans qui *Gene.17.* octauo die circunciſus non fuerit, diſperibit anima illa de populo ſuo. Dic igitur mihi, A quo facinore circunciſio paruulos liberat? Aut quare incircunciſi de populo dei anima peribat, ſi nihil, vnde ſanaretur vel diſperiret, habebat: quin potius parẽtibus eius niſi incircunciſus fuiſſet, debuit prætendi perditio, qui vſum obedientiæ & liberi habebant arbitrij, & non paruulo ignoranti bonum & malum? Sed eſto quòd parentes ob hãc negligentiam, quod ſcriptum non eſt, ſubeant perituri ſupplicia, nunquid damnatis illis ſi incircunciſus mortuus fuerit paruulus, animæ poterit interitum abolere? Deus enim locutus eſt, nõ homo, dicens, Infans qui octauo die circunciſus nõ fuerit, diſpereat anima illa de populo ſuo. Narrate ergo ſi poteſtis, dei iuſticiã in qua multum vos poſſe iactatis, imò totum poſſe naturæ viribus, cur diſperdat innocentiam incircũciſam, quidve F circuncidi iubet, ſi nulla donantur circunciſione delicta? Reſpondetis planè, Iuſtus deus in iudicando. Hæc enim ſoletis quaſi diligentes deũ dicere, ſed ore veſtro, corde autem mentientes ei. Si itaq; iuſtus deus in iudicando, rogo dic cauſam incircuncisi paruuli perituri. Actualia certe nulla ſunt eius delicta. Quæ enim eſſe potuerunt octo dierum? Trahere eum originale peccatum, & propter hoc damnari, credere non vis. Vnde iniuſta dei iudicia? Dic iam aperte, Iniuſtus deus & impius, vt damnet paruulum, quem damnabilis nulla cauſa præceſsit. Nec enim aliud in cordis tui tenebris ſentire cognoſceris, ſi tamen incircuncisum reſte dei lege fideli, perire paruulũ credis. Aut ſi de vobis aliud ſentiendum eſt, iudicent orthodoxi. Sed more illo veſtro veritatis videlicet luce deſerti atq; refelliti, Deus, inquitis, præſcius operum eius malorũ quæ facturus erat ætate perfecta, peritutũ dixit de populo ſuo. Inane Pelagiane inſane. deus qui iuſtus eſt in omnib⁹ viis ſuis, & ſanctus in om- *Pſal.144.* nibus operib⁹ ſuis, pro huiuſcemodi credẽdus eſt incircũciſum paruulum iudicare, vt tãquam factorẽ pro nõ

factis

† *aliàs, mẽdaciorũ veſtrorum.* † *aliàs, conſtruatis, veritas vicit, cuius aries impulſus gratiæ munibus totũ quaſſat &c.* † *conuexi.*

G factis ſceleribus puniat, tempus imputet quoddam vbi
vita non vixerit, vbi velle & nolle non fuit voluntatis?
Abſit hoc apud iudicem iuſtum, qui vnicuique vel obe-
dienti vel contemnenti vſu liberę voluntatis reddit ſe-
cundum opera ſua, Paruulo autem incircunciſo ſolum
pro delicto, quod eſt opus diaboli, quod ex Adã ſemi-
natus attraxit, & circuncisione fraudatus non caruit,
hoc in paruulo deus odit & punit: ita nunc fit in popu-
Gene.17. lo Chriſtiano. Circuncisio enim illa octaui diei, figu-
ram reſurrectionis domini ſaluatoris, & gratiam baptiſ
mi geſtabat. Vos autem, & ſi paruuli baptizati non fue-
rint, vitam illam æternã promittitis, quia ſcilicet Chri-
ſti eis gratiam baptizatis nihil auferre, conferre credi-
tis nihil. Si enim intelligeretis quare dixerit dominus,
Matth.9. Non opus eſt ſanis medicus, ſed male habentibus: cre-
deretis vtiq;, non eos ſanos, ſed vulneratos medico ſal-
uatori ad ſtationem baptiſmi ſanandos offerri, nec ha-
bituros vitã, niſi ipſius qui eſt vita, manducauerint car-
Ioan.6. nem, & ſanguinem biberint. Ipſe enim dixit, Niſi man-
ducaueritis carnem filij hominis, & biberitis eius ſan-
guinem, non habebitis vitam æternam in vobis: & qui
manducat meam carnem, & bibit meum ſanguinẽ, ha-
H bet vitam æternam. Quo modo igitur vitam regni cœ-
Euchariſtia paruulis ſub vtraque ſpecie. lorum promittitis paruulis, non renatis ex aqua & ſpi-
ritu ſancto, non cibatis carne, neque potatis ſanguine
Chriſti, qui fuſus eſt in remiſsionem peccatorum? Eius
enim edictum eſt, Si quis non renatus fuerit ex aqua &
ſpiritu ſancto, nõ poteſt introire in regnum cœlorum.
Ioan.3. Intrare quippe in regnum cœlorum nõ aliud eſt, quàm
vita beata viuere, quę permanet in ſeculo ſeculorũ. Ec-
ce non baptizatus, vitali etiã cibo poculóq; priuatus, di-
uiditur à regno cœlorum vbi fons viuẽtium permanet
Chriſtus, Da mihi præter hunc alterum locum, vbi vi-
tæ poſsit requies eſſe perennis, Primum enim locum fi-
des catholicorum diuina authoritate regnũ credit eſſe
cœlorum, vnde, vt dixi, nõ baptizatus excipitur. Secun-
dum, gehennam, vbi omnis apoſtata vel à Chriſti fide
Purgatoriũ alienus æterna ſupplicia experietur. Tertium penitus
ignoramus, imò nec eſſe in ſcripturis ſanctis inuenie-
mus. Finge Pelagiane locũ, ex officina peruerſi dogma-
tis tui, vbi alieni à Chriſti gratia vitã requiei & gloriæ
poſsidere paruuli poſsint. Dextera eſt iuſti iudicis ſedẽ-
tis & ſiniſtra, regnum eſt & gehenna, vita eſt & mors,
iuſti & iniqui. In dextera igitur iuſti ſunt conſtituti: in
I ſiniſtra operarij iniquitatis. In regno requies baptiza-
torum in gehenna pœna incredulorũ. Vita ad lætitiam
gloriæ. mors ad fletum & ſtridorẽ dentium. Iuſti in re-
gno patris cum Chriſto: iniqui in igne æterno parato
diabulu, & angelis eius. Sed hoc dicens, non diuiſiones
locorum multorum dedi, niſi duorum tantum, quoniã
ad duo, regnum videlicet & gehennam hæc omnia re-
feruntur, etiã ſi plura dicantur: dextera enim vita iuſti
vel, ſicut dixi, addamus iuſticia, ſanctitas, beatitudo, &
cætera bona ad regni cœlorum requiem referuntur. Si-
niſtra vero, id eſt, ij qui ſiniſtræ aſtabunt, iniqui, mors,
iniuſticia, doloſitas, impietas & quantalibet mala ad ge
hennæ tormenta, vbi mors quæ ſecunda dicitur nõ fi-
nitiua, ſed cruciatu durabilis erit. Qui baptizatus ergo
non eſt, in iis quę regni cœlorum ſunt, non poteſt repe-
riri. Et ſi non ibi, quia vere non ibi, putás ne Pelagiane,
iam ſentis vbi, aut certe dic vbi? Reſponde more illo ſo
Ioan.14. lito: dominus, inquit, In domo patris mei manſiones
multæ ſunt. In his manſionibus, manſiones habent vitæ
& refrigerij nõ baptizati paruuli. Hiccine eſt putas ille
tertius locus, quem fingendũ ante paululum ex officina
dogmatis tui popoſcerã? Percutiat hoc opus virga ſua *Pſal.2.*
ferrea Chriſtus, qua gentes hęreditatem ſuam & poſſeſ- K
ſionem ſuam terminos terræ regit: qua probat vaſa mi-
ſericordiæ ſuæ, & reprobat contumeliæ, vt ſi manſerit
inquaſſatũ, permittat illic ſuſceptos veſtros, quibus ſine
illo vitam promittitis paruulos habituros. Dic age, ad-
eſto aſſertioni tuæ, refelle meam. Manſiones iſtas mul-
tas quas in medium protuliſti de theſauris Euangelio-
rum, certum eſt veritate dicente eſſe apud deum patrẽ.
Sed quæro abs te, vtrum ſint in regno cœlorum, an fo-
ris? Pater enim deus in regno cœlorum eſt, & illic ſunt
hæ vtique manſiones. [Si vero in regno cœlorum non
ſunt, ergo pater alienus eſt à regno cœlorum: quia vt di
xit, vbi pater eſt ibi & multæ ſunt manſiones.] Quid di-
cis hæretice? Vnum elige ex duobus cuius partis defen-
ſor exiſtere poſsis. In regno eſt pater & manſiones, an
extra? Si dixeris, in regno: perdidiſti locum, quem mul-
ta fabricaueras arte paruulis. Non enim intrat in man-
ſiones iſtas non baptizatus, quia qui dixit, In domo pa- *Ioan.14.*
tris mei manſiones multæ ſunt: ipſe dixit, Qui non re- *Ioan.3.*
natus fuerit ex aqua & ſpiritu ſancto, non intrabit in
regnum cœlorum, Ecce virga fortis Chriſti, quoniam L
cõminuit corpus tuum. Si autem dixeris, foris, attende
quid reſpondeas Manichæo. Aliquo enim bello ſecun-
dum te ſuperatus, ab aliquo pater exceptus eſt de regno
cœlorum, nec ad eum opus filij ſui pertinet baptiſmus
paruulorum, nec ad ipſum etiã manſiones patris, ac per
hoc diuiſum eſt regnum eorum, Chriſtus enim recipit
baptizatos in regnum cœlorum: pater non baptizatos
in manſiones loci ſui. Ecce quales ſenſus imprægnata à
diabolo peperit hæreſis veſtra: ecce officina illa Pela-
giana, ſiue Celeſtiana, de qua nimium docti & acutuli
ad interitum proceſsiſtis, qualem locũ miſeris paruulis
fabricauit, vt & pater videatur regno excluſus, & Chri-
ſtus à manſionibus patris? Quid deinceps à vobis dece-
pti facient paruuli, quos catholica ratio [ſine medico
Chriſto] in manſiones patris vobis docentibus non ſi-
nit introire? Quibus dum abſq; Chriſto promittitis vi-
tam, aufertis vitam dum ſanos pollicitatione ad mortẽ
perducitis, dum ſpondetis requiem, præcipitatis in ge-
hennam, Manſiones igitur iſtæ apud patrem non ſunt
diuiſæ cellulis ad habitandum iuſtis, ſed conuincta cha
ritate bonorum præmia meritorum, quæ ſunt in regno
cœlorum, quod eſt indiuiſum in poſſeſsionẽ vnicæ cõ-
cordię deitatis, patris & filij & ſpiritus ſancti: & non eſt M
vt quoddam grande palatiũ vnde (cõcludi aut) excludi
poſsit: nec terminum habet quo modo regnum terrę, vt
vltra regnandi non habeat poteſtatẽ. Ipſe enim qui im-
plet omnia & excedit omnia, pater & filius & ſpiritus
ſanctus, deus vnus eſt, omnia in omnibus, vnum potẽs, *1.Cor.15.*
atq; omnia potẽs, cuius regni finis nõ eſt, Magnus enim *Pſal.95.*
dominus & laudabilis nimis, & magnitudinis eius nõ
eſt finis: & regnũ eius regnum omnium ſeculorũ, & do
minatio eius in omni generatione & progenie. In par-
te vero gloriæ ſanctorũ & beatitudinis vitæ æternę di-
uiſum à gehenna dici tantum poteſt, vnde impij & pec
catores omniſq; nõ baptizatus eſt ſeparatus, & parti ge-
hennæ eſt mancipatus: dei autẽ potentia nõ in parte eſt,
[& in parte nõ eſt,] quia & ſanctorũ requiei & peccato-
rum damnationi ipſe regnat in ſecula ſeculorũ. Sinite
itaq; paruulos venire ad Chriſtum vitã, vt eis perditam
per Adam medicina ſua redonet vitã. Venit enim non *Luca.19.*
inaniter quærere & ſaluare quod perierat: vos videbat
præſcientia ſua futuros hæreticos, vóſq; increpabat in
Apoſtolis ſuis, dicẽs, Sinite infantes venire ad me, & no

lite eos

A lite eos prohibere: talium eſt enim regnum cœlorum. Talium, ad cõparationem videlicet ad ſe venientium dixit, non omnium paruulorum generaliter, etiam & *Luca.18.* qui in eo renati non ſunt: ideo, inquit, Sinite paruulos venire ad me: id eſt, nolite eos crêdere me non indigere, non enim poſſunt venire in regnum patris mei niſi *Ioan.14.* per me. Denique ait, Ego ſum via veritas & vita, nemo venit ad patrem, niſi per me. Quo modo eos ergo non baptizatos in domo manſionum patris manſuros creditis, cum nemo vadat ad patrẽ, niſi per Chriſtum, qui via eſt: nemo æternam habeat vitam, nec maneat in ve- *Ioan.15.* ritate, niſi per ipſum qui vita eſt & veritas? Sine me, inquit, nihil poteſtis facere. Nam ſicut nemo venit ad patrem, niſi per Chriſtum: ſic nemo ſaluandus venit ad *Ioan.6.* Chriſtum, niſi attrahente patre. Ipſe enim dixit, Nemo venit ad me, niſi pater qui miſit me attraxerit eũ. Et ve- *Ioan.3.* nire ad patrem & filium nemo poteſt, niſi operante ſpi- *1.Cor.12.* ritu ſancto patris & filij, qui vbi vult ſpirat, & gratiam diuidit ſingulis prout vult: quam gratiam non à ſe diſſociatam, ſed indiuiſa manu atque potentia in homine tota vnus deus & trinitas operatur. Quiſquis ergo opus in ſe nõ habet trinitatis, (id eſt, baptiſmum ſalutarem, B æternam vitam cum viuentibus ſanctis in regno cœlorum nõ poteſt adipiſci. Baptiſmum enim Chriſti opus *Coloſſ.2.* eſt trinitatis,) quia ipſe eſt, dicente Apoſtolo Paulo, plenitudo diuinitatis: & non eſt, ſicut & Petrus dicit in A- *Act.4.* ctibus Apoſtolorum, in aliquo alio ſalus, Nec enim nomen aliud datum eſt ſub cœlo hominibus, in quo oporteat nos ſaluos fieri. Ecce princeps Apoſtolorum Petrus in veritate loquitur veritatem, in nullo alio nomine hominibus datam ſub cœlo ſalutem, niſi in Chriſto. Tu in mendacio da nomen aliud quod ſaluare poſsit paruulos, minime in Chriſti nomine, qui eſt, vt dixi, plenitudo diuinitatis, baptizatis. Quiſquis enim in Chriſto tingitur, in nomine patris & filij & ſpiritus ſancti, quod eſt plenitudo diuinitatis in remiſsionem peccatorum ſalutis gratia baptizatur. Et nos, inquies, ſicut aliquoties à vobis audiuimus, in remiſsionem peccatorum, tam maiores ætate quàm paruulos baptizamus. Et cum vobis ita contradictum fuerit à nobis, ergo eſt peccatum in paruulis, quod eis in ſacro baptiſmate remittatur: reſpõdetis, nullum tantum in adoptione filiorum baptizantur, habet enim in eis gratia quod adoptet, non habet vnda quod diluat: propter ſolam vero ſymboli formu- C lam vt tradita cõſuetudo ſeruetur, tinguntur in remiſſionem peccatorum. Maiores autem propter quod vſu liberi arbitrij peccata cõtrahere potuerunt in remiſsionem peccatorum baptizantur. O cæca veſtrorum ſenſuum corda. O magiſterium quod obuolutum mortali nebula vobis diabolus propinauit. Quis hęc catholicorum ſapientiſsimus ferat? Quis vos non horreat potius nominare quàm cernere, vt verbũ dei fidele in patre† *†aliàs, parte.* veri, & in patre† mendacij eſſe prædicetis, id eſt, in maioribus verax, quia vere in remiſsionẽ peccatorũ baptizantur: in paruulis autem mendax, quia ſic in remiſſionem peccatorum, vel non in remiſsionem peccatorum tinguntur: quando iam vel quid à vobis dicitur verum, vt diceretur, quòd in illo loco vbi veritas Chriſtus in ſpiritu ſanctos baptizans curat omnes ad ſe veniẽtes peccati vulnere ſauciatos, deo mèndacium dicere non timetis? Verba nanque dei ſunt ſymboli verba, non ſe fefellit deus tradẽs per Apoſtolos ſuos Eccleſię ſuæ ſanctæ catholicæ, credentes in remiſsionem peccatorum baptizari. Vt quid enim iuſsit in remiſsionem peccatorum, ſi nõ facit vere remiſsionem? Imò ideo iuſsit, quia facit. Eſt enim deus verax, omnis autem homo mẽdax. D Omnino in remiſsionem peccatorum baptizantur & *Pſal.115.* paruuli, alioquin non habebunt in regno cœlorum vitam. Dimittitur enim eis regeneratione ſpiritali, quod traxerunt, vt ſæpe dixi, ex Adam generatione carnali. Stulte hęretice, reſpice ad Ieſum, qui propterea vocatus eſt Ieſus, id eſt, ſaluator: quia ſic dicit Euangeliſta, Ipſe *Matth.1.* ſaluum faciet populum ſuum à peccatis eorum. Attende edictui eius, Nõ opus eſt ſanis medicus, ſed male ha- *Matth.9.* bentibus, & aduerſus eũ falſum de paruulis dicere conticeſce, qui eis potum nõ ſanis, ſed ęgrotantibus baptiſmum in ſuo ſanguine procurauit, qui propterea catechizantur & exufflãtur ac baptizãtur, vt princeps huius *Ioan.12.* mundi diabolus ex eis foras mittatur. Aut ſi non in illis diabolus exufflatur, cuius opere, id eſt, vicio peccati per Adã tenentur obnoxij, dicite cur imagini dei fit iniuria? Verum opinor, quòd eis baptiſmo veſtro baptizãdis minime exuffletis, ne non imagini dei, ſed diabolo faciatis iniuriam. Aut ſi exufflatis nullum, vt putatis, crimen habẽtibus, quem in eis vrgeatis edicite. Exufflatur ergo & increpatur in eis in catholica Eccleſia opus diaboli, non quod ipſi ſunt, ſed quod in ipſis eſt. Ipſi enim quod homines, opus dei ſunt: quod vero in ipſis eſt peccatũ, opus diaboli eſt: hoc eſt, quod in illis odit de⁹, E nõ ipſos opus ſuum. Ob hoc ſi indebita gratia eius per baptiſmum mundati non fuerint penitus Chriſtianorũ vitam non habebunt, & in regnum cœlorũ non ingredientur. Erunt autem illic vbi circuncisi paruuli Iudęorũ. Duas ſanè fides & duo baptiſmata vos habere, ſi ipſi in tenebris ambulantes non cognoſcitis, catholicorum nullus ignorat. Alia enim fide, vt ſuperius oſtendi, vobis dicẽtibus, baptizatis ætate maiores: alia paruulos, cũ ſcilicet verbum eos in remiſsione peccatorum baptizatos percipere corde nõ credatis. Nos vero anathematizantes vos, Paulum in quo locutus eſt Chriſtus, auſcultamus prædicantẽ & ſequimur, qui vnum corpus & v- *Epheſ.4.* num ſpiritũ eſſe dixit Eccleſię catholicę in Chriſto, vnã fidem, vnum baptiſmum, vnum deum & patrem omniũ, qui ſuper omnes & per omnia, & in omnib⁹ nobis.

LIBER SEXTVS RESPONDENS ARTICVLO SEXTO.

LICET latius de gratia & libero arbitrio ſuperius diſputatum ſit, ta- F men addere etiã nonnihil quàmmaxime huic operi oportet, vt & veſtra calumnia quam nobis obiicere ſoletis, per illuminationẽ gratiæ ſaluatoris reuincatur, imò refutetur, & noſtræ fidei integritas cõmprobetur. Credere quippe nos vel prædicare ſuggillatis, quia cũ lege dei & Prophetis, cum Euangelio Chriſti eiuſq; Apoſtolis prędeſtinationem dicimus, eo quòd deus quoſdam hominum ſic prędeſtinet ad vitam regni cœlorum, vt ſi nolint orare, aut ieiunare, aut in omni opere diuino vigiles eſſe, eos omnino perire nõ poſſe, nec prorſus debere ſui eſſe ſolicitos, quos deus quia voluit, ſemel iã eligendo prædeſtinauit ad vitã: quoſdã vero ſic pręḋeſtinauit in gehennæ pœnam, vt etiã ſi credere velint, ſi ieiuniis, & orationibus omniq; ſe voluntati diuinæ ſubiecerint, in his deum non delectari, & vitam illis æternã in toto dari nõ poſſe, ſic electione prædeſtinatos eſſe vt pereãt. Deum nos taliter operãtem perſonarum eſſe acceptorem dicere. Nõ miramur vos de nobis, id eſt, homines de ho-

G de hominibus falſa poſſe cõfingere, cum videamus vos
ſic à diabolo eſſe faſcinatos, vt ſcripturas ſanctas & ve-
ridicas, ad voluntatis veſtræ intellectũ mutare nitami-
ni, fidem Chriſti Apoſtolorum prędicatione fundatam
euertere, falſum dogma veſtrum anteponere veritati.
Hinc eſt vtiq;, vt nõ poſsitis agnoſcere veritatem, imò
hinc eſt, vt corrupti & abominabiles facti ſitis in volũ-
tatibus veſtris. Inclinate igitur aliquantulum patienter
Pſal.13. aurem cordis veſtri, & qualiter myſterium prædeſtina-
tionis credamus, qualiterve prædicemus, audite. Ani-
moſitatẽ etiã contradicendi diuinis eloquiis deponite.
Poteſtis enim dono dei veritatem facile reperire vel a-
gnoſcere, ſi cõtentioſi diſciplinæ ſilẽtio eſſe deſtiteritis.
Prius ergo ipſum nomẽ prædeſtinationis quid indicet,
exponamus: deinde eſſe apud deũ, qui ſine acceptione
perſonarum eſt, prædeſtinationẽ, diuinarum ſcriptura-
Prædeſtinatio & præſcientia. rũ authoritate probabimus. Prędeſtinatio quippe à prę-
uidendo & præueniendo vel pręordinando futurũ ali-
quid dicitur: & ideo deus cui præſcientia non accidens
eſt, ſed eſſentia fuit ſemper & eſt, quicquid antequàm
fit, ſic pręſcit, prędeſtinat & propterea prædeſtinat, quia
Roma.8. quale futurum ſit præſcit. Ideo & Apoſtolus, Nam quos
H præſciuit, inquit, & prædeſtinauit. Sed non omne quod
præſcit, prędeſtinat. Mala enim tantũ pręſcit, & nõ prę-
deſtinat. Bona vero & præſcit & prędeſtinat. Quod er-
go bonũ eſt præſcientia prædeſtinat: id eſt, priuſquã ſit
in re præordinat. Hoc cũ ipſo authore eſſe cœperit, vo-
cat, ordinat, & diſponit. Vnde & ſequitur, Nã quos prę-
deſtinauit, hos & vocauit: & quos vocauit, illos & iuſti-
ficauit: quos autẽ iuſtificauit illos & glorificauit. Iam i-
gitur apertius diſſeramus quod loquimur, quo modo
erga humanũ genus pręſcientia ſua & prędeſtinatione
deus generaliter, in quo iniquitas non eſt, vtatur. Maſſę
itaq; humani generis, quæ in Adam & Eua præuarica-
tione dãnabilis mortaliſque facta eſt, non conditione
diuina generaliter, ſed ex debito pœna cruciatusq; gehẽ
næ debetur: venia vero non merito, ſed dei iuſti iudicis
miſericordiæ largitate cõfertur. Quia vero iuſtus & mi
ſericors dominus deus pręſciuſq; futurorũ, ex hac dam-
nabili maſſa nõ perſonarum acceptione, ſed iudicio æ-
quitatis ſuæ irreprehenſibili, quos præſcit miſericordia
gratuita præparat: id eſt, prædeſtinat ad æternã vitam:
cæteros autẽ pœna, vt prædixi, debita punit. Quos ideo
punit, quia quid eſſent futuri præſciuit, non tamen ipſe
I fecit puniendos vel prædeſtinauit, ſed tantũ, vt dixi, in
damnabili maſſa præſciuit. Quòd ſi à me quæris ſcire,
cur duos ita differentes fecit deus ſi perſonarum acce-
ptor non eſt, quia generaliter, aut punire debet iuſticia,
aut miſericordia liberare: contende cum Paulo, imò ſi
audes, argue Paulum, qui dixit Chriſto in ſe loquente,
Roma.9. O homo tu quis es qui reſpondeas deo? Nunquid dicit
figmentum ei qui ſe finxit, vt quid me ſic feciſti? An nõ
habet poteſtatẽ figulus luti ex eadem maſſa facere, aliud
quidem vas in honorem, aliud vero in contumeliam?
Ego autẽ hoc dico quod dixi, quia quicquid deus agit,
miſericorditer, iuſte ſanctéq; facit, quia ſolus ipſe præ-
ſciendo ſcit quod homo neſciendo neſcit. Quis enim
Roma.11. cognouit ſenſum domini? Quis inſtruxit eum? Aut quis
conſiliarius eius fuit? Aut quis prior dedit illi & retri-
buetur ei? Aut quis dicit ei quid feciſti? Nõ poteſt tantũ
iuſtus dici deus aut ſolum miſericors, ſed iuſtus & mi-
ſericors. Sic legimus, ſic credimus, Propterea quãdo illi
Pſal.100. cum Dauid miſericordiam & iudicium cantamus, can
tamus metuentes, nõ interrogamus quę ſit volũtas eius,
de iudicio & miſericordia cõquirentes. Quòd ſi adhuc
animoſitati tuæ, qua cõtentionis curru raptus per quæ- K
ſtionum campos inanis efferreris, hæc minime reſpõſa
ſufficiunt: audi & alia quæ de altitudine diuitiarum ſa-
pientiæ & ſcientiæ dei, expauentes incomprehenſibilia
iudicia eius & inueſtigabiles vias eius, ſola tantum fidei
conſideratione proferimus: quia ſi ſcrutari voluerimus *Roma.11.*
ſecrẽtum dei, quod iuſticiæ ipſius ſolius notum eſt, cõ-
prehendere non valemus, & impletur in nobis quod
ſcriptum eſt, Defecerunt ſcrutantes ſcrutinio. Quare? *Pſal.63.*
Quia accedit, inquit, homo ad cor altũ & exaltabitur
deus. Si forte cum ſitis reprehenſibiles, iudiciorum dei
eſſe vos comprehenſibiles iactitatis, melius ſcilicet deo
placentes q̃ Paulus Apoſtolus, qui eſſe incõprehenſibi-
lia per ſpiritum eius iudicia prædicauit. Perpẽdite itaq;
quo iudicio dictũ eſt à Paulo & Barnaba prædicãtibus
verbum dei in Liſtris, In præteritis generationibus di- *Acto.14.*
miſit omnes gentes ingredi vias ſuas, vt in idololatria
ſimulacrorum perirẽt, & vnam tantum gentem, id eſt,
Iacob elegit ſibi domin⁹, & Iſraël in poſſeſsionem ſibi:
cui ſoli vtiq; legem ad cognoſcendum ſe, poſtpoſitis, vt
dixi, cæteris generationibus dedit, vel cur iterũ amiſsio
facta eſt Iudæorum, vt mundi fieret reconciliatio, id eſt
omnium gentiũ, ſicut dicit Apoſtolus, Si enim amiſsio L
eorum reconciliatio eſt mundi, quæ aſſumptio niſi vita *Roma.11.*
ex mortuis? Quaſi impoſsibile erat deo omnipotẽti vno
tempore vniuerſo mundo legem dare, ſalutem gratiæ
Chriſti conferre, vel, vt ita dicam, ab initio lapſus Adæ
id agere, quod diuerſitate temporum fieri eius arbitrio
cedit. Docete etiã quare miſſo à ſpiritu ſancto Paulo &
Barnaba portare nomen domini ſalutis cauſa in genti-
bus, cum tranſirent prædicantes Phrygiam & Galatiæ *Acto.16.*
regionẽ, vetiti ſunt à ſpiritu ſancto loqui verbũ dei in
Aſia? Et cũ veniſſent in Myſiam volentes ire in Bithy-
niam, non permiſit eos, inquit, ſpiritus Ieſu. Sciebat, in-
quies, deus, quia credituri non eſſent, & ideo nõ eos ire
permiſit ad loquendum verbum dei. Stulte, deus eſt qui *Roma.4.*
iuſtificat impium, nõ prępentus humana voluntate, ſed
ipſe præueniens hominis voluntatem miſericordia ſua,
Deus enim, inquit, meus, miſericordia eius præueniet *Pſal.58.*
me. Audi & alium prophetam dicentem, Conuerte me *Hier.17.*
domine, & cõuertar: ſana me domine, & ſanabor. Vn-
de Apoſtolus, Iuſtificati, inquit, gratis per gratiã ipſius *Roma.3.*
per redemptionẽ, quę eſt in Chriſto Ieſu. Audi, gratis, &
tace de meritis. Nõnne prohibitio iſta ſancti ſpiritus a- M
liud oſtendit q̃ verbum domini Ieſu dicentis in Euan- *Ioan.3.*
gelio, Spiritus vbi vult ſpirat? Hinc cogita, hinc pande
aliquid, quare ſpirat vbi vult, & nõ vbiq;? Dicite etiam, *Acto.13.*
quare prædicantibus prædictis Paulo & Barnaba apud
Antiochiam Piſidiæ Iudæis ac gentibus ſalutem, nullus
crediderit, niſi quos exinde dominus præordinauit vt
crederent? Sic enim de ipſis pagina ſancta teſtatur: Et *Ibidem.*
crediderunt, inquit, quotquot erãt præordinati ad vitã
æternam: hoc eſt, prædeſtinati. Ecce in omnibus quæ ex
authoritate diuina protulimus, habes miſericordiam &
iudicium: & certũ eſt, quia perſonarum acceptor nõ eſt *Roma.2.*
deus, nec cuiuſquã perſonam reueretur. Deſcende ergo
ſi vales in profundũ miſericordiæ dei: Aſcende ſi ſuffi-
cis in altitudinẽ iuſticiæ iudicij eius: Deſcende in lon-
gitudinem & latitudinẽ inueſtigabiliũ viarum eius, & ſi
liquidò penetraueris, hæc nobis tam metuenda & incõ
prehenſibilia ſecreta, de quibus Paulus expauit, ipſe in-
trepidus pande. Si autẽ, vt ſuperius dixi, iactatus curru
inanium quęſtionũ cadis in fluctus vanę contentionis,
& velut nauis deſerta gubernaculo per diuerſa & inco
gnita littora volueris, nec prorſus ibi proſpere nauigare
potes,

A potes, reuertere & ſede in portu fidei catholicæ, vbi te nulla poſſit fluctuoſæ curioſitatis tempeſtas turbare vel mergere. Quantumlihet enim ſcire coneris, iudicia dei cóprehendere nõ vales, nec valebis: quia ſicut nemo ſcit 1.Cor.2. hominũ quæ ſunt hominis, niſi ſpiritus qui io ipſo eſt: ita quæ dei ſunt nemo ſcit niſi ſpiritus dei. Si qua ergo attingere valuerimus, nõ noſtra ſolertia, ſed dono ſpiritus ſancti reuelata eſſe debemus agnoſcere. Si autẽ ſcire non datur quod ſupra nos eſt, nec à noſtra puſillanimi- Eccli.3. tate quæratur. Præceptũ eſt enim à ſcriptura ſancta: Altiora te ne quæſieris, & fortiora te ne ſcrutatus fueris in Roma.11. vanitate: Et, Altum ſapere noli, ſed time. Timendum eſt prorſus & venerãdum profundũ dei, quod nos rite fa- Sapien.11. temur inueſtigare nõ poſſe. Omnia, inquit, in mẽſura & numero & poodere cóſtituiſti domine. Quis igitur hãc menſurã, hunc numerũ, & hoc pondus dei ſufficit comprehendere, vt cóſtitutiones eius vniuerſas in his tribus definitionibus valeat enarrare? In mẽſura puto ꝙ cóſtet qualitas, in numero quãtitas, in pondere ratio peræquata. Sed hæc tria, id eſt, qualitas & quaotitas & ratio per-

B æquata, in iudicio & miſericordia dei conſtant: quia in his duobus terminis ſanctis cóclusa ſunt, in quibus per hæc mundum conſtituit, gubernat & iudicaturus eſt. In his deus iudex iuſtus cóprehendi nõ poteſt, non poteſt reprehẽdi. Omnia ergo quæ ſuperius diximus, vel dicemus, in clauſtro horũ trium nobis abſcondita nunc latent: quæ ſolis clauibus iudicij & miſericordiæ dei tunc reſerabũtur vt ſciantur, quãdo in aduẽtu domini illu- 1.Cor.4. minabũtur abſcondita tenebrarũ, & reuelabuntur conſilia cordium, vt ſit laus vnicuiq; à deo vel pœna. Oportet igitur vt ad ea quæ ſuperius diſputare cœpimus, reuertamor. Diximus nanq; de dãnabili humani generis maſſa deũ præſciſſe miſericordia, non meritis, quos & electione gratiæ prædeſtinauit ad vitam: Cæteros vero qui iudicio iuſticiæ eius hac gratia efficiuntur expertes, præſciſſe tantũ vicio proprio perituros, non vt perirent prædeſtinaſſe. Sed, vt dixi, quos in operibus impietatis & mortis præſciuit, non præordinauit, nec impulit, in quibus deũ prouocantes ad iracundiã, ſalutis fidem aut

C prædicatã ſibi accipere nolunt, aut deo iudice non poſſunt, vel accepta male vtũtur, & ob hoc traduntur in re- Roma.1. probũ ſenſum, vt faciãt ea quæ noo cóueniunt: his pœnã prædeſtinatã eſſe rite fatemur. Quod vt probare valeamus, ſolũ reor ad exemplum ſufficere Iudã: Hunc enim deus cũ præſciſſet in viciis propriæ volũtatis peſſimũ fore, id eſt, electione diſcipulatus ſui beoe à Chriſto confereoda male vſurũ, & auaricia ardentẽ precio Iudæis dominũ traditurum, pœnã ei prędeſtinauit ex me- Pſal.108. rito, diceote per Dauid ſpiritu ſancto: Deus, laudẽ meã ne tacueris, quia os peccatoris & doloſi ſuper me apertũ Matth.26. eſt: id eſt, Iodæ vel Iudæorũ in Chriſtum. Iudæ cũ dicit: Quid vultis mihi dare, & ego vobis eum tradã? Et poſt pecuniȩ ſponſionẽ dans ſignũ traditionis: Quemcunq;, inquit, oſculatus fuero, ipſe eſt, tenete eũ: Ideo ſuper me, ait, apertũ eſt. Cum enim ſignũ dedit, ore doloſo aperuit quẽ tenerent. Iudæi quoq; cum eum volentes dolo perdere, vt Euangeliũ pãdit, clamauerunt dicẽtes: Cru- Ioan.19. cufige, crucifige eũ. Et poſt puſillũ ſequitur: Conſtitue ſu- Pſal.108. per eum peccatorẽ, id eſt, ſuper Iudã, & diabolus ſtet à dextris eius. Cum iudicatur, exeat condẽnatus, & oratio eius fiat in peccatũ. Fiant dies eius pauci, & Epiſcopatũ eius accipiat alter. Et poſt cætera quæ de eo ſequuntur: Pro eo, inquit, ꝙ nõ ſit recordatus facere miſericordiã: & perſecutus eſt hominẽ pauperẽ & egenũ, & compunctum corde morti tradidit: & ſequentia reliqua quæ in

eius prędicta ſunt perſona. † Nã ſicut narrat liber Actuũ †al.pœnã. Apoſtolorũ, de eo prædicta & in ipſo cópleta eſſe, ſan- D ctus probat Apoſtolus Petrus, cum loco eius vnũ ex his qui cũ Apoſtolis cógregati erãt, propter teſtimoniũ reſurrectionis Ieſu Chriſti ſubrogari oportere denũciat, dicẽs: Viri fratres, oportet impleri ſcripturã quam ſpiri Acto.1. tus ſanctus prædixit per os Dauid de Iuda, qui fuit dux eorũ qui cóprehenderũt Ieſum, qui cũnumeratus erat in nobis, & ſortitus eſt ſortẽ miniſterij huius. Et hic quidẽ poſſedit agrũ de mercede iniquitatis, & ſuſpenſus crepuit medius, & diffuſa ſunt omnia viſcera eius. Notũ autem factũ eſt omoibus habitãtibus Hieruſalẽ, ita vt appellaretur ager ille lingua eorũ, Acheldemac: hoc eſt, ager ſanguiois. Scriptũ eſt enim in libro Pſalmorũ, Fiat có- Pſal.68. moratio eius deſerta, & nũ ſit qui inhabitet in ea, & Epi Pſal.108. ſcopatum eius accipiat alter. Et poſt pauca ſequẽtia: Sta- Acto.1. tuerũt, inquit, duos, Ioſeph qui vocabatur Barſabas, qui cognominabatur iuſtus, & Matthiã, & orantes dixerũt: Tu domine qui corda hominũ noſti, oſtende quẽ elegeris ex his duobus vnũ, accipere locũ miniſterij huius & Apoſtolatus, de quo præuaricatus eſt Iudas vt abiret E in locũ ſuum: & cætera. Vbi ergo cómemoratio operũ eius malorũ à ſancto fit ſpiritu in Pſalmis, priuſquã eſſet, præſcitus eſt, nõ factus, ꝙ talis aduerſus filiũ dei futurus eſſet: Si enim factus eſſet, inculpabilis eſſet, & dei opificio reputaretur, non Iudæ: Iniuſte etiã in eũ prolata damnatio eſſet. Sed abſit hoc à ſummo bono iudice, authore omnium bonorũ deo, dãnatore vero cunctorũ malorum: quia mala Iudæ, vt prædixi, præſciuit, non fecit: Et tamen in quibus præſciuit, iudicio iuſto tradens eum in reprobum ſenſum, vt impleret permiſit. Et ideo permiſit, quia per ſpiritum ſanctũ eum periturum ante prædixit: Quia ſicut Chriſtum oportebat pati per Iudã, præcinente per Prophetas ſancto ſpiritu: ita oportebat Iudã perire eodẽ ſancto ſpiritu prędicente: de eo enim dictum eſt: Nemo periit, niſi filius perditionis. Nam pœ Ioan.17. nã illi prædeſtinatã pro malis ſuis, in quibus vt ſæpe dixi præſcitus eſt tantum, nõ prædeſtinatus, illic planè agnoſcimus, vbi de eo dicitur ab Apoſtolo Petro: Vt iret in locum ſuũ, tranſlato ſcilicet in alterum honore Epi- Acto.1. ſcopatus eius: Vel certe vbi legitur, ꝙ damnatus ſit an- F tequã natus, ſecundum id quod diſputatione prædiximus. Talis ergo periturorũ omnium cauſa eſt, licet culpa ſit à culpa diſſimilis. Verum autẽ eſſe quod diximus, licet plene ſit diſputatũ, id eſt, perituris pœnã eſſe prædeſtinatam, audi Petrũ Apoſtolum, cum futuros eſſe pſeudoprophetas & magiſtros mẽdaces & apoſtatas in Eccleſia dicit, ſicut fuerũt io populo veteri: Quib⁹ iudiciũ, 2.Petri.2. inquit, iam olim non ceſſat, & perditio eorum nõ dormitat. Itẽ Iudas Apoſtolus: Subintroieruot, ait, quidã ho Iuda.2. mines, qui olim præſcripti ſunt in hoc iudiciũ impij, domini noſtri gratiã transferẽtes in luxuriã, & ſolum dominatorẽ & dominũ Ieſum negantes Chriſtũ. Et dominus in Euãgelio peccatoribus: Ite in ignẽ æternũ, quem Matth.25. præparauit pater meus diabolo & angelis eius. Prędeſtinatis autẽ: Venite benedicti patris mei, percipite regnũ paratũ vobis ab origine mundi: id eſt, prædeſtinatũ. Teneoda eſt igitur inconcuſſe huius diſputationis regula, quę diuinis teſtimoniis claruit, peccatores in malis propriis antequã eſſent io mundo, prȩſcitos eſſe tantũ, non prædeſtinatos: pœoã autem eis eſſe prædeſtinatã ſecundum quod præſciti ſunt. Paruulos qooq; nõ renatos ex aqua & ſpiritu ſancto, prædeſtinatæ pœnæ eſſe obnoxios, qui præſciti ſunt non propriis volnntatibus, quorum nullæ vel bonæ vel malæ ſunt, niſi tantũ in Adæ pecca-

G to,quod traxerunt naſcentes, & in hoc manẽtes ſolue-
runt tẽpus vitæ præſentis. Quid enim de his iudiciũ iu-
ſticiæ faciat,quibus miſericordia nõ ſubuenit, qui pura
Ioan.6. fide credit diceoti domino:Qui ooo maoducat carnẽ
meã & bibit meum ſanguioẽ,noo habebit io ſe vitã:in-
telligit,& à cõtentione recedit.Qui vero ſecundũ pro-
poſitum dei viuunt, præſcitos eſſe & prædeſtioatos ele-
ctione gratoitę gratiæ eius,& regoũ eis cœlorũ eſſe prę-
deſtinatum ſioe dubitatiooe dicendum eſt. Hoc enim
Apoſtolus Paulus probat , cũ aote eos prædeſtinatos &
electos eſſe teſtatur,quàm mũdus cõſtitueretur.Scribẽs
Ephe.1. enim Epheſiis dicit : Sicut elegit nos in ipſo, id eſt, in
Chriſto,ante mundi cooſtitutionẽ,vt eſſemus ſaocti &
immaculati in cõſpectu eius in charitate , qui prædeſti-
nauit nos in adoptiooẽ filiorũ per Ieſum Chriſtũ in ip-
ſum. Taceat humana liogua,nec prorſus in prędeſtina-
tione de meritis extollatur. Attendat dictũ,ante mundi
conſtitutionẽ:Diuioæ volnotatis eſt hoc dooũ,non hu
maoæ fragilitatis meritũ. Deniq; attẽde quid ſequatur:
H In quo habemus,ait,redemptionẽ per ſanguinẽ eius re-
miſſionẽ peccatorum ſecundũ diuitias gratiæ eius,quæ
ſuperabuodauit in nobis in omoi ſapiẽtia & prudentia,
vt notũ faceret oobis ſacramentũ voluntatis ſuæ,ſecun
dum beneplacitũ eius quod propoſuit io eo, in diſpen-
ſatiooẽ plenitudinis temporũ inſtaurare omnia in Chri
ſto quæ io cœlis,& quæ in terra ſuot io ipſo. In quo etiã
ſumus prædeſtinati ſecũdum propoſitũ eius, qui omnia
operatur ſecundum conſiliũ voluntatis ſuæ,vt ſimus in
laudem glorię eius,qui ſperauimus in Chriſto. Audi,ſe-
cuodum diuitias, inquit,gratiæ eius quæ ſuperabunda-
uit in nobis,id eſt,qua præuenit nos, inquit,vt notũ fa-
ceret nobis ſacrameotũ volũtatis ſuæ. Audi,qui omnia
operatur ſecuodum cõſilium voluntatis ſuæ: Nunquid
meæ vel tuæ aut alterius,vt meritis cõſtet? Abſit,ſed ſuæ.
Quæ etiã in his quos prædeſtinauit opera bonæ præpa-
rat voluntatis, vt in his ambulent, ſecundũ quod idem
Ephe.2. in eadẽ Epiſtola dicit,Gratia enim eſtis ſaluati per fidẽ,
& hoc nõ ex vobis: Dei enim donũ eſt,nõ ex operibus,
ne quis glorietur . Ipſius enim ſumus factura , creati in
Chriſto Ieſu io operibus boois, quæ præparauit deus vt
I in illis ambulemus. Audi,in operibus boois quę præpa-
rauit deus. Et ſi quid te boni poſſe vides,age gratias prę-
paranti ꝙ potes, nũ propriæ volũtati:quia omnioo ſine
Ioan.15. illo oihil potes, qui dixit, Sine me oihil poteſtis facere.
Nolite itaq; putare ꝙ hæc & huiuſmodi dicentes, libe-
rũ voluntatis amputemus arbitriũ : cum tamẽ conſtet
ea quæ loquimur ex authoritate diuina pendere, vel vt
nobis calumoiam obiicitis, ꝙ operari bona, & oportere
eſſe in dei propoſito ſolicitos prohibeamus. Quio po-
tius,qui ſe dooo gratię ad dei miſericordiã ſentiũt per-
uenire,hortamur oportere iocumbere orationibus,ob-
ſecrationibus,ieiuniis,vigiliis, omniq; operi voluntatis
Roma.1. diuinæ:Prędeſtinatis enim dicit Apoſtolus,cũ tamẽ ge-
nerale ſit quod illis dicitur à Chriſto prædeſtinato ſe-
Matth.26. cundum carnẽ ex ſemine Dauid, prædeſtinante autem
ſecundum potentiã dei patris cum patre & ſpiritu ſan-
Luca.21. cto: Vigilate & orate oe intretis in teotationẽ. Item: Vi-
gilate io omoi tempore orãtes, vt digoi habeamini fu-
gere iſta omnia quæ futura ſunt & ſtare ante filium ho-
Luca.13. minis. Item, Conteodite intrare per aoguſtam portam.
Item, Vos amici mei eſtis,ſi feceritis quę prę cipio vobis.
Et multa alia quæ longum eſt enarrare. Sed vt ſuperius
Ioan.15. nominaui, qui eis dixit, Sioe me oihil poteſtis facere:
per ipſum quæ iubentur facere poſſunt . Huiuſmodi io
Ephe.2. Chriſto eſſe electos dei, ait Apoſtolus,in quo prædeſti-
nati ſunt ſecundum propoſitum eius qui omoia opera- K
tur. Iotellige dictum,qui omnia operatur,& crede opus
eſſe dei, opera eorum qui ambulant ſecuodum propo-
ſitum dei. Qui ergo abſq; prædeſtinationis gratia ſuot:
id eſt,alieni à propoſito dei & perdurãt in operibus ma
lis,ſi etiam ex hac vita migrauerint,oon eos dicimus vt
vos putatis, ita à deo omoiũ opifice ordinatos vt peri-
reot, tanquam ipſe illis mores oialæ vitæ creauerit,ipſe
ad omne opus mortis inuitos præcipitauerit. Abſit hoc
à diuino propoſito, Nõ enim volẽs eſt iniquitatẽ deus, Pſal.5.
nec mandauit cuiquã impie agere,oec alicui dedit laxa Sap.1.&
meniũ peccandi. Fecit enim vt eſſent omnia, & ſaoabi-
les oatiooes orbis terrarũ. Ionidia autem diaboli mors
intrauit in orbẽ terrarũ. Imitaotur ergo illum qui ſuot
ex parte illius. Nec dicimus, vt fingitis, & ſi credere ve-
liot vel boois operibus dei vacare, deum hæc illis oolle
præſtare, cum huiuſmodi velle dei ſit dooũ. Si ergo ex
deo eſt quod volunt, vult deus perfectũ fieri quod do-
nauit. Si autẽ ex deo nõ eſt,ſed eſt de iactantia propriæ
voluotatis, qua ſe meritis deũ æſtimant promereri,ma-
nifeſte quod volunt capere oon poſſuot,quia nõ volen L
tis, ioquit Apoſtolus,oeq; currẽtis,ſed miſerẽtis eſt dei. Roma 9.
Et quia nõ poteſt homo à ſe facere quicquã niſi datũ illi Ioan.19.
fuerit deſuper, nõ hoc agit deus ſumme bonus malicia,
ſed iuſticia,nec perſonarũ acceptione,ſed cauſarum ſe-
cretarum diſcretione. Nouimus nonnuoquã quoſdam
voleotes æternæ vitæ fidẽ accipere,& eã adipiſci:quoſ-
dam autẽ non. Aliquos etiã nolentes conſequi,cũ in eis
diuioa gratia,aut dederit, vel immutauerit voluntatem:
aliquos non. Nouimus aliquos etiã perfectos ex labore
multorũ anoorũ,prolapſos io vltimo vitæ ſuę & periiſ-
ſe. Aliquos vero ab ineuote ætate ſua in omni ſcelere &
damoabilitate vſq; ad decrepitã ætatem perduraſſe, &
repente cœlitus ioſpirata ſalute, raptos eſſe ad requiem
regni cœlorum, Nouimus etiã paruulos, quibus vſus li-
beri arbitrij non eſt, vt de bonis aut malis eorum meri-
tis iudicemus, parentũ manibus ad gratiã ſacri baptiſ-
matis deportatos, & cum in vno eorum per manus ſa-
cerdotis myſteriũ fidei adimpleretur , aliquoties alterũ
in parentum manibus factum exanimem, fraudatũ gra-
tia ſaluatoris. Quis ſapiens & intelligens hæc? Aut quis M
idoneus erit horum reddere ratiooẽ? Dicamus cum Da Pſal.144.
uid, Iuſtus domious in omnibus viis tuis, & ſanctus in Pſal.90.
omnibus operibus ſuis. Et: Quàm magnificata ſunt ope
ra tua domine, nimis profuodæ factę ſunt cogitatiooes
tuæ. Dicamus etiã cum Apoſtolo Paulo: O altitudo di- Roma.11.
uitiarũ ſapientiæ & ſciẽtiæ dei, quàm io cõprehenſibilia
ſunt iudicia eius, & inueſtigabiles viæ eius. Sed ſi adhuc
hac reddita ratione vultis eſſe contentioſi, nec acquie-
ſcere veritaoi,nobis tamẽ eo ꝙ male de deo iuſto ac mi
ſericordiſſimo ſenoamus, calũniari deſioite: ſed ipſum
potius dominũ Ieſum Chriſtum, cuius Euãgeliũ ſequi-
mur, ſi audetis arguite: cũ illo iurgiũ ſumite litigandi: il-
li quod abſit, male ſenſiſſe de deo patre ſuo calumoia-
mini: qui ait, Multi quidem vocati, pauci vero electi. Et, Matth 22.
Nemo poteſt venire ad me, niſi pater qui miſit me tra-
xerit eum. Et, Nemo poteſt venire ad me, niſi datum ei Ioan.6.
fuerit à patre meo. Et, Non omoes capiũt verbum hoc, Matth.19.
niſi quibus datum eſt. Cætera etiam quàm plurima. Fal-
ſum eſt ergo, inquies, quod ait Apoſtolus de deo, Qui 1.Timo.2.
vult omnes homines ſaluos fieri, & ad agnitionem ve-
ritatis ſuæ veoire? Omnino oon eſt falſum , quia om-
ne quod vult deus facere poteſt , oec prorſus humaoa
voluntate quod vult præpeditur . Sed quæro à vobis vt
dicatis, quare deus qui vult omnes homines ſaluos fieri,
quo-

A quorũdam, vt dicit Eſaias Propheta, excæcat oculos ne
videãt, & obdurat corda ne intelligãt, ne cõuertãtur &
ſanentur: Quod verũ eſſe Ioãnes Euãgeliſta cõfirmat di
Ioan.12. cens de Iudæis. Propterea nõ poterãt credere, quia dixit
Eſaiæ.6. Eſaias: Excæcauit oculos eorũ, & indurauit cor eorũ, vt
nõ videant oculis & intelligãt corde, & cõuertantur &
ſanẽ eos. Itẽ in Euangelio ſecundũ Marcũ, cũ Ieſum in-
Marci.4. terrogarẽt diſcipuli ſui de parabola ſeminis: Vobis, in-
quit, datũ eſt noſſe myſteriũ regni dei: allis autẽ qui foris
ſunt, in parabolis omnia fiũt, vt vidẽtes videãt, & nõ vi-
deãt, & audiẽtes audiãt & nõ intelligãt, ne quãdo con
uertantur & dimittãtur eis peccata. Dicite igitur, quare
de⁹ qui perſonarũ acceptor nõ eſt, & vult oẽs homines
ſaluos fieri, aliquorũ corda reſerat ad credendũ, oculos
illuminat ad videndũ, & ad ſciẽdum myſteriũ regni cœ
lorũ, quo ſcilicet ſalui fieri poſſint: aliorũ vero, vt lectio-
nis textus dixit, inuoluẽs in parabolis veritatẽ, obtundit
cor, excæcat oculos, claudit aures, ne Euãgeliũ ſalutis a-
gnoſcãt, ne remiſſionẽ accipiãt peccatorũ: Dicite quæ-
ſo, qualiter hæc loca Euãgelij accipitis: docete quid hic
de deo, qui vult oẽs homines ſaluos fieri, ſentitis. Ecce
B iã oẽs generaliter ſalui nõ ſunt, cũ aliis datur viã noſſe
ſalutis, aliis nõ datur. Hæc itaq; cũ facit deus, nõ perſo-
narũ acceptione facit, nõ iniuſticia, ſed iuſticia inenar-
rabili, & miſericordia indebita. Quoniã vero hinc li-
quidò vtraq; pars dicere nihil valemus, credamus tantũ
reũ mortis ex iudicis voluntate pẽdere. Ne quiſquã autẽ
putaret diuino iudicio fieri, non oẽs homines ſaluari di
1.Timo.2. xit Apoſtolus, qui vult oẽs homines ſaluos fieri. Qua-
propter oẽs homines qui ſaluãtur, dei voluntate ſaluan
Pſal.67. tur. Deus enim noſter, de⁹ ſaluos faciẽdi, & domini do-
Pſal.29. mini exitus mortis. Et, Quia ira in furore eius, & vita in
voluntate ipſius. Intelligite itaq; in furore iuſticiã, in vo
lũtate miſericordiã. Prædeſtinationẽ igitur negare quã
apud deum eſſe breuiter probauimus, immanis blaſphe
mia eſt: quã nõ tantum ſicut ſoletis dicere, in Apoſtolis
debem⁹ accipere, ſed in Patriarchis & Prophetis, & mar
tyribus & cõfeſſoribus, in omnibus ſanctis & digne ſer
2.Timo.2. uiẽtibus deo. Hinc nemo glorietur, nemo deſperet. So-
lus enim dominus ſcit qui ſunt eius. Inquantũ autẽ poſ-
ſum⁹, oẽs homines ad bonũ opus exhortemur, nulli de-
ſperationẽ demus, pro inuicem oremus, in cõſpectu dei
Matth.6. nos humiliemus dicẽtes: Fiat volũtas tua. Ipſius erit po-
C teſtatis, iudiciũ in nobis debitum mutare dãnationis, &
gratiam prædeſtinationis indebitam prærogare.

Hypognoſticon finis.

AD LECTOREM.

HVius operis Auguſtinus nõ meminit in Catalogo ſuarum lucubrationum, ſed omnia ſic referunt ingenium illius, vt de authore nihil ſit dubitandum.

DIVI AVRELII AVGVSTINI HIPPONENSIS EPIſcopi, ad Eutropiũ & Paulum Epiſcopos, liber de perfectione iuſticiæ cõtra Celeſtium.

SAnctis fratribus & coẽpiſcopis, Eu-
tropio & Paulo Auguſtin⁹. Cha
ritas veſtra, quæ in vobis tanta eſt,
& tã ſancta vt etiam iubẽti ſeruire
delectet, petiuit vt definitionibus,
quæ dicũtur Celeſtij eſſe, reſpõdeã.
Sic enim prænotata eſt eadẽ chartu-

la quã dediſtis. Definitiones vt dicit Celeſtij. Quæ præ- D
notatio credo, ꝙ nõ illius, ſed eorũ ſit qui hoc attulerũt
de Sicilia, vbi Celeſtius non eſſe perhibetur. Sunt enim
multi talia garriẽtes, & ſicut ait Apoſtolus, ipſi errãtes & *2.Timo.3.*
alios in errorẽ mittẽtes, ex illius tamẽ hæc eſſe doctrina
vel etiã quorundã ſectatorũ eius, & nos poſſumus arbi-
trari. Nã neq; iſtæ breues definitiones, vel potius ratio-
cinationes ab illius abhorrẽt ingenio, quod in opere a-
lio eius inſpexi, cuius eũ eſſe cõſtat authorẽ: & nõ fruſtra
iſtos fratres qui hæc attulerũt, in Sicilia exiſtimo audiſ-
ſe, ꝙ ipſe docuerit iſta vel ſcripſerit. Vellem autẽ ſi poſ-
ſem, ita obtẽperare veſtræ fraternæ beneuolẽtiæ, vt etiã
ego tã breuiter reſpõderẽ. Sed niſi & illa cõmemorem
quibus reſpõdeo, quis poterit quẽadmodũ reſpõderim
iudicare? Conabor tamen quantũ valuero, adiuuãtibus
me apud domini miſericordiã etiã orationibus veſtris,
vt nõ vltra q̃ neceſſe eſt meus ſermo procurrat. Ante *Ratiocinatio.1.*
omnia, inquit, interrogãdus eſt qui negat hominẽ ſine
peccato eſſe poſſe, quid ſit quodcunq; peccatũ: quod vi-
tari poteſt, an quod vitari nõ poteſt. [Si quod vitari nõ
poteſt, peccatum nõ eſt.] Si quod vitari poteſt, poteſt ho E
mo ſine peccato eſſe, quod vitari poteſt. Nulla enim ra
tio vel iuſticia patitur ſaltẽ dici peccatum, quod vitari
nullo modo poteſt. Reſpõdemus, vitari poſſe pecca- *Reſponſio.*
tum, ſi natura viciata ſanetur gratia dei per Ieſum Chri
ſtum dominũ noſtrũ. Intantũ enim ſana nõ eſt, inquan
tum id quod faciendũ eſt, aut cæcitate nõ videt, aut in-
firmitate nõ implet. Dum caro cõcupiſcit aduerſus ſpi- *Gala.5.*
ritũ, & ſpiritus aduerſus carnẽ, vt ea quæ nõ vult homo
faciat. Iterum ait, quærẽdum eſt, peccatũ voluntatis, *Ratiocinatio.2.*
an neceſſitatis eſt? Si neceſſitatis eſt, peccatũ nõ eſt: ſi vo
luntatis eſt, vitari poteſt. Reſpondemus quod ſupra, *Reſponſio.*
& vt ſanemur inuocamus eũ, cui dicitur in Pſalmo, De
neceſſitatibus meis educ me. Iterum, inquit, quærẽn- *Ratiocinatio.3.*
dũ eſt, quid ſit peccatũ: Naturale, an accidẽs? Si natura-
le, peccatum non eſt. Si autẽ accidẽs eſt, & recedere po-
teſt: & quod recedere poteſt, vitari poteſt: & quod vita-
ri poteſt, poteſt homo ſine eo eſſe quod vitari poteſt.
Reſpõdetur, naturale nõ eſſe peccatũ, ſed naturę præ- *Reſponſio.*
ſertim viciatæ: vnde facti ſumus natura filij iræ: parumq;
eſſe ad nõ peccãdum voluntatis arbitriũ, niſi adiuta ſa- *Ephe.2.*
netur gratia dei per Ieſum Chriſtum dominũ noſtrum.
Iterũ ait, quærendũ eſt, quid eſt peccatũ, actus, an res? *Ratiocinatio.4.*
Si res eſt, neceſſe eſt vt authorẽ habeat: & ſi authorẽ ha-
bere dicitur, iã alter præter deum rei alicuius author in-
duci videbitur: at ſi hoc dici impium eſt, & cõfiteri ne-
ceſſe eſt peccatũ omne actũ eſſe, nõ rem. Si igitur actus
eſt, immo quia vere actus eſt, vitari poteſt. Reſpon- *Reſponſio.*
demus peccatũ quidẽ actum dici & eſſe, non rẽ. Sed e-
tiã in corpore claudicatio eadem ratione actus eſt, nõ
res. Quoniã res, pes ipſe vel corpus vel homo eſt, qui pe
de viciato claudicat, nec tamẽ vitare poteſt homo clau
dicationẽ, niſi habeat ſanatũ pedẽ. Quod etiã in inte-
riore homine fieri poteſt, ſed gratia dei per Ieſum Chri
ſtũ dominũ noſtrũ. Ipſum ſanè viciũ quo claudicat ho-
mo, nec pes eſt, nec corpus, nec homo, nec ipſa claudica
tio, quę vtiq; non eſt quãdo nõ ambulat, cum tamẽ inſie
vicium quo fit claudicatio quãdo ambulat. Quærat er-
go quod eidẽ vicio nomen imponat: vtrũ rem velit di-
cere, an actum, an rei potius qualitatẽ malã, qua defor-
mis actus exiſtit. Sic & in homine interiore animus res
eſt, rapina actus eſt, auaricia viciũ eſt: id eſt, qualitas ſe-
cundum quã malus eſt animus, etiã quando nihil agit
vnde auariciæ vel rapinæ ſeruiat, etiã quãdo audit, Non *Exod.20.*
concupiſces: ſeq; vituperat, & tamen auarus manet, ſed

G per fidē renouatur: id eſt, ſanatur de die in diem, nec ta
2.Cor.4. men niſi gratia dei per Ieſum Chriſtū dominū noſtrū.
Ratiocinatio.5. Iterū, inquit, quęrendū eſt: vtrū ne debeat homo ſine
peccato eſſe. Proculdubio debet. Si debet, poteſt: ſi non
poteſt, ergo nec debet. Et ſi non debet hō eſſe ſine pecca
to, debet ergo cū peccato eſſe, & iā peccatū nō erit, ſi il-
lud deberi cōſtiterit. Aut ſi hoc etiā dici abſurdū eſt, cō
fiteri neceſſe eſt, debere hominē ſine peccato eſſe, & cō-
Reſponſio. ſtat eū nō aliud debere q̄ poteſt. Reſpōdetur eadē ſi-
militudine qua ſuperius iā reſpōdimus. Cū enī videm⁹
claudū qui ſanari poteſt, rectè vtiq; dicimus, debet ho-
mo iſte eſſe ſine claudicatione: & ſi debet, poteſt: nec ta
men cū vult cōtinuo poteſt, ſed cū fuerit adhibita cura-
tione ſanatus, & medicina adiuuerit voluntatē. Hoc fit
in interiore homine, quod ad peccatū attinet tāquā ad
eius claudicationē, per eius gratiā, qui venit nō vocare
Matth.9. iuſtos, ſed peccatores: quia nō eſt opus ſanis medic⁹, ſed
Ratiocinatio.6. male habētibus. Iterū ait, quærēdū eſt: vtrū præceptū
ſit homini ſine peccato eſſe. Aut enim nō poteſt, & pręce-
H ceptū non eſt: aut quia præceptū eſt, poteſt. Nā cur præ-
Reſponſio. ciperetur, quod fieri omnino nō poſſet? Reſpōdetur,
Cōſultiſsime homini præcipi, vt rectis paſsibus ambu-
let, vt cum ſe non poſſe perſpexerit, medicinā requirat,
quæ interioris hominis ad ſanādā peccati claudicatio-
nem, gratia dei eſt per Ieſum Chriſtū dominū noſtrū.
Ratiocinatio.7. Iterū ait, quærēdū eſt: an velit deus hominē ſine pec-
cato eſſe. Proculdubio vult, & ꝓculdubio poteſt. Quis
enim tā demens eſt, vt vel dubitet fieri poſſe quod deū
Reſponſio. velle nō dubitat? Reſpondet: Si nollet deus hominē
ſine peccato eſſe, nō mitteret filium ſuum ſine peccato,
qui ſanaret homines à peccatis. Hoc fit in credētibus &
proficientibus renouatione interioris hominis de die
in diē, donec fiat perfecta iuſticia tanquā ſanitas plena.
Ratiocinatio.8. Iterum ait, quærendum eſt: quo modo vult deus ho-
minē eſſe, cū peccato, an ſine peccato? Proculdubio nō
vult eſſe cū peccato. Quanta hęc impietatis blaſphemia
ſit, cogitandū eſt, vt dicatur hominē poſſe eſſe cum pec
cato, quod deus non vult: & negetur poſſe eſſe ſine pec
cato, quod deus vult: quaſi aliquē ad hoc deus creauerit
I vt poſsit eſſe quod nolit, & nō poſsit eſſe quod velit, &
vt contra ſuā magis q̄ vt ſecūdum ſuam exiſteret volū-
Reſponſio. tatem. Iā ſuperius reſpōſum eſt, ſed addendū video,
Roma.8. ꝙ ſpe ſalui facti ſumus, Spes autē quæ videtur non eſt
ſpes. Quod enim videt quis, quid ſperat? Si autē quod
nō videmus ſperamus, per patientiā expectamus. Tunc
ergo erit plena iuſticia, quādo plena ſanitas: [tūc plena
Roma.13. ſanitas,] quādo plena charitas. Plenitudo enī legis cha
1.Ioan.3. ritas. Tunc autē plena charitas, quādo videbimus eum
ſicuti eſt. Neq; enim erit quod addatur ad dilectionē,
Ratiocinatio.9. cum fides peruenerit ad viſionē. Iterum quærēdum
eſt, inquit, per quid efficitur homo cum peccato, per na
turæ neceſsitatē, an per arbitrij libertatē? Si per naturæ
neceſsitatē, culpa caret: ſi per arbitrij libertatē, quærēdū
eſt à quo ipſam arbitrij libertatē acceperit. Proculdubio
à deo. Deus autem quod dedit, certè bonum eſt, negari
enim non poteſt. Qua igitur ratione bonū probatur, ſi
magis ad malum quàm ad bonum pronum eſt? Magis
enim ad malum quàm ad bonum pronum eſt, ſi homo
per illud poteſt eſſe cum peccato, & nō poteſt eſſe ſine
Reſponſio. peccato. Reſpōdetur: Per arbitrij libertatem factum
vt eſſet homo cum peccato, ſed iam pœnalis vicioſitas
ſubſecuta, ex libertate fecit neceſsitatē. Vnde ad deū fi-
des clamat, De neceſsitatib⁹ meis educ me. Sub quibus
poſiti, vel non poſſumus quod volumus intelligere: vel
Ioan.8. quod intellexerimus, volumus, nec valem⁹ implere. Nā
& ipſa libertas credētibus à liberatore ꝓmittitur. Si vos, K
inquit, filius liberauerit, tūc vere liberi eritis. Victa enim
vicio in quod cecidit voluntate, caruit libertate natura.
Hinc alia ſcriptura dicit, A quo enim quis deuictus eſt, *2.Petri.2.*
huic & ſeruus addictus eſt. Sicut ergo nō eſt opus ſanis *Matth.9.*
medicus, ſed male habētibus: ita nō eſt opus liberis libe-
rator, ſed ſeruis, vt ei dicat gratulatio libertatis, Saluaſti
de neceſſitatibus animā meā. Ipſa enim ſanitas eſt vera
libertas, quæ nō periiſſet, ſi bona permanſiſſet voluntas.
Quia vero peccauit volūtas, ſecuta eſt peccantē peccatū
habendi dura neceſſitas, donec tota ſanetur infirmitas:
& accipiatur tāta libertas, in qua ſicut neceſſe eſt perma-
neat beate viuendi volūtas, ita vt ſit etiā bene viuēdi &
nunq̄ peccādi volūtaria fœlixq; neceſſitas. Proinde, *Ratiocinatio.10.*
inquit, Deus bonū hominē fecit, & pręterquā illū bonū
fecit, bonū ei inſuper vt faceret imperauit. Quàm im-
piū, vt cōfiteamur hominē malū eſſe, quod nec fact⁹ eſt,
nec ei præceptū eſt, ſi negamus eū bonū poſſe eſſe, quod
factus eſt, & quod ei vt faceret imperatū eſt. Reſpō- *Reſponſio.*
dem⁹. Quia ergo nō ſeipſe homo, ſed de⁹ bonū hominē L
fecit: deus eū, nō ſeipſe vt ſit bonus reficit, dum volentē,
credentē, inuocātem liberat à malo, quod ſibiipſe fecit.
Hoc autē fit, dum gratia dei per Ieſum Chriſtū dominū
noſtrum renouatur homo interior de die in diē, vt ad
ſempiternā, non pœnā, ſed vitā reſurgat homo exterior
in nouiſſimo die. Iterū, ait, quærendū eſt quot modis *Ratiocinatio.11.*
cōſtat omne peccatū? Duobus niſi fallor, ſi aut illa fiant
quę prohibentur, aut illa nō fiāt quæ iubētur. Tam certe
omnia illa quę prohibita ſunt vitari poſſunt, q̄ quę pręce-
pta ſunt perfici. Nā fruſtra aut prohiberetur aut iube-
retur, quod vel caueri vel impleri nō poſſit. Et quo mo-
do negabimus poſſe eſſe hominē ſine peccato, cū cōfite-
ri neceſſe ſit, eū tā omnia illa quæ vetātur poſſe cauere,
q̄ quæ imperātur efficere? Reſpōdetur, Multa eſſe in *Reſponſio.*
ſcripturis ſanctis diuina præcepta, quæ omnia cōmemo
rare nimis operoſum eſt. Sed domin⁹ qui verbū cōſum- *Eſa.10.*
mās, & breuiās fecit ſuper terrā, in duob⁹ pręceptis dixit
legē Prophetaſq; pēdere: vt intelligeremus quicquid a-
liud diuinitus pręceptū eſt, in his duobus habere finē, &
ad hæc duo eſſe referēdum: Diliges dominū deū tuū ex *Matth.22.*
toto corde tuo, & ex tota anima tua, & ex tota mēte tua: M
& diliges proximū tuū tanq̄ teipſum. In his, inquit, duo-
b⁹ pręceptis tota lex pēdet & Prophetæ. Quicquid ergo
dei lege ꝓhibemur, & quicquid iubemur facere, ad hoc
prohibemur & iubemur, vt duo iſta cōpleamus. Et forte
generalis prohibitio eſt, Nō cōcupiſces: & generalis iuſ- *Exod.2.*
ſio: Diliges. Vnde breuiter & Apoſtolus Paul⁹ quodā lo
lo vtrūq; cōplexus eſt. Prohibitio enim eſt, Nolite cōfor *Roma.12.*
mari huic ſeculo: Iuſſio autē, Sed renouamini in nouita
te mētis veſtrę. Illud pertinet ad nō cōcupiſcere, hoc ad
diligere: Illud ad cōtinētiā, hoc ad iuſticiā: Illud ad de-
clinādū à malo, hoc ad faciēdū bonū. Nō cōcupiſcēdo
enim vetuſtate expoliamur, & nouitate induimur dili-
gēdo. Sed nec quiſquā poteſt cōtinēs eſſe, niſi de⁹ det, & *Sapien.8.*
charitas dei diffundatur in cordib⁹ noſtris, nō per nosip *Roma.5.*
ſos, ſed per ſpiritū ſanctū qui datus eſt nobis. Hoc autē fit
de die in diē in iis qui volēdo & credēdo & inuocādo
ꝓficiūt, & pręterita obliuiſcētes, in ea quę ante ſunt extē *Philip.3.*
dūtur. Ad hoc enim lex iſta præcepit, vt cum in his im-
plēdis homo defecerit, nō ſe extollat ſuperbia tumidus,
ſed ad gratiā cōfugiat fatigatus, ac ſic eū lex terrēdo, ad
Chriſtū diligendū pædagogi perducat officio. Iterū *Ratiocinatio.12.*
quærendū eſt, inquit, Quo modo nō poteſt homo ſine
peccato eſſe, volūtate an natura? Si natura, peccatū non
eſt: ſi volūtate, perfacile poteſt volūtas volūtate mutari.

Reſponde-

Reſponſio. Reſpondemus admonentes eſſe cogitandum quãta
A ſit iſta præſumptio, qua dicitur non ſolum poſſe, quod
quidem adiuuante gratia dei negandũ non eſt, ſed etiã
perfacile poſſe voluntatem volũtate mutari, cum dicat
Gala.5. Apoſtolus: Caro concupiſcit aduerſus ſpiritũ, & ſpiritus
aduerſus carnẽ: Hęc enim ſibi inuicẽ aduerſantur, vt nõ
ea quę vultis faciatis. Nõ enim ait, Hæc inuicẽ aduerſan
tur, vt quæ poteſtis facere, noliꝰ: ſed, vt nõ ea quæ vul-
tis faciatis. Cur ergo cõcupiſcentia carnis quę vtiq; cul-
pabilis atq; vicioſa eſt, nihilq; eſt aliud q̃ deſideriũ pec-
Roma.6. cati, quod idẽ Apoſtolus præcipit, ne regnet in noſtro
mortali corpore, vbi ſatis oſtendit eſſe tamẽ in noſtro
mortali corpore, quod permittẽdũ nõ ſit vt regnet. Cur
ergo iſta cõcupiſcentia nõ mutata eſt ea voluntate, quã
voluntatẽ ſatis euidenter expreſſit Apoſtolus dicens, vt
nõ ea quę vultis faciatis. ſi facile poteſt voluntas volun-
tate mutari? Nec ſanè iſto modo naturã, ſiue animę, ſiue
corporis, quã deus creauit & quæ tota bona eſt, accuſa-
mus, ſed eã dicimus propria voluntate viciatã, ſine dei
Ratiocinatio.13. gratia nõ poſſe ſanari. Iterum autẽ quęrendum eſt, Si
nõ poteſt homo ſine peccato eſſe, cuius culpa eſt, ipſius
B ne hominis, an cuiuſlibet alterius? Si ipſius hominis, quo
modo culpa hominis eſt, ſi hoc nõ eſt quod eſſe nõ po-
Reſponſio. teſt? Reſpondetur ideo eſſe culpã hominis, quod nõ
eſt ſine peccato: quia ſola hominis volũtate factum eſt,
vt ad iſtã neceſſitatem veniret, quã ſola hominis volun
Ratiocinatio.14. tas ſuperare nõ poſſit. Iterũ ait quærendũ eſt. Si natu-
ra hominis bona eſt, quod nullus negare niſi Marcion
aut Manichęus audebit, quo modo igitur bona eſt, ſi ma
lo ei carere nõ eſt poſſibile? Omne enim peccatũ malũ
Reſponſio. eſſe quis dubitet? Reſpõdemus, Et naturam hominis
bonã eſſe, & eam malo carere poſſe. Nã ideo clamamꝰ,
Matth.6. Libera nos à malo, quod nõ perficitur, quandiu corpus
Sapien.9. quod corrũpitur, aggrauat animã. Sed hoc agitur gratia
1.Cor.15. per fidẽ, vt aliquãdo dicatur: Vbi eſt mors cõtentio tua,
vbi eſt mors aculeus tuus? Aculeus autẽ mortis peccatũ,
virtus vero peccati lex: quoniã lex prohibẽdo auget pec
cati cupiditatẽ, niſi diffundat ſpiritus charitatẽ, quæ ple-
na & perfecta tũc erit, cum videbimus facie ad faciem.
Ratiocinatio.15. Et hoc, inquit, dicẽdum eſt. Certe iuſtus eſt deus, ne-
gari enim nõ poteſt. Imputat autẽ deus homini omne
C peccatũ. Et hoc quoq; confitendũ puto, quia neq; pecca
tum eſt quicquid nõ imputabitur in peccatũ. Et ſi eſt a-
liquod peccatũ quod vitari nõ poſſit, quo modo iuſtus
deus dicitur, ſi imputare cuiquam creditur, quod vitari
Reſponſio. nõ poſſit? Reſpõdemus, iam olim cõtra ſuperbos eſſe
Pſal.31. clamatũ. Beatus cui nõ imputauit dominus peccatũ. Nõ
Matth.6. enim imputat his qui fideliter ei dicunt: Dimitte nobis
debita noſtra, ſicut & nos dimittimꝰ debitoribꝰ noſtris.
Et iuſte nõ imputat, quia iuſtũ eſt quod ait: In qua men-
ſura menſi fueritis, in eadẽ remetietur vobis. Peccatũ eſt
Matth.7. autẽ, cum vel non eſt charitas quæ eſſe debet, vel minor
eſt q̃ debet, ſiue hoc volũtate vitari poſſit ſiue nõ poſſit:
quia ſi poteſt, pręſens volũtas hoc facit: ſi autẽ nõ poteſt,
præterita volũtas hoc fecit, & tamen vitari poteſt, non
quando voluntas ſuperba laudatur, ſed quãdo humilis
Ratiocinatio.16. adiuuatur. Poſt hoc ille qui iſta cõſcripſit, introducit
perſonam ſuã quaſi cum altero diſputantem, & facit ſe
interrogari, & quaſi ab interrogante ſibi dici: Da mihi
hominẽ ſine peccato? Et reſpondet: Do tibi qui eſſe poſ-
ſit. Et rurſus ab interrogante dicitur ei: Quis eſt? Et re-
ſpondet: Ipſe tu. Quòd ſi dixeris, inquit, ego eſſe nõ poſ-
ſum: reſpõdendũ eſt cuiꝰ culpa eſt? Quòd ſi dixeris mea,
dicendũ eſt: Et quo modo tua eſt, ſi ipſe ſine peccato eſſe
nõ potes? Iterũ facit ſe interrogari & dici ſibi: Tu ipſe
ſine peccato es, qui dicis hominẽ ſine peccato eſſe poſ- D
ſe: Et reſpõdet q non ſum ſine peccato. Cuius culpa eſt?
Quòd ſi dixerit, iquit, tua eſt: reſpõdẽdũ eſt, Quo modo
mea, ſi eſſe nõ poſſum? Nos reſpõdemus nullũ cũ eis *Reſponſio.*
de his verbis eſſe debere cõflictũ, quia nõ eſt auſus dice-
re hominẽ eſſe ſine peccato, vel aliquẽ, vel ſeipſum, ſed
tantũmodo eſſe poſſe, reſpõdit, quod neq; nos negamꝰ:
Quãdo aũt poſſit & per quẽ poſſit, hoc quęritur. Si enim
modo eſt, nõ omni animę fideli poſitę in corpore mor
tis huius orandũ eſt, & dicendũ, Dimitte nobis debita *Matth.6.*
noſtra: cũ iam in ſancto baptiſmo vniuerſa fuerint di-
miſſa præterita. Quiſquis autẽ mẽbris fidelibus Chriſti
hoc non eſſe orandũ perſuadere conatur, nihil aliud q̃
ſeipſum Chriſtianũ nõ eſſe profitetur. Porrò ſi per ſeip-
ſum poteſt homo eſſe ſine peccato, Ergo Chriſtus gratis *Gala.2.*
mortuus eſt: Non autẽ gratis Chriſtus mortuus eſt, non
igitur poteſt homo eſſe ſine peccato, etiam ſi velit, niſi
adiuuet gratia dei per Ieſum Chriſtũ dominum noſtrũ.
Quod vt perficiatur, & nũc in proficiẽtibus agitur, om-
nimodo implebitur cõtẽtione mortis aſſumpta, & cha-
ritate, quę credendo & ſperãdo nutritur, vidẽdo & ob- E
tinẽdo perfecta. Deinde inſtituit diuinis teſtimoniis
agere quod intẽdit. Quod quale ſit, diligẽtius aduerta-
mus. Teſtimonia, inquit, quibus probatur præceptũ
eſſe homini vt abſq; peccato ſit. Ad hoc reſpõdemus: *Reſponſio.*
Nõ vtrum præceptũ ſit quæritur, quod valde manifeſtũ
eſt, ſed hoc ipſum quod pręceptũ eſſe cõſtat, verũ in cor-
pore mortis huiꝰ poſſit impleri, vbi caro cõcupiſcit ad- *Gala.5.*
uerſus ſpiritũ, & ſpiritus aduerſus carnẽ, vt non ea quæ
volumus faciamus. De quo corpore mortis huius, non
omnis liberatur qui finit hanc vitã, ſed qui in hac vita
ſuſceperit gratiã, & ne in vanũ ſuſcipiat bonis operibus
egerit. Aliud eſt enĩ exire de hoc corpore, quod omnes
homines dies vitæ huius vltimus cogit: aliud eſt autẽ li-
berari de corpore mortis huiꝰ, quod ſola dei gratia per
Ieſum Chriſtũ dominũ noſtrũ, ſanctis & fidelibus eius
impertit. Poſt hanc autẽ vitã merces perficiẽs redditur,
ſed eis tantũ à quibus in hac vita eiuſdẽ mercedis meri-
tum comparatur. Non enim ad ſaturitatẽ iuſticiæ, cum
hinc exierit quiſq; perueniet, niſi ad eã cum hic eſt, eſu-
riendo & ſitiendo cucurrerit. Beati quippe qui eſuriunt *Matth.5.*
& ſitiunt iuſticiã, quoniã ipſi ſaturabuntur. Quãdiu er- *2.Cor.5.*
go peregrinãtes à domino, per fidẽ ambulamus, nõ per F
ſpeciẽ, vnde dictũ eſt, Iuſtus ex fide viuit: hæc eſt noſtra
in ipſa peregrinatione iuſticia, vt ad illã perfectionẽ ple
nitudinemq; iuſticiæ vbi in ſpecie decoris eius iam ple- *Abac.2.*
na & perfecta charitas erit, tũc ipſius curſus rectitudine
& perfectione tẽdamus, caſtigãdo corpus noſtrũ & ſer-
uituti ſubiiciendo, & eleemoſynas in dandis beneficiis,
& dimittendis quæ in nos ſunt commiſſa peccatis, hi-
lariter & ex corde faciendo, & orationibus indeſinen-
ter inſiſtendo, & hoc faciendo in doctrina ſana qua æ-
dificatur fides recta, ſpes firma, charitas pura. Hæc eſt
nunc noſtra iuſticia qua currimus, eſuriẽtes & ſitientes
ad perfectionẽ plenitudinemq; iuſticiæ, vt ea poſtea ſa-
turemur. Vnde dominus in Euãgelio cũ dixiſſet, Nolite
facere iuſticiã veſtrã corã hominibus vt videamini ab *Matth.6.*
eis: ne iſtum noſtrũ curſum fine humanæ gloriæ meti-
remur, nõ eſt in expoſitione iuſticiæ ipſius executus, niſi
tria iſta: ieiuniũ, eleemoſynas, orationes: Ieiunio ſcilicet
vniuerſam corporis caſtigationẽ ſignificans: eleemoſy-
nis omnẽ beneuolentiam & beneficentiam, vel dãdi, vel
ignoſcendi: & oratione inſinuãs omnes regulas ſancti
deſiderii: vt quoniam in caſtigatione corporis frænatur
concupiſcentia, quæ nõ frẽnari, ſed omnino eſſe nõ de-

G bet,nec erit in illa perfectione iuſticiæ, vbi nullum erit
omnino peccatum,& ſæpe in vſu rerum etiam conceſ-
ſarum atq; licitarum exerit immoderationem ſuam: in
ipſa vero beneficentia qua iuſtus cõſulit proximo,quæ-
dam fiunt quę obſunt cũ prodeſſe putata ſint,& aliquã-
do per infirmitatẽ,vel cum minus ſufficitur neceſſitati-
bus aliorum, vel parum in eis proficit quod benignita-
tis ac laboris impenditur,ſurrepit tædium,quo fuſcetur
2.Cor.9. hilaritas,in qua datorem diligit deus.Surrepit autẽ tan
to magis, quãto minus quiſq;,& taotu minus,quãto ma
gis profecerit. His atq; huiuſmodi conſideratis merito
Math.6. in oratione dicimus, Dimitte nobis debita noſtra,ſicut
& nos dimittimus debitoribus noſtris: ſi tamẽ quod di
cimus,faciamus,vt vel ipſi etiam diligantur inimici,vel
ſi quiſquã adbuc in Chriſto paruulus hoc nondum fa-
ciat, pœnitenti tamẽ,quod in eum quiſq; peccauit,& ve
niam petenti ex intimo cordis ignoſcat, ſi vult vt eius
orationẽ pater cœleſtis exaudiat.In qua oratione ſi cõ-
tentioſi eiſe oolimus, ſatis nobis propoſitum ſpeculum
eſt, vbi inſpiciatur vita iuſtorum qui ex fide viuunt, &
perfecte currunt,quanuis ſine peccato nõ ſint:Vnde di-
H cunt,Dimitte nobis: quia nondum quò curritur perue-
Philip.3. nerũt, Hinc dicit Apoſtolus: Noo quia iam acceperim,
aut iam perfectus ſim, fratres ego non me arbitror ap-
prehendiſſe:vnum autem, quæ retro ſunt oblitus, in ea
quæ ante ſuot extentus, ſecundum intentionem ſequor
1.Cor.13. ad palmã supernę vocationis dei in Chriſto Ieſu.Quot-
quot ergo perfecti hoc ſapiamus:id eſt,quotquot perfe-
cte currimus,hoc ſapiamus quod oondum perfecti ſu-
mus, vt illic perficiamur quò perfecte adhuc currimus:
Vt cũ venerit quod perfectum eſt,quod ex parte eſt de-
ſtruatur:id eſt,nõ iam ex parte ſit,ſed ex toto:quia fidei
& ſpei iam res ipſa nõ quæ credatur & ſperetur,ſed quę
videatur teneaturq; ſuccedet.Charitas autem quę in his
tribus maior eſt,non auferatur,ſed augeatur & implea-
tur,contẽplata quod credebat,& quod ſperabat indep-
ta.In qua plenitudine charitatis pręceptum illud imple-
Deut.6. bitur: Diliges dominũ deum tuũ ex toto corde tuo, &
ex tota anima tua,& ex tota mẽte tua.Nam cum eſt ad-
huc aliquid carnalis cõcupiſcentiæ, quod vel cõtinen-
do frę̨netur,nõ omnimodo ex tota anima diligitur de-
us. Non enim caro ſine anima concupiſcit quãuis caro
I cõcupiſcere dicatur,quia carnaliter aoima concupiſcit.
Roma.7. Tunc erit iuſtus ſine vllo omnino peccato, quia nulla
lex erit in mẽbris eius repugoãs legi mẽtis eius,ſed pror
ſus toto corde, tota anima, tota mẽte diliget deũ,quod
eſt primũ ſummumq; præceptũ.Cur ergo nõ pręcipere-
tur homini iſta perfectio, quanuis eã in hac vita nemo
habeat?Non enim recte curritur,ſi quò currendũ eſt ne-
ſciatur . Quo modo autẽ ſciretur ſi nullis præceptis o-
1.Cor.9. ſtenderetur?Sic ergo curramus,vt cõprehẽdamus.Om-
nes enim qui recte currũt,cõprehendẽt:Noo ſicut in a-
gone theatrico,omnes quidem currũt,ſed vnus accipit
palmã. Curramus credẽdo, ſperando,deſiderãdo,cur-
ramus corpus caſtigãdo & eleemoſyoas in dandis bo-
nis maliſq; ignoſcẽdis, bilariter & ex corde faciẽdo, &
currentium vires vt adiuuentur orãdo,& ſic audiamus
præcepta perfectionis,ne currere negligamus ad pleni-
1 tudinem charitatis. His præmiſſis ea teſtimonia quæ
2 poſuit iſte cui reſpõdemus,tanquã nos ea protulerimus
Deut.18. diligẽter audiamus. In Deuteronomio,Tu autẽ per-
3 fectus eris corã domino deo tuo. Item illic,Et nõ e-
4 rit incõſummatus in filiis Iſraël. Item ſaluator in E-
Math.5. uangelio: Eſtote perfecti, quia pater veſter qui in cœlis
5 eſt,perfectus eſt. Item Apoſtolus ad Corinthios ſe-
cunda:De cætero fratres gaudete,perfecti eſtote. Itẽ K 2.Co.13.
ad Coloſſenſes:Corripientes omnẽ hominem & docẽ 6
tes in omni ſapientia, vt exhibeamus omnẽ hominem Coloſſ.1.
perfectũ in Chriſto. Item ad Philippenſes:Omnia fa- 7
cite ſine murmuratione & hæſitatione,vt ſitis irreprehẽ Philip.2.
ſibiles & ſimplices,ſicut filij dei immaculati. Item ad 8
Epheſios: Benedictus deus & pater domini noſtri Ieſu Ephe.1.
Chriſti, qui benedixit nos in omni benedictione ſpiri-
tali,in cœleſtibus in Chriſto Ieſu,ſicut elegit nos in ipſo
ante mundi conſtitutionẽ,vt eſſemus ſancti & immacu
lati in cõſpectu eius. Itẽ ad Coloſſenſes:Et vos cum 9
eſſetis aliquando alienati & inimici ſenſu in operibus Coloſſ.1.
malis,nunc autẽ reconciliati in corpore carnis eius,per
mortẽ eius,exhibete vos ſanctos & immaculatos & irre
prehẽſibiles. Itẽ ad Epheſios:vt exhiberet ipſe ſibi glo- 10
rioſam Eccleſiã, non habentẽ maculam aut rugã aut a- Ephe.5.
liquid huiuſmodi,vt ſit ſancta & immaculata. Itẽ ad 11
Corinthios prima: Sobrij eſtote, & iuſti & nolite pec- 1.Cor.15.
care. Item in epiſtola ſancti Petri: Propter quod ſuc- 12
cincti lumbos mẽtis veſtræ,ſobrij, perfecti ſperate in eã 1.Petri.1.
quæ offertur vobis gratiã,quaſi filij obedientiæ,nõ con L
figurati prioribus ignorãtiæ veſtræ cõcupiſcentiis,†ſed †tenebris.
ſecundũ eũ qui vocauit vos ſanctũ,& ipſi ſancti in om
ni cõuerſatione ſitis, quia ſcriptũ eſt: Sancti eritis,quia Leuiti.19.
ego ſanctus ſum. Vnde & beatus Dauid dicit:Do- 13
mine quis habitabit in tabernaculo tuo,aut quis requie- Pſal.14.
ſcet io monte ſancto tuo? Qui ingreditur ſine macula,
& operatur iuſticiam. Et alibi:Et ero immaculatus cũ 14
eo. Et alibi:Beati immaculati in via,qui ambulant in 15 Pſal.17.
lege domini. Item apud Salonem:Diligit dominus Pſal.118.
ſancta corda, accepti ſunt autẽ illi omnes immaculati. 16
Horum teſtimoniorũ aliqua currentes exhortantur, Reſponſio.
vt perfecte currãt, aliqua ipſum finẽ cõmemorant quò
currendo pertendant. Ingredi autem ſine macula oon
abſurde etiã ille dicitur,non qui iã perfectus eſt,ſed qui
ad ipſam perfectionem irreprehenſibiliter currit, carẽs
criminibus damnabilibus,atq; ipſa peccata venialia nõ
negligens mũdare eleemoſynis. Ingreſſum quippe hoc
iter noſtrũ quo tendimus ad perfectionẽ,munda mun-
dat oratio. Munda eſt autem oratio vbi veraciter dici-
tur,Dimitte nobis, ſicut & nos dimittimus: vt dum re- Math.6.
prehenditur,quod nõ imputatur,ſine reprehẽſione,hoc
eſt,ſine macula noſter ad perfectionẽ curſus habeatur. M
In qua perfectione cũ ad eam peruenerimus, iã non ſit
omnino quod ignoſcendo mundetur. Deinde iſte
adhibet teſtimonia quibus oſtendat, non eſſe grauia di
uina præcepta. Quis autem neſciat,cum præceptũ ſit ge
nerale charitas,quia finis præcepti eſt charitas,& pleni- 1.Timo.1.
tudo legis eſt charitas , non eſſe graue quod diligendo Roma.13.
fit,non timẽdo?Laborant autem in dei præceptis,qui ea
timendo conantur implere: ſed perfecta charitas foras
mittit timorem, & facit præcepti ſarcinam leuem, non 1.Ioan.4.
ſolum non prementem onere ponderum,verumetiam
ſubleuantem vice pœnarum. † Quæ tamen charitas,vt †pennarum
habeatur, etiã tanta quanta in corpore mortis huius ha
beri poteſt, parum eſt noſtræ voluntatis arbitrium, niſi
adiuuet gratia dei per Ieſum Chriſtum dominum no-
ſtrũ. Diffuoditur quippe in cordibus noſtris, quod ſæpe Roma.5.
dicendum eſt, nõ per oosipſos,ſed per ſpiritum ſanctũ
qui datus eſt nobis.Nec aliã ob cauſam ſcriptura cõme
morat, non eſſe grauia diuina præcepta, niſi vt anima
quæ illa grauia ſentit, intelligat ſe nõdum accepiſſe vi-
res,quibus talia ſint pręcepta domini qualia cõmendan
tur,leuia ſcilicet atque ſuauia,& oret gemitu voluntatis,
vt impetret donum facilitatis. Qui enim dicit:Fiat cor
meum

A meum immaculatũ: Et, Itinera mea dirige ſecundũ ver
Pſal.118. bũ tuũ: Et, Ne dominetur mihi omnis iniquitas: Et, Fiat
Matt.6. voluntas tua, ſicut in cœlo & in terra: &, ne nos inferas
in tentationẽ: & cętera huiuſmodi quę cõmemorare lõ
gũ eſt: hoc vtique orat, vt præcepta dei faciat: quę vt fie-
rẽt nec iuberetur, ſi nihil ibi noſtra voluntas ageret: nec
oraretur, ſi ſola ſufficeret. Cõmendantˡ ergo nõ eſſe gra
uia, vt cui grauia ſunt, intelligat nõdũ ſe accepiſſe do-
num, quo grauia nõ ſint, nec arbitretur ea ſe perficere,
2.Cor.9. quãdo ita facit, vt grauia ſint. Hilarem enim datorem
diligit deus. Nec tamẽ cum ea grauia ſentit deſperãdo
frangatur, ſed ad quærendũ, petendũ, pulſandumq; co-
gatur. Audiamus ergo & in his teſtimoniis quę deinde
poſuit, deum ſua pręcepta non grauia commẽdantem,
quòd dei mandata, inquit, non modo impoſsibilia nõ
Deut.30. ſint, verũ ne grauia quidẽ. In Deuteronomio, Et cõuer-
tetur dominus deus tuus epulari in te ſuper bonis, ſicut
epulatus eſt ſuper patres tuos, ſi audieritis vocẽ domi-
ni dei veſtri, cuſtodire & facere omnia mãdata eius, &
iuſticias, & iudicia quæ ſcripta ſunt in libro legis huiꝰ.
Si cõuerſus fueris ad dominũ deum tuũ ex toto corde
tuo, & ex tota anima tua, quia mãdatum hoc, quod ego
B mãdo tibi hodie, nõ eſt graue, neque longè à te eſt: Nõ
eſt in cœlo, vt dicas, quis aſcẽdet in cœlũ, & accipiet il-
lud nobis, & audiẽtes faciamus? Non eſt trans mare, vt
dicas, quis transfretabit mare & accipiet illud nobis, &
audientes faciamus? Iuxta te eſt etiam verbũ in ore tuo,
in corde & in manibꝰ tuis facere illud. Itẽ dominus in
Euãgelio: Venite ad me omnes qui laboratis & onera-
Matt.11. ti eſtis, & ego vos requieſcere faciã. Tollite iugũ meum
ſuper vos & diſcite à me, quia mitis ſum & humilis cor
de, & inuenietis requiẽ animabus veſtris: Iugũ enĩ meũ
ſuaue eſt, & onus meũ leue eſt. Itẽ in Epiſtola ſancti Io-
1.Ioan.5. annis: Hęc eſt charitas dei, vt mãdata eius obſeruemus,
& mãdata eius grauia nõ ſunt. His auditis legitimis &
Euangelicis & Apoſtolicis teſtimoniis ædificemur ad
gratiã, quã non intelligunt, qui ignorantes dei iuſticiã
& ſuã volẽtes cõſtituere, iuſticię dei nõ ſunt ſubiecti. Si
enĩ nõ intelligũt illud in Deuteronomio, quẽadmodũ
Rom.10. Apoſtolus Paulꝰ cõmemorauerit, vt corde credatur ad
Matt.9. iuſticiã, ore fiat cõfeſsio ad ſalutẽ, quia non eſt opus ſa-
nis medicus, ſed male habẽtibus: iſto certè Ioãnis Apo-
ſtoli teſtimonio quod ad iſtã ſentẽtiam poſuit vltimũ,
1.Ioan.5. vbi ait: Hæc eſt charitas dei vt mandata eius ſeruemus,
C & mãdata eius grauia non ſunt: debẽt vtiq; cõmoneri,
charitati dei nõ eſſe graue mãdatũ dei, quæ nõ niſi per
ſpiritũ ſanctum diffunditur in cordibus noſtris: nõ per
arbitriũ humanæ volũtatis, cui plus dando q̃ oportet,
ignorant iuſticiã dei: Quæ tamẽ charitas tunc perfecta
erit, cũ pœnalis timor omnis abſceſſerit. Poſt hæc pro-
poſuit teſtimonia quæ contra eos dici ſolẽt, nec ea ſol-
uit, ſed cõmemorãdo quaſi cõtraria, quæſtiones arctiꝰ
illigauit. Ait enim, teſtimonia ſcripturarũ quæ ediuerſo
ponẽda ſunt his, qui arbitrij libertatẽ, vel non peccãdi
poſsibilitatẽ imperite exiſtimãt ſe ſcripturarũ authori-
tate poſſe deſtruere. Obiicere enĩ ſolẽt, inquit, qđ ſanctꝰ
Iob 14. Iob dixerit, Quis mũdꝰ eſt à peccato? Nec infans, cuius
eſt vnius diei vita ſuper terrã. Deinde quaſi reſpondet
huic teſtimonio aliis teſtimoniis, qđ ipſe Iob dixerit: Iu
ſtus enim vir & ſine querela, factꝰ ſum in deriſum: Nõ
intelligens, poſſe dici hominẽ iuſtũ, qui perfectioni iu-
ſticiæ plurimũ acceſsit, ita vt ei proximus fieret, qđ mul
tos etiã in hac vita potuiſſe, in qua ex fide viuitur, non
negamus. Hoc & illo teſtimonio confirmatˡ, qđ iſte cõ-
ſequẽter adiunxit ab eodẽ Iob dictũ: Ecce ipſe proximꝰ

ſum iudicio meo, & ſcio quia iuſtꝰ inueniar. Hoc enim D
eſt iudiciũ, de quo alibi dicitˡ: Et educet quaſi lumen iu Pſal.36.
ſticiã tuã, & iudiciũ tuum velut meridiẽ. Deniq; nõ di-
xit, vbi ſum, ſed ꝓximus ſum: Quòd ſi iudiciũ ſuũ illud
intelligi voluit, nõ quo ipſe iudicauit, ſed quo ĩ fine eſt
iudicãdus, iuſti in illo iudicio inueniẽtˡ omnes, qui nõ
fallaciter dicunt: Dimitte nobis debita noſtra, ſicut & Matt.6.
nos dimittimus debitoribꝰ noſtris, Per hãc enĩ dimiſ-
ſionẽ iuſti inueniẽtur, eo quòd ea quæ hic habebãt pec
cata eleemoſynis deleuerũt. Vnde dñs dicit, Date elee- Luca 11.
moſynã: & ecce omnia munda ſunt vobis. Deniq; hoc
dicetur iuſtis in regnũ promiſſum ituris: Eſuriui enim, Matt.25.
& dediſtis mihi manducare: & cætera huiuſmodi. Sed
aliud eſt, eſſe ſine peccato, qđ de ſolo in hac vita vnige-
nito dictũ eſt: aliud, eſſe ſine querela, quod de multis iu
ſtis etiã in hac vita dici potuit: quoniã eſt quidã modus
bonæ vitæ, de quo etiã in iſta humana cõuerſatione, iu
ſta querela eſſe non poſsit. Quis enim iuſte queritur de
homine, qui nemini male vult, & quibꝰ poteſt fideliter
conſulit, nec cõtra cuiuſq̃ iniurias tenet libidinẽ vin-
dicãdi, vt veraciter dicat, Sicut & nos dimittimꝰ debi- Matt.6.
toribus noſtris: Et tamẽ eo ipſo quod verũ dicit, Dimit- E
te, ſicut & nos dimittimus: ſine peccato ſe non eſſe de-
clarat. Inde eſt qđ dicit: Nihil iniquum erat in manibꝰ
meis, ſed mũda oratio mea. Hinc enĩ erat mũda oratio,
quia veniã non iniuſte petebat qui veraciter dabat, &
quod dicit de domino: Multas enĩ cõtritiones meas fe
cit ſine cauſa: nõ ait, nullas fecit cũ cauſa: ſed, multas ſi-
ne cauſa. Nõ enĩ ꝓpter multa peccata eius, factæ ſunt ei
multæ cõtritiones, ſed propter probationẽ patiẽtiæ. Nã
propter peccata ſine quibus, vt alibi cõfitetur, non fuit,
pauciora ſe pati debuiſſe iudicat. Itẽ quod dicit: Vias e- Iob 23.
nim eius cuſtodiui, & nõ declinaui à mãdatis eius, neq;
diſcedã: Cuſtodi vias dei, qui nõ ſic exorbitat, vt eas re-
linquat, ſed in eis currẽdo proficit, & ſi aliquãdo vt in-
firmus offendit aut titubat, proficit autẽ minuẽdo pec-
cata, donec perueniat vbi ſine peccato ſit. Nõ enĩ aliter
poteſt eo modo proficere, niſi cuſtodiẽdo vias eiꝰ. De-
clinat autẽ à mãdatis domini atq; diſcedit apoſtata, nõ
ille qui etiã ſi habeat peccatũ, confligendi tamen cũ eo
perſeuerantiam non relinquit, donec eò perueniat, vbi
nulla cũ morte cõtentio remanebit. In iſto ergo confli
ctu induimur ea iuſticia qua hic ex fide viuitur, & ea
quodã modo loricamur. Aſſumimus quoq; iudiciũ, qđ
etiã contra nos pro nobis facimus, quando peccata no F
ſtra accuſando dãnamus: vnde ſcriptũ eſt, Iuſtꝰ ipſe ſui Prouer.18.
accuſator eſt in primordio ſermonis. Hinc item dicit, Iob 29.
Iuſticia veſtitꝰ erã, & circũdedi mihi iudiciũ, ſicut chla
mydem: Nã & iſta veſtis, belli magis ſolet eſſe q̃ pacis,
vbi adhuc expugnatur cõcupiſcentia, non vbi erit ple-
na ſine aliquo prſus hoſte iuſticia, nouiſsima inimica
morte deſtructa. Quòd aũt iterũ ait idẽ ſanctꝰ Iob: Nõ Iob 27.
enim reprehendit me cor meũ in omni vita mea: nunc
nos in iſta vita in qua ex fide viuimus, nõ reprehendit
cor noſtrũ, ſi eadẽ fides in qua corde creditˡ ad iuſticiã Rom.10.
non negligit reprehendere peccatũ noſtrũ. Vnde dicit
Apoſtolus, Nõ enim quod volo facio bonũ, ſed qđ odi Rom.7.
malũ hoc ago. Bonũ eſt enĩ non cõcupiſcere, & hoc bo
nũ vult iuſtus, qui ex fide viuit, & tamẽ facit quod odit, Abac.2.
quia cõcupiſcit, quãuis poſt cõcupiſcentias ſuas nõ eat.
Quod ſi fecerit, tũc vere ipſe fecit vt cedat & cõſentiat, Eccli.18.
vt deſiderio peccati obediat. Tũc enĩ cor eius reprehẽ
dit, quia ipſum reprehẽdit, non illud peccatũ eius quod
habitat in mẽbris eius. Cũ vero nõ ſinit regnare pecca-
tũ in ſuo mortali corpore ad obediendũ deſideriis eiꝰ, Rom.6.

G nec exhibet membra ſua arma iniquitatis peccato,ineſt
quidẽ peccatũ in mẽbris ei⁹,ſed nõ regnat,quia nõ obe
ditur deſyderiis eius . Et ideo dũ qđ nõ vult agit,id eſt,
nõ vult cõcupiſcere & cõcupiſcit,cõſentit legi,quia bo
oa eſt:Hoc eni vult & ipſe qđ lex, quia oõ vult ipſe cõ-
Exod.20. cupiſcere:& lex dicit,Non concupiſces.In hoc quoniã
vult,quod & lex vult,pculdubio conſentit legi:cõcupi
ſcit tamẽ,quia nõ eſt ſine peccato , ſed iã non ipſe ope-
ratur illud,ſed id quod in illo habitat peccatũ.Ideo nõ
ipſum reprehẽdit cor eius in omni vita eius : hoc eſt in
fide eius,quia iuſtus ex fide viuit:& ideo fides ei⁹ eſt vi-
ta eius. Scit enim quia non habitat in carne eius bonũ,
vbi habitat peccatũ:ſed nõ ei cõſentiendo viuit ex fide,
qua inuocat deũ vt adiuuet pugnans cõtra peccatũ,qđ
vt omnino ibi nõ ſit,adiacet ei velle,ſed perficere bonũ
nõ adiacet:oõ facere bonũ non adiacet,ſed pficere.Nã
io eo ꝙ nõ cõſentit,bonũ facit : & in eo ꝙ odit cõcupi-
ſcẽtiam ſuã, bonũ facit : & in eo ꝙ eleemoſyoas facere
nõ ceſſat,bonũ facit : & in eo quòd illi qui in eũ peccat
ignoſcit,bonũ facit : & io eo ꝙ petit ſibi dimitti debita
ſua , & veraciter dicit , ꝙ dimittit etiã ipſe debitoribus
H ſuis,& orat vt oon inferatur in tentationẽ,ſed liberet à
malo,bonũ facit: ei tamẽ perficere bonum nõ adiacet,
quod tũc erit quãdo illa cõcupiſcentia quæ habitat in
mẽbris eius,nulla erit. Nõ ergo eũ repreheodit cor ei⁹,
quãdo reprehẽdit peccatum quod habitat in membris
eius,& nõ habet quã reprehẽdat infidelitatem eius . Ita
nec in vita ſua,id eſt in fide ſua,à corde ſuo reprehẽdi-
tur, & ſine peccato nõ eſſe conuiocitur . Quod & ipſe
Iob.14. Iob de ſe cõfitetur vbi dicit:Nihil te latuit peccatorum
meorũ.Sigoaſti iniquitates meas in ſacculo,& annota-
† al.ſi quid ſti ſi quid in viciis † tranſgreſſus ſum. Teſtimonia ergo
inuitus. quæ poſuit de verbis ſancti viri Iob,nos ſicut potuimus
quẽadmodũ ſint accipiẽda mõſtrauimus . Nec tamẽ il-
le ſoluit qđ eundẽ Iob dixiſſe ꝓpoſuit:Quis enĩ mũdus
eſt à peccato? Nec infans cuius eſt diei vnius vita ſuper
2 terrã. Itẽ ꝓponere ſolẽt,inquit,Oĩs homo mẽdax.Ne-
Pſal.115. que hoc cõtra ſeipſum à ſeipſo propoſitũ ſoluit,ſed cõ-
memorãdo alia velut cõtraria teſtimonia apud eos qui
nõ intelligũt ſacrã ſcripturã , diuioa eloquia io lite di-
miſit. Ait enĩ: Quib⁹ reſpõdendũ eſt, qđ in Numeri li-
bro ſcriptũ eſt,Homo verax: Et de ſancto Iob legiẽ ita:
Iob.1. Erat vir habitãs in regione Auſitide noĩe Iob,verax, ſi-
I ne crimine,iuſtus,dei cultor,abſtinẽs ſe ab omni re ma
la. Miror ꝙ auſus eſt ponere hoc teſtimoniũ, vbi dictũ
eſt,abſtinẽs ſe ab omni re mala : cũ hoc ab omni pecca-
to vellet intelligi:cũ ſuperius dixerit,peccatũ actũ malũ
eſſe,oõ rẽ.Reminiſcatẽ ergo quia etiã ſi actus ſit, res po-
teſt dici.Abſtinet ſe autẽ ab omni re mala,qui peccato,
ſine quo nõ eſt,vel nũq̃ omnino cõſentit, vel ſi aliquã-
do premitur nõ opprimitur , ſicut luctator fortior,& ſi
aliquãdo tenetẽ,nõ ideo perdit quo ſuperior inoenitur.
Legiẽ ſanè homo ſine crimine,legiẽ ſine querela : at nõ
legiẽ ſine peccato , niſi filius hominis vnus idẽq; dei fi-
lius vnicus. Itẽ,inquit,apud ipſũ Iob: Et miraculũ te-
nuit veracis hominis.Itẽ apud Salomonẽ de ſapientia:
Eccli.15. Viri mẽdaces nõ erũt illius memores, viri autẽ veraces
Apoc.14. inueoieoẽ in illa:Itẽ in Apocalypſi: Et in ore ipſorũ nõ
eſt inuentũ mẽdacium,ſine macula ſunt.Ad hæc & nos
reſpõdemus,admonẽtes , quo modo dicẽdus ſit homo
verax p dei gratiã atq; veritatẽ , qui p ſeipſũ ſine dubio
Pſal.115. mẽdax eſt.Vnde dictũ eſt:Oĩs homo mẽdax. Hoc teſti
moniũ ſonat de ſapiẽtia qđ ipſe poſuit, Viri aũt veraces
inueoieoẽ in illa:qui pculdubio nõ in illa,ſed in ſeipſis
Ephe.5. inueniẽtur eſſe mẽdaces. Sicuti eſt: Fuiſtis aliquãdo te-
nebræ,nũc autẽ lux in dño. Cũ diceret,tenebræ,nũ ad- K
didit in dño : cũ antẽ dixiſſet,lux,addidit vtiq; in dño,
quia in ſeipſis lux eſſe nõ poſſent: vt qui gloriaẽ,in dno
glorieẽ.Illi vero in Apocalypſi ꝓpterea tales dicti ſunt;
ꝙ non ſit inuentũ in ore eorũ mendaciũ:quia nõ dixe-
rũt ſe nõ habere peccatũ:qđ ſi dicerẽt,ſeipſos deciperẽt,
& veritas in eis nõ eſſet . Porrò ſi veritas in eis nõ eſſet,
inueniretẽ in ore eorũ mẽdaciũ. Quòd ſi ꝓpter inuidiã
cũ eſſet ſine peccato,dicerẽt,ſe nõ eſſe ſine peccato,hoc
ipſum eſſet mẽdaciũ,falſũq; eſſet qđ dictũ eſt:Nõ eſt in-
uẽtũ in ore ipſorũ mẽdaciũ . Ideo ergo ſine macula ſũt,
quia ſicut ipſi dimiſerũt debitorib⁹ ſuis , ſic illis deo di-
mittẽte mũdati ſunt.Ecce nos,vt valuim⁹, expoſuimus
quo modo accipiẽda eſſent teſtimonia, quæ p ſua cau-
ſa cõmemorauit . Ipſe aũt quo modo ſit accipiendũ qđ
ſcriptũ eſt,Oĩs homo mẽdax:oĩoo nõ ſoluit,nec ſolue- Pſal.115.
re potuit,oiſi correcto errore , quo crẽdit hominẽ ſine
adiutorio gratiæ dei , p ſolã propriã volũtatẽ poſſe eſſe
veracẽ. Sic aliã quæ ſequiẽ quæſtionẽ ꝓpoſuit,nec ſol 3
uit,imò vero auxit & difficiliorẽ reddidit, proponẽdo
aduerſũ ſe ꝓlatũ teſtimoniũ: Nõ eſt qui faciat bonũ,nõ Pſal.13.
eſt vſque ad vnũ:& quaſi cõtraria teſtimonia referẽdo, L
quib⁹ oſtẽderet eſſe homines qui faciũt bonũ, qđ quidẽ
oſtẽdit.Sed aliud eſt,nõ facere bonũ: aliud,nõ eſſe ſine
peccato,etiam ſi homo faciat multa bona.Quapropter
ea teſtimonia quę poſuit,nõ ſũt cõtra illud qđ diciẽ,nõ
eſſe ĩ hac vita hominẽ ſine peccato. Ipſe aũt nõ oſtẽdit
quẽadmodũ dictũ ſit:Nõ eſt qui faciat bonũ,nõ eſt vſq;
ad vnũ.Ait enĩ ſanct⁹ Dauid: Speraĩ dño,& fac boni- Pſal.36.
tatẽ.Hoc pręceptũ eſt,nõ factũ.Qđ præceptũ nõ vtique
faciebãt,de quibus dictũ eſt : Nõ eſt qui faciat bonũ,nõ
eſt vſq; ad vnũ.Ait etiã dixiſſe ſãctũ Tobiã:Noli time- Tobiæ 4.
re fili,pauperẽ vitã gerimus, ſed multa bona habebim⁹
ſi timuerimus deũ & receſſerimus ab omni peccato , &
fecerim⁹ bona. Veriſsime tũc erũt homini multa bona,
cũ receſſerit ab omni peccato. Tũc eni ei oulla erũt ma
la,vt nõ opus habeat dicere:Libera nos à malo.Quãuis Matt.6.
& nũc oĩs qui proficit recta intẽtione proficiẽs,recedit
ab omni peccato, & tãto inde fit lõginquior quãto ple
nitudini iuſticiæ perfectioniq; ꝓpinquior : quia & ipſa
eſt cõcupiſcẽtia,qđ eſt peccatũ habitãs ĩ carne noſtra,&
ſi manet adhuc in mẽbris mortalib⁹,minui tamen non
deſinit in ꝓficientib⁹. Aliud eſt ergo recedere ab omni
peccato, qđ nunc in opere eſt:aliud, receſsiſſe ab omni M
peccato,qđ in illa perfectione tũc erit. Sed tamẽ & qui
iã receſsit,& qui adhuc recedit, nõ eſt negaodus facere
bonũ.Quo modo ergo dictũ eſt,Non eſt qui faciat bo
nũ,nõ eſt vſq; ad vnũ : qđ ille ꝓpoſuit & nõ ſolutũ reli-
quit oiſi quia populũ quẽdã pſalmus ille culpat, in quo
nec vnus erat qui faceret bonũ, dũ volũt remanere filij
hominũ,& nõ eſſe filij dei,cui⁹ gratia homo fit bon⁹,vt
faciat bona, De illo enim bono dictũ hic debemus ac-
cipere,qđ ibi ait:Deus de cœlo proſpexit ſuper filios ho Pſal.13.
minũ,vt videat ſi eſt intelligẽs aut requirẽs deũ.Hoc er
go bonũ, qđ eſt requirere deum, oõ erat qui faceret,nõ
erat vſq; ad vnũ,ſed in eo genere hominũ qđ prędeſti-
oatũ eſt ad interitũ. Super hos enĩ reſpexit dei præſciẽ-
tia ꝓtulitq; ſentẽtiã. Itẽ dicũt,inquit,illud qđ ſaluator 4
ait:Quid me dicitis booũ? Nemo bonus, niſi ſolus de⁹. Lucæ 18.
Hanc itẽ propoſitionẽ omnino nõ ſoluit,ſed oppoſuit
velut ex aduerſo alia teſtimonia, quib⁹ probaret eſſe &
hominẽ bonũ: Dixit enim eſſe reſpõdendũ qđ idẽ dñs
alibi ait: Boo⁹ homo de bono theſauro cordis ſui pro- Matth.12.
fert bona . Et iterũ:Qui ſolẽ ſuũ oriri facit ſuper booos Matt.5.
& malos. Et alibi ſcriptũ eſt, inquit: Bona bonis creata
ſunt

A ſurit ab initio. Et iterũ: Qui ſuot boni, erũt habitatores
Eccli.39. terræ. Cui ſic rñdendũ eſt, vt & illud intelligať quo mo
Mar.10. do dictũ ſit: Nemo bonꝰ, niſi vnꝰ deꝰ: Siue quia oïa quæ
Gene.1. creata ſũt, q̃uis ea deꝰ fecerit bona valde, creatori tamẽ
cõparata, nec bona ſunt: cui cõparata, nec ſuot. Altiſſi-
Exod.3. mo quippe & ꝓprio modo quodã de ſeipſo dixit, Ego
ſum qui ſum: ſicut dictũ eſt, Nemo booꝰ, niſi vnus deꝰ:
Ioã.1. & 5. Queadmodũ de Ioãne dictũ eſt, Non erat ille lumẽ: cũ
Matth.5. dñs eum dicat luce oã: ſicut diſcipulis, quibꝰ dixit: Vos
eſtis lumẽ mundi. Nemo accẽdit lucernã & ponit eam
ſub modio: ſed in cõparatione luminis illius, qd̃ eſt ve-
Ioan.1. rum lumẽ illuminãs oẽm homioẽ venientẽ in hũc mũ
dũ, nõ erat ille lumẽ. Siue quia ipſi eoã filij dei cõparati
ſibiipſis quales io illa pfectione æterna futuri ſũt, ita bo
ni ſunt, adhuc vt mali ſint. Quod de illis dicere nõ au-
derẽ, Quis eoi audeat dicere malos eſſe, quorũ pater eſt
Matt.7. deꝰ, niſi ipſe dñs diceret: Si ergo vos cũ ſitis mali, noſtis
bona data dare filiis veſtris: quanto magis pater veſter,
qui in cœlis eſt, dabit bona petẽtibus ſe? Cũ ait vtiq;, pa-
ter veſter, filios dei eſſe iã mõſtrauit, quos tamẽ adhuc
malos eſſe nõ tacuit. Ille tamẽ non ſoluit, quo modo &
B iſti boni ſint, & oemo ſit bonꝰ, niſi vous deꝰ: vode eſt il-
le admonitꝰ qui interrogauerat quid boni faceret, vt il
lũ quæreret cuius gratia bonꝰ eſſet, cui bonũ eſſe, hoc eſt
ipſum eſſe, quia incõmutabiliter bonꝰ, & nõ poteſt oino
Prouer.20. malus eſſe. Itẽ dicũt, iquit: Quis gloriabiť caſtũ ſe ha
5 bere cor? Et ad hoc reſpondit multis teſtimoniis, volẽs
oſtẽdere poſſe eſſe in homine caſtũ cor: nec tamẽ dicit
quo modo accipiẽdũ ſit, qd̃ ꝓpoſuit cõtra ſe dici, Quis
gloriabiť caſtũ ſe habere cor: ne ſcriptura diuina ĩ hoc
teſtimioio & io his p quæ reſpõdit, ſibi ipſa aduerſari vi
Reſponſio. deanir. Nos autẽ huic reſpondẽtes dicimus ideo ſecutũ
eſſe, quis gloriabiť caſtũ ſe habere cor: quoniã pręceſſit,
cũ rex iuſtus ſederit io throoo. Quantalibet eoi iuſticia
ſit præditus homo, cogitare debet ne aliquid in illo qd̃
ipſe nõ videt inueniať eſſe culpaodũ, cũ rex iuſtus ſede-
Ial. cogni- rit in throno, cuius cogitatiooẽ ? fugere delicta nõ poſ-
tionem. ſunt, nec illa de quibus dictũ eſt: Delicta quis intelligit?
Pſal.18. Cũ ergo rex iuſtus ſederit in throno, quis gloriabiť ca-
ſtũ ſe habere cor? Aut quis gloriabiť mũdũ ſe eſſe à pctõ?
Niſi forte iſti qui volũt in ſua iuſticia, nõ in ipſius iudi-
6 cis miſericordia gloriari. Tamẽ etiã illa vera ſũt quæ
C reſpondẽdo ſubiecit, qd̃ ſaluator ait in Euãgelio, Beati
Matt.5. mũdo corde, quoniã ipſi deũ videbũt: Et qd̃ Dauid di-
Pſal.23. cit: Quis aſcẽdet in mootẽ dni, aut quis ſtabit in loco
Pſal.124. ſaocto eiꝰ? Ionocẽs manibꝰ & mũdo corde: Et alibi, Be
7 ne fac dñe bonis & rectis corde. Itẽ apud Salomonẽ,
8 Bona eſt ſubſtãtia, cui nõ eſt peccatũ in cõſciẽtia. Itẽ
Eccli.13. illic: Auerte te à delicto, & dirige manꝰ, & ab omni de-
9 licto mũda cor tuũ. Itẽ in Epiſtola Ioãois: Si cor oo-
1.Ioan.3. ſtrũ oos nõ reprehẽdat, fiduciã habemꝰ ad deũ, & quæ-
cũq; petierimꝰ, accipiemus ab eo. Hoc eni agiť volũtate,
credẽdo, ſperãdo, diligẽdo, corpꝰ caſtigãdo, eleemoſy-
nas faciẽdo, iniurias ignoſcẽdo, inſtãter orãdo, & pfi-
ciẽdi vires precãdo, veraciterq; dicẽdo: Dimitte nobis,
Matt.6. ſicut & oos dimittimus, & ne inferas oos in tentationẽ,
ſed libera nos à malo. Hoc prſus agiť vt cor mũdetur,
& peccatũ omne tollať, & qd̃ iudex iuſtus cũ in throoo
ſederit occultũ inuenerit, minusq; mũdatũ, eiꝰ mïa re-
mittať, vt deo vidẽdo totũ ſanũ mundũq; reddať. Iudi-
Iaco.2. ciũ eni ſine mïa eſt, ſed illi qui nõ fecit miam. Supexal-
tat autem mïa iudicio. Quod ſi nõ eſſet, quæ ſpes eſſet?
Quãdoquidẽ cũ rex iuſtus ſederit io throno, quis glo-
riabiť caſtũ ſe habere cor, aut quis gloriabiť mũdum ſe
Matt.13. eſſe à peccato? Tũc ergo p eius miam iuſti pleno perfe-
cteq; mũdati, fulgebũt ſicut ſol in regno patris ſui. Tũc D
plena atq; pfecta erit Eccleſia, nõ habẽs maculã aut ru- Ephe.5.
gã: aut aliquid huiuſmodi, quia tunc etiã erit vere glo-
rioſa. Cũ eni oõ tantũ ait, vt exhiberet ſibi Eccleſiã nõ
habentẽ maculã aut rugã: ſed addidit, glorioſam: ſatis
ſignificauit, quãdo erit ſioe macula & ruga aut aliquid
huiuſmodi, tũc vtiq; quãdo glorioſa: Nõ eni modo in
tãtis malis, in tãtis ſcãdalis, in tãta pmixtione hominũ
peſſimorũ, in tãtis opprobriis impiorũ dicẽdum eſt eã
eſſe glorioſam quia reges ei ſeruiũt, vbi eſt periculoſior
maiorq; tẽtatio, ſed tũc potius glorioſa erit, quãdo fiet
qd̃ idẽ ait Apoſtolus: Cũ Chriſtus apparuerit in vita ve- Coloſſ.3.
ſtra, tũc & vos apparebitis cũ ipſo in gloria. Cũ enĩ dñs
ipſe ſecundũ formã ſerui, per quã ſe mediator cõiunxit
Eccleſiæ, nõ fuerit glorificatꝰ niſi reſurrectionis gloria,
Vode dictũ eſt, Spũs nõ erat datus, quia Ieſus nõdũ fue- Ioan.7.
rat glorificatꝰ: quo modo dicẽda eſt ante reſurrectionẽ
ſuã, Eccleſia eius eſſe glorioſa? Mundat ergo eã ounc la
uacro atq; io verbo abluẽs peccata præterita, & pellens
ab ea dominationẽ malorũ angelorũ: deinde perficiẽs
eius ſanitates, facit eã occurrere illã glorioſam, ſine ma
cula & ruga. Quos enĩ prędeſtinauit, illos & vocauit: & Rom.8.
quos vocauit ipſos & iuſtificauit: quos autẽ iuſtificauit, E
illos & glorificauit. In hoc myſterio dictũ arbitror, Ec- Lucæ 13.
ce eiicio dæmonia, & ſaoitates pficio hodie & cras, &
tertia die cõſummor: id eſt pficior. Dixit enĩ hoc ex p-
ſooa corporis ſui, qd̃ eſt Eccleſia dei: ponẽs p diſtinctis
ordinatiſq; tẽporibꝰ, qd̃ & in ſua reſurrectione ſignifi-
cauit in triduo. Puto autẽ intereſſe inter rectũ corde, & Mũdus cor
& mũdũ corde. Nã & rectus corde in ea quæ ante ſunt de & rectꝰ
extẽditur, ea quę retro ſuot obliuiſcẽs, vt recto curſu, id corde diffe-
eſt recta fide atq; intẽtiooe perueniat, vbi habitat mũdꝰ runt.
corde. Sicut illa ſingula reddẽda ſũt ſingulis, vbi dictũ Philip.3.
eſt: Quis aſcẽdet io mõteoi dñi, aut quis ſtabit in loco Pſal.23.
ſaocto eiꝰ? Innocẽs manibꝰ & muodo corde. Innocens
manibus aſcẽdet, & mũdus corde ſtabit. Illud in opere
eſt, illud in fide: Et illic magis intelligendũ qd̃ dictũ eſt:
Bona eſt ſubſtãtia, cui oõ eſt peccatũ in cõſciẽtia. Tuoc
enim erit vere booa ſubſtãtia, id eſt veræ diuitiæ, cum
trãſierit tota pauptas, id eſt cũ cõſummata fuerit oïs io-
firmitas. Nunc vero auertat ſe hõ à delicto, cũ ꝓficiẽdo
inde diſcedit, & renoueť de die in diẽ, & dirigat manꝰ
in opera mïæ, & ab omni delicto mũdet cor ſuũ, miſe- F
reať, vt quod reſtat, p veniã dimittať. Hoc eni ſalubriter
& ſine vana inaniq; iactãtia bene intelligiť in eo, qd̃ di
xit ſanctus Ioãnes: Si cor ooſtrũ oos oõ reprehẽdat, fi- 1.Ioan.3.
duciã habemus ad deũ, & quęcũq; petierimus ab eo, ac-
cipiemus. Hoc eni videť illo loco admonuiſſe, ne cor
noſtrũ nos io ipſa oratione & petitiõe reprehẽdat: hoc
eſt ne forte cũ cœperimꝰ dicere, Dimitte nobis, ſicut & Mat.6.
nos dimittimus: cõpungamur nõ facere qd̃ dicimꝰ, aut
etiã nõ audeamus dicere qd̃ nõ facimus, & fiduciã petẽ-
di amittamus. Itẽ ſibi oppoſuit teſtimoniũ ſanctarũ 10
ſcripturarũ, qd̃ eis dici ſolet, Quia nõ eſt homo iuſtꝰ in Eccleſ.7.
terra qui faciat bonũ & nõ peccet. Et quaſi reſpõdit aliis
teſtimoniis, quia dñs de ſancto Iob ait: Nũquid cõſide- Iob.1.
raſti ſeruũ meũ Iob? Nõ eni eſt ei ſimilis quiſq̃ in terris,
homo ſine querela, verꝰ dei cultor, abſtinẽs ſe ab omni
opere malo. Vode iã ſuperiꝰ diſſeruimus. Nec tamẽ ipſe
oſtẽdit nobis quo modo & Iob, ſi hæc verba ita intelli-
gẽda ſunt, ſine vllo peccato fuerit in terra, & verũ ſit qd̃
ſcriptũ eſſe dixit: Nõ eſt homo iuſtus in terra qui faciat
bonũ & nõ peccet. Itẽ dicunt, inquit, quia oõ iuſtifi- 11
cabiť in cõſpectu tuo omnis viuẽs. Et huic teſtimooio Pſal.142.
quaſi reſpõdit ad nihil aliud, niſi vt ſcripturæ ſãctæ in-
ter ſe

G ter ſe litigare videantur, quarũ cõcordiã nos debemus
oſtẽdere. Ait enim, quib⁹ reſpõdendũ eſt qd de ſancto
Lucæ 1. Zacharia Euãgeliſta teſtatur, dicẽs: Erat autẽ Zacharias
& Helizabeth vxor ei⁹ iuſti ambo in cõſpectu dñi, & in
omnibus mãdatis incedẽtes & iuſtificationib⁹ domini
ſine querela. Qui iuſti ambo vtiq; legerãt inter ipſa mã
data, quẽadmodũ ſua pctã mũdarẽt: Nã Zacharias, qd
de omni ſacerdote ex hominib⁹ accepto in Epiſtola ad
Hebręos dicitur, etiã p ſuis pctis vtiq; hoſtias offerebat.
Hebr. 5. Quo modo ergo intelligẽdũ ſit qd dicit̃ ſine querela, iã
12 ſupra ſatis, quãtũ opinor, oſtẽdimus. Et beat⁹, inquit,
Ephef. 1. Apoſtolus ait: Vt ſim⁹ ſancti & immaculati in cõſpectu
ei⁹, Hoc agit̃, vt hoc ſimus, ſi ĩmaculati intelligẽdi ſunt
†al. qui oĩno ſine peccato ſunt. qui oĩno ſunt ſine crimine etiã in hac vita. †Si aũt ima-
culati ſunt qui ſunt ſine crimine, etiã in hac vita fuiſſe
atq; eſſe negare nõ poſſum⁹, quia nõ ideo ſine vllo pctõ
eſt aliquis, quoniã nõ habet maculã criminis. Vnde &
Apoſtol⁹ cũ miniſtros eligeret ordinãdos, nõ ait, ſi quis
Ad Tit. 1. ſine pctõ: qd inuenire nõ poſſet: ſed ait, Si quis ſine cri-
mine: qd vtiq; poſſet. Nec tamẽ ipſe oſtẽdit quẽadmo-
dũ ſecundũ ſuã cauſam debeam⁹ accipe, qd ſcriptũ eſt,
Pſal. 142. Quoniã nõ iuſtificabit̃ in cõſpectu tuo oĩs viuẽs. Aper-
H ta quippe ſentẽtia eſt de ſuperiore verſu illuſtri⁹ decla-
rata: Nõ intres, inquit, in iudiciũ cũ ſeruo tuo, quia non
iuſtificabit̃ in cõſpectu tuo oĩs viuẽs. Iudiciũ timet, quia
miſericordiã deſiderat, quę ſupexultat iudicio. Hoc eſt
Iaco. 2. eni ne intres in iudiciũ cũ ſeruo tuo, noli me iudicare
ſecundũ te qui es ſine pctõ, quia nõ iuſtificabit̃ in cõſpe
ctu tuo oĩs viuẽs: qd de hac vita dictũ ſine difficili quę-
ſtione intelligit̃. Et qd ait, nõ iuſtificabit̃: ad illã pfectio-
13 nẽ iuſticię retulit quæ in hac vita nõ eſt. Itẽ dicũt, in-
1. Ioan. 1. quit: Si dixerim⁹ quia peccatũ nõ habem⁹, ipſi nos ſedu
cimus, & veritas in nobis nõ eſt. Et huic euidentiſſimo
teſtimonio quaſi cõtrariis teſtimoniis reſpõdere cona-
tus eſt, ꝙ idẽ ſanct⁹ Ioãnes in eadẽ epiſtola dicat: Hoc
1. Ioan. 3. autẽ dico fratres, vt nõ peccetis. Oĩs qui nat⁹ eſt ex deo,
peccatũ nõ facit, quia ſemẽ ipſius in eo manet, & nõ po
14 teſt peccare. Itẽ illic: Qui natus eſt ex deo non peccat,
1. Ioan. 5. quia generatio dei cõſeruat eũ, & malign⁹ nõ tãget eũ.
15 Itẽ illic, inquit, vbi de ſaluatore ait: Quoniã ille appa-
1. Ioan. 3. ruit, vt pctã tolleret. Oĩs qui in eo manet, nõ peccat. Oĩs
16 qui peccat, nõ vidit eũ nec cognouit eũ. Itẽ illic: Cha-
I riſsimi, nũc filij dei ſumus, & nõdũ apparuit qd erimus.
Scimus quoniã cũ apparuerit, ſimiles ei erim⁹, quoniã
videbim⁹ eũ ſicuti eſt: & oĩs qui habet ſpẽ hãc in eũ, ſan
ctificat ſe, ſicuti & ipſe ſanct⁹ eſt. Et tamẽ cũ hęc oĩa te-
ſtimonia vera ſint, verũ eſt & illud qd ppoſuit & nõ ſol
uit: Quòd ſi dixerim⁹ quia peccatũ nõ habemus, noſip-
ſos ſeducim⁹, & veritas ĩ nobis nõ eſt. Ac p hoc ſecũdũ
2. Cor. 4. id ꝙ ex deo nati ſumus, in eo qui apparuit vt pctã tolle-
ret, id eſt ĩ Chriſto manemus, & nõ peccam⁹: hoc eſt au
Rom. 5. tẽ, ꝙ interior renouat̃ de die in diẽ. Secũdum aũt ꝙ de
hoie illo nati ſumus p quẽ peccatũ intrauit in mũdũ, &
p peccatũ mors, & ita in oẽs hoĩes ptrãſiit, ſine pctõ nõ
ſum⁹: quia ſine illius infirmitate nõdũ ſumus, donec illa
renouatione, quæ fit de die in diẽ, quoniã ſecũdũ ipſam
ex deo nati ſum⁹, infirmitas tota ſanet̃, in qua ex primo
hoie nati ſumus, & in qua ſine pctõ nõ ſumus, cuius re-
liquiis in hoie manẽtib⁹ interiore, quis de die in diẽ mi
nuãtur in pficiẽtib⁹, Si dixerim⁹ quia peccatũ nõ habe-
mus, noſipſos ſeducim⁹, & veritas in nobis nõ eſt. Quo
modo eni verũ eſt: Oĩs qui peccat nõ vidit eũ, neq; cog-
1. Ioan. 3. nouit eũ: cũ ſecundũ viſionẽ & cognitionẽ quæ erit in
ſpecie, nemo eũ in hac vita videat atq; cognoſcat: ſecũ-
dũ autẽ viſionẽ atque cognitionẽ quæ eſt in fide, multi
ſunt qui peccẽt, certè ipſi apoſtatę, qui tamẽ ĩ eũ aliquã- K
do crediderũt, vt de nullo eorũ dici poſsit, ſecundũ vi-
ſionẽ & cognitionẽ quæ adhuc in fide eſt, non vidit eũ
neq; cognouit eũ: Sed intelligẽdũ arbitror, quia reno-
uatio pficiẽda videt eũ & cognoſcit: infirmitas vero ab-
ſumẽda nõ videt, neq; cognoſcit eũ. In cuius quãtiſcũ-
que reliquiis cõſtitutis interius: Si dixerim⁹ quia pecca- *1. Ioan. 1.*
tũ nõ habem⁹, noſipſos ſeducim⁹, & veritas ĩ nobis nõ
eſt. Cũ ergo p gratiã renouatiõis filij dei ſimus, tñ pputer *1. Ioan. 3.*
reliquias infirmitatis nõdũ apparuit qd erimus, ſcimus
quoniã cũ apparuerit ſimiles ei erim⁹, quoniã videbim⁹
eũ ſicuti eſt: Tũc peccatũ nullũ erit, quia infirmitas nec
ĩterior nec exterior vlla remanebit, & oĩs qui habet hãc
ſpẽ in eũ, ſanctificat ſeipſũ ſicut & ipſe ſanct⁹ eſt. Sãcti-
ficat eni ſe nõ p ſeipſũ, ſed credẽdo in illũ & inuocãdo
illũ qui ſanctificat ſanctos ſuos: Cui⁹ ſanctificatiõis p-
fectio, quę nũc pficit & creſcit de die in diẽ, oẽs infirmi
tatis reliquias ablatura eſt. Itẽ dicũt, inquit, Nõ volen- *Rom. 9.*
tis neq; currẽtis, ſed miſerẽtis eſt dei. Quibus reſpõden-
dũ eſſe dicit, qd idẽ Apoſtol⁹ alibi de quodã ait, Quod *1. Cor. 7.*
vult faciat. Itẽ, inquit, ad Philemonẽ de Oneſimo: Quẽ *Ad Philemonem. b.*
ego voluerã apud me detinere, vt p te mihi miniſtra-
ret, ſed ſine cõſilio tuo nihil volui facere, vt nõ quaſi ex L
neceſsitate bonũ tuũ eſſet, ſed voluntariũ. Itẽ in Deute-
ronomio, Vitã & mortẽ dedit ante faciẽ tuã, bonum & *Deut. 30.*
malũ, elige vitã vt viuas. Itẽ apud Salomonẽ, De⁹ ab ini *Eccli. 15.*
tio cõſtituit hominẽ, & reliquit eũ in manu conſilij ſui:
adiecit ei præcepta & mãdata, ſi voles, præcepta ſerua-
bũt te, & ĩ poſterũ fidẽ placitã facere. Appoſuit tibi aquã
& ignẽ, ad qd vis porrige manũ tuã. Ante hominẽ bo-
nũ & malũ, vita & mors, pauptas & honeſtas à dño deo
ſunt. Itẽ apud Eſaiã, Et ſi volueritis & audieritis me, quę *Eſa. 1.*
bona ſunt terræ mãducabitis: Si aũt nolueritis, nec ob-
audieritis me, gladi⁹ vos comedet. Os eni dñi locutũ eſt
hæc. Hic vero q̃tũlibet iſti ſe obtegãt, aperiunt̃. Decla- *Reſponſio.*
rãt enim ſe cõtra dei gratiã vel miſericordiã diſputare,
quã volum⁹ ĩpetrare cũ dicimus, Fiat volũtas tua ſicut ĩ *Matt. 6.*
cœlo ita & in terra: Et, ne nos inferas in tẽtationẽ, ſed li-
bera nos à malo: Vt quid eni iſta orãdo tãto gemitu pe
timus, ſi volẽtis hoĩs & currẽtis, & nõ miſerẽtis eſt dei?
Nõ quia hoc ſine volũtate noſtra agit̃, ſed quia volũtas
nõ implet qd agit, niſi diuinit⁹ adiuuet̃. Hæc eſt fidei ſa
nitas quæ nos facit orare, quærere vt inueniam⁹, petere M
vt accipiam⁹, pulſare vt aperiat̃ nobis. Cõtra iſtã qui di *Matt. 7.*
ſputat, cõtra ſeipſum claudit oſtiũ miſericordię dei. No
lo plura dicere de re tãta, quia meli⁹ eã cõmitto fideliũ
gemitib⁹, q̃ ſermonibus meis. Videte tñ obſecro quale
ſit, volẽti & currẽti miam dei nõ neceſſariã, quæ illum
etiã præuenit, vt curreret: quia de quodã ait Apoſtolus:
Qd vult faciat. Ibi vt arbitror vbi ſequit̃ & dicit: Nõ pec *1. Cor. 7.*
cat, ſi nubat, quaſi p magno habẽdũ ſit, velle nubere, vbi
de adiutorio diuinæ miæ operoſius diſputat̃: Aut vero
etiã ibi pdeſt aliquid velle, niſi deus prouidẽtia, qua gu
bernat oĩa, marẽ fœminãq; cõiũgat: Aut quoniã ad Phi
lemonẽ ſcripſit Apoſtol⁹, vt nõ quaſi ex neceſsitate bo- *Ad Philemonem. b.*
nũ eius eſſet, ſed voluntariũ: quaſi aliter ſit volũtariũ bo
nũ, nõ cũ deus operat̃ in nobis, & velle & operari p bo *Philip. 2.*
na volũtate: Aut quia in Deuteronomio ſcriptũ eſt: Vi- *Deut. 30.*
tã & mortẽ dedit ante faciẽ hoĩs, bonũ & malũ, & ad-
monuit vt eligeret vitã: quaſi & ipſa admonitio nõ de
mia veniat: vel aliquid pdeſſet eligere vitã: niſi de⁹ eli-
gendi charitatẽ inſpiraret, & electam habere præſtaret.
De quo dictũ eſt, Quoniã ira in indignatione ei⁹, & vi *Pſal. 29.*
ta in volũtate eius: Aut quia dictũ eſt, Si voles, præcepta *Eſa. 1.*
ſeruabũt te: quaſi nõ debeãt deo agere gratias, quia pre-
cepta

A cepta voluit,qui deſert⁹ omnī lumine veritatis,hęc velle nō poſſet. Poſitis ante hominē igne & aqua,quo vult quidē porriget manom,ſed altior eſt qui vocat altius q̄ ois humana cogitatio:Quādoquidē initium corrigēdi
Rom. 12. cor fides eſt , ſicut ſcriptū eſt: Veoies & pertranſibis ab initio fidei , & quiſquis ita elegerit bonū ſicut vnicuiq;
Ioan. 6. deus partitus eſt mēſuram fidei . Et nemo poteſt ad me venire,ait princeps fidei, oiſi pater me⁹ qui miſit me traxerit eū . Quod de fide dictū eſſe qua in eū credit, ſatis
Ibidem. euidēter poſtea explanat,vbi dicit:Verba quæ ego locutus ſum vobis,ſpiritus & vita ſunt,ſed quidā ſunt ex vobis qui nō credūt . Sciebat enī ab initio Ieſus,qui eſſent credētes,& quis eū traditur⁹ eſſet,& dicebat: Propterea dixi vobis,quia nemo poteſt ad me venire, niſi fuerit ei datū à patre meo. Magnū aliqd ꝓ ſua cauſa ſe īueniſſe
Eſa. 1. arbitratus eſt apud Eſaiā ꝓphetā,quia deus dixit: Si volueritis & audieritis me , quæ bona ſunt terræ māducabitis:Si autē nolueritis & nō audieritis me, gladius vos comedet. Os enī dñi locutū eſt hæc . Quaſi nō lex tota huiuſmodi cōditionibus plena ſit:aut ob aliud ſuperbis
B præcepta iſta data ſint,niſi quia lex præuaricatioois gra
Galat. 3. tia poſita eſt,donec veniret ſemē cui ꝓmiſſum eſt. Vn
Roma. 5. de ſubiotrauit,vt abūdaret delictū, & vbi abūdauit delictū,ſupabūdauit gratia:id eſt vt acciperet homo pręcepta ſupbe de ſuis virib⁹ cōfidēs, in quib⁹ deficiēs & factus etiā pręuaricator,liberatorē ſaluatorēq; requireret, atq; ita eū timor legis humilē factū,tanq̄ pędagogus ad fidē gratiamq; perduceret.Ita multiplicatis infirmitatibus poſtea accelerauerūt,quib⁹ſanādis opportune Chriſtus aduenit . Io cuius gratiā etiā iuſti antiqui crediderūt, eadē ipſa gratia eius adiuti , vt gaudētes eū præooſcerēt,& quidā etiā prænūciarēt eſſe vēturum: vel in illo populo Iſraël ſicut Moyſes;& Ieſus Naue,& Samuël, & Dauid,& cæteri tales,vel extra ipſum populum,ſicut Iob:Vel ante ipſum populū , ſicut Abrahā, ſicut Noë & quicūq; alij ſuot quos vel cōmemorat vel tacet diuina ſcriptura. Vnus enī deus, & vn⁹ mediator dei & hominū,homo Chriſtus Ieſus,ſine cuius gratia nemo à condēnatiooe liberaī,ſiue quā contraxit ex illo, in quo oēs peccauerunt, ſiue quā poſtea ſuis iniquitatibus addidit. Quale eſt autē qd iſte poſuit ī extremo : Si quis dixerit, poteſt fieri,vt homo vel verbo nō peccet. Reſpōdendū
C eſt,inquit,Si vult deus,poteſt:vult enī deus,ergo poteſt, Itē ait : Si quis dixerit,fieri poteſt, vt hō in cogitatione nō delinquat: Reſpōdendū eſt, Si vult deus poteſt:vult enī deus,ergo poteſt. Videte quēadmodum noluerit di
Pſal. 17. cere,ſi deus adiuuet, poteſt:cui dicit, Adiutor me⁹ eſto ne derelinquas me. Nō vtiq; ad corporalia bona capeſſenda & mala cauēda, ſed ad gerēdam perficiendamq;
Matth. 6. iuſticiā: ꝓpter quod dicimus, Ne nos inferas in tētationē,ſed libera nos à malo. Nec adiuuatur,niſi qui & ipſe aliquid agit:Adiuuatur autē ſi inuocat,ſi credit ſi ſecundū ꝓpoſitum vocatus eſt,quoniā quos antè pręſciuit,&
Roma. 8. prædeſtinauit cōformes fieri imaginis filij ſui,vt ſit ipſe primogenitus in multis fratribus . Quos autē prædeſtinauit,illos & vocauit:quos autē vocauit, illos & iuſtificauit:quos aūt iuſtificauit,illos & glorificauit. Currim⁹ ergo cū ꝓficimus, dū ſanitas noſtra in proficiētib⁹ currit:ſicut etiā cicatrix currere dicitur, quādo bene vuln⁹ diligēterq; curaī , vt ex omni parte perfecti ſine vlla ſimus oino infirmitate peccati,qd nō ſolū vult deus, verumetiā vt impleaī facit atq; adiuuat.Et hoc nobiſcum D
agit gratia dei per Ieſum Chriſtū dñm noſtrū,non ſolū pręceptis,ſacramētis,exēplis,ſed & ſpiritu ſancto,per quē latēter diffunditur charitas in cordibus noſtris,qui Roma. 5.
interpellat gemitibus inenarrabilibus , donec in nobis perficiatur ſanitas, & deus ſicut videndus eſt in æterna veritate mōſtretur . Quiſquis ergo fuiſſe vel eſſe in hac vita aliquē hominē,vel aliquos homines putat, excepto vno mediatore dei & hominū,quib⁹ neceſſaria nō fuerit remiſſio peccatorum,cōtrarius eſt diuinæ ſcripturę, vbi Apoſtolus ait : Per vnum hominē peccatum intra- Ibidem.
uit in muodum,& per peccatum mors,& ita in omnes homioes pertranſiit,in quo omnes peccauerunt:Et neceſſe eſt,vt impia contentione aſſerat , eſſe poſſe homines , qui ſine mediatore Chriſto liberante atq; ſaluante ſint liberi ſaluiq; à peccato,cū ille dixerit,Nō eſt op⁹ ſa- Matt. 9.
nis medicus,ſed male habētib⁹: Nō veni vocare iuſtos, ſed peccatores.Quiſquis autē dicit,poſt acceptā remiſſionem peccatorum ita quēquam hominē iuſte vixiſſe in hac carne,vel viuere,vt nullū habeat omnino peccatum , contradicit Apoſtolo Ioāni qui ait:Si diximus, 1. Ioan. 1.
quia peccatū nō habemus,nosipſos ſeducimus,& veri- E
tas io nobis nō eſt. Non enim ait,habuimus:ſed,habemus.Quod ſi quis aſſerit de illo peccato eſſe dictū,quod habitat in carne mortali oostra ſecūdum vicium quod peccātis primi hominis voluntate cōtractum eſt, cuius peccati deſideriis ne obediamus,Paulus Apoſtolus pręcepit:nō autē peccare, qui eidē peccato quāuis in caroe habitāti, ad nullum opus malum omoino cōſentit vel facti,vel dicti vel cogitati, quāuis ipſa cōcupiſcētia moueatur,quæ alio modo peccati nomen accepit, quod ei cōſentire peccare ſit,nobiſq; moueatur īuitis , ſubtiliter quidē iſta diſcernit,ſed videat quid agatur de dominica oratione,vbi dicimus: Dimitte nobis debita noſtra. Matth. 6.
Quod niſi fallor,nō opus eſſet dicere,ſi nunquā, vel in lapſu linguæ,vel in oblectanda cogitatione eiuſdē peccati deſideriis,aliquātulum cōſentiremus , ſed tantummodo dicendū eſſet:Ne nos inferas in tētatiooem,ſed libera nos à malo . Nec Iacobus Apoſtolus diceret : In Iaco. 3.
multis offendimus omnes. Non enim offendit,niſi cui mala concupiſcētia contra iuſticiæ rationē appetendo ſeu vitando, faciēdum vel dicendum vel cogitandum aliquid , quod non debuit,ſiue fallēs,ſiue præualēs per- F
ſuadet.Poſtremo ſi excepto illo capite noſtro ſui corporis ſaluatore,aſſerūtur vel fuiſſe , vel eſſe in hac vita aliqui homines iuſti ſine aliquo peccato , ſiue ounquā cōſentiendo deſideriis eius , ſiue quia pro nollo peccato habēdum eſt, quod tantum eſt, vt hoc pietati nō imputet deus, quāuis aliter ſit beatus ſine peccato, aliter autē beatus,cui non imputat domious peccatum , nō nimis exiſtimo reluctādum . Scio enim quibuſdā eſſe viſum, quorum de hac re ſententiam non audeo reprehendere,quāquam nec defendere valeam. Sed planè quiſquis negat nos orare debere , ne intremus in teotationem: negat autem hoc qui contendit ad non peccandū gratiæ dei adiutorium oō eſſe homini neceſſarium , ſed ſola lege accepta humanam ſufficere voluntatem , ab auribus omnium remouendum , & ore omnium anathematizandum non dubito.

Tomi Septimi Finis.

Index Quaternionum.

a b c d e f g h i k l m n o p q r ſ t v x y z. A B C D E F G H I K L M N O P Q.

Omnes ſunt quaterniones,præter Q. ternionem.

A